ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΑΘΗΝΗΣΙΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

1912

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΑ

Α΄.

Ἀτμὸς-χνότα, χλομὸς καὶ τὰ τοιαῦτα.

Ὀλίγαι λέξεις τῆς ἡμετέρας γλώσσης διήνυσαν τοσαύτην καὶ οὕτως ἀνώμαλον ὁδὸν ὅσον ἡ λέξις ἀτμός, μέχρις οὗ ἔλθῃ εἰς τὸ χνότα, χνοτίζω. Μεταβολαὶ φθόγγων ἀσυνήθεις καὶ ἐλάχιστον γνωσταί, παραγωγὴ νέου τύπου ἀπὸ παλαιοτέρου κατὰ τρόπον οὐ πᾶσι γνωστόν, πάλιν μεταβολαὶ καὶ ἀποβολαὶ φθόγγων ἀπό τε τοῦ τέλους καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς λέξεως, καὶ τέλος μεταβολὴ τοῦ γένους, τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῆς σημασίας, πάντα ταῦτα τὰ πάθη κατὰ μικρὸν γενόμενα ἐξηλλοίωσαν τὰς λέξεις ταύτας μέχρι τοῦ ἀδιαγνώστου. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ οὐδεὶς ἀνθρώπων θὰ ἠδύνατο ἢ αὐτὸς νὰ ὑποτοπάσῃ ἢ ἐμοὶ νὰ ὁμολογήσῃ τὴν σχέσιν αὐτῶν, ἂν μὴ ἐσῴζοντο μεσάζουσαι, μεταβατικαὶ μορφαί, δεικνύουσαι ἡμῖν σαφῶς τὴν μακρὰν ὁδὸν τῆς ἀνελίξεως.

Περὶ τῆς λέξεως χνότα διέλαβε καὶ ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς (Ἀτ. Α΄ 218 καὶ Δ΄ 683, 712) καὶ ὁ Βυζάντιος ἐν λ. καὶ ὁ φίλτατος συνεργάτης κ. Ἐλευθέριος Κούσης ἐν Πλάτωνος Τόμ. ΣΤ΄ 91 καὶ 95. μνημονεύουσι δ' αὐτῆς καὶ ὁ Δουκ. καὶ ὁ Σομαβέρα. Ἐπειδὴ δ' ὅμως πάντες δὲν εἶχον ἐπιμεληθῆ προσηκόντως τῶν φωνητικῶν ἀλλοιώσεων, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐπιτύχωσι τοῦ ἀληθοῦς. Ἐντεῦθεν ἄλλος ἄλλοθεν παράγει, ὁ δὲ κ. Κούσης «. . .ἐκ τοῦ ἀρχαίου ἄχνη, συγγενοῦς τῷ χνόη, ἐξ ἧς καὶ τὸ δημῶδες ὁ χνότος ἢ τὸ χνότον τὰ χνότα».

Ἀρχόμεθα ἀπὸ τῶν φωνητικῶν παθῶν. Εἶναι γνωστόν, ὅτι οὐχὶ ἐν πάσαις ταῖς γλώσσαις οὐδ' ἐν πάσαις ταῖς περιόδοις γλώσσης τινὸς εἶναι ὁμοίως ἀνεκτὰ τὰ συμπλέγματα συμφώνων τινῶν. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ συμφωνικὰ συμπλέγματα οἷον τμ, θμ, χμ, γμ, κμ,

θν, θλ κττ. ἦσαν κάλλιστα ἀνεκτά, ἀλλ' ἐν τῇ νεωτέρᾳ οὐχί. Ὅσαι ἄρα ἐκληρονομήθησαν ἡμῖν ἀρχαιόθεν λέξεις μετὰ τοιούτων συμφώνων, ἔπαθον κατ' ἀνάγκην μεταβολάς, καὶ ἄλλαι μὲν τούτων ταύτην μόνην τὴν ἀλλοίωσιν παθοῦσαι μένουσιν ἔτι σαφεῖς, ἄλλαι δ' ὅμως πρὸς ταύτῃ καὶ ἄλλας ἀλλοιωθεῖσαι κατέστησαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀδιάγνωστοι.

Οὕτω λέγεται ἄκναιος ἐν Θήρᾳ καὶ ἄκιναιος ἐν Σύμῃ ἀντὶ ἀκμαῖος ἀμπώχνω, ἄμπωξα, ἀμπωχτός, σπρώχνω, ἔσπρωξα, σπρωξιὰ ἀπὸ τοῦ *ἀμπώθνω - ἀπώθω - ἀπωθῶ, προωθῶ· ἀρίφνητος καὶ ἀρίχνητος, ἀριφνῶ καὶ ἀριχνῶ ἀπὸ τοῦ ἀναρίθμητος, ἀριθμῶ· ἀχνός, ἀχνίζω ἀπὸ τοῦ ἀφνὸς (ἐν Θράκῃ καὶ Πόντῳ) ἀτμός, ἀθμίζω-ἀφνίζω (ἐν Πόντῳ) ἀτμίζω (πρβλ. ΜΝΕ Τόμ. Α' σ. 76 καὶ 166), ἐκ τούτων ἄθνη (Δουκ.), ἄθνα ἐν Λέσβῳ, ἄφνα καὶ ἀνάφνα καὶ ἄχνα ἐν Πόντῳ καὶ ἀχνότε καὶ ἀχνότα αὐτόθι (πρβλ. Κούσην Πλάτωνος ΣΤ' σ. 91 καὶ 95), καταχνιὰ-καταφνιὰ-κατατμία (ΜΝΕ Τόμ. Β' 420)· πρβλ. προσέτι ἀφνετὸς= ἀτμὸς ἐν Οἰνόῃ τοῦ Πόντου κατὰ τὸ βροχετός, φλογετός, βοετὸς ὅπως λέγονται αὐτόθι νῦν ἔτι, καὶ κατὰ τὸ νιφετός, παγετός, ὑετὸς κτλ. Ὁμοίως λέγεται αὐτόθι παφνίζω ἤτοι ὑπατμίζω = καπνίζω τινὰ δι' οὐσίας τινὸς πρὸς θεραπείαν, καὶ μέσον παφνίσκομαι=θεραπεύομαι διὰ τοῦ καπνοῦ, καὶ ὄνομα πάφνισμα. Ἄχλιος-ἄθλιος (οὕτως ἄχλιος ἔλεγέ ποτε γυνή τις ἐξ Αἰγίνης)· ἔχνος ἀπὸ τοῦ ἔθνος ἐν Κρήτῃ· λέγεται δ' οὕτω πᾶν ἄλογον ζῷον, ἥμερον καὶ ἄγριον, λ. χ. ἐψοφήσαν ὀφέτος τὰ ἔχνη ἀπὸ τὴ βαρυχειμωνιὰ (=τὰ πρόβατα καὶ αἱ αἶγες), καὶ ἔχνος εἶναι, ἀπὸ ποιὸν θὰ περιμένῃ παρ' ἀπὸ τὸν ἀφεντικόν του; νοεῖται ἡ ἡμίονος, ὁ βοῦς καὶ καθόλου τὰ κατοικίδια ζῷα, ἐφάγαν τὰ ἔχνη τὸ σπαρμένο, γιατὶ εἶναι μακρυὰ ἀπὸ τἄλλα, δηλ. οἱ λαγοί, οἱ ἄρκηλοι κττ.· λαχμὸς (λαγχάνω)-λαχνός, ὃ καὶ εἰς τὸν γραπτὸν λόγον εἰσεχώρησεν· λικμάω-λιχνῶ, ἐν δὲ Σύμῃ λιμενίζω (ἀντὶ λικμίζω λιμνίζω, πρβλ. καὶ στεμνὴ ἀντὶ στιγμὴ ἐν Μεγίστῃ), ἐν δὲ τῷ Πόντῳ συλλιγνίζω καὶ συλλίγνιν τὸ πρὸς τοῦτο χρήσιμον κόσκινον (ὅτι καὶ τὸ πάλαι ἐλέγετο λικμάω ἀλλὰ λίκνον καὶ διατί τοῦτο, ἐδίδαξεν ὁ ἀείμνηστος διδάσκαλός μου Joh. Schmidt ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ, Kritik der Sonanten-

theorie σ. 107 κέξ. 114, 117· πάχνη, παχνίον, παχνίζω ἐκ τοῦ πάθνη (οὕτως ἔτι καὶ νῦν ἐν Καρπάθῳ), παθνὶν (ἐν Πόντῳ ἔτι παθενὶν) παθνίζω· παράσταφνος (τῆς θύρας, ἐν Καρπάθῳ) ἀπὸ τοῦ παράσταθμος· Πάτινος ἀπὸ τοῦ Πάτμος· ῥίχνω, ἔρριξα, ῥίξιμο, ῥιξιά, ἀπορριξιμιὸς ἀπὸ τοῦ ῥίφνω ῥίφτω ῥίπτω ἔρριψα ῥίψιμο, (οὕτω ῥίψιμο λέγεται ἔτι ἐν Ἀμφίσσῃ)· ῥουχνίζω = ῥέγχω καὶ ῥούχνισμαν ἐν Πόντῳ ἀπὸ τοῦ ῥουθνίζω - ῥουθουνίζω - ῥώθων· σαχλὸς σαχλιάρις ἀπὸ τοῦ σαφλὸς - σάφλος σαφλοῦ σαφλιάζω σαφλέας σαφλιάρις (ὅπως ἐκφέρονται ἐν Πόντῳ), καὶ ταῦτα ἀπὸ τοῦ παλαιοτέρου σαθλὸς ἀντὶ σαθρὸς κατ' ἐπίδρασιν τοῦ συνωνύμου μεσαιωνικοῦ σαλός (1)· στάφνη σταφνίζω ἀπὸ στάθμη σταθμίζω· φλάμπουρο-χλάμπουρο ἐν Σκύρῳ.

Αἰτία τῶν μεταβολῶν τούτων εἶναι, ὅτι καθ' ἃ ἐν ἀρχῇ εἴπομεν, ἡμεῖς εὑρίσκομεν δύσκολον τὴν συνεκφώνησιν τῶν συμπλεγμάτων τούτων· ἰδίᾳ προσπίπτει ἡμῖν δύσκολος ἡ μετὰ τὸν σχηματισμὸν συμφώνου τινὸς τ, γ, θ κλπ. σύμμυσις τῶν χειλέων εἰς ἐκφώνησιν τοῦ μ. Λοιπὸν ἀτμός, στάθμη, ἀριθμῶ, λαχμός, ἀκμαῖος κλπ. ἐκφωνοῦνται μετὰ τοῦ ἄλλου ἐρρίνου, τοῦ ν. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐπιδιώκεται, ὅπως ἡ ἀπόστασις τοῦ ν ἀπὸ τοῦ συμφώνου, ὅπερ πρὸ τοῦ ἐρρίνου τούτου ἐκφωνεῖται, γίνηται ὅσον ἔνεστι μικρά. Ἐντεῦθεν παρὰ τὸ ἀριθνῶ ἐλέχθη ἀριφνῶ καὶ περαιτέρω ἀριχνῶ, ἀθνίζω-ἀφνίζω, ἀχνίζω κλπ.· διότι ἡ ἐκφώνησις τοῦ χν ἐπιτυγχάνεται παρ' ἡμῖν εὐκολώτερον ἢ ἡ τοῦ θν ἢ φν, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἀντὶ αἰφνίδιος λέγεται ἐν Κεφαλληνίᾳ ἀχνούδιος πέθανε.

Περὶ τοῦ χρόνου τῶν τροπῶν καὶ μεταβολῶν τούτων τοσοῦτο μόνον δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καθολικῶς ὅτι ἀνάγονται εἰς τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους· ἐπὶ τοῦτο ἄγει ἡ παρατήρησις ὅτι τινὰ τούτων

(1) Τὴν ἐπίδρασιν τῶν ὁμοίας καθόλου σημασίας λέξεων τούτων εἴδομεν καὶ ἄλλοτε ἐν τοῖς λεχθεῖσι περὶ τοῦ ζαβὸς-ζαβρὸς (κατὰ τὸ μωρὸς) ζαρβὸς ζερβός, (ζερβὸς καὶ ζαβρὸς ἔτι ἐν Οἰνόῃ τοῦ Πόντου) ἐν Ἐπετ. Πανεπ. 1906-7 σ. 95-6, οὐδὲν δὲ βλάπτει ἂν μνημονευθῶσι καὶ ἅμα ἑρμηνευθῶσι προσέτι δύο παραδείγματα. Ἐν Οἰνόῃ τοῦ Πόντου λέγεται σαλαλὸς ἀντὶ σαλός, πάντως κατὰ συμφυρμὸν τούτου τε τοῦ σαλὸς καὶ τοῦ παλαλὸς (λεγομένου αὐτόθι) ἢ πελελὸς ὅπως κεῖται παρὰ τῷ Ἐρωτοκρίτῳ, τοῦτο δὲ πάλιν ἐκ τοῦ λωλὸς ὀλωλός. Αὐτόθι λέγεται καὶ ζαμπόγερως καὶ ἀντὶ τούτου ζαμπὸς καὶ ζαβός, πάντως κατὰ συμφυρμὸν ἐκ τοῦ ζαβὸς καὶ πομπόγερως=γέρων πομπῆς ἄξιος, πομπιωμένος. Ἐν Κρήτῃ λέγεται παζαβός, πάντως κατὰ συμφυρμὸν τοῦ παλαβὸς καὶ ζαβός.

γινώσκονται ἀπὸ τῶν χρόνων ἐκείνων. Οὕτω λ. χ. τὸ ὑπεραθμίζον ἔχει ὁ Πρόδρομος ἐν Δ' 193, ὑπεραθνίζον δὲ ἐν Γ' 193, καὶ σταφιδόχνοτον ἐν ΣΤ' 343. (Ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς ὑποπτεύει τὸ σταφιδόχνοτον ἐν Ἀτ. Α' σ. 217, προτείνει δὲ σταφιδόχρωτον· ἐγὼ μᾶλλον τὸ σταφιδο- εὑρίσκω ὕποπτον ἢ τὸ -χνοτον).

Εἶναι δὲ καὶ τόδε ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι τοιαῦται ποικιλίαι θν, θλ, φν, φλ καὶ χν, χλ, κλπ. μόνον ἐν τοιαύταις λέξεσι παρατηροῦνται ὅσαι δὲν εἶχον ἐξ ἀρχῆς χν· διότι ὅσαι βεβαίως μετὰ τούτων ἀρχῆθεν ἐξεφωνοῦντο, οὐδεμίαν παραλλαγὴν δεικνύουσιν· πρβλ. ἴχνος-ἰχνάριον-χνάρι, χναριάζω, ξεχναριάζω κλπ., -χνοῦς χνούδιον-χνοῦδι, ξεχνουδίζω, βραχνός, βραχνιάζω, βραχνάδα, σπλαχνίζομαι, σπλαχνικὸς κλπ. Ὥστε ἐκ τούτου ὅτι παρὰ τὸ χν, χλ βλέπομεν λέξιν τινὰ ἐκφερομένην καὶ μετὰ τοῦ φν, θν, φλ κλπ., δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ἤδη ἐκ τῶν προτέρων ὅτι οὐχὶ χν, χλ ἀλλ' ἄλλο τι σύμπλεγμα ἦτο πρότερον ἐν αὐτῇ.

Ἀποδείξαντες ὅτι τὸ ἀτμὸς ἀτμίζω ἐγένοντο ἀληθῶς ἀφνὸς ἀχνὸς, ἀθμίζω, ἀθνίζω, ἀφνίζω, ἀχνίζω, προβαίνομεν περαιτέρω λέγοντες ὅτι καθ' ὃν τρόπον ἀπὸ πολλῶν ῥημάτων σχηματίζονται ὀνόματα παροξύτονα εἰς -α δηλοῦντα τὴν ἀφηρημένην αὐτῶν ἔννοιαν, πρβλ. ἔκλαψα κλάψα, γυρίζω γύρα, γνωρίζω γνώρα, σφίγγω καὶ ἐν Πόντῳ σπίγγω καὶ ὄνομα ἡ σπίξα=ἀδημονία, μυρίζω μύρα (αὐτόθι), πεινῶ πεῖνα κλπ. οὕτω καὶ ἐκ τοῦ ἀθμίζω ἀθνίζω ἀφνίζω ἀχνίζω ἐγένετο ἡ ἄθνα, ἡ ἄφνα, καὶ ἡ ἄχνα. Ἡ σημασία τοῦ ἄχνα εἶναι μᾶλλον περιωρισμένη τῆς τοῦ ἀτμός, ἀχνός, διότι δι' αὐτῆς δηλοῦται κυρίως μόνον ἡ πνοὴ τοῦ στόματος, ἔπειτα δὲ καὶ ὁ ἐλάχιστος τόνος, ἡ ἐλαχίστη λέξις, ἡ τρόπον τινὰ μετὰ τῆς ἄχνας ἐκ τοῦ στόματος ἐκβαλλομένη, λ. χ. δὲν ἔβγαλεν ἄχνα=οὐδὲ γρῦ εἶπεν, τὴν ἄχνα σου νὰ μὴν ἀκούω= μηδὲ λέξιν.

Νῦν ἀπὸ τοῦ ἄφνα ἄχνα χωροῦμεν ἓν βῆμα περαιτέρω ἐπὶ τὸ θηλ. ἡ ἀχνότης· πρβλ. Κούσην ἐν Πλάτωνος Ϛ' 91 καὶ 95 «ἄφνα καὶ ἄχνα, ἀχνότε καὶ ἀχνότα=ἡ πνοὴ τοῦ στόματος». Καθ' ὃν δηλ. τρόπον λέγομεν ἡ γλύκα (ἀπὸ τοῦ γλυκαίνω) καὶ ἡ γλυκότη (τοῦ τραγουδιοῦ ἡ γλυκότη παρὰ τῷ Ἐρωτοκρίτῳ), ἡ

ἀ(ν)θρωπιὰ καὶ ἡ ἀνθρωπότη(ς), ἡ λεύκα καὶ ἡ λευκότης, ἡ ἔχθρα καὶ ἡ ἐχθρότης, ἡ κάκη καὶ ἡ κακότης, ἡ τύφλα καὶ ἡ τυφλότης, ἡ θέρμη καὶ ἡ θερμότης, τὸ ψῦχος καὶ ἡ ψυχρότης, τὸ κρύος καὶ ἐν Κρήτῃ ἡ κρυjότη, τὸ πιθανὸν καὶ ἡ πιθανότης, τὸ αἰσχρὸν καὶ ἡ αἰσχρότης, ἡ ἀδελφοσύνη καὶ ἡ ἀδελφότης, τὸ ποιόν, τὸ ποσὸν καὶ ἡ ποιότης, ἡ ποσότης, τὸ θεῖον καὶ ἡ θεότης κλπ., οὕτω ἐσχηματίσθη καὶ παρὰ τὸ ἄφνα ἄχνα ἡ ἀχνότη(ς), ὅπως λέγεται ἐν Πόντῳ. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἡμῶν γλώσσῃ ἡ κατάληξις αὕτη δὲν φαίνεται πλέον ζῶσα καὶ εὔχρηστος ἱκανῶς εἰς παραγωγὴν νέων ἀφῃρημένων ὀνομάτων, ἄλλαι δὲ καταλήξεις ἀντ' αὐτῆς ἐπεκράτησαν· ἀλλ' ἡ λέξις ἀχνότης δὲν ἐπλάσθη ἐκ τοῦ ἄχνα κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἀλλὰ κατὰ τοὺς μεσαιωνικούς· τοῦτο συνάγομεν τοῦτο μὲν ἐκ τοῦ παρὰ Προδρόμῳ σταφιδόχνοτον (Ϛ' 343), τοῦτο δὲ ἐκ τῆς χρήσεως αὐτοῦ ἐν τῇ Ποντικῇ διαλέκτῳ, διότι ἐν ταύτῃ σῴζεται πολλαχῶς ἡ μεσαιωνικὴ τῆς γλώσσης ἡμῶν εἰκὼν πιστότερον ἢ ἀλλαχοῦ. Βέβαιον δέ τι καὶ ἀναντίλεκτον πάντως λέγει ὁ διατεινόμενος ὅτι κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα πολὺ περισσότερα ἐσῴζοντο στοιχεῖα τοῦ ἀρχαίου λόγου ἢ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους καὶ δὴ ὅτι τότε, ὅτε ἐπλάσθη τὸ ἀχνότης, ἐλέγοντο ἔτι πολλὰ ὀνόματα εἰς -ότης, ἀποβληθέντα κατόπιν ὅπως καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀχνότης ἐκ τῆς ἄλλης Ἑλλ., ἐσώθη δὲ τοῦτο μόνον ἐν Πόντῳ. ἔνθα καὶ ἄλλα πολλὰ ἀφῃρημένα εἰς -τη(ς) λέγονται· πρβλ. ἡ ἀγοριότη ἐκ τοῦ ἄγορος-ἀγόριν=ἀνδρότης, ἡ μεγαλότη καὶ μεγαλότητα, ἡ παιδότη, ἡ παλληκαριότη, ἡ συγγενότη, ἡ μικρότη τὰ μικρότας, ἡ νεότητα τὰ νεότας, ἡ γυναικότη=ἡ γυναικεία φύσις, ἡ νυφαδιότη=ἡ ἰδιότης τῆς νύμφης καὶ ὁ χρόνος καθ' ὃν καλεῖται οὕτως κλπ. Τὸ ἀρχαιοπινὲς τῆς διαλέκτου ταύτης ἐν τοῖς τοιούτοις βλέπομεν καὶ ἐν τῇ χρήσει ἀφῃρημένων εἰς -μονή, οἷον παιδεμονή, πλησμονή, γιατρεμονή, γλυτωμονή, χορτασμονή, σηκωμονὴ=ἔγερσις, σκασμονὴ (ἀπὸ τοῦ σκάζω), τελειομονὴ καὶ τελεμονὴ=τέλος, χαμονὴ (=ὄλεθρος, ἀπὸ τοῦ χάνω), καμμονή, λαρεμονή, μετρεμονή, ἀπασμονὴ (=διήγησις) κλπ.

Ἀπὸ τοῦ θηλ. τούτου ἀχνότη(ς) βαίνομεν ἓν ἔτι βῆμα ἐπὶ τὸ οὐδ. πληθ., τὰ χνότα· καθ' ὃν δηλ. τρόπον εἴδομεν ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. ΚΒ΄

σ. 232 ὅτι ἀπὸ τοῦ θηλ. ἡ νεότη ἐγένετο πληθ. οὐδ. τὰ νεότα καὶ τελευταῖον τὰ νεᾶτα, καὶ οὕτως ἐδηλώθησαν πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς νεότητος κατὰ τὰ ἀνάλογα ὀνόματα πληθ. ἀριθμοῦ τὰ γέρα, τὰ γεράματα, τὰ γερατεῖα κλπ., οὕτω λέγω ὅτι καὶ τὸ θηλ. ἡ ἀχνότη ἐξηνέχθη κατ' οὐδ. γένος καὶ πληθ. ἀριθμόν, τὰ ἀχνότα, ὅθεν κατ' ἀφαίρεσιν τοῦ ἀρκτικοῦ ἀ- τὰ χνότα, ὥστε καθὼς λέγεται μυρίζουν τὰ πόδια του, οὕτως ἐλέχθη καὶ μυρίζουν τὰ χνότα του. Ἡ πορεία εἶναι ἀκριβῶς ἡ αὐτὴ ἔν τε τῷ νεότα καὶ χνότα καὶ δὴ καὶ ἡ πειθανάγκη τῆς ἐτυμολογικῆς ἀληθείας ἀμφοτέρων ὁμοίως ἡ αὐτή. Ἡ ἀφαίρεσις τοῦ ἀρκτικοῦ α καθὼς καὶ ἡ ἀποβολὴ τοῦ τελικοῦ -ς, ἡ ἀχνότης, ἡ ἀχνότη, τὰ χνότα, καὶ τὸ -α ἀντὶ τοῦ η, ἡ ἀχνότη τὰ χνότα οὐδενὸς λόγου πρὸς αἰτιολογίαν χρῄζουσιν.

Περὶ τῆς σημασίας τοῦ οὐδ. τὰ χνότα καὶ τοῦ ἐξ αὐτοῦ παραγομένου νέου ῥήματος χνοτίζω παρατηρῶ ὅτι αὕτη μετεβλήθη, ὥστε σημαίνει σπανίως μὲν τὴν πνοὴν τοῦ στόματος ἁπλῶς, συνήθως δὲ τὴν δυσώδη πνοήν, τὴν τοῦ στόματος ἀποφοράν.

Τὸ πρῶτον παρατηρεῖται ἐν φράσεσιν οἷον δὲν ταιριάζουν τὰ χνότα μας ἢ δὲν μοιάζουν τὰ χνότα μας, ἤτοι δὲν συμφωνοῦμεν, δὲν εἴμεθα ὅμοιοι, δὲν δυνάμεθα νὰ συμπράξωμεν κττ. Ἄν, ὅπως ἐγὼ φρονῶ, τὸ τοῦ Προδρόμου Ϛ' 343 σταφιδόχνοτον ἔχῃ ὑγιῶς ὡς πρὸς τὸ β' συνθετικόν, τότε κεῖται καὶ ἐν τῷ συνθέτῳ τούτῳ ἡ λέξις χνότα μετὰ τῆς καθολικῆς σημασίας τῆς ὀσμῆς.

Ἡ δὲ δευτέρα, ἡ συνήθης σημασία, ἡ τῆς ἀποφορᾶς τοῦ στόματος, εἶναι, ὡς εἴπομεν, ἡ συνήθης, ἤτοι αὕτη ἐπεκράτησε κατὰ μικρόν· τοῦτο δ' εἶναι φυσικόν, διότι περὶ τῆς συνήθους μὲν ἀναπνοῆς, τῆς οὐδεμίαν κακοσμίαν παρεχούσης σπανίως γίνεται λόγος, αὕτη δὲν χρῄζει συνήθως ἰδίας μνείας· τοὐναντίον δὲ ἡ κακοσμία, ἡ ἐκ τῆς δυσπεψίας, ἐκ τῶν ἐφθαρμένων ὀδόντων καὶ τῶν τοιούτων προερχομένη συχνό-ατα καὶ κατ' ἀνάγκην. Ἐκ τούτου κατήντησε τὰ χνότα ἀπὸ τῆς γενικῆς σημασίας τοῦ ἀναπνοή, ἣν ἔχει τὸ ἀχνός, ἄχνα, ἀνάφνα, ἀχνότη, νὰ δηλώσῃ μόνον τὴν κακήν, τὴν δυσώδη ἀναπνοήν. Ἀπὸ δὲ τοῦ πληθ. τὰ χνότα, ἐπλάσθη ὁ ἑν. τὸ χνότον ἢ ὁ χνότος, ἂν πράγματι ἐλέχθησαν καὶ μὴ εἶναι πλάσματα τῶν περὶ τῆς λέξεως ταύτης διαλαβόντων.

Ἀκόμη περαιτέρω προέβη ἡ σημασιολογικὴ ἀνέλιξις ἐν τῷ παραγώγῳ ῥήματι χνοτίζει· διότι τοῦτο λέγεται ἐν Κρήτῃ οὐχὶ πλέον ἐπὶ τοῦ κακῶς ὄζοντος στόματος, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ δυσώδους κρέατος καὶ ἐπὶ τῶν σεσηπότων καὶ κακῶς ὀζόντων ἰχθύων.

Ὅπως ἡ λέξις χνότα οὕτω καὶ ἡ λέξις χλομὸς ἐταλαιπώρησε μάτην ἄλλους τε ἐρευνητὰς καὶ ἐμὲ (πρβλ. Ἀθηνᾶς ΚΒ΄ σ. 214). Τὴν ἀληθῆ ἐτυμολογίαν, ἣν ὡς δυνατὴν μόνον μετὰ δισταγμοῦ τινος ἐξήνεγκον ἐν Ἀθηνᾶς ἔνθα ἀνωτέρω, ἀποδείκνυσι τὸ ἐν Σύμῃ καὶ Σκύρῳ ἐκφωνούμενον φλομὸς καὶ φλομιάρις, φλομώνω = γίνομαι ὠχρὸς ἀντὶ τοῦ ὑφ' ἡμῶν λεγομένου χλομὸς καὶ χλομιάρις. Ἐσχηματίσθη δὲ τὸ φλομὸς τοῦτο ἐκ τοῦ ὀνόματος ὁ φλόμος (ὅπως ἐκ τοῦ κάστανον ὁ καστανός, ἐκ τοῦ λιβάνι ὁ λιβανός, ἐκ τοῦ ψάρι ὁ ψαρός, ἐκ τοῦ χέλυ ὁ χελυός, χελιδόνι - χελιδὸς ἐν Σκύρῳ, μέλισσα μελισσός, κανέλλα κανελλὸς (Θράκῃ), κορώνη-κορωνὸς - κουρνὸς, δάφνη - δαφνὸς Καρπάθῳ, ἐκ τοῦ κρασὶ ὁ κρασικός, καὶ ἐκ τοῦ κούμαρον ὁ κουμαρὸς ἐν Σύμῃ, ἐκ τοῦ κάνναβις ὁ καννναβὸς ἐν Κεφαλληνίᾳ), εἰς δήλωσιν τοῦ χρώματος ὁποῖον ἔχει ὁ φλόμος (ΜΝΕ Α΄ σ. 149). Τοιουτοτρόπως ἡ ἀρχαία λέξις χλωρὸς δηλοῦσα τό τε χλωρὸν καὶ τὸ ὠχρὸν χρῶμα περιωρίσθη εἰς τὴν πρώτην σημασίαν ὑπὸ τοῦ φλομὸς-χλομός· μόνον ἐν Σινασσῷ ἀγνοεῖται ἔτι τὸ χλομός, γίνεται δὲ χρῆσις μόνου τοῦ ἀρχαίου χλωρὸς ἐπί τε τοῦ ὠχροῦ καὶ τοῦ χλωροῦ, ὑγροῦ κττ. (πρβλ. Σαραντίδην, Σινασσοῦ σ. 280).

Β΄.

Ἀθιβολή, ἀθιβάλλω, ἀναθιβάλλω.

Ὅπως τὸ χνότα χνοτίζω οὕτω καὶ ἡ ἀθιβολή, ἀθιβάλλω πολλὰ παρέσχον μέχρι τοῦδε πράγματα τοῖς ἐρευνηταῖς. Παραγωγὴ ἀνώμαλος καὶ ἀσυνήθης, φωνητικαὶ ἀλλοιώσεις σπάνιαι καὶ σημασιολογικαὶ μεταβολαὶ οὐσιώδεις ἐπεσκίασαν ἐπὶ τοσοῦτον τὴν ἀνέλιξιν αὐτῶν, ὥστε οὐδὲν θαῦμα ὅτι δὲν ηὐτύχησαν οἱ μέχρι τοῦδε περὶ τὴν νέαν ἡμῶν γλῶσσαν ἀσχολούμενοι, ἀκριβῶς διότι ἐστεροῦντο τῆς προαπαιτουμένης ποικίλης παρασκευῆς, νὰ ἀνεύρωσι τὴν ἀλή-

θειαν. Συνήθως ἀνάγεται τὸ ὄνομα ἀθιβολὴ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀντιβολή, ἀλλ' ἐπειδὴ φθογγικῶς ἡ παραγωγὴ αὕτη εἶναι ἀνερμήνευτος, τοῦ ντ οὐδέποτε παρ' ἡμῖν εἰς θ τρεπομένου, διὰ τοῦτο ἀνάγκη νὰ ζητηθῇ ἄλλη ἐτυμολογία. Ἄρχομαι ἀπὸ τῶν μορφολογικῶν ἀνωμαλιῶν.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι τὰ ἀφηρημένα τοῦ λέγω καὶ βάλλω ὀνόματα ἔληγον τὸ πάλαι εἰς -λογὴ -βολὴ (σύνθετα) καὶ εἰς -λογία -βολία (παρασύνθετα), ἐκλογή, συλλογή, διαλογὴ κλπ., συμβολή, ἀναβολή, προβολή, παραβολὴ κλπ., ἀλλὰ ἀπολογία, ἀμφιλογία, ἀντιλογία, ἀμφιβολία Ἀλλ' ἐπίσης εἶναι γνωστὸν ὅτι κατὰ τοὺς μτγν. χρόνους αἱ σχέσεις αὗται τῶν εἰς -ή καὶ -ία ὀνομάτων πολλαχῶς μετεκινήθησαν, ὥστε ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Ὀππιανοῦ ἐν Ἁλιευτικοις Δ' 149 ἀμφιβολάς, ἐν Λέσβῳ δὲ φέρεται ἀφλουγὴ ἤτοι ἀμφιλογὴ = μνεία, ὁμοίως ἐν Οἰνόῃ ἀφιλογὴ = ἀμφιλογὴ ἀντὶ ἀμφιλογία = ὅσα εἶπον πρὸς ἀλλήλους ἐρίζοντες· πρβλ. καὶ περλογὴ ὅπερ ἐν Χίῳ = ἀσκός, ἐν Ἰκάρῳ δὲ = ἀγγεῖον ἐκ κολοκύνθης πρὸς ἄντλησιν οἴνου. Ἡ λέξις ἀθιβολὴ ἀναγινώσκεται καὶ ἐν παλαιοτέροις γλωσσικοῖς μνημείοις, οἷον Θανατ. Ῥόδου 37 ἀνθιβολὴν πολύθλιβον, αὐτόθι 95 καὶ τὸ ῥῆμα ἀθιβάλλῃ, ἐν δὲ Γάμοις Θησέως τὸ παλαιότερον ἀφιβολή, χωρὶς κάμμίαν ἀφιβολὴν τὴν κεφαλήν μου κόψε.

Ἀφοῦ τοιουτοτρόπως ἡρμηνεύθη μὲν ἡ γένεσις τοῦ τε ἀμφιβολὴ καὶ τοῦ ἀμφιλογὴ-ἀφιλογή, ἐπιστώθη δὲ ἡ χρῆσις αὐτῶν ἔκ τε παλαιοτέρων μνημείων καὶ ἐκ τῆς νῦν χρήσεως, καλον φαίνεται νὰ λεχθῶσί τινα καὶ περὶ τῆς σημασίας αὐτῶν. Ὡς ἐκ τῆς χρήσεως τοῦ ἀφιλογὴ ἐν Οἰνόῃ καὶ Λέσβῳ καὶ τοῦ ἀ(ν)θιβολὴ ἀθιβάλλω ἐν Θανατ. Ῥόδου φαίνεται, αἱ λέξεις αὗται ἐκ τῆς ἐννοίας τῆς ἀμφιλογίας, τῆς ἀμφισβητήσεως προέβησαν εἰς τὴν τοῦ ἐπιχειρήματος, τῶν λόγων ἑκατέρου τῶν συζητούντων (Οἰνόῃ), ἔπειτα δὲ εἰς τὴν τοῦ λόγου, τῆς μνείας καθόλου, **ἀθιβολὴν** πολύθλιβον καὶ σῦρι τὴν **ἀφλουγή** τ' νὰ δῇς τσὶ τοῦ κούρμί τ', ἐν Λέσβῳ, τίς νὰ τ' **ἀθιβάλλῃ** (τὰ κάλλη τῶν Ῥοδίων γυναικῶν). Εἰς τοῦτο βεβαίως ἐβοήθησε καὶ ἡ χρῆσις τοῦ ῥήματος βάλλω· πρβλ. σὺ δ' ἐνὶ φρεσὶ βάλλεο σῇσι, βάλλω ς' τὸν νοῦν μου, μετὰ τῆς ἀνὰ συντιθέμενον, ἀναβάλλω, σημαίνει ἐν Ἠπείρῳ αὐτὸ τοῦτο τὸ ποιοῦμαι μνείαν τινός, καὶ ἐπίθετον ἀνάβαλτος = ἐκεῖνος περὶ οὗ τις δὲν πρέπει νὰ κάμνῃ μνείαν, ἤτοι ὁ διάβολος· τοῦτο δὲ τὸ ἀναβάλλω καὶ τὸ ἀθιβάλλω συμφυρθέντα παρήγαγον τὸ ἀναθιβάλλω.

Νῦν ὑπολείπεται νὰ λεχθῇ πῶς ἐγένετο τὸ ἀθιβολὴ ἀθιβάλλω. Τοῦτο διδάσκει ἡμᾶς σαφῶς τὸ ἐν Οἰνόῃ τοῦ Πόντου λεγόμενον ἀθίβολον=δίκτυον (ἀμφίβληστρον), ἀθιβολεύω=ῥίπτω τὸ ἀθίβολον, καὶ ἡ ἀθιβολέα, ἀθιβόλεμα, ἀθιβολιάρις. Ταῦτα πάντα λέγονται μετὰ τοῦ ἀθι- ἀντὶ τ. ῦ ἀφι- ἀμφι-. Ἡ ἀπώλεια τοῦ μ πρὸ τοῦ φ εἶναι κανονικὴ καὶ ὁμαλὴ (πρβλ. ΜΝΕ Α΄ σ. 161 κέξ.), ἡ δὲ τροπὴ τοῦ φ εἰς θ ἐγένετο ἕνεκα τοῦ ἑπομένου β, ἤτοι ἕνεκα ἀνομοιώσεως. Διὰ τοῦτο δὲ παρατηρεῖται ὅτι παρέμεινε μὲν τὸ χειλικὸν φ ἀπαθὲς ἑπομένου λ, ἀφιλογὴ ἐν Οἰνόῃ καὶ ἀφλουγὴ ἐν Λέσβῳ, ἐτράπη δὲ εἰς τὸ ὀδοντικὸν δασύ, θ, ἑπομένου ἄλλου χειλικοῦ β, καὶ μόνον ἐν τοῖς Γάμοις Θησέως ἐσώθη τὸ παλαιότερον ἀφιβολή. Τῆς ἀνομοιώσεως ταύτης παραδείγματα οἷον πρόπολις-τρόπολις, προφαντὸ-τροφαντό, βλασφημῶ-βλαστημῶ κλπ. ἰδὲ ἐν ΜΝΕ Α΄ 323 κέξ.

Γ΄.

Περὶ ἀνωμάλων τινῶν ἐνεστώτων.

Ὅτε ἐν ἔτει 1882 ἐν τῷ Περιοδικῷ τοῦ Kuhn (Τόμ. ΚΖ΄) ἠθέλησα νὰ καθορίσω τὰς μεταβολάς, ἅς πάσχουσι τὰ θέματα τοῦ ἐνεστῶτος, ἀπέβλεπον, ὡς εἰκός, εἰς μόνα τὰ γενικὰ καὶ διὰ τοῦτο ἔθηκα τοὺς ἑξῆς νόμους.

1) Πάντα τἀρχαῖα ῥήματα εἰς **-όω** καὶ τὰ εἰς **-ώννυμι** καὶ σχεδὸν μόνα ταῦτα σχηματίζονται σήμερον, ἐφ' ὅσον νοεῖται, σῴζονται εἰς **-ωνω**.

2) Πάντα τὰ πρωτότυπα ἢ τοιαῦτα φαινόμενα ῥήματα εἰς **-ω**, οἷον φέρω, λέγω, κρίνω, πλύνω δὲν τρέπονται εἰς συνῃρημένα εἰς **ῶ** ἢ εἰς παράγωγα εἰς **-ίζω, -άζω, -ιάζω** κλπ.

3) Μεγάλη σύγχυσις ἐπεκράτησεν ἐν τοῖς λήγουσιν εἰς **-ίζω** (ἀόρ. **-ισα**), **--ύζω** (ἀόρ. **-υσα**), **-έω** (ἀόρ. **-εσα**), **-έω** (ἀόρ. **-ησα**) **-άω** (ἀόρ. **-ησα**) καθὼς καὶ ἐν τοῖς λήγουσιν εἰς **-άζω** (ἀόρ. **-ασα**) καὶ **-αω** (ἀόρ. **-ασα**).

4) Τὰ εἰς **-σσω** (ἀόρ. **-ξα**) συνέπεσον πολλαχῶς μετὰ τῶν εἰς **-ζω** (ἀόρ. **-ξα**), ἀλλὰ δὲν μετέστησαν εἰς ἄλλας τάξεις.

5) Τὰ εἰς **-εύω -αύω -πτω -φω -βω** συνέπεσον πολυειδῶς πρὸς ἄλληλα, ἀλλὰ δὲν μετέστησαν εἰς ἄλλας τάξεις.

Τὰ φαινόμενα ἄρα ὑπόκεινται νόμοις, ἀλλ' ἵνα οὗτοι καταδειχθῶσιν, ἀνάγκη νὰ ἐκβληθῇ πρῶτον ἀπὸ τῆς ἐξετάσεως πᾶν ἀλλότριον.

Οὕτως ἐζήτησα νὰ ἑρμηνεύσω καὶ τὰ κατὰ τὰς ἀρχὰς ταύτας ἀλλοιωθέντα, οἷον ἀλλάζω, σκάβω, γράφτω, κρατίζω, σκορπῶ κλπ. καί τινα ἀνωμαλώτερα, ἤτοι παρὰ ταύτας ἔχοντα, οἷον ἐγνεφίζω παρὰ τὸ ἐκνήφω, τειχώνω παρὰ τὸ τειχίζω, ἀρχίζω παρὰ τὸ ἄρχω, λειώνω παρὰ τὸ λύω κλπ. ἰδὲ ΜΝΕ Α΄ σ. 268 κεξ. Ἐπειδὴ δὲ ἐπ' ἐσχάτων καὶ ἄλλα τινὰ ἀνεῦρον τοιαῦτα ἀνωμάλως, ἤτοι παρὰ τὰς τεθείσας ἀρχὰς ἐσχηματισμένα, διὰ τοῦτο ἔκρινα καλὸν νὰ ἐπανέλθω ἐπὶ ταῦτα.

Πάντες γινώσκομεν ὅτι κατ' ἀναλογίαν ἀδιαλείπτως οὐ μόνον πλάττομεν νέα ἀλλὰ καὶ μεταπλάττομεν ἄλλα πρότερον ὑπάρχοντα στοιχεῖα τῆς γλώσσης. Ὀλίγα παραδείγματα θὰ ἐξαρκέσωσιν εἰς δήλωσιν τούτου. Τὸ πεταλίδα (=λεπὰς) καὶ ἡ γαλατσίδα (=τιθύμαλλος) μετεπλάσθησαν ἐν Σύμῃ εἰς πεταλῖνα καὶ γαλατσῖνα, ὅπως ἐν Κρήτῃ τὸ φουρτούνα εἰς φουρτῖνα, πάντως διότι εἰς τὴν κατάληξιν ταύτην -ῖνα λήγουσι πολλαὶ λέξεις, ὥστε ἐφαίνετο αὐτοῖς φυσικὸν νὰ περατωθῶσι καὶ αὗται ὁμοίως. Ὁμοίως μετεσχηματίσθη τὸ ἀναπαύομαι εἰς ἀναπεύομαι (Χρον. Μορ. 2136), ὅπως καὶ τὸ ἀνταμείβω εἰς ἀντιμέβω καὶ τὸ συγκρύβω εἰς συγκρέβω κλπ. διὰ τὰ πολλὰ εἰς -εύω -εύομαι λήγοντα ῥήματα· ὁμοίως ἐλέχθη διαρμίζω ἀντὶ διαρμόζω, διὰ τὰ πολλὰ εἰς -ίζω ῥήματα.

Ὅπως τὸ διαρμίζω, ἀντιμέβω κττ. οὕτως ἑρμηνευτέον καὶ τὸ ἀποθώνω· ἐκ τοῦ ἐπέθεσα ἢ ἀπέθεσα ἐγένετο ἀποθένω, ὅπως ἔδεσα, δένω, (οὕτω δὲ λέγεται ὄντως ἐν Ἠπείρῳ ξαποθένω ξαπόθωμα), ὅπερ διὰ τὰ πολλὰ εἰς -ωνω ῥήματα ἐτράπη εἰς ἀπιθώνω. Ὁ ἐπιστάμενος ὅτι ἐν Καρπάθῳ λέγεται ὁ ἁπλοῦς ἀόριστος ἔθωκα, πάντως κατὰ τὸ ἔδωκα, δυνατὸν νὰ εἰκάσῃ ὅτι καὶ ἐντεῦθεν ἐδόθη ἡ ὤθησις εἰς τὴν τροπήν. Ἀλλὰ καὶ μόνον τὸ Ἠπειρωτικὸν ξαπόθωμα παρὰ τὸν ἐνεστῶτα ξαποθένω διδάσκει ἀρκούντως σαφῶς τὴν πορείαν τῆς ἀνελίξεως.

Καὶ τὸ ἀγγιάζω ἐν Οἰνοῦντι ἀντὶ ἐγγίζω φαίνεται μετασχηματισθὲν κατὰ τὰ πολυάριθμα ῥήματα τῆς νεωτέρας γλώσσης εἰς -ιάζω· πρβλ. φωνιάζω ἐν Κρήτῃ ἀντὶ φωνάζω (κατὰ τὸ κράζω, κραυγάζω ἀπὸ τοῦ φωνέω, ἂν μὴ ὑποτεθῇ νέον ῥῆμα ἀπὸ τοῦ φωνή), σακκιάζω, χορτιάζω, ματιάζω κλπ. κλπ.

Ἀλλ' οὐχὶ μόνον τάξεις ὅλαι δύνανται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ ἕλκωσι πρὸς ἑαυτὰς μεμονωμένας τινὰς λέξεις. Πολλάκις καὶ μία μόνη λέξις ἐπιτυγχάνει νὰ ἑλκύσῃ ἄλλην καὶ μεταρρυθμίσῃ αὐτήν. Νοεῖται οἴκοθεν ὅτι τοῦτο κατορθοῦται μεταξὺ λέξεων κατὰ τοὺς νόμους τοῦ συνειρμοῦ συνδεδεμένων πρὸς ἀλλήλας, ὥστε ἡ μνεία ἢ ἁπλῶς ἡ συνείδησις τῆς μιᾶς νὰ ἐφέλκηται εὐκόλως τὴν ἄλλην· πρβλ. ὀρει-κὸν ζεῦγος καὶ βο-εικὸν ζεῦγος, τὸ κρῖμα - τὸ μιστὸ ἀντὶ ὁ μισθός, τὸ πρωὶ - τὸ ἑσπέρας ἀντὶ ἑσπέρα, ἡ κόλασι - ἡ παράδεισο καὶ ἡ παράδει ἐν Χίῳ κττ. Ἡ δύναμις δηλονότι τῆς ἑλκούσης λ. εἶναι πολὺ μεγαλυτέρα τῆς τοῦ συστήματος, ὥστε κατορθοῖ νὰ ἀποσπάσῃ αὐτὴν ἀπ' αὐτοῦ καὶ νὰ ἀφομοιώσῃ πρὸς ἑαυτήν.

Ἐν Πόντῳ λέγεται κλαινίζω ἀντὶ κλαίω καὶ κολατίζω ἀντὶ κολάζω, ἐν Σύμῃ ἐλάμπισεν ἀντὶ ἔλαμψεν, πασίγνωστον δὲ φαίνεται τὸ πασχίζω ἀντὶ πάσχω. Ὅτι ταῦτα ἀντίκεινται σφόδρα πρὸς τὰς ἀνωτέρω τεθείσας ἀρχάς, βλέπει ἕκαστος. Ὅτι δ' ὅμως δὲν εἶναι τούτου ἕνεκα αἱ ἀρχαὶ πλημμελεῖς, ἀφοῦ τοσοῦτον πλῆθος ῥημάτων ἑρμηνεύουσι, πρόδηλον. Ἀνάγκη ἄρα νὰ μὴ κηρύξωμεν τὰς ἀρχὰς ἀποβλήτους, ἀλλὰ νὰ ζητήσωμεν νὰ μάθωμεν μὴ τυχὸν ἄλλαι τινὲς λέξεις στενώτατα πρὸς τὰ ἀνώμαλα ταῦτα συνδεόμεναι ἐγένοντο αἰτία τῶν ἐξαλλοιώσεων τούτων.

Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἐξετάζοντες εὑρίσκομεν ὅτι τὸ κλαίω παρεξετάθη εἰς κλαινίζω κατὰ τὸ θρηνίζω ἀπὸ τοῦ θρηνῶ, τὸ κολάζω εἰς κολα-τίζω κατὰ τὸ συνώνυμον κριματίζω, τὸ ἔλαμπεν εἰς ἐλάμπισεν κατὰ τὸ ἐφώτισεν, τὸ πάσχω ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ἐπιμελοῦμαι, προσπαθῶ, πολεμῶ, ἀγωνίζομαι, εἰς πασχίζω, πάντως κατ' ἄλλα ῥήματα λήγοντα εἰς -ίζω -ισα καὶ ταύτην τὴν ἔννοιαν τῆς προσπαθείας, τοῦ ἀγῶνος κττ. ἐκφράζοντα, οἷον συγυρίζω, σκαλίζω, γυρίζω, φροντίζω, πολεμίζω παρὰ τὸ πολεμῶ κλπ. Ὁμοίως ἀναφέρει ὁ κ. Φάβης ἐν Γλωσσικαῖς Ἐπισκέψεσι σ. 50 τὸ ῥῆμα λειπάζομαι ἀντὶ λείπομαι, ἑρμηνεύει δ'

αὐτὸ ὀρθῶς ὡς γενόμενον κατὰ τὸ συνώνυμον χρειάζομαι

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, εἰκάζω, μετεσχηματίσθη καὶ τὸ καταχώνω εἰς καταχωνιάζω κατὰ τὸ (ἐ)νταφιάζω. Τοῦτο φαίνεταί μοι κατὰ πολλὰ πιθανώτερον τῆς ἐκ τοῦ καταχθόνιος - καταχθονιάζω καταχτονιάζω - καταχονιάζω παραγωγῆς διά τε ἄλλα καὶ διότι δὲν ἠξεύρω ἄν, ὅπως σιωπηλῶς προϋποτίθησιν ἡ ἐτυμολογία αὕτη, ἡ λέξις καταχθόνιος ἦτο ἐν χρήσει παρὰ τῷ Ἑλληνικῷ λαῷ ὅτε ἐπλάσθη τὸ καταχωνιάζω.

Ὅπως τὸ λειπάζομαι, καταχωνιάζω οὕτως ἔχει καὶ τὸ ψαχάζω ἀντὶ ψάχω-ψαύω παρεκταθὲν κατὰ τὸ συνώνυμον ἐξετάζω, κυτάζω. Ὁμοίως τὸ ἀγροικωνίζω ἐν Κύπρῳ ἀπὸ τοῦ ἀγροικῶ καὶ γρωνίζω. Τὸ ἐκ τοῦ πασπάλη ἐσχηματισμένον πασπαλεύω σῴζεται ἐν Σινασσῷ ἐπὶ τοῦ ψηλαφᾶν, παρ' ἡμῖν δὲ λέγεται τοῦτο μετὰ τοῦ τ πασπατεύω· πιθανὸν φαίνεταί μοι ὅτι τὸ πασπατεύω τοῦτο οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ τὸ πασπαλεύω λαβὸν τὸ τ ἐκ τοῦ ζητῶ, ζήτουλας, ζητουλεύω κτλ.

Ἀπὸ τοῦ σῳζομένου ἐπιθέτου δριμὺς ἐπλάσθη καὶ εὐχρηστεῖ ἐν Κρήτῃ τὸ ῥῆμα δριμώνω ἐπὶ τοῦ σφοδρύνομαι, γίνομαι ἰσχυρότερος λεγόμενον ἐπὶ τοῦ ἀνέμου κττ. Ἀλλ' ἐν Οἰνόῃ τοῦ Πόντου λέγεται παρεκτεταμένον δριμυ-τίζει=ἔχει ὀξεῖαν ὀσμήν. Ἡ γνώμη ὅτι παρήχθη ἐκ τοῦ ἀφῃρημένου δριμύτης δὲν φαίνεται πιθανή, ἀφοῦ ἐκ τῶν εἰς -της ἀφῃρημένων δὲν φαίνεται νὰ παράγωνται ῥήματα. Διὰ τοῦτο εἰκάζω ὅτι συνήφθη καὶ παρητυμολογήθη πρὸς τὴν λέξιν μύτη, ἀφοῦ ταύτην προσβάλλει ἡ δριμεῖα ὀσμή.

Ὡς ἕκαστος βλέπει, πάντοτε κατὰ τὴν λύσιν τῶν γρίφων τούτων πρόκειται διὰ μαντικῆς τινος δυνάμεως νὰ ἐξευρεθῇ τὸ ὅμοιον, τὸ πρότυπον, καθ' ὃ μετερρυθμίσθη τὸ ἀλλοιωθέν. Τὸ ἔργον προδήλως οὔτε εὔκολον οὔτε ἀκίνδυνον πάντοτε εἶναι· ἀλλ' οὐχ ἧττον εἶναι ἀναγκαιότατον, ἂν θέλωμεν νὰ ἐξετάσωμεν καὶ μάθωμεν πῶς αἱ παλαιότεραι γενεαί, ὑπὸ τοῦ γλωσσικοῦ αὐτῶν αἰσθήματος ὁδηγούμεναι, ἦλθον εἰς τὰ γλωσσικὰ στοιχεῖα ἅτινα ἔπλασαν ἢ μετέπλασαν καὶ κατέλιπον ἡμῖν.

ΦΩΝΗΤΙΚΑ

Περὶ τῶν παθῶν ὅσα πάσχουσι τὰ φωνήεντα τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης κατὰ τὰς διαφόρους συναλοιφὰς ἢ συγκρούσεις πρὸς ἄλληλα, ἔν τε τῇ λέξει καὶ τῇ συνεκφορᾷ τῶν λέξεων, διέλαβον πρὸ ἐτῶν ἐν τῷ Περιοδικῷ τοῦ Kuhn Τόμ. Λ΄ σ. 357 κέξ. καὶ κατόπιν ἐν ΜΝΕ. Α΄ σ. 202 κέξ. Ἐκεῖ ὡρίσθη ἡ σχετικὴ πρὸς ἄλληλα δύναμις τῶν φωνηέντων τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης καὶ ἐδείχθη ὅτι τὸ α εἶναι ἰσχυρότερον πάντων τῶν ἄλλων φωνηέντων, ἅτε διὰ μεγαλυτέρου ἀνοίγματος τοῦ στόματος σχηματιζόμενον· μετὰ τοῦτο ἔρχεται τὸ ο, ὃ σχηματιζόμενον δι' ἐλάσσονος ἀνοίγματος εἶναι ἀσθενέστερον τοῦ α, ἰσχυρότερον δὲ τῶν λοιπῶν· κατόπιν τὸ *u*, ἔπειτα τὸ *e* καὶ τέλος τὸ *i*, πάντοτε κατὰ λόγον τοῦ ἀνοίγματος τοῦ σχηματιζομένου ἐν τῷ στόματι πρὸς ἐκφώνησιν ἑκάστου τῶν φωνηέντων τῆς ἡμετέρας γλώσσης· ἤτοι ἔχομεν

$$a > o > u > e > i$$

Τοιουτοτρόπως ἀπεδείχθη, διατί λέγομεν ἀκούς, φταίς, λές, τρώς, πάς, ἀκούτε, τρώτε, πάτε, μέτωρα, πράτα κλπ., διατί τό 'χες, τό 'δες, τ'Αντώνι, τἄλλου, τοῦ 'ρχεται, σόρχεται, σόλεγα, πόχεις, ποῦ 'σαι, τὰ ἔντερα, τάντερα, ὅθεν ἄντερα, τἀνύχια-ἀνύχια ἢ νύχια κλπ. κλπ. Περὶ δὲ τῶν παθῶν ὅσα ἔπαθον καὶ πάσχουσι τὰ ἡμέτερα φωνήεντα μεταξὺ συμφώνων εὑρισκόμενα καὶ καθόλου ἄνευ συγκρούσεως πρὸς ἄλληλα, περὶ τούτων ἐπιθυμῶ νὰ διαλάβω ἐν τῷ παρόντι.

Κατὰ πρῶτον παρατηρεῖται ὅτι τὰ φωνήεντα τῆς ἡμετέρας γλώσσης διετέθησαν καὶ ἔχουσι νῦν ὁμοίως εἴτε μακρὰ εἴτε βραχέα καὶ εἴτε τονούμενα εἴτε ἄτονα ἦσαν τὸ πάλαι. Ἐνῷ λ. χ. τὸ Λατ. μακρὸν o διετέθη καὶ ἔχει ἐν ταῖς πλείσταις νεολατινικαῖς γλώσσαις διαφόρως τοῦ βραχέος o, τὸ μακρὸν e διαφόρως τοῦ βραχέος e κλπ., ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλ. τὸ ω καὶ τὸ ο ἐκφωνοῦνται ὁμοίως (πλὴν ἐν τῇ Τσακωνικῇ περὶ οὗ ἴδε Γλωσσ. Μελ. 558-60), (πρβλ. νῶμος καὶ ὅμως, καλὸς καὶ καλῶς, ὀμόνω, ὄζω, ἀμπώθω κλπ.), τὸ ε καὶ τὸ αι (ὅπερ κατὰ τοὺς μτγν. χρόνους ἐτράπη εἰς ε) ἐπ' ἴσης ὁμοίως (ἔρχεται, λέγεται, καιρός, αἰτία, ἔλεος, κλπ.), τὸ η (ὅπερ κατὰ τοὺς

μτγν. χρόνους ἐτράπη ἐν τῇ συνήθει Ἑλληνικῇ εἰς i), τὸ ει, ἔπειτα τὸ οι καὶ τὸ υ (ἅτινα ἀμφότερα κατὰ τοὺς μτγν. καὶ μεσαιωνικοὺς χρόνους ἐτράπησαν ἐν τοῖς πλείστοις ἰδιώμασιν εἰς i) καὶ τὸ ι προφέρονται πάντα ὁμοιομόρφως ὡς i· τὸ ου καὶ τὸ α ἀπαγγέλλονται κανονικῶς ὡς u καὶ a. Πρβλ. πρῶτον Λατ. decem, Ἰταλ. diece καὶ Ἱσπαν. diez· Λατ. breve, Ἰταλ. brieve καὶ Γαλλ. brief, novus, nuovo, noef κλπ., ἀλλὰ catena catena, candela candela, hora ora, sol sole, pomum pomo κλπ. Ἔπειτα Ἑλλ. ὅρκος, λοιμός, λείπω, λοιπός, ἐλλιπής, ὕπνος, γλυκύς, φέρω, αἴθω κλπ.

Τοιουτοτρόπως ἔχουσι ταῦτα ἐν τοῖς καθόλου· ἀλλ' ἐν τοῖς ἐπὶ μέρους πολλὰ παρατηροῦνται τὰ ἄλλως ἔχοντα καὶ δὴ δεόμενα ἑρμηνείας. Πρβλ. τίποτε καὶ τίποτα, ἀκόμη καὶ ἀκόμα, σήμερον, σήμερα καὶ σήμερις, ἐφέτος καὶ ἐφέτι καὶ ὀφέτος, ἀπακκουμπῶ καὶ ἀποκκουμπῶ καὶ ἀποκκούμπι, ξαστερεὰ καὶ ξεστερεά, ὄρεξι καὶ ὄροξι, λειτρουγᾳ καὶ λουτρουγᾳ, ἄροτρον ἄλατρον καὶ ἄλετρον κλπ. κλπ.

Ἐρωτᾶται τώρα, ἂν δύνηται νὰ ἐξευρεθῇ λόγος τις τῶν ἀνωμαλιῶν τούτων. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀνάγκη νὰ ἐξετάσωμεν τὰ φαινόμενα ταῦτα καὶ ἴδωμεν μὴ τυχὸν δὲν εἶναι πάντα ὅμοια, ἤτοι μὴ τυχὸν δὲν ἔχουσι μίαν καὶ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, ἀλλ' ἄλλα ἄλλην, καὶ δὴ μὴ τυχὸν εἶναι ἀνάγκη νὰ διαιρέσωμεν αὐτὰ εἰς διαφόρους κατηγορίας. Καὶ ἀληθῶς φυλοκρινοῦντες αὐτὰ βλέπομεν ὅτι τα ἐπιρρ. τίποτα, σήμερα, ἀκόμα κτλ. ἔληξαν εἰς -α, διότι εἰς τοῦτο τὸ φωνῆεν περατοῦνται τὰ πλεῖστα ἐπιρρ. τῆς νέας Ἑλληνικῆς· πρβλ. καλά, κακά, ψυχρά, ξερά, ἄσκημα, ἔμορφα, ἄνοστα, καλύτερα κλπ. Τὸ σήμερις, ὕστερις προσέλαβον τὸ -ις, διότι ὁμοίως λήγει τὸ συγγενὲς αὐτῶν ἐνωρίς, ὅπως ἐλέχθη καὶ τὸ ἐφέτι κατὰ τὸ πέρυσι. Ἐν τῷ ἀποκκούμπι, ξεστερεά, παραμία ἀντὶ παροιμία εἰσῆλθε παρετυμολογικῶς ὅλη ἡ πρόθεσις ἀπο- ξε- παρα-, ὅπως ἐν τῷ ἀπήγανος, ἀποκλαμὸς ἀντὶ πήγανος, πλοκαμὸς ὑπεισῆλθεν αὕτη, καίτοι δὲν περιείχετο ἐν αὐτοῖς. Τοὐναντίον δ' ἐν τῷ ὄροξι, λουτρουγιὰ κλπ., ἔνθα παρατηρεῖται ἀφομοίωσις τοῦ ἑτέρου φωνήεντος πρὸς ἄλλο παρακείμενον, καθὼς καὶ ἐν τῷ ἀλέτρι, παρεθύρι, πουρνάρι, μουσταριά, δὲν δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι τὸ ἀλλοιωθὲν

φωνῆεν ἔχει τὴν αἰτίαν αὐτοῦ εἰς ἀναλογίαν τινὰ ἢ παρετυμολογίαν πρὸς ἄλλας ἢ ἄλλην λέξιν· κατ' ἀνάγκην ἄρα θὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι οὐχὶ δι' ἐξωτερικήν, ἄλλων λέξεων ἐπίδρασιν, ἀλλὰ διὰ λόγους ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ λέξει κειμένους ἐγένετο ἡ τροπή, τ. ἔ. ὅτι ταῦτα μὲν ἐτράπησαν φωνητικῶς, τὰ ἄλλα δὲ ἀναλογικῶς καὶ παρετυμολογικῶς.

Κατὰ ταῦτα διαιροῦμεν τὰ φαινόμενα εἰς δύο τάξεις ἤτοι α΄) εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀλλοιωθέντων ἀναλογικῶς καὶ παρετυμολογικῶς καὶ β΄) εἰς τὴν τῶν παθόντων φωνητικῶς. Τὰ φωνητικῶς μεταβληθέντα ὑποδιαιροῦμεν πάλιν εἰς δύο μικροτέρας τάξεις, 1) εἰς τὰ κατ' ἀφομοίωσιν, ἤτοι κατ' ἐπίδρασιν τοῦ φωνήεντος τῆς παρακειμένης συλλαβῆς ἢ τῶν φωνηέντων τῶν παρακειμένων συλλαβῶν, καὶ 2) εἰς τὰ κατ' ἐπίδρασιν τοῦ παρακειμένου ἢ τῶν παρακειμένων συμφώνων, πρβλ. κεραμίδα-κιαραμίδα, μελανθράκη-μαλάθρακας, ἐλεγόμην-ἐλέγομην ἐλέγομουν-ἐλέγουμουν, πολεμῶ-πολομῶ κλπ., ἔπειτα κόκκος-κοκκίον-κουκκί, πωρίον-πουρί, ἄλογον-ἄλεγον, ζηλεύω-ζουλεύω, πίτυρα-πίτερα, ἄχυρα-ἄχερα, μηρὸς-μερὸς κλπ.

Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως· ἐπειδὴ δ' ὅμως αἱ τάξεις αὗται δὲν εἶναι πάντοτε ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα ἀκριβῶς διεσταλμέναι καὶ καθωρισμέναι, συμβαίνει πολλάκις ὥστε τὰ ἀναλογικῶς μεταβεβλημένα νὰ ἐκλαμβάνωνται ὅτι ἔπαθον φωνητικῶς καὶ τἀνάπαλιν, διὰ ταῦτα καλὸν φαίνεται νὰ ἐξευρεθῶσι καὶ καθορισθῶσιν ἀντικειμενικά τινα, εἰ δυνατόν, γνωρίσματα καὶ κριτήρια, ὥστε τὰ ὑπαγόμενα ἀληθῶς εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην νὰ μὴ δύνωνται νὰ κατατάσσωνται εἰς τὴν ἄλλην. Τοιαῦτα γνωρίσματα εἶναι τὰ ἑξῆς·

Α) Τὰ κατ' ἀναλογίαν ἀλλοιούμενα δύνανται νὰ λέγωνται ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ καὶ χρόνῳ καὶ κατὰ τὸν παλαιότερον καὶ κατὰ τὸν νεώτερον τρόπον, τοὐλάχιστον ἐπί τινα χρόνον, μακρότερον ἢ βραχύτερον, τὰ δὲ φωνητικῶς οὐχί· πρβλ. τἄντρὸς καὶ ἀντροῦς καὶ τοῦ ἄντρα, τὸ Φάληρον καὶ ὁ Φαληραίας (κατὰ τὸ Περαίας), ἡ μοδίστα καὶ ἡ μοδίστρα κατὰ τὸ ῥάφτρα, πλύστρα, γράφω καὶ γράφτω, σκάφτω καὶ σκάβω καὶ σκάφω κλπ., ἀλλὰ μόνον λέγεται, ἔρχεται, ὕπνος, γλυκύς, εἰκόνα, ἐπειδή, λείπεται, πείθεται κλπ. Ἐν πᾶσι τούτοις τὸ υ, τὸ αι, τὸ ει κλπ., ἐκφωνοῦνται μόνον καθ' ἕνα,

τὸν νεώτερον τρόπον. Ἀλλ' οὐχὶ μόνον ὅσα κατὰ τὸν ὁμαλὸν καὶ κανονικὸν τοῦτον τρόπον ἀλλὰ καὶ ὅσα ἀκανονίστως, ἀσυνήθως ἤτοι κατ' ἀφομοίωσιν ἢ κατ' ἐπίδρασιν τοῦ παρακειμένου συμφώνου μεταβάλλονται φωνητικῶς, καὶ ταῦτα φαίνεται ὅτι δὲν δύνανται νὰ συνυπάρχωσιν ἅμα ὑπό τε τὸν παλαιόν, τὸν ἀναλλοίωτον, καὶ τὸν τοιουτοτρόπως ἠλλοιωμένον τύπον· πρβλ. Ἑκάδημος ἔπειτα Ἀκάδημος ἐρέβινθος-ὄροβος, Ἐρχομενὸς ἔπειτα Ὀρχομενὸς κλπ. καὶ μόνον οὕτως. Καὶ ὅπου δὲ φαίνεται ὅτι συνυπάρχουσι τά τε παλαιὰ καὶ τὰ νέα, ἐκεῖ παρατηρεῖται ὅτι πράγματι πρόκειται περὶ νεωτέρας ἀποκαταστάσεως τοῦ παθόντος εἴτε ἐξ ἄλλων κανονικῶς καὶ ὁμαλῶς ἀλωβήτων διατηρηθέντων τύπων εἴτε ἐκ τοῦ γραπτοῦ λόγου· πρβλ. ὀβολὸς καὶ ὀβελὸς διὰ τὸ ὀβελίσκος καὶ διωβελία, Κέρκυρα καὶ Κόρκυρα διὰ τὸ Κορκύρας, Κορκύρα, Κορκυραῖοι ἀλλὰ Κέρκυρα Κέρκυραν μετὰ τονουμένου καὶ δὴ σῳζομένου ε κλπ. πρβλ. Joh. Schmidt KZ' Τόμ. ΛΒ' σ. 321 κέξ.

Ὅπου ἄρα παρὰ τὰ παλαιὰ τὰ ἀναλλοίωτα, λέγονται καὶ τὰ νέα, τὰ ἠλλοιωμένα, δὲν δύναται δὲ νὰ ὑποτεθῇ ὅτι τὰ ἕτερα τούτων ἐκομίσθησαν ἢ ἐξ ἄλλων τύπων ἢ ἐκ τῆς γραφομένης γλώσσης, ἐκεῖ πάντως πρόκειται ἀναλογικὸν καὶ οὐχὶ φωνητικὸν φαινόμενον.

Β) Καθ' ἃ διδάσκει ἡ ψυχολογία, οὐ μόνον αἱ παραστάσεις καὶ αἱ ἔννοιαι ἡμῶν ἀλλὰ καὶ αἱ λέξεις αἱ τῶν διαφόρων τούτων παραστάσεων καὶ τῶν γραμματικῶν σχέσεων δηλωτικαὶ συνάπτονται κατὰ τοὺς νόμους τοῦ συνειρμοῦ πρὸς ἀλλήλας καὶ ἀπαρτίζουσι συστήματα μείζονα καὶ ἐλάσσονα. Ὅταν ἄρα λέξις τις ἀποτελῇ μὲν μέρος συστήματός τινος, λ. χ. εἶναι ἐπίρρημα, ὄνομα κλίσεώς τινος κλπ., μεταβάλληται δὲ ὥστε καθίσταται καὶ ἐξωτερικῶς ὁμοία πρὸς τὰς λοιπὰς τοῦ συστήματος τούτου, τότε προδήλως δὲν ἔχομεν πρὸ ἡμῶν φωνητικὸν ἀλλὰ ἀναλογικὸν πάθημα. Πρβλ. ἡ πόλι, ἡ θέσι, ἡ πῆχυ κτλ., διότι ἀπὸ τῆς αἰτιατικῆς πόλιν πῆχυν = δίκην νίκην, ἐγένετο ὀνομαστικὴ ἄνευ τοῦ -ς, ἤτοι ἡ πόλι, ἡ θέσι, ἡ πῆχυ, ὅπως ἦν καὶ ἡ δίκη, ἡ νίκη. Τὸ γένος τοῦ πῆχυς μετεβλήθη, διότι ὑπήγετο εἰς τὸ σύστημα τῶν μέτρων, ἡ ὀργυιά, ἡ σπιθαμή. Τὸ ἀρσ. ὁ λιμὸς ἐλέχθη κατὰ θηλ. γένος ἡ λιμός, διότι συνεδέετο εἰς ἓν σύστημα μετὰ τοῦ ἡ πεῖνα, ἡ βουλιμία, ἡ ἀδηφαγία κλπ. Τὸ πρῶτον ἄρα καθῆκον ἡμῶν εἶναι κατὰ πᾶσαν ἐξέτασιν ἐκτρόπου καὶ

ἀσυνήθους φωνητικῆς ἀλλοιώσεως νὰ ἐξετάζωμεν μὴ τυχὸν ἡ παθοῦσα λέξις ἢ ὁ παθὼν τύπος ἀπαρτίζει σύστημά τι μετ' ἄλλων, μὴ τυχὸν συνδέεται ὁπωσδήποτε μετ' ἄλλων ἢ ἄλλου στοιχείου, καθ' ὃ ἐκανονίσθη· πρβλ. τὰ λεχθέντα περὶ τῶν καταλήξεων -ιδης -ιτης -ια -ιον καὶ -είδης -είτης -εια -ειον ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Θ' 201 κ. ἑξ., πρὸς δὲ τὰ ἐν Ἀκαδ. Ἀναγνώσμ. Τόμ. Α' σελ. 213 κ. ἑξ. Ἐν τοῖς ἀποδεδειγμένως ἄρα ἀπομεμονωμένοις θὰ εὑρίσκωμεν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὰ φωνητικῶς ὑγιᾶ, τὰ οὐκ ἀλλοιωθέντα, οὐχὶ δὲ ἐν τοῖς ἀνήκουσιν εἰς σύστημα ἢ ὁπωσδήποτε συνδεομένοις μετ' ἄλλου ἢ μετ' ἄλλων (πρβλ. Ἀκαδημ. Ἀναγν. Α' σ. 222 κ. ἑ.).

Πόσον περίπλοκος εἶναι πολλάκις ἡ πορεία καὶ δὴ καὶ ἡ ἀνεύρεσις τῆς ἀναλογίας, δηλοῖ σαφῶς τὸ ἀκόλουθον παράδειγμα ὃ παραλαμβάνω ἐκ τῶν ἀξιολόγων Γλωσσικῶν ἐπισκέψεων τοῦ καθηγητοῦ κ. Βασιλείου Φάβη σελ. 22 σημ. Τὸ αἶρα σῳζόμενον ἔτι ἐνιαχοῦ, οἷον ἐν Μεγίστῃ, ἐτράπη ἐν τοῖς πλείστοις ἰδιώμασιν εἰς εἶρα διὰ τὸ ψεῖρα, διότι καὶ ἡ αἶρα καὶ ἡ ψεῖρα εἶναι ἐλαττώματα τοῦ σίτου. Ἐν Σκύρῳ ἐκφέρεται ψέρα μετὰ τοῦ φθόγγου ε ὁ κῖς, διὰ τοῦτο δὲ λέγεται καὶ νιαῖρα ἡ αἶρα, ἐν δὲ τῷ ὑπὸ τοῦ κ. Φάβη ἐξεταζομένῳ ἰδιώματι λέγεται κατ' ἀρσ. γένος ὁ ψέρας (ὅπως τὸ πάλαι ὁ φθεὶρ), ἐντεῦθεν καὶ ὁ ἀαίρας, ἀλλαχοῦ δὲ τῆς Εὐβοίας ἀεῖρα κατὰ τὸ ψεῖρα. Ὥστε ἐκ μιᾶς λέξεως πρὸς ἣν ἐν τῷ γλωσσικῷ αἰσθήματι συνεδυάσθη ἡ λέξις αἶρα ἐπεγένοντο αὐτῇ τοσαῦται μεταβολαί. Πρβλ. ἔτι κωλοσαύρα, ὅθεν κωλοστραβέα καὶ κωλοσταυρίδα Κύμῃ, (πρβλ. καὶ σταυρίδιν ἀντὶ σαυρίδιν), καὶ χολοσάφρα Οἰνόῃ κατὰ τὸ χολὴ καὶ σαφρᾶς (καὶ ζαφρᾶς καὶ ζαφαράνα, ὃ ἐκ τῆς Περσικῆς). Τὸ ζήτημα ἄρα εἶναι νὰ ἀναζητηθῇ ἑκάστοτε τὸ πρότυπον ἢ τὰ πρότυπα τῆς μεταβολῆς.

Εὐδιάγνωστα καθόλου εἰπεῖν εἶναι τὰ κατ' ἀναλογίαν γινόμενα, ὅταν πρόθεσις ἐν ἀρχῇ πολλῶν λέξεων ἐκφωνουμένη ὑπεισέλθῃ παρετυμολογικῶς καὶ ἐν αἷς λέξεσι κατ' ἀλήθειαν δὲν ὑπῆρχεν, ἢ ἀποκατεστάθη εἰς τὸν πλήρη αὐτῆς τύπον ἀντὶ τοῦ ἠλαττωμένου (ἀπο-κλαμός, πι-γούνι, πο-ξαμάτιν, πι-πύριν, περι-φάνι, πο-ζεύω, παρα-μία, παρα-τῶ, ἀπο-κκούμπι, ἀπο-θανατίζω, ξε-στεριὰ κλπ.). Ἐπ' ἴσης εὐδιάγνωστα καθόλου εἰπεῖν εἶναι καὶ τὰ ἀφομοιωθέντα, καθ' ὅσον παράκειται ἢ παράκεινται ἢ τοὐλάχιστον

παρέκειντο ἄλλοτε τὰ φωνήεντα ἅτινα ἐφείλκυσαν αὐτό. Ὁμοίως εὐδιάγνωστα εἶναι καὶ ἐν οἷς εἰσῆλθε καὶ κατεκράτησεν ἡ αὔξησις, ὅπως συνέβη ἐν πολλοῖς ῥήμασι καὶ ῥηματικοῖς ὀνόμασιν, οἷον ἀνεβαίνω κατεβαίνω, κατεβατή, συνεφέρνω, ξεκάνω κλπ., ἀνήφορος, κατήφορος, κατητῶ ἀντὶ κατατάσσω κλπ.

Ἀναγράφω πρῶτον ὅσα ἔχω πρόχειρα παραδείγματα φωνητικῶν ἀλλοιώσεων, ἤτοι παραδείγματα, ἐν οἷς παρατηρεῖται ὅτι ἕνεκα φωνητικῆς ἀνωμαλίας ἐκφωνεῖται φωνῆέν τι ἀντ' ἄλλου, ἔπειτα δὲ παραδείγματα ἐν οἷς ἕνεκα ἀναλογίας περιέχεται φωνῆέν τι ἀντ' ἄλλου. Οὕτως ἔχομεν 1) πρῶτον ε ἀντὶ α, ο(ω), ι (ι, η, ει, υ, οι), ου· ἔπειτα 2) ου ἀντὶ α, ε, ο, ι (ι, η, ε, οι, υ) 3) ο ἀντὶ ε, α, ι, ου, 4) ι ἀντὶ ἄλλων φωνηέντων καὶ 5) α ἀντὶ ἄλλων φωνηέντων.

Α'.

1) ε ἀντὶ α

ἀγκέλαμος (κάλαμος), ἀλεβράτσι=λαβράκι Σύμῃ, ἀλεκάτη, ἀλεφρὸς Σύμῃ, ἀνέλατος=ἀνάλατος Μεγάροις, ἀρρεβώνας, ἀσπάλεθρος ἀντὶ ἀσπάλαθ(ρ)ος Σκύρῳ, βελάνι, ζαρβὸς-ζερβός, καβαλλάρις-καβελλάρις. καθαρίζω-καθερίζω, κραββάτι-κρεββάτι κρεββατῖνα, κριεντήρια ἐκ τοῦ κρατὴρ Σκύρῳ, ξέφαρσα-ξέφερσα Σύμῃ, παλάτι πελάτι Κρήτῃ, παραθύρι-παρεθύρι καὶ παλεθύρι, ῥαντίζω-ῥεντίζω Λακεδ., ῥαχίδι-ῥεχίδι, σαράντα-σεράντα Πόντῳ, σιτάρι, σιταριοῦ-σιτεριοῦ, ὅθεν καὶ σιτέρι, σφογγάρι-σφογγέρι, τέσσαρα-τέσσερα, τραυλὸς-τρευλὸς Μακεδονίᾳ, Φάρσαλα-Φερσάλων, ὅθεν καὶ Φέρσαλα, φταρνίζομαι-φτερνίζομαι.

ε ἀντὶ ο ἢ ω

ἄθρεπος, ἄλεγον Πόντῳ, ἄλετρον Κύπρῳ, ἀλέτρι, ἀλώπηξ-ἀλεποῦ, ἀντίδωρον-ἀντίδερο, βροχὴ-βρεχή, θολὸς θολώνω-θελὸς θελώνω (ἀ)θέλα θελάδα καὶ φελὸς φελώνω Κύμῃ, Ἰσίδωρος-Σίδερος-Σιδερῆς, καθολικὸς-καθελιακὸς Οἰνόῃ καὶ καθέλου, κάτοπτρον-κάθρεπτον καθρέπτης,

Καλόθωρος-Καλόθερον Ἰκάρῳ, κατίλογος-κατίλεγος, κρωτήρι-κρετήρι, μολόχα-μελόχα, μυλωθρεῖον-μελερθεῖον Πόντῳ, ὀλίγος-ἐλίγος, Ὄλυμπος-Ἔλυμπος, ὄνομα-ὄνεμαν Πόντῳ, Παλαιόκαστρον-Παλόκαστρον-Παλέκαστρο Κρήτῃ, Παλαιοχώριον-Παλοχώρι(ον) καὶ Παλεχώρι(ον) Κύπρῳ, πολλαγείας-πελλαγείας Πόντῳ, Προκόπις-Πρεκόπις Ἰταλίᾳ, πρωτοτοκάρις-πρωτοκάρις-πρωτεκάρις Πόντῳ, σωρὸς σωρεύω-σερὸς-σερεύω-σερεμάτιν Πόντῳ, σφόνδυλος-σφεντύλι Κρήτῃ.

ε ἀντὶ ου

ἀπάλιερας=παλίουρος Σκύρῳ.

ε ἀντὶ ι (ι, η, υ, ει, οι) (ἰδὲ ΜΝΕ Α΄ 259 κέξ.)

ἀγκυλώνω-ἀγκελώνω, ἀκεικὰ-ἀκεκὰ Οἰκονομίδου Lautlehre des Pont. σ. 15, ἄλεσες ἀλύσεις='Ροδῳ, ἀνασκεβαλίζω=ἀνασκυβαλίζω Πόντῳ, ἀντρόγενο καὶ ἀντρογενάρικο (κρεββάτι) Κεφαλλ., ἄχερα, βέργα, βούτερο, γερεύω=γυρεύω, ἐνὶ-ὑνίον Καλαβρύτοις, τὸ γενὶ Ἠπ., θεμωνιά, θερίδα, θρινάκι-θερνάκιν Κύπρῳ, ἱππικὸν-ἐππικόν, Μεγάροις, κέρτος κερτόβεργα, κύπερη, κυπαρέσσι Πόντῳ, λάγγερας, λεχῆνα=λειχὴν Μεγίστῃ, λεχνάρι, λεσκοπότηρο=δισκοπότηρον Πόντῳ, μάγερος μαγερεύω-ρειό, μαξελλάρι, μεθόλωτος=ἡμιθόλωτος Πόντῳ, μελίγγι=μῆνιγξ, μεννητεύω Κεφαλλ., μερίζω-μυρίζω, μερουδιὰ Σκύρῳ, μερμήγγι, μερσίνη, νερὸ (νηρὸν-νεαρόν), νέχτα (Μεγίστῃ), ὀλόγερα Πόντῳ, πεάδι=πηγάδι Μεγίστῃ, πέανος=πήγανος Μεγίστῃ, περασμὸς=πειρασμὸς Σκύρῳ, περνάρι Μεγάροις, περοφάνι=πυροφάνι Σκύρῳ, πίτερα, πλεθενία-πληθωνιὰ Πόντῳ, πρεκειὸς ἀπὸ τοῦ πρικεῖα, ὃ ἐκ τοῦ πρικὺς ἀντὶ τοῦ πικρὸς κατὰ τὸ γλυκύς, πρεκιὸ ἀντὶ προικιό, 'Ρέθεμνος='Ρίθυμνα, ῥενίζω=ῥινίζω, ῥεπίδι-ῥιπίδιον, ῥεχάνι-ῥίγανι Πόντῳ, σίδεροσίδηρος, στεμνὴ=στιγμὴ Μεγίστῃ, τεζάνιο=ζιζάνιο Μεγίστῃ, τελεκοῦτος=τηλικοῦτος Θήρᾳ, τερὶ=τυρὶ Μεγίστῃ, τσίμεννο=

κύμιννον Μεγίστῃ, τσίτερνο=κίτρινον Μεγίστῃ, τσύλεντρας=κύλινδρος Μεγίστῃ, φαλεμέντο = φαλιμέντο Οἰνόῃ. φεκάρι - φηκάρι - θηκάρι Μεγίστῃ, φέκια - φύκια Οἰνόῃ, φελλάδα - φυλλάδα Κεφαλληνίᾳ, χαλέκι - χαλίκι Πόντῳ, χέρι χερίζω κλπ.

2) **ου** ἀντὶ **α**

καταμύζω - κατουμύζω Κρήτῃ, μαστάρι μασταρέα - μουστάρι μουσταρέα αὐτόθι, παράμαλλο ἐν Κρήτῃ, παρούμαλλο δὲ ἐν Σύμῃ.

ου ἀντὶ **ε**

Βελισσαρίου-Βουλισσαρίου παρὰ Κεκαυμένῳ σ. 16, 5, ἐκλεπίζω-γλουπίζω Πόντῳ, ζεματίζω-ζουματίζω Σύμῃ, μεστώνω-μουστώνω Ἠπείρῳ, ῥέμα - ῥοῦμα καὶ Μειξόρρουμα Κρήτῃ, χαίτη χιούτη καὶ χιουτάρι.

ου ἀντὶ **ι** (**ι**, **η**, **ει**, **υ**, **οι**)

ἑρμηνεύω - ἁρμουνεύω Ἠπείρῳ, γαμηλιώτης Κρήτῃ, γαμουλιώτης Πόντῳ, δίδω - δούδω Χανίοις, ζηλεύω ζηλεία-ζουλεύω-ζούλεια, ζιζάνιον-σουζάνιον Καρπ., ζυμάρι - ζουμάρι Μεγάροις, θηκάρι-φουκάρι, θρύβω-θρούβω θρούβαλον, θρύμβη - θρούμπη, θρύμμαλον=θρούμμαλον Σύμῃ, θυμιατὸ-θουμιατὸ θουμιαστήρι Σύμῃ. θυμίζω (=θυμώνω) - φουμίζω Πόντῳ, ἡμίωχρος-μοῦχρος μουχρώνει, κνίδη-κνιδέα-κινδέα κουνδέα Πόντῳ, κοκκινάδα Πάρῳ καὶ κουτσουνάδα Κρήτῃ, κολυμπάω-κολουμπάω Λακεδ., κίτρινον-κούτρινον Πόντῳ, κριθάριν-κουρθάριν Πόντῳ, κρυστάλλιν - κρουστάλλι, κρικέλλιν - κρουκέλλι, κυλλὸς-κουλλός, λεῖμαξ-λουμάκι, μηχανὴ μηχάνι-μουχάνι=φῦσαι Οἰνόῃ, Μισαὴλ-Μουσαήλις Πόντῳ, Μιχαὴλ-Μουχαήλις-Πόντῳ, (ὀ)μίχλη-μούχλα, μυστρὶ-μουστρὶ Λακεδ., μυζήθρα-μουτζήθρα, μπιλέττα-μπουλέττα Χίῳ, νεροτρουβὴ Λακεδ., ξυράφι - ξουράφι - φίζω, ξυρίζω - ξουρίζω, παξιμάδι-παξουμάδ' Θρᾴκῃ, πιλαλάω - πουλαλάω Λακεδ., πίτυρα - πί-

τουρα-πιτουρίδα Οἰνοῦντι, ποιῶ πούγω Νικοπόλει, πρινάρι-πουρνάρι, προικιά-προικίζω-προυκιὰ-κίζω, πτίλον-φτουλίζω=ἀνασπῶ καὶ φτουλιτὸν Οἰνόῃ, σαλιβάρι-σαλουβάρι Σύμῃ, σηπία-σουπία, σησάμι-σουσάμι, σίγλος-σοῦγλος Λακεδ., σιμὰ-σουμὰ Οἰνόῃ, σείσαινα-σούσαινα=ἀκκιζομένη Σύμῃ, σημαδεύω-σουμαδεύω Πόντῳ, σύρω-σούρνω, σούρτης, σουρτάρι-σουρματαριά, σύσσημον-συσσούμι-σουσσούμι, σουσσουμιάζω, τολύπη-τουλούπι-πα, τριμιθεὰ-τρουμιθεά, τσίπουρο-τσοῦπρον Οἰνόῃ, τσίζω-ἔτσισε Κρήτῃ καὶ τσούζω-ἔτσουξεν Ἀθήναις, τσίκνα-τσικνίζω-τσούχνα Οἰνόῃ καὶ τσουχνίζω, τσίρος-τσοῦρος Σύμῃ, τύμπανο-τούμπανο, φημίζω-φουμίζω καὶ φουμιὰ φοῦμος, φρύγανα-φούργανα Κύμῃ, φρύσαλο φρούσαλο Οἰνοῦντι, φουρνία=φρῦνος Κύμῃ, χειρότερα-χιουρότερα Πόντῳ, χ(ι)λιμιντρίζω-χ(ι)λιμουντρίζω Κρήτῃ ἐκ τοῦ χρεμετίζω, χτικιὸ χτικιάρις χτουκιάρις Πόντῳ. (ου ἀντὶ ο(ω) ἰδὲ ἐν ΜΝΕ Β' σ. 281 κἑξ.).

3) **ο** ἀντὶ **ε**

γιόμα Κρήτῃ, γιομίζω γιομᾶτος, γιοφύρι, ζογάριν Πόντῳ, ν]ίχτορας=ἴκτερος Κύμῃ, ὄγγος=ἔγγονος Θρᾴκῃ, ροβίθι, ρόμα =ρεῦμα Κύμῃ, χιόλυ=χέλυ Οἰνόῃ καὶ Θεσσαλίᾳ, ψόμα Κρήτῃ.

ο ἀντὶ **α**

κολύβα=καλύβα Θρᾴκῃ, μομμᾶν=μαμμᾶν Πόντῳ, σφοράι=σφαράγι(ον) σπαράγγι Σκύρῳ, φονάρι καὶ φοσκιὰ Ἰκαρίᾳ.

ο ἀντὶ **ι**

θοκάρι=θηκάρι Οἰνόῃ, θομάριν=θυμάριν Οἰνόῃ, κρόσταλλον ὁλοκρόσταλλον Οἰνόῃ, ὄρκονος=ὄρκυνος Ἠπείρῳ.

ο ἀντὶ **ου**

Τοῦτο κυρίως ἐν τοῖς βορείοις ἰδιώμασιν, ὧν ἐν πολλοῖς τονούμενον ύ ἐκφωνεῖται ὡς ό, ὅπως καὶ τονούμενον ί ἀπαγγέλλεται ὡς έ (πρβλ. Einleitung σ. 351 καὶ ΜΝΕ Α' σ. 261-2). Οὕτω λέγεται ἐν Σκύρῳ κλόρα ἀντὶ κουλλούρα, κντόρα ἀντὶ κουντούρα, ὁ κόρος=ὁ κοῦρος, σκοτόρα, φόρνος κλπ. (πρβλ. Τεσσαρακονταετηρίδος Κ. Κόντου σ.247), τόμπανον ἀντὶ τούμπανον Λιβισίῳ. Ἀλλὰ καὶ ἄτονον ου προφέρεται ἀνοικτότερον ἐν Σκύρῳ ὡς ο, ὅταν ἀκολουθῇ αὐτῷ ρ,

ὥστε οἷον λόγον ἔχει τὸ ιρ πρὸς τὸ ερ, τὸν αὐτὸν ἔχει καὶ τὸ ουρ πρὸς τὸ ορ· πρβλ. κορεύω, βατόμορα, μελάνορα κλπ.

4) ε ἀντὶ ἄλλων φωνηέντων

αἱρολογὸς·ἀριλόγος, ἀνεψιὸς-ἀνιψιός, ἀφοκροῦμαι-ἀφικροῦμαι, ἄφταιχτος (πταίω) καὶ ἄφτιχος=ἥσυχος Πόντῳ, βελονολόγος βελινολόγος Κεφαλληνίᾳ, ἕντεκα-εἴντεκα Σύμῃ, ἔγκαιρος-ἴντζαιρος Κύμῃ, ἕτερος-ἴτερος Σύμῃ, εὔρωστος-ἴβρωστος Κύμῃ, κλαιμούτσης-κλιμούτσης Πόντῳ, κωλοσαύρα-κωλισαύρα, λεφτὸς-λιφτὸς Πόντῳ, σκευωρία-σκιβωρία Πόντῳ, σιφωνίζω-σιφουνίζω (Κρήτῃ)-σιφινίζω-σφινίζω=στεγνώνω Θεσσαλίᾳ, φαινόμενα-φαινίμενα Ἴνταλᾳ, ψέφας-ἀψίφωσε=ἐνύκτωσεν Καλαβρύτοις καὶ ἀλλαχοῦ.

5) α ἀντὶ ἄλλων φωνηέντων

μαπλάτιν καὶ ναπλάτιν=ὠμοπλάτιν καὶ ναπλατοπάννι Πόντῳ=τὸ προσώμι(ον) ἐν Κρήτῃ, τράπανο ἀντὶ τρύπανον Ἠπείρῳ, φαγγουρίζω ἀντὶ φεγγουρίζω Οἰνόῃ.

Ὁμοίως φωνητικῶς μετεβλήθησαν καὶ ἐκεῖνα τὰ φαινόμενα ἐν οἷς ἐγένετο ἀφομοίωσις φωνήεντος, τ. ἔ. ἐν οἷς τὸ φωνῆεν συλλαβῆς τινος ἐγένετο ὅμοιον πρὸς τὸ φωνῆεν παρακειμένης ἄλλης προηγουμένης ἢ ἑπομένης. Ἐν πολλοῖς τὸ φωνῆεν τοῦτο εἶναι ἀνεπίδεκτον ἀμφιβολίας· παραλαμβάνω παραδείγματα ἐν οἷς τὸ ἀλλοιωθὲν φωνῆεν κεῖται ἐν λέξει μεταξὺ συμφώνων, ὥστε ν' ἀποκλείηται πᾶσα ἀμφιβολία περὶ ἐπιδράσεως ἄλλης λέξεως ἐν τῇ συνεπείᾳ· (πρβλ. ΜΝΕ Τόμ. Α' 234 κ.ἑ.)· πρβλ. Ἀμμαδκιὲς ἀντὶ Ἀμμουδιὲς ἐν Κύπρῳ, Ἀθηνᾶ ΙΗ' 369, ἀδαρφὸς Λιβισίῳ, ἄλατρον ἀντὶ ἄλοτρον-ἄροτρον Καρπάθῳ, ἀμπολόνιστος Σύμῃ, ἀνιμίδα Πόντῳ, ἄνομος ἀντὶ ἄνεμος ἐν Ἀραβανίῳ, ἀνούσους ἀντὶ ἀνίσους-ἀνίσως Οἰνόῃ, ἀπουκροῦται ἀντὶ ἀποκρυοῦται Οἰκονομίδῃ 107, ἄφαρος ἀντὶ ἄφορος Οἰνόῃ, ἀρναχεύω ἀντὶ ἀρχινέω Οἰκονομίδῃ 107, βουνούσος ἀντὶ βουνήσιος, βούτουρο ἀντὶ βούτυρο ἐν Χίῳ καὶ Λακεδαίμονι, ἐγκινιάζω ἀντὶ ἐγκαινιάζω Οἰνόῃ, γιαρανοῦ=γερανοῦ Θεσσαλίᾳ, δάμακας=ξηρότοιχος Κρήτῃ, δικιμὴ-δικιμάζω, θαγατέρα Πόντῳ, ζουπούνα ἀντὶ ζιπούνι-ζιπώνι Οἰνόῃ, ζούτουλας ἀντὶ ζήτουλας Θρᾳκικῶν Ψάλτου σ. 166, θαβάρω ὁ ἐφιάλτης ἀπὸ τοῦ στη]θόβαρο Οἰνόῃ, θαλὰ ἀντὶ θελὰ Κύμῃ,

θαραπεύω ἀντὶ θεραπεύω καὶ ἅις Θαράπως Κύπρῳ, Ἀθηνᾶς ΙΗʹ 387, θαμβὸς θομπὸς θομπόνω Κρήτῃ, ὅθεν θουμπὸς καὶ περαιτέρω θμπὸς ἐν Σκύρῳ, κάαμαν ἀντὶ κά[μ]ωμαν Λιβισ., καρακίδ' ἀντὶ κορακίδι Οἰκονομ. 108, κιαραμίδα Θρᾴκῃ, Ψάλτου 23, κοροφόξολα ἀντὶ κοροφέξαλα Οἰνόῃ, κούντουρος ἀπὸ τοῦ κοντὴ-ουρὰ ἀντὶ κόντ-ουρος, κοκκινάδα (Πάρῳ)-κοτσουνάδα-κουτσουνάδα ἡ μήκων ἐν Κρήτῃ, κουλούμπι κουλουμπάω καὶ κουθοὺρ ἀντὶ κιθούριον Οἰκον. 108, κουρούμβ' ἀντὶ κορούμβιον -κόρυμβος Οἰκονομ. αὐτόθι, λακάνη ἀντὶ λεκάνη ἐν Παπύρῳ, λακανίδα ἐν Ἰκάρῳ ἀντὶ λεκανίδα ὅπως ἐν Κρήτῃ, λαχμάζω ἀντὶ λιχμάζω Πόντῳ, λαμάζω ἀντὶ λιμάζω Λακεδ., λούπινα-λούπουνα Λακεδ., λουτρουγῶ λουτρουγιὰ, λουχοῦνα ἀντὶ λεχοῦνα, λοφτοκάρυν Οἰκονομ. 108, μαγαρικὰ ἀντὶ Μεγαρικὰ ΜΝΕ Αʹ 135, μαναχὸς ἀντὶ μοναχός, ματὰ ἀντὶ μετά, Μάταλλα ἀντὶ Μέταλλα λιμὴν ἐν τῇ μεσημβρινῇ Κρήτῃ, Στράβων. Ιʹ σ. 418, μειζέτερος ἀντὶ μειζότερος Πόντῳ, Μοθώνη ἀντὶ Μεθώνη Καλάμαις, μορώνω ἀντὶ (ἡ)μερώνω Μεγίστῃ καὶ Λακεδ., μουλούχα Λεύκτροις, μουρμουρίζω, νούχου ἀντὶ ὀνύχου-ὄνυχος Οἰνόῃ, ξαναφανάνου Λιβισ., ξεροτράχαλος Ἰκάρῳ ἀντὶ ξεροτρόχαλος Κρήτῃ, ὀγὼ ἀντὶ ἐγὼ Οἰνόῃ, ὀνὸς ἀντὶ ἑνὸς Ἰκάρῳ, ὀξὸς ἀντὶ ἰξὸς Οἰνόῃ, ὅπου-οὔπου Οἰνόῃ, ὅρομαν ἀντὶ ὅραμα Οἰνόῃ, ὅροξι Ῥόδῳ, ὀρωτῶ Οἰκονομ. 108, -ουμουν, -ουσουν, ἐγένουμουν, ἐγένουσουν Πόντῳ, πιλιτεύω=πιλατεύω Σύμῃ, πολομῶ Κύπρῳ, πόπλωμα ἀντὶ πάπλωμα Καρπάθῳ, πλακαμὸς ἀντὶ πλακωμὸς Οἰνόῃ, πλωρώνω ἀντὶ πληρώνω Μεγίστῃ, ποροστιὰ ἀντὶ πυροστιὰ Σκύρῳ, πουγούνι, προστιμίδι ἀντὶ προστομίδι, ῥούζου ἀντὶ (ὁ)ρίζου Μεγίστῃ καὶ ῥούνου ἀντὶ (ὁ)ρίνου-ὁρίζω Λιβισ., σκούλουκας Ἰκάρῳ, σορότερος = χειρότερος Μεγίστῃ, σούγουρος ἀντὶ σίγουρος Μεγίστῃ καὶ Οἰκονομίδου σ. 108, σούκου ἀντὶ σήκου Μεγίστῃ, σουντούκι Πόντῳ, σουσουνούρα ἀντὶ σεισονούρα Λακεδαίμονι, σούφουνας ἀντὶ σίφουνας=τίφων Μεγίστῃ, συγκιρίζω ἀντὶ συγκουρίζω (οὕτως ἐν Κρήτῃ) ἀπὸ τοῦ συνκουρὰ=περικόπτω, περιαιρῶ· σφονδόνα παρὰ Ψάλτῃ 108 καὶ ἐν Σαμοθρᾴκῃ, σουσσούμια ἀντὶ συσσούμια ὅπως ἐν Καρπάθῳ ἔτι

λέγεται· σωρόψη Κύπρῳ ἀντὶ σωρέψη, τελαιπωρῶ Οἰκονομίδου σ. 108, τίλιγια ἀντὶ τίλογια Πόντῳ, τουλούπι ἀντὶ τολούπι, τραχαριὲρ ἀντὶ τρεχάρις Καπαδοκ., τρουμούλλα ἀντὶ τρεμούλλα Καλύμνῃ, τσουνούργιος ἀντὶ καινούργιος Μεγίστῃ, φανάζω ἀντὶ φωνάζω Λιβισίῳ, φραγανιὰ ἀντὶ φρυγανιὰ παρὰ Ψάλτῃ 209, φέβερος ἀντὶ φοβερὸς Οἰκονόμ. 208, φρύσουλα - φρούσουλα ὅθεν φρούσλα Σκύρῳ, χιορομύλ' ἀντὶ χερομύλιν Οἰκονομίδῃ, ψῖχα ψιχούδιν - ψουχούδιν, ψάχαλον δὲ ἀντὶ ψίχαλον Ἠπείρῳ.

Β'.

Ἀναλογικῶς εἰσῆλθε καὶ κατεκράτησε τὸ φωνῆεν ἐν ἄλλοις, οἷον 1) ὅταν ἐμφανίζεται ὡς ο, τὸ κατ' ἐξοχὴν συνδετικὸν φωνῆεν, 2) ὡς παρετυμολογικῶς εἰσελθοῦσα ἢ ἀποκατασταθεῖσα πρόθεσις, 3) ὡς καταχρηστικῶς εἰσχωρήσασα καὶ κατακρατήσασα αὔξησις, 4) ὡς παρετυμολογικῶς ὑπεισελθοῦσα καὶ κατισχύσασα παραγωγικὴ κατάληξις, 5) ὡς παρετυμολογία καὶ ἀναλογία. Ἀναγράφω παραδείγματά τινα ἑκάστου τῶν εἰδῶν τούτων, ἵνα καταστήσω σαφῆ τὴν διαφορὰν αὐτῶν ἀπὸ τῶν φωνητικῶν ἀλλοιώσεων.

1) Τὸ συνδετικὸν φωνῆεν ο κεῖται πρόδηλον ἐν πολλοῖς, οἷον ἀμοσκάλη Ῥόδῳ, ἀλόχτερας ἀντὶ ἀλέχτορας, ἀποκροσάρις Μεγίστῃ, ἀργολιὰ αὐτ., ἁρμόθιν, ἀσπόλατος Σύμῃ, αὐτοξουσία καὶ ἀστονόμος Καλύμνῃ, βαροχειμωνιά, ἐνοστῶτος ἐν ΜΝΕ, Β σελ. 348, εὐκόλαιο Σύμῃ, κανδηλονάφτης, κατοκοιτήριο Οἰνόῃ, κατοχίζω ἀντὶ κατηχ- Οἰνόῃ, Κεφαλλονίαπαρὰ Προκοπίῳ Γοτθ. Πολ. 452, κοντονόρα καὶ μακρυλλονόρα Σύμῃ, κοτσόφτης, λαγόφτα, λακανόφτης Σύμῃ, Ὀξόρυγχα καὶ λινοφάντης καὶ ποκόφους ἐκ παπύρων παρὰ Mayser 97, μεροκάμοτον - μεροκαμοτάρις Σύμῃ, μισόραινα, Μονοβασιά, ὁλοτρόγυρα Ἠπείρῳ, ὀρομιὰ ἀντὶ ὁρμιὰ Σύμῃ, παλόκαιρος Σύμῃ, Παλοχώριν Κύπρῳ, Ἀθηνᾶς ΙΗ' 356, πανογύρι Οἰνόῃ, παροκλησιὰ Κύπρῳ, Ἀθηνᾶς ΙΗ' 374, παροστιὰ - πυροστιὰ Λακεδ., ποροστιὰ Σκύρῳ, πλάτονας ἀντὶ πλάτανος Συμῃ, προσολάμ(ν)ω Σκύρῳ, πρωτολάτης, ζευγολάτης κλπ., πρωτορμάτωσεν Ἰκάρῳ, Πυανοψιὼν καὶ Πυανεψιὼν Ἀττ. ἐπιγρ. σαραντολείτουργο Σύμῃ, σκορδολιὰ Οἰνόῃ,

σοταρχίζω = σιταρχίζω Χρον. Μορ., στομόχι ἀντὶ στομούχι Πάρῳ, στρατολάτης, στρόφυλα ἀντὶ στράφυλα Πάρῳ, σύγνοφο Δουκ., συνοργός, φιλονάδα, χαμόκλαδα, χαμόμπλεπος=μύωψ Σύμῃ, χαμόγει καὶ χαμόδει.

2) Πρόθεσις παρετυμολογικῶς εἰσέρχεται ἢ ἀποκαθίσταται εἰς τὸν πλήρη αὐτῆς τύπον ἢ ἀντὶ τοῦ ἐτυμολογικῶς πλήρους εἰσέρχεται καὶ ὁ ἠλλοιωμένος, ἂν ἐν ᾧ τόπῳ γίνεται ἡ παρετυμολογία, ἠλλοιωμένος αὐτῆς τύπος εὐχρηστεῖ (πρβλ. ΜΝΕ Τόμ. Β΄ σ. 311 κ. ἑξ.). Οὕτω λέγεται ἀναθρῆκα καὶ ἀναδρῆκα ὁ νάρθηξ ἐν Κύπρῳ, ἀνανίδα ἐν Νάξῳ καὶ Λακεδ. ἀντὶ ἀνωνίδα ἐν Κρήτῃ καὶ τοῦτο ἀντὶ ὄνωνις, ἀνάροξα Σύμῃ, ἀνασκελᾶς-ὀνοσκελὶς ἐν Κρήτῃ, ἀνασόνι ἀντὶ ἄνησον Θράκῃ, ἀνα-στορῶ καὶ ἀνα-στοροῦμαι ἀντὶ ἀνιστορῶ, ἀνεδρία = ἀνυδρία, ἀνετολὴ Μεγίστῃ, Ἀνεράιδα, ἀνεχτὸς = ἀνοιχτὸς Οἰνόῃ καὶ ἀναχτὴρ ἐν Φερτακαίνοις, ἀνιώνιος-αἰώνιος Θεσσαλ., ἀνεφέλη Καλαβρ., ἀνεφορίδα ἀνέφορος, ἀντι-μέβω ἀντὶ ἀνταμείβω, ἀπάλιουρος, ἀπιθαμή, ἀπεθαμὴ καὶ πεθαμὴ Μεγίστῃ, ἀπεράτης, ἀπο-κκούμπι, ἀποθανατίζω, ἀπο-σβολώνω, ἀπο-κονῶ ἀντὶ ἀπ-ακονῶ Οἰκονομ. 107, ἀπουσκάλη Λιβισ., ἀπήγανος, ἀποκλαμός, ἀποτονιὰ Σύμῃ, πέ-λεμος, ποζεύω ποζὸς ἐν Ῥόδῳ, πι-ζόβολος Καλύμνῃ, ποξουμάδι Θράκῃ, ποξαμάτιν Κύπρῳ, ποππαδεύω, ποππᾶς Οἰνόῃ, ποπόνι Χίῳ, πιπόνι δὲ ἐν Σύμῃ, πόπανος πεπανὸς Οἰνόῃ, πιγάστρι, πιγούνι, πικάμισο, πιλλακίδα, πιντικός, πιπέρι, πιπύρι, πιρούνι, πισκάζω=ἀποσακάζω=ἀποκόπτω, ἀπογαλακτίζω Σκύρῳ, πισκέφαλο ἀντὶ προσκ-, Πιστόλις-Ἀποστόλης, πιφτάνω ἀντὶ ἀπο-, παραμία, παραμοιάζω, παρανόμι, παρανυχίδα, περδέλοιπος Σύμῃ, περδικλώνω, περοβολικὸ=πυροβολικὸν Μεγάροις, περιφάνι=πυροφάνι, προβελέγγιος, προσφύρα = πορφύρα Σύμῃ, προσβύτης ἐξ ἐπιγραφῆς Μικρᾶς Ἀσίας παρὰ Sterret A 118, πρίγκοιλας ἀντὶ πρόκοιλος Οἰκονομίδῃ σ. 38, μπριάλλες Κεφαλλ. ἀντὶ προάλλες ὅπως λέγεται ἐν Κρήτῃ, πρίγουλο, πρικόβω, πρικοπή, πρίμυτα, πρίτα, πριτοῦ, πριχειρίζω πάντα κατὰ τὸ πρὶν καὶ πριχοῦ (ὁ κατὰ τὸ ἀλλαχοῦ, πανταχοῦ κλπ.), προτώριν Ἀθηνᾶς ΙΗ΄ 378· διαπάνα, διάσκαλος, διαφνίδ', διάκρυ λέγεται ἐν Πόντῳ (Πλάτωνος Ε΄ 390 καὶ Ζ΄ 251

σημ.), συνήθη δὲ παρ' ἡμῖν τὸ διόχνει = δοκεῖ, δοιάκι, διατρός, διάργυρος, Διακουμῆς κτλ.· Διασκέλλι ἀντὶ Δασκύλλιον ἀναφέρει ὁ κ. Δ. Καμπούρογλους ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῶν Ἀθηναίων Α΄ 156· διαρτώνω ἀντὶ διορθώνω ἐκ Χίου παρὰ Pernot 138, δυάσμος ἀντὶ ἡδύοσμος Λακεδ., διαμέλλικα = δίδυμα Σκύρῳ (gemellus). Ὁμοίως λέγεται ἐν Πόντῳ σύγαμβρος ἀντὶ σώγαμβρος κατὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὴν πρόθεσιν σύν. Ὅτι τοιουτοτρόπως ἐπῆλθε σύμπτωσις τούτου πρὸς τὸ σύνηθες σύγαμβρος, ἀληθές· ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ κώλυμα κατὰ τὰς παρετυλογίας. Πρβλ. ἔτι ξεγορευθῶ, ξεμολογῶ, ξεστερεά, ξενεμίζω, ξεστάχια, ξεραχνιάζω, ξερτώνω κλπ., ὑπόπολον ἐν Κρητ. Πολ. Μπούνιαλη σ. 92, 24.

3) Ἐν ἄλλοις κεῖται σαφὴς ἡ αὔξησις καταχρηστικῶς κρατήσασα ἐπί τε ῥηματικῶν τύπων καὶ ἐπὶ ῥηματικῶν ὀνομάτων· πρβλ. ἀνεβάζω κατεβάζω, ἀνεβαίνω, ἀνεβασιὰ κατεβασιὰ κατεβατόν, ἀνέφορον κατέφορον καὶ συνήθως ἀνήφορος κατήφορος, κατέφλοιο ἐν Θρᾴκῃ (Ψάλτῃ 34), κατητάσσω κατητῶ ἀντὶ κατατάσσω ἐν Κρήτῃ, ξεκάνω ξεπερνῶ, ξεκαμωσιὰ κλπ. πεθυμῶ πεθυμιά, περεχύνω, ὑπῆγα, ὅθεν πηγαίνω, πηγεμὸς κλπ. περὶ τούτων ἰδὲ ΜΝΕ Α΄, 27 κεξ.

4) Ἐν ἄλλοις κατάληξίς τις ὑπεισῆλθεν ἀντὶ τοῦ ἐτυμολογικῶς προσδοκωμένου φωνήεντος (πρβλ. ΜΝΕ Τόμ. Β΄ 305 κεξ. καὶ 343). Οὕτως ἔχομεν τὰς καταλήξεις -αρι -ευω -ιζω -ινος -ιτικος -ουλα -ουλι -ουνι -ουρι κλπ.· πρβλ. κίσσηρις-κισσ-άρι (Σύμῃ), Νίσυρος-Νισσ-άρι (Νισύρῳ), ἀναπ-εύω, ἀντιμ-εύω, συγκρ-έβω, διαρμόζω ὅθεν διάρμοσι ἐν Χίῳ κατὰ Κανελλάκιν ἐν Χιακοῖς Ἀναλέκτοις, ἀλλὰ καὶ διαρμίζω διάρμισι συνήθως, κακομούτσινος ἀντὶ κακομούτσουνος κατὰ τὸ κρίθινος, πήλινος κλπ., ἐλ-ίτικος κατὰ τὸ ξυλ-ίτικος, αἱματίτικος κττ. -ουγα φτερούγα, νυχτερίδα - νυχτερούδα Οἰνόῃ, σκοτούδι Καρπάθῳ, ναρτῆκα-ναρτούκα Μεγίστῃ, σκανδίκι-σκαντούκι Σύμῃ, δικέλλι-θκούλλι Θεσσαλίᾳ, σιαγόνι-τσιαγούλι, φρύσαλον-φρύσουλο (Κρήτῃ), -ουνι σιαγόνι-σαγούνι, πηγούνι, πιρούνι, ζιπούνι, -ουνο βάτσουνο Λακεδ., ουρον-ουρα-ουρι κουλλούρι, λάβαρον-λάβουρον (Θρᾴκῃ), Νίσυρος-Νισούρι

(Νισύρῳ), μπαχάρι-μπαχούρι (Νισύρῳ), μέτωρα-μέτουρα (Λακεδ.), τσαμαδάρα καὶ τσαμαδούρα (Λακεδ.).

5) **Παρετυμολογίαι.**

Ἀγκοχὴ ἀντὶ κόγχη διὰ τὸ ἀγκωνὴ Λακεδ., ἀκρούω Καρπάθῳ ἐκ τοῦ ἀκούω καὶ ἀκροῶμαι, ἀνΙ-μένω κατὰ τὸ περΙ-μένω, ὅπως καὶ ἀπΙ-λογοῦμαι κατὰ τὸ ἀντΙ-λογοῦμαι, διότι ἀντιλογοῦμαι σημαίνει καὶ τὸ ἀποκρίνομαι, ἀπαντῶ· ἀσπασμὸς ἀντὶ σπασμὸς διὰ τὸ ἀσπάζομαι Λακεδ., ἀρμιράγιος ἀντὶ ἀμιράγιος Κεφαλλ. διὰ τὸ ἅρματα, ἀμποδένω ἀπὸ τοῦ ἀμποδίζω + -δένω, μέ: μετὰ = ἀντὶ: ἀντιτὰ καὶ ἀπό: ἀπατά, οὕτω λέγεται ἀντιτά σας = ἀνθ' ὑμῶν· ἀμφορὰ ἀπὸ τοῦ ἀντίδωρον + προσφορὰ Θεσσαλίᾳ, ἀνδριστυλώνομαι ἀντὶ ἀντιστυλώνομαι Κεφαλ. διὰ τὸ ἀνδρ.· ἄσπειρτος ἀντὶ ἄσπαρτος ἀπὸ τοῦ ἔσπειρα, ἀπόστεσα ἀντὶ ἀπέστησα διὰ τὸν ἐνεστῶτα ἀποστένω ὅπως καὶ στέκω ἀντὶ στήκω-ἑστήκω (πρβλ. ΜΝΕ Α' 307 κέξ), ἀτρικλίνης (atrium) - ἀρτικλίνης (Ἔκθεσ. Βασιλ. Τάξ. 49,4) καὶ ἀρτοκλίνης αὐτ. 812,10, ἀσταχὸς ἀντὶ ἀστακὸς διὰ τὸ στάχυς, ἀχρυσὸς κατὰ τὸ ἀργυρός, ἀχτένα ἀντὶ ἀκτῖνα κατὰ τὸ χτένι Θήρᾳ· βαργεστάω ἀντὶ βαγεστάω διὰ τὸ βαρύνομαι, βάρσανα ἀντὶ βάσανα διὰ τὸ αὐτὸ βαρύνομαι βελανίδα ἀντὶ βελονίδα Ἤπειρ. διὰ τὸ βελάνι, βρεχὴ ἀντὶ βροχὴ διὰ τὸ βρέχει, βρουκόλος καὶ τὸ βρικολούδι ἐν Λακεδ. καὶ βρικόλος ἐν Καλαβρύτοις διὰ τὸ βρικόλακας· βικέντρι καὶ βικόλος διὰ τὸ διχάλι, διότι οἱ βουκόλοι τό τε βουκέντρι καὶ τὸ διχάλι, τὴν διχαλόβεργα καὶ χαχαλόβεργα μεταχειρίζονται εἰς ἔλασιν τῶν βοῶν κατὰ τὴν ἄροσιν ἢ τὴν νομήν· βιρβιτσιλιὰ ἀντὶ βαρβατσουλιὰ τοῦτο μὲν διὰ τὴν κατάληξιν -ίλα (βαρβατ-ίλα) τοῦτο δὲ διὰ τὸ ὄνομα βερβελλεὰ καὶ βερβελλίδα· γεναῖκα πρὸς τὸ γεννῶ, ὅπως καὶ τἀνάπαλιν γιούνομαι ἐν Κύμῃ ἀντὶ γίνομαι διὰ τὸ γιουναῖκα· γητεύω ἀντὶ γοητεύω διὰ τὸ γυρεύω· δεξαμάτ(η)ς καὶ δεξιμάτ(η)ς ἐν Πόντῳ διὰ τὸ δέξιμον, δέχτυ ἀντὶ δίκτυον διὰ τὸ δέχομαι· ἔδικα ἀντὶ ἔδωκα ἀπὸ τοῦ δίδω-δίνω, ὅπως καὶ τἀνάπαλιν δώνω ἀπὸ τοῦ ἔδωκα ἔδωσα θὰ δώσω· εἶνας ἀντὶ ἕνας διὰ τὸ εἷς, ἐπίσου διὰ τὸ

ἐμπρός, ὅπως καὶ τἀνάπαλιν ὀμπρὸς διὰ τὸ ὀπίσω, ὅπως καὶ ἡ ὀρὰ διὰ τὸ αὐτὸ ὀπίσω· ἐσὺ κατὰ τὸ ἐγώ, ἐκεῖνος· πρβλ. καὶ ἐψές, ἐτότες κατὰ τὸ ἐχθές· εὐκεῖνος καὶ εὐκειὸς εὐτὸς εὐτειὸς καὶ εὐτεῖνος καὶ φτεῖνος ἀπὸ τοῦ αὐτὸς+ἐκεῖνος ἐν Κεφαλληνίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ· ζηντανὸς καὶ ἡ ζὴ ἀντὶ ζωντανός, ζωὴ ἕνεκα τοῦ ἡ ζῆσι καὶ ζῇ· ἠδὲ ἀντὶ οὐδὲ κατὰ τὸ μηδὲ ὅπως καὶ πληρέστερον μουδὲ ἐν Πόντῳ καὶ μουηδὲ ἐν Κρήτῃ· ἠπωρικὰ ἐν Πόντῳ διὰ τὰ ἥμερα, διότι ὡς γνωστὸν τὰ ἥμερα δένδρα παράγουσι τὰ καλὰ ὀπωρικά, πρβλ. ἥμερη συκεὰ καὶ ἥμερα σῦκα καὶ ἄγριjα σῦκα καὶ ἀγριjόσυκα· ηὕρεμα ἀντὶ εὕρεμα (Κύμῃ) διὰ τὸ ηὗρα· ἴμαλον ἀντὶ ὁμαλὸν κατὰ τὸ ἴσον· κλιβανὴ ἀντὶ κλαβανὴ διὰ τὸ κλίνω καὶ κλείω κακόσυρτος ἀντὶ κακόσορτος διὰ τὸ σύρω, ὅπερ καὶ ἐπὶ τοῦ εὐθενῶ λαμβάνεται, πρβλ. καὶ τὸ ξένον ῥεοσσύρω (riuschire), καιαφοκέρι ἀντὶ θειαφοκέρι Κεφαλλ. διὰ τὸ καίω, κνίδη-κνηθέα ἐν Οἰνόῃ, τσουκνήθθα ἐν Κύπρῳ διὰ τὸ κνήθω· ὁ ἀπαθὴς τύπος ἀκνίδα λέγεται ἐν Καρπάθῳ, ὁ δὲ συνήθης τσυκνίδα ἢ τσουκνίδα φαίνεται προελθὼν ἔκ τινος συνθέτου κυνοκνίδα-κυκνίδα-τσυκνίδα κλπ.· ὁ ἐν Οἰνοῦντι τύπος τσυ-κουνίδα ἐμφαίνει ἀνάπτυξιν, ὁ δ' ἐν Κρήτῃ ἀγκινίδα ἐκ τοῦ ἀγκυ[κ]νίδα· κορυφέξαλα διὰ τὸ κορυφή· λεβεντόσταρο ἐν Κεφαλληνίᾳ ἀντὶ devέδες-σιτάρια-dεβεντόσταρο-λεβεντόσταρο· λίμαργος ἀντὶ λαίμαργος ἐν Πόντῳ διὰ τὸ ἡ λίμα λιμάσσω, λαίμαρχος δὲ κατὰ τὸ πολέμαρχος ἐν Λακεδαίμονι· μὲ καὶ μετὰ παρήγαγον τὸ μετὲ ἐν Καρπάθῳ, μετέ της.

Καὶ τὸ μαρὲ καὶ μαρὴ ἑρμηνεύεται, ἂν ὑποτεθῇ ὅτι προῆλθεν ἐκ συμφυρμοῦ τοῦ συνήθους ἀρὲ (ἐκ τοῦ ἆ ῥέ!) καὶ μωρέ. Λέγεται βεβαίως ἆ ῥέ! καὶ ἀρὲ (πρβλ. καὶ Τζαρτζάνου Θεσσαλ. Διαλ. σ. 23) καὶ ἆ μωρέ. Ἡ προσθήκη τοῦ ἆ εἰς τὸ συσταλθὲν ῥέ, ὥστε ν' ἀποτελεσθῇ ἀρέ, ἀνάλογον ἔχει τὸ ἐν Πόντῳ ναίβρε καὶ θηλ. ναίβρισσα (Οἰκονομίδου 37 καὶ 206). Πλὴν ἀλλ' ὅμως μικρὸν ἡμῖν διαφέρει πῶς ἐγένετο τὸ ἀρέ· ἀρκεῖ ὅτι τοῦτο ὑπάρχει καὶ μετὰ τοῦ μωρὲ ἠδύνατο νὰ παραγάγῃ τὸ μαρέ.

Μισουρανῆς ἀντὶ μεσουρανῆς διὰ τὸ μισός, μόνιbους ἤκουσα πρό τινος κατὰ τὸ ὄμνιbους, μυξὶν ἀντὶ ἰξὶν (=ἰξὸς) ἐν Κύπρῳ διὰ τὸ μύξα (ὁμοιάζει ταύτῃ ὁ ἰξὸς κατὰ τὸ γλοιῶδες), μυχτερὸ ἀντὶ

μοχθηρὸν διὰ τὸ μύτη· νουδίζω ἀντὶ ὀ]νειδίζω Πόντῳ διὰ τὰ νουθετῶ, νοῦς ὀσπίδα ὄχεντρα ὀχιὰ πάντα μετὰ τοῦ ο διὰ τὸ ὄφις, ὅπως ἐλέχθη καὶ σκόρπις κατὰ τὸ ὄφις καὶ τἀνάπαλιν ὄφιος κατὰ τὸ σκορπιός· πέρδικα ἢ πέρκα ἐν Κρήτῃ καὶ περδικοκλάδι τὸ περιπλοκάδι ἐν Κεφαλληνίᾳ· πέφτω ἀπὸ τοῦ ἔπεσα· πρβλ. καὶ ἀλέθω ἀπὸ τοῦ ἄλεσα, βρέθηκα ἀπὸ τοῦ εὑρέθην, ἔρθομαι ἀπὸ τοῦ ἦρθα κλπ. πιωτὶ ἀντὶ πιωτὸ κατὰ τὸ φαγεῖ ἐν Ἠπείρῳ καὶ Εὐβοίᾳ· πλίθρα ἀντὶ πλίνθος διὰ τὸ πέτρα καὶ πλιθάρι ἀντὶ πιθάρι διὰ τοῦ πλίθα ποῖνος ἀντὶ τίνος (Κύμῃ) ἀπὸ τῶν τίνος+ποῖος· πλουκάρι ἐν Θεσσαλίᾳ ἀντὶ ποκάρι διὰ τὸ πλέκω πλοκὸς πλοκάρι· πολυσσότερον ἀπὸ τοῦ πολὺ+περισσότερον· ῥουφούνια ἀντὶ ῥουθούνια Ῥόδῳ διὰ τὸ ῥουφῶ· μπροσκάδα ἀπὸ τοῦ μποσκάδα (Ἰταλ.) διὰ τὸ ἐμπρός· ῥιζμαρὶ ἀντὶ ῥοσμαρὶ ἀπὸ τοῦ *ros-marinus* διὰ τὸ ῥίζα· σαυρίδιν σταυρίδιν καὶ σαφρίδιν, ὅτι εἰς τὸν ἀφρὸν τῆς θαλάσσης φαίνονται· σημειντῆρι διὰ τὸ σημεῖον, ἂν μὴ ὑποτεθῇ ἀφομοίωσις, ἣ ἐπ' ἴσης δυνατή· σπίγγω σπιχτὸς ἀντὶ σμίγω σμιχτὸς (Οἰνόῃ) διὰ τὸ σπίγγω=σφίγγω· σπάρμαν ἐν Πόντῳ ἀντὶ σπέρμαν διὰ τὸ σπαρμένον· πρβλ. ἀνωτέρω ἄσπειρτος ἀντὶ ἄσπαρτος διὰ τὸ ἔσπειρα· -σουρος κακό-σουρος ἀντὶ κακόσειρος διὰ τὸ σύρω-σούρνω, Ἐπετηρίδος Πανεπιστημίου 1910-11 σ. 53 σφιγγέρι ἀντὶ σφογγάρι διὰ τὸ σφίγγω· σπιδάζω διὰ τὸ σπίθα, ὅπως ὄντως ἐλέχθη καὶ μετὰ τοῦ θ ἐν Μεγίστῃ, σπούθα σπουθάζω· σφῆκα Λακεδ. ἀλλὰ σφῆγκα κατὰ τὸ σφίγγω ἐν Κρήτῃ· τέσσερεις ἀντὶ τέσσερες κατὰ τὸ τρεῖς· τρεχαντῆρι ἀντὶ τροχαντῆρι καὶ τρεχὸς ἀντὶ τροχὸς διὰ τὸ τρέχει· τριξαλλίδα ἀντὶ τρωξαλλίδα διὰ τὸ τρίζω, τρίζει δ' ὄντως· τριβάγγελον ἀντὶ τετραβάγγελον Πόντῳ διὰ τὸ τρι· Τροιάδα ἀντὶ Τρωάδα διὰ τὸ Τροία. λέγεται ἐν τῇ φράσει «εἶδα κ' ἔπαθα τῆς Τροιάδας τὰ βάσανα»· τρυπάρι ἀντὶ τροπάρι ὑπὸ τοῦ τρῦπα, τρυπῶ· τσιούτρινος ἀντὶ κίτρινος ἐν Κύμῃ διὰ τὸ τσιουδώνι· πρβλ. καὶ γιούνομαι διὰ τὸ γιουναῖκα αὐτ.· τσωπαίνω ἐν Κεφαλλ. διὰ τὸ Ἰταλ. zitto· φρένιμος διὰ τὸ φρένες· χήτη ἀντὶ χαίτη διὰ τὸ χύνεται, χυτή· Χριστιεννᾶς ἀντὶ Χριστουγεννᾶς διὰ τὸ Χριστιανός· πρβλ. καὶ Χριστιανερὶ ἐν Πόντῳ (Οἰκονομίδου σ. 204)

μετὰ τοῦ ια, ἤτοι μετὰ σαφεστέρας προσεγγίσεως πρὸς τὸ Χριστιανός.

Κατέλεξα πολυάριθμα παραδείγματα πασῶν τῶν προειρημένων κατηγοριῶν, ἵνα μηδενὶ μηδεμία ὑπολειφθῇ ἀμφιβολία περὶ τῆς ἀληθείας τούτων, καθὼς καὶ ὅτι καθόλου εἰπεῖν ταῦτα οὕτω δύνανται νὰ διαστέλλωνται ἀπ' ἀλλήλων. Νῦν δ' ἐξεταστέον τὸν λόγον ἑκάστης τάξεως τῶν φαινομένων τούτων τῶν τε ἀναλογικῶν καὶ τῶν φωνητικῶν.

Ἐλέχθη ἀνωτέρω (σ. 18) ὅτι τὰ στοιχεῖα τῆς γλώσσης συνδέονται ψυχολογικῶς κατὰ τοὺς νόμους τοῦ συνειρμοῦ πρὸς ἄλληλα εἰς συστήματα καὶ συστημάτια. Λοιπὸν ἕνεκα τῆς συνδέσεως ταύτης συμβαίνει πολλάκις ὥστε προκειμένου νὰ μεταχειρισθῶμεν λέξιν τινὰ αὕτη νὰ ἔρχηται εἰς τὴν συνείδησιν ἡμῶν ἡνωμένη μετ' ἄλλης τινὸς ὁμοίας πως ἢ ἐναντίας σημασίας, καὶ ἠλλοιωμένη ὑπ' αὐτῆς. Τὸ βάσανα λ. χ. συνήφθη πρὸς τὸ βαρύνομαι - βαρειέμαι καὶ κληθὲν ἦλθεν ὑπὸ τὸν τύπον βάρσανα· ἡ μποσκάδα ὡς μπροσκάδα, ὅτι μπροστὰ βγαίνουν αἴφνης οἱ ἐνεδρεύοντες, τὸ βολὴ συνήφθη μετὰ τοῦ συνωνύμου φορὰ καὶ οὕτως ἦλθεν ὡς βολὰ μετὰ τοῦ α κττ. Ὅμοιόν τι συμβαίνει καὶ ὡς πρὸς τοὺς γραμματικοὺς τύπους, τὰς παραγωγικὰς καταλήξεις, τας ἐν ἀρχῇ προθέσεις κττ.· ἤτοι λέξις τις συνήφθη ἐν τῇ συνειδήσει ἡμῶν ἕνεκα τῆς ὁμοιότητος αὐτῆς πρὸς κατάληξιν γνωστὴν ἢ πρὸς πρόθεσιν καὶ οὕτως ἔπαθεν ὑπ' αὐτῆς, ἠλλοιώθη καὶ ἐρρυθμίσθη κατ' αὐτήν, ὥστε καλουμένη ἔρχεται μετημφιεσμένη· πρβλ. εἶχα καὶ εἶδα διὰ τὸ ἔγραψα, ἔδειξα κλπ., ἀπο-κλαμὸς ἀπὸ τοῦ πλοκαμὸς διὰ τὴν ἀπό, καὶ πασσ-ούλλι ἀντὶ πασσάλι (πάσσαλος) διὰ τὸ -ούλλι. Ὁμοίως ἔχουσι καὶ τὰ τοῦ συνδετικοῦ φωνήεντος ο· ἡμεῖς ἔχομεν ἐν τῇ συνειδήσει μυρίας συνθέτους λέξεις μετὰ τούτου, ἀμπελότοπος, μελισσόκηπος, παλαιογυναῖκα, λαγοκοιμητιὰ κλπ. Λοιπὸν εὐθὺς ὡς λέξιν τινὰ τὸ γλωσσικὸν ἡμῶν αἴσθημα ἐκλάβῃ ὡς σύνθετον, συνάπτει αὐτὴν μετὰ τῶν ὁμοίων, καὶ ἐνδύει διὰ τοῦ φωνήεντος τούτου· καθ' ὃν ἄρα τρόπον λέγομεν ἀμμοχώραφο, εἴπομεν καὶ ἀμο-σκάλη ἀντὶ [ἀ]μασχάλη, ὅπως κουτσο-φλέβαρος οὕτω καὶ κοτσόφτης ἀντὶ κουτσάφτης κτλ. Ἐν πᾶσι τούτοις, ὡς βλέπει ἕκαστος, αἱ ἀλλοιώσεις ἐπιγίνωνται, διότι ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν αἱ λέξεις αὗται διὰ

τὴν σημασίαν, τὴν λειτουργίαν, τὴν ὁμοιότητα αὐτῶν κλπ. εἶναι συνημμέναι ὁπωσδήποτε μετ' ἄλλων καὶ διατίθενται κατ' αὐτάς. Οἱ λόγοι ἄρα τῶν ἀλλοιώσεων εἶναι ψυχολογικοί.

Ὁμοίως ἔχουσι καὶ τὰ δεικνύοντα ἀφομοίωσιν. Ἵνα δηλ. ἐκφωνήσωμεν φωνῆέν τι, λ. χ. τὸ ου, ἀνάγκη νὰ δώσωμεν πρότερον εἰς τὸ στόμα ἡμῶν τὸ κατάλληλον σχῆμα, ἤτοι νὰ προεκτείνωμεν ὀλίγον καὶ ἅμα στρογγυλώσωμεν τὰ χείλη, καταβιβάσωμεν δὲ τὸν λάρυγγα κτλ. Λοιπὸν συμβαίνει ἄλλοτε μὲν προκειμένου νὰ προφέρωμεν τὸ ου τοῦτο ἔν τινι συλλαβῇ, νὰ δίδωμεν εἰς τὸ στόμα τὸ σχῆμα τοῦτο πολὺ πρὸ τοῦ προσήκοντος χρόνου ἤτοι κατὰ τὴν ἐκφώνησιν τοῦ φωνήεντος τῆς προηγουμένης συλλαβῆς, ὅτε λέγεται προληπτικὴ ἀφομοίωσις, ἄλλοτε δὲ ἀφοῦ ἐσχηματίσαμεν καταλλήλως τὸ στόμα καὶ ἐξεφωνήσαμεν τὸ κατάλληλον φωνῆεν, λ.χ. τὸ ου, νὰ ἐξακολουθῶμεν διατηροῦντες τὸ αὐτὸ σχῆμα τοῦ στόματος καὶ κατὰ τὴν ἐκφώνησιν τοῦ φωνήεντος τῆς ἀκολούθου συλλαβῆς, ὅτε ἔχομεν τὴν προχωρητικὴν ἢ ἐξακολουθητικὴν ἀφομοίωσιν· πρβλ. στομούχι (=κημός, φίμωτρον) ἔπειτα στουμούχι (Κῷ), καὶ σκούληκας-σκούλουκας (Ἰκάρῳ), ὄρεξι-ὄροξι (Ῥόδῳ).

Ἀλλὰ καὶ φυσιολογικῶς, εἴπομεν, ἤτοι ἀσχέτως πρὸς τὴν σημασίαν καὶ λειτουργίαν ἢ ὁμοιότητα αὐτῶν πρὸς ἄλλας μεταβάλλονται ὡς πρὸς τοὺς φθόγγους αἱ λέξεις. Διότι γνωστὸν εἶναι ὅτι δὲν ἐκφωνοῦμεν πάντοτε πάσας τὰς λέξεις οὐδὲ πάσας τὰς συλλαβὰς αὐτῶν μετὰ τῆς αὐτῆς δυνάμεως· ὑπάρχουσι περιστάσεις καθ' ἃς ἐπειγόμεθα, ἄλλαι καθ' ἃς ἐξαίρομεν μίαν λέξιν ὑπὲρ τὰς ἄλλας κλπ., ἔπειτα ἄλλαι πάλιν λέξεις εἶναι μακραὶ καὶ δύσχρηστοι κλπ. Λοιπὸν ἡ ταχεῖα πολλάκις προφορά, ἡ ἀτονία λέξεών τινων, ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ κυρίου τόνου, ὁ διάφορος συλλαβισμός, ἤτοι ὁ διάφορος τρόπος τῆς συνδέσεως τῶν διαδοχικῶς ἐκφερομένων φθόγγων εἰς ἀπαρτισμὸν συλλαβῶν καὶ τούτων εἰς σχηματισμὸν λέξεων, ἡ διάφορος θέσις τῆς λέξεως ἐν τῇ προτάσει, τὰ σύμφωνα τὰ περιβάλλοντα τοὺς φωνήεντας φθόγγους κλπ., ταῦτα πάντα ἄγουσι πολλαχῶς εἰς συστολὴν καὶ ἐξασθένωσιν ἢ καὶ εἰς ἀπώλειαν φθόγγων τινῶν, εἰς μεταβολὰς τῶν φωνηέντων ἐξηρτημένας, δηλ. ἔκ τινος τῶν εἰρημένων ὅρων. Οὕτως εἴδομεν ἐν Ἀθηνᾶς ΚΒ' σ. 253 ὅτι, καθ' ἃ παρετήρησεν ὁ φίλος καθηγητὴς P. Kretschmer ἐκ δύο ὁμοίων φωνηέντων ἐκφωνου-

μένων ἐν δυσὶ παρακειμέναις συλλαβαῖς ἀποβάλλεται παρὰ τὰ ὑγρὰ καὶ τὰ ἔρρινα τὸ ἕτερον, διὸ λέγεται σκόροδον - σκόρδον, πέλεθρον - πλέθρον, μαστορομανώλης - μαστρομανώλης κλπ. πρβλ. ἔτι ἔρημος ἀλλὰ παντέρμος, πέρυσις ἀλλὰ πρόπερσις ἐν Κρήτῃ. Ὁμοίως παρετηρήθη πρὸ πολλοῦ ἐν τῷ Περιοδικῷ τοῦ Kuhn Τόμ. ΛΒ΄, ὅτι τὰ μὲν ἄτονα φωνήεντα u καὶ i ἀποβάλλονται κανονικῶς ἐν τῇ βορείῳ Ἑλληνικῇ, τὰ δὲ ἄτονα e καὶ o τρέπονται εἰς i καὶ u. Οὕτω λέγεται ἔχ', ἔχνι, τάθρώπ', οἱ ἀθρώπ' καὶ λέγιτι, ἔρχιτι, πιδί, πουτάμι, ἄθρουπους κττ.

Διὰ τὴν ταχεῖαν προφοράν, διὰ τὴν ἀτονίαν κλπ. ἐπιγίνεται πολλάκις τοιαύτη πολλῶν φθόγγων συστολή, ὥστε ἀντὶ πλήρων φωνηέντων διὰ τοῦ προσήκοντος ἀνοίγματος τοῦ στόματος καὶ τῆς καταλλήλου ἀρθρώσεως σχηματιζομένων καὶ δὴ σαφῶς καὶ εὐκρινῶς ἀκουομένων νὰ ἐκφέρωνται συνεσταλμένοι, ψίθυροί τινες φθόγγοι, ἄνευ τοῦ προσήκοντος ἤχου καὶ χρώματος. Πάσχουσι δὲ τὴν συστολὴν ταύτην πάντα, ἀλλ' ἰδίως ἐκεῖνα τὰ φωνήεντα ὧν ὁ σχηματισμὸς ἀπαιτεῖ μικρὸν τοῦ στόματος ἄνοιγμα, οἷον τὸ i, τὸ e, ἔπειτα δὲ τὸ u, τὸ o καὶ ἐλάχιστον τὸ a. Καὶ ἀληθῶς εἴδομεν ἀνωτέρω ὅτι ὀλίγας μὲν τὸ α ὑπέστη ἀλλοιώσεις, πλείστας δὲ τὸ ι (ι, η, ει, υ, οι). Τὸν συνεσταλμένον ψιθυρὸν τοῦτον φθόγγον παριστῶσιν οἱ τῶν γλωσσολόγων παῖδες διὰ τοῦ ἀνεστραμμένου Λατινικοῦ e, ἤτοι τοῦ ə. Ἐπὶ τοῦτον δὲ τὸν οὕτως ἔχοντα ἀσθενῆ καὶ ἄχρουν φθόγγον ἐπιδρῶσιν, ὡς εἰκός, εὐκόλως τὰ παρακείμενα σύμφωνα, μᾶλλον μὲν τὰ προηγούμενα, ἧττον δὲ τὰ ἑπόμενα, ὥστε ἕλκουσι καὶ χρωματίζουσιν αὐτὸν κατὰ τὴν ἑαυτῶν φύσιν. Συμβαίνει δὲ τοῦτο φυσιολογικῶς, διότι ἐκφωνούμενον τὸ ə τοῦτο τάχιστα καὶ ἐγγύτατα παρὰ τὰ χειλικὰ καὶ ὑπερωικά, ἤτοι ἐπὶ τῶν χειλέων καὶ παρὰ τὴν ὑπερῴαν, λαμβάνει, ὡς εἰκός, τὸ χρῶμα τοῦ ἐν ταῖς αὐταῖς θέσεσι σχηματιζομένου φωνήεντος, ἤτοι τοῦ u. Καὶ πάλιν ἐκφωνούμενον τάχιστα καὶ ἐγγύτατα παρὰ τὰ ὑγρὰ λ, ρ καὶ παρὰ τὸ ἔρρινον ν λαμβάνει τὸ χρῶμα τοῦ ε τοῦ ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ τοῦ στόματος καὶ ὁμοιοτρόπως καθόλου τοῖς ὑγροῖς καὶ τῷ ν σχηματιζομένου. Ἀμφότεροι δὲ οἱ συνεσταλμένοι οὗτοι φθόγγοι οἱ ἐκ τοῦ ə προερχόμενοι ὅ τε u καὶ ὁ ε, δύνανται νὰ ἐκφωνηθῶσιν ἔπειτα ἕνεκα ἄλλων περιστάσεων, ἕνεκα ἄλλης τοποθετήσεως τῶν λέξεων ἢ τῆς προτάσεως εὐκρινέστερον

ὡς πλῆρες *u*, ε κλπ. Καὶ ἀληθῶς εἴδομεν ἀνωτέρω ὅτι τὸ μαστάρι, μασταρεὰ ἐγένετο μουσταρεὰ διὰ τοῦ μəσταρεά, τὸ παλάτι παλατιοῦ ἐγένετο πελάτι-πελατιοῦ, τὸ ζηλεύω, ζεματίζω ἐτράπη εἰς ζəλεύω ζəματίζω ὅθεν ζουλεύω, ζουματίζω κλπ.

Ἐπὶ τούτων δύναται μέγιστον καὶ ὁ συλλαβισμός, ἤτοι ὁ τρόπος καθ' ὃν συνδέονται οἱ ἐκφωνούμενοι φθόγγοι εἰς συλλαβάς, ὅστις, ὡς γνωστόν, δὲν εἶναι οὔτε ἐν πάσαις ταῖς γλώσσαις καὶ διαλέκτοις οὔτε ἐν πᾶσι τοῖς χρόνοις ὁ αὐτός. Τὴν δύναμιν τοῦ διαφόρου συλλαβισμοῦ βλέπει τις σαφῶς ἐν παραδείγμασιν ἅτινα διάφορον κατὰ τόπους παρέχουσι τύπον πρβλ. σεῦτλον, ἐξ οὗ σεύτελον ἐν Πόντῳ, ἀλλὰ σεῦκλον ἐν Λιβισίῳ καὶ ἀλλαχοῦ, ὅθεν σεύ-κουλον ἐν Θήρᾳ καὶ σέ-φουκλον ἐν Κρήτῃ· σπλὴν-σπλῆνα ὅθεν σπιλῆνα ἐν Κρήτῃ, σιπλῆνα ἀλλαχοῦ, εὐχαριστῶ-ἐφκαριστῶ-φκαριστῶ καὶ ἐν Κρήτῃ φουκαριστῶ καὶ φουκαρίστησι, ὀψώνιον ὀψωνίζω-πουσουνίζω-πουσούνιο ἐν Κρήτῃ, πλειότερον-πουλειότερον, πριόνιν-πιρ̥όνι(ν) ἐν Κρήτῃ, περόνιν δὲ καὶ περονίζω ἐν Πόντῳ κλπ. Οὕτω νοεῖται τὸ κριθάρι-κr̥θάρι-κουρθάριν Πόντῳ, πρινάρι-πr̥νάρι-περνάρι, τοῦ ρ μᾶλλον μετὰ τοῦ πρὸ τούτου φωνήεντος συλλαβιζομένου, καὶ πουρνάρι μετὰ τοῦ π μᾶλλον συναπτομένου τοῦ ἑξῆς φωνήεντος, λυθρινάρι-λυθr̥νάρι-λυθερνάρι (οὐχὶ καὶ λυθουρνάρι, διότι τὸ πρὸ τοῦ r̥ σύμφωνον οὔτε χειλικὸν οὔτε ὑπερωικὸν ἦτο), προικίον-πr̥κιὸ-πρεκιὸ καὶ προυκιό, ἐγινόμην-ἐγίνομην-ἐγίνομn̥-ἐγίνομουν-ἐγίνουμουν, θύμβρον-θύμπουρον (Πόντῳ), παξαμάδι-παξιμάδι καὶ παξουμάδι (Θρᾴκῃ), καταμύζω καὶ ἐν Κρήτῃ κατουμύζω, γράφουν-φέρουν-γράφn̥ φέρn̥ καὶ περαιτέρω γράφιν φέριν. Οὕτως ἐκ τοῦ συνεσταλμένου ουν-n̥ ἡρμήνευσεν ὁ φίλος P. Kretschmer τὰ Λέσβια γράφτιν, λέγιν ἐν Lesb. Dialect. σ. 105 κἑξ. καὶ 289.

Ἐλέχθη καὶ ὑπεστηρίχθη ὅτι ἐν τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ φωνητικῶς τὸ *u* τό τε ἀρχαῖον καὶ τὸ ἐκ τοῦ ο (ω) προελθόν, ἐξησθενώθη πρῶτον εἰς ε καὶ τέλος εἰς ι. Ἐγένετο δ' ἡ διδασκαλία αὕτη, διότι δὲν ἐξητάσθησαν πάντων τῶν φωνηέντων τὰ πάθη, ὅπως ἐπεχειρήθη ἀνωτέρω, οὐδ' ἐχωρίσθησαν προσηκόντως τὰ ψυχολογικῶς τελεσθέντα ἀπὸ τῶν φωνητικῶν φαινομένων, ἀλλὰ ὑποτεθείσης ἅπαξ ὡς βάσεως τῆς τροπῆς τοῦ *u* εἰς ι ἐβιάσθησαν τὰ ἐξετασθέντα ὀλίγα καὶ μονο-

μερῆ γλωσσικὰ στοιχεῖα. Τὴν γνώμην ταύτην περὶ τῆς τροπῆς τοῦ *u* εἰς ι (ἀλλὰ μόνον ἐν τῇ διαλέκτῳ τοῦ Πόντου) ἐξέφρασε πρὸ πολλοῦ καὶ διὰ πολλῶν ἐζήτησε νὰ ὑποστηρίξῃ ὁ κ. Δημ. Οἰκονομίδης ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Β΄ σελ. 239 κέξ., ἔπειτα δὲ καὶ ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ Die Lautlehre des Pontischen. Ἐν τούτοις διδάσκει ὅτι τὸ ου ἐν ἀτόνῳ χώρᾳ ἐτράπη εἰς ι (γράφει υ. ἀλλὰ διὰ τῆς τοιαύτης γραφῆς οὐδὲν ἄλλο προφανῶς λέγεται ἢ ὅτι τὸ ου ἐτράπη εἰς i), εὗρε δὲ καὶ παρέθηκε καὶ μαρτύριον τῆς γραφῆς ταύτης ἐκ χειρογράφου τοῦ ἔτους 1718. Ἐπειδὴ δ' ὅμως ἡ μὲν τοῦ χειρογράφου μαρτυρία διὰ τὴν καὶ τότε ὑπάρχουσαν σύγχυσιν τῆς προφορᾶς τοῦ υ καὶ ι οὐδὲν σημαίνει, τὰ δὲ γλωσσικὰ μαρτύρια δὲν μοὶ ἐφάνησαν ἀποδεικτικὰ τούτου, ἀλλὰ τοὐναντίον δυνάμενα νὰ ἑρμηνευθῶσι πιθανώτερον ἄλλως, διὰ τοῦτο δὲν ἔκρινα ἀνέκαθεν ἀξίαν παραδοχῆς τὴν γνώμην ταύτην. Νῦν παρέλαβεν ὁ κ. Μπούτουρας αὐτήν, ἐπεξέτεινεν ἐπὶ τὰ βόρεια, ἐν μέρει δὲ καὶ τὰ μεσημβρινὰ ἰδιώματα, καὶ ἐπ' αὐτῆς ἐστήριξεν ὁλόκληρον πραγματείαν διδάξας ὅτι τὸ ου, ὅπερ φαίνεται ἐκπεσὸν ἐν τῇ βορείῳ Ἑλληνικῇ, ἐτράπη πράγματι πρῶτον κατ' ἐξασθένωσιν εἰς ι καὶ τοῦτο τὸ ι ἔπειτα ἐξεβλήθη.

Ἀλλ' ἡ διδασκαλία αὕτη δὲν εἶναι ἀληθής· διότι πρῶτον ἔδει, νομίζω, ν' ἀποδειχθῇ ἀναντιλέκτως ὅτι λέγονται σήμερον ἐν τοῖς μεσημβρινοῖς ἰδιώμασιν ἢ ἐλέγοντο πρότερον ἐν τοῖς βορείοις τύποι, οἷον Λικᾶς, πιλάρι, πιλλί, κικκιά, τὶς τόπις, τὶς ἄλλις, πιλῶ κττ. ἀντὶ Λουκᾶς, πουλάρι, πουλλί, κουκκιά, τοὺς τόπους, τοὺς ἄλλους, πουλῶ.

Ἔπειτα παρατηρῶ ὅτι ἡ διδασκαλία αὕτη, καθ' ἣν τὸ ου πρὸ τῆς ἀποσιωπήσεως καὶ ἀποβολῆς αὐτοῦ ἐν τοῖς βορείοις ἰδιώμασιν ἐξησθενώθη καὶ ἐτράπη κατὰ συστολὴν εἰς ι, ἀντιμάχεται ἐμφανέστατα πρὸς αὐτὰ τὰ γλωσσικὰ φαινόμενα. Διότι, ὡς γνωστόν, πολλὰ σύμφωνα τῆς ἡμετέρας γλώσσης ἐκφωνοῦνται ἄλλως, ὅταν ἕπωνται αὐτοῖς τὰ φωνήεντα *e* ἢ *i*, καὶ ἄλλως ὅταν ἕπωνται α, ο, ου· πρβλ. κα κο κου κε κι, γου-γι, χου-χι, λου-λι, νου-νι. Ἐὰν ἄρα πρὸ τῆς ἀποβολῆς τοῦ ου ἐν τοῖς βορείοις ἰδιώμασιν εἶχε τοῦτο τραπῆ εἰς ι, ἔδει σήμερον μετὰ τὴν ἀποσιώπησιν τοῦ ι τούτου, τὸ πρὸ τούτου σύμφωνον κ, γ, χ, λ, ν νὰ ἐκφωνῆται οὐρανικόν, ὡσεὶ εἵπετο αὐτῷ ι, οὐχὶ δὲ καὶ ου, ἤτοι ἔδει νὰ λέγηται κ(ι)νάου οὐχὶ

qνάου ἀπὸ τοῦ κ(ου)νάου ὅπως κ'νοῦ = ἐκεινοῦ. Νῦν δ' ὅμως παρατηρεῖται ὅτι ἐν τοῖς πλείστοις τοὐλάχιστον γνωστοῖς μοι ἰδιώμασι τῆς βορείου Ἑλληνικῆς ἡ διαφορὰ αὕτη σώζεται· πρβλ. τὰ Σκύρια τστάζω=κυτάζω, κότσνες=κόκκινος, τσλώνει, τσλωνεύω=κηλώνειον κηλωνεύω, τσίνσι=κίνησι(ς), κολότσθες=κολόκυ(ν)θες κττ. ἀλλὰ κμάσι=κουμάσι (ὀρνιθών), κλόρα=κουλλούρα, κουκνάρα=κουκκουνάρα, κντόρες=κουντοῦρες (πρβλ. Βασιλ. Φάβην ἐν Τεσσαρακονταετηρίδι Κ. Σ. Κόντου 242 κεξ. καὶ Δ. Παππαγεωργίου ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Νήσου Σκύρου ἐν λλ.). Ὁμοίως ἤκουσα παρ' Ἠπειρώτου, τοῦ διδάκτορος φιλοσοφίας κ. Ἀναγνωστοπούλλου σαφέστατα ἐκφωνούμενον κ'τάζω, κόκ'νος, ἀλλὰ κφός, κτάβι, κλούρα, παρὰ δὲ τοῦ κ. Παναγιωτίδου πρώην γυμνασιάρχου, ἐν Αχμίᾳ ἀπὸ μακροῦ διατρίβοντος ὁμοίως ἤκουσα κ'τάζει, σκ'λί, σκ'νὶ κλπ. ἀλλὰ κλοῦρι̯, κτάβι̯, οἱ μύλι̯, οἱ διαβόλι̯, ἀλλὰ τ' διαβόλυ̯, τ' μύλυ̯. Ἀλλὰ τὸ φαινόμενον τοῦτο παρετήρησεν ἤδη πρὸ πολλοῦ καὶ διὰ μακρῶν ἀπέδειξεν ὁ φίλος κ. P. Kretschmer ἐν τῷ παγκάλῳ βιβλίῳ αὐτοῦ der Lesbische Dialekt σ. 66 κέξ. Ἐνταῦθα ἀναγινώσκονται τοῦτο μὲν Jlu'=Γιλλοῦ, stslél'=σκυλλέλι, stslupsufó=σκυλλοψοφῶ, tslo'=κυλῶ (-κυλίω), tsl'á=κοιλιά, stsni'=σκοινί, kutsnaδa=κοκκινάδα, aχ'n'ós =ἀχινιὸς=ἐχῖνος, tspureuγu=κηπουρεύγω, kustsnu'=κοσκινοῦ, χ'lo=χυλό, χ'mer=χιμαίρι, ksnòs=ξυνός, tsδón=κυδώνι, χ'munkó=χειμωνικόν, χ'mi'zu=χυμίζω, l'parós=λιπαρός, l'nár=λινάρι, al'sáχn'=ἀλισάχνη, al'χi'na=(ἀ)λειχῆνα, l'pu'mi=λυποῦμαι, θil'kòs=θηλυκός, él'sa=ἔλυσα, al'siva=ἀλισίβα, mél'sa=μέλισσα, fan'ka=φάνηκα, ruδán'=ῥοδάνι, χ'ón = χιόνι. Ἐκ τῆς Σάμου ἀναγράφει k'δapéra=κειδαπέρα, n'si=νησί, sk'l'a=σκυλλιά, ἐκ Λήμνου k'la'=κοιλιά, sk'ni'=σκοινί, ek'na'=ἐκεινά, ἐκ Σκοπέλου N'kulós=Νικολός, n'ménos =νιμμένος, aχ'n'ós = ἀχινιός, l'γák'= ὀλιγάκι, ἐκ Σκύρου sk'li'=σκυλλί, ἐκ Λοκρίδος k'listra=κυλίστρα, al'pumi=λυποῦμαι, al'χtáu=ἀλυκτῶ=ὑλακτῶ, k'tau'=κυττάζω, li'mn' =λίμνη, ἐξ Ἀμφίσσης sk'li, sk'ni, n'si=νησί, ἐκ Θεσσαλίας l'θὰρ =λιθάρι, ἐκ Μαριουπόλεως schtschli=σκυλλί, schnár=χηνάρι.

Τοῦτο δὲ (σ. 84 κέξ.) ktsòs=κουτσός, kvara=κουβάρα, kmar =κουμάρι, ltrà=λουτρά, γnaràs=γουναρᾶς, saklél=σακ-

κουλέλλι, γλὶ=γουλί, γλὰρς=γουλάρις, kuklonu=κουκουλώνω, kvalo=κουβαλῶ, mάγlu maγlél'=μάγουλο, μαγουλέλλι. Ἐκ Λήμνου ktav, ikγa=ἤκουγα, ἐκ Σκοπέλου διόλ', ξανακάκ (=ξανακάκου), ἐξ Αἰτωλίας skti=σκουτί, ἐξ Ἠπείρου knav=κουνάβι, kfos=κουφός, knùp=κουνούπι, χl'àr =χουλιάρι, skli=σκουλλὶ κλπ. Ἐν δὲ σ. 98 ποιούμενος λόγον περὶ τοῦ κλὸς λέγει ῥητῶς ὅτι, εἰ ὡρμῶντο ἀπὸ τοῦ κυλλός, θὰ ἐξεφωνεῖτο tslós· ἀνάγκη ἄρα νὰ ὡρμήθησαν ἀπὸ τοῦ ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἑλληνικῇ εὐχρήστου κουλλός. Ταῦτα μόνον οὐχὶ φωνὴν ἀφιέντα βοῶσιν ὅτι τὸν φθόγγον ου οὐχὶ τὸν ι ἀπώλεσαν, ὅτι ἄρα τὸ ου δὲν ἐτράπη πρὸ τῆς ἀποσιωπήσεως αὐτοῦ εἰς ι κατ' ἐξασθένωσιν, ὅπως πλημμελῶς ἐδιδάχθη (1).

Σημειωτέον δὲ ὅτι οὐδὲ εἶναι ἀναγκαία τὸ παράπαν ἡ ὑπόθεσις τῆς ἐξασθενώσεως ταύτης εἰς ἐπιστημονικὴν κατανόησιν τοῦ φαινομένου τῆς ἀποβολῆς τοῦ *u* ἐν τοῖς βορείοις ἰδιώμασιν. Διότι ἀμφότεροι οἱ φθόγγοι, *u* καὶ *i* σχηματίζονται ἐν τῷ στόματι, ὅταν τοῦτο συστέλληται εἰς στενὸν ἢ παρὰ τὸν οὐρανόν. ὅτε παράγεται τὸ *i*, ἢ ἐπὶ τῶν χειλέων, ὅτε σχηματίζεται τὸ u. Μικρὰ ἄρα σπουδὴ κατὰ τὴν ἐκφώνησιν τῶν φωνηέντων τούτων, ὅταν εἶναι ἄτονα καὶ δὴ βραχέα ἤτοι ἐν βραχεῖ χρόνῳ ἄνευ παρατάσεως ἐκφωνούμενα, ἀρκεῖ ὥστε νὰ μὴ σχηματισθῶσι τὸ παράπαν, ἤτοι νὰ παραλειφθῇ ὅλως ὁ σχηματισμὸς τοῦ στενώματος τούτου ἐπὶ τῶν χειλέων ἢ παρὰ τὸν οὐρανὸν καὶ δὴ καὶ ἡ ἐκφώνησις τοῦ u ἢ i, νὰ ἔλθῃ δὲ ὁ λαλῶν εὐθὺς ἀπὸ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ συμφώνου τοῦ προηγουμένου τοῦ *i* ἢ *u* ἐπὶ τὸ ἑπόμενον αὐτοῖς· πρβλ. (ἐ)κεινοῦ-κ'νοῦ, κουνάω-κνάου, πηδάω-πδάου, πουλάω-πλάου, χύθηκε-χύθκι, κάθουνται-κάθνται κλπ. Ἀφοῦ δὲ οὕτως ἀμφότερα δύνανται εὐκόλως νὰ παρασιωπῶνται, ὅπως ὄντως γίνεται, οὐ-

(1) Περὶ τοῦ φαινομένου τούτου τῆς ἐνίοτε τροπῆς τοῦ ο (*u*) εἰς ε (*i*) διαλαμβάνει ὁ κ. Kretschmer ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ der Lesb. Dial. σ.99-104, καὶ πρῶτον μὲν λέγει ὅτι ἀφοῦ τὸ ι ἐν τῇ λέξει ἄθριπους ἐκφωνεῖται μόνον ἐν τῇ ὀνομαστικῇ καὶ αἰτ., ἄθριπους-ἄθριπου, ἀλλ' ἐν τῇ γεν. λέγεται ἀθρουπιοῦ καὶ ἐν τῷ πληθ. ἀθρώπ, ἀθρουπιοῦν, δῆλον ὅτι πρόκειται περὶ φωνητικῆς οὐχὶ περὶ ἀναλογικῆς τροπῆς. Ἔπειτα προσπαθῶν νὰ ὁρίσῃ τὴν τῆς τροπῆς ταύτης αἰτίαν διδάσκει ὅτι ἡ γειτνίασις ὑγροῦ καὶ ἡ ἀτονία, ἴσως δὲ καὶ τὸ ἀκόλουθον ο παρήγαγον αὐτό, διὸ ἐλέχθη ἄθρεπος, ἄθρεπον, ἀλεπώ, κάθρεπτον, καθρέφτης, τρεπωτήρα.

δείς βλέπει τὴν ἀνάγκην νὰ ὑποτεθῇ ὅτι τὸ ου πρὸ τῆς ἀποβολῆς αὐτοῦ ἐτράπη εἰς ι.

Ἀλλ' ὁ κ. Μπούτουρας εὗρεν ἢ ὀρθότερον εἰπεῖν ἐνόμισεν ὅτι εὗρεν ὀφθαλμοφανῆ τὴν ἐξασθένωσιν ταύτην τοῦ ου τοῦτο μὲν εἰς ε ἐν τῷ τοῦ Λιβισίου χέννιν ἀντὶ χιόνιν, τοῦτο δὲ εἰς ι ἐν τῇ Ποντικῇ διαλέκτῳ, ἔνθα λέγεται τὶ νέι̯, τὶ νέι̯ς ἀντὶ τοῦ νέου, τοὺς νέους. Ἀλλὰ ταῦτα δὲν ἔχουσιν οὕτως· διότι πρῶτον τὸ χέννιν ἐκφέρεται μετὰ τοῦ τονουμένου έ ἀντὶ τοῦ ί, ὅπως εἶναι σύνηθες ἐν τῇ διαλέκτῳ ταύτῃ, (καὶ ἐν ἄλλαις, οἷον ἐν τῇ Θεσσαλικῇ), ἔνθα λέγεται καὶ σπέτι καὶ αὐτέ, γι̯ατρὲ κλπ. ἀντὶ σπίτι, αὐτοί, γιατροί, ὅπως πρὸ πολλοῦ ἡρμηνεύθη ἐν Einleit. σ. 351 καὶ ΜΝΕ Α' σ. 362. πρβλ. καὶ Ἀχ. Τζαρτζάνου Θεσσαλ. σ. 23-4. Τὸ χιονίζει ἄρα ἔγινε πρῶτον χιννίζει, (κατὰ τὸ χύννει, πρβλ. ἔρριψε καὶ ἔχυσε χιόνι), ἐντεῦθεν χιννι̯ά, χίννιν, ὅθεν τὸ χέννιν.

Ἔτι παραδοξότερον φαίνεται τὸ ἐκ τοῦ Πόντου ι̯ διά τε ἄλλα καὶ διότι, ὡς γνωστόν, αὐτόθι ἀποβολαὶ μὲν φωνηέντων τινῶν, ἰδίᾳ τοῦ i καὶ u, γίνονται (καίτοι ἐπὶ ἄλλοις ὅροις (1) ἢ ἐν τοῖς βορείοις ἰδιώμασιν), τροπαὶ δ' ὅμως αὐτῶν, οἷον τοῦ o εἰς u καὶ τοῦ e εἰς i, ὅπως ἐν τῇ βορείῳ Ἑλληνικῇ, οὐχί· παράδοξος ἄρα ἡ ὑποτιθεμένη τοῦ u τροπὴ εἰς i. Ἀλλ' ὅμως παρὰ ταῦτα διατείνεται ὅτι «... ἐκ τῆς ἐξασθενώσεως τοῦ ου (ἐν τῷ Ποντικῷ ἰδιώματι) μετὰ τονούμενον έ (τὶ νέι̯, τὶ παλαίι̯ κλπ.=τοῦ νέου, τοῦ παλαιοῦ), τῆς ἀποσιωπήσεως δ' αὐτοῦ μετὰ τονούμενον ί (τὶ κοσμί, τί παιδί, τὶ ἀρθεπὶ κλπ.), ἐνῷ ἡ ἀποσιώπησις αὕτη εὑρίσκεται εἰς τὸ στάδιον τῆς ἐξασθενώσεως, ὅταν τὸ ου ἀκολουθῆται ὑπὸ τοῦ ς (τὶ γονέι̯ς, τὶ κρύι̯ς=τοὺς γονέους, τοὺς κρύους)». Κατὰ ταῦτα ἄρα τὸ ου κατόπιν μὲν τοῦ τονουμένου ί ἀπεβλήθη, κοσμί, ἀρθεπί, κατόπιν δὲ τοῦ τονουμένου έ καὶ πρὸ τοῦ ς ἐξησθενώθη ἁπλῶς εἰς ι̯, ὅπως δεικνύεται ἐν τῷ νέι̯, γονέι̯=νέου, γονέου, καὶ κρύι̯ς=κρύους, γονέι̯ς=γονέους.

Ὅτε τὸ πρῶτον ἀνέγνων ταῦτα, τοῦτο μὲν ἀποβλέπων εἰς τὸ

1 Φαίνεται ὅτι καθόλου εἰπεῖν τὸ u καὶ τὸ i ἀποβάλλεται ἐν τῇ Ποντικῇ διαλέκτῳ (πλὴν τοῦ ἰδιώματος τῆς Κερασοῦντος, Τριπόλεως καὶ Οἰνόης) μόνον ὅταν ταῦτα ἕπωνται εὐθὺς μετὰ τὴν τονουμένην συλλαβήν, ἄλλως οὐχί, ἤτοι οὐχὶ ὅταν κεῖνται ἔν τινι τῶν προτόνων συλλαβῶν οὐδ' ὅταν κεῖνται ἐπὶ τῆς ληγούσης, τονίζηται δὲ ἡ προπαραλήγουσα. Ἀλλὰ περὶ τούτων προσεχῶς ἐλπίζω νὰ λεχθῶσιν ἀλλαχοῦ πλείονα.

ἀπίθανον τῆς τοιαύτης διαθέσεως τοῦ *u* ἐν τῇ διαλέκτῳ τοῦ Πόντου, τοῦτο δὲ ἔχων ὑπ' ὄψιν τὰ ἐν Einleitung σ. 230-1 λεχθέντα περὶ ἀναπτύξεως ἐν τῇ Τσακωνικῇ διαλέκτῳ νέων καταλήξεων τῆς ἑν. γενικῆς εἰς -έ καὶ -ί, τᾶρ̮ ἀμ̮ερί, τᾶ γρουσσέ, τᾶ σκουπέ, τᾶ χουρὲ κλπ. καὶ προσέτι τὰ ἐν ΜΝΕ, Α' σ. 555 εἰρημένα περὶ σχηματισμοῦ ἐν Σφακίοις νέας καταλήξεως ὲ τοῦ τρίτου πληθ. προσώπου τοῦ ἐνεστῶτος πολλῶν ῥημάτων, ἤτοι γυρέ, νηστέ, δουλὲ κλπ. κατὰ τὸ λέ(ν), διαλέ(ν), θέν, κλαί(ν), καί(ν), κατέ(ν), ϕταί(ν), ἀπὸ τῶν λέμεν λέτε, διαλέμεν διαλέτε, θέμεν θέτε, κλαίμεν κλαίτε, καίμεν καίτε, κατέμεν κατέτε, ϕταίμεν ϕταίτε, ἃ πάλιν ἀπὸ τοῦ φωνητικῶς ὁμαλοῦ δευτέρου ἑν. καὶ πληθ. ϕταὶς ϕταίτε, κλαὶς κλαίτε κτλ., ταῦτα, λέγω, καὶ τὰ τοιαῦτα ἐννοούμενος εἴκασα ὅτι πιθανὸν καὶ ἐν τούτοις νὰ ἔχῃ συμβῇ ἀνάλογόν τι, ἤτοι τὸ ι νὰ ἔχῃ ἀναπτυχθῇ ἔν τισι τύποις ὁμαλῶς καὶ ἐκ τούτων μεταδοθῇ εἰς ἄλλους. Ἀφοῦ δηλ ἀπεβλήθη τὸ ου ἀπὸ τῆς ληγούσης τῶν παροξυτόνων γενικῶν εἰς -ίου, ὥστε ἔληξαν εἰς -ί, παιδί, ἐλαδί, ἀρ̮θεπὶ κλπ., τότε ἐλέχθη καὶ τὸ ἄρθρον οὕτως: τὶ ἀντὶ τοῦ, ἔπειτα δὲ καί τινα ὀνόματα ὁμοίως εἰς ί, πρβλ. καὶ τάε Θοδωρὶ ἀντὶ Θοδώρ̮' παρ' Οἰκονομίδῃ σ. 212.

Μετὰ ταῦτα δ' ὅμως, ἐπειδὴ παρετήρησα ὅτι ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων τὸ ι εἶναι πάντοτε φωνῆεν πλῆρες καὶ τονίζεται, ἐπὶ τούτων δὲ ἡμίφωνον καὶ ἄτονον (νέι̯, γονέι̯), καὶ δὴ ὅτι ταῦτα δὲν εἶναι πάντῃ ὅμοια, ἀπεφάσισα νὰ ἐξετάσω τὸ πρᾶγμα ἀκριβέστερον, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτο ἐμελέτησα ὅσα εἶχον παρ' ἐμοὶ περὶ τῆς διαλέκτου ταύτης ἔντυπα ἢ χειρόγραφα πονήματα καὶ ἰδίᾳ τὰ τοῦ κ. Ἐλ. Κούση ἐν Πλάτωνος Τόμ. Ε'-Θ' καὶ τὰ τοῦ κ. Δημ. Οἰκονομίδου die Lautlehre des Pontischen. Ταῦτα διερχόμενος εἶδον (Πλάτων. Ϛ' σ. 303) ὅτι οὐ μόνον ἐν Οἰνόῃ, Τριπόλει καὶ Κερασοῦντι, ἔνθα ἀλωβητότεροι καθόλου διατηροῦνται οἱ γραμματικοὶ τύποι (κεφαλίου, ποταμίου, ἀνθρωπίου κλπ.), ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Τραπεζοῦντι λέγονται ἔτι καὶ σήμερον τύποι τινὲς μετὰ τοῦ ου, ἀπαθοῦς καίπερ ἀτόνου. Οὕτως ἀναγινώσκομεν ἐν Πλάτ. Ϛ' σ. 360 «νέι̯ος νέι̯ου», ἐν δὲ σ. 324 «Ἡ γεν. τῶν ἐπιθέτων λήγει εἰς- ου.... Οὐ μόνον δ' ἐπιθέτων ἀλλὰ καὶ ὀνομάτων ἐνίων ἡ γενικὴ λήγει εἰς ου, οἷον λόγου, μάγου, δρόμου κλπ. Τοιαῦτα δ' ἐστὶ μάλιστα τὰ εἰς

-ος δισύλλαβα καὶ τὰ εἰς -ος -ον ὀξύτονα (θαματουργός, βουνόν, φυτόν)». Ὥστε κατὰ ταῦτα ἡ ἐν. γεν. λήγει εἰς -ου, καὶ σώζεται τοῦτο 1) ἐπὶ τῶν ἐπιθέτων, εἴτε φέρει τὸ ου τόνον εἴτε οὐχί· (ὁ λόγος ὅτι ταῦτα συνήθως τονίζονται οὐχὶ ἐπὶ τῆς παραληγούσης). 2) Ἐπὶ τῶν ὀξυτόνων ὀνομάτων, ὅτε τονίζεται τὸ οῦ. 3) Ἐπὶ ἄλλων τινῶν ὀλίγων μάλιστα δισυλλάβων εἰς -ος (κατ' ἀναλογίαν τῶν ὀξυτόνων καὶ τῶν ἐπιθέτων φυλαττόντων τὸ ου). Ἐπὶ τῶν ἄλλων, τῶν πλείστων ὀνομάτων, λέγει ὁ κ. Κούσης, ἡ γεν. σχηματίζεται ἀφαιρουμένης τῆς καταλήξεως ου ἐξ ὀνομαστικῆς εἰς -ιος ἢ -ιον.

Ἐν δὲ Τόμ. Ε' σ. 409-410 διδασκόμεθα ὅτι πλὴν τοῦ νεωτέρου πάντως τύπου τοῦ ἄρθρου τὶ λέγεται καὶ ὁ ἀρχαιότερος τοῦ, παραλαμβανόμενος καὶ ὡς ἑνικὸς καὶ ὡς πληθυντικός, ἤτοι καὶ ἐπὶ τοῦ τοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ τῶν. Ταῦτα μαθὼν ἐπείσθην ἔτι μᾶλλον ὅτι οὐχὶ φωνητικῶς ἐτράπη τὸ ου εἰς ι. Διότι αὐτὴ αὕτη ἡ συνύπαρξις τοῦ τὶ μετὰ τοῦ παλαιοτέρου τοῦ διδάσκει σαφῶς ὅτι οὐχὶ φωνητικῶς ἐτράπη τὸ ου εἰς ι. Διότι καθ' ἃ ἀνωτέρω σ. 17 ἐλέχθη, τὰ μὲν ἀναλογικῶς μεταβαλλόμενα δύνανται νὰ λέγωνται διττῶς ἢ καὶ πολλαχῶς, ἤτοι δύνανται νὰ συνυπάρχωσι καὶ εὐχρηστῶσι παρ' ἄλληλα καὶ τὰ παλαιὰ καὶ τὰ νέα τὰ ἐκ τῶν παλαιῶν προελθόντα. Ἀλλὰ τὰ κατὰ φωνητικὸν νόμον μεταβεβλημένα δὲν δύνανται νὰ συνυπάρχωσιν ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ καὶ χρόνῳ ἐκ παραλλήλου μετὰ τῶν παλαιῶν, ἐξ ὧν ὡρμήθησαν. Καὶ ἂν δέ τι τούτων ἤθελεν εὑρεθῇ, ἢ θὰ ἀμφεβάλλετο ἢ θὰ ἐζητεῖτο ἡ ἑρμηνεία αὐτοῦ, λ. χ. ἥλιος, φήμη, ἀλλὰ ξερός, μερὶ κλπ. Ταῦτα ἐνθυμούμενοι βλέπομεν παραδόξως ὑποστηριζόμενον ὅτι ἐτράπη μὲν φωνητικῶς τὸ ου εἰς ι ἐν τῇ ἐν. γενικῇ καὶ πληθ. αἰτ. ὥστε λέγεται τὶ νέι, τὶ παλαίι, τὶ γονέι, τὶ γονέις, τὶ κρύις, σώζεται δὲ πάλιν ἐν ταῖς αὐταῖς πτώσεσιν, ὥστε λέγεται καὶ τονούμενον καὶ ἄτονον θαματουργοῦ, ἄσκεμου, Κυράκου, ζωγράφου κλπ. (πρβλ. Κούσην ἐν Πλατ. ΣΤ' 310 καὶ 324 καὶ Ζ' 86, πρὸς δὲ Οἰκονομίδην ἔνθα ἀνωτ. 127, 212). Ταῦτα δ' ὅμως φαίνονται ἐπιστημονικῶς ἀσυμβίβαστα καὶ ἀδύνατα. Τὸ ου ἠδύνατο φωνητικῶς νὰ σώζηται ὅπου ἐτονίζετο, νὰ ἀποβληθῇ δὲ πάλιν φωνητικῶς ὅπου ἦτο ἄτονον, πρὸς δὲ καὶ νὰ ἀποκατασταθῇ κατ' ἀναλογίαν ἐν ἐνίοις ὡς ου, (ζωγράφου, ζωγράφους, Κυράκου

λόγου), ἀλλὰ καὶ νὰ τραπῇ πάλιν φωνητικῶς εἰς i, τοῦτο οὐχί.

Ἀλλ' ὁ κ. Μπούτουρας περιώρισε τὰ ὅρια τῆς τροπῆς ταύτης τοῦ ου εἰς i εἰπὼν ὅτι μόνον κατόπιν τοῦ τονουμένου έ καὶ πρὸ τοῦ ς ἐγένετο αὕτη. Εἰς ταῦτα παρατηρῶ πρῶτον ὅτι οὐδεὶς βλέπει τὸν φυσιολογικὸν λόγον τῆς τοιαύτης ἰδιαιτέρας διαθέσεως τοῦ ου ἐν τούτοις. Ἡ ἐμφάνισις λ. χ. τοῦ α ἀντὶ η ἐν τοῖς Ἀττικοῖς σοφία, κακία, γενεά, φωλεὰ κττ. νοεῖται καὶ ἑρμηνεύεται ἐκ τῆς ἀνομοιώσεως τῶν φθόγγων εᾰ, ιᾰ ἀλλὰ διατί τὸ έυ ἔδει νὰ γίνῃ ει̯, καὶ τὸ υς ι̯ς, (μάλιστα μετὰ ἡμιφώνου τοῦ ι̯!), τούτου οὐδεὶς παρατηρεῖται λόγος. Εἶναι τὸ κρύι̯ς εὐφωνότερον τοῦ κρύους; Ἔπειτα ὅτι ὁ νέος φωνητικὸς οὗτος νόμος ἔδει πρότερον ν' ἀποδειχθῇ καὶ ἐν ἄλλαις λέξεσιν οὐδεμίαν ἀντιλογίαν ἐπιδεχομέναις, οὐχὶ δὲ ἐν μόνοις τοῖς τύποις τούτοις, διότι τώρα φαίνεται αὐτοσχεδίασμά τι ἐπινοηθὲν χάριν τῆς ἀνάγκης τῆς στιγμῆς· ὅτι δ' ὄντως τὸ πρᾶγμα οὕτως ἔχει, πείθεται ἕκαστος μανθάνων ὅτι ἐν ταῖς ἄλλαις λέξεσι καὶ τοῖς ἄλλοις τύποις τὸ έυ καὶ τὸ -ους δὲν τρέπεται εἰς έι̯ καὶ ι̯ς· πρβλ. ἀναπέουμαι παρ' Οἰκονομίδῃ 28, ἔμορφους, ἄσκημους, ἀγέρανους 127, ὁμοίως λέγεται ἐγένουσουν κλπ. Ἡ τροπὴ ἄρα τοῦ εου εἰς ει̯ καὶ τοῦ -ους εἰς -ι̯ς καὶ καθόλου τοῦ ου εἰς i οὔτε ἐν τοῖς ἄλλοις οὔτε ἐν τοῖς Ποντικοῖς ἰδιώμασιν ἀληθεύει. Ἀλλὰ πῶς ἐγένοντο οἱ τύποι τὶ νέι̯, τὶ γονέι̯, τὶ γονέι̯ς, τὶ κρύι̯ς, τὶ παλαίι̯, τὶ παλαίι̯ς κλπ.; Τοῦτο μανθάνει ὅστις μετὰ προσοχῆς διέλθῃ τὰ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Κούσῃ ἐν Πλάτωνι καὶ τοῦ κ. Οἰκονομίδου ἐν Lautlehre des Pontischen. Οὕτω γράφει ἐν σελίδι 58 ὁ κ. Οἰκονομίδης, ὁ τὴν διάλεκτον ταύτης ὡς μητρικὴν λαλῶν, γονέj, νέj, ἐν 191 Λάjς, ἐν σ. 209 γονέjς, νέjς, Κερασουνταίjς, Τραπεζουνταίjς, Ἑβραίjς, γονέjς, Ἑβραῖj, νέj, Κερασουνταῖj, Λάjς, Ῥούjς. Ὁ δὲ κ. Κούσης ἐν Πλάτ. Ε' 402-3 γονέϊων, νέϊος, Ϛ' 310 νέϊος, γεν. νέϊων, πληθ. ὀνομ. νέϊ, αἰτ. νέϊς (οἱονεὶ νέγ, νέγς), Ζ' 62 χρέι̯ος (χρέος) κλπ. τὰ χρέι̯ατα, χρέιτα· 67 μεσαίι̯ος, ἀραίι̯ος, παλαίι̯ος, 69 Τραπεζουνταίι̯ος (δι' εὐφωνίαν, ὡς λέγει), Κερασουνταίι̯ος, 251 σημ. παλαίι̯ος, ἀραίι̯ος, πλέι̯ον, χρέι̯ος».

Ταῦτα πάντα ἀρκούντως σαφῶς διδάσκουσιν ὅτι τὸ ι̯ ἐν τούτοις δὲν προῆλθεν ἐκ τοῦ ου κατ' ἐξασθένωσιν, ἀλλ' ἐξ ἀναπτύ-

ξεως μεταξὺ τῶν φθόγγων εο καὶ ιο, τούτου δ' ἕνεκα παρατηρεῖται ὅτι μόνον ἐν αἷς λέξεσιν ἀποδείκνυται ἀνάπτυξις τοῦ ἡμιφώνου ι̯ καὶ ἐν ἄλλαις πτώσεσιν, βλέπομεν τύπους τῆς ἐν.γεν. εἰς έι̯, ἤτοι έι̯ου, τὶ νέι̯, τὶ γονέι̯ καὶ τῆς αἰτ. πληθ. εἰς ι̯ς ἤτοι έι̯(ου)ς, τὶ γονέι̯ς, τὶ νέι̯ς, τὶ κρύι̯ς, ἐκπεσόντος τοῦ ἐν τῇ ληγούσῃ ου διὰ τὸν ἐπὶ τῆς παραληγούσης τονισμὸν (ἴδε ἀνωτ. σελ. 39 σημ.). Ἐν πᾶσιν ἄρα τούτοις οὐδεμία συμβαίνει ἐξασθένωσις τοῦ u εἰς i, ἀλλὰ κανονικὴ ἀποβολὴ αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ληγούσης παροξυτόνων λέξεων, καὶ δὴ τὸ φαινόμενον εἶναι ὁμαλώτατον.

Ἐπιθυμῶν νὰ ἔχω πλήρη βεβαιότητα περὶ τούτων ἐζήτησα καὶ εὗρον νέον τινὰ ἐκ Σουρμένων τοῦ Πόντου, τὸν κ. Δημοσθένην Δημητριάδην, ὃν παρεκάλεσα νὰ μοὶ ἀπαγγείλῃ κατὰ τὴν διάλεκτον τῶν Σουρμένων τὴν γενικὴν ἑνικοῦ ἀριθμοῦ καὶ τὴν ὀνομ. πληθυντικὴν παροξυτόνων ὀνομάτων ληγόντων εἰς -κος καὶ -γος, ἵνα ἀκούσω πῶς μετὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἐν τῇ ληγούσῃ ου καὶ οι ἐξεφωνεῖτο τὸ πρὸ τούτων κ, γ. Καὶ λοιπὸν σαφῶς ἤκουσα τὶ λύκ τὸ παιδίν, μετὰ τοῦ ὑπερωικοῦ κ, ἀλλὰ οἱ λύκ' μετὰ οὐρανικοῦ· ὁμοίως τὶ μάγ, ἀλλὰ μάγ' εἶν' ἄτοι· Ὁμοίως ἐξεφώνει νέι̯ος γονέι̯ος κλπ. πρβλ. καὶ Κούσην ἐν Πλάτωνος Ε' 407 λέγοντα ὅτι τὸ γ καὶ μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ μετ' αὐτὸ ει διατηρεῖ ἣν εἶχε προφοράν, ὅθεν λέγ', εὐτειάγ. Καὶ ἐκ τῶν πραγμάτων ἄρα ἀπεδείχθη ὅτι τὸ ου καὶ οι δὲν τρέπεται εἰς ι οὐδ' ἐν τῷ Πόντῳ (1).

Περὶ τοῦ ἄρθρου τὶ εἶπον ἀνωτέρω σ. 40 ἣν ἔχω γνώμην. Νῦν δὲ παρατηρῶ ὅτι καὶ ἐκ τύπου τίου δυνατὸν νὰ προῆλθε τὸ τί, ὅπως ἐλέγχει ἴσως καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ φίλου κ. Ἐλ. Κούση λεγόμενον ἐν Πλάτωνος Ε' 408 ὅτι «ἔν τισι χωρίοις ἐν τῇ γενικῇ τοῦ ἄρθρου τοῦ ἀκούεται ὡς τὸ Γερμανικὸν ü· τοῦ = (tü): τοῦ (τιοῦ) Γεώρ, τοῦ (τιοῦ) Γοργόρ.». Ἀτυχῶς μέχρι τοῦδε ἡ φωνητικὴ τῶν ποικίλων ἰδιωμάτων τῆς ἡμετέρας γλώσσης δὲν ἔχει προχωρήσει ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε νὰ γινώσκωμεν ἀκριβῶς τὴν ἑκασταχοῦ προφοράν. Πρόσθες ὅτι, ὡς θὰ ἴδωμεν

(1) Ὡς φαίνεται ἡ διαφορὰ αὕτη τῶν ὑπερωικῶν καὶ οὐρανικῶν κ, γ, δὲν διεσώθη πανταχοῦ τοῦ Πόντου, ἀλλὰ μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ οι τὸ τελικὸν σύμφωνον ἀπέβαλε τὸν οὐρανικὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα· διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὁ κ. Δημ. Οἰκονομίδης μεθ' οὗ συνδιελέχθην περὶ τούτων, εἶπέ μοι ὅτι ὑπ' αὐτοῦ ὁμοίως ἐκφωνεῖται ἥ τε γεν. τὶ λύκ' καὶ ἡ ὀνομ. οἱ λύκ'.

κατωτέρω, φθόγγος τοιοῦτος εἰσῆλθεν εἰς τὴν διάλεκτον τοῦ Πόντου ἐκ τῆς Τουρκικῆς γλώσσης· ὥστε δυνατὸν ὁ τῶν κωμῶν τούτων φθόγγος ἐντεῦθεν νὰ ἔχῃ τὴν ἀρχήν αὐτοῦ. Ἔπειτα τὸ τι̯οῦ δυνατὸν νὰ προῆλθεν ἐκ συνιζήσεως τοῦ ὑποτεθέντος τίου ὅπως πράγματι ἐν Ἀμισῷ λέγεται ἡ κατάληξις τῆς γεν. πληθ. -ι̯ῶν Ἐκ τούτων δῆλον ὅτι ἐκ τῆς ἀορίστου ταύτης εἰδήσεως (ἔν τισι χωρίοις) οὐδεὶς δύναται νὰ συναγάγῃ ἀσφαλὲς καὶ βέβαιον συμπέρασμα. Διὸ τὰ περὶ τούτου μόνον ὡς εἰκασία ἔστωσαν εἰρημένα. Βέβαιον δὲ φαίνεταί μοι τὸ ἀκόλουθον, ὅτι δηλ. μετὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ τελικοῦ ου, τὸ ἄρθρον τὶ ἐξελήφθη ὡς σημεῖον τῆς γενικῆς καθόλου, καὶ ἐπειδὴ ἡ πληθ. γεν. ἐδηλοῦτο σαφέστατα διὰ τῆς καταλήξεως -ίων, τὸ τὶ τοῦτο συνώδευσε καὶ τὴν γεν. πληθ. Ἐντεῦθεν λέγεται οὐ μόνον τὶ (ἢ κατ' ἔκθλιψιν τ') τί βασιλέα ἀλλὰ καὶ τί βασιλε̯αδίων, τ' ἐλαδὶ ἀλλὰ καὶ τ' ἐλαδίων, τὶ παιδὶ καὶ τὶ παιδίων, τ' ἀρθεπὶ καὶ τ' ἀρθεπίων, τ' αἰγιδὶ καὶ τ' αἰγιδίων κλπ. Κούσην ἐν Πλάτωνος Ε' 410 καὶ Οἰκονομίδην 24).

(Ἐκπλαγήτω μηδεὶς διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ ἄρθρου τὶ ἐπί τε τῆς ἑνικῆς καὶ τῆς πληθυντικῆς γενικῆς ἐν τῷ Πόντῳ. Ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ διαλέκτῳ αἱ ἐπὶ τῆς κλίσεως τῶν ὀνομάτων ἀναλογίαι τοσοῦτον ἐπέδωκαν ὅσον ἐν ταύτῃ, ὅπως τις εὐκόλως μανθάνει ἐξ ὧν ἤδη πρὸ πολλοῦ ὁ κ. Ἐλευθέριος Κούσης ἐν Πλάτωνι, Τόμ. Ε' 410 καὶ ΣΤ' σ. 84 κέξ. ἐδίδαξεν. Ὅπως δὲ τὸ ἄρθρον τὶ οὕτω καὶ ὁ παλαιότερος τούτου τύπος τοῦ λαμβάνεται ἐπ' ἴσης ἐπί τε τοῦ ἑνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ, τοῦ γυναικίων (πρβλ. Κούσην ἔνθα ἀνωτ. Ε' 410. (Ἡ ἑρμηνεία τοῦ τοῦ τούτου ἐκ τοῦ τῶν-τῶ(ν) τοῦ, οὐδεμίαν ἔχει πιθανότητα). Πρβλ. καὶ τὸ ἄρθρον τὰ λεγόμενον καὶ ἐπὶ τοῦ θηλ. ὡς ὀνομαστικὴ καὶ αἰτιατική, τὰ ἡμέρας, τὰ γυναῖκας κλπ. Τὸ τὶ τοῦτο συνεφύρθη κατόπιν μετὰ τοῦ ἀρχαιοτέρου τούς, ὥστε ἐγένετο τοῦτο μὲν τσὶ ἐν Τραπεζοῦντι, τοῦτο δὲ τσοὺ ἐν Οἰνόῃ).

Ἀποδειχθέντος οὕτως ὅτι τὸ ι, ὅπερ ἀνευρίσκετο ἐν τῷ νέι̯,γονέι̯ κττ. δὲν προῆλθεν ἐκ φωνητικῆς τροπῆς τοῦ ου εἰς ι ἀλλ' ἐκ τοῦ ἡμιφώνου ι̯ τοῦ ἀναπτυχθέντος μεταξὺ τοῦ ε, ι καὶ τοῦ ο, ὑπολείπεται νὰ δειχθῇ ὅτι οὐδ' ἐν τοῖς ἄλλοις παραδείγμασιν ὅσα εἰς ἀπόδειξιν τῆς ἐν τῷ Ποντικῷ ἰδιώματι τροπῆς ταύτης προσάγονται, συνέβη ἀληθῶς αὕτη. Τέσσαρα τοιαῦτα προφέρονται· πρῶτον ἀποτζιγκοῦμαι ἀντὶ

ἀποξογκοῦμαι, τὸ ἀβύτος ἀντὶ ἀβοῦτος, τὸ ἐπίρρ. ὀξικέσου καὶ τὸ βικέντρι ἀντὶ τοῦ βουκέντρι. Τῶν παραδειγμάτων τούτων τὴν ἀποδεικτικὴν δύναμιν τολμῶ μᾶλλον νὰ διαμφισβητήσω ἢ νὰ ὁμολογήσω τοιαύτην φωνητικὴν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ ἐξαλλοίωσιν. Καὶ βεβαίως ὁ ἐνθυμούμενος ὅτι λέγεται ἔξι καὶ παξιμάδι, ἐν οἷς τὸ ι προδήλως τὴν αἰτίαν αὐτοῦ ἔχει ἐν τῷ συριστικῷ ξ, δὲν θὰ δυστάσῃ νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι καὶ ἐν τῷ ὀξι- καὶ ἀποτζιγκοῦμαι=ἀποξογκοῦμαι ὁμοία τις θὰ λανθάνῃ αἰτία, καὶ δὲν θὰ θελήσῃ νὰ ὁμολογήσῃ τροπὴν τοῦ ου εἰς ι. ἐν αὐτοῖς ὅπως οὐδὲ τοῦ α εἰς τὸ παξαμάδι-παξιμάδι. Ὁμοίως παρατηρῶ ὅτι τοσαῦται εἶναι αἱ ὡμολογημέναι ἀναλογικαὶ παθήσεις τοῦ οὕτως - ἔτσι, ὥστε δὲν ἐπιτρέπεται εἰς οὐδένα μεθοδικῶς σκεπτόμενον νὰ ἐκλαμβάνῃ τούτων τινὰς ὡς φωνητικὰς καὶ παραδέχηται ἀγνώστους τῶν φωνηέντων τροπὰς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ. Ἐφ' ὅσον δὲν ἀποδειχθῇ ὅτι πᾶσαι αἱ τοῦ οὕτως μεταβολαὶ ἐγένοντο φωνητικῶς, τοιαύτη χρῆσις αὐτῶν εἶναι ἄντικρυς ἀμεθοδία ἀσυγχώρητος.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλως δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ τὸ ἐπίρρημα ὀξικέσου. Ὡς γνωστὸν τὰ τοπικὰ ἐπιρρήματα εἴτε εἰς -ως εἴτε εἰς -αι ἔληγον τὸ πάλαι, ἔληξαν ἔπειτα πολλαχοῦ εἰς ου κατ' ἀναλογίαν τοῦ ποῦ, αὐτοῦ, ἀλλοῦ, πανταχοῦ· πρβλ. ἀπάνου (ἤδη τῷ 1034 παρὰ Trinchera σ. 34), τοὐπίσου Κεκαυμένου σ. 35, 14, ὑποκάτου, αὐτόθι σ. 46, 20, κάτου, χάμου. Ἐν Πόντῳ φαίνεται ὅτι ἡ ἀναλογία αὕτη ἐπέδρασε μᾶλλον, ὥστε ἐλέχθη καὶ ἔσου, ἀπέσου, ἔξου, παρέξου, ὀπίσου κλπ., τὸ ου δὲ τούτων, ἅτε παροξυτόνων ἔπεσε φωνητικῶς, ὥστε λέγονται ἄν', ἀπέσ', ἔξ', ὀπίσ', παρέξ' (πρβλ. Οἰκονομ. 212). Ἐπειδὴ δ' ὅμως ἐν τῷ Πόντῳ αἱ γενικαὶ τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν κατὰ Κούσην, Πλάτ. Ζ' 248, λέγονται, οὐ μόνον μ(ου) σ(ου) ἀλλὰ καὶ ἰμ(ου) ἰσ(ου), τὸ μὲν μ', σ' κατόπιν λέξεως περατουμένης εἰς φωνῆεν, τὸ δὲ ἰμ, ἰσ εἰς σύμφωνον (Κούσην ἔνθα ἀνωτ. σ. 249), τὸ παιδί μ', τὰ ξύλα μ' ἀλλὰ ἄνθρωπος ἰμ, λόγος ἰσ, διὰ τοῦτο οὐδὲν θαῦμα ὅτι λέγεται καὶ ἀπάν ἰμ, ἀπάν ἰσ, ἀπέσ' ἰμ, ἀπέσ' ἰσ, ὀπίσ' ἰσ, ὀπίσ' ἰμ, ἀφκάτ' ἰμ, ἀφκάτ' ἰσ κλπ. Ἀφοῦ δ' οὕτω τὰ ἐπιρρήματα ταῦτα ἔληξαν τοῦτο μὲν εἰς σύμφωνον καὶ τοῦτο ποικίλον, ὀπίσ', ἔσ', ἀπέσ', ἄπαν', ἔξ' κλπ., τοῦτο δὲ εἰς ἰμ. ἀπάνιμ, ἀφκάτιμ, ὀπίσιμ κλπ., οὐδὲν

ἄπορον ὅτι παρὰ τὸ ὄξ ἐλέχθη καὶ ὄξι ἐν τῷ ὀξικέσου παρὰ τὸ ὀξωκὰ καὶ ὀξουκὰ ἐν Ἀμισῷ (Οἰκονομ. 41). Πρβλ. καὶ τὴν ἐναντίαν ἐμφάνισιν τοῦ ε ἀντὶ ει ἐν τῷ ἀκεικὰ-ἀκεκὰ (Οἰκον. σ. 15) παρὰ τὸ ἐν Σουρμένοις ἀκεικὰ=ἐκεῖ κάτω. Ἐν τέλει σημειῶ ὅτι καὶ ἄν τις μὴ ἀσπάζηται τὴν εἰκασίαν μου περὶ τοῦ ἀποτζιγκοῦμαι καὶ ὀξικέσου, πάλιν κατ' οὐδένα τρόπον δύναται στηριζόμενος ἐπὶ τῶν δύο τούτων ἀνερμηνεύτων, ἔστω, παραδειγμάτων νὰ ὁμολογήσῃ φωνητικὴν τροπὴν τοῦ ου εἰς ι. Περὶ τοῦ βικέντρ ἰδὲ ἀνωτ. σ. 29. Σημειωτέον δ' ἐν τέλει καὶ τόδε ὅτι τὰ τῶν Ἀσιατῶν καθὼς καὶ τὰ τῶν Ἰταλιωτῶν Ἑλλήνων ἰδιώματα ἔπαθον διὰ τὰς περιβαλλούσας αὐτὰ ξένας γλώσσας τοσαύτας φωνητικάς, λεξιλογικὰς καὶ ἄλλας ἐξαλλοιώσεις, ὥστε νομίζω ὅτι ἐπιβάλλεται μεγίστη προσοχὴ περὶ τὴν χρῆσιν αὐτῶν προκειμένου νὰ κριθῶσι φαινόμενα τῆς καθόλου Ἑλληνικῆς. Πρβλ. Οἰκονομίδην ἐν Lautlehre σ. ε'-ϛ' διδάσκοντα ὅτι «ἡ Τουρκικὴ γλῶσσα μεγάλην ἔσχεν ἐπίδρασιν ἐπὶ τὴν Ποντικὴν διάλεκτον» καὶ σ. 7 «ὁ ü εἶναι φθόγγος, οὗ ἡ προφορὰ σαλεύει μεταξὺ τοῦ ι καὶ u, ὅστις ἀπαντᾷ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν ταῖς ἐκ τῆς Τουρκικῆς γλώσσης παρειλημμέναις λέξεσιν..». καὶ Ἐλευθ. Κούσην ἐν Πλατ. Ε' 386 «τρ̮ουγι̮ουλίζω, ξι̮ουρίζω, σι̮ουρίζω τὸ ι̮ου προσεγγίζει σφόδρα τῷ φθόγγῳ τοῦ Γερμανικοῦ ü». Ἀλλὰ καὶ ὅπου δὲν συνέβη ἔξωθεν ἐπίδρασις, τὰ ἰδιώματα ταῦτα ἕνεκα τοῦ μακροῦ χρόνου καθ' ὃν διατελοῦσι κεχωρισμένα τῆς ἄλλης γλώσσης ἔσχον ἐν πολλοῖς ὅλως διάφορον ἀνέλιξιν, διὸ καὶ ἡ σύγκρισις καὶ ἡ συνεξέτασις αὐτῶν ἀνάγκη νὰ γίνηται μετὰ πολλῆς προσοχῆς, ἵνα μὴ μᾶλλον βλάβη ἢ ὠφέλεια προσγίνηται τῇ ἐρεύνῃ. Οὕτω λ.χ. οἱ φθόγγοι ia συστέλλονται ἐν τῷ Πόντῳ εἰς ä-e· πρβλ. Οἰκονομίδην Lautlehre des Pontischen σ. 9. Ἀλλὰ τοῦτο γίνεται καὶ ἐν ἁπλῇ καὶ ἐν συνθέτῳ λέξει καὶ ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν μέσῳ καὶ ἐν τέλει τῆς λέξεως καὶ παρ' οἱονδήποτε σύμφωνον. Ἓν μόνον παρατηρεῖται, τόδε, ὅτι ἢ ἀμφότερα τὰ φωνήεντα ἀνάγκη νὰ εἶναι ἄτονα ἢ τοὐλάχιστον τὸ πρῶτον. Οἱ ὅροι ἄρα τῆς συμπιλήσεως τοῦ ia εἰς ä εἶναι ὅλως διάφοροι ἐν Πόντῳ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις νεοελληνικοῖς ἰδιώμασιν.

Κατὰ ταῦτα λέγομεν ὅτι ἦν κάλλιστα δυνατὸν κατ' ἀρχὴν ἡ μὲν συστολὴ ἤτοι ἡ κατὰ τὸ ποσὸν ἐλάττωσις τῆς προσῳδίας ἀτόνου τινὸς φωνήεντος νὰ γίνηται, τὸ δὲ ποιὸν αὐτοῦ νὰ μένῃ ἀμετάβλητον,

ἐφ' ὅσον μὴ ἐπέδρων ἐπ' αὐτὸ παρακείμενοι φθόγγοι. Τοῦτο δὲ καὶ ἐγένετο ὄντως, ὅπως ὁμολογοῦσιν αὐτὰ τὰ πράγματα, ἤτοι τὰ πρόδηλα καὶ παμπληθῆ τῆς ἡμετέρας γλώσσης ἐλευθέρως ἀνελιχθέντα φαινόμενα, ἐν ᾗ τὰ φωνήεντα a, e, ι, o, u, τονούμενα καὶ ἄτονα καθόλου εἰπεῖν διασῴζονται τοιαῦτα, ὁποῖα ἀπὸ τῶν μτγν. χρόνων κατέστησαν καὶ παρεδόθησαν ἡμῖν. Μόνον δ' ὅσα ἢ διὰ ψυχολογικοὺς λόγους ἠλλοιώθησαν ἢ οὐχὶ ἐλευθέρως ἀλλὰ δι' ἄλλας εἰδικὰς ἑκάστοτε αἰτίας ἔπαθον ἐξηρτημένας φωνητικὰς μεταβολάς, μόνα ταῦτα ἐμφανίζουσι διαφορὰς ἀπὸ τοῦ κανονικοῦ καὶ συνήθους. Ἀλλὰ τῶν ἐξηρτημένων τούτων μεταβολῶν ἀνάγκη νὰ ζητῆται ἑκάστοτε ἡ εἰδικὴ αἰτία ἐν τοῖς παρακειμένοις φθόγγοις, ἐν τῇ ἀτονίᾳ κλπ., ἀνάγκη προσέτι νὰ συνεξετάζωνται πάντα τὰ παθόντα φωνήεντα καὶ νὰ ἀνευρίσκωνται αἱ τύχαι καὶ αἱ αἰτίαι αὐτῶν, οὐχὶ δὲ νὰ μελετῶνται μονομερῶς τὰ παθήματα ἑνός τινος φθόγγου, ἢ νὰ συγχέωνται τὰ ψυχολογικῶς ἀλλοιωθέντα πρὸς τὰ φωνητικῶς καὶ τέλος νὰ γίνηται λόγος περὶ φωνητικῶν μεταβολῶν καὶ φωνητικῶν νόμων ἀνυποστάτων.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

«Φωνητικὰ καὶ ὀρθογραφικὰ τῆς νεοελληνικῆς· ὁ ὑπολανθάνων νόμος τῆς ἐξασθενώσεως τοῦ ΟΥ εἰς Ι πρὸ τῆς ἀποσιωπήσεως καὶ ἀποβολῆς αὐτοῦ ἐν τοῖς βορείοις ἰδιώμασιν ὑπὸ Ἀθ. Μπούτουρα. Ἀθήνησι, 1911 σ. 66.

Σπανίως ἡ ἀνάγνωσις βιβλίου ἐξήγειρεν ἐν ἐμοὶ τοσαύτας ἐκπλήξεις καὶ ἀντιρρήσεις, ἐγένετο αἰτία τοσούτων ἐπὶ τῆς ᾤας ἐρωτηματικῶν, παρατηρήσεων κλπ., ὅσον τὸ παρόν. Ἑκάστη σελὶς αὐτοῦ, πολλάκις ἑκάστη πρότασις προεκάλει τὴν διαμαρτυρίαν. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ἀφοῦ κατὰ κακὴν τύχην ἡ ἔρευνα καὶ γνῶσις τῆς νέας Ἑλληνικῆς εὑρίσκεται πολλαχῶς ἀκόμη ἐν τοῖς σπαργάνοις, πολλὰ μὲν τῶν νῦν πιστευομένων θὰ δεήσῃ νὰ ἐκβληθῶσιν ὑπ' ἄλλων νεωτέρων, πολλὰ δὲ φωνητικά, κλιτικὰ κλπ. στοιχεῖα αὐτῆς θὰ ἐξακριβωθῶσι καὶ διὰ νόμων θὰ καθορισθῶσιν ἐν τῷ μέλλοντι, καὶ ὅτι ταῦτα ἐνθυμούμενος ἕκαστος ὀφείλει νὰ εἶναι πάντοτε παρεσκευασμένος, ἵν' ἀκούῃ καὶ βλέπῃ προτεινόμενα καὶ αὐτὰ τὰ σήμερον μάλι-

στα ἀπροσδόκητα καὶ προσέτι ν' ἀποδέχηται αὐτά, ἂν μόνον πείθηται ὅτι ταῦτα δὲν εἶναι ἁπλαῖ εἰκασίαι, ἁπλῶς τὸ ἄγνωστον δι' ἄλλου ἀγνώστου ἑρμηνεύοντα, ἀλλ' ἔχουσι μεγάλην πειθανάγκην, συμφωνοῦσι καὶ πρὸς ἑαυτὰ καὶ πρὸς τὰς γενικὰς καθολικῶς παραδεδεγμένας ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἀρχάς, στηρίζονται ἐπ' αὐτῶν καὶ οὕτως ἑρμηνεύουσιν ὄντως τὰ πρότερον ἀνερμήνευτα καταλειπόμενα ἢ ἀτελῶς καὶ ἀπιθάνως ἑρμηνευόμενα. Ἀλλ' ἆρά γε τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ κ. συγγρ. εἶναι τοιαῦτα ὥστε νὰ ἐκβάλλωσιν ὄντως τὰ παλαιότερα; καὶ πληροῦσιν ἀληθῶς τοὺς ἀναγκαίους ὅρους τούτους ὥστε νὰ γίνωσιν ἀποδεκτά; Ἡ κυρία θέσις αὐτοῦ ἀναγινώσκεται ἐν σελ. 18 ἔχουσα ἐπὶ λέξει ὧδε: Οἱ ἄτονοι φθόγγοι *u* καὶ ο (διὰ τοῦ *u*) ὑπέστησαν ἕνεκα τοῦ τόνου ἐξασθένωσιν, ἐν μὲν τοῖς νοτίοις ἰδιώμασι σποραδικῶς (ὁσάκις ἐπέβαλλον τοῦτο οἱ μὴ ἐξακριβωθέντες τελείως ἔτι νόμοι τῶν φωνητικῶν μεταβολῶν) ἐμφανιζομένην κυρίως παρ' ὑγρὰ καὶ ἔρρινα, καὶ χωρήσασαν συνήθως πρὸς τὸ ε, σπανίως πρὸς τὸ ι, σπανιώτατα δὲ εἰς ἀποσιώπησιν, ἐν δὲ τοῖς βορείοις ἰδιώμασιν, εἰς ἃ κυρίως ἀναφέρεται τὸ φαινόμενον τοῦτο, προχωρήσασαν ἢ εἰς ἀποσιώπησιν ἢ εἰς ἄλλον φθόγγον μεταξὺ *u* καὶ ι κατ' ἀρχὰς κείμενον, εἶτα δὲ ἢ κλειστόν πως διαμείναντα ἢ ἐπὶ τὸ ἀνοικτότερον ι χωρήσαντα, κυρίως δὲ ἀναφαινόμενον ὅπου συμφωνικαὶ πλοκαὶ ἠμπόδιζον τὴν ἀποσιώπησιν καὶ σπανίως ἐμφανιζόμενον ὡς ε παρ' ὑγρὰ καὶ ἔρρινα. Ἐκ τοῦ ὅτι οἱ ἄλλοι νόμοι τοῦ βορείου ἰδιώματος εἶναι ἐνεργοὶ καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἡ βαθμὶς ι παρὰ τὴν ου χαρακτηρίζεται ὡς ἀνήκουσα τοῖς χωρίοις, εἰκάζομεν ὅτι ὁ νόμος οὗτος εἶναι ἔτι ἐνεργός».

Πρβλ. καὶ σ. 15 «ὁ φθόγγος *u*, ὅ τε πρωτογενὴς ἐκ τῆς διφθόγγου ου καὶ ὁ ὑστερογενὴς ἐκ τῆς τροπῆς τῶν ω, ο, ἠδύνατο ὑπὸ ὡρισμένους ὅρους καὶ ἐν ἀτόνῳ χώρᾳ νὰ ὑποστῇ παραπλησίαν ἐξέλιξιν (ὁποίαν λ. χ. τὸ ἀρχαῖον Υ (=u) μέχρις οὗ ἐγίνετο i), ἧς διὰ πολλοὺς λόγους ἐν μὲν ταῖς προγενεστέραις περιόδοις χάνομεν τὰ ἴχνη, ἐν δὲ τῇ Νεοελληνικῇ ἔχομεν τὰ συγκεκαλυμμένα ἀποτελέσματα αὐτοῦ ἔν τισι λέξεσι προκλιτικαῖς κυρίως δυσετυμολογήτοις μέχρι τοῦδε κλπ.»

Κατ' ἀρχὴν βεβαίως οὐδεὶς δύναται νὰ ἔχῃ ἀντίρρησίν τινα πρὸς τὰς προβαλλομένας μεταβολὰς ταύτας, ἀφοῦ εἶναι πασίγνωστον ὅτι πολλοὶ φθόγγοι σὺν τῷ χρόνῳ μεταβάλλονται σφόδρα εἰς ἄλλους. Μὴ αὐτὸ τοῦτο τὸ Υ (πάλαι ὡς u ἐκφωνούμενον) δὲν ἐτράπη κατὰ μικρὸν εἰς i; Ἀλλὰ τὰ κατ' ἀρχὴν τοιουτοτρόπως ὁμολογούμενα ὀφείλουσιν ἔπειτα ν' ἀποδεικνύωνται ἐκ τῶν ὑστέρων, ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων μεθοδικῶς. Ἡ ὀρθὴ δὲ καὶ ὑγιὴς μέθοδος διδάσκει, ἵνα τὴν ὕπαρξιν φθογγικοῦ τινος νόμου ἢ φθογγικῆς τινος μεταβολῆς ἀποδεικνύωμεν κατὰ πρῶτον ἐπὶ τῶν μάλιστα προφανῶν καὶ ἀναμφισβητήτων καὶ οὕτω βεβαιῶμεν αὐτήν, τὰ ἀπὸ τούτων δὲ πορίσματα καὶ διδάγματα μεταφέρωμεν ἔπειτα καὶ ἐπὶ τὰ ἀδηλότερα. Τὴν μεθοδολογικὴν ταύτην ἀλήθειαν φαίνεται ὅτι δὲν ἐξετίμησεν, ὡς ἔδει, ὁ κ. συγγρ., διὰ τοῦτο δὲ λέγει ὅτι μόνον «ἔν τισι λέξεσι προκλιτικαῖς κυρίως δυσετυμολογήτοις» εὑρίσκει τὴν τροπὴν ταύτην τοῦ ου εἰς ε-ι. Ὥστε ἐπὶ τῶν πολλῶν καὶ προφανῶν τὸ ου μένει ἀπαθές, ἐπ' ὀλίγων δὲ καὶ ἀσαφῶν γίνεται ε ἢ ι; τοῦτο, ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσωμεν, καθιστᾷ τὸ πρᾶγμα ἤδη ἐκ τῶν προτέρων σφόδρα ὕποπτον. Διότι οὐδεὶς βλέπει διατὶ τὰ ἀποτελέσματα φθογγικοῦ τινὸς νόμου νὰ μὴ εἶναι προφανῆ ἀλλὰ συγκεκαλυμμένα, καὶ διατὶ νὰ εὑρίσκωνται μόνον ἐν λέξεσι δυσετυμολογήτοις. Ἔπειτα παρατηρεῖται ὅτι ἡ διατύπωσις τοῦ φαινομένου ἐγένετο ὑπὸ τοῦ κ. συγγρ. λίαν ἀορίστως καὶ ἀσαφῶς. Οὕτω λ. χ. μανθάνομεν ὅτι ἡ ἐξασθένωσις ἐγένετο ἐν τοῖς νοτίοις ἰδιώμασι σποραδικῶς. Ἡ προσθήκη «ὁσάκις ἐπέβαλλον τοῦτο οἱ μὴ ἐξακριβωθέντες τελείως ἔτι νόμοι τῶν φωνητικῶν μεταβολῶν» οὐδὲν κατ' ἀλήθειαν λέγει. Βεβαίως δὲν ἐξηκριβώθησαν ἀκόμη οὔτε τελείως οὔτε πάντες οἱ νόμοι τῶν φωνητικῶν ἀλλοιώσεων παρ' ἡμῖν· ἀλλ' ὅμως οὐδεὶς δύναται διὰ τὰς ἐν τούτῳ ἐλλείψεις νὰ διισχυρίζηται ὅτι τὰ ἄγνωστα ταῦτα ἐπέβαλον τροπὴν τοῦ ου εἰς ἄλλον φθόγγον. Διότι ταῦτα ἁπλούστερον καὶ ἀμαθέστερον οὐδὲν ἄλλο σημαίνουσιν ἢ ὅτι τὸ ου ἐτράπη εἰς ε ἢ ι ἐπὶ ὅροις ἀγνώστοις ἡμῖν, δηλ. ἀκανονίστως, ἀνωμάλως, ὅτε ἤθελε.

Τὸ κακὸν δὲ τοῦτο δὲν ἐλαττοῦται ἀλλὰ καὶ ἐπαυξάνεται διὰ τῶν ἐπιφερομένων «ἐμφανιζομένην κυρίως παρ' ὑγρὰ καὶ ἔρρινα, καὶ χωρήσασαν συνήθως πρὸς τὸ ε, σπανίως πρὸς τὸ ι, σπανιώτατα

δὲ εἰς ἀποσιώπησιν... ἢ εἰς ἄλλον φθόγγον... ἢ κλειστὸν διαμείναντα ἢ ἐπὶ τὸ ἀνοικτότερον χωρήσαντα .. κυρίως... καὶ σπανίως...». Πάντες οὗτοι οἱ προσδιορισμοὶ εἶναι, περὶ τούτων θὰ μοὶ συμφωνήσῃ πᾶς γνήσιος ἐπιστήμων, κάκιστοι σύντροφοι πάσης ἐπιστημονικῆς διατυπώσεως φαινομένων.

Ἀλλὰ τὴν ἀόριστον διατύπωσιν ταύτην θὰ συνεχώρει τις προθύμως ἀποβλέπων εἰς τὸ ἐλλιπὲς τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν ὑλικοῦ, ἐὰν αὕτη μὴ περιεῖχεν ἄλλα καὶ ταῦτα ἀσυγχώρητα ἁμαρτήματα. Οὕτω λ.χ. παρατηρεῖται πρῶτον ὅτι ὁ κ. συγγρ. διαλαμβάνει περὶ τῆς ἐξασθενώσεως τῶν ἀτόνων φθόγγων *u*, ω καὶ ο εἰς ε ἢ ι, (οἱ ἄτονοι φθόγγοι *u* καὶ ο... λέγει εὐθὺς ἐν ἀρχῇ), ἐπιφέρει δὲ παραδείγματα ἐν οἷς κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἐτυμολογίαν ὑπάρχει ε ἢ ι ἀντὶ **τονουμένου** ου ἢ ο. Πρβλ. ἀνούγευτος-ἀνίγευτος, γαϊδούρι-γαϊδίρι, κούτικας-κίτικας, πούπετε-πίπετε, συνόρι-συνίρι, μπρούντζινος-πρίντζινος, κούτελο-κίτελο, ζόρικα-ζέρικα, σούρουπα-σίριπα, τσούζω-τσίζω, ἀφόντις-ἀπίτις, ὄνταν-ἴνταν, ὄντιναν-ἴντιναν, τοιοῦτος-*τοιῖτος-τοῖτος, λῶρος-λοῦρος-λῖρος, νῶμος-νῖμος, οὕτως-ἔτους, πρῶτα-πρῖτα, προύμυτα-πρίμυτα κλπ. κλπ. Ἐγὼ ὁμολογῶ ὅτι δὲν νοῶ, διατί ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα καταλέγονται ἐν τοῖς παθοῦσιν ἐξασθένωσιν τοῦ ἀτόνου φωνήεντος, οὐδὲ διατὶ τὸ μὲν τοιοῦτος, οὕτως κττ. ἔπαθον φωνητικὴν ἐξασθένωσιν, τὸ δὲ τοῦτος οὐχί.

Δεύτερον διαλαμβάνων περὶ ἐξασθενώσεως τοῦ ο (διὰ τοῦ ου) εἰς ε ἢ ι, ἀναγράφει παραδείγματα ἐν οἷς πάντως οὐδέποτε ὑπῆρξεν ου· τοὐλάχιστον οὔτε εἶπεν οὔτε ἀπέδειξεν τοῦτο ὁ κ. συγγρ. Οὕτω λ. χ. τὸ ἀπολογοῦμαι-ἀπιλογοῦμαι οὐδέποτε ἔσχεν ου, ἀπουλογοῦμαι, διότι ἡ πρόθεσις ἀπὸ ἐν συνθέσει δὲν λαμβάνει τὴν μορφὴν ἀπου- ἐν τῇ συνήθει Ἑλληνικῇ (περὶ τῆς βορείου Ἑλληνικῆς, ἐν ᾗ τρέπεται τὸ ἄτονον ο εἰς ου, οὐδεὶς λόγος. ἀφοῦ τὸ ἀπιλογοῦμαι, ἀπιλογιά, ἀπίλογος λέγεται καὶ ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἑλληνικῇ, εὑρίσκεται δὲ ἐν τοῖς γλωσσικοῖς μνημείοις ἀπὸ τοῦ ΙΔ´ αἰῶνος, ὅτε πιθανῶς δὲν εἶχον ἀκόμη ἀναπτυχθῇ οἱ χαρακτῆρες τῆς βορείου Ἑλληνικῆς). Ὁμοίως λέγεται ἀπιδεβαίνω ἀντὶ ἀποδιαβαίνω ἐν Πόντῳ, ἀντίδερο. δικιμὴ πολλαχοῦ, διχειὸ ἐν Καρπάθῳ, ἐβδιμὰ ἐν Τσακωνίᾳ, ζιντανὸς ἐν Πόντῳ καθελιακὸς ἀντὶ καθολικὸς ἐν Πόντῳ,

ἴμαλον ἀντὶ ὁμαλὸν ἐν Ἰκάρῳ, ἤπωρικὰ ἐν Πόντῳ καὶ ἤπουρο ἐν Θεσσαλίᾳ, ἰπήτιν ἀντὶ ὀπήτιον ἐν Πόντῳ, ὀλίμαυρος αὐτ. ἀντὶ ὀλόμαυρος, κωλισαύρα ἀντὶ κωλοσαύρα ἐν Κρήτῃ καὶ ἀλλαχοῦ, ἰρδινιάζω, κακόστιχος, καταχινιάζω Ζαγορᾷ ἀντὶ καταχωνιάζω, κιτίζω ἀντὶ κοτῶ, λιβόρι ἐν Αἰτωλίᾳ = ἡλιόβολον, λικούνι = ἐλαιοκονία, μελόχα, Νιέβρις, νῖμος ἐν Λιβισίῳ =(ν)ῶμος, ξελίθριμα=ἐξολόθρευμα ἐν Ἠπείρῳ, παλισκούφι, ἀλέτρι, πιγάστρι, πιδόρτι, πιρούνι, πισκεφαλάδι, ἄλεγον, πιντικός, πιφτάνω, πρικοπή, πριχειρίζω, προστιμίδι, ῥισμαρί, σιρὸς = σωρός, σφεντίλι, Τριάδα = Τρωάδα, τριξαλλίδα, τριπάρι, τρεχός, χέννιν = χιόνιν, ἐχέννισεν χιννεά κλπ. Ταῦτα πάντα λέγει ὅτι ἔχουσιν ε ἢ ι ἀντὶ ου, ἀλλὰ ὅμως δὲν ἀπεδείχθη ὅτι εἶχον πρότερον ποτὲ τὸν φθόγγον ου, δι' οὗ κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ κ. συγγρ. ἔδει κατ' ἐξασθένωσιν νὰ ἔλθωσιν εἰς τὸ ε ἢ ι. Εἶναι ἄρα καθ' ὁλοκληρίαν ἀλλότρια τῆς ἐρεύνης περὶ τοῦ φθόγγου ου καὶ τῆς δῆθεν ἐξασθενώσεως αὐτοῦ εἰς ε ἢ ι(1).

Ἐκ τῶν εἰρημένων ἐγένετο δῆλον ὅτι ἡ θεωρία τοῦ κ. συγγραφ. περὶ ἐξασθενώσεως τοῦ ου εἰς ε ἢ ι εἰς πολλὰς ἄγει δυσκολίας καὶ ἀντιφάσεις καὶ οὐδὲν ἀληθῶς ἑρμηνεύει. Πρόσθες τούτοις ὅτι ὁμολογοῦντες τῷ κ. συγγρ. καὶ ὀνομάζοντες τὴν πορείαν ου (ο)-ε-ι ἐξασθένωσιν, ἔδει νὰ καλέσωμεν τὴν ἐναντίαν ε-ο-ου, καὶ ι-ε ἐνίσχυσιν, ὅπερ ἄτοπον. Περὶ δὲ τοῦ ἐκ τοῦ τονουμένου ί προελθόντος ἔν τισι βορείοις ἰδιώμασιν -έ, σπέθα, σκέλλα, σπέτι, ὅπως καὶ τοῦ ό ἐκ τοῦ ύ, ἰδὲ ἀνωτέρω σ. 23 καὶ Ἀχιλ. Τζάρτζανον περὶ Θεσσαλικῆς Διαλέκτου σελ. 23-4. Ὁ κ. συγγρ. ἐν τῷ ζήλῳ αὐτοῦ νὰ

(1) Σημειωτέον δὲ ὅτι καὶ ἂν τυχὸν εὑρίσκηται ἔν τινι ἰδιώματι τούτων τι μετὰ τοῦ ου, πάλιν δὲν εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ μετὰ τοῦ ου τύπος οὗτος ὑπῆρξε πανταχοῦ καὶ δὴ ὅτι ἐξ αὐτοῦ προῆλθε κατόπιν ὁ μετὰ τοῦ ε. Οὕτω λ.χ. ἡ ἀπὸ λέγεται ἀπου- ἐν συνθέσει ἐν Μεγίστῃ· ἀλλὰ τίς θὰ πιστεύσῃ ὅτι ἐντεῦθεν ἐλήφθη τὸ ἀπου- καὶ ἐγένετο ἀπι; Ὁμοίως ἐν Αὐλωναρίῳ καὶ Κονίστραις λέγεται θουλὸς ἀντὶ θολός, ἀλλαχοῦ δὲ θελὸς καὶ φελὸς καὶ θελώνω φελώνω, πρβλ. Φάβην ἐν Γλωσσ. Ἐπισκ. σ. 26. Ἀλλὰ τίς δύναται νὰ ἀποδείξῃ ὅτι τὸ θουλὸς προϋπῆρξεν καὶ ἐν αἷς χώραις λέγεται τὸ θελὸς καὶ ὅτι ἐκ τούτου ἀνεπτύχθη; Ἄλλοτε πάλιν εἶναι μὲν παραδεδομένοι ἀμφότεροι οἱ τύποι, ὅ τε μετὰ τοῦ ου καὶ ὁ μετὰ τοῦ ε ἢ ι, ἀλλὰ δὲν εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ ἔχων τὸ ου εἶναι πράγματι ὁ πρότερος. Οὕτω λ.χ. ἐν τῷ τσουκνίδα τσυκνίδα δὲν εἶναι τὸ ου τὸ πρότερον, διότι ἡ λέξις προῆλθεν ἐκ συνθέσεως τοῦ κυ[νο]-κνίδη, ὅθεν κατ' ἀνομοίωσιν κυκνίδα-τσυκνίδα καὶ περαιτέρω τσουκνίδα· τὸ υ ἄρα, ἤτοι τὸ ί ἦν πρότερον. Πρβλ. ἀνωτ. σ. 22-3 λεχθέντα περὶ τῆς τροπῆς τοῦ ί εἰς ου.

ἀνεύρῃ τὴν μεσάζουσαν βαθμίδα ε μεταξὺ τοῦ ου (ο) καὶ ι ἐξέλαβε τὸ τοῦ Λιβισίου χέννιν ὡς παριστῶν τὴν βαθμίδα ταύτην χιόνιν (οὐχὶ δὲ καὶ χιούνιν) χιννίζω χιννιὰ-χέννιν. Δὲν παρετήρησε δ' ὅτι ἀκριβῶς ἐν τῷ ἰδιώματι τούτῳ ἡ τοιαύτη σχέσις τοῦ τονουμένου έ πρὸς τὰ ἄτονα ι μάλιστα φαίνεται ἐπίδοσιν λαβοῦσα καὶ δὴ συχνή. Ὁμοίως ὑπολαμβάνει ὅτι ὁ ἐκ τῆς ἐξασθενώσεως τοῦ ο, ου προερχόμενος φθόγγος ἦτο ὁμοειδής τις, διὸ πειρᾶται νὰ ὁρίσῃ ἐν σελ. 21 τὴν φύσιν αὐτοῦ λέγων «πιθανώτατα ἀρχικὸς ἦτο καὶ εἶναι ἐνιαχοῦ καὶ νῦν φθόγγος κλειστὸς σχηματιζόμενος διὰ κλειστῶν τῶν ὀδόντων μετὰ παραλείψεως τῆς στρογγυλότητος τῶν χειλέων ἐκ πνεύματος ἐκπεμπομένου ἐκ τοῦ λάρυγγος, ὅμοιος περίπου πρὸς τὸν παρὰ τοῦ Diez ἐν τῇ Ῥωμουνικῇ μαρτυρούμενον καὶ τὸν ἔν τισι λέξεσι Τουρκικαῖς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ μεταδοθέντα, τὸν ἀποδώσαντα τὸ κλειστὸν *ι* ἢ *ü* τῆς Τουρκικῆς». Ἀλλ' ὅτι ὁ ἐκ τῆς ἐξασθενώσεως τοῦ ο, ου προερχόμενος φθόγγος δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι ἐξ ἀρχῆς ἐν πάσαις ταῖς λέξεσιν ὁμοειδής, τοῦτο νοεῖ ἕκαστος εὐκόλως ἀποβλέπων τοῦτο μὲν εἰς τὴν κατόπιν ποικίλην ἀνέλιξιν αὐτοῦ ἄλλοτε εἰς ἄλλο φωνῆεν, τοῦτο δὲ ὅτι καὶ ἄλλων φωνηέντων ἡ ἐξασθένωσις ἀνειλίχθη κατὰ μικρὸν εἰς τὰ αὐτὰ φωνήεντα εἰς ᾰ καὶ τὸ ο, ου. Διότι ταῦτα σαφῶς διδάσκουσιν ὅτι τὰ παρακείμενα σύμφωνα ἐπέδρων ἐπὶ τοὺς συνεσταλμένους τούτους φθόγγους ἅμα παραγομένους καὶ ἐχρωμάτιζον αὐτοὺς κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῶν φύσιν, ἐκ τούτου δὲ καὶ ἡ κατόπιν ποικιλία αὐτῶν. Ἐξασθένωσις ἄρα τοῦ ο ου πρὸς τὸν φθόγγον ι, ὁποίαν πανταχοῦ τοῦ βιβλίου αὐτοῦ παραδέχεται ὁ κ. συγγρ., ἤτοι ἄσχετος πρὸς τὰ παρακείμενα καὶ συνεκφωνούμενα σύμφωνα οὐδέποτε ὑπῆρξεν, πᾶσα δὲ προσπάθεια πρὸς ὁρισμὸν τοιούτου φθόγγου καθὼς καὶ ἡ παραβολὴ αὐτοῦ πρὸς φθόγγους ἄλλων γλωσσῶν εἶναι καθ' ὁλοκληρίαν ἄτοπος.

Ὅπως δὲ τοῦ ἐπιστημονικοῦ ὅρου ἐξασθενώσεως (τοῦ ο, ου πρὸς τὸ ι) οὕτω κάμνει καὶ ἄλλων πλημμελῆ χρῆσιν. Οὕτω λ.χ. ἐν σ. 14 ἀναγινώσκεται «ἐκ τοῦ σταδίου ἢ τοῦ τόπου (γρ. ἴσως τύπου) μουρὲ μυρὲ **δι' ἀναπτύξεως τοῦ ἐξησθενωμένου φθόγγου εἰς ἄλλον πλήρη** προέκυψαν τὰ πολλαχοῦ μαρὲ μαρή». Ἀλλὰ διὰ τῆς φράσεως «ἀνάπτυξις τοῦ ἐξησθενωμένου φθόγγου εἰς ἄλλον πλήρη» δὲν ἑρμηνεύεται τὸ α ἀντὶ τοῦ υ. Διότι οὐδεὶς βλέπει

διατὶ τὸ ἐξησθενωμένον, ὡς λέγει, *u* δὲν ἔμελλε ν' ἀναπτυχθῇ εἰς πλῆρες u ἀλλ' εἰς α. Τοιοῦτό τι εἶναι παντελῶς ἀνήκουστον ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, οὐδὲ δύναμαι νὰ νοήσω πῶς ἡ τοιαύτη ἐμφάνισις τοῦ α ἀντὶ u δύναται νὰ κληθῇ ἀνάπτυξις τοῦ ἐξησθενωμένου φθόγγου u εἰς ἄλλον πλήρη. (Περὶ τοῦ μαρὲ ἰδὲ ἀνωτ. σ. 30).

Ὁμοία ἄτοπος ἔκφρασις κεῖται καὶ ἐν σ. 29 «Ἀφοκροῦμαι... **κατὰ τὴν συνήθη ἀναγωγὴν** τοῦ ου εἰς ο». Τί σημαίνεται διὰ τῆς φράσεως ταύτης ἀναγωγή, ἥτις, ἵνα εὐκολώτερον πιστευθῇ, παρεστάθη καὶ ὡς συνήθης, δὲν δύναμαι νὰ νοήσω. Διότι λέγεται μὲν σήμερον πολλαχοῦ τὰ Χριστόγεννα, ἀκλοθῶ, ῥοθυμῶ ῥοθυμιὰ κττ. (ἰδὲ ἀνωτ. σ. 26) καθὼς καὶ σόλεγα τόδωκα κλπ., ἀλλὰ περὶ τούτων ἐλέχθησαν τὰ δέοντα ἤδη περὶ πολλοῦ (ἰδὲ Einleit. σ. 339-40 καὶ 319-20), καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ λέγῃ ὅτι τὸ u συνήθως ἀνάγεται εἰς ο. Καὶ ἂν τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ο ἀντὶ u ὀνομάσωμεν ἀναγωγήν, τότε πῶς θὰ κληθῇ ἡ ἐναντία, ἡ καὶ πολὺ συνηθεστέρα, τοῦ u ἀντὶ ο; (Πρβλ. μουσκάρι, λουβιά, κουκκιὰ κλπ.). Μὴ καταγωγή; Πρόσθες ὅτι πιθανώτερον φαίνεται νὰ νομισθῇ ὅτι ἐκ τοῦ ἐπΑκροῶμαι ἐγένετο ἐπΑκρῶμαι ἐφακρῶμαι (κατὰ τὸ ὑφορῶμαι-ἀφοροῦμαι)-ἀφΟκροῦμαι καὶ τέλος κατ' ἀφομοίωσιν ἀφοΥκροΥμαι. Τὴν τοιαύτην ἀφομοίωσιν γινώσκομεν, πρβλ. ἐγινόμην-ἐγίνομην-ἐγίνομουν-ἐγίνουμουν, ἀλλὰ τὴν συνήθη ἀναγωγὴν τοῦ κ. συγγρ. πρῶτον νῦν ἀκούομεν. (Πρβλ. καὶ σ. 51 μετὰ τῆς ἀναγωγῆς τοῦ τ εἰς κ.). Ἔπειτα ἡ ὁδὸς ἀπὸ τοῦ α ἄγει εἰς τὸ u διὰ τοῦ ο, ὅπως ἐλέγχουσι τὰ γνωστὰ φονάριν φοσκιὰ κλπ. (πρβλ. ΜΝΕ Β' σ. 415). Ἡ ἀνέλιξις ἄρα τοῦ ἐπακροῶμαι - ἀφουκροῦμαι φαίνεται χωρήσασα τὴν ἐναντίον ὁδὸν (α-ο-u) ἢ ὅπως παρεστάθη ὑπὸ τοῦ κ. συγγρ. (α-*u*-ο) ἀναγκασθέντος νὰ ὁμολογήσῃ ἀναπόδεκτον καὶ ἀνύπαρκτον ἀναγωγὴν τοῦ u εἰς ο.

Ἐπικρίνων ὁ κ. συγγρ. τὰς τέως γενομένας ἐργασίας ἐν τῇ ἐρεύνῃ τῆς μέσης καὶ νεωτέρας Ἑλληνικῆς λέγει ἐν σ. 9 ὅτι «Ἡ περιγραφικὴ καὶ στατιστικὴ ἐν τοῖς συγγραφεῦσι καὶ ἄλλοις μνημείοις ἢ ἐν τόποις ἔκθεσις τῶν φαινομένων προυχώρησεν ἀρκετά, ἀλλ' ἡ ἄλλη ἡ ἐποπτικὴ ἔρευνα, ἡ συνάπτουσα, συγκρίνουσα καὶ αἰτιολογοῦσα τὰ φαινόμενα εὑρίσκεται ἔτι ἐν τοῖς σπαργάνοις». Παραλείπων νὰ ἐξετάσω κατὰ πόσον ἡ ἐπίκρισις αὕτη εἶναι δικαία παρατηρῶ μόνον ὅτι

ὁ κ. συγγρ. ἐπιθυμῶν, ὡς φαίνεται, ν' ἀναπληρώσῃ τὴν ἔλλειψιν ταύτην τῶν παλαιοτέρων πειρᾶται ἐν σελ. 13-14 νὰ συνάψῃ πολλά τινα ὁμοῦ διατεινόμενος ὅτι «Ὁ μέλλων νὰ ἐξετάσῃ καθ' ἑαυτὸ τὸ σπουδαῖον τοῦτο ζήτημα (δηλ. τὴν τροπὴν τῶν εἰς -ιος-ιον οὐσιαστικῶν εἰς -ις-ιν) πλὴν τῶν ἄλλων συναφῶν φαινομένων, τῆς μὴ ἐκτάσεως δηλ. ἐπὶ πάντων τῶν ὁμοίων, τῆς συγγενείας ἢ μὴ τοῦ εἰς -έας -ές -έα -έ φαινομένου πρὸς τὸ παρόν, τῆς ἀρχῆς τῆς συνιζήσεως καὶ τῶν νόμων αὐτῆς..... πλὴν πάντων τούτων ἀνάγκη ὁ ἑρμηνευτὴς νὰ συλλέξῃ καὶ ἑρμηνεύσῃ τὰ σποραδικὰ φαινόμενα τῆς Νεοελληνικῆς, οἷον ἂν ἀνήκῃ ἐνταῦθα τὸ ι ἀντὶ ιο ἔν τισι λέξεσιν, οἷον λιβόρι, λιτρόπι, τὰ τῶν παπύρων Σαραπιῆν, ἐκμαγῆν, τὰ τῆς Κοινῆς πλῦν, ἔλαιν...».

Ἀλλ' εἰς ἐμὲ θὰ ἐπιτραπῇ νὰ ἀμφιβάλλω σφόδρα, ἂν τοιαύτη σύναψις μέλλῃ ὄντως νὰ ὁδηγήσῃ εἰς τὴν ἀλήθειαν. Διότι δὲν δύναμαι νὰ νοήσω πῶς δύνανται νὰ συναφθῶσιν ἐπιστημονικῶς τὰ τοσοῦτον χρονικῶς, τοπικῶς καὶ γενετικῶς διάφορα φαινόμενα ταῦτα. Διότι ἀναντιλέκτως τὰ μὲν εἰς -ις -ιν προῆλθον κατὰ τοὺς μτγν. χρόνους ἀπὸ τῶν πληρεστέρων εἰς -ιος -ιον καὶ εἶναι πανελλήνια· τὰ δὲ -ές -έ ἀπὸ τῶν εἰς -έας -έα προελθόντα δὲν φαίνονται παλαιότερα τῆς Ἁλώσεως καὶ εἶναι ἴδια μόνης τῆς δυτικῆς Κρήτης, ἐξ ἧς ἐκομίσθησαν εἰς τὴν Ἰκαρίαν ἴσως καὶ εἰς τὴν βόρειον Λέσβον (Kretschmer 121).

Ἀλλ' ἐκτὸς τῆς χρονικῆς καὶ τοπικῆς διαφορᾶς τῶν φαινομένων -ις -ιν καὶ -έας, -έα -ές, -έ ὑπάρχει καὶ ἄλλη καὶ αὕτη πολλῷ σπουδαιοτέρα, ἅτε εἰς αὐτὴν τὴν φύσιν τῶν φαινομένων ἀναφερομένη, ὅτι τὰ μὲν εἰς -ιος ις καὶ -ιον -ιν ἀπέβαλον τὸ ο αὐτῶν οὐχὶ φωνητικῶς ἀλλ' ἀναλογικῶς, τοὐναντίον δὲ τὰ εἰς -έας ές καὶ -έα -έ ἀπώλεσαν τὸ ἑαυτῶν α φωνητικῶς. Διὰ ταῦτα παρατηρεῖται ὅτι κυρίως εἰπεῖν ἐκ τῶν εἰς -ιος μόνον ἐν τοῖς κυρίοις ὀνόμασιν ἢ ὡς τοιούτοις ἐκληφθεῖσιν ἐλλείπει τὸ ο· πρβλ. πρῶτον ἐπίθετα εἰς -ιος, πάντα σῴζοντα τὸ ο αὐτῶν, οἷον ἀγένειος, αἴτιος, ἀναδεξιμιός, ἀνάξιος, ἀνούσιος, ἀντρίκειος, ἄξιος, ἀραιός, ἀρνήσιο (κρέας, ὁμοίως γιδήσιο, κατσικήσιο, μουσκαρίσιο, τραγήσιο, χοιρήσιο κλπ. παρὰ τὸ μακεδονήσι), ἀχρεῖος, βαφτισιμιός, βέβαιος, γυναικεῖος καὶ γυναικήσιος Οἰνοῦντι, δεξιός, δίκαιος,

ἐνάντιος, ἐντόπιος, ἐπιτήδειος, ἐπιδέξιος, καθάρειος, κάλλιως κάλλιο, κλούβιος, μέτριος, ὅμοιος, ὅποιος, ὅσιος, οὔριος, παιδιακήσιος, παλαιός, πλούσιος, πλωρήσιο, πρυμήσιο, ἀλλὰ τὸ πρυμήσι (σχοινί), ποιός, πρόβειο, στερεός, τίμιος, τράγιο, ὡραῖος· ἔπειτα τὰ προσηγορικά, οἷον ἀνεψιός, ἥλιος, κοχλιὸς Οἰνόῃ καὶ ἀλλαχοῦ, χοχλιὸς Κρήτῃ, κωβιός, ξιφιός, κολιός, σκορπιός, κλπ. παρὰ τὸ Γεώργις, Βασίλεις, ἄγις, κύρις (ὡς προσφώνησις) κλπ. Τρίτον, τῶν οὐδ. οὐσιαστικῶν εἰς -ιον πολλὰ διασῴζονται μετὰ τοῦ -ιο, ἄλλα δὲ καὶ διφοροῦνται (πρβλ. ἀπόγει ἐν Κρήτῃ ὅπως καὶ κατώγει, ἀνώγει ἀλλ' ἀπόγειο ἐν Ξηροχωρίῳ, ἀνίψιο καὶ ἀνίψι, θεμέλιο καὶ θεμέλι, αὔριο καὶ αὔρι ἐν Ἰταλίᾳ κλπ. ἐν ΜΝΕ Α΄ 248). Πρόσθες τούτοις ὅτι ἡ ἀπώλεια τοῦ ο τούτου μετὰ τὸ ι (ει) παρατηρεῖται μόνον ἐν τῇ ληγούσῃ. Πάντα ταῦτα πείθουσιν ὅτι οὐχὶ κατὰ φωνητικὸν νόμον, ἀλλὰ κατ' ἀναλογίαν ἐγένετο ἡ ἀποβολή. Τοὐναντίον τὸ έα συστέλλεται εἰς έ ἐν πάσῃ λέξει καὶ ἐν πάσῃ θέσει τῆς λέξεως· πρβλ. γραῖ, ἐλαί, ῥαβδέ, βορές, Ἀνδρές, κρές, κρέτα, Φλὲς (ἐν Ἰκάρῳ) ἀντὶ φλέας ἀπὸ τοῦ φλέαρ-φρέαρ, Φρὲ (τοῦ) ἐν Κρήτῃ, φονές, Δαφνὲς κλπ. Δῆλον ἄρα ὅτι κατὰ φωνητικὸν νόμον ἐγένοντο ταῦτα. Εἶναι ἄρα καὶ γενετικῶς διάφορα τῶν εἰς ις- -ιν καὶ ἡ σύναψις αὐτῶν εἰς οὐδὲν ἄλλο ἢ εἰς ἀπάτην δύναται ν' ἀγάγῃ.

Περὶ δὲ τῶν τύπων Σαραπιγεῖν, ἐκμαγεῖν, πλῦν, ἔλαιν παρατηρῶ ὅτι ταῦτα ἀτόπως παρεστάθησαν ὡς ἰδία τάξις, ἀφοῦ κατ' ἀλήθειαν δὲν εἶναι διάφορα τῶν εἰς ιον -ιν. Περὶ δὲ τῶν ἄλλων, ἐν οἷς ἐμφανίζηται *e* ἢ *i* ἀντὶ *eo*, *io* κλπ., οἷον Παλέκαστρο Παλεσκαστρίτης ἐν Σητείᾳ, Παλεχώριν (ἐν Κύπρῳ, Ἀθηνᾶς ΙΗ΄ 356), λεπρίνι ἐν Ἰκάρῳ=λαιόπρινος, ὅπως λέγεται ἐν Κρήτῃ, λιτρόπι=ἡλιοτρόπιον, χρένομαι ἀντὶ χρεώνομαι, νὰ χρεθῶ-νὰ χρεωθῶ ἐν Κρήτῃ, λετρίδι, λικούνι=ἐλαιοκονία κλπ.(1), παρατηρῶ ὅτι, ὡς ἕκαστος βλέπει, ἐν πᾶσιν ὑπάρχει ὑγρὸν λ ἢ ρ, καὶ ἐν πᾶσιν ἡ πάσχουσα συλλαβὴ εἶναι ἄτονος καὶ προσέτι ἔπαθε συνίζησιν, καὶ οἱ τρεῖς ὅροι οὗτοι εἶναι ἴδιοι μὲν τούτων, ἀλλότριοι δὲ τῶν

(1) Εἶναι ἄξιον σημειώσεως ὅτι ἐν Σκύρῳ λέγεται **λιτρόπι** ἀπὸ τοῦ ἡλιοτρόπιον ἀλλὰ λαιόπερνας ἀπὸ τοῦ ἐ**λαιό**πρινος, ἐξ οὗ δηλοῦται ὅτι διαφόρως διετέθη τὸ λιο τοῦ λεο. Τοῦτο δὲ παρατηρεῖται καὶ ἀλλαχοῦ καὶ εἶναι ἐνδεικτικὸν τῆς μεγάλης ποικιλίας τούτων.

ἄλλων φαινομένων εἰς -ιον ιν -ιος -ις καὶ ές-έ. Δῆλον ἄρα ὅτι ἡ σύναψις τῶν οὕτω διαφόρων φαινομένων τούτων (ις-ιν, ές-έ, λε, λι, ρε) δὲν δύναται νὰ δώσῃ ἡμῖν τἀγαθὰ ἅτινα ἀπαγγέλλεται ἡμῖν ὁ κ. συγγρ. οὐδὲ θὰ τελειοποιηθῇ τοιουτοτρόπως ἡ μέθοδος τῆς ἐρεύνης. Εἶναι δ' ἄξιον σημειώσεως ὅτι καὶ ἄλλοτε ἐδέησε ν' ἀποτρέψω ῥητῶς ἀπὸ τῆς ἀναμίξεως τῶν διαφόρων τούτων πραγμάτων (πρβλ. ΜΝΕ Β' σ. 355 κἑξ.), ἀλλ' ὡς φαίνεται μάτην.

Σημειωτέον δὲ ἐν τέλει ὅτι καὶ ἡ αἰτιολογία ἡ ἐν σελ. 14 ἀναγινωσκομένη «ὅτι δὲ κοινὰ τῶν δύο περιόδων εἶναι τὰ ὅμοια φαινόμενα, ἀποδεικνύει ἡ ἀρχαιότης τῶν Νεοελληνικῶν φαινομένων ἐν λέξεσιν, οἷαι π. χ. ἡ αὐγό, αὐτί», καὶ ἡ αἰτιολογία, λέγω, αὕτη φαίνεται ὅτι ἐλέχθη κατεσπευσμένως καὶ εἶναι εἰς ἐμὲ ἀδιανόητος. Διότι δὲν δύναμαι νὰ διίδω τὴν ὁμοιότητα φαινομένων οἷα τὶ νέι, τὶ γονέις κττ. πρὸς τὰ ῴὰ -τὰ ῠά,-τὰ βὰ καὶ τὰ ὠτία -ταῠτία -ταφτιά. Ἐν τοῖς τελευταίοις τούτοις ἠδύνατο ἡ ταχυτέρα συνεκφώνησις τῶν φωνηέντων ωα-ῠα, αω -αῠ νὰ ἀγάγῃ εἰς τὰ τάβά, ταὔτιά, ἀλλ' ἐν τῷ *έu*, *iu* ἡ ταχεῖα προφορὰ μόνον εἰς τὸ ῐού, ῐοὺ οὐχὶ δὲ καὶ εἰς *éi*, *ii* ἠδύνατο νὰ φέρῃ· πρβλ. παλαῐοῦ, τοῦ νεοῦ, παιδῐά, φωτῐὰ κλπ.

Ἀτυχῶς καὶ ἐπὶ ἄλλων ἐλέγχεται ὁ κ. συγγρ. εὐεπίφορος εἰς τὸ συνάπτειν κατεσπευσμένως τὰ διαφορώτατα ὡς ὅμοια καὶ συνάγειν βεβιασμένα συμπεράσματα ἐκεῖθεν ὅπου οὔτε ὁμοιότης κατ' ἀλήθειαν ὑπάρχει οὔτε συμπέρασμα τοιοῦτο δύναται νὰ συναχθῇ. Οὕτω λ. χ. γράφει ἐν σ. 28 ὅτι «διδακτικὸν εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι ἐν τοῖς δύο παραδείγμασιν ἔνθα ἐξέπεσε τὸ ἀρκτικὸν **α** (τοῦ ἀπολογοῦμαι) ἐσώθη τὸ **ο** ἀλώβητον (πολογοῦμαι), ἐνῷ διατηρηθέντος τοῦ **α** ἔχομεν **ι** ἢ ἐκβολήν. Πιθανὴ λοιπὸν δύναται νὰ νομισθῇ ἡ ὑπόθεσις ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ ἐξησθενωμένου φθόγγου, ὅστις διὰ τοῦ **ου** ἐχώρησε πρὸς τὸ **ι**, ἔνθα ἐν τοῖς πλείστοις τόποις ἔμεινεν ἡ ἐξέλιξις. . . . εἰς εὐάριθμα δὲ νότια ἰδιώματα προυχώρησεν ἡ ἐξασθένωσις μέχρις ἐκβολῆς. Ἐν δὲ τοῖς βορείοις ἰδιώμασιν ὁ κατ' ἀρχὰς κλειστὸς οὗτος **ι** φθόγγος ἀνεπτύχθη εἰς ἀνοικτότερον, καὶ παρέμεινεν ἐν τοῖς μετριωτέροις ἀλώβητος, ἐνῷ ἐν τῷ ἀκράτῳ βορείῳ ἐξεβλήθη». Εἰς ταῦτα παρατηρῶ πρῶ-

τον ὅτι κατὰ τὰ εἰρημένα ἀνωτέρω σ. 50 τὸ ο τῆς ἀπὸ ἐν συνθέσει δὲν ἐτράπη ἐν τῇ συνήθει Ἑλλην. εἰς ου, καὶ ὅτι ἡ δι' αὐτοῦ ὁδὸς ἀπὸ τοῦ ο εἰς τὸ ι εἶναι οὐχὶ πιθανὴ ἀλλ' ἀπίθανος, ἀπιθανωτάτη (1). Ἔπειτα ὅτι δὲν δύναμαι νὰ νοήσω τίς ἡ σχέσις τοῦ πρώτου μέρους τοῦ «διδακτικὸν γεγονός», πρὸς τὸ δεύτερον, «πιθανὴ λοιπὸν ἡ ὑπόθεσις». Ἀπεδείχθη που ὅτι ἀπολομένου τοῦ ἀρκτικοῦ φωνήεντος τῶν ἀπὸ τῆς προθέσεως ἀπὸ ἀρχομένων συνθέτων σῴζεται ἀλώβητον τὸ ο τῆς προθέσεως ταύτης, τοὐναντίον δὲ σωζομένου τοῦ α τρέπεται τὸ ο εἰς ου; Λοιπὸν πόθεν τὸ πιθανὸν τῆς ὑποθέσεως; Καὶ ἂν ὑπάρχῃ τοιαύτη τις φθογγολογικὴ ἀνάγκη, διατί λέγεται ἐνιαχοῦ (λ. χ. ἐν Σκύρῳ) ἔτι τὸ πλῆρες ἀπολογιά; Ἔπειτα τίνος ἕνεκα ἐν τῇ πολυσυλλάβῳ ταύτῃ λέξει, ἥτις διὰ τὸ πλῆθος τῶν συλλαβῶν ἀπώλεσε τὸ ι αὐτῆς ἔν τισι τῶν μεσημβρινῶν ἰδιωμάτων, ἔμελλε τὸ ι τοῦτο, ὁ κλειστὸς οὗτος φθόγγος, νὰ τραπῇ ἐν τοῖς βορείοις ἰδιώμασιν εἰς ἀνοικτότερον, ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ σωθῇ ἐν τοῖς μετριωτέροις τούτων; Ταῦτα πάντα οὐδὲν ἄλλο φαίνονταί μοι ἢ ἁπλαῖ καὶ αὗται ἀπίθανοι δυσχυρίσεις, αἵτινες δὲν νοῶ κατὰ πόσον δύνανται νὰ φανῶσιν χρήσιμοι τῇ νεαρᾷ ἡμῶν ἐπιστήμῃ.

(1) Τὸ ἀπίλογοῦμαι ἡρμηνεύθη ὑπ' ἐμοῦ πρότερον μὲν κατὰ τὰ ἀρχαιόθεν παραδοθέντα παραδείγματα ἀπήλαυσα παρηνόμησα (Einleit. 65), βραδύτερον δὲ κατὰ σχῆμα περι-μένω ἀνι-μένω, ἤτοι εἴκασα ὅτι κατὰ τὸ ἀντιλογοῦμαι ἐλέχθη ἀπιλογοῦμαι. (Τρίτην ἑρμηνείαν δὲν προσήνεγκον, σφάλλεται δὲ ὁ κ. συγγρ. λέγων τοῦτο). Ὅτι καὶ τὸ πρῶτον εἶναι πάντοτε δυνατόν, μαρτύριον τὸ Κρητικὸν κατητῶ ἀντὶ κατατάσσω (ΜΝΕ Α' 33,147), ἔπειτα τὰ πασίγνωστα πηγαίνω, κατήφορος, ἀνήφορος, ἃ τὸν φθόγγον η πάντως ἐκ τῆς αὐξήσεως ἔχουσιν. Πιθανώτερον δ' ὅμως φαίνεταί μοι σήμερον τὸ δεύτερον διά τε ἄλλα καὶ διότι τὸ ἀντιλογοῦμαι ἀντίλογος ἀντιλογία ἐν Ἠπείρῳ καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ προσέλαβε τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀπαντῶ, ἀποκρίνομαι, ἀπόκρισις. Ὁ λόγος ἔχει ἀντίλογον, ἤτοι ὅταν τις εἴπῃ τι προκαλεῖ ἀπάντησιν. Πρβλ. καὶ Σομαβ. ὁ ἀντίλογος = ὁ ἀντιλέγων καὶ ἀποκρινόμενος. Οὐδὲν ἄρα παράδοξον ὅτι ὅπως τὸ περιμένω ἔδωκε τὸ Ι τῷ συνωνύμῳ ἀνΙμένω οὕτω καὶ τὸ ἀντΙλογοῦμαι τῷ ἀπΙλογοῦμαι. Πρόσθες ὅτι τὸ ἀπηλογοῦμαι ἀπηλογιὰ ἀπηλογιάζω ἀναγινώσκεται ἐν τῷ Χρον. Μορέως 249, 2968 καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ, ἔπειτα ἐν Βελθάνδρῳ καὶ Χρυσ. 885 καὶ παρ' Ἀλεξ. Κομνηνῷ 286, εἶναι ἄρα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πολὺ παλαιότερον τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἐξασθενώσεως τοῦ κ. συγγρ. Τοὐλάχιστον οὔτε αὐτὸς λέγει που ὅτι ἀνάγει αὐτὴν εἰς τοὺς ἐπέκεινα τῶν ποιητῶν τούτων χρόνους, οὔτε ἄλλος τις ἀνήγαγε τὴν ἐν τῇ βορείῳ Ἑλληνικῇ τροπὴν τῶν ἀτόνων φωνηέντων *e o*, εἰς *i u* ἢ τὴν ἀποβολὴν τῶν ἀτόνων u, i πέρα τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Καὶ ὅμως ἔδει ν' ἀποδειχθῇ ὅτι πρότερον ἐπεγένετο ἡ ἐξασθένωσις αὕτη, ἵνα δύνηται ἔπειτα νὰ τύχῃ ἐφαρμογῆς ἐπὶ φαινόμενα τῶν χρόνων τούτων.

Ἐν τῇ αὐτῇ σελ. 28-9 γράφει «ἐπίσης ἀπίθανος φαίνεταί μοι καὶ ἡ γνώμη τοῦ Γ. Χατζιδάκι δεχομένου διὰ τὸ ἀφουκροῦμαι ἐκ τοῦ ἐπακροῶμαι παρετυμολογίαν τῆς ἀπὸ, διὰ τὸ φ ἀναλογίαν πρὸς τὰ συγγενῆ ἀφοροῦμαι ὑφορῶμαι...» Διὰ τίνα αἰτίαν εὑρίσκει ταῦτα ἀπίθανα, δὲν λέγει ἡμῖν ὁ κ. συγγρ. καίτοι, νομίζω, εἶχε καθῆκον. Ἀλλ' ἔστω, ἄς ἴδωμεν τοὐλάχιστον τίνα ἑρμηνείαν προτείνει ἀντὶ τούτων. Λοιπὸν περὶ μὲν τοῦ ἀρκτικοῦ α ἀντὶ τοῦ ε διδάσκει ὅτι «ἐκ τοῦ ἐφακροῶμαι ἦτο δυνατὸν νὰ προέλθωσιν *ἀφακροῶμαι-*ἀφακρῶμαι-*ἀφακροῦμαι-ἀφουκροῦμαι». Δηλ. τὸ ἐν ἀρχῇ ἀ- δὲν εἶναι κατὰ τὸν κ. συγγρ. πιθανὸν ὅτι ἐλέχθη ἀντὶ τοῦ ε κατὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ ἀπὸ, ὅπως λέγεται ἐν τῷ ἀφίορκος ἀφιορκῶ (πρβλ. καὶ ὑπομονὴ-ἀπομονή, ὑφορῶμαι-ἀφοροῦμαι κλπ. ἀνωτ. σ. 27-8), εἶναι δὲ πιθανὸν ὅτι προῆλθε κατ' ἀφομοίωσιν πρὸς τὸ ἀκόλουθον ῥιζικὸν α, διὸ πλάττονται οἱ οὐδαμοῦ παραδοθέντες τύποι ἀφακροῶμαι, ἀφακρῶμαι ἀφακροῦμαι, ἐξ οὗ ἀφουκροῦμαι. Καὶ σημειωτέον ὅτι ἡ μὲν παρετυμολογικὴ εἰσαγωγὴ τῆς ἀπὸ εἶναι συχνοτάτη, οὐχὶ δ' οὕτως ἡ τοῦ α ἀφομοίωσις, τοὐλάχιστον ἐν τῇ συνήθει Ἑλληνικῇ. Περὶ δὲ τοῦ φ ἀντὶ π διδάσκει ὅτι «ἐκ τοῦ **ἐπακροῶμαι** θὰ προῆλθεν ἤδη ἐν τῇ Κοινῇ πιθανῶς **ἐφακροῶμαι** (ἴδ. ἐφέτος κλπ.)». Ὥστε κατὰ τὸν κ. συγγρ. ἤδη ἐν τῇ Κοινῇ ἐτράπη τὸ ἐπακροῶμαι εἰς ἐφακροῶμαι, ὅπως τὸ ἐπέτος εἰς ἐφέτος καὶ ταῦτα λέγονται πιθανά. Ἀλλὰ κατ' ἀλήθειαν ταῦτα εἶναι παντάπασιν ἀπίθανα, διότι εἶναι καὶ ὅλως διάφορα. Ἐφέτος δηλ. ἐλέχθη μετὰ τοῦ φ, διότι τὸ ἔτος ἐδασύνθη κατὰ τοὺς μτγν. χρόνους κατ' ἀναλογίαν τοῦ ἡμέρα, ὥρα κττ., ὥστε ἐλέχθη καὶ δεχέτη, δωδεχέτη κλπ. ΜΝΕ΄ Α΄ σ. 152, τὸ δὲ ἀκροῶμαι οὐδέποτε, καθ' ὅσον γινώσκομεν, ἐδασύνθη, εἶναι ἄρα ταῦτα διάφορα καὶ ἀπαράβλητα. Τίς δὲ δὲν θὰ εὕρῃ πιθανωτέραν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ κατὰ πάντας τοὺς αἰῶνας εὐχρήστου καὶ συγγενοῦς κατὰ τὴν ἔννοιαν ὑφορῶμαι-ἀφοροῦμαι ἐπὶ τὸ ἐπακροῶμαι ἐπακρῶμαι-ἐπακροῦμαι, (πρβλ. ὑφορῶμαι=ὑποπτεύω, ἐπακροῶμαι=ὠτακουστῶ) ἢ τὴν παραβολὴν αὐτοῦ πρὸς τὸ ἐφέτος καὶ τὴν ἄνευ ἀνάγκης τινὸς ὑπόθεσιν ὅτι τὸ ἐπακροῶμαι **ἤδη ἐν τῇ Κοινῇ** ἐτράπη εἰς ἐφακροῶμαι;

Ὁμοίως ἀναγινώσκομεν ἐν σ. 18. « Ἐκ τοῦ ὅτι ἄλλοι νόμοι τοῦ βορείου ἰδιώματος εἶναι ἐνεργοὶ καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἡ βαθμὶς ι παρὰ τὴν

ου χαρακτηρίζεται ὡς «ἀνήκουσα τοῖς χωρίοις», εἰκάζομεν ὅτι ὁ νόμος οὗτος (δηλ. τῆς ἐξασθενώσεως τοῦ ἀτόνου ου εἰς ι ἐν τοῖς βορείοις ἰδιώμασιν) εἶναι ἔτι ἐνεργός». Ἡμεῖς ἐγινώσκομεν ὅτι φθογγικός τις νόμος λέγεται ὅτι εἶναι ἔτι ἐνεργός, ὅταν πάντα τὰ ὅμοια γλωσσικὰ φαινόμενα, καὶ αὐτὰ τὰ ἔξωθεν εἰσκομιζόμενα συμπαρασύρῃ καὶ ῥυθμίζῃ ὁμοίως. Οὕτω λ. χ. λέγεται ὅτι ὁ νόμος καθ' ὃν τὸ μακρὸν α ἐτράπη εἰς η ἦτο ἐνεργός, ὅτε τὸ πρῶτον ἐφάνησαν οἱ Μῆδοι, διότι ὅσα Μηδικὰ ὀνόματα παρέλαβον τότε οἱ Ἕλληνες, ἐκφέρονται μετέπειτα μετὰ τοῦ η· τοὐναντίον δὲ εἶχε λήξει ἐπὶ τῶν Περσῶν, διότι φυλάττεται τὸ α αὐτῶν ἄτρεπτον. Ὁμοίως λέγομεν ὅτι εἶναι ἐν πλήρει ἐνεργείᾳ ὁ νόμος τῆς τροπῆς τοῦ ἀτόνου ο εἰς ου καὶ τοῦ ἀτόνου ε εἰς ι ἐν τοῖς βορείοις ἰδιώμασιν, διότι καὶ ὅσας λέξεις τῆς γραφομένης γλώσσης παραλαμβάνουσιν εἰς τὸν λόγον αὐτῶν οἱ ἐκ τῶν χωρῶν τούτων καταγόμενοι ἐκφωνοῦσιν αὐτάς, ὅταν δὲν προσέχωσιν, ἠλλοιωμένας. Γνωστὸν εἶναι τὸ ἰπέισσιν ἀντὶ ἐπέεσσιν μαθητοῦ μου ἐκ Λοκρίδος, πολιτευόμενος δέ τις ἔλεγε κακουήθους ἀντὶ κακοήθως. Ὅταν οἱ φθόγγοι τοιουτοτρόπως πάσχωσι, λέγομεν ὅτι ὁ φθογγικὸς νόμος ὁ κανονίζων αὐτοὺς εἶναι ἔτι ἐν ἐνεργείᾳ. Τώρα δὲ παραδόξως διδασκόμεθα ὅτι, ἐπειδὴ οἱ ἄλλοι νόμοι τοῦ βορείου ἰδιώματος εἶναι ἐνεργοὶ (ὡσεὶ εἶχον ὁρκισθῆ νὰ ζήσωσι ἢ νὰ συναποθάνωσιν ὁμοῦ πάντες) καὶ ἐπειδὴ τὸ ι ἀντὶ υ ἔν τισι λέξεσι λέγεται ὅτι ἰδιάζει τοῖς χωρίοις, συνάγεται ὅτι ὁ δῆθεν νόμος οὗτος τῆς τροπῆς τοῦ ου εἰς ι ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἐνεργός. Παράδοξον τῇ ἀληθείᾳ συμπέρασμα. Τοῦτο θὰ ἠλήθευεν ἂν πᾶσα μετὰ τοῦ υ ἐκφωνουμένη λέξις, γινωσκομένη αὐτοῖς νῦν, ἐξεφωνεῖτο μετὰ τοῦ ι.

Ἀποδειχθέντος ἐν τοῖς ἀνωτέρω σ. 35 κέξ. ὅτι ἡ ὑπόθεσις περὶ τῆς ἐξασθενώσεως τοῦ ἀτόνου ου εἰς ι δὲν εἶναι ἀληθής, ἀναγκαῖον εἶναι νὰ ὑποληφθῇ ὅτι πάντα τὰ διὰ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἑρμηνευόμενα ὑπὸ τοῦ κ. συγγρ. εἶναι πλημμελῆ. Καὶ ὄντως πολλὰ τούτων ἔτυχον ἤδη πρὸ πολλοῦ τῆς προσηκούσης ἑρμηνείας κατ' ἄλλας ἀνεγνωρισμένας ἐν τῇ ἐπιστήμῃ μεθόδους καὶ ἀρχάς, λέγω τὴν ἀναλογίαν, τὴν παρετυμολογίαν κλπ., ὁ δὲ κ. συγγρ. ἀλλοτρίως, ὡς φαίνεται, ἔχων πρὸς τὰς ἀρχὰς ταύτας παρατρέχει μὲν τὰς ἑρμηνείας ἐκείνας, οὐδαμῶς πειραθεὶς ν' ἀποδείξῃ τὸ πλημμελὲς ἢ τὸ ἀδύνατον αὐτῶν, ἐπιχειρεῖ δὲ νὰ ἑρμηνεύῃ πάντα φωνητικῶς, ὅπερ

ὡς εἴδομεν οὐκ ἐγχωρεῖ. Διέλαθε δ' αὐτὸν ἡ πειθανάγκη τῆς κατ' ἀναλογίαν ἑρμηνείας τῶν φαινομένων πρῶτον μὲν διότι ὑπολαβὼν ὅτι ἀνεκάλυψε νέον καὶ τέως ἄγνωστον νόμον παρήχθη ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ταύτης εἰς πλημμελῆ τούτων ἑρμηνείαν, ἔπειτα διότι δὲν ἠθέλησε νὰ ἐξετάσῃ τὰ κατὰ τὴν ἀναλογίαν φαινόμενα κατὰ πᾶσαν αὐτῶν τὴν ἔκτασιν, ἀλλὰ περιωρίσθη ἐν ὀλίγοις καὶ τούτοις ἑνὸς μόνου εἴδους. Ἐὰν δηλ. ἤθελεν, ὡς ἔδει, λάβει πρὸ ὀφθαλμῶν οὐχὶ μόνον μεταβολὰς ὅσας φαίνεται ὅτι ὑπέστη ὁ φθόγγος ου ἢ ο, ἀλλὰ καὶ ὅσας τὰ λοιπὰ φωνήεντα καὶ μάλιστα τὰ σύμφωνα, τότε θὰ ἔβλεπε καὶ θὰ ἐπείθετο ὅτι οὐδεὶς φωνητικὸς νόμος δύναται νὰ ἐξαρκέσῃ εἰς ἑρμηνείαν τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων τούτων φαινομένων, ἀλλ' ὅτι ἐπιβάλλεται ἀναγκαίως ἡ καταφυγὴ εἰς ψυχολογικὴν ἑρμηνείαν, ἤτοι τὴν ἀναλογίαν, παρετυμολογίαν κλπ. Καὶ ὄντως ὅστις μάθῃ ὅτι ἐν Κύμῃ λέγεται ὁ ἄγκουλας ἀντὶ ὁ ἄγκωνας (=ἀγκῶνας=ἀγκὼν κατὰ τὰ εἰρημένα ἐν ΜΝΕ Β΄ σ.91), δὲν θὰ διστάσῃ νὰ ἑρμηνεύσῃ οὐ μόνον τὸ λ ἀντὶ τοῦ ν κατ' ἐπίδρασιν τοῦ ἀγκάλη, ἀγκύλη-ἀγκούλα κττ., ἀλλὰ καὶ τὸ ου ἀντὶ τοῦ ω.

Ὁμοίως ἑρμηνεύει τὸ ἥπουρα ἀντὶ τοῦ ὀπώρα κατὰ ἐξασθένωσιν· ἀλλὰ πρῶτον μὲν ὡς εἴπομεν ἀνωτ. σ. 50 ἀγνοεῖται ἄν ποτε ἐλέχθη οὐπώρα, ἤτοι ἂν τὸ ο ἔβη διὰ τοῦ ου, ὅπως παραδέχεται, εἰς τὸ ι. Ἔπειτα ἀφίνει ἀνερμήνευτον τὴν μετακίνησιν τοῦ τόνου καὶ τὴν μεταβολὴν τοῦ γένους, ἃ πάντα ἑρμηνεύει ὁ κατὰ τὸ ἥμερον ἀναλογικὸς μετασχηματισμός· πρβλ. ἥλιος-σκιὰ-ἥσκιος. Τὰ αὐτὰ λεκτέον καὶ περὶ τοῦ ὁμαλὸς-ἵμαλος κατὰ τὸ τὸ ἴσιος κλπ.

Ὅτι δὲ ἡ κατ' ἀναλογίαν, παρετυμολογίαν, συμφυρμὸν κττ. ἑρμηνεία τούτων εἶναι ὀρθή, οὐχὶ δὲ ἡ κατὰ φωνητικὴν τροπὴν τοῦ κ. συγγρ., μανθάνει τις πρῶτον ἐκ τούτου, ὅτι καὶ τονουμένων φωνηέντων ἡ τροπὴ ἑρμηνεύεται οὕτως (ἔτσι, πρίτα, πρίμυτα κλπ.) ἐνῷ κατὰ τὴν ἐξασθένωσιν οὐχί· δεύτερον ἐκ τούτου ὅτι, καθ' ἃ εἴπομεν, καὶ ἀντὶ τοῦ α ἐμφανίζεται ε ἢ ι, δὲν εἶπε δὲ ὁ συγγρ. ὅτι καὶ τὸ α ἐξασθενοῦται εἰς ε ἢ ι, ὅπως τὸ ου καὶ ο (διὰ τοῦ ου)· πρβλ. κλαβανὴ-κλιβανὴ κατὰ τὸ κλείω κλίνω, παπύριν-πιπύριν διὰ τὴν ἐπὶ-, παξαμάδι-ποξαμάτιν (Κύπρῳ) διὰ τὴν ἀπο-, λάβαρον-λάβουρον διὰ τὴν κατάληξιν -ουρον, φρύσαλο (Καρπάθῳ) φρύσουλο (Κρήτῃ), μπαχάρι-μπαχούρι (Νισύρῳ)

διὰ τὸ -ούρι κλπ. Καὶ ἰσχυρότεροι ἄρα φθόγγοι ἔρχονται κατὰ τὰς ἀναλογίας ταύτας εἰς τὴν θέσιν τῶν ἀσθενεστέρων, ἤτοι α ἀντὶ τοῦ ι, (πρβλ. κισσάρι ἀντὶ κισσήρι) κττ., ἐν οἷς προδήλως ἡ ὑπόθεσις τῆς ἐξασθενώσεως εἶναι παντάπασι πλημμελής.

Ἄλλα πάλιν ἐτυμολογεῖ καὶ ἑρμηνεύει πλημμελῶς, οὕτω δὲ ἀναγκάζεται νὰ παραδέχηται πάθη φωνηέντων ἐκεῖ ὅπου κατ' ἀλήθειαν δὲν ὑπάρχουσιν ἢ ὑπάρχουσι τἀναντία τῶν ὑποτιθεμένων κατὰ τὴν ἐσφαλμένην ἐτυμολογίαν. Οὕτω λ.χ. τὸ ἔξηχος ἑρμηνεύει ὁ κ. Οἰκονομ. σ. 22 διὰ τοῦ leicht begreifend καὶ ἐν σ. 194 διὰ τοῦ leicht lernend, παράγει δὲ ἐκ τοῦ ἔξοχος. Ἀλλ' ὁ κ. Κούσης ἐν Πλάτωνος Ζ' σ. 69 γράφει, πάντως ἄλλου τινὸς Ποντικοῦ ἰδιώματος τὴν χρῆσιν ἔχων ὑπ' ὄψιν «Ἔξηχος ὁ παῖς ὁ μὴ ἄγων ἡσυχίαν, ἡ λέξις εὕρηται καὶ παρὰ Δουκαγκίῳ ἑρμηνευομένη stultus, amens, καὶ ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ, ἔνθα ἀντιτίθεται τῷ φρόνιμος (σ. 696, 39)· πυκνὰ τὰ συνεχῆ καὶ συνετά· ἡ γὰρ φρόνιμος διάνοια πεπυκνωμένη ἐστίν, ὥσπερ ἡ ἔξηχος ἠραιωμένη. Ἰδὲ Γρηγ. Κορίνθου Περὶ Διαλ. σ. 211. Τὸ δὲ ῥῆμα ἐξηχεῖν (ἀνόητον εἶναι) κεῖται παρὰ Πολέμωνι (Φυσιογν. 1, 22)». Ἐκ τούτων δῆλον ὅτι ἡ λέξις δὲν παράγεται ἐκ τοῦ ἔξοχος, ἔξουχος, ὅπως πιστεύει ὁ κ. συγγρ. ἀλλ' ὅπως ἡ ἱστορικὴ παράδοσις ἐμφαίνει, ἐκ τοῦ ἔξηχος, μετεβλήθη δὲ μόνον ἡ σημασία αὐτῆς, ἤτοι ἐκ τοῦ ἀνήσυχον, ζωηρὸν εἶναι, ἣν πρώτην ἀναγράφει ὁ κ. Κούσης, προέκυψεν ἐν Ἀργυροπόλει, πατρίδι τοῦ κ. Οἰκονομίδου, ἡ ἔννοια τοῦ εὐκινήτου, δραστηρίου, εὐφυοῦς, εὐμαθοῦς κλπ. Γνωστὸν δ' εἶναι τοῖς διδάσκουσιν ὅτι συνήθως τὰ ἀτακτότερα ἐκ τῶν παιδίων εἶναι ἅμα καὶ τὰ εὐφυέστερα, τοὐναντίον δὲ τὰ ἡσυχώτερα εἶναι ἅμα καὶ τὰ ἀφυέστερα.

Περὶ τοῦ μονιτάρου μονοτάρου διδάσκει ὅτι ἐγένετο κατ' ἐξασθένωσιν τοῦ ο διὰ τοῦ ου εἰς ι. Ἀλλὰ καὶ πάλιν παρατηρῶ ὅτι μονουτάρου δὲν παρεδόθη οὐδὲ λέγεται, ἐφ' ὅσον γινώσκω, ἐν τοῖς μεσημβρινοῖς ἰδιώμασιν. Ἔπειτα παρατηρῶ ὅτι κατ' ἀλήθειαν τὸ μονιτάρου ἔχει τὸ ι ἐξ ἀναπτύξεως μεταξὺ τοῦ ν καὶ τ· ἐκ τοῦ montare ἐν τῇ φράσει ὅλα μοντάρουν = ὅλα ἀνέρχονται, συμποσοῦνται, ἐγένετο ὁλομοντάρου=καθ' ὁλοκληρίαν, ἐντελῶς. Ἐν τούτῳ ἀνεπτύχθη τὸ ι ὅπως καὶ ἐν ἄλλοις, πρβλ. πινίγω, καπινός. βόλιτα, ψαλιτῆρι, βαλιμένος κλπ., ὅθεν ὁλομονιτάρου καὶ ἄνευ τοῦ

όλο- άπλῶς μονιτάρου. Τοῦτο δὲ μόνον ἤκουσα ἐγὼ ἐν Κρήτῃ. Ἐκ τούτου δὲ ἐγένετο μονοτάρου, ἐπειδὴ τὸ ο εὐχρηστεῖ παρ' ἡμῖν ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν συνδετικὸν φωνῆεν· πρβλ. Einleitung 339-40 καὶ ἀνωτ. σ. 26. Καὶ τὸ ἐν Πόντῳ ἰς πρὸς ἐμὲν δύναται νὰ εἶναι ἐκ τοῦ ἴσα καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ ὡς.

Τὸ ἀκουρμάζομαι ἑρμηνεύει ὡς σύμφυρσιν τοῦ ἀκροῶμαι καὶ ἀκροάζομαι. Ἀλλὰ πρῶτον παραλείπει τὸ ἀκουρμαίνω ἀκούρμανα, ὅπερ δὲν δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ ἐκ τοῦ συμφυρμοῦ τούτου· ἔπειτα ἐρωτᾶται ἂν τὸ μ τῆς καταλήξεως -μαι ἠδύνατο νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὸ θέμα, ἐν ἄλλοις λόγοις, ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐκληφθῇ τὸ ἀκροῶμ- ὡς θέμα ἢ ῥίζα. Ἐγὼ τὸ τ τοῦ γ΄ προσώπου -ται εἴκασα ἐν τῷ κεῖται κείτεται, ἀλλ' ἂν τὸ μ τοῦ α΄ προσώπου περιελήφθη ποτὲ εἰς θέμα ῥήματος, ἀγνοῶ.

Ὀφείλω νὰ καταπαύσω τὸν λόγον ἄλλως τε καὶ πέρα τοῦ ἐξ ἀρχῆς σκοποῦ ἐκταθέντα· ἀλλὰ καὶ τὰ εἰρημένα, νομίζω, ἀρκοῦσι πληρέστατα, ἵνα πείσωσι πάντας οὐ μόνον ὅτι ἡ ὑπόθεσις τοῦ κ. συγγρ. περὶ ἐξασθενώσεως τοῦ ἀτόνου ου (ο) εἰς ε καὶ ι εἶναι ἀσύστατος, ἀλλὰ καὶ ὅτι αἱ μέθοδοι δι' ὧν ἐπεχείρησε νά, προαγάγῃ τὰς περὶ τὴν νέαν ἡμῶν γλῶσσαν σπουδάς, δὲν δύνανται νὰ τύχωσιν ἐγκρίσεως.

Λυποῦμαι σφόδρα ὅτι ἠναγκάσθην τοιουτοτρόπως ν' ἀποκρούσω ἐργασίαν μαθητοῦ μου. Ἀλλ' ὡς ἕκαστος βλέπει, τὰ ὑπὸ τοῦ κ. συγγ. εἰσαγόμενα καὶ ὑποστηριζόμενα δὲν ἀναφέρονται εἰς μικράν τινα λεπτομέρειαν, ὅτε θὰ ἦτο ἀσήμαντον ἂν ἔμενον ἀνεξέλεγκτα, ἀλλ' εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν μέθοδον, καθ' ἣν πρέπει νὰ γίνηται ἡ ἐξέτασις τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης. Διότι κατ' ἐμὲ δὲν εἶναι μεθοδικῶς ὀρθὸν νὰ ὁμολογηθῇ ἡ κατὰ τὸ ποιὸν ἐξασθένωσις τοῦ ου εἰς ε ἢ ι, ὅπως λ.χ. ἐν τῇ Λατ. ἡ ἐξασθένωσις τοῦ a εἰς e ἢ i (facio inficio-fectus), ὥστε τοῦ λοιποῦ κατὰ τὰς ἐτυμολογικὰς καὶ ἄλλας γλωσσικὰς ἐρεύνας νὰ ὑπολαμβάνηται ὡς δεδομένον ὅτι ἀντὶ τῶν λεπτῶν φωνηέντων ε καὶ ι δυνατὸν νὰ προϋποτίθενται τὰ ἁδρότερα ου, ο (πρβλ. ilico-loco). Διότι ταύτης τῆς ἀρχῆς ἀποδεκτῆς γενομένης ἡ μέθοδος τῆς περὶ τὴν νέαν Ἑλληνικὴν ἐρεύνης αὐτὸ τοῦτο ἀνατρέπεται. Ὁμοίως δὲν εἶναι μεθοδικῶς ὀρθὸν ν' ἀποβάλλωμεν μὲν τὴν δι' ἀναλογίας ἑρμηνείαν τῶν γλωσσικῶν φαινομένων, νὰ μεταχειριζώμεθα δὲ ἀντ' αὐτῆς φωνητικὰς μεταβολὰς ἀναποδείκτους καὶ ἀδυνάτους.

Ὁμοίως δὲν μοὶ φαίνεται μεθοδικῶς ὀρθὸν νὰ συνάπτωνται τὰ πρὸ Χριστοῦ ἤδη ἀνακύπτοντα πανελλήνια καὶ κατ' ἀναλογίαν γιγνόμενα φαινόμενα (ἡμιωβέλιν, Κίτιν) πρὸς ἄλλα τοπικῶς περιωρισμένα, νεώτατα καὶ φωνητικῶς τελούμενα (γραῖ, βορές), οὐδὲ πρὸς ἄλλα μετὰ τὴν συνίζησιν καὶ ἐν ἀτόνῳ χώρᾳ καὶ παρὰ τὰ ὑγρὰ συσταλέντα λε λι ρε, νὰ παρίσταται δὲ ἡ σύνδεσις τῶν ἀνομοιοτάτων τούτων ὡς ἡ κατ' ἐξοχὴν ἐπιστημονικὴ ἐργασία.

Ταῦτα πάντα εἶναι κατ' ἐμὴν γνώμην παντάπασι πλημμελῆ, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠδυνάμην ἀτυχῶς νὰ ἐλπίζω ὅτι ἄλλος τις θὰ ἀπέτρεπεν ἀπ' αὐτῶν ὡς ἔδει, ἠναγκάσθην ἄκων ν' ἀναλάβω τὸ δυσάρεστον τοῦτο ἔργον. Ἔπειτα ἂν ἡ ἀνεύρεσις καὶ ἀπόδειξις ἀγνώστου ἀληθείας εἶναι μέγα τι, οὐχ ἧττον καὶ ἡ διάσωσις τῆς ὀρθῆς μεθόδου, κινδυνευούσης οὕτω, δὲν πρέπει νὰ νομίζηται μικρότερον.

ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ ΠΕΡΙ ΤΟΥ **καλύτερος κττ.**

Κατόπιν τῶν λεχθεντων ἐν τῇ Ἀθηνᾷ Τόμ. ΚΒ' σ. 219-223 (ἰδὲ καὶ ΜΝΕ Α' σ. 577 κέξ.) περὶ τῆς λέξεως καλύτερος καὶ τῶν ὁμοίως αὐτῇ ἐσχηματισμένων ἐδικαιούμην νὰ ἐλπίζω. ὅτι δὲν θὰ ἐγίνετο χρεία νὰ ἐπανέλθω εἰς αὐτήν. Ἀτυχῶς ὁ κ. Γρ. Βερναρδάκις ἐπανέλαβε καὶ μάλιστα ἀγριώτατα τὸν ἄχαριν ἀγῶνα· φαντάσθητε ὅτι εὐθὺς ἐν ἀρχῇ κατηγορεῖ μου πολλὰ καὶ δεινά, οἷον ὅτι παρεξήγησα τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐκ προθέσεως, ὅτι ἔδειξα συκοφαντικὴν τάσιν, ὅτι ἐξάγω συκοφαντικὰ συμπεράσματα, ὅτι εἶμαι ἀπειρότατος Ἑλληνικῶν γραμμάτων κττ. κττ. Ὡς βλέπετε, πάντοτε ὁ ἀνὴρ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι τοιοῦτος, ὁποῖον ἔγνωμεν αὐτὸν πρὸ πολλοῦ· ἀλλ' ἐγὼ πάντοτε κρίνων τὰς τοιαύτας ὕβρεις ἀποτέλεσμα ἀνατροφῆς, ἀλλοτρίας δὲ πάσης ἐπιστημονικῆς ἐργασίας δὲν θὰ ἀπαντήσω εἰς αὐτάς. Τὰ κακὰ λόγια καὶ οἱ κάλπικοι παρᾶδες 'ς τὸν ἀφεντικόν των γυρίζουν, διδάσκει λίαν σοφῶς λαϊκή τις παροιμία. Λοιπὸν ἐπὶ τὸ ζήτημα!

Ὁ κ. Β. εἶχε διδάξει ὅτι τὰ συγκριτικὰ τῆς νέας Ἑλληνικῆς εἰς -ύτερος εἶναι σπάνια καὶ ἀμφίβολα, ὅτι σήμερον προτιμᾶται ἡ περίφρασις διὰ τοῦ πλεά, πλεὰ ἔμορφος, καὶ ὅτι τὸ α' συνθετικὸν καλλι- ἴσως ἐπέδρασεν ἐπὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν εἰς -ύτερος

τούτων. Ἀντεῖπον ὅτι ταῦτα οὐδαμῶς εἶναι σπάνια, ὅτι ἡ ὀνομασία ἀμφίβολα εἶναι ἄτοπος προκειμένου περὶ γλωσσικῶν στοιχείων ἅτινα καθ' ἑκάστην πάντες μεταχειριζόμεθα, καὶ ὅτι ἡ ἐμφάνισις τῆς νέας περιφράσεως διὰ τοῦ πλεὰ+θετικῷ οὐδὲν σημαίνει ὡς πρὸς τὴν ἑρμηνείαν τῶν παλαιοτέρων τύπων εἰς -υτερος. Εἰς ταῦτα ὁ κ. Β. ἔκρινε φρόνιμον νὰ μὴ ἀπαντήσῃ.

Εἰς ἄλλα τινὰ τῶν ἐμῶν ἐπιχειρημάτων ἀπαντᾷ· ἴδωμεν τί λέγει. Θέλων νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν διὰ τοῦ ι γραφήν, καλλίτερος, εἶχεν ἀναγράψει ἀρχαῖα συγκριτικὰ καὶ κτητικὰ εἰς -ιτερος, οἷον νωΐτερος, λωΐτερος κλπ. Ἐγὼ βλέπων ταῦτα ὑπέλαβον ὅτι παρετίθεντο ἵνα ἀποδειχθῇ ὅτι κατ' ἐκεῖνα ἐπλάσθη τὸ καλλίτερος, διὸ ἠρώτησα «τίς δύναται ν' ἀποδείξῃ ὅτι τὰ παλαιὰ ἐκεῖνα ἐνωρὶς ἀπαρχαιωθέντα καὶ δὴ ἄχρηστα καὶ αὐτοῖς τοῖς Ἀττικοῖς καὶ πολλῷ μᾶλλον τοῖς μεταγενεστέροις ἠδύναντο νὰ συντελέσωσιν εἰς γένεσιν τῶν ἡμετέρων;». Εἰς ταῦτα ἀπαντῶν τώρᾳ ὁ κ. Β. γράφει «ταῦτα ἐγὼ οὐδαμοῦ εἶπον, (τ.ἔ. δὲν εἶπεν ὅτι συνετέλεσαν κλπ.), ἀλλ' ἐμνημόνευσα ὅμως τὰ εἰρημένα λωΐτερος, πρωΐτερον, ὀρθρίτερον κλπ. μόνον διότι ὁ Χ. οὐδὲν ἐκ τούτων ἀνέφερεν ἐν τῇ περὶ τοῦ καλλίτερος πραγματείᾳ του». Ξυνῆκαθ' ὃ λέγει; Δὲν προσήγαγε, λέγει, τὰ παλαιὰ ἐκεῖνα εἰς -ίτερος, διότι ἐφρόνει ὅτι ἔσχον ἐπίδρασίν τινα ἐπὶ τὸν σχηματισμὸν τῶν νέων εἰς -iteros, ἀλλὰ διότι δὲν τὰ ἀνέγραψα ἐγώ. Ἀλλὰ τότε ἠδύνατο καὶ μυρίας ἄλλας λέξεις τοῦ ἀρχαίου λεξικοῦ, ὁμοίας ἢ καὶ ἀνομοίας, νὰ ἀναγράψῃ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, διότι ἐγὼ δὲν εἶχον παραθέσει αὐτὰς ἐν τῇ πραγματείᾳ μου. Εἶναι ταῦτα λόγος; Τῆς αὐτῆς μεθόδου ἔκαμε καὶ ἄλλοτε χρῆσιν ἐν τῷ πρὸς ἐμὲ ἀγῶνι· δὲν ἐμνημόνευσεν, ἔλεγε τότε, τὸ Ναυτεύς, Στοιχαδεὺς κττ. ἐν τῇ περὶ τῶν εἰς -ιδεὺς συζητήσει, διότι ἐθεώρει ταῦτα ὅμοια, ἀλλὰ διότι τὰ ἐμνημόνευσε καὶ ὁ Κούρτιος καὶ ἄλλοι. Ἀλλὰ δὲν σᾶς φαίνεται ὅτι τοῦτο εἶπεν ὁ Θουκυδίδης ἐξαναχωρεῖν τὰ εἰρημένα; Αὐτὸ τοῦτο παρατηρεῖται καὶ ἐν τοῖς ἑπομένοις. Ἀναγράψας δηλ. τὸ τῆς Σαπφοῦς ἴδρως προσέθηκεν «ἴδρος λέγομεν καὶ σήμερον». Ἐγὼ ὑπέλαβον ὅτι διὰ τῆς παρατηρήσεως λέγομεν καὶ σήμερον παρέβαλλε ταῦτα ὡς ἔχοντα ἰδιαιτέραν τινὰ ὁμοιότητα καὶ βεβαίως οὐχὶ ἄλλην ἢ τὴν τοῦ τόνου. Ὁ κ.

Β. ἀρνεῖται τοῦτο, κατηγορεῖ μου δὲ συκοφαντίαν! Ἀλλὰ τότε τί νόημα ἔχει ἡ παράθεσις «ἴδρος λέγομεν **καὶ** σήμερον;

Μετὰ ταῦτα ἔρχεται εἰς ἐξέτασιν τοῦ ἀρχαίου καλλίτερος, παραπέμπει δὲ εἰς τὸν κ. Brugmann. Ἀλλὰ ταῦτα εἶναι ὅλως ἀπροσδιόνυσα, διότι προφανῶς ἄλλο ζήτημα εἶναι πῶς ἐσχηματίσθη τὸ ἀρχαῖον καὶ ἄλλο πῶς τὸ νέον· τοῦτο δὲ ἀκριβῶς, ἤτοι πῶς ἐγένετο τὸ νέον, εἶναι τὸ ζήτημα ἡμῶν. Ἐρωτᾶται δηλ. τόδε: ἀνάγεται τὸ παρ' ἡμῖν ἐν χρήσει καλίτερος εἰς τὸ ἀρχαῖον διαλεκτικὸν καλλίτερος, ὅτε ἡ ὀρθογραφία αὐτοῦ εἶναι γνωστὴ καὶ ἀναντίλεκτος, ἢ εἶναι πλᾶσμα νεώτερον, ὅπως καὶ τὸ μεγαλύτερος, μακρύτερος κττ. κττ., ὅτε πρέπει νὰ ζητηθῇ ὁ τρόπος τῆς γενέσεως, μετ' αὐτῆς δὲ καὶ ἡ ὀρθογραφία αὐτοῦ; Τὸ πρῶτον παραδέχεται ὁ κ. Β. παρὰ τὰ εἰρημένα ἐν ΜΝΕ Α΄ 582 σελ. 1, ἀλλ' οὐδεμίαν ἀπόδειξιν τῆς γνώμης αὐτοῦ ταύτης παρέσχεν ἡμῖν.

«Ἐξετάζοντες τὴν ὀρθογραφίαν τῆς λέξεως, ἐπιφέρει ἀποροῦμεν διατί ὁ κ. Χ., ἐνῷ πρόκειται περὶ τῆς καταλήξεως **-τερος**, ὡς πάντες ἀναγράφουσιν αὐτήν, ἀνέγραψε κατάληξιν -iteros..... Ὁ λόγος εἶναι προφανής». Ἀλλ' ἀφοῦ ὁ λόγος εἶναι προφανής, διατί ἀπορεῖ; Ἐγὼ καὶ ἐν ΚΒ΄ σ. 221 τῆς Ἀθηνᾶς καὶ ἐν ΜΝΕ Α΄ 582 σημ. 2 ἔγραψα καὶ ἐχώρισα ἀληθέσ-τερος, εὐγενέσ-τερος ἀλλὰ σωφρον-έστερος, εὐδαιμον-έστερος, παλαί-τερος ἀλλὰ ἡσυχ-αίτερος, ἰσ-αίτερος κλπ. Καὶ ἄλλοτε δὲ πρὸ ἐτῶν συζητῶν πρὸς τὸν κ. Παπαδημητρακόπουλλον ἡρμήνευσα τὸ πρᾶγμα. Οὐδένα ἄρα ἔχει λόγον ἡ ἀπορία τοῦ κ. Β.

Μετὰ ταῦτα ἐξακολουθεῖ «Δεύτερον ἀπορίας ἄξιον εἶναι πῶς συμβαίνει, ἐνῷ εἰς πάντα τὰ ἄλλα (καλλι-γράφος καλλι-γραφία, καλλι-εργῶ καλλι-εργία, καλλί-φωνος καλλι-τέχνης, Καλλί-πολις, Καλλί-νικος, Καλλι-όπη) ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἔχει ὡς βάσιν τὸ καλλι-, μόνον δὲ εἰς τὸ καλλί-τερος νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν τὸ βαρύτερος, βραδύτερος κλπ.....πάντως ὅπως εἰς τὴν γραφὴν τοῦ βαρύ-τερος καὶ τῶν ὁμοίων προϋπόκειται τὸ βαρυ- κττ., οὕτω καὶ εἰς τὴν τοῦ καλλί-τερος προϋπόκειται τὸ καλλι-. Ὁμοίως ὅταν πρόκειται νὰ γράψῃ τις π. χ. τὴν λέξιν ἀρχισυντάκτης,

ἵνα γράψῃ ὀρθῶς τὸ ἀρχι- πρέπει ν' ἀνατρέξῃ εἰς ἄλλα γνωστὰ ἀπὸ τοῦ ἀρχι- ἀρχόμενα, π.χ. ἀρχι-επίσκοπος... Τοὐναντίον δ' ὅμως κατὰ τὸν Χ. ὅταν πρόκειται νὰ ὀρθογραφήσωμεν τὸ ἀρχί-τερα (ἀρχί-τερος), ἵνα γράψωμεν ὀρθῶς τὸ ἀρχι- πρέπει ν' ἀνατρέξωμεν ὄχι εἰς τὰς ἄλλας λέξεις τὰς ἀπὸ τοῦ ἀρχι- ἀρχομένας, ἀλλ' εἰς τὸ βραδύτερος καὶ δασύτερος..... Ὁμοίως κατὰ Χ. πρέπει νὰ γράψωμεν σκυλύ-τερος (πρβλ. κύντερος), ὄχι δὲ σκυλίτερος, ὡς γράφομεν σκυλί-τικος, σκυλίσιος».

Ὁ βραχὺς νοῦς τοῦ μακροῦ τούτου χωρίου φαίνεται, ὡς ἐκ τῶν παρατεθέντων καλλιγράφος, καλλιεργία, ἀρχιτέκτων κλπ. δηλοῦται, νὰ εἶναι ὅτι τὸ αὐτὸ στοιχεῖον ὅπερ παραλαμβάνεται ἐν τῇ συνθέσει ὡς α' συνθετικὸν, κεῖται καὶ ἐν τῷ σχηματισμῷ τῶν παραθετικῶν. Τοῦτο βεβαίως φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως εἰς πάντας πρόδηλον καὶ ἀναντίλεκτον, πρβλ. μικρο-πρεπής, μικρό-τερος, πικρόγαμος καὶ πικρό-τερος κττ., ἀλλ' οὐχ ἧττον δὲν ἀληθεύει πάντοτε· ὡς ἀνεξαίρετος ἄρα καὶ ἀμετακίνητος ἀρχὴ λεγόμενον εἶναι ἐσφαλμένον· πρβλ. πρῶτον τἀρχαῖα ἰσό-νομος, ἰσό-μοιρος ἀλλ' ἰσ-αίτατα, φιλοποιὸς ἀλλὰ φίλτατος, σπουδαιοτριβῶ ἀλλὰ σπουδαιέστερος κυνο-ραιστὴς κυνο-θαρσὴς ἀλλὰ κύν-τερος, ψευδόμαντις ἀλλὰ ψευδέστερος κλπ., ἔπειτα τὰ νέα μεγαλοδύναμος ἀλλὰ μεγαλύτερος, καλόγερως, καλότυχος ἀλλὰ καλύτερος, ἀσπρογένης, ἀσπρογέρακας, ἀσπρόχωμα ἀλλ' ἀσπρύτερος κλπ. Τὴν αἰτίαν τοῦ παραδόξου ἐκ πρώτης ὄψεως φαινομένου τούτου διδάσκει ἡ γλωσσικὴ ἐπιστήμη ἀποδεικνύουσα ὅτι μεταξὺ πολλῶν παραθετικῶν εἰς -τερος -τατος σημασιολογικῶς συνδεομένων πρὸς ἄλληλα ὑπάρχει ἰσχυροτάτη ψυχολογικὴ σύνδεσις, τυπικὴ λεγομένη, ἥτις πολλάκις νικᾷ τὴν ὑλικήν, τὴν πάντα τὰ κινήματα μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς λέξεως τείνουσαν νὰ διατηρῇ ὁμοιόμορφα, ἑνιαῖα. Διὰ τοῦτο λέγομεν κοντοπίθαρος ἀλλὰ κοντύτερος, μακροπρόσωπος ἀλλὰ μακρύτερος, πρωτομάστορης ἀλλὰ πρωτύτερος, ἀρχομανὴς ἀλλ' ἀρχύτερα, μεγαλοκόπανος ἀλλὰ μεγαλύτερος κττ. Διὰ τὴν τυπικὴν ταύτην σύνδεσιν τῶν ὁμοίων τύπων εἰς ἓν σύστημα συμβαίνει πολλάκις κατὰ λόγον τῆς παραγωγικῆς καταλήξεως τὸ θέμα τῶν λέξεων νὰ ποικίλληται· πρβλ.

ἄστυ ἀλλ' ἀστεῖος ἀστικὸς ἀστίτης, προάστιον. βασιλεύτερος, βασίλειος. βασιλείδης βασιλείδια βασιλικὸς κλπ.

Κατὰ ταῦτα γράφομεν ὀρθῶς σκυλλ-ίτικος ξυλ-ίτικος, αἱματ-ίτικος κλπ. διότι ὑπολαμβάνομεν ὅτι τὸ -ιτικος τοῦτο ὡρμήθη ἀπὸ ὀνομάτων ληγόντων εἰς -ίτης, χωραΐτης-χωραΐτικος, Μοραΐτης-Μοραΐτικος κλπ., ἀλλὰ σκυλλ-ύτερος κατὰ τὰ λοιπὰ εἰς -ύτερος καὶ περαιτέρω σκυλλ-ήσιος, διότι τὸ -ησιος τοῦτο θεωροῦμεν ὅτι προῆλθεν ἐκ τοῦ Λατ. ensis, διὸ λέγομεν τραγήσιος, χοιρήσιος, γυναικήσιος, σκυλλήσιος, μακεδονήσι κλπ. Ἡ γραφὴ πάντων τούτων διὰ τοῦ ι, ὅπως γράφει ὁ κ. Β., εἶναι ἀτοπωτάτη.

Ἐὰν δέ τις τέλος λάβῃ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ ἐπέδωκε τοῦτο μὲν σφόδρα τὸ ο ἐν τῇ συναρμογῇ τῶν συνθέτων, τοῦτο δὲ ὁ σχηματισμὸς συγκριτικῶν εἰς -ύτερος (καὶ θετικῶν εἰς -ὺς -ιὰ -ὺ ἰδὲ ΜΝΕ Ε΄ σ. 581 κέξ.), τότε νοεῖ πόσον ἄτοπος εἶναι ἡ τοῦ κ. Β. διδασκαλία.

« Ἀλλ' ἂς ἐξετάσωμεν, ἐξακολουθεῖ, καὶ τὴν συνεκδρομὴν τούτων, ἥτις πάντοτε φαίνεται ἄτοπος προκειμένου περὶ τῆς λέξεως ταύτης. Διότι πῶς εἶνε δυνατὸν τὸ καλλίτερος παρὰ τὸ καλὸς τὸ πάγκοινον καὶ πασίγνωστον νῦν ἐν παντὶ καιρῷ καὶ χρόνῳ καὶ τόπῳ λεγόμενον περὶ παντὸς πράγματος καὶ προσώπου εἰς τὸ εἶδος του καλοῦ κατὰ τὴν εὐρυτάτην ἔννοιαν τῆς λέξεως, νὰ συνεκδράμῃ πρὸς τὸ ἱκανῶς ἄγνωστον βραδύτερος, βαρύτερος, δασύτερος κλπ.;» Καὶ τούτων πάλιν τῶν πολλῶν καὶ μετὰ ῥητορικῆς δεινότητος ἐκπεφρασμένων ὁ ὀλίγος νοῦς εἶναι τὸ ἁπλοῦν τόδε: τὰ πολύχρηστα δὲν ῥυθμίζονται κατὰ τὰ σπάνια, καὶ δὴ τὸ πολύχρηστον καλὸς δὲν ἠδύνατο νὰ ῥυθμισθῇ κατὰ τὰ ἱκανῶς ἄγνωστα βραδύτερος βαρύτερος κλπ. Εἶναι λυπηρὸν ὅτι ὁ κ. Β. δὲν προσέχει, ὡς ὀφείλει, ὅταν γράφῃ. Ἄλλοτε μὲν λέγει «ὡσεὶ ἡ ἄρουρα ἦτο μέτρον γῆς», ἄλλοτε προσάγει προκειμένου περὶ τῶν γονεωνυμικῶν εἰς -ιδεὺς ὀνομάτων παραδείγματα, οἷον Ναυτεύς, Στοιχαδεύς, ἄλλοτε διατείνεται ὅτι ἡ φράσις μιᾶς ζευγαρεᾶς χωράφι σημαίνει τὸ αὐτὸ ὃ καὶ ἡ φράσις ἑνὸς ζευγαριοῦ χωράφια, ἄλλοτε πάλιν τὸ πῶμα ἐκ τοῦ πώειμα -πωειμένος-πωμένος, εἶπα, εἰπωμένος ἐκλαμ-

6άνει ὡς παράγωγον ἐκ τοῦ πίνω, καίτοι τοῦτο κεῖται παρὰ τὸ εἶπα εἰπωμένος κλπ. Καὶ τώρα ἀπορῶ τί θὰ ἀπήντα, ἂν ἠρωτᾶτο, πῶς συνέβη ὥστε παρὰ τὸ πασίχρηστον καὶ πασίγνωστον μεγάλος καὶ κακός, τὰ λεγόμενα κλπ. κλπ. ἐσχηματίσθη συγκριτικὸν μεγαλύτερος, κακύτερος, ἢ παρὰ τὸ ἄσπρος, μαῦρος κλπ. ἀσπρύτερος, μαυρύτερος κλπ.;

Ἡ ἀπάντησις εἰς τὰ παράδοξα κατὰ πρῶτον φαινόμενα ταῦτα ἐδόθη ἀνωτέρω, δειχθέντος ὅτι πολλὰ ὁμοίαν πως σημασίαν ἔχοντα παραθετικὰ εἰς -τερος συνδέονται ψυχολογικῶς μετ' ἀλλήλων διὰ τὸν τύπον τοῦτον καὶ τὴν σημασίαν αὐτῶν πολὺ στενώτερον ἢ μετὰ τῶν οἰκείων θετικῶν. Σημειωτέον δὲ ὅτι δὲν εἶναι μόνα τὰ βαρύτερος, βραδύτερος δασύτερος, ἃ ἀναγράφει ὁ κ. Β., ἀλλὰ καὶ ἄλλα καὶ ταῦτα πολὺ εὐχρηστότερα καὶ σπουδαιότερα παρασιωπώμενα ὑπ' αὐτοῦ, καίπερ μνημονευόμενα ὑπ' ἐμοῦ, οἷον γλυκύτερος, παχύτερος, πλατύτερος κλπ. καθ' ἃ ἀπὸ τοῦ μέσου αἰῶνος ἐλέχθη καὶ μακρύτερος καὶ μακρύς, ἔπειτα ἀρύτερος, φαρδύτερος κλπ. Τὸ παχύτερο ἀρνί, τὸ γλυκύτερο πρᾶγμα, ὁ πλατύτερος δρόμος, τὸ πλατύτερο φόρεμα, τὸ μακρύτερο δοκάρι κττ. εἶναι βεβαίως καλύτερα. Διὰ τοῦτο δὲ ἐλέχθη καὶ ἐμορφύτερος, γεματύτερος, γρηγορύτερος, μεγαλύτερος, σωστύτερος, ἀσπρύτερος, πρωτύτερος, ἀρχύτερος, ἐλαφρύτερος κττ. Τούτων τὰ πολλά, δηλωτικὰ πλεονεκτημάτων ὄντα, συνδέονται μετὰ τοῦ καλύτερος εἰς ἓν σύστημα καὶ ῥυθμίζονται ὁμοιομόρφως. Ὁ κ. Β. διὰ τῆς μεθόδου τῆς ἀφαιρέσεως ὑπεξῄρεσε ταῦτα, ἀφῆκε δὲ τρία μόνον, τὸ βαρύτερος, βραδύτερος, δασύτερος, ἵνα δύνηται νὰ κηρύττῃ αὐτὰ ἀνίκανα νὰ ἑλκύσωσι τὸ συγκριτικὸν τοῦ καλός, καλύτερος. Οὕτω συζητεῖ!

«Καὶ ἄλλως, ἐπιφέρει, δὲν εἶναι πολὺ λογικὸν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ λέξις ἅπαξ λεχθεῖσα δὲν ἐπανελήφθη πλέον, ἐξαφανισθεῖσα δὲ ἀνεπιστρεπτεὶ ἀνεφάνη κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους». Κατὰ πρῶτον κρίνω ἀξίαν ἰδίας σημειώσεως τὴν ἀλογίαν τῆς φράσεως «ἐξαφανισθεῖσα ἀνεπιστρεπτεὶ ἀνεφάνη κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους». Δὲν δύναται νὰ συλλογισθῇ ὁ κ. Β. ὅτι τὰ ἀνεπιστρεπτεί, ὡς λέγει, ἐξαφανισθέντα δὲν δύνανται νὰ ἀναφανῶσι βραδύτερον, καὶ ὅτι ὅσα πάλιν ἀναφαίνονται μετέπειτα, δὲν δύ-

νανται νὰ ἔχωσιν ἐξαφανισθῆ ἀνεπιστρεπτεί; Μετὰ ταῦτα ἐρωτῶ αὐτόν: Τίς πείθει ἢ τίς ἐγγυᾶται ἡμῖν ὅτι εἶναι ἡ αὐτὴ λέξις; Ἡμεῖς λέγομεν ὅτι τὸ παρ' ἡμῖν καλύτερος ἐπλάσθη, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἀρχαίου καλλίτερος, ἐκ τοῦ καλὸς ὅπως ἐκ τοῦ χονδρὸς ἐπλάσθη τὸ χονδρύτερος, ἐκ τοῦ κακὸς τὸ κακύτερος, κττ. καὶ ὅτι ἡ φωνητικὴ αὐτοῦ ὁμοιότης πρὸς τὸ ἀρχαῖον εἶναι ὅλως τυχαία. Οὐχὶ δὲ χθὲς καὶ προχθὲς ἀλλὰ πρὸ τριάκοντα ὅλων ἐτῶν ἀπεδείχθη ὑπ' ἐμοῦ διὰ πολλῶν ὅτι τοιαῦται τυχαῖαι ὁμοιότητες τῆς νέας Ἑλληνικῆς πρὸς τὴν ἀρχαίαν καὶ τὰς διαλέκτους παρατηροῦνται πολλαί, ἀλλ' αὗται ἀπαραίτητος ἀνάγκη εἶναι νὰ χαρακτηρίζωνται ὡς τοιαῦται καὶ διαστέλλωνται ἀπὸ τῶν ὁμοίων ἀρχαίων, καὶ μὴ ἀπατῶσιν ἡμᾶς. Οὕτω λ.χ. λέγει ὁ Ὅμηρος ἄκουσεν, ναιετάω, τὰς ὑποτακτικὰς ἀμείψομεν ἀμείψετε κττ., τὴν προστακτικὴν φέρτε κττ. κττ., καὶ ἡμεῖς λέγομεν ὁμοίως ἄκουσεν, χαιρετάω, νὰ σπάσετε, φέρτε κττ., ἀλλὰ συνδέονται ἱστορικῶς τὰ ἡμέτερα πρὸς τὰ ἀρχαῖα; Οὐχί. Ταὶς ἄλλαις, ταὶς δίκαις ἔλεγον οἱ Αἰολεῖς τῆς Λέσβου, καὶ οἱ ἀνθρώποι, οἱ ἀγγέλοι κττ. ἔλεγον οἱ Δωριεῖς· ὁμοίως λέγομεν καὶ ἡμεῖς, ἀλλὰ συνδέονται τὰ ἡμέτερα πρὸς τὰ τῶν διαλέκτων ἐκείνων; Οὐχί! Καὶ ὑπερέτης, ὑπερετῶ καὶ ἀργάτης καὶ πύργο κττ. εὑρέθησαν ἐν παπύροις καὶ μτγν. ἐπιγραφαῖς, ἀλλὰ συνδέονται τὰ ἡμέτερα ὅμοια ἱστορικῶς πρὸς ἐκεῖνα ἢ ἀνεπτύχθησαν πολὺ βραδύτερον ὅλως ἀνεξαρτήτως αὐτῶν; (πρβλ. καὶ ΜΝΕ Β΄ 332 - 3).

Ταῦτα πάντα ἐδιδάχθησαν, ὡς εἶπον, πρὸ πολλοῦ καὶ εἶναι σήμερον τῆς ἐπιστήμης κτῆμα ἀδιαφιλονίκητον· ἔδει ἄρα νὰ μὴ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπαναλαμβάνωνται. Ἀλλ' ἰδοὺ ὁ κ. Β ἀκόμη καὶ τώρα ἐξακολουθεῖ νὰ φρονῇ ἀρχαϊκά. ὅτι τὸ ἐν Ἠλειακῇ ἐπιγραφῇ ἀναγνωσθὲν καλλίτερος καὶ ἐσώθη μυστηριωδῶς καὶ διεδόθη ἀνερμηνεύτως ἀν' Ἑλλάδα καὶ μέσον Ἄργος, καίτοι οὐδὲν ἄλλο χαρακτηριστικὸν τῆς διαλέκτου ταύτης παρετηρήθη οὔτε ἐν τῇ Κοινῇ οὔτε ἐν τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ.

Καὶ ὁ Σόλων εἶπε καλλοσύνη, ἀλλὰ τὸ παρ' ἡμῖν λεγόμενον καλωσύνη, ἐξ οὗ καλωσυνεύω (πρβλ. κακωσύνη κακωσυνεύω) καλωσυνᾶτος, καλωσυνάδα κλπ. δὲν κατάγεται ἐξ ἐκείνου, ὅπως μαρτυρεῖ τὸ ἐν Κύπρῳ ἐκφωνούμενον καλωσύνη. Οὕτως

ἀναγράφει τὴν λέξιν ὁ μακαρίτης Ἀθαν. Σακελλάριος ἐν Κυπριακῶν Β΄ σ. 570, οὕτω δ' ἤκουσα καὶ ἐγὼ παρὰ τοῦ κ. Ἰω. Χατζησάββα Κυπρίου. Δὲν δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι τὸ διπλοῦν λλ ἐν τῇ λέξει ταύτῃ ἡπλοποιήθη· πρῶτον διότι, καθὰ ὁ φίλος ταῖς Μούσαις καὶ ἐμοὶ κ. Σῖμος Μενάρδος διαρρήδην ἐν τῇ Ἀθηνᾷ Τόμ. Ϛ΄ σ. 169 ἐδίδαξεν, τὸ διπλοῦν σύμφωνον τότε μόνον ἡπλοποιήθη ἐν τῇ Κυπρίᾳ διαλέκτῳ, ὅτε μετ' αὐτὸ εἵπετο καὶ ἄλλο σύμφωνον, οἷον ἐκκλησιὰ-ἐκλησιά, καὶ δεύτερον διότι αὐτόθι ἐκφωνεῖται σαφέστατα τὸ κάλλος. τὰ κάλλη καὶ τὸ συγκριτικὸν κάλλιως, κάλλιον καὶ καλλιότερος· κατὰ ταῦτα δὲ τὰ δύο ἀρχαιότερα συγκριτικὰ τὰ μετὰ διπλοῦ λλ ἐκφωνούμενα ἐκανονίσθη καὶ τὸ νεώτερον καλλύτερος ἢ μᾶλλον καλλύττερος, ὅπως ἐγὼ ἤκουσα παρὰ τοῦ εἰρημένου Κυπρίου σαφέστατα προφερόμενον.

«Ἀλλὰ καὶ ἀποδειχθείς, ἐξακολουθεῖ, ὁ δισχυρισμὸς οὗτος τοῦ Χ. (ὅτι δηλ. ἡ ἀρχαία λέξις καλλίτερος ἀπώλετο, ἐπλάσθη δὲ νέον ἀπὸ τοῦ καλὸς συγκριτικὸν) οὐδὲν ὠφελεῖ, διότι πάλιν τὸ καλλίτερος πρέπει νὰ γραφῇ διὰ δύο λ καὶ ι. Ὁ Δουκάγγιος καὶ ὁ Σομαβέρας ἀναγράφουσι τὴν λέξιν . . . Καὶ ἂν δὲ ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ λέξις περιῆλθεν ἐν τῷ μεταξὺ εἰς ἀχρηστίαν καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ζωὴν μόνον ἐν νεωτέροις χρόνοις, κανονισθεῖσα κατὰ τὰ ὅμοια, πάλιν οἱ πρῶτοι εἰπόντες καλλί-τερος θὰ ἔγγραφον τὸ καλλι-, ὅπως καὶ τὰ ἄλλα καλλι-, ἐν τῷ καλλιγράφος. Οὐδόλως δὲ θὰ ἀνελογίζοντο τὸ βαρύ-τερος καὶ τὸ **βραδύτερος** καὶ τὰ ὅμοια, ἵνα γράψωσι τὸ καλλίτερος, οὐδὲ θὰ ἔγγραφον ἀρχί-τερα ἄλλως ἢ ἀναλογιζόμενοι τὰς ἀπὸ τοῦ ἀρχι- ἀρχομένας λέξεις . . ». Ὥστε κατὰ τὴν παράδοξον διδασκαλίαν ταύτην ἡμεῖς μέλλοντες τοῦ λοιποῦ νὰ ὁρίσωμεν τὴν ὀρθογραφίαν λέξεώς τινος τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης, ὀφείλομεν οὐχὶ νὰ δείξωμεν πῶς νοοῦμεν τὴν γένεσιν καὶ δὴ καὶ τὴν γραφὴν αὐτῆς, ἀλλὰ νὰ παρατηρήσωμεν πῶς ἔγραφον ταύτην οἱ πρὸ ἡμῶν, ἔστω καὶ ἂν οὗτοι συνέχεον ὁμοίως ἡμῖν τοὺς φθόγγους ι, ει η, οι, υ, ο καὶ ω, αι καὶ ε, ᾳ ῃ ῳ καὶ α η ω κττ. Τοτε λοιπὸν γραπτέον σπήτι, διότι οὕτω συνήθως ἔγραφον οἱ μεσαιωνικοὶ πατέρες ἡμῶν, τώρα οὐχὶ τώρᾳ, καίτοι ἀναντίλεκτος ἐγένετο ἡ ἐκ τοῦ τῇ ὥρᾳ παραγωγὴ αὐτοῦ, αὐγατάω

οὐχὶ ἀβγατάω παρὰ τὸ ἀναντιλέκτως ἀποδειχθὲν ἔτυμον αὐτοῦ κλπ. Εἶναι δὲ ἀξία σημειώσεως καὶ ἡ φράσις τοῦ κ. Β. «ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ λ. περιῆλθεν ἐν τῷ μεταξὺ εἰς ἀχρηστίαν καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ζωὴν κλπ.». Δὲν δύναται δηλ. νὰ σκεφθῇ καὶ φαντασθῇ τὰ πράγματα πῶς ἔγιναν. Δὲν ἀληθεύει ὅτι ἡ δημώδης αὕτη λέξις περιπεσοῦσα εἰς ἀχρηστίαν ἐπανῆλθεν (ὅπως λ.χ. πάμπολλαι λέξεις τοῦ γραπτοῦ ἡμῶν λόγου), ἀλλ' ὅτι ἐπλάσθη νέον συγκριτικὸν ἀπὸ τοῦ θετικοῦ καλὸς παρὰ τὸ ἀρχαιόθεν παραδοθὲν κάλλιον, ὅπως ἐπλάσθη καὶ τὸ ὑπερθετικὸν καλώτατος ἀντὶ τοῦ κάλλιστος, καὶ ὅπως τὸ καλωσύνη ἀντὶ τοῦ ἀρχαίου καλλοσύνη.

Ἔτι παραδοξοτέρα ἐξελέγχεται ἡ ἀκόλουθος ἀντίρρησις «Ἡ πρὸς τὸ βαρύτερος καὶ τὰ ὅμοια συνεκδρομὴ τοῦ καλλίτερος ἐκτὸς τῶν ἄλλων δυσκολιῶν ἃς συνεπάγεται εἶναι καὶ ἀκατανόητος, διότι μέχρι τῆς σήμερον εἰς οὐδενὸς τὸν νοῦν ἐπῆλθεν, οὐδεὶς πλὴν τοῦ Χ. οὐδ' ἐφαντάσθη αὐτήν.» Βλέπετε λογικὴν καὶ ἐπιχειρήματα; Λοιπὸν ὅ,τι δὲν ἐπῆλθε μέχρι τοῦδε εἰς τὸν νοῦν τινος, εἶναι ἀκατανόητον! Καὶ ἡ ἀλήθεια γνώμης ἢ θεωρίας τινὸς ἐξαρτᾶται, οὐχὶ ἐκ τῆς λογικῆς αὐτῆς σχέσεως πρὸς ἄλλας, οὐχὶ ἐκ τῶν φαινομένων ἃ ἑρμηνεύει, ἀλλ' ἐκ τούτου, ἂν πρότερον ἐπῆλθεν ἢ μὴ εἰς τὸν νοῦν καὶ ἄλλου! Διὰ τοιούτων συλλογισμῶν ἐπιχειρεῖ νὰ συζητῇ καὶ ἀναιρῇ ἐπιστημονικὰς γνώμας ὁ κ. Β.!

Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ διδακτικῆς ἀπόψεως, λέγει, δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ διδάσκηται, ὅτι τὸ καλλίτερος ἐν μὲν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις ἐλέχθη καὶ ἐκανονίσθη κατὰ τὰς ἀπειραρίθμους ἀπὸ καλλι ἀρχομένας λέξεις, ἐν δὲ τοῖς νεωτέροις συνεκδραμὸν πρὸς τὰ βαρύτερος, βραδύτερος κλπ. πρέπει νὰ γράφηται δι' ἑνὸς **λ** καὶ **υ**». Ὁμολογῶ ὅτι δὲν δύναμαι νὰ νοήσω, διατί δὲν εἶναι διδακτικῶς ὀρθὸν νὰ λέγηται περὶ ἑκατέρου ἡ ἀλήθεια, ἀλλὰ νὰ συμφύρωνται τὰ διαφορώτατα καὶ νὰ παρέχηται εἰς πάντα μία ψευδὴς ἑρμηνεία. Ἡμεῖς βλέπομεν ὅτι τὸ πάλαι τὸ καλλι- ἐλαμβάνετο ἐν συνθέσει καὶ ἦτο πολύχρηστον, σήμερον δὲ λαμβάνεται τὸ καλο- καὶ εἶναι μυριόλεκτον, τὸ δὲ καλλι- μόνον ἐν ὀλίγοις καθόλου εἰπεῖν σῴζεται ὡς τεταριχευμένον, οὐχὶ ὡς ζῶν στοιχεῖον. Καὶ ἂν ἄρα ὑπῆρχεν ἀείποτε ἄμεσος σχέσις μεταξὺ τοῦ α' συνθετικοῦ τῶν λέξεων καὶ τοῦ θέματος

τῶν παραθετικῶν, ὅπερ ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, δὲν ἀληθεύει πάντοτε, πάλιν τὰ πράγματα διαφέρουσι (καλλι- καλο-), ὥστε ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐπιβάλλεται μία μόνη ἑρμηνεία τούτων καὶ δὴ οὐδὲ γραφή. Ὁ κ. Β. δὲν δύναται νὰ διαστέλλῃ τὰ νέα τῶν ἀρχαίων, διὸ λέγει «**Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἔχει ὡς βάσιν τὸ καλλι ..**». Καὶ ὅμως κινεῖται! καὶ ὅμως ἐπιχειρεῖ νὰ διαλαμβάνῃ περὶ τοιούτων πραγμάτων!!

«Περιττὸν δὲ καὶ νὰ εἴπω, ἐπιφέρει ἐν τέλει, ὅτι ὁ κ. Χ. διὰ τῆς διπλῆς ταύτης γραφῆς εἰσάγει χάσμα μεταξὺ τῆς νεωτέρας καὶ τῆς παλαιοτέρας ὀρθογραφίας, ὅπερ χάσμα πάντως εἶνε κακὴ ἀρχή» Κάλλιστα, ἀλλ' ὅπως ὁ κ. Β. γράφει εἶνε καὶ οὐχὶ εἶναι, διότι τοῦτο εἶναι νεωτέρα λέξις καὶ δὲν ταυτίζεται πρὸς τὸ ἀρχαῖον εἶναι, ὅπως γράφομεν καλωσύνη, διότι εἶναι νέα λέξις, διάφορος τοῦ ἀρχαίου καλλοσύνη, οὕτω γράφω καὶ ἐγὼ καλύτερος, διότι δὲν πείθομαι ὅτι τὸ ἡμέτερον ταυτίζεται τῷ Ἠλειακῷ καλλίτερος, ἀλλ' ὅτι ἐπλάσθη βραδύτερον ὅλως ἀνεξαρτήτως ἐκείνου, ὅτε ἐλέχθη καὶ τὸ μεγαλύτερος, χονδρύτερος, σωστύτερος, ἐμορφύτερος, κακύτερος κλπ.

Κατὰ ταῦτα, ἀφοῦ ὁ κ. Β. δὲν ἀπέδειξεν ὅτι τὸ διαλεκτικὸν καλλίτερος διεσώθη, οὐδὲ ἐτόλμησε κἂν νὰ ὑποστηρίξῃ αὐτὸ ῥητῶς, καὶ ἀφοῦ ἀπεδείχθη πλημμελὲς τὸ λεγόμενον ὑπ' αὐτοῦ ὅτι τὸ πρῶτον συνθετικὸν στοιχεῖον τῶν λέξεων παραλαμβάνεται πάντοτε εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν συγκριτικῶν, καὶ ἀφοῦ τὰ ἄλλα ἐπιχειρήματα αὐτοῦ περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἔγραφον οἱ παλαιότεροι τὴν λέξιν ταύτην, περὶ τοῦ ὅτι ἡ ἑρμηνεία αὕτη δὲν ἐπῆλθεν εἰς τὸν νοῦν ἄλλου τινὸς κττ. οὐδὲ τριχὸς ἄξια ἐξελέγχονται, τότε δῆλον πᾶσιν ὅτι ἡ ἱστορική, ἡ ἀληθὴς γραφὴ τούτου τε καὶ τῶν ἄλλων νέων παραθετικῶν εἰς iteros (πλὴν τοῦ ἐνωρίτερα) οὐδεμία ἄλλη δύναται νὰ εἶναι ἢ ἡ ἀπὸ τοῦ 1887 τὸ πρῶτον ἐν τῇ Πεντηκονταετηρίδι τοῦ Πανεπιστημίου ὑπ' ἐμοῦ ἀποδειχθεῖσα διὰ τοῦ υ.

Γ. Ν. Χ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΤΩΝ ΠΡΟΘΕΣΕΩΝ
ΕΝ ΤΩ ΛΟΓΩ ΕΜΦΑΝΙΣΕΩΣ ΚΑΙ ΧΡΗΣΕΩΣ

Τὸ μέγα καὶ περισπούδαστον τοῦ Κυνήρου καὶ Γερθίου(1) ἔργον, τὸ περὶ τῆς Ἑλληνικῆς συντάξεως, ἐν τῷ Δ' κεφαλαίῳ πραγματεύεται καὶ περὶ τῶν προθέσεων(2)· ἀλλὰ τὸ ἄλλως πληρέστατον τοῦτο πόνημα ἐν τῷ μέρει τούτῳ καθ' ἡμᾶς παρέχει κενόν τι· διότι ἐξετάζει τὴν ἐν συντάξει μόνον τῶν προθέσεων χρῆσιν, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν ἐν συνθέσει· τὸ κενὸν δὲ τοῦτο σκοπεῖ νὰ πληρώσῃ ἡ παροῦσα ἡμῶν πραγματεία. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀκριβὴς πασῶν τῶν προθέσεων ἐν σενθέσει ἐξέτασις μακροτάτη ἀποβήσεται, τὸ ἐμὸν θέμα περιορίζεται τό γε νῦν ἔχον εἰς τὴν τῶν δύο μόνον προθέσεων ἤτοι τῆς ἀπὸ καὶ τῆς ἐκ ἐν συνθέσει πραγματείαν. Ἀλλὰ πρὶν εἰς τὸ ἐμὸν θέμα εἰσέλθω, οὐκ ἀπὸ σκοποῦ φαίνεταί μοι, ἵνα ὀλίγα τινὰ περὶ τῆς πρώτης τῶν προθέσεων ἐν τῷ λόγῳ ἐμφανίσεως καὶ χρήσεως προτάξω.

Κατά τινα τεκμήρια, ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ Ὁμήρου ἔτι περιλειπόμενα, ἦν ποτε χρόνος, ὅτε τὴν τοπικὴν τοῦ οὐσιαστικοῦ πρὸς τὸ ῥῆμα σχέσιν ἐξέφραζον αἱ πτώσεις μόναι, ἄνευ προθέσεων δῆλον ὅτι· διότι παρὰ τῷ ποιητῇ ἀναγινώσκομεν τοιαύτας τινὰς ἀπροθέτους φράσεις

ἦλθε δώματα — ἔβη νεώς — εὗδε Γαργάρῳ (3).

Ἀλλὰ πρὸς σαφεστέραν τῆς τοπικῆς ταύτης τῶν πτώσεων σχέσεως ἔκφρασιν προσετέθησαν εἶτα καὶ ἐπιρρήματα· οὕτω δὲ αἱ προηγούμεναι φράσεις ἐγένοντο

ἦλθε δώματα πρὸς — ἔβη νεὼς ἄπο — εὗδε Γαργάρῳ ἄνα.

Σὺν τῷ χρόνῳ δ' ὅμως προϊόντι τὸ ἐπίρρημα ἔρχεται εἰς στενωτέραν σχέσιν ἢ μετὰ τοῦ ῥήματος, μεθ' οὗ καὶ συντίθεται εἰς μίαν λέξιν· π. χ. ἀπέβη νεώς, ἢ μετὰ τῆς τοῦ οὐσιαστικοῦ πτώσεως, ὅτε καὶ προτάσσεται αὐτῆς· π. χ. ἔβη ἀπὸ νεώς· ἤδη δὲ τὸ ἐπίρρημα

(1) Ausführl. Gramm. der Griech. Sprache· dritte Auflage.

(2) Ἐκ τῆς σελ. 448-555.

(3) Πρβλ. Kühn. Gerth § 416,4. 421,1. 426,1.

*

ἐκεῖνο ἀπαραίτητον τῆς πτώσεως στήριγμα κατέστη καὶ τρόπον τινὰ ἀναγκαῖον συμπλήρωμα. Οὕτω δὲ τὸ ἐπίρρημα, δηλοῦν ἤδη οὐ μόνον τοπικὴν σχέσιν, ἀλλὰ καὶ χρονικὴν καὶ τροπικήν (1), ἐγένετο πρόθεσις· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἡ καλουμένη τμῆσις (2), ἥτις παρὰ τῷ Ὁμήρῳ συχνὴ ἀπαντᾷ, λείψανον φαίνεται τῆς αὐτοτελοῦς, ἤτοι τῆς ἐπιρρηματικῆς τῶν προθέσεων χρήσεως.

Ἐν τῇ συνθέσει ἡ πρόθεσις δύο τινὰ σημαίνει (3)· α΄ ἐξαίρει τὴν τοῦ ἁπλοῦ ἔννοιαν, ὅτε ὁμοιάζει πρὸς ἐλαφρὸν χρωματισμὸν προστιθέμενον ἐπὶ τοῦ σκιαγραφήματος ἢ τοῦ δι' ἁπλῶν γραμμῶν σχεδιάσματος· π.χ. χωρίζω - διαχωρίζω, ὑψῶ - ἀνυψῶ. β΄. Τροπολογεῖ διαφοροτρόπως τὴν τοῦ ἁπλοῦ ἔννοιαν γενικὴν οὖσαν· ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τὸ μὲν ἁπλοῦν ὁμοιάζει πρὸς μαλακὴν ζύμην, ἡ δὲ πρόθεσις πρὸς σφραγῖδα ποικιλοτρόπως τυποῦσαν καὶ διαμορφοῦσαν τὴν τοῦ ἁπλοῦ ἔννοιαν π.χ. ἀνάγω - κατάγω - εἰσάγω - ἐνάγω - ἐξάγω - ἀπάγω - προσάγω - διάγω - μετάγω - συνάγω - παράγω - περιάγω προάγω - ὑπάγω.

Μάλιστα δὲ δύναται καὶ εἰς τοὐναντίον τὴν τοῦ ἁπλοῦ ἔννοιαν νὰ περιαγάγῃ· π.χ. ζεύγνυμι - ἀποζεύγνυμι, γομφῶ - ἀπογομφῶ.

Δυνατὸν δὲ καὶ δύο καὶ τρεῖς προθέσεις νὰ συντεθῶσιν, ὅτε οὐδεμία τούτων ἀργή ἐστιν, ἀλλ' ἑκάστη ἰδίαν ἔννοιαν ἐμφαίνει (4)· πρβλ. σμῶδιξ ἐξυπανέστη (5), ἔνθα ἡ μὲν ὑπὸ τὸ κάτωθεν δηλοῖ, ἡ δὲ ἀνὰ τὴν πρὸς τὰ ἄνω ὄγκωσιν καὶ ἡ ἐκ τέλος ἐπισημαίνει ὅτι τὸ ὄγκωμα ἐκεῖνο οὕτως ἐξήρθη, ὥστε νὰ φαίνηται ἐξέχον· πρβλ. ὕδωρ καλὸν ὑπεκπρορρέει.

(1) Αἱ προθέσεις τὸ πρῶτον ἐδήλουν τοπικὴν σχέσιν· π. χ. πρὸ τῶν πυλῶν ἔστη· ἐκ τῆς τοπικῆς δὲ προῆλθεν ἡ χρονική· π.χ. πρὸ ἡμέρας ἀπῆλθεν· εἶτα παρήχθη ἡ τροπικὴ οὐ μόνον τρόπον δηλοῦσα, ἀλλὰ καὶ ὄργανον, αἴτιον κλπ. π. χ. ἀπὸ πόλεως ἐλθεῖν· οἱ ἀφ' Ἡρακλέους ὄντες· ἀφ' ἡλίου ἀνίσχοντος πίνειν· ἀπὸ κέδρου σκεῦος· ἀπὸ σάλπιγγος ὁρμῆσαι· ἀπὸ λῃστείας ζῆν· ἀπὸ κυάμου καθιστάναι τὰς ἀρχάς· ἀπὸ τοῦ τολμήματος ἐπῃνέθη· ἐπράχθη ἀπ' αὐτῶν οὐδὲν ἀξιόλογον Θουκ. Α΄ 17· ἄλλαι δὲ γνῶμαι ἀφ' ἑκάστων ἐλέγοντο, Γ΄ 36.

(2) ...οὓς (ἵππους) ποτ' ἀπ' Αἰνείαν ἑλόμην. Ἰλιάδος Θ, 108. ἀπὸ λοιγὸν ἀμῦναι. Α, 67. ἐνάριζον ἀπ' ἔντεα. Μ, 196. νύμφη δὲ τίθει παρα πᾶσαν ἐδωδήν. ε, 196.

(3) Πρβλ. Ἀσωπίου Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν Ἑλλ. σύνταξιν σ. 633,634.

(4) Ἰλιάδ. Β, 266.

(5) Ἰστέον γὰρ ὅτι οὐδαμοῦ στοιβὴν προθέσεων μάτην οὕτω τίθησιν ὁ ποιητής, ἀλλ' ἑκάστη τῶν συγκειμένων σημαίνει τι. Εὐστάθιος αὐτόθι.

ΑΙ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ ΕΝ ΣΥΝΘΕΣΕΙ

Αἱ προθέσεις ἐν τῇ συνθέσει

Α΄. Διατηροῦσι τὴν πρώτην αὐτῶν ἰδιότητα ἤτοι τὴν ἐπιρρηματικήν, ὅτε καὶ οὐδεμίαν ῥοπὴν ἐπὶ τὴν σύνταξιν ἔχουσιν, ἀλλὰ τὸ σύνθετον συντάσσεται ὡσπερεὶ ἁπλοῦν ἦτο· π. χ. συνάγω τὸν στρατὸν = ἄγω τὸν στρατὸν ὁμόσε, ὅλον ὁμοῦ, εἰς τὸ αὐτὸ μέρος· — συνορῶ τὸ πεδίον = ὁρῶ ὅλον ὁμοῦ, δι' ἑνὸς βλέμματος, διὰ μιᾶς· — συμπείθω τινὰ = πείθω τινὰ διὰ πάντων ἅμα τῶν ἐπιχειρημάτων, διὰ πασῶν ἅμα τῶν δυνάμεων, τελείως· — συντέμνω τι = τέμνων συνάγω τι, βραχύνω τὸν ὄγκον αὐτοῦ· — συντείνω = τείνω πάσῃ δυνάμει, ἰσχυρῶς, τελείως· πρβλ. σύντονος· — καταδέομαί τινος = σφόδρα, ἐπιμόνως δέομαι· — προσδέομαί τινος = προσέτι δέομαι.

Πολλάκις ἡ πρόθεσις ἐν τῇ ἐπιρρηματικῇ αὐτῆς ἐννοίᾳ ἁπλῶς σαφεστέραν παριστᾷ τὴν τοῦ ἁπλοῦ ἔννοιαν π. χ. χωρίζω — διαχωρίζω τι, κρίνω — διακρίνω τι, ὑψῶ — ἀνυψῶ, ὀρθῶ — ἀνορθῶ, πτύσσω — συμπτύσσω, οἴγω — ἀνοίγω.

Β΄. Ἡ πρόθεσις ἐν τῇ συνθέσει ἐμφανίζει πως τὴν προθετικὴν αὐτῆς δύναμιν, καθ' ὅτι τὸ ῥῆμα τὸ μετ' αὐτῆς σύνθετον ἀπαιτεῖ πλαγίαν πτῶσιν, ἣν ἄλλως δὲν θὰ εἶχε· π. χ. συμπαίζω τινί, συνεργάζομαί τινι, καταγελῶ τινος.

Ἐν τῇ προθετικῇ δὲ συντάξει τῶν συνθέτων διακριτέον δύο περιπτώσεις.

α΄. Τὰ σύνθετα φυλάττουσι τὴν αὐτὴν πτῶσιν, ἣν θὰ εἶχεν ἡ πρόθεσις καὶ καθ' ἑαυτὴν οὖσα· π. χ. βοῶ κατά τινος — καταβοῶ τινος, παίζω σύν τινι — συμπαίζω τινί, εἰμὶ σύν τινι — σύνειμί τινι, κάθημαι παρά τινι — παρακάθημαί τινι, κεῖμαι πρός τινι — πρόσκειμαί τινι (1).

β΄. Τὰ σύνθετα μεταβάλλουσι τὴν πτῶσιν· π. χ. ἔρχομαι διὰ τῆς

(1) Ἀλλὰ σημειωτέον τὴν διαφοράν τινων· π. χ. χαίρω ἐπί τινι καὶ ἐπιχαίρω τινί, ἥδομαι ἐπί τινι καὶ ἐφήδομαί τινι, οὐχὶ ταὐτὸν σημαίνουσιν ἀεί· διότι τὰ σύνθετα ἐπιχαίρω, ἐφήδομαι λαμβάνονται ἐπὶ κακοῦ, ἐπὶ χαιρεκακίας· ἔρχομαι

χώρας, ἀλλὰ διέρχομαι τὴν χώραν· — ἔρχομαι ἐπί τινα, ἀλλὰ ἐπέρχομαί τινι· — στρατεύω ἐπί τινα, ἀλλὰ ἐπιστρατεύω τινί· — ἔρχομαι πρός τινα, ἀλλὰ προσέρχομαί τινι· — βαίνω διὰ τοῦ ποταμοῦ, ἀλλὰ διαβαίνω τὸν ποταμόν. — ὁ ποταμὸς ῥεῖ διὰ τῆς χώρας, ἀλλὰ διαρρεῖ τὴν χώραν.

Γʹ. Τὰ σύνθετα ἀπαιτοῦσι τὴν συντακτικὴν πτῶσιν οὔτε διὰ τὸ ῥῆμα, καθ' ἑαυτὸ λαμβανόμενον οὔτε διὰ τὴν πρόθεσιν μόνην, ἀλλὰ δυνάμει τῆς σημασίας τῆς ἐκ συναμφοτέρων προκυπτούσης· (σύνταξις κατὰ τὸ νοούμενον)· π. χ. ὁμιλῶ τινι, ἀλλὰ καθομιλῶ τινα (= τῇ ὁμιλίᾳ, συναναστροφῇ κατακτῶμαί τινα, ἐμαυτοῦ ποιοῦμαί τινα)(1)· — στρατηγῶ τινος, ἀλλὰ καταστρατηγῶ τινα (διὰ τῶν στρατηγημάτων καταβάλλω, νικῶ τινα), ἐπιχειρῶ τινι, ἀλλὰ κατεπιχειρῶ τινα· — ἐπᾴδω τινί, ἀλλὰ κατεπᾴδω τινά· — καταβοῶ τινα, κατακράζω τινά, καταχρῶμαί τινα (2).

Παρατηρητέον ἐν τῇ συνθέσει καὶ τάδε:

αʹ. Ἡ τοῦ συνθέτου πρόθεσις οὐχὶ σπανίως ἐπαναλαμβάνεται καὶ ἐν τῇ συντακτικῇ πτώσει· π. χ. ἀποσπῶμαί τινος καὶ ἀπό τινος, ἀπέχω τινὸς καὶ ἀπό τινος, ἀπολύομαί τινος καὶ ἀπό τινος· — ἐκτρέπομαί τινος καὶ ἔκ τινος, ἐκκλίνω τινὸς καὶ ἔκ τινος, ἐκλύομαί τινος καὶ ἔκ τινος· — ἐγγράφω τινὶ καὶ ἔν τινι· — ἐπίκειμαί τινι καὶ ἐπί τινι· — κατασκεδάννυμί τινος καὶ κατά τινός τι πρβλ. καὶ καταχέω καὶ καταντλῶ. — συμπράττω τινὶ καὶ σύν τινι· πρβλ. πρὸς τοῖς ἑαυτῶν καὶ τὰ τῶν ἄλλων προσαναλίσκειν, προσκτᾶσθαι, προσεξαμαρτάνειν πρός τινι· — ὑπεκάθηντο τῷ τείχει καὶ ὑπὸ τῷ τείχει.

Ἐνίοτε δ' ἐπαναλαμβάνεται μὲν ἡ αὐτὴ πρόθεσις, ἀλλὰ μεταβάλλεται ἡ συντακτικὴ πτῶσις τοῦ συνθέτου π. χ. προσέρχομαί τινι,

παρά τινα = πλησίον τινός· ἀλλὰ παρέρχομαί τινα = ἐρχόμενος ἀπολείπω τινα ὀπίσω μου πρβλ. *vorbei gehen*· ... πρβλ. ἄρχομαι ἀπό τινος καὶ ἀπάρχομαί τινος.

(1) Περὶ τῆς μεταβολῆς τῆς συντάξεως κατὰ τὴν ἐκ τῆς συνθέσεως προελθοῦσαν σημασίαν πρβλ. καὶ τὴν ἐμὴν πραγματείαν «Κρίσις τῆς ὑπὸ Σπ Μωραΐτου Πλατωνικῆς ἐκδόσεως» σελ. 35.

(2) Διακριτέον τὰ «καταβοῶ τινος καὶ καταβοῶ τινα, κατακράζω τινὸς καὶ κατακράζω τινά, καταληρῶ τινος καὶ καταληρῶ τι, καταχρῶμαί τινι καὶ καταχρῶμαί τινα, μεταλαμβάνω τινὸς καὶ μεταλαμβάνω τι, ἐκτρέπομαί τινος καὶ ἐκτρέπομαί τι, — ἐκκλίνω τινὸς καὶ ἐκκλίνω τι.

ἀλλὰ καὶ πρός τινα·—ἐπέρχομαί τινι, ἀλλὰ καὶ ἐπί τινα·—προσβάλλω τῷ τείχει, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ τεῖχος·—προσχωρῶ τινι, ἀλλὰ καὶ πρός τινα·—πάρειμί τινι, ἀλλὰ καὶ παρά τινα (1).

Ἐν ἄλλοις ἡ ἐν τῇ συντακτικῇ πτώσει ἐπανάληψις ἢ μὴ τῆς προθέσεως συνεπάγεται καὶ διαφορὰν σημασίας· π. χ.

ὑποδύομαι ὑπὸ τὴν ζεύγλην, εἰς τὴν θάλασσαν=δύομαι ὑπὸ....
ὑποδύομαι πόνον, ἀγῶνα, κίνδυνον=ἀναλαμβάνω·
ὑποδύομαι τὸν Δία, τὸν βασιλέα=παριστῶ.

β΄. Ἄλλοτε δ' αὖ ἀντὶ νὰ ἐπαναλαμβάνηται ἡ ἐν τῷ συνθέτῳ ῥ. πρόθεσις, τίθεται ἄλλη, συνώνυμός τις· π. χ. ἐκτρέπομαί τινος, ἔκ τινος, ἀπό τινος·—ἐκδέχομαί τι ἀπό τινος καὶ παρά τινος·—ἀποσπῶμαι τινος, ἀπό τινος καὶ παρά τινος καὶ ἔκ τινος·—ἀπαλλάττομαί τινος, ἀπό τινος καὶ ἔκ τινος (2)·—συμπράττω τινί, σύν τινι καὶ μετά τινος·—συνεκπέμπω τινά τινι καὶ μετά τινος (3).—ἐγγράφω τινί, ἔν τινι καὶ εἴς τι·—ἐμπίπτω τινί, ἔν τινι καὶ εἴς τι·—παραγίγνομαί τινι, ἔν τινι καὶ εἴς τι·—παραβάλλω τινί, πρός τι·—ἀναβαίνω τὸ ὄρος, εἰς τὸ ὄρος, ἐπὶ τὸ ὄρος.

Μετὰ τὴν βραχεῖαν ταύτην περὶ τῶν προθέσεων ἐν συνθέσει εἰσαγωγήν, εἰσέλθωμεν ἤδη εἰς τὸ θέμα ἡμῶν καὶ α΄ εἰς τὴν τῆς ἀπὸ ἰδίᾳ ἐξέτασιν.

Ὑποτύπωσις τῶν τῆς προθέσεως ΑΠΟ σημασιῶν.

Ἀλλὰ πρὶν ἐξετάσωμεν ἐν λεπτομερείᾳ τὰς διαφόρους τῆς προθέσεως ἀπὸ σημασίας, τὴν γένεσιν καὶ ἀλληλουχίαν τούτων, σκόπιμον νομίζομεν, ἵνα ὑποτυπώσωμεν διὰ βραχυτάτων πρός τίνας ἄλλας προθέσεις ἢ καὶ ἄλλας λέξεις συνωνυμεῖ καὶ πρὸς τίνας τούτων ἀντιθέτως ἔχει· ἢ καὶ πρὸς τίνας ἄλλοτε μὲν συνωνυμεῖ, ἄλλοτε δὲ ἀντιτίθεται· διότι ἐκ τῆς συνωνυμίας καὶ τῆς ἀντιθέσεως ταύτης μέλλει σαφέστερον νὰ δηλωθῇ ἡ σημασία τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος προθέσεως· καὶ

(1) Κατὰ τὴν τοῦ ἁπλοῦ δηλονότι σύνταξιν· ἔρχομαι πρός τινα, ἔρχομαι ἐπί τινα, στρατεύω ἐπί τινα.

(2) Πρβλ. πρὸς τούτοις καὶ τά: ἀπάγγελλε παρ' ἡμῶν·—ἀποδιδράσκω ἔκ τινος, ἀφορμήσας ἐκ τῆς νεώς.

(3) Πρβλ. συνεπιέναι τινι καὶ μετά τινος, συντάσσομαί τινι καὶ μετά τινος, συμπαίζω τινὶ καὶ μετά τινος. Ὅρα καὶ Χαριτωνίδου Ποικίλα Φιλολογ. σ. 140-141, 127, 857-8.

Α'. Ἴδωμεν πρὸς τίνας συνωνυμεῖ ἡ **ἀπό**·

ἀπὸ=πρός· π.χ. ἀπαρκτίας ἄνεμος καὶ προσάρκτιος τόπος(1).
ἀπὸ=παρά· π.χ. ἀποδέχομαι καὶ παραδέχομαί τινός τι, ἀπακμάζω καὶ παρακμάζω, ἀποτείνω καὶ παρατείνω, ἀποκινδυνεύω=παρακινδυνεύω(2), ἀπόχορδος=παράχορδος(3).
ἀπὸ=πρό· π.χ. ἀπομάμμη=προμάμμη (4).
ἀπὸ=μετά· π.χ. ἀπόδειπνον=μετάδειπνον, ἀπομορφοῦμαι=μεταμορφοῦμαι.
ἀπὸ=πάλιν π.χ. ἀπονοστῶ=παλιννοστῶ·
ἀπὸ=ἀνά· π. χ. ἡ θάλασσα ἐπέρχεται καὶ ἀπολείπει=ἀναχωρεῖ, παλιρροεῖ, παλισσυτεῖ, ἀναρροιβδεῖ(5)·
ἀπὸ=περί· π.χ. ἀπόβλεπτος=περίβλεπτος·
ἀπὸ=ἐπί· π χ. ἀπόλεκτος=ἐπίλεκτος, ἐπίτακτος, ἔφεδρος.
ἀπὸ=διά· π.χ. ἀπόλλυμι=διόλλυμι.
ἀπὸ=ἐκ π. χ ἀπόλλυμι=ἐξόλλυμι, ἀπεργάζομαι=ἐξεργάζομαι.
ἀπὸ=κατά· π.χ. ἀποκνῶ=κατοκνῶ·
ἀπὸ=σύν· π. χ. ἀποθρύπτω καὶ συγκλῶ·
ἀπὸ=ἀ (στερητ.) π.χ. ἀποκαίριος=ἄκαιρος ἀντίθ. καίριος, ἐπίκαιρος.
ἀπὸ=λιπο-· π.χ. ἀπογνώμων=λιπογνώμων·
ἀπὸ=φυγο-· π.χ. ἀπάνθρωπος=φυγάνθρωπος, μισάνθρωπος.

Ὑποτυπώσαντες ἤδη πρὸς τίνας ἄλλας προθέσεις ἢ καὶ ἄλλας λέξεις ἡ **ἀπὸ** συνωνυμεῖ, φέρε νῦν ἴδωμεν καὶ πρὸς τίνας ἀντιθέτως ἔχει·

Β'. Ἀντίκειται ἡ

ἀπὸ — πρός π.χ. ἀπέρχομαι ἀντίθ. προσέρχομαι; ἀπᾴδω — προσᾴδω(6) — ἀπαρτῶ — προσαρτῶ, ἀπομάζιος — προσμάσθιος·

(1) Κατὰ διάφορον ἀντίληψιν τίθεται ἡ ἀπὸ καὶ ἡ πρὸς ὧν ἡ μὲν πρώτη ἀποβλέπει πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως, ἡ δὲ δευτέρα πρὸς τὸ τέρμα· ἀπαρκτίας ἄνεμος ὁ ἀπὸ τῆς ἄρκτου πνέων· προσάρκτιος τόπος=ὁ πρὸς τὴν ἄρκτον βλέπων, ὡς πρὸς τὸ ὑποκείμενον.

(2) Πρβλ. παράβολος **παράτολμος**

(3) Πρβλ. καὶ ἔκτονος=παράτονος· πρβλ. **ἀπὸ** τρόπου=παρα τρόπον.

(4) Πρβλ. **ἀπέγγονος**=δισέγγονος.

(5) Πρβλ. **ἄμπωτις** καὶ πλημμυρίς.

(6) Πρβλ. **ἀπὸ** τρόπου ἀντιθ. πρὸς τρόπου.

ἀπὸ—σύν· π.χ. ἀπᾴδω ἀντιθ. συνᾴδω, ἀπαρτῶ—συναρτῶ, ἀπῳδὸς—συνῳδός.
ἀπὸ—ἐπί· π. χ. ἀπαγωγὸς ἀντιθ. ἐπαγωγός, ἀποσπεύδω—ἐπισπεύδω, ἀπονίσσομαι—ἐπέρχομαι, ἀπόκηρος, ἐπίκηρος, ἀπογίγνομαι—ἐπιγίγνομαι.
ἀπὸ—κατὰ(1)· π.χ. ἀπαίρω ἀντίθ. καταίρω, ἀπόφημι—κατάφημι.
ἀπὸ—παρά· π.χ. ἀπεῖναι—παρεῖναι, ἀπομυθοῦμαι—παραμυθοῦμαι.
ἀπὸ—ὑπό· π. χ. ἀπότιτθος ἀντιθ. ὑπότιτθος·
ἀπὸ—ἐν· π.χ. ἀποκρίνω—ἐγκρίνω· ἀπαλλάττομαι—ἐναλλάττομαι².
ἀπὸ—ἐκ· π.χ. ἀπομανθάνω—ἐκμαθάνω, ἀφοπλίζω—ἐξοπλίζω.
ἀπὸ—πρό· π. χ. ἀποτρέπω ἀντιθ. προτρέπω.

Περιγράψαντες ἤδη οἷόν τινι τύπῳ τὴν σημασίαν τῆς ἀπὸ προθέσεως, ἔλθωμεν νῦν καὶ ἐπὶ τὴν ἀκριβῆ ταύτης ἐξέτασιν καὶ τὴν τῶν σημασιῶν αὐτῆς παρακολούθησιν· καὶ

Α'.

Ἡ **ἀπὸ** ἐν συνθέσει σημαίνει τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως ἢ καταστάσεως, τὸ σημεῖον, ἀφ' οὗ ὁρμᾶται ἡ κίνησις, τὴν ἀφετηρίαν· προῆλθε δὲ ἡ τοιαύτη σύνθεσις, ὡς εἰκός, ἐκ τῆς παραθέσεως ἤτοι ἐκ τῆς ἐν συντάξει χρήσεως τῆς ἀπό· π. χ.

ἀπαρκτίας (ἄνεμος)=ὁ ἀπὸ τῆς ἄρκτου πνέων (3).
ἀπηλιώτης(4) » =ὁ ἀπὸ τοῦ ἡλίου »
ἀπόγειος(5) » =ὁ ἀπὸ τῆς γῆς »

(1) Πρβλ. **ἀπὸ** τρόπου ἀντιθ. κατὰ τρόπον.

(2) Ἀπαλλάσσομαι = ἀποχωρίζομαι, οὐδεμίαν σχέσιν ἔχω πρός τινα· τὸ δὲ συναλλάσσομαι, καταλλάσσομαι, διαλλάττομαί τινι, καὶ ἐπιμείγνυμαι τινι=ἔρχομαι ὅπως δήποτε εἰς σχέσιν πρός τινα.

(3) Πρβλ. καὶ προσάρκτιος τόπος = ὁ πρὸς ἄρκτον βλέπων ἢ ἐστραμμένος· ἡ σύνθεσις τῆς ἀπὸ καὶ τῆς πρὸς ἐγένετο κατὰ διάφορόν τινα ἀντίληψιν τῆς αὐτῆς ἐννοίας· ἤτοι ἐν μὲν τῷ ἀπαρκτίας ἡ ἄρκτος ἐλήφθη ὡς ἀρχὴ ἢ ἀφετηρία, ἐν δὲ τῷ προσάρκτιος ἡ μὲν θέσις τοῦ ὑποκειμένου ἐθεωρήθη ὡς ἀφετηρία, ἡ δὲ ἄρκτος ὡς τέρμα· ὁμοίως κατὰ διαφορὰν ἀντιλήψεως συντάσσεται καὶ ἡ **πρὸς** γενικῇ ἢ αἰτιατικῇ πρὸς δήλωσιν τῆς αὐτῆς ἐννοίας· π. χ. τὸ πρὸς τῆς θαλάσσης τεῖχος καὶ τὸ πρὸς τὴν θάλασσαν τεῖχος.

(4) Ἀπηλιώτης καὶ ἀφηλιώτης.

(5) Ἀπόγειον ἢ ἀπόγαιον (πεῖσμα), τὸ δι' οὗ τὸ πλοῖον ἀπὸ τῆς γῆς κρατεῖται καὶ στερεοῦται, ἵνα μὴ ὑπὸ τῶν ἀνέμων σαλεύηται.

ἀποστοματίζω(1)=ἀπὸ στόματος λέγω· πρβλ. καὶ ἀπὸ γλώσσης λ.
ἀφυπνίζω(2)= ἀπὸ τοῦ ὕπνου ἐγείρω.
ἀπονίναμαι(3)= ὀνίναμαι, ὠφελοῦμαι ἀπό τινος.
ἀποδέχομαι(4)= δέχομαί τι ἀπό τινος ἢ παρά τινος· π.χ. ἀπόδεχ. γνώμην παρά τινος.
ἀπομάχομαι(5)= μάχομαι ἀπό τινος, ἐφ' οὗ εἰμι·—ἀπομ. ἐξ ὕψους·—τείχη ἱκανὰ ἀπομάχεθαι=μάχεσθαι ἀπ' αὐτῶν.
ἀποτοξεύω = τοξεύω ἀπό τινος· π. χ. ἀπετόξευον ἀπὸ δένδρων.
ἀπαρθρῶ τι ἀπό τινος, ὥσπερ ἀπὸ ὅλου· δι' ἄρθρων ἐνῶ τι μετά τινος· π. χ. ἡ κάτω γνάθος ἀπήρθρωται ἀπὸ τῆς ἄνω γνάθου καὶ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς· πρβλ. καὶ ἀπάρθρωσις (6).
ἀπομερίζω(7)= μερίζω τι ἀπό τινος.
ἀποδάκνω = δάκνω τι ἀπό τινος, δάκνων λαμβάνω τι ἀπό τινος· π. χ. ἀποδάκνω τοῦ ἄρτου.
ἀποτρώγω(8)= τρώγω τι ἀπό τινος· π. χ. ἀποτρώγω τῆς πόας (= μέρος τι ἀπὸ τῆς πόας).

(1) Καθ' ὅμοιον τρόπον λέγεται **ἀπο**στηθίζω=ἀπὸ στήθους λέγω, **ἀπο**μνημονεύω=ἀπὸ μνήμης λέγω.

(2) Ὡσαύτως καὶ ἀφυπνόω=ἀπὸ τοῦ ὕπνου ἐγείρομαι· κατὰ ταῦτα δὲ ἀποδαρθάνω=ἀπὸ τοῦ ὕπνου ἐγείρομαι.

(3) Ἀπονίναμαι ἥβης· ἀγαθῶν ἀπόναιο· κατὰ τὸ ἀπονίναμαι συντάσσεται καὶ ἀπολαύω τινός, ἀπολαμβάνω τινὸς ἢ ἀπό τινός τι· ἀλλὰ παρὰ ταῦτα λέγεται καὶ γράφεται νῦν ὑπό τινων «ἐπωφελοῦμαί τινος» δέον εἰπεῖν **ἀπ**ωφελοῦμαί τινος».

(4) Ὡς λέγεται ἀποδέχομαι τινος ἢ ἀπό τινος ἢ παρά τινος τι, οὕτω καὶ **παρα**δέχομαί τινος, παρά τινος καὶ ἀπὸ τινός τι.

(5) Ἀπομάχομαί τινι=ἀπό τινος μάχομαί τινι, ἀπομάχομαί τινα= μαχόμενος ἀπωθοῦμαί τινα, νικῶ· πρβλ. καταμάχομαι, καταπαλαίω, καταγωνίζομαί τινα· κατὰ τοῦτο καὶ ἀποπολεμῶ· π. χ. ὄνος χρήσιμος ἀποπολεμεῖν=πολεμεῖν ἀπ' αὐτοῦ. Πλάτ.

(6) Ἀπάρθρωσις, διάρθρωσις, συνάρθρωσις διαφέρουσιν, ὅτι τὸ μὲν πρῶτον σημαίνει ἄρθρωσιν μέρους τινὸς ἀπὸ ὅλου, τὸ δὲ διάρθρωσις καὶ συνάρθρωσις λέγεται περὶ ἀρθρουμένων οἱονεὶ ἴσων ἀλλήλοις· ἀλλ' ἡ μὲν διάρθρωσις σημαίνει τὴν κινητῶν ἄρθρωσιν, ἡ δὲ συνάρθρωσις τὴν ἀκινήτων.

(7) Πρὸς τὸ ἀπομερίζω πρβλ. καὶ ἀποδιαιρῶ, ἀποδατέομαι, ἀπόμοιρος, ἀποδάσμιός (τινος).

(8) Πρὸς τὸ ἀποδάκνω, ἀποτρώγω πρβλ. καὶ τὰ ἀποφέρβομαι (ἱερᾶς χώρας ἀποφερβόμενοι σοφίαν), ἀπαμέργω, ἀπεσθίω, ἀποβιβρώσκω, ἀποβόσκομαι· προσπαρατηρητέον δ' ὅτι ἡ ἀπὸ ἐν τοῖς τοιούτοις ἀντίκειται τῇ κατὰ π. χ. κατεσθίω, κατατρώγω κλπ.

ἀποπίνω(1)= πίνω ἀπό τινός τι πρβλ. εἰ δὲ ἀποπίοις (=μέρος τι), τὸ ἀπολειπόμενον γίνεται θερμότερον τῷ ἄσθματι. Φιλόστρατος.

ἀποκοτταβίζω(2)= ἀπό τινος ἀπολείμματος ἢ ὑπολείμματος ὑγροῦ κοτταβίζω ἤτοι τὸν κότταβον παίζω.

ἀποτίκτομαί (τινος)· π. χ. χθονός, ἧς ἀπετέχθην· πρβλ. ἀπότοκος = ὁ ἀπό τινος τεχθεὶς καὶ ἀπόσπορος.

ἀποφύω(3)= ἀπό τινος φύω· π.χ. ἀποφύεται τῶν ῥιζῶν πυρὸς καὶ κριθή. Θεόφραστος.

Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς ἀποβλέπω, ἀποθεῶμαι, ἀποθεωρῶ, ἀποπτεύω, ἀποσκοπῶ, ἀφορῶ, ἀπόβλεπτος, ἄποπτος, τὴν πρόθεσιν **ἀπὸ** νοητέον· ὅτι δηλαδὴ ἐξαίρει τὴν θέσιν τοῦ ὑποκειμένου· διότι τὸ ἀποβλέπω κυρίως σημαίνει βλέπω ἀπό τινος (ἤτοι ἀπὸ τῆς θέσεως, ἐν ᾗ εὑρίσκομαι)· ἔπειτα δὲ δύναται νὰ σημαίνῃ καὶ τοῦτο· ἀπὸ πάντων τῶν ἄλλων ἀντικειμένων ἀφαιρῶν τὸ βλέμμα μου ῥίπτω αὐτὸ εἰς ἓν καὶ μόνον ἤτοι βλέπω μετὰ προσοχῆς· διὸ ἀπόβλεπτος ὁ εἰς ὃν πάντες ἀποστρέφουσι τὰ βλέμματα καὶ ἐντεῦθεν = περίβλεπτος· ὡσαύτως καὶ ἄποπτος(4)=ὅς ἀπό τινος ὁρατός ἐστιν· διὸ καὶ προστίθεται ἡ πρόθεσις **ἀπό**· π.χ. ὅπως μὴ ἄποπτος ἔσται ἡ Κορινθία ἀπὸ τοῦ χώματος. Ἀριστοτ. (5).

Παραπλησίως τούτοις νοητέον τὴν πρώτην χρῆσιν τῆς ἀπὸ καὶ τῶνδε τῶν συνθέτων· ἀπαγγέλλω(6), ἀφερμηνεύω(7), ἀφηγοῦ-

(1) Κατὰ τὸ ἀποπίνω τινὸς λέγεται καὶ ἀπορροφῶ (τοῦ οἴνου), ἀπολείβω (ὀθονέων ἀπολείβεται ἔλαιον), ἀποστάζω (λόγων χρυσός), ἀπορρέω (τινος, ἀπό τινος, ἔκ τινος), ἀποχέω, ἀποτήκω, ἀπαρύτω, ἀπολείχω, ἀπολιχμῶμαι, ἀπαμέλγω.

(2) Πρβλ. Ξεν. Ἑλλ. Β', γ', 56. λαβὼν τὸ ποτήριον ἐξέπιε καὶ τὸ τελευταῖον ἀποκοτταβίσας φησὶ=ἀπὸ τοῦ τελευταίου λειφθέντος μέρους (τοῦ κωνείου)....

(3) Πρβλ. ἀποφυάς, παραφυάς, ἀποσπάς, παρασπὰς καὶ ἀποφυτεύω.

(4) Ἐὰν δὲ ἡ θέσις τοῦ ὑποκειμένου νοηθῇ ἐξέχουσά πως ἢ ἐφ' ὑψηλοτέρου ἐπιπέδου οὖσα, τότε ἔχομεν καὶ τὴν κατά· π. χ. καθορῶ, κατοπτεύω, καταθεῶμαι, κατασκοπῶ κλπ. διὸ καὶ ἄποπτος=κάτοπτος.

(5) Ὅτι δὲ ἐν τούτοις ἡ ἀπὸ καὶ τὸ ἄπωθεν ἢ πόρρωθεν νὰ ἐμφαίνῃ δύναται, δῆλον ἐκ τῆς φράσεως ἐξ ἀπόπτου μᾶλλον ἢ 'γγύθεν σκοπεῖν· Σοφοκλ.

(6) Ἀπαγγέλλω=ἀγγέλλω τι ἀπό τινος ἢ παρά τινος· π. χ. σὺ μὲν ταῦτα λέγεις, παρ' ἡμῶν δὲ ἀπάγγγγελε τάδε. Ξεν.

(7) ....σὺ δ' ἡμῖν καὶ τὰ παρὰ τούτων ἀφερμήνευε. Πλάτ. Σοφ. 248 Α.

μαι, ἀπαληθεύω, ἀποδείκνυμι(1), ἀποφαίνω, ἀποτεκμαίρομαι, ἀποσημαίνω, ἀπομαντεύομαι, ἀποθεσπίζω, ἀποφοιβάζω. Ἐν τοῖς τελευταίοις τούτων ἀπομαντεύομαι, ἀποθεσπίζω κλπ. ἡ ἀπὸ προῆλθε πάντως ἐκ τῆς παραθέσεως τῆσδε· ἀπό τινος (ἀπὸ τρίποδος) μαντεύομαι, θεσπίζω κλπ. εἶτα δὲ σημαίνουσι καὶ τὸ ἐπισήμως, αὐθεντικῶς, δογματικῶς, ὡς προφήτης, προλέγω τὰ μέλλοντα συμβήσεσθαι.

Ὡσαύτως νοητέον τὴν σύνθεσιν καὶ ἐν τοῖς κινήσεως σημαντικοῖς ῥήμασι· καὶ ἐν αὐτοῖς δηλαδὴ ἢ παρατίθεται ἡ γενικὴ ἡ τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως ἢ καταστάσεως σημαίνουσα ἢ ἐκ τῶν συμφραζομένων νοεῖται· π. χ. ἀπέρχομαί(2) τινος, ἀπό τινος, ἔκ τινος, ἀποκινῶ, ἀφορμῶ(3), ἀφέρπω, ἀποείκω(4), ἀποπηδῶ(5), ἀποθρώσκω(6), ἀφάλλομαι, ἀποσκιρτῶ(7), ἀποτρέχω, ἀποστείχω, ἀποχωρῶ, ἀποχάζομαι, ἀποφθείρομαι(8), ἀποίχομαι(9), ἀπολισθάνω(10), ἀποσφάλλω(11).

Ἐνταῦθα κατατακτέον καὶ τὸ Λουκιάνειον τόδε· ἀπὸ τῶν κλάδων κινουμένων τερπνὰ μέλη ἀπεσυρίττετο = ἀπὸ τῶν κλάδων συριγμός τις παρήγετο·—ἔτι δὲ καὶ τὸ Ἡροδότειον τόδε· ἀπόζει τῆς Ἀραβίας ἡδύ = ἀπὸ τῆς Ἀραβίας ὀσμή τις ἡδεῖα προέρχεται. Πρὸς δὲ καὶ τὸ τοῦ Πλουτάρχου· τοῦ χρωτὸς ἥδιστον ἀπέπνει (ὁ Ἀλέξανδρος) = ἀπὸ τοῦ χρωτὸς ἡδίστη ὀσμὴ ὥσπερ πνοή τις ἐξήρχετο(12).

Ἐκ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς προῆλθεν ἡ σύνθεσις καὶ τῶνδε· ἀπογράφω, ἀπομάσσω, ἀπομόργνυμι, ἀποπλάσσω, ἀποτυπῶ, ἀποση-

(1) Ἀριστοτέλ. ἀποδεῖξαι ἐκ τῶν ἑκάστου ἀρχῶν.

(2) Ἄπελθε τοῦ λόγου τούτου. Εὐριπ.

(3) Ἀφορμῶμαι Ἄργους. Σοφ. ἀφωρμήθην δόμων. Εὐρ. ἐκ τόπου Θουκ.

(4) Θεῶν δὲ ἀπόεικε κελεύθου. Ὅμηρ.

(5) Ἀποπηδῶ τοῦ ἵππου· ἀποπηδήσαντες Σωκράτους.—Ὅτι δὲ κατὰ διάφορον ἀντίληψιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας ἐν τοῖς τοιούτοις τίθεται καὶ ἡ κατά, πρόδηλον· διότι λέγεται ἀδιαφόρως· ἀποπηδῶ τοῦ ἵππου καὶ καταπηδῶ τοῦ ἵππου, ἀποθρώσκω καὶ καταθρώσκω τινός.

(6) Καπνὸν ἀποθρώσκοντα ἑῆς γαίης νοῆσαι. Ὅμ.

(7) Ἀποσκιρτᾷ τῆς ἀγέλης.

(8) Ἀποφθείρου γῆς τῆσδε.

(9) Ἀποίχεται πολέμου, βιότου.

(10) Ἀπολισθάνει τῆς μνήμης.

(11) Ἀποσφάλλω τινὰ τοῦ πόνου· ἀποσφάλλομαι γνώμης.

(12) ....καὶ ἀποπνεῖν ἀπὸ τῆς γῆς. Ἀριστοτέλ.

μειοῦμαι· διότι ἀπογράφω π. χ.=γράφω τι ἀπό τινος, γράφων λαμβάνω τι· καὶ τὸ μὲν διὰ τῆς γραφῆς ληφθὲν λέγεται ἀπόγραφον, τὸ δὲ ἀφ' οὗ ἐλήφθη πρωτόγραφον (ἀρχέγραφον)· καθόσον δὲ τὸ ἀπογραφόμενον ὅμοιον, ἴσον ἢ τὸ αὐτό ἐστι πρὸς τὸ ἐξ οὗ ἐλήφθη, δύναται νὰ ὀνομασθῇ καὶ ἀντίγραφον(1). Ὡσαύτως τὸ ἀποτυπῶ =ἀπό τινος λαμβάνω τι διὰ τοῦ τύπου· καὶ τὸ μὲν λαμβανόμενον λέγεται ἀπότυπον, ἀποτύπωμα, τὸ δὲ ἐξ οὗ ἐλήφθη πρότυπον, ἀρχέτυπον. Ἐπειδὴ δὲ τὸ τυπούμενον λαμβάνεται ἔν τινι, τὸ ἀπότυπον λέγεται καὶ ἔντυπον καὶ τὸ ἀποτυποῦμαι=ἐντυποῦμαι, ἅτινα ἰσοδυναμοῦσι τῷ ἀποσημαίνομαι=ἐνσημαίνομαι· περὶ δὲ τῆς ἀπὸ-ἐν πρβλ. καὶ τὰ Λατ. imprimere-exprimere.

Ὁμοίως καὶ ἐν τῷ ῥ. ἀπαντῶ νοητέον τὴν ἀπὸ πρόθεσιν· δηλαδὴ ἀπὸ τῆς ἐμῆς θέσεως ὁρμώμενος ἀντῶ τινι· καὶ ἐν τῷ ἐπιρρήματι δὲ ἀπέναντι οὐκ ἀνομοίως ἑρμηνευτέον αὐτήν· διότι καὶ ἐν τούτῳ ἐξαίρεται διὰ τῆς ἀπὸ ἡ τοῦ ὑποκειμένου θέσις· ἤτοι ἀπέναντι= ἔναντι ἀπὸ τούτου τοῦ μέρους (=ἐν ᾧ δηλαδὴ εὑρίσκεται τὸ ὑποκείμενον)· ὡσαύτως δὲ νοητέον τὴν πρόθεσιν καὶ ἐν τῷ ἀπαντικρύ.

Ἐν δὲ τοῖς ἀποδιδράσκω καὶ ἀποφεύγω ἡ σύνθεσις παρέχει καὶ τὸ δίδαγμα τόδε· ἐν μὲν τῷ πρώτῳ δηλαδὴ ἡ ἀπὸ δηλοῖ τὴν ἀρχὴν τῆς φυγῆς, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τὸ πόρρω γίγνεσθαι καὶ οἱονεὶ τὸ τέρμα τῆς φυγῆς· διότι τὸ μὲν ἀποδιδράσκω σημαίνει φεύγω κρυφίως ἔκ τινος, τὸ δὲ ἀποφεύγω=φεύγων πόρρω καὶ ἔξω τοῦ διώκοντος κακοῦ γίνομαι· διὸ καὶ τὸ μὲν ἀποδιδράσκω συντάσσεται συνήθως γενικῇ ἁπλῇ ἢ ἐμπροθέτῳ, τὸ δὲ ἀποφεύγω ἀείποτε σχεδὸν αἰτιατικῇ· οἷον ἀποφεύγω μάχην, κῆρα, νόσον, ἐχθρόν, πρβλ. καὶ «φεύγων ἂν ἀποφύγοι δίκην»· διδασκαλικώτατον ὡς πρὸς τὴν διαφορὰν τῶν δύο ῥημάτων γίνεται τὸ τοῦ Ξενοφῶντος χωρίον τόδε· «ἀπολελοίπασιν ἡμᾶς Ξενίας καὶ Πασίων, ἀλλ' οὔτε ἀποδεδράκασιν· οἶδα γὰρ ὅπῃ οἴχονται· οὔτε ἀποπεφεύγασιν· ἔχω γὰρ τριήρεις, ὥστε ἑλεῖν τὸ ἐκείνων πλοῖον»(2)· τὸ παράδειγμα τοῦτο δηλωτικὸν ὂν τῶν δύο τῆς προθέσεως σημασιῶν, δηλούσης τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως καὶ τὸ τέρμα αὐτῆς, δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ἅμα καὶ ὡς κρίκος συνδέων

(1) Τὸ ἀντιγράφω δὲ παρὰ τοῖς Ἕλλησι σημαίνει κυρίως «γράφων ἀπαντῶ».
(2) Ἀνάβ. Α', δ', 8.

τὸ πρῶτον τῆς περὶ τῆς ἀπὸ πραγματείας ἡμῶν κεφάλαιον πρὸς τὸ δεύτερον εἰς ὃ καὶ μεταβαίνομεν (1).

Β΄.

ἀπὸ = *μακράν, πόρρω* (2).

Εἴδομεν, ὅτι ἡ πρώτη σημασία τῆς ἀπό ἐστιν ἡ τῆς κινήσεως ἀπό τινος, δηλ. ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως· δεύτερον δὲ σημαίνει συνέχειαν καὶ παράτασιν ταύτης ἤτοι ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τοῦ σημείου, ἀφ' οὗ ὡρμήθη, εἴτε τοπικῶς εἴτε χρονικῶς καὶ τροπικῶς, εἶτα δὲ καθόλου τὸ μακρὰν γίγνεσθαι καὶ ὅλως τὸ πόρρω εἶναι (3).

Παραδείγματα καὶ τῆς σημασίας ταύτης ἔστωσαν τάδε

ἀπέγγονος = ὁ ἀπομεμακρυσμένος ἔγγονος, ὁ δισέγγονος· κυρίως ὁ μετὰ τὸν ἔγγονον, ὁ ἀπὸ τοῦ ἐγγόνου·

(1) Ὡς πρὸς τὴν μετάπτωσιν τῶν τῆς προθέσεως ἀπὸ σημασιῶν, μεταπιπτούσης ἐκ τῆς ἐννοίας τῆς ἀρχῆς τῆς κινήσεως ἢ καταστάσεως εἰς τὴν τοῦ τέρματος αὐτῶν παραβλητέον καὶ τὰς λ. ἀπόδουλος καὶ ἀπελεύθερος, ὧν ἡ μὲν πρώτη τὴν ἀρχὴν τῆς καταστάσεως ἐμφαίνουσα παραλείπει τὴν τοῦ τέρματος, ἡ δὲ δευτέρα τὸ τέρμα αὐτῆς δηλοῦσα παρασιωπᾷ τὴν ἐν ἀρχῇ κατάστασιν· διότι ἀπόδουλος μὲν = ὁ ἀπὸ τῆς δουλείας ὁρμηθεὶς καὶ πόρρω αὐτῆς γενόμενος ἤτοι εἰς τὴν ἐλευθερίαν καταστάς· τὸ δὲ ἀπελεύθερος κατὰ βραχυλογίαν ὁ (ἀπὸ δούλου) ἐλεύθερος γενόμενος· πρβλ. καὶ ἀφερμηνεύω - μεθερμηνεύω, ἀπομορφοῦμαι — μεταμορφοῦμαι, ἀποπηδῶ - καταπηδῶ, ἐν οἷς ἡ μὲν ἀπὸ δηλοῖ οἱονεὶ τὴν ἀρχήν, ἡ δὲ μετὰ καὶ κατὰ τὸ τέρμα τῆς κινήσεως.

(2) Ἐκ τῆς ἀπὸ ἐσχηματίσθη τὸ ἐπίθ. ἄπιος-α-ον· = μακρινὸς πρβλ. ἀντὶ ἀντίος-α-ον· ἀμφὶ-ἄμφιον ἢ ἀμφίον· ὑπὲρ-(ὕπερος) ὕπερον-ὑπερῷος-α-ον· (superus-a-um-ior-supremus)· ἐκ τῆς ἀπὸ ἐσχηματίσθη καὶ τὸ ἐπίρρημα (ἄπω)-ἄπωθεν-ἀπωτέρω-ἀπωτάτω, πρβλ. ἄνω - ἄνωθεν - ἀνωτέρω - ἀνωτάτω, κατὰ - κάτω - κάτωθεν - κατωτέρω - κατωτάτω, ἐκ - ἐξ — ἔξω - ἔξωθεν - ἐξωτέρω - ἐξωτάτω, εἰς - ἐς — εἴσω - ἔσω - ἔσωθεν - ἐσωτέρω-ἐσωτάτω, πρὸς-πρόσω, πόρρω-πόρρωθεν, πορρωτέρω-πορρωτάτω.

(3) Ἐν ὀλίγοις δέ τισι πρὸς τῇ ἐννοίᾳ τοῦ μακρὰν προσδηλοῦται καὶ ἡ τοῦ σκοποῦ· ἡ ἀπὸ ἄρα ἐν αὐτοῖς δηλοῖ χωρίζειν τι ἀπό τινος καὶ κατὰ μέρος τιθέναι τὸ χωριζόμενον πρὸς χρῆσίν τινα· π. χ. ἀπολέγω = λέγω = τίθημι τι ἀπό τινος, κατὰ μέρος· διὸ καὶ ἀπόλεκτος = ἐκλεκτὸς καὶ κατὰ μέρος τεθειμένος· ἀπόλεκτοι στρατιῶται· πρβλ. ἐπίλεκτοι, ἐπίτακτοι, ἔφεδροι· — ἀπόκειμαι = κεῖμαι χωρὶς τῶν ἄλλων καὶ φυλάττομαι πρὸς χρῆσιν ἐν δοθησομένῃ εὐκαιρίᾳ, εἰμὶ ἀποτεταμιευμένος· ἀποκ. ἀργύριον, χάρις, ἔλεος· — ἀποτίθημι τὸ ἐνεργ. τοῦ ἀπόκειμαι· πρβλ. ἀπόθεσις καὶ ἀποθήκη· — ἀποτάσσω = τάσσω χωρὶς καὶ ἀποταμιεύω· πρβλ. ἀπότακτα (σιτία) = ἀποκείμενα· — ἀποτιμῶ = ὑποθηκεύω κτῆμα, δανείζομαι ἐπὶ ὑποθήκῃ· — ἀποτιμῶμαι = λαμβάνω τι ὡς ἐνέχυρον, δανείζω ἐπὶ ὑποθήκῃ· — ἀποτίμημα = τὸ ἐνέχυρον, τὸ ὑποθήκευμα.

ἀπόδειπνον=τὸ ἀπὸ τοῦ δείπνου, τὸ μετὰ τὸ δεῖπνον(1).

ἀπήνεμος(2)=τόπος προφυλαττόμενος ἐκ τῶν ἀνέμων, πρβλ. ὑπήνεμος, ὁ αὐτὸς δὲ καλεῖται καὶ ἀποπνεύματος=ὁ μὴ καταπνεόμενος, μὴ προσβαλλόμενος ὑπὸ τῶν ἀνέμων· ἀντίθ. δὲ κατήνεμος(3)=ἐκτεθειμένος εἰς τὸν ἄνεμον καὶ προσήνεμος=ὁ πρὸς τὸν ἄνεμον ἐστραμμένος·

ἀπόγονος=ὁ ἀπό τινος γεγονώς, καὶ ὁ ἀπομεμακρυσμένος γόνος ἐν ἀντιθέσει πρός τε τὸ ἔκγονος=ὁ ἔκ τινος γεννηθείς, τὸ τέκνον, καὶ πρὸς τὸ ἔγγονος=ὁ τοῦ υἱοῦ υἱός· πρβλ. καὶ τὸ Ἰσοκρ. «οἱ μὲν ἐκ θεῶν εἰσιν»=ἔκγονοι, «οἱ δὲ ἀπὸ θεῶν εἰσιν»=ἀπόγονοι· πρβλ. καὶ ἀπόμελι=τὸ δεύτερον μέλι, τὸ ὑδρόμελι, τὸ μετὰ τὴν ἔκκρισιν τοῦ πρώτου μέλιτος παραγόμενον διὰ τῆς πλύσεως τῶν κηρίων, ὅπερ καὶ ὀξύγλυκυ λέγεται.

ἀπογαλακτίζω=ἀπομακρύνω τινὰ τοῦ γάλακτος, ἀποστερῶ τοῦ γάλακτος· πρβλ. ἀπογάλακτος καὶ

ἀπομάζιος=ὁ τοῦ μαστοῦ ἀπομακρυνθείς, ὁ ἀπογαλακτισθείς· ἀντιθ. ὑπομάζιος καὶ προσμάσθιος=ὁ πρὸς τῷ μαστῷ ὤν· ὡσαύτως

ἀπότιτθος καὶ ἀντιθ. ὑπότιτθος(4)· πρβλ. καὶ

ἀπότροφος=ὁ πόρρω τινὸς τρεφόμενος ἢ τραφεὶς καὶ β' ἀντιθ. τῷ τρόφιμος· «ἀπότροφος τῶν κοινῶν ἐθῶν, τρόφιμος δὲ τῆς φιλοσοφίας»·

ἀπόδρομος=ὁ τοῦ δρόμου ἀπεχόμενος·

ἀποικῶ=πόρρω οἰκῶ ἀντιθ. προσοικῶ·

(1) Κατὰ τὸ ἀπόδειπνον ἡ γλῶσσα νῦν ἐσχημάτισε ἀπόγευμα, ἀπομεσήμερον, ἀπογευματινή, ἀπόδροχος·

(2) Πρβλ. τὸ τοῦ λαοῦ ἀπανεμιά, ἀπάγκιο, ἀπαγκερὸς τόπος, ἀπαγκιάζω· πρὸς δὲ τὸ ὑπήνεμος πρβλ. τὸ Ὁμηρικὸν· σκέπας ἀνέμοιο· καὶ τὸ Ἀριστοτέλειον· ἐπισκεπὴς — καθίζει δὲ θέρους ἐν προσηνέμῳ καὶ σκιᾷ, χειμῶνος δὲ ἐν εὐηλίῳ καὶ ἐπισκεπεῖ· π. τὰ Ζ. Ἱστορ. Θ', ις', 1.

(3) Ὡσαύτως κατάβορρος=καταπνεόμενος ὑπὸ τοῦ βορρᾶ καὶ πρόσβορρος=ὁ εἰς τὸν βορρᾶν ἐκτεθειμένος.

(4) Πρβλ. Ὕπαρνος καὶ ὑπόρρηνος=ἡ ἔχουσα τὸν ἄρνα ὑπὸ τῷ μαστῷ· ὑπόπωλος=ἡ ἵππος ἡ ἔχουσα ὑπὸ τῷ μαστῷ πῶλον· ὑπόμοσχος=ἡ ἀγελὰς ἡ ἔχουσα μόσχον ὑπὸ τῷ μαστῷ.

ἀποκάθημαι=χωρὶς καὶ πόρρω κάθημαι·
ἀποκαθεύδω=ἐκτὸς τῆς οἰκίας καθεύδω· πρβλ.
ἀποκοιτῶ, ἀπόκοιτος=ὁ χωρὶς καὶ μακράν τινος κοιμώμενος (1).
ἀποκοιμῶμαι (2)=κοιμῶμαι ἐκτὸς ἢ μακράν τινος·
ἀπονυκτερεύω=πόρρω τινὸς διανυκτερεύω·
ἀφημερεύω=ἀπουσιάζων ἢ μακράν τινος διημερεύω·
ἀποστρατοπεδεύω=χωρὶς καὶ πόρρω τινος στρατοπεδεύω·
ἀπόκοσμος=ὁ ἀπὸ τοῦ κόσμου ἀποχωρήσας· ἀντιθ. ἐγκόσμιος, κοσμικός.
ἀπογάμμη=ἡ μεμακρυσμένη μάμμη, ἡ προμάμμη (πρβλ. τριμάμμη)· πρβλ. ἀπέγγονος.
ἀπόπολις=μακρὰν τῆς πόλεως ὤν, ἐξόριστος· ἀντιθ. ἀγχίπολις.
ἀποπατῶ=ἔξω τοῦ πάτου, τῆς πεπατημένης ὁδοῦ γίγνομαι· ἔπειτα δὲ καὶ τροπικῶς πρβλ. ἀπόπατος, ἀποπάτημα, ἀποπατητέον· ἄφοδος, ἀφοδεύω, ἀφόδευμα, ἀφεδρών·
ἀπόσιτος=ἀπέχομαι τοῦ σίτου, ἄσιτος· καὶ ἀντιθ τῷ σύσσιτος·
ἀποσιτία, ἀποσιτικός· ἀποσιτικὰ τὰ χρόνια ἀλγήματα=ἀποσιτίας καὶ ἀνορεξίας ποιητικά·
ἀποσιτῶ=ἀπέχομαι τοῦ σίτου, τῆς τροφῆς καὶ ἀποκτείνω ἐμαυτὸν τῇ ἀποσιτίᾳ· ὥστε=ἀποκαρτερῶ·
ἀποσκηνῶ=χωρὶς σκηνῶ, ἀντιθ. συσκηνῶ·
ἀπόσκηνος=χωρὶς σκηνῶν, ἀντιθ. σύσκηνος.
ἀποσαλεύω=πόρρω τοῦ ὅρμου ἢ τοῦ λιμένος μένων σαλεύω, ἐπ' ἀγκύρας μένω, 'στὰ ἀνοικτά, 'στὰ πανιά·
ἀποστιβὴς=ἔξω τοῦ στίβου, τῆς τρίβου ἢ τῆς ὁδοῦ βαίνων οὐ τὴν αὐτὴν τρίβον βαίνων, φοιτῶν·
ἀπόσχολος=ὁ φεύγων τὰς σχολὰς (τῶν σοφιστῶν)·
ἀπόταυρος=ὁ μακρὰν τῶν ταύρων μένων, ἀνόχευτος·
ἀφεσμὸς=χωριστὸς ἑσμός, ἀποικία σμήνους·
ἄποπτος=ἄπωθεν ὁρατός· πρβλ. ἐξ ἀπόπτου μᾶλλον ἢ ἐγγύθεν σκοπεῖν. Σοφ. Φιλοκτ. 467.

(1) Πρβλ. ἐξώκοιτος—ἐξωκοιτῶ· αἰθριοκοιτῶ=ἔξω, ἐν ὑπαίθρῳ κοιμῶμαι.
(2) Πρβλ. καὶ τὸ τῆς συνηθείας ξενοκοιμῶμαι.

ἀπὸ ἐναντία τῇ πρός·

Ἐπειδὴ ἡ ἀπὸ σημαίνει οὐ μόνον κίνησιν ἀπό τινος σημείου, ἀλλὰ καὶ παράτασιν αὐτῆς ἤτοι ἀπομάκρυνσιν ἐξ αὐτοῦ, ἀντίκειται τῇ πρὸς ἢ τῇ παρὰ ἢ καὶ ἄλλῃ τινὶ προθέσει, αἵτινες τὸ πλησίον ἢ ἐν κινήσει ἢ ἐν ἠρεμίᾳ σημαίνουσι. Παραδείγματα καὶ τούτου ἔστωσάν μοι τάδε·

ἀπάγω(1)=ἄγω ἀπό τινος καὶ ἀπομακρύνω· προσάγω καὶ ἐπάγω =ἄγω πρός τινα ἢ ἐπί τινα καὶ πλησιάζω αὐτῷ.

ἀπέρχομαι—προσέρχμαι καὶ ἐπέρχομαι,

ἄπειμι —πρόσειμι καὶ ἔπειμι (2),

ἄφοδος —πρόσοδος καὶ πάροδος (3),

ἀποπλέω —προσπλέω καὶ ἐπιπλέω,

ἀπόπλους —πρόσπλους καὶ ἐπίπλους,

ἀποχωρῶ —προσχωρῶ καὶ συγχωρῶ (4),

ἀπελαύνω—προσελαύνω καὶ ἐπελαύνω,

ἀφέρπω —προσέρπω,

ἀφιππεύω —προσιππεύω,

ἀφιππάζομαι—προσιππάζομαι,

ἀφέλκω(5)—προσέλκω καὶ ἐφέλκω,

ἀπέχω(6)—προσέχω, ἀπέχομαί τινος—προσέχομαί τινος·

ἀπογίγνομαι—προσγίγνομαι(7),

ἀποβάλλω—προσβάλλω (8),

(1) Πρβλ. ἀπαγωγὸς ἀντιθ. προσαγωγός, ἀπαγωγὴ ἀντίθ. ἐπαγωγὴ «οἱ γὰρ ἔνθεοι λόγοι ἐπαγωγοὶ μὲν ἡδονῆς, ἀπαγωγοὶ δὲ λύπης γίνονται». Γοργ. Ἑλ.ἐγκωμ. 95.

(2) Τὸ προσιέναι τὸν ἥλιον καὶ αὖ ἀπιέναι. Ξεν. Ἀπομν. Δ', γ', 8·

(3) Παρελθὼν καὶ παριὼν ἐπὶ τὸ βῆμα· παρέρχομαι εἰς τὸν δῆμον, εἰς τὴν ἐκκλησίαν· παρελθὼν ἔλεξε τάδε· οἱ παριόντες=οἱ ῥήτορες· ὡσαύτως πρόσοδον ποιοῦμαι πρὸς τὸν δῆμον· πρόσοδον γράφομαι· αἱ εἰς τὸν δῆμον πρόσοδοι.

(4) Πρβλ. πρόσχωρος, προσχώριος, ἐγχώριος καὶ ἐπιχώριος, ἐπιτόπιος καὶ ἐντόπιος ἀντιθ. ἔξεδρος.

(5) ...ὁ Κῦρος τοὺς πεπτωκότας περιελαύνων ἐθεᾶτο καὶ μόλις αὐτὸν ἀφελκύσαντες οἱ ἐπὶ τούτῳ ταχθέντες προσήγαγον τῷ Ἀστυάγει. Ξεν. Κύρ. Παιδ. Α', δ', 24.

(6) Ἀπέχω=πόρρω, μακρὰν εἰμί, πολλοῦ δέω.

(7) ...ἀπεγίγνετο μὲν οὐδὲν τοῦ στρατοῦ, προσεγίγνετο δέ. Θουκυδ. Β', 98. προσγιγνομένων τε καὶ ἀπογιγνομένων ἡδονῶν. Πλάτ. Φαίδ. 67 Β.

(8) ...αὐτοὶ μὲν μέγα ἀγαθὸν ἀποβάλοιεν, τοῖς δὲ πολεμίοις μεγίστην ἂν ἰσχὺν προσβάλοιεν. Ξεν. Ἑλλ. Ϛ' 6', 9.

ἀπαναγκάζω(1)=ἀναγκάζων ἀπάγω τινά,
προσαναγκάζω=τῇ ἀνάγκῃ προσάγω τινά,
ἀπασπάζομαι(2)—προσαγορεύω,
ἀπαγορεύω(3) —προστάσσω, ἀπαγόρευμα — πρόσταγμα,
ἀπᾴδω=ᾄδων οὐ συμφωνῶ, ᾄδω παραφώνως,
προσᾴδω καὶ συνᾴδω=συμφωνῶ ἐν τῇ ᾠδῇ,
πρβλ. ἀπῳδὸς—προσῳδὸς καὶ συνῳδός(4),
ἀπηνὴς—προσηνής(5),
ἀπόγειος—πρόσγειος(6).
ἀπήνεμος ἀντιθ. προσήνεμος(7).
ἀπαρτάω-ῶ » προσαρτῶ καὶ συναρτῶ(8),
ἀποκομίζω » προσκομίζω,
ἀποφέρω » προσφέρω(9),
ἀποποιοῦμαι καὶ ἀποπροσποιοῦμαι=οὐ δέχομαί τι καὶ ἀρνοῦμαι,
προσποιοῦμαι=ποιῶ τι ἐμαυτοῦ, ἴδιον(10),

(1) ...αἱ γὰρ ἐπιδέσεις οὐδέν τι μᾶλλον προσαναγκάζουσιν ἢ ἀπαναγκάζουσιν. Ἱπποκρ. 702.

(2) Ἀπασπάζομαι=ἀπιὼν ἀσπάζομαι ἢ ἀποχαιρετίζω, ἀλλὰ προσασπάζομαι = προσέτι ἀσπάζομαι.

(3) Πρβλ. ἀπαυδῶ - προσαυδῶ.

(4) Πρβλ. ἀπὸ τρόπου=παρὰ τρόπον· ἀντιθ. πρὸς τρόπου ἢ κατὰ τρόπον·

(5) ἀπηνὴς=ὁ ἀποστρέφων τὸ πρόσωπον ἀπό τινος, σκληρός· προσηνής=ὁ στρέφων πρός τινα τὸ πρόσωπον, γλυκύς, πρᾶος.

(6) ἀπόγειος=ὁ τῆς γῆς ἀπέχων, μεμακρυσμένος· τὸ ἀπόγειον (διάστημα) ἡ μεγίστη ἀπόστασις πλανήτου ἀπὸ τῆς γῆς. Πτολεμ. πρόσγειος=ὁ πρὸς τῇ γῇ ὤν, πλησίον τῆς γῆς· πρόσγ. πλανήτης, ἡ σελήνη πρόσγειος· ἄλλοτε δ' αὖ τὸ πρόσγειος ἀντίκειται τῷ πελάγιος. Καθ' ὅμοιον τρόπον ἐπλάσθη καὶ ὑπὸ τῶν νῦν «ἡ γῆ, ὁ πλανήτης προσήλιος καὶ ἀφήλιος.

(7) Ἀπήνεμος= ὁ μὴ ὑπὸ τῶν ἀνέμων προσβαλλόμενος· ὡσαύτως καὶ ὑπήνεμος· προσήνεμος δὲ=ὁ εἰς τὸν ἄνεμον ἐκτεθειμένος καὶ κατήνεμος· ἀλλ' ἀπ' ἄρκτου πνέων, ἀπάρκτιος= βόρειος, καὶ προσάρκτιος ὁμοίως ὁ πρὸς ἄρκτον βλέπων, ὁ βόρειος· πρβλ. προσεῷος, προσεσπέριος, προσάλπειος· πρόσβορρος=ὁ πρὸς τὸν β. κείμενος, ἢ εἰς τὸν βόρειον ἄνεμον ἐκτεθειμένος, καὶ κατάβορρος= ὁ ὑπὸ τοῦ βορρᾶ προσβαλλόμενος.

(8) Ἀπαρτᾶν τὸν λόγον τῆς γραφῆς = ἀπομακρύνειν. Δημ. 244,27 . ...ἡ χώρα τῆς πόλεως ἀπήρτηται ...οἱ πόροι ἀπήρτηνται ἀλλήλων, ἀντιθ. συμπίπτουσι. Ἀριστοτ. προσήρτηται τῷ καλῷ τὸ ἀγαθόν. Ξεν. Οἰκ. ς' 15.

(9) Βραδέως τοίνυν καὶ πρόσφερέ μοι καὶ ἀπόφερε τὴν κύλικα. Ἀθήναιος 603.

(10) Προσποιοῦμαι καὶ ἀντιποιοῦμαι (καὶ ὑποποιοῦμαί τι)=ἰδιοποιοῦμαί τι = ἰδιοῦμαί τι=ἴδιόν τι ποιοῦμαι, τὸ κάμνω ἰδικόν μου.

ἀπωθοῦμαί τι ἀντιθ. προσίεμαι ἢ προσάγομαί τι (1),

ἀποπέτομαι	»	προσπέτομαι
ἀφάλλομαι	»	προσάλλομαι
ἀποκλίνω	»	προσκλίνω
ἀποκολλῶ	»	προσκολλῶ
ἀφηλόω-ῶ	»	προσηλῶ
ἄπουρος	»	πρόσουρος (2)
ἀποβώμιος	»	προσβώμιος (3)
ἀποβαίνω	»	προσβαίνω
ἀπέοικε	»	προσέοικε
ἀπεικότως	»	προσεικότως, ἀπεοικότως — προσεοικότως
ἀπεμφερὴς	»	προσεμφερὴς
ἀπομανθάνω	»	προσμανθάνω καὶ ἐπιμανθάνω
ἀποκτῶμαι	»	προσκτῶμαι καὶ ἐπικτῶμαι

ἀπὸ—κατὰ ἀντίθετοι.

Ἐν τοῖς προηγουμένοις εἴδομεν, ὅτι ἡ ἀπὸ ἀντίκειται τῇ πρὸς καὶ τῇ παρά· νῦν δὲ συγκριτέον αὐτὴν πρὸς τὴν κατά, πρὸς ἣν τοτὲ μὲν ἀντίκειται, τοτὲ δὲ συνωνύμως ἔχει· ἀντιτίθεται δὲ ἡ ἀπὸ τῇ κατά, καθ' ὅσον ἡ μὲν ἀπὸ σημαίνει τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως,

(1) Τὸ ἐπινεύειν τῷ ἀνανεύειν καὶ τὸ ἐφίεσθαι καὶ λαβεῖν τῷ ἀπαρνεῖσθαι καὶ τὸ προσάγεσθαι τῷ ἀπωθεῖσθαι, πάντα τὰ τοιαῦτα τῶν ἐναντίων ἀλλήλοις ἂν θείης εἴτε ποιημάτων εἴτε παθημάτων; Πλάτ. Πολ. 437 Β.—τὴν τοῦ ἐπιθυμοῦντος ψυχὴν οὐχὶ ἤτοι ἐφίεσθαι φήσεις ἢ προσάγεσθαι τοῦτο ὃ ἂν βούληται.... τὸ δὲ ἀβουλεῖν καὶ μὴ ἐθέλειν μηδ' ἐπιθυμεῖν οὐκ εἰς τὸ ἀπωθεῖν καὶ ἀπελαύνειν ἀπ' αὐτῆς καὶ ἐφ' ἅπαντα τὰ ἐναντία ἐκείνοις θήσομεν; 437C. ὥσπερ αἱ χεῖρες τὸ τόξον ἀπωθοῦνταί τε καὶ προσέλκονται 439 Β.

(2) Ἄπουρος=μακρὰν τῶν ὅρων· πρόσουρος=ὅμορος.

(3) Ἀποβώμιος=ὁ μακρὰν τοῦ βωμοῦ, προσβώμιος=ὁ πλησίον τοῦ βωμοῦ· πρβλ. καὶ ἀπότυπος εἰκὼν=ἡ ἐντυπωθεῖσα, τὸ ἐκμαγεῖον, τὸ πρότυπον· ἀποτύπωσις=ἐντύπωσις: υσπερ ἀπὸ καλῶν ἢ πλασμάτων ἢ δημιουργημάτων ἀποτύπωσις· ἐν τῇ μνήμῃ ἀποτυποῦσθαι, ὥσπερ δακτυλίων σημεῖα ἐνσημαινομένους. Πλάτ. Θεαίτ. 191Δ. πρόστῶπος (εἰκὼν)=ἧς ὁ τύπος δὲν ἐξέχει πολύ, καὶ ἀντίκειται τῇ ἔκτυπος καὶ ἀνάγλυφος·—ἀλλ' ἀφίκτωρ καὶ προσίκτωρ ταὐτὸν=ἱκέτης· ἀφικνοῦμαι καὶ προσικνοῦμαι ταυτόν· πρβλ. ἀφήκω καὶ προσήκω.

ἡ δὲ κατὰ σημαίνουσα τὸ κάτω παριστᾷ αὐτὸ πολλάκις ὡς τέρμα τῆς κινήσεως· ἐπειδὴ δὲ φύσει ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος ἀντίκεινται ἀλλήλοις, ἐντεῦθεν προκύπτει ἡ ἔννοια τῆς ἀντιθέτου κινήσεως π. χ. ἀποπλεῖν τοῦ λιμένος καὶ καταπλεῖν εἰς τὸν λιμένα. Συνωνυμοῦσι δὲ ἡ ἀπὸ καὶ ἡ κατά, καθ' ὅσον δηλοῦσι τὴν αὐτὴν κίνησιν, ἀλλὰ κατὰ διάφορον ἀντίληψιν δηλ. ἀποβλέπει, ἡ μὲν ἀπὸ εἰς τὴν ἀρχήν, ἡ δὲ κατὰ εἰς τὸ τέλος τῆς κινήσεως· π. χ. ἀποπηδῶ τοῦ ἵππου—καταπηδῶ τοῦ ἵππου.

Ἐν τῇ πρώτῃ δὲ περιπτώσει, ἐν ᾗ δηλαδὴ ἀντίκεινται πρὸς ἀλλήλας, τὸ διὰ τῆς ἀπὸ παριστάμενον ὡς ἀρχὴ διὰ τῆς κατὰ παρίσταται ὡς τέλος. Ἐπειδὴ δὲ ἡ κατὰ σημαίνουσα τὸ κάτω φύσει ἀντίκειται τῇ ἀνὰ δηλούσῃ τὸ ἄνω, ἡ ἀπὸ ὡς ἀντικειμένη ἐνίοτε τῇ κατά, ὡς εἰκός, συνωνυμεῖ ἔστιν ὅτε τῇ ἀνά· ἤτοι ἡ ἀπὸ κατὰ συμβεβηκὸς σημαίνει καὶ τὸ ἄνω· διὸ καὶ διὰ τῶν προθέσεων ἀπὸ—κατὰ δηλοῦται ἐνίοτε κίνησις γινομένη πρὸς τὰ ἄνω καὶ τὰ κάτω· διὸ πολλάκις ἡ ἀπὸ ὡς δηλοῦσα τὸ ἄνω σημαίνει προσέτι ἄρσιν ἢ καὶ ἄρνησιν, ἡ δὲ κατὰ θέσιν ἢ καὶ κατάφασιν· παραδείγματα καὶ τούτων ἔστωσάν μοι τάδε·

ἀπαίρω —καταίρω, ἄπαρσις—κάταρσις(1),
ἀποπλέω—καταπλέω, ἀπόπλους—κατάπλους(2),
ἀπαινῶ —καταινῶ=ἐπαινῶ, συναινῶ,
ἄπαγμα —κάταγμα (ἀπάγνυμι—κατάγνυμι)(3),
ἀπαίσιος —καταίσιος(4),
ἀπήνεμος—κατήνεμος,
ἀποπνεύματος—κατάπνους, καταπνεόμενος (τόπος)(5),

(1) Ἀπαίρω κατὰ σύμπτυξιν καὶ βραχυλογίαν=αἴρων τὴν ἄγκυραν ἀπέρχομαι, ἀποπλέω· καὶ κυρίως μὲν λέγεται ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἀλλὰ μεταφορικῶς καὶ ἐπὶ τῆς γῆς.

(2) Ἀποπλεῖν - καταπλεῖν· ἐπειδὴ ἡ κίνησις οὐχὶ ἐν ἐπιπέδῳ ἴσῳ γίνεται, ἀλλὰ πρὸς τὰ ἄνω καὶ κάτω, διὰ τοῦτο ἡ αὐτὴ ἔννοια δηλοῦται καὶ διὰ τοῦ ἀνάγομαι-κατάγομαι, ἀναγωγή-καταγωγὴ τῶν νεῶν· διότι τὸ πέλαγος ὑψηλότερον πρὸς τὸν λιμένα καὶ τὴν παραλίαν ἐστίν· προσθετέον δὲ ὅτι τὸ καταπλέω, κατάπλους=προσπλέω καὶ πρόσπλους. πρὸς τὸ καταίρω καὶ καταπλέω πρβλ. καταζεύγνυμι, ᾧ ἀντίκειται τὸ ἀναζεύγνυμι.

(3) Τὸ ἄπαγμα διαφέρει τοῦ κατάγματος, ὅτι ἐκεῖνο δηλοῖ τὴν πάθησιν τοῦ ὀστοῦ ἐν αὐτῇ τῇ ἀρθρώσει.

(4) Ἀπαίσιος=οὐχὶ αἴσιος· καταίσιος=λίαν αἴσιος.

ἀποσκευάζω(ομαι)—κατασκευάζω(ομαι) (1),
ἀποχωρίζω—καταχωρίζω (2),
ἀποθύμιος—καταθύμιος (3),
ἀφίστημι —καθίστημι (4),
ἀφυπνόω-ῶ—καθυπνῶ,
ἀπόφημι—κατάφημι καὶ ἀπόφασις—κατάφασις,
ἀποφατικὸς—καταφατικός,
ἀπόμνυμι—κατόμνυμι, ἀπώμοτος—κατώμοτος,
ἀπωμοτικὸς—κατωμοτικός,
ἀπογιγνώσκω—καταγιγνώσκω,
ἀποδικάζω—καταδικάζω,
ἀποδιαιτῶ—καταδιαιτῶ,
ἀποχειροτονῶ—καταχειροτονῶ,
ἀποψηφίζομαι—καταψηφίζομαι (5).

ἀπὸ καὶ κατὰ συνωνυμοῦσιν.

Ἐν ἄλλοις αὖ ἡ ἀπὸ συνωνυμεῖ τῇ κατά· τοῦτο δὲ προέρχεται κατὰ διαφορὰν ἀντιλήψεως· ὁ λέγων δηλαδὴ δηλοῖ τὴν αὐτὴν κίνησιν, ἀλλὰ λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τοτὲ μὲν τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως

(1) Ἀποσκευάζω=αἴρω τὰ σκεύη ἢ ἑτοιμάζω αὐτὰ πρὸς μετακόμισιν· κατασκευάζω =τίθημι τὰ σκεύη, κατασκευάζομαι=καταλύω, κατοικῶ.

(2) Ἀποχωρίζω=χωρίζων τι αἴρω, μεταφέρω· καταχωρίζω=κατὰ χώραν τίθημι, εἰς τὴν προσήκουσαν θέσιν τίθημί τι, τοποθετῶ, ἐγγράφω.

(3) Ἀποθύμιος=ὁ οὐχὶ κατὰ θυμόν, ὁ δυσάρεστος· καταθύμιος=ὁ κατὰ θυμὸν γινόμενος, π. χ. ἀποθύμια λέγειν, ποιεῖν, ἀποθύμιον ἔπος· οὔτι μάλ' ἀνθρώποις καταθύμια πάντα τελεῖται. Θέογν. καταθύμιος παῖς, καταθυμία γυνή· πρβλ. θυμήρης-θυμαρής, θυμηδής, μενοεικής.

(4) Ἀφίστημι τὸν ἄρχοντα=παύω αὐτόν, καθίστημι τὸν ἄρχοντα=διορίζω αὐτόν· πρβλ. Ξεν. Ἑλλ. Ζ' 6' 45 καθίστησι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ξενικὸν ἀποστήσας τὸν πρόσθεν ἄρχοντα.—Ἕτερα σύνθετα ἐν οἷς ἡ ἀπὸ σημαίνει ἀφαιρεῖν καὶ ἀντίκειται τῇ κατὰ πρβλ. ἀποκοσμῶ-κατακοσμῶ, ἀποστεφανῶ-καταστεφανῶ, ἀπαγλαΐζω-καταγλαΐζω, ἀπο-κυρῶ-κατακυρῶ, ἀποπωμάζω-καταπωμάζω.

(5) Καταψηφίζομαί τινός τι=φέρω, δίδωμι τὴν ψῆφόν μου (ὡς δικαστὴς) κατά τινος, καταδικάζω· κατ' ἀναλογίαν δὲ πρὸς τὸ καταψηφίζομαι ἐσχηματίσθη τὸ ἀποψηφίζομαι διὰ τὴν ἀντίθεσιν, ἣν αἱ δύο προθέσεις ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας· κατὰ συνεκδρομὴν δὲ πρὸς ἐκεῖνο συνετάχθη καὶ τοῦτο γενικῇ ἀποψηφίζομαί τινος, ὅπερ κατ' ἔννοιαν ἔδει νὰ συνταχθῇ αἰτιατικῇ κατὰ τὸ ἀφίημί τινα ἀθῷον, ἀθῳῶ τινα, ἀπολύω τινά.

(ἀπό), τοτὲ δὲ τὸ τέρμα(1) ταύτης (κατὰ) π. χ. ἀπέναντι — κατέναντι, ἀπαντικρὺ — καταντικρύ, ἀποκρῆθεν — κατακρῆθεν, ἀφορῶ — καθορῶ, ἀποκρημνίζω — κατακρημνίζω, ἀποπτεύω — κατοπτεύω, ἀποπρηνίζω — καταπρηνίζω, ἀποπηδῶ — καταπηδῶ· πρβλ. καὶ τὰ ἑξῆς ἐν οἷς ἡ ἀπὸ καὶ ἡ κατὰ ἔχουσι τὴν αὐτὴν σημασίαν.

Καὶ α΄ παρατίθημι τὰ ψυχικοῦ πάθους, οἷά εἰσι

ἀπαναισχυντῶ — καταναισχυντῶ,
ἀποδειλιῶ — καταδειλιῶ,
ἀποθαρρῶ — καταθαρρῶ,
ἀφηδύνω — καθηδύνω,
ἀποκηλοῦμαι — κατακηλοῦμαι,
ἀποκνῶ — κατοκνῶ,
ἀπομέμφομαι — καταμέμφομαι,
ἀποστένω — καταστένω,
ἀφυβρίζω — καθυβρίζω.

Εἶτα δὲ καὶ ἄλλα π. χ.

ἀπαρνοῦμαι — καταρνοῦμαι,
ἀπαναλίσκω — καταναλίσκω,
ἀπερημῶ — κατερημῶ,
ἀπευνάζω — κατευνάζω,
ἀποδιφθεροῦμαι — καταδιφθεροῦμαι,
ἀποδαπανῶ — καταδαπανῶ,
ἀποδέω — καταδέω (2),
ἀποδηλῶ — καταδηλῶ (3),
ἀποθλίβω — καταθλίβω,
ἀποκρατῶ — κατακρατῶ,
ἀποκυριεύω — κατακυριεύω,
ἀπολείπω — καταλείπω,
ἀπομισθῶ — καταμισθῶ,
ἀπομυκτηρίζω — καταμυκτηρίζω
ἀποπιέζω — καταπιέζω,
ἀπόπτυστος — κατάπτυστος,
ἀποσποδῶ — κατασποδῶ,
ἀποστεγνῶ — καταστεγνῶ,
ἀποσφίγγω — κατασφίγγω,
ἀποστένω — καταστένω,
ἀποτρύω — κατατρύω,
ἀποτρύχω — κατατρύχω,
ἀποχρῶμαι (4) — καταχρῶμαι,
ἀφιερῶ — καθιερῶ,
ἀφοσιῶ — καθοσιῶ,
ἀφυστερέω-ῶ — καθυστερῶ(5).

(1) Καθ' ὁμοίαν διαφορὰν ἀντιλήψεως οἱ Ἕλληνες συντάσσουσι καὶ τῇ **πρὸς** γενικῇ ἢ αἰτιατικῇ ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας, λέγοντες λ. χ. φεύγει πρὸς τῶν Ἑλλήνων καὶ φεύγει πρὸς τοὺς Ἕλληνας.—Τὸν μὲν πρὸς βορέω ἑστῶτα, τὸν δὲ πρὸς νότον, Ἡροδ. Β΄, 151, οὔτε τὸ πρὸς **τὴν** ἠῶ τοῦ Νέστου ἴδοι τις ἂν λέοντα οὔτε πρὸς ἑσπέρ**ης** τοῦ Ἀχελῴου Ζ΄. 126 καὶ 55.

(2) Πρβλ. καὶ τὰ ἐπίθετα ἀποδεὴς—καταδεής.

(3) Πρβλ. καὶ τὰ ἀπόδηλος — κατάδηλος.

(4) Πρβλ. τὸ Λατ. abutor Γαλλ. abuser.

(5) Ἀλλ' ἀπολιθῶ καὶ καταλιθόω-ῶ διαφέρουσιν, ὅτι τὸ μὲν ἀπολιθῶ = εἰς λίθον μεταβάλλω· ἀπολιθοῦμαι καὶ ἀπολαΐζομαι· τὸ δὲ καταλιθῶ = λίθοις κατακαλύπτω, ἢ λιθοβολῶν ἀποκτείνω πρβλ. καταλιθάζω, καταλιθοβολῶ, καταλεύω, καταπετρόω-ῶ.

Γ΄.

ἀπὸ=οὐκέτι, παύεσθαι, λιπο-

Ἐκ τῆς ἐννοίας τοῦ ἀπομακρύνεσθαι καὶ μακρὰν εἶναι δυνατὸν νὰ γεννηθῇ νέα ἔννοια, ἥτις οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὴν προτέραν κατάστασιν ἢ τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως. Οὕτω ἐκ τοῦ μακρὰν γενέσθαι γεννᾶται ἡ ἔννοια τοῦ παύεσθαι, τοῦ οὐκέτι εἶναι ἢ ἡ ἔννοια τῆς ἀρνήσεως· ἀλλ' ἡ ἄρνησις αὕτη διττή ἐστιν ἢ σημαίνει στέρησιν, ἀποβολὴν καὶ παῦσιν νῦν γινομένην τοῦ ἤδη ὑπάρχοντος ἢ καὶ στέρησιν καθόλου τοῦ εἶναι εἴτε τοῦτο ἦν πρότερον εἴτε καὶ μή, ἔλλειψιν δηλαδὴ ἀπολύτως· καὶ τῆς μὲν α΄ περιπτώσεως παραδείγματα ἔστωσαν τάδε·

ἀφέλλην(1)=ὅς ἤδη ἐπαύσατο Ἕλλην ὢν ἤτοι ὁ τέως ὢν Ἕλλην, ἤδη δὲ οὐκέτι, ὁ ἀποβαλὼν τὸν Ἑλληνισμόν· πρβλ. καὶ

ἀφελληνίζω, ᾧ ἀντίκειται τὸ ἐξελληνίζω·

ἀφέταιρος=ὁ οὐκέτι ἑταῖρος ὤν, ἀλλ' ὅστις πρότερον ἦν·

ἀφηλιαστής, ἀπαθήναιος, ἀποπολίτης, ἀποπολιτεύω, ἀπόλοκρος =ὁ παυσάμενος τοῦ Λοκρὸς εἶναι, ὁ τῆς τῶν Λοκρῶν πολιτείας οὐκέτι μετέχων·

ἀποστράτηγος(2)=ὅς ἐπαύσατο στρατηγὸς ὤν, ὁ οὐκέτι στρατηγός, ὁ πρώην ἢ ὁ τέως στρατηγὸς ἢ καὶ ὁ τῆς στρατηγίας ἀπολυθείς· πρβλ. καὶ

ἀποβασιλεύς, ἀπόμαχος, ἀπόμισθος, ἀπόστρατος, (ἀφύπατος).

ἀποσυνάγωγος(2), ἀποσύνακτος=ὁ ἐκ τῆς συναγωγῆς ἀποβληθείς.

ἀπεξουσιάζω= οὐκέτι ἐξουσιάζω, ἔξω τῆς ἐξουσίας γίνομαι.

ἀπόδουλος(3)= ὁ παυσάμενος τοῦ δουλεύειν, ὁ ἀπὸ δούλου ἐλεύθερος γενόμενος· ἀντιθέτως δὲ πρὸς τοῦτο καὶ

ἀπελεύθερος=ὁ (ἀπὸ δούλου) ἐλεύθερος γενόμενος(4).

ἀποκληρονόμος=ὁ παυσάμενος τοῦ κληρονόμος εἶναι,

(1) Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Κωνσταντινίδου ποθοῦνται αἱ λ. ἀφέλλην, ἀφηλιαστής, ἀποπολίτης.

(2) Πρβλ. τὸ Γερμ. der ehemalige minister καὶ τὰ Γαλλικὰ ex-consul, ex-député, ex-empereur, ex-ministre, ex-professeur, ex-roi, ex-consul=ὁ ἀπὸ τῆς ὑπατείας (κατὰ τὸν Ἡρῳδιανόν) ὁ ὑπατευκώς, ὁ ἀπὸ ὑπάτων, ὁ ἀπὸ ὑπατικῶν. Πρβλ. Σοφοκλ. Greek Lex.

(3) Πρβλ. καὶ τὰ νῦν ἀπόπαιδο, ἀπόπαππας, ἀπόγαμβρος.

(4) Πρβλ. καὶ τὸ ῥ. χειραφετεῖν manumittere-emancipare=ἀπαλλάττω mancipium εἶναι· manumissio-emancipatio

ἀπόκληρος=ὁ τοῦ κλήρου ἀποβληθείς,

ἀπογνώμων=ὁ τὸν γνώμονα (ὀδόντα) ἀποβαλὼν=λιπογνώμων, εἶτα δὲ καὶ ἀγνώμων=ὁ μὴ ἔχων γνώμονα,

ἀπόγλουτος=ὁ οἱονεὶ τοὺς γλουτοὺς ἐστερημένος ἢ μᾶλλον ὁ τοὺς γλουτοὺς ἠλαττωμένους, σμικρυθέντας ἔχων=λιπόγλουτος, ἰσχνόγλουτος (1),

Καὶ ἐν τοῖς ἑπομένοις ἡ ἀπὸ τὴν αὐτὴν σημασίαν ἔχει· π. χ.

ἀπανθέω-ῶ (2)= παύομαι ἀνθῶν, οὐκέτι ἀνθῶ,

ἀπακμάζω (3)= » ἀκμάζων, ἀκμὴν ἔχων,

ἄφηβος (4)= ἐκεῖνος, οὗ παρῆλθεν ἡ ἥβη,

ἀφῆλιξ (5)= » » » ἡ ἡλικία,

ἀπαλγέω (6)= παύομαι ἀλγῶν, ἐπιλανθάνομαι τοῦ ἄλγους,

ἀποκηδεύω = » θρηνῶν τινα,

ἀποκραιπαλῶ = παύομαι κραιπαλῶν· πρβλ. καὶ

ἀπομεθύσκομαι = παύομαι μεθύων = ἀνανήφω.

ἀποκτῶμαι (7) = ἀποβάλλω τὰ κεκτημένα,

ἀποπλουτῶ = ἀποβάλλω τὸν πλοῦτον, παύομαι πλουτῶν,

ἀποπραγματεύομαι = παύομαι πραγματευόμενος,

ἀπονηστεύω καὶ ἀπονηστίζομαι = παύομαι νηστεύων, οὐκέτι νηστεύω.

ἀποτεκνοῦμαι = στεροῦμαι τῶν τέκνων,

(1) Τὸ μὲν λιπόγλουτος ἐπλάσαμεν ἡμεῖς κατὰ τὸ λιπόσαρκος, λιπόχρεως κλπ. τὸ δὲ ἰσχνόγλουτος κατὰ τὸ ἰσχνόσαρκος, ἰσχνογάστωρ, ἰσχνοσκελής, ἰσχνόκωλος, πρβλ. καὶ ἀνίσχιος=ὁ μὴ ἔχων σαρκώδη ἰσχία ἢ γλουτούς.

(2) ....ἀνανθεῖ γὰρ καὶ ἀπηνθηκότι καὶ σώματι καὶ ψυχῇ καὶ ἄλλῳ ὁτῳοῦν οὐκ ἐνίζει ὁ Ἔρως· οὗ δ' ἂν εὐανθὴς καὶ εὐώδης τόπος ᾖ, ἐνταῦθα καὶ ἵζει καὶ μένει· Πλάτ. Συμπ. 196Α. Ὅρα δὲ τὴν διαφοράν· ἀνανθής=ὁ. οὐκ ἀνθεῖ. ἀπανθὴς=ὁ ἀποβεβληκὼς ἤδη τὸ ἄνθος, ὅπερ τέως εἶχε.

(3) Ἀπακμάζω = παρακμάζω.

(4) Ἄφηβος = πάρηβος· τὸ δὲ ἐναντίον ἄνηβος καὶ ὁ ἐν μέσῳ τούτων ἔνηβος, ἔφηβος· πρόσηβος δὲ = ὁ προσεγγίζων εἰς τὴν ἥβην.

(5) Πρβλ. ἀνήλικος - ἐνῆλιξ - παρῆλιξ.

(6) ....ἀπαλγήσαντες δὲ τὰ ἴδια τοῦ κοινοῦ τῆς σωτηρίας ἀντέχεσθε. Θουκ. Β' 61. ἀναλγὴς δὲ καὶ ἀνάλγητος=ὁ οὐδόλως ἀλγῶν· ἐν τῷ λεξικῷ τοῦ Κωνσταντινίδου κακῶς σημειοῦται καὶ τὸ ἀπολοφύρεσθαι τὸ παρὰ Θουκ. Β' 46 ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ἀπαλγεῖν, ἐπειδὴ ἐκεῖ ἡ λ. σημαίνει «ἐπεὶ ἱκανῶς ἐθρηνήσατε».

(7) «Πλοῦτος κτηθεὶς μὲν βασανίζει ταῖς φροντίσιν, ἀποκτηθεὶς δὲ ταῖς λύπαις».

ἀποσχολάζω = παύομαι σχολάζων, πρβλ. ἀπόσχολος,
ἀποφοιτῶ = παύομαι φοιτῶν·
ἀπομορφοῦμαι = ἀποβάλλω τὴν ἣν μορφὴν τέως εἶχον, μεταμορφοῦμαι,
ἀποχραίνω (1) = ἀποβάλλω ὀλίγον τι τῆς τοῦ χρώματος ζωηρότητος, μεταβάλλω χρῶμα, σκιερὸς γίνομαι,
ἄφολκος = ὁ τὴν ὁλκὴν ἠλαττωμένος, ἐλλιπής, λιποβαρής,
Τούτοις προσθετέον καὶ τὰ ψυχικοῦ πάθους δηλωτικά· π. χ.
ἀπελπίζω = ἀποβάλλω τὴν ἐλπίδα, οὐκέτι ἐλπίζω,
ἀπογιγνώσκω καὶ ἀπονοοῦμαι, ἀπόγνωσις, ἀπόνοια, ἀπονενοημένος, ἀπονενοημένως,
ἀπομεριμνῶ, ἀπομερμηρίζω·
ἀπερυθριῶ (2) = ἀποβάλλω τὸ ἐρύθημα ὅπερ εἶχον, οὐκέτι ἐρυθριῶ = ἀπαιναισχυντῶ· πρβλ. καὶ τὸ ἀπηρυθριακότως = ἀναισχύντως·
ἀπομανθάνω (3) = ἀποβάλλω τὰ μεμαθημένα, ἀντιθ. ἐκμανθάνω πρβλ. ὥστε ἀπέμαθον καὶ ταῦτα, ἃ προτοῦ ᾤμην εἰδέναι· — κατὰ τὸ ἀπομανθάνω ἐσχηματίσθη καὶ τὸ ἀντίστοιχον ἀποδιδάσκω τινὰ = ποιῶ ἀπομαθεῖν ἢ ἀποβαλεῖν τὰ ἤδη δεδιδαγμένα ἢ μεμαθημένα = dedocere·
ἀπεθίζω (4) = ποιῶ τινα ἀποβαλεῖν τὸ ἔθος,
ἀπεθίζομαι = ἀποβάλλω τὰ εἰθισμένα, τὸ ἔθος, ὅπερ τέως εἶχο[ν]·
ἀποκαρτερῶ (5) = παύομαι καρτερῶν, οὐκέτι καρτερῶ, λιμῶ, ἀσιτίᾳ ἀποκτείνω ἐμαυτόν,
ἀποβιῶναι (6) = παύσασθαι τοῦ βίου, ἀποθανεῖν·
ἀπευδοκῶ = οὐκέτι εὐδοκῶ, ἀπελπίζω, πρβλ.
ἀπαγορεύειν (7), ἀπειπεῖν, ἀπαυδᾶν, ἀπολαλεῖν, ἀπόρρησις (8)·

(1) Ἀποχρώννυμι = χρωματίζω ὀλίγον τι, σκιάζω διὰ χρώματος· ἀπόχρωσις = βαθμιαία μεταβολή τις ἀπὸ τοῦ ἑνὸς χρώματος εἰς τὸ ἄλλο, ἀπὸ τοῦ ἀνοικτοῦ εἰς τὸ βαθὺ καὶ τἀνάπαλιν· μεταλλαγὴ τοῦ αὐτοῦ χρώματος, ποικιλία ἀπὸ τῆς μιᾶς βαθμίδος εἰς τὴν ἄλλην· «Ἀπολλόδωρος ὁ ζωγράφος εὗρε φθορὰν καὶ ἀπόχρωσιν σκιᾶς».

(2) Ἀπερυθριᾷ πᾶς, ἐρυθριᾷ δὲ οὐδεὶς ἔτι. Μένανδρ.

(3) Πρβλ *dediscere*.

(4) Πρβλ. desuefio, desuetus.

(5) Μᾶλλον ἂν ἐθέλειν ἀποκαρτερεῖν ἢ τοῦτο ἀκούων καρτερεῖν».

(6) Ἀποζῆν = μόλις καὶ λιτῶς ἀπό τινος ζῆν, πενιχρῶς ζῆν. Πρβλ. οὐκ ἀποζῆν μόνον, ἀλλὰ καὶ μεθ' ἡδονῆς προστίθησι. Λιβάν.

(7) ᾧ ἀντίκειται τὸ καρτερεῖν.

(8) ᾧ ἀντίκειται ἡ καρτερία.

ἀποδυναμοῦμαι = ἀποβάλλω τὰς δυνάμεις μου.
ἀπόκρεως καὶ ἀποκρεόω = ἀπέχομαι τοῦ κρέατος, τῆς κρεοφαγίας.

Τὰ ἑπόμενα δηλοῦσιν παῦσιν ἢ ἀποβολὴν τῆς προτέρας καταστάσεως ἢ καὶ ἄρνησιν ἁπλῶς καὶ ἀπολύτως· π. χ. ἀπόκαυλος κυρ. ὁ τὸν καυλὸν ἀποβαλών, ὅνπερ πρότερον εἶχεν· εἶτα δὲ = ἄκαυλος, ἤτοι οὐδαμῶς λαμβάνεται ἡ προτέρα αὐτοῦ κατάστασις· πρβλ.:

ἀπόμματος	καὶ	ἀόμματος	ἀπόδειπνος	καὶ	ἄδειπνος
ἀπόθερμος	»	ἄθερμος	ἀπόσιτος	»	ἄσιτος
ἀπόπνους	»	ἄπνους	ἀπόπαστος	»	ἄπαστος
ἀπόθυμος	»	ἄθυμος	ἀφέστιος	»	ἀνέστιος
ἀπότριχος	»	ἄθριξ ἢ ἄτριχος	ἄφυδρος	»	ἄνυδρος
ἀπόνοσος	»	ἄνοσος			

ἀπόθεος = ὁ πόρρω τῶν θεῶν ὤν, ἄθεος
ἀποβώμιος = ὁ τῶν βωμῶν ἀποκλειόμενος ἢ ἀπεχόμενος, ἀσεβής,
ἀπότιμος = ὁ τῶν τιμῶν ἀποβληθεὶς καὶ καθόλου ἄτιμος, ᾧ ἀντίκειται τὸ ἔντιμος καὶ ἐπίτιμος,
ἀποφύλιος = ὁ μὴ εἰς φυλὴν τεταγμένος, ὁ ἄνευ φυλῆς, ἄφυλος, ἀφρήτωρ· ἀντιθ. ἐπιφύλιος = ὁ εἰς φυλὴν τεταγμένος,
ἀπόταφος = ὁ τοῦ τάφου τῶν πατέρων ἐστερημένος, οὗπερ ἐδικαιοῦτο τυχεῖν, εἶτα δὲ καὶ ἄταφος,
ἀπόσκοπος καὶ ἀποσκόπιος = ὁ ἀποτυγχάνων τοῦ σκοποῦ,
ἀφορμὴ ἀντιθ. ὁρμή· Στωϊκ. ὅρος, ὡς καὶ
ἀποπροηγμένα — προηγμένα.

Δ'.

ἀπὸ = οὐ, ἀ (*στερητ.*), δυς, κακῶς.

Ἐν δὲ τοῖς ἐφεξῆς ἡ ἀπὸ σημαίνει οὐκέτι ἀποβολὴν ἢ παῦσιν τῆς τέως καταστάσεως, ἀλλ' ἄρνησιν ἀπολύτως ἢ ἔλλειψιν τοῦ εἶναι· ἤτοι ἡ ἀπὸ ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἀρνητικὸν οὐ ἢ πρὸς τὸ στερητικὸν ἀ, ἐνίοτε δὲ καὶ πρὸς τὸ κακῶς, δυς-· π. χ.

ἀπαρέσκω(1) = πόρρω εἰμὶ τοῦ ἀρέσκειν, πολλοῦ γε καὶ δέω ἀρέσκειν. οὐκ ἀρέσκω ἄρα· ἀπάρεστος = (ἀνάρεστος) δυσάρεστος.

(1) Τὸ τοῖς πολλοῖς ἀρέσκειν τοῖς σοφοῖς ἐστιν ἀπαρέσκειν. Πλούτ.

ἀφανδάνω=οὐχ ἀνδάνω·

ἀπέοικεν=οὐκ ἔοικεν· ἀπεικότως=οὐκ εἰκότως· ἀποδοκεῖ=οὐ δοκεῖ·

ἀπεμφαίνω=οὐκ ἐμφαίνω· ἀπεμφερὴς=οὐκ ἐμφερής·

ἀπεκλογὴ(1)=ἀπόρριψις τῆς ἐκλογῆς ἀντιθ. ἐκλογή.

ἀπάξιος=ἀνάξιος, ἀπαξιῶ=οὐκ ἀξιῶ.

ἀπεύχομαι (2)=εὔχομαι μὴ ἢ οὐκ εὔχομαι· πρβλ. ἀπαγορεύω=ἀγορεύω μή· ἀπαυδῶ ἀντιθ. προσαυδῶ· ἀπομυθοῦμαι ἀντιθ. παραμυθοῦμαι·—ἀπευφημῶ·

ἀπεῖναι=οὐκ εἶναι ἀντιθ. παρεῖναι·

ἀπουσία οὐχὶ οὐσία ἀντιθ. παρουσία·

ἀπομοιρέ-ῶ=ἀμοιρῶ ἀντιθ. εὐμοιρῶ·

ἀποκηδέω=ἀκηδῶ ἀντιθ. κήδομαι·

ἀποστέργω=οὐ στέργω. ἀπόστοργος=ἄστοργος·

ἀποσυμβουλεύω(3)=(σ. μὴ γενέσθαι)· ἀπονομίζω=νόμῳ ἀπαγορεύω, οὐκ ἐπιτρέπω·

ἀποσπεύδω ἀντιθ. ἐπισπεύδω·

ἀποτρέπω ἀντιθ. ἐπιτρέπω, προτρέπω·

ἀποπροσποιοῦμαι=οὐ προσποιοῦμαι, οὐ δέχομαι·

ἀποσυνεργῶ=οὐ συνεργῶ·

ἀπολέγομαι=ἀρνοῦμαι, παραιτοῦμαι,

ἀποτυγχάνω=οὐ τυγχάνω· πρβλ. ἀποστοχάζομαι· ἀπεντευκτῶ·

ἀποδοκιμάζω ἀντιθ. δοκιμάζω·

ἀποδόκιμος ἀντιθ. δόκιμος·

ἀπόκηρος=ὁ μὴ εἰς τὴν κῆρα ὑποκείμενος, ἀντιθ. ἐπίκηρος, ἐπικήρως·

ἀπόκαιρος=ἄκαιρος, οἷς ἀντίκειται ἐπίκαιρος, καίριος·

ἄφιππος=ὁ εἰς τὸ ἱππεύειν ἄπειρος· ἀντιθ. ἱππικός (ἀφιππία)·

ἀπόμνυμι=ὄμνυμι οὐ ἀντιθ. κατόμνυμι (=ὄμνυμι ναὶ) ἀπωμοτικὸς ἀντιθ. κατωμοτικός·

ἀπόφημι=οὔ φημι ἀντιθ. κατάφημι·

ἀπόφασις ἀντιθ. κατάφασις, ἀποφατικὸς—καταφατικός.

(1) Πρβλ. καὶ Ἀποφάνιος ἀντιθ. Ἐπιφάνιος.
(2) Ἀντίθ. κατεύχομαι.
(3) Πρβλ. ἀπεννέπω.

Ἐν τοῖς ἑπομένοις ἡ ἀπὸ = δυς-κακῶς· π. χ.

ἄπαγρος = ὁ ἐν τῇ ἄγρᾳ ἀποτυγχάνων ἢ δυστυχῶν, οἱονεὶ δύσαγρος, δύσθηρος·

ἀπαίσιος = ὁ οὐχὶ αἴσιος, δυσοιώνιστος·

ἀπόμορφος = ὁ τῆς μορφῆς ἐξεστηκώς, δύσμορφος, ἀλλόκοτος·

ἀπόφημος = δύσφημος· ἀποφημίζω = δυσφημῶ·

ἀποθύμιος = ὁ ἔξω τοῦ θυμοῦ, δυσάρεστος ἀντιθ. καταθύμιος·

ἀπόμουσος = οὐ μόνον ἄμουσος, ἀλλὰ καὶ παράμουσος ἢ κακόμουσος·

ἀπόξενος = οὐ μόνον ἄξενος, ἀλλὰ καὶ κακὸς πρὸς τοὺς ξένους, κακόξενος, μισόξενος·

ἀπάνθρωπος = ὁ φυγάνθρωπος καὶ μισάνθρωπος· (ἀπάνθρωπος γῆ = ἡ ἄνευ ἀνθρώπων, ἡ ὑπὸ ἀνθρ. ἐγκαταλελειμμένη).

ἀπόχορδος = παράχορδος, παράτονος·

ἀπόφονος (φόνος) = ἄγριος φόνος·

ἀπόμισθος = ὁ ἄμισθος καὶ ὁ κακῶς τὸν μισθὸν λαμβάνων ἢ ὁ μόλις λαμβάνων τὸν συμπεφωνημένον μισθὸν ἢ μὴ λαμβάνων αὐτὸν ὅλον, ἀλλὰ ὀλιγώτερον·

ἀποφρὰς = δυσοίωνος.

Κατὰ ταῦτα ἡ ἀπὸ ὡς πρὸς τὴν συνεκδοχικὴν σημασίαν ἐκ τῆς ἀρνήσεως εἰς τὸ κακὸν παραβλητέα πρὸς τὸ α (στερητικὸν) τὸ ἐν τοῖς γάμος ἄγαμος, = δύσγαμος, πατὴρ ἀπάτωρ, μήτηρ ἀμήτωρ (= δυσμήτωρ), δῶρον ἄδωρον κλπ.

Ε'.

ἀπὸ = *μεταβάλλειν*.

Εἴδομέν που ἐν τοῖς προηγουμένοις(1) ὅτι ἡ ἀπὸ πλὴν τῶν ἄλλων ἐννοιῶν σημαίνει καὶ τὸ ἀποβάλλειν· π.χ. ἀποκτῶμαι, ἀπομανθάνω = ἀποβάλλω τὰ κεκτημένα, τὰ μεμαθημένα, ἀπομορφοῦμαι = ἀποβάλλω τὴν ἣν ἔχω μορφὴν καὶ λαμβάνω ἄλλην = μεταμορφοῦμαι. Διὸ ἐνταῦθα προσθετέον, ὅτι πρὸς τῇ σημασίᾳ ταύτῃ ἡ ἀπὸ ἔχει καὶ ἄλλην ἀντικειμένην πως αὐτῇ ἤτοι σημαίνει οὐχὶ ἀποβολήν, ἀλλὰ μεταβολὴν τῆς καταστάσεως, ἣν τὸ ὑποκείμενον εἶχεν, εἰς ἄλλην, ἣν τέως οὐκ εἶχε· τὴν σημασίαν τοῦ μεταβάλλειν ἔχει ἡ ἀπὸ ἐν τοῖςδε·

(1) Πρβλ. σελ. 95.

ἀπαιγειροῦμαι (1) = εἰς αἴγειρον μεταβάλλομαι,
ἀπαιθεροῦμαι (2) = » αἰθέρα » αἰθέριος γίνομαι,
ἀπασβολοῦμαι (3) = » ἀσβόλην »
ἀπιχθυοῦμαι = » ἰχθὺν »
ἀποκισσοῦμαι (4) = » κισσὸν »
ἀποκαισαροῦμαι (5) = » Καίσαρα »
ἀπολαΐζομαι (6) = » λᾶαν, λίθον »
ἀπολεοντοῦμαι = » λέοντα » πρβλ.
ἀπορνεοῦμαι, ἀπορνιθοῦμαι, ἀποπαπποῦμαι (7), ἀφερπετοῦμαι, ἀφερπυλλοῦμαι (8)·
ἀφηρωΐζω (9) = εἰς ἥρωα μεταβάλλω,
ἀποκυνόω-ῶ = » κύνα » μεταμορφῶ,
ἀποχοιρόω-ῶ = » χοῖρον » »
ἀποτελματόω-ῶ = » τέλμα »

Σημειωτέον δὲ ὅτι μόνον ὀλίγιστα τῶν παρατεθέντων ἔχουσι τὸ ἁπλοῦν, οἷα τὸ ἀσβολόω, κισσόω, ἡρωΐζω, καὶ ταῦτα ἐπ' ἄλλης σημασίας ἢ τῆς τοῦ μεταβάλλειν ἢ μεταμορφοῦν, τῶν δὲ λοιπῶν μνημονευθέντων ῥημάτων οὐδ' εὕρηται τὸ ἁπλοῦν. Προσπαρατηρέον δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι τὰ τοιαῦτα ῥήματα σχηματίζονται μάλιστα ἐξ ὀνομάτων ζῴων, ὧν εἰς τὴν μορφὴν μεταβάλλεται τὸ ὑποκείμενον πρβλ. ἀπιχθυοῦμαι, ἀπολεοντοῦμαι, ἀπορνεοῦμαι, ἀπορνιθοῦμαι, ἀφερπετοῦμαι, ἀποκυνόω, ἀποχοιρόω. Εὕρηνται δὲ καὶ ἐκ φυτῶν

(1) Λέγεται καὶ ἐξαιγειροῦμαι· περὶ τῶν συνθέτων ἐκ τῆς προθέσεως ἐκ ῥ. ὅρα τὸ οἰκεῖον κεφάλαιον.

(2) Ὡσαύτως ἐξαιθερόω.

(3) Τὸ ἁπλοῦν ἀσβολόω καὶ ἀσβολαίνω = μαυρίζω τινὰ δι' ἀσβόλης, πληρῶ τινὰ ἀσβόλης· ὅμοιον τῷ ἀπασβολόω ὤ ἐστι τὸ ἀπαιθαλόω, ἐπιτατικὸν τοῦ αἰθαλόω = εἰς αἰθάλην μεταβάλλω· παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ σημειοῦται ἀπηθάλωσε = ἐξεπύρωσεν ἢ ἀπέσβεσε! ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς ἀναγνωστέον ἀπησβόλωσε.

(4) Τὸ ἁπλοῦν κισσόω-ῶ = κισσῷ στέφω.

(5) Τὸ ἁπλοῦν καισαρεύω = τὸν Καίσαρα μιμοῦμαι.

(6) Κατὰ τὸ ἀπολιθοῦμαι.

(7) Ἀποπαπποῦμαι = εἰς πάππον μεταβάλλομαι· πάππος δὲ = τὸ χνοῶδες ἐξάνθημα τῶν ἀκανθωδῶν φυτῶν.

(8) Εἰς ἕρπυλλον μεταβάλλομαι· ἕρπυλος δὲ = εὐῶδες φυτὸν ἀειθαλὲς καὶ ὑδροχαρὲς σαμψύχῳ ὅμοιον.

(9) Τὸ ἁπλοῦν ἡρωΐζω = ἡρωϊκοὺς στίχους γράφω, ποιῶ.

τινα, οἷα τὸ ἀπαιγειροῦμαι, ἀποκισσοῦμαι, ἀποπαπποῦμαι, ἀφερπυλλοῦμαι· ἀλλὰ τὰ ἐκ φυτῶν παράγωγα τοιαῦτα ῥήματα, σημαίνοντα δῆλα δὴ τὸ μεταβάλλεσθαι ἢ μεταμορφοῦσθαι εἴς τι, συντίθενται μάλιστα τῇ προθέσει ἐκ (1)· διὸ καὶ τὰ μνημονευθέντα σύνθετα τῇ ἀπό, οἷον ἀπαιγειροῦμαι, ἀποπαπποῦμαι εὕρηνται καὶ μετὰ τῆς ἐκ συντεθειμένα· π. χ. ἐξαιγειροῦμαι, ἐκπαπποῦμαι.

Ἐξ ὀνομάτων δὲ ζῴων ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα σύνθετα ἐκ τῆς ἀπὸ εἰς-όω ῥήματα, σημαίνοντα τὸ μεταβάλλειν ἢ μεταμορφοῦν εἴς τι, ἀλλὰ ταῦτα εὕρηνται καὶ ἁπλᾶ ἐν χρήσει ὄντα· π. χ. βοόω-ῶ καὶ ἀποβοῶ(2) τινα, ταυρόω καὶ ἀποταυρῶ τινα, κτηνόω καὶ ἀποκτηνῶ τινα· τὸ δὲ ἱππόω-ῶ = εἰς ἵππον μεταβάλλω καὶ ζῳοῦμαι (3) = εἰς ζῷον μεταβάλλομαι, ἀπαντῶσι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις μόνον ἁπλᾶ.

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἄλλα ῥήματα εἰς οω, σημαίνοντα τὸ μεταβάλλειν εἴς τι, εὕρηνται ἁπλᾶ καὶ σύνθετα ἐκ τῆς ἀπό· π. χ. γεόω - ἀπογεόω, χερσόω - ἀποχερσόω, νησόω - ἀπονησόω, θαλασσόω - ἀποθαλασσόω, ἀνθρακόω - ἀπανθρακόω (4), λιθόω - ἀπολιθόω (5), ὀστρακόω - ἀποστρακόω, τεφρόω - ἀποτεφρόω, ξυλόω - ἀποξυλόω, σταφιδόω - ἀποσταφιδόω, γαλακτοῦμαι - ἀπογαλακτοῦμαι, σοφῶ - ἀποσοφῶ (6) τινα.

Κατ' ἀναλογίαν πρὸς ταῦτα καὶ οἱ νέοι Ἕλληνες διὰ τὴν χρείαν ἔπλασαν οὐκ ὀλίγα τοιαῦτα ῥήματα τῇ ἀπὸ συντεθειμένα· π. χ. ἀπαγαλματόω (= εἰς ἄγαλμα μεταβάλλω), ἀπασβεστόω, ἀπογρανιτόω, ἀπομαρμαρόω (7), ἀπομαγνητόω, ἀπομεταλλόω, ἀποστεόω,

(1) Περὶ τῶν ἐκ τῆς προθέσεως ἐκ συνθέτων ὅρα ἐν τῷ οἰκείῳ κεφαλαίῳ.

(2) Πρβλ. γυναικοῦμαι - ἀπογυναικοῦμαι, ἀνδρόω-οῦμαι - ἀπανδροῦμαι, θεόω - ῶ - ἀποθεῶ τινα - ἀποθέωσις, καθ' ἣν ἐπλάσθη καὶ ἀποκολοκύντωσις.

(3) Τὸ εἰς δράκοντα μεταβάλλεσθαι ἐλέχθη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων μόνον ἐκδρακοντοῦσθαι, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀναλογίαν πρὸς τὰ ἄλλα δύναταί τις εἰπεῖν καὶ ἀποδρακοντοῦν—ἀποδρακοντοῦσθαι.

(4) Καὶ ἐξανθρακόω.

(5) Ἠπειρόω συντίθεται μόνον τῇ ἐκ.

(6) Ἄλλα δ' εἰσὶ μόνον ἁπλᾶ· π. χ. καπνοῦται (=εἰς καπνὸν μεταβάλλεται), θρομβοῦται, τυροῦται, λογχοῦται, σφαιροῦται (στήθεα ἐσφαιρωμένα), ῥικνοῦται, ῥαιβοῦται, βλαισοῦται· τὸ μὲν θυλακοῦμαι=εἰς θύλακον μεταβάλλομαι, τὸ δὲ θυλακίζω = εἰς τὸ θυλάκιον ἐμβάλλω τι· κακῶς ἄρα νῦν ἔπλασαν ῥ. ἐνθυλακόω τι ἀντὶ ἐνθυλακίζω.

(7) Παρὰ τοῖς ἀρχ. μαρμαρόω=μαρμάρῳ στρώννυμί τι καὶ μαρμαροῦται δὲ=εἰς μάρμαρον μεταβάλλεται.

ἀποσκελετόω, ἀποχαλυβδόω, ἀπογιγαντοῦται, ἀποτιτανοῦται, ἀποδελφινοῦται, ἀποτιγρεοῦται(1) ὡς καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν οὐσιαστικά· π.χ. ἀπαγαλμάτωσις, ἀπασβέστωσις κλπ.

Καὶ ἄλλα δὲ οὐκ ὀλίγα δύναταί τις τῇ ἀναλογίᾳ στοιχῶν νὰ σχηματίσῃ ἐξ ὀνομάτων ζῴων ἢ καὶ ἄλλων τινῶν· π. χ., ἀπαλωπεκοῦσθαι, ἀπελαφοῦσθαι, ἀπολυκοῦσθαι, ἀποπιθηκοῦσθαι, ἀποκολοιοῦσθαι, ἀποκερατοῦσθαι, ἀποκηφηνοῦσθαι, ἀποσκοπελοῦσθαι, καὶ ἄλλα μυρία.

Ϛ.

ἀπὸ = *ἀφαιρεῖν*, *λαμβάνειν*, *αἴρειν τι*.

Ἐν τοῖς προηγουμένοις εἴδομεν, ὅτι ἡ ἀπὸ ἐκ τῆς ἐννοίας τοῦ μακρὰν ἢ πόρρω καταντᾷ εἰς τὴν σημασίαν τῆς ἀρνήσεως, δηλαδὴ εἰς τὴν ἁπλῶς τοῦ εἶναι ἔλλειψιν· π. χ. ἀπαρέσκω=πόρρω τοῦ ἀρέσκειν εἰμί, εἶτα δὲ=οὐκ ἀρέσκω.

Ἤδη δὲ προσθετέον, ὅτι ἐν ἄλλοις αὖ σημαίνει ἀφαιρεῖν ἢ αἴρειν τὸ εἶναι, τὴν τοῦ ὄντος ἄρσιν· ἡ ἔννοια δῆλα δὴ τοῦ ἁπλοῦ ῥ. ὑπάρχει, διὰ δὲ τῆς ἀπὸ αἴρεται· π.χ. ἀποκαλύπτω = τὸ ἤδη κεκαλυμμένον ποιῶ μὴ εἶναι τοιοῦτον· ἤτοι αἴρω, ἀφαιρῶ τὸ κάλυμμα, ἐν ᾧ ἐν τῷ ἀπαρέσκω καὶ τοῖς ὁμοίοις τούτῳ τὸ ἀρέσκειν οὐχ ὑπῆρχεν, ἵνα ἀρθῇ.

Ἐπὶ τῆς σημασίας δὲ ταύτης τῆς ἀπὸ ἤτοι τοῦ ἀφαιρεῖν διακριτέον τρεῖς περιπτώσεις, α΄ τί ἀφαιρεῖν, β΄ ἀπὸ τίνος ἀφαιρεῖν καὶ γ΄ πῶς ἀφαιρεῖν· καὶ κατὰ τὰς τρεῖς δηλαδὴ περιπτώσεις ἡ μὲν ἀπὸ = ἀφαιρεῖν, τὸ δὲ β΄ συνθετικὸν ἐν μὲν τῇ πρώτῃ περιπτώσει γίνεται τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀφαιρέσεως, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ σημαίνει τὸ πόθεν καὶ ἐν τῇ τρίτῃ τὸν τρόπον, καθ' ὃν γίνεται ἡ ἀφαίρεσις.

Καὶ τῆς μὲν α΄ περιπτώσεως, καθ' ἣν δηλ. ἡ μὲν ἀπὸ=ἀφαιρεῖν, τὸ δὲ β΄ συνθετικόν ἐστι τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀφαιρέσεως ἢ ἄρσεως, παραδείγματα ἔστωσάν μοι τάδε·

ἀπαμφιέννυμι=ἀφαιρῶ τὴν ἀμφίεσιν, ἐναντ. τῷ ἀμφιέννυμι· πρβλ. ἀπαμφιάζω, ἀπομιτρόω (2).

(1) Πρβλ. Κουμανούδη νέων λέξεων συναγωγήν.

(2) Κατὰ τὸ ἀπομιτρόω ἐσχηματίσθησαν τὰ ἀποκιδαρόω (ἀφαιρῶ τὴν κίδαριν), ἀφιματόω =ἀφαιρῶ τὸ ἱμάτιον· διότι τὰ ἁπλᾶ τούτων κιδαρόω, ἱματόω

ἀπογομφόω-ῶ=ἀφαιρῶ τοὺς γόμφους, ἐναντ. γομφόω· πρβλ. ἀποπορπῶ (πορπάω), ἀφηλόω (ἡλόω), ἀποκαθηλῶ (καθηλῶ), ἀποσφραγίζω (σφραγίζω).

ἀποδιπλοῦται (ἡ τράπεζα)=ἀνοίγεται πρότερον διπλῆ οὖσα, τὴν δίπλωσιν ἀφαιρουμένη γίνεται ἁπλῆ· πρβλ. ἀποπτύσσω (ἐναντ. πτύσσω)· ὥστε ἀποπτύσσω=ἀναπτύσσω(1), πρβλ. ἀποκαλύπτω καὶ ἀνακαλύπτω.

ἀποζώννυμί τινα=(ἀντίθ. ζώννυμι)· πρβλ. ἀποζεύγνυμι (ζεύγνυμι), ἀποθωρακίζω (θωρακίζω), ἀφοπλίζω (ὁπλίζω)·

ἀποθεμελιῶ (ἀντίθ. θεμελιῶ)·

ἀποκολλῶ (ἀντίθετ. κολλῶ) πρβλ. ἀπαλείφω (ἀλείφω), ἀποπισσῶ, ἀποχρίω·

ἀποκοσμῶ (ἀντίθ. κοσμῶ)=ἀφαιρῶ τὸ κόσμημα· πρβλ. ἀποκαλλωπίζω, ἀπαγλαΐζω (=ἀφαιρῶ τὴν ἀγλαΐαν), ἀποστρώννυμι, ἀποστέφω, ἀπεστεφανῶ, ἀποσκευάζω·

ἀποκυρόω = ἀκυρῶ (ἀντίθ. κυρόω, ἐπικυρῶ, κατακυρῶ)·

ἀποπωμάζω καὶ ἀποπωματίζω (ἀντίθ. πωμάζω, πωματίζω), πρβλ. ἀποσκέπω, ἀποσκεπάζω, ἀποστεγάζω·

ἀποπλοκὴ (ἀντίθ. πλοκὴ-συμπλοκή)·

ἀποσάττω= ἀφαιρῶ τὸ σάγμα τοῦ ζώου, ἤδη σεσαγμένου· (ἀντίθ. σάττω, ἐπισάττω) πρβλ. ἀποφορτίζω, καταφορτίζω(3), ἀπογομῶ (γομῶ-κατάγομος)·

ἀποχαλινῶ=ἀφαιρῶ τὸν χαλινὸν τοῦ ζώου, ὅπερ κεχαλινωμένον ἦν· ἀντιθ. χαλινῶ, ἐγχαλινῶ.

ἄχρηστα ἦσαν)· κατὰ δὲ τὸ καταπεδιλόω δυνάμεθα εἰπεῖν καὶ τὸ ἀποπεδιλῶ (=ἀφαιρεῖν τὰ πέδιλα).

(1) Ὥστε ἡ ἀπὸ=ἀνὰ καὶ τῷ Λατ. *re*. red (πρβλ. velo-velare, revelo-are) σημαίνουσα τὴν εἰς τοὐναντίον μεταβολήν.

(2) Παρατηρητέον, ὅτι τῶν τοιούτων ἐκ τῆς ἀπὸ συνθέτων ῥημάτων πολλὰ ἀντίκεινται ἢ τῷ ἁπλῷ ῥ. ἢ τῷ ἐκ τῆς ἐπὶ ἢ κατὰ συνθέτῳ π. χ. ἀποκαλύπτω ἀντίθ καλύπτω, ἐπικαλύπτω, κατακαλύπτω· ἀποκυρῶ ἀντιθ. κυρῶ, ἐπικυρῶ, κατακυρῶ, ἀποθωρακίζω ἀντιθ. θωρακίζω, καταθωρακίζω.

(3) Οἱ δὲ μεταγενέστεροι πρὸς δήλωσιν τῆς ἀφαιρετικῆς ἐννοίας ἐπισυνέθηκαν τῇ ἀπὸ προθέσει καὶ συνθέτους μετὰ τῆς σὺν λέξεις οὕτως, ὥστε ἐν ᾧ ἡ διὰ τῆς σὺν ἁπλῆ σύνθεσις σημαίνει ἕνωσιν, ἡ διὰ τῆς ἀπὸ ἐπισύνθεσις δηλοῖ διάλυσιν ἢ λύσιν τῆς ὑπαρχούσης ἑνότητος· π. χ. ἀποσυνάπτω, ἀποσύνθεσις, ἀποσύστασις κλπ.

ἀπὸ = ἀφαιρεῖν ἢ ἀποβάλλειν,
τὸ δὲ β΄ συνθετικόν ἐστι τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀφαιρέσεως ἢ ἀποβολῆς.

Ἐνταῦθα διακριτέον ἄλλην τινὰ τάξιν τῶν ἐκ τῆς ἀπὸ συνθέτων, ἐν οἷς ἡ μὲν ἀπὸ ἔχει ὡσαύτως ῥήματος σημασίαν = ἀφαιρεῖν, λαμβάνειν ἢ ἀποβάλλειν, τὸ δὲ β΄ συνθετικὸν ὁμοίως ἐστὶν οἷον ἀντικείμενον τῆς ῥηματικῆς ἐννοίας· ἀλλὰ παρατηρητέον, ὅτι τῶν τοιούτων συνθέτων τὸ μὲν ἁπλοῦν ῥῆμα ἢ οὐκ εὐχρηστεῖ ἢ ἐν χρήσει ὂν ἔχει οὐχὶ ἐναντίαν πρὸς τὴν τοῦ συνθέτου σημασίαν ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις, ἀλλ' ἁπλῶς διάφορον. Ἐκ τούτων δὲ δῆλον, ὅτι ἡ σύνθεσις τῶν τοιούτων προῆλθεν ἐκ τοῦ οὐσιαστικοῦ· π. χ.

ἡνιάζω ῥ. ἄχρηστόν ἐστιν, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐννοίας τοῦ ἀφαιρεῖν ἢ ἀποβάλλειν τὰς ἡνίας ἐσχηματίσθη τὸ ῥ. ἀφηνιάζω·
αἰδοιόω-ῶ ῥ. ὡσαύτως ἄγνωστόν ἐστιν, ἀλλ' ἐκ τῆς παραθέσεως, ἀφαιρῶ τὰ αἰδοῖα ἐπλάσθη τὸ ῥ. ἀπαιδοιόω-ῶ· ἐπίσης
δερτρόω-ῶ ῥ. ἀχρηστεῖ, ἀλλ' ἐκ τῆς φράσεως ἀφαιρῶ τὸ δέρτρον, ἐγένετο τὸ ῥ. ἀποδερτρόω· ὁμοίως ἐπλάσθησαν καὶ τὰ ἀποδερματίζω, ἀποστομίζω, ἀποφλεγματίζω, ἀφιματόω, ὧν ἄχρηστά εἰσι τὰ ἁπλᾶ· ὡσαύτως κρανίζω ῥ. ἄγνωστόν ἐστιν, ἀλλ' ἐλέχθη ἀποκρανίζω = τὴν κεφαλὴν ἀφαιρῶ, ἀποκόπτω· τὸ ῥ. ξυλίζω ἀχρηστεῖ, τὸ δὲ ξυλίζομαι = ξύλα συλλέγω, ἀλλ' ἐκ τῆς φράσεως ἀφαιρῶ τὰ ξυλώδη (ξυλώδεις οὐσίας, ἶνας) οἱ Ἕλληνες ἔπλασαν τὸ ῥ. ἀποξυλίζω (1).

Διὰ τὴν ἀφαιρετικὴν ταύτην σημασίαν ἡ ἀπὸ συντίθεται καὶ μετὰ ῥημάτων, ἅτινα καὶ ἁπλᾶ ὄντα σημαίνουσι λαμβάνειν, συλλέγειν, ἀφαιρεῖν τι· π. χ.:

καρπίζω = λαμβάνω, συλλέγω καρπόν,
θριάζω = ἀφαιρῶ θρία, τῆς συκῆς φύλλα,
φυλλίζω — » συλλέγω φύλλα, φυλλολογῶ,
χυλίζω = » χυλόν,

(1) Πρβλ. καὶ ἀποδιοπομποῦμαι = ἀποπέμπομαι (ἀποτρέπομαι κακόν τι ἱλαστηρίους θυσίας τελῶν) τῷ Διΐ· ἀποχειροβίοτος = ἀπὸ χειρῶν τὸν βίοτον ποιούμενος.

γραΐζω =ἀφαιρῶ τὴν γραῦν, τὸ τοῦ γάλακτος πῖαρ, (creme),
αὐχενίζω=τύπτω, κόπτω τὸν αὐχένα,
αἱμάσσω=αἷμα ἀφαιρῶ, πρβλ. κλαδεύω, τρυγῶ, λέπω, λεπίζω, σκυβαλίζω, κεφαλίζω, λαιμίζω, καρατομῶ, δειροτομῶ.

Εἰς πάντα ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια προστιθεμένη ἡ ἀπὸ σαφεστέραν τὴν τοῦ ἁπλοῦ ἔννοιαν ἀναδεικνύει· οὕτω δ' ἔχομεν, ἀποκαρπίζω, ἀποθριάζω, ἀποφυλλίζω, ἀποχυλίζω, ἀπογραΐζω, ἀπαυχενίζω, ἀφαιμάσσω, ἀποκλαδεύω, ἀποτρυγῶ, ἀποδέρω, ἀπολέπω, ἀπολεπίζω, ἀποσκυβαλίζω, ἀποκεφαλίζω, ἀπολαιμίζω, ἀποκαρατομῶ, ἀποδειροτομῶ, ἅτινα ἐναργέστερον τῶν ἁπλῶν τὴν τοῦ ἀφαιρεῖν δύναμιν εἰκονίζουσιν.

Ἄλλα δ' αὖ ῥήματα συντιθεμένα μὲν τῇ ἀπὸ δηλοῦσι τὸ ἀφαιρεῖν τὸ ὑπὸ τοῦ β' συνθετικοῦ δηλούμενον, ἁπλᾶ δ' ὄντα διάφορόν τι καὶ οὐχὶ τὸ ἐναντίον πρὸς τὰ σύνθετα σημαίνουσι· π. χ.

ἀνθίζω (=διανθίζω)=ἄνθεσι κοσμῶ, ἀλλ'
ἀπανθίζω=τὰ ἄνθη ἀφαιρῶ, ἀποδρέπω, ἀνθολογῶ·
ἀφρίζω=ἔχω ἢ παράγω ἀφρόν, ἀλλ'
ἀπαφρίζω=τὸν ἀφρὸν ἀφαιρῶ, ἀποσμῶ, ἀποσπογγίζω, ἀποψῶ(1)·
γλωττίζω (=καταγλωττίζω), ἐπὶ τῶν ἀσελγῶν φιλημάτων, ἀλλ'
ἀπογλωττίζω(2)=τὴν γλῶσσαν ἀφαιρῶ, γλωσσοτομῶ· καὶ μεταφορικῶς ἄλαλον ποιῶ·
καυλίζω=τὸν καυλὸν ἐμβάλλω, ἀλλ'
ἀποκαυλίζω=ἀποκόπτω τὸν καυλόν, τὸ στέλεχος·
ὀμφακίζω=ὄμφαξ, ἄωρός εἰμι, ἀλλ'
ἀπομφακίζω=τὸν ὀμφακισμὸν ἀφαιρῶ, πεπαίνω·
παρθενεύω=ἀνατρέφω τινὰ ὡς παρθένον, ἀλλ'
ἀποπαρθενεύω=ἀφαιρῶ τὴν παρθενείαν=διαπαρθενεύω·
σπερματίζω=σπείρω ἢ σπέρμα παράγω, ἀλλ'
ἀποσπερματίζω=ἐκβάλλω, ἀφίημι τὸ σπέρμα·

(1) Πρβλ. ἀφρόν τ' ἀπέψη σώματός τ' ἐτημέλει. Εὐριπ. Ἰφ. Ταύρ. 311
(2) ... ἄστομος καὶ ἀπεγλωττισμένος. Λουκ. Λεξιφ. 15.
(3) Ὅτι τινὰ τῶν μνημονευθέντων ἐνταῦθα ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ ἐν τῇ προηγουμένῃ κατηγορίᾳ, δῆλον.

ῥιζόω-ῶ = ῥίζας φύω, ῥιζοφυῶ, ἀλλ'
ἀπορριζόω-ῶ = τὰς ῥίζας ἀποσπῶ, ἐκριζῶ·

τραχηλίζω = λαμβάνων ἢ κάμπτων τινὸς τὸν τράχηλον καταβάλλω, νικῶ, ἀλλ'
ἀποτραχηλίζω = ἀφαιρῶ τὸν τράχηλον· πρβλ. ἀπαυχενίζω, ἀποκεφαλίζω·

φλοιόω-ῶ = εἰς φλοιὸν μεταβάλλω, ἀλλ'
ἀποφλοιόω ῶ = ἀφαιρῶ τὸν φλοιόν, ξεφλοιδίζω·

χαλκίζω = τὸ τοῦ χαλκοῦ χρῶμα ἔχω, ἢ παίζω χαλκία (=νομίσματα) πρβλ. χαλκίνδα, ἀλλ'
ἀποχαλκίζω = ἀφαιρῶ τινος τὸν χαλκόν, τὰ χαλκία (=χρήματα)·

χειρίζω = διὰ χειρὸς ἔχω τι, διοικῶ, διαχειρίζω, ἀλλ'
ἀποχειρίζω = ἀφαιρῶ, ἀποκόπτω τὰς χεῖρας, πρβλ. ἀπογλωττίζω, ἀποτραχηλίζω.

ἀπὸ = ἀφαιρεῖν, τὸ δὲ β συνθετικὸν = πόθεν ἀφαιρεῖν.

Ἐξετάσαντες ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τὰ σύνθετα ἐκεῖνα, ἐν οἷς ἡ μὲν ἀπὸ σημαίνει τὸ ἀφαιρεῖν, τὸ δὲ β' συνθετικόν ἐστι τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀφαιρέσεως, ἐνταῦθα παρενείρομεν καὶ ὀλίγα τινά, ἐν οἷς ἡ ἀπὸ δηλοῖ ὡσαύτως τὸ ἀφαιρεῖν, ἀλλὰ τὸ β' συνθετικὸν ἐμφαίνει οὐχὶ τὸ τί, ἀλλὰ τὸ πόθεν ἤτοι ἀπὸ τίνος γίνεται ἡ ἀφαίρεσις· τοιαῦτα δέ εἰσι·

ἀποκραδίζω = ἀπὸ τῆς κράδης, τῶν τῆς συκῆς κλάδων ἀφαιρῶ, ἀποδρέπομαί τι· ἀποκρ. ἐρινεούς· «ἀποκραδίσειας, οἷον ἀποσυκίσειας» Σχολ. Νικ. Ἀλεξ. 319.
ἀποκρανίζω = ἀπὸ τοῦ κρανίου ἀφαιρῶ, ἀποκόπτω τι· (1)
ἀποβελίζω = ἀπὸ τοῦ ὀβελοῦ λαμβάνω, ἀφαιρῶ τι·
ἀποπυρίζω = (τὸν ἄρτον) ἀπὸ τοῦ πυρός, ἐφ' οὗ ὠπτᾶτο λαμβάνων αὐτόν, θερμὸν ἔτι ὄντα, ἐσθίω· (ἀποπυρίζω = ἀπὸ πυρὸς ἐσθίω· Ἡσύχ.) πρβλ. ἀποπυρίας (ἄρτος), ἀποπυρίς, ἀπανθρακίς, ἀπανθράκισμα.

(1). Πρβλ. καὶ σ. 103.

ἀποσηκάζω = ἀπὸ τοῦ σηκοῦ τινα ἐκβάλλω, ἀποκλείω, ἀπείργω(1).
ἀποσυκίζω = ἀπὸ τῆς συκῆς ἀφαιρῶ, συλλέγω τι· πρβλ. ἀποκραδίζω· τὸ δὲ ἁπλοῦν συκίζω = σύκοις πιαίνω, παχύνω· συκόομαι-οῦμαι = σύκοις τρέφομαι καὶ συκάζω = συκολογῶ·
ἀποτρυγίζω = ἀπὸ τῆς τρυγὸς (ὅταν κατακαθίσῃ) τὸν οἶνον καθαρὸν ἀφαιρῶ, μεταγγίζω(2)·
ἀποχοιριάζει = ἀπὸ τῶν χοίρων ἀποσκιρτᾷ· ἀπεχοιρίασεν, ἀπὸ τῶν χοίρων ἀπέπληξε; (ἀναγνωστέον καθ' ἡμᾶς ἀπεπήδησε)· Ἡσύχ.
ἀπωμίζομαί τι = ἀπὸ τῶν ὤμων ἀποσείομαί τι, ἀπὸ τῶν ὤμων ἀποβάλλω τι.

Τούτοις προσθετέον καὶ τὸ ἀποπροσωπίζομαι = ἀπὸ τοῦ προσώπου τὰς ἀκαθαρσίας ἀφαιρῶ, ἀποκαθαίρομαι τὸ πρόσωπον.

ἀπὸ = ἀφαιρεῖν, τὸ δὲ β΄ συνθετικὸν = πῶς ἀφαιρεῖν.

Ἐν τοῖς ἐφεξῆς παρατάσσομεν ἄλλην τάξιν οὐκ ὀλίγων συνθέτων ῥημάτων, ὧν ἡ μὲν ἀπὸ σημαίνει τὸ αἴρειν, λαμβάνειν ἢ ἀποβάλλειν, τὸ δὲ β΄ συνθετικὸν δηλοῖ τὸ πῶς ἤτοι τὸν τρόπον, καθ' ὃν γίνεται ἡ λῆψις ἢ ἡ ἀποβολή· παραδείγματα καὶ τούτων ἔστωσάν μοι τάδε·

ἀπαγκωνίζομαί τινα = τῷ ἀγκῶνι ἀποβάλλω, ἀποκρούω τινά· πρβλ. ἀποβιάζομαι·
ἀπογλύφω = τῷ γλυφάνῳ ἢ γλύφων ἀφαιρῶ τι· πρβλ. ἀποδρεπανίζω, ἀποξέω, ἀποπελεκῶ, ἀποπρίω, ἀπορρινάω-ῶ, ἀποσκεπαρνίζω, ἀποτυκίζω·
ἀποθλίβω = θλίβων ἀφαιρῶ, ἀποβάλλω τι· πρβλ. ἀποσχάζω·
ἀποθυμιῶ = θυμιῶν καὶ καπνίζων ἀποβάλλω τι· πρβλ. ἀποκαπνίζω, ἀποκλύζω, ἀποπλύνω, ἀφυδραίνω.

(1) Ἀποσηκόω δὲ = ἐν τῷ σηκῷ κατακλείω· — ἀποσηκώσας ὥσπερ ἐν σηκῷ κατακλείσας. Ἡσύχ.

(2) Τὸ δὲ ἀποτρυγῶ ἐπιτατικὸν τοῦ τρυγῶ = δρέπομαι τὰς σταφυλὰς ἢ καὶ ἄλλους καρπούς.

ἀποκηρύττω=τῷ κήρυκι ἀποβάλλω τινά, πρβλ. ἀποσυρίττω =συριγμοῖς ἀποδιώκω·
ἀποκορέω-ῶ=κορῶν ἀποβάλλω· πρβλ. ἀποσαρῶ, ἀποσμῶ, ἀποψῶ, ἀποψήχω, ἀποσπογγίζω, ἀποστλεγγίζω, ἀποσήθω (1)·
ἀποχετεύω(2)=ὀχετοῖς ἐκβάλλω, ἀπομακρύνω τι· πρβλ. ἀπῶρυξ, ἀποκρουνίζω·
ἀποπτερνίζω=τῇ πτέρνῃ ἀπωθῶ, ἀποκρούω· πρβλ. ἀποστυπάζω=τῷ στύπει, τῷ ξύλῳ ἀποδιώκω·
ἀποσείω =σείων ῥίπτω μακράν· πρβλ. ἀποσοβῶ, ἀποτινάσσω, ἀπορριπίζω, ἀποσφενδονίζω, ἀποπάλλω·
ἀποψαλίζω =τῇ ψαλίδι ἀφαιρῶ τι· πρβλ. ἀποκείρω, ἀποπέκω, ἀποτίλλω, ἀποτέμνω, ἀποκόπτω·
ἀφέλκω =ἕλκων ἀποβάλλω τι· πρβλ. ἀποσπῶ·
ἀφέψω =ἕψων ἀφαιρῶ τι· πρβλ. ἀφέψημα· ἀποβράζω, ἀπόβρασμα (3)

Ζ'.

ἀπὸ=*κωλύειν, χωρίζειν, φράττειν.*

Ἐνταῦθα προσθετέον καὶ ἑτέραν τάξιν συνθέτων, ἅτινα ὁμοιάζουσί πως πρὸς τὰ προμνημονευθέντα, καθ' ὅτι τὸ β' συνθετικὸν σημαίνει τὸ πῶς, τὸν τρόπον, ὥσπερ καὶ ἐν ἐκείνοις· ἀλλὰ καὶ διαφέρουσιν ἐκείνων, ὅτι ἡ ἀπὸ ἐν τούτοις σημαίνει οὐχὶ τὸ ἀφαιρεῖν, ἀποβάλλειν ἢ ἀπολλύναι, ἀλλ' ἁπλῶς τὸ κωλύειν, χωρίζειν καὶ οἱονεὶ φράττειν· π. χ.

(1) Ἡρόδικος δὲ τὴν Φρύνην Σηστὸν καλεῖσθαι φησι διὰ τὸ ἀποσήθειν καὶ ἀποδύειν τοὺς συνόντας. Ἀθήν. 591C.

(2) . . . τὰ μὲν ἐξαντλοῦντες, τὰ δὲ ἀποχετεύοντες καὶ παρατρέποντες. Πλάτ. Νόμ. 736 Β.

(3) Ἐν ὀλίγοις δέ τισι τὸ μὲν β' συνθετικὸν σημαίνει ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς προηγουμένοις τὸ πῶς ἢ τὸν τρόπον, ἡ δὲ ἀπὸ ἐκ τῆς σημασίας τοῦ ἀποβάλλειν καταντᾷ εἰς τὴν τοῦ φθείρειν καὶ ἀπολλύναι· π. χ. ἀποχρῶμαί τινα=χρώμενος ἢ τῇ χρήσει φθείρω, ἀπόλλυμί τινα· διὸ τὸ ῥ. οὐκέτι δοτικῇ συντάσσεται, ὥσπερ τὸ ἁπλοῦν, ἀλλ' αἰτιατικῇ κατὰ τὸ σημαινόμενον· πρβλ. καταχρῶμαι, ἀποκναίω τινά=κναίων φθείρω τινά, ἀπορχοῦμαί τι=τῇ ὀρχήσει ἀπόλλυμί τι (τὸν γάμον).

ἀποικοδομῶ=οἰκοδομῶν ἢ οἰκοδομίαις ἀποκλείω τινὰ καὶ χωρίζω αὐτὸν ἀπ' ἄλλου, ἐκείνῳ μὲν κωλύω τὴν ἔξοδον, τούτῳ δὲ τὴν πρόσοδον ἢ τὴν εἴσοδον καὶ ὅλως εἰπεῖν διακόπτω τὴν ἐπικοινωνίαν· διὸ ἀποικοδομεῖν θύρας, ὁδοὺς κλπ.

ἀποτειχίζω=τειχίζων ἢ τείχει ἀποκλείω τινά· ἀπ. τὸν Ἰσθμόν· ἀποτειχίζει, ὡς ἄπορος ᾖ ἡ ὁδός· Ξεν. Ἀναβ. Β', δ', 4.

ἀποστίζω=διὰ στιγμῶν χωρίζω· πρβλ. καὶ ἀφορίζω=ὅροις, ὁρίοις χωρίζω(1)·

ἀποσταυρόω-ῶ=σταυροῖς (πασσάλοις ἢ σκόλοψιν) ἀποκλείω· πρβλ·

ἀποσχοινίζω=διὰ σχοινίων ἀποχωρίζω, ἀποκλείω·

ἀποσκάπτω=σκάπτων ἢ τάφρον ἀνοίγων ἀποχωρίζω·

ἀποστέγω τὸ ὕδωρ=στεγανῶς ἀποκλείω, κωλύω αὐτὸ εἰσδύνειν· αἱ βλεφαρίδες ἀποστέγουσιν, οἷον ἀπογείσωμα (2) τῶν ὑγρῶν. Ἀριστοτέλ. πρβλ.

ἀποχαρακόω-ῶ, ἀποφράττω ἢ ἀποφάρνυμι-ἀποφράγνυμι·

ἀποταφρεύω=τάφροις ἀποκλείω·

ἀποχώννυμι=διὰ χώματος ἢ χωματώσεως ἀποφράττω, ἀποχώννυμι τὸν ποταμὸν=κωλύω διὰ χώματος τὸν ἔκρουν αὐτοῦ· ἀπόχωσις ποταμοῦ.

ἀποθινόω-ῶ=διὰ θινῶν ἀποκλείω-ἀποφράττω· ἀποθινοῦται·

ἀποθυρόω-ῶ=θύραις, διὰ θυρῶν ἀποκλείω· κατὰ ταῦτα καὶ

ἀπολαμβάνω=λαμβάνων τινὰ (ταῖς χερσὶν) ἀπό τινος αὐτὸν χωρίζω, ἀποκλείω αὐτόν· π. χ. ἀπολαμβάνω **εἴσω**· ἀπολαμβάνω τινὸς τὴν ἀναπνοήν, τινὰ τῶν σιτίων· ἀπολ. τινὰ τείχει, πάντοθεν· πρβλ. ἀποληφθέντες νόσῳ, χειμῶνι, ὑπ' ἀπλοίας·

(1) Ἐπειδὴ τὰ χωριζόμενά εἰσι δύο τινά, τὸ δὲ χωρίζον αὐτὰ κεῖται ἐν τῷ μέσῳ, ὡς εἰκός, ἐν πολλοῖς τούτων ἡ ἀπὸ καταντᾷ ἴση τῇ διά· διὸ λέγεται ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατὰ διάφορον ἀντιλήψεως τρόπον· ἀποστίζω-διαστίζω, ἀποικοδομῶ-διοικοδομῶ, ἀποτειχίζω-διατειχίζω, ἀποταφρεύω-διαταφρεύω, ἀποσταυρῶ-διασταυρῶ, ἀπολαμβάνω-διαλαμβάνω, ἀφορίζω-διορίζω, ἀπείργω-διείργω, ἀποφράττω-διαφράττω.

(2) Πρβλ. καὶ τὸ Ξενοφώντειον· ταῖς ὀφρύσιν ἀπογεισῶσαι τὰ ὑπὲρ τῶν ὀμμάτων=ταῖς ὀφρύσιν ὥσπερ διὰ γείσου ἀποχωρίσαι· ὡσαύτως ἀποθριγγόω=θριγγῷ, ἀποκλείω, ἀποχωρίζω.

ἀπουραγέω-ῶ=ὡς οὐραγὸς ἢ οὐραγῶν κλείω τὸ τοῦ στρατεύματος σῶμα· τὸ δὲ

ἀποστομοῦν δηλοῖ φράττειν τὸ στόμα (καὶ οὐχὶ τῷ στόματι) ἀντίκειται δ' αὐτῷ τὸ ἀναστομοῦν(1).

Η'.

ἀπὸ=ὀπίσω, πάλιν.

Ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴδομεν, ὅτι ἡ ἀπὸ α' σημαίνει τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως, β' παράτασιν τῆς κινήσεως ἤτοι ἀπομάκρυνσιν· ἀλλ' ἐὰν τὸ κινούμενον κωλυθὲν ἐν τῇ κινήσει παλινδρομήσῃ ἤτοι ἀκολουθήσῃ τὴν ἑαυτοῦ κίνησιν ἀντεστραμμένην, ἐκ τούτου γεννᾶται ἡ ἔννοια τοῦ ὀπίσω, πάλιν, τοπικῶς ἢ τροπικῶς. Ἐντεῦθεν δὲ ἡ ἀπὸ καὶ ἡ ἀνὰ δυνατὸν ἐνίοτε νὰ συμπέσωσι· π. χ. ἀποχάζομαι - ἀναχάζομαι, ἀποχωρῶ - ἀναχωρῶ, ἀποπτύσσω - ἀναπτύσσω. Παραδείγματα καὶ τῆς σημασίας ταύτης ἔστωσάν μοι τάδε·

ἀπονοστῶ=παλιννοστῶ·

ἀποπορεία=πορεία πρὸς τὰ ὀπίσω, ἐπάνοδος·

ἀποστρέφω=στρέφω τινὰ πρὸς τὰ ὀπίσω· διὸ ἀπ. αὖθις. Ὅμ. ἀπ. ἔμπαλιν. Εὐριπ.—ἀπαντᾷ κήρυκι Βοιωτῷ, ὃς ἀποστρέφει αὐτόν. Θουκ. — ἁμάξας καταλαβόντες καὶ ἀποστρέψαντες προσήλαυνον. Ξεν. ἀπ. τὸν αὐχένα· πρβλ. τὸ Ὁμηρ. αὐερύω=ἀνερύω· μή μ' ἀποστραφῇς. Σοφ μή μ' ἀποστρέφου. Εὐριπ.

ἀποκομίζω=(αὖθις, ὀπίσω, οἴκαδε) πρβλ. καὶ ἀποπέμπω·

ἀπονεοῦμαι=νεοῦμαι πάλιν, ἀνανεοῦμαι.—Παρὰ Θουκ. ἀπαντᾶ:

ἀπολείπει=(ἡ θάλασσα), ὡς ἐναντίον τῷ ἐπέρχεται· ἔνθα τοῦτο μὲν=πλημμυρεῖ, τὸ δὲ ἀπολείπει=ὑποχωρεῖ, παλιρροεῖ, ἀναρροιβδεῖ· πρβλ. καὶ «τῆς θαλάσσης ἄμπωτις».

Ἐκ τῆς ἐννοίας δὲ τοῦ ὀπίσω καὶ πάλιν γεννᾶται καὶ ἡ τῆς ὀφειλῆς ἐν τοῖσδε·

ἀπαιτῶ =αἰτῶ τι, ὅπερ ἔδωκα, αἰτῶ τὸ ἐμόν, ἵνα ἐπιστραφῇ μοι καὶ ὅλως εἰπεῖν τὸ ὁπωσδήποτε ὀφειλόμενον· τούτου δὲ ἐπακόλουθόν ἐστι τὸ

(1) Ἐνιαχοῦ δὲ τὸ ἀποστομοῦν σημαίνει καὶ ἀφαιρεῖν τὸ στόμωμα, ἀμβλύνειν τὴν ἀκμήν· π.χ. ἀποστομῶ τὰ ὅπλα.

ἀποδίδωμι=δίδωμί τι, ὅπερ ἔλαβον, δίδωμι ὀπίσω, εἰς ὃν ἀνήκει, ὀφείλεται· διὸ ἀποδ. τὸ χρέος, τὴν χάριν· ἀποδ. τοῖς ἐπιγνομένοις τὴν πόλιν, οἵαν περ παρὰ τῶν πατέρων παρελάβομεν Ξεν.—ἐγὼ προὐθυμούμην κριθῆναι περὶ τούτων πρὸς ὑμᾶς, ἵν' ἐὰν μὲν ἐμὴ (ἡ Ἀλόννησος) γνωσθῇ, παρ' ἐμοῦ δοθῇ τὸ χωρίον ὑμῖν, ἐὰν δὲ ὑμετέρα κριθῇ, τότε ἀποδῶ τῷ δήμῳ. Δημ. 162, 19.

ἀπολαμβάνω=λαμβάνω ὀπίσω, ὅπερ ἔδωκα, λαμβάνω τὸ ἐμαυτοῦ πρᾶγμα, τὸ ὀφειλόμενόν μοι· διὸ ἀπολ. τὸν μισθόν, τὸ χρέος (=τὸ ὀφειλόμενον), τὴν πόλιν, τὴν ἡγεμονίαν, (ἣν ἐν τῷ μεταξὺ ἄλλοι ἀφεῖλόν με) Ἰσοκρ. —ἡ πόλις ἔχει ὑπεύθυνα σώματα, παρ' ὧν μέλλει τῶν ἀνηλωμένων λόγον ἀπολήψεσθαι· Αἰσχίν.—διοικῶν ἀπελογίζετο κατ' ἐνιαυτόν· καὶ ὁπότε μὲν ἐνδεήσειεν, παρ' ἑαυτοῦ προσετίθει, ὁπότε δὲ περιγένοιτο τῆς προσόδου, ἀπελάμβανεν. Ξεν. Ἑλλ. ϛ', ά, 3. διδόντος ἐμοῦ τὴν νῆσον, οἱ ῥήτορες λαμβάνειν μὲν οὐκ εἴων, ἀπολαβεῖν δὲ συνεβούλευον. Δημ. 162,16.

Περὶ δὲ τῆς σημασίας τοῦ ἀπαιτεῖν, ἀποδιδόναι, ἀπολαμβάνειν διδακτικώτατος γίνεται ὁ Δημοσθένης καὶ ἐν τοῖςδε· Φίλιππος δίδωσιν ὑμῖν τὴν νῆσον ἑαυτοῦ οὖσαν, ὑμᾶς δὲ οὔ φησι δικαίως αὐτὴν ἀπαιτεῖν· οὐ γὰρ ὑμετέραν οὖσαν οὔτε λαβεῖν οὔτε νῦν ἔχειν ....δι' ἀμφοτέρων τῶν ὀνομάτων ἕξετε τὴν νῆσον, ἄν τε λάβητε ἄν τ' ἀπολάβητε· τί οὖν αὐτῷ διαφέρει μὴ τῷ δικαίῳ ὀνόματι χρησάμενον ἀποδοῦναι ὑμῖν, ἀλλὰ δωρεὰν δεδωκέναι, τῷ ἀδίκῳ. Δημοσθένης 77,7. 78,2.

ἀπέχω (ὡς παρακείμ. τοῦ ἀπολαμβάνω)=ἀπείληφα, εἴληφά τι, ὅπερ ὠφείλετό μοι· διὸ ἀπ. τὸν μισθόν, πρβλ. εἴ με φιλεῖς, ἀπέχω τὴν χάριν. ἀποχὴ-ἄποχον=γραμμάτιον ἀποφλήσεως, παραλαβῆς.

ἀποδωροῦμαι=ἀποδίδωμι τὰ δῶρα·

ἀποτίνω (δίκην, ποινήν, ἐγγύην, ζημίαν)·—σύν τε μεγάλῳ ἀπέτισαν σὺν σφῇσιν κεφαλῇσι γυναιξί τε καὶ τεκέεσσιν. Ὅμ.

ἀποφλέω=ἀποτίνω τὸ χρέος, ἐξοφλῶ·

ἀποδικεῖν=ἀποδιδόναι δίκην, ἀπολογεῖσθαι ἐν τῷ δικαστηρίῳ·
ἀποθύω=ἀποδίδωμι τὴν θυσίαν, ἣν ὀφείλω, ἣν ἔταξα, ὑπεσχόμην.
ἀποκαθίστημι=καθίστημί τι ὀπίσω, ὅπου ἦτο· ἐπαναφέρω, ἀποδίδωμι· λαβὼν τὸν ἵππον καὶ χρησάμενος καλῶς ἀποκαθίστησιν· Ξενοφ. ἀποκ. τὴν πάτριον πολιτείαν. Δημ. ἀποκαθ. εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς κατάστασιν Πολύβ.
ἀπολογίζομαι=ἀποδίδωμι λογισμόν, λογαριασμόν·— διοικῶν ἀπελογίζετο κατ' ἐνιαυτόν. Ξεν. (1).
ἀπολογοῦμαι=ἀποδίδωμι λόγον (οἱονεὶ ὀφειλόμενον), ἀποδίδωμι λόγον πρὸς ἀναίρεσιν τῆς κατηγορίας· πρβλ. Πλάτ. Φαίδ. 63B. χρή με ἀπολογήσασθαι— καὶ ἑρμηνεύων τοῦτο προστίθησι 63E «ἀλλ' ὑμῖν δὴ τοῖς δικασταῖς βούλομαι ἤδη τὸν λόγον ἀποδοῦναι».
ἀπολειτουργῶ=ἀποτίνω, ἀποπληρῶ τὴν λειτουργίαν.
ἀπονέμω=νέμω τι ὡς ὀφειλόμενον· ἀπον. τὸ πρέπον. Πλάτ. ἀρετῆς ἆθλον ἡ τιμὴ καὶ ἀπονέμεται τοῖς ἀγαθοῖς.— ἑκάστοις τὰ οἰκεῖα καὶ ἁρμόττοντα ἀπονεμητέον. Ἀριστοτ.
ἀποφέρω (πάλιν, αὖτις. Ὅμηρ.) ἀποφ. (ἄψ, οἴκαδε. Ἀριστοφάν.). ἀποφέρειν λόγον τῶν ἀναλωμάτων=ἀπολογίζεσθαι· δασμὸν ἀποφέρειν καὶ ἀποδιδόναι (ἀδιακρίτως παρὰ Ξενοφ. Δ', Ϛ', 9. Β', δ', 14).
ἀφοσιοῦμαί τι=τὰ ὅσια ἀποδίδωμι, τὰ ἐν γνώσει ἢ ἐν ἀγνοίᾳ παραλειφθέντα καθήκοντα ἀποπληρῶ ταῦτα εἴτε κατ' οὐσίαν εἴτε κατὰ τύπον· «οὐδ' ἀφοσιούμενος, ἀλλ' ὡς οἷόν τε ἄριστα παρασκευαζόμενος» Ἰσαῖος·
ἀφοσίωσις=«ὁσιότητός τινος παραλελειμμένης ἀποπλήρωσις». Σχολ. Πλάτ. Φαίδρ. 242 C.

Θ'

ἀπὸ=λίαν, σφόδρα.

Ἐδείχθη ἐν τοῖς προηγουμένοις, ὅτι ἡ ἀπὸ ἐν τῇ συνθέσει ἐκ τῆς σημασίας τοῦ μακράν, πόρρω, καταντᾷ εἰς τὴν τῆς ἀρνήσεως (=οὐ, τῷ στερητ. ἀ-)· λ. χ. ἀπαρέσκω=πόρρω εἰμὶ τοῦ ἀρέσκειν, πολὺ ἀπέχω τοῦ ἀρέσκειν καὶ τέλος οὐκ ἀρέσκω.

(1) Ἑλλ. Ϛ', α', 3.

'Αλλ' ἐκ τῆς σημασίας τοῦ μακράν, πόρρω, κατ' ἄλλην τινὰ ἀντίληψιν γεννᾶται καὶ ἡ ἐναντία πρὸς τὴν ἀρνητικὴν ἔννοιαν ἤτοι ἡ ἐπιτατική, ἡ σημασία τοῦ πάνυ, σφόδρα πρὸς δήλωσιν δὲ τούτου λάβωμεν παράδειγμά τι· λ. χ. τὸ ῥ. ἀποτολμῶ· τοῦτο σημαίνει κυρίως πόρρω(1) τολμῶ ἤτοι πόρρω τῆς τόλμης χωρῶ, εἰς τὴν ἐσχάτην(2) τόλμην ἐλαύνω, εἰς πᾶσαν τόλμην ἥκω καὶ ἐντεῦθεν=σφόδρα, ὑπερβαλόντως τολμῶ· διὸ τὸ ἀποτολμῶ καταντᾷ ἰσοδύναμον καὶ πρὸς τὸ παρατολμῶ· πρβλ. ἀποκινδυνεύω=παρακινδυνεύω(3).

Ἡ ἀπὸ σημασίαν ἐπιτατικὴν ἔχουσα ἐν πολλοῖς ἰσοδυναμεῖ τῇ κατὰ καὶ ἀντίκειται τῇ ὑπό· π. χ.

ἀποδενδροῦμαι	καὶ	καταδενδροῦμαι	ἐναντίον	ὑποδενδροῦμαι,
ἀπομαραίνομαι	»	καταμαραίνομαι	»	ὑπομαραίνομαι(4),
ἀποψιλῶ	»	καταψιλῶ	»	ὑποψιλῶ.

Καὶ πρῶτον παρατίθεμαι ῥήματα ψυχικῆς διαθέσεως, ἐν οἷς ἡ ἀπὸ ἐπιτατικὴν σημασίαν ἔχει· π. χ. ἀπαισχύνομαι(5), ἀπαναισχυντῶ,

(1) Τὸ πόρρω ἐκ τῆς τοπικης ἐννοίας μεταφέρεται εἰς τὴν χρονικὴν καὶ τέλος δηλοῖ ἐπίτασιν· π. χ. πόρρω σοφίας ἥκειν, πόρρω μοχθηρίας ἐλαύνειν, πόρρω τῆς πλεονεξίας ἐλθεῖν, π. τῆς ἡλικίας, τῶν νυκτῶν, τῆς ἡμέρας.

(2) Εἰς τὸ ἔσχατον θράσος προβῆναι, εἰς τὸ ἔσχατον κακοῦ ἀφικέσθαι· εἰς τὸ ἔσχατον ἀηδίας προελθεῖν· τὰ ἔσχατα (=τὰ μέγιστα) πονεῖν, παθεῖν, ζημιοῦσθαι.

(3) Πρβλ. παραβάλλομαι τὸν κίνδυνον, παράβολος ((παρθέμενοι κεφαλάς, ψυχάς.Ὅμηρος), ῥίπτω τὸν κίνδυνον, ῥίπτω πάντα κίνδυνον, ῥιψοκίνδυνος, ἀναρρίπτω τὸν κίνδυνον (τὸν κύβον), παραρρίπτω τὸν κίνδυνον.

(4) Πρβλ. ἀποπερκοῦται βότρυς καὶ ὑποπερκάζει.

(5) Καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις ἡ ἀπὸ ἰσοδυναμεῖ τῇ κατὰ καὶ ἀντίκειται τῇ ὑπό· π. χ.

ἀπαισχύνομαι	= καταισχύνομαι,	ἀντίθετον	ὑπαισχύνομαι,
ἀποδειλιῶ	= καταδειλιῶ	»	ὑποδειλιῶ,
ἀποθαρρῶ	= καταθαρρῶ	»	ὑποθαρρῶ,
ἀποδεδίσσομαι	= καταδειμαίνω	»	ὑποδειμαίνω, ὑποδέδοικα,
ἀπομέμφομαι	= καταμέμφομαι	»	ὑπομέμφομαι,
ἀπομαλακίζομαι	= καταμαλακίζομαι	»	ὑπομαλακίζομαι,
ἀποπτήσσω	= καταπτήσσω	»	ὑποπτήσσω·

ἀλλὰ ἐν τοῖσδε λείπουσι τὰ ἐκ τῆς ὑπὸ σύνθετα· π. χ.

ἀποθαυμάζω	καὶ	καταθαυμάζω,	ἀπαναισχυντῶ	καὶ	καταναισχυντῶ,
ἀπαναιδεύομαι	»	καταναιδεύομαι,	ἀπαυθαδίζομαι	»	καταυθαδίζομαι,
ἀποκνῶ	»	κατοκνῶ,	ἀποναρκῶ	»	καταναρκῶ,
ἀπολιγωρῶ	»	κατολιγωρῶ,	ἀπορρᾳθυμῶ	»	καταρρᾳθυμῶ,
ἀποτολμῶ	»	κατατολμῶ.			

ἀπαναιδεύομαι, ἀπαναιδίζομαι, ἀποδειλιῶ, ἀποδεδίσσομαί τινα, ἀποδυσχεραίνω, ἀποδεισιδαιμονῶ, ἀπεχθαίρω, ἀπεχθάνομαι(1), ἀπελευθεριάζω, ἀποθαρρῶ (2), ἀποθρασύνομαι, ἀποθαυμάζω, ἀποκυβεύω, ἀποκινδυνεύω, ἀποκάμνω (ἀποκμητέον), ἀπομέμφομαι, ἀπομηνίω, ἀπομνησικακῶ, ἀπομισῶ, ἀπομαλακίζομαι, ἀποναρκάω, ἀποναρκοῦμαι, ἀποκνῶ, ἀπολιγωρῶ, ἀποπτήσσω, ἀπορραθυμῶ, ἀποσκυδμαίνω, ἀποστυγέω, ἀποτολμῶ.

Δεύτερον προσθετέον καὶ ἄλλα σύνθετα ἐκ τῆς ἀπὸ ψυχικῆς καὶ ταῦτα διαθέσεως, λύπην μάλιστα καὶ πόνον τῆς ψυχῆς δηλοῦντα, ἐν οἷς ἡ ἀπὸ ἰσοδυναμεῖ οὐ μόνον τῇ κατά, ἀλλὰ καὶ τῇ ἀνὰ(3) καὶ ἐν αὐτοῖς δὲ ἡ ἀπό, ἀνά, κατὰ ἀντίκεινται τῇ ὑπό· π. χ.

ἀποθρηνῶ = ἀναθρηνῶ = καταθρηνῶ ἀντίθ. ὑποθρηνῶ,
ἀποκλαίω = ἀνακλαίω = κατακλαίω » ὑποκλαίω,
ἀπολοφύρομαι = ἀνολοφύρομαι = κατολοφύρομαι » ὑπολοφύρομαι,
ἀποιμώζω = ἀνοιμώζω = κατοιμώζω » ὑποιμώζω,
ἀποστένω = ἀναστένω = καταστένω » ὑποστένω.

Τὰ δὲ ἑπόμενα τρία συντίθενται μὲν τῇ ἀπό, ἀνά, κατά, ἀλλὰ τὰ ἐκ τῆς ὑπὸ σύνθετα οὐχ εὕρηνται ἐν τῷ Λεξικῷ· ἤτοι

ἀποκωκύω = ἀνακωκύω(4) = κατακωκύω,
ἀποδύρομαι = ἀνοδύρομαι = κατοδύρομαι,
ἀπολολύζω = ἀνολολύζω = κατολολύζω (5).

Καὶ τέλος τὰ ἑξῆς εὕρηνται συντεθειμένα μόνον τῇ ἀπὸ καὶ κατά· ἤτοι

ἀποικτίρω = κατοικτίρω, ἀποικτίζομαι = κατοικτίζομαι,
ἀποπενθῶ = καταπενθῶ, ἀποσχετλιάζω = κατασχετλιάζω,
ἀποτύπτομαι = κατατύπτομαι.

(1) Καίπερ τοῦ ἁπλοῦ ἀχρήστου γενομένου.

(2) Τινὲς χρῶνται τῷ ἀποθαρρεῖν καὶ ἀποθαρρύνεσθαι ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ἀποβάλλειν τὸ θάρρος κατά τινα ξενισμὸν δῆλον ὅτι ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ se décourager (πρβλ. καὶ ἀπογοητεύομαι desenchanter)· ὁμοίως κατὰ μετάφρασιν τοῦ Γαλλικοῦ (encourager) εἶπον ἐνθαρρύνω ἀντὶ τοῦ ἑλληνικοῦ θαρρύνω, παραθαρρύνω, ἐπιθαρρύνω τινά.

(3) Ἐν οἷς ὑπόκειται ἡ ἔννοια τῆς φωνῆς, εἰκότως συντίθενται τῇ ἀνά· πρβλ. ἀναβοᾶν, ἀνακράζειν κλπ.

(4) Ἀνακωκύειν ὀξὺν καὶ λιγὺν φθόγγον.

(5) Τὰ ῥ. θρηνεῖν, οἰμώζειν καὶ ὀλολύζειν πρὸς τῇ ἀπό, ἀνά, κατά, συντίθεται καὶ τῇ **ἐκ** ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας· π. χ. ἐκθρηνεῖν, ἐξοιμώζειν, ἐξολολύζειν.

ἀπὸ=σφόδρα, πάνυ.

Ἐπιτατικὴν σημασίαν ἡ ἀπὸ ἔχει καὶ ἐν τοῖς ἑξῆς

ἀπαθανατίζω,
ἀπαμβλύνω,
ἀπαριθμῶ,
ἀπογηράσκω,
ἀπογυιόω,
ἀπογωνιοῦμαι,
ἀποδαψιλεύομαι
ἀποδιατρίβω,
ἀποδιφθεροῦμαι,
ἀπεκτείνω,
ἀπεσκληκέναι,
ἀπευτακτῶ,
ἀπευχαριστῶ,
ἀποκατέχω,
ἀποκυδαίνω,(1)
ἀποκολούω,
ἀποκορέννυμι
ἀποκωλύω,
ἀπολαμπρύνω,
ἀπολεπτύνω,
ἀποληρέω,
ἀπομαίνομαι,
ἀπομειόω,
ἀπομελαίνομαι,
ἀπομεστόω,
ἀπομηκύνω,
ἀπομιμνήσκομαι,
ἀπομνημομονεύω,
ἀπομυκτηρίζω,
ἀπομωρόω (αίνω),
ἀπονοσφίζω,
ἀπονυστάζω,
ἀποξηραίνω,
ἀποξυρέω (άω),
ἀποξύνω,
ἀπορθόω,
ἀποπελιοῦμαι,
ἀποπερκοῦμαι,
ἀποπερονάω,
ἀποπερισπῶμαι,
ἀποπήγνυμι,
ἀποπιέζω,
ἀποπίμπλημι,
ἀποπινόω,(2)
ἀποπιστεύω,
ἀποπραΰνω,
ἀποπράσσομαι,(3)
ἀποπτάω,
ἀποπυρόω,
ἀπορφανίζω,
ἀποσαφέω,
ἀποσαφηνίζω,
ἀποσβέννυμι.
ἀποσεμνύνω(όω),
ἀποσήπω,
ἀποσιγῶ,
ἀποσκιάζω,
ἀπόσκληρος, (ύνω),
ἀποσκώπτω,
ἀποσμικρύνω,
ἀποσποδέω,
ἀποστεγνόω,
ἀποστέγω,
ἀποστενοχωρῶ,
ἀποστενόω,
ἀποστερεοῦμαι,
ἀποστιλβόω,
ἀποστομφάζω,
ἀποστραγγαλίζω,
ἀποστύφω,
ἀποσυλῶ,
ἀποσφακελιζω,
ἀποσφίγγω,
ἀποσφυρηλατῶ,
ἀποσχεδιάζω,
ἀποτελέω,
ἀποτελειόω,
ἀποτελευτῶ,
ἀποτορνεύω,
ἀποτραχύνω
ἀποτριάζω,
ἀποτυμπανίζω,
ἀπουλόω(4),
ἀποφενακίζω,

(1) Ἀποκηδῶ δὲ=ἀκηδῶ καὶ ἀποκηδεύω=παύομαι πενθῶν.

(2) ἀποπινόω ἐπιτατικ. ἀπορρυπόω=ἀφαιρῶ τὸν ῥύπον.

(3) ἀποπράσσομαι=μέχρι ὀβολοῦ εἰσπράττω.

(4) Τὸ μὲν ἐπουλοῦν τὴν ἀρχὴν τῆς οὐλώσεως δηλοῖ, τὸ δὲ ἀπουλοῦν τὸ τέλος· (οὐλὴ δὲ=τραῦμα θεραπευθέν).

Προσθετέον, ὅτι καὶ ἐν πολλοῖς τῶν τοιούτων συνθέτων ἡ ἀπὸ ἰσοδυναμεῖ τῇ κατά· π. χ.

ἀπογηράσκω=καταγηράσκω, ἀποκορέννυμι=κατάκορος, ἀποληρῶ = καταληρῶ, ἀπομεστόω = καταμεστόω, ἀπομωραίνω = καταμωραίνω, ἀποξηραίνω = καταξηραίνω, ἀποπερονάω = καταπερονῶ, ἀποπίμπλημι = καταπίμπλημι, ἀποπήγνυμι = καταπήγνυμι, ἀποπραΰνω = καταπραΰνω, ἀποσβέννυμι = κατασβέννυμι, ἀποστενοχωροῦμαι=καταστενοχωροῦμαι, ἀποχρῶμαι=καταχρῶμαί τι, ἀποφθείρω = καταφθείρω, ἀποφθίνω = καταφθίνω, ἀποχαλάω= καταχαλάω, ἀποχαρίζομαι = καταχαρίζομαι(1).

Ἐν ὀλίγοις δ' αὖ ἡ **ἀπὸ** ἴσα δύναται τῇ **διὰ** π. χ.

ἀποσαφέω = διασαφέω, ἀποσαφηνίζω = διασαφηνίζω,
ἀποπεραίνω= διαπεραίνω, ἀπομεστόω καὶ διάμεστος,
ἀποκατέχω = διακατέχω, ἀπομισῶ = διαμισῶ,
ἀποφθείρω =διαφθείρω, ἀφηγοῦμα=διηγοῦμαι,
ἀποχρυσόω καὶ διάχρυσος.

Ἔν τισι δὲ ῥήμασι ἡ ἀπὸ τοσοῦτον προσεκολλήθη τῷ ἁπλῷ, ὥστε ἐν τῷ πεζῷ τῶν Ἀττικῶν λόγῳ τὰ ἁπλᾶ τούτων ἄχρηστα κατέστησαν(2)· π. χ. ἀπαντῶ, ἀποδιδράσκω, ἀποδυσπετῶ, ἀπεχθάνομαι, ἀποθνήσκω, ἀποκτείνω, ἀπόλλυμι, (ἀποκρίνομαι), ἀπομόργνυμι, ἀπονίζω, ἀποταφῶ, ἀφικνοῦμαι (πρβλ. καὶ τὸ ποιητ. ἀπαυράω).

ἀπὸ *σημαίνει* ***ἀποβολὴν*** *ἢ* ***ἐπίτασιν*** *ἐν τῇ αὐτῇ λέξει*

Εἴπομεν, ὅτι ἡ ἀπὸ ἔχει ὡς β' σημασίαν τὴν τῆς ἀπομακρύνσεως ἐκ τῆς ἀρχῆς ἢ τῆς καταστάσεως, ἐξ ἧς ὡρμήθη· ἀλλ' ἐκ τῆς ἐννοίας τοῦ πόρρω γενέσθαι γίγνονται δύο σημασίαι ἐκ διαμέτρου ἀντίθετοι ἤτοι ἡ ἔννοια τῆς ἀποβολῆς καὶ ἡ τῆς ἐπιτάσεως, ἡ τοῦ λίαν. Ὅτι δὲ αἱ δύο ἀντίθετοι αὗται ἔννοιαι προῆλθον ἐκ τῆς σημασίας τοῦ μα-

(1) Τὸ καταχαρίζεσθαι προσδηλοῖ καὶ παρὰ τὸ δέον τὴν χάριν ποιεῖσθαι· καταχαρ. τὰ δίκαια ἀντιθ. κατὰ τὸν νόμον δικάζειν.

(2) Τὸ αὐτὸ τοῦτο συνέβη καὶ ὡς πρὸς τὴν πρόθεσιν **ἐκ** π. χ. ἐξ-αμβλόω, ἐκδιδράσκω, ἐκ-νίζω (δυσέκνιπτος), ἐξ-ετάζω, ἐξόλλυμι, (ἐξώλης), ἐξ-ομόργνυμι. Πρβλ. καὶ τὰ ἐξ ἄλλων προθέσεων· π. χ. ἀν-οίγω, ἐπι-σπέρχω.

κρὰν ἢ τῆς ἀπομακρύνσεως, δῆλον καὶ ἐκ τούτου, ὅτι πολλὰ σύνθετα ἐκ τῆς προθέσεως ἀπὸ ἔχουσι τοτὲ μὲν τὴν μίαν, τοτὲ δὲ τὴν ἑτέραν σημασίαν· οὕτω π. χ.

ἀπομηνίω = σφόδρα μηνίω, ἐμμένω ἐν τῇ μήνιδι, ἀλλὰ καὶ τὴν μῆνιν ἀφίημι,

ἀφυβρίζω = ὑβρίζω σφόδρα, εἰς κόρον, ἀλλὰ καὶ οὐκέτι ὑβρίζω.

ἀπολαλῶ = σφόδρα λαλῶ, ἀλλὰ καὶ παύομαι λαλῶν «ἀπειρηκὼς=ἀπολελαληκώς» Πολυδ.

ἀποζέω = σφόδρα ζέω, ζέω μέχρις οὗ ἐκχυθῇ ὁ ἀφρός, ἀλλὰ καὶ παύομαι ζέων· ὡσαύτως καὶ τὸ ἀποβράζω·

ἀποβιῶναι = παύσασθαι τοῦ βίου·

ἀποζῆν δὲ = ζῆν ἀπό τινος·

ἀποκισσοῦμαι = εἰς κισσὸν μεταβάλλομαι καὶ ἀποστεροῦμαι τοῦ ἐκ κισσοῦ στεφάνου·

ἀποκυαμεύω = ἀπὸ κυάμου ἐκλέγω, ἀλλὰ καὶ ἀπέχομαι τοῦ ἐκλέγεσθαι, παύομαι ἀπὸ τοῦ νὰ ἐκλέγωμαι·

ἀποσφραγίζω = τελείως, καλῶς σφραγίζω, ἀλλὰ καὶ τὸ σφράγισμα ἀφαιρῶ, τὴν σφραγῖδα λύω·

ἀποστεγάζω = ἀφαιρῶ τὴν στέγην, ἀλλὰ καὶ κλείω στεγανῶς, ἀποστέγω· πρβλ. καὶ ἀποπινόω μὲν = ἀφαιρῶ τὸν πῖνον· ἀπορρυπόω δὲ = ἐπιτείνω τὸν ῥύπον.

(1) Οὐ μόνον ἡ ἀπὸ ἐν συνθέσει ἐν τῇ αὐτῇ συνθέτῳ λέξει δηλοῖ ἀντιθέτους ἐννοίας, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκ· π. χ.

ἐξανθῶ = ἐκφαίνω ἄνθος καὶ ἀνθῶ, ἀλλὰ καὶ ἀποβάλλω τὸ ἄνθος· ταχὺ γὰρ ἐξανθεῖ τὸ μίλτινον·

ἐξοικοδομῶ = οἰκοδομῶ τελείως, ἀλλὰ καὶ ἀναιρῶ τὸ ᾠκοδομημένον·

ἐξοικῶ = ἐγκαταλείπω τὸν οἶκον, ἀλλὰ καὶ οἰκῶ τι τελείως· τὸ πελασγικὸν ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ἐξῳκήθη. Θουκ.

ἐξαργυρίζω = εἰς ἀργύριον μεταβάλλω, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀργύριόν τινος ἐξαιρῶ·

ἔκδικος = ἔξω τοῦ δικαίου, ἄδικος, ἀλλὰ καὶ ὁ ζητῶν τὸ δίκαιον, ἐκδικητής·

ἔκθυμος = ἐκτὸς ἑαυτοῦ, παράφρων, ἀλλὰ καὶ πρόφρων, πρόθυμος·

ἐξοπλίζω = τελείως ὁπλίζω, ἀλλ' ἔξοπλος = ὁ ἐξαιρεθεὶς τὰ ὅπλα, ἄοπλος·

ἐκστέφω = ἐξαιρῶ τὸ στέμμα, ἀλλὰ καὶ τελείως στεφανῶ·

ἐκγράφω = γράφω τι ἔκ τινος, ἀντιγράφω, ἀλλὰ καὶ ἀπαλείφω τὰ γεγραμμένα, διαγράφω·

ἐξοινέω-ῶ = οἰνοβαρῶ ἢ μεθύω, ἀλλὰ καὶ ἀνανήφω, ἐκ τῆς μέθης ἀπαλλάττομαι.

ἡ ἀπὸ ἐν τῇ νῦν δημώδει γλώσσῃ.

Καὶ ἐν τῇ νῦν τοῦ λαοῦ γλώσσῃ διετηρήθη ἡ ἀπό· ἀλλ' ἡ χρῆσις αὐτῆς πλείστη μέν ἐστι ἐν συντάξει, ὀλιγίστη δὲ ἐν συνθέσει.

Σημασίαι δ' αὐτῆς ἐν συνθέσει ἐκ τῆς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις χρήσεως διετηρήθησαν αἱ ἑξῆς·

α' ἡ σημασία ἡ χρονικὴ (ἀπὸ=μετά)· π. χ. ἀπομεσήμερον(1), ἀπόγευμα, ἀπόβροχος.

β' ἡ τοῦ μακράν, π. χ. ἀπανεμιὰ=πόρρω τοῦ ἀνέμου, ὑπήνεμον μέρος.

γ' σημαίνει ἡ ἀπὸ τελειώνω τι, παύομαι ποιῶν τι· π. χ. ἀποπίνω, ἀποδειπνῶ, ἀποπλύνω, ἀποσπέρνω (=σπείρω), ἀποτρυγῶ (2)· πρβλ. καὶ τὰ οὐσιαστικὰ τῶν τοιούτων ῥημάτων· π. χ. ἀποφάγι (=τὸ ἐκ τοῦ φαγητοῦ ἢ τῆς τραπέζης λείψανον 3), ἀπόπιμα, ἀπόπλυμα(4), ἀπόλουτρον, ἀποκοσκινίδι, ἀποσπόρι (5), ἀποτρυγίδι (6) (=τὸ μετὰ τὸν τρυγητὸν ἀπομεῖναν), κατ' ἀναλογίαν πρὸς ταῦτα καὶ ἀποφόρι (=τὸ ὅπερ ἀπέβαλέ τις φόρεμα, τὸ οὐκέτι φορούμενον ἢ καὶ τὸ ἄχρηστον ἤδη ὡς ἐκ τῆς χρήσεως καταστάν).(7)

Ἄλλη σημασία τῆς ἀπὸ ἐν τῇ τοῦ λαοῦ γλώσσῃ ἐστὶν ἡ ἐπιτατική. π. χ.

ἀπόμονος=ὁ ἀπολειφθεὶς μόνος, =κατάμονος, ὁλόμονος, μονώτατος·
ἀποπληρώνω=πληρώνω ἐντελῶς, μέχρις ὀβολοῦ ἀποτίνω τὸ χρέος·
ἀπογεμίζω =τέλεον γεμίζω·
ἀμποδένω(8) ἢ ἀποδένω (ἀμπόδεμα, ἀμποδέτης)=διὰ μαγείας δένω τοὺς νεογάμους, ὅπερ ποιοῦν οἱ φαρμακοὶ καὶ αἱ φαρμακίδες.

(1) Τὸ σύνθετον προῆλθεν ἐκ τῆς κατὰ παράθεσιν ἀρχαίας χρήσεως ἀπὸ μεσημβρίας (ἐκ μεσημβρίας).

(2) Πρβλ. καὶ τὰς φράσεις, ἔφαγον καὶ ἀπέφαγον, ἔπιον καὶ ἀπέπιον, ἔρραψα καὶ ἀπέρραψα, ἔγραψα καὶ ἀπέγραψα (κατὰ τὸ ἄ γέγραφα, γέγραφα).

(3) Πρβλ. τὸ ἀρχαῖον ἀποτράγημα.

(4) Ὡς καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις=τὸ ὕδωρ ἐν ᾧ ἢ δι' οὗ ἐπλύθη τις, ὕδωρ ἀκάθαρτον· πρβλ. καὶ ἀπόνιπτρον.

(5) Τὸ λείψανον τοῦ σπόρου καὶ μεταφορικῶς τὸ τελευταῖον σπέρμα, τὸ τελευταῖον παιδίον.

(6) Τὸ ἀρχ. ἐπιφυλλίς.

(7) Ἀπόβαρον=ἡ τοῦ βάρους ἀφαίρεσις τοῦ σκεύους τοῦ τὸ φορτίον περιέχοντος, Γαλλ. tare.

(8) Τὸ τῶν ἀρχαίων καταδέω, κατάδεσις, κατάδεσμος· Ἁρποκράτ. «καταδεδέσθαι=πεφαρμακεῦσθαι καὶ δεδέσθαι φαρμάκοις»· «δεσμεύειν γάρ φασιν αἱ φαρμακίδες, ὅταν πρός κατοχήν τινα παρ' ἑαυταῖς καταμαγεύσωσιν» Σχολ. Θεοκρίτου.

ἀποκάμνω = παρὰ πολὺ κάμνω, κοπιάζω, ἐκ τοῦ καμάτου καταβάλλομαι, ἐξαντλῶ τὰς δυνάμεις· ἀποκαμωμένος = κεκμηκώς, ἀποκεκμηκώς, ἐκλελυμένος, παρειμένος·—ἀποκάμωμα = ἀπόρρησις, ἔκλυσις, πάρεσις.

ἀποσταίνω (ἀπόστασα, ἀποσταμένος) = ἀπό τινος ἵσταμαι, παύομαι, ἀποκάμνω.

Ἐν συντάξει δὲ ἡ χρῆσις τῆς ἀπὸ παρὰ τῷ λαῷ ἐστι συχνοτάτη καὶ πλείστη· διότι λαμβάνεται καὶ νῦν οὐ μόνον πρὸς δήλωσιν τῆς ἀπὸ τόπου κινήσεως, ὡς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ἀλλ' ἐπὶ πλέον τίθεται καὶ ἀντὶ ἄλλων προθέσεων ἢ μορίων. Οὕτω λ. χ.

α΄. Ἡ ἀπὸ ἀναπληροῖ παρὰ τῷ λαῷ τὰ ἀρχαῖα εἰς -θεν λήγοντα ἐπιρρήματα· π. χ. ἀπὸ μακρὰν (=μακρόθεν), ἀπὸ κάτω (=κάτωθεν), ἀπὸ ἔξω (=ἔξωθεν), ἀπὸ κοντὰ (=ἐγγύθεν), ἀπὸ χάμου (=χαμόθεν).

β΄. Ἡ ἀπὸ τίθεται εἰς ἔκφρασιν τῆς διὰ τόπου κινήσεως· οὕτω δὲ ἀναπληροῖ τὴν τῶν ἀρχαίων διὰ ἢ τὴν ἀπρόθετον δοτικήν· π.χ.

ἐπέρασε ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν = διὰ τῆς Θεσσαλίας ἦλθεν ἢ διῆλθε.

ἔφυγεν ἀπὸ ἄλλον δρόμον = δι' ἄλλης ὁδοῦ....

ἐβγῆκεν ἀπὸ τὴν ἄλλην θύραν καὶ ἔφυγεν (=ἑτέραις θύραις ᾤχετο ἀπιών)·(1)

ἐπέρνα τὴν σαγίτταν μέσα ἀπὸ τὸ δακτυλίδι (=διὰ τοῦ δακτυλίου τὸν οἰστὸν διϊέναι).

γ΄. Ἐν τοῖς διανεμητικοῖς ἡ ἀπὸ τίθεται ἀντὶ τῆς τῶν ἀρχαίων ἀνά, κατά, σύν· π. χ. ἦλθον ἀπὸ δύο δύο (=σύνδυο), ἦλθον ἀπὸ δέκα δέκα (=ἀνὰ δέκα ἢ κατὰ δέκα).

δ΄. Πολλὴ χρῆσις τῆς ἀπὸ γίνεται πρὸς ἔκφρασιν τοῦ ἀναγκαστικοῦ αἰτίου (2)· π. χ. ἔκλαιεν ἀπὸ τὴν χαράν του (=ὑφ' ἡδονῆς), ἀπέθανεν ἀπὸ τὸν φόβον του (=τῷ δέει).

ε΄. Ὡσαύτως καὶ πρὸς δήλωσιν τοῦ ποιητικοῦ αἰτίου παντὸς ῥήματος (ἀντὶ τῆς ὑπό, παρά, πρός)· π. χ. λέγεται ἀπὸ ὅλους = παρὰ πάντων, γίνεται ἀπὸ ὅλους (=ὑπὸ πάντων). καὶ

(1) Πρβλ. καὶ «κατὰ ταύτας τὰς θύρας εἰσελθόντα κατ' ἐκείνην τὴν ἔμπαλιν αἰσχρῶς ἐξελθεῖν». Λουκ.

(2) Ἐχρῶντο μὲν καὶ οἱ ἀρχαῖοι τῇ ἀπὸ πρὸς δήλωσιν τοῦ ἀναγκαστικοῦ αἰτίου· π. χ. ἀπὸ τούτου τοῦ τολμήματος ἐπηνέθη· πρβλ. καὶ σ. 74 ὑποσημ.· ἀλλὰ τοῦτο σπάνιον ἦτο καὶ οὐχὶ ἐπὶ παντὸς ῥήματος.

ϛ'. Ἡ ἀπὸ τίθεται ἐπὶ συγκρίσεως ἢ πρὸς ἀνάλυσιν τῆς γενικῆς ἢ ἀντὶ τοῦ συγκριτικοῦ ἤ· π. χ. λέγει καλλίτερον ἀπὸ σὲ (=σοῦ), λέγει καλλίτερα ἀπὸ πρὶν (=ἢ πρίν), εἶνε μεγαλείτερος ἀπὸ ἄνθρωπον=μείζων ἢ κατ' ἄνθρωπον (1).

Ἐπὶ πᾶσι προσθετέον, ὅτι ὁ λαὸς νῦν συντάσσει τὴν ἀπὸ αἰτιατικῇ· ἡ χρῆσις δ' αὕτη τὸ πρῶτον ἐμφανίζεται παρὰ τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς συγγραφεῦσι καὶ ἀπὸ τῶν πρώτων μ. Χρ. αἰώνων(2).

Τὴν μετὰ γενικῆς χρῆσιν τῆς ἀπὸ ὁ λαὸς διετήρησεν ἐν τῇ φράσει ἀπὸ θεοῦ (ἦλθε τὸ καλὸν ἢ τὸ κακόν), ἀπὸ βροχῆς (εἶνε ὁ καιρός), καὶ ἀπὸ καιροῦ.

Ἡ ἀπὸ ἐν συνθέσει ἐν τῇ λεξικογραφίᾳ.

Ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν Λεξικῶν τὸ τοῦ Λιδδέλλου καὶ Σκώττου, τὸ ὑπὸ τοῦ Κωνσταντινίδου ἐξελληνισθέν, τὸ καὶ πληρέστατον τῶν μέχρι τοῦδε, ἐν ἰδίῳ ἄρθρῳ ἐξετάζει τὴν ἀπὸ καὶ ἐν συνθέσει· ἀλλ' ἀτυχῶς οὔτε ἡ τῶν σημασιῶν ἀλληλουχία ἐμμελῶς ἔχει οὔτε τὰ παραδείγματα πάντα τῷ προτεθέντι κανόνι ἀντιστοιχοῦσιν· διότι λ. χ. ἀναγινώσκει τις τάδε: «....2 σημαίνει (ἡ ἀπὸ) ἀποτελείωσιν, συμπλήρωσιν **ἀποκατάστασιν,** ὡς ἀπεργάζομαι, ἀπογλαυκόω....4. ἐπιστροφήν, ὡς ἀποδίδωμι....ἀλλὰ συχνάκις ἐνισχύει τὴν σημασίαν τοῦ ἁπλοῦ ῥήματος».

Ἀλλ' ἡ ἀποτελείωσις καὶ τὸ ἐνισχύειν ἢ ἐπιτείνειν οὐ ταὐτὸν δηλοῦσιν ; ἔπειτα ἡ ἐν τῇ 2 σημ. ἀποκατάστασις καὶ ἡ ἐν τῇ 4 σημ. ἐπιστροφὴ οὐ ταὐτόν ἐστιν;

Προσέτι γράφει «4 ἐπιστροφήν, ὡς ἀποδίδωμι, **ἀπολαμβάνω,** .... ὡσαύτως, πλήρη ἀπολαβὴν τοῦ ἀνήκοντος εἰς αὐτὸν τὸν λαμβάνοντα ὡς ἀνωτέρω, **ἀπολαμβάνω**». Ὥστε ἐν μὲν α' ἀπολαμβάνω=λαμβάνω ὀπίσω (οὐχὶ πλήρη τὴν ἀπολαβήν), ἐν δὲ τῷ β' ἀπολαμβάνω=ἔχω πλήρη τὴν ἀπολαβήν!

Τέλος γράφει «6. σχεδὸν (ἡ ἀπὸ)=τῷ **α** στερητ. **ἐνίοτε** μετὰ

(1) Πρβλ. καὶ Σκαρλάτου Βυζαντίου Λεξικὸν τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικῆς διαλέκτου.

(2) Πρβλ. Λεξικὸν Σοφοκλέους· Greek Lexicon of the Rom. and Byz. period·

ῥημάτων....συχνότερον ὅμως μετ' ἐπιθέτων, ὡς ἀποχρήματος, ἀπόφονος». — Ἀλλ' εἴπερ ἐν τῇ λ. ἀπόφονος ἡ ἀπὸ ἦτο ἴση τῷ α τῷ στερητικῷ, ἡ λ. θὰ ἐσήμαινεν οὐχὶ φόνος, ἄνευ φόνου· ἀλλὰ πᾶν τοὐναντίον ἡ λ. σημαίνει ἤτοι φόνος ἄγριος· οὐδ' ἀληθεύει ὅτι ἐπὶ τῆς σημασίας ταύτης τῆς ἀπὸ τὰ μὲν σύνθετα ῥήματα εἰσὶ σπάνια, τὰ δὲ ἐπίθετα συχνότερα, ὥς γε ὁ κατάλογος τῶν ὑπ' ἐμοῦ παρατεθέντων τοιούτων ῥημάτων καὶ ἐπιθέτων δεικνύει(1).

Τὰ τοιαῦτα παραπτώματα ἥκιστα μειοῦσι τὸ ἄλλως περισπούδαστον ἔργον τῶν εἰρημένων λεξικογράφων· ἡμεῖς δὲ γράφοντες ταῦτα ἁπλῶς προκυδίζομεν αὐτό· μεταρρυθμιζόμενον δὴ καὶ συμπληρούμενον κατὰ τὴν ἡμετέραν πραγματείαν τὸ περὶ τῶν σημασιῶν τῆς ἀπὸ ἐν συνθέσει ἄρθρον ἐχέτω ὧδέ πως.

Ἡ ἀπὸ σημαίνει·

α' κίνησιν ἀπό τινος ἢ τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως· π.χ. ἀπαρκτίας, ἀπηλιώτης.

β' παράτασιν τῆς κινήσεως ἤτοι ἀπομάκρυνσιν ἀπό τινος· π.χ. ἀπόπολις ἀντιθ. ἀγχίπολις· διὸ ἡ ἀπὸ ἀντίκειται τῇ πρὸς π.χ. ἀποικῶ ἀντιθ. προσοικῶ, ἀποπλέω ἀντιθ. προσπλέω· ἡ ἀπομάκρυνσις δυνατὸν νὰ ᾖ καὶ χρονικὴ π.χ. ἀπέγγονος, ἀπομάμμη = προμάμμη.

γ' δυνατὸν ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ κινουμένου νὰ γίνηται ἐπὶ σκοπῷ τινι π.χ. ἀποτίθημι, ἀπόκειμαι.

δ' ἐκ τῆς ἐννοίας τῆς ἀπομακρύνσεως γεννᾶται ἡ τοῦ παύεσθαι ἢ ἀποβάλλειν· π.χ. ἀποκηδεύω, ἀπαλγῶ, ἀπομανθάνω, ἀποκτῶμαι.

ε' δυνατὸν παρορωμένης τῆς προτέρας καταστάσεως ἡ τῆς ἀπομακρύνσεως ἔννοια νὰ καταντήσῃ εἰς τὴν τῆς ἀρνήσεως, ὅτε ἡ ἀπὸ ἀποβαίνει ἴση τῷ στερητ. α· ἀπότιμος = ἄτιμος, ἀπαρέσκω = πόρρω εἰμὶ τοῦ ἀρέσκειν, ΟΥΚ ἀρέσκω· πρβλ. ἀποστέργω, ἀπόμνυμι, ἀπόφημι.

ϛ' ἡ ἀπὸ σημαίνει οὐχὶ τὸ ἀποβάλλειν, ἀλλὰ τὸ μεταβάλλειν εἴς τι ἐν συνθέσει μετ' ὀνομάτων ζῴων ἰδίᾳ π. χ. ἀπιχθυοῦμαι, ἀπολεοντοῦμαι, ἀπορνιθοῦμαι.

(1) Πρβλ. σελ. 96—98.

ζ′ ἡ μὲν ἀπὸ = ἀφαιρεῖν, τὸ δὲ β′ συνθετικόν ἐστι τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀφαιρέσεως. π.χ. ἀποκαλύπτω, ἀπογομφῶ, ἀπανθίζω, ἀπογλωττίζω, ἀποχειρίζω.

ἡ μὲν ἀπὸ = ἀφαιρεῖν, τὸ δὲ β′ συνθετ. δηλοῖ τὸ πόθεν ἢ τὸ πῶς· π.χ. ἀποβελίζω=ἀφαιρῶ ἐκ τοῦ ὀβελοῦ, ἀπωμίζομαι, ἀποψῶ, ἀφέψω (=ἕψων ἀφαιρῶ), ἀποχετεύω.

ἡ μὲν ἀπὸ = φράττειν, κλείειν, τὸ δὲ β′ συνθετ. δηλοῖ τὸ πῶς· π. χ. ἀποικοδομῶ, ἀποτειχίζω, ἀποθινῶ.

η′ ἡ ἀπὸ σημαίνει ὀπίσω, ἐπιστροφὴν ἢ ὀφειλήν· π. χ. ἀπολείπω, ἀπονοστῶ = παλιννοστῶ, ἀποδίδωμι ἀπολαμβάνω, ἀποθύω.

θ′ ἡ ἀπὸ = σφόδρα, λίαν, καὶ ἡ τοιαύτη σημασία τῆς ἀπὸ πλείστη ἐστίν· π.χ. ἀποθαρρῶ, ἀποτολμῶ κλπ.

ι′ ἐν τῇ αὐτῇ λέξει ἔχει ἐναντίαν ἔννοιαν, ἤτοι τότε μὲν σημαίνει ἀποβολήν, τότε δὲ ἐπίτασιν· π. χ. ἀπομηνίω, ἀποζέω, ἀφυβρίζω.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς **ἀπό**· ἤδη δὲ μεταβαίνομεν καὶ εἰς τὴν τῆς προθέσεως **ἐκ** πραγματείαν.

Β′. Η ΕΚ ΕΝ ΣΥΝΘΕΣΕΙ

Ὑποτύπωσις καὶ τῶν τῆς ΕΚ ἐν συνθέσει σημασιῶν.

Ἀλλὰ πρὶν εἰσέλθω εἰς ἐκτενῆ ἐξέτασιν καὶ τῶν τῆς προθέσεως **ἐκ ἐν συνθέσει** διαφόρων σημασιῶν, ποιητέον μοι πρότερον βραχεῖάν τινα ὑποτύπωσιν καὶ περὶ ταύτης.

Ἡ ἐκ κυρίως δηλοῖ τὸ **ἔξω** ἢ ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς στάσεως ἢ ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς κινήσεως κυρίως καὶ μεταφορικῶς· διάφοροι δὲ περιπτώσεις καὶ ἀποχρώσεις τῆς σημασίας ταύτης ἐν τύπῳ τινὶ ἔστωσάν μοι αἵδε·

ἡ πρόθεσις **ἐκ** σημαίνει

α' τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως (1) τοπικῶς, χρονικῶς καὶ τροπικῶς, ὥσπερ καὶ ἡ ἀπό· ἀλλ' ἡ μὲν ἐκ προϋποτίθησι τὴν ἐν τ.ἔ. τὴν ἔννοιαν τοῦ ἔνδον, ἐντός, ἡ δὲ ἀπὸ προϋποτίθησι τὴν παρὰ (πρὸς κλπ.), τ.ἔ. τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐγγύς.

β' δηλοῖ τὸ τέλος (2) εἰς ὃ ἡ κίνησις καταντᾷ.

γ' ἡ μὲν ἐκ (3) σημαίνει τὸ ἐξαιρεῖν (= ἐκτὸς ἄγειν), τὸ δὲ β' συνθετικὸν γίνεται τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἐξαιρεῖν.

δ' ἡ μὲν ἐκ (4) δηλοῖ καὶ πάλιν τὸ ἐξαιρεῖν, τὸ δὲ β' συνθετικὸν ἐμφαίνει τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἡ ἐξαίρεσις γίνεται.

ε' ἡ μὲν ἐκ (5) ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ ποιεῖν τι, τὸ δὲ β' συνθετικόν ἐστι τὸ κατηγορούμενον ἐκείνου.

ς' ἡ ἐκ (6) σημαίνει τὸ ἔξω ἢ ἐκτός, ἀπουσίαν καὶ ἔλλειψίν τινος.

ζ' ἡ ἐκ (7) ἔχει ἔννοιαν ἐπιτατικήν, = σφόδρα, λίαν.

η' ἡ ἐκ (8) συνωνυμεῖ τῇ ἀπό.

θ' ἡ ἐκ (9) καὶ ἡ ἀπὸ διαφόρως ἢ καὶ ἐναντίως ἀλλήλαις ἔχουσιν.

ι' ἐκ τῆς ἔξανα, ἐξ (10) προῆλθε τὸ τῆς συνηθείας 'ξανα-ξανα, 'ξε-ξε.

Μετὰ τὴν βραχεῖαν ταύτην ὑποτύπωσιν ἔλθωμεν ἤδη καὶ ἐπὶ τὴν ἐκτενῆ ἑκάστης τῶν σημασιῶν τῆς προθέσεως ἐκ ἐξέτασιν· καὶ

Α'.

Ἡ μὲν **ἐκ** σημαίνει τὴν κίνησιν, τὸ δὲ β' συνθετικόν ἐστιν οἷον ἡ ἀφετηρία, ἐξ ἧς αὕτη γίνεται· τὴν ἀφετηρίαν δὲ νοητέον τοπικῶς,

(1) ἐκνέφελος (ἄνεμος) = ὁ ἐκ τῶν νεφῶν προερχόμενος.

(2) ἐκνεφοῦται (ὁ ἀὴρ) = εἰς νέφος καταντᾷ, νέφος γίνεται.

(3) ἐκκοκκίζω = ἐξαιρῶ τοὺς κόκκους.

(4) ἐκκεντῶ = ἐξαιρῶ τι κεντῶν. π.χ. ἐκκεντεῖ τὰ ὄμματα.

(5) ἐξαγροικίζω (τινὰ) = (ἐκ μὴ ἀγροίκου) ἄγροικόν τινα ποιῶ.

(6) ἐξίσχιος, ἔξαρθρος, ἔξαιμος (= λίφαιμος), ἐκμελής, ἔκνομος, ἐκπρόθεσμος.

(7) ἔκλαμπρος, ἔξοπτος, ἔκφαυλος, ἔξωχρος.

(8) ἐξισῶ = ἀπισῶ, ἐξαρκῶ = ἀπαρκῶ. ἐξομοιῶ = ἀφομοιῶ.

(9) ἔκγονος — ἀπόγονος, ἐκμανθάνω — ἀπομανθάνω, ἐκφράττω — ἀποφράττω, ἀπερυθριῶ — ἐξερυθριῶ.

(10) ἐξημερώνει — ξημερώνει, ἐκχωρίζω — ἐξεχώριζον, — ξεχωρίζω, ἐξανακτίζω — 'ξανακτίζω.

χρονικῶς ἢ καὶ τροπικῶς ἤτοι ἀρχὴν καταστάσεώς τινος· παραδείγματα τῆς σημασίας ταύτης ἔστωσάν μοι τάδε·

ἐξαβυδίζω = ἐκ τῆς Ἀβύδου ἐκπλέω,

ἐξαγγίζω = (1) ἐξ ἀγγείου ἐξάγω τι, ἐξαιρῶ ἢ ἐξερῶ, ἐκκενῶ· πρβλ. καὶ μεταγγίζω· ἀντιθ. καταγγίζω.

ἐξάδελφοι = οἱ ἐξ ἀδελφῶν ὄντες παῖδες.

ἐξανέψιοι = οἱ ἐξ ἀνεψιῶν γεγονότες, οἱ δεύτεροι δηλαδὴ ἐξάδελφοι.

ἐξέτι (2) = ἔτι ἐκ. . . .π.χ. ἐξέτι παιδὸς ἐνησκημένος = ἔτι ἐκ παιδὸς ἐνησκημένος.

ἐξυδρίας (ἄνεμος) = ὁ ἐξ ὕδατος ἢ ὄμβρου ἀθρόος ῥαγείς. πρβλ.

ἐκνεφίας (ἄνεμος) = ὁ ἐκ τῆς τῶν νεφῶν συγκρούσεως ἐκρηγνύμενος ἄνεμος· (καὶ ἐκνεφίας ὄμβρος).

ἐκνέφελος = ὁ ἐκ τῶν νεφῶν ἐξαίφνης ἀναφαινόμενος (ἥλιος).

ἐκβυθίζομαι = ἐκ τοῦ βυθοῦ ἐξέρχομαι, ἀναδύομαι, (ἀντιθ. βυθίζομαι, καταβυθίζομαι). πρβλ. καὶ ἐκβύθιος.

ἐκβαθρεύω = ἐκ βάθρων ἐκβάλλω, ἐξαιρῶ τι.

ἐκδιφρεύω = ἐκ τοῦ δίφρου ἐκβάλλω· (τὸ ἁπλοῦν διφρεύω = διφρηλατῶ).

ἐκθρονίζω = ἐκ τοῦ θρόνου ἐκβάλλω (ἀντιθ. θρονίζω, ἐνθρονίζω).

ἐκθυλακόω (3) = ἐκ τοῦ θυλάκου ἐξάγω· (ἀντιθ. ἐνθυλακόω).

ἐκνηπιόω = ἐκ νηπίου ἤτοι ἐκ νηπιακῆς ἡλικίας ἀρξάμενος ἀνατρέφω τινά. Φιλόστρτ.

ἐκπετρῆσαι = ἐκ τῆς πέτρας λῦσαι· ἀρχιτεκτ. ὅρος, ἀντίθ. καθαρμόσαι (4).

ἐκπλεθρίζω = ἐκ πλέθρου ἢ πλεθριαίου χώρου ἀρξάμενος καὶ διαθέων πρόσω τε ἅμα καὶ ὀπίσω ἐν μέρει ἐφ' ἑκάτερα χωρὶς καμπῆς ἐλαττῶ τοῦ μήκους ἑκάστοτε βραχύ, μέχρι οὗ ἂν ἐπὶ τέλους καταστῇ ἓν μόνον βῆμα. Γαληνός.

(1) κατ' ἀναλογίαν καὶ ὁ λαὸς νῦν ἔπλασε ἐξεσχαρίζω τι = ἐκ τῆς ἐσχάρας ἀφαιρῶ τι.

(2) ὁ Ἀθανάσιος ἔπλασε καὶ ἐξουκόντιος = ὁ ἐξ οὐκ ὄντων γεννηθείς. πρβλ. Soph. Gr. L.

(3) Λεξ. Σοφοκλ.

(4) πρβλ. Λεξ. Herwerden.

ἐκπηνίζομαι = ἐκ τοῦ πηνίου ἤτοι τοῦ καλαμίου ἢ τῆς κερκίδος ἐξελίττω τὸν μίτον· (ἀντιθ. πηνίζομαι)· πρβλ. τὸ Ὁμηρ. πηνίον ἐξέλκουσα παρὲκ μίτον.

ἐκστηθίζω = ἐκ στήθους ἢ ἀπὸ στήθους λέγω τι· πρβλ. καὶ ἀποστηθίζω, ἀποστοματίζω.

ἐκστομίζω = ἐκ τοῦ στόματος ἐκφέρω τι.

ἐκστροφόω (τὴν θύραν) = ἐκ τῶν στροφίγγων αὐτὴν ἐξάγω. Ἡσύχ. πρβλ. καὶ

ἐξαγκυρόω· ἐξαγκυρῶσαι τὴν θύραν = ἐκστροφῶσαι.

ἐκσαγηνεύω = ἐκ τῆς σαγήνης ἤτοι τοῦ δικτύου ἐξάγω τι. Πλούτ. Β' 52 C.

ἐκτοπίζω = ἐκ τοῦ τόπου ἐν ᾧ ἔμενον, ἐξέρχομαι· ἐκτοπιστικὰ πτηνὰ ἀντιθ. ἐπιδημητικά.

ἐκτραχηλίζω (1) = ἐκ τοῦ τραχήλου ἀποβάλλω τινά· (ἰδίᾳ ἐπὶ τοῦ ἵππου ἐκβάλλοντος ἐκ τοῦ τραχήλου ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τὸν ἀναβάτην).

ἐκφαλαγγέω (ἢ -ίζω) = ἐκ τῆς φάλαγγος ἐξέρχομαι.

ἐκφατνίζω = ἐκ τῆς φάτνης ἢ τοῦ φατνίου ἐκβάλλω τι.

ἐκχορδοῦμαι = ἐκ τῶν χορδῶν ἐξέρχομαι· κυρ. περὶ τοῦ ἤχου τοῦ ἐκ τῶν τῆς κιθάρας χορδῶν ἐξιεμένου.

ἐκχυτρίζω = ἐκ τῆς χύτρας ἐκβάλλω, τὴν χύτραν ἐκκενῶ. πρβλ. ἐξαγγίζω.

Κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ εἰρημένα καὶ ἡ γλῶσσα τῶν λογίων νῦν ἔπλασε τὸ ῥ. ἐκπατρίζω τινὰ = ἐκ τῆς πατρίδος ἐκβάλλω, ἐξορίζω τινά, ἐκθάπτω τι = ἐκ τοῦ τάφου ἐξάγω, ἐκχώννυμι ἐκ τοῦ χώματος ἐξάγω ἐκφωλίζω τὸ πτηνὸν = ἐκ τῆς φωλεᾶς αὐτο ἐκβάλλω· πρβλ. καὶ Κουμανούδη, νέων λέξεων συναγωγήν.

Β'.

Ἐν τοῖς ἐφεξῆς συνθέτοις τὸ μὲν σύνολον δηλοῖ μεταβολὴν καταστάσεως, τῶν δὲ συνθετικῶν τὸ μὲν α' σημαίνει τὴν ἀρχήν, ἐξ ἧς

(1) Κατὰ τὸ ἐκτραχηλίζει (ὁ ἵππος) οἱ Βυζαντῖνοι ἔπλασαν καὶ τὸ ἐκσελλίζει (σέλλα = σάγμα, ἐφίππιον)· πρβλ. Sophocl. Greek Lexic.

ὁρμᾶται ἡ μεταβολή, τὸ δὲ β΄ ἐμφαίνει τὸ τέρμα, εἰς ὃ αὕτη καταλήγει· π. χ. ἐξελεύθερος=(ὁ ἐκ μὴ ἐλευθέρου ἤτοι δούλου) ἐλεύθερος γενόμενος (πρβλ. καὶ ἀπελεύθερος)· καὶ ἡ μὲν ἀφετηρία ἤτοι ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως ἢ καταστάσεως ἀποσιωπᾶται, ὡς ἐξυπακουομένη ἅτε οὖσα αὐτὸ τὸ ἀντίθετον τοῦ β΄ συνθετικοῦ, δηλοῦται δὲ μόνον τὸ τέρμα τῆς κινήσεως, εἰς ὃ αὕτη καταντᾷ. Σημειωθήτωσάν μοι δὲ καὶ τοῦ εἴδους τούτου τάδε·

ἐξαιγειροῦμαι(1) = εἰς αἴγειρον μεταβάλλομαι, γίνομαι αἴγειρος,
ἐξαιθερόω (2) = » αἰθέρα μεταβάλλω,
ἐξαερόω (3) = » ἀέρα »
ἐξαιματόω = » αἷμα »
ἐξακανθοῦμαι = » ἀκάνθας μεταβάλλομαι, ἀκανθώδης γίνομαι,
ἐξαυχμόω (4) = » αὐχμῶδές τι ποιῶ, αὐχμῷ φθείρω,
ἐξαφροῦμαι = » ἀφρὸν μεταβάλλομαι.
ἐξελαιόω (5) = » ἔλαιον μεταβάλλω, ἐλαιῶδες καθίστημί τι· τὸ παθητ. ἐξελαιοῦμαι=ἐλαιώδης γίνομαι,
ἐξηπιαλοῦμαι(6) = εἰς ἠπίαλον μεταβάλλομαι,
ἐξομματοῦμαι(7) = ὄμματα ἐξανοίγω, κτῶμαι,
ἐξορροῦμαι = εἰς ὀρρὸν μεταβάλλομαι,
ἐξυδατόω-ῶ(8) = » ὕδωρ μεταβάλλω,
ἐκγαλακτοῦμαι = » γάλα μεταβάλλομαι,
ἐκδᾳδοῦμαι = » δᾷδας μεταβάλλομαι, δᾴδων πληροῦμαι,

(1) Τὰ ἀνωτέρω παρατεθέντα σύνθετα ῥημ. ἐκ τῆς ἐκ ἀναγράφονται καθ' ἣν διάθεσιν εὕρηνται παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐν χρήσει.—Καθάπερ τὴν λεύκην ἐξαιγειροῦσθαί φασι καὶ φύλλοις καὶ τῇ ὅλῃ προσόψει. Θεοφρ. φυτ. Αἴτ. Β΄, ις΄, 2.

(2) ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἐξαιθεροῦται, Πλούτ. Β΄, 922Β.

(3) Ἡ τέφρα θερμὴ οὖσα ἐξαεροῖ τὸ ὕδωρ. Ἀριστ. πρβλ. κε΄, η΄, 5· ἐξαεροῦται ὑπὸ τοῦ ἀνέμου. Ἱπποκρ. 244,47. Προσθετέον ὅτι ἁπλοῦν τὸ μὲν ἀερόω ὑπάρχει, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ αἰθερόω.

(4) τὸ ἁπλοῦν αὐχμέω-ῶ=αὐχμὸν ἔχω ἢ ἐξ αὐχμοῦ πάσχω.

(5) Τὸ ἁπλοῦν ἐλαιόω-ῶ=χρίω δι' ἐλαίου, ἐλαδώνω· καὶ τὸ παθ. ἐλαιοῦμαι= ἀλείφομαι ἐλαίῳ.

(6) Τὸ ἁπλοῦν ἠπιαλέω-ῶ = ἠπίαλον ἔχω, πάσχω.

(7) Ἀντὶ γὰρ τυφλοῦ ἐξωμμάτωται καὶ λελάμπρυνται κόρας=κέκτηται (ἀνακέκτηται) ὄμματα. Ἀριστοφ. Πλοῦτ. 635.

(8) Τὸ ἐνεργητ. παρὰ Θεοφρ. περὶ ὀσμῶν 66, τὸ παθητ. παρ' Ἱπποκρ. 1138Β.—Ἐν τῷ Λεξικῷ κακῶς σημειοῦται καὶ τὸ ῥ. ἐξυδατίζω ὡς ἰσοδύναμον τῷ ἐξυδατόω, δέον κατὰ τὴν ἀναλογίαν νὰ σημαίνῃ (ἐξυδατίζω)=ἐξαιρῶ τὸ ὕδωρ πρβλ. ἐξικμάζω.

ἐκδιθυραμβοῦμαι = εἰς διθυραμβικὸν κόμπον καταντῶ,
ἐκδρακοντοῦμαι = » δράκοντα μεταβάλλομαι,
ἐκζωοῦμαι = ζωϋφίων, σκωληκίων πληροῦμαι—σκωληκιάζω,
ἐκθαμνοῦμαι = εἰς θάμνους μεταβάλλομαι, θαμνώδης γίνομαι,
ἐκκληματοῦμαι = » κλῆμα μεταβάλλομαι, κλημάτων πληροῦμαι,
ἐκλοχμοῦμαι = » λόχμην »
ἐκμυθόω - ῶ (1) = » μῦθον μεταβάλλω,
ἐκνευροῦμαι = » νεῦρον μεταβάλλομαι,
ἐκνεφοῦμαι = » νέφος »
ἐκξυλοῦμαι = » ξύλον μεταβάλλομαι, ξυλώδης γίνομαι,
ἐκπαπποῦμαι = » πάππον μεταβάλλομαι,
ἐκπνευματοῦμαι = » πνεῦμα μεταβάλλομαι (2),
ἐκσαρκοῦμαι = » σάρκα »
ἐκσπερματοῦμαι = » σπέρμα μεταβάλλομαι, σποριάζω (3),
ἐκσυριγγοῦμαι = » συρίγγιον μεταβάλλομαι,
ἐκφλεγματοῦμαι = » φλέγμα μεταβάλλομαι,
ἐκχιλοῦμαι (4) = » χιλὸν μεταβάλλομαι, χ. πληροῦμαι, χορταριάζω,
ἐκχολοῦμαι = » χολὴν μεταβάλλομαι,
ἐκχυλοῦμαι = » χυλὸν μεταβάλλομαι,

(1) Πρβλ. «Αἰσώπῳ πάντα τὰ τῶν ἀνθρώπων ἐκμεμύθωται»· τὸ ἁπλοῦν μυθεύω=μύθους λέγω, διηγοῦμαι, μυθολογῶ· κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν καὶ νῦν ἐπλάσθη ἐξαστειόω-ωσις, ἐξαρρενόω-ωσις, ἐξανδρόω-ωσις, ἐξουδετερόω-ωσις, ἐξιδεόω-ωσις (=ἐξιδανικεύω), ἐκπεζόω-ῶ=εἰς πεζόν τι μεταβάλλω, ἐκφιλοσοφόω-ῶ καὶ ἐκφιλοσόφωσις τῆς θρησκείας.

(2) Ἐν τῷ Λεξικῷ σημειοῦται τὸ ῥ. ἐκπνευματόω-ῶ=εἰς πνεῦμα μεταβάλλω καὶ τὸ πνεῦμα ἐξαιρῶ=ξεφουσκώνω· ἀλλ' ἐπὶ τῆς 6' σημασίας σχηματιστέον κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῶν ἄλλων εἰς -ιζω ῥημάτων ἐκπνευματίζω τι.

(3) Πρβλ. Θεοφ. Ἱστορ. φυτ. Ζ', α', 7. τὰ γὰρ ἐν ταῖς θερμημερίαις σπαρέντα θᾶττον ἐκκαυλεῖ καὶ ἐκσπερματοῦται, καθάπερ ῥαφανίς» (ὅρα ὅτι ἐκκαυλεῖ λέγει καὶ οὐχὶ ἐκκαυλοῦται κατὰ τὴν ἀναλογίαν). Ὅρα ὅτι τὸ ἐκσπερματοῦται τῶν ἀρχαίων ὁ λαὸς λέγει σποριάζει πρβλ. ξυλιάζει, (=γίνεται ξύλον ἐκξυλοῦται), χορταριάζει (ὁ τόπος) = φύει χόρτον =ἐκχιλοῦται, κοκκαλιάζει =γίνεται κόκκαλον, (τὸ ἐξοστεοῦται, ἀποστεοῦται, ὀστεοῦται ἐν τῷ ἀρχ. Λεξ. ποθοῦνται), ἐμπυάζει=κάμνει πύον (=πυοῦται), σκουριάζει (=ἰοῦται).

(4) Τὸ ἐνεργητ. χιλῶ=τὸ ζῷον τρέφω χιλῷ (χιλὸς=χόρτος χλωρός, ὃν κεκομμένον νέμονται τὰ ζῷα ἐν τῇ φάτνῃ καὶ οὐχὶ ἐν τῷ ἀγρῷ (χιλὸς ξηρός=ὁ σανός)· χόρτος δὲ=γενικῶς ἡ τροφὴ τῶν ζῴων ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν σῖτον, τὴν τοῦ ἀνθρώπου τροφήν.

ἐκχυμοῦμαι(1)=εἰς χυμὸν μεταβάλλομαι,
ἐκχλοιοῦμαι(2) = χλωμός, ὠχρὸς ἐπὶ τέλους γίνομαι· πρβλ. καὶ ἐκχορεύω=εἰς χοροὺς ἐκσπῶ, ἐκρήγνυμαι ὑπὸ χαρᾶς.

Γ'.

Ἐνταῦθα παρατιθέμεθα πληθὺν ῥημάτων συνθέτων ἐκ τῆς προθέσεως **ἐκ** καὶ εἰς -ιζω ληγόντων· τούτων δὲ ἡ μὲν πρόθεσις ἔχουσα ῥηματικὴν ἔννοιαν δηλοῖ ἐξαιρεῖν, τὸ δὲ β' συνθετικόν ἐστι τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐξαιρέσεως· παραδείγματα καὶ τούτων ἔστωσάν μοι τάδε·

ἐξαιματίζω (3)	=	ἐξαιρῶ	τὸ αἷμα,
ἐξακανθίζω	=	»	τὰς ἀκάνθας,
ἐξαφρίζω (4)	=	»	τὸν ἀφρόν,
ἐξεγκεφαλίζω	=	»	τὸν ἐγκέφαλον,
ἐξεγκατίζω	=	»	τὰ ἔγκατα,
ἐξεντερίζω	=	»	τὰ ἔντερα,

(1) Τὸ ἐκχυμοῦσθαι ὡς ἰατρικὸς ὅρος σημαίνει τὸ πάθος, ὅταν διαχέηται τὸ αἷμα διαρραγέντων τῶν φλεβίων καὶ σήπηται πρβλ. ἐκχύμωσις, ἐκχύμωμα.

(2) Κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῶν εἰς -οω ῥημάτων ἐσχηματίσθη ἤδη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐκτυμπάνωσις (ἐκ ῥ. ἐκτυμπανοῦσθαι)=τὸ ἐξογκοῦσθαι δίκην τυμπάνου· πρβλ πίνουσι βοῶν δίκην μέχρι ἐκτυμπανώσεως τῆς σαρκός. Στράβ. 773·

Ὡσαύτως κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῶν ῥημ. εἰς -οῦμαι π. χ. ἐκδρακοντοῦμαι ἐσχημάτισε καὶ νῦν ἡ γλῶσσα τὸ ῥ. ἐκγιγαντοῦμαι=εἰς γίγαντα μεταβάλλομαι, γίγας γίνομαι. Ὅρα ὅτι καὶ πολλὰ ἁπλᾶ εἰσιν ἐν τῇ Ἑλλ. γλώσσῃ ἐπὶ τῆς τοιαύτης σημασίας π. χ. θαλασσοῦται, ἠπειροῦται, λιμνοῦται τελματοῦται, νησοῦται, θηριοῦται.

Τὸ ἐκκοπροῦμαι=τῆς κόπρου ἀπαλλάττομαι, (τὸ ἁπλοῦν κοπρόω=κόπρῳ μολύνω)· ἐκταλαντοῦμαι=τῶν ταλάντων ἐκβάλλομαι, τὴν οὐσίαν ἀπόλλυμι· ἐκταλαντωθείς. Ἀθήν. 230Ε. ἐκχοιριλλοῦμαι=οὐδὲν ἐκ τοῦ Χοιρίλου ἔχω, παύομαι ὁμοιάζων τῷ Χοιρίλῳ· ἐκκεχοιριλωμένος. Κρατῖν. ἐν Ἀδήλ. 66.

(3) (Ὡσαύτως ἐλέγετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐξαιμάσσω)· κατὰ ταῦτα ἐσχηματίσθη ὑπὸ τῶν ἀρχαιων καὶ τὸ ῥ. ἐξαργυρίζω=ἐξαιρῶ τὸ ἀργύριόν τινος, ἐκγυμνῶ, καὶ ἐξαργυρίζομαί τινα· κατὰ τὸ ἐξαιματίζω δύναταί τις εἰπεῖν ἐκγαλακτίζω (=τὸ γάλλα ἐξαιρῶ), ἐκπνευματίζω, ἐξαερίζω, ἐξαιθερίζω, ἐξυδατίζω, ἐξαιρίζω= ἐξαιρῶ τὴν αἶραν· διὰ τὴν ἀνάγκην ἡ γλῶσσα ἔπλασεν ἤδη καὶ τὸ ἐκβουτυρίζω τὸ γάλα (καὶ γάλα ἐκβουτυρισθέν), ἐκβραχιονίζω=ἐξαιρῶ τὸν βραχίονα, ἢ ἐκγυμνῶ τὸν βραχίονα. Ἐν τῷ ἀρχ. λεξ. ἀντὶ τοῦ ἐκπνευματίζω εὕρηται ἐκπνευματῶ=ξεφουχσώνω.

(4) Κατὰ τοῦτο ῥητέον καὶ ἐκζωμίζω=ἐξαιρῶ τὸν ζωμὸν (ξεζουμίζω).

ἐξινίζω (1) =ἐξαιρῶ τὰς ἶνας
ἐξιχωρίζω = » τὸν ἰχῶρα,
ἐξομματίζω (2) = » τὸ ὄμμα,
ἐξονυχίζω (3) = » τὸν ὄνυχα,
ἐξοπίζω = » τὸν ὀπόν,
ἐξορρίζω = » τὸν ὀρρόν,
ἐξοστεΐζω = » τὸ ὀστοῦν,
ἐξυλίζω = » τὴν ὕλην, διυλίζω,
ἐξυμενίζω = » τὸν ὑμένα,
ἐκγιγαρτίζω = » τὰ γίγαρτα,
ἐκγλευκίζω (4) = » τὸ γλεῦκος,
ἐκθαμνίζω (5) = » τὸν θάμνον,
ἐκκαυλίζω = » τὸν καυλόν,
ἐκκορίζω = » τοὺς κόρεις,
ἐκκοιλίζω (6) = » τὴν κοιλίαν,
ἐκκοκκίζω (7) = » τὸν κόκκον,

(1) Πρὸς τῷ ἐξινίζω σημειοῦται ἐν τῷ ἀρχαίῳ Λεξικῷ καὶ τὸ ἐξινιάζω, ὃς τύπος καθ' ἡμᾶς πλημμελὴς θεωρητέος.

(2) Πρὸς τούτῳ ἐπλάσθη ὑπὸ τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ ῥ. ἐξοφθαλμίζω πρβλ. καὶ τὸ νῦν ἐξοφθάλμιστον (φασηόλιον) καὶ 'ξεμμάτιστον (=ἐξομμάτιστον κουκκίον) Κουμαν.

(3) Κατὰ τὸ ἐξονυχίζω δύναταί τις νὰ πλάσῃ καὶ ἐξοδοντίζω, ἐξαμυγδαλίζω (=τὰς ἀμυγδαλᾶς ἐξαιρεῖν), ἐξηπατίζω, ἐκνεφρίζω, ἐκσπληνίζω, ἐκλαρυγγίζω· (πρβλ. νῦν ξελαρυγγιάζομαι), ἐκμαλλίζω, ἐξιουλίζω (=τοὺς ἰούλους ἐξαιρῶ), πρβλ. τὰ ξεμαλλιάζω, ξεδοντιάζω, ξεχεριάζω, ξεγενειάζω (=τὸ γένειον ἐκριζῶ), ξεγκοφιάζω, (=ἐξίσχιόν τινα ποιῶ, ἢ καὶ ἐξισχιάζω), ξεπλατίζω (=τὴν πλάτην, ὠμοπλάτην ἐξαιρῶ), ξελαιμιάζω, ξεπορτιάζω=ἐξαιρῶ τὴν πόρταν, ἐκθυρόω, ἀλλὰ ξεπορτίζω =ἐκθυρίζω=τὴν θύραν ὑπερβαίνω, ἐξέρχομαι, θυραῖος γίνομαι Εὐσταθ.

(4) Οἶνος ἐκγεγλευκισμένος=ἐξῃθημένος τὸ γλεῦκος, ὃς ἐπαύσατο γλεῦκος ἔχων. Ἱπποκρ. 1227 Δ. Γαλην. Λεξ. σ. 460.

(5) Κατὰ τὸ ἐκθαμνίζω δύναταί τις νὰ εἴπῃ ἐκδενδρίζω, ἐκδασίζω, ἐξαλσίζω, ἐξαιγειρίζω ἐκκληματίζω, ἐκλοχμίζω· ἤδη δὲ ἔπλασεν ἡ γλῶσσα καὶ τὸ ἐκβραχίζω, ἐκβραχισμὸς (=ἡ ἐξαίρεσις τοῦ βράχου)· ἐκχωματίζω, ἐκχωματισμός ἀντ ιθ. ἐπιχωματίζω, ἐπιχωματισμός.

(6) Πρὸς τῷ ἐκκοιλίζω σημειοῦται ἐν τῷ ἀρχαίῳ Λεξικῷ καὶ τὸ ῥ. ἐκκοιλιάζω πρβλ. καὶ τὸ νῦν ξεκοιλιάζω, ἀντιθέτως δὲ πρὸς τὸ ἐκκοιλίζω καὶ τόσα ἄλλα ἀνάλογα ὑπὸ τῶν ἀρχαίων λέγεται ἐκκαρδιῶ (=ἐξαιρῶ τὴν καρδίαν), ἀντὶ τοῦ ἐκκαρδίζω· πρβλ. τὸ νῦν ξεκαρδίζομαι (ἀπὸ τὰ γέλοια)· ἀλλὰ καὶ νῦν κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἐκκαρδιόω -ῶ λέγεται ἐγκαρδιώνω (=ἐγκαρδιῶ) =ἐμψυχῶ, θαρρύνω.

(7) Πάγκοινα νῦν κατέστησαν ἐκκοκκισμός, ἐκκοκκιστικαὶ μηχαναί, ἐκκοκκιστήριον.

ἐκμελίζω	=	ἐξαιρῶ	τὰ μέλη, διαμελίζω,
ἐκμυελίζω (1)	=	»	τὸν μυελόν,
ἐκνευρίζω	=	»	τὰ νεῦρα,
ἐκπρεμνίζω	=	»	τὸ πρέμνον (= τὸ στέλεχος),
ἐκπυρηνίζω	=	»	τὸν πυρῆνα,
ἐκσαρκίζω	=	»	τὰς σάρκας,
ἐκσπερματίζω	=	»	ἐκχέω, ἐκβάλλω τὸ σπέρμα,
ἐκσπονδυλίζω 2)	=	»	τὴν σπονδυλικὴν στήλην θραύω.
ἐκτραχηλίζω	=	»	θραύω τὸν τράχηλον.
ἐκφλεγματίζω	=	»	ἐκχέω, ἐκβάλλω τὸ φλέγμα,
ἐκχολίζω	=	»	τὴν χολήν, καθαίρω αὐτὴν φαρμάκῳ.
ἐκχυλίζω	=	»	τὸν χυλόν,
ἐκχυμίζω	=	»	τὸν χυμόν(3).

Εἴδομεν προηγουμένως τὰ εἰς -ιζω καὶ -όω (ἢ οῦμαι) σύνθετα (4) ἐκ τῆς ἐκ ῥήματα, ὧν τὰ μὲν α΄ σημαίνουσι τὸ ἐξαιρεῖν τι, τὰ δὲ β΄

(1). Καὶ οὐσ. ἐκμυελισμός.

(2) Καὶ ἐκσφονδυλιζω.

(3) α΄. Ἐν τῷ Λεξικῷ ὡσαύτως καὶ τὸ ἐκχονδρίζω ἐσημειώθη ὅτι σημαίνει μεταβάλλω εἰς χόνδρον, καίπερ τῆς ἀναλογίας ἀπαιτούσης νὰ σημαίνῃ ἐξαιρῶ τὸν χόνδρον, τὸ δὲ ἐκχονδροῦμαι=εἰς χόνδρον μεταβάλλομαι· ἐν τῇ συναγ. τοῦ Κουμ. σημειοῦται ὅτι ὁ Ἄγ. Βλάχος μετέφρασε τὸ *degrossir* διὰ τοῦ ἐκχονδρίζω, ἀλλὰ *degrossir* = ἰσχναίνω, ἰσχνόω, λεπτύνω.

β΄. Τὸ ἐξιονθίζω σημειοῦται σημαῖνον οὐχὶ ἐξαιρῶ τοὺς ἰόνθους, ἀλλὰ φύω ἰόνθους· πρβλ. **ἐκφύω, ἐκβλαστάνω.**

γ΄. Τὸ ἐκβολβίζω σημαίνει οὐ μόνον ἐξαιρῶ, ἐκβάλλω τὸν βολβόν, ἀλλὰ καὶ τὸν βολβὸν ἐκγυμνῶ ἐκ τοῦ φλοιοῦ.

δ΄. Ὡσαύτως κατὰ τὸ Λεξικὸν τὸ ἐξωμίζω = οὐχὶ ἐξαιρῶ, ἐξαρθρῶ τὸν ὦμον, ὥσπερ τὸ τῆς συνηθείας ξεπλατίζω, ἀλλὰ γυμνῶ τὸν βραχίονα μέχρι τοῦ ὤμου, ἐκφαίνω τὸν ὦμον· πρβλ. ἔξωμος, ἐξωμίας, ἐξωμίς, ἐπωμὶς καὶ τὸ νῦν ἐκβραχιονίζω -ομαι.

ε΄. Κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῶν παρατεθέντων εἰς -ιζω ῥημάτων δύναταί τις εἰπεῖν καὶ ἐκφλοΐζω = ἐξαιρῶ τὸν φλοιόν· παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἀπαντᾷ τὸ φλοΐζομαι = ξεφλουδίζομαι.

Ἐν τῇ συνθέσει ἡ ἐκ σημαίνει τὸ ἐξαιρεῖν καὶ ἐν τοῖσδε· ἐκριζόω-ῶ (=ἐξαιρῶ τὴν ῥίζαν), ὅπερ ἀντίκειται τῷ ῥιζοῦμαι=ῥιζοφυῶ· ἐξαρθρόω-ῶ, ἐξαρμόζω, ἐκφράττω, ἐξηλόω (ἀντιθ. τῷ ἀρθρόω, ἁρμόζω, φράττω, ἡλόω) καὶ τὸ ἐξυλόω=τὴν ὕλην ἐξαιρῶ, ὑλοτομῶ, ψιλῶ τὸν ἀγρόν· (τὸ ἁπλοῦν ὑλόω ἄχρηστον)· **ἐκπαρθενεύω** (=διαπαρθενεύω, διακορεύω) ἐξαιρῶ τὴν παρθενίαν· ἐκχαράττω, ἐκκολάπτω, ἐκπλινθεύω, ἐκχαλινῶ=ἐξαιρῶ τὰς πλίνθους, τὸν χαλινόν· ἐξαχυρόω=ἐξαιρῶ τὸ ἄχυρον· ὑπὸ τοῦ Θ. Ἀφεντούλη ἐπλάσθη ῥ. **ἐκκληρίζομαι**=τοὺς κλήρους, κληρονόμους ἐξαιροῦμαι, στεροῦμαι.

(4) Καὶ ἁπλᾶ εἰς -ίζω μὲν σημαίνουσι τὸ ἀφαιρεῖν ἢ ἐξαιρεῖν τι, εἰς όω-όομαι-

τὸ μεταβάλλειν εἴς τι ἢ καταντᾶν εἴς τι, ἀμφοτέρων δὲ τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐξαιρέσεως ἢ τῆς μεταβολῆς ἐστιν αὐτὸ τὸ β΄ συνθετικὸν μέρος· καὶ ἐπειδὴ ἡ χρῆσις τῶν τοιούτων ῥημάτων λίαν ἀξιοσημείωτός ἐστιν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, προσθετέον καὶ τάδε·

Τῆς συστοιχίας ταύτης ἀμφότερα τὰ μέλη κατὰ τὸ ἀρχαῖον Λεξικὸν εὐχρηστοῦσιν ἐν τοῖςδε·

ἐξακανθίζω =ἐξαιρῶ τὰς ἀκ., ἐξακανθοῦμαι=εἰς ἀκ. μεταβάλλομαι,
ἐξαιματίζω = » τὸ αἷμα, ἐξαιματόω=εἰς αἷμα μεταβάλλω,
ἐξαφρίζω = » τὸν ἀφρόν, ἐξαφροῦμαι=εἰς ἀφρὸν μεταβάλλομαι,
ἐξομματίζω = » τὸ ὄμμα, ἐξομματοῦμαι=τὰ ὄμματα ἀνακτῶμαι,
ἐξορρίζω = » τὸν ὀρρόν, ἐξορροῦμαι=εἰς ὀρρὸν μεταβάλλομαι,
ἐκθαμνίζω = » τοὺς θάμνους, -οῦμαι=εἰς θάμνους »
ἐκνευρίζω (1) = » τὸ νεῦρον, ἐκνευροῦμαι=εἰς νεῦρον »
ἐκσαρκίζω = » τὰς σάρκας, ἐκσαρκοῦμαι=εἰς σάρκας »
ἐκσπερματίζω=τὸ σπέρμα ἐκχέω, -οῦμαι=εἰς σπέρμα »
ἐκφλεγματίζω=τὸ φλέγμα ἐκχέω, -οῦμαι=εἰς φλέγμα »
ἐκχολίζω (2) =ἐξαιρῶ τὴν χολήν, ἐκχολοῦμαι=εἰς χολὴν »
ἐκχυλίζω =ἐξαιρῶ τὸν χυλόν, ἐκχυλοῦμαι=εἰς χυλὸν »
ἐκχυμίζω = » τὸν χυμόν, ἐκχυμοῦμαι=εἰς χυμὸν »

Ἐν τοῖςδε δὲ τὸ μὲν ἕτερον μέλος εὕρηται, θἄτερον δὲ ποθεῖται·

ἐξεγκατίζω =ἐξαιρῶ τὰ ἔγκατα,
ἐξινίζω (3) = » τὰς ἶνας, ἐξινοῦμαι =εἰς ἶνας μεταβάλλομαι
ἐξιχωρίζω = » τὸν ἰχῶρα, ἐξιχωροῦμαι =εἰς ἰχῶρα(4) »
ἐξονυχίζω = » τοὺς ὄνυχας, ἐξονυχοῦμαι =εἰς ὄνυχας »
ἐξοπίζω = » τὸν ὀπόν, ἐξοποῦμαι =εἰς ὀπὸν »
ἐξοστεΐζω = » τὸ ὀστοῦν, ἐξοστεοῦμαι =εἰς ὀστοῦν »

-οῦμαι δὲ τὸ μεταβάλλομαι εἴς τι· π.χ. ποκίζω=ἀφαιρῶ, κείρω πόκους, ποκόομαι -οῦμαι=ποκώδης γίνομαι, ὑπὸ πόκων καλύπτομαι.

(1) Ὁ Κουμ. ἐν τῇ ν. λ. Συναγ. νομίζει ἀδιαφόρους τὰς λ. ἐκνεύρισις καὶ ἐκνεύρωσις! ἐκνευρίζω καὶ ἐκνευρόω!

(2) Καθαίρω φαρμάκῳ.

(3) Ἐν τῷ Λεξικῷ προσσημειοῦται καὶ τὸ παράτυπον ἐξινιάζω καὶ τὸ ἐξινόω ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας, ὅπερ πάντως πλημμελές ἐστι, δέον κατὰ τὴν ἀναλογίαν νὰ σημαίνῃ ἐξινόω εἰς ἶνας μεταβάλλω.

(4) Ἐξιχώρωσις ἐπλάσθη ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Ἀφεντούλη.

ἐξυλίζω = ἐξαιρῶ τὴν ὕλην, ἐξυλοῦμαι(1) = εἰς ὕλην μεταβάλλομαι,
ἐξυμενίζω = » τὸν ὑμένα, ἐξυμενοῦμαι = εἰς ὑμένα »
ἐκβολβίζω = » τὸν βολβόν(2), ἐκβολβοῦμαι = εἰς βολβὸν »
ἐκγλευκίζω = » τὸ γλεῦκος, ἐκγλευκοῦμαι = εἰς γλεῦκος »
ἐκγιγαρτίζω = » τὰ γίγαρτα, ἐκγιγαρτοῦμαι = εἰς γίγαρτα »
ἐκκαυλίζω = » τὸν καυλόν, ἐκκαυλοῦμαι(3) = εἰς καυλὸν »
ἐκκοκκίζω = » τοὺς κόκκους, ἐκκοκκοῦμαι = εἰς κόκκους »
ἐκκοιλίζω = » τὴν κοιλίαν,
ἐκμυελίζω = » τὸν μυελόν, ἐκμυελοῦμαι = εἰς μυελὸν »
ἐκπρεμνίζω = » τὸ πρέμνον, ἐκπρεμνοῦμαι = εἰς πρέμνον »
ἐκπυρηνίζω = » τὸν πυρῆνα, ἐκπυρηνοῦμαι = εἰς πυρῆνα »
ἐκκορίζω = » τοὺς κόρεις, καθαίρω.

Ἐν τοῖςδε δὲ εὕρηνται μὲν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὰ ἑξῆς εἰς -οω -οῦμαι, ποθοῦνται δὲ τὰ ἑξῆς εἰς -ιζω ἀντίστοιχα·

ἐξαιγειροῦμαι = εἰς αἴγ. μεταβάλλομαι, ἐξαιγειρίζω = ἐξαιρῶ τὰς αἰγείρ.,
ἐξαιθεροῦμαι = εἰς αἰθέρα » -ίζω = » τὸν αἰθέρα,
ἐξαεροῦμαι = εἰς ἀέρα » -ίζω = » τὸν ἀέρα,
ἐξελαιοῦμαι = εἰς ἔλαιον » -ιίζω = » τὸ ἔλαιον,
ἐξηπιαλοῦμαι = εἰς ἠπίαλον »
ἐξυδατοῦμαι(4) = εἰς ὕδωρ » -ίζω = » τὸ ὕδωρ,
ἐκδᾳδοῦμαι = εἰς δᾷδας » -ίζω = » τὴν δᾷδα,
ἐκδιθυραμβοῦμαι = εἰς διθύραμβον μεταβάλλομαι,
ἐκδρακοντοῦμαι = εἰς δράκ. μεταβάλλομαι, -ίζω = » τὸν δράκ.,
ἐκγαλακτοῦμαι = εἰς γάλα » -ίζω = » τὸ γάλα,
ἐκκληματοῦμαι = εἰς κλῆμα » -ίζω = » τὸ κλῆμα,
ἐκλοχμοῦμαι = εἰς λόχμην » -ίζω = » τὴν λόχμην,
ἐκνεφοῦμαι = εἰς νέφος »

(1) Ἐν τῷ ἀρχ. Λεξ. σημειοῦται ἐξυλόω = ὑλοκοπῶ, ψιλῶ τὸν ἀγρόν.

(2) Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Κωνστ. σημειοῦται σημαῖνον γυμνῶ τὸν βολβὸν ἐκ τοῦ περιλωπίσματος, οἱονεὶ ἐξαιρῶ τὸν βολβὸν ἐκ τοῦ φλοιοῦ, ἀπογυμνῶ· ἀλλ' ὅμως ὁ Ἡσύχ. διδάσκει· ἐκβολβίσαι = ἐκ ῥιζῶν ἀνασπάσαι.

(3) Τὸ μὲν ἐκκαυλοῦται κατὰ τὸ Λεξ. σπάνιον, σύνηθες δὲ τὸ ἐκκαυλέω· πρβλ. τὸ τῆς συνηθ. καυλώνω.

(4) Ἐν τῷ Λεξικῷ σημειοῦται ἐξυδατίζω = ἐξυδατόω, δέον κατὰ τὴν ἀναλογίαν νὰ σημαίνῃ ἐξαιρεῖν τὸ ὕδωρ.

ἐκξυλοῦμαι	=εἰς ξύλον	μεταβάλλομαι	ἐκξυλίζω=	ἐξαιρῶ	τὸ ξύλον,
ἐκπαπποῦμαι	=εἰς πάππον	»	-ίζω=	»	τὸν πάππον
ἐκπνευματοῦμαι	=εἰς πνεῦμα	»	-ίζω=	»	τὸ πνεῦμα,
ἐκσυριγγοῦμαι	=εἰς συρίγγιον	»			
ἐκχιλοῦμαι	=εἰς χιλὸν	»	-ίζω=	»	τὸν χιλόν.

Ἀμφότερα δὲ τὰ μέλη ποθοῦνται ἐν τοῖσδε·

ἐξαδενίζω	=ἐξαιρῶ	τὸν ἀδένα,	ἐξαδενοῦμαι	=εἰς ἀδένα	μεταβάλλομαι,
ἐξοδοντίζω	= »	τὸν ὀδόντα,	ἐξοδοντοῦμαι	=εἰς ὀδόντα	»
ἐξαραχνίζω	= »	τὴν ἀράχνην,	ἐξαραχνοῦμαι	=εἰς ἀράχνην	»
ἐξαιρίζω(1)	= »	τὴν αἶραν,	ἐξαιροῦμαι	=εἰς αἶραν	»
ἐκβραχίζω	= »	τὸν βράχον,	ἐκβραχοῦμαι	=εἰς βράχον	»
ἐκδενδρίζω	= »	τὰ δένδρα,	ἐκδενδροῦμαι(2)	=εἰς δένδρον	»
ἐκδασίζω	= »	τὸ δάσος,	ἐκδασοῦμαι	=εἰς δάσος	»
ἐκδαφνίζω	= »	τὴν δάφνην,	ἐκδαφνοῦμαι	=εἰς δάφνην	»
ἐκστελεχίζω	= »	τὸ στέλεχος,	ἐκστελεχοῦμαι	=εἰς στέλεχος	»
ἐξαλσίζω	= »	τὸ ἄλσος,	ἐξαλσοῦμαι	=εἰς ἄλσος	»
ἐκφλοΐζω	= »	τὸν φλοιόν,	ἐκφλοιοῦμαι	=εἰς φλοιὸν	»
ἐκφυλλίζω(3)	= »	τὰ φύλλα,	ἐκφυλλοῦμαι	=εἰς φύλλα	»
ἐκφελλίζω	= »	τὸν φελλόν,	ἐκφελλοῦμαι	=εἰς φελλὸν	»
ἐκμαλλίζω	= »	τὸν μαλλόν,	ἐκμαλλοῦμαι	=εἰς μαλλὸν	»
ἐκβαμβακίζω	= »	τὸν βάμβακα,	ἐκβαμβακοῦμαι	=εἰς βάμβακα	»
ἐκβουτυρίζω(4)	= »	τὸ βούτυρον,	ἐκβουτυροῦμαι	=εἰς βούτυρον	»
ἐκχονδρίζω(5)	= »	τὸν χόνδρον,	ἐκχονδροῦμαι	=εἰς χόνδρον	»
ἐξαμπελίζω	= »	τὴν ἄμπελον,	ἐξαμπελοῦμαι(6)	=εἰς ἄμπελον	»
ἐκζωμίζω	= »	τὸν ζωμόν,			

(1) Ἐν τῇ τοῦ Κουμανούδη νέων λέξ. Συναγωγῇ εὕρομεν τάδε· ἐξαεριοῦμαι = εἰς ἀέριον μεταβάλλομαι, ἐξαλατοῦμαι (Ἀφεντούλης), ἐξυαλοῦμαι.

(2) Διακριτέον τὰ ἐκδενδροῦμαι=εἰς δένδρον μεταβάλλομαι, δενδρώδης γίνομαι, ἀποδενδροῦμαι καὶ καταδενδροῦμαι=τέλεον ὑπὸ δένδρων καλύπτομαι, ὑποδενδροῦμαι=ὀλίγον δενδροῦμοι, ὀλίγα δένδρα κτῶμαι· παρὰ τοῖς Βυζ. ἐκδενδρόω=δενδροτομῶ.

(3) Τὸ ἀρχ. Λεξ. ἔχει μόνον τὸ ἁπλοῦν φυλλίζω=φυλλολογῶ.

(4) Ἡ λέξις ἐπλάσθη ἤδη καὶ ἐν πολλῇ χρήσει ἐστίν, ὡς καὶ τὸ ἐκβραχίζω, ἐκβραχισμός.

(5) Ἐν τῇ Ἰατρικῇ ὅταν ὁ ἰατρὸς ἐξαιρῇ τὸν σπλῆνα, τὸν νεφρόν, τὸ ἧπαρ, τὴν ἀμυγδαλῆν, δυνάμεθα εἰσαγαγεῖν τοὺς ὅρους, ἐκσπληνίζω, ἐκνεφρίζω, ἐξηπατίζω, ἐξαμυγδαλίζω· ἐν τῷ ἀρχ. λεξικῷ σημειοῦται καὶ τὸ ἐξαμυγδαλοῦν=ἀμυγδαλοειδῆ κοσμήματα ποιεῖν.

(6) Πρόσθες καὶ ἐκσταφιδοῦμαι, ἐκκοτινοῦμαι, ἐκπιτυοῦμαι, ἐκκυπαρισσοῦμαι, ἐκφοινι-

Δ'.

ἐκ = ποιεῖν.

Ἐν τοῖς ἡγουμένοις (1) εἴδομεν, ὅτι τὰ μετὰ τῆς ἐκ σύνθετα σημαίνουσι τὸ τέρμα εἰς ὃ ἡ τῆς κινήσεως ἢ καταστάσεως μεταβολὴ καταλήγει· ἀλλ' ἐκεῖ ἐσημειώθησαν ῥήματα μόνον εἰς -οω λήγοντα, ὧν τὰ πλεῖστά εἰσι μέσης διαθέσεως ὡς ἀναφερόμενα εἰς ὄντα, ἅτινα φύσει τὴν μεταβολὴν ἀφ' ἑαυτῶν λαμβάνουσιν· τὰ δ' ἁπλᾶ τούτων παρὰ τοῖς Ἕλλησι πάντων σχεδὸν ἄχρηστα φαίνονται ὄντα.

Ἐνταῦθα δὲ προσθετέον καὶ ἑτέραν τάξιν συνθέτων, σημαινόντων ὡσαύτως μεταβολὴν καταστάσεως, ὧν δηλαδὴ ἡ μὲν ἐκ δηλοῖ τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως ἢ καταστάσεως, τὸ δὲ β' συνθετικὸν ἐμφαίνει τὸ τέρμα εἰς ὃ αὕτη καταλήγει· τῶν συνθέτων δὲ τούτων τὰ ἁπλᾶ, τῶν μὲν ἄχρηστά εἰσι, τῶν δὲ ἀμετάβατα ὄντα διὰ τὴν μετὰ τῆς προθέσεως σύνθεσιν μεταβατικὰ γίνονται.

Καὶ τῆς τάξεως δὲ ταύτης παραδείγματα ἔστωσάν μοι τάδε· καὶ α' μὲν τῶν εἰς -ιζω -αζω ληγόντων·

ἐξαγροικίζω (2) τινὰ = (ἐκ μὴ ἀγροίκου) ἄγροικόν τινα ποιῶ. τὸ ἁπλοῦν ἀγροικίζω ἄχρηστόν ἐστι, τὸ μέσον ἀγροικίζομαι = ἄγροικός εἰμι ἢ ἀγροίκως φέρομαι.

ἐξαργυρίζω = ἐξαργυρόω = εἰς ἄργυρον μεταβάλλω, μετατρέπω εἰς ἄργυρον, εἰς χρήματα· τὸ ἁπλοῦν ἀργυρίζω (3) = τὸ τοῦ ἀργύρου χρῶμα ἔχω.

χοῦμαι, ἐκμυρσινοῦμαι, ἐκπευκοῦμαι, ἐκκαλαμοῦμαι (καλαμοῦμαι ἀρχ.), ἐκκεδροῦμαι, ἐκκισσοῦμαι (κισσόω=κισσῷ κοσμῶ), ἐξαρχευθοῦμαι.

(1) Πρβλ. σελ. 125.

(2) Τὴν ἰδιότητα ταύτην τὴν τῆς ἐκ παρὰ τοῖς Ἕλλησι, παρὰ τοῖς Γάλλοις ἔχουσι καὶ ἄλλαι προθέσεις· Πρβλ. *af*faiblir, *as*sainir, *el*argir, *en*hardir, *en*noblir, *en*richir καὶ τὸ Γερμ. *be*. Leben=ζῆν,—beleben=ζωοποιεῖν, Kümmern=ἀνιᾶσθαι, *be*kümmern=ἀνιᾶν· ruhen=ἠρεμεῖν, *be*ruhigen=ἠρεμίζειν. Πρβλ. ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας καὶ τὴν ἐπὶ π. χ. ἀληθεύω-ἐπαληθεύω τι, (οὐλόω)-ἐπουλῶ τι, οὐρίζω-ἐπουρίζω τι, (εὐωνίζω)-ἐπευωνίζω τι.

Πρβλ. Τοῦ λαοῦ νῦν ξε. π. χ. ξεγεννῶ = ποιῶ τινα γεννῆσαι = μαιεύομαι-μαιοῦμαί τινα, λοχεύω, ἐκλοχεύω—ξελεχονιάζω.

(3) Πρβλ. χρυσίζω, σιδηρίζω, πορφυρίζω κλπ.

ἐξαττικίζω (1) = ποιῶ τι Ἀττικόν, ποιῶ τινα ἀττικίζειν· τὸ ἁπλοῦν ἀττικίζω = τοὺς Ἀττικοὺς μιμοῦμαι, τὰ τῶν Ἀττικῶν φρονῶ· (πρβλ. λέξεις ἐξηττικισμέναι).

ἐξελληνίζω = Ἑλληνά τινα ἢ Ἑλληνικόν τι ποιῶ· τὸ ἁπλοῦν ἑλληνίζω ἀμετβτ.

ἐξαμφοτερίζω = ποιῶ τι ἀμφοτέρως ἔχειν· ποιῶ τι ἀμφοτερίζειν· τὸ δὲ ἁπλοῦν ἀμφοτερίζειν καὶ ἐπαμφοτερίζειν = ἀμφοτέρως ἔχειν (ἀμεταβάτως δῆλα δή).

ἐξαλμίζω = ἁλμυρόν τι ποιῶ· τὸ δὲ ἁπλοῦν ἁλμίζω = ῥαίνω τι, ῥαντίζω ἢ βρέχω ἅλμῃ.

ἐξαιθριάζω τὸ ὕδωρ = εἰς τὴν αἰθρίαν, εἰς τὸ ὕπαιθρον ἐκτίθημι, ὅπως καταστήσω ψυχρόν·—ἐξαιθριάζουσιν ἐν ὑδρίαις κεραμεαῖς ἐπὶ τῶν μετεωροτάτων μερῶν τῆς οἰκήσεως.—ὕδωρ ἐξαιθριασθὲν οὐδὲν χιόνος ἀποδεῖ.—αἰθριάζειν = αἴθριον ποιεῖν ἀντίθ. ἐπινεφῆ, αἰθριᾶν = αἴθριον εἶναι.

ἐξιδιάζομαι = ἐξιδιοῦμαι, ἰδιοποιοῦμαι, ἴδιόν τι ποιοῦμαι· τὸ ἁπλοῦν ἰδιάζω = ἔχω τι τὸ ἴδιον, ἰδιότροπός εἰμι, διάφορος τῶν ἄλλων εἰμί.

ἐξυπνίζω (τινὰ) = ἔξυπνον ποιῶ, ἐκ τοῦ ὕπνου τινὰ ἐγείρω· τὸ ἁπλοῦν ὑπνίζω ἄχρηστόν ἐστιν.

ἐκθειάζω = θεοποιῶ τι, θαυμαστόν τι ὑπολαμβάνω, ἐγκωμιάζω ὡς θεῖον· τὸ ἁπλοῦν θειάζειν = περὶ τὰ θεῖα καταγίνεσθαι, τὰ θεῖα συμβουλεύεσθαι· πρβλ. θειασμός.

ἐκρᾳστωνίζω τι = ῥᾷστόν τι ποιῶ· ἐκρᾳστωνίσαι = εὐχερὲς ἀποφῆναι· Ἡσυχ. ῥᾳστωνεύω = ἐν ῥᾳστώνῃ εἰμὶ ἢ διάγω.

β΄ δὲ παραθώμεθα καὶ ἄλλων καταλήξεων ῥήματα· π.χ.

ἐξαγριαίνω τινὰ = ποιῶ τινα ἄγριον, τὸ ἁπλοῦν ἀγριαίνω τινὶ ἢ πρός τινα = ἄγριός εἰμι, ἀγρίως φέρομαι· τὸ δὲ ἐξαγριόω (τὴν χώραν) ἀντιθ. τῷ ἐξημερόω.

(1) Κατ' ἀναλογίαν πλεῖστα τοιαῦτα δύναταί τις νὰ σχηματίσῃ· ἐξιωνίζω, ἐξαιολίζω, ἐκδωρίζω, ἐξευρωπαΐζω, ἐξαμερικανίζω, ἐκλατινίζω, ἐκρωμαΐζω, ἐκρωσίζω· τοιαῦτα δὲ μυρία ἀναγινώσκει τις ἐν τῇ ν. λ. συναγωγῇ τοῦ Κουμανούδη σχηματισθέντα ὑπὸ τῶν νέων Ἑλλήνων.

(2) Διὰ τὴν σημασίαν ταύτην τῆς **ἐκ** (= τοῦ ποιεῖν) καὶ πολλὰ ῥήματα ἁπλᾶ σημαίνοντα τὸ ποιεῖν συντίθενται τῇ προθέσει ταύτῃ, ἵνα σαφεστέραν τὴν ἑαυτῶν σημασίαν ἐκδηλώσωσιν π.χ. ἐξ-αφανίζω, ἐξ-ασφαλίζω, ἐξ-ευγενίζω, ἐξ-ευμενίζω, ἐξ-ευδιάζω, ἐξ-ευτελίζω, ἐξ-ευμαρίζω, ἐξ-ευτρεπίζω, ἐξ-ευχερίζω, ἐξ-ορθιάζω, ἐξ-ουδενίζω, ἐξ-υγιάζω, ἐξ-ωραΐζω, ἐκ-γαληνίζω.

ἐξαρέσκομαί (τινα)=ποιῶ τινα ἀρέσκεσθαί μοι, ἐξευμενίζω, ἐξιλεῶ· τὸ ἀρέσκομαί τινι (ἀμεταβ.)=ἱκανοποιοῦμαι, εὐαρεστῶ, εὑρίσκω τι ἀρεστόν.

ἐξευλυτῶ (τὸ χρέος)=ἐντελῶς ἀποτίνω· πρβλ. καὶ διευλυτέω (ὁ τύπος -όω πλημμελής)· τὸ ἁπλοῦν εὐλυτεῖν ἄχρηστον. πρβλ. (εὐτακτεῖν)—ἀπευτακτεῖν τοὺς φόρους. Στράβ.

ἐξευπορῶ (τι)=ποιῶ εὐπορεῖν, εὐπόρως, ἀφθόνως, δαψιλῶς παρέχω τι·—ἐξ. ἐπικουρίαν ταῖς χρείαις=δαψιλῶς πορίζω. Πλάτ.

ἐξομηρεύω τινὰ=ποιῶ, ἐξαναγκάζω τινὰ δοῦναι ὁμήρους, ἐξομηρεύομαι=λαμβάνω ὁμήρους· τὸ δὲ ἁπλοῦν ὁμηρεύω=ὅμηρός εἰμι ἢ ὑπάγω.

ἐξομιλῶ τινα=τῇ ὁμιλίᾳ, συναναστροφῇ κατακτῶμαί τινα· πρβλ. καὶ καθομιλῶ τινα· τὸ ἁπλοῦν ὁμιλῶ τινι (ἀμετβτ.).

ἐξυδαρόω=ὑδαρές τι ποιῶ, (ὑδαρόω ἄχρηστον).

ἐκβακχεύω=ποιῶ τινα βακχεύειν, εἰς βακχικὴν μανίαν ἐξάγω· τὸ ἁπλοῦν βακχεύω=βακχείαν ἢ βακχικῶς ἔχω, ἐνθουσιῶ, μαίνομαι.

ἐκγλισχραίνω=γλίσχρον τι ποιῶ· τὸ ἁπλοῦν γλισχραίνω = γλίσχρος, φειδωλός, μικρολόγος εἰμί· γλισχραίνομαι = κολλώδης, ὀλισθηρὸς γίνομαι, γλισχρεύομαι (μεταφορ.) =φειδωλός, γλίσχρος γίνομαι = γλισχρολογοῦμαι.

ἐκσιωπῶ=ποιῶ τινα σιωπῆσαι, ἐξαναγκάζω εἰς σιωπήν.

ἐκχωρῶ τι=ποιῶ τι χωρῆσαί ποι, εἰς ἄλλον τινά, παραδίδωμί τινί τι· τὸ ἁπλοῦν χωρῶ ἀμεταβάτως. Πρβλ. καὶ

ἐκπροσωπῶ τινα=ἔκ τινος προσώπου εἰμί, ποιῶ τά τινος, τὰ ἔργα προσώπου τινός, εἰμὶ ἀντὶ ἄλλου προσώπου, ἀναπληρῶ τινα.

Τούτοις προσθετέον καὶ τὸ

ἐκπονῶ τι=πόνοις ἢ πονῶν ποιῶ τι, κτῶμαι·

ἐκμοχθῶ τι=μόχθοις ἢ μοχθῶν ἐξεργάζομαι, ποιῶ τι, ἐν ᾧ τὰ ἁπλᾶ πονῶ, μοχθῶ ἐπί τινι, περί τι, ὑπέρ τινος (ἀμεταβ.).

Ἐν τῇ τοῦ Κουμανούδη νέων λέξεων συναγωγῇ ἀναγινώσκει τις πλασθέντα κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ προκείμενα καὶ τάδε· ἐξαισθηματίζω τι=ποιῶ τι αἰσθηματικόν, ἐξαντικειμενίζω (όω)=ποιῶ τι ἀντικειμενικόν, ἐξυποκειμενίζω (όω), ἐξαϋλίζω, ἐξαρχαΐζω, ἐξισορροπῶ τι.

Ε΄.

ἐκ = ἐξαιρεῖν, ἐκβάλλειν, τὸ β΄ συνθετικὸν = πῶς.

Ἐν ἄλλοις δ' αὖ συνθέτοις ἡ μὲν ἐκ ἔχουσα οἱονεὶ ῥηματικὴν ἔννοιαν δηλοῖ τὸ ἐξαιρεῖν, ἐκβάλλειν, ἐξιέναι, τὸ δὲ β΄ συνθετικὸν σημαίνει τὸ πῶς ἤτοι τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἡ ἐξαίρεσις, ἐκβολή, ἔξοδος γίνεται· παραδείγματα καὶ τούτων ἔστωσάν μοι τάδε·

ἐξαναγκάζω = τῇ ἀνάγκῃ ἐκβάλλω· ἐξ. τὴν ἀργίαν πληγαῖς. Ξεν. Πρβλ. ἐκβιάζομαι.

ἐξεγγυῶ τινα = ἐγγυώμενος ἢ δι' ἐγγυήσεως ἐξαιρῶ τινα, ἐξελευθερῶ· ἐγγυῶ τινί τι = δίδωμί τι ὡς ἐγγύησιν, ἐνέχυρον.

ἐξεριθεύομαι(1) = ἐριθευόμενος, σπουδαρχῶν δελεάζω, ἀποπλανῶ τινα· ἐξ. τοὺς νέους· τὸ ἁπλοῦν ἐριθεύεσθαι = σπουδαρχεῖν, δημαγωγεῖν, ἐπιζητεῖν τὴν εὔνοιαν τοῦ ὄχλου· πρβλ. ἐριθεία, ἀνερίθευτος.

ἐξιπόω -ῶ = ἰπῶν ἢ διὰ τοῦ ἶπου (= πιεστηρίου) ἐξαιρῶ τι.

ἐκβροντάω -ῶ = βροντῶν ποιῶ τινα ἐξελθεῖν ἑαυτοῦ, ταῖς βρονταῖς ἐξίστημί τινα· πρβλ. καὶ ἐκβρόντητος, ἐμβρόντητος, ἐμβροντῶ = ἐν ταῖς ἀκοαῖς τινος βροντῶν ἐξίστημι αὐτόν· τὸ ἁπλοῦν βροντῶ = βροντὴν ποιῶ· πρβλ. ἐκπλήττω = πλήττων, ἐκβάλλω τι· ἐκπλ. τὸ λυπηρὸν τῆς ψυχῆς· β΄ = πλήττων ἐξίστημί τινα ἑαυτοῦ· πρβλ. ἐκκρούω, ἐκκόπτω. ἐκκεντῶ = κεντῶν ἐκβάλλω· ἐκκ. ὄμματα = ἐξορύττω.

ἐκδονῶ = δονῶν ἐκβάλλω τινά· πρβλ. ἐκπάλλω.

ἐκθορυβῶ = θορυβῶν ποιῶ τινα ἐκπλαγῆναι, ἐκστῆναι· θορυβῶ δὲ = θόρυβον παράγω· πρβλ. ἐκψοφῶ, ἐκσυρίττω, ἐκραβδίζω.

ἐκκυβιστῶ = κυβιστῶν ἐξέρχομαι, ἐκφεύγω π.χ. κύκλος εἰσηνέχθη περίμεστος ξιφῶν ὀρθῶν· εἰς οὖν ταῦτα ἡ ὀρχηστρὶς ἐκυβίστα καὶ ἐξεκυβίστα ὑπὲρ αὐτῶν. Ξενοφ.

(1) Πρβλ. τὸ τῆς συνηθείας ξελογιάζω τινὰ = μὲ τα λόγια ἐξαπατῶ τινα, τοῦ ἐξαιρῶ τὸν νοῦν, παράγω, ἀποβουκολῶ τινα λόγοις, ἀποπλανῶ πρβλ. παράφημι, πάρφασις (= ξελογίασμα)·

πάρφασις ἥτε ἔκλεψε νόον πύκα περ φρονεόντων.

ἐκκυκλέω -ῶ=κυκλῶν ἤτοι ἄγων ἐπὶ τροχηλάτου μηχανήματος φέρω τι ἔξω καὶ ἐπιδεικνύω· κύκλα γὰρ οἱ τροχοὶ ἢ τὰ τροχήλατα ὀχήματα (πρβλ. καὶ τετράκυκλα)· πρβλ. ἐκκυλίνδω=κυλίνδων φέρω τι ἔξω, ἐκβάλλω.

ἐκλούω=λούων τι ἀποβάλλω, καθαίρω· πρβλ. ἐκκαθαίρω.

ἐκνιτρόω -ῶ(1)=διὰ νίτρου πλύνω, καθαίρω τι· πρβλ· ἐκρύπτω.

ἐκλατομῶ=λατομῶν ἐξαιρῶ τι, ἐκβάλλω.

ἐκλιθολογῶ=λιθολογῶν, συλλέγων τοὺς λίθους ἔκ τινος καθαίρω αὐτό. Θεόφρ. τὸ ἁπλοῦν λιθολογῶ=λίθους συλλέγω.

ἐκπολιορκῶ = πολιορκῶν ἀναγκάζω τινα εἰς παράδοσιν· πρβλ. ἐκπορθῶ.

ἐκπρίω=πρίων ἢ διὰ τοῦ πρίονος ἐξαιρῶ, ἐκβάλλω τι· πρβλ. ἐκμοχλεύω.

ἐκτοιχωρυχῶ = τοιχωρυχῶν ἐξαιρῶ τι καὶ μεταφορ. = βίᾳ ἀφαιρῶ· τοιχωρυχῶ=τοίχους ὀρύττω.

ἐκτρυπῶ τι(2) = τρυπῶν ἐξέρχομαι, λάθρᾳ ἐξέρχομαι, παρεξέρχομαι, παρεκδύομαι· ἀντίκειται δὲ τούτῳ τὸ εἰστρυπῶ =τρυπῶν τι εἰσδύομαι=παρεισδύομαι, παρεισέρχομαι, λάθρᾳ εἰσχωρῶ ποι.

ἐκφυλλοφορῶ=φυλλοφορῶν ἐκβάλλω τινά, ἐξορίζω καταδικάζων· διότι κατὰ τὴν δίκην αἱ ψῆφοι ἦσαν φύλλα (ἐλαίας), ἐφ' ὧν ἦτο γεγραμμένη ἡ γνώμη τοῦ ψηφιζομένου ἢ δικάζοντος Αἰσχίν. φυλλοφορῶ δὲ=φύλλα φέρω, φυλλοφυῶ.

ἐκκαλαμῶμαι=τῷ καλάμῳ τοὺς ἰχθῦς ἐκ τῆς θαλάσσης ἐξέλκω, ἐξάγω· καὶ καθόλου=ἀγρεύω.

Ἐνταῦθα προσθετέον καὶ ὀλίγα τινὰ εἰς -ίζω ῥήματα μετὰ τῆς **ἐκ** σύνθετα, ἐν οἷς ἡ μὲν πρόθεσις δηλοῖ ὡσαύτως τὸ ἐξαιρεῖν, ἐκβάλλειν, τὸ δὲ β΄ συνθετικόν, ὡς καὶ ἐν τοῖς προηγουμένοις, τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἡ ἐξαίρεσις γίνεται· ἀλλὰ τῶν συνθέτων τῆς κατηγορίας ταύτης τὰ ἁπλᾶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄχρηστά εἰσιν· π.χ.

(1) Ξεθερμίζω=θερμῷ ὕδατι ἐκπλύνω, ἐκκαθαίρω. Τὸ δὲ ἐξιόω-ῶ=τὸν ἰὸν=τὴν σκωρίαν ἐξαιρῶ, ἀφαιρῶ· τὸ ἁπλοῦν ἰοῦται=ἰοῦ πληροῦται (τὸ μέταλλον). Ἀριστοτ.

(2) Ὅρα ὅτι ἡ συνήθεια παραλλάξασά πως τὸ εἰστρυπάω, ἐκτρυπάω λέγει ἀντ' ἐκείνου μὲν τρυπώνω, ἀντ' αὐτοῦ δὲ ξετρυπώνω (ἀμεταβάτως)· τὸ δὲ ξετρυπώνω τινά=ἀναγκάζω τινὰ ἐκ τῆς τρύπης αὐτοῦ ἐξελθεῖν, ἀναδῦναι, ἐξάγω.

ἐξαγκωνίζω τινὰ=τῷ ἀγκῶνι ἐξωθοῦμαί τινα, τῷ ἀγκῶνι ὠθῶν ἐκβάλλω τινά· πρβλ. παραγκωνίζω, προεξαγκωνίζω.

ἐξαγίζω (1)=ὡς ἄγος τινὰ ἐκβάλλω, ὥσπερ ἐναγῆ διώκω· πρβλ. ἐξάγιστος, ἀγηλατῶ.

ἐξητριάζω = διὰ τοῦ ἠτρίου ἐκπερῶ, διηθῶ· (ἠτριάζω ἄχρ.).

ἐκκορακίζω=(εἰσκορακίζω, ἀποσκορακίζω· πρὸς δὲ) δίκην κόρακος πλήττων ἐκβάλλω, ἐξαιρῶ τὸν ὀφθαλμόν, ἐξομματίζω.

ἐκπερδικίζω=ὡς πέρδιξ ἐκφεύγω· πρβλ. διαπερδικίζω, διεκπερδικίζω=πέρδικος δίκην διεξολισθάνω.

ἐκρινίζω=τῇ ρινὶ ἢ τῇ ὀσφρήσει ἀνιχνεύω, ἐξιχνεύω τινά, ῥινηλατῶν ἐξευρίσκω.

ἐκσφαιρίζω=σφαίρας δίκην ἐκβάλλω τινά, ὥσπερ σφαῖραν ἐξακοντίζω, ἐκρίπτω· (τὸ ἁπλοῦν σφαιρίζω=τὴν σφαῖραν παίζω, σφαιρίζομαι=δίκην σφαίρας κυλίομαι) (2).

ἐκχαρυβδίζω=Χαρύβδεως δίκην ἐξαιρῶ, ἐκροφῶ τι ὡς χάρυβδις, ἐκπίνω· πρβλ. ποντοχάρυβδις, μεθυσοχάρυβδις(3).

ἐξωκεανίζω (4)=τίθημί τι ἔξω τῆς καθ' ἡμᾶς (=τῆς μεσογείου) θαλάσσης ἤτοι ἐν τῷ Ὠκεανῷ. π.χ. ὁ ποιητὴς ἐξωκεανίζει τι μυθολογίας χάριν. Στράβ. πρβλ. καὶ ἐξωκεανισμός.

ϛ'.

ἐκ σημαίνει ἔξω, ἀπουσίαν, στέρησιν.

Ἐν τοῖς ἐφεξῆς συνθέτοις ἡ ἐκ σημαίνει πρῶτον τὸ ἔξω, τὸ ἔξω τινὸς εἶναι ἢ γίνεσθαι· ἀλλὰ γενόμενός τις ἐκτὸς καὶ πόρρω τινὸς πάντως καὶ στερεῖται αὐτοῦ· διὸ ἡ ἐκ καταντᾷ ἔν τισι νὰ σημαίνῃ καὶ τὴν ἀπουσίαν, στέρησιν· κατὰ ταῦτα ἡ ἐκ σημαίνει στέρησιν ἐκ μεταβολῆς, εἶτα δὲ ἁπλῶς καὶ ἀπολύτως στέρησιν=ἀ-στερητ.π.χ.

(1) Κατ' ἀναλογίαν πρὸς ταῦτα καὶ ἡ συνήθεια ἔπλασε τὸ (ἐ)ξιππάζω=δίκην ἵππου τινὰ ταράττω, ἐκπλήττω, καὶ (ἐ)ξιππάζομαι,=ὡς ἵππος ταράττομαι, πτύρομαι· 'ξιππασμένος.

(2) ἐκδισκεύω=ὥσπερ δίσκον ἐκρίπτω πρβλ. ἐξακοντίζω.

(3) Κατ' ἀναλογίαν πρὸς ταῦτα ἔπλασαν νῦν καὶ ρ. ἐκφαρυγγίζω (=τὸ αἷμα) διὰ τοῦ φάρυγγος ἐκβάλλω, ἐξακοντίζω.

(4) Πρβλ. τὸ της συνηθείας 'ξεκαμπίζω (τινὰ) = ἐξάγω τινὰ εἰς τὸν κάμπον, εἰς τὸ ἀναπεπταμένον μέρος.

ἔξαρθρος=ἐκεῖνος, οὗ ἐξέχουσι τὰ ἄρθρα ἢ αἱ ἀρθρώσεις.—ἄλλοι γὰρ ἄλλων μᾶλλον ἔξαρθροι πεφύκασιν. Ἱπποκρ.

ἐξίσχιος=ἐκεῖνος, οὗ τὰ ἰσχία ἐξέχουσι·

ἐξόμματος καὶ ἐξόφθαλμος=οὗ οἱ ὀφθαλμοὶ ἐξέχουσιν ἢ προέχουσι(1)· διὸ οἱ τοιοῦτοι ὀφθαλμοὶ καλοῦνται προπετεῖς καὶ προπαλεῖς· ἀντίκειται δὲ τῷ ἐξόφθαλμος τὸ κοιλόφθαλμος· τὸ ἐξόφθαλμον οὐκ εὐωπὸν πόρρωθεν(2).

ἐξόμφαλος(3)=οὗ ἐξέχει ἢ προέχει ὁ ὀμφαλός. Κατὰ ταῦτα λέγεται ἔξοφρυς, ἐξώνυχος, ἔκρις(4)=ὁ ἔχων τὴν ῥῖνα ἐξέχουσαν, ὑψηλήν.

ἐξοχάδες=αἱμορροΐδες ἐξέχουσαι, ἀντίθ. δὲ ἐσοχάδες.

ἐξωμίζω=γυμνῶ (τὸν βραχίονα μέχρι τοῦ ὤμου), τὸν ὦμον.

ἐξωμίας=ὁ τοὺς βραχίονας μέχρι τῶν ὤμων γυμνοὺς ἔχων.

ἐξωμὶς=ἐσθὴς ἀχειρίδωτος τοὺς ὤμους ἔξω δηλ. γυμνοὺς λείπουσα· διὸ οἱ ταύτην φοροῦντες γυμνοὺς τοὺς ὤμους εἶχον· ἀντίθ. ἐπωμὶς=ἡ δι' ἧς ἐκαλύπτοντο οἱ ὦμοι.

ἔξωμος(5)=χιτὼν δουλικός, ὃν οἱ φοροῦντες γυμνοὺς τοὺς ὤμους εἶχον.

Ἐκ δὲ τῆς τοπικῆς σημασίας τοῦ ἔξω γεννᾶται ἡ χρονικὴ καὶ ἡ τροπικὴ ἤτοι ἡ τῆς ἀπουσίας, στερήσεως καὶ ἐλλείψεως(6), ὡς ἐν πολλοῖς τῶν ἑπομένων·

(1) Ἐπειδὴ τὴν αὐτὴν σημασίαν ἔχει καὶ ἡ πρὸ, ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας καὶ ἐξ αὐτῆς σύνθετα, πρβλ. ἐκκαλῶ=προκαλῶ, ἐκκύπτω=προκύπτω, ἐξέχω=προέχω-ὑπερέχω, προέδρα=ἐξέδρα· (προκέφαλος=ὀξυκέφαλος), πρόθυμος-ἔκθυμος (ἀλλὰ πρόφρων-ἔκφρων, διάφορα)· πρβλ. πρόγλωσσος, προκοίλιος, προγάστωρ, προκέφαλος, προμέτωπος, προόδους, πρόχειλος, (ὀφθαλμοὶ) προπετεῖς, προφερεῖς, προπαλεῖς. Ἐν ἄλλοις αὖ πρὸς σαφεστέραν δήλωσιν τοῦ ἔξω, ἡ σύνθεσις ἐγένετο ἐκ τοῦ ἐξέχω, ἔξω· π. χ. ἐξεχέγλουτος, ἐξεχέβρογχος, ἐξώκαρπος, ἐξώμαλλον (ἱμάτιον), ἐξώστοον, ἐξώχωρος, ἐξωπολίτης, ἐξωπράτης.

(2) Ἀριστοτέλης.

(3) Ὑπὸ τοῦ Ἀφεντούλη ἐσχηματίσθη καὶ ἡ ἐξαμφάλωσις.

(4) Ἔκρις=ἐπίρρινος· πρβλ. προβοσκὶς—ἐπιβοσκίς.

(5) Εὐστόχως ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἐλέχθη· (ἐσθὴς) ἔξωμος, ἐκτράχηλος, ἐξώμιος, ἐξωμισμοὶ (τὸ Γαλλ. decolletés)· κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν ἔπλασαν νῦν ἐκμάζιος=ἡ τοὺς μαστοὺς ἔξω, προβεβλημένους ἔχουσα.

(6) Ἐκ τῆς προθέσεως ἐκ ἐγένετο τὸ ἐπίρρημα ἐκτὸς (ἀντίθ. ἐντός) καὶ ἔξω (ἀντίθετον εἴσω), καὶ ἐξ αὐτοῦ τὸ οὐσιαστ. ἐκτότης=τὸ ἐκτὸς εἶναι, στερεῖσθαι· οὕτω λ. χ. ὁ Γαληνὸς εἶπεν ἐκτότης νόσου=ἀπουσία· ἐκ τῆς προθέσεως ἐκ προῆλθε καὶ τὸ ἔσχατος καὶ τὸ ἐπίρρ. ἑκὰς (ἀντίθ. ἐγγύς, ἄγχι), ἑκαστέρω, ἑκαστάτω.

ἐκγραφὴ=ἡ ἐκ τοῦ καταλόγου ἀπάλειψις·
ἐκδιαιτῶμαι=ἐκ τῆς διαίτης, τῆς συνήθους καὶ τεταγμένης ἐξέρχομαι εἰς ἄτακτον καὶ κακήν, θρύπτομαι, φθείρομαι· διὸ
ἐκδεδιῃτημένως=θρυπτικῶς·
ἐκμαρτυρία=ἡ ἔξω τοῦ δικαστηρίου γινομένη·
ἐκπατῶ=ἐξέρχομαι τοῦ πάτου, τῆς κοινωνίας·
ἔκβιος=ἔξω τοῦ βίου.
ἐκγενὴς=ἐκ τοῦ γένους, τῆς οἰκογενείας ἐκβληθείς.
ἐκτράπεζος=ὁ ἔξω τῆς τραπέζης γενόμενος, ἀποβληθείς.
ἐκπρόθεσμος=ὁ ἐκτὸς τῆς προθεσμίας ὤν, ἀντιθ. ἐμπρόθεσμος.
ἔκκαιρος=ὁ ἔξω τοῦ καιροῦ, ἀπηρχαιωμένος· ἀντιθ. ἔγκαιρος =ὁ ἐν καιρῷ ὤν, καίριος.
ἔκθεσμος=ἄθεσμος, ἀντιθ. ἔνθεσμος.
ἔκκεντρος=ὁ ἔξω τοῦ κέντρου ὤν, ἀντιθ. σύγκεντρος, ἐπίκεντρος, κεντρικός(1).
ἐκπαλαίω=ἐξέρχομαι τῶν κανόνων τῆς πάλης.
ἐκπαλὴς=ἔξαρθρος.
ἐκπαλέω-ῶ=ἐκτινάσσομαι ἐκ τοῦ ἄρθρου, ἐξαρθροῦμαι.
ἐκκέλευθος=ὁ ἔξω τῆς κελεύθου ὤν· πρβλ. παράβυστος.
ἐκμελὴς=πλημμελής, ἀντιθ. ἐμμελής· πρβλ. ἐξαρμόνιος.
ἔκμετρος=ἄμετρος· ἀντιθ. σύμμετρος, ἔμμετρος, μέτριος.
ἔκνομος=ὁ ἔξω τοῦ νόμου, ὁ ἄνομος· ἀντίθ. ἔννομος.
ἐκποδὼν=ἔξω τῶν ποδῶν, μακράν· ἐκπ. εἶναι, γίγνεσθαι, ἀπαλλάττεσθαι, ἔχω, ἄγω τινά· ἀντίθ. ἐμποδών.
ἔκρυθμος=ἄρρυθμος, ἀντιθ. ἔνρυθμος, ῥυθμικός.
ἔκσκευος=ἄσκευος, ἀντιθ. ἔνσκευος.
ἔκτονος=παράτονος, ἀντιθ. ἔντονος· πρβλ. ἐκμελής, ἔξηχος καὶ ἐξαρμόνιος.
ἔκτοπος=ἔξω τοῦ τόπου, ξένος, ἀλλόκοτος, ἄτοπος, ἀντιθ. ἔντοπος, ἐντόπιος.
ἐκτράπελος=ἔκτροπος, ἀήθης, παράδοξος· ἀντιθ. εὐτράπελος.
ἔκφυλος (2)=ἔξω τῆς φυλῆς, ξένος· ἀντιθ. ἔμφυλος β´=ἐξεστηκὼς τοῦ γένους, ἀλλόκοτος·

(1) Ἐπὶ διαφόρου σημ. τὸ ἄκεντρος ἀντίθ. ἔγκεντρος, κεντρωτός, κεκεντρωμένος (κηφήν).

(2) Οἱ νῦν ἔπλασαν καὶ τὸ ῥ. ἐκφυλίζομαι=ἔκφυλος γίνομαι καὶ τὸ οὐσιαστ. ἐκφυλισμός, ἐκφύλισις.

ἐξαγώνιος=ὁ ἐκτὸς τοῦ ἀγῶνος ὤν· «παρέκβασις=λόγος ἐξαγώνιοςμέν, συναγωνιζόμενος δὲ πρὸς τὸν ἀγῶνα»(1).

ἔξαθλος=ὁ ἔξω τοῦ ἄθλου ἤδη γενόμενος, ὁ μηκέτι ἀθλεῖν ἢ ἀθλητεύειν δυνάμενος· ἀντίθ. ἀθλητικός.

ἔξαιμος=οὗ ἐξηρέθη τὸ πλεῖστον αἷμα, λίφαιμος.

ἐξακμάζω=ἐξέρχομαι τῆς ἀκμῆς, παύομαι ἀκμάζων, παρακμάζω, ἀπακμάζω.

ἔξαλος (2)=ὁ τῆς ἁλὸς ἐξέχων, ἀντιθ. ὕφαλος, ἔναλος.

ἔξαλλος=ἔξω ἑαυτοῦ γενόμενος καὶ ἄλλος καταστάς, ἀλλόκοτος·

ἐξάνθρωπος=ὁ ἔξω τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ὢν καὶ ἀπάνθρωπος· ἢ καὶ μεταβατ. ὁ ἐκμαίνων τινά.

ἔξαρθρος=οὗ αἱ ἀρθρώσεις διελύθησαν.

ἔξαρμος (3)=οὗ τὰ μέλη, οἱ ἁρμοὶ ἔπαθον, ἐξηρθρωμένος.

ἐξαρμόνιος πρβλ ἐκμελής, ἔκτονος, ἔξηχος=παράχορδος· παράτονος.

ἐξανθῶ (4) σημαίνει προσέτι καὶ ἀποβάλλω τὸ ἄνθος, τὴν ζωηρότητα· β΄ ἐπὶ χρωμάτων· τυχὺ γὰρ ἐξανθεῖ τὸ μίλτινον. Πλούτ. πρὸς δὲ=ξεθυμαίνω ἐπὶ τοῦ οἴνου· ἐξανθεῖ γὰρ καὶ ἀποπνεῖ. Πλούτ.

ἔξαυλος=αὐλὸς ἄχρηστος ἐκ τῆς πολλῆς χρήσεως.

ἐξαυλέω=διὰ τῆς πολλῆς χρήσεως φθείρω τι· «ἐξηυλημέναι γλῶτται»=τοῦ αὐλοῦ αἱ παλαιαὶ γλωττίδες, αἱ ἄχρηστοι ἤδη.

ἔξεδρος=ἔξω τῆς ἕδρας, μακράν, ἐξέδρα=ἐξέχουσα ἕδρα, αἴθουσα.

ἔξηβος=ὁ ἔξω ἤδη τῆς ἥβης γενόμενος=πάρηβος, πρβλ. πρόσηβος, ἔνηβος, ἔφηβος.

ἐξέφηβος=ὁ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν ἐξελθών, παρελθών.

ἐξῆλιξ=ὁ τὴν ἡλικίαν τὴν νεαρὰν ἐξελθών=παρῆλιξ, ὑπερῆλιξ.

ἔξοικος=ὁ ἔξω, μακρὰν τοῦ οἴκου ὤν.

ἔξορρος=ὁ τὸν ὀρρὸν ἐξαιρεθείς, ὁ μὴ ἔχων ὀρρόν, ξηρός.

(1) Οὐλπιανός.

(2) Νῦν ἔπλασαν καὶ λ. ἴσαλος=ὁ ἴσος πρὸς τὴν τῆς θαλάσσης ἐπιφάνειαν, μήτε ἐξέχων αὐτῆς, μήτε ὑπ' αὐτὴν ὤν.

(3) Ὁμοίως ἐπλάσθη ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἐξάρμοσις, ἐξαρμοστὴρ στρόφαλος, ἐξαρμοστηρία μηχανή.

(4) Ἡ συνήθεια νῦν λέγει ξεθωριάζω=ἐκβάλλω τὴν θεωρίαν, τὸ χρῶμα ὑπὸ τῶν λογίων ἐπλάσθη ἐκχρωματίζω -ζομαι, ἐκχρωματισμός

ἐξόμιλος=ὁ ἔξω τοῦ ὁμίλου ὤν.
ἐξούσιος=ὁ τῆς οὐσίας ἐξωσθείς, ἐστερημένος.
ἐξώπιος=ἔξω τῆς ὄψεως γενόμενος, μακράν· ἀντιθ. ἐνώπιος=κατὰ πρόσωπον.
ἔξωρος (1)=ὁ ἔξω τῆς ὥρας, τῆς νεότητος, τοῦ καιροῦ τοῦ πρέποντος ὤν· πρβλ. ὡραῖος, ἔνωρος, ἄωρος.
ἐξωριάζω (ὥρα)=ὀλιγωρῶ, οὐ φροντίζω(2)· πρβλ. εὐωριάζω καὶ εὐωρέω=ὀλιγωρῶ.

Ἔν τισι ῥήμασιν ἡ ἐκ, σημαίνουσα τὸ ἐκτός, ἐστὶν ἁπλῶς ἐπιτατικὴ τῆς τοῦ ἁπλοῦ σημασίας· καὶ τὸ ἁπλοῦν δηλαδὴ ῥῆμα σημαίνει κίνησίν τινα πρὸς τὰ ἔξω, συντιθέμενον δὲ μετὰ τῆς ἐκ ἐμφαίνει ἔτι μᾶλλον τὴν τοῦ ἔξω σημασίαν· π. χ. ἐκβλαστάνω, ἐκφύω, ἐκβρυχῶμαι, ἐκμυκῶμαι, ἐκγεννῶ, ἐκλοχεύω, ἐκγυμνῶ, ἐκδανείζω, ἐκκίχρημι, ἐκδημοσιεύω, ἐκδιηγοῦμαι, ἐκδακρύω, ἐκδείκνυμι, ἐκθεατρίζω, ἐκκωδωνίζω, ἐκλέπω, ἐκλεπυρόω, ἐκμισθῶ, ἐκμηνύω, ἐκπορίζω, ἐκποκίζω, ἐκφαίνω, ἐκφωνῶ, ἐξακοντίζω, ἐξηλιάζω, ἐξηλιοῦμαι, ἐξοιδέω, ἐξουρέω.

Ζ'.

ἐκ=λίαν, σφόδρα.

Ἐν ἄλλοις δὲ συνθέτοις, ἅπερ εἰσὶ καὶ τὰ πλεῖστα, ἡ πρόθεσις ἐκ ἔχει σημασίαν ἐπιτατικήν· ἐν τῇ τοιαύτῃ δὲ σημασίᾳ ἡ πρόθεσις ἐκ ἐν συνθέσει ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν διά, κατά, ὑπὲρ καὶ ἀντίκειται τῇ ὑπό. Καὶ παραδείγματα μέν, ἐν οἷς ἡ αὐτὴ λέξις εὕρηται συντεθειμένη ἐξ ἑκάστης καὶ τῶν πέντε εἰρημένων προθέσεων, εἰσὶ σπανιώτατα· σπάνια δέ εἰσι καὶ τὰ ἐν χρήσει σύνθετα, τὰ ἐκ τεσσάρων τῶν μνημονευθεισῶν προθέσεων, πολλὰ τὰ ἐκ τριῶν καὶ τέλος πλεῖσταί εἰσιν αἱ ἐκ δύο τῶν εἰρημένων προθέσεων ἐν χρήσει σύνθετοι λέξεις· καὶ περὶ τούτου παρατιθέμεθα τὸν ἑξῆς πίνακα·

(1) Πρβλ. καὶ τὸ νῦν ἐπιρρ. ἔξωρα ἀντιθ. τοῦ ἐνωρίς.

(2) Ὡσαύτως ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἐπλάσθη τὸ ῥ. ἐξοντόω -ῶ=ἐξαιρῶ τινα τοῦ εἶναι, ἀφανίζω (πρβλ. καὶ ἐξόντωσις ἐξοντωτής)· ἐξαλγίνη=ἡ τὸ ἄλγος ἐξαιροῦσα (φάρμακον)· ἐξαμφιδετῶ=ἀφαιρῶ τὸν ἀμφιδέτην ἢ μυστακοδέτην. (Πρβλ. Κουμ. συν. ν. λέξεων).

ἔκθερμος,	διάθερμος,	κατάθερμος,	ὑπέρθερμος,	ὑπόθερμος,
ἔκγελως,	. . . .	κατάγελως,	ὑπεργέλοιος,	ὑπογελῶ,
ἔκδηλος,	διάδηλος,	κατάδηλος,	. . . . .	ὑπόδηλος,
ἔκδιψος,	. . . .	κατάδιψος,	ὑπέρδιψος,	ὑποδίψιος-διψῶ,
ἔκλαμπρος,	διαλαμπής,	κατάλαμπρος,	. . . . .	ὑπολαμπής,
ἔκλευκος,	διάλευκος,	κατάλευκος,	. . . . .	ὑπόλευκος,
ἔκπικρος,	διάπικρος,	κατάπικρος,	. . . . .	ὑπόπικρος,
ἔκπυρος,	διάπυρος,	κατάπυρος,	. . . . .	ὑπόπυρος,
ἐκφανής,	διαφανής,	καταφανής,	. . . . .	ὑποφαίνω,
ἔξυγρος,	δίυγρος,	κάθυγρος	. . . . .	ὕφυγρος,
ἐξοξύνομαι,	. . . .	κάτοξυς καὶ κάτοξος(1),	. .	ὕποξυς,
ἔκλεπτος,	διάλεπτος,	. . . . . .	. . . . .	ὑπόλεπτος,
ἐκπαθής,(2)	. . . .	καταπαθής,	ὑπερπαθὴς	. . . . .
ἔκπεινος,	διαπεινῶ,	. . . . . .	. . . . .	ὑποπεινῶ,
ἔκτυφος,	διατύφω,	. . . . . .	. . . . .	ὑπότυφος,
ἔκφαυλος,	διαφαυλίζω,	. . . . . .	. . . . .	ὑπόφαυλος,
ἔκφοβος,	. . . .	κατάφοβος,	. . . . .	ὑπόφοβος,
ἔξωχρος,	. . . .	κάτωχρος,	. . . . .	ὕπωχρος.
ἐκδειμαίνω,	. . . .	καταδειμαίνω,	. . . . .	ὑποδειμαίνω,
ἐκθερμαίνω,	διαθερμαίνω,	καταθερμαίνω,	. . . . .	ὑπόθερμος-αίνω
ἐκδυσωπῶ,	. . . .	καταδυσωπῶ,	. . . . .	ὑποδυσωποῦμαι
ἐκθρύπτω,	διαθρύπτω,	καταθρύπτω,	. . . . .	ὑποθρύπτω,
ἐκθηλύνω,	. . . .	καταθηλύνω	. . . . .	ὑπόθηλυς,
ἐκθρυλῶ,	διαθρυλῶ,	καταθρυλῶ,	. . . . .	ὑποθρυλῶ
ἐκκαίω,	διακαίω,	κατακαίω,	. . . . .	ὑποκαίω,
ἐκλεπτύνω,	διαλεπτύνω,	καταλεπτύνω,	. . . . .	ὑπολεπτύνω,
ἐκμαλάσσω,	. . . .	καταμαλάσσω,	. . . . .	ὑπομαλάσσω,
ἐκπεπαίνω,	. . . .	καταπεπαίνω,	. . . . .	ὑποπέπων,
ἐκτεφρόω	. . . .	κατατεφρόω,	. . . . .	ὑπότεφρος(3),

ἔκλιμος (=σφόδρα λιμώττων, τῷ λιμῷ ἐκλελυμένος)—ὑπολιμώδης (4).

(1) Πρβλ. κάθαλος — κάτοξυ νόσημα τὸ μεῖζον καὶ χαλεπώτερον τοῦ ὀξέος· τοῦτο καὶ ὀξύτατον προσαγορεύειν Ἱπποκράτης εἴωθεν. Ἀρεταῖος.

(2) Ἰσχυρότερον τοῦ ἐμπαθής.

(3) Ἡ ἀναλογία τῆς σημασίας οὐδαμῶς ἰσχύει ἐν τῇ συστοιχίᾳ ἐκτελὴς—ὑποτελὴς, ἔκτροφος—ὑπότροφος.

(4) = μισοπεινασμένος.

Διὰ τὴν συγγένειαν, ἣν ἔχει ἡ ἐκ πρὸς τὴν ὑπέρ, τὴν κατὰ καὶ τὴν διά, προῆλθε καὶ τὸ σύμπλεγμα τῆς συνθέσεως ὑπερεκ-, ἐξυπερ-, κατεκ-, διεκ-ἐκδια-(1).

Ἤδη δὲ παραθετέον καὶ παραδείγματα τῆς μετὰ δύο μόνον τῶν εἰρημένων προθέσεων συνθέσεως ἤτοι τῆς ἐκ καὶ κατά, ὧν μεθ' ἑκατέρας πολλαὶ λέξεις συντίθενται ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας, οἷον·

ἐκβασανίζω—καταβασανίζω,	ἐκτεύχω—κατατεύχω,
ἐκβαρβαρόω—καταβαρβαρόω,	ἐξισχνόω—κατισχνόω(2),
ἐκδημοκοπῶ—καταδημοκοπῶ,	ἐξοιμώζω—κατοιμώζω(3),
ἐκθρηνῶ—καταθρηνῶ,	ἔξοινος—κάτοινος,
ἐκλιπαρῶ—καταλιπαρῶ,	ἐξονειδίζω—κατονειδίζω,
ἐκλυμαίνομαι-καταλυμαίνομαι,	ἐξυμνῶ—καθυμνῶ,
ἐκλυσσῶ—καταλυσσῶ,	ἐξωραΐζω—καθωραΐζω,
ἐκλωβῶμαι—καταλωβῶμαι,	ἐξαργῶ—καταργῶ,
ἐκμελετῶ—καταμελετῶ.	ἐξατονῶ—κατατονῶ,
ἐκπυκνῶ—καταπυκνῶ,	ἐξευμαρίζω—κατευμαρίζω,
ἐκποικίλλω—καταποικίλλω,	ἐξομολογῶ—καθομολογῶ,
ἐκστίλβω—καταστίλβω,	ἔξοπτος—κάτοπτος,

(1) Παραδείγματα δὲ καὶ τούτων ἔστωσάν μοι· ἐκδιαβαίνω, ἐκδιαπρέπω, ἐκδιαπρίζω, ἐκδιηγοῦμαι·

διεκβαίνω, διεκβάλλω, διεκβόλιον (φάρμακον), διεκδικέω, διεκδύομαι διεκθέω, διεκθρώσκω, διεκκύπτω, διεκλάμπω, διεκλανθάνομαι, διεκλύω, διεκ, μηρύομαι διεκμυζάω, διεκπαίω, διεκπεραίνω, διεκπερῶ, διεκπεραιοῦμαι, διεκπερδικίζω, διεκπηδῶ, διεκπίπτω, διεκπλέω, διέκπλους, διεκπονέω, διεκπορεύομαι, διεκπτύω, διέκρους, διεκσκορδινησμός, διέκτασις, διεκτείνω, διεκτέμνω, διέκτρησις, διεκφαίνω, διεκφέρω, διεκφεύγω, διεκχέω· διεξαγορεύω, διεξάγω, διεξαμείβομαι, διεξανθίζω, διεξάττω, διεξατμίζω, διέξειμι, διεξελαύνω, διεξελέγχω, διεξελίσσω, διεξεργάζομαι, διεξερευνῶ, διεξέρπω, διεξέρχομαι, διεξετάζω, διεξηγοῦμαι, διεξίημι, διεξικνοῦμαι, διεξιππάζομαι, διεξιστορέω, διεξοδεύω, διέξοδος, διεξοιδ(άω)-διεξοιδέω, διεξομολογοῦμαι, διεξουρέω. διεξυφαίνω.

κατεκλύω, κατεκκαθαρίζω, κατεκπλύνω, κατεκνεύω, κατεκπλήσσω, κατεκτελῶ, κατεξετάζω, κατεξευμαρίζω, κατεξορχοῦμαι.

ὑπερεκθεραπεύω, ὑπερκαίω, ὑπερεκκλάμπω, ὑπερεκνικῶ, ὑπερεκπαίω ὑπερεκπίπτω, ὑπερεκπλήττω, ὑπερέκπληκτος, ὑπερεκτείνω, ὑπερεκτίνω, ὑπερέκτισις, ὑπερεκφεύγω, ὑπερεκχέω, ὑπερεξέχω, ὑπερεξανθῶ, ὑπερεξαπατῶ, ὑπερεξάπτω·

ἐξυπεροπτῶ, ἐξυπερζέω, ἐξύπερθεν.

(2) Πρβλ. καὶ κατισχναίνω, κάτισχνος.

(3) Πρβλ. καὶ σελ. 113· ὡς ἡ ἀπὸ=κατὰ-ἀνά, οὕτω καὶ ἡ ἐκ· π. χ. ἐκθρηνῶ=καταθρηνῶ=ἀναθρηνῶ, ἐξοιμώζω=ἀνοιμώζω=κατοιμώζω, ἐξολολύζω=ἀνολολύζω=κατολολύζω· πρβλ. καὶ ἐκκράζω-ἀνακράζω, ἐκβοῶ-ἀναβοῶ, ἐξυψῶ-ἀνυψῶ.

ἐξαφανίζω—καταφανίζω, ἐξολολύζω—κατολολύζω,
ἐξελκόω—καθελκόω, ἐξοινέω—κατοινόομαι-οῦμαι,
ἐξευμενίζω—κατευμενίζω, ἐξονομάζω—κατονομάζω,
ἐξευτρεπίζω—κατευτρεπίζω, ἐξυπηρετῶ—καθυπηρετῶ.

Προςθετέον ἔτι δείγματα καὶ τῆς μετὰ τῶν προθέσεων ἐκ καὶ διὰ συνθέσεως, οἷον· ἐξευκρινῶ-διευκρινῶ, ἐξερευνῶ-διερευνῶ, ἐκβεβαιοῦμαι-διαβεβαιοῦμαι, ἐκπρεπὴς-διαπρεπής, ἐκκαὴς-διακαής, ἐκθρύπτω-διαθρύπτω.

Ἐπιτατικὴν σημασίαν ἡ ἐκ ἔχει καὶ ἐν τοῖςδε.

α΄. Ἐν τοῖς ψυχικῆς καταστάσεως δηλωτικοῖς· π. χ.

ἐκγελῶ, ἐκκαγχάζω, ἐκκιναιδίζομαι. ἐκθυμαίνω, ἔκθαμβος, ἐκμισῶ, ἐκμαίνω, ἐκμαργοῦμαι, ἐκπροθυμοῦμαι, ἐκταράττω, ἐκτρυφῶ, ἐκτραγῳδῶ, ἐκτυφῶ, ἐξαγανακτῶ, ἐξαδυνατῶ, ἐξαδιαφορῶ, ἐξαθυμῶ, ἐξαιάζω, ἐξαπορῶ, ἐξατονῶ, ἐξαισχύνομαι, ἐξαναισθητῶ, ἐξερίζω, ἔξαλλος, ἐξαμιλλῶμαι, ἐξιλάσκομαι, ἐξοργίζομαι, ἐξευλαβοῦμαι.

β΄. Καὶ ἐν ἄλλοις, οἷα·

ἐκβοῶ, ἐκκράζω, ἐκδεινῶ, ἐκδωριοῦμαι, ἐκζῳοῦμαι (πρβλ. ἐκθαλασσοῦμαι, ἐκλιμνοῦμαι, ἐξηπειροῦμαι, ἐκθηριοῦμαι), ἐκζωπυρῶ, ἐκθειόω, ἐκθρομβοῦμαι, ἐκκαλλύνω, ἐκκονιοῦμαι, ἐκλεπτύνω, ἐκλεπτουργῶ, ἐκλοφίζω, ἐκμελετῶ, ἐκμουσῶ, ἐκνοσηλεύω, (πρβλ. ἐκθεραπεύω, ἐξιῶμαι, ἐξακοῦμαι, ἐξυγιάζω, ἐξυγιαίνω), ἐκπαχύνω, ἐκπαιδεύω, ἐκπλεονάζω, ἐκπαφλάζω, ἐκπράττω, ἐκπυρόω, ἐκσιφωνίζω(1), ἐκνηστεύω(2), ἐκταρσοῦμαι, ἐξαδρύνω, ἐξαγοράζω(3), ἐξαερόω, ἐξαϊστόω, ἐξαίφνης, (πρβλ. ἐξαπίνης), ἐξακονῶ, ἐξάκουστος(4), ἐξαλλάσσω, ἐξαιτιολογῶ, ἐξακριβολογοῦμαι, ἐξαμματίζω, ἐξαμυστίζω, ἐξασκῶ, ἐξατιμάζω, ἐξεργάζομαι, ἐξεπίτηδες, ἐξειρωνεύομαι, ἐξελευθεροστομῶ, ἐξηττῶμαι, ἐξοιδέω, ἐξοιδαίνω, ἐξοικειόω, ἐξοιωνίζομαι, ἐξοικονομῶ, ἐξομαλίζω, ἐξυλακτέω, ἐξυφαίνω.

(1) ἐκσιφωνίζω=διὰ σίφωνος ἀντλῶ τι μέχρι τέλους, ἐξαντλῶ, ἐκκενῶ.

(2) ἐκνηστεύω=συνεχῶς νηστεύω, ἐξακολουθῶ νηστεύων.

(3) ἐξαγοράζω καὶ ἐξοικονομῶ τὸν καιρόν, τὸ πρᾶγμα = μετὰ προσοχῆς πολλῆς καὶ συνέσεως ποιοῦμαι τὴν ἀγοράν, τὴν οἰκονομίαν.

(4) Περίφημος-ἔκφημι· πρβλ. καὶ ἐκπόθητος=περιπόθητος, ἔκπυστος=περίπυστος, ἐξονομάζω—περιώνυμος.

Η΄.

Ἡ ἐκ συνωνυμεῖ τῇ ἀπὸ ἐν τοῖς ἑξῆς·

ἀπαγριῶ—ἐξαγριῶ,
ἀπαιθριάζω—ἐξαιθριάζω,
ἀπακμάζω— ἐξακμάζω,
ἀπακοντίζω—ἐξακοντίζω,
ἀπακριβόω—ἐξακριβῶ,
ἀπαλείφω—ἐξαλείφω,
ἀπαλλοτριῶ—ἐξαλλοτριῶ,
ἀπαμάω—ἐξαμάω,
ἀπαμαυρόω—ἐξαμαυρόω,
ἀπαμέλγω—ἐξαμέλγω,
ἀπαμελῶ—ἐξαμελῶ,
ἀπαμείβω—ἐξαμείβω(1),
ἀπαμβλίσκω—ἐξαμβλίσκω(2),
ἀπαμβλύνω—ἐξαμβλύνω,
ἀπαμύνομαι—ἐξαμύνομαι,
ἀπαναγκάζω—ἐξαναγκάζω,
ἀπαναλίσκω—ἐξαναλίσκω,
ἀπαναχωρῶ—ἐξαναχωρῶ,
ἀπανδροῦμαι—ἐξανδροῦμαι,
ἀπανθρακῶ—ἐξανθρακῶ,
ἀπάνθρωπος—ἐξάνθρωπος,
ἀπαντλῶ—ἐξαντλῶ,
ἀπανύτω—ἐξανύτω,
ἀπαρνοῦμαι—ἐξαρνοῦμαι,
ἀπαργυρίζω—ἐξαργυρίζω,
ἀπαριθμῶ—ἐξαριθμῶ,
ἀπαρκῶ—ἐξαρκῶ,
ἀπαρτίζω—ἐξαρτίζω,
ἀπάρχω—ἐξάρχω,
ἀπαστράπτω—ἐξαστράπτω,
ἀπατιμάζω—ἐξατιμάζω,
ἀπαυαίνω—ἐξαυαίνω
ἀπαυθαδίζομαι—ἐξαυθαδίζομαι,
ἀπαυλίζομαι—ἐξαυλίζομαι,
ἀπαυτομολῶ—ἐξαυτομολῶ,
ἀπαυτοσχεδιάζω-ἐξαυτοσχεδιάζω,
ἀπαφρίζω—ἐξαφρίζω,
ἀπαχρειῶ—ἐξαχρειῶ,
ἀπεικάζω—ἐξεικάζω,
ἀπεικονίζω—ἐξεικονίζω,
ἀπελέγχω—ἐξελέγχω,
ἀπεναρίζω—ἐξεναρίζω,
ἀπελεύθερος-ῶ—ἐξελεύθερος ῶ,
ἀπεμῶ—ἐξεμῶ,
ἀπεμπολῶ—ἐξεμπολῶ,
ἀπέναντι—ἐξέναντι,
ἀπενιαυτίζω—ἐξενιαυτίζω,
ἀπεργάζομαι—ἐξεργάζομαι,
ἀπέρρει—ἐξέρρει,
ἀπευθύνω—ἐξευθύνω,
ἀπευτελίζω—ἐξευτελίζω,
ἀπέχρησεν—ἐξέχρησεν,
ἀπερεύγομαι—ἐξερεύγομαι,
ἀπερημῶ—ἐξερημῶ,
ἀπηθῶ—ἐξηθῶ=διηθῶ (3),
ἀπιδιάζει—ἐξιδιάζει.

(1) Ἀλλὰ ἐξημοιβὸς—ἐπημοιβός.
(2) Πρβλ. ἐξαμβλῶ—ἐκτιτρώσκω.
(3) Πρβλ. ἀφυλίζω—ἐξυλίζω, διυλίζω.

ἀπισόω—ἐξισόω,
ἀπισχναίνω—ἐξισχναίνω,
ἀποβαίνω—ἐκβαίνω,
ἀποβιάζομαι—ἐκβιάζομαι,
ἀποβλαστάνω—ἐκβλαστάνω,
ἀποβλύζω—ἐκβλύζω,
ἀποβράζω—ἐκβράζω,
ἀπογεννῶ—ἐκγεννῶ,
ἀπογκέω·ῶ—ἐξογκέω,
ἀπογράφω—ἐκγράφω,
ἀπογυμνάζω—ἐκγυμνάζω,
ἀπογυμνῶ—ἐκγυμνῶ,
ἀπογυναικοῦμαι—ἐκγυναικοῦμαι,
ἀποδακρύω—ἐκδακρύω,
ἀποδαπανῶ—ἐκδαπανῶ,
ἀποδέρω—ἐκδέρω,
ἀποδεὴς—ἐκδεής,
ἀποδημαγωγῶ—ἐκδημαγωγῶ(1),
ἀποδημῶ—ἐκδημῶ(2),
ἀποδιδράσκω—ἐκδιδράσκω,
ἀποδισκεύω—ἐκδισκεύω,
ἀποδεδίττομαι—ἐκδειμαίνω(3),
ἀποζέω—ἐκζέω,
ἀπόζω—ἐξοζω,
ἀποθαρρῶ—ἐκθαρρῶ,
ἀποθαλαττῶ—ἐκθαλαττῶ,
ἀποθαυμάζω—ἐκθαυμάζω,
ἀποθεόω—ἐκθεόω(4),
ἀποθερίζω—ἐκθερίζω,
ἀποθεραπεύω—ἐκθεραπεύω,
ἀποθεσπίζω—ἐκθεσπίζω,
ἀποθηλάζω—ἐκθηλάζω,
ἀποθηλύνω—ἐκθηλύνω,
ἀποθηριῶ—ἐκθηριῶ(5),
ἀποθλίβω—ἐκθλίβω,
ἀποθρηνῶ—ἐκθρηνῶ,
ἀποκαθαίρω—ἐκκαθαίρω,
ἀποκαλοῦμαι—ἐκκαλοῦμαι,
ἀποκάμνω—ἐκκάμνω,
ἀποκακέω—ἐκκακέω,
ἀποκαρποῦμαι—ἐκκαρποῦμαι,
ἀποκαυλίζω—ἐκκαυλίζω(6),
ἀποκείρω—ἐκκείρω,
ἀποκενόω—ἐκκενῶ,
ἀποκέλλω—ἐξοκέλλω,
ἀποκεντῶ—ἐκκεντῶ,
ἀπόκεντρος—ἔκκεντρος,
ἀποκηρύττω—ἐκκηρύττω,
ἀποκιναιδίζομαι—ἐκκιναιδίζομαι,
ἀποκλέπτω—ἐκκλέπτω,
ἀποκναίω—ἐκκναίω,
ἀποκορέω—ἐκκορέω,
ἀπόκριτος—ἔκκριτος,

(1) Πρβλ. καὶ ἐκδημοκοπῶ.

(2) Πρβλ. φιλέκδημος—φιλαπόδημος· ἀλλὰ ἐν τῷ πεζῷ τῶν Ἀττικῶν λόγῳ τὸ ἐκδημῶ ἐκδημία κλπ. εἰσὶ σπάνια, συνήθη δὲ τὰ ἀποδημῶ, ἀποδημία κλπ. Herwerden.

(3) Πρβλ. καὶ ἐκδειματῶ.

(4) Ἀλλὰ ἐν τῇ συνηθείᾳ τὸ ξεθεώνω=ἐξαιρῶ τὸν θεόν, ποιῶ τινα μὴ πιστεύειν τῷ θεῷ.

(5) Ἀποθηριῶ=εἰς θηρίον μεταβάλλω, μεταμορφῶ· π. χ. ὀργισθεῖσα ἡ θεὰ ἀπεθηρίωσεν αὐτήν. Ἐρατοσθ. καταστ. 1. ἀποθηριοῦμαι=θηρίων πληροῦμαι· π. χ. ὁ Νεῖλος ἀποτεθηρίωται=θηρίων πεπλήρωται.

(6) Πρβλ. καυλοτομῶ καὶ καυλοκοπῶ.

ἀποκυβεύω—ἐκκυβεύω(1),
ἀποκωφῶ—ἐκκωφῶ,
ἀπολάμπω—ἐκλάμπω,
ἀπολανθάνομαι—ἐκλανθάνομαι,
ἀπολέγω—ἐκλέγω(2),
ἀπολείχω—ἐκλείχω,
ἀπολέπω—ἐκλέπω,
ἀπολεπίζω—ἐκλεπίζω,
ἀπολωπίζω—ἐκλωπίζω,
ἀπολήγω—ἐκλήγω,
ἀπολισθάνω—ἐξολισθάνω,
ἀπολογίζομαι—ἐκλογίζομαι,
ἀπολολύζω—ἐξολολύζω,
ἀπολούω—ἐκλούω,
ἀπόλλυμι—ἐξόλλυμι,
ἀπολιμνοῦμαι—ἐκλιμνοῦμαι,
ἀπολεπτύνω—ἐκλεπτύνω,
ἀπομαίνομαι—ἐκμαίνομαι(3),
ἀπομάσσω—ἐκμάσσω,
ἀπόμαγμα—ἔκμαγμα(4),
ἀπομαραίνω—ἐκμαραίνω,
ἀπομεθύσκομαι—ἐξοινέω,
ἀπομόργνυμι—ἐξομόργνυμι,
ἀπομελαίνομαι—ἐκμελαίνομαι,
ἀπομειλίσσομαι—ἐκμειλίσσομαι,
ἀπομαρτυρῶ—ἐκμαρτυρῶ,
ἀπομελίζω—ἐκμελίζω,
ἀπομεστῶ—ἐκμεστῶ,
ἀπομετρῶ—ἐκμετρῶ,
ἀπομηκύνω—ἐκμηκύνω,
ἀπομηνίω—ἐκμηνίω,
ἀπομισῶ—ἐκμισῶ,
ἀπόμισθος—ἔκμισθος(5),
ἀπομισθῶ—ἐκμισθῶ,
ἀπομιμοῦμαι—ἐκμιμοῦμαι,
ἀπόμνυμι—ἐξόμνυμι,
ἀπομοχλεύω—ἐκμοχλεύω,
ἀπομυζῶ—ἐκμυζῶ,
ἀπομυκῶμαι—ἐκμυκῶμαι,
ἀπομυκτηρίζω(6)—ἐκμυκτηρίζω,
ἀπομυσάττομαι—ἐκμυσάττομαι,
ἀποναρκῶ—ἐκναρκῶ,
ἀπονεκρόω—ἐκνεκρόω,
ἀπονεοττεύω—ἐκνεοττεύω,
ἀπονήχομαι—ἐκνήχομαι,
ἀπονίζω—ἐκνίζω,
ἀπονικῶ—ἐκνικῶ,
ἀπονιτρῶ—ἐκνιτρόω(7),
ἀπόνοια—ἔκνοια,
ἀπονοσφίζομαι—ἐκνοσφίζομαι,
ἀπονυχίζω—ἐξονυχίζω,
ἀποιμώζω—ἐξοιμώζω,
ἀποιωνίζομαι—ἐξοιωνίζομαι,
ἀπόπισθεν—ἐξόπισθεν,
ἀποπτάω—ἐξοπτῶ,
ἀποργὴς ·ίζομαι—ἐξοργίζομαι,

(1) Ἀποκυβεύω τοῖς ὅλοις, ὑπὲρ τῶν ὅλων.

(2) Ἀπόλεκτος—ἐκλεκτός.

(3) Ἀλλ' ἐκμανὴς μόνον, οὐχὶ ἀπομανής.

(4) Ἀλλ' ἐκμαγεῖον μόνον (οὐχὶ δὲ καὶ ἀπομαγεῖον) = τὸ δι' οὗ μάσσομεν, τὸ ἐν ᾧ ἐνετυπώθη τὸ μαχθέν, τὸ πρόπλασμα, τὸ πανομοιότυπον.

(5) Ἀντίθ. ἔμμισθος, μίσθιος, μισθωτός.

(6) Πρβλ. ὅλῳ τῷ μυκτῆρι χρῆσθαι, ἀποσκαμυνθίζω, ἀπομυλλαίνω

(7) =νίτρῳ καθαίρω.

ἀπορθῶ—ἐξορθῶ,
ἀπορνεοῦμαι—ἐξορνεοῦμαι,
ἀπορφανίζω—ἐξορφανίζω,
ἀπόπαλαι—ἔκπαλαι,
ἀποπαρθενεύω—ἐκπαρθενεύω,
ἀποπειρῶμαι—ἐκπειρῶμαι,
ἀποπεραίνω—ἐκπεραίνω,
ἀποπερῶ—ἐκπερῶ,
ἀποπήγνυμι—ἐκπήγνυμι,
ἀποπιέζω—ἐκπιέζω,
ἀποπίμπλημι—ἐκπίπλημι,
ἀποπληρῶ—ἐκπληρῶ,
ἀποπλοκὴ—ἐκπλοκή(1),
ἀποπλύνω—ἐκπλύνω,
ἀποπορπάω—ἐκπορπῶ(2),
ἀποπνέω—ἐκπνέω,
ἀπόπνους—ἔκπνους(3),
ἀπόπρεμνος—ἔκπρεμνος,
ἀποπτερύσσομαι—ἐκπτερύσσομαι,
ἀποπτύω—ἐκπτύω,
ἀποπυνθάνομαι—ἐκπυνθάνομαι,
ἀποπυΐσκω—ἐκπυΐσκω,
ἀποπυτίζω—ἐκπυτίζω,
ἀποπυρῶ—ἐκπυρῶ,
ἀπορραίνω—ἐκραίνω,
ἀπορρέω—ἐκρέω,
ἀπορριζῶ—ἐκριζῶ,
ἀπορρινάω—ἐκρινῶ,
ἀπορροφέω—ἐκροφῶ,
ἀπορρύπτω—ἐκρύπτω,
ἀποσαρκοῦμαι—ἐκσαρκοῦμαι,
ἀποσεμνύνω—ἐκσεμνύνω,
ἀποσήπομαι—ἐκσήπομαι,
ἀποσμῶ—ἐκσμῶ,
ἀποσπένδω—ἐκσπένδω,
ἀπόσπονδος—ἔκσπονδος,
ἀποσοβῶ—ἐκσοβῶ,
ἀποσπερματίζω—ἐκσπερματίζω,
ἀποσπογγίζω—ἐκσπογγίζω,
ἀποστηθίζω—ἐκστηθίζω,
ἀποστραγγίζω—ἐκστραγγίζω,
ἀποσυρίττω—ἐκσυρίττω,
ἀποσφραγίζω—ἐκσφραγίζω,
ἀποσχίζω—ἐκσχίζω,
ἀποσῴζω—ἐκσῴζω,
ἀποσωρεύω—ἐκσωρεύω,
ἀπὸ τρόπου—ἔκτροπος,
ἀποτείνω—ἐκτείνω,
ἀποτεκμαίρομαι—ἐκτεμαίρομαι,
ἀποτελῶ—ἐκτελῶ,
ἀποτελειῶ—ἐκτελειῶ,
ἀποτελευτῶ—ἐκτελευτῶ,
ἀποτεφρῶ—ἐκτεφρῶ,
ἀποτίκτω—ἐκτίκτω,
ἀποτίλλω—ἐκτίλλω,
ἀπότιμος—ἔκτιμος,
ἀποτινάσσω—ἐκτινάσσω,
ἀποτίνω—ἐκτίνω(4),
ἀποτιτρῶ—ἐκτιτρῶ,
ἀποτορνεύω—ἐκτορνεύω,
ἀποτρίβω—ἐκτρίβω,
ἀποτρυχόω—ἐκτρκχόω,

(1) Ἀντίθ. πλοκή, περιπλοκὴ—συμπλοκή.
(2) Οἱ δὲ Βυζ. ἐκπορπόω-ἐκπορποῦμαι καὶ ἐκφιβλοῦμαι.
(3) =ἄπνους ἀντιθ. ἔμπνους.
(4) Πρβλ. καὶ ὑπεραποτίνω καὶ ὑπερεκτίνω.

ἀποτρύχω—ἐκτρύχω,
ἀποτρέχω—ἐκτρέχω,
ἀποτραχύνω—ἐκτραχύνω,
ἀποτυφλῶ(1)—ἐκτυφλῶ,
ἀποτυλόω—ἐκτυλῶ,
ἀποτύφω—ἐκτύφω,
ἀποφωνῶ—ἐκφωνῶ,
ἀποχυρόω—ἐξοχυρῶ,
ἀποχετεύω=ἐξοχετεύω,
ἀποφρέω—ἐκφρέω,
ἀποφυὰς—ἐκφυάς,
ἀποφθέγγομαι—ἐκφθέγγομαι,
ἀποφαυλίζω—ἐκφαυλίζω,
ἀποφαιδρύνω—ἐκφαιδρύνω,
ἀποφεύγω—ἐκφεύγω(2),
ἀποφθείρω—ἐκφθείρω,
ἀποφθίνω—ἐκφθίνω,
ἀποφλογοῦμαι—ἐκφλογοῦμαι,
ἀποφρύγω—ἐκφρύγω,
ἀποχέω—ἐκχέω,
ἀποχαυνῶ—ἐκχαυνῶ,
ἀποχαλινῶ—ἐκχαλινῶ,
ἀποχαλῶ—ἐκχαλῶ,
ἀποχαλκεύω—ἐκχαλκεύω,
ἀποχρέμπτομαι—ἐκχρέπτομαι,
ἀποχρώννυμι—ἐκχρώνυμι,
ἀποψύχω—ἐκψύχω,
ἀποψήχω—ἔκψηγμα,
ἀπώλεια—ἐξώλεια,
ἀφαγνίζω—ἐξαγνίζω,
ἀφαιμάσσω—ἐξαιμάσσω,
ἀφαρπάζω—ἐξαρπάζω,
ἀφαδρύνομαι—ἐξαδρύνομαι,
ἀφαύω—ἐξαύω(3),
ἀφελκοῦμαι—ἐξελκοῦμαι,
ἀφερμηνεύω—ἐξερμηνεύω,
ἀφηγοῦμαι—ἐξηγοῦμαι (τινος καί τι)
ἀφηνιάζω—ἐξηνιάζω, (4)
ἀφήκω—ἐξήκω,
ἀφιδρῶ—ἐξιδρῶ,
ἀφιππεύω—ἐξιππεύω,
ἀφομιλέω—ἐξομιλῶ,
ἀφομοιῶ—ἐξομοιῶ,
ἀφορμῶ—ἐξορμῶ,
ἀφοσιῶ—ἐξοσιῶ,
ἀφ' οὗ—ἐξ οὗ,
ἀφυβρίζω—ἐξυβρίζω,
ἀφυγραίνω—ἐξυγραίνω,
ἀφυλίζω—ἐξυλίζω,
ἀφυπνίζω—ἐξυπνίζω.

Ἐπὶ πᾶσι προσσημειωτέον, ὅτι ἡ ἀπὸ καὶ ἡ ἐκ ἐν τοῖς παρατεθεῖσι συνθέτοις ἰσοδυναμοῦσιν ἐν τῇ δηλώσει διαφόρων σημασιῶν, εἴτε ὅταν σημαίνωσι τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως ἢ τὴν ἀφετηρίαν π. χ.

(1) Ἐν τῇ συνηθείᾳ δ' ὅμως τὸ μὲν ἀποστραβώνω=τέλεον στραβώνω, τὸ δὲ ξεστραβώνω=τὴν στραβότητα ἢ τυφλότητα ἀφαιρῶ, διανοίγω τοὺς ὀφθαλμούς, ἐξομματῶ τινα.

(2) Φεύγων ἀπέφυγε καὶ φεύγων ἐξέφυγεν.

(3) =ἐξοπτῶ.

(4) Πρβλ. ἐξήνιος ἵππος.

ἀπόπλους—ἔκπλους, ἀποστηθίζω—ἐκστηθίζω,
ἀφ' οὗ—ἐξ οὗ, ἀφυπνίζω—ἐξυπνίζω κλπ.

εἴτε ὅταν δηλῶσι τὸ ἐκτός τινος γίνεσθαι ἢ παύεσθαί τινος, π. χ.,
ἀπακμάζω—ἐξακμάζω, ἀπομεθύσκομαι—ἐξοινέω,
ἀπόμισθος—ἔκμισθος, ἀπότιμος—ἔκτιμος,
ἀπόπνους—ἔκπνους κλπ.

εἴτε ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ἀφαιρεῖν ἢ ἐξαιρεῖν τι· π. χ.
ἀπαφρίζω—ἐξαφρίζω, ἀποκαυλίζω—ἐκκαυλίζω,
ἀποπαρθενεύω—ἐκπαρθενεύω, ἀπορριζῶ—ἐκριζῶ,
ἀποχαλινῶ—ἐκχαλινῶ, ἀφηνιάζω—ἐξήνιος (ἵππος)·

εἴτε ὅταν ἐμφαίνωσι τὸν τρόπον καθ' ὃν τελεῖται ἡ ἔννοια τοῦ ἐκβάλλειν ἢ τοῦ ἀφαιρεῖν ἢ τοῦ ἐκτός τινος γίνεσθαι· π. χ.
ἀποσυρίττω—ἐκσυρίττω, ἀπορρινῶ—ἐκρινῶ,
ἀπονήχομαι—ἐκνήχομαι, ἀποδιδράσκω—ἐκδιδράσκω,
ἀφιππεύω—ἐξιππεύω·

εἴτε τέλος ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἐπιτάσεως, ἣν δηλοῦσι καὶ τὰ πλεῖστα τῶν παρατεθέντων· π. χ.
ἀπαγριῶ—ἐξαγριῶ, ἀπακριβῶ—ἐξακριβῶ, ἀπαμελῶ—ἐξαμελῶ,
ἀπανθρακῶ—ἐξανθρακῶ, ἀποπληρῶ—ἐκπληρῶ κλπ.

ἀπὸ—ἐκ συνωνυμοῦσι καὶ ἐν τῇ συμπλοκῇ ἀπεκ- ἐξαπο-.

Ἐπειδὴ δὲ αἱ δύο προθέσεις ἀπὸ καὶ ἐκ, κατήντησαν πολλαχοῦ νὰ σημαίνωσι τὸ αὐτό, διὰ τοῦτο καὶ συμπλέκονται ἐν τῇ συνθέσει (ἀπεκ—ἐξαπό)· π. χ.

ἀπεκδέχομαι,	ἐξαπαλάττω,	ἐξαπαλείφω,
ἀπεκδύομαι,	ἐξαπαντλῶ,	ἐξαποδιδράσκω,
ἀπεκκλησιασμός,	ἐξαπελαύνω,	ἐξαπονίζω,
ἀπεκλανθάνομαι,	ἐξαπεῖδον,	ἐξαπόλλυμι,
ἀπεκλέγομαι,	ἐξαποθλίβω,	ἐξαποπνέω,
ἀπεκλύω,	ἐξαπονέομαι,	ἐξαπορρέω,
ἀπεκμυζῶ,	ἐξαποπατῶ,	ἐξαποσπῶ,
ἀπεκφέρω,	ἐξαποπτύω,	ἐξαποστρέφομαι,
ἀπεκφορέω-ῶ,	ἐξαποφαίνω,	ἐξαποφθείρω,

ἀπεξαμαρτάνω, ἐξαποχέω, ἐξαπώλεια(1),
ἀπεξεργάζομαι, ἐξαφαρπάζω, ἐξαφίημι, ἐξαφίσταμαι(2).

Ἐνίοτε δὲ καὶ ἡ αὐτὴ λέξις ἔχει ἐν τῇ συνθέσει τὴν τῶν δύο προθέσεων συμπλοκὴν ἀπεκ—ἐξαπο· π. χ.

ἀπεκβαίνω—ἐξαποβαίνω, ἀπεκτίνω—ἐξαποτίνω(3),
ἀπεκδύνω—ἐξαποδύνω, ἀπεξάγω—ἐξαπάγω.
ἀπεκκλύζω—ἐξαποκλύζω, ἀπεξαιρῶ—ἐξαφαιρῶ,
ἀπεκπέμπω—ἐξαποπέμπω, ἀπεξαρτῶ—ἐξαπαρτῶμαι,
ἀπεξωθῶ—ἐξαπωθῶ(4).

Θ΄.

ἡ ἀπὸ καὶ ἡ ἐκ διάφοροι ἀλλήλων ἢ καὶ ἐναντίαι.

Ἀλλ' ἐν ἄλλοις αὖ οὐκ ὀλίγοις συνθέτοις ἡ ἀπὸ καὶ ἡ ἐκ διαφέρουσιν ἀλλήλων. Τὴν δὲ διαφορὰν αὐτῶν δύναταί τις ἐναργῶς εὑρεῖν, ἐὰν ἀπίδῃ πρὸς τίνα ἄλλην πρόθεσιν ἀντίκειται ἑκατέρα τούτων· διότι ἡ μὲν ἐκ ἀντιτίθεται πρὸς τὴν ἐν ἢ εἰς, ἡ δὲ ἀπὸ ἀντίκειται τῇ πρός, παρὰ ἢ καὶ ἄλλῃ τινί·

Τοῦτο δὲ δύναται νὰ σαφηνισθῇ ἔτι μᾶλλον καὶ ἐκ τῆς ἐν συντάξει χρήσεως αὐτῶν· καὶ πρὸςτοῦτο λάβωμεν τὸ τοῦ Πλάτωνος(5) διδασκαλικώτατον χωρίον·

(1) ἐξώλης ἀπόλοιο—Μένανδρ.

(2) Καὶ ἐν τῇ τῶν ν. λέξεων συναγωγῇ τοῦ Κουμαν· ἐξαπονίπτομαι, ἐξαποβάλλω, ἐξαποκαλύπτω, ἐξαπολύω.

(3) Πρβλ. ὑπερκτίνω—ὑπεραποτίνω.

(4) Τὸ αὐτὸ δύναταί τις ἰδεῖν καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐν συντάξει χρῆσιν τῶν δύο τούτων προθέσεων· π. χ. οἱ ἐξ Ἀκαδημείας καὶ οἱ ἀπὸ τῆς Ἀκαδημείας (=οἱ Ἀκαδημικοί), οἱ ἐκ τῆς Στοᾶς καὶ οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς (=οἱ Στωϊκοί), οἱ ἐκ τοῦ Περιπάτου καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ Περιπάτου (=οἱ Περιπατητικοί)—ἐκ θυσίας καὶ ἀπὸ δείπνου—ἐκ πόλεως καὶ ἀπ' οἴκου κλέπτειν ἀφ' ἱερῶν, ἀπὸ φίλων, ἐκ προδοσίας, ἀπὸ ψευδομαρτυρίας. Πλούτ. — ἐκ γῆς ἐναυμάχουν καὶ ἀπὸ νεῶν ἐπεζομάχουν·— ἐκ τῶν ἐνόντων καὶ ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων·—ἐκ διπλασίων χρημάτων καὶ ἀπὸ μεγάλων τιμημάτων·—ἀπό τε τῶν ἐνσπόνδων πληροῦν τὰς ναῦς καὶ προσέτι καὶ ἐκ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος καὶ οὐχ ἥκιστα ἀπὸ τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων. Θουκ. Α' 34. Πρβλ. Ἀσωπίου Εἰσαγ. εἰς τὴν Ἑλλ. σύνταξιν σ. 646· καὶ Kühner-Gerth Ausf. Gramm. der Griech. Sprache Α' σ. 548, ἔνθα σημειοῦνται καὶ ἄλλαι προθέσεις συνώνυμοι ἤτοι κατὰ—διά, περὶ—ὑπέρ, πρὸς—εἰς—ὡς κλπ. ἐναλλασσόμεναι ἀλλήλαις.

(5) Πλάτ. Μενεξ. 234Α.

«ἐξ ἀγορᾶς ἢ πόθεν, Μενέξενε; (Μενεξ.) ἐξ ἀγορᾶς καὶ ἀπὸ τοῦ βουλευτηρίου, ὦ Σώκρατες...»·

ἐξ ἀγορᾶς μὲν εἶπεν, ὅτι ἐν τῇ ἀγορᾷ ἦν· ἀπὸ τοῦ βουλευτηρίου δέ, ὅτι οὐκ ἐν τῷ βουλευτηρίῳ ἦν—ἀλλὰ περὶ τὸ βουλευτήριον ἢ παρ' αὐτό· ὡσαύτως ὁ ποιητὴς(1) εἶπεν

«Ἥρη δ' ἀπεῖδε.... ἐξ Ὀλύμποιο ἀπὸ ῥίου»(1)· πρβλ. καὶ τὸ «ἐξ Ἑλλάδος καὶ ἀπ' Εὐρώτα».

Κατὰ ταῦτα δύναμαι εἰπεῖν, αἴρω τι ἐκ τῆς γῆς, (ὅταν τοῦτο ἐν τῇ γῇ ᾖ) καὶ αἴρω τι ἀπὸ τῆς γῆς (ὅταν τοῦτο ἐπὶ τῆς γῆς ᾖ). Ὡσαύτως οὐχὶ ἀδιαφόρως ἐχρήσατο τῇ ἀπὸ καὶ τῇ ἐκ ὁ Ξενοφῶν(2) καὶ ἐν τῷ τῷδε·

«λαμβάνομεν οὐδὲν οὔτε ἐκ τῆς γῆς οὔτε ἀπὸ τῶν οἰκιῶν».

Διὰ τὴν διαφορὰν δὲ ταύτην τῶν δύο προθέσεων οἱ ἀρχαῖοι λέγουσιν μὲν «ἐκδύομαι τὸν χιτῶνα» (ὅτι ἐντὸς φορεῖται, ἐν τῷ βάθει τῆς ἀμφιέσεώς ἐστι καὶ οἱονεὶ ἔγκειται), ἀλλὰ ἀποδύομαι τὸ ἱμάτιον, ὅτι τοῦτο ἐπιπολῆς τῆς ἄλλης ἀμφιέσεώς ἐστιν (ὅτι ἐπίκειται) (3).

Ὡσαύτως διὰ τὴν διαφορὰν τῶν δύο προθέσεων λέγεται ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀφαιρῶ τινα τὸ ἱμάτιον, τὰ χρήματα, (ὅτι ἐπ' αὐτοῦ ἢ παρ' αὐτῷ ἢ πρὸς αὐτῷ ἢ περὶ αὐτὸν ἦν), ἀλλ' ἐξαιρῶ τὴν διαβολὴν (ἐνν. τὴν ἐνοῦσαν ἐν τῇ ψυχῇ).(4)

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἀκριβολογίαν δὲ τῶν Ἑλλήνων ῥητέον καὶ

ἐξέλκω τὸ ξίφος ἐκ τοῦ κολεοῦ, ἐξέλκω τὸν ἱκέτην ἐκ τοῦ ἱεροῦ· ἀλλ' ἀφέλκω τὸν ἱκέτην ἀπὸ τοῦ βωμοῦ, ἀφέλκω τὸν παῖδα ἀπὸ τῶν μαστῶν, ἀφίημι τὸν αἰχμάλωτον, ἀλλ' ὁ ποταμὸς ἐξίησι (τὸ ἑαυτοῦ ὕδωρ).

(1) Ἰλ. Ξ', 153.

(2) Ξενοφ. Ἀπομνημ. Β', ζ', 2.

(3) Πρβλ. καὶ τάδε· ἦλθέ τις ἐκ τῆς πόλεως (ἐν ᾗ ἦν)—ἦλθέ τις ἀπὸ τῆς πόλεως (περὶ ἣν ἦν)· ἐξῆλθέ τις τῆς πόλεως=ἔξω τῆς πόλεως ἐγένετο—ἀπῆλθέ τις τῆς πόλεως=(ἄπω) πόρρω τῆς πόλεως ἐγένετο.

(4) Διὸ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων λέγεται· ἐξαιρῶ τὸν θυμόν, τὴν ψυχήν, τὰς φρένας, τὴν ἐπιθυμίαν, τοὺς φόβους, τὴν ἀπιστίαν τινός. τὴν νηδύν, τὴν κοιλίαν, τὸ φορτίον (ὡς ἐν τῇ νηὶ ὄν· ἐξαιροῦμαί τινα ἐκ τῶν κινδύνων, ἐξαιρῶ τινα τοῦ λόγου, οὐχὶ ἀφαιρῶ· πρβλ. ἐκ θυμοῦ φιλεῖν, ἐκ θυμοῦ πεσεῖν, ἐκθύμως φιλεῖν (ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς καὶ ἐξ ὅλης τῆς καρδίας καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας)· ἀλλὰ ἀπὸ θυμοῦ μᾶλλόν ἐμοὶ ἔσεαι= ἀποθύμιος ἀντιθ.—καταθύμιος.

Διὸ παρὰ τοῖς Ἕλλησι ῥήματά τινα μόνον μετὰ τῆς ἐκ εὕρηνται συντεθειμένα, τῆς φύσεως αὐτῶν μὴ ἐπιτρεπούσης τὴν μετὰ τῆς ἀπὸ σύνθεσιν· τοιαῦτα δέ τινά εἰσι· ἐκβρυχῶμαι, ἐκγρυτεύω, ἐκκολάπτω, ἐκκοκκίζω, ἐκμυελίζω, ἐκνευρίζω, ἐκπρεμνίζω, ἐκπυρηνίζω, ἐκριζῶ, ἐκσαρκίζω, ἐκχυμίζω, ἐξακανθίζω, ἐξεγκεφαλίζω, ἐξεντερίζω, ἐξιχωρίζω, ἐξινίζω, ἐξομματίζω, ἐξορρίζω, ἐξοστεΐζω, ἐξυμενίζω (1) κλπ.

Ἄλλη δὲ διαφορὰ τῆς ἀπὸ καὶ τῆς ἐκ καὶ ἐν τῷδε· π.χ. λέγεται·

ἡ ἐπιτροπὴ σύγκειται ἐκ βουλευτῶν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ
ἡ ἐπιτροπὴ σύγκειται ἀπὸ βουλευτῶν.

Ἡ ἐκ τίθεται πρὸς ἐκδήλωσιν ἀμέσου χρονικῆς διαδοχῆς καὶ ἀλληλουχίας π. χ. πόλιν ἐκ πόλεως ἀλλάττων, τόπον ἐκ τόπου, θύραν ἐκ θύρας ἀμείβων, ἐξ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἀναβάλλομαι, ἐξ ἄφρονος σώφρων ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ γεγένηται. Ξεν. ἐκ πλουσίου πένης ἀναπέφηνε κλπ. μέγας ἐκ σμικροῦ γέγονε, λόγον ἐκ λόγου λέγειν, Δημ. πόλεμον ἐκ πολέμου διώκειν. Πλούτ.

ἐκ καὶ ἀπὸ ἐναντίαι.

Κατὰ ταῦτα ἡ ἐκ καὶ ἡ ἀπὸ ἐν πολλοῖς διίστανται ἀλλήλων καὶ τοτὲ μὲν ἁπλῶς διαφέρουσι, τοτὲ δὲ καὶ ἀντίκεινται ἀλλήλαις· διότι ἡ μὲν ἀπὸ σημαίνει παῦσιν, ἀποβολὴν ἢ καὶ στέρησιν, ἡ δὲ ἐκ ἐπίτασιν, ὡς ἐν τοῖςδε·

ἀπεθίζω = ἀποβάλλω τὸ ἔθος τινὸς ἢ μετεθίζω τινά· ἀπεθίζω τινὰ τιμωρίαις·

ἐξεθίζω = τέλεον ἐθίζω τινά·

ἀποδιδάσκω τινὰ (τὸ ἐναντ. τοῦ διδάσκω) = ποιῶ τινα τὰ δεδιδαγμένα ἀποβαλεῖν, μεταδιδάσκω (dedocere),

ἐκδιδάσκω = διδάσκω ἀκριβῶς· ὁ χρόνος ἐκδ. πάντα (edocere). πρβλ. καὶ

(1) Ἐνίοτε δ' ὅμως κατά τινα ψευδῆ ἀναλογίαν χρῶνται οἱ Ἕλληνες ἐν τῇ συνθέσει καὶ τῇ ἀπό, ἐν ᾧ ἡ τοῦ ῥ. φύσις μόνην τὴν ἐκ ἀπῄτει· π. χ. λέγεται ἐκνεοσσεύω, ἀλλὰ καὶ ἀπονεοσσεύω, ἐξαμβλόω, ἐξάμβλωμα, ἐκτιτρώσκω, ἔκτρωμα, φάρμακον ἐκβόλιον = ἐκτρωτικόν, ἀλλ' ἐλέχθη καὶ ἀπαμβλίσκω ὡς καὶ νῦν ἀποβάλλει (ἡ γυνή), ἀποβολή.

ἀπομανθάνω = τὰ μεμαθημένα ἀποβάλλω·
ἐκμανθάνω = μανθάνω τι ἐντελῶς·

ἀπαγορεύω = οὐκέτι δύναμαι ἀγορεύειν, ἀποκάμνω(1)· πρβλ. ἀπόφημι, ἀπεῖπον, ἀποφράς, (ἡμέρα = μὴ οἵα τε οὖσα φράζεσθαι, δυσφραδής, nefastus.) ἀπαυδῶ, ἀπολαλῶ·

ἐξαγορεύω = λέγω τι δημοσίᾳ, φανερά· ἐξαγ. τὰ ἀπόρρητα· πρβλ. ἔκφημι, ἐξεῖπον, ἐξαυδῶ, ἐκφράζω, ἐκλαλῶ = κοινολογῶ, δημοσιεύω·—ἃ μὴ χρή ποτε ἐκλαλέεσθαι ἔξω, σιγήσομαι, ἄρρητα ἡγούμενος(2).

ἀπερυθριῶ = τὸ ἐρύθημα ἢ τὴν αἰδῶ ἀποβάλλω, ἀπαναισχυντῶ·—ἀπερυθριᾷ πᾶς, ἐρυθριᾷ δὲ οὐδεὶς ἔτι· ἀπηρυθριακότως = ἀναισχύντως·

ἐξερυθριῶ = σφόδρα ἐρυθριῶ.

ἀπεύχομαι = εὔχομαι μὴ (γενέσθαι τι),

ἐξεύχομαι = θερμῶς εὔχομαι γενέσθαι τι.

ἀποβιῶ = παύομαι βιῶν

ἐκβιῶ(3) = βιῶν συμπληρῶ τι· ἑξηκοστὸν ἔτος πανελεύθερον ἐξεβίου,

ἀποβροντῶ = παύομαι βροντῶν

ἐκβροντῶ = σφόδρα βροντῶν ἐκπλήττω τινά· ἐξεβροντήθη σθένος. Αἰσχύλ. ἐκβρόντητος = ἐμβρόντητος(4).

ἀπόθερμος = ἄθερμος

ἔκθερμος = λίαν θερμός, ὑπέρθερμος·

ἀποθύμιος = ὁ ἀπὸ θυμοῦ γενόμενος, δυσάρεστος, μισητός, ἀντίθ. καταθύμιος = ὁ κατὰ θυμὸν γενόμενος, εὐάρεστος.

ἀπόθυμος = ἄθυμος, ἄφροντις, ἀδιάφορος

ἔκθυμος = πρόθυμος, πρόφρων.

ἀπολυμαίνομαι = ἀποβάλλω τὰ λύματα, καθαίρομαι.

ἐκλυμαίνομαι = σφόδρα, τέλεον λυμαίνομαί τινα·

(1) Πρὸς τῇ σημασίᾳ τοῦ—οὐκ ἐπιτρέπω τινί τι.

(2) Ἱπποκρ. ὅρκος.

(3) Herwerden. Ἀλλ' ἔκβιος = τοῦ βίου ἐστερημένος· ἔκβιον ποιῶ = ἀποκτείνω.

(4) Πρβλ. ἐμβροντῶμαι, ἐμβροντησία = ὑπὸ τῆς βροντῆς πληγεὶς ἔκθαμβος γίνομαι, τὸν νοῦν ἐξαιροῦμαι.

ἀπομεθύσκομαι = παύομαι μεθύων·
ἐκμεθύσκω (1) = τέλεον μεθύσκω τινά.

ἀπόμουσος = ἄμουσος, ἀπαίδευτος, ἄγροικος·
ἐκμουσῶ = τέλεον μουσῶ τινα·

ἀπόμματος = ἀόμματος,
ἐξόμματος = ἐξόφθαλμος, οὗ ἐξέχουσιν οἱ ὀφθαλμοὶ (ὀφθ. προπετεῖς), ἀντιθ. κοιλόφθαλμος.
ἐξομματόω = ἐξανοίγω τοὺς ὀφθαλμούς, ποιῶ τινα ἀναβλέψαι, ἀνακτήσασθαι τὴν ὄψιν.

ἀποπείθω = πείθω τινὰ (μὴ ποιῆσαί τι), κωλύω·
ἐκπείθω = πείθω τέλεον, καταπείθω (ποιεῖν τι).

ἀποπετάννυμι = ἀφαιρῶ τὸ πεπταμένον (πρβλ. ἀποκαλύπτω, ἀπογομφῶ, ἀποστεγάζω κλπ.) ἀπο πετάσαντες τὸν τρίβωνα, ἔκπνουν αὐτὸν καταλαμβάνομεν (2)·
ἐκπετάννυμι = ἐπιτεταμένον τοῦ πετάννυμι· ἐκπεπταμένως = δαψιλῶς, ἀφθόνως.

ἀποστρατεύομαι = παύομαι στρατεύων, ἀπολύομαι τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας.
ἐκστρατεύω = ἐξέρχομαι στρατεύων, ὑπάγω εἰς στρατείαν·

ἀποτεκνοῦμαι = ἀποστεροῦμαι τῶν τέκνων, ἀποκτῶμαι τὰ τέκνα·
ἐκτεκνῶ καὶ ἐκτεκνοῦμαι παῖδας = ἐκγεννῶ, κτῶμαι τέκνα· Εὐριπ.

ἀποφράττω = φράττων ἀποκλείω·
ἐκφράττω = τὸν φραγμὸν ἀφαιρῶ, περιαιρῶ· πρβλ. ἔκφραξις, ἐκφρακτικός, ἐκφρ. φάρμακα = καθαρτικά·

ἀφελληνίζω = παύομαι ἑλληνίζων, τὸ ἑλληνίζειν ἀποβάλλω·
ἐξελληνίζω = ποιῶ τινα ἑλληνίζειν, ποιῶ τι ἑλληνικόν

ἀφοπλίζω = τὰ ὅπλα ἀφαιρῶ,
ἐξοπλίζω = τέλεον ὁπλίζω.

Κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ εἰρημένα καὶ νῦν ἡ γλῶσσα διὰ τὴν χρῆσιν ἐσχημάτισε τὸ ρ. ἀφυπηρετῶ = παύομαι ὑπηρετῶν (ἡ λ. πολλὴ

(1) Ἐξοινόομαι - οῦμαι = ἔξοινος, οἰνοβαρής, οἰνόφλυξ γίνομαι.
(2) Διογ. Λαερτ. 6, 7.

ἐν τῇ στρατιωτικῇ ὑπηρεσίᾳ κατὰ τὸ ἀποστρατεύομαι), ὅπερ ἀντίκειται πρὸς τὸ καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐν χρήσει ὂν ἐξυπηρετῶ= τέλεον, ἀκριβῶς καὶ πιστῶς ὑπηρετῶ.

ἡ ἐκ καὶ ἡ ἀπὸ διάφοροι.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλως πως τὰ ἐκ τῶν δύο τούτων προθέσεων σύνθετα διαφέρουσιν ἀλλήλων, ὡς ἐν τοῖσδε·

ἀπαγκυλόω-ῶ = ἀγκύλον τι ποιῶ,
ἐξαγκυλόω-ῶ = ἐκ τῆς ἀγκύλης ἐξαρτῶ.

ἀπᾴδω = παραφωνῶ, ἀντίθ. συνᾴδω, προσᾴδω· πρβλ. ἀπῳδός= παράφωνος, παράχορδος· ἀντίθ. συνῳδός, προσῳδός.

ἐξᾴδω = ἐξιὼν ᾄδω, ᾄδω τὸ τελευταῖον ᾆσμα· π. χ. ἐξᾴσας τὸ κύκνειον(1)· οἱ κύκνοι θρηνοῦντες τὸν θάνατον ὑπὸ λύπης ἐξᾴδειν(2).—ἐξᾆσαι δὲ καὶ τὸν βίον τελευτᾶν καὶ μηδὲ γενέσθαι κατὰ τοῦτο τῶν κύκνων ἀγεννέστερον(3)· πρβλ. καὶ ἐξόδιον ᾆσμα, μέλος.

ἀπηχῶ = ἀντηχῶ, παραφωνῶ·
ἐξηχῶ = ἐκπέμπω ἦχον, ἠχῶ τὸ τελευταῖον· ἐξηχεῖν τὸ κύκνειον. Πολύβ.

ἀπαιτῶ = αἰτῶ τι ὀπίσω, ὡς ἐμοὶ ἀνῆκον, τὸ ὀφειλόμενον·
ἐξαιτῶ = αἰτῶ τι ἔξω· π. χ. δοῦλον πρὸς βασανισμόν· ἐξῄτει με τοῦ πατρός, οὗ ἀποτέλεσμα τὸ ἐκδίδωμι· ἐξαιτοῦμαι = ἐκλιπαρῶ.

ἀπανθῶ = παύομαι ἀνθῶν, μαραίνομαι· ἀνανθεῖ καὶ ἀπηνθηκότι καὶ σώματι καὶ ψυχῇ ὁ ἔρως οὐ προσίζει·
ἀπανθίζω = τὸ ἄνθος ἀποδρέπω· ὁ Ἄρης τὰ λῷστα ἅπαντα ἀπανθίζει (4).
ἐξανθεῖ = ἐκφύει ἄνθος· ἐξανθεῖ ἡ τῆς ἥβης τρίχωσις· ἐξανθίζω=

(1) Πολύβ.
(2) Πλάτ. Φαίδ. 85Α.
(3) Πλούτ. Συμπ. 161C.
(4) Πρβλ. ἄωτον=τὸ οἱονεὶ ἀπάνθισμα, τὸ κάλλιστον· καὶ λωτίζομαι-λώτισμα.

ἄνθεσι κοσμῶ, χρωματίζω ποικίλοις χρώμασι· πρβλ. καὶ διανθίζω τι.

ἀπαίσιος= οὐχὶ αἴσιος, δυσοίωνος, δυσοιώνιστος.

ἐξαίσιος= ἔξω τῆς αἴσης, τοῦ συνήθους, ὑπερφυής, ὑπέρμετρος, ἀήθης· ἐξ. χειμών, ὄμβρος, σεισμός, μέγεθος.

ἀπαναγιγνώσκω = κακῶς, πλημμελῶς ἀναγινώσκω, παραναγινώσκω καὶ ἀπανάγνωσμα=παρανάγνωσμα.

ἐξαναγιγνώσκω = ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους ἀναγινώσκω·

ἀπαίρω = αἴρω τι ἀπό τινος· ἀπ. τὴν τράπεζαν, τὸν πόδα (ἀπ. τὸν στόλον), ἀποπλέω, ἀπ. χθονός· ἄπαρσις=ἀπόπλους.

ἐξαίρω — αἴρω τινὰ ὑψηλά, ἀνυψῶ· τὸ τεῖχος ἐξῄρετο· τὰ οἰδήματα ἐξαίρονται· ἔξαρσις=ὕψωσις, ἔξαρμα=οἴδημα· τὸ ἔξαρμα=τὸ τοῦ ἡλίου κατὰ τὰς μεσουρανήσεις ἐν ταῖς χειμεριναῖς τροπαῖς. Στράβ.— ἐξ. τοῦ λόγου = τὸ τοῦ ἐμμελοῦς λόγου ὕψος, ὁ ὄγκος.

ἀπανθρωποῦμαι = φεύγω τοὺς ἀνθρώπους, μισανθρωπῶ, ἀπανθρωπία = φυγανθρωπία, μισανθρωπία.

ἐξανθρωπίζω τι = ποιῶ ἄνθρωπον ἢ ἀνθρώπινον· ὁ Σωκρ. τὴν φιλοσοφίαν ἐξηνθρώπισεν = εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἤγαγεν· ἀλλ' ἐξάνθρωπος = ἀπάνθρωπος· ἐξανθ. μανία = ἡ ποιοῦσα τὸν ἄνθρ. ἔξω ἑαυτοῦ γενέσθαι.

ἀπαρέσκω τινί = οὐκ ἀρέσκω καὶ ἀπαρέσκομαί τινι = δυσαρεστοῦμαι· ἀπάρεστος = ὁ μὴ εὐαρεστῶν.

ἐξαρέσκομαί τινα = ποιῶ τινα ἀρέσκεσθαί μοι, κτῶμαι τὴν εὔνοιάν τινος· ἐξαρέσκομαί τινα δώροις· Δημοσθ.

ἀπαρθρόω-ῶ= δι' ἀρθρώσεως ἑνῶ τι μετά τινος· ἡ κάτω σιαγὼν ἀπήρθρωται ἀπὸ τῆς ἄνω γνάθου καὶ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς.

ἐξαρθρῶ = ἐξαιρῶ τὸ ἄρθρον, ἐκτοπίζω τὸ ὀστοῦν, λύω τὴν ἕνωσιν· ἐξαρθρέω (-ησις -ημα)· ἀμβτ.—ἔξαρθρος= ὁ ἐξάρθρωσιν λαβών, οὗ τὰ μέλη κακῶς ἐσχηματισμένα εἰσίν. ἔξαρθρος—οὗ ἐξέχουσι τὰ ἄρθρα· πρβλ. ἐξόφθαλμος, ἐξίσχιος·—διαρθρόω=δι' ἀρθρώσεως, δι' ἁρμῶν ἢ ἄρθρων χωρίζω ὅλον τι, πρβλ. διαρθροῦν τὴν φω-

νήν, τὴν γλῶσσαν· β'=σχηματίζω ὅλον τι ἁρμονικόν, συμπληρῶ, ἐν ἀντιθ. πρὸς τὸ ὑπογράφω, ὑποτυπῶ· διάρθρωσιν λαμβάνει τὸ βρέφος=σχηματισμὸν τῶν μελῶν· προσέτι διάρθρωσις=ἡ κινητῶν ἄρθρωσις, ἐν ἀντιθ. πρὸς τὴν συνάρθρωσιν=τὴν ἀκινήτων ἄρθρωσιν.

ἀπατμίζω ἀμετβτ. = ἐξατμίζομαι, εἰς ἀτμὸν μεταβάλλομαι·

ἐξατμίζω = εἰς ἀτμὸν μεταβάλλω· τὸ πῦρ ἐξατμίζει τὸ ὑγρόν. Ἀριστοτέλ.

ἀπερῶ = ἐρῶ, λαμβάνω τι ἀπό τινος· ἀπεράσαι τὸ πλεονάζον· ἀπεράσαι τὴν ὑγρασίαν·

ἐξερῶ = ἐκκενῶ, ἐξεμῶ· ἐξερᾶν τὰ τεῦτλα ἐκ τῆς χύτρας = ἐξαγγίζειν· ἐξ. τὸ ὕδωρ, τὸν ἀέρα.

ἀπεσθίω = ἐσθίω ἀπό τινος,

ἐξεσθίω = ἐσθίω τι τέλεον.

ἄπεστιν = οὐκ ἔστι παρών· ἀντιθ. πάρεστι·

ἔξεστιν = ἐξουσία ἐστίν, ἐπιτρέπεται.

ἀφέψω = ἕψων, βράζων καθαίρω τι· καὶ ἀφέψημα = τὸ ἐκ τοῦ βρασμοῦ ἢ μετὰ τὸν βρασμὸν ληφθέν.

ἐξέψω = ἕψω ἐντελῶς.

ἀπιδιάζω = ζῶ ὅλως ἴδιος, ὁλόμονος, ἀπιδιαστικὸς βίος = ἀναχωρητικός.

ἐξιδιάζομαί τι = ἐξιδιοῦμαί τι, ἰδιοποιοῦμαί τι· ἴδιόν τι ποιοῦμαι.

ἀπογίγνομαι = μακράν, πόρρω γίνομαι, ἀντίθ. προσγίγνομαι.— ἀπεγίγνετο μὲν οὐδέν, προσεγίγνετο δέ· Θουκ. οἱ ἀπογενόμενοι = οἱ ἀποιχόμενοι, ἀποθανόντες.

ἐκγίγνομαι = γίνομαι ἢ γεννῶμαι ἔκ τινος·

ἐκγίγνεται (ἀπροσ.) = ἔξεστι· ἐξεγένετο = ἐπετράπη.

ἀπόγονος = γόνος ἀπομεμακρυσμένος· πρβλ. πρόγονος.

ἔκγονος = ὁ γεννηθεὶς ἔκ τινος, γέννημα, τέκνον.

ἔγγονος = δὲ ὁ τοῦ υἱοῦ ἢ τῆς θυγατρὸς υἱός, υἱωνός.

(1) Πρβλ. τοὺς μὲν ἀπὸ θεῶν, τοὺς δὲ ἐξ αὐτῶν τῶν θεῶν γεγονότας. Ἰσοκρ. Παναθ. λ'. καὶ ἔκδ. Κοραῆ.

ἀποδέχομαι = δέχομαί τι ἀπό τινος ἢ παρά τινος, ἐγκρίνω· (σχετικὸν τοῦ ἀποδίδωμι).

ἐκδέχομαι = ἐκλαμβάνω, νομίζω· ἐκδεχ. τὸν λόγον· πρβλ. ὁ μὲν εἰπών, . . . ὁ δὲ ἐκδεξάμενος . . . = ὑπολαβών. Πρβλ. ἀπολαμβάνω = ἐκλαμβάνω.

ἀποδιαιτῶ (τινος) = ὡς διαιτητὴς ἀπολύω, ἀθῳῶ τινα· ἀντίθ. καταδιαιτῶ· — καὶ ἀποδιαιτῶμαι = ἀθῳοῦμαι ὑπὸ διαιτητοῦ.

ἐκδιαιτῶ τινα = ἐκ τῆς διαίτης τῆς τακτικῆς καὶ σώφρονος ἐξάγω τινά, διαφθείρω·

ἐκδιαιτῶμαι = ἐκ τῆς συνήθους καὶ τεταγμένης διαίτης ἐξέρχομαι, διαθρύπτομαι καὶ φθείρομαι· πρβλ. ἐκδιαίτησις, ἐκδεδιῃτημένως = θρυπτικῶς.

ἀποδικάζω (τινὸς) = δικάζων ἀθῳῶ τινα· ἀντίθ. καταδικάζω τινός.

ἐκδικάζω = δίδωμι εἰς τὴν δίκην πέρας.

ἀποδικέω - ῶ = ἀποδίδωμι δίκην, ἀπολογοῦμαι ἐν δικαστηρίῳ.

ἐκδικέω - ῶ — ἀπαιτῶ ποινὴν διὰ κακόν τι, λαμβάνω τὸ δίκαιόν μου· ἐκδίκησιν ποιοῦμαι, λαμβάνω = τιμωροῦμαί τινα· (ἐκδικητὴς - τέον - ἐκδικητικός).

ἀποδίδωμι = δίδωμί τι ὀπίσω, ἀποτίνω τι ὀφειλόμενον, τὸ χρέος, τὴν ὕβριν, τὸ δίκαιον, τὴν χάριν· ἀποδῶμεν τοῖς ἐπιγιγνομένοις τὴν πατρίδα, οἵαν παρελάβομεν παρὰ τῶν πατέρων·

ἐκδίδωμι = δίδωμί τι ἔξω· (ἐκδότω δᾷδα) σχετικὸν πρὸς τὸ ἐξαιτῶ· ἐκδιδ. λόγους (= εἰς δημοσίευσιν), ἐκδ. τοὺς πρόσφυγας, τοὺς ἱκέτας, τινὰ τοῖς ἐχθροῖς, ἐκδ. τὴν θυγατέρα, (ἐνν. εἰς γάμον), ἐκδ. δούλους (πρὸς βασανισμὸν ἐν τῷ δικαστηρίῳ)· ἐκδ. τὰ ἀνδράποδα (εἰς μίσθωσιν πρβλ. ἐκμισθῶ).

ἀποδύω (-ομαι) τὰ ὅπλα, τὸ ἱμάτιον (ἐνν. τι ἐπικείμενον). ἀπόδυθι θοἰμάτιον, τὸ γῆρας· ὁ ναυτίλος ἀποδύεται (ἐνν. τὸ ὄστρακον)· ἀποδύεσθαι εἴς τι, πρός τι· π. χ. εἰς πα-

(1) Πρβλ. ἀποψηφίζομαι - καταψηφίζομαί τινος, ἀποχειροτονῶ - καταχειροτονῶ τινος, ἀπογιγνώσκω - καταγιγνώσκω τινός.

λαίστραν, πρὸς ἀγῶνα· καὶ ὅλως = ἑτοιμάζομαι πρός τι· (πρβλ. καὶ ἀναζώννυμαι - ἀνεζωσμένος).

ἐκδύω (ομαι) τὸν χιτῶνα (ἐνν. τι ἐγκείμενον ἢ προσκείμενον), ἐκδύομαι - ἐκδῦναι τῆς θαλάσσης, τῶν κακῶν· ἀντιθ. εἰσδῦναι εἰς τὴν θ. (ἐνδύομαι).

ἀπόθετος = τεθειμένος κατὰ μέρος, πρὸς διατήρησιν, ἀποτεταμιευμένος· πρβλ. ἀποτίθημι, ἀπόκειται (ἡ δωρεά, ἡ χάρις).

ἔκθετος = ὁ τεθεὶς ἢ βληθεὶς ἔξω, ἐκριφθείς· ἔκθ. βρέφος, γόνος.

ἀποθύω = θύω θυσίαν τεταγμένην, ὑπεσχημένην καὶ ἣν οἱονεὶ ὀφείλω· (ἀποθύω τὴν εὐχήν).

ἐκθύω = θύω, καταστρέφω ἐντελῶς· ἐκθύομαί τινα = ἐξιλάσκομαί τινα, ἐξευμενίζω· ἐκθύω = ἐκφύω ἐξανθήματα· καὶ ἔκθυμα = ἐξάνθημα·

ἀποθνῄσκω = ὥσπερ καὶ τὸ ἁπλοῦν θνῄσκω·

ἐκθνῄσκω = (γέλωτι, δέει) = γελῶ, φοβοῦμαι τοσοῦτον, ὥστε δοκεῖν τεθνάναι καὶ ἀντίκειται τῷ «τῷ ὄντι τεθνάναι (δηλ. τῷ ἀποθνῄσκειν)· πρβλ. ἐκθνῄσκειν τὰ πρῶτα, εἶτα ἀποθνῄσκειν».

ἀποκαίω (ἰατρ.) = καυτηριάζω· τὸ ψῦχος, ὁ ἄνεμος, ἡ πάχνη, ἀποκαίει τὰς ἀμπέλους, τὰς ῥῖνας.

ἐκκαίω = καίω, ὥστε νὰ ἐξέλθῃ φλόξ· (πρβλ. ἐκφλέγω· ἐξάπτω κυρ. ὁ ἥλιος ἐκκ. ἐκκαίω τὸ πῦρ, τὰ ξύλα, τὸν πόλεμον, τὰς ἐλπίδας, τὴν ὀργήν, τὸν θυμὸν (= καίων ποιῶ αὐτὸν ἐκραγῆναι, ἐκδηλωθῆναι)· ἔκκαυμα = προσάναμμα, ἔναυσμα, ξύλα ξηρά, φρύγανα δι' ὧν ἀνάπτομεν τὸ πῦρ (1).

ἀποκρίνω = χωρίζω ἢ χωρίζων ἀποβάλλω, ἀπορρίπτω· ἀντιθ. ἐγκρίνω, ἀποκριτέον — ἐγκριτέον· ἀποκρίνομαι, τὸ σχετικὸν τοῦ ἐρωτῶ·

(1) Ὥστε ἐκκαίω = ἀνακαίω, ἐξάπτω = ἀνάπτω, ἐκριπίζω — ἀναρριπίζω, ἐκφλέγω — ἀναφλέγω. Πρβλ. καὶ ἔκτυπον — ἀνάγλυφον.

ἐκκρίνω = ἐκλέγω· ἔκκριτος=ἐκλεκτός· ἔκκριτος καὶ ἔγκριτος· ἐκκρίνεται=ἐκχεῖται (ἐπὶ τῶν τοῦ ζωϊκοῦ ὀργανισμοῦ ὑγρῶν).

ἀποκοιμῶμαι=κοιμῶμαι ἐκτὸς ἢ μακρὰν τῆς οἰκίας ἢ κοιμῶμαι ὀλίγον· πρβλ. ἀποκαθεύδω, ἀποκοιτῶ=μακρὰν τῆς τάξεώς μου κοιμῶμαι ὡς καὶ ἀφημερεύω(1)·

ἐκκοιμῶμαι=ἐξεγείρομαι τοῦ ὕπνου· ἐκκοιτία=νυκτοφυλακή· ἐκκοιτῶ=ἐκτὸς τῆς κατοικίας διατελῶ ἐπὶ σκοπῷ τινι, νυκτοφυλακῶ, ἐκκαθεύδω ὡσαύτως· τὸ δὲ αἰθριοκοιτῶ=ἐν τῷ ὑπαίθρῳ κοιμῶμαι.

ἀπολύειν (ἀντίθ. τῷ συνδεῖν, συνάπτειν)· ἐπειδὴ προσβάλοιεν ἀλλήλοις, οὐ ῥᾳδίως ἀπελύοντο· Θουκυδ. ἀπολ. τὴν ψυχὴν τῆς τοῦ σώματος κοινωνίας· ἀπολύειν τὸν αἰχμάλωτον· ἀπολ. τινὰ τῆς αἰτίας, τῆς εὐθύνης· ἀπόλυτος= ἀπολελυμένος ἐλεύθερος· ἀπόλυτος (ἐν τῇ φιλοσοφ.)= ἄνευ ὅρων καὶ περιορισμῶν ἀντίθ. τῷ πρός τι·

ἐκλύω = παραλύω· ἔκλυσις=ἀδυναμία· ἔκλυσις καὶ μαλακία· ἔκλυτος=ἀχαλίνωτος, ἀκόλαστος, ἐκνενευρισμένος, παράλυτος· ἐκλελυμένως=χαλαρῶς, ἀμελῶς.

ἀπολείπω α′=λείπω τινὰ ὀπίσω, τοῖς μεταγενεστέροις,=κληροδοτῶ· ἀπολ. τὴν συμμαχίαν, τὸν ξένον (ἐνν. εἰς τὴν τύχην του), τὸν στρατὸν (λιποταξία)· β′ = λείπω τι ἀνεκτέλεστον· π. χ. ὅσα ἀπέλειπε κτείνειν, ἀπετέλεσε· γ′=χωρῶ πρὸς τὰ ὀπίσω· π. χ. τῆς θαλάσσης τὰ μὲν ἀπολειπούσης, τὰ δὲ ἐπιούσης· δ′ ἀντίθ. τῷ ὑπερβάλλειν· π. χ. μήτε ὑπερβάλλειν μήτε ἀπολείπειν· ἀπολείπομαί τινος = γίνομαι κατώτερος, ἥττων· ἀπόλειψις τῆς σελήνης, τοῦ ποταμοῦ (=ἐλάττωσις).

ἐκλείπω α′ ὡς τὸ ἀπολείπω=λείπω ἡμιτελὲς ἢ ἀνεκτέλεστον· εἴ τι ἐξέλιπον, σὸν ἔργον ἀναπληρῶσαι· ἐκλείπει ἡ δύναμις, ὁ πυρετὸς (=λήγει, παύεται), οἱ ἐκλελοιπότες=οἱ τεθνεῶτες, ἐκλιπεῖν (βίον).

(1) Ἐν τῇ συνηθείᾳ τὸ ἀποκοιμῶμαι=βυθίζομαι εἰς τὸν ὕπνον, εἰς ὕπνον βαθὺν καταφέρομαι, πίπτω· τὸ δὲ κοιμῶμαι ἔξω τῆς οἰκίας μου καὶ ξενοκοιμῶμαι ἡ συνήθεια λέγει.

ἀπολαμβάνω (τι ὀφειλόμενον)· διὸ ἀπολ. τὸν μισθόν, τὰ χρέη, τοὺς ὅρκους· ἀπολαμβάνω τινὰ=ἀποκλείω· οἱ ἄνεμοι ἀπολαβόντες αὐτούς·

ἐκλαμβάνω ἀντιθ. ἐκδίδωμι· τοὺς παῖδας βίᾳ· τὸ ἔργον (=ἐργολαβῶ, ἐργωνῶ)· πρβλ. καὶ συνεκλαμβάνειν, ἐκλήπτωρ=ἐργολαβος, εἰσπράκτωρ· ἀντιλαμβάνομαι, ἐννοῶ (ἐκλ. τοὺς νόμους οὕτω· διττῶς τοῦτο)· πρβλ. ἐκδέχομαι·

ἀπομηρύομαι=τῇ μηρίνθῳ ἀποσπῶ, ἀφέλκω τι· π. χ. ἰχθὺν ἀσπαίροντα βυθῶν ἀπομηρύσασθαι·

ἐκμηρύομαι=ἐξελίττομαι δίκην μηρίνθου, ἥτις ἦτο συνειλεγμένη, συνεπτυγμένη· πρβλ. ἐξελίττω, ἐκπτύσσω, ἐκπηνίζω, (ἀναπτύσσω, ἀνελίττω, ἀναπηνίζω).

ἀποικοδομῶ=οἰκοδομῶν ἀποκλείω τινά, οἰκοδομίαις χωρίζω, ἀποφράττω· (π. χ. τὰς ὁδούς, τὰς θύρας)·

ἐξοικοδομῶ=τελείως οἰκοδομῶ, τελειῶ, περαίνω τὴν οἰκοδομίαν (π.χ. τὸ ἱερόν)· πρὸς δὲ καὶ ῥίπτω τὸ οἰκοδόμημα ἀντιθ. τῷ ἀνοικοδομῶ·

ἀποικίζω=οἰκίζω τινὰ πόρρω, χωρίς· πρβλ. χρείας δ' ἀνάγκη οὐκ ἀπῴκισται πολύ· ἀποικία ἀντιθ. μητρόπολις.

ἐξοικίζω=ἐκβάλλω τινὰ τῆς οἰκίας, ἐκδιώκω· ἀντιθ. κατοικίζω· ἐξοικῶ=ἐγκαταλείπω τὸν οἶκον· καὶ ἔξοικος=ἄοικος, ἀνέστιος· πρὸς δὲ ἐξοικῶ=τέλεον οἰκῶ π. χ. τὸ Πελασγικὸν ἐξῳκήθη.

ἀποχὴ=ἀπόστασις, τὸ μακρὰν εἶναι· πρβλ. ἀπέχω=πόρρω εἰμί πολλοῦ δέω· ἀντίθ. προσοχή· β' ἀποχὴ τροφῆς=ἐγκράτεια· πρβλ. ἀπέχομαι τροφῆς· γ' ἀποχὴ=ἐξόφλησις (ἀπέχω τι=ἀπείληφα)·

ἐξοχὴ=τὸ ἐξέχειν, ὑπερέχειν, ἄκρα ἐξέχουσα, προέχουσα, ἀκροχορδών, ἀντιθ. εἰσοχή, κοῖλον.

ἀποπνέω (ἀντίθ. προσπνέω) ὀσμήν· τοῦ χρωτὸς ἥδιστα ἀποπνεῖ· αὔρα ἀπέπνει ἐκ τῆς γῆς, ἀποπνεῖται ἡ ἀτμίς·

ἐκπνέω· ἀντιθ. εἰσπνέω, ἀμφότερα δὲ ἀποτελοῦσι τὸ ἀναπνέω π. χ. ὥσπερ τῶν ἀναπνεόντων ἀεὶ ἐκπνεῖ καὶ εἰσπνεῖ ῥέον τὸ πνεῦμα· ἐκπν· τὸν βίον, τὴν ψυχήν·

ἀποπλήττω = καθίστημί τινα ἀνάπηρον, ποιῶ τινα ἀπολέσαι τὰς αἰσθήσεις(1)·

ἐκπλήττω = πλήττων τινὰ ἐκβάλλω ἑαυτοῦ (2)·

ἀποπατῶ (καὶ ἐναποπατέω) = παραμερίζω ἐκ τῆς ὁδοῦ· β' μεταφορικῶς· πρβλ. ἀφοδεύω, ἀποχωρῶ, ἀποχωρητήριον, ἀπόπατος, ἀφεδρών, ἀφοδευτήριον—ἀφόδευμα·

ἐκπατῶ = ἐξέρχομαι τῆς ὁδοῦ, ἀποσύρομαι τοῦ κοινωνικοῦ βίου, διάγω βίον μονήρη· (πρβλ. ἀναχωρῶ, ἀναχωρητής)· ἐκπάτιος = ἔξω τοῦ συνήθους, ὑπερβολικός.

ἀποπίνω = πίνω ἀπό τινος, μέρος ὅλου τινός· εἰ δὲ καὶ ἀποπίοις, τὸ καταλειπόμενον γίνεται θερμότερον τῷ ἄσθματι· Φιλόστρ.

ἐκπίνω = πίνω ὅλον· πλῆρες ἐκπίνειν κέρας· ὅλην μύσας ἔκπινε·

ἀποπέμπω = πέμπω τινὰ ὀπίσω· ἀποπ. τὴν γυναῖκα (ἐνν. εἰς τὴν τοῦ πατρὸς οἰκίαν· ἡ δὲ γυνὴ ἀπολείπει τὸν ἄνδρα)· β' = μακρὰν πέμπω· καὶ γ' = κακῶς· ἀποπεμπτοι = ἀπόβλητοι

ἐκπέμπω — ἔξω πέμπω (ἐκπ. στρατόν, πρέσβεις).

ἀποποιοῦμαι = ποιῶ τι μακρὰν ἐμαυτοῦ, ἀπορρίπτω, ἀπαρνοῦμαι· ἀντιθ προσποιοῦμαι·

ἐκποιῶ = ἀπαλλοτριῶ, πωλῶ, πρὸς δὲ ἐκποιῶ (τὸν παῖδα) = ἔξω τοῦ οἴκου δίδωμι, ἀντιθ. εἰσποιῶ (= υἱοθετῶ) πρβλ. ἐκποίησις—εἰσποίησις, ἐκποίητος—εἰσποίητος·

ἀπορχοῦμαι = τῇ κακῇ ὀρχήσει ἀποβάλλω, ἀπόλλυμί τι,

ἐξορχοῦμαι = ὀρχούμενος ἐξέρχομαι· ἐξορχ. τὰ ἀπόρρητα = ἐκδηλῶ· ἐξορχ. τὴν ἀλήθειαν = ἐῶ χαίρειν·

ἀπορριπίζω = ῥιπίζων ἀποβάλλω, ἀπομακρύνω·—ὁ ἄνεμος ἀπορρ. τὴν ἐκ τῆς γῆς ἀναθυμίασιν·

ἐκριπίζω = ῥιπίζων ἐξάπτω, ἐξεγείρω· (πρβλ. ἐκφλέγω)·

ἀποστρατοπεδεύομαι = μακρὰν στρατοπεδεύω·

ἐκστρατοπεδεύομαι = ἔξωθέν τινος στρατοπεδεύω·

(1) Ἀπόπληκτος -κός (τὸν νοῦν) ἀπόπλ. καὶ ἄφρων, ἀπόπλ. καὶ μαινόμενος. ἀποπληξία = ὅλου τοῦ σκήνεος καὶ τῆς αἰσθήσιος καὶ κινήσιός ἐστι παράλυσιος ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν παραπληξίαν, ἥτις μέρους ἐστὶ παράλυσις.

(2) Ἔκπληκτος, ἔκπληξις = ἔκστασις· ἐκπλήττω τὸν λογισμόν, τὴν διάνοιαν· ἐκπλήττω τινὰ τῶν φρενῶν·

ἀποστρέφω = στρέφω τινὰ ὀπίσω: ἀπαντήσας κήρυκι ἀποστρέφει αὐτόν. Θουκ. ἀποστρέφω τὰς χεῖρας, τὸν αὐχένα, τρίχες ἀπεστραμμέναι·

ἐκστρέφω = τὰ ἐντὸς στρέφω ἔξω· (ἐκστρ. τὰ βλέφαρα, τὸ ἱμάτιον)·

ἀποτρέπω (ἀντιθ. τῷ προτρέπω, ἐπιτρέπω)· τρέπω τι μακράν· πρβλ. ἀποτρόπαιος·

ἐκτρέπω τινὰ τῆς πορείας· ἐκτρ. τοῦ ποταμοῦ τὸ ῥεῖθρον· πρβλ. ἔκτροπος, ἐκτροπίας οἶνος·

ἀποτάσσω = τάσσω τινὰ χωρίς· ἀπότακτος (σιτία), ἀπόταξις, ἀποτάσσομαί τινι· ἀντιθ. συντάσσομαί τινι·

ἐκτάσσω (τὸν στρατὸν) = ἐξελίττω, ἀναπτύσσω, παρατάσσω· ἔκταξις (= ἀνάπτυξις, παράταξις) ἀντιθ. σύμπτυξις·

ἀποτέμνω = τέμνω τι ἐξέχον, ἔξω κείμενον· π. χ. ἀποτέμνω τὴν κεφαλήν, τὴν χεῖρα, τὰ ἄκρα, τὰ κόρυμβα τῆς νεώς, τὸ βαλλάντιον· πρβλ. καὶ ἀποκόπτω·

ἐκτέμνω = τέμνω τι ἐντὸς ὄν, ἐγκείμενον· π. χ. ἐκτ. τὴν γλῶτταν, τὸν λάρυγγα, τὰ νεῦρα, τὰς τῆς ψυχῆς ἐλπίδας, τοὺς ὄρχεις, τοὺς παῖδας (= τοὺς τῶν παίδων ὄρχεις)· καὶ οἱ ἐκτετμημένοι (παῖδες), ἐκτομίας, ἐκτομὴ (πρβλ. θλιβίας, σπάδων)· πρβλ. ἐκκόπτω τὸν ὀφθαλμόν, τὰ δένδρα (= ἐκριζῶ), τοὺς γομφίους, ὁ Φίλιππος ἐκκεκομμένος τὸν ὀφθαλμόν· πρβλ. ἐκκολάπτω, ἐκχαράττω = τὸ κεχαραγμένον ἐξαιρῶ· ἀντιθ. ἐγχαράττω, ἐγκολάπτω·

ἀποτειχίζω = τειχίζων ἀποκλείω τινά, χωρίζω πρβλ. ἀποικοδομῶ.

ἐκτειχίζω = τειχίζω ἐντελῶς, περαίνω τὸ τειχιζόμενον· τὸ τεῖχος ἐκτετείχισται· Ἀριστοφ.

ἀποτρέφομαι = πόρρω τινὸς τρέφομαι· πρβλ. ἀπότροφος·

ἐκτρέφω = τέλεον τρέφω·

ἀπότυπον = ἐκμαγεῖον, ἀπόμαγμα, πανομοιότυπον·

ἔκτυπον = ἐξειργασμένον οὕτως, ὥστε νὰ ἐξέχῃ πολὺ ὡς ἀνάγλυφον· ἀντιθ. πρόστυπον, ὅπερ ὀλίγον ἐξέχει· Πρβλ. ἔκτυπος εἰκών· τετορνευμένα ζῷα πρόστυπα·

ἀποτυπῶ = ἐντυπῶ, τὸν τύπον λαμβάνω ἢ δίδωμι· πρβλ. ἀπομάσσω· (ἀποτυποῦσθαι ἐν τῇ μνήμῃ ὥσπερ δακτυλίων σημεῖα ἐνσημαινομένους· Πλάτ. Θεαιτ. 191Δ.

ἐκτυπῶ = ποιῶ τι ἔκτυπον, τελείως ἐξεργάζομαι· ἐκτύπως = σαφῶς, ἀντιθ. συγκεχυμένως· ἐκτύπωμα, ἐκτύπωσις, ἐκτύπωτος· πρβλ. ἐξαμυγδαλόω = ἐκτυπῶ τι δίκην ἀμυγδάλων, ἀμυγδαλοειδῆ κοσμήματα ἐγκολάπτω.

ἀποφοιτῶ = παύομαι φοιτῶν ἢ φοιτῶ ἀπό τινος· πρότερόν με προδίδασκε, ἵνα μὴ ἀποφοιτήσω παρὰ σοῦ. Πλάτ.

ἐκφοιτῶ = ἐξέρχομαι θαμά· ἐκφοιτῶντες λόγοι = διαδιδόμενοι.

ἀποφορτίζομαι = ἀπαλλάττομαι τοῦ φόρτου, τοῦ γόμου πρβλ. ἀπογομῶ,

ἐκφορτίζομαι = ὡς φόρτος ἐξάγομαι ἐκ τῆς νεὼς εἰς πώλησιν· ἐξημπόλημαι, κἀκπεφόρτισμαι πάλαι· πρβλ. ἐκτίθημι τὸν φόρτον, τὸ ἐμπόρευμα·

ἀποφέρω = φέρω τι ἀπό τινος, μακράν, ὀπίσω· (πάλιν ἀποίσετε). β′ = ἀποτίνω, ἀποδίδωμι τὴν ὀφειλήν· ἀποφ. λόγον τῶν ἀναλωμάτων = ἀπολογίζομαι· ἀποφορὰς τελεῖν, πράττειν, κομίζεσθαι·

ἐκφέρω = φέρω ἔξω (τὸν νεκρὸν) πρβλ. ἐκφορὰ (τοῦ νεκροῦ)· ἐκφ. λόγον, χρησμόν· λόγοι ἔκφοροι· πρβλ. ἅπτε, παῖ, λύχνον, κἄκφερε τὸ γραμματεῖον·

ἀφικνοῦμαι (εἰς) εἰς πᾶν κακόν, εἰς ἔριν, εἰς λόγους, (πρβλ. καὶ ἀφήκω)·

ἐξικνοῦμαι = εἰς ἥβην· ὁ ὀφθαλμὸς ἐξικνεῖται, τὸ τόξευμα· ἐξικν. τῇ ἀκοῇ· ἂν τὰ ἡμέτερα ἐξικνῆται = ἐξαρκῇ· πρβλ. ἐξήκω = ἥκω εἰς τὸ τέλος·

ἀφίημι = ἐῶ τινα ἀπιέναι, ἀπελθεῖν· ἀφίημι βέλη, λίθους, δάκρυα, ἀράς· β′ ἐῶ τινα ἐλεύθερον, ἐπιτρέπω·

ἐξίημι = ἐῶ τινα ἐξελθεῖν, ἐξιέναι· ἐξ. ἱστίον, κάλων· ὁ ποταμὸς (τὸ ὕδωρ)·

ἀφίστημι = ἵστημί τινα ἀπό τινος, ἀπομακρύνω· πρβλ. ἀπόστασις·

ἐξίστημι = ἐκπλήττω· ἐξ. τινὰ τῶν φρενῶν, τοῦ λογισμοῦ· πρβλ. ἔκστασις·

ἀφορίζω = ὅροις χωρίζω τινα·
ἐξορίζω = ἐκβάλλω τινα τῶν ὁρίων·
ἀποχωρῶ = χωρῶ ἀπό τινος, ἀπομακρύνομαι·
ἐκχωρῶ = ὑποχωρῶ· ἐκχωρῶ τινί τι = παραχωρῶ (πρβλ. ἐκποιῶ)·
ἀποχρηματίζω = παύομαι χρηματίζων, περαίνω τὴν συζήτησιν·
ἐκχρηματίζομαι = ἐκπράττομαι ἀργύριον· συλλέγω ἀκριβῶς μέχρι ὀβολοῦ. Θουκ.
ἀποχώννυμι = χώματι ἢ χωματώσει ἀποκλείω· πρβλ. ἀποτειχίζω·
ἐκχώννυμι(1) = ἐξαίρω χῶμα, ἐφ' ὑψηλοῦ τίθημί τι· πρβλ. τῆς πόλεως ἐκκεχωσμένης ὑψοῦ (= ἐφ' ὑψηλοῦ κατασκευασθείσης δι' ἐκχωματώσεως). Ἡρόδ.

Ι'.

Λεξικογραφικὸν ἄρθρον

περὶ τῶν μετὰ τῆς προθέσεως ἐκ συνθέτων.

Καὶ περὶ τῶν ἐκ τῆς προθέσεως ἐκ συνθέτων ἀρθρίδιόν τι ἴδιον ἔχει τὸ ὑπὸ τῶν Ἄγγλων μὲν Λιδδέλου καὶ Σκώττου συνταχθὲν Ἑλληνικὸν Λεξικόν, ὑπὸ δὲ τοῦ Κωνσταντινίδου ἐξελληνισθέν· ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο λίαν ἰσχνόν ἐστι, ἐκ τῆς παρούσης πραγματείας συμπληρωτέον αὐτὸ ὧδε·

ἡ ἐκ ἐν συνθέσει σημαίνει·

α' ἀρχὴν τῆς κινήσεως π. χ. ἐκνέφελος·

β' τὸ τέλος, εἰς ὃ αὕτη καταλήγει· π. χ. ἐξακανθοῦμαι = εἰς ἀκάνθας μεταβάλλομαι, ἀκανθώδης γίνομαι.

γ' σημαίνει τὸ ἐκτὸς γενέσθαι, ἀπουσίαν καὶ ἔλλειψιν· π. χ. ἔξαρθρος, ἐξίσχιος, ἐκπρόθεσμος, ἔκνομος = ἄνομος·

δ' ἡ μὲν ἐκ σημαίνει τὸ ἐξαιρεῖν (ἔξω ἄγειν), τὸ δὲ β' συνθετικὸν δηλοῖ τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐξαιρέσεως· π. χ. ἐξακανθίζω (= ἐξαιρῶ τὰς ἀκάνθας), ἐκκοκκίζω·

ε' ἡ μὲν ἐκ δηλοῖ καὶ πάλιν τὸ ἐξαιρεῖν, τὸ δὲ β' συνθετικὸν ἐμφαίνει τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἡ ἐξαίρεσις γίνεται· π. χ. ἐκσυρίττω, ἐκσφαιρίζω, ἐκμοχλεύω.

(1) Νῦν ἐκχώννυμι = ξεχώνω = τὸ κεχωσμένον ἐξάγω, πρβλ. καὶ ἐκθάπτω κατὰ τὸ ἐκχαράττω, ἐκκολάπτω.

ς′ ἡ μὲν ἐκ σημαίνει τὸ ποιεῖν (ἐν τοῖς εἰς -ίζω ῥ.) καὶ διὰ τὴν σημασίαν ταύτην τὸ ἀμετάβατον ἁπλοῦν ῥ. μεταβατικὸν καθιστᾷ· π. χ. ἐξαγροικίζω, ἐξαττικίζω τινα, ἐξαμφοτερίζω τι.

ζ′ ἡ ἐκ ἔχει ἔννοιαν ἐπιτατικήν· π. χ. ἔκλαμπρος, ἔξοπτος, ἔξωχρος.

η′ ἡ ἐκ συνωνυμεῖ τῇ ἀπό· π. χ. ἐξισῶ=ἀπισῶ, ἐξομοιῶ=ἀφομοιῶ, ἐξαποτίνω=ἀπεκτίνω, ἐξαποβαίνω=ἀπεκβαίνω· καὶ

θ′ ἡ ἐκ πρὸς τὴν ἀπὸ διαφόρως ἢ καὶ ἐναντίως ἔχει· π. χ. ἔκγονος-ἀπόγονος, ἐξαιτῶ-ἀπαιτῶ, ἐκφράττω-ἀποφράττω, ἐκμανθάνω-ἀπομανθάνω, ἐξεθίζω-ἀπεθίζω.

ΙΑ′.

ἐξανα- ’ξανα-

Ἡ ἐκ προστιθεμένη καὶ εἰς λέξεις συνθέτους ἐκ τῆς ἀνὰ προθέσεως ἐπιτείνει τὴν σημασίαν αὐτῆς, εἴτε ἡ ἀνὰ τοπικὴν ἔννοιαν εἴτε χρονικὴν ἔχει, δῆλα δὴ ἐπανάληψιν δηλοῦσα (=αὖθις, πάλιν). Τῆς συμπλοκῆς δὲ ταύτης ἥ τε ἀρχαία γλῶσσα πολλὰ σύνθετα ἔχει καὶ ἡ νέα διετήρησεν αὐτά, πλὴν αὕτη ἀποφθείρασα τὸ ἐν ἀρχῇ ε παρήγαγε τὸ ’ξανα (1). Τοιαῦτα σύνθετα ἐκ τῆς ἀρχαίας ἔστωσαν τάδε·

ἐξαναβαπτίζω, ἐξαναβρύω, ἐξανάγω, ἐξαναγεννῶμαι, ἐξαναγιγνώσκω, ἐξαναδείκνυμι, ἐξαναδίδωμι, ἐξαναζῶ, ἐξαναζέω, ἐξανακαλύπτω, ἐξανακτίζω (2), ἐξανακύπτω, ἐξανακράζω, ἐξαναλλάσσω, ἐξαναλύω, ἐξανανοίγω, ἐξαναξηραίνομαι, ἐξαναπείθω, ἐξαναπτύω, ἐξαναρπάζω, ἐξανάστροφα, ἐξανάτριχα (3).

(1) Καὶ ἀλλαχοῦ ἡ συνήθεια ἀπέβαλε τὸ ἐν ἀρχῇ λέξεων ε· πρβλ. ’λεθρίνι (= ῥυθρίνι - ἐρυθρῖνος, ἐρυθῖνος), ’νοίχι, ’νοιχιάζω, ’ννοιάζομαι, ’ξώφυλλον, ’ξώκαρδα, ’ξάγι (=ἐξάγιον), ’πάνω. ’ρέψιμον, ’ρεύομαι (=ἐρεύγομαι, ἐρυγή), ’ρημάζω, ’φθηνὸς (=εὐθηνός), ’ψάνη, ’ψάνιος (=ἐψάνη - ἐψανός). Ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα φωνήεντα ἀπέφθειρε· πρβλ. ’ξινάρι (=ἀξίνη), ’ξόβεργον (=ἰξόβεργον), ’μμάτι, ’ξινὸς (=ὀμμάτι, ὀξίνης), ’γειὰ (=ὑγίεια), ’σὰν (=ὡσάν).

(2 ἡ συνήθεια· ’ξαναβαπτίζω, ’ξαναδίδω, ’ξαναχτίζω κλπ.

(3) ὑπὸ τῶν νέων Ἑλλήνων ἐπλάσθησαν καὶ ἐξαναχυριεύω, ἐξαναμορφῶ, ἐξαναπλάττω, ἐξανάλυσις, ἐξαναϋπόσχεσις. ὅρα Κουμαν. ν. λ. Συναγωγήν.

Ἐνιαχοῦ δὲ ἡ συνήθεια μεταχειρίζεται τὴν συμπλοκὴν ταύτην τῶν δύω, προθέσεων ἔνθα ἡ ἀρχαία ἔχει μόνην τὴν ἀνά· π. χ. 'ξαναμασῶ (ἀναμασῶμαι), 'ξαναμετρῶ (ἀναμετρῶ), 'ξαναμοιράζω (ἀναμοιράζω, ἀναδαίω ἀναδασμός), 'ξαναφυτεύω (ἀναφυτεύω), 'ξαναχύνω (ἀναχωνεύω), 'ξαναμωραίνομαι (ἀνανηπιεύομαι, παλίμπαις γίνομαι). 'ξανανοικιάζω (ἀναμισθῶ), 'ξαναπωλῶ (ἀναπιπράσκω), 'ξαναπώλησις (ἀνάπρασις).

Ἄλλοτε δὲ πάλιν τὸ 'ξανα τοῦτο τῆς συνηθείας ἀναπληροῖ τὴν διὰ τῆς ὑπὸ ἢ τοῦ πάλιν σύνθεσιν τῆς ἀρχαίας· π. χ. 'ξανακύλισμα (τοῦ ἀσθενοῦς, τῆς νόσου) = ὑποτροπὴ, ὑποτροπιασμός, ὑποστροφὴ τῆς νόσου. ὑποτροπιάζει ἡ νόσος, ὑποτροπική, παλιγκοτεῖ· παλίγκοτα καὶ ὑποστροφώδη νοσήματα, οἷς ἀντίκεινται τὰ ἀνυπόστροφα· 'ξαναπωλημένος=παλίμπρατος, 'ξαναπλυμένος=παλίμπλυτος, 'ξαναγεννημένος = παλιγγενής· πρβλ. καὶ παλίμπηγα ὑποδήματα καὶ παμιμπήξει κεκαττυμένα.

Ἀλλαχοῦ δὲ αὖ τὸ τῆς συνηθείας 'ξανα τίθεται ἀντὶ ἄλλης τῶν ἀρχαίων συνθέσεως συνωνυμούσης πρὸς τὸ πάλιν· π. χ. 'ξαναπανδρευμένος=δευτερόγαμος, 'ξαναπανδρεύομαι=δευτερογαμῶ, 'ξαναλέγω = δευτερολογῶ, 'ξαναγυρισμένον φόρεμα = δευτερουργὴς ἐσθής (1).

Τέλος ἐν ἄλλοις τὸ 'ξανα ἀνεπλήρωσε τὴν τῶν ἀρχαίων σύνθεσιν ἐπανα· π. χ. 'ξαναλέγω=ἐπαναλέγω, 'ξαναέρχομαι=ἐπανέρχομαι, 'ξανασπέρνω = ἐπανασπείρω, 'ξαναερωτῶ = ἐπανερωτῶ, ἀναπυνθάνομαι, 'ξαναφέρω=ἐπαναφέρω, ἐπανάγω, 'ξανακαλῶ=ἐπανακαλῶ.

ΙΒ΄.

'ξε- ξε = ἐξ.

Οὐ μόνον ἐν τῇ συμπλοκῇ τῶν προθέσεων ἔξανα ἡ τῆς συνηθείας γλῶσσα ἀπέκοψε τὸ ἐν ἀρχῇ ε, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἁπλῇ προθέσει ἐξ, λέγουσα λ. χ. 'ξαφρίζω, 'ξυπόλυτος, 'ξυπολύομαι, ἀντὶ ἐξαφρίζω, ἐξυπόλυτος (=ἀνυπόδητος, ἀσάνδαλος), ἐξυπολύομαι.

(1) Πρβλ. παλίμβολος, ἐπίγναφος· δευτερουργὸς δὲ ὁ ἀνακαινίζων τὰς τοιαύτας ἐσθῆτας.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὰ ἐκ συμφώνου ἀρχόμενα σύνθετα ἐκ τῆς προθέσεως ἐκ ῥήματα ἐν τοῖς παρῳχημένοις χρόνοις διὰ τὴν αὔξησιν ἔχουσιν ἐξε- π. χ. ἐκχωρίζω - ἐξεχώριζον - ἐξεχώρισα, ἐκφράττω - ἐξέφραττον - ἐξέφραξα, ἡ συνήθεια παραπλανηθεῖσα ἐκ τῶν παρῳχημένων χρόνων τῶν τοιούτων ῥ. παρέπλασεν οὐ μόνον τὸν ἐνεστῶτα αὐτῶν ξεχωρίζω, ξεφράζω, ἀλλὰ καὶ ἐπίθετα ξεχωριστός, ξέφραγος (=ἔκφρακτος, ἄφρακτος).

Οὕτω δὲ ἐν τῇ τῆς συνηθείας γλώσσῃ ἐσχηματίσθη τὸ μόριον 'ξε-ξε, ὅπερ ἀπέβη οὐ μόνον πολύχρηστον, ἀλλὰ καὶ πολύσημον· διότι λαμβάνεται οὐ μόνον ἀντὶ τῆς προθέσεως ἐκ - ἐξ καὶ ἐπὶ πασῶν τῶν σημασιῶν αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἀντὶ ἄλλων πολλῶν προθέσεων συνωνυμουσῶν πρὸς ἐκείνην· καὶ πρῶτον τὸ ξε ἀντὶ τῆς προθέσεως ἐξ-ἐκ αμβανόμενον σημαίνει·

α' τὸ ἔξω, ὡς καὶ ἡ ἐξ· π. χ. ξεβλαστάνω (1) = ἐκβλαστάνω· πρβλ. ξεφυτρώνω=ἐκφύω· 'ξεστομίζω=ἐκ τοῦ στόματος ἐκβάλλω, ἐκφερομυθῶ· ξεσπαθώνω (2) = σύρω τὴν σπάθην ἐκ τοῦ κολεοῦ, ξεγυμνώνω· 'ξημερώνει (3) — 'ξημέρωσεν· 'ξώρας = ἔξω τῆς ὥρας, ὀψὲ τῆς ὥρας (ἀντιθ, ἐνωρίς)·

β' σημαίνει ἀφαίρεσιν καὶ ἀποβολὴν ἢ καταντᾷ τὸ σύνθετον εἰς σημασίαν ἐναντίαν πρὸς τὴν τοῦ ἁπλοῦ· τὸ δὲ ἁπλοῦν δυνατὸν νὰ ᾖ οὐδέτερον, μεταβατικὸν ἢ ἀμετάβατον, διὰ δὲ τῆς συνθέσεως γίνεται συνήθως μεταβατικόν· πρὸς δὲ δυνατὸν καὶ νὰ ἀχρηστῇ τὸ ἁπλοῦν, ὅτε τὸ σύνθετον γίνεται ἐκ παραθέσεως κατὰ ἀναλογίαν πρὸς ἄλλα· π.χ. 'ξαφρίζω (1), 'ξαραχνιάζω .

(1) Πρβλ. τὸ ἐκβλαστάνω, ἐκφύω πρβλ. καὶ τὸ ἐκκαυλεῖ (τὸ φυτόν) = καυλὸν ἐκφύει ἢ ἀνίησι (διακαυλίζει.).

(2) Ὅρα ὅτι ἡ συνήθεια κατὰ παράθεσιν ἔπλασε τὸ ῥ. ξεσπαθώνω, ἐν ᾧ ἡ ἀρχαία ἐν περιφράσει μόνον λέγει σπῶμαι τὸ ξίφος ἢ ἕλκω, ἢ καὶ ἐν συνθέσει ξιφουλκῶ (=τὸ ξίφος ἕλκω ἐκ τοῦ κολεοῦ)· προσθετέον δὲ ὅτι τὸ ἁπλοῦν σπαθώνω ἐν τῇ συνηθείᾳ ὅλως ἀχρηστεῖ, ἡ δὲ ἀρχαία ἔχει μὲν τὸ ῥ. σπαθίζω, ἀλλ' ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ παίω, πλήττω τινὰ τῇ σπάθῃ.

(3) Ὡσαύτως καὶ τὸ ξημερώνει ἡ συνήθεια ἔκ τινος περιφράσεως ἔπλασε -ἡμέρα ἐξῆλθε, ἐξέφηνεν, ἐγένετο, κατὰ τὴν ἀρχαίαν ὁμοίως περίφρασιν - ἡμέρα ἐκφαίνει, ὑποφαίνει, ὑποφώσκει, διαφώσκει.

(1) Τὸ ἁπλοῦν ἀμετάβατον (=ἔχω ἀφρόν), τὸ σύνθετον μεταβατικὸν (=ἀφαιρῶ τὸν ἀφρόν).

'ξεδοντιάζω=ἐξαιρῶ τοὺς ὀδόντας πρβλ. ξεμαλλιάζω (ἢ ξεμαλλίζω), ξενυχιάζω, ξεχεριάζω(1), ξεποδαριάζω (2), ξεγκοφιάζω, ξεπλατίζω=ἐξαιρῶ, ἀφαιρῶ τὴν πλάτην (=ὠμοπλάτην).

ξεθωριάζει (τὸ χρῶμα)=ξεβάφει=ἀπόλλυσι τὴν θωριὰν=θεωρίαν, τὴν βαφήν, τὸ ἄνθος=ἐξανθεῖ(3), ἐξίτηλον, ἔκπλυτον γίνεται.

ξεκαρφώνω, ξηλώνω (=ἐξηλῶ, τοὺς ἥλους ἐξαιρῶ, τὰς ῥαφὰς ἀναλύω)· πρβλ. ξεκρεμῶ, ξεκουράζω, ξεκλειδώνω(4), (ἐναντία τοῖς ἁπλοῖς κρεμῶ, κουράζω, κλειδώνω), ξεκληρίζω, ξεκουρδίζω (5)·

ξεννοιάζω (ἀντιθ. 'ννοιάζομαι), ξενοικιάζω, ξενδύνω (=ἐκδύω), ξενυστάζω (=τὸν ὕπνον ἀποσείομαι)·

ξεπετσώνω (=ἐκδερματίζω), ξεπιάνομαι, ξεπρήσκομαι, ξεπορτίζω(6), ξεπορτιάζω (7), ξεπονῶ, ξεπατώνω (ἐκ τοῦ πάτου πυθμένος ἀφανίζω τινά)·

ξεσκοτίζω (πρβλ. ξεζαλίζω), ξεσκονίζω(8), ξεσπιτώνω (=ἐξοικίζω), ξεσκουριάζω (=ἐξιόω-ῶ τι 9), ξεσφίγγω(10)·

(1) Τὰ ἁπλᾶ χεριάζω, ποδαριάζω, γκοφιάζω. πλατίζω, ἄχρηστά εἰσιν.

(2) Ἀεὶ μεταφορικῶς = ποιῶ τινα ἀποκαμεῖν τοὺς πόδας ἐκ τοῦ δρόμου ἢ τῆς κινήσεως.

(3) «διαεριούμενον ταχὺ ἐξανθεῖ τὸ μίλτινον χρῶμα».

(4) Οἱ νεώτεροι εἰσήγαγον τὸ ἐκκλειδῶ, ἐκκλείδωσις.

(5) ξεκληρίζω=πάντα κλῆρον, κληρονόμον ἐξόλλυμι, ἐξώλειαν πάσχω, παγγενεί, πανοικί, πανέστιος ἀπόλλυμαι· κλῆρος καὶ κλήρα=ὁ κληρονόμος, τὸ τέκνον: πρβλ. τὴν κατάραν «κλήρα νὰ μὴ τῷ μείνῃ»· ὁ Κοραῆς ἔπλασεν ἀποκληρίζω, ἀποκληρισμός. κουρδίζω-ξεκουρδίζω. Ὅρα ὅσον εὐκόλως ἡ συνήθεια ἔπλασε τὰ δύο ταῦτα ῥήματα, ἐν ᾧ ἡ ἀρχαία οὐδὲν ἐκ τῆς λ. χορδὴ ἔχει, ἀλλ' ἐν περιφράσει ἀντὶ μὲν τοῦ κουρδίζειν (χορδίζειν) τὰς χορδὰς ἐπιτεῖναι καὶ χορδῶν ἐπίτασιν εἶπεν, ἀντὶ δὲ τοῦ ξεκουρδίζειν (ἐκχορδίζειν) τὰς χορδὰς ἀνιέναι καὶ χορδῶν ἄνεσιν λέγει· καὶ ἐν τούτῳ ἡ νέα τῆς ἀρχαίας μείζονα εὐκολίαν φαίνεται ἔχουσα, ἐν ἄλλοις δ' αὖ πλείστοις τοὐναντίον συμβαίνει· διότι ἐκείνη μὲν βραχέως καὶ χαριέντως εἶπε «παρελαύνω, παρέρχομαι, παραθέω, παρατρέχω τινά, ὑπερβάλλομαι, ὑπερακοντίζω, ὑπερτοξεύω, ὑπερπαίω, ὑπερκερῶ, ὑπερφαλαγγῶ τινα», ἡ δὲ συνήθεια μόνον περιφραστικῶς τὰς ἐννοίας ἐκείνας ἐδήλωσε λέγουσα π. χ. περνῶ ἕνα εἰς τὸν δρόμον, εἰς τὸ ἀκόντιον, εἰς τὸ τόξον κλπ.

(6) Ξεπορτίζω=εἰς τὴν θύραν ἐξέρχομαι, θυραῖος γίνομαι. ἐκθυριζω· πρβλ. ξετρυπώνω, ἐκτρυπῶ.

(7) Ξεπορτιάζω=τὴν θύραν ἐξαιρῶ, ἀποσπῶ (ἐκθυρῶ;).

(8) Νῦν εἰσήχθη ἐκκονίζω, ἐκκονισμός.

(9) Τὸ μὲν ἁπλοῦν σκουριάζω ἀμεταβ. τὸ δὲ σύνθ. μεταβατικόν.

(10) Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὸ μὲν ἐκσφίγγω ἀχρηστεῖ, τὸ δὲ ἀποσφίγγω=σφόδρα σφίγγω.

ξεφορτώνω, ξεφουρνίζω(9), ξεφουσκώνω (=ἐκπνευματῶ) καὶ ξεφούσκωμα (=ἐκπνευμάτωσις)·

ξεχρεώνω (τινὰ)=ἀπαλλάττω τοῦ χρέους καὶ ξεχρεώνομαι=τῶν χρεῶν ἀπαλλάττομαι, τὰ χρέη ἀποφλῶ, ἀποτίνω, χρεωλυτῶ, χρεωδοτῶ.

Διὰ δὲ τὴν πολλὴν τὴν ἐπὶ τῆς σημασίας ταύτης χρῆσιν ἤτοι τοῦ ἀφαιρεῖν, ἀποβάλλειν καὶ ὅλως εἰπεῖν ἐναντίας πρὸς τὴν τοῦ ἁπλοῦ ἔννοιαν, ἡ συνήθεια ἔχει τὸ ξε πολλάκις, ἔνθα ἡ ἀρχαία ἐχρῆτο τῇ ἀπὸ προθέσει· π.χ. ξαρματώνω (=ἀφοπλίζω), ξεβουλώνω (=ἀποσφραγίζω) (1), ξεδιπλώνω (=ἀποδιπλῶ), ξεζεύγνω (=ἀποζεύγνυμι), ξεζώνω (=ἀποζώννυμι), ξεθεμελιώνω (=ἀποθεμελιῶ), ξεθηλυκώνω (=ἀποπορπῶ), ξεθυμώνω (ἀπομηνίω), ξεθυμαίνω(2) (=ἀποπνέω), ξεκακιώνω (=ἀποφλεγμαίνω), ξελαιμιάζω (=ἀπολαιμίζω), ξεμαθαίνω (=ἀπομανθάνω), ξεμεθῶ (=ἀπομεθύσκομαι)(3), ξεπονῶ (=ἀπαλγῶ), ξεμπλέκω(4) (=ἀποπλέκω), ξεπουμώνω (=ἀποπωμάζω) (5), ξεστρώνω (=ἀποστρώννυμι), ξεσκονίζω (=ἀποκονίω), ξεσυνηθίζω (=ἀπεθίζω)(6), ξετσίπωτος (=ἀπηρυθριακώς), ξεφασκιώνω (=ἀποσπαργανῶ), ξεφλουδίζω(7) (=ἀποφλοιῶ), ξεχεριάζω (=ἀποχειρίζω, ἀποκεχειρισμένος).

γ΄. Ἄλλοτε δ' αὖ τὸ ἐν τῇ συνηθείᾳ ξε ἔχει σημασίαν ἐπιτατικήν, ὥσπερ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἥ τε ἐκ καὶ ἡ ἀπό· π. χ. ξεγυμνώνω (=ἐκγυμνῶ καὶ ἀπογυμνῶ), ξεγδέρνω (=ἐκδέρω καὶ ἀποδέρω), ξεικάζω(10)(=ἐξεικάζω καὶ ἀπεικάζω), ξεθαρρεύω (=ἐκθαρρῶ καὶ ἀπο-

(1) Τὸ μὲν φουρνίζω=εἰς τὸν φοῦρνον, κλίβανον, ἢ τῷ ἰπνῷ ἐμβάλλω τι πρὸς ὄπτησιν· ἰπνεύω, κριβανόω πρβλ. κριβανωτός· τὸ δὲ ξεφουρνίζω=ἐκ τοῦ φούρνου, κλιβάνου ἐξάγω, ἐξαιρῶ τι ὀπτηθὲν (ἐξιπνεύω;).

(2) Τὴν σφραγῖδα λύω.

(2) Ξεθυμαίνω=ἀποπνέω, διαπνέω, ἀναθυμιῶμαι, ἐξατμίζομαι·—παλαιοὺς λόγους, ὥσπερ φάρμακα παλαιά, διαπνεύσαντας, ἀπολωλεκέναι τὴν δύναμιν—ἀσθενέστερον ἀποπνεῦσαι=νὰ ξεθυμάνῃ ὀλίγον·—ξεθύμασμα=ἀποπνοή, ἔκφυμα, ἔκθυμα, ἐξάνθημα.

(3) Ἀλλὰ καὶ ἐξοινῶ.

(4) Ξέπλεγος=λυσίκομος.

(5) Καὶ ἀποπωματίζω.

(6) Καὶ ἀπεθίζομαι.

(7) Φλοΐζομαι=τοῦ φλοιοῦ στεροῦμαι· καὶ φλοισμὸς=ἡ τοῦ φλοιοῦ ἀφαίρεσις πρβλ καὶ φλοιστικὸς ἢ φλοϊστικὸς καὶ ἡ φλοϊστικὴ (τέχνη).

(1) Πρβλ. τὴν παροιμίαν «'σὰν 'μιλεῖς καὶ δὲν σ' ἀκούουν, 'ξείκασε 'στὸν μύλον εἶσαι». Λεξ. Βυζαντίου.

θαρρῶ), ξεπουλῶ (=ἐκπιπράσκω, ἐξαμπολάω-ῶ καὶ ἀπ εμπολῶ), ξεπλύνω (=ἐκπλύνω καὶ ἀποπλύνω), ξεπαγιάζω - ξεπάγιασμα (=ἀποπήγνυμαι - ἔκπηξις)· πρβλ. καὶ ξεκόφτω, 'ξεπίτηδες, ξεπαίρνομαι-ξεπαρμένος, ξεσχίζω, ξεσχολίζω (= τελειώνω τὸ σχολεῖον, διεξακριβῶ), ξετελειώνω, ξετινάσσω, ξεφωνίζω, ξακουστός, ξαγρυπνῶ.

Ἐνιαχοῦ δὲ πάλιν τὸ ξε δηλοῖ τὴν σημασίαν, ἣν ἡ ἀρχαία ἐξέφραζε διὰ τῆς προθέσεως ἐκ καὶ ἀνά(2)· π. χ. ξετυλίγω-ξεδιπλώνω (=ἐξελίττω - ἀνελίττω, ἐκπτύσσω - ἀναπτύσσω), ξεκουβαριάζω (=ἀναπηνίζω, ἀναλύω), ξεστρίβω - ξεκλώθω (=ἀνακλώθω - ἀναμηρύω - ἐκμηρύω).

Ἐν ὀλίγοις δέ τισιν ἡ συνήθεια διὰ τῆς τοῦ ξε συνθέσεως δηλοῖ τὴν τοῦ πρόσω ἢ ἄνω ἔννοιαν, ἣν ἡ ἀρχαία ἐξεδήλου διὰ τῆς προθέσεως πρό(1), ὑπέρ· π χ. ξεφτυλλίζω (τὸν λύχνον)=προβύω=ἐξάγω ἢ προάγω τὸ ἐλλύχνιον, τὴν θρυαλλίδα (2)· πρβλ. προμύττω τὸν λύχνον καὶ δίμυξος — πολύμυξος (λύχνος) — ξεμυτίζω (ἢ ξυμυτίζω)=προκύπτω, προβάλλω τὴν μύτην·—ξεχειλίζω=(ὑπερχειλίζω), ὑπερχειλὲς ποιῶ τι (πρβλ. ἰσοχειλές), ὑπερχειλέω-ῶ.

Καὶ τέλος τὸ τῆς συνηθείας ξε τίθεται πρὸς δήλωσιν ἐννοίας, ἣν ἡ ἀρχαία γλῶσσα διὰ τῶν προθέσεων διὰ - διεκ ἐξεδήλου· π. χ. ξεκαλοκαιριάζω(3)=διαθερίζω, θερίζω·

ξεχειμωνιάζω (4)=διαχειμάζω, χειμάζω·
ξενυχτίζω= διανυκτερεύω (5), διαπαννυχίζω·
ξεμεσημεριάζω=μεσημβριάζω (διαμεσημβριάζω).

Τούτοις προσθετέον καὶ τὴν περίφρασιν τῆς συνηθείας περνῶ,

(2) Περὶ τῆς συγγενείας τῆς ἀνὰ καὶ ἐκ πρβλ. καὶ ἐκνήφω-ἀνανήφω, ἐκβλαστάνω ἀναβλαστάνω κλπ.

(1) Ἐπειδὴ ἡ ἔννοια τοῦ ἔξω πολλάκις συμπίπτει τῇ τοῦ ἄνω ἢ πρόσω, διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ πολλα σύνθετα μετὰ τῆς ἐκ συνωνυμοῦσι πρὸς τὰ ἐκ τῆς πρὸ ἢ ἀνὰ σύνθετα· πρβλ. ἔκθυμος - ἐκθύμως= πρόθυμος - προθύμως - πρόφρων, ἔκρις, ἐξόφθαλμος, προπετεῖς, προπαλεῖς ὀφθαλμοί, πρόχειλος, προόδους· ἐκφύω=ἀναφύω, ἐκβλαστάνω=ἀναβλαστάνω, ἔκτυπον=ἀνάγλυφον, relief κλπ.

(2) Ἐξελλυχνίζω, ἐκθρυαλλίζω ἐδύνατό τις νὰ πλάσῃ.

(3) Περνῶ, διέρχομαι τὸ καλοκαίρι.

(4) Περνῶ, διέρχομαι τὸν χειμῶνα.

(5) Ἐν παπύρῳ εὑρέθη κα ρ. ἐκνυκτερεύω=διανυκτερεύω.

διέρχομαι τὴν ἡμέραν. ἣν ἡ ἀρχαία μιᾷ λέξει κατὰ τὰ μνημονευθέντα ἐξέφραζε διημερεύω(1), ἡμερεύω, λέγουσα.

Ἐπὶ πᾶσι σημειωτέον, ὅτι ἐν τῇ τοῦ λαοῦ γλώσσῃ ἡ χρῆσις τῆς ἐκ ἐν συνθέσει μὲν πλείστη διετηρήθη, ἐν συντάξει δὲ σχεδὸν ἐξεμηδενίσθη, ἀντιθέτως πως πρὸς τὴν τῆς ἀπὸ χρῆσιν, ἥτις ἐν συνθέσει μὲν σπανιωτάτη ἀπέβη, ἐν συντάξει δὲ μεγίστη ἐκβαλοῦσα τὴν ἐκ(2).

---

(1) Κατὰ ταῦτα δύναταί τις νὰ πλάσῃ καὶ τὰ ρ. ἐαρίζω-διεαρίζω, φθινοπωρίζω-διαφθινοπωρίζω.

(2) Ἐν τῇ τῶν Λοκρῶν διαλέκτῳ ἡ εκ ἐγένετο ἐ, ἐν δὲ τῇ Ἀρκαδικῇ, Βοιωτικῇ, Θεσσαλικῇ ἐς· πρβλ. τὴν Λατιν. ex-e, exeo, *e*bibo καὶ τὴν Γερμαν. *aus*· ἐν δὲ τῇ Γαλλικῇ ἀπέβη μόριον ἀχώριστον· exalter, ebranler.

Ἐν τῇ Ἀρκαδικῇ καὶ Κυπριακῇ διαλέκτῳ ἡ ἐκ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν ἐν, πρὸς ἣν ἀντίκειται, συνετάχθη καὶ δοτικῇ· ὡς λέγεται δῆλα δὴ ἐν τῷ οἴκῳ, ἐλέχθη καὶ ἐκ τῷ οἴκῳ· κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ ἀναλογίαν ἐν τῇ αὐτῇ διαλέκτῳ συνετάχθη δοτικῇ καὶ ἡ ἀπὸ (ἀπύ). Πρβλ. Kühner-Gerth Α', σελ. 456 καὶ 459.

Προσθήκη.

Ἐν σ. 79 τῷ ἀπαρκτίας-προσάρκτιος προσθετέον καὶ ἀπαρκτίας=ἀρκτικός, ἀπόβορρος-πρόσβορρος, — ἄπεργον-πρόσεργον· λίθους τεμεῖν ἄπεργον ἔχοντας Herwerden.

» 84 τῷ ἀπελεύθερος προσθετ· ἐλεύθερον ἀφιέναι, ἀποτρέχειν.

» 85 τῷ ἀπότιτθος, ἀπομάζιος ἀντίκειται καὶ τὸ ἐπιμαστίδιος.

» 87 ἀποδημεῖν ἀντίκειται τῷ ἐνδημεῖν καὶ ἐπιδημεῖν·

» 88 τῷ ἀπᾴδω-ἀπῳδὸς προσθετέον· ἀπαβοιδῶρ=ἀπαϜοιδῶς=ἀπῳδῶς. Λάκωνες. Herwerden.

τῷ ἀπάγελος ἀντίκειται τὸ ἀγέλαος=ἀγελαῖος.

» 99 τῷ ἀπιχθυοῦν κλπ. προσθ. καὶ ἀποκητοῦν-οῦσθαι εἰς κῆτος μεταλλάττειν, ἀπομολυβδοῦν-οῦσθαι=εἰς μόλυβδον μεταβάλλειν. Herwerden.

» 102 τῷ ἀποκαλύπτειν, ἀπογομφοῦν κλπ. προσθετέον τὸ ἀποκρικοῦν, ὅπερ ἔπλασαν οἱ νεώτεροι ἐκ τοῦ ἀρχ. κρικοῦν=κρίκῳ συναρτᾶν, συνδεῖν· καὶ κατ' αὐτὰ τὸ κοχλιοῦν-ἀποκοχλιοῦν· κατὰ τὸ φυλακίζειν (Παῦλος) τὸ ἀποφυλακίζειν, ἔτι δὲ τὸ ἀποκρητίζεσθαι, ἀπομαγνητίζεσθαι=ἀποβάλλειν τὸν κρητισμόν, τὸν μαγνητισμόν· οἱ νεώτεροι πρὸς μετάφρασιν τοῦ Γαλλ. dedomager ἔπλασαν τὸ ἀποζημιῶ=αἴρω τὴν ζημίαν ἀναπληρῶν αὐτήν· (ἀρχ. ἀντισηκῶ, ἀνασηκῶ τι) Κουμαν.

» 107 προσθετέον· ἀπόκυνον (φάρμακον)=τὸ τῶν κυνῶν ἀναιρετικόν. — ἀπόμυιος (Ζεύς)=ὁ τῶν μυιῶν ἀπελατικὸς οἱονεὶ ἀλεξίμυιος, ἀπωσίμυιος· πρβλ. ἀλεξίμορος, ἀλεξιφάρμακον (=ἀντιφάρμακον), ἀπαλεξίκακος, ἀπωσίκακος.

» 110 τῷ ἀποδιδόναι, ἀπολογίζεσθαι προσθ. καὶ ἀποπρεσβεύειν=ἀποδ. λόγον τῶν πεπρεσβευμένων. Πλούτ. Β΄816Β.

» 111 τῷ ἀποδικεῖν προσθ. ἀπόδικος ἀντ. ἀνυπόδικος. Herw.

» 112 προσθετέον· τῇ ἀπὸ ἀντίκειται ἡ ὑπὸ καὶ ἡ ἐπὶ ἐνιαχοῦ· π. χ. ἀποπερκοῦται ἀντιθ. ὑποπερκάζει καὶ ἐπιπερκάζει· πρβλ. ἀπουλοῦν—ἐπουλοῦν, ἀναπούλωτος-ἀνεπούλωτος· περὶ δὲ τῆς ἐπὶ=ὑπὸ πρβλ. ἐπίχρυσος=ὑπόχρυσος, ἐπάργυρος=ὑπάργυρος, ἐπίξανθος=ὑπόξανθος, ἐπιμέλας=ὑπομέλας, ἔποξυς=ὕποξυς.

Ἐν σ. 119 τὸ ὕστερον ἀπὸ δέκα ἡμέρας ἀντὶ μετὰ δέκα . . . .

» 125 ἔγραψα ὅτι τὸ ἐξυδατίζω κατὰ τὴν ἀναλογίαν=ἐξαιρῶ τὸ ὕδωρ, παρὰ τὰ Λεξικὰ καὶ τὸν Θησαυρὸν διδάσκοντα· «ἐξυδατίζειν=ἐξυδατοῦν, δηλ. εἰς ὕδωρ μεταβάλλειν· παραπέμπει δὲ ὁ Θησαυρὸς καὶ οἱ ἄλλοι λεξικογράφοι εἰς τὸν Ἡσύχιον παρ' ᾧ σημειοῦται τοῦτο μόνον «ἐξυδατισθὲν· **ὡς ὕδωρ**»· ἀλλὰ τοῦτο σαφὲς μὲν οὐδὲν ἐμφαίνει, τῇ δὲ εἰκασίᾳ πολλὰ ἐπιτρέπει· κατ' αὐτὴν δὲ καθ' ἡμᾶς νοητέον «ἐξυδατισθὲν=ὥσπερ ὕδωρ ἐξαιρεθέν», ὅπερ συμφωνεῖ τῇ ἀναλογίᾳ, καθ' ἣν ἐγὼ ἔγραψα «ἐξυδατίζω= τὸ ὕδωρ ἐξαιρῶ, ἐξυδατόω-ῶ=εἰς ὕδωρ μεταβάλλω.

» 129 ἔγραψα ἐκχονδρίζειν=ἐξαιρεῖν τὸν χόνδρον, τὴν σημασίαν ταύτην ἐξεικάζων ἐκ τῆς ἀναλογίας τῶν ὁμοίων ῥ ἐξοστεΐζω, ἐξομματίζω, ἐκπυρηνίζω, ἐκκοκκίζω κλπ. καίτοι πάντα τὰ Λεξικὰ ἐν παραφώνῳ τινὶ ὁμοφωνίᾳ διδάσκουσιν ἐκχονδρίζειν=εἰς χόνδρον μεταβάλλειν· πρβλ. Passow, Pape Griech. Wörterbuch, τὸ τοῦ Σακελλαρίου, τὸ τῶν Ἄγγλων Liddell and Scott Greek-Englisch Lexicon, τὸ ὑπὸ τοῦ Κωνσταντινίδου ἐξελληνισθέν, ὡς καὶ τὸ τοῦ Σοφοκλέους Greek Lex. of the Rom. and Byz per·

Πάντες οὗτοι οἱ λεξικογράφοι φαίνονται ἀντλήσαντες καλῇ τῇ πίστει ἐκ τοῦ Θησαυροῦ τοῦ Ἐρρίκου Στεφάνου· ἀλλ' ὁ Θησαυρὸς ἀποσφαλεὶς συναπέσφηλε πάντας τούτους οὐ μόνον κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τῆς λ. ἐκχονδρίζειν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν εἰς τὸν Γαληνὸν παραπομπήν· διότι ὅ τε Θησαυρὸς καὶ οἱ ἄλλοι ὁμοφώνως παραπέμπουσιν εἰς τοῦ Γαληνοῦ Τόμ. Β' σ. 397 ἔκδ. Kühn, ἐν ᾧ τὴν λ. ἐγὼ ἐξεῦρον ἐν Τομ. ΙΔ' σ. 791· ἐκεῖ δὲ γράφει ὁ Γαληνός· «. . . . τὰ δὲ ἐν τοῖς ὠσὶν ἢ μυκτῆρσι κολοβώματα, όταν ὁ χόνδρος ᾖ διῃρημένος, ἐκχονδρίζειν δεῖ καὶ οὕτως διαρράπτειν ἐρείῳ (γρ. ἐρεῷ) ῥάμματι».

Ἀλλὰ καὶ τὸ χωρίον τοῦ Γαληνοῦ σαφῶς δηλοῖ, ὅτι τὸ ἐκχονδρίζειν=ἐξαιρεῖν τὸν χόνδρον καὶ οὐδαμῶς ἀντιμάχεται τῇ ἀναλογίᾳ ᾗπερ ἐγὼ πιστεύσας ἡρμήνευσα τὴν λέξιν.

Τονιστέον ἐν σ. 84 ἄμφιον, 104 crème καὶ 116 πίνος.

ΧΑΡΙΤΩΝΟΣ Χ. ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΟΥ Δ. Φ.

ΕΛΕΓΧΟΣ
ΤΟΥ ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΕΙΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ

(Συνέχεια. Ἴδε Ἀθην. Τόμ. ΚΒ', σελ. 273-344).

Συνεχίζοντες τὸν ἔλεγχον τοῦ μαργαριτοβριθοῦς Βερναρδακείου Λεξικοῦ δηλοῦμεν τοῖς ἀναγνώσταις ἡμῶν ὅτι ἡλιεύσαμεν νέους μαργαρίτας δυναμένους ν' ἀποτελέσωσι περιδέραιον ὅλον. Εἶναι δ' οἱ νέοι ἁλιευθέντες μαργαρῖται ποικίλον τι χρῆμα, ἑρμηνευτικοί, λογικοί, γραμματικοί, μετρικοί, καὶ τέλος ἔλλειψις μεθόδου. Εὐελπιστοῦμεν δ' ὅτι ἐν τρίτῳ σὺν θεῷ παραρτήματι ὁ Βερναρδάκης θὰ ἐπανορθώσῃ αὐτούς, ὡς ἐποίησε νῦν ὠφεληθεὶς ἐκ τῆς προτέρας ἡμῶν κρίσεως, ἐφ' ᾧ χαίρομεν καὶ οὐδαμῶς φθονοῦμεν.

Ἀρχόμεθα δὲ τοῦ ἔργου τιθέντες τόδε

ΠΡΟΣΩΠΟΝ ΤΗΛΑΥΓΕΣ

Ὁ Γρηγόριος Βερναρδάκης ἐν σελ. 1201,α διορθῶν δῆθεν χωρίον ἐκ τῆς Ποιητικῆς τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ θέλων νὰ στηρίξῃ τὴν διόρθωσιν αὐτοῦ γράφει «*Τὸ δὲ τέταρτον*(1) *εἶδος λέγει ὁ φιλόσοφος* νόησον (φαντάσου τοιοῦτον) *οἷον αἵ τε Φορκίδες κ. ἑ.* ***Συχνάκις δὲ μεταχειρίζεται τὴν προστακτ.νόει ὁ Ἀριστοτέλης***».

(1) Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος χωρίον ὁ Bywater ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ποιητικῆς τοῦ Ἀριστοτέλους σελ. 26 (1907) ἐξέδωκεν ὧδε «Τραγῳδίας δὲ εἴδη εἰσὶ τέσσαρα—ἡ μὲν πεπλεγμένη, ἧς τὸ ὅλον ἐστὶν περιπέτεια καὶ ἀναγνώρισις, ἡ δὲ παθητική, οἷον οἵ τε Αἴαντες καὶ οἱ Ἰξίονες, ἡ δὲ ἠθική, οἷον αἱ Φθιώτιδες καὶ ὁ Πηλεύς· τὸ δὲ τέταρτον ***ὄψις***, οἷον αἵτε Φορκίδες καὶ Προμηθεὺς καὶ ὅσα ἐν ᾅδου» καὶ ἐσημειώσατο «τέταρτον ὄψις scripsi (cf. ad 1458a5): τέταρτον ὀης A^c: τερατῶδες Schrader». Εἰς δὲ 1458a5 σημειοῦται ὁ λογιώτατος ἀνὴρ ἐν σελ. 31,5 «μία γίνεται ἀμφοτέρων ***ὄψ***» καὶ σημειοῦται «ὂψ Victorius: ὀησ (i. e. ΟΨΙΣ) A^c».

Ἀλλ' ἡμεῖς **οὐδαμοῦ** τοῦ Ἀριστοτέλους εὕρομεν τὴν προστακτικὴν **νόει** «Καὶ ὅμως ἀπαντᾷ **συχνάκις**». Κατὰ τὸν Βερναρδάκην λοιπὸν **συχνάκις=οὐδέποτε**!! Ἀριστοτελικώτατα!!

Καὶ ἄλλοτε δὲ τὸν Βερναρδάκην ἀτόπως καὶ ἀδίκως τὸν Cobet ἐλέγχοντα καὶ δισχυριζόμενον ὅτι ἐν πάσῃ σχεδὸν σελίδι τῶν Γεωγραφικῶν τοῦ Στράβωνος ἀπαντᾷ τὸ μέσον ῥῆμα καταλαμβάνεσθαι-καταλαβέσθαι ἀντὶ τοῦ ἐνεργητικοῦ καταλαμβάνειν-καταλαβεῖν, καὶ ὅτι τὸ ἐνεργητικὸν ῥῆμα καταλαμβάνειν αἰτιατικῇ καὶ μετοχῇ συντεταγμένον οὐδαμοῦ τοῦ Στράβωνος εὗρεν κτλ. κτλ. ἀπεδείξαμεν οὐκ ἀληθῆ λέγοντα ἐν τοῖς Ποικίλοις Φιλολογικοῖς σελ. 820-821. Σφόδρα δὲ παρακαλοῦμεν τοὺς ἀναγνώστας ἡμῶν νὰ διέλθωσι τὰ ἐν αὐτοῖς γεγραμμένα, ὅπως ἴδωσι **τίς καὶ ποῖος** εἶναι ὁ Βερναρδάκης, ὁ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καθηγητής.

Ἑρμηνευτικά.

σελ. 8, 6 γράφει ὁ Β. «***Ἡ δὲ σύνταξις*** ἀγαπᾶν τινά τινος ***εἶναι πλημμελής, διότι τὸ μὲν ἐκ τοῦ Πλουτάρχου 90 F χωρίον γράφεται νῦν: ὅστις οὐκ ἄγαται*** (*Hercher* = ***ἀγαπᾷ***) ***τῆς εὐμενείας οὐδ' ἐπαινεῖ τὴν χρηστότητα· τὸ δὲ κτέ.***».

Ἐρωτῶ τὸν κ. Βερναρδάκην· ἡ μὲν παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ σύνταξις εἶναι πλημμελὴς ἀλλ' ἡ παρὰ τῷ Ἰωσήπῳ Τομ. Β', σελ. 162, 3 Νισ. «ὁ δὲ βασιλεὺς ἀγαπᾶν μὲν αὐτὸν τῆς ἁπλότητος καὶ τῆς μεγαλοψυχίας ἔλεγεν» τί εἶναι;

σελ. 20 λ. ἀγνοέω. «***Μετὰ μετοχ. — ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου ἥκοντας ἑαυτοὺς ἀγνοεῖν 10,74***».

Πλῆρες τὸ χωρίον τοῦ Δημοσθένους ἔχει ὧδε «Πῶς γάρ ἐστιν ἴσον τούτων μέν τινας ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου ἥκοντας ἑαυτοὺς ἀγνοεῖν, τὴν πόλιν δ', ἣ προειστήκει τῶν ἄλλων τέως καὶ τὸ πρωτεῖον εἶχε, νῦν ἐν ἀδοξίᾳ καὶ ταπεινότητι καθεστάναι;». Ὁ Βερναρδάκης νομίζει συντακτέον τὸ χωρίον «ἀγνοεῖν ἑαυτοὺς ἥκοντας, τὸ δὲ ἥκοντας ληπτέον κατηγορ. μετοχ.=ὅτι ἥκουσι!!!» Τὸ ἥκοντας, ὠγαθέ, δὲν εἶναι κατηγορ. μετοχὴ ἀλλ' ἐναντιωματική. Ἑρμήνευε «Διότι πῶς εἶναι δίκαιον τινὲς μὲν τούτων, ἐν ᾧ ἔχουσιν ἐξέλθει

ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου νὰ λησμονῶσιν ἑαυτούς, νὰ μὴ ἔχωσιν τὸ γνῶθι σαυτόν, ἡ δὲ πόλις κτέ;»

σελ. 40 λ. ἀγωνίζομαι «**Παθ.** — οὗτος (*ὁ νόμος*) οὐκ ἐπὶ τοῖς κεκριμένοις καὶ ἠγωνισμένοις *κεῖται Δημ. 24, 145* **δὲν εἶνε τεθειμένος δι' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἔχουν δικασθῇ καὶ περάσῃ τὸν δικαστικὸν** (*γρ.* **δικανικὸν**) **ἀγῶνα**».

Λέγεται μὲν ἑλληνιστὶ **παθητικῶς** ὁ ἀγὼν ἠγωνίσθη καὶ εὖ ἢ κακῶς ἠγωνίσθη ὁ ἀγὼν καὶ τὰ ἠγωνισμένα, ἀλλ' ἐρωτῶ ποῦ εὗρεν ὁ Βερναρδάκης τὸ ἐγὼ ἠγώνισμαι ἢ ὁ ἀνήρ ἐστιν ἠγωνισμένος **παθητικῶς**; Οἱ ἑρμηνεύοντες τὸ ἠγωνισμένοις **παθητικῶς** ὑπολαμβάνουσιν, ὡς φαίνεται, αὐτὸ γένους οὐδετέρου. Ἀβασανίστως λοιπὸν ἔγραψεν ὁ λεξικογράφος ἃ ἔγραψεν.

Γράφει δ' αὐτόθι ὁ Βερναρδάκης καὶ «Παθ. ἀγωνιεῖται καὶ κριθήσεται τὸ πρᾶγμα Δημ. 21,7 θὰ συζητηθῇ καὶ θὰ ἀποφασισθῇ τὸ πρ.». Ἀλλ' ἡμεῖς ἥκιστα πιθανὸν εὑρίσκοντες ὅτι ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους ἐρρήθη ἀγωνιεῖται παθητικῶς ὑποτοπάζομεν ὅτι κατ' ἀρχὰς ἦτο γεγραμμένον ΑΓΩΝΔΕCΤΑΙ (ἀγὼν δ' ἔσται), ὃ διαφθαρὲν εἰς τὸ ΑΓΩΝΔΕΤΑΙ μετεγράφη εἶτα εἰς τὸ ΑΓΩΝΙΕΙΤΑΙ (ἀγωνιεῖται). Πλῆρες δ' ἀναγινωσκόμενον τὸ χωρίον ἕξει ὧδε: ὕβρισμαι μὲν ἐγὼ καὶ προπεπηλάκισται τοὐμὸν σῶμα τότε, ἀγὼν δ' ἔσται καὶ κριθήσεται νῦν τὸ πρᾶγμα».

σελ. 43, β' «**Ἀιδης — Παρ' Ὁμήρῳ συνήθως ὁ βασιλεὺς τοῦ ᾅδου, ὁ Πλούτων, ὅτε καὶ μόνον πρέπει νὰ γράφηται δι' Α κεφαλαίου. Ὅτε δὲ σημαίνει τὸν τόπον τῶν νεκρῶν, τὸν θάνατον κττ.** *γρ.* **δι' α μικροῦ**».

Παρ' Ὁμήρῳ ἂς μάθῃ ὁ τῆς Λεξικῆς ταύτης βίβλου συγγραφεὺς ὁ Ἄιδης σχεδὸν ἀείποτε («οὐχὶ συνήθως») παρίσταται ὡς πρόσωπον Ζεὺς καταχθόνιος, ἄναξ ἐνέρων (1) ἐν ἑνὶ δὲ μόνῳ χωρίῳ Ἰλ. Ψ, 244 «εἰσόκεν αὐτὴ ἐγὼν Ἄιδι κεύθωμαι» δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφισβήτησις. Τοῦτο ἠδύνατο νὰ μάθῃ καὶ ἐκ τοῦ ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Πανταζίδου διασκευασθέντος Ὁμηρικοῦ Λεξικοῦ σελ. 22. Ἐν αὐτῷ λέγεται «Παρ' Ὁμήρῳ πάντοτε, πρόσωπον, πλὴν Ψ,

(1) Περὶ τῶν ἐπιθέτων τοῦ Ἅδου ἴδε Roscher ἐν Suppl. Ausführliches Lex. der Griechischen und Römischen Mythol. σελ. 1-4 (1893).

244 «Ἅιδι κεύθωμαι» ὅπου ἔχει τοπικὴν σημ. (Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ὁ Δοιδερλ. καὶ Φαῖσις προσωπικῶς ἐκλαμβάνουσι τὸ ὄνομα, ὁ μὲν βραχυλογικῶς ἐξηγῶν τὸ Ἅιδι ἀντὶ τοῦ ἐν Ἅδου ὡς τὸ εἰς Ἀχιλῆα ἀντὶ τοῦ εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Ἀχιλ., ὁ δὲ Φαῖσις: κρύπτομαι παρὰ τῷ Ἅδῃ, τρόπον τινὰ ἐγκεκαλυμμένος παραδίδομαι εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Ἅδου».

σελ. 97,α «ὡς ἐγὼ μόνη οὐκ ἂν δυοῖν ἥμαρτον *Σοφ. Ἠλ. 1320* ***δὲν ἤθελον ἀποτύχῃ εἰς ἓν ἐκ τῶν δύο***».

Ὥστε τὸ δυοῖν ληπτέον **ἑνός**!!!. Ὁ νοῦς εἶναι «δὲν ἤθελον ἀποτύχῃ καὶ τῶν δύο».

σελ. 97-98. Μεταφράζει τὸ ἀμαυρός διὰ τοῦ μαῦρος· καίτοι ταῦτα οὐδὲν ἔχουσι πρὸς ἄλληλα τὸ κοινόν. Διότι Μαῦρος εἶναι ὁ Μαυρούσιος (1) ὁ τῆς Μαυριτανίας κάτοικος καὶ κατ' ἔκτασιν πᾶς ὁ τοῖς Μαυρουσίοις ὁμόχρους, ὁ μελάγχρους. Ἀμαυρὸς δὲ σημ. κυρίως τὸν ἀσθενῆ τὸ χρῶμα, τὸν ἄλλως ἀφαυρόν.

σελ. 112, β' λ. ἄν «*Μετὰ παρατατ.* ***ἢ μετ' ἀορίστου ἰδιάζοντος μᾶλλον τοῖς Τραγικοῖς καὶ τῷ Ξενοφῶντι τιθέμενος ὁ ἂν δηλοῖ ἐπανάληψιν πράξεως — εἴ τις ἐδόκει βλακεύειν ἔπαισεν ἂν Ξενοφ. Ἀν 2, 3, 11 ἄν τις ἐφαίνετο ὅτι νωθρῶς ἐξετέλει τὸ καθῆκόν του, ὁ Κ. τὸν ἐκτύπα (πάντοτε). Σοφ. Φιλ. 290 κἑ. Θουκ. 7, 71 κάλλ.***».

Γράφει μὲν ὁ Βερναρδάκης ὅτι ὁ **ἂν** μετ' ἀορίστου ἰδιάζει μᾶλλον τοῖς Τραγικοῖς, ἀλλὰ τὸ μόνον, ὃ ἐπιφέρεται παράδειγμα ἐκ τοῦ Σοφοκλέους Φιλοκτήτου 290 κἑ. ἔχει παρατατικοὺς μὲν μετὰ τοῦ ἂν πολλούς, οὐδένα δ' ἀόριστον. Ἔπειτα εἶνε ψευδὲς τὸ δίδαγμα τοῦτο, διότι ὁ ἀόριστος μετὰ τοῦ ἂν πρὸς δήλωσιν ἐπαναλήψεως εἶναι τοῖς τραγικοῖς ἀήθης, τοῖς δὲ κωμικοῖς συνηθέστατος. Ὑπὸ τοῦ Van Leeuwen ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Σφηκῶν σελ. 36 εἶναι τάδε γεγραμμένα «ἄν: actio *iterata* hac particula in carminibus epicis non indicatur, neque apud Aeschylum vel Pindarum; semel Sophocles eam ita adhibuit in operibus superstitibus, semel Euripides, semel Thucydides; apud Herodotum vero satis vulgaris est haec structura, item apud Ari-

(1) Πρβλ. τὸ ἡμέτερον Ἀράπης=1) Ἄραψ 2) μελάγχρους.

stophanem, vid. e. g. Ran. 911, 914 sq., 920, 924, 927, 946, 948, 950, 961 Plut. 982 sq. 985 sq. 1140, 1142 sq. 1179 sqq; apparet igitur a poetica dictione alienam, quotidiano vero dicendi generi propriam fuisse (Seaton in Classical Review 1889)». Ἴδε καὶ Stahl ἐν *Kritisch-Histor. Synt.* etc σελ. 305.

Ἐν τέλει λέγομεν ὅτι τὸ χωρίον τοῦ Ξενοφῶντος ὀφείλει νὰ γραφῇ ὧδε «εἴ τις **δοκοίη** βλακεύειν ἔπαισεν ἄν» καὶ οὐχὶ ὡς ὁ Βερναρδάκης γράφει αὐτὸ «εἴ τις **ἐδόκει** βλακεύειν κτέ.».

σελ. 145, α' «**ἀνεῖσαν τῆς φιλονεικίας** *Θουκυδ. 5,32* **ἐχαλάρωσαν τὴν προθυμίαν των**».

Ἀλλὰ προθυμία δὲν εἶναι ἡ φιλονεικία, ἀλλ' ἡ φιλονικία.

σελ. 158 α' λ. ἀνύω-ἀνύτω «*Μετὰ μετοχῆς* οὐκ ἀνύω φθονέουσα *Δ, 56* **τίποτε δὲν κατορθώνω μὲ τὸν φθόνον** — σεμνὰν προσίζουσ' οὐχ ἥνυσ' Ἄρτεμιν ἁ τλάμων **ἱκετεύουσα τίποτε δὲν κατώρθωσα ἡ δυστυχής**».

Αἱ μετοχαὶ φθονέουσα (= τῷ φθόνῳ), προσίζουσ' (= τῷ προσίζειν — ταῖς ἱκεσίαις) εἶναι τροπικαὶ δυνάμεναι νὰ συναφθῶσι μετὰ παντὸς ῥήματος καὶ οὐχὶ συντακτικαί. Ὅθεν δεινῶς σφάλλεται ὁ Βερναρδάκης συνάγων ἐκ τῶν χωρίων τούτων ὅτι τὸ ἀνύω-ἀνύτω συντάσσεται μετοχῇ. Ἔπειτα διὰ τί, ἀφ' οὗ ἐδίδαξεν ὅτι τὸ ῥῆμα ἀνύω-ἀνύτω «συντάσσεται μετὰ μετοχῆς οὐκ ἀνύω φθονέουσα, σεμνὰν προσίζουσ' οὐχ ἥνυσ' Ἄρτεμιν», εὐθὺς μετὰ μικρὸν πάλιν λέγει «Τὸ ῥῆμα ἀνύω-ἀνύτω συντάσσεται **συνήθως** μετὰ μετοχῆς ἀνύσατε πετόμενα Ἀρφ. Ὀρν. 841 — ἄνυσον ὑποδησάμενος Σφ. 1168»;

σελ. 160, β' «ἀξιόω *1)* **κρίνω ἄξιον**. *μετὰ γεν.* τῶν καλλίστων ἑαυτὸν ἀξιώσαντα *Ξεν. Ἀν. 3, 2, 7* **ἀφ' οὗ ἔκρινεν ἑαυτὸν ἄξιον τοῦ καλλίστου κόσμου**».

Πλῆρες τὸ χωρίον τοῦ Ξενοφῶντος ἔχει ὧδε «Ἐκ τούτου Ξενοφῶν ἀνίσταται ἐσταλμένος ἐπὶ πόλεμον ὡς ἐδύνατο κάλλιστα, νομίζων, εἴτε νίκην διδοῖεν οἱ θεοί, τὸν κάλλιστον κόσμον τῷ νικᾶν πρέπειν, εἴτε τελευτᾶν δέοι, ὀρθῶς ἔχειν, τῶν καλλίστων ἑαυτὸν ἀξιώσαντα, ἐν τούτοις τῆς τελευτῆς τυγχάνειν».

Ὁ Ξενοφῶν ἐνεδύθη καλλίστην στολήν, διότι ἐνόμιζεν ὅτι ἔπρεπε

ν' ἀξιώσῃ ἑαυτὸν τοῦ καλλίστου κόσμου καὶ ἐν τούτῳ ν' ἀποθάνῃ. Ἑρμηνευτέον λοιπὸν ὧδε «ἀφ' οὗ ἀξιώσῃ ἑαυτὸν τοῦ καλλίστου κόσμου». Κατὰ δὲ τὸν Βερναρδάκην ἡ ἔννοια θὰ ἔχῃ ὧδε «Ὁ Ξενοφῶν περιεβλήθη καλλίστην πολεμικὴν στολήν, διότι ἐνόμιζεν, ὅτι, ἀφ' οὗ ἐνεδύθη τοιαύτην στολήν, ἐν ταύτῃ πρέπει καὶ ν' ἀποθάνῃ». Τίς δὲν συνορᾷ τὸν καταφανῆ παραλογισμόν; Ἀφ' οὗ περιεβλήθη, διὰ τοῦτο ἐνόμιζε, καὶ ἐπειδὴ ἐνόμιζε, διὰ τοῦτο περιεβλήθη;

σελ. 165, β' λ. ἀπαρτάω. «**μηδεὶς ὑπολάβῃ ἀπαρτᾶν (με) τὸν λόγον τῆς γραφῆς Δημ. 18,59 κανεὶς ἂς μὴ νομίσῃ ὅτι ἀπομακρύνομαι ἀπὸ τὸ θέμα τῆς κατηγορίας**».

Ὁ κ. Βερναρδάκης ἑρμηνεύων ὡς ἑρμηνεύει ἀπαρτᾷ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ κειμένου. Πιστότερον θὰ ἡρμήνευεν ὧδε «ὅτι ἀπομακρύνω ἢ ἀποχωρίζω τὴν ἀπολογίαν τῆς κατηγορίας».

σελ. 166,β' «ἀπαυράω: ἀφαιρῶ **ἐπ** » καὶ σελ. 167 α' «**Ἐν γένει=ἀπολαύω ἔχω ὠφέλειαν ἢ βλάβην.** Σύμπασα πόλις κακοῦ ἀνδρὸς ἀπηύρα **Ἡσ. Ἔργ. 240=ἀπέλαυσε**».

Πῶς τὸ αὐτὸ ῥῆμα σημαίνει καὶ ἀφαιρῶ καὶ ἀπολαύω οὐδαμῶς ὁ λεξικογράφος διευκρινεῖ (Ἴδε Sittl ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡσιόδου σελ. 130). Καὶ πάλιν λέγων ὁ συγγραφεὺς «**ἐν γένει** ἀπολαύω ἔχω ὠφέλειαν ἢ βλάβην παραλογίζεται, διότι διὰ τοῦ **ἐν γένει** παριστᾷ τὸ μὲν ἀπαυράω: ἀφαιρῶ εἰδικώτερον, ἐν ᾧ τοὐναντίον μᾶλλον ἔπρεπε νὰ πράξῃ.

σελ. 190,α' «κύνες δακέειν ἀπετρωπῶντο λεόντων **φ. 112 κύνες ἀπετρέποντο ὑπὸ λεόντων νὰ δαγκάσωσιν**».

Οὐχὶ ἐν Ὀδυσσείᾳ φ, 112 κεῖται ἀλλ' ἐν Ἰλιάδι Σ, 185 «οἱ δ' (οἱ κύνες δηλ.) δακέειν μὲν ἀπετρωπῶντο λεόντων ἱστάμενοι δὲ μάλ' ἐγγὺς ὑλάκτεον ἔκ τ' ἀλέοντο». Ἐν Ὀδυσσείᾳ Φ, 112 φέρεται «μήτ' ἔτι τόξου δηρὸν ἀποτρωπᾶσθαι». Ἔπειτα καὶ ἡ ἑρμηνεία ἐσφαλμένη· ἑρμηνεύει ὁ Βερν. τὸ λεόντων: ὑπὸ τῶν λεόντων (=ποιητ. αἰτ.!!). Τὸ ὀρθὸν εἶναι: οἱ δὲ κύνες ἀπετρέποντο, ἀπεμακρύνοντο τῶν λεόντων, ἐκ φόβου δὲν ἐπλησίαζον τοὺς λέοντας νὰ δαγκάσωσιν αὐτούς». Πρβλ. Ρ, 60 «ἀμφὶ δὲ τόνγε (τὸν λέοντα δηλ.) κύνες τ' ἄνδρες τε νομῆες πολλὰ μάλ' ἰύζουσιν ἀπόπροθεν οὐδ' ἐθέλουσιν ἀντίον ἐλθέμεναι· μάλα γὰρ χλωρὸν δέος αἱρεῖ».

σελ. 234,α λ. βάλλω «*Ἐπίχαρμ. Ἀπ. 219* αἴκα τὺ βλείης (= *βληθείης)*».

Ἀλλ' ὁ Κόβητος γράφει ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1875, σελ. 264 «Sed αἴκα coniunctivum postulat scribendumque βλείῃς, ut στείῃς, θείῃς».

σελ. 240,β' «οὐκ ἔστιν ὅστις ἡδέως ζητῶν **βιοῦν** εὔκλειαν εἰσεκτήσατο (εἶτ' ἐκτήσατο Nauck) *Ἀπ. Εὐρ. 238. Διορθοῦσι*: ἡδέος ζήλῳ βίου = ἡδονῆς ζηλῶν βίον : ἥσυχον ζηλῶν βίον. ***Μάταιος κόπος. Τὰ παραδεδομένα εἶνε ὑγιέστατα*** (crotone saniora)».

Ἀλλ' ὁ Βερναρδάκης ἀνωτέρω ἔγραψε «Παρ' ***Ἀττικοῖς*** ὁ ἐνεστὼς ***(βιόω)*** ἄχρηστος (εὕρηται παρ' Ἀριστοτέλει)». Ὥστε, βλέπετε κ. Βερναρδάκη, οἱ διορθοῦντες κἄτι ἤξευραν. Καὶ ὁ πόνος αὐτῶν δὲν εἶναι μάταιος ἀλλ' ὁ σός.

σελ. 244,β' «βουλεύω = συμβουλεύω, σκέπτομαι».

Ὥστε ἡ πρώτη καὶ κυρία σημασία τοῦ βουλεύω εἶναι συμβουλεύω!! Ἐν τῷ συνθέτῳ ἄρα συμβουλεύω ἡ σύν ὅλως περιττεύει!

σελ. 245,α «***Ἀναντιρρήτως δὲ τὸ*** ἐθέλω ***εἶναι γενικώτερον, δηλοῦν τὴν κλίσιν, τὴν ἐπιθυμίαν, ἐν ᾧ τὸ*** βούλομαι ***ἀναφ. εἰς τὴν ἐκτέλεσιν***· οἱ ***θεοὶ βούλονται, διότι πάντα δύνανται νὰ ἐκτελέσωσι***».

Ταῦτα λέγει ὁ Βερναρδάκης ἐνταῦθα, ἀλλὰ μικρὸν κατωτέρω λέγει τἀναντία, ἃ ἐπικυροῖ δι' ὧν ἐπιφέρει παραδειγμάτων· «Σαφέστερον φαίνεται ἡ διαφορὰ ἔκ τινων χωρίων· ὅτε τοίνυν τοῦθ' οὕτως ἔχει, προσήκει προθύμως ἐθέλειν ἀκούειν τῶν βουλομένων συμβουλεύειν Δημ. 1,1 ἐνταῦθα τὸ μὲν ***ἐθέλειν = ἔχειν τὴν ἀπόφασιν*** (δεδόχθαι), τὸ δὲ ***βούλεσθαι = ἐπιθυμεῖν (ἔχειν τὴν διάθεσιν)*** ἄν οἵ τε ***θεοὶ θέλωσι (ἀποφασίζωσι)*** καὶ ὑμεῖς βούλησθε ***(ἐπιθυμῆτε)*** Δημ. 2,20· οὔτ' ἀκούειν ἠθέλετε ***(ἀπεφασίζετε)*** οὔτε πιστεύειν ἐβούλεσθε ***(ἐπεθυμεῖτε)*** 19.23 κτλ.».

σελ. 244,β' «***Καὶ μετὰ προθέσεως*** τοῦ δρῶντός ἐστι ***καὶ τὸ βουλεῦσαι πέρι Αἰσχ. Ἀγ. 1358 ἐκεῖνος ποῦ θέλει νὰ κάμῃ τι, πρέπει νὰ σκεφθῇ περὶ τούτου.— Ὁ*** Blomfield ***συντάσσει ὧδε***: ἐστὶ καὶ τὸ βουλεῦσαι περὶ τοῦ δρῶντος *τ. ἔ.* ***ἂς σκεφθῶμεν τοὐλάχιστον περὶ τοῦ δρῶντος (τοῦ φονέως)***».

Ὁ Βερν. ἑρμηνεύει τὸ δρῶντός ἐστι καὶ τὸ βουλεῦσαι πέρι ἐκεῖνος ποῦ θέλει νὰ κάμῃ τι, πρέπει νὰ σκεφθῇ **περὶ τούτου** τ. ἔ. ἐκλαμβάνει τὸ περί ἀντὶ τοῦ περὶ τούτου. Ἀλλὰ τοιαύτης χρήσεως παράδειγμα δὲν μνημονεύει.

σελ. 246,α «*Τὸ* ἐβουλόμην ἂν ***ἐκφράζει ἐπιθυμίαν ἀναφερομένην εἰς τὸ παρελθὸν καὶ ἑπομένως δηλοῖ πρᾶξιν οὐ*** γενομένην (=vellem».

Καὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ γυμνασίου γινώσκουσιν ὅτι τὸ ἐβουλόμην δηλοῖ πρᾶξιν οὐ γενομένην, ὥσπερ καὶ τὸ vellem. Τοῦτο δὲ δηλοῖ καὶ τὸ μικρὸν ἀνωτέρω ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Βερναρδάκη μνημονευόμενον καὶ ἑρμηνευόμενον παράδειγμα ἐκ τοῦ Λυσίου 12,32 «ἐγὼ δ' ἐβουλόμην ἂν αὐτοὺς ἀληθῆ λέγειν=ἐπεθύμουν νὰ ἔλεγαν τὴν ἀλήθειαν: ἀλλ' οὐ λέγουσιν αὐτήν».

σελ. 248,β' «***βωμοὶ γὰρ ἡμῖν ἐσχάραι τε παντελεῖς πλήρεις ὑπ' οἰωνῶν τε καὶ κυνῶν βορᾶς τοῦ δυσμόρου πεπτῶτος Οἰδίπου γόνου Σοφ. Ἀντιγ. 1016 οἱ βωμοὶ καὶ αἱ ἐσχάραι ἡμῶν ἅπαντες (ὅλοι=κατὰ πάντα) εἶνε πλήρεις κτλ.***».

Οἱ βωμοὶ καὶ αἱ ἐσχάραι ***ἅπαντες***! Θαυμασία σύνταξις, σύνταξις, σύνταξις, ὑπὲρ ἧς κόπτεται ὁ Βερναρδάκης.

σελ. 252,α λ. γένος. γράφει ὁ Βερν. «διομεῖται κατ' ἐξωλείας αὐτοῦ καὶ γένους καὶ οἰκίας ***ὅ τιν' αἰτιώμενος εἰργάσθαι τι τοιοῦτον Δημ. 23,67 ὁ αἰτιώμενός τινα, ὅτι ἔχει διαπράξῃ τι τοιοῦτον (φόνον), θὰ λάβῃ ὅρκον περὶ ἐξαφανισμοῦ ἑαυτοῦ καὶ πάντων τῶν κατιόντων (παίδων, ἐκγόνων κτλ.) καὶ ἀνιόντων (πατρός, πάππου, ἀδελφῶν, κλπ) συγγενῶν***».

Ἀλλ' ἐγὼ γνωρίζω ὅτι ὁ κατ' ἐξωλείας αὐτοῦ καὶ ***γένους*** διομνύμενος νοεῖ πάντοτε τοὺς κατιόντας ἤτοι τοὺς ἐκγόνους, οὐχὶ τοὺς προγόνους, οἷον Λυσ. κατ' Ἐρατοσθ. 10 «ἐπειδὴ δὲ ὤμοσεν, ἐξώλειαν ἑαυτῷ καὶ τοῖς παισὶν ἐπαρώμενος κτλ » καὶ «ἐπαρῶμαι αὐτός τε καὶ ἐμοῦ καὶ σώματος τοῦ ἐμαυτοῦ καὶ ψυχῆς καὶ βίου καὶ τέκνων καὶ παντὸς τοῦ ἐμαυτοῦ γένους καὶ συνφέροντος ἐξώλειαν καὶ πανώλειαν μέχρι πάσης διαδοχῆς τῆς ἐμῆς καὶ τῶν ἐμῶν πάντων καὶ μήτε τὰ σώματα τὰ τῶν ἐμῶν ἢ ἐξ ἐμοῦ μήτε γῆ μήτε θάλασσα δέξαιτο μήτε καρποὺς ἐνέγκοι αὐτοῖς» (*Orient. Graec. Inscript. Sel.* Τόμ. Β', σελ. 200, 522,29 Didenb.). Πρὸς δὲ τούτοις ση-

μειωτέα καὶ ἡ τοῦ Βερναρδάκη ἀνακάλυψις ὅτι οἱ ἀδελφοὶ εἶναι ἀνιόντες συγγενεῖς. Τί λέγουσιν οἱ νομικοί;

σελ. 254,β' «*τριήρεις τοῖς τυράννοις ἐς πλῆθος ἐγένοντο Θουκδ. 1,44 κυρ. ἔφθασαν εἰς πλῆθος, ἐγένοντο πολυάριθμοι*».

Ὥστε τὸ ἐς πλῆθος εἶναι κατηγορούμενον, ὑποκείμενον δὲ τὸ ἀόριστον τριήρεις, ὁ δὲ νοῦς: τριήρεις τινὲς (=τριήρεις) ἐγένοντο πολλαί, τ. ἔ. νοῦς Βερναρδάκειος. Ὁ δ' ἀληθὴς νοῦς εἶναι «πολλαὶ τριήρεις ἐγένοντο τοῖς τυράννοις, ἔνθα τὸ ἐς πλῆθος=πολλαὶ εἶναι ἐπιθετικὸς προσδιορισμός. Σημειωτέον δ' ὅτι τὴν αὐτὴν ταύτην φράσιν ἐν τῷ αὐτῷ ἄρθρῳ σελ. 256,α πάλιν ἑρμηνεύει ἐπιλαθόμενος τῶν ἐνθάδε γεγραμμένων.

σελ. 307,β' «*Εὕρηται συντεταγμένον καὶ μετὰ τοῦ* μὴ ἂν: ὂν (*πατέρα*) δὴ πάλαι ἂν ἐξ ὅτου δέδοικ' ἐγὼ μή μοι βεβήκοι *Σοφκλ. Φιλοκτ. 493, — Ἀλλ' ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Φιλοκτήτου ὑπάρχει ἡ δυσκολία, ὅτι τὸ* ἂν *ἀπεμακρύνθη τοῦ* βεβήκοι, *ὅπερ, ὡς φαίνεται, ἔγινε καὶ ἐκ μετρικῶν ἴσως λόγων καὶ διότι συνεφειλκύσθη ὑπὸ τοῦ προτεταγμένου ἀναφορικοῦ* ὄν· *πρβλ. τὰ συνήθη*: οὐκ ἂν οἶδ' εἰ δυναίμην ἅπαντα ἐν μνήμῃ πάλιν λαβεῖν *Πλάτ. Τίμ. 26Β. ἐγὼ* γὰρ αὐτὸς οὐκ ἂν οἶδ' ὅ,τι ἄλλο εἶχον ψηφίσασθαι *Δημ. 45,7*».

Ὁ Βερναρδάκης παραβάλλει τὸ οὐκ **ἂν** οἶδ'[1] εἰ δυναίμην ἀντὶ τοῦ οὐκ οἶδ'[1] εἰ δυναίμην[2] ἂν καὶ τὸ οὐκ **ἂν** οἶδ'[1] ὅ,τι ἄλλο εἶχον[2] ἀντὶ τοῦ οὐκ οἶδ'[1] ὅ,τι ἄλλο ἂν[2] εἶχον, ἐν οἷς ὁ **ἂν** μετηνέχθη ἀπὸ τοῦ 2ου εἰς τὸ 1ον πρὸς τὸ τοῦ Σοφοκλ. Φιλοκτ. 593 πάλαι **ἂν** (ὑπον. ἔστι) ἐξ ὅτου δέδοικ' ἐγὼ μή μοι βεβήκοι, ὅπερ ἐὰν ἰσοδυναμῇ τῷ πάλαι[1] ἐστὶ ἐξ ὅτου δέδοικα[2] μή μοι βεβήκοι[3] ἄν, τότε ὁ **ἂν** μετεπήδησεν ἐκ τοῦ 3ου εἰς τὸ 1ον. Salto mortale!!.

Παρασημειωτέον δ' ὅτι ὑπὸ τοῦ Κοβήτου ὑπελαμβάνετο Ἀττικὴ ἡ φράσις οὐκ οἶδ' ἂν εἰ, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ οὐκ ἂν οἶδ' εἰ. Γράφει δ' ὁ ἔνδοξος κριτικὸς ἐν *Nov. Lect.* σελ. 586 κέ. «Atticorum proprium est ita dicere, ut Euripides in Medea dixit vs. 911.

οὐκ οἶδ' ἂν εἰ πείσαιμι. πειρᾶσθαι δὲ χρή.

et in Alcestide vs. 49

λαβὼν ἴθ', οὐ γὰρ οἶδ' ἂν εἰ πείσαιμί σε.

Locos similes collegit primus Matthiae Gramm. Gr. § 598. C. quorum rationem explicuit Elmsleius ad Eurip. Med. 911. Addidit nonnulla Stallbaumius ad Platonis Tim. p. 26 B. et Dindorfius ad Cyropaed. V. iv. 12. sed nemo horum perspexit in multis locis eam loquendi formam non satis Ἀττικιστὶ scriptam esse. In Aristophanis Avibus vs 1018. in Codicibus Ravennate et Veneto scriptum est:

ὑπάγοιμι τἄρ' ἄν. Β. νὴ Δί', ὡς οὐκ οἶδ' ἄρ' εἰ
φθαίης ἄν. ἐπίκεινται γὰρ ἐγγὺς αὐταιί.

unde alii οὐκ οἶδά γ' εἰ φθαίης ἂν effinxerunt, sed emendandum est οὐκ οἶδ' ἂν εἰ φθαίης ἔτ', ἐπίκεινται γὰρ κτέ. Inserebant enim voculam ἂν inter οἶδα et εἰ mediam, quod quum scioli mirarentur dabant de suo alia omnia. In Cyropaedia V. iv. 12. vera scriptura in libris est haec: οὐκ οἶδ' ἂν εἰ ἐκτησάμην παῖδα τοιοῦτον περὶ ἐμέ, in uno legitur: οὐκ οἶδα εἰ ἐκτησάμην παῖδά ποτ' ἄν, ubi tenemus interpolatorem, cui nemo habebit fidem. Felicius fraus istiusmodi correctori cessit in Platonis Timaeo p. 26 B ubi Codices consentiunt in scriptura: ἐγὼ γὰρ ἃ μὲν χθὲς ἤκουσα οὐκ ἂν οἶδ' εἰ δυναίμην ἅπαντα ἐν μνήμῃ πάλιν λαβεῖν, sed Plato ipse non dubito quin scripserit: οὐκ οἶδ' ἂν εἰ δυναίμην, et verisimillimum mihi videtur in Cyropaed. I. vi. 41. οὐκ οἶδ' ἔγωγε εἴ τινα λίποις ἂν τῶν πολεμίων scribas de more voculam ἂν transposuisse et rescribi oportere: οὐκ οἶδ' ἂν ἔγωγε εἴ τινα λίποις τῶν πολεμίων. Quod his exemplis addidit Stallbaumius ex Demosthene de F. L. p. 441,21. οὐδ' ἂν εἷς, εὖ οἶδ' ὅτι, φήσειεν, nil facit ad rem, ut vides. Duo tantum mihi praeter haec per multos annos sedulo investiganti inter legendum occurrerunt, alterum apud Xenoph. Memorab. I. iii. 5. ubi lege ὥστ' οὐκ οἶδ' ἂν εἴ τις οὕτως ὀλίγα ἐργάζοιτο. pro οἶδ' εἴ τις οὕτως ἄν, alterum apud Demosthenem p. 1103,20: ἐγὼ γὰρ αὐτὸς οὐκ ἂν οἶδ' ὅ τι ἄλλο εἶχον ψηφίσασθαι, ubi Oratorem non sic scripsisse arbitror, sed ut populares solebant omnes: οὐκ οἶδ' ἂν ὅ,τι ἄλλο εἶχον ψηφίσασθαι» (Πρβλ. καὶ *Collect. Crit.* σελ. 298 καὶ Ναβῆρον ἐν *Mnemos.* 1903 σελ. 10 καὶ 1908 σ. 25).

σελ. 308,β' «*Τὸ ῥῆμα* (*δοκῶ*) *λαμβάνεται συνήθως ἢ προσωπικῶς ἢ ἀπροσώπως*».

Κατὰ λογικὴν ἀνάγκην **ἀσυνήθως**, τουτέστι σπανιώτερον λαμβάνεται ἢ ἀμφότερον ἅμα, ὥστε ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ νὰ εἶναι ἅμα προσωπικὸν καὶ ἀπρόσωπον ἢ οὐδέτερον τούτων τ. ἔ. οὔτε προσωπικὸν οὔτε ἀπρόσωπον. Ἀλλὰ τί νὰ εἶναι; Περὶ τούτου περιμένομεν τὸν Βερναρδάκην ν' ἀπαντήσῃ.

σελ. 312,α' «***Περὶ τῆς διαφορᾶς τοῦ*** φαίνεσθαι ***καὶ*** δοκεῖν ***σημειωτέον ὅτι τὸ μὲν*** φαίνεσθαι ***δηλοῖ τὴν ἐσωτερικὴν ἐμφάνισιν*** (;), ***τὸ δὲ*** δοκεῖν ***ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὸ*** εἶναι».

Ἐρωτῶ τὸν κ. Βερναδάκην· τὸ μὲν δοκεῖν ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὸ εἶναι(1), ἀλλὰ δὲν εὕρηται καὶ τὸ φαίνεσθαι κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ εἶναι κείμενον καὶ δὲν ἀντιδιαστέλλονται πρὸς ἄλληλα τὸ φαινόμενον καὶ τὸ ὄν;, οἷον Ἀριστοφ. Ἀχ 441 «εἶναι μὲν ὥσπερ εἰμί, φαίνεσθαι δὲ μή». Ξενοφ. Ἀπ. Α', ζ', 3 «εἴ τις βούλοιτο στρατηγὸς ἀγαθὸς μὴ ὢν φαίνεσθαι ἢ κυβερνήτης» καὶ Ἑλλ. Ϛ', ε, 28 «μάλα ὀλίγοι καὶ ὄντες καὶ φαινόμενοι ἐφύλαττον». Πλάτ. Πολιτ. σελ. 596, Ε' «φαινόμενα οὐ μέντοι ὄντα γέ που τῇ ἀληθείᾳ». Ἀριστοτ. Ἠθικ. Νικ. Γ', δ', 5 «οὐ γὰρ οὖσα ἀγαθὸν φαίνεται» καὶ Τοπικ. Α', α', 8 «ἐριστικὸς δ' ἐστὶ συλλογισμὸς ὁ ἐκ φαινομένων ἐνδόξων μὴ ὄντων δὲ καὶ ὁ ἐξ ἐνδόξων ἢ φαινομένων ἐνδόξων φαινόμενος· οὐ γὰρ πᾶν τὸ φαινόμενον ἔνδοξον καὶ ἔστιν ἔνδοξον». Γαλην. Τόμ. Ζ', σελ. 404 «καὶ αἱ μὲν τοιαῦται τῶν ἀταξιῶν οὐκ εἰσὶν ὄντως, ἀλλὰ φαίνονται μόνον» καὶ Τόμ. Η', σελ. 782 καὶ Τόμ. Θ', σελ. 240 καὶ σελ. 263. Πάππ. Ἀλεξανδρ. σελ. 588,22 Οὐλχσ. «ἔσονταί τε καὶ φανοῦνται». Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Πολυβίου ΙΑ', 11 «τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὸ πλῆθος ἀεὶ καὶ φαίνεται καὶ γίγνεται πρὸς τοὺς χρωμένους» καὶ ὑπὸ τοῦ Γαληνοῦ Τόμ. Θ', σελ. 157 «πότερον φαίνεται μόνον σφοδρότερος ὁ τῶν θυμουμένων σφυγμὸς ἢ ὄντως τοιοῦτος γίνεται» καὶ σελ. 158 «λεγόντων ἡμῶν ὅτι μὴ φαίνεται μόνον ἀλλὰ καὶ γίνεται σφοδρότερος».

σελ. 257,β' γρ. ὁ Βερν. «***Τέλος εἰς διάκρισιν ἔστω τὸ ἑξῆς παράδ. καὶ ἐπιστάμεθα οἵᾳ ὁδῷ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ὅτι κατ' ὀλίγον χωροῦσιν***

(1) Ἴδε Weber ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ κατ' Ἀριστοκράτους λόγου τοῦ Δημοσθένους σελ. 132-3 καὶ Hermann εἰς Αἰσχύλ. Τόμ. Γ', σελ. 316.

ἐπὶ τοὺς πέλας· καὶ λανθάνειν οἰόμενοι διὰ τὸ ἀναίσθητον ὑμῶν ἧσσον θαρσοῦσι, γνόντες δὲ εἰδότας περιορᾶν ἰσχυρῶς ἐγκείσονται Θουκ. 1,69 *καὶ καλῶς γνωρίζομεν κατὰ ποίαν μέθοδον οἱ Ἀθ καὶ ὅτι* βῆμα πρὸς βῆμα [pas à pas] *βαίνουσιν ἐναντίον τῶν ἄλλων· καὶ ἐφ' ὅσον μὲν στοχάζονται, ὅτι μένουσιν ἀπαρατήρητοι διὰ τὴν ἀπροσεξίαν ὑμῶν, ὀλιγώτερον θάρρος ἔχουσιν· ὅταν ὅμως ἐκ πείρας καταλάβουν, ὅτι ἐν γνώσει παραβλέπετε (κυρ. τὸ ἠξεύρετε καὶ ὅμως παραβλέπετε) τοῦτο, τότε δυνατὰ θὰ ἐπιτεθῶσιν*—Τὸ *μὲν* γιγνώσκειν *σημ. γνῶσιν ἐκ παρατηρήσεως, πείρας, συναναστροφῆς τὸ δὲ* εἰδέναι ἠξεύρειν (sic)] *γνῶσιν πνευματικωτέραν καὶ ἠθικωτέραν, ἐκ σκέψεως καὶ συλλογισμοῦ· τὸ δ'* ἐπίστασθαι *δηλοῖ τὴν ἀκριβῆ δι' ἐπιμελείας καὶ σπουδῆς ἀποκτηθεῖσαν* (sic) *γνῶσιν*».

Πάντα ταῦτα τὰ σοφὰ διαλύονται ὡσεὶ καπνὸς ἐὰν ὁ κ. Βερναρδάκης λάβῃ πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν κ. Βερναρδάκην ἐν σελ. 1353 λέγοντα «τὸ γιγνώσκω, ὅταν μὲν ἀνάγεται εἰς τὰ γνωστικὰ (οἶδα, μανθάνω, κτλ.), συντάσσεται πρὸς μετοχήν, ὅταν δὲ εἰς τὰ δοξαστικὰ (ἡγοῦμαι, κρίνω ἀποφασίζω), πρὸς **ἀπαρέμφατον**». Ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος χωρίῳ λοιπόν, σοφὲ Λεξικογράφε, γνόντες = νομίσαντες, ἡγησάμενοι, κττ. (Ἴδε Στάλλιον ἐν τῇ γ' ἐκδόσει τοῦ Θουκυδίδου Τόμ. Α', α', σελ. 201 καὶ σελ. 162).

σελ. 259, β' «τῆς γνώμης μηδὲ τοῖς βεβαίοις πιστεῦσαι Θουκ. 1,70 *νὰ μὴ πιστεύσητε μηδὲ εἰς τὰ ἀσφαλῆ πορίσματα τοῦ* **ὀρθοῦ** *λόγου*—παρὰ γνώμην κινδυνευταὶ 1,70 *παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον κινδυνεύοντες*».

Ὥστε οὔτε οἱ Λακεδαιμόνιοι οὔτε οἱ Ἀθηναῖοι ἐκυβερνῶντο ὑπὸ τοῦ **ὀρθοῦ** λόγου· ἦτο ἄρα τότε ἡ Ἑλλὰς ἀληθὲς φρενοκομεῖον. Ὁ νοῦς ἔχει ὧδε: οἱ μὲν Ἀθηναῖοι εἶνε τολμηταὶ καὶ πέρα τῶν ἑαυτῶν δυνάμεων καὶ κινδυνευταὶ παρὰ τὴν ἐκ τῆς μελέτης τῶν πραγμάτων προσδοκίαν αὐτῶν, τοὐναντίον δὲ ὑμεῖς οἱ Λακεδ. δὲν ἔχετε τελείαν πεποίθησιν οὐδὲ εἰς τὰ ἀσφαλῆ πορίσματα τῆς ὀρθῆς τῶν πραγμάτων ἐξετάσεως.

σελ. 261, β' «*καὶ τρισὶ γοναῖσι—τοὺς γυναικείους πόνους ἐκαρτέρησα ἄρουρα* Ἀπ. Αἰσχ. *καὶ ἐν τρισὶ τοκετοῖς ἡ ἐμὴ ἄρουρα (ὁ ἐμὸς κόλπος: ἐγὼ) ὑπέμεινα τοὺς γυναικείους πόνους (τὰς ὠδῖνας)*».

Ὥστε κατὰ τὸν νέον Μαιευτῆρα Βερναρδάκην αἱ ὠδίνουσαι γυναῖ-

κες αἰσθάνονται τὰς ὠδῖνας ἐν τοῖς **κόλποις**. Πρβ. «ἔχει βῆχα στὸν ἀστράγαλο».

σελ. 265, β' «δαῖέ οἱ ἐκ κόρυθος πῦρ *Ε 4* **τοῦ ἀνῆψεν** (ἡ *Ἀθηνᾶ*) **ἐκ τῆς περικεφαλαίας πῦρ**».

Οὐχὶ τοῦ ἀνῆψεν ἀλλὰ τοῦ ἔκαιεν ἡ Ἀθηνᾶ (ὥστε νὰ λάμπῃ). Τὸ δαῖε εἶναι παρατατικὸς καὶ οὐχὶ ἀόριστος.

σελ. 266, α. Ἑρμηνεύει τὸ Σοφόκλειον Τρ. 254 «ἐδήχθη τοῦτο λαβὼν» «**ἐπειράχθη** διὰ τοῦτο τὸ ὄνειδος, τὸ ὁποῖον ἔλαβεν». Ἀλλὰ τί λέγει ἡ **σύνταξις**, ὑπὲρ ἧς κόπτεσαι καὶ ποτνιᾶσαι; Ἑρμήνευε «ἐπειράχθη, διότι ἔλαβε τοῦτο τὸ ὄνειδος».

Ἐν σελ. 267, β' τὸ «**ἀλλ' οἷον τὸν ἄτυφον ἐγὼ ἴδον ἠδ' ἀδάμαστον πᾶσιν, ὅσοις δάμνανται ὁμῶς ἄφατοί τε φατοί τε, λαῶν ἔθνεα κοῦφα**» κτλ. (Ἀπ. Τίμ. 32), οὗ ἡ ἔννοια εἶναι «τὸν....ὑπὸ πάντων, ὑφ' ὧν δαμάζονται φατοί τε καὶ ἄφατοι, οὐ δαμαζόμενον= τὸν ὑπ' οὐδενὸς τούτων τῶν πραγμάτων, ὑφ' ὧν δαμάζονται πάντες οἱ ἄλλοι, δαμαζόμενον» ἑρμηνεύει ἀνοήτως «ὃν εἶδον μεταξὺ πάντων, ὧν μεταξὺ δαμάζονται ὁμοίως καὶ ἔνδοξοι καὶ ἄδοξοι» καὶ ἐπιφέρει «Τὴν δοτ. πᾶσιν ἐκλαμβάνω ὡς τοπικήν, ἀλλὰ πιθανή μοι φαίνεται ἡ διόρθωσις τοῦ Gaisford ὅσοι»!!!.

σελ. 267, β'. Τὸ τοῦ Παρμενίδου Ἀποσπ. 7 (Πλατ. Σοφ. 237 Α Ἀριστοτ. 1089α 2) οὐ γὰρ μήποτε τοῦτ' οὐδαμῇ εἶναι μὴ ἐόντα» διορθοῖ δῆθεν ὧδε «οὐ γὰρ μήποτε τοῦτό γ' *ἅμ' ᾖ*» καὶ ἑρμηνεύει «διότι δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ συγχρόνως τοῦτο τοὐλάχιστον, δηλ. νὰ ὑπάρχωσι τὰ μὴ ὄντα» Ἐπιφέρει δὲ «***Ἀκριβῶς δὲ τοῦτο ἐπρέσβευεν ὁ Παρμενίδης=συγχρόνως μὲ τὴν ὕπαρξιν τῶν ὄντων δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ ὕπαρξις τῶν μὴ ὄντων***». Ὥστε κατὰ τὸν Παρμενίδην ἡ τῶν μὴ ὄντων ὕπαρξις δὲν εἶναι καθ' ἑαυτὴν λογικῶς ἀδύνατος, ἀλλὰ μόνη ἡ σύγχρονος ὕπαρξις ὄντων καὶ μὴ ὄντων. Ἂν τοιαῦτα ὄντως ἐδογμάτισεν ὁ Παρμενίδης τότε γραπτέος μᾶλλον Παρμαινίδης.

σελ. 272, β'. «***Καθαρωτέρα φαίνεται ἡ πρὸς αἰτιατικὴν ῥηματικὴ ὡς εἰπεῖν σύνταξις τοῦ*** δέος ***ἐν τῷ*** οἱ σύμμαχοι τεθνᾶσι τῷ δέει τοὺς τοιούτους ἀποστόλους *Δημ. 4,45* ***διότι τὸ*** τεθνᾶσι τῷ δέει ***κατὰ νόημα σχεδὸν=ὑπερφοβοῦνται τ.ἔ. τόσον φοβοῦνται τοὺς τοι. ἀποστόλους, ὥστε ἀποθνήσκουσιν ἐκ τοῦ φόβου των***».

Κατὰ τὴν θαυμασίαν ταύτην ἐκδοχὴν τὸ «τοὺς τοι. ἀποστόλους» εἶναι ἀντικείμενον τῆς δοτ. τῷ δέει συντασσομένης, ὥσπερ καὶ τὸ δεδιότες. Κατὰ ταῦτα ἀντὶ τοῦ «ὁ δεῖνα δεδιὼς τὰς βασάνους ἐμαρτύρησε τἀληθῆ» δυνατὸν νὰ εἴπωμεν «ὁ δεῖνα δέει τὰς βασάνους ἐμαρτύρησε».

Τὰ ἀνόητα δὲ ταῦτα αἰτιολογεῖ ὕστερον λέγων «διότι τὸ τεθνάναι τῷ δέει κατὰ νόημα σχεδὸν=ὑπερφοβοῦνται, κτλ.», ἅπερ ὀρθὰ μὲν καθ'ἑαυτὰ ἀλλ'ἀντίκεινται τοῖς αἰτιολογουμένοις, ἐν οἷς τὸ δέει λαμβανόμενον ῥηματικῶς ἀποχωρίζεται τοῦ τεθνᾶσι καὶ συντάσσεται τῷ «τοὺς τοιούτους ἀποστόλους».

Ἴσως τις εἴπῃ πόθεν ἆρά γε προῆλθεν ἡ ἄλογος αὕτη αἰτιολογία τοῦ συγγραφέως τοῦ Λεξικοῦ ; Ἡ ἀπόκρισις εἶναι ἁπλουστάτη· ἐκ τοῦ ὅτι ἀπροσδιονύσως συνεκόλλησε δύο ἀντιθέτους φιλολόγων γνώμας. Τὰς περὶ τοῦ χωρίου τούτου γνώμας τῶν φιλολόγων συνέλεξεν ὁ μακαρίτης Βασιάδης ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δημοσθένους Φιλιππικῶν σελ. 172. Ἐκ τῆς παρατηρήσεως δὲ τούτου παρατιθέμεθα τάδε «ὁ Ἀβρέσχιος εἰς Αἰσχύλ. σελ. 57. Ἑλλένδετ εἰς Ἀρριαν Ζ, θ', 6. Ἐγγελαρδτ. *Adnot. Crit. in Demosth.* σελ. 39. Βερναρδ.Συντ. σελ. 114. Φρασικλ. Συντ. § 6 σελ. 323 : τὰς αἰτιατικὰς συνάπτουσι τῷ δέει· πολλάκις γὰρ τὰ οὐσιαστικὰ καὶ ἐπίθετα τὴν σύνταξιν λαμβάνουσι τῶν ἐξ ὧν παράγονται ῥημάτων. Ὁ δὲ Ἑρμαννὸς εἰς Εὐρ. Βάκχ. 600. Σχαιφερ. *app. Crit. Demosth.* Α', σελ. 375 Β. σελ. 503 Δ. σελ. 603, καὶ Σαύπιος τὴν σύνταξιν ὑπολαμβάνουσι γενέσθαι κατὰ τὸ σημαινόμενον· τὸ γὰρ τεθνάναι τῷ δέει ἴσον δύνασθαι τῷ μάλα δεδιέναι. Πρβλ. Ματθ. Γρ. § 421, σημ. 4 καὶ § 423 σημ. Ῥώστ. Γρ. § 104 σημ. 5.6».

Περὶ τῆς συντάξεως τοῦ τεθνάναι τῷ δέει ἢ τῷ φόβῳ ἐποιήσατο λόγον καὶ ὁ ἀοίδιμος διδάσκαλός μου Κόντος ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῶν Φιλομαθῶν 1877, σελ. 289. Τὴν παρατήρησιν δ' αὐτοῦ ἀξιόλογον οὖσαν οὐδαμῶς ὀκνοῦμεν νὰ καταχωρίσωμεν ἐν τῇ Ἀθηνᾷ μετὰ πολλῶν προσθηκῶν εἰλημμένων ἐκ τῶν ἐν τῷ μετωπίῳ τοῦ εἰρημένου περιοδικοῦ ἰδιοχείρων ἐκείνου σημειώσεων.

«Ἐπειδὴ δὲ τὸ τεθνάναι τῷ δέει ἢ τῷ φόβῳ ἰσοδυναμεῖ τῷ ὑπερδεδιέναι ἢ ὑπερφοβεῖσθαι διὰ τοῦτο καὶ μετ' αἰτιατικῆς πτώσεως συντάσσεται ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους λέγοντος σελ. 53,45 «οἱ

δὲ σύμμαχοι τεθνᾶσι τῷ δέει τοὺς τοιούτους ἀποστόλους» καὶ σελ. 366,81 «ἀλλὰ δουλεύειν καὶ τεθνάναι τῷ φόβῳ Θηβαίους καὶ τοὺς Φιλίππου ξένους». Τὸν Δημοσθένη ἐμιμήθη καὶ ὁ Ἀρριανὸς Ἀναβ. Ζ', Θ', 6 «οὓς πάλαι ἐτεθνήκει τε τῷ δέει» καὶ ὁ Ἀριστείδης Τόμ. Β', σελ. 210 «ὥστε ἕως ἔζη Κίμων τεθνάναι περιῆν τοῖς βαρβάροις τῷ φόβῳ τοὺς Ἕλληνας». Ἐν τοῖς εἰς Ἀριστείδην Σχολίοις σελ. 526 Δινδ. φέρεται ἄτοπος γνώμη, καθ' ἣν τὸ τεθνᾶσι τῷ δέει τοὺς ἀποστόλους κεῖται ἀντὶ τοῦ τεθνᾶσι τῷ φόβῳ τῶν ἀποστόλων (Πρβλ. Φωτ. Βιβλ. σελ. 426,23 καὶ Ἰω. Γλυκ. σ. 42-43).

Ἐχρήσαντο δὲ τῷ τεθνάναι τῷ δέει ἢ ὑπὸ δέους καὶ (ἀπο)τεθνηκέναι τῷ δέει ἢ ὑπὸ δέους οὐκ ὀλίγοι τῶν μεταγενεστέρων, ὁ Λουκιανός, Ἰω. ὁ Χρυσόστομος, ὁ Ἐφραίμιος καὶ ἄλλοι.

Λουκιαν. Θε. Διαλ. Β', 1 «ἐμὲ δὲ ἢν ἴδωσιν, τεθνᾶσιν ὑπὸ τοῦ δέους». Τὸ ἐν τῷ Τοξάριδι § 60 «προετεθνήκειν ἤδη τῷ δέει» ἠθέλησεν ὁ Ἀβρέσχιος νὰ τρέψῃ εἰς τὸ προεκτεθνήκειν, ὅπερ ἐνέκρινέ πως καὶ ὁ Ἰάκωβος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Τοξάριδος (σελ. 154). Ἀλλ' ἡ παραδιδομένη γραφὴ ἔχει ὑγιέστατα καὶ ὀφείλει κατὰ πάντα τρόπον νὰ μένῃ ἀκίνητος. Ὡς λέγεται τέθνηκα τῷ δέει, δι' οὗ ἐμφαίνεται μέγας καὶ ὑπερβάλλων φόβος, οὕτω καὶ προτέθνηκα καὶ προετεθνήκειν τῷ δέει.

Ἰω. Χρυσόστ. Ὁμιλ. εἰς Ματθ. σελ. 265, γ' «ἀλλ' ἄν τε σχοῖνον ἴδωσιν, ὄφιν εἶναι νομίζουσιν, ἄν τε ὄρη καὶ φάραγγας, ἀποτεθνήκασι τῷ δέει» καὶ σελ. 544, β' «μυρίας ἔχοντα φροντίδας καὶ ἀποτεθνηκότα τῷ δέει» καὶ σελ. 774, γ' «καὶ γὰρ καὶ ἀποτεθνήκεσαν τῷ δέει» καὶ σελ. 798, δ' «καὶ γὰρ ἀποτεθνηκότες ἦσαν τῷ δέει καὶ σελ. 805, γ' «ἀκριβέστερον ἐξηγούμενος τοῦ μαθητοῦ τὴν ἀσθένειαν καὶ τὸ σφόδρα αὐτὸν ἀποτεθνηκέναι τῷ δέει».

Ἐφραίμ. 5105 (σελ. 212 Βόνν.) «ἐναποθανὼν παρὰ βραχὺ τῷ δέει» καὶ 6784 (σελ. 976) «γνόντες Λατῖνοι δειλίαν τῶν Αὐσόνων οἷς σφᾶς ἑώρων τῷ δέει τεθνηκότας».

Νικηφ. Γρηγ. Τόμ. Β', σελ. 675,17 «καὶ τάχ' ἂν ἐτεθνήκεσαν ὑπὸ δέους, εἰ μή τινες κτέ» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 225,20 «τεθνάναι μικροῦ τῷ δέει συμβαίνει σφᾶς».

Νικήτ. Χωνιάτ. σελ. 366,2 Βόν. «οὐκ ἐτεθνήκει τῷ δέει τὸ γύναιον» καὶ σελ. 718,13 «καὶ πρὸς τὴν αὐτῶν θέαν τῷ δέει ΕΞέ-

θνησκον». Πρβλ. καὶ σελ. 373,6 «πρὸς μόνον τῶν ἐκτιναχθέντων λίθων τὸν δοῦπον ἐναποψυξάντων τῷ δέει μικροῦ». Ἐλέχθη δ' ὑπὸ τοῦ Χωνιάτου καὶ «ἀκοῇ μόνῃ τῷ δέει ἐκθνῄσκον» (Μεσαιων. Βιβλ. Σάθ. Τόμ. Α', σελ. 81,5).

Μιχ. Γλυκ. σελ. 261,17 Βόνν. «καὶ ἐσώθη μου ἡ ψυχή, τουτέστιν ἡ τεθνηκυῖα ὥσπερ ὑπὸ δέους θάρσους ἐνεπλήσθη».

Μιχ. Ἀκομινᾶτ. Τόμ. Β', σελ. 226,20 Λάμπρ. «τεθνηκυῖα τῷ δέει» καὶ σελ. 321,1 «ἐτεθνήκει γοῦν διὰ ταῦτα τῷ δέει ὁ τύραννος».

Ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου ἐλέχθη ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1351,55 «Ἐξέθανεν ἂν τῷ δέει ὁ γέρων».

Εἶπε δὲ και ὁ Οἰκονόμος ἐν τῇ περὶ Εὐθανασίας Διατριβῇ σελ.14 1804) «καὶ νὰ μὴ προεκθνήσκῃ ὑπὸ τοῦ φόβου καὶ πρὸ τῆς ὥρας ὁ ταλαίπωρος ἄνθρωπος».

Ὡς δὲ λέγεται τεθνάναι τῷ δέει ἢ τῷ φόβῳ, οὕτω καὶ ἀπολωλέναι τῷ φόβῳ ἢ τῷ δέει, οἷον Ξενοφ. Κύρ. Παιδ. ϛ', α', 2 «Γαδάτας πάλαι ἀπωλώλει τῷ φόβῳ μὴ λυθείη ἡ στρατιὰ» καὶ ϛ', α', 35 «ὥστε τὸν Ἀράσπαν πολλὰ μὲν δακρύειν ὑπὸ λύπης, καταδύεσθαι δὲ ὑπὸ τῆς αἰσχύνης, ἀπολωλέναι δὲ τῷ φόβῳ μή τι καὶ πάθοι ὑπὸ Κύρου». Ἀριστείδ. Τόμ. Α', σελ. 529 Δινδ. «ἀπωλώλεσαν δὲ οἱ δείλαιοι σοφισταὶ τῷ δέει». Ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος εἶναι εἰρημένον ἐν τῷ Φαίδρῳ σελ. 254, ε' «ὅταν ἴδῃ τὸν καλόν, φόβῳ Διόλλυται».

Πρὸς δήλωσιν τοῦ ὑπερβάλλοντος φόβου ἐποιήσατο χρῆσιν ὁ Ἀριστοφάνης τοῦ ῥήματος ἐγκέχοδα, οἷον Σφ. 627 «κἀγκεχόδασίν μ' οἱ πλουτοῦντες καὶ πάνυ σεμνοί» (τουτέστιν «οὕτω δεδίασί με οἱ πλ. ὥστε ἐγκεχόδασι) καὶ Βατρ. 479 «Α. οὗτος τί δέδρακας: Β ἐγκέχοδα» καὶ ἐπικέχοδα Ὄρν. 65 «Εὐ. Ὑποδεδιὼς ἔγωγε, Λιβυκὸν ὄρνεον. Τρ. οὐδὲν λέγεις. Εὐ. καὶ μὴν ἐροῦ τὰ πρὸς ποδῶν. ὁδὶ δὲ δὴ τίς ἐστιν ὄρνις; οὐκ ἐρεῖς; ΠΕ. Ἐπικεχοδὼς ἔγωγε Φασιανικός». Εἶπε δ' ὁ κωμικὸς καὶ «οἵ τε πλούσιοι δεδίασιν αὐτὸν ὅ τε πένης βδύλλει λεώς» (Ἱππ. 224) καὶ «τί βδύλλεθ' ἡμᾶς;» (Λυσιστρ. 354) καὶ «ὑπὸ τοῦ δέους βδέουσα δριμύτερον γαλῆς» (Ἴδε Βλαϋδέσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Σφηκῶν σελ. 296 καὶ τῇ τῶν Ἱππέων σελ. 223 καὶ ἐν τῇ τῶν Ὀρνίθων σελ. 190).

Ὑπὸ τοῦ Λουκιανοῦ ἐρρήθη ἐν Λεξιφ. «ὥστε δεσμοῖς ὧν ὑπέδυλλέ τε ὁ κακοδαίμων ὑπὸ τοῦ δέους καὶ πορδαλέος ἦν καὶ χρήματα ἀντίψυχα διδόναι ἤθελεν».

Καὶ ἐν τῇ ἰδιωτικῇ ἡμῶν λαλιᾷ πρὸς δήλωσιν τοῦ ὑπερβάλλοντος φόβου λέγομεν ἀπὸ τὸ φόβο του λίγο ἔλειψε ἢ κόντεψε νὰ πεθάνῃ, λίγο ἔλειψε νὰ τὰ κάμῃ πάνω του, τὰ χέστηκε, τἄκαμε πάνω του ἀπὸ τὸ φόβο του, κτλ. ἔτι δὲ ἀπὸ τὸ φόβο του πάγωσε. Ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις Τόμ. Β', σελ. 36,8 Δινδ. λέγεται «Πτῆξε δὲ θυμὸν διὰ τοῦ Τ αἱ Ἀριστάρχου, πτῆξιν καὶ πτοίαν ἤγαγεν· οὕτως καὶ Ἀριστοφάνης· ὁ δὲ Σιδώνιος πῆξε, ἐν οἵῳ τρόπῳ καὶ ἐν τῷ βίῳ φαμὲν πεπηγέναι τινὰ τῷ φόβῳ».

Ἐνεργητικὸν τοῦ ἀποθνήσκειν τῷ δέει εἶναι τὸ ἀποκτείνειν (τῷ) δέει οἷον Ἀριστοφ. Ὀρν. 85

κακῶν σύγ' ἀπόλοι' ὥς μ' ἀπέκτεινας δέει

ἤγουν: ὥς μ' ὑπερβαλλόντως ἐφόβησας. Παρ' Αἰσχίνῃ περὶ Παραπρεσβ. 34 ἐξέδωκεν ὁ Οὐειδνῆρος (σελ. 80,3) «φθέγγεται τὸ θηρίον τοῦτο προοίμιόν τι τεθνηκὸς δειλίᾳ» (Πρβ. καὶ Ἑρουερδῆνα ἐν *Exercit. Crit.* σελ. 165 καὶ Κόβητον ἐν *Mnemos.* 1879, σ.43). Περὶ χωρίων ὁμοίων τῷ Αἰσχινείῳ ἴδε Βοισσονάδην ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀρισταινέτου σελ. 530 καὶ Ἐρνέστον ἐν τῷ Τεχνολογικῷ Λεξικῷ σελ. 350. Ὑπὸ τοῦ Ἀκομινάτου εἶναι γεγραμμένον Τόμ. Β', σελ. 232,12 Λάμπρ. «τί γὰρ ἄλλο δι' ἐλπίδος ἡμῖν τοῖς ἐπὶ γήραος οὐδῷ βραχύ τι καὶ τεθνηκὸς ἤδη πνέουσιν;». Τὸ παρ' Ἀριστοτέλει περὶ Ζῴ. Ἱστορ. Η', ϛ', 5 «ἀποθνήσκουσιν οἱ κάραβοι διὰ τὸν φόβον» δηλοῖ ἀληθῆ θάνατον ἐκ τοῦ φόβου προερχόμενον.

σελ. 274,α «**ἑξῆς κάθησο δεῦρό μου ποδός, τέκνον πρὸς μητέρα Εὐρ. Ἰφ. Α. 627**—Ἐ**κ τοῦ** ποδὸς **ἐξαρτ. τὸ** δεῦρο **καὶ τὸ** μου, **ταῦτα δὲ πάντα, ὡς καὶ τὸ** ἑξῆς **καὶ τὸ** πρὸς μητέρα **ἐκ τοῦ** κάθησο».

Ταῦτα οὐχὶ ὀρθῶς ὁ Βερναρδάκης. Τὸ ποδός καὶ τὸ μου ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ ἑξῆς (ἑξῆς ἐμοῦ παιδὸς=κολλητὰ στὸ πόδι μου), ἅτινα εἶναι ἀκριβέστερος διορισμὸς τοῦ πρὸς μητέρα. Ἡ σύνταξις ἔχει ὧδε «δεῦρο κάθησο, τέκνον Ἰφιγένεια, πρὸς μητέρα, ἑξῆς μου ποδός». Περὶ τοῦ ἑξῆς μου ποδὸς γράφει ὁ Weil ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Εὐριπίδου σελ. 362 «Ἑξῆς μου ποδός, pour ἑξῆς ἐμοῦ, est

une periphrase aproprieé à la circonstance. Cf. Hipp. 661: Σὺν πατρὸς μολὼν ποδί».

σελ. 284,6 «θνήσκει δ' οὐδὲν τῶν γιγνομένων, διακρινόμενον δ' ἄλλο πρὸς ἄλλου μορφὴν ἑτέραν ἀπέδειξεν **Ἀπ. Εὐρ. 839 ἐν ᾧ δὲ ἀποχωρίζεταί τι καὶ μεταβαίνει πλησίον ἄλλου τινὸς (κυρ. εἰς τὸ μέρος ἄλλου) παράγει νέαν μορφήν».**

Ὁ Βερν. τὸ «διακρινόμενον δ' ἄλλο πρὸς ἄλλου» ἑρμηνεύει «πρὸς τὸ μέρος ἄλλου» ἀντὶ τοῦ ἀπ' ἄλλου, ὃ ἀπαιτεῖ τὸ διακρινόμενον.

σελ. 279,α ***«ὦ σπέρμ' Ἀτρέως*** ὡς πολλὰ παθὸν δι' ἐλευθερίας μόλις ἐξῆλθες ***Ἠλέκτρ 1508 ἀφ' οὗ τόσον πολλὰ ἔπαθες, μόλις τέλος ἐξῆλθες ἐκ τῶν παθῶν διελθὸν τοὺς ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνας»***

Λῆροι. Ἑρμήνευε «(Ὦ γένος τοῦ Ἀτρέως) πόσον εἶναι ἀληθὲς (βέβαιον) ὅτι ἀφ' οὗ πολλὰ ἔπαθες μόλις ***ἐξῆλθες ἐκ τῶν κακῶν ἐλεύθερον***, μόλις ἠλευθερώθης ἐκ τῶν κακῶν».

σελ. 305 λ. δίσκος. *«Πῶς ῥίπτεται ὁ δίσκος περιγράφει ὁ Φιλόστρατος ἐν τῇ ΚΔ' εἰκόνι - ἴδε—Λουκ. Φιλοψ 18. **Παρασ.** 48».*

Ἀλλ' ἐν τῷ περὶ Παρασίτου οὐδὲν λέγεται οὔτε περὶ δίσκου, οὔτε περὶ δισκοβόλου.

σελ. 282,α «διελόμενοι τὴν πόλιν περιετείχιζον ***Θουκυδ. 5,75 διαμοιρασθέντες τὴν ἐργασίαν περιετείχιζον τὴν πόλιν».***

Τὸ χωρίον ἑρμηνευτέον μᾶλλον ὧδε: διαμοιρασθέντες τὴν πόλιν (κατὰ τμήματα) περιετείχιζον αὐτήν». Πρβ. Β', 78,1 «περιετείχιζον τὴν πόλιν κύκλῳ διελόμενοι κατὰ πόλεις τὸ χωρίον».

σελ. 283,α' ***«Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅπως τὸ Θουκυδ (8,68)*** ὑπόπτως τῷ πλήθει διὰ δόξαν δεινότητος διακείμενος ***ἔχει παθητικὴν σημ. (=ὕποπτος ὢν τῷ πλήθει, ὑφορώμενος ὑπὸ τοῦ πλήθους), οὕτω καὶ τὸ Ξενοφ (Ἑλλ 2,3,40)*** ἠπιστάμην ὅτι πάντες ὑπόπτως ἡμῖν ἕξοιεν=***ὕποπτοι, δυσμενεῖς ἡμῖν ἔσοιντο».***

Ἀλλ' ὠτᾶν, ἐὰν τὸ ὑπόπτως ἡμῖν ἕξοιεν σημαίνῃ δυσμενεῖς ἡμῖν ἔσοιντο, τότε ἰσοδυναμεῖ τῷ ὑφορῷεν ἂν τ.ἔ. θὰ ὑπέβλεπον, θὰ ἔχῃ ἄρα ***ἐνεργητικὴν*** σημασίαν. Πῶς λοιπὸν σὺ λέγεις ὅτι ἔχει, ἣν καὶ τὸ προειρημένον Θουκυδίδειον ***παθητικὴν*** σημασίαν; !!!

σελ. 292,α. «τούτων πέρι ἀναγκάσαντες τὸν δῆμον ψῆ-

φον φανερὰν διενεγκεῖν *Θουκ. 4,74 νὰ ψηφίσῃ φανερά· ἀλλὰ τὸ μὲν* διενεγκεῖν *ἔχει εἰρωνικήν τινα ἔννοιαν, ὡς εἰ ἐπρόκειτο νὰ δώσουν διαφόρους (ὑπὲρ αὐτῶν καὶ κατ' αὐτῶν) ψήφους, τὸ δὲ φανερὰν δεικνύει ὅτι ἤθελον νὰ ἐξαναγκάσωσι τὸν δῆμον νὰ δώσῃ καταδικαστικὴν ψῆφον*».

Τὰ τελευταῖα τοῦ Βερναρδάκη ῥήματα «ἀλλὰ τὸ μὲν διενεγκεῖν ἔχει εἰρωνικήν τινα ἔννοιαν, ὡς εἰ ἐπρόκειτο νὰ δώσουν διαφόρους ψήφους, κτλ.» εἶναι ἀληθῶς σοφώτερα τοῦ δέοντος. Τὸ δ' ἀληθὲς εἶναι ὅτι τὸ ψῆφον διενεγκεῖν οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ περίφρασίς πως τοῦ διαψηφίσασθαι Πρβ. Δ', 88,1 κρύφα διαψηφισάμενοι.

σελ. 302,β' «*Νέστωρ περίοιδε δίκας ἠδὲ* φρόνιν *ἄλλων γ, 244 πλέον τῶν ἄλλων καὶ γνωρίζει τὸ δίκαιον καὶ* φρόνιμος *εἶνε*».

Ἑρμηνευτέον μᾶλλον «εἶνε ἐμπειρότερος τῶν ἄλλων κατά τε τὰ δίκαια καὶ τὴν ὀρθὴν κρίσιν (ὀρθοφροσύνην)» ἢ ὡς ὁ Εὐστάθιος ἑρμηνεύει «περισσότερον τῶν ἄλλων δίκαιός ἐστι καὶ φρόνιμος» (σελ. 1465,41).

σελ. 312,β' «*Θουκ. 5,16* φεύγοντα αὐτὸν ἐς Λύκαιον διὰ τὴν ἐκ τῆς Ἀττικῆς ποτε μετὰ δώρων δόκησιν(1) *ἀναχώρησιν ὅτε ἀνεχώρησέ ποτε ἐκ τῆς Ἀττικῆς δόξας*(2) *δῶρα λαβὼν τ. ἔ. ὑποπτευθεὶς (κυρ. μετὰ ὑποψίαν) ὅτι ἔλαβε δῶρα*».

Κατὰ ταῦτα ὁ Πλειστοάναξ ἀνεχώρησεν ἐξ Ἀττικῆς μετὰ δόκησιν (μετὰ ὑποψίαν) δώρων τ. ἔ. πρῶτον ὑπωπτεύθη ὅτι ἔλαβε δῶρα καὶ ὕστερον ἀνεχώρησεν. Ὥστε πρὶν ἀκόμη ἀναχωρήσῃ ὁ Πλειστοάναξ ἐγεννήθη ὑποψία ὅτι ἔλαβε δῶρα, ἵν' ἀναχωρήσῃ. Παράδοξον ἀληθῶς καὶ τερατῶδες τὸ φιλύποπτον τῶν τότε ἀνθρώπων.

Ἀλλ' ὁ Πλειστοάναξ, ὠγαθέ, δὲν ἀνεχώρησε μετὰ τὴν ὑποψίαν ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν ὑπωπτεύθη, ὡς καὶ ὁ κοινὸς νοῦς διδάσκει καὶ αὐτὸς ὁ Θουκυδίδης οἱονεὶ φοβούμενος Βερναρδάκειόν τινα παρεκδοχὴν λέγει Β,21 : ἀνεχώρησε πάλιν, διὸ δὴ καὶ ἡ φυγὴ αὐτῷ ἐγένετο ἐκ Σπάρτης δόξαντι χρήμασι πεισθῆναι [μετὰ τὴν ἀναχώρησιν]».

σελ. 315,α' τὸ «*οὐδ' ἂν ἐκ μητρὸς κακῆς ἐσθλοὶ γένοιντο παῖδες*

(1) Γρ. μετὰ δοκήσεως δώρων ἀναχώρησιν.

(2) Θαυμαστὸν καὶ τοῦτο ὅτι ὁ Βερναρδάκης συντάσσει τὸ δόξας μετοχῇ «δόξας δῶρα λαβών»!

εἰς ἀλκὴν δορὸς*» (*Εὐρ.᾿Αποσπ. 298*) ἑρμηνεύει «ἀνδρεῖοι πολεμισταί, ἱκανοὶ νὰ ***ἀποκρούωσι τὸ δόρυ τῶν ἐχθρῶν».

Ὥστε τοῦτο μόνον εἶναι τὸ ἔργον τοῦ πολεμιστοῦ, νὰ ἀμύνηται, οὐχὶ καὶ νὰ ἐπιφέρῃ πόλεμον ἄλλοις Πόσον χριστιανικοὶ χρόνοι! Ὡσαύτως ἐσφαλμένως ἑρμηνεύει ἐν σελ. 325,α τὸ δύσεο ἀλκὴν Τ,36 διὰ τοῦ ἐνδύθητι, ἀνάλαβε τὴν ***ἀμυντικήν σου*** δύναμιν.

σελ. 317,β′ «ποιήσω δακεῖν τὴν καρδίαν καὶ τὸν περὶ ψυχῆς δρόμον δραμεῖν ***᾿Αρφ. Σφ. 376 θὰ τὸν κάμω νὰ δαγκάσῃ τὰ χείλη του ἀπὸ τὸν πόνον καὶ νὰ κινδυνεύσῃ διὰ τὴν ζωήν του***».

Τὸ δακεῖν τὴν καρδίαν ἑρμηνεύει νὰ δαγκάσῃ τὰ χείλη του. Ὁ Βερν. ἔχει φαίνεται τὴν καρδίαν ἐν τοῖς χείλεσιν. Ἴσως δὲ κατὰ τὸν λεξικογράφον Βερναρδάκην ὁ Τυρταῖος ἀντὶ τοῦ «***χεῖλος*** ὀδοῦσι δακὼν» ἠδύνατο νὰ εἴπῃ καὶ «***καρδίαν*** ὀδοῦσι δακών».

σελ. 326,α′ ***«ἐπὶ δὲ γλυκὺ κηρίον ἔβρως Καλλιμ. Ὑμν. εἰς Δία 49 ἐπὶ τούτῳ δ᾿ ἔφαγες κηρίον»***.

Δηλ. κερί; Διὰ τί κατέλιπες ἀνερμήνευτον τὸ κηρίον;

Ἐν σελ. 327,α′ ἀφ᾿ οὗ ἐμνημόνευσεν ὅτι τὸ ἐῶ «***συντάσσεται μετὰ διπλῆς αἰτιατικῆς*** (ἐᾶν τοὺς πολίτας αὐτονόμους)» μετ᾿ ὀλίγα πάλιν γράφει «***Καὶ μετὰ διπλῆς αἰτ.*** οὐκ ἐάσει τοῦτό γε ἡ δίκη σε *᾿Αντ. 538*».

Ὥστε καὶ ἡ αἰτιατ. τοῦτο καὶ ἡ αἰτ. αὐτονόμους ὅμοιαι!!!

σελ. 332,α′ «***οὐχ*** ὁ πρέσβυς ἐγκρατὴς ***ἔτι***; *Σοφ. Ο. Τ. 941.* ***δὲν*** κρατιέται ***ἀκόμη***;».

Σήμερον γίνεται κατάχρησις τοῦ «δὲν ἦλθεν ἔτι» καὶ «δὲν ἔλαβον ἔτι χρήματα» ἀντὶ τοῦ «δὲν ἦλθέν ἀκόμη» καὶ «δὲν ἔλαβον ἀκόμη χρήματα». Τὴν κατάχρησιν ταύτην ὁ Βερναρδάκης πειρᾶται νὰ μεταβιβάσῃ καὶ εἰς τὸν Σοφοκλέα μεταβάλλων οὕτω τὸν μέγαν Ἕλληνα Τραγικὸν εἰς μικρὸν Ῥωμαιὸν ἐφημεριδογράφον. Κατὰ τὸν Βερναρδάκην καὶ τὸ ἐν τῷ Κρίτωνι τοῦ Πλάτωνος ἀπαντῶν «ἢ οὐ πρῷ ἔτι ἐστίν;» ἑρμηνευτέον «ἢ ***δὲν*** εἶναι πρωὶ ***ἀκόμη***; ὄχι ***πλέον***.

σελ. 329 λ. ἐγκαθίστημι «Λακεδαιμόνιοι δὲ βραδέως καὶ ὑπὸ αὐλητῶν πολλῶν νόμῳ ἐγκαθεστώτων ***Θουκυδ. 5,70 οἱ δὲ Λακ.*** (***ἐπορεύοντο***) ***βραδέως καὶ ὑπὸ τὸν μουσικὸν ἦχον πολλῶν αὐλητῶν, οἵτινες ἦσαν τοποθετημένοι ἐν τῷ μέσῳ***».

Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἑρμηνείαν ταύτην τῷ νόμῳ παρέλκει καὶ ἐξαλειπτέον κατὰ τὸν σοφὸν τοῦ Λεξικοῦ ἑρμηνευτήν. Τί νὰ συμβαίνῃ; Συμβαίνει ὅ,τι συνέβη καὶ ἀλλαχοῦ. Ὁ Βερν. ἐξ ἄλλου μὲν βιβλίου παρέλαβε τὸ χωρίον, ἐξ ἄλλου δὲ τὴν ἑρμηνείαν. Ἐξηγοῦμαι. Τὸ μὲν κείμενον παρέλαβε ἐξ ἐκδόσεως ἐν ᾗ ὑπῆρχεν ἡ γραφὴ «**νόμῳ** ἐγκαθεστώτων», τὴν δ' ἑρμηνείαν ἐξ ἐκδόσεως ἐν ᾗ ὑπῆρχεν ἡ γραφὴ **νόμου**. Ὁ Στάλιος γράφει ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐκδόσει τοῦ Θουκυδίδου Τόμ. Γ', α', σελ. 136 «ὑπ' αὐλητῶν π. νόμῳ ἐγκαθεστώτων» ad tibicines, qui multi ex legitima consuetudine interpositi erant. Cf. Xenoph. Histor. Gr. II 2,23 τὰ τείχη κατέσκαπτον ὑπ' αὐλητρίδων et ὑπ' αὐλητῆρος ἀείδειν Theogn. 533.825. Ita Gellii lectionem secuti nunc locum interpretari maluimus quam recepto νόμου vertere *ad cantum multorum tibicinum*. Nam νόμος non tam *cantus* est quam *modus musicus*; multorum autem tibicinum modus musicus is est quo multi tibicines utuntur, qui quidem ab hoc loco alienus est. Modus, ad quem Lacedaemonii in pugnam procedebant, Καστόρειον μέλος dicebatur, de quo Plut. de Mus. 26, etc.».

σελ. 344, β ***«εἷλον, εἱλόμην ἀόρ. β' τοῦ αἱρέω».***

Κατὰ ταῦτα ἀντὶ τοῦ «εἷλον τὴν Τροίαν οἱ Ἀχαιοὶ» δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ «εἵλοντο τὴν Τροίαν οἱ Ἀχαιοί».

σελ. 655 γ'. «ἵει ***γ'. ἐν. πρτ. τοῦ*** ἵημι».

Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι καὶ β' πρ. προστακτικῆς τοῦ ἵημι;

σελ. 343 λ. εἴκω-ἔοικα «***Συντάσσεται μετὰ δοτ. μετοχῆς—δίφρου ἐπιβησόμενοισιν ἐΐκτην ψ, 379=ἐῴκεσαν ἐπιβησομένοις τοῦ δίφρου: ὡμοίαζον μὲ ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ἔμελλον νὰ ἐπιβῶσι— αὐδασοῦντι δ' ἔοικεν ὁ χάλκεος ἐς Δία λεύσσων. ἃ τοῖς ἀσθενοῦσι παρὰ τῶν ἰατρῶν σιτίοις διδομένοις ἔοικεν***».

Ἐκ τούτων πάντων συνάγεται ὅτι ὁ Βερν. δὲν γινώσκει τί σημαίνει «τὸ ῥῆμα συνάσσεται μετὰ μετοχῆς». Πᾶσαι αὗται αἱ μετοχαὶ εἶναι ἀναφορικαὶ διοριστικαί, ὦ σοφὲ λεξικογράφε.

σελ. 349, α «Τὸ εἶναι ***συντάσσεται μετ' ἀπαρεμφάτου δηλοῦντος σκοπόν, τόν ποτέ οἱ Κυνύρης δῶκε ξεινήιον εἶναι Λ. 20***».

Ὁ Βερναρδάκης ἵνα δείξῃ ὅτι τὸ εἶναι συνάσσεται ἀπαρεμφάτῳ δηλοῦντι σκοπόν, παρατίθεται χωρίον, ἐν ᾧ αὐτὸ τοῦτο τὸ εἶναι

δηλοῖ τὸν σκοπόν. Ὁ Εὐστάθιος γράφει ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 828 «Ἐν δὲ τῷ δῶκε ξεινήιον, καιριωτάτη λέξις τὸ δῶκε· διὸ κἀνταῦθα ἐπιμένει δὶς αὐτὴν εἰπών. Τὸ δὲ δῶκε ξεινήιον εἶναι ἢ ἔλλειψιν ἔχει τοῦ ὥστε, ἵνα λέγῃ ὅτι ἔδωκε ξεινήιον εἶναι ἢ περιττότητα τοῦ εἶναι, ἧς χρῆσις οὐ μόνον τὸ ἑκὼν εἶναι παρὰ τοῖς παλαιοῖς, ἀλλὰ καὶ τὸ χρηστὴν ἡμῖν τὸ τήμερον εἶναι τὴν γαλήνην ἐστόρεσε».

σελ. 360, β' «*Τὸ εἰσιέναι* ***συντάσσ. καὶ μὲ ἀπαρ. ἢ εἰδικὴν πρότασιν. ὧν μὲν ἐκεῖνος εὑρίσκετ' ἐξαπατῶν ὑμᾶς, οὐδενὸς εἰσῄει μοι φθονεῖν Δημοσθ. 23,188 δι' ὅσα ἐκεῖνος ἀπεδεικνύετο ὅτι σᾶς ἐξηπάτα, δι' οὐδὲν ἐκ τούτων μοὶ ἤρχετο εἰς τὸν νοῦν (μοὶ ἐπήρχετο) νὰ τὸν φθονῶ***».

Ἐν τῷ παρόντι χωρίῳ τὸ μὲν εὑρίσκεσθαι σημαίνει ἐπιτυγχάνειν, κερδαίνειν, ἡ δὲ μετοχὴ ἐξαπατῶν οὐδαμῶς ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ εὑρίσκεσθαι ἀλλ' εἶναι τροπική· κατὰ ταῦτα ὁ νοῦς τοῦ χωρίου εἶναι «δι' ὅσα ἐκεῖνος ηὑρίσκετο τ.ἔ. ἐπετύγχανεν (ἐκέρδαινεν) ἐξαπατῶν (μὲ τὸ νὰ ἐξαπατᾷ) ὑμᾶς, δι' οὐδὲν ἐκ τούτων κτέ.» Ὁ Weber γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ κατ' Ἀριστοκράτους λόγου τοῦ Δημοσθένους σελ. 491 «ὧν μὲν ἐκεῖνος εὑρίσκετ' ἐξαπατῶν ὑμᾶς: *Quae ille adipiscebatur a vobis per fraudem*. Altera scriptura ἐφαίνετο, quae in nonnullis libris extat, temere interpretantis est. Is enim, quam alibi non hic habet εὑρίσκεσθαι, *deprehendi* vim, expressit, ut Taylor recte iudicavit». Εἰς τοὺς *temere interpretantes* ἀνήκει καὶ ὁ Γρηγόριος Βερναρδάκης.

σελ. 378, α' «ἐκνενευρισμένοι καὶ περιῃρημένοι χρήματα συμμάχους ***Δημ. 3,31 «τῶν νεύρων ἀφῃρημένοι· νεῦρα δὲ καὶ δύναμιν τῆς πόλεως καλεῖ τοὺς συμμάχους» Οὐλπιαν. Ὥστε τὸ*** περιῃρημένοι ***εἶνε σαφεστέρα ἐξήγησις τοῦ*** ἐκνενευρισμένοι. ***Ἀλλ' ὀρθότερον ὧδε: «ἐκτετμημένοι, ἀφῃρημένοι τὰ νεῦρα ἡμῶν (τ. ἔ. τὰ χρήματα ἡμῶν, ἅτινα μετεβλήθησαν εἰς θεωρικὰ) καὶ ἀφῃρημένοι κύκλῳ. οἷον ἠκρωτηριασμένοι, τὰ χρήματα, τοὺς συμμ. Οὕτω τὸ μὲν*** ἐκνενευρισμένοι ***ἀναφέρεται εἰς τὴν*** ἐσωτερικήν, ***τὸ δὲ*** περιῃρημένοι ***εἰς τὴν*** ἐξωτερικὴν κατάστασιν».

Ἀλλ' ἐὰν τὰ θεωρικὰ οὕτως εἰπεῖν ἦσαν νεῦρα τῆς πόλεως, τὰ χρήματα τὰ προερχόμενα ἐκ τῶν φόρων τῶν συμμάχων δὲν ἦσαν

νεῦρα καὶ δὴ καὶ σπουδαιότατα; Τὸ πρᾶγμα ἔχει ἄλλως. Ἐπειδὴ ἐνταῦθα ὁ ῥήτωρ μέμφεται τοὺς Ἀθηναίους ὅτι ἀπώλεσαν τὴν ἀρχαίαν ἐκείνην πολεμικὴν ἀρετὴν καὶ δραστηριότητα (§ 30) καὶ μαλθακοὶ καὶ χαῦνοι ἐγένοντο, προκριτώτερον ὑπάρχει τὸ ἐκνενευρισμένοι μετὰ τοῦ Sauppe νὰ ἀναφέρωμεν εἰς τὴν ψυχικὴν τῶν πολιτῶν κατάστασιν, τὸ δὲ περιῃρημένοι χρήματα, συμμάχους εἴς τε τὴν οἰκονομικὴν καὶ εἰς τὴν στρατιωτικὴν εἰς λόγον συμμάχων τῆς πόλεως κατάστασιν.

σελ. 388,β' «μὴ ἀφιώμεθα (=*ἀπαλλαττώμεθα*) ***τοῖν*** ἀνδροῖν ἕως ἂν ἡμῖν ***ἐκφανῆτον (ἐκφανῇ τὸ** Badham)*, ***ἐφ'*** ᾧ αὐτὼ σπουδάζετον *Πλάτ. Εὐθυδ. 288 C* ***ἕως ὅτου φανερωθῇ ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον σοβαρῶς καταγίνονται***».

Θαυμάσιος πάλιν ὁ Βερναρδάκης· ἐγκρίνει μὲν τὴν γραφὴν ἐκφανῆτον, ἀλλ' ἑρμηνεύει τὴν γραφὴν ἐκφανῇ τό. Κατὰ τὴν ὑφ' ἑαυτοῦ ἐγκριθεῖσαν γραφὴν ὤφειλε νὰ ἑρμηνεύσῃ «ἕως ὅτου φανερώσωσιν ἑαυτοὺς κτέ.»

σελ. 394,α' «κάμὲ μὲν δαίμων ἐλᾷ *Σοφ. Αἰ. 504* ***θὰ μὲ καταδιώκῃ ἡ δυστυχία*** *Ἂν γράψωμεν* ***ἐλεῖ*** *θὰ σημαίνῃ :* ***θὰ μὲ πάρῃ ὁ διάβολος***».

Ἀλλ', ὦ μακάριε, ἀληθῶς τὸ «πῆρε ὁ διάβολος»· ἦτο δυνατόν ποτε ὑπὸ τοῦ Σοφοκλέους νὰ λεχθῇ ***ἐλεῖ***; Οἱ δόκιμοι ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς παντάπασιν ἀγνοοῦντες τὸν μέλλοντα ἐλεῖν-ἐλεῖσθαι μετεχειρίζοντο ἀείποτε τὸν μόνον ἐν τῇ γλώσσῃ αὐτῶν ὑπάρχοντα αἱρήσειν-αἱρήσεσθαι, οἷον Σοφ. Φιλοκτ. 14 «σόφισμα τῷ νιν αὐτίχ' αἱρήσειν δοκῶ». Ἐὰν ὁ κ. Βερναρδάκης ἀνεγίνωσκε τὰ ὑπὸ τοῦ Κόντου γεγραμμένα ἐν τῷ Περιοδικῷ Συγγράμματι Σωκράτει Τόμ. Α', σελ. 434-443, δὲν θὰ ἔγραφεν ἃ ἔγραψεν.

σελ. 893,β' «οἳ δ' ἐλόωσι γαλήνην *π 319* (*γρ. η, 319*) ***πλέουσιν ἐν γαλήνῃ***».

Ἐὰν ὁ κ. Βερναρδάκης εἶχεν ὑπ' ὄψιν τὸν ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι (στήλ. α') κ. Βερναρδάκην λέγοντα «Μέλ. ἐλῶ-ἐλόωσι Ν, 315. η 319» δὲν θὰ ἡρμήνευε τὸ ἐλόωσι διὰ τοῦ πλέουσιν, ἀλλὰ διὰ τοῦ θὰ πλέωσιν. Περὶ δὲ ἐλόωσι τοῦ ἀπαντῶντος ἐν Ἰλιάδος Ν,315 γράφει ὁ Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1874, σελ. 395 (*Miscel. Crit.* σελ. 307) «Priscum verbum ʽЄΩ (ἑῶ) idem quod κορέννυμι *sa-*

tio saturo, habet futurum ἐῶ, ἐόω. Iliad. N. 315. οἵ μιν ἄδην ἐόωσι καὶ ἐσσύμενον πολέμοιο. et Odyss. E. 290. ἀλλ' ἔτι μέ μίν φημι ἄδην ἐάαν κακότητος. nam sic utroque loco scribendum pro ἐλόωσι et ἐλάαν, ut alibi ostendam. Ἐλαύνω habet futurum ἐλῶ, ἐλόω. Odyss H, 318. σὺ μὲν δεδμημένος ὕπνῳ Λέξεαι, οἱ δ' ἐλόωσι γαλήνην».

σελ. 395,β' «τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα ***παροιμ. κυρ.*** γάμει ***(ἐπὶ αἰσχρᾶς ἐνν.) ἐκ τῶν*** ὁμοίων»· τὸ κηδεῦσαι καθ' ἑαυτὸν ἀριστεύει μακρῷ· ***εἶπεν ὁ Αἰσχ. Προμ. 916*** (*ὅπου ἴδε Σχ.*)· *ὁμοίως Πίνδ. Π. 2,64.* ***Τὰ τῆς παροιμίας ταύτης διεξέρχεται τὸ πρῶτον*** ***Ἐπίγρ. τοῦ Καλλιμάχου, Πλούτ. περὶ Παίδ. ἀγωγ. 13 F, Σουΐδ. καὶ ἄλλοι. Ἔχει δὲ τὴν ἀρχὴν ἡ παροιμία κατὰ τὸν Σχ. ἐκ τῶν τὰς βέμβικας παιζόντων παίδων, λεγόντων, πρὸς ἀλλήλους*** τὴν καθ' ἑαυτὸν ἔλαυνε ***τ. ἔ. κτύπα τὴν ἰδικήν σου βέμβικα καὶ ὄχι τὴν ἰδικήν μου***».

Οὐδεὶς μὲν ἀρνεῖται ὅτι τὸ ῥῆμα ἐλαύνειν - κατελαύνειν μεταφορικῶς λαμβανόμενον τίθεται καὶ ἐπὶ αἰσχρᾶς σημασίας ἰσοδυναμοῦν τῷ βινεῖν, ὡς παρ' Ἀριστοφ. Ἐκκλ. 37 «ὁ γὰρ ἀνήρ, ὦ φιλτάτη, Σαλαμίνιος γάρ ἐστιν, ᾧ ξύνειμ' ἐγώ, τὴν νύχθ' ὅλην ἤλαυνέ μ' ἐν τοῖς στρώμασιν» καὶ Εἰρ. 711 «ἆρ' ἂν βλαβῆναι διὰ χρόνου τί σοι δοκῶ, ὦ δέσποθ' Ἑρμῆ, τῆς Ὀπώρας κατελάσας;» καὶ Ἐκκλ. 1082 «ποτέρας προτέρας οὖν κατελάσας ἀπαλλαγῶ» (ἴδε καὶ Κόβητον ἐν τῇ β' τοῦ Ὑπερείδου ἐκδόσει σελ. 28-9), ἀλλ' οὐδαμῶς ὁ νοῦς ἐπιτρέπει τὸ ἔλα τὸ ἀπαντῶν ἐν τῇ παροιμιώδει ῥήσει τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα, τῇ εἰς τὸν Πιττακὸν ἀποδιδομένῃ, νὰ ληφθῇ ἐπὶ τῆς αἰσχρᾶς σημασίας· πολὺ δ' ἔτι μᾶλλον γελοῖον τὸ γάμει τὸ κείμενον ἐν τῇ ῥήσει «γάμει ἐκ τῶν ὁμοίων κτέ.», τῇ εἰς τὸν Κλεόβουλον ἀναφερομένῃ(1), νὰ ὑποληφθῇ ὅτι ἐτέθη κατὰ τὴν παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις σημασίαν, τ. ἔ. ἐπὶ τοῦ βίνει.

Ἐὰν ὁ κ. Βερναρδάκης ἀνεγίνωσκε μετ' ἐπιστάσεως τὰς πηγάς, ἃς τυφλῶς ἀντέγραψε, δὲν θὰ ἔγραφεν ὅτι τὸ ἔλα καὶ γάμει κεῖνται ἐπὶ αἰσχρᾶς σημασίας. Πρὸς πίστωσιν τῶν λόγων ἡμῶν μνημονεύομεν μόνην τὴν παρὰ τῷ Ψευδοπλουτάρχῳ περὶ παιδ. ἀγωγ. σελ. 13 F

(1) Ἴδε G. Brunco ἐν *Act. Sem. Erl.* Τόμ. Γ', σελ. 333-4.

(οὐχὶ δὲ τὴν παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ, ὡς ὁ τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου ἐκδότης λέγει) κειμένην «ἐγγυᾶσθαι δὲ δεῖ τοῖς υἱοῖς (υἱέσι Βερν.) γυναῖκας μήτ' εὐγενεστέρας πολλῷ μήτε πλουσιωτέρας· τὸ γὰρ τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα σοφόν. Ὡς οἵ γε μακρῷ κρείττους ἑαυτῶν λαμβάνοντες οὐ τῶν γυναικῶν ἄνδρες, τῶν δὲ προικῶν δοῦλοι λανθάνουσι γιγνόμενοι» (Ἴδε Βυττεμβάχιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου Τόμ. Ϛ', σελ. 150 καὶ Ναύκιον ἐν *Mél. Gréco.-Rom.* Τόμ. Ε', σελ. 164). Πᾶς τις ἐκ τούτων κατανοεῖ ὅτι τὸ ἔλα δὲν δηλοῖ τὸ βίνει ἐκ τῶν ὁμοίων σου, ἀλλὰ δίωκε, ἐπιζήτει τὴν ὁμοίαν σοι, τ. ἔ. γυναῖκα τῆς τάξεως καὶ καταστάσεώς σου, νὰ παίρνῃς τὸ ταῖρί σου.

Γνωστὸν δὲ ποιοῦμεν ὅτι καὶ τὸ εὐσύνοπτον καὶ διαβληθὲν(!) κατὰ Βερναρδάκην Λεξικὸν τοῦ Βυζαντίου κακῶς ἀναφέρει τὸ «τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα» ὡς παράδειγμα τῆς αἰσχρᾶς τοῦ ἐλαύνειν σημασίας, ὅθεν ἴσως ἀντέγραψεν ὁ Βερναρδάκης.

σελ. 463, α' «**δοκεῖ μοι ἡ γῆ καὶ τοὺς κακούς τε κἀγαθοὺς ἄριστα ἐξετάζειν Ξενοφ. Οἰκ. 20,14 μοὶ φαίνεται ἡ γῆ ὅτι κάμνει νὰ γνωρίζωμεν (διακρίνωμεν) ἄριστα καὶ τοὺς κακοὺς καὶ ἀγαθούς**».

Κατὰ ταῦτα τὸ ἐξετάζω ἰσοδυναμεῖ τῷ ποιῶ τινα διακρίνειν. Προστεθήτω λοιπὸν τοῖς Λεξικοῖς καὶ ἡ νέα αὕτη τοῦ ἐξετάζειν σημασία!! Σημειωτέον δ' ὅτι τὸ χωρίον τοῦ Ξενοφῶντος πλῆρες ἐκφερόμενον ἔχει ὧδε «δοκεῖ μοι ἡ γῆ καὶ τοὺς κακούς τε κἀγαθοὺς τῷ εὐδιάγνωστα πάντα παρέχειν ἄριστα ἐξετάζειν».

σελ. 468, α «**φήσεις μετασχεῖν ἢ 'ξομῇ τὸ μὴ εἰδέναι; Σοφ. Ἀντιγ. 535 ἢ ἐνόρκως θὰ βεβαιώσῃς, ὅτι δὲν ἠξεύρεις;**» καὶ σελ. 816, α «**ἢ ξομῇ τὸ μὴ εἰδέναι; Σοφ. Ἀντιγ. 535 ἢ μεθ' ὅρκου θὰ ἀπαρνηθῇς ὅτι δὲν ἠξεύρεις**».

Ὥστε ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ τὸ (ἐ)ξομῇ σημαίνει καὶ θὰ βεβαιώσῃς καὶ θὰ ἀπαρνηθῇς!! Ἐν τοῖς εἰς Σοφοκλέα Σχολίοις σελ. 243,13 Τευβν. λέγεται «ἢ 'ξομῇ τὸ μὴ εἰδέναι = ἢ ἀπαρνῇ εἰδέναι ἐνώματος;». Γράφει δὲ καὶ ὁ Σεμιτέλος ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἀντιγόνης σελ. 225 «ἢ ἀπαρνηθήσει δι' ὅρκου (= ἀρνουμένη δι' ὅρκου ἐρεῖς) ὅτι οὐδὲν γινώσκεις;».

σελ. 473,α «ἐπιόντων τῶν Πυθίων, παρήγγειλε μὲν ταῖς πόλεσι βοῦς καὶ οἶς καὶ αἶγας καὶ ὗς παρασκευάζεσθαι ὡς

είς τὴν θυσίαν *Ξενοφ. Ἑλλ. 6,4,29 κατὰ τὴν προσέγγισιν τῶν Πυθίων ἀγώνων παρήγγειλεν εἰς τὰς πόλεις νὰ προετοιμάσωσι βοῦς καὶ πρόβατα καὶ αἶγας καὶ χοίρους ἐπὶ τῷ σκοπῷ (=ὡς) τῆς θυσίας*».

Ἀτόπως ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἑρμηνεύεται τὸ *ὡς* διὰ τοῦ ἐπὶ τῷ σκοπῷ. Διὰ τοῦ ὡς δηλοῦται τὸ ὑποκειμενικόν, ὁ δὲ σκοπὸς διὰ τοῦ εἰς θυσίαν. Πρβ. Ξενοφ. Ἑλλ. Γ', 4,11 «παρήγγειλε συσκευάζεσθαι ὡς εἰς στρατείαν» καὶ Α', α', 16 «μετὰ δὲ τὴν ἐκκλησίαν παρασκευασάμενοι ὡς ἐπὶ ναυμαχίαν» καὶ Α', α', 12 «ἀνάγεσθαι ἤδη αὐτοῦ μέλλοντος ὡς ἐπὶ ναυμαχίαν», ἔνθα ὁ σκοπὸς οὐχὶ διὰ τοῦ ὡς, ὅπερ δύναται καὶ νὰ λίπῃ, ἀλλὰ διὰ τοῦ εἰς στρατείαν καὶ ἐπὶ ναυμαχίαν ἐμφανίζεται. Ἠδύνατο δ' ὁ Ξενοφῶν ἐν τῷ εἰρημένῳ χωρίῳ ἀντὶ τοῦ «παρήγγειλε μὲν ταῖς πόλεσι βοῦς καὶ οἶς καὶ αἶγας παρασκευάζεσθαι ὡς εἰς τὴν θυσίαν» νὰ εἴπῃ «παρήγγειλε μὲν ταῖς πόλεσι βοῦς καὶ οἶς καὶ αἶγας—παρασκευάζεσθαι ὡς θύσουσιν», ὡς παρακατιὼν § 30 εἶπε «παρήγγειλε δὲ καὶ ὡς στρατευσομένοις εἰς τὸν περὶ τὰ Πύθια χρόνον Θετταλοῖς παρασκευάζεσθαι», ἔνθα διὰ μὲν τοῦ *ὡς* δηλοῦται τὸ ὑποκειμενικόν, ὁ δὲ σκοπὸς παρίσταται διὰ τοῦ στρατευσομένοις. Περὶ τῆς χρήσεως δέ, καθ' ἣν μετὰ τοῦ παρασκευάζεσθαι καὶ συσκευάζεσθαι τίθεται τελικὴ μετοχὴ μετὰ τοῦ ὡς ἢ ἄνευ αὐτοῦ ἴδε Κόντον ἐν Ἀθηνᾷ Τόμ. ΚΑ', σελ. 253-255.

σελ. 476,α «ἐπαείρας (*ἐνν. τὸ σκέλος*) *ἀπεματάϊσε Ἡρ. 2,162*».

Ἐπειδὴ τὸ σκέλος δὲν ὑπονοεῖται εὐκόλως, δικαίως ὁ Cobet κελεύει νὰ συμπληρωθῇ τὸ χωρίον ὧδε «ἐπαείρας ΤΟ ϹΚΕΛΟϹ ἀπεματάϊσε καὶ τοῦτό μιν ἐκέλευε Ἀπρίῃ ἀπάγειν» (*Mnem*. 1883, σελ. 153).

σελ. 480,β' «*τίς δ' ἀγροίωτις θέλγει νόον, οὐκ ἐπισταμένα τὰ βράκε' ἕλκην ἐπὶ τῶν σφύρων; Ἀθήν. 21, Β' (Ἀπ. Σαπφ. 70) ποία χωριάτισσα σοῦ μαγεύει τὴν καρδιά, ποῦ δὲν ξεύρει νὰ σύρῃ τὰ βρακιά της; τοιαῦται βρακοφόροι καὶ σήμερον ὑπάρχουσι πολλαχοῦ τῆς Λέσβου. Ἡ δὲ μὴ φοροῦσα κομψῶς τὰ* βρακία, *ἀλλ' ἀφίνουσα αὐτὰ νὰ κρέμωνται κάτω τῶν σφυρῶν, ὀνομάζεται* καλαμοβράκα, μανδαλοβράκα, σαχλοβράκα *κττ.*» !!!!

Νέον ἀληθῶς τοῦ Βερναρδάκη εὕρημα. Ἑρμηνεύει τὸ ῥάκεα,

Αἰολ. **Ϝράκεα - βράκεα,** διὰ τοῦ **βρακία** εὑρίσκων οὕτω καὶ τὸ ἔτυμον τῆς λέξεως **βρακία!!** ἐκ τοῦ Αἰολικοῦ **βράκεα!!** Ὥστε ἐφόρουν αἱ ἀρχαῖαι Λεσβίδες βρακία; Δὲν πιστεύω νὰ ἦσαν βρακοφόροι ἢ σαρβαροφόροι.—Νῦν δ' ἐννοῶ διὰ τί ὁ Βερν. διώρθωσε καὶ τὸ παρ' Ἀριστοτέλει Ἀθην. Πολιτ. Ν' «καὶ τοὺς ἐν ταῖς ὁδοῖς **ἀπογιγνομένους** ἀναιροῦσιν, ἔχοντες δημοσίους ὑπηρέτας» εἰς τὸ **ἀπογυμνουμένους,** διότι ἐνόμιζε, φαίνεται, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι ἐφόρουν βρακία, καὶ βεβαίως ἐὰν ἀπεγυμνοῦντο, θὰ προσέβαλλον τὴν δημοσίαν αἰδῶ!!

Ἐν παρόδῳ δ' εἰρήσθω ὅτι ἡ ἑρμηνεία τοῦ **βράκεα** διὰ τοῦ **βρακία** ἀνέμνησέ με τὸν μακαρίτην Πιττάκην, ὅστις πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι οἱ νῦν Ἕλληνες εἶναι ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων μνημονεύων χωρία παράλληλα τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νῦν Ἑλληνικῆς ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῶν Φιλομαθῶν 1860, ἀριθ. 340 κ.ἑ. πολλὰ ἁμιλλώμενα πρὸς τὸ βράκεα-βρακία τοῦ Βερναρδάκη διέπραξεν. Μνημονεύομεν χάριν θυμηδίας τῶν διαπραχθέντων τινά. «Ἁρμοῖ πέπαυμαι Αἰσχύλ. —Ἡ συνήθεια λέγει ἐκόπηκαν οἱ ἁρμοί μου.—Μή τι μακιστῆρα μῦθον, ἀλλὰ σύντομον λέγων εἰπέ. Αἰσχ. Ἡ συνήθεια λέγει· μή μοι λέγῃς μασσημένα λόγια, ἀλλὰ λέγε σύντομα.—Ὥρμασε πανδάμους βοῦς ἀγελαίας Σοφ. Ἡ συνήθεια λέγει ὡρμαθιὰ ἢ ἁρμαθιὰ τοὺς ἔκαμε —Τοὐπίτριπτον κίναδος Σοφ. Ἡ συνήθεια λέγει τὰ τριμμένα κουνάδια.—Ἀπεκάρης Εὐριπ. Ἡ συνήθεια λέγει ἀπεκάρωσε.—Κίσσος κύριον ὄνομα. Τοῦτον Κίτζον καλεῖ ἡ συνήθεια.—Σίτου πασάμην. Ἡ συνήθεια λέγει πιάσε ὀλίγον ψωμί.—Τὰς ἀμίδας παίζειν. Ἡ συνήθεια λέγει τὰς ἀμάδας παίζει.—Ἰαμβίζειν τὸ λοιδορεῖν. Ἡ συνήθεια λέγει τί γαβγίζει; κτλ. κτλ.» Πρβ. καὶ τὴν ὑπὸ παλαιοῦ τινος διδασκάλου ἑρμηνείαν τοῦ ἐν τῇ Κύρου Ἀναβάσει Α', ε', 6 ἀπαντῶντος ὄνους ἀλέτας διὰ τοῦ γαδάρους ἁλατισμένους.

Ἐὰν δ' ὁ μακαρίτης Πιττάκης περιελάμβανεν ἐν τῇ συλλογῇ αὐτοῦ καὶ τὸ βράκεα τῆς Σαπφοῦς, θὰ ἔλεγε «βράκεα ἕλκην Σαπφ. Ἡ συνήθεια λέγει σέρνω τὰ βρακιά μου».

σελ. 505,α «**ἐπιγράφω ξεσχίζω ἀπ' ἐπάνω, ἐπιξέω**».

Κατὰ ταῦτα ὁ μαθητὴς τὸ «ἀκρότατον δ' ἄρ' ὀϊστὸς ἐπέγραψε χρόα φωτὸς» (Ἰλ. Δ, 139)» θὰ ἑρμηνεύσῃ ἐξέσχισε ἀπ' ἐπάνω τὸ βέλος τὸ σῶμα τοῦ ἀνδρός!! Ἰδιωτικώτερον θὰ ἡρμήνευέ τις

τσουγκράνισε πάνω πάνω καὶ οὐχὶ ἐξέσχισε ἀπ' ἐπάνω.

σελ. 507,α' «γυναικὶ τράγος ἐμίσγετο ἀναφανδόν· τοῦτο ἐς ἐπίδεξιν ἀνθρώπων ἀπίκετο *Ἡρ. 2,46 ἐξηγοῦσι* (*sic*): *τοῦτο ἔφθασεν εἰς γνῶσιν τῶν ἀνθρώπων· ὅπου τὸ* ἐς ἐπίδεξιν *σημ. κυρ ὅτι ἐπεδείχθη τοῦτο εἰς ἀνθρώπους. Ἀλλ' ἡ σύνταξις δὲν δικαιολογεῖται· ἔπρεπε νὰ εἴπῃ* ἀνθρώποις *ἢ ἄλλως πως. Ὅθεν εἰκάζω* ἐς ἐπίδερξιν: *τοῦτο κατήντησεν, ὥστε νὰ τὸ ἰδοῦν καὶ ἄνθρωποι. Τὴν διόρθωσιν ταύτην ὑποδεικνύει καὶ ἡ γρ.* ἐπίδειξιν *πρβ.* ἔλθετε δῆτ', ὦ πολυτίμητοι Νεφέλαι, τῷδ' εἰς ἐπίδειξιν *Ἀριστοφ. Νεφ. 269 ἵνα ἐπιδείξητε ὑμᾶς αὐτὰς τῷδε*».

Ἡ μεταβολὴ αὕτη τοῦ Βερναρδάκη γενομένη κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Jallensk(1) «huiusque rei **videndae** hominibus copia facta est» καθ' ἡμᾶς δὲν ἔχει ὀρθῶς, διότι ἡ διὰ τῆς διορθώσεως εἰσαγομένη ἔννοια περιέχεται ἐν τῷ ἀναφανδόν. Ἡμεῖς ἀσπαζόμεθα ambabus manibus τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Herwerden «τοῦτο ἐς ἐπίΛεξιν ἀνθρώπων ἀπίκετο» τ.ἔ. εἰς φροντίδα, ἐνθυμίαν. Τὴν περὶ τοῦ χωρίου δὲ τούτου παρατήρησιν ἀξιόλογον οὖσαν οὐδαμῶς ὀκνοῦμεν νὰ μνημονεύσωμεν ὅλην. Γράφει ὁ ἔνδοξος κριτικὸς ἐν *Comment. Crit. Herodot.* σελ. 35. «Non sine causa Schwh. in lexico Herod. de voce ἐπίδεξις agens de hoc loco dixit «haud satis liquida scriptoris sententia». Res quae *palam* fit, nullo modo dici potuit ἀπικνέεσθαι εἰς ἐπίδεξιν. Equidem temporis punctum non dubito quin parva lineola fefellerit antiquitus librarii oculos. Nempe historiae parens scripserat τοῦτο ἐς ἐπίΛεξιν ἀνθρώπων ἀπίκετο, i.e. εἰς φροντίδα, εἰς ἐνθυμίαν. Voluit enim scriptor: *Terruit homines eius portenti religio.* Non quidem ignoro substantivum ἐπίλεξις eo sensu hodie nusquam reperiri, sed exstitisse tamen fidem facit usus Herodoteus verbi ἐπιλέγεσθαι, quod primum significat *secum reputare*, deinde *curare*, non exclusa *metuendi* et *sollicitudinis* notione. Vide Schweighauseri annotationem ad VII 149 et eundem in lexico s. v. pag. 259 b. Quod attinet ad locutionem ἀπικέσθαι ἐς ἐπίλεξιν, apte contuleris I 193 καὶ τὰ εἰρημένα καρπῶν ἐχόμενα ἐς

(1) Ἴδε Βαίριον εἰς Ἡρόδ. Τόμ. Α', σελ. 538 ἐκδ. β'.

ἀπιστίην πολλὴν ἀπῖκται, sc. τοῖσι μὴ ἀπιγμένοισι ἐς τὴν Βαβυλωνίην.— Si acu rem tetigi, probabile est iam aetate Alexandrina hanc corruptelam Herodoti libros invasisse, siquidem nulla exstat apud grammaticos huius substantivi sic usurpati memoria».

Τέλος δὲ πρὸς τί παραβάλλει τὸ Ἀριστοφάνειον χωρίον «ἔλθετε δῆτ', ὦ πολυτίμητοι Νεφέλαι, τῷδ' είς ἐπίδειξιν»; Ἵνα κυρώσῃ τὴν διόρθωσιν αὐτοῦ «ἐς ἐπίδεϜξιν» ἢ ἵνα βεβαιώσῃ τὴν παραδεδομένην γραφὴν «ἐς ἐπίδεξιν - ἐπίδειξιν»; Ἐν ἀμφοτέραις ταῖς περιστάσεσι ἀτόπως γίνεται ὑπὸ τοῦ Βερν. μνεία τοῦ Ἀριστοφανείου χωρίου. Διότι, ἐὰν μὲν μνημονεύῃ αὐτὸ πρὸς πίστωσιν τῆς ἑαυτοῦ εἰκασίας, διὰ τῆς παραβολῆς ταύτης οὐδὲν ἀποδεικνύει, ἐὰν δὲ πρὸς βεβαίωσιν καὶ κύρωσιν τῆς παραδεδομένης γραφῆς, ἡ διόρθωσις αὐτοῦ οὐδένα ἔχει λόγον.

σελ. 510,α' «*Παθ*. ἐκ δὲ Πελλάνας (ἐπέβαν) ἐπιεσσάμενοι νῶτον μαλακαῖσι (κρόκαις) *Πινδ. Ν. 10,44* ***ἐκ δὲ τῆς Πελλ. ἀνεχώρησαν (ἐπανῆλθον) ἀφ' οὗ ἐσκέπασαν τὰ νῶτά των μὲ μαλακὰ ὑφάσματα*»** καὶ σελ. 610,β' «***ἐῴκεσαν γὰρ οὐ δεδιδαγμένοις τὰ σχήματα ἀλλ' ἐφειμένοις πράττειν ἃ πάλαι ἐπεθύμουν Ξεν. Συμπ. 9,6 διότι ὡμοίαζον ὄχι μὲ ὑποκριτάς, οἱ ὁποῖοι εἶχον διδαχθῆ τὰ σχήματα ταῦτα, ἀλλὰ μὲ ἐραστάς, οἱ ὁποῖοι εἶχαν ἐπιθυμήσῃ νὰ πράττωσι κτἑ*** ».

Ἀλλ' ἡ ἑρμηνεία σου δεικνύει ὅτι δὲν κεῖνται παθητικῶς τὸ ἐπιεσσάμενοι καὶ τὸ ἐφειμένοις.

σελ. 521,β' «***τὰ κεφάλαια τῶν κατηγορηθέντων*** ἐπιλυσάμενος ***Λουκ. Δὶς Κατηγ. 30=ἀνατρέψας, ἀνασκευάσας***».

Ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ πρὸς δήλωσιν τοῦ ἀνατρέπειν ἢ διαλύειν ἢ ἀνασκευάζειν τι οὐχὶ τοῦ ἐπιλύεσθαί τι ἐγίνετο χρῆσις ἀλλὰ τοῦ ἀπολύεσθαι. Ὅθεν ἐλέγετο μὲν ἀπολύομαι διαβολὴν ἢ διαβολάς, ἀπολύομαι αἰτίαν ἢ αἰτίας, ἀπολύομαι βλασφημίας, ἀπολύομαι ἔγκλημα ἢ ἐγκλήματα, ἀπολύομαι μέμψιν, ἀπολύομαι τὰ κατηγορημένα, κτλ. (Ἴδε Κόντον ἐν τῇ Ἀθηνᾷ Τόμ. Β' σελ. 272 κἑ., 1890), ἀλλὰ ἐπιλύομαι πρόβλημα, ἐπιλύομαι τὸ ἀπορηθέν, ἐπιλύομαι γρίφους, ἐπιλύομαι προτάσεις, ἔτι δὲ ἐπίλυσις ἐρωτημάτων καὶ ἐπι-

λυτικὸς (Ἴδε Λέρσιον ἐν τῷ *De Aristarchi Stud. Homer* σελ. 200-201 ἐκδ. γ' καὶ Πεζόπουλον ἐν Ἀθην. Τόμ. ΙΗ', σελ. 221).

Τούτων οὕτως ἐχόντων ἀντὶ τοῦ ἐπιλυσάμενος γραπτέον ἀπολυσάμενος. Ἐν τῇ Ἀθηνᾷ σελ. 275 εἶναι τάδε ὑπὸ τοῦ Κόντου γεγραμμένα «Λουκιαν. Ἀποκηρυττομ. 3 «καὶ ταυτὶ δέ, ἃ νῦν ἐγκαλεῖ, ὡς ἂν οἷός τ' ὦ, ἀπολύσομαι μικρὰ ὑμῖν διηγησάμενος τῶν ἐμῶν». Φέρεται δὲ καὶ γραφὴ ἀπολογήσομαι. Καὶ παρὰ τῷ Ἡροδότῳ βιβλ. Η', 59 εἷς τῶν κωδίκων ἀντὶ τοῦ ἀπολυόμενος ἔχει ἀπολογούμενος (Ἴδε Βαίριον εἰς Ἡρόδ. Τόμ. Δ', σελ. 82-3 ἐκδ. β'). Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ Ἑρουερδὴν ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1879, σελ. 373 μετέβαλε τὸ παρὰ τῷ Λουκιανῷ Δὶς Κατηγορ. 30 «τὰ κεφάλαια δὲ αὐτὰ ΕΠΙλυσάμενος τῶν κατηγορηθέντων ὑμῖν ἀπολείψω σκοπεῖν περὶ ἁπάντων» εἰς τὸ ἈΠΟλυσάμενος. Πρβ. καὶ Μνημοσ. 1893, σελ. 285.

σελ. 526,β' «***ἐπέπνει (ἐνν. ἐν τῇ πόλει) ῥιπαῖς ἐχθίστων ἀνέμων Σοφ. Ἀντ. 136***».

Τὸ ὀρθὸν εἶναι τῇ πόλει.

«σελ. 531,β' «***τοὺς δὲ πρόσω ἀποικοῦντας πιστοὺς πέμπει ἐπισκοπεῖν Ξενοφ. Οἰκ. 4,6 ὅπερ αὐτ. 8 εἶπε: πέμπων πιστοὺς ἐπισκοπεῖται***)».

Κατὰ τὸ χωρίον, ὃ ὁ Βερναρδάκης παραβάλλει, γραπτέον καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ· «πέμπων ἐπισκοπεῖ». Ὁ Κοβητος γράφει ἐν *N. L.* σελ. 574 «Mendosum est in cap. IV 6. τοὺς δὲ πρόσω ἀποικοῦντας πιστοὺς πέμπει ἐπισκοπεῖν, nullo modo infinitivus ἐπισκοπεῖν ferri aut defendi potest. Graecum est πέμπει οἵτινες ἐπισκέψονται aut πέμπει ἐπισκεψομένους. Ipsa Xenophontis manus mihi haec esse videtur: πιστοὺς πέμπων ἐπισκοπεῖ, quemadmodum saepe Veteres et probati scriptores loquuntur. Graeculi mirati hoc dicendi genus correxerunt scilicet πέμπει ἐπισκοπεῖν, sic enim ipsi loquebantur. Peridoneum exemplum in vicinia huius loci est in § 8· ὁπόσην δὲ μὴ αὐτὸς ἐφορᾷ, πέμπων πιστοὺς ἐπισκοπεῖται». Κάκιστα δὲ ποιῶν καὶ ὁ Thalheim ὁ νέος ἐκδότης τῶν Μικρῶν τοῦ Ξενοφῶντος συγγραμμάτων ἐτήρησε τὴν παραδεδομένην γραφὴν «πέμπει ἐπισκοπεῖν».

σελ. 533,α' «*Δημ. 24,139* τέθνηκεν, ἐπισπασθέντος τοῦ

βρόχου *ἀφ' οὗ τραβηχθῇ τὸ σχοινίον· διότι προηγουμένως εἶπεν* ἐν βρόχῳ τὸν τράχηλον ἔχων».

Ὥστε μετὰ τὸ ἐπισπασθῆναι τὸ σχοινίον ὑπὸ νόσου ἢ ἄλλης τινὸς αἰτίας τέθνηκεν. Κατὰ ταῦτα δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι πρὶν τραυηχθῇ τὸ σχοινίον δὲν εἶχε νὰ φοβηθῇ θάνατον».

σελ. 539, β «*ὡραῖος δὲ γυναῖκα τεὸν ποτὶ οἶκον ἄγεσθαι μήτε τριηκόντων ἐτέων μάλα πόλλ' ἀπολείπων μήτ' ἐπιθεὶς μάλα πολλὰ Ἡσ. Ἔργ. 695 ὅταν εἶσαι ὥριμος κατὰ τὴν ἡλικίαν νὰ παίρνῃς γυναῖκα εἰς τὴν οἰκίαν σου κτλ.*».

Ὁ νοῦς τοῦ ποιητοῦ ἐνταῦθα εἶναι νὰ καθορίσῃ πότε τις, ἐν ποίᾳ ἡλικίᾳ πρέπει τις νὰ νυμφεύηται. Ἑρμήνευε λοιπὸν «Ὥριμος εἶσαι, (εἶσαι στὴν ὥρα σου) νὰ παίρνῃς γυναῖκα στὸ σπίτι σου, ὅταν κτλ.», οὐχὶ δὲ ὡς ὁ συγγραφεὺς τοῦ Λεξικοῦ «*ὅταν* εἶσαι ὥριμος κατὰ τὴν ἡλικίαν, κτλ.».

σελ. 534 λ. ἐπίστασις «πολλὰς ἔσχον φροντίδων ἐπιστάσεις *Σοφ. Ἀντ. 225 πολλάκις αἱ φροντίδες ἐφίστασάν με=αἱ σκέψεις μὲ ἔκαμναν νὰ σταματῶ*».

Γρ. πολλάκις αἱ φροντίδες ἐπέστησάν με=αἱ σκέψεις μὲ ἔκαμαν νὰ σταματήσω. Πολλάκις ὑπὸ τῶν φροντίδων ἐπέσχον.

σελ. 554,α «*ἐράω χύνω ἔξω, μόνον ἐν συνθέσει* ἐξ-».

Διὰ τοῦ *ἐρῶ* ἐδηλοῦτο οὐχὶ τὸ χύνω ἔξω ἀλλ' ἁπλῶς τὸ χέω, κενῶ. Τὸ ἐξερῶ, κ.Βερν., σημαίνει τὸ χύνω ἔξω.

σελ. 553,β' «ἀλλ' ἐράω· καλὸν δέ τ' ἐρασαμένῳ συνεράσθαι *Μόσχ. 7,8* (sic) *ὡραῖον δὲ εἶνε ὅταν ἀγαπήσῃ τις ν' ἀνταγαπᾶται (νὰ συμμερίζηται τὴν ἀγάπην του ὁ ἀγαπώμενος)*». Ταῦτα ἐν λ. ἔραμαι - ἐράω.

Διὰ τῆς προσλήψεως τῆς γραφῆς ταύτης συνερᾶσθαι ἀντὶ τοῦ συνέρασθαι καὶ τῆς ἑρμηνείας τῆς ποιητικῆς ταύτης ῥήσεως τῆς συγκεφαλαιούσης γνωμολογικῶς τὴν ὅλην δύναμιν τοῦ ποιήματος τοῦ ποιητοῦ Βίωνος καὶ οὐχὶ τοῦ Μόσχου, ὡς λέγει ὁ Βερναρδάκης, κατεστράφη ἡ ἔννοια. Σημαίνει δὲ τὸ συνέραμαι ἐνταῦθα βοηθῶ τινι ἐρῶντι, συμπράττω τινὶ εἰς τὰ τοῦ ἔρωτος, ἵν' ἐπιτύχῃ οὗ ἐπιθυμεῖ. Ἑρμηνευτέον λοιπὸν ὧδε: ἀλλ' ἀγαπῶ· ὡραῖον εἶναι ὅταν ἀγαπήσῃ τις νὰ βοηθῇ αὐτὸν ἄλλος εἰς τὰ τοῦ ἔρωτος· μεθερμηνεύεται δὲ ῥωμαϊστὶ «*sed amo· pulcrum autem est amantem in*

amore adiuvare» (Bucol. Poet. σελ. 73 Διδ. Ἴδε Κόκκιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀττικῶν Κωμικῶν Τόμ. Β', σελ. 455).

Ἵνα δὲ πᾶς τις κατανοήσῃ ὅτι οὐδαμῶς εὐαρμοστεῖ πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ ποιήματος ἡ τοῦ Βερναρδάκη ἑρμηνεία, παρατιθέμεθα αὐτὸ ὅλον:

Ἕσπερε, τᾶς ἐρατᾶς χρύσεον φάος Ἀφρογενείας,
Ἕσπερε κυανέας ἱερὸν φίλε νυκτὸς ἄγαλμα,
τόσσον ἀφαυρότερος μήνας, ὅσον ἔξοχος ἄστρων
χαῖρε φίλος, καί μοι ποτὶ ποιμένα κῶμον ἄγοντι
ἀντὶ σελαναίας τὺ δίδου φάος, ὤνεκα τήνα
σάμερον ἀρχομένα τάχιον δύεν· Οὐκ ἐπὶ φωρὰν
ἔρχομαι, οὐδ' ἵνα νυκτὸς ὁδοιπορέοντα λοχάσω·
ἀλλ' ἐράω· καλὸν δέ τ' (τοι Wilam.) ἐρασσαμένῳ συνέρασθαι.

Ἐὰν δ' ὁ ποιητὴς ἤθελε νὰ δηλώσῃ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀνταγαπᾶσθαι, θὰ ἔλεγεν οὐχὶ συνερᾶσθαι ἀλλ' ἀντερᾶσθαι, ὡς εἶπεν ἐν Η', 1 «ὄλβιοι οἱ φιλέοντες, ἐπὴν ἴσον ἀντεράωνται». Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος ἐν τῷ Συμποσίῳ», Η', 3 «ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ Νικήρατος, ὡς ἐγὼ ἀκούω, ἐρῶν τῆς γυναικὸς ἀντερᾶται». Πρβ. Ἀπομν. Β', Ϛ', 28 «δεινῶς γὰρ ὧν ἂν ἐπιθυμήσω ἀνθρώπων ὅλος ὥρμημαι ἐπὶ τὸ φιλῶν τε αὐτοὺς ἀντιφιλεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν καὶ ποθῶν ἀντιποθεῖσθαι καὶ ἐπιθυμῶν συνεῖναι ἀντεπιθυμεῖσθαι τῆς συνουσίας (ἴσως γρ. εἰς συνουσίαν)».

Ὡς δ' ἐνταῦθα τὸ συνέρασθαι ἐλέχθη ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ βοηθεῖν τινι ἐρῶντι, συμπράττειν τινὶ εἰς τὰ τοῦ ἔρωτος, ἵν' ἐπιτύχῃ οὗ ἐπιθυμεῖ, οὕτω καὶ τὸ συνερᾶν ὑπὸ τοῦ Εὐριπίδου Ἀνδρομ. στ. 224 «ὦ φίλταθ' Ἕκτορ, ἀλλ' ἐγὼ τὴν σὴν χάριν σοὶ καὶ ξυνήρων, εἴ τί σε σφάλλοι Κύπρις, καὶ μαστὸν ἤδη πολλάκις νόθοισι σοῖς ἐπέσχον» καὶ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου Ἠθικ. σελ. 754, ε' »τῶν οὖν φίλων τοὺς μάλιστα τοῖς βίοις νεαροὺς καὶ συνερῶντας αὐτῇ καὶ τῶν γυναικῶν τὰς συνήθεις μεταπεμψαμένη καὶ συγκροτησαμένη παρεφύλαττεν τὴν ὥραν κτέ». Ὁ Κόβητος γράφει ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1882, σελ. 205 «Dio Cass. 51, 8. Antonius legatos misit ad Caesarem ὅσα τε συνηράσθησάν ποτε καὶ ὅσα συνεανιεύσαντο ἀλλήλοις ἐξαριθμούμενος. Vertunt « ipsorum mutuum quondam amorem» sed neque umquam mutuus inter eos amor fuit ne-

que hoc est in Graecis. Συνερᾶν τινι est *aliquem in amoribus iuvare* ut potiatur quod amet. Sic patres faciles et commodi filiis συνερῶσιν apud Libanium. Sic Antromache ad Hectorem σοὶ καὶ ξυνήρων εἴ τί σε σφάλλοι Κύπρις in Euripidis Antromache vs. 224» (Ἴδε καὶ Κόντον ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Γ', σελ. 371).

Ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας ἐλέχθη καὶ τὸ συνεραστὴς ὑπὸ τοῦ κωμικοῦ ποιητοῦ Τιμοκλέους παρ' Ἀθηναίῳ σελ. 237, δ' «εἰ δ' ἔστι τὸ φιλέταιρον ἕν τι τῶν καλῶν, ἀνὴρ παράσιτος τοῦτο ποιεῖ διὰ τέλους· ἐρᾷς, συνεραστὴς ἀπροφάσιστος γίνεται, πράττεις τι, πράξει συμπαρὼν ὅ τι ἂν δέῃ».

Τούτων οὕτως ἐχόντων ἐν τέλει ὑπομιμνήσκομεν ὅτι οὐδαμῶς εὔλογον νομίζομεν τὴν ὑπὸ τοῦ Ahrens καὶ Meineke γενομένην μεταβολὴν τοῦ συνέρασθαι εἰς τὸ συναρέσθαι, ὃ τὴν αὐτὴν τῷ συνέρασθαι ἔννοιαν δηλοῖ (Ἴδε Μεινέκιον ἐν τῇ 4ῃ ἐκδόσει τῶν Βουκολικῶν Ποιητῶν σελ. 423).

Παρασημειωτέον δ' ὅτι ὁ Κόβητος κελεύει νὰ γραφῇ ἀντὶ τοῦ ἐράω: ἔραμαι. Γράφει ὁ ἔνδοξος κριτικὸς ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1874, σελ. 110 «In eiusdem poëtae venusto carmine 63, 27 ἀλλ' ἐράω· καλὸν δέ τ' ἐρασσαμένῳ συνέρασθαι. vehementer suspecta est forma ἐράω. Quam commode inter se haec ita componentur: ἀλλ' ἔραΜΑΙ· καλὸν δέ τ' ἐρασσαμένῳ συνΕΡΑCΘΑΙ. Et apud Homerum et apud Tragicos forma ἔραμαι notissima est».

σελ. 555, α' «τὰ ἔργα=**τὰ μεταλλεῖα** τὸ ἔργον τῶν ἀργυρείων οὐκ ἐπιθυμεῖν ***Δημ. 8,45 ὅτι δὲν ἐπιθυμεῖ τὰ μεταλλεῖα τοῦ ἀργύρου***».

Μόνον τὸ ἔργα δὲν σημ. μεταλλεῖα ἀλλὰ μετὰ τοῦ ἀργύρεια δηλοῖ μεταλλεῖα ἀργύρου. Ὁ Κόντος γράφει ἐν τῇ Ἀθηνᾷ Τόμ. Β' σελ. 311 «Παρατηρητέον δ' ὅτι ἄγνωστα τοῖς παλαιοῖς Ἕλλησιν ἦσαν τὰ ὀνόματα χρυσωρυχεῖον-εῖα καὶ ἀργυρωρυχεῖον-εῖα· ἐλέγετο δ' ὑπ' αὐτῶν ἀργύρεια καὶ χρύσεια ἔργα ἢ ἀργύρεια καὶ χρύσεια μέταλλα (Ἴδε καὶ Voemel ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δημοσθένους Δημηγοριῶν σελ. 191).

σελ. 560 «ἐρειψίτοιχος ***2 ὁ κρημνίζων (ἐρείπων) κατεδαφίζων τοίχους ἢ τείχη·*** δωμάτων ἐρειψίτοιχοι ***Αἰσχ. Ἑπτ. 866 τοὺς τοίχους τοῦ οἴκου κρημνίσαντες***».

Δὲν φέρει ὁ Βερναρδάκης καὶ **ἓν** παράδειγμα, ἐν ᾧ τὸ ἐρειψίτοιχος νὰ σημαίνῃ ὁ κατεδαφίζων **τείχη**;

σελ. 567, β' «***καὶ δὴ πρὸς ᾠδὰς εἷρπε Εὐρ. Κύκλ 423 ἤρχισε νὰ τραγῳδῇ.***

τ. ἔ. νὰ παριστᾷ τραγῳδίας! Κατὰ τὸν κ. Βερναρδάκην πρέπει νὰ λέγωμεν καὶ «ὅποιος εἶναι ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὸ χορὸ πολλὰ τραγῴδια ἠξεύρει»! Γράφε ἀντὶ τοῦ τραγῳδεῖ τραγουδεῖ ἢ τραγουδᾷ ἢ τραγουδάει.

σελ. 577, α «***ἕτερος ἑτέρα ἕτερον ὁ εἷς ἐκ τῶν δύο***».

Ἑλληνιστὶ ὁ εἷς ἐκ τῶν δύο δὲν δηλοῦται διὰ τοῦ ἕτερος ἀλλὰ διὰ τοῦ **ὁ** ἕτερος».

σελ. 592, α' «εὐπάρυφος *2* ***ὡραίαν ἔχων πορφυρᾶν παρυφήν***».

Ἀλλ' ἡ παρυφὴ δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ εἶναι καὶ χρυσῆ (χρυσοπάρυφος); Τὸ εὐπάρυφος συγκείμενον ἐκ τοῦ εὖ καὶ παρυφὴ οὐδὲν ἄλλο δύναται κατὰ τὸ ἔτυμον νὰ σημαίνῃ ἢ τὸν ἔχοντα καλὴν παρυφήν· ἀλλ' ὁ λεξικογράφος θαυμαστῶς πως λέγει ὅτι δηλοῖ «τὸν ἔχοντα ὡραίαν πορφυρᾶν παρυφήν». Αἰτία καὶ ἐνταῦθα εἶναι ἡ τυφλὴ ἀντιγραφή. Ἴδε Λεξικὸν Κωνσταντινίδου Τόμ. Β', σελ. 378 λ. εὐπάρυφος.

σελ. 618, β «***Ἀλλ' ἐν*** (*Ἡροδ.*) *6,92* (*6,101* ***καὶ*** *5,33*) ***νέες*** ἔσχον ἐς τὴν Ἀργολίδα χώραν ***σημ. προσήγγισαν***, ***ἤραξαν εἰς Ἀργολ.***».

ἤραξαν λοιπὸν τὰ πλοῖα, κ. Βερναρδάκη· τ. ἔ. ἐκτύπησαν! Ἡ ἔννοια τοῦ προσωρμίσθησαν, προσήγγισαν ἐν τῇ κοινῇ ἡμῶν γλώσσῃ δὲν δηλοῦται διὰ τοῦ ἤραξαν (πρβ. προσήραξαν = προσέκρουσαν), ἀλλὰ διὰ τοῦ ἄραξαν.

σελ. 640 β' «***θεατροποιός ὁ ποιῶν θέατρον καινόν***· εἰς τοὺς ***καλοὺς δ' ἄν τις βλέπῃ, καινὸς θεατροποιός***»

Τὸ μὲν καινὸς θεατροποιός βεβαίως σημαίνει ὁ ποιῶν θέατρον καινόν, ἀλλὰ τὸ θεατροποιός μόνον εἶναι δυνατὸν νὰ σημαίνῃ ὁ ποιῶν θέατρον καινόν; Δέν σοι φαίνεται κ. Β. ὅτι παρέλκει ἐκεῖνο τὸ ***καινόν***;

σελ. 640, β' «***θεατὴς ὁ καὶ θηλ. ἐν Εὐρ. Ἴων. 301***».

Κατ' οὐδένα τρόπον ἠδύνατο νὰ λεχθῇ θεατής ἀντὶ τοῦ θεάτρια(1) ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ. Κακῶς ὁ συγγραφεὺς ὑπέλαβε τὸ παρ' Εὐριπίδῃ Ἴων. 301 κείμενον θεατής «πότερον θεατὴς ἢ χάριν μαντευμάτων;» ὡς ***θηλ.*** Τὸ θεατής ἐνταῦθα δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν Κρέουσαν ἀλλ' εἰς τὸν Ξοῦθον. Παρατιθέμεθα τὸ μερος τοῦτο τοῦ Ἴωνος, ἵνα πᾶς τις κατανοήσῃ πόσον ἄτοπος εἶναι ἡ ὑπόληψις τοῦ κ. Βερναρδάκη. Ἴων. σὺν ἀνδρὶ δ' ἥκεις ἢ μόνη χρηστήρια; Κρέουσα. σὺν ἀνδρί· σηκοῖς δ' ἐνστρέφει (ὑπον. ὁ Ξοῦθος) Τροφωνίου. Ἴων. πότερον **θεατὴς** ἢ χάριν μαντευμάτων; Κρ. κείνου τε Φοίβου θ' ἓν **θέλων** μαθεῖν ἔπος. Ἴων. καρποῦ δ' ὑπὲρ γῆς ἥκετ' ἢ παίδων πέρι;

σελ. 641 α «ῥαιστῆρι θεῖνε ***Αἰσχ. Πρ. 56 «κρούει πλήττει τῇ σφύρᾳ»***.

γρ. κροῦε, πλῆττε.

σελ. 668, α' «κλαίοντας ἐκείνους πειράσῃ καθίζειν *Ξεν. Κ. Π. 2, 2, 15 θὰ προσπαθήσῃς νὰ τοὺς κάμῃς νὰ κλαίουν, Καὶ* ***μετ' ἀπαρ.*** *διότι τὸ* καθίζειν=*ποιεῖν τοῦ* κλαίειν *καθίζοντος τοὺς φίλους δοκεῖ ἐλάττονος ἄξια διαπράττεσθαι ὁ γέλωτα αὐτοῖς μηχανώμενος 2, 2, 14».*

Ταῦτα γράφει ὁ Βερν. ἀκολουθῶν τῷ Dindorf, οὐχὶ ὀρθῶς. Τὸ καθίζω εἶναι ποιητικὸν ἐνεργείας τοῦ κάθημαι ἰσοδυναμοῦν τῷ ποιῶ τινα καθῆσθαι· ὡς δὲ λέγεται κάθημαι κλάων, οὕτω καὶ καθίζω τινὰ κλάοντα=ποιῶ τινα καθῆσθαι κλάοντα. Ὁ Κόβητος γράφει ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1875, σελ. 385 «*Cyrop.* II. 2, 14 τοῦ κλάΕΙΝ καθίζοντος τοὺς φίλους πολλαχοῦ ἔμοιγε δοκεῖ ἐλάττονος ἄξια διαπράττεσθαι ὁ γέλωτα αὐτοῖς μηχανώμενος. Et rei natura et dicendi usus postulant κλάΟΝΤΑϹ καθίζοντος, ut in § 14 διὰ τοῦ κλάοντας καθίζειν, et § 15. κλάοντας ἐκείνους πειράσει καθίζειν, et in *Symposio* III. 11. Καλλιππίδης ὁ ὑποκριτὴς ὑπερσεμνύνεται ὅτι δύναται πολλοὺς κλάοντας καθίζειν. Proprie de histrione Tragico dicitur ita spectatorum animos commovente ut in cavea flentes sedeant, et κλάοντας καθίζειν est ποιεῖν κλάοντας καθῆσθαι. deinde alio transfertur et simpliciter est *lacrymas ciere.* Dindorfius κλάειν ita tuetur ut dicat in καθίζειν *inesse sententiam eandem ac si* ποιεῖν *dictum esset.* Sed καθίζειν eo

1 Πρβ. συνθεατής—συνθεάτρια, μαθητής—μαθήτρια, ἐραστὴς—ἐράστρια (ἀνδρεράστρια).

sensu naturam suam non exuit et primitivam significandi potestatem καθῆσθαι ποιεῖν non deponit. Plura dedimus in *Nov. Lectt.* pag. 644. Imitatus est Atticos Libanius Tom. II. pag. 169. C. ab Hemsterhusio indicatus in annotatione Ms. καὶ μὴ μόνους ἐν κοινῇ πάντων ἀνθρώπων πομπῇ καθίσαι κλάοντας». Ἐν τέλει ὑπομιμνήσκομεν ὅτι καὶ οἱ νεώτεροι ἐκδόται τῆς Κύρου Παιδείας A. Hug καὶ E. Büchsenschütz ἐδέξαντο τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Κοϐήτου «τοῦ κλάοντας καθίζοντος».

σελ. 668, α' «***οἶνον λαυκανίης καθέηκα Ω 642 ἐκατέϐασα, κατέπια διὰ*** τοῦ ***φάρυγγος***».

Κάλλιον ἑρμήνευε «οἶνον ἔρριψα εἰς τὴν φάρυγγα»

σελ. 679,ϐ' «ἔρρει τὰ κᾶλα ***Ξεν. Ἑλλην. 1, 1. 23 ἐχάθησαν τὰ ξύλα τ. ἔ. ἀπώλοντο αἱ νῆες***».

Γινώσκετε, φίλοι ἀναγνῶσται, ποῦ τοῦ Λεξικοῦ μνημονεύει τὸ «ἔρρει τὰ κᾶλα»; ἐν τῷ ἄρθρῳ καλός!! «Μαζὶ μὲ τὰ καλὰ πᾶν καὶ τὰ ξύλα».

σελ. 721, ϐ' «***τῆς τε γὰρ ὑπαρχούσης φύσεως μὴ χείροσι γενέσθαι ὑμῖν μεγάλη ἡ δόξα καὶ ἧς ἂν ἐπ' ἐλάχιστον ἀρετῆς πέρι ἢ ψόγου ἐν τοῖς ἄρσεσι κλέος ᾖ. Θουκυδ 2,45***».

Ἡ λέξις κλέος οὖσα μέση (φήμη ἀγαθὴ ἢ κακὴ) καθιστᾷ τὰς λέξεις ἀρετῆς πέρι ἢ ψόγου ὅλως περιττάς. Ὅθεν νομίζομεν ὅτι κατὰ Θουκυδίδην ὧδε πρέπει νὰ γραφῇ τὸ χωρίον «καὶ ἧς ἂν ἐπ' ἐλάχιστον ἐν τοῖς ἄρσεσι κλέος ᾖ». Περὶ τοῦ προκειμένου γράφει ὁ Cobet ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1880, σελ. 104 «Thucyd II. 45.2. ὑμῖν (ταῖς γυναιξὶ) μεγάλη ἡ δόξα ἧς ἂν ἐπ' ἐλάχιστον ἀρετῆς πέρι ἢ ψόγου ἐν τοῖς ἄρσεσι κλέος ᾖ. Atque haec Aspasiam nonnulli scripsisse opinantur? Non inscite Scholiasta: ἀρετὴ γυναικὸς σιωπωμένη κηρύττεται».

σελ. 762, ϐ' «***Τὸ ποιητικὸν αἴτιον ἐκφράζεται συνήθως διὰ τῆς*** ὑπὸ ***καὶ γεν.*** (***λέγεσθαι ὑπό τινος***), ***ἀλλ' ἐνίοτε καὶ διὰ τῆς*** παρὰ ***μετὰ γεν. ὡς Ξενοφ. Κ. Π. 5,1,42. Πλάτ. Σοφ. 244 Α καλ. Αἰσχίν. 2,42. Δημ. 19,56 κἀλλ.***».

Ἐὰν ὁ Β. ἀνεγίνωσκε τὰ Ποικίλα Φιλολογικὰ (σελ. 605-620) μετ' ἐπιστάσεως, δὲν θὰ ἔγραφε «***ἐνίοτε*** καὶ διὰ τῆς παρά μετὰ γεν.,

ὡς Ξενοφ. Κ. Π 5,1,(42;) κτλ.» ἀλλὰ «**πολλάκις** καὶ διὰ τῆς παρὰ μετὰ γεν.».

σελ. 770,β' «οὔ μοι δοκεῖς εἰδέναι, ὅτι ὃς ἂν ἐγγύτατα Σωκράτους ᾖ λόγῳ, ὥσπερ γένει, καὶ πλησιάζῃ διαλεγόμενος, ἀνάγκη αὐτῷ, ἐὰν ἄρα καὶ περὶ ἄλλου του πρότερον ἄρξηται διαλέγεσθαι, μὴ παύεσθαι ὑπὸ τούτου περιαγόμενον τῷ λόγῳ, πρὶν ἂν ἐμπέσῃ εἰς τὸ διδόναι περὶ αὑτοῦ λόγον, ὅν τινα τρόπον νῦν τε ζῇ καὶ ὅντινα τὸν παρεληλυθότα βίον βεβίωκεν Πλ. Λάχ. 187 Ε'».

Περὶ τοῦ Πλατωνικοῦ τούτου χωρίου ὁ Βερναρδάκης γράφει «**διορθώσεις πλεῖσται**: ᾗ λόγῳ, ὥσπερ δίνῃ καὶ πλησιάζῃ: ᾗ λόγῳ ὥσπερ ἕρκει καὶ πλησ.: ἴῃ λόγῳ ὥσπερ γυναικὶ εἰ πλησιάζῃ: ᾗ λόγῳ ὥσπερ σὺ γένει καὶ πλησιάζῃ κλ. **Ἄλλοι δὲ ἐξαλείφουσι τὸ** λόγῳ ὥσπερ γένει. *Μεταφράζω ὧδε*: ὅπως **ἐν λόγῳ** (**ἐν λόγοις**) **εἶνε πνευματικῶς συγγενὴς μὲ τὸν Σωκράτην**, ὅπως **καὶ ἄλλως** (γένει) **ἐμπορεῖ νὰ εἶνε** (**συγγενής**)».

Ἀλλὰ διὰ τῆς ἑρμηνείας ταύτης τοῦ Βερναρδάκη οὐδὲν συνίημι. Ὁ νοῦς τοῦ Πλατωνικοῦ χωρίου, ὡς ὀρθῶς καὶ ὁ Μωραΐτης συνεῖδεν ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος Τόμ. Β', σελ. 108 ἔχει ὧδε· «Ὡς ὁ ἐγγύτατα ὢν γένει, τὸ τέκνον, ἀναγκάζεται νὰ δίδῃ λόγον τῶν ἑαυτοῦ πράξεων τῷ πατρί, οὕτω καὶ ὁ ἐγγυτάτω Σωκράτους ὢν λόγῳ, τ.ἔ. ὁ συνὼν τῷ Σωκράτει, περιαγόμενος ὑπ' αὐτοῦ διὰ τῶν ἑλιγμῶν τῆς διαλεκτικῆς μεθόδου, ἀναγκάζεται νὰ δίδῃ λόγον τῶν βεβιωμένων, διότι ὁ ἀνεξέταστος(1) βίος κατὰ τὸν Σωκράτην οὐ βιωτὸς ἀνθρώπῳ, τ. ἔ. ὁ βίος ὁ μὴ ἐξητασμένος ὅτι εἶνε σύμφωνος πρὸς τὰς ἠθικὰς ἀρχὰς κτέ. Περὶ τοῦ παρόντος χωρίου ἴδε καὶ ἃ ὁ Γ. Σωτηρίου γράφει ἐν Ἑρμηνευτ. καὶ Κριτ. Παραχορ. σελ. 10-11.

σελ. 782,β' λ. μανθάνειν **Μετ' ἀπαρ.**, **μετὰ μετοχ.**, **μετὰ τοῦ** ὅτι **καὶ** ὡς μανθάνειν ἐγὼ κακὸς σοῦ *Σοφ. Ο. Τ 545* **ἐγὼ εἶμαι ἀνίκανος νὰ μανθάνω παρὰ σοῦ** πλὴν ὁ κύριος Θησεὺς παρέστω μανθάνων τὰ δρώμενα. *Ο. Κ. 1643* **μόνον ὁ κύριος** (**τ. ἔ. ὁ ἔχων τὸ δικαίωμα τοῦτο. οὗ ἡ παρουσία εἶναι ἀπαραιτήτως ἀναγκαία**) **ἂν εἶνε παρών, ἵνα μανθάνῃ** (**διδάσκηται**) **τὰ γιγνόμενα ὅσα μέλλουν νὰ συμβοῦν**).

(1) Ἀπολογ. σελ. σελ. 38,α'.

Ἀλλὰ ἐν τοῖς μνημονευθεῖσι χωρίοις ποῖον ἀπαρέμφατον καὶ ποία μετοχὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ μανθάνειν;

Παρακαλῶ τὸν ἀναγνώστην νὰ μελετήσῃ καλῶς τὸ ἄρθρον μανθάνειν καὶ θὰ ἴδῃ οἷος κυκεὼν ὑπάρχει.

Αὐτόθ. (μανθάνειν) «***Συνήθης εἶναι καὶ ἡ φράσις*** τί μαθών, ***συνώνυμος πρὸς τὴν*** τί παθών, ***μετὰ τῆς διαφορᾶς ὅτι ἐκείνη μὲν προσημαίνει τὸ σκόπιμον καὶ ἐκ προνοίας γενόμενον***, ***ἡ δὲ*** τί παθὼν ***μᾶλλον τὸ ἄσκοπον καὶ τὸ τυχαῖον. Καὶ ἐν ἐξαρτήσει εὕρηται*** ὅ τι μαθών: (Λακεδαιμονίοις) οὐδὲν ἄλλο μέλει ἐν τῷ βίῳ ἢ τοῦτο ζητεῖν καὶ ἐπιτηδεύειν ὅ,τι ἂν μαθόντες καὶ ἐπιτηδεύσαντες πλεονεκτοῖεν τῶν ἄλλων περὶ τὸν πόλεμον. ***Πλ. Λάχ. 183,α***».

Πρὸς θεοῦ τὸ ἐν ἐξαρτήσει ἐνταῦθα κείμενον ὅ,τι ἂν μανθόντες (=διδαχθέντες) καὶ ἐπιτηδεύσαντες ποίαν τινὰ σχέσιν ἔχει πρὸς τὸ ἀνεξάρτητον τί μαθὼν ἢ τί παθὼν κτλ.!!!

Αὐτόθ. μανθάνειν. «***Καὶ κατὰ προσωπικὴν σύνταξιν***· ὁρῶ· μαθεῖν γὰρ ἐγγὺς ὢν οὐ ***δυσπετής Σοφ. Αἴ. 1046 μαθεῖν γὰρ ἐγγὺς ὄντα δυσπετές***».

Ταῦτα ὁ σοφὸς λεξικογράφος ἔχει ἐν τῷ ἄρθρῳ μανθάνειν!!!, ἵνα δείξῃ ὅτι τὸ μανθάνειν λέγεται καὶ προσωπικῶς!!! Πᾶρ' τον καὶ στὸν γάμο σου.

σελ. 803,α΄ «μεθ' ἡμέραν ***κυρ. ἀφ' οὗ ξημερώσῃ, ἐν καιρῷ τῆς ἡμέρας, κατ' ἀντίθ. πρὸς τὴν νύκτα ὡς Ξενοφ 'Απ. 3,11,8 —'Αν. 4,6,12. 7 3,37***».

Τὸ μεθ' ἡμέραν (λατιν. inderdiu) σημαίνει κυρίως μεταξὺ οὔσης ἡμέρας, διαρκούσης τῆς ἡμέρας, ἐν καιρῷ ἡμέρας. Τὸ ἀφ' οὗ ξημερώσῃ ἑλληνιστὶ λέγεται ἅμ' ἡμέρᾳ ἢ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ. Ἴδε Κόντον ἐν 'Αθηνᾷ Τόμ. Ϛ', σελ. 393 κέ.

σελ. 836,α' «ἐκ νέας (ἐνν. φυλῆς) ***Πλ. Πολ 409,α***».

Παρὰ τῷ Πλάτωνι Πολιτ. σελ. 409,α΄ φέρεται «δικαστὴς δέ γε, ὦ φίλε, ψυχῇ ψυχῆς ἄρχει, ἣ οὐκ ἐγχωρεῖ ἐκ νέας ἐν πονηραῖς ψυχαῖς τεθράφθαι τε καὶ ὡμιληκέναι», ἔνθα ἐκ τῶν ἡγουμένων οὐχὶ τὸ φυλῆς ἀλλὰ τὸ ψυχῆς (ἐκ νέας ψυχῆς) ὑπονοεῖται.

σελ. 838, α΄ λ. νικᾶν. «*Ἄλλως δὲ μετὰ γεν,* ***συντάσσεται καὶ ὡς***

διαφορικὸν — καὶ μετὰ μετοχῆς ὡς νικᾶν εὖ ποιῶν τοὺς φίλους (*Ξενοφ. Ἱερ. 11,14*).

Ἀλλ' ἡ μετοχὴ εὖ ποιῶν δὲν εἶναι κ. καθηγητὰ συντακτικὴ τῷ νικᾶν, ὅτε θὰ ἦτο καὶ ἀναπόσπαστον μέρος τοῦ ῥήματος. Τὸ «νικῶ εὖ ποιῶν τοὺς φίλους» ἰσοδυναμεῖ τῷ «νικῶ τοὺς φίλους ταῖς εὐποιίαις». Πρβ. Ἀπομν. Β', Ϛ', 35 «ἔγνωκας ἀνδρὸς ἀρετὴν εἶναι νικᾶν τοὺς μὲν φίλους εὖ ποιοῦντα, τοὺς δ' ἐχθροὺς κακῶς». Κατὰ τὸν κ. καθηγητὴν καὶ τὸ ἔρχομαι συντάσσεται μετὰ μετοχῆς, οἷον «ἦλθε φέρων» καὶ τὸ δίδωμι, οἷον «ἀγάλλων ἔδωκεν» καὶ τὸ ἀποθνήσκειν, οἷον πολεμοῦντες ἀπέθανον, καὶ τὸ διαλέγομαι, οἷον διελέχθη δεόμενος καὶ τὸ ὄμνυμι, οἷον ὤμοσε σπένδων καὶ τὸ παρίσταμαι, οἷον θέων παρέστη καὶ τὸ κάμνω, οἷον κάμε τεύχων καὶ τὸ τελευτῶ, οἷον ἐτελεύτησε μαχόμενος (Ἴδε Κόντον ἐν Ἀθηνᾷ Τόμ. Β', σελ. 452 κέ.).

σελ. 873, β' «πότερον ἃ ἄν τις ὁμολογήσῃ τῳ δίκαια ὄντα ποιητέον ἢ ἐξαπατητέον; *Πλ. Κρ. 49,Ε* τὸ δίκαια ὄντα **δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ** ὁμολογήσῃ **συντασσομένου πρὸς ἀπρφ., ἀλλὰ συναπτέον πρὸς τὸ** ποιητέον **κέ. ἃ ἄν τις ὁμολογήσῃ, ἐπεὶ δίκαιά ἐστιν, ποιητέον ἢ ἐξαπατητέον»**

Ὁ τῆσδε τῆς σελίδος Βερναρδάκης συνάπτει τὸ δίκαια ὄντα τῷ ποιητέον καὶ δὲν ἐξαρτᾷ αὐτὸ ἐκ τοῦ ὁμολογήσῃ» (ὃ καὶ τὸ μόνον ὀρθὸν εἶναι) (1), νομίζων ὅτι τὸ ὁμολογῶ δὲν συντάσσεται πρὸς μετοχὴν ἀλλὰ πρὸς ἀπαρέμφατον μόνον. Ἀλλ' ἐὰν εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν ἐν σελ. 1431 κ. Βερναρδάκην λέγοντα «Ἀλλ' ἡ πρὸς μετοχὴν σύνταξις εὕρηται παρὰ Λυσίᾳ 4,7. Ἰσαί. 6,49 — Δημ. 29,39. 59.107» δὲν θὰ ἔγραφε ἃ ἔγραψεν. Ἀλλὰ δὲν πταίει καὶ πάλιν ὁ κ. Βερναρδάκης, πταίει τὸ βιβλίον ὃ ἀνὰ χεῖρας εἶχε καθ' ὃν χρόνον ἔγραφε περὶ τοῦ παρόντος χωρίου. Ἴδε Μωραΐτην ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος Τόμ. Α', σελ. 407.

σελ. 845, α' «νυμφοκόμος *2* **ὁ κομῶν** (**στολίζων**) **τὴν νύμφην· ὅθεν** νυμφοκομῶ). νυμφόκομος **δ' ἡ στολιζομένη** (**διὰ νὰ γίνῃ**) **νύμφη· οὐ σύριγγι γραφεῖσαν ... παρὰ δὲ ματέρι** νυμφόκομον (*Reiske* **νυμφοκόμον**, Ἰναχίδαις γάμον».

(1) Πρβ. σελ. 50, α' «ἐμμενοῦμεν οἷς ὡμολογήσαμεν δικαίοις οὖσιν».

Ἐπειδὴ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ πάντα τὰ μὲν ἐκ τοῦ κόμη (1) συγκείμενα ὀνόματα τονίζονται ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης, τὰ δ' ἐκ τοῦ κομέω-ῶ ἔχοντα πάντα ἐνεργ. σημασίαν ἐπὶ τῆς παραληγούσης, ἀδυνατοῦμεν νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Εὐριπίδου νυμφόκομος, ὃ οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ σημαίνῃ ἢ τὴν ἔχουσαν κόμην νύμφης. Ἵνα δὲ τηρηθῇ καὶ ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Εὐριπίδου ἡ νενομισμένη τοῖς ἀρχαίοις χρῆσις, νομίζομεν ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ τὸ χωρίον ὧδε «παρὰ δὲ ματέρι νυμφοκόμον ἸναχίΔ' ΕΣ (Ἰναχίδ' ἐς) γάμον» τ.έ. τραφεῖσαν παρὰ τῇ μητρὶ ὡς ἀπόγονον τοῦ Ἰνάχου, ἵνα τύχῃ ποτὲ γάμου νυμφοστόλου, μέλλοντος νὰ στολίσῃ αὐτὴν ὡς νύμφην.

σελ. 901,α λ. ὅς. «*Ἐπὶ ἀντιθέσεως, ἔνθα συχν. ἐναλλάσσεται πρὸς τὸ ἄρθρον·* Λέριοι κακοί, οὐχ ὁ μέν, ὃς δ' οὔ *Φωκυλίδ. 1* — Φίλιππος ἃς μὲν κατείληφε πόλεις, τινὰς δὲ πορθεῖ. *Δημ. 18,164 ἀντὶ τοῦ* τινὰς μέν, τινὰς δέ· ὁ τρόπος ἀνθρώποισι δαίμων ἀγαθός, οἷς δὲ καὶ κακός. *Ἐπίχαρμ 258=τισὶ δὲ κακός. Συχνὴ δὲ εἶνε ἡ χρῆσις αὕτη παρὰ μεταγεν.*».

Περὶ τῆς χρήσεως ταύτης, τῆς παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις συχνοτάτης, ἀπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ἐντεῦθεν, διέλαβεν ὁ ἀοίδιμος Κόντος ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ 1867, σελ. 580 κέ. Κάκιστα δὲ νομίζει ὁ Βερν. ὅτι ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους «ἃς μὲν κατείληφε πόλεις, τινὰς δὲ πορθεῖ». Ὁ Κόντος γράφει ἐν τῷ μνημονευθέντι βιβλίῳ σελ. 581 «Περὶ τοῦ ἐν § 164, σελ. 282 «ἐπειδὴ Φίλιππος ἃς μὲν κατείληφε πόλεις τῶν ἀστυγειτόνων, τινὰς δὲ πορθεῖ κτέ. καὶ τοῦ ἐν § 182, σελ. 289 «καὶ γὰρ ἑλληνίδας πόλεις ἃς μὲν ἐμφρούρους ποιεῖ καὶ τὰς πολιτείας καταλύει, τινὰς δὲ καὶ ἐξανδραποδιζόμενος κατασκάπτει» οὐδὲν φροντίζομεν ἅτ' ἐν ψηφίσματι κειμένων, ἅπερ ὑπὸ νεωτέρων πλασθέντα εἰς τὸν λόγον παρενεβλήθησαν». Γράφει δὲ καὶ ὁ Κόβητος ἐν *Miscel. Crit.* σελ. 478 «(Demosth. p. 248 § 71) πόλεις Ἑλληνίδας ἋC μὲν ἀναιρῶν, εἰς ἋC δὲ τοὺς φυγάδας κατάγων. Nemo Atticorum sic loquebatur, sed τὰς μέν, εἰς τὰς δὲ constanter omnes dicebant. Graeculorum ea est vitiosa συνήθεια. Lucianus in Ψευδοσοφιστῇ ridens imperitum grammaticum p. 554 αὖθις δὲ σκόπει (soloecismum), inquit οὐ γάρ σέ φημι

(1) Ἐφημ. Φιλομ. 1879, 257-269 καὶ σελ. 209-218.

δύνασθαι κατανοῆσαι, ἐπεὶ Ἃ μὲν οἶσθ', Ἃ δ' οὐκ οἶσθα. Si in Demosthene ea feres, *mutato nomine de te fabula narratur*».

Ὁ δ' Ahrens ἐν τῷ περὶ Δωρικῆς Διαλέκτου σελ. 458 περὶ τοῦ εἰς τὸν Ἐπίχαρμον ἀποδιδομένου ὁ τρόπος ἀνθρώποισι δαίμων ἀγαθὸς οἷς δὲ καὶ κακός γράφει «Propter οἷς δέ pro τοῖς δέ veremur ut versus recte Epicharmo tribuatur». Πρβ. καὶ σελ. 276. Νομίζει δ' ὁ Ahrens ὅτι Μενάνδρειος καὶ οὐχὶ Ἐπιχάρμειος εἶναι ὁ στίχος.

Περὶ τοῦ Φωκυλιδείου «Λέριοι κακοί, οὐχ ὁ μέν, ὃς δ' οὔ», ᾧ ὅμοιον ὑπάρχει τὸ Δημοδόκειον «Χῖοι κακοί· οὐχ ὁ μέν, ὃς δ' οὔ», θὰ γράψωμεν τὰ δέοντα, ὅταν σὺν θεῷ δημοσιεύσωμεν τὴν ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ πραγματείαν τοῦ ἀοιδίμου ἡμῶν διδασκάλου μετὰ πλείστων προσθηκῶν.

σελ. 919,6 «***παίω — Περὶ τῆς συντάξεως παρατηρητέον. ὅτι εὕρηται μὲν ἡ διπλῆ αἰτ. ὡς λωποδύτης παίει ῥοπάλῳ με τὸ νῶτον— Ἀριστοφ. Ὀρν. 497. Πρβ. Εὐρ. Ῥῆσ. 794 κἀλλ., ἀλλὰ συχνάκις ἡ αἰτ., ἡ δηλοῦσα τὸ μέρος εἰς ὃ παίεταί τις, ἐκφέρεται καὶ διὰ*** (sic) ***τῆς ΕΙΣ προθέσεως***».

Ὁ Βερναρδάκης λέγων ταῦτα συγχέει τὴν μετὰ διπλῆς αἰτιατικῆς σύνταξιν καὶ τὸ καλούμενον σχῆμα καθ' ὅλον καὶ μέρος. Ἔπειτα ἐρωτῶ: μόνον **διὰ** τῆς ΕΙΣ προθέσεως ἐκφέρεται ἡ αἰτ. ἡ δηλοῦσα τὸ μέρος εἰς ὃ παίεταί τις; Δὲν ἐκφέρεται ἐνίοτε καὶ **μετὰ** τῆς ΠΡΟΣ; Ἴδε Ἀθηνᾶς Τόμ. Δ', σελ. 507.

σελ. 928,α' «ζῶντες μὲν πλουτεῖν ἐδόκουν, ἀποθανόντες δὲ πολὺ παρὰ τὴν δόξαν τὴν ἡμετέραν ἐφάνησαν (***ἐνν πλουτοῦντες) Λυσ. 19,45 ἐθεωροῦντο πλούσιοι, ἀποθανόντες δὲ ἀπεδείχθησαν πλουτοῦντες πολὺ ἐναντίον τῆς ἡμ. προσδοκίας, τ. ἔ. πλουτοῦντες ὀλιγώτερον*** (***ἑπομ. πτωχότεροι***) ***παρ' ὅσον ἐνομίζομεν***».

Ἀλλὰ πόθεν συνάγεται τὸ ὀλιγώτερον πλουτοῦντες; Μήπως δὲν δύναται κατὰ τὴν Βερναρδάκειον ἀναπλήρωσιν νὰ νοηθῇ καὶ περισσότερον; Τὸ ὀρθὸν εἶναι «ἀποθανόντες δὲ ἐφάνησαν πολὺ διάφοροι τῆς ἡμετέρας γνώμης, διάφοροι πολὺ παρ' ὅ,τι ἐνομίζομεν, τ. ἔ. πένητες».

σελ. 986,α «***Προστακτ.— ἐπὶ Ἀττικῶν ἀγγείων*** πίει».

Ἐν τοῖς ἀγγείοις ἀπαντᾷ «χαῖρε καὶ πίει, χαῖρε καὶ πίει

σύ, χαῖρε καὶ πίει τήνδε, χαῖρε καὶ πίει με, χαῖρε σὺ καὶ πίει εὖ, σὺ χαῖρε καὶ πίει εὖ τοι, χαῖρε καὶ πίει με ναίχι ἔνθα προφανῶς τὸ πίει οὐχὶ προστακτικὴ ἀλλὰ μέλλων εἶναι τ. ἔ. χαῖρε καὶ θὰ πίῃς (Ἴδε Ἀθηνᾶν Τόμ. ΙΓ', σελ. 677 κέ.).

«σελ. 1027,β «***καὶ οὐκ οἴει ἄσχημον ἂν φανεῖσθαι τὸ τοῦ Σωκράτους πρᾶγμα; Πλ. Κρίτ. τελ. 53,Γ'***».

Τὸ ἂν φανεῖσθαι εἶναι σόλοικον. Ἴδε Ἀθηνᾶν Τόμ. ΙϚ', σελ. 563 κέ.

σελ. 1028,β «μετὰ τοῦτο ἄλλος ἀνέστη.... ἐπιδεικνύς, ὡς εὔηθες εἴη ἡγεμόνα αἰτεῖν παρὰ τούτου, ᾧ λυμαινόμεθα τὴν πρᾶξιν ***Ξεν. Ἀν. 1, 3, 16 θέλων ν' ἀποδείξῃ, ὅτι εἶνε ἀνόητον νὰ ζητῇ τις ὁδηγὸν παρὰ τούτου, τοῦ ὁποίου (κυρ. εἰς τὸν ὁποῖον) καταστρέφομεν (παραβλάπτομεν) τὴν ἐπιχείρησιν***».

Κυρίως ἡ δοτικὴ ᾧ οὖσα δοτικὴ ἠθικὴ ἑρμηνευτέα ἰδιωτικώτερον ὧδε «ὅτι εἶνε ἀνόητον νὰ ζητῇ τις ὁδηγὸν ἀπὸ ἄνθρωπον ***ποῦ τοῦ*** καταστρέφομεν τὴν ἐπιχείρησιν».

σελ. 1131,β' «στεῖβον δ' ἐν βόθροισιν εἵματα ζ, 92 ***ἐπάτουν*** (διὰ τῶν χειρῶν) ***ἐντὸς τῶν βόθρων τὰ ἐνδύματα (διὰ νὰ καθαρίσουν). Τὸ «στείβω τὰ ροῦχα» παρ' ἡμῖν σημ. κηλιδώνω. Ἀλλὰ καὶ τὸ*** στείβω (***θλίβω***) ***διεσώθη, ὡς ἐν τῇ φράσει*** στείβω λεμόνι ***τ. ἔ. συνθλίβω, πιέζω***».

Αἱ ἀμφίπολοι τὰ μὲν εἵματα χερσὶν ἕλοντο, ἀλλ' ἔστειβον τ. ἔ. ἐπάτουν ταῦτα οὐχὶ ταῖς χερσὶν ἀλλὰ τοῖς ποσίν. Τοῦτο δὲ καὶ νῦν ἔτι γίνεται. Ὁ Εὐστάθιος γράφει ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ 1553,39 «Τὸ δὲ στεῖβον, ἀντὶ τοῦ ἐπάτουν, ἔτριβον τοῖς ποσίν». Ἴσως δ' ὁ Βερναρδάκης ἡρμήνευσεν ἐπάτουν μὲ τὰ χέρια κηδόμενος τῆς εὐπρεπείας καὶ σεμνότητος τῶν ἀμφιπόλων.

Περὶ δὲ τοῦ στύβω (οὐχὶ στείβω) τὰ ροῦχα γράφει ὁ Κοραῆς ἐν τοῖς Ἀτάκτοις Τόμ. Δ', σελ. 562 «Στύφω, ΓΓ. Στίβγω, Σ. Στήβγω, Δ. μεταβ. στρέφω ἢ θλίβω τὸ ὑγρασμένον, διὰ νὰ τοῦ ἀφαιρέσω τὴν ὑγρασίαν, νὰ τὸ ξηράνω, οἷον Ἡ πλύστρα στύφει τὰ πλυμένα, πρὶν τὰ ἁπλώσῃ εἰς τὸν ἥλιον ἢ εἰς τὸν ἀέρα καὶ Στύφει τὸ νερόν· 2) Στύφω, ἀμετάβ. (maculer), οἷον Τὸ χαρτίον στύφει, μεταφ. ὅταν πίνῃ τὴν μελάνην, ὥστε νὰ μαυρίζῃ ἐν ταυτῷ καὶ τὰς δύο του ἐπιφανείας, διότι ἀφανίζει πάραυτα τὴν ὑγρασίαν, ἥτις

ἐξεναντίας μένει εἰς τὸ ἄστυφον χαρτίον, ἕως νὰ ξηρανθῇ ἀπὸ τὸν ἀέρα, ἢ νὰ σκονισθῇ μὲ ἄμμον· καὶ σύνθ. στιβγοχάρτι (γρ. Στυφοχάρτι), ἢ Στίβιον (γρ. Στύφιον) χαρτί. Σ. (papier brouillard) τὸ πῖνον τὴν μελάνην χαρτίον. Ὁ Ἱπποκράτης μεταχειρίζεται τὸ Στύφω (Περὶ τῶν ἐντ. παθ. § 15, σελ. 215) ἀντὶ τοῦ στραγγίζω, ἤγουν ἐκθλίβω κτέ.»

σελ. 1185 «ὅταν ἡδυπαθῆσαι βουληθῶ, οὐκ ἐκ τῆς ἀγορᾶς ***τὰ τίμια*** ὠνοῦμαι, ***πολυτελῆ γὰρ γίγνεται,*** ***ἀλλ'*** ἐκ τῆς ψυχῆς ταμιεύομαι *Ξεν. Συμπ. 4,41* ***ὅταν θελήσω νὰ καλοπεράσω, δὲν ἀγοράζω ἐκ τῆς ἀγορᾶς τὰ πολύτιμα*** (*ὄψα καὶ φαγητά*), ***διότι εἶνε πολὺ ἀκριβά, ἀλλὰ λαμβάνω αὐτὰ ἐκ τῶν ἀποταμιευμάτων*** (***ἐκ τοῦ ταμείου***) ***τῆς ψυχῆς μου***)».

Ἀδυνατοῦντες νὰ νοήσωμεν ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ τὴν ὑπάρχουσαν διαφορὰν τοῦ ***τίμια*** καὶ τοῦ ***πολυτελῆ*** συμφωνοῦμεν τῷ Mehler ἐξαλείφοντι ὡς προσθήκην ξένης χειρὸς τὸ πολυτελῆ γὰρ γίγνεται. Καὶ ὀρθότατα, διότι τὰ πολύτιμα (=τίμια) εἶναι τὰ ἀκριβὰ (=πολυτελῆ). Εἶναι ἄρα τὸ αὐτὸ ὡσεὶ ὁ Ξενοφῶν ἔλεγε «οὐκ ἐκ τῆς ἀγορᾶς ***τὰ τίμια*** ὠνοῦμαι, ***τίμια*** γὰρ γίγνεται», ὅπερ ἀνόητον. Ἐξαλειφομένου λοιπὸν τοῦ πολυτελῆ γὰρ γίγνεται ἑρμηνεύεται τὸ χωρίον ὧδε· «ὅταν θελήσω νὰ εὐχαριστηθῶ (νὰ γλεντήσω), δὲν ἀγοράζωἐκ τῆς ἀγορᾶς τὰ πολύτιμα, τὰ ἀκριβὰ ὄψα, ἀλλὰ κτέ.».

σελ. 1186,β' «ταῦτα εἰπὼν (*ὁ Ζεὺς*) ἔτεμνε τοὺς ἀνθρώπους δίχα, ὥσπερ οἱ τὰ ὄα τέμνοντες καὶ μέλλοντες ταριχεύειν *Πλ. Συμπ. 190 D* ***ὅπως ἐκεῖνοι ποῦ κόπτουν τὰ σοῦρβα καὶ ἔχουν σκοπὸν νὰ τὰ κάμουν τουρσὶ*** (*ὡς καὶ σήμερον*). *Ἡ γρ.* ***τῶν χ/φων εἶνε*** ᾠά, ***ὃ ὀρθῶς μετέγραψεν ὁ*** *Ruhnken* ***εἰς*** ὄα ***ἐν τῷ Πλατων.*** *Λεξικῷ Τιμαίου τοῦ σοφιστοῦ,* ***ὃς ἐξηγεῖται ὧδε:*** *ὄα:* ***ἀκροδρύων εἶδος μήλοις μικροῖς ἐμφερές***»· *ἴδε καὶ Πολυδ. 6,80.* ***Ἐγὼ δὲ νομίζω, ὅτι καὶ τὸν καί πρέπει νὰ ἐξαλείψωμεν*** *ἢ* ***νὰ τρέψωμεν εἰς ὡς***».

Διὰ μὲν τῆς ἐξαλείψεως τοῦ καί, ἥτις ἐγένετο ὑπὸ τοῦ *Badham* καὶ οὐχὶ ὑπὸ τοῦ Βερναρδάκη, εἰσάγεται εἰς τὸ κείμενον νοῦς ὀρθός, διὰ δὲ τῆς μεταβολῆς τοῦ καί εἰς τὸ ὡς, ἥτις ἀνήκει εἰς τὸν Βερναρδάκην, εἰσάγεται νοῦς Βερναρδακικός.

σελ. 1209,α' «τὴν ἐναντίαν ποτὲ Θηβαίοις ψῆφον ἔθενθ'

οὗτοι περὶ ἡμῶν, ὑπὲρ ἀνδραποδισμοῦ **προτεθεῖσαν, ἃ σαφῆ».**

Πάντα σαφῆ ἓν δὲ μόνον δὲν εἶναι σαφὲς τὸ πῶς εἶναι συντεταγμένη ἡ μετοχὴ **προτεθεῖσαν**. Ὁ ἀοίδιμος Κόντος γράφει ἐν τῷ Περιοδικῷ Συγγράμματι Ἀθηναίῳ Τόμ. Ζ', σελ, 114 (1878) «Ἀδυνατοῦντες νὰ πείσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ὅτι ἀτόπως οὕτως συνέταξε τὴν προκειμένην ῥῆσιν ὁ Δημοσθένης ἀποφαινόμεθα ὅτι δι' ἀπολύτου μετοχῆς ἦτο κατ' ἀρχὰς ὁ λόγος προενηνεγμένος «ὑπὲρ ἀνδραποδισμοῦ προτεΘΕΝ», ἣν οἱ βιβλιογράφοι ὑπ' ἀγνοίας ἢ καὶ ἀπροσεξίας μετερρύθμισαν πρὸς τὴν προηγουμένην αἰτιατικὴν τὴν ἐναντίαν ψῆφον. Ἀνεγνώσθη δὲ καὶ προτΙθεῖσΙ ἀναφερόμενον εἰς τὸ Θηβαίοις».

σελ. 1270,α'«φαίνειν. ***Μετὰ μετοχῆς σαφῆ σημεῖα φαίνεις*** ἐσθλὸς εἰς ἡμᾶς γεγὼς ***Σοφ. Ἠλ. 24 φανερὰ δείγματα τῆς πρὸς ἐμὲ ἀφοσιώσεώς σου μοὶ παρέχεις. Τὸ κυρίως ἀντικ. τοῦ*** φαίνεις ***εἶνε τὸ*** γεγώς, ***τὸ δὲ*** σαφῆ σημεῖα ***εἶνε σύστ. ἀντικ».***

Ἐὰν ἔλειπε τὸ σαφῆ σημεῖα, κατ' ἀνάγκην τὸ γεγὼς θὰ ἐξηρτᾶτο ἐκ τοῦ φαίνεις· ἀλλὰ τούτου ὑπάρχοντος, ἡ μετοχὴ γεγὼς ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ συνόλου σαφῆ σημεῖα φαίνεις. Ἡ δ' ἀνάλυσις ἔχει ὧδε: σαφῆ σημεῖα φαίνεις τοῦ γεγονέναι ἐσθλός· ἀλλ' ἀντὶ γεν. ἐνάρθρου ἀπαρεμφάτου ἐτέθη μετοχή. Καὶ ἄλλως δ'ἄτοπον τὸ φαίνεις γεγώς, διότι λέγεται μὲν «δηλώσω πατρὶ μὴ ἄσπλαγχνος γεγὼς» (Σοφ. Αἴ. 472) καὶ «δηλοῖς γάρ τι καλχαίνουσ' ἔπος» (Ἀντιγ. 20) καὶ «ποῦ γὰρ ὢν δείξω φίλος» (Εὐρ. Ὀρ. 802) καὶ «δείξεις δὲ ποῦ μοι πατρὸς ἐκ ταὐτοῦ γεγώς;» (Ἰφ. Αὐλ. 406) καὶ «ἐν τῷδε δείξω πρῶτα μὲν σοφὸς γεγὼς» (Μηδ. 548) (Ἴδε καὶ Στάλιον ἐν *Krit. Histor. Synt des Griech. Verb.* etc. σελ. 736), ἀλλ' οὐδὲν ὑπάρχει παράδειγμα τῆς συντάξεως τοῦ φαίνειν μετὰ τῆς μετοχῆς ἄνευ ἀντικειμένου, οἷον ἐγὼ φαίνω τοιοῦτος ἢ τοιοῦτος ὤν. Οὐδὲ τὸ παράδειγμα δὲ «πῶς οὕτω πάλαι ξυνών μ' ἔληθες οὐδ' ἔφαινες (Σοφ. Ἠλ. 1359. Σχολ. οὐδ' ἐδείκνυς σαυτὸν δηλονότι ξυνόντα ἢ καὶ οὐδ' ἔφαινες ξυνών») εἶναι τοιοῦτον, ὥστε νὰ πείσῃ ἡμᾶς, διότι κάλλιστα δύναται νὰ ὑπονοηθῇ ἔξωθεν τὸ πρᾶγμα τ. ἔ. τὸ συνεῖναι.

σελ. 1299,α' «***φροῦδος αὐτὸς εἶ θανὼν Σοφ. Ἠλ. 1152*** (= ***βέβηκας***, ᾤχου ***ἀπιών»***.

Γρ. «***οἴχει*** ἀπιών».

σελ. 1193,β' «ἄνανδρος ἢ τεκνοῦσα; *Τρ. 308 ὅπου ὁ Brunk* **διώρθ.** τεκνοῦσσα: «*τέκνα ἔχουσα, ὅπερ Καλλίμαχός φησι* παιδοῦσα; *Σχ.* ***Ἡ διὰ δύο σσ γραφὴ φαίνεται ὀρθοτέρα διότι ἐπειδὴ τὰ πλεῖστα τῶν ἐπιθέτων τούτων εἶνε ἐπικά, ἑπόμενον εἶνε νὰ ἀπημβλύνθη ἐπὶ τόσους αἰῶνας ἡ σημασία αὐτῶν, ὥστε νὰ μὴ σημαίνωσιν ἐξ ἀνάγκης τὴν ἀφθονίαν καὶ δαψίλειαν»***.

Ἀλλὰ διὰ τῆς αἰτιολογίας ταύτης «**διότι**, ἐπειδὴ τὰ πλεῖστα τῶν ἐπιθέτων τούτων εἶνε ἐπικὰ ἑπόμενον εἶνε νὰ ἀπημβλύνθη ἐπὶ τόσους αἰῶνας ἡ σημασία αὐτῶν, ὥστε νὰ μὴ σημαίνωσιν **ἐξ ἀνάγκης** τὴν ἀφθονίαν καὶ δαψίλειαν» δὲν ἀποδεικνύει ὁ κ. Βερναρδάκης ὅτι ἡ γραφὴ τεκνοῦσσα εἶνε ὀρθοτέρα τῆς γραφῆς τεκνοῦσα ἀλλ' ἁπλῶς ὅτι καὶ ἡ γραφὴ τεκνοῦσσα **δύναται** νὰ στηριχθῇ. Τὸ ὅτι ἡ γραφὴ εἶναι ὀρθοτέρα ἀποδείκνυται δι' ὧν κατωτέρω ὁ κ. Βερναρδάκης λέγει «Ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ πρῶτον εἶνε τὸ ἐπίθ. ἄνανδρος, πρὸς ὃ εὐαρμοστεῖ ἐν τῇ συνδέσει μᾶλλον ἕτερον ἐπίθετον κτέ.». Μετατεθήτωσαν λοιπὸν ἃ κατωτέρω λέγεις «Ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ πρῶτον κτέ» εἰς τὰ ἀνωτέρω μετὰ τὴν λέξιν διότι· ὁ δὲ λόγος τοῦ Βερναρδάκη θὰ ἔχῃ ὧδε «Ἡ διὰ δύο σσ γραφὴ φαίνεται ὀρθοτέρα, διότι ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ πρῶτον εἶνε τὸ ἐπίθ. ἄνανδρος, πρὸς ὃ εὐαρμοστεῖ ἐν τῇ συνδέσει μᾶλλον ἕτερον ἐπίθετον κτέ.». Νομίζω ὅτι διορθῶ ἀλογίας συνθέσεων μικρῶν μαθητῶν!

Αὐτόθ. «**καὶ δεύτερον τὸ** παιδοῦσ(σ)α ***εἶνε μᾶλλον ἐπίθετον, διότι ῥῆμα*** παιδόω ***δὲν ὑπάρχει, τὸ δὲ*** παίδωσις. ***ὃ ἐπικαλεῖται ὁ Schneider, εἶνε ἐφθαρμένον, ὡς ἀπέδειξεν ὁ Df., ἐν τῷ***: παρέξοντος αὐτῷ γάμου τε ἰσχὺν καὶ παιδώσεως τέκνων γνησίων ***Ἰωσήπ. Α, 1 17, 2 διορθώσας*** τεκνώσεως παίδων γνησίων».

Ἀλλ' ὁ Βερναρδάκης ταῦτα λέγων ἀδικεῖ τὸν Schneider, λέγοντα ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Καλλιμαχείων Τόμ. Β', σελ. 605 «nam verbum παιδοῦν certe non legitur alibi **ac ne substantivo quidem *παίδωσις* satis firmari potest**» τ. ἔ. «διότι τὸ ῥῆμα παιδοῦν βεβαίως δὲν ἀναγινώσκεται ἀλλαχοῦ ἀλλ' οὐδὲ τῷ οὐσιαστικῷ παίδωσις δύναται ἀρκούντως νὰ στηριχθῇ». Ὥστε δὲν **ἐπικαλεῖται** ὁ Schneider, ἀλλὰ τοὺς **ἐπικαλουμένους** ἐπανορθοῖ.

σελ. 1305,β' «***Τὸ** πεφυκέναι **σπανίως λαμβάνεται*** ἀπροσ.. ***Πρβ.*** οὐ κάτοιδε τἀνθρώπων, ὅτι χαίρειν πέφυκεν οὐχὶ τοῖς

αὐτοῖς ἀεὶ *Σοφ. Τρ. 440 δὲν ἠξεύρει τοὺς ἀνθρώπους (κυρ. τὰ πράγματα τῶν ἀνθρ), ὅτι ἐκ φύσεως εἶνε πλασμένοι νὰ εὐχαριστῶνται ὄχι εἰς τὰ ἴδια πάντοτε. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἡ σύνταξις εἶνε* κυρίως προσωπική, *διότι ὑποκείμ. τοῦ* πέφυκεν *εἶνε* τἀνθρώπων, *σχεδόν: οἱ ἄνθρωποι (πρβ. Ἡρόδ. 7,9 Θουκ. 1,110). Εἶνε ἡ λεγομένη Ἀττικὴ σύνταξις ἣν παραγνωρίσας ὁ* Nauck *διώρθωσε* πεφύκασ'».

Ὁ Βερναρδάκης τῆς ἀπροσώπου συντάξεως τοῦ πεφυκέναι ἓν μόνον παράδειγμα φέρει ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀποδεικνύει προσωπικόν. Καὶ τόδε Φωκυλίδεω· Λέριοι κακοί· οὐχ ὁ μέν, ὃς δ' οὔ· πάντες πλὴν Προκλέους· καὶ Προκλέης Λέριος. Ὤφειλεν ὁ κ. Βερναρδάκης ἀντὶ παντὸς ἄλλου νὰ μνημονεύσῃ σαφὲς παράδειγμα τῆς ἀπροσώπου χρήσεως τοῦ πέφυκε(ν) (=κατὰ φύσιν συμβαίνει), οἷον Ἀριστοτ. Πολ. Β,α', 7 (Τόμ. Α' σελ. 497,44 Διδ.) «φανερὸν τοίνυν ἐκ τούτων ὡς οὔτε πέφυκεν μίαν οὕτως εἶναι τὴν πόλιν ὥσπερ λέγουσι» καὶ Δ',θ',2 (σελ. 557,18) «ὅπου μὲν οὖν ὑπερέχει τὸ τῶν ἀπόρων πλῆθος τὴν εἰρημένην ἀναλογίαν, ἐνταῦθα πέφυκεν εἶναι δημοκρατίαν».

σελ. 1324,α «Πειρῶ τὸν πλοῦτον χρήματα καὶ κτήματα κατασκευάζειν· ἔστι δὲ χρήματα μὲν τοῖς ἀπολαύειν ἐπισταμένοις, κτήματα δὲ τοῖς κτᾶσθαι δυναμένοις *Ἰσοκρ. 1,28 «πειρῶ τὰ κτήματα ποιεῖν χρήματα, τ. ἔ. χρήσιμα. Καὶ τὸ ἀπολαύειν τῶν κτημάτων οὐδέν ἐστιν ἕτερον ἢ ἐλευθερίως χρῆσθαι αὐτοῖς». Κοραῆς. Μᾶλλον: Προσπάθει νὰ κατασκευάζῃς τὸν πλοῦτόν σου χρήσιμον καὶ προσοδοφόρον· εἶναι δ' ὁ πλοῦτος χρήσιμος μὲν εἰς τοὺς ἐπισταμένους νὰ μεταχειρίζωνται αὐτὸν ἐλευθερίως, προσοδοφόρος δὲ εἰς τοὺς δυναμένους νὰ ἀποκτῶσι κτήματα προσοδοφόρα». Ἴδε περὶ τούτων Ἀριστοτ. Ῥητορ. 1,5. Ὀρθῶς δὲ παρατηρεῖ ὁ Κοραῆς ὅτι ἡ παραίνεσις ἐκπέφρασται σοφιστικώτερον καὶ περιεργότερον τοῦ προσήκοντος».*

Τὰ ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τῆς πρὸς Δημόνικον Παραινέσεως εἰρημένα ἔχουσιν ἀνάγκην ἀναπτύξεως, ἵνα μᾶλλον κατανοηθῶσιν. Λέγων οὗτος πρὸς τὸν Δημόνικον «Πειρῶ τὸν πλοῦτον χρήματα καὶ κτήματα κατασκευάζειν· ἔστι δὲ χρήματα μὲν τοῖς ἀπολαύειν ἐπισταμένοις, κτήματα δὲ τοῖς κτᾶσθαι (Στοβ. κεκτῆσθαι) δυναμένοις» ἀπέβλεπε πρὸς ὅσα περὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ εἶπεν, «(ὃς)

ἀπέλαυε μὲν τῶν παρόντων ἀγαθῶν ὡς θνητός, ἐπεμελεῖτο δὲ τῶν ὑπαρχόντων ὡς ἀθάνατος». Συμβουλεύει λοιπὸν καὶ παραινεῖ τῷ Δημονίκῳ ὁ συγγραφεὺς λέγων «Ὡς ὁ πατήρ σου ἀπέλαυε τῶν παρόντων ἀγαθῶν ὡς θνητὸς (ὡς παντὶ ἀνθρώπῳ προσήκει), οὕτω καὶ σύ, ὦ Δημ., προσπάθει νὰ κατασκευάζῃς τὸν πλοῦτόν σου χρήματα (νὰ ἔχῃς αὐτὸν πρὸς χρῆσίν σου)· θὰ ἔχῃς δὲ αὐτὸν χρήματα, ὅταν γνωρίζῃς, ὡς ὁ πατήρ σου, ν' ἀπολαύῃς πασῶν τῶν ἐκ τοῦ πλούτου προερχομένων ἀπολαύσεων, ὡς παντὶ ἀνθρώπῳ ἁρμόζει· καὶ «ὡς ὁ πατήρ σου ἐπεμελεῖτο τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ ἀγαθῶν ὡς ἀθάνατος, τ.ἔ. διεχείριζε τὴν οὐσίαν αὑτοῦ αὐξάνων αὐτὴν καὶ μετὰ φειδοῦς ἐξ αὐτῆς δαπανῶν, ὥστε ἀείποτε τὰ κεκτημένα νὰ ἔχῃ, οὕτω καὶ σύ, τέκνον μου, προσπάθει νὰ ἔχῃς τὸν πλοῦτον κτήματα· θὰ ἔχῃς δὲ αὐτὸν κτήματα, ὅταν δύνησαι νὰ ζῇς φειδόμενος καὶ διαχειρίζῃς αὐτὸν οὕτως, ὥστε πάντοτε νὰ ἔχῃς καὶ οὕτω λογίζησαι εὐτυχὴς ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Διὰ βραχέων ἑρμήνευε ὧδε: Προσπάθει νὰ κάμνῃς τὸν πλοῦτόν σου χρήματα καὶ κτήματα· εἶναι δὲ χρήματα μὲν εἰς τοὺς γνωρίζοντας ν' ἀπολαύωσι πασῶν τῶν ἐκ τοῦ πλούτου προερχομένων ἀπολαύσεων· κτήματα δὲ εἰς τοὺς δυναμένους νὰ διαχειρίζωσι τὴν οὐσίαν αὐτῶν οὕτως, ὥστε πάντοτε νὰ ἔχωσιν» (Ἴδε Keil ἐν *Analect. Isocrat.* σελ. 125. Πρβ. καὶ σελ. 15 καὶ R. B. Ponickau ἐν *De Isocrat. Demonic* σελ. 40). Καὶ ταῦτα ἐάν τις ἐμμένῃ τῇ παραδεδομένῃ γραφῇ. Καίτοι ὁμολογητέον ὅτι ἄριστα θὰ ἔπραττεν ὁ Βερναρδάκης, ἐὰν παρελάμβανε τὴν εὐφυᾶ καὶ εὐλογωτάτην τοῦ Blass διόρθωσιν «Πειρῶ τὸν πλοῦτον χρήματα καὶ *μὴ* κτήματα κατασκευάζειν· ἔστι δὲ χρήματα μὲν τοῖς ἀπολαύειν ἐπισταμένοις, κτήματα δὲ τοῖς κτᾶσθαι (κάλλ. κεκτῆσθαι) ***μόνον*** δυναμένοις», διότι ὁ πλοῦτος γνωστὸν ὑπάρχει ὅτι φύσει ἐστὶ κεκτῆσθαι καὶ τοῦτο θὰ ἦτο περιττὸν νὰ συμβουλεύσῃ ὁ συγγραφεύς· ἀλλὰ εἰς τοὺς πολλοὺς τῶν πλουσίων ὁ πλοῦτος δὲν εἶναι καὶ χρήματα, διότι οἱ πλεῖστοι οὐ χρῶνται αὐτῷ τ. ἔ. οὐκ ἀπολαύουσιν αὐτοῦ. Ὁ συγγραφεὺς λοιπὸν αὐτὸ τοῦτο συμβουλεύει, τὸ χρῆσθαι τῷ πλούτῳ. Ὅθεν ὀρθοτάτη καὶ εὐλογωτάτη ἡ τοῦ Blass διόρθωσις.

σελ. 1350 λ. ἀπομετρέω «βουλόμενοι οἱ περὶ Ξενίαν τὸν λεγόμενον μεδίμνῳ ἀπομετρήσασθαι τὸ παρὰ τοῦ πατρὸς ἀργύριον» κτλ.

Περὶ τοῦ μεδίμνῳ ἀπομετρήσασθαι τὸ ἀργύριον γράφει ὁ Βερν. «*Τὸ* μεδίμνῳ ἀπομ. τὸ ἀργύριον ***εἶναι παροιμιώδης ἔκφρασις δηλοῦσα ἐνταῦθα, κατὰ τὴν γνώμην μου, ὅτι τόσον πολλὰ χρήματα ἀφῆκεν ὁ πατήρ του, ὥστε τὰ ἐμέτρησε διὰ τοῦ μεδίμνου ὡς τὸν σῖτον κτλ.***».

Ἀλλ' ὑπάρχει καὶ ἄλλη γνώμη; Τοῦτο ὁμοιάζει ὡσεὶ μαθηματικός τις ἔλεγε τρία καὶ τρία κάμνουν ἓξ κατὰ τὴν γνώμην μου!! (Ἴδε Κόβητον ἐν Μνημοσ. 1879, σελ. 131).

σελ. 1329 «***Ἐν Ξεν. Οἰκον. 1,11*** καὶ ὁμολογουμένως γε, ὦ Σώκρατες, ὁ λόγος ἡμῖν χωρεῖ ***ὁ Cobet μετ' ἄλλων γρ. καὶ*** δι' ὁμολογουμένων (***ἐνν. ἀληθειῶν, τ. ἔ. ἀναντιρρήτων ὡς καὶ ἐν Ἀπομν. 4, 6, 15 περὶ οὗ ἴδε ὁμολογέω***». Εἶναι δ' σελ. ***873 λ. ὁμολογέω τάδε γεγραμμένα «διὰ τῶν μάλιστα ὁμολογουμένων (ἐνν. λόγων) ἐπορεύετο Ξενοφ. Ἀπομν. 4, 6, 15, μετεχειρίζετο ὡς ἀπόδειξιν τῶν περὶ οὗ ὁ λόγος τὰ μάλιστα ὁμολογούμενα ἐπιχειρήματα»***.

Κατά γε τὸν συγγραφέα τοῦ Λεξικοῦ ἐν μὲν τῷ χωρίῳ τῶν Ἀπομνημονευμάτων «διὰ τῶν ὁμολογουμένων ἐπορεύετο» ἐννοεῖται τὸ ***λόγων*** («διὰ τῶν μάλιστα ὁμολογουμένων λόγων ἐπορεύετο»), ἐν δὲ τῷ χωρίῳ τοῦ Οἰκονομικοῦ «καὶ δι' ὁμολογουμένων γε, ὦ Σ., ὁ λόγος ἡμῖν χωρεῖ» ἐννοεῖται τὸ ἀληθειῶν («δι' ὁμολογουμένων γε ἀληθειῶν»). Πότερον τούτων ὁμολογουμένως ἀληθές; Οὐδέτερον. Τὸ ὁμολογουμένων ἐνταῦθα εἶναι γένους οὐδετέρου τὰ ὁμολογούμενα καὶ γεν. τῶν ὁμολογουμένων.

σελ. 1373 α' λ. ***παράγω «ἐξαπατᾶν δ' ὑμᾶς πειράσεται πλάττων καὶ παράγων πρὸς ἕκαστα τούτων κακούργους λόγους Δημ. 22,4 πλάττων κακούργους λόγους πρὸς ἕκαστα τούτων (ἤτοι: πρὸς ἕκαστον ἄρθρον κατηγορίας)*** καὶ παράγων. ***Ἀλλὰ τὸ*** παράγων ***πρέπει νὰ ἔχῃ τὸ νόημα μὲ τὸν σκοπὸν νὰ σᾶς ἐξαπατᾷ· ὅθεν ἴσως γρ. ὡς παράγων· συχνότανα τὸ*** καί ***προῆλθεν ἐκ παραναγνώσεως τοῦ*** ὡς».

Κατὰ τὸν Βερν. λοιπὸν γραπτέον τὸ χωρίον ὧδε: ἐξαπατᾶν δ' ὑμᾶς πειράσεται πλάττων ὡς παράγων πρὸς ἕκαστα τούτων κακούργους λόγους». Ἀλλὰ μήπως διὰ τῆς μεταβολῆς ταύτης κατορθοῦται τὸ παράγων νὰ δηλώσῃ, ὡς λέγεις, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ σᾶς ἐξαπατᾷ; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Πρὸς τοῦτο ἀναγκαῖον ὑπάρχει νὰ γραφῇ ἀντὶ τοῦ παράΓων παράΞων (ὡς παράξων), διότι ἡ ἐν-

νοια τοῦ σκοποῦ, ὡς εἶπον καὶ προηγουμένως (σελ. 202) δὲν δηλοῦται διὰ τοῦ ὡς ἀλλὰ διὰ τῆς μετοχῆς τοῦ μέλλοντος.

Γραμματικά.

σελ. 34, β' «ἐπίθ. ῥημ. ἀκτὸς *Πλούτ. Γρχ. 7»*.

Ταῦτα ἀντιγράφων γράφει ὁ Βερναρδάκης. Ἀλλ' ἐὰν ἀνεγίνωσκε τὰ ὑπὸ τοῦ Κόντου γεγραμμένα ἐν τῷ Ἀθηναίῳ Τόμ. Η', σελ. 441 βεβαίως δὲν θὰ κατεχώριζεν ἐν τῷ αὐτοῦ Λεξικῷ τὸ ἀκτός ἢ τοὐλάχιστον θὰ ἐποιεῖτο τὴν δέουσαν παρατήρησιν. Γράφει δὲ ὁ ἀοίδιμος ἀνὴρ «Ἀλλὰ περὶ τοῦ ῥηματικοῦ ἐπιθέτου ἀκτός οὐδεὶς δύναται νὰ εἴπῃ μετὰ βεβαιότητος ὅτι ἐξεφέρετο ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἄνευ προθέσεως· διότι εὔλογον, μᾶλλον δ' ἀναγκαῖον εἶνε νὰ γίνηται περὶ αὐτοῦ παρατήρησις ὅτι οὐχὶ ἁπλοῦν ἀλλὰ σύνθετον ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐλέγετο. Ἀνεγινώσκετο μὲν ἄλλοτε παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ Γ. Γράκχ. Ζ', 1 «καὶ τὸ μὲν ἐστόρνυτο πέτρᾳ ξεστῇ, τὸ δ' ἄμμου χώμασιΝ Ἀκτοῖς», εἰς ὃ ἔγραψεν ὁ Κοραῆς τὴν σημείωσιν τήνδε (Πλουτ. Παραλλ. Μέρ. Ε' σελ. 382) «Χώμασιν ἀκτοῖς: χώμασι φορητοῖς, ἑτέρωθεν ἀγομένοις». Ἀλλ' ἐν τοῖς κώδιξι ὑπάρχει καὶ γραφὴ ἀκτῆς· ὅθεν ὁ Σχαιφῆρος μετέγραψε «τὸ δ' ἄμμου χώμασι νακτῆς», ὅπερ ἀπεδέξαντο ὅ τε Σίντενις καὶ ὁ Βεκκῆρος καὶ ὁ Δοινῆρος. Δὲν φαίνεται δὲ φρόνιμον ἐκ τοῦ φερομένου ἐν τῷ Λεξικῷ τῶν Ἡροδοτείων Λέξεων (σελ. 468 Στειν.) «Περιφορητά: ἀκτά» νὰ συμπεράνῃ τις ὅτι ἐγένετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων χρῆσις τοῦ ἁπλοῦ ἐπιθέτου ἀκτός. Πρβλ. καὶ Μέγ. Ἐτυμ. σελ. 45,38 «Παρὰ τὸ ἄγω ἀκτός καὶ πλεονασμῷ τοῦ ἄλφα ἄκατος ἡ περιάγουσα καὶ διακομίζουσα» καὶ σελ. 54,35 «Παρὰ τὸ ἧκται ἀκτός καὶ ῥῆμα ἀκτῶ, ἀφ' οὗ ἀκταίνω τὸ κουφίζω παρὰ Αἰσχύλῳ».

σελ. 52, α «γ' πληθ. **ἀεῖσι** (πρβ. **τιθεῖσι**) Ἡσ. Θε. 875» καὶ «Πρτ. ἀναύξ. **ἄη** μ 325. ξ 458. **διάη** ε 478. τ, 440».

Περίεργα ἀληθῶς κατὰ Βερναρδάκην εἶναι τὰ κινήματα τοῦ ἄημι· τὸ μὲν γ' πληθ. τοῦ ἐνεστῶτος ἀεῖσι νὰ κλίνηται κατὰ τὸ τιθεῖσι, τὸ δὲ τρίτον ἑνικὸν πρόσωπον τοῦ παρατατικοῦ ἄη-διάη νὰ

κλίνηται κατὰ τὸ ἵστη-διΐστη. Ἐὰν ὁ λεξικογράφος ἀνεγίνωσκε τὰ ὑπὸ τοῦ Κόντου διειλημμένα ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ σελ. 337 (1867) δὲν θὰ ἔγραφε τὰ ἄτοπα ταῦτα.

Μνημονεύομεν δὲ ἐκ τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ τάδε «Καλὸν εἶνε νομίζομεν, τὰς μὲν λεπτολογίας τοῦ βαθέος Ἡρακλείδου, ὃς οἶδε τὰ ψυλλῶν ἴχνη, μηδενὸς λόγου ν'ἀξιώσωμεν, ἀντὶ δὲ τοῦ ἄη ἐν Ὀδ. Μ, 325 «μῆνα δὲ πάντ' ἄλληκτος ἄη νότος» καὶ ἐν Ξ, 458 «αὐτὰρ ἄη Ζέφυρος μέγας αἰὲν ἔφυδρος» ν' ἀποκαταστήσωμεν τὸ ὀρθὸν καὶ λόγον τινὰ ἔχον ἄει, καθάπερ λέγεται καὶ διάει Ὀδ. Ε, 478 «τοὺς μὲν ἄρ' οὔτ' ἀνέμων διάει μένος ὑγρὸν ἀέντων». Πρβ. καὶ Τ, 440. Τί δ' ἁρμόζει περὶ τοῦ καλοῦ Εὐσταθίου νὰ λεχθῇ, ὅστις περὶ μὲν τοῦ διάει οὐδόλως ἀμφιβάλλει οὐδ' ἀμφισβητήσιμον τὴν διὰ διφθόγγου γραφὴν αὐτοῦ νομίζει, διστάζει δὲ περὶ τοῦ ἁπλοῦ ἄει καὶ ἀποκλίνει μᾶλλον εἰς τὴν διὰ τοῦ ἦτα αὐτοῦ γραφήν; Πάντως ὅ,τι προσῆκον εἶνε νὰ εἴπῃ τις περὶ τοῦ παραδεχομένου μὲν τὸ διετίθει ὡς ὀρθὸν καὶ ἀναμφισβήτητον, ἀποροῦντος δ' ὅμως περὶ τοῦ ἐτίθει καὶ ἀποδοκιμάζοντος μᾶλλον αὐτό».

σελ. 105, α' «ὑπερασπίζεται ***καὶ τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον***».

Τῇ φυσικωτέρᾳ καὶ δοκιμωτέρᾳ χρήσει στοιχῶν τις ὀφείλει νὰ λέγῃ ὑπερασπίζω τινὰ κατ' ἐνεργητικὴν φωνὴν καὶ ὑπερασπίζομαι ὑπό τινος κατὰ παθητικὴν φωνὴν (Ἴδε Γλωσσ. Παρατ. σελ. 11 κέ.).

σελ. 182, α «***ἄπολις -ιδος καὶ εως, Ἰων. -ιος***».

Δὲν λέγει ἡμῖν ὁ κ. Βερναρδάκης ποῦ εὗρε τὴν γεν. ἀπόλεως; Σφόδρα ἐπιθυμοῦμεν νὰ διδαχθῶμεν.

σελ. 201 α «ἀρκύστατος 2».

Λέγει μὲν ὁ συγγραφεὺς ὅτι τὸ ἀρκύστατος εἶναι μόνον δικατάληκτον, ἀλλ' εὐθὺς ἔπειτα ἐπιφέρει «κάδόκει τοῖς μὲν οὔ, τοῖς δ' ἐς ἀρκυστάταν μηχανὰν ἐμπλέκειν παῖδα κτέ» !!!!

σελ. 213 «ἄτιτος 2».

Καὶ ἐνταῦθα, ἐνῷ λέγει ὅτι εἶναι δικατάληκτον, ἔπειτα ἐπιφέρει παράδειγμα «ἡμεῖς δ' ἀτίτᾳ σαρκὶ παλαιᾷ τῆς τότ' ἀρωγῆς ὑπολειφθέντες μίμνομεν».

σελ. 208 β «Κνωσσῷ».

Γρ. ἐν Κνωσῷ δι' ἑνὸς Σ (Ἴδε Meisterhans ἐν *Grammatik der Attisch. Inschriften* σελ. 98 ἐκδ. γ' καὶ Schanz εἰς Πλάτ. Τόμ.

ΙΒ', σελ. ε'). Ἔγραψε δ' ὁ Βερναρδάκης καὶ Ἰλι ΣΣοῦ ἀντὶ τοῦ Ἰλι Σοῦ σελ. 853, β'.

σελ. 211, β «ἀτεχνῶς *(ἀτεχνής)=ἀδόλως* (*παρὰ τὸ τέχνη*) *ἐπὶ τῆς σημ. τοῦ* δόλος».

Ἡ ἐκ τοῦ ἀτεχνής παραγωγὴ τοῦ ἀτεχνῶς εἶνε πλάσμα τῶν γραμματικῶν. Κάλλιστα ἑρμηνεύει τὸν τόνον τοῦ ἀτεχνῶς ὁ σεβαστός μοι καὶ φίλος καθηγητὴς Γ. Χατζιδάκης ἐν Ἀναγν. περὶ τῶν Γεν. Ἀρχ. τῆς Συγκρ. Γλωσσ. σελ. 181 «Τὸ ἐπίρρημα ἀτέχνως (ἀπὸ τοῦ ἄτεχνος, ὁ ἄνευ τέχνης) ἐδήλου ἄνευ τέχνης ἀκόμψως, ἁπλῶς κττ. Ἐπειδὴ δ' ἡ τέχνη ἐσήμαινε καὶ τὴν πανουργίαν, τὸ ψεῦδος (πρβλ. τέχνῃ καὶ μηχανῇ μηδεμιᾷ), τὸ ἀτέχνως κατέστη ἴσον τῷ ἄνευ πανουργίας, ἀληθῶς, γνησίως ἁπλῶς, ἐντελῶς, ὅλως κττ. Καὶ τότε ἑλκυσθὲν ὑπὸ τῶν συνωνύμων ἁπλῶς, ἀληθῶς, ἐτονίσθη ἀτεχνῶς, ὅτε εἶχε τὴν σημασίαν ταύτην, ἀτέχνως δὲ ἐπὶ τοῦ ἀκόμψως, ἀτελῶς κτλ.» (Πρβ. καὶ Ἀκαδημ. Ἀναγν. Τόμ. Α', σελ. 536 κέ.)

σελ. 213, β «ἄτρακτος ὁ (*ἐν Πλουτ. 271*, F: *ἠλακάτην καὶ* τὴν *ἄτρακτον*)».

Ὁ Λ. Δινδόρφιος γράφει ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου λ. ἄτρακτος «Loco Plutarchi non multum tribuendum, quum delendum videatur τήν». Περὶ τῆς κατ' ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν γένος ἐκφορᾶς τοῦ ὀνόματος ἄτρακτος ἴδε Κόντον ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. ΙΖ', σελ. 303-304.

σελ. 241 α «*βλάπτω — πρκ.* βέβλαφα *Δημ. 19, 180. Ἀριστοτ. 1417a 1.* βέβλαμμαι *ἀπὸ τοῦ Ὁμ. καὶ ἐφεξῆς*».

Ἀλλ' ὁ ἔβλαφα καὶ ὁ ἔβλαμμαι διὰ τί δὲν μνημονεύονται ὑπὸ τοῦ συγγραφέως; Ὁ Κόντος γράφει ἐν τῷ Περιοδικῷ Συγγράμματι Σωκράτει Τόμ. Α', σελ. 129 (1874) «Πλὴν τοῦ βεβλαφέναι, οὕτινος γίνεται χρῆσις ὑπό τε τοῦ Δημοσθένους π. Παραπρεσβ. 180 (σελ. 398) καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους Ῥητορ. Γ', ις', 4 (Τόμ. Α', σελ. 405,40) καὶ τοῦ Πολυβίου ΙΒ', κς', 2 (σελ. 850,20 Οὐλσχ.) καὶ τοῦ Ἰωσήπου Ἀρχαιολ. Β', Ϛ', 9 εὑρίσκεται καὶ ἐβλαφέναι Ἐπιγρ. Βοικκ. 1570: κατεβλαφότες. Λέγεται ὅμως πάντοτε βέβλαμμαι, εἰ καὶ ὁ Εὐστάθιος σελ. 759 ὡς Ἀττικὸν μνημονεύει τὸ ἔβλαμμαι». Γράφει δὲ καὶ ἐν τῇ Ἀθηνᾷ Τόμ. ΙΑ', σελ.177 (1899)

«Δηλοῦμεν δὲ νῦν ὅτι εὕρομεν ἔπειτα καὶ τὸν τύπον ἔβλαμμαι ἐν Ἐφεσίᾳ ἐπιγραφῇ. Φέρεται ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Διττεμβεργήρου ἐκδοθείσῃ τῷ 3188τῳ ἔτει Συλλογῇ Ἑλληνικῶν Ἐπιγραφῶν 344,84 (σελ. 453) «τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐν τῷ κοινῶι πολέμωι ἐβλαμμένοις».

σελ. 241 β′ «*βλαστημὸς ὁ. Πρβ.* ὀρχησμός, πατησμός, κροτησμός, βλαστησμός *κτλ.*».

Ὁ Βερν. πρὸς ἑρμηνείαν τοῦ βλαστημός παραβάλλει τὸ ὀρχησμός, πατησμός, κτλ., ἐν οἷς ὑπάρχει καὶ Σ· τ. ἔ. ἑρμηνεύει τὸ σαφὲς διὰ τῶν ἀσαφεστέρων. Ἡ παραβολὴ τοῦ Βερν. θὰ ἦτο ὀρθή, ἐὰν αὐτὸς ἠκολούθει τοῖς γράφουσι παρ' Αἰσχύλῳ βλαστησμός. Οὕτω δ' ἔγραψε παρ' Αἰσχύλῳ Ἑπτ. 12 ὁ Ἑρμαννός, ὅστις καὶ εὐλόγως παραβάλλει τὸν τύπον βλαστησμός πρὸς τὸν ὀρχησμός, πατησμός, κτλ. (Τόμ. Β′, σελ. 269). Περὶ τῶν τοιούτων ὀνομάτων ἴδε τὰ ὑπὸ τοῦ Κόντου γεγραμμένα ἐν τῷ Περιοδικῷ Συγγράμματι Ἀθηναίῳ Τόμ. Ζ′, σελ. 371-374 (1878).

σελ. 242,α′ «***Ὁ Ἡρόδοτος μεταχειρίζεται τὴν συναίρεσιν τοῦ οη εἰς ω: ἐβώθεε 9,23. ἐβώθησαν 8,47—Ὁμοίως καὶ σήμερον: «βώθησα»=ἐβοήθησα· «βώθα» (πρόφερε: βό̱ηθα. Ἐν δὲ Κύπρῳ προφέρουσι καθαρῶς «βώθα» ἐν τῇ παροιμιώδει φράσει «Ἅι Γεώργι βώθα με. Καὶ σὺ τὸν πόδα σάλευε***»).

Γράφων ὁ Βερν. βώθα δέχεται συναίρεσιν τοῦ βόηθα εἰς βώθα καὶ οὐχὶ ἁπλῶς ἔκπτωσιν τοῦ Η, οἷα ἐν ἄλλοις πολλοῖς γίνεται!!!! Τί λέγει ὁ κ. Χατζιδάκης;

σελ. 245,α λ. βούλομαι «***Αἱ Ἀττικαὶ ἐπιγραφαὶ παρέχουσιν ἐκ τοῦ ἔτους 284 ἓν παράδ. διὰ τοῦ η· ἡ διὰ τοῦ η αὔξησις ἐν ταῖς Ἀττικαῖς ἐπιγρ. ἄρχεται ἀπὸ τοῦ 300 π. χ*** ».

Ἀλλ', ἂν ἡ διὰ τοῦ η αὔξησις ἄρχεται ἀπὸ τοῦ 300 π. Χ., πρὸς τί λέγεται ὅτι τῷ 284 π. Χ. ἀπαντᾷ ἓν παράδειγμα τῆς διὰ τοῦ η αὐξήσεως, ὅπερ ἄλλην ἔννοιαν δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ἢ ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ πρῶτον τῆς τοιαύτης αὐξήσεως ἐν ἐπιγραφαῖς παράδειγμα; Φαίνεται ὅτι τὸ φραγκικὸν πρότυπον λέγει ὅτι «ἀπὸ τοῦ 3ου αἰῶνος ἄρχεται ἡ διὰ τοῦ η αὔξησις», ὁ δὲ Βερναρδάκης ἀκριβέστερον ὁρίζων τὸ πρᾶγμα(!) ἔγραψεν ἀπὸ τοῦ 300 π. Χ.!!!

σελ. 253 (λ. γηράσκω) «*Ἀπαρ. ἀνάττικον* (*κατὰ τὸν Μοῖριν καὶ Θωμ. Μάγ.*) *γηρᾶσαι Ξενοφ. Ἀπ. 3,12,8* (*γηράναι Dind.*), *ἀνθ'*

οὐ συνήθως ὁ ἀορ. β' γηρᾶναι-άναι κατὰ τὸ ἱστάναι *Ἡρῳδιαν. ΙΙ 266-229, οὕτως ὁ Dindorf, ὅστις ὅμως τὸ* γηράναι *καὶ* γηρὰς *ἐκλαμβάνει ὡς ἐνεστῶτα».*

Κατὰ Βερναρδάκην ὁ Dindorf ἐκλαμβάνων τὸ γηράναι ἐνεστῶτα **ἐναντιοῦται** (: ὅμως) τῷ Ἡρωδιανῷ ἐξομοιοῦντι τὸ γηράναι τῷ ἐνεστῶτι ἱστάναι. Τάλαινα λογική!

σελ. 258,α' «γλῶσσα, *ἡ- Ἀττ. γλῶττα».*

Ἀλλὰ Θουκυδίδης Ἀθηναῖος, ὅς ξυνέγραψε τὸν πόλεμον Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων δὲν ἦτο Ἀττικός; ὁ Ἀντιφῶν δὲν ἦτο Ἀττικός; ὁ Αἰσχύλος, ὁ Σοφοκλῆς, ὁ Εὐριπίδης, ὁ Ἀριστοφάνης δὲν εἶναι Ἀττικοί;

σελ. 260 λ. γνωμιδιώκτης «***Περὶ τῆς συνθέσεως παρατηρητέον, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ εἴπῃ*** γνωμιδιοδιώκτης· ***εἶπε λοιπὸν κατά τινα βραχυλογίαν καὶ συγκοπὴν εὔλογον, ἀπαράλλακτα ὡς καὶ ὁ Ἀριστοφάνης ἔλεγε*** κομψευριπικῶς ***ἀντὶ τοῦ*** κομψευριπιδικῶς, ***ἱστιοῤῥάφος ἀντὶ τοῦ ἱστοριοῤῥάφος· πρβ.*** ἀρνακίς (***ἀντὶ τοῦ*** ἀρνονακίς, ἡμέδιμνον, μηλάνθη, Βαυκιδεύς, Χαιριδεύς ***κττ.***» καὶ σελ. 711 «κιόκρανον ***ἀντὶ τοῦ*** κιονόκρανον (***παρὰ κωμ***). *Ὁμοίως* ἀρνακίς=***ἀρνονακίς***, ***ἱστιοῤῥάφος***=*ἱστοριοῤῥάφος κτὲ* ».

Τοῖς ὑπὸ τοῦ Βερναρδάκη παρατηρουμένοις ἀντιπαρατηροῦμεν· α^ον^ ὅτι ἔχομεν νέον εἶδος ***βραχυλογίας*** δηλ. τὴν ἀποκοπὴν συλλαβῶν ἀπὸ τῶν λέξεων!! β^ον^ ὅτι ἐπάναγκες ἦτο νὰ μνημονεύσῃ ὅτι τὸ κιόκρανον εὕρηται καὶ ἐν ἐπιγραφῇ ἀρχαίᾳ (Ἴδε Meisterhans ἐν *Grammatik der Attisch. Inschrif.* σελ. 118 ἐκδ. γ') καὶ γ^ον^ τὸ θαυμασιώτατον, ὅ θαυματουργὸς ἀληθῶς μόνος δύναται νὰ κατορθώσῃ, ὅτι τὸ ***ἱστιοῤῥάφος***, ᾧ ὅμοια ὑπάρχουσιν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ τὸ δικοῤῥάφος καὶ δολοῤῥάφος καὶ μηχανοῤῥάφος καὶ νευροῤῥάφος (καὶ παλαιοῤῥάφος) καὶ πεδιλοῤῥάφος καὶ πολυῤῥάφος καὶ σκηνοῤῥάφος καὶ σκυτοῤῥάφος καὶ ὑποδηματοῤῥάφος, ὑπολαμβάνει συγκεκομμένον τύπον τοῦ ***ἱστοριοῤῥάφος***!! τ. ἔ. οὐχὶ ὁ ***ἱστία ῥάπτων*** ἀλλ' ὁ ***ἱστορίας ῥάπτων***!!! ὅπερ ἐπὶ Ἀριστοφάνους οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ δηλοῖ ἢ τὸν ῥάπτοντα ἱστορίας τ. ἔ. γνώσεις, μαθήσεις!! Ἴσως τὸν Βερναρδάκην παρήγαγον τὰ ἐν τῇ καθ' ἡμέραν λαλιᾷ λεγόμενα φτειάνει ἱστορίες, ἔφτειασε ἱστορίες, ἐκεῖνος ποῦ φτειάνει ἱστορίες. Ἀλλὰ

παρακαλοῦμεν τὸν συγγραφέα νὰ μυήσῃ τοὺς ἀναγνώστας τὰ μυστήρια τῆς ἀποκοπῆς (ἢ μᾶλλον βραχυλογίας ! !) τῆς λέξεως **ἱστοριορράφος**-ἱστιορράφος

Περὶ τοῦ ἱστιογράφος, ὅ εὕρηται ἐν ταῖς Θεσμοφοριαζούσαις τοῦ Ἀριστοφάνους στ. 935 «νὴ Δί', ὡς νῦν δή γ' ἀνὴρ ὀλίγον μ' ἀφείλετ' αὐτὸν ἱστιορράφος» λέγεται ἐν τοῖς Σχολίοις «ἐπεὶ ἄνω αἰγυπτιάζειν αὐτοὺς ἔφη, οἱ δὲ Αἰγύπτιοι λινοποιοί εἰσιν: οἱ πανοῦργοι, ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν τὰ ἄρμενα ῥαπτόντων» (σελ. 270, 5 Διδ.). Γράφει δὲ καὶ ὁ Van Leeuwen ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Θεσμοφοριαζουσῶν σελ. 121 «Improbum istum Aegyptium designat nomine desumpto ex arte humiliore, quae in papyri linique patria Aegypto florebat. Quod nomen praeterea quandam praebet notionem fallaciae; sono enim in mentem vocat cothurnatum epitheton μηχανορράφος et similia» (Πρβ. καὶ Blaydes 232 καὶ *Leipz. Stud.* 1897, σελ. 49).

σελ. 267 «***δαμνάω-πρκ. δέδμημαι Ἰλ. Ε,878***» καὶ σελ. 271 ***δέμω-παθ. πρκ. δέδμημαι Ἰλ. Ε,878***».

Τουτέστιν ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ (Ἰλ. Ε,878) τὸ δέδμημαι σημαίνει καὶ δεδάμασμαι καὶ ἔκτισμαι, ᾠκοδόμημαι!!! Καὶ τοῦτο διὰ τί; διότι ἁπλούστατα ἀταλαιπώρως ὁ Β. ἀντέγραψεν ἐκ τῆς διεξοδικῆς Γραμματικῆς τοῦ Kühner-Blass Τόμ. Α', Β', σελ. 395 καὶ σελ. 397.

σελ. 267,α «δαμάζω-***ὁ ἐνεστὼς*** μεθομηρικός».

Ἀξία φιλολόγου καὶ ἡ λέξις μεθομηρικός (Ἴδε Κόντον ἐν τῇ Ἑβδομάδι 1885, σελ. 104).

σελ. 274,β «***ἄλλως ὁ παθ. οὗτος ἀόριστος (δηλ.*** ὁ ἐδέχθην) ***ἐν τοῖς συνθέτοις ἔχει παθ. σημασίαν ὡς*** εἰσδεχθέντες ***Δημ. 40,14***».

Ἁπλοῦς δὲν ἔχει; Ἴδε Κόντον ἐν Ἀθηνᾷ Τόμ. ΚΒ', σελ. 1 κέ.

σελ. 275 «δέω ***δένω δήσω, ἔδησα, δέδεκα (δεδηκότας Αἰσχίν. 2,134 Δ. Γ. δεδεκ-, ἐδεδήκει [Ἀνδοκ.], 4 17 εἶνε εἰκασία ἀντὶ τοῦ*** ἐδεδοίκει».

Παρὰ μὲν τῷ Αἰσχίνῃ προτιμητέα ἡ γραφὴ δεδεκότας, παρὰ δὲ τῷ Ψευδανδοκίδῃ γραπτέον ἐδεδέκει

σελ. 280, α' «***διάβορος (διαβιβρώσκω) ἐνεργ. διαβιβρώσκων. Σοφ. Φιλ. 7. Τρ, 1084. Παθ. διαβιβρωσκόμενος Τρ. 676. Ἐπὶ ἀμφοτέ-***

ρων τῶν σημ. ἡ λέξις προπαροξύνεται πάντοτε, διότι δὲν εἶνε σύνθετος κυρίως (ἐκ τῆς διὰ *καὶ τοῦ* βορός, *ὡς ἐνομίζετο), ἀλλὰ παράγωγον ἐκ τοῦ* διαβιβρώσκω, *ὡς τὸ* διάβολος *ἐκ τοῦ* διαβάλλω ».

Ὡς λόγον τοῦ ὅτι ἡ λέξις διάβορος προπαροξυτονεῖται φέρει ὁ Βερναρδάκης ὅτι «ἡ λέξις διάβορος εἶναι παράγωγος ἐκ τοῦ διαβιβρώσκω καὶ οὐχὶ σύνθετος ἐκ τῆς διά καὶ βορός, ὡς ἐνομίζετο». Ἀλλ' ἡμεῖς ἀντιλέγοντες ἀποφαινόμεθα ὅτι καὶ ἂν ἦτο σύνθετος ἐκ τῆς διά καὶ τοῦ βορός πάλιν θὰ προπαρωξύνετο, ὡς διά-θερμος, διά-κενος, διά-λευκος, διά-μεστος, διά-ξηρος, διά-πικρος, διά-πυκνος, διά-στενος, διά-σεμνος, δί υγρος καὶ ἀμφί κυρτος, ἀμφί-μακρος, καὶ ἀντί-καινος, ἀντίλοξος, ἄπ-εφθος, ἀπό-κενος, ἀνά-πηρος. ἀνά-σιμος, ἐπί-κοινος, ἐπί-κυρτος, ἐπί-κωφος, ἐπί-λευκος, ἐπί-μακρος, ἐπί-περκνος, ἐπί-στενος, ἔφ-υγρος, κατά-λαμπρος, κατά-λευκος, κατά-μεστος, κατά-ξηρος, κατά-πικρος, κατά-πυκνος, κατά-σιμος, κατά-στυγνος, κατά-στυφλος, κατά-χωλος, κατά-ψυχρος, κάτ-ισχνος, κάθ-υγρος, (κάτ-ωχρος), παρά-γυμνος, παρά-λυπρος, παρά-ξηρος, παρά-στραβος, πάρ-υγρος, περί-γοργος, περί-κυφος, περί-λαμπρος, περί-λευκος, περί-μεστος, περί-ξηρος, περί-ψυχρος, ὑπέρ-αγνος, ὑπέρ-δεινος, ὑπέρ-θερμος, ὑπέρ λαμπρος· ὑπέρ-λεπτος, ὑπέρ-μεστος, ὑπέρ-ξηρος, ὑπέρ-πικρος, ὑπέρ-σοφος, ὑπέρ-ψυχρος, ὑπό-βλαισος, ὑπό-θερμος, ὑπό κενος· ὑπό-κυρτος, ὑπό-κωφος, ὑπό-λεπρος, ὑπό-λευκος, ὑπό-λοξος, ὑπό μακρος, ὑπό-μεστος, ὑπό-μωρος, ὑπό-νωθρος, ὑπό-πυκνος, ὑπό-πυρρος, ὑπό-σαπρος, ὑπό-σκαιος, ὑπό-σομφος, ὑπό-στραβος, ὑπό-τραυλος, ὑπό-φαιος, ὑπό-χλωρος, ὑπό-ψαρος, ὕπ-ωχρος, ἔμ-ψυχος, ἔν-θερμος, ἔκ-λευκος, πρό-κακος, πρό-χωλος, σύμ-πυκνος, σύ-στενος.

σελ. 303,β' «*διοικέω*—διῴκημαι, *ὁμαλόν, πλὴν ὅτι* δεδιῴκημαι (*Kuster*: δεδιοίκηται. *ὃ ἴσως ἔχει καλῶς*) *Μάχων παρ' Ἀθην. 341 c* (*στ. 16*) δεδιῳκημένα *Ἀντιφάν. Κωμ. Ἀπ. 155* (*Ἀνεκδ. Βεκκ. 88*)».

Ὁ Κόντος γράφει ἐν τῇ Ἀθηνᾷ Τόμ. Ζ', σελ. 300 «Ὁ Κόκκιος νομίζει ὅτι εἶπε μὲν ὁ Ἀντιφάνης δεδιῳκημέναι καθὰ μαρτυρεῖ ὁ

Ἀντατικιστής, δυσκόλως δ' ἠδύνατο νὰ εἴπῃ διῳκημένα. Ἡμεῖς τὴν ἐναντίαν ἔχοντες γνώμην διισχυριζόμεθα ὅτι ἠδύνατο μὲν ὁ Ἀντιφάνης νὰ εἴπῃ διῳκημένα, ὡς ἔλεγον πάντες οἱ Ἀθηναῖοι, οὐδαμῶς δὲ δεδιῳκημένα· ἀπορρίπτομεν δὲ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀντατικιστοῦ ὡς οὐδεμιᾶς πίστεως ἀξίαν οὖσαν» καὶ σελ. 301 «Εὔλογον δὲ ἴσως εἶνε ν' ἀναγνωσθῇ καὶ παρὰ τῷ Μάχωνι διῴκηται ἀντὶ τοῦ δεδιοίκηται· ἰατρέ, φησί, καὶ διῴκηται πάλαι».

σελ. 313,α' «*Εὕρηται ἐν Ἐπιγραμμ.* Βαλβίλλας».

Κατὰ τὸ Βάλβιλλα γεν. Βαλβίλλας λεκτέον κατὰ Βερναρδάκην καὶ Πράξιλλα γεν. Πραξίλλας καὶ Χρύσιλλα γεν. Χρυσίλλας καὶ Τελέσιλλα γεν. Τελεσίλλας καὶ Ἄνθυλλα γεν. Ἀνθύλλας! καὶ ἅμιλλα ἁμίλλας οὐχὶ δὲ Βαλβίλλης, Πραξίλλης, Χρυσίλλης, Τελεσίλλης, Ἀνθύλλης, ἁμίλλης. Περὶ τῶν τοιούτων ἀνάγνωθι, ὦ Βερν., τὰ ὑπὸ τοῦ Κόντου γεγραμμένα ἐν ταῖς Γλωσσικαῖς Παρατηρήσεσι σελ. 61 κἑ. καὶ Ἀθην. Τόμ. ΙΓ', σελ. 525-6. Ὑπομνηστέον δὲ καὶ τοῦτο ὅτι ἔγραψεν ὁ Βερναρδάκης καὶ παύλας (δίς)!! ἐν Ὀλίγ. Λέξ. σελ. 15 (1877).

σελ. 314,α' «*ἀποκτήσασα φήμην ἐπὶ δυνάμει* (ἐπιρροῇ).

Τὸ ἐπιρροή, κ. Βερναρδάκη, ὁ τοὺς Φραγκίζοντας ψέγων καὶ κεραυνοβολῶν, εἶναι μετάφρασις τοῦ Γαλλ. *influence*. Ὁ μακαρίτης Θερειανὸς ἔγραψεν ἐν τῇ Κλειοῖ 1883 ἀριθ. 1138 «Τὸ δὲ ἐπιρροή (ᾧπερ ἀντίκειται τὸ ἀπορροή), δηλοῖ κυρ. αὔξησιν ὑδάτων, πλήμμυραν «τὴν αὔξησίν τε καὶ ἐπιρροήν», εἶτα δὲ καθ' ὅλου εὐπορίαν, καὶ ἀγαθὴν ἔκβασιν «αἱ τῶν πραγμάτων ἐπιρροαί». Ἀπεναντίας τὰ φραγκικὰ *influence*, *influencer* ἕλκουσι τὴν ἀρχὴν ἐκ τῆς μεσαιωνικῆς τῶν φυσιολόγων θεωρίας, καθ' ἣν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν ἀστέρων ἐπήγαζεν ὑγρόν τι ἔχον τοιάνδε τινα ἢ τοιάνδε ῥοπὴν ἐπ' ἀνθρώπους τε καὶ πράγματα. Ταῦτα μὲν ἠγνόουν οἱ ἀρχαῖοι, ἔλεγον δὲ «δύναμιν ἢ ῥοπὴν ἔχειν πρός τι», εὖ, καλῶς ἢ κακῶς διατιθέναι τινὰ (afficere)», «δύνασθαι, ἰσχύειν, ἐν δυνάμει ἢ ἐν ἀξιώματι εἶναι παρά τινι (in aliquem auctoritatem habere), μέγα δύνασθαι, πολὺ ἰσχύειν παρά τινι (plurimum apud aliquem posse ἢ valere)· ἀνὴρ μέγα δυνάμενος, ἀνὴρ ἀξιώματος πολλοῦ, οἱ δυνάμενοι, οἱ δυνατοί, οἱ ἐξ ἀξιώματος, (οἱ καθ' ἡμᾶς ἄνδρες ἐπιρροῆς!). Ἡ κατὰ λέξιν ἑρμηνεία τοῦ *influence* διὰ τοῦ ἐπίδρα-

σις ἢ ἐπενέργεια δὲν φαίνεται κατὰ πάντα ὀρθή, διότι ἡ ἐπὶ σημαίνει τὸ δρᾶν τι προσέτι, εἶναι ὅμως ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ ἀνεκτοτέρα τοῦ ἐπήρεια».

σελ. 318,6 λ. δύναμαι. «*Οἱ χρόνοι αὐξάνονται διὰ μὲν τοῦ Ε παρ' Ὁμ., σχεδὸν πάντοτε παρ' Ἡροδ. Ἀττ. Ποιητ., Θουκ., συχνότερον παρὰ Ξενοφ. καὶ Λυσ. Ἀριστοτ. Ἀθην.* ***Μόνον*** *δὲ παρ' Ἰσοκράτει διὰ τοῦ Η*».

Ὁ λεξικογράφος ὁμιλεῖ ἐνταῦθα περὶ τῆς ἐν τοῖς χειρογράφοις αὐξήσεως τοῦ δύναμαι, ἀλλὰ δὲν λέγει τί εἶναι τὸ ὀρθόν. Περὶ δὲ τοῦ Ἰσοκράτους λέγει ὅτι «***Μόνον*** διὰ τοῦ Η αὐξάνεται»· τοῦτο οὐχὶ ὀρθόν. Ὁ Drerup γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἰσοκράτους Τόμ. Α', σελ. ξθ' «Quae serioris aetatis forma in verbo δύναμαι codicibus omnibus longe usitatior est, cf. ἠδυνάμην bis: XII 33, XX 129, ἠδυνήθην quinquies: [x] 5, XIV 102, XVIII 12, XIX 115, XX 108, cum vulgati soli raro exhibeant vetustiorem, cf. ἐδυνάμην ter in Λ solo: V, 24 VI 26 bis, ἐδυνήθην semel in Θ solo: XVI 12. Nihilo secius inscriptionum usus in his omnibus Isocrati ubique restituendus erat, cum codices lectionis genuinae vestigia satis multa servaverint».

σελ. 319, 6' «*μετὰ τὸ* πράττειν *χρειάζεται* ***ἓν*** *κόμμα*».

Λοιπὸν ***ἓν*** μόνον, οὐχὶ ***δεκαπέντε***!

σελ. 234, «*ἡ γραφὴ τοῦ χωρίου δὲν ἀποκατεστάθη ἔτι*».

τ. ἔ. δὲν ἀποκατεστάθη ***πλέον***.

σελ. 320, α «*δύο — Παρ' Ἀττικοῖς ποιηταῖς τε καὶ πεζογράφοις τὸ* δύω *εἶνε* ***λίαν σπάνιον***, *οὐδαμοῦ δὲ τῶν ἐπιγραφῶν εὑρίσκεται.* ***Τὸ μόνον*** *χωρίον, ἐν ᾧ φαίνεται ἀναγκαῖον τὸ* δύω, *ὡς ἐκ τοῦ μέτρου, εἶνε τὸ Εὐριπ. Ἑλ. 1090* δύο ῥοπὰς *ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα τὸ ἐν ἀρχῇ* ρ *ἀρκεῖ εἰς μήκυνσιν τοῦ προηγουμένου* ο».

Ἐκ τοῦ λόγου τούτου τοῦ συγγραφέως τῆς Λεξικῆς ταύτης βίβλου συνάγεται ὅτι ἐνίοτε (=λίαν σπανίως) τὸ δύω εὕρηται παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς ποιηταῖς, ἀλλὰ τὸ μόνον χωρίον ἐν ᾧ εὕρηται ἀναγκαίως τὸ δύω, ὡς ἐκ τοῦ μέτρου, εἶναι τὸ Εὐριπ. Ἑλ. 1090 δύο ῥοπάς ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα τὸ ἐν ἀρχῇ ρ ἀρκεῖ εἰς μήκυνσιν τοῦ προηγουμένου ο, τουτέστιν ἐν οὐδενὶ χωρίῳ ἀρχαίου ἀττικοῦ ποιητοῦ ἀναγκαία διὰ τὸ μέτρον ἡ θέσις τοῦ μακροκαταλήκτου φαίνεται. Καὶ ὅμως

είναι λίαν σπάνιον τ. ἔ. εὕρηται ἔν τισι χωρίοις. Λογική!!

Ἐὰν ὁ Βερναρδάκης ἀνεγίνωσκε τὰ ὑπὸ τοῦ Κόντου διειλημμένα ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ σελ. 302-309 (1867) περὶ τοῦ δύο-δύω, δὲν θὰ ἔγραφε τὰ ἄτοπα ταῦτα.

Γράφει ὁ ἀοίδιμος ἀνὴρ σελ. 303 «Ἀλλ' ὅτι σαθρὰ καὶ εὐανάτρεπτα εἶνε τὰ ὑπ' αὐτῶν (τῶν γραμματικῶν) λεγόμενα ἀποδείκνυται τρανότατα καὶ ἐκ μόνης τῆς ἑξῆς παρατηρήσεως. Ἂν ὄντως δι' ω μεγάλου παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς τὸ δύο ἐγράφετο, ἦτο δυνατόν ποτε νὰ πάθῃ ἔκθλιψιν τοῦ τελικοῦ φωνήεντος, ὡς πολλάκις παρ' αὐτοῖς βλέπομεν; Αἰσχύλ. Ἑπτ. 478: ἢ καὶ δύ' ἄνδρε καὶ πόλισμ' ἐπ' ἀσπίδος κτέ. Χοηφ. 207: καὶ γὰρ δύ' ἐστὸν τῶδε περιγραφὰ ποδοῖν Σοφοκλ. Οἰδ. Τυρ. 1505: ὀλώλαμεν δύ' ὄντε. Ἀντιγ. 533: τρέμων δύ' ἄλλα (Πρβ. καὶ 989. Οἰδ. Κολ. 530, κτλ.). Ἀριστοφ. Σφηξ. 52: εἶτ' οὐκ ἐγὼ δοὺς δύ' ὀβολὼ μισθώσομαι κτέ; (Πρβ. καὶ 362, κτλ.). Βατρ. 141: ὡς μέγα δύνασθαι πανταχοῦ τὼ δύ' ὀβολώ (Πρβ. καὶ 140 κτλ.). Φερεκράτ. παρὰ Ἀθην. σελ. 430, ε': δύ' ὕδατος, ὦ μάμμη. Φρύνιχ. παρὰ Πολυδ. Ι', 86: τρεῖς χοίνικας ἢ δύ' ἀλεύρων. Εὔπολ. παρ' Ἀθην. σελ. 236,ε': ἱματίω δέ μοι δύ' ἐστὸν χαρίεντε τούτω (Πρβ. καὶ Ἀντιφάν. αὐτόθι σελ. 225, ε', κτλ.). Πλάτ. Φαίδ. σελ. 60,β': ὥσπερ ἐκ μιᾶς κορυφῆς συνημμένω δύ' ὄντε (Πρβ. καὶ Τιμ. σ. 66,ε'). Αἰσχίν. περὶ Παραπρεσβ. § 167: περίπολος τῆς χώρας ταύτης ἐγενόμην δύ' ἔτη. κτλ. Ἔπειτα δὲ διὰ τί γράφεται παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς σύνδυο, οὐδεμιᾶς περὶ τῆς τούτου ληγούσης ἀμφισβητήσεως γινομένης; Ἂν τὸ ἁπλοῦν μακρὰν παρ' αὐτοῖς τὴν ἐν τέλει συλλαβὴν εἶχε, δὲν ἠδύνατο, νομίζομεν, τὸ σύνθετον νὰ ἔχῃ αὐτὴν βραχεῖαν, πλὴν ἐὰν δι' ἄγνωστόν τινα ἡμῖν λόγον δὲν ἦτο τὸ σύνθετον ἠναγκασμένον ν' ἀκολουθῇ κατὰ τὸν χρόνον τῷ ἁπλῷ. Πλάτ. Νόμ. 962,ε': οἱ δὲ καὶ ξύνδυο νομοθετοῦνται (Πρβ. καὶ Παρμεν. σελ. 143,δ'. Τίμ. σελ. 54.δ'. Ἱππ. Μείζ. σ. 282,ε') Ξενοφ. Ἀναβ. ϛ', γ',2: σύνδυο λόχους ἦγον οἱ στρατηγοί. Δημοσθέν. κατὰ Μειδ. § 154, σ. 564: ὅτε σύνδυο ἦμεν οἱ τριήραρχοι. Ὑπερείδ. ὑπὲρ Εὐξεν. § 16: αἱ φυλαὶ σύνδυο γενόμεναι τὰ ὄρη τὰ ἐν Ὠρωπῷ διείλοντο (Πρβ. καὶ Μάχωνα παρ' Ἀθην. σελ. 337,δ': οὐ καὶ τοὺς θεοὺς φάσκουσιν οἰκεῖν σύνδυο. Οὕτω καὶ παρὰ Πινδάρῳ Πυθιον. Γ', 81 Βερκ.: πήματα σύνδυο καὶ παρ' Ἡροδότῳ

Δ', 66 : οὗτοι δὲ σύνδυο) καὶ «Πρὸς τούτοις ἐξετάζοντες τὴν παρὰ τοῖς ποιηταῖς τῶν Ἀττικῶν χρῆσιν εὑρίσκομεν ὅτι, καίτοι πανταχοῦ τὸ μέτρον ἢ ἐπιτρέπει ἢ ἀπαιτεῖ τὸ βραχυκαταληκτοῦν, οὐδὲν ὅμως χωρίον ὑπάρχει, ἐν ᾧ **ἀναγκαία** διὰ τὸ μέτρον ἡ θέσις τοῦ μακροκαταλήκτου φαίνεται. Οὐδὲν δὲ θαυμαστὸν ἂν οἱ ἀμελεῖς καὶ ἀφρόντιδες ἀντιγραφεῖς περιβομβούμενοι μάλιστα ὑπὸ τῶν φωνῶν τῶν γραμματικῶν τῶν κραυγαζόντων ὅτι τὸ δι' ω μεγάλου εἶνε ἀττικὸν παρέφθειραν ἐνιαχοῦ τὴν ὀρθὴν γραφὴν μεταβαλόντες τὸ δύο εἰς δύω, μάλιστα ἔνθα τὸ μέτρον ἀμφότερα ἐπιδέχεται».

σελ. 324,α' «**ἔδαφος τό**, *γεν*. **πληθ**. ἐδάφων **κατὰ τὸν*** *Θωμ. Μάγ*. τῆς κατασκευῆς τὰ ἐδάφη *Θουκυδ. 1,10*».

Καὶ Θωμᾶς μὲν ὁ Μάγιστρος φλυαρεῖ ὅτι πρέπει νὰ λέγωμεν ἐδάφων (κατὰ τοῦτον βέβαια καὶ κελύφων καὶ στελέχων καὶ μεγέθων, κτλ.), ἀλλ' ὁ συγγραφεὺς τοῦ Λεξικοῦ ὁ κρίνας εὔλογον νὰ καταχωρίσῃ ἐν τῇδε τῇ Λεξικῇ βίβλῳ τὸ λαμπρὸν τοῦτο δίδαγμα τί δίκαιός ἐστι παθεῖν ; Σημειωτέον δ' ὅτι τὸ λαμπρὸν τοῦτο δίδαγμα φέρεται ἐν τοῖς τοῦ Βαχμαννοῦ Ἑλλην. Ἀνεκδότοις Τόμ. Β', σελ. 371 «Ἐδάφων γράφε, καὶ μὴ ἐδαφῶν».

σελ. 394 λ. δύω γράφει ὁ Βερναρδάκης «ὑπό(δυθι) *Ἀριστοφ. Σφ. 1157* **καὶ** ὑποδύσασθαι *Ἀρφ. Σφ. 1159. 1168* **ἀπεδυσάμεθα** *Πλάτ. Πολιτ. 612*».

Οὔτε ὑπόδυθι εἶπεν ὁ Ἀριστοφάνης ἐν ταῖς Σφ. 1157 οὔτε ὑποδύσασθαι στ. 1159 οὔτε ὑποδυσάμενος στ. 1168. Ὁ Κόβητος γράφει ἐν *Nov. Lect*. σελ. 788 «Non uno nomine turpissimum est ὑποδύσασθαι quod commaculat Aristophanis Vespas vs. 1159:

ΒΔ. ἄγε νυν ὑποδύου τὰς καταράτους ἐμβάδας,
τασδὶ δ' ἀνύσας ὑπόδυθι τὰς Λακωνικάς.
ΦΙΛ. ἐγὼ γὰρ ἂν τλαίην ὑποδύσασθαί ποτε
ἐχθρῶν παρ' ἀνδρῶν δυσμενῆ καττύματα ;

Barbarum est ὑποδύσασθαι et ὑποδῦναι calceos insanientis est. Sanavit omnia egregie Hirschigius qui ex ΥΠΟΔΥΟΥ elicuit ὑπολύου et pro ὑποδύσασθαι certa emendatione reposuit

* Κατὰ τοῦτο λεκτέον ὁ Ἀλέξανδρος μέγας καὶ ὁ Σόλων νομοθέτης καὶ ὁ Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης ! ! Ἴσως ἠπατήθη ὁ συγγραφεὺς ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ὁ Γρηγόριος Βερναρδάκης ! !

ὑποδήσασθαι et ὑπόδυθι τὰς Λακωνικὰς emendavit in ὑποδοῦ λαβὼν Λακωνικάς, planissime Theopompus Comicus dixit apud Schol. Arist Lysistr. 45

ὑποδοῦ λαβὼν τασ(δὶ) περιβαρίδας».

Καὶ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος δ' ἐν τῇ Πολιτείᾳ ἐλέχθη ἀπελυσάμεθα οὐχὶ ἀπεδυσάμεθα. Ἐν τῇ Ἀθηνᾷ Τόμ. Β', σελ. 289 (1890) εἶναι τάδε ὑπὸ τοῦ Κόντου γεγραμμένα «ἀπεΛυσάμεθα—ἀπεΔυσάμεθα. Πλάτ. Πολιτ. σελ. 612 α' «τά τ' ἄλλα ἀπελυσάμεθα ἐν τῷ λόγῳ καὶ οὐ τοὺς μισθοὺς οὐδὲ τὰς δόξας δικαιοσύνην ἐπηνέγκαμεν». Ἔνιοι μὲν τῶν κωδίκων ταύτην ἔχουσι τὴν γραφήν, ἣν ἐνέκριναν ἄλλοι τε καὶ ὁ Βερνάρδυς ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Σουίδα Τόμ. Α',α', σελ. 629, ἔνιοι δὲ τὴν διὰ τοῦ Δ ἀπεδυσάμεθα, ᾗ συνηγορεῖ ὁ Σταλβαύμιος ἀγνοῶν ὅτι τύπος ἀπεδυσάμην οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἐν τῇ δοκίμῳ γλώσσῃ. Ὁ Κόβητος γράφει ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ Τόμ. Α', σελ. 239 «Θαυμαστὸν ἂν εἴη εἰ μὴ οἱ ἀντιγραφεῖς τὸ νεωτερικὸν τοῦτο ἀποδύσασθαι ἐνίοτε ταῖς τῶν παλαιῶν βιβλίοις ἐναπομόρξαιντο. Ὁ Πλάτων δοκεῖ εἰπεῖν ἐν τῇ Πολιτείᾳ σελ. 682 Α': τά τ' ἄλλα ἀπεδυσάμεθα ἐν τῷ λόγῳ καὶ οὐ τοὺς μισθοὺς οὐδὲ τὰς δόξας δικαιοσύνης ἐπηνέγκαμεν. Εἴρηκε δ' ὁ φιλόσοφος ἀπελυσάμεθα καὶ ἐπηνέκαμεν ἀντὶ τοῦ ἐπηνέγκαμεν» (Πρβ. καὶ *Var. Lect.* σελ. 259 καὶ 534-5 ἐκδ. β' περὶ τοῦ ἐπηνέκαμεν - ἐπηνέγκαμεν»).

Αὐτόθι γράφει ὁ Βερν. «***ἀόρ καὶ πρκ.*** ἔδυν ***καὶ δέδυκα, ἀλλὰ καὶ*** ἐδυσάμην ***Ἰλ. Γ,328 καὶ μτγν. ἐπ.»*** καὶ ***«ἐπ.*** ἐδύσετο ***Ἰλ. Γ, 328 κἀλλ.»***.

Ἀπορούμεν τί νὰ εἴπωμεν περὶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου δεχομένου ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ Ἰλ. Γ, 328 καὶ τὸν μεταγενέστερον ἀόριστον ἐδύσατο καὶ τὸν ἐπικὸν ἐδύσετο! Καί φημι κἀπόφημι κοὐκ ἔχω τί φῶ. Τί κακὰ ἐπακολουθήματα ἔχει κ. Βερν. τὸ ἀντιγράφειν τυφλῶς!! Ἐὰν ἀνεγίνωσκες, ὠγαθέ, τὰ ὑπὸ τοῦ Κόντου γεγραμμένα ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ σελ. 121 (1866), δὲν θὰ ἔγραφες τὰ ἄτοπα ταῦτα. Πρβ. καὶ Μνημοσ. 1884, σελ. 344 κέ.

σελ. 335,α «***Ἕδω-ομαι -- Μέσος ἀόριστος β'*** ἑζόμην ***ἐκ τοῦ (σ)εσδόμην (Πρβ. ἐσχόμην)»***.

Ὅλως ἀτόπως παραβάλλεται τὸ ἑζόμην πρὸς τὸ ἐσχόμην-κατεσχόμην. Ἐὰν τὸ ἑζόμην ἐγίνετο ἀπὸ τοῦ (σ)εσδόμην κατ' ἀναλογίαν

πρὸς τὸ ἐ-σχ όμην τὸ σύνθετον θὰ εἶχεν: α^{ον} ἀόριστον καθεζόμην, ὡς παρ' Ὁμήρῳ καὶ τοῖς τραγικοῖς, οὐχὶ ἐκαθεζόμην, ὡς τὸ κατέχομαι ἔχει ἀόρ. κατεσχόμην, οὐχὶ ἐκατεσχόμην· β^{ον} ἡ ὑποτακτικὴ θὰ ἦτο ζῶμαι - κατάζωμαι, οὐχὶ καθέζωμαι καὶ καταζώμεθα, οὐχὶ καθεζώμεθα, ἡ μετοχὴ ζόμενος - καταζόμενος, οὐχὶ ἑζόμενος - καθεζόμενος, κτλ. καὶ τὸ ἀπαρέμφατον ζέσθαι - καταζέσθαι, κτλ. οὐχὶ δὲ ἕζεσθαι - καθέζεσθαι, κτλ. ὡς ἡ ὑποτ. τοῦ ἐσχόμην κατεσχόμην εἶναι σχῶμαι - κατά-σχωμαι, κτλ., οὐχὶ ἔσχωμαι - κατέσχωμαι, ἡ μετ. σχόμενος - κατασχόμενος, οὐχὶ ἐσχόμενος-κατεσχόμενος καὶ τὸ ἀπαρέμφατον σχέσθαι - κατασχέσθαι, οὐχὶ ἔσχεσθαι - κατέσχεσθαι· γ^{ον}, τεθέντος ὅτι τὸ ε ἀνωμάλως πως ἐφυλάχθη, ἔπρεπε τοὐλάχιστον νὰ τονίζηται ἑζέσθαι-καθεζέσθαι Καὶ ταῦτα μὲν ἐὰν ὑπῆρχεν ἐνεστὼς ἕδω -ομαι· τοιοῦτος δ' ὅμως ἐνεστὼς δὲν ὑπάρχει.

σελ. 342,β **«εἶκε παρατ. τοῦ** εἴκω (**ὁμοιόζω**)».

Ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ εἶναι καὶ προστακτικὴ τοῦ εἴκω=ὑποχωρῶ, οἷον εἶκε θυμόν Σοφ Ἀντ. 718; (Λεξ. Βερν. σελ. 344 β').

σελ. 355,β **«καλὸν σφίσιν εἰς τοὺς Ἕλληνας τὸ ἀγώνισμα φανεῖσθαι Θουκυδ. 7,56»**. καὶ σελ. 940 λ. παρατείνω **«πολιορκίᾳ τε παρατενεῖσθαι εἰς τοὔσχατον»**.

Ἐνταῦθα ἠδύνατό τις κατὰ Βερναδάκειον τρόπον διορθῶν τὸ τοῦ στοιχειοθέτου τοῦτο ἁμάρτημα νὰ γράψῃ «Τὰς γνωστὰς τοῦ Θουκυδίδου ῥήσεις μετέγραψεν ὁ Β. ὧδε «καλὸν σφίσιν **εἰς** τοὺς Ἕλληνας τὸ ἀγώνισμα φανεῖσθαι» καὶ «πολιορκίᾳ τε παρατενεῖσθαι **εἰς** τοὔσχατον». Παρὰ Θουκυδίδῃ ἡ πρόθεσις ΕΙΣ !!!» (Ἴδε Χαρίτ. Χαριτωνίδου Ποικ. Φιλολ. σελ. 501).

σελ. 359, «ἀκουσίων· **δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐκβληθῇ τοῦ κειμένου ὡς γλώσσημα**».

Ἡ λέξις γλώσσημα οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἢ τὴν ἀπηρχαιωμένην, ἀήθη ἢ ἀνακεχωρηκυῖαν λέξιν, ἢ τὴν ἐνιαχοῦ μὲν ἐπιχωριάζουσαν, ἄγνωστον δὲ τοῖς ἄλλοις ὁμογλώσσοις. Δὲν σημαίνει λοιπὸν ἑρμήνευμα, ὅπερ νοεῖ ὁ Βερναρδ.

σελ. 373,α' «ἔκθορον **τοῦ ἐκθρῴσκω πηδῶ ἔξω ἐκπηδῶ**».

Ἀλλὰ τὸ παράδειγμα ὃ ἐπιφέρει πρὸς πίστωσιν ἔχει ἐνεστῶτα καὶ οὐχὶ ἀόριστον «κραδίη στηθέων ἐκθρῴσκει, Κ, 95». Ἡλίκη σύγχυσις.

σελ. 375 «ἐκλανθάνω *κάμνω τινὰ νὰ λησμονήσῃ ἐντελῶς* ἔκ μ' ἔλασας ἀλγέων *'Απ. 'Αλκαί. 95 μ' ἔκαμες νὰ λησμονήσω τοὺς πόνους»* καὶ σελ. 520 *«ἐπιλανθάνομαι καὶ ἐπελήθομαι μέσ. λησμονῶ. Τὸ ἐνεργ.* ἐπιλήθω *κάμνω τινὰ νὰ λησμονῇ τι· ὕπνος ἐπέλησεν ἁπάντων ν. 85»*.

Ὁ Βερν. ἐνταῦθα μὲν τὸ ἐπέλησεν ἀναφέρει εἰς ἐνεστῶτα ἐπιλήθω, ἐκεῖ δὲ τὸ ἔκ μ' ἔλασας (=ἔλησας) εἰς ἐνεστῶτα ἐκλανθάνω. Ἀλλ' ἀκρίβειαν πρέπει τις νὰ ζητῇ παρὰ τοῦ Βερναρδάκη;.

σελ. 393,α' «ἐλαύνω· *Μέλλων* ἐλῶ — *ἀλλ'* ἐλάσοντας *Ξεν. 'Αν. 7.7.56»*.

Ἀλλὰ νῦν πᾶσαι αἱ νεώτεραι ἐκδόσεις ἔχουσιν ἐλῶντας, οὐχὶ ἐλάσοντας. Δὲν πταίει πάλιν ὁ Βερναρδάκης· πταίει ἡ χύτρα, ἐξ ἧς μετακενοῖ πᾶν ὅ τι ἑκάστοτε εὑρίσκει.

σελ. 400, α' «ἑλκύδριον *τὸ ὑποκορ μικρὸν ἕλκος· πρβ.* μελύδριον, λογύδριον, σκηνύδριον *κτλ 'Αλλ' ἐν Πλουτ. 300 Α* (ἐκ τοῦ τυχόντος ἑλκειδίου νοσήσας) *γράφεται διὰ τοῦ ει ἐν τῷ ἀρίστῳ* (*καὶ ἄλλως καὶ διὰ τὴν ὀρθογραφίαν*) *κώδικι Ε, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις κατωτ. γράφ.* ἑλκυδίου. *Τὸ ὑποκοριστικὸν λοιπόν, ὡς καὶ ἄλλα συνεξέδραμε τοῖς πλείοσι τοῖς διὰ τοῦ* ει *γραφομένοις»*.

Ὁ Ἡσίοδος ἐν Ἔργ. καὶ Ἡμ. εἶπε στίχ. 291 κέ.

«Οὗτος μὲν **πανάριστος**, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσῃ
φρασσάμενος τα κ' ἔπειτα καὶ ἐς τέλος ᾖσιν ἀμείνω·
ἐσθλὸς δ' αὖ κἀκεῖνος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται·
ὃς δέ κε μήτ' αὐτὸς νοέῃ μήτ' ἄλλου ἀκούων
ἐν θυμῷ βάλληται, ὃ δ' αὖτ' **ἀχρήιος** ἀνήρ».

Ὁ Βερναρδάκης οὔτε ὁ πανάριστος οὔτε ὁ ἐσθλός τοῦ Ἡσιόδου εἶναι. Παρακαλοῦμεν τὸν ἀναγνώστην νὰ διέλθῃ τὰ ἐν τοῖς Ποικίλοις Φιλολογικοῖς γεγραμμένα σελ. 405-412 καὶ θὰ πεισθῇ ἐὰν ἔχωμεν δίκαιον.

σελ. 411 «*ἡ θεὰ 'Αφροδίτη ἀσκεῖ ἀκαταμάχητον* γόητρον».

Φιλόλογος νὰ μεταχειρίζηται τὴν λέξιν γόητρον! Ἴδε Θερειανὸν ἐν τῇ Κλειοῖ 1883, ἀριθ. 1138.

σελ. 428,α «*ἔνδαις - αιδος* (*καὶ ἔνδᾳδος*) *2: σπονδαὶ δ' ἐς τὸ πᾶν* (*ἴσ. γρ.* ἔστωσαν) *ἔνδαιδες οἴκων Παλλάδος ἀστοῖσι Αἰσχ. Εὐμ 1045»*.

Διὰ τῆς διορθώσεως ταύτης εἰσάγει εἰς δρᾶμα ἀρχαίου τραγικοῦ

τὸν τύπον ἕστωσαν!! (Ἴδε Riemann ἐν τῷ *Qua Rei Crit. Tract. Rat.* etc. σελ. 77).

σελ. 431,α «***δικαιοσύνην εὐθεῖαν (ἀκριβῆ καὶ ἀμερόληπτον)***» καὶ σελ. 660,β «***ἀμερόληπτος διαμοιραστής***» καὶ σελ. 1097 «ἀμερολήπτως, ***κτλ.***».

Ὁ Βερναρδάκης ὁ τοὺς φραγκίζοντας ψέγων καὶ ἐλέγχων ποιεῖται χρῆσιν τοῦ ἀμερόληπτος, ὅπερ εἶναι κακὴ ἀπόδοσις τοῦ γαλλ. *impartial* καὶ τοῦ γερμ. *umparteiisch*. Δὲν ἀναγινώσκεις τὸ Τρωγάλιον τοῦ ἀδελφοῦ σου (σελ. 49 κέ.) ὅπως ἐκ τούτου ὠφεληθῇς;

σελ. 442,β΄γρ. «***Πρβ.*** κρύψορχις, μόνορχις, ἔνδορχις, ἄορχις, ***ἔτι δὲ*** τρίορχις ***καὶ*** τριόρχης, σποδόρχης».

Ἂς μάθῃ ὁ συγγραφεὺς τοῦ Λεξικοῦ ὅτι πλὴν τῶν τύπων κρύψορχις καὶ μόνορχις φέρονται καὶ οἱ τύποι κρυψόρχης καὶ μονόρχης. Ἔπειτα δ' ἐρωτῶ ποῦ εὗρε τὸν τύπον τρίορχις; Περὶ τούτων ἂς ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης τὰ ὑπὸ τοῦ Κόντου γεγραμμένα ἐν τῇ Ἀθηνᾷ Τόμ. Α, σελ. 67-70.

σελ. 453,β «Τρῴων» καὶ σελ. 545,5 «***κατόπιν τῶν*** Τρῴων».

γρ. Τρώων. Τυπογραφικὸν ἁμάρτημα;

σελ. 456,β΄ «***ἐγὼ διὰ ταῦτα, μὴ γέλων ὄφλων λάθω, περὶ τὴν κεφαλὴν ἐξῆμμαι πηνίκην τινὰ Ἀρφ. Ἀπ. 898***».

Οὐχὶ ὄφλων ἀλλ' ὀφλών ὁ Ἀριστοφάνης ἔγραψεν. Ὁ Βερν γράφει ἐν σελ. 914 «Ἀόρ. ὦφλον ὄφλω ὄφλοιμι ὀφλεῖν ὀφλών». Ὥστε καὶ ἐνταῦθα τὰ βιβλία ἐξ ὧν παρέλαβε πταίουσιν, οὐχὶ ὁ Βερναρδάκης.

σελ. 463,α «***Τὸ θηλ ἐξέτις (κατὰ τὸ πολῖτις)***».

Πόσον ὡραῖα παραβάλλει ὁ Βερν. «Τὸ θηλ. ἐξΕτις κατὰ τὸ πολΙτις»! Οὐχὶ κατὰ τὸ πολῖτις ἀλλὰ κατὰ τὸ ἱκέτις, ὑπηρέτις, εὐεργέτις, δραπέτις, εὐνέτις, εὑρέτις, κτλ.

σελ. 465,α΄ «ἐξίει ***δὲ οὗτος (Εὐφρήτης) ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν***».

Πλημμελῶς ἔχει ἡ ἐκφορὰ ἐξίει· ἀναγκαίως δ' ἔχει ν' ἀναγνωσθῇ ἐξιεῖ (ἴδε Κόβητον ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1883, σελ. 71. Πρβ. καὶ Λόγιον Ἑρμῆν 1867, σελ. 344 καὶ Ἀθηνᾶν Τόμ. Ζ', σελ. 306).

σελ. 471,β «ἔξω ***μέλλ. τοῦ*** ἔχω».

Πόσον δύσκολον! Ἐμνημόνευσε, φαίνεται, τὸν μέλλοντα ἕξω τοῦ ῥήματος ἔχω ὁ Βερν. ἵνα μὴ τυχὸν γένηται σύγχυσις πρὸς τὸ ἐπίρρημα ἔξω!

σελ. 478.α «ἐπαλαλάζω μέλλ. ἐπαλαλάξω».

Ἐν Λεξικῷ Ἑρμηνευτικῷ τῶν Ἐνδοξοτάτων Ἑλλήνων Ποιητῶν καὶ Συγγραφέων μνημονεύει μὲν τὸν παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις ἀπαντῶντα μέλλοντα ἐπαλαλάξω, οὐχὶ δὲ καὶ τὸν παρ' Εὐριπίδῃ Βάκχ., 593 ἐπαλαλάξομαι.

σελ. 485,α «***σεμνότης τις ἐπανθεῖ τοῖς ψεύδεσιν αὐτοῦ καὶ τῇ ποιητικῇ τέχνῃ (τῇ ὑψιπετεῖ)***.

Ὁ Βερναρδάκης ἐποιήσατο ἐνταῦθα χρῆσιν τοῦ ***ὑψιπετεῖ*** κατὰ τὴν τῶν μεταγενεστέρων συνήθειαν. Καὶ ὅμως ἄλλοτε ἐχλεύασε τὸν Χατζιδάκην γράψαντα «τὰς ὑψιπετεῖς καὶ φανταστικὰς ἐκείνας γλωσσογονικὰς ἐρεύνας» (Ἴδε Ποικίλ. Φιλολ. σελ. 309-318 καὶ 319-322).

σελ. 511 «***ἐπιζώννυμι*** : ***τύπτονται*** ἐπεζωσμένοι ***καὶ φαίνουσαι τοὺς μαζούς***». Ἡρόδ. 2,85.

Οὐχὶ ἐπεζωΣμέναι ἔγραψεν ὁ Ἡρόδοτος ἀλλ' ἐπεζωμένοι. Ἴδε Κόντον ἐν Ἀθην. Τόμ. ΙΖ', σελ. 439-444.

σελ. 522,β «***ἐκίνησαν*** τὸ ἐνδιαφέρον ***τοῦ Κύρου***».

Ἐνδιαφέρον (*intérêt*) γράφει ὁ φεύγων τὰ φραγκάττικα καὶ τοὺς φραγκίζοντας μεμφόμενος. Οὕτως ἔγραψεν ὁ Βερν. καὶ σ. 1127 «μέγα ἐνδιαφέρον».

σελ. 526,β «***ἂν καὶ*** συνεστήθη».

Πόσον κομψὸν εἶναι τὸ συνεστήθη !! Κατὰ τοῦτο καὶ παρεστήθη, κατεστήθη, κτλ.

σελ. 31,κ' «ἀγρυξία — ***τὸ μηδὲ γρύξαι***».

γρ γρῦξαι. Ἴδε Κόντον ἐν Ἐφημ. Φιλομαθ. 1879, σελ. 84.

σελ. 527,α «ἐπιποιμήν -ενος ***ὁ, ποιμήν· θεαὶ δ'*** ἐπιποιμένες ***εἰσίν μ, 131***».

Ἡ πρέπει νὰ γράψωμεν μετὰ τοῦ Nauck «θεαὶ δ' ἐπὶ ποιμένες εἰσίν» ἢ ἐπιποίμενες. Ὁ Ἡρωδιανὸς γράφει ἐν τῇ Ἐπιτομῇ τῆς Καθολικῆς Προσῳδίας σελ. 7,21 Σμιδ. «Τὰ εἰς ΗΝ ἀπὸ ῥητῶν ἤτοι διαλεγομένων τῶν εἰς εἰς ΗΝ βαρύνεται, οἷον Ἕλλην φίλελλην, εἴρην μελλείρρην, ποιμήν ἀρχιποίμην» (Ἴδε καὶ Γεώργιον Χατζιδάκιν ἐν Ἀκαδ. Ἀναγν. Τόμ. Α', σελ. 243). Παρασημειωτέον δ' ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ Λοβεκκίου ἐν τοῖς Παραλειπομένοις σελ. 195 κέ. γεγραμμένα δὲν εἶναι πάντα ἀκριβῆ.

σελ. 527 «ἐπιπταίρω **πταρνίζομαι**».

Τί εἶναι αὐτὸ τὸ ἐπιπταίρω!!

σελ. 530,β «**παραγγέλλω νά μοι** κάμητε» καὶ σελ. 531,α «**νὰ μὴ** κάμητε **κανένα νεωτερισμόν**».

Χαριέστατος μακκαρωνισμὸς τὸ «νά μοι κάμητε» καὶ τὸ «νὰ μὴ κάμητε».

σελ. 535,α «**τὰς ἔχυνον** γύρῳ γύρῳ».

Κατὰ τὸν Βερναρδάκην πρέπει νὰ γράφωμεν καὶ «πάγει ἢ ἔρχεται τοίχῳ τοίχῳ» καὶ «γιαλῷ γιαλῷ πηγαίναμε»!! Τί λέγει ὁ κ. Χατζιδάκης; Ἴσως ὁ Βερναρδάκης μεθήρμοσε τὸ γύρῳ γύρῳ κατὰ τὸ ἀρχαῖον κύκλῳ!!

σελ. 534,α «**ἀντευποιεῖ**».

γρ. ἀντ' εὖ ποιεῖ.

σελ. 566,β' «**ἑρμαῖος 3 καὶ Ἀττικ. ἕρμαιος 2: ἑρμαία δαιμόνων δόσις Αἰσχ. Εὐμ. 947**»

Παρακαλοῦμεν τὸν κ. Βαρναδάκην νὰ μνημονεύσῃ καὶ ἓν μόνον παράδειγμα τοῦ δικαταλήκτου ἕρμαιος.

σελ. 576,β «ἑταιρεία, **Ἰων** ἑταιρηΐη **ἡ (ἡ διὰ τοῦ ει γραφή, ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ Ἰωνικοῦ τύπου καὶ ἐκ τοῦ μέτρου, εἶνε ὀρθοτέρα τῆς διὰ τοῦ Ι**».

Πρόσθες «καὶ ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν» (Ἴδε Ἀθηνᾶν Τόμ. ΙΓ', σελ. 577-580).

σελ. 577,α λ. ἕτερος. ***Οἱ εἰς*** α ο ου ω οι, αι ***καταλήγοντες τύποι τοῦ ἄρθρου μετὰ τοῦ*** ε ***τοῦ*** ἕτερος ***ἢ μᾶλλον μετὰ τοῦ*** α ***τῆς ἀρχαίας Ἀτθίδος*** ἅτερος (***τοῦ διασωθέντος παρὰ τοῖς Δωριεῦσιν) ἐκράθη εἰς μακρὸν*** α. ***Ὅθεν:*** τὰ ἕτερα = θάτερα, ὁ ἕτερος = ἅτερος, τὸ ἕτερον = θάτερον, τοῦ ἑτέρου = θατέρου, τῷ ἑτέρῳ = θατέρῳ, οἱ ἕτεροι = ἅτεροι, αἱ ἕτεραι = ἅτεραι».

Ταῦτα ὁ Βερναρδάκης ἀποφαινόμενος ἄτοπά πως λέγει, διότι ἐν ᾧ γράφει ὅτι «οἱ εἰς α ο ου ῳ οι αι καταλήγοντες τύποι τοῦ ἄρθρου **μᾶλλον** μετὰ τοῦ α τῆς ἀρχαίας Ἀτθίδος ἅτερος ἐκράθη (sic) (γρ. ἐκράθησαν) εἰς μακρὸν ᾱ», ἐπιφέρει «***ὅθεν: τὰ ἕτερα = θάτερα, ὁ ἕτερος = ἅτερος, τὸ ἕτερον = θάτερον, τοῦ ἑτέρου = θατέρου*** κτλ.». Ἔπειτα πρὸς θεοῦ εἶναι δυνατὴ παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς

τοιαύτη κρᾶσις; Εἶνε δυνατὸν τὸ ὁ+ἕτερος καὶ τὸ τὸ+ἕτερον καὶ τὸ τοῦ+ἑτέρου, κτλ. νὰ συγκραθῶσιν εἰς τὸ ἅτερος καὶ θάτερον καὶ θατέρου, κτλ. Ἐὰν τοῦτο συνέβαινε, θὰ εἴχομεν οὐχὶ ἅτερος ἀλλ' οὕτερος καὶ θοὔτερον καὶ θουτέρου, κτλ. (Ἴδε Γ. Χατζιδάκην ἐν Ἀκαδημ Ἀναγν. Τόμ. Β', σελ. 128).

σελ. 585,β' «***καὶ ὄνομα τῇ κολάσει ταύτῃ — ὡς εὐθυνούσης τῆς δίκης***, εὔθῦναι *Πλάτ. Πρωταγ. σελ. 326, Δ'*».

Οὐχὶ τῆς πληθ. ὀνομαστικῆς εὔθῦναι ἐποιήσατο χρῆσιν ὁ Πλάτων ἀλλὰ τῆς πληθ. ὀν. εὔθυναι· ταύτης δ' ἡ ἑνικὴ ὀνομαστικὴ εἶναι εὔθυνα καὶ οὐχὶ εὐθύνη. Περὶ τοῦ τύπου εὔθυνα-εὐθύνη ἴδε Meisterhans ἐν *Grammat. der Attisch. Inscrift.* σελ. 119 ἐκδ. γ' καὶ Voemel ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Δημοσθένους Δημηγοριῶν σελ. 137 8 καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Γ', σελ. 2281.

σελ. 585,α' λ. εὐθύνω «***πτερυγωκῆ*** τόνδ' οἰωνὸν γνώμῃ στομίων ἄτερ εὐθύνων ***Αἰσχ. Πρ. 302***».

Ὡς λέγεται ποδώκης, ἀνεμώκης λεκτέον καὶ πτερυγώκης. Γράφε λοιπὸν «τὸν ***πτερυγώκη*** τόνδ' οἰωνὸν κτέ». Ἴδε Λοβέκκιον εἰς Φρύνιχ σελ. 537.

σελ. 591 «εὔνοος εὔνοον, ***Ἀττ. συνηρ.*** εὔνους, εὔνουν· ***πληθ.*** εὖνοι ***καὶ γεν. εὐνόων, κατὰ τὴν β' Ἀττικὴν κλίσιν· ἀλλ' εὕρηται καὶ ἑτεροκλίτως οἱ*** εὔνους ***ἐν ἐπιγρ. Ἀττ. τοῦ 300ου ἔτους π. Χ ὁμοίως καὶ [Λυσ.] 8,19 καὶ ἐν Ἀπ. Φιλήμ. 222***».

Ἱκετεύομεν τὸν Βερναρδάκην νὰ εἴπῃ ἡμῖν κατὰ ποίαν ***Ἀττικὴν δευτέραν κλίσιν*** ἐσχηματίσθη ἡ γεν. πληθ. ***εὐνόων!!*** Πάντως ἡ β' Ἀττικὴ αὐτηκλίσις θὰ ὀνομασθῇ Βερναρδάκειος. Καὶ τότε ἡ ἑν. ὀνομ. τοῦ κουφονόων ὀρνίθων (Σοφ. Ἀντιγ. 342) θὰ εἶνε βέβαια ὁ κουφονόως ὄρνις!!! Περὶ τοῦ εὐνόων ἠδύνατο νὰ γράψῃ ὁ Βερναρδάκης «εὐνόων ἀσύν. γεν. τοῦ εὔνοος» ἢ τὸ πολὺ «γεν. πληθ. τοῦ μτγν. εὔνοες, ὡς κουφόνοες, μεγαλόνοες, παχύνοες, κρυψίνοες», περὶ ὧν ἴδε Κόντον ἐν τῷ Περιοδικῷ Συγγράμματι Σωκράτει Τόμ. Β', σελ. 24-25, (1875).

Ὅτι δὲ ὁ Λυσίας (ἢ Ψευδολυσίας κατὰ τὸν Β.) δὲν ἔγραψεν εὔνους ὄντες» ἀλλ' εὖνοι ὄντες θὰ μάθῃ ὁ ἀναγνώστης ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Κόντου γεγραμμένων ἐν τῷ μνημονευθέντι περιοδικῷ Συγγράμματι σελ. 78-82.

σελ. 592,β' «εὔπατρις -ιδος ἡ *θηλ. τοῦ* εὐπατρίδης, *ἡ ἐξ ἀγαθοῦ (εὐγενοῦς) πατρός. Παρὰ Σοφ. Ἠλ. 1082: τίς ἂν* εὔπατρις *ὧδε βλάστοι»*.

Κατὰ τὸν Βερναρδάκην λεκτέον καὶ «κακόπατρις -ιδος ἡ, θηλ. τοῦ κακοπατρίδης. Παρὰ Θεόγν. 193 «αὐτός τοι ταύτην εἰδὼς κακόπατριν ἐοῦσαν εἰς οἴκους ἄγεται, χρήμασι πειθόμενος» Ἐπεθύμουν νὰ μάθω ποῦ ἐδιδάχθη ὁ Βερν. τὴν θαυμασίαν αὐτὴν γραμματικήν.

σελ. 606,α' «ἐπεκαλέσθη *τὰς Ἐρ.*».

Πόσον κομψὸς ὁ ἀόριστος ἐπεκαλέσθη!!

σελ. 624,α «*ἤθελον* ἀνεχθῇ».

Ἐὰν τοῦ ἀν-εχθῶ ἀφαιρεθῇ ἡ πρόθεσις ἀνά τί θὰ ὑπολειφθῇ; Τὸ ἐχθῶ· τοῦτο δὲ τί εἶναι; ἂς ἀπαντήσῃ ὁ Γρηγ. Βερναρδάκης (Ἴδε Κόντον ἐν Γλωσσ. Παρατ. σελ. 452 κέ.).

σελ. 630,α «*ἐνίοτε καὶ παθ.—ἡγήθην ἀντὶ τοῦ* ἡγησάμην *Πολύαιν. 2,31*».

Παρὰ τῷ Πολυαίνῳ νῦν οὐχὶ ἡγηθέντες κεῖται ἀλλ' οἰηθέντες (Ἴδε Ποικίλ. Φιλολ. σελ. 264-265).

σελ. 636,β «ἡσσάω, ἡττάω, ἡττήσω, ἥττησα, ἥττηκα· *πάντα ταῦτα μτγν. ἡσσάομαι ἡττάομαι, νέον Ἰων.* ἑσσοῦμαι (*ἐκ τοῦ* -όομαι, *καὶ Κ. Δ. ἐν Κορ. 12,13* ἡσσόομαι, ὁ *δὲ Ἡρώνδας ἐν 8,19* ἑσσῶμαι *κατὰ τὸ φαινόμενον*) *ἤδη ἀπὸ τοῦ Ἡροδ. καὶ τῶν Ἀττικῶν εὔχρηστον»*.

Παρατηροῦμεν ὅτι ὁ λεξικογράφος ἐν Λεξικῷ Ἑρμηνευτικῷ τῶν ἐνδοξοτάτων Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων ἀναφέρει μὲν τὸ ἡττῶ ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν σημασίαν αὐτοῦ (=ποιῶ ἡττᾶσθαι ἢ νικῶ). Περὶ δὲ τοῦ παρὰ τῷ Ἡρώνδα ἢ Ἡρῴδᾳ ἀπαντῶντος ἑσσῶμαι γράφει ὁ Κόντος ἐν τῇ Ἀθηνᾷ Τόμ. ΙΖ', σελ. 335 «Ἀναγνωστέον δ' ἴσως ἕσσωμαι κατὰ χρόνον παρακείμενον ἰωνιστὶ ἐσχηματισμένον».

σελ. 646,β «*θιγγάνομαι (μ. ἀορ. ἐθιγόμην)*».

Μέσος ἀόριστος ἐθιγόμην οὐδέποτε ὑπῆρξε, κακῶς δὲ παρὰ τῷ Θεμιστίῳ ἀνεγνώσθη «ἐν ᾧ θίγοιτο ἄν τις αὐτοῦ καὶ ἀντιλάβοιτο» ἀντὶ τοῦ θίγοι τ' ἄν (Ἴδε Κόβητον ἐν *Mnemos.* 1862, σελ. 254).

σελ. 647,β' «*τεθνᾶναι* (*ἐκ τοῦ τεθναίναι*) *Ἀπ. Μιμνέρμου 2,10*».

Παρὰ τῷ Μιμνέρμῳ νῦν φέρεται οὐχὶ τεθνᾶναι ἀλλὰ τεθνάμεναι «αὐτίκα τεθνάμεναι βέλτιον ἢ βίοτος» σελ. 31 Hill.). Ἐὰν δ' ὁ Βερν. ἀνεγίνωσκε τὰ ὑπὸ τοῦ Κόντου διειλημμένα ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ σελ. 23-26, δὲν θὰ ἔγραφεν ὅτι ὁ Μίμνερμος, ποιητὴς τοῦ ἕκτου αἰῶνος π. Χ., εἶπε τεθνᾶναι μετὰ μακρᾶς τῆς παραληγούσης. Ἐκ τῶν ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ ὑπὸ τοῦ Κόντου γεγραμμένων μνημονεύομεν τάδε «Τὸ βέβαιον καὶ ἀναντίλεκτον εἶνε ὅτι ὁ Αἰσχύλος δὲν εἶπε τεθνᾶναι. Οἱ παλαιοὶ ποιηταὶ ἦσαν ἀκριβέστατοι περὶ τὰ τοιαῦτα καὶ φυλακτικώτατοι νόμους αὐστηροὺς καὶ ἀπαραβάτους μεταχειριζόμενοι καὶ οὐδέποτε οὐδὲν ἐτόλμων δυνάμενον νὰ διαφθείρῃ τὴν φύσιν αὐτὴν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Οἱ μεταγενέστεροι ἐτάραξαν καὶ συνεκύκησαν τὰ πάντα. Ὑπ' αὐτῶν οὐ μόνον τεθνᾶναι ἐλέγετο, ἀλλὰ καὶ ἀποδράναι, διαδράναι (ἀντὶ τοῦ -δρᾶναι), κτλ., σημάναι (ἀντὶ τοῦ σημᾶναι ἢ κάλλιον σημῆναι), βάθι (ἀντὶ τοῦ βῆθι), κτλ. κτλ. Ἴδε τὸ χαριέστατον ποίημα ὅπερ Χριστὸς Πάσχων ἐπιγράφεται στίχ. 473: ποθῶ τεθνᾶναι, ζῆν δ' ἔτ' οὐδαμῶς φέρω· 698 «ποθῶ τεθνᾶναι, ζῆν δ' ἔτι οὐδαμῶς στέγω» κτέ.

σελ. 659,β,4 «**προσβληθείσης** ὑπερηφανείας».

γρ. ὑπερηφανΙας (Ἴδε Κόντον ἐν Γλωσσ. Παρατ. σελ. 396 κέ.). Ἔγραψε δ' ὁ Βερναρδάκης καὶ «ἐξ ὑπεραφανείας» καὶ «μετρίαζε τὴν ὑπερηφάνΕΙάν σου» ἐν σελ. 471,α,3 καὶ σελ. 1308.

σελ. 729,β' «ἄνευ κονίης *Ἀρφ. Λυσ. 470*»

Γρ. ἄνευ κονίας. Ὁ Ἀριστοφάνης δὲν εἶναι Ἴων.

σελ. 724,β λ. κνάω «***Προστακτ. κνῆ Λ 639***» καὶ σελ. 725,α' «***κνῆ προστ. τοῦ κνάω***».

Τὰ καλὰ δὶς καὶ τρὶς ὁ Βερναρδάκης. Νομίζει ὁ λεξικογράφος ὅτι τὸ ἀπαντῶν ἐνταῦθα κνῆ προστακτικήν, ἀλλ' ἐὰν καὶ μικρὸν τὸν νοῦν προσεῖχε, θὰ ἔβλεπεν ὅτι οὐχὶ προστακτικὴ εἶναι, ἀλλὰ παρατατικός «ἐπὶ δ' αἴγειον ***κνῆ*** τυρὸν κνήστι χαλκείῃ, ἐπὶ δ' ἄλφιτα λευκὰ πάλυνεν». Φαίνεται ὅτι τὸ *imper.* (*imperfectum*) τ. ἔ. ***παρατατικός*** ὑπελήφθη ὑπὸ τοῦ κ. Γρηγορίου Βερναρδάκη *imper.* (*imperativus*) ἤτοι προστακτική. Δὲν εἶσαι ὁ πρῶτος κ. Βερναρ-

δάκη. Ἴδε καὶ πάθημα μακαρίτου Πανταζίδου ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Α', σελ. 412 «εἶσα—ἐπικ. ἀόρ. α' ἐνεργητ ἐλλειπτικός, εἰς ὃν ὑπάγεται ὡς **παρατατ**. τὸ εἶσον»!!

σελ. 634,6' «ἔω γεν. *τοῦ* ἕως (*ἠώς*)».

Ἕω: δὲν δύναται νὰ εἶναι αἰτιατική; Καὶ αὕτη μάλιστα εἶναι ἡ σημειωτέα.

σελ. 674,α «*κακκῆαι* Ὀ*δ. λ. 74*» καὶ σελ. 674,6 «*κακκεῖαι καὶ κακκῆαι ἴδε* κατακαίω».

Τὴν μὲν λέξιν κατακαίω ὁ λεξικογράφος δὲν μνημονεύει, μνημονεύει δὲ τὸ «κατακῆαι ἀόρ. τοῦ κατακαίω». Τὸ συμπέρασμα εἶναι ὅτι οὐδὲν μανθάνει ὁ ἀναγινώσκων τὸ λεξικὸν περὶ τοῦ τύπου κακκεῖαι.

σελ. 724,6' «ἐκνησάμην *μτγν*. **ἀλλὰ** προσκνήσασθαι *Ξεν. Ἀπ. 1, 2, 30*».

Ταῦτα γράφει ὁ Βερναρδάκης ἀντιγράφων ἐκ τῆς Γραμματικῆς τοῦ Kühner-Blass. Ἀλλὰ νῦν πᾶσαι αἱ ἐκδόσεις ἔχουσι παρὰ τῷ Ξεν. «ἐπιθυμῶν Εὐθυδήμῳ προσκνῆσθαι». Γράφει δ' ὁ Kühner ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀπομνημονευμάτων τοῦ Ξενοφῶντος σ. 82 (1841) «προσκνῆσθαι: Sic correxit Buttm. ad Plat. Gorg. p. 522. ed. Hdrf. vulgatum προσκνήσασθαι; Ald. Steph. M. et H. sec. m. habent προσκνᾶσθαι; Par. H. et Iunt. προσκνίσθαι» (Ἴδε καὶ Γ. Δινδόρφιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ξενοφ. Ἀπομνημονευμάτων σελ. 19 Ὀξ.).

σελ. 773,α' «**ὅταν ὁ κάλυξ ἀρχίζει** (*sic*) **ν' ἀνοίγῃ**».

Γραπτέον κάλλιον «ὅταν **ἡ** κάλυξ ἀρχίζῃ ν' ἀνοίγῃ». Ὀρθῶς ὁ Βερναρδάκης ἐν σελ. 680,α' γράφει «εἰς **τὰς** κάλυκας τῆς γῆς». Περὶ τῆς ἐκφορᾶς ἡ κάλυξ—ὁ κάλυξ ἴδε Κόντον ἐν Γλωσ. Παρατηρ. σελ. 362-4.

σελ. 728,α' «ὑψώροφον **ἄλσος**».

Γρ. ὑψόροφον. Ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου ἔγραψεν ὀρθῶς μὲν ὑψ**ό**ροφον σελ. 22,δ' (Τόμ. Α', σελ. 53,11), ἐσφαλμένως δὲ χρυσ**ω**ρόφῳ σελ. 329,ε' (Τόμ. Β', σελ. 416,25). Σάλος σάλος!!

σελ. 792,6' «μελάγκερος 2, **καὶ** *Ἀττ.* μελάγκερως *Αἰσχ. Ἀγ. 1118*. ***Τὸ χωρίον***: ἄπεχε τῆς βοὸς τὸν ταῦρον ἐν πέπλοισιν

(*μᾶλλον* ἐν πέπλῳ νιν) μελαγκέρῳ (ἢ -ρων) λαβοῦσα μηχανήματι τύπτει».

Ἡ παρὰ τῷ Αἰσχύλῳ δοτικὴ μελαγκέρῳ ὁρμωμένη ἐξ ὀνομαστικῆς μελάγκερως κατ' οὐδένα τρόπον ἠδύνατο νὰ ἔχῃ τὸν τόνον ἐπὶ τῆς παρεσχάτης. Ὁ ὀρθὸς τονισμὸς εἶναι μελάγκερῳ. Πρβ. Αἰσχ. Προμ. 588 «κλύεις φθέγμα τᾶς βούκερω παρθένου;». Ἀλλὰ δὲν πταίει ὁ Βερναρδάκης, πταίουσι τὰ βιβλία, ἐξ ὧν παραλαμβάνει. Περὶ τῶν ἐκ τοῦ κέρας συνθέτων ἐπιθέτων ἴδε Κόντον ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῶν Φιλομαθῶν 1880, σελ. 97-109.

σελ. 793 «μελεόπονος 2. *ἐνεργ.=ὁ μέλεα (ἄθλια) ἔργα πονήσας (δράσας), Αἰσχ. Ἑπτ. 945, πρβ. πολύπονος Πέρσ. 323. Ἀντίθ.* μελεοπαθής.

Γράφει δὲ καὶ ὁ Wecklein ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Σῳζομένων Δραμάτων τοῦ Αἰσχύλου Τόμ. Α', σελ. 456 «μελεόπονος, ὁ ἄθλια καὶ δακρυόεντα ἐργασάμενος ἐπὶ ἐνεργητικῆς σημασίας. Πρβ. Πέρσ. 323 πολύπονον δόρυ νωμῶν».

Ἀλλ', ὡς λέγεται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἀριστοπόνος καὶ ἀρουροπόνος καὶ γεωπόνος-γεηπόνος-γαπόνος καὶ ἐργοπόνος καὶ δακρυπόνος καὶ ἱστοπόνος καὶ ματαιοπόνος καὶ νυμφοπόνος καὶ ὀψοπόνος ἐπὶ ἐνεργητικῆς σημασίας, οὕτω νομίζομεν προσῆκον εἶναι νὰ λεχθῇ καὶ μελεοπόνος παροξυτόνως, οὐχὶ μελεόπονος προπαροξυτόνως. Τοὐναντίον δὲ τοῦ μετὰ παθητικῆς διαθέσεως κειμένου παρ' Εὐριπίδῃ Ἰφιγ. Αὐλ. 1072 «ὅπλων Ἡφαιστοπόνων (=ἡφαιστοτεύκτων)» ἡ ὀνομαστικὴ εἶναι ὅπλα ἡφαιστόπονα. Τὸ πολύπονος = πολύμοχθος εἶναι ἐντελῶς διάφορον.

σελ. 797 «μεμετιμένος=*μεθειμένος τοῦ μεθίημι*».

Ἐν λ. μεθίημι οὐδένα λόγον ποιεῖται ὁ συγγραφεὺς περὶ τοῦ μεμετιμένος, ὃ ὤφειλε νὰ διευκρινήσῃ. Ὁ Κόντος διέλαβεν περὶ τοῦ πράγματος ἐν τῇ Ἀθηνᾷ Τόμ. Ζ', σελ. 303-7. Γράφει δ' ἐν σελ. 306 «Τὸν τύπον μεμεθειμένος εὕρομεν παρὰ Λαονίκῳ τῷ Χαλκοκονδύλῃ σελ. 170.22 «Μωσῆς μεμεθειμένος καὶ ἀφεθεὶς ὑπὸ Τεμήρεω βασιλέως ἐκομίζετο ἐπὶ τὴν πατρῴαν χώραν», ἀλλ' οὐδ' ἐλαχίστη ὑπάρχει πιθανότης ὅτι τοιούτου τύπου ὁ Ἡρόδοτος χρῆσιν ἐποιήσατο. Ἀλλόκοτος δ' ἡμῖν φαίνεται ἡ ἐκφορὰ ΜΕμετ-Ι-μένος

καὶ οὐδαμῶς ἀμφιβάλλομεν ὅτι, ὡς ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου μετίετο καὶ μετείθη καὶ μετείσθω, οὕτω καὶ μετειμένος, ὃ μετέβαλον οἱ βιβλιογράφοι εἰς τὸ ΜΕμετειμένος καὶ μεμετΙμένος, περὶ οὗ ὁ Κούρτιος λέγει ἐν τῷ περὶ Ῥήματος συγγράμματι Τόμ. Β', σελ. 170 ἐκδ. β' «μεμετιμένος—auch im Stammvocal *sehr* auffallend».

σελ. 797 «μέμηκα *ἴδε μηκάομαι*».

Μάτην ὅμως ζητεῖ ὁ ἀναγνώστης τὸ μηκάομαι ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ.

σελ. 828,β' «μυρμηκιά (*-ία*).

Μονον τὸ πρῶτον ὀρθόν. Πρβ. σφηκιά, ῥοδωνιά, ἰωνιά.

σελ. 833,α' «*Ἡ διὰ τοῦ Ι γραφὴ* νίφει *πλημμ. ἴδ. Ἡρῳδιαν. Ι 433 ΙΙ 554 779*».

Πρὸς πίστωσιν ἔπρεπε νὰ μνημονεύσῃ ὅτι ἡ διὰ διφθόγγου γραφὴ νείφειν εὕρηται καὶ ἐν ἐπιγραφῇ παλαιοτέρᾳ (Ἴδε Ποικίλ. Φιλολ. σελ. 758-59). Ὅμοιον τῷ νείφειν εἶναι τὸ ἀλείφειν.

σελ. 872,α' «*Παθ.* ***ὠμόθην*** *Ἰσαῖ. 2,40. ὑπ. Δημ. 48,25 καὶ* ***ὠμόσθην*** *(ὠμόθην Dind.) Ξεν. Ἑλλ. 7,4,10. ὑπ. Ἀπ. Ὑπερείδ. 204 (233).* ***ὁμοσθήσομαι*** *Ἀνδοκ. 3,34* ὀμώμοται *Αἰσχ. Ἀγ. 1283. ἀνθ' οὗ ἄραρε γάρ Dind. 51 ἐξ ἀρχ. Λεξικογράφων. Δημ. 20,159. ξυν- Ἀρφ. Λυσ. 1007 καὶ* ***ὀμώμοσται*** *Εὐρ. Ῥῆσ. 816. Ἀριστ. Ῥητ. 1377ª 11, γ' πληθ.* ***ὀμώμονται*** *Ἀνδοκ. 1,98 ἐν νόμῳ*».

Τὸ γ' πληθ. ***ὀμώμονται*** τὸ ἐν νόμῳ παρ' Ἀνδοκίδῃ ἀπαντῶν δεικνύει συμφανέστατα ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον ἦτο δυνατὸν ὁ παθ. παρακείμενος νὰ ἔχῃ Σ, τοὐλάχιστον παρὰ τοῖς παλαιοῖς. Νομίζομεν δ' ὅτι, ὡς ἐλέγετο ἀροῦται-ἠρόθη, ἀρήροται, οὕτω καὶ ὄμνυται-ὠμόθη-ὀμώμοται, κτλ. Περὶ τοῦ πράγματος θὰ γράψωμεν τὰ δέοντα ἀλλαχοῦ.

σελ. 918,β' «παίζω-παιξοῦμαι *ὁ Συρακόσ. ἐν Ξενοφ. Συμποσ. 9,2. Ἀττ.* ***πάντως παίσομαι***—ἔπαισα (ἔπαιξα *μτγν. καὶ Πλάτ. Εὐθυδ. 278,β κατὰ τοὺς πλείστους καὶ ἀρίστους κώδικας, ἄλλως ἀείποτε* ἔπαισα».

Νομίζει ὁ κ. Βερναρδάκης ὅτι ὁ μέλλων τοῦ ῥ. παίζω ἐὰν ἐσχηματίζετο ὑπὸ τῶν Ἀττικῶν, θὰ ἦτο ***πάντως*** παίσομαι. Ἀλλ'

ἡμεῖς συμβουλεύομεν τῷ κ. Βερναρδάκῃ νὰ σπεύδῃ βραδέως καὶ νὰ μὴ μαντεύηται, διότι «ὁ Ἑλληνικὸς διάβολος ἔχει πολλὰ ποδάρια». Ἐὰν ἔγραφεν ἴσως, ἴσως τὸ πρᾶγμα θὰ ἐκολάζετο. Ἔπειτα εἶναι ὀρθὸν ἀκολουθῶν τις τοῖς ἀρίστοις ἀντιγράφοις καὶ μὴ τῇ νενομισμένῃ παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς συνηθείᾳ νὰ γράψῃ παρὰ τῷ Πλάτωνι Εὐθυδ. 278,c παῖξαι καὶ μὴ παῖσαι; Ὀρθῶς ὁ Μωραΐτης ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος Τόμ. Β', σελ. 643 ἔγραψε παῖσαι καὶ οὐχὶ παῖξαι. Περὶ τῶν κινημάτων τοῦ ῥήματος παίζω ἴδε Κόβητον ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1875, σελ. 359-362.

σελ. 941 «*ὅπερ νίπτω εἶνε ἴδιον τῶν μεταγ. Ἀττικ. σύνθ. ἀπονίζω, καὶ ἐκνίζω—Μέσ. νίζομαι*—ἀπονίζομαι *Ὀδυσσ. σ. 179*» καὶ σελ. 941 «*μὴ ταῦτα παραύδα κηδομένη περ, χρῶτ'* ἀπονίπτεσθαι *Ὀδυσσ. σ, 179*».

Ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ (Ὀδυσσ. σ, 179) ὁ συγγραφεὺς νομίζει ὅτι ὁ Ὅμηρος ἔγραψε καὶ ἀπονίζεσθαι καὶ ἀπονίπτεσθαι. Δὲν πταίει ὁ Βερν., πταίουσι τὰ βιβλία, ἐξ ὧν παρέλαβεν. Ὁ ἀοίδιμος Κόντος γράφει ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ σελ. 367 (1867) «Παρ' Ὁμήρῳ Ὀδυσσ. Σ, 179 ἀναγινώσκεται «χρῶτ' ἀπονίπτεσθαι καὶ ἐπιχρίεσθαι ἀλοιφῇ». Ἀλλ' ὁ ποιητὴς εἶπεν ἀπονίζεσθαι, καθάπερ ἐν Ἰλιάδ. Κ, 572 «αὐτοὶ δ' ἱδρῶ πολλὸν ἀπενίζοντο θαλάσσῃ» κτλ. (Πρβ. καὶ Μνημοσ. 1876, σελ. 273).

σελ. 953,β' «πᾰσάμενος *μετοχ. τοῦ ἀχρ.* πάομαι».

Τὸ πᾰσάμενος-πασσάμενος οὐχὶ μετοχὴ τοῦ ἀχρήστου πάομαι εἶναι ἀλλὰ τοῦ πατέομαι, οὗ παρὰ μὲν τῷ Ὁμήρῳ ὁ ἀόριστος (ἐ)πασ(σ)άμην καὶ ὁ ὑπερσυντέλικος ἐπεπάσμην καὶ τὸ ἐπίθετον ἄπαστος εὑρίσκεται, παρὰ δὲ τῷ Ἡροδότῳ οὐ μόνον ὁ ἀόριστος ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἐνεστὼς πατέομαι. Μετοχὴ τοῦ ἀορ. τοῦ ἀχρήστου πάομαι εἶναι τὸ πᾱσάμενος (=κτησάμενος). Ἐκ τῆς ῥίζης πᾱ παράγεται καὶ τὸ πᾶμα. Περὶ τοῦ ἐπασάμην = ἐκτησάμην καὶ πέπαμαι = κέκτημαι ἴδε v. Herwerden ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἴωνος σελ. 164.

σελ. 955 «*Παύσυβριν δίκην πυρός. Ὅτι διὰ τῆς διορθώσεως ταύτης αἴρονται πάντες οἱ προρρηθέντες ἐνδοιασμοί*, οὐδεὶς πιστεύω ν' ἀρνηθῇ· *ἂν δὲ ἔχει τις ἀμφιβολίαν τινὰ περὶ τῆς λέξεως, ἂς παραβάλῃ τὸ* φίλυβρις, ἡδύπολις, ὀνησίπολις, ὑψίπολις, *κτλ.*

καὶ ἂς ἐνθυμηθῇ ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ ὕβρις κεῖται ὡς ἐπίθετον παρ' Ἡσιόδῳ λέγοντι «ὕβριν ἀνέρα».

Πρῶτον ὁ Β. γρ. «οὐδεὶς πιστεύω ν' ἀρνηθῇ», ὅπερ οὔτε εἰς τὸν δημώδη οὔτε εἰς τὸν καθαρεύοντα λόγον ἀνήκει· ἔπειτα δ' ὑπομιμνήσκει πρὸς βεβαίωσιν τοῦ παύσυβριν δίκην ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ **ὕβρις** κεῖται ὡς ἐπίθ. παρ' Ἡσιόδῳ λεγοντι ὕβριν ἀνέρα. Ἀλλ' οὔτε ἡ τοιαύτη τοῦ ὕβριν παρ' Ἡσιόδῳ ἐκδοχὴ εἶναι βεβαία οὔτε ἡ ἐπιθετικὴ τοῦ ὕβρις χρῆσις ὠφελεῖ τι εἰς βεβαίωσιν τοῦ ἐπιθέτου παύσυβρις, ἐν ᾧ τὸ δεύτερον συνθετικὸν εἶναι οὐσιαστικόν, ἡ δὲ ἐπιθετικὴ σημασία τοῦ συνθέτου ἔγκειται ἐν τῷ πρώτῳ συνθετικῷ τὴν παύουσαν τὴν ὕβριν, τὴν παυστικὴν τῆς ὕβρεως.

Παρατηροῦμεν δὲ ὅτι ὡς λέγεται ὄλεθρος καὶ φθόρος, οὕτω καὶ ὕβρις ἀνήρ παρ' Ἡσιόδῳ Ἔργ. 191 «μᾶλλον δὲ κακῶν ῥεκτῆρα καὶ ὕβριν ἀνέρα τιμήσουσι» (Πρόκλ. «Καὶ τὸ κακῶν ῥεκτῆρα καὶ ὕβριν ἀντὶ τοῦ κακοῦργον καὶ ὑβριστὴν ἄνθρωπον. Τοιοῦτον καὶ τὸ παρ' Εὐριπίδῃ ἔριν θυέστη πόλεμον ἀντὶ τοῦ ἐριστικὸν πόλεμον»). Ἐνόμισάν τινες, ὡς καὶ ὁ συγγρ. τοῦ Λεξικοῦ, ὅτι ὑπῆρχεν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ πλὴν τοῦ ὑβριστής καὶ ἐπίθετον ὕβρις, ὁ ὕβρις ἀνήρ, οὗτινος τὸ οὐδέτερον ὕβρι ἠθέλησεν ὁ περίφημος Hermann ν' ἀποκαταστήσῃ παρ' Αἰσχ. Εὐρ. 785. Ἀλλ' ἀπιθανώτατον τοῦτο φαίνεται. Ὁ ἀνὴρ ὁ μάλιστα ὕβρεως ἀνάπλεως καὶ τὴν ὕβριν περὶ πολλοῦ ποιούμενος καὶ ἀσπαζόμενος δύναται μετά τινος ἐμφάσεως οὐχὶ ἀτόπως νὰ παρασταθῇ τοῦτ' αὐτὸ **ὕβρις ὤν**, ὡς αὐτόχρημα **ὕβρις** ὑπάρχων.

σελ. 354,6 «πατροῦχος 2: πατροῦχος παρθένος ***Ἡρόδ. 6, 57—Ἡ διόρθ. τοῦ Cobet (ἴδ N. L. σ. 720)*** παροῦχος ***δὲν φαίνεται πιθανή—Παρ' Ἡρόδ. ὁ Roehl ἤκασε πατρωούχον παρθένον, ὃ ἀπεδέξατο ὁ Herwerden***».

Ὤφειλε ὁ λεξικογράφος νὰ μνημονεύσῃ ὅτι ὁ τύπος πατρωοῦχος εὑρέθη ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Γόρτυνος. Ὁ Hewerden γράφει ἐν *Lex. Graec. Suppl et Dialect.* σελ. 638 «πατρωῶκος (ΠΑΤΡΟΙΟΚΟΣ) i.e. πατρωοῦχος=ἐπίκληρος. passim legitur in legibus gortyniis (plus xxv vicibus). Hinc optime Roehl Herodoto VI 57 redditit πατρ(ω)ούχου, quod in ed. meam recepi, ubi Cobet

commendarat Walckenarii coni. παμούχου» (Ἴδε καὶ Κόντον ἐν Παρνασσῷ 1885, σελ. 660).

σελ. 958,β «***Τὸν ἀόρ.*** ἐπιθόμην ***ὁ Cobet εἰσάγει πολλαχοῦ τῶν πεζῶν, ἀλλὰ διορθῶν τὸ κείμενον***».

Τ. ἔ. εἰσάγει μὲν εἰς τὸ κείμενον τὸν οὐχ ὑπάρχοντα ἐν αὐτῷ ἀόριστον, ***ἀλλὰ*** χωρὶς νὰ φυλάξῃ ἀμετάβλητον τὸ κείμενον, ἐν ᾧ δὲν ὑπῆρχεν ὁ ἀόριστος. Δὲν κατώρθωσε, βλέπετε, νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὸ κείμενον ὁ Cobet οὔπω ὑπάρχον στοιχεῖον χωρὶς νὰ μεταβάλῃ αὐτό. Δύστηνος ! ! !

σελ. 661,α' «πεῖρα ***Ἰων. πείρη***».

Κατ' οὐδένα τρόπον ἦτο δυνατὸν νὰ λεχθῇ Ἰωνιστὶ πείρη, βραχέος ὄντος τοῦ Α τοῦ πεῖρα. Παρὰ τῷ Ἡροδότῳ Ζ', 9 τ. φέρεται «αὐτόματον γὰρ οὐδέν, ἀλλ' ἀπὸ ***πείρης*** πάντα ἀνθρώποισι φιλέει γίνεσθαι». Τούτου δὲ τὴν ὀνομαστικὴν καὶ αἰτιατικὴν θὰ ἐσχημάτιζεν ὁ Ἡρόδοτος πεῖρα καὶ πεῖραν, ὡς εἶπε καὶ ἀπόπειραν καὶ διάπειραν καὶ πρόπειραν (Η, 2. Α',47. Β',28. Β',77. Θ',48) καὶ μοῖρα-μοῖραν (Ζ', 157. Δ', 145 κἀ) καὶ ἄρουρα-ἄρουραν (Β', 168. Β', 14. Ε', 96) κτλ., οὐχὶ δὲ ἀποπείρην καὶ διαπείρην καὶ προπείρην καὶ μοίρη-μοίρην καὶ ἀρούρη-ἀρούρην (Ἴδε Βρεδόβιον ἐν *Quaest. Crit. de Dialecto Herodotea* σ. 132 καὶ Γ. Δινδόρφιον ἐν τῷ *Dialect. Ion. Herodot.* σελ. ιά). Τὸ σφάλμα προῆλθε καὶ ἐνταῦθα, διότι ὁ Βερναρδάκης τυφλῶς ἀντέγραψεν ἐκ τοῦ Λεξικοῦ τοῦ Κωνσταντινίδου, ὃ αὐτὸς ἐπικρίνει, λ. πεῖρα.

σελ. 966,β' «***πέπειρος 2 (τ. ἔ. δικατάληκτον)=ἀμφὶ τοῖς σφαλεῖσι μὴ ἐξ ἑκουσίας ὀργῇ πέπειρα Σοφ. Τρ. 727***».

Ἀπορούμεν τί νὰ εἴπωμεν περὶ τοῦ Βερναρδάκη, ὅστις, ἐν ᾧ ἀναγράφει ὅτι τὸ πέπειρος εἶναι δικατάληκτον, αἴφνης φέρει παράδειγμα πρὸς βεβαίωσιν τὸ ὀργὴ πέπειρα. Περὶ τοῦ ἐπιθέτου ὁ πέπειρος ἡ πέπειρος, τὸ πέπειρον καὶ τοῦ θηλυκοῦ πέπειρα πολλὰ καὶ καλὰ εἶναι παρατετηρημένα ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Κόντου ἐν τῇ Ἀθηνᾷ Τόμ. Θ', σελ. 102-120. Μνημονεύομεν δὲ τάδε «Ἐπειδὴ τοῦ ἀρσενικοῦ πέπειρος οὐδὲν ἐν τῇ δοκίμῳ τῶν Ἑλλήνων γλώσσῃ εὑρέθη μαρτύριον, εὐλόγως δὲ δύναται ν' ἀμφιβάλληται ἡ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τοῦ θηλυκοῦ πέπειρος *χρῆσις*, ἀναμφισβητήτως δ' ἀποδεικνύεται

ὑπάρχουσα παρ' αὐτοῖς ἡ ἐκφορὰ πέπειρα, ἀναγκαίως ἔχει νὰ δοξάζωμεν ὅτι ἐκ τοῦ φερομένου ἐν τῷ παλαιῷ ἑλληνισμῷ θηλυκοῦ πέπειρα, ὃ ἔχει πρὸς τὸ πέπων ὡς τὸ πίειρα πρὸς τὸ πίων, ἐσχηματίσθη ἐν τοῖς ἔπειτα χρόνοις τὸ ἐπίθετον πέπειρος. Σημειωτέον δ' ὅτι ὑπῆρξε καὶ θηλυκὸν πρέσβειρα καὶ ἱλάειρα» (σελ. 114) καὶ «Ἐξεφέρετο δὲ τὸ ἐπίθετον τοῦτο (πέπειρος), ὃ ἐκ τοῦ παρὰ τοῖς παλαιοῖς Ἕλλησιν ἀπαντῶντος θηλυκοῦ πέπειρα πιθανώτατα σχηματισθὲν σύνηθες παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις ἀπέβη, κατὰ τὸν αὐτὸν τύπον ἐπί τε τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ τοῦ θηλυκοῦ, οἷον καρπὸς πέπειρος, κτλ., σταφυλὴ πέπειρος, κτλ.» (σελ. 119).

σελ. 973,α', 4 κάτ. «*τοιαύτην* περίσσειαν» καὶ σελ. 1401, α' «*τοὺς ἔχοντας* περίσσειαν».

Ἀλλ' ἐκ τοῦ περισσεύω μόνον περισσεία δύναται νὰ σχηματισθῇ κ. Βερναρδάκη, ὡς ἐκ τοῦ τιθασεύω τιθασεία, καὶ ἐκ τοῦ ἁγνεύω ἁγνεία καὶ κομψεύω -ομαι κομψεία, κτλ. Ἴδε Κόντον ἐν τῷ Περιοδικῷ Συγγράμματι Παρνασσῷ Τόμ. Α', σ. 740 κέ.

σελ. 993 «πλάστιγξ -ιγγος —*Ἰων. πλήστιγξ, ὁ δίσκος*».

Ἀφ' οὗ ὁ Ἰωνικὸς τύπος εἶναι πλήστιγξ διὰ τί ὁ συγγραφεὺς δὲν προπερισπᾷ τὸ πλᾶστιγξ-πλῆστιγξ; Περὶ τῶν ὀνομάτων τῶν ληγόντων εἰς -ιγξ ἴδε τὰ γεγραμμένα ὑπὸ τοῦ Κόντου ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῶν Φιλομαθῶν 1879, σελ. 87 κέ. Ἐν σελ. 88 γράφει ὁ Κόντος «Ἀμφίβολος ἡμῖν φαίνεται ὁ Ἰωνικὸς τύπος πλῆστιγξ (Γαλην. Τόμ. ΙΘ', σελ. 131)».

σελ. 1079,α' «*καὶ ταῦτα ἐξ* ἀστΥκότητος».

γρ. ἀστΙκότητος. Ἴδε Γλωσσικὰς Παρατηρήσεις σελ. 173-175.

σελ. 1088 «*πτήσσω—ὑποπεπτηχότων* (*Δ. Γ. ὑπεπτηχότων*) *Λουκ Ῥητ. Διδασκ. κ. 13*».

Ὁ Λουκιανὸς πάντως ἔγραψεν ὑπεπτηχότων ὡς καὶ ἐν τῷ Μυίας Ἐγκωμίῳ 4 ὑπέπτηχε καὶ 12 ὑπεπτηχυῖαι. Ἴδε τὰ ὑπὸ τοῦ Κόντου γεγραμμένα ἐν τῷ Περιοδικῷ Συγγράμματι Σωκράτει Τόμ. Α', σελ. 166-168 (1874).

σελ. 1098,α' «*ῥηγμίν*(;) *-ῖνος ἡ : ῥηγμὶν βίοιο Ἐμπεδοκλ. Ἀπ. 20 τὸ χεῖλος (κυρ. ἡ ἀκτή) τοῦ βίου*».

Ἀποροῦμεν διὰ τί ὁ Βερν. ἀμφιβάλλων ἐρωτᾷ ἂν ἡ ὀνομαστικὴ εἶναι

ῥηγμίν, ἀφ' οὗ μνημονεύει βέβαιον παράδειγμα ἐκ τοῦ Ἐμπεδοκλέους. Αἰτία καὶ ἐνταῦθα ἡ τυφλὴ ἀντιγραφή. Ἐπειδὴ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Κωνσταντινίδου Τόμ. Δ', σελ. 13 λέγεται «ῥ. βίοιο, τὸ τέλος τοῦ βίου» ὑπέλαβεν ὁ Βερναρδάκης ὅτι κεῖται παρὰ τῷ Ἐμπεδοκλεῖ ῥηγμὶν βίοιο. Ἀλλ' ἂς μάθῃ ὁ σοφὸς λεξικογράφος ὅτι παρὰ τῷ Ἐμπεδοκλεῖ οὐχὶ ῥηγμὶν βίοιο φέρεται ἀλλὰ περὶ ῥηγμῖνι βίοιο κατὰ δοτικὴν πτῶσιν (Ἀποσπ. Ἑλλήν. Φιλοσόφ. Τόμ. Α', σελ. 5,186 Μουλλ.). Ὁ Κόντος γράφει ἐν τῷ Περιοδικῷ Συγγράμματι Σωκράτει Τόμ. Α', σελ. 406 (1874) «Σημειωτέον δ' ὅτι λέγει μὲν ὁ Εὐστάθιος κατ' ἀρσενικὸν γένος ὁ ῥηγμὶν (σελ. 1589,43 καὶ σελ. 1643,35. Πρβ. καὶ σελ. 492,45), ἀλλ' οὔτε ἡ ὀνομαστικὴ ῥηγμίν ἢ ῥηγμίς παρὰ παλαιῷ τινι εὑρίσκεται, ὑπὸ μόνων, ὡς φαίνεται τῶν γραμματικῶν μνημονευομένη, οὔτ' ἀρσενικὸν τὸ ὄνομα εἶνε. Ὀδ. Μ, 214: ἁλὸς ῥηγμῖνα βαθεῖαν. Εὐριπ. Ἰφιγ. Τ. 253: ἄκραις ἐπὶ ῥηγμῖσιν ἀξένου πόντου. Ἀπολλών. Ῥόδ. Δ', 1575: λευκαὶ ῥηγμῖνες φρίσσουσι. Ἀριστοτ. Μετεωρολ. Β', η', 29: σφόδρα παχεῖαι καὶ σκολιαὶ γίνονται αἱ ῥηγμῖνες».

σελ. 1107 «***σέβας τὸ*** (***μόνον ὀν. αἰτ. κλητ. ἑνικ. καὶ πληθ. ὀνομ.*** σέβη».

Τὸ σέβη, ὃ καὶ ἐν τῷ καθ' ἡμέραν λόγῳ κυκλεῖται τὰ σέβη μου!!, ἅπαξ ἀπαντῶν παρὰ τῷ Αἰσχύλῳ Ἱκέτ. 755 «οὐ μὴ τριαίνας τάσδε καὶ θεῶν ***σέβη*** δείσαντες ἡμῶν χεῖρ' ἀπόσχωνται, πάτερ» εἶναι οὐχὶ ὀνομαστικὴ ὡς διδάσκει ὁ συγγραφεὺς ἀλλὰ αἰτιατική. Ἔπρεπε δὲ ὁ συγγραφεὺς νὰ μνημονεύσῃ τὸ χωρίον ἐν τῷ Λεξικῷ αὐτοῦ καὶ λόγον ἅμα περὶ τοῦ σέβη νὰ ποιήσηται. Ὁ Γ. Δινδόρφιος γράφει ἐν τῷ Σοφοκλείῳ Λεξικῷ σελ. «324 «σέβη Ἱκέτ. 755 — ubi notandus est numeri pluralis σέβη usus, cuius nullum aliud reperitur exemplum: quamobrem Congtonus ἕδη, Nauckius στέφη coniecerunt».

σελ. 1193,α' «***τεκμήρια εἶναι ἀναντίρρητοι ἀποδείξεις ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτῶν*** ἐξαγόμεναι ***καὶ ἀναγκαῖα συμπεράσματα ἐπιτρέπουσαι*** » καὶ «***Τὸ μαρτύριον*** ἐξάγω ***ἐγὼ κτέ*** ».

γρ. συναγόμεναι — συνάγω

Κατὰ τὸν Βερναρδ. λεκτέον καὶ ἐκλογίζομαι - ἐκλογισμός ἀντὶ

τοῦ συλλογίζομαι-συλλογισμός καὶ ἐκπεραίνω-ἐκπέρασμα ἀντὶ τοῦ συμπεραίνω-συμπέρασμα.

σελ. 1106,β' «Ὁ **δὲ μέσος πρκ.** τεθεῖσθαι **Ἀπ. Ἀριστοφ.** *327,* ὃ **μεταγράφουσιν εἰς** γε κεῖσθαι ἢ τίθεσθαι· τεθειμένος **Δημάδ.** *12.* **προ—Ξενοφ.** **Ἱέρ.** *9.11* **δια—Ἀπ. Μενάνδρ.** *591* **καὶ μτγν.) δὲν εὑρίσκεται ἐν Ἀττ. Ἐπιγρ., ἀναπληρούμενος συνήθως διὰ τοῦ** κεῖμαι. **Μία μόνον ἐκ Σμύρνης παρέχει** συντέθειμαι **γου αἰῶνος π.Χ.) καὶ ἑτέρα ἐκ Κρήτης** προεκτεθείμεθα».

Ἐν ταῖς ὀλίγαις ταύταις γραμμαῖς ἱκανὰ τὰ ἄτοπα ὁ Βερν. λέγει· αον νομίζει τὸ παρὰ Δημάδῃ τεθειμένους καὶ τὸ παρὰ Ξενοφῶντι προτεθειμένων καὶ τὸ παρὰ Μενάνδρῳ διατεθειμένῳ **μέσης διαθέσεως** βον λέγει ὅτι ὁ **μέσος** παρακ. τέθειμαι δὲν εὑρίσκεται μὲν ἐν Ἀττικαῖς Ἐπιγραφαῖς, ἀναπληροῦται δὲ **συνήθως** (τ. ἔ. **ὄχι πάντοτε** καὶ εὑρίσκεται ἄρα ἐνίοτε) διὰ τοῦ κεῖμαι· καὶ τέλος ἐρωτῶ: τοσοῦτον μωροὶ ὑπῆρξαν οἱ κριτικοί, οἵτινες ἀντὶ τοῦ ἐπὶ μέσης διαθέσεως κειμένου παρὰ Ἀριστοφάνει τεθεῖσθαι ἔγραψαν παθητικῶς γε κεῖσθαι ἢ τίθεσθαι; Ἐπειδὴ πάντα τὰ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τοῦ Λεξικοῦ εἶναι ταραχώδη, καλὸν νομίζω διὰ βραχέων νὰ γράψω περὶ τοῦ τεθεῖσθαι.

Τοῦ παρακειμένου τεθεῖσθαι ἐγίνετο μὲν ἐνίοτε χρῆσις ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ἀλλ' ἐπὶ μόνης, ὡς φαίνεται, μέσης σημασίας, οὐχὶ δὲ καὶ παθητικῆς. Καὶ ἐπὶ τῆς μέσης δὲ σημασίας σπανιώτατα παρὰ τοῖς ἐλλογίμοις εὑρίσκεται παρειλημμένον καί, ἂν μὴ σφαλλώμεθα, παρὰ μόνῳ τῷ Δημοσθένει κεῖται ἐν τέσσαρσι μόνοις τόποις, οἷον κατὰ Μειδ. 49 «ἀλλὰ νόμον δημοσίᾳ τὸν ταῦτα κωλύσοντα τέθειν ται τουτονί». πρὸς Βοιωτ. Α', 40 «τίς γάρ ἐστιν ὑμῶν ὅστις ταὐτὸν ὄνομα τοῖς αὐτοῦ παισὶ τέθειται δυοῖν;». πρὸς Φορμ. 16: ὃς οὐκ ἔφασκεν οὔτε τὰ χρήματα ἐντεθεῖσθαι τοῦτον οὔτε τὸ χρυσίον ἀπειληφέναι» καὶ § 34 «ὡς ἐντεθειμένος τὰ χρήματα εἰς τὴν ναῦν».

Δύο ἄλλα προσέτι παραδείγματα ἔχομεν νὰ μνημονεύσωμεν ἐκ μὴ ὅλως ἀδοκίμων συγγραφέων, τὸ μὲν ἐκ τοῦ Ἀριστοτέλους Πολ. Ζ', δ', 1 «διὸ δεῖ πολλὰ προϋποτεθεῖσθαι καθάπερ εὐχομένους», τὸ δὲ ἐκ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Θεοφράστου περὶ Φυτ. Αἰτ. Ε', ια', 3 «διὸ καὶ οὐ κακῶς οἱ ὀρειτύποι τοὔνομα τέθεινται». Καὶ ὁ Λουκια-

νὸς δὲ ὁ πολλαχοῦ ἀλλαχοῦ τῆς τῶν ἐνδόξων χρήσεως ἀφιστάμενος δὲν γίνεται ἀμνήμων αὐτῆς ἐν τῷ Ἐνυπν. 9, ἔνθα ὀρθῶς κατὰ τοὺς παλαιοὺς λέγει «κἂν τούτῳ τὴν ἅπασαν ἐλπίδα τοῦ βίου τεθειμένος».

Ὁ Πολυδεύκης εἰπὼν πρῶτον παθητικῶς· «ἔμελλεν ἀναιρήσεσθαι τὸ ἐπιδιακείμενον ἀργύριον» ἐπιφέρει μετ' ὀλίγα ἐπὶ τῆς μεσότητος τὸ «μνᾶν αὐτῶν ἐπιδιατεθειμένων ἑκάστῳ κύβῳ» (Θ', 96).

Εὑρέθη δὲ καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς μεταγενεστέραις (τοῦ ἔτους 226 π. Χ. 138-6 π. Χ. καὶ 112 π. Χ.) ὁ πρκ. τέθειμαι ἐπὶ μέσης σημασίας σύνθετος, οἷον «ἐμμενῶ ἐν ταῖς συνθήκαις, αἷς συντέθειμαι πρὸς Σμυρναίους εἰς ἅπαντα τὸγ χρόνον» καὶ «ἐμμενῶ ἐν ταῖς συνθήκαις αἷς συντεθείμεθα πρὸς τοὺς ἐμ Μαγνησίᾳ κατοίκους» καὶ «τῶν προγόνων ἡμῶν καὶ τοῦ πατρὸς πολλὰς καὶ μεγάλας εὐεργεσίας κατατεθειμένων εἰς τὴν ὑμετέραν πόλιν» (*Orient. Graec. Inscript. Select. Dittenb.*² Τόμ. Α', σελ. 371 (229,60) καὶ σελ. 372 (229,71) καὶ σελ. 362 (227,3) καὶ «ἐκ τῆς ὑφ' ἑκατέρων γεννηθείσης δικαιολογίας, τὴν χώραν τὴν ὑπὸ ἀμφισβήτησιν ἠγμένην διακατεσχημένην τε ὑπὸ Ἰτανίων καθότι προεκτεθείμεθα ἕως τοῦ τὸν προδιασεσαφημένον πόλεμον γενηθῆναι, οὖσαν δὲ κτέ.» καὶ «φασὶ δὲ τὰς συνθήκας συντεθεῖσθαι ἐναντίως αἷς ἐλάβοσαν ἐντολαῖς τινὲς τῶν ἐκ Πελοποννήσου τεχνιτῶν» (*Syllog. Inscript. Graec.* Τόμ. Β', σελ. 783,930,17).

Ἡ παθητικὴ τοῦ τεθεῖσθαι σημασία συνήθης τῷ Πολυβίῳ καὶ τοῖς μετ' αὐτὸν οὖσα φαίνεται ὅτι ἄρχεται ἀπὸ τοῦ Μενάνδρου, οὗτινος ἀπόσπασμα σῳζόμενον παρὰ Στοβ. Ἀνθ. 113,14 ἔχει οὕτω:

τῷ μὲν τὸ σῶμα διατεθειμένῳ κακῶς
χρεία 'στ' ἰατροῦ, τῷ δὲ τὴν ψυχὴν φίλου.
λύπην γὰρ εὔνους οἶδε θεραπεύειν φίλος.

Καὶ ἡμεῖς μὲν ἀνύποπτον τὴν γραφὴν ταύτην ὑπολαμβάνομεν καλῶς τὴν τοῦ Μενάνδρου (1) περὶ τὴν γλῶσσαν ἀμέλειαν γινώσκοντες. Ὁ Herwerden δ' ὅμως οὐδαμῶς πειθόμενος ὅτι τοσαύτης ἡ Ἀττικὴ διάλεκτος κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μενάνδρου μετεῖχε μοχθηρίας τοπάζει ὅτι ἔγραψεν ὁ ποιητὴς τῷ μὲν τὸ σῶμα γὰρ διακειμένῳ κακῶς κτέ. (*Anal. Crit.* σ. 34).

(1) Ἴδε Λόγ. Ἑρμ. 1867,572.

Φέρεται καὶ ἐν τῷ ὑπὲρ τῆς Δωδεκαετίας τοῦ Δημάδου § 12 «καὶ τοὺς ὅρους τῆς Λακωνικῆς τεθειμένους, τὴν ἀκμὴν τῶν νέων, συνέκλεισε ταῖς τέφραις». Ἀλλ' ὁ λόγος οὗτος εἶναι ἀναμφιλέκτως ψευδεπίγραφος.

Ἐξ ἁπάσης τῆς χορείας τῶν παλαιῶν καὶ ἐνδόξων ποιητῶν τε καὶ συγγραφέων δὲν ἔχει τις ἄλλα παραδείγματα νὰ προενέγκῃ ἢ τὸ τοῦ Ἀριστοφάνους ἐν ἀποσπάσματι ἐκ τῶν δευτέρων Θεσμοφοριαζουσῶν παρὰ Πολυδ. Θ', 36 «Ἄμφοδον ἐχρῆν αὐτῷ τεθεῖσθαι τοὔνομα» καὶ τὸ τοῦ Ξενοφῶντος ἐν Ἱέρ. Θ', 11 «εἰ δὲ φοβῇ, ὦ Ἱέρων, μὴ ἐν πολλοῖς ἄθλων προτεθειμένων πολλαὶ δαπάναι γίγνωνται». Ἀλλὰ τίς ποτε ἄοκνος καὶ μελετηρὸς τῆς χρήσεως ἐρευνητὴς καὶ ἄγρυπνος καὶ αὐστηρὸς τῶν κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν φωνὴν παρατηρητὴς δύναται νὰ πιστεύσῃ εὐκόλως ὅτι μυριάκις ἐν τῇ γλώσσῃ προσπιπτούσης τῆς χρείας τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου τοῦ τίθεται καὶ ἀείποτε διὰ τοῦ κεῖσθαι ἀναπληρουμένης δὶς μόνον ἄνευ τινὸς λόγου ἐκρίθη ἀναγκαία ἡ χρῆσις τοῦ τεθεῖσθαι; Τίς δὲ καὶ μικρὸν τὴν διάνοιαν ἐπιστήσας δὲν αἰσθάνεται ὅτι πολλῷ προσφυέστερον ὁ ἐνεστὼς ἐν ἀμφοτέροις τοῖς χωρίοις ἔχει καὶ ὅτι πρέπον ὑπάρχει τὸ μὲν Ἀριστοφάνειον νὰ μεταγραφῇ «Ἄμφοδον ἐχρῆν αὐτῷ τίθεσθαι τοὔνομα», τὸ δὲ Ξενοφώντειον «εἰ δὲ φοβῇ, ὦ Ἱέρων, μὴ ἐπὶ πολλοῖς ἄθλων προτιθεμένων πολλαὶ δαπάναι γίγνωνται;» (*Var. Lect.* σ. 312 καὶ *Nov. Lect.* σ. 564); Κάλλιστα δὲ ποιῶν καὶ ὁ νέος ἐκδότης τῶν Μικρῶν τοῦ Ξενοφῶντος Συγγραμμάτων Thalheim. σελ. 164 (1910) παρέλαβε τὴν διόρθωσιν τοῦ Cobet «ἄθλων προτιθεμένων». Ὑπομιμνήσκομεν δ' ἐν τέλει ὅτι καὶ τὸ παρ' Ἰσοκράτει Ἀρχιδ. 39 «τοὺς πολεμικῶς διακειμένους» εἰς διατεθειμένους ὑπ' οὐτιδανῶν τινων βιβλιογράφων μετεσχηματίσθη (Ἴδε Ἀθηνᾶς Τόμ. Ι', σελ. 304).

σελ. 1219,β' «*Τόλμᾰ εἶνε ὁ παλαιότερος τύπος* (*καὶ παρ' Ἡρ. 7,135*), *ὃν καὶ οἱ πεζ. ὡς π. χ. ὁ Πλάτων*) *μεταχειρίζονται· οἱ δὲ* ***σκηνικοὶ ποιηταὶ*** *ἐνίοτε χάριν τοῦ μέτρου μετεχειρίσθησαν τὸ* τόλμη (***πρβλ.*** *Ἀ. Β. 66,23* «τόλμη *καὶ* τόλμα, πρύμνη *καὶ* πρύμνα, νάρκη *δὲ διὰ τοῦ η*). *Ἐκ τούτου παρέλαβον καὶ οἱ μτγν.* ***τὸν τύπον*** τόλμη, *ὃν ἐπεισήγαγον οἱ ἀντιγραφεῖς καὶ εἴς τινας τῶν* ***ἐνδόξων συγγραφέων***. *Ὁ τύπος* τόλμᾰ *εἶνε Δωρ. παρὰ Πινδ.*, *παρε-*

δόθη δὲ καὶ ἐν Εὐριπ. Ἴωνι 1416, ἀλλὰ τόλμα 1264. Ἀνδρ. 702».

Ταῦτα γράφει ὁ λεξικογράφος ἀντιγράφων καὶ συνονθυλεύων. Ἀλλ' ὁ Γ. Δινδόρφιος γράφει ἐν τῷ Σοφοκλείῳ Λεξικῷ σελ. 481 «Poetarum scenicorum loci qui τόλμη postulent nulli hodie exstant. Incertum est enim Euripidis exemplum Ion 1416 λέγ' ὡς ἔχει τι δεινὸν ἥ τόλμα γέ σου ubi τόλμη scribi potest, sed probabilius est ἥ γε τόλμα, quod Iodrellus, vel ἥδε τόλμα, quod L. Dindorfius coniecit» Ἴδε καὶ v. Herwerden ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἴωνος σελ. 238 κέ. καὶ Schanz εἰς Πλάτ. Τόμ. Η', σελ. ζ').

σελ. 1237 λ. τύπτω «ἐτύπτησα **μτγν. ἀπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους** (*Πολιτ. 1274β 20*)».

Ἐὰν ὁ Βερναρδάκης ἀνεγίνωσκε μετ' ἐπιστάσεως τὰ ὑπὸ τοῦ Κόντου, ὃν ὑβρίζει, διειλημμένα ἐν τῷ Περιοδικῷ συγγράμματι Ἀθηναίῳ Τόμ. Ε', σελ. 499-504 (1876) δὲν θὰ μετεκένου εἰς τὴν Λεξικὴν αὐτοῦ βίβλον ταῦτα.

Γράφει ὁ ἀοίδιμος ἀνὴρ σ. 499«Ὁ ἀόριστος ἐτύπτησα εἶνε τοῦ πονηροῦ κόμματος. Καὶ ἄμεμπτος δ' ἂν ἦτο ὁ τύπος οὗτος, τὸ παρ' Ἀριστοτέλει κείμενον «τὸ τοὺς μεθύοντας, ἂν τυπτήσωσι, πλείω ζημίαν ἀποτίνειν τῶν νηφόντων» θὰ εἶχεν ἀτόπως· διότι οὐ μόνον νὰ τύπτωσι δύνανται οἱ μεθύοντες ἀλλὰ καὶ πολλαχῶς ἄλλως νὰ πλημμελῶσι καὶ ὑβρίζωσιν. Ὁ Ἀριστοτέλης ἔγραψεν ἀναντιλέκτως ἄν τι πταίσωσι, τουτέστιν ἄν τι ἁμάρτωσι. Πρβ. Ῥητορ. Β', κε', 7 «οἷον εἴ τις ἐνθύμημα εἶπεν ὅτι τοῖς μεθύουσι δεῖ συγγνώμην ἔχειν, ἀγνοοῦντες γὰρ ἁμαρτάνουσιν, ἔνστασις οὔκουν ὁ Πιττακὸς αἰνετὸς (Βαλλὴν συνετός)· οὐ γὰρ ἂν μείζους ζημίας ἐνομοθέτησεν, ἐάν τις μεθύων ἁμαρτάνῃ» καὶ Διογ. Λαέρτ. Α', 76 «Νόμους δ' ἔθηκε (Πιττακός)· τῷ μεθύοντι, ἐὰν ἁμάρτῃ, διπλῆν εἶναι τὴν ζημίαν· ἵνα μὴ μεθύωσι, πολλοῦ κατὰ τὴν νῆσον οἴνου γινομένου». Τὴν παρατήρησιν ταύτην ἐποιησάμεθα πρὸ πολλοῦ ἀγνοοῦντες ὅτι πάλαι ἤδη ὁ Μούρητος ἀποκατέστησε τὴν ἀληθῆ γραφὴν ἄν τι πταίσωσι (*Oper. Omn.* Τόμ. Β', σελ. 329 Ῥουγκ.). Ἐμάθομεν δ' ἔπειτα ἐκ βιβλίου τοῦ Βερνάρδυος ἐπιγραφομένου *Paralipomena Syntaxis Graecae* (σελ. 40) ὅτι καὶ ἄλλοι ἐπηνώρθωσαν τὸ περὶ οὗ λόγος χωρίον. Πρβ. καὶ Βυτεμβάχιον ἐν Πλουτ. Τόμ. Ϛ', σελ. 961 καὶ Σπέγγελον εἰς Ἀριστ. Ῥητορ. Τόμ. Β', σελ. 347. Καὶ

ὁ Κοραῆς δ' ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Πολιτικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους ἐγκρίνας τὴν ἀνάγνωσιν ἄν τι πταίσωσι γράφει ἐν ταῖς Σημειώσεσι (σελ. 279) «Ἄν τι πταίσωσι: ΕΔ, ΑΤ, ἄν τυπτήσωσι, ἀνθ' οὗ ὁ Σνεϊδέρος κατ' ἐνεστῶτα, ἄν τι πταίωσι». Διδάσκει δὲ νῦν ἡ ὑπὸ τοῦ Σουσεμιλίου ἔκδοσις τῶν Πολιτικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους (σελ. 149) ὅτι ἐν τοῖς κώδιξι φέρεται οὐ μόνον ἄν τυπτήσωσι ἀλλὰ καὶ ἄν τι πταίσωσι ἢ πταίωσι».

σελ. 1252 «πέραν *ὅλων τῶν σημείων*».

γρ. πέρα πάντων τῶν σημείων.

σελ. 1294 «*φρασί Πίνδ.*».

Πρόσθες καὶ Ἐπιγρ.

σελ. 1328-9 «*χωρέω: χωρήσομαι — ἀλλὰ* χωρήσω *Π. 629. Ἡρ 5,89. 8,68 Ἱπποκρ. 7,502 κάλλ. Θουκ. 1,82 [Πλ.] Ἐρυξ. 398 Β. — Ὁ Θουκ. ἔχει ἀμφοτέρους τοὺς τύπους*».

Παρὰ τῷ ψευδοπλάτωνι Ἐρυξ. σελ. 398 Β οὐχὶ τὸ χωρήσειν ἀλλὰ τὸ χωρήσεσθαι ἀπαντᾷ. Ἔπειτα δὲ μόνος ὁ Θουκυδίδης ἔχει ἀμφοτέρους τοὺς τύπους; Παρὰ τῷ Πλάτωνι, τῷ Ξενοφῶντι καὶ τῷ Δημοσθένει δὲν ἀπαντῶσιν ἀμφότεροι οἱ τύποι; Περὶ τοῦ μέλλοντος χωρήσω-χωρήσομαι ἴδε τὰ ὑπὸ τοῦ Κόντου γεγραμμένα ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ 1867, σελ. 637-640

σελ. 1352,α «*Τὸ δὲ **Βδελυκλέων** θεωρητέον ὅτι ἐσχηματίσθη κατὰ τὸ **βδελύκτροπος** Τσερέπης*».

Τὸ Βδελυκλέων ἐπλάσθη ὑπὸ τοῦ κωμικοῦ ὡς τὸ Φιλοκλέων— φιλεῖν-βδελύττεσθαι.

σελ. 1370,6 «οἱ τὰ μείζονα κεκτημένοι *Θουκυδ. 1,6 οἱ ἔχοντες τὰς μεγαλιτέρας γέας*».

γρ. γαίας: ἄλλως πρέπει νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι ἐχρήσατο ὁ Βερν. τῷ ἀσυναιρέτῳ τύπῳ(1). Ἀλλὰ τότε πρέπει νὰ γράφωμεν καὶ λέγωμεν καὶ γαλέας.

σελ. 1418,6 «μετὰ τοῦ πηνίου, τοῦ ***ὑφαδίου***».

Ὁ Βερναρδάκης τὸ ὑφάδιον, τὸ σχηματισθὲν ἐκ τοῦ ὑφή διὰ τῆς καταλήξεως -αδιον, συγχεῖ πρὸς τὸ κρεάδιον, γράδιον, ἐλάδιον, προσκεφαλάδιον, κτλ. Περὶ τοῦ ὑφάδιον καὶ λεμβάδιον καὶ σημάδιον, κτλ. Ἴδε Κόντον ἐν Ἀθηνᾷ Τόμ. Θ', σελ. 76-103.

(1) Ἴδε Ἀθηνᾶν Τόμ. Δ', σελ. 306 κέ.

Πρῶτος ἐγώ

Παρὰ τῷ ῥήτορι Λυκούργῳ φέρεται κατὰ τὴν παραδεδομένην γραφὴν ἐν τῷ κατὰ Λεωκράτους λόγῳ § 19 «ὃν καὶ ὑμῶν ἴσασιν οἱ πολλοὶ κατηγοροῦντα τούτου ἐν τῷ δήμῳ, ὡς καὶ μεγάλα καὶ βλάβους εἴη τὴν πεντηκοστὴν μετέχων αὐτῆς».

Περὶ τοῦ χωρίου τούτου γράφει ὁ Scheibe ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ κατὰ Λεωκράτους λόγου τοῦ Λυκούργου σελ. ε' (1871) «Sauppii ὡς καὶ μεγάλα **βεβλαφὼς** εἴη τὴν πεντηκοστὴν μετέχων αὐτοῖς, quam rationem probans Jenick (in Sybol. crit. in Lyc Leocr. Lips. p 11 1843) accuratius etiam scripsit: ὡς καὶ μεγάλα **καταβεβλαφὼς** εἴη τὴν πεντηκοστὴν μετέχων αὐτός. Equidem ἐπέχω». Ἐξεδόθη δ' ἔπειτα ὑπὸ μὲν τοῦ A. Nicolai σελ. 19 (1875) καὶ τοῦ Rehdantz σελ. 29 (1876) καὶ Γ. Σωτηρίου (1882) σελ. 15 «ὡς καὶ μεγάλα **καταβεβλαφὼς** εἴη κτέ.», ὑπὸ δὲ τοῦ Thalheim σελ. 9 (1880) καὶ τοῦ Blass σελ. 7 (1907) καὶ τοῦ Χ. Λώλου σελ. 39 (1902) «ὡς καὶ μεγάλα **βεβλαφὼς** εἴη κτέ».

Τέλος δὲ ὁ Γρ. Βερναρδάκης τῷ 1908ῳ σωτηρίῳ ἔτει γράφει ἐν τῷ Λεξικῷ σελ. 809,6' «ΠΡΩΤΟΣ ΕΓΩ ***διώρθωσα καὶ μεγάλα κατεβλαβὼς εἴη: ὅτι κατηγόρει τοῦτον ἐνώπιον τοῦ δήμου, λέγων ὅτι μεγάλως εἶχε βλάψῃ τὴν πεντηκοστὴν μετέχων αὐτῆς***».

Ἀλλ' ἂς μάθῃ νῦν παρ' ἡμῶν ὅτι δὲν ὑπάρχει ΔΕΥΤΕΡΟΣ οὐδὲ θὰ ὑπάρξῃ ἀλλ' ἀεὶ ΠΡΩΤΟΣ καὶ ΜΟΝΟΣ ἔσται. Τὸ δὲ περίεργον εἶναι ὅτι ὁ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ δὲν συμφωνεῖ πρὸς ὅσα λέγει ἔτει σωτηρίῳ 1877 ὁ GREGORIUS BERNARDAKIS ἐν *Symbol. Crit. in Strab.* σελ. 33. «Huic loco multi multas medicinas adhibuerunt, quas vide apud Maetzner et Scheibe Mihi videntur verba controversa olim scripta fuisse in hunc modum: ΜΕΓΑΛΑΚΒΛΑΒϢC. In quibus librarius compendium praeposit, κατά = Κ cum καί = Κ' confudit. et ita vitiosa lectio: μεγάλα καὶ βλάβους εἴη nata est pro: μεγάλα κατεβλαβὼς εἴη (ϢC = Ω); = μεγάλα καταβεβλαμμένος εἴη τῆς πεντηκοστῆς μετέχων αὐτοῖς. De sensu intransitivo perfecti secundi vid. *Kühneri* Gramm. p. 86, et de perfecto primo ἔβλαφα pag. 786, I Vol. Forma κατέβλαφα in inscriptione invenitur (C. Insc. 1570a,51) et perfectum II certe κατέβλαβα esse debebat».

Πᾶς τις βλέπει ὅτι ἐν μὲν τῷ Λεξικῷ λαμβάνει τὸ κατεβλαβὼς ἐνεργητικῶς, ἐν δὲ *Symb. Crit. in Strab.* ἀμεταβάτως. Καὶ ἀντιφατικὰ ταῦτα εἶναι καὶ ψευδὲς εἶναι ὅτι ὁ β' παρακείμενος τοῦ βλάπτω εἶναι ἔβλαβα καὶ ὅτι κεῖται παθητικῶς. Ὁ β' παρακείμενος τοῦ βλάπτω εἶναι βέβλαβα ἐπ' ἐνεργητικῆς σημασίας, καθ' ἃ δεικνύει ἐπιγραφὴ ἐξ Ἐπιδαύρου «βεβλαβότος τὸν ἴδιον βίον (Fouilles d' Epidaure par P. Cabbadias Vol. I, p. 76,14). Σύνηθες δ' εἶναι οἱ β' παρακείμενοι νὰ ἔχωσι τὴν σημασίαν τοῦ ἑαυτῶν ἐνεστῶτος.

Ὁ Βερναρδάκης παρασιωπῶν τὸ ὄνομα τοῦ Κόντου

Ὁ Βερναρδάκης, ὡς ἔγραψα καὶ ἐν τῇ Ἀθηνᾷ Τόμ. ΚΒ', σ. 305 «τοῦτ' ἔχει ἔργον ἐν τῷ Λεξικῷ νὰ ὑβρίζῃ τὸν διδάσκαλόν μου Κόντον, ὁσάκις νομίζει ὅτι δύναται ν' ἀντείπῃ. Ἀλλ' αἰσχύνεταί πως νὰ μνημονεύσῃ τὸ ὄνομα **Κόντος**, προκειμένου περὶ ἐπιτεύγματός τινος». —Ἀναφέρομεν καὶ πάλιν δείγματά τινα τῆς γενναιότητος καὶ εἰλικρινείας αὐτοῦ.

Ἐν σελ. 666 γράφει «***Ἐν δὲ Ἡροδ. 2,37:*** τά τε αἰδοῖα περιτάμνονται καθαρ(ε)ιότητος εἵνεκεν, προτιμέοντες καθαροὶ εἶναι ἢ εὐπρεπέστεροι ***ἀναντιρρήτως πρέπει νὰ γραφῇ*** καθαρότητος, ***ὡς*** ὀρθῶς προέτεινέ ***τις, ἀντὶ τοῦ*** καθαρ(ε)ιότητος».

Ὁ ***τις*** οὗτος εἶναι, φίλοι ἀναγνῶσται, ***ὁ Κόντος***!! (Ἴδε Ἀθηνᾶν Τόμ. Ι', σελ. 517).

Ἐν σελ. 1038 γράφει «***Ὅπως δ' ἐνταῦθα, οὕτω καὶ πολλαχοῦ συγχέεται τὸ*** προάγειν -σθαι ***πρὸς τὸ*** προσάγειν -εσθαι ***ὡς καὶ ἐν Πλουτ. 115 D*** προσηγάγετο φθέγξασθαί τι πρὸς αὐτόν, ***ὅπου*** ὀρθῶς διώρθωσέ ***τις*** προηγάγετο».

Ὁ ***τις*** οὗτος εἶναι ὁ ***Κόντος***!! (Ἴδε Ἀθηνᾶν Τόμ. Δ', σ. 45-46).

Ἐν σελ. 1036,β' γράφει «***Οὐκ ἂν κατέσχε δῆμον οὐδ' ἐπαύσατο, πρὶν ἀνταράξας πῦαρ ἐξελεῖν γάλα Ἀπ. Σόλων 36,20 τ.ἔ. πρὶν ἀναταράξας τὸ γάλα ἐξελεῖν τὸ πῦαρ — Τὸ*** ἐξελεῖν ***διορθοῦσι συνήθως εἰς*** ἐξεῖλεν. ***ἀλλὰ τὸ ἀπρφ. δύναται νὰ ἔχῃ καλῶς κατ' ἀρχαιοτέραν χρῆσιν, ὡς ἄλλοι παρετήρησαν παραβαλόντες τὸ Εὐρ. Ἀλκ. 360 κτέ.***».

Οἱ ἄλλοι οὗτοι εἶναι ὁ Κόντος (Ἴδε Ἀθηνᾶν Τόμ. Γ', σ 337).

Ἐν σελ. 868,α' γράφει «*Παρατηρεῖ δὲ καὶ ὁ κ. Πανταζίδης, ὅτι συχνότατα μὲν λέγεται* παρ' ὀλίγον, παρὰ πολύ, παρ' οὐδὲν ποιοῦμαι ἢ ἡγοῦμαι ἢ τίθεμαί τι, *οὐχὶ δὲ* τινά. *Αἱ ἐξαιρέσεις ἀληθῶς εἶναι σπάνιαι καὶ δὴ* (γρ. καὶ δὴ καὶ) *παρὰ μτγν πρβ. παρ' οὐδὲν τίθεσαι τὸν εὐεργέτην Λουκ. περὶ Θυσ. 3. τοὺς τιμίους παρ' οὐδὲν τιθέμενοι* (*γρ. -ναι*) *Σχ. Εὐρ. Ὀρ. 944. ἡμᾶς . . παρ οὐδὲν ποιήσεσθαι Πολύβ. 21,21.4*».

Ταῦτα πάντα τὰ παραδείγματα παρέλαβεν ἀπαραλλάκτως ὁ Βερναρδάκης ἐκ πραγματείας τοῦ Κόντου, ὃν ὑβρίζει, κατακεχωρισμένης ἐν τῇ Ἀθηνᾷ Τόμ. ϛ', σελ. 220. Ἐὰν δὲ παρετήρει μετὰ πλείονος ἐπιστάσεως θὰ εὕρισκε καὶ ἄλλα.

Ἐν σελ. 22 γράφει «*Εὕρηται καὶ π. Ξενοφ. Οἰκ. 20,13*: εἰ δέ τις παντάπασιν ἀγνὼς εἴη τί δύναται φέρειν ἡ γῆ, *ὅπου ὁ Cobet διορθώσας* ἀγνοοίη, *διότι δῆθεν τὸ* ἀγνὼς *οὐδέποτε σημ.* ἀγνοῶν *δὲν ἐστηρίχθη ἐπὶ τῶν πραγμάτων*»

Ταῦτα πάντα ἔγραψεν ὁ Βερναρδάκης στηριχθεὶς ἐπὶ τοῦ Κόντου, ὃν ὑβρίζει. Γράφει ὁ ἀοίδιμος ἀνὴρ ἐν τῷ Περιοδικῷ Συγγράμματι Ἀθηναίῳ Τόμ. Η', σελ. 435 (1879) «Κεῖται δὲ καὶ ἐν τῷ Οἰκονομικῷ τοῦ Ξενοφῶντος κεφ. Κ',13 «εἰ δέ τις παντάπασιν ἀγνὼς εἴη τί δύναται φέρειν ἡ γῆ», ὅπερ μετέβαλεν ὁ Κόβητος (*Nov. Lect.* σελ. 596) εἰς τὸ ἀγνοοίη ἰσχυριζόμενος ὅτι τὸ ἀγνὼς οὐδέποτε παρὰ τοῖς παλαιοῖς σημαίνει ἀγνοῶν ἀλλὰ πάντοτε καὶ πανταχοῦ ἀγνοούμενος. Εὑρίσκεται δ' ὅμως παρὰ Πινδάρῳ Πυθ. Θ', 58 «οὔτε ἀγνῶτα θηρῶν» καὶ Ἰσθμ. Β', 30 «καὶ γὰρ οὐκ ἀγνῶτες ὑμῖν ἐντὶ δόμοι οὔτε κώμων—ἐρατῶν οὔτε μελικόμπων ἀοιδᾶν» καὶ παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ Οἰδ.Τυρ.1133 «ἀλλ' ἐγὼ σαφῶς ἀγνῶτ' ἀναμνήσω μιν» καὶ 677 «σοῦ μὲν τυχὼν ἀγνῶτος». Τρικλίν. «Ἀγνῶτος: ἤγουν ἀναισθήτου τῶν ἐμῶν καὶ ἕτερον ἢ προσῆκον ὑπολαμβάνοντος. Ἰστέον δὲ ὅτι τὸ ἀγνὼς καὶ ἀντὶ τοῦ μὴ γιγνωσκόμενος εὕρηται καὶ ἀντὶ τοῦ μὴ γινώσκων». Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ Γ', 53 «ἀγνῶτες μὲν γὰρ ὄντες ἀλλήλων». Ἀλλὰ παρὰ Θουκυδίδῃ ὑπάρχει καὶ γραφὴ ἀλλήλοις. Πρβ. Ἀριστοτ. Πολιτ. Ε', θ', 2 «ἐξ ὧν ὅ,τι μάλιστα ἀγνῶτες ἀλλήλοις ἔσονται πάντες».

σελ. 1356,α' λ. διπέτης. Ὁ Βερναρδάκης ἀφ' οὗ πολλὰ ἐδιδά-

χθη παρὰ τοῦ Κόντου περὶ τοῦ διιπετής-ὑψιπέτης-ὑψιπετής(1) κτλ., τέλος ἀποτίνων τὰ διδασκάλια γράφει «*Ὁ δὲ ἐκδότης τοῦ Καλλιμ. O. Schneider διώρθ. τὸ* ὀξυπετεῖ (*ἀετῷ*) *τοῦ Σχ. γ,372 εἰς* ὠκυπέτει, *ὃ μεταδιορθώσας εἰς* ὠκυπέτῃ *ὁ Κόντος ἐχαρακτήρισεν ὡς «ἀβλέπημα τοῦ σοφοῦ ἀνδρός». Μόνον δὲ ὁ δυστυχὴς Σκαρλ ὁ Βυζάντ γράψας ὠκυπέτης καὶ ὠκυπετής* (*ὠκὺς Ἵπταμαι*) *διέπραξε σφάλμα «ἀτοπώτατον» κατὰ τὸν κ. Κόντον, τὸν κριτικώτατον*».

Ἀλλ' οὐχ ὅμοιος ὁ ψόφος, ὠγαθέ. Ὁ μὲν Schneider ἐσφάλη περὶ τὸν τύπον (ὠκυπέτει ἀντὶ ὠκυπέτῃ), ὁ δὲ Σκαρλᾶτος συνέχεε δύο διαφόρους τὴν σημασίαν λέξεις (ὠκυπετής=ὠκέως πίπτων καὶ ὠκυπέτης=ὠκέως πετόμενος). Ἔπειτα ἴσης ἐπιεικείας εἶναι ἄξιος ὁ κατ' ἐξαίρεσιν πταίων O. Schneider καὶ ὁ κατὰ κανόνα ἀστοχῶν Σ. Βυζάντιος; Ὀνομάζει δ' ὁ Βερναρδάκης εἰρωνευόμενος τὸν Κόντον κριτικώτατον· ποῖος; ὁ δι' ἰχνογραφιῶν καὶ ταχυδακτυλουργιῶν μεταβαλὼν παρὰ τῷ Στράβωνι τὸ ΦΙΛΟΝΕΙΚΟΙ ΤΕ εἰς ΑΡϹΕΝΟΚΟΙΤΑΙ!!!!

Ὁ Βερναρδάκης τἀλλότρια σφετεριζόμενος.

Ἐν σελ. 785 γράφει λ. μαστίκτειρα «*ἡ παρὰ θεῶν μῆνις κατὰ Ἰοῦς* ᾠδῆς (*γρ.* λυσσώδης) *ἐστὶ καὶ μαστιγωτική*» *Σχολ. Αἰσχ. Ἱκέτ. 168*».

Ἡ διόρθωσις εἶναι τοῦ Πέτρου Παπαγεωργίου, ὃν ὑβρίζει. Γράφει ὁ λογιώτατος ἀνὴρ ἐν Κριτ. καὶ Παλαιογρ εἰς τὰ Παλαιὰ Αἰσχύλου Σχόλια σελ. 236 λυ(ϹϹ)ώδης; ἄλλοι ἰώδης, πλανώδης, μανιώδης κτλ.».

Ἐν σελ. 376.6' λ. ἐκλέπω γράφει «*Καὶ ἐγὼ δὲ ἔγραψα ἐν Πλουτ. 982. D* ἐκλαπέντων (*ἀντὶ τοῦ* ἐκλιπόντων δὲ τῶν σκύμνων».

Ἀληθῶς ἡ διόρθωσις τοῦ ἐκλιπόντων εἰς τὸ ἐκλαπέντων εἶναι εὐφυής, ἀλλὰ δυστυχῶς διὰ τὸν κ. Βερναρδάκην, ἡ διόρθωσις ἀνήκει οὐχὶ εἰς τὸν Βερναρδάκην ἀλλ' εἰς τὸν Wyttenbach γράψαντα ἐκλΕπέντων Ὁ Βερναρδάκης μετέβαλε μόνον τὸν ἐσφαλμένον τύπον

Ἴδε Ποικίλ. Φιλολ. σελ. 309 318.

ἐκλΕπέντων εἰς τὸν ὀρθὸν ἐκλΑπέντων (Ἴδε Ἀθηνᾶν Τόμ. ΙΓ', σελ. 564).

σελ. 1406,6 «*ἐν Ξενοφ. Πολιτ. Λακεδ. 7,3* ἴσα φέρειν εἰς τὰ *ἐπιτήδεια ἴσως γρ.* εἰς τὰ *φιδίτια, ἵνα ὑπάρχῃ τι νόημα*».

Ὁ Λ. Δινδόρφιος γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν μικρῶν τοῦ Ξενοφῶντος συγγραμμάτων σελ. 19 (1866) Ad phiditia recte refert Zeunius [nisi quis ita putet scribendum L D]».

σελ. 363,κ' «εἰσπνήλης *ὁ ἐρώμενος* (*γρ. ὁ ἐρῶν*). *Καλλίμαχος*».

Ἐρῶν ἀντὶ τοῦ ἐρώμενος ἔγραψεν ὁ Schneider ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Καλλιμαχείων Τόμ. Β', σελ. 430.

σελ. 1183,6' λ. σωφρονίζω· «ἐσωφρονήκασ' *Εὐρ Τρῳ. 350. Ὁ Hartung κατὰ τὸ Ἀπ 458 ἔγρ.* σοφὴν ἔθηκαν *ἴσως γρ.* σαῖς τύχαις σεσωφρόνηκας».

Ἀλλ' ἡ διόρθωσις εἶναι τοῦ Heath. Ὁ Κόντος γράφει ἐν τῷ Περιοδικῷ Συγγράμματι Σωκράτει Τόμ. Α', σελ. 152 (1874) «Οὐδέ σ' αἱ τύχαι, τέκνον, ἐσωφρονήκασ', ἀλλ' ἔτ' ἐν ταὐτῷ μένεις: Σχολ. «ἐσωφρονήκασ': σώφρονα πεποιήκασι, τὰ κατὰ σὲ οὐ πεπαιδεύκασιν». Ἡ ἐξήγησις αὕτη θὰ εἶχεν ὀρθῶς, ἂν ἀντὶ τοῦ (σ)εσωφρονήκασ' ἦτο γεγραμμένον σεσωφρονίκασ', ὅπερ οὐδαμῶς τὸ μέτρον ἐπιδέχεται. Ὁ Σειδλῆρος ἔγραψεν «οὐδὲ σαὶ τύχαι, τέκνον, σεσωφρονήκασ'», ὅπερ κατεχώρισε μὲν εἰς τὸ ἔδαφος ὁ Δινδόρφιος, ἀλλ' ἐν ταῖς σημειώσεσι (σελ. 648) προύκρινε παραδόξως τὸ ἐσωφρονήκασ'. Ὁ Ἑάθιος εἴκασεν «οὐδὲ σαῖς τύχαις τέκνον, ἐσωφρόνηκας». Ὁ Ἀρτούγγιος ἐξέδωκεν οὐδέ σ' αἱ τύχαι, τέκνον σοφὴν ἔθηκαν, ἀλλ' ἐν ταὐτῷ μένεις. Ὁ Ναύκιος (*Eurip. Stud.* Τόμ. Β', σελ. 139) διττὴν εἰσηγεῖται γραφήν, σώφρονα τεθείκασ' καὶ ἐς σῶφρον ἦχασ'. Δύναται δέ τις νὰ ὑπολάβῃ ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ τεθεῖσα λέξις εἶνε νενουθετήκασ'». Γράφει δ' ὁ Ναύκιος καὶ ἐν τῷ Περιοδικῷ Συγγράμματι Ἑρμῇ 1889, σελ. 451 «quod Tro. 350 libri praebent ἐσωφρονήκασ' in σώφρονα τεθήκασ' erit mutandum». Ἴδε καὶ Schmid ἐν *Kritisch Stud. zu den Griescish. Dram.* Τόμ. Β', σελ. 386.

Ἀλλὰ πρὸς ταῦτα πάντα δύναται ν' ἀντιλέξῃ βοῶν ὁ Βερναρδάκης «Δὲν βλέπεις, ὠγαθέ, ὅτι ὁ μὲν Ἑάθιος ἔγραψε «οὐδὲ σαῖς τύχαις ἐσωφρόνηκας», ἐγὼ δὲ «οὐδὲ σαῖς τύχαις (σ)εσωφρόνη-

κας». δὲν εἶπον ὅτι «καὶ ἓν πνεῦμα μιᾶς λέξεως ἂν ἀλλάξω, ὀφείλω ν' ἀποδώσω τὴν διόρθωσιν εἰς ἐμαυτόν;».

σελ. 729 λ. κομπάζω «*Παθ.* φόβος (*γρ.* φόνος) **κομπάζεται** *Αἰσχ. Ἑπτ. 487*».

Τὸ φόνος προέτεινε οὐχὶ ὁ Βερναρδάκης ἀλλ' ὁ Bloomfield.

σελ. 553,6. Ἐν Πλουτ. 753, Β' γρ. «**ἐρᾷ τε** γὰρ αὐτοῦ νὴ Δία καὶ καίεται **ἀντὶ τοῦ ἐρᾶται**».

Ἡ διόρθωσις ἀνήκει οὐχὶ εἰς τὸν Βερναρδάκην ἀλλ' εἰς τὸν Μεινέκιον (Ἴδε Ἀθηνᾶν Τόμ. ΙΓ', σελ. 685).

Μετρικὰ ἁμαρτήματα.

Ἐν σελ. 321,6' γράφει ὁ διάδοχος τοῦ Σεμιτέλου Γρηγόριος Βερναρδάκης «δυσθνῄσκω: πᾶν σῶμα... ἤσπαιρεν ἠλάλαζε, δυσθνῆσκον φόνῳ *Εὐριπ. Ἠλεκ. 842* **καὶ** δυσθνῄσκοντος αἵματος *Ῥῆσ. 791*, **ἐν οἷς ὁ** *Nauck* **ἀποκατέστησε** (πῶς **ἀποκατέστησεν**, ἀφ' οὗ κατὰ σὲ δὲν εἶναι τὸ ἀληθές;) **τὸν ὀρθόν πως τύπον δυσθνητοῦν καὶ δυσθνητοῦντος. Προτιμῶ τὸν ἔτι ὀρθότερον δυσθανατοῦν καὶ δυσθατοῦντος**».

Ὁ Nauck ἐν μὲν Εὐριπ. Ἠλέκτρ. 842 ἀντὶ τοῦ

ἤσπαιρεν ἠλάλαζε δυσθνῆσκον φόνῳ

γράφει . . . . . . δυσθνητοῦν φόνῳ

ἐν δὲ Ῥήσῳ 791 ἀντὶ τοῦ

βάλλει με δυσθνῄσκοντος αἵματος νέου

. . . . δυσθνητοῦντος αἵματος νέου

Ἀλλὰ τῷ Βερναρδάκῃ φαίνεται **ὀρθότερον δυσθανατοῦν** καὶ **δυσθανατοῦντος**, οὗ γενομένου τοῦ μὲν προτέρου τριμέτρου τὸ τέλος θὰ λάβῃ τόδε τὸ σχῆμα.

4 5 6
–, ∪ ∪ –, ∪ –
δυσ θανα τοῦν φό νῳ

τοῦ δὲ δευτέρου τόδε

2 3 4 5 6
–, ∪ ∪ –, ∪ –, ∪ –, ∪ –
δυσ θα να τοῦν τος αἷ μα τος νε ου

Θὰ ἔχωμεν ἄρα ἐν τραγικῷ τριμέτρῳ ἐν τῷ πέμπτῳ ἢ ἐν τῷ τρίτῳ ποδὶ ἀνάπαιστον, ὅπερ μόνον ἐπὶ κυρίων ὀνομάτων ἐπιτρέπε-

ται κατὰ τὸν Σεμιτέλον (σελ. 416 κέ.), οὗ ὁ Βερναρδάκης εἶναι μὲν νῦν διάδοχος, ἀλλὰ μαθητὴς οὐδέποτε ὑπῆρξε, διὸ καὶ τὰ στοιχειωδέστατα τῶν ἐκείνου διδαγμάτων ἀγνοεῖ.

Ἐν σελ. 260 γράφει ὁ Βερν. «Ζῆνα γὰρ οὐ τρομέων, ἰδίᾳ γνώμᾳ σέβῃ θνατοὺς ἄγαν, Προμηθεῦ Αἰσχ. Πρ. 558 ὅπου τὸ ἰδίᾳ γνώμᾳ ἀσυνάρμοστον πρὸς τὸ μέτρον (ἀπαιτοῦν – ◡ – – –) ὑπολαμβάνεται ὡς ἐκ γλωσσήματος (sic) προελθόν· ὅθεν διορθοῦσιν: αὐτόβουλος ὤν: αὐτοβουλίᾳ: αὐτονόμῳ γνώμᾳ κλ.»

Οὐχὶ τὸ «ἰδίᾳ γνώμᾳ», ἀλλὰ μόνον τὸ ἰδίᾳ, ὅπερ ὀφείλει νὰ συγκροτήσῃ πόδα κρητικὸν (– ◡ –), ὑπολαμβάνεται πλημμελές, ὅθεν καὶ τὸ λέγειν ὅτι τὸ «ἰδίᾳ γνώμᾳ» προῆλθεν ἐκ γλωσσήματος (sic) καὶ ἐπιλέγειν ὅτι διορθοῦσιν «αὐτονόμῳ γνώμᾳ», ἔνθα τὸ γνώμᾳ πάλιν μένει, εἶναι καθαρὰ ἀλογιστία. Κατὰ ταῦτα οἱ πλεῖστοι τῶν κριτικῶν μεταβάλλουσι μόνον τὸ ἰδίᾳ. Καὶ δὴ ὁ μὲν Halm μεταβάλλει αὐτὸ εἰς τὸ νηπίᾳ, ὁ δὲ Francken εἰς τὸ δαΐᾳ, ὁ δὲ Fritzsche εἰς τὸ ἀντίᾳ, ὁ δὲ Weil εἰς τὸ οἰόφρων ὁ δὲ Verral εἰς τὸ ἠλεᾷ.

Ἐν τέλει παρατηροῦμεν ὅτι καὶ ὁ Βερναρδάκης ἂν εἶχε καὶ μικρὰν συνείδησιν τῶν μέτρων περὶ ὧν ποιεῖται λόγον, οὐδέποτε θὰ ἔγραφεν ὅτι ὁ Dindorf διορθῶν τὸ μέτρον ἐποίησεν αὐτὸ χεῖρον, διότι ὁ Dindorf οὐχὶ αὐτονόμῳ ἀλλὰ αὐτόνῳ ἔγραψεν, ὃ ἡμῖν καὶ σφόδρα ἀρέσκει.

Ἐλπίζομεν δ' ὅτι ὁ κ. Βερναρδάκης tacite ἐν τρίτῳ σὺν θεῷ Παραρτήματι θὰ ἐπανορθώσῃ καὶ τὰ νέα ταῦτα μετρικὰ ἀστοχήματα· διαβεβαιούμεθα δὲ τὸν κ. Βερναρδάκην ὅτι οὔτε διδασκάλια παρ' αὐτοῦ θὰ ἀπαιτήσωμεν οὔτε εὐγνωμοσύνην καὶ χάριτας ἐπιθυμοῦμεν ὅπως ὀφείλῃ ἡμῖν.

Περίεργα.

σελ. 285, α' «τὸ πτύον διαλέγει τοὺς ἀθέρας καὶ πυροὺς διαλέγειν Ξενοφ. Οἰκ. 8 9».

Ἐν τῷ Οἰκονομικῷ τοῦ Ξενοφῶντος κατὰ πάσας τὰς ἐκδόσεις φέρεται «ἡ δ' ἀταξία ὁμοιόν τί μοι δοκεῖ εἶναι οἰόνπερ εἰ γεωργὸς ὁμοῦ

ἐμβάλοι κριθὰς καὶ πυροὺς καὶ ὄσπρια». Παρακαλεῖται λοιπὸν ὁ κ. Βερναρδάκης νὰ εἴπῃ ἡμῖν ποῦ τοῦ Ξενοφῶντος εὗρεν τὸ πτύον διαλέγει τοὺς ἀθέρας! Κακὸν τὸ ἀντιγράφειν καὶ συνονθυλεύειν.

Ἐν σελ. 348 τὴν ἐν τῇ Κύρου Ἀναβάσει 7, 6, 36 διόρθωσιν «***κατακεκονότες ἔσεσθε*** ἀντὶ τοῦ ***κατακανόντες*** ἀποδίδει τῷ Cobet, ἀλλ' ἐν σελ. 673, α' (λ. καίνω) γράφει «κατακεκονότες Ξενοφ. Ἀν. 7, 6, 36 (ἄριστοι κώδ.: κατακανόντες»)· ὀρθῶς ***κατακεκονότες Hug***». Δὲν πταίει πάλιν ὁ Βερναρδάκης πταίει τὸ βιβλίον, ὃ ἑκάστοτε ἀντιγράφει.

σελ. 295 «διαχειρέομαι διαχειρήσασθαι=διαχρῶμαι, κτείνω ἐν Σχ. Σοφ. Αἴ. 657: πιθανὸν καὶ τὸ λαβεῖν τὸ ξίφος, ἵνα εὐπορήσῃ ἑαυτὸν διαχειρήσασθαι». Ὁμοίως Σχολ. Ο. Τ. 1056. Αἴ. 719: «τοῦ Αἴαντος ἔξω ἑαυτὸν διαχειρουμένου, ἐξ οὗ καθίσταται ἀναμφισβήτητος ὁ ἐνεστ. διαχειρέομαι ἐν τοῖς Σχολίοις τοῦ Σοφοκλέους».

Οὐ μόνον ἐνταῦθα ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τοῦ Παρνασσοῦ 1898, σελ. 37 κέ. ἔγραψεν ὁ Βερναρδάκης περὶ τοῦ πράγματος ὑπολαμβάνων ὅτι ὁ Σχολιαστὴς ἀδιάφορον ἂν ὀρθῶς ἢ ἐσφαλμένως μετεχειρίσθη τὸ ῥῆμα διαχειρΕομαι -οῦμαι.

Ἡμεῖς ἀδυνατοῦντες νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ὁ Σχολιαστὴς ἐχρήσατο τῷ ῥήματι διαχειρεῖσθαι θὰ πραγματευθῶμεν τὸ ζήτημα.

Διαχειρίζεσθαι = ἀναιρεῖν.

Συχνάκις οἱ μεταγενέστεροι ποιοῦνται χρῆσιν τοῦ ῥήματος διαχειρίζεσθαι ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ἀναιρεῖν, οἷον:

Πολύβ. Η', κγ', 8 (σελ. 646,24 Οὐλσχ.) «Ἀντίοχος διακεχειρισμένος τὸν Ἀχαιὸν ἐπεῖχε τοῖς κατὰ τὴν ἄκραν ἀεί».

Στράβ. σελ. 361,30 Μειν. «καταφρονήσαντες δ' αὐτῶν τοὺς μὲν διεχειρίσαντο—τὴν δὲ πόλιν εἰς ἕτερον τόπον μετέθηκαν» καὶ σελ. 771,12 «ποιοῦσι γὰρ καὶ παρακόψασι ῥᾳδίως διεχειρίσαντο» καὶ σελ. 954,25 «ἐκεῖνος μὲν οὖν ἔφθη διαχειρισάμενος αὐτόν, Κάτων δ' ἐπελθὼν παρέλαβε τὴν Κύπρον» καὶ σελ. 1909,21 «καὶ λαβὼν ἐξ ἐφόδου τὴν πόλιν ἠνάγκασε τὸν Ἀντώνιον ἑαυτὸν διαχειρί-

σασθαι, τὴν δὲ Κλεοπάτραν ζῶσαν ἐλθεῖν εἰς τὴν ἐξουσίαν· μικρὸν δ' ὕστερον κἀκείνη ἑαυτὴν ἐν τῇ φρουρᾷ διεχειρίσατο λάθρᾳ δήγματι ἀσπίδος ἢ φαρμάκῳ ἐπιχρίστῳ». Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τῷ πρώτῳ χωρίῳ ἐγράφη διεχειρίσαντο ἀντὶ τοῦ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις ἀπαντῶντος διεχειρήσαντο καὶ διεχειρώσαντο·

Διονύσ. Ἁλικαρν. σελ. 1334 «δείσας μὴ συμφρονήσαντες ἐπαναστῶσιν αὐτῷ φθάσαι διαχειρισάμενος ἅπαντας ἐβούλετο πρὶν αἰσθέσθαι τινά». Ὁ Reiske ἀντὶ τοῦ διαχειρισάμενος ἔγραψεν διαχρησάμενος, ἄνευ ἀνάγκης.

Δίων Κάσσ. ΟΒ',14 (Τόμ. Δ', σελ. 206,14 Δινδ.) «Κόμμοδος δὲ ἀπὸ τῶν εὐθυμιῶν καὶ παιδιῶν ἀνανεύων ἐφόνα καὶ τοὺς ἐπιφανεῖς ἄνδρας διεχειρίζετο». Σημειοῦται δ' ὁ νέος ἐκδότης τοῦ Δίωνος Boissevain Τόμ. Γ' σελ. 235,26 «διεχειρίζετο an διεχρῆτο Dio? recurrit verbum Zon. 7,18,8; 8,21,12». Οὐδεμία ἀνάγκη ὑπάρχει νὰ κινηθῇ ἡ γραφή.

Κόνων Διηγ. (Μυθογρ. Westermann σελ. 134,249) «πρὸ τῶν θυρῶν Ναρκίσσου διαχειρίζεται».

Ἡρῳδιαν. Ἱστορ. Ε',12,1 (σελ. 96,25 Μενδ.) «εἰδὼς δὲ ἀδύνατον ὂν δύο διαχειρίσασθαι βασιλέας». Σημειοῦται δ' ὁ ἐκδότης «διαχειρίσασθαι Ogl -σεσθαι e ζεσθαι Steph. διαχρήσασθαι Ioannis Antiochenus quo verbo saepius utitur Herodianus».

Ἡλιόδωρ. Αἰθιοπ. Α',12 (σελ. 15,25 Τευβν.) «καὶ ἅμα λέγων ἐπῄειν ὡς ἄμφω δισχειρισόμενος». Ἐν δὲ Ζ', 26 (σελ. 212) εἶνε γεγραμμένον «ἐπόψει με πρότερον ἐμαυτὸν διαχρησάμενον». Γράφει δ' ὁ Κοραῆς ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἡλιοδώρου Αἰθιοπικῶν Τόμ. Β', σελ. 22 «διαχειρισόμενος: Ὀρθότερον γέγραπται ἐν ταῖς ΔΑ 693, διαχρησόμενος. Διαχρῆσθαι γάρ ἐστι τὸ ἀναιρεῖν ἢ φονεύειν, ἐφ' ἧς σημασίας καὶ προϊὼν σελ. 78, καὶ 327) χρήσεται τῇ λέξει. Διαχειρίζεσθαι δέ, τὸ διοικεῖν, ἀλλ' ὅμως οἱ παρακμάσαντος τοῦ Ἑλληνισμοῦ συγγράψαντες, καὶ μάλιστα οἱ τὰ Χριστιανῶν ἑλόμενοι δόγματα, καὶ τὸ Διαχειρίζεσθαι ἐπὶ τοῦ Διαχρῆσθαι πολλάκις ἔταξαν, οἷον τὸ παρὰ τῷ Λουκᾷ ἐν τοῖς Πράξεσιν (Ε, λ.), «Ὃν ὑμεῖς διεχειρίσασθε κρεμάσαντες», τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου (Ὀδυσσ. Ω, 229) εἰρημένον, «Ὅτι χειρὸς πολλῶν ὄντων παραγώγων, ἐκεῖθέν ἐστι καὶ τὸ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΑΣΘΑΙ, ἀφ' οὗ καινότερον κατὰ συγκοπὴν καὶ τὸ

ΔΙΑΧΡΗΣΑΣΘΑΙ» μιγνύντος ἐστὶ τὰ ἄμικτα, καὶ κεραννύντος ἃ μὴ πέφυκεν εἰς ταὐτὸ συνιέναι» καὶ σελ. 250 «Διαχρησάμενον: Ἐν ταῖς ΔΑ 603, Διαχειρισάμενον· εἰρήκαμεν δ' ἐν τοῖς πρόσθεν (σελ. 22) περὶ τῆς διαφορᾶς τοῦ Διαχρῶμαι καὶ τοῦ Διαχειρίζομαι».

Συνέσ. σελ. 109, Α' «τούτου διακεχειρισμένου, τοὺς ἄλλους οἴεται μικρὸν ἔργον ἔσεσθαι» καὶ σελ. 302, Γ', «τέθνηκεν, ἀπέσβη τὰ Πενταπόλεως, τέλος ἔχει, διακεχείρισται, ἀπόλωλεν οὐκέτ' ἔστι παντελῶς, οὔθ' ἡμῖν, οὔτε βασιλεῖ».

Προκόπ. Τόμ. Γ', σελ. 15,14 «ταῦτα μαθὼν Βελισσάριος τῶν οἱ ἑπομένων τινὶ τὸν Θεοδόσιον ἐκέλευσε διαχειρίσασθαι» καὶ σελ. 25,0 «καὶ αὐτὴν μὲν ἐν ἀτιμίᾳ ἐφύλασσε, πολλάκις τε διαχειρίσασθαι αὐτὴν ἐγχειρήσας ἐμαλακίσθη».

Μιχ. εἰς Νικομ. Ἠθ. (Ὑπομν. Ἀριστοτ. Τόμ. Κ, σελ. 472,14) «λυπηθείς τις ἑαυτὸν ἀπέκτεινε, πάθος ἡ λύπη, πρᾶξις τὸ διαχειρίσασθαι ἑαυτόν».

Μιχ. Ἀτταλ. σελ. 41,4 Βόνν. «πολλοὺς τῶν ἰδίων ἀπέβαλον, παρ' αὐτοῦ τοῦ Βοτανειάτου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ διαχειρισέθντας» καὶ σελ. 57,11 «ἄρτι διαχειρισθῆναι».

Τζέτζ. Ἱστορ. Χιλ. Γ', 795 (σελ. 110 Κισλ.) «αὐτὴν διαχειρίζεται λαβοῦσα ἀκινάκην».

Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 1683,41 «Ἥρας δὲ χόλῳ εἰς μανίαν συνελαθεὶς διεχειρίσατο καὶ τοὺς παῖδας» καὶ σελ. 1808,18 ὅπως ἂν διαχειρισώμεθα τὸν Τηλέμαχον». Ἐλέχθη δὲ ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου καὶ «τὸ δὲ εὐδιαχείριστον τῶν Τρώων τῷ τῆς ὕλης καταξήρῳ εἴκασται» (σελ. 1218,5).

Ζωναρ. Ἐπιτομ. Ἱστορ. Τόμ. Α', σελ. Δινδ. «εἰς τοῦτο περιέστησεν ἀνάγκης τὸν ἄνδρα ὡς διαχειρίσασθαι ἑαυτὸν» καὶ σελ. 101,10 «καὶ ποιῆσαι κατὰ τὸ ἐπίταγμα καὶ τὸν βασιλέα διαχειρίσασθαι» καὶ σελ. 302,7 «τοῦ δὲ ὑπὸ λύπης ἑαυτὸν ὑποπτευομένου διαχειρίσεσθαι» καὶ σελ. 369,30 «ἀρνουμένου δὲ τὰς ἐπιστολὰς δείξας τῷ συνεδρίῳ τὸν ἄνδρα διεχειρίσατο» καὶ σελ. 370,11 «ἄμφω διαχειρίσασθαι». Τόμ. Β', σελ. 28,21 «ἡμᾶς πρότερον διαχειρισάμενος οὕτως ἵστα τὸ ἄγαλμα» καὶ σελ. 82,15 «εἶτ' αὖθις ὁ κλήρῳ λαχὼν τοὺς ἐννέα διαχειρισάμενος» καὶ σελ. 141,14 «τὴν θυγατέρα κοπίδι διαχειρισάμενος» καὶ σελ. 142,11. 167,10.

320,22. 344,13. 374,25. 406.27. Τόμ. Γ', σελ. 15,15 «προπηλακιζόμενός τε καὶ περιυβριζόμενος διεχειρίσατο ἑαυτόν» καὶ σελ. 106,15 «δῆλος ὢν, εἰ δυνηθείη, τὸν ἀδελφὸν διαχειρισόμενος» καὶ σελ. 189,30. 204,16. Τόμ. Δ', σελ. 92,13 «ἔλεγε δὲ τὸν Ἀβαλάντην καὶ τὸν Ἀτζυποθεόδωρον ἐπιτροπῇ τῆς Θεοφανοῦς τὸν Νικηφόρον διαχειρίσασθαι» καὶ σελ. 129,30 «τούτους διαχειρισάμενοι αὐτοὶ τῶν πόλεων γεγόνασιν ἐγκρατεῖς» καὶ σελ. 178,7 καὶ σελ. 339,33.

Σχολ. Εὐριπ. Τόμ. Α', σελ. 311,24 Δινδ. «διέργασαι: ἀντὶ τοῦ διαχείρισαι, σφάξαι, φόνευσον, διάχρησαι» καὶ σελ. 347,7 «πῶς καί νιν ἐξέπράξας; πῶς ταύτην, ὦ γέρον, διεχειρίσασθε καὶ ἐσφάξατε;» καὶ Τόμ. Β', σελ. 359,25 «ἀλλ' αὐτόθεν ἐμαυτὴν κἀγὼ διαχειρίσομαι» καὶ Τόμ. Δ', σελ. 59,1 «ἀπιθάνως· εἰσάγει γὰρ τὴν τοιαύτην διαχειριζομένην τὰ τέκνα». Περὶ τοῦ διαχειρίσομαι σημειοῦται ὁ ἐκδότης «χρήσομαι C Fortasse διαχρήσομαι».

Σχολ. Ἀπιστοφ. Ἱππ. 786 (σελ 62,53 Διδ.) «ἐπιθέμενοι τοῖς τυράννοις καὶ τὸν Ἱππίαν διαχειρισάμενοι».

Ἡσύχ. «διαχειρίζεται: φονεύει».

Εὑρέθη δὲ καὶ ὁ ἐνεργητικὸς τύπος διαχειρίζειν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας παρὰ τῷ Φραντζῇ σελ. 164,21 Βόνν. «φονεὺς γὰρ ἑαυτοῦ λέγοιτ' ἂν δικαίως ὁ ἑαυτὸν διαχειρίσας». Λέγει δὲ καὶ ὁ Σουίδας σελ. 287,α' Βεκκ. «διαχειρίσας: φονεῦσαι».

Παρὰ τῷ Φωτίῳ Λεξ. σελ. 590.34 φέρεται «οἱ γὰρ ἐν Θήβαις ἑαυτοὺς διαχειρΩσάμενοι κέ.»: ἀλλὰ διωρθώθη νῦν τὸ γραφικὸν τοῦτο πταῖσμα εἰς τὸ διαχειρισάμενοι (Ἴδε Ναβῆρον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Λεξικοῦ τοῦ Φωτίου Τόμ. Β', σελ. 216). Παρὰ δὲ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ σελ. 309,2 ἐξέδωκεν ὁ Μεινέκιος, ὑφηγησαμένου τοῦ Ξυλάνδρου, ὃν λύκοι διεχρήσαντο» ἀντὶ τοῦ ἐν τοῖς χειρογράφοις φερομένου διεχωρίσαντο· ἀλλ' ἴσως τὸ διεχωρίσαντο εἶναι πλημμελὴς ἀνάγνωσις τοῦ διεχειρίσαντο.

Ἐν τῷ Ἰουδαϊκῷ πολέμῳ τοῦ Ἰωσήπου Α', ε', 3 κατὰ μὲν τὴν ἔκδοσιν τοῦ Naber Τόμ. Ε', σελ. 23,24 φέρεται «ἐνῆγον δὲ καὶ τὴν Ἀλεξάνδραν εἰς τὸ καὶ τοὺς ἄλλους διαχρήσασθαι τῶν παροξυνάντων ἐπ' ἐκείνους τὸν Ἀλέξανδρον», κατὰ δὲ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Niese Τόμ. ϛ' σελ. 27,2 «ἐνῆγον δὲ τὴν Ἀλεξάνδραν εἰς τὸ καὶ τοὺς ἄλ-

λους διαχειρίσασθαι κτέ.». Σημειοῦται δ' ὁ Niese «διαχειρίσασθαι: διαχρήσασθαι LR et i. marg V». Γράφει δὲ καὶ ὁ v. Herwerden ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1893, σελ. 237 «Coniectura autem vs. 29 διαχρήσασθαι repono pro διαχειρίσασθαι, quod **necandi** sensu Graecum esse nego. Δὲν ἔχει δίκαιον ὁ ἔνδοξος κριτικὸς ἰσχυριζόμενος ὅτι τὸ διαχειρίσασθαι δὲν εἶναι Ἑλληνικὸν λαμβανόμενον ἐπὶ τῆς τοῦ φονεῦσαι σημασίας.

Φέρεται δὲ καὶ ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων Ε', 30 «ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἤγειρεν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς διεχειρίσασθε κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου» καὶ ΚϚ', 21 «ἕνεκα τούτων με Ἰουδαῖοι εὐλαβούμενοι ἐν τῷ ἱερῷ ἐπειρῶντο διαχειρίσασθαι». Γράφει δ' ὁ Βαλκενάριος ἐν *Sel. e Schol. in Nov. Testam.* Τόμ. Α', σελ. 402 «διεχειρίσασθε: *violenter trucidastis.* Vere *Grotius* ad h. l. Lucas, inquit, *ut eruditus, multis utitur vocibus pure Graecis qualis haec est.* Certe διαχειρίσασθαι significatu *occidendi* scriptoribus optimis frequentatur, occurrens et *Act.* XXVI, 21. probe autem distinguendum est a v. affinis soni, atq eiusd. saepe significationis, sed originis diversissimae, διαχρήσασθαι. Ortum a χεὶρ χειρίζειν notat *manibus deprehensum interficere.* Alterum est a χράομαι, *utor*, et significat ppr. *adeo frequenter uti ut perdas, et absumas*; atq. adeo *abuti.* Hinc *occidendi* vis fluxit, qua tamen non pervulgata *Herodotus* adhibuit L. I, c. 24. in historia Arionis, quem Corinthii nautae iubebant διαχρᾶσθαι αὐτόν μιν, *ut semet ipse interficeret.* Quater vel quinquies adhibuit illud hoc sensu *Parthenius* in Narrat. amat. Cap. IV, X, XIII, XXXIII».

Νῦν ἐξετάσωμεν καὶ τὰ ἐν τοῖς Σχολίοις τοῦ Σοφοκλέους ἀπαντῶντα χωρία.

Ἐν τοῖς εἰς Σοφοκλέα Σχολίοις Τόμ. Α', σελ. 18,21 Δινδ. φέρεται «ξίφει ἑαυτὸν διεχειρίσατο» καὶ σελ. 25,14 «ὥστε ἐφαπτόμενος τῶν ποιμνίων δοκεῖν τοὺς Ἕλληνας διαχειρίσασθαι» καὶ σελ. 26,17 «ἔξεισι καθαρσίων ἕνεκα καὶ ἑαυτὸν διαχρῆται». Σημειοῦται δ' ὁ ἐκδότης «διεχειρίσατο, quae verba permutata ab librariis infra p. 25,14. 26,17 et alibi» καὶ «διαχειρίσασθαι L. R. T. et «codices quidam» Brunckii. Legebatur διαχρήσασθαι» καὶ «δια-

χρῆται: διαχειρίζεται Τ». Ἐν δὲ τῇ Τευβνηρείῳ ἐκδόσει τῶν Σοφοκλέους Σχολίων κεῖται σελ. 57,5 «πιθανὸν δὲ καὶ λαβεῖν τὸ ξίφος, ἵνα εὐπορήσῃ ἑαυτὸν διαχειρήσασθαι» καὶ σελ. 62,1 «τοῦ Αἴαντος ἔξω ἑαυτὸν διαχειρουμένου» καὶ σελ. 70,13 «περιστείλας: διαχειρισάμενος. περισφίγξας ἐν τῇ γῇ» καὶ σελ. 202,24 «θέλει ἑαυτὴν διαχειρίσασθαι». Σημειοῦται δ' ὁ ἐκδότης «διαχειρήσασθαι L. corr. Elmsl.» καὶ «διαχειρουμένου: διαχειριζομένου vel διαχρωμένου? v. schol. v. 646 ἀναχωρεῖ καὶ διαχρῆται ἑαυτόν» καὶ «διαχειρήσασθαι L, corr. Lasc.».

Πᾶς τις βλέπει ἐν τοῖς παρατεθεῖσι χωρίοις ἐκ τῶν Σοφοκλέους Σχολίων ὅτι πρὸς τῇ ἐσφαλμένῃ γραφῇ διαχειρήσασθαι φέρεται καὶ ἡ ὀρθὴ διαχειρίσασθαι. Ἀλλ' ὁ Βερναρδάκης ἐκ τοῦ ὅτι ἐν δυσὶ χωρίοις τῶν Σχολίων φέρεται ἡ ἐσφαλμένη γραφὴ διαχειρήσασθαι καὶ δὴ καὶ ἡ γραφὴ διαχειρουμένου ἐν σελ. 62,1 συνάγει ἢ κατ' αὐτὸν ἐξάγει! ὅτι «ὁ Σχολιαστὴς ἀδιάφορον ἂν ὀρθῶς ἢ ἐσφαλμένως μετεχειρίσθη τὸ ῥῆμα διαχειρΕομαι -οῦμαι». Τοῦτο ἀπαιτεῖ ἡ *ars critica*!

Ἡμεῖς ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι ***συχνότατα*** τοῦ διαχειρίζεσθαι-διαχειρίσασθαι, κτλ. χρῆσις παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις γίνεται, ὅτι ***συχνότατα*** συγχέονται ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τὰ γράμματα ΙC καὶ Η, ὅτι τὸ διαχειρΩσασθαι, ὡς ἐκ ῥήματος διαχειροῦμαι(1), φέρεται ὡς ἐσφαλμένη γραφὴ τοῦ διαχειρίσασθαι, ὅτι ***συχνότατα*** πολλοὶ τῶν ὑφ' ἡμῶν μνημονευθέντων συγγραφέων πρὸς τῷ τύπῳ διαχειρίζεσθαι -διαχειρίσασθαι, κτλ., χρῶνται καὶ τῷ τύπῳ διαχρῆσθαι-διαχρήσασθαι, κτλ. οἱ τύποι καὶ συνεχύθησαν πρὸς ἀλλήλους, ὅτι καὶ ὁ Σχολιαστὴς τοῦ Σοφοκλέους ἐχρήσατο τῷ διαχρῆσθαι, ἀκραδάντως εἴμεθα πεπεισμένοι ὅτι ὁ Σχολιαστὴς τοῦ Σοφοκλέους δὲν ὑπῆρξε τοσοῦτον βάρβαρος, ὡς θέλει αὐτὸν ὁ Βερναρδάκης, ὥστε νὰ πλάσῃ τὸ βαρβαρώτατον ῥῆμα διαχειρΕομαι. Κάλλιστα δ' ἔπραξεν ὁ Πέτρος Παπαγεωρίου, ἀνὴρ λογιώτατος καὶ κριτικώτατος, ἀκολουθήσας τῷ Elmsley καὶ εἰκάσας ὅτι ἀντὶ τοῦ διαχειρουμένου πρέπει νὰ γραφῇ διαχειριζομένου ἢ διαχρωμένου.

Νομίζομεν δ' ὅτι καὶ τὸ ἐν σελ. 69,10 κείμενον «ἀναγκαία δ' ἡ

(1) Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Β', σελ. 1397, Γ' λ. διαχειροῦμαι.

ἔξοδος, ἵνα εὕρῃ καιρὸν ὁ Αἴας χειρώσασθαι ἑαυτόν» εἶναι ἐσφαλμένον. Ὁ Elmsley σημειοῦται ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Σοφοκλέους Σχολίων σελ. 251 «χειρ῀σασθαι L. χειρίσασθαι R. Br.». Καθ' ἡμᾶς τὸ χειρίσασθαι οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἡμαρτημένη γραφὴ τοῦ (ΔΙΑ)χειρίσαθαι.

Ἐν παρόδῳ δὲ λέγομεν ὅτι ἐν ἐπιγραφῇ ἐκδοθείσῃ ὑπὸ τοῦ Dittenberger ἐν *Syllog. Inscript. Graec.* Τόμ. Β', σελ. 455 (647,24) φέρεται «καὶ δημόσια διαχειρήσας χρήματα». Σημειοῦται δ' ὁ ἐκδότης τάδε «Hoc in lapide esse Philius et L. testantur. διαχειρ(ί)σας emendavit Koe., ac sic debuisse exarari manifestum est».

Ταῦτα ἀνέγνων, ὅτε ἐφοίτων ἔτι εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, ἐν τῇ πρώτῃ ἐκδόσει τοῦ Dittenberger· εὐθὺς δ' ἀνεκοίνωσα τοῦτο τῷ ἀειμνήστῳ διδασκάλῳ μου Κόντῳ, ὅστις μειδιῶν εἶπε πρὸς ἐμέ: Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ἀνέγνων καὶ σφόδρα παράδοξον νομίσας τὸ πρᾶγμα παρεκάλεσα τὸν κ. Ἀνδρ. Σκιᾶν καὶ τὸν κ. Σταυρόπουλον νὰ παρατηρήσωσι τὸν λίθον· ἀληθῶς δὲ παρατηρήσαντες εἶδον ὅτι οὐχὶ διὰ τοῦ Η ἦτο γεγραμμένον, τὸ δὲ σφάλμα τοῦ Φιλίου προῆλθεν ἐκ τοῦ ὅτι ὁ λίθος ἦτο ὀλίγον βεβλαμμένος πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο, ἔνθα ἦτο τὸ Ι.

Εἴδομεν ἀνωτέρω ὅτι ὁ Koehler ἐκδοὺς τὴν ἐπιγραφὴν διώρθωσεν τὸ διαχειρήσας εἰς τὸ διαχειρίσας· ἀλλ' ἐὰν ἐδημοσίευεν αὐτὴν ὁ Βερναρδάκης, ἴσως ἴσως θὰ ἔγραφε «ἀδιάφορον ἂν ὀρθῶς ἢ ἐσφαλμένως διαχειρήσας διὰ τοῦ Η ἐγράφη ὑπὸ τοῦ χαράκτου».

Περὶ τοῦ παρακειμένου τοῦ πράσσω-πράττω ὁ Βερναρδάκης γράφει ἐν τῷ Λεξικῷ σελ. 1029,α (1908) «***Πρκ.*** πέπραγα (πέπρηγα), ***ὁ ἀρχαιότερος τύπος οὐ μόνον ἐπὶ ἀμεταβ. ἀλλὰ καὶ ἐπὶ μτβ. ἐννοίας, ὡς*** πάντα πέπραγας ***Ἀρφ. Ἱππ. 683 χορ. ὅλα τὰ ἔχεις ἐπιτύχῃ. εἰ*** πέπραγέ τις ἢ μὴ πέπραγε ***Ἀριστ. Ποιητ 11 σ. 1452α,35. Πρβ. Ῥητορ. σ. 1367β,32. Ῥητορ. Ἀλεξ. σ. 1440β12. Ἠθ. Νικομ. σ. 1168β,35 Οἰκον. 2,1,10.*** πεπραγότες εἶεν ***Ξεν. Ἑλλ.: διαπεπραγμένοι εἶεν.*** ἐπεπράγη ***Θουκ. 2,4 τέλ. 7,24,1***— πέπραχα ἐπεπράχειν ***μτγν. τύποι, Πλάτ. Ἀπόσπ. 187. Ἀπ. Μεν. 619 Ξεν. Κ. Π. 3,1,15 κἀλλ. Δειν. 3,21.*** [***Δημ. 19.17, ὅπου ὀρθῶς*** πεπρακότων ***ὁ Α***] ***κἀλλ.***».

Ὁ Ξενοφῶν μεταγενέστερος!!! Ἀλλὰ τί πρῶτον καὶ τί δεύτερον. Πάντα ταῦτα ταραχώδη. Καὶ ἀδύνατον ὑπάρχει, νομίζομεν, ὁ νοῦς τοῦ ἀναγινώσκοντος ταῦτα νὰ μὴ ταραχθῇ. Ἡμεῖς σφόδρ' ἐπιθυμοῦντες ν' ἀπαλλάξωμεν τοὺς μέλλοντας νὰ διέλθωσι τὰ ὑπὸ τοῦ Βερναρδάκη γεγραμμένα πάσης ταραχῆς καλὸν ἐνομίσαμεν νὰ γράψωμεν πραγματείαν ὅλην ἐκ τῶν σημειώσεων τοῦ ἀειμνήστου ἡμῶν διδασκάλου Κ. Σ. Κόντου περὶ τοῦ παρακειμένου πέπραγα—πέπραχα.

Πεπραχέναι μεταβατικῶς, **πεπραγέναι** ἀμεταβάτως.

Ὁ Μοῖρις ἀποφαίνεται σελ. 292 «Πεπραγώς ἐν τῷ Γ Ἀττικῶς, πεπραχὼς Ἑλληνικῶς.

Σφάλλεται ὁ Μοῖρις ὑπολαμβάνων Ἀττικὸν μὲν τὸ πεπραγὼς ἀνάττικον δὲ τὸ πεπραχώς. Ἀμφότερα εἶναι παλαιὰ καὶ δόκιμα. τό τε πεπραγέναι καὶ τὸ πεπραχέναι· ἀλλὰ διαφέρουσιν ἀλλήλων κατὰ τοῦτο, ὅτι τοῦ μὲν διὰ τοῦ Γ ἐκφερομένου γίνεται χρῆσις ἐπ' ἀμεταβάτου διαθέσεως, τοῦ δὲ διὰ τοῦ Χ ἐπὶ μεταβατικῆς.

Ἁμαρτάνει δὲ καὶ Θωμᾶς ὁ Μάγιστρος λέγων σελ. 271,14 Ῥισχ. «Πράττω, πράξω, πέπραχα, ἔπραξα, καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν χρόνοι μετὰ μὲν τῆς τοῦ εὖ ἢ κακῶς προσθήκης ἢ τοῦ βέλτιον ἢ χεῖρον ἢ τοιούτου τινὸς ἄλλου πάθος δηλοῦσι, χωρὶς δὲ προσθήκης ἐνέργειαν· τὸ δὲ πέπραγα καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ χρόνοι καὶ μετὰ προσθήκης καὶ χωρὶς προσθήκης ἀεὶ πάθος ἐμφαίνουσι.

Ὁ πρῶτος παρακείμενος πέπραχα ἐσήμαινεν ἐν τῇ παλαιᾷ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἀείποτ' ἐνέργειαν· γελοιότατον δ' εἶναι τὸ ὑπὸ τοῦ Μαγίστρου εἰρημένον ὅτι τὸ πέπραγα καὶ τὸ πράττω κτλ. μετὰ τῆς τοῦ εὖ ἢ κακῶς κτλ. προσθήκης ἐμφαίνουσι πάθος. Ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐλέγετο ἐπὶ μεταβατικῆς μὲν διαθέσεως εὖ ποιῶ - εὖ πεποίηκα καὶ κακῶς ποιῶ - κακῶς πεποίηκα κτλ. ἐπὶ παθητικῆς δὲ εὖ πάσχω — εὖ πέπονθα, καὶ κακῶς πάσχω — κακῶς πέπονθα, κτλ. ἐπ' ἀμεταβάτου δὲ εὖ πράττω — εὖ πέπραγα καὶ κακῶς πράττω—κακῶς πέπραγα, κτλ. Οὐδέποτε δ' ἐρρήθη οὐδ' ἦτο δυνατὸν νὰ ῥηθῇ εὖ πράττω ὑπό τινος — εὖ πέπραγα ὑπό τινος ἢ κακῶς πράττω ὑπό τινος — κακῶς πέπραγα ὑπό

τινος, κτλ. ἀντὶ τοῦ εὖ πάσχω ὑπό τινος—εὖ πέπονθα ὑπό τινος, κτλ.

Ὁ Κόβητος γράφει ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1860, σελ. 258 «(Iulian.) Pag. 315. D. ὅτι μηδὲν ὑγιὲς ἐπεπράγει repone ἐπεπράχει. Scribae confundere solent πέπραχα et πέπραγα, quae certo discrimine apud Graecos dirempta sunt. Πέπραχα est idem atque πεποίηκα, εἴργασμαι, *egi*: πέπραγα est intransitivum et ponitur de fortuna qua quis usus est. Nesciebant hoc Graeculi, neque hoc mirandum nam eruditi quoque magistri discrimen illud non animadverterant. Phrynichus in Bekk. Anecd. p. 60,5: Πέπραγεν διὰ τοῦ γ προκρίνουσι τοῦ πέπραχεν. Moeris pag. 293: Πεπραγὼς ἐν τῷ γ Ἀττικῶς, πεπραχὼς Ἑλληνικῶς. Manifesto fallitur et Piersonum secum in errorem traxit. Rectissime tamen emendavit Piersonus locum Euripidis Suppl. vs. 647, ubi quum in libris esset:

σῶς καὶ πεπραγμέν' οἷ' Ἄδραστος ὤφειλε
πρᾶγμα ξὺν Ἀργείοισιν.

verissime πέπραγεν correxit. Admoneo novissimi Editoris causa, qui quum πέπραγμεν sumstitueret non cogitavit barbaram eam formam esse. Plutarchi Editores in Platonis Comici versiculis de Hyperbolo (in vit. Alcib. c. 13 et Niciae c. 11).

καίτοι πέπραχε τῶν τρόπων μὲν ἄξια
αὑτοῦ δὲ καὶ τῶν στιγμάτων ἀνάξια

male tuentur vitiosam scripturam πέπραχε pro πέπραγε, non enim εἴργασται significat, sed plane contrarium πέπονθεν. Nihil est igitur facilius quam πέπραγα et πέπραχα ubique distinguere, praesertim quum πέπραγα compositionem non admittat, ita ut in διαπεπράχασιν (Anab. V. vii 29.) et καταπεπραχέναι (Cyropaed. VII. v. 42.) similibusque nulla detur optio» καὶ 1878, σελ. 160. Plut. Fab. 18.17. Ὡς ἄν τις αἴσχιστα καὶ δυσποτμότατα πεπραΧώς. Nesciebant sero nati Graeculi *de fortuna, qua quis utitur*, πεπραΓέναι dici, *de actionibus* πεπραΧέναι. Itaque veterem formam et obsoletam mutare solent in eam quam solam noverant, et raro vera forma πεπραγέναι ex scribarum manibus illaesa evasit. Cl. *Philopoem.* 16.28.

τοῖς παρ' ἀξίαν πεπραΧόσιν ἐπεμβαίνειν. et ibid. 20,14 εὖ λέγεις, εἰ μὴ πάντα κακῶς πεπράΧαμεν. Lepidus locus est in Plutarchi Praeceptis reip. gerendae pag. 803e (*Democrates*) παρελθὼν εἰς τὸν δῆμον dixit: Οὐκ ἂν ἐβουλόμην κακῶς οὕτω πεπραΧέναι τὴν πόλιν, ὥστε κἀμοῦ συμβουλεύοντος ὑμᾶς ἀκούειν. Haec omnia ad veram formam refingenda sunt. Est in his quaedam peccandi constantia, qua librarii et correctores similia omnia similem in modum depravant. Leve est κακῶς πεπραχέναι pro πεπραγέναι, sed prorsus absurdum est quod in συνείλοχα factum videmus» καὶ σελ. 166 «Alcib. 13.34. Plato Comicus:

καίτοι πέπραΧε τῶν τρόπων μὲν ἄξια,
αὑτοῦ δὲ καὶ τῶν στιγμάτων ἀνάξια,
οὐ γὰρ τοιούτων Εἵνεκ' ὄστραχ' εὑρέθη.

Athenienses eo sensu πέπραΓε dicebant et οὕνεκα, non εἵνεκα, quod Homericum est. Περὶ τοῦ εἵνεκα καὶ οὕνεκα θὰ εἴπωμεν τὰ δέοντα ἐν ἑτέρῳ τόπῳ. Σημειωτέον δ' ὅτι τὸ ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου κείμενον «οὐκ ἂν ἐβουλόμην κακῶς οὕτω πεπραΧέναι τὴν πόλιν» μετεβλήθη εἰς τὸ πεπραΓέναι καὶ ὑπὸ τοῦ Ἑρουερδῆνος ἐν *Plut. et Lucian*. σελ. 31 (1877). Γράφει δὲ καὶ ὁ V. Stegeren ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1882, σελ. 308 «In Plutarchi v. Sertorii cap. 3: καὶ πλῆθος ἀνθρώπων ἔλαβεν οἰομένων ἀπαντᾶν εὖ πεπραχόσι φίλοις καὶ πολίταις. Miror Sintenisium tum h. l. tum in Cleom. 2 init. et Philopoem. cap. 20 πεπραχότες pro πεπραγότες reliquisse: magis miror eum idem commisisse in vitis Alcibiad. cap. 13 et Nic. 11, in fragmentis Platonis Comici, quae dudum a Cobeto e. g. in Commentat. *de Platone Comico* pag: 140 erant correcta. Cf. Valcken. ad Herodotum III. 25. 8. Sed Sintenis in talibus negligentior esse solet: sic e.g. eadem pagina saepe occurrit modo θάλασσα, modo θάλαττα. Sic semper dicit Συρακούσιοι, cum tamen lippis atque tonsoribus notissimum sit Συρακόσιοι esse scribendum, sim.» (Ἴδε κα Baehr ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν βίων τοῦ Φιλοποίμενος καὶ τοῦ Πύρρου σελ. 60 κ. ἑ.). Οὐδαμῶς δὲ συμφωνοῦμεν τῷ Schoemann φρονοῦντι ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἄγιδος καὶ Κλεομένους σελ. 240 ὅτι πέπραχα

ἔγραψεν ὁ Πλούταρχος καὶ ὅτι τὸ χωρίον τοῦ κωμικοῦ Πλάτωνος μεθήρμοσε κατὰ τὴν ἑαυτοῦ συνήθειαν».

Οὐκ ὀλίγα παραδείγματα τοῦ πεπραγέναι παρέχουσιν ἡμῖν παλαιοὶ ποιηταί τε καὶ συγγραφεῖς.

Πίνδ. Πυθιον. Β', 73 (133) «ὁ δὲ Ῥαδάμανθυς εὖ πέπραγεν, ὅτι φρενῶν ἔλαχε καρπὸν ἀμώμητον».

Εὐριπ. Ἡρακλείδ. 499 «τἆλλά γ' εὐτυχῶς πεπραγότες» καὶ Ἡρ. Μαιν. 1375 «ὡς ἀθλίως πέπραγα κἀποζεύγνυμαι» καὶ Ἀποσπ. 81 Ναυκ. «ταπεινὰ γὰρ χρὴ τοὺς κακῶς πεπραγότας λέγειν» καὶ 130 «τὰς συμφορὰς γὰρ τῶν κακῶς πεπραγότων οὐπώποθ' ὕβρισ', αὐτὸς ὀρρωδῶν παθεῖν» καὶ 165 «οὐ γὰρ οἱ κακῶς πεπραγότες σὺν ταῖς τύχαισι τοὺς λόγους ἀπώλεσαν καὶ 957 «μικρὸν φρονεῖν χρὴ τὸν κακῶς πεπραγότα». Ἔγραψε δὲ πεπραΓότα ἀντὶ τοῦ πεπραΧότα ὁ Οὐαγνῆρος.

Ἀχαι. Ἀποσπ. 44 Ναυκ. «ἥκω πεπραγὼς δεινά, σὺ δ' ὑγίαινέ μοι». Πρβ. καὶ Ἀδέσπ. Ἀπόσπ. 112 «ὦ δυστυχεῖν φὺς καὶ κακῶς πεπραγέναι» καὶ 342 «ἐλαφρὸν παραινεῖν τῷ κακῶς πεπραγότι» καὶ 481 «ὅθεν λαθόντες οἱ κακῶς πεπραγότες σωτηρίαν ἀπῆλθον ἐκ δυσπραξίας». Ἀνεγνώσθη δὲ πεπραΓέναι ἀντὶ τοῦ πεπραΧέναι ὑπὸ τοῦ Μουσγραβίου.

Ἀριστοφ. Πλ. 629 «ὡς εὐτυχεῖθ', ὡς μακαρίως πεπράγατε» καὶ 633 «ὁ δεσπότης πέπραγεν εὐτυχέστατα» καὶ Βατρ. 303 «θάρρει· πάντ' ἀγαθὰ πεπράγαμεν» (Σχολ. «πεπράγαμεν: ἐπάθομεν») καὶ Εἰρ. 1255 «Οἴμ', ὦ κρανοποί', ὡς ἀθλίως πεπράγαμεν» καὶ Λυσ. «Οἴμ' ὡς κακῶς πέπραγέ μου τὸ τοξικὸν» καὶ Νεφ. 1269 «ἄλλως τε πάντως καὶ κακῶς πεπραγότι». Ἐν τοῖς Ἱππεῦσι στίχ. 683 πρὸς τῇ ὀρθῶς ἐχούσῃ γραφῇ «πάντα δὴ πέπραΓας οἷα χρὴ τὸν εὐτυχοῦντα» φέρεται καὶ ἡ ἡμαρτημένη πέπραΧας (Ἴδε Βλαϋδέσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἱππέων σελ. 87).

Ἄλεξ. Ἀποσπ. 109 Κοκκ. «μὴ γένοιτό μοι μόνῳ νύκτωρ ἀπαντῆσαι καλῶς (Μειν. κακῶς) πεπραγόσιν ὑμῖν περὶ τὸν βαλλισμόν». Μένανδρ. Ἀποσπ. 619 Κοκκ. «χαλεπόν γε τοιοῦτ' ἐστὶν ἐξαμαρτάνειν, ἃ καὶ λέγειν ὀκνοῦμεν οἱ πεπραχότες». Ὁ Naber ἀντὶ τοῦ «ἃ καὶ λέγειν ὀκνοῦμεν οἱ πεπραχότες» κελεύει ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1880, σελ. 423 νὰ γραφῇ «ἃ καὶ λέγειν ὀκνοῦμεν εἰ πεπράχαμεν».

Ἡρόδ. Β', 172 «ἤδη ὢν ἔφη λέγων ὁμοίως αὐτὸς τῷ ποδανιπτῆρι πεπρηγέναι».

Θουκυδ. Β', 45 «οἱ μὲν δὴ ἐν τῇ Πλαταίᾳ οὕτως ἐπεπράγεσαν» καὶ Ζ', 24 «οἱ δὲ Συρακόσιοι κατὰ μὲν τὴν ναυμαχίαν οὕτως ἐπεπράγεσαν».

Πλάτ. Πολιτ. σελ. 603, Γ' «πράττοντας, φαμέν, ἀνθρώπους μιμεῖται ἡ μιμητικὴ βιαίους ἢ ἑκουσίας πράξεις, καὶ ἐκ τοῦ πράττειν ἢ εὖ οἰομένους ἢ κακῶς πεπραγέναι».

Ἀριστοτέλ. Ποιητ. ΙΑ', 6 (Τόμ. Α', σελ. 465,32 Διδ.) «καλλίστη δὲ ἀναγνώρισις, ὅταν ἅμα περιπέτειαι γίνωνται, οἷαν ἔχει ἡ ἐν τῷ Οἰδίποδι. Εἰσὶν μὲν οὖν καὶ ἄλλαι ἀναγνωρίσεις· καὶ γὰρ πρὸς ἄψυχα καὶ τὰ τυχόντα ἔστιν ὡς ὅπερ εἴρηται συμβαίνει, καὶ εἰ πέπραγέ τις ἢ μὴ πέπραγεν ἔστιν ἀναγνωρίσαι» καὶ Νικομ. Ἠθικ. Ι',η', 11 (Τόμ. Β',σελ. 126,48) «Καὶ Σόλων δὲ τοὺς εὐδαίμονας ἴσως ἀπεφαίνετο καλῶς, εἰπὼν μετρίως τοῖς ἐκτὸς κεχορηγημένους, πεπραγότας δὲ τὰ κάλλισθ', ὡς ᾤετο, καὶ βεβιωκότας σωφρόνως».

Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ τῷ Ἀριστείδῃ Τόμ. Α' σελ. 300,1 Δινδ. «τὰ πρεσβεῖα παντὸς ἔχει τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ πέπραγεν (Φώτ. Βιβλιοθ. σελ. 407,14 Βεκκ. πέπραχεν) οὕτως ὥστε μὴ ῥᾳδίως ἄν τινα αὐτῷ τὰ ἀρχαῖα ἀντὶ τῶν παρόντων συνεύξασθαι» καὶ σελ. 575 «πεπράγαμεν δ' εὐχῆς τε ἔξω καὶ πέρα προσδοκίας» καὶ παρὰ τῷ Ἀλκίφρονι Ἐπιστολ. Γ', μς', 1 «ὡς εὐτυχῶς, ὡς μακαρίως πέπραγα». Ὁ Κόβητος ἀποφαίνεται ἐν *Var. Lect.* σελ. 62 «ὡς εὐτυχῶς: malim ὡς εὐτυχῶ». Τὴν γνώμην τοῦ Κοβήτου ἐγκρίνομεν καὶ ἡμεῖς νομίζοντες ὅτι ὁ Ἀλκίφρων εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ τοῦ Ἀριστοφάνους «ὡς εὐτυχεῖθ', ὡς μακαρίως πεπράγατε». Παρασημειωτέον δ' ὅτι ἐν τοῖς Ἱππεῦσι τοῦ Ἀριστοφάνους στ. 101 κεῖται «ὡς εὐτυχῶς ὅτι οὐκ ἐλήφθην ἔνδοθεν κλέπτων τὸν οἶνον». Γράφει δ' ὁ Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1874, σελ. 416 «Soloeca haec oratio est et ab usu Atticorum abhorrens. Corrig. ὡς εὐτύχησ' ὅτι. Plato in *Hippia Maiore* pag. 285. E. ναὶ μὰ Δία, ὦ Ἱππία, εὐτύχηκάς γε ὅτι Λακεδαιμόνιοι οὐ χαίρουσιν ἄν τις αὐτοῖς ἀπὸ Σόλωνος τοὺς ἄρχοντας τοὺς ἡμετέρους καταλέγῃ». Ὁ Βλαϋδέσιος σημειοῦται ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἱππέων σελ. 19 «ὡς εὐτυχῶ γ' vel ὡς εὐτύχησ' Reiske».

Καταφανὲς νομίζομεν ἐγένετο ἐκ τῶν παρατεθέντων παραδειγμάτων ὅτι ἀμεταβάτως ἐλαμβάνετο ὑπὸ τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων τὸ πεπραγέναι. Ὅτι δ' ἐπὶ μεταβατικῆς διαθέσεως ἐγίνετο χρῆσις οὐ μόνον ἐν τῷ παλαιῷ ἑλληνισμῷ ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ τοῦ πεπραχέναι καθίσταται φανερὸν ἐκ τῶν εὐθὺς ἐπιφερομένων μαρτυρίων.

Ἡρόδ. Ε', 106 «ἀλλ' εἴπερ τι τοιοῦτον, οἷον σὺ εἴρηκας, πρήσσει ὁ ἐμὸς ἐπίτροπος, ἴσθι αὐτὸν ἐπ' ἑωυτοῦ βαλλόμενον πεπρηχέναι».

Ξενοφ. Ἑλλην. Ε', β', 32 «ηὗρε δ' ἐκεῖ τοὺς μὲν ἐφόρους καὶ τῆς πόλεως τὸ πλῆθος χαλεπῶς ἔχοντας τῷ Φοιβίδᾳ, ὅτι οὐ προσταχθέντα ὑπὸ τῆς πόλεως ταῦτ' ἐπεπράχει· ὁ μέντοι Ἀγησίλαος ἔλεγεν ὅτι εἰ μὲν βλαβερὰ τῇ Λακεδαίμονι πεπραχὼς εἴη, δίκαιος εἴη ζημιοῦσθαι, εἰ δ' ἀγαθά, κτέ.» καὶ Κύρ. Παιδ. Γ', α', 15 «εἰ μὲν ἄγασαι τοῦ πατρὸς ἢ ὅσα βεβούλευται ἢ ὅσα πέπραχε, πάνυ σοι συμβουλεύω τοῦτον μιμεῖσθαι» καὶ Ε', ε', 14 «ἐὰν δὲ δὴ καὶ ἀγαθά σοι πεπραχὼς δῆλος ὦ καὶ προθυμούμενος πρᾶξαι ὡς ἐγὼ πλεῖστα ἐδυνάμην, οὐκ ἂν ἐπαίνου σοι ἄξιος εἴην μᾶλλον ἢ μέμψεως;». Πρβ. καὶ Ζ', ε', 42 «τοῖς μὲν θεοῖς οὐδὲν ἂν ἔχοιμεν μέμψασθαι τὸ μὴ οὐχὶ μέχρι τοῦδε πάντα ὅσα ηὐχόμεθα ΚΑΤΑπεπραχέναι» καὶ Ἀναβ. Ε', ζ', 29 «οἷα δ' ὑμῖν καὶ ΔΙΑπεπράχασιν οἱ αὐθαίρετοι οὗτοι στρατηγοὶ σκέψασθαι». Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τῷ χωρίῳ «ἐὰν δὲ δὴ καὶ ἀγαθά σοι πεπραχὼς δῆλος ὦ» ἓν τῶν ἀντιγράφων ἔχει πεπραΓώς.

Νομίζομεν δ' ὅτι καὶ τὸ ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς τοῦ Ξενοφῶντος Α', δ', 2 φερόμενον κατὰ πάσας τὰς ἐκδόσεις πεπραγότες «ἔλεγον ὅτι Λακεδαιμόνιοι πάντων ὧν δέονται πεπραγότες εἶεν παρὰ βασιλέως» πρέπει νὰ μεταβληθῇ εἰς τὸ πεπραχότες, ὡς ὀρθῶς ὁ κ. Ζηκίδης πρὸ πολλοῦ προέτεινεν.

Δείναρχ. κατὰ Φιλοκλ. 21 «ταῦθ' ὑμᾶς ἱκετεύων ἐγὼ δικαιοτέραν πολὺ δέησιν δέομαι τούτων τῶν τοιαῦτα πεπραχότων».

Ψευδοδημ. ὑπὲρ τῆς Δωδεκ. 15 «καί φημι καλῶς καὶ συμφερόντως πεπραχέναι τοῦτο».

Ἐποιήσαντο δὲ χρῆσιν τοῦ παρακειμένου πεπραχέναι ἐπὶ ἐνεργητικῆς σημασίας ὁ Ἀριστοτέλης καὶ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης καὶ ὁ Ἀπολλόδωρος καὶ ἄλλοι οὐκ ὀλίγοι μεταγενέστεροι συγγραφεῖς, οἷον.

Ἀριστοτ. Ῥητορ. Α', Θ', 32 (Τόμ. Α', σελ. 331,42 Διδ.) «χρήσιμον δὲ τὸ πολλάκις φαίνεσθαι πεπραχότα» καὶ ιγ', 9 (σελ. 341,10) «ἐπεὶ δ' ὁμολογοῦντες πολλάκις πεπραχέναι ἢ τὸ ἐπίγραμμα οὐχ ὁμολογοῦσιν ἢ περὶ ὃ τὸ ἐπίγραμμα» καὶ ιθ', 17 (σελ. 369,11) «καὶ εἰ ἐδύνατο καὶ ἐβούλετο, πέπραχεν· πάντες γὰρ ὅταν δυνάμενοι βουληθῶσι, πράττουσιν» καὶ κγ', 26 (σελ. 380,7) «εἰ ἐνεδέχετο βέλτιον ἄλλως ἢ ἐνδέχεται ὧν ἢ συμβουλεύει ἢ πράττει ἢ πεπραχεν » καὶ Πολιτ. Γ', α', 1 (σελ. 520,17) «οἱ μὲν φάσκοντες τὴν πόλιν πεπραχέναι τὴν πρᾶξιν, οἱ δ' οὐ τὴν πόλιν ἀλλὰ τὴν ὀλιγαρχίαν ἢ τὸν τύραννον» καὶ Ἠθικ. Νικομ. Γ', α', 13 «ὁ γὰρ δι' ἄγνοιαν πράξας ὁτιοῦν, μηδὲν δὲ δυσχεραίνων ἐπὶ τῇ πράξει, ἑκὼν μὲν οὐ πέπραχεν, ὅ γε μὴ ᾔδει, οὐδ' αὖ ἄκων, μὴ λυπούμενός γε» καὶ 18 (Τόμ. Β', σελ. 26,7) «ὁ τούτων τι ἀγνοήσας ἄκων δοκεῖ πεπραχέναι» καὶ Περὶ τῆς καθ' ὕπν. μαντ. Α' (Τόμ. Γ', σελ. 514,11) «ὥσπερ γὰρ μέλλοντες πράττειν καὶ ἐν ταῖς πράξεσιν ὄντες ἢ πεπραχότες πολλάκις εὐθυονειρίᾳ τούτοις σύνισμεν καὶ πράττομεν —οὕτω κτέ.». Ἐν τῇ Ῥητορικῇ Α', θ', 33 (Τόμ. Α', 33 (Τόμ. Α', σελ. 331,50) καὶ ἐν τοῖς Ἠθικοῖς Νικομ. Θ', η', 6 (Τόμ. Β', σελ. 111,33) φέρεται «τὰ δ' ἔργα σημεῖα τῆς ἕξεώς ἐστιν, ἐπεὶ ἐπαινοῖμεν ἂν καὶ μὴ πεπραΓότα, εἰ πιστεύοιμεν εἶναι τοιοῦτον» καὶ «πεπραΓέναι δοκοῦσιν αὐτοὶ καὶ ἑκουσίως τὰ μετὰ λόγου μάλιστα». Ἀλλ' ἀντὶ τοῦ πεπραΓότα καὶ πεπραΓέναι νομίζομεν ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ, ὡς ὁ Bekker ἔγραψεν, πεπραΧότα καὶ πεπραΧέναι.

Διόδ. Σικελ. ΙΑ', γ', 5 «εἰ δὲ φιλοτιμοῦνται λαβεῖν τὴν τῶν Ἑλλήνων ἡγεμονίαν, ἄξια ταύτης δεῖν ἔφασαν αὐτοὺς πεπραχότας ἐπιζητεῖν τὴν τηλικαύτην δόξαν».

Ἀπολλόδ. Βιβλιοθ. σελ. 59,5 Ἑρχ. «Εὐρυσθεὺς δὲ οὐδὲ τοῦτον ἐν τοῖς δέκα προσεδέξατο ἆθλον, λέγων ἐπὶ μισθῷ πεπραχέναι».

Ἰώσηπ. Τόμ. Δ', σελ. 103,21 Νισ. «κἂν ἐπεπράχει μὴ φθάσαντος αὐτοῦ καταλαβεῖν τὴν δεξιὰν Ἀχιάβου» καὶ σελ. 182,4 «καὶ ὁ ἑκατόνταρχος δεινῶς θορυβηθεὶς τῷ λόγῳ διὰ τὸ εἰς θάνατον ἀνακείμενα πεπραχέναι δεσμώτῃ τε καὶ ἐπ' ἀγγελίᾳ θανάτου αὐτοκράτορος συνδιῃτῆσθαι μετὰ χάρματος, ἀπωθεῖταί τε τὸν Ἀγρίππαν κτέ.» καὶ σελ. 234,15 «παρέντας ἐν ἐρεύνῃ τῶν πεπραχότων

ὅτι καὶ πεπραγμένον εἴη καταστῆναι» καὶ σελ. 252, 17 «ἤρετο τοὺς βουλευτὰς τί πέπραχε Κλαύδιος» καὶ σελ. 257,9 «ἀπιστίαν δ' ἐπεκάλουν τῷ πεπραχότι καὶ αὐτῷ τιμωρίαν ἐπιβάλλειν δίκαιον ἡγοῦντο» καὶ σελ. 283,21 «καὶ τὸν διδάσκαλον Ἀνανίαν ἐσήμαινεν αὐτὸν πεπραχέναι τοὔργον» καὶ σελ. 337,11 «ἧκον δ' οἱ πεμφθέντες, κἂν ἐπεπράχεισαν» καὶ σελ. 361,10 «κἂν ἐπεπράχεισαν τὸ ἔργον». Περὶ τοῦ τύπου ἐπεπράχΕΙσαν ἀντὶ τοῦ ἐπεπράχΕσαν θὰ γράψωμεν τὰ δέοντα ἀλλαχοῦ.

Γαλην. Τόμ. Ε', σελ. 267 «ἐγὼ μὲν δή μοι δοκῶ τὸ κελευσθὲν ὑπὸ τοῦ Χρυσίππου πεπραχέναι ζητήσας» καὶ Τόμ. ΙΓ', σελ. 608 «ὡσαύτως δὲ καὶ τὸν ὁτιοῦν ποιοῦντα βέλτιον ἐνεργεῖν εἰ πολλάκις εἴη πεπραχὼς αὐτὸ» καὶ Τόμ. ΙΔ', σελ. 623 «ἃ γὰρ αὐτοὶ πεπράχοιεν περὶ πάντων ὑπονοοῦσιν».

Δίων Κάσσ. ΟΑ', 28,3 «ὅσοι καὶ ἔργῳ τε οὐ μόνον τῷ Κασσίῳ ΣΥΝεπεπράχεσαν ἀλλὰ καὶ καθ' ἑαυτοὺς ἐκεκακουργήκεσαν».

Πολυδεύκ. Ϛ', 133 «ὃς ὃ πέπραχε δοκεῖ μικρότερον οὗ πράξει».

Ἀλέξανδρ. Ἀφροδ. Συμπληρ. Ἀριστ. Τόμ. Β', β', σελ. 180,30 «ὡς γὰρ ἐνὸν ἡμῖν καὶ μὴ ᾑρῆσθαι καὶ μὴ πεπραχέναι τοῦτο μετανοοῦμέν τε καὶ μεμφόμεθα αὐτοῖς».

Μιχαὴλ Ὑπόμν. εἰς τὰ Ἠθικὰ Νικομ. (Ὑπόμν. εἰς Ἀριστ. Τόμ. Κ', σελ. 497,11) «δέδρακε δὲ καὶ πέπραχε τὰ χρήσιμα» καὶ σελ. 594,21 «καὶ πεπραχέναι λέγομεν τόνδε τὸν ἄνθρωπον τήνδε τὴν πρᾶξιν, ὅταν μετὰ λόγου πράξῃ, ὅταν δὲ μὴ τοῦ λόγου κρίναντος πράξῃ, οὔ φαμεν τὸν ἄνθρωπον πεπραχέναι ἀλλὰ τὸν θυμὸν ἢ τὴν ἐπιθυμίαν».

Γεώργ. Προγυμν. Ῥητ. Ἑλλ. Οὐαλζ. Τόμ. Α', σελ. 562,25 «καὶ οὗτος ἐκείνου θοἰμάτιον κέκλοφεν καὶ ἄλλος ἄλλο πέπραχε τῶν δεινῶν».

Πλωτῖν. Τόμ. Β', σελ. 349,15 Κιρχ. «κατὰ πρόνοιαν πεπραχότος ἢ πεποιηκότος τι ἐν ἡμῖν πάθος».

Ἰουλιαν. σελ. 351,12 Ἑρχ. «τοῦ μέντοι μηδὲ ζῆν ἄξιον οὐδὲν ἐπεπράχει» καὶ σελ. 352,3 «καίτοι μὰ τοὺς θεοὺς οὐδ' ὄναρ μοι φανεὶς ἀδελφὸς ἐπεπράχει» καὶ σελ. 405,24 «Μαγνεντίῳ γὰρ οὐκ ἦν εἴσοδος ὅτι μηδὲν ὑγιὲς ἐπεπράχει». Παρασημειωτέον δ' ὅτι ἐν

τῷ τελευταίῳ χωρίῳ ὑπάρχει καὶ γραφὴ ἐπεπράγει (Ἴδε Κόβητον ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1860, σελ. 258).

Ἀχιλλ. Τάτ. Ζ΄, 2 «ἔδει γάρ με μαντεύσασθαι τίς ἦν ὁ συμβαδίζων μοι καὶ τί πεπραχὼς εἴη».

Προκόπ. Σοφιστ. (Ἐπιστολ. Ἑλλην. Ἐρχ. σελ. 580,21) «πολλὰ γὰρ οἱ χρηστοὶ τὰς ἡμετέρας διέσεισαν ἀκοάς, ὡς πέπραχέ τι δεινὸν (σὲ δὴ λέγοντες), ὡς ἥλω πράττων, ὡς γέγονεν ἀφανής».

Φίλ. Ἰουδ. Τόμ. Δ΄, σελ. 102 «οἷς ἅπασιν ἔνοχος ὤν, εἴ τις ἡμῶν ὑφήρηται θανάτων μυρίων ἄξια πεπραχώς, τελευτάτω» καὶ Τόμ. Ε΄, σελ. 95 «ἐὰν μέντοι θανάτου ἄξια πεπραχὼς τυγχάνῃ, πρὸς τοὺς δικαστὰς ἀγέτω καὶ δηλούτω τὸ ἀδίκημα».

Κλήμ. Ἀλεξ. Τόμ. Β΄, σελ. 363,17 Δινδ. «κἂν μηδὲν ᾖ κακὸν πεπραχώς, κακὸν ἐρῶ τῷ θέλειν ἁμαρτάνειν».

Θεοδώρητ. Τόμ. Α΄, σελ. 311 «προσέταξε πάντας ἄρδην ἀναιρεθῆναι τοὺς τὴν γῆν ἐκείνην οἰκήσαντας ἅτε δὴ πανωλεθρίας ἄξια πεπραχότας».

Ζωναρ. Ἐπιτομ. Ἱστορ. Ε΄, 26 «καὶ πέπραχεν ἂν τὸ ἐνθύμημα, εἰ μή τις αὐτοῦ προγνοὺς κατέσχε τὴν δεξιάν». Περὶ τῆς παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις συνηθείας, καθ' ἣν συνάπτεται παρακείμενος μετὰ τοῦ δυνητικοῦ ἂν ἀντὶ ὑπερσυντελίκου ἴδε Κόντον ἐν τῷ Περιοδικῷ Συγγράμματι Σωκράτει Τόμ. Α΄, σελ. 313-322.

Παχυμέρ. Τόμ. Β΄, σελ. 388,15 Βόνν. «τὰ δ' ἀνώτερα Βιθυνίας τε καὶ Μυσίας Φρυγίας τε καὶ Λυδίας καὶ τῆς ὑμνουμένης Ἀσίας— εἰς τέλος ΔΙεπεπράχει».

Ἀρμενόπουλ. Ἐξαβ. σελ. 690, Β΄ Εἰμβ. «τοῖς δὲ παισὶν ἄδειαν εἶναι ταῖς ἰδίαις διαθήκαις μηδὲν ἐκ τῶν ἰδίων περιουσιῶν ἐκείνῳ τῷ προσώπῳ καταλιμπάνειν τῷ τοιοῦτον μύσος πεπραχέναι καταγινωσκομένῳ» καὶ σελ. 748,11 «εἰ δ' ἄποροι εἶεν οἱ τοῦτο πεπραχότες, τυπτόμενοι ἐξοριζέσθωσαν».

Ἰω. Καντακουζ. Τόμ. Β΄, σελ. 312,22 Βόνν. «νυνὶ δ' ὥσπερ μή τι χαλεπὸν πεπραχότες ἢ πεπονθότες ἐξ ἀβουλίας».

Σχολ. Σοφοκλ. σελ. 231,12 Τευβν. «ἕκαστος μὲν γὰρ τὸν πλησίον ἐδόκει πεπραχέναι, ἀκριβῶς δὲ αὐτὸν κατελέγχειν οὐκ ἠδύνατο» καὶ σελ. 243,16 «ὁμολογεῖ γὰρ πεπραχέναι ταύτης συντιθεμένης

ὅπερ ἀδύνατον» καὶ σελ. 244,11 «ἀλλ' οὔπω παρὰ γνώμην μου ταῦτα πέπραχας ἀλλὰ κἀμοῦ συνειδυίας τὰ πραττόμενα».

Σχολ. Εὐριπ. Τόμ. Α', σελ. 40,34 Schw. «ὥσπερ καὶ ἡ Πολυξένη ἄξια τῆς ἑαυτῆς εὐγενείας πέπραχεν» καὶ σελ. 83,12 «ἀλλὰ καί τι μεῖζον ἀπωλείας ἐμὲ ἐπεπράχει» καὶ σελ. 143,5 «κατέκρινεν αὐτοῦ δεινὰ πεπραχέναι» καὶ 10 «εἰ γὰρ καὶ διὰ τὸν πατέρα ἀνεῖλες τὴν μητέρα, δεινὰ πέπραχας» καὶ σελ. 146,10 «διὰ τούτων ἐλέγχει αὐτὸν ὡς ἀθέως πεπραχότα τὸν φόνον» καὶ σελ. 147,14 «νόμος γὰρ ἀποκαθαίρεσθαι τοὺς ἐμφύλιον φόνον πεπραχότας».

Σχολ. Ἀπολλων. Ῥοδ. σελ. 581,20 Κειλ. «Διονύσιος δὲ ὁ Μυτιληναῖος συμπεπλευκέναι φησὶ τὸν ἥρωα τοῖς ἀριστεῦσιν ἕως Κόλχων καὶ τοῖς περὶ Μήδειαν ΣΥΜπεπραχέναι τῷ Ἰάσονι».

Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ Ἀρχύτα τοῦ Φιλοσόφου παρὰ Στοβαίῳ Ἀνθολ. ΡΙΕ', 27 (Τόμ. Δ', σελ. 75,21 Μειν.) «ἀλλὰ καὶ τί πράττει καὶ τί πέπραχεν ἐπισκοπεῖ» καὶ ὑπὸ τοῦ Λύκωνος παρὰ Διογένει τῷ Λαερτίῳ ἐν Διαθ. Ε', δ', 69 «τὰ μὲν ἐν οἴκῳ πάντα δίδωμι τοῖς ἀδελφοῖς Ἀστυάνακτι καὶ Λύκωνι· καὶ οἶμαι δεῖν ἀποδοθῆναι ἀπὸ τούτων ὅσα κατακέχρημαι Ἀθήνησι παρά τινος ἔχων ἢ ἘΚπεπραχώς». Φέρεται δὲ καὶ ἐν ψηφίσματι (Βιογρ. Βεστερμαννν. σελ. 292, 306) «μηδὲν ὑπεναντίον τῇ δημοκρατίᾳ πεπραχότι μήτε λόγῳ μήτε ἔργῳ».

Παρὰ τῷ Πολυβίῳ Α', 14,3 κεῖται «διὰ γὰρ τὴν αἵρεσιν καὶ τὴν ὅλην εὔνοιαν Φιλίνῳ μὲν πάντα δοκοῦσιν οἱ Καρχηδόνιοι πεπρᾶχθαι φρονίμως καλῶς ἀνδρωδῶς, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τἀναντία». Ἀλλ' ὁ Bekker ἀντὶ τοῦ πεπρᾶχθαι γράφει πεπραχέναι.

***Σφόδρ' ἀμφίβολον φαίνεται ὅτι ἐλέχθη ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ* πεπραχέναι *ἀντὶ τοῦ* πεπραγέναι.**

Ψευδαριστοτ. Ῥητορ. πρὸς Ἀλέξ. (Τόμ. Α', σελ. 445,41 Διδ.) «φθόνον δὲ παρασκευάσομεν συλλήβδην πρὸς τούτους οὓς ἀποφαίνομεν ἀναξίως εὖ πεπραχότας ἢ πράττοντας ἢ πράξαντας».

Ἐπίκτητ. Γ', η' 5 (σελ. 231 Schenkl) «τὸ δ' ὅτι κακῶς πέπραχεν ἐξ αὐτοῦ ἕκαστος προστίθησιν».

Ἀντών. Διογ. παρὰ Φωτ. Βιβλιοθ. σελ. 119,17 «τήν τε Δερκυλλίδα καὶ τὸν Μαντινίαν ἀνευρεῖν εὖ πεπραχότας καὶ τούς τε γονεῖς τοῦ μακροῦ ἀπαλλάξαντας ὕπνου».

Φώτ. σελ. 330,α', 5 «κακῶς δέ φησι πεπραχέναι Ἀπολλώνιον ἀφικόμενον ἐς τοὺς τῶν Αἰθιόπων γυμνούς».

Λιβάν. Ἐπιστολ. σελ. 724,6 Οὐολφ «τῶν Ἑλλήνων κακῶς πεπραχότων».

Διονύσ. Ἁλικαρν. σελ. 1930 «εἰς τὴν πόλιν ἀπῆραν οὐχ ἅπαντα πεπραχότες ὅσα ἐβούλοντο». Περὶ τοῦ χωρίου τούτου γράφει ὁ Κόβητος ἐν ταῖς εἰς Διονύσιον τὸν Ἁλικαρνασσέα Παρατηρήσεσι σελ. 184 «ΠεπραΧότες, id est διαπεπραγμένοι, a loci sententia abhorret. Apparet sensus verborum ex sqq. οὐ μὲν δὴ οὐδὲ Ῥωμαῖοι πάντα εὐτυχηκότες ἀνέστρεψαν. Itaque emendandum est: ἅπαντα πεπραΓότες ΟΙΑ (vel ὡς) ἐβούλοντο. De *fortuna qua quis utitur* πεπραγέναι dicitur, ut Plato Comicus dixit de Hyperbolo: καίτοι πέπραγε τῶν τρόπων μὲν ἄξια Αὐτοῦ δὲ καὶ τῶν στιγμάτων ἀνάξια. Solent autem scribae et scioli πεπραγέναι, quod plane in desuetudinem abierat, in πεπραχέναι convertere, quod solum noverant». Συμφωνοῦμεν καὶ ἡμεῖς πρὸς τὴν γνώμην τοῦ μεγάλου κριτικοῦ.

Ἀππιαν. σελ. 44,4 Μενδ. «ὁ μὲν δὴ Πύρρος οὕτως ἐπεπράχει κακῶς» καὶ σελ. 485,25 «καὶ Χῖοι μὲν ὧδε ἐπεπράχεσαν» καὶ σελ. 1130,15 «καὶ τὸ μὲν λαιὸν τῆς ναυμαχίας οὕτω ἐπεπράγει» Σημειοῦται δ' ὁ ἐκδότης «ἐπεπράγει scripsi, ἐπεπράχει libri. Item p. 485,25 ἐπεπράγεσαν pro ἐπεπράχεσαν reponendum et p. 44,4. ὁ μὲν δὴ Πύρρος οὕτως ἐπεπράχει κακῶς scribendum ἐπεπράγει, nisi forte illic ipse eclogarius peccavit. cf. Cobet Ob. in Dionys. Hal. p. 184 sq.».

Δίων Κάσσ. ΟΖ', 14 (Τόμ. Γ', σελ. 294,3 Δινδ.) «ἐπειδὴ γὰρ οὕτως ἐπεπράχει, συχνοὶ αὐτῷ ἐπέθεντο». Ὁ νέος τοῦ Δίωνος τοῦ Κασσίου ἐκδότης Boissevain ἐξέδωκε Τόμ. Γ', σελ. 391 ἀντὶ τοῦ ἐπεπράΧει ἐπεπράΓει καὶ ἐσημειώσατο «ἐπεπράγει cod. Peis. ἐπεπράχει Val.».

Οὐχὶ ἀπίθανον ἡμῖν φαίνεται ὅτι καὶ τὸ εὖ πεπραχότας καὶ τὸ κακῶς πέπραχεν καὶ τὸ κακῶς πεπραχότων καὶ τὸ κακῶς

πεπραχέναι εἶναι γραφικὰ σφάλματα ἀντὶ τοῦ εὖ πεπραΓότας καὶ κακῶς πεπραΓεν καὶ κακῶς πεπραΓότων καὶ κακῶς πεπραΓέναι.

πεπραγέναι ἐνεργητικῶς.

Ψευδαριστοτ. Οἰκον. Β', 2 (Τόμ. Α', σελ. 640,18 Διδ.) «ὅσα δέ τινες τῶν πρότερον πεπράγασιν εἰς πόρον χρημάτων ἢ τεχνικῶς τι διῴκησαν».

Μέμνων παρὰ Φωτ. σελ. 239,39 (Ἀποσπ. Ἱστορ. Ἑλλ. Τόμ. Γ', σελ. 557 Μυλλ.) «τούς τε ναοὺς κατέσπα καὶ ὅσα ἄλλα δι' ὠμότητος ἐλθὼν ἐπεπράγει».

Προκόπ. Τόμ. Γ', σελ. 156,19 Βόνν. (Τόμ. Γ', σελ. 175,6 Τευβν.) «καὶ ὃς εὐθὺς ἀπαρνησάμενος μηδὲν πεπραγέναι τοιοῦτο ἀπισχυρισάμενος».

Παχυμέρ. Τόμ. Β', σελ. 251,13 Βόνν. «τοῦ γὰρ εἶναι καὶ τὸ σκέμμα τῷ πεπραγότι».

Παρὰ τῷ Ψελλῷ Μεσαιων. Βιβλ. Σάθ. Τόμ. Δ', σελ. 55, 18 κεῖται «εἰς εὐθύνας μὲν ἐκείνους καθιστᾶν ὧν ἐπεπράγεισαν οὐκ ἐβούλετο». Γράφει δ' ὁ Κόντος ἐν τῇ Ἀθηνᾷ Τόμ. Α', σελ. 357 «Δὲν ἁρμόζει τῷ προκειμένῳ χωρίῳ ἡ ἐκφορὰ ἐπεπράΓεισαν. Ἀναμφίβολον ἡμῖν φαίνεται ὅτι χρῆσις ὑπὸ τοῦ Ψελλοῦ ἐγένετο τοῦ διὰ τοῦ Χ προενηνεγμένου τύπου ἐπεπράΧεισαν, ὡς ἐν σελ. 110,20 «πλεῖστα τῶν ἄλλων ἐπεπράχει» καὶ σελ. 111 τέλ. «μεγαλοπρεπές τι ἐπ' αὐτὸν ἐπεπράχει» καὶ σελ. 108,7 «ἅπερ ἐπεπράχει μειρακειωδῶς περί τι μειράκιον ἀφελέστατον» καὶ σελ. 206,11 «πλεῖστα ὧν ἐκεῖνος ἐπεπράχει διέφθαρτο». Πρβ. καὶ σελ. 116,4 «πάντα διαπεπραχότων».

Κεῖται δὲ καὶ ἐν ἐπιγραφῇ μεταγενεστέρων χρόνων μετὰ τὸ ἔτος 133 π. Χ. «ὅσοι δὲ πρὸ Ἀπολλᾶδος καὶ μηνὸς Ληναιῶνος πράξεις πεπράγασιν ἐναντίας τῷ κοινῷ πολέμῳ, μὴ εἶναι τὰς πράξεις κυρίας» καὶ «ὅσοι δὲ ἀπὸ μηνὸς Ληναιῶνος καὶ Ἀπολλᾶ πράξεις πεπράγασιν ἐπὶ τοῖς κτήμασιν, τούτοις δ' εἶναι τὰς πράξεις κυρίας καὶ μὴ εἶναι αὐτοῖς κοινὸν τὸμ πόλεμον» (*Syllog. Inscript. Graec.* Τόμ. Β' σελ. 126,510,70 Dittenb.).

Ἔγραφον ἐν Ἀθήναις μηνὶ Ἰουλίῳ 1911.

(Ἀκολουθεῖ). ΧΑΡΙΤΩΝ Χ. ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΣ.

Διορθωτέα.

σελ. 177,1-2 ἐξαλειπτέον τὸ καὶ σημειοῦται. σελ. 184,1 κάτ. γρ. Dittenb. σελ. 191,17 γρ. παραδεδομένη. σελ. 192,17 γρ. λυθείη. σελ. 192,30 γρ. δή. σελ. 193,27 γρ. Εὐρ. σελ. 193 31 γρ. ποδός. σελ. 194,1 γρ. appropriée. σελ. 194,19 οὔτε περὶ δίσκου οὔτε κτέ. 194,31 γρ. 'Αλλ', ὠτᾶν,. σελ. 200,2 γρ. ἀλλ' ἔτι μέν. σελ. 200,3 γρ. ἐάν. σελ. 201,13 ἐνώμοτος. σελ. 215,5 γρ. εὖ. σελ. 216 γρ. τ. ἔ. σελ. 220,27 γρ. μετὰ μετοχῆς ἀντὶ τοῦ μετὰ τῆς μετοχῆς. σελ. 227,1 γρ. 117. σελ. 228,3 γρ. 1883. σελ. 228,4 γρ. τωι. σελ. 235,22 γρ. ἐν τοῖς Σφ. σελ. 238,3 γρ. ἐπιλήθεται. σελ. 242,11 γρ. Συγγράμματι Σωκράτει Τόμ. Β', σελ. 254,8 γρ. 246. σελ. 254,22 προσθ. σελ. 777, 929,55. σελ. 255,24 γρ. διόρθωσιν.

Προσθῆκαι.

σελ. 186,β' γρ. ἐπικῦψαι ἀντὶ τοῦ ἐπικύψαι.

σελ. 844,α' «αἱ νῆες παλινοστοῦσαι». γρ. παλιννοστοῦσαι.

σελ. 935 «βάζων ταὐτί μου».

Πόσον κομψὴ εἶναι ἡ μετοχὴ βάζων' ἧς τὸ θηλ. βεβαίως θὰ εἶναι βάζουσα! καὶ τὸ οὐδ. βάζον! Ἔγραψε δ' ὁ Βερναρδάκης καὶ «βγάζων τὴν μύξαν του» (σελ. 17,β').

σελ. 1043,5 κάτ. γράφει προοῖτο ἀλλ' ἐν σελ. 1044 γράφει πρόοιτο καὶ πρόοιντ' ἄν. Ἐπίσης ἐν σελ. 328 καὶ σελ. 331 γράφει ὑπόθηται καὶ ἐγκατάθοιτο, ἀλλ' ἐν σελ. 1213,α' γράφει ξυνεπιθοῖντο.

Σφόδρα φεύγει, φαίνεται, ὁ Βερναρδάκης τὴν μονοτονίαν!

σελ. 234,β' «ἐκ τοῦ τραύματος οὗ ὁ Πίνδαρος ἔβαλεν» Πλ.Πολ. 408, Α'. γρ. ὁ Πάνδαρος. Τυπογρ. ἀβλέπτημα.

σελ. 275,β' γρ. ὁπότε ἄριστον παραθήσει ἀντὶ τοῦ παραθέσει.

σελ. 325,β' λ. δωροδοκεῖν «τοὺς δεχομένους δῶρα, ἵνα δώσωσι τροπήν τινα (ὠφέλιμον τοῖς δικάζουσιν)».

γρ. ὠφελιμον τοῖς δΕκάζουσιν)». Τυπογρ. ἀβλέπτημα.

σελ. 913,β' «μέχρι τῆς ἀποτΕΙσεως» γρ. ἀποτίσεως. Ἴδε ἃ ἐγράψαμεν ἐν τῇ Ἀθηνᾷ Τόμ. ΚΒ' σ. 314.

ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΛΕΓΟΜΕΝΗΣ ΕΞΑΣΘΕΝΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΟΥ ΕΙΣ Ι

Ἐλέχθη ἀνωτέρω σ. 35 κέξ. ὅτι ἡ διδασκαλία περὶ ἐξασθενώσεως τοῦ ου εἰς ι πρὸ τῆς ἐκπτώσεως αὐτοῦ ἐν τοῖς βορείοις ἰδιώμασι δὲν εἶναι ἀληθής, ὅπως ἀποδείκνυται ὑπὸ φαινομένων, οἷον κτσός, κλός, γναρᾶς, χλ̮ιάρ, σκτί, κφὸς κλπ. παρὰ τὸ κ'λ̮ιά, σκ'νί, ἐκ'νοῦ, χ'μ̮αίρ, Ι'νάρ, Γῖλοῦ κλπ. (ἰδὲ ἀνωτ. σ. 36-8). Εἰς ταῦτα ἀντετάχθη ὑπὸ τοῦ κ. Μπούτουρα ὅτι «ἀκριβῶς διὰ τὴν φύσιν αὐτοῦ δὲν ἐπιδρᾷ ὁ φθόγγος οὗτος (δηλ. ὁ ἐκ τοῦ ου, ὡς παρεδέχετο, προελθὼν) ἐπὶ τοῦ προηγουμένου συμφώνου», ὅτι δὲν πρόκειται «περὶ πλήρους φθόγγου ι ἀλλὰ περὶ φθόγγου κλειστοῦ διαμέσου ἀναπτυχθέντος ἐνιαχοῦ εἰς ι...». Ἀλλ'ὅτι καὶ ταῦτα εἶναι πλημμελῆ, δῆλον ἐκ τῶν ἑξῆς. Πρῶτον δυνατὸν ἐν ἰδιώμασι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἄλλων ἀποκέντρων Ἑλληνοφώνων χωρῶν νὰ ἐκφωνῆται τοιοῦτός τις διάμεσος φθόγγος· ἀλλ' ἐν Πελοποννήσῳ, τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι καὶ ἐπὶ τῶν νήσων δὲν φαίνεται νὰ ὑπάρχῃ. Καὶ ἂν ἄρα ποτὲ ἀνεπτύχθη τοιοῦτος ἀσυνήθης καὶ ἄγνωστος ἡμῖν σήμερον φθόγγος, ü, ö ἢ ὅπως ἄλλως θέλῃ τις νὰ φαντασθῇ αὐτόν, ἔδει κατ' ἀνάγκην θᾶσσον ἢ βράδιον νὰ τραπῇ εἰς καθαρὸν ι, διότι ἡμεῖς στερούμεθα ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ τοῦ αἰσθήματος τοιούτου διαμέσου φθόγγου. Τούτου δὲ γενομένου, ἤτοι καταλήξαντος καὶ τοῦ ὑποτιθεμένου νέου τούτου φθόγγου εἰς ι, τὰ πρὸ αὐτοῦ ὑπερωικὰ σύμφωνα ὤφειλον νὰ πάθωσιν, ἤτοι ἡ ἐπίδρασις αὐτοῦ ἐπὶ τὰ πρὸ αὐτοῦ ὑπερωικὰ ὤφειλε νὰ γίνῃ ταχέως καταφανής. Τὴν ἀπόδειξιν τούτου παρέχουσι λέξεις τινὲς τῆς ἡμετέρας γλώσσης, ἐν αἷς ἐμφανίζεται μὲν ὄντως, ἀδιάφορον τίνος ἕνεκα, νεωτερικώτερον ι ἀντὶ ου, ἀλλ'ἅμα καὶ ἡ ἐπίδρασις τοῦ ι τούτου ἐπὶ τὸ πρὸ αὐτοῦ σύμφωνον· πρβλ. καταχινιάζω ἀντὶ καταχωνιάζω, κίτελο ἀντὶ κούτελο, κιτίζω ἀντὶ κοτίζω=κοτῶ, κίτκας ἀντὶ κούτικας ὁ αὐχήν, λυκινεὰ ἀντὶ λυκουνιά, λίρος ἀντὶ λῶρος λοῦρος, νίμος ἀντὶ νῶμος, ξελίθριμα ἀντὶ ἐξολόθρευμα, τίλιγ̮ια ἀντὶ τίλογ̮ια, λέγιν ἀντὶ λέγουν κλπ. Ἐν πᾶσι τούτοις ὁ νεώτερος οὗτος φθόγγος ι φαίνεται σαφῶς ἐπιδράσας ἐπὶ τὰ πρὸ αὐτοῦ σύμφωνα, ἐντεῦ-

θεν ἔχομεν χι, κι, γι, λι, νι, οὐχὶ χου, κου, γου, λου, νου. Καὶ ἂν ἄρα ἠλήθευεν ὄντως ἡ ὑπόθεσις τῆς τροπῆς τοῦ ου εἰς ü ἢ ö ἢ ὅπως ἄλλως ἤθελέ τις νὰ παραστήσῃ τὸν ὑποθετικὸν τοῦτον νέον φθόγγον, πάλιν οὗτος θὰ κατέληγεν εἰς πλῆρες ι, ὅπως βλέπομεν αὐτὸν φανερῶς ἐν αἷς λεξεσι σῴζεται, καὶ θὰ ἐπέδρα ἀναμφιβόλως ἐπὶ τὰ πρὸ αὐτοῦ σύμφωνα, ὅπως εἴδομεν ἐν τῷ κίτκας, καταχινιάζω, λέγιν, τίλιγια κλπ. καὶ δὴ θὰ εἴχομεν τσλός, τσφὸς οὐχὶ κλός, κφὸς=κουλλός, κουφός, ὅπως ἔχομεν τσίνσ(ι), τσδών(ι) κλπ.

Πρβλ. προσέτι τὰς καὶ ἀλλαχοῦ, ἰδίᾳ δὲ ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι λεγομένας τουρκικὰς λέξεις κιρά, κιρατζῆς, κιμᾶς, κιλίμι, μπακιρικά, μπακίρι κττ. πάντα μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ κ καὶ καθαροῦ τοῦ ι, καίτοι ταῦτα ἐν τῇ τουρκικῇ γλώσσῃ μετὰ τοῦ κάφ (πρβλ. Μενάρδον ἐν Ἀθηνᾷ ΣΤ΄ σ. 154) καὶ μετὰ φωνήεντος πολὺ διαφόρου τοῦ ἡμετέρου ι ἐκφωνοῦνται. Τοῦτο δηλοῖ ὅτι ἀφοῦ μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν Τούρκων ἡμεῖς δὲν ἠκούομεν πλέον παρ' αὐτῶν τὰς λέξεις ταύτας μετὰ τῶν τουρκικῶν φθόγγων, ταχέως ὑποκατεστήσαμεν ἀντ' αὐτῶν τοὺς ἡμετέρους, ἤτοι τὸ Ἑλλην. ι καὶ τὸ πρὸ αὐτοῦ κ, ὁποῖον ἐν τῷ κινῶ, κεῖνος, προσκυνῶ, κύρις κλπ. Ἀλλ' ἂν τοῦτο ἐγένετο καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς ξέναις λέξεσι καὶ ἐπ' ἐσχάτων, οὐδεὶς βλέπει διατί δὲν θὰ ἐγίνετο ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς καὶ διατί τὸ Ἑλληνικὸν τοῦτο νεώτερον ι δὲν θὰ ἐπέδρα ἐπὶ τὰ πρὸ αὐτοῦ σύμφωνα. Ταῦτα πάντα μόνον οὐχὶ βοῶντα διδάσκουσιν ὅτι περὶ ὑπάρξεως ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γνωστῇ Ἑλληνικῇ κλειστοῦ τινος φθόγγου ι οὐκ ἐπιδρῶντος ἐπὶ τὰ πρὸ αὐτοῦ οὐρανικὰ κ, γ, χ κλπ. οὐδεὶς λόγος δύναται νὰ γίνηται. Ὅστις δὲ παρὰ πάντα ταῦτα ἐπιμένει διά τινος τοιουτοτρόπως ξένου καὶ ἀγνώστου ἡμῖν ἀποδεικνυομένου διαμέσου φθόγγου νὰ ἑρμηνεύῃ φωνητικὰ φαινόμενα, οἷον τὴν μὴ τροπὴν τῶν ὑπερωικῶν $κ^2$, $γ^2$, $χ^2$, $λ^2$, $ν^2$ εἰς οὐρανικὰ $κ^1$, $γ^1$, $χ^1$, $λ^1$, $ν^1$, οὗτος οὐδὲν ἄλλο ἢ πειρᾶται τὸ ἄγνωστον δι' ἀγνώστου νὰ ἑρμηνεύσῃ.

Δεύτερον ἀντετάχθη ὅτι «διὰ τὰ τονούμενον τὸν φθόγγον τοῦτον ἔχοντα παραδείγματα... ἡ τροπὴ ἔγινεν ἐν ἀτόνῳ τινὶ τύπῳ τῆς λέξεως τὸ πρῶτον» καὶ ὅτι «τὰ προκλιτικὰ θεωροῦνται ἄτονα». Ἀλλ' ἐπεθύμουν νὰ μάθω τίνες οἱ ἄτονοι τύποι ἐν τοῖς παρατεθεῖσιν ἀνωτ. σ. 50 παραδείγμασιν, οἷον ἀνούγευτος - ἀνίγευτος, μπρούντζινος - μπρίντζινος, τοιοῦτος-

*τοιῦτος-'τοῖτος-τοίτιος, νῶμος-νῖμος, λῶρος-λῖρος, σούρουπα-σίριπα,ὄντιναν-ἴντιναν, ζόρικα-ζέρικα κτλ.ἢ ἂν ταῦτα ὑπῆρξαν ποτὲ προκλιτικὰ καὶ ἄτονα. Τοιαῦτα ἐπιχειρήματα ἐφρόνουν ἐγώ, ὅτι δὲν ἐπετρέπετο νὰ προσάγωνται εἰς ἐπιστημονικὴν συζήτησιν.

Τρίτον ἀντετάχθη ὅτι «ἡ θεωρία (δηλ. τῆς ἐξασθενώσεως τοῦ ου εἰς ι) ἔχει ἀνάγκην πολλῆς μελέτης, ἵνα ἀποδειχθῇ τὸ ὀρθὸν ἢ ἐσφαλμένον αὐτῆς καὶ ἀποτελεῖ μᾶλλον πρόβλημα μέλλον νὰ λυθῇ ἐν τῷ μέλλοντι διὰ συμπληρωτικῆς ἐρεύνης». Ἀλλὰ πρῶτον μὲν οὐδαμοῦ ἐλέχθη πρότερον ὅτι πρόκειται περὶ προβλήματος, τοὐναντίον μάλιστα εὐθὺς ἐν ἀρχῇ γίνεται λόγος περὶ νόμου, καὶ ἐν σελ. 18 (ἰδὲ ἀνωτ. σ. 48) γίνεται ἀπόπειρα, ἀτυχὴς μὲν ἀληθῶς καὶ ἀνεπιστήμων, ἀλλὰ πάντοτε ἀπόπειρα διατυπώσεως αὐτοῦ. Ὥστε τὰ λεγόμενα νῦν «περὶ προβλήματος μᾶλλον κλπ.» ἀναμιμνήσκουσι τὸ ἐξαναχωρεῖν τὰ εἰρημένα τοῦ Κλέωνος. Ἔπειτα ἐρωτᾶται ἂν ἐν διατριβῇ ἐπὶ ὑφηγεσίᾳ εἶναι προσῆκον ἢ σύνηθες νὰ προτείνωνται «προβλήματα ἔχοντα ἀνάγκην πολλῆς μελέτης», ἢ ἂν τοὐναντίον λύωνται καὶ προβάλλωνται λύσεις ἐπιστημονικῶν ζητημάτων, ἔστω καὶ μικρῶν, ἀλλὰ πάντοτε λύσεις.

Ἀντετάχθησαν ἐπίσης καὶ ἄλλα τινὰ παντάπασιν ἐμοὶ ἀκατανόητα, λ. χ. «εἰς τὰ τῶν λέξεων αὐγό, αὐτὶ (ἰδὲ ἀνωτ. σ. 51) δὲν συνάπτω κατεσπευσμένως τὰ διαφορώτατα, διότι ἀνεξαρτήτως ἐντελῶς τοῦ φαινομένου φέρω ἓν παράδειγμα τῆς ἀρχαιότητος τοῦ σχηματισμοῦ στοιχείων τῆς Νεοελληνικῆς (καὶ περὶ τούτου πρόκειται ἐκεῖ) ἀναγομένων εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἔτι αἱ δίφθογγοι ἐξεφωνοῦντο ἀναλελυμένως». Λοιπὸν ἡ γένεσις τοῦ νεοελληνικοῦ ἀβγό, αὐτὶ (ἰδὲ ΜΝΕ Β' 320) ἀνάγεται εἰς ἀρχαίους χρόνους,ὅτε αἱ δίφθογγοι ἐξεφωνοῦντο ἔτι διφθογγικῶς; Δὲν πιστεύω νὰ λέγηται τοῦτο, ἀλλὰ τότε πῶς νοητέα τὰ παράδοξα ταῦτα;

Καὶ ἐπιτρέπεται εἰς ἄνθρωπον ἀξιοῦντα ὑφηγεσίαν νὰ λέγῃ ὅτι αἱ δίφθογγοι ἐξεφωνοῦντο διαλελυμένως ἀντὶ διφθογγικῶς; Ἀλλὰ τότε τίς ἡ διαφορὰ τοῦ Ὁμηρ. πάϊς, ὄϊς, ὀϊστὸς κτλ. ἀπὸ τοῦ Ἀττ. παῖς, οἶς, οἰστὸς κλπ.; Καὶ ἐλέχθησαν ποτὲ ἀναλελυμένως δίφθογγοι ἐν τῷ εἶμι, φεύγω, λοιπός, σπουδή, αἴθω, αὖθι κλπ.; Ἀτυχῶς καὶ ἄλλα πολλὰ δείγματα τῆς περὶ τὴν γλωσσολο-

γικὴν ἐπιστήμην ἀπειρίας αὐτοῦ παρέσχεν ὁ κ. Μπούτουρας ἐπιχειρήσας ν' ἀναιρέσῃ τινὰ τῶν ἐξελεγχθέντων σφαλμάτων αὐτοῦ. Οὕτω λ.χ. ἐπανειλημμένως καὶ ἐν σ. 4 καὶ ἐν σ. 8 ἀποκαλεῖ τὴν ἀναλογίαν ταραχοποιὸν στοιχεῖον καὶ διατείνεται ὅτι ἀντ' αὐτῆς προτιμᾷ τὴν ἐφαρμογὴν φωνητικῶν νόμων. Ἀλλ' εἶναι πασίδηλον ὅτι ὅπως ἑρμηνεύεται **φωνητικῶς** τὸ Φάληρο, αὔριο, ὁ πῆχυς (πῖχις), ὀχτώ, ἔτος ἀντὶ Fέτος κλπ., οὕτω μετὰ τῆς αὐτῆς πειθανάγκης νοεῖται **ἀναλογικῶς** τὸ Φαληραίας (=Πειραίας), μεθ' αὔριο (=ἡμέρα, ὥρα, ἑσπέρα), ἡ πῆχυ (=ὀργυιά, σπιθαμή), ὀπτὼ (=ἑπτά), ἔτος ἐν τῷ ἐφέτος, δεχέτης (ἡμέρα, ὥρα), ἐφακροῶμαι ἀφοκροῦμαι (ὑφορῶμαι ἀφοροῦμαι) κλπ. Ἀμφότεραι αἱ ἑρμηνεῖαι εἶναι ἐξ ἴσου ὀρθαὶ καὶ βέβαιαι, ὁ δὲ ἐφαρμόζων τὴν φωνητικὴν ἐπὶ τὰ προφανῶς ἀναλογικὰ οὐδὲν ἄλλο ἢ σφάλλεται μεθοδικῶς. Ἔπειτα ἐκτὸς τούτου ἡ ἀναλογία, περὶ ἧς ὁλόκληρον κεφάλαιον, τὸ Ε', τοῦ δοκίμου βιβλίου αὐτοῦ συνέγραψεν ὁ καθηγητὴς H. Paul, εἶναι ταραχοποιὸν στοιχεῖον! Ἀγνοεῖ, ὡς φαίνεται, ὁ ταῦτα διατεινόμενος ὅτι κατ' ἀλήθειαν οὐ μόνον πλεῖστα διὰ τῆς ἐπενεργείας τῶν φωνητικῶν νόμων ἐξαλλοιωθέντα πρότερον καὶ ἄλλα πάμπολλα ἀρχαιόθεν ποικίλα καὶ ἀνώμαλα κληρονομηθέντα ἐξωμαλίσθησαν ἔπειτα καὶ διαρκῶς ἐξομαλίζονται διὰ τῆς ἀναλογίας, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτῆς ἀδιαλείπτως πλουτίζεται ἡ γλῶσσα λεξιλογικῶς καὶ μάλιστα τυπικῶς, καὶ ὅτι καθόλου δι' αὐτῆς κυρίως ἐπλάσθη τὸ τυπικὸν τὸ πάλαι καὶ δι' αὐτῆς καθίσταται ἡμῖν δυνατὸν νὰ ὁμιλῶμεν. Πρβλ. περὶ τούτων Paul § 79-80 καὶ Ἀκαδ. Ἀναγν. Α' σ. 196-7, 199, 202-5, 220, 222, 228.

Τοιαῦτα εἶναι ἀπαξάπαντα τὰ ἀντιταχθέντα. Ἀλλ' εἶναι, νομίζω, προφανές, πρῶτον ὅτι ὅταν διὰ τοιούτων ἐπιχειρημάτων ἐπιζητῆται ἡ ὑποστήριξις καὶ σωτηρία φωνητικοῦ νόμου ἢ θεωρίας τινός, τότε μὰ τὴν ἱερὰν Ἀλήθειαν δὲν ἔχει ἀνάγκην δεινῶν πολεμίων, ἵνα ταχέως περιπέσῃ εἰς ἀξίαν λήθην, πίπτει οἴκοθεν· καὶ δεύτερον ὅτι ὅστις τοιαῦτα ἀρχαϊκὰ διδάσκει, δύναται μὲν νὰ καυχᾶται διὰ νέας μεθόδους καὶ τέλεια συστήματα, νὰ διακηρύττῃ μεγαλοφώνως ὅτι ἑτοιμάζει πολυάριθμα συγγράμματα κτλ., ἀλλὰ κατ' ἀλήθειαν οὔτε μέθοδόν τινα οὔτε σύστημα δύναται νὰ ἔχῃ.

Γ. Ν. Χ.

ΤΩΙ ΑΡΙΣΤΗΣ ΜΝΗΜΗΣ

ΣΠΥΡΙΔΩΝΙ ΒΑΣΗι

ΚΑΘΗΓΗΤΗΙ ΤΗΣ ΛΑΤΙΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ,

ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΩΙ ΔΕ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΚΑΙ

ΣΥΝΤΑΚΤΗΙ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΤΟΔΕ ΕΥΣΕΒΩΣ

ΚΑΘΙΕΡΟΥΤΑΙ

Οὔπω τρεῖς συνεπληρώθησαν ἐνιαυτοί, ἀφ' οὗ χρόνου, προσφιλέστατε Βάση, ἡ Ἑταιρεία ἡμῶν ἀπώλεσε τὸν πᾶσαν ἀρετὴν ἀγαθὸν πρόεδρον αὐτῆς, καὶ ἰδού, φεῦ!, δεύτερον λαμβάνει πλῆγμα καίριον στερουμένη σοῦ, τοῦ μετ' ἴχνια τοῦ ἀοιδίμου ἐκείνου βαίνοντος.

Τοῦ λοιποῦ οὔτε τὰς σελίδας τῆς «Ἀθηνᾶς» θὰ κοσμῶσιν αἱ σοφαὶ πραγματεῖαί σου οὔτε τὴν Ἑταιρείαν θὰ καθιστᾷς κοινωνὸν τῶν ὀξυνουστάτων εἰς τοὺς Ῥωμαίους καὶ Ἕλληνας συγγραφεῖς παρατηρήσεων, ἀλλ' οὔτε καὶ αἱ πολύτιμοι συμβουλαί σου θὰ προάγωσι τὰ πράγματα αὐτῆς, δεινῶς νῦν κλυδωνιζομένης.

Καὶ σφόδρα μὲν ταῦτα πάντα λυποῦσιν ἡμᾶς, ἀλλ' ὅμως καὶ δὲν ἀφαιροῦσι τὸ θάρρος τὸ τοῖς ἀνδράσι προσῆκον

Μνήμονες δὲ ἡμεῖς τῶν μεγάλων ἐπιστημονικῶν τε καὶ ἀνθρωπικῶν ἀρετῶν καὶ τοῦ Κόντου και σοῦ οὐδενὸς θὰ φεισθῶμεν κόπου, ἵνα ἀμετατρέπτως βαίνωμεν τὴν ὁδόν, ἣν ὑμεῖς ἐπὶ τέταρτον ὅλον αἰῶνος συνεπορεύθητε.

Χρηστὲ Σπυρίδων Βάση, χαῖρε!

ΕΚΘΕΣΙΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Ἐπανειλημμένως ἐλέχθη καὶ ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦδε ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν τοιούτων, ὁποῖος ὁ νῦν, γλωσσικῶν διαγωνισμῶν καὶ ἀλλαχοῦ ὅτι καὶ εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν μελέτην τῶν γλωσσικῶν φαινομένων καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἔθνους ἡμῶν καὶ εἰς τὴν ὀρθὴν κατανόησιν τῶν γνησίως λαϊκῶν φιλολογικῶν προϊόντων, οἷον τῶν δημοτικῶν ᾀσμάτων, τῶν παροιμιῶν, τῶν ἀποφθεγμάτων κλπ. μέγιστον συμβάλλονται αἱ περὶ τὴν λαλουμένην ὑφ' ἡμῶν σήμερον γλῶσσαν μελέται. Καὶ ἀληθῶς φανερὸν ὅτι ἀπείρῳ τελειότερον δύναταί τις νὰ σπουδάσῃ καὶ ἐξακριβώσῃ τὰ γλωσσικὰ φαινόμενα, ὅταν ἔχῃ πρὸ αὐτοῦ τὴν ἀληθῆ προφορὰν καὶ πᾶσαν τὴν χρῆσιν τῆς γλώσσης, ὅπως δύναται νὰ γίνηται ἐξεταζομένης νέας τινὸς λαλουμένης γλώσσης, ἢ ὅταν ἐξετάζῃ μέρη μόνον γλώσσης ἀρχαίας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐλλιπῆ, ὧν ἀγνοεῖ καὶ τὴν ἀληθῆ προφορὰν καὶ τὴν ἔκτασιν τῆς χρήσεως. Ὁμοίως εἶναι πρόδηλον ὅτι πρὸς πλήρη καὶ ὀρθὴν κατανόησιν τῶν ἐξαισίων δημοτικῶν ᾀσμάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, τῶν πολυαρίθμων παροιμιῶν καὶ ἀποφθεγμάτων, τῶν μύθων καὶ παραδόσεων κλπ. ἁπλῶς εἰπεῖν παντὸς τοῦ πνευματικοῦ θησαυροῦ ἢ τῆς ψυχῆς τοῦ ἔθνους ἀπαραίτητος ἀνάγκη εἶναι νὰ γινώσκωμεν ὅσον οἷόν τε ἀκριβέστατα καὶ τὴν καθόλου Ἑλληνικὴν γλῶσσαν τῶν τε παλαιοτέρων καὶ τῶν νῦν χρόνων καὶ οὐχ ἥκιστα τὰ κατὰ τόπους ἰδιώματα αὐτῆς.

Πόσον διὰ τῆς ἐξετάσεως ταύτης τῶν γλωσσικῶν στοιχείων ἐρχόμεθα εἰς ἐξέτασιν καὶ κατανόησιν αὐτῆς τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς, ἀρκοῦσι τὰ ἀκόλουθα δύο παραδείγματα. Ἐν τῇ μεσογαιοτέρᾳ Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἡ λέξις αἰχμάλωτος σημαίνει δυστυχής, ὀρφανὸς κττ., πάντως τούτου ἕνεκα διότι ἡ αἰχμαλωσία ἦν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας τὸ συχνότατον τῶν ἀτυχημάτων ἐν τῇ ὑπὸ τῶν Τούρκων μαστιζομένῃ ἀτυχεῖ ἐκείνῃ χώρᾳ. Ὁμοίως παρατηρεῖται ὅτι, εἰ καὶ πολλοὶ τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ζώντων Ἑλλήνων λαλοῦσιν εἰσέτι Ἑλληνιστί, ἀλλ' ὅμως οὔτε

ᾄσματα Ἑλληνικὰ ἐπίστανται, οὔτε ὀνόματα Ἑλληνικὰ ἀνθέων ἢ ἄλλου τινὸς εἰς ἀνετώτερον, ἀνθρωπινώτερον βίον ἀναφερομένου σῴζουσι. Τὰ πάντα ἀπώλεσαν, διότι, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ φιλόπατρις συλλογεὺς ἐξ Ἀραβανίου, τά 'σκιαζ' ἡ φοβέρα καὶ τὰ πλάκων' ἡ σκλαβιὰ κατὰ τὸν ἡμέτερον ποιητήν. Οὕτως ἐν τῇ λαλουμένῃ γλώσσῃ ἀντανακλᾶται πιστῶς ἡ ψυχή, αἱ τύχαι τοῦ ἔθνους.

Ὅτι δὲ ἡ περισυλλογὴ καὶ ἐπιστημονικὴ μελέτη τῶν γλωσσικῶν τούτων φαινομένων εἶναι καθῆκον ἡμῶν ἐθνικόν, θέλουσιν, ἐλπίζω, συνομολογήσει πάντες. Ἀλλ' ἐπ' ἴσης θά μοι συνομολογήσωσι πάντες καὶ τόδε ὅτι τὸ ἐθνικὸν ἡμῶν τοῦτο καθῆκον ἀποβαίνει ὁσημέραι ἐπιτακτικώτερον ὅσῳ μᾶλλον τὰ κατὰ τόπους ἰδιώματα ταῦτα ἐκβάλλονται καὶ περιπίπτουσιν εἰς λήθην διὰ τὰ σχολεῖα, διὰ τὸν Τύπον, διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς συγκοινωνίας, διὰ τὸν ἐκπατρισμόν, διὰ τὴν στρατιωτικὴν θητείαν, διὰ τὴν καθολικὴν τοῦ ἔθνους μόρφωσιν κλπ. κλπ. καὶ ὅσῳ μεγαλυτέραν ἀνάγκην τῆς πλήρους καὶ ἀκριβοῦς γνώσεως τούτων ἔχει τὸ ἐπ' αἰσίοις οἰωνοῖς, ὡς ἐλπίζομεν καὶ εὐχόμεθα, ἀρξάμενον μέγα ἐπιστημονικὸν λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.

Ἀκριβῶς δέ, ἐπειδὴ ταῦτα πολλάκις, ὡς εἴπομεν, ἐλέχθησαν καὶ προφανῆ καὶ ἀναντίλεκτα δυνάμεθα νὰ θεωρῶμεν αὐτὰ σήμερον, διὰ τοῦτο δὲν θὰ ἐπαναλάβωμεν αὐτὰ νῦν, ἐρχόμεθα δὲ εὐθὺς ἐπὶ τὴν κρίσιν τῶν σταλέντων εἰς τὴν Γλωσσικὴν Ἑταιρείαν ἡμῶν καὶ δὴ ὑποβληθέντων εἰς κρίσιν τῆς κριτικῆς ἐπιτροπείας διαγωνισμάτων· περὶ τούτων λέγομεν τάδε :

Κατὰ μὲν τὸν ἀριθμὸν τῶν σταλέντων ἡμῖν διαγωνισμάτων δὲν ὑπῆρξε πλούσιος ὁ παρὼν διαγωνισμός, ἀλλὰ κατὰ τὸ ποιὸν αὐτῶν δὲν δύναται νὰ κριθῇ δεύτερος οὐδενὸς τῶν προγενεστέρων. Ἀρκεῖ νὰ εἴπωμεν ὅτι ἐκ χωρῶν μέχρι τοῦδε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀγνώστων ὡς πρὸς τὴν λαλουμένην διάλεκτον, οἷον ἐκ τῆς μεσογαιοτέρας Μικρᾶς Ἀσίας, ἐκ τῆς Μεγαρικῆς, ἐκ τῆς Λακωνικῆς κλπ. ἐστάλησαν ἡμῖν ἐκτενεῖς πραγματεῖαι περὶ τῆς διαλέκτου, τοῦ βίου, τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῶν ἐν ταῖς χώραις ταύταις Ἑλληνικῶν πληθυσμῶν. Οὕτως ὁ παρὼν γλωσσικὸς διαγωνισμὸς συνήγαγεν ἡμῖν πολυτίμους γνώσεις περὶ τῶν χωρῶν τούτων.

Διαγωνίσματα ἐστάλησαν ἡμῖν καὶ ὑπεβλήθησαν εἰς κρίσιν τὸ ὅλον ἑπτὰ (ἀριθ. 7), ἤτοι ἓν ἐκ τοῦ Πόντου, ἄλλο ἐκ τοῦ Ἀραβανίου τῆς

Μικρᾶς Ἀσίας, τρίτον ἐκ Μεγάρων, τέταρτον ἐκ Λακωνικῆς, πέμπτον ἐκ Σύμης, ἕκτον ἐκ Καρύστου καὶ ἕβδομον ἐξ Ἀθηνῶν. Τούτων τινὰ σύγκεινται ἐκ πολλῶν ἑκατοντάδων, τὰ δὲ Λακωνικὰ ἐκ πολλῶν χιλιάδων σελίδων. Ἀρχόμεθα τῆς λεπτομεροῦς ἐξετάσεως καὶ αναλύσεως ἑκάστου τούτων.

1) Ἀραβάνιον, συλλογὴ ἐκτενὴς ἐκ σελίδων μεγάλων λε΄ καὶ 122 φέρουσα ῥητὸν ἐπὶ κεφαλῆς Introite, nam et hic Dii sunt. Ὁ συγγραφεὺς αὐτῆς φαίνεται ἀνὴρ εὐπαίδευτος καὶ σφόδρα ζηλωτὴς τῆς πατρίου γλώσσης· ἐκ τούτου διαλαμβάνει ἀξίως λόγου περὶ τῆς πνευματικῆς τέρψεως τῶν τοιούτων ἐργασιῶν, περὶ τῆς πολλῆς καὶ μεγάλης ὠφελείας τῶν μελετῶν τούτων οὐ μόνον εἰς τὴν ἐπιστήμην καθόλου ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πρακτικὴν διδασκαλίαν τῶν γλωσσικῶν μαθημάτων. «Ὁ διδάσκων τὰ Ἑλληνικά, λέγει ὁ κ. συγγραφεύς, ἂν λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν τὰ τῆς λαλουμένης Ἑλληνικῆς καὶ ἐξετάζῃ ἐκ παραλλήλου καὶ ἑρμηνεύῃ τὰς τῶν λέξεων μεταβολάς, ὅσαι ἐγένοντο αὐταῖς ἕνεκα φθογγικῶν μεταβολῶν ἢ ἀποβολῶν, θὰ φέρῃ ἑκατονταπλασίονας καρπούς· διότι πᾶσα τοιουτοτρόπως ἑρμηνευθεῖσα μεταβολὴ καὶ πᾶν μετ' αὐτῆς συνημμένον ἀρχαῖον γλωσσικὸν φαινόμενον θὰ μένῃ κτῆμα ἐς ἀεὶ τοῦ μαθητοῦ, καθ' ὅσον ὑπῆρχεν ἤδη ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ γλωσσικὴ παράστασις, ἡ τοῦ λαλουμένου γλωσσικοῦ στοιχείου, καὶ αὕτη συνεδέθη νῦν ἀρρήκτως διὰ τῆς ἑρμηνείας ταύτης πρὸς ἄλλο τῆς ἀρχαίας ἢ τῆς καθαρευούσης. Ἐὰν δὲ ὁ διδάσκων ἐρωτᾷ τοὺς μαθητὰς πῶς λέγεται ἕκαστον ἐν τῷ ὑπ' αὐτῶν λαλουμένῳ ἰδιώματι καὶ φροντίζῃ νὰ ἑρμηνεύῃ τὰ ἐν αὐτοῖς ἰδιαίτερα προσπίπτοντα, τότε ἀσκεῖ μὲν τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν ἀναγωγὴν τῶν διαλεκτικῶν εἰς τὰ τῆς κοινῆς πάντων Ἑλληνικῆς ἢ καὶ εἰς τὰ τῆς ἀρχαίας, ἐθίζει δ' αὐτοὺς νὰ ἐρευνῶσι καὶ ἀγαπῶσι τὴν πάτριον γλῶσσαν, καὶ οὕτω συντελεῖ εἰς τὴν διάσωσιν ἢ καὶ διάδοσιν αὐτῆς ἐν τῇ ὑπ' ἀλλογλώσσων πολλαχῶς ἐπιβουλευομένῃ καὶ δὴ σφόδρα κινδυνευούσῃ Μ. Ἀσίᾳ».

Μετὰ ταῦτα διαλαμβάνει περὶ τῆς ἐπιδράσεως ἣν ἡ Τουρκικὴ γλῶσσα ἔσχεν ἐπὶ τὴν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ λαλουμένην Ἑλληνικήν· αὕτη εἶναι, ὡς εἰκός, μείζων αὐτόθι ἢ ἀλλαχοῦ. Οὕτω λ. χ. σχηματίζονται οἱ χρόνοι τοῦ ῥήματος κατὰ τὰ πρότυπα τῆς Τουρκικῆς γλώσσης· πρβλ. θὰ ὑπάγω ἤτουν ἀντὶ θὰ ἐπήγαινα κατὰ τὸ κιδε-

τζέγιμ ἰδί, καὶ ἔλυσα ἤτουν ἀντὶ εἶχον λύσει κατὰ τὸ τζεζδὶμ ἰδί· ὁμοίως τάσσεται ἡ γενικὴ πρὸ τοῦ προσδιοριζομένου οὐσιαστικοῦ ἀνάρθρως ἐκφερομένη κατὰ τουρκικὰ πρότυπα, οἷον Ἀπρὶλ τὸ ἔμπα = ἀρχὰς τοῦ Ἀπριλίου, Τσίλα τὸ παιρὶ ἀντὶ τὸ παιδὶ τοῦ Τσίλα.

Μετὰ ταῦτα καταλέγει τὰς διαφορὰς τῶν ἐν τῇ μεσογαιοτέρᾳ ταύτῃ Ἀσίᾳ λαλουμένων πολλῶν καὶ ποικίλων Ἑλληνικῶν ἰδιωμάτων, ἐξετάζει τὸν ὑπὸ τοὺς Τούρκους ἰδίᾳ πρὸ τῆς συνθήκης τοῦ Κιουτσοὺκ-Καϊναρτζῆ (1774), ἀβίωτον ἀληθῶς βίον τῶν αὐτόθι Χριστιανῶν, τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα, τὰς δεισιδαιμονίας καὶ προλήψεις, τὰς παιδιὰς κλπ. κλπ. αὐτῶν. Διηγεῖται τὰ μετὰ τὸ Χάτι Χουμαγιοῦν (1856), τὰ μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Βερολίνου καὶ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Συντάγματος (1908), λέγων ὅτι τὰ σπουδαιότατα διὰ τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Τουρκίας ταῦτα γεγονότα ἐπέτρεψαν εἰς αὐτοὺς νὰ ἱδρύσωσι σχολεῖα, νὰ οἰκοδομήσωσι ναοὺς καὶ καθόλου νὰ τολμήσωσι νὰ δείξωσι σημεῖα ζωῆς.

Κατόπιν τούτων ἔρχεται εἰς ἐξέτασιν τῆς γλώσσης, εἰς τὴν γραμματικὴν καὶ τὸ λεξικόν. Ὁ κ. συγγραφεὺς δὲν εἶναι γλωσσολόγος, διὸ δὲν ἐπιχειρεῖ νὰ ἑρμηνεύσῃ τὰ γλωσσικὰ φαινόμενα ἢ νὰ ἐτυμολογήσῃ τὰς ἀγνώστους λέξεις, ἀλλ' ἁπλῶς ἀναγράφει τοὺς γραμματικοὺς τύπους καὶ ἀποδίδει τὴν σημασίαν τῶν παρατιθεμένων, περὶ τὰς 2,000, λέξεων. Τὸ εὐτύχημα εἶναι ὅτι ὁ ἀγρὸς ὃν ἀνέλαβε νὰ καλλιεργήσῃ ὑπῆρξε γονιμώτατος σπουδαίων φαινομένων, ὥστε καὶ ἡ ἁπλῆ ἀναγραφὴ αὐτῶν ἀρκεῖ νὰ καταστήσῃ τὴν πραγματείαν πλείστου λόγου ἀξίαν. Πρὸς ἀπόδειξιν τούτου ἀναγράφω ὀλίγας τινὰς ἐκ τῶν πολλῶν ἀρχαϊκῶν καὶ ἰδίαν σημασίαν ἐχουσῶν λέξεων τῶν ἀναγινωσκομένων ἐν τῷ λεξιλογίῳ αὐτοῦ. Πρβλ. ἀγέλη, ἁρμόνω ἐπὶ τοῦ κλείω, ἀνεψιὸς κατ' ἀρχαίαν χρῆσιν ἐπὶ τοῦ ἐξαδέλφου οὐχὶ ἐπὶ τοῦ ἀδελφιδοῦ, βραχὲν=βραχίων, δάκνω, τυκὰν=τυκάνιον, Χριστὸς ἐτέκτη, ἐκτότε, κάμνω ἐπὶ τοῦ κοπιῶ, ὅπως τὸ πάλαι, οὐχὶ ἐπὶ τοῦ ἐργάζομαι, ποιῶ· κυριώνω ἐπὶ τοῦ νικῶ ἐν τῇ πάλῃ, λάμνω ἐπὶ τοῦ ἐλαύνω τοὺς βοῦς κατὰ τὴν ἄροσιν, λίτρα, λαλάγγι ὁ τηγανίτης ὅπως παρὰ Προδρόμῳ· μετ' ἐμὲ κατὰ μεσαιωνικὴν χρῆσιν ἐπὶ τοῦ μετ' ἐμοῦ· ὄλμος, ὄλκος=ἕλκος, ὄρομα=ὅραμα κατ' ἀφομοίωσιν, πάλος=πάσσαλος, πλερώνω ἐπὶ τοῦ φέρω εἰς πέρας, ἐκτελῶ, οὐχὶ ἐπὶ τοῦ ἀποτίνειν· ῥοφοτὸν τὸ ῥοφητὸν ᾠόν, σκεῦος,

σπουδάζω ἐπὶ τοῦ ἐπείγομαι, συβώτης, τεκνώνω, ταυρῶ=ἕλκω, τυφερὸς (κατ' ἀνομοίωσιν ἀποβληθέντος τοῦ πρώτου ρ), τῦφος, ὑπνώνω, φέγγος ἐπὶ τῆς σελήνης, φύσκα μετὰ τοῦ υ, καίτοι ἤδη πρὸ Χριστοῦ Πτολεμαῖός τις ἐπεκλήθη Φούσκων μετὰ τοῦ ου, χλόη κλπ. κλπ. Τοιαῦτα πολύτιμα γλωσσικὰ στοιχεῖα περιέχει ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος συλλογὴ καὶ δι' αὐτὰ ἡ κριτικὴ ἐπιτροπεία μετὰ πολλῆς χαρᾶς καὶ τιμῆς χαιρετίζει τὸν φιλόπονον καὶ φιλότιμον συγγραφέα αὐτῆς.

2) Ποντικά. Οὕτως ἐπιγράφεται καὶ ῥητὸν «εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης» φέρει ἐκτενὴς ἐκ Πόντου σταλεῖσα ἡμῖν συλλογή, ἔργον ἀνδρὸς γνησίου ἐραστοῦ τῆς γλώσσης καὶ τοῦ βίου τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων καὶ ἅμα φιλολογικῶς καλῶς κατηρτισμένου ἐπιστήμονος, τέλος δὲ καὶ εὐτυχοῦς ἐρευνητοῦ δι' ὃ ἐξέλεξε πεδίον ἐρεύνης, τὴν πλουσιωτάτην ἀρχαϊκῶν στοιχείων διάλεκτον τοῦ Πόντου. Ἡ συλλογὴ αὐτοῦ περιλαμβάνει πρῶτον λεξιλόγιον, ἔπειτα δὲ ᾄσματα γεγραμμένα ἐν τῇ Ποντικῇ διαλέκτῳ καὶ ἅμα μεταβεβλημένα ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν κοινὴν καὶ συνήθη Ἑλληνικὴν πρὸς πληρεστέραν κατανόησιν· πολλὰ τούτων ἀναφέρονται εἰς ἀρχαιοτέρους, εὐθὺς μετὰ τὴν Ἅλωσιν, χρόνους· ὁμοίως καταγράφει μύθους, διηγήματα κττ., ἃ ἐπ' ἴσης παραφράζει, ὡς εἰπεῖν εἰς τὴν συνήθη Ἑλληνικήν. Ὁ συγγραφεὺς εὐμοιρῶν, ὡς εἴπομεν, πολλῆς ἑλληνομαθείας φροντίζει ν' ἀνευρίσκῃ καὶ νὰ παραθέτῃ τὰς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συγγραφεῦσιν ἀπαντώσας ἀναλόγους χρήσεις καὶ φράσεις, οὕτω δὲ φαίνεται σαφῶς ἡ γλωσσικὴ συνάφεια τῶν νέων πρὸς τὰ ἀρχαῖα φαινόμενα. Τὸ λυπηρὸν εἶναι ὅτι διά τινα αἰτίαν οὐχὶ ἅπαν τὸ λεξιλόγιον φαίνεται ἐξητασμένον τοιουτοτρόπως μετ' ἀκριβείας καὶ μετὰ παραθέσεως τῶν ἀντιστοίχων ἀρχαίων χωρίων. Κώλυμά τι φαίνεται ἐπισυμβὰν τῷ κ. συγγραφεῖ δὲν ἐπέτρεψεν αὐτῷ νὰ ἐπιτελέσῃ τὸ ἔργον ὅπως τὸ κατ' ἀρχὰς ἐπεβάλετο. Πάντοτε δ' ὅμως εἶναι μέγας κολοσσὸς τὸ συλλεχθὲν καὶ καταγραφὲν ὑλικόν. Τὸ ὅλον μαρτυρεῖ ὅτι ὁ πονήσας ἐπὶ πολλὰ ἔτη, δεκαετηρίδας ὅλας, μετὰ παραδειγματικῆς φιλοπονίας καὶ μετὰ ἐνθέου πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἔρωτος εἰργάσθη καὶ οὕτω κατήρτισε τὸ ὄντως πλουσιώτατον ἔργον αὐτοῦ.

Δείγματά τινα τῆς ἀρχαϊζούσης καὶ ἅμα ἰδιοτρόπου γλώσσης τοῦ Πόντου ἐπιτραπήτω μοι νὰ παραθέσω· πρβλ. ἀγνὸς ἐπὶ τοῦ ἰδιο-

τρόπου, παραδόξου, αἰχμάλωτος=δυστυχής, ὀρφανός, ἀποβροτίζω=μολύνω (παρὰ τὸ βρότος), ἀσινὸς ἀντὶ ἀσινής, δάνος, εἶδος ἐκ γενετῆς, ἰδέα ἐπὶ τοῦ ὄψις, ἐμφάνισις· κασσίδα ἐπὶ τῆς περικεφαλαίας, κῶλον ἐπὶ τοῦ ἄκρου, λευρὸς ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ, λεπτοῦ, λῶμαν, ποῖμαν=ποίημα, χρῆμαν, μακρόθεν, μωμὸς=μῶμος, νῦ, πάρδος=ὁ αἴλουρος, σίδη ἐπὶ τοῦ ἰτέα, στέατα, τέμ(ε)νος, χαλεπὸς ἐπὶ τοῦ πενιχροῦ κλπ. κλπ.

3) Λακωνικά. Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ἐστάλη πρὸς τὴν Γλωσσικὴν Ἑταιρείαν ἐργασία μακρὰ καὶ πολυετὴς ἀνδρὸς λογίου καὶ σφόδρα ζηλωτοῦ τῶν πατρίων. Ῥητὸν φέρει τὸ γνήσιον Λακωνικὸν «μολὼν λαβέ». Ἡ συλλογὴ ἢ μᾶλλον αἱ συλλογαὶ αὗται ἀπαρτίζονται ἐκ πολλῶν χιλιάδων μεγάλων σελίδων καὶ διαλαμβάνουσι περὶ πλείστων φαινομένων τοῦ Ἑλληνικοῦ καθόλου βίου. Ἁπλῆ ἀπαρίθμησις τῶν ἐπὶ μέρους ἀρκεῖ νὰ καταδείξῃ τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἔργου. Οὕτω περιέχεται ἐν τῇ κολοσσιαίᾳ ταύτῃ ἐργασίᾳ:

1) Ἡ γλῶσσα τῆς Μάνης, ἐν ᾗ ἐν σελίσι 1554 ἐκτίθεται συντόμως μὲν τὸ τυπικὸν τῶν ὀνομάτων, ἐκτενέστατα δὲ τὸ λεξιλόγιον τῆς χώρας ταύτης.

2) Μοιρολόγια 129 τὸν ἀριθμόν, ἐν φυλλαδίοις 6. Ἔπειτα ᾄσματα.

3) Παροιμίαι ἐν φυλλαδίοις 17 καὶ σελίσι 1445, πρὸς δὲ πίναξ ἰδιαίτερος τῶν ἐν ταῖς παροιμίαις ταύταις λέξεων.

4) Ἄλλας παροιμίας ἐν φυλλαδίοις 12, σελίσι 456 καὶ ἄλλαι ἐν φυλλαδίοις 4, σελ. 564.

5) Ἰδιωτικὸς βίος τῶν Μανιατῶν, ἤθη καὶ ἔθιμα, γάμος, παιδιαί, θάνατος, προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίαι, διάβολοι, βρικόλακες, λάμιαι, στρίγλαι, καλικάντζαροι, μοῖραι, Χάρως, Ἅδης, θεραπεῖαι τῶν νόσων, κατάραι, ἐξορκισμοί, πουλητὰ ἢ αἰνίγματα κλπ. κλπ. ἐν φυλλαδίοις 16 (4 καὶ 12), σελίσι 416 καὶ 157=573.

6) Βιογραφίαι Λακώνων ἐκ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἄλλοθεν ἀλφαβητικῶς μέχρι τοῦ ὀνόματος Ματούλιας, φυλλάδια 5.

Οὐ μόνον δὲ τὰ τῆς νέας Ἑλλάδος ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς ἀρχαίας ἠξίωσε προσοχῆς ὁ κ. συγγραφεὺς διὸ συνέταξε:

1) Ἱστορίαν τῶν ἀρχαιοτάτων κατοίκων τῆς Λακωνικῆς καὶ τῆς καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν μέχρι Προκλέους καὶ Εὐρυσθένους.

2) Πραγματείαν ἐκτενῆ ἐκ σελίδων 1041 ἐπιγραφομένην «οἱ ἔνδοξοι ἄνδρες τῆς Σπάρτης», συγκειμένην ἐκ σελ. 1039, ἐν αἷς ἐξετάζονται ἀλφαβητικῶς καὶ κατὰ τὰς ἀρχαίας πηγὰς πάντες οἱ ἀρχαῖοι Σπαρτιᾶται. Θαῦμα φιλοπονίας.

Τὸ ὅλον ἔργον τοῦ φιλοπονωτάτου, τοῦ χαλκεντέρου συγγραφέως εἶναι τῷ ὄντι ἀνώτερον παντὸς ἐπαίνου καὶ πάσης κρίσεως. Ὅτι δ'ἐν τῇ καὶ ἄλλως ἀρχαιοπρεπεῖ ἐκείνῃ χώρᾳ πάμπολλα στοιχεῖα τῆς ἀρχαίας γλώσσης διασῴζονται, τοῦτο θὰ ἠδύνατό τις ἐκ τῶν προτέρων νὰ εἰκάσῃ, ἀποδείκνυται δὲ ἀληθέστατον καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων. Οὕτω λ. χ. ἀναγινώσκομεν ἐν τῷ λεξιλογίῳ λέξεις ἀρχαιοτάτας, οἷον χλαμύδα (ἐν αἰνίγματι)=τὸ κάλλαιον τοῦ ἀλέκτορος, χολοτομῶ= μελαγχολῶ, χάρμα=ἡ χαρὰ κλπ.

4) Δοκίμιον τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος Καρύστου καὶ τῶν πέριξ καὶ τὰ ἐν τῷ ἰδιώματι γραπτὰ ἢ ἄγραφα μνημεῖα· ῥητὸν δὲ φέρει «Κρεῖσσον τὸ κατὰ δύναμιν εἰσενεγκεῖν ἢ τὸ πᾶν ἐλλείπειν».

Πραγματεία μακρὰ περιέχουσα:

1) Λέξεις Καρυστίων.

2) Αἰνίγματα καὶ γνωμικὰ Καρυστίων 73 καὶ 222.

3) Ἄσματα Καρυστίων καὶ Εὐβοέων 179.

4) Ἔθιμα (4) καὶ παραμύθια Καρυστίων (5).

5) Διάφορα (90) ἔγγραφα ἀφορῶντα εἰς τὴν Κάρυστον καὶ τοὺς ὁπλαρχηγοὺς αὐτῆς ἢ καὶ εἰς τὴν Εὔβοιαν καὶ τὰς ἐπ' αὐτῆς πολεμικὰς ἐνεργείας κατὰ τὸν ἱερὸν ἀγῶνα. Ἄρχονται ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου 1821 (Δημητρίου Ὑψηλάντου) καὶ καταλήγουσιν εἰς τὸ 1843 (Ἰω. Μακρυγιάννη).

Ἐν Εὐβοίᾳ καὶ μάλιστα πάντων ἐν Καρύστῳ φυσικώτατον φαίνεται ὅτι διετηρήθη πολὺ τοῦ ἀρχαίου βίου· ἡ νησιωτικὴ καὶ ἅμα ἀπόκεντρος θέσις αὐτῆς καὶ ἡ μεγάλη εὐφορία τῆς γῆς παρεῖχον μὲν ἀσφάλειαν καὶ αὐτάρκειαν εἰς τοὺς κατοίκους, ἔπειθον δὲ αὐτοὺς νὰ ἔχωνται τοῦ συντηρητικωτάτου τῶν ἐπιτηδευμάτων, τῆς γεωργίας. Διὰ ταῦτα ἀληθῶς εἰς ἀγρὸν πλούσιον καλλίστης γλωσσικῆς καὶ ἄλ-

λης λαϊκῆς παραδόσεως ἐνέπεσεν ὁ κ. συγγραφεὺς καὶ πολλὰ παρετήρησε καὶ συνήγαγεν. Ἀτυχῶς δὲν ἦτο, ὡς ἔδει, γλωσσολογικῶς παρεσκευασμένος, ἐντεῦθεν ἐπὶ πολλὰ μὲν δὲν ἐπέστησε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ, ἄλλα δὲ παρηρμήνευσεν· ὅτι ἀπὸ 30ετίας ἤδη τὰ τῆς ἐρεύνης τῆς νέας Ἑλληνικῆς εἰς ἄλλο στάδιον εἰσῆλθον, φαίνεται ἀγνοῶν ὁ κ. συγγραφεύς.

Ἀλλὰ παρὰ πάντα ταῦτα παρέχει πλεῖστα λόγου ἄξια.

Πρβλ. γοργόνι, λέξις δι' ἧς αἱ μητέρες ἀπειλοῦσι τὰ κλαίοντα βρέφη. Πιστεύουσιν ὅτι γεννῶνται βρέφη τερατώδη, ὧν τὸ ἄνω ἥμισυ ἄνθρωπος, τὸ δὲ κάτω ἰχθύς, μετ' οὐρᾶς καὶ πτερῶν.

δηγὸς ἤτοι ὁδηγός, οὕτω καλεῖται ὁ ἐν τῇ οἰκίᾳ ὄφις, ὃν θεωροῦσι φύλακα ἱερὸν καὶ οὐ φονεύουσι· πρβλ. οἰκουρὸν ὄφιν.

θάμιγγας (θᾶμιγξ) σχοινίον τῶν γεωργῶν.

θανεύω=θαμνεύω=συλλέγω θάμνους πρὸς καθαρισμὸν τῶν ἀγρῶν.

θραύω θράψαλος ἰχθὺς λιπώδης καὶ παχὺς ἄνθρωπος.

κάγκανα ξύλα ἡμίκαυστα (ὅπως ἤδη Φ 364).

καλαμίθρα ἡ καλαμίνθη φυτὸν ἀρωματικόν.

κάθιστρον = ἕδρα τῆς ὑφαντρίας.

καρπόχερον ὁ καρπὸς τῆς χειρός.

λίτρα = τριτημόριον ὀκάδος ἐπὶ ἐλαίου.

λάμια = νόσος αἰγοπροβάτων θεωρουμένη ὡς ζῷον.

λυκουνιὰ ἡ μεγάλη οἰκογένεια (περὶ τῶν εἰς -ουνιὰ ἀντὶ -ωνιὰ ὀνομάτων ἰδὲ Ἐπετηρίδος Πανεπιστημίου 1911 σ. 67).

λύρα κολοκύνθη ἐρυθρὰ καὶ ἡ φθίσις καὶ λυριάζω = φθίνω

μηλύδρι = μῆλον, πρόβατον.

νάπος στρογγύλον ξύλινον σκεῦος εἰς φύλαξιν τυροῦ.

ποιτσιλωτὸν = ποικίλον ἐπὶ ἐνδυμάτων.

σκαπέτος ἐν Κύμῃ = λάκκος, τάφος, σπήλαιον.

στεφάνια = βράχοι ὑψηλοὶ ὡς τοῖχοι (στεφάνη παρ' Ὁμήρῳ).

τρύφος γάλα πεπηγός, τροφαλίς.

Ἰδίας παρατηρήσεως ἄξια διὰ τὴν ἱστορίαν εἶναι τάδε:

Κατελᾶνος = κακὸς ἄνθρωπος.

μπαροῦνος = τύραννος, κακὸς ἄνθρωπος.

σαμᾶρκο, κάμε σαμᾶρκο = μίμησις τοῦ στόματος τοῦ λέοντος τοῦ ἁγίου Μάρκου, δι' ἧς ὁ ἐμπαίζων ἄλλον τείνει ἀντίχειρα καὶ λι-

χανὸν ἐν σχήματι στόματος καὶ φωνεῖ κάμε σαμᾶρκο (san Marco).

Τὰ αἰνίγματα, αἱ παροιμίαι καὶ τὰ ᾄσματα ὀλιγωτέραν ἀπαιτοῦντα φύσει προπαιδείαν, ἔχει πραγματευθῆ δεξιώτερον ὁ κ. συγγραφεύς. Ἰδίᾳ δ'ὅμως ἐν τῇ συλλογῇ ταύτῃ λόγου ἄξια εἶναι τὰ ἔγγραφα τὰ εἰς τὸν μέγαν ἀγῶνα τοῦ ἡμετέρου ἔθνους ἀναφερόμενα καὶ πλεῖστον τὰς τότε πράξεις πολλῶν ἀνδρῶν διαφωτίζοντα. Ὁ Δημ. Ὑψηλάντης, ὁ Κριεζώτης, ὁ Καρύστου Νεόφυτος, ὁ Κανακάρης, ὁ Νέγρης, ὁ Ἀνδρούσης Ἰωσήφ, ὁ Δρόσος Μανσόλας, ὁ Ἄνθιμος Γαζῆς, ὁ Ἰω. Ὀρλάνδος, ὁ Βασ. Μπουδούρης καὶ πλεῖστοι ἄλλοι τῶν τότε ἀγωνιστῶν μνημονεύονται ἐν τοῖς ἐγγράφοις τούτοις, ἃ μετ'ἐπιμελείας συνέλεξε καὶ ἀντέγραψεν ὁ κ. συγγραφεύς.

5) Ἡ νέα Μεγαρικὴ γλῶσσα. Οὕτως ἐπιγράφεται διατριβὴ περὶ τοῦ ἰδιώματος τῶν νεωτέρων Μεγαρέων σύντομος, ἐκ σελίδων μικροῦ σχήματος 86 καὶ φέρουσα το ῥητὸν Nihil parvum in litteris. Περιέχει πρῶτον εἰσαγωγήν, ἐν ᾗ ἐξετάζεται συντόμως ἡ γεωγραφικὴ θέσις καὶ ἡ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἑξῆς ἱστορία τῶν Μεγάρων, τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, τῆς γλώσσης, τῆς χώρας, τῶν ἐνδυμάτων, τῶν ἐπιτηδευμάτων τῶν κατοίκων. Ἔπειτα γίνεται λόγος περὶ τῆς θέσεως τοῦ Μεγαρικοῦ ἰδιώματος ἐν ταῖς διαλέκτοις τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς, μεθ' ὃ ἐκτίθενται οἱ γενικοὶ χαρακτῆρες, ἕπεται σύντομος πραγματεία περὶ τῶν φθόγγων, περὶ τοῦ ἐνεργητικοῦ ἀορίστου εἰς -κα, τοῦ παθητ. εἰς -ηνα, τῆς προστακτικῆς αὐτοῦ εἰς -θου, περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ἐνεστῶτος καὶ παρατ. τῶν συνῃρημένων ῥημάτων, περὶ τῶν ἀντωνυμιῶν καί τινων μορίων· ἀκολουθοῦσι κατόπιν δείγματα τῆς διαλέκτου, ἤτοι ἓν παραμύθιον, θρησκευτικὴ παράδοσις περὶ τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου καὶ τῆς Φανερωμένης, ὀλίγα δίστιχα καὶ τέλος γλωσσάριον.

Ὁ συλλογεὺς εἶναι, ὡς ἐκ τῆς πολυμεροῦς ταύτης ἐξετάσεως δῆλον γίνεται, ἐντριβὴς περὶ τὰς τοιαύτας ἐρεύνας. Ἐντεῦθεν ἐπίσταται καὶ τοὺς κυρίως χαρακτῆρας νὰ παρατηρῇ καὶ ἐξαίρῃ καὶ πολλὰ τῶν φαινομένων νὰ ἑρμηνεύῃ. Οὕτω λ. χ. προκειμένου περὶ τῆς διαλέκτου τῶν Μεγάρων παρατηρεῖ ὅτι ἐν ταύτῃ οὔτε συγκοπαὶ φωνηέντων ὅπως ἐν τοῖς βορείοις ἰδιώμασιν, οὔτε συνίζησις αὐτῶν γίνεται ὅταν τὸ πρῶτον τῶν παρακειμένων τονίζηται· τοὐναντίον δὲ ἔχει τὸ τσε-τσι, τὸ ου ἀντὶ υ ὅπως ἡ διάλεκτος τῆς Αἰγίνης, ἡ τῶν πα-

λαιοτέρων Ἀθηνῶν, τῆς Κύμης, τῆς Καρύστου καὶ τῆς Μάνης, πρὸς ἃς ἀληθῶς συνάπτεται εἰς μίαν μεγαλυτέραν ἑνότητα, κειμένην μεταξὺ τῶν βορείων, ἐν αἷς αἱ συγκοπαὶ τῶν ἀτόνων φωνηέντων, καὶ τῶν μεσημβρινῶν, ἐν αἷς πολλὴ ἡ συνίζησις.

Ἄξια σημειώσεως γλωσσικὰ φαινόμενα εἶναι ἐν τῇ διαλέκτῳ ταύτῃ πολλά. Οὕτω λ. χ. τὸ ch ἀντὶ σ λεγόμενον καὶ πολλαχοῦ τῆς Πελοποννήσου, ἔπειτα τὰ εἰς -ς λήγοντα οὐδέτερα, οἷον τὸ αἷμας, τὸ κτῆμας, τὸ κρῖμας, τὸ χοῦμας, τὸ δῶμας, κατὰ τὸ κρέας, γάλας· τὸ γάλας λέγεται καὶ ἐν Κύμῃ, Χίῳ καὶ ἀλλαχοῦ· πρβλ. προσέτι τὸ φλέας ἐν Κύμῃ καὶ τὸ φλὲς ἐν Ἰκάρῳ, τὸ στέας ἐν Πόντῳ. Οἱ ἀόριστοι εἰς -κα (ἐνεργητικοὶ) ἔλυκα, ἔπεκα, ἄκουκα κλπ. καὶ εἰς -ηνα (παθητικοί), κουνήθηνα, διωρίσθηνα κλπ. καὶ προστακτικὴ τούτων εἰς -θου, κουνήθου, κοιμήθου (πρβλ. ΜΝΕ Α΄ σ. 81 σημ.). Διαλελυμένοι τύποι τῶν συνῃρημένων ῥημάτων εἰς -άω λέγονται οὐ μόνον οἱ ἑνικοί, ὅπως πολλαχοῦ, περνάω, περνάει, περνάεις, ἀλλὰ καὶ τὸ γ΄ πληθ. ὅπως καὶ ἐν Κύμῃ περνάουνε, πρὸς δὲ καὶ ἡ μέση φωνή, ὅπερ, ὡς φαίνεται, ἰδιάζει μόνοις τοῖς Μεγαρεῦσι, περνάομαι, κουτουλάομαι καὶ περνιέμαι, κουτουλιέμαι. Πρβλ. ἔτι πίς, πίνος ἀντὶ τίς, τίνος κατὰ τὸ ποιός, ποιοῦ, ποιά, ποιό· ἔξυμνος ἀντὶ ἔξυπνος, ὅπως ἐν τῇ Λατ. somnos ἀντὶ sopnos. Το πλέος πλέας ἀντὶ πλέον πλεά, ἐν Κρήτῃ bleό, συνήθως δὲ πιό, πιά.

Ἰδιαιτέραν φαίνονται νὰ ἔχωσι σημασίαν πολλαὶ ἐν Μεγάροις λέξεις, οἷον

βαρύδια = δράμια, ἐν Κρήτῃ τὸ βαρύδι = ἡ ἄγλις τῶν ὑφαντῶν.

γλειφάρια οἱ λεῖοι ἐν τοῖς ποταμοῖς καὶ τοῖς αἰγιαλοῖς λίθοι, τὰ ἐν Κρήτῃ δρακονάκια.

κουκούλλα = εἶδος ἄρτου,

καλαμούρα = τὸ μαχαίρι,

κουρέλλια = τὰ κοράλλια,

κουλλούρια = ἐξάρτημα τοῦ ἀρότρου,

θυμάρι = σκούπα.

λόπια = φασούλια,

φίλισσα ἡ φιλαινάδα,

χερίτρα ἡ ἐχέτλη κλπ.

Ἄξιον προσοχῆς εἶναι καὶ τὸ ξούδι=ὄξος, δι' οὗ πιστοῦται ὅτι ἡ λέξις ὀξίδιον παρητυμολογήθη πρὸς τὸ ὀξὺ καὶ ἐγένετο ὀξύδιον, ὅθεν τὸ Μεγαρ. ξούδι.

Ἀτυχῶς παρὰ τὰς καλὰς παρατηρήσεις ἔχει καί τινα ἀβλεπτήματα καὶ ἀγνοήματα. Οὕτω καταλέγει τὸ ἀρσ. ὁ ῥάγας (γρ. ὁ ῥᾶγας ὃ καὶ ῥᾶγος λέγεται αὐτ.) εἰς τὰ οὐδ. εἰς -ας, τὸ κρῖμας, τὸ γάλας. Διδάσκει ὅτι τὸ Υ ἔχει δύο προφορὰς τὴν ου καὶ ι̯ου καὶ τὴν δευτέραν ταύτην καλεῖ μεσάζουσαν, ἀλλὰ δὲν διασαφεῖ πότε τὸ Υ ἐκφωνεῖται εἰς ου καὶ πότε εἰς ιου. Κατατάσσει εἰς τὰ ἔχοντα τὴν προφορὰν ου καὶ τὸ στουφᾶδο καὶ τὸ κοῦπα, ἃ ξέναι λέξεις οὐδέποτε ἔχουσαι Υ. Ἀτόπως λέγεται ὅτι τὸ στσι̯ουνὶ ἐλέχθη μετὰ τοῦ ιου ἀντὶ ι, ὅπως τὸ τσι̯ούτρινος, γιούνεσαι, διότι τὸ σκοινὶ ἔχον οι ὤφειλε νὰ ἔχῃ τὸ ιου, ἀφοῦ κατὰ τοὺς μ. Χ. χρόνους ἐταυτίσθη τὸ Υ καὶ τὸ ΟΙ. Τὸ ζjῶ ζjοῦμεν ζjοῦνε λέγεται καὶ ἐν Κρήτῃ.

6) Συμαϊκά. «Ἡγοῦμαι δ'οὕτως ἂν μεγίστην ἐπίδοσιν λαμβάνειν καὶ τὰς ἄλλας τέχνας καὶ τὴν περὶ τοὺς λόγους φιλοσοφίαν, εἴ τις θαυμάζοι καὶ τιμῴη μὴ τοὺς πρώτους τῶν ἔργων ἀρχομένους, ἀλλὰ τοὺς ἄρισθ' ἕκαστον αὐτῶν ἐξεργαζομένους, μηδὲ τοὺς περὶ τούτων ζητοῦντας λέγειν, περὶ ὧν μηδεὶς πρότερον εἴρηκεν, ἀλλὰ τοὺς οὕτως ἐπισταμένους εἰπεῖν, ὡς οὐδεὶς ἂν ἄλλος δύναιτο».

(Ἰσοκρ. Πανηγ. 10-11).

Τοιαύτην ἐπιγραφὴν καὶ τοιοῦτο ῥητὸν φέρει πραγματεία μακρὰ περιέχουσα πρῶτον μὲν γραμματικήν, ἔπειτα λεξιλόγιον τῆς ἐν Σύμῃ λαλουμένης διαλέκτου. Ὁ συγγρ. φαίνεται οὐχὶ ἄπειρος τῶν τοιούτων ἐρευνῶν, διὸ προτάσσει ἐκτενῆ περὶ τῶν φθόγγων πραγματείαν, ἐπιφέρει ὀλίγα τινὰ περὶ τοῦ τυπικοῦ, μεθ' ὃ μεταβαίνει εἰς τὸ κύριον αὐτοῦ θέμα, τὸ λεξιλόγιον. Ἡ διάλεκτος αὕτη καὶ ὑπ' ἄλλων πρότερον ἐξητάσθη, ὥστε τὸ πεδίον δὲν ἦτο παρθένον, ὅπως ἡ τῶν προηγουμένων ἐρευνητῶν, ἀλλ' ὅμως ἡ ἐπιμελὴς καὶ ἀκριβὴς παρατήρησις τοῦ κ. συγγραφέως πολλὰ καὶ καλὰ ἠδυνήθη νὰ παράσχῃ τῇ ἐπιστήμῃ διδάγματα.

Οὕτω λ. χ. καταγράφει πολλὰς λέξεις ἀρχαϊκὰς ἢ καθ' ὅσον ἡμῖν γνωστόν, μόνῳ τῷ ἰδιώματι τούτῳ ἀνηκούσας, οἷον λόττι=ὄλονθος, μοσκίτης=ὀκτάπους τις ὀσμίλη ὑπὸ τῶν παλαιῶν λεγόμενος, βήθης=εὐήθης, γόμος, θρέμμα σιτάρι=πόσον πολὺ σιτάρι, τὸ μαθεῖ=

ἡ ἕξις, ὀγγιά, μανός, (ἀ)ναμύσσω=ὑπολύζω ἐκ τοῦ ἀνα+μύζω· ξίστα ὁ ξέστης τῶν μτγν. ἐκ τοῦ λατ. sextarius, παράσταφνος ἀντὶ παράσταθμος ὁ σταθμὸς τῆς θύρας, πάσσαλος, πελεχρὸς ἀντὶ πενιχρός, πρόπολι ἡ ἐν Κρήτῃ τρόπολι, πρόσαμμα τὸ ἀλλαχοῦ προσάναμμα, πρύμνα καὶ πρύμνος ἄνεμος ὁ ἀλλαχοῦ πρύμος=οὔριος, πυώνω=γεννῶ πύον, ῥινὶ τὸ ῥινίον, ῥύπος τό, σακάζω ὅπως καὶ ἐν Κρήτῃ τὸ ἀπογαλακτίζειν, σκάλεθρον ἀντὶ σκάλευθρον ὁ ἐν Κρήτῃ τρίφτης τοῦ φούρνου, σκαντούκι τὸ ἀλλαχοῦ σκαντζίκι, ἐν Κρήτῃ δὲ χάτζικας ὁ τῶν ἀρχαίων σκάνδιξ, σκωριὰ σκωριάζω μετὰ τοῦ ω ἀντὶ τοῦ ου ὅπως ἐν τῇ συνήθει γλώσσῃ, συννύφισσα ἡ ἀλλαχοῦ συννυφάδα, τραχηλιὰ ἡ τῶν παιδίων σαλιάρα, τσάτιρα ἡ σάτιρα, τυπάρι ἡ παρ' ἡμῖν σφραγὶς καὶ τυπώνω=σφραγίζω τοὺς εἰς τὴν ἐκκλησίαν στελλομένους ἄρτους, τυροβόλι ὁ κάλαθος, εἰς ὃν θέτουσι τὸν χλωρὸν τυρόν, φταίρω=πτάρνυμαι, ὕφος, ὕψος, φλομὸς κλπ.

7) Τὸ Πολυκάντηλο ἢ λόγια μαζωμένα ἀπὸ τὲς χῶρες καὶ τὰ χωριὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀπὸ ἄλλους τόπους. Οὕτως ἐπιγράφεται πραγματεία ἐκ μεγάλων σελίδων 111 φέρουσα ῥητὸν «Τὸ περιστέρι ὅλο πετᾷ κι' ὁ λύχνος ὅλο φέγγει».

Κατὰ ταῦτα οὐχὶ ὡρισμένης τινὸς χώρας τὴν διάλεκτον ἐπεβάλετο ὁ συγγραφεὺς τῆς μνημονευθείσης πραγματείας νὰ μελετήσῃ καὶ γνωρίσῃ ἡμῖν· ἀλλ' ὤν, ὡς φαίνεται, ἐραστὴς τῶν τῆς ἡμετέρας λαϊκῆς γλώσσης καὶ ἐξετάσας πολλὰ παρατίθησιν ἡμῖν ὅ,τι κρίνει ἄξιον προσοχῆς καὶ ἀναγραφῆς, προσθέτει μάλιστα συνήθως τὰ συνώνυμα, οὐχὶ δὲ σπανίως καὶ τὰς κατὰ τόπους ποικίλας αὐτῶν ἐκφράσεις καὶ συχνὰ ἑρμηνεύει τὰς μεταβολάς. Οὕτω λ. χ. ἀναγράφει τὰ συνώνυμα κοντοφούσης, κοντοβίστης, κοντόφωτος, κοντότυφλος (τούτοις προσθετέον τὸ ἐν Κρήτῃ κοντόφταλμος), μελᾶτο, μελίπηχτο καὶ ῥούφλιο αὐγό· ἀτελείωτο καὶ ἀέττητο· ἐπειτότερα ἐν Νεοκάστρῳ ἐπὶ τοῦ ὑστερώτερα· κάναλος, ῥεύτης, ῥίχτης ἐν Σκύρῳ (τούτοις προσθετέον τὸ ἐν Κρήτῃ ῥέχτας), λιλάδια Χίῳ, λαλάδια κατ' ἀφομοίωσιν Ἰκάρῳ καὶ ἀλλαχοῦ· πετροβόλι ἐν Καρπάθῳ, τοξοβόλι Ἰκάρῳ καὶ τουφεκόβολο ἐν Κάμπῳ Λακωνικῆς· μεγαλογεννήτης καὶ μεγαλοσειρίτης ἐν Κάμπῳ (ἐν Κρήτῃ καλόσειρος καὶ τὸ ἐναντίον κακόσειρος)· μπιμπίκι, σπυρί,

λεφτοκάρυ· ξαστερόγλωσσος ὁ καθαρόγλωσσος ἐν Πύλῳ.

Ἀλλαχοῦ λαμβάνει ἀφορμὴν εἰς γραμματικὰς παρατηρήσεις· οὕτω λ. χ. παρατίθησιν ὀνόματα λήγοντα εἰς -άδι, οἷον νεκράδι-ξεράδι, ῥημάδι, σκοτεινάδι, στρογγυλάδι, μιγάδι, φτωχάδι. Ὁμοίως σημειοῦται τὰ ὑποκοριστικὰ πραμάκι, βουτημάκι, θελημάκι=μικρὰ ὑπηρεσία. Ὀρθῶς δ' ἔκρινε ταῦτα ὁ κ. συγγραφεὺς ἄξια σημειώσεως ὑποκοριστικά, διότι ἐκ τοῦ ἑν. εἰς -μα οὐχὶ ἐκ τοῦ πληθ. εἰς -ματα παράγονται, ὡς συνήθως· σπληνίλος, βρωμίλος, χτικίλος, ὃ ἀλλαχοῦ σπληνιάρις, χτικιάρις, βρωμιάρις.

Ἔπειτα λέξεις σπανίας, οἷον διαγὸς ὁ ἐν Πάρῳ καὶ ἀλλαχοῦ ναός, ἐν Κρήτῃ δὲ ἀλωγὸς ἀντὶ ἀγωγός, διαγωγός· μέρμελο ἀντὶ μέρμηρα=πλῆθος, μὴ μετὰ γεν. ἀντὶ τοῦ ἄνευ, οἷον μὴ ἀνάγκης, μὴ τοῦ Γιώργι=ἄνευ ἀνάγκης, ἄνευ τοῦ Γ.· μίκοιλο=ἡμίκοιλον, μοιρικὸς ὁ τῆς μοίρας, νὰ μὴ ἦτο μοιρικό, ὅπως ὑπὸ τῶν μτγν. ἐλέχθη· (μ)πλήμμη ἡ πλημμυρὶς ἐν Κρήνῃ· πλημμάρι ἡ ἀκρογιαλιὰ (ἐντεῦθεν ἴσως καὶ τὸ ἐν Λέσβῳ Πλουμμάρι)· νάπος=ξυλίνη σκάφη Ἰκάρῳ καὶ Κρήνῃ· νομὴ ἐν Μεγαλοπόλει ἡ ἀλλαχοῦ κοπὴ ἢ κοπάδι πρόβατα· ἀμιθρὸς Τραπεζοῦντι (ὅπως καὶ τὸ πάλαι ἐλέχθη), ἀλλαχοῦ ἀρθιμός· κοχλιὸς Μιτυλήνῃ ἀντὶ κοχλίας ἡ συνήθως βίδα, ἤτοι μετ' ἀρχαίας σημασίας.

Πόσον μεγάλην σημασίαν ἔχουσιν εἰς τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν τῆς γλώσσης ἡμῶν αἱ τοιαῦται ἐκ διαφόρων τόπων συλλογαί, ἐπιτραπήτω μοι νὰ καταστήσω σαφὲς διὰ δύο ἢ τριῶν παραδειγμάτων. Ἐν τῇ Δυτικῇ Κρήτῃ λέγουσι τζάρουχαν, ἐν δὲ τῇ Ἀνατολικῇ τσάρουκαν τὸν λάρυγγα. Πόθεν ἔχει τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἡ παράδοξος αὕτη λέξις, θὰ ἦτο δύσκολον νὰ εὕρῃ τις. Καὶ ὅμως τὸ Συμαῖον τσάρουγγας προφανῶς ἄγει ἐπὶ τὸ ἔτυμον. Δῆλον ἄρα ὅτι τὸ λάρυγγας ἐγένετο λάρουγγας καὶ περαιτέρω τσάρουγγας, ὅθεν τὸ Κρητικὸν τζάρουχας τζάρουκας.

Τὸ χλομὸς ἐπὶ τοῦ ὠχροῦ, κιτρίνου ἐγινώσκομεν πάντες, ἀλλ' ἡ ἐτυμολογικὴ αὐτοῦ ἀρχὴ ἐγνώσθη μόνον τότε, ὅτε ἐμάθομεν ὅτι ἐν Σύμῃ λέγεται ἔτι φλομός, παράγεται ἄρα ἐκ τοῦ φλόμος, ὅπως ἐκ τοῦ μέλισσα, κάστανον, λιβάνι, κάνναβος, δάφνη, ψάρι, χέλυ κλπ. παράγεται τὸ μελισσός, καστανός, λιβανός, κανναβός, δαφνὸς κλπ. Ὁμοίως πάντες γινώσκομεν τὴν φράσιν βα-

σιλεύει ἢ ἐβασίλεψεν ὁ ἥλιος· ἀλλ' ἡ ἀληθής, ἡ πρώτη χρῆσις καὶ σημασία αὐτῆς διεσώθη μόνον ἐν Οἰνόῃ τοῦ Πόντου, ἔνθα λέγεται ἐπὶ τοῦ ἡλίου οὐχὶ δυομένου ἀλλὰ μεσουρανοῦντος· ἐλέγετο ἄρα κατ' ἀρχὰς ἐβασίλεψεν ὁ ἥλιος ἤτοι ἀνῆλθεν εἰς τὰ ὕψη ὡς ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ θρόνου αὐτοῦ, ἔπειτα δὲ μετεβλήθη ἡ σημασία εἰς τὴν τοῦ δύεσθαι. Μετακίνησις τῆς σημασίας ἀπὸ τῆς μεσημβρίας εἰς τὴν ἑσπέραν ἐγίνετο ἐν τούτῳ ὅπως καὶ ἐν τῷ ἄρτι, ὀψὲς κλπ.

Τοιοῦτος ἐν πάσῃ βραχυλογίᾳ ὑπῆρξε, κύριοι, ὁ ἀμητὸς τοῦ παρόντος γλωσσικοῦ διαγωνισμοῦ· ἐγένετο αἰτία νὰ σταλῶσιν εἰς τὴν ἡμετέραν ἑταιρείαν καὶ ἐκ ταύτης εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ μεγάλου Ἑλληνικοῦ Λεξικοῦ ἐπιτροπείαν ἔργα πλεῖστα λόγου ἄξια. Οὕτω δὲ κατωρθώθη καὶ ὁ Ἑλληνικὸς χαρακτὴρ χωρῶν ἀγνώστων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πρότερον νὰ γνωσθῇ καὶ εἰς τὴν ἐπιστήμην, καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λεξικοῦ πλουσία νὰ παρασχεθῇ συμβολή. Ἡ γλωσσικὴ ἡμῶν Ἑταιρεία οὐδὲ πόρρωθεν δύναται ν' ἀμείψῃ κατ' ἀξίαν ὑλικῶς ὅπως ηὔχετο τοὺς φιλοτίμους καὶ φιλοπάτριδας ἄνδρας, διὰ ταῦτα πρῶτον μὲν ἐπαινεῖ πάντας καὶ ἐκφράζει αὐτοῖς τὰς εὐχαριστίας αὐτῆς ἐπὶ τῇ εὐγενεῖ προθυμίᾳ καὶ φιλογενείᾳ, ἔπειτα δὲ ἀπονέμει τῷ μὲν συγγραφεῖ τῶν Λακωνικῶν, ἀνδρὶ κράτιστα πάντων ἐξετάσαντι τὰ κατὰ τὴν χώραν ταύτην, ἰδιαιτέρας τιμῆς ἕνεκα, τὸ πρῶτον βραβεῖον ἐκ δραχ. 300, ἑκάστῳ δὲ τῶν ἓξ ἄλλων ἀνὰ δραχ. 200.

Τὰ μέλη
ΚΛΩΝ ΣΤΕΦΑΝΟΣ
ΑΡ. ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ

Ὁ εἰσηγητὴς
Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

(Ἀνεγνώσθη τῇ 11ῃ Δεκεμβρίου 1911 ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ Πανεπιστημίου. Μετὰ ταῦτα ἀνοιχθέντων τῶν δελτίων εὑρέθη ὅτι τοῦ πρώτου βραβείου ἔτυχον τὰ ἔργα τοῦ μακαρίτου καθηγητοῦ Κ. Νεστορίδου, τὰ δὲ λοιπὰ ἓξ ἀνῆκον εἰς τὸν μακαρίτην καθηγητὴν Ἰω. Βαλαβάνην (Ποντικά), τὸν κ. Ν. Κεχαγιόπουλον (Ἀραβάνιον), τὸν κ. Δ. Πουλλάκιν (Πολυκάνδηλον), τὸν κ. Δ. Γούναριν (Μεγαρικὰ) καὶ τὸν κ. Εὐάγ. Παπαχατζῆν (Εὐβοϊκά).

ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΑΣ ΠΑΡΟΙΜΙΑΣ

Γράφων ἄλλοτε περὶ τῶν παροιμιῶν τῆς ἡμετέρας γλώσσης (ἐν Ἐπετηρίδι τοῦ Πανεπιστημίου ἔτους 1910-11 σ. 79) ἔλεγον ὅτι ἡ πλήρης τούτων κατανόησις ἀπαιτεῖ ἐκτενῆ καὶ ἀκριβῆ, αὐτὸ τοῦτο φιλολογικὴν γνῶσιν τῆς γλώσσης καὶ τοῦ βίου τοῦ ἡμετέρου λαοῦ, καὶ ἐν σ. 28 ὅτι πολλαὶ τούτων δυνατὸν νὰ λέγωνται ἀλλαχοῦ ἄλλως καὶ δὴ ν' ἀληθεύωσι πλείονες τούτων ἐκδοχαὶ καὶ ἐφαρμογαί, ὅτι δὲ ἡ μία δὲν ὀφείλει ν' ἀποκλείῃ πάντοτε τὴν ἄλλην.

Ταῦτα ἀνεμνήσθην ὅτε προχθὲς διηρχόμην τὰς ὑπὸ τοῦ κ. Σχοινᾶ ἐκδοθείσας ἐν τῇ Λαογραφίᾳ Γ' σ. 180 κἑξ., ἐκ Σερρῶν τῆς Μακεδονίας συλλεχθείσας παροιμίας. Καὶ ἀληθῶς ἐνίων ἐκ τούτων ἄλλην χρῆσιν καὶ ἐφαρμογὴν γινώσκω ἐγώ, ἄλλων δὲ ἄλλην ἐκφορὰν καὶ δὴ καὶ ἄλλην ἑρμηνείαν, ἄλλων δὲ ἐκφορὰν μὲν τὴν αὐτὴν τῷ κ. Σχινᾷ, ἔννοιαν δὲ διάφορον.

Οὕτω λ. χ. τὸ ἐν σ. 204 ἀπόφθεγμα «Μὲ τοὺν ἥλιου τὰ μπάζου, μὲ τοὺν ἥλιου τὰ βγάζου, τί ἔχουν τὰ ἔρμα καὶ ψοφοῦν;» ὁ μὲν κ. ἐκδότης σχολιάζων γράφει «Ὑπόκειται μῦθος, καθ' ὃν ποιμήν τις ἐξῆγε τὰ πρόβατά του πρὸς βοσκὴν μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου καὶ ἐπανέφερεν αὐτὰ πρὸ τῆς δύσεως αὐτοῦ. Τὰ πλεῖστα λοιπὸν ἀπέθνησκον ἐξ ἡλιάσεως, ὁ δὲ ποιμὴν ἠπόρει τίνος ἕνεκα ἀπέθνησκον...». Κατὰ πρῶτον φαίνεται παράδοξον διατί ν'ἀπορῇ ὁ ποιμὴν ὅτι τὰ πρόβατά του ἀπέθνησκον ἐξ ἡλιάσεως, ἀφοῦ πάντοτε τοῦ ἡλίου ὄντος ὑπὲρ τὸν ὁρίζοντα ἐποίμαινεν αὐτὰ ἐν τῷ ὑπαίθρῳ. Ἄπορον θὰ ἦτο, ἂν συνέβαινον ταῦτα τοῦ ἡλίου ὄντος ὑπὸ τὸν ὁρίζοντα. Ἔπειτα, καθ' ὅσον ἐμοὶ γνωστόν, τὰ πρόβατα δὲν ἀποθνήσκουν ἐξ ἡλιάσεως, ἀλλ' ἐκ πείνης καὶ οὐχὶ κυρίως τὸ θέρος ἀλλὰ τὸν χειμῶνα. Κατὰ ταύτην ἄρα τὴν ὥραν τοῦ ἔτους, ὅτε καὶ αἱ ἡμέραι εἶναι βραχεῖαι καὶ ἡ τροφὴ τῶν ζῴων ἐν τοῖς ἀγροῖς σπανίζει καὶ προσέτι τὰ πρόβατα θηλάζουσι, τότε πεινῶσι ταῦτα διαμένοντα καθ' ἁπάσας τὰς μακρὰς ὥρας τῆς νυκτὸς ἐν τῇ μάνδρᾳ ἐγκεκλεισμένα καὶ ἄσιτα καὶ τότε ἀποθνήσκουσι. Διὰ

τοῦτο οἱ καλοὶ ποιμένες καὶ λίαν πρωί, ὄρθρου βαθέος ἐξάγουσιν αὐτὰ εἰς νομὴν καὶ πάλιν τῆς ἑσπέρας ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον ποιμαίνουσιν αὐτὰ (σκαρίζουν) εἰς τὴν ὕπαιθρον χώραν, ὅτε μάλιστα ταῦτα ἐσπευσμένως κατεσθίουσι πᾶν τὸ προστυχόν, καὶ μόνον βραδέως (ἀπόδειπνα) ὁδηγοῦνται εἰς τὰς μάνδρας, ἵνα ὅσον ἔνεστιν ὀλιγώτερον χρόνον διατελέσωσι κεκλεισμένα καὶ ἄσιτα. Ὁ ἀνόητος δ'ὅμως ποιμὴν τῶν προβάτων τῆς παροιμίας ταύτης εἰσῆγε μὲν αὐτὰ καὶ ἐνέκλειεν ἐν τῇ μάνδρᾳ ἐνωρίς, πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου (μὲ τὸν ἥλιο), ἐξῆγε δὲ πάλιν αὐτὰ βραδέως, μὲ τὴν ἀνατολὴν αὐτοῦ (μὲ τὸν ἥλιο), διέμενον ἄρα ἐπὶ πολλὰς ὥρας ἐν τῇ μάνδρᾳ ἄνευ τροφῆς, ἐπ' ὀλίγας δὲ μόνον ἐν τῇ νομῇ. Ἐντεῦθεν ἐλιμοκτονοῦντο καὶ ἀπέθνησκον, πρᾶγμα οὗ ὁ ἄνους δὲν ἔβλεπε τὴν αἰτίαν καὶ ἠπόρει. Τὸ μόνον ὅπερ οὗτος ᾐσθάνετο ἦν τὸ ψῦχος τοῦ χειμῶνος, ἀλλ' ἀκριβῶς τοῦτο, ἐπειδὴ μόνον τοῦ ἡλίου ὄντος ὑπὲρ τὸν ὁρίζοντα διέμενον τὰ πρόβατα ἐν ὑπαίθρῳ, δὲν ἠδύνατο νὰ βλάπτῃ αὐτά. Λοιπὸν ἠπόρει τίνος ἕνεκα ἀπέθνῃσκον.

Σελ. 11. «Κι' ἂν μι λούῃζς κι' ἂν μι χτενίῃζς, ξέρου ποιά ν' ἡ μάνα μ'. Ἐπὶ τῶν ἀχαρίστων τῶν λησμονούντων τὰς εὐεργεσίας». Ἄλλην ἑρμηνείαν καὶ ἐφαρμογὴν τῆς παροιμίας ταύτης ἤκουσα καὶ γινώσκω ἐγώ. Οὕτω λ. χ. παιδίον τι τοῦ ἀδελφοῦ μου Ἰωάννου διέμενεν ἐν τῇ ἐμῇ οἰκίᾳ ὅλην τὴν ἡμέραν λίαν εὐχαρίστως· ἀλλ'ὅτε ἤρχετο ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἢ περὶ τὴν ἑσπέραν, οὐδεμία θωπεία ἴσχυε πλέον νὰ κρατήσῃ αὐτὸ παρ' ἐμοί, ἀλλ' ἠξίου καὶ ἀπῄτει τὴ μαμμάν του. Τότε δὲ ἐλέγετο ἡ παροιμία «λούζεις με, χτενίζεις με, ξέρω ποιά 'ν' ἡ μάννα μου», ἤτοι οὐδεμία θωπεία ἢ περιποίησις δύνανται ν' ἀποσπάσωσι τὰ φύσει συνδεδεμένα.

Σελ. 218. «Πέντε δέκα τὴν ἡμέρα κ' ἑκατὸ τὴν ἑβδομάδα»· φράσις λεγομένη, ὅταν παρελαύνῃ κηδεία ἀλλοεθνῶν. Λείψανον μύθου». Ἀληθὲς ὅτι ἡ φράσις εἶναι λείψανον μύθου, ἀλλ' ἐγὼ ἤκουσα αὐτὴν ἐπὶ ἄλλου λεγομένην. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐν Κρήτῃ ἐκφορὰ τοῦ μύθου τούτου διαφέρει τῶν ἀλλαχόθεν γνωστῶν μοι, δὲν μοὶ φαίνεται περιττὴ ἡ δημοσίευσις αὐτοῦ. Ἦν ποτε, λέγει ὁ μῦθος, βασιλεύς τις ἔχων υἱὸν ὅστις ἤκουε μὲν πολλάκις νὰ γίνηται λόγος περὶ ἀνθρωπίνων ἀτυχημάτων καὶ παθημάτων, ἀλλ' αὐτὸς οὐδὲν τούτων ἔσχε ποτέ· ἐκ τούτου ἠπόρει καὶ πολλάκις ἠρώτα τὸν πατέρα αὐτοῦ, ἵνα μάθῃ τί εἶναι τὰ πάθη. Ὁ δὲ πατὴρ θέλων νὰ στείλῃ αὐ-

τὸν εἰς τὸ μέγα τοῦ κόσμου σχολεῖον καὶ διδαχθῇ ἐκεῖ ὑπὸ τῶν πραγμάτων τί εἶναι τὰ πάθη, εἶπε πρὸς αὐτὸν ἡμέραν τινὰ νὰ ἐνδυθῇ ἄλλα, ὁποῖα οἱ ἁπλοῖ ἄνθρωποι, ἐνδύματα, καὶ οὕτως ἄγνωστος πορευθῇ εἰς τὸ βασιλικὸν ἁλώνιον, καθ' ἣν ὥραν λικμίζουσι τὸν σῖτον, καὶ ἐκεῖ ἀνακράξῃ μεγαλοφώνως «Ἀνεμοζάλη καὶ καπνὸς 'ς τοῦ βασιλ̮ᾶ τ᾽ἁλώνι». Ταῦτα πάντα ἐποίησεν· ἀλλὰ τότε οἱ λικμίζοντες γεωργοὶ ὀργισθέντες ἔδειραν αὐτόν. Ἐρωτήσας δὲ ὁ ἀτυχὴς καὶ μαθὼν ὅτι αἰτία τῶν πληγῶν ἦτο ἡ τοιαύτη προσφώνησις, ἔκρινε καλὸν νὰ ἐρωτήσῃ καὶ μάθῃ παρ' αὐτῶν τὸν προσήκοντα χαιρετισμόν, τί πρέπει νὰ λέῃ. Οἱ δὲ συνεβούλευσαν αὐτῷ νὰ λέγῃ πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας «χίλια μουζούρια (=κοιλά), καλὴ μέρα 'ς τὴν ἀφεδ̮ιά σας». Ὁ δὲ πορευόμενος εἶδε πρῶτόν τινα ὅστις καθήμενος ἐζήτει νὰ καθαρισθῇ ἀπὸ τῶν φθειρῶν, καὶ τότε εἶπε τὸν χαιρετισμὸν «χίλια μουζούρια, καλὴ μέρα 'ςτὴν ἀφεδ̮ιά σας». Ὁ δὲ ὀργισθεὶς ἐπετέθη κατ' αὐτοῦ καὶ ἔδειρε, παρήγγειλε δὲ νὰ λέγῃ ποῦ καὶ μ̮ιὰ ποῦ καὶ κ̮ιάμμ̮ιά. Πορευόμενος δὲ περαιτέρω εὗρε κυνηγοὺς περδίκων, πρὸς οὓς ἀπηύθυνε τὸν χαιρετισμὸν τοῦτον ποῦ καὶ μιὰ ποῦ καὶ κ̮ιάμμιά. Οἱ δὲ ὥρμησαν ἐπ' αὐτὸν καὶ ἐκακοποίησαν, παρήγγειλαν δὲ νὰ λέγῃ δέκα τὴν ἡμέρα κ' ἑκατὸ τὴν ἑβδομάδα. Ἀλλὰ προβαίνων περαιτέρω ἀπήντησέ τινας φέροντας νεκρὸν πρὸς ταφήν, καὶ τότε εἶπε τὸν φοβερὸν χαιρετισμὸν δέκα τὴν ἡμέρα κ' ἑκατὸ τὴν ἑβδομάδα, ὅτε πάλιν ἔπαθε ταὐτὰ τοῖς τέως, παρηγγέλθη δὲ νὰ λέγῃ ὁ θεὸς συ(γ)χωρέσῃ του. Ἀλλ' ἡ κακὴ τύχη ἔφερε πάλιν ἐνώπιον αὐτοῦ γαμήλιον πομπήν, πρὸς ἣν λεχθεῖσα ἡ ἀνοίκειος εἰς τὴν περίστασιν φράσις ὁ θεὸς συγ(χ)ωρέσῃ του, ἔφερε τὰ προσδόκιμα ἀποτελέσματα αὐτῆς. Ἐδιδάχθη δὲ νὰ λέγῃ τὴν εὐχὴν νὰ σογεράσετε (= νὰ γηράσητε ἐξ ἴσου, ὅ ἐστι νὰ ζήσετε μέχρι γήρατος). Καὶ πάλιν δ' ὅμως συνέπεσε ν' ἀπαντήσῃ τινά, ὅστις ὡδήγει τὸν χοῖρον αὐτοῦ (τὴν γουρούνα του) εἰς τὴν ἀγοράν, ἵνα σφάξῃ καὶ πωλήσῃ αὐτόν, καὶ πάλιν ἡ διδαχθεῖσα νέα φράσις «νὰ σογεράσετε» ἐλέχθη καὶ ὡς εἰκὸς ἐγένετο ἐκ νέου πληγῶν παραίτιος. Ἐρωτήσας δὲ καὶ πάλιν τί πρέπει νὰ λέγῃ ἔλαβε τὴν συμβουλὴν νὰ προσφωνῇ ὧδε «νὰ φάῃς, νὰ χορτάσῃς καὶ νὰ λαδομουστακ̮ιάσῃς»· ἀλλὰ πορευόμενος εἶδέ τινα καθήμενον καὶ ἀποπατοῦντα, πρὸς ὃν ἀπηύθυνε τὴν φοβερὰν προσφώνησιν «νὰ φάῃς

νὰ χορτάσῃς καὶ νὰ λαδομουστακιάσῃς». Τὰ ἐκ τούτου προκύψαντα δεινὰ νοοῦνται οἴκοθεν· ἐπὶ τῇ ἐρωτήσει δὲ τοῦ ταλαιπώρου τί ἔπρεπε λοιπὸν νὰ λέγῃ, συνεβούλευσεν αὐτῷ ὁ τύψας νὰ λέγῃ μᾶλλον φυοῦ (ἰδὲ 'Αθηνᾶς Τόμ. Η' σ. 144). Προχωρῶν δὲ συνήντησε δύο ἐρίζοντας καὶ ἀπέτεινε πρὸς αὐτοὺς τὴν ὑβριστικὴν ταύτην προσφώνησιν· οἱ δὲ ὀργισθέντες διὰ τὴν ὕβριν ὥρμησαν ἐπ' αὐτὸν καὶ ἔδειραν ἀνηλεῶς, συνεβούλευσαν δὲ ὅταν βλέπῃ τινὰς ἐρίζοντας καὶ συμπλεκομένους, νὰ σπεύδῃ εἰς τὸ μέσον καὶ χωρίζῃ αὐτούς. Καὶ ἀληθῶς προχωρῶν εἶδε δύο κύνας μαχομένους καὶ εὐθὺς ὥρμησε νὰ χωρίσῃ αὐτούς, ἀλλὰ τότε ἐδήχθη δεινῶς ὑπ' αὐτῶν καὶ ἀπῆλθε κακῶς ἔχων. Περαιτέρω δὲ προβαίνων εἶδε δύο ὄνους μαχομένους, ἀλλὰ τότε ἐνθυμούμενος τὰ τῶν κυνῶν δήγματα, λέγει πρὸς αὐτούς: «Δια' ὅ τι σᾶς ἀγγίξω, παντέρμοι, καὶ μαγάρι νὰ φαωθῆτε».

Τὸ ἐν σελ. 181 δίστιχον

«'Αγάπα μι νὰ σ' ἀγαπῶ, θέλις μι νά σι θέλου.
γιατί θάρθῃ ἕνας καιρὸς θὰ θέλῃς νά μι θέλου,

ἤκουσα ἐγὼ ὧδε·

'Αγάπα με νὰ σ' ἀγαπῶ, θέλε με νὰ σὲ θέλω,
γιατί θάρθῃ ἕνας καιρὸς **νὰ** θὲς **καὶ** νὰ μὴ θέλω»

τ. ἔ. καὶ τὸ θέλε ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ ἀνάγκη νὰ ἐξενεχθῇ κατὰ προστακτικήν, ὅπως καὶ τὸ ἀγάπα, καὶ τὸ νὰ μετὰ τὸ θὰ 'ρθῇ καιρὸς φαίνεται ἀναγκαῖον, οὐχὶ τὸ θά, καὶ ὁ σύνδεσμος καὶ πρὸς σύνδεσιν τῶν δύο ἀντιθετικῶς νοουμένων ἐννοιῶν νὰ θέλῃς (σὺ) κ' (ἐγὼ) νὰ μὴ θέλω φαίνεται ὁμοίως ἀπαραίτητος.

Σελ. 188 "Όποιος ἔχ' ἄσπρα 'ς τοὺ πουγγί, ***πάν'*** ψάρια 'ς ***τὸν*** βουνί». 'Αντὶ πάν' ἀναγνωστέον πάντως πιάν' καὶ ἀντὶ τὸν βουνὶ γρ. τοὺ βουνί.

Σελ. 195. «Δὲν γριὰ μόν' σουφρουμέν». Γινώσκω τὴν ἐν ἀπαντήσεσι χρῆσιν τοῦ δὲν ἐν Θεσσαλίᾳ διάφορον τῆς παρ' ἡμῖν (λ. χ. ἔφαγες τίποτε; δέν, ἤτοι=οὐχί) 'Αλλὰ δὲν λέγεται, καθ' ὅσον γινώσκω, καὶ «δὲν γριὰ» ἀντὶ «δὲν εἶναι γραιά». Διὰ τοῦτο νομίζω ὅτι γρ. «Δὲν εἶν' γραιά».

Σελ. 204. «Ζῇ καὶ ζαίνετε» εἴτε εἰς τὸ ὄζω, ὤζεσα, ὅπερ πιθανώτερον, εἴτε εἰς τὸ ζέω ἔζεσα θελήσῃ τις νὰ ἀναγάγῃ τὸ δεύτερον ῥῆμα τῆς φράσεως ταύτης ζῇ καὶ ζένει (ἐδῶ μέσον ζένεται

κατὰ τὸ καίγεται, πνίγεται κττ.), πάντως τὸ ε ἐκ τοῦ ἀορίστου ὡρμήθη καὶ δὴ ζένω οὐχὶ ζαίνω γραπτέον (πρβλ. Ἐπετηρίδος 1910 σ. 72 κέξ.).

Σελ. 238. «Τῆς καλουμάνας τοὺ πιδὶ τοὺ πρῶτου νά νι κουρίτσ»). Διατί τὸ νά; ἐγὼ ἠξεύρω τὴν φράσιν ἄνευ αὐτοῦ... τὸ πρῶτο 'ναι κορίτσι.

Σελ. 211. «Κατὰ μάννα κατὰ κύρα ἔκαναν κὶ γιὸν Ζαφείρα». Παράδοξον τὸ κύρα ἀντὶ κύρι-Ζαφείρη. Ὑποπτεύω ὅτι θὰ εἶναι τυπογραφικὸν σφάλμα· ἂν δὲ λέγηται ὄντως, ἀνάγκη νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἐβιάσθη ἡ γλῶσσα χάριν τῆς ὁμοιοκαταληξίας, ὅπως καὶ ἐν ἄλλοις· ἰδὲ τὰ εἰρημένα μοι ἐν Ἐπετηρίδος 1910 σ. 40-42.

Σελ. 213. «Πότι Γιάννς δὲν μπουρεῖ, πότι κῶλους τοὺν πουνεῖ»· ἡ ἄναρθρος ἐκφορὰ τοῦ Γιάννς καὶ κῶλους προσκρούει εἰς τὸ γλωσσικὸν αἴσθημα ἡμῶν· διὰ τοῦτο γρ. πότ' ἡ Γιάννς... πότ' ἡ κώλους.

Αὐτ. «Τὰ μυαλά σου καὶ μιὰ λίρα». Δὲν ἠξεύρω ἂν πρέπῃ νὰ γράψωμεν λίρα ἢ μᾶλλον λύρα. Ἐπὶ τὸ δεύτερον φαίνεται ἄγουσα ἡ συνέχεια τῆς φράσεως «τὰ μυαλά σου καὶ μιὰ λύρα καὶ τοῦ μπογιατζῆ ὁ κόπανος. Διότι, ὡς βλέπει ἕκαστος, πράγματα ἀνόμοια καὶ εὐτελῆ συνδέονται διὰ τοῦ καὶ καὶ παραβάλλονται πρὸς ἄλληλα ὡς ὅμοια.

Σελ. 221. «Σκαμνὶ ποδάρι ἔπεσε κρανίτικο 'τὸν τόπον τ'». Ἐγὼ ἤκουσα τὴν πρώτην λέξιν κατὰ γενικὴν καὶ τὸ πρῶτον μέρος ἐρωτηματικῶς,

Σκαμνιοῦ ποδάριν ἔπεσε;
κρανίτικο (ἢ καλύτερο) 'ς τὸν τόπον του,

νομίζω δὲ ὅτι ἡ ἐκφορὰ αὐτη εἶναι οὐ μόνον προτιμοτέρα ἀλλὰ καὶ ἀναγκαία, τοὐλάχιστον ἐν τῇ συνήθει Ἑλληνικῇ.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ.

ΤΡΙΤΗ ΚΑΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ

Εἰς τὰς ἀνωτ. σελ. 47 κἑξ. καὶ 285 κἑξ. παρατηρήσεις μου περὶ τῶν γνωμῶν τοῦ κ. Μπούτουρα ἔγνω οὗτος καὶ πάλιν ν' ἀπαντήσῃ διὰ τρισελίδου φυλλαδίου. Ἐν τούτῳ, ὅπως καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις δημοσιεύμασιν αὐτοῦ τοῖς ἀλληλοδιαδόχως ἀπὸ δύο ἐτῶν ἐμφανιζομένοις ἐν τῷ ἡμερησίῳ Τύπῳ καὶ ἐν ἰδίοις φυλλαδίοις, ἐξακολουθεῖ ἀεὶ ὁμοίως ἀκοσμῶν. Ὀλίγα τινὰ δείγματα ἐκ τῶν δημοσιευμάτων αὐτοῦ εἰλημμένα θὰ ἀρκέσωσι, φρονῶ, νὰ δείξωσι ποῖός τις ὁ ἄνθρωπος. Οὕτω λ. χ. γράφει περὶ ἐμοῦ «αἱ Μοῦσαι τοῦ καθηγητοῦ μου ἀπὸ τοῦδε πρέπει νὰ ζητήσουν ἀσφαλὲς καταφύγιον, διότι ἄλλως θὰ κινδυνεύσουν νὰ δαροῦν ἀνηλεῶς». Καὶ ἀλλαχοῦ «Δύο εἶναι οἱ οὐσιωδέστεροι χαρακτῆρες «τῆς χρηστότητος», ἡ δολοπλοκία, ἥτις ὡς πολυχρόνιος ἕξις ἔγινε φαίνεται δευτέρα φύσις . . .». Καὶ «ὡς ἀλέκτορες νὰ προεξαγγέλλωσι τὰς σχετικὰς πρὸς τὴν καθηγετικὴν λειτουργίαν των κρίσεις εἰς τὸ κοινόν». (Ταῦτα λέγονται περὶ ἐμοῦ, διότι ἐδημοσίευσα τὴν ἀνωτ. σ. 47 κἑξ. βιβλιοκρισίαν). «Ἐψέχθην μετὰ περισσοῦ φαρισαϊσμοῦ». «τὸν τυφλὸν ἀτομισμὸν τοῦ ἀντιπροέδρου (δηλ. ἐμοῦ)» καὶ «ἦσαν ἀναγκαία ψυχρολουσία διὰ τὰ ἐθνικὰ καὶ γλωσσικὰ νεῦρα, τὰ ὁποῖα εἶναι καιρὸς νὰ κατευνασθοῦν, διότι θὰ ἐπακολουθήσῃ ἄλλως γενικὸν κατάβρεγμα» κττ. Καὶ φαντασθῆτε ὅτι τὸ φυλλάδιον, ἐν ᾧ τὰ κομψὰ ταῦτα περιέχονται, ἀφιεροῖ μοι διὰ τῶν λέξεων «τῷ ταῖς Μούσαις φίλῳ διδασκάλῳ μου κ. Γ. Ν. Χατζιδάκι καθηγητῇ τοῦ Πανεπιστημίου ***ὑπὲρ ὧν εὖ ἔπαθον***». Καταλαμβάνετε; Εἶμαι, λέγει ἐν ἀρχῇ, φίλος ταῖς Μούσαις, ἔπειτα ἐπαγγέλλεται μετά τινας σελίδας νὰ δείρῃ τὰς Μούσας μου, δηλ. αὐτὰς αἷς εἰμι φίλος! Ἀλλαχοῦ πάλιν λέγει περὶ ἐμοῦ «ὅστις ὑπερβολικὰ ἐσυνείθισεν εἰς ἀνευθύνους ἀντιπροεδρείας . . . . Πάλαι δὲ

εἴωθε τοιαῦτα Χατζιδάκις ποιεῖν καὶ οὐδὲν ἀλλότριον ἑαυτοῦ νῦν εἰσηγήσατο». Ταῦτα εἶναι μὲν ἀσαφῶς ἐκπεφρασμένα, ὅπως ἀτυχῶς πάντα ὅσα γράφει, ἀλλὰ τὸ προχειρότατον συμπέρασμα, ὅπερ ἕκαστος εὐθὺς ἅμα τῇ ἀναγνώσει αὐτῶν θὰ συναγάγῃ, εἶναι ὅτι κάμνω καταχρήσεις τῶν τοῦ λεξικοῦ χρημάτων. Καὶ ὅμως αὐτὸς οὗτος κάλλιον παντὸς ἄλλου γινώσκει, ἀφοῦ αὐτὸς συνέτασσε τὰς καταστάσεις, ὅτι ἐγὼ οὐ μόνον οὐδέποτε οὐδὲ λεπτὸν ἔλαβον, ἀλλὰ πρὸς τοῖς κόποις καὶ ἐδαπάνησα ἐκ τῶν ἰδίων εἰς πολυμερῆ ἐπιστολογραφίαν καὶ εἰς προκαταβολὰς μισθῶν τῶν τε ἄλλων καὶ αὐτοῦ τοῦ κ. Μπούτουρα. Εἶναι ἄρα καθαρὰ συκοφαντία λεχθεῖσα ἐν πλήρει γνώσει ὅτι εἶναι τοιαύτη. Ἰδοὺ τώρα πῶς ἀμείβει με!

Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν διασύρει καὶ ἀδικεῖ οὕτως ἐμὲ καὶ ἄλλους λογίους Ἕλληνας, κακὴ ὑπομονή· ἐσφάλημεν ἡμεῖς οἵτινες δὲν διέγνωμεν ἐγκαίρως τὴν φύσιν αὐτοῦ, διὸ ἐπεκουρήσαμεν αὐτῷ πάσῃ δυνάμει, οὕτω δὲ ἐπάθομεν τὸ τῆς παροιμίας «θρέψαι καὶ λυκιδεῖς, θρέψαι κύνας ὥς τὲ φάγωντι». Ὅταν δ' ὅμως εἰς τοὺς ὀνειδισμοὺς τούτους συμπαρασύρῃ καὶ ξένους σοφούς, τότε τὸ πρᾶγμα κινεῖ τὸν οἶκτον καὶ τὴν βδελυγμίαν. Ἔσχον τὴν μεγάλην τιμὴν νὰ ἐκλεχθῶ ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς ἐν Βερολίνῳ Ἀκαδημείας καὶ τῆς ἐν Βιέννῃ καὶ τῆς ἐν Βουδαπέστῃ. Εἰς τοῦτο δ' ἀναφερόμενος γράφει «νομίζουν ὅτι ἐξοφλοῦν, ἂν κατορθώσουν νὰ ἀνακηρυχθοῦν ὑπὸ ξένης τινὸς Ἀκαδημείας ἐκλαμπρότατοι ἀρχιφιλόλογοι Ἀθηνῶν, ὑπέρτιμοι καὶ ἔξαρχοι πάσης γῆς Ἑλλάδος καὶ πάσης Νεοελληνικῆς ξηροκαμπίας». Βλέπετε τὸν ἄνθρωπον; Κατώρθωσα, λέγει, ἐγώ, πάντως διὰ κολακείας ἢ χρημάτων ἢ ἀπάτης ἢ ὁπωσδήποτε νὰ ἀνακηρυχθῶ...ὑπό τινος, κἄποιας δηλ ἀσήμου Ἀκαδημείας ἐκλαμπρότατος . . . πάσης . . . ξηροκαμπίας κλπ. Ὥστε, ὡς εἰκός, ἐγὼ μὲν θὰ εἶμαι ἀνάξιος τῆς τιμῆς, οἱ δὲ ἐκλέξαντές με ἢ βλᾶκες ἢ ἐξηγορασμένοι καὶ προσέτι ἄσημοί τινες. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα θὰ μοὶ ὁμολογήσῃ ἕκαστος ὅτι ἓν μόνον δύνανται νὰ ἔχωσιν ἐλαφρυντικόν, τὸ πνευματικῶς ἀκαταλόγιστον τοῦ ἐκφέροντος αὐτά.

Ὁμοίως μόνον παντελὴς σύγχυσις φρενῶν καὶ πραγμάτων δύναται νὰ δικαιολογήσῃ καὶ ἄλλα πολλὰ αὐτοῦ, οἷον ὅτι αἱ λέξεις ἀβγὸ καὶ αὐτὶ ἔλαβον ὃν ἔχουσι σήμερον τύπον ἐν χρόνοις ὅτε «αἱ δίφθογγοι ἐξεφωνοῦντο ἔτι ἀναλελυμένως» καὶ ὅτι «περὶ τῆς τότε δη-

μιουργίας αὐτῶν ἦν αὐτῷ ὁ λόγος» (πρβλ.ἀνωτ.σ.51 καὶ 287).

Ἀλλ' ἵνα ὁ ἀναγνώστης δυνηθῇ νὰ νοήσῃ τὸ μέγεθος τῆς συγχύσεως εἰς ἣν περιέπεσεν, ἀνακεφαλαιῶ ἐν πάσῃ συντομίᾳ τὰ τοῦ ἀγῶνος.

1) Ἀνεκάλυψεν, ὡς λέγει, νόμον ὑπολανθάνοντα καθ' ὃν τὸ ου (καὶ τὸ ο, ω διὰ τοῦ ου) ὅταν ἦσαν ἄτονα, ἐτράπησαν εἰς ι, ἐπεχείρησε δὲ καὶ νὰ καθορίσῃ τοὺς ὅρους τῆς τροπῆς ταύτης (ὅρα ἀνωτ. σ. 48). Παρετήρησα ἀνωτ. (σ. 48-50) ὅτι ὁ ὁρισμὸς αὐτοῦ δὲν εἶναι ἐπιστημονικός. Καὶ ἐσίγησεν.

2) Ὁμοίως παρετήρησα (σ. 50-51) ὅτι πολλὰ τῶν παραδειγμάτων, ἐν οἷς κατ' αὐτὸν τὸ ο διὰ τοῦ ου ἦλθεν εἰς τὸ ι, οὐδέποτε ἀποδείκνυνται ἔχοντα ου. Καὶ πάλιν ἐσιώπησεν.

3) Ἔδειξα (σ. 39-43) ὅτι ἐσφάλλετο διαλαμβάνων μὲν περὶ τροπῆς τοῦ ἀτόνου ου εἰς ι, ἔπειτα δὲ προσάγων ἐκ τοῦ Πόντου παραδείγματα ἐν οἷς οὐχὶ φωνῆεν ι ἀλλ' ἡμίφωνον ι̯ ἐκφωνεῖται, καὶ ὅτι τὸ ι̯ τοῦτο δὲν προῆλθε κατ' ἐξασθένωσιν ἐκ τοῦ ου ἀλλὰ κατ' ἀνάπτυξιν μεταξὺ φωνηέντων, διὸ λέγεται καὶ ἐν αἷς πτώσεσιν οὐδὲν ὑπῆρχεν ου, οἷον νέι̯ος, γονέι̯ος κλπ. (σ. 42). Καὶ πάλιν ἐσιώπησεν.

4) Ἀπέδειξα (σ. 42) ὅτι οἱ ὅροι, ἐφ' οἷς δῆθεν ἐτράπη τὸ ου εἰς ι ἐν τῷ Πόντῳ (μετὰ τὸ έ καὶ πρὸ τοῦ σ) δὲν εἶναι ἀληθεῖς, ἀφοῦ λέγεται αὐτόθι ἀναπέουμαι, ἔμορφους κλπ. Καὶ πάλιν ἐσιώπησεν.

5) Εἶπον (σ. 39 καὶ 52) ὅτι τὸ χέννιν τοῦ Λειβισίου δὲν ἐμφαίνει τὴν ὑποτιθεμένην μέσην βαθμίδα, μεταξὺ τοῦ ο (ου) καὶ ι, διότι αὐτόθι ὅπως καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ ἐνίοτε ἀντὶ τονουμένου ί ἐκφωνεῖται έ, καὶ ἀντὶ τονουμένου ού προφέρεται ό. Καὶ πάλιν ἐσιώπησεν.

6) Εἶπον (σ. 52-53) ὅτι ἀναποδείκτως καὶ ἀμεθόδως, ἵνα ἑρμηνεύσῃ δῆθεν πῶς τὸ μωρὲ διὰ τοῦ μουρὲ μυρὲ ἐγένετο μαρέ, διετείνετο ὅτι τοῦτο ἔγινε «**δι' ἀναπτύξεως** τοῦ ἐξησθενωμένου φθόγγου εἰς ἄλλον πλήρη, ἤτοι τοῦ ου εἰς α».Διότι, ἔλεγον, διὰ τῆς φράσεως ταύτης οὐδὲν κατ' ἀλήθειαν ἑρμηνεύεται, ἀφοῦ τοιαύτη ἀνάπτυξις εἶναι παντελῶς ἄγνωστος ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ. Καὶ ἐσιώπησεν.

7) Ὁμοίως ἀπέδειξα (σ. 61) ὅτι κακῶς ἠτυμολόγει τὸ μονιτάρου καὶ τὸ ἔξηχος, καίτοι ὁ κ. Κούσης εἶχε τοῦτο πρὸ πολλοῦ ὀρθότατα ἑρμηνεύσει. Καὶ πάλιν ἐσιώπησεν.

8) Παρετήρησα (σ. 58-59) ὅτι δι' ὧν λέγει περὶ ἐνεργοῦ ἔτι φθογγικοῦ νόμου ἐλέγχεται ἀγνοῶν καθ' ὁλοκληρίαν, πότε ἀληθῶς λέγεται ὅτι φωνητικός τις νόμος εἶναι ἔτι ἐνεργός. Καὶ ἐσιώπησεν.

9) Εἶπον (σ. 288) ὅτι σφάλλεται ὀνομάζων ταραχοποιὸν στοιχεῖον τὴν τοσοῦτο συμβάλλουσαν ἀνέκαθεν εἰς ἐξομαλισμὸν καὶ δημιουργίαν τῆς γλώσσης ἀναλογίαν. Καὶ ἐσιώπησε.

Περὶ ἄλλων τινῶν ἐτόλμησε ν' ἀπαντήσῃ, κατώρθωσε δ' οὕτω νὰ κάμῃ τὸ κακὸν πολὺ χεῖρον. Οὕτω

1) Ἀναγκασθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐλέγχου ἀπέσυρε μὲν πρῶτον τὸν περίφημον τῆς ἐξασθενώσεως νόμον εἰπὼν ὅτι «ἡ θεωρία ***ἔχει ἀνάγκην πολλῆς μελέτης***. ἵνα ἀποδειχθῇ τὸ ὀρθὸν ἢ ἐσφαλμένον αὐτῆς καὶ ἀποτελεῖ μᾶλλον ***πρόβλημα*** μέλλον νὰ λυθῇ ἐν τῷ μέλλοντι διὰ συμπληρωματικῆς ἐρεύνης» Ἔπειτα δὲ ἐπειδὴ παρετήρησα (σελ. 287), ὅτι τοῦτο εἶναι ἐξαναχώρησις τῶν εἰρημένων, ὅτι διατριβαὶ ἐπὶ ὑφηγεσίᾳ δὲν περιέχουσι προβλήματα κλπ., ἐπανέρχεται καὶ διατείνεται ὅτι «ὁ νόμος τῆς ἐξασθενώσεως ὑπάρχει». Ὥστε ἐγένοντο, ὡς φαίνεται, ἐν βραχεῖ χρόνῳ αἱ ἀναγκαῖαι λεγόμεναι πρὸ μηνὸς μακραὶ μελέται, ἀπεδείχθη τὸ ὀρθὸν τῆς θεωρίας καὶ δὲν εἶναι πλέον πρόβλημα.

2) Εἶπον (σ.50) ὅτι παραδόξως, εἰ καὶ διατείνεται ὅτι τὸ ***ἄτονον*** ου ἐτράπη φωνητικῶς εἰς ι, φέρει παραδείγματα ἐν οἷς τὸ ου τονίζεται, οἷον τοιοῦτος, μπρούτζινος κλπ., καὶ ὅμως τρέπεται. Ἀντεῖπε πρῶτον ὅτι «ἡ τροπὴ ἔγινεν ἐν ἀτόνῳ τινὶ τύπῳ τῆς λέξεως τὸ πρῶτον» καὶ ὅτι «τὰ προκλιτικὰ θεωροῦνται ἄτονα». Ὅτε δὲ ἐγὼ βλέπων ὅτι φεύγει τὸ ζήτημα ἐπανῆλθον (ἐν σ. 286-7) καὶ ἠρώτησα τίνες ὑπῆρξαν οἱ ἄτονοι τύποι ἐν παραδείγμασιν οἷον λῶρος -λῖρος, νῶμος -νῖμος, -ζόρικο ζέρικα, τοιοῦτος -*τοιῖτος τοίτιος κλπ. ἢ ἂν ταῦτα ὑπῆρξαν ποτὲ προκλιτικά, καὶ ὅτι κατ' ἐμὴν γνώμην δὲν ἐπετρέποντο τοιαῦτα ἐπιχειρήματα ἐν ἐπιστημονικῇ συζητήσει, τότε μετὰ ἑτοιμότητος σχοινοβάτου ἀπαντᾷ λέγων «παραπέμπω τὸν καθηγητὴν εἰς τὸ ἰδίωμα τοῦ Λειβισίου, ὅπου καὶ τονούμενα τρέπονται. διὰ νὰ εὕρῃ ὁ ἴδιος ἐκεῖ ὅλους τοὺς ἀτόνους τύπους». Ἀλλ' ὦ ἄνθρωπε, δὲν πρόκειται περὶ Λειβισιακοῦ ἀλλὰ περὶ Νεοελληνικοῦ καθόλου φαινομένου (τοίτιος . .). Λοιπὸν περὶ τούτων ἥ τε καλὴ πίστις καὶ ἡ ὀρθὴ μέθοδος ἐπέβαλλε ν' ἀπαν-

τήση, τοιούτων Νεοελληνικῶν παραδειγμάτων ἔδει νὰ δείξῃ τοὺς ἀτόνους τύπους, οὐχὶ νὰ παραπέμπῃ εἰς Λειβίσιον. Πρόσθες τούτοις πρῶτον ὅτι διατεινόμενος ὅτι καὶ τονούμενα ου τρέπονται εἰς ι διαφθείρει τὸν ὁρισμὸν αὑτοῦ, ἀφ' οὗ κατ' αὐτὸν τὸ **ἄτονον** ου τρέπεται εἰς ι, καὶ δεύτερον ὅτι, ἂν πράγματι ἐν Λειβισίῳ παρατηρῆται τοιαύτη τροπή, τότε τὰ τοῦ ἰδιώματος τούτου δὲν ὑπάγονται ὑπὸ τὸν περίφημον νόμον, ἅτε ἰδιόρρυθμα ὅλως ὄντα. Κατὰ πάντα ἄρα τρόπον ἐξεταζόμενα ταῦτα εἶναι ἀσύστατα.

Ἀλλὰ τέλος ἴδωμεν καὶ τί συμβαίνει ἐν Λειβισίῳ. Ὁ κ. Μπ. γράφει «παραπέμπω . . . . εἰς τὸ ἰδίωμα τοῦ Λειβισίου, ὅπου καὶ τονούμενα τρέπονται» (ὑπογράφει αὐτὸς ὁ κ. Μπ.). Ἀλλ' ἡμεῖς περὶ τούτου γινώσκομεν ὅτι ἐκφωνεῖται ἐνίοτε έ ἀντὶ ί καὶ ό ἀντὶ ού, καθ' ἃ πρὸ εἰκοσαετίας ὅλης παρετήρησα ἐν Einleitung σελ. 351· τοῦτο δὲ παρατηρεῖται καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ (Τυρνάβῳ καὶ Μακρυνίτσᾳ) ὅπως ἐν ΜΝΕ Α' 262 κατόπιν ἔδειξα (πρβλ. καὶ Τζαρτζάνου Θεσσαλ. 23-4). Ἀλλὰ ταῦτα πάντα εἶναι προδήλως παντάπασι διάφορα τῶν φαινομένων περὶ ὧν διαλαμβάνει ὁ δῆθεν νόμος τοῦ κ. Μπ., διότι οὗτος μὲν ἀναφέρεται εἰς τὸ ἄτονον ου γινόμενον φωνητικῶς, ὡς λέγει, ι, ταῦτα δὲ τοὐναντίον εἶναι τονούμενα καὶ δὲν εἶναι ου τρεπόμενα εἰς ι, ἀλλ' ού ἀνθ' οὗ ἐκφωνεῖται ό καὶ ί ἀνθ' οὗ ἀκούεται έ. Ὁ κ. Μπ. προσέθηκε τὸ καὶ εἰπὼν καὶ τονούμενα, ἵνα συγκαλύψῃ τὸ πρᾶγμα ὡς δῆθεν οὐ μόνον ἄτονα περὶ ὧν ὁ λόγος, ἀλλὰ καὶ τονούμενα τρέπονται· ἀλλ' ἄτονα φωνήεντα δὲν πάσχουσιν ἐν Λειβισίῳ διάφορον τροπὴν τῆς ἰδιαζούσης τοῖς βορείοις ἰδιώμασιν. Οὐδὲν ἄρα ἄλλο ἢ πρὸς διαφυγὴν ἔγραψεν οὕτως. Ἂν δέ τις προσθέσῃ εἰς ταῦτα ὅτι ἡ ἀντικατάστασις τοῦ έ καὶ ό ἐν τούτοις πιθανῶς προῆλθε κατ' ἀναλογίαν (πρβλ μέλι -μιλιοῦ, π(ι)σσουκέρι π(ι)σσουκιριοῦ κτλ. καὶ δὴ σπιτιοῦ-σπέτι κλπ. (ἰδὲ Τζάρτζανον ἔνθ' ἀνωτ.), τότε νοεῖ ἡλίκη τόλμη ἀπαιτεῖται, ἵνα διὰ μιᾶς τοιαύτης παραπομπῆς, ἢ ἀκριβέστερον εἰπεῖν δι' ἑνὸς τοιούτου τεχνάσματος ζητήσῃ νὰ φύγῃ τοὺς ἐλέγχους καὶ μὴ θελήσῃ ἢ νὰ ὁμολογήσῃ τὴν ἀλήθειαν ἢ τοὐλάχιστον νὰ σιωπήσῃ.

3) Εἶπον (σελ. 285-6) ὅτι διάμεσος φθόγγος ü ἢ ö δυνατὸν νὰ ἐκφωνῆται ἐν ἰδιώμασι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἄλλων ἀποκέντρων Ἑλληνοφώνων χωρῶν· ἀλλ' ἐν Πελοποννήσῳ, τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι καὶ

ἐπὶ τῶν νήσων δὲν φαίνεται νὰ ὑπάρχῃ κλπ. Καὶ ἂν ἄρα ποτὲ ἀνεπτύχθη τοιοῦτος ἀσυνήθης καὶ ἄγνωστος ἡμῖν σήμερον φθόγγος ü ἢ ö, ἔδει κατ' ἀνάγκην θᾶσσον ἢ βράδιον νὰ τραπῇ εἰς καθαρὸν ι, διότι ἡμεῖς στερούμεθα ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ τοῦ αἰσθήματος διαμέσου φθόγγου . . . Ἰδού, εἶπον, ὅτι καὶ τοὺς Τουρκικοὺς βαθεῖς φθόγγους καφ καὶ ü ἢ ı̂ μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν Τούρκων ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἡμεῖς, ἐπειδὴ δὲν ἠκούομεν πλέον τὰς τουρκικὰς λέξεις μετὰ τῶν τουρκικῶν τούτων φθόγγων, ἀπεβάλομεν, ὑποκατεστήσαμεν δὲ ἀντ' αὐτῶν τοὺς ἡμετέρους κ' καὶ καθαρὸν i, ὁποίους ἔχομεν καὶ ἐν τῷ προσκυνῶ, κεῖνος κλπ. Εἰς ταῦτα ἀπαντᾷ λέγων «δὲν ἔχω ἀνάγκην νὰ πεισθῶ εἰς σοφόν τι ἐπιχείρημα, διότι ἁπλούστατα ἔχω περὶ τούτου ὁδηγὸν τὸ γλωσσικόν μου αἴσθημα». Ἀλλὰ τὸ γλωσσικὸν αἴσθημα αὐτοῦ διεμορφώθη ἐν χώρᾳ, ἐν ᾗ λαλεῖται καὶ ἡ Τουρκικὴ καὶ ἡ Βουλγαρική· δὲν εἶναι ἄρα καθαρόν, ὅπως δὲν θὰ ἦτο ἴσως οὐδὲ τῶν ἐν Ἑλλάδι ζώντων ἐπὶ Τουρκοκρατίας. Καὶ ὅμως πρόκειται περὶ τοῦ γλωσσικοῦ αἰσθήματος τῶν Ἑλλήνων καὶ περὶ Ἑλληνικοῦ φθόγγου, ἂν δηλ. παρ' ἡμῖν ὑπάρχῃ διάμεσός τις φθόγγος, οἷον ü, ö κλπ., οὐχὶ δὲ περὶ Τουρκικῶν ἢ ἐπιδράσεως αὐτῶν. Ἐπικαλούμενος ἄρα τὸ ἐν πολυγλώσσῳ χώρᾳ σχηματισθὲν αἴσθημα αὐτοῦ οὐδὲν ἄλλο ἢ σοφιζόμενος φεύγει τὸ ζήτημα.

4) Παρετήρησα (σ. 53) ὅτι σφάλλεται συνάπτων κατεσπευσμένως ὡς ὅμοια φαινόμενα παντελῶς διάφορα φύσει, τόπῳ καὶ χρόνῳ, καὶ τοῦτο παριστῶν ὡς τὸν θριγκὸν τῆς ἐπιστημονικῆς ἐξετάσεως τῶν γλωσσικῶν φαινομένων. Πολλὰ ὀνόματα εἰς -ιος καὶ -ιον, ἔλεγον, ἀπέβαλον ἤδη π.Χ. πανταχοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου ἀναλογικῶς τὸ ο αὐτῶν· πιθανῶς δὲ μετὰ τὴν Ἅλωσιν τὸ ἀσυνιζήτως ἐκφωνούμενον ἔτι σύμπλεγμα εα ἀπώλεσεν ἐν Κρήτῃ τὸ α αὐτοῦ φωνητικῶς· καὶ τρίτον ἔν τισιν ἰδιώμασιν, ἄγνωστον πότε ἀλλὰ πάντως μετὰ τὴν συνίζησιν, τὸ *ea eo ia io* παρὰ τὸ ρ καὶ λ συνεστάλησαν εἰς λε, ρε, λεπρίνι=λειόπρινος, χρένομαι ἐχρέθηκα ἀντὶ χρεώνομαι ἐχρεώθηκα κλπ. Εἰς ταῦτα τὰ ἡλίου φαεινότερα ἀπαντᾷ διὰ τῶν ἑξῆς ἀκατανοήτων: Δὲν συνάπτω κατεσπευσμένως τὰ διαφορώτατα, διότι ἀνεξαρτήτως τοῦ φαινομένου φέρω ἓν παράδειγμα τῆς ἀρχαιότητος τοῦ σχηματισμοῦ στοιχείων τῆς Νεοελληνικῆς (καὶ περὶ τούτου πρόκειται ἐκεῖ) ἀναγομένων εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἔτι

αἱ δίφθογγοι ἐξεφωνοῦντο διαλελυμένως». Ἂν τις ἐν τοῖς ἀπροσδιονύσοις καὶ ἐσφαλμένοις (ἰδὲ ἀνωτ. σ. 287) τούτοις βλέπῃ ἀπάντησιν εἰς τοὺς ἐμοὺς λόγους καὶ ἀναίρεσιν αὐτῶν, παρακαλεῖται θερμῶς νὰ διαφωτίσῃ καὶ ἐμέ.

5) Παρετήρησα (σ. 53) ὅτι ἀναποδείκτως καὶ ἀμεθόδως ἔγραφε «κατὰ τὴν συνήθη ἀναγωγὴν τοῦ **ου** εἰς **ο**». Διότι, ἔλεγον, οὔτε φωνητικόν τι φαινόμενον τοιοῦτον εἶναι γνωστὸν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ οὔτε διὰ τῆς φράσεως τοιαύτης ἑρμηνεύεταί τι. Κακῶς ἄρα λέγεται ἐνάρθρως τήν, ὡσεὶ περὶ γνωστοῦ τινος ἦν ὁ λόγος, καὶ ψευδῶς ἐτέθη τὸ συνήθης προκειμένου περὶ πράγματος οὐ μόνον ὅλως ἀσυνήθους ἀλλὰ καὶ ἀγνώστου. Εἰς ταῦτα ἀπαντᾷ λέγων «δύναμαι ν' ἀποσύρω τὸν σχηματισθέντα ὅρον ἀναγωγὴ (χωρὶς νὰ ἀναιρῶ καὶ τὸ γεγονὸς τῆς ἐνιαχοῦ συνηθους προφορᾶς ο ἀντὶ ου), δι' ὃν δὲν εἶχον ὑπ' ὄψει τὸν πιθανὸν σχηματισμὸν ἀντιθέτου ὅρου καταγωγή. Παράλειψις ἐμοῦ βεβαίως ἦτο ὅτι δὲν ἐτόνισα προσηκόντως τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν λαμβάνω ὑπ' εὐθύνην μου τὴν ἑρμηνείαν τῶν ἐκ τῶν νοτίων ἰδιωμάτων, ἅτινα ὅμως δὲν ἠδυνάμην νὰ ἀποκλείσω τῆς πραγματείας μου καὶ ἐπειράθην διὰ τῶν ψεγομένων κυρίως καὶ σπανίως νὰ ἐξαγάγω συμπέρασμα καὶ ἐκ τούτων». Καταλαμβάνετε τί λέγει; Βεβαίως οὐχί· ἂς προσπαθήσωμεν νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὸν λαβύρινθον τοῦτον. Ἀποσύρω, λέγει, τὸν ὅρον ἀναγωγὴ ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸ γεγονός· ἀλλ' ὦ ἄνθρωπε, ὁ ἀγὼν ἡμῖν μᾶλλον περὶ τοῦ πράγματος ἢ περὶ τῶν ὀνομάτων ἐστί. Λοιπὸν ὑπάρχει τὸ πρᾶγμα ἢ οὐχί; Εἶναι λέγει ἐνιαχοῦ σύνηθες. Ἀλλ' ὅτι ταῦτα εἶναι ἀσύστατα, νοεῖ ὁ ἐνθυμούμενος ὅτι, ἐπειδὴ ἐν τῇ Βορείῳ Ἑλληνικῇ τὸ ἄτονον ο ἐκφωνεῖται κλειστότερον, σχεδὸν ὡς ου ἢ (πολλαχοῦ) ὡς τέλειον ου, ἡ διαφορὰ τῆς προφορᾶς τοῦ ο καὶ ου κατ' ἀλήθειαν ἐν μόνοις τοῖς μεσημβρινοῖς ἰδιώμασι δύναται νὰ παρατηρῆται σαφῶς καὶ εὐκρινῶς. Ἀλλ' ὁ κ. Μπ. παρέλιπε μὲν τὰ ἐκ τῶν μεσημβρινῶν ἰδιωμάτων διδάγματα παραλαβὼν μόνον ὅσα πρόχειρα εἶχεν ὀλίγα τούτων παραδείγματα, προσέθηκε δύο οὐδὲν λέγοντα ἐν τῷ ὁρισμῷ αὐτοῦ ἐπιρρήματα κυρίως καὶ σπανίως, συνήγαγε δ' ὅμως, ὡς λέγει, συμπέρασμα. Ἰδοὺ τέχνη!

Ἀλλὰ μήπως τῆς θαυμαστῆς αὐτοῦ τέχνης ταύτης δὲν παρέσχεν ἡμῖν ἐπ' ἐσχάτων καὶ ἐν τῇ Ἀκροπόλει θαυμασίαν ἀπόδειξιν; Ἠθέλησε

νὰ δημοσιεύσῃ τὸ ἔγγραφον δι' οὗ ἡ ἐπὶ τῆς συντάξεως τοῦ Λεξικοῦ ἐπιτροπεία ἀπεμάκρυνεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς ὑπηρεσίας. Ἀλλ' εἰ καὶ προσέθηκε τὸ σύνηθες «διὰ τὸ πιστὸν τῆς ἀντιγραφῆς, Α Μπούτουρας», παρεποίησεν αὐτὸ ἐπὶ δυσφημίσει τῆς ἐπιτροπείας, ἥτις ἠναγκάσθη οὕτω νὰ δημοσιεύσῃ ἐν τῷ «Ἐμπρὸς» τῆς 11ης Ἰανουαρίου ἐ. ἔ. ἐπίσημον διάψευσιν τοῦ πιστοῦ τούτου καὶ νὰ ἐπανορθώσῃ τὴν ἀλήθειαν. Εἰς τὴν διάψευσιν ταύτην ἀναφερόμενος γράφει ἐν τῇ Ἀκροπόλει τῆς 12 Ἰανουαρίου ἐ. ἔ. «Τὸ ὅλον ἔγγραφα (sic) διὰ τὴν Ἀκρόπολιν τὴν ἐπομένην τῆς κοινοποιήσεως ἐκ μνήμης καὶ κατ' ἔννοιαν . . . ὥστε τὸ ***πιστὸν*** δὲν πρέπει νὰ ἐκληφθῇ δηλοῦν ***πιστῶς*** ἀλλὰ ***πιστοποίησιν*** τοῦ γεγονότος». Βλέπετε τὸν ἄνθρωπον; Ἀλλ' ἐχρειάζετο, ὦ ἄνθρωπε, τὸ γεγονος πιστοποίησίν τινα; Καὶ ὅταν ἐν τῷ τέλει ἐπισήμων ἐγγράφων προστίθεται τὸ διὰ τὸ πιστὸν κλπ., τὸ γεγονὸς μόνον πιστοποιεῖται ἢ πάντ' ἀνεξαιρέτως τὰ ἐν τοῖς ἐγγράφοις; Οὕτως εἰς τὴν παραποίησιν ἐπισήμου ἐγγράφου ἐπηκολούθησεν ἡ σοφιστεία καὶ τὸ κακὸν ἐγένετο χεῖρον. Τὴν τάσιν αὐτοῦ ταύτην πρὸς τοιαύτας παρερμηνείας καὶ διαστροφὰς παρετήρησεν ἤδη καὶ ἐξήλεγξε δριμύτατα καὶ ὁ Γερμανὸς καθηγητὴς Albert Thumb εἰπὼν «Δὲν ἀξίζει ἀληθῶς τὸν κόπον νὰ ἐπαναλάβῃ τις ἢ νὰ ἀνασκευάσῃ ἢ ἐπανορθώσῃ τὰς ἰδιοτρόπους σκέψεις ἢ τὰ σοφίσματα τοῦ συγγραφέως· ἀνάγκη πᾶσα ἁπλῶς νὰ γελάσωμεν καὶ νὰ μεταβῶμεν εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν» ἐν Indogermanische Forschungen Τόμ. ΚΗ' Anzeiger σ. 13. Ἀλλὰ μάτην, χαλεπὴν φύσιν μεταβαλεῖν οὐ ῥᾴδιον.

Τῆς αὐτῆς τάσεως ἀποτέλεσμα φαίνεται νὰ εἶναι καὶ τὸ παράδοξον φαινόμενον, ὅτι πολλάκις τοσοῦτον μεταβάλλει καὶ διαφθείρει τὸν νοῦν, τὸν ἄλλως προφανῆ, τῶν λόγων καὶ πραγμάτων, ὥστε ἀπορεῖ τις τῇ ἀληθείᾳ πότερον δὲν νοεῖ ἀληθῶς ταῦτα ἢ ἀσεβεῖ καὶ οὐδένα οὐδὲ τὸν ἐλάχιστον σεβασμὸν ἔχει πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Θὰ παραθέσω ὀλίγα τινὰ παραδείγματα καὶ ἂς κρίνῃ ἕκαστος: Πάντες ὅσοι ποτὲ ἀνέγνωσαν τὰ Essais τοῦ κ. Ψυχάρη καὶ τὴν Einleitung ἐμοῦ, ὡμολόγησαν ὅτι τὸ ἐμὸν βιβλίον ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σχεδὸν τοῦ τέλους ἀποτελεῖ πλήρη καὶ τελείαν ἀναίρεσιν τῶν ἐσφαλμένων αὐτοῦ γνωμῶν. Μόνος ὁ κ. Μπούτουρας εὗρεν ὅτι τὸ βιβλίον μου τοῦτο «στη-

ρίζεται κατὰ μέρος ἐπὶ τῶν *Essais*». Εἶναι δὲ ἄξιον ἰδίας σημειώσεως ὅτι οὐδ' αὐτὸς ὁ κ. Ψυχάρις, εἰ καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ μεγάλα, παντάπασιν ἀτόπως καὶ ἀναποδείκτως, κατηγόρησε τοῦ βιβλίου ἐκείνου (ὅρα 'Αθηνᾶς Ε' σ. 534), οὐδαμοῦ εἶπεν ὅτι ἐπὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ στηρίζεται· μόνος ὁ κ. Μπ. κατώρθωσε ν' ἀνακαλύψῃ τοῦτο.

Ἄλλο: Πάντες ἐπιστάμεθα, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ φίλτατος τοῦ μακαρίτου Krumbacher καθηγητὴς Thumb ὡμολόγησεν, ὅτι ὁ Kr. δὲν εἰργάσθη ἐν τῷ Problem ὡς ἐρευνητής, ἀλλ' ὡς συνήγορος τῶν καινοτόμων (ὅλον αὐτοῦ τὸ ἐπιστημονικὸν βάρος ἔθηκεν ὁ Kr. εἰς τὴν πλάστιγγα ὑπὲρ τῶν μεταρρυθμιστῶν, εἶπεν ὁ κ. Thumb). Καὶ ὅμως ὁ κ. Μπούτουρας διατείνεται τἀναντία λέγων ὅτι «ὁ *Kr.* μᾶλλον ὡς διαλλακτὴς τῶν δύο παλαιουσῶν ἰδεολογιῶν παρουσιάσθη». Παράδοξος ἀληθῶς ἀντίληψις!

Ἄλλο: Ὁ κ. Παπαγεωργίου εἶχεν ἄλλοτε εἰπεῖ ὅτι προκειμένου περὶ τοῦ Λεξικοῦ τῆς ἀρχαίας γλώσσης «ἀνάγκη εἶναι ὅπως πρὸ τῆς συντάξεως αὐτοῦ προηγηθῇ συστηματικὴ **κριτικὴ** ἐργασία εἰς τὰ κείμενα τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων· διότι ταῦτα καὶ διὰ τὴν πλημμελῆ τῶν χειρογράφων ἀνάγνωσιν καὶ διὰ τὴν μακροχρόνιον τῶν φιλολόγων ἕξιν εἰς τὰς **λεγομένας** διορθώσεις εἶναι ἀνακριβῶς ἐκδεδομένα».

Εἰς ταῦτα ἀναφερόμενος ὁ κ. Μπούτουρας γράφει: «Ὁ κ. Π. Παπαγεωργίου, ὅταν πρὸ 2 ½ περίπου ἐτῶν τῷ ἀνετέθη νὰ κάμῃ σχέδιόν τι τοῦ λεξικοῦ, ἐφρόνει ὅτι «πρέπει πρῶτον νὰ ἐργασθῶμεν ἐπὶ δεκάδα ἐτῶν διὰ νὰ διορθώσωμεν κριτικῶς τοὺς συγγραφεῖς καὶ ἔπειτα νὰ σκεφθῶμεν περὶ λεξικοῦ!».

Ἕνεκα δὲ τῆς διαστροφῆς ταύτης ὁ κ. Παπαγεωργίου ἠναγκάσθη νὰ δημοσιεύσῃ ἐν τῷ «Ἐμπρὸς» τῆς 14ης Φεβρουαρίου ἐ.ἔ. ἐπανόρθωσιν, εἰς ἣν προσέθηκε τάδε: «Ὁ κ. Μπούτουρας τὸν λόγον μου τοῦτον (δηλ. τὸν περὶ τοῦ ἀρχαίου λεξικοῦ) μεταφέρει εἰς τὸ νῦν παρασκευαζόμενον Λεξικὸν τῆς δημώδους γλώσσης, καὶ τοῦτο μαρτυρεῖ ἢ τὴν συστηματικὴν πρόθεσιν ἢ τὴν ἄγνοιαν τῶν πραγμάτων ἢ καὶ ἀμφότερα. Ἐν οἱᾳδήποτε περιστάσει δὲν εἶμαι ἐγὼ ὁ πταίων».

Ὡς βλέπετε, ἔργον ἔχει τὸ παρανοεῖν ἢ διαστρέφειν τὰ σαφῶς εἰ-

ρημένα, ὅπως ἐκεῖνοι περὶ ὧν λέγει ὁ Ἱπποκράτης ὅτι τέχνην πεποίηνται τὸ τὰς τέχνας αἰσχροποιεῖν.

Ἄλλο: Αἰσθανόμενος ὁ μακαρίτης Kr. ὅτι θὰ δυσηρέστει καὶ θὰ παρώργιζε τοὺς Ἕλληνας, δι' ὧν ἔγραφε περὶ τοῦ πολυκρότου γλωσσικοῦ ζητήματος, εἶπεν ἄλλα τε καὶ τάδε: «γινώσκω ὅτι διὰ τῶν λόγων μου τούτων θὰ ἐξεγείρω θύελλαν ἀγανακτήσεως καὶ ὅτι θὰ μὲ ὀνομάσωσιν ἕνα τῶν χειρίστων ἐχθρῶν τῆς Ἑλλάδος ἢ ὅλως ἀπέλπιδα παράφρονα». Ἐγὼ δὲν τῇ πρὸς αὐτὸν Ἀπαντήσει μου σ 653-4 ἔγραψα τάδε: «Βεβαίως ὁ κ. *Kr.* δύναται νὰ ἀδιαφορῇ καθ' ὁλοκληρίαν ἂν θὰ νομισθῇ καὶ ὀνομασθῇ παράφρων ἐν Ἑλλάδι· ἀλλ' εἰς ἐμὲ δὲν ἐπετρέπετο νὰ ἐνεργήσω οὕτως· πρῶτον διότι τούτου γενομένου οὐδὲν οὔτε μέγα οὔτε μικρὸν θὰ ἠδυνάμην πλέον νὰ διδάξω καὶ ὠφελήσω τὸ ἔθνος μου, ἔπειτα διότι θὰ ὑπεστήριζον ἐπιστημονικῶς ἀσύστατα καὶ ψευδῆ». Εἰς ταῦτα ἀναφερόμενος ὁ κ. Μπ. γράφει τάδε: «Αἱ πιέσεις τῶν ἀντιπάλων του προήγον αὐτὸν εἰς πολὺ ἁπλοϊκὰς δικαιολογίας, οἷον κοινωνικῶς μὲν εἰς τὸ ἐπιχείρημα, ὅτι ἐθεώρει ἄφευκτον τὸ ναυάγιόν του ἐν ἐναντίᾳ πορείᾳ (τοῦτο ἀκριβῶς δεικνύει καὶ τὰ ἀληθῆ ἐλατήρια τῆς δράσεώς του καὶ ποία εἶναι ἡ θέσις του ὑπὸ ἔποψιν ἐπιστημονικῆς δυνάμεως καὶ ἐποπτείας...)». Βλέπετε πῶς παρερμηνεύει καὶ διαστρέφει τὰ ἐμὰ καὶ ἅμα ὑβρίζει; Τὴν εὔλογον πρόνοιάν μου, ἵνα μὴ νομισθῶ παραδοξολόγος καὶ ἀπολέσω τὸ κῦρος ὅπερ ὡς διδάσκαλος ἀνάγκη νὰ σῴζω, καὶ τὴν δικαίαν ἀποστροφήν μου πρὸς τὰς ψευδεῖς διδασκαλίας παρίστησιν ὡς ἐπικείμενον κοινωνικὸν ναυάγιόν μου, ἐξ οὗ συμπεραίνει ὅσα μόνον νοσοῦσα διάνοια εἶναι ἱκανὴ νὰ ἐπινοήσῃ.

Ἐν σελ. 288 ἔγραψα ὅτι, ὅταν θεωρία τις, ὁποία ἡ περὶ ἐξασθενώσεως τοῦ ου εἰς ι, διὰ τοιούτων ἐπιχειρημάτων ὑποστηρίζηται, τότε δὲν ἔχει ἀνάγκην δεινῶν πολεμίων, ἵνα ταχέως περιπέσῃ εἰς ἀξίαν λήθην. Εἰς ταῦτα ἀναφερόμενος ἀπαντᾷ «νὰ ἴδωμεν ἂν καὶ οὕτω περιπέσω εἰς ἀξίαν λήθην». Ἀλλ' οὐδεὶς λόγος περὶ τοῦ προσώπου αὐτοῦ· περὶ αὐτοῦ οὐδείς, νομίζω, φροντίζει· ὁ λόγος ἦτο περὶ τοῦ περιφήμου νόμου τῆς ἐξασθενώσεως τοῦ ου εἰς ι, ὃν διετείνετο ὅτι λανθάνοντα ἀνεκάλυψε καὶ παντοιοτρόπως ἠγωνίζετο νὰ ὑποστηρίξῃ.

Ἡ ἐμὴ Einleitung, ἧς ἕνεκα τοσούτων τιμῶν ἠξιώθην ἐν Λιψίᾳ, Βερολίνῳ, Βιέννῃ, Γοτίγγῃ, Μονάχῳ καὶ Βουδαπέστῃ, ἐκρίθη καὶ ἐπῃνέθη τότε ὑπὸ πολλῶν λογίων, ὁ δὲ μακαρίτης Buresch εὐηρεστήθη καὶ νὰ μὲ ὀνομάσῃ δι' αὐτὴν gravissimum auctorem. Ἀλλ' ἡ ὀνομασία αὕτη δὲν ἔτυχεν, ὡς φαίνεται, τῆς ὑψηλῆς ἐπιδοκιμασίας τοῦ κ. Μπούτουρα, διὸ γράφει τὰ σεμνὰ ταῦτα «. . . νὰ γίνῃ πολυτελεστέρα ἡ ἐν τῷ ἔργῳ μου ἐξέδρα ἐπὶ τῆς ὁποίας θὰ καθίσῃ ὁ δῆθεν *gravissimus auctor*». Ἀλλ' ἂν ἔζη σήμερον ὁ τοῦτο εἰπὼν καὶ ἠρώτα αὐτόν, πόθεν ἐπείσθη περὶ τοὐναντίου, ὥστε προστίθησι τὸ δῆθεν, τί θὰ ἀπήντα; Βεβαίως τοιαῦτα ὁποῖα πολλὰ μέχρι τοῦδε εἴδομεν.

Ὁμοίως δὲν ἔτυχε τῆς ὑψηλῆς αὐτοῦ ἐγκρίσεως καὶ ἡ «χρηστότης» μου, διὸ ὡς εἴδομεν ἀνωτ. σελ. 309, ἐπὶ διασυρμῷ καὶ χλεύῃ γράφει «Δύο εἶναι οἱ οὐσιωδέστεροι χαρακτῆρές τῆς «χρηστότητος», ἡ δολοπλοκία . . »· τοῦτο δὲ ποιεῖ καὶ ἀλλαχοῦ. Φαίνεται ὅτι ἐνοχλεῖται πολὺ ὑπὸ τῆς προσωνυμίας ταύτης.

Ὁ κ. Μπούτουρας ὠργίσθη σφόδρα πρῶτον μέν, διότι ἡ ἐπὶ τοῦ Λεξικοῦ ἐπιτροπεία δὲν ἐνέδωκεν εἰς τὴν ἄδικον αὐτοῦ ἀξίωσιν νὰ ἀμείβηται καὶ καθ' οὓς μῆνας δὲν εἰργάζετο· δεύτερον διότι ἐγὼ ἐδημοσίευσα κρίσιν τῆς ἐπὶ ὑφηγεσίᾳ πραγματείας αὐτοῦ. Ἀλλ' εἶναι φανερὸν ὅτι ἐγὼ ὡς ἀρχαιότερος τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς καθηγητὴς καὶ ἰδίᾳ ὡς μᾶλλον τῶν κυρίων συναδέλφων μου ἀσχοληθεὶς περὶ τὴν μεσαιωνικὴν καὶ νέαν Ἑλληνικήν, εἶχον καθῆκον νὰ κάμω εἰς τὴν Σχολὴν τὴν ἀναγκαίαν περὶ τῆς πραγματείας εἰσήγησιν. Ἐπειδὴ δὲ μελετήσας αὐτὴν καὶ πεισθεὶς περὶ τῆς πλημμελείας τῶν ἐν αὐτῇ εἰρημένων ἔκρινα καλόν, ἀκριβῶς ἵνα δείξω πᾶσιν ὅτι ὅσα περὶ αὐτῆς ἔμελλον νὰ εἴπω ἐν τῇ Σχολῇ εἶναι ἀναντίλεκτα καὶ δύνανται νὰ ὑποβληθῶσιν ὑπὸ τὴν κρίσιν πάντων, ἔκρινα, λέγω, καλὸν νὰ δημοσιεύσω αὐτὰ ἐγκαίρως. Ὅτι δικαίως ἔκρινα, δῆλον καὶ ἐκ τούτου ὅτι καὶ ἐν Γερμανίᾳ ἀπόβλητα ἐθεωρήθησαν τὰ ἐν αὐτῇ. Οὕτως ἀναγινώσκομεν: «Ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἡ ἔκθεσις αὐτοῦ δὲν ἠδυνήθη νὰ μὲ πείσῃ. . . Σχεδὸν ὅλα τὰ παραδείγματα ὅσα παρέθηκεν ἵνα ἀποδείξῃ ὅτι τὸ **ου** ἐτράπη εἰς **ι**, ἑρμηνεύονται κατ' ἄλλον τρόπον... Οὐδὲν δὲ τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Μπούτουρα παρατεθέντων παραδειγμάτων δύναται ν' ἀποδείξῃ ἀσφα-

λῶς καὶ βεβαίως ὅτι ἔχει ὀρθῶς ἡ ὑπ' αὐτοῦ ὑποστηριζομένη φθογγικὴ μεταβολή». August Heisenberg ἐν Βυζαντιακῷ Περιοδικῷ Τόμ. Κ' σ. 564. Ἀληθὴς ἄρα καὶ δικαία ἦτο ἡ κρίσις μου. Ἀλλ' ὁ κ. Μπ. γράφει, ὡς εἴδομεν ἀνωτ. σ. 309, τὸ κομψόν, ὅτι ἐγὼ ὡς ἀλέκτωρ ἔσπευσα νὰ προαναγγείλω εἰς τὸ Κοινὸν τὴν διὰ τὴν Σχολὴν κρίσιν μου. Ἠξίου, ὡς φαίνεται, νὰ ἐκφράσω αὐτὴν μετὰ μακρὸν χρόνον, ἵνα προλάβῃ νὰ γίνῃ πρῶτον ὑφηγητής, ἐν ἄλλοις λόγοις ἠξίου νὰ μὴ ἐπιτελέσω ὅπερ εἶχον πρὸς τὴν Σχολὴν καθῆκον. Καθόλου δὲ παρατηρεῖται δυσφορία αὐτοῦ μεγάλη, ὅταν ταχέως ἐλέγχωνται αἱ γνῶμαι αὐτοῦ. Τούτου ἕνεκα καὶ ἐν τῇ τελευταίᾳ βραχείᾳ ἀπαντήσει διατείνεται ὅτι, ἐπειδὴ ἐγὼ ταχέως ἀνῄρεσα τὰ διδάγματα αὐτοῦ (ἀνωτ. 285-8), δῆλον, λέγει, ὅτι ἢ ἀτομικὴν πολεμικὴν διεξάγω ἢ τὰ ἐμὰ διδάγματα κινδυνεύουσιν ἢ καὶ ἀμφότερα. Ἀλλὰ δὲν σᾶς φαίνεται ὀλίγον παράδοξον τὸ συμπέρασμα; Ὥστε ἂν παρήρχετο μακρὸς χρόνος ν' ἀπαντήσω, οὔτε ἀτομικὴν πολεμικὴν θὰ διεξῆγον οὔτε τὰ ἐμὰ θὰ ἐκινδύνευον.

Ὀργισθεὶς δὲ οὕτως εὗρεν ἀφορμὴν ὅτι πρὸ διετίας (τῷ 1910) ἔκαμα πρὸς αὐτὸν παρατήρησίν τινα· ταύτην σήμερον μετὰ τοσοῦτον χρόνον ἀναβιβάζει εἰς προσβολὴν τῆς ἀξιοπρεπείας αὐτοῦ, καὶ ἐκ τούτου ἔκρινεν ὅτι ἐξώφλησε μὲν οὕτω πᾶσαν πρὸς ἐμὲ εὐγνωμοσύνην (1), ἐπεχείρησε δὲ νὰ ἐκφέρῃ ἐναντίον καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς μου δράσεως καὶ ἐμοῦ αὐτοῦ τοιαῦτα ὁποῖα εἴδομεν ἀνωτέρω. Τὸ δὲ θαυμαστὸν εἶναι ὅτι ἐνῷ τοιαῦτα περὶ ἐμοῦ γράφει, συγχρόνως κατὰ τὸν ἑαυτοῦ τρόπον μὲ ἀπειλεῖ λέγων «εἰς τὸ ἑξῆς ὡς μόνον δικαίωμα ἀφήνω εἰς τὸν καθηγητὴν τὴν ἀληθῶς ἐπιστημονικὴν κριτικήν. Δὲν εἶμαι διόλου διατεθειμένος νὰ δεχθῶ ἀτιμωρητεὶ ἄλλας προσβολὰς τῆς ἀξιοπρεπείας μου καὶ ἡ τυχὸν ἐξακολούθησις εἰς οἱονδήποτε σημεῖον τῆς ἀδι-

(1) Ὁ Ξενοφῶν ἐν Κύρου Παιδείᾳ Α' 2, 7 λέγει ὅτι «Οἱ Πέρσαι δικάζουσι καὶ ἀχαριστίας· οἴονται γὰρ τοὺς ἀχαρίστους καὶ περὶ θεοὺς ἂν μάλιστα ὁμοίως ἔχειν καὶ περὶ γονέας καὶ πατρίδα καὶ φίλους· ἕπεσθαι γὰρ δοκεῖ μάλιστα τῇ ἀχαριστίᾳ καὶ ἡ ἀναισχυντία». Ὁμολογῶ δὲ ὅτι ἴσως οὐδέποτε ἐξεφράσθη πιστότερον ἀλήθειά τις. Γνωστὸν δ' ἀπὸ τῶν ἀρχαίων ἤδη χρόνων εἶναι ὅτι διὰ ψυχὰς ἀγεννεῖς ἡ εὐγνωμοσύνη εἶναι βάρος ἀφόρητον, καὶ ὅτι τούτου ἕνεκα ἐπιλαμβάνονται ἀσμένως τῆς πρώτης τυχούσης ἀφορμῆς, ἵνα ἐρίσαντες πρὸς τὸν εὐεργέτην ἀπαλλαγῶσι τοῦ βάρους τούτου.

καιολογήτου πολεμικῆς του θὰ μὲ ἀναγκάσῃ νὰ γράψω πλέον ἄνευ ἐπιφυλάξεων . . .». Ἀλλὰ φρονῶ πρῶτον, ὅτι ὁ ἔχων πράγματι ἀξιοπρέπειάν τινα δὲν γράφει τοιαῦτα, καὶ δεύτερον ὅτι ἐν οἷς καὶ τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον ἔγραψα περὶ τῆς θεωρίας καὶ τοῦ νόμου αὐτοῦ, οὐδεμίαν οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην λέξιν ἐξέφρασα περὶ τοῦ προσώπου αὐτοῦ. Τοῦτο δὲν μοὶ διέφερε τὸ παράπαν. Ἁπλῶς δὲ ἐβασάνισα, καθ' ὃ εἶχον καθῆκον, καὶ ἀπέρριψα. ὅπως καὶ ἄλλος κατόπιν ἔπραξε, τὰ ἀσύστατα αὐτοῦ διδάγματα. Μόνος ὁ κ. Μπ. ἐπεχείρησεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς προσωπικὴν κατὰ τῶν καθηγητῶν αὐτοῦ πολεμικήν, ἀποδεικνύων οὕτως ὅτι κατ' ἀλήθειαν οὔτε ἔχει οὔτε, ἂν εἶχε, θὰ ἤξευρε νὰ σῴζῃ τὴν ἀξιοπρέπειαν αὐτοῦ. Ἂν δὲ σήμερον ἀναγκάζωμαι νὰ δείξω πλὴν τῆς ἀνεπιστημοσύνης καί τινας τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ ἰδιότητας, αἴτιος τούτου εἶναι προφανῶς καὶ ὁμολογουμένως αὐτὸς ὅστις ἀπὸ διετίας οὐ παύεται ἀπρεπῶς φερόμενος. Εἶναι δ' ἀναγκαῖον νὰ γνωσθῇ, ὅτι εὐθὺς μετὰ τὸ πρῶτον ὀλίσθημα προσεκάλεσα αὐτὸν καὶ κατ' ἰδίαν ὡς πατὴρ συνεβούλευσα καὶ ἐφρόντισα ν' ἀποτρέψω ἀπὸ τοῦ κρημνοῦ εἰς ὃν ἔβλεπον αὐτὸν καταφερόμενον. Εἶπον ὅτι καὶ ἄλλοι πρὸ αὐτοῦ κατῆλθον ἐκ τῆς Γερμανίας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπ' ἴσης νέοι ὅπως καὶ αὐτὸς καὶ φέροντες ἴσως ἐπιστημονικὰ ἐφόδια οὐχὶ κατώτερα τῶν αὐτοῦ, ἀλλ' ὅμως δὲν ἠθέλησαν νὰ ἀναδειχθῶσι διὰ πολέμων καὶ ἐλέγχων τῶν ἑαυτῶν καθηγητῶν καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν μεθόδων αὐτῶν, ἀλλὰ διὰ θετικῆς ἐργασίας ἐπεχείρησαν νὰ δείξωσιν ὅτι φέρουσι μεθ' ἑαυτῶν πολύτιμα καὶ χρήσιμα τῇ πατρίδι ἐπιστημονικὰ ἐφόδια· ὅτι μάλιστα εἰς αὐτόν, τοῦτο μὲν ὡς νέον ἔτι, τοῦτο δὲ ἐπειδὴ δὲν ἔχει ἀκόμη παραγάγει τι καὶ συνεισφέρει εἰς τὴν ἐπιστήμην, δὲν ἁρμόζει τὸ πρόσωπον τοῦ κριτοῦ καὶ ἐπικριτοῦ τῶν πρὸ αὐτοῦ λογίων. Προσέθηκα ὅτι κατὰ φυσικὸν λόγον οἱ νεώτεροι δὲν πρέπει μὲν ν' ἀκολουθῶσιν ἐν πᾶσι τοῖς πρεσβυτέροις καὶ περιορίζωνται ἐν τοῖς διδάγμασιν αὐτῶν, διότι τότε οὐδεμία θὰ ἐγίνετο πρόοδος· ἀλλὰ ταῦτα δύνανται καὶ ὀφείλουσι νὰ κάμνωσι μετὰ τοῦ προσήκοντος σεβασμοῦ καὶ εἰς τὴν ἡλικιαν καὶ εἰς τὴν ἐπιστήμην τῶν πρεσβυτέρων. Τοιαῦτα καὶ ἄλλα παραπλήσια συνεβούλευσα καὶ ἐν τέλει διεβεβαίωσα ὅτι τὸ πρῶτον ὀλίσθημα αὐτοῦ ὡς «νεανικὸν παράπτωμα» θὰ τύχῃ προθύμως συγχωρήσεως. Ὁ δὲ ὑπέσχετο μὲν ὅτι θὰ ἀποστῇ τῆς κακῆς ὁδοῦ, δὲν ἐτήρησε δὲ

τὸν λόγον αὐτοῦ· ἐντεῦθεν ἄλλοτε μὲν ἐν ὀνόματι τῆς ἐπιστήμης, ἐν ὀνόματι τῶν νεωτέρων καὶ οὕτω καθεξῆς ἐνεφανίζετο ἐν τῷ ἡμερησίῳ Τύπῳ, ἄλλοτε δὲ διὰ φυλλαδίων βριθόντων ἀκοσμίας κατηγόρει καὶ ταῦτα ὅλως ἀναποδείκτως καθηγητὰς αὐτοῦ ἐπὶ ἀμεθοδίᾳ, ἀμαθείᾳ, περιωρισμένῃ ἐργασίᾳ κλπ., κατέτασσε δ' αὐτοὺς εἰς δευτέραν ἢ καὶ ἐσχάτην τάξιν, (καλέ τί ἦτο ὁ Κόντος; στατιστικὰς μόνον ἐργασίας ἐδημοσίευε. Τί εἶναι ὁ Βασης; διορθώσεις μόνον εἰς Ἕλληνας συγγραφεῖς ἠξεύρει νὰ κάμνῃ καὶ νὰ διδάσκῃ Λατινικά. Τί εἶναι ὁ Ζολώτας; μόνον τὴν πρὸς Γαλάτας ἐπιστολὴν τοῦ Παύλου ἡρμήνευσε. Τί ὁ Χατζιδάκις; αὐτὸς δὲν ἔχει οὔτε μέθοδον οὔτε σύστημα, καὶ οὕτω καθεξῆς). Ἐπ' ἐσχάτων δὲ προανήγγειλε (καὶ τί δὲν προανήγγειλε;) καὶ «τὴν ἐν εἴδει Παραλλήλων Βίων προσεχῆ συγγραφὴν τοῦ Πανθέου τῶν σπουδαιοτέρων περὶ τὴν φρούρησιν τῶν παλλαδίων ἡμῶν λογίων». Ἀδιαλείπτως δὲ ὁ ἀμεγάλαυχος καὶ ἐν τῷ ἡμερησίῳ Τύπῳ καὶ ἐν φυλλαδίοις τὴν ἰδίαν αὐτοῦ μέθοδον, τὸ ἴδιον σύστημα καὶ τὴν ἑαυτοῦ εἰδικότητα συνιστᾷ καὶ ἐπαινεῖ.

Ποῖος δέ τις ὁ σοφὸς οὗτος, ὁ τοιουτοτρόπως ἡμᾶς τοὺς παλαιοτέρους δικάζων καὶ καταδικάζων; Τίνα τὰ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἐπιτεύγματα αὐτοῦ; Οὐδέν! ἀπολύτως οὐδέν! Μόνον γενικὰ καὶ ἀόριστα, κοινοτοπίαι περὶ μεθόδων, περὶ συστημάτων, περὶ ὀργανώσεως κλπ. κλπ, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀξίας, οὐδεμία δὲ οὐδαμοῦ χρήσιμος παρατήρησις, οὐδεμία κἂν ἑρμηνεία ἢ ἐτυμολογία. Τοῦτο ἀπέδειξαν ἤδη ἐπαρκῶς καὶ τὰ τέως ὑπ' ἐμοῦ λεχθέντα καὶ οὐχ ἥκιστα αἱ ὑπὸ ξένων γενόμεναι κρίσεις τῶν ἔργων αὐτοῦ.

Μίαν καὶ μόνην νέαν ἐτυμολογίαν παρετήρησα ἐν οἷς μέχρι τοῦδε ἔγραψε, τὴν τοῦ καταχινιάζω ἐκ τοῦ καταχθόνιος-καταχτόνιος-καταχτονιάζω-καταχονιάζω-καταχινιάζω. Ἡ ἐτυμολογία δ' ὅμως αὕτη δὲν εἶναι ἀληθὴς διά τε ἄλλα καὶ διότι σιωπηρῶς προϋποτίθησιν ὅτι τὸ ἐπίθετον καταχθόνιος ἐλέγετο ἐν τῇ λαλουμένῃ γλώσσῃ, ὅτε ἐπλάσθη τὸ καταχωνιάζω, πρᾶγμα ὅπερ πάντως δὲν ἀποδείκνυται οὐδὲ φαίνεται πιθανὸν (περὶ τούτου ἰδὲ τὰ εἰρημένα ἀνωτ. σ. 14). Ἀλλὰ τὸ δεινότερον εἶναι ὅτι οὐδ' αὕτη εἶναι ἰδία αὐτοῦ, διότι, ὅπως φαίνεται ἐκ δελτίου τοῦ ἀρχείου, συλλογεύς τις ἐκ Βιθυνίας, ἐπενόησεν αὐτήν, ὁ δὲ κ. Μπ. εὑρὼν παρέλαβε καὶ ἐδημοσίευσεν ὡς ἰδίαν.

Ἀλλὰ τὴν μέθοδον αὐτοῦ, διατείνεται, ἐνέκρινα καὶ ἐγὼ πρότε-

ρον, διὸ εἰς τὴν ἀνωτ. σ. 288 γενομένην παρατήρησιν ὅτι «ὁ τοιαῦτα ἀρχαϊκὰ διδάσκων δὲν δύναται οὔτε μέθοδον οὔτε σύστημα νὰ ἔχῃ» ἀπαντᾷ διὰ τῶν σεμνῶν τούτων: «Μανθάνω παραδόξως τώρα ὅτι δὲν ἔχω σύστημα και μέθοδον!!. Εἶναι νὰ γελᾷ κανείς! Τὸ σύστημά μου καὶ ἡ μέθοδός μου ἐδοκιμάσθησαν ὑπὸ τοῦ ἰδίου καθηγητοῦ περιφανῶς εἰς τὸν καταρτισμὸν τοῦ ἀρχείου τοῦ Νεοελληνικοῦ Λεξικοῦ». Δὲν ἠξεύρω ἂν ἁρμόζῃ εἰς τὸν τοιουτοτρόπως ἐξελεγχόμενον νὰ γελᾷ ἢ μᾶλλον νὰ κλαίῃ. Τοῦτο εἶναι ζήτημα ἰδιοσυγκρασίας. Ἐκεῖνο δ' ὅμως ὅπερ ἠξεύρω εἶναι ὅτι δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐπεδοκίμασα τὸ σύστημα καὶ τὴν μέθοδον αὐτοῦ. Ὅλως τοὐναντίον συνέβη, ἤτοι πρῶτον ὅτε συνέτασσε τὰ ἄρθρα τῶν ἀπὸ τοῦ στοιχείου Β ἀρχομένων λέξεων, ἔδειξα αὐτῷ τὰς ἀτελείας καὶ τὰ σφάλματα τῆς κατεσπευσμένως καὶ ἀμεθόδως γινομένης ἐργασίας αὐτοῦ· ὁ δὲ ὑπέσχετο μέν, ἀλλὰ δὲν μετέβαλλε τρόπον ἐργασίας, διὸ καὶ πρὸς τὸν νῦν διευθύνοντα τὴν τοῦ λεξικοῦ ἐργασίαν κ. Π. Παπαγεωργίου, ἐπιθεωροῦντα πρό τινος τὰ ὑπ' αὐτοῦ συντεταγμένα ἄρθρα, ἠναγκάσθη νὰ ὁμολογήσῃ τὴν ἀνάγκην γενικῆς ἀναθεωρήσεως αὐτῶν. Ἔπειτα, ὡς γνωστόν, ἡ μεθοδολογία ἀπαρτίζει μέρος τῆς λογικῆς ἀναπόσπαστον· προφανὲς δ' εἶναι ὅτι δὲν δύναται νὰ διάκειται πρὸς τὴν λογικὴν καλῶς ὁ τοιαῦτα ὁποῖα εἴδομεν παραλογιζόμενος. Ἀλλ' ἵνα πάντες ἰδίοις ὄμμασι πεισθῶσι περὶ τῆς ἀληθείας τούτου καὶ περὶ τῆς πανταχοῦ διαφημιζομένης εἰδικότητος αὐτοῦ, παραλαμβάνων καταχωρίζω παρ' ἄλληλα δύο ἄρθρα, τὸ μὲν συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ κ. Μπούτουρα, τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ κ. Παπαγεωργίου· ἀμφότερα ἐγράφησαν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν αὐτῶν ἀκριβῶς δελτίων.

(Ἐκ τῶν ***αὐτῶν*** συλλογικῶν δελτίων καὶ πηγῶν).

Συντακτικὰ δελτία

Π. Παπαγεωργίου.

βαρθαλαμίδι-ίδια: Κρήτη, Κῶς, βαρταλαμίδι-ίδια Αἶνος, Λέσβος, Μακεδονία, Τῆλος, βαρτθαλαμίδdζα Ἀστυπάλαια (κατὰ σύμφυρσιν)· *παραθαλαμίδιον.

Ἀ. Μπούτουρα.

βαρταλαμίδι: (τό). (παραθαλαμίδι Δέφφνερ Νεοελλ. Ἀνάλ. 1,396, Χατζιδ. Ἀθηνᾶ 22,254). Ἐν Αἴνῳ ΧΚ [=χειρόγρ. Κωνσταντινουπόλεως], Μακεδο-

1) Μακεδονία καὶ μάλιστα Χαλκιδικὴ (Π. Παπαγ. Ἀθηνᾶ ΚΓ' 367) τὰ παρὰ τὴν βαθεῖαν καὶ πλατεῖαν μεσάντραν ἢ τὸ καμαράκι, τὸν θαλαμίσκον, τοῦ δωματίου (μάλιστα ἐν χωρίοις), ἐν ᾧ θαλαμίσκῳ ἀποτίθενται μεγάλα καὶ ὀγκώδη πράγματα(στρώματα, προσκεφάλαια, καλύμματα, τάπητες, κιβώτια κ.τ.τ.), ἐν τῷ τοίχῳ κατεσκευασμένα ἐπιμήκη παραλληλόγραμμα χωρίσματα, τὰ μικρὸν μὲν τὸ βάθος καὶ τὸ πλάτος ἔχοντα, ὁριζοντίως δὲ διῃρημένα εἰς ἀλλεπάλληλα τμήματα, ἅτινα οὕτω καὶ τὸ σχῆμα μεγάλων κυτίων ἔχουσιν· ἐν τούτοις δὴ τοῖς παραθαλαμιδίοις καὶ προτίθενται μικρά τινα καὶ λεπτὰ πράγματα, ὑάλινα σκεύη, κηροπήγια κ.τ.τ., τῶν χωρικῶν ἡ ἐπίδειξις· 2) Ἀστυπάλαια ἐν ᾄσματι (Dieteriech Spr. der Spor. p. 341): τοῦ Χάρου «καράβιν ἐξεφάνητσεν . . . , | γέμει ἡ πλώρη του τοὺς νι̯οὺς τσ' ἡ πρύμη του κοπέλτες | τσαὶ τὰ βαρτθαλαμίδdζα του οὗλτομ μικρὰ παιδάτσα | τσαὶ τὰ βαθτσὰ ἀμπάρdζα του ἀπὸ γονι̯οὺς γεμᾶτα», = τὰ παρὰ τὸν θάλαμον (ἀρχαῖος ὅρος) τοῦ πλοίου μέρη· 3) Αἶνος, Κρήτη, Κῶς, Λέσβος, Μακεδονία, Τῆλο ἡ ἐντὸς κιβωτίου ἄνω κατὰ τὸ μῆκος τῆς στενῆς πλευρᾶς κατενίᾳ, Τήλῳ ΧΚ, Λέσβῳ, Ἀνάλ. 1—Kretschmer. Ἐν Κῷ Χ καὶ παρὰ Χατζιδ. ἔ. ἀ. βαρθαλαμίδι. Ἐν Νισύρῳ Παπαδ. καὶ Λέσβῳ Ἀνάλ. 1 χαρταλαμίδι. Κυρίως ἀπαντᾶται ἐν τῷ πληθ. βαρταλαμίδι̯α. = Μικρὰ θήκη προσκεκολλημένη εἰς τὴν ἐσωτερικὴν πλευρὰν τῶν κιβωτίων, ἔνθα τίθενται τὰ πολυτιμότερα ἀντικείμενα, οἷον ἐνώτια, δακτυλίδια, ψέλλια, φλωρία κλπ. — ***βαρθαλαμίδι***: ἴδ. βαρταλαμίδι (1).

(1) Ὅπως ἕκαστος βλέπει, πρῶτον μὲν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἄρθρου ἀναγράφει, οὐχὶ ὅπως χάμνει ὁ κ. Παπαγεωργίου καὶ οἱ ἄλλοι συντάκται, τὸν ὀλιγώτερον μεταβεβλημένον τύπον ***βαρθαλαμίδι*** ἀλλὰ τὸν ἠλλοιωμένον βαρταλαμίδι, ἀναγράψας δ' ἔπειτα τὸν ὑγιᾶ παραπέμπει εἰς τὸν παθόντα. Καὶ ὅμως ἐγένετο περὶ τοῦ πράγματος ὁ προσήκων λόγος καὶ ἐδόθησαν τοῖς συντάκταις αἱ κατάλληλοι ὁδηγίαι, εἶναι δ' ἄλλως καὶ οἴκοθεν τὸ πρᾶγμα πρόδηλον. Μόνον δηλονότι οὕτω συνάπτεται εὐχολώτερον ὁ νεώτερος τύπος πρὸς τὸν ἀρχαῖον, δεικνύεται ἡ ἀνέλιξις καὶ φεύγομεν τὰς αὐθαιρεσίας. Δεύτερον δὲ ἐκ τῶν πέντε σημασιῶν, ἃς παρατηρεῖ καὶ ἀναγράφει ὁ κ. Π Παπαγεωργίου, μόνην τὴν τρίτην, τὴν ἐν τοῖς κιβωτίοις θήκην σημειοῖ ὁ κ.Μπ., παραλείπει δὲ τὰς ἄλλας καὶ ἰδίᾳ τὴν πρώτην καὶ δευτέραν, αἵτινες μόναι σαφέστατα δεικνύουσιν ἡμῖν τὴν ὁδὸν τῆς ἱστορικῆς ἀνελίξεως τῆς σημασίας ἀπὸ τοῦ θαλάμου,παρὰ τὸν θάλαμον, εἰς τὴν θήκην τὴν ἐν τοῖς κιβωτίοις, τὴν τῆς τραπέζης κλπ.

σκευασμένη θήκη (μετ' ἰδίου πώματος), ἐν ᾗ φυλάσσονται πολυτιμότερά τινα πράγματα (κοσμήματα καὶ ἔγγραφα), τὸ λεγόμενον ἀλλαχοῦ παρακάσελλο καὶ ἀλλαχοῦ παράκλι (= οὐχὶ παρακύκλιον, ἀλλὰ Π. Π.: παρὰ + ἀκλί (*akkli Bova*), Βυζαντ. ἀρκλίον, arcula)· 4) Τῆλος ἁπλῶς καὶ μόνον θήκη, καὶ δὴ τῆς τραπέζης ἡ συρομένη θήκη, τὸ συρτάρι· 5) Λέσβος μεταφορ. «αὐτὸς δὲν ἔχει μέσα του βαρταλαμίδια» = θαλάμας (θαλάμη τῆς καρδίας, ἀρχ. ὅρος, ἡ κοιλότης) ἐν ἑαυτῷ καὶ ἐντὸς αὐτῶν κρυφίους πονηροὺς διαλογισμούς, εἶναι ἄρα, τὸ τῆς Γραφῆς, «ἀληθῶς Ἰσραηλίτης, ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστι». — Π. Π.: Νίσυρος χαρταλαμίδι εἶναι ἄλλη λέξις, κατὰ ἁπλολογίαν ἐκ τοῦ χαρτοθαλαμίδι: τῆς τραπέζης, τοῦ γραφείου τὸ συρτάρι κρύπτει καὶ χαρτία.

Ὁμοίως γράφει ἐν τῷ ἄρθρῳ βασιλεύω: «... Τριτοπροσώπως κυρίως ἐπὶ τοῦ ἡλίου (ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς σελήνης καὶ τῶν ἄλλων ἀστέρων) = δύω. Κατὰ Κορ. Ἄτ. 2 «ἐπειδὴ εἰς τὸν ἑσπερινόν, γινόμενον συνήθως κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ψάλλεται τὸ «ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν», ἡ χυδαιότης ἀπατηθεῖσα ἀπὸ τὴν συνδρομὴν ταύτην εἶπε βασιλεύει ἀντὶ τοῦ δύει». Ἴδ. καὶ Ἄτ. 4, ἔνθα δικαιολογεῖ τὴν ἀντίληψιν τοῦ Δουκαγγίου ἑρμηνεύσαντος ἐσφαλμένως τὸ βασιλεύει ὁ ἥλιος *sub ortum solis* «διότι ὁ ἥλιος ἀνατέλλων φαίνεται λαμπρὸς ὡς βασιλεύς». Ἐν Ἐφ. Φιλομ. 8, 1249 ἑρμηνεύεται «διότι τότε ὁ ἥλιος μεταβαίνει εἰς τὰ ἐν τῇ δύσει οἰκήματα (βασίλεια) αὐτοῦ. Ὁ Φιλήντας Γραμμ. 127 ἑρμηνεύει «ἐκ τοῦ μπασιλιέβει (μπάση ἥλιου)

κατὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ βασιλεύει. Καθ' ἡμᾶς πιθανωτέρα ἡ τοῦ Κοραῆ γνώμη».

Πάντα ταῦτα θὰ ἔφευγε καὶ οὐδεμιᾶς θὰ ἠξίου μνείας τὰ ἀσύστατα αὐτοσχεδιάσματα τοῦ κ. Φιλήντα, ἀλλὰ τὴν ἀλήθειαν εὐκόλως θὰ εὕρισκεν, ἄν, ὅπως ὤφειλεν, ἐξετέλει εὐσυνειδήτως τὴν σύνταξιν· διότι ἐν χειρογράφῳ συλλογῇ τῆς Οἰνόης τοῦ Πόντου, ἣν ἡ Γλωσσικὴ Ἑταιρεία μετὰ πολλῶν ἄλλων παρεχώρησε πρὸς ἀποδελτίωσιν, κεῖται «ὁ ἥλιον ἐβασίλεψε=ἐμεσουράνησεν. ἀνέβηκεν ὑψηλά». Ἡ χρῆσις δ' αὕτη παρέχει, καθ' ἃ ἀνωτ. σ. 302 ἐδηλώθη, τὴν κλεῖδα πρὸς ὀρθὴν κατανόησιν τῆς συνήθους χρήσεως. Τὸ δελτίον τὸ περιέχον τὴν ἑρμηνείαν ταύτην εὑρίσκεται μετὰ τῶν ἄλλων τεταγμένον, ἀλλ' ὁ συντάξας τὸ ἄρθρον ἔσπευδεν. Ἐπ' ἴσης διὰ τὴν περὶ ἄλλα σπουδὴν δὲν προσέσχεν, ὡς ἔδει, εἰς τὴν φράσιν ζῇ καὶ βασιλεύει, διὸ δὲν ἐσημείωσεν ὅτι εἶναι εἰλημμένη ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς γλώσσης. Διότι κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα ἀσπαζόμενοι ἀλλήλους οἱ Χριστιανοὶ λέγομεν Χριστὸς ἀνέστη — Ἀληθῶς ἀνέστη, ζῇ καὶ βασιλεύει εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας. Καὶ ὅμως μόνον ὅταν γνωσθῇ ἡ καταγωγὴ τῆς φράσεως, δύναται νὰ νοηθῇ τὸ ῥῆμα βασιλεύει ἐν αὐτῇ, ἄλλως εἶναι ἀδιανόητον, ἀφοῦ προδήλως δὲν πρόκειται περὶ βασιλείας καὶ περὶ βασιλέως, ἀλλ' ἁπλῶς περὶ ζωῆς καὶ εὐεξίας.

Τοιαύτη εἶναι πᾶσα, ὁποία ἐν ταῖς δυσὶ ταύταις λέξεσι δηλοῦται, ἡ λεξικογραφικὴ ἐργασία αὐτοῦ. Καθόλου δὲ μετὰ πόσης προσοχῆς καὶ ἐπιστήμης εἰργάζετο, γίνεται κατάδηλον καὶ ἐκ τούτου, ὅτι αὐτὸς ὁ καυχώμενος ἐπὶ λεξικογραφικῇ εἰδικότητι καὶ δεινότητι μεταχειρίζεται τὸ Μεταλεγόμενα ὡς ἐναντίον τοῦ Προλεγόμενα. Τοῦ λοιποῦ ἄρα θὰ λέγωμεν καὶ μετάλογος ἀντὶ ἐπίλογος καὶ μεταγίγνομαι μετάγονος μεταγεννάω μεταγέννημα ἀντὶ ἐπιγίγνομαι ἐπίγονος ἐπιγεννάω ἐπιγέννημα κλπ.

Ὁμοίως ἔχουσι τὰ πράγματα καὶ ὡς πρὸς τὸν καταρτισμὸν τοῦ ἀρχείου. Ὅτε δηλ. ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀνετέθη αὐτῷ ἡ ἐπιστασία τῆς διὰ πολλῶν νεανίσκων εἰς δελτία καταγραφῆς τῶν ἐν ἐντύποις βιβλίοις καὶ χειρογράφοις κειμένων λέξεων. Τὸ πρᾶγμα ἐφαίνετο τοσοῦτον εὔκολον, ἦτο δ' ἐν πολλοῖς ἁπλῆ μηχανικὴ ἐργασία. Καὶ ὅμως πρῶτον τοσοῦτον ἀτασθάλως ἐξετελέσθη, ὥστε νῦν πολλάκις οἱ συντάκται ἀναγκάζονται νὰ καταφεύγωσιν εἰς αὐτὰ τὰ βιβλία, ἵνα βλέ-

πωσι τί περιέχεται ἐν αὐτοῖς· ἔπειτα βιβλία σπουδαιότατα ἐδήλωσε μὲν ἐγγράφως εἰς τὸ προεδρεῖον ὅτι ἀπηνθίσθησαν, καὶ διὰ τοῦτο ἀνεγράφησαν ἐν τῇ περυσινῇ ἐκθέσει τῇ εἰς τὸ Σεβ. Ὑπουργεῖον ὑποβληθείσῃ καὶ ὑπ' αὐτοῦ δημοσιευθείσῃ ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως, κατ' ἀλήθειαν ὅμως δὲν ἀπηνθίσθησαν. Καὶ ἀντιστρόφως, βιβλία, ἅτινα αὐτὸς οὗτος ἐπωφελήθη ἐν τῷ δείγματι τοῦ λεξικοῦ ὃ ἐδημοσίευσε, δὲν ἀναγράφονται ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ληφθέντων ὑπ' ὄψιν. Τοῦτο συνέβη εἰς ἄλλα τε καὶ εἰς τὰς Γλωσσολογικάς μου Μελέτας, ὁπόθεν ἐλήφθη μὲν τὸ πλεῖστον τοῦ περὶ τοῦ μωρὲ ὑλικοῦ, ἀλλ' ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν βιβλίων δὲν μνημονεύονται. Ἐν πᾶσιν ἄρα ἡ αὐτὴ σπουδή, ἡ αὐτὴ ἀτασθαλία καὶ ἀνωμαλία.

Ἀλλὰ πῶς ἠδύνατο νὰ προσέχῃ εἰς τὰ μικρὰ ταῦτα, ἀφοῦ ἀνέλαβε τόσον ὑψηλὰ καὶ μεγάλα ἔργα, ἤτοι νὰ εἰσαγάγῃ νέας μεθόδους, νὰ κρίνῃ καὶ ταξινομῇ τοὺς καθηγητὰς αὐτοῦ, νὰ ἐμφανίζηται εἰς τὸ μέσον καὶ κηρύττῃ ἐν ὀνόματι τῶν νεωτέρων καὶ τῆς νέας ἐπιστήμης, νὰ συγγράφῃ, ὡς προαναγγέλλει, σειρὰν ὁλόκληρον μεγάλων καὶ σοφῶν συγγραφῶν κλπ. κλπ.; Οἱ ἀρχαῖοι παρήγγελλον «πρᾶττε μεγάλα μὴ ὑπισχνούμενος μεγάλα», ἀλλ' ὁ κ. Μπ. ἀκολουθεῖ ἰδίαν αὐτοῦ μέθοδον καὶ διὰ τοῦτο ὑπισχνεῖται μὲν πολλὰ καὶ μεγάλα, πράττει δὲ μηδαμινά.

Ἀλλ' ἂν ἀληθεύῃ τὸ ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου λεχθὲν ὅτι «τὸ ναυτικὸν τέχνης ἐστίν. . . καὶ οὐκ ἐνδέχεται . . . ἐκ παρέργου μελετᾶσθαι», δῆλον ὅτι καὶ ἡ ἐπιστήμη καὶ οὐχ ἥκιστα ἡ λεξικογραφία δὲν δύναται νὰ ὑπολαμβάνηται καὶ διεξάγηται ὡς πάρεργον. Ταῦτα ἐπισταμένη ἡ ἐπὶ τοῦ λεξικοῦ ἐπιτροπεία ὥρισεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς διὰ τοὺς συντάκτας μισθὸν ὡς πρὸς τὰ ἡμέτερα ἀρκούντως μέγαν, συνέστησε δὲ αὐτοῖς, ἵνα πᾶσαν ἄλλην ἀσχολίαν ἀφήσωσι καὶ καθ' ὁλοκληρίαν ἀφοσιωθῶσιν εἰς τὸ μέγα τοῦτο ἔργον. Ὁ κ. Μπ. δὲν ἤκουσεν ἡμῶν.

Λοιπὸν ἰδοὺ ποία τις ὑπῆρξε καὶ ἡ περίφημος μέθοδος καὶ ἡ εἰδικότης ἐφ' ᾗ τοσοῦτον ἐναβρύνεται καὶ ἧς ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἐπλήρωσε τὴν Ἑλλάδα. Τώρα πλέον καιρὸς νὰ παύσῃ καὶ ἡ κωμῳδία αὕτη.

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

Εἶχον στοιχειοθετηθῇ τὰ ἀνωτέρω, ὅτε ἔλαβον καὶ ἄλλο φυλλάδιον

τοῦ κ. Μπ. ἐκ δύο σελίδων συγκείμενον, ἐπιγραφὴν δὲ φέρον Ὑποδείγματα ἐπιστημονικῆς Κριτικῆς. Γινώσκων ἤδη ἀρκούντως τοὺς τρόπους αὐτοῦ δὲν ἐξεπλάγην ὑπὸ τοῦ στομφώδους τίτλου, καίτοι με ὑπέμνησέ τινα τῶν ἡμετέρων παιδαγωγῶν βιβλία ἐπιγραφόμενα Ὑποδείγματα παιδαγωγικῆς διδασκαλίας. Λοιπὸν διῆλθον καὶ τὸ νέον τοῦτο πόνημα καὶ ἐνόμισα καθῆκόν μου νὰ γνωρίσω τοῖς ἀναγνώσταις τῆς Ἀθηνᾶς τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ, ἵνα ἴδωσι κατὰ πόσον τοῦτο συμφωνεῖ πρὸς τὸν τίτλον. Ἰδοὺ τὰ πράγματα.

1) Ἀφοῦ ἀνέλαβε νὰ παράσχῃ ἡμῖν Ὑποδείγματα ἐπιστημονικῆς Κριτικῆς, φυσικὸν φαίνεται ὅτι δίδει εἰς ἡμᾶς καὶ ὁδηγίας περὶ τοῦ τρόπου τοῦ γράφειν. Διὰ ταῦτα ὁ εὐπρεπέστατος συμβουλεύει «ὁ τρόπος τῆς ὑποδείξεως σφαλμάτων ἐν τῇ καθαρῶς ἐπιστημονικῇ κριτικῇ οὐδέποτε πρέπει νὰ ἐξέρχηται τῶν ὁρίων τῆς κοινωνικῆς εὐπρεπείας». Ἐν ὑποσημειώσει δὲ προστίθησι «Κατά τινας καὶ ἐκ τῆς ἰδικῆς μου κριτικῆς σημεῖά τινα φαίνονται ἐξελθόντα πως τῶν ὁρίων τούτων. Ἂν τοῦτο εἶναι ἀληθές, ἡ αἰτία εἶναι καθαρῶς ἐξωτερικὴ καὶ οὐδαμῶς ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰς διαθέσεις μου. Δηλαδὴ καὶ ἀκουσίως μου ἐχρωματίσθη πως φαίνεται ἡ κριτική μου ἐκ τῆς ποιότητος τῶν προκαλεσασῶν αὐτὴν αἰτιῶν». Ὡς φαίνεται, ὑπῆρξαν τινὲς οἵτινες ὑπέδειξαν αὐτῷ ἐπὶ τέλους ὅτι ὑπερέβη πᾶν ὅριον ἀξιοπρεπείας καὶ ἀνοχῆς, καὶ διὰ τοῦτο ἠναγκάσθη νὰ προβῇ εἰς τὰ μασημένα ταῦτα. Ἀλλὰ καὶ πάλιν σημειωτέον πρῶτον ὅτι, ὡς φαίνεται, δὲν εἶναι ἀκόμη πεπεισμένος περὶ τῆς ἀκόσμου διαγωγῆς αὐτοῦ, διὸ γράφει «Ἂν τοῦτο εἶναι ἀληθές». Ἢ μὴ τυχὸν εἶναι τελείως ἀνίκανος νὰ διακρίνῃ ἐπιστημονικὴν κριτικὴν ἀπὸ ὕβρεων, καὶ φρονεῖ ὅτι δὲν ὑβρίζει ἀλλὰ ἁπλῶς κρίνει ἐπιστημονικῶς, καθ' ὃν χρόνον γράφει ὁποῖα ἀνωτέρω εἴδομεν; Ἔπειτα ὁμολογῶν πως τὸ πρᾶγμα διατείνεται τοῦτο μὲν ὅτι ἡ ἀκοσμία αὕτη εἶναι ἐξωτερική (!), δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰς διαθέσεις του κλπ., δηλ. ἄλλα θέλει καὶ ἄλλα λέγει, ὅπερ πάντως οὐχὶ χαρακτηριστικὸν ἀνθρώπου ἐπιστήμονος καὶ ἐπιβαλλομένου νὰ διδάξῃ νέας μεθόδους καὶ πρὸ πάντων τὴν ἐπιστημονικὴν κριτικήν· τοῦτο δὲ ὅτι αἰτία τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ ταύτης δὲν εἶναι αὐτὸς ἀλλὰ αἱ προκαλέσασαι αὐτὴν αἰτίαι, δηλ. ἢ διότι ἐγὼ ἔκρινα ἀπόβλητον τὴν περὶ τῆς ἐξασθενώσεως τοῦ ου εἰς ι θεωρίαν

αὐτοῦ ἢ διότι αὐτὸς κρίνων τὰ φοβερὰ κακουργήματά μου, δὲν ἠδύνατο νὰ χαρακτηρίσῃ αὐτὰ ἠπιώτερον· τοσοῦτον φοβερά, ὡς φαίνεται, ὑπῆρξαν! Ὥστε κατὰ τὸν κ. Μπ. δύναταί τις νὰ ὑβρίζῃ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ Ἕλληνας καὶ ξένους, ὅλον τὸν κόσμον, διότι δὲν εἶναι πρόθυμος νὰ ἀναγνωρίσῃ τὰς καινὰς πράγματι δὲ κενὰς γνώμας καὶ φαντασίας αὐτοῦ· ἔπειτα δὲ ἐλεγχόμενος νὰ διατείνηται ὅτι δὲν πταίει αὐτὸς ἀλλ' οἱ κρίναντες καὶ κατακρίναντες τὰς πράξεις αὐτοῦ, καὶ τέλος νὰ παρουσιάζῃ πάντα ταῦτα ὡς ὑπόδειγμα ἐπιστημονικῆς κριτικῆς.

2) Ἔγραψε καὶ ἐξέδωκε φυλλάδιον Περὶ τοῦ μύθου τῆς Σαπφοῦς, ἐν ᾧ μεταξὺ ἄλλων φαντασιωδῶν ἐξέφραζε καὶ τὴν εἰκασίαν ὅτι «Πιθανώτατα κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους ἀπεδόθη εἰς τὴν ποιήτριαν . . . ὁ μῦθος οὗτος εἴτε χάριν περιπετειώδους τραγικότητος . . . εἴτε διὰ νὰ σατυρισθοῦν μερικαὶ θεωρίαι της ἀντικείμεναι πρὸς τὴν χριστιανικὴν ἠθικήν», δηλ. ἀπέδιδεν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τὰς συκοφαντίας καὶ τὰ πλάσματα τῆς νεωτέρας κωμῳδίας. Κατόπιν δέ, ὡς φαίνεται, ἐλέχθη πρὸς αὐτὸν ὅτι τὰ ὡς πιθανώτατα παριστώμενα ταῦτα εἶναι οὐ μόνον παντάπασιν ἀπίθανα ἀλλὰ καὶ τελείως ψευδῆ, διότι τὸν μῦθον ἀναφέρει ἤδη πολὺ πρὸ Χριστοῦ ὁ Μένανδρος, ὅπως πᾶσαι αἱ Γραμματολογίαι καὶ αὐτὴ ἡ τοῦ κ. Μυστριώτου, ὃν τοσοῦτον ἐξύβρισεν ὁ κ. Μπ., διδάσκουσιν· ὅτι δὲ καὶ ὁ συνάδελφος κ. Ν. Πολίτης ἔχει γράψει περὶ τοῦ πράγματος ἐν βιβλίῳ κοινοτάτῳ κλπ. Καὶ λοιπὸν ἰδοὺ ὁ κ. Μπούτουρας προκαταλαμβάνει: «Ἂν καὶ ὁ λαογραφικὸς κλάδος δὲν εἶναι ἡ εἰδικότης μου, νομίζω ὅτι δύναμαι ἀρκετὰ ἐπιτυχῶς νὰ πραγματευθῶ καὶ λαογραφικόν τι θέμα . . . Μὲ διέφυγεν ὅμως τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ μῦθος οὗτος τῆς Σαπφοῦς ἀπαντᾶται ἤδη παρὰ Μενάνδρῳ, ὡς μὲ διέφυγαν καὶ τὰ σχετικῶς πρὸς τοῦτον λεγόμενα ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Ν. Πολίτου ἐν ταῖς Παραδόσεσιν αὐτοῦ. Εἶναι λοιπὸν ἐσφαλμένα τὰ ἐν τῷ ἄρθρῳ μου περὶ τῆς χρονολογίας τοῦ μύθου λεγόμενα». Βλέπετε τί ἀπαντᾷ; Ὑποθέσατε ὅτι τις ἀγνοῶν καὶ αὐτὰς τὰς κοινοτάτας ἐργασίας τῶν ἀρχαιολόγων γράφει καὶ ὡς ἀνακάλυψιν ἰδίαν προφέρει ὅτι πιθανώτατα ὁ πύργος τοῦ Ἀνδρονίκου Κυρρήστου, ὁ κοινῶς ναὸς τοῦ Αἰόλου ἢ Ἀέ-

ριδες λεγόμενος, ἐκτίσθη ὑπὸ Ἰουλιανοῦ τοῦ Ἀποστάτου καλουμένου καὶ ὅτι πιθανώτατα ἐποίησε τοῦτο, ἵνα ἐπικουρήσῃ τοῖς εἰδωλολάτραις κλπ.' ὅτι δὲ μετὰ ταῦτα μανθάνει ὅτι ὁ πύργος μεμαρτυρημένως εἶναι πολὺ παλαιότερος, ὅτι πολλοὶ ἀρχαιολόγοι διαλαμβάνουσι περὶ αὐτοῦ ἐν τοῖς βιβλίοις αὐτῶν κλπ., ἐκεῖνος δὲ τότε ἀπαντᾷ ὅτι ἂν καὶ δὲν εἶναι ἡ ἀρχαιολογία ἡ εἰδικότης του, οὐχ ἧττον δύναται νὰ διαλαμβάνῃ περὶ ἀρχαιολογικῶν πραγμάτων «ἀρκετὰ ἐπιτυχῶς», ὅτι δὲ διέφυγεν αὐτὸν τὸ γεγονὸς ὅτι εἶναι παλαιότερον τὸ μνημεῖον καὶ τὸ ὅτι διέλαβον περὶ αὐτοῦ ἄλλοι, ὅτι δὲ κατὰ τὴν χρονολογίαν μόνον εἶναι ἐσφαλμένη ἡ γνώμη του κλπ., παριστᾷ δὲ πάντα ταῦτα ὡς ὑπόδειγμα ἐπιστημονικῆς κριτικῆς. Ἂν τοῦτο διετείνετό τις, τί θὰ ἐλέγομεν, παρακαλῶ, περὶ αὐτοῦ; Καὶ ὅμως οὐδὲν ἄλλο ἢ ταῦτα διϊσχυρίζεται ὁ κ. Μπ.

Μετὰ ταῦτα θέλων νὰ παραστήσῃ ὡς μικρόν τι καὶ σύνηθες τὸ σφάλμα του φιλοσοφεῖ ὅλως ἀκαίρως τάδε: «Τὸ σφάλλεσθαι εἶναι βεβαίως ἀνθρώπινον καὶ πρέπει νὰ αἰσθάνεται χαρὰν ὁ ἀληθὴς ἐπιστήμων ὁ προσπαθῶν νὰ ἀνεύρῃ ἀλήθειάν τινα καὶ σφαλλόμενος μὲν αὐτὸς ἐν τῇ προσπαθείᾳ του, γενόμενος ὅμως διὰ τοῦ σφάλματός του αἴτιος βοηθείας εἰς ἄλλον τινὰ διὰ νὰ ἀνεύρῃ οὗτος τὸ ἀληθές. Εἰς τοῦτο ἔγκειται ἡ μεγάλη σημασία τῆς ἐπιστημονικῆς κριτικῆς, ἥτις εἶναι ἀπαραίτητος εἰς ἀλληλοβοήθειαν καὶ ἀλληλοδιόρθωσιν πρὸς εὕρεσιν καὶ ἐπικράτησιν τῆς καθαρᾶς ἀληθείας». Ταῦτα εἶναι ὀρθὰ λεγόμενα περὶ ἐρευνητοῦ, ὅστις ἐπίσταται μὲν τὰ τέως ἐξηκριβωμένα καὶ γνωστά, πειρᾶται δὲ στηριζόμενος ἐπ' αὐτῶν νὰ χωρήσῃ περαιτέρω ἐξευρίσκων νέας ἀληθείας ἢ ἑρμηνεύων πιθανώτερον τὰ ἐλλιπῶς ἡρμηνευμένα. Βεβαίως ἐν ταῖς τοιαύταις ἐρεύναις δύνανται καὶ τὰ σφάλματα νὰ εἶναι χρήσιμα. Ἀλλ' ἐν οἷς ὁ κ. Μπ. σφάλλεται, πρόκειται περὶ ἀγνοίας τῶν κοινοτάτων καὶ περὶ ἀμεθοδίας ἀσυγγνώστου· διότι ἡ τῶν παλαιοτέρων τοὐλάχιστον ἡμῶν μέθοδος διδάσκει ὅτι ὁ ἐπιβαλλόμενος νὰ ἐξετάσῃ ἐπιστημονικῶς ζήτημά τι ὀφείλει πρῶτον νὰ μελετήσῃ ἐπιμελῶς τὰ περὶ τούτου ὑπὸ τῶν ἄλλων εἰρημένα, καὶ ἔπειτα νὰ διαλάβῃ περὶ αὐτοῦ. Ὁ κ. Μπ. διατείνεται ὅτι καταρρίπτει τὰ παλαιὰ εἴδωλα καὶ μετὰ πολλῆς βοῆς πειρᾶται νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὴν ἐπιστήμην νέας μεθόδους, αἵτινες, ὡς φαίνεται,

ἀπαλλάσσουσι τοὺς νέους ἐρευνητὰς ἀπὸ τῆς μελέτης καὶ γνώσεως τῶν πρότερον ἐξηυρημένων. Ἔστω· ἀλλ' ἡμεῖς οἱ παλαιοὶ κατὰ τὴν παλαιὰν μέθοδον κρίνοντες ἀποφαινόμεθα ὅτι τὰ σφάλματα ὅσα διαπράττονται ἕνεκα ἀγνοίας τῶν πασιγνώστων καὶ ἕνεκα ἀμεθοδίας, ταῦτα εἶναι ἁπλῶς καταγέλαστα, οὐδαμῶς δὲ οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον διδακτικά. Ἢ τί ὠφελεῖται, παρακαλῶ, ἡ ἐπιστήμη ὅταν ὁ μὲν κ. Μπ. διδάσκῃ ὅτι αἱ δίφθογγοι ἐξεφωνοῦντο πρότερον ἀναλελυμένως. ὅτι τότε ἐσχηματίσθη τὸ ἀβγὸ καὶ αὐτὶ κλπ., ἐγὼ δὲ ἠναγκάσθην ν' ἀποκρούσω τὰ ἀσύστατα ταῦτα;

3) Ἐν τῷ Μακεδονικῷ Ἡμερολογίῳ ἑ. ἔ. σ. 59-60 ἐξετάζων ὁ φίλος κ. Πέτρος Παπαγεωργίου πότε ἀπενεμήθη τῷ Μητροπολίτῃ Θεσσαλονίκης ὁ τίτλος Παναγιώτατος, λέγει ὅτι εἶναι μὲν ἄγνωστος διὰ τὴν ἔλλειψιν μαρτυρίων ὁ χρόνος, εὗρε δὲ ἐπιγραφήν, ἐν ᾗ ἀναγινώσκεται ὁ τίτλος οὗτος, ἀνήκουσαν τοῖς ἔτεσι 1198-1204, πάντως ἄρα πρὸ τοῦ χρόνου τούτου ἀπενεμήθη. Ὁ δὲ κ. Μπ. ἄνευ οὐδενὸς γραπτοῦ μαρτυρίου ἢ ἄλλης βεβαίας ἢ κἂν πιθανῆς ἀποδείξεως εἰκάζει ὅτι ὁ τίτλος ἐδόθη τῷ Μητροπολίτῃ Θεσσαλονίκης ὑπὸ τῶν Παππῶν καὶ εἶναι δι' αὐτὸ πολὺ παλαιοτέρων χρόνων. Ἐπὶ τῆς ψιλῆς δ' εἰκασίας ταύτης στηριζόμενος γράφει τώρᾳ «διεπράχθη ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ κ. Παπαγεωργίου τὸ αὐτὸ χρονολογικὸν σφάλμα, ὅπερ καὶ ἐν τῷ προχείρῳ μου ἄρθρῳ περὶ Σαπφοῦς». Δηλ. κατὰ τὸν κ. Μπ. τὸ σφάλμα αὐτοῦ ἀγνοοῦντος τὴν ῥητὴν καὶ πασίγνωστον μαρτυρίαν τοῦ Μενάνδρου περὶ Σαπφοῦς εἶναι τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ τοῦ κ. Παπαγεωργίου, ὅστις προσήγαγε μὲν τὸ ἀρχαιότατον περὶ τοῦ τίτλου Παναγιώτατος ῥητὸν μαρτύριον, ἠγνόει δὲ μόνον, ὡς εἰκός, τὰς ψιλὰς εἰκασίας τοῦ κ. Μπούτουρα. Τοῦτο, ὡς βλέπετε, ἐμφανίζεται ἡμῖν ὡς ὑπόδειγμα ἐπιστημονικῆς κριτικῆς! Εἰς τὸ στόμα τοῦ κ. Μπ. κινδυνεύουν καὶ αἱ λέξεις νὰ χάσουν τὴν σημασίαν των.

4) Καθὰ ἀνωτ. σ. 313 εἴδομεν, διετείνετο ὅτι «Εἶναι τελείως ἐσφαλμένον τὸ ἐπιχείρημα περὶ δῆθεν ἀνυπαρξίας κλειστοῦ ῖ . . . Καὶ «δὲν ἔχω ἀνάγκην νὰ πεισθῶ εἰς σοφόν τι περὶ τούτου ἐπιχείρημα τοῦ καθηγητοῦ» κλπ. Τώρᾳ δὲ ἐν τοῖς Ὑποδείγμασι τῆς ἐπιστημονικῆς Κριτικῆς ἀντιφάσκων πρὸς ἑαυτὸν διατείνεται τὰ ἐναντία, ἤτοι « Ἐλέχθη ἐσχάτως ἓν σοβαρώτατον ἐπιχείρημα τοῦ καθηγητοῦ κ. Γ. Χατζιδάκι κατὰ τῶν σχετικῶν

πρὸς τὸν ὅρον τῆς ἐξασθενώσεως γνωμῶν μου». Ἀλλὰ πρῶτον δὲν εἶναι ἀληθὲς τὸ ἐσχάτως, διότι ἤδη ἐν τῇ βιβλιοκρισίᾳ προηνέχθη τὸ ἐπιχείρημα καὶ ἐδείχθη διὰ παραδειγμάτων ἐκ πλείστων Ἑλληνικῶν χωρῶν, ἀπὸ Λέσβου μέχρι Μεσολογγίου, ὅτι ἡ ἐπίδρασις τοῦ ι (καὶ ἐκπεσόντος) ἐπὶ τὰ πρὸ αὐτοῦ σύμφωνα κ, γ, χ, λ, ν, εἶναι πάντη διάφορος τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ου (καὶ ἐκπεσόντος) ἐπ' αὐτά, ἐξ οὗ συνήχθη τὸ ἀναντίλεκτον συμπέρασμα, ὅτι ἂν πρὸ τῆς ἀποβολῆς αὐτοῦ τὸ ου ἐτρέπετο ὄντως, ὅπως ἐδόξαζεν ὁ κ. Μπ., εἰς ι, ἔδει νὰ μὴ παρατηρῆται σήμερον ἡ διαφορὰ αὕτη τῶν πρὸ αὐτῶν συμφώνων. Λοιπὸν τοῦτο, λέγω, δὲν ἐλέχθη ἐπ' ἐσχάτων, ἀλλ' ὁ κ. Μπ., ὡς φαίνεται, μόνον ἐπ' ἐσχάτων ἠδυνήθη νὰ νοήσῃ τὴν δύναμιν αὐτοῦ. Ἔπειτα εἶναι ἀξία ἰδίας παρατηρήσεως καὶ ἡ ἀντίφασις αὐτοῦ, ἀφοῦ πρότερον μὲν μετὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὸν ἀκοσμίας διετείνετο «δὲν ἔχω καμμίαν ἀνάγκην νὰ πεισθῶ εἰς σοφόν τι περὶ τούτου ἐπιχείρημα», τώρα δὲ ὀνομάζει αὐτὸ τοῦτο τὸ ἐπιχείρημα σοβαρώτατον. Βεβαίως καὶ ἡ ἀντίφασις αὕτη καθὼς καὶ ἡ ἀνακρίβεια θὰ εἶναι ὑποδείγματα τῆς ἐπιστημονικῆς κριτικῆς.

5) Ἐλέχθη ἀνωτ. σ. 315 ὅτι τὸ ἔγγραφον τῆς ἀπολύσεως αὐτοῦ ἐδημοσίευσε παραπεποιημένον, ὅτι δὲ μετὰ τὴν γενομένην ὑπὸ τῆς ἐπιτροπείας ἐπίσημον ἐπανόρθωσιν ἔσπευσε νὰ δικαιολογηθῇ λέγων ὅτι ἔγραψεν ἐκ μνήμης, προσετίθει δ' ὅμως ὅτι τὸ ἡμεῖς μετὰ τοῦ η ἔκειτο ἐν τῷ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπείας σταλέντι πρὸς αὐτὸν ἐγγράφῳ. Νῦν πάλιν ἀντιφάσκων διατείνεται τἀναντία λέγων «οὔτε ἐκ προθέσεως ἐδημοσίευσα ΗΜΕΙΣ ἀντὶ ΥΜΕΙΣ, καὶ τὸ δημοσιευθὲν ὑπ' ἐμοῦ ἔγγραφον ἥκιστα ἦτο παραμεμορφωμένον». Φοβερὸς ἄνθρωπος! Καταχωρίζω ἐκ τοῦ «Ἐμπρὸς» ἀμφότερα τὰ κείμενα:

ΤΟ ΓΝΗΣΙΟΝ ΕΓΓΡΑΦΟΝ	ΤΟ ΠΑΡΑΜΕΜΟΡΦΩΜΕΝΟΝ ΕΓΓΡΑΦΟΝ
Ἐπειδὴ ἡ Σεβ Κυβέρνησις δὲν ηὔξησε τοὺς πόρους τοῦ Ἑλληνικ ῦ Λεξικοῦ, ΩΣΤΕ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΔΥ-	**Ἐπειδὴ ἡ Σεβ. Κυβέρνησις δὲν ηὔξησε τοὺς πόρους τοῦ Ἑλληνικοῦ Λεξικοῦ**, ΟΙ ΔΕ ΥΠΑΡΧΟΝΤΕΣ

ΝΑΤΟΝ ΝΑ **μισθοδοτῶνται καὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἄλλην θέσιν καὶ ΥΜΕΙΣ**, **δηλοῦμεν ὑμῖν ὅτι** ΤΟΥ ΛΟΙΠΟΥ ΔΕΝ ΔΥΝΑΜΕΘΑ ΝΑ ΔΙΑΤΗΡΗΣΩΜΕΝ ΥΜΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑΝ ΤΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 11 Ἰαν. 1912.
(Ἐκ τοῦ Γραφείου τῆς Ἐπιτροπῆς)

ΠΟΡΟΙ ΔΕΝ ΕΠΑΡΚΟΥΣΙΝ ΟΠΩΣ **μισθοδοτῶνται καὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἄλλην θέσιν καὶ ΗΜΕΙΣ**, **δηλοῦμεν ὑμῖν ὅτι** Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ ΑΔΥΝΑΤΕΙ ΝΑ ΔΙΑΤΗΡΗΣῌ ΥΜΑΣ ΤΟΥ ΛΟΙΠΟΥ ΕΝ Τῌ ΥΠΗΡΕΣΙᾼ ΤΗΣ.

Διὰ τὸ πιστὸν τῆς ἀντιγραφῆς
Ἀ. Μπούτουρας.

Βλέπετε πόσον ἀληθὲς εἶναι τὸ λεγόμενον ὅτι ατὸ δημοσιευθὲν ***ἥκιστα*** ἦτο παραμεμορφωμένον;» Πρὸς τοιαύτην τόλμην, τοῦτο θὰ μοὶ ὁμολογήσῃ ἕκαστος, εἶναι πλέον ἀδύνατος πᾶσα διὰ λόγων συζήτησις (1).

6) Εἰς τὰ λεχθέντα ἀνωτέρω περὶ δῆθεν ὑπάρξεως διαμέσου φθόγγου ö ἢ ü, ὅστις κατὰ τὸν κ. Μπ. δὲν ἐπιδρᾷ ἐπὶ τὰ πρὸ αὐτοῦ σύμφωνα, ἐπανερχόμενος καὶ ἐν τῷ δισελίδῳ τούτῳ φυλλαδίῳ ἀπαντᾷ τάδε: «ὄχι μόνον τὸ ἐκ τοῦ ***ου*** ἀλλὰ καὶ τὸ ἐκ τοῦ *e* προκῦφαν ***ι*** δὲν ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῶν προηγουμένων συμφωνικῶν φθόγγων, ἐφ' ὧν δὲν εἶχεν ἤδη ἐπιδράσει τὸ *e* Τοιοῦτοι συμφωνικοὶ φθόγγοι, ἐφ' ὧν δὲν ἐπιδρᾷ τὸ *e*, εἶναι ὁ ***λ*** καὶ ὁ ***ν*** Καὶ πράγματι ***εἰς ὅλα τὰ βόρεια ἰδιώματα πλὴν σπανιωτάτων ἐξαιρέσεων*** λέγουσι μὲν π. χ. ***λ¹ύκος, λ¹έγο,*** ἀλλὰ λέγουσι ***λ²ιμὸς - λαιμός, λ²ιγάμινους - λ²εγάμενος*** κλπ. κλπ. (οὐχὶ ***λ¹ιμὸς*** κλπ.) ἐπίσης λέγουσι μὲν ***ν¹ῆμα, ν¹ύχτα***, ἀλλὰ λέγουσι ***γυν²ικήσιους - γυν²αικήσιος, ἰν²ιν¹ήντα - ἐν²εν²ήντα*** κλπ. Ταῦτα χάριν τῆς σαφηνείας». Ἀλλὰ καὶ ταῦτα τὰ δῆθεν σαφῆ εἶναι οὐ μόνον ἀσαφῆ ἀλλὰ καὶ ἄντικρυς ἀσύστατα· πρῶτον διότι οὐδεμίαν Ἑλληνικὴν λέξιν οὔτε ἐκ τῆς γενεθλίου, ὡς λέγει, οὔτε ἀλ-

(1) Ἡ ἐπιτροπεία ἐν τῷ ἐγγράφῳ τῆς ἀπολύσεως αὐτοῦ ἠρκέσθη ν' ἀναγράψῃ μίαν μόνην αἰτίαν, τὴν ἔλλειψιν πόρων, παρέλιπε δὲ νὰ μνημονεύσῃ τὰς ἄλλας, ἐπ' ἴσης σπουδαίας, ἤτοι τὴν ἀμεθοδίαν, τὴν ἀπροσεξίαν καὶ τὴν ἀτασθαλίαν αὐτοῦ, τοῦτο μὲν ἵνα μὴ ἄνευ ἀνάγκης ἐκθέσῃ καὶ βλάψῃ αὐτόν, τοῦτο δὲ διότι ἐφρόνει ὅτι τὰς ἐλλείψεις αὐτοῦ ταύτας δύναται ἕκαστος εὐκόλως νὰ νοήσῃ ἐξ ὧν ἀπὸ πολλοῦ γράφει καὶ δημοσιεύει. Νῦν ἐγένετο ἀνάγκη νὰ λεχθῇ διαρρήδην καὶ ἀποδειχθῇ πᾶσα ἡ ἀλήθεια.

λοθεν ἀναφέρει, ἐν ᾗ ἀποδεδειγμένως καὶ ἀναντιλέκτως τὸ ι προῆλθε μὲν ἐκ τοῦ ου, δὲν ἐπέδρασε δὲ ἐπὶ τὰ πρὸ αὐτοῦ σύμφωνα κ, γ, χ, λ, ν. Καὶ δεύτερον τὰ λεγόμενα περὶ τῆς προφορᾶς τοῦ λ καὶ ν, ὅτε ἕπεται αὐτοῖς e, ὡς διαφόρου τῆς προφορᾶς αὐτῶν, ὅτε μετ' αὐτὰ ἐκφωνεῖται ι, δὲν φαίνονται ἀληθῆ. Ἡμεῖς ἐκφωνοῦμεν καθόλου ὁμοίως τὸ λε, νε καὶ λι, νι μετὰ λεπτοτέρου λ, ν, ἔστω $λ^1$, $ν^1$, μόνον δὲ τὸ λα, λου, λο, να, νου, νο μετὰ ἀδροτέρου, ἔστω $λ^2$, $ν^2$ ἤτοι ὁμοίως λύκος καὶ λέγω, νύχτες καὶ νερό, καὶ πάλιν ὁμοίως λουτρά, γάλα, λόγος, νόμος, νοῦς, νᾶμα. Καὶ ὁ κ. Παπαγεωργίου ἐρωτηθεὶς ἂν ἐν Θεσσαλονίκῃ προφέρωσι τὸ λε, νε διαφόρως τοῦ λι, νι, εἶπέ μοι ὅτι οὐδεμίαν τοιαύτην διαφορὰν γινώσκει. Ὁ κ. Μπ. ὤφειλε νὰ δείξῃ τὴν μὴ ἐπίδρασιν τοῦ κλειστοῦ τούτου διαμέσου φθόγγου î ἢ ü ἢ ö ἐν λέξεσιν ἐν αἷς πρότερον ἦν ου (ο,ω) καὶ ἔπειτα ι καὶ ἰδίᾳ ἐν τοῖς ὑπερωϊκοῖς κ, γ, χ, ὅπου τὸ κα κο κου κλπ. διαφέρει σαφέστατα τοῦ κε κι, οὐχὶ δὲ ἐπὶ τοῦ λε, νε, καὶ λι, νι ὅπου ἡ διαφορὰ ἀσαφὴς ἢ καὶ ἀνύπαρκτος. Φαίνεται ὅτι ὁ κ. Μπ. χάριν τῆς ἀνάγκης τῆς στιγμῆς ἔπλασε τὸ πειστικώτατον, ὡς χαρακτηρίζει αὐτό, ἐπιχείρημα τοῦτο, ἀπαράλλακτα ὅπως ὁ κ. Ψυχάρις ἔπλαττεν ἄλλοτε ὅτι ἐν Πυργίῳ τῆς Χίου ἐκφωνεῖται διαφόρως τὸ ω τοῦ ο καὶ τὸ χ ἂν τονίζηται ἡ πρὸ αὐτοῦ ἢ ἡ μετ' αὐτὸ συλλαβή, ἤτοι βρέχχει ἀλλὰ βροΗή. Καὶ ἔπλασε ταῦτα, ἵνα ἑρμηνεύσῃ δῆθεν τὸ ψὴ ἐκ τοῦ ψυΗὴ-ψυὴ-ψή. (Πρβλ. ΜΝΕ Τόμ. Α' σ. 320,2)·

Ὅτι δὲ ἀληθῶς ταῦτα τοῦ κ. Μπ. εἶναι παντάπασι πλαστὰ καὶ ἀνύπαρκτα, δῆλον καὶ ἐκ τῶν ἑξῆς: Γνωστὸν εἶναι ὅτι ἕνεκα διαφόρων λόγων, ἀφομοιώσεως, παρετυμολογίας κττ. παρατηρεῖται ὅτι ἔν τισι λέξεσιν ἀντὶ τοῦ ἀδροτέρου α, ου, ο ἐκφωνεῖται τὸ λεπτότερον ι ἢ e, καὶ τἀνάπαλιν ἀντὶ τοῦ ι, e ἀκούεται α, ο, ου. Καὶ λοιπὸν βλέπομεν ὅτι τὰ πρὸ τῶν νέων τούτων φωνηέντων ἐκφωνούμενα νῦν σύμφωνα κ,γ,χ,λ,ν ἐκφέρονται κατὰ κανόνα ἀφωμοιωμένα αὐτοῖς, ὥστε λέγεται $κ^1$,$γ^1$,$λ^1$,$χ^1$,$ν^1$ ὅταν ἕπηται ι e, ἀλλὰ $κ^2$,$γ^2$,$λ^2$,$χ^2$,$ν^2$ ὅταν ἀκολουθῇ α, ο, ου. Πρβλ. βιλλίνω ἀντὶ βουλλώνω ἐν Ἰταλίᾳ, λῖρος ἀντὶ λῶρος Μεγίστῃ, ξιλίθριμα ἀντὶ ξελόθρεμα ἐν Ἠπείρῳ, τίλιγια ἀντὶ τίλογια ἐν Λέσβῳ, Μεγίστῃ καὶ Μακεδονίᾳ πάντα μετὰ $λ^1$, ὁποῖον καὶ ἐν τῷ λίγο, λύκος. Ὁμοίως νῖμος

ἀντὶ νῶμος, μανιχὸς ἀντὶ μοναχὸς κλπ. μετὰ ν^1 ὅπως καὶ ἐν τῷ νίκη, Νικόλας. Ὁμοίως κιτέλλι ἀντὶ κούτελο ἐν Σάμῳ, κιτίζω=κοτῶ ἐν Πελοποννήσῳ, λυκινι̯ὰ ἐν Ἠπείρῳ, πάντα μετὰ τοῦ κ^1 ὅπως καὶ ἐν τῷ ἐκεῖνος κινῶ. Ὡσαύτως λέγεται καταχι̯νιάζω ἀντὶ καταχωνιάζω ἐν Ζαγορᾷ, μετὰ χ ὁποῖον καὶ ἐν τῷ χῆρος, χειρότερα. Ὁμοίως λέγιν ἀντὶ λέγν-λέγουν ἐν Λέσβῳ, ὅπως καὶ σιγγέρι ἀντὶ σφογγάρι ἐν Τραπεζοῦντι μετὰ $\gamma^1\gamma, \gamma^1$ ὅπως καὶ ἐν τῷ γῦρος, ἐγκαίνια· πρβλ. ἔτι τσιμπάνος ἀντὶ τσομπάνος Βελβενδῷ, τσίζω ἐν Κρήτῃ καὶ Πόντῳ ἀντὶ τσούζω καὶ τσινῶ ἐν Κρήτῃ ἀντὶ τσουνῶ, πάντα μετὰ τοῦ τσ ὁποῖον ἐν τσίτα, βάτσινα κλπ. Καὶ τἀνάπαλιν λέγεται λουτρουγιὰ ἐν Κλαύδῳ ἀντὶ λειτρουγιά, κολλύριον-κουλλούρι, φιλυρέα-φιλουρέα, ζουματίζω Σύμῃ ἀντὶ ζεματίζω, ζούτουλας ἀντὶ ζήτουλας Θρᾴκῃ καὶ ἀντιστρόφως ζαρβὸς ζερβὸς κλπ. πάντα ἀφομοιωμένα. Καὶ δικαίως, διότι εἰς ἡμᾶς προσπίπτει ὅλως ἀδύνατον νὰ ἐκφωνήσωμεν τοιοῦτον λ πρὸ τοῦ *e* καὶ ι ὁποῖον προφέρομεν πρὸ τοῦ ο, α, ου. Ἂς δοκιμάσῃ τις νὰ εἴπῃ λίγο, λέω μετὰ λ ὁποῖον σχηματίζει λέγων λουτρό, λάβδα, λόγος. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἶναι ἡμῖν ἀδύνατον νὰ εἴπωμεν κακὴ μετὰ τοῦ αὐτοῦ κ ἐν τῇ δευτέρᾳ συλλαβῇ ὁποῖον ἐκφωνοῦμεν ἐν τῇ πρώτῃ. Ἀδύνατον ἄρα νὰ προφέρωμεν κιτίζω, κιτέλλι, καταχινι̯άζω, λέγιν, λῖρος, τίλιγια, νῖμος, μάνιχος κλπ. μετὰ τοιούτου κ, χ, γ, λ καὶ ν ὁποῖα εἴχομεν καὶ ἔχομεν ὅτε τούτοις ἀκολουθεῖ ο, α, ου (1). Ἡμεῖς, καθ' ἃ ἐλέχθη, καὶ τοὺς Τουρκικοὺς φθόγγους καφ καὶ î ἢ ü ἐκφέρομεν ὡς καθαρὸν κι. Λοιπὸν ἂν ὁ κ. Μπ. ἠδύνατο, ὤφειλε νὰ φέρῃ τοιαῦτα μετὰ τοῦ κ^2, γ^2, χ^2, λ^2, ν^2 πρὸ τοῦ ι, e παραδείγματα, ἤτοι τοιαῦτα ἐν οἷς νὰ ἐκφωνῶνται τὰ σύμφωνα ταῦτα πρὸ τοῦ e καὶ ι οὕτως ὅπως πρὸ τοῦ ο, α, ου, οὐχὶ δὲ τοιαῦτα ἐν οἷς δῆθεν τὸ λε, νε προφέρεται διαφόρως τοῦ λι, νι.

Τοιοῦτο τὸ περιεχόμενον τοῦ νέου δημοσιεύματος τοῦ κ. Μπούτουρα. Νῦν δύναται ἕκαστος νὰ κρίνῃ ἂν τοῦτο ἔδει νὰ ὀνομασθῇ

(1) Μόνα τὰ γεμίζω-γιομίζω, γέμα-γιόμα ἐν Κρήτῃ, γιοφύρι, κεραμίδα-κιαραμίδα, κερατᾶς-κιαρατᾶς ἐν Θρᾴκῃ, ἡ χιότη, χιούτη ἀντὶ χαίτη ἐν Νάξῳ καὶ Στερεᾷ Ἑλλάδι, χιόλυ ἀντὶ χέλυ κττ. σῴζουσι τὸ σύμφωνον ἀμετάβλητον καὶ ὅτε τὸ φωνῆεν μετεβλήθη· αἰτία ὅτι ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ ἐκφωνήσωμεν φθόγγους οἷον χι̯ο, κι̯ο, γι̯ο.

ὑποδείγματα ἐπιστημονικῆς κριτικῆς ἢ μή. Ἐγὼ ἐξετέλεσα τὸ καθῆκόν μου πρότερον μὲν πρὸς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν κρίνας τὴν ἐπὶ ὑφηγεσίᾳ διατριβὴν αὐτοῦ, τώρᾳ δὲ καὶ πρὸς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν κοινωνίαν ἀποδείξας διὰ παραθέσεως καὶ ἐξελέγξεως αὐτῶν τῶν λόγων του ποία τις ἡ ἐπιστημονικὴ μέθοδος, ποία τις ἡ διατυμπανιζομένη ὑπ' αὐτοῦ ἀδιαλείπτως εἰδικότης καὶ ποῖός τις ὁ χαρακτὴρ αὐτοῦ. Μετὰ τοῦτο δύναμαι, φρονῶ, νὰ εἴπω τὸ τοῦ Σόλωνος «ἐμοὶ μέν. ὡς δυνατὸν ἦν, βεβοήθηται τῇ πατρίδι καὶ τοῖς νόμοις» εἰς ὃ προστίθημι «καὶ τῇ ἐπιστήμῃ».

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ.

Ἀξ̮ιὰ - ξ̮ιά.

Ἐν σελ. 498 τοῦ προηγουμένου Τόμου τῆς Ἀθηνᾶς ἔλεγον ὅτι ἡ ἐκ τοῦ ἐξουσία παραγωγὴ τοῦ ἐν Κρήτῃ λεγομένου ξ̮ιά μου, ξ̮ιά σου, ξ̮ιά του κλπ. = ἐπ' ἐμοί, ἐπὶ σοί, ἐπ' αὐτῷ ἐστι, προσκρούει εἰς φωνητικὰς δυσκολίας· πρβλ. παρουσία, δευτέρα παρουσία, παρουσιάζομαι, ἐξουσία, δὲν ἔχει ἐξουσία, ἐξουσιάζω, ἀπουσία κλπ., πάντα ἀλώβητα. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ ἐκ τοῦ ἀξία παραγωγὴ αὐτοῦ δὲν εἶναι σημασιολογικῶς σαφής, διὰ τοῦτο ἀνάγκη μακροτέρου λόγου πρὸς εὕρεσιν καὶ ἀπόδειξιν τοῦ ἐτύμου. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον λέγω τάδε.

Ἀφῃρημένα εἰς -ια ἢ -εια ὀνόματα ἐσχηματίζοντο τὸ πάλαι τοῦτο μὲν ἐκ ῥημάτων, τοῦτο δὲ ἐξ ἐπιθέτων πρωτοτύπων ἢ καὶ εἰς -τος ληγόντων. Πρβλ. εἰκασία, ἀπολογία, παραμυθία, ἐργασία, καρτερία, ἐπιθυμία, ὀνομασία, καταντία, θυσία, μανία, ἀνταρσία, διαιτησία, ἐπιληψία, ἐπιστασία, ἀπο- προκλπ., ξηρασία, σκευασία, ὑγρασία, εὐφρασία, ὑποκρισία, χορτασία, ἀγγαρεία. βασιλεία, δουλεία, ζημία, οὐσία, χρεία κλπ., εἶτα σοφία, κακία, ἐλευθερία, εὐδαιμονία κλπ., καὶ ἀνοησία, ἀσυνεσία, ἀπραξία, ἀνορεξία, εὐορκησία κλπ. (ἰδὲ Κ. Κόντον ἐν Γλωσσικαῖς Παρατηρήσεσι σελ. 506-507). Ἕνεκα δὲ τῆς τοιαύτης ποικίλης καταγωγῆς τούτων συνέβη ὥστε νὰ παράκεινται ἐνίοτε ἀλλήλοις δύο τοιούτων ἀφῃρημένων τύποι, ὁ μὲν βρα-

χύτερος, ὁ δὲ ἐκτενέστερος, οἷον εὔορκος, ἐπίορκος, ψεύδορκος, εὐορκία, ἐπιορκία, ψευδορκία καὶ εὐορκέω (εὐόρκητος), εὐορκησία, δύσοργος-δυσοργία καὶ δυσόργητος δυσοργησία, εὔοργος εὐοργία καὶ εὐόργητος εὐοργησία, ἀτρεμὴς ἀτρεμία καὶ ἀτρεμῶ ἀτρεμησία, ἄπορος ἀπορία καὶ ἀπορῶ ἀπορησία, ὁδηγὸς ὁδηγία καὶ ὁδηγέω ὁδηγησία κλπ πρβλ. Lobeck εἰς Φρύνιχον σ. 512 κέξ.

Ἐπειδὴ δὲ τὰ λήγοντα εἰς -ια (οὐχὶ εἰς -σια) ὡμοίαζον τῷ ἐνεστωτικῷ θέματι, τὰ δὲ εἰς -σια τῷ τοῦ ἀορίστου, καὶ ἐπειδὴ πολλὰ ὀνόματα χρησιμεύσαντα τὸ πάλαι εἰς δημιουργίαν πολλῶν ἀφῃρημένων ἀπώλοντο, ὥστε ταῦτα συνήφθησαν ὑπὸ τοῦ γλωσσικοῦ αἰσθήματος ἀμέσως πρὸς τὰ ῥήματα, πρβλ. μιλῶ μιλιά, λαλῶ λαλιά, κατοικῶ κατοικιά, θωρῶ θωριά, κλπ. καὶ ἐπειδὴ τὰ εἰς -σία ἀπὸ τῶν μτγν. χρόνων ἔλαβον μεγάλην ἐπίδοσιν, ἐξέβαλον δὲ πολλὰ τῶν εἰς -σις, διὰ ταῦτα ἀνεπτύχθη κατὰ μικρὸν ἐν τοῖς λαλοῦσι τὸ αἴσθημα ὅτι καὶ ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος καὶ ἐκ τοῦ ἀορίστου δύνανται νὰ σχηματίζωνται τοιαῦτα ὀνόματα εἰς -ια ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος καὶ εἰς -σια ἐκ τοῦ ἀορίστου, ὅπως τὸ πάλαι ἐλέγετο παραγγέλλω παραγγελία, παραμυθῶ παραμυθία, καταντῶ καταντία, καρτερῶ καρτερία, ἁμαρτάνω ἁμαρτία, νηστεύω νηστεία, ἀπολογοῦμαι ἀπολογία, πένομαι πενία κλπ. καὶ ἔθυσα θυσία, ἐγύμνασα γυμνασία, ὠνόμασα ὀνομασία, εἰργασάμην ἐργασία, ἐχόρτασα χορτασία, εἰκασία, ἱππασία, διαδικασία κλπ.

Κατὰ ταῦτα ἐπλάσθησαν καὶ πάλαι καὶ κατόπιν ἀφῃρημένα πολλὰ μὲν ἐξ ἐπιθέτων καὶ ἐκ τοῦ ἐνεστωτικοῦ θέματος, ἄλλα δὲ πλείονα ἐκ τοῦ ἀοριστικοῦ, ἐπὶ ἐνίων δὲ ῥημάτων ἐξ ἀμφοτέρων τῶν χρονικῶν θεμάτων· πρβλ. α') ἀγγαρειά, ἀλουσιά, ἀνθρωπειά, ἀνδρειά, ἀποκοτιά, ἀρμεγιά, ἀρρωστιά, ἀστοχιά, ἀφεντιά, γειτονιά, γενεά, δακανεά, δουλειά, ἐμορφιά, ἐρημιά, εὐλογιά, εὐχαριστιά, ζημιά, ζωγραφιά, κακιά, κακομοιριά, κεντεά, κλανεά, κλοτσιά, κοπανεά, λαλιά, λαντουρεά, λαχτεά, λειτουργιά, μακαριά, μαλεά, μαρτυριά, ματεά, μαχαιρεά, μελανιά, μιλιά, μπερμπαντιά, ἑρμηνειά, ὀρφανιά, παγωνιά, παλληκαριά, παρακαλιά, πατεά, πραματειά, πρεπιά, πυτεά, ῥουφεά,

σποργά, συγγενιά, συννεφιά, συντροφιά, τσιλγά, τσιμπγά, τσινγά, τσουγγρανγά, τυραννία, φαγιὰ (τόσο τρώει 'ς τὴ φαγιά του), φανιά, φτωχειά, φυσγά, χαρακγά, χρεία, χτυπγά, ψοφγά. Πολλὰ τούτων, ὡς εἴπομεν, δὲν εἶναι ῥηματικά, προῆλθον δὲ ἐξ ὀνομάτων, πρβλ. ἀνδρεία, ἀρρωστία, γειτονία, ἐρημία κλπ., ἀλλὰ τοῦτο οὐδεμίαν ἔχει σημασίαν ὡς πρὸς τὴν νῦν αὐτῶν χρῆσιν. Ταῦτα συνεδέθησαν ἐν τῷ αἰσθήματι ἡμῶν μετὰ τῶν ἀντιστοίχων ῥημάτων οὕτως ὥστε τὸ ἐρημία, μαρτυρία, τυραννία κλπ. ἔχει πρὸς τὸ ἐρημώνω καὶ ῥημάζω, μαρτυρῶ, τυραννῶ κλπ. ἀκριβῶς ὅπως τὸ ἐπιθυμία, ἑρμηνεία, φαγιὰ κλπ. πρὸς τὸ ἐπιθυμῶ, ἑρμηνεύω, ἔφαγα.

β') ἀκαμωσιά, ἀλεσιά, ἀλλαξιά, ἀλωνισιά, ἀνορεξιά, ἀπελπισιά, ἀπλυσιά, ἀπλωσιά, ἀπολυσιά, ἀρμεξιά, βαρεσιά, βρισιά, γελασιά, γυρισιά, δακασιά, δεσιά, ἐβγαρσιά, ζυμωσιά, ζωσιά, καθισιά, καλεσιά, καταποσιά, κλεψιά, κρεμασιά, κυλισιά, μοιρασιά, μοναξιά, μπασιά, πατησιὰ καὶ περπατησιά, πατωσιά, πλακωσιά, ποτισιά, πουλησιά, ῥιξιά, ῥουφησιά, σπρωξιά, σταξιά, σταλαξιά, συνεπαρσιά, συνερισιά, σφιξιά, τραυιξιά, τσιμπησιά, τυλιξιά, φορεσιά, φρασιά, χαλασιὰ κοσμο-, χαρτωσιά, χορτασιά, χτυπησιά, χωρισιά, χωσιά. Καὶ τούτων πολλὰ δὲν εἶναι ἐπ' ἴσης ῥηματικά, ἅτε τῶν εἰς -σις παρέκτασις ὄντα· ἀλλ' ἐν τῷ αἰσθήματι ἡμῶν τὸ ἀνορεξιά, φρασιὰ (ἀντὶ εὐφρασία), ὑγρασιά, χορτασιὰ κλπ. ἔχουσι πρὸς τὰ συγγενῆ ῥήματα ἀκριβῶς ὅπως τὸ βαρεσιά, ζυμωσιά, τραυιξιὰ κλπ. πρὸς τἀντίστοιχα ῥήματα.

γ') κατὰ τὰ παλαιὰ εὐπραγία καὶ εὐπραξία κττ. ἐλέχθη ἀλωνιὰ καὶ ἀλωνισιὰ (πρβλ. ΜΝΕ Β' 254), ἀρμεγιὰ καὶ ἀρμεξιά, ζευγαριὰ καὶ (ζευγαρίζω) ζευγαρισιά, δακάνω δακανγὰ καὶ ἐδάκασα δακασιὰ (ΜΝΕ Β' 233), κάθομαι καθγὰ καὶ ἐκάθισα καθισιά, πατῶ πατγὰ (μιὰ πατγὰ χωράφι, τοῦ 'δωκε μιὰν πατγὰ) καὶ πατησιὰ καὶ περπατῶ περπατησιά, ῥουφῶ ῥουφγὰ καὶ ἐρρούφηξα ῥουφηξιά, τσιμπῶ τσιμπγὰ καὶ τσιμπησιά, χτυπῶ χτυπγὰ καὶ χτυπησιὰ κλπ.

Καὶ νῦν ἐπανέλθωμεν ἐπὶ τὸ ἐν ἀρχῇ ἀξιά. Καθ' ὃν τρόπον ἐλέγετο μαλιά, ἐρημιά, μακαριά, εὐχαριστιά, λειτουργιά, δου-

λειὰ κλπ. παρὰ τὸ μαλώνω, ἐρημώνω, μακαρίζω, εὐχαριστῶ, λειτουργῶ, δουλεύω κλπ., οὕτως ἐλέχθη παρὰ τὸ ἀξιώνω τὸ νέον ἀφῃρημένον ὄνομα ἀξιά. Τὸ ῥῆμα ἀξιώνω δηλοῖ κρίνω τινὰ ἄξιον, λ.χ. ὁ θεὸς ἠξίωσεν αὐτὸν τῆς ἐπουρανίου βασιλείας, ἀξιώθησαν νὰ λάβουν ἀπὸ τὸν θεὸν μεγάλα καλά, νὰ ἀξιωθῆτε νὰ λάβετε παρομοίαν χάριν κλπ. Ἐκ τούτων προῆλθεν ἡ ἔννοια τοῦ χορηγῶ, παρέχω, δίδω, λ.χ. ὁ θεὸς νὰ μου τἀξιώσῃ νὰ σὲ ἰδῶ μεγάλο, ὁ θεὸς νὰ μᾶς ἀξιώσῃ νὰ ἑορτάσωμεν καὶ τοῦ χρόνου κλπ. Κατὰ ταῦτα ἐλέχθη πολλὰ βάσανα μ' ἄξιωσεν αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος=προὐξένησε, παρέσχεν. Ἐκ τούτου ἐσχηματίσθη ἡ ἀξιὰ ἐπὶ τοῦ κεχορηγημένου, παρεσχημένου, δεδομένου, τοῦ κτήματος, λ. χ. νὰ 'ρθῶ ἢ ὄχι; ξιά σου=ἐπὶ σοί ἐστι, τοῦτο εἶναι κτῆμά σου. Ἐν ἄλλοις λόγοις τὸ ἀξιὰ ἐλέχθη εἰς δήλωσιν τοῦ ἀποτελέσματος παρὰ τὸ ἀξιώνω, ὅπως τὸ ἐρημιὰ παρὰ τὸ ἐρημώνω κτλ. Διὰ τὴν σύνδεσιν δὲ τοῦ ἀξιὰ πρὸς τὸ μου, σου, του, μας κλπ. ἀπώλεσε τὸ ἀρκτικὸν α, ξιά· διὰ τὴν σύνδεσιν πάλιν δὲ πρὸς τὸ ἐγώ, ἐσύ, ἐμένα, ἐσένα, ἐκεῖνος κλπ. ἔλαβε τὸ ἐν ἀρχῇ ε, ἐξά σου, ὅπως καὶ τὸ ἐλόγου σου, εὐτός, ἐτοῦτος κλπ.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Denkmäler der gr. Volkssprache für sprachwissenschaftliche Uebungen und Vorlesungen herausgegeben von Dr. Phil. J. Compernass Privatdozent an der Universität Zürich, Heft I, Strassburg 1911 σ. 69. (Μνημεῖα τῆς δημοτικῆς Ἑλληνικῆς ἐκδιδόμενα πρὸς γλωσσολογικὰς ἀσκήσεις καὶ διδασκαλίαν ὑπὸ τοῦ διδ. φιλ. J. Compernass, ὑφηγητοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Ζυρίχης· τεῦχος πρῶτον).

Μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς Βυζαντιακῆς Γραμματολογίας τοῦ μακαρίτου Krumbacher (1890), τὴν ἵδρυσιν τῶν δύο Βυζαντιακῶν Περιοδικῶν, τοῦ Krumbacher καὶ τοῦ τῆς Πετρουπόλεως, ἐν οἷς ἐτέθησαν τὰ θεμέλια τῆς Ἑλληνικῆς μεσαιωνικῆς φιλολογίας, καὶ μετὰ

τὴν ἔκδοσιν τῆς ἐμῆς Einleitung (1892), ἐν ᾗ τὸ πρῶτον ἐχαράχθη σαφῶς ἡ κατ' ἀληθῆ ἱστορικὴν μέθοδον ἐξέτασις τῆς γλώσσης ἡμῶν ἀπὸ τῶν μτγν. χρόνων καὶ ἑξῆς, ἔκτοτε κατέστη δυνατὸν νὰ παρασταθῶσι τὰ τῆς μεσαιωνικῆς καὶ νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης καὶ φιλολογίας ἁπλούστερον καὶ εὐπροσιτώτερον χάριν τῶν πολλῶν. Τοῦτο ἐπεχείρησε κατὰ 1895 ὁ καθηγητὴς κ. Alb. Thumb ἐκδοὺς τὸ γνωστὸν αὐτοῦ Ἐγχειρίδιον, ἐν ᾧ μεθοδικῶς καὶ σαφῶς συνώψισε τὰ τέως γνωστὰ πορίσματα χάριν τῶν βουλομένων ν' ἀσχοληθῶσι περὶ τὴν μεσαιωνικὴν καὶ νέαν Ἑλλην. γλῶσσαν.

Ἀλλ' ἵνα πλείονες δύνωνται νὰ μετέχωσι τοῦ ἔργου καὶ καθολικευθῇ καὶ ἀναπτυχθῇ οὕτως ἡ θεραπεία τῶν γραμμάτων τούτων, ἀναγκαῖον ἐφαίνετο νὰ δοθῶσιν εἰς χεῖρας τῶν ἐπιθυμούντων περὶ ταῦτα νὰ ἀσχοληθῶσιν ἐκλεκτὰ κείμενα, ἐν οἷς ὡς ἐν κατόπτρῳ νὰ ἐμφαίνωνται τὰ γλωσσικὰ φαινόμενα. Τὴν ἀνάγκην ταύτην ἀνέλαβε ν' ἀναπληρώσῃ ὁ κ. ἐκδότης τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος τεύχους, ἐφ' ᾧ καὶ πολλῆς εὐγνωμοσύνης ἄξιος εἶναι.

Περὶ τῆς ἐκλογῆς καὶ κατατάξεως τῶν κειμένων τούτων θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἔχῃ γνώμην διάφορον τῆς τοῦ κ. συγγραφέως. Ἐπ' ἴσης θὰ ἐπεθύμει τις ὀλίγας λέξεις περὶ τῆς χειρογράφου παραδόσεως αὐτῶν, τ. ἔ. καθορισμὸν κατὰ δύναμιν ἀκριβῆ τοῦ χρόνου, τῆς καταστάσεως τῶν ἀντιγράφων κτλ. κτλ. Ἀλλὰ περὶ τούτων δὲν θὰ συζητήσω πρὸς τὸν κ. συγγρ. Τῶν ἐν τῷ παρόντι τεύχει περιεχομένων ἓξ τεμαχίων, ἕν, τὸ πρῶτον, ἐκδίδοται τὸ πρῶτον νῦν ἐκ χειρογράφου τῆς Μόσχας ἀρ. 302, ἐπιγράφεται δὲ Πρὸς τὸν ἐν Δαμασκῷ ἀμηρᾶν, προτροπῇ Ῥωμανοῦ Βασιλέως, τὰ δὲ λοιπὰ εἶναι πρὸ πολλοῦ ἐκδεδομένα· εἶναι δὲ ταῦτα 1) Ἐπιστολὴ τοῦ Σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰω. Κανταχουζηνόν, 2) Ἰω. Κανανοῦ διήγησις περὶ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει γεγονότος πολέμου κατὰ τὸ ϛϡλ'... 3) Τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Συμεὼν τοῦ νέου Θεολόγου... 4) Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν τριῶν τρόπων τῆς προσευχῆς λόγος...» 5) Διήγησις Ἱεροθέου Ἀββατίου περὶ τοῦ μεγάλου σεισμοῦ τοῦ ἐν Κεφαλληνίᾳ ͵αχλζ' ...». Τούτοις ἕπεται σύντομον λεξιλόγιον χάριν τῶν ἀρχαρίων ἀναγνωστῶν.

Ὁ λόγιος ἐκδότης ἐπεμελήθη τῶν ὧν ἐξέδωκε κειμένων, ὥστε ἀναγινώσκονται καθολου εἰπεῖν καθαρῶς· ὅτι δ' ὅμως καί τινα κατελεί-

φθησαν τοῖς καλαμᾶσθαι βουλομένοις, φαίνεται οἴκοθεν δῆλον. Ἀκριβῶς δέ, ἵνα καὶ τὸ ἐπ' ἐμοὶ συμβάλω τι εἰς διαφώτισιν τούτων, παρατηρῶ τὰ ἀκόλουθα.

Σελ. 3. 4 ἀναγινώσκεται «ὥσπερ οὖν τότε οὐδὲν ἄξιον ἑαυτοῦ ἐποίει ὁ θεὸς πλάττων τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὔαν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἔπαινον μέγαν... Ἀντὶ τοῦ οὐδὲν ἄξιον γρ. οὐδὲν ἀνάξιον...»

Αὐτ. στ. 20 κεῖται «πῶς οὖν τὸ ἐξ ὁμοιότητος λεγόμενον ὑμεῖς εἰς ἀληθῆ πρᾶξιν λογίζεσθε καὶ περὶ τοῦ λέγειν ὑμᾶς...». Ἵνα ταῦτα νοηθῶσιν ὀρθῶς, ἀνάγκη νὰ τεθῇ μετὰ τὸ λογίζεσθε ἐρωτηματικόν, καὶ μετ' αὐτὸ νὰ ἄρχηται νέος λόγος.

Σελ. 5,26 Καὶ ἔδωκεν ἡμῖν νόμον τοῦτο ποιεῖν, καὶ ὑμᾶς ὅτε σκανδαλισθῆτε...». Τὸ πρὸ τοῦ καὶ ὑμᾶς κόμμα ἐξαλειπτέον, ἵνα τὸ ὑμᾶς ἀποτελέσῃ τὸ ὑποκείμενον τοῦ ποιεῖν τοῦ εὐθὺς προηγουμένου. Ὁμοίως ἐν σελ 9,25 διαγραπτέα ἡ στιξις ἡ μετὰ τὸ κατεφλυαρήθη, ὅπως τὸ ἑπόμενον ἡμῶν ἐξαρτηθῇ ἐκ τοῦ κατεφλυαρήθη ὡς ἀντικείμενον.

Σελ. 15,28 ἦλθε μανὸς καὶ ἠγριωμένος, ἀλαζών, ἐπηρμένος, ὑπέρογκος καὶ γαυριωμένος καὶ τὴν ὀφρὺν εἰς οὐρανὸν αἴρων...». Τὸ ἐπίθετον μανὸς ἑρμηνεύεται ὀρθῶς διὰ τῶν wütend, ἀλλ' ὁ τύπος αὐτοῦ φαίνεται παράδοξος· διότι μανὸς ἀπο τοῦ ῥήματος μαίνεσθαι ἐπὶ τοῦ μαινομένου δὲν ἠδύνατο νὰ σχηματισθῇ· δι' αὐτὸ ἀνακτεον εἰς τὸ ἐπίθετον ἐμμανὴς-ἐμμανὸς-μανός, ὅπως ἐκ τοῦ ἀκριβής, ψευδής, συγγενής, συμπραγὴς κλπ. ἐγένετο ἀκριβός, ψευδός, συγγενός, συμπραγὸς κλπ. πρβλ. ΜΝΕ Τομ. Β' σ. 9-10. Γο δευτερόκλιτον δαψιλὸν κεῖται παρ' Ἀλεξίῳ Κομνηνῷ 152. Καὶ ἀντὶ γαυριωμένος γρ. κατ' ἐνεστῶτα γαυριώμενος.

Σελ. 17,4 ἀναγινώσκεται μεσέας καὶ ἐν τῷ ἑρμηνευτικῷ λεξιλογίῳ σελ. 61 ἐπίθετον μέσεος· ἀλλὰ τοιοῦτον ἐπίθετον οὐδέποτε ὑπῆρξεν. Ἂν ἀντὶ μεσέας γράψωμεν μεσαίας, ἔχομεν τὸ ἐπίθετον μεσαῖος ἀρχαιόθεν γνωστόν.

Αὐτ. 27 διακομὰν καὶ 32 διαγουμάν, πρόκειται περὶ τοῦ ἐν Κρήτῃ λεγομένου διάγουμα=διαρπαγή, λ. χ. τά 'καμαν διάγουμα=διήρπασαν αὐτά. Παρ' ἡμῖν εἶναι σήμερον ἐπίρρημα (ἐκ τοῦ Τουρκ. jagma), τοιοῦτον δὲ θα ἦτο βεβαίως καὶ τότε, ἀλλὰ διὰ τὴν

ὁμοιότητα πρὸς τὸ διακομιδὴ παρητυμολογήθη, ὅθεν διακομάδιαγουμά.

Σελ. 20,20 «πεσοῦνται τὰ τείχη τῆς πόλεως καὶ ἀκωλύτως γενέσθαι ἐντὸς καὶ ταύτην αἰχμαλωτίσατε». Ἀντὶ τοῦ ἀπαρεμφάτου γενέσθαι γρ. κατὰ προστακτικήν, ὥστε νὰ εἶναι είσβάλετε... γένεσθε (ἢ γενέσθε) ἐντὸς καὶ αἰχμαλωτίσατε.

Σελ. 23,1 «οἱ δειλοὶ τὸ πρότερον καὶ φυγοὶ καὶ κατατρυπούμενοι ἄφνω τολμηροὶ εὑρέθησαν καὶ γενναῖοι πολεμισταὶ καὶ ἀνδρεῖοι καὶ περιφρονηταὶ τῶν πληγῶν καὶ δεινῶν λαβωμάτων καὶ τῶν παντοίων θανάτων»· ἀντὶ φυγὸς λέγεται σήμερον φευγός, οὐχὶ δὲ καθ' ὅσον γινώσκω, φυγός, ὥστε ἢ γρ. φυγῇ κατατρ· ἢ διορθωτέον εἰς φευγὸς (ἰδὲ ΜΝΕ Β΄ 120 καὶ 442). Ἔπειτα ἀντὶ κατατρΥπούμενοι γρ. κατατρΘπούμενοι, ἵνα οὕτως ἡ ἀντίθεσις πρὸς τὰ ἑπόμενα γένηται φανερά.

Σελ. 35,8 «ἀνάγκη εἶναι ἢ ἡμεῖς νὰ καταδικασθῶμεν ὡσὰν ἄπιστοι ἢ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἡ αὐτοαλήθεια, νὰ ἀποδειχθῇ ψεύστης»· πρὸ τοῦ κύριος ἡμῶν θετέον τὸ ἄρθρον ὁ, τὸ γλωσσικὸν ἡμῶν αἴσθημα ἀπαιτεῖ τοῦτο.

Σελ. 51,7 καὶ 10 κεῖται Πλατύαις, ἀνθ' οὗ γρ. Πλατεῖες ἀπὸ τοῦ θηλ. Πλατεῖα πλατεῖα.

Σελ. 43,1 ἀναγινώσκεται φρονημάδα, ἐν δὲ τῷ λεξιλογίῳ σ. 68 φρονημάς. Ἀντὶ φρονημάδα γρ. φρονιμάδα, πρῶτον διότι ἀπὸ τοῦ ἐπιθέτου φρόνιμος παράγεται καὶ τὴν ἰδιότητα, τὴν ἀρετὴν τοῦ φρονίμου, τὴν φρόνησιν δηλοῖ. Ἔπειτα διότι τὰ ἀφῃρημένα εἰς -άς -άδος (νεώτερον -άδα) συνήθως ἀπὸ τῶν ἐπιθέτων, σπανιώτερον δὲ ἄλλοθεν, σχηματίζονται· πρβλ. κοκκινάδα, πρασινάδα, γρηγοράδα, ἐξυπνάδα κτλ. καὶ σαπουνάδα, χωματάδα κλ. Καὶ ὁ τύπος τῆς ὀνομαστικῆς φρονιμὰς φαίνεταί μοι ἀμφίβολον ἂν ὄντως ὑπῆρξεν, ἂν δηλ. ὅτε ἐπλάσθη τὸ ὄνομα τοῦτο, ἐσῴζετο ἔτι ἡ τρίτη κλίσις τῶν εἰς -άς -άδος.

Σελ. 52,1 «ἔδωσεν ἡ αὐθεντία ξυλὶν καὶ σίδερα» ἀντὶ ξυλὶν γρ. ξυλήν. Ἡ λέξις αὕτη ἀπεθησαυρίσθη ἤδη πρὸ πολλοῦ ὑπὸ τοῦ Δουκαγκίου καὶ τοῦ Δινδορφίου ἐν τῷ Θησαυρῷ ἐκ μεσαιωνικῶν συγγραφέων, λέγεται δὲ καὶ σήμερον ἔτι ἐπὶ τοῦ ξυλεία, ὅπως καὶ τὸ ξυλικὴ (δηλ. ὕλη, ὅπως ὄντως ἐλέγετο ξυλικὴ ὕλη).

Ἀλλ' ἀρκοῦσι ταῦτα ἐν τῷ παρόντι. Ὁ σκοπὸς τοῦ κ. ἐκδότου νὰ ἐκδώσῃ τοιουτοτρόπως σειρὰν ὅλην Ἑλληνικῶν κειμένων διαφόρων χρόνων (ἐλπίζω δ' ὅτι καὶ διαφόρων σημερινῶν διαλέκτων) θὰ ἀποβῇ ἀναμφιβόλως ὠφελιμώτατος εἰς τοὺς περὶ τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν μέλλοντας νὰ ἀσχοληθῶσι, διὸ καὶ πολλὴν ἐπιτυχίαν εὐχόμεθα ἀπὸ καρδίας αὐτῷ.

Γ. Ν. Χ.

ΕΣΕΙΤ = ΕΣΕΙΣ

Ὡς γνωστόν, ἡ κλίσις τῶν ἀντωνυμιῶν καὶ ἡ τῶν ῥημάτων ἐπιδρῶσι πολυειδῶς ἐπ' ἀλλήλας, ἅτε ἀμφοτέρων ἐν τῷ λογῳ συνεκφερομένων καὶ ὡς πρὸς τὸ πτωτικὸν ὁμοιαζόντων. Ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν ῥημάτων καὶ ἡ τῶν ἀντωνυμιῶν κλίσις φαίνονται ἐνίοτε ἐπιδρῶσαι ἐπ' ἀλλήλας. Οὕτως ἐδιδάχθη ἤδη πρὸ πολλοῦ ὅτι τὸ ἐγὼ ἀντὶ παλαιοτέρου *ἐγὸμ ἔληξεν εἰς -ω κατὰ τὰ εἰς -ω ῥήματα. Ἐκ τούτου δὲ τοῦ νέου ἐγὼ καὶ ἐκ τοῦ παλαιοῦ *εγὸμ -*εγὸν ἐσχηματίσθη κατὰ συμφυρμὸν ὁ ἕτερος τύπος ἐγών. Ἡ ἑρμηνεία αὕτη φαίνεταί μοι πιθανωτέρα ἢ ἡ γνώμη ὅτι κατὰ τὸ ἔγνων, ἑάλων, ἐβίων κττ. ἔληξεν εἰς -ων ἀντὶ -ον. Ὁμοίως ἐδίδαξεν ὁ ἀείμνηστος J. Schmidt ἐν Περιοδικῷ Kuhn Τόμ. ΛΣΤ' σ. 400 κεξ. ὅτι κατὰ τοὺς ῥηματικοὺς τύπους τοῦ πρώτου πληθυντικοῦ εἰς -μεν, ὅτε οὗτοι ἐν Κρήτῃ παρὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους αὐτόθι εἰς -μες ἤρξαντο νὰ λέγωνται διὰ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Κοινῆς, καθ'ὃν χρόνον ἐξηπλοῦτο καὶ ἐξέβαλλε τὰς διαλέκτους, ἐλέχθη καὶ ἀμὲν παρὰ τὸ ἀμές, ἤτοι κατὰ τὸ ἀμὲς λέγομες ἐλέχθη πρῶτον ἀμὲς λέγομεν καὶ ἔπειτα ἀμὲν λέγομεν. Ὅμοιον τοῖς εἰρημένοις εἶναι καὶ τὸ ἐπὶ κεφαλῆς ἀναγεγραμμένον ἐσεῖτ ἀντὶ ἐσεῖς λεγόμενον ἐν Ἀραβανίῳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας· ἐν τῇ διαλέκτῳ ταύτῃ τὸ ε τῆς καταλήξεως -τε τοῦ ἐνεργητικοῦ δευτέρου πληθυντικοῦ προσώπου ἐξέπεσεν, ὥστε λέγεται ἁπλῶς λέτ', λύνετ', μπᾶτ' φάτ' κττ., κατὰ ταῦτα ἄρα μετεσχηματίσθη καὶ τὸ ἐσεῖς εἰς ἐσεῖτ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΑΡΑΒΑΝΙΩι ΚΛΙΣΕΩΣ

Φωνητικαὶ ἀλλοιώσεις καὶ ποικίλαι ἀναλογίαι μετέβαλον τὸν σχηματισμὸν πτώσεών τινων ἐν τῇ διαλέκτῳ τοῦ Ἀραβανίου οὕτω σφόδρα, ὥστε νὰ φαίνωνται ἐνίοτε παντάπασιν ἀγνώριστοι. Οὕτω λέγεται ὀρφανὸ ὀρφανορϳοῦ, νεφαλὸ (=ὀμφαλὸς) νεφαλορϳοῦ κλπ. Ἵνα τις κατανοήσῃ τὴν γένεσιν τοῦ παραδόξου τούτου τύπου, ἀνάγκη νὰ ὁρμηθῶμεν ἀπὸ τῶν ἧσσον ἀλλοιωθέντων καὶ οὕτω χωρήσωμεν ἐπὶ τοὺς ἀγνωστοτέρους. Κατὰ ταῦτα λέγομεν πρῶτον ὅτι, ὅπως ἤδη ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τοῦ Πανεπιστημίου ἐ. ἔ. σ. 18 κἑξ. ἐδιδάχθη, ἡ ἑνικὴ γενικὴ πολλῶν ὀνομάτων λήγει ἐν Πόντῳ εἰς -ί(ου) καὶ ἡ πληθυντικὴ εἰς -ίων, οἱ σχηματισμοὶ δ' οὗτοι ἐμφανίζονται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ μέχρι Λειβισίου. Δεύτερον δ' ὅτι ἀντὶ δ ἐκφωνοῦσιν οἱ ἐν Ἀραβανίῳ ρ, ἤτοι λέγουσι παιρί, ψαλίρα τραγῳροῦν κλπ. ἀντὶ παιδί, ψαλίδα, τραγῳδοῦν κλπ. Κατὰ ταῦτα τὸ ὀρφανορϳοῦ, νεφαλορϳοῦ δυνάμεθα ἢ μᾶλλον ὀφείλομεν ν' ἀναγάγωμεν εἰς ὀρφανοδϳοῦ, νεφαλοδϳοῦ. Τούτων προκατασκευασθέντων ἐξετάζομεν πρῶτον γενικὰς ὁμαλὰς καθόλου, οἷον μιτρόπ=ἐπιτρόπ(ου), ἀκουσμάτ', χωμάτ' ἀντὶ ἀκουσμάτου χωμάτου, ὅπως ἤδη ἀπὸ πολλοῦ λέγεται τοῦ πραμάτου, τοῦ ὀνομάτου, τοῦ ταξιμάτου κλπ., ἅτε τοῦ ου ὡς τῆς κατ' ἐξοχὴν καταλήξεως τῆς ἑνικῆς γενικῆς ἐκληφθέντος. Ἔπειτα Τουρκοῦ, βρεχοῦ κλπ. ὁμαλῶς σῴζοντα τὸ τονούμενον οῦ.

Ἄξιαι παρατηρήσεως εἶναι προσέτι περισπώμεναι γενικαί τινες, γλῶσσα γλώσσας καὶ γλωσσατοῦ, γόνατο γονατοῦ, πρόσωπο προσωποῦ, Τουρκοῦ κλπ. Ταῦτα πάντα φαίνεται ὅτι ἐκανονίσθησαν κατὰ τὰς γενικὰς πληθυντικάς, ὧν ὁ τόνος καὶ ἐν τῇ συνήθει λαλουμένῃ ἐνίοτε καταβιβάζεται, οἷον χρονῶν, Τουρκῶν κλπ.

Ἔπειτα ἔρχονται αἱ παρεκτεταμέναι ἑν. γεν. εἰς -ι̱οῦ καὶ πληθ. εἰς -ι̱οῦν, οἷον ἄγγελος ἀγγελι̱οῦ ἀγγελι̱οῦν, λαχὴν λαχνι̱οῦ, ἀφέντης ἀφεντι̱οῦ, κλέφτης κλεφι̱οῦ, ἄρουπος (=ἄνθρωπος)

ἀρουπιοῦ κλπ. Ἀπὸ τούτων ἀπεσπάσθη τὸ -ȷοῦ ὡς κατάληξις τῆς γεν. καὶ προστίθεται ἢ εἰς τὸ θέμα ἢ εἰς αὐτὴν πλήρη τὴν ὀνομαστικήν, οἷον ναῖκα (=γυναῖκα) ναίκαjου, πλεφρὸ πλεφροȷοῦ, σκόρτου (=σκόρδον) σκόρτουjου, χῶμα,γάλα,ποῦμα-χώμαȷου, γάλαjου, πούμαjου, λαγὸς λαγοjοῦ, καπνὸς καπνοjοῦ κττ. ἢ γάμος γάμοζjου (τοῦ σ εἰς ἠχηρὸν ζ πρὸ τοῦ j κατ' ἀφομοίωσιν τρεπομένου), κάμπος κάμποζjου, ποντικὸς ποντικοζjοῦ κλπ. Ἡ γενικὴ πληθ. τούτων σχηματίζεται ὁμοίως, οἷον καπνοjοῦν, καμποζjοῦν, ποντικοζjοῦν κλπ.

Ὁμοίως ὀνόματα περατούμενα εἰς -όρι (ἢ -όδι) ἔληγον φύσει ἐν τῇ γεν εἰς -ορ̯ιοῦ ἤτοι ἀγόρι ἀγορjοῦ, Τρ̯ιώδι-Τριώρι-Τριωρjοῦ, πόδι-πόρι-πορjοῦ κττ. Ἀπὸ τούτων δὲ ἀφῃρέθη τὸ ὅλον -ορjοῦ -ορjῶν, δι' οὗ ἐσχηματίσθησαν τὰ ἐπὶ κεφαλῆς ἀναγεγραμμένα νεφαλορjοῦ, ὀρφανορjοῦ,

Ὁμοίως τῇ γενικῇ σχηματίζεται καὶ ὁ πληθυντικὸς ἀριθμὸς ποικιλοτρόπως, πρβλ. ψαλία ψαλίjα (=ψαλίδα ψαλίδjα), λύκος λύκ̯ια, ναῖκα ναῖκες, τὸ ῥὸφ-ῥόβ̯ια, ποντικὸ ποντικὲς καὶ ποντιτσοί, σκόρτου σκόρτα, γάλα γάλατα, ποῦμα πούματα, χῶμα χώματα, πλεφρὰ κλπ.· ἔπειτα κλέφτ(οι), Τοῦρκ(οι), λύτσ(οι), μιτρόπ' κλπ. Ἔπειτα ἀφαιρεθέντος τοῦ jα ἀπὸ τῶν οὐδετέρων ἐλέχθη μετ' αὐτῶν jάβολος jαβόλια, καντηλανάφτηςνάφτια, βρεχόjα, λαγόjα, καπνόjα, κοϊκονὸ-κοϊκονόjα κλπ. καὶ μετὰ τοῦ ζ=σ ὅπως καὶ ἡ γενική, ἤτοι λύκοζjα, γάμος γαμόζjα, κόμπος κομπόζjα κλπ.

Γ. Ν ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ.

ΚΡΙΤΙΚΗ

Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν μονῶν τῶν Μετεώρων ὑπὸ Ν. Βέη, ἐν Βυζαντίδι τόμ. Α'. Ἐν Ἀθήναις 1909 σελ. 191-332· προσθ. καὶ διορθ. αὐτόθι σ. 684 καὶ τόμ. Β' 1911 σ. 261-262.

Τὰ ἀθρόα δημοσιεύματα τοῦ Βέη περὶ τῶν μονῶν τῶν Μετεώρων εὐλόγως ἀπὸ τοῦ 1909 ἐφείλκυσαν τὴν προσοχὴν πάντων τῶν περὶ τὰς ἱστορικὰς ἐρεύνας ἀσχολουμένων· ἀληθῶς εἴτε κείμενα ἀνέκδοτα εἶναι ταῦτα εἴτε ἤδη ἐκδεδομένων συμπληρώσεις καὶ ἐπανορθώσεις εἴτε ἐπιγραφαί, παρέχουσιν ὑλικὸν πολλῆς προσοχῆς ἄξιον. Διότι καὶ τοπογραφικὰ ζητήματα καὶ ἱστορικὰ καὶ ἀρχαιολογικὰ σχετικὰ μὲ τὰς μονὰς καὶ τὴν πέριξ Θεσσαλικὴν χώραν ἐν αὐτοῖς πολλὰ διαφωτίζονται. Μετὰ δὲ τὰς περὶ Μετεώρων ἐργασίας τοῦ Heuzey, τοῦ Πορφυρίου Οὐσπένσκη, τοῦ ἡμετέρου Λάμπρου, ἐπιχέουσι νέον φῶς τὰ δημοσιεύματα τοῦ Βέη καὶ δὴ ἡ ἐνταῦθα κρινομένη Συμβολή. Καὶ περὶ μὲν τοῦ τρόπου τῆς ἐκδόσεως τῶν κειμένων τῆς Συμβολῆς θέλω ἔχει τὴν εὐκαιρίαν νὰ ὁμιλήσω μετ' οὐ πολὺ ἐν ἑτέρᾳ κριτικῇ ἐν ᾗ θὰ γίνεται λόγος καὶ περὶ τῆς ἐκδόσεως τῶν Σερβικῶν καὶ Βυζαντιακῶν γραμμάτων τοῦ Μετεώρου τῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐκδοθέντων.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡμεῖς ἀσχοληθέντες περὶ τὴν ἱστορίαν τῶν αὐτῶν μονῶν, εἰδικὸν μάλιστα ἔργον παρασκευάσαντες οὗ τὴν ἔκδοσιν ἀνηγγείλαμεν ἀπὸ τοῦ 1908, τὴν Ἱστορίαν τῶν Βυζαντινῶν μονῶν τῶν Μετεώρων(1), δὲν εὑρέθημεν κατὰ πάντα σύμφωνοι πρὸς τὰ ἐξαγόμενα τῶν ἐρευνῶν τοῦ Βέη, θέλομεν τὴν ἡμετέραν γνώμην καὶ τὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστα ζητημάτων τῆς Συμβολῆς παραθέσει ἐνταῦθα πρὸς στήριξιν τῆς ἀληθείας.

Ἀλλὰ περὶ τῆς ἀξιοπιστίας τῶν εἰδήσεων τοῦ Συγγράμματος Ἱστορικοῦ (Βέης σ. 196 σημ. 1), περὶ τῆς χρονολογήσεως αὐτοῦ τούτου τοῦ Συγγράμματος Ἱστορικοῦ, ὅπερ ὁ μὲν Βέης ἀκολουθῶν τῷ Heuzey (2) θέτει «εἰς τὸν ιϛ' μεσοῦντα αἰῶνα» (σελ. 197, 236λε, 236μγ),

(1) Ἴδε Ἀθηνᾶν τόμ. Κ' (1908) σ. 28 σημ. 1.

(2) Heuzey-Daumet Mission archéol. de Macédoine σ. 440.

ὁ δὲ Ἀδαμαντίου(1) ἑπόμενος τῷ Πορφυρίῳ Οὐσπένσκῃ(2) ὀρθότερον ἀνάγει εἰς τὸ 1527, ἡμεῖς δὲ ἀκριβῶς εἰς τὸ ἔτος 1521 ἀνάγομεν, καὶ περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς συντάξεως τοῦ αὐτοῦ Συγγρ. Ἱστορικοῦ, δὲν εἶναι δυνατὸν ἐν τῇ παρούσῃ βιβλιοκρισίᾳ νἀναπτύξωμεν κατὰ πλάτος τὰς γνώμας ἡμῶν· πάντα ταῦτα ἐκθέτομεν ἐν τῷ ἔργῳ τῷ ἐπιγραφομένῳ μὲν «Τὸ Χρονικὸν τῶν Μετεώρων», ἐντὸς ὀλίγου δὲ δημοσιευομένῳ. Ἐπίσης ἄλλα ἱστορικὰ ζητήματα ἐν οἷς διαφωνοῦμεν πρὸς τὸν Βέην, οἷα τὰ περὶ ἐρημώσεως τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τῶν Τούρκων (Βέης σελ. 233), προσωπογραφία τῶν Μακαρίων (Βέης σελ. 236ια), διαδοχὴ ἐν Μετεώρῳ τοῦ Ἁγ. Ἀθανασίου (Βέης 236λγ), περὶ Ἀκακίου καὶ Σεραπίωνος (Βέης σελ. 236λϛ'), περὶ τῶν σπηλαίων τῶν Σταγῶν (Βέης σ. 236νγ) καὶ τῆς ἀναβάσεως (ἢ βάσεως) τοῦ ἰδίως Μετεώρου (σελ. 250), ἐρευνῶνται ἐν τῷ ἔργῳ ἡμῶν «Δύο ἱστορικαὶ προρρήσεις τοῦ Μετεωρίτου Ἁγ. Ἀθανασίου», ἢ ἐν τῷ «Χρονικῷ τῶν Μετεώρων». Πρὸς ἀποφυγὴν δὲ παλιλλογίας δὲν θὰ κάμωμεν μνείαν ἐν τοῖς ἐφεξῆς τῶν ζητημάτων τούτων. Μόνον περὶ ὅσων ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἔργοις ἡμῶν οὐδεὶς λόγος γίνεται, θὰ ὁμιλήσωμεν κατωτέρω.

§ 1.

Τελευτὴ τοῦ ἁγ. Ἀθανασίου.

Ὁ Βέης διὰ τὴν χρονολόγησιν τοῦ ἀνωνύμως παραδοθέντος ἡμῖν συναξαρίου τοῦ ἁγ. Ἀθανασίου ἐχρειάσθη νὰ προσδιορίσῃ καὶ τὸ ἔτος τῆς τελευτῆς αὐτοῦ τοῦ Ἀθανασίου· εἶχε δὲ πρὸ αὐτοῦ τὰς ἑξῆς χρονολογήσεις τοῦ γεγονότος τούτου, ἤδη ὑπὸ παλαιοτέρων ἐρευνητῶν γενομένας· 1) τὴν ὑπὸ Hopf, ὅστις ἐν τῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ τοῦ Ersch καὶ Gruber τόμ. 86 σ. 40 ἀνάγει τὸν θάνατον τοῦ ἁγίου εἰς τὸ 1372· εἶχον δὲ παραδεχθῆ τὴν χρονολογίαν τοῦ Hopf καὶ οἱ Hertzberg(3), Philippson(4) καὶ Ν. Γεωργιάδης(5)· 2) τὴν ὑπὸ L. Heuzey ἐν Mission archéologique de Macédoine σ. 468,

(1) Πρακτικὰ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογ. Ἑταιρ. ἔτ. 1903 σ. 264 σημ. 4.

(2) Ἀποδημία εἰς τὰς μονὰς τῶν Μετεώρων (ῥωσσιστί). Ἐν Πετρουπόλει 1896 σ. 427.

(3) Geschichte Griechenlands seit dem Absterben des antiken Lebens bis zur Gegenwart τόμ. Β' σ. 341.

(4) Thessalien und Epirus σ. 149.

(5) Θεσσαλία, ἐκδ. 6' σ. 87.

περὶ ἧς δέον νὰ γείνῃ ἰδιαίτερος λόγος διότι ὁ Βέης ἀποδίδει εἰς τὸν Heuzey ἀδίκως μίαν πλάνην. Ὁ Heuzey δηλ. ἐν τῷ Παραρτήματι τοῦ ἀνωτέρω ἔργου ὑπ' ἀριθ. 231 κατεχώρισε τὴν ἑξῆς ἐπιγραφήν: Couvent de Meteóre; fragment d' une ancienne inscription peinte encastré après coup dans un vieux mur σωτήριον ἔτος *68*.., μ. Χρ. *31*.. «ἐκοιμήθη ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Ἀθανάσιος... χα, καθολικὸς πατὴρ καὶ κτίτωρ τῆς μονῆς ταύτης, ἐν ἔτει ,ςω.. Νε (lisez: ςω..,ἰνδικτιῶνος ε)». Καλῶς ἐννοῶν δηλ. ὁ Heuzey τί ἐσήμαινον τὰ τελευταῖα γράμματα Νε τῆς ἐξιτήλου ἐν μέρει ἐκείνης ἐπιγραφῆς καὶ θέλων νὰ προλάβῃ πᾶσαν παρανόησιν ἐσημείωσε lisez: ,ςω.., ἰνδικτιῶνος ε· ἤτοι τὸ Νε δὲν ἀποτελεῖ μέρος τῆς ἀπὸ κτίσεως Κόσμου χρονολογίας, ἥτις οὕτω παραμένει ἀσυμπλήρωτος, ἀλλὰ σημαίνει: ἰνδικτιῶνος ε· κατὰ ταῦτα ὁ Heuzey ἀφῆκεν ἀσυμπλήρωτον τὴν περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀθανασίου ἐπιγραφήν, ἥτις τὸ πρῶτον ὑπ' αὐτοῦ ἐδημοσιεύθη. Ἀλλ' ἐν τῷ εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου Mission archéol. de Macédoine προσηρτημένῳ πίνακι λέξεων καὶ πραγμάτων σελ. 468 φέρεται «Ahanasios (N° 231) †1347» ἤτοι ἀπέθανε τῷ 1347. Ὁ Βέης λοιπὸν ἐπὶ τούτοις γράφει ἐν σελ. 214: «Ταῦτα δὲ τῆς ἐπιγραφῆς τὰ ,ςω... Νε, ἐκληφθέντα ὡς ,ςωνε', παρήγαγον τὸν *Heuzey* νὰ τάξῃ ἐσφαλμένως ὡς χρόνον τῆς τελευτῆς τοῦ ἐν Μετεώρῳ Ἁγίου Ἀθανασίου τὸ ἔτος 1347, πρὸς ὃ ἀντιστοιχεῖ τὸ ἀπὸ θεμελιώσεως κόσμου ,ςωνε'».

Ἀλλ' ἐρωτῶ εἶναι δικαία ἡ ἀπόδοσις εἰς τὸν Heuzey τῆς χρονολογίας 1347; Κατ'ἐμὲ κριτὴν ὁ προσηρτημένος τῇ Mission πίναξ λέξεων καὶ πραγμάτων συνετάχθη ὑπ' ἄλλου τινὸς βοηθοῦ, ὅστις εὑρὼν ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ συγγράμματος τὴν ἐπιγραφήν, ὡς ἀνωτέρω αὕτη κατεχωρίσθη, καὶ μὴ νοήσας τὴν παρατήρησιν τοῦ Heuzey, ὑπέλαβεν αὐτὴν ὡς ,ςωνε' ἤτοι 1347· ταῦτα χάριν τῆς ἱστορίας τῆς ἐσαεὶ πλέον ἀπολεσθείσης ἐζωγραφημένης ἐπιγραφῆς τοῦ Μετεώρου.

3) Τὴν ὑπὸ τοῦ Πορφυρίου Οὐσπένσκη ὅστις ἐν σελ. 433 τοῦ ῥωσιστὶ ἐκδοθέντος ἔργου του «Ἀποδημία εἰς τὰς μονὰς τῶν Μετεώρων», ἀναγνωρίζει ἰνδικτιῶνα ς' ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ Heuzey, ἀντὶ

ε', καὶ διὰ τοῦτο ἀνήγαγεν ἐν σελ. 147 τὸ τέλος τοῦ Ἀθανασίου εἰς τὸ ἔτος 1383.

Ἐπὶ τούτοις ὁ Βέης ἐν σ. 214 γράφει: «στὴν ἰνδικτιῶνα, ὀρθότερον κατ' ἐμὲ ἀντέγραψεν [ὁ Οὐσπένσκης] οὐχὶ ε' ἀλλὰ ϛ'». Ἐγὼ ὅμως, κατὰ τὰ παρὰ Βέῃ σ. 215 ἂν συμπληρώσω τὴν ἀληθῆ ἐπιγραφὴν τοῦ Heuzey εἰς ,ϛω [ϟ'] δηλ. 6890 ἀ.κ.Κ. ὅπερ ἰσοῦται τῷ 1381-2 μ. Χ., εὑρίσκω ὅτι μεταξὺ τῆς χρονολογίας τοῦ Heuzey καὶ τῆς τοῦ Οὐσπένσκη δὲν ὑπάρχει διαφορά, εἰμὴ ἑνὸς ἔτους. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει τί εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μᾶς ἐπιβάλλει νὰ προτιμήσωμεν, μετὰ τοῦ Βέη, τὴν χρονολογίαν Οὐσπένσκη 1382-3 ἀντὶ τῆς τοῦ Heuzey 1381-2; Ἀπολύτως οὐδέν.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ μὲν φυσικὴ πηγὴ τῆς χρονολογήσεως τοῦ θανάτου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ἡ ἄλλοτε σῳζομένη ἐν Μετεώρῳ ἐπιγραφὴ ἔχει πλέον ἀπολεσθῆ, κατ' εἰκασίαν δὲ αἱ συμπληρώσεις αὐτῆς γίνονται, ὑποδεικνύω ἐνταῦθα νέαν πηγὴν χρονολογήσεως τοῦ γεγονότος. Ἐκ τῶν γνωστῶν κτητορικῶν ἐπιγραφῶν τοῦ Μετεώρου (1) καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ συναξαρίου τοῦ ἁγίου ἔχομεν ἤδη δεδομένα ὅτι ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ἤκμασε τὸν ΙΔ' αἰῶνα, ὅτι ἦτο παῖς ὅτε ἀρχομένου τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ὁ Ἀλφόνσος Φαδρῖγος κατέλαβε τὴν πατρίδα του Ὑπάτην (2), ὅτι ἀπεβίωσεν ἐτῶν ἑβδομήκοντα ὀκτώ, καὶ ὅτι ἦγεν «ἔτος που τριακοστὸν» ὅτε ἐν Ἄθῳ ἐκάρη μοναχὸς ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Γρηγορίου» (3). Πόσον χρόνον μετὰ τὴν κουρὰν του διέμεινεν ἐν Ἄθῳ μετὰ τοῦ Γρηγορίου ἐν τῷ Βίῳ δὲν ὁρίζεται· τότε ὅμως, λέγει ὁ συναξαριογράφος (4), «οἱ Ἀγαρηνοί, Τοῦρκοι συνήθως καλούμενοι, οὐκ ἔληγον διὰ θαλάττης τὸ Ἅγιον Ὄρος πάντοτε αἰχμαλωτίζοντες. Ἐν μιᾷ οὖν, ἐν τῇ κέλλῃ αὐτῶν εἰσπηδήσαντες [τῇ κέλλῃ τοῦ Γρηγορίου καὶ Ἀθανασίου], τῶν ἄλλων διαφυγόντων, τὸν γηραιὸν Μωϋσῆν [ἐν τῇ αὐτῇ κέλλῃ μονάζοντα] χειρωσάμενοι, δεδεμένον ἔφερον...». Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο κατὰ τὸν συναξαριογράφον ὑπῆρξεν ἀφορμὴ τῆς

(1) Heuzey Mission de Macédoine Παραρτήματος N° 231.

(2) Βίος Ἁγίου Ἀθανασίου ἐν Βυζαντίδι τόμ. Α' σ. 240. Πρβλ. Ἱστορ. Ἑλλην. Ἔθνους Κ. Παπαρρηγοπούλου ἐκδ. 1903 ὑπὸ Π. Καρολίδου τόμ. Ε' σ. 233-4, Μίλλερ Λάμπρου Ἱστορ. τῆς Φραγκοκρατίας ἐν Ἀθήναις 1909-10 τόμ. Α' σ. 354.

(3) Αὐτόθι σελ. 242.

(4) Αὐτόθι σ. 243.

διαλύσεως τοῦ κελλίου· διότι πάραυτα ὁ Γρηγόριος μετὰ τοῦ Ἀθανασίου καί τινος Γαβριὴλ ἀνεχώρησαν ἐξ Ἄθω, διευθυνόμενοι πρὸς δυσμάς, πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὴν Βερροιαν, κατέληξαν δ' εἰς Σταγούς.

Ἐρευνῶντες τώρα τίνας ἐξ ἄλλων πηγῶν, μεσοῦντος περίπου (κατὰ τὰ ἀνωτέρω) τοῦ ΙΔ΄ αἰῶνος, γνωστὰς Τούρκων ἐπιδρομὰς ἐπὶ τὸ Ἅγιον Ὄρος ἔχομεν, δὲν εὑρίσκομεν εἰμὴ ὅτι μία καὶ μόνη τοιαύτη φέρεται· οὐδεμία ἄλλη δηλ. δύναται νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τὸ ἐκ τοῦ Βίου χωρίον «Τοῦρκοι... διὰ θαλάττης τὸ Ἅγιον Ὄρος» ἐδῄωσαν. Παρὰ Hammer (κατὰ Κανταχουζ. Βιβλ. II σελ. 278) ἐν Geschichte des osmanischen Reiches τόμ. Α΄ σ. 129, ἐν κεφαλ. siebenter Uebergang der Türken 1334 μ. Χρ. ἀναγινώσκομεν «Kaum war der Kaiser [Ἀνδρόνικος Γ΄ ὁ Παλαιολόγος] nach Macedonien zurückgekehrt... als er die Nachricht erhielt, dass sechzig Schiffe mit Türken an der äussersten Spitzen der Halbinsel des Athos... die Gegend verwüsteten». Ἡ ἐπιδρομὴ λοιπὸν τῶν ἑξήκοντα τουρκικῶν πλοίων δὲν συμπίπτει πρὸς τὴν ἐκ τοῦ Βίου γνωστήν, καθ' ἣν «Τοῦρκοι διὰ θαλάττης» τὸ Ἅγιον Ὄρος ἐδῄωσαν; Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ὁ συναξαριογράφος διὰ τῆς φράσεως οὐκ ἔληγον νοεῖ ὅτι πολλαὶ τοιαῦται ἐπιδρομαὶ εἶχον λάβει χώραν, τὸ ἐπιφερόμενον ὅμως πάντοτε δεικνύει ὅτι ταῦτα λέγων εἶχεν ὑπ' ὄψει του τὰς ἀνέκαθεν γενομένας ἐπιδρομὰς μέχρι τῶν ἡμερῶν καθ' ἃς συνέτασσε τὸ συναξάριον. Ἐξ ἄλλου δὲν ὑπάρχει γνωστὴ οὐδαμόθεν ἄλλοθεν ἐπιδρομὴ Τούρκων εἰς Ἅγ. Ὄρος διὰ θαλάσσης κατὰ τοὺς περὶ ὧν ὁ λόγος χρόνους. Κατὰ ταῦτα δὲ τἀναντίλεκτα ἡ ἐπιδρομὴ τοῦ 1334 εὗρε τὸν Ἀθανάσιον ἐν Ἄθῳ, ἐν τῇ κέλλῃ τῆς Μηλέας, μετὰ τοῦ ὁσίου πατρὸς Γρηγορίου μονάζοντα, ὅτ' εἶχεν ἡλικίαν ὑπὲρ τὰ τριάκοντα ἔτη. Ἔχομεν λοιπὸν ἀνώτατον χρονολογικὸν ὅριον τῆς γεννήσεως τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τὸ 1303 ἔτος, ἀφοῦ τῷ 1334 ἦτο τοὐλάχιστον 31 ἐτῶν, κατώτατον δὲ ὅριον τὸ ἔτος πάλιν 1303, διότι ἀφοῦ ἐν τῷ Βίῳ κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Ὑπάτης λέγεται ὅτι ἦτο παῖς τῷ 1319, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εἶχε τότε ἡλικίαν ὑπὲρ τὰ δέκα ἓξ ἔτη. Πρόσθες ἐνταῦθα ὅτι μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Ὑπάτης μετέβη ὁ Ἀθανάσιος εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου εἰσῆλθεν ὡς ὑπηρέτης εἰς τὸν οἶκον γραμματέως τινός, μεθ' ὃ ἠκολού-

θησε σειρὰν μαθημάτων παρὰ διδασκάλῳ (1) καὶ ὅτε μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν εἰς Ἅγ. Ὄρος, ἦτο «ἀκμὴν νεαρὸς καὶ ἀγένειος». Λοιπὸν τῷ 1319 δὲν θὰ ἦτο ποτὲ ἄνω τῶν 16 ἐτῶν. Κατὰ τὰ εἰρημένα γεννηθεὶς ὁ Ἅγιος κατὰ τὸ 1303, θὰ ἐτελεύτησε τὸ 1381, ὅπερ προσεγγίζει παρὰ πολὺ πρὸς τὸ ἐκ τῆς ἀληθοῦς ἐπιγραφῆς Heuzey ἐξαχθὲν ἔτος 1381-2. Διὰ τοῦτο ἀποδέχομαι ὡς ὀρθὴν τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Heuzey κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῆς ἰνδικτιῶνος ε̄, ἥτις συμπληρουμένη θὰ ἦτο τοιαύτη. «Ἐκοιμήθη ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ Ἀθανάσιος [μονα]χ[ὸς] καθολικὸς πατὴρ καὶ κτίτωρ τῆς μονῆς ταύτης ἐν ἔτει ,ςω[ϟ]νε» [6890 ἀ.κ.Κ.].

Οὕτω τιθεμένου τοῦ ζητήματος προσδιορίζεται καὶ ὁ χρόνος, ἄγνωστος ἄλλοθεν, α') τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει παραμονῆς τοῦ Ἀθανασίου, κατὰ τὰ εἰρημένα μεταξὺ 1-2 ἐτῶν· β') τῆς ἀφίξεως τοῦ Ἀθανασίου εἰς Σταγούς, κατὰ τἀνωτέρω τῷ ἔτει 1333/4. Οὕτω δ' ἐπανερχόμεθα περίπου εἰς τὰ χρονολογικὰ ὅρια τῆς ἐν Μετεώρῳ ἡγουμενείας τοῦ Ἀθανασίου τὰ τεθέντα ὑπὸ τοῦ Οὐσπένσκη (σελ. 147) 1334-83 (διότι καθ' ἡμᾶς ταῦτα εἶναι 1334/5-1381/2). Ἐὰν δὲ ταῦτα οὕτως ἔχωσι, δέον καὶ τὰ ἐν Βυζαντίδι τόμ. Β' σελ. 238 ὑπὸ τοῦ κ. Γούδα σημειωθέντα περὶ τῆς διαμονῆς τοῦ Ἁγίου ἐν Ἄθῳ καὶ περὶ τῆς εἰς Σταγοὺς ἀφίξεως αὐτοῦ νὰ ἐπανορθωθῶσιν, ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Ἀδαμαντίου ἐν Πρακτ. Ἀρχαιολ. Ἑταιρ. τοῦ ἔτους 1909 σ. 214 λεγόμενα περὶ τῆς ἐν ἔτει 1320-4 παρουσίας τοῦ Ἁγίου ἐν τοῖς Σταγοῖς. Ὁ παρὰ πόδας χρονολογικὸς πίναξ συγκεφαλαιοῖ πάντα τἀνωτέρω.

Πίναξ

1) Γέννησις Ἁγ. Ἀθανασίου 1303
2) Αἰχμαλωσία Ἁγ. Ἀθανασίου 1319
3) Ἀναχώρησις Ἁγίου ἐξ Ἄθω (τὸ β') 1333
4) Ἄφιξις Ἁγίου εἰς Σταγοὺς 1333/4
5) Ἀνάβασις Ἁγίου εἰς Μετέωρον 1334/5
6) Θάνατος Ἁγίου Ἀθανασίου 1381/2

(1) Βυζαντίδ. Α' σ. 240.

§ 2

Ἡ παράνυμφος Καισάρισσα.

Εὐστόχως ἐν σελ. 236[6] ἀναιρεῖ ὁ Βέης τὴν γνώμην τοῦ Hopf καθ' ἣν ἡ Πρελούμπισσα σύζυγος τοῦ Καίσαρος Θεσσαλίας (μετὰ τῶν Ἰωαννίνων) (1) Γρηγορίου Πρέλιουμπ ἦτο ἀκόμη ἐν τῇ ζωῇ τῷ 1386. Ἡ ἑρμηνεία ἣν ὁ Βέης ἔκαμε τοῦ χωρίου τῶν Ἠπειρωτικῶν «παραυτίκα γοῦν προσκαλοῦσι παράνυμφον ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος Βλαχίας τὴν Καισάρισσαν...» (2) ὑπῆρξεν ὀρθή. Ἐπιπροσθέτως εἰς τὸ ἐπιχείρημα ἐκεῖνο τοῦ Βέη, προτείνομεν ἡμεῖς καὶ τὰ ἑξῆς. Κατὰ τοὺς γάμους τῆς Μαρίας Ἀγγελίνης μετὰ τοῦ Ἰζαοῦ Buendelmonti τοὺς τελεσθέντας τῷ 1385 ἐν Ἰωαννίνοις, λέγεται ἐν τοῖς Ἠπειρωτικοῖς ὅτι προσεκλήθη ἡ Καισάρισσα ἐκ τῆς Ἑλλάδος Βλαχίας, ἤτοι τῆς Θεσσαλίας· ἀλλ' ἡ ὑπὸ τοῦ Hopf ὑποτεθεῖσα ὅτι ὑπόκειται ἐνταῦθα Καισάρισσα Πρελούμπισσα, τέως σύζυγος τοῦ Πρέλιουμπ, δὲν διέμενε πλέον τῷ 1385 ἐν Θεσσαλίᾳ, διότι εἶχεν ἐκδιωχθῆ ἐκ Τρικκάλων ἤδη τῷ 1355 ὑπὸ τοῦ δεσπότου Νικηφόρου εἰς Σερβίαν (3)· καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι εἰς Σερβίαν ἀπελθοῦσα ἦλθεν εἰς δεύτερον γάμον μετὰ τοῦ Σέρβου σατράπου Ῥαδοσλαύου Χλαπένου κατὰ τὸ ἔτος 1357/8, ὡς ἐν ἄλλῃ μου μελέτῃ ἀποδεικνύω, ἀλλ' ἐξηκολούθει νὰ διαμένῃ ἐν Σερβίᾳ (4). Δὲν συμφωνῶ ὅμως πρὸς τὴν γνώμην τοῦ Βέη λέγοντος ἐν σελ. 236γ «καθ' ἡμᾶς ἡ Καισάρισσα... δύναται νὰ ταὐτισθῇ πρὸς τὴν σύζυγον τοῦ Ἀλεξίου Ἀγγέλου, ὃν ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης... εἶχεν ἤδη πρὸ τοῦ 1386 καταστήσει Καίσαρα Μεγαλοβλαχίας... ἧττον πιθανῶς δύναται νὰ ταὐτισθῇ ἡ Καισάρισσα αὕτη πρὸς τὴν Θωμαΐδα... τὴν μητέρα τοῦ Ἁγίου Ἰωάσαφ... καὶ τῆς Μαρίας δεσποίνης τῶν Ἰωαννίνων». Τοὐναντίον ἔχω λόγους νὰ παραδεχθῶ ὅτι ἡ ἐνταῦθα φερομένη ὅτι προσεκλήθη εἰς Ἰωάννινα Καισάρισσα, εἶναι

(1) Ἀλλαχοῦ ἀποδεικνύω ὅτι ὁ Πρέλιουμπ ἦτο Καῖσαρ μόνον Θεσσαλίας.

(2) Ἐκδ. Bonn. σελ 231, 10-15.

(3) Ἠπειρωτικὰ ἐκδ. Οὐσπένσκη ἔνθ' ἀνωτ. σ. 424· ἴδε τὴν ὑπὸ τύπωσιν πραγματείαν μου «Δύο ἱστορικαὶ προρρήσεις τοῦ Μετεωρίτου Ἁγ. Ἀθανασίου».

(4) Ἠπειρωτικὰ ἐκδ. Οὐσπένσκη ἔνθ' ἀνωτ. σ. 424.

οὐχὶ ἡ σύζυγος τοῦ 'Αλεξίου 'Αγγέλου, ἀλλ' ἡ Θωμαῒς (1) ἡ μήτηρ τῆς Μαρίας καὶ τοῦ 'Ιωάσαφ. Διότι ἀφοῦ ἡ Θωμαῒς εἶναι μήτηρ τῆς νύμφης Μαρίας, παρευρισκομένου μάλιστα τότε, ὡς κατωτέρω ἀποδεικνύω, ἐν 'Ιωαννίνοις καὶ τοῦ ἀδελφοῦ της 'Ιωάσαφ, τί φυσικώτερον τοῦ νὰ προσκληθῇ ἐκ Θεσσαλίας καὶ ἡ μήτηρ τῆς μελλονύμφου; 'Εξηγεῖται δ' οὕτω καὶ ὅτι ὁ συνοδεύων τὴν Καισάρισσαν Στέφανος δὲν εἶναι ἄλλος, εἰ μὴ ὁ υἱὸς αὐτῆς Στέφανος (2).

§ 3

'Η ἐνόρκωσις τῶν 'Αλβανιτῶν.

Περὶ τῆς ἐνορκώσεως τῶν 'Αλβανῶν ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου Πρέλιουμπ ὁ Βέης ἐν σ. 236α γράφει: «Τὰ ἐν τῷ Βίῳ φερόμενα ἐν σχέσει πρὸς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐνόρκωσιν τῶν 'Αλβανῶν καὶ τὸν τρόπον τοῦ θανάτου αὐτοῦ εἶναι εὐπρόσδεκτοι εἰδήσεις, ἄγνωστοι ἀλλαχόθεν». Τί εἴδους ὅμως ἐνόρκωσις ἦτο αὕτη καὶ τί σημαίνουσι τὰ λεγόμενα «ὡς χόρτα λαβών...» δὲν διασαφεῖται. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι περὶ τούτων οὐδὲν ἄλλοθεν σχετικὸν γνωρίζομεν, κατ' εἰκασίαν ὅμως δυνάμεθα νὰ ἑρμηνεύσωμεν τὰ πράγματα.

'Εν πρώτοις ἔδει νὰ χρονολογηθῇ τὸ γεγονὸς τῆς ἐνορκώσεως τῶν 'Αλβανῶν· ἐπειδὴ δὲ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ Καῖσαρ Πρέλιουμπ ἦρξεν ἐν Θεσσαλίᾳ τὰ ἔτη 1350-5 (3), εἶναι φυσικὸν ὅτι κατὰ ταῦτα τὰ ἔτη ἐπέτυχε τὴν ἐνόρκωσιν τῶν 'Αλβανῶν, ἣν κομπαστικῶς ἐπεδείκνυεν εἰς τὸν Ἅγιον 'Αθανάσιον.

Τὸ σχετικὸν χωρίον τοῦ Βίου ὡς ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Βέη ἔχει οὕτω: «'Ο γὰρ καῖσαρ ἐκεῖνος ὁ Πρεάλημπος μετὰ τὸ ἐνορκῶσαι τοὺς 'Αλβανίτας ὅστις καύχημα ἐλθὼν πρὸς αὐτὸν ὑπεδείκνυεν· ὁ δὲ ὄντως λαλῶν ἐνώπιον βασιλέων καὶ οὐκ αἰσχυνόμενος ἔφη: σὺ μὲν ὡς χόρτα λαβὼν μὴ καυχῶ· πληρῶσαι γὰρ ἔχεις τούτων χάριν διὰ τάχους

(1) Τὴν γνώμην ταύτην εἶχον καὶ οἱ παλαιότεροι ἐρευνηταί, ὁ Pouqueville (Voyage dans la Gréce ἐκδ. α' τόμ. Ε' 1. 255), Leake (Travels in Northern Greece, τόμ. Δ' σ. 559).

(2) Du Cange, Familiae Byzantinae ἐκδ. Παρισ. σ. 346.

(3) Muralt, Essai de chronogr. Byzantine σ. 624· περὶ τούτου διεξοδικῶς ἐπραγματεύθημεν ἐν «Δύο 'Ιστορ. προρρήσεις τοῦ Μετεωρίτου 'Αγ. 'Αθανασίου».

αἵματα οἰκεῖα...»Ἐπειδὴ δὲ διὰ τὸν ἔλεγχον ἡμῶν χρησιμεύει πολὺ καὶ ἡ τοῦ χωρίου τούτου ὑπὸ Χριστοπούλου γενομένη τῷ 1707 μετάφρασις (1) παραθέτομεν ἐξῆς καὶ αὐτήν:

«Διατί ὁ καῖσαρ ἐκεῖνος ὁποῦ ὠνομάζετο Πρεάλημπος, ὕστερα ἀφ' οὗ ἔβαλεν εἰς ὅρκον τοὺς Ἀλβανίτας, ἐρχόμενος πρὸς τὸν πατέρα τὸ ἔδειχνε τοῦτο ὡσὰν ἕνα καύχημα. Ὁ δὲ πατὴρ ὁποῦ κατὰ ἀλήθειαν ἐλαλοῦσεν ἐνώπιον βασιλέων καὶ δὲν ἐντρέπετο εἶπεν· ἐσὺ μὲν ὡσὰν ὅπου ἐπῆρες χορτάρια μὴν καυχᾶσαι· διατί ἔχεις νὰ πληρώσῃς τὸ ὀγληγορώτερον διὰ ταῦτὰ ἐδικά σου αἵματα...»

Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος, ἐν ταῖς γνωσταῖς πηγαῖς εὑρίσκομεν ὅτι τῶν Ἀλβανῶν οἱ μὲν συνετάσσοντο πρὸς τοὺς Ἀνδεγαυηνούς,ἄλλοι δὲ ἀντεπολιτεύοντο αὐτούς. Ὅτε δὲ ὁ τότε βασιλεὺς τῆς Σερβίας Στέφανος Δουσὰν προελάσας πρὸς νότον εἰς Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλίαν, ἔφθασε μέχρις Ἠπείρου καὶ Ἀλβανίας, περιεποιήθη ἐπιτηδείως τοὺς Ἀλβανούς (2). Ὑπὸ τούτου τοῦ Στεφάνου ὁ Πρέλιουμπ ἀνεδείχθη, τῷ 1350 περίπου, Καῖσαρ Θεσσαλίας· ἡ ἐνόρκωσις λοιπὸν τῶν Ἀλβανῶν ἡ γενομένη ὑπὸ τοῦ Πρέλιουμπ θ' ἀφορᾷ εἰς συμφωνίαν τινὰ τῶν Ἀλβανῶν καὶ Σέρβων ἀντιπροσωπευομένων ὑπὸ τοῦ Πρέλιουμπ, ὅστις ἐπιτηδείως ἐργασθεὶς καὶ ἐπιτυχὼν ταύτην ἐκαυχᾶτο ἐπὶ τῷ κατορθώματι. Πρὸς δὲ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου ὑποδειχθεῖσαν ἀπιστίαν καὶ ἀστάθειαν τῶν Ἀλβανῶν πρέπει νὰ παραβληθῇ τὸ πάθημα τοῦ δεσπότου Θεσσαλίας καὶ Ἠπείρου Νικηφόρου (3)· διότι κατ' ἀρχὰς μὲν καὶ μετ' αὐτοῦ συνέπραξαν οἱ Ἀλβανοί, εἶτα ὅμως κατέστησαν πολέμιοι καὶ τῷ 1358 ἐπῆλθον ὑπὸ τὸν Κάρολον Τόπιαν κατ' αὐτοῦ καὶ τὸν κατετρόπωσαν περὶ Ἀχελῷον.

Τὸ ἐν τῷ πρωτοτύπῳ Βίῳ «ὡς χόρτα λαβὼν μὴ καυχῶ», ὅπερ οὐδὲ ὁ ἀρχαῖος Χριστόπουλος νοήσας μετέφρασε κατὰ λέξιν «ὡσὰν ὅπου ἐπῆρες χορτάρια» (4) πρέπει πάντως νὰ σχετισθῇ πρὸς τὸ χω-

(1) Ἐν Ν. Ἑλληνομνήμονι τοῦ Σ. Λάμπρου τόμ. Β', σ. 84,30.

(2) Ἰδὲ προχείρως Κ. Παπαρρηγοπούλου, Ἱστορ. Ἑλλ. ἔθνους τόμ. Ε' (ἐκδ. 1903) σ. 275-6.

(3) Ἠπειρωτικὰ ἐκδ. Bonn. σ. 210· πρβλ. Μίλλερ-Λάμπρου, Ἱστορία τῆς Φραγκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι, τόμ. Α', σ. 418.

(4) Ν. Ἑλληνομνήμ. Σ. Λάμπρου τόμ. Β', σελ. 85,2. Σημειωτέον δὲ ὅτι πολλαχοῦ ὁ Χριστόπουλος δὲν μεταφράζει κατὰ λέξιν.

ρίον τῶν Ψαλμῶν ΛϚ΄ «μὴ παραζήλου ἐν πονηρευομένοις μηδὲ ζήλου τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν ὅτι ὡσεὶ χόρτος ταχέως ἀποξηρανθήσονται καὶ ὡσεὶ λάχανον χλόης ταχὺ ἀποπεσοῦνται». Ἐπίσης δὲ πρὸς τὸ ἐν τῷ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον κεφ. ς΄ στίχ. 30 «εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ, σήμερον ὄντα καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον...» Ἡ περιεχομένη δηλ. ἐν τῷ χωρίῳ ἐκείνῳ τοῦ Βίου ἔννοια εἶναι ὅτι ἡ μετὰ τῶν Ἀλβανῶν ἐπιτευχθεῖσα συνεννόησις ταχέως θὰ διαλυθῇ ὡς ὁ χόρτος τῶν Ψαλμῶν ταχέως ἀποξηραίνεται. Ἄλλην παρατήρησιν εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Βέη τοῦ χωρίου τούτου ἔχομεν νὰ κάμωμεν τὴν ἑξῆς.

Ἔδει καθ' ἡμᾶς τὸ «ὅστις καύχημα ἐλθὼν πρὸς αὐτὸν ὑπεδείκνυε» νὰ διωρθοῦτο εἰς «ὥς τι καύχημα... ὑπεδείκνυε» πρβλ. καὶ τὸ ἐν μεταφράσει Χριστοπούλου κείμενον «ἔδειγνε τοῦτο ὡσὰν ἕνα καύχημα». Τοιαύτη τῳόντι ἔννοια ἐνυπάρχει ἐνταῦθα· παραβλητέον δὲ πρὸς τοῦτο καὶ τὸ ἐν σελ. 249,8 τῆς αὐτῆς ἐκδ. τοῦ Βιου κείμενον «ὥς τι ἄγος ἐπιρρῖψαι...» ὅπερ εἰ καὶ ἐν τῷ κώδικι ἐφέρετο «ὅς τι ἄγος ἐπιρρῖψαι» ὀρθῶς ποιῶν διώρθωσεν ὁ Βέης.

§ 4.

Ὁ Γρηγόριος Πολίτης.

Ἐν σελ. 236ιγ θέλων ὁ Βέης νὰ δείξῃ τὴν ἐκ τοῦ Βίου ἐξάρτησιν τοῦ «Συγγράμματος Ἱστορικοῦ» κάμνει παραβολάς τινας· παρατηρεῖ δὲ ὅτι «ἐν τῷ Βίῳ ἐλλείπει τὸ ἐπώνυμον Πολίτης (=Κωνσταντινουπολίτης ;) τοῦ ἱερομονάχου Γρηγορίου τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς τοῦ Ἁγ. Ἀθανασίου. Τοῦτο θὰ ἐγνώριζεν ἐκ παραδόσεως ὁ συντάκτης τοῦ Συγγρ. Ἱστορικοῦ». Ἡμεῖς ἐπὶ τούτου φρονοῦμεν ὅτι ὁ γράψας τὸ Συγγρ. Ἱστορ. ἦτο δυνατὸν νὰ ὀνομάσῃ τὸν Γρηγόριον Κωνσταντινουπολίτην καὶ μόνον ἐπὶ τῶν εἰδήσεων τοῦ Βίου στηριζόμενος. Διότι λέγεται ἐν αὐτῷ σελ. 248 ὅτι ὁ Γρηγόριος ἀπελθὼν ἐκ Μετεώρων «ἐν Κωνσταντινουπόλει παρεγένετο καὶ αἰδέσιμος πᾶσιν ἀπεφάνθη οὐ μόνον τοῖς ἐν τέλει καὶ ὑπεροχῇ μεγιστάνοις, ἀλλὰ δὴ καὶ τῷ πατριάρχῃ καὶ τοῖς βασιλεῦσι», πρβλ. σελ. 256 «τὰς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ [Γρηγορίου] σταλείσας ἐπιστολὰς ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως...» καὶ σελ. 259 «τοῦ κυροῦ Γρηγορίου τοῦ στυλίτου ἐν Κωνσταντινουπόλει... κοιμηθέντος». Ἀφοῦ

λοιπὸν ἐκ τῆς ἐν τῷ Στύλῳ τῶν Μετεώρων δεκαετοῦς διαμονῆς τοῦ Γρηγορίου προσωνομάσθη οὗτος Στυλίτης, τί παράδοξον, καὶ ἂν μὴ κατήγετο ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, νὰ ὠνομάσθη Πολίτης μόνον διὰ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμονήν του;

§ 5.

Τὸ ἐν σελ. 236ιθ σημείωμα «ὁ παρὼν βίος τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἀθανασίου...» εἶχεν ἐκδοθῆ καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Σπυρ. Λάμπρου ἐν Ν. Ἑλληνομν. τόμ. Β' σελ. 52.

§ 6.

Ὁ Ἰωάσαφ ἐν Ἰωαννίνοις.

Ἐν σελ. 236κθ ποιούμενος λόγον ὁ Βέης περὶ τῆς ἐν ἔτει 1384/5 διαμονῆς τοῦ Ἰωάσαφ ἐν Μετεώρῳ ἐπάγεται: «ἐντεῦθεν δὲ ἐκ Μετεώρων δῆλον ὅτι, φαίνεται μετεπέμφθη εἰς Ἰωάννινα παρ' αὐτῶν τῶν Ἰωαννιτῶν ὁ Ἰωάσαφ μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ Θωμᾶ *Preliubović* (23 Δεκ. 1385 [βραδύτερον διορθωθὲν εἰς 1384]), τοῦ συζύγου τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Μαρίας βασιλίσσης Ἀγγελίνης Δουκαίνης Παλαιολογίνης». Εἰς τὴν γνώμην ὅμως ταύτην δὲν δυνάμεθα νὰ συμφωνήσωμεν μετὰ τοῦ Βέη. Διότι ἐν τοῖς Ἠπειρωτικοῖς ἐκδ. Οὐσπένσκη σελ. 425 φέρεται «ὥρᾳ εη̄ τῆς νυκτὸς σφάζουν τὸν Θωμᾶν οἱ σωματοφύλακες αὐτοῦ», συμφωνούσης ἐν τούτῳ καὶ τῆς ἐκδ. Bonn., κατωτέρω δέ, ἐκδ. Bonn. «τῇ ὥρᾳ δὲ ταύτῃ... θάπτουσι [τὸν Θωμᾶν], καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς τῆς [Μαρίας] τὸν βασιλέα Ἰωάσαφ εἰσφέρουσιν». Ὥστε ἡ ταφὴ τοῦ δολοφονηθέντος Θωμᾶ καὶ ἡ εἰσαγωγὴ εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ Ἰωάσαφ ἐγένοντο συγχρόνως, ἤτοι τῇ πέμπτῃ ὥρᾳ τῆς νυκτός· ὁμοίως καὶ κατωτ. ἐκδ. Bonn. φέρεται «τῇ ὥρᾳ δὲ ταύτῃ συναθροίζονται...». Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ὁ Ἰωάσαφ δὲν μετεκλήθη ἐκ Μετεώρου εἰς Ἰωάννινα μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Θωμᾶ, ἀλλὰ παρευρίσκετο ἐκεῖ κατ' αὐτήν, ἤτοι τῇ 23 Δεκ. 1384. Συμφωνεῖ δὲ εἰς τὴν τοιαύτην ἐκδοχὴν καὶ τὸ ἑξῆς χωρίον ἐκ τοῦ ἐξισαστικοῦ γράμματος τῆς Μαρίας Ἀγγελίνης ὅπερ ἐπέμφθη τὸν Μάϊον τοῦ 1386 πρὸς τὸν ἐν Μετεώρῳ μονάζοντα ἀδελφόν της Ἰωάσαφ. «εἰς τὸν θάνατον τοῦ αὐθέντου μου, τοῦ ἀνδρός μου τοῦ μακα-

ρίτου ἐκείνου κῦρ Θωμᾶ τοῦ δεσπότου, ἀνέθηκα εἰς τὰς χεῖράς σου μερικὰ πράγματα χάριν παρακαταθήκης» (Οὐσπένσκη σ. 464, Βέη ἐν Βυζαντίδ. τόμ. Β΄ σ. 21). Εἰς τὴν πλάνην ὅτι ὁ Ἰωάσαφ μετεπέμφθη εἰς Ἰωάννινα μετὰ τὴν δολοφονίαν περιπίπτει καὶ ὁ Miller ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Φραγκοκρατίας, μεταφρ. Σ. Λάμπρου τόμ. Α΄ σ. 470. Πρβλ. τὰ ἀνωτ. σημειωθέντα περὶ τοῦ δευτέρου γάμου τῆς Μαρίας.

§ 7.

Παράδοσις περὶ τοῦ Βουλγάρου Σαμουήλ.

Ἐν σελ. 236ιε τοῦ λόγου ὄντος περὶ τῶν πλανῶν εἰς ἃς περιέπεσεν ὁ γράψας «τὰ Μετέωρα» Πολύκαρπος Ῥαμμίδης [ἢ Ῥάμμος], ὁ Βέης γράφει: «Ἐπίσης ἀντὶ Φράγκων ἑλόντων τὴν Ὑπάτην, τὴν πατρίδα τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ Μετεωρίτου... εἰσάγει ὁ Πολύκαρπος Ῥαμμίδης Βουλγάρους ὑπὸ τὸν βασιλέα τούτων Σαμουὴλ διαδραμόντας κατὰ τὸ 992 τὴν Θράκην, Μακεδονίαν, Ἤπειρον...».

Ταῦτα ὅμως τὰ ὑπὸ Ῥαμμίδου ἐν σελ. 36 τῶν «Μετεώρων» φερόμενα δὲν εἶναι ὅλως, ὡς ἐνομίσθη, ἀποβλητέα. Διότι σῴζεται περὶ αὐτῶν ἐγχωρία παράδοσις ἣν καὶ ἐγὼ αὐτὸς ἤκουσα ἐν τῷ σημερινῷ Καστρακίῳ καὶ τῇ Καλαμπάκᾳ τῷ 1901. Ὁ αὐτὸς Ῥαμμίδης ἐπανερχόμενος ἐν σελ. 39 εἰς τὸ αὐτὸ ζήτημα προσθέτει, «ὅτε δὲ ὁ βασιλεὺς τῶν Σερβοβουλγάρων Σαμουὴλ διέδραμε λεηλατῶν τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν 992 μ. Χ. διελθὼν καὶ τὴν Θεσσαλίαν καὶ εὑρὼν κατοικούμενον μόνον τὸν βράχον τοῦτον, πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ἐκδρομικῆς ἀνδραγαθίας του, ἔστησεν ἐπὶ τῶν δύο κορυφῶν τοῦ βράχου τούτου δύο σιδηροῦς σταυροὺς ἐκ τεσσάρων πήχεων ἕκαστον, ἐξιστορῶν ἐπ' αὐτῶν διὰ σερβικῶν χαρακτήρων τὴν θριαμβευτικὴν διάβασίν του οἵτινες καὶ μένουν μέχρι σήμερον». Ἐν τῇ περικοπῇ ταύτῃ τίνα εἶναι τὰ ἱστορικὰ στοιχεῖα καὶ τίνα τὰ τῆς παραδόσεως μυθώδη, ἣν ὁ Ῥαμμίδης παρενέβαλεν ἐν τῷ περὶ Μετεώρων βιβλίῳ του ἀκριβῶς ὡς καὶ ἐγὼ ἤκουσα ἀπὸ στόματος χωρικῶν, δὲν εἶναι δύσκολον νὰ διακρίνωμεν. Ὅτι ἐπὶ τοῦ βράχου τῆς μονῆς τῶν Μετεώρων τῆς λεγομένης τοῦ Ἁγ. Πνεύματος, εἶναι ἱδρυμένοι μέχρι σήμερον δύο σταυροὶ σιδηροῖ, εἶναι βέβαιον· διότι πᾶς ἐπισκέπτης δύναται νὰ τοὺς

ἴδῃ ἐκ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀστριᾶ. Πιθανὸν νὰ ἔχωσιν οἱ σταυροὶ τὸ ἐν τῇ παραδόσει φερόμενον ὕψος 4 πήχ. διότι ἐκ τῆς κοιλάδος φαίνονται ὡς ἀρκετὰ ὑψηλοί· εἰς τὸν βράχον τοῦτον νὰ ἀνέλθω δὲν κατώρθωσα διὰ τὸ ἐπικίνδυνον τῆς ἀναβάσεως. Ἡμέραν ὅμως τινὰ τῆς ἐκεῖ διαμονῆς μου, νέος τις Καστρακηνὸς γνωρίσας τὸ ἐνδιαφέρον μου ἀνῆλθεν εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα καὶ προσεπάθησε νά μοι φέρῃ ἀπείκασμα τῶν ἐπὶ τοῦ ἑνὸς σταυροῦ γραμμάτων· ἐννοεῖται ὅτι ἀπείκασμα οὕτω ληφθὲν δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ μεγάλην χρησιμότητα. Ἐβεβαιώθην ὅμως ἐξ αὐτοῦ ὅτι ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῶν τριῶν πρὸς τὰ ἄνω τοῦ ἀνισοσκελοῦς σταυροῦ κεραιῶν, γράμματα κεφαλαῖα, πιθανώτατα τῆς σλαβικῆς ἀλφαβήτου, ἀνὰ τρία μὲν δεξιὰ καὶ ἀριστερά, τέσσαρα δὲ ἄνω. Ἕκαστος διαβλέπει πόσον σκόπιμον θὰ ἦτο νὰ ἐμελετᾶτο ἡ τοῦ σιδηροῦ σταυροῦ ἐπιγραφή.

Ἡ χρονολογία ἣν θέτει ὁ Ῥαμμίδης εἰς τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ Βουλγάρου Σαμουὴλ δὲν ἀπέχει πολὺ τῆς ἀληθείας. Τῷ ὄντι γινώσκομεν ὅτι ἐν τοῖς ἔτεσιν 976-980 ὁ Σαμουὴλ ἐπωφελούμενος τῶν ἐν Ἀσίᾳ περισπασμῶν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει κυβερνήσεως, ἐπέδραμεν εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς ἐπαρχίας τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους· εἰσέβαλεν εἰς Μακεδονίαν, Ἤπειρον καὶ Θεσσαλίαν, χωρὶς νὰ σταματήσῃ ἕως ἐδῶ (1).

Ἡ καστρακηνὴ λοιπὸν παράδοσις ὡς ὑπὸ τοῦ Ῥαμμίδου ἀνεκοινώθη δὲν ἀπέχει πολὺ τῆς πραγματικότητος· τῳόντι τί κωλύει νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ Σαμουὴλ διῆλθε τότε καὶ τῶν Σταγῶν, ὅτι ἐζήτησε νἀναβῇ εἰς ἕνα τῶν ὑψηλῶν τῶν Μετεώρων βράχων ἐπὶ τοῦ ὁποίου νὰ πήξῃ σταυροὺς ἀναμνηστικοὺς τῆς ἀναβάσεως αὐτοῦ; δὲν ἐννοοῦμεν μὲ τοῦτο, ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ σταυροῦ περιεῖχεν ἔκθεσιν τῶν ἀνδραγαθιῶν τοῦ Σαμουήλ, ὡς θέλει ἡ παράδοσις. Ἀλλὰ δὲν βλέπω τὸν λόγον δι' ὃν θὰ ἔπρεπε νἀποδώσωμεν τὸν σερβικὸν σταυρὸν εἰς ἄλλην τινὰ μεταγενεστέραν ἐκστρατείαν ὡς εἶναι π.δ.χ. ἡ τοῦ Στεφάνου Δουσάν, τοῦ βασιλέως τῆς Σερβίας καὶ οὐχὶ εἰς ἐκεῖνον ὃν διεφύλαξεν ἡμῖν ἡ παράδοσις. Εἶναι πιθανὸν ὅτι καὶ τὴν δεκάτην ἔτι ἑκατονταετηρίδα θὰ ὑπῆρχον ἀσκητήρια ἐπὶ τῶν Μετεώρων λίθων; Τελευταῖον ὁ κ. Ἀδαμαντίου (ἔνθ'ἀνωτ. σ. 213) διϊσχυρίσθη τοῦτο· ἀλλὰ καὶ ἀσχέτως πρὸς τὴν ὕπαρξιν ἀσκητηρίων ἐν Μετεώροις δύνα-

(1) Ἰδὲ προχείρως Κ. Παπαρρηγοπούλου Ἱστορ. Ἑλλ. ἔθνους τόμ. Α' (1903) σελ. 230.

ται νὰ ἑρμηνευθῇ ἡ παράδοσις. Ἡ πλάνη τοῦ Ῥαμμίδου ἔγκειται ἐν τούτῳ ὅτι γινώσκων τὴν ἀνωτέρω παράδοσιν περὶ Σαμουήλ, ἐξ ἄλλου εὑρὼν ἐν τῷ χειρογράφῳ συναξαρίῳ τοῦ Ἁγ. Ἀθανασίου τὰ περὶ ἁλώσεως τῆς πατρίδος του Ὑπάτης ὑπὸ Φράγκων, ἠθέλησε νὰ συνδυάσῃ τὰ δύο γεγονότα, πλάσας αὐθαιρέτως ὅτι ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τοῦ Σαμουὴλ ἑάλω ἡ Ὑπάτη καὶ ὑπὸ τούτων ᾐχμαλωτίσθη ὁ Ἀθανάσιος (1).

§ 8.

Τὸ Κατάστιχον τῶν κελλιωτῶν.

Ὀρθῶς ὁ Βέης ἐν σελ. 236μς΄ ἐχρησιμοποίησε τὸ «Κατάστιχον διὰ τὴν ἀποκοπὴν τῶν κελλιωτῶν» πρὸς ἔρευναν τῶν ἐν τῷ ΙΗ΄ αἰῶνι σῳζομένων ἐν Μετεώροις μονῶν· ὁμοίαν χρῆσιν καὶ ἐγὼ εἶχον κάμει τοῦ αὐτοῦ Καταστίχου πρότερον ἐν τοῖς ἐμοῖς Μικροῖς ἀνεκδότοις ἐκ Μετεώρων, τοῖς δημοσιευθεῖσι τῷ 1909 ἐν τόμ. Ζ΄ τοῦ Δελτίου τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας (σελ. 171) (2). Δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ συμφωνήσωμεν πρὸς τὸν χαρακτηρισμὸν ὃν δίδει ὁ Βέης τοῦ Καταστίχου τούτου, δι' οὓς λόγους κατωτέρω ἐκθέτομεν. Φρονεῖ δηλαδὴ ὁ Βέης ὅτι τὰ ἐν τῷ Καταστίχῳ ἀναγραφόμενα ἄσπρα εἶναι «ἄσπρα ἅτινα ἐτησίως ὡς τέλος ἀπέτινον αἱ διάφοροι μοναὶ αἱ ἀποτελοῦσαι τὴν Σκήτην τοῦ Μετεώρου εἰς τὴν μονὴν τῆς Μεταμορφώσεως, τὴν κατ' ἐξοχὴν Μετέωρον, τὴν ἀπὸ τοῦ ις΄ ἤδη αἰῶνος προϊσταμένην τῆς ὅλης Θηβαΐδος τῶν Σταγῶν». Καὶ περὶ μὲν τῆς γνώμης τοῦ Βέη ὅτι τὸ Μετέωρον ἀπὸ τοῦ ις΄ αἰῶνος προΐστατο τῆς

(1) Τοὺς δύο τούτους σταυροὺς εἶχεν ὑπ' ὄψει καὶ ὁ Πορφ. Οὐσπένσκης ἔνθ' ἀνωτ. σελ. 228· ὁ δὲ ἡμέτερος Ἀδαμαντίου παραμορφῶν, ἀγνοῶ πῶς, τὴν περὶ Σαμουὴλ παράδοσιν γράφει ἔνθ' ἀνωτ. σ. 225 «τίς θὰ μᾶς εἴπῃ, ἂν τοὺς σταυροὺς ἀνήγειρεν εἰς τὰς ἀπροσπελάστους ἐκείνας κορυφὰς ὁ Βούλγαρος Συμεών, ὁ καταλαβὼν τὸν θ΄ αἰῶνα τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Τρίκκην, ἢ μᾶλλον οἱ Σέρβοι κατακτηταί, ὁ Σέρβος Πρελιοῦμπος καὶ ἀκόμη πιθανώτερον ὁ Συμεὼν ὁ Οὔρεσης...;» κατὰ ταῦτα ὁ κ. Ἀδαμαντίου καταλήγει εἰς ὅλως ἀντίθετα τῶν ἐμῶν συμπεράσματα.

(2) Σημειωτέον ὅτι ἐν τῇ ἐμῇ ἐκδόσει εἶχεν ἀποκατασταθῇ τὸ Κάλλιστου ἀντὶ Κάλλιστρου, ὡς καὶ αὐτόθ σ. 173 τὸ περσικὸν τσηραίκια ἀντὶ τοῦ ζτηραίκια (κατὰ τὸν συνήθη ἐν τοῖς κειμένοις τοῖς νεοελληνικοῖς ἀναγραμματισμὸν τοῦ συμπλέγματος τζ)· τὸ Κίλανη διορθωτέον εἰς Μίχανη καὶ τὸ Μπονίλα εἰς Μπουνίλα. Τὸ δὲ ἄσπ(ρα) τῆς ἐκδ. Βέη, ἐν τῷ κώδικι δὲν κεῖται πρὸ ἑνὸς ἑκάστου ἀριθμοῦ, ἀλλ' ἅπαξ μόνον ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ καταλόγου (Βυζαντίδος Α΄ σ. 278). Ἐξαλειπτέον δὲ τῶν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ καταλόγου δύο ξε, τὸ ἓν (Δελτ. Ἱστορ. Ἐθν. Ἑταιρ. Ζ΄ σ. 171).

Σκήτης τῶν Μετεώρων θέλομεν ἀλλαχοῦ ἐκθέσει ὅτι δὲν εἶναι ὀρθὴ καὶ ὅτι τὸ Μετέωρον πολὺ πρὸ τοῦ ις' αἰῶνος προέστη πάσης τῆς Σκήτεως.

Ἐπανέλθωμεν δὲ εἰς τὰ τοῦ Καταστίχου. «Ἧττον φαίνεταί μοι πιθανόν, γράφει ὁ Βέης, ὅτι ἡ προκειμένη ἀναγραφὴ ἀναφέρεται εἰς τέλη καταβαλλόμενα ἐτησίως ὑπὸ τῶν μονῶν τῶν Μετεώρων τῷ ἐπισκόπῳ Σταγῶν ἕνεκεν ὑποταγῆς καὶ εὐπειθείας τῆς εἰς αὐτόν». Ἡμεῖς ὅμως φρονοῦμεν ὅτι τὸ προκείμενον Κατάστιχον δὲν εἶναι ἀναγραφὴ οὔτε τέλους ἀποτινομένου ἐτησίως ὑπὸ τῶν μονῶν τῆς Σκήτεως εἰς τὸ ἰδίως Μετέωρον, οὔτε τέλους ἕνεκα ὑποταγῆς ἀποτινομένου τῇ ἐπισκοπῇ Σταγῶν. Διότι ἐναντιοῦται εἰς τοιαύτην ἢ τοιαύτην ἐκδοχὴν ἀκριβῶς ἐκεῖνο τὸ μέρος τοῦ Καταστίχου, ἐξ οὗ ὁ Βέης ὁρμηθεὶς ἔθηκεν ὡς ἀνώτατον χρονολογικὸν ὅριον εἰς τὴν ἀναγραφὴν ταύτην τὸ ἔτος 1614 περίπου, ἤτοι τὸ μέρος ἐν ᾧ λέγεται «ἡ Παναγία ἡ νέα Μονὴ ῑ (10)» ἄσπρα ἀποτίνει, ὡς καὶ ἡ ἐν τῷ Καταστίχῳ μνεία τῆς μονῆς Βαρλαάμ. Τὸ σιγίλλιον δηλαδὴ Τιμοθέου τοῦ Β' ἔτους 1614 τὸ πρὸς τὴν εἰρημένην Παναγίαν τὴν νέαν Μονὴν ἐπιδοθὲν ἀποφαίνεται «ἵνα... τὸ μονήδριον εἴη καὶ ὀνομάζηται πατριαρχικὸν σταυροπήγιον, ἐλεύθερον, ἀδούλωτον, ἀκαταπάτητον καὶ ὅλως ἀνεπηρέαστον παρὰ παντὸς προσώπου... μήτε ὁ ἐπίσκοπος Σταγῶν μήτε τις τῶν ἀρχιερέων». Καὶ εἶναι μὲν ἐλλιπὲς ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ τὸ σιγίλλιον, κατὰ τὸν ἐκδότην αὐτοῦ (1), ἀπὸ τῆς λ. προσώπου μέχρι τοῦ μήτε, εὐκόλως ὅμως δυνάμεθα νὰ συμπληρώσωμεν τὰ ἐλλείποντα κατὰ τὰ κείμενα ἐν ἄλλοις σιγιλλίοις, τοιαῦτα περίπου ὄντα: «ὅλως ἀνεπηρέαστον παρὰ παντὸς προσώπου [ἱερωμένου ἢ λαϊκοῦ· μηδ' ἔχῃ ἄδειαν κατεπεμβαίνειν τούτου] μήτε ὁ ἐπίσκοπος Σταγῶν μήτε τις τῶν ἀρχιερέων». Ἀφοῦ λοιπὸν ἀπὸ τοῦ 1614 ἡ νέα Μονὴ εἶχε τιμηθῇ διὰ σταυροπηγιακῆς ἐλευθερίας ὑπὸ Τιμοθέου τοῦ Β', καθ' ἣν ἐγίνετο τὸ μοναστήριον τοῦτο «ἀκαταπάτητον καὶ ὅλως ἀνεπηρέαστον», «μὴ ἔχοντος ἄδειαν τοῦ κατὰ τόπον ἐπισκόπου Σταγῶν ἢ ἄλλου τινός... ἀπαιτεῖν τι πολὺ ἢ ὀλίγον ἄχρι καὶ ὀβολοῦ» (1), πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ δεχθῶμεν ὅτι τῷ 1614 ἢ μετὰ ταῦτα ἡ αὐτὴ Νέα Μονὴ θὰ ὑπεχρεοῦτο νἀποτίνῃ

(1) Βυζαντίδ. Α'. σ. 327.
(2) Βυζαντίδ. Α'. σ. 328,39.

ἐτησίως εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Σταγῶν δέκα ἄσπρα; Εἶναι γνωστὰ τὰ ἐπιβαλλόμενα ἐπιτίμια εἰς τοὺς τολμῶντας νὰ καταπατῶσι τὴν τοιαύτην σταυροπηγιακὴν ἐλευθερίαν! Καὶ ἂν δὲ ἀντιπαρατηρηθῇ ὅτι πιθανὸν ἡ τῷ 1614 ὑπὸ Τιμοθέου Β΄ χορηγηθεῖσα σταυροπηγιακὴ ἀξία εἰς τὴν Νέαν Μονὴν νὰ ἤρθη βραδύτερον ὑπὸ ἄλλου πατριάρχου —διότι δὲν λείπουσι καὶ τοιαῦτα παραδείγματα (ἴδε π δ γ. Καλλιοπίου Δελικάνη Πατριαρχικῶν ἐγγράφων τόμ. Γ΄ σ. 429), πάλιν κώλυμα ἀνυπέρβλητον παραμένει ἡ ἐν τῷ Καταστίχῳ μνεία τῆς μονῆς Βαρλαὰμ ἥτις γινώσκομεν ὅτι διετέλει σταυροπηγιακὴ ἀνέκαθεν μέχρις αὐτοῦ τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος (ἴδε κατωτ.) Μηδεὶς δὲ νομίσῃ ὅτι ἴσως ἀνακτέον τὸ Κατάστιχον εἰς χρόνους προγενεστέρους τοῦ 1614, ὁπότε δὲν εἶχεν ἀκομη ἡ μονὴ τύχει τῆς σταυροπηγιακῆς ἐλευθεριας· διοτι οὔτε ἡ γραφὴ τοῦ Καταστίχου ἐπιτρέπει τοιαύτην ἀναγωγὴν (ἐγὼ εἶχον, ἔνθ' ἀνωτ. σελ. 171, ἀναγάγει τοῦτο εἰς τὸν ιη΄ αἰῶνα, ἀγνοῶ δὲ διατί ὁ κ. Βεης καταβιβαζει εἰς τὸν ιζ΄ μεσοῦντα) και τὸ σιγίλλιον τοῦ 1614 εἶναι σύγχρονον τῆς ἀνακαινίσεως τῆς μονῆς (πρβλ. «ὅθεν καὶ ἀδείᾳ ἡμετέρᾳ σταυρὸν ἱερὸν ἔλαβον») (1). Δια τοὺς αὐτοὺς λογους δὲν πρεπει νὰ νομισθῇ ὅτι τὰ δεκα ἄσπρα ἀποτίνονται εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἰδίως Μετεώρου εἰς ἔνδειξιν ὑποταγῆς· εἰς βεβαίωσιν τούτου μάλιστα ἔχομεν καὶ ἓν ἐπὶ πλέον τεκμήριον. Διοτι εἰς τὰ μέχρι τοῦδε γνωστὰ ἔγγραφα καὶ κείμενα οὐδεμίαν ἀπαντῶμεν ἀπότισιν τέλους εἰς τὸ ἰδίως Μετέωρον ὑπὸ τῶν ἀποτελουσῶν τὴν Σκήτην μονῶν. Ἐν τῷ Διαθηκῴῳ γράμματι Νεκταρίου καὶ Θεοφάνους (108,20) (2) ὡς καὶ ἐν τῇ Αὐτοβιογραφίᾳ αὐτῶν (102,20) (3) βλέπομεν μὲν ὑπεροχὴν τοῦ ἰδίως Μετεώρου ὑπὲρ τὰς ἄλλας τῆς Σκήτεως μονάς, ἀφοῦ παρ' αὐτοῦ λαμβάνουσιν ἄδειαν ἐγκαταστάσεως ἐν τῇ Σκήτει οἱ ἐνδιαφερόμενοι. μόνον ὅμως «ἔχειν παντοίαν ὑπακοὴν καὶ εὐπείθειαν» πρὸς τὸν «ὁσιώτατον καθηγούμενον τοῦ Μετεώρου» παραγγέλλεται εἰς τοὺς πατέρας τῆς μονῆς Βαρλαὰμ ὑπὸ τῶν κτιτόρων Νεκταρίου καὶ Θεοφάνους· οὐδαμοῦ λέγεταί τι περὶ τέλους ἀποτινομένου ὑπὸ τῆς μονῆς Βαρλαὰμ τῷ Μετεώρῳ. Καὶ ἐν αὐτῷ τῷ σιγιλλίῳ τοῦ Ἱερεμίου τῷ ἐπιδοθέντι ἐν ἔτει 1545 εἰς τὴν μονὴν Βαρλαὰμ λέγεται μόνον περὶ τοῦ ἐπισκόπου Σταγῶν ὅτι ὀφείλει οὐ-

(1) Πρβλ. διὰ τὸ ὁμόλογον Βυζαντίδ. Β΄ (1911) σ. 28 στίχ. 17, 18, 19.
(2) Νέου Ἑλληνομνήμονος Β΄ (1905). — (3) Αὐτόθι.

τος «ἀρκεῖσθαι... ἕνεκεν τῆς πρὸς αὐτὸν εὐπειθείας καὶ εὐλαβείας καὶ εἰς τὸ παρρησιῶδες καὶ διηνεκὲς τούτου μνημόσυνον», περὶ δὲ τοῦ «ὁσιωτάτου καθηγουμένου τοῦ Μετεώρου» ἐνῷ λέγεται ὅτι ὀφείλει «ἐπιμέλειαν ἔχειν... ἐπὶ τοὺς ἐν τῇ μονῇ Βαρλαὰμ εὑρισκομένους», ὡς σημεῖον ὑποταγῆς οὐδὲν δίδεται αὐτῷ (1). Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ σχεδὸν συγχρόνῳ Διαθηκῴῳ γράμματι Ἰωάσαφ καὶ Μαξίμου τῶν κτιτόρων τῆς μονῆς Ῥουσάνου, καταφανὴς μὲν εἶναι ἡ ἀπὸ τοῦ ἰδίως Μετεώρου ἐξάρτησις τῆς μονῆς Ῥουσάνου (148,26) (2), οὐδὲν ὅμως τέλος ἀποτίνεται τῷ Μετεώρῳ ὡς σημεῖον ὑποταγῆς· μόνον τῷ ἐπισκόπῳ Σταγῶν παρέχεται κηροῦ λίτρα μία ἐτησίως «ἕνεκεν ὑποταγῆς καὶ εὐπειθείας τῆς εἰς αὐτόν», προσέτι δὲ ὁρίζεται «ἔχειν τὸ παρρησιῶδες αὐτοῦ καὶ διηνεκὲς μνημόσυνον» ἐν τῇ μονῇ Ῥουσάνου. Περὶ δὲ τῆς ἑρμηνείας τοῦ ἐν Βυζαντίδι Α΄ 311 κατακεχωρισμένου γράμματος διεξοδικῶς ἐν ἄλλῳ τόπῳ.

Συγκεφαλαιοῦντες λοιπὸν τἀνωτέρω λέγομεν ὅτι ἡ μνεία ἐν τῷ ἡμετέρῳ Καταστίχῳ τῆς Νέας Μονῆς καὶ τοῦ Βαρλαὰμ (μονῆς ἤδη ἀπὸ τοῦ ις΄ αἰῶνος ἠξιωμένης τοῦ προνομίου τῆς ἀσυδοσίας) εἶναι τεκμήριον τοῦ ὅτι τὸ κατὰ τὸν ιη΄ αἰῶνα γραφὲν Κατάστιχον δὲν δύναται νὰ περιέχῃ ἀναγραφὴν ἄσπρων οὔτε τῇ ἐπισκοπῇ Σταγῶν οὔτε τῷ ἰδίως Μετεώρῳ ἐτησίως ἀποτινομένων. Καὶ ὅτι μὲν δὲν πρόκειται περὶ τέλους ἀποτινομένου τῇ ἐπισκοπῇ Σταγῶν ἢ τῷ Μετεώρῳ διαδηλοῦται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι τὸ Κατάστιχον δὲν εἶναι εἰ μὴ πρόχειρον σημείωμα ἐπὶ φύλλου συνεσταχωμένου μετεωριτικῷ τινι κώδικι· βεβαίως ἔδει μία ἀναγραφὴ ἐτησία τέλους τῶν μονῶν εἴτε τῇ ἐπισκοπῇ ἀποτινομένου εἴτε τῷ Μετεώρῳ νὰ ἐτηρεῖτο ἐν τακτικῷ βιβλίῳ ληψοδοσίας, ὅπερ ὅμως δὲν γίνεται. Δὲν εἶναι δύσκολον δὲ νὰ χαρακτηρίσωμεν τὸ Κατάστιχον ὡς ἀναγραφὴν ἐκτάκτου τινὸς τέλους, ἐξαι-

(1) Αἱ εἰδήσεις αὗται ἐπιβεβαιοῦνται καὶ ἐκ τοῦ ἐν τῇ μονῇ Βαρλαὰμ σῳζομένου νῦν σιγιλλίου τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου, ἔτους 1832, τοῦ ἀνανεοῦντος ἄλλα προγενέστερα σιγίλλια καθ' ὃ «[ἡ μονὴ Βαρλαὰμ] ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς παντοίων ἠξίωτο προνομίων καὶ εὐεργεσιῶν ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς ἀοιδίμων καὶ μακαρίων πατριαρχῶν καὶ ἐλευθεριῶν ποικιλλότητι καὶ παντελεῖ ἀδουλωσίᾳ καὶ ἀσυδοσίᾳ ἐδραβεύθη ὡς μηδενὶ μηδὲν ὀφείλειν διδόναι μήτε τῷ κατὰ καιροὺς ἐπισκόπῳ Σταγῶν μήτε ἄλλῳ τινὶ μέχρις ὀβολοῦ, ὁριζόμενον δὲ καὶ περὶ τῆς διοικήσεως αὐτοῦ, ἵνα δηλαδὴ διεξάγωνται κατὰ τὸν τρόπον τῶν ἐν τῷ ἁγιωνύμῳ ὄρει τοῦ Ἄθωνος σεβασμίων μονῶν...».

(2) Νέου Ἑλληνομνήμονος Β΄ (1905).

ρετικῶς ἐπιβληθέντος (τοῦτο ὑποδηλοῖ καὶ ἡ λέξις ἀποκοπὴ τῶν κελλιωτῶν) καὶ ἄγνωστον ἐν πόσῳ χρόνῳ εἰσπραττομένου ὑπὸ τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς, τῶν ἐξωτερικῶν ἀρχόντων, ὡς ἀλλαχοῦ λέγεται (Βυζαντ. Α΄, σ. 304,15), καὶ οὗ τινος ἡ συχνὴ εἴσπραξις ἐπῆγεν εἰς τὰς μονὰς τῆς Σκήτεως «χρέος βαρύτατον καὶ φορτίον δυσβάστακτον» ὡς λέγεται ἐν γράμματι τοῦ ιη΄ αἰῶνος (ἔνθ' ἀνωτ.), τοὺς δὲ μοναχοὺς ἔκαμνε νὰ παραπονῶνται ὅτι «βάσανα περισσότερα ὑποφέρουσι καὶ δοσίματα βαρύτατα ἀπολογοῦνται», κατά τι γράμμα τοῦ 1786 (Βυζαντ. Α΄ σ. 309,9).

Περὶ δὲ τῶν σχέσεων τῶν μονῶν τῆς Σκήτεως πρὸς τὴν προστατεύσασαν ἑκάστοτε μονὴν καὶ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Σταγῶν, μάλιστα κατὰ τὴν κρισιμωτέραν ἱστορικὴν περίοδον τῆς Σκήτεως ἀπὸ τοῦ ΙΔ΄ μέχρι τοῦ ΙϚ΄ αἰῶνος λόγον κάμνομεν ἀλλαχοῦ.

§ 9.

Ἐν σελ. 236ξγ τοῦ λόγου ὄντος περὶ τοῦ ἐν τῷ κτητορικῷ κώδικι τῆς μονῆς Βαρλαὰμ περιεχομένου καταλόγου τῶν ἡγουμένων τῆς αὐτῆς μονῆς, ὀρθῶς ὁ Βέης ἐλέγχει τὸν κατάλογρν τοῦτον ὡς ἀνακριβῆ· τὴν αὐτὴν παρατήρησιν ἔχομεν δημοσιεύσει ἡμεῖς ἐν Δελτ. Ἱστορ. καὶ Ἐθνολ. Ἑταιρίας τόμ. Ζ΄, σελ. 167 σημ. 6.

§ 10.

Περὶ δὲ τοῦ ἐν σελ. 236οβ δημοσιευομένου σημειώματος ἐκ βαρλααμιτικοῦ κώδικος, τοῦ ἀφορῶντος εἰς τὴν σύλληψιν καὶ τὸ οἰκτρὸν τέλος τοῦ ἁρματωλοῦ Παπαθύμιου Βλαχάβα, σημειωτέον ὅτι ἡ ἐν φ. 223α διπλῆ χρονολογία «*1809-1809*» ἐξηγεῖται ἐκ τῆς ἐμῆς ἐκδόσεως τοῦ αὐτοῦ σημειώματος διότι ἡ μὲν πρώτη ἀνήκει εἰς τὸ ἄλλῃ χειρὶ παρεμπῖπτον σημείωμα «1809 πατριάρχης Γρηγόριος», ἡ δὲ δευτέρα εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ περὶ Βλαχάβα σημειώματος «1809 Χρισάνθου μοναχοῦ, καὶ τελυόνοντας ὁ πόλεμος...»· ἴδ. Ἰω. Κ. Βογιατζίδου «Μικρὰ ἀνέκδοτα ἐκ Μετεώρων» αὐτ. σελ. 173, πρβλ. Ν. Ἑλληνομνήμονος τόμ. Ζ΄ σ. 256. Τέλος εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Βέη ἀναγραφεῖσαν περὶ Μετεώρων βιβλιογραφίαν σελ. 191-207 καὶ 684, ἔτι δ' ἐν Βυζαντίδ. τόμ. Β΄, σελ. 261-2, προσθετέον τὸ ἐν Παρνασσοῦ 1892 σελ. 549-554 ἐντυποσιολογικὸν ἄρθρον ὑπὸ Αἰμυλίας Βαπασταύρου, ἐνῷ ἐπαναλαμβάνεται ἡ γνωστὴ παράδοσις περὶ Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ.

Ι. Κ. ΒΟΓΙΑΤΖΙΔΗΣ.

ΧΡΟΝΙΚΟΥ ΤΟΥ ΜΟΡΕΩΣ ΛΕΞΕΙΣ

The Cronicle of Morea — τὸ Χρονικὸν τοῦ Μορέως — edited in two parallel texts from the Mss of Copenhagen and Paris, with introduction, critical notes and indices, by John Schmitt, Ph. D., Professor extraordinary at the University of Leipzig. —Methuen and C⁰ London 1904.

[Ἴδε Ἀθηνᾶς τόμον ΚΓ' εἰς σελίδας 73-87].

Α'.

Index of notable Greek vords (*σελ. 599-622*) (1).

Ἀπάτητος P. 3025 from ἀ and πατῶ, not trodden upon.

Τὸ κείμενον τοῦ Κοπεναγίου ἔχει ὧδε·

3025/6 συμβίβασιν ἐζήτησαν τοῦ νὰ ἔχουσιν ἐγκούσιον,
τέλος οὔτε δεσποτικὸν νὰ ποιήσουσι ποτέ τους.

Τὸ δὲ τοῦ Παρισιανοῦ·

συμβίβασιν ἐζήτησαν, ἀπάτητοι νὰ εἶναι
τέλος οὔτε δεσποτικὸν νὰ ποιήσουσιν ποτέ τους.

Καὶ τὸ τοῦ Ταυρινίου·.....νὰ ἔχουσιν ἐκούσιον κλπ.

Ἡ δ' ἔννοια ἀναντιρρήτως μία καὶ ἡ αὐτή· ὅτι ἡ «συμβίβασις» ἡ ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τοῦ δρόγγου τοῦ Μελιγοῦ ζητηθεῖσα, ἧς τὰς «συμφωνίας»

3030/1 ......ἐστερέωσεν ὁ πρίγγιπας Γουλιάμος
ἐγγράφως τὲς ἀπόστειλεν μὲ κρεμαστὲς τὲς βοῦλλες,

βάσιν μὲν εἶχε τὸ «ἐκούσιον», ὅρον δὲ μετ' αὐτοῦ ἀρρήκτως συνεχόμενον τὸ ἀκαταζήτητον λόγῳ φόρου, λόγῳ «τέλους καὶ δε-

(1) Ἐνταῦθα κατ' ἀλφαβητικὴν τάξιν παρενετέθησαν συμπληρωματικαὶ προσθῆκαι καὶ παρατηρήσεις εἰς τὰς ἐν σελ. 73-87 τοῦ ΚΓ' τόμου τῆς Ἀθηνᾶς ἐξετασθείσας λέξεις «ἀποστάθησαν—μουρτεύω—ροβολεύω—σιδηρῶ».

σποτικοῦ», ἐπὶ τοιαύτης προαιρετικῆς εἰσφορᾶς οὐδόλως χωρούντων· διὸ καὶ ὁ στ. 3027 ἐπάγεται, ὅτι τὸ τοιοῦτον «οὐδὲν τὸ ἔποικαν ποτέ τους οἱ γονεῖς τους». Ἤτοι, ἐν μιᾷ λέξει, ἡ συμβίβασις βάσιν εἶχε τὸ «ἀναπαίτητον» (1).

Τοῦτο δὲ καὶ τῷ ὄντι σημαίνει ἡ ἐν τῷ Χρονικῷ θέσιν εὑροῦσα λέξις «ἀπάτητοι» ἡ παρὰ τοῖς τότε ἁπλουστέροις λεληθότως ἀντικαταστήσασα τὸ εἰς ἀγύμναστον γλῶσσαν δυσπρόφορον «ἀναπαίτητοι»· λέξις, ἥτις, τῇ βοηθείᾳ καί τινος ἐν τῇ ἀντιλήψει παρακρούσεως, ἐξενίκησε μὲν ἐν τῇ κοινῇ χρήσει, ἀλλὰ κατὰ τρόπον τοιοῦτον, ὥστε ὡς ὑπὸ διαφανὲς προσωπεῖον, τὴν μορφὴν ἀποκρούσεως φορολόγου ἐπιβάτου, εὐκόλως νὰ διακρίνηται ἡ ἐν τῷ ἀρχικῷ ὀνόματι σαφῶς διατετυπωμένη ἰδέα ἀνυπαρξίας δικαιώματος φορολογικῆς ἀξιώσεως.

Εἰς δεῖγμα δ' ἔστωσαν τὰ ἑπόμενα:

Χρυσόβουλλος λόγος Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου [1321 μ. Χ.]: «Ὅθεν καὶ τῇ ἰσχύϊ καὶ δυνάμει τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου τῆς βασιλείας μου καθέξει καὶ νεμηθήσεται ἡ δηλωθεῖσα σεβασμία μονὴ πάντα ταῦτα ἐκτὸς πάσης καὶ παντοίας δημοσιακῆς ἐπηρείας καὶ συζητήσεως καὶ ἑτέρας ἁπάσης διενοχλήσεως· οὔτε γὰρ τὸ τῆς σιταρκείας κεφάλαιον ἀπαιτηθήσεται... οὔτε τὸ τῆς ὁρικῆς καὶ τῆς καστροκτισίας καὶ τοῦ ἐννομίου· ἀλλὰ συντηρηθήσεται ἀπὸ τούτων ἀνενόχλητος πάντῃ καὶ **ἀναπαίτητος**» (2). — Τοιαύτην τινὰ περίπου φανταζόμεθα τὴν διατύπωσιν καὶ τῶν συμφωνιῶν ἃς ὁ πρίγκηψ Γουλιέλμος Β' ὁ Βιλλαρδουῖνος ἐκύρωσεν ἐν τῷ μετὰ κρεμαστῶν βουλλῶν αὐθεντικῷ αὐτοῦ λόγῳ.

Χρυσόβουλλος λόγος Συμεὼν Οὔρεση Παλαιολόγου, τοῦ «Βασιλέως καὶ Αὐτοκράτορος Ῥωμαίων καὶ Σερβίας (ἢ Σερβῶν)» [1366 μ. Χ.]: «διαμένωσιν καὶ οὗτοι **ἀπάτητοι** καὶ

(1) Ἴδε αὐτόθι σ. 78-79 ἐν λέξει «ἐγκουσᾶτος», ὅπου καὶ ἔκτοτε διὰ τοῦτον τὸν λόγον διεγράφη, ὡς καὶ ἄνω φαίνεται, ἡ ἐν τῷ Παρισιανῷ τεθειμένη ὑπὸ τοῦ ἐκδότου μετὰ τὸ «εἶναι» ὑποστιγμή.

(2) Κ. Σάθα, Μεσαιων. Βιβλιοθ. τόμ. Α' σελ. 221. Ἐντεῦθεν ἡ λέξις «ἀναπαίτητος» ἐθησαυρίσθη εἰς τὸ ὑπὸ Ἀν. Κωνσταντινίδου ἐκδοθὲν Μέγα Λεξικὸν τῆς Ἑλλην. Γλώσσης.

ἀζημίωτοι ἀπὸ πάσης δημοσιακῆς ἐπηρείας καὶ συζητήσεως καὶ οὐδὲν καθέλκωνται ἢ διενοχλῶνται παρά τινος τῶν τὰ δημόσια ἐνεργούντων».— Πρόσταγμα βασιλικὸν τοῦ αὐτοῦ [1362 μ. Χ.]: «Ἡ βασιλεία μου ἔχει θέλημα καὶ διορίζεται διὰ τοῦ παρόντος αὐτῆς προστάγματος, ἵνα οἱ. . . πατέρες τῆς βασιλείας μου ἅπαντες οἱ ἀσκούμενοι ἐν τοῖς σπηλαίοις τῆς σκήτεως Σταγῶν εὑρίσκωνται ἀνενόχλητοι, ἀσκανδάλιστοι, **ἀπάτητοι**, ἀκαταζήτητοι ἀπὸ τῆς εὑρισκομένης κεφαλῆς Σταγῶν καὶ ἀπὸ ἑτέρων κλπ.».—Χρυσόβουλλος λόγος τοῦ αὐτοῦ [1359 μ. Χ.]: «κατέχωσι δὲ καὶ εἰς τὸ ἑξῆς τὰ... κτήματα καὶ τὰ λοιπὰ ἅπερ κέκτηνται ἅπαντα καὶ νέμωνται αὐτὰ πανελεύθερά τε καὶ **ἀπάτητα»** (1).

Ἀπελατίκι 1156, 5062, from ἐλαύνω : club.

Ἀλλὰ τί κοινὸν τῷ ῥήματι «ἐλαύνω» καὶ τῷ ὀνόματι club (=bâton, massue, ῥόπαλον, σκυτάλη);

Ὑπὸ τὸν τύπον «ἀπελατίκι» ἡ λέξις εὕρηται παρά τε τῷ Παρ. καὶ τῷ Κοπ. εἰς στίχον 1156, ἐν δὲ στίχῳ 5062 παρὰ μόνῳ τῷ Κοπ., ἀνθ' οὗ ὁ Παρ. ἔχει «πελατίκι». Ταύτην δὲ τὴν μορφὴν ἔχει τὸ ὄνομα, δὶς ἁπαντῶν, καὶ ἐν τῷ Ταυρινίῳ, εἴς τε τὸν στίχον 1156 καὶ εἰς τὸν πρὸ τούτου 1151 : «μὲ πελατήκια καὶ σπαθιὰ τοὺς Φράγκους ἐσκοτῶσαν».

Ἡ λέξις φαίνεται ὅτι κατάγεται ἀπὸ τοῦ πέλτου (ἀρσ. καὶ οὐδ.) «θρᾳκίου ὅπλου» κατά τε Ἡσύχιον (πέλτης) καὶ κατὰ Σουίδαν (πέλτον), ὅπλου μικροῦ, εἰδικὴν πληροῦντος χρείαν καὶ εὐκόλως ἐννοουμένου εἰς χεῖρας Κατακουζηνοῦ, τοῦ «ἐξακούστου στρατιώτου», οἷος ἐν στίχοις 5061/2 εἰκονίζεται·

ἐξέβη ἐκ τὸ ἀλλάγι του ἀπάνω εἰς τὸ φαρίν του
καὶ τὰ ταρκάσια ἐβάσταζεν, τὸ πελατίκι ἐκράτει (2).

(1) Βυζαντίδος τόμ. Β' σελ. 74, 83, 89 [Σερβικὰ καὶ Βυζαντιακὰ γράμματα Μετεώρου ὑπὸ Ν. Α. Βέη].

(2) Ὡς χρήσιμα εἰς τὴν ἐξέτασιν ἴδε παρ' Ἡσυχίῳ μὲν τὴν λ. πέλτη (α' καὶ β'), παρὰ Σουίδᾳ δὲ τὰς λ. πέλται, πελτασταί, παρὰ Πολυδεύκει Α' 131 καὶ 138 τὰς λ. πελτασταί, πελταφόραι καὶ παλτόν. Ἀντιπαράθες δὲ Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου περὶ βασιλείου τάξεως 40, 694[4] καὶ ἀλλαχοῦ. E. Sophocles Lexicon of the rom. and byz. per. Ἀπελάται a body of soldiers so called.

Τὸ Γαλλ. Χρονικὸν ἐν § 341 λέγει: et une mace (κορύνη) en sa main.

Ἀπλικεύω 1306, 8890, to dwell, to take quarters. Lat. *applicare* (*castra*); 5047, 6435, τὸν ἀ.: I provide quarters for him.— τὸ ἀπλίκιν 1280, establishment, settlement, τὸ ἀπλίκεμαν 6499).

E. Sophocles (ἐν Lexicon etc): ἀπλικεύω 1)=παρεμβάλλω, to encamp, ἔνθα ἴδε καὶ τὰς παραπομπάς. 2)=*to take lodgings, to put up at a place*, ἔνθα καὶ τὰς παραπομπάς.

Ἄξια δὲ σημειώσεως καὶ τὰ ἐν τῷ Ἀραγωνίῳ Χρονικῷ συχνότατα ἀπαντῶντα apleguar, pleguar, pleguado (se réunir, se rencontrer, arriver, κατὰ τὸν μεταφραστήν).

Ἀποστάθησαν [Ἀθηνᾶς ΚΓ' σ. 87]. Προσθετέα εἰς ἐνίσχυσιν τὰ ἐν στίχῳ 9090:

(Κοπ.) ὅπου εἶχαν ἄλογα ἔρημα, τὰ ἦσαν ἀποσταθέντα
(Παρ.) ποῦ εἶχαν ἄλογα ἔρημα, τὰ ἦσαν ἀποσταμένα.

Ἀπώθωκα 7672, I commited (the matter for evidence at the court). — ἀποθώνω from fut. ἵνα ἀποθώσω, present ἀπωθέω, in A.

Αὐτὴ ἡ ἐν ἀρχῇ δοθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐκδότου ὀρθὴ ἑρμηνεία ἤρκει ἵνα ἀποτρέψῃ αὐτὸν τῆς ἐκ τοῦ «ἀπωθέω» παραγωγῆς. Ἄλλως τε δὲ καὶ ἡ ἐν τῷ Ταυρινίῳ παραλλαγὴ «ἀπόθεσα» ὡδήγει εἰς εὕρεσιν τοῦ ὀρθοῦ:

κι ἀπόθεσα τὴν διάταξιν στὴν τήρησιν τῆς κούρτης.

Βραδὺ 3489, the evening; from meaning 'late time' cp *soir*, *sera*.

Καὶ σήμερον ἐν Ἑλλάδι πολλαχοῦ οὕτως ἐπὶ τῆς ληγούσης, καίτοι ἐν ταῖς πόλεσιν ἐξενίκησε τὸ αἰολότροπον «βράδυ». Πρβλ. τὸ ἐν τῷ Index «ταχύ», ὅπερ λέγεται καὶ μετὰ τοῦ ἄρθρου.

Γλυτώνω 3785, 4087/89, 4846/49, from ἐκλυτόω, from ἔκλυτος, to escape from danger.—ἐγλύω in P. = ἐκλύω.

Τὸ ῥῆμα ἐκ τοῦ εὐλυτόω ὅπερ ἴδε καὶ ἐν τοῖς Βασιλικοῖς («εὐλυτῶσαι τὸ πλοῖον»). Ἴδε παρὰ E. Sophocles Lexikon ἐν τῇ λέξει ἄλλα παραδείγματα. Σ. Κουμανούδη, Συν. ἀθ. λέξεων: «διευλυτόω, εὐλύτησις».

Μουρτεύω [Ἀθηνᾶς ΚΓ' σ. 80-81]. Εἰς τὰ ἐκεῖ προσθετέον

ὅτι τὸ ῥῆμα ἐγένετο ἐκ τοῦ μοῦλτος (ὁ) ἢ μοῦλτον (τὸ) μετὰ τροπῆς τοῦ λ εἰς ρ. Τὸ δὲ μοῦλτος ἐκ τοῦ λατινικοῦ tumultus, κατὰ συγκοπήν, ἐν τῇ ἐννοίᾳ θορύβου, ταραχῆς, ἀταξίας, ἀνταρσίας. Ἴδε μεταξὺ ἄλλων τὸ τοῦ Κικέρωνος· tumultum injicere civitati. E. Sophocles, Lexicon: μοῦλτος «the Latin *tumultus*, rebellion, riot», ἔνθα καὶ τὰς παραπομπάς. Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ μουρτεύω ἐμφανίζεται παρὰ τῷ συνεχιστῇ τοῦ Θεοφάνους (622) ὑπὸ τὴν ἀρχικὴν μετὰ τοῦ λ μορφήν: μουλτεύω. (Ἴδε τὸ αὐτὸ λεξικόν). — Ἀλλ' ἀντιπαράθες τὰ ἐν Ν. Ἑλληνομνήμονι Ζ' σ. 142[61], ὅπου τὸ μοῦρτον παράγει ὁ συγγραφεὺς ἐκ τοῦ mundrum (?).

Ῥοβολεύω [Ἀθηνᾶς ΚΓ' σ. 83]. Πρόσθες τὸ ἀξιοπαρατήρητον ὅτι καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Γαλλικῷ Χρονικῷ ἀπροσδοκήτως ἀπαντᾷ ὁ μετὰ v τύπος revel, εἰς δήλωσιν τῆς rebellion. Οὕτως ἡ ἐξέγερσις τῶν Σκορτῶν: revel de l' Escorta. Ὡσαύτως καὶ reveller ἀντὶ rebeller.

Σιδηρῶ [αὐτόθι]. Πρβ. ἐν Index not. Gr. w. τὴν λέξιν προσεγγίζομαι καὶ ἴδε κατ'ἀντιπαράθεσιν τῶν τριῶν κειμένων τὸν στίχον 6104:

(Κοπ.) καὶ πάλιν ἐπροσεγγιζαίνομουν, μὴ πιάσῃ καὶ σκοπήσῃς
(Παρ.) καὶ πάλιν ἐπροκρένομου, μὴ τύχῃ καὶ σκοπήσῃς.
(Ταυρ.) μὰ πάλι συντηρούμουνα, μὴ πιάσῃς καὶ σκοπήσῃς.

Τοῦ συντηρῶ ἐν τῇ τοιαύτῃ ἐννοίᾳ συχνοτάτη μετὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ἡ χρῆσις. Ἴδε γεύματος χάριν ἐν τῇ γνωστῇ «ῥίμᾳ Ἀποκόπου τοῦ Μπεργαῆ» [Ἐνετίησιν, ͵αχξζ']: «τίς τῶσειε (τὸ δένδρον) ἐσυντήρουν»· «ἔστεκα καὶ συντήρα» κλπ.

Σαλίβα 1156, σαλίβες εἶχαν τούρκικες, a Turkish weapon.

Πιθανῶς οὐχὶ ὅπλα αἱ σαλίβες, ἀλλὰ τὰ γνωστὰ σαλιβάρια ἢ σαλβάρια, αἱ φορούμεναι ἀνέκαθεν ὑπὸ τῶν ἀσιατῶν σκελέχι ἢ βράκαι, αἱ καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους ὑπὸ τὸ ὄνομα σαράβαρα γνώριμοι. Ἡσύχιος ἐν λ. σαράβαρα καὶ σκελέαι. Σουΐδας ἐν λ. σαράβαρα.

Σκαρελέτος 2954 P σκαρλάτος, It. scarlatto. The scarlet garments here mentioned are meant as a particular distinction).

(Κοπ.) καὶ ροῦχα γὰρ ὁλόχρυσα σκαρελέτα μετὰ ἐκεῖνα
(Παρ.) » » σκαρλάτα μετ' ἐκεῖνα
(Ταυρ) » » σκαρλάτα καὶ ζαλήνια (;)

Σκαρλάτον τὸ λαμπρὸν κόκκινον ἢ κοκκινοβαφὲς (rouge éclatant, écarlate), ἐξ οὗ ἡ ἁλουργίς, τὸ περίβλημα τὸ κοκκοβαφὲς τὸ ἐνδεικτικὸν ἀξιώματος. Μετέπεσε δ' ἐκεῖθεν καὶ εἰς ὄνομα κύριον καὶ εἰς ἐπώνυμον οὐ μόνον παρ' ἑσπερίοις (ἐν Ἀγγλίᾳ Scarlet) ἀλλὰ καὶ παρ' Ἕλλησι (Σκαρλάτος Βυζάντιος, Σκαρλάτος Σοῦτσος, Σκαρλάτος). Ἴδε καὶ Γεωργίου Βεντότη, Λεξικὸν δίγλωσσον (ἐν Βιέννῃ, 1804) ἐν λ. écarlate: «ροῦχον σκαρλάτον».

Στανεμένος P. 6569 to be lodged, quartered. In a familiar sense «penned up» from an unknown στανεύω which can be derived from στάνη=μάνδρα, fold pen.

Ὀρθὴ μὲν ἡ ἑρμηνεία, ἀλλ' ἡ περὶ τῆς λέξεως εἰκασία ἀφόρητος, ἰδέας μανδρίσματος μὴ χωρούσης ἐπὶ σταθμεύσεως ἐν Κλαρέντζᾳ «μπαίλου» καὶ τοῦ παρακολουθοῦντος αὐτὸν «φουσσάτου καβαλλαρίων καὶ πεζῶν». (Στ. 6563-6569) (1).

Στανεμένος· ἁπλούστατα ὑστέρα ἀλλοίωσις τοῦ σταθμευμένος μετὰ τὴν διάμεσον μορφὴν σταφνεμένος ἢ σταχνεμένος ἢ καὶ σταυχνεμένος. (Πρβ. τὰ ἀρχαῖα Θεσσαλικὰ δαύχνη καὶ δαυχνοφόροι).

Ψηφῶ 2634, A ψηφίζω; οὐ ψ: I do not consider, I thinck little of, 3119, 8801=οὐκ ἔχω ψῆφον 2914·

2634 (Κοπ.): κάθονται κι ἀναπεύονται, τίποτε οὐ ψηφοῦσιν
(Παρ.): » » τίποτε οὐ φοβοῦνται
(Ταυρ.) » » τίποτε δὲ ψηφοῦσι
8801/2 (Κοπ.): τὸν κόσμον ὅλον οὐ ψηφᾷ τὸ κάστρον τῶν Γιαννίνων
νὰ τὸ βλάψουν μὲ πόλεμον, μόνι νὰ ἔχῃ σωτάρχειον.

Ἡ ἔννοια κατάδηλος· οὐ ψηφοῦσι- δὲ ψηφοῦσι-οὐ ψηφᾷ=δὲν φο-

(1) Ἄξια μνημονεύσεως ὡς χαρακτηριστικὰ τὰ τοῦ χρονογράφου Δούκα τάδε, ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς ἁλώσεως τοῦ Βυζαντίου: «τὸν δὲ λαὸν ἅπαντα οἱ τῶν πλοίων Τοῦρκοι ἔξω τῆς Πόλεως εὑρόντες παρητιμασμένον, ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, πάντας ὅπου καὶ ἦσαν συναθροίσαντες εἰς τὰ πλοῖα εἰσήγαγον. Ὁ δὲ λοιπὸς λαὸς τῆς πόλεως ἔξω εἰς τὰς σκηνὰς τοῦ φουσσάτου ἐμανδρίζετο». (Corp. Hist. Byz. — Ducas. — Ἔκδ. Βόννης 1834, ἐν σελ. 298 καὶ ἐν τέλει τοῦ κεφ. 39ου).

βοῦνται (ὡς ἐν τῷ Παρισιανῷ) - δὲν φοβεῖται. Κατ' οὐδὲν δὲ οὐσιαστικῶς διαφέρει τὸ ἐν στ. 3119: οὐδὲν ψηφᾷ τοῦ βασιλέως τὴν μάχην.

Ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν στ. 2914:

(Κοπ. Παρ.): καὶ εἰς ψῆφον οὐκ εἴχασι τὰ φράγκικα φουσσᾶτα
(Ταυρ.) : εἰς ψῆφον δὲν τὸ εἴχασι » »

ἡ ἔννοια ὁμοία, καίτοι ἐνταῦθα ἀντίστοιχος εἰς τὸ ψηφᾷ ἐτέθη αταλαιπώρως ὑπὸ τῶν ἀμαθῶν ἡ μετὰ τοῦ ψηφίζω σχέσιν ἔχουσα λέξις ψῆφος.

Εἰς ἐκδήλωσιν θετικὴν τῆς αὐτῆς ἐννοίας, μετ' ἴσης δυνάμεως καὶ κατὰ τὰς ἀποχρώσεις, ἤθελεν ἀρκέσει τὸ παρασύνθετον ῥῆμα: «ἀψηφῶ». Εὕρηται δὲ τὸ «ψηφῶ» παρ' Ἡσυχίῳ ὑπ' ἀρ. [62] μετὰ τὴν λέξιν «ψηφοφορία», ἀποκεχωρισμένον μὲν εἰς τὴν τάξιν τῶν ὑπὸ τὸ σίγλον HES ὑποσελιδίων γλωσσῶν, ἀλλ' οὐχὶ λόγῳ καταδίκης εἰς ἔξωσιν, ὡς αὐτὸς ὁ ἐκδότης τοῦ Ἡσυχίου προκαταλαμβάνων τὸ ἐρώτημα λέγει: Numeros uncinis [ ] inclusos in locum glossarum proscriptarum suffectos esse nemo non videt. De spuriis ipsis quibus siglum HES praefixi nihil habeo quod addam. Poteram quidem etiam additamentis Hesychianis recentiorum grammaticorum interpolationes eximere, sed laboris pretio non satis digno tempus terere nolui.

«Ψηφῶν φροντίζων». Ἐν τῇ γλώσσῃ ταύτῃ ὁ ἐκδότης παρενέβαλεν ἐν ὀγκίνοις διόρθωσιν τοιαύτην ⟨ψε-⟩ ἤτοι ψεφῶν, τὸν νοῦν ἔχων εἰς τὴν μικρὸν ἀνωτέρω ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου τεταγμένην γλῶσσαν «ψέφει· δέδοικεν· ἐντρέπει· λυπεῖ· φροντίζει». Ὁμοίαν δὲ διόρθωσιν βλέπομεν παρένθετον ⟨ψεφ-⟩ καὶ ἐν ἄλλῃ γείτονι γλώσσῃ «ψέδειν· ἐντρέπειν, φροντίζειν».

Ἀλλὰ τὸν Ἡσύχιον ἔχομεν μάρτυρα ἀξιόπιστον ὅτι τὸ παρ' ἡμῖν σήμερον ἐν χρήσει γενικῇ, καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς καθαρεύουσιν ὅλως, ῥῆμα «ἀψηφῶ» κατὰ τὴν αὐτὴν μετ' ἀποχρώσεων λεπτῶν ἔννοιαν ἐλέγετο καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων «ἀψεφῶ», ὡς δεικνύει ἡ ἀμέσως μετὰ τὴν λέξιν «ἀψεφές· ἀφρόντιστον» ἀκολουθοῦσα μετοχὴ «ἀψεφέων· ἀμελῶν».

Ἐπειδὴ δὲ ὁ καθ' ἡμᾶς ἀψηφῶν αἰσθάνεται λέγει καὶ πράττει

οἷα καὶ ὅσα καὶ ὁ φερόμενος ὑπὸ τὸν δόκιμον τύπον «ἀψεφέων-ῶν», τουτέστι δὲν φοβεῖται (οὐ δέδοικε), δὲν διστάζει, οὐδὲ συγκινεῖται (οὐκ ἐντρέπεται), δὲν θλίβεται, οὐδ' ἐνοχλεῖται (οὐ λυπεῖται), δὲν φροντίζει, δὲν τῷ μέλει (οὐ φροντίς, οὐδέν μοι μέλει). φρονοῦμεν ὅτι ἀπεδείχθη τὸ γνήσιον τῆς καταγωγῆς τοῦ ἐν τῇ σημερινῇ γλώσσῃ ῥήματος ἀψηφῶ, σὺν τούτῳ δέ, διὰ τὸ συγγενὲς τοῦ ε καὶ τοῦ η, καὶ τὸ γνήσιον τῆς παρ' Ἡσυχίῳ ἐν τῇ ὑποτεταγμένῃ γλώσσῃ λέξεως «ψηφῶν», καὶ ὅτι κατὰ ταῦτα,—οὐχὶ δέ, ὡς ἔκρινεν ὁ ἐκδότης, κατὰ τὸ ψηφίζω,—εἰσὶν ἐξηγητέα τὰ ἐν τοῖς ἄνω στίχοις τοῦ Χρονικοῦ.

Β΄.

Ἐκ τοῦ κειμένου.

Ὁλόρθα (Κοπ. Παρ.) 4670: τὸ παρεπόταμον τοῦ Ἀλφέως
ὁλόρθα ἐκατεβαῖναν (ἐκατέβη)
(Κοπ.) 4673: ἀπαύτου ἐκατέβησαν ὁλόρθα
εἰς τὴν Πρινίτσαν.

Καὶ ἀλλαχοῦ.

Ὁλόρθα = κατ' εὐθεῖαν, tout droit.

Οἱ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τὴν ἑλληνικὴν χειριζόμενοι ἔγραφον· «ἐξ ὀρθοῦ». Ἴδε Γ. Ἀκροπολίτου Χρονικὴν Συγγραφὴν (ἐν G. Acropolitae opera, ἔκδ. A. Heisenberg. Βιβλ. Teubner) κεφ. 82: ἀπῄειν ἐξ ὀρθοῦ». Πρβ. ἐν Βυζαντίδος τόμῳ Β΄ σελ. 16 τὰ ἐν τῷ Σιγγιλιώδει γράμματι τοῦ ἔτους 1336 τάδε: «καὶ ἄνωθεν ἐξ ὀρθοῦ εἰς τὴν Πέτραν»—«ἐξ ὀρθοῦ τὸ κατήφορον τέμνει τὰς δύο ὁδοὺς σταυρικῶς».

Ῥηχᾷ 8526/7 (Παρ.) βιάζονται τὸ διάφορον τὸ ἐδικόν τους πάντα
κι ὁ τόπος πάντα φτείρεται, ῥηχᾷ καὶ κιντυνεύει.

Ὁ δὲ Κοπενάγιος· κι ὁ τόπος πάντα ἀπορεῖ, χάνεται, κιντυνεύει. Ἐν ἀμφοτέροις δὲ ἀμέσως ἀνωτέρω (στιχ. 8523/4) εἰκονίζεται·

τὸ πῶς ὁ τόπος τοῦ Μορέως εὑρίσκεται εἰς μάχην
καὶ κιντυνεύει, χάνεται μὲ τοὺς ὀφφικιάλους.

Εἰκὼν ἀναγκάζουσα τὸν νοῦν ν' ἀναδράμῃ ἐρωτηματικῶς πρὸς ἑρμηνείαν τῆς λέξεως ῥηχᾷ εἰς ὀνόματα γνωστὰ παλαιότερα : «Ῥήχη· στάσις»· καθ' Ἡσύχιον. Ῥαχία καὶ ῥηχία ἡ ταραχὴ τοῦ πλήθους («ῥαχίαν ποιεῖν ἐν τῷ δήμῳ» κατὰ Πλούταρχον ἐν II 789D) καὶ εἰς τὰ ῥήματα ῥήγνυμι, ῥάσσω, ἀράσσω κλπ.

Ῥογατόροι. (Κοπ.) 6986 : καὶ τοὺς λουμπάρδους ἀλλὰ δή, ὁμοίως τοὺς «ῥογατόρους». Ὁ Ταυρ. ἐνταῦθα ἔχει ῥεγατόρους.

Ἡ λέξις ἔμεινεν ἀνεξέταστος ὑπὸ τοῦ ἐκδότου ἐν τῷ Index, ἔνθα ἴδε τὴν λέξιν ῥόγα. Σημαίνει δὲ τοὺς μισθοφόρους, mercenaires. Ὁποία δ' ὑπῆρχε περὶ τούτων γνώμη καλῶς δεικνύει ὁ στίχος 8525, ὅπου ἐν τούτοις ὁ λόγος περὶ μπαΐλων ἐπὶ μισθῷ:

(Κοπ.) 8525/26 τοὺς μπάϊλους, ὅπου στέλνει ἐκεῖ ⟨αὐτοὶ⟩ εἶναι ῥογατόροι (1)
βιάζονται τὸ διάφορον τὸ ἐδικόν τους πάντα.

Ῥογάτωρ ἐκ τοῦ λατ. erogator. E. Sophocles, Lexicon etc. ὅπου ἴδε καὶ τὰς λέξεις ῥόγα καὶ ῥογεύω.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ.

ΧΡΟΝΙΚΩΝ ΜΟΡΕΩΣ ΤΟΠΩΝΥΜΙΚΑ
'Αθηνᾶς ΚΓ' σ. 396-431.

Διορθώσεις καὶ προσθῆκαι.

Σελ.	Στ.		
406	4-5	Ἀνάγνωθι·	«ὅτι εὐθὺς ἀμέσως (ἐν ἔτει 1295 πιθανῶς) κατάληψιν τῆς πόλεως,»
	26-7	»	«ἀμέσως μετὰ τὸ ἔτος 1295 καὶ διαρκούσης ἔτι τῆς μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Φράγκων ἐπισήμου εἰρήνης (ἴδε τὰ κατωτέρω ἐν σελ. 427),»
411 (ὑποσημ.)	3	Διόρθου	«387,9) καὶ οὗτος οὐχὶ κατὰ τὸ κοινῶς κρατῆσαν Μουχλίον, ἀλλὰ Μοχλίον». Καὶ πρόσθες· «Ὁ δὲ Ἰωαννίκιος Καρτάνος (Hopf, Chr. Gr.-rom. Berlin 1873 σ. 267): «τὸ Μουχλή».—Εἰς τὸ τέλος δὲ τῆς ὑποσημειώσεως πρόσθες· «Περὶ Μουχλίου ἴδε καὶ Leake,Trav.in the Morea (London, 1837) I 114-5, II 335-7. — W. Gell, It. of Morea, σ. 141.— L. Ross, Königsreisen (1848) I. σ. 229 καὶ Reisen in Pelop. I σ. 148».
412	3	Διόρθου	«εὐθὺς μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1295-6 κατεδάφισιν».
425	15	Πρόσθες	«Ἡ εἰς Brigiotti (ἀντὶ Bugiotti) διαστροφὴ εἴτε ἐκ κακῆς ἀναγνώσεως τοῦ χειρογράφου εἴτε καὶ ἐκ τυπογραφικοῦ ἀβλεπτήματος». Σ. Ν. Δ.

(1) Ὁ Ταυρίνιος : «εἶναι ὡς ῥογατόροι», ἤτοι ὡς οἱ μισθοφόροι, δηλ. ἄπληστοι πάντοτε καὶ βιασταί.

ΧΑΡΤΟΠΟΛΕΜΟΣ - ΧΑΡΤΙ ΚΑΙ ΠΟΛΕΜΟΣ

Κατὰ τὰ γνωστὰ σύνθετα πετροπόλεμος, ἀνθοπόλεμος, μαξιλλαροπόλεμος, χιονοπόλεμος κττ. ἐπὶ τῆς μάχης διὰ λίθων, ἀνθέων, μαξιλλαρίων, βώλων χιόνος (τῆς λέξεως πόλεμος ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ λεγομένης ἐπὶ τῆς μάχης) ἐλέχθη πρὸ δύο ἢ τριῶν ἐτῶν καὶ χαρτοπόλεμος ἐπὶ τοῦ ῥίπτειν ἐπ' ἀλλήλους κατά τινας ἑορτάς, οἷον τῇ προτεραίᾳ τῆς 1ης Ἰανουαρίου, πρὸς ἀστεϊσμὸν μικρὰ πολύχρωμα χαρτία, τὰ Ἰταλογαλλιστὶ confetti. Μετὰ ταῦτα ὠνόμασαν οὕτω χαρτοπόλεμον καὶ αὐτὰ ταῦτα τὰ χαρτία, τέλος δὲ οἱ πωληταὶ διαλαλοῦντες τὸ ἐμπόρευμα αὐτῶν τοῦτο ἀνὰ τὰς ὁδοὺς προέβησαν περαιτέρω, ὥστε ἐξέφρασαν αὐτὸ καὶ διαλελυμένως χαρτὶ καὶ πόλεμος, ἤτοι κατεσκεύασαν τὸ σχῆμα ἓν διὰ δυοῖν.

Γ. Ν. Χ.

ΚΑΡΠΟΥΖΙ ΜΕ ΤΟ ΜΑΧΑΙΡΙ.

Πασίγνωστα εἶναι τὰ ἀρχαῖα ἦ ἄρα σὺν μεγάλῃ ἀρετῇ ἐκτήσω ἄκοιτιν (ω 193), σὺν τοῖς θεοῖς πολλοὺς ἔχεις μαθητὰς κττ., ἐν οἷς ὁ ἐμπρόθετος προσδιορισμὸς δὲν ἀναφέρεται, ὅπως συνήθως, εἰς τὸ ῥῆμα (ἐκτήσω, ἔχεις) οὐδὲ προσδιορίζει αὐτό, ἀλλ' εἰς ἄλλην λέξιν, (ἐκτήσω) **ἄκοιτιν** ἔχουσαν μεγάλην ἀρετήν, (ἔχεις) μαθητὰς **πολλούς**, ἂν τούτοις συναριθμηθῶσι καὶ οἱ θεοὶ (= αἱ εἰκόνες αὐτῶν αἱ ἀνηρτημέναι ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ σχολείου). Ὁμοία τούτοις εἶναι καὶ ἡ φράσις ἣν οἱ παρ' ἡμῖν ὀπωροπῶλαι λέγουσι καρποῦζι μὲ τὸ μαχαῖρι, ἤτοι πωλοῦμεν καρποῦζι οὐχὶ σὺν τῇ μαχαίρᾳ (πρβλ. πωλῶ κρέας **μὲ τὰ κόκκαλα**), ἀλλ' ἀφοῦ πρότερον κόψωμεν αὐτὸ διὰ τῆς μαχαίρας καὶ ἀποδείξωμεν οὕτω τὴν ἀρίστην αὐτοῦ ποιότητα. Ὅτι διὰ τῶν νέων τούτων καὶ σαφῶν ἡμῖν παραδειγμάτων διαφωτίζονται ἄριστα τὰ ἀρχαῖα, φαίνεται ἡμῖν ἀναντίλεκτον.

Γ. Ν. Χ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ (1).

Ὅσοι μετὰ τοῦ Heyse πιστεύουσιν ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀπέθανε τὸν βραδύν, τὸν φυσικὸν τοῦ γήρατος θάνατον· ὅσοι φρονοῦσιν ὅτι αὕτη μόνον μέχρι Δημοσθένους ἢ Πολυβίου ἐμφαίνει ζωὴν καὶ ἀνάπτυξιν, ἔκτοτε δὲ μαρασμὸν καὶ διαφθοράν· ὅσοι μελετῶσιν οὐχὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν ἀλλὰ τὴν ἐν ταύτῃ συνταχθεῖσαν ἀρχαίαν φιλολογίαν χάριν ἐκπαιδευτικῶν σκοπῶν· ὅσοι ἔχουσιν ὑπ' ὄψιν τὸ μέγα σχέδιον καὶ τὰς μεγάλας δαπάνας, ὑλικὰς καὶ πνευματικάς, τοῦ νῦν παρασκευαζομένου Θησαυροῦ τῆς Λατινικῆς γλώσσης καὶ φρονοῦσιν ὅτι ὅμοιον σχέδιον ὀφείλει νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ ὅτι ἀνάλογοι, τ. ἔ. τεράστιαι δαπάναι θὰ ἀπαιτηθῶσι καὶ ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ, οὗτοι πάντες δικαιοῦνται φυσικώτατα νὰ φρονῶσιν ὅτι καὶ αὐτὴ αὕτη ἡ ἰδέα τῆς παρασκευῆς ἑνὸς καὶ μόνου λεξικοῦ πάσης τῆς Ἑλληνικῆς ἀπὸ Ὁμήρου μέχρι σήμερον εἶναι πλημμελής. Ὅσοι δ' ὅμως οὔτε περὶ τοῦ θανάτου οὔτε περὶ τῆς διαφθορᾶς τῆς Ἑλλην. γλώσσης συμφωνοῦσι πρὸς τοὺς ταῦτα διατεινομένους οὔτε τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν θεωροῦσιν ἁπλῶς καὶ μόνον ὡς ἔνδυμα περιβάλλον τὴν σοφίαν τῶν ἀρχαίων, τὸ ἄριστον τοῦτο παίδευμα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, καὶ τὰ ὑψηλὰ διδάγματα τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας, ἀλλ' ὡς ἓν ὅλον ἀδιάσπαστον, μέγα καὶ ἐξαίσιον καλλιτέχνημα ἔχον ἱστορικὴν ἀνέλιξιν σφόδρα διδακτικήν· ὅσοι ἐν ταύ-

(1) Ταῦτα ἀνεκοινώθησαν ἐν τῷ ἑνδεκάτῳ τμήματι τοῦ Συνεδρίου τῶν Ἀνατολιστῶν τῇ 29 Μαρτίου ἐ. ἔ. ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς ἐπὶ τοῦ Λεξικοῦ ἐπιτροπείας κ. Γ. Ν. Χατζιδάκι, μεθ' ἃ τὸ τμῆμα ἐξέφρασε τὴν εὐχήν, ἵνα ἡ Σεβαστὴ Κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος ὑποστηρίξῃ παντὶ σθένει τὸ μέγα τοῦτο ἔργον· τὴν εὐχὴν δὲ ταύτην ἀνακοινωθεῖσαν τῇ ὁλομελείᾳ τοῦ Συνεδρίου ἐν τῇ γενικῇ συνελεύσει τῆς 31ης τοῦ αὐτοῦ μηνὸς αὕτη παμψηφεὶ ἐνέκρινε καὶ ὁλοψύχως συνέστησε τῇ Σεβαστῇ Κυβερνήσει.

τῇ ἐνορῶσι τὸ κράτιστον τεκμήριον τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος τῆς παρούσης γενεᾶς πρὸς τὰς παρελθούσας καὶ τὸ πλουσιώτον ἱστορικὸν ἀρχεῖον τοῦ ἡμετέρου ἔθνους καὶ τούτων ἕνεκα τὴν γλῶσσαν σύμπασαν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον καθιστῶσιν ὑποκείμενον τῶν μελετῶν αὐτῶν· ὅσοι δὲν φρονοῦσιν ὅτι μόνον κατὰ τὸ ἐκτενὲς καὶ πολυδάπανον σχέδιον τοῦ Θησαυροῦ τῆς Λατ. γλώσσης δύναται νὰ ἐπιχειρηθῇ ἡ παρασκευὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Λεξικοῦ, εἰς τούτους θὰ ἐπιτραπῇ νὰ ἐπεκτείνωσι τὰς μελέτας αὐτῶν ἐπὶ πᾶσαν τὴν γλῶσσαν ἡμῶν καὶ νὰ μὴ νομίζωσι πλημμελῆ ἢ ἀδύνατον τὴν σύνταξιν ἑνὸς καὶ μόνου λεξικοῦ αὐτῆς.

Ἔπειτα παρατηρεῖται ὅτι ὅπως πάμπολλοι γραμματικοὶ τύποι διεσώθησαν ἀρχαιόθεν ἀμετάβλητοι καὶ εἶναι σήμερον κοινοὶ τῇ τε νέᾳ καὶ τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ (πρβλ. Ἐπετηρίδος 1910-1911 σ. 135 κέξ.), οὕτω καὶ πολλαὶ χιλιάδες λέξεων σῴζονται ἀπὸ τῶν ἀρχαίων καὶ μτγν. χρόνων μέχρι σήμερον ἀναλλοίωτοι, καὶ εἶναι κοιναὶ τῇ τε νέᾳ καὶ τῇ ἀρχαίᾳ (πρβλ. Ἐπετηρίδος 1908-1809 σελ. 147 κέξ.). Οὐδεὶς δὲ βλέπει διατί τῶν λέξεων τούτων αἱ τύχαι πρέπει νὰ ἐξετάζωνται τμηματικῶς, ἤτοι ἐν τούτῳ μὲν τῷ Λεξικῷ μέχρι Πολυβίου ἢ Προκοπίου, ἐν ἄλλῳ μέχρι τῆς Ἁλώσεως καὶ ἐν τρίτῳ μέχρι τοῦ νῦν. Πρόσθες ὅτι τοῦτο ἐν τῇ πράξει ἐλέγχεται ἀνὰ πᾶν βῆμα ἀνήνυστον, ἀφοῦ κατὰ τὴν ἐξέτασιν ἑκάστης σχεδὸν λέξεως θὰ γίνηται ἀνάγκη νὰ ἀνατρέχῃ τις εἰς τὰ γλωσσικὰ μνημεῖα καὶ τὰ λεξικὰ τῆς προηγουμένης περιόδου, ἵνα καὶ νοῇ καὶ ἑρμηνεύῃ καὶ ἐτυμολογῇ αὐτάς.

Οὕτω λ. χ. ἡ λέξις **μοῖρα** ἔλαβεν ἔκπαλαι τὴν σημασίαν τοῦ πεπρωμένου, διὸ λέγεται **εἶδα τὴ μοῖρά μου, κλαίει τὴ μοῖρά του, ποιός τὴ μοῖρά του** κλπ. Ἀλλὰ παρὰ ταύτην λέγεται τὸ **ἀδερφομοίρι, τὸ γεροντομοίρι** ἐπὶ τοῦ μεριδίου τοῦ ἀδελφοῦ, τοῦ γέροντος. Ταῦτα δὲ οὐδεὶς δύναται νὰ νοήσῃ, ἂν μὴ καταφύγῃ εἰς τὴν ἀρχαίαν χρῆσιν τῆς λέξεως **μοῖρα**. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ αὕτη ἡ λέξις **μοῖρα** λέγεται ἐν Μακεδονίᾳ ἐπὶ τοῦ μεριδίου, οἷον **ἔφαγα μιὰ μοῖρα κρέας**.

Ὁμοίως τὸ ῥῆμα **πληρῶ** ὑπὸ τὸν νεώτερον τύπον **πλερώνω** ἔλαβεν ἐν τῇ συνήθει γλώσσῃ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀποτίνειν· ἀλλ' ἐν Ἀραβανίῳ σημαίνει ἔτι φέρω εἰς πέρας, ἐκτελῶ, ἐκπληρῶ. Αὐτόθι τὸ **κάμνω** λέγεται ἐπὶ τοῦ κοπιῶ, πάσχω, τὸ **λάμνω** ἐπὶ τοῦ **ἀροῦν**, ἐν Σύμῃ ἐπὶ τοῦ **βινεῖν** κλπ. Τοιουτοτρόπως ἑκάστης σχεδὸν λέξεως τῆς νέας Ἑλλ. ἡ λεξιλογικὴ ἐξέτασις ἀπαιτεῖ γνῶσιν τῆς ἀρχαίας γλώσσης καὶ φιλολογίας, ἵνα προσηκόντως νοῶνται καὶ ἑρμηνεύωνται αἱ σχέσεις καὶ μεταβολαὶ τῶν σημασιῶν αὐτῆς.

Τὴν αἰτίαν τῆς λίαν στενῆς ταύτης σχέσεως καταλαμβάνει ὁ ἐνθυμούμενος ὅτι ὅπως ὁ γραμματικὸς τύπος καὶ ἡ ὀρθογραφία, τὸ ἐξωτερικόν, τὸ σῶμα ὡς εἰπεῖν τῶν λέξεων παρέμεινε κατὰ τὰ εἰρημένα ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ μέχρι σήμερον κατὰ μέγα μέρος ἀναλλοίωτον καὶ οὕτως ἐσῴζετο κατὰ πάντας τοὺς αἰῶνας ἡ ἑνότης τῆς γλώσσης, οὕτω συνέβη καὶ ἐν ταῖς σημασίαις, ἐν ταῖς φράσεσι καὶ καθόλου ἐν τῇ χρήσει τῆς γλώσσης. Ἐπειδὴ δηλονότι μετὰ τὴν δόκιμον περίοδον δὲν ἀνεπτύχθη παρ' ἡμῖν νεωτέρα, πλουσία φιλολογία, διὰ τοῦτο δὲν ἀνεπτύχθησαν καθόλου εἰπεῖν οὐδὲ ἐγνώσθησαν ἡμῖν νεώτεραι χρήσεις τῶν γλωσσικῶν στοιχείων τοιαῦται καὶ τοσαῦται, ὁποῖαι καὶ ὁπόσαι λ. χ. παρήχθησαν ἐν τῇ Γαλλικῇ ἢ τῇ Ἰταλικῇ γλώσσῃ πλούσιαι καὶ πολλαχῶς ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τῆς Λατινικῆς. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν βραδύτερον παραχθέντων παρ' ἡμῖν τὰ πλεῖστα φαίνονται πεπλασμένα κατὰ παλαιότερα πρότυπα, αἱ ὀλίγαι νεώτεραι φράσεις παρήγοντο κατὰ πρῶτον καὶ διεμορφοῦντο βραδύτερον κατ' ἄλλας πολλὰς παλαιοτέρας, ὥστε αἱ νέαι συχνότατα ἐμφανίζονται ὡς περαιτέρω ἀνάπτυξις ἢ παράφρασις τῶν παλαιοτέρων. Διὰ ταῦτα δὲ ἐν πᾶσι τούτοις ὁ ἐρευνητὴς ἀνευρίσκει πάντοτε τὸ αὐτὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα, τὴν αὐτὴν Ἑλληνικὴν ἀντίληψιν τοῦ κόσμου, τὴν αὐτὴν Ἑλληνικὴν ψυχήν. Νοεῖται δὲ οἴκοθεν ὅτι ἡ τοιαύτη ἐν τοῖς γλωσσικοῖς στοιχείοις παρακολούθησις καὶ ἀπόδειξις τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς εἶναι τῶν σπουδαιοτάτων πορισμάτων τῆς γλωσσικῆς ἐρεύνης.

'Αλλὰ καὶ δι' ἄλλους ἀκόμη λόγους εἶναι ἀναγκαῖον καὶ ἀπαραίτητον νὰ συνεξετάζηται σύμπασα ἡ γλῶσσα ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦ νῦν. 'Ομολογεῖται δηλονότι σήμερον ὅτι οὐ μόνον ἀπὸ τῶν μτγν. χρόνων καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς ἐξισώσεως τῶν μακρῶν καὶ βραχέων φωνηέντων καὶ ἀπὸ τῆς τροπῆς τῶν διφθόγγων εἰς ἁπλᾶ φωνήεντα μέχρι σήμερον μικρὸν μόνον καθόλου εἰπεῖν μετεβλήθη ἡ γλῶσσα ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ ὅτι οἱ μτγν., οἱ μεσαιωνικοὶ καὶ λοιποὶ ἡμῶν συγγραφεῖς πολλαχῶς ἀνεμείγνυον εἰς τὸν λόγον αὐτῶν τἀρχαῖα καὶ τὰ νέα στοιχεῖα· τούτου δ' ἕνεκα οὔτε ἄνευ τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως τῶν ἀρχαιοτέρων γλωσσικῶν μνημείων οὔτε ἄνευ μεγάλης πείρας τῶν τῆς νέας 'Ελληνικῆς δύνανται νὰ κατανοηθῶσι προσηκόντως τὰ ἔργα τῶν συγγραφέων τούτων. Πᾶς ἄρα ὅστις ἐπιχειρεῖ νὰ μελετήσῃ καὶ ἐπιστημονικῶς ἐρευνήσῃ τοὺς συγγραφεῖς ἡμῶν ἀπὸ τῶν μτγν. χρόνων κἑξ., ἀπαραίτητον ἔχει ἀνάγκην νὰ γινώσκῃ ὅσον ἔνεστιν ἀκριβέστατα οὐ μόνον σύμπαντα τὰ προηγούμενα ἑκάστου συγγραφέως γλωσσικὰ μνημεῖα, τά τε ἐκκλησιαστικὰ καὶ τὰ θύραθεν, ἀλλὰ καὶ τὴν νέαν 'Ελληνικήν, ἐν ᾗ τὰ ἀδόκιμα, ἤτοι τὰ νέα γλωσσικὰ στοιχεῖα ἐμφανίζονται συνήθως σαφέστερα (πρβλ. τὰ περὶ τοῦ ***ἀπόκτιν*** εἰρημένα ἐν 'Αθηνᾷ, Τόμ. ΚΒ' σ. 207-8). Ταῦτα πάντα ἐν ἄλλοις λόγοις βοῶσι μεγαλοφώνως ὅτι αἱ περὶ τὴν 'Ελληνικὴν γλῶσσαν μελέται, ἰδίᾳ αἱ λεξικογραφικαί, δὲν δύνανται ἄνευ μεγάλης βλάβης νὰ χωρίζωνται κατὰ περιόδους, ἀλλ' ὅτι πᾶσαι αἱ περίοδοι αὐτῆς ὀφείλουσι νὰ συνεξετάζωνται ἡνωμέναι εἰς ἕν τι ὅλον. 'Αλλὰ τούτου ἀληθεύοντος δῆλον,

α') ὅτι τοιαύτη τοῦ συνόλου ἐξέτασις καὶ λεξικογραφικὴ ἐργασία μόνον ἐν 'Ελλάδι δύναται νὰ ἐπιχειρηθῇ καὶ ἐκτελεσθῇ, διότι μόνον ἐν 'Ελλάδι εἶναι δυνατὸν νὰ συλλεχθῇ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πληρέστερον, νὰ ἐξετασθῇ κριτικῶς καὶ χρησιμοποιηθῇ πρεπόντως ἡ πλουσιωτάτη προφορικὴ τῆς γλώσσης παράδοσις.

β') ὅτι ἀφοῦ δὲν πρόκειται περὶ λεξικοῦ γλώσσης μικρᾶς τινος χρονικῆς περιόδου γραπτῶς μόνον παραδοθείσης

ἡμῖν, ἀλλὰ τοὐναντίον περὶ γλώσσης, ἥτις σχεδὸν ἀπὸ τριῶν χιλιετηρίδων συνεχῶς γράφεται καὶ λαλεῖται, καὶ διὰ τοῦτο ἀναπτύσσεται καὶ μεταβάλλεται εἰς νέας φάσεις, προφανὲς ὅτι τὸ σχέδιον τῆς συντάξεως τοῦ λεξικοῦ αὐτῆς δὲν δύναται νὰ εἶναι ὅμοιον πρὸς τὸ τοῦ Θησαυροῦ τῆς Λατινικῆς· διότι πλήρης ἀποδελτίωσις πάντων τῶν χωρίων, ἐν οἷς ἀναγινώσκεται ἑκάστη Ἑλλην. λέξις ἐν παντὶ ἐντύπῳ ἢ χειρογράφῳ, θὰ ἦτο ἐγχείρημα οὐ μόνον ἐντελῶς ἀνήνυστον ἀλλὰ καὶ ἐν μέρει τοὐλάχιστον μάταιον. Ἀνάγκη ἄρα οὐχὶ τοιαύτης μηχανικῆς, ἃς εἴπωμεν, ἐργασίας, ἀλλ' ἀλλοίας, ἤτοι μετὰ προσοχῆς μεγάλης καὶ κρίσεως γινομένης ἐκλογῆς.

Ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλον ἀκόμη λόγον εἶναι ἀναγκαία ἡ σύνταξις ἑνὸς καὶ μόνου ἐπιστημονικοῦ λεξικοῦ τῆς ὅλης Ἑλληνικῆς. Πάντες δηλονότι γινώσκομεν ὅτι ἕνεκα ἱστορικῶν λόγων, ὀλίγων μόνον Ἑλληνικῶν χωρῶν ἔχομεν ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ πολλὰ γλωσσικὰ μνημεῖα, τῶν δὲ λοιπῶν ὀλίγα ἢ καὶ ὀλίγιστα. Οὐδεὶς δὲ δύναται νὰ εἴπῃ τίνα καὶ πόσα γλωσσικὰ στοιχεῖα λεγόμενα πρότερον ἐν ταῖς χώραις ταύταις ἐσῴζοντο διὰ πάντων τῶν αἰώνων καὶ σῴζονται ἔτι καὶ σήμερον ἐν τῷ στόματι τοῦ Ἑλλην. λαοῦ, καίτοι γραπτῶς οὐ παρεδόθησαν ἡμῖν πρβλ. **βόσκηθρον** ἐν Χίῳ, **ἀετομάχος** ἐν Τριφυλίᾳ, **ἀδρευτήρι** ἐν Οἰνόῃ, **θαμνεύω** ἐν Καρυστίᾳ, **ἀλατήθρα** ἐν Ἀδριανουπόλει, **ἀνάπλοια** ἡ ἐπάνοδος τῶν πλοίων ἐν Καρπάθῳ κλπ. κλπ. Διὰ τῆς τοιαύτης ἄρα συνεχοῦς παρεξετάσεως συμπάσης τῆς γλώσσης ἡμῶν θὰ συμπληρωθῇ καὶ γνωσθῇ ἡμῖν πληρέστερον ὁ θησαυρὸς τῆς ἡμετέρας γλώσσης.

Ἀλλὰ πλὴν τῆς πολυτίμου συμπληρώσεως ταύτης τοῦ Ἑλληνικοῦ Λεξικοῦ ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῆς λαλουμένης πολὺ σπουδαιοτέρα αὐτῆς συμβολὴ ἔσται ἡ διὰ τῆς προφορικῆς παραδόσεως ἐξέλεγξις, διόρθωσις καὶ ἀκριβεστέρα γνῶσις πολλῶν γραπτῶς μόνον παραδοθέντων ἡμῖν. Πολλὰ μέχρι τοῦδε δι' αὐτῆς διωρθώθησαν, πολλὰ δὲ ἄλλα ἀπηλλάγησαν τοῦ στίγματος τῆς διαφθορᾶς ἢ τῆς ἀμφιβολίας. Οὕτω

δι' αὐτῆς ἀπεδείχθη ὅτι κατ' ἀλήθειαν τὸ **δραχμῆσι** καὶ **δραχμαῖσι** δὲν συνέπεσον τὸ πάλαι φωνητικῶς· ὅτι τὸ **λευρὸς** εἶχε πράγματι τὴν σημασίαν τοῦ λεῖος κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα, διότι τοῦτο σημαίνει καὶ σήμερον ἐν Ἠπείρῳ· ὀρθὰ ἄρα διδάσκουσιν οἱ Γραμματικοὶ περὶ τῆς σημασίας τούτου. Καλῶς φέρεται παρ' Ἡσυχίῳ ἐν λ. **ξιφίας** ὁ νεώτερος τύπος **ξιφιός,** πλημμελῶς δὲ μετέβαλεν ὁ ἐκδότης εἰς προπαροξύτονον **ξίφιος**. διότι, ὅπως ὑπὸ τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης διδασκόμεθα, ὀνόματά τινα ἀρχαῖα εἰς **-ιας** μετεβλήθησαν εἰς **-ιος**, πρβλ. ὁ **κοχλίας-κοχλιός**, ὁ **ξιφίας-ξιφιός,** ὁ **τομίας-τομιὸς** ἐν Καρπάθῳ κττ., ὥστε ἐξωμοιώθησαν τῷ σκορπίος, κωβίος κλπ. Ἡ νεωτέρα ἄρα γλῶσσα ἡμῶν διδάσκει ὅτι οὐ μετακινητέον τὸ ξιφιὸς τοῦ κώδικος. Ὁμοίως διδάσκει ὅτι καὶ τὸ **κονὶς** καὶ τὸ **κόνις** καὶ τὸ **ῥὰξ** καὶ τὸ **ῥὼξ** κατ' ἀλήθειαν ἐλέγοντο, ἀφοῦ καὶ σήμερον κατὰ τόπους λέγεται **κόνιδα** καὶ **κονίδα**, **ῥᾶγα** καὶ **ῥῶγα**· ὅτι καὶ τὸ ὑποπτευθὲν **ὀφθαλμίσαι** τοῦ Ἡσυχίου ἔχει καλῶς, διότι καὶ σήμερον ἐν Κρήτῃ ἐπὶ τοῦ βασκαίνειν λέγουσι **φταρμίζω**· ὅτι λέξεις πολλαὶ ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας οὐκ ἀναγινωσκόμεναι ἐν τοῖς γραπτοῖς τῶν παλαιοτέρων μνημείοις καὶ διὰ τοῦτο νομιζόμεναι ἀπηρχαιωμέναι καὶ ἄχρηστοι πρὸ πολλοῦ, εἶναι ἐν χώραις τισὶ καὶ σήμερον ἔτι συνήθεις, πρβλ **χλαμύδα** καὶ **χάρμα** = χαρά ἐν Λακωνικῇ, **ἄζα** = αἰθάλη ἐν Κύμῃ, **συβώτης** ἐν Ἀραβανίῳ τῆς Ἀσίας κλπ. Τὸ αὐτὸ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ περὶ πολλῶν τύπων, πρβλ. **δυὸ γνώμας** ἐν Πόντῳ καὶ Ἰκάρῳ, **θυμοῦμαι, πλεροῦμαι, κοιμέθετε** ἐν Πόντῳ κτλ.

Ἂν δὲ κατὰ ταῦτα αἱ περὶ τῶν γραπτῶν μνημείων τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἡμέτεραι γνώσεις πολλαχῶς διορθῶνται διὰ τῆς προφορικῆς παραδόσεως καὶ οὕτω περὶ τοῦ παρελθόντος τῆς ἡμετέρας γλώσσης ὀρθοτέραν σχηματίζωμεν ἔννοιαν, ἀλλ' αὐτῆς ταύτης τῆς λαλουμένης Ἑλληνικῆς ἡ ἐπιστημονικὴ μελέτη καὶ γνῶσις εἶναι αὐτόχρημα ἀδύνατος ἄνευ διαρκοῦς παρεξετάσεως τῆς ἀρχαίας. Περὶ τούτου μακρὰ καὶ πικρὰ πεῖρα ἐδίδαξεν ἤδη ἡμᾶς.

Διατί π. χ. λέγομεν **παιδί, δαδί, χαρτὶ** κλπ. ἀλλὰ **πόδι, χτένι, λάδι, ψάρι, μάτι** κλπ., διατί ἐν Τσακωνίᾳ **χούρα, γροῦσσα, στροῦμα** κλπ. ἀλλὰ **τόπο, κονία, μόκ'ο** = μόσχος κλπ. (Γλωσσολογ Μελετ. Α' 550), ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα οὐδεὶς ἀνθρώπων θὰ δυνηθῇ νὰ νοήσῃ, ἂν μὴ παρεξετάζῃ καὶ τὴν τῶν παλαιοτέρων περιόδων γλῶσσαν.

Ἐκ τῆς τοιαύτης δὲ συνεξετάσεως πάσης τῆς γραπτῆς καὶ πάσης τῆς προφορικῆς παραδόσεως ἐπιτυγχάνομεν οὐ μόνον νὰ ἑρμηνεύσωμεν πολλὰ γλωσσικὰ φαινόμενα ἀλλὰ καὶ τὸ σπουδαιότατον ἁπάντων νὰ συναγάγωμεν καὶ διατυπώσωμεν μεγάλας μεθοδολογικὰς ἐπιστημονικὰς ἀρχάς, πολλῷ σπουδαιοτέρας καὶ πολυτιμοτέρας τοῦ εἰδικοῦ Ἑλληνικοῦ Λεξικοῦ καὶ τῆς εἰδικῆς Ἑλληνικῆς Γραμματικῆς. Καὶ τοῦτο λίαν εὐλόγως, ἀφοῦ οὐδεμία ἄλλη τῶν ἀδελφῶν γλωσσῶν ἔχει τοσοῦτο μακροχρόνιον γραπτὴν συνεχῆ καὶ ἀδιάκοπον παράδοσιν, καὶ οὐδεμία ἄλλη (πλὴν τῆς Ἰνδικῆς) ἔτυχεν ἀρχαιόθεν τοιαύτης ἐπιστημονικῆς, γραμματικῆς καὶ λεξικογραφικῆς καλλιεργίας, πρὸ πάντων δὲ οὐδεμιᾶς ἔχομεν ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ τοσοῦτο πλουσίαν καὶ ποικίλην διαλεκτικὴν παράδοσιν, καὶ τέλος οὐδεμιᾶς ἄλλης ἡ ἱστορικὴ παρακολούθησις εἶναι ἡμῖν διά τε τὰς μικρὰς καθόλου εἰπεῖν ἐξαλλοιώσεις αὐτῆς καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν γραπτῶν μνημείων οὕτω δυνατὴ ὅσον ἡ τῆς Ἑλληνικῆς. Ἐκ τούτων δὲ καὶ ἐκ τῆς μεγίστης παιδευτικῆς ἀξίας τῆς ἀρχαίας φιλολογίας ἑρμηνεύεται πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ γενικὸν διαφέρον, μεθ' οὗ καὶ φιλόλογοι καὶ θεολόγοι καὶ σχεδὸν εἰπεῖν πάντες οἱ πεπαιδευμένοι πανταχοῦ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου παρακολουθοῦσι τὰ τῆς μελέτης αὐτῆς.

Ἀλλ' ἀκριβῶς χάριν τῶν εἰρημένων πολυτιμοτάτων μεθοδολογικῶν ἀρχῶν ἐπιβάλλεται ἰδίᾳ ἡμῖν τοῖς Ἕλλησιν ἡ ἐπιμελεστάτη ἔρευνα τῆς γλώσσης ἡμῶν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦ νῦν. Διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς μελέτης αὐτῆς καὶ διὰ τῆς προσκτήσεως τῶν ἀρχῶν τούτων και μόνον οὕτω θὰ δυνηθῶμεν νὰ σχηματίσωμεν εἰκόνα τινὰ τῶν διαφόρων γλωσσικῶν περιόδων κατὰ τὸ παρελθόν, νὰ ὁρίσωμεν ἀκριβῶς

τὸν ἀριθμόν, τοὺς χαρακτῆρας καὶ τὴν ἔκτασιν τῶν νέων διαλέκτων, νὰ χαράξωμεν γλωσσογραφικοὺς χάρτας, νὰ εἰκάσωμεν ἢ καὶ νὰ ἀποδείξωμεν παλαιοτέρας μεταναστεύσεις καὶ μετοικήσεις, νὰ ἐξεύρωμεν καὶ διατυπώσωμεν τοὺς φωνητικούς, κλιτικούς, παραγωγικοὺς κλπ. νόμους τῆς ἡμετέρας γλώσσης, νὰ καταγράψωμεν τὴν ἱστορίαν ἑκάστης λέξεως αὐτῆς καὶ οὕτως ἑρμηνεύσωμεν τὰ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης φαινόμενα ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς Ἑλληνικῆς. Πρὸς τούτοις οὕτω θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐξιχνιάσωμεν καὶ ὡς ἐν κατόπτρῳ λεπτομερῶς καὶ ἀκριβῶς παρατηρήσωμεν τὰς ποικίλας ἐπιδράσεις, ἃς ἡ γλῶσσα ἡμῶν ἔλαβε παρ' ἄλλων Ἀσιατικῶν καὶ Εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν, καὶ τέλος πῶς συνέβη ὥστε, εἰ καὶ πολλαὶ καὶ ποικίλαι ὑπῆρξαν πάντως αἱ ξέναι ἐπιδράσεις αὗται, ἡμεῖς ἐπετύχομεν ν' ἀποτρίψωμεν τὰ ὀθνεῖα ταῦτα καὶ νὰ διασώσωμεν ἐπὶ τοσούτους αἰῶνας ἁγνὴν καὶ καθαρὰν τὴν εὐγενεστάτην ταύτην κληρονομίαν, τὴν Ἑλληνικὴν ἡμῶν γλῶσσαν.

Ἀλλὰ νῦν γεννᾶται ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ ἐρώτημα: Ἔχει ἡ μικρὰ Ἑλλὰς σήμερον τὰς ἀναγκαίας πρὸς τὸ μέγιστον τοῦτο ἔργον πνευματικὰς καὶ ὑλικὰς δυνάμεις; Τὸ ἐρώτημα τοῦτο προεβλήθη ἡμῖν ἤδη καὶ ὡς μέγα ἐμπόδιον ἐξελήφθη, ἀλλ' ἂν μὴ σφάλλωμαι, δὲν δύναται νὰ ἔχῃ μεγάλην σημασίαν. Διότι τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, λέγω τὸ ἐπίσημον Κράτος καὶ τοὺς ἰδιώτας, ἔχει σήμερον, θὰ ἔχῃ δὲ σὺν Θεῷ καὶ αὔριον πόρους ἱκανοὺς πρὸς τοῦτο, ἀρκεῖ μόνον νὰ καταστῇ πᾶσιν ἡμῖν κοινὴ καὶ ἅμα στερεά, ἀδαμαντίνη πεποίθησις ὅτι καὶ ἐπιστημονικοὶ λόγοι καὶ ἐθνικαὶ ἀνάγκαι ἐπιβάλλουσιν ἡμῖν καὶ πρὸ πάντων ἡμῖν ὡς καθῆκον ἱερὸν τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου. Πρόσθες τούτοις ὅτι δὲν εἶναι προσῆκον ν' ἀποβάλωμεν τὸ θάρρος, ἂν τυχόν τινες ἐν τῷ παρόντι μὴ αἰσθάνωνται τὰς ἀνάγκας ταύτας καὶ διὰ τοῦτο φαίνωνται ἀδιαφόρως ἢ καὶ ἐχθρικῶς διακείμενοι πρὸς τὸ ἔργον τοῦτο τὸ κατ' ἐξοχὴν Ἑλληνικὸν καὶ τὸ μέγιστον τῶν μετὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα ἐγχειρηθέντων. Ὅ,τι δὲν αἰσθάνεται οὗτος σήμερον, θὰ αἰσθανθῇ πάντως ἄλλος αὔ-

ριον. Πάρ' ἐμοί γε καὶ ἄλλοι οἵ κε με τιμήσωσιν. Τὸ λεχθὲν περὶ τῶν ὑλικῶν πόρων ἰσχύει καθόλου εἰπεῖν καὶ περὶ τῶν πνευματικῶν δυνάμεων τοῦ ἡμετέρου ἔθνους. Πάμπολλοι βεβαίως δὲν εἶναι σήμερον οἱ κατάλληλοι πρὸς τὸ ἐγχείρημα. Ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο προσήκει νὰ φέρῃ ἡμῖν πολὺν ὄκνον. Διότι ἔργον ὅπερ πρὸ ἑκατονταετηρίδος ὅλης, ἤτοι ἐν χρόνοις δεινοτάτης δουλείας καὶ δὴ φρικτῆς πενίας καὶ ἀμαθείας, ἡ μεγάλη διάνοια τοῦ ἀοιδίμου Κοραῆ συνέλαβε καὶ ὡς ἀναγκαῖον ἐθνικῶς καὶ ἐπιστημονικῶς συνεβούλευσε καὶ ἐπιμόνως λόγῳ καὶ παραδείγματι συνέστησεν εἰς τὸ ἔθνος ἡμῶν, ἔργον τοιοῦτο δὲν δύναται σήμερον νὰ νομισθῇ ἀνώτερον τῶν ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν δυνάμεων τοῦ Ἑλλην. ἔθνους. Πρόσθες ὅτι οὐδὲν κωλύει νὰ μὴ προσληφθῶσι καὶ ἐξ ἄλλων πεφωτισμένων ἐθνῶν λόγιοι συνεργάται. Ἡ θεραπεία τῶν Ἑλληνίδων Μουσῶν καὶ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἀπέβη ἀπὸ μακροῦ χρόνου καθῆκον πάντων τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν καὶ ἅμα μέτρον τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῶν· διὰ ταῦτα δὲν θὰ ἐγκαταλειφθῶμεν μόνοι καὶ ἀβοήθητοι ἐν τούτῳ ὑπὸ τῶν φίλων συναδέλφων. Ἔπειτα καὶ παρ' ἡμῖν θὰ παραχθῶσι δυνάμεις σὺν τῷ χρόνῳ πολλοῦ λόγου ἄξιαι. Ἀκριβῶς μάλιστα αὐτὸ τοῦτο τὸ ἔργον θὰ χρησιμεύσῃ ὡς χαλκεῖον, ἐν ᾧ θὰ παρασκευασθῶσι γενναῖαι ἐπιστημονικαὶ ψυχαί, αὐτὸ τοῦτο θὰ ὁδηγήσῃ ἡμᾶς εἰς πολλὰ καὶ καλὰ διδάγματα. Ἤδη ὡδήγησεν ἡμᾶς, ἵνα κατὰ πρῶτον σπεύσωμεν εἰς τὴν περισυλλογὴν τοῦ λαλουμένου σήμερον ὑλικοῦ ἐν ταῖς διαφόροις Ἑλληνογλώσσοις χώραις καὶ εἰς τὴν σύνταξιν **προχείρου** λεξικοῦ τῆς λαλουμένης. Τούτου δὲ γενομένου, ἤτοι μετὰ τὴν συλλογήν, ἔκδοσιν καὶ συμπλήρωσιν τοῦ θησαυροῦ τῆς λαλουμένης σήμερον Ἑλληνικῆς, ἡμεῖς ὁρμώμενοι τὸ μὲν ἀπὸ τῆς νέας τὸ δὲ ἀπὸ τῆς ἀρχαίας γλώσσης θὰ δυνηθῶμεν καὶ τὰ τοῦ πολλαχῶς σκοτεινοῦ ἔτι μέσου αἰῶνος νὰ διαφωτίσωμεν καὶ τὰ ἀρχαῖα διὰ τῶν νέων καὶ τὰ νέα διὰ τῶν ἀρχαίων ἐπιστημονικῶς νὰ νοήσωμεν καὶ καθόλου τὰ μέρη ἐν τῷ φωτὶ τοῦ ὅλου σαφέστερον νὰ ἴδωμεν.

Δεῖγμα τῆς γινομένης ἐργασίας διανέμεται ὑμῖν φυλλάδιον ἐννέα περιέχον ἡρμηνευμένας λέξεις τῆς ἡμετέρας γλώσσης. Τοῦ φυλλαδίου τούτου ἐπεμελήθη ὁ Γραμματεὺς τῆς ἐπὶ τοῦ Λεξικοῦ ἐπιτροπείας καὶ ἀρχισυντάκτης αὐτοῦ κ. Πέτρος Ν. Παπαγεωργίου. Ἐν τούτῳ καταφαίνεται ἡ μέθοδος ἣν κατὰ τὴν σύνταξιν ἀκολουθοῦσιν οἱ συντάκται· πρῶτον δηλονότι ἐπὶ κεφαλῆς ἑκάστου ἄρθρου ἀναγράφεται ὁ ἀπαθέστερος καὶ δὴ ὁμοιότερος πρὸς τὸν ἀρχαῖον τύπος, ἀκολουθοῦσι δὲ οἱ ἐξηλλοιωμένοι κατὰ λόγον τῆς μεταβολῆς αὐτῶν. Ἕπεται σύντομος ἐτυμολογικὴ ἑρμηνεία ἢ ἁπλῆ παράθεσις τοῦ ἀρχαίου τύπου, ἐπισυνάπτονται δὲ διὰ μακροτέρων ἐκτιθέμεναι αἱ σημασίαι μετὰ τῶν οἰκείων παραδειγμάτων, τούτοις δὲ τέλος ἐπιφέρονται φράσεις καὶ παροιμίαι. Οὕτω καθίσταται σαφὴς ἡ ἀνάπτυξις τῶν παραγώγων σημασιῶν ἀπὸ τῆς πρώτης ἢ τῆς κυρίας. Ἐπειδὴ δὲ πολλαὶ λέξεις, ἀρχαιόθεν πολυσήμαντοι, διέσωσαν τὰς ποικίλας αὐτῶν σημασίας μέχρι σήμερον, λαμβάνεται φροντίς, ἵνα ἑκάστη σημασία καὶ χρῆσις ἀνάγηται εἰς τὴν ἀντίστοιχον ἀρχαίαν. Ταῦτα δὲ πάντα διασαφοῦνται, ὡς εἴπομεν, διὰ τῆς παραθέσεως ἀρχαίων καὶ νέων φράσεων, πολλάκις δὲ καὶ ἑρμηνεύονται διὰ τῆς παραβολῆς αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ἠθῶν καὶ ἐθίμων κττ. Τὴν παράθεσιν μάλιστα τῶν ἀναλόγων τούτων ἀρχαίων καὶ νέων φράσεων, χρήσεων, μεταφορῶν, παροιμιῶν κττ. πολλῆς ἠξίωσεν ἡ ἐπιτροπεία προσοχῆς πεποιθυῖα ὅτι ἐν τούτοις μάλιστα καταφαίνεται ἡ ψυχὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἡ ὁμοιότης αὐτῆς πρὸς τὴν τῶν ἀρχαίων. Πόση δὲ καὶ ποία θὰ εἶναι ἡ ἐκ τῆς τοιαύτης ἐργασίας ὠφέλεια καὶ εἰς τοὺς εἰδικώτερον περὶ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν γραμματείαν ἀσχολουμένους, τοῦτο εἶναι περιττὸν καὶ ἁπλῶς νὰ ὑποδηλωθῇ. Πλείονα περὶ τῆς μεθόδου εἴπομεν ἐν μακρᾷ ἐκθέσει κατὰ τὸν παρελθόντα μῆνα Ἰανουάριον εἰς τὸ σεβαστὸν Ὑπουργεῖον ὑποβληθείσῃ καὶ προσεχῶς, ὡς ἐλπίζομεν, δημοσιευθησομένῃ, θὰ λεχθῶσι δὲ Θεοῦ θέλοντος καὶ ἄλλα βραδύτερον.

Καὶ περὶ τῶν ξένων λέξεων ἐλήφθη ἡ προσήκουσα μέριμνα, διὸ προσεκλήθη ἀνὴρ ἐμπειρότατος τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν, ὁ κ. Ἰω. Τσικόπουλος, εἰς ὃν ἀνετέθη ἡ σχετικὴ ἐργασία. Οὕτως ἐν τῷ μέλλοντι θὰ φεύγωμεν τὰς συνήθεις πλημμελεῖς ἐτυμολογίας. Ὅσον δ'ἀφορᾷ εἰς τὰ κύρια ὀνόματα καὶ τὰ ἐπωνύμια ἀνθρώπων καὶ εἰς τὰς τοπωνυμίας, μικρά τινα μόνον ἐπετύχομεν μέχρι τοῦδε καὶ δι' ἔλλειψιν πόρων καὶ διότι ἡ ἐξέτασις αὐτῶν συνάπτεται σφόδρα πρὸς τὸν μεσαιωνικὸν καὶ ἀρχαῖον Ἑλληνισμόν, καὶ τέλος διότι ταῦτα ὑπόκεινται πολὺ ὀλιγώτερον ἢ αἱ συνήθεις λέξεις εἰς τοὺς κινδύνους τῆς ἀποβολῆς καὶ λήθης. Πόσος γλωσσικὸς θησαυρὸς καὶ πόσα ἱστορικὰ διδάγματα κρύπτονται ἐν τούτοις, ἀπεδείχθη πασιφανῶς διὰ τοῦ ἐν τῇ «Ἀθηνᾷ» δημοσιευθέντος ***Τοπωνυμικοῦ τῆς Κύπρου***, ὅπερ πρό τινων ἐτῶν συνέταξεν ὁ ἡμέτερος ἀντιπρόεδρος κ. Σῖμος Μενάρδος καὶ διὰ τῶν ἐπ' ἴσης ἐν τῇ «Ἀθηνᾷ» δημοσιευθεισῶν ἐργασιῶν τοῦ ἀειμνήστου φίλου Γ. Ζολώτα καὶ τῆς εὐπαιδεύτου θυγατρὸς αὐτοῦ Αἰμιλίας.

Ἀλλά, Κύριοι, τὸ ἔργον διὰ τὸν μικρὸν ἀριθμὸν τῶν συντακτῶν χωρεῖ λίαν βραδέως, ὥστε μέχρι τοῦδε περὶ ὀλίγα μόνον στοιχεῖα (α-θ) περιστρέφεται· ἀλλὰ καὶ τῶν στοιχείων τούτων ἡ τελικὴ ἐπεξεργασία θὰ διαρκέσῃ ἐπὶ πολὺν ἀκόμη χρόνον. Αἰτία τούτου εἶναι ὅτι ἀδιαλείπτως προσγίνεται ἡμῖν νέον ὑλικόν, τὸ μὲν παρὰ ***τῆς ἐν Ἀθήναις Γλωσσικῆς Ἑταιρείας***, τὸ δὲ παρὰ φιλοτίμων ἰδιωτῶν. Ἐντεῦθεν γεννᾶται ἀνάγκη νέας ἀποδελτιώσεως —καὶ ἀποδελτιωτὰς δὲν δυνάμεθα νὰ προσλάβωμεν δι' ἔλλειψιν πόρων—, ἀνάγκη νέας κατατάξεως τῶν νέων δελτίων καὶ νέας ἀναθεωρήσεως καὶ συμπληρώσεως τῶν ἄρθρων.

Τὸ ἔργον, ὡς ἐκ τῶν λεχθέντων δηλοῦται, εἶναι μέγα, μέγιστον καὶ πρὸς πολλὰς παλαίει καὶ θὰ παλαίσῃ ἔτι δυσκολίας· ἀλλ' οἱ γενναῖοι ἄνδρες, ὅταν κατόπιν μακρᾶς σκέψεως πεισθῶσιν ὅτι ἔργον τι εἶναι ἀναγκαῖον, ὅτι εἶναι καθῆκον αὐτῶν, ἀναλαμβάνουσιν αὐτὸ καὶ δὲν ἀναμετροῦσιν ἐριοπωλικῶς κατὰ πόσον τοῦτο εἶναι δύσκολον ἢ εὔκολον—

τί τῶν ἀληθῶς καὶ γνησίως καλῶν ὑπῆρξε ποτὲ εὔκολον; τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τἀγάθ' οἱ θεοί! — οὐδὲ συλλογίζονται ἂν ἐν τῷ ἔργῳ αὐτῶν θὰ τύχωσιν ὑποστηρίξεως ἢ τοὐναντίον ἀντιδράσεως· ἀλλ'ἁπλῶς καὶ μόνον ἐξετάζουσιν, ἂν τοῦτο εἶναι καθῆκον αὐτῶν ἀτομικόν, ἐθνικὸν ἢ ἐπιστημονικόν. Οἱ ἀείμνηστοι πατέρες ἡμῶν, ἀναλαμβάνοντες τὸν μέγαν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα, δὲν ἀνεμέτρησαν τὰς ἑαυτῶν καὶ τὰς τοῦ τυράννου πεζικὰς καὶ ναυτικὰς δυνάμεις οὐδὲ τοὺς πόρους, ἀλλ'ἁπλῶς ἂν εἶχον καθῆκον ἐπιτακτικὸν πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν θρησκείαν αὐτῶν νὰ τολμήσωσι τὸ μέγα ἔργον. Τοιαύτη στερεά, ἀδαμαντίνη πεποίθησις περὶ τοῦ μεγάλου τούτου εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν καθήκοντος πάντων ἡμῶν, καὶ ἅμα ἡ ἀγαθὴ ἐλπίς ἣν κατὰ τὸν ἀρχαῖον ῥήτορα προσῆκον εἶναι νὰ προβάλλωνται ὡς ἀσπίδα οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες πάντοτε μεγάλοις ἐπιχειροῦντες ἔργοις, ταῦτα καὶ οὐχὶ ἐπιπολαιότης καὶ ὄνειρα θερινῆς νυκτὸς ἔπεισαν τὴν Κυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος νὰ ἀναλάβῃ τὴν σύνταξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λεξικοῦ ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου μέχρι τῆς σήμερον. Ἡμεῖς δὲ συνειδότες τὰ πρὸς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν μεγάλα καθήκοντα ἡμῶν δὲν θὰ ἀποδυσπετήσωμεν πρὸς τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς δυσκολίας, ἀλλὰ παντὶ σθένει θὰ προσπαθήσωμεν, ὅπως μὴ διαψευσθῶσιν αἱ χρησταὶ ἐλπίδες τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, τῶν φίλων τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἐπιστήμης.

Γ. Ν. Χατζιδακις.

SATURA CRITICA

CICERO

de Inventione I. 67 (p. 155,2 ed. Friedrich): *adsumptio per quam id quod* **ex** *propositione ad ostendendum pertinet adsumitur.*

Quonam modo **adsumi** potest *propositioni* id quod **ex** *propositione* ad ostendendum pertinet? Immo quod *adsumitur* **extra propositionem** est. Scr. igitur *extra propositionem.*

Ib. II, 57 (p. 193,18): *In nostra quidem consuetudine multis de causis fit ut rarius incidant translationes ..... Quare in iure plerumque versantur.*

Quae *in iure plerumque versantur*, ea non omnino *rarius incidunt*, sed *in iudiciis rarius incidunt*: Idque ipsum habes paullo infra § 58: *in ipsis autem iudiciis rarius incidunt.* Scr. igitur hic quoque: *ut rarius* **in iudiciis** *incidant* eqs.

Ib. § 58: *Ibi enim et exceptiones postulantur* **et agendi et quonam modo agendi** *potestas datur* eqs

Sic optimi libri; ubi si, pro eo q. e. *agendi* alterum, rescribas *agendum*, optimam habebis sententiam. Nam in iure, i. e apud praetorem *et agendi et quonam modo agendum* (intell *sit*) *potestas datur.* Praetor enim non modo actionem dat *(agendi potestatem)* sed etiam formulam actionis *(quomodo sit agendum)* concipit.

Sit hic subauditur eodem modo, quo off. I, 152: *potest incidere . . . comparatio de duobus honestis utrum honestius* (intell. *sit).*

Orator § 71 (p. 332,25): *at persona alii peccant . . . nec re solum, sed saepe verbo; etsi sine re nulla vis verbi est,*

tamen eadem res saepe aut probatur aut reicitur alio atque alio elata verbo.

Molestum asyndeton: *etsi sine re eqs*, ubi expectares *etsi enim sine re* eqs. vel simile quid. Quam molestiam tolles sic legendo: . . . *sed saepe verbo — etsi sine re multa vis verbi est*—**sed** *tamen eadem res eqs.* Illud *sed* nullam aliam vim habet, nisi ut post interposita illa *etsi . . . est* ad principalem sententiam legentis mentem revocet, quae sententia aliis verbis his: *eadem res eqs.* repetitur. Tritus est hic *sed* particulae usus, velut ut perpauca de permultis afferam. Cic. de Orat I § 37 II § 77 III § 45 129 Rosc. Am § 125 Phil. II § 80.

Ib. § 78: *Sed quaedam etiam neglegentia est diligens*, Neglegentia, quae diligens est. non est neglegentia Sed tu scribe; *Sed quaedam etiam neglegenti*ae *est diligen*tia. I.e. in ipso *etiam neglegentiore* dicendi genere **quaedam** *diligenter* observanda sunt, cum cetera *neglegantur.* Nam *verba verbis quasi coagmentare neglegat, sed erit videndum de ceteris*, i. e. cetera non neglegenda sunt.

Ib. § 80 (334,30) *aut translatum ut mutuo aut factum ab ipso aut novum.*

Pro eo q. e. *aut novum* reponendum esse *ac* novum docuit iam Madvig Sed illud quoque *ut mutuo* nihil est. Lege: *et mutuom* (= ō).

Pison. § 55 (p. 183, 30. 31 CFW Müller): *Sic iste a tanto exercitu tant*ae *provinci*ae . . . *in urbem se intulit.* Immo: *tant*a e *provinci*a.

R. p. I, 15: *Neque enim pauci neque leves sunt, qui se duos soles vidisse dicant, ut non tam fides non habenda, quam ratio quaerenda sit.*

Sententia est; propter multitudinem et auctoritatem testium praestat rationem rei quaerere quam eam ex nihilo fictam putare. Quae sententia perversa est. Nam rem multis eisque gravibus auctoribus testatam nemo est qui ut vanam prorsus reiciat; erunt fortasse, qui etiamtum de eius rei fide quaerant,

cui dubitationi is qui loquitur praestare putat rei causam quaeri. Quod habebis, si illud *non habenda* sustuleris, legesque: *non tam fides quam ratio quaerenda sit.*

CATULLUS

X. 9 10:

Respondi, id quod erat, nihil neque ipsis
Nec praetoribus esse nec cohorti
Cur quisquam caput unctius referret

Haec esse antiquitus tradita horum versuum scriptura videtur eamque cautiores editores (velut L Müller, K P Schulze, G Friedrich) tuentur Qua tamen in scriptura quid sit illud *ipsis* ambigitur. Nam si de ipso Catullo intellegas, non apparet cur poeta iam ex provincia redux nihil inde se lucrari posse quaeratur; si, quod ratio suadet, *ipsis* cum *praetoribus* iungas, illud *nec* ante *praetoribus* prorsus vacat neque iis locis, quos novissimus idemque doctissimus interpretum G. Friedrich comparat, defendi potest. Hoc igitur mutandum est, ut cetera recto talo stare possint, scribendumque *hic* i. e. in Bithynia, quod ne quis ideo respuat, quod de loco ab eo qui loquitur distanti *illud* vel *is* pronomen ponendum fuerit, iam paucis ante versibus dictum est *huc ut venimus* pro eo quod dicendum erat *eo* vel *illuc*.

Cum HEIC antiquitus scriberetur, inde prius HEC (cf ad c. 61,137) corruptela ortum, tum NEC factum.

XLIV, 17-20:

Nec deprecor iam, si nefaria scripta
Sesti recepso, quin gravedinem et tussim
Non *mi, sed ipsi Sestio ferat frigus* eqs.

«locus παρὰ προσδοκίαν Plauto valde usitatus» ait Muretus, quem secuti interpretes Plautinos locos cum hoc comparant. Sed multo similior est huic nobilis ille Demosthenis locus περὶ τοῦ στεφάνου § 200: εἰ γὰρ ταῦτα προεῖτο ἀκονιτὶ (intell. ἡ

πόλις), περὶ ὧν οὐδένα κίνδυνον ὃν τιν' οὐχ ὑπέμειναν οἱ πρόγονοι, τί; οὐχὶ κατέπτυσεν ἂν (expectares τῆς πόλεως sed sequitur) **σοῦ;** μὴ γὰρ τῆς πόλεώς γε μηδ' ἐμοῦ (=*non mi*)

LV.22 scr. cum Italis: *dum nostri sis particeps amoris.*

LVI. 56 scr: ... *pupulum* **puellam**
trusantem.

LXI, 78. 79. In hac carminis parte hiare sententiam Catulli interpretes consentiunt. Quam lacunam alius aliter explet. Mihi vero sic restituenda videntur quae ad sententiam explendam deficiunt:

76 *Claustra pandite ianuae.*
77 *Virgo ades. viden ut faces*
78 *Splendidas quatiunt comas?*
⟨*Prodeas nova nupta iam,*
Prodeas nova nupta
Prodeas nova nupta iam,
Prodeas nova nupta neu⟩
79 *Tardet ingenuus pudor.*

Pro quattuor versibus initio unus relictus videtur, isque etiam postea omissus, ut v. 9[1] in libris desideratur.

LXI, 136.

Sordebant tibi villicae,
Concubine, hodie atque heri.
Nunc tuom cinerarius
Tondet os eqs.

Libri *villice* vel *vilice*. Illud *villicae* sic explicant quasi concubinus, quamdiu imberbis esset adeo formae praestantia superbierit, ut rusticarum ancillarum amores aspernaretur, urbanas solas attingeret: cui rerum conditioni eam, quae tunc iam sit, opponi, cum illi iam tonsore opus sit ad barbam radendam. Quae sententia veritatis vitaeque totam invertit rationem; quam rationem cum apud Horatium habes (C. I. 4,19.20): *nec tenerum Lycidam mirabere quo*

calet iuventus **nunc** *omnis et* **mox** *virgines tepebunt*, tum apud Diogenem Laertium IV, 7, 49. ubi Alcibiades puer **viros** ab uxoribus, adulescens **uxores** a viris abduxisse dicitur, unde apparet minime h. l convenire *concubinum puerum* tamquam *mulierum delicias* describi, eique *iuvenem* iam barbam tonsori praebentem opponi, quasi barbatuli iuvenes elegantibus mulieribus minime sint cari (Cf. Stat Silv. II, 1,53) Quid igitur est? Imberbi etiamtum puero, qui domino suo in deliciis esset, non *villicae*, sed *villici* vel potius *vilici* sordebant, a quibus cum expeteretur, ut Alexis ille *domini deliciae* (Verg. Ecl. II, 1. 1), a pastore Corydone, cuius munera Alexidi *sordebant* (ib. v. 44), eos *fastidiebat* (ib.73); nunc barbatus atque a domino, iam marito, repudiatus illorum fastidium inivicem passurus est (1).

Quae si vere disputata sunt, nihil aliud restat nisi ut ei scripturae, quae in O est, *vilice* unam addamus *i* litterulam legamusque *vilicei* i. e. *vilici*.

Quam facile in libris Catullianis *ei* pro ī initio scriptum omissa *i* littera in e sit mutatum, hi docent loci: c. 6,2; c. 14,1 (*ne* pro *nei*=ni); c. 28, 15; 63, 1.

STATIUS

Silv. I. I epist. ad Stellam v. 37 Klotz: *nam Claudi Etrusci testimonium* † **domomum** *est, qui balneolum a me suum intra moram cenae recepit.*

Sententia est, poetam, dum apud Etruscum cenat, balneolum eiusdem versibus descripsise, cuius rei tamquam *domi suae actae* optimum illum testem futurum. Quae sententia postulat ut pro eo, quod traditum est, vocabuli monstro *domomum* reponamus *domesticum*.

(1) Cf. Platonici Protagorae initium, ubi ἑταῖρος ille Socratis miratur, quod Socrates etiamtum Alcibiadem sectari pergat, qui sit **καλὸς** ἔτι ille quidem sed tamen iam ἀνὴρ et **πώγωνος** ἤδη ὑποπιμπλάμενος.

Ib. vv. 39. 40: *noctem enim illam felicissimam et voluptatibus publicis* **inexpertam** eqs.

Sic cum M² editorum novissimus AKlotz scripsit pro eo quod in M a prima manu est *in*ex*pt*ā. Ego vero quid sibi velit illud *inexpertam* cum nesciam, rescribendum puto *inexpletam* i. e. quae omnes uoluptates avide arriperet neque se umquam expleret i.e. quae voluptatibus abundaret, afflueret; quam esse huius vocis sententiam docent qui a Forcellino s.v. afferuntur cum Statiani tum aliorum poetarum loci.

Ib. l. I, 2,186:

. . . . . . *ipsum in conubia terrae*
aethera, cum pluviis rarescunt nubila, solvo.

At cum *aether solvitur*, tum *crebra sunt* caelo nubila, non *rara*. Vide igitur ne Statius dixerit *cum pluviis* **arescunt** *nubila i. e. exhauriuntur*.

ib. c. 4,63. 64.

. . . . . . *teneamus adorti*
*(***tendatis** *iam fila) colos*;

Haec editor sic enarrat: «tendatis (o Parcae)». Sed neque ex contextu Parcas appellari apparet, neque est cur Parcae sui officii, quasi nondum in eo occupatae, admoneantur. Quae cum ita esse intellegeret Marklandus, *tendentes* (=*tendentis*, *tendētis*) reponebat. Quod tamen si probamus, illud *iam* supervacaneum erit. Itaque sic potius scripserim:

tondentis (=*tondentes*) *iam fila colos.*

i. e. teneamus colos, dum prope est ut *iam fila vitae Rutili tondeant*; prohibeamus Parcas quominus iam fila Rutili vitae tondeant.

Quod Parcarum est ipsis colis tribui quid in poeta mirum?

PLINIUS MAIOR

N. H. III. 30 p. 294.19 Mayhoff: *vanitatis Graecae certissimum documentum, adeo ut quas* **earum** *designent haut unquam constiterit.*

Illud *earum* vanissimum est. At tu scribe: *quas* **eo nomine** *designent*!

Ceterum vanissimns homo Plinius eos *vanitatis* arguit, quibus in scribendo serviebat.

Ib. 5 (6) p. 301,3: *oppida Helice, Bura, in quae refugere haustis prioribus, Sicyon, Aegira, Aegium, Erineos.*

Haec quivis simplex homo non aliter accipiat, nisi sic: *Helice et Bura*, in quas urbes post alias haustas terrae motu refugere. Quae sententia perversa est; nam his ipsis urbibus deletis in eas quae secuntur, homines refugerunt. Quare, nisi Plinium nihil aliud in scribendo nisi ambiguitatem secutum hoc loco inepto asyndeto lectorum mentibus caliginem offundere voluisse putamus, facili emendatione omnes tenebras dissipabimus. Scripsit enim Plinius: **et** in *quae refugere haustis prioribus, Sicyon etc.*

Ib. 7 (11) p. 305,15: post *Helladis* plene distinguendum et post *sita sunt* tollendum comma.

PLINIUS MINOR

Panegyr. **c.** 20 **(p.** 17, 30 G. Baehrens): *affectata aliis castitas, tibi ingenita . . . interque ea quae* **imputare** *non possis.*

Immo *immutare*.

c. 28 (p. 25, 10): *dent tibi, Caesar, aetatem di . . . serventque animum quem dederunt*; **et** *quanto maiorem infantium turbam iubebis incidi*!

Dele illud **et**, quod prorsus corrumpit orationem. Illud enim: *quanto etc* apodosis q. v. obtinet locum, coniunctivi autem *dent* et *servent* enuntiati conditionalis instar sunt, de qua orationis forma accurate egi in libello, qui inscribitur: *Codicis Ciceroniani nova collatio* pp. 30. 31.

c. 32. **(p.** 28, 22) *ut quae ferunt quaeque expetunt*, **om-**

nes *gentes discant invicem*, **capiant** *quanto libertati discordi servientibus sit utilius unum esse cui serviant.*

Cum in archetypo pro eo q. e, *omnes* legatur *opes*, sic locus hic refingendus videtur: *ut quae ferunt quaeque expetunt* opes *gentes, discant in vicem* copia *quanto .. sit utilius unum esse cui serviant.*

C*opia* est quod modo *opes* dictum.

C. 31,5 (p. 35.13): *Laeti ergo adite honores, capessite civitatem, neminem hoc necessitudinis abruptum velut truncum amputatumque destituet.*

Merae tenebrae, quas levissima ac nulla fere mutatione dissolves. Scr. enim *necessitudin*es et *destitue*n*t*. Tum haec planissima existet sententia: Qui non estis c. R..petite Romanam civitatem, nemo *hanc ob rem* (=*hoc*) naturalis *cognationis iura*, quae antea habuerit, *amittet* (=*neminem necessitudines destituent*).

c. 41. (p. 37, 19): *recordantibus principem illum in capita dominorum servos subornantem . . . . magnum et inevitabile ac totiens cuique experiendum malum*, **quotiens** *quisque similes principi servos haberet.*

Illud *quotiens* tum recte dictum esset si Romanorum unus quisque servos saepe mutaret, ut nunc demestici mutantur. Nunc apparet pro illo reponendum esse *quot* (*quisque*).

c. 44, 8 (p. 39,19): *qualesque sunt illi, tales esse et videri volunt et, dum volunt, fiunt.*

Ut nunc editur locus,ad alterum *volunt* mente adsumendum est prioris complementum,*esse et videri*.quod tamen per principale enuntiatum, quod est *fiunt*, unde *fieri* potius subaudias, non licet Quam difficultatem sic rescribendo tollas: *qualesque sunt illi, tales* **se** *et* **fieri** *volunt, et, dum volunt fiunt.* Qui illud **et** ante *fieri* positum quo pertineret (respondet autem illud **et** ei quod sequitur *et. . . fiunt*-) non vide-

bat, pro *tales se* scripsit *tales esse*; quo facto *fieri* in *videri* mutandum erat.

C. 45,3 (p. 40,1) Postquam dixit priores principes malos homines dilexisse, bonos odisse, sic ad Traiani contrarium morem transit:

Tu amicos ex optimis, et hercle aequum est eqs.

Ubi cum verbum desideretur, unde illud *amicos* pendeat, post *optimis* Keil *sumis* addebat, *legit* in quibusdam codicibus adscribitur. «Sed cf. La p 41 sqq.» adnotat editor. Equidem neque illas coniecturas neque editoris adnotationem acu rem tetigisse censeo. Certum est enim mihi Plinium scripsisse:

*Tu amic***us** *e***s** *optimis* eqs

c.60,2 (p.55,11: *Vis illud augustissimum consulum aliquando tribunal maiestati suae reddere? ascende. Vis constare reverentiam magistratibus, legibus auctoritatem, modestiam postulantibus* **adire**.

Illud *adire* etiamnunc male habet criticos. Itaque alius aliud medicamenti excogitat; Velut *ades*, *adtende*, *adside*, *adnitere*, *adsiste*, *adi rem*, *adi rem publicam* (*=adi r. p.*) *accipe*. Denique novissimus aditor cum antiquis editionibus *adi* scripsit Quae omnia vana sunt. Nihil enim tradito verbo sanius Ait enim Plinius: Si vis eos qui aliquid a consule *postulent*, cum reverentia magistratus ac legum, modestiaque eum adire, fac ut ipse sis consul atque a priuatis *adearis*. Est igitur *adire* imperativus passivus, qui vocatur, de quo verbi Latini modo vide quae ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου anni 1900 scripsi. Apparet autem post *postulantibus* signum interrogandi ponendum esse.

C. 61,2 (p. 56,16): *accidit ut corpora quamlibet ardua et celsa procerioribus admota decrescant, item ut altissimae civium dignitates collatione fastigii tui quasi deprimantur, quantoque propius ad magnitudinem tuam ad-*

scenderint, *tantum etiam a sua descendisse videantur*.

Pudet me tot editorum, qui vel tironibus manifestam rem non viderint, pro eo q. e. *decrescant* legendum esse *decrescunt* postque *accidit* ponendum esse comma, ut ex eo q. e. *accidit* non illud *ut corpora* etc., sed illud *item ut altissimae* eqs pendeat. Sententia enim haec est: *ut* corpora ardua procerioribus admota *decrescunt*, *item accidit ut* altissimae civium dignitates collatione fastigii tui deprimantur.

c. 69,5 (p. 65,16): *ingentium virorum nepotes . . festinatis honoribus amplificat atque auget* et *maioribus suis redditus*.

Quae ad h. l. sanandum excogitaverunt critici apud editorem videas. Mihi vero, si illud **et** ex antecedentis vocabuli (*auget*) ultimis litteris repetitis ortum habuerimus, proque eo q. e. *redditus* una litterula mutata *redditis* reposuerimus, Plinii verba restituta fore videntur.

Ait enim Plinius: *festinatis honoribus amplificat* (Traianus) *atque auget maioribus suis redditis* i. e. auget eos festinatis honoribus, qui ab eo redditi sunt non tam ipsis qui honorantur, quam maioribus *eorum*.

Illud *suis* pro *eorum* positum neminem offendet, qui meminerit similia cum apud Livium (velut III, 7,5 10,3. IV, 33,5) tum apud Ciceronem (v. quae affert Zumpt Gramm. § 125 adn.) inveniri.

c. 73,5 (p. 69,21): *ut precaremur ne quando tibi non eadem causa lacrimarum*, **utque numquam frontem tua**.

Ultima verba diu torquent doctos homines nec tamen diu eorum quaerenda medela. Sic enim Plinius loquitur: *ne quando tibi non eadem* (intell. *esset*) *causa lacrimarum*, *uti que* **ne unqnam fraude in** *tua* i. e. ut semper acclamationibus nostris lacrimes, aut *saltem* numquam propter tuum *damnum*. Hoc enim est *fraus*.

APULEIUS

Metamorph. VII, 27 v. 11 R. Helm: *Scilicet senectam . . . meam contemnit . . . et impune se laturum tantum scelus credit* **at** *utcunque se praesumit innocentem; est enim congruum pessimis conatibus contra noxiam conscientiam sperare securitatem.*

Innocentem recte hic accipit Helm cum glossariis pro eo q. e. ἀβλαβῆ i. e. ab omni damno securum; aliter enim sequens ratio (*est enim* etc.) nullam habebit rationem. Sed illud **at** prorsus ab hoc sententiarum contextu alienum est atque in **aut** mutandum. Quo facto hunc optimum habebis sententiarum nexum: «aut propter senectutem neam aut *qualibet alia causa* (= *utcunque*) poena se immunem praesumit.

Ib. VIII, 27 p 198 v. 14: *carbasinis et bombycinis iniecti* ineptum est. *Inducti* vero eius qui ex F codice *Φ* descripsit coniectura est. Qua coniectura propius ad archetypî scripturam accedit *intecti*.

Ib. IX, 11. p. 211, 22: *taeniae sparteae totūs innixus* Immo *innexus*.

Ib. c. 28 p. 224. 18: *at ille adulterorum omnium* **fortissimus** *noctu diuque disruptus maerens profugit.*

Neque *adulterorum* propria est *fortitudo*, neque ille tot tantaque dedecora facile passus *fortissimus* appellandus erat, nisi insulsa ironia hoc positum ducas. Quare turpissimo illi homuncioni sua restituenda videtur appellatio. Erat enim **foedissimus**, quippe qui, *turpissimo se dedecore foedasset*, quae ipsius Apulei verba sunt c. 23.

Apolog. c. 11 (p 113, 19 van der Fliet): *quid tam petulans habent versus mei, si cum isto uno contendantur? ut taceam scripta Diogenis Cynici et Zenonis Stoicae sectae conditoris, id genus plurima.*

Ut nunc distinguitur, illud *Zenonis* ex eo quod est *scripta* pendet; quae res hanc perversam praebet sententiam: Zenonis scripta eodem quo Diogenis Cynici modo petulantia esse. Tu vero tolle comma post *conditoris* positum; hanc optimam habebis sententiam; ut taceam scripta Diogenis et plurima id genus (i. e. petulanter dicta) Zenonis.

Ib. c. CXXVIII (p. 96, 12 *Clytemestrae* optime scripsit optimorum librorum vestigia secutus editor; quam nominis formam Sophocli restituit Petrus Papageorgius noster.

Ἀθήνησι τῇ 22 Ἀπριλίου 1912.

Σ. Βασης.

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΡΩΜΑΪΚΑ

ΜΒ΄.

Ἡ περὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ καταδίκης Εὐαγγελικὴ παράδοσις πρὸς τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον παρεξεταζομένη.

Παρὰ πάντων ὁμολογεῖται ὅτι πᾶσα ὑπερβολὴ τελευτῶσα ἄγει εἰς ἀντίδρασιν, ἡ δ' ἀντίδρασις αὕτη ἐπιτεινομένη καταλήγει εἰς ἀντίθετον ὑπερβολήν. Τοιοῦτόν τι συνέβη καὶ ἐν τῇ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους συμπεριφορᾷ τῶν Χριστιανικῶν τῆς Εὐρώπης λαῶν. Μέχρι μέν τινος οἱ Ἰουδαῖοι ὡς οἱ τοῦ Σωτῆρος δολοφόνοι ἐμισοῦντο καὶ κατεδιώκοντο ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν, ὁ δὲ βίος αὐτῶν ἦτο ἀληθῶς ἀβίωτος. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων ὥσπερ καὶ πρὸς ἄλλας ἐκτροπὰς τοῦ θρησκευτικοῦ φρονήματος οὕτω καὶ πρὸς ταύτην ἤρξατο παρὰ τοῖς λογιωτέροις τοὐλάχιστον ἰσχυρὰ ἀντίδρασις. Αὕτη δὲ ἡ ἀντίδρασις, συνεπικουρούντων καὶ τῶν λογίων Ἰουδαίων, οἵτινες διὰ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν πολλὴν εἶχον ῥοπὴν ἐπὶ τὴν εὐρωπαϊκὴν διάνοιαν, ἡ ἀντίδρασις, λέγομεν, αὕτη, τῷ χρόνῳ οὕτω μετέτρεψε τὰς τῶν πραγμάτων σχέσεις, ὥστε οἱ τέως ὡς δήμιοι μισούμενοι Ἰουδαῖοι

ἤρξαντο ὡς θύματα χριστιανικῆς σκευωρίας νὰ οἰκτίρωνται. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς τὴν τοιαύτην τῶν πραγμάτων θεωρίαν ἀντίκειται ἡ τῶν Εὐαγγελιστῶν μαρτυρία, καθ' ἣν ὁ Ἰησοῦς ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου ἡγεμόνος ἀνακριθεὶς καὶ ἀθῷος εὑρεθεὶς παρεδόθη ὅμως ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τὸ θανατωθῆναι τοῖς Ἰουδαίοις μετὰ μανικῆς ὁρμῆς ἀξιοῦσι τοῦτο, τῆς μαρτυρίας ταύτης τὸ κῦρος ἠμφεσβητήθη.

Ἠξίωσαν δηλ. οἱ τοῖς Ἰουδαίοις φίλα φρονοῦντες ὅτι ὁ Ἰησοῦς ὡς ἑαυτὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων κηρύττων, οὕτω δὲ πειρώμενος νὰ ἀποσπάσῃ τοὺς Ἰουδαίους ἀπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας εὐλόγως ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ὡς hostis populi Romani ὑπέστη τὴν ἐσχάτην τῶν ποινῶν. Κατὰ ταῦτα ὁ Πιλᾶτος θανατῶν τὸν Ἰησοῦν ἐπετέλεσε τὸ πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα καὶ τὸν Ρωμαίων δῆμον καθῆκον αὐτοῦ οὐδ' εἶχεν ἀνάγκην νὰ γινώσκῃ τί περὶ τούτου ἐφρόνουν οἱ Ἰουδαῖοι.

Κατὰ ταῦτα ἡ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις τραγῳδία, καθ' ἣν διαγωνίζονται πρὸς ἀλλήλους περὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἰησοῦ ἔνθεν μὲν ὁ Ἰουδαϊκὸς ὄχλος, ἔνθεν δὲ ὁ Πιλᾶτος, εἶναι τῶν πρώτων χριστιανῶν κατασκεύασμα, τοῦτο μὲν τοὺς κρατοῦντας Ῥωμαίους θεραπευόντων, τοῦτο δὲ τοὺς πολεμίους τοῦ Χριστιανισμοῦ Ἰουδαίους ζητούντων ἠθικῶς νὰ ἐκμηδενίσωσιν, αὐτὸν δὲ τὸν Ἰησοῦν ὡς ἀδίκως κατακριθέντα νὰ παραστήσωσιν.

Ἀλλὰ πῶς ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ Εὐαγγελικὴ παράδοσις εἶναι πλάσμα; Διότι ἡ ἄνευ ἀποδείξεως ἀπόρριψις οἱασδήποτε παραδόσεως ἀντίκειται πρὸς τὴν ὀρθὴν τῆς ἱστορικῆς ζητήσεως μέθοδον.

Τοιαύτη ἀπόδειξις παραφέρεται τὸ ἐν τῇ εὐαγγελικῇ παραδόσει λεγόμενον ὅτι ὁ Πιλᾶτος πρὶν κυρώσῃ τὴν κεφαλικὴν τοῦ Ἰησοῦ καταδίκην ὕδωρ αἰτήσας ἀπενίψατο τὰς χεῖρας εἰπών: Ἀθῷος εἰμὶ ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου.

Τοιαύτη, λέγουσι, διαμαρτυρία δὲν ἠδύνατο νὰ προέλθῃ ἢ παρ' ἀνθρώπου παντελῶς ἀγνοοῦντος τὰ τῶν Ῥωμαίων ἡγεμόνων ἐν ταῖς ἐπαρχίαις δίκαια. Οὗτοι δηλ. ἦσαν οἱ μόνοι κύριοι τῆς τῶν ἐπαρχιωτῶν κεφαλῆς, εἶχον δὲ αὐτοὶ μόνοι τὴν ἐξουσίαν τοῦ τε σταυρῶσαι καὶ τοῦ ἀπολῦσαι οἱονδήποτε ἐπαρχιώτην. Οἱ τῶν ὑπηκόων πρόκριτοι οὐδαμῶς ἠδύναντο νομίμως νὰ ἀναγκάσωσι τὸν ἡγεμόνα οὔτε νὰ θανατώσῃ οὔτε ν' ἀπολύσῃ τούτων οὐδένα. Ὁ Πιλᾶτος ἄρα ὑπείκων ταῖς τῶν Ἰουδαίων ἀξιώσεσιν οὐδαμῶς ἀπηλλάττετο τῆς νομικῆς

εὐθύνης, ἣν θὰ ὑπεῖχεν, ἂν ὕστερον τὸ δίκαιον τῆς πράξεως αὐτοῦ ἠμφεσβητεῖτο. Θὰ ηὐθύνετο δὲ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οὐχὶ κατὰ τοὺς *de vi* νόμους, ὅπερ Ἕλλην τις νομικὸς ἐν τῇ ἐφημερίδι Δικαιοσύνῃ πρό τινων ἐτῶν παραδόξως ἰσχυρίσατο, διότι κατὰ τούτους εὐθύνονται οἱ βίᾳ ἐξαναγκάσαντες τὸν δικαστὴν νὰ κρίνῃ ἀδίκως, οὐχὶ δὲ αὐτὸς ὁ τῇ βίᾳ ταύτῃ ἐνδοὺς δικαστής, οἷον XLVIII, 7, 10 lege Iulia de vi tenetur) qui dolo malo fecerit quo minus iudicia tuto exerceantur aut iudices ut oportet iudicent, vel is qui potestatem inperiumve habebit, aliter quam ei ius erit decernat; ἀλλὰ κατὰ τὴν legem Juliam de repetundis (πρβλ Dig. XLVIII, XI, 7, 3: hodie ex lege repetundarum .. vel exilio puniuntur, vel etiam durius prout admiserint; quid enim si ob hominem necandum pecuniam acceperint, vel licet non acceperint, calore tamen inducti interfecerint vel innocentem vel quem punire non debuerunt?). Μάτην ἄρα ὁ Πιλᾶτος ἐκήρυττεν ἑαυτὸν ἀθῷον, μάτην τὰς χεῖρας ἐνίπτετο. Διὰ δὴ ταῦτα ὁ πολὺς Mommsen τὰ περὶ τῆς τῶν χειρῶν νίψεως τοῦ Πιλάτου μνημονεύων ἐπιφέρει παίζων: «Schade um das Wasser» ἤτοι μάτην ἀνηλώθη τὸ ὕδωρ ἐκεῖνο, τ. ἔ. μάτην ὑπελάμβανεν ἑαυτὸν ἀνεύθυνον ὁ Πιλᾶτος, διότι οὐδεὶς ἄλλος πλὴν αὐτοῦ ηὐθύνετο. Ἐπειδὴ δὲ οὕτω μάταιον καὶ τῶν ἑαυτοῦ δικαίων ἀμαθῆ δὲν δύναταί τις νὰ ὑπολάβῃ τὸν Ῥωμαῖον ἡγεμόνα, οὐδεμίαν ἄλλην οἱ προειρημένοι κριτικοὶ εὑρίσκουσι τοῦ παραδόξου ἐξήγησιν ἢ ὅτι τὸ ὅλον διήγημα εἶναι ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν ἀπείρων ὄντων τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου ἀνοήτως πεπλασμένον, οὗ τεθέντος καὶ ἡ ὅλη περὶ τῆς σταυρώσεως τοῦ Χριστοῦ διήγησις, ἅτε τοιαῦτα περιέχουσα μυθεύματα, οὐδὲν ἢ ἐλάχιστον δύναται νὰ ἔχῃ ἱστορικὸν κῦρος.

Ἀλλὰ τοὺς ταῦτα λέγοντας σοφοὺς ἄνδρας διέλαθε γενικώτερος τις τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου κανών, καθ' ὃν ὁ Ῥωμαῖος ἡγεμὼν καὶ ἀδίκως καταγνούς τινος θάνατον ἦτο ἀπηλλαγμένος πάσης εὐθύνης, ἐὰν ἀπεδείκνυεν ὅτι ἔκρινεν οὕτω φοβούμενος στάσιν. Τοιοῦτός τις κανὼν συνάγεται ἐξ ὧν ὁ Μοδεστῖνος ἐν Πανδεκτῶν XLVIII, 8, 16 λέγει: Qui caedem admiserunt .. in honore aliquo positi deportari solent, qui in secundo gradu sunt, capite puniuntur; facilius hoc in decuriones fieri potest, sic tamen ut consulto

Principe et iubente id fiat, nisi forte *tumultus aliter sedari non potest*. Ὅτι δὲ οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, ὅτε ὁ Ἰησοῦς ἐκρίνετο. ῥητῶς ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις λέγεται.

Κατὰ ταῦτα ἠδύνατο κάλλιστα ὁ Πιλᾶτος, καίπερ τὰ ἑαυτοῦ δίκαια εἰδώς, νὰ δηλώσῃ ὅτι εἶναι πάσης ἐπὶ τῇ ἑαυτοῦ κρίσει εὐθύνης ἀπηλλαγμένος. Οὐδεμία ἄρα ἀνάγκη νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι ἀδυνατοῦντος τοῦ Πιλάτου νὰ εἴπῃ τοιοῦτό τι τὸ πρᾶγμα πάντως ἐπλάσθη ὑπὸ τῶν Εὐαγγελιστῶν ἐλεγχομένων οὕτω ψευδομαρτύρων πάσης πίστεως ἀναξίων. Ταύτης δὲ τῆς ὑπολήψεως ἀστηρίκτου ἀποδειχθείσης ἀστήρικτος εἶναι καὶ ἡ γνώμη τῶν ἀπαλλαττόντων τοὺς Ἰουδαίους πάσης ἐπὶ τῷ τοῦ Ἰησοῦ φόνῳ εὐθύνης, μόνον δὲ τοῦ πράγματος ὑπεύθυνον θεωρούντων ἢ τὸν Ῥωμαῖον ἡγεμόνα, ἐὰν κακῶς κατεδίκασε τὸν Ἰησοῦν, ἢ αὐτὸν τὸν Ἰησοῦν, ἐὰν ὄντως τῷ τῆς ἐσχάτης εἰς τὴν τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν προδοσίας ἀδικήματι περιέπεσεν.

Τὰ εἰρημένα ἐὰν ἔχωσιν ὀρθῶς δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς ἀποτρεπτικὸν παράδειγμα ἀπὸ τῆς σήμερον λίαν εὐδοκιμούσης κριτικῆς μεθόδου, καθ' ἣν πᾶσα μὴ ὑπ' αὐτοπτῶν καὶ τούτων ἀξιόχρεων μαρτύρων κυρουμένη παράδοσις κατ' ἀρχὴν ἀπορρίπτεται, οὕτω δὲ ἀφαιρουμένης τῆς ἱστορικῆς ἐρεύνης τὴν ἑαυτῆς βάσιν ἅπασα σχεδὸν ἡ τοῦ παρελθόντος ἱστορία διαλύεται, αἱ δὲ πλεῖσται τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων καταδικάζονται εἰς αἰωνίαν λήθην, ἀντὶ δὲ τῆς ἀμφισβητουμένης παραδόσεως, ἐπειδὴ οἱ ταύτην καταλύοντες αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην νὰ ἀντοικοδομήσωσί τι, δημιουργεῖται λόγῳ μὲν ἐπιστημονικὴ ἱστορία, ἔργῳ δὲ ἐπιστημονικὴ μυθιστορία.

Σ. ΒΑΣΗΣ

ΕΙΣ ΖΩΝΑΡΑΝ

(Ἔκδοσις Dindorf 1869).

VII, 4 (σελ. 97,29): τὸ δόρυ κυρῖνον ἐκάλουν οἱ παλαιοί.

Οὐχὶ κυρῖνον, ἀλλὰ κύριν (*quirim* ἢ *curim*) ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ τὸ δορυ.

Αὐτ. 5 (99,2): ὁμονοησάντων δὲ πάντων αἱρεθῆναι τὸν βασιλέα.

Γρ. ὁμονοησάντων (ὑπακ. τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν Σαβίνων)

δ' ἐκ πάντων αἱρεθῆναι τὸν βασιλέα. Πρβλ. σ. 78,3 ἑ. «βασιλεύεσθαι μὲν ἐδόκει πᾶσι, ἔρις δέ τις... ἐφύετο πότερον τῶν γενῶν παρέξει τὸν ἄρξοντα».

Αὐτ. (101,28): οὐδ' ἐπ' ἐκεῖνον ἔχθρα τις... ἢ σύστασις ἀνδρῶν καὶ ἐπιβουλὴ... γενέσθαι **ποι** ἀναγέγραπται.

Γρ. γενέσθαι ποτ' (=ποτέ).

Αὐτ. 13 (123,30) (Ποπλικόλας) τὰς ῥάβδους εἰς ἐκκλησίαν παριὼν **ἀφῆκε** τῷ δήμῳ

Δὲν **ἀφῆκε** τὰς ῥάβδους ὁ Ποπλικόλας, ἀλλ' **ὑφῆκε** (summisit).

Αὐτ. 19 (143,30): κεχειροτόνηντο δ' ὅτι οἱ ὕπατοι ἀδύνατοι ἐπὶ **πάντας** διὰ τὸ πλῆθος ἐξαρκεῖν ἦσαν.

Γρ. ἐπὶ **πάντα**.

Αὐτ. 25 (162,7): χρησμὸς ἐδόθη μὴ ἄλλως τὸ διεστὸς (διεστώς;) συνελθεῖν, εἰ μὴ τὸ κρεῖττον εἰς τὸ χάσμα ἐμβάλλουσι.

Γρ. μὴ **ἂν** ἄλλως καὶ ἐμβα**λοῦ**σι.

VIII, 2 (177,9): ὡς δέ τινες ἀχθόμενοι τούτοις **ὑπεχώρησαν**, φρουροὺς κατέστησεν, ὥστε μηδένα ἐξιέναι ἐκ τῆς πόλεως.

Γρ. ὑπε**ξ**εχώρησαν ὥσπερ καὶ τὸ ἐξιέναι διδάσκει.

Αὐτ. 11 (205,3): Οὐαλερίαν... πόλιν βίᾳ εἷλε.

Νοητέον τὴν Ἀλερίαν. Καὶ ἄλλα Ῥωμαϊκὰ ὀνόματα εἰσὶ παρὰ τῷ Ζωναρᾷ παραμεμορφωμένα, οἷον Αἰμιλίου (= Μαμιλίου), Οὐετουρίνα (= Οὐετουρία), Λαουίνιον (=Λαιουῖνον) καὶ ἄλλα, ἅτινα ἄδηλον εἰ τοῖς βιβλιογράφοις ἢ αὐτῷ τῷ Ζωναρᾷ ἀποδοτέα.

Σ. Β.

EXAGIUM

Ἡ ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. ΚΓ' σελ. 488 μνημονευομένη περὶ τοῦ exagium γνώμη τοῦ Reiske οὐκ ὀρθή. Τὸ exagium γίνεται ἐκ τοῦ exigo, ὅθεν καὶ examen.

Σ. Β.

Η ΑΝΕΚΔΟΤΟΣ ΓΥΝΑΙΚΟΛΟΓΙΑ-ΜΑΙΕΥΤΙΚΗ ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΔΩΡΑΣ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ

ὑπὸ ΣΚΕΥΟΥ ΖΕΡΒΟΥ ἰατροῦ

Δὲν θὰ περιγράψω ἐνταῦθα τὸ ἰατρικὸν ἔργον Κλεοπάτρας τῆς Αἰγύπτου (1) οὔτε τὴν καθόλου δρᾶσιν αὐτῆς ἔν τε τῇ Ἰατρικῇ καὶ τῇ Φαρμακολογίᾳ, ἥτις βασίλισσα τῶν βασιλέων, Σελήνη καὶ Ἶσις καλουμένη, ἀνῆλθε τὸν θρόνον τῶν Πτολεμαίων, κληρονομήσασα μετὰ τῆς βασιλικῆς ἁλουργίδος καὶ τοῦ σελαγίζοντος στέμματος καὶ τὴν μεγίστην πρὸς τὴν ἰατρικὴν ἔφεσιν καὶ τὸν θεῖον πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἔρωτα τῶν Πτολεμαίων, εἰς οὓς ἐνεφύσησεν αὐτὸν διὰ τοῦ Λάγου ὁ μέγας διδάσκαλος διὰ τοῦ μεγάλου μαθητοῦ, ὁ Ἀριστοτέλης διὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τούτου ἕνεκα καίτοι ἤκμασεν αὕτη εἰς χρόνους καθ' οὓς ὁ πολιτικὸς ὁρίζων ἦν πλέον ἢ τεταραγμένος, κυοφορῶν λαίλαπας, ὅπως γεννήσῃ κεραυνούς, πολιτικὰς καταιγίδας καὶ ἀνατροπάς, εἰς ἃ σπουδαιότατον καὶ λίαν ἐνεργὸν ἔλαβεν αὕτη μέρος, οὐχ ἧττον παρὰ πάντα ταῦτα ηὐκαίρει καὶ ἠδύνατο νὰ μοιράζῃ τὸ πνεῦμά της πρὸς τὰς φιληδόνους τῆς καρδίας της κλίσεις καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς τέχνης τοῦ Ἀσκληπιοῦ.

Καὶ δὲν ἐξήσκησε μὲν δημοσίᾳ τὸ ἐπάγγελμα ἡ βασίλισσα ἰατρός, ὡς ἡ ἑτέρα ἐκείνη Αἰγυπτία, ἡ Ὑπατία λέγω, ἥτις ἀποβαλοῦσα τὴν γυναικείαν ἀμφίεσιν καὶ περιβληθεῖσα τὸν ποδήρη λευκὸν φιλοσοφικὸν μανδύαν, περιήρχετο τὰς ἀγυιὰς τῆς Ἀλεξανδρείας, διδάσκουσα τὰς θείας φιλοσοφικὰς ἀληθείας, τὰς ἰδέας τοῦ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους. Ὅτι ὅμως ἡ βασίλισσα Κλεοπάτρα ἦν ἰατρός, καταγινομένη μετὰ πολλοῦ τοῦ ζήλου εἰς τὰ τοῦ φύλου αὐτῆς νοσήματα, ὅτι εἶχε βαθείας φαρμακολογικὰς γνώσεις, τοῦτο νομίζω ἀναμφισβήτητον· ὅπως ἐπίσης τυγχάνει ἀναμφίβολον ὅτι παρὰ πάντα ταῦτα δὲν κατέλιπεν ἡμῖν αὕτη καθαρῶς ἐπιστημονικὰ ἔργα ἢ τοὐλάχιστον τὸ ὑπὸ

(1) Παράβαλε Skevos Zervos. War Kleopatra von Aegypten ein Arzt? Janus. Archiv. pour l' Histoire de la Médecine ect. 15 Fevrier 1902.

τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου ἀνευρεθὲν ἐν τῷ τάφῳ παρὰ τὴν κεφαλήν της χειρόγραφον δυστυχῶς δὲν περιεσώθη ἡμῖν (1).

Ἀλλ' οὔτε τῆς ἄλλης ἐκείνης Κλεοπάτρας τῆς περιφήμου γυναικολόγου ἀνεῦρον ἐγὼ τὸ ἄγνωστον ἔργον, ἥτις μεταγενεστέρα τῆς προμνησθείσης οὖσα συνέγραψε περὶ πλείστων γυναικολογικῶν-μαιευτικῶν ζητημάτων, ὧν κεφάλαιά τινα μόνον μέχρις ἡμῶν περιεσώθησαν λατινιστὶ ἀνάμικτα μετὰ τῶν ἔργων τοῦ Θεοδώρου Πριστσιανοῦ (2), καὶ τῆς ὁποίας ὑπολείπονται ἔτι πλεῖστα ὅσα ἄγνωστα ἔργα, ἐν οἷς καὶ τὸ «περὶ γενέσεως» σπουδαιότατον.

Ἀλλ' οὔτε μὲ τὴν Ἀσπασίαν, οὐχὶ τὴν περίπυστον Μιλησίαν, ἀλλὰ τὴν περίφημον γυναικολόγον, ἧς τόσον συχνάκις θαυμαστὰς ὄντως γνώμας ἀναφέρει Ἀέτιος ὁ ἐξ Ἀμίδης (3), ἔχει τινὰ σχέσιν ἡ ἡμετέρα συγγραφεύς.

Οὔτε τέλος μὲ τὴν γνωστὴν Μητροδώραν τὴν ὁσίαν καὶ μάρτυρα τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας σχετίζεταί πως ἡ ἡμετέρα Μητροδώρα. Ἡ τοῦ ἀνεκδότου τούτου ἔργου συγγραφεὺς οὔτε ἁλουργίδα ποτὲ περιεβλήθη οὔτε βασιλικὸν διάδημα ἔφερε· τὸ μέτωπόν της δὲν ἔψαυσέ ποτε ἀκτινοβόλον βασιλικὸν στέμμα, ἀλλ' οὔτε τοὺς κροτάφους της ἔθιξεν ἀκάνθινος τοῦ μαρτυρίου στέφανος. Ἐὰν ὅμως δὲν ὑπῆρξε μάρτυς τῆς θρησκείας, ἐὰν δὲν ἀνῆλθεν εἰς τὴν πυράν, ὅπως ἀνέλθῃ ὑψηλότερον εἰς τὸν οὐρανόν, ὑπῆρξεν οὐχ ἧττον ἄλλη αὐτὴ μάρτυς, μάρτυς καὶ ἱέρεια τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης, τῆς ἄλλης αὐτῆς θρησκείας τῆς ζώσης κατὰ τοὺς αἰωνίους καὶ ἀφθίτους τῆς Φύσεως νόμους, κατὰ τὰς ἀναλλοιώτους βουλὰς καὶ τ ῥήματα τῆς καθόλου ἐπιστήμης.

Καὶ ἐν ᾧ ὁ μὲν Γαληνός, ὁ Διοσκορίδης καὶ ὁ Μοσχίων οὐδὲν ἀπολύτως περὶ ταύτης γινώσκουσι καὶ δικαίως, ὡς ἀρχαιότεροι· οἱ δὲ Ὀρειβάσιος, Ἀέτιος ὁ Ἀμιδηνός, Παῦλος ὁ Αἰγινήτης, ὁ Παῦλος

(1) Priapeja édit. Frankfurt. σελ. 163.

(2) Gynaeciorum sive de mulierum affectibus comment. Graecorum, Latinorum, barbarorum. ed. Casp. Wolph. ἐν Βασιλείᾳ 1586 καὶ Gynaeciorum sive de mulierum tum communibus tum gravidarum, Craec. Arabor. Latinorum ed. Isr. Spach. 1597·

(3) Ὅρα Ἀετίου Ἀμιδηνοῦ περὶ τῶν ἐν μήτρᾳ παθῶν, κεφ. ιδ', ιε', κε', ρι', ριγ', ριδ', ριθ', ρκα', ρκε' κλπ, ἐκδ. Σκεύου Ζερβοῦ ἐν Λειψίᾳ 1901. Τύποις Metzger καὶ Wittig.

Νικαῖος καὶ 'Αλέξανδρος ὁ Τραλλιανὸς τηροῦσιν ἀπόλυτον περὶ αὐτῆς σιγήν, ὁ πολὺς Φώτιος, ὅστις τοσαῦτα δείγματα τῆς τε σοφίας καὶ τῆς ἄκρας φιλοπονίας του ἡμῖν ἔδωκε, δὲν ἀνεῦρεν ἢ δὲν ἐνέκρινεν ἴσως νὰ συμπεριλάβῃ εἰς τὴν μυριόβιβλόν του καὶ σμικράν τινα περίληψιν ἢ καὶ σημείωσιν ἔστω περὶ τοῦ ἔργου τούτου.

Τούτων ἕνεκα ἡ Μητροδώρα φαίνεται τελείως ἄγνωστος τοῖς πᾶσι τῶν ἀρχαίων ἰατρῶν, ἀφανὴς μέχρι μὴ ὑπάρξεως, ἄσημος μέχρις ἐκμηδενίσεως ἐπὶ τόσους αἰῶνας, καίτοι τυγχάνει ἰατρὸς ἐξ ἐκείνων περὶ ὧν ὁ μέγας πατὴρ εἶπε τὰ ἀθάνατα ταῦτα· «Τὸν ἰατρὸν δοκέει μοι » ἄριστον εἶναι πρόνοιαν ἐπιτηδεύειν λέξειν τὰ προγενόμενα, γι- » γνώσκειν τὰ παρεόντα, προλέγειν τὰ ἐσόμενα, μελετᾶν ταῦτα· » ἀσκέειν περὶ τὰ νοσήματα, δύο, ὠφελέειν ἢ μὴ βλάπτειν» (1).

Δημοσιεύσαντες πρό τινος τινὰ περὶ Μητροδώρας καὶ τοῦ ἀνεκδότου αὐτῆς ἔργου ἐν «Sudhoff's Archiv für Geschichte der Medizin» (2), καὶ τῷ Πανηγυρικῷ τεύχει τοῦ καθηγητοῦ Κ. Κόντου (3), ὅπου καὶ παραπέμπομεν τὸν ἐφιέμενον σχετικῶν λεπτομερειῶν ἀναγνώστην, παρέχομεν νῦν τοὺς τίτλους τῶν κεφαλαίων τοῦ ἔργου, ἐπιφυλασσόμενοι προσεχῶς νὰ δημοσιεύσωμεν τὴν ἀνάλυσιν αὐτοῦ, ὁπότε συσχετίζοντες τὸ ἀνέκδοτον ἔργον πρός τε τὴν ἀρχαιοτέραν ἰατρικὴν φιλολογίαν, ἰδίᾳ τὴν πρὸ Χριστοῦ Γυναικολογίαν, καὶ πρὸς τὴν νῦν τῆς 'Ιατρικῆς 'Επιστήμης κατάστασιν, θὰ ἐπιδείξωμεν πρῶτον· Ποῖαι τῶν ἐν αὐτῷ γνωμῶν παραμένουσιν ἔτι ἀληθεῖς καὶ ἀναμφισβήτητοι καίτοι παρῆλθον ἔκτοτε εἴκοσι περίπου αἰῶνες, ποῖαι γνῶμαι αὐτῆς εὑρίσκονται ἔτι ἐν τῇ πρακτικῇ γυναικολογικῇ χρήσει, νομιζόμεναι ὅμως νῦν ὡς ἀνακαλύψεις δῆθεν τῶν τελευταίων ἐτῶν, ποῖαι δὲ ἄλλαι, καίτοι ἀληθεῖς, οὐχ ἧττον παραμένουσι πρακτικῶς ἄχρηστοι, διότι ἀγνοεῖ ταύτας ἢ δὲν ἐνθυμεῖται ἡ νῦν ἐπιστήμη ; δεύτερον· Ποῖαι γνῶμαι τῆς Μητροδώρας εἰσὶν ἄξιαι προσοχῆς καὶ μελέτης, δεόμεναι αὐστηρᾶς ἰατρικῆς ἐρεύνης καὶ ἐξελέγξεως διὰ τῶν νῦν τῆς ἐπιστήμης μέσων, διότι πιθανὸν νὰ περικλείωσιν ἐπιστημονικὰς ἀληθείας πρακτικῶς ὠφελίμους τῷ ἀνθρώπῳ, καίτοι τόγε νῦν ἔχον ἐξαφνίζουσιν ὄντως τὸν ἀναγνώ-

(1) 'Ιπποκράτους ἅπαντα ἔκδ. Littré Τόμ. II σελ. 110.

(2) Band 3. Heft 2. s. 141. «Das unveröffentlichte medizinische Werk der Metrodora» von Dr Skevos Zervos.

(3) «Τὸ ἀνέκδοτον ἰατρικὸν ἔργον τῆς Μητροδώρας» σελ. 112.

στην καὶ δυσπίστως διαθέτουσιν ἕνεκα τοῦ καινοφανοῦς αὐτῶν καὶ καινοτρόπου; Καὶ τρίτον· Ποῖαι γνῶμαι ταύτης εἰσὶν ἀπορριπτέαι καὶ διὰ τίνα λόγον;

Ἐπεξεργαζόμενοι εἶτα ἐν ἰδίῳ ἄρθρῳ τὰς ἐπιστημονικὰς τοῦ ἔργου σημειώσεις καὶ παρατιθέμενοι τὰς ἐπεξηγήσεις τῶν διαφόρων φαρμακευτικῶν οὐσιῶν ἀπὸ βοτανικῆς, φαρμακολογικῆς καὶ χημικῆς ἀπόψεως, τοὺς ἰσχύοντας νῦν ἐπιστημονικοὺς αὐτῶν ὅρους καὶ τὴν θεραπευτικὴν ἑκάστου τούτων δύναμιν, καὶ ἐξαντλοῦντες οὕτω πολλαπλῶς τὴν μελέτην τοῦ ὅλου ἔργου, θὰ προβῶμεν ἐπὶ τὴν δημοσίευσιν αὐτοῦ μετὰ γαλλικῆς ἢ γερμανικῆς μεταφράσεως, χάριν τῶν ἐν Εὐρώπῃ σοφῶν.

* *
*

Τὰ κεφάλαια δὲν εἶναι πολλὰ οὔτε μεγάλα καὶ μακροσκελῆ, ἀλλὰ σμικρὰ καὶ σχετικῶς ὀλίγα καὶ ἀποτελοῦσι τὴν ἀποκρυστάλλωσιν τῶν ἀτομικῶν τῆς συγγραφέως γνωμῶν καὶ νοημάτων, τὴν προσωποποίησιν τῶν ἐρευνῶν καὶ τῆς πείρας αὐτῆς. Δυστυχῶς οὐδεμία γίγνεται ἐν αὐτοῖς μνεία γνωμῶν ἄλλων προηγουμένως ἀκμασάντων περιφήμων ἰατρῶν, ἐκτὸς σπανίων ἐξαιρέσεων, ἐφ᾽ὧν στηριζόμενοι θὰ προσπαθήσωμεν προσεχῶς νὰ καθορίσωμεν τὸν χρόνον τῆς ἀκμῆς της· οὔτε ζητεῖ ὅμως νὰ σφετερισθῇ ἄλλων ἰδέας καὶ σκέψεις παρουσιάζουσα αὐτὰς ὡς ἰδίας, ὡς ἄλλως τε εἴθισται τοῖς πλείστοις, ἂν μὴ πᾶσι τοῖς ἀρχαίοις ἰατροῖς, οἵτινες ἀντιγράφοντες ὁλόκληρα κεφάλαια ἄλλων συγγραφέων λησμονοῦσιν ἢ δὲν εὐκαιροῦσι νὰ μνημονεύσωσι τῶν πηγῶν ἐξ ὧν παρέλαβον ταῦτα. Ἡ Μητροδώρα τοὐναντίον τὰ μάλα μετριοφρων οὖσα οὐδολως ὑποκλέπτει ξενον πνεῦμα ὅπως ἐπιδειξῃ σοφίαν ἀλλ᾽ ἀρκεῖται εἰς τὸ ἑαυτῆς, τὰς ἀτομικάς της γνώσεις, τὴν ἰδιαν της παρατήρησιν, τὴν προσωπικήν της πεῖραν, ἀποκεκρυσταλλωμενας εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, ὅπερ τυγχάνει σμικρὸν μὲν τὸν ὄγκον ἀλλ᾽ ἰδιαιτερας ἰατρικῆς ἀξιας καὶ γυναικολογικῆς σπουδαιότητος. Φερον τὸν τίτλον «Ἐκ τῶν Μητροδώρας περὶ τῶν γυναικείων παθῶν τῆς μήτρας», ὅστις ἀποτελεῖ καὶ τὸ πρῶτον κεφαλαιον, συνισταται ἐκ των ἐπομένων κατ᾽ αὔξοντα ἀριθμὸν κεφαλαιων.

κεφ. β΄. «Περὶ ὑστερικῶν πνιγῶν.

κεφ. γ΄. [εὐ]φραντικα πρὸς τας ἀφώνους γυναῖκας.

κεφ. δ΄. Προς φλεγμονὰς μήτρας.

κεφ. οβ'. Ἀντιφάρμακον ἀποβάλλον πᾶν δηλητήριον δοθέν.
κεφ. ογ'. Βηχικὸν ἀναγκαῖον.
κεφ. οδ'. Βηχικὸν διὰ πείρας.
κεφ. οε'. Γυναῖκα μὴ συλλαμβάνειν συλλαβεῖν καὶ ἐὰν ᾖ στεῖρα· δόκιμον μετὰ τὰ λόχια αὐτῆς εὐθύς.
κεφ. οστ'. Γυνὴ ἐὰν τρίχας ἔχῃ εἰς τὸν πώγωνα ὥστε ἀποπεσεῖν καὶ μὴ φυῆναι.
κεφ. οζ'. Γλῶσσαν λελεπισμένην καὶ οὐρανίσκον πυρέσσοντα θεραπεῦσαι.
κεφ. οη'. Γλῶσσαν τραχεῖαν καὶ σίελον πέμπουσαν θεραπεῦσαι.
κεφ. οθ'. Γαστρὸς ῥύσιν στεῖλαι.
κεφ. π'. Δυσεντερικοῖς συστέλλει, ποιεῖ καὶ αἱμοπτοϊκοῖς.
κεφ. πα'. Διοσπολιτικόν. Ποιεῖ πρὸς τὰ διατρέχοντα πνεύματα καὶ ὀξυρεγμίας καὶ δυσπεψίας.
κεφ. πβ'. Ἐπομφάλιον καθαρτικὸν διὰ πείρας.
κεφ. πγ'. Ἐμμηναγωγὸν διὰ πείρας, ὥστε καὶ πρεσβυτικὰς ἐκκρίνειν καὶ ἄγειν αὐτῶν τα ἔμμηνα.
κεφ. πδ'. Δόκιμον.
κεφ. πε'. Ὥστε καὶ τὰς δυσχρόους εὐχρ[ο]ωτέρας ποιῆσαι.
κεφ. πστ'. Ἐντατικὸν ποτόν,
κεφ. πζ'. . . . Χρῖσμα.
κεφ. πη'. . . . Ποτὸν διὰ πείρας.
κεφ. πθ'. Διουρητικὸς [τροχίσκος].
κεφ. ρ'. Ἄλλος.
κεφ. ρα'. Ἐπίδεσμος πρὸς κλάσματα καὶ κρούσματα καὶ τὰ ἐκκεκλιμένα καὶ πρὸς μυῶν πόνον.
κεφ. ρβ'. Ἔμβρυα νεκρὰ ἐκβάλλει ἱππεία κόπρος ὑποθυμιωμένη, ἔστι δὲ καὶ εὐτόκιον.
κεφ. ργ'. Ἐπομφάλιον ἔμβρυα καὶ ἔμμηνα κατάγον.
κεφ. ρδ'. Ἔγκυον γυναῖκα ὑπὸ χολῆς ἀσθενοῦσαν θεραπεῦον» κ.ἑ.τ.

* * *

Διὰ τῶν κεφαλαίων τούτων πᾶς οἱοσδήποτε ἀρχαῖος συγγραφεὺς βαθὺς γνώστης τῆς πρὸ αὐτοῦ ἰατρικῆς φιλολογίας θὰ παρεῖχεν ἡμῖν ἂν μὴ θαυμασίαν εἰκόνα τῆς συγχρόνου αὐτῷ ἰατρικῆς, πάντως ὅμως

θὰ ἔδιδεν ἐκτάκτως ἐνδιαφέρουσαν γυναικολογικὴν ὕλην. Δυστυχῶς ἡ Μητροδώρα περιλαβοῦσα ἐν αὐτοῖς σχεδὸν ἀποκλειστικῶς, ὡς εἴπομεν, τὰς ἀτομικὰς αὐτῆς γνώμας καὶ γνώσεις καὶ ταύτας βραχυλογικῶς καὶ ὅσον ἔνεστι συντετμημένως, περιώρισε τὴν ὕλην εἰς τὸν ἐλάχιστον τῶν ὄγκων, καταλαμβάνουσαν μόλις τριάκοντα δύο χειρογράφους σελίδας.

Καίτοι δ' ἡ συγγραφεὺς δὲν εἶναι βέβαια ὑψιπέτης ἀετός, ὅστις ἐξικνούμενος εἰς ἀνωτέρους πνευματικοὺς ὁρίζοντας νὰ προκαλῇ ἀκέραιον τὸν θαυμασμὸν τοῦ παρατηρητοῦ, καίτοι τὸ ἔργον αὐτῆς δὲν εἶναι τέλειον οὔτε φέρει τὴν σφραγῖδα δαιμονίου τινὸς πνεύματος πρὸ τῶν σπινθήρων καὶ τῶν αναλαμπῶν τοῦ ὁποίου νὰ καταπλήσσηται ὁ ἀναγνώστης, ὅμως ἐπειδὴ τοῦτό ἐστι προϊὸν τῶν πρώτων μ. Χ. χρόνων, ὧν ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη διὰ τῆς δημοσιεύσεως αὐτοῦ σπουδαίως θὰ διαφωτισθῇ, ἐπειδὴ τοῦτο τυγχάνει ὂν πνευματικὸν τέκνον γυναικός, ἥτις κατὰ τοὺς παλαιοτάτους ἐκείνους χρόνους περιφρονήσασα τὰς προλήψεις ἐτόλμησε νὰ συγγράψῃ τὰ πορίσματα τῶν μελετῶν καὶ παρατηρήσεών της, τὴν ἀποκρυσταλλωθεῖσαν εἰς πεποιθήσεις πεῖράν της, διὰ τοῦτό ἐστι ὅλως ἰδιαιτέρου ἐνδιαφέροντος καὶ τὰ μάλα σπουδαῖον.

Καὶ φαντάζομαι τὴν Μητροδώραν αὐτὴν μεσήλικα ἢ παρήλικα μᾶλλον μὲ τὴν κόμην ἀρχαϊκῶς διηυθετημένην καὶ φέρουσαν τὴν πολύπτυχον ποδήρη ἀρχαίαν ἀμφίεσιν, τὸ κρήδεμνον καὶ τὰ παχαῖα πέδιλά της καὶ χαράττουσαν ἐπὶ τῆς περγαμηνῆς τὰ τῆς πείρας της κυήματα μὲ τὴν μεγάλην ἐκ πτεροῦ γραφίδα της. Τὴν φαντάζομαι συγκεντροῦσαν εἰς τὸν γυναικεῖον ἐγκέφαλόν της, εἰς τὴν μνήμην της τὰ σπουδαιότερα γυναικολογικὰ τοῦ βίου της γεγονότα, ὅπως ἐκ τῆς ἐρεύνης τῶν αἰτίων αὐτῶν, τῆς πορείας καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων ἑκάστου τούτων καὶ τῆς πρὸς ἄλληλα παραβολῆς αὐτῶν ἐξαγάγῃ τοιαῦτα ἢ τοιαῦτα συμπεράσματα, ταύτας ἢ ἐκείνας τὰς ἰδέας καὶ σκέψεις, αἵτινες ἀφ' οὗ ὑπέστησαν τὸν αὐστηρὸν τῆς κρίσεως ἔλεγχον, ἐχαράχθησαν εἶτα ἐπὶ τῆς μεμβράνης καὶ καλλιλογικῶς ἐπεξειργάσθησαν.

Ἐγκαταστὰς ἤδη ἐν Ἀθήναις, ἐλπίζω ὅτι μετὰ σμικρὸν θὰ δυνηθῶ, δεόντως ἐπεξεργαζόμενος, νὰ φέρω εἰς τὴν δημοσιότητα τὸ ἔργον τοῦτο, ὅπερ τυγχάνει τὸ πρῶτον ἀρτιμελὲς γυναικεῖον ἐπιστημο-

νικὸν τέκνον, τὸ πρῶτον πλῆρες ἰατρικὸν βιβλίον ἐμπνεύσεως καὶ παρατηρήσεως, πνεύματος καὶ καλάμου γυναικός, ἀκολουθῶν πιστῶς τοὺς μεγάλους τῆς ἐπιστήμης ἱεροφάντας, τοὺς σοφοὺς αὐτῆς σκαπανεῖς, τὸν Littrè λέγω καὶ Kühn, τὸν Daremberg καὶ Ruelle κ. ἄ. οἵτινες ἐκδώσαντες μετ' ἐπιμελείας ἄκρας τοὺς ἀρχαίους ἕλληνας ἰατρούς, τὸν Ἱπποκράτην δηλονότι καὶ Γαληνόν, τὸν Ὀρειβάσιον καὶ Ῥοῦφον κ. ἄ. παρέσχον ἡμῖν ἀθάνατα ὄντως πρὸς μίμησιν δείγματα.

Ἐν Ἀθήναις μηνὶ Ὀκτωβρίῳ 1910.

Dr ΣΚΕΥΟΣ ΖΕΡΒΟΣ.

Ο ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

ΕΠΙ ΤΗι ΒΑΣΕΙ ΤΗΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΣ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ.

Στατιστικὴ καὶ Ἀνθρωπογεωγραφία.

Θὰ ἠναγκαζόμην νὰ παρεκκλίνω κατὰ πολὺ τοῦ σκοποῦ τῆς παρούσης συντόμου ἀνακοινώσεως, ἐὰν ἐπεχείρουν νὰ ἐκθέσω διὰ μακρῶν τὰς σχέσεις, αἵτινες ὑφίστανται μεταξὺ Στατιστικῆς καὶ Ἀνθρωπογεωγραφίας καὶ τῶν ταύταις συγγενῶν ἐπιστημῶν, Σοσιολογίας, Ἱστορίας καὶ Πολιτικῆς Οἰκονομίας κατ' ἐξοχήν, τὴν πρὸς ἀλλήλας συγγένειαν καὶ ἀλληλοσυνδρομήν, ἣν ἀμφότεραι ὡς πρὸς τὴν μέθοδον τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ ἐπιστημονικοῦ ὑλικοῦ καὶ τὴν συλλογὴν αὐτοῦ ἀλλήλαις παρέχουσι, τὸ δυνατὸν ἢ μὴ καθορισμοῦ ὁπωσδήποτε ορίων δι' ἀμφοτέρας καὶ τίνων, καὶ τὰς περὶ χρησιμοποιήσεως τῆς Γεωγραφικῆς μὲν μεθόδου ἐν τῇ Στατιστικῇ, τῆς Στατιστικῆς δ' ἐν τῇ Ἀνθρωπογεωγραφίᾳ γνώμας (1).

Δι' ὃ περιορίζομαι μόνον νὰ εἴπω ὅτι ἡ Ἀνθρωπογεωγραφία, ὡς

(1) Τοὺς περὶ τῶν μεθοδολογικῶν τούτων ζητημάτων ἐνδιαφερομένους παραπέμπομεν εἰς *F. Ratzel* «Anthropogeographie» 2ον τόμ.—*Jean Bruhnes* «Geographie humaine». *G. v. Mayr* «Statistik und Gesellschaftslehre» 1ον τόμ. καὶ Karl *Theodor v. Inama Sterwegg* «Geographie und Statistik» (Statistische Monatschrift 1891).

οὖσα ἡ ἐπιστήμη ἐκείνη, ἥτις ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀλληλοεπιδράσεως ἀνθρώπου καὶ φύσεως ἐξετάζει καὶ περιγράφει τὴν κατὰ χῶρον διάδοσιν τοῦ ἀνθρώπου, τῶν ἀνθρωπίνων ἔργων καὶ ἀνθρωπίνων καταστάσεων καὶ ζητεῖ ἀπὸ τῶν φυσιογραφικῶν τοπικῶν ὅρων ὁρμωμένη καὶ τοῦ ὑλικοῦ τῶν συγγενῶν ἐπιστημῶν πρὸς τὸν ἴδιον σκοπὸν χρῆσιν ποιουμένη γενετικῶς νὰ ἐξηγήσῃ τὰς αἰτίας τῆς διαδόσεως ταύτης ἐν γένει καὶ τῶν ἑκάστοτε καὶ ἑκασταχοῦ τοπικῶν διαφορῶν αὐτῆς καὶ ἑπομένως νὰ ὁρίσῃ κατὰ τὸ δυνατὸν τοὺς νόμους τοὺς διέποντας τὰς σχέσεις μεταξὺ ἀνθρώπου καὶ φύσεως ἀπὸ τῶν ἁπλουστάτων καὶ ἀμεσωτάτων μέχρι τῶν πολυπλοκωτάτων καὶ ἐμμεσωτάτων, τοὺς νόμους, λέγω, τοὺς διέποντας τοὺς ἐκ τῆς διηνεκοῦς, ἐν τῷ περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνι, μεταξὺ φύσεως καὶ ἀνθρώπου πάλης κατὰ τοὺς διαφόρους χρόνους γιγνομένους συμβιβασμούς, οὕτως εἰπεῖν, (Compromis) ἀμφοτέρων (φύσεως δηλ. καὶ ἀνθρώπου), οἵτινες ἀποτελοῦσι τὸν ἑκάστοτε καὶ ἑκασταχοῦ ὑλικόν τε καὶ πνευματικὸν πολιτισμὸν (καθ᾽ὅσον ἡ εὕρεσις νόμων εἶναι καὶ δέον νὰ εἶναι ὁ τελικὸς σκοπὸς πάσης ἐπιστήμης ἐχούσης τὴν ἀπαίτησιν νὰ ὀνομάζηται ὄντως ἐπιστήμη), ἡ Ἀνθρωπογεωγραφία, λοιπόν, ὡς οὖσα τοιαύτη ἐπιστήμη, δὲν εἶναι δυνατὸν ἢ νὰ εὑρίσκηται ἐν στενωτάτῃ συγγενείᾳ καὶ συναφείᾳ μετὰ τῆς Στατιστικῆς.

ΣΗΜ. Ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ, ὃν πάσῃ δυνατῇ συντομίᾳ κατὰ τὴν ἐμὴν ἐπὶ τῇ βάσει ἰδίων σκέψεων καὶ μελέτης τοῦ τε μεθοδολογικοῦ καὶ τοῦ ἄλλου ἐπιστημονικοῦ ὑλικοῦ σχηματισθεῖσαν γνώμην παρέθηκα, δύναταί τις εὐκόλως νὰ συναγάγῃ τὸ μέγεθος τῆς σημασίας, ἣν ἡ νεαρὰ αὕτη θυγάτηρ τῆς Γεωγραφίας, ἡ, περὶ ἧς ὁ λόγος, δηλ. Ἀνθρωπογεωγραφία, κέκτηται διὰ τὴν σύμπασαν ἐπιστήμην. Προσωρινῶς ὅμως τὰ ἐξ αὐτῆς ἀντληθέντα ὠφελήματα καὶ ἡ πραγματικὴ ἐπὶ τὰς ἄλλας ἐπιστήμας ἐπίδρασις αὐτῆς εἶναι μικρά. διότι μόλις πρὸ ὀλίγων δεκαετηρίδων ἐτέθησαν τὰ πρῶτα θεμέλια, αἱ πρῶται μεθοδικαὶ βάσεις, ἐφ᾽ ὧν θὰ στηριχθῇ τὸ ἐν τῷ γίγνεσθαι εὑρισκόμενον ἐπιστημονικὸν αὐτῆς οἰκοδόμημα. Καθ᾽ ἡμᾶς μεγάλως σήμερον παραβλάπτει τὴν περαιτέρω πρόοδον καὶ τὴν ἐλευθέραν ἀνάπτυξιν τῶν διαφόρων αὐτῆς κλάδων ἡ κατὰ παράδοσιν ἔτι καὶ νῦν σύνδεσις αὐτῆς πρὸς τὴν ὅλην Γεωγραφίαν ὡς κλάδου ταύτης. Διὰ τούτων δὲν θέλομεν βεβαίως νὰ διισχυρισθῶμεν ὅτι ἡ Ἀνθρωπογεωγραφία δέον τελείως νὰ ἀπο-

χωρισθῇ τῶν ἄλλων κλάδων τῆς Γενικῆς Γεωγραφίας, ἀλλὰ μόνον νὰ τονίσωμεν ὅτι διὰ τὴν Ἀνθρωπογεωγραφίαν ἡ Φυσικὴ Γεωγραφία ἐν στενωτέρᾳ ἐννοίᾳ εἶναι μόνον βοηθητικὴ ἐπιστήμη καὶ ὅτι αὐτὴ αὕτη καθ' αὑτὴν ἔχει ἴδιον σκοπόν, ἀκολουθεῖ ἰδίᾳ ὁδῷ καὶ ἰδίᾳ μεθόδῳ καὶ τούτου ἕνεκα δύναται νὰ ἔχῃ τὴν ἀπαίτησιν νὰ ἀπολαύῃ τῆς σχετικῆς ἐκείνης αὐθυπαρξίας καὶ ἀνεξαρτησίας, ἧς καὶ πᾶσαι αἱ κλάδους τῆς μιᾶς καὶ ἑνιαίας ἐπιστήμης ἀποτελοῦσαι ἀδελφαὶ ἐπιστῆμαι. Τοῦτ' αὐτό, ὅπερ περὶ τῆς γενικῆς Ἀνθρωπογεωγραφίας εἴπομεν, δύναται νὰ λεχθῇ καὶ περὶ τῆς εἰδικῆς ἢ κάλλιον περὶ τῆς Ἀνθρωπογεωγραφικῆς χωρογραφίας. Ἢ τὴν ἀνεξαρτησίαν ταύτην δέον νὰ δεχθῶμεν ἤ, ἐὰν θέλωμεν τῇ μέχρι νῦν παραδόσει νὰ δουλεύωμεν, τὴν περὶ τῆς Μεθόδου τῆς Γεωγραφίας ἐν Ἀθηνᾷ δημοσιευθεῖσαν γνώμην ἡμῶν κατ' ἀνάγκην, ὁπότε ὅμως ἀφαιροῦμεν ἀπὸ τῆς Γεωγραφίας τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ὀνομάζηται ἐπιστήμη καὶ ὑποβιβάζομεν αὐτὴν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐφηρμοσμένων, ὡς ὀνομάζονται, ἐπιστημῶν. Δυστυχῶς ἀναγκάζομαι νὰ διακόψω τὸν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου λόγον, ἵνα μὴ παρεκκλίνω τοῦ καθ' αὐτὸ σκοποῦ μου.

Γεωγραφία τοῦ πληθυσμοῦ.

Ὁ κλάδος ἐκεῖνος τῆς Ἀνθρωπογεωγραφίας, ἐφ' οὗ στηρίζονται πᾶσαι αἱ περαιτέρω ἀνθρωπογεωγραφικαὶ μελέται, εἶναι ἡ Γεωγραφία τοῦ πληθυσμοῦ.

Ἐφ' ὅσον δὲν εἶναί τις εἰς θέσιν νὰ γιγνώσκῃ, τίς ὁ πληθυσμὸς χώρας τινὸς καὶ τίνες αἱ ἀνθρωπογεωγραφικαι αὐτοῦ σχέσεις, δὲν δύναται νὰ προβῇ εἰς περαιτέρω ἐξέτασιν τῶν ἄλλων ἀνθρωπογεωγραφικῶν φαινομένων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν χώραν ταύτην.

Ἐκ τούτου ὅμως δὲν ἕπεται ὅτι δυνάμεθα νὰ ἐξετάσωμεν τὴν κατὰ χῶρον διάδοσιν τοῦ πληθυσμοῦ χώρας τινός, περιγράψωμεν αὐτὴν καὶ ἐξηγήσωμεν τὰ αἴτια αὐτῆς ἄνευ τῆς συνεξετάσεως καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρωπογεωγραφικῶν σχέσεων, αἵτινες εἶναι πᾶσαι ἀναποσπάστως πρὸς ἀλλήλας συνδεδεμέναι οὕτως, ὥστε, ἀκριβῶς εἰπεῖν, εἶναι ἀδύνατος ἡ ἐξέτασις φαινομένου τινὸς ἀνθρωπογεωγραφικοῦ αὐτοῦ καθ' ἑαυτὸ ἀνεξαρτήτως τῶν ἄλλων. Πάντως ὅμως ἡ Γεωγραφία τοῦ πληθυσμοῦ δέον νὰ εἶναι ἡ βάσις πάσης ἀνθρωπογεωγραφικῆς ἐξετά-

σεως. Δι' ὃ πολὺ ὀρθῶς ὁ *Jean Bruhnes* ἐν τῇ πρὸ μηνῶν ὀλίγων ἐκδοθείσῃ Ἀνθρωπογεωγραφίᾳ του, ἥτις, παρ' ὅλον τὸν πλοῦτον τῶν παρατιθεμένων γνώσεων, μεγάλας, ἴσως μεγίστας ἐλλείψεις ὡς πρός τε τὴν μέθοδον ἐν γένει καὶ τὴν συστηματικὴν κατάταξιν καὶ ταξινόμησιν τοῦ ὑλικοῦ παρουσιάζει, παρατηρεῖ ὅτι οἱ πρῶτοι καὶ θεμελιώδεις χάρται πάσης Ἀνθρωπογεωγραφίας εἶναι ὁ χάρτης τῶν ὑδάτων καὶ ὁ χάρτης τῶν ἀνθρώπων, ἤ, τῆς γενικῆς διαδόσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἐπὶ τῆς γηίνης ἐπιφανείας. Ἀλλὰ πόθεν λαμβάνομεν τὸ ὑλικόν, ὅπερ ὅπερ χρησιμεύει ἡμῖν διὰ τὴν Γεωγραφίαν τοῦ πληθυσμοῦ ; Ἐν συντόμῳ ἐν ταῖς χώραις μέν, αἵτινες ἔχουσι στατιστικὴν ὑπηρεσίαν καλῶς διωργανωμένην καὶ κατοικοῦνται ὑπὸ λαῶν μετεχόντων τοῦ σημερινοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, παρὰ τῆς Στατιστικῆς, ἐν ἐκείναις δέ, αἵτινες κατοικοῦνται ὑπὸ φυλῶν καὶ λαῶν ἡμιαπολιτίστων καὶ τελείως ἀπολιτίστων, παρ' αὐτῆς τῆς Ἀνθρωπογεωγραφίας, ὡς πολὺ ὀρθῶς ὁ πολύκλαυστος Ratzel ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ τῆς Ἀνθρωπογεωγραφίας του ἐξέθηκεν.

Ἡ γνῶσις λοιπὸν κατὰ πρῶτον τῆς φυσικῆς γεωγραφικῆς καταστάσεως χώρας τινὸς ἀφ' ἑνός. καὶ τοῦ στατιστικοῦ ὑλικοῦ ἀφ' ἑτέρου εἶναι τὰ δύο ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖα στοιχεῖα, ἐφ' ὧν στηριζομένη τῇ βοηθείᾳ τῶν ἄλλων συγγενῶν ἐπιστημῶν ἐποικοδομεῖ τὸ ἐπιστημονικόν της οἰκοδόμημα ἡ Ἀνθρωπογεωγραφία, ἀφ' ὧν ὁρμᾶται πᾶσα ἀνθρωπογεωγραφικὴ σπουδὴ καὶ ἐπομένως ἐπὶ τοῦ προκειμένου, πᾶσα ἐπὶ τῆς Γεωγραφία τοῦ πληθυσμοῦ μελέτη.

Τελευταία ἀπογραφὴ τῆς Γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας.

Ἓν τῶν τὰ μάλιστα ἐνδιαφερόντων ζητημάτων τῆς Γεωγραφίας τοῦ Πληθυσμοῦ εἶναι ἡ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἀπογραφῶν παρακολούθησις τῆς ἐξελίξεως (αὐξήσεως καὶ μειώσεως) τοῦ πληθυσμοῦ τῶν διαφόρων χωρῶν καθ' ἑαυτὰς καὶ τοῦ τῆς ὅλης Οἰκουμένης.

Δυστυχῶς μόνον τῶν πεπολιτισμένων κρατῶν, ἐν οἷς κατὰ ὡρισμένας περιόδους λαμβάνουσι χώραν ἀπογραφαί, τὸν πληθυσμὸν δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν μετὰ μείζονος ἢ ἧσσονος ἀσφαλείας.

Κατὰ *H. Wagner* 60 % τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῆς Γῆς δύναν-

ται νὰ ὁρισθῶσιν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀποτελεσμάτων ἀπογραφῶν ὁπωσοῦν ἀσφαλῶς (περίπου ὁ πληθυσμὸς τοῦ ἡμίσεως τῆς Οἰκουμένης).

Τὸ κράτος δ' ἐκεῖνο, ὅπερ μεταξὺ τῶν ἄλλων πεπολιτισμένων σήμερον ἐξαίρετον ὄντως κατέχει θέσιν ἕνεκα τῆς τελείας διοργανώσεως τῶν στατιστικῶν γραφείων, τῶν συχνῶν, καταλλήλων καὶ οὕτως εἰπεῖν ἐξαντλουσῶν ὁπωσοῦν τὰ πρὸς λύσιν τῶν περὶ πληθυσμοῦ ἀπορημάτων ἐρωτήματα ἀπογραφῶν καὶ τῆς μορφώσεως τοῦ λαοῦ του, ὅστις κατὰ μέγα μέρος οὔτε ἀρνεῖται διὰ ποικίλους λόγους (φόβον, δεισιδαιμονίαν κτλ.) νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὰ προβαλλόμενα ἐρωτήματα, οὔτε ἀνίκανος εἶναι νὰ συμπληρώσῃ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ ἐν τοῖς δελτίοις τῶν ἀπογραφῶν ἀναγραφόμενα, καὶ ὅπερ ἕνεκα τῶν τοπογραφικῶν καὶ γεωλογικῶν χαρτῶν καὶ τῶν παμπληθῶν ἐργασιῶν δύναται κάλλιστα νὰ γείνῃ ἀντικείμενον λεπτομεροῦς καὶ συστηματικῆς ἀνθρωπογεωγραφικῆς ὡς πρὸς τὰ ζητήματα τὰ ἀφορῶντα τὸν πληθυσμὸν ἐρεύνης, εἶναι ἡ Γερμανικὴ αὐτοκρατορία.

Αἱ ἀπογραφαὶ τῆς Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας λαμβάνουσιν ἀνὰ πᾶσαν πενταετίαν χώραν. Ἡ μὲν προτελευταία εἶναι ἡ τοῦ 1905, ἡ δὲ τελευταία, περὶ ἧς νῦν πρόκειται, εἶναι ἡ τῆς 1ης Δεκεμβρίου κατὰ τὸ Εὐρωπαϊκὸν ἡμερολόγιον τοῦ 1910. Ὡς στιγμὴ ἀπογραφῆς ὡρίσθη τὸ μεσονύκτιον μεταξὺ τῆς 30ῆς Νοεμβρίου καὶ 1ης Δεκεμβρίου (Stichmoment). Ὅθεν τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀπογραφῆς δεικνύουσιν ἡμῖν τὴν κατάστασιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ὅλης αὐτοκρατορίας κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην. Πρὸς διασάφησιν τούτου ἐπιτραπήτω νὰ παραθέσωμεν ὡς παράδειγμα τὸ ἑξῆς ἐκ τῶν ἐν ταῖς ὁδηγίαις πρὸς ἀπογραφὴν γραφομένων.

Ἐν τῷ δελτίῳ ἔδει νὰ ἀναγραφῶσιν οἱ πρὸ τοῦ μεσονυκτίου γεννηθέντες καὶ οἱ μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἀποθανόντες.

Ἄρα οἱ γεννηθέντες μετὰ τὸ μεσονύκτιον καὶ οἱ ἀποθανόντες πρὸ τοῦ μεσονυκτίου δὲν ἐπετρέπετο νὰ ἀναγραφῶσιν.

Τῆς ἀπογραφῆς ταύτης τὰ προσωρινὰ ἀποτελέσματα προτιθέμεθα ἐν τῇ παρούσῃ ἀνακοινώσει νὰ παραθέσωμεν καὶ παρατηρήσεις τινὰς περὶ τῶν συμπερασμάτων, ἅτινα δύναταί τις νὰ συναγάγῃ ἐκ τῆς συγκριτικῆς ἐξετάσεως τῶν διαφόρων Γερμανικῶν κρατῶν καὶ ἐπαρχιῶν αὐτῶν, ἐφ' ὅσον εἶναι δυνατόν, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀπογραφῆς ταύτης καὶ τῶν προτέρων, προσθέσωμεν.

Αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Εὐρώπης κατὰ τὸν 19ον καὶ 20όν αἰῶνα.

Ἀλλὰ πρὸ τούτου εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἀπαντήσωμεν συντόμως εἰς τὸ ἐρώτημα, ὅπερ φυσικώτατα πᾶς τις ἠδύνατο νὰ προβάλῃ ἡμῖν «Ἀλλὰ πόσος εἶναι ὁ πληθυσμὸς ὅλης τῆς Εὐρώπης καὶ πόσος ἦν κατὰ τὰ παρελθόντα ἔτη; παρατηρεῖται αὔξησις αὐτοῦ καὶ πόση;» Ἐὰν ρίψῃ τις ἓν βλέμμα εἰς τὰς σχετικὰς στατιστικάς, θὰ ἀνομολογήσῃ εὐθὺς ὅτι πράγματι ἓν τῶν τὰ μάλιστα ἐνδιαφερόντων φαινομένων εἶναι ἡ κατὰ τὸν 19ον καὶ 20όν αἰῶνα καταπληκτικὴ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γῆς καὶ ἰδίᾳ τῆς Εὐρώπης καὶ ἡ κολοσσιαία συσσώρευσις αὐτοῦ εἰς πόλεις καὶ μεγαλοπόλεις.

Αἱ μεγάλαι πρόοδοι τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν δὲν ἦτο δυνατὸν ἢ νὰ ἐπιφέρωσι ριζικὴν ἐπανάστασιν εἰς τὸν ὅλον βίον τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου καὶ διὰ τῆς κολοσσιαίας ἀναπτύξεως καὶ τελειοποιήσεως τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας, τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς ἐν γένει Τεχνικῆς νὰ συντελέσωσι τὴν ἄρδην μετατροπὴν τῶν ὅρων τῆς ζωῆς. Τῆς γενικῆς ταύτης μεταβολῆς προϊὸν εἶναι καὶ τὸ φαινόμενον τῆς καταπληκτικῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῆς συσσωρεύσεως εἰς μεγάλας πυκνὰς οἰκήσεις κατὰ τὸν παρελθόντα καὶ τὸν ἡμέτερον αἰῶνα. Προκειμένου δὲ ἰδιαιτέρως περὶ Εὐρώπης, ἐὰν ἀναλογισθῇ τις τὸν ὑπερμεγέθη ἀριθμὸν τῶν εἰς τὰς ἄλλας Ἠπείρους μεταναστευόντων Εὐρωπαίων, θὰ ἀντιληφθῇ πράγματι, πόσον μεγάλη εἶναι ἡ κατὰ τὸν ροῦν τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ κατὰ τὰ ὀλίγα παρελθόντα ἔτη τοῦ ἡμετέρου γενομένη αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος, καθ' ὅσον ἐν οἰκείῳ τόπῳ θέλομεν ἐπανέλθει εἰς τὰ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ὅλης Οἰκουμένης καὶ τῆς Εὐρώπης ἰδίᾳ ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν Γερμανικὴν αὐτοκρατορίαν, ἀρκούμεθα νὰ ἀναφέρωμεν τὰ ἑξῆς: ὅτι ἡ Εὐρώπη εἶχε κατὰ *Levasseur* τῷ 1801 πληθυσμὸν μόνον 175 ἑκατομμυρίων, τῷ 1850 πληθ. 266, τῷ δὲ 1908 437, δηλ. ηὐξήθη ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς ἐντὸς τοῦ χρονικοῦ διαστήματος 107 ἐτῶν κατὰ 149 %.

Κατὰ τὸν αὐτὸν *Levasseur* ηὐξήθη ὁ πληθυσμὸς τῶν ἑπομένων κρατῶν ἀπὸ τοῦ 1830 μέχρι 1908 ὡς ἑξῆς:

		1830			1908		
1) Ῥωσσίας..................	ἀπὸ	45	ἑκατομμ.	εἰς	129	Αὔξησις	189 %
2) Μεγάλης Βρεττανίας.........	»	24,4	»	»	45,2	»	85 %
3) Γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας....	»	35,8	»	»	63,2	»	76 %
4) Αὐστροουγγαρίας..........	»	32	»	»	48,7	»	52 %
5) Γαλλίας...................	»	32.5	»	»	39,4	»	21 %

Ὥστε τὴν μὲν μεγίστην αὔξησιν παρατηροῦμεν ἐν Ῥωσσίᾳ, τὴν δ' ἐλαχίστην ἐν Γαλλίᾳ. Ἐὰν δὲ λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν τὸν ἀριθμὸν τῶν εἰς Γαλλίαν μεταναστευόντων καὶ τῷ ἐγχωρίῳ πληθυσμῷ ἀφομοιουμένων ξένων, θὰ δεχθῇ ὅτι ἡ πραγματικὴ φυσικὴ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς εἶναι ἀκόμη μικροτέρα. Ἡ στασιμότης ὅμως αὕτη τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γαλλίας ὀφείλεται εἰς τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γεννήσεων ἕνεκα τοῦ παρὰ τοῖς Γάλλοις ἐν χρήσει συστήματος τῶν δύο τέκνων (Zweikindersystem) ἢ τῆς μὴ τεκνοποιήσεως. Εἶναι δὲ πράγματι περίεργον φαινόμενον στασιμότητος πληθυσμοῦ τὸ ἐν Γαλλίᾳ παρατηρούμενον, καθ' ὅσον ἡ χώρα αὕτη ἕνεκα τῆς εὐφορίας της καὶ ἕνεκα τῆς ἐν γένει οἰκονομικῆς εὐεξίας τῶν κατοίκων της καὶ ἕνεκα τοῦ μεγέθους τῆς ἐκτάσεώς της ἠδύνατο πολὺ μείζονα πληθυσμὸν νὰ διαθρέψῃ. Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ μὲν ἀριθμὸς τῶν ἐχόντων ἡλικίαν μέχρις 20 ἐτῶν εἶναι ἐν Γαλλίᾳ πολὺ κατώτερος τοῦ τῶν ἄλλων κρατῶν, ὁ δὲ τῶν ἐχόντων ἡλικίαν ἀπὸ 20 - 60 καὶ τῶν ὑπὲρ τὰ 60 πολὺ ἀνώτερος. Δηλ. ἡ Γαλλία διακρίνεται διὰ τὸ μικρὸν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γεννήσεων, οὗ προϊὸν ἡ στασιμότης τοῦ πληθυσμοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ μέγεθος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐχόντων τὴν ἡλικίαν τῆς ἀκμῆς καὶ τῶν γερόντων, ὅπερ εἶναι χαρακτηριστικὸν τοῦ ὕψους τοῦ πολιτισμοῦ, ἐφ' οὗ εὑρίσκεται ὁ Γαλλικὸς λαός.

Πληθυσμὸς Γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας.

Ἡ ἐπιφάνεια τῆς Γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας ἀνέρχεται κατὰ Supan (Die Bevölkerung Europas 1909) εἰς 540,778 τετραγωνικὰ χιλιόμετρα, κατὰ Wichmann δὲ (Petermann's Mitteil. 1911) εἰς 540,831. Διαφορὰ 53 □ χιλιόμ. Ὁ δὲ πληθυσμὸς αὐτῆς κατὰ τὴν τελευταίαν ἀπογραφὴν τοῦ 1910 εἰς 64,903,423 κατὰ τὰ ὑπὸ Wichmann ἐν «Petermann's Mitteil.» δημοσιευθέντα, εἰς 64,896,881 δὲ κατὰ τὰ ἐν «Zeitschrift der Gesellschaft für Erdkunde zu Berlin». Διαφορὰ 16,542.

Ὥστε κατὰ προσέγγισιν ἡ μὲν ἐπιφάνεια αὐτῆς εἶναι 541 χιλιάδων □ χιλιομέτρων, ὁ δὲ πληθυσμὸς 65 ἑκατομ. Ἑπομένως ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ 120 κατὰ προσέγγισιν εἰς □ χιλιόμετρον, δηλ. ἐπὶ ἑκάστου τετραγωνικοῦ χιλιομέτρου κατοικοῦσιν 120 ἄνθρωποι. Ἢ μᾶλλον, ἐπειδὴ ἡ πυκνότης αὕτη οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ τὸ πηλίκον τῆς διαιρέσεως τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ παριστάνοντος τὸν ὅλον πληθυσμὸν τῆς χώρας διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ παριστάνοντος τὴν ὅλην ἐπιφάνειαν αὐτῆς, θὰ κατῴκουν 120 ἄνθρωποι ἐπὶ ἑκάστου □ χιλιομέτρου, ἐὰν ὁ πληθυσμὸς ἦν ἐξ ἴσου κατανεμημένος ἐφ' ὅλης τῆς τὴν Αὐτοκρατορίαν περιεχούσης ἐπιφανείας. Δι' ὃ οἱ τὴν πυκνότητα τοῦ πληθυσμοῦ ἐκφράζοντες ἀριθμοί, ὡς εὐκόλως ἐννοεῖ τις, δὲν ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν πραγματικότητα, ἀλλὰ παρέχουσιν ἡμῖν μόνον γενικὴν εἰκόνα, ἣν ὅμως καθιστῶσι σαφεστέραν καὶ πραγματικωτέραν οἱ ἀριθμοὶ οἱ δηλοῦντες τὴν πυκνότητα τῶν οἰκήσεων (τὴν μέσην ἐγγυτάτην ἀπόστασιν τῶν οἰκήσεων ἀπ' ἀλλήλων π. χ. εἰς τόσα □ χιλιόμ. χώρας τινὸς ἀπαντᾶται μία οἴκησις) καὶ εἶναι τοσοῦτον ἐγγύτεροι οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι τῇ ἀληθείᾳ, ὅσον μικροτέρα εἶναι ἡ ἐπιφάνεια, ἧς ὁριστέα ἡ πυκνότης.

Πληθυσμὸς τῶν διαφόρων Γερμανικῶν Κρατῶν.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν Γερμανικῶν κρατῶν τῶν ἀποτελούντων τὴν Γερμανικὴν αὐτοκρατορίαν ἀνέρχεται εἰς 26. Τούτων 4 μὲν εἶναι Βασίλεια, 6 Μεγάλα Δουκᾶτα, 5 Δουκᾶτα, 7 ἡγεμονίαι, 3 ἐλεύθεραι πόλεις καὶ 1 αὐτοκρατορικὴ χώρα. Ἐν τῷ κατωτέρω παρατιθεμένῳ πίνακι περιλαμβάνομεν 1) τὴν ἐπιφάνειαν ἑκάστου κατὰ Supan, 2) τὸν πληθυσμὸν ἑκάστου κατὰ τὸ 1900, 3) τὴν πυκνότητα τοῦ πληθυσμοῦ ἑκάστου κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, 4) τὸν πληθυσμὸν ἑκάστου κατὰ τὸ 1905, 5) τὴν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος πυκνότητα, 6) τὸν πληθυσμὸν κατὰ τὸ 1910 κατὰ τὰ ἐν τῷ περιοδικῷ τῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρείας τοῦ Βερολίνου δημοσιευθέντα προσωρινὰ ἀποτελέσματα, 7) τὴν πυκνότητα κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, 8) τὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ ἀπὸ τοῦ 1905 - 1910, ἐκπεφρασμένην εἰς ἀριθμὸν κατοίκων, 9) τὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ ἀπὸ 1900 - 1905, ἐκπεφρασμένην εἰς ἑκατοστὰ τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ, ὅπερ καθιστᾷ ἡμῖν εὐκολωτέραν τὴν σύγκρισιν

ἢ οἱ ὑπ' ἀρ. 8 ἀριθμοί, διότι, ἐὰν συγκρίνων τὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ δύο οἱωνδήποτε κρατῶν γιγνώσκω μόνον τὸν ἀπόλυτον ἀριθμὸν τῶν κατοίκων τὸν παριστάνοντα τὴν διαφορὰν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς προτελευταίας καὶ τελευταίας ἀπογραφῆς, δὲν δύναμαι νὰ συναγάγω τί τῶν δύο κρατῶν παρουσιάζει τὴν μείζονα καὶ κατὰ πόσον μείζονα τῆς τοῦ ἄλλου, ὅπερ εἶναι ἐπιτευκτόν, ὅταν γιγνώσκω, τίς ἡ σχέσις ἡ ὑπάρχουσα μεταξὺ ὅλου τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ἐκφράζοντος τὴν αὔξησιν δηλ. πόσα ἑκατοστὰ τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ ἀποτελεῖ ἡ γενομένη αὔξησις, καὶ 10) τὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ ἀπὸ 1905-1910, ἐκπεφρασμένην ὡσαύτως εἰς ἑκατοστὰ τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ.

Μεταξὺ τῶν ἀριθμῶν τῶν ἐπιφανειῶν καὶ τοῦ πληθυσμοῦ, οὓς ἡμεῖς κατὰ Supan καὶ τὸ μνημονευθὲν περιοδικὸν παραθέτομεν, καὶ τῶν ἀριθμῶν, οὓς ὁ Wichmann ἐν «Petermann's Mitteil» δημοσιεύει, ὑπάρχουσιν αἱ ἑξῆς διαφοραί.

Ἐπιφάνεια.

Γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας κατὰ Wichmann 540,831, κατὰ Supan 540.778 □ χιλιομ. — Διαφορὰ 53 □ χιλ.

Πρωσσίας	348,756	κατὰ Wichmann,	348.702	κατὰ Supan
Ὀλδεμβούργου	6,428	» »	6,429	» »

Διαφορὰ ὡς πρὸς ἐπιφάνειαν Πρωσσίας	+ 54
» » » » Ὀλδεμβούργου	— 1
Ἐν ὅλῳ	+ 53

Δηλ. κατὰ Wichmann ἐπιφάνεια Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας κατὰ 53 □ μείζων ἢ κατὰ Supan.

Πληθυσμὸς τοῦ 1910

κατὰ Wichmann καὶ κατὰ τὸ περιοδικὸν τῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρείας Βερολίνου:

	W.	Π. Γ. Ε. Β.	Διαφορὰ
Γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας	64.903,423	64,896,881	+6,542
Πρωσσίας............	40,163,333	40,156.791	+6,542
Βαυαρίας............	6,876,497	6,876,491	+ 6

Πίναξ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Γερμανικῶν Κρατῶν.

ΚΡΑΤΗ	Ἐπιφάνεια εἰς □ χιλιόμ.	Πληθυσμὸς 1900	Πυκνότης	Πληθυσμὸς 1905	Πυκνότης	Πληθυσμὸς 1910	Πυκνότης	Αὔξησις ἀπὸ 1905 1910 ἀπόλυτος ποσ.	Αὔξησις 1905 1910 εἰς % τοῦ πληθ.	Αὔξησις 1900 1905 εἰς % τοῦ πληθ.
Γερμανικὴ Αὐτοκρατορία	540778	56367178	104	60641278	112	64896881	120	4255603	7.17	7.58
Βασίλειον Πρωσσίας	348702	34472509	99	37293324	107	40156791	115	2863467	7 70	8.14
Κρατίδια Βορείου Γερμανίας										
Μ. Δουκ. Μέκλεμβουργ-Σβέριν	13127	607770	46	625045	48	639879	49	14834	2.37	2 82
» » Μεκλεμβουργ-Στρέλιτς	2930	102602	35	103451	35	106347	36	2896	2.80	0.63
Δουκ. Ἄνχαλτ	2299	316085	137	328029	143	331047	144	3018	3.77	0.92
» Μπράουνσβαϊγ	3672	464333	126	485958	132	494387	135	8429	1.73	4.59
Ἡγεμ. Βάλδεκ	1121	57918	52	59127	53	61723	55	2596	4.39	2.10
» Λίππε	1215	138952	114	145577	120	150749	124	5172	3.55	4.79
» Σάουμβουργ-Λίππε	340	43132	127	44992	132	46650	137	1658	3.68	4.31
Μεγ. Δουκ. Ὄλδεμβουργ	6429	399180	62	438856	68	482430	75	43574	9 92	9.77
Ἐλεύθεραι Χανσεατικαὶ πόλεις										
Μπρέμεν	256	224882	877	263440	1028	298736	1167	35296	13.40	17.14
Ἀμβοῦργον	414	768349	1850	874878	2114	1015707	2457	140829	16 09	13 89
Λυβέκκη	298	96775	325	105857	356	116533	391	10676	10.09	9 38
Βασίλειον Σαξονίας	14993	4202216	280	4508601	301	4802485	320	293884	6.52	7.14
Κράτη Θυριγγίας										
Μεγ. Δουκ. Σαξεν Βάιμαρ	3611	362873	100	388095	107	417166	116	29071	7.49	6.95
Δουκ. Σάξεν-Ἄλτεμβουργ	1324	194914	147	206508	156	216313	163	9805	4.53	5 95
» Σάξεν-Κόβουργ καὶ Γόθα	1977	229550	116	242432	123	257208	130	14776	6.09	5 55
» Σάξεν-Μάινιγγεν	2468	250731	102	268916	109	278792	113	9876	3.67	7.23
Ἡγεμ. Σβάρτζβουργ-Σονδερσχάουζεν	862	80898	94	85152	99	89984	104	4832	5.67	5 26
» Σβάρτζβουργ-Ῥούδολστατ	940	93059	99	96835	103	100712	107	3877	4.00	4 06
» Ῥόις παλαιὰ	316	68396	216	70603	223	72616	228	2013	2.85	3.23
» Ῥόις νέα	827	139210	168	144584	175	152765	185	8181	5.66	3.86
Κράτη Νοτίου Γερμανίας										
Βασίλειον Βαυαρίας	75870	6176057	81	6524372	86	6876491	91	352119	5.44	8.14
» Βυρτεμβέργης	19512	2169480	111	2302179	118	2435611	125	133432	5.80	6.03
Μεγ. Δουκ. Βάδης (Μπάδεν)	15068	1868858	124	2010728	133	2141832	142	131104	6.52	7.52
» » Ἔσσης (Χέσσεν)	7689	1118979	146	1209175	157	1282219	167	73044	6.03	8.14
Αὐτοκρατορικὴ χώρα										
Ἀλσατία καὶ Λορραίνη (Ἔλσας καὶ Λόθριγγεν)	14518	1719470	118	1814564	125	1871702	129	57138	3.15	5.53

ΣΗΜ. Ὡς πρὸς τὴν μεταγραφὴν τῶν ἐν τῷ πίνακι ἀναγραφομένων ὀνομάτων τῶν Γερμανικῶν κρατῶν παρατηροῦμεν ὅτι, προκειμένου μὲν περὶ ἐκείνων, ἅτινα ἀπὸ μακροῦ ὑπὸ ὡρισμένον τύπον (ἀδιάφορον ἂν ὀρθὸν ἢ οὔ) εἰσήχθησαν εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν καὶ περιῆλθον εἰς τὴν κοινὴν χρῆσιν, ἐχρησιμοποιήσαμεν τὸν ἐν χρήσει τύπον, προκειμένου δὲ περὶ τῶν ἄλλων, προσεπαθήσαμεν τὸ κατὰ δύναμιν νὰ ἀποδώσωμεν διὰ τῆς ἡμετέρας γραφῆς αὐτὰ ἀκριβῶς ὡς προφέρονται ἐν τῇ Γερμανικῇ γλώσσῃ καὶ οὐχὶ ὡς γράφονται διὰ πρακτικοὺς λόγους. Π. χ. Bayern μετεγράψαμεν διὰ τοῦ ἐν κοινῇ χρήσει Βαυαρία. ἂν καὶ τοῦτο οὐδαμῶς τῇ πραγματικῇ προφορᾷ ἀνταποκρίνεται (τὸ ἡμέτερον Β ἀποδίδει οὐχὶ τὸ Λατινικον Β ἀλλὰ τὸ W). Preussen=Πρωσσία. Ἀλλὰ Braunschweig ἀπεδώσαμεν διὰ του τῇ προφορᾷ ἀνταποκρινομένου «Μπραουνσβαιγ» καὶ οὐχὶ διὰ τοῦ ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ εἰλημμένου Βρουνσβικη.

Το Elsass-Lothringen δια τοῦ ἐν κοινῇ χρήσει Ἀλσατία καὶ Λορραίνη, ἀλλὰ παρεθεσαμεν καὶ τὸ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς προφορᾶς Ἔλσας-Λοθριγγεν.

Το Sachsen-Weimar διὰ τοῦ «Σάξεν-Βάιμαρ» καὶ οὐχὶ διὰ τοῦ «Σαξονικὴ Βεϊμάρη». Τὸ Fürstentum-Reuss ä. L. οὐχὶ διὰ τοῦ ἡγεμονία τοῦ Ῥεούσου παλαιά, ὅπερ τελείως ἀκατανοητον, ἀλλὰ διὰ τοῦ πολὺ πρακτικωτέρου Ῥόις παλαιά.

Ἐν ἑνὶ λόγῳ καθαρῶς πρακτικοὶ λόγοι εἶναι οἱ ὠθήσαντες ἡμᾶς νὰ μεταχειρισθῶμεν τοιαύτην ἐλευθερίαν περὶ τὴν μεταγραφὴν, καὶ μὴ θέσωμεν εἰς γενικὴν ἐφαρμογὴν μήτε τὴν ἀρχὴν τοῦ ὁπωσδήποτε ἐξελληνισμοῦ, μήτε τὴν τῆς ἐν γένει ἀποδόσεως διὰ τῆς ἡμετέρας γραφῆς πάντων ἀνεξαιρέτως οὕτως, ὡς γράφονται ἢ ὡς προφερονται.

* *
*

Γενικὰ συμπεράσματα ἐκ τῆς συγκριτικῆς ἐξετάσεως τῶν στηλῶν τοῦ ἀνωτέρω πίνακος.

α΄) Αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὴν τελευταίαν πενταετίαν.

Ἁπλῆ ἐπισκόπησις τῶν ἀριθμῶν, τῶν δηλούντων, τήν τε ἀπόλυτον

καὶ τὴν σχετικὴν (εἰς ἑκατοστὰ τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ ἐκπεφρασμένην) αὔξησιν, ἄγει ἡμᾶς εἰς τὴν ἑξῆς κατὰ τὸ μέγεθος τῆς αὐξήσεως ταύτης κατάταξιν τῶν διαφόρων Κρατῶν.

1) Ἀμβοῦργον. Τοῦτο κατέχει τὴν πρώτην θέσιν· ὁ πληθυσμός του ηὐξήθη ἐντὸς τῆς τελευταίας πενταετίας κατὰ 16 ἑκατοστά, ἐν ᾧ ἐντὸς τῆς προηγουμένης (1900-1905) κατὰ 13,896. Ἐξ οὗ καταφαίνεται, ὅτι τὸ σμικρὸν τοῦτο κατ' ἔκτασιν κρατίδιον ἕνεκα τῆς ὁσημέραι μείζονος σημασίας, ἥν, ὡς λιμὴν πρώτης γραμμῆς διὰ τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον καὶ τὴν παγκόσμιον συγκοινωνίαν καταλαμβάνει, διατελεῖ ὑπὸ διηνεκῆ ὡς πρὸς τὸν πληθυσμὸν αὔξησιν καὶ δὴ οὐ μόνον ἀπολύτως μεγάλην, ἀλλὰ καὶ μείζονα ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν.

2) Μπρέμεν (Bremen). Ἀλλ' ἐνταῦθα παρατηρεῖται ὅτι εἶναι μὲν ἡ αὔξησις μεγίστη (13 $^1/_2$ περίπου ἑκατοστά), κατωτέρα ὅμως τῆς ἐντὸς τῶν ἐτῶν 1900 - 1905, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ Ἀμβοῦργον.

3 Λυβέκκη (Lübeck). Ἐνταῦθα παρατηρεῖται ἐπίσης μεγάλη αὔξησις καὶ δὴ μείζων τῆς ἐντὸς τῆς προηγουμένης πενταετίας.

Ὥστε τὰ τρία Γερμανικὰ κρατίδια τῶν τριῶν ἐλευθέρων πόλεων, ἅτινα ὡς σμικραὶ νῆσοι ἐπὶ τοῦ χάρτου διακρίνονται καὶ ὧν οὐδὲν ὑπερβαίνει κατ' ἐπιφάνειαν τὴν ἡμετέραν Ζάκυνθον, εὑρίσκονται εἰς διηνεκῆ κατὰ πληθυσμὸν αὔξησιν ἕνεκα τῆς μεγίστης σπουδαιότητος ἣν διὰ τὴν εὐνοϊκὴν φυσικὴν θέσιν των ἔχουσι διὰ τὸ κολοσσιαίως κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀναπτυχθὲν Γερμανικὸν ἐμπόριον, καὶ κατ' ἐξοχὴν τὸ κράτος τοῦ Ἀμβούργου.

4) Ὀλδεμβοῦργον· τούτου ὁ πληθυσμὸς ἐπίσης παρουσιάζει μεγάλην αὔξησιν (9,92) καὶ δὴ κατὰ 0,15 $^0/_0$ μείζονα τῆς κατὰ τὴν προηγουμένην πενταετίαν.

5) Τὸ Βασίλειον τῆς Πρωσσίας. Αὔξησις ἐν αὐτῷ 7,70 $^0/_0$, ἀλλα κατα $^1/_2$ ἑνος ἑκατοστου ὀλιγωτερα τῆς κατα τὴν προτεραν πενταετιαν.

Ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν αὐτοῦ τὴν μεγιστην αὔξησιν ἔχουσιν αἱ και πυκνοτατα κατῳκημεναι 1) Βεστφαλία κατα 14 περιπου ἑκατοστα και δὴ μειζονα τῆς κατα την προτεραν πενταετιαν· 2) Μπρανδεμβοῦργον (Brandenburg), ὅπερ ἔχει ἔτι μειζονα αὔξησιν, ἀλλα μικροτεραν πυκνοτητα πληθυσμοῦ καὶ ἡ Παραρρήνιος Χώρα (Rheinland), ἔνθα παρατηρεῖ τις τὴν μεγίστην πυκνοτητα πληθυσμοῦ ὅλων

τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Πρωσσίας, αὔξησιν δὲ ἱκανῶς μὲν μεγάλην κατὰ τὴν τελευταίαν πενταετίαν, ἀλλὰ μικροτέραν κατὰ 1 $^0/_0$ τῆς κατὰ τὴν προτέραν.

6) Βασίλειον Σαξονίας. Ἐνταῦθα παρατηροῦμεν ταὐτό, ὅπερ καὶ ἐν τῇ Παραρρηνίῳ Χώρᾳ, δηλ. μεγίστην πυκνότητα πληθυσμοῦ καὶ δὴ ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην Γερμανικὴν χώραν, αὔξησιν δὲ ἱκανῶς μὲν μεγάλην, ἀλλὰ κατὰ $^1/_2$ $^0/_0$ μικροτέραν τῆς κατὰ τὴν προτέραν πενταετίαν.

Ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ κράτους τούτου παρουσιάζει τὴν μεγίστην αὔξησιν ἡ καὶ τὴν μεγίστην πυκνότητα ἔχουσα ἐπαρχία Χέμνιτζ (Chemnitz) ἕνεκα τῆς κολοσσιαίας βιομηχανίας, ἥτις ἐν αὐτῇ ἔχει ἀναπτυχθῆ καὶ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀναπτύσσεται. Ἡ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ γενομένη αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὴν τελευταίαν πενταετίαν εἶναι μείζων τῆς κατὰ τὴν προηγουμένην.

7) Μέγα Δουκᾶτον Βάδης (Μπάδεν = Baden). Ἡ ἐν αὐτῷ γενομένη αὔξησις εἶναι τοσοῦτον μεγάλη, ὅσον καὶ ἡ ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς Σαξονίας, τοσοῦτον δὲ μικροτέρα τῆς κατὰ τὴν προηγουμένην πενταετίαν, ὅσον καὶ ἐν τῇ Παραρρηνίῳ χώρᾳ τῆς Πρωσσίας.

Τὰ λοιπὰ Γερμανικὰ Κράτη παρουσιάζουσιν αὔξησιν πληθυσμοῦ κατωτέραν καὶ δὴ τὸ Δουκάτον Ἄνχαλτ (Anhalt) παρ' ὅλην τὴν ἱκανῶς μεγάλην πυκνότητα, ἣν ἔχει, τὴν ἐλαχίστην (0,92).

Συγκρίνοντες δ' ἐν γένει τοὺς ἀριθμοὺς τῆς κατὰ τὴν τελευταίαν πενταετίαν αὐξήσεως πρὸς τοὺς τῆς κατὰ τὴν προτέραν βλέπομεν ὅτι 17 μὲν τῶν κρατῶν παρουσιάζουσι κατὰ τὴν τελευταίαν πενταετίαν αὔξησιν μικροτέραν, 9 δὲ μεγαλειτέραν ἢ κατὰ τὴν προηγουμένην· καὶ δὴ τὴν μεγίστην μὲν διαφορὰν ἐπὶ τὸ μεῖζον τὸ Δουκᾶτον Βάλδεκ (Waldeck), τὴν μεγίστην δ' ἐπὶ τὸ ἔλαττον ἡ ἐλευθέρα πόλις Μπρέμεν (+ 2,29 τὸ πρῶτον — 3,74 ἡ δευτέρα).

* *
*

Ὡς πρὸς τὸ μέγεθος τῆς ἀπολύτου αὐξήσεως, ὡς πρὸς τὸ μέγεθος δηλ. τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων, καθ' ὃν ηὐξήθη ἐντὸς τῆς τελευταίας πενταετίας ὁ πληθυσμὸς ἑκάστου κράτους, τὴν μὲν πρώτην θέσιν κατέχει ἡ Πρωσσία, τὴν δευτέραν ἡ Βαυαρία, τὴν τρίτην ἡ Σαξονία, τὴν τετάρτην τὸ Ἀμβοῦργον, τὴν πέμπτην ἡ Βυρτεμβέργη, τὴν ἕκτην ἡ Βάδη (Μπάδεν), ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν, ἅτινα μὲ πολὺ

μικροτέρους ἀριθμοὺς ἀκολουθοῦσιν, ἡ ἡγεμονία Σάουμβουργ-Λίππε κατέχει τὴν τελευταίαν θέσιν.

Αὔξησις πληθυσμοῦ Πρωσσίας μὲν 2,863,467 κατ., τῆς δ' ἡγεμονίας Σάουμβουργ - Λίππε 1658 κατοίκων.

Δηλ. ὁ τὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Πρωσσίας ἐκφράζων ἀριθμὸς εἶναι κατὰ 430 χιλιάδας περίπου μεγαλείτερος τοῦ ἐκφράζοντος τὸν ὅλον πληθυσμὸν τῆς Βυρτεμβέργης καὶ ὀκτάκις μεγαλείτερος τοῦ ἐκφράζοντος τὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Βαυαρίας.

Ἀλλ' οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι ἀπολύτως λαμβανόμενοι οὐδεμίαν ἔχουσι σχεδὸν σημασίαν, ἀποκτῶνται δὲ τοιαύτην μόνον, ὅταν συνεξετασθῶσι μετὰ τῶν τῆς σχετικῆς αὐξήσεως (τῆς εἰς $^0/_0$ τοῦ πληθυσμοῦ ἐκφραζομένης) καὶ μετὰ τῶν τῆς πυκνότητος τοῦ πληθυσμοῦ.

Τίς εἶναι τέλος πάντων ἡ αὔξησις συμπάσης τῆς Γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας; Ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς ηὐξήθη ἐντὸς τῆς, περὶ ἧς ὁ λόγος, πενταετίας κατὰ 4,255,603 κατ., δηλ. περίπου 4 ἑκατ. καὶ $^1/_4$, ἢ σχετικῶς κατὰ 7,17 περίπου ἑκατοστὰ τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ, ἐν ᾧ κατὰ τὴν προηγουμένην κατὰ 7,58 ἑκατοστά.

Ὥστε ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας ἐν συνόλῳ εἶναι μὲν μεγάλη, ἀλλὰ μικροτέρα τῆς κατὰ τὰ ἔτη 1900 - 1905.

Ἡ ἐτησία αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς κατὰ τὸ περιοδικὸν τῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρείας τοῦ Βερολίνου διὰ τὰ ἔτη 1905 - 1910 εἶναι 1,31 $^0/_0$, διὰ τὰ ἔτη 1900 - 1905 1,49 $^0/_0$, διὰ τὰ ἔτη 1895-1900 1,50 $^0/_0$, διὰ τὰ ἔτη 1890-1895 1,12 $^0/_0$ καὶ διὰ τὰ ἔτη 1885 - 1890 1,07 $^0/_0$.

Ὅθεν ἡ αὔξησις ἔφθασεν εἰς τὸ μέγιστον κατὰ τὰ ἔτη 1895-1900, ἔμεινεν εἰς τὸ αὐτὸ περίπου σημεῖον μὲ μικρὰν πτῶσιν κατὰ τὰ ἔτη 1900-1905 καὶ ἔκτοτε ἤρξατο ἐλαττουμένη.

β') Πληθυσμὸς τῶν Γερμανικῶν κρατῶν κατὰ τὴν 1ην Δεκεμβρίου (γ. ν.) 1910.

Ἡ θέσις, ἣν κατὰ σειρὰν κατέχουσι τὰ Γερμανικὰ κράτη ὡς πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὴν 1ην Δεκεμβρ. 1910 εἶναι ἡ ἑξῆς.

1) Πρωσσία, ἔχουσα πληθυσμὸν περίπου ἑξαπλάσιον τῆς κατόπιν

ἐρχομένης Βαυαρίας, 2) Βαυαρία, ἔχουσα κατὰ 2 ἑκατομ. περίπου μείζονα τῆς Σαξονίας, 3) Σαξονία, ἔχουσα κατὰ 500 περίπου χιλιάδας μείζονα τοῦ διπλασίου τοῦ τῆς Βυρτεμβέργης, 4) Βυρτεμβέργη, 5) Βάδη κατὰ 290 χιλιάδας περίπου ὀλιγώτερον τῆς προηγουμένης, 6) Ἀλσατία καὶ Λορραίνη, 7) Ἔσση, 8) Ἀμβοῦργον. Τὰ δ' ἄλλα ἔχουσι πληθυσμὸν μικρότερον τοῦ ἑκατομμυρίου· τὴν τελευταίαν δὲ θέσιν κατέχει ἡ πληθυσμὸν μικρότερον μετρίας πόλεως ἔχουσα μικροσκοπικὴ ἡγεμονία Σάουμβουργ-Λίππε (46.650 κατοίκους).

Ἀλλ' οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι δὲν παρέχουσιν ἡμῖν εἰκόνα τῆς καταστάσεως τοῦ πληθυσμοῦ κράτους τινὸς καθ' ἑαυτούς, καθ' ὅσον δὲν δυνάμεθα, ὡς εἶναι φανερόν, νὰ φαντασθῶμεν τοὺς ἀνθρώπους αἰωρουμένους ἐν τῷ κενῷ, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐπὶ τῆς Γῆς ζῶντας καὶ ἐπὶ ὡρισμένης ἐκτάσεως ἢ σταθερῶς καὶ μονίμως κατοικοῦντας ἢ ὡς νομάδας περιφερομένους. Πάντως τὸ ἔδαφος εἶναι τὸ πρῶτον ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖον διὰ τὴν ζωὴν ἐν γένει τοῦ φυτικοῦ καὶ τοῦ ζωϊκοῦ κόσμου καὶ ἑπομένως καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἰδίᾳ. Ὁ χῶρος εἶναι ὁ πρῶτος ὅρος τῆς ζωῆς. Ἀλλ' ὁ χῶρος τῆς Γῆς εἶναι ὡρισμένον καὶ μὴ ἐπιδεχόμενον αὐξομειώσεως μέγεθος. Ἐντὸς τοῦ ὡρισμένου τούτου χώρου δέον νὰ γίνηται ἡ κίνησις τῆς ζωῆς. Ὁ ἀγὼν δὲ περὶ χώρου οὐδὲν ἄλλο εἶναι κατ' ἀρχὰς ἢ ὁ ἀγὼν περὶ ὑπάρξεως, καθ' ὅσον κατὰ τὸν χῶρον μετρεῖται καὶ τὸ μέτρον ἄλλων ὅρων τῆς ζωῆς, πρὸ παντὸς τῆς τροφῆς. Ὡς δ' οὐδὲν ὂν δύναται νὰ νοηθῇ ὑπάρχον ἄνευ χώρου, οὕτω καὶ εἰδικῶς οὐδεὶς ἄνθρωπος ἄνευ τοῦ χώρου ἐπὶ τῆς Γῆς, ἄνευ τοῦ ἐδάφους, οὐδεμία ὁμὰς ἀνθρώπων ἄνευ ὡρισμένου τμήματος τοῦ ἐδάφους, οὐδεμία οἰκογένεια, οὐδεμία ὀρδή, οὐδεμία φυλή, οὐδεὶς λαὸς ἄνευ τούτου. Κράτος δ' ἐννοοῦντες οὐδὲν ἄλλο ἐννοοῦμεν ἢ ὡρισμένον τμῆμα τῆς στερεᾶς γηίνης ἐπιφανείας κατοικούμενον ὑπό τινος ὁμάδων ἀνθρώπων. Ἐπιφάνεια καὶ κάτοικοι εἶναι τὰ δύο στοιχεῖα τὰ ἐμπεριεχόμενα ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ Κράτους.

Ὥστε, ἐν ᾧ δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν τμῆμά τι τοῦ ἐδάφους ἄνευ ἀνθρώπων δὲν δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν ἀνθρώπους ἄνευ ἐδάφους καὶ ἔτι μᾶλλον κράτος ἄνευ ὡρισμένης ἐδαφικῆς ἐκτάσεως.

Τούτων ἕνεκα καὶ τὴν πραγματικὴν κατάστασιν πληθυσμοῦ κράτους τινὸς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κατανοήσωμεν, ἐὰν δὲν συσχετίσωμεν

αὐτὸν πρὸς τὴν ἔκτασιν, πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν, ἣν τὸ κράτος ἔχει. Ὅθεν ἡ σχέσις τοῦ πληθυσμοῦ πρὸς τὸ ἔδαφος, ἥτις εἶναι ὑποκείμενον καθαρῶς ἀνθρωπογεωγραφικῆς ἐξετάσεως, καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς ὁριζομένη πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῶν οἰκήσεων εἶναι τὰ στοιχεῖα, ἅτινα παρέχουσιν ἡμῖν σταθερὰν βάσιν πρὸς κατανόησιν τῆς καταστάσεως τοῦ πληθυσμοῦ κράτους τινός, ἂν καὶ οὐχί, ὡς ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν, τελείαν.

γ´) Πυκνότης πληθυσμοῦ.

Ἐξαιρουμένων τῶν πόλεων-κρατῶν (τῶν τριῶν δηλ. ἐλευθέρων πόλεων), ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ὁποίων δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συγκριθῇ πρὸς τὴν τῶν ἄλλων, ἡ σειρὰ τῶν διαφόρων κρατῶν κατὰ τὸ μέγεθος τῆς πυκνότητος εἶναι ἡ ἑξῆς.

1) Τὸ Βασίλειον τῆς Σαξονίας κατέχει τὴν πρώτην θέσιν, ὡς ἔχον πυκνότητα 320 εἰς □ χιλιόμετρον. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν μεγίστην ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας καὶ τὴν μεγίστην πυκνότητα τοῦ σιδηροδρομικοῦ του δικτύου. Διὰ τὴν παμμεγιστην ταυτην πυκνότητα κατέχει τὸ Βασίλειον τῆς Σαξονίας τὴν πρώτην θεσιν οὐ μονον μεταξὺ τῶν Γερμανικῶν κρατῶν καὶ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Πρωσσίας, ἀλλα καὶ μεταξὺ τῶν πυκνοτατα κατῳκημενων Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν.

Ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν του ἡ μὲν τοῦ Χέμνιτζ, ἥτις εἶναι γνωστὴ διὰ τὴν μεγάλην βιομηχανίαν της, παρουσιάζει τὴν κολοσσιαίαν πυκνότητα 444, ἡ τῆς Λειψίας 346, ἡ τοῦ Τσβικάου (Zwickau) 337, ἡ τῆς Δρέσδης 313 καὶ τέλος ἡ τοῦ Μπάουτζεν 180.

2) Ἡγεμονία τοῦ Ῥόις παλαιοτέρας γραμμῆς (Reuss ä l.) 228 καὶ ἡγεμονία τοῦ Ῥόις νεωτέρας γραμμῆς 185.

3) Μεγα Δουκᾶτον τῆς Ἔσσης, ὅπερ ἔχει πυκνότητα 167. Ἀλλ᾽ἡ ἐπαρχία του Ῥαϊνχέσεν (Παραρρήνιος Ἔσση=Reinchessen) ἁμιλλᾶται κατὰ τὴν πυκνότητα προς τὴν Σαξονίαν (278 εἰς □ χιλ.) καὶ ὑπερτερεῖ τὰς Πρωσσικὰς βιομηχανικὰς ἐπαρχίας, Βεστφαλίαν καὶ Παραρρήνιον χώραν.

4) Τὸ Δουκᾶτον Σάξεν-Ἄλτεμβουργ 163.

5) Δουκᾶτον Ἄνχαλτ 144.

6) Τὸ Μέγα Δουκᾶτον τῆς Βάδης 142, ὅπερ παρουσιάζει καὶ αὔξησιν ἱκανῶς μεγάλην κατὰ τὴν τελευταίαν πενταετίαν καὶ δὴ μείζονα τῆς κατὰ τὴν προτέραν, ὡς εἴδομεν. Ἡ μὲν ἐπαρχία τῆς Καρλσρούης ἔχει πυκνότητα 237, ἡ τοῦ Μανχάιμ (Mannheim) δὲ 137 καὶ αὔξησιν πληθυσμοῦ ἱκανήν.

7) Ἡγεμονία Σάουμβουργ-Λίππε 137.

8) Δουκᾶτον Μπράουνσβάιγ 135.

9) Δουκᾶτον Σάξεν-Κόβουργ καὶ Γόθα 130.

Παραλείποντες τὰ ἄλλα κρατίδια, ἅτινα κατὰ σειρὰν ἐπακολουθοῦσιν, ἐρχόμεθα εἰς τὰ μείζονα κράτη, καθ' ὅσον ἡ σύγκρισις τῆς πυκνότητος τοῦ μικροσκοπικοῦ κατ' ἔκτασιν π. χ. κρατιδίου τοῦ Ῥόις παλαιοτέρας γραμμῆς ἢ τοῦ Σάουμβουργ-Λίππε πρὸς τὴν τῆς ἐπαρχίας ὑπερδιπλασίας κατ' ἔκτασιν καὶ αὐτῶν τῶν Βασιλείων τῆς Σαξονίας καὶ τὰς Βυρτεμβέργης ἐχούσης Πρωσσίας οὐδεμίαν παρέχει ἡμῖν ἀληθῆ εἰκόνα. Καὶ δὴ τὸ Βασίλειον τῆς Βυρτεμβέργης ἔχει πυκνότητα 125, ἡ δ' ἐπαρχία αὐτῆς ἡ περὶ τὸν Νέκαρ (Neckarkreis) 265.

Τὸ Βασίλειον τῆς Πρωσσίας ἐν γένει 115, ἀλλ' ἐν αὐτῷ παρατηρεῖ τις διαφορὰς πυκνότητος παμμεγίστας, οἷαι αἱ μεταξὺ τῆς καὶ πτωχῆς εἰς πόλεις κατ' ἐξοχὴν γεωργικῆς ἐπαρχίας Ὄστπρούσσεν (= Ἀνατολικῆς Πρωσσίας) μὲ πυκνότητα 56 καὶ τῆς πλουσίας εἰς πόλεις καὶ βιομηχανικῆς ἐπαρχίας τῆς Παραρρηνίου χώρας (Ῥάινλανδ) μὲ 264.

Ἡ τὰ μάλιστα πυκνῶς κατοικουμένη ἐπαρχία εἶναι ἡ μνημονευθεῖσα Παραρρήνιος Χώρα, εἶτα ἡ Βετσφαλία 204, ἔνθα καὶ αὔξησις μείζων τοῦ πληθυσμοῦ παρατηρεῖται, Χέσεν-Νάσαου 141, Σιλεσία (Σλεζιεν) 130 καὶ Μπράνδερβουργ 103, ἔνθα καὶ ἡ μεγίστη αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὴν τελευταίαν πενταετίαν ἐξ ὅλης τῆς Γερμανίας μετὰ τὸ κράτος τοῦ Ἀμβούργου.

Ἐν ἑνὶ λόγῳ αἱ μὲν κατ' ἐξοχὴν γεωργικαὶ ἐπαρχίαι τῆς Πρωσσίας ἔχουσι τὴν ἐλαχίστην, αἱ δὲ κατ' ἐξοχὴν βιομηχανικαὶ τὴν μεγίστην πυκνότητα. Π χ. αἱ μὲν ἀραιῶς κατοικούμεναι ἐπαρχίαι Πόζεν, Ἀνατολικὴ Πρωσσία καὶ Δυτικὴ Πρωσσία εἶναι κατ' ἐξοχὴν γεωργικαί, καθ' ὅσον ὁ γεωργικὸς πληθυσμὸς ἐν αὐταῖς ἀποτελεῖ τὸ ἥμισυ ἢ καὶ πλέον τῶν κατοίκων (ἐν τῇ πρώτῃ 54,06 %, ἐν τῇ

δευτέρᾳ 53,20 % καὶ ἐν τῇ τρίτῃ 49,89), αἱ δὲ πυκνότατα κατοικούμεναι Παραρρήνιος Χώρα καὶ Βετσφαλία εἶναι κατ' ἐξοχὴν βιομηχανικαί, καθ' ὅσον ὁ μὲν γεωργικὸς πληθυσμὸς ἐν αὐταῖς δὲν ἀποτελεῖ πλέον τῶν 18 ἑκατοστῶν τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ (18,11 % καὶ 18 %), ὁ δὲ βιομηχανικὸς πλέον τοῦ ἡμίσεως (δηλ. ἐν πρώτῃ 54,16 %, ἐν δευτέρᾳ 58,98 %).

Ἐννοεῖται ὅτι ὁ βαθμὸς τῆς εὐφορίας χώρας τινὸς καὶ ἡ εὐνοϊκὴ ἢ οὔ θέσις αὐτῆς ὡς πρὸς τὴν συγκοινωνίαν καὶ τὸ ἐμπόριον ἐπιδρῶσιν ἀναλόγως ἐπὶ τὴν πυκνότητα.

Τὸ δὲ Βασίλειον τῆς Βαυαρίας ἔχει πυκνότητα 91. Μεγάλην πυκνότητα ἐν αὐτῇ ἔχουσι τὸ Πφὰλτς (Παλατινᾶτον) καὶ Μίττελφραγκεν (Mittelfranken).

Ἵνα δὲ λάβῃ τις ἰδέαν καὶ τῆς πυκνότητος τοῦ πληθυσμοῦ πόλεως-κράτους, παραθέτομεν τοὺς ἀριθμοὺς τῆς πυκνότητος τοῦ Ἀμβούργου καὶ Βρέμης. Ἀμβοῦργον 2,457 καὶ Βρέμη 1167.

Νῦν ἂς ρίψωμεν ἓν βλέμμα ἐπὶ τοῦ χάρτου τῆς Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἂς προσπαθήσωμεν νὰ διίδωμεν τὰς ὡς πρὸς τὴν πυκνότητα τοῦ πληθυσμοῦ ὑπαρχούσας μεταξὺ τῶν χωρῶν αὐτῆς διαφορὰς καὶ ἐξηγήσωμεν αὐτὰς ἐν γενικωτάταις γραμμαῖς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν οἰκονομικῶν γεωγραφικῶν διαφορῶν, ἄνευ τῆς γνώσεως τῶν ὁποίων εἶναι ἀδύνατος ἡ ἐξήγησις ἐκείνων.

Μείζων πυκνότης ἀναπτύσσεται, ὡς εἶναι εὐνόητον, κατὰ πρῶτον ἐπὶ εὐφορωτάτης γῆς, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς τόποις τῆς εὐκολωτέρας ἀνταλλαγῆς τῶν προϊόντων, δηλ. ἐν ταῖς ἐμπορικαῖς ὁδοῖς καὶ τοῖς ἐμπορικοῖς κέντροις. Αὐξανομένου ὅμως τοῦ πολιτισμοῦ ἡ μεγίστη πυκνότης παρουσιάζεται ἐν ἐκείναις ταῖς χώραις ἐν αἷς ἡ κατανομὴ τῆς ἐργασίας εἶναι μεγάλη καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπαγγελμάτων μέγας, διότι ἡ βιομηχανία ἐν αὐταῖς ἕνεκα τῶν θησαυρῶν τοῦ ἐδάφους (ὀρυκτῶν) ἢ ἄλλων αὐτοῦ προϊόντων ἢ ἕνεκα τῆς εὐκολίας τῆς συγκοινωνίας ἢ τέλος ἕνεκα τῆς ἐπιδεξιότητος καὶ τῆς εὐθηνίας τῶν ὀργανικῶν δυνάμεων ὑπὸ εὐνοϊκοὺς ὅρους εὑρισκομένη ἀκμάζει.

Τὴν γενικὴν ταύτην παρατήρησιν ἔχοντες ὑπ' ὄψει ἂς ἀναζητήσωμεν ἐπὶ τοῦ χάρτου τὰς ὡς πρὸς τὴν πυκνότητα διαφορὰς τῶν διαφόρων τμημάτων τῆς Γερμανίας.

Κατὰ πρῶτον προσπίπτει εἰς τὸ ὄμμα τοῦ παρατηρητοῦ ἀμέσως ἡ

ὡς πρὸς τὴν πυκνότητα ἀντίθεσις μεταξὺ τοῦ ὡς πρὸς τὸν πολιτισμὸν ἀρχαιοτέρου, πλουσιωτέρου εἰς πόλεις, πυκνότερον κατοικουμένου καὶ ὑπὸ τοῦ κλίματος καὶ τοῦ ἐδάφους εὐνοουμένου καὶ τούτου ἕνεκα διὰ τὴν μεγάλην βιομηχανίαν διακρινομένου δυτικοῦ καὶ νοτίου μέρους τῆς αὐτοκρατορίας καὶ τοῦ κατὰ τὸν πολιτισμὸν κατωτέρου, πτωχοτέρου εἰς πόλεις, ἀραιότερον κατοικουμένου, ὀρυκτῶν χρησίμων διὰ τὴν ἀνάπτυξιν βιομηχανίας στερουμένου βορειοανατολικοῦ μέρους.

Εἶτα δὲ μετὰ λεπτομερεστέραν παρατήρησιν διακρίνει τις τὰς ἑξῆς δύο διαφοράς.

Δύο Ζώνας μεγάλης πυκνότητος, ὧν ἡ μὲν μία διήκει διὰ τῶν κεντρικῶν Γερμανικῶν ὀρέων καὶ τῆς ἀμέσως προκειμένης αὐτοῖς χώρας, ἀπὸ τῆς ἄνω Σιλεσίας διὰ τῶν Σουδέτεν (Sudeten), Σαξονίας, Θυριγγίας μέχρι τῶν παρὰ τὸν Βέζερ ὀρέων, ἡ δ' ἄλλη διὰ τῆς ὅλης κοιλάδος τοῦ Ῥήνου μετὰ τῆς περὶ τὸν Νέκαρ χώρας, τῶν Βοσγίων ὀρέων (Vogesen) τῆς ὀρεινῆς χώρας τοῦ Πφάλτς (Παλατινάτου), Ταύνου καὶ πρόσθεν Βέρστεβαλδ, τῆς περὶ τὸν κάτω Ῥῆνον πεδιάδος καὶ τοῦ βορειοδυτικοῦ τμήματος τοῦ Σάουερλανδ μέχρι Λίππε.

Ἀμφότεραι αἱ Ζῶναι περιέχουσαι τὰς τὴν μεγίστην βιομηχανικὴν ἀνάπτυξιν περιεχούσας χώρας. Πυκνότατος δ' εἶναι ὁ πληθυσμὸς κατ' ἐξοχὴν ἐν ἐκείναις, αἵτινες ἔχουσιν ἀνθρακωρυχεῖα, ἐξ ὧν χορηγεῖται ἡ πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας χρήσιμος καύσιμος ὕλη, καὶ ἐν τοῖς πέριξ αὐτῶν (ἐν ἄνω Σιλεσίᾳ, Σαξονίᾳ, κάτω Ῥήνῳ καὶ Βεστφαλίᾳ), πρὸς δ' ἐν τῷ εὐφόρῳ βαθυπέδῳ τοῦ ἄνω Ῥήνου καὶ ἐν τοῖς βορείοις προπόδοις τοῦ Χάρτς (Harz).

Ἀραιῶς δὲ κατῳκημέναι εἶναι αἱ ἑξῆς χῶραι. Ἡ Ἀνατολικὴ Νοτία Γερμανία, ἡ ὀρεινὴ χώρα τῆς Ἔσσης, Ἄιφελ καὶ Χάουσροκ καὶ πεδινὴ χώρα τῆς Βορείου Γερμανίας καὶ ἰδίᾳ ἐν αὐτῇ τὰ ἑλώδη καὶ ἀμμώδη ἄφορα τμήματα. Ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν ἀραιῶς κατοικουμένων χωρῶν διακρίνονται κέντρα πυκνοῦ πληθυσμοῦ καὶ πυκνοτάτου μάλιστα, ὡς πρὸς τὰ περὶ τὰς μεγάλας πόλεις (τὰ περὶ τὴν Νυρεμβέργην καὶ Βύρτζβουργ, τὸ περὶ τὸ Βερολῖνον) καὶ τὰ περὶ τοὺς μεγάλους ἐμπορικοὺς λιμένας.

Ὥστε, ἐν συντόμῳ, μεγάλην πυκνότητα παρατηροῦμεν ἐν εὐφόροις χώραις ἐχούσαις ὁπωσοῦν βιομηχανίαν καὶ ἐμπόριον ὡς κατ' ἐξο-

χὴν ἐν τῷ βαθυπέδῳ τοῦ ἄνω Ῥήνου, ἐν τοῖς πέριξ τῶν πρωτευουσῶν καὶ μεγάλων ἐμπορικῶν πόλεων καὶ πρὸ παντὸς ἐν ταῖς βιομηχανικαῖς χώραις.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω βλέπομεν, λοιπόν, ὅτι σύμπασα ἡ Γερμανικὴ αὐτοκρατορία παρουσιάζει ἡμῖν μεγάλην αὔξησιν πληθυσμοῦ καὶ πυκνότητα ἤδη ἱκανὴν ἕνεκα τῆς μεγάλης ἀναπτύξεως, ἣν ἔλαβε κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐν αὐτῇ ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριον.

Τίς ἡ θέσις ἣν κατέχουσιν ἐν Γερμανίᾳ ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριον ἀπέναντι τῆς γεωργίας καὶ τῶν αὐτῇ σχετικῶν, δεικνύουσιν ἡμῖν οἱ κατωτέρω ἐπὶ τῇ βάσει τῆς τελευταίας ἀπογραφῆς τῶν ἐπαγγελμάτων τοῦ 1907 παρατιθέμενοι ἀριθμοί.

Καθ' ἅπασαν τὴν Γερμανικὴν αὐτοκρατορίαν ἐξ ἑκατὸν (100) κατοίκων ἐχόντων βιοποριστικὸν ἐπάγγελμα, ἀνῆκον τῇ μὲν γεωργίᾳ, δασονομίᾳ καὶ ἁλιείᾳ κατὰ τὸ 1895 - 37,5, κατὰ τὸ 1907 - 35,2, τῇ δὲ βιομηχανίᾳ καὶ μεταλλευτικῇ 37,4 κατὰ τὸ 1895 καὶ 40,0 κατὰ τὸ 1907, τῷ δὲ ἐμπορίῳ καὶ συγκοινωνίᾳ 10,6 κατὰ τὸ 1895, ἀλλὰ 12,4 κατὰ τὸ 1907. Ἐκ τούτων συνάγομεν ὅτι ὁ ἀριθμὸς μόνον τῶν εἰς τὴν βιομηχανίαν ἀνηκοντων εἶναι ἀνώτερος τῶν τῶν εἰς τὴν γεωργίαν κτλ. καὶ ἐπομένως ἡ Γερμανικὴ αὐτοκρατορία, ἥτις πρότερον εὑρίσκετο ἐν τῷ μεταβατικῷ ἀπὸ γεωργικὸν εἰς βιομηχανικὸν κράτος σταδίῳ, εἶναι νῦν καθαρῶς βιομηχανικόν, ἀλλ' ὄχι βεβαίως εἰς τοιοῦτον σημεῖον, ὡς ἄλλα κράτη (Ἀγγλία, Βέλγιον).

δ') Σύγκρισις πληθυσμοῦ Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας πρὸς τὸν ἄλλων Εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας, ὡς ἀνωτέρω εἴδομεν, ἀνέρχεται νῦν εἰς 65 περίπου ἑκατομμύρια, ἡ δὲ πυκνότης αὐτοῦ εἰς 120 ἐπὶ □ χιλ.

Ἀπὸ τοῦ 1816 μέχρι τοῦ 1910 ηὐξήθη ἀπο 24,8 ἑκατομμύρια εἰς 65 περίπου.

Τὴν κατὰ διάφορα ἔτη αὔξησιν αὐτοῦ δεικνύουσιν ἡμῖν οἱ κατωτέρω ἀριθμοί.

1816..... 24,8 ἑκατομ.		1865..... 39,7 ἑκατομ.	
1825..... 28,1 »		1875..... 42,7 »	
1835..... 30,9 »		1885..... 46,9 »	
1845..... 34,4 »		1895..... 52,3 »	
1855..... 36,1 »		1905..... 60,6 »	
		1910..... 64,9 »	

	1816	*1910*
Πρωσσία................	13,71 ἑκατομ.	40,15 ἑκατομ.
Βαυαρία................	3,61 »	6,87 »
Σαξονία................	1,19 »	4, 8 »
Βυρτεμβέργη............	1,41 »	2,43 »
Βάδη..................	1,01 »	2,14 »

Ἐντὸς ἑκατὸν λοιπὸν περίπου ἐτῶν ὁ πληθυσμὸς τῆς Γερμανίας ὑπερεδιπλασιάσθη περίπου παρ'ὅλας τὰς μεταναστεύσεις, αἵτινες ἀφήρεσαν ἀπ'αὐτῆς ἐντὸς 80 ἐτῶν (1820-1900) 6 ἑκατομ., ὧν τὰ 4 $^3/_4$ ἐζήτησαν νέαν ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς πατρίδα.

Ἄς παραθέσωμεν ἀριθμούς τινας, ἵνα δείξωμεν πόση εἶναι ἡ ἐλαττωθεῖσα κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη μετανάστευσις ἐκ Γερμανίας.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν μεταναστευσάντων ἐκ Γερμανίας ἦν κατὰ τὰ ἔτη

1909............	24,921	0,39 %	τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ
1908............	19,813	0,32	»
1907............	31,696	0,51	»
1906............	31,074	0,50	»
1903............	36,310	0.62	»

Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι εἶναι ἐλάχιστοι ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς τῶν ἐτῶν (1895 - 1891).

1895............	37,498	0,72
1894............	40,964	0,80
1893............	87,677	1,73
1892............	116,339	2,31
1891............	120,689	2,41

* * *

Καὶ νῦν ἄς συγκρίνωμεν τὸν πληθυσμὸν αὐτῆς πρὸς τὸν ἄλλων κρατῶν καὶ ἄς ἴδωμεν, τίς εἶναι ἡ θέσις ἣν αὕτη ἐν τῇ σειρᾷ τῶν Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν κατέχει ὡς πρὸς τὸ μέγεθος τῆς πυκνότητος.

Οἱ ἀριθμοὶ οὓς περὶ τοῦ πληθυσμοῦ ἄλλων κρατῶν παραθέτομεν, εἶναι εἰλημμένοι ἐκ τοῦ *Supan* (Die Bevölkerung Europas 1909), ἀλλ' ἀναφέρονται εἰς διάφορα ἔτη. Διὰ τοῦτο ἀκριβὴς συγκριτικὴ ἐξέτασις δὲν δύναται νὰ γίνῃ. Ἐν τούτοις ὅμως ἡ τοιαύτη σύγκρισις παρέχει ἡμῖν ὁπωσοῦν εἰκόνα τῆς θέσεως, ἣν τὰ κυριώτερα κράτη ὡς πρὸς τὸν πληθυσμὸν κατέχουσι.

Μεγάλη Βρεττανία (= Ἀγγλία, Οὐαλία, Σκωτία, Ἰρλανδία καὶ νῆσοι). Ἐπιφάνεια 314,392 □ χιλ. — Πληθ. 44,689,000. — Πυκν. 142 εἰς □ χ. διὰ τὸ ἔτος 1908.

Γαλλία. Ἐπιφ. 536.248 □ χιλ. (μετὰ τοῦ αὐτῇ ἀνήκοντος τμήματος τῆς λίμνης τῆς Γενεύης ἐκ 216 □ χιλ. = 536.464). Πληθ. 39,252,245. — Πυκν. 73 εἰς □ χιλ. δια τὸ ἔτος 1906.

Αὐστροουγγαρία. Ἐπιφ. 676.545 □ χιλ. — Πληθ. 49,965,259. Πυκν. 74 διὰ τὸ ἔτος 1906.

Ῥωσσία Εὐρωπ. σὺν Φιλανδίᾳ. Ἐπιφαν. Ῥωσσίας 4,924,567 □ χιλ., Φιλανδιας 373,604 □ χιλ.. Πληθ. Ῥωσσίας 122 418,200 Πυκν. 25 εἰς □ χιλ. διὰ τὸ ἔτος 1907. Πληθ. Φιλανδίας 2,892,088. Πυκν. 8 εἰς □ χιλ. διὰ τὸ ἔτος 1905.

Ἐκ τῶν κρατῶν τούτων καὶ τοῦ Γερμανικοῦ συνάμα τὴν μὲν μεγίστην ἐπιφάνειαν καὶ τὸν μέγιστον πληθυσμὸν ἔχει ἡ Ῥωσσία, τὴν δευτέραν θέσιν ὡς πρὸς τὸν Πληθυσμὸν ἔχει ἡ Γερμανία, τὴν τρίτην ἢ τὴν δευτέραν θέσιν ὡς πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν ἔχουσα Αὐστροουγγαρία, τὴν τετάρτην ἡ Μεγάλη Βρεττανία καὶ τὴν τελευταίαν ἡ Γαλλία. Ὡς πρὸς δὲ τὴν πυκνότητα ἡ σειρὰ εἶναι ἡ ἑξῆς: 1) Μεγάλη Βρεττανία, 2) Γερμανία, 3) Αὐστροουγγαρία, 4) Γαλλία καὶ 5) Ῥωσσία.

Ἀλλ' οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, ἀναφέρονται εἰς διάφορα ἔτη διὰ τὰ διάφορα κράτη.

Διὰ τοῦτο παραθέτομεν νῦν τοὺς ἀριθμούς, οὓς ὁ *Wagner* ὑπελόγισε διὰ τὸ 1910 καὶ ἐκ τῶν ὁποίων ἐν γένει ἡ αὐτὴ σειρά, ἥτις καὶ ἀνωτέρω συνάγεται.

Μεγάλη Βρεττανία......	46	ἑκατ.	Πυκν.	146	εἰς □ χιλ.
Γερμανικὴ Αὐτοκρατορία..	65	»	»	120	»
Αὐστροουγγαρία........	48	»	»	77	»
Γαλλία.............	39,5	»	»	74	»
Εὐρωπαϊκὴ Ῥωσσία.....	129	»	»	24	»

Ἐκ τούτων βλέπει τις ὅτι ἡ Μεγάλη Βρεττανία καὶ ἡ Γερμανία, ἅτινα εἶναι βιομηχανικὰ κράτη (ἡ πρώτη, ἐννοεῖται, εἰς πολὺ μείζονα βαθμὸν τῆς δευτέρας) ἔχουσι τὴν μείζονα πυκνότητα.

Ἡ δὲ Γαλλία, ἂν καὶ ἕνεκα τῆς εὐφορίας της καὶ τοῦ πλούτου τῶν κατοίκων της καὶ τῆς σχετικῶς μεγάλης βιομηχανίας της (ἥτις βεβαίως δὲν παραβάλλεται πρὸς τὴν τῶν δύο πρώτων, καθ' ὅσον αὕτη ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχῃ μείζονα γεωργικὸν πληθυσμὸν τοῦ βιομηχανικοῦ), ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ πολὺ μείζονα ἀριθμὸν κατοίκων, ἔχει κατὰ πολὺ κατωτέραν πυκνότητα καὶ παρουσιάζει, ὡς εἴδομεν, καὶ πολὺ κατωτέραν αὔξησιν.

Τῆς στασιμότητος ταύτης τὴν αἰτίαν προσεπαθήσαμεν ἀνωτέρω συντόμως νὰ ἐξηγήσωμεν· νῦν δὲ περιοριζόμεθα μόνον νὰ τονίσωμεν, ὅτι τὸ φαινόμενον τοῦτο ἐν Γαλλίᾳ δεικνύει ἀκριβῶς ὅτι τὸ ἀπολύτως λεγόμενον ὅτι ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι τὸ βαρόμετρον τοῦ ὑλικοῦ πολιτισμοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ πνευματικοῦ χώρας τινὸς δὲν εἶναι πάντοτε ἀληθές, ἀλλ' ὅτι δυνατὸν νὰ συμβῇ, ὥστε μικρὰ πυκνότης πληθυσμοῦ σχετικῶς νὰ εἶναι προϊὸν οὐχὶ κατωτέρου πολιτισμοῦ καὶ οἰκονομικῆς καχεξίας, ἀλλ' ἄλλων ἐντελῶς ἀσχέτων αἰτίων, ἴσως δὲ καὶ ἀνωτέρου ἀκόμη πολιτισμοῦ.

Ἡ δὲ Ῥωσσία ἔχει μὲν ἐλαχίστην πυκνότητα ἕνεκα τῶν μεγάλων ἐκτάσεων, ἃς περιλαμβάνει, εὑρίσκεται ὅμως ὑπὸ διηνεκῆ καταπληκτικὴν αὔξησιν καὶ ὑπερβαίνει κατὰ πληθυσμὸν πάσας τὰς ἄλλας ἐπὶ τῆς Γῆς χώρας, πλὴν τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Κίνας. Ἀκριβῶς δὲ τὸ μέγεθος τῶν ἐκτάσεων, ἃς αὕτη διαθέτει, καὶ τὸ μέγεθος τῆς αὐξήσεως, ἣν ὁ πληθυσμός της, παρ' ὅλην τὴν ὑποδεεστέραν θέσιν εἰς ἣν οὗτος ἀπέναντι τοῦ τῆς Δυτικῆς καὶ Κεντρικῆς Εὐρώπης ὡς πρὸς τὸν καθ' ὅλου ὑλικὸν καὶ πνευματικὸν πολιτισμὸν εὑρίσκεται, παρουσιάζει, παρέχουσι τὴν μεγίστην πιθανότητα ὅτι θὰ ἐξακολουθῇ αὕτη νὰ αὐξάνῃ κατὰ πληθυσμὸν καὶ πυκνότερον κατοικῆται καὶ δὴ τοσοῦτον περισσότερον, ὅσον περισσότερον ὁ Εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς εἰς αὐτὴν εἰσδύει, καὶ ὅτι ἴσως μετ' οὐ πολὺ θὰ ἀποτελέσῃ καταπληκτικὸν φαινόμενον κράτους κολοσσιαίου, συμπαγοῦς, πλουσίου καὶ ἔχοντος παμμέγιστον πληθυσμόν.

Ἀλλὰ τίς εἶναι ἡ σειρὰ τῶν τὴν μείζονα πυκνότητα ἐχουσῶν Εὐρωπαϊκῶν χωρῶν;

Κατὰ *Supan*.

1) Μάλτα (Μελίτη) 650 εἰς □ χιλιόμετρον.
2) Βέλγιον 248.
3) Νῆσοι τῶν Βρεττανικῶν ὑδάτων 192.
4) Δημοκρατία Ἁγίου Μαρίνου 180.
5) Ὁλλανδία 174.
6) Μεγάλη Βρεττανία 142 (146 διὰ 1910 W).
7) Ἰταλία 118.
8) Γερμανία 112 (διὰ 1905 —120 διὰ 1910).
9) Λουξεμβοῦργον 95.
10) Ἑλβετία 85.
11) Αὐστροουγγαρία 74 (77 διὰ 1910 W).
12) Γαλλία 73 (76 διὰ 1910 W).

Ἐξαιρουμένων λοιπὸν τῆς Μάλτας, ἥτις τὴν πυκνότητα ταύτην ὀφείλει εἰς τοὺς Ἄγγλους στρατιώτας, καὶ τῆς Δημοκρατίας τοῦ Ἁγίου Μαρίνου ἕνεκα τῆς σμικρότητος, τὴν μεγίστην πυκνότητα παρουσιάζει τὸ Βέλγιον καὶ εἶτα αἱ νῆσοι τῶν Βρεττανικῶν ὑδάτων καὶ ἡ Ὁλλανδία.

Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν τὴν Γερμανικὴν αὐτοκρατορίαν ἀποτελούντων κρατῶν τὸ Βασίλειον τῆς Σαξονίας ἔχει νῦν πυκνότητα (320) πολὺ ἀνωτέραν καὶ αὐτοῦ τοῦ Βελγίου οὕτως ὥστε κατέχει τὴν πρώτην θέσιν.

Ἐάν τις συγκρίνῃ τὸ Βασίλειον τῆς Σαξονίας πρὸς τὸ τῆς Ἑλλάδος, θὰ ἴδῃ μετὰ καταπλήξεως τὴν ὑπερμεγέθη ὄντως διαφορὰν μεταξὺ τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῶν.

Ἡ Ἑλλὰς ἔχει περίπου ἐπιφάνειαν 65,000 □ χιλ. (ἀκριβῶς κατὰ *Strelbitzky* 64,679, κατὰ *Büning* 64,657. Διαφορὰ 22 □ χιλμ.) πληθυσμὸν δὲ διὰ τὸ 1907 2,631,952 καὶ πυκνότητα 41 εἰς □ χλμ.

Σαξονία δὲ ἐπιφάνειαν 15,000 □ χλμ (ἀκριβῶς 14,993) δηλ. 4 $^1/_2$ περίπου μικροτέραν τῆς Ἑλλάδος καὶ πληθυσμὸν διὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 4,581,085 δηλ. διπλάσιον περίπου τῆς ὑπερτετραπλασίας κατ' ἔκτασιν Ἑλλάδος (κατὰ $0{,}8 = \frac{4}{5}$ μείζονα) καὶ πυκνότητα διὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 306, δηλ. κατὰ 7 $^1/_2$ φορὰς μείζονα. (Διαφορὰ 306-41=265). Ὁποία ὄντως καταπληκτικὴ ἀντίθεσις!

Πυκνότης πληθυσμοῦ καὶ πυκνότης οἰκήσεων.

Μετὰ τὰ ἀνωτέρω περὶ πληθυσμοῦ ἐν γένει, αὐξήσεως καὶ πυκνότητος αὐτοῦ λεχθέντα εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξετάσωμεν, πῶς ὁ πληθυσμὸς οὗτος εἶναι κατανενεμημένος ἐπὶ τῆς χώρας, ἐὰν εἶναι συγκεντρωμένος εἰς οἰκήσεις, τίς ἡ πυκνότης τῶν οἰκήσεων τούτων, καὶ τίς ὁ ἀριθμὸς καὶ τὸ μέγεθος τῶν οἰκήσεων τούτων, καθ' ὅσον τότε μόνον θὰ δυνηθῶμεν νὰ σχηματίσωμεν σαφῆ ὁπωσοῦν εἰκόνα τῆς καταστάσεως τοῦ πληθυσμοῦ τούτου. Πυκνότης οἰκήσεων καὶ μέγεθος αὐτῶν δέον πάντως νὰ συνεξετάζωνται μετὰ τῆς πυκνότητος τοῦ πληθυσμοῦ. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ προσωρινὰ ἀποτελέσματα τῆς τελευταίας ἀπογραφῆς δὲν παρέχουσιν ἡμῖν τὸ ἀπαιτούμενον ὑλικὸν πρὸς ἐξέτασιν τῶν σχετικῶν ζητημάτων καὶ ἐπειδὴ ἄλλως τε θὰ ἠναγκαζόμεθα νὰ προσθέσωμεν ἱκανὸν ἀριθμὸν σελίδων εἰς τὴν παροῦσαν ἀνακοίνωσιν, ἐὰν ἐπειρώμεθα νὰ ὑπαγάγωμεν εἰς συγκριτικὴν ἐξέτασιν τὸ στατιστικὸν περὶ τούτων ὑλικὸν τῶν παλαιοτέρων ἐτῶν, περιοριζόμεθα εἰς τὴν περιγραφὴν καὶ ἐξέτασιν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν μεγαλοπόλεων, τοὖθ' ὅπερ παρέχει ἡμῖν ὁπωσοῦν ἱκανὰ στοιχεῖα πρὸς κατανόησιν τῆς ἐν γένει κατανομῆς τοῦ πληθυσμοῦ τῆς περὶ ἧς πρόκειται χώρας.

Ἡ συγκέντρωσις τοῦ πληθυσμοῦ εἰς πόλεις.

Αἱ μέγισται πρόοδοι, ἃς κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα αἱ Φυσικαὶ ἐπιστῆμαι ἐπετέλεσαν, ἐπήνεγκον γενικὴν ἀνατροπὴν τῶν ὅρων τῆς σημερινῆς ζωῆς, γενικὴν ἐπανάστασιν. Ὁ ὅλος σημερινὸς βίος φέρει ἐντετυπωμένον τὸν χαρακτῆρα τῆς συντελεσθείσης μετατροπῆς.

Αἱ κολοσσιαῖαι τεχνικαὶ ἀνακαλύψεις ἐν γένει καὶ ἡ δι' αὐτῶν γενομένη παμμεγίστη ἀνάπτυξις τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας καὶ τῆς βιομηχανίας εἶναι οἱ κατ' ἐξοχὴν μοχλοὶ τῆς σημερινῆς ζωῆς.

Προϊὸν τῆς μετατροπῆς ταύτης, προϊὸν τῆς νῦν μορφῆς τοῦ πνευματικοῦ καὶ ὑλικοῦ πολιτισμοῦ εἶναι καὶ τὸ φαινόμενον τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ, τοῦ σχηματισμοῦ συμπαγῶν, ὅσον τὸ δυνατόν, μεγάλων κρατῶν καὶ τῆς συσσωρεύσεως τῶν κατοίκων εἰς πυκνὰς οἰκήσεις.

Οἱ ὅλως λοιπὸν μεταβληθέντες οἰκονομικοὶ ἐν γένει καὶ τῆς συγκοινωνίας ὅροι τῶν νεωτάτων χρόνων προὐκάλεσαν κατ' ἐξοχὴν ἀπὸ τῶν

μέσων τοῦ $19^{ου}$ αἰῶνος ἀληθῆ μετανάστευσιν ἀπὸ τῶν ἀγρῶν εἰς πόλεις καὶ μετέβαλον πολλὰς μικρὰς εἰς μέσας, πολλὰς μέσας εἰς μεγάλας καὶ τούτων οὐχὶ ὀλίγας εἰς κολοσσιαίας πόλεις.

Κατ' ἐξοχὴν δὲ τέκνον τῆς νεωτέρας συγκοινωνίας καὶ τῆς βιομηχανίας εἶναι αἱ μεγαλοπόλεις καὶ πρὸ παντὸς αἱ κολοσσιαῖαι πόλεις, αἵτινες δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς καθ' ὁλοκληρίαν χαρακτηριστικὸν τῶν ἡμετέρων χρόνων. Πρὸς ἐξήγησιν τῶν λεχθέντων ἂς παραθέσωμεν τοὺς κατωτέρω ἀριθμούς.

Ἀριθμὸς τῶν μεγαλοπόλεων τῆς Εὐρώπης κατὰ τὰ διάφορα χρονικὰ διαστήματα

Ὁ ἀριθμὸς τῶν Εὐρωπαϊκῶν μεγαλοπόλεων ηὐξάνετο κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας τόσον βραδέως, ὥστε κατὰ τὸ 1500 ὑπῆρχον μόνον 7, κατὰ τὸ 1600 μόνον 13, καὶ τῷ 1700 μόνον 14. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν δὲ τοῦ $19^{ου}$ αἰῶνος ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἤρξατο ταχύτερον αὐξανόμενος καὶ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος καὶ ἑξῆς καταπληκτικῶς.

1801	ὑπῆρχον	μόνον	21	μεγαλοπόλεις				
1850	»	»	42	»				
1870	»	»	70	»	μὲ 20	ἑκατομ.	κατοίκων	
1880	»	»	95					
1896	»	»	121	»	» 37	»	»	
1902	»	»	149					

Ἐκ τούτων βλέπομεν ὅτι κατὰ τὰ μέσα τοῦ $19^{ου}$ αἰῶνος ὁ ἀριθμὸς τῶν μεγαλοπόλεων ἔγεινε διπλάσιος τοῦ κατὰ τὴν ἔναρξιν αὐτοῦ καὶ κατὰ τὸ 1902 ἑπταπλάσιος. Πόσον δὲ βραδεῖα ἐγίνετο κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας ἡ αὔξησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πόλεων, ἐξάγεται ἐκ τῶν κατωτέρω ἀριθμῶν.

Οἱ Παρίσιοι ἦσαν ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ $13^{ου}$ αἰῶνος μὲ πληθυσμὸν 100 περίπου χιλιάδων ἡ πρώτη πόλις τῆς Εὐρώπης. Μόλις τῷ 1600 ηὐξήθη ὁ πληθυσμὸς αὐτῶν εἰς 230 χιλιάδας. Τῷ 1700 εἰς 500 χιλιάδας καὶ 1800 εἰς 548 χιλ.

Τὸ Λονδῖνον εἶχε τῷ 1377 μόνον 45 χιλ., τῷ 1532 οὐχὶ πολὺ ὑπὲρ τὰς 62 χιλ. Ἀλλὰ τῷ 1600 ὑπερέβη τοὺς Παρισίους, καθόσον

εἶχε 250 χιλ. Ἔκτοτε ἤρξατο ταχέως αὐξανόμενον οὕτως, ὥστε τῷ 1700 μὲν εἶχε πληθυσμὸν 600 χιλ., τῷ δὲ 1800 865 πληθ. χιλ.

Ὥστε τὸ Λονδῖνον ἦτο κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος κατὰ 300 χιλ. περίπου μεῖζον τῶν Παρισίων.

Ἡ Λειψία εἶχε κατὰ τὸ τέλος τοῦ 16ου αἰῶνος μόνον 14-15 χιλ. κατοίκων.

Τὸ δὲ Βερολῖνον κατὰ τὸ 1816 ἀκόμη μόνον 200 χιλιάδας.

Ἡ διὰ τῆς ἀπὸ τῶν ἀγρῶν εἰσροῆς αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ τῶν μεγαλοπόλεων.

Πράγματι αἱ μεγάλαι πόλεις, ὡς ἀνωτέρω ὑπεδηλώσαμεν, ὀφείλουσι τὴν καταπληκτικήν των αὔξησιν, οὐχὶ τόσον εἰς τὴν διὰ γεννήσεων αὔξησιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων των, ὅσον εἰς τὴν ἐκ τῶν ἀγρῶν εἰσροήν. Τούτων ἕνεκα ὁ ἀριθμὸς τῶν μεταναστευόντων ὑπερβαίνει κατὰ πολὺ ἐν ταῖς μεγαλοπόλεσι τὸν ἀριθμὸν τῶν παλαιῶν κατοίκων.

Ἐὰν π. χ. ὁ πληθυσμὸς τοῦ Βερολίνου ηὐξάνετο μόνον διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γεννήσεων ἀπέναντι τῶν θανάτων, θὰ ηὐξάνετο μόνον κατὰ 15 χιλ. τῷ 1905.

Κατὰ τὸ 1885 ἦσαν ἐν Λειψίᾳ ἐκ 1000 κατοίκων μόνον 361 ἐν Λειψίᾳ γεννηθέντες, 299 ἐκ Σαξωνίας, 319 ἐξ ἄλλων Γερμανικῶν κρατῶν, 23 ἐξ Εὐρώπης καὶ 3 ἐκ ξένων ἐκτὸς τῆς Εὐρώπης χωρῶν.

Τῷ 1900 εἶχον αἱ 33 Γερμανικαὶ μεγαλοπόλεις 56,7 % πληθυσμὸν ξένης προελεύσεως (κατοίκων δηλ. μὴ γεννηθέντων ἐν αὐταῖς). Ἀλλ' ἐν Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς ὁ ἀριθμὸς τῶν ξένων κατοίκων τῶν μεγαλοπόλεων εἶναι τόσον μέγας, ὥστε δίδει αὐταῖς διεθνῆ χαρακτῆρα.

Ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ τὸ 1900 ἦσαν οἱ μὴ γεννηθέντες ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις 1,270,000, ἐν Σικάγῳ δὲ ἐξ 1,700,000 κατοίκων μόνον 350,000 ἦσαν Ἀμερικανοὶ ἐκ γενετῆς. Τοῦτο ὀφείλεται ἐν Ἀμερικῇ εἰς τὸ ῥεῦμα τῶν πανταχόθεν μεταναστεύσεων.

Ἐν γένει δὲ τὸ ποσὸν τῶν ἐσωτερικῶν τούτων μεταναστεύσεων εἰς τὰς πόλεις ἐντὸς τῆς Γερμανίας ὑπολογίζεται (κατὰ *A. Wirminghaus*) εἰς ἓν (1) ἑκατομμύριον ἀνθρώπων ἐτησίως.

Ὁ δ' ἀριθμὸς τῶν νῦν κατοίκων τῆς Εὐρώπης, οἵτινες τὸν νῦν τόπον διαμονῆς των ὀφείλουσιν οὐχὶ εἰς τὴν γέννησιν, ἀλλ' εἰς τὴν μετανάστευσιν, εἶναι πολὺ ὑπὲρ τὰ 100 ἑκατομμύρια κατὰ *Bücher*.

ΣΗΜ. Τοὺς περὶ πόλεων καὶ μεγαλοπόλεων ἐνδιαφερομένους παραπέμπομεν εἰς *Ratzel* «Anthropogeographie», *Ratzel* «Politische Geographie», *H. Wagner*, *Hassert* «Die Städte», *Bücher*, *Ratzel* κτλ. «Die Grossstadt», *Bücher* «Entstehung der Volkswirtschaft», *Schlüter*, *Hettner*, *Weinreb*, *Richthofen* (Siedlungs u. Verkehes geogr.).

Κατάταξις τῶν πόλεων εἰς διαφόρους κατηγορίας.

Πρὶν ἢ προβῶμεν εἰς τὴν παράθεσιν τῶν περὶ πόλεων πινάκων, νομίζομεν καλὸν νὰ ἀπαντήσωμεν συντόμως εἰς τὸ ἐρώτημα ὅπερ πᾶς τις ἠδύνατο νά μας προβάλῃ πρὸς λύσιν τῆς αὐτῷ παρουσιαζομένης ἀπορίας. «Ἀλλὰ τίνες εἶναι αἱ διάφοροι κατηγορίαι πόλεων, τίνα εἶναι τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς διακρίσεως αὐτῶν, καὶ τίς τέλος ἡ διάκρισις μεταξὺ πόλεων καὶ χωρίων;»

Πᾶσαι αἱ ἀπόπειραι προσδιορισμοῦ ὁρίων πραγματικῶν μεταξὺ πόλεων καὶ κωμῶν καὶ μεταξὺ τῶν διαφόρων εἰδῶν πόλεων ἀπ' ἀλλήλων ἐπὶ βάσεως γενικῆς ἀνθρωπογεωγραφικῆς ἢ οἰκονομικογεωγραφικῆς ἰδίᾳ ἀποτυγχάνουσιν.

Ὅτι βεβαίως ἡ ὅλη εἰκών, ὁ ὅλος χαρακτὴρ ἑνὸς χωρίου εἶναι καταφανῶς διάφορος τῆς εἰκόνος, τοῦ χαρακτῆρος μιᾶς πόλεως καὶ ὁ μιᾶς μετρίας πόλεως τοῦ μιᾶς μεγαλοπόλεως, εἶναι ἀναμφισβήτητον. Ἀλλ' ὁ ἀκριβὴς καθορισμὸς τῶν χαρακτηριστικῶν ἐκείνων, ἅτινα παρέχουσι τὰς διακρίσεις ταύτας, εἶναι δυσχερέστατος, καθ' ὅσον αἱ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο εἶδος τῶν οἰκήσεων μεταβάσεις εἶναι τοιαῦται, ὥστε νὰ καθίσταται ἀδύνατος ἡ χάραξις σταθερῶν καὶ πραγματικῶν ὁρίων.

Ἐὰν δέ τις ἀναλογισθῇ ὅτι τινὰ τῶν χαρακτηριστικῶν, ἅτινα μέχρι τινὸς ἐθεωροῦντο ὡς μόνον εἰς πόλεις ἀνήκοντα, ἀπαντῶνται καὶ ἐν χωρίοις ἀκόμη διὰ τὸν ἕνα ἢ ἄλλον λόγον, τότε θὰ κατίδῃ τὸ μέγεθος τῆς συγχύσεως, ἥτις ἐπέρχεται προκειμένου περὶ διακρίσεως ὁρίων.

Πόσῳ δὲ δυσχερέστερος εἶναι ὁ καθορισμὸς τῶν χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων πόλεως μέσης καὶ πόλεως μεγάλης (μεγαλοπόλεως) καὶ πόσας δυσχερείας παρουσιάζει ὁ ὁρισμὸς τῶν ὁρίων τῶν κολοσσιαίων πόλεων !

Διὰ ταῦτα ἡ μόνη πρακτικὴ διάκρισις εἶναι ἡ ἐν χρήσει στατιστικὴ κατὰ τὸ μέγεθος τοῦ πληθυσμοῦ διαίρεσις.

Ἡ διαίρεσις αὕτη εἶναι μὲν τελείως αὐθαίρετος, καθ' ὅσον ὅλως αὐθαιρέτως πᾶσαν οἴκησιν ἔχουσαν πληθυσμὸν κατ'ὀλίγους κατοίκους ἀκόμη κατώτερον ἢ ἀνώτερον ἑνὸς αὐθαιρέτως τεθέντος ὁρίου κατατάσσει εἰς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην κατηγορίαν, ἀλλὰ ἀφ' ἑτέρου ἐξυπηρετεῖ τούς τε ἐπιστημονικοὺς καὶ πρακτικοὺς σκοποὺς ὁπωσοῦν, καθ' ὅσον ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ μεγέθους τοῦ πληθυσμοῦ παρέχει ἡμῖν διαφόρους κατηγορίας μεγέθους πόλεων.

Βεβαίως δὲ τοιαύτη διαίρεσις, ἥτις μόνον μηχανικῶς ἐπὶ τῇ βάσει γενικωτάτου ἐξωτερικοῦ χαρακτηριστικοῦ, οἷον εἶναι τὸ μέγεθος τοῦ πληθυσμοῦ, καὶ οὐχὶ τῶν κυρίων, εἰδικῶν, ἐσωτερικῶν τὸν ἰδιάζοντα τύπον ἀποδιδόντων χαρακτηριστικῶν κατατάσσει εἰς κατηγορίας γενικωτάτας, δὲν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ εἰς λεπτοὺς ἐπιστημονικοὺς σκοπούς.

Ἰδοὺ αἱ διάφοροι κατηγορίαι, εἰς ἃς κατατάσσονται κατὰ τὴν στατιστικὴν ταύτην διαίρεσιν αἱ οἰκήσεις.

1) ἀγροτικαὶ οἰκήσεις (κῶμαι κτλ.) εἶναι αἱ ἔχουσαι πληθυσμὸν μικρότερον τῶν (2) δύο χιλιάδων·

2) κωμοπόλεις ἀπὸ 2-5 χιλιάδων·

3) μικραὶ πόλεις ἀπὸ 5-20 χιλιάδων·

4) μέτριαι πόλεις ἀπὸ 20-100 χιλιάδων·

καὶ 5) μεγάλαι πόλεις αἱ ἔχουσαι πληθυσμὸν μείζονα τῶν 100 χιλιάδων.

Ἐκ τῶν πολλῶν μέχρι τοῦδε δοθέντων ὁρισμῶν πόλεως καὶ κώμης φαίνεται ἡμῖν ὀρθότερος ὁ ὑπὸ τοῦ *Hassinger* ἐν «*Petermann's Mitteil.*» 1910 διδόμενος, καθόσον ὡς βάσις ἐν αὐτῷ λαμβάνεται τὸ σπουδαιότατον φαινόμενον τῆς κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῶν πόλεων καὶ τῶν κωμῶν, ἥτις χαρακτηρίζει τὸν ὅλον τρόπον τοῦ ζῆν ἐν ἐκείναις καὶ ἐν ταύταις.

Κατ' αὐτὸν Πόλις μὲν εἶναι ἡ κατοικουμένη ἐπιφάνεια, ἐντὸς τῆς

ὁποίας τὸ οἰκονομικὸν συμφέρον τῶν κατοίκων ἔχει κατ' ἐξοχὴν κεντρομόλον διεύθυνσιν (τείνει πρὸς τὸ κέντρον), Κώμη δ' ἡ κατοικουμένη ἐπιφάνεια, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἔχει τοῦτο κατ' ἐξοχὴν κεντρόφυγα διεύθυνσιν (τείνει πρὸς τὴν πέριξ χώραν).

Ἡ μηχανικὴ ἔκφρασις τοῦ κεντρομόλου συμφέροντος τοῦ χαρακτηζοντος τὰς πόλεις εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ αὐτῶν συγκοινωνία, ἥτις ἐν ταῖς μεγαλοπόλεσιν, ἕνεκα τοῦ χωρισμοῦ τόπου ἐργασίας καὶ τόπου διαμονῆς, λαμβάνει μεγίστας καθ' ἡμέραν διαστάσεις.

Ἀλλὰ καὶ ὁ ὁρισμὸς οὗτος δὲν εἶναι ἀκριβὴς καὶ δὲν δύναται ν' ἀγάγῃ ἡμᾶς εἰς λεπτοτέρας διακρίσεις καὶ τούτου ἕνεκα δέον νὰ θεωρηθῇ μόνον ὡς ἀπόπειρα. Δύναται ὅμως, καταλλήλως χρησιμοποιούμενος, νὰ ὁδηγήσῃ ἡμᾶς εἰς κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἀκριβῆ χάραξιν τῶν ὁρίων τῶν μεγαλοπόλεων καὶ ἰδίᾳ τῶν κολοσσιαίων πόλεων.

Πίναξ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Γερμανικῶν μεγαλοπόλεων κατὰ τὴν 1ην Δεκεμβρίου 1910.

Ἐν τῷ κατωτέρω παρατιθεμένῳ πίνακι περιελάβομεν τὰ ἑξῆς.

1) Τὸν ἀριθμὸν καὶ τὸν πληθυσμὸν τῶν μεγαλοπόλεων τῆς Γερμανίας κατὰ κράτη διὰ τὸ ἔτος 1905, 2) τὸν ἀριθμὸν καὶ πληθυσμὸν αὐτῶν κατὰ κράτη ἐπίσης διὰ τὸ ἔτος 1910 καὶ 3) τὴν ἐπιγενομένην ἐντὸς τοῦ χρονικοῦ τούτου διαστήματος αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῶν. Τοῦ δὲ Βερολίνου δὶς ἐποιησάμεθα μνείαν, ὡς Βερολίνου ὑπὸ στενωτέραν ἔννοιαν καὶ ὡς Βερολίνου ὑπὸ εὐρυτέραν ἔννοιαν δηλ. Μεγάλου Βερολίνου (Gross-Berlin = Γκροσμπερλὶν) περιλαμβάνοντος καὶ τὰ προάστεια, ὧν τινα ἀποτελοῦσι πόλεις διπλασίας καὶ πλέον τῶν Ἀθηνῶν.

Βεβαίως ἡ πόλις τοῦ Βερολίνου ὡς τοπογραφικὴ ἑνότης λαμβανομένη εἶναι τὸ Μέγα Βερολῖνον (Γκροσμπερλίν), τὸ δὲ Βερολῖνον ὑπὸ στενωτέραν ἔννοιαν εἶναι μόνον διοικητικὴ ἑνότης, ὁ δῆμος δηλ. τοῦ Βερολίνου, καὶ ἀποτελεῖ τμῆμα μόνον τῆς ὅλης πόλεως. Τοῦτ' αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων κολοσσιαίων πόλεων.

Τὸ Μέγα Βερολῖνον περιλαμβάνει: Βερολῖνον, Μποξχάγεν, Ῥούμελσμπουργ, Σαρλόττεμπουργ, Βίλμερσδορφ, Φριδενάου, Φριδρεχσφέλ-

δε, Γκροσλιχτενσφέλδε, Γκρούνεβαλδ, Λάνκβιτς, Λίχτεμπεργ, Μαρίενδορφ, Σενχάουζεν, Πάνκοβ, Ῥάινικενδορφ, Ῥίξδορφ, Σμάργενδορφ, Σένεμπεργ, Στέγλιτς, Τέμπελχοφ, Τρέπτοβ, Βάισενζε.

Τοὺς μὲν ἀριθμοὺς τοῦ πληθυσμοῦ διὰ τὸ 1910 καὶ τῆς αὐξήσεως αὐτοῦ ἀπὸ 1905 - 1910 εἰς ἑκατοστὰ τοὺς ἐν τῇ τετάρτῃ καὶ τελευταίᾳ στήλῃ περιεχομένους παρελάβομεν ἐκ τῶν ἐν «Petermann's Mitteilungen» ὑπὸ Wichmann δημοσιευθέντων, τοὺς δὲ τοῦ πληθυσμοῦ διὰ τὸ 1905 ἐκ τοῦ «Statistisches Jahrbuch».

Οἱ ἐν τῇ τελευταίᾳ στήλῃ ἐκτὸς παρενθέσεως ἀριθμοὶ δεικνύουσι τὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν πόλεων ἐκείνων, αἵτινες ἀπὸ τοῦ 1905 ηὐξήθησαν διὰ τῆς εἰς τὸν δῆμόν των συγχωνεύσεως ἄλλων οἰκήσεων.

Οἱ δ' ἐντὸς παρενθέσεως τὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῶν ἄνευ τῆς ἀπὸ τοῦ 1905 γενομένης συγχωνεύσεως.

Οἱ παρατιθέμενοι ἀριθμοὶ ἀναφέρονται εἰς τοὺς δήμους τῶν πόλεων καὶ οὐχὶ εἰς τὰς πόλεις αὐτάς, εἰς τοὺς τόπους.

Βεβαίως ἡ στατιστικὴ τῶν πόλεων αὐτῶν θὰ ἦτο χρησιμωτέρα διά τε τοὺς ἀνθρωπογεωγράφους καὶ διὰ τοὺς ἄλλους εἰς συγγενεῖς ἀσχολουμένους ἐπιστήμας, ἀλλ' ὁ προσδιορισμὸς αὐτῆς ἐκ τῆς ἐπισήμου στατιστικῆς τῶν δήμων προσκόπτει εἰς πολλὰς δυσχερείας, ἃς καὶ αὐτοὶ οἱ τὸν πληθυσμὸν τῆς Γῆς ἐν «Petermann's Mitteilung.» ἐκδίδοντες (κατ' ἀρχὰς *Behm* καὶ *Wagner*, εἶτα *Wagner* καὶ *Supan* καὶ τέλος *Supan* μόνος) δὲν κατώρθωσαν νὰ ὑπερπηδήσωσιν.

Αἱ μεταξὺ τῶν δήμων καὶ τῶν τόπων σχέσεις ἐν τῷ Γερμανικῷ κράτει, ὡς λέγει ὁ Supan, εἶναι αἱ ἑξῆς: 1) ὁ τόπος εἶναι μικρότερος τοῦ δήμου ἢ συμπίπτει μὲ αὐτόν. Ὅταν ὁ τόπος εἶναι μικρότερος καὶ ἑπομένως ὁ δῆμος περιλαμβάνῃ πλείστας οἰκήσεις, γεννᾶται ἡ δυσκολία, ἐὰν πρέπῃ νὰ συμπεριλάβωμεν εἰς τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος τόπον καὶ τοὺς ἄλλους, καὶ δὴ τοσοῦτον μᾶλλον, καθ' ὅσον ἡ ἔννοια τόπος δὲν εἶναι ἀκριβῶς καθωρισμένη, ἀλλὰ δι' αὐτῆς ἐννοεῖ τις οὐχὶ μόνον τοπογραφικῶς, ἀλλὰ καὶ οἰκονομικῶς συνεχομένην συσσώρευσιν ἀνθρώπων. 2) ὁ τόπος περιέχει δύο ἢ πλείονας δήμους. Καὶ αἱ ἐνταῦθα παρουσιαζόμεναι δυσκολίαι εἶναι μεγάλαι. Ἵνα ἐννοήσῃ τις τὴν διαφορὰν μεταξὺ τῶν ἀριθμῶν τῆς στατιστικῆς τῶν τόπων καὶ τῆς τῶν δήμων, παραθέτομεν τοὺς ἑπομένους ἀριθμοὺς ἐκ τῆς στατι-

στικῆς τῶν τόπων κατὰ Supan καὶ τῆς στατιστικῆς τῶν δήμων.

Ἐκ τῶν ἀριθμῶν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Γερμανικῶν μεγαλοπόλεων κατὰ τὸ 1905, οὓς ἐν τῷ πίνακι παραθέτομεν, οἱ ἑξῆς διαφέρουσι καὶ κατὰ τὸ ἑξῆς ποσὸν τῶν ἀριθμῶν τοῦ Supan (Die Bevölkerung Europa's 1909) διὰ τὸ αὐτὸ ἔτος.

	Supan	Stat. Jahrbuch	Διαφορά
Κένιξσμπεργ (Καινιξβέργη)	200186	223770	+ 23584
Δάντζιγ	128886	159648	+ 30762
Πόζεν	136390	136808	+ 418
Στεττῖνον	223899	224119	+ 220
Ἄλτονα	161564	168320	+ 6756
Κίελον	163423	163772	+ 349
Χάλλη	169583	169916	+ 333
Ἔρφουρτ	97760	98849	+ 1089
Κάσελ	134257	120467	— 13790
Φραγκφούρτη	334166	334978	+ 812
Βισμπάδεν	100525	100953	+ 428
Γκελσενκίρχεν	146668	147005	+ 337
Δούισμπουργ	189986	192346	+ 2360
Δύσελδορφ	244825	253274	+ 8449
Μπάρμεν	155943	156680	+ 737
Κολωνία	398046	428732	+ 30686
Ἀάχεν	146948	144095	— 2853
Χέμνιτζ	248142	244927	— 3215
Αὐγούστα (Ἄουγσμπουργ)	93628	94923	+ 1295
Στούτγαρτ	193975	249286	+ 55311
Καρλσρούη	104035	111249	+ 7214
Μανχάιμ	139459	163693	+ 24234
Μάιντζ	98090	91179	— 6911
Στρασβοῦργον	113264	167678	+ 54414

Ὁ ἀριθμὸς τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Μεγάλου Βερολίνου, τοῦ Γκροσμπερλίν, κατὰ Supan, εἶναι 2.967,370 διὰ 1905. Ὁ δ' ἀριθμός, ὃν εἶχεν ὑπ' ὄψει ὁ Wichmann πρὸς προσδιορισμὸν τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ αὐτοῦ κατὰ τὴν τελευταίαν πενταετίαν, εἶναι, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῆς αὐξήσεως, 2,989,124.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΕΩΝ

ΟΝΟΜΑ	Αὔξ. ἀριθμός 1905	Πληθυσμός 1905	Αὔξ. ἀριθμός 1910	Πληθυσμός 1910	Αὔξησις 1905-1910 εἰς $^0/_0$
α) **Πρωσσία**					
Ἐπαρχ. Ἀνατ. Πρωσσίας					
Κένιξμπεργ	1	223770	1	245853	9.9
Ἐπαρχ. Δυτ. Πρωσσίας					
Δάντζιγ	2	159648	2	170347	5.9 (6.4)
Ἐπαρχ. Πόζεν					
Πόζεν	3	136808	3	156696	14.5 (14.2)
Ἐπαρχ. Σιλεσίας (Schlesien)					
Βρεσλαυΐα (Μπρέσλαου)	4	470904	4	511891	8.7
Ἐπ. Πομμερανίας (Πόμμερν)					
Στέτιν (Στεττῖνον)	5	224119	5	236145	5.5
Ἐπαρχ. Βρανδεμβούργου					
Μέγα Βερολῖνον (Γκροσμπερλὶν)		2989124		3709504	24.1
Βερολῖνον	6	2040148	6	2070695	1.5
Σαρλότεμπουργ	7	239559	7	305181	27.4 (27.3)
Ῥίξδορφ	8	153513	8	237378	54.6 (54.6)
Σένεμπεργ	9	141010	9	172902	22.6
Βίλμερσδορφ		63568	10	109729	72.6
Ἐπαρχ. Σαξονίας					
Ἔρφουρτ		98849	11	111461	12.8
Χάλλη	10	169916	12	180551	6.2
Μάγδεμπουργ	11	240633	13	279685	16.2 (6.3)
Ἐπαρχ. Σλέσβιγ-Χολστάιν					
Ἄλτονα	12	168320	14	172533	2.5
Κίελον	13	163772	15	211044	28.9 (15.7)
Ἐπαρχ. Ἁννοβέρου					
Ἁννόβερον	14	250024	16	302384	20.9 (11.0)
Ἐπαρχ. Χέσεν-Νάσαου					
Κάσελ (Cassel)	15	120467	17	153078	27.7 (10.4)
Φραγκφούρτη ἐπὶ Μοίνῳ	16	334978	18	414598	23.7 (13.6)
Βισμπάδεν (Wiesbaden)	17	100953	19	109033	8.0
Ἐπαρχ. Βεστφαλίας					
Μπόχουμ	18	118464	20	136916	15.6
Δόρτμουνδ	19	175577	21	214333	22.1
Γκελσενκίρχεν	20	147005	22	169530	15.3
Παραρρήνιος Χώρα					
Ἀάχεν	21	144095	23	156044	8.2 (2.7)
Μπάρμεν	22	156080	24	169201	8.4
Ἔλμπερφελδ	23	162853	25	170118	4.5

ΟΝΟΜΑ	Αὔξ. ἀριθμὸς 1905	Πληθυσμὸς 1905	Αὔξ. ἀριθμὸς 1910	Πληθυσμὸς 1910	Αὔξησις 1905-1910 εἰς %
Κολωνία	24	428722	26	516167	20.5 (12.5)
Κρέφελδ	25	110344	27	129412	17.1 (4.7)
Δούισμπουργ	26	192346	28	229478	19.3
Δύσελδορφ	27	253274	29	357702	40.8 (17.2)
Ἔσσεν (Essen)	28	231360	30	294629	26.6 (20.1)
Χάμπορν (Hamborn)	—	67453	31	101718	50.8
Μυλχάιμ ἐπὶ τῷ Ῥοὺρ	—	93596	32	112602	18.2 (11.5)
Σααρμπρύκεν	—	26944	33	105097	287,4 (17.3)
β) **Μπράουνσβάιγ**					
Μπράουνσβαιγ	29	136397	34	143397	5.2
γ) **Μπρέμεν**					
Μπρέμεν	30	214861	35	246827	14,9 (2,9)
δ) **Ἀμβοῦργον**					
Ἀμβοῦργον	31	802793	36	932080	16.1
ε) **Σαξονία**					
Δρέσδη	32	516996	37	546882	5.8
Λειψία	33	503672	38	587635	16.7 (9,4)
Χέμνιτς	34	244927	39	284340	17.3 (15 1)
Πλάουεν	35	105381	40	121104	14.9
ϛ) **Βαυαρία**					
Μόναχον	36	538983	41	595053	14.0
Ἄουγσμπουργ (Αὐγούστα)	—	94923	42	122694	29.4 (9 9)
Νυρεμβέργη (Νύρνμπεργ)	37	294426	43	332651	13.0
ζ) **Βυρτεμβέργη**					
Στούτγαρτ	38	249286	44	285589	14.6
η) **Βάδη (Μπάδεν)**					
Καρλσρούη	39	111249	45	134161	20.5 (8.5)
Μανχάιμ	40	163693	46	193379	18.1 (14.6)
θ) **Ἑσση**					
Μάιντζ	—	91179	47	110634	21.3 (4.0)
ι) **Ἀλσατία**					
Στρασβοῦργον (Στράσμπουργ)	41	167678	48	178290	6.3

Συμπεράσματα περὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Γερμανικῶν μεγαλοπόλεων.

α΄) Σειρὰ τῶν μεγαλοπόλεων κατὰ τὸ μέγεθος τοῦ πληθυσμοῦ.

Κατὰ μὲν τὸ 1905 ἡ σειρὰ τῶν τὸν μέγιστον πληθυσμὸν ἐχουσῶν

Γερμανικῶν μεγαλοπόλεων ἦν ἡ ἑξῆς: 1) Βερολῖνον, 2) Ἀμβοῦργον, 3) Μόναχον, 4) Δρέσδη καὶ 5) Λειψία.

Ἡ δὲ τὸν ἐλάχιστον πληθυσμὸν ἔχουσα ἦν ἡ πόλις Βισμπάδεν. Κατὰ δὲ τὸ 1910 ἡ σειρὰ μετεβλήθη ὡς ἑξῆς· 1) Βερολῖνον, 2) Ἀμβοῦργον, 3) Μόναχον, 4) Λειψία καὶ 5) Δρέσδη. Προσετέθησαν δ' εἰς τὰς μεγαλοπόλεις ταύτας τὰς ἐχούσας πληθυσμὸν μείζονα τῶν 500 χιλιάδων ἡ Κολωνία καὶ ἡ Βρεσλαυία.

Καὶ τὸ μὲν Βερολῖνον εἶναι ὑπερδιπλάσιον κατὰ πληθυσμὸν τοῦ Ἀμβούργου, τὸ Μέγα Βερολῖνον εἶναι τετραπλάσιον κατὰ πληθυσμὸν τοῦ αὐτοῦ Ἀμβούργου, τὸ Ἀμβοῦργον κατὰ $^2/_3$ περίπου μεῖζον τοῦ Μονάχου, οὗ τινος ὁ πληθυσμὸς μόλις ὑπερβαίνει τὸν τῆς Λειψίας, ἥτις ἀφ'ἑτέρου κατέλαβε τὴν $4^{ην}$ θέσιν, ὑπερβᾶσα κατὰ 42 χιλιάδας τὴν Δρέσδην. Τελευταῖαι ἔρχονται μεταξὺ αὐτῶν ἡ Κολωνία μὲ πληθυσμὸν 516,167 καὶ ἡ Βρεσλαυία μὲ πληθ. 511,891.

Τῶν μεγαλοπόλεων τούτων αἱ τρεῖς μὲν εἶναι πρωτεύουσαι κρατῶν, τῶν δὲ λοιπῶν τριῶν ἡ μία εἶναι ὁ πρῶτος ἐμπορικὸς λιμὴν τῆς ὅλης Γερμανίας, αἱ δ' ἄλλαι ἐμπορικαὶ καὶ βιομηχανικαὶ πόλεις.

Ἐκ τῶν ἄλλων μεγαλοπόλεων μία μόνη ἔχει πληθυσμὸν μείζονα τῶν 400 χιλιάδων ἡ Φραγκφούρτη. Τὸν δ' ἐλάχιστον πασῶν ἡ μόλις κατὰ 1718 κατοίκους ὑπερβαίνουσα τὰς 100 χιλιάδας πόλις Χάμπορν.

Αἱ εἰς μεγαλοπόλεις κατὰ τὸ 1910 αὐξηθεῖσαι πόλεις εἶναι αἱ ἑξῆς κατὰ σειρὰν πληθυσμοῦ· 1) Αὐγούστα (Ἄουγσμπουργ), 2) Μυλχάιμ, 3) Ἔρφουρτ, 4) Μάιντζ, 5) Βίλμερσδορφ, 6) Σκαρμπρύκεν καὶ 7) Χάμπορν.

β') Αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Γερμανικῶν μεγαλοπόλεων.

Τὴν μεγίστην αὔξησιν πασῶν παρουσιάζει ἡ Σααρμπρύκεν 287,4 %. Ἀλλὰ τούτων ὀφείλει οὐχὶ εἰς ἑαυτήν, ἀλλ' εἰς τὴν μεθ' αὐτῆς συγχώνευσιν πέριξ οἰκήσεων. Ἡ καθ'αὑτὸ αὔξησις τῆς πόλεως εἶναι μικρά, μόνον δηλ. 17,3.

Ἐκ τῶν πόλεων ἐκείνων, αἵτινες τὴν αὔξησιν μόνον εἰς ἑαυτὰς ὀφείλουσι, τὴν μεγίστην παρουσιάζει ἡ εἰς τὸ Μέγα Βερολῖνον ἀνή-

κουσα πόλις Βίλμερσδορφ, ἧς ὁ πληθυσμὸς ηὐξήθη ἐντὸς τῆς τελευταίας πενταετίας κατὰ 72,6 %. Μετ' αὐτὴν ἡ βιομηχανικὴ πόλις Ῥιξδορφ (54,6 %).

Ὥστε τὴν μεγίστην αὔξησιν δεικνύουσι δύο τῶν εἰς τὸ Μέγα Βερολῖνον ἀνηκουσῶν πόλεων.

Μετ' αὐτὰς ἡ ἐν τῇ παραρρηνίῳ Πρωσσικῇ χώρᾳ ἀπὸ μετρίας πόλεως εἰς μεγαλόπολιν αὐξηθεῖσα Χάμπορν (50,8 %). Αἱ λοιπαὶ ἕπονται μὲ αὔξησιν κατὰ πολὺ κατωτέραν καὶ δὴ τοσοῦτον κατωτέραν, ὥστε ἡ ἀμέσως ἐρχομένη πόλις Σαρλότεμπουργ δεικνύει αὔξησιν μόνον 27,3 %. Ἡ σειρὰ τῶν ἐχουσῶν αὔξησιν ἀπὸ 27,3 ἕως 15 % εἶναι ἡ ἑξῆς· 1) Σαρλότεμπουργ, 2) Μέγα Βερολῖνον, 3) Σένεμπεργ, 4) Δόρτμανδ, 5) Ἔσσεν, 6) Δούισμπουργ, 7) Δύσελδορφ (ἥτις ὅμως μετὰ καὶ τῆς γενομένης συγχωνεύσεως ηὐξήθη κατὰ 40,8 %), 8) Ἀμβοῦργον, 9) Κίελον, 10) Μπόχουν, 11) Γκελσενκίρχεν, 12) Χέμνιτς.

Ἐντεῦθεν βλέπομεν ὅτι καὶ εἰς τὸ Μέγα Βερολῖνον ἀνήκουσαι πόλεις, ὡς καὶ αὐτὸ τοῦτο ἐν συνόλῳ, παρουσιάζουσι τὴν μεγίστην αὔξησιν. Μεταξὺ 15 % καὶ 14 % αἱ ἑξῆς. 1) Πλάουεν, 2) Μανχάιμ, 3) Στούτγαρτ, 4) Πόζεν, 5) Μόναχον.

Τὴν ἐλαχίστην πασῶν αὔξησιν ἔσχε τὸ Βερολῖνον (μόνον 1,5 %). Ὀλίγον δὲ μείζονα αὐτοῦ αἱ πόλεις Ἄλτονα, Ἀάχεν καὶ Μπρέμεν. Ἐὰν δὲ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν μετὰ τῶν συγχωνεύσεων γενομένην αὔξησιν, ἡ σειρὰ μεταβάλλεται ὡς ἑξῆς: 1) Δύσελδορφ μὲ αὔξησιν ἱκανῶς μεγάλην 40,8 % καὶ ὑπερβαίνουσαν 11,4 % τὴν τῆς κατόπιν ἐρχομένης, 2) Ἄουγσμπουργ, 3) Κίελον, 4) Κάσελ, 5) Σαρλότεμπουργ, 6) Ἔσεν, 7) Φραγκφούρτη, 8) Μέγα Βερολῖνον, 9) Σένεμπεργ, 10) Δόρτμουνδ, 11) Μάιντζ, 12) Ἀννόβερον, 13) Κολωνία, 14) Καρλσρούη.

Αἱ λοιπαὶ ἕπονται μὲ αὔξησιν κατωτέραν τῶν 20 % καὶ ἑξῆς: Αἱ ἑπτὰ ὑπὲρ τὰς 500 χιλιάδας πληθυσμὸν ἔχουσαι μεγαλοπόλεις λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν καὶ τῶν συγχωνεύσεων κατέχουσι τὴν ἑξῆς σειρὰν ὡς πρὸς τὸ μέγεθος τῆς αὐξήσεως: 1) Μέγα Βερολῖνον, 2) Κολωνία, 3) Λειψία, 4) Ἀμβοῦργον, 5) Μόναχον, 6) Βρεσλαυία, 7) Δρέσδη καὶ 8) Βερολῖνον· ἄνευ δὲ τῶν συγχωνεύσεων 1) Μέγα Βερολῖνον, 2) Ἀμβοῦργον, 3) Μόναχον, 4) Κολωνία, 5) Λειψία, 6) Βρεσλαυία, 7) Δρέσδη καὶ 8) Βερολῖνον.

γ) Βερολίνου αὔξησις.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω βλέπει τις ὅτι τὰ μὲν προάστεια τοῦ Βερολίνου παρουσιάζουσι τὴν μεγίστην αὔξησιν, τὸ δὲ Βερολῖνον καθ' ἑαυτὸν τὴν ἐλαχίστην πασῶν. Ἡ μεγίστη αὕτη διαφορὰ εἶναι προϊὸν τοῦ χωρισμοῦ τόπου διαμονῆς καὶ τόπου ἐργασίας κατ' ἐξοχήν. Ἐν γένει δὲ παρατηρεῖται τὸ φαινόμενον τοῦτο τῆς ἐλαχίστης αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ κέντρου καὶ τῆς μεγίστης τῆς περιφερείας ἐν ταῖς κολοσσιαίαις πόλεσι.

Πάντως ὅμως τὸ Μέγα Βερολῖνον εὑρίσκεται ὑπὸ διηνεκῆ μεγάλην αὔξησιν. Ἡ πόλις αὕτη προῆλθεν ἐκ τῶν ἁλιευτικῶν τοῦ Σπρὲ χωρίων Βερολίνου καὶ Κὲλν (Kölln) καὶ τῷ 1491 ἐγένετο ἕδρα τοῦ ἐκλέκτορος τοῦ Βρανδεμβούργου. Ἀλλ' ηὐξάνετο κατ' ἀρχὰς βραδέως καὶ ἀφ' οὗ ἀκόμη ἔγεινε πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τῆς Πρωσσίας. Ἰδίᾳ ὅμως ἤρξατο αὐξανόμενον μεγάλως ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἧς ἐγένετο πρωτεύουσα· ἀπὸ 1864 (632.000) ηὐξήθη νῦν κατὰ 580 %.

Τὴν αὔξησιν ταύτην ὀφείλει τὸ Βερολῖνον οὐ μόνον εἰς τὴν ἰδιότητά του ὡς πρωτευούσης κράτους μεγάλου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν γεωγραφικήν του θέσιν, καθόσον κεῖται ἐν κεντρικῇ θέσει μεταξὺ τῶν ἀκτῶν καὶ τῆς ὀρεινῆς χώρας καὶ μεταξὺ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν.

γ) Μεγαλοπόλεις τῆς Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας.

Νῦν ἀριθμεῖ ἐν ὅλῳ ἡ Γερμανικὴ αὐτοκρατορία 206 πόλεις καὶ δήμους ἀγροτικοὺς μὲ πληθυσμὸν μείζονα τῶν 25 χιλιάδων, ἐν ᾧ ἠρίθμει τῷ 1905 μόνον 182. Αὔξησις τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν κατὰ 24.

Καὶ δὴ 48 μεγάλας πόλεις μὲ πληθυσμὸν ὑπὲρ τὰς 100 χιλιάδας, ἐνῷ τῷ 1905 μόνον 41. Αὔξησις κατὰ 7.

51 μετρίας πόλεις, ἐν ᾧ τῷ 1905 48. Αὔξησις κατὰ 3.

Καὶ 107 μικρὰς πόλεις μεταξὺ 25 καὶ 50 χιλιάδων, ἐν ᾧ τῷ 1905 93. Αὔξησις κατὰ 14.

Ἐκ πασῶν τῶν πόλεων ἐλάττωσιν πληθυσμοῦ ὑπέστησαν τὸ Ἀισλέμπεν (Eisleben) ἀπὸ 25,121 εἰς 24,627 καὶ Μπέρνμπουργ ἀπὸ 34.929 εἰς 33,609.

Μία μὲν τῶν ὑπὲρ τὰς 25 χιλιάδας πληθυσμὸν ἐχουσῶν πόλεων ἀντιστοιχεῖ εἰς ἐπιφάνειαν 2,625 □ χιλμ. περίπου, μία δὲ τῶν μεγαλοπόλεων εἰς ἐπιφάνειαν 11,266 □ χιλμ.

Καὶ ὁ μὲν πληθυσμὸς τῶν Γερμανικῶν πόλεων τῶν ἐχουσῶν ὑπὲρ τὰς 25 χιλιάδας ἀνέρχεται εἰς 20,868,881, δηλ. ἀποτελεῖ τὰ 32,1 ἑκατοστὰ τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῆς Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας, ὁ δὲ πληθυσμὸς τῶν μεγαλοπόλεων εἰς 14,642,471 δηλ. 21,9 ἑκοτοστὰ τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ.

Ἐν Μεγάλῃ Βρεττανίᾳ ὅμως κατὰ μὲν τὸ 1901 ὑπῆρχεν ἡ ἑξῆς ἀναλογία. Ὁ πληθυσμὸς τῶν μεγαλοπόλεων ἀπετέλει ἐν Ἀγγλίᾳ μὲν τὰ 35 ἑκατοστὰ τοῦ ὅλου, ἐν Σκωτίᾳ 31 $^0/_0$ καὶ ἐν Ἰρλανδίᾳ 16,2 $^0/_0$ Κατὰ τὸ 1903 δὲ (Sievers Länderkunde) κατῴκουν εν Μεγάλῃ Βρεττανίᾳ ὑπὲρ τὰ 17 ἑκατομμύρια ἐν πόλεσιν ἐχούσαις πληθυσμὸν μείζονα τῶν 50 χιλιάδων = 40,5 $^0/_0$ τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ ὑπὲρ τὰ 13 $^1/_2$ ἑκατομ. ἐν μεγαλοπόλεσι (δηλ. ὑπὲρ τὰς 100 χιλιάδας ἐχούσαις) = 32,1 $^0/_0$.

Ἀλλ' ἡ Μεγάλη Βρεττανία κατέχει τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν ὡς πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ ἐν πόλεσιν οἰκοῦντος πληθυσμοῦ.

Πόσον μεγάλη εἶναι ἡ αὔξησις τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν μεγαλοπόλεων ἐν τῇ Γερμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ, καταφαίνεται ἐκ τῶν ἑξῆς ἀριθμῶν.

Τῷ 1867 αἱ Γερμανικαὶ μεγαλοπόλεις ἦσαν 7 καὶ ἀπετέλουν μόνον τὰ 4,3 ἑκατοστὰ τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ, τῷ 1900 ηὐξήθησαν εἰς 33 καὶ ἀπετέλουν 16,2 $^0/_0$, τῷ 1905 εἰς 41 καὶ ἀπετέλουν 19 $^0/_0$ καὶ 1910, ὡς ἀνωτέρω ἐμνημονεύσαμεν εἰς 48 καὶ ἀπετέλουν 21,9 $^0/_0$. Ἐντὸς δηλ. τῶν τελευταίων δέκα ἐτῶν ηὐξήθη ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν κατὰ 15.

Κατὰ τὸ 1800 μεταξὺ 38 Γερμανῶν εἷς ἦν κάτοικος μεγαλοπόλεως, 1870 μεταξὺ 20 εἷς, 1880 μεταξὺ 13, 1890 μεταξὺ 8, 1900 μεταξὺ 6, 1905 μεταξὺ 5 καὶ τέλος 1910 μεταξὺ 4 (καὶ $^1/_2$).

Ὁ κατ' ἐξοχὴν λόγος τῆς αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν μεγαλοπόλεων εἶναι ἡ βιομηχανία.

Τούτου ἕνεκα τὸν μέγιστον ἀριθμὸν αὐτῶν καὶ τὸν μέγιστον ἀριθμὸν τῶν ἐν πόλεσιν οἰκούντων κατοίκων παρατηροῦμεν ἐν ἐκείναις ἀκριβῶς ταῖς χώραις, αἵτινες ὑπερτεροῦσι τῶν ἄλλων ὡς πρὸς τὴν κολοσσιαίαν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας. Τοῦ γεγονότος τούτου σαφέστατον παράδειγμα παρέχει ἡμῖν ἡ Μεγάλη Βρεττανία.

Ἡ σημασία τῆς βιομηχανίας διὰ τὴν αὔξησιν τῶν Γερμανικῶν μεγαλοπόλεων.

Πρὸς πιστοποίησιν τῶν περὶ τῆς σημασίας τῆς βιομηχανίας διὰ τὴν αὔξησιν τῶν Γερμανικῶν μεγαλοπόλεων λεχθέντων παραθέτομεν τὰς ἑξῆς στατιστικὰς μαρτυρίας.

Ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Γερμανικῶν μεγαλοπόλεων κατὰ τὸ 1907 51,7 % ἀνῆκον εἰς τὴν βιομηχανίαν, 25.9 % εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν συγκοινωνίαν, 8,7 % εἰς δημόσιον ὑπηρεσίαν καὶ ἐλεύθερα ἐπαγγέλματα, 9,7 % ἄνευ ἐπαγγέλματος καὶ 4 % εἰς ἄλλα βιοποριστικὰ ἐπαγγέλματα.

Ἐὰν δέ τις λάβῃ ὑπ' ὄψιν, ὡς πολὺ ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ *Bücher* (Entst. d. Volksw.), ὅτι τοὐλάχιστον $^2/_3$ τοῦ εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν συγκοινωνίαν ἀνήκοντος πληθυσμοῦ ὀφείλουσιν εἰς τὴν βιομηχανίαν τὴν ἀσχολίαν ἢ ὑπὸ βιομηχανικοῦ πληθυσμοῦ διατρέφονται καὶ ὅτι τῶν ἄλλων κατηγοριῶν ἀκόμη μέρος ἀντλεῖ τὸ εἰσόδημά του ἐκ τῆς βιομηχανίας, δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι τὰ $^3/_4$ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν μεγαλοπόλεων ζῶσιν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἐκ τῆς βιομηχανίας.

ε΄) Αἱ μεγαλοπόλεις ἑκάστου τῶν Γερμανικῶν κρατῶν ἰδίᾳ.

Πρωσσία.

Αὕτη ἔχει νῦν 33 μεγαλοπόλεις ἐχούσας πληθυσμὸν 9,827,750 δηλ. 24.4 % τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ. Εἰς 10,566 □ χιλιομέτρων ἐπιφάνειαν ἀντιστοιχεῖ μία μεγαλόπολις. Ὁ δὲ πληθυσμὸς τῶν ὑπὲρ τὰς 25 χιλ. πληθυσμὸν ἐχουσῶν πόλεων ἀνέρχεται εἰς 13,739,799 δηλ. 34,2 %.

Ἡ σειρὰ τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῆς εἶναι ἡ ἑξῆς.

1) Παραρρήνιος Χώρα. Ἔχει 11 μεγαλοπόλεις καὶ 30 πόλεις ὑπὲρ τὰς 25 χιλ. κατοίκων ἐχούσας. Εἰς ἐπιφάνειαν μὲν 2,454 □ χιλμ. ἀντιστοιχεῖ μία μεγαλόπολις, εἰς ἐπιφάνειαν δὲ 899,9 □ χιλμ.

μία τῶν ὑπὲρ τὰς 25 χιλ. πόλεων. Ὁ πληθυσμὸς τῶν μεγαλοπόλεων ἀνέρχεται εἰς 2.342,168 δηλ. 32,8 % τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ, ὁ δὲ τῶν ὑπὲρ τὰς 25 χιλ εἰς 3.071,858 δηλ. 43.1 %.

Ἡ ἐπαρχία αὕτη κατέχει τὴν ἕκτην θέσιν κατ' ἐπιφάνειαν ἐν τῇ σειρᾷ τῶν Πρωσσικῶν ἐπαρχιῶν, ἀλλὰ τὴν πρώτην ὡς πρὸς τὸν ἀπόλυτον ἀριθμὸν τοῦ πληθυσμοῦ, ὡς πρὸς τὴν πυκνότητα καὶ ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν πόλεων ὑπὲρ τὰς 25 χιλ. καὶ τῶν μεγαλοπόλεων, τὴν τρίτην δὲ ὡς πρὸς τὴν πενταετῆ αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ.

2) Βρανδεμβοῦργον (Μπράνδεμπουργ). 5 μεγαλοπόλεις, ἐξ ὧν ἡ μία πόλις ἑκατομμυρίων τὸ Βερολῖνον.

Τὸ Μέγα Βερολῖνον ἐν συνόλῳ ἀποτελεῖ τὰ 60,1 ἑκατοστὰ τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῆς ἐπαρχίας. Αἱ ὑπὲρ τὰς 25 χιλιάδας κατοίκων ἔχουσαι πόλεις (ἐκ τῶν εἰς τὸ Μέγα Βερολῖνον ἀνηκουσῶν τόπων μόνον ἐκεῖνοι ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν, οἵτινες ἔχουσι πληθυσμὸν μείζονα τοῦ ὁρίου τούτου) ἀποτελοῦσι τὰ 61,6 %, αἱ δὲ μεγαλοπόλεις (καὶ ἐνταῦθα μόνον εἰς τὸ Μέγα Βερολῖνον ἀνήκουσαι μεγαλοπόλεις ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν) τὰ 46,6 ἑκατοστά.

Ἡ ἐπαρχία αὕτη δηλ. παρουσιάζει τὴν μεγίστην συσσώρευσιν πληθυσμοῦ οἰκοῦντος ἐν μεγαλοπόλεσι καὶ πόλεσιν. Ἀλλ', ὥς τις ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀριθμῶν βλέπει, καὶ αἱ μεγαλοπόλεις καὶ τὸ πλεῖστον τῶν μικροτέρων πόλεων οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ τμήματα τοῦ Μεγάλου Βερολίνου, παμμεγίστης δηλ. πόλεως, ἐν ᾗ συνεσωρεύθησαν πυκνότατα ἑκατομμύρια ἀνθρώπων.

Ἐν τούτοις, ἂν καὶ ἡ ἐπαρχία αὕτη ἔχῃ τὸ Βερολῖνον, κατὰ πολὺ ὑστερεῖ τῆς τῆς Παραρρηνίου Χώρας, καθ' ὅσον οὐ μόνον ἐλάττωσιν ἐν συνόλῳ πληθυσμοῦ ἀλλὰ καὶ κατὰ πολὺ κατωτέραν πυκνότητα (ἔχει ἐπιφάνειαν κατὰ 13 χιλιάδας □ χιλμ. μείζονα) ἔχει. Δι' ὃ λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὰ φαινόμενα ταῦτα καὶ τὸ πλεονέκτημα, ὅπερ ἡ ἐπαρχία αὕτη ἕνεκα τῆς ἑλκτικῆς δυνάμεως τῆς πρωτευούσης κέκτηται, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ ἐν αὐτῇ παρουσιαζόμενος ἀριθμὸς τῶν μεγαλοπόλεων ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν τῆς Παραρρηνίου Χώρας εἶναι μηδαμινός.

3) Βετσφαλία. 3 μεγαλοπόλεις καὶ 27 πολεις ὑπὲρ τὰς 25 χιλιάδας. Εἰς ἐπιφάνειαν 748 □ χιλμ. ἀντιστοιχεῖ ἀνὰ μία τῶν ὑπὲρ τὰς 25 χιλ. πόλεων, ἐξ οὗ βλέπομεν ὅτι αὕτη ἔχει τὸν μέγιστον ανα-

λόγως τῆς ἐκτάσεώς της ἀριθμὸν πόλεων καὶ δὴ μείζονα τοῦ τῆς Παραρρηνίου χώρας. Ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς 1.550,512 κατοικοῦσιν ἐν πόλεσιν ὑπὲρ τὰς 25 χιλ. δηλ. 37,5 % καὶ 520,779 ἐν μεγαλοπόλεσι, δηλ. 12,62 %.

4) Ἐπαρχία Σαξονίας. Ἐπίσης 3 μεγαλοπόλεις, ὧν ὁ πληθυσμὸς ἀνέρχεται εἰς 571,697 δηλ. ἀποτελεῖ 18,5 % τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ. Ὁ δὲ πληθυσμὸς τῶν ὑπὲρ τὰς 25 χιλ. πόλεων 862,913 δηλ. 27,9 %.

5) Χέσεν - Νάσαου. 3 μεγαλοπόλεις, ὧν ὁ πληθυσμὸς 676,709 δηλ. 30,4 % τοῦ ὅλου. Ὁ δὲ τῶν ὑπὲρ τὰς 25 χιλιάδας πόλεων 714,182 δηλ. 31,7 %.

6) Σλέσδικ - Χολστάιν. 2 μεγαλοπόλεις, ὧν ὁ πληθυσμὸς 383 577 δηλ. 23.6 %, ὁ δὲ τῶν ὑπὲρ τὰς 25 χιλ. πόλεων 514,287 δηλ. 31,7 %.

Αἱ ἄλλαι ἐπαρχίαι ἔχουσιν ἀνὰ μίαν μεγαλόπολιν.

Ἡ Σιλεσία 1 μεγαλόπολιν ἧς ὁ πληθυσμὸς ὑπερβαίνει τὰς 500 χιλ. καὶ ἀποτελεῖ τὰ 9,9 ἑκατοστὰ τοῦ ὅλου. Πόλεις ὑπὲρ τὰς 25 χιλ. ἔχει 15. Δηλ. εἰς ἐπιφάνειαν 2,688 □ χιλμ. ἀντιστοιχεῖ μία τῶν πόλεων τούτων· ὁ δὲ πληθυσμὸς αὐτῶν ἐν γένει ἀνέρχεται εἰς 1,189,808 δηλ. 22,7 %.

Ἀννόβερον. Μίαν μεγαλόπολιν, ἧς ὁ πληθυσμὸς 302,384 δηλ. 10,2 %. Ὁ δὲ τῶν ὑπὲρ τὰς 25 χιλ. πόλεων 750,200 δηλ. 25,5 %.

Πόζεν· ἔχει μείζονα πυκνότητα τῆς Δυτικῆς Πρωσσίας, ἀλλὰ μεγαλόπολιν μικροτέραν. Ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς ἀποτελεῖ τὰ 7,46 ἑκατοστὰ τοῦ ὅλου, ὁ δὲ τῶν ὑπὲρ τὰς 25 χιλ, πόλεων 291,385 δηλ. 13,8 % τοῦ ὅλου.

Ἡ Δυτικὴ Πρωσσία ἔχει μὲν πυκνότητα μείζονα τῆς Πομμερανίας, ἀλλὰ μεγαλόπολιν μικροτέραν, ἧς ὁ πληθυσμὸς ἀποτελεῖ 10 % τοῦ ὅλου. Ὁ τῶν ὑπὲρ τὰς 25 χιλ. πόλεων 315,522 δηλ. 18,5.

Ἡ Ἀνατολικὴ Πρωσσία ἔχει μὲν τὴν ἐλαχίστην πυκνότητα, ἀλλὰ μεγαλόπολιν μείζονα τῆς Δυτικῆς Πρωσσίας, τῆς τῆς Πόζεν καὶ ἴσην τῇ τῆς Πομμερανίας. Ἐν αὐτῇ ὁ πληθυσμὸς τῆς μεγαλοπόλεως ἀποτελεῖ 11,9 % τοῦ ὅλου, ἐν Πομμερανίᾳ 13 %. Ὁ δὲ πληθυσμὸς τῶν ὑπὲρ τὰς 25 χιλ. πόλεων ἐν μὲν τῇ Ἀνατολικῇ Πρωσσίᾳ ἀποτελεῖ 16,9 %, ἐν Πομμερανίᾳ δὲ 11,3 %.

Ἐν ἑνὶ λόγῳ μεταξὺ τῶν Πρωσσικῶν ἐπαρχιῶν τὴν πρώτην θέσιν κατέχει ἡ Παραρρήνιος Χώρα, διότι ἔχει τὸν μέγιστον πληθυσμὸν ὑπὲρ πάσας τὰς ἄλλας ἀπολύτως, τὴν μεγίστην πυκνότητα, τὸν μέγιστον ἀριθμὸν μεγαλοπόλεων καὶ τὸν μέγιστον ἀριθμὸν πόλεων ὑπὲρ τὰς 25 χιλιάδας. Δηλ. εἶναι πυκνότατα κατῳκημένη.

Σαξονία.

Ἔχει 4 μεγαλοπόλεις, ὧν δύο ἀνήκουσιν εἰς τὰς ὑπὲρ τὰς 500 χιλιάδας κατοίκων ἐχούσας. Ὁ πληθυσμὸς τῶν 4 μεγαλοπόλεων ἀνέρχεται εἰς 1,539 966 καὶ ἀποτελεῖ τὰ 22 % τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῆς πυκνότατα κατῳκημένης χώρας. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑπὲρ τὰς 25 χιλ. ἐχουσῶν πόλεων εἶναι 13. Ὁ δὲ πληθυσμὸς αὐτῶν ἀνέρχεται εἰς 1,865.562 καὶ ἀποτελεῖ τὰ 38,8 % τοῦ ὅλου. Εἰς ἐπιφάνειαν 3,748 □ χιλμ. ἀντιστοιχεῖ μία μεγαλόπολις.

Ἐκ τῶν ἀριθμῶν τούτων καταφαίνεται ὅτι ἡ Σαξονία ἐξαιρουμένου τοῦ κράτους τοῦ Ἀμβούργου καὶ τοῦ τῆς Μπρέμεν, ἅτινα ὡς κατ' ἐξοχὴν πόλεις - κράτη δὲν δύνανται νὰ ληφθῶσι πρὸς σύγκρισιν, κατέχει τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν Γερμανικῶν κρατῶν ὡς πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ πληθυσμοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὸν ὅλον πληθυσμὸν τοῦ κατοικοῦντος ἐν μεγαλοπόλεσι καὶ ἐν πόλεσιν ὑπὲρ τὰς 25 χιλ. κατοίκων ἐχούσαις.

Ἀλλὰ μήπως δὲν κατέχει τὴν πρώτην θέσιν καὶ ὡς πρὸς τὴν πυκνότητα τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ὡς πρὸς τὴν πυκνότητα τοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου ;

Σημειωτέον δ' ὅτι ἔχει ἐμβαδὸν μικρότερον καὶ τῆς μικροτέρας Πρωσσικῆς ἐπαρχίας, τῆς Χέσεν - Νάσαου.

Βαυαρία.

Ἔχει μεγαλοπόλεις 3, ὧν μία ἀνήκει εἰς τὰς ὑπὲρ τὰς 500 χιλ. κατοίκων ἐχούσας. Ὁ πληθυσμὸς αὐτῶν ἀνέρχεται εἰς 1,050,398 καὶ ἀποτελεῖ τὰ 15,2 % τοῦ ὅλου. Ὁ δ' ἀριθμὸς τῶν ὑπὲρ τὰς 25 χιλ. ἐχουσῶν εἶναι 14. Ὁ πληθυσμὸς αὐτοῦ 1,607,765 δηλ. 23,3 % τοῦ ὅλου.

Εἰς ἐπιφάνειαν 25,290 □ χιλμ. ἀντιστοιχεῖ μία μεγαλόπολις.

Βάδη (Μπάδεν).

Δύο μεγαλοπόλεις, ὧν ὁ πληθυσμὸς ἀνέρχεται εἰς 327,540 δηλ. 15,2 % τοῦ ὅλου. Πόλεις δ' ὑπὲρ τὰς 25 χιλ. 6, ὧν ὁ πληθυσμὸς 563,462 δηλ. 26,3 %.

Βυρτεμβέργη.

Ἔχει μίαν μεγαλόπολιν, ἧς ὁ πληθυσμὸς ἀποτελεῖ τὰ 11,7 % τοῦ ὅλου, πόλεις δὲ ὑπὲρ τὰς 25 χιλ. 5, ὧν ὁ πληθυσμὸς ἀποτελεῖ τὰ 18,3 % (446,287).

Ἔσση.

Μίαν μεγαλόπολιν, ἧς ὁ πληθυσμὸς ἀποτελεῖ τὰ 8,6 % τοῦ ὅλου, πόλεις δ'ὑπὲρ τὰς 25 χιλ. 5, ὧν ὁ πληθυσμὸς 351,128 δηλ. 27,3 %.

Ἀλσατία καὶ Λορραίνη.

Μίαν μεγαλόπολιν = 9,5 %. Πόλεις ὑπὲρ 25 χιλ. 4 = 20,6 %.
Ἐν ***Μπράουνσβαϊγ*** ὁ πληθυσμὸς τῆς μεγαλοπόλεως ἀποτελεῖ τὰ 29 % τοῦ ὅλου.

Σύγκρισις Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας πρὸς ἄλλα Εὐρωπαϊκὰ κράτη.

Κατὰ τὸ 1905 εἶχον πόλεις μὲ πληθυσμὸν ὑπὲρ τὰς 100 χιλιάδας ἐν Εὐρώπῃ :

1) Γερμανία	41	10) Ῥωσσία	16
2) Μεγάλη Βρεττανία	39	11) Ἰσπανία	5
3) Γαλλία	15	12) Σουηδία	2
4) Ἰταλία	11	13) Πορτογαλία	2
5) Αὐστρία	6	14) Τουρκία	2
6) Βέλγιον	4	15) Οὐγγαρία	2
7) Ὁλλανδία	4	16) Ῥουμανία	1
8) Ἑλβετία	3	17) Ἑλλὰς	1
9) Δανία	1	18) Νορβηγία	1

Σύγκρισις Βερολίνου πρὸς ἄλλας μεγαλοπόλεις.

Βεβαίως οἱ παρατιθέμενοι ἀριθμοὶ δὲν δύνανται νὰ ἔχωσιν ἀπόλυτον πρὸς σύγκρισιν ἀξίαν, καθ' ὅσον προέρχονται ἐκ διαφόρων ἐτῶν, ἀλλὰ παρέχουσι παρὰ ταῦτα ὁπωσοῦν εἰκόνα τινὰ τοῦ μεγέθους τῶν κολοσσιαίων τῆς Γῆς πόλεων.

Κατὰ Supan

Βιέννη διὰ τὸ 1900............	εἶχε	πληθυσμὸν	1,713,359
Λονδῖνον διὰ τὸ 1901...........	»	»	4,803,899
Λονδῖνον διὰ τὸ 1907...........	»	»	5,066,502
Μεγάλοι Παρίσιοι διὰ τὸ 1906....	»	»	3,361,132
Μέγα Βερολῖνον δὲ διὰ τὸ 1905...	»	»	2,989,124

Ὅθεν τὸ Μέγα Βερολῖνον κατέχει μεταξὺ τῶν μεγίστων Εὐρωπαϊκῶν πόλεων τὴν τρίτην θέσιν.

Κατὰ Wagner

Μέγα Λονδῖνον (1907)......................	6,250,000
Μεγάλη Νέα Ὑόρκη (1906)..................	4,100,000
Μεγάλοι Παρίσιοι (1906)....................	3,300,000
Μέγα Βερολῖνον (1905)......................	3,000.000
Βιέννη (1907)..................................	2,000,000

Ὁ πληθυσμὸς τῆς Νέας Ὑόρκης, κατὰ τὴν τελευταίαν ἀπογραφὴν 1910 ἀνέρχεται εἰς 4,668,883.

Οἱ ἀριθμοὶ τοῦ Wagner παρέχουσι διὰ τὴν εὐκολίαν στρογγύλους ἀριθμούς, οἵτινες μόνον κατ'ἐλάχιστον τῶν πραγματικῶν διαφέρουσιν.

Ὥστε ἡ μεγίστη πόλις τῆς γηίνης ἐπιφανείας εἶναι τὸ Λονδῖνον, μετ'αὐτὸ ἡ Νεα Ὑόρκη, τρίτη οἱ Παρίσιοι καὶ τετάρτη τὸ Βερολῖνον.

Σύγκρισις πληθυσμοῦ Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας πρὸς τὸν τῆς ὅλης Εὐρώπης καὶ τῆς ὅλης οἰκουμένης.

Νομίζομεν ὅτι δὲν θὰ ἦτο ἀνωφελὲς νὰ ῥίψωμεν γενικώτατον βλέμμα ἐπὶ τοῦ μεγέθους τῆς ἐπιφανείας καὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς ὅλης Οἰκουμένης καὶ δι' ὀλίγων δηλώσωμεν τὴν ὑφισταμένην μεταξὺ τῆς Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ αὐτῶν ἀναλογίαν, πρὸς δὲ κατακλείοντες τὴν παροῦσαν νὰ καταστήσωμεν εἰς τοὺς Ἕλληνας ἀναγνώστας σαφῆ ὁπωσοῦν τὴν εἰκόνα τοῦ Γερμανικοῦ πληθυσμοῦ διὰ γενικωτάτης συγκρίσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν τῆς μικρᾶς ἡμῶν πατρίδος.

* *
*

Ἡ ὅλη γηίνη ἐπιφάνεια ἀνέρχεται εἰς 510 περίπου ἑκατομμύρια □ χιλιομέτρων (ἀκριβῶς 509,950,714 κατὰ Bessel, οὗ τινος οἱ τῶν διαστάσεων τοῦ Γηίνου Σφαιροειδοῦς ὑπολογισμοὶ ἐξακολουθοῦσιν ἀκόμη νὰ λαμβάνωνται ὡς βάσις παρὰ τοῖς Γεωγράφοις). Ἐξ αὐτῶν ἀνήκουσι τῇ μὲν στερεᾷ 149 ἑκατομ. περίπου, τῇ δὲ θαλάσσῃ 361 κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Wagner. Ἐκ τῆς γνωστῆς δὲ μέχρι τοῦδε γηίνης ἐπιφανείας (80°Β - 70°Ν) = 490,5 ἑκατομμύρια) ἀνήκουσι τῇ στερεᾷ μὲν 135,5 ἑκατομ., τῇ θαλάσσῃ δὲ 355,0. Ὥστε ἡ ἀναλογία στερεᾶς πρὸς θάλασσαν εἶναι 1 : 2,42, ἢ ὅταν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν μόνον τὸ γνωστὸν μέρος τῆς γῆς 1 : 2,62.

Ἀλλ' ἐκ τῶν 149 ἑκατομ. □ χιλμ. τῆς στερεᾶς μόνον τὰ 132 περίπου κεῖνται ἐντὸς τῶν πολικῶν ὁρίων τῆς Οἰκουμένης, ἀλλὰ δὲν εἶναι ὅμως καὶ πράγματι κατῳκημένα.

Ὅθεν ἡ μὲν στερεὰ εἶναι κατὰ 2 $^1/_2$ φορὰς μικροτέρα τῆς θαλάσσης. Ἡ Οἰκουμένη δὲ 244 περίπου μεγαλειτέρα τῆς Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς ὅλης Οἰκουμένης διὰ τὸ 1910 ἀνέρχεται εἰς 1,637 περίπου ἑκατομμύρια κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ *Wagner* (ὅστις διὰ μὲν τὴν Κίναν ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὸ κατώτατον ὅριον 350 ἑκατομ., διὰ δὲ τὴν Ἀφρικὴν 135 ἑκατομ.).

Ὁ ἀριθμὸς δὲ τῶν μεγαλοπόλεων αὐτῆς ἦν διὰ τὸ 1902 κατὰ

Weinreb 320, ἀργότερον δὲ κατὰ *Hassert* 350, διὰ τὸ 1910 θὰ ὑπερβαίνῃ τὸν ἀριθμὸν τοῦτον.

Ἡ Γερμανικὴ αὐτοκρατορία, ὡς εἴδομεν, ἔχει πληθυσμὸν μὲν τῷ 1910 περίπου 65 ἑκατομ., μεγαλοπόλεις δὲ 40.

Ὥστε ὁ πληθυσμὸς τῆς Οἰκουμένης εἶναι 65άκις μείζων τοῦ τῆς Γερμανίας καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν μεγαλοπόλεων ἐκείνης 8,5άκις μείζων τοῦ τῶν τῆς Γερμανίας (= κατὰ τὸ 1905).

Ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γερμανίας εἶναι νῦν 12άκις περίπου μείζων τῆς τῆς Οἰκουμένης (12,3: 120).

* *
*

Εὐρώπη. Ὁ προσδιορισμὸς τῆς ἐπιφανείας τῆς Εὐρώπης ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ μεγέθους τῆς ἐκτάσεως, ἣν ἕκαστος κατὰ τὴν ἰδίαν ἀντίληψιν ἀποδίδει εἰς αὐτήν, καθ' ὅσον δὲν εἶναι πράγματι Ἤπειρος διὰ σαφῶν ὁρίων ὁριζομένη, ἀλλὰ μόνον χερσόνησος τῆς Ἀσίας, μεθ' ἧς φέρει ἐν τῇ Γεωγραφικῇ ἐπιστήμῃ τὸ ὄνομα Εὐρασία.

Φυσιογεωγραφικοὶ λόγοι πρὸς χωρισμὸν ταύτης ἀπὸ τῆς Ἀσίας δὲν ὑπάρχουσι. Μόνον ἡ θέσις, ἣν αὕτη κατέσχε καὶ κατέχει ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ πολιτισμοῦ, δικαιολογεῖ πως τὴν κατὰ παράδοσιν καθιερωθεῖσαν χρῆσιν τοῦ ὀνόματος Ἠπείρου δι' αὐτήν.

Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀκριβῆ κατὰ συνθήκην ὅρια δὲν δύναταί τις νὰ ἀγάγῃ. Βεβαίως δ' ἡ συνταύτισις τῶν ἀπὸ τῆς Ἀσίας ὁρίων αὐτῆς μετὰ τῶν πολιτικῶν ὁρίων τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ῥωσσίας εἶναι αὐθαίρετος.

Νομίζοντες ὅτι δὲν εἶναι τοῦ παρόντος εἰς πλείονα περὶ τοῦ ζητήματος τούτου νὰ προβῶμεν καὶ ὅτι τὰ ὀλίγα λεχθέντα ἀρκοῦσι νὰ καταστήσωσι μόνον γνωστὸν τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἡμετέρα Εὐρώπη κατὰ συνθήκην ὀνομάζεται Ἤπειρος, προχωροῦμεν περαιτέρω.

Ἐπιφάνεια Εὐρώπης κατὰ Supan (Die Bevölkerung Europa's) 9,724,321. Εἰς στρογγύλον ἀριθμὸν 10 ἑκατ. □ χιλμ. δηλ. 7,4 % τῆς ὅλης γηΐνης ἐπιφανείας. Καὶ 18,4άκις μείζων τῆς Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας.

Ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἄλλας μεγάλας ἑνότητας τῆς στερεᾶς γηΐνης ἐπιφανείας ἡ ἡμετέρα Εὐρώπη κατέχει ὡς πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τὴν ἑξῆς θέσιν.

1) Ἀσία	44	ἑκατομ. □ χιλμ.
2) Ἀμερικὴ	39	» » »
3) Ἀφρικὴ	30	» » »
4) Εὐρώπη	9,9 (10 περίπου)	» » »
5) Αὐστραλία καὶ Ὠκεανία	7	» » »

Ὁ πληθυσμὸς δ' αὐτῆς κατὰ *Levasseur* ἔσχε τὴν ἑξῆς αὔξησιν· 1801 εἶχεν 175 ἑκατομ. κατοίκων, 1850 ηὐξήθη εἰς 266 καὶ 1908 εἰς 437. Ἡ ὁλικὴ αὔξησις 149 %

Κατὰ *Supan* ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μέχρι τοῦ 1908 ἀπογραφῶν καὶ ὑπολογισμῶν ἦν 427,840,221 καὶ ἡ πυκνότης 44 εἰς □ χιλμ.

Ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἄλλας ἑνότητας τῆς στερεᾶς γηΐνης ἐπιφανείας κατέχει τὴν ἑξῆς θέσιν κατὰ Bruchnes (Géographie humaine 1910), ὅστις τὸν ὅλον πληθυσμὸν τῆς γῆς ἀναβιβάζει εἰς 1560 ἑκατ. μόνον.

1) Ἀσία	829	ἑκατομμύρια
2) Εὐρώπη	430	»
3) Ἀμερικὴ	165	»
4) Ἀφρικὴ	129	»
5) Αὐστραλία καὶ Ὠκεανία	7	»

Ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τοὺς ἄνω ἀριθμοὺς εἶναι ἡ ἑξῆς: 1) Εὐρώπη 43,4. 2) Ἀσία 18,8. 3) Ἀφρικὴ 4,3. 4) Ἀμερικὴ 4,3. 5) Αὐστραλία καὶ Ὠκεανία 0,8.

Ἐν γένει ἡ Εὐρώπη κατέχει τὴν πρώτην θέσιν ὡς πρὸς τὴν πυκνότητα καὶ δὴ ἔχει ὑπερδιπλασίαν τοιαύτην τῆς ἀμέσως ἐρχομένης Ἀσίας καὶ τὴν δευτέραν ὡς πρὸς τὸν πληθυσμόν.

Ἡ Ἤπειρος δ' Εὐρασία (Εὐρώπη - Ἀσία) ἔχει τὰ 81 ἑκατοστὰ τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῆς Γῆς.

Διὰ τὸ 1910 ὁ *Wagner* ὑπολογίζει τὸν πληθυσμὸν τῆς Εὐρώπης εἰς 441 ἑκατομμύρια. Κατὰ ταῦτα ἡ πυκνότης αὐτῆς εἶναι 44 περίπου εἰς □ χιλιόμετρα.

Τὸν ἀριθμὸν τοῦ Wagner λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν πρὸς σύγκρισιν ἔχομεν τὴν ἑξῆς μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Γερμμανίας ἀναλογίαν:

$\frac{\text{65 ἑκατομ. Γερμανία}}{\text{441 ἑκατομ. Εὐρώπη}} = \frac{1}{6,785}$ δηλ. ὁ πληθυσμὸς τῆς Γερμανίας ἀποτελεῖ τὸ $\frac{1}{7}$ περίπου τοῦ τῆς ὅλης Εὐρώπης. Ἡ πυκνότης δὲ εἶναι περίπου τριπλασία (1 : 2,72).

Ἡ Εὐρώπη ἔχει κατὰ *Foville* κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 20^{οῦ} αἰῶνος 160 περίπου πόλεις μὲ πληθυσμὸν ὑπὲρ τὰς 100 χιλιάδας, ὧν 55 ὑπὲρ τὰς 250 χιλ. κατοίκων ἔχουσιν, 23 ὑπὲρ τὰς 500 χιλ. καὶ 6 ὑπὲρ τὸ ἑκατομμύριον.

Ἑνὶ λόγῳ ἔχει ἡ σημερινὴ Εὐρώπη πόλεις μὲ πληθυσμὸν ὑπὲρ τὰς 500 χιλ. πλείονας τῶν ὑπὲρ τὰς 100 χιλ. ἃς εἶχε πρὸ ἑνὸς αἰῶνος.

* *
*

Ἀλλὰ τίς εἶναι ἡ σχέσις ἡ μεταξὺ τῆς μικρᾶς ἡμῶν πατρίδος καὶ τῆς Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας;

Βεβαίως ἡ σύγκρισις αὕτη δὲν ἔχει οὐδεμίαν ἐπιστημονικὴν ἀξίαν, ἀλλὰ παρέχει ἁπλῶς εἰκόνα τοῖς Ἕλλησιν ἀναγνώσταις τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τοῦ Γερμανικοῦ πληθυσμοῦ.

Ἐπιφάνεια Ἑλλάδος 65 χιλ. □ χιλιομέτρων περίπου
» Γερμανίας 541 » » » »

Ὥστε $\frac{\text{Ἑλλὰς}}{\text{Γερμανια}} = \frac{1}{8,32}$. Δηλ. ἡ ἡμετέρα πατρὶς εἶναι 8άκις μικροτέρα κατ' ἐπιφάνειαν τῆς Γερμανίας.

Ὁ πληθυσμὸς δ' αὐτῆς διὰ τὸ 1910 κατὰ *Wagner* θὰ εἶναι 2,8 ἑκατομ. κατοίκων.

$\frac{\text{Ἑλλὰς}}{\text{Γερμανία}} = \frac{1}{23,2}$ δηλ. ἡ Γερμανία ἔχει πληθυσμὸν κατὰ 23 φορὰς μείζονα τῆς Ἑλλάδος. Πυκνότητα δὲ ἡ μὲν Ἑλλὰς 43 ἡ δὲ Γερμανία 120. Δηλ. ἡ πυκνότης τῆς Γερμανίας εἶναι τριπλασία τῆς Ἑλλάδος περίπου.

Αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Οἰκουμένης.

Μέση ἐτησία αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Οἰκουμένης κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας εἶναι 0,66 $^0/_0$ δηλ. $^2/_3$ περίπου ἑνὸς ἑκατοστοῦ τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ.

Ἀπὸ 1810 μέχρι 1910 ηὐξήθη ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς ἀπὸ 700 ἑκατομμύρια περίπου, ὡς ὑπολογίζεται πιθανῶς, εἰς 1637 ἑκατομ. (κατὰ Wagner) δηλ. κατὰ 133,4 $^0/_0$ Δηλ. ὑπερεδιπλασιάσθη.

Ἐὰν λοιπὸν ἡ αὔξησις αὕτη κατὰ τὸν αὐτὸν βαθμὸν ἐξηκολούθει, τότε θὰ εἴχομεν, ὑπολογιζομένου τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὸ 1900 εἰς 1500 ἑκατομ. περίπου, κατὰ τὸ 2000 μετὰ 100 ἔτη 3 δισεκατομμύρια, κατὰ τὸ 2100 6 δισεκατομ. Καὶ μετὰ 1000 ἔτη θὰ ἔφερεν ὁ ἡμέτερος πλανήτης 2000 δισεκατομμύρια ἀνθρώπων περίπου. Ἀλλὰ τόσον μέγα πλῆθος μετὰ τόσον μικρὸν σχετικῶς χρονικὸν διάστημα πῶς θὰ ἠδύναντο νὰ διαθρέψωσιν αἱ κατοικήσιμοι ἐκτάσεις τῆς ἡμετέρας Γῆς;

Ὁ χῶρος μένει ὁ αὐτὸς ἐντὸς τοῦ ὁποίου τὸ ἀνθρώπινον γένος πάντοτε θὰ κινῆται, ἐφ' οὗ πάντοτε θὰ ζῇ, δι' οὗ πάντοτε θὰ τρέφηται.

Τὰ 132 ἑκατομ. □ χιλμ. τῆς Οἰκουμένης δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ αὐξηθῶσιν, ἐν ᾧ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνθρώπων πολλαπλασιάζεται καὶ θὰ ἐξακολουθῇ πολλαπλασιαζόμενος.

Ἀλλ' ἡ αὔξησις αὕτη δὲν θέλει ἐξακολουθήσει ἐπὶ μακρὸν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐμπνέοντα φόβον καθ' ὅσον νέα περαιτέρω ὁμοία τῇ συντελεσθείσῃ κατὰ τὰ τέλη τοῦ 19ου αἰῶνος ἀνάπτυξις βοηθητικῶν τῇ ἀνθρωπίνῃ ὑπάρξει πηγῶν εἶναι διὰ πολλὰς ἀκόμη γενεὰς ἀδύνατος.

Σημεῖον τούτου μάλιστα εἶναι ἡ ἔναρξις τῆς ἐλαττώσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γεννήσεων εἰς τὰ διάφορα κράτη. Ἡ Γερμανικὴ αὐτοκρατορία δεικνύει ἤδη, ὡς ἀνωτέρω εἴδομεν, ἔναρξιν ἐλαττώσεως τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ.

Ἀλλ' ὅσον πολλὰ καὶ ἂν ὦσι τὰ τῆς ὑπεραυξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ κωλύματα καὶ ὅσον μεγάλη καὶ ἂν ᾖ ἀκόμη ἡ εἰς τὸ μέλλον δυνατὴ οἰκονομικὴ ἐκμετάλλευσις τῶν διαφόρων τμημάτων τῆς Οἰκουμένης, ἐν τούτοις δὲν δύναταί τις νὰ ἀρνηθῇ ὅτι ὁ κίνδυνος τοῦ απο-

λύτου ὑπερπληθυσμοῦ τῆς Γῆς δὲν εἶναι μακράν, ὁ δὲ τοῦ σχετικοῦ ὑπερπληθυσμοῦ ἔκρουσεν ἤδη τὰς πύλας τῶν πυκνῶς κατοικουμένων χωρῶν τῆς δυτικῆς καὶ κεντρικῆς Εὐρώπης.

Τίς οἶδε μετ' ὀλίγας ἑκατοντάδας ἐτῶν, ὁποῖος τόπος κλαυθμῶνος θὰ εἶναι ὁ ἡμέτερος πλανήτης.

Πρὸς καιρὸν ὅμως χῶραι, οἵα ἡ μικρὰ ἡμῶν πατρίς, αἵτινες διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς γεωργίας, διὰ τῆς αὐξήσεως καὶ τελειοποιήσεως τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας καὶ διὰ τῆς ἀναπτύξεως μικρᾶς βιομηχανίας παρ' ὅλον τὸ δυσμενὲς τῶν περιστάσεων, ὑφ' ἃς ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως ἀνθρακωρυχείων, μεταλλείων σιδήρου, φυσικῶν ὕδατος δυνάμεων πρὸς παραγωγὴν ἠλεκτρισμοῦ, πρώτων ὑλῶν καὶ κεφαλαίου εὑρίσκονται, δύνανται νὰ διαθρέψωσι πληθυσμὸν μείζονα τοῦ νῦν, εἶναι ἀπηλλαγμέναι τοῦ κινδύνου τοῦ ὑπερπληθυσμοῦ καὶ τούτου ἕνεκα δύνανται νὰ αὐξάνωσι τὸν πληθυσμόν των ἐν μέτρῳ.

Ἐν Λειψίᾳ τῇ 19ῃ Μαρτίου 1911.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Δ. ΣΦΥΡΗΣ
Διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφίας.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΗΜΑΣΙΩΝ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ ΑΡΜΕΝΙΖΩ (*)

Εἰς τὸ τοῦ Ὁμήρου ἐν Ὀδ. ε 254 «ἐν δ' ἱστὸν ποίει καὶ ἐπίκριον ἄρμενον αὐτῷ» (τ. ἔ. κεραίαν, εἰς ἣν προσαρτᾶται τὸ ἱστίον, ἁρμόζουσαν εἰς αὐτόν) ὁ Εὐστάθιος 1533,46 παρατηρεῖ ὅτι «σκοπητέον δὲ καὶ μήποτε ἡ Ὁμηρικὴ αὕτη κλῆσις τοῦ 'ἀρμένου τῷ ἱστῷ ἐπικρίου' παρήγαγε τοὺς πολλοὺς **ἄρμενα** ἰδιωτικώτερον μέν, ὅμως δὲ οὐκ ἀλόγως τὰ ἱστία καλεῖν» (πβ. Du Cange Glossar. I (1688) p. 126, Κοραῆ Ἄτακτα Α' (1830) σελ. 71, Σκαρλ. τοῦ Βυζαντίου Λεξ. τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλλ. διαλέκτου σ. 48 ἐν τῇ λέξει ἄρμενον).

Α'. — Τοῦ Εὐσταθίου τὸ χωρίον ὁ μακαρίτης καθηγητὴς Ἰ. Πανταζίδης ἐξ ἑαυτοῦ ἀναγράψας ἐν τῷ μεταπεφρασμένῳ τοῦ Seiler Ὁμηρικῷ Λεξικῷ (1873) σ. 94 ἐν λ. ἀραρίσκω συνῆψεν αὐτῷ τὰ ἑξῆς: «**ἡ δὲ νῦν καθομιλουμένη** οὐ μόνον τὰ ἄρμενα λέγει, ἀλλὰ καὶ ῥῆμα ἐντεῦθεν **ἔπλασεν** ἀρμενίζω», ἀμετάβατον=ἱστιοδρομῶ (κατὰ Πολύβιον καὶ ἄλλους), ἱστιοπλοῶ, καθόλου δὲ πλέω.

Ὅσον μὲν εἰς τὸ ἄρμενα, ἡ περὶ τῆς τοιαύτης χρήσεως αὐτοῦ παρατήρησις τοῦ Εὐσταθίου πάντως ὡρμήθη ἐκ τῆς πυκνῆς συνηθείας συγχρόνων αὐτῷ («τοὺς πολλούς», «ἰδιωτικώτερον»)· ἄλλως, ἐν χρόνοις πολλῷ τῶν τοῦ Εὐσταθίου ἀρχαιοτέροις καὶ συγγραφεῖς μετεχειρίσθησαν οὕτω τὴν λέξιν (1). Νῦν δὲ τὸ ἄρμενον ἐνιαχοῦ σημαίνει καὶ τὸ πλοῖον, ὡς καὶ ἐν πλείστοις Βυζαντιακοῖς καὶ μεσαιωνικοῖς κειμένοις, καί, σπανιώτερον, μόνον τὸν ἱστόν.

Ὅσον δὲ εἰς τὸ πανελλήνιον ῥῆμα ἀρμενίζω (2), τὸ περί τε

(*) Ἀνακοίνωσις ἐν τῇ τῆς 29 Ἀπριλίου συνεδρίᾳ τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας.

(1) Περὶ τοῦ πράγματος ἄλλοτε θὰ γίνῃ ὁ προσήκων λόγος, καὶ ἄλλως καὶ διότι τῶν Λεξικῶν ἄλλο ἄλλα διδάσκει ἀνακριβῆ· καὶ ὅπως εἰς δύο παραδείγματα ἐνταῦθα ἀρκεσθῶ, ἐν τῷ τοῦ Ἡσιόδου Ἔργ. καὶ Ἡμ. 807 «ὑλοτόμον τε ταμεῖν θαλαμήια δοῦρα | νήιά τε ξύλα πολλά, τάτ' ἄρμενα νηυσὶ πέλονται» (τ. ἔ. ξύλα οὐχὶ οἷα δήποτε, ἀλλ' ἐπιτήδεια) καὶ ἐν τῷ τοῦ Θεοκρίτου ΚΒ' 13 «κρέμαται δὲ **σὺν ἱστίῳ ἄρμενα** πάντα | εἰκῇ ἀποκλασθέντα» (τ. ἔ. τὰ τῆς ἐξαρτύσεως) τῶν Liddel-Scott τὸ Λεξικὸν (καὶ ἡ τοῦ Ἀνέστη Κωνσταντινίδου μετάφρασις αὐτοῦ) τὸ ἄρμενα ἑρμηνεύει καὶ διὰ τῆς λέξεως sails (ἱστία). — Ὅρα ἐν τῷ τέλει τῆς διατριβῆς τὰς Προσθήκας.

(2) Ὅρα τὰς Προσθήκας.

πλοίων καὶ περὶ ἀνθρώπων λεγόμενον, καὶ τοῦτο ἡ ὁμιλουμένη ἡμῶν γλῶσσα δὲν ἔπλασεν αὐτή, ἀλλὰ παρέλαβε κληρονομίαν ἐκ παλαιῶν χρόνων, ὡς καὶ ἄλλα πρόχειρα Λεξικὰ διδάσκουσι καὶ τὸ Glossarium τοῦ Du Cange καὶ ὁ Thesaurus καὶ τὸ Λεξικὸν τῶν Liddel-Scott· τὸ παλαιότατον δὲ τοῦ ῥήματος μαρτύριον προσήγαγεν ὁ ἡμέτερος Sophocles ἐν τῷ Greek Lexicon p. 249 ἐκ τῆς Χρονογραφίας (ἐτῶν 810-815) τοῦ Θεοφάνους p. 582 B, ἐκδ. C. de Boor I 380,7 «ὁρᾷ τὸν στόλον ἐπὶ τὴν πόλιν ἀρμενίζοντα» (3).

Β'. — Μεταφορικὴν τοῦ ῥήματος καὶ δὴ μεταβατικοῦ (4) χρῆσιν πρῶτος, ὅσον ἐγὼ γινώσκω, ἀνέγραψεν ὁ καθηγητὴς κ. Ν. Γ. Πολίτης ἐν τῇ Byz. Z. VII (1898) p. 158 (5), τὴν μετὰ τοῦ ἀντικειμένου καιρὸν ἐν τῇ παροιμίᾳ (Κεφαλληνίας) «καθὼς τὸν εὕρω τὸν καιρό, ἔτσι τὸν ἀρμενίζω» καί, κατὰ τὴν τοῦ καιρὸς σημασίαν «τοῦ οὐρίου ἀνέμου καὶ μεταφορικῶς τῆς εὐκαιρίας», ἐν ταῖς παροιμίαις «ὅταν βρῇς τοὺ τσιρὸ σ', νὰ τὸν ἀρμινίζῃς» (Λέσβου), «ἀλὶ 'ς τὸν πῶβρῃ τοὺν κιρὸν κὶ δὲν τοὺν ἀρμενίσῃ» (Μεγίστης), «ἀλὶ... τὸν τσαιρὸν τσαὶ δὲν τὸν ἀρμενίσῃ» (Λιβησίου). — Χειρογράφου συλλογῆς τῆς Κρήτης δελτίον ἐν τῷ ἀρχείῳ τοῦ Λεξικοῦ διδάσκει ὅτι τὸ ἀρμενίζω σημαίνει «καὶ ἐπωφελοῦμαι τῆς βοηθητικῆς περιστάσεως»· καταληπτὸν τοῦτο γίνεται μόνον διὰ τῶν νῦν δὴ παρατεθέντων.

Μεταφορικὴν χρῆσιν ἀναγράφει καὶ δελτίον τοῦ ἀρχείου κατὰ τὰς Παροιμίας τοῦ κ. Πολίτου, Β' (1900) σ. 466, ὡς ἑξῆς: «ἀρμενίζω: κυρίως σημαίνει πλέω ἢ ἱστιοδρομῶ, μεταφορικῶς δὲ λέγεται ἐπὶ τῆς διαρρυθμίσεως καθόλου τοῦ τρόπου τοῦ βίου»· τόσον ἀδιόριστα καὶ ἀσαφῆ εἶναι ταῦτα, ὥστε ἅμα αὐτὰ ἀνέγνων καὶ δὲν ἐπίστευσα ὅτι ὁ ἐκδότης τῶν Παροιμιῶν οὕτως εἶπεν· ἀνοίξας δ' ἀμέσως τὸν τόμον αὐτῶν εἶδον ὅτι τὰ ἐν αὐτῷ γεγραμμένα ἀναφέρονται εἰς τὴν Βυζαντιακὴν παροιμίαν (τοῦ Πλανούδη, Kurtz 76) «ἀπάτα καὶ ἀρμένιζε» καὶ εἰς τὴν μεσαιωνικὴν (Krumbacher Mittelgr. Sprichwörter, 1893, p. 126 καὶ 216) «κόμπωνε καὶ ἀρμένιζε». Καὶ γρά-

(3) Ὅρα τὰς Προσθήκας.

(4) Ὅρα τὰς Προσθήκας.

(5) Τὰ προκείμενα δὲν ἀνεγράφησαν ἐν τῷ ἀρχείῳ τοῦ Λεξικοῦ κατὰ τὴν πρώτην τῶν πηγῶν αὐτοῦ ἀποδελτίωσιν.

φει ὁ κ. Πολίτης τάδε: «τὸ ἀρμενίζω **ἐνταῦθα** λαμβάνεται ἐν μεταφορικῇ ἐννοίᾳ. Κυρίως σημαίνει πλέω ἢ ἱστιοδρομῶ..., μεταφορικῶς δὲ λέγεται ἐπὶ ἐνεργείας καθόλου ἢ τρόπου τοῦ βίου· '**δὲν ἀρμενίζεις καλά**' = 'κακῶς διοικεῖς τὰ ἴδια πράγματα'. Ὅθεν τὸ 'ἀπάτα καὶ ἀρμένιζε' ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ 'ἀπάτα καὶ τραύα τὸ δρόμο σου'...' ἐνέργει δηλ. ἀποβλέπων μόνον εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ σου καὶ ἀδιαφορῶν περὶ τῶν μέσων, ἅτινα ἀναγκάζεσαι νὰ μεταχειρισθῇς, καὶ ἂν ἀκόμη συνίστανται ταῦτα εἰς ἀπάτην καὶ δόλον»· ὥστε ὀρθῶς τῶν Παροιμιῶν ὁ ἐκδότης ἑρμηνεύει μὲν τὰς παλαιὰς παροιμίας, παραβάλλει δὲ τὸ **νῦν κοινολεκτούμενον** «δὲν ἀρμενίζεις καλά» (ἀμεταβάτως)· τοῦτο δὴ καὶ δὲν παρελήφθη εἰς τὸ δελτίον τοῦ ἀρχείου (6).

Εἰς τὰ εἰρημένα συνάπτω ἐγὼ τὰ ἑξῆς· πρὸς ἄνθρωπον, ὅστις ἀπάγει ἑαυτὸν ἐκ τῶν ὀρθῶν ἔργων καὶ λόγων καὶ ἀστοχεῖ τῶν δεόντων, σκωπτικώτερόν πως καὶ δριμύτερον λέγεται δημωδῶς τὸ «**ποῦ ἀρμενίζεις;**». Ὁμοία εἰκών, εἰλημμένη ἐκ τῆς εἰς ἄγνωστόν τινα τόπον ὁδοιπορίας, ὑπόκειται τῷ παρὰ Σοφοκλεῖ ὑπὸ τῆς Ἠλέκτρας πρὸς τὴν **ἄνουν** (στ. 920) Χρυσόθεμιν λεγομένῳ ἐν στ. 922 «οὐκ οἶσθ' **ὅποι γῆς** οὐδ' ὅποι γνώμης **φέρῃ**», ἐν ᾧ τοῦ «ὅποι γῆς φέρῃ» ἡ ἔννοια μεθερμηνεύεται διὰ τοῦ «ὅποι γνώμης φέρῃ»· ὅτι δὲ παροιμιακός τις τρόπος ἐκφράσεως, οἰκείας τῷ κοινῷ βίῳ οὔσης, πρόκειται, τοῦτο μαρτυρεῖ ὁ Ἀποστόλιος ΙΔ' 57 (Paroem. Gr. II p. 619,3) «**ποῦ γῆς ἢ θαλάττης ὑπῆρχες;**: ἐπὶ τῶν **ἀνοήτων**» καί, πολλῷ τοῦ Ἀποστολίου πρότερον, Δίων ὁ Χρυσόστομος Λογ. Γ' p. 50 «ἐν νηὶ ἐπιβάταις ἔξεστιν ἀμελεῖν καὶ μηδὲ ὁρᾶν τὴν θάλατταν ἀλλὰ μηδὲ ὅπου γῆς εἰσι, **τὸ τοῦ λόγου**, τοῦτο εἰδέναι»· ἐν ἀμφοτέροις τοῖς λογίοις πρὸς τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ὁδοιπορεῖν ἔχομεν τὴν τοῦ πλεῖν, τοῦ δημώδους ἀρμενίζειν.

Γ'. — Τρίτην τοῦ ἀμεταβάτου ἀρμενίζω σημασίαν ἐπιφέρω τὴν τοῦ «τῶν φρενῶν ἐξίσταμαι, παραφρονῶ, μαίνομαι», σαφεστάτην νῦν, μετὰ τὰ ἐν Β' διειλημμένα μοι, ταύτην οὖσαν· τὸ ῥῆμα λέγεται οὕτως ἐν Μακεδονίᾳ, καὶ δὴ μόνον περὶ λεχοῦς, ἥτις κατὰ τὸν τοκετὸν ἢ μετ' αὐτὸν ἔπαθε τὰς φρένας: (7) «ἡ (δεῖνα) ἀρμένισε»· καὶ

(6) Ὅρα τὰς Προσθήκας.

(7) Λεχῶν φρενίτιδας παρετήρησαν ἤδη ἀρχαῖοι ἰατροί· τῶν χωρίων τοῦ Ἱππο-

ἀρμένισμα = ὁ μετὰ παραφροσύνης πυρετός (τοιοῦτος εἶναι καὶ ὁ ὑπὸ τῶν νῦν ἰατρῶν καλούμενος ἐπιλόχιος ἢ ἐκλαμψία). Ἑρμηνείαν δὲ τοῦ ἀρμένισε τούτου ἔχεις ἐν συνηθείᾳ, ἣν πρὸ πολλῶν ἐτῶν καὶ ἐν τῇ Θεσσαλονίκῃ παρ' ἰδιωτικωτέροις κρατοῦσαν κατέλυσεν ἔπειτα ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη: εἰς γυναῖκα **ἀρμενίσασαν** προσῆγον τὴν ἐμπειρικὴν γιάτραιναν, αὕτη δὲ ἄλλα τε πρὸς θεραπείαν τῆς πασχούσης ἐποίει καὶ ἐπῳδάς τινας ἔλεγεν, ὧν τὸ κεφάλαιον ἦτο ἡ ἐπίκλησις «**γύρισε πίσω, γύρισε πίσω**».

Καὶ παρετήρησα μὲν ἤδη πρὸ 18 ὅλων ἐτῶν ἱκανὰ περὶ τῆς σημασίας ταύτης τοῦ ἀρμενίζω, δὲν κατώρθωσα δὲ τότε ἵνα καὶ τὴν ἀρχὴν καὶ ἀνάπτυξιν αὐτῆς καθορίσω· ἐν τῇ Byz. Z. III (1894) p. 242 ἔγραψα τάδε: (8) «ἐν τῷ μέσῳ που τῆς νοτίας πλευρᾶς τῆς ἀκροπόλεως [τῶν Σερρῶν] κεῖται καὶ ἡ κοινῶς λεγομένη Ἀρμενόπετρα (9), μέγας βράχος οἱονεὶ μετέωρος ὑπερκρεμάμενος· ἐκ τοῦ βράχου, ἐν ᾧ λελαξευμένη ὁρᾶται μικρὰ κοιλότης ἐν σχήματι ἐπιμήκους πλαισίου εἰκόνος [πάντως τῆς Παναγίας], γραῖαι γυναῖκες λαμβάνουσιν ὡς ἀντίδοτον ἀσθενειῶν χῶμα καὶ τεμάχια λίθων, παράδοσις δὲ φέρεται καθ' ἣν ὁ βράχος ἀποσπασθεὶς πάλαι ἐκ τοῦ ὕψους καὶ ἕτοιμος ὢν νὰ καταπέσῃ ἐπὶ τὴν πόλιν ἔστη ἔνθα νῦν κεῖται ἐκ θαύματος τῆς Θεοτόκου.... Ἐν τῷ οὐ μακρὰν κειμένῳ ναῷ τοῦ Ἄνω Ταξιάρχου... ὑπάρχει ἀρχαία... εἰκὼν 'Παναγίας τῆς Ἀρμενοκρατούσης'· πάλιν, ἐν Μακεδονίᾳ ἄρμενο(ν) σημαίνει χορτάριόν τι (10) καὶ ἀρμενόξυλο(ν) ξύλον τι, ἀμφότερα διδόμενα εἰς τὰς ἀρτιτόκους γυναῖκας καὶ τὰ νήπια, τὸ δὲ ἀρμενίζειν ῥῆμα λέγεται ἐπὶ τῶν κατὰ τὸν τόκον τὰς φρένας παθουσῶν γυναικῶν, 'ἡ γυναῖκα ἀρμένισε'»· p. 254 καὶ 256 παρετήρησα ὅτι ἐν τῷ εἰρημένῳ ναῷ κεῖται εἰκὼν «'ἡ Ἐλεοῦσα, κατὰ πῶς λέγεται ἡ Ἀρμενοκρατοῦσα', δῆλον ὅτι ἡ παρητυμολογημένη Λεχοῦσα ἐν Σέρραις ναὸς

κράτους, ἅτινα προθύμως μοι ἀνεκοίνωσεν ὁ φίλος ἰατρὸς κ. Σκεῦος Ζερβός, μνημονεύω τὸ ἐν τῷ Περὶ ἐπιδημ. Ζ' 25 «καὶ ἡ Θεοδώρα σφόδρα ἐν πυρετῷ, αἱμορραγίης γενομένης.... Ἕκτη... περὶ πλήθουσαν ἀγορὴν... ἐμφρόνως διετίθετο τὰ ἑαυτῆς· πρὸς μέσον δὲ ἡμέρης σφόδρα ἐλήρει..., περὶ δὲ τὸν πρῶτον ὕπνον... **μανίη**.... Ἑβδόμῃ ἐτελεύτησε».

(8) Παρελείφθησαν καὶ ταῦτα καὶ τὰ κατωτέρω (p. 254, 256) κατὰ τὴν ἀποδελτίωσιν.

(9) Ὅρα τὰς Προσθήκας.

(10) Ὅρα τὰς Προσθήκας.

Θεοτόκου τῆς Ἐλεούσης... κοινῶς λέγεται ὑπὸ τοῦ παρερμηνεύσαντος λαοῦ, ὅπως καὶ ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἔτει 1890 καεὶς παλαιὸς ὁμώνυμος, 'ἡ ἁγία Λεχοῦσα'» (Τουρκιστὶ 'Γκεμπέ', τῆς ἐγκύου, 'κλίσε') (11).

Εἰς τὰ παλαιὰ ταῦτα μαρτύρια νέον προσθετέον νῦν τὸ τοῦ Μιλτ. Λουλουδοπούλου Συλλογ. τῶν Καρυῶν (Θράκης, 1903) σ. 305 (παραλελειμένον καὶ τοῦτο κατὰ τὴν ἀποδελτίωσιν): «ὅταν τὴν νύκτα ἐξέλθῃ τις τοῦ δωματίου τῆς λεχοῦς καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς αὐτό, ῥίπτουν ἀνημμένα κάρβουνα, ὅπως ἄνωθεν τούτων διέλθῃ, διὰ νὰ μὴ 'ἡ λειχώνα ἀρμενίσ'' (ἡ λειχώνα 'ἀρμενίστηκε' δηλοῖ ὅτι κακοέπαθε)»· καὶ τὸ (ἐν τῷ ἀρχείῳ ὑπάρχον) σ. 145: «'ἀρμενίστηκε'=ἐπὶ λεχοῦς, βασκαίνεται».

Αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀρμενίζεται (ἀρμινιάζεται) ἀναγνωρίζω ἐγὼ ἐν οἷς ὁ ἀείμνηστος οἰκονόμος Κωνσταντῖνος πρεσβύτερος πρὸ 82 ὅλων ἐτῶν ἔγραψεν ἐν τῷ Περὶ τῆς γνησίας προφορᾶς βιβλίῳ σ. 364: «'ἀνώρυκτα [=ἀωρόνυκτα] **ἀρμενυάζεται** ἡ λεχώ' (ὅταν πάθῃ πυρετὸν μετὰ παραφροσύνης, διότι ἐμβῆκέ τις κατὰ τύχην εἰς τὸν κοιτῶνά της ἀωρόνυκτα, καθὼς λέγουσιν οἱ γραώδεις μῦθοι). Τοῦτο δὲ τὸ (παρὰ Θεσσαλοῖς) ἀρμινυάζεται παρεφθάρη ἐκ τοῦ ἐριννυάζεται, ἐριννύζεται (ε=α, νν=μν, ὡς σίγυννος σίγυμνος, οἷον ἐριμνύζεται), τουτέστι κυριεύεται ἀπὸ τὰς νυκτεροφοίτους Ἐριννῦς· παρὰ τὸ ἐριννύω, Ἐριννύς, ἐριννυάω, άζω, ἢ ἐριννύω, -ννύζομαι, κατὰ τὸ δαιμονιάω καὶ -νίζομαι» (12).

Τὰ παίγνια ταῦτα εὐτυχῶς μὲν οὐδεμίαν, μετὰ τὰ διειλημμένα, ἔχουσιν ἀνασκευῆς ἀνάγκην, δυστυχῶς δὲ σχεδὸν μόνα ἀντὶ τοσούτων χρησίμων διδαγμάτων ἐκρίθησαν ὑπὸ τοῦ πρότερον ἐπιστατοῦντος εἰς τὴν ἀποδελτίωσιν ἄξια ἀναγραφῆς ἐν τῷ ἀρχείῳ τοῦ Λεξικοῦ· εὐτυχῶς προελήφθη τὸ κακὸν καὶ οὕτω δὲν «ἐπέρασαν», ὡς θὰ ἔλεγεν ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς, εἰς αὐτό.

Δ'.—Τετάρτην σημασίαν ἀναγράφω τὴν τοῦ παθητικοῦ ἀρμενίζομαι,=βασκαίνομαι· ἐπειδὴ λεχοῦς, διὰ τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν φυσικὸν λόγον παθούσης, τὸ πάθος ὑπὸ τοῦ λαοῦ προσνέμεται καὶ εἰς ἄλλας ἄλλων ἐπενεργείας καὶ εἰς τὴν βασκανίαν, περιέστη οὗτος εἰς τὴν

(11) Ὅρα τὰς Προσθήκας.

(12) Ὅρα τὰς Προσθήκας.

ἀνάγκην ἵνα καὶ παθητικὸν ῥῆμα πλάσῃ, εἰς ὃ καὶ ἔδωκε τὴν εἰδικὴν σημασίαν.

Δημώδη παράγωγα ἐκ τοῦ ἀρμενίζω (Α΄) ἀναγράφουσι τῶν Λεξικῶν τὸ τοῦ κ. Ἀγγέλου Βλάχου (1909) καὶ τὸ τοῦ κ. Ἀντωνίου Ἠπίτη (1909) τὰ ἀρμενισιά (ἤδη ὁ Du Cange παρέθηκε τὸ μεσαιωνικὸν «καλίπλουν [καλίπλοιαν;], καλὴν ἀρμενισίαν»), ἀρμένισμα (13) καὶ ἀρμενιστής(14) (Ἠπίτης «ἀνὴρ τοῦ πληρώματος τοῦ πλοίου ἀνήκων εἰς τὸν κλάδον τῶν ἀρμένων»). Τούτοις πρόσθες τὸ ἐκ τοῦ ἀρμενιστής παρηγμένον ἀρμενιστάρι (15) (ἐν Ζακύνθῳ καὶ Κυθήροις, ἴσως δὲ καὶ ἀλλαχοῦ)=ὀστρακόδερμον δίκην ἱστιοφόρου πλοίου ἐπιπλέον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης (κατά τινας συλλογεῖς τὸ αὐτὸ τῷ τῶν ἀρχαίων ναυτίλῳ ἢ ποντίλῳ), ὅπερ ἐν Ἠπείρῳ ἀρμενίδι (ἐκ τοῦ ἄρμενον) καλεῖται. Παρὰ τῷ Somavera (1709) καὶ τῷ Weigel (1898) κεῖται τὸ ἀρμενιστά ἐπίρρημα.

ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ

Εἰς ταῦτα, τὰ πρὸ ἑβδομάδος ἐν τῇ Ἑταιρείᾳ ἀνακοινωθέντα, δύναμαι νῦν νὰ συνάψω ἄλλα χρήσιμα, ἅτινα ἐν βραχυτάτῳ περισυλλεχθέντα χρόνῳ μαρτυροῦσι καὶ αὐτὰ πόσον δίκαιον εἶχεν ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ Λεξικοῦ γράφουσα ἐν τῇ «Ἀνακοινώσει πρώτῃ» τὰ ἑξῆς: «ἔξω πάσης ἀμφιβολίας εἶναι ὅτι τὸ μέχρι τοῦδε περισυνειλεγμένον ὑλικὸν τυγχάνει ὂν **ὀλίγον** τοῦ ὅλου σῳζομένου θησαυροῦ μέρος. Κατὰ τοὺς πιθανωτάτους ἡμῶν ὑπολογισμοὺς ἄγνωστα εἰσέτι ὑπολείπονται μέρη **οὐχὶ ὀλιγώτερα τῶν ἐννέα δεκάτων**».

ΣΗΜ. 1.—Ὁ Thesaurus καὶ τὰ ἑξῆς δύο ἀνέγραψε τοῦ Πολυβίου χωρία: Α΄ 44, 2-3 «ὁ δ' [Ἀννίβας] ἀναχθεὶς μετὰ μυρίων στρατιωτῶν καὶ καθορμισθεὶς ἐν ταῖς . . . Αἰγούσαις . . . ἐπετήρει τὸν πλοῦν. Λαβὼν δ' οὔριον καὶ λαμπρὸν ἄνεμον, ἐκπετάσας πᾶσι

(13) Ἐν Πόντῳ τὸ ἀρμένισμαν σημαίνει τὴν βραδύτητα καὶ ἀργοπορίαν, ἐξ ἄλλου ἐρχόμενον ῥήματος, τοῦ Ἀρμενίζω=μιμοῦμαι τὰ τῶν Ἀρμενίων, φέρομαι ὡς Ἀρμένιος· ὀνειδίζονται δὲ νῦν οἱ Ἀρμένιοι καὶ ὡς βραδεῖς, ὥσπερ ἐν τοῖς Βυζαντιακοῖς χρόνοις ὠνειδίζοντο πολλὰ κακά.

(14) Ὅρα τὰς Προσθήκας.

(15) Ὅρα τὰς Προσθήκας.

τοῖς ἀρμένοις καὶ κατουρώσας ἐπ' αὐτὸ τὸ στόμα τοῦ λιμένος ἐποιεῖτο τὸν πλοῦν, ἔχων καθωπλισμένους καὶ πρὸς μάχην ἑτοίμους τοὺς ἄνδρας ἐπὶ τῶν καταστρωμάτων», ΚΒ' 23,13 «ἀποδότω δὲ καὶ τὰς ναῦς τὰς μακρὰς καὶ τὰ ἐκ τούτων ἄρμενα καὶ τὰ σκεύη»· ἐν τῷ Thes. ἀμφότερα τὰ ἄρμενα μεταφράζονται vela (καὶ ἐν τῇ μεταφράσει τῆς ἐκδόσεως τοῦ Didot κεῖται· τὸ passis *velis* omnibus καὶ τὸ cum *velis* armamentisque earum)· ἀλλὰ δικαιοῦται, νομίζω, νὰ ἀμφιβάλλῃ ὁ ἐνθυμούμενος καὶ ὅτι κανονικῶς λέγονται τὰ πετάννυμι - ἐκπετάννυμι - ἀναπετάννυμι τὸ ἱστίον ἢ τὰ ἱστία (καὶ τὸ ἀντίθετον καταπετάνυμι τὸ ἱστίον ἢ τὰ ἱστία), ὅπως εἰς ταῦτα ἀρκεσθῶ τὰ ῥήματα, οὐχὶ τὰ πετάννυμι-ἐκπετάννυμι-ἀναπετάννυμι (καταπετάννυμι) τῷ ἱστίῳ ἢ τοῖς ἱστίοις· ἔπειτα δέ, διὰ τί τὸ «τὰ ἐκ τούτων ἄρμενα» κεῖται, οὐχὶ τὸ «τὰ τούτων ἄρμενα»; Ἐὰν μὴ τὰ πάντα ἀπατῶσιν, ἐν ἀμφοτέροις τοῖς χωρίοις τὸ ἄρμενα νοητέον ἐν τῇ σημασίᾳ τῶν ὅπλων καὶ τῆς ἐξαρτύσεως, ἐν δὲ τῷ πρώτῳ τὸ μὲν ἐκπετάσας ληπτέον καθ' ἑαυτὸ ὡς ἀμετάβατον (πλὴν ἐὰν τὸ ἐκπτὰς γραφῇ, ὡς εἰκάζει ὁ φίλος κ. Χ Χαριτωνίδης, γίνεται δὲ τοῦ ῥήματος ἔπτην καὶ ῥημάτων συνθέτων ἐξ αὐτοῦ καὶ προθέσεως χρῆσις καὶ ἐπὶ ἀνθρώπων), τὸ δὲ «πᾶσι τοῖς ἀρμένοις» ἀντὶ τοῦ «σὺν πᾶσι τοῖς ἀρμένοις». — Εἰς τὰ ἀρχαιότατα παραδείγματα ἐκ τῶν σημειωμάτων μου καταλέγω τὰ ἑξῆς χωρία: τὸ παλαιὸν σχόλιον εἰς Σοφοκλ. Ἠλ. 732 «ἀνακωχεύειν γὰρ κυρίως λέγεται ὅταν χειμῶνος ὄντος ἐν τῷ πελάγει στείλαντες τὰ ἄρμενα [παλαιὸν σχόλ. εἰς Ἀριστοφ. Βατρ. 1000 «ἐκ μεταφορᾶς τῶν πλεόντων οἵ, ὅταν πνεῦμα σφοδρὸν ἐμπνεύσῃ, συστέλλουσι τὰ ἱστία», Ὅμ. Ὀδ. γ 10 «ἱστία νηὸς ἐίσης | στεῖλαν»] σαλεύωσιν αὐτόθι, μὴ διαμαχόμενοι τῷ πνεύματι», ἀντιγεγραμμένον ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου ἐν τῇ λ. ἀνακωχεύειν. Παρ' Ἡσυχίῳ τὸ ἄρμενον κεῖται καὶ ἐν τοῖς ἑξῆς χωρίοις: «ἀκάτια: ὑποδημάτων εἶδος ἢ τὰ μεγάλα ἄρμενα» (=πλοῖα), «νομεῖς: . . . καὶ τῶν πλοίων τὰ ἐγκοίλια· καὶ σχοῖνοι ἀρμένων», «φώσσων: τὸ λινοῦν ἄρμενον».

Παλαιὰς λέξεις συνθέτους ἐκ τοῦ ἄρμενον καὶ ἑτέρας λέξεως προχείρους ἔχω ἐγὼ τὰς ἑξῆς: ἀρμενοθήκη Ἡσύχ. ἐν λ. καραδάλη, ἀρμενοποιῶ Dosith., Gramm. Lat. Keil VII p. 432 (=velificor, τὸ δημῶδες κάμνω πανιά, «τὸ πλοῖον ἔκαμε πανιά»), ἀρ-

μενορράφοι Κωνστ.Πορφυρ. Ἐκθ βασ. τάξ. p.674 (σχόλ. εἰς Ἀριστοφ. Θεσμ.935 «ἱστιορράφος: ὁ πανοῦργος· ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν τὰ ἄρμενα ῥαπτόντων»), ἐννεάρμενος καὶ μονάρμενος Τζέτζ. εἰς Λυκόφρ. Ἀλεξ. 101 («εἰναφώσσωνα στόλον: τὸν ἐννεάρμενον ἢ τὸν μονάρμενον») (16), τριάρμενος Λουκ.Πλ.14 «τριάρμενα πάντα καὶ ἀνώλεθρα» τὰ πέντε πλοῖα (Thes *robustissima)* καὶ Λεξιφ. 15 «ὁλκάδα τριάρμενον ἐν οὐρίῳ πλέουσαν» καὶ Ψευδολ. 27 «ναύτῃ τινὶ τῶν τριαρμένων», Πολυδεύκ. Ὀνομ. Α' 83 «καὶ Πτολεμαίου ναῦς πεντεκαιδεκήρης· καὶ Ἀντιγόνου τριάρμενος».

Νέας δὲ δημώδεις λέξεις συνθέτους καταλέγω τάσδε: ἀρμενοβελόνα ἐν Ἰκάρῳ καὶ ἀρμενοβέλονο ἐν Κεφαλληνίᾳ (ἡ κοινῶς σακορράφα λεγομένη), ἀρμενοκούπι ἐν Κρητικοῖς ᾄσμασι (=ἱστιοκώπη Πολυδ. Ὀνομ. Α' 103) καὶ ἐν τῇ φράσει «φεύγει ἀρμενοκούπι» (=ταχέως), ἀρμενόπανο ἐν Ζακύνθῳ καὶ Κεφαλληνίᾳ, ἀρμενοράδα=ὄρνις πλουσίαν ἔχουσα τὴν οὐρὰν ἀρμένου δίκην (πβ. σουσουράδα).

ΣΗΜ. 2.— Τύπος ἀρμενῶ κεῖται παρὰ τῷ Passow Τραγούδ. Ῥωμ. (1868) p. 249, Nr.240,10 «πῆρα χήρας θυγατέρα καὶ τῆς μάγισσας, | ποῦ μαγεύει τὰ ποτάμια καὶ δὲν σύρνουνε | καὶ ταῖς θάλασσαις μαγεύει καὶ δὲν ἀρμενοῦν | καὶ μαγεύει καὶ ταῖς βρύσαις καὶ δὲν ῥέουνε | καὶ μὲ μαγεύει κ' ἐμένα καὶ δὲν ἔρχομαι».

ΣΗΜ.3.—Κατὰ διακόσια ἔτη ἀρχαιότερα τοῦ ἀρμενίζω μαρτύρια (ἐτῶν 611—619) νὰ εὕρω ἐν τῷ μεταξὺ ηὐτύχησα ἐν τῷ τοῦ Λεοντίου ἐπισκόπου Νεαπόλεως (ἐν Κύπρῳ) Βίῳ Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος, ἐκδ. H. Gelzer (1893) p. 18,16 «ἀρμενίσας ἡμέραν μίαν ἀνέμου βιαίου πνεύσαντος ἐξερρίφθη εἰς τὴν γῆν», p. 19,10 «εἴκοσι νυχθήμερα ἠρμενίσαμεν, σφοδρῷ ἀνέμῳ μὴ δυνηθέντες ὅλως γνωρίσαι ποῦ ὑπάγομεν μήτε ἀπὸ ἄστρου μήτε ἀπὸ τόπου», p. 19,12 «ἐθεώρει ὁ κύβερνος τὸν πάπαν σὺν αὐτῷ κρατοῦντα τὸν αὐχένα καὶ λέγοντα αὐτῷ 'μὴ φοβηθῇς· καλῶς ἀρμενίζεις'», p. 19,23 «ἀρμενίσαντος τοίνυν τοῦ πλοίου καὶ ἐρχομένου. . . . εἰς Ἀλεξάνδρειαν». Καὶ κατὰ ἑξακόσια καὶ ἑπτακόσια ἔτη ἀρχαιότερα μαρτύρια (αἰῶνος β' καὶ α' μετὰ Χριστόν), ἐν τῷ Νόμῳ Ῥοδίων ναυτικῷ: C. E.

(16) Ἡ λέξις μονάρμενος παρ' οὐδενὶ Λεξικογράφῳ, οὐδὲ τῷ ἀειμνήστῳ Κουμανούδῃ καὶ τῷ Herwerden, κεῖται.

Zachariae von Lingenthal Ius Graeco-Rom. IV p. 165, § 14 «τοῦ πλοίου ἀρμενίζοντος» καὶ p. 168 § 32 «πλοῖον ἀρμενίζον», «εἰς βράχη ἀπώλετο ὁ ἀρμενίζων» (§ 5 p. 163 «σχοινίον ἢ ἄρμενον»· § 32 p. 168 «πλοίου... χαλάσαντος τὰ ἄρμενα» καὶ «ὁ τὰ ἄρμενα χαλάσας»). — Ἐν παπύροις οὔτε τὸ ἄρμενον οὔτε τὸ ἀρμενίζω εὗρον.

ΣΗΜ. 4. — Μεταβατικὸν τὸ ἀρμενίζω ἐν τῇ κυρίᾳ ἐκδοχῇ (Α') μετεχειρίσθη τοῦ ις' αἰῶνος ὁ ποιητὴς Ἀντώνιος ὁ Ἀχέλης, H. Pernot La Siège de Malte (Paris 1910) p. 162, v. 2266 «λοιπὸν τὸν στόλ' ἀρμένισαν μὲ τὸν καιρὸν ποῦ θέλαν».

ΣΗΜ. 6. — Πρόσθες Ἰ. Βενιζέλου Παροιμ. (1867) σ. 107, ἀρ. 223 «ἢ στραβὰ 'ναι τἄρμενα ἢ στραβ' ἀρμενίζομε» («ἐπὶ τῶν ἀνεπιτηδείων εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις των καὶ αἰτιώντων τοὺς ἄλλους»). Τῶν Λεξικῶν μόνον τὸ τοῦ κ. Ἠπίτη ἀνέγραψε τὴν μεταφορὰν «στραβὰ ἀρμενίζει, il fait fausse route».

ΣΗΜ. 9. — Παρὰ τοῦ διδάκτορος κ. Ἰ. Λουλάκι ἔμαθον ὅτι Ἀρμενόπετρα ἐν Κρήτῃ (ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Βιάννου) καλεῖται τόπος τις· ἀλλὰ τὸ τοπωνύμιον τοῦτο καὶ τὸ Ἀρμένοι (οἱ) τὴν ἀρχὴν αὐτῶν ἀνάγουσιν εἰς τοὺς Ἀρμενίους. Ἐν Κρήτῃ ἀκούεται καὶ ἡ λ. Ἀρμενομπουγάδα=κυρίως τῶν Ἀρμενίων ἡ μπουγάδα, καθόλου δὲ ἡ κακὴ καὶ ἀθλία· πβ. σημ. 13.

ΣΗΜ. 10. — Ὅμοιον φυτὸν καλεῖται ἐν τῷ Βελβεντῷ τῆς Μακεδονίας ἀρμένους (ὁ), ἐν τῇ Αἰτωλίᾳ ἀρμένης, ἐν τῇ Θεσπρωτίᾳ ἀρμένι (τό)· ὅρα καὶ κατωτέρω ἀρ. 12.

ΣΗΜ. 11. — Κατὰ τὸν κ. Ἰ. Τσικόπουλον ἐν Μακεδονίᾳ πρὸς τῷ ἀρμενίζω λέγεται καὶ τὸ ἀρμενίζομαι. Ὁ κ. Τσικόπουλος ἐσημείωσε καὶ τὰ ἑξῆς: «ἀρμένισμα: καλεῖται ὑπὸ τῶν ἰδιωτικωτέρων [ἐν Σέρραις] πάθησις τῶν λεχῶν (ἴσως ὁ ἐπιλόχιος πυρετός), ἀποδιδομένη εἰς ὑπερφυσικὴν ἐπίδρασιν. Ἤκουσα ὅτι ἄλλοτε γυνὴ ἔμπειρος ἐπειρᾶτο νὰ θεραπεύσῃ τὴν πάσχουσαν διὰ τῆς ἐπικλήσεως 'γύρισε πίσω, Ἀρμενόπετρα'» (πβ. κατωτέρω ἀρ. 12)· ἐὰν μὴ ἀπατῶμαι, ἡ ἐπίκλησις ἐκ δύο συνέκειτο μερῶν, τοῦ «γύρισε πίσω», πρὸς τὴν πάσχουσαν λεγομένου, καὶ τῆς λέξεως «Ἀρμενόπετρα», δι' ἧς ἡ θεραπεύουσα ἱκέτευε τὴν Παναγίαν τὴν ἐν τῇ πέτρᾳ θαυματουργήσασαν.

ΣΗΜ. 12.—Πόσον δίκαιον εἶχον, τοῦτο διδάσκουσι τὰ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Ἀχιλλέως Τζαρτζάνου (κατὰ γυναῖκα Θεσσαλὴν ἐνταῦθα διατρίβουσαν) προθύμως ἀνακοινωθέντα μοι, ἐφ' οἷς πολλὰς ὁμολογῶ αὐτῷ χάριτας: «' Ἡ λεχὼ ἁρμινιάζιτι' (ἀόρ. ἁρμινιάσκι =ἁρμενιάσθηκε) σημαίνει 'ἡ λεχὼ ἔρχεται εἰς μικρὰν διανοητικὴν διατάραξιν'. Πάσχει δὲ τοῦτο καὶ δι' ἄλλους λόγους καὶ δὴ α') ὅταν γίνωνται βλασφημίαι, β') ὅταν ἐγερθῇ ἐκ τῆς κλίνης πρὸ τῆς παρελεύσεως ὡρισμένων ἡμερῶν ἀπὸ τοῦ τοκετοῦ, συνήθως 15, καὶ γ') ὅταν δὲν κάμνῃ δίαιταν εἰς τὸ φαγητόν. Εἰς τὴν γυναῖκα, ἥτις ἁρμινιάσκι, καλεῖται γυνή, συνήθως γραῖα, γνωρίζουσα νὰ ξεαρμινιάζῃ (=νὰ ἀπαλλάσσῃ τὴν λεχὼ ἀπὸ τὸ ἁρμένιασμα). Ἡ γυνὴ αὕτη ἐντὸς θυμιατηρίου καίει λιβανωτὸν καὶ ἁρμένια (=χαμομήλια) καὶ περιάγουσα τὸ θυμιατήριον περὶ τὴν νοσοῦσαν λεχὼ λέγει λόγια μυστικὰ θρησκευτικά. Πολλάκις καλοῦν καὶ ἱερέα. Τὰ ἁρμένια πολλάκις βράζουν καὶ τὸ ζεστὸν μεταχειρίζονται ὡς μαλακτικόν. —Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐπῳδήν, τὴν ὁποίαν ἐπᾴδει σιγῇ ἡ ξεαρμινιάστρα, ἡ ἐνταῦθα ἐρωτηθεῖσα γυνὴ δὲν ἐγίνωσκέ τι, ἐνθυμοῦμαι ὅμως παρὰ τῆς μητρὸς ἀκούσας ὅτι ἄρχεται ὡς ἑξῆς 'μὲ ἁρμένιασι ἡ μάννα μ', μὲ ἁρμένιασι ἡ μπαμπᾶζου μ' [=ὁ πατήρ μου], μὲ ἁρμένιασαν τἀδέρφια μ', μὲ ἁρμένιασαν τὰ ξαδέρφια μ''»· ἐὰν μὴ ἀπατῶμαι, ταῦτα ἐν τῇ ἐπῳδῇ προφέρουσα ποιεῖται ἡ λεχὼ αὐτὴ δεινολογουμένη· τὸ ἁρμένιασι=ἐβάσκανε, τὸ ἁρμένιασαν = ἐβάσκαναν· ὅρα ἀνωτέρω Δ'.

ΣΗΜ. 14.—Τὸ ἁρμενιστής ὡς Βυζαντιακὸν μνημονεύει ὁ κ. Κωνστ. Α. Σαράφης Πιτζιπιὸς Ἑλλ. Αὐτοκρατ. στόλ. (1907) σ. 121· ἐν τῷ βιβλίῳ εὑρίσκω καὶ τὰς λέξεις ἁρμενογεμισταί σ. 125, ξυλάρμενα σ. 98. Εἴθε τὰ χειρόγραφα, ἐξ ὧν ὁ φιλότιμος συγγραφεὺς ἤντλησε τὰ κατὰ τὸν στόλον, ἦσαν γνήσια παλαιά!— Παρὰ τοῦ κ. Γ. Χατζιδάκι ἔμαθον ὅτι βόρειος λιμὴν τῆς Ἰκάρου καλεῖται Ἁρμενιστής.—Τὸ ἁρμενιστής ἤδη ἐν τῷ Νόμῳ Ῥοδίων p. 168 § 32 «εἰ δὲ ὁ ἁρμενιστὴς ἀμελήσας καὶ ὁ βιγλιοφόρος ἀποκοιμηθῇ».

ΣΗΜ. 15.—Ὁ κ. Χατζιδάκις διδάσκει με ὅτι ἐν Κρήτῃ τὸ ὀστρακόδερμον καλεῖται ἁρμενιστήρι.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 5 Μαΐου 1912.

ΠΕΤΡΟΣ Ν. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΚΡΙΤΙΚΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ

Ἐν καλλίστῳ — ἐν καλλίστοις.

Παρ' Ἀριστείδῃ τῷ Ῥήτορι εἶνε γεγραμμένον ἐν Τόμ. Α', σελ. 300 Δινδ. (1829) «ἡ δ' ὡς ἐν καλλίστοις κεῖται γῆς ἅμα καὶ θαλάττης». Γινώσκων δ' ὁ ἀοίδιμος διδάσκαλός μου ὅτι οὐχὶ τοῦ πληθυντικοῦ ἀλλὰ τοῦ ἑνικοῦ χρῆσις ἐπὶ τοιαύτης ἐννοίας ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐγίνετο ἔγραψεν «ἡ δ' ὡς ἐν καλλίστῳ κτέ».

Ἀπαντᾷ δὲ παρὰ τῷ Ἀριστείδῃ Τόμ. Α', σελ. 402 «οἵ τε γὰρ τὴν Ἀττικὴν ἐν τῷ καλλίστῳ τοῦ οὐρανοῦ φάσκοντες εἶναι οἵ τ' αὖ τὴν Ἰωνίαν ὁμολογοῦσι δήπουθεν ἀμφότεροι περὶ τοῦτον ὅλως τὸν τόπον εἶναι τὸ βέλτιστον» καὶ σελ. 409 «ὅτι ἐν τῷ καλλίστῳ τῆς πάσης οἰκουμένης ἐστίν» (καὶ σελ. 410 «ἔτι δ' αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ ὅσος ὑπαίθριος χῶρος καὶ βάσιμος ἐν τῷ καλλίστῳ ἐστίν») καὶ σελ. 547 «ὑπῆρξεν ἐν καλῷ τοῦ τε ἡλίου καὶ τοῦ πνεύματος» καὶ σελ. 559 «οἷς οὐκ εἴ τι πεισόμεθα εἰς πλείω λόγον ἥκει σκοπεῖν, ἀλλὰ τί πράξαντες ἐν καλῷ τοῦ σχήματος εἴημεν ἄν» καὶ Τόμ. Β', σελ. 216 «ἢ δῆλον ὅτι τὴν πρὸ τοῦ θεάτρου καὶ οὐ πᾶσιν ἐν καλῷ τῆς θέας ἔσται;».

Ἀκριβέστερον δ' ἔπειτα τὸ πρᾶγμα ἐξετάζοντες ἐμάθομεν ὅτι πάλαι ἤδη ὁ Λοβέκκιος κατενόησε τὴν πλημμέλειαν τῆς παραδεδομένης γραφῆς ἐν καλλίστοις. Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ λογιωτάτου ἀνδρὸς διειλημμένα ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Φρυνίχου σελ. 280 (1820) «Jam non obscurum esse potest, ad summam nihil interesse, utrum articulus omittatur ad adjiciatur, neque in ipsa formula, de qua Phrynichus loquitur, sed in mente et voluntate scribentis positam esse variandae pro tempore constructionis rationem. Sic Thucydides VII. 57. ὡς ἑκάστοις τῆς ξυντυχίας ἢ κατὰ τὸ ξυμφέρον ἢ ἀνάγκης ἔσχεν, alteri addidit articulum, alteri, quod est minus definitum, subtraxit. Valet hoc de omnibus similibus, quorum ex magna copia pauca tantum delibabo: εἴδους εὖ ἔχουσα Paus. VII. 22. 218. πονήρως ἔχουσα τοῦ εἴδους Philostr. V. Sophist. II. 25. 610. ἀνθρωπικώτερον ἔχων λήματ-

τος Liban. Decl. p. 606. T. 4. ἐκκειμένως τοῦ ἤθους ἔχων Philostr. c. l. II. 17. 597. σκέπης ἐν καλῷ εἶναι Aelian. H. An. VII. 25. καλῶς παράπλου κεῖται Thucyd. I. 36. τοῦ παράπλου κεῖσθαι καλῶς Paus VII 18. 302. ἐν καλῷ τῆς διόδου κειμένη Procop. Aedif. II. 10. 50 B In Dionys. Antt. VIII. 4. 1512. ἐν καλλίστῃ κεῖσθαι συνόδῳ ταῖς ἄλλαις propter illa exempla scribendum est ἐν καλλίστῳ—συνόδου. Sic ἐν καλῷ κωλύσεως κείμενον IX. 7. 1754. ἐν καλῷ τῆς σχολῆς Lucian. Encom. Dem. 134. T. 9. τῆς θέας Aristid. Or. Pl. II. 161 καλῶς κέονται τοῦ ἡλίου καὶ τῶν πνευμάτων Hipp. de Aer. et Loc. II 8. Cor. In Arist. Panath p. 184. T. I. ἐν καλλίστοις κεῖται γῆς καὶ θαλάττης, singularem numerum restituendum esse judico. Matthiae emendationem in Plat. Legg. IX. 17 T. 9. πῶς ἔχεις τῆς συμφωνίας; articulum delentis Gramm. Gr. p. 433. probabilem esse concedo, necessariam esse non arbitror».

Ἄξια μνείας νομίζομεν καὶ ἃ ὁ Κόβητος ἔγραψεν ἐν ταῖς εἰς Διονύσιον τὸν Ἁλικαρνασσέα Παρατηρήσεσι σελ. 153 «Pag. 1512. συνήεσαν — εἰς τὴν Ἐχετρανῶν πόλιν· αὕτη γὰρ ἐδόκει καλλίστΗ κεῖσθαι ἐν συνόδΩΙ ταῖς ἄλλαις ἡ πόλις. Eleganter more Veterum Dionysius scripserat κάλλιστΑ· κεῖσθαι συνόδΟΥ ταῖς ἄλλαις, ut Reiske et Lobeck. (ad Prinich. pag. 281. ab Editore laudatus) perspexerunt. Thucydidis et Xenophontis locos (quos indicavit Casaubonus ad pag 1044) operae pretium est inpicere. Thucyd. I. 36. τῆς γὰρ Ἰταλίας καὶ Σικελίας καλῶς παράπλου κεῖται (*Corcyra*). III. 93. τοῦ πρὸς Ἀθηναίους πολέμου καλῶς αὐτοῖς ἐδόκει ἡ πόλις καθίστασθαι. Xenoph. Hellen. VI. 2. 9. ἔτι δὲ κεῖσθαι τὴν Κόρκυραν ἐν καλῷ μὲν τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου καὶ τῶν πόλεων αἳ ἐπὶ τοῦτον καθήκουσιν, ἐν καλῷ δὲ τοῦ τὴν Λακωνικὴν χώραν βλάπτειν, ἐν καλλίστῳ δὲ τῆς τε ἀντιπέραν Ἠπείρου καὶ τοῦ εἰς Πελοπόννησον ἀπὸ Σικελίας παράπλου. quibus addo locum ex Isocrate περὶ ἀντιδόσεως § 115. τίς γὰρ οὐκ οἶδε Κόρκυραν μὲν ἐν ἐπικαιροτάτῳ καὶ κάλλιστα κειμένην τῶν ἐν Ἰωνίᾳ, Σηστὸν δὲ καὶ Κριθώτην τῶν ἐν Ἑλλησπόντῳ, Ποτίδαιαν δὲ καὶ Τορώνην τῶν ἐπὶ Θρᾴκης; Componamus cum his locos Dionysii, in quibus haec imitatur: pag. 794. Κίρκαιαν δὲ *(Tarquinius condidit)* ὅτι

τοῦ Πωμεντίνου πεδίου — καὶ τῆς συναπτούσης αὐτῷ θαλάττης ἔκειτο ἐν καλῷ· pag. 1044 ὄρος τι καλῶς ἐν παρόδῳ κείμενον ταῖς παρακομιζομέναις Λατίνοις ἀγοραῖς οἴκοθεν. pag. 1754. ἦν δὲ πάνυ ἐχυρὸν τὸ χωρίον καὶ τοῖς ἀπὸ Ῥώμης ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἰοῦσι κωλύσεως ἐν καλῷ κείμενον. Vides καλῶς, κάλλιστα, ἐν καλῷ κεῖσθαι cum *genitivo* componi, ut apud Eupolidem de situ Athenarum apud Dionem Chrysostomum LXIV. pag. 334 καὶ τοὐρανοῦ γ'ὥς φασιν, ἔστιν ἐν καλῷ, et saepe apud alios, ut Lobeck. l. l. docuit. Itaque κάλλιστα συνόδου κεῖται verum est, non ἐν συνόδῳ, quod substituit corrector antiquae Graecitatis ignarus». Ἀλλ'ὁ Naber γράφει ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1902, σελ. 240 «p. 1512: αὕτη γὰρ ἐδόκει ἐν καλλίστῃ κεῖσθαι συνόδῳ ταῖς ἄλλαις ἡ πόλις. Haec lectio est quam optimi codices repraesentant, sed cum Reiskio equidem scribam: ἐν καλλίστῳ κεῖσθαι συνόδου sicuti scribitur VIII, 39 p. 1594 ἡλικίας ἐν τῷ κρατίστῳ et IX, 7 p. 1754: κωλύσεως ἐν καλῷ, alibi, nec sequar Cobetum p. 154».

Φανερὸν ἐκ τῶν γεγραμμένων κατέστη ὅτι ἐν τῇ περὶ οὗ ὁ λόγος φράσει ἄλλοτε μὲν τοῦ ἐπιρρήματος καλῶς καὶ κάλλιστα ἐγίνετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων χρῆσις, ἄλλοτε δὲ τῆς ἑνικῆς δοτικῆς καλῷ καὶ καλλίστῳ τῇ ΕΝ προθέσει συντεταγμένης, οὐδέποτε δὲ τῆς πληθυντικῆς. Θαυμαστὸν δέ πως ἡμῖν φαίνεται ὅτι ὁ Γ. Δινδόρφιος, κράτιστος φιλόλογος, οὐδεμίαν παρατήρησιν ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀριστείδου ἐποιήσατο περὶ τοῦ κειμένου παρ' αὐτῷ «ἡ δ' ὡς ἐν καλλίστοις κεῖται γῆς ἅμα καὶ θαλάττης».

Καὶ ἄλλα δὲ μαρτύρια τῆς χρήσεως τοῦ ἐν καλῷ παρέχουσιν ἡμῖν συγγραφεῖς τοῦ μεταγενεστέρου ἑλληνισμοῦ, οἷον Διον. Ἁλικαρν. Ῥωμ. Ἀρχαιολ. σελ. 142 «τῷ δὲ Αἰνείᾳ—ὁρῶντι τὸ χωρίον γῆς τε οὐκ ἐν καλῷ καὶ θαλάττης πρόσω καὶ οὐδὲ ταύτης ἐνορμίσασθαι ἀγαθῆς, πολλὴ παρίσταται ἀμηχανία». Λουκιαν. Πλοῖ. ἢ Εὐχ. 15 «οἰκία ἐν καλῷ τῆς πόλεως οἰκοδομηθεῖσα» καὶ Φαλάρ. Α', 13 «δίκαια ποιήσετε θύσαντες μὲν ὑπὲρ ἐμοῦ μετὰ τῶν πρέσβεων, ἀναθέντες δὲ τὸν ταῦρον ἐν καλῷ τοῦ ἱεροῦ». Αἰλιαν. Ποικίλ. Ἱστορ. Β', 13 «καὶ δὴ ἐν καλῷ τοῦ θεάτρου ἐκάθητο». Παυσαν. Μεσσην. ΚΓ', 6 «χώραν δὲ εὐδαίμονα καὶ πόλιν ἐν καλῷ τῆς Σικελίας ἔχουσιν». Φιλόστρ. Τόμ. Β', σελ. 131, 13 Καυσ. «βέλτιον δὲ καὶ ἐν καλῷ τοῦ χωρίου ἱζῆσαι».

'Ιώσηπ. Τόμ. Β', σελ. 205,23 Νισ. «καὶ δὴ καὶ στοὰς μηκίστας καὶ ἐν καλῷ τῶν βασιλείων κειμένας». Προκόπ. Τόμ. Γ', σελ. 243 15 Βόνν. «ἐν καλῷ δὲ τῆς τῶν πολεμίων Σαρακηνῶν διόδου κειμένη». (Ἴδε Σχαιφῆρον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν 'Ελλείψεων τοῦ Βοσίου σελ. 484). Πρβ. καὶ Μιχ. 'Ακομιν. Τόμ. Β', σελ. 145,14 «οἷαδή τις ἐν καλῷ τοῦ κατάπλου κειμένη ἡ σὴ ξεναγὸς Ἄνδρος». Σημειωτέον δ' ὅτι εἶνε ὑπὸ τοῦ Παυσανίου εἰρημένον Λακων. Β', 7 «τὰ δ' ἐν ἐπικαίρῳ τοῦ παράπλου συνοικοῦντα ἀντ' αὐτῶν». 'Ως δ' ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου Α',36,2 «τῆς τε γὰρ 'Ιταλίας καὶ Σικελίας καλῶς παράπλου κεῖται», οὕτως ὑπὸ τοῦ Παυσανίου 'Αχαϊκ. ΙΗ', 7 «Αὔγουστος δὲ ἢ τοῦ παράπλου νομίζων κεῖσθαι καλῶς τὰς Πάτρας ἢ κατ' ἄλλην τινὰ αἰτίαν ἐπανήγαγεν αὖθις ἐκ τῶν πολισμάτων τῶν ἄλλων τοὺς ἄνδρας ἐς τὰς Πάτρας». Φέρεται δὲ καὶ παρὰ τῷ Προκοπίῳ Τόμ. Β', σελ. 195,1 «πλεύσαντες οὖν ἐκ τοῦ 'Ρωμαίων λιμένος Γενούᾳ προσέσχον, ἣ Τουσκίας μὲν ἐσχάτη, παράπλου δὲ καλῶς Γάλλων τε καὶ 'Ισπανῶν κεῖται» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 299,15 «'Ηρακλείας δὲ ἄποθεν ἡμέρας ὁδὸν χωρίον ἐπιθαλασσίδιον ἦν, 'Ραιδεστὸς ὄνομα, παρὰ πλοῦ (γρ. παράπλου) μὲν ἐφ' 'Ελλησπόντου καλῶς κείμενον, εὐλίμενον δὲ κτέ.» (Ἴδε 'Ερεουρδῆνα ἐν *Mnemos*. 1881, σελ. 161 καὶ Βραούνιον ἐν *Act. Sem. Phil. Erl.* Τόμ. Δ', σελ. 170). Εἶνε δὲ κατὰ τὴν ἀδόκιμον ἐκφορὰν παρὰ τῷ Προκοπίῳ γεγραμμένον ἄποθεν ἀντὶ τοῦ ἄπωθεν. Παρατηροῦμεν δ' ὅτι ὑπὸ Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου ἐρρήθη ΙΒ', 54,2 «Προέκρινεν ὁ δῆμος συμμαχεῖν τοῖς Κερκυραίοις διὰ τὸ τὴν Κέρκυραν εὐφυῶς κεῖσθαι πρὸς τὸν εἰς Σικελίαν πλοῦν» (Ἴδε καὶ 'Ασώπιον ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ εἰς τὴν 'Ελλ. Σύνταξιν σελ. 763 § 36).

Ποιοῦμεν ἐν τέλει γνωστὸν ὅτι ἐν μὲν τῷ 'Ονομαστικῷ τοῦ Πολυδεύκους φέρεται Ε', 108 «(καλῶς) οὐρανοῦ κείμενον, εὖ ἔχον, εὖ ἥκον ὡρῶν, καλῶς ἔχον πνευμάτων (χωρίον)» καὶ 110 c «κακῶς ἔχον οὐρανοῦ», ἐν δὲ τοῖς 'Ιπποκρατείοις Τόμ. Β', σελ. 437 «ἡ γὰρ 'Ιωνίη χώρη καὶ ἡ Πελοπόννησος τοῦ ἡλίου καὶ τῶν ὡρέων οὐ κάκιστα κέεται».

Εὖ σαρκώσεος — εὐσαρκώσεος

'Ιπποκράτ. Τόμ. Α', σελ. 343 'Ερμ. «καὶ ἢν ἀκμάζῃ τῇ ἡλικίῃ

καὶ τὸ σῶμα ἐκ γυμνασίων καὶ εὐσαρκώσιος ἔχῃ ἢ μελαγχολικὸς ᾖ ἢ ἐκ πόσιος χεῖρες τρομεραί, καλῶς ἔχει παραφροσύνην προειπεῖν ἢ σπασμόν».

Ἐν τοῖς ἀντιγράφοις, ὡς καὶ παρὰ Γαληνῷ Τόμ. ΙΕ΄, σελ. 841 καὶ σελ. 842, φέρεται «ἐκ γυμνασίων ἢ εὐσαρκώσιος», ὅπερ ὁ Ἑρμερίνσιος ἔτρεψεν εἰς τὸ «ἐκ γυμνασίων καὶ εὐσαρκώσιος». Ἀλλ' ἡμεῖς οὐδαμῶς ἀμφιβάλλομεν ὅτι ἡ γνησία γραφὴ εἶνε «ἢν ἀκμάζῃ τῇ ἡλικίῃ καὶ τὸ σῶμα ἐκ γυμνασίων εὖ σαρκώσιος ἔχῃ», τουτέστιν: εὖ σεσαρκωμένον ᾖ ἢ εὔσαρκον ᾖ». Ἠδύνατο δὲ νὰ ῥηθῇ καὶ «καὶ ἢν ἀκμάζῃ τῇ ἡλικίῃ καὶ τὸ σῶμα ἐκ γυμνασίων καλῶς σαρκώσιος ἔχῃ», ὡς ἐν Τόμ. Β΄, σελ. 663 «ἕως ἂν δοκέῃ καλῶς ἔχειν καθάρσιος ἡ μήτρη» καὶ «ὁκόταν δὲ δοκέῃ καλῶς ἔχειν μαλθάξιος καὶ θυμιήσιος». σελ. 664 «καὶ ὄζει, ἢν καλῶς ἔχῃ τῆς καθάρσιος». σελ. 806 «καὶ ἢν μὲν ὀζέσῃ, καλῶς ἔχῃ τῆς καθάρσιος». σελ. 810 «ὅταν δὲ δοκέῃ καλῶς ἔχειν τῆς καθάρσιος τὸ σῶμα». σελ. 812 «ὅταν δὲ δοκέῃ καλῶς ἔχειν μαλθάξιος καὶ θυμιήσιος». Πρβ. καὶ σελ. 304 «τὰ μετρίως ἔχοντα καὶ ἑψήσιος καὶ ὀπτήσιος, μετρίως καὶ ἐς τὴν ἰσχὺν ἔχει καὶ ἐς τὴν διαχώρησιν» καὶ Τόμ. Α΄, σελ. 371 «σκληρότητος μὲν οὖν καὶ μαλθακότητος καὶ κοιλότητος ὧδε ἔχει, παχύτητος δὲ καὶ λεπτότητος οὕτως».

Ἕτερα μαρτύρια τῆς συντάξεως, καθ' ἣν λέγεται καλῶς ἢ εὖ ἔχειν τινός φέρομεν τὸ τοῦ Ἡροδότου Ε΄, 20 «καλῶς ἔχοντας ὑμέας ὁρέω μέθης» καὶ τὸ τοῦ Ἰωσήπου Τόμ. Γ΄ σελ. 90,6 Νισ. συνέδριον ἐποιήσατο ἐν τῷ παρὰ τὴν ᾐόνα κατασκευασμένῳ οἴκῳ πρὸς διάσκεψιν πραγμάτων ἠρεμίας καλῶς ἔχοντι» καὶ τὸ τοῦ Παυσανίου Ἀχαϊκ. ΚΒ΄, 6 «καὶ γυνὴ νέα καὶ εἴδους εὖ ἔχουσα» καὶ τὸ τοῦ Ζωσίμου σελ. 10,3 Τευβν. «οὗτος νέος ὢν ἔτι καὶ φύσεως εὖ ἔχων» καὶ τὸ τοῦ Προκοπίου Τόμ. Γ΄, σελ. 188,14 «καίπερ ἀσφαλείας εὖ ἔχον». Πρβ καὶ Αἰλιαν. περὶ Ζῴ Η΄, 17 «πέφυκέ τε τὴν γένυν ἰσχυρὸς καὶ τὸν αὐχένα καρτερός, καὶ ῥώμης ἔχει κάλλιστα». Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον λέγεται καὶ εὖ ἥκειν τινός. Θωμᾶς ὁ Μάγιστρος γράφει ἐν σελ. 138,11 Ῥισχ. «Τὸ ἔχω μετὰ ἐπιρρήματος συντεθὲν οὐ μόνον πρὸς γενικὴν εὑρίσκεται ἀλλὰ καὶ πρὸς αἰτιατικὴν ἔστιν ὅτε συντασσόμενον εὑρίσκεται—τοῦτο δὲ γίνεται ἀποδιδομένης τῆς συντάξεως πρὸς τὸ ἔχω. Ὅταν μέντοι πρὸς γενικὴν συντάσσηται, τὸ εἵνεκα ἔξωθεν

νοοῦμεν, ὥσπερ ἔχει καὶ τὸ φρενῶν εὖ ἥκει καὶ παρ' Ὁμήρῳ τὸ τόξων εὖ εἰδώς». Ἥκιστα ἀποδεκτὴ εἶνε ἡ γνώμη τοῦ Μαγίστρου δοξάζοντος ὅτι ἐπὶ τῶν φράσεων φρενῶν εὖ ἥκει καὶ τόξων εὖ εἰδώς νοεῖται ἔξωθεν ἢ προσυπακούεται τὸ εἵνεκα.

Ὁ Βαλκενάριος σημειοῦται ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Εὐριπίδου Ἱππολύτου σελ. 208 «Πόσους δοκεῖς δὴ κάρτ' ἔχοντας εὖ φρενῶν, Νοσοῦνθ' ὁρῶντας λέκτρα, μὴ δοκεῖν ὁρᾶν; ; In Flor. Cod. legitur ἔχοντας εὖ φρονεῖν· in Paris μὴ δοκεῖν θ' ὁρᾶν· hic litera sententiae nocet; illic φρονεῖν tollit elegantiam sermonis, qua τοὺς φρονιμωτάτους dixit κάρτ' ἔχοντας εὖ φρενῶν. τὸ, φρενῶν εὖ ἥκει, *Thomas M.* attigit in v, Ἔχω· idem est in talibus ἥκει, ac ἔχει, *Herodoto* aliisque adhibitum: vid. in *Herod.* P. 73. et P. 577· Quam hic dixerit χώρην ὡρέων εὖ ἥκουσαν, γῆν εὖ τῶν ὡρῶν ἔχουσαν vocat *Pausan.* VIII. p. 658 ult. Baeticam πόλεων εὖ ἔχειν καὶ νόμων scribit *Philostr.* V. A. L. c. VI. ἄριστα γνώμης ἔχειν *Juncus Stobaei* p. 587,3. et huius *Dionysius* p.531,14. μακαρίως ἔχεις φρενῶν». Πρβ. καὶ Ναύκιον ἐν *Mél-Gréco-Rom.* Τόμ. Δ', σελ. 713. Ἐκ τῶν εἰς τὸν Ἡρόδοτον Σημειώσεων τοῦ Βαλκεναρίου παρατιθέμεθα τάδε σελ. 874 Γαισφ. «Quinquies usurpatum Herodoto, εὖ ἥκειν, totidem vicibus Aelianus repraesentavit, cuius loca dedit Bos ad Luciani Imagg. II. μορφῆς μὲν εὖ ἡκούσας. Apud Suid. in Εὐτόκιος legitur et γένους εὖ ἥκων. φύσεως εὖ ἥκοντα dixit Philostr. Vit. Apoll. VIII 18. Hyperides, πιθανότητος εὖ ἥκει, juxta Demetrium Magnesium apud Dionys. Halic. t. II p. 177, 40». Πρβ. Σχαιφῆρον ἐν τῇ ἐκδόσει Γρηγορίου τοῦ Κορίνθου σελ. 497 κἑ. καὶ Βαίριον ἐν τῇ Β' ἐκδόσει τοῦ Ἡροδότου Τόμ. Α', σελ. 66 καὶ Τόμ. Γ', σελ. 683.

Παρὰ τῷ Ἰαμβλίχῳ ἐν τῷ περὶ τοῦ Πυθαγορ. Βίου § 71 κεῖται «ἀποπειρώμενος πῶς ἐγκρατῶς ἔχουσιν, κτἑ.»: μεταβάλλει δὲ τὸ ἐγκρατῶς εἰς τὸ ἐγκρατείας ὁ Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1877, σελ. 381 λέγων «Post pauca editur: ἀποπειρώμενος πῶς ἐγκρατῶς ἔχουσιν ὡς χαλεπώτερΟΝ τῶν ἄλλων ἐγκρατευμάτων τοῦτο τὸ γλώσσης κρατεῖν. Primum repetita syllaba scribendum: ὡς χαλεπώρΟΝ τῶν ἄλλων ἐγκρατευμάτων τοῦτο τὸ γλώσσης κρατεῖν. Deinde cogita quid sit emendaudum pro ἐγκρατῶς. Nempe πῶς ἔχουσι

constanter cum genitivo nominis componitur, ut in § 72, δοκιμάζων πῶς ἔχει βεβαιότητος καὶ ἀληθινῆς φιλομαθείας et § 95. πῶς ἔχουσι φύσεως καὶ δυνάμεως. Sic etiam nunc dixerat πῶς ἐγκρατΕΙΑC ἔχουσιν. Scin' quid in archetypo F. legatur? πῶς ἐγκρᾶ, id est ἐγκρατείας, quod descriptores nesciebant. Passim in F. similia leguntur veluti φιλομα^θ pro φιλομαθείας».

Τοῖς ὑπὸ τοῦ Κοβήτου γεγραμμένοις προστίθεμεν τὰ ὑπὸ τοῦ Βυττεμβαχίου σεσημειωμένα ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου Τόμ. Ϛ', σελ. 658 «96. E. βίοις ἑτέρως προαιρέσεως ἔχουσιν: Proba dictionis forma, *diverso esse vitae instituto*. Hujusmodi est in Plutarcho Sympos. V. p. 682. B'. — πῶς ἔχεις εὑρεσιλογίας πρὸς τὰς τοιαύτας ἀτοπίας, *quo modo instructus sis acumine adversus tales repugnantias*. Camillo 145. C: ὡς ἕκαστος ἑτοιμότητος ἢ βουλήσεως ἔσχε· *prouti quisque paratus et animatus erat*. Catone Maj. 345. B: ὡς ἕκαστος ἐπιθυμίας ἔχοι καὶ προαιρέσεως. Alexandro 435. B: Ἐπεὶ τοίνυν, ἔφη, οὕτως ἔχεις, ὦ Κῦρε, προθυμίας. Sulla 468. E: συνεισέφερον ὡς ἕκαστος εἶχεν εὐπορίας. Pompeio 604. Δ: ὡς ἕκαστος δυνάμεως εἶχεν. Alexandro 669. C: πῶς ἔχουσιν ὁμονοίας, quod dictum tractavimus supra p. 70. B. Caesare 729 C: πῶς τι θράσους ἔχομεν. Demetr. 906. B. Bruto 992 F. 1005 E. Consol. ad Uxor. 610. C. Pausanias VII. 22. p. 580. et 25 p. 589. Leviter attigerunt hunc usum Vigerius et Hoogeveenius De Idiotism. L. Gr. p. 252: Wesselingius ad Herodotum VII. 127» καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀστίου ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος Τόμ. ΙΑ', σελ. 31 «Ceterum verba ita cohaerent: ὅτι ἡ λογιστικὴ ἐπισκοπεῖ πῶς πλήθους ἔχει τὸ περιττὸν καὶ τὸ ἄρτιον καὶ πρὸς αὑτὰ καὶ πρὸς ἄλληλα. De vv. πῶς πλήθους ἔχει, similiter infra πῶς πρὸς ἄλληλα τάχους ἔχει. Sophist. 254 C: κοινωνίας ἀλλήλων πῶς ἔχει δυνάμεως. Polit. V. 456. Δ: Πῶς οὖν ἔχεις δόξης τοῦ τοιοῦδε πέρι; IX. 577. B. πῶς ἔχει εὐδαιμονίας καὶ ἀθλιότητος ὁ τύραννος πρὸς τοὺς ἄλλους; al. Vid. quae ad Legg. p. 200 posuimus; adde *Wyttenbach*. ad Plutarch. *V*. VI. P. II. p. 658. et *Matthiaei* Gramm. gr. p. 643. sq.» καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Οὐηβήρου ἐν τῇ ἐκδόσει

τοῦ κατ' Ἀριστοκράτους Λόγου τοῦ Δημοσθένους σελ. 477 «οὕτως —εὐνοίας ἔχοντα. Plat. Lysid. p. 218. A. οὐδ' αὖ ἐκείνους φιλοσοφεῖν τοὺς οὕτως ἀγνοίας ἔχοντας, ὥστε κακοὺς εἶναι; qua mutatione Walkenarii ad Euripid. Phoeniss 364., Heindorfii, Im. Bekkeri contentus esse debebat Stallbaumius, qui vulgatam scripturam ἄγνοιαν probavit. Οἱ οὕτως ἀγνοίας ἔχοντες sunt: *die welche sich in einer solchen Art der Unwissenheit definden.* Ita dicunt οὕτως ἔχω γνώμης, δόξης. Thucyd I, 22. ὡς ἑκατέρων τις εὐνοίας ἢ μνήμης ἔχοι. Demosth. orat. de coron. 277 p. 318. ὡς γὰρ ἂν ὑμεῖς ἀποδέξησθε καὶ πρὸς ἕκαστον ἔχητ' εὐνοίας, οὕτως ὁ λέγων ἔδοξε φρονεῖν.—ἵνα τοίνυν εἰδῆτε ὅτι τἀληθῆ λέγω, λαβέ μοι» (Πρβ. καὶ Φ. Σμιδίτιον ἐν *Krit. Stud. Griech. Dram.* Τόμ. Β', σελ. 28). Ἄξια μνείας νομίζομεν καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Στρουβίου παρατετηρημένα ἐν *Opusc.* Τόμ. Β', σελ. 52 «Lucian. Somn C. 2. p. 4. ὡς ἕκαστος γνώμης ἢ ἐμπειρίας εἶχεν. Notissimum hunc Graecismum pluribus exemplis illustrare, foret otio abutentis. cf. Math. § 315, qui praeterea observat, ἥκειν similiter adhiberi, idque duobus exemplis, altero ex Herodoto, altero ex Euripide, probat. Addo tertium apud Lucian. Imagin. C. 11. T. 2. p. 9. εὖ ἥκειν τῆς μορφῆς (Adamant. Physiogn. II. 26. p. 426. μεγαλονοίας καὶ ἀνδρείας εὖ ἥκει). Sed rarissimun est, quod in opusculo de dea Syria c. 17. T. 2. p. 564. legitur: ἤδη δὲ ἐρέω καὶ τοῦ νηοῦ πέρι, θέσιός τε ὅκως ἐγένετο, καὶ ὅστις μὲν ἐποιήσατο. Moneo vero praeterea, etiam dativum in hoc loquendi genere mihi se obtulisse apud Lycurg. c. Leocr. c. 12. p. 135. Hauptm. οὐχ ὁμοίως ἔχουσιν ἅπαντες ταῖς εὐνοίαις, ubi non τῆς εὐνοίας rescribendum esse patet ex ejusdem orationis c. 18. p. 155. πῶς ἔχετε ταῖς διανοίαις» (Πρβ. καὶ Ῥεδάντζιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ κατὰ Λεωκράτους Λόγου τοῦ Λυκούργου σελ. 147-8).

Πολλάκις γίνεται χρῆσις τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἐκφορᾶς ὑπὸ τοῦ Γαληνοῦ, οἷον Τόμ. Α', σελ. 180 «ὅταν μὲν γὰρ συμμέτρως τὸ σῶμα πυκνώσεώς τε καὶ ἀραιώσεως ἔχῃ, ὑγιαίνει τὸ σῶμα». σελ. 323 «εἰ μὲν εὔκρατος ὁ ἐγκέφαλος ὑπάρχει κατὰ τὰς τέσσαρας ποιότητας, ἁπάντων τῶν εἰρημένων ἕξει μετρίως, καὶ τῶν περιττωμάτων, ὅσα

δι' ὑπερῴας ἢ ὤτων ἢ μυκτήρων ἐκκαθαίρεται, καὶ τούτων ἕξει μετρίως». σελ. 547 «ἐπειδὰν καὶ τούτων ἕκαστον ἄριστα τῆς οἰκείας ἔχῃ φύσεως». σελ. 567 «καὶ σκληρότητός τε καὶ μαλακότητος ἔχειν μετρίως θερμότητός τε καὶ ψυχρότητος». σελ. 598 «πρὶν ἐπισκέψασθαι πῶς ἔχει θερμότητος ἢ ψυχρότητος». σελ. 611 «εἶτ' οὖν ἀμέτρως ἔχοιεν ὑγρότητος εἴτε μετρίως». σελ 625 «ἐπειδὰν ὁμαλῶς τῆς κράσεως ἔχωσιν». σελ. 626 «καὶ σκοπεῖσθαι ὅπως μὲν ἡ γαστὴρ ἔχει κράσεως, ὅπως δ' ὁ πνεύμων, ὅπως δ' ὁ ἐγκέφαλος» σελ. 638 «ἀλλ' εἰ μὲν ὁμαλῶς ἅπαν ἔχει τὸ σῶμα τῆς κράσεως, κτέ.». σελ. 668 «ἀλλὰ μετὰ τοῦ συνεπισκέπτεσθαι πῶς ἔχει θερμότητος ἢ ψυχρότητος». Τόμ. Β', σελ. 892 «ψαύει μὲν οὖν τῶν λεπτῶν ἐντέρων ἥ γε μετρίως ἔχουσα μεγέθους». σελ. 894 «πῶς οὖν ἔχουσι μεγέθους τε καὶ θέσεως». Τόμ. Γ', σελ. 12 «οὕτω γὰρ ἔχει θέσεώς τε καὶ κινήσεως ὁ εἷς οὗτος;». σελ. 94 «οὔτ' εἰ καὶ μείζους ἦσαν, οὕτως εἶχον ἢ θέσεως ἢ χρείας». σελ. 144 «ἀλλ' ὡς νῦν ἔχουσιν αἱ βαθμίδες μεγέθους, ἀκριβοῦται μὲν ἡ ἔκτασις ὅλης τῆς χειρός, ἀκριβοῦται δὲ καὶ ἡ κάμψις». σελ. 146 «ὅτι δὲ καὶ τὰ κορωνὰ τοῦ πήχεως παγκάλως ἔχει κατασκευῆς, ἐνθένδ' ἂν μάλιστα μάθοις». σελ. 164 «ὥστε μέσως πως ἔχειν κατασκευῆς ἑκάστην τῶν κατὰ τοὺς δακτύλους διαρθρώσεων». σελ. 195 «καὶ τί τὸ σχῆμα κέκτηται καὶ τίνα τὴν θέσιν, ὅπως τε τῆς πρὸς ἄλληλα συντάξεως ἔχει τὰ σύμπαντα, καὶ ὅστις ἀριθμός ἐστιν αὐτῶν· ἀλλὰ μαλακότητος ἢ σκληρότητος ἢ μανότητος ἢ πυκνότητος ἢ ὅσα τοῖς σώμασιν ὑπάρχει, διέλθωμεν ὅπως ἔχει». σελ. 289 «ταῦτα μὲν οὖν ὅπως ἂν ἀληθείας ἢ εἰκαιολογίας ἔχῃ, παρετέον τοῖς μετεωροθήραις σκοπεῖν». σελ. 488 «ὁ περικάρδιος οὗτος χιτών, εἴθ' ὑμὴν — οὕτω μὲν σχήματος ἔχων, ὡς καὶ τὸ περιεχόμενον ὑπ' αὐτοῦ σπλάγχνου, οὕτω δὲ καὶ μεγέθους». Τόμ. Ϛ', σελ. 764 «ὅσοι τοίνυν τούτων οὔτε ζύμης οὔθ' ἁλῶν ἱκανῶς ἔσχον». Τόμ. Η', σελ. 610 «οὐ δεόμενοι πῶς ἔχει μήκους ἢ πλάτους εἰδέναι» καὶ «ὡς γὰρ μακρὸς ἰδίᾳ καὶ κατὰ μόνας οὐδείς ἐστιν ἄνευ τοῦ πὼς ἔχειν βάθους τε καὶ πλάτους, οὕτως οὐδὲ μέγας σφυγμός ἐστι χωρὶς τοῦ ταχὺς ἢ βραδὺς ἢ σφοδρὸς ἢ ἀμυδρὸς ὑπάρχειν». σελ. 611 «ὅτι μὲν οὖν ἄνευ τοῦ πῶς ἔχειν βάθους καὶ πλάτους οὐ δύναται μακρὸς εἶναι σφυγμὸς οὐδεὶς ἀντιλέγει». σελ. 849 «πῶς ἡλικίας ἔχοντι, πῶς δὲ ἰσχύος ἢ ἀσθενείας, πῶς δὲ χυμῶν, πῶς δὲ ἕξεως, πῶς δὲ κράσεως, πῶς

δὲ τῆς τῶν μυρίων τοῦσώματος συμπηγίας, πῶς δὲ τοῦ πρὸς τὸ γυμνάσιον ἔθους». Τόμ. ΙΓ', σελ. 565 «ὅπερ ἂν ξηραίνῃ τε καὶ μέσως ἔχῃ τοῦ θερμαίνειν τε καὶ ψύχειν». Τόμ. ΙΔ', σελ. 707 «τὸ δὲ ὑπὸ τὸν τράχηλον ὄπισθεν οὕτως ἔχει διαθέσεώς τε καὶ ὀνομασίας». Τόμ. ΙΕ', 443 «ὁ μὲν οὖν Ἄραψ ἔφασκεν ὅπως ἂν ἔχῃ τῆς εἰς ὕψος ἢ μῆκος ἢ πλάτος ἀποστάσεως οὐδὲν διαφέρειν». Τόμ. ΙΖ', α', σελ. 205 «διὰ δὲ τὸ μὴ προγινώσκειν ἡμᾶς ἅπαντας ἀνθρώπους ὅπως εἶχον φύσεως, ἀλλ' ἐξαίφνης πολλάκις ἐπὶ τοὺς ἀγνώστους καλεῖσθαι, κτέ.». Σημειωτέον δ' ὅτι ὀρθῶς νῦν εἶνε γεγραμμένον ἐν τῇ νέᾳ τοῦ Γαληνοῦ ἐκδόσει περὶ Χρείας Μορίων Γ, 12 «ἔχει δὲ συμμέτρως μαλακότητός τε καὶ σκληρότητος ἀποχωρῆσαι ἑκατέρας τῆς ὑπερβολῆς» ἀντὶ τοῦ μαλακότητά τε καὶ σκληρότητα τῆς τοῦ Kühn ἐκδόσεως Τόμ. Γ', σελ. 244.

Κεῖται δὲ καὶ παρὰ τῷ Ὀρειβασίῳ Τόμ. Α', σελ. 164 Δαρ. «συμμέτρως δὲ ἔχουσα κράσεως μόλις μὲν αὐτὸ πέττει, οὐ μὴν τελείως ἀμετάβλητον ἴσχει» καὶ σελ. 253 «ὅσα μὲν ἔχει δαψιλῶς οἴνου καὶ γάρου ξηρότερα τῶν οὐκ ἐχόντων ἐστὶν» καὶ σελ. 264 «ὅταν δοκῇ μετρίως ἔχειν ἑψήσεως» καὶ σελ. 332 «ὅπως ἂν ἐκεῖναι θερμότητος ἢ ψύξεως ἔχωσιν» καὶ σελ. 471 «τρίβειν γυμναῖς ταῖς χερσὶ συμμέτρως ἐχούσαις σκληρότητός τε καὶ μαλακότητος». Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐν σελ. 163 εἶνε μὲν ἐκδεδομένον «βελτίων δὲ καὶ ὁ ἡδίων τοῦ ἀηδοῦς καὶ ἀσύμμετρον ἁλῶν ἔχων τοῦ παμπόλλους ἢ μηδὲ ὅλως ἔχοντος», φέρεται δὲ σημείωσις ἔχουσα ὧδε «συμμέτρων ABCV; συμμέτρως Sim. Seth». Προκριτέα δ' ἴσως εἶνε ἡ γραφὴ συμμέτρως.

Καὶ ἄλλα οὐκ ὀλίγα παραδείγματα ἔχομεν νὰ μνημονεύσωμεν τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος χρήσεως.

Εὐριπ. Ἑλέν. 313 «πῶς δ' εὐμενείας τοιοίδ' ἐν δόμοις ἔχεις;» καὶ 857 «τῆς τύχης γὰρ ὧδ' ἔχω». Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ ἐν τῇ Ἠλέκτρᾳ στ. 238 ἀνέγνω ὁ Ἐλσμλήιος «εἰ ζῇς ὅπΩΣ τε ζῶσα συμφορᾶς ἔχεις» ἀντὶ τοῦ ὅπΟΥ.

Πλάτ. Κωμ. Ἀπόσπ. 177 «ὡς καὶ νῦν ἔχομεν παρουσίας».

Ἡροδ. Θ', 66 «ὅκως ἂν αὐτὸν ὁρέωσι σπουδῆς ἔχοντα». Σημειοῦται δ' ὁ Βαίριος ἐν τῇ Β' ἐκδόσει τοῦ Ἡροδότου Τομ. Δ', σελ. 318 «In verbis ὅκως ἂν αὐτὸν ὁρέωσι σπουδῆς ἔχοντα Pavius scribi

maluerat σπουδὴν ἔχοντα sic interpretans: *simul ac viderint ipsum magno studio properantem*, cum insolita sit locutio σπουδῆς ἔχειν. Cui Wesselingius opposuit similes locutiones verbum ἔχειν cum genitivo iunctum praebenter, ὡς ποδῶν εἶχον etc. in Aeschyli Suppl. 844. Herod. VI, 116. VIII, 107. Dionys. Halic. A. R. XI. p. 626 Heliodor. Aeth. I. p. 23 (cap 13) 56 (cap. 30) καὶ Τόμ. Γ', σελ. 391 «ὡς ποδῶν εἶχον: Male olim εἴχοντο, quod dudum correxit Valcken. Sensus enim est: *quantum pedibus valebant*, ut IX, 58 coll. VII, 188 et VIII, 107. Thucyd. VI, 97. VII, 2, alia quae Walcken. attulit».

Ξενοφ. Ἑλλην. Β', α', 14 «ἀναμνήσας ὡς εἶχε φιλίας πρός τε τὴν τῶν Λακεδαιμονίων πόλιν καὶ πρὸς Λύσανδρον ἰδίᾳ».

Πλάτ. Γοργ. σελ. 470, Ε' «οὐ γὰρ οἶδα παιδείας ὅπως ἔχει καὶ δικαιοσύνης» καὶ σελ. 494, Γ' «εἰ καὶ ψωρῶντα καὶ κνησιῶντα, ἀφθόνως ἔχοντα τοῦ κνῆσθαι, κτέ» καὶ Θεαιτήτ. σελ. 194, Γ' «καὶ ἱκανῶς τοῦ βάθους ἔχοντα» καὶ Φιλήβ. σελ. 62, Α' «ἆρ' οὖν οὗτος ἱκανῶς ἐπιστήμης ἕξει, κτέ;» καὶ Ψευδοπλ. Ἐπιστ. Ζ', σελ. 328, Β' «ἡλικίας τε ἤδη μετρίως ἔχον».

Θεόφρ. σελ. 686 Σνειδ. «τὸ γὰρ ὅλον ὡς ἂν ἀκριβείας ἔχῃ τὰ κατὰ τὴν σύστασιν ἢ πῆξιν οὕτως ἀκολουθεῖ καὶ τὰ ἀπ' ἐκείνων».

Διονύσ. Ἁλικαρν. Ῥωμ. Ἀρχαιολ. σελ. 1046 «τῷ δὲ δικτάτορι τῶν Ῥωμαίων κατ' ἀρχὰς οὕτως ἔχοντι προαιρέσεως, ὡς ἀμαχητὶ καταλύσασθαι τὸν πόλεμον καὶ παντὸς μάλιστα διὰ τὴν ἀπειρίαν τῶν ἀντιστρατήγων τοῦτο ποιήσειν ἐλπίσαντι, τότ' ἐφάνη χωρεῖν ἐπὶ τὸν ἀγῶνα». Ὁ Κόβητος γράφει ἐν ταῖς εἰς Διονύσιον τὸν Ἁλικαρνασσέα Παρατηρήσεσι σελ. 109 «Pag. 1046 τοῖς περὶ Μαμίλιον — ἐδόκει — ὀξείᾳ κρῖναι τὰ πράγματα μάχῃ, τῷ ΔΕ δικτάτορι τῶν Ῥωμαίων καταρχὰς οὕτως ἔχοντι προαιρέσεως ὩC ἀμαχητὶ καταλύσασθαι τὸν πόλεμον. Partem veri vidit Buecheler, qui negationem addidit ΟΥΧ οὕτως ἔχοντι προαιρέσεως. Hostes quam primum de summa rerum dimicare volebant, ced Dictatori ab initio NON erat consilium id facere. Reliqua nunc facile expediuntur: expuncto enim ὡς male ex praeced. προαιρέσεΩC repetito scribendum: οὐχ οὕτως ἔχοντι προαιρέσεως ἈΛΛ'

'ΑΜαχητὶ καταλύσασθαι τὸν πόλεμον. Sequens 'ΑΜαχητὶ praecedens 'ΑΛΛ' absorpsit. Nunc omnia recte et ordine procedunt. Praeterea καταλύσΕσθαι a Buechellro accipiendum, ut coniungantur: ἀλλ' ἀμαχητὶ καταλύσΕσθαι καὶ παντὸς μᾶλλον — τοῦτο ποιήσΕΙΝ ἐλπίσαντι τότ' ἐφάνη (male pro ἔδοξε) χωρεῖν ἐπὶ τὸν ἀγῶνα». Ἴδε καὶ Ναβῆρον ἐν *Mnemos*. 1902. σελ. 250.

Στράβ. σελ. 1063,15 Μειν. «ταῦτα γάρ, ὅπως ποτὲ ἀληθείας ἔχει, παρά γε τοῖς ἀνθρώποις ἐπεπίστευτο καὶ ἐνενόμιστο».

Φιλόστρ. Τόμ. Α', σελ. 44,16 Κυσ. «ἀνέθορεν ἐς τὰ ὄρη πόθῳ ἀρσένων, ὡς εἶχε τοῦ κόσμου, καὶ ἤλω περὶ τοῦ κάτω Ταῦρον ὑπὸ τοῦ ἀρώματος» καὶ Τόμ. Β', σελ. 32,22 «ὁ δὲ μισθὸς ἦν ἄλλος ἄλλου καὶ ὡς ἕκαστος οἴκου εἶχεν».

Πολύαιν. Η', ις', 6 «οἱ λαφυραγωγοὶ παρθένον ἤγαγον κάλλους ὑπερφυῶς ἔχουσαν».

Νικόλ. Δαμασκ. Ἱστορ. Ἑλλ. Μικρ. Τομ. Α', σελ. 122,27 Δινδ. «συγκαλέσαντες δὲ τὸν δῆμον διάπειραν ἔγνωσαν αὐτοῦ καὶ τῶν ἐν τέλει ποιήσασθαι πῶς ἔχουσι γνώμης πρὸς αὐτούς».

Ἀλκίφρ. Ἐπιστ. Γ', 60,3 «χαρίεσσα μὲν ἰδεῖν καὶ ἀμφιλαφῶς ἔχουσα τρυφημάτων» καὶ 70,1 «ἔπειτα τοῦ φρονήματος ὡς ἔχοιμι διὰ βραχέων ἀποπειραθεὶς τῷ χορῷ τῶν κωμικῶν συλλαμβάνει». Ὁ Μεινέκιος ἰσχυρίζεται ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Ἀλκίφρονος σ. 162 ὅτι οὐχὶ φρονήματος ὑπ' αὐτοῦ ἐγράφη ἀλλὰ φωνήματος. Τὴν διόρθωσιν τοῦ Μεινεκίου φωνήματος ἐδέξατο καὶ ὁ νέος τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Ἀλκίφρονος ἐκδότης Schepers σελ. 101 (1905).

Παυσαν. Ἀρκαδ. Ε', 12 «ἀντὶ γὰρ παρθένου διδόασι τῇ Ἀρτέμιδι ἱέρειαν γυναῖκα ὁμιλίας ἀνδρῶν ἀποχρώντων ἔχουσαν».

Ἀριστείδ. Τόμ. Α', σελ. 548 Δινδ. «καὶ ὅτι καὶ ἡλικίας ἤδη μέσως ἔχοιμεν» καὶ σελ. 571 «παρασκευῆς μὲν οὕτως ἔχω καὶ γνώμης». Πρβ. καὶ σελ. 778 «χρὴ δ' ὥσπερ οἰκίαν ἄριστον κρίνομεν οὐχ ἥτις ἂν ὡς κάλλιστα λίθων ἔχῃ, κτέ».

Φίλ. Ἰουδ. Τομ. Α', σελ. 143 «ἡ δὲ αἴσθησις ἀκραιφνῶς δίδωσι τὰ σώματα οὕτως, ὡς ἔχει φύσεως ἐκεῖνα» καὶ Τόμ. Β', σελ. 83 «ἀλλ' ὡς ἔχοντας ὅρα δυνάμεως τοὺς ἑκατέρου μεθέξοντας» καὶ Τομ. Γ', σελ. 96 «ἔστι δ' ὅτε ἀποπειρωμένη τῶν φοιτητῶν ὡς ἔχουσι προθυμίας καὶ σπουδῆς».

Ἀρτεμίδ. Ὀνειρ. σελ. 13,22 Ἑρχ. «ἐὰν συμμέτρως τις ἔχων τροφῆς καθεύδῃ» καὶ σελ. 58.8 «τοιγαροῦν λούεσθαι ἐν βαλανείοις καλοῖς καὶ φωτεινοῖς καὶ ἀέρος εὐκράτως ἔχουσιν ἀγαθόν» καὶ σελ. 105,11 «δείξει δὲ τοῦτο ὅπως ἂν ἔχῃ διαθέσεως ἡ ἔλαφος» καὶ σελ. 154,8 «ὅπως εἶχον σχέσεως οἱ νεκροί, ὅτε ἔζων, πρὸς τὸν ἰδόντα» καὶ σελ. 197,4 «ταῦτα, ὅπως εἶχον δυνάμεως, ὥς γε ἐμαυτὸν εἰδέναι, κτέ».

Σέξτ. Ἐμπειρ. σελ. 66,7 «ὡς ἔχει τὸ πρᾶγμα φύσεως» καὶ σελ. 290,23 «καὶ οὕτω τὸ ὂν λαμβάνει ὡς εἶχε φύσεως αὐτὸ ἐκεῖνο» καὶ καὶ σελ. 690,22 «ἀλλ' ἕκαστος, ὡς εἶχε δυνάμεως, ἀδιαστρόφως καὶ ἀπανούργως ὑπὲρ ἑαυτοῦ τοὺς λόγους ἐποιεῖτο».

Θεμίστ. Λόγ. σελ. 350,5 «ἐγὼ οὖν καὶ περὶ ταύτης τῆς βλασφημίας ἢ εὐφημίας, ὦ ἄνδρες, ὧδε ἔχω γνώμης» καὶ σελ. 383,28 «ὅπως ἔχει ἡ γῆ θέσεώς τε καὶ σχήματος».

Ῥοῦφ. Ἐφέσ. σελ. 47 Δαρ. «ὡς ἂν καὶ τὰ ἕλκη μεγέθους τε ἔχῃ καὶ τῶν ἄλλων κακῶν» καὶ σελ. 136 «τοῦτο δέ, ὡς ἔχει χρώματος, μέλαν ἢ πυρρὸν ἢ γλαυκὸν ἢ χαροπὸν ὀνομάζουσιν».

Φρύν. Ἐκλογ. σελ. 125 Λοβ. «εὐκαιρεῖν οὐ λεκτέον, ἀλλ' εὖ σχολῆς ἔχειν»

Βιογράφ. Οὐεστερμ. σελ. 4,77 «καὶ γὰρ τοῦ βίου ἀρκεόντως εἶχε καὶ ἤκουεν εὖ ἐς δικαιοσύνην κτέ» καὶ σελ. 434,7 «ἔχαιρε δ' Ὁμήρῳ τε καὶ Σοφοκλεῖ καὶ ἴσως ἔχειν ἑκάτερον αὐτῶν σοφίας ἔλεγεν».

Ἀλέξ. Ἀφροδ. Ὑπομνήμ. εἰς Ἀριστ. Τόμ. Β', β', σελ. 520,19 «ἐκεῖνοι γὰρ οὐχ ὡς ἔχουσι φύσεως καὶ τάξεως τὰ κεφάλαια τιθέασιν».

Ἡρῳδιαν. Ἱστορ. σελ. 119,1 Μενδ. «ὡς ἂν ἐπελθὼν ἕκαστον ἴδῃ πῶς τε ἡλικίας ἔχοι καὶ μεγέθους σώματος καὶ εὐεξίας ἐς στρατείαν ἐπιτηδείου» καὶ 22 «ὅσοι γὰρ ἔτι ἐμπνέοντες καὶ δυνάμεως μετρίως ἔχοντες συνεωθοῦντο».

Προκόπ. Τόμ. Γ', σελ. 206,15 «αὐλή τίς ἐστιν ὑπερμεγέθης, περιμήκης μὲν καὶ εὔρους ἱκανῶς ἔχουσα».

Ῥητ. Ἑλλ. Οὐαλζ. Τόμ. Α', σ. 459,8 «οἳ καὶ τύχης ἱκανῶς εἶχον».

Φώτ. Ἐπιστ. σελ. 298 Βαλ. «ἀλλ' ὡς ἔχει τάξεως συντηρήσαντα».

Ψελλ. Βοισσον. σελ. 137 «ἐπειδὴ μαλακῶς ἔχετε τῆς γνώμης πρὸς τὴν τῶν κρειττόνων γνῶσιν» καὶ σελ. 157 «ἀλλ' ὡς ἔχει φύσεως τὴν τάξιν οἶδε τῶν ὄντων».

Παχυμ. Τόμ. Β', σελ. 40,3 «εὖ μὲν μεγέθους καὶ κάλλους ἔχων κτέ».

Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 7,12 «διότι τὰ μὲν προηγησάμενα ἐννέα ἔτη ἀνειμένως εἶχον τῆς μάχης».

Σχολ. Εὐριπ. Τόμ. Α', σελ. 106,21 Σχβρ. «οὕτως ἔχει Ὀρέστης ἀτυχίας ὡς μηδὲν ἰσχύειν ὑπὸ τῶν κακῶν» καὶ σελ. 246,19 «ἀλλ' ὡς οἱ λέγοντες πάθους ἔχουσιν».

Ἐν τῷ Οὐϊνδοβουνησίῳ Λεξικῷ σελ. 75,5 Ναυκ. λέγουσιν «Ἔχω μετὰ ἐπιρρήματος γενικῇ συντάσσεται: Κύπριος· ἔτι περιττῶς ἔχομεν τῶν ἀνιαρῶν».

Ὁ Βαλκενάριος γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Εὐριπίδου Φοινισσῶν Τόμ. Α', σελ. 195 Λιψ. «Nihil etiam refert, utrum dicas ἐς τόδε ἡλικίας ἥκοντα cum *Herodoto* VII, c. XXXVIII. an ἡλικίας οὕτως ἔχοντα. *Gregor. Nazianzen.* Epist. LXIII. p. 820 A. καὶ ἡλικίας οὕτως ἔχεις, ὡς ἤδη τὰ πάθη κλίνεσθαι. Huius est in Orat. XX, p. 319. c. παρασκευῆς—οὕτως εἶχον καὶ γνώμης. aliorum etiam, οὕτως ἔχω δόξης, conf. Celeb. *Hemsterhusius* ad *Luciani* Nigrin. p. 38,8. Rarius, quod legitur in Eurip. Heraclid. v. 214, Γένους μὲν ἥκεις ὧδε (id est οὕτω) τοῖσδε, Δημοφῶν».

Ὡς δὲ λέγεται ἱκανῶς ἔχειν τινός, οὕτω καὶ ἅλις ἔχειν τινός, οἷον Εὐριπ. Ὀρέστ. 240 «ἅλις ἔχω τοῦ δυστυχεῖν» καὶ Ψευδοπλ. Ἀξιόχ. σελ. 369, Α' «ἅλις ἔσχον τοῦ βήματος» καὶ Λουκιαν. Δὶς Κατηγορ. 12 «ἀκροάσεων δὲ καὶ λόγων τῶν δικανικῶν ἅλις ἔχει μοι ὁσημέραι τῶν ἐν Ἀρείῳ Πάγῳ δικαζομένων ἀκούοντι». Δύο παραδείγματα τῆς τοιαύτης ἐκφορᾶς μνημονεύονται ὑπὸ τοῦ Σουίδα σελ. 65 Βεκκ. «Ἅλις: δαψιλῶς, ἱκανῶς· ὡς δὲ ἅλις εἶχε ταύτης τῆς τιμωρίας, ἐκέλευσεν αὐτοῦ ἄγειν εἰς τὴν πόλιν ὀπίσω τὼ χεῖρε δεδεμένον — καὶ αὖθις· ἡ δὲ γυνὴ λέγει ἑαυτῇ τῆς τιμῆς καὶ τοῦ γέρως ἅλις ἔχειν». Ἐν τοῖς εἰς Εὐριπίδην Σχολίοις Τόμ. Α', σελ. 286,30 Δινδ. φέρεται «Τὸ ἅλις ἐνίοτε μὲν ἔχει προσκείμενον τὸ ἔχειν ῥῆμα καὶ λαμβάνει γενικὴν συνυπακουομένου τοῦ ἕνεκα, οἷον ἅλις ἔχω δακρύων· ἐνίοτε δὲ ἔχει ἔξωθεν τὸ ἔχει προσυπακουόμενον καὶ λέγεται ἢ μετὰ εὐθείας μόνης, ὡς τὸ ἅλις σῆς κόρης θάνατος ἀντὶ τοῦ ἱκανῶς ἔχει ὁ θάνατος τῆς σῆς κόρης, ἢ μετὰ γενικῆς, ὅτε καὶ τὸ πρᾶγμα συνυπακούεται, ὡς ἐνταῦθα· τῶν τεθνηκότων ἅλις, ἤγουν

ἱκανῶς ἔχει τὸ πρᾶγμα ἕνεκα τῶν τεθνηκότων». Αὐτοσχεδιάσματα εἶνε ταῦτα οὐδενὸς λόγου ἄξια. Εἶνε δ' ἐν τοῖς Σχολίοις τούτοις καὶ τάδε γεγραμμένα Τόμ. Β', σελ. 259, 11 «Ἅλις τὸ μητρὸς αἷμ' ἔχω: Τὸ ἔχω μετ' ἐπιρρήματος συγκείμενον, εἰ μὲν γενικῇ συντάσσεται, τὸ ἐπίρρημα ἔχει τὴν δύναμιν, οἷον οὕτως ἔχω γνώμης καὶ καλῶς ἔχω τῶν πραγμάτων· εἰ δὲ αἰτιατικῇ τὸ ἔχω, οἷον ἅλις τὸ μητρὸς αἷμ' ἔχω καὶ εἰ μὲν οὕτως εἶχον, ὦ ἄνδρες Ῥόδιοι, τὸ σῶμα». Ὁ Βαλκενάριος γράφει ἐν ταῖς εἰς Ἡρόδοτον Σημειώσεσι σελ. 1077 Γαισφ. «ὡς δὲ ἄδην εἶχον: Excitat Suidas in Ἄδην. verbis subjecta Platonis e Charmide p. 153. c. ἐπειδὴ δὲ τῶν τοιούτων ἄδην εἴχομεν: cujus haec sunt in fine lib VII de Rep. ἄδην ἤδη ἔχουσιν ἡμῖν οἱ λόγοι περί τε τῆς πόλεως ταύτης καὶ τοῦ ὁμοίου ταύτῃ ἀνδρός. Frequenter obvia phrasis propria legitur potestate apud. Athen. IV. p 128. E. ὡς ἄδην εἴχομεν βρώσεως. Utitur Herodoteis Hermsterhusius ad Lucian Nigrin. c. 13».

Ἀναγκαῖον δ' ὑπολαμβάνομεν νὰ μνημονευθῶσιν ἐνταῦθα τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀσωπίου διειλημμένα ἐν τῇ Α' Περιόδῳ τοῦ Συντακτικοῦ σελ. 151, § 14 «Τοιαῦτα εἶναι καὶ τὰ διὰ τοῦ εὖ ἥκειν—εὖ ἔχειν γινόμενα· τοὺς κάρτα ἔχοντας εὖ φρενῶν (Εὐρ. Ἱππολ. 462). —τοῦ βίου εὖ ἥκοντι.—ἄνδρες χρημάτων εὖ ἥκοντες (Ἡρ. Α', 30. Ε', 62). Ὁ ἐκδότης τοῦ Ἡροδότου Σβειχάϋσερ ἐν ταῖς ἀνωτέρω γενικαῖς ὑπονοεῖ τὸ ἕνεκα· καὶ τοῦτο μὲν κατὰ τὴν ἔννοιαν οὐ κακόν, ἴσον τῷ ὡς πρὸς ἐκλαμβανομένου τοῦ ἕνεκα, οἷα τὰ ἡμέτερα ὑπάγει καλὰ εἰς τὴν ὑγείαν, εἰς τὰ χρήματα κλτ. κατὰ γραμματικὴν δὲ ἀνάλυσιν φαίνεται ὀρθότερον νὰ ἐκληφθῶσι καὶ ταῦτα ὡς τὰ ἀνωτέρω=ἐν καλῷ ἔχοντες, ἐν καλῇ καταστάσει χρημάτων ὄντες.=hommes distingués par leurs richesses. Οὕτω καὶ τὸ παρὰ τῷ αὐτῷ Ἡροδότῳ (Α', 102), ἑωυτῶν εὖ ἥκοντες=ἐν καλῇ καταστάσει ἑαυτῶν ἔχοντες ἤτοι ὄντες=dans un état florissant, καὶ θεῶν χρηστῶν εὖ ἥκοιεν (Η', 111)=εἶχαν καλοὺς θεούς, protegés par deux divinités favorables. Ἡ γαλλικὴ μετάφρασις ἐξηγεῖ ὁπωσοῦν τὴν ἔννοιαν, ἀλλ' οὐδαμῶς βοηθεῖ εἰς τὴν γραμματικὴν ἀνάλυσιν» καὶ § 15 «Κατὰ τὸ ἀνωτέρω τοῦ Ἡροδότου, ἑωυτῶν εὖ ἥκοντες (Α', 102) εἶναι καὶ τοῦ Πλάτωνος (Πολ. Θ', 571) ὅταν ὑγιεινῶς ἔχῃ τις αὐτοῦ καὶ σωφρόνως=lorqu'

un homme mêne une vie sobre et reglée (Cousin). Ὡς δὲ ὁ Ἡρόδοτος εἶπε (Α', 30) τῆς πόλιος εὖ ἡκούσης.—florente civitate.—dans une ville florissante(?), οὕτω κατ' ἀναλογίαν εἶπεν ἀλλαχοῦ (Α', 149)—οἱ Αἰολέες χώρην μὲν ἔτυχον κτίσαντες ἀμείνω Ἰώνων, ὡρέων δὲ ἥκουσαν οὐκ ὁμοίως, οἷον εἰπεῖν οὐ τοσοῦτον εὖ, mais quant à la temperature de saissons, il n' en approche pas. Μετετράπη δὲ εἰς ἐπίθετον τὸ ἐπίρρημα ἐν τῷ (Ἡρ. Ζ', 157) σὺ δὲ δυνάμεως ἥκεις μεγάλης = εὖ ἥκεις δυνάμεως, vous êtes puissant. Εἰς τὰ ἀνωτέρω ἀνάγονται καὶ τὸ ὡς εἶχον τάχους (Θ. Ζ'. 2).—ὡς ὀργῆς ἔχω (Σ. Τ. 341) — πῶς εἶχον τάχους (Πλ. Γοργ. 45) (Πρβ. καὶ Β' Περίοδον σελ. 551 § 45 ἐκδ. β'). Ἐπισυνάπτομεν τούτοις ἃ ἔγραψεν ὁ Ἀσώπιος ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Σύνταξιν σελ. 761 § 3 «εὖ ἔχω τοῦ σώματος—ἔχοντας εὖ φρενῶν (Εὐριπ. Ἱππ. 462) — αὐτὴ δ' ἐμαυτῆς οὐ κακῶς γνώμης ἔχω (Ἀριστ. Λυσ. 1125) — κάρτα εὖ ἔχων τοῦ βίου—τοῦ βίου ἀρκεόντως εἶχε (Ἡρ. Ὁμ. Γεν. 2.7.) — μετρίως ἔχοντες βίου (Ἡρ. Α', 32, οὕτω καὶ τοῦ βίου εὖ ἥκοντι» (Ἡρόδ. Α', 30), Εὐρ. Ἀλκ. 292). Παρόμοια τὰ καλῶς, ἡδέως, ὑγιεινῶς (Πλάτ. Πολιτ. Θ', 571) ἔχειν τινός, κτλ. μάλιστα δὲ τὸ οὕτω (Αἰσχ. Ἀγ. 959. Πλάτ. Λυσ. 218, κτλ.)· σπανιώτερον δὲ τὸ ὧδε (Εὐρ. Ἡρακλ. 214»).

Παρατιθέμεθα καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Βλαϋδεσίου γενομένην παρατήρησιν ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἀριστοφάνους Λυσιστράτης σελ. 292 «αὐτὴ δ' ἐμαυτῆς οὐ κακῶς γνώμης ἔχω: Anglice *and I am of myrelf* (naturally) *not badly off for good sense* (Vesp. 64). Quasi se diceret et natura et eruditione seu institutione non expertem sapientiae esse. Cf. Vesp. 357. ἴσχυόν τ' αὐτὸς ἐμαυτοῦ. Philem. Athen. 569 Δ. οὐκ εὖ σεαυτοῦ τυγχάνεις ἔχων; Alex. Athen. 419 Β'. ἡδέως ἔχων ἐμαυτοῦ. Timocl. Athen. 339. Δ. ταρίχους εὐπόρως γὰρ τυγχάνει ἔχουσα. Eur. Hipp. 462. κάρτ' ἔχοντας εὖ φρενῶν. Hel. 313 πῶς δ'εὐμενείας τοισίδ'ἐν δόμοις ἔχεις: Her. 380. τὰν εὖ χαρίτων ἔχουσαν πόλιν. El. 238. ὅπως — συμφορᾶς ἔχεις. Dem. p. 178. ὡς ἔχω γνώμης. p. 678. οὕτω πρὸς ὑμᾶς εὐνοίας ἔχοντα. 1396. ὡς ἕκαστος ἔχει γνώμης. (Aesch.) Epist. X.p.682 σαρκῶν τε καὶ ῥώμης εὖ ἔχειν. Plat.Prot.321.τὰ μὲν ἄλλα

ζῷα ἐμμελῶς πάντων ἔχοντα. Gorg. 470. οὐ γὰρ οἶδα παιδείας ὅπως ἔχει 451. πῶς ἔχει πλήθους ἐπισκοπεῖ. ibid. πῶς πρὸς ἄλληλα τάχους ἔχει. Rep. III. 404. ἀνδράσι μέλλουσιν εὖ σώματος ἕξειν. VII p. 239. ὑγιεινῶς ἔχει αὐτὸς αὑτοῦ. Theaet. 194. ἱκανῶς τοῦ βάθους ἔχοντα. Lucian. dial. mer. VI. 4. οὐ πάνυ μορφῆς εὐφυῶς ἔχοντες. Somn. 2. ὡς ἕκαστος γνώμης ἢ ἐμπειρίας εἶχεν. Tox. 44. ὥς τις ἢ γένους ἢ πλούτου ἢ δυνάμεως ἔχει. Ner. 6. θαυμασίως ἔχει τοῦ φθέγματος. 9. ἄριστα φωνῆς ἔχων. Plut. Caes. 44 τί ἐλπίζομεν—καὶ πῶς τοῦ θράσους ἔχομεν; Arrian. An. V. 20.9, ἵνα μέσως ἔχει αὐτὸς αὑτοῦ ὁ Ἰνδός ἐστι; Diog. L. II. 18. 15. ἐπυνθάνετο — πῶς ἔχοι τοῦ χρόνου. Dion. Hal. A. R. VII. 26. χρημάτων ἔχοντες εὖ. Schol. Av. παρὰ τὸ εὖ ἔχειν τῶν ἐλπίδων. Suidas in Πολέμων. —ἴσως ἔχειν ἑκάτερον αὐτῶν σοφίας ἔλεγεν. Dionysius tyrannus ap. Stob. 98 30. μακαρίως ἔχεις φρενῶν. Plura ad Verp. 357. Similiter Herod. V. 62. χρημάτων εὖ ἥκοντες». Παρατηρητέον ὅτι τὸ μακαρίως ἔχεις φρενῶν ἰσοδυναμεῖ τῷ μακάριος εἶ τῶν φρενῶν. Ὁ Κόβητος γράφει ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1860 σελ. 142 «Lepide et urbane dicitur μακαρίως ἔχεις φρενῶν et μακάριος εἶ τῶν φρενῶν pro ἀνόητος εἶ».

Μακρὸν λόγον περὶ τοῦ ἐν τῇ Λυσιστράτῃ κειμένου χωρίου 1125 «αὐτὴ δ' ἐμαυτῆς οὐ κακῶς γνώμης ἔχω» ποιεῖται ὁ Βαχμαννὸς ἐν *Conject. Obser. Aristoph.* Spec. Α', σελ. 22 καὶ σελ. 153. Γράφει δ' ἐν τῇ σελίδι ταύτῃ τάδε· «L. 1125 in suspicionem vocavit etiam Krüger II. 47. 10. n. 5. Quamquam enim verbo ἔχειν c. adv. conjuncto additur non solum gen. rei (ἱκανῶς ἔχω ἐπιστήμης sim.: Krug. I. 47. 10. n. 5), sed etiam gen. personae (cf. ἔχειν ἑαυτοῦ ἡδέως Alexid. 211, εὖ Philem. 4, ὑγιεινῶς καὶ σωφρόνως Pl. Reip. IX, 571 D.), conjunctorum tamen gen. rei et gen. pers. prorsus nullum praeter illud γνώμην ἔχω (cf. εὖ, κακῶς ἔχω τὸ σῶμα Pl. Gorg. 464, A Xen. Oec 21,7 —quod injuria Heind. ad Pl. Lys. p. 218 A dici omnino posse negat): nam apud acc. opus est articulo (Krüg. I. 46. 4. 47. 10. n. 7) pariter atque ap. dat. (v. Passow. I. 2. p. 1298), quum gen. plerumque careat art. (v. Lob. Phryn. p.280 sq.).

Itaque quod supra p. 23 proposui αὐτὴ δι' ἐμαυτὴν οὐ κακῶς γνώμης ἔχω unice verum judico».

Ἐμφερῆ τοῖς ὑπὸ τοῦ Βραχμαννοῦ μνημονευομένοις χωρίοις εἶνε τὸ τοῦ Ἀλέξιδος παρ' Ἀθηναίῳ σελ. 419, Β' «οὔθ' ὑπεργέμων ἀπέρχομαι νῦν οὔτε κενός, ἀλλ' ἡδέως ἔχων ἐμαυτοῦ» καὶ τοῦ Θεοφράστου σελ. 753 Σνειδ. «ὅταν εὖ ἔχωσιν ἑαυτῶν». Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ Ἠθικ. σελ. 655, Β' «ἂν δ' ἱκανῶς ἔχων τις αὑτοῦ καὶ μετρίως διακεχυμένος κτέ» καὶ παρὰ Δίωνι τῷ Χρυσοστόμῳ Τόμ. Α', σελ. 341,23 Δινδ. «ἔπειτα ἄμεινον ἑαυτῶν ἔχουσιν, ἅτε ἐλαφρᾶς οὔσης τῆς μέθης» καὶ παρὰ τῷ Αἰλιανῷ περὶ Ζῴ. ΙΑ', 34 «καὶ ᾠὰ ὄφεως φαγὼν ὠδυνᾶτο καὶ ἑαυτοῦ κακῶς εἶχε καὶ ἐπίδοξος ἦν τεθνήξεσθαι». Πρβ. καὶ Ἀρτεμίδ. Ὀνειρ. σελ. 15,8 Ἑρχ. «ὅπως ἔχει σώματος» καὶ Ἰουλιαν. σελ. 579,6 «καί τι καὶ περιαλγῶς ἔχων τοῦ σώματος» καὶ Πολυδεύκ. Γ', 105 «φαύλως μοι διάκειται τὸ σῶμα καὶ ἐπιπόνως ἔχω τοῦ σώματος» καὶ Προκόπ. Τόμ. Γ', σελ. 195,19 «ἐτύγχανε γὰρ Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς χαλεπῶς ἄγων τοῦ σώματος ἔχων» καὶ Φιλόστρ. Τόμ. Α', σελ. 115,14 Καυσ. «ἐμπεπτωκότος δὲ αὐτῷ λέοντος ὠλισθήκει τὸν γλουτὸν καὶ τοῦ σκέλους ἑτέρως εἶχε» καὶ Γαλην. Τόμ. ϛ', σελ. 626 «ἀφ' οὗ τῶν ὀδόντων φαύλως ἔχω» καὶ Σχολ. Σοφοκλ. Τόμ. Β', σελ. 343,16 Δινδ. «ἐάν τις ἀνιάτως ἔχῃ χειρὸς ἢ σκέλους». Ἄξια ἐπιστάσεως εἶνε τὰ κείμενα ἐν τοῖς τοῦ Μάχωνος παρ' Ἀθην. σελ. 577, Ε' «ἡ Λάμια δ' ἦν αὐλητρίς, ἧς σφόδρ' ἡδέως σχεῖν φασι κνισθῆναί τε τὸν Δημήτριον» καὶ σελ. 581, Γ' «οὐκέτι θ' ἑταιρεῖν ὑπομενούσης διὰ τό πως τὸν Ἀνδρόνικον ἡδέως αὐτῆς ἔχειν τὸν ὑποκριτήν».

Παρατηρητέον δ' ὅτι ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου Α', 102 ἐρρήθη «ἄλλως μέν τοι ἑαυτῶν εὖ ἥκοντες». Πρβ. καὶ Προκόπιον Τόμ. Β', σελ. 98,11 «δύο τοὺς σώματος ἐν σφίσιν εὖ ἥκοντας ἀπολέξαντες», ἀνθ' οὗ ὁ Ἑρουερδὴν ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1881, σελ. 111 ἀναγινώσκει «δύο τοῦ σώματος κτέ».

Ἐπανερχόμενοι εἰς τὸ παρὰ τῷ Ἱπποκράτει (ἢ Ψευδιπποκράτει) φερόμενον «καὶ ἢν ἀκμάζῃ τῇ ἡλικίῃ καὶ τὸ σῶμα ἐκ γυμνασίων καὶ εὐσαρκώσιος ἔχῃ κτέ» ἀποφαινόμεθα ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον ἦτο δυνατὸν νὰ ῥηθῇ ὑφ' Ἕλληνος ἡ φράσις «ἢν—εὐσαρκώσιος ἔχῃ», διότι ἀλλότριον μὲν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἶνε τὸ ὄνομα εὐσάρ-

κωσις, σόλοικος δὲ ἡ μετὰ γενικῆς πτώσεως σύνταξις τοῦ ῥήματος ἔχειν.

Ἐκ τοῦ ὀνόματος σάρξ ἐσχηματίσθη τὸ ῥῆμα σαρκοῦν-σαρκοῦσθαι, ἐξ οὗ ἐσχηματίσθη τὸ ὄνομα σάρκωσις. Ἐκφέρονται δὲ ταῦτα καὶ σὺν τῇ ΚΑΤΑ προθέσει πρὸς ἐπίτασιν τῆς ἐννοίας, οἷον κατασαρκοῦν - κατασαρκοῦσθαι - κατασάρκωσις. Πρβ. καὶ περισαρκοῦν - περισάρκωσις καὶ συσσαρκοῦν-συσσάρκωσις. Ὁ Γαληνὸς λέγει Τόμ. Β', σελ 738 «τῷ μέντοι βουλομένῳ τοῖς νεωτέρων χρήσασθαι καλεῖν ἔξεστι συγχόνδρωσιν μὲν τὴν διὰ χόνδρου σύμφυσιν, συννεύρωσιν δὲ τὴν διὰ νεύρου, συσσάρκωσιν δὲ τὴν διὰ σαρκός»

Πολλὰ δ' ὑπάρχουσιν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἐπίθετα γενόμενα διὰ συνθέσεως ἐκ τοῦ ὀνόματος σάρξ, οἷον ἄσαρκος καὶ εὔσαρκος καὶ λιπόσαρκος καὶ πολύσαρκος, κτλ. Παρήχθησαν δ' ἐξ αὐτῶν ἀφῃρημένα ὀνόματα λήγοντα εἰς ΙΑ, οἷον ἀσαρκία καὶ εὐσαρκία καὶ λιποσαρκία καὶ πολυσαρκία, καὶ ῥήματα τελευτῶντα εἰς ΕΙΝ, οἷον ἀσαρκεῖν καὶ εὐσαρκεῖν καὶ λιποσαρκεῖν καὶ πολυσαρκεῖν. Σφόδρα δ'ἡμεῖς ἀμφιβάλλομεν ἂν ὑπῆρξέ ποτε ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ῥῆμα εὐσαρκοῦν κατὰ τὴν τρίτην συζυγίαν τῶν περισπωμένων ἐσχηματισμένον. Εὑρίσκεται μὲν παρὰ τῷ Γαληνῷ Τόμ. Γ', σελ. 998 «πάντ' οὖν ἃ εὐσαρκῶσαι βουλόμεθα μόρια καὶ τρίβειν χρὴ καὶ καταντλεῖν καὶ παίειν καὶ πιττοῦν ἄχρι περ ἂν ἐξαρθῇ»· ἀλλὰ πιθανώτατον ἡμεῖς ὑπολαμβάνομεν ὅτι ἡ γνησία γραφὴ εἶνε «ἃ εὖ σαρκῶσαι βουλόμεθα». Πρβ. καὶ σελ. 997 «ἐπιτήδειον δ' αὐτοῖς ἐστι καὶ τὸ πιττοῦσθαι δι' ἡμερῶν ἤτοι τριῶν ἢ τεττάρων· κάλλιστον γὰρ τοῦτο φάρμακον εἰς σάρκωσιν» καὶ Τόμ. Ϛ', σελ. 96 «τὴν δ'αὐτάρκη σαρκοῦν τὸ σῶμα πλαδαρᾷ καὶ κεχυμένῃ σαρκί».

Φέρεται δ' ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ καὶ ῥῆμα ὑπερσαρκεῖν, οὗ ποιοῦνται χρῆσιν ἄλλοι τε καὶ ὁ Γαληνὸς Τόμ.Ι', 224 «ὅταν δ'εἴπῃ τις ἤτοι φλεγμαῖνον ἕλκος ἢ ὑπερσαρκοῦν ἢ κοῖλον, οἴεται παραπλησίας εἰρηκέναι διαφορὰς ἑλκῶν». Πλημμελῶς δ' εἶνε παρ' αὐτῷ γεγραμμένον Τόμ. ΙΒ', σελ. 893 «οὔτε παρουλίδες αἱμαχθήσονται, οὔτε ὑπερσαρκώσουσιν οὔτε ῥευματισθήσονται» ἀντὶ τοῦ ὑπερσαρκήσουσι καὶ Τόμ. ΙΔ', σελ. 772 «πτερύγιον δὲ λέγουσιν, ὅταν ὅταν ἐπὶ πλέον ἑλκωθέντος καὶ ὑπερσαρκώσαντος τοῦ λευκοῦ,

ὑμὴν λεπτὸς καὶ νευρώδης ἐπιδράμῃ τὸν ὀφθαλμόν» ἀντὶ τοῦ ὑπερσαρκήσαντος. Οὐδαμῶς ἡμεῖς πειθόμεθα ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ λεχθῇ ἑλληνιστὶ ἀμεταβάτως ὑπερσαρκοῦν ἀντὶ τοῦ ὑπερσαρκεῖν, τὸ δὲ παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ Τόμ. Α΄, σελ. 177,27 Δινδ. κείμενον «πρὸς δὲ καὶ τὰς ὑπερσαρκώσεις τοῦ τύφου ἐξομαλίζων» ἀναγκαίως ἔχει νὰ ὑποληφθῇ παράγωγον ῥήματος ὑπερσαρκοῦσθαι.

Σημειωτέον δ' ὅτι ὑπὸ τοῦ Ἀρεταίου σελ. 128 Ἐρμ. εἶνε εἰρημένον «οὐ σωμάτων ἄσκησις οὐδὲ σαρκῶν περιβολή».

Ἐν τέλει παρατηροῦμεν ὅτι ὁ Λ. Δινδόρφιος γράφει ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Γ', σελ. 2442 «Hippocr. p. 401,30: Ἢν ἀκμάζῃ τῇ ἡλικίῃ καὶ τὸ σῶμα ἐκ γυμνασίων ἢ εὐσαρκώσιος ἔχῃ. Scribendum videtur ἢ σαρκώσιος εὖ ἔχῃ». Θαυμαστὸν δ' ἡμῖν φαίνεται ὅτι καὶ ἐν τῇ Τευβνηρείῳ ἐκδόσει τοῦ Ἱπποκράτους Τόμ. Α΄, σελ. 161,17 (1894) ἐτηρήθη ἡ παραδεδομένη γραφὴ εὐσαρκώσιος.

ΤΟ ΣΙΜΟΝ ΤΟΥ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ

Ὁ Σωκράτης εἶχε ῥῖνα σιμήν· ὅθεν καὶ ἐλέγετο περὶ αὐτοῦ ὅτι ἦτο ἐμφερὴς σατύρῳ ἢ σιληνῷ. Κατέστη δὲ τοῦτο περιβόητον παρὰ τοῖς παλαιοῖς.

Ὁ Λουκιανὸς λέγει ἐν Νεκρ. Διαλ. Κ΄, 4 «Αἰακ. Ὁρᾷς τὸν φαλακρόν; Μέν. Ἅπαντες φαλακροί εἰσιν· ὥστε πάντων ἂν εἴη τοῦτο γνώρισμα. Αἰακ. Τὸν σιμὸν λέγω. Μέν. Καὶ τοῦτο ὅμοιον· σιμοὶ γὰρ ἅπαντες. Σωκρ. Ἐμὲ ζητεῖς, ὦ Μένιππε; Μέν. Καὶ μάλα, ὦ Σώκρατες» καὶ Μάξιμος ὁ Τύριος Λόγ. Ζ΄, 9 «καὶ ὅτι μὲν πένης ἦν ὁ Σωκράτης, ὁ πένης εὐθὺς μιμήσεται τὸν Σωκράτην· ὠνάμεθα ὅτι μὴ καὶ οἱ σιμοὶ καὶ οἱ προγάστορες ἀμφισβητοῦσι φιλοσοφίας» καὶ Λόγ. ΛΘ΄, 5 «Σωκράτης πένης, Σωκράτης αἰσχρός — Πῶς γὰρ οὐκ αἰσχρὸς καὶ ἄτιμος καὶ δυσγενὴς καὶ ἄδοξος καὶ πένης ὁ τοῦ λιθοξόου, ὁ σιμός, ὁ προγάστωρ κτέ;» καὶ ὁ Ἱμέριος Λόγ. Δ΄, 6 «Καλλικλεῖς γοῦν τινες καὶ Θρασύμαχοι — λοιδορεῖσθαί τε αὐτῷ (τῷ Σωκράτει) καὶ σκώπτειν ἐπεχείρουν θαμά, οἱ μὲν εἰς τὸ πρόσωπον παίζοντες, ὡς σιμόν τε εἴη καὶ τὴν ὄψιν οὐκ εὔχαρις;» καὶ ὁ Ἀθήναιος σελ. 219

α' «τῶν ἐν Βακτρίοις καμήλων εἰ εἰσί τινες δυνατώτεροι ἢ εἰ Σωκράτους ἐστί τις σιμότερος».

Ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοφάνη Σχολίοις Νεφ. 222 (σελ. 91,23 Δινδ.) φέρεται «Ἐλέγετο δὲ ὁ Σωκράτης τὴν ὄψιν σειληνῷ παρεμφέρειν. σιμός τε γὰρ καὶ φαλακρὸς ἦν».

Ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος εἶναι εἰρημένον ἐν τῷ Συμποσίῳ σελ. 215,α' «Φημὶ γὰρ δὴ ὁμοιότατον αὐτὸν εἶναι τοῖς σιληνοῖς τούτοις τοῖς ἐν τοῖς ἑρμογλυφείοις καθημένοις — Καί φημι αὖ ἐοικέναι αὐτὸν τῷ σατύρῳ τῷ Μαρσύᾳ. Ὅτι μὲν οὖν τό γε εἶδος ὅμοιος εἶ τούτοις, ὦ Σώκρατες, οὐδ' αὐτός δήπου (Βαιτῆρ.: ἄν που) ἀμφισβητήσαις». Πρβ. σελ. 215 ε' «ἀλλ' ὑπὸ τουτουὶ τοῦ Μαρσύου πολλάκις δὴ οὕτω διετέθην, ὥστε κτέ» καὶ σελ. 216 γ' «καὶ ἐγὼ καὶ ἄλλοι πολλοὶ τοιαῦτα πεπόνθασιν ὑπὸ τοῦδε τοῦ σατύρου» καὶ σελ. 216 δ' «Τοῦτο (τὸ σχῆμα αὐτοῦ) οὐ σιληνῶδες; Σφόδρα γε. Τοῦτο γὰρ οὗτος ἔξωθεν περιβέβληται; ὥσπερ ὁ ἐγλυμμένος σιληνός» καὶ σελ. 221, δ' «εἰ μὴ ἄρα εἰ οἷς ἐγὼ λέγω ἀπεικάζοι τις αὐτόν, ἀνθρώπων μὲν μηδενί, τοῖς δὲ σιληνοῖς καὶ σατύροις». Ἐν σελ. 222, δ' κεῖται «ἀλλὰ τὸ σατυρικόν σου δρᾶμα τοῦτο καὶ σιληνικὸν κατάδηλον ἐγένετο» (Ἴδε Stallbaum εἰς Πλάτ. Συμπόσ. σελ. 172 καὶ εἰς Φαῖδρ. σελ. 122 ἐκδ. β').

Ἐν τῷ Συμποσίῳ τοῦ Ξενοφῶντος εἶναι γεγραμμένον κεφ. Δ',19 «Τί τοῦτο ἔφη ὁ Σωκράτης· ὡς γὰρ καὶ ἐμοῦ καλλίων ὢν ταῦτα κομπάζεις; Νὴ Δί', ἔφη ὁ Κριτόβουλος, ἢ πάντων σιληνῶν τῶν ἐν τοῖς σατυρικοῖς αἴσχιστος ἂν εἴην. Ὁ δὲ Σωκράτης καὶ ἐτύγχανε προσεμφερὴς τούτοις ὤν» καὶ κεφ. Ε', 6 «Εἶεν, ἔφη, τῶν δὲ ῥινῶν ποτέρα καλλίων, ἡ σὴ ἢ ἡ ἐμή; Ἐγὼ μέν, ἔφη, οἶμαι, τὴν ἐμήν, εἴπερ γε τοῦ ὀσφραίνεσθαι ἕνεκεν ἐποίησαν ἡμῖν ῥῖνας οἱ θεοί· οἱ μὲν γὰρ σοὶ μυκτῆρες εἰς γῆν ὁρῶσιν, οἱ δ' ἐμοὶ ἀναπέπτανται, ὥστε τὰς πάντοθεν ὀσμὰς προσδέχεσθαι. Τὸ δὲ δὴ σιμὸν τῆς ῥινὸς πῶς τοῦ ὀρθοῦ κάλλιον; Ὅτι, ἔφη, οὐκ ἀντιφράττει ἀλλ' ἐᾷ εὐθὺς τὰς ὄψεις ὁρᾶν ἃ ἂν βούλωνται· ἡ δὲ ὑψηλὴ ῥὶς ὥσπερ ἐπηρεάζουσα (Γ. Σωτηρίου ἐπηλυγάζουσα) διατετείχικε τὰ ὄμματα» καὶ 7 «ἐκεῖνο δὲ οὐδὲν τεκμήριον λογίζῃ ὡς ἐγὼ σοῦ καλλίων εἰμί, ὅτι καὶ Ναΐδες θεαὶ οὖσαι τοὺς σιληνοὺς ἐμοὶ ὁμοιτέρους τίκτουσιν ἢ σοί; Πρβ. καὶ Ἀθήν. σελ. 188 δ' «ὁ γὰρ δὴ Κριτόβουλος, μειράκιον ἀστεῖον, γέροντα (ὄν-

τα) καὶ διδάσκαλον αὐτοῦ τὸν Σωκράτη σκώπτει πολὺ τῶν σιληνῶν αἰσχίονα λέγων εἶναι». Σημειωτέον δ' ὅτι εὐλόγως περιεγράφη ὑπὸ τοῦ Ὀρελλίου τὸ «Ὁ δὲ Σωκράτης καὶ ἐτύγχανε προσεμφερὴς τούτοις ὤν» ὡς ὑπὸ ξένης χειρὸς παρεμβεβλημένον (Ἴδε καὶ Κόβητον ἐν *Nov. Lect.* σελ. 620).

Καὶ παρὰ τῷ Ἰουλιανῷ σελ. 314, δ' λέγει ὁ Σειληνός (ἢ κατὰ τὴν ὀρθοτέραν ἐκφορὰν Σιληνός) πρὸς τὸν Διόνυσον «Οὐ γάρ, ὦ παῖ, καὶ σὺ φιλόσοφος ὑπ' ἐμοῦ γέγονας; οὐκ οἶσθα ὅτι καὶ ὁ Σωκράτης ἐμοὶ τὰ πρωτεῖα κατὰ τὴν φιλοσοφίαν ἀπηνέγκατο τῶν καθ' ἑαυτὸν ἀνθρώπων, κτέ».

Παρατηρητέον δ' ὅτι ἀντιδιαιρεῖται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ οὐχὶ ὀλιγάκις τὸ σιμός - σιμότης τῷ γρυπός - γρυπότης.

Χ. Χ. Χ.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Συνεδρία ΡΟΑ΄.
τῆς 30 Ἰανουαρίου 1911 ἐν τῇ Σιναίᾳ Ἀκαδημείᾳ.

Ἐν τῇ σήμερον συνεδρίᾳ ὁ ἑταῖρος κ. Πεζόπουλλος διέλαβε περί τινων χωρίων τοῦ Ἀετίου καὶ ἄλλων παλαιῶν ἰατρῶν. Μεθ' ὃ ἐλύθη ἡ συνεδρία.

Συνεδρία ΡΟΒ΄.
τῆς 6ης Φεβρουαρίου 1911 ἐν τῇ Σιναίᾳ Ἀκαδημείᾳ.

Συνελθόντων εἰς ἔκτακτον συνεδρίαν τῶν ἑταίρων τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας ἐν τῇ Σιναίᾳ Ἀκαδημείᾳ προεδρεύοντος τοῦ κυρίου Ἰωάν. Ν. Χατζιδάκι πρῶτον μὲν ὁ κ. Θεμιστοκλῆς Μιχαλόπουλος ὡς εἰσηγητὴς ἀνέγνω τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπείας, ἥτις καταχωρισθήσεται ἐν τῇ «Ἀθηνᾷ», εἶτα δὲ ὁ ταμίας κ. Γεώργιος Παπαβασιλείου τὸν προϋπολογισμὸν τῶν προσόδων καὶ δαπανῶν τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους 1911 ὅστις καὶ ἐψηφίσθη.

Μετὰ δὲ τοῦτο ἐγένοντο αἱ ἑξῆς ἀνακοινώσεις:

α) ὁ ἑταῖρος κ. Γεώργιος Ν. Χατζιδάκις διέλαβε περὶ τῶν ἐπιθέτων τῆς νέας Ἑλληνικῆς εἰς -(σ)ιμος καὶ τῶν οὐδετέρων εἰς -(σ)ιμον, καὶ περὶ μὲν τῶν ἐπιθέτων εἶπεν ὅτι ἐκ τῶν πολλῶν ἀρχαίων ἐπιθέτων εἰς -(σ)ιμος ἐσώθησαν καὶ ἐν τῇ λαλουμένῃ καὶ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ γλώσσῃ ἱκανὰ μετὰ τῆς αὐτῆς καὶ πάλαι χρήσεως (πρβλ. φαγώσιμα, νηστήσιμα, ἀναστάσιμα, νεκρώσιμα κτλ.), κατὰ δὲ ταῦτα ἐπλάσθησαν ὑπὸ τῶν νεωτέρων λογίων πάμπολλα καὶ οὕτως ἐπλουτίσθη ὁ λόγος ἡμῶν μεγάλως εἰς δήλωσιν τῶν διὰ τῆς ξένης καταλήξεως *-bilis* (bilitas) δηλουμένων ἐννοιῶν. Αἰτία δὲ δι' ἣν προετιμήθη καὶ ἐπέδωκεν ἡ κατάληξις αὕτη, εἶναι ὅτι τὰ ἀρχαῖα ῥη-

ματικὰ εἰς -τέος εἶναι ἡμῖν καθόλου εἰπεῖν ἄχρηστα, τὰ δὲ εἰς -τὸς δὲν δηλοῦσι συνήθως σήμερον τὸ δυνατὸν γενέσθαι, ἀλλὰ τὸ τετελεσμένον καὶ ἰσοῦνται πρὸς τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου. Περὶ δὲ τῶν εἰς -(σ)ιμον οὐδετέρων εἶπεν ὅτι ταῦτα εἶναι κατ' ἀλήθειαν οὐδέτερα τῶν προειρημένων ἐπιθέτων, ἐπλάσθησαν δὲ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ὀλίγα τινὰ κατ' ἀρχαῖα πρότυπα, οἷον τὸ ἐνδόσιμον, τὸ ἔθιμον, τὸ νόμιμον κτλ., τὰ δὲ λοιπὰ πλάττονται ὁσημέραι, ἀπέκρουσε δὲ τὴν ἐκ συμφυρμοῦ τῶν καταλήξεων -σις -μα γένεσιν αὐτῶν.

β) Ὁ ἑταῖρος κ. Σπ. Βάσης διέλαβε περὶ χωρίου τοῦ Ὁρατίου Ὠδῶν (Ι, 2, 21 κέξ).

audiet cives acuisse ferrum
quo graves Persae melius perirent.

Ἀποδείξας δὲ σφαλερὰν τὴν συνήθη τοῦ χωρίου ἑρμηνείαν, ἧς ἕνεκα τὸ *acuisse* πολλαχῶς μεταβάλλεται, προέτεινε νέαν, ἧς δεκτῆς γενομένης ἢ οὐδεμία ἀνάγκη μεταβολῆς τοῦ χωρίου (τοῦ Persae = τῷ Πέρσῃ λαμβανομένου) ἢ μικρᾶς μόνον (τοῦ Persae μεταβαλλομένου εἰς Persis).

Συνεδρία ΡΟΓ'.

τῆς 27ης Φεβρουαρίου 1911 ἐν τῇ Σιναίᾳ Ἀκαδημείᾳ.

Ἐν τῇ σήμερον Συνεδρίᾳ ἐγένοντο αἱ ἑξῆς ἀνακοινώσεις: 1) Ὁ κ. Γεώργιος Ν. Χατζιδάκις διέλαβε περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων. Εἶπε δ' ὅτι περὶ τοῦ θέματος τούτου ἐπραγματεύθη καὶ ἄλλοτε, ἂν δὲ ἐπανέρχηται πάλιν, αἰτία εἶναι ὅτι ὁ Βούλγαρος Γαβριὴλ Kazarow καθηγητὴς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Σόφιας, διαλαβὼν ἐπ' ἐσχάτων περὶ τούτου διϊσχυρίζεται ὅτι οὐχὶ οἱ Ἕλληνες ἀλλ' οἱ ἐξ Ἰλλυριῶν καταγόμενοι Μακεδόνες ἵδρυσαν τὸ Μακεδονικὸν Κράτος· αἰτιολογεῖ δὲ τοῦτο διατεινόμενος ὅτι αἱ μὲν ἱστορικαὶ ἀποδείξεις ὅσας ὁ Γ. Χατζιδάκις προσήγαγεν οὐδὲν ἀποδεικνύουσιν, ἅτε ἐκ μεταγενεστέρων χρόνων προερχόμεναι, ὅτε οἱ Μακεδόνες εἶχον ἐξελληνισθῆ (ὅπερ οὐχὶ ἀκριβές, διότι καὶ τοῦ Ε' αἰῶνος μαρτυρίαι προσηνέχθησαν), αἱ δὲ γλωσσικαὶ ἐπίσης δὲν εἶναι ἀποδεικτικαί, διότι δυνατὸν καὶ αἱ Μακεδονικαὶ λεγόμεναι λέξεις νὰ εἶναι δεδανεισμέναι

ἐκ τῆς μεσημβρινώτερον λαλουμένης Ἑλληνικῆς, καὶ τὰ ὀνόματα τῶν Μακεδονικῶν μηνῶν δυνατὸν νὰ ἔχωσι ληφθῇ ἔκ τινος ἄλλης μεσημβρινωτέρας χώρας, καὶ οἱ Μακεδόνες μεγιστᾶνες οἱ φέροντες Ἑλληνικὰ ὀνόματα δυνατὸν νὰ μὴ ἦσαν γνήσιοι Μακεδόνες, ἀλλὰ νὰ κατήγοντο ἐκ τῆς μεσημβρινώτερον κειμένης Ἑλλάδος. Διὰ τοιούτων ὑποθέσεων (δυνατόν, δυνατόν, δυνατὸν) πειρᾶται ὁ κ. Kazarow νὰ ἀποδείξῃ ὅτι οἱ Μακεδόνες δὲν ἦσαν Ἕλληνες, ὁ δὲ κ. Χατζιδάκις ἀπέδειξεν ὅτι τὰ δυνατὰ ταῦτα κατ' ἀλήθειαν εἶναι ἀδύνατα.

2) Ὁ κ. Γεώργιος Παππαβασιλείου διέλαβε περί τινων ἐπιγραφῶν. Μεθ' ὃ ἐλύθη ἡ συνεδρία.

Συνεδρία ΡΟΔ´

τῆς 16ης Ὀκτωβρίου 1911 ἐν τῇ Σιναίᾳ Ἀκαδημείᾳ.

Κατὰ ταύτην ὁ μὲν κ. Γ. Ν. Χατζιδάκις διέλαβε περὶ ἐτυμολογικῶν τινῶν φαινομένων (ἴδε Ἀθηνᾶς Τόμος ΚΔ´ 61 κεξ.), ὁ δὲ κ. Σπ. Βάσης ἀνεκοινώσατο διορθώσεις αὐτοῦ εἰς τὸ κείμενον τοῦ Ὁρατίου μεθ' ὃ ἐλύθη ἡ συνεδρία.

Συνεδρία ΡΟΕ´

τῆς 23ης Ὀκτωβρίου 1911.

Κατὰ ταύτην ὁ ἑταῖρος κ. Σκεῦος Ζερβὸς διέλαβε περὶ ἀνεκδότου χειρογράφου τῆς ἰατροῦ Μητροδώρας, ἀνέλυσε καὶ ἡρμήνευσε πολλὰ μέρη τοῦ ἔργου καὶ ἔδειξε τὴν μεγάλην σημασίαν, ἣν τῆς ἰατροῦ ταύτης τὸ ἔργον ἔχει. Μεθ' ὃ ἐλύθη ἡ συνεδρία.

Συνεδρία ΡΟϚ´

τῆς 13ης Νοεμβρίου 1911.

Κατὰ ταύτην ὁ κ. Σπ. Βάσης ἀνεκοινώσατο τοῖς ἑταίροις διορθώσεις εἰς βιβλίον ἐκδοθὲν ὑπὸ Harnack καὶ κ. Δυωβουνιώτου ἐπιγραφόμενον Εὐλογία τοῦ Ἰακώβ. Ὁ δὲ ἑταῖρος κ. Γ. Παππαβασιλείου παρατηρήσεις καὶ διορθώσεις εἴς τινας ἐπιγραφάς.

Συνεδρία ΡΟΖ´.

τῆς 12ης Φεβρουαρίου 1912.

Συνελθόντων τῶν ἑταίρων εἰς ἔκτακτον συνεδρίαν χάριν ἀναγνώσεως

τῆς ἐκθέσεως τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας, ἔπειτα ἀρχαιρεσιῶν καὶ ψηφίσεως προϋπολογισμοῦ καὶ ἀνακοινώσεων, κατὰ πρῶτον ὁ ἑταῖρος κ. Σπ. Βάσης ἀνεκοινώσατο τοῖς ἑταίροις διωρθώσεις αὐτοῦ εἰς σχόλια τῆς ἀποκαλύψεως Ἰωάννου ἐκδοθέντα ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Harnack καὶ τοῦ κ. Κ. Δυοβουνιώτου. Μετὰ ταῦτα, ἐπειδὴ κατὰ τὴν πρὸ 8 ἡμερῶν, ἤτοι 4ην τρέχοντος, συνεδρίαν δὲν ἐγένετο ἀπαρτία, ἡ παροῦσα συνεδρία ἐκρίθη κατὰ τὸν ὀργανισμὸν τῆς Ἑταιρείας ὅτι εὑρίσκεται ἐν ἀπαρτίᾳ, διὸ κατὰ πρῶτον μὲν ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ Θεμ. Μιχαλοπούλου, εἰσηγητοῦ, ἡ ἔκθεσις τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας καὶ ἐνεκρίθη (θέλει τυπωθῆ ἐν τῇ Ἀθηνᾷ), μετὰ ταῦτα γνωσθέντος ὅτι ὁ πρόεδρος κ. Στ. Δραγούμης ἀδυνατῶν νὰ παρευρίσκηται ἐν ταῖς συνεδρίαις παρακαλεῖ νὰ μὴ ἐκλεχθῇ ἐκ νέου, ἐγένετο ψηφοφορία πρὸς ἐκλογὴν τοῦ προεδρείου καὶ ἐξελέχθη πρόεδρος ὁ κ. Ι. Ν. Χατζιδάκις διὰ ψήφων 14, ἀντιπρόεδροι ὁ κ. Σπ. Βάσης καὶ ὁ κ. Δημ. Τζιβανόπουλος διὰ ψήφων 14, καὶ γραμματεὺς ὁ κ. Γ. Ν. Χατζιδάκις διὰ ψήφων 13. Μετὰ ταῦτα γενομένης 6ας ψηφοφορίας ἐξελέχθησαν σύμβουλοι οἱ κ.κ. Γ. Παππαβασιλείου, Π. Παππαγεωργίου, Θεόφιλος Βορέας, Γ. Γαρδίκας, Μιχ. Λιβαδᾶς, Β. Λεονάρδος, Μιχ. Γούδας καὶ Σπ. Τσιριγώτης. Διὰ τρίτης δὲ ψηφοφορίας ἐξελέχθησαν ἐλεγκταὶ διὰ τὰ δύο προσεχῆ ἔτη, ὁ κ. Χ. Χαριτωνίδης καὶ ὁ κ. Ἀχιλ. Τζάρτζανος.

Συνεδρία ΡΟΗ΄

τῆς 4ης Μαρτίου 1912.

Συνελθόντων τῶν ἑταίρων κατὰ πρόσκλησιν τοῦ κ. Προέδρου κατὰ πρῶτον μὲν ἀνεγνώσθησαν καὶ ἐπεκυρώθησαν τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας, προσετέθη δὲ κατὰ διόρθωσιν τοῦ ἑταίρου κ. Σπ. Βάση ἡ δήλωσις τοῦ τέως προέδρου περὶ τοῦ λόγου τῆς μὴ ἐκλογῆς αὐτοῦ ἐκ νέου. Μεθ' ὃ ὁ μὲν ἑταῖρος κ. Γ. Χατζιδάκις διέλαβε περὶ νέου τινὸς βιβλίου τοῦ κ. J. Compernass, ἐν ᾧ περιέχονται μεσαιωνικὰ κείμενα, ὧν ἓν ἀνέκδοτον. Εἰς ταῦτα ὁ κ. Χατζιδάκις προέτεινε διορθώσεις, στίξεις καὶ ἀναγνώσεις τινὰς πρὸς τελειοτέραν κατανόησιν. Ἔπειτα ὁ ἑταῖρος κ. Σπ. Βασης ἐποιήσατο διορθώσεις εἰς τὸν Ἀπουλήιον καὶ ἄλλας τινὰς εἰς τὸν Στάτιον, μεθ' ὃ ἐλύθη ἡ συνεδρία.

Συνεδρία ΡΟΘ΄.
τῆς 15ης Ἀπριλίου 1912.

Συνελθόντων τῶν ἑταίρων κατὰ πρόσκλησιν τοῦ κ. Προέδρου εἰς τακτικὴν συνεδρίαν εἰς τὸ ἐν τῇ Σιναίᾳ Ἀκαδημείᾳ γραφεῖον τῆς ἐπιστημονικῆς ἑταιρείας ὁ ἑταῖρος κ. Σκεῦος Ζερβὸς διέλαβε περὶ τῆς Μαιευτικῆς καὶ γυναικολογίας τῶν Βαβυλωνίων καὶ Ἀσσυρίων κατὰ τοὺς Ἕλληνας συγγραφεῖς. Ὁ δὲ κ. Φαίδων Κουκουλὲς εἰπὼν ὀλίγα τινὰ περὶ σχημάτων ἐν γένει, ὡμίλησεν εἶτα ἰδιαιτέρως περὶ τεσσάρων Νεοελληνικῶν. Θέλοντες, εἶπεν, οἱ νεώτεροι Ἕλληνες νὰ δηλώσωσιν ὅτι παρῆλθε, συνετελέσθη τι, κινοῦσι τὴν ἄκραν χεῖρα κυκλικῶς πως προσθέτοντες καὶ τὴν λέξιν **τώρα!** Τὸ σχῆμα τοῦτο εἶναι σύντμησις ἑτέρου παλαιοτέρου, καθ' ὃ ἐκινεῖτο κατὰ πλήρη κύκλον ἢ ὁ δείκτης ἢ ἡ ἄκρα χείρ, τοῦθ' ὅπερ ἦν πάλιν ἀπομίμημα τῆς κινήσεως τοῦ τὸν λίθον ἐκσφενδονίζοντος σφενδονήτου.

Τὴν μετ' ἤχου ἀπότριψιν τοῦ μεγάλου καὶ μέσου δακτύλου τὴν συνοδευομένην ὑπὸ τῶν φράσεων «αὐτὸς τό σκασε» ἢ «τό στριψε» ἢ «τοῦ δωκε» καὶ δηλοῦσαν ὅτι ᾤχετό τις ἀπιών, συνέδεσεν ὁ ὁμιλητὴς πρὸς τὸ τῶν ἀρχαίων ἀποκροτεῖν καὶ τὴν ὑπ' αὐτῶν λεγομένην ἀπότριψιν, τὴν δὲ πρός τινα πρότασιν τοῦ μεγάλου δακτύλου εἰς ἔνδειξιν ὅτι οὗτος οὐδὲν θὰ λάβῃ, οὐδὲν ἔχει νὰ προσδοκᾷ, ἐθεώρησε πάλιν ὡς σύντμησιν πληρεστέρου σχήματος, τῆς μούντζας.

Τελος τὸ σχῆμα καθ' ὃ ἀντιλαμβανόμενός τις διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς τοῦ προτεταμένου ἀγκῶνος τῆς ἑτέρας δεικνύει αὐτὸν πρὸς τὸν συνομιλητήν του λέγων· «ἀπὸ δῶ θὰ φάς», ἤτοι δὲν θὰ ἐπιτύχῃς ὅ,τι ἐπιθυμεῖς, ρἡμήνευσεν ὡς δηλοῦν τὴν διὰ τοῦ ἀγκῶνος ἀπώθησιν προσώπου τινός.

Μετὰ τὴν ἐξέτασιν τῆς σημασίας τῶν τεσσάρων τούτων σχημάτων εἰσῆλθεν ὁ κ. Κουκουλὲς εἰς τὸ δεύτερον μέρος τοῦ λόγου του, ἐν ᾧ ἐπραγματεύθη περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ σημασίας τῶν ἑξῆς Νεοελληνικῶν φράσεων 1) Αὐτὸς ἔφαε τὴ χυλόπιττα 2) βάλ' του ρίγανη καὶ 3) τὸν ἔκανα(ν) τοῦ ἁλατιοῦ. Μεθ' ὃ ἐλύθη ἡ συνεδρία.

Συνεδρία ΡΠ΄
τῆς 29ης Ἀπριλίου 1912.

Συνελθόντων τῶν ἑταίρων κατὰ πρόσκλησιν τοῦ κ. Προέδρου εἰς

τακτικὴν συνεδρίαν εἰς τὰ ἐν τῇ Σιναίᾳ Ἀκαδημείᾳ γραφεῖα τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας κατὰ πρῶτον ὁ ἑταῖρος κ. Σπ. Βάσης διέλαβε περὶ τῆς κατὰ τὸ Ῥωμαϊκὸν δίκαιον δίκης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀπέδειξε δὲ ὅτι ὁ Πιλᾶτος μόνον διὰ τὸν φόβον μήπως γένηται στάσις τῶν Ἰουδαίων, ἠδύνατο κατὰ τὸ Ῥωμαϊκὸν δίκαιον νὰ καταδικάσῃ καὶ ἀθῷον. Μετὰ τοῦτον ὁ ἑταῖρος κ. Γ. Παπαβασιλείου διέλαβε περὶ θερμῶν πηγῶν ἐν τῷ ἐν Ληλαντίῳ πεδίῳ μνημονευομένων ὑπὸ τοῦ Στράβωνος, εἶπε δὲ ὅτι καὶ σήμερον ἔτι ὑπάρχουσιν αὗται αὐτόθι· ὅτι δὲ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος, ἐν ταύταις καὶ οὐχὶ κατὰ τὴν τοῦ νεωτέρου κατὰ αἰῶνα ὅλον Πλουτάρχου ἐθεραπεύθη ὁ Σύλλας. Μετὰ τοῦτον ὁ ἑταῖρος κ. Π. Ν. Παπαγεωργίου ἀφορμὴν λαβὼν ἀπὸ τῆς λέξεως ἄρμενα ἡρμήνευσε μὲν χωρία ἀρχαίων συγγραφέων, ἐν οἷς τὸ ἄρμενα ἐκλαμβάνεται πλημμελῶς ἐπὶ τοῦ ἱστία, παρηκολούθησε δὲ τῇ ἱστορίᾳ τῆς λέξεως ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου μέχρι σήμερον καὶ τῇ τῶν ἐξ αὐτῆς παραγώγων ἀρμενίζω, ἀρμενιάζω, ἀρμενιστήρι κλπ., ἀποδείξας πῶς ἐκ τῆς ἐννοίας τοῦ ἱστιοπλοεῖν, ἀπέρχεσθαι κ.τ.τ. προῆλθεν ἡ σημασία τοῦ ἐξίστασθαι τῶν φρενῶν κ.τ.τ. Καὶ τέλος ὁ ἑταῖρος κ. Γ. Ν. Χατζιδάκις ἐπραγματεύθη πρῶτον μὲν περὶ τοῦ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῆς Ξενοκρατείας λεγομένου θυγάτηρ καὶ μήτηρ. Εἶπε δὲ ὅτι ἡ μεταφορικὴ σημασία τοῦ μήτηρ ἐπὶ τοῦ σεβαστή, ἱέρεια εἶναι ἀδύνατος ἐν τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐπιγραφῇ. Διότι τὰ συμφραζόμενα οὐ μόνον δὲν ὁδηγοῦσιν ἡμᾶς ἐπὶ τὴν ἐκδοχὴν ταύτην ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον βιάζουσι νὰ νοήσωμεν ἐπὶ τῆς φυσικῆς, τῆς συγγενικῆς σχέσεως, ὅπως κεῖται καὶ ἡ λέξις θυγάτηρ, μεθ' ἧς συνδέεται διὰ τοῦ καί. Δεύτερον περὶ τῆς λ. θύσθεν καὶ Ϝεκάσταυ ἐν τῇ γνωστῇ ἐκ Τεγέας ἐπιγραφῇ εἰπὼν ὅτι καὶ ἡ τοῦ θύσθεν ἑρμηνεία ἐκ τοῦ θύος (πρβλ. θυσ-πολίαι) ὑπὸ τοῦ κ. Ehrlich προταθεῖσα καὶ ἡ ἀναφορὰ τοῦ Ϝεκάσταυ εἰς τὸ κελεύθω δὲν φαίνεται αὐτῷ ὀρθή, διὸ προτιμότερον κρίνει νὰ ἐμμείνῃ τῇ ἐκ τοῦ *θύ[ρ]-σθεν -θύσθεν παραγωγῇ καὶ τῇ συνάψῃ τοῦ Ϝεκάσταυ πρὸς τὸ παραμαξεύη. Μεθ' ὃ ἐλύθη ἡ Συνεδρία.

Συνεδρία ΡΠΑ
τῆς 27ης Μαΐου 1912.

Συνελθόντων τῶν ἑταίρων εἰς τὰ ἐν τῇ Σιναίᾳ Ἀκαδημείᾳ γρα-

φεῖα τῆς Ἑταιρείας κατὰ πρόσκλησιν τοῦ κ. προέδρου ἀνεγνώσθησαν καὶ ἐπεκυρώθησαν τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας, εἶτα δὲ λαβὼν τὸν λόγον ὁ γραμματεὺς κ. Γ. Ν. Χατζιδάκις ἀνήγγειλε τὸν θάνατον τοῦ ἀντιπροέδρου τῆς Ἑταιρείας Σπ. Βάση, ἐξῆρε δι' ὀλίγων λέξεων τὸ δεύτερον τοῦτο μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ πρώτου προέδρου Κ. Σ. Κόντου δεινὸν πλῆγμα τῆς Ἑταιρείας καὶ προέτεινεν, ἵνα ἡ Ἑταιρεία τελέσῃ πολιτικὸν μνημόσυνον μετ' ἐπιστημονικῆς νεκρολογίας περὶ τοῦ μεταστάντος. Τὴν πρότασιν ταύτην παμψηφεὶ ἀπεδέξαντο οἱ παρόντες, ὡρίσθη δὲ ἡμέρα τοῦ μνημοσύνου ἡ 12 Δεκεμβρίου καὶ ἀνετέθη ἡ ἐκφώνησις τοῦ καταλλήλου λόγου καὶ ἡ σύνταξις τῆς νεκρολογίας εἰς τὸν ἑταῖρον κ. Θ. Κακριδῆν.

Μετὰ ταῦτα ὁ ἑταῖρος κ. Πέτρος Ν. Παπαγεωργίου διέλαβε διὰ μακρῶν περὶ τοῦ ἐπιγράμματος τοῦ Πειραιῶς τοῦ ἐκδεδομένου ὑπὸ τοῦ κ. Ἰ. Δραγάτση ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι 1910 σελ. 73, μνημονεύσας δὲ τὰς περὶ αὐτοῦ γνώμας τοῦ μακαρίτου Βάση (Ἀρχ. Ἐφ. 1910 σελ. 309 καὶ 1911 σελ. 211-113), τοῦ κ. Στ. Δραγούμη (Ἀρχ. Ἐφ. 1911 σελ. 122) καὶ τοῦ κ. Ἀ. Σκιᾶ (Ἀρχ. Ἐφ. 1911 σελ. 207) ὑπεστήριξεν ὅτι τὰ ἐπὶ τοῦ λίθου ἀναγεγραμμένα ἔχουσιν ἄριστα καὶ οὐδεμιᾶς δέονται μεταβολῆς γραμμάτων: τὸ ἐπίγραμμα

οὐ τὸ χρεὼν εἵμαρται· ὅρα τέλος ἡμέτερον νῦν·
ἡμεῖς γὰρ κ. τ. λ.

σαφέστατον τὸν νοῦν αὐτοῦ ἀνακτᾶται, ὅταν μετὰ τὴν λέξιν εἵμαρται ἀντὶ τῆς ὑπὸ τοῦ ἐκδότου κ. Δραγάτση τεθείσης καὶ ὑπὸ τῶν μετ' αὐτὸν ἐγκριθείσης ἄνω στιγμῆς τεθῇ τὸ σημεῖον τῆς ἐρωτήσεως:

οὐ τὸ χρεὼν εἵμαρται; ὅρα τέλος ἡμέτερον νῦν·
ἡμεῖς γὰρ κ. τ. λ.

Ὁ κ. Παπαγεωργίου προσέθηκεν ἐν τέλει ὅτι τὴν γνώμην αὐτοῦ ταύτην ἐνέκρινεν ἀνεπιφυλάκτως ὁ εἰλικρινέστατος Βάσης, εἰς ὃν ὀλίγαις πρὸ τοῦ θανάτου ἡμέραις εἶχεν ἀνακοινώσει αὐτὴν ὁ κ. Παπαγεωργίου. Ἴδε καὶ Ἀρχ. Ἐφημ. 1912 σελ. 125.

ΕΚΘΕΣΙΣ

Τῆς 'Εξελεγκτικῆς 'Επιτροπείας τῆς διαχειρίσεως τοῦ ταμείου τῆς 'Επιστημονικῆς 'Εταιρείας τοῦ ἔτους 1910.

Πρὸς τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν τῆς 'Επιστημονικῆς 'Εταιρείας.

Κύριοι ἑταῖροι,

Κατὰ τὴν ἔκθεσιν, ἣν πρὸ ἔτους εἴχομεν τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλωμεν εἰς τὴν 'Εταιρείαν, ἡ περιουσία αὐτῆς κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1909 ἀνήρχετο εἰς δρ. 13,651.15.

Κατὰ δὲ τὸ λῆξαν ἔτος 1910 ἡ περιουσία αὕτη τῆς 'Εταιρείας ὑπέστη τὰς ἑξῆς μεταβολάς. Εἰσεπράχθησαν δηλ. ἐκ μὲν ὀφειλομένων

συνδρομῶν τῶν παρελθόντων ἐτῶν.	Δρ.	183.—
'Εκ δὲ συνδρομῶν συνέδρων καὶ τακτικῶν μελῶν τοῦ ἔτους 1910	»	446.—
'Εκ δὲ τῆς συνδρομῆς τοῦ Πανεπιστημίου.	»	800.—
'Εκ δὲ πωλήσεως περιοδικοῦ τῆς 'Εταιρείας.	»	355 —
Ἤτοι ἐν συνόλῳ.	»	1.784 —

Δαπάναι δὲ τῆς 'Εταιρείας κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 1900 ἐγένοντο αἱ ἑξῆς:

Διὰ τυπωτικὰ κλπ. τοῦ 22ου τόμου τῆς 'Αθηνᾶς.	Δρ.	1,517.—
Διὰ μισθὸν ὑπαλλήλου μηνῶν 12.	»	420.—
Δι' ἀποστολὴν περιοδικοῦ.	»	200.—
Διὰ τὴν δελτιογράφησιν καὶ καταγραφὴν τῶν βιβλίων τοῦ ἀειμνήστου Κ. Κόντου.	»	200.—
Διὰ μεταφορὰν καὶ τοποθέτησιν τῶν αὐτῶν βιβλίων καὶ τοῦ περιοδικοῦ 'Αθηνᾶς.	»	263.50
Διὰ τὴν σύνταξιν καταλόγου βιβλιοθήκης Κόντου. .	»	150.—
Εἰς κλητῆρα 'Ακαδημείας δι' 28 συνεδρίας.	»	56.—
Διὰ ψευδαργυρογραφήματα.	»	45.—
Εἰς χαρτόσημον διὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς συνδρομῆς τοῦ Πανεπιστημίου	»	6.—
Ἤτοι ἐν συνόλῳ.	»	2,857.50

Κατὰ ταῦτα τὰ τοῦ λήξαντος ἔτους ἔξοδα ὑπερέβησαν τὰ ἔσοδα καὶ ἐμφανίζουσιν ἔλλειμμα ἐκ δραχ. 1,073.50.

Ἀλλ' ἐὰν ἀπέναντι τοῦ φαινομένου τούτου ἐλλείμματος ὑπολογίσωμεν βεβαιωμένα καὶ ἀσφαλῆ ἔσοδα 1200 ἔτι δραχμὰς εἰσπραχθησομένας ἐκ τῶν τόκων τοῦ ἐνυποθήκου δανείου τοῦ λήξαντος ἔτους, θὰ ἔχωμεν τοὐναντίον ἐκ τῆς χρήσεως τοῦ προκειμένου ἔτους 1910 περίσσευμα ἐκ δρ. 126.50 καὶ διὰ τοῦτο αὔξησιν τῆς περιουσίας τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ ποσὸν τοῦτο.

Ἐν Ἀθήναις, 7 Φεβρουαρίου 1911.

Ἡ Ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπεία
ΘΕΜ. Ι. ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ
Δ. ΠΑΠΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΕΚΘΕΣΙΣ

Τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπείας τῆς διαχειρίσεως τοῦ ταμείου τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ ἔτος 1911.

Πρὸς τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν τῶν ἑταίρων τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας.

Κύριοι ἑταῖροι,

Ἐξελέγξαντες τὴν κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος 1911 διαχείρισιν τοῦ ταμείου τῆς Ἑταιρείας, εὕρομεν ὅτι τὰ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο γενόμενα ἔξοδα ἀνῆλθον εἰς Δρ. 2,920.90 περιλαμβάνοντα, πλὴν τῶν συνήθων τῶν συνήθων τῆς Ἑταιρείας δι' ἔκδοσιν περιοδικοῦ καὶ ὑπηρεσίαν δαπανῶν, καὶ ἔκτακτα ἔξοδα 170 δραχ. πρὸς μεταφορὰν τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἀειμνήστου προέδρου τῆς Ἑταιρείας Κ. Κόντου.

Ἔσοδα δὲ τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος εἰσεπράχθησαν δρ. 2,900.50 προερχόμεναι

108.—	μὲν δρ.	ἐκ συμβολῶν ἑταίρων παρελθόντων ἐτῶν
602.50	δὲ »	ἐκ συμβολῶν τοῦ ἔτους 1911
400.—	δὲ »	ἐκ πωλήσεως τοῦ περιοδικοῦ
800.—	δὲ »	ἐξ ἀντιτίμου 40 ἀντιτύπων τοῦ 23ου τόμου τοῦ περιοδικοῦ, ἀγορασθέντων ὑπὸ τοῦ Πανεπιστημίου.
1,000.—	δὲ »	ἐξ ἀντιτίμου 40 ἀντιτύπων τοῦ 24ου τόμου.
2,900.50		

Κατὰ ταῦτα τὰ ἔξοδα τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ ἔτος 1911 ὑπερέβησαν τὰ ἔσοδα κατὰ....................	Δρ.	20.40
Κατὰ τὸ ποσὸν ἄρα τοῦτο ἐμειώθη ἡ περιουσία τῆς Ἑταιρείας ἥτις κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1910 ἀνήρχετο εἰς..........................	»	12,577.65
περιορισθεῖσα εἰς.............	»	12,557.25
Διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ αἱ κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1910 ὑπάρχουσαι ἐν τῷ ταμείῳ τῆς Ἑταιρείας ἡμῶν εἰς μετρητὰ	»	1,577.65
περιωρίσθησαν εἰς............	»	1,557.25
Ἀλλ' ἀντιθέτως ὅμως πρὸς τὴν ἐκ δρ. 20.40 μείωσιν ταύτην, ἡ Ἑταιρεία ἡμῶν ἔχει λαμβάνειν καὶ μέλλει νὰ λάβῃ προσεχῶς ἐκ δεδουλευμένων τόκων δύο αὐτῆς δανείων..............	»	2,179.15
Μετὰ τοῦ ποσοῦ δὲ τούτου ἡ περιουσία τῆς Ἑταιρείας ἡμῶν κατὰ τὸ ἀρξάμενον ἤδη νέον ἔτος 1912 θέλει ἀνέλθῃ εἰς................	»	14,736.40

ἀπέναντι δρ. 12,577.65 τῆς 31 Δεκεμβρίου 1910.

Ἀποτελοῦσι δὲ ταύτην τὰ ἑξῆς ποσά:

α΄) Δάνειον ἐνυπόθηκον........................	»	10,000.—
β΄) Ἕτερον δάνειον εἰς γραμμάτιον...........	»	1,000.—
γ΄) Τόκοι ὀφειλόμενοι.................... ..	»	2,179.15
δ΄) Μετρητὰ παρὰ τῷ κ. Ταμίᾳ.............	»	1,557.25
Τὸ ὅλον.........	»	14,736.40

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 12 Φεβρουαρίου 1912.

Ἡ Ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπεία
ΘΕΜ. Ι. ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ
Δ. ΠΑΠΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΕΠΙΤΙΜΙΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

† EDUARD ZELLER
† JOHANNES SCHMIDT
† A. KIRCHHOFF
S. NABER
† H. VAN HERVERDEN
† TH. MOMMSEN
IWAN VON MÜLLER
B. DELBRUCK
WILH. WUNDT
† MAX HEINZE
† FRANZ SUSEMIHL
HERMANN DIELS
ADOLF MICHAELIS
SALOMON REINACH
† OTTO BENNDORF
C. M. FRANCKEN
J. J. HARTMANN
BERNHARD SCHMIDT
† WILH. CHRIST
† G KAIBEL
U. VON WILAMOWITZ-MOELLENDORFF
N. WECKLEIN
VAN LEEUWEN
† J. VAHLEN
† FR. BLASS
DOM. COMPARETTI
† R. KEKULE V STRADONITZ
A. CONZE
GEORG TREU
G. PERROT
† U. KOEHLER
R. DARESTE
† HENRI WEIL
E CAILLEMER
P. FOUCART
† R. C. JEBB
W. G. RUTHERFORT
WILLIAM GOODWIN
BASIL D. GILDERLEEVE
C. JORDAN
ÉMILE PICARD
WILH. SCHULZE
KARL BRUGMANN
INGRAM BYWATER
WILH. SCHMIDT
PAUL KRETSCHMER
OTTO HOFFMANN
ROL. BONAPARTE
G. CLEMENCEAU
ED. MAYSER
† FRANZ SKUTSCH
J. M. STAHL
† FELIX SOLMSEN
EDGAR MARTINI
ERNST FRÄNKEL

ΣΥΝΕΔΡΟΙ ΚΑΙ ΤΑΚΤΙΚΟΙ

ΑΘΑΝΑΣΑΚΗΣ Γ. Ν., Καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.
ΑΙΓΙΝΗΤΗΣ ΔΗΜ. Διευθυντὴς τοῦ Ἀστεροσκοπείου.
ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι., Καθηγητής.
ΑΜΑΝΤΟΣ Κ., Γυμνασιάρχης.
ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ Σ.
ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Καθ. τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς.
ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗΣ ΣΠ., Καθηγητής.
ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ, Ἔφορος ἀρχαιοτήτων.
ΒΑΣΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ, Καθ. τῆς Λατ. φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΒΟΓΙΑΤΖΙΔΗΣ ΙΩΑΝ., Καθηγητής.
ΒΟΛΩΝΑΚΙΣ Μ., Γυμνασιάρχης.
ΒΟΡΕΑΣ Θ., Καθηγητής.
ΒΟΡΤΣΕΛΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Γ.
ΒΟΥΛΓΑΡΙΣ ΓΕΩΡΓ., Καθηγητής.
ΒΟΥΡΔΟΥΜΠΑΚΙΣ ΑΝΔΡ., Καθηγητής.
ΒΟΥΤΣΙΝΑΣ ΕΜΜ.
BÜRCHNER L., Καθηγητής.
ΓΑΖΕΠΗΣ ΓΕΩΡΓ.
ΓΑΡΔΙΚΑΣ ΓΕΩΡ., Ὑφηγητής.
ΓΕΝΕΡΑΛΗΣ ΕΜΜ., Γυμνασιάρχης.
ΓΕΩΡΓΑΚΑΚΙΣ Δ., Καθηγητής.
ΓΕΩΡΓΑΡΑΣ Ν., σχολάρχης ἐν Λαρίσσῃ.
ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ ΕΥΣΤΡ., Καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.
ΓΙΑΝΝΟΥΤΣΟΣ Κ., Γυμνασιάρχης ἐν Μεσολογγίῳ.
ΓΙΔΟΠΟΥΛΟΣ Ν., Καθηγητής.
ΓΟΥΔΗΣ Δ., Καθηγητής.
ΓΟΥΝΑΡΗΣ ΜΑΤΘΑΙΟΣ, Σχολάρχης.
ΓΡΑΤΣΙΑΤΟΣ Γ., Ἐπιθεωρητής.
ΔΑΓΚΛΗΣ ΧΡ., Σχολάρχης.
ΔΕΛΗΣ ΙΩ., Καθηγητής.
ΔΕΛΛΙΟΣ Ι., Διευθυντὴς Λυκείου.
ΔΗΜΟΠΟΥΛΛΟΣ Ν., Γυμνασιάρχης.
ΔΟΥΚΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ.
ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ ΣΤ
ΔΡΑΚΟΝΤΙΔΗΣ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ.
Ὁ Σεβασμιώτατος Εὐρυτανίας ΣΕΡΑΦΕΙΜ.
ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ Γ., Ὑφηγητής.
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΓΕΩΡ , Καθηγητής.
ΕΞΑΡΧΟΠΟΥΛΟΣ Ν. Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου.
ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ, Καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ Ι. ΝΙΚΟΛΑΟΣ, Διευθυντὴς τῆς Κεντρικῆς Σχολῆς ἐν Σαράντα Ἐκκλησίαις.
ΖΕΡΒΟΣ ΣΚΕΥΟΣ, Ἰατρός.
ΖΟΛΙΝΔΑΚΙΣ ΠΑΥΛΟΣ Μ., Καθηγητής.
ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ Π. Α., Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου.
ΚΑΚΡΙΔΗΣ ΘΕΟΦ., Καθηγητής.
ΚΑΣΙΜΑΤΗΣ ΚΟΣΜΑΣ Π , Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΚΑΤΣΟΥΡΟΣ Ι., Καθηγητής.
ΚΑΦΕΖΕΖΗΣ Σ.
ΚΑΨΑΛΗΣ ΓΕΡΑΣ., Γυμνασιάρχης
ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ Α., Ἔφορος.
ΚΛΕΟΒΟΥΛΟΣ ΜΙΧΑΗΛ, Ἀρχιμ. διευθυντὴς τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς.
ΚΟΙΚΙΛΙΔΗΣ ΚΛΕΟΠΑΣ, Καθηγητὴς τῆς ἐν Ἱερουσαλὴμ Θεολογικῆς Σχολῆς.
ΚΟΚΑΛΗΣ Σ., Γυμνασιάρχης.
ΚΟΝΤΕΑΣ Π., Σχολάρχης.
ΚΟΝΤΑΡΑΚΙΣ Ι., Καθηγητής.
ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ Π.

ΚΟΣΜΑΣ Κ., Καθηγητής.
ΚΟΥΣΗΣ ΕΛΕΥΘ. ΤΡΙΑΝΤ.
ΚΟΥΣΟΥΛΑΣ Ι., Καθηγητής.
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Μ., Καθηγητής.
ΛΑΒΔΑΣ ΚΩΝΣΤ., Σχολάρχης.
ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ ΞΕΝ., Καθηγητής.
ΛΑΜΨΑΣ ΔΗΜΗΤΡ., Διευθυντής Διδασκαλείου.
ΛΕΟΝΑΡΔΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Έφορος τῶν ἀρχαιοτήτων.
ΛΙΒΑΔΑΣ Μ.
ΛΙΒΑΔΑΣ Ν., Σχολάρχης.
ΛΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΗΛ.,
ΛΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡ. Α., Διευθυντὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.
ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ ΗΛ., Καθηγητής.
ΛΩΡΕΝΤΖΑΤΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, Γυμνασιάρχης ἐν Ἀθήναις.
ΜΑΝΔΑΛΟΣ Π.
ΜΑΡΑΣ Χ.
ΜΑΡΙΝΟΣ Γ.
ΜΕΝΑΡΔΟΣ ΣΙΜΟΣ, Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου.
ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ Θ., Καθηγητής.
ΜΙΧΕΛΗΣ Γ., Δικηγόρος ἐν Χαλκίδι.
ΜΟΜΦΕΡΡΑΤΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ, Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου.
ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ ΕΥΓΓΕΛΟΣ Δ., Καθηγητής.
ΜΠΑΞΕΒΑΝΑΚΙΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ Σ., Καθηγητής.
ΜΠΑΡΤ ΓΟΥΛ., διδ. φιλ., ἐν Ἀθήναις.
ΝΙΚΟΛΑΙΔΗΣ ΡΗΓΑΣ, Καθηγητὴς τῆς ἀνατομίας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.
ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ Π. Καθηγητής.
ΝΟΥΣΚΑΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Σχολάρχης.
ΞΑΝΘΑΚΙΣ Κ., Καθηγητής.
ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ Δ., Ἔφορος ἀρχαιοτήτων ἐν Κρήτῃ.
ΞΥΛΙΝΑΚΙΣ ΑΧΙΛΛ., Καθηγητής.
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ, Καθηγητὴς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς.
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ ΛΕΟΝΤΙΟΣ, Διδάκτωρ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν.
ΠΑΪΖΗΣ Π., Γυμνασιάρχης.
ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ Γ., Γυμνασιάρχης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝ., Καθηγητής.
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΣΠ., Καθηγητὴς
ΠΑΝΕΤΣΟΣ. Καθηγητής.
ΠΑΝΤΕΛΑΚΙΣ ΕΜΜ., Καθηγητής.
ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ.
ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ., Καθηγητής.
ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΣ, Καθηγητής.
ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ Ν., ἔφορ. ἀρχαιοτήτων.
ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Θ.
ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ ΑΘ., Σχολάρχης.
ΠΑΠΑΠΑΥΛΟΥ ΛΕΩΝΙΔΑΣ, Καθηγητής.
ΠΑΠΠΑΣΤΕΡΓΙΟΥ Ι., Σχολάρχης.
PARKER
ΠΑΣΧΑΛΗΣ ΕΥΣΤ., Σχολάρχης. Τεργέστῃ.
ΠΕΖΟΠΟΥΛΟΣ ΕΜΜ.
ΠΙΖΑΝΗΣ ΙΩΑΝΝ. Ν., Καθηγητής.
PINTSCHOVIUS A.
ΠΡΕΒΕΛΑΚΗΣ ΜΙΧ., Γυμνασιάρχης.
ΠΥΛΑΡΙΝΟΣ Γ. Μ., Καθηγητής.
ΡΑΛΛΗΣ ΜΑΛΛΙΑΚΑΣ, Καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.
ΡΕΜΟΥΝΔΟΣ Γ.
ΡΕΝΤΙΦΗΣ Ι., Σχολάρχης.
ΡΩΜΑΙΟΣ Κ., ἔφορος ἀρχαιοτήτων.
ΣΑΒΒΟΠΟΥΛΟΣ Κ., Καθηγητής.
ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ, Ἐπιθεωρητής.
ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ ΑΝΤ., Σχολάρχης.
ΣΑΡΙΚΑΚΙΣ ΧΡ., Σχολάρχης.
ΣΒΟΡΩΝΟΣ Ι., Διευθυντὴς τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου ἐν Ἀθήναις.

ΣΟΥΛΟΣ Σ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, Καθηγητής.
ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΛ. Σχολάρχης.
ΣΤΑΜΑΤΕΛΟΣ, Ἐπιθεωρητὴς δημοτικῶν Σχολείων.
ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ Κ. ΔΗΜΗΤΡ., ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων.
ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ ΜΙΧ., Καθηγητὴς
ΣΤΥΛΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ Κ., Καθηγητής.
ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΣ.
ΤΖΑΡΤΖΑΝΟΣ ΑΧΙΛΛΕΥΣ, Καθηγητής.
ΤΣΙΒΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ, εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου.
ΤΣΙΡΙΓΩΤΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ Γ., Καθηγητής.
ΦΑΒΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Καθηγητής.
ΦΙΛΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡ., Καθηγητής.
ΦΟΥΝΤΗΣ ΣΤΑΥΡΟΣ.
ΦΩΤΙΑΔΗΣ Π., Δικηγ. ἐν Σμύρνῃ.
ΧΑΪΝΑΣ Λ., Δικηγόρος ἐν Χαλκίδι.
ΧΑΡΑΣΟΒΙΤΣ Ο.
ΧΑΡΔΑΒΕΛΛΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Γυμνασιάρχης.
ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΣ Χ., Καθηγητής.
ΧΑΤΖΗΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΔΗΜΗΤΡ., Καθηγητής.
ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν., Καθηγητὴς τῆς γλωσσολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν., Καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΧΟΥΛΟΥΒΕΑΣ Γ., Σχολάρχης.
ΧΟΥΡΜΟΥΖΗΣ ΚΛΕΑΝΘΗΣ, Καθηγητής.
ΧΡΥΣΑΝΘΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ, Καθηγητής.
ΧΡΥΣΑΝΘΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΞΕΝ Καθηγητής.
ΨΑΛΤΑΚΙΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν., Ἐπιθεωρητὴς δημοτ. σχολείων.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΑΝΤΑΛΛΑΣΣΟΜΕΝΑ

Ἐφημερὶς Ἀρχαιολογική. Ἀθῆναι.

Διεθνὴς ἐφημερὶς τῆς νομισματικῆς ἀρχαιολογίας. Ἀθῆναι.

Annales de l'Observatoire national. Ἀθῆναι.

Mitteilungen des kais. deutschen archäolog. Instituts.

Bulletin de Correspondance Hellénique. Ἀθῆναι.

Revue des études Grecques. Παρίσιοι.

Analecta Bollandiana. Βρυξέλλαι.

Musée Belge. *Liège.*

Sitzungsberichte der königl. preussischen Akademie der Wissenschaften. Βερολῖνον.

Sitzungsberichte der königl. böhmishen Gesellschaft der Wissenschaften. Πράγα.

Nachrichten von der königl. Gesellschaft der Wissenschaften. Γοτίγγη.

Berichte über die Verhandlungen der königl. sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften. Λιψία.

Sitzungsberichte der königl. bayer. Akademie der Wissenschaften. Μόναχον.

Βυζαντινὰ Χρονικά. Πετρούπολις.

Rivista di Storia antica. *Padova.*

Skrifter utgifna af Königl. human Wetenskaps-Samfundet.

Eranos Acta philologica Suecana. *Upsala.*

Classical Philology. *Chicago.*

Νέος Ἑλληνομνήμων. Ἀθῆναι

Atti e Memorie della Regia Acca. Virgiliana di Mantova

Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος, Ἀλεξάνδρεια.

Revista de la facultad de letras y ciencias. Habana

Mitteilungen das Seminars f. orient. Sprachen. Βερολῖνον.

Sitzungsberichte der kais. Ak. der Wissenschaften, in Wien.

The Annual of the Britisch School at Athens.

ΠΙΝΑΞ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΦΡΑΣΕΩΝ

Α

N

Ξ

Ο

Π

ΠΙΝΑΞ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΚΔ' ΤΟΜΟΥ

ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ Α', Β' ΚΑΙ Γ'

ΑΘΗΝΗΣΙΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

1913

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

ΑΘΗΝΗΣΙΝ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ
1913

ΧΡΟΝΙΚΩΝ ΜΟΡΕΩΣ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΑΙ ΤΟΠΩΝΥΜΙΚΑ

("Ἴδε Ἀθηνᾶς ΚΓ' σελ. 396 - 431).

Πηγαὶ Ἀντιπαραβαλλόμεναι.

ΕΧ. = Ἑλληνικὸν Χρονικὸν Μορέως. Ἐκδότης John Schmitt: Chronicle of Morea. London 1904.

ΓΧ. = Γαλλικὸν Χρονικὸν Μορέως. Ἐκδότης Jean Longnon: Chronique de Morée (1204 - 1305). Paris 1911.

ΑΧ. = Ἀραγωνικὸν Χρονικὸν Μορέως. Ἐκδότης Alfred Morel-Fatio. Libro de los Fechos et Conquistas del Principado de la Morea (XIII et XIV siècles). Genève 1885.

ΧΓΕ. = *Carte de la Grèce*, rédigée et gravée au Depôt de la Guerre d'après la triangulation et les levés exécutés par les officiers du Corps d'Etat-Major. Paris 1852.

BDC. = *Breve Descrizzione Corografica del Peloponneso o Morea*, estratta dal Volume di *D. Pier' Antonio Pacifico* Pievan della Chiesa Parochiale di S.a M.a di Cervarese. Aggiuntovi la *Notizzia delle quatro Provincie, divise in ventiquattro Territorii, con li Nomi Topografici delle Ville, fatta dal Sig. Giusto Alberghetti Ingegnero e sopraintendente al Catastico di Morea per Ordine del Excelentissimo Senato In Venezia*, MDCCIV (1704).

TIM. = Travels in the Morea (1805) with a map and plans. By William Martin Leake. In three volumes. London: MDCCCXXX (1830),

IM. = Itinerary of the Morea: being a description of the routes of that Peninsula. By Sir William Gell. London. 1817.

ΕΛΛ. = Τὰ Ἑλληνικά. Ὑπὸ Ἰακώβου Ρ. Ραγκαβῆ. Τόμος Β'. Ἐν Ἀθήναις, 1863.

ΓΑΕ. = Στατιστικὰ Ἀποτελέσματα τῆς Γενικῆς Ἀπογραφῆς τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὴν 27 Ὀκτωβρίου 1907. Ἐπιμελείᾳ Γ. Χωματιανοῦ Τμηματάρχου κλπ. Τόμ. Β'. Ἐν Ἀθήναις, 1909.

Α'.

Σεργιανὰ — Πρινίτσα — Μακρυπλάγι = Λέβιτσα — Κάπελη — Σέρβια.

Ἡ ἔκβασις τῆς κατ' Ὀκτώβριον τοῦ ἔτους 1259 ἐν Πελαγονίᾳ συγκροτηθείσης ἑλληνοφραγκικῆς μάχης παρέδωκεν εἰς χεῖρας τοῦ

στρατοῦ τοῦ βασιλέως τόν τε πρίγκηπα τῆς Ἀχαΐας Γουλιέλμον Β' Βιλλαρδουῖνον τόν τε αὐθέντην τῆς Καρυταίνης καὶ τοὺς πλείστους ἢ καὶ ἅπαντας τοὺς περὶ τὸν πρίγκηπα βαρώνους (1). Τούτους δὲ τοὺς εὐγενεῖς αἰχμαλώτους ὁ ἐπὶ τῇ ἐνδόξῳ νίκῃ ἀπὸ Μεγάλου Δομεστίκου εἰς Καίσαρα καὶ Σεβαστοκράτορα προαχθεὶς Παλαιολόγος Ἰωάννης ἀπήγαγεν εἰς Λάμψακον καὶ ἐκεῖθεν ἔπειτα πιθανῶς εἰς Νυμφαῖον τὴν τότε συνήθη παρὰ τὴν Νίκαιαν διαμονὴν τῶν Ἑλλήνων βασιλέων (2). Ὅτε δὲ μετὰ τήν, τῇ 25 Ἰουλίου τοῦ μεθεπομένου ἔτους 1261, ὑπὸ τοῦ Καίσαρος Ἀλεξίου τοῦ Στρατηγοπούλου ἀνάκτησιν τῆς Πόλεως, τῇ 15 Αὐγούστου, ἡμέρᾳ τῆς κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἐν λιτανείᾳ μετ' αἴνων πρὸς τὴν Θεομήτορα ἐτελέσθη ἡ εἰς τὴν ἐλευθερωθεῖσαν Πόλιν θριαμβικὴ εἴσοδος τοῦ αὐτοκράτορος (3), ἀπίθανον δὲν ἤθελε φανῇ ἂν κατὰ τὰ ῥωμαϊκὰ ἔθιμα συμπαρηκολούθει εἰς τὴν εἴσοδον καὶ ἡ εὐγενὴς πλειὰς τῶν αἰχμαλώτων λατίνων μεγιστάνων (4).

(1) ΓΧ §§ 302-4. ΕΧ 4060/85. ΑΧ §§ 280-3. — Γ. Ἀκροπολίτου Χρονικῆς Συγγραφῆς κεφ. 77, 80-82 [ἐκδ. Aug. Heisenberg, παρὰ Teubner]. Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae, ἔκδοσις Βόννης: Γ. Παχυμέρη, Μιχαὴλ Παλαιολόγος, βιβλ. Α' κεφ. 29-32, Β' 11 καὶ 13 Ἐφραὶμ στ. 9363-9414. Νικηφόρου Γρηγορᾶ Ῥωμαϊκῆς Ἱστορίας Λόγοι ΚΔ', βιβλ. Γ' ε' (Β, Δ, Ε), Δ' α' (Β), Γ. Φραντζῆ, τοῦ Πρωτοβεστιαρίου, Χρονικόν· βιβλ. Α' κεφ. 1. = Πρβ. *Marino Sanudo Torsello,* Istoria del Regno di Romania (ἐν Charles Hopf, Chroniques Gréco-Romanes, inédites ou peu connues, Berlin 1873) σ. 107.

(2) ΓΧ § 312: la ou Quir Michailli l'empereor estoit. Πρὸ τούτων τῶν λέξεων ἀντὶ τοῦ τῆς Λαμψάκου εὕρηται γεγραμμένον τὸ ὄνομα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς εἰς χεῖρας ἔτι τότε τῶν Λατίνων. Ἀκροπολίτου αὐτόθι κεφ 82, 84.— Ἄλλος σύγχρονος ἕλλην ἱστορικὸς ὁ Παχυμέρης (ἔνθ' ἀνωτέρω) λέγει: «Τότε τοίνυν τὰ θαυμαστὰ καὶ μεγάλα οἱ στρατηγοὶ ἀπενεγκάμενοι λάφυρα, ἐφ' οἷς καὶ αὐτὸν δὴ τὸν Ἀχαΐας πρίγκηπα, ἐπ' Ἀνατολὴν συνάμα καὶ τῷ περὶ αὐτοὺς στρατεύματι ἤλαυνον . . . τὸν μέντοι γε Πρίντζην κατὰ τὸ παρεστὼς μὲν τότε τῇ φυλακῇ ἐδίδοσαν». Ὁ δ' Ἐφραὶμ ἐν στ. 9433/5 ῥητῶς μνημονεύει τῆς Λαμψάκου.

(3) Νικηφόρου Γρηγορᾶ Δ' 6' (Ζ).

(4) Ὑπὸ στοιχειοθέτησιν ἐν τῷ τυπογραφείῳ κειμένων τῶν ἄνω, διερχόμενοι τὸ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Θρῆνος εἰς Κρήτην» (ιζ' αἰῶνος) ποίημα Ἀθανασίου Σκληροῦ (Κ. Ν. Σάθα, Ἑλληνικῶν Ἀνεκδότων, τ. Β') ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν κατὰ Μιχαὴλ τὸν Δεσπότην (Ἄρτης) καὶ Γουλιέλμον Οὐΐλλα (τουτέστι Βιλλαρδουῖνον) ἐν ᾗ (Τμ. ΚΓ') καὶ τὰ περὶ τῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀνακτηθεῖσαν εἰσόδου τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου (στ. 455-560) εὕρομεν ἐκεῖ τὰ ἀξιοσημείωτα τάδε· (Στ. 543/7): «Εὔφρων δ' ἔσεισιν εἰς ἀνακτόρων πόλιν, | καὶ Γουλιέλμος σὺν

Ἀπὸ φθίνοντος τοῦ ἔτους 1259 ἐν φυλακῇ τὸν βίον διάγοντες οἱ εὐγενεῖς οὗτοι ἄνδρες τότε μόνον ἠλευθερώθησαν, ὅτε ἐπὶ συμβάσεσι μετὰ «φρικτῶν» ὅρκων συντεθείσαις ὁ τῆς Ἀχαΐας αὐθέντης ἐδέχθη καὶ ἀπεστάλησαν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἢ δύο ἱππόται, κατὰ τὸ ΑΧ (§ 298), ἢ αὐτὸς ὁ πολύφημος βαρῶνος κύριος τῆς Καρυταίνης μετὰ τῆς προσηκούσης ἀκολουθίας, κατὰ τὸ ΓΧ (§ 320), καὶ παρεδόθησαν οὕτω ὑπὸ τῶν καστελλάνων, μετὰ γνώμην τοῦ συμβουλίου τῶν βαρώνων, εἰς τοὺς ἐπὶ τούτῳ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἐντεταλμένους ἄρχοντας αἱ κατὰ τοὺς ὅρους τῆς συμβάσεως ἀποδοτέαι πόλεις καὶ κάστρα (ΓΧ § 328 ΕΧ 4502/13. ΑΧ §§ 307-8). Ἐγένοντο δὲ ταῦτα ἐντὸς τοῦ τρίτου ἔτους ἀπὸ τῆς ζωγρήσεως, ἐν ἔτει 1261, μετὰ τὸν Ὀκτώβριον μῆνα, καὶ ἔπειτα μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ ἔτους (1).

Ὑπὸ τίνα δὲ θεμελιώδη ὅρον συνεφωνήθη μεταξὺ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ πρίγκηπος ἡ τούτου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ εἰς ἐλευθερίαν ἀπόδοσις, δύσκολον εἶναι νὰ διαφύγῃ τὴν ἀπροκατάληπτον κρίσιν τοῦ μετὰ προσοχῆς ἐγκύπτοντος εἰς τὸ κείμενον καὶ τῶν τριῶν φραγκικῶν Χρονικῶν, ἐν οἷς εὐθὺς ἐκ πρώτης ὄψεως διακρίνεται ἐπιτετηδευμένη βραχυλογία ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν λεπτομερειῶν τῆς συμβάσεως καὶ ἀποφυγὴ ἐνδιατρίψεως περὶ τὰ κύρια κεφάλαια αὐτῆς, πέρα τοῦ ἀναγομένου εἰς τὴν ἀπόδοσιν Μονεμβασίας, Μυζηθρᾶ καὶ Μαίνης. Εὐτυχῶς δ' ἡ ἀντιπαραβολὴ τοῦ τριπλοῦ τούτου κειμένου πρὸς τὰ ὑπὸ συγχρόνων ἑλλήνων ἱστορικῶν παραδοθέντα βοηθεῖ εἰς διάγνωσιν.

Ἀλλὰ παντὸς ἄλλου πλέον εἰς φωτισμὸν λυσιτελεῖ ἡ ἔρευνα τοῦ λόγου δι' ὃν περίπου ἐπὶ τριετίαν παρετάθη ἡ ἐν Ἀνατολῇ μὲν τὸ πρῶτον, ἐν Κωνσταντινουπόλει δ' ἔπειτα φυλακὴ τῶν περὶ τὸν πρίγ-

προκρίτοις ὡμάρτει, | γνωστὸν γὰρ ἔσχε κἀφιλεφρόνει μάλα, | κἀναδοχῆα ἠξίου εἰς ὃν παῖδα, | ἀχθέντα πομπῇ λουτρὸν εἰς ἁγιστείας».

(1) Κατὰ τὸ ΓΧ (§§ 316 καὶ 502) καὶ τὸ ΕΧ (4323): τρεῖς χρόνους ἔποικεν ἐκεῖ μὲ ὅλους τοὺς ἐδικούς του | βιαζόμενος νὰ ἀγοραστῇ μ' ὑπέρπυρα καὶ λογάριν». Ἀλλ' ἀξιοσημείωτα φαίνονται τὰ ὑπὸ Γ. Παχυμέρη (ἔνθ' ἀνωτέρω) λεγόμενα: «μετέπειτα δὲ ἁλούσης τῆς πόλεως... ἐτοῖν παραδραμόντοιν δυοῖν», — δηλονότι ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας — «ὁ μὲν πρίγκηψ τὸν σοβαρὸν αὐχένα κλίνας τῷ βασιλεῖ... ὁ δέ γε βασιλεύς... ἔγνω σπείσασθαι τὰ πρὸς τοῦτον. Ἐπὶ ῥητοῖς γοῦν ἐκβάλλει αὐτὸν τῆς φυλακῆς καὶ τῶν ἀμφ' αὐτὸν ὅσοι περιῆσαν ἐν φυλακαῖς προσταλαιπωρούμενοι». Ταῦτα δηλωτικὰ τοῦ λόγου τῶν «συνθεσιῶν», αἵτινες ἐδέησε νὰ παρέλθῃ καὶ χρόνος τις προσέτι ὅπως ἐκτελεσθῶσι. Πρβ. Ν. Γρηγορᾶ αὐτ. Δ' α' (Β). Ἴδε καὶ ΓΧ σ. 123 ἐν σημ. 1.

κηπα, παρὰ πάσας τὰς καταβληθείσας ὑπ' αὐτῶν προσπαθείας καὶ τὰς γενναίας ὑλικὰς προσφοράς, ὧν μάρτυρας ἔχομεν αὐτὰ τὰ εἰς τρεῖς γλώσσας, ἐν αἷς καὶ ἡ ἑλληνική, γεγραμμένα φραγκικὰ Χρονικά.

Ἔγραψεν ὁ μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν ὑπὸ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ Φράγκων ἐκλεγεὶς «μπάϊλος καὶ κυβερνήτης τῆς Αὐθεντίας» δοὺξ τῶν Ἀθηνῶν, ἔγραψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν γράμματα ἐρωτῶντα περὶ τῆς ὑγείας τῶν αἰχμαλώτων, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ κατὰ τίνα τρόπον ἤθελε κατασταθῇ δυνατὸν νἀπελευθερωθῶσιν· ἔτυχε δ' ἀποκρίσεως σαφοῦς καὶ ἀπεριφράστου, ὅτι ἡ μὲν ὑγεία εἶχε καλῶς, ἀλλ' ὅτι ἄνευ ἀποδόσεως τῆς χώρας εἰς τὸν βασιλέα ἀδύνατον ἦτο νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἀπόλυσις·—(ΑΧ § 296) : et supieron que ellos estavan bien, *mas que non los podian sacar de presion sines que rendiessen la tierra al emperador*.

«Πρίγκηψ», — εἶπεν ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν Γουλιέλμον, τὴν πρώτην ἑβδομάδα μετὰ τὴν ἔντιμον αὐτοῦ ἐγκάθειρξιν, καλέσας αὐτὸν εἰς τὰ βασίλεια,— «ἐπειδὴ οἱ πρόγονοί σου, σὺ καὶ οἱ περὶ σὲ ἐκοπιάσατε καὶ ἐδαπανήσατε ὅπως κατακτήσητε τὴν χώραν τοῦ Μορέως, προθύμως δίδω ἐκ τοῦ θησαυροῦ μου τόσα, ὅσα θέλουσιν ἀρκέσει ὅπως ἐπανέλθητε εἰς τὰ ἴδια, ἐν Γαλλίᾳ, καὶ ἀγοράσητε τόσας καλὰς γαίας, ὥστε νὰ κατασταθῆτε πλούσιοι καὶ ἐν μείζονι ἢ εἰς τὸν Μορέαν εὐμαρείᾳ· καὶ ταῦτα ἐν εἰρήνῃ καὶ ἡσυχίᾳ, ἄνευ πολέμων πρὸς οὐδένα, οὔτε ὑμεῖς οὔτε οἱ κληρονόμοι ὑμῶν. Ἂν ὅμως παρεμένετε εἰς τὸν Μορέαν, — ἀλλὰ τοῦτο κατ' οὐδένα λόγον γενήσεται — laquelle chose ne sera jamais — ὁ πόλεμος καὶ ἡ ἐνόχλησις εἰς ὑμᾶς οὐδέποτε θὰ λείψωσι». (ΓΧ § 314) (1).

Ὁ μὲν πρίγκηψ προσέφερεν ἐπιμόνως χρήματα· ὁ δὲ βασιλεὺς ἀπήτει ἔξοδον τῶν Φράγκων ἐκ τῆς χώρας ἀντιδιδοὺς πλουσίας τὰς χρηματικὰς δωρεάς. Καὶ ταῦτα πρὸ τῆς ἀνακτήσεως τῆς βασιλευούσης, ὅτε τὴν δύναμιν εἶχε πολὺ μετριωτέραν. Ἡ δ' ἀμφοτέρωθεν ἐπιμονὴ

(1) Πρβ. καὶ τὰ ἐν 4217 - 4317 τοῦ ΕΧ, ἐν ᾧ ἡ ἔντονος γαλλιστὶ δήλωσις τοῦ βασιλέως : laquelle chose ne sera jamais ἀναλυομένη πλαδαροῦται ἐν τοῖς ἑξῆς : «ἐπεὶ καὶ ἂν σᾶς ἐξήβαλα ἐδῶ ἐκ τὴν φυλαχήν μου, | καὶ νὰ ἦστε πάλε στὸν Μορέα, καθὼς ἦστε καὶ πρῶτα | ποτέ σας νὰ μὴ ἔχετε ἐσεῖς καὶ τὰ παιδιά σας | εἰρήνην οὔτε ἀνάπαψιν να φᾶτε τὸ ψωμί σας».

ἐγένετο παραίτιος τῆς παρόδου μακρῶν μηνῶν ἐν φυλακῇ, αὐξηθέντων ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ τε κράτους καὶ τοῦ κύρους τοῦ βασιλέως μετὰ τὴν ἐπάνοδον εἰς τὰ βυζαντινὰ ἀνάκτορα.

Ἐν τούτῳ δὲ τῷ μεταξύ, συμπράξει τοῦ τε αὐθέντου Καρυταίνης καὶ τῶν ἄλλων αἰχμαλώτων βαρώνων, συχνὰ ἐρχομένων εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ βασιλέως, ἐπειδὴ ὁ πρίγκηψ εἶδε καὶ ἐπείσθη ὅτι εἰς χρηματικὴν συμφωνίαν ἀδύνατον ἦτο νὰ συγκαταβῇ ποτε ὁ βασιλεύς, τῇ γνώμῃ καὶ συγκαταθέσει καὶ τῶν ἄλλων βαρώνων, συνεβιβάσθη μετ' αὐτοῦ οὕτω, κατὰ τὰ Χρονικά, ὥστε νὰ παραχωρήσῃ αὐτῷ τρία κάστρα ἐν Πελοποννήσῳ, ἤτοι τὴν Μονεμβασίαν, τὸν Μυζηθρᾶν καὶ τὴν Μεγάλην Μαίνην, ἐπὶ συμφωνίᾳ αὐτός τε καὶ οἱ περὶ αὐτὸν πάντες νἀπολυθῶσιν εὐθὺς μετὰ τὴν παράδοσιν τῶν τριῶν τούτων φρουρίων. Συνῆψαν δὲ καὶ συντεκνίαν μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ὡρκίσθησαν ὁμοῦ, ὅτι οὐ μόνον οὐδέτερος ἤθελε πολεμεῖ πρὸς τὸν ἄλλον, ἐσαεί, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον μάλιστα ὁ εἷς ἤθελεν ἔρχεσθαι εἰς βοήθειαν τοῦ ἄλλου μεθ' ὅλης αὐτοῦ τῆς δυνάμεως, ἂν τυχὸν ἤθελεν ἔχῃ ἀνάγκην.—Et firent *comparange* (1) avec l'empereor; et jurerent ensemble que pour nul temps nul ne feroit guerre a l'autre, ains aideroit li uns a l'autre de tout son pooir quant besoings lui feroit». — Ἤ, κατὰ τὸ ΕΧ,

(1) Comparange ἡ σημερινὴ ἡμῶν κουμπαριά, ἢ ἄλλως καὶ συντεκνία. Ἤδη κατὰ τὸν θ' αἰῶνα ὁ Σουΐδας ἐθησαύρισε τὸ ἐκ τοῦ λατινικοῦ compar «κόμπαρος», ἑρμηνεύων τὴν λέξιν οὕτως· «ὃς συνέζευκται εἰς ὑπηρεσίαν τινά, ὁμοίως τὴν αὐτὴν ἐκτελῶν χρείαν». Ἀλλὰ γαλλιστὶ ἄλλο τὸ ἐκ τοῦ compar compair καὶ ἄλλο τὸ *compère*, τὸ δηλοῦν τὸν ἡμέτερον σύντεκνον, ὡς καὶ τὸ compadre τοῦ ΑΧ, τὸ compare τοῦ Ἰταλικοῦ, ἐξ ὧν καὶ τὸ ἡμέτερον σήμερον «κουμπάρος». — Ἐν τῷ ΑΧ (§ 296) ἡ συντεκνία προηγεῖται τῆς συμβάσεως· μάλιστα δέ, κατ' αὐτό, καὶ κατὰ λατίνους ἐβαπτίσθη ὀνομασθεὶς Κωνσταντῖνος: et baptizó un fillo al emperador al baptismo de la yglesia de Roma. Ταῦτα δὲ συνέβαινον ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ τὴν ἅλωσιν, μεθ' ἣν ἐκ παρεμπιπτούσης τινὸς περιόδου παρὰ τῷ Παχυμέρῃ (Γ' 7) μανθάνομεν ὅτι «ἐπὶ τῆς πόλεως» καὶ «πορφυρογέννητος», μετὰ τὴν στέψιν δηλονότι, ὁ τρίτος οὗτος υἱὸς τοῦ Μιχαὴλ ἐγεννήθη. Περὶ τῆς βαπτίσεως ἴδε καὶ τὰ ἐν τῷ Θρήνῳ τοῦ Ἀθ. Σκληροῦ λεγόμενα (σελ. 4 σημ. 4). Συνεχίζεται δ' ἡ ἐκεῖ ἀφήγησις οὕτω (στ. 548-557): «Δι' οὗ γὰρ ἀρθμὸν εἴλπετ' ἐξ Ἰταλίης | ὡσεὶ δυνάστου ἐν μεγίστοις Εὐρώπης | καὶ ῥύεται τὸν ἄνδρα οἰκόνδ' ἱκέσθαι. | Ἀλλ' ὅς γε αὐτὸν εὔχαρίς τις ὡς δόξῃ | εὐδαπάνου δυνάστου ἐνδείξεοί τε | χαρίζεται ἄνακτι φιλοτιμήσας | Ταινάριον, Σπάρτην τε κἀπίδαυρόν τε. | Μέντοι γε μεταγνοὺς ἀφ(έ)σιος τοιᾶς δε, | πειρᾶτο ἣν οἷόν τε μάρψ' ἀνειμένα, κλπ. μέχρι στ. 564.

(Κοπ.) 4328/42.............. ἐσυμβιβάστην οὕτως·
νὰ δώσῃ γὰρ τοῦ βασιλέως διὰ τὴν ἐλευτερίαν τους,
τὸ κάστρον τῆς Μονοβασίας καὶ τῆς Μεγάλης Μαίνης,
τὸ τρίτον κι ὀμορφότερον τοῦ Μυζηθρᾶ τὸ κάστρον,
εἰς τρόπον γὰρ καὶ συμφωνίαν νὰ ἔβγῃ μὲ τὸν λαόν του,
μὲ ὅσους κι ἂν ἦσαν μετ' αὐτόν, μικρούς τε καὶ μεγάλους.
....
Στὲς συμφωνίες ὅπου ἔποικαν ἦτο κ' ἐτοῦτο μέσα·
ποτὲ μάχην νὰ μὴ ἔχουσιν, ἀγάπην νὰ κρατοῦσιν·
κι ἂν ἔλθῃ ἐνάντιον τίποτε τινὸς ἀπὸ τοὺς δύο,
νὰ τὸν μαδίζῃ γὰρ τινὰς καὶ μάχην νὰ τοῦ κάμνῃ,
νὰ τοῦ βοηθᾷ ὁ ἕτερος μὲ ὅλην του τὴν ουσίαν.

Κατὰ τὰ κείμενα ταῦτα, δύο ὅροι οὐσιώδεις συνωμολογήθησαν·—ἀπόδοσις μέρους τοῦ κατεχομένου ἐν Πελοποννήσῳ ὑπὸ τῶν Φράγκων ἐδάφους·—διηνεκής, ἐπὶ ὅρκοις, συμμαχία καὶ ἐπιμαχία. Ἀληθῶς δ' ἀκατανόητος εἶναι ἡ ἀφέλεια μεθ' ἧς οἱ συμπιληταὶ τῶν τὰ τοιαῦτα ῥητῶς ἐνδιαλαμβανόντων δύο Χρονικῶν (1), οἵτινες καίτοι τοιαύτας ὁμολογοῦσι τὰς συνθήκας, τοσαύτας κατὰ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ βασιλικῶν ἐπισωρεύουσι κατηγορίας ἐπὶ παρασπονδίᾳ καὶ ἀπιστίᾳ, ὡς θέλομεν ἴδει κατωτέρω, μὴ προσέχοντες εἰς τοῦτο, ὅτι εὐθὺς ἀμέσως διαφεύγει τὸν κάλαμον αὐτῶν ἐν ἀμφοτέροις τρανὴ ἀπόδειξις θεολογικῆς σοφιστείας ὀφλισκανούσης ἐρημίαν ἠθικῆς ἀρχῆς.

ΓΧ § 319. ΕΧ 4349-4360:

(Κοπ.) Ἐτοῦτες γὰρ τὲς συμφωνίες ὅπου σᾶς ἀφηγοῦμαι
ἐποίησε ἐτότε ὁ πρίγκιπας μὲ τὴν βουλὴν ὅπου εἶχεν,
εἰς τέτοιον τρόπον καὶ σκοπὸν καὶ λογισμὸν τὸ ἐποῖκεν,
ὅτι μεθ'ὅτου θέλει ἐβγῆ ἐκεῖ ἐκ τὴν φυλακήν του,
ἤθελεν πράξει τίποτε μὲ τρόπον καὶ μὲ τέχνην,
τὰ κάστρη ἐκεῖνα ὅπου ἔδιδεν, πάλε νὰ τὰ κερδίσῃ·
ἐπεὶ ἀφότου οὐκ ἴσχυσεν μὲ τίποτε ἄλλον τρόπον
νὰ ἐξέβη ἀπὸ τὴν φυλακὴν ἐκεῖνος κ' οἱ ἐδικοί του,

(1) Ὁ συντάκτης τοῦ ΑΧ, φρονιμώτερος, οὐδὲν περὶ τοῦ δευτέρου καὶ σπουδαιοτάτου ὅρου ἀνέγραψεν, ἐκ προνοίας ἴσως, ὅπως διαφύγῃ ἔλεγχον ἐπὶ ἀντιφάσει.

οἱ ὅρκοι ἐκεῖνοι ὅπου ἔποικαν στὴν φυλακὴν ὅπου ἦτον
τίποτε οὐδὲν τὸν ἔβλαβαν νὰ τὸν κρατοῦν διὰ ἀφίορκον
καθὼς τὸ ὁρίζει ἡ ἐκκλησία κ' οἱ φρόνιμοι τὸ λέγουν (1).

Ἰδοὺ τὰ πράγματα φωνὴν ἀφιέντα καὶ βοηθοῦντα εἰς ἀποκάλυψιν τῆς ἀληθείας.

Ὁ περὶ ἀποδόσεως γῆς καὶ κάστρων ὅρος, σπουδαιότατος λόγῳ τῆς ἀπὸ τῆς πληρώσεως αὐτοῦ ἐξαρτήσεως τῆς ἐλευθερίας τοῦ αὐθέντου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, παρ'ὅλην ὅσην εἶχε μεγάλην ἀξίαν διὰ τὸ εἰς τοὺς Ἕλληνας συμφέρον, ὑπὸ τοῦ βασιλέως δὲν ἐλογίζετο ὁ κυριώτατος. Ὁ αὐτοκράτωρ ἀπὸ πρώτης ἀρχῆς ἠξίωσεν ἔξοδον τοῦ πρίγκηπος ἐκ τῆς χώρας, καὶ ἐπὶ δύο ὅλα ἔτη ἐπέμεινεν ἀμετάπειστος· τίς λόγος ἴδιος ἐπεγεννήθη ὅστις ἐξηνάγκαζεν αὐτόν, ὅπως ἐγκαταλιπὼν τέλεον τὴν ἰδέαν τῆς βασιλικῆς κυριαρχίας, ἣν παρίστα ἀρτίαν καὶ ἄμεσον ἡ ἀρχικὴ ἀξίωσις, μεταπηδήσῃ ἐλαφρῶς εἰς ἄλλο ἄντικρυς ἀντίθετον ἔδαφος, ἀρκούμενος ἐφεξῆς εἰς μόνην τὴν ἁπλῆν ἀπόδοσιν τριῶν κάστρων; Ἐπειδὴ τὸ τοιοῦτο ἦτο λογικῶς ἀδύνατον, διὰ τοῦτο καὶ τὰ φραγκικὰ Χρονικὰ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀποκρύψωσι τὴν ὕπαρξιν καὶ ἑτέρου θεμελιώδους ἐπὶ ὅρκοις ὅρου, τοῦ τῆς ἀδιακόπου καὶ ἀτελευτήτου, τῆς ἐσαεὶ συμμαχίας καὶ ἐπιμαχίας, ὡς εἴδομεν, ὅρου ἰσχύσαντος ἅμα τῇ ἐκ τῆς φυλακῆς ἐξόδῳ καὶ εἰς Πελοπόννησον παραπομπῇ τοῦ πρίγκηπος.

(1) Ὁ τοῦ ΑΧ συντάκτης, ὅστις, ὡς ἤδη ἐρρήθη, οὐδένα λόγον ποιεῖται τοῦ δευτέρου ὅρου, κρίνας ἐν τούτοις καλὸν νὰ ἐξάρῃ τὴν πίστιν τοῦ πρίγκηπος εἰς τὴν ἀρχικῶς δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν παραχωρήσεως τεσσάρων καὶ οὐχὶ μόνον τριῶν, κάστρων πρὸς ἀπολύτρωσιν (§ 297) ἀνέγραψεν εἰς τὴν ἑπομένην § 298, ὅτι ἐπὶ τῇ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἐκλογῇ μετὰ τὰ ἄλλα τρία καὶ τῆς Κορίνθου, ὁ πρίγκηψ κατελήφθη μὲν ὑπὸ μεγάλης λύπης, διότι παρεδίδοντο αὐτόχρημα «αἱ κλεῖδες τῆς χώρας», ἀλλ'ἕνεκα τῆς δοθείσης ἐπαγγελίας δὲν ἠδύνατο νὰ παραβῇ λόγον δοθέντα (por la promission que avia fecho non poudo fallir su palavra)· διὸ καὶ διέταξε καὶ τῶν τεσσάρων τὴν παράδοσιν. Ἀλλὰ σημειωτέον, ὅτι ἀφ' οὗ μετὰ τοῦτο, δοθέντων καὶ ὁμήρων, ὁ πρίγκηψ ἐξῆλθε τῆς φυλακῆς, ὁ καστελλᾶνος τῆς Κορίνθου ἠρνήθη νὰ παραδώσῃ τὸ φρούριον, ὁ αὐτοκράτωρ γενναιοφρόνως ἀφῆκε τὸν πρίγκηπα νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὸν Μορέαν μὴ καταλογίσας τὸ πταῖσμα εἰς αὐτὸν (§§ 305-308).— Περὶ τῶν δοθεισῶν ὁμήρων (αἵτινες κατὰ τὸ ΑΧ § 305 δὲν ἦσαν δύο μόνον) ἄξιον νὰ παρατηρηθῇ ὅτι ἐξ αὐτοῦ τούτου, ὅτι μετὰ τὴν παράδοσιν τῶν κάστρων δοθεῖσαι παρέμειναν ὑπὸ τὴν βασιλικὴν φύλαξιν πέραν ἔτους, συνάγεται ὅτι ἐδόθησαν ἀληθῶς οὐχὶ δι' ἄλλο τι ἢ διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς τηρήσεως τῶν ἄλλων ὅρων τῆς «συνθεσίας».(ΕΧ 4500/12,7301/7705. ΓΧ §§ 329, 502-530 καὶ ἰδίως 511, 513, 518. ΑΧ §§ 384-395).

Ἀλλὰ ταῦτα δὲν ἦσαν κεναὶ λέξεις· καὶ κατώτερα τῆς ἰδίας ὀξυνοίας καὶ ἐμπειρίας ἤθελεν ἐλεγχθῇ ὅτι ἔπραξεν ὁ Παλαιολόγος, ἂν εἰς κενὰς λέξεις καὶ ἁπλῆν συντεκνίαν ἠρκεῖτο. Διὸ καί, ἐπειδὴ τὸ οὕτως ἐν τοῖς Χρονικοῖς περιγραφόμενον ἀπετέλει αὐτόχρημα ὁρισμὸν καθηκόντων λιζίου (ὡς μεταγράφει τὸ ΕΧ τὸν γνωστὸν φεουδαλικὸν ὅρον homme lige) πρὸς ἀναγνωριζόμενον κύριον (seigneur), πρόδηλον ὅτι ἐν ταῖς συμβάσεσι συνωμολογήθη αὐτὸς ὁ ῥητὸς ὅρος, οὗ ἐπακόλουθος ἤρχετο ἡ ὑποχρέωσις, ὅτι δηλαδὴ ὁ πρίγκηψ, ἵνα τύχῃ τῆς εἰς τὴν ἐλευθερίαν ἅμα τε καὶ εἰς τὴν Αὐθεντίαν ἀποδόσεως, ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ καὶ ἀναγνωρίσῃ ἑαυτὸν ὑποτεταγμένον εἰς τὸν βασιλέα ὡς κύριον (vasselage passif).

Καὶ ὅτι τοιοῦτό τι συνέβη, ῥητῶς μαρτυρεῖ ὁ σύγχρονος, ἀλλὰ καὶ φιλαλήθης ἱστορικὸς Παχυμέρης ἐν τοῖς ἑξῆς (1): «Μετέπειτα δὲ ἁλούσης τῆς πόλεως . . . ὁ μὲν πρίγκηψ τὸν σοβαρὸν αὐχένα κλίνας τῷ βασιλεῖ καὶ ἄρτι πρῶτον βλέπειν ἐκεῖνον ἄνακτα Ῥωμανίας ἔλεγεν, ἐπειλημμένον, ὡς ἐχρῆν, τοῦ θρόνου, καί γε ἑαυτὸν πείθειν καθυποκλίνεσθαι καὶ εἰς πόδας πίπτειν βασιλεῖ γε ὄντι τελείῳ . . . Ὁ μὲν πρίγκηψ ταῦτα, ἀξιῶν καὶ δοῦλος ἐς ἀεὶ κεκλῆσθαι (2) καί τι σημεῖον ἔχειν ἐκ βασιλείας τῆς δουλείας σύμβολον· ὁ δέ γε βασιλεὺς ἀκούσας καὶ τὰ λύτρα καὶ διαγνοὺς ἱκανὰ (πόλεις γὰρ ἐδίδου καὶ χώρας ἀπόμοιραν ἑαυτοῦ ἐν Πελοποννήσῳ ἱκανὰς εἰς δεσποτείας σέμνωμα μέγα), ἀποβλέψας δὲ καὶ πρὸς τὴν εἰσέπειτα τοῦ Λατίνου δουλείαν, ὡς ἐντεῦθεν καὶ μεγαλύνεσθαι τοὺς Ῥωμαίους καί γε κερδαίνειν, ἔγνω σπείσασθαι τὰ πρὸς τοῦτον. Ἐπὶ ῥητοῖς γοῦν ἐκβάλλει τοῦτόν τε τῆς φυλακῆς καὶ τῶν ἀμφ' αὐτὸν ὅσοι περιῆσαν ἐν φυλακαῖς προσταλαιπωρούμενοι, τιμᾷ δὲ καὶ δεξιοῦται τοῖς πρέπουσι, καὶ οὕτως ἑαυτῷ οἰκειοῦται, ὥστε καὶ ἀνάδοχον αὐτὸν καταστῆσαι παιδὸς ἰδίου ἐκ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, κατά τινα πλη-

(1) Αὐτόθι, Βιβλ. Α΄ κεφ. 31.

(2) Homme lige. Μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης λόγον εὔλογον ἀρνήσεως εἶχεν ὁ πρίγκηψ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀρχὴν τοῦ Φράγκου Βαλδουίνου. Ἀλλὰ νῦν ὅτε ὁ Παλαιολόγος καθήμενος ἐπὶ τοῦ ἐν τῇ βασιλευούσῃ θρόνου ἐγένετο ἀναμφισβητήτως «ἄναξ Ῥωμανίας», ἔκλινε καὶ ὁ πρίγκηψ μετὰ λόγου τὸν αὐχένα καὶ ἐδεσμεύετο πρὸς τὸν βασιλέα, δεσμευόμενον καὶ τοῦτον ὡς κύριον, «λίζιον ἀφέντην» (seigneur lige).

ροφορίαν μεγίστην (1). Συνέθεντό τε μετὰ ταῦτα τοὺς ὅρκους φρικτούς, ὡς λέγουσί τινες, ὥστε καὶ φρύκτωρα (2) ἀνάψαντας ἅμα τοῖς λεχθεῖσιν εἰς ὅρκους καὶ ἀρὰς τὰς παλαμναιοτάτας σβῆναι, ὃ δὴ καὶ εἰς ἀσφαλὲς τοῖς Ἰταλοῖς τῶν παρ' ἐκείνοις ἀφορισμῶν τελεῖται (3). Καὶ ἐνταῦθα ἀκολουθεῖ περίληψις τοῦ κειμένου τῆς συνθήκης. «Ἦσαν δὲ σφίσιν αἱ συνθεσίαι· ἦ μὴν τὸν μὲν πρίγκηπα Ῥωμανίας δοῦναι καὶ βασιλεῖ ἐξαυτῆς (4) κατασχεῖν εἰς δεσποτείαν ἀναφαίρετον τὰ κατὰ Πελοπόννησον ταῦτα· Μονεμβασίαν, Μαίνην, Ἱεράκιον, Μυζηθρᾶν . . . καὶ ἅμα πᾶν τὸ περὶ τὴν Κινστέρναν θέμα . . . καί γε αὐτὸν ἀεὶ δοῦλον κεκλῆσθαι Ῥωμαίων καὶ βασιλέως καὶ ὀφφίκιον ἐντεῦθεν εἰς δουλείας σημεῖον ἀποφερόμενον· τὸν δέ γε βασιλέα σεμνύναντα τοῦτον τῷ μεγάλου ἀξιώματι δομεστίκου μετὰ τιμῆς ἀποστεῖλαι συνάμα τοῖς ἀμφ' αὐτόν, ὅσοι καὶ περιόντες ἦσαν. — Καὶ δὴ ἐπὶ τούτοις γεγον(υιῶν) τῶν σπονδῶν, αὐτὸν μὲν ἀπέστελλε σὺν τιμαῖς ταῖς πρεπούσαις, τοὺς δέ γε ληψομένους τὰ λύτρα προσεπεμπόφει. Καί γε ὁ πρίγκηψ τὰ ἴδια κατελάμβανε Πρίγκηψ Ἀχαΐας καὶ Μέγας Δομέστικος Ῥωμανίας ἐπιφημιζόμενος» (5).

Ὁ δὲ πρίγκηψ — καὶ ἐνταῦθα ἡ ἀφήγησις τοῦ ἕλληνος ἱστορικοῦ ἔρχεται οὐ μόνον ἀκόλουθος εἰς τὰ προηγούμενα, ἀλλὰ καὶ σύμφωνος πρὸς τὴν ἐν τοῖς φραγκικοῖς Χρονικοῖς ἁπλοϊκὴν ὁμολογίαν, — «κἂν ἐνέμεινε καὶ εἰς τέλος ἐνσπόνδως ἔχων πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, τῷ

(1) Ἡ παράδοξος αὕτη φράσις ἴσως εὑρίσκει ἐξήγησιν ἀντιπαραβαλλομένη πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ ΑΧ περὶ δυτικοῦ βαπτίσματος, ὡς ἀνωτέρω ἐσημειώθη, λεγόμενα.

(2) Δηλαδὴ πυρσόν. Ἴδε ἐν τοῖς λεξικοῖς τὴν δευτέραν ἔννοιαν τῆς τεθησαυρισμένης λ. «φρυκτωρός».

(3) Καὶ τοῦτο ἔστω μεταξὺ τῶν ἄλλων μαρτυρίων, ὅτι τὰ τοιαῦτα ἔθιμα, ἐκ παλαιοῦ ἤδη τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους ἀπεξενωμένα, εἰσεκομίσθησαν πάλιν ἐκ τῆς δύσεως. Πρθ. Ἀκροπολ. Χ. Σ. κεφ. 50. Φραντζῆ Α' 1. Παχυμέρη Β' 1. Ἰ. Ἀποκαύκου ἐπιστολὰς ἐν σελ. 28 Βυζαντίδος Α'. Γενικῶς δ' ἔπιθι G. Glotz l'Ordalie dans la Grèce primitive. Paris 1904 (ἰδίως δὲ τὰ ἐν σ. 107-109 ἐπανορθωτέα) καὶ Daremberg-Saglio, Dict. des antiquités grecques et rom. ἐν λ. jus jurandum [Ed. Cuq].

(4) Οὕτως ἐν μιᾷ λέξει «ἐξαυτῆς» ἐπιρρηματικῶς (=πάραυτα) ἀντὶ τοῦ κειμένου «ἐξ αὐτῆς».

(5) Τοῦτο ῥητῶς ἐπιμαρτυρεῖται καὶ ὑπὸ τοῦ ΑΧ ἐν § 306: fizo sacar el princep de presion et *fizolo grant marechal del imperio.*

τῆς Ῥωμαΐδος κλεϊζόμενος ὀφφικίῳ, εἰ μή γε ὁ πάπας ἀκούσας, παροξυνθεὶς καὶ ταῦτα πρὸς τοῦ ῥηγός (1), καὶ αὐτοῦ γε προσδραμόντος καὶ ἱκετεύσαντος (οὐ γὰρ εἰς συνοῖσον ἐδόκει οἱ τὸ διὰ τέλους σπένδεσθαι πρὸς Ῥωμαίους), τὰς συνθήκας ἐκείνας διέλυε και τοὺς ὅρκους παρ' οὐδὲν ἐτίθει ὡς ἐν φυλακῇ καὶ ἀφύκτοις δεσμοῖς καὶ μὴ ἑκουσίως, ὡς ἐχρῆν, πράττοντος. — Ὅθεν καὶ εἰς τὸ μετέπειτα συνεχεῖς καὶ μεγάλοι σφισι καὶ ἀμφοτέροις ἀνερρώγασι πόλεμοι».

Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, μετριωτάτης εἰλικρινείας διάθεσιν παρὰ τῷ πρίγκηπι καὶ ἐλαχίστην προθυμίαν ἐμμονῆς εἰς τὰ ἄρτι περὶ διηνεκοῦς φιλίας καὶ εἰρήνης συνωμολογημένα μαρτυροῦσι τὰ ἐν αὐτοῖς τούτοις τοῖς φραγκικοῖς Χρονικοῖς περίεργα τάδε· ΓΧ (§ 329): Quant li princes Guillermes fu delivré de prison, ainxi comme vous avés oÿ conter, quant il fu revenus en la Morée, *si ne demora gaires que il ala a la cité de la Cremonie* pour veoir et revisiter celle contrée que il desiroit moult a veoir(2) Οὐδὲ μετέβη μόνος, ἀλλ' οὐδὲ καὶ μετὰ μικρᾶς ἀκολουθίας, οὕτως εἰπεῖν, αὐλικῆς·

ΕΧ (Παρ.) 4517/26.

οὐδὲν ἠθέλησεν ποσῶς ἐκεῖσε νὰ ἀργήσῃ·
ἐπῆρε τοὺς καβαλλαρίους, ὅπου εἶχεν μετ' ἐκεῖνον,
κ' ὑπάγαινεν ἐβλέποντα τὰ κάστρη καὶ τὲς χῶρες,
κι ὁλόρθα ἐδιάβηκεν στὴν Λακηδαιμονίαν.
. . . .
Οὐδὲν ὑπῆγεν μοναξὸς ὡσὰν φτωχὸς στρατιώτης,
ἀλλ' ἐδιέβη ὡς πρίγκιπας, καλὰ συντροφεμένος,
ἐκεῖ ὅπου τὸν ἀγαποῦν κ' ἐπεθυμούσασίν τον.

(1) Ἤτοι τοῦ ἐκπτώτου Βαλδουίνου ἢ τοῦ ἐπικου οὗντος αὐτῷ εἰς ἐπανόρθωσιν ἐν Βυζαντίῳ Καρόλου Α' τοῦ ἀπὸ Ἀνδηγαυίας (1265-1285) τοῦ ὕστερον μὲν γενομένου ἐν Σικελίᾳ βασιλέως καὶ ἐπικυριάρχου τοῦ πριγκηπάτου τοῦ Μορέως, ἀλλὰ καὶ πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἀποστάτου Μαμφρέδου καὶ τῆς καταλήψεως τοῦ κενωθέντος αὐτοῦ θρόνου ἀνακεκηρυγμένου «ρηγὸς» ὑπὸ τοῦ πάπα. Ἴδε Παχυμέρη, Γ' 8, καὶ ΓΧ §§ 415-455, ἰδίως δὲ τὰς ἀπὸ 441 καὶ ἑξῆς.

(2) Ἀλλ' ἀπὸ τῆς μεμετρημένης βραχυλογίας τοῦ ΑΧ ἔχομεν εἰλικρινεστέραν ὁμολογίαν ἐν § 360: el princep vidiendo que avia perdido sus castiellos, *avia grant dolor, porque non vidia como pudiesse recobrarlos.*

Ἄλλοι ἔτρεχαν ὑπάγαιναν ἐκεῖ εἰς τὴν συντροφίαν,
ἄλλοι ἐβαστοῦσαν ἄρματα, ἄλλοι χωρὶς ἀρμάτων.

Συνελόντι εἰπεῖν, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀπωλείας χρόνου, εὐθὺς μετὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀντὶ λύτρων ὁρισθεισῶν πόλεων, ἔτρεχε καὶ ὑπεκίνει καὶ συνεκύκα τὰ περὶ αὐτὰς καὶ τὴν ὑποκειμένην βασιλικὴν χώραν καὶ προέβαινεν εἰς ἐπιδείξεις καὶ προκλήσεις, πράξεις οὐχὶ βεβαίως φιλικάς.

Καὶ ἔπειτα προσποιοῦνται εἰλικρινῆ θαυμασμὸν οἱ συντάκται τῶν Χρονικῶν Φράγκοι, πῶς·

ΕΧ (Παρ.) 4527/30:
καὶ ὡς τοὺς εἶδον οἱ Ῥωμαῖοι, ποῦ ἦσαν τοῦ βασιλέως,
ἐκεῖθεν εἰς τὸν Μυζηθρᾶν ἀπάνω ἀπὲ τὸ κάστρο
ἐλόγισαν, ἐσκόπησαν ὅτι μάχην γυρεύου
οἱ Φράγκοι γὰρ μετ' ἐκεινοὺς ἤγουν δὲ τοὺς Ῥωμαίους,

καὶ πῶς ὁ Παλαιολόγος, εἰς ὃν παραχρῆμα ἀπὸ τοῦ Μυζηθρᾶ διὰ Μονεμβασίας ἐμηνύθησαν τὰ τελούμενα,

ΕΧ (Παρ.) 4549/50:
μεγάλως τὸ ἐθαυμάστηκεν κι ἐβάρυνέν το σφόδρα
τὸ πῶς οὕτως καταγουργὶς ὁ πρίγκιπας Γουλιάμος
ἐπάτησε τὸν ὅρκον του, ποῦ ὤμοσε μετ' αὖτον.

Διότι τοῦτα καὶ μόνα ἤρκουν, ὡς πράξεις μὴ φιλικαί, ἵνα προκαλέσωσι καὶ ἀνησυχίαν παρὰ τοῖς ἐν Μυστρᾷ καὶ βασιλικὴν πρόνοιαν περὶ ἀσφαλοῦς φυλάξεως καὶ ἀναγκαίας ἀμύνης. «Ὅθεν καὶ εἰς τὸ μετέπειτα συνεχεῖς καὶ μεγάλοι σφίσι καὶ ἀμφοτέροις ἀνερρώγασι πόλεμοι», — ἵνα ἐπαναλάβωμεν τὸ τοῦ Παχυμέρη.

Διότι ἐκ τούτου οὐ μόνον κίνδυνος ἐγεννήθη δεόμενος ἀμέσου ἀποκρούσεως, ἀλλὰ καὶ βεβαιωθείσης ἀπίστου παρὰ τῷ φράγκῳ αὐθέντῃ προαιρέσεως, ἐδίδετο εὔλογος ἀφορμὴ εἰς τὸν αὐτοκράτορα νὰ ἐπιδιώξῃ νῦν αὐτὴν τὴν ἔξω τῆς χερσονήσου ἀπώθησιν τῶν ξένων, ὧν τὴν ἔξωσιν εὐθὺς τὸ πρῶτον μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ πρίγκηπος διὰ «συμβιβάσεως» ἀντὶ πλουσίας ἀποζημιώσεως ἐπεζήτησε.

Το ἀπὸ Μυζηθρᾶ εἰς τοὺς ἐν Μονεμβασίᾳ μήνυμα ἐστάλη διὰ μαν-

τατοφόρων «εἰς κάποιον Κατακουζηνὸν ὅπου ἦτο κεφαλή τους». (ΕΧ 4535). Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐφρόντισε παραχρῆμα περὶ ἀποστολῆς ἐπικουρίας.

Ἀλλ' ἐνταῦθα, ἐν ᾧ τό τε ΓΧ καὶ τὸ ΕΧ μετὰ λεπτολογίας ἀφηγοῦνται ἐκπομπὴν στρατηγοῦ τοῦ Μακρηνοῦ, ἐξαδέλφου τοῦ αὐτοκράτορος, μετὰ δυνάμεως ἰσχυρᾶς, τοὐναντίον τὸ ΑΧ μνημονεῦον μόνον ἀποστολῆς «ἑνὸς στρατηγοῦ μετά τινων ἀνδρῶν», τὰ κατὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν οὐκ ὀλίγων Ἑλλήνων καὶ Τούρκων, οἵτινες, κατὰ τὰ ἄλλα δύο Χρονικά, ἐξεπέμφθησαν ὑπὸ τὸν Μακρηνόν, ἀφηγεῖται ὡς τελεσθέντα ὕστερον, κατὰ τὴν εἰς Μονεμβασίαν κάθοδον τῆς μεγάλης ὑπὸ τὸν ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως δυνάμεως, μεθ' ἧς, κατὰ τὸν ἕλληνα ἱστορικὸν Παχυμέρην, συγκατῆλθεν ὁ Μακρηνός.

Διὰ τοῦτο παραλαμβάνοντες τὴν σειρὰν τῶν πραγμάτων, οἵαν τὸ ΑΧ παρέδωκεν αὐτήν, θέλομεν προϊόντος τοῦ ἐλέγχου ἐπιχειρήσει νὰ δείξωμεν, κατὰ τὸ δυνατόν, ποῦ κεῖται τὸ ἀληθές.

Κατὰ τὴν ἐν τῷ ΑΧ ἀφήγησιν, ὁ πρίγκηψ ἀφικόμενος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως δι' Εὐβοίας καὶ Θηβῶν εἰς τὴν «πόλιν αὐτοῦ Νίκλιά su ciudat de Nicli», ἀπεχωρίσθη τοῦ συνοδεύσαντος αὐτῷ δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν, ἀπελθόντος, καὶ παρέμεινεν ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ χώρᾳ (el duch s' en fue á su tierra et el princep rimanio en la suya). Βλέπων δ' ὅτι ἀπώλεσε τὰ κάστρα αὐτοῦ, ἐλυπεῖτο διότι δὲν ἐγίνωσκε κατὰ τίνα τρόπον ἤθελε δυνηθῇ νὰ φθάσῃ εἰς ἀνάκτησιν αὐτῶν, τοῦ αὐτοκράτορος ὄντος καὶ κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν ἰσχυροῦ. Ἐν τούτοις, οἱ Ἕλληνες οἱ ἐν τοῖς φρουρίοις ἐξήρχοντο καὶ ἠνώχλουν καὶ ἔβλαπτον τοὺς Φράγκους, καὶ πολλοὶ Ἕλληνες, ἐκ τῶν ὑπηκόων τοῦ πρίγκηπος, ἐξεγειρόμενοι προσήρχοντο εἰς τὰ κάστρα τοῦ αὐτοκράτορος (§§ 309-310). Ἐξ οὗ τόσα ἐγένοντο ὑπ' αὐτῶν, ὥστε ἤρξαντο ἐχθροπραξιῶν μετὰ τῶν Φράγκων (començaron guerra con los Francos)· τούτων δ' ἀρξαμένων, ἐμήνυσαν εἰς τὸν αὐτοκράτορα ὅτι οἱ Φράγκοι διέρρηξαν τὴν μετ' αὐτῶν εἰρήνην (et, començada la guerra, mandaron al Emperador á dir que los Francos los avian rota la paz) ὅπως ἀποστείλῃ αὐτοῖς ἐπικουρίαν, μεθ' ἧς ἤθελον δυνηθῆ ν' ἀμυνθῶσι καὶ κτυπήσωσι τοὺς Φράγκους (por que los de-

viesse enviar ayuda con que se pudiessen defender et dapnificar á los Francos). Καὶ ὁ αὐτοκράτωρ ἔπεμψεν ἀρχηγόν τινα μετά τινων ἀνδρῶν, παραγγείλας νὰ πολεμήσωσιν ἐν τάξει, ἐπειδὴ οἱ Φράγκοι διέρρηξαν τὴν εἰρήνην, καὶ εἰπὼν ὅτι ὕστερον θέλει πέμψει αὐτοῖς ἄλλην ἐπικουρίαν — Et el emperador envio un capitan con algunas gentes et envióles á dezir que fiziessen buena guerra, pues que los francos avian rompido la paz et que despues él les enviaria otra ayuda (§ 311). — Κατελθὼν δ' ὁ ἀρχηγὸς μετὰ τῶν ἀνδρῶν εἰς Μονεμβασίαν, ἦλθεν εἰς Μυζηθρᾶν καὶ ἐκ τούτου ἤρξατο τακτικοῦ πολέμου (grant guerra) κατὰ τῶν Φράγκων. Καὶ ὁ αὐθέντης τῆς Καρυταίνης, ὅστις παρέμεινεν εἰς τὰ σύνορα, βλέπων τοῦτο, ἤρξατο νὰ πολεμῇ δυνατὰ καὶ ἀπαύστως ἔτρεχε μέχρι τῶν πυλῶν τοῦ Μυζηθρᾶ καὶ διέτρεχε καὶ ἔφθειρεν ὅλην τὴν χώραν τῆς Μονεμβασίας (§ 312).

Οἱ Ἕλληνες ἐστενοχωρήθησαν καὶ ἀπέφευγον προσερχόμενον τὸν αὐθέντην τῆς Καρυταίνης· ὁ δ' ἀρχηγὸς αὐτῶν ἐσοφίσθη τέχνασμα, περιγραφόμενον ἐν τῷ ΑΧ, ὅπερ ἐπιτηδείως δι' ἀντιτεχνάσματος ἀντεστράφη εἰς βλάβην αὐτῶν κατανικηθέντων, καὶ τῶν πλείστων, μετὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ στρατηγοῦ, κατακοπέντων ὑπὸ τῶν Φράγκων παρὰ τὴν Καρύταιναν (§§ 313-331).

«Καὶ οἱ Ἕλληνες τοῦ αὐτοκράτορος, ἅμ' ἀπολέσαντες τὸν στρατηγόν, πέμψαντες ἐζήτουν βοήθειαν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος, ἀναγγέλλοντες αὐτῷ, ὅτι καὶ ὁ ἀρχηγὸς καὶ ἅπαντες οἱ ἄνδρες αὐτοῦ ἀπέθανον (1). Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ πολὺ θυμωθεὶς διώρισε στρατηγὸν καὶ κυβερνήτην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μέγαν δομέστικον Παλαιολόγον (2), καὶ συνακόλουθον αὐτῷ (he en su companya) τὸν Καντακουζηνόν, πάππον ἐκείνου τοῦ αὐτοκράτορος Καντακουζη-

(1) Ἐν § 330 λέγεται ὅτι ἐφονεύθη μετὰ πολλῶν τῶν ἀνδρῶν αὐτοῦ καὶ ὅτι ὀλίγοι διεσώθησαν οἱ μὴ ζωγρηθέντες ἢ μὴ πεσόντες.

(2) Οὕτω Μέγαν Δομέστικον ὀνομάζουσι τὸν ἀδελφὸν τοῦ Αὐτοκράτορος Κωνσταντῖνον καὶ τὸ ΕΧ καὶ τὸ ΓΧ, ὅπερ ἐν § 336 καὶ ἑρμηνεύει τὸ πρᾶγμα: son frere le Grant Domestico, qui veut dire en françois le grant senescal de Romanie, ἐνῷ ὁ μὲν ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως εἶχεν ἀξίωμα ἐπίσημον Σεβαστοκράτορος· τὸ δὲ τοῦ Μεγάλου Δομεστίκου Ῥωμανίας, ἢ κατὰ τὸ ΑΧ grant marechal, ἀνῆκε, κατὰ τὰς «συνηθείας», ὡς ἀνωτέρω εἴδομεν, εἰς αὐτὸν τὸν πρίγκηπα Γουλιέλμον.

νοῦ ὅστις βασιλεύει σήμερον, καὶ ἔπεμψεν ἀκόλουθον αὐτῷ ἕνα Τοῦρκον, ὅστις ἐστρατολόγησεν ἀκολούθους τρισχιλίους Τούρκους (§ 335). Ἔπεμψε δὲ καὶ ἄλλους τρισχιλίους Ἕλληνας· καὶ ἀναχωρήσαντες ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ κατέργων καὶ πλοίων ἦλθον εἰς Μονεμβασίαν καὶ ἐκεῖθεν διὰ ξηρᾶς εἰς Λακεδαιμονίαν· καὶ ἔπειτα ἤρξαντο τακτικοῦ πολέμου (grant guerra) κατὰ τοῦ πρίγκηπος Γουλιέλμου καὶ τῶν ἀνδρῶν τῆς χώρας αὐτοῦ» (§ 336).

Ὅτε Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος, ἐστεμμένος ἐκ δευτέρου καὶ μονοκρατορῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει βασιλεύς, ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ διευθετήσῃ πρὸς τὰς ἐνεστώσας ἀνάγκας τὰ πράγματα τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τῆς Αὐτοκρατορίας ἐδάφους, διέταξεν αὐτὰ οὕτως, ὥστε τὰ δυτικὰ (ἢ καὶ δυσικὰ) νὰ ἐγχειρισθῶσιν εἰς τοὺς δύο αὐτοῦ ἀδελφούς· τὸ μὲν τμῆμα Ἰλλυριῶν καὶ Τριβαλλῶν «καὶ τὰ τοῦ Πηνειοῦ πέραν, ἡ ἰδίως λεγομένη Ἑλλάς», εἰς τὸν Ἰωάννην, τὸν τέως Σεβαστοκράτορα, τὸν ἐν Πελαγονίᾳ νικητήν, τὸν προηγμένον ἤδη ἀφ' ἱκανοῦ εἰς Δεσπότην· ἡ δὲ Πελοπόννησος εἰς τὸν Κωνσταντῖνον, εἰς ὃν ὑπῆρχεν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ χρόνου κεκληρωμένον τὸ ἀξίωμα Σεβαστοκράτορος (1). Ταῦτα δ' οὕτω διηυθετοῦντο, μετὰ τὴν περιστολὴν τῆς ὑπὲρ τοῦ τυφλωθέντος ἀνηλίκου υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Θεοδώρου Β' Λάσκαρι ἀποστασίας τῶν ἐν Ἀσίᾳ Ἀκριτῶν (1261-2), εὐθὺς ἐπὶ τῇ εἰς ἀνάκτησιν τῶν ὑπὸ τῶν Λατίνων κατεχομένων νήσων ἐκπομπῇ στόλου, ἥτις ἐγένετο πιθανῶς κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ ἔτους 1263, μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ αἰχμαλώτου πρίγκηπος Γουλιέλμου. Ἀλλὰ τότε ὁ περὶ οὗ ὁ λογος ἀνωτέρω ἐν τῷ ΑΧ Καντακουζηνὸς μαρτυρεῖται ὅτι ἐτάττετο πλησίον τοῦ δεσπότου Ἰωάννου εἰς τὰ πέρα καὶ ἄνω τοῦ πελοποννησιακοῦ Ἰσθμοῦ· διότι τοῦτο ῥητῶς ὁ Πολυμέρης λέγει: «Συνῆσαν δὲ τῷ μὲν δεσπότῃ πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι τῶν μεγιστάνων καὶ ὁ Καντακουζηνὸς Μιχαὴλ ὁ καὶ μέγας ἐν ὑστέρῳ κονοσταῦλος» (2).

Σημειωτέον δέ, ὅτι οὐχὶ μόνον δὲν ἐτάχθη εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ σεβαστοκράτορος, ἀλλὰ καὶ ὡς προωρισμένος εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου κοντοστάβλου (G^t Connestable) οὐδὲ καὶ ἦτο δυνατὸν νὰ ταχθῇ, διότι τὸ ἀξίωμα τοῦτο τὸ ὑψηλόν, ἐν ᾧ τέως, ἐπὶ Θεοδώρου

(1) Παχυμ. Β' 13. Ἀκροπ. 82. Ν. Γρηγορᾶ, Δ' α' (Β).
(2) Αὐτόθι, Βιβλ. Α' κεφ. 30, 31. Βιβλ. Γ' 1-16.

τοῦ Β΄, αὐτὸς ὁ σήμερον βασιλεὺς Μιχαὴλ διέπρεπε, «προνόμιον εἶχεν ἐκ παλαιοῦ εἰς χεῖρας ἄγειν τὸν ἔχοντα τοῦτο ἅπαν τὸ ἐξ Ἰταλῶν στρατιωτικὸν καὶ ὑπήκοον», ῥητῶς δὲ ὁ Παχυμέρης μαρτυρεῖ, ὅτι τὸ ἰταλικὸν στράτευμα, ὡς «μὴ ἁρμόζον πρὸς μάχην ἰταλικήν, ὁ δεσπότης συναπεφέρετο» (1).

Καὶ ἐν τούτοις, ἐκτὸς τοῦ ΑΧ, καὶ τὸ ΕΧ καὶ τὸ ΓΧ δεικνύουσι τὸν Κανταχουζηνὸν παρακολουθοῦντα μετὰ τοῦ Μακρηνοῦ τὸν σεβαστοκράτορα ἐν Πελοποννήσῳ.

Περίεργον δὲ εἶναι, ὅτι κατὰ τὰ δύο ταῦτα Χρονικά, ὁ Κανταχουζηνὸς δὲν συγκατῆλθε μετὰ τοῦ σεβαστοκράτορος εἰς Μονεμβασίαν, ἀλλ' ὑπηρέτει ἤδη πρότερον ἐκεῖ ὡς «κεφαλὴ τοῦ βασιλέως», καὶ ὅτι μάλιστα δι' αὐτοῦ οἱ ἐν Μυζηθρᾷ διεμήνυσαν, ὡς ἀνωτέρω εἴδομεν, εἰς τὸν βασιλέα τὴν ἀνάγκην ἀποστολῆς γενναίας ἐπικουρίας. Ἔπειτα δ' ἐμφανίζουσι τὸν βασιλέα λέγοντα πρὸς τὸν σεβαστοκράτορα·

ΕΧ (Κοπ.) 4631/7.
. . . . Ἀδελφέ, θέλεις νὰ ὑπαγαίνῃς
ἐκεῖσε γὰρ εἰς τὸν Μωρέαν; Ἔπαρε μ' ἐσὲν χιλίους
ὅλους ἀπάνω εἰς ἄλογα, καλοὺς καὶ ἐκλεγμένους
. . . .
Ἂς ἔλθῃ καὶ ὁ Κατακουζηνὸς κι ἄς ἔνι μετὰ σένα
διότι εἶναι ἐξάκουστος, ἐπαινετὸς στρατιώτης
καὶ σπούδαξον γοργότερον ὅπως νὰ βοηθήσῃς κλπ.

Καὶ τὴν μὲν ἀντίθεσιν τῆς μαρτυρίας τοῦ ἕλληνος ἱστορικοῦ πρὸς ταύτην τὴν ἐν τοῖς Χρονικοῖς βεβαίωσιν περὶ τῆς ἐν Πελοποννήσῳ παρουσίας τοῦ Κανταχουζηνοῦ, παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ σεβαστοκράτορος, δυνάμεθα ἄνευ πολλῆς δυσκολίας νὰ συμβιβάσωμεν· διότι ἐν τοῖς λόγοις τοῦ Παχυμέρη «ὁ καὶ μέγας ἐν ὑστέρῳ κονοσταῦλος» ἐνυπάρχει προδήλως ἡ ἔννοια ἀναβολῆς περὶ τὴν ἀνάληψιν τῶν εἰς τὸ κληρωθὲν τῷ Κανταχουζηνῷ ἀξίωμα Μεγάλου Κοντοσταύλου συνημμένων καθηκόντων ἀρχηγοῦ τοῦ ἰταλικοῦ στρατεύματος· λίαν δὲ πιθανὴ εἶναι ἡ ὑπόθεσις, ὅτι λόγῳ τῶν μεγάλων πελοποννησιακῶν

(1) Αὐτόθι, Α΄ 7 καὶ Γ΄ 16. Ἐν Πελοποννήσῳ ἡ «μάχη» εἶχε χαρακτῆρα ἰταλικόν, τουτέστι φραγκικόν.

ἀναγκῶν, αἵτινες περιέσπων ἰδιαίτατα — καὶ εὐλόγως — τὴν προτοχὴν τοῦ αὐτοκράτορος, ἀνὴρ οἷος γενικῶς ἀνεγνωρίζετο ὁ Καντακουζηνός, ἐκλεγεὶς κατὰ προτίμησιν, ὅπως ταχθῇ ἐν Μονεμβασίᾳ στρατηγὸς διοικητὴς ὡς «κεφαλὴ τοῦ βασιλέως», προσεκολλήθη ἔπειτα ὑπ' αὐτοῦ ὡς στρατηγὸς ἀνδρεῖος καὶ ἔμπειρος εἰς τὸ περὶ τὸν σεβαστοκράτορα ἀνώτατον ἐπιτελεῖον, παραγγελθεὶς ἀπὸ Μονεμβασίας, ὅπου ἤδη διέτριβε, νὰ παρακολουθήσῃ αὐτόν (1).

Καὶ τῷ ὄντι, ἂν ἀνατρέχοντες εἰς τὰ ἀνωτέρω κατὰ Παχυμέρην ἐκτεθέντα περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ὁ αὐτοκράτωρ διηυθέτησε τὰ τῆς δύσεως, ἐνδιατρίψωμεν ἐπιμονώτερον εἰς αὐτά, θέλομεν διακρίνει ἐν τῇ μεθόδῳ καὶ τῇ τάξει, ἥτις ὑπὸ τοῦ βασιλέως διεγράφη, τὴν ὥραν καθ' ἣν ὑπὸ στοιχειωδεστάτων λόγων φρονήσεως καὶ προνοίας ὑπηγορεύετο ἡ εἰς Πελοπόννησον ἀποστολὴ τοιούτου τοποτηρητοῦ. Διότι παρετηρήθη ἤδη, ὅτι ἡ κατὰ ξηρὰν ὀργάνωσις τῶν δυτικῶν πραγμάτων, ἄνω μὲν ὑπὸ τὸν δεσπότην Ἰωάννην, κάτω δὲ ὑπὸ τὸν σεβαστοκράτορα Κωνσταντῖνον, ἐπηκολούθησεν εἰς τὴν περὶ ἐκπομπῆς εἰς τὰς νήσους ἰσχυροῦ στόλου ὑπὸ τὸν ἀνδρεῖον καὶ νικηφόρον Πρωτοστράτορα Ἀλέξιον τὸν Φιλανθρωπηνὸν ἀπόφασιν.

Ὁ Παλαιολόγος, ἀφ' ἧς ἡμέρας «ὤμνυεν ὑπὲρ τοῦ παιδὸς καὶ βασιλέως (Ἰωάννου) τὰ εἰκότα, πλὴν οὐχ ὡς δουλεύσων, ἀλλ' ὡς συμβουλεύσων ἐκείνῳ», τὴν μέριμναν σταθερὰν εἶχεν «ἐπὶ δύσιν»· καὶ ἀμετατρέπτως ἐπὶ τούτῳ ἐμόχθησε καὶ εἰργάσθη εἰς διατήρησιν τῶν ἀνατολικῶν ἐν εἰρηνικῇ καταστάσει, ὅπως ἐκ τοῦ μέρους ἐκείνου ἥσυχος καὶ εὐκαιρῶν, δυνηθῇ ν' ἀναλάβῃ καὶ ἀνορθώσῃ ἐν τῇ δύσει τὰ ἢ ἀπολεσθέντα ἢ κακῶς ἔχοντα εὐρωπαϊκά. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς εὐτυχοῦς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπανόδου κύριος τέλειος τῶν πραγμάτων καὶ ἀληθῶς ἰσχυρός, ὁλοψύχως προσκείμενος εἰς τὴν ἰδέαν ἀνακτήσεως τοῦ ἐν τοῖς δυτικοῖς «λείποντος», ἄνευ ἀναβολῆς διέγραψε

(1) Τοιαύτην ἐκλαμβάνομεν τὴν ἔννοιαν τῶν λόγων τοῦ βασιλέως ἐν στ. 4634: «ἂς ἔλθῃ καὶ ὁ Καντακουζηνὸς κι ἂς ἔνι μετὰ σένα», οὐχὶ δὲ «ἔπαρε μ' ἐσέν», ὡς περὶ τῶν ἄλλων ἔχει ὁ στίχος 4632. Ἐκ τοῦ στίχου 4535 ἦτο ἤδη γνωστὴ ἡ ἐν Μονεμβασίᾳ παρουσία τοῦ Καντακουζηνοῦ. Τοῦ ΓΧ ἡ ἀφήγησις ἐν τούτοις, εἰς ἓν συνεπτυγμένη (§ 336), συγκεκομμένη καὶ ἀτελής, ἐλάχιστα συμβάλλει· ἀλλ' οὐδ' ἀποκλείει ἕνεκα τῆς ἀοριστίας τὴν ἄνω ἑρμηνείαν. Ἔχει δ' οὕτω: Lors ordina son frere le grant domestico qui veut dire en françois le grant senescal de Romanie et *Catacusino*, ou bien mil hommes *et les envoia* en la Morée.

τὸ δυτικὸν πρόγραμμα, αὐτὸς μὲν εἰς ἑαυτὸν ἐμπιστεύσας τὰ περὶ τὴν πρωτεύουσαν καὶ τὰ Θρᾳκικά, τῶν δὲ δύο δυτικῶν τμημάτων, οἷς «προσετετήκει», κατὰ τὸν Παχυμέρην, ἐπιστήσας ἀνωτάτους ἐπόπτας καὶ κηδεμόνας τοὺς δύο αὐτοῦ ἀδελφούς, τὸν ἔξοχον στρατιώτην Ἰωάννην τὸν δεσπότην καὶ τὸν σεβαστοκράτορα Κωνσταντῖνον. Ἀλλ' ἡ περὶ τῆς δύσεως πρόνοια, ἄνευ ἰσχυροῦ ναυτικοῦ καὶ ἐγκαίρου ἐκπομπῆς στόλου εἰς τὸ Αἰγαῖον, εἰς οὐδὲν ἤθελε λυσιτελήσει, μάλιστα δ' ἐν ᾗ ὥρᾳ κατὰ θάλασσαν, ὑπὸ τὰς εὐλογίας τοῦ πάπα, πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀποβλέπων δραστηρίως ἐκινεῖτο ὁ ἐν Σικελίᾳ βασιλεὺς Κάρολος μετὰ τοῦ ἐκπτώτου Βαλδουίνου.

Καὶ οὕτω προαπεστάλη ὁ Φιλανθρωπηνός· «τὸ γοῦν ναυτικὸν ἔπλει, καὶ αἱ τριήρεις ταῖς νήσοις προσίσχουσαι οὐκ ὀλίγας ἐκείνων ᾕρουν, καὶ παραυτίκα αἱ ἁλοῦσαι φρουροῖς ἠσφαλίζοντο καὶ Ῥωμαίοις προσεκτῶντο αἱ Λατίνοις δουλεύουσαι». Καὶ τότε, «τότε τοίνυν», λέγει ὁ Παχυμέρης, «τοῖς ἀδελφοῖς ἐγχειρίσας τὰ δυσικά, τῷ μὲν δεσπότῃ Ἰωάννῃ . . . τὸν δέ γε σεβαστοκράτορα Κωνσταντῖνον ναυσὶν ἐμβιβάσας ἐπὶ Μονεμβασίας ἐκπέμπει» (1).

Οὕτω δὲ διατάξας τὰ πράγματα ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ἀναβαλὼν εἰς ὕστερον χρόνον τὴν εἰς τὸν Καντακουζηνόν, ἀναδεδειγμένον ἤδη μέγαν κοντόσταβλον, ἀνάθεσιν τῆς πραγματικῆς ἀρχηγίας τοῦ Ἰταλικοῦ, πιθανώτατον εἶναι ὅτι τοῦτο ἔπραξε διὰ μόνον τὸν λόγον ὅτι τοῦτον ἔκρινεν ὑπὲρ πάντα ἄλλον κατάλληλον, ὅπως ἀποβὰς εἰς τὸ πελοποννησιακὸν ἔδαφος ἐν καιρῷ εὐθέτῳ, ἐπιστατήσῃ τῶν ἐκεῖ πραγμάτων, τοποτηρητὴς τοῦ βασιλέως, στρατιωτικὸς ἅμα τε καὶ πολιτικός. Ἡ δὲ τοιαύτη ἐντολὴ προσηρμόζετο εὐστόχως εἰς τὸ πρόγραμμα τῆς ναυτικῆς δράσεως τοῦ Φιλανθρωπηνοῦ, τὸ συντόνως καὶ μετ' ἀκριβείας ὑπὸ τοῦ περικλεοῦς ναυάρχου, τοῦ πρωτοστράτορος, ἐκτελεσθέν· διότι μετὰ τὴν κατάληψιν Νάξου καὶ Κέας καὶ πρὸς ταύταις τῶν ἐν Εὐβοίᾳ Καρύστου καὶ Ὠρεοῦ, ἐπικειμένης δὲ τῆς ἁλώσεως τῆς Πάρου, «σὺν ἄλλαις ἄκρα Πελοποννήσου ἀμφὶ Μονεμβασίαν σὺν Σπάρτῃ καὶ Λακεδαίμονι ὑπὸ Ῥωμαίοις ἐγένοντο» (2).

(1) Παχυμ. Β' 6, 11, 25. Γ' 15-17, 22, 26. Νικ. Γρηγορᾶ Δ' ε' [Ε]. Φραντζῆ Α' 3, ἔνθα ἴδε καὶ τὰ περὶ Χίου, Λήμνου, Ῥόδου καὶ Κῶ.

(2) Καὶ ἐνταῦθα ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι τὸ παρὰ Παχυμέρῃ ἄνω μνημονευθὲν

Καὶ τότε εὔλογον εἶναι νὰ εἰκάσωμεν· ὅτι ὁ κατὰ τὴν ὥραν τῆς εἰς Πελοπόννησον ἀναχωρήσεως τοῦ σεβαστοκράτορος Κωνσταντίνου εὑρισκόμενος ἤδη ἐν αὐτῇ τῇ Μονεμβασίᾳ Καντακουζηνός, κατὰ τὴν μαρτυρίαν καὶ τῶν τριῶν Χρονικῶν, ἐπικαίρως ἐξελθὼν τοῦ στόλου ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν «ἀμφὶ Μονεμβασίαν ἄκραν τῆς Πελοποννήσου» (Ἴδε ΧΓΕ : cap Limenaria) καὶ διὰ τῆς Παλαιᾶς Μονεμβασίας (Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς) ἐπὶ τῇ ὑπὸ τῶν Φράγκων παραδόσει εἰσῆλθεν εἰς τὸ κατέναντι τῆς ἄκρας, μονέμβατον ἐπὶ νησῖδος, φρούριον· ἐκεῖθεν ὡς «κεφαλὴ τοῦ βασιλέως» μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ σεβαστοκράτορος ἤσκει τὰ καθήκοντα τῆς ἀνατεθειμένης αὐτῷ ἀνωτάτης διοικήσεως, ἀνοργανῶν τὴν χώραν καὶ προπαρασκευάζων τὰ τῆς καταλλήλου πρὸς τὰ προσδοκώμενα ἀμύνης· ἐκεῖ δὲ καὶ ἐδέχθη τὸ μήνυμα τὸ ἀπὸ Μυστρᾶ διὰ «μαντατοφόρων» ἀποσταλὲν περὶ ἀνάγκης ἀποστολῆς ἐπικουριῶν ἐκ τῆς βασιλευούσης (1).

Τὰ δὲ περὶ πρώτης ἀποστολῆς τοῦ Μακρηνοῦ,—εἰς ὃν καὶ ἀναφέρονται τὰ ἐν στ. 4556-4628 τοῦ ΕΧ καὶ ἐν §§ 331-336 τοῦ ΓΧ, ἐλέγχονται προφανῶς σφαλερά· ἐν γένει μὲν καθ᾽ ὅσον εἰς τὸν Μακρηνὸν ἀναφέρονται, εἰδικῶς δὲ ἢ κατὰ τὸ ὅτι ἐπράχθησαν ὑπὸ ἄλλου στρατηγοῦ, μετὰ μικρᾶς δυνάμεως ἀνδρῶν ἐκπεμφθέντος,— τοῦ ἐν τῷ ΑΧ μνημονευομένου,—ἢ διότι ἀνάγονται εἰς τὴν συγκρότησιν καὶ τὸ ἔργον τῆς ὑπὸ τὸν σεβαστοκράτορα εἰς Πελοπόννησον ἐκστρατείας.

χωρίον, ὅπερ πάντως συνδυαστέον πρὸς τὰ τῆς ἀποστολῆς τοῦ ὑπὸ τὸν Φιλανθρωπηνὸν στόλου, λέγει· «τοὺς δέ γε ληψομένους τὰ λύτρα (ὅ ἐστι τὰ φρούρια) «προσεπεπόμφει», οὐχὶ δὲ «συνεπεπόμφει» (τῷ πρίγκηπι δηλονότι), ἀλλ᾽ οὐδὲ «προεπόμφει».

(1) Οὐχὶ μόνον ὁ Καντακουζηνὸς ἐν τοῖς προτέροις ἀπὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ στέψεως τοῦ Παλαιολόγου οὐδαμοῦ ἀναφέρεται τεταγμένος εἰς διεξαγωγὴν αὐτοτελοῦς τινος ἔργου, ἀλλ᾽οὐδὲ καὶ αὐτὸς ὁ Κωνσταντῖνος ὡς καῖσαρ καὶ ἔπειτα σεβαστοκράτωρ, ἐκτὸς μόνον ὅτι ὁ Καῖσαρ ἀπεστάλη «πρόμαχος τῶν Παφλαγόνων» κατα τὸ ἱστορικὸν στιχούργημα τοῦ Ἐφραὶμ (9360 ἐπ.). Ἀλλὰ τὸν σεβαστοκράτορα ἀποκαλύπτομεν παρακολουθοῦντα τὸν βασιλέα (μεταξὺ 1260 καὶ 1261) εἰς τὴν ταχέως ματαιωθεῖσαν πολιορκίαν τοῦ Γαλατᾶ, ἐκ περιέργου ἐπεισοδίου, καθ᾽ ὃ παρὼν ἐκεῖ κατὰ τὴν λύσιν τῆς πολιορκίας ἔλαχεν οὐχὶ συνήθους τιμῆς, τῆς ἐν τῇ σκηνῇ φυλάξεως τοῦ τυχαίως ἐν τῇ κατὰ τὸ Ἕβδομον ἠρημωμένῃ Μονῇ τοῦ Θεολόγου εὑρεθέντος ἀφθάρτου λειψάνου τοῦ μεγάλου βασιλέως Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου, μέχρι τῆς προσηκούσης μεταφορᾶς καὶ ἐνταφιάσεως αὐτοῦ ἐν Σηλυβρίᾳ (Παχυμ. Β´ 21) Ἡ παρὰ Ν. Γρηγορᾷ (Γ´ ε´) εἴδησις ὅτι μετὰ τοῦ σεβαστοκράτορος Ἰωάννου ὁ καῖσαρ Κωνσταντῖνος συνεπέμφθη ἐναντίον τοῦ δεσπότου Μιχαὴλ φαίνεται πεπλανημένη.

Περὶ ταύτης δὲ ὁ Παχυμέρης ἐκληροδότησεν ἡμῖν τὰς ἑπομένας βραχείας μέν, ἀλλὰ σαφεῖς καὶ ἀληθῶς ἱστορικὰς εἰδήσεις· «τὸν δέ γε σεβαστοκράτορα Κωνσταντῖνον ναυσὶν ἐμβιβάσας ἐκπέμπει, παραδοὺς κἀκείνῳ ὅσον ἦν ἐκ Μαγεδῶνος Ῥωμαίων καὶ τὸ Περσικὸν ἅπαν· τὸ γὰρ Ἰταλικὸν μὴ ἁρμόζον πρὸς μάχην ἰταλικὴν ὁ δεσπότης συναπεφέρετο. Συνῆσαν δὲ τῷ μὲν δεσπότῃ. . . τῷ δέ γε σεβαστοκράτορι ἄλλοι τε πλεῖστοι καὶ ὁ μέγας δομέστικος ὁ Φιλῆς Ἀλέξιος, σὺν αὐτῷ δὲ καὶ ὁ Μακρηνός, ὃν παρακοιμώμενον ὁ κρατῶν εἶχε». Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς συγκροτήσεως καὶ ἀποστολῆς. Περὶ δὲ τοῦ ἐν τῇ χερσονήσῳ διεξαγομένου ἔργου τὰ ἑπόμενα· «ὁ δέ γε σεβαστοκράτωρ τῇ Μονεμβασίᾳ καὶ τοῖς πέριξ προσκαθήμενος καθημερινοὺς πολέμους πρὸς τὸν Πρίντζην ἐξῆγε· μηδὲ γὰρ ἀρκεῖσθαι τῷ μέρει τῆς νήσου, πᾶσαν δὲ κρατῆσαι θέλων, ὑπάρχους ἔχων τόν τε μέγαν δομέστικον, τὸν Φιλῆν καὶ τὸν παρακοιμώμενον Μακρηνόν, ὡς ἐνὸν ἠγωνίζετο. Ἦν δ' εὐδοκιμῶν ὁ παρακοιμώμενος, καὶ παρ' ἐχθροῖς ὄνομα ἔχων ἐπὶ στρατείᾳ καὶ τὸ φοβερὸν ἐνδεικνύμενος, ὥστε καὶ τοῦ σεβαστοκράτορος ἐκεῖθεν ἐπαναζεύξαντος ὕστερον, αὐτὸς ἐγκαταλελεῖφθαι καὶ τοῦ στρατεύματος ἄρχειν, καὶ δὴ μαχομένους πολλάκις μὲν εὐστοχεῖν, μίαν δὲ σφαλέντας κρατηθῆναι κατὰ πόλεμον καὶ ἀμφοτερους[1]».

Καὶ τοιοῦτο μὲν τὸ ἱστορικὸν πλαίσιον, εἰς ὃ γενικῶς προσαρμόζονται καὶ τῶν τριῶν φραγκικῶν Χρονικῶν αἱ περιγραφαί.

Ταῦτα δὲ τὸν μὲν σεβαστοκράτορα ἐκλαμβάνοντα ἢ ἀποκαλοῦντα μέγαν δομέστικον, ὀνομαστὶ δὲ τὸν Καντακουζηνὸν μόνον καὶ τὸν Μακρηνόν, οὐχὶ δὲ καὶ τὸν πραγματικὸν μέγαν δομέστικον, τὸν Φιλῆν ἀναφέροντα, ἂν ἐξαιρέσωμεν ὅσα κατ' ἀρχὰς τὸ ΕΧ καὶ τὸ ΓΧ μεμονωμένως περὶ Μακρηνοῦ διηγοῦνται, καὶ ἔπειτα τὰ περὶ ἐξεγέρσεως τῶν Σκορτῶν, περιάγουσιν ἡμᾶς ἐν τῇ ἀφηγήσει ἀπὸ ἀστοχίας εἰς ἀστοχίαν τῶν ἑλλήνων ἀρχηγῶν, καὶ πρὸ τῶν Σεργιανῶν, παρὰ τὸν Ἅγιον Νικόλαον Μεσίσκλη, καὶ ἐν Πρινίτσῃ καὶ ὑπὸ τὸ Μακρυπλάγιον, κατὰ τοῦτο ἰδίως πρὸς τὸ ΑΧ διαφέροντα, ὅτι χρονολογικῶς ἐν ἀμφοτέροις ἀναστρέφεται ἡ τάξις τῶν δύο πρώτων συμβολῶν.

Καὶ ὅτι μέν, κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην, τὰ πράγματα χρονικῶς συνέβησαν καθ' ἣν σειρὰν ἔχει αὐτὰ τεταγμένα τὸ ΑΧ, ἐδηλώσαμεν

[1] Αὐτόθι Γ' 16-17.

ἤδη ἐν τῇ περὶ τοπωνυμικῶν τοῦ Μορέως πραγματείᾳ εἰς ἣν ἄνω, ἐν τῇ ἐπικεφαλίδι, παρεπέμψαμεν (σ. 422-3,426-7). Ἀλλ' ὀφείλομεν αἰτιολόγησιν τῆς κρίσεως, ὅτι ἡ ἐν Πρινίτσῃ μάχη ἔρχεται δευτέρα, μετὰ τὴν ἔξω τῶν Σεργιανῶν ἀντιπαράταξιν. Πρὸς τοῦτο δ' ἀνάγκη πᾶσα τὰ πράγματα ἀπ' ἀρχῆς νὰ ἐξετασθῶσι, δι' ἀντιπαραθέσεως τῆς ἐν τοῖς Χρονικοῖς τριπλῆς ἀφηγήσεως.

ΑΧ §§ 337-339.	ΕΧ στ. 4594-4657.	ΓΧ §§ 334-338 (κενόν).
Ὁ πρίγκηψ μαθὼν ὅτι ὁ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως ἔρχεται μετὰ μεγάλης δυνάμεως Τούρκων καὶ Ἑλλήνων, φοβηθεὶς παρεσκεύασε καὶ ἐφρούρησε τά τε κάστρα αὐτοῦ καὶ τὰ σύνορα· ὀνομάσας δὲ μπάϊλον καὶ κυβερνήτην τῆς χώρας τοῦ Μορέως τὸν Ἰωάννην **Καταβᾶν** ἔδωκεν αὐτῷ ἀκολούθους 300 ὡπλισμένους ἱππότας· καὶ αὐτὸς ἔπειτα ἀπῆλθεν εἰς Κόρινθον, ὅπως παραλάβῃ συμβοηθοὺς τὸν δοῦκα τῶν Ἀθηνῶν, τὸν αὐθέντην τοῦ Εὐρίπου, τὸν δοῦκα τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, τὸν μαρκήσιον τῆς Βοδονίτσης.	Ὁ πρίγκηψ μαθὼν ὅτι ὁ Μακρηνὸς ἦλθεν εἰς Μονεμβασίαν καὶ κατέτρεχε καὶ ἔφθειρε τὴν χώραν, μαντατοφόρους ἔστειλεν ἐκεῖ εἰς τὸν Μέγαν Κύρην (τὸν δοῦκα τῶν Ἀθηνῶν) εἰς τὸν Εὔριπον, εἰς τὰς νήσους, νὰ ἔλθουν νὰ βοηθήσουν | μὲ τὰ φουσσάτα ὅπου εἴχασιν διὰ νὰ τὸν συμμαχήσουν· | κ' ἐκεῖνοι τοῦ ἐπαρήκουσαν κι οὐδὲν ἦλθον ἐνταῦτα. Ὁ πρίγκηψ ἐχόλιασεν μεγάλως πρὸς ἐκείνους· | ἐπῆρεν τὰ φουσσᾶτά του ὅπου εἶχε στὸν Μορέαν | καὶ εἰς τὸ Νίκλιν ἔσωσεν... | κι ὡς ἤκουσεν καὶ ἔμαθεν τὸ πῶς ἐρροβολέψαν ἡ Τσακωνία τὰ **Βάτικα** καὶ τῶν σκλαβῶν ὁ δρόγγος | οὐδὲν τοῦ ἐδόθη γὰρ βουλὴ νὰ ὑπάγῃ πρὸς ἐκείνους | ... ἀλλὰ τὰ κάστρα νὰ γαρνίσῃ κλπ. | κι ἀτός του γὰρ σωματικῶς στὴν Κόρινθον ν'ἀπέλθῃ | νὰ ποιήσῃ νὰ ἔρχεται εὐθέως ἀτός του ὁ Μέγας Κύρης, κλπ.	Ὁ πρίγκηψ μαθὼν ὅτι ὁ στρατηγὸς ἐκεῖνος τοῦ αὐτοκράτορος ἦλθεν εἰς Μονεμβασίαν καὶ κατέτρεχε καὶ ἔφθειρε τὴν χώραν αὐτοῦ,ἔπεμψεν εἰς τὸν δοῦκα τῶν Ἀθηνῶν τοὺς κυρίους τοῦ Εὐρίπου καὶ τῶν νήσων καὶ ἁπανταχοῦ ὅπου ὑπῆρχεν αὐθεντία, ὅπως πάντες ἔλθωσιν ἐπίκουροι εἰς ἄμυναν τῆς χώρας κλπ. Ἀλλ' οὐδεὶς ἦλθεν οὔτε ὁ δοὺξ οὔτε οἱ πέρα τοῦ ἰσθμοῦ (ne cilz de la le Pas). Καὶ οὕτω συνήθροισεν αὐτὸς τοὺς ἄνδρας τοῦ Μορέως καὶ ὑπῆγεν εἰς τὴν πόλιν τοῦ Νικλίου, ὅπου μαθὼν καὶ τὴν ἐξέγερσιν τῶν Τσακώνων καὶ τὸ πλῆθος τοῦ στρατοῦ τοῦ αὐτοκράτορος, προετίμησε νὰ μὴ προχωρήσῃ περαιτέρω, ἀλλ' ἀσφαλίσας τὰ φρούρια νὰ μεταβῇ αὐτὸς εἰς Κόρινθον,ὅπως τύχῃ τῆς ζητουμένης ἐπικουρίας.
Ἐν Κορίνθῳ δ' εὑρισκόμενος ἔλαβεν εἴδησιν ὅτι ὁ ἀδελφὸς τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ὁ Καντακουζηνὸς μετὰ	Ἀλλ' ὁ Ἕλλην στρατηγὸς ἐζήτησε καὶ ὁ βασιλεὺς ἔπεμψεν ἐπικουρίας ὑπὸ τὸν αὐτάδελφον αὐτοῦ, ἐλ-	Ἀλλ' ὁ στρατηγὸς τοῦ αὐτοκράτορος δὲν ἡσύχαζε ζητήσας ἐπικουρίας. Ἀποστολὴ καὶ ἄφιξις ἐπικουριῶν ὑπὸ τὸν ἀδελφὸν τοῦ βασι-

πλείστων στρατιωτῶν καὶ τῶν Τούρκων μετέβαινεν εἰς τὰ μέρη τοῦ Μορέως (*en las partidas de la Morea*), ὅπως βλάψωσι καὶ συλήσωσι τὴν χώραν. Καὶ σπεύσας μεθ' ὅσων ἠδυνήθη νὰ συλλέξῃ ἀνδρῶν ἐκάλπασε καὶ ἔφθασεν εἰς Ἀνδραβίδαν, ὅπου συνήθροισεν ὅσους πλείστους ἠδυνήθη πεζούς τε καὶ ἱππεῖς.

Οἱ Ἕλληνες εἰς τὰ περίχωρα τῆς Παλαιοπόλεως. Ὁ πρίγκηψ εἰς Ἀνδραβίδαν. Ἅγιος Νικόλαος Μεσίσκλη (Σεργιανά).

θόντα μετὰ καὶ τοῦ Καντακουζηνοῦ εἰς Λακεδαιμονίαν «ὁπόθεν ἐδόθη ἡ βουλὴ νὰ ὑπᾶν εἰς τὸν Μορέαν | νὰ εὑροῦν τὸν τόπο ἀπόσκεπον καὶ θέλουσι κερδίσει», διότι ἔμαθον ὅτι ὁ πρίγκηψ ἀπεδήμει εἰς Κόρινθον.

Ὁδεύσαντες δὲ διὰ τῶν μερῶν τοῦ Χελμοῦ ἦλθον καὶ ἔκαυσαν τὸ ἐμπόριον τῆς Βελιγοστῆς, ἔφθασαν εἰς τὸν κάμπον τῆς Καρυταίνης, εἰς τὴν Λιοδώραν, καὶ «τὸ παραπόταμον τοῦ Ἀλφέως ὁλόρθα ἐκατεβαῖναν» καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Πρινίτσαν, τῶν Σκορτηνῶν προσκυνησάντων καὶ ὁδηγούντων αὐτοὺς καὶ προευοδούντων.

λέως καὶ τὸν Καντακουζηνὸν εἰς Λακεδαιμονίαν, ὅπου ἐν συμβουλίῳ ἀπεφασίσθη καὶ ἐξῆλθον εἰς ἐκστρατείαν εἰς τὴν χώραν τοῦ Μορέως (a la contrée de la Morée) ὅπου ἕνεκα τῆς εἰς Κόρινθον ἀποδημίας τοῦ πρίγκηπος ἡ πλήρωσις τῆς ἐπιθυμίας αὐτοῦ ἐφαίνετο εὔκολος

Ὁδεύοντες δὲ εἰσῆλθον εἰς τὰ Σκορτά, ὧν οἱ κάτοικοι πιεζόμενοι ὑπὸ τῶν καταδρομῶν ἔκλιναν τὸν αὐχένα εἰς τὸν ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως.

Τα περὶ τῆς Πρινίτσης ἐλλείπουσι, λόγῳ κενοῦ ἐξ φύλλων ἐν τῷ κώδικι.

Σπουδαῖον σημεῖον συναντήσεως καὶ ὁμοφωνίας καὶ τῶν τριῶν Χρονικῶν κατὰ τὴν τοιαύτην ἀντιπαραβολήν, σημεῖον παρέχον ἀφετηρίαν πρὸς διάγνωσιν διακρίνεται, τὸ ὅτι καὶ τὰ τρία Χρονικά, καθ' ὃν χρόνον μαρτυροῦσιν ὅτι αὐτοπροσώπως ὁ πρίγκηψ μεταβὰς εἰς Κόρινθον ἀπεδήμει τῶν μερῶν τοῦ Μορέως, πάντα λίθον κινῶν, ὅπως πείσῃ τόν τε δοῦκα τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὸν αὐθέντην τοῦ Εὐρίπου καὶ τὸν τῆς Βοδονίτσης καὶ τῶν νήσων τοὺς βαρώνους νὰ ἔλθωσιν εἰς ἐπικουρίαν αὐτοῦ, τότε μαρτυροῦσι καὶ ὅτι τὸ ἐν Λακεδαιμονίᾳ ὑπὸ τὸν ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως στρατιωτικὸν συμβούλιον, εἰς ὃ συνέπραττον καὶ ὁ Καντακουζηνὸς καὶ ὁ Μακρηνός, ἀπεφάσισεν ἐκστρατείαν εἰς τὴν χώραν τοῦ Μορέως, ἤτοι εἰς τὴν Ἠλείαν, στοχαζόμενοι ὅτι ἕνεκα τῆς ἐκεῖθεν ἀπουσίας τοῦ Γουλιέλμου εὔκολος ἤθελεν ἀποβῇ ἡ ἐπικράτησις καὶ κατάσχεσις τῆς χώρας «ἀποσκέπου» καταλαμβανομένης.

Ἀλλὰ τοιοῦτον σκοπὸν προθέμενοι ἐπὶ σχεδίῳ, οὗ τινος ἡ ἐπιτυχία κυριώτατα ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς ταχίστης πρὸς τὴν Ἀνδραβίδαν κινήσεως, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ δεχθῇ τις ὅτι εἰς τοσαύτην ἀλογιστίαν περιέπεσον, ὥστε ἀντὶ τῆς συντομωτέρας καὶ εὐκόλου καὶ ἄνευ ἐμποδίων ὁδοῦ νὰ προτιμήσωσι τὴν μετ' ἐμποδίων καὶ παρεκκλίσεων πολεμικῶν κατὰ Βελιγοστῆς καὶ ἐν Σκορτοῖς εἰς τὴν ὀρεινὴν τῆς Ἠλείας ἄγουσαν;

Ἐκ τούτου γίνεται εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς κατάδηλον ὅτι τὰ πιθανὰ λέγει τὸ ΑΧ, οὗ τινος ἡ περιγραφὴ δεικνύει ἄνευ ἐκτροπῶν καὶ ἐπεισοδίων τὸ ὑπὸ τὸν σεβαστοκράτορα στράτευμα προλαβὸν νὰ φθάσῃ εἰς τὰ περίχωρα τῆς Παλαιοπόλεως καὶ διαβὰν τὸν Ἠλειακὸν (Πηνειὸν) νὰ καταλύσῃ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης, ἐν τόπῳ, ὅστις ἔπειτα, λόγῳ τῆς ἐκεῖ πρὸς εὐχαριστίαν ἀνιδρύσεως εὐκτηρίου οἴκου, ὠνομάσθη Ἅγιος Νικόλαος Μεσίσκλη, οὕτω δ' ἀναγκάσαν τὸν ἐσπευσμένως ἀπὸ Κορίνθου ἐπανακάμψαντα εἰς Ἀνδραβίδαν αὐθέντην, μεθ' ὅλης ὅσης εἶχε δυνάμεως νὰ ἐπελάσῃ ἐπὶ τὸν σεβαστοκράτορα εἰς τὰ Σεργιανά, χωρίον «ἐπάνω πρὸς ἀνατολὰς» τῆς Ἀνδραβίδας κείμενον. Εἰς τοῦτο τὸ χωρίον, ὅτε ἔφθασαν οἱ μετὰ τοῦ πρίγκηπος, εἶδον τὸν ἐχθρὸν παρεσκευασμένον, ἐν τάξει ἀναμένοντα ὅπως πολεμήσῃ, καὶ τότε ἐξελθόντες τοῦ χωρίου συνετάχθησαν πρὸς μάχην, ὡς βλέπομεν ἐν τῷ ΓΧ § 340: Et quant ils furent au casal de Sergenay, si virent leurs anemis qui estoient apareilliés et arrangiés, qui les attendoient pour combatre la endroit, en la chappelle de Saint Nicolay. Lors yssi li princes hors dou casal et fist arrangier les batailles (1).

(1) Πιθανῶς ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ ἐδάφους τοῦ κατέναντι τῆς ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης Παλαιοπόλεως μεταξὺ Κόκλα καὶ Μαλίκι καὶ τοῦ ὑποκειμένου πεδίου (ΧΓΕ: Paliopoli-Kokla-Borsi-Kasnesi-Maliki. Ἴδε καὶ Ἀθηνᾶς ΚΓ' ἐν σελ. 422-3). ΕΧ στίχοι 5046/31: «Ὁλόρθα τὸν ἐδιάβασαν στὰ Σεργιανὰ πλησίον, | ἐπάνω πρὸς ἀνατολὰς ἐκεῖ τὸν ἀπλικέψαν | . . . Τὰ πλάγια ὅλα ἐγέμισαν κ' οἱ κάμποι τὰ φουσᾶτα». Ἴδε καὶ στ. 5053/58. Κατὰ τὸν ἐκδότην τοῦ ΕΧ (Index of Geogr. N. ἐν ταῖς λέξεσι) Σέρβια καὶ Σεργιανὰ παραδόξως εἰκάζονται ἓν καὶ τὸ αὐτὸ χωρίον γειτνιάζον εἰς τὴν Πρινίτσαν, in the direction towards Vlisiri and Perigardi.-ΓΧ §§ 339-340. Ὁ ἐκδότης J. Longnon οὐδὲν περὶ τῆς θέσεως.— ΑΧ ἐν § 340: la *Saryina*, ἐν § 346 la *Sergena*.—Τοῦ ὀνόματος Σεργιανὰ οὐδ' ἴχνος σώζεται οὔτε ἐν BDC οὔτε ἐν ΓΛΕ.

Μετὰ δὲ τὴν ἧτταν ἣν ἐνταῦθα ὑπέστησαν οἱ Ἕλληνες—εἴτε αὕτη κριθῇ κατὰ λόγον τῶν ἐν τοῖς δυσὶ Χρονικοῖς ἀφηγήσεων, καθ' ἃς τοῦ Καντακουζηνοῦ καταπεσόντος σὺν τῷ ἵππῳ καὶ φονευθέντος ὑπὸ τῶν προσδραμόντων ἀνδρῶν τοῦ φραγκικοῦ στρατοπέδου, ὅ τε σεβαστοκράτωρ ἀναλαβὼν τὸ σῶμα τοῦ πεσόντος γενναίου ὑπεχώρησεν ἐν τάξει, μὴ θελήσας νὰ συνάψῃ μάχην, καὶ ὁ πρίγκηψ φοβηθεὶς τὸν μέγαν τῶν ἐναντίων ἀριθμὸν ἐκ περισκέψεως δὲν ἠθέλησε νὰ ἐπιχειρήσῃ ἔφοδον (ΓΧ §§ 344-345, ΕΧ 5080/94) — εἴτε κριθῇ κατὰ λόγον τῆς ἐν ΑΧ ὑπερβολῆς, καθ' ἣν (§§ 343-345) ὁ πρίγκηψ μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ ἐφορμήσαντες παραχρῆμα κατὰ τῶν ἐναντίων Ἑλλήνων καὶ Τούρκων, ἀντὶ ἀναμονῆς προτιμησάντων φυγὴν εἰς τὰ βουνὰ καὶ τὰ δάση, ἔφθασαν καὶ ἐδεκάτισαν αὐτῶν πεζούς τε καὶ ἱππεῖς, — ὁ ἀριθμὸς τῆς ὑπὸ τὸν σεβαστοκράτορα δυνάμεως ἐξῆλθε σχεδὸν ἀλώβητος ἀπὸ τῆς παραδόξου πολεμικῆς περιπετείας, καθ' ἣν μόνη ἡ φήμη τῶν ἡγουμένων τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐβλάβη. Ἀπῆλθε δ' ὁ ἀδελφὸς τοῦ αὐτοκράτορος, κατὰ τὸ ΑΧ (§ 347), μετὰ τῶν ἀνδρῶν αὐτοῦ εἰς τὸ ἴδιον αὐτοῦ ἔδαφος, τὸ ἑλληνικόν, τὸ περὶ τὸν Μυστρᾶν, καὶ ἐκεῖ συνέλεξε καὶ ἄλλας δυνάμεις, ὅπως ἐκστρατεύσας κατὰ τῆς Κορίνθου ἀποπλύνῃ τὸ περιαφθὲν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὄνειδος (1).

Καὶ ἂν μὲν ἀληθῶς τοιαύτης πολεμικῆς ἐπὶ Κόρινθον ἐνεργείας πρόθεσις εἴτε σπουδαίως εἴτε πρὸς ἀποπλάνησιν τοῦ ἐχθροῦ ἐξεδηλώθη ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ μέρους, οὐδενὸς εὐμοιροῦμεν ἄλλου τεκμηρίου, πλὴν τῆς τοῦ ΑΧ μαρτυρίας, ὅπως ἐξακριβώσωμεν. Ἀλλά, κατὰ μέρος ἀφιεμένου τοῦ ζητήματος τούτου, πάσης ἄλλης σκέψεως προτέρα, μετὰ τὴν ἀπὸ «τοῦ πεδίου τοῦ Μορέως» πανστρατιᾷ ἀποχώρησιν τοῦ σεβαστοκράτορος, ἔδει νὰ ἔλθῃ εἰς τὸν νοῦν τοῦ αὐθέντου τῆς χώρας ταύτης, τὸ νὰ ἐπαναλάβῃ ἄνευ τῆς παραμικρᾶς ἀναβολῆς τὴν εἰς Κόρινθον ἄγουσαν, ὅπως καταπείσῃ τοὺς ἐκεῖ ὁμοτίμους, τοὺς ὀκνοῦντας νὰ ἔλθωσιν εἰς αὐτὸν βοηθοὶ πρὸς ἄμυναν τῆς κινδυνευούσης ὑπ' αὐτὸν χώρας. Ἐξηκολούθει δ' ὁ κίνδυνος, τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων οὐσῶν καὶ μετὰ τὸ παρὰ τὰ Σεργιανὰ ἀτύχημα, πολλῷ ὑπερτέρων κατ' ἀριθμὸν καὶ ἀληθῶς εἰπεῖν, πλὴν μόνης

(1) Καὶ ἐνταῦθα διΐστανται πρὸς τὸ ΑΧ τὰ δύο ἄλλα Χρονικά, ἅτινα μετάγοντα τὸν σεβαστοκράτορα εἰς Νίκλι μνημονεύουσιν ἀρχὴν πολιορκίας αὐτοῦ (ΓΧ § 345, ΕΧ στ 5095/8.

τῆς ἀπωλείας ἑνὸς ἱκανοῦ ἀρχηγοῦ, ἀκεραίων, προσλαμβανουσῶν δὲ καὶ ἐπαύξησιν ἐξ αὐτῆς τῆς ὑποτεταγμένης τῷ σεβαστοκράτορι χώρας. Ὁ ἀγὼν δὲ ἦτο νῦν περὶ διασώσεως τῆς ἐν Πελοποννήσῳ φραγκικῆς κυριαρχίας (1).

Διὰ τοῦτο πιθανώτατα εἰς ἡμᾶς φαίνονται τὰ ἐνταῦθα καὶ πάλιν ὑπὸ μόνου τοῦ AX βεβαιούμενα, ὅτι ὁ πρίγκηψ προνοήσας ἀμέσως νὰ ἀσφαλίσῃ εἰς ἑαυτὸν ἐλευθέραν τὴν πρὸς τὴν Κόρινθον ἐπικοινωνίαν, ἀνεχώρησε παρευθὺς ἔπειτα ὑπάγων εἰς Κόρινθον, ἀφ' οὗ κατέλιπε τὴν περὶ ἀμύνης τῶν τε Σκορτῶν καὶ τῆς ἄλλης φραγκικῆς χώρας εἰς τὸν διωρισμένον ἤδη ἄξιον μπάϊλον καὶ διοικητὴν Ἰωάννην Καταβᾶν (§§ 348-9). Ἀλλὰ καὶ ὁ σεβαστοκράτωρ, κἂν ἔτι σπουδαίως πρὸς στιγμὴν ἐσκέφθη περὶ ἀνόδου εἰς Κόρινθον, εὐθὺς ὡς ἤκουσε τὰ τῆς νέας ἔξω τῆς ἠλειακῆς χώρας ἀποδημίας τοῦ Πρίγκηπος, πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ θελήσῃ, νῦν δὲ καὶ μετ' ἐνθερμοτέρου μένους, λόγῳ τῆς ποθουμένης ἐκδικήσεως, νὰ ἐπαναλάβῃ τάχιστα τὴν πρὸς τὴν Ἀνδραβίδαν ἄγουσαν;

Καὶ διὰ τοῦτο βλέπομεν αὐτὸν τρεπόμενον πάλιν τὴν πρὸς τὸν Μορέαν φέρουσαν· (AX § 350: et cavalcado con tode su gent, *tomó el camino de la Morea* et vino por las montanyas de la Escorta et vino à la flumaria de Carbon, et alli passo la flumayra, et vino al Casal de la Perinça) αὐτὴν ἐκείνην τὴν ὁδόν, ἣν διήνυσεν, ὅπως τὸ πρῶτον ἐλάσας ἐπὶ Ἀνδραβίδαν φθάσῃ εἰς τῆς Παλαιοπόλεως τὰ περίχωρα, ὡς ἐμφαίνουσι σαφῶς τὰ ἐν τῷ EX λεγόμενα, ὅτε ἀντιστρόφως κατὰ χρόνον ἀφηγούμενον ὡς μεταγενεστέραν τὴν ἐπὶ τὰ Σεργιανὰ στρατείαν, εἰκονίζει τοὺς Ἕλληνας πληγέντας ὑπὸ τῆς ὀδυνηρᾶς τῆς Πρινίτσης θέας·

(Κοπ.) 5030/1: ἐκ τὴν Πρινίτσα ἀπέρασαν καὶ εἴδασιν τὸν τόπον,
ἀνάμνησαν τὸ ἐπάθασιν ἐκεῖ στὸν τόπο ἐκεῖνον.

Τὸ ὅτι οὐχὶ προγενέστερον τῆς παρὰ τὸν Ἅγιον Νικόλαον Μεσίσκλη συναντήσεως, ἀλλ' ὕστερον ἦλθε τὸ ἐν Πρινίτσῃ δεινόν, καθ' ἁπά-

(1) Περίεργα καὶ ἄξια προσοχῆς τὰ ὑπὸ Μαρίνου Σανούδου Τορσέλλου (ἔνθα ἀνωτέρω σ. 116) ἱστορούμενα περὶ τῶν γενομένων μεταξὺ πρίγκηπος, δουκὸς Ἀθηνῶν καὶ τῶν ἄλλων, μετὰ τοῦ χαρακτηριστικοῦ ἐπιλόγου: ma in fine questa cosa non fu condotta a compimento perche la Morea era in mala condition.

σας καὶ τῶν τριῶν Χρονικῶν τὰς μαρτυρίας, πάθημα, σπουδαιότατον τεκμήριον φαίνεται τοῦτο, ὅτι μετὰ τὴν πολλὴν εἰς ἄνδρας καὶ ἵππους φθορὰν καὶ αἰχμαλωσίαν καὶ τὴν γενικὴν τροπὴν εἰς φυγὴν καὶ ἄτακτον διασκόρπισιν ὁλοκλήρου τοῦ στρατοπέδου, δυσκολωτάτη ἀπέβαινεν ἡ συλλογὴ καὶ ἰσχυρὰ συγκρότησις δυνάμεως πρὸς ἐγχείρημα, οἷον τὸ τῆς ἀνακτήσεως τῆς ὑπὸ τὸν πρίγκηπα χώρας τοῦ Μορέως, ἐν ᾧ τῶν πραγμάτων ἀντιστρόφως κατὰ χρόνον παραλαμβανομένων, ὡς ἐν τῇ διηγήσει τοῦ ΑΧ ἐκτίθενται, ἀμφοτέρας τὰς ἐπὶ τὴν Ἠλείαν ἐκστρατείας τοῦ σεβαστοκράτορος ἔχομεν γενομένας σχεδὸν μετ' ἀκεραίου τοῦ σώματος καὶ μετ' ἀταράκτου τῆς συγκροτήσεως τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρατεύματος.

Πῶς ἐξετελέσθη ἡ πρὸς τὴν Πρινίτσαν μετάβασις τῶν ἀπὸ Μυστρᾶ ἐρχομένων ὑπὸ τὸν σεβαστοκράτορα ἀνδρῶν, ἐξητάσθη ἤδη ἐν 'Αθηνᾶς ΚΓ' σελίσι 415-419, εἰς ἃς καὶ λόγῳ τῆς ἐκεῖ γενομένης ἀναγνωρίσεως τοῦ ἐδάφους παραπέμπομεν, πρὸς ἀκριβῆ κατάληψιν τῆς σημερινῆς τῶν κατὰ τὴν μάχην περιγραφῆς.

'Εν τῇ ἀφηγήσει τῶν κατὰ τὴν Πρινίτσαν συμβάντων εἰς τὰ πλεῖστα ἔχομεν καὶ τὰ τρία Χρονικὰ σύμφωνα. 'Αλλὰ σπουδαίαν διαφορὰν ὀφείλομεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς νὰ καταδείξωμεν ταύτην, ὅτι ἐν ᾧ τὸ ΑΧ εὐνοήτως οὐδόλως μνημονεύει τοῦ κατὰ τὴν προτέραν αὐτοῦ ἀφήγησιν πεπτωκότος ἤδη Καντακουζηνοῦ, τὰ ἕτερα δύο Χρονικὰ (1) φέρουσιν αὐτὸν συστρατευόμενον μετὰ τοῦ σεβαστοκράτορος, — καθὼς καὶ τὸν Μακρηνόν, — ἀλλ' ὅπως ἀμέσως ἔπειτα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὑπὸ τελείαν σιωπὴν καλυφθῇ, ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τῆς τε μάχης καὶ τῆς διώξεως, μέχρι τῆς ὥρας, καθ' ἣν ὕστερον ἐν Μυζηθρᾷ πενθῶν ὁ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως διὰ τὸ δυστύχημα καὶ τὴν καταισχύνην τὴν ἐν Πρινίτσῃ, φέρεται καλῶν αὐτόν τε καὶ τὸν Μακρηνὸν εἰς συμβούλιον (ΕΧ στ. 4975).

'Αλλ' ἄπορον ἀληθῶς καὶ πολλοῦ θαυμασμοῦ ἄξιον, πῶς, τοιαύτης φονικῆς μάχης ἐν Πρινίτσῃ συναφθείσης, ἐκεῖ παρευρισκόμενος ἐκεῖνος, εἰς ὃν ὁ σεβαστοκράτωρ παρὰ τὰ Σεργιανά, κατ' ἐκλογὴν τιμητικὴν τῆς ἀξίας αὐτοῦ, ἀνέθηκε τὴν ἐπικίνδυνον ἐντολήν, μονος ἐξερχόμενος τῶν τάξεων νὰ προελθῃ εἰς ἀναγνώρισιν τῶν παρατεταγμένων

(1) Τὸ ΓΧ οὐχὶ ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς μάχης, ἧς τὰ φύλλα ἐλλείπουσιν, ἀλλ' ἐν τοῖς μετέπειτα.

ἐχθρῶν (ΓΧ § 341), οὐδόλως ἐν Πρινίτσῃ μνημονεύεται, οὐ μόνον ἐπὶ ἀναθέσει ἐντολῆς εἰδικῆς τινος πολεμικῆς πράξεως ἢ ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ, ἀλλ' οὐδὲ κἂν ἐφ' οἱᾳδήποτε δράσει, οὐδὲ κἂν ὅπως ἐξαιρεθῇ τοῦ ὄχλου τῶν προτροπάδην φευγόντων τὴν φραγκικὴν μάχαιραν πανικοβλήτων. Καὶ τοῦτο εἰς τὰ ἄλλα προστιθέμενον, ἴσως δὲν ἀποτελεῖ τὴν ἀσθενεστέραν ἔνδειξιν, ὅτι χρονικῶς ἀνετράπη ἡ σειρὰ τῶν ἱστορουμένων πολεμικῶν πράξεων, κύριος οἶδεν ἕνεκα τίνος τῶν σημειωμάτων ἀναμίξεως, τίνος συγχύσεως τῆς κριτικῆς τῶν χρονικογράφων ἱκανότητος, τίνος πλάνης κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἀνακατατάξεως καὶ τῆς διηγηματικῆς συρραφῆς. Καὶ ἴσως ἐκ τούτου δύναταί τις νὰ τολμήσῃ νὰ σκεφθῇ, ὅτι οὐχὶ ἐκ συμπτώσεως τυχαίας οὐδ' ἐκ λόγων ὁμοίων πρὸς τὸν εἰκαζόμενον ὑπὸ τοῦ ἐκδότου τοῦ ΕΧ Σμὶτ (1), συμπίπτει κατὰ τὸ μέρος τῆς περιγραφῆς τῆς ἐν Πρινίτσῃ μάχης μέγα χάσμα καὶ ἐν τῷ μοναδικῷ κώδικι τοῦ ΓΧ καὶ ἐν τῷ Ταυρινίῳ τοῦ ΕΧ καὶ ἐν τῷ ἐκ τούτου παραγώγῳ Ἰταλικῷ, μὴ δοθέντος ἔπειτα καιροῦ ἢ δι' ἄλλους λόγους μὴ γενομένης δυνατῆς ἀντιβολῆς καὶ κατὰ ταύτην μεταρρυθμίσεως καὶ διορθώσεως τῶν παραπτωμάτων.

Διότι ὁ Καντακουζηνὸς δὲν ἦτο ὁ τυχών, ὅπως οὕτως ἐν τοιαύτῃ πολεμικῇ περιπετείᾳ παρὼν παρασιωπηθῇ. Ἀληθῶς εἰπεῖν ἦτο ὁ μεταξὺ πάντων πρῶτος καὶ κυριώτατος, τοῦ σεβαστοκράτορος ἔχοντος μόνον ὑπέρτερον ἀξίωμα, λόγῳ τοῦ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἀδελφικοῦ δεσμοῦ. Βασιλείου γένους καὶ ὁ Καντακουζηνὸς Μιχαὴλ συνηριθμεῖτο μετὰ καὶ τῶν ἄλλων Καντακουζηνῶν εἰς τοὺς οἴκους «οἷς ἡ μεγαλογενὴς σειρὰ καὶ χρυσῆ συνεκροτεῖτο», κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Παχυμέρη(2). Πάππος τοῦ ὕστερον (1347-1355) βασιλεύσαντος Ἰωάννου, ἀλλ' ὅπερ πολὺ σπουδαιότερον, διεκρίνετο ὡς «ὁ ἄριστος ὅσων ὁ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ στρατιωτικῶν καὶ ὁ πάντων ὑπερέχων κατα τὴν στρατιωτικὴν ἐμπειρίαν·—Como ad aquel qui era el mellor hombre de armas que avia en su companya et que mas sabia de guerra» (ΑΧ § 335). Καὶ κατὰ τὸ ΓΧ (§ 344): estoit un des plus grans seignurs de Constantinople et tenus aueques le plus vaillant homme de Romanie, et estoit aussi *chapitaine de l'ost et le meillor homme qu' il* (le frere de

(1) Ἐν ὑποσημειώσει τῶν σελίδων 320-1.
(2) Αὐτόθι Α' κεφ. 21.

l'Empereor) *eust en sa compaignie*».—Καὶ ὁ τοσοῦτος καὶ τοιοῦτος οὐδ' ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἐμφανίζεται, οὐδ' ὀνομάζεται ἐν Πρινίτσῃ!

'Εν Πρινίτσῃ τὰ πράγματα, κατ' αὐτὴν τὴν λεπτολόγον περιγραφὴν τοῦ ἐπὶ μεταθέσει τῶν χρόνων κατηγορουμένου ΕΧ, ἦσαν διατεταγμένα οὕτω: 'Επάνω μέν,

(Παρ) 4757/8

'Ο (Μέγας Δομέστικος) στὴν τένταν του ἐκάθετον,
ὅπου ἦτον εἰς ἄνω βουνόν, εἰς τὸ χωρίον Πρινίτσας,

εἰς θέσιν οὕτω περίοπτον, ὥστε κάτωθεν ἀπὸ τοῦ πεδίου ἐρχόμενος «ὁ μισὲρ Τζᾶς» ὁ Καταβᾶς διέκρινε τὴν σκηνὴν καὶ ἀνυπομόνως ἔσπευδε ν' ἀνέλθῃ εἰς ἔφοδον κατ' αὐτοῦ (4753/4, 4784/6).

Κάτω δέ, εἰς τὸ πεδίον τῆς Πρινίτσας, εἰς τοὺς κάμπους ἐκεινούς, οὓς οἱ μετὰ τοῦ μπαΐλου 'Ιωάννου Καταβᾶ ἀπὸ τῆς κλεισούρας «'Αγριδίου Κουνουπίτσας» ἐρχόμενοι εἶδον «γεμάτους τὰ φουσσᾶτα» (ΕΧ 4708/10), ἐκεῖ ὅπου ὕστερον ὁ ἀδελφὸς τοῦ αὐτοκράτορος ἀπαρηγόρητος πρὸς τοὺς φίλους ἔλεγεν ὅτι ἠσχύνετο νὰ λέγηται περὶ αὐτοῦ, ὅτι

(Κοπ) 5008/9:

. . . . κάποιος φτωχὸς καὶ ῥεματιάρης
ἐνίκησε τοῦ βασιλέως τὸν ἀδελφὸν εἰς κάμπον,

ἐκεῖ κάτω εἰς τὸ πεδίον χίλιοι ἱππεῖς προσταχθέντες ὑπὸ τοῦ σεβαστοκράτορος, — καὶ ὑπ' ἀρχηγὸν τίνα; — ἐπέπεσαν κατὰ τῶν ὑπὸ τὸν μπάϊλον τριακοσίων δώδεκα (ΕΧ) ἢ τριακοσίων (ΑΧ), ταχέως δ' ἐνδόντες εἰς τὴν ἐρρωμένην τῶν Φράγκων ἀντίστασιν καὶ εἰς φυγὴν τραπέντες ἐθερίζοντο ὑπὸ τούτων «ὡς ὁ φάλκος (τὸ δρέπανον δηλαδὴ θερίζει) τὸ λιβάδι». 'Η μάχη διήρκει ἀπὸ πρωίας, ἐκεῖ δὲ ὅπου ἐκάθητο ὁ Παλαιολόγος, ἀπὸ τῆς σκηνῆς αὐτοῦ ἔχων τὸ «βλέμμα ἀδιάλειπτα πρὸς τὸ φουσᾶτον» (στ. 4807), «οἱ Φράγκοι ἀπεσώσασιν ὥρα μεσημερίου». (στ. 4804).

(Κοπ.) 4812/25

Καὶ οὕτως ὡσὰν ἐστήκετον κ' ἐθεώρει τὰ φουσσᾶτα,

ἀφνίδια ἐφάνησαν ἐκεῖ τὰ φλάμουρα τῶν Φράγκων.
. . . .
Ἐκεῖ στὴν τέντα ἐρχόντησαν, ποῦ ἐβλέπασιν τὸ σκῆπτρον
τοῦ βασιλέως τοῦ ἀδελφοῦ . . . .
Στριγγὴν φωνίτσαν ἔσυρεν, μεγάλη ὡς ἐδυνάστη,
ἐκεινῶν τῶν παιδοπούλων, ὅπου ἦσαν μετ' ἐκεῖνον·
«Μωρέ, φέρε τὸ ἱππάρι μου, μωρέ, τὸν τουρκομάνον,
θεωρεῖτε φλάμουρα Φραγκῶν, ὅπου μᾶς ἐπετρῶσαν!»
Κ' ἐκεῖνοι ὡς εἶδαν τὰ σπαθία, γυμνὰ ἐξελαμπρισμένα,
. . . .
ὁ κατὰ εἷς ἐσπούδαζεν νὰ σώσῃ τὸν ἐνιαυτόν του·
ὅλοι εἰς φυγίον ἐβάλθησαν ἔνθα ἠμπόρει ὁ καθένας.

Ἀλλ' εὑρέθη καί τις

4826/33
. . . . . .φρόνιμος ποῦ ἀγάπα τὴν τιμήν του,
ἔδραμε, ἤφερεν ἄλογον ὅπου ἔστηκεν στρωμένον,
. . . .
ἐβοήθησε τοῦ ἀφέντου του πηδᾷ καβαλλικεύει.
Ὁκάποιον ηὗρεν ἐκεῖ ἄνθρωπον γὰρ τοῦ τόπου,
ὅπου ἔξευρε κι ἀπείκαζεν τὸ μέρος τῆς Πρινίτσας.
Ἐκεῖνος τὸν ὡδήγεψεν καὶ συντροφίαν τοῦ ἐποῖκεν·
ἐκεῖθεν ἐκ τὴν Λέβιτσαν στὴν Κάπελην ἀνέβη.

Καὶ τοιαύτη μὲν ἡ ἐπάνω, εἰς τὸ χωρίον Πρινίτσαν, οἰκτρὰ εἰκών. Κάτω δέ, εἰς τὸν κάμπον τῆς Πρινίτσας, ὅπου ἦσαν τῶν Ῥωμαίων τὰ φουσσᾶτα

(Κοπ.) 4838/53
τὸ ἰδεῖ τοὺς Φράγκους ὅτι ἔσωσαν στὴν τέντα τοῦ Δεμεστίκου
κι ἀπέδειραν κ' ἐρρίξασιν τοῦ βασιλέως τὸ σκῆπτρον,
ὅλοι ἀποκεφαλίστησαν, ἐβάλθησαν να φεύγουν·
ὁ εἷς τὸν ἄλλον οὐκ ἔβλεπεν τὸ πόθεν ὑπαγαίνει.
. . . .
Οἱ Φράγκοι ἀποστάθησαν σφάζοντα τοὺς Ῥωμαίους·

ἔμποδον μέγαν ηὕρασιν τὰ δάση τῆς Πρινίτσας.
τοὺς τόπους ἐκείνους τοὺς σκληροὺς καὶ πολλὰ δασωμέ-
Ἐκεῖ ἐγλύτωσαν οἱ Ρωμαῖοι, ὅσοι ἐδράμαν κ'ἐμπῆκαν· [νους.

. . . .

Οἱ Φράγκοι ἀποστάθησαν σκοτώνων τοὺς ἐχτρούς τους,
κι ὡς εἶδαν πάλε ὅτι ἔφυγαν κ' ἐπιάσαν τὰ βουνία,
εἰς τοὺς δρυμῶνες ἔφυγαν ἐκεῖ πρὸς τὸν στρατέαν(1)
(Παρ.) 4854 ἀφῆκαν νὰ τοὺς διώχνουσιν ἐστράφηκαν ὀπίσω.

Οὕτω φευγόντων τῶν ἐν τῷ πεδίῳ φουσσάτων, ἡ δίωξις ἐγίνετο εὐνοήτως πρὸς ἀνατολάς, ἐπὶ τοῦ ὑπεράνω τῆς Ἡραίας(2) ὀρεινοῦ ἐδάφους, ἐξηκολούθησε δέ, κατὰ τὸ ΕΧ, μέχρι Σερβίων·

(Παρ.) 4859/62

Οἱ Φράγκοι γὰρ ἐμείνασιν ἐτότε εἰς τὰ Σέρβια·
ἐπεὶ ἂν ἤθελαν νὰ ἔλθοῦν νὰ μείνουν παρακάτου,
οὐδὲν ἐδύνονταν νὰ ὑπᾶν ὅτ' ἦσαν κοπιασμένοι,
καὶ διὰ τὸ κέρδος τὸ πολὺ τὸ εἴχασι κερδίσει(3).

Τούτων δὲ τῶν Σερβίων τὸ ὄνομα ἐπὶ μὲν τοῦ ΧΓΕ εὑρίσκομεν μικρὸν ὑπεράνω τῆς πρωτευούσης τοῦ δήμου Ἡραίας, Παλούμπα (Paloumba) οὕτω γεγραμμένον: Servoi = Σέρβοι(4), ἐν δὲ ΓΑΕ βλέπομεν ὑπ' ἀρ. 23 μνημονευόμενον ὡς χωρίον τοῦ δήμου ἐκείνου (μετὰ κατοίκων 749) οὐδετέρως εἰς ἑνικὸν Σέρβον, καὶ ἐν τῷ BDC (Prov. Messenia. territ. Caritena σ. 129) διεστραμμένον εἰς Xervò.

Ὁ δὲ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως ὑπὸ τὴν ἔμπειρον ὁδηγίαν συνοδοῦ «ἀνθρώπου τοῦ τόπου, ὅπου ἔξευρε κι ἀπείκαζεν τὸ μέρος τῆς Πρινίτσας»,

(1) Οὕτω, «τὸν στρατέαν», οὐχὶ τὴν στράταν, ὡς ἐν στίχοις 505, 513, 648. Πιθανῶς ὄνομα τόπου, παραπλήσιον πρὸς τὸ ἐν Κερκύρᾳ σημερινὸν «Στρατία». Περὶ Στρατίας τῆς ὁμηρικῆς πόλεως ἰδὲ ἐν Ἀρκαδικῆς Ἐπετηρίδος (Τάκη Κανδηλώρου) 1903, σελ. 184-5.

(2) Κάτω ἐμπόδιον ὁ ποταμός.

(3) Τὰ λάφυρα δηλονότι, ἅτινα ἦσαν (ΕΧ) 1000 ἢ (ΑΧ) 2000 ἵπποι, αἱ σκηναὶ καὶ ἄλλα πάμπολλα· τοσαῦτα δ' ἦσαν τὰ ἐγκαταλελειμμένα, ὥστε καὶ οἱ περίοικοι ἔδραμον εἰς διαρπαγὴν (ΕΧ).

(4) ΤΙΜ ΙΙ σ.65 *Sérvoi*... Here the fog clears away and discovers a grand prospect of the opposite mountains of Fanári, and *the fine slopes on either side of the lower vale of the Alpheus.*— ΕΛΛ. Β' σ. 719: Σέρβου.

ἀπελθὼν ἐσπευσμένως,

(Κοπ.) 4833/6

ἐκεῖθεν ἐκ τὴν Λέβιτσαν, στὴν Κάπελην ἀνέβη,
ἀγρίους τόπους ἐδιάβησαν νὰ μὴ τοὺς ἐγνωρίσουν,
καὶ τόσα ἀπῆλθαν φρόνιμα μετὰ ἐπιδεξιωσύνης,
στὸν Μυζηθρᾶν τὸν ἔσωσεν ὅπου πολλὰ ἐπεθύμα.

Εἰς τὴν Κάπελην. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἀδιάφθορον φέρει σήμερον ὀροπέδιον ἐπίμηκες ἐν Ἠλείᾳ δεσπόζον ἐκτάσεως περιρρεομένης ὑπὸ δύο ποταμίων κλάδων, ἔνθεν μὲν (ΝΔ) τοῦ παρὰ τὰ ἐν τῷ ΧΓΕ δεικνυόμενα ὑπὸ τὸ ὄνομα Πύλος (Pylos) ἐρείπια ἀρχαίας πόλεως διερχομένου ἠλειακοῦ Λάδωνος (Ladon)(1), ἔνθεν δὲ τοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα rivière de Vervini (Βερβίνι) ἐν τῷ χάρτῃ φερομένου. Ἔχει δὲ ὁ ΧΓΕ: Kapellis πλημμελῶς ἐκ τῆς γενικῆς, ἀντὶ Kapelli = Κάπελη (ἡ) (2). Κατὰ ταῦτα ἀνακριβὴς ἐλέγχεται ἡ ἐν Ind. of Geogr. Names III ἐπὶ τῆς λέξεως «Κάπελη» σημείωσις τοῦ ἐκδότου τοῦ ΕΧ, ὅτι τὸ ὀροπέδιον τοῦτο γειτνιάζει πρὸς τὸν ποταμὸν Doana (Ἐρύμανθον).

Τὴν δὲ Λέβιτσαν ὁ αὐτὸς ἐκδότης Σμὶτ θέλει θέσιν ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου. Ἀλλὰ τὸ ΕΧ εἰκονίζει τὸν ἐν φυγῇ Παλαιολόγον ὁδηγούμενον ἀπὸ Πρινίτσης («ἐκεῖθεν») διὰ τῆς Λεβίτσης («ἐκ τὴν Λέβιτσαν») ὅπως ἀναβῇ εἰς τὸ ὀροπέδιον («στὴν Κάπελην ἀνέβη»). Ἡ δ' ἐπὶ τοῦ ΧΓΕ ἀνίχνευσις δεικνύει ἐπὶ τῆς ἀπὸ Πυρίου - Μπέλεσι εἰς Κάπελην φερούσης δύο ἐξέχοντα σημεῖα Βίλιζαν (Viliza) καὶ Λάσδικα (Lasdica) τοῦ δήμου Ὀλυμπίων (ΓΑΕ σ. 381), ἄξια προσοχῆς, ὧν τὸ δεύτερον καὶ προσφέρει πως εἰς τὸ Λέβιτσα, τὸ οὐδ' ἐν BDC ἀπαντῶν (3).

(1) Περὶ τοῦ ἠλειακοῦ Λάδωνος ἴδε Παυσ. VI. XXII, 5.—*Leake* TIM I 417, 420. II 228-230.

(2) Ἀντὶ Κάπελην ὁ Παρισιανὸς ἔχει: «στὴν Κάπελον», ὁ δὲ J. Longnon ἐν ΓΧ, ὅπου τὸ χάσμα, σφαλερῶς μεταφέρει (σ. 130): Copela. Ἐν τῷ Ταυρινίῳ ἡ ὅλη ἀφήγησις, ὡς ἐρρήθη ἤδη, λείπει· διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰταλικοῦ Χρονικοῦ, τοῦ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν τοῦ Ταυρινίου. Οὕτω καὶ τῆς Δημάτρας *(La Dimatre)* τὸ ὄνομα εἴδομεν (Ἀθηνᾶς ΚΓ΄ σ. 736[1]) ὅτι τὸ Ἰταλικὸν φέρει διεστραμμένον εἰς Dimitrà, κατὰ τὸ ἐν τῷ Ταυρ. ἐπταισμένον «Διμίτρας».—Ἐν BDC δὲν ἀπαντᾷ τὸ ὄνομα.

(3) Οὐδαμοῦ δὲ καὶ τῆς ἄλλης Πελοποννήσου, ὅπου ὑπάρχει μόνον ἡ γνωστὴ Λεβέτσοβα, ὡς ὄνομα κατῳκημένου τόπου.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν τοπωνυμικῶν παρενθέτως.

Ἐπανερχόμενοι δ' εἰς τὴν συνέχειαν τῆς ἐξετάσεως τοῦ χρονολογικοῦ ζητήματος προσάγομεν εἰς τελικὴν ἔνδειξιν, ὅτι τὰ πράγματα συνέβησαν ἀληθῶς κατὰ τὴν ἐν τῷ ΑΧ σειράν, τεκμήριον ὅπερ ἀρυόμεθα ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἀνοθεύτου κειμένου τοῦ ΓΧ, ἐν τῇ μεταξὺ τοῦ Γουλιέλμου καὶ τῶν εὐγενῶν Ἑλλήνων, τῶν αἰχμαλώτων αὐτοῦ, ἐντεύξει. Κατὰ ταύτην,«ὁ μὲν πρίγκηψ, αἰτιώμενος τοῦ αὐτοκράτορος, φέρεται λέγων πρὸς τὸν σεβαστοκράτορα (§ 380),ὅτι ὁ θεὸς ἐδικαίωσεν αὐτόν, καὶ si lui donna la grace que la gent de l' empereor furent desconfis *à la Brenyce*, *et ores à Macri Plagy*, ὁ δὲ ἕλλην αἰχμάλωτος μεγιστὰν ἀποκρούων τὴν κατηγορίαν μετ' ἀνταιτιάσεως ὑπερηφάνου, καὶ οὗτος τὴν αὐτὴν σειρὰν τηρεῖ ἐν τῇ ἀπαντήσει (§ 383): Et pour la victore que vous eustes *a la Brenice* et *maintenant ycy* sur nostre gent, si vous vantés . . . et se il ramembroit bien de la deconfite de la Pelagonie . . . vous ne blameriés jamais de fait d'armes nul autre homme (1).

Καὶ ἐν τῷ ΕΧ (5500):

(Κοπ.) Ἰδές, κύρη καὶ ἀδελφέ, πόσα φουσσᾶτα εἶχες,
καβαλλαρίους γὰρ καὶ πεζοὺς κἂν δέκα ὀχτὼ χιλιάδες
εἰς τὴν Πρινίτσαν, ποῦ ἦλθες μὲ παρρησίαν μεγάλην,
εἰς θάρρος γὰρ καὶ λογισμὸν νὰ ἐπάρῃς τὸν Μορέαν·
τριακόσιοι Φράγκοι εὑρέθησαν ὅπου ἦσαν ἐδικοί μου,
τὸν πόλεμον ἐκέρδισαν κ' ἐσᾶς ἐκατεσφάξαν.
Κ' ἐδάρτε πάλιν, ἀδελφέ, εἰς τὸ Μακρὺν τὸ Πλάγι
ἴδετε τὸ τί ἐπάθατε μὲ τὰ φουσσᾶτα ὅπου εἶχες (2).

Ἡ ἀπόδειξις φαίνεται πλήρης.

(1) Πρβλ. καὶ τὰ ἐν § 368 ἔτι μᾶλλον χαρακτηριστικά: et prierent le benoit baron Saint George qu' il leur vosist aidier et accompaignier a desconfire ses anemis, ainxi *comme il avoit fait a la bataille de Brenyce*; **et puis** *se mirent a monter la montée de Macri Plagy*.

(2) Καὶ ἐν 6663/6: ἀφότου ἐγίνη ὁ πόλεμος ἐκεῖνος τῆς Πρινίτσας . . . | κι ἀπέχει τοῦ Μακρυπλαγίου, ὁ δεύτερος ἐκεῖνος. Εἰς ἐπιμαρτύρησιν δ' ἔρχονται τὰ ἐν τῷ ἄνω μνημονευθέντι πονήματι τοῦ Μαρίνου Σανούδου Τορσέλλου ἱστορούμενα· καθ' ἅ, ὅτε μετὰ τὴν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἐπάνοδον, αἱ εἰς Πελοπόννησον ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἀποσταλεῖσαι δυνάμεις καὶ ἡ ὅλη αὐτοῦ πολεμικὴ δρᾶσις καὶ παρασκευὴ περιήγαγον εἰς κίν-

Ἐξακολουθεῖ δὲ ἡ ἀφήγησις ἐν τῷ ΑΧ (§ 358): «Καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ αὐτοκράτορος μεθ' ὅσων περιεσώθησαν ἦλθεν εἰς τὴν Λακεδαιμονίαν πενθῶν καὶ ἄθυμος. Ὁ δὲ πρίγκηψ, ὅστις διέτριβεν ἐν Κορίνθῳ, μαθὼν τὰ νέα καὶ χαρεὶς σφόδρα ἐπανῆλθεν εἰς Γλαρέντζαν, καὶ ἐκεῖ ὑπεδέχθη ἐν ἀγαλλιάσει καὶ μετὰ τιμῶν μεγάλων τὸν μπάϊλον καὶ τοὺς ἀκολούθους αὐτοῦ πάντας, τοὺς ἄραντας νίκην κατὰ τῶν ἐναντίων. Καὶ ἐνταῦθα παρεμπίπτει τὸ ἐπεισόδιον τῆς ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων εἰς τοὺς Φράγκους μεταστάσεως τῶν ὑπὸ τὸν Μελὶκ Τούρκων, τῇ μεσιτείᾳ τοῦ παρὰ τῷ πρίγκηπι μετὰ τὴν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἔξωσιν φυγάδος Ancelin de Toucy.

Ἡ ἐν Πρινίτσῃ καταστροφή, ἐπακολουθησάσης καὶ τῆς τῶν Τούρκων ἐπικούρων ἀθρόας μεταστάσεως, ἔσωζε τὸν πρίγκηπα Γουλιέλμον τοῦ ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπόδοσιν τῶν τριῶν φρουρίων καὶ τῆς περὶ αὐτὰ χώρας ἐπικρεμασθέντος ἐπὶ τοῦ Πριγκηπάτου τῆς Ἀχαίας κινδύνου. Νῦν δὲ τοῦ σεβαστοκράτορος ὁ νοῦς ἀπὸ σχεδίων ἐπιθετικοῦ

δυνον τὸ ἐν Μορέᾳ κράτος τοῦ Γουλιέλμου (la Morea era in mala condition), τὰ πράγματα ἐνεφανίζοντο εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς στενόχωρα πολὺ (σ. 116), «ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες ἦλθον μετὰ μεγάλων δυνάμεων μέχρις Ἀνδραβίδας καὶ ἀπέκλεισαν τὸν πρίγκηπα». Ἔπειτα δὲ «*stando il Principe Guglielmo predetto in questi travagli e infortunj, sich' era quasi per soccomber del tutto a Greci ed esser cazzato del Stato*», σωτήριος [ἐπῆλθεν ἡ ἐν Πρινίτζῃ μάχη, καθ' ἣν κατήγαγε νίκην μεγάλην (σ. 118)]: si mise a cavalcar con celerità, *ed in loco detto Brenizza, ove combattè con li Greci suoi Nemici e . . . li ruppe. ripportò gran vittoria.* Καὶ δεικνύει μὲν ἐνταῦθα παραδόξως ὁ Σανοῦδος μέρος (οὐχὶ τὸ ὅλον) τῶν Τούρκων συμπράττον μετὰ τῶν Φράγκων καὶ ἀσφαλίζον αὐτοῖς τὴν νίκην, ἐν ᾧ, κατὰ τὰ Χρονικά, οἱ Τοῦρκοι ἀθρόοι μετὰ τὴν Πρινίτσαν ἐγκατέλιπον τὸν Παλαιολόγον, καὶ λέγει προσέτι ὅτι «διὰ τῆς τέχνης ἢ τέχνης τινὸς αὐτῶν — con la industria dei detti Turchi» συνετρίβησαν ὑπὸ τῶν Φράγκων οἱ Ἕλληνες· ἀλλ' ἐκ τούτου, καὶ ἂν καταδικασθῇ ὡς πεπλανημένον, οὐδαμῶς ἀναιρεῖται τὸ χρονικῶς τε καὶ ἱστορικῶς ἀξιόχρεων τῆς μαρτυρίας τοῦ Σανούδου, ὅτι μετὰ τὰ παρὰ τὴν Ἀνδραβίδαν Σεργιανὰ ἦλθεν ἡ ἐν Πρινίτσῃ μάχη. Ἀπ' ἐναντίας δὲ καὶ παρέχεται στοιχεῖον ἐνισχύσεως εἰς τὴν ἐξ αὐτῆς τῆς ἀναγνώσεως τῆς ἐν τοῖς Χρονικοῖς περιγραφῆς τῆς μάχης ταύτης, ἐν ᾗ τελεία περὶ Τούρκων κρατεῖ σιωπή, γεννωμένην ὑπόνοιαν βεβουλευμένης ἀπραξίας ἢ ἄλλου δόλου αὐτῶν, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ δολιωτάτου λεβαντίνου Ancelin de Toucy, περιαγαγόντος τὸ ὑπὸ τον σεβαστοκράτορα στρατόπεδον εἰς σύγχυσιν, λιποψυχίαν καὶ τροπήν. Περὶ τῆς γνησιότητος καὶ τῆς ἀξίας τοῦ πολὺ τὸ διάφορον ἔχοντος ἔργου τοῦ Σανούδου (1328 - 1333) ἴδε τα ὑπὸ Hopf διὰ πολλῶν ἐξηγούμενα ἐν σ. XV - XXIII τῆς τῶν Chroniques Gréco-Romanes εἰσαγωγῆς (Introduction).

πολέμου ἐτρέπετο εἰς φροντίδας καταλήψεως τῶν διόδων πρὸς ἄμυναν τῆς ἰδίας αὐτοῦ χώρας κατ' ἐπαπειλουμένης εἰσβολῆς τῶν ἐχθρῶν (ΑΧ § 367): Et el hermano del emperador qui era en Lacedemonia, sabido que los Turquos eran ydos al princep et qu' el princep apleguava su gent por venir sobra éll, ordenó de apleguar su gent et de venir á tenir los passos al princep por deffender su tierra.

Οὕτω δ'ἐπὶ τῶν διόδων τοῦ Μακρυπλαγίου συνεκρούσθησαν οἱ ἀντίπαλοι, καὶ ἡ μάχη ἐγένετο πεισματώδης· ἀπέληξε δὲ καὶ αὕτη εἰς ἧτταν τῶν Ἑλλήνων καὶ αἰχμαλωσίαν τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν.

Πάντων; — Εἰς τοῦτο ἀντιφάσκει καὶ πάλιν τοῦ ΑΧ ἡ ἀφήγησις πρὸς τὰ τῶν δύο ἄλλων. Διότι, ἐν ᾧ σύμφωνα τό τε ΓΧ (§§ 373-385) καὶ τὸ ΕΧ (5411-5584) διηγοῦνται ὅτι τόν τε ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως,

ΕΧ (Κοπ.) 5459/65.

τὸν Μέγαν γὰρ Δεμέστικον, τὸν Μακρυνὸν ἐκεῖνον,
ὡσαύτως ἐκρατούσασιν καὶ τὸν Καβαλλαρίτσην·
ὁμοίως ἐκρατούσασιν ἄρχοντες, σεβαστᾶδες,
τριακόσιους γὰρ πεντήκοντα καὶ τέσσαρους ὡσαύτως,
ὠνομασμένοι ἄρχοντες ἦσαν ἐνταῦθα ὅλοι·
ηὗραν καὶ ἀρχοντόπουλα κι ἄλλον λαὸν μετ' αὔτους,
ἦσαν πεντακισχίλιοι τριάκοντα καὶ πλέον,

τοὐναντίον τὸ ΑΧ, βεβαιοῦν τελείαν τῶν Ἑλλήνων τὴν ἧτταν καὶ ἐπιμαρτυροῦν ὅτι πολλοὶ ἦσαν οἱ πεσόντες, πολλοὶ δὲ καὶ οἱ ζωγρηθέντες (§ 371), ἐν τῇ ἑπομένῃ § 372 ἐπάγεται τὰ ἑπόμενα· «καὶ τραπέντα εἰς φυγὴν τὸν ἀδελφὸν τοῦ αὐτοκράτορος τέσσαρες Τοῦρκοι συνέλαβον καὶ ἤθελον νὰ φονεύσωσιν αὐτόν· ἀλλ' ἐκεῖνος εἶπε· «μή με φονεύετε, διότι εἶμαι ἀδελφὸς τοῦ αὐτοκράτορος καὶ θὰ σᾶς κάμω πλουσίους». Οἱ δὲ Τοῦρκοι ἀκούσαντες ταῦτα συναπῆλθον μετ' αὐτοῦ. — Et los Turquos, huyendo aquesto s' en fueron con él.—» Καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐν §§ 382, 383 δεικνύει ἡμῖν τὸν ἀδελφὸν τοῦ αὐτοκράτορος ἔγκλειστον ἐν τῷ φρουρίῳ αὐτοῦ ἕνεκα τῆς δεινῆς ἐπιδρομῆς τοῦ αὐθέντου Καρυταίνης μέχρι τῶν πυλῶν τῆς Λακεδαιμονίας, ἐπὶ τέλους δ' ἀπελπίσαντα

περὶ τοῦ ἐν πεδίῳ κατ' ἐκείνου ἀγῶνος, ἀπελθόντα εἰς Μονεμβασίαν, ἀφέντα στρατηγὸν διοικητὴν τῆς χώρας, καὶ ἔπειτα ἐπιβάντα κατέργου καὶ ἀποπλεύσαντα πρὸς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐτοκράτορα.

Ἐν τούτοις δὲ καὶ ἀπ' εὐθείας κατηγορηματικῶς ὑπὸ ἱστορικῆς πηγῆς ἀποδεικνύεται ὅτι τὸ Ἀραγώνιον ἀληθεύει· διότι παρὰ τῷ Παχυμέρῃ εὕρηνται μεμαρτυρημένα ῥητῶς τάδε· «Ἦν δ' εὐδοκιμῶν ὁ παρακοιμώμενος, καὶ παρ' ἐχθροῖς ὄνομα ἔχων ἐν στρατείᾳ καὶ τὸ φοβερὸν ἐνδεικνύμενος, ὥστε καὶ τοῦ σεβαστοκράτορος ἐκεῖθεν ἐπαναζεύξαντος ὕστερον, αὐτοὺς ἐγκαταλελεῖφθαι καὶ τοῦ στρατεύματος ἄρχειν, καὶ δὴ μαχομένους πολλάκις μὲν εὐστοχεῖν, μίαν δέ γε σφαλέντας κρατηθῆναι κατὰ πόλεμον καὶ ἀμφοτέρους», — ἀμφοτέρους τοὺς ὑπάρχους, ὧν τὰ ὀνόματα μετὰ καὶ τῶν ἀξιωμάτων εὐθὺς πρὸ τούτου ἐμνημόνευσεν ὁ ἱστορικός, καὶ ὧν τὴν τάξιν θέλομεν ἀνατρέψει ἐνταῦθα πρῶτον εἰσάγοντες τὸν «παρακοιμώμενον Μακρηνόν,» ὅπως ἐμφανίζοντες ἔπειτα δεύτερον «τὸν μέγαν δομέστικον Φιλῆν», τὸν Ἀλέξιον, δείξωμεν ὅτι τὰ δύο Χρονικά, καίπερ οὐδόλως τοῦ Φιλῆ μνημονεύοντα, καὶ ὅτε ἔτι ὡμίλησαν περὶ Καβαλλαρίτση (1), ὅμως λεληθότως ἐμαρτύρησαν καὶ περὶ τῆς ζωγρήσεως αὐτοῦ ἐν οἷς εἶπον περὶ αἰχμαλωσίας Μεγάλου Δομεστίκου (2).

Καὶ οὕτως ἐν ἔτει κομήτου (1264) (3) λήγει ἡ σειρὰ τῶν ἀστοχημάτων καὶ τῶν ἀτυχιῶν, αἵτινες ἐμάστισαν τὸν εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνάκτη-

(1) Εὐγενοῦς τῆς τῶν Καβαλλαρίων οἰκογενείας (Παχυμέρη, Α' 21), Ἀλεξίου τὸ ὄνομα, ὡς σημειοῦται ὁ ἐκδότης τοῦ ΓΧ J. Longnon σ. 142[5].

(2) Ἴδε τὰ ἐν ΓΧ σ. 146[1] καὶ 149[3] ὑποσημειούμενα ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐκδότου, σύμφωνα πρὸς τὰ ὑπὸ Παχυμέρη κατωτέρω (Γ' 17) ἱστορηθέντα περὶ τοῦ ἐν αἰχμαλωσίᾳ θανάτου τοῦ μεγάλου δομεστίκου Φιλῆ καὶ τῆς περαιτέρω κακῆς τύχης καὶ ἀδίκου τυφλώσεως τοῦ λύτροις ἐπὶ τούτῳ ἐξαγορασθέντος Μακρηνοῦ, οὗ τὸ ὄνομα καλῶς ὑπὸ τῶν ἑλλήνων ἱστορικῶν γράφεται ὡς ἀπὸ Μάκρης.

(3) «Οὕτω τοίνυν ἐκείνων κακουμένων, —λέγει ὁ Παχυμέρης (Γ' 23) ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὰς ἕνεκα περισπάσεως ὅλης τῆς προσοχῆς εἰς τὰ δυτικὰ ἐξανθησάσης ἐν τῇ Ἀνατολῇ ταραχῆς, — ἀστὴρ κομήτης ἐκ δύσεως κατὰ τὸ ἑωθινὸν ἐξέλαμπεν ἐξ ἦρος εἰς φθινόπωρον, ἐφόβει δὲ τοὺς ὁρῶντας». Ἦν δ' ὁ κομήτης ὁ κατὰ τὸ ἔτος τοῦ ἐν μηνὶ Ὀκτωβρίῳ θανάτου τοῦ Πάπα Οὐρβανοῦ Δ' φανείς, λάμψας δὲ ὕστερον ἐπὶ Καρόλου τοῦ Ε' (Charles Quint) ἐν ἔτει 1556, ἀλλὰ καί, παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν καὶ τοὺς γενομένους ὑπολογισμούς, μὴ ἐμφανισθεὶς ὅτε ἀνεμένετο πάλιν, ἐν ἔτει 1848. Τοῦ κομήτου μετὰ λεπτομερείας ἱκανῆς μνημονεύει καὶ ὁ Νικ. Γρηγορᾶς, Δ' ε' (ΙΓ') ἐν ᾧ χρόνῳ ὁ βασιλεὺς διέτριβεν ἐν Θεσσαλίᾳ (γρ. Θεσσαλονίκῃ).

-σιν τῶν τριῶν πολυτίμων κάστρων, Μονεμβασίας, Μεγάλης Μαίνης καὶ Μυζηθρᾶ, μετὰ Γερακίου καὶ τοῦ περὶ τὴν Κινστέρναν θέματος, ἀρξάμενον ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως τῆς χώρας τοῦ Μορέως ἑλληνικὸν ἀγῶνα.

Β'.

1. Κορινθία. — 2. Ἀχαΐα, Ὀλυμπία. — 3. Ὀλυμπία.

1) Κορινθία.

Μοῦντ Ἐσκουβέ. — *Mont Escovée.* Οὕτω διῃρημένον φέρεται τὸ ὄνομα ἔν τε τῷ ΓΧ (§ 192) καὶ ἐν στίχῳ 2806 τοῦ παρισιανοῦ κώδικος τοῦ ΕΧ. Ὁ δὲ Κοπενάγιος ἔχει αὐτὸ εἰς τρία: Μοῦν ντὲ σκουβέ. Διαφέρει ὁ Ταυρίνιος, ἐν ᾧ κεῖται: μοῦντε σκουφέ.

Καὶ κατὰ μὲν τὸν ἐκδότην τοῦ ΓΧ κ. Longnon, ἡνωμένως προάγοντα τὴν ἐπίκλησιν: Montescovée ἔν τε τῷ Προλόγῳ (Notice Géogr. σ. CIII) καὶ ἐν ταῖς ὑπὸ τὰς §§ 105 καὶ 192 σημειώσεσι, τὸ τοιοῦτο φραγκικὸν ὄνομα ἠλλοιώθη ἑλληνοτρόπως εἰς Pendescouvé (σ. CIII) ἢ Pendescouvos (§ 192 καὶ Table des noms propres σ. 523). Ὁ δ' ἐκδότης τοῦ ΕΧ (Ind. Geogr. N. ἐπὶ τῆς λέξεως) δέχεται καὶ αὐτὸς τὸ ὄνομα γαλλικόν, ἀλλὰ περισσότερον ἐνδιατρίβων σημειοῦται καὶ ἄλλα: Its name seems to correspond to the Fr. proper name *Mont Esquiou* or *Esquieu*; cp. σκιβουρία haugtiness l. 7907, and *Index*, which suggests *Mont Esquivé*(1). In Baedeker it is mentioned as *Pendescouphia* Five Caps (It. scuffia) or summits, which seems to be a transformation through popular etymology of the French name.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Buchon παλαιότερον (La Grèce Continentale et la

(1) Ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀλλοκότου ταύτης παραγωγῆς τοπωνυμικοῦ, ἴδε ἐν Ἀθηνᾶς ΚΓ' σ. 83, ὅσα ἐκεῖ περὶ σκιβουρίας λέγονται.

Morée, Paris MDCCCXLIII, περὶ τούτων ἔγραψεν, ὅτι ὁ Γοδ. Βιλλαρδουῖνος κτίσας κάστρον ἔδωκεν εἰς αὐτὸ le nom franc de *Mont-Esquiou*, le *Mont Sourcilleux*. Le Chroniqueur de Morée raconte que ce fort avait conservé jusqu' à son temps, c'est à dire en 1320 (1), le nom de *Montescoucos*. Le même nom se conserve aujourd' hui, légèrement altéré en celui de *Pendescouvo*, l'*m* ayant été changé en *p*, par le même procédé euphonique qui a fait changer le *p* en *m* dans le mot de Pentélique, appelé Mendeli dans toutes les cartes modernes.

Περίεργον δ' ὅτι καὶ Ἕλληνες, ἐν ᾧ κατέχομεν περισωζομένην μέχρι τοῦ νῦν ἐπὶ τόπου προσηγορίαν αὐτοδήλου ἐννοίας, Πεντεσκοῦφι ἢ Πεντεσκούφια(2), δὲν ἐνέμειναν εἰς διάγνωσιν τοῦ ἀληθοῦς, ἀνεξελέγκτως υἱοθετήσαντες τὴν ξενικὴν διδασκαλίαν (3), μὴ παρατηρήσαντες μηδὲ τοῦτο, ὅτι ἐν ἑνὶ τῶν τριῶν ἑλληνικῶν χειρογράφων ἀντὶ ἐσκουβὲ ὑπάρχει γεγραμμένον ἁπλῶς σκουφέ, ἐξ οὗ καὶ τὸ Ἰταλικὸν Χρονικὸν παραλαβὸν ὀλιγώρως τὸ ὄνομα μετεποίησεν αὐτό, ἀλλ' ἄνευ ἀπωλείας τοῦ φ, εἰς Stuffé.

Οὕτω προσεγγίσαντες εἰς τὸ ἀληθὲς ἐν τῇ ἐκφορᾷ τοῦ δευτέρου μέρους τοῦ περιέργου ὀνόματος, οὐδεὶς κίνδυνος ὑπάρχει μήπως ἐλεγχθῶμεν ἐπὶ τόλμῃ ὑπὸ τῶν ἐνθυμουμένων τὴν ἀνέκαθεν γνωστὴν εὐκολίαν ἐναλλαγῆς π καὶ μ, ἧς πολλὰ μὲν δείγματα (ἐνιαχοῦ πλεῖστα) ἡ σύγχρονος συνήθεια φέρει, τρία δ' ἐκ τοῦ προχείρου ἐμφανιζόμενα εἰς τὸ σκοπούμενον σήμερον ἀρκοῦσι: Πεντέλη - Μεντέλη, Παγκράτι - Μαγκράτι, Πούντα - Μούντα. Οὐδ' εἶναι παράδοξον ὅτι τὴν ὑπὸ τῶν Φράγκων, αὐτῶν ζητούντων νόημα, γενομένην παραμόρφωσιν τοῦ Πέντε εἰς μόντε ἢ μοὺντ ἠσπάσθη ὁ πιθανώτατα λατῖνος κληρικὸς (ὡς ὁ τοῦ ΑΧ) συντάκτης τοῦ ΕΧ, — εἴτε φράγκον ἑλληνομαθῆ (φραγκολεβαντῖνον) εἰκάσωμεν

(1) Ἡ τοιαύτη εἴδησις περιέχεται ἐν μόνῳ τῷ ΕΧ, οὐχὶ δὲ καὶ ἐν τῷ ΓΧ. Ἀλλὰ τούτου μὲν τὸ τέλος ἀνέρχεται εἰς τὸ ἔτος 1305, τοῦ δὲ ΕΧ εἰς τὸ 1292.

(2) Ἴδε, ἐκτὸς τῶν ἄνω περὶ Baedeker λεχθέντων, τὸν Γαλλικὸν Ὁδηγὸν Joanne ἐν τῷ παρενθέτῳ κορινθιακῷ χάρτῃ, ὅπου τὸ ὄνομα ὑπάρχει δεδιχασμένον οὕτω· Pendé Skouphi.

(3) Α. Ἀδαμαντίου, Χρον. Μορέως σ. 537, ὅπου ἐξ ἀβλεπτήματος τὸ τοῦ ΓΧ Mont-Escovée ἐγράφη Escouvée.— Ἀντ. Μηλιαράκη, Γεωγραφία Πολιτικὴ τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας (ἐν Ἀθήναις 1886) σ. 109-110.

αὐτὸν εἴτε μιγάδα ἑλληνόφραγκον (γασμοῦλον), —ἂν ἀναφέρωμεν τὸν νοῦν εἰς τὰ καὶ σήμερον συμβαίνοντα. Καὶ διὰ τοῦτο ἐκφέροντες τὴν γνώμην, ὅτι ἡ κλῆσις *Mont-Escovée* προῆλθεν ἐκ φραγκικῆς τοῦ ἑλληνικοῦ Πεντεσκοῦφι ἢ Πεντεσκούφια διαστροφῆς, μετὰ θάρρους μεταγράφομεν διωρθωμένον τὸν στίχον 2805:

Πεντεσκούφια τὸ ὠνόμαζαν, οὕτως τὸ λέγουν πάλιν.

Μὴ δὲν ἔχομεν τὸν Ταΰγετον παρονομαζόμενον Πεντεδάκτυλον, nach dem Form der gipfel seines mittleren Theiles, ὡς παρετηρήθη ὑπὸ γερμανοῦ(1); Μὴ δὲν φαίνονται ὑπεράνω τοῦ πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Ἀκροκορίνθου προβούνου καμπυλόσχημοι ὡς καλύμματα κορυφαί, —αἱ καὶ γαλλιστὶ calottes, —προδιδοῦσαι τὸν λόγον δι᾽ ὃν ἡ ἑλληνικὴ φαντασία ἠδυνήθη, κύριος οἶδεν ἀπὸ τίνων παλαιοτέρων ἔτι χρόνων, τὴν ὀρεινὴν ἐξόγκωσιν οὕτω νὰ ὀνομάσῃ(2);

Τὸ ὅτι τὸ ὄνομα προϋπῆρχε, καθ᾽ ὃν χρόνον ἐκρίθη ἀναγκαία ἡ ἐπὶ τοῦ βουνοπλάγου ἀνέγερσις κάστρου ἀντιπλεύρου εἰς τὴν πολιορκουμένην Ἀκρόπολιν, αὐτὸ τὸ ΕΧ ἐν στίχῳ 2805 βεβαιοῖ λέγον·

Μοὺντ Ἐσκουβὲ τὸ ὠνόμαζαν, οὕτως τὸ λέγουν πάλιν.

Διότι ἡ φράσις ἔχει σαφεστάτην τὴν ἔννοιαν, ὅτι καὶ μετὰ τὴν κτίσιν τοῦ κάστρου ἐξηκολούθησε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἔνθα ἐκτίσθη νὰ μένῃ ἐν χρήσει. Οὐδ᾽ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐγκριθῇ ἡ ἐξενεχθεῖσα παράδοξος ἰδέα, ὅτι ὁ συντάκτης τοῦ Χρονικοῦ ἐνταῦθα πιστοποιεῖ ὅτι καὶ καθ᾽ ὃν χρόνον ἔγραφε (κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐπομένου ΙΔ´ αἰῶνος) ἐσώζετο τὸ κατὰ τὴν κτίσιν τοῦ κάστρου (ἀρχαὶ ΙΓ´ αἰῶνος) δοθὲν ὄνομα, τοσούτῳ μᾶλλον καθ᾽ ὅσον τὸ ὄνομα δὲν ἦτο τοῦ κάστρου, ἀλλὰ τῆς θέσεως ἐφ᾽ ἧς τὸ κάστρον κατεσκευάσθη, ὡς ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἐν τῷ ΕΧ λεγομένου συνάγεται

(Παρ.) 2802/5

Εὑρίσκεται πρὸς μεσημβρίαν ἐκείνου δὲ τοῦ κάστρου (τοῦ Ἀκροκορίνθου)
ὀκάτι ἕνα βουνόπλαγον, τραχῶνι γὰρ καὶ σπήλαιον.
Ἐνταῦτα ὁρίζει ὁ πρίγκιπας καὶ ἄνω χτίζουν κάστρον,
Μοῦντ Ἐσκουβὲ τὸ ὠνόμαζαν, οὕτως τὸ λέγουν πάλιν (3).

(1) C. Bursian, Geogr. v. Griech. II σ. 104.

(2) Ἴδε τὸν ἄνω μνημονευθέντα παρένθετον τοπογραφικὸν χάρτην Joanne, ἀλλ᾽ ἰδίως τὸν παρηρτημένον εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦ Μηλιαράκη χάρτην.

(3) Καὶ ἐν τῷ Κοπεναγίῳ, ὅπου κεῖται «ὠνόμασαν», ὁ ἐπαγόμενος ὁρισμὸς

Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι τὸ μόνον ζήτημα.

Διότι ὑπάρχουσιν οἱ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν Χρονικῶν ἀποδεχόμενοι ὡς ἱστορικὴν ἀλήθειαν, ὅτι οὐχὶ ἓν μόνον, ἀλλὰ δύο κάστρα ἔκτισαν οἱ πολιορκηταὶ τοῦ Ἀκροκορίνθου, εἰς περίζωσιν αὐτοῦ, οὐ μόνον ἀπὸ μεσημβρίας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ βορρᾶ. «Μάτην οἱ Φράγκοι ἔκτισαν δύο φρούρια, ὅπως ἐξαναγκάσωσι τὴν δυσάλωτον ἐκείνην ἀκρόπολιν εἰς παράδοσιν. Καὶ τὸ μὲν τῶν φρουρίων ἐκτίσθη πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἀκροκορίνθου, τὸ δ' ἕτερον, κτισθὲν ἐπὶ τοῦ πρὸς νότον αὐτοῦ λόφου, ὠνομάσθη ὑπὸ τῶν Φράγκων Montesquiou, τὸ δὲ ὄνομα τοῦτο παρεφθάρη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων εἰς Πεντεσκούφια»(1).

Ἀνάγκη ἄρα ὑποστρώσεως τοῦ ὅλου κειμένου τῶν δύο Χρονικῶν, ἐξ ὧν ἐπήγασεν ἡ πεπλανημένη γνώμη,—τὸ ΑΧ μαρτυρεῖ κατηγορηματικῶς περὶ ἑνὸς μόνου κάστρου,—ὅπως κατασταθῇ σαφεστέρα εἰς τὸν ἀναγινώσκοντα ἡ δοθησομένη ἐξήγησις.

ΕΧ. στ. 2801-2809 (Παρ.).

Λοιπὸν ὡς ἔνι τὸ βουνὶν τοῦ κάστρου τῆς [Κορίνθου
πλατὺ καὶ μέγαν, φοβερόν, κι ἄνω ἔνι τὸ κά- [στρον,
εὑρίσκεται πρὸς μεσημβρίαν ἐκείνου [δὲ τοῦ κάστρου
ὀκάτι ἕνα βουνόπλαγον, τραχῶνι γὰρ [καὶ σπήλαιον.
Ἐνταῦτα ὁρίζει ὁ πρίγκιπας καὶ ἄνω [χτίζουν κάστρον,
Μοῦντ Ἐσκουδὲ τὸ ὠνόμαζαν, οὕτως τὸ λέ- [γουν πάλιν,
καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην μερίαν τὸ λέγου-

ΓΧ §§ 192, 193

Donc pource que li chastiaux est de grand purprys, et la gent qui estoit dedens avoient assez de leurs voulentés de praure buche et autre chose pour leur vivre, *si ordina le prince que une fortresse se feist en une montaigne agüe qui est encoste le chastel devers miedi*; et fu nommée le Mont Escovée. Et Messire Guillerme de la Roche. *le noble seignor d' Atthenes, si fist une autre fortresse* de

«οὕτως τὸ κράζουν πάλε» ἐπανορθοῖ τὴν κλονηθεῖσαν ἔννοιαν. Ἐν τῷ ΓΧ ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ὅτι εἰς τὸ βουνὸν (la montaigne) ἐδόθη τὸ ὄνομα, ὅμως ἔπειτα γεννᾶται τις δισταγμός, ἕνεκα τῆς προηγουμένης λέξεως fortresse. Ἀλλ' εἰς ἄρσιν αὐτοῦ ἔρχονται βοηθητικὰ τὰ ἀνωτέρω.—ΓΧ: «Si ordina le prince que *une fortresse* se feist sur *une montaigne* agüe qui est encoste le chastel devers miedi; *et fu nommée le Mont Escovée*» (le Mont Escovée, οὐχὶ δὲ *la fortresse, le chastel de Mont Escovée)*. Θέλομεν δὲ ἴδει κατωτέρω ὅτι τὸ κάστρον εἶχεν ἄλλο ὄνομα.

(1) Οὐίλλιαμ Μίλλερ, Ἱστορία τῆς Φραγκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι (1204-1566). Μετάφρασις Σπ. Π. Λάμπρου μετὰ προσθηκῶν καὶ βελτιώσεων. Ἐν Ἀθήναις, 1909-1910, ἐν σελίδι τοῦ Α' τόμου 57.

[σιν πρὸς ἄρκτον, ὁ Μέγας Κύρης ἔποικε κάστρον ἐκεῖ [ἐδικόν του. Ἐδάλασιν σωτάρχισιν, σκουταροτζαγρατόρους	l'autre part dou *chastel vers la boire*: *les quelles fortresses* gardoient de bons arbalestiers.

Ἐκ τῆς ἀντιπαραβολῆς τῶν δύο ἀντιτεθειμένων κειμένων, ὧν τὸ γαλλικὸν φαίνεται οἱονεὶ μετάφρασις τοῦ ἑλληνικοῦ, — ἀλλὰ μετὰ προσθηκῶν, — συνάγεται ὅτι, ἐν ᾧ τὸ ΕΧ ἀληθῶς πραγματεύεται περὶ ἑνὸς μόνον κάστρου, κατ'ἐντολὴν τοῦ πρίγκηπος κτισθέντος ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κύρη τῶν Ἀθηνῶν πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Ἀκροκορίνθου, τὸ ΓΧ, μετὰ τὴν βεβαίωσιν ὅτι ὁ πρίγκηψ ὥρισεν ὅπως (ordina que) κάστρον κτισθῇ ἐπὶ ὑψώματος παραπλεύρως τοῦ Ἀκροκορίνθου πρὸς μεσημβρίαν (devers miedi), ὁ Μέγας Κύρης (le noble seignor d' Atthenes) κατεσκεύασε καὶ ἄλλο κάστρον (si fist un autre chastel) ἐκ τῆς ἄλλης πλευρᾶς πρὸς βορρᾶν (de l' autre part dou chastel vers la boire) καὶ ὅτι τὰ κάστρα ταῦτα (lesquelles fortresses) ἐφύλαττον καλῶς τοξόται. Τὸ ΕΧ θελῆσαν νὰ διακρίνῃ εἰς τὸ σαφέστατον τὰ τῆς θέσεως τοῦ βουνοπλάγου, ἐφ' οὗ ἐσκόπει ὁ συντάκτης αὐτοῦ νὰ δείξῃ («ἐνταῦτα») ὅτι ὁ πρίγκηψ ὥρισε νὰ κτισθῇ τὸ κάστρον, προσέθηκεν εἰς ἀκριβέστερον προσδιορισμὸν τῆς μεσημβρίας τὸν στίχον: «ἀπὸ τὴν ἄλλην μεριὰν τὸ λέγουσιν πρὸς ἄρκτον», μεθ'ὃ συνεχίζων τὴν διήγησιν εἶπεν· «ὁ Μέγας Κύρης ἔποικε κάστρον ἐκεῖ ἐδικόν του» διὰ τῆς τοιαύτης φράσεως θελῆσαν νὰ δηλώσῃ ὅτι πρὸς ἐκτελεσιν τῆς ἐντολῆς τοῦ πρίγκηπος ὁ Μέγας Κύρης (εἰς ὃν παρατηρητέον ὅτι κατὰ τὰ Χρονικὰ τὸ ὅλον ἔργον τῆς πολιορκίας μέχρι τέλους ἀνετέθη) ἔκτισε πρὸς μεσημβρίαν —«ἐκεῖ»— τὸ κάστρον αὐτοῦ, τουτέστι τὸ κάστρον ὅπερ αὐτὸς ἐπεφορτίσθη νὰ κτίσῃ, διότι ὁ πρίγκηψ «ὥρισε» μόνον, «ἔδωκε πρόσταγμα» Ἀλλὰ τὸ ἄστοχον καὶ κακότεχνον τῆς φράσεως κατέστησε τὴν ἔννοιαν τοῦ λόγου διφορουμένην. Οὕτω δὲ περιέπεσεν εἰς παρανόησιν ἐκεῖνος, ὅστις εἴτε ἀπὸ τοῦ ΕΧ εἴτε ἀπὸ ἄλλης, κεντρικῆς πηγῆς ὁμοίως ἐχούσης μετήγγισε τὴν ἀφήγησιν εἰς τὸ ΓΧ, ἀναγκασθεὶς πρὸς τελείαν διευκρίνησιν νὰ παρεισαγάγῃ εἰς τὸ γαλλικὸν κείμενον διπλῆν προσθήκην, τήν τε περὶ ἀνεγέρσεως «καὶ ἄλλου» (*une autre*) κάστρου καὶ τὴν περὶ ἐμβολῆς φρουρᾶς καὶ ἐφοδίων οὐχὶ εἰς ἓν μόνον, ἀλλ' εἰς δύο κάστρα.

Ὅμοια δὲ καὶ χείρονα ἔπαθεν ὁ τοῦ Ἰταλικοῦ Χρονικοῦ συντάκτης ἢ ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ παραφράστης, ὅστις ἐπιχειρήσας καὶ εἰδικώτερον ἔτι νὰ ἑρμηνεύσῃ καὶ σχολιάσῃ τὰ δυσξύμβολα, κατώρθωσε διὰ παρεμβολῆς ἐπεξηγηματικῶν προσδιορισμῶν τὸ μὲν πρὸς μεσημβρίαν παράπλευρον τοῦ Ἀκροκορίνθου κάστρον νὰ μεταθέσῃ εἰς Ἅγιον Βασίλειον (San Baseggio), τὸ δὲ πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἀκροκορίνθου (ὅπου ἡ Κόρινθος) φάσμα κάστρου εἰς Ἁγινόρι (Ainori) λεύγας μακρὰν τοῦ Ἀκροκορίνθου καὶ τῆς Κορίνθου, ὀπίσω τοῦ ὄρους Φούκα (Ἀπέσαντος) παρὰ τας Κλεωνάς: E fato venir il Megachi(r) d' Atenne con il suo esercito e il duca di Nicosia e li 3 signori di Negroponte e delle altre isole, mandò sotto Coranto. Perche Coranto è sopra un monte, *diruppò un altro monte opposito a Coranto dalla parte d'ostro* (πρὸς μεσημβρίαν) detto *Monte Stuffè* (**ora detto S. Baseggio**), e sopra quello edificò un castello, *e dall' altra parte verso tramontana* (πρὸς βορρᾶν) *Megachi(r) ne fabricò un altro*, **sopra un' altro monte detto ora Ainori;** e **ambidue** li munirono di munizion e saettadori, si che non potea entrar nè vittuaria, ne ajuti in la rocca di Coranto (1).

Περὶ τοῦ ὅτι ἓν μόνον κάστρον ἐκτίσθη παραπλεύρως τοῦ Ἀκροκορίνθου, πρὸς μεσημβρίαν, κάστρον δὲ ἄλλο πρὸς βορρᾶν οὐδόλως ὑπῆρξεν, ἔχομεν ῥητὴν καὶ σαφῆ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ΑΧ, οὗτινος ἡ μὲν § 99 βεβαιοῖ, ὅτι ὁ Ἀκροκόρινθος ἐπολιορκεῖτο ἔνθεν μὲν ὑπὸ τοῦ Καμπανέση «ἐκ τοῦ μέρους ὅπου ἔκειτο ἡ πόλις (ἡ Κόρινθος δηλαδὴ)—de la otra part, es á saber de la banda de la ciudat»,—ἔνθεν δὲ «ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους—de la otra part»,—ὑπὸ τοῦ βασιλέως Μομφερράτου, αἱ δὲ §§ 100 καὶ 101 ῥητῶς ὡσαύτως μνημονεύουσιν, ὅτι ἐπειδὴ οἱ πολιορκοῦντες ἠστόχουν ἐν τῷ ἔργῳ, ἕνεκα τῆς μεγάλης δυνάμεως τοῦ φρουρίου, ὁ Γοδοφρεῖδος Βιλλαρδουῖνος εἰσήνεγκε γνώμην, ὅτι οὐχὶ ὠφέλιμον ἔργον ἔπραττον ἐκεῖ παραμένοντες καὶ μάτην καταναλίσκοντες τὸν χρόνον, ὅτι δ' εἰς αὐτὸν ἐφαίνετο προτιμότερον, «ἂν τάττοντες φρουρὰν ἰσχυρὰν εἰς φύλαξιν τῆς πόλεως, κατεσκεύαζον κάστρον εἰς τὴν πέρα τῆς πόλεως πλευρὰν ἐπὶ ὑψώματος ὑπάρχοντος πρὸ τοῦ

(1) Ch. Hopf. Chr. Gr. Rom. σ. 436.

'Ακροκορίνθου — que fornisen la ciudat de gentes d' armas, aquellas que fuesen bastantes pora la guardia della ciudat, et fiziesen un castiello de la otra part de la ciudat en un cabeço que está davant el castiello de Corento. — 'Εγένετο δὲ καὶ ἐξετελέσθη, καθὼς ὁ μισὲρ Τζεφρὲς συνεβούλευσε, — et assi como micer Jufre conselló, asi fue fecho et ordenado». 'Επὶ τέλους δὲ καὶ ἡ § 106 τοῦ ΑΧ πληροφορεῖ ἡμᾶς μετ' ἀκριβολογίας, ὅτι εἰς τὸ περὶ οὗ ἐν ταῖς προηγουμέναις παραγράφοις ἐγένετο λόγος κάστρον, ὅτε ἐπερατώθη, ὁ Μέγας Κύρης ἔδωκεν ὄνομα, τάξας τοὺς ἄνδρας τοὺς ἐπαρκεῖς εἰς φύλαξιν τῆς τε πόλεως καὶ τοῦ εἰρημένου κάστρου, τοιουτοτρόπως ὥστε οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ ἐξέλθῃ τοῦ 'Ακροκορίνθου — complido el castiello, al qual puso nombre Malvezmo, ordenó la gent que bastava *pora guardar la ciudat et el dicho castiello*, por tal que ninguno non pudiesse salir dal Castiello de Corento».

Κατὰ τὴν τοιαύτην ἁπλουστάτην ἄλλως τε καὶ σαφεστάτην μαρτυρίαν, καλῶς ἀντιλαμβανόμεθα, ὅτι ἀπὸ νότου μὲν ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν Φράγκων πρὸς ἀποκλεισμὸν τοῦ 'Ακροκορίνθου παράπλευρον κάστρον λαβὸν εἰδικὸν ὄνομα, περὶ οὗ κατωτέρω γενήσεται λόγος· ἡ δὲ πρὸς ἄρκτον τῆς ἀκροπόλεως ὑπάρχουσα πόλις, μετὰ τὴν περάτωσιν τοῦ εἰρημένου κάστρου καὶ τὴν ἐν αὐτῷ ἐγκατάστασιν ἐπαρκοῦς φρουρᾶς, ἐφρουρήθη καὶ αὕτη ὁμοίως, οὕτως ὥστε καθίστατο ἀδύνατος εἰς τοὺς ἐπὶ τοῦ 'Ακροκορίνθου ἡ ἔξοδος. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ πόλις τῆς Κορίνθου, ἥτις αὐτὴ ἔκειτο πρὸς βορρᾶν τῆς ἀκροπόλεως, περιεβάλλετο τότε ὑπὸ ἰσχυροῦ περιβόλου καὶ πύργων ὀχυρῶν, κατ' αὐτοῦ τοῦ ΕΧ τὴν γραφικὴν περιγραφήν·

1459/62: Τὸ κάστρον γὰρ τῆς Κόρινθος κεῖται ἀπάνω εἰς ὄρος,
(Κοπ.). βουνὶν ὑπάρχει θεόχτιστον, καὶ ποῖος νὰ τὸ ἐγκωμιάσῃ;
ἡ χώρα γὰρ εὑρίσκετον κάτωθεν εἰς τὸν κάμπον,
μὲ πύργους γὰρ καὶ μὲ τειχέα, καλῶς περικλεισμένη.

'Αλλὰ καὶ ἑτέρας εὐμοιροῦμεν ἀπὸ τῶν φραγκικῶν χρόνων περισωζομένης μαρτυρίας, ὅτι παρὰ τὴν Κόρινθον καὶ τὸν 'Ακροκόρινθον ἓν μόνον φραγκικὸν κάστρον ὑπῆρξε, διαφυλαχθείσης ἡμῖν ἐν ἐγγράφῳ

ὑπὸ χρονολογίαν 1364, ἰταλιστὶ συντεταγμένῳ, περιέχοντι δὲ ἀναγραφὴν τῶν κάστρων τῆς τε πριγκιπίσσης τοῦ Μορέως καὶ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ἐχόντων καστελλανίας βαρώνων (1) ἔνθα τοῦ λόγου ἐρχομένου ἐπὶ τὴν καστελλανίαν Κορίνθου, ἀναγινώσκονται ταῦτα: In la Castellania de Coranto del gran Senescallo: *Lo castello de Coranto* (ὁ Ἀκροκόρινθος). — *lo castello del Malvicino presso a Coranto*. Καὶ οὐδὲν ἄλλο παρὰ τὴν Κόρινθον, διότι τὰ ἄλλα ἑπτά, ὧν ἐπακολουθεῖ ἡ ἀναγραφὴ ὀνομαστί, ἐν οἷς καὶ τὰ δύο ὀνομαζόμενα ἐν τῷ Ἰταλικῷ Χρονικῷ, κεῖνται πάντα μακρὰν τῆς Κορίνθου (2).

Ἐπανερχόμενοι δ' οὕτω πάλιν εἰς τὴν περὶ τὸ ὄνομα ζήτησιν, νῦν ὅτε καταφανὲς μὲν ἐγένετο, ὅτι εἰς τὸ ἐπὶ τοῦ βουνοπλάγου κτισθὲν κάστρον δὲν ἀνῆκε τὸ ὄνομα *Mont Escovée* - Πεντεσκοῦφι, δύο δὲ φραγκικῶν συγχρόνων πηγῶν ἔχομεν τὴν μαρτυρίαν, τῆς μὲν πρώτης (τοῦ ΑΧ) ὅτι εἰς τὸ κάστρον τοῦτο ἅμα τῇ ἀποπερατώσει τῆς κατασκευῆς ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου τῶν Ἀθηνῶν (τοῦ Μεγάλου Κύρη) τὸ ὄνομα Malvezmo, τῆς δ' ἑτέρας (1364) ὅτι τὸ παρὰ τὸν Ἀκροκόρινθον κάστρον, τὸ μόνον, ὠνομάζετο Malvicino, ἡ δὲ σημασία τῆς ἐν τῷ ἰταλικῷ ἐγγράφῳ προσηγορίας Malvicino = «κακὸς γείτων» εἶναι καταφανής, εὐκόλως δυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν καὶ τὸν λόγον, δι' ὃν τοιοῦτον ἐδόθη ὄνομα εἰς τὸ ἐπὶ τοῦ «βουνοπλάγου» κτισθὲν φραγκικὸν κάστρον πρὸς διηνεκῆ καὶ ἀκοίμητον αὐστηρὰν παρενόχλησιν τοῦ γείτονος ἑλληνικοῦ Ἀκροκορίνθου, προσέτι δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ ΑΧ ἀποδόσει τοῦ ὀνόματος συνέβη ἢ γραφικὸν ἢ τυπογραφικὸν περὶ τὸ *m*, ἀντὶ *in*, ἁμάρτημα, οὗτινος διορθουμένου εἰς τὸ ταυτόσημον τοῦ ἰταλικοῦ Malvezino (3), ἀπολήγομεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ ὄνομα τὸ δοθὲν εἰς τὸ ἐνοχλητικὸν κάστρον, τὸ ἐξασφαλίσαν εἰς τοὺς Φράγκους τὴν μετὰ πάροδον οὐκ ὀλίγων ἐτῶν ἅλωσιν τοῦ Ἀκροκορίνθου, προσφυῶς ὑπὸ τοῦ κτί-

(1) Ch. Hopf. Chr. Gr. Rom. σ. 227-229: XI Tables des fiefs de la Morée *a*) de l' an 1364.

(2) Περὶ τῶν ὀνομάτων τούτων ἴδε Ἀντ. Μηλιαράκη (ἔνθα ἀνωτέρω) εἰς τὰς σελίδας 114, 157 καὶ 169, 161-2, 119 ἐπ., 10 καὶ 142, 80 καὶ 96, 65 καὶ 86.

(3) Malvezino. Πρβ. τὸ προβηγκιανὸν *vezin* καὶ *vezi*, τὸ νορμανδικὸν *vesin*, τὸ γαλλικὸν *voisin* (s=z). Ἔπιθι δὲ ἐν § 625 τοῦ ΓΧ τά: bonne *visinance*.

στου αὐτοῦ ἐξελέχθη: «ὁ Κακογείτων» - Malvesine? (1).

Καὶ περὶ μὲν τὸ γεγονός, ὅτι οὐκ ὀλίγα ἔτη κατηναλώθησαν πρὶν ἢ κατορθωθῇ ἡ ὑπὸ τῶν φράγκων πολιορκητῶν κυρίευσις τοῦ Ἀκροκορίνθου, καὶ τὰ τρία Χρονικὰ συμφωνοῦσιν· ἀλλὰ τοσοῦτο κατὰ τὴν κατάταξιν τῶν γενομένων διιστάμενα καὶ πάλιν ἐνταῦθα τοῦ ΑΧ τὰ δύο ἄλλα, ὥστε ν' ἀγώμεθα ὑπ' αὐτῶν εἰς ἀνακάλυψιν διαφορᾶς χρόνων χαρακτηριστικῆς διαρρεύσεως ὁλοκλήρου γενεᾶς. Ἐκ τούτου δ' εὐκόλως γεννᾶται ἡ ἀπορία, πῶς ὁ μὲν ἐπιμελὴς τοῦ ΑΧ ἐκδότης ἠμέλησε νὰ δείξῃ μεταξὺ τῶν ἄλλων διαφορῶν, ἃς περιέλαβεν ἐν τῷ προλόγῳ αὐτοῦ, καὶ ταύτην τὴν σπουδαίαν διαφοράν, ὁ δ' ἐκδότης τοῦ ΓΧ περιωρίσθη εἰς ἁπλῆν περὶ αὐτῆς σημείωσιν, ὑπὸ τὴν § 192, λακωνικώτατα παραπέμπουσαν εἰς γνώμην τοῦ Hopf, ὅτι τὸ τοῦ Montescovée κάστρον ἐκτίσθη ὅτε ἐν ἔτει 1205 ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ βασιλεύων φράγκος μαρκίων Μομφερράτου ἐλθὼν εἰς ἐπικουρίαν Γουλιέλμου τοῦ Καμπανίτου ἔστησε πολιορκίαν τῆς Κορίνθου (2). Διότι τὸ ἔτος 1205 ἦτο αὐτὸ τὸ ἔτος τῆς καὶ κατὰ τὸ ΓΧ καὶ τὸ ΕΧ καὶ τὸ ΑΧ ἐνάρξεως τῆς πολιορκίας, ἡ δ' ἐν τῷ κειμένῳ τῶν δύο πρώτων Χρονικῶν μετάθεσις τῆς κατασκευῆς τοῦ φραγκικοῦ κάστρου εἰς τοὺς ὑπὸ Γοδοφρεΐδον τὸν Βιλλαρδουῖνον χρόνους ἀνατρέπει τὸ πᾶν.

Καὶ ἰδού.

ΑΧ §§ 89-106. Γουλιέλμος ὁ Σαμπλίτης (Guillaume de Champlite, le Champenois) ὁ ἐν ΕΧ Καμπανέσης, ὁ ἐν ΑΧ Guillem de Salut, κατελθὼν τῇ 12 Ἀπριλίου 1204 εἰς Πελοπόννησον πρὸς κατάκτησιν, ἀπέβη εἰς ἠρημωμένην πόλιν, τὴν πάλαι Ἀχαίαν, ἀφ' οὗ δὲ περιέβαλεν αὐτὴν διὰ πλινθίνου τείχους καὶ ἐκεῖθεν ὁρμηθεὶς κατέλαβε τὰς Πάτρας, ἄνευ ἀναβολῆς ἔπειτα κατὰ τῆς ὑπὸ Λέοντος τοῦ Σγουροῦ τότε κατεχομένης Κορίνθου στρατεύσας καὶ κυριεύσας ἐξ ἐφόδου τῆς πόλεως, προσέκρουσεν εἰς τὸ δυσάλωτον τῆς ὑπὲρ αὐτὴν ἀκροπόλεως, εἰς ἣν ἀναβὰς μετὰ τῶν ἀνδρῶν

(1) Πρβ. τὰ ὑπὸ τῶν Φράγκων δεδομένα ὅμοια ὀνόματα εἰς φρούρια ὑπ' αὐτῶν κτισθέντα· Mathagriffon, Crievecuer, Chastiaxnuef, Passavant, Beaufort. Ἔπιθι δ' ἐν γαλλικῷ λεξικῷ Larousse τὴν λ. malveisine ἢ -esine.

(2) «Selon Hopf (*Geschichte Griechenlands* t. I, p. 214 *a*) le chateau de Montescovée fut construit, lorsque le roi de Salonique vint mettre le siège devant Corinthe 1205».

αὐτοῦ ἐνεκλείσθη ὁ Σγουρός. Οὕτω δ' ὁ Καμπανέσης μὴ δυνηθεὶς νὰ ἐκπορθήσῃ τὸ φρούριον, ἐγκατέστησε φρουρὰν ἐν τῇ πόλει καὶ ἐπιδραμὼν ἐγένετο κύριος τοῦ Ἄργους. Ἀλλ' ἐκεῖ κατέλαβεν αὐτὸν ἡ ἀγγελία ὅτι ὁ Σγουρὸς κατελθὼν τοῦ Ἀκροκορίνθου ἐκράτησε πάλιν τῆς πόλεως μετὰ μάχην αἱματηράν. Διὸ καὶ ἠναγκάσθη νὰ ὑποστρέψῃ ἐξ Ἄργους, ἐπιπεσὼν δὲ κατὰ τῆς Κορίνθου καὶ ἐγκατασταθεὶς πάλιν ἐν αὐτῇ ἔστησε πολιορκίαν τῆς ἀκροπόλεως. Τούτων ἐν ἔτει 1205 γενομένων, ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ βασιλεύων μαρκίων Μομφερράτου προσῆλθε μετὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ἐπίκουρος, παρακολουθούμενος ὑπὸ Γουΐδωνος de la Roca «κυρίου τοῦ δουκάτου τῶν Ἀθηνῶν», τοῦ μαρκίωνος Βοδονίτσης (τῆς ἐν Λοκρίδι) Γουλιέλμου Pallavicini καὶ τοῦ Γοδοφρείδου Βιλλαρδουΐνου (Jufre de Vilardoyn, τοῦ κατὰ τὸ ΕΧ Μισὲρ Τζεφρέ), ὑφ' ὧν καὶ βοηθούμενος συνέπραξεν εἰς τὴν πολιορκίαν προσκαθήμενος τῇ ἀκροπόλει ἐκ τῆς ἑτέρας πλευρᾶς, ἐν ᾧ ὁ Καμπανέσης ἀπέκλειεν αὐτὴν ἀπὸ τῆς Κορίνθου. Θελήσαντος δ' ἔπειτα τοῦ βασιλέως τῆς Θεσσαλονίκης ν' ἀπέλθῃ, ὅ τε Μέγας Κύρης τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὁ μαρκίων Βοδονίτσης, κατ' ἐντολὴν τοῦ βασιλέως, παρέμειναν εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ Καμπανέση κατὰ τὴν πολιορκίαν, ὁ δὲ Βιλλαρδουῖνος ἑκουσίως ἐτάχθη παρ' αὐτῷ σύμβουλος καὶ βοηθὸς εἰς τὸ ἔργον τῆς κατακτήσεως.

Ταῦτα, τὰ μέχρι τῆς εἰς Θεσσαλονίκην ἀπελεύσεως τοῦ μαρκίωνος Μομφερράτου, περιέχονται καὶ ἐν ΓΧ καὶ ἐν τῷ ΕΧ, ἀλλὰ μετὰ τῆς διαφορᾶς, ὅτι ἐν ᾧ κατὰ τὸ ΑΧ, ἡ μὲν ἔλευσις τοῦ βασιλέως τῆς Θεσσαλονίκης εἰς Κόρινθον τίθεται μετὰ τὴν ἐξ Ἄργους ἐπάνοδον τοῦ Καμπανέση καὶ τὴν ἅμα τῇ ἀνακτήσει τῆς Κορίνθου ἔναρξιν τῆς πολιορκίας τοῦ Ἀκροκορίνθου, ἡ δ' ἀναχώρησις ἀφ' οὗ ἐπί τινα χρόνον παραμείνας διετέλεσε συμπράκτωρ εἰς τὴν πολιορκίαν, μέχρι τῆς ὥρας καθ' ἣν ἐγένετο ἔναρξις κατασκευῆς τοῦ πολιορκητικοῦ πρὸς μεσημβρίαν κάστρου, κατὰ τὰ δύο ἄλλα Χρονικὰ (ΓΧ §§ 95-105. ΕΧ 1505-1610), ὁ βασιλεὺς ἦλθεν ἐκ Θεσσαλονίκης εἰς Κόρινθον, παρακολουθούμενος ὑπὸ μόνου τοῦ Γουλιέλμου Βιλλαρδουΐνου, πρὸ τῆς διακοπῆς τῆς πρώτης μετὰ τὴν κυρίευσιν τῆς Κορίνθου πολιορκίας τῆς ἀκροπόλεως, συνεξεστράτευσε μετὰ τοῦ Καμπανέση εἰς Ἄργος, συνεπανῆλθε δ' ἐπὶ τῇ ἀναγγελίᾳ τῆς ὑπὸ τοῦ Σγουροῦ κα-

ταλήψεως τῆς Κορίνθου, καὶ τρεῖς μόνον ἡμέρας, κατὰ τὸ ΓΧ, ἓξ ὡς ὀκτώ, κατὰ τὸ ΕΧ, διατρίψας ἐκεῖ (1), ἀπῆλθεν ἔπειτα εἰς Θεσσαλονίκην μόνος, διότι ὁ Βιλλαρδουῖνος ἔμεινε πλησίον τοῦ Καμπανέση, μεθ' οὗ καὶ παρελθόντος τοῦ χειμῶνος, ἅμα τῇ ἀρχῇ τῆς ἀνοίξεως, συνεξέδραμεν εἰς Ἀχαίαν καὶ Ἦλιδα πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ κατακτητικοῦ ἔργου (2).

Οὕτως ἀπὸ τῆς ἐξ Ἄργους ἐπανόδου ἀρχομένη προάγεται εἰς πλάτος οὐσιώδης κατά τε τάξιν ἔργων καὶ κατὰ χρόνους διαφωνία. Διότι ἐν ᾧ τὸ ΑΧ, ὡς εἴδομεν ἤδη (3), περιγράφει, ὅτι διατρίβοντος ἔτι ἐν Κορίνθῳ τοῦ βασιλέως τῆς Θεσσαλονίκης καὶ προσκαθημένου ἀπὸ μεσημβρίας τῇ ἀκροπόλει, κατεσκευάζετο ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κύρη τὸ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Βιλλαρδουίνου κριθὲν ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Ἀκροκορίνθου κάστρου, ταύτην τὴν ἐπιχείρησιν καὶ τὴν ἐπακολουθήσασαν περάτωσιν αὐτῆς τὰ ἄλλα δύο Χρονικὰ κατὰ μετάθεσιν ἀναβάλλουσιν εἰς χρόνον πολλῷ ὑστερώτερον,—μετὰ καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον Γοδοφρείδου Βιλλαρδουίνου τοῦ Β',—παρεμβάλλοντα ἐν τῷ μεταξὺ πάντα τὰ περαιτέρω κατακτητικὰ ἔργα Καμπανέση καὶ πρώτου Γοδοφρείδου, τὴν εἰς Γαλλίαν ἀνάκλησιν τοῦ Καμπανέση, τὴν πρὸ τοῦ ἀπόπλου διανομὴν τῶν φεούδων, τὸν διορισμὸν τοῦ Βιλλαρδουίνου τοποτηρητοῦ, τὴν παραχώρησιν τῆς αὐθεντίας ὑπὸ τοῦ Καμπανέση εἰς τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Ῥοβέρτον, τὰ παθήματα τούτου, τὴν ἔκπτωσιν (1205-1210) καὶ τὴν εἰς τὴν αὐθεντίαν ἀνάρρησιν τοῦ πρώτου Γοδοφρείδου Βιλλαρδουίνου, τὸν ἐν ἔτει 1218 θάνατον αὐτοῦ, τοὺς χρόνους ὅλους τῆς αὐθεντίας τοῦ διαδόχου πρωτοτόκου αὐτοῦ υἱοῦ Γοδοφρείδου τοῦ Β' (1218-1245), καὶ οὕτως ἀπολήγοντα εἰς φανταστικὴν παράστασιν πολιορκίας παραταθείσης ἐπὶ τεσσαράκοντα ὅλα ἔτη. Ἴδε ΓΧ §§ 103-195 καὶ σ. CXIV. ΕΧ 1611-2847.

(1) Περὶ τοῦ πῶς ἠδυνήθησαν νὰ εἰσέλθωσι πάλιν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Σγουροῦ ἀνακτηθεῖσαν πόλιν τῆς Κορίνθου οὐδεὶς λόγος γίνεται.

(2) Ἐνταῦθα τὸ ΕΧ πλεονεκτεῖ τοῦ ΓΧ κατὰ τὴν μαρτυρίαν ταύτην, ὅτι πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῦ ὁ βασιλεύς, τῇ παρακλήσει τοῦ Καμπανέση, μετεκάλεσε τὸν Μέγαν Κύρην καὶ τοὺς ἄλλους τρεῖς «ἀφέντες» εἰς Κόρινθον· «κι ἀφότου ἤλθασιν ἐκεῖ ὅπου ἦτο ὁ Καμπανέσης, | ἀτός του τοὺς ἐπαράδωκε νὰ τὸν ἔχουν ἀφέντη· | κι ἀπαύτου ἀπεχαιρέτησε κ' ἐδιάβη τὴν ὁδόν του» (1565/7).

(3) Ἀνωτέρω σελ. 45-46.

Ἀλλ' ἡ γνῶσις ὅτι ἐν ἔτει 1208 ὁ ὀξὺς καὶ γενναῖος ὑπερασπιστὴς τοῦ Ἀκροκορίνθου Σγουρὸς ἀπογνοὺς περὶ τῆς σωτηρίας κατέστρεψεν ἑκουσίως τὸν βίον (1), αὕτη καὶ μόνη ἀρκεῖ, ὅπως ἀναγνωρίσωμεν ὅτι ἡ πτῶσις τοῦ ὀχυροῦ πελοποννησιακοῦ προμαχῶνος ὀλίγῳ ὕστερον τοῦ θανάτου αὐτοῦ συνετελέσθη. Ὅτε δ' ἐν σημ. 2 ὑπὸ τὴν § 189 τοῦ ΓΧ ὁ ἐκδότης αὐτοῦ δέχεται, ὅτι τοῦ Ἀκροκορίνθου ἡ ἅλωσις ἐπῆλθε μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1210 καὶ 1212 ὅ ἐστιν «ἐν τοῖς χρόνοις» Γοδοφρείδου Βιλλαρδουίνου τοῦ Α', — en su tiempo, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ ΑΧ, — πρόδηλον ὅτι τὸ κείμενον τούτου τοῦ Χρονικοῦ ὀφείλομεν νὰ παρακολουθήσωμεν μετὰ πίστεως εἰς τὰ κύρια. Κατὰ τοῦτο δὲ μεταξὺ τῆς ἐπὶ τῇ ἀποπερατώσει τοῦ πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Ἀκροκορίνθου κάστρου ἐξόδου Καμπανέση καὶ Βιλλαρδουίνου ἀπὸ τῆς Κορίνθου (2) καὶ τῆς πτώσεως τῆς ἀκροπόλεως αὐτῆς ἐμεσολάβησαν μόνον ὅσα μεταξὺ τῶν §§ 106 καὶ 189 τῆς ἀφηγήσεως αὐτοῦ περιλαμβάνονται, ἀδήλου μενούσης μόνον τῆς ἀκριβοῦς χρονολογίας τῆς ἁλώσεως· διότι τὸ ΑΧ λακωνικῶς εἰπὸν περὶ τῆς ἁλώσεως, ὅτι συνέπεσεν «ἐν τοῖς χρόνοις» τοῦ Α' Γοδοφρείδου (§ 188: et el dicho micer Jufre en su tiempo tomó el castiello de Corento), λακωνικῶς ὑπὲρ τὸ μέτρον ἐν ἀοριστίᾳ συνέπτυξε καὶ τὸν μετὰ τὴν ἅλωσιν μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Γοδοφρείδου χρόνον, ἐπειπὸν (§ 189): et á poco de tiempo murió micer Jufre et romanió senyor su fillo micer Jufre primogenito (3).

2) *Ἀχαΐα - Ὀλυμπία.*

Λισσαρέα (4) καὶ Μόραινα. Ἐπὶ τῶν δύο τούτων ὀνομάτων ὁ ἐκδότης τοῦ ΕΧ ἐν IGN σημειοῦται τὰ ἑπόμενα· Λισσαρέα

(1) Μίλλερ-Λάμπρου, Ἱστ. Φρ. Α' σ. 66.

(2) Πιθανῶς κατὰ τὴν ἄνοιξιν τοῦ ἔτους 1206.

(3) Κατὰ μέρος πταίσματα ἐν τῷ μέρει τούτῳ τοῦ ΑΧ καταγγέλλονται ὑπὸ τοῦ κ. Longnon ἐν ὑποσημειώσεσιν ὑπὸ τὰς §§ 176 καὶ 177 τοῦ ΓΧ, ὅπερ καὶ αὐτὸ ἐν § 184 ὑποπίπτει εἰς τὸ ἐν τῇ δευτέρᾳ ὑποσημειώσει καταγγελλόμενον σφάλμα.

(4) Ἐν τῷ Παρισιανῷ Λησαρία. ΑΧ §§ 97-8. ΕΧ 8456-8: Lisarea. ΓΧ § 584: la Lisarée. § 585: la Liserée. —Lisarée est aujourd'hui Lysaria, nome d'Achaïe et Elide, éparchie de Patras (Σημ. ἐκδ. ΓΧ σ. 234[1]). Ἴδε ΧΓΕ: Lysaria BDC σ. 120 (terr. Patrasso): Lissaria. ΓΑΕ σ. 376 Ἀλυσσὸς δήμου Πατρέων ἀρ. 5 κάτ. 921.

8458, a fief belonging to Margaret of Moraina. Lissarea and Moraina form a part of the barony of Passava. — Μόραινα 8454, belonged to Margaret wife of Geoffroy de Bruyères, the cousin of Geoffroy of Karytaena. Moraina and Lissarea were united with the barony of Passava, see Hopf Chr. gr. rom. p. 472. The Cronicle expressely mentions in l. 8455 that M. is situated in Skortá, the mountainous part of ancient Arcadia.

ΕΧ (Κοπ.) 8453/8:

Ἰσιάστην ὁ μισὶρ Ντζεφρὲς καὶ ἔδωκεν τὸ κάστρον,
κ'ἔδῶκαν του εἰς γονικαρχίαν τῆς Μόραινας τὸ φίε,
— εἰς τὰ Σκορτὰ εὑρίσκεται μὲ ἕτερα χωρία —
γυναῖκαν εὐλογητικὴν τὴν ντάμα Μαργαρίταν,
ὅπου ἦταν ἐξαδέλφισσα τοῦ ἀφέντη τῆς Ἀκόβου
καὶ εἶχεν εἰς γονικαρχίαν τὸ φίε τῆς Λισσαρέας.

Ὅμοια μαρτυρεῖ καὶ τὸ ΓΧ ἀναλελυμένως λέγον· ἐν μὲν § 584: mais à la fin monseignor Goffroy s'acorda ad ce que monseignor Nicole de Saint Omer *lui promist a donner en heritaige, par l' ottroy dou roy, le fié de Moraines*, qui est en l' Escorta κλπ.· ἐν δὲ § 585.. et puis s' en ala en la Morée et espousa la dame; et fu mis en possession *de son fié* (1) et de la Liserée.

Ἐξ οὗ κατάδηλον ὅτι πεπλανημένως ὑπὸ τοῦ Σμὶτ ἐσημειώθη ὅτι καὶ ἡ Μόραινα ἀνῆκε τῇ «ντάμᾳ Μαργαρίτᾳ» εἰς γονικαρχίαν ἀπὸ τῆς βαρωνείας Πασσαυᾶ. Εἰς ταύτην ἀνῆκε μόνον ἡ Λισσαρέα, ἧς γνωστὴ ἤδη ἡ θέσις.

Ἡ δὲ Μόραινα ὅτι ἔκειτο ἐν τῇ μεγάλῃ περιφερείᾳ τῶν Σκορτῶν, τοῦ ΑΧ σιωπῶντος, συμμαρτυρεῖται ὑπὸ τῶν ἑτέρων δύο Χρονικῶν. Ἀλλ' ὡρισμένως ποῦ; Τοῦτο ζητητέον.

Μόραινα ἐν Πελοποννήσῳ μία μόνον μνημονεύεται ἐν BDC, αὕτη δ' ἐν τῇ περιφερείᾳ (territorio) Ἀρκαδίας (Κυπαρισσίας) τῆς τότε μεγάλης ἐπαρχίας (provincia) Μεσσηνίας. Ταύτης δὲ μόνον μνείαν ποιεῖται καὶ τὸ ΙΜ (ἐν σελ. 49) μεταξὺ Γαργαλιάνων καὶ Φιλιατρῶν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὰ ΕΛΛ, οὐδ' ἡ ΓΑΕ.

(1) Ὅ ἐστι: de son propre fief, τὸ τῆς Μοραίνης, τὸ ὑπεσχημένον αὐτῷ.

Ἀλλὰ τὴν θέσιν τῆς ἐν τῇ περιφερείᾳ ἐκείνῃ, τῇ ἔξω καὶ μακρὰν τῶν Σκορτῶν, μὴ ζητητέας Μόραινας (Moraina), πιθανῶς κατέχει ἡ σημερινὴ ἐν τῷ δήμῳ Ἀνδριτσαίνης (ΓΑΕ σ. 296) κώμη Μαρίνα (ἀρ. 10 κατ. 523) ἥτις μνημονεύεται ὁμοίως καὶ ὑπὸ ΕΛΑ 584 καὶ ἐν BDC territ. Fanari fortezza (σ. 130) Marina καὶ ἐν ΧΓΕ πλησίον τοῦ Κακαλετρίου (Kakaletri), ἀλλὰ παραδόξως μόνον ἐνταῦθα μετὰ προτεταγμένου ἐπιθέτου Hagia (Marina). Ἐν BDC μετὰ τὸ ὄνομα Marina ἕπεται καὶ ὄνομα κώμης Rovus de Marina, σημαῖνον ἴσως ἐξάρτημα (καλύβια ἢ ῥόγγια) τῆς Μαρίνας.

3) *Ὀλυμπία.*

Μουντρὰ - *Mudra - Mondra.* ΕΧ (Κοπ.) 5299/5304 :
Οἱ Τοῦρκοι ὑπαγαίνασιν πάντα εἰς τὴν ἐμπροστέλαν·
. . . .
στὴν Κοπρανίτσαν (1) ἔσωσαν πλησίον τῆς Ἀρκαδίας·
οἱ Τοῦρκοι γὰρ ἀπέσωσαν κ' ἐπιάσασιν κατοῦνες,
ὅπου τὸ λέγουσιν Μουντράν (2), ἔχει πανώραιαν βρύσιν.

ΓΧ § 361 : Et a l' endemain . . . si ordina li princes que li Turc chevauçaissent adès devant, et après eaux messire Ancelins . . . et puis li princes, et après les autres batailles ordinéement. Si alerent par leurs journées a la *Coprinyce* ; et la heberga li princes. Mais li Turc, *qui adès aloient devant se hebergerent auques loings de nostre gent et dormirent au casal de Mudra.*

Μέχρι τούτου ἡ σύγχρονος ἀμφοτέρων τῶν Χρονικῶν διήγησις ἐγένετο συντομωτέρα ἐν τῷ ΕΧ. Ἀλλ' ἐντεῦθεν τοῦτο, τῆς συμφωνίας ἐξακολουθούσης, γίνεται λεπτολογώτερον.

Καὶ ἐν μὲν §§ 362, 363 τοῦ ΓΧ ἀναγινώσκομεν, ὅτι οἱ Τοῦρκοι διδαχθέντες ὑπὸ μαντεύματος (si firent leurs sors), ὅτι πάντως τὴν ἐπιοῦσαν ἔδει νὰ δοθῇ μάχη, ὅπως νικήσωσιν, «ἐμήνυσαν τοῦτο εἰς τὸν πρίγκηπα καὶ τὸν Ἀνσελῆν» — si le firent assavoir

(1) Ὁ Παρισιανός : Κοπρινήτσαν. Ἀλλὰ κατωτέρω ἐν στίχῳ 5323 : Κοπρινίτσα (Κοπ.).
(2) Ὁ Παρισιανός : Μουντράς.

au prince et a monseignor Ancelin». Οὗτος δὲ ἀφ' οὗ κατῆλθε καὶ συνενοήθη περὶ τῶν τῆς ἐπιούσης, ἐπανῆλθε πάλιν τὴν ἐπιοῦσαν πρωῒ εἰς Μουνδρὰν (Mondra) καὶ ἀφ' οὗ ἔταξε τοὺς Τούρκους πρώτους, ἐξεκίνησαν πάντες κατὰ τὴν ὁρισθεῖσαν τάξιν.

Τοῦ δὲ ΕΧ ἡ ἀφήγησις ἔχει ὧδε·

(Κοπ.) 5305/8 Κι ἀφότου ἐκατουνέψασιν ἐπιάσαν τὲς μαντειές τους,
κ' ηὗραν, ὡς τὸ ἐφανέρωσαν κ' ἦτον γὰρ καὶ ἡ ἀλήθεια,
ὅτι τὸ αὔριον σάββατον ἤθελαν πολεμήσει
ἐκεῖ πλησίον εἰς τὰ βουνὰ ὅπου ἐβλέπουν ἀπέκει.

Παρευθὺς δ' ἐζήτησαν νὰ ὁδηγηθῶσι παρὰ τῷ πρίγκηπι.

5312/23 Κι ὡς τὸ ἤκουσαν οἱ πρόβεδοι, πηδοῦν, καβαλλικεύουν,
ἀπήρασιν τοὺς ἄρχοντας τοῦ τούρκικου φουσσάτου,
τὸν Μελὶκ καὶ τὸν Σαλὶκ καὶ ἄλλους δεκαπέντε
κ'ἐδιάβησαν στὸν πρίγκιπα ἐκεῖ στὴν Κοπρινίτσα
. . . .
(Παρ.) «αὔριον σάββατο πρωῒ θέλομεν πολεμήσει.
Εἰς τοῦτο ἤλθαμεν ἐδῶ διὰ νὰ σὲ τὸ εἰποῦμεν».
Εἰς τοῦτο ἀπεχαιρέτησαν, ἐστράφησαν ὀπίσω.

Μετὰ δὲ τὸ γενόμενον συμβούλιον πρίγκηπος καὶ 'Ανσελῆ, οὗτος «ἐδιέβη πρὸς τοὺς Τούρκους» (5347) καὶ διέταξε τὰ περαιτέρω.

'Εκ τούτων ἁπάντων συνάγεται ἡ οὐχὶ μακρὰν ἀπ' ἀλλήλων θέσις Κοπρινίτσης καὶ Μουντρᾶς, ἐκείνης μὲν κειμένης «πλησίον τῆς 'Αρκαδίας», ἤτοι τῆς Κυπαρισσίας, τῆς δὲ Μουντρᾶς φερούσης καὶ εἰδικὸν γνώρισμα ὅτι «ἔχει πανώραιαν βρύσιν».

'Επὶ τούτοις ἐξετάζοντες τὰ πράγματα, εὑρίσκομεν ὅτι οὐχὶ πλησίον τῆς 'Αρκαδίας, ὡς τὸ ΕΧ λέγει, οὐδ' ἐν δήμῳ τῆς εἰς ἣν ἡ 'Αρκαδία (Κυπαρισσία) ἀνήκει Τριφυλίας, ἀλλ' ἐν τῇ γείτονι ἐπαρχίᾳ 'Ολυμπίας κεῖται κώμη τὴν σήμερον Κοπάνιτσα καλουμένη [ΓΑΕ σ. 396, δήμου Φιγαλείας ἀρ. 8 κατ. 156], ὑποκάτω δ' αὐτῆς πλησίον βλέπομεν τὴν πρωτεύουσαν τοῦ δήμου τούτου Ζούρτσαν καὶ κατωτέρω εἰς μείζονα ἀπόστασιν τὴν κώμην Μουνδρὰν τοῦ αὐτοῦ δήμου (αὐτόθι ἀρ. 10 κατ. 162]. Ἴδε ΧΓΕ Mundra, Zourtsa, Kopanitsa, πρὸς Δ ὑποκάτω καὶ πλησίον τῆς 'Ανδριτσαίνης.

Πρὸς τούτοις δ' ἡ ἔρευνα δεικνύει, ὅτι ἐν δήμῳ τῆς ἐπαρχίας Τρι-

φυλίας (ΓΑΕ σ. 395, δῆμος Αὐλῶνος, ὑπ' ἀρ. 13 κατ. 246) ὑπάρχει χωρίον ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα Κοπάνιτσα, ὅπερ ὅμως κείμενον ἀληθῶς πλησίον τῆς Κυπαρισσίας (Ἀρκαδίας) (1), ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ δήμου Αὐλῶνος, οὐ μόνον ἀπέχει πολὺ τῆς Μουνδρᾶς, τόσον ὥστε φαίνεται ὅλως ἀπίθανος ἡ ἐν τοῖς Χρονικοῖς περιγραφομένη μεταξὺ ταύτης καὶ τῆς Κοπρινίτσης κίνησις τῶν τε ἀρχηγῶν τῶν Τούρκων καὶ τοῦ Ἀνσελῆ, ἀλλὰ καὶ ἄλλως δὲν προσαρμόζεται εἰς τὴν ὅλην διήγησιν, καθ' ἣν οἱ Τοῦρκοι προπορευόμενοι ὑπερέβησαν τὴν Κοπρινίτσαν, καταβάντες ἐκεῖθεν καὶ σκηνώσαντες εἰς τὴν Μουνδράν. Ἀπορρίπτοντες ἄρα μετὰ λόγου τὴν τριφυλιακὴν Κοπάνιτσαν καὶ στέργοντες τὴν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ὀλυμπίας λεπρεατικήν, ὀφείλομεν νὰ καταλογίσωμεν ἐνταῦθα ἁμαρτάδα τοπογραφικὴν εἰς βάρος τοῦ συντάκτου τοῦ ΕΧ.

Καὶ ταῦτα, διότι ἐν τῇ σημερινῇ κώμῃ Μουντρᾶ, εὐθέτως πρὸς τὴν ὅλην ἀφήγησιν κειμένῃ, εὕρομεν ἀναλλοίωτον ἐν ἀμφοτέροις τοῖς Χρονικοῖς αὐτὸ τὸ σημερινὸν ὄνομα. Ἀλλὰ καὶ ἐν τούτῳ ὑπάρχει τι τὸ ἐξοριστέον ἐκ τῆς ἐν τῷ ΕΧ περιγραφῆς. Κατὰ τὴν περιγραφὴν τὸ χωρίον,

ὅπου τὸ λέγουσιν Μουντράν, ἔχει πανώραιαν βρύσιν.

Ἀλλὰ τὴν τοιαύτην ἰδίας μνείας πρὸς χαρακτηρισμὸν τῆς κώμης κριθεῖσαν ἀξίαν βρύσιν ἀναγκαζόμεθα ν' ἀναγνωρίσωμεν ὅτι ἔχει ἡ πολὺ ὑπεράνω τῆς Κοπανίτσης καὶ παρὰ τὰ Κρέσταινα ἢ τὴν Κρέσταιναν κειμένη μεγάλη κώμη Μουνδράζα τοῦ ὀλυμπιακοῦ δήμου Σκιλλοῦντος (ἀρ. 9, κάτ. 810, ΓΑΕ σ. 395), παρ' ἣν φερομένην ἐν τῷ ΧΓΕ ὑπὸ τὸ ὄνομα Mundritsa εὕρηται κατ' ἐξαίρεσιν ἀναγεγραμμένη ἡ χαρακτηριστικὴ σημείωσις fontaine = βρύσις (2).

Ἐν δὲ τῷ ΑΧ περιγράφοντι ὡς ἐν Λάκκοις τῆς Καστελλανίας Καλαμάτας συμβάντα τὰ τῶν τουρκικῶν μαντευμάτων καὶ τῆς ἐκεῖ συνεννοήσεως περὶ τῆς δοτέας μάχης, ἥ τε Κοπρινίτσα καὶ ἡ Μουνδρὰ ἀφέθησαν ἀμνημόνευτοι.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 5 Ἀπριλίου 1912.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ.

(1) Ἀσημείωτον ἐπὶ τοῦ ΧΓΕ.

(2) Ἐν BDC σ. 130 (territ. Fanari Fortezza) τὸ ὄνομα φέρεται Mandrissa. Ἐν δὲ ΕΛΛ 586 Μούντριζα. Ἐν BDC ἡ Μουνδρὰ οὐδόλως μνημονεύεται μεταξὺ τῶν τότε κατῳκημένων κωμῶν τῆς Πελοποννήσου.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΚΩΝ ΣΥΝΘΕΤΩΝ

Ἀνακοίνωσις ἐν τῷ Συνεδρίῳ τῶν Ἀνατολιστῶν.

Θὰ ἐκθέσω τὰ κυριώτατα σημεῖα παρατηρήσεών μου περὶ τῶν συνθέτων ἐν τῷ Κεφαλληνιακῷ ἰδιώματι. Ταῦτα δὲν ἐμφανίζουσιν ἰδίους τινὰς χαρακτῆρας, διαφόρους τῶν ἄλλων ἰδιωμάτων τῆς νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης, ἀλλ' ἡ μελέτη τοῦ φαινομένου τῆς συνθέσεως ἐν τῷ Κεφαλληνιακῷ ἰδιώματι μὲ φέρει εἰς τὴν εἰκασίαν ὅτι τὸ φαινόμενον τοῦτο ἔχει προχωρήσει παρ' ἡμῖν πολὺ περισσότερον ἢ παρὰ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι· πολλὰς δηλαδὴ ἐννοίας, αἱ ὁποῖαι ἐν τοῖς ἄλλοις ἰδιώμασιν ἐκφράζονται διὰ περιφράσεων, οἱ Κεφαλλῆνες ἀποδίδουσι διὰ μιᾶς λέξεως συνθέτου. Πρὸς τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ καταδειχθῇ ἡ ἔκτασις τοῦ φαινομένου ἐν τῷ Κεφαλληνιακῷ ἰδιώματι ἐκτιθεμένων ἐνταῦθα τοῦ τρόπου τῆς συνθέσεως, τῶν παθήσεων καὶ μεταβολῶν καὶ τῆς σημασίας καὶ χρήσεως τῶν συνθέτων.

Ἤδη ἐν τῷ δελτίῳ τῆς Λαογραφικῆς ἑταιρείας κατέδειξα, διὰ τίνας αἰτίας ἐμφανίζονται ἐν μόνῳ τῷ Κεφαλληνιακῷ ἰδιώματι τὰ προσπίπτοντα παράδοξα διπλᾶ καὶ τριπλᾶ βαπτιστικὰ ὀνόματα οἷον Ἀνδρογιάννης, Παναγάγγελος, Σπυρομαρῆς, Σιμοσπυράγγελος κ.λ.π.

Τὰ Κεφαλληνιακὰ σύνθετα, ὅπως τὰ σύνθετα καθόλου τῆς νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης, ὡς πρὸς τὴν καταγωγὴν αὐτῶν εἰς δύο κυρίας τάξεις εἶναι δυνατὸν νὰ διαιρεθῶσι· πρῶτον εἰς σύνθετα ἀρχαιόθεν κληροδοτηθέντα καὶ δεύτερον εἰς σύνθετα νεωτερικά· ἄλλα δηλαδὴ τούτων εἶναι ἀρχαία κληρονομία, ἄλλα δ' εἶναι νέα κατασκευάσματα. Περιττὸν νὰ εἴπω, πόση ἀπαιτεῖται προσοχή, ἵνα μὴ περιπίπτωμεν κατὰ τὸν χωρισμὸν τοῦτον εἰς σφάλματα καὶ ἵνα μὴ ὑπολαμβάνωμεν τὰ ἀρχαῖα ὡς νέα ἢ τἀνάπαλιν.

Καὶ ἐν τῷ Κεφαλληνιακῷ ἰδιώματι πολυάριθμα εἶναι τὰ σύνθετα τὰ φέροντα τὴν σφραγῖδα τοῦ παλαιοῦ· καὶ ἄλλα μὲν αὐτῶν διὰ τῶν αἰώνων ἀπὸ τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς μεταγενεστέρας Ἑλληνικῆς παρεδόθησαν, ἄλλα δὲ παρελήφθησαν ἐκ τῆς λογίας καὶ τῆς γλώσσης τῶν ἱερῶν βιβλίων. Οὐ μόνον δὲ λέξεις συνθέτους ὁλοκλήρους παρελάβομεν ἐκ παλαιοτέρας φάσεως τῆς γλώσσης, ἀλλὰ καὶ συστατικὰ μέρη συνθέτων· οὕτω παντὶ δῆλον ὅτι ἐν τῇ λέξει παιδολάσι=πλῆθος μέγα παίδων, γυναικολάσι=πλῆθος μέγα γυναικῶν, παπαδολάσι=πλῆθος μέγα ἱερέων κ. ἄ. ὑπόκειται β´ συνθετικὸν τὸ ἔλασις· ὑποληφθέντος δ' εἶτα τοῦ -λασι παραγωγικῆς καταλήξεως, σημαινούσης ἀφθονίαν, ἐσχηματίσθη κατὰ τἀνωτέρω τὸ βρισολάσι=πλῆθος μέγα ὀνειδισμῶν· (πρβλ. τἀρχαῖα εὐώδης-πιτυώδης-πετρώδης). Τὸ παλαιὸν συμμιγὴς ἐμφανίζεται ὑπὸ τὸν τύπον σμιγὸς ὡς β´ συνθετικὸν τῆς λέξεως στόσμιγο=μῖγμα σίτου καὶ κριθῆς.

Τὰ παλαιόθεν παραδοθέντα δὲν ἔμειναν ἀλώβητα, διότι, καὶ ἂν μὴ ἐγένετο ἀποβολὴ ἢ ἀντικατάστασις γράμματος, κατὰ τοὺς φθόγγους σφόδρα ἠλλοιώθησαν καὶ πολλὰς παραλλαγὰς ὑπέστησαν κατά τε τὴν σημασίαν καὶ τὴν σύνταξιν, καθόλου δὲ εἶναι ἄλλως συνειδητὰ καὶ ἔχουσιν ἰδίαν ἀνάπτυξιν καὶ ἴδιον βίον.— Ἀρκεῖ μόνον νὰ παραβάλῃ τις τὸ συβάζω πρὸς τὸ συμβιβάζω, τὸ Ἀκάθιστος (ὕμνος) πρὸς τὸ Ἀκαθὴ (ἡ Παρασκευὴ τοῦ ἀκαθίστου ὕμνου λέγεται τσῆ Ἀκαθῆς, ὑπονοουμένου Παναγίας· εἶναι οἱονεὶ ἡμέρα εἰς ἑορτασμὸν καὶ μνήμην τῆς Παναγίας τῆς Ἀκαθῆς) τὸ συbάω=φυσῶ τὸ πῦρ πρὸς τὸ συμβάλλω, τὸ συφέρω πρὸς τὸ συμφέρω, τὸ διαλέω πρὸς τὸ διαλέγω, τὸ διάολος πρὸς τὸ διάβολος, τὸ διάκρισι πρὸς τὸ διάκρισις, ἵνα εὐθὺς ἐνθυμηθῇ, πόσον ταῦτα διαφέρουσιν ἀλλήλων.

Ἐν τῇ πραγματείᾳ περὶ τῶν Κεφαλληνιακῶν συνθέτων ἐξήτασα πρῶτον μὲν πάντα ἐκεῖνα τὰ σύνθετα, ἐν οἷς ὑπόκειται ῥῆμα εἴτε ὡς α´ εἴτε ὡς β´ συνθετικόν, εἶτα δὲ τὰ λοιπά.

Καὶ πρῶτον περὶ τῶν συνθέτων, ἐν οἷς ὑπόκειται ῥῆμα. Τὰ σύνθετα ταῦτα χωρίζω εἰς τέσσαρας τάξεις ἀναλόγως τοῦ α´ αὐτῶν συνθετικοῦ.

1) σύνθετα, ὧν τὸ πρῶτον συνθετικὸν εἶναι ὄνομα οὐσιαστικόν, οἷον μαννοσέρνει (Ἡ ἀδερφὴ τοῦ Γιάννη μαννοσέρνει=ἀκολουθεῖ

τὴν μητέρα ἐν τῇ ἀποκτήσει τέκνων, ἰδίᾳ θηλέων, ἢ ἔχει ὁμοίαν διαγωγὴν πρὸς τὴν μητέρα (κακὴν μάλιστα).

2) σύνθετα, τῶν ὁποίων τὸ α΄ συνθετικὸν εἶναι ῥῆμα, τὸ δὲ β΄ εἶναι ὄνομα οὐσιαστικόν· οἷον στραβοπηγουνιάζω=στραβώνω τὸ πηγούνι.

3) σύνθετα, ὧν τὸ α΄ συνθετικὸν εἶναι ἐπίρρημα ἢ ἐπίθετον· οἷον ξενοκοιμῶμαι=διέρχομαι τὴν νύκτα εἰς ξένας οἰκίας, ἀδικοσκοτωμένος=ὁ σκοτωμένος ἄδικα· καὶ

4) σύνθετα, τῶν ὁποίων καὶ τὸ α΄ καὶ τὸ β΄ συνθετικὸν εἶναι ῥῆμα οἷον· ἀνοιγοκλειῶ, κλωθογυρίζω. Τὴν τάξιν ταύτην τῶν συνθέτων ὁ κ. Χατζιδάκις καλεῖ τάξιν συνδετικῶν συνθέτων (duandua), λέγει δ' ὅτι εἶναι συχνή. Κατὰ ταῦτα τὸ λεγόμενον ἐν Θρᾳκικοῖς ὅτι τὰ dvandva εἶναι ὀλίγα δὲν εἶναι ἀκριβές, ἀφοῦ καὶ ῥήματα καὶ ὀνόματα περιέχει ἡ τάξις αὕτη ἱκανὰ τὸν ἀριθμόν, ὡς ἔπεισεν ἡμᾶς ἡ τῆς τάξεως ταύτης ἐν τῷ κεφαλληνιακῷ ἰδιώματι παρατήρησις.

Θὰ ἀναφέρω ἐκ τῶν πολλῶν ἐλάχιστά τινα παραδείγματα ἑκάστης τῶν τεσσάρων τούτων τάξεων.

Καὶ πρῶτον ἐκ τῆς πρώτης. Ταῦτα, ὥσπερ καὶ πάντα τὰ σύνθετα, ὅσα δὲν ἐσχηματίσθησαν κατ' ἀρχαιότερα πρότυπα, βάσιν ἔχουσιν ἐν τῷ σχηματισμῷ αὐτῶν τὴν κατὰ σύνταξιν ἐκφοράν· οὕτω τὸ ταράζω τὴ χολὴ ἔδωκε τὸ χολοταράζω, ὅπερ ἐπισκοτισθείσης τῆς ἐννοίας τῆς χολῆς ἐγένετο ταὐτόσημον τῷ ταράττω· ἐντεῦθεν δὲ λέγεται χολοταράζω τἄdερα, μοῦ ἐχολοτάραξε τἄdερα. Ἡ παρατήρησις ὅτι τὸν κύνα ὑπὲρ τἆλλα ἥμερα ζῷα χαρακτηρίζει ταπεινότης καὶ εὐτελὴς κολακεία, ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ σχηματισθῇ τὸ ῥῆμα σκυλλαγλείφω=εὐτελῶς κολακεύω. Τῶν ἀρνίων αἱ ζωηραὶ παιδιαὶ καὶ τὰ σκιρτήματα ἔδωκαν τὸ ἀρνοπαίζω οἱονεὶ παίζω ὡς ἀρνίον· λέγεται δ' ἐπὶ τῶν παιδιῶν καὶ τῶν χαριτολογημάτων τῶν ἐρωτύλων.

Τὸ μοσκομυρίζω=ἀποδίδω καλὴν ὀσμήν, ἀδύνατον, ὡς πιστεύω, νὰ περιέχῃ πρῶτον συνθετικὸν τὸ μόσκος, πιθανώτερον δὲ προῆλθεν ἐκ τοῦ μοσκοβολάω × μυρίζω=μοσκομυρίζω. Ὁμοίως ἐκ συμφύρσεως σχηματίσθη τὸ γεννοκρατειῶμαι (κανεὶς δὲ ξέρει πούθε γεννοκρατειέται=πόθεν ἕλκει τὸ γένος· γεννειῶμαι × κρατειῶμαι), διότι οὔτε τὸ γέννα οὔτε τὸ γενεὰ πείθομαι ὅτι ἐνταῦθα ὑπόκεινται.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι παρὰ τὸ οὐσ. μέλος εὕρηται ἱκανῶς παλαιὸν τὸ ῥῆμα μελίζω, ὅπερ ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς ἰδιώματι ἀπαντᾷ μελιάζω μετὰ τῆς αὐτῆς καὶ τὸ παλαιὸν σημασίας, παρὰ δὲ τὸ μέλος, ὅλως ἄγνωστον παρ' ἡμῖν, ἐσχηματίσθη τὸ ὑποκοριστικὸν μελείδι, ἐξ οὗ μελειδιάζω = κόπτω εἰς τεμάχια, κατακόπτω. Κατὰ σύμφυρσιν πάντως, ἀφοῦ τὸ μέλος εἶναι ἡμῖν ἄγνωστον, τοῦ μελιάζω καὶ κόβω ἐπλάσθη τὸ μελοκόβω = ποιῶ τῶν μελῶν ἀτονίαν, ποιῶ τὸ σῶμα ἀσθενές· ἐκ τοῦ μελοκόβω ὁμαλῶς μελοκομμένος, ὅπερ ταὐτὸ τῷ μελιασμένος. (Εἶμαι μελοκομμένος ἢ μελιασμένος = αἰσθάνομαι κατὰ τὰ μέλη, κατὰ τὸ σῶμα ἀτονίαν καὶ ἄλγος). Οὕτω σχηματισθέντα τὸ μελοκόβω καὶ μελοκομμένος, ἐπειδὴ τὸ α'. συνθ. ἦτο ἀγνωστότερον, συνεσχετίσθησαν πρὸς τὸ ἁρμὸς καὶ ἔδωκαν τὸ ἁρμελοκόβω-ομαι, ἁρμελοκομμένος. Ἁρμελοκόβομαι λοιπὸν λέγεται ὥσπερ καὶ τὸ μελοκόβομαι καὶ τὸ μελιάζω, ὁμοίως δὲ ἁρμελοκομμένος, μελοκομμένος, μελιασμένος, ὅταν ἐκ πυρετοῦ ἢ σφοδροῦ φόβου παραλύσωσι αἱ ἀρθρώσεις (οἱ ἁρμοί).

Κατὰ τὴν ὀδοντοφυΐαν πολὺ πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν πρώτων ἰχνῶν τῶν ὀδόντων, ὅτε οἱονεὶ αὐταὶ αἱ ῥίζαι τῶν ὀδόντων ἀναπτύσσονται, περὶ τῶν παίδων λέγεται ῥιζοδοdιάζω· οὐσ. ῥιζόδοdο δὲν ἤκουσα, ὥστε κατ' ἀναλογίαν πρὸς ἄλλα εἰς -άζω ἐκ συντάξεως οἷα τὸ παιδὶ κάνει τσοὶ ῥίζες τοῦ δοdιῶνε, τὴ ῥίζα τοῦ δοdιοῦ, ἐσχηματίσθη τὸ ῥιζοδοdιάζω, τὸ παιδὶ ῥιζοδοdιάζει = εὑρίσκεται εἰς τὸ στάδιον τῆς ὀδοντοφυΐας.

Ἡ λέξις ἅλμη δὲν διεσώθη ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς ἰδιώματι, ἀλλὰ διαβλέπω ταύτην ἐν τῷ συνθέτῳ σαρμοτρώει (τὸ τυρὶ σαρμοτρώει, τὸ ξύλο σαρμοτρώει). Τὸ (σ) μετεδόθη ἐκ τοῦ συγγενοῦς σαπίζω, σέπομαι, διότι σαρμοτρώει τὸ τυρί, τὸ ξύλο = σήπεται.

Ἡ λέξις λαγὼν διασωθεῖσα παρ' ἡμῖν (τὸ λαγόνι, τὰ -ια) λέγεται μόνον περὶ τῶν λαγόνων ζῴου (ἵππου κτλ.), παραληφθεῖσα δ' ὡς α'. συνθετικὸν ἔδωκε τὸ λαgοδέρνω = δεινὰ πάσχω (μὲ βλέπει ποῦ λαgοδέρνω καὶ δὲν ἔρκεται νὰ μὲ βοηθήσῃ).

Τὸ φέρνω ἐν τῷ κουτοφέρνω, γεροdοφέρνω, ζουρλοφέρνω ἢ κουρλοφέρνω, χωριατοφέρνω ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ ὅμοιός εἰμι.

Τὸ θεομαχειῶμαι ὅπερ σημαίνει 1) ἐπιμαρτύρομαι θεὸν καὶ ἁγίους ἵνα πείσω τινά· 2) ἐπικαλοῦμαι μετ' ἀγανακτήσεως τὸ ὄνομα τοῦ

θεοῦ, εἶναι σαφὲς ὅτι α΄ συνθετικὸν ἔχει τὸ θεὸς καὶ ὅτι ἐπλάσθη κατ' ἀναλογίαν τοῦ καταρειῶμαι. Ἐκ τούτου παράγωγον θεομαχισμός=ἐξορκισμὸς (τοῦ ἔκαμα τόσους θεομαχισμούς).

Περὶ τῆς λέξεως γουλὶ διέλαβεν ὁ κ. Πολίτης ἐν τῷ Δ΄ τόμῳ τῶν Μελετῶν. Τοῦτο εὕρηται α΄ συνθετικὸν ἐν τῷ γουλοστρώνω. Ἐκ τῆς φράσεως κάλλιο νἄχῃς τὸ γάϊδαρο δεμένονε παρὰ νὰ *d*ονε γυρεύῃς προῆλθον τὰ σύνθετα γαϊδουρόδενε - γαϊδουρογύρευε ἀπαντῶντα μόνον ἐν τῇ γνώμῃ κάλλιο γαϊδουρόδενε παρὰ γαϊδουρογύρευε = καλύτερα νὰ εἶναί τις Προμηθεὺς ἢ Ἐπιμηθεύς.

Περὶ ἄρτου, πλακοῦντος ἢ κρεάτων, τὰ ὁποῖα ἐξωτερικῶς μὲν εἶναι καλῶς ἐψημένα, ἀλλ' ἐσωτερικῶς εἶναι ὠμά, λέγεται τὸ ἀφροκαίομαι. ἀφροκαμένος οἱονεὶ καίομαι κατὰ τὸν ἀφρόν, κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν (τὸ ψωμὶ ἀφροκάηκε. τὸ ἀρνὶ εἶναι ἀφροκαμένο). Ἐπίσης σύνηθες εἶναι τὸ ἐνεργητικὸν ἀφροκαίω οἷον: πρόσεξε μὴ *d*ὸ ἀφροκάψῃς.

Ἐν πᾶσι τούτοις ὁ τονισμὸς οὐδεμίαν ἀνωμαλίαν παρουσιάζει, διότι ταῦτα καὶ σύνθετα τηροῦσιν ὃν εἶχον τόνον ὡς ἁπλᾶ.

Ἀσυγκρίτως ὀλιγώτερα εἶναι τὰ σύνθετα ῥήματα, ἐν οἷς α΄ συνθετικὸν ὑπόκειται ῥῆμα. Περιορίζομαι νὰ ἀναφέρω τινὰ τούτων· στραβοπηγουνιάζω. στραβολαιμιάζω-ομαι, γλυκοσαλίζω, κουτσοχεριάζω-ομαι, κουτσομεσιάζω-ομαι. ἀλλαξοπίστησα, ζεστονωνιάζω. Εἶναι φανερὸν ὅτι το στραβοπηγουνιάζω, ἀείποτε ἀμεταβάτως, προῆλθεν ἐκ τῆς κατὰ σύνταξιν ἐκφορᾶς στραβώνει τὸ πηγούνι μου, τὸ στραβολαιμιάζω ἐκ τοῦ στραβώνει ὁ λαιμός μου, τὸ γλυκοσαλίζω λεγόμενον πάντοτε μεταφορικῶς καὶ σημαῖνον ἀπαλλάττομαι τῶν δεινῶν, ἡσυχάζω, ἐκ τοῦ γλυκαίνει τὸ σάλιο μου, τὸ κουτσοχεριάζω-ομαι ἐκ τοῦ κουτσαίνω τὰ χέρια, τὸ κουτσομεσιάζω-ομαι ἐκ τοῦ κουτσαίνω τὴ μέση, το ἀλλαξοπίστησα ἐκ τοῦ ἄλλαξα τὴ *b*ίστι μου, τὸ ζεστογωνιάζω=παραμένω που χρόνον τινὰ ἐκ τοῦ ζεσταίνω τὴ γωνιά. Τῶν ῥημάτων τούτων τὸ στραβολαιμιάζω καὶ τὸ κουτσοχεριάζω οὐδὲν κωλύει νὰ δεχθῶμεν ὅτι παρήχθησαν ἐκ τῶν οὐσιαστικῶν στραβολαίμης, κουτσοχέρης.

Ἤδη ἐξεταστέον τὰ τῆς τρίτης τάξεως σύνθετα, τῶν ὁποίων τὸ

α΄ συνθετικὸν εἶναι ἐπίρρημα ἢ ἐπίθετον. Μετὰ τούτων καὶ τῶν μετοχῶν εἰς -μένος συνεξετάζω ἐν τῇ πραγματείᾳ μου καὶ ῥηματικὰ εἰς -τός, ἐπειδὴ ταῦτα πρὸς τὸ ῥῆμα μάλιστα συνάπτονται. Ἀναλυομένου ἑκάστου τῶν συνθέτων τῆς τάξεως ταύτης εἰς τὰ μέρη αὐτοῦ γίνεται σαφές, πότε πρόκειται ἐπίρρημα καὶ πότε ἐπίθετον. Ἐννοεῖται δ' ὅτι ἐπιρρήματα καὶ ἐπίθετα συνηθέστερα ἐν τῷ καθ' ἡμέραν λόγῳ καὶ οἰκειότερα τοῖς λαλοῦσι συχνότερον παραλαμβάνονται εἰς σύνθεσιν. Οὕτω τὰ ἐπιρρήματα πρῶτα, καλά, κακά, στραβά, κουτσά, ξερά δύσκολα κτλ. τὰ ἐπίθετα νεός, ξένος, φρέσκος, ἀλαφρός, κουτσός, ξερός, μισὸς κ.τ.ὅ. ἔδωκαν ἀπειρίαν συνθέτων ἐν τῷ ἰδιώματι.

Ὀλίγα τινὰ θὰ εἴπω περὶ τῶν ἐκ τοῦ πρωτο-συνθέτων. Πάντα σχεδὸν τὰ σύνθετα ταῦτα ἔχουσι δύο σημασίας, τὴν τοῦ πρῶτος, πρότερος καὶ τὴν σημασίαν τοῦ τὸ πρῶτον· ὥστε πρωτογλέπω κ.τ.ὅ σημαίνουσιν ὁτὲ μὲν πρῶτος, πρότερος, βλέπω κ.τ.ὅ ὁτὲ δὲ τὸ πρῶτον, πρώτην φορὰν βλέπω κτλ. (ἐγὼ τὸν ἐπρωτόειδα) = ἐγὼ πρῶτος εἶδον αὐτόν· ὅdες ἐπρωτόδα τὸ παιδί του = ὅτε τὸ πρῶτον εἶδον κτλ.)· τῶν τοιούτων ῥημάτων δὲν εἶναι ἀλλοτρία ἡ ἔννοια τῆς ἁμίλλης, ὅτε ἑρμηνευτέα ταῦτα διὰ τοῦ πρότερον π. χ. ἔλα νὰ δοῦμε ποιὸς θὰ πρωτογελάσῃ = τίς πρότερον θὰ γελάσῃ. Ποιὸς ἐπρωτοτέλειωσε τὸ σκάψιμο ; τίς πρότερον ἐπέρανε τὴν σκαφήν ;

Εἰς ταῦτα προσθέτω παρατηρήσεις τινὰς περὶ τῆς σημασίας καὶ τῆς χρήσεως ὁμοίων συνθέτων· τὸ πολυφαίνομαι λέγεται ἀμεταβάτως καὶ σημαίνει θαμὰ φανερός εἰμι (δὲν πολυφαίνεται στὴ πλατεῖα· ἤτανε ἄρρωστος καὶ δὲν ἐπολυφαινότουνε στὴν ἀγορά)· λέγεται δὲ καὶ μεταβατικῶς, οἷον πολυφαίνομαι τὰ λεφτά = θεωρῶ, νομίζω πολλά· ἐπολυφάνηκε τὴν blηρωμή = ἐθεώρησε τὴν πληρωμὴν μεγάλην· πρὸς τὴν τελευταίαν ταύτην σημασίαν ἐναντία εἶναι ἡ τοῦ λιγοφαίνομαι (ἐλιγοφάνηκε τὴν blηρωμή = ἐνόμισε τὴν πληρωμὴν μικράν· τοῦ ἐλιγοφανήκανε τὰ λεφτά = τοῦ ἐφάνησαν ὀλίγα τὰ χρήματα)· ἄξιον σημειώσεως εἶναι καὶ τὸ λιγοχεριάζω = διαθέτω ὀλίγας χεῖρας ἐργατῶν, διαθέτω ὀλίγους ἐργάτας (ἤξερα πῶς λιγοχεριάζεις καὶ ἦρτα νὰ σὲ βοηθήσω).

Τὸ παραξοφαίνεται, οὗτινος ὁ κ. Χατζιδάκις σημειοῦται τὴν σύνθεσιν ἐν τῷ Α΄ τόμῳ τῶν Μ. Ν. ἀπαντᾷ, οὐ μόνον ἀμεταβάτως ὡς τριτοπρόσωπον (πρβλ. μοῦ παραξοφαίνεται νὰ μοῦ κάνης αὐτὴ τὴν gουβέdα, τοῦ ἐπαραξοφάνηκε, μὴ σοῦ παραξοφανῇ ἂν ἀκούσῃς πῶς δὲ θᾶρτω), ἀλλὰ καὶ μεταβατικῶς προσωπικόν, οἷον παραξοφαίνομαι τὴν dιμὴ ποῦ γυρεύεις=εὑρίσκω παράξενον, ἐπαραξοφάνηκα τὰ λόγια του=εὗρον παράξενα. Τὰ οὕτω συντιθέμενα τηροῦσι τὸν τόνον τοῦ ἁπλοῦ.

Τελευταῖα ἐξετάζω τὰ συνδετικὰ σύνθετα ῥήματα. Ἐν τούτοις, τηρουμένου τοῦ τόνου τοῦ β΄ συνθετικοῦ, ὅπερ μένει ἀμετάβλητον, τὸ α΄ συνθετικὸν ὁτὲ μὲν δὲν μεταβάλλεται, οἷον παιζογελῶ, κλωτσοπατῶ, ἀνοιγοκλειῶ, τρεμοσβηῶμαι, ἀνοιγοδιαπλατώνω, bαινοβγαίνω, περνοδιαβαίνω, κλωθογυρίζω ἢ στριφτογυρίζω, ὁτὲ δ' ἐμφανίζεται μεταβεβλημένον, λῆγον εἰς ο, τὸ κατ' ἐξοχὴν συνδετικὸν φωνῆεν, οἷον ξεροκουκκαλιάζω (ξεραίνω-κουκκαλιάζω), μαυρομελανιάζω (μαυρίζω-μελανιάζω), ξεροβουβαίνομαι (ξεραίνομαι×βουβαίνομαι), ἀνεβοκατεβαίνω (ἀνεβαίνω× κατεβαίνω), χρυσαλειφώνω (χρυσώνω×ἀλείφω)· ἐν τούτῳ τὸ -ωνω μετεδόθη κατὰ σύμφυρσίν τινα ἐκ τοῦ α΄ μέρους. λυσοδένω (λυῶ (ἔλυσα) δένω), ξεραποξυλώνομαι (ξεραίνομαι-ἀποξυλώνομαι), γεννοαναθρεμμένος (γεννημένος-ἀναθρεμμενος), μαυροjωμένος (μαυρισμένος-jωμένος), ἐγεννόσπερνε (ἐγέννα-ἔσπερνε). Τῶν συνθέτων τούτων ἑκάτερον τῶν μερῶν τηρεῖ τὴν ἑαυτοῦ σημασίαν.

Ὀλίγα τινὰ θὰ εἴπω περὶ τῶν ἐκ προθέσεων συνθέτων ῥημάτων. Ἄλλαι μὲν τῶν προθέσεων εἶναι συνηθέστεραι ἐν συνθέσει μετὰ ῥημάτων, ἄλλαι δὲ σπανιώτεραι. Ἄξιον σημειώσεως ὅτι ἐκ τῶν προθέσεων τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς μόνον ἡ εἰς οὐδόλως ἀπαντᾷ ἐν τῷ Κεφαλληνιακῷ ἰδιώματι ἐν συνθέτῳ ῥήματι, εἴτε ἀρχαιόθεν διασωθέντι εἴτε νεωτερικώτερον πλασθέντι.

Ἐκ τῶν μετὰ τῆς παρὰ συνθέτων θὰ ἀναφέρω δύο μόνον. Παρα-ρεσεύω μετ. καὶ ἀμεταβ., ἐπειδὴ καὶ τὸ ἁπλοῦν δύο σημασίας ἔχει· ρεσεύω τὸ παιδὶ=κάνω τὸ παιδὶ νὰ μάθῃ βίτσια, νὰ ἀποκτήσῃ ἐλαττώματα, καὶ τὸ παιδὶ ρεσεύει=ἀποκτᾷ ἐλαττώματα, κακίας. Τὸ ῥῆμα τοῦτο ἐκ τοῦ αἵρεσι (αἵρεσις) ἐκ τῶν μετ' αὐξήσεως χρόνων ἀπέβαλεν ἐν τῷ ἐνεστῶτι τὸ αι τοῦ θέματος. Παραβάνω ἐν

χρήσει ἀμεταβάτω σημαίνει ἁμιλλῶμαι δρόμῳ (ἐκεῖνοι οἱ δύο παραβάνουνε στὸ τρεχάκι· ἔλα νὰ παραβάλουμε). Παράδοξος εἶναι τοῦ ξε- ἡ σημασία ἢ δε· κατ' ἀναδίπλωσιν ἐπὶ πάσης λέξεως, ὅταν θέλῃ τις νὰ δηλώσῃ ἀγανάκτησιν καὶ ἀποδοκιμασίαν τοῦ διὰ τῆς λέξεως σημαινομένου, ἐπαναλαμβάνεται αὕτη μετὰ τοῦ ξε (ἐγὼ παιδάκι μου θὰ φύγω· τί μοῦ λὲς κάτσε καὶ ξεκάτσε. Τί κάνει ἡ μάννα σου; Μαγερεύει. Τί μαγερεύει καὶ ξεμαγερεύει! Εἶναι ὥρα νὰ πάῃ 'ς τάλῶνι.—Ὦ πατέρα μου, πατερούλι μου! Τί πατέρα μου καὶ ξεπατέρα μου! Ἐγὼ θὰ σὲ σκοτώσω 'ς τὸ ξύλο γιὰ νὰ μάθῃς). Δύο ἔτι παραδείγματα συνθέτων ἐκ τῆς ἀνά· ἀναπίνω περὶ ἀγγείου, ἐν ᾧ τὸ περιεχόμενον ὑγρὸν ἀπόλλυται ἐξατμιζόμενον ἢ ἐκρέον· ἀναπαίρνω περὶ βροχῆς (περίμενε λιγάκι νὰ ἀναπάρῃ (τὸ νερὸ), γιατί βρέχει καὶ θὰ γίνῃς μοσκίδι).

Θἀναφέρω ὀλίγα ἐκ τῶν πολλῶν παρατακτικῶν ἢ συνδετικῶν οὐσιαστικῶν καὶ ἐπιθέτων τῶν ἀπαντώντων ἐν τῷ ἰδιώματι· γιδοπρόβατα, ποταμοθάλασσα, λαδόξυδο ἢ ξυνόλαδο, λεμονοπορτόγαλα, νερατζολέμονα, σκοτοπλέμονα ἢ πλεμονόσκοτα, Δειλινοφαρακλᾶτα, Τραυλοπερατᾶτα, ἀginαροκούκια, νυφοπεθερά, σταυρομάναλα, βεροδαχτύλιδα, ἀδερφοξάδερφα, τὸ ἀσπροκόκκινο = δίσκος κυβείας, ὠνομασμένος οὕτω ἀπὸ τοῦ χρώματος τῶν ἐπ' αὐτοῦ ἐζωγραφημένων τριγώνων, σεσκλοσέλινα, παιδόσκυλλα, μαννοθυγατέρα, νεκρανάλατος, κιτρινοπράσινος, γλυκόξυνος, ἀσπροκόκκινος, καθαρομελάχροινος, μονάκριβος, κουρλοφadασμένος, μαυροκίτρινος, ματόφρυδα, δευτερότριτο· τοῦτο ἔχει ἀνάγκην ἰδιαιτέρας ἀναπτύξεως. Ὑπό τινος ἀρτοποιοῦ κατεσκευάσθη ποτὲ ἄρτος, ὅστις οὔτε δευτέρας οὔτε τρίτης ποιότητος ἦτο, ἐπωλεῖτο δ' εἰς τιμὴν μεταξὺ τῆς τιμῆς τῆς δευτέρας ποιότητος καὶ τῆς τιμῆς τῆς τρίτης· ἐπειδὴ δὲ τὸν μὲν πρώτης ποιότητος ἄρτον λέγομεν ψωμὶ πρῶτο, τὸν τῆς δευτέρας ψωμὶ δεύτερο, ὁ οὕτω κατασκευασθεὶς ἄρτος ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ κατασκευαστοῦ ψωμὶ δευτερότριτο = ἄρτος οὔτε δευτέρας ποιότητος οὔτε τρίτης. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὑπ' ἄλλων ἔτι καὶ νῦν τοιοῦτος κατασκευάζεται ἄρτος, ἡ λέξις εἰσαχθεῖσα ἐπεκράτησε.

Περὶ τοῦ τονισμοῦ τῶν συνθέτων τούτων παρατηροῦμεν ὅτι ὁ τό-

νος τοῦ β' συνθετικοῦ ἢ τηρεῖται ἢ ἀναβιβάζεται εἰς τὴν προπαραλήγουσαν.

Ἤδη θὰ ἐπισκοπήσωμεν τὰ λοιπὰ σύνθετα. Καὶ πρῶτον τὰ οὐσιαστικά, ὧν τὸ α' συνθετικὸν εἶναι οὐσιαστικόν.

Ἡ περικνημὶς λέγεται ἐν Κεφαλληνίᾳ σκαρτσούνι, γυνὴ δὲ τὰς κώμας περιερχομένη καὶ τὴν κατασκευὴν περικνημίδων εἰς ἀγρότιδας ἀναθέτουσα, εἶτα δὲ τὰς οὕτω κατὰ παραγγελίαν κατασκευασθείσας περικνημῖδας πωλοῦσα λέγεται σκαρτσουνολοΐστρα· προφανὲς ὅτι τὸ ὅλον ἀνάλογον ἔχει τὸ μοιρολοΐστρα, ἀdρογενοχωρίστρα καὶ ἡ δημιουργία αὐτοῦ προϋποτίθησι τὸ σύστημα τῶν ἀρσενικῶν εἰς -λογος (σκαρικολόγος, τρισινολόγος=ὁ ἀλλαχοῦ κουbαρᾶς (teresio, teresine=νόμισμα, κέρμα). ὑυλλολόγος=χιτὼν τὴν νύκτα φορούμενος (τὸ νυχτικό). Θερμολόϊ=μικρὸν πήλινον ἀγγεῖον πρὸς ἐναπόθεσιν φαγητοῦ νηπίων. Ξυλοdζίπουνο εἶναι ξύλον διάτρητον μέχρι τινός, ἐν ᾧ ἐμβάλλεται βελονη πρὸς πλοκὴν περικνημίδων, ὠνομάσθη δ' οὕτω, ἐπειδὴ προσαρμόζεται εἰς τὴν ὀσφύν, ἔνθα τὰ ἄκρα ἐπενδύτου γυναικείου περιβάλλοντος τὸν κορμὸν μέχρι τῆς ὀσφύος (τὸ ξύλο τοῦ dζιπουνιοῦ). Αὐτὸ τοῦτο καλεῖται καὶ σκαρτσουνόξυλο καὶ τσιbουνόξυλο. Τὸ μιτριόποδας ὑποπτεύω ὅτι προῆλθε κατὰ παρετυμολογίαν ἐκ τοῦ βοτρυόπους(;), ἀρχοdολόϊ, κοπελλολόϊ=ὅμιλος εὐπατριδῶν, κορασίδων, κοσκινοτρύπι τούτου ἡ χρῆσις ἐπιρρηματική· τὸν ἐκάμανε κοσκινοτρύπι=ἔπληξαν αὐτὸν μὲ πλήγματα πολλὰ μαχαίρας, ἢ ἔβαλλον πολλὰς βολάς, γαϊδουροκκλησιὰ=ἱεροτελεστία μακρὸν διαρκοῦσα χρόνον, γαϊδουροκουβέdα=λόγος περὶ ὄνων, γεροdόχτικο=ἡ ἑκτικὴ νόσος τῶν γερόντων, Μαστραλέξις, Μαστροδυονύσις, κ.τ.ὅ. ταῦτα εἶναι βαπτιστικὰ ὀνόματα, σημαίνουσι δὲ τὸν Ἀλέξιν, Διονύσιν κ.τ.λ. ὅταν οὗτοι τέχνην τινὰ ἐπαγγέλλωνται, ἀλλὰ καὶ ἄλλην σημασίαν ἔχουσι· δεινός τις Ἀλέξις, Διονύσις κ.τ.ὅ. ποδοστάσι (δὲ βρίσκει ποδοστάσι=τόπον ἐν ᾧ τὸν πόδα νὰ θέσῃ), παππαδάνθρωπος=ἄνθρωπος ἱερεῦσιν ὁμιλῶν, παππαδόνυφη=ἡ νύφη τοῦ παππᾶ, πετροκότσυφας· τὰ περὶ τῆς παραγωγῆς τοῦ κότσυφας καὶ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ (τσ) πραγματεύεται ὁ κ. Χατζιδάκις ἐν Μ. Ν. Αὐτόθι γίγνεται λόγος καὶ περὶ τοῦ (τσ) τοῦ τσωπαίνω, ὅπερ καὶ ἐν Κεφαλληνίᾳ λέγεται· ἐγὼ πιστεύω ὅτι ἐκ τοῦ *zitto* μετεδόθη ὁ φθόγ-

γος z εἰς τὸ τσώπα, τσωπαίνω, οὐδὲν δ' ἐκώλυε, ἀφ' οὗ τὸ zitto εἶναι οὐχ ἧττον εὔχρηστον ἢ τὸ τσώπα· ψειροbοῦκι (οἱ νεκροὶ ἰδίᾳ τῶν φθισιώντων πιστεύεται ὅτι ἐκχέουσι φθεῖρας· οὗτοι μένουσιν ἐν τῷ πτώματι, ἂν μὴ ἡ σαβανώστρα εἴπῃ πλησιάζουσα τὸ οὖς τοῦ νεκροῦ ὡρισμένον ξόρκι).

Οὐσιαστικά, ὧν α΄ συνθετικὸν ἐπίθετον.

Μονοκκλησιὰ (σήμερα εἶναι μονοκκλησιὰ = μία λειτουργία τελεῖται), πρωτομεθύστρα, πρωτολάτης = ὁ πρῶτος καρπός, πρωτοάνοιγμα = ὁ πρῶτος ἀπὸ βαρέλλιον λαμβανόμενος οἶνος, μισομούλαρο = ἡμίονος, οὐχὶ πρώτου μεγέθους, μικρολογιὰ (ὁ Γεράσιμος ἔχει πολλὴ μικρολογιὰ = πολλὰ τέκνα μικρᾶς ἡλικίας), στερνοπούλι = τὸ νεώτερον τῶν τέκνων.

Οὐσιαστικά, ὧν α΄ συνθετικὸν οὐσιαστικὸν τιθέμενον ἀντὶ ἐπιθέτου, ξυλογαϊδάρα = τὸ see-saw τῶν Ἄγγλων, πουλαδέρφια = ἀδελφοὶ μὴ ὁμαίμονες.

Ἄξιον μνείας ἐνταῦθα καὶ ἓν τῶν ἐκ συνεκφορᾶς κατὰ σύνταξιν προελθόντων οὐσιαστικῶν. Πολλάκις λησμονουμένου ὑπὸ τῶν λαλούντων τοῦ ὀνόματος προσώπου τινὸς ἢ πράγματος, τίθεται ἐν τῷ λόγῳ εἰς ἀναπλήρωσιν τοῦ ἐλλείποντος οὐσιαστικοῦ ἡ φράσις πῶς τονε, πῶς τηνε λένε, πῶς τὸ λένε (πρβλ. ἐψὲς εἶδα πῶς τόνε λένε τὸ....... τὸ Γεῶργι). Ἐντεῦθεν αὕτη ἐγένετο οὐσιαστικόν, ὁ πωστονολένε, προσλαβοῦσα δὲ τὸ ς, τὸν χαρακτῆρα τῶν ἀρσενικῶν ὀνομάτων, εὕρηται μετὰ διπλοῦ τύπου ὁ πωστονελένε καὶ ὁ πωστονελένες. Εἰς τοῦτο προσθετέα καὶ δύο σύνθετα, ὧν τὸ α΄ συνθετικὸν ἀριθμητικόν. Ἑφταπάππαδο = εἶναι τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἐπιτίμιον, οὗ μετέχουσιν ἑπτὰ ἱερεῖς, δωδεκαήμερο = αἱ ἡμέραι ἀπὸ τῶν Χριστουγέννων μέχρι τῶν Θεοφανείων.

Οὐσιαστικὰ ὧν α΄ συνθετικὸν ῥηματικὴ ἔννοια.

Ἡ λέξις τσαμποῦνα, ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ *zampone*, εἶναι σχεδὸν πανελλήνιος (ἐν Κεφαλληνίᾳ τσα*б*ούνα). Αὕτη εὕρηται β΄ συνθετικὸν ἐν τῷ κλωτσοτσά*б*ουνο, ὅπερ παρητυμολογήθη πρὸς τὸ κλω-

τσάω, ἐν ᾧ ἁπλούστατα ἐν τῇ λέξει α΄ συνθετικὸν εἶναι τὸ σκώτσο — κυρίως λοιπὸν σκωτσοτσά*b*ουνο (Σκωτικὴ τσαbούνα), δερνομοῖρα = ἡ κακὴν μοῖραν ἔχουσαν γυνή, gρεμίσι-γαϊδοῦρι (τόπος). Ἀνάλογος ὁ σχηματισμὸς καὶ ἡ χρῆσις πρὸς τὸ γαϊδουροκυλίστρα. Ὁ τύπος ὅμως τοῦ συνθέτου ἄγει με εἰς τὴν εἰκασίαν ὅτι ἡ λέξις πλασθεῖσα ὑπὸ ἀλλογλώσσου ἐπεκράτησε.

Πολλὰ εἶναι τὰ οὐσιαστικά, ὧν τὸ α΄ συνθετικὸν ἄκλιτον μέρος λόγου. Τούτων ἄλλα μὲν ἐκληρονομήθησαν ἀρχαιόθεν, μετέβαλον δὲ σημασίαν καὶ φωνητικῶς ἠλλοιώθησαν, ἢ ἐκ τῆς γλώσσης τῶν λογιωτέρων εἰς τὸ καθ' ἡμᾶς ἰδίωμα παρελήφθησαν, ἄλλα δ' εἶναι νεωτερικὰ κατασκευάσματα. Ἀρκοῦμαι εἰς ὀλίγα τινά· ἡ *b*ριάλλη = ἡ πρὸ τῆς προτεραίας, ἀναφόρι = πνοὴ ἀνέμου ἐξ ἄλλης διευθύνσεως τοῦ πνέοντος, ἀπανωφύλλι = τῆς χειρίδος τὸ ἄνω μέρος, ἀπουκατωφύλλι = τῆς χειρίδος τὸ κάτω μέρος, ἀπανωπροίκι, ἀποβρεχάρις = ὁ εὐθὺς μετὰ τὸν ὑετὸν χρόνος· (ὁ Λασκαρᾶτος λέγει ἐν τῇ παρῳδίᾳ τοῦ καυγᾶ τοῦ Ἀχιλλέως καὶ τοῦ Ἀγαμέμνονος ὁ καιρὸς ἤτανε ἀποβρεχάρις κ' ἐτρέχανε διάρροιες καὶ συνάχια).

Ὑπολείπεται ἡ ἐξέτασις τῶν συνθέτων ἐπιθέτων καὶ ἐπιρρημάτων. Καὶ περὶ τούτων προκειμένου θὰ περιορισθῶ εἰς ὀλίγα τινά. Ἀγύριγος = ὁ μὴ ἐπιστραφείς, ὁ μὴ ἀποδιδόμενος (πρβλ. δανεικὰ κι' ἀγύριγα)· τοῦ ἐπιθέτου τούτου τὸ οὐδέτερον οὐσιαστικοποιήθη 'ς τὸ ἀγύριγο (= ἐς κόρακας). Τὸ ἀκοινώνητος παρελήφθη ἐκ τῆς γλώσσης τῶν λογίων, σημαίνει δὲ 1) τὸν μισάνθρωπον, 2) τὸν μὴ κοινωνήσαντα τῶν ἀχράντων μυστηρίων (πρβλ. ἐπῆε ἀκοινώνητος = ἐτάφη κτλ.). Παρετυμολογία πρὸς τὸ ἐφτὰ καὶ ἀνομοίωσις ἐγένετο εἰς τὸ ἐφταξούσιος = αὐτεξούσιος, ἀκριβομίλητος, μονάgουρος = (καΐκι μὲ μίαν μόνον ἄγκυραν).

Ἀναπενdὶς (ἀνὰ πέντε)· ἐκ τούτου παρήχθη τὸ ἐπίθετον ἀναπεν*d*άρικος· χτῆμα ἀναπεν*d*άρικο = κτῆμα, οὗ τῶν καρπῶν λαμβάνει τρία μέρη ὁ κύριος, καὶ δύο ὁ ἀγρολήπτης. Τσῆ πικοιλιᾶς = πρηνηδόν· ὁ κ. Χατζιδάκις ἐδίδαξεν ὅτι τὸ μολιχρονὶς ἐλέχθη κατὰ τὸ ἐνωρίς, κατ' αὐτὸ δὲ καὶ τὰ πολλὰ εἰς -ὶς πιστεύω ὅτι ἐσχηματίσθη τὸ κο*d*ολογὶς = ὡς ἔπος εἰπεῖν, συνελόντι εἰπεῖν, καὶ τὸ ὀλημερίς. Τῶν προθέσεων εἰς σχηματισμὸν ἐπιρρημάτων συνηθέ-

στεραι εἶναι ἡ κατά, ἡ ἀπὸ καὶ ἡ παρά. (Κατάσπιτα (οἱ ὑποψήφιοι ἐπήανε κατάσπιτα = ἐπῆγαν ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι) καταγυναικᾶτα = μεταξὺ τῶν γυναικῶν (πρβλ. ἡ κουβένdα ἔγινε καταγυναικᾶτα, κι' ἐγὼ τὴν ἔμαθα) ἀπόλαμbρα, ἀπότρυγα = μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, τὸ πάσχα, τὸν τρυγητόν.

Ἄξια σημειώσεως νομίζω καὶ τὰ ἑξῆς σύνθετα ἐπιρρήματα bροχέρου, bρολαβοῦ. Τοῦ πρώτου τὴν ἀρχὴν ἀνευρίσκω ἐν τῷ πρόχειρος-προχείρως, τοῦ δὲ δευτέρου ἐν τῷ προλαβόντως, ὧν οὐδόλως διαφέρουσι κατὰ τὴν σημασίαν. Μονορρούφι = ἀπνευστί, ἀνήμερα = τῇ προτεραίᾳ, ἀνάτριχα (ἡ ἑλληνικωτάτη αὕτη λέξις σημαίνει ὅτι καὶ τὸ περίφημον bερdάχι καὶ τὸ Ἰταλικὸν *contrapello*, περὶ ὧν τοσοῦτος ἄλλοτε ἐγένετο λόγος). ξώπροικα, κατώφεga = φθινούσης τῆς σελήνης, τοὐναντίον γιομόφεga, μισοσάμαρα = κατὰ τὸ μέσον τοῦ σάγματος, περικοπά (πρβλ. πᾶνε περικοπά = ὁδεύουσι δι' ἀτραπῶν συντομωτέρων τῆς κυρίας ὁδοῦ).

Περαίνων τὸν περὶ τῶν συνθέτων ἐν τῷ Κεφαλληνιακῷ ἰδιώματι λόγον περιττὸν νὰ προσαγάγω παραδείγματα, ἐξ ὧν καταφαίνεται ὅτι τὰ οὕτω πλασθέντα σύνθετα δὲν μένουσι νεκρὰ ἐν τῷ ἰδιώματι, ἀλλὰ δίδουσιν ἀπειρίαν παραγώγων. Ἐκ τῶν εἰρημένων κατεδείχθη, νομίζω, ὅπερ ἐν ἀρχῇ εἶπον, ὅτι ὁ συνθετικὸς τρόπος φαίνεται ἴσως περισσότερον προηγμένος ἐν τῷ Κεφαλληνιακῷ ἰδιώματι ἢ παρὰ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι, παρὰ δὲ τοῦτο ἐγένετο σαφὲς ὅτι μέγας εἶναι ὁ πλοῦτος τῆς νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης, ἰσχυρὰ δὲ ἡ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ γλωσσοπλαστικὴ δύναμις, διὰ τῆς ὁποίας ἐπιτυγχάνει νὰ ἐξυπηρετῇ τὰς ποικίλας αὐτοῦ πνευματικὰς ἀνάγκας καὶ νὰ παριστάνῃ ποικιλίαν σχέσεων καὶ ἀντιλήψεων. Πάντα ταῦτα εἶναι καλλίστη ἀφορμή, νομίζω, νὰ γνωρίσωμεν τὸν λαὸν ἡμῶν καλύτερον καὶ νἀγαπήσωμεν αὐτὸν περισσότερον.

Π. ΛΩΡΕΝΤΖΑΤΟΣ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΡΙΩΝ ΤΗΣ ΑΝΟΜΟΙΩΣΕΩΣ

ΕΝ ΤΗ ΝΕΑ ΒΟΡΕΙΟΕΛΛΗΝΙΚΗ

Ἀνακοίνωσις ἐν τῷ 16ῳ συνεδρίῳ τῶν ἀνατολιστῶν.

Γνωστοὶ εἶναι οἱ ἰδιόρρυθμοι ἐκεῖνοι τύποι τῆς νέας βορειοελληνικῆς ἀγουράιζς, θάγουράις, Θανάις, Θιουδόις, Συρμακέιζς κ.τ.τ. ἀντὶ τῶν πανελληνίων ἀγοράζεις, θὰ ἀγοράσῃς, Θανάσις, Θεοδόσις, Συρμακέζης κ.λ.π. Τούτους, καθ' ὅσον ἡμεῖς γινώσκομεν, πρῶτος κατέστησε γνωστοὺς ὁ κ. Εὐθ. Μπουντώνας (πρβλ. «Μελέτην περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος Βελβεντοῦ» ἐν ἀρχείοις τοῦ Συλλόγου «Κοραῆ» τόμ. Α', τεύχ. α' καὶ β') ἀποδώσας τὴν ἀρχὴν τῆς γενέσεως αὐτῶν, ὀρθῶς καθ' ἡμᾶς, εἰς τὴν ἐν αὐτοῖς ἔκπτωσιν τοῦ ἀρχικῶς ὑπάρχοντος ἀτόνου i τῆς καταλήξεως. Ὁ σεβαστός μου διδάσκαλος κ. Γεώργιος Χατζιδάκις ἀποδίδει τὴν αἰτίαν τῆς γενέσεώς των εἰς ἔκπτωσιν τοῦ ἑνὸς τῶν δύο ἐπαλλήλων συριστικῶν τῆς καταλήξεως *sis* ἢ *zis* δι' ἀνομοίωσιν. Ἀνομοίωσιν ὡσαύτως ἐν τούτοις δέχονται καὶ ὁ κ. Thumb καὶ ὁ κ. H. Pernot (πρβλ. Phonétique des parlers de Chio, σελ. 443 κ. ἑ.). Περὶ τῶν τοιούτων τύπων, ὡς καὶ περὶ ἄλλων ἀναλόγων, οἷοι π. χ. οἱ φύισα, μάισα κ.τ.τ. =φύσησα, μάσησα κ.λ.π., ἐλάβομεν ἀφορμὴν νὰ διαλάβωμεν καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ πρὸ τεσσάρων ἐτῶν γραφείσῃ πραγματείᾳ ἡμῶν «περὶ τῆς συγχρόνου Θεσσαλικῆς διαλέκτου», πραγματευθέντες ἐν τῷ 3ῳ κεφ. αὐτῆς (σελ. 17 κ. ἑ.) περὶ τῶν ἐν τῇ συγχρόνῳ Θεσσαλικῇ ἀπαντωσῶν νεωτερικῶν διφθόγγων καὶ τῆς γενέσεως αὐτῶν. Ἀλλὰ διατρίβοντες τότε ἀπὸ ἐτῶν ἤδη πλησίον τῆς ἰδιαιτέρας ἡμῶν πατρίδος ἐν Λαρίσῃ τῆς Θεσσαλίας, δὲν ἠδυνάμεθα ἕνεκα τῆς μὴ ὑπάρξεως ἐκεῖ δημοσίας βιβλιοθήκης καὶ ἕνεκα τοῦ οὐχὶ εὐκόλου τῆς παρακολουθήσεως ἐπιστημονικῶν εὐρωπαϊκῶν περιοδικῶν, δὲν ἠδυνάμεθα, λέγομεν, νὰ ἔχωμεν ἄλλο τι βοήθημα κατὰ τὴν σύνταξιν τῆς πραγματείας ἡμῶν ἐκείνης πλὴν τῶν Μεσαιωνικῶν καὶ Νέων Ἑλληνικῶν τοῦ κ. Γ. Χατζιδάκι. Τῶν ἀξιολόγων ἔργων τοῦ κ. Pernot

(Phonétique κλπ.) καὶ τοῦ κ. Kretschmer (Der heutige Lesbische Dialekt) οὐδεμίαν δυστυχῶς εἴχομεν τότε γνῶσιν καὶ ὡς ἐκ τούτου γράφοντες, ὅσα ἐν τῇ πραγματείᾳ ἡμῶν ἐγράψαμεν περὶ τοῦ συμπλέγματος *-sis* τοῦ τὴν ἔκπτωσιν τοῦ σ παρουσιάζοντος ἀνεφερόμεθα κυρίως εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Χατζιδάκι ἐν Μεσ. καὶ Ν. Ἑλλ. σελ. 264 ἐν σημειώσει λεγόμενα. Ἐπειδὴ δὲ αὐτόθι γίνεται λόγος περὶ ἀπωλείας καὶ τοῦ ζ τῆς καταλήξεως ζις ἐν περιπτώσεσιν ἀναλόγοις πρὸς τὴν φαινομένην ἔκπτωσιν τοῦ σ τῆς καταλήξεως σις, ἠθελήσαμεν διὰ τῆς παραθέσεως ἱκανῶν παραδειγμάτων (πειράιζς=πειράζεις, ἀρέιζς=ἀρέζεις, λούιζς=λούζεις, ματραπάιζς=ματραπάζης, Συρμακέιζς=Συρμακέζης κλπ.) νὰ δείξωμεν ὅτι οὐχὶ ὀρθῶς γίνεται λόγος περὶ ἀπωλείας τοῦ φθόγγου ζ ἐν τοῖς τοιούτοις, συγχρόνως δὲ ἐδηλώσαμεν δι' ὀλίγων, τίνα ἡμεῖς ἔχομεν γνώμην περὶ τῆς γενέσεως τῶν τύπων πειράιζς, Συρμακέιζς, (νὰ) χαλάις, Θανάις, Χαρίις, κ.τ.τ. ἀποδώσαντες τὴν αἰτίαν τῆς μεταβολῆς, ὅπως ἤδη πρὸ ἡμῶν ὁ κ. Εὐθ. Μπουντώνας, εἰς τὴν ἔκπτωσιν τοῦ ἀτόνου ι τοῦ ἐν τῇ καταλήξει σις ἢ ζις καὶ οὐχὶ εἰς ἄλλον τινὰ λόγον ἔχοντα σχέσιν μὲ τοὺς φθογγους σ ἢ ζ. Καθ' ὅμοιον τρόπον ἡρμηνεύσαμεν ἡμεῖς ἐκεῖ τὴν γένεσιν τοῦ ἀπουφάιζα, ἀπουφάισα, φύισα, γκέικος, νταμπάικα κλπ. ἐκ τοῦ ἀπουφάσιζα, ἀπουφάσισα, φύσησα, γκέκικος, νταμπάκικα κλπ. Καὶ ἐὰν μὲν ὅπως ἐκεῖ ἐκτίθενται τὰ πράγματα, πείθουσιν ὑπὲρ τῆς γνώμης, ὅτι εἰς τὴν ἔκπτωσιν τοῦ ἀτόνου ι καὶ μόνον ὀφείλονται αἱ εἰς τὰς παρατεθείσας λέξεις παρατηρούμεναι μεταβολαί, δὲν γνωρίζομεν. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον νῦν ἔχομεν νὰ εἴπωμεν εἶναι τοῦτο, ὅτι δηλ. ἐν τῷ παρόντι ἔχοντες ὑπ' ὄψει οὐ μόνον τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Χατζιδάκι περὶ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος φωνητικοῦ φαινομένου γεγραμμένα, ἀλλὰ καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Kretschmer καὶ Pernot (πρβλ. ἑ. ἀ. σελ. 143 κ. ἑ.), ἔχοντες δὲ ἐν τῷ μεταξὺ συλλέξει ἅπαν τὸ διὰ τὸ προκείμενον ζήτημα ἀναγκαιοῦν γλωσσικὸν ὑλικόν, μέλλομεν νὰ δείξωμεν ἀσφαλῶς, ὡς πιστεύομεν, ὅτι οὐδεμία ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὑπάρχει ἀνομοίωσις, ὅπως Χατζιδάκις, Pernot καὶ Thumb παραδέχονται, ὅτι δὲ τὸ ἐν παραδείγμασιν, οἷα τὰ παρατεθέντα, ἐμφανιζόμενον πάθημα ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἔκπτωσιν τοῦ ἀτόνου ι, ὅπως ὁ κ. Εὐθ. Μπουντώνας πρῶτος ἐγνωμάτευσε καὶ ὅπως καὶ ὁ κ. Kretschmer, καίτοι

μετά τινος ἐπιφυλάξεως ἀποδέχεται (πρβλ. Lesbos, σελ. 80 κ. ἑ. Budonas erkennt richtig in der Nordgriechischen Reduktion von unbetonten *i* die Ursache des Lautwandels, während Hatzidakis und Thumb Schwund des σ zwischen Vokalen, wenn die nächste Silbe ein σ enthält, statuiren, *also eine Dissimilation annehmen*. Wenn letzteres richtig wäre, müsste aber derselbe dissimilierende Schwund von σ auch eintreten, wenn ein anderer Vokal wie *i* darauf folgt, was nicht der Fall ist. vgl. ἀγόραζις, ἀγόρασις.... Allerdings sagt man auch im chiischen Pyrghi und auf Ikaros γυρίης, θερίης, μιλήης... Ich weiss nicht, ob diese Fälle von den nordgriechischen zu trennen und in der That durch Dissimilation zu erklären sind. *Unvereinbar mit der Annahme des dissimilatorischen Schwundes* sind dann vor allem die makedonischen Formen auf αιζ, ιιζ u. s. w., da doch durch jenen Schwund aus -αζεις, nur entweder -αεις oder -αζει entstehen konnte).

Ἐν πρώτοις ὀφείλομεν νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν εἰς πεπλανημένην ὑπὸ τοῦ κ. Χατζιδάκι καὶ Pernot ἀντίληψιν τῆς πραγματικῆς προφορᾶς τῶν τύπων τῶν προερχομένων ἐκ τῶν ἀγοράζεις, μοιράζεις, Συρμακέζης κ.τ.τ. Χατζιδάκις δηλ. καὶ Pernot νομίζουσιν ὅτι ἐκ τύπων, οἷοι οἱ ἀνωτέρω παρατεθέντες, προέρχονται κατὰ τὴν προφορὰν τῶν βορείων Ἑλλήνων οἱ τύποι σφάειΣ, μοιράειΣ, μυρίεις (1), ἀγουράεις, ἀλλάεις (2). Τὸ πραγματικὸν ὅμως εἶναι ὅτι ἐξ ἐκείνων προκύπτουσιν τὰ ἑξῆς· σφάιΖ, μοιράιΖ, μυρίιζ, ἀγουράιζ, ἀλλάιζ κ.τ.τ. Ὅτι δὲ περὶ πεπλανημένης ἀντιλήψεως τῆς πραγματικῆς προφορᾶς πρόκειται, πείθεταί τις, ἐὰν λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὸ μὲν τὰ ἐν τῇ πραγματείᾳ ἡμῶν «περὶ τῆς συγχρόνου Θεσσαλικῆς διαλέκτου» σελ. 19 παρατιθέμενα παραδείγματα, τὸ δὲ τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Μπουντώνα ἐκ τῆς διαλέκτου τοῦ Βελβεντοῦ ἀναγραφόμενα ἀγουράιζ, τινάιζ, Τοπούιζ κλπ. (3). Τὸ πρᾶγμα

(1) Πρβλ. Χατζιδάκι Μεσ. καὶ Ν. Ἑλλ. σελ. 264.

(2) Πρβλ. Pernot, Phonétique κλπ. σελ. 475, σημ.

(3) Πρβλ. Pernot ἔνθα ἀνωτέρω, σελ. 475. Ἐνταῦθα παρατίθενται παραδείγματα καὶ ἐκ τοῦ Βηλαρᾶ (Ἤπειρος) λογαριάης = λογαριάζεις, στοχάεσαι = στοχάζεσαι, περὶ τῆς γνησιότητος τῶν ὁποίων ἂς ἐπιστραπῇ εἰς ἡμᾶς τουλάχιστον νὰ ἀμφιβάλλωμεν.

φαίνεται παράδοξον εἰς τὸν κ. Pernot πεπλανημένην ἔχοντα ἀντίληψιν τῆς προφορᾶς καὶ προκατειλημμένον ὑπὸ τῆς ὑπ' αὐτοῦ παρεχομένης ἑρμηνείας τοῦ φαινομένου, διὸ ἐν σελ. 475 τῆς πραγματείας αὐτοῦ Phonétique κλπ. παραθέτει μὲν τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα τὰ ἐκ τῆς διαλέκτου τοῦ Βελβεντοῦ εἰλημμένα, προσθέτει ὅμως ἐν ὑποσημειώσει (5). «*Pourtant je ne comprends pas bien le ζ final employé par M. Bountonas*». Ἡμεῖς, εἰ καὶ τὸ οὖς καὶ τὸ ἴδιον γλωσσικὸν αἴσθημα μᾶς παρέχει τὴν πεποίθησιν ὅτι ἐκ τύπων ληγόντων εἰς άζεις, έζεις, όζεις, ούζεις, ίζεις, καὶ εἰς ῥήματα καὶ εἰς ὀνόματα προέρχονται παρὰ τοῖς βορείοις Ἕλλησιν ἕτεροι τύποι τὸν φθόγγον ζ πάλιν ἔχοντες, ἐν τούτοις πρὸς μεγαλυτέραν τοῦ πράγματος βεβαίωσιν συνεβουλεύθημεν καὶ τοὺς κ. κ. Ζ. Ζαμάνην, δ. φ. ἐκ Σιατίστης τῆς Μακεδονίας, Ἰω. Ψιάρην, δ. φ. ἐκ Πηλίου τῆς Θεσσαλίας, Ἰω. Παππαγιαννόπουλλον, δ. φ. ἐκ Νεμπεγλερίου, χωρίου παρὰ τὴν Λάρισαν, τὸν κ. Εὐθ. Χαβέλλαν δ. φ. ἐξ Ἀγρινίου, τὸν κ. Γ. Τσοχαντάρην δ. φ. ἐξ Ὑπάτης τῆς Φθιώτιδος καὶ ἄλλους, πάντες δὲ οὗτοι ἐβεβαίωσαν ἡμᾶς ὅτι μὲ τὸν φθόγγον ζ καὶ οὐχὶ μὲ τὸν φθόγγον σ ἀκούονται αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος λέξεις.

Μετὰ τὴν παρατήρησιν ταύτην, ἀναγκαίαν οὖσαν οὐ μόνον διὰ τὴν ἄρσιν ὑπαρχούσης πλάνης, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν κατανόησιν τῶν κατωτέρω ῥηθησομένων, προβαίνομεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς νῦν κρατούσης ἑρμηνείας τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος τύπων, τῆς ὑπὸ τοῦ κ. Pernot κυρίως θεμελιωθείσης. Κατὰ τὸν κ. Γ. Χατζιδάκιν (ἔνθα ἀνωτέρω, σελ. 241 καὶ ἰδίᾳ σελ. 264, σημ.), ἡ γένεσις τῶν μοιράιζ, χαλάις, κ.τ.τ. ἐκ τῶν μοιράζεις, χαλάσης κ.τ.τ. ὀφείλεται εἰς ἀνομοίωσιν κυρίως. «Παρατηρητέον δὲ — προσθέτει ὁ κ. Γ. Χατζιδάκις — ὅτι ἀπόλλυται τῆς τελικῆς συλλαβῆς σις ἢ ζις τὸ πρῶτον συριστικὸν σ ἢ ζ, ἂν ὁ τόνος κεῖται ἐπὶ τῆς παραληγούσης, ἂν δὲ ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης οὐχί· ἐντεῦθεν λέγεται άρέεις=ἀρέσεις (=ἀρέσκεις), σφάεις(;)-σφάζεις.... ἀλλὰ παρατατικὸς μοίραζις, ἔσφαζις, ἔλυσις, γέλασις κλπ.». Ἀνομοίωσιν ὡσαύτως δέχεται καὶ ὁ κ. Pernot, ἀνομοίωσιν δὲ ἐξαρτωμένην κυρίως ἐκ τῆς θέσεως τοῦ τόνου ἐν γένει, εἴτε ἐπὶ τῆς παραληγούσης εἴτε ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης κειμένου (πρβλ. ἔ. ἀ. σελ. 455. «toujours à la posttonique» (1). Προσ-

(1) Πρβλ. καὶ σελ. 460 αὐτόθι· «Comme *ceux de la Grèce continentale*, il

κρούων δὲ εἰς τύπους οἷοι· οἱ βρύσις=οἱ βρύσες, οἱ κάσσις κ.τ.τ. προκειμένου περὶ τῆς διαλέκτου τοῦ Βελβεντοῦ προσθέτει ἐν ὑποσημειώσει τῆς σελ. 455. «Il semble que dans ce dialecte la nature des voyelles joue un rôle dans la production de la dissimilation, car, d'après l'auteur (δηλ. τὸν κ. Μπουντώναν) le σ ne disparait pas, lorsqu'il est suivi d'un ε devenu recemment ι; ex. οἱ βρύσις pour οἱ βρύσες, οἱ κάσσις pour οἱ κάσσες». (πρβλ. καὶ σελ. 465. αὐτόθι).

Ὁπωσδήποτε, ἐὰν περιορίσωμεν τὸ πρᾶγμα εἰς τοὺς ἐπὶ τῆς παραληγούσης τονιζομένους τύπους τοὺς λήγοντας εἰς -σις ἢ -ζις, εἴτε ῥηματικοὺς εἴτε ὀνοματικοὺς (χαλάσῃς, πειράζεις, Θανάσις, Συρμακέζης), πρέπει κατὰ τὴν κρατοῦσαν ἑρμηνείαν νὰ δεχθῶμεν ὅτι οἱ ἐκ τούτων προκύπτοντες (χαλάις, πειράιζ, Θανάις, Συρμακέιζ) προέρχονται δι' ἐκπτώσεως τοῦ ἑνὸς καὶ δὴ τοῦ πρώτου συριστικοῦ ἕνεκα ἀνομοιώσεως (1). Ἀλλὰ δεδομένου, ὡς ἀνωτέρω ἐδείχθη, ὅτι προφέρεται σφάιζ, μοιράιζ. Συρμακέιζ κ.τ.τ. ἀντὶ τῶν ἀκεραίων σφάΖεις, μοιράΖεις, ΣυρμακέΖης κ.τ.τ. καὶ οὐχὶ σφάεις, μοιράεις, Συρμακέις, θὰ ἔπρεπε νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἡ ὑποτιθεμένη ἀνομοίωσις ἄλλως τελεῖται ἐν τῇ μιᾷ τάξει (δηλ. τῶν ληγόντων εἰς σις) καὶ ἄλλως ἐν τῇ ἄλλῃ (δηλ. τῶν ληγόντων εἰς -ζις). Θὰ ἔπρεπε δηλ. νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ἐκπίπτει δι' ἀνομοίωσιν τὸ πρῶτον συριστικὸν (Σις=ις, π. χ. περάΣης=περάης), ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ τὸ δεύτερον μετὰ ὑπερπηδήσεως τοῦ φθόγγου i πρὸ τοῦ μένοντος συριστικοῦ ζ! (ζiΣ=ζi=iζ! π. χ. πειράζεις=πειράζει=πειράειζ!) (πρβλ. Kretschmer ἔνθ. ἀν.). Εἶναι ἀνωμαλία, εἰς τὴν ὁποίαν κατ' ἀνάγκην προσκόπτει τις, ἐὰν θέλῃ νὰ ἑρμηνεύσῃ τὴν γένεσιν τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος τύπων διὰ τῆς κρατούσης ἑρμηνείας. Ἀλλ' εἰς τὸν ἔχοντα ὑπ' ὄψει ἅπαν τὸ σχετικὸν γλωσσικὸν ὑλικὸν τῶν διαλέκτων, ἐν ταῖς ὁποίαις ἐμφανίζονται οἱ τοιοῦτοι τύποι, δὲν εἶναι αὕτη ἡ μόνη παρουσιαζομένη ἀνωμαλία. Ἐὰν ἐν τῷ προκειμένῳ ἔχει νὰ

(le patois de Mesta) ne dissimile qu'à la posttonique...». Ὡσαύτως πρβλ. σελ. 472.

(1) Πρβλ. Pernot. ἔ. ἀ. σελ. 443. «1° Deux consonnes isolées semblables sont séparées par une voyelle atone: *la première* disparait». Πρβλ. ὡσαύτως Γ. Χατζιδάκιν ἔ. ἀ. «ἀπόλλυται τῆς συλλαβῆς σις ἢ ζις τὸ πρῶτον συριστικὸν σ ἢ ζ».

κάμῃ τι ἡ ἀνομοίωσις καὶ ἐὰν ὁ κύριος λόγος τῶν ἐμφανιζομένων μεταβολῶν εἶναι ἡ ἐπαλληλία τῶν δύο συριστικῶν (σ-ς, ζ-ς), τότε ὤφειλε πανταχοῦ ὅπου παρουσιάζεται, τουλάχιστον ἐν τέλει λέξεως, ἀνάλογον τῶν φθόγγων σύμπλεγμα, νὰ προκύπτουν καὶ ἀνάλογοι μεταβολαί. Δὲν συμβαίνει ὅμως οὐδεμία τοιαύτη μεταβολή, ὅταν τὰ δύο ἐν τῇ τελευταίᾳ τῆς λέξεως συλλαβῇ εὑρισκόμενα συριστικὰ (σ-ς ἢ ζ-ς) χωρίζωνται διὰ φωνήεντος φθόγγου ἄλλου ἢ τοῦ i. Ἐν ᾧ τὰ ὀνόματα Θανάσις, Ἀναστάσις, κουτσάσης, ματραπάζης, τσαμπάζης, Συρμακέζης, μουφλούζης, Παρίσης κ.τ.τ. γίνονται Θανάϊς, Ἀναστάϊς, κουτσάϊς, ματραπάϊζ, τσαμπάϊς, Συρμακέϊζ, μουφλούϊζ, Παρίϊς, ὀνόματα ὅμως οἷα τὸ Καρᾶσος, Ζῆσος, Νουλέσας, χέσας (=δειλός), νέζας, Μοῦζας, Ντομούζας, Μπρέζας, Λάζος, Λόζος, Παππαλόζος, Ῥίζος, Παππαρίζος, Πάσιος, Νάσιος, Μούσιος, Νούσιας, Καλούσιος, Σιώζιος, Τάσιος (1), Πολύζος, οὐγκαρέζος, Μαρκέζος, κολαοῦζος, περίσσιος, ῥοῦσσος, Καρποῦζας, σκίζας, ξεσκίζας, Καρακάσιος, ῥόζος, Γκρῶζος, γουστῶζος, Πράσας, κράσος, πράσος, Μανοῦσος, ἄσσος, τόσος, ὅσος, καμπόσος, καμπήσιος, κουτήσιος, σπιτήσιος κλπ. διατηροῦσι τὰ δύο ἐν τῷ τέλει ὑπάρχοντα συριστικὰ ἀκέραια, μεταβάλλουσι δὲ μόνον τὸν τυχὸν μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχοντα ἄτονον φθόγγον ο εἰς ου (ῥόζους, Καρᾶσους, Μαρκέζους κλπ.), ὅπερ, ὡς γνωστόν, ἐν πάσαις ταῖς βορειοελληνικαῖς διαλέκτοις συμβαίνει. Πάντα τὰ παρατεθέντα παραδείγματα, ὡς βλέπει τις, τονίζονται ἐπὶ τῆς παραληγούσης, ὅπως καὶ τὰ τοῦ τύπου σφάζεις, Θανάσις, πάντα ἔχουσιν ἐν τῇ τελευταίᾳ συλλαβῇ τὰ δύο ἁπλᾶ συριστικὰ (σ-ς, ζ-ς), μὲ τὴν διαφορὰν μόνον ὅτι ταῦτα χωρίζονται οὐχὶ διὰ τοῦ ἀτόνου i, ἀλλὰ δι' α ἢ ο (ου), ἀτόνου ὅμως ὁμοίως. Καὶ ὅμως οὐδεμία ἀνομοίωσις ἐν τούτοις. Τὸ σκάζεις (skazis), γίνεται σκάϊζ, τὸ τσαμπάζης τσαμπάϊζ, τὸ ἀντίστοιχον σκέζας μένει, τὸ γιμόζεις γίνεται γιμόϊζ, τὸ καραγκιόζης γίνεται καραγκιόϊζ, τὰ ἀντίστοιχα ὅμως ῥέζος, Πολύζος, Ἀλβίζος, μένουν, κ.ό.κ. Τὸ πρᾶγμα μάλιστα καθίσταται ἔτι περιεργότερον, ὅταν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν

(1) Προφέρονται κυρίως ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα οἱονεὶ Πά*chus*, Νά*chus*, Μού*chus*, Καλού*chus* κλπ. χωρὶς ποσῶς νὰ ἀκούεταί τι τοῦ φθόγγου i. πρβλ. «Περὶ τῆς συγχρόνου Θεσσαλικῆς διαλέκτου» σελ. 13 κ. ἑ.

δύο ἐκ παραλλήλου λεγομένους καὶ ἐξ ἴσου εὐχρήστους τύπους τῆς αὐτῆς λέξεως, π. χ. Ἀλβίζος καὶ Ἀλβίζις, Καλοῦσος καὶ Καλοῦσις, Ζῆσος καὶ Ζῆσις. Τάσιος (προφ. *Tachus*) καὶ Ἀναστάσις, Νάσιος καὶ Θανάσις. Οἱ μὲν πρῶτοι μένουν ἀβλαβεῖς κατὰ τὰ συριστικὰ (= Ἀλβίζους, Καλοῦσιους, Ζῆσους, Τάσιους, Νάσιους), οἱ ἄλλοι μεταβάλλονται (= Ἀλβίιζ. Καλοῦις, Ζῆις, Ἀναστάις, Θανάις).

Ὅτι τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος βορειοελληνικὰ ἰδιώματα οὐδεμίαν παρουσιάζουσιν ἀπώλειαν τοῦ σ καὶ ζ, ὅταν τὸ ι τὸ ἐν τῷ συμπλέγματι σίς ἢ ζίς εἶναι τὸ ἐκ τοῦ ἀτόνου ε προελθὸν (π.χ. οἱ βρύσις = οἱ βρύσες, οἱ κάσσις = οἱ κάσσες), παρετήρησεν ἤδη ὁ κ. Μπουντώνας πραγματευόμενος περὶ τῆς διαλέκτου τοῦ Βελβεντοῦ, τὴν παρατήρησιν δὲ ταύτην ἀποδέχεται, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, καὶ ὁ κ. Pernot. Εἰς τὰ προσαγόμενα ὡς **ἐξαιρέσεις**, ἤτοι ὀνομαστικὰς πληθυντικοῦ ὀνομάτων ληγόντων εἰς σα (π. χ. κάσσα, κλῶσσα, κουλουσοῦσα, πληθ. κάσσις, κλῶσσις, κουλουσοῦσις) ἢ σι (σις) (π. χ. βρύσι, πληθ. βρύσις) ἢ ζα (π. χ. ἡ μπλοῦζα, μουρῶζα, οὐρσοῦζα, πληθ. οἱ μπλοῦζις, μουρῶζις, οὐρσοῦζις γναῖκις = οὐρσοῦζες γυναῖκες) προσθετέα καὶ τὰ ἑξῆς· τὸ β΄ ἑνικ. πρόσ. τῆς ὁριστ. τοῦ ἐνεργ. παρατατικοῦ τῶν συνῃρημένων ῥημάτων, π. χ. λαλοῦσις, κλουσσοῦσις (μεταφ. = ἦσο ἀσθενὴς καὶ κατάκοιτος), μασοῦσις, ἀγαποῦσις, ζοῦσις, σβοῦσις, ξοῦσις κλπ. = (ἐ)λαλοῦσες, ἐκλωσσοῦσες, . . . ἐζοῦσες, ἐσβοῦσες, ἤτοι ἔσβηνες, ἐξοῦσες, ἤτοι ἔξυες κλπ.

Ὡσαύτως ἐνταῦθα πρέπει νὰ προστεθῶσιν ὡς **ἐξαιρέσεις** καὶ τὰ ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης τονιζόμενα δεύτερα ἑνικὰ πρόσωπα τοῦ ἐνεστῶτος τῶν μέσων ῥημάτων τῶν ληγόντων εἰς -ζομαι, π.χ. κουλάζισι, λούζισι, σκιάζισι, πυρουχουλίζισι. διμουνίζισι, ἀπουχειρίζισι, χρειάζισι, δὲν οὐρίζισι, μισίζισι, ξιχουρίζισι, ξιμισιάζισι κλπ. = κολάΖεΣαι, λούΖεΣαι, δαιμονίΖεΣαι κλπ. διότι καὶ ἐν τούτοις μετὰ τὴν τονιζομένην συλλαβὴν εὑρίσκονται τὰ δύο ἐπάλληλα συριστικὰ (πρβλ. Pernot. ἔ. ἀ. σελ. 443).

Εἴδομεν ἀνωτέρω ὅτι αἰτία τῆς μὴ ἐμφανίσεως τῆς ἀνομοιώσεως ἐν τύποις, οἷοι ὁ μοίραζις, ἔσφαζις, γέλασις, ἔχασις κ.τ.τ.

νομίζεται ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Χατζιδάκι ὁ τόνος (1). Ὅμοια περὶ αὐτῶν διδάσκει καὶ ὁ κ. Pernot. λέγων· «Deux types nous serviront à illustrer ce premier cas (2): χάσης et ἔχασες. Dans l' un, le premier σ est posttonique, *il ne l'est pas dans l'autre* Pour tous deux le resultat de la dissimilation sera identique: χάης, ἔχαες, et cependant il importe de ne pas les confondre, car *certains dialectes connaissent le premier type, mais ignorent le second*» (3). Εἰς τὰς διαλέκτους τὰς κατὰ τὸν κ. Pernot. «ἀγνοούσας τὴν ἀνομοίωσιν» ἐν τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει, ὑπάγονται κατ' αὐτὸν καὶ τὰ βορειοελληνικὰ ἰδιώματα, ὡς δηλοῦται ἐκ τῶν λεγομένων ἐν σελ. 460 τοῦ ἔργου αὐτοῦ. «Le patois de Mesta est à la fois en retard et en avanche sur les précédents. Comme *ceux de la Grèce continentale*, il ne dissimile qu'à la posttonique, c'est à dire dans le type χάσης; *le type* ἔχαες *lui est inconnu*» (4).

Ἀλλ' εἰς τὸν ἔχοντα ὑπ' ὄψει ἅπαν τὸ ἀναγκαιοῦν γλωσσικὸν ὑλικὸν πάλιν θὰ ἐμφανισθοῦν **ἐξαιρέσεις** καὶ ἀνωμαλίαι. Διότι ὑπάρχουν τοιοῦτοι τύποι ἔχοντες εὐθὺς μετὰ τὴν τονιζομένην προπαραλήγουσαν συριστικὸν σ ἢ ζ καὶ παρουσιάζοντες ἐν μὲν τῷ α' καὶ γ' ἑνικῷ προσώπῳ δύο ἀλλήλοις ἐπακολουθοῦντα συριστικά, ἐν δὲ τῷ β' τρία! Καὶ ὅμως οὐδεμία καὶ ἐν τούτοις ἀνομοίωσις. Π. χ. ἴσιασα (προφ. ïchασα) ἴσιασι, ἴσιασις, ξιμέσιασα (προφ. ξιμέchασα), ξιμέσιασι, ξιμέσιασις, λύσσιαζα (προφ. λύchαζα), λύσσιαζι, λύσσιαζις, ἔσουσα, ἔσουσι, ἔσουσις, ἀπόσουσα, ἀπόσουσι, ἀπόσουσις, ἔζουσα, ἔζουσι, ἔζουσις, χάζουσα, χάζουσι, χάζουσις κττ. ⟨=ἔΣωΣα, ἔΣωΣεΣ, ἔΖωΣα, ἔΖωΣεΣ κλπ.⟩. Εἰς ταῦτα προσθετέα τα ἀνάλογα β' ἑνικ. πρόσ. τοῦ μέσου παρατατ. π. χ. κουλάζου-

(1) Πρβλ. ἔνθα ἀνωτέρω, σελ. 264 σημ. «ἂν ὁ τόνος κεῖται... ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης, οὐχί».

(2) Πρβλ. σελ. 443 τοῦ ἔργου αὐτοῦ.

(3) Pernot. ἔ. ἀ. σελ. 454.

(4) Ὁ δεχόμενος κώλυσιν τῆς ἀνομοιώσεως ἐν τοῖς προκειμένοις ἐξ ἐπιδράσεως τοῦ τόνου, θὰ ἠδύνατο νὰ προσθέσῃ καὶ ἕτερον λόγον, ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον εἴδομεν ἀνωτέρω προσαγόμενον διὰ τὴν φαινομένην κώλυσιν ἀνομοιώσεως ἐν τύποις, οἷοι ὁ βρύσις, χάσις, χαλοῦσις, πηδοῦσις κ.τ.τ., ὅτι δηλ. ἡ ἀνομοίωσις δὲν γίνεται ἐν τοῖς μοίραζις, ἔσφαζις, γέλασις, ἔχασις κ.τ.τ., διότι ἐν τούτοις τὸ ι τῆς τελικῆς συλλαβῆς -ζις ἢ σις εἶναι τὸ ἐκ τοῦ ἀτόνου ε προελθὸν (μοίραζες, ἔσφαζες κλπ.).

σαν, σκιάζουσαν, λούζουσαν, ξισκίζουσαν, χρειάζουσαν, κουβινδιάζουσαν, πειράζουσαν, στουχάζουσαν κ.τ.τ.(=(ἐ)κολάΖοΣαν, ἐξεσκίΖοΣαν κλπ. δηλ. = ἐκολάζεσο, ἐξεσχίζεσο κλπ.).

Ἐρχόμεθα νῦν εἰς τὴν ἐξέτασιν τύπων, οἷοι ὁ φύισα, μάισα, κλώισα, ἀπουφάιζα, ἀπουφάισα κ.τ.τ. (=φύσησα, μάσησα, κλώσσησα, ἀποφάσισα, ἀποφάσιζα). Κατὰ τὴν παραδεδεγμένην ἑρμηνείαν καὶ τούτων ἡ γένεσις συνδέεται πρὸς τὴν γένεσιν τῶν τύπων χαλάις, Θανάις Ζῆις, Θεοδόις καὶ διδάσκεται ὅτι, ἐπειδὴ εὑρίσκονται δύο ἀλλεπάλληλα συριστικὰ μετὰ τὴν φέρουσαν τὸν τόνον συλλαβὴν (φύΣηΣα, μάΣηΣα, ἀποφάΣιΣα), διὰ τοῦτο ἐκπίπτει τὸ πρῶτον κατ᾽ἀνομοίωσιν (πρβλ. Pernot. ἔ. ἄ. σελ. 455). Ἐὰν ὅμως πάλιν παραβάλῃ τις ταῦτα πρὸς τὰ ἀνωτέρω παρατεθέντα ἴσιασα, ἴσιασις, ἔσουσα, ἀπόσουσα, ἔζουσα, λύσσιαζα, χάζουσα, μέσιασα κ.τ.τ. εὑρίσκεται πρὸ ἀνωμαλίας ἐκ νέου (φύΣηΣα = φύηΣα, ἀλλὰ μέΣιαΣα = μέΣιαΣα, ἀπόΣουΣα = ἀπόΣουΣα, χάΖουΣα = χάΖουΣα). Καὶ ἐνταῦθα λοιπὸν ἔχομεν ἐξαιρέσεις!

Ἀνασκοπῶν τις ἤδη πάντα τὰ μέχρι τοῦδε εἰρημένα καὶ τὰ παρατεθέντα παραδείγματα, πείθεται, νομίζομεν, ὅτι ἡ παραδεδεγμένη ἑρμηνεία, ἡ διὰ τῆς ἀνομοιώσεως δηλονότι θέλουσα νὰ ἐξηγήσῃ τα περὶ ὧν ὁ λόγος φαινόμενα, ἑρμηνεύει μὲν πολλοστὸν αὐτῶν μέρος, παρουσιάζει ὅμως εἰς ἡμᾶς τὰ πλεῖστα ὡς ἐξαιρέσεις. Διότι ἐὰν ἐξαιρέσῃ τις μόνους τοὺς λήγοντας εἰς άσις, έσις, όσις, ούσις, ίσις (είσις κλπ.) εἴτε ῥημάτων εἴτε ὀνομάτων τύπους, καὶ τά: φύσησα, μάσησα, ἀποφάσιζα κ.τ.τ., ἐν τοῖς ὁποίοις ἀρχῆθεν ἔχομεν i ἄτονον, ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις, ἐν τοῖς ὁποίοις ὑπάρχει μεταξὺ τῶν συριστικῶν i ἐξ ἀτόνου ε προελθόν, ἢ α ἢ (ο, ἤ) ου οὐδεμία παρουσιάζεται ἀνομοίωσις. Νομίζομεν λοπὸν ὅτι πρὸς ἑρμήνειαν τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος τύπων οὐδαμῶς πρέπει νὰ τίθεται ὡς βάσις τὸ φαινόμενον τῆς ἀνομοιώσεως, τὸ ὁποῖον ἐπικρατεῖ μὲν παρ᾽ ἄλλοις τῶν νέων Ἑλληνικῶν ἰδιωμάτων (π. χ. Χιωτικῷ, Ἰκαρικῷ κλπ. πρβλ. Pernot, ἔ. ἄ. σελ. 455-475), εἶναι ὅμως ἀλλότριον τοῦ Θεσσαλικοῦ καὶ τῶν συγγενῶν πρὸς αὐτὸ ἰδιωμάτων, ἢ τοὐλάχιστον λίαν εν αὐτοῖς περιωρισμένον, ὡς ἀναγκάζεται νὰ δεχθῇ τις ἐπισκοπῶν τὸ ὅλον αὐτῶν γλωσσικὸν ὑλικόν. Βάσις τῆς ἑρμηνείας τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος φαινομένων πρέπει νὰ τίθεται ἡ τοῦ ἀτόνου i ἔκπτωσις καὶ μό-

νη. Ταύτης τεθείσης ὁμαλότης καὶ κανονικότης θὰ προβάλῃ ἐνώπιόν μας, αἱ δὲ ἐκ πρώτης ὄψεως παρουσιαζόμεναι ἐξαιρέσεις λίαν εὐκόλως καὶ λίαν πιθανῶς δύνανται νὰ ἑρμηνευθῶσιν.

Ἂς λάβωμεν κατὰ πρῶτον δύο παραδείγματα τοῦ τύπου -'σὶς ἢ -'ζὶς, π. χ. (νὰ) χαλάσῃς, πειράζεις. Τῆς καταλήξεως τὸ ἄτονον ι (η, ει) βεβαίως πρέπει νὰ ἐκπέσῃ ἐν αὐτοῖς, ὅπως ἐκπίπτει καὶ ἐν ἄλλοις λήγουσιν π. χ. εἰς -βεις, -γεις, -θεις, -λεις, κλπ. (τρίβς = τρίβεις, φλάγς = φυλάγεις, ἀλέθς = ἀλέθεις, θέλς = θέλεις κλπ.) Ἀντὶ λοιπὸν τοῦ χαλάσῃς, πειράζεις πρέπει νὰ ἔχωμεν ἀναλόγως πρὸς τὰ προηγούμενα χαλάσ.ς, πειράζ.ς. Ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς τρίβς, φλάγς, ἀλέθς κ.τ.τ. εἶναι δυνατὴ ἡ συνεκφώνησις τοῦ χαρακτῆρος β, γ, θ κλπ. μετὰ τοῦ ς τῆς καταλήξεως, ταῦτα δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ θέματος τοῦ ἐνεστῶτος (τριβ-, φλάγ-, ἀλέθ-) διακρίνονται καὶ πρὸς ἄλλον τινὰ ἄλλου χρόνου ἢ ὀνόματος τύπον δὲν συγχέονται (νὰ τρίβς, νὰ τρίψς, νὰ φλάγς, νὰ φλάξς, νὰ ἀλέθς, νὰ ἀλέις). Ἐν τοῖς χαλάσ.ς, ταράζ.ς ὅμως διακεκριμένως μὲν τὰ δύο συνερχόμενα συριστικὰ δὲν δύνανται εὐκόλως νὰ προφέρωνται, ἐὰν δὲ τὰ προφέρωμεν παραλειπομένου τοῦ δευτέρου, ἔχομεν ἐντελῶς γυμνὸν τὸ θέμα τοῦ χρόνου (ταράζ-ω, ταράζ-, ταράζει, χαλάσ-ω, χαλάσ-, χαλάσῃ). Ἔν τισι δέ, π. χ. νὰ γιλάσῃς, χαζώσῃς, ζήσῃς κ.τ.τ. μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ ἀτόνου ι τῆς καταλήξεως θὰ ἔχωμεν γιλάσ.ς, χαζώσ.ς, ζήσ.ς (ἤτοι γιλάς, χαζώς, ζής), τὰ ὁποῖα συμπίπτουσιν ὅλως πρὸς τοὺς ἐνεστωτικοὺς τύπους γιλᾷς, ζῇς καὶ τὸ ὄνομα χαζός. Ἕνεκα λοιπὸν πάντων τούτων ἀναπτύσσεται πρὸ τοῦ σ ἢ ζ τοῦ θέματος ἀναλογικῶς ι (χαλά-ι̯-ς, ταρά-ι̯-ζ), ἀλλ' ἡμίφωνον, τὸ ὁποῖον ὡς τοιοῦτον καὶ ὡς ὑποστηριζόμενον ὑπὸ τοῦ προηγουμένου ἁδροτέρου φθόγγου (α, ε, ο, ου π. χ. πιράι̯ς, ἀλέι̯ς, γιμόι̯ζ, λούι̯ς, ταράι̯ζ, ἀρέι̯ζ, γιμόι̯ζ, λούι̯ζ) δύναται νὰ μένῃ.

Εἰς τὴν ἀναλογικὴν ἀνάπτυξιν ἐν τοῖς τοιούτοις τοῦ ἡμιφώνου ι τὸ γλωσσικὸν αἴσθημα ἤχθη βεβαίως διὰ μὲν τὰ ῥήματα ἐκ ῥηματικῶν τύπων οἷοι οἱ ἑξῆς· θαρρεῖς, μπουρεῖς, πιρπατεῖς — ἔπιζες, πείραζες, ἔλουζες, χάλασες, πλέρουσες, γιόμωσες κ.τ.τ, διὰ δὲ τὰ ὀνόματα (Θανάι̯ς = Θανάσις, Θανάσ.ς - Θεοδόι̯ς = Θεοδόσις, Θεοδόσ.ς - Συρμακέι̯ζ = Συρμακέζης, Συρμακέζ.ς κ.τ.τ.) ἐξ ὀνοματικῶν τύπων οἷοι οἱ ἑξῆς· Πιρικλῆς, Κουσταντές, Γιαρακλῆς, κλπ.

Ἡ ἑρμηνεία αὕτη ἡ θέτουσα ὡς αἰτίαν τῆς γενέσεως τῶν τύπων χαλάϊς, πειράϊζ, Θανάϊς, τσαμπάϊζ κ.τ.τ. τὴν ἔκπτωσιν τοῦ ἐν τῇ καταλήξει ἀτόνου ι καὶ τὴν κατ' ἀναλογίαν ἀνάπτυξιν κατόπιν ἡμιφώνου i φαίνεται εἰς ἡμᾶς ἡ μόνη παραδεκτή, διότι οὔτε τὴν θέσιν τοῦ τόνου ἔχομεν ἀνάγκην νὰ λαμβάνωμεν ὑπ' ὄψιν, οὔτε μυστηριώδη τινὰ δύναμιν τῶν φωνηέντων νὰ δεχθῶμεν (πρβλ. Pernot. ἔ. ἄ. σελ. 455, σημ. 9), οὔτε ἐξαιρέσεις πλείστας ἀπέναντι τοῦ κανόνος ἔχομεν, οὔτε τέλος τὴν παράδοξον ἐκείνην ὑπερπήδησιν τοῦ i (ει, η, η) ὑπὲρ τὸ ζ εἰς τοῖς εἰς ζις λήγουσι τύποις, ἐὰν θέσωμεν τὴν ἀνομοίωσιν ὡς βάσιν (ταράζεις, ταράζει=ταράειζ) (1).

Ὑπολείπονται νῦν νὰ ἑρμηνευθῶσιν οἱ τύποι φύϊσα, μάϊσα, κλώϊσα — ἔψα (=ἔψησα), ἔξα (=ἔξυσα) — ἔϊσα (=ἔχυσα), ἀστόϊσα (=ἀστόχησα), ψυχουμάϊσι (=ἐψυχομάχησε) κ.τ.τ.

Ἐκ τοῦ φύσησα, μάσησα, κλώσσησα μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ ἐν τῇ παραληγούσῃ ἀτόνου i προκύπτουν τύποι οἷοι οἱ ἑξῆς· φύσ.σα (φύσα), μάσ σα (μάσα), κλώσσ.σα (κλώσα) συμπίπτοντες ἢ μὲ ἄλλους τῶν αὐτῶν ῥημάτων τύπους ἢ μὲ συγγενῶν ὀνομάτων τύπους (φύσα, μάσα καὶ προστακτικῆς β' ἑνικόν, ἡ κλῶσσα οὐσιαστικόν, φύσις (β' ἑνικὸν)=φύσ(η)σις=φύσησες, συμπίπτει μὲ τό: οἱ φύσις =οἱ φύσες=αἱ φύσεις. κλώσις = κλώσσ(η)σις = κλώσσησες, συμπίπτει μὲ τό: οἱ κλῶσσις=οἱ κλῶσσες κλπ.). Πρὸς ἀντιδιαστολὴν λοιπὸν τὸ γλωσσικὸν αἴσθημα ἄγεται κατ' ἀναλογίαν πρὸς τοὺς ἄλλους τύπους τοῦ αὐτοῦ χρόνου (θὰ φσήσου, θὰ φσήσουμι κλπ.) τοὺς ἔχοντας τὸ i ἅτε τονιζόμενον εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν τύπων φύϊσα, μάϊσα, κλώϊσα.

(1) Κατὰ τὴν ἀνακοίνωσιν προεκλήθη συζήτησις ὑπὸ τοῦ δ. φ. κ. Ζ. Ζαμάνη, ὅστις ἀπεδέχθη μὲν καὶ αὐτὸς ὅτι οὐχὶ εἰς ἀνομοίωσιν ἀλλ' εἰς τὴν ἔκπτωσιν τοῦ ἀτόνου i ὀφείλεται ἡ γένεσις τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος τύπων ταράϊζ, χαλάϊς κ.τ.τ., προέβαλεν ὅμως ὡς πιθανωτέραν τὴν γνώμην ὅτι τὸ ἡμίφωνον (i), τὸ μετὰ τὴν ἔκπτωσιν τοῦ ἀρχικοῦ i ἀναπτυχθὲν, παρήχθη οὐχὶ ἀναλογικῶς, ἀλλὰ φωνητικῶς ἕνεκα τοῦ χρωματισμοῦ, ὃν λαμβάνει τὸ συριστικὸν σ ἢ ζ εὑρισκόμενον πρὸ τοῦ i. Εἶναι αὕτη ἡ γνώμη τοῦ κ. Μπουντώνα (πρβλ. Μελέτην περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος Βελβεντοῦ, ἔ. ἄ.). Ἀλλ' ἐὰν εἰς τοῦτο ὀφείλεται ἡ γένεσις τοῦ ἡμιφώνου i μετὰ τὴν ἔκπτωσιν τοῦ ἀρχικοῦ ἀτόνου i ἐν τοῖς ταράζεις, χαλάσῃς κ.τ.τ., τότε ἔπρεπε καὶ ἐν τῷ τρίτῳ προσώπῳ (ταράζει, νὰ χαλάσῃ) ἔνθα ὁμοία μὲν εἶναι ἡ διάθεσις τοῦ πρὸ τοῦ i συριστικοῦ, ὁμοία δὲ ἡ τύχη τοῦ i, ἔπρεπε, λέγομεν, καὶ ἐν τῷ τρίτῳ προσώπῳ νὰ ἔχωμεν ὁμοίως ταράϊζ, χαλάϊς, ὅπερ δὲν συμβαίνει.

Ὁμοίως ἐκ τῶν ἔψ(ι)σα, ἔψ(ι)σις, ἔψ(ι)σι κλπ. ἔξ(υ)σα, ἔξ(υ)σις, ἔξ(υ)σι κλπ. μετ' ἀποβολὴν τοῦ ἀτόνου ι προέκυψαν οἱ τύποι ἔψσα, ἔψσις κλπ. ἔξσα, ἔξσις κλπ. καὶ διὰ τὸ μὴ εὔκολον τῆς προφορᾶς τῶν δύο σ μετὰ τὸ χειλικὸν ἢ οὐρανικὸν (ἔψσα=ἔπσσα, ἔξσα=ἔκσσα) οἱ ἐν χρήσει ἔψα (=ἔπσα), ἔξα (=ἔκσα). Τὴν γένεσιν τούτων νοεῖ τις καλύτερον, ἐὰν παραβάλῃ πρὸς αὐτοὺς τοὺς τύπους ἔσξα, ξέσξα, πάσξα τῶν ῥημάτων σκίζω ξεσκίζω, πασκίζω. Ἀρχῆθεν ἦτο ἔσκ(ι)σα, ξέσκ(ι)σα, πάσκ(ι)σα, ἐκπεσόντος δὲ τοῦ ἀτόνου ι προῆλθον οἱ τύποι ἔσξα, ξέσξα, πάσξα (ἤτοι ἔσκσα, ξέσκσα, πάσκσα), ἐν τοῖς ὁποίοις διατηρεῖται καὶ τὸ δεύτερον συριστικόν, εὐκόλως προφερομένου τοῦ παραγομένου συμπλέγματος σξ (=σκσ).

Καὶ οἱ τελευταῖοι παρατεθέντες ἀνωτέρω τύποι ἔισα (=ἔχυσα), ἀστόισα (=ἀστόχησα), ψυχουμάισα (=ψυχομάχησα) ἀποδίδονται ὑπὸ τοῦ κ. Pernot, καίτοι μετά τινος ἐπιφυλάξεως, εἰς ἀνομοίωσιν τοῦ χ διὰ τοῦ ἑπομένου σ (ἔΧυΣα κλπ.) καὶ ἡ γένεσίς των θεωρεῖται ἀνάλογος πρὸς τὴν τοῦ Χιωτικοῦ, Κρητικοῦ ἔεις=ἔχεις (1). Ἀλλὰ τότε πάλιν εὑρισκόμεθα ἐνώπιον **ἐξαιρέσεων** ἐν παραδείγμασι, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν ι ἄτονον. Οὕτω λέγεται οὐ μόνον ἔχουσα, ἔχουσις, παράχουσα, ξανάχουσα, ἔχασα, ἐν οἷς τὸ χ λαρυγγικόν, ἀλλὰ καὶ ἔχισα, ἔχισις (=ἔΧιΣις), νύχιασα, νύχιασις, πήχιασα, στάχιασαν, ξιστάχιασαν τὰ σιτάρια, κόχιασα, κόχιασις (=τὸ ἔβαλες εἰς τὴν κόχην, γωνίαν), στοίχιουσα (ἐνεστ. στοιχιώνω) κλπ., ἐν οἷς τὸ χ εἶναι ὡσαύτως οὐρανικόν, ὅπως ἐν τοῖς προηγουμένοις ἔχυσα, ἀστόχησα κλπ. Καὶ ὅμως δὲν ἐκπίπτει ἐν αὐτοῖς. Νομίζομεν λοιπὸν ὅτι ὀρθὸν εἶναι καὶ τοὺς περὶ ὧν ὁ λόγος τύπους (ἔισα, ἀστόισα κλπ.) νὰ ἐξηγήσωμεν ὁμοίως ὡς τοὺς προηγουμένους φύισα, μάισα κλπ. λαμβάνοντες ἅμα πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ τὴν ἀσθενῆ ἄρθρωσιν τοῦ φθόγγου χ πρὸ τοῦ ι (1). (Πρβλ. καὶ μύιδαλα = μύγδαλα, Σμαράιδου=Σμαράγδου. Θεσσ. Διαλ. σελ. 19) (2).

(1) Ἔνθα ἀνωτέρω, σελ. 494. Comme tous les exemples cités contiennent un σ intervocalique dans la syllabe suivante, *il est probable* que nous avons affaire à un ς (=χ) dissimilé par *s*. Πρβλ. καὶ σελ. 502-504.

(2) Ἐν τῇ «περὶ τῆς συγχρόνου Θεσσαλικῆς διαλέκτου» πραγματείᾳ ἡμῶν, (σελ. 18) βλέπει τις ὅτι ἐν τῷ Θεσσαλικῷ ἰδιώματι ἀπαντῶσι καὶ τύποι *dabá*ικα=*dabá*κικα, ἰμ*bl*ιάικα=ἰμ*bl*ιάκικα, ἀχμάικου=ἀχμάκικο, γκέικους, γκέικα=

Συγκεφαλαιοῦντες ἤδη ὅσα μέχρι τοῦδε εἴπομεν, καταλήγομεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ σύνδεσις τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος φαινομένων πρὸς τὰ ὅμοια τὰ παρατηρούμενα ἐν Χίῳ, Ἰκάρῳ κλπ. δὲν εἶναι ὀρθή, καὶ ὅτι προκειμένου περὶ τοῦ Θεσσαλικοῦ καὶ τῶν συγγενῶν πρὸς αὐτὸ βορειοελληνικῶν ἰδιωμάτων (Μακεδονικοῦ, Ἠπειρωτικοῦ, Αἰτωλικοῦ, Λοκρικοῦ κλπ.) δὲν πρέπει νὰ ἀποδίδεται μεγάλη ἔκτασις εἰς τὸ φαινόμενον τῆς ἀνομοιώσεως, ὅση προκειμένου περὶ τῶν ἰδιωμάτων νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους (πρβλ. Pernot ἔ. ἀ. σελ. 443 κ. ἑ.), ἀλλ' ὅτι πρέπει τοῦτο νὰ περιορίζεται ἐντὸς τῶν ὁρίων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐμφανίζεται ἐν τῇ καθόλου νέᾳ Ἑλληνικῇ. Τὸ Θεσσαλικὸν καὶ τὰ συγγενῆ πρὸς αὐτὸ βορειοελληνικὰ ἰδιώματα παρουσιάζουσι μὲν καταστροφὰς καὶ κωφώσεις τῶν ἀτόνων φωνηέντων, εἶναι δὲ συντηρητικώτατα προκειμένου περὶ τῶν συμφώνων, ὅλως ἀντιθέτως πρὸς τὰ ἰδιώματα νήσων τοῦ Αἰγαίου, παρὰ τοῖς ὁποίοις σῴζονται μὲν καθόλου εἰπεῖν τὰ φωνήεντα, ἀπόλλυνται δὲ καὶ καθόλου πάσχουσι τὰ σύμφωνα. Ὁπόση εἶναι ἡ συντηρητικότης τοῦ Θεσσαλικοῦ καὶ τῶν συγγενῶν πρὸς αὐτὸ ἰδιωμάτων ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς συμφωνικοὺς φθόγγους δύνανται νὰ δείξουν παραδείγματα οὐχὶ ὀλίγον δυσπρόφερτα, οἷα τὰ ἑξῆς· πάσξα, πάσξις (=ἐπάσκισα, ἐπάσκισες), πάσgζα (=ἐπάσκιζα), πάσgζις, τσάgζα, τσάgζις, ξέσgζα (=ἐξέσκιζα), ξέσgζις, ξέσξα, ξέσξις, σι̯άστσα (=σι̯άστισα), σι̯άστσις, ἀρρώστσα, ἀρρώστσις κ.τ.τ. (πρβλ. Θεσσ. Διαλ. σελ. 29 κ. ἀ.).

ΑΧΙΛΛΕΥΣ ΤΖΑΡΤΖΑΝΟΣ

γκέκικος, γκέκικα, μπαμπλέι̯κα=μπαμπλέκικα (ἐκ τοῦ μπαμπλέξ=μπαμπλέκ(η)ς=σπληνιῶν). Καὶ ἡ ἐν τούτοις παρατηρουμένη ἀπώλεια τοῦ πρώτου ἐκ τῶν δύο ἐπαλλήλων κ δὲν πρέπει νὰ ἀποδοθῇ εἰς ἀνομοίωσιν, (πρβλ. Pernot, ἔ. ἀ. σελ. 443), ἀλλ' εἰς τὴν ἔκπτωσιν τοῦ ἀτόνου ι τῆς ἀρχικῶς πλήρους καταλήξεως -ικος. Τὸ γκέκικος, γκέκικα μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ ἀτόνου ι ἔγιναν γκέκος, γκέκα (πρβλ. ὁ Γκέκας, τοῦ Γκέκα), τὸ *dabάκικο*, ἰμ*b*λεάκικα, ἀχμάκικο ἔγιναν ὁμοίως ***dabάκο***, ἰμ*b*λεάκα, ἀχμάκου καὶ ἀπέβαλον οὕτω τὴν μορφὴν τοῦ ἐπιθέτου. Ἕνεκα τούτου ἀνεπτύχθη πάλιν ι ἀναλογικῶς πρὸς ἄλλα εἰς -ικος, ἐν τοῖς ὁποίοις σῴζεται τὸ ἄτονον ι ὑποστηριζόμενον ὑπὸ προϋπάρχοντος πρὸ αὐτοῦ ἑτέρου φωνήεντος (π. χ. Οὐβραίι̯κος = Ἑβραίι̯κος, Κωλοκοτρωναίι̯κα, Μουλουλαίι̯κα Τσιαίι̯κα, Καλπακαίι̯κα). Παραδείγματα διατηρήσεως δύο ἀλλήλοις ἐπακολουθούντων **κ** μετὰ τὴν τονιζομένην συλλαβὴν μὲ τὸ πρῶτον **κ** οὐρανικόν, ὅπως ἐν τοῖς γκέ**κ**ικα, ταμπά**κ**ικα κ.τ.τ. δὲν εὕρομεν, μὲ ἀμφότερα δὲ τὰ **κ** λαρυγγικὰ ἔχομεν τὸ ἄ*k*α*k*ους, μπά*k*α*k*ας, τυφλουσό*k*α*k*ου, βιρί*k*ου*k*ου.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΤΙΝΕΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΛΟΓΙΚΗΝ ΤΟΥ Χ. ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΥ

Ὁ κ. Χ. Ἀνδροῦτσος χαλεπαίνων ἐπὶ τῇ ἥκιστα εὐμενεῖ αὐτῷ κρίσει τοῦ εἰσηγητοῦ τῆς καταρτισθείσης ἐπιτροπείας πρὸς ἀνάλυσιν τῶν ἔργων καὶ ἐκτίμησιν τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ διδακτικῆς ἱκανότητος τῶν ὑποψηφίων καθηγητῶν τῆς Φιλοσοφίας κ. Εὐαγγελίδου ἐξέδωκε πρὸ μηνὸς φυλλάδιον ἐπιγραφόμενον «Ἡ ψευδώνυμος κρίσις τοῦ καθηγητοῦ τῆς Φιλοσοφίας Μ. Εὐαγγελίδου». Ὁ τὸ φυλλάδιον τοῦτο ἀνὰ χεῖρας λαμβάνων θὰ ἐπίστευεν εὐλόγως ὅτι ὁ κ. Ἀνδροῦτσος πειρᾶται νὰ ἀπολογηθῇ εὐσχήμως καὶ δικαιολογήσῃ ἑαυτὸν κατὰ τὸ δυνατὸν ὁμολογῶν ἅμα ὅτι περιέπεσεν ἁμαρτήμασιν. Ἀλλ' ὅμως δὲν ἔχει οὕτω τὸ πρᾶγμα· διότι ἐπιλαμβανόμενος τῆς ἀναγνώσεως τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος δημοσιεύματος ἐννοεῖ τις εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὅτι ὁ συντάκτης αὐτοῦ οὐδὲν ἄλλο σκοπεῖ ἢ νὰ παρουσιάσῃ ἑαυτὸν ὡς αὐστηρῶς κριθέντα καὶ ἄγαν ἀδικηθέντα. Ἐνδεικτικὸν δὲ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ὁ κ. Ἀ. πειρᾶται νὰ δικαιολογηθῇ φεύγων νὰ ὁμολογήσῃ τὰ σφάλματα αὐτοῦ εἶναι τόδε: Ψέξας ἔν τινι πραγματείᾳ τὸν συγγραφέα τῆς «Ἠθικῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων», σοφὸν Γερμανὸν Schmidt, ὡς εἰπόντα ὅτι τὸ κακὸς σημαίνει καὶ τὸν ἀγεννῆ καὶ ἀποφηνάμενος ὅτι τὸ ὄνομα κακὸς οὐδαμοῦ τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων σημαίνει τὸν ἀγεννῆ ἠλέγχθη, ὡς ἦν εἰκός, ὑπὸ τοῦ κ. Εὐαγγελίδου προσενεγκόντος τρία παραδείγματα, ἐν οἷς ὄντως τὸ ὄνομα ἐκεῖνο ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ ἀγεννοῦς. Ἀντὶ δὲ νὰ ὁμολογήσῃ ὁ ἐλεγχόμενος τὸ σφάλμα αὐτοῦ προσφεύγει εἰς ἀπίθανον δικαιολογίαν γράφων (σ. 13.14)· «Ἂν δὲ ἡμεῖς εἴπομεν καὶ γενικῶς ὅτι οὐδαμοῦ τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων ἀπηντήσαμεν τὸ κακὸς ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ἀγεννοῦς, τοῦτο δὲν θὰ εἴπῃ ὅτι δὲν ἐγνωρίζομεν τὰ τρία πρόχειρα ἐκ τοῦ λεξικοῦ παραδείγματα, ὅπερ πρῶτον καὶ ἡμεῖς ἠνοίξαμεν πρὸς ἐξακρίβωσιν τοῦ πράγματος, ἀλλ' ὅτι γράφοντες εἴχομεν ἀμφιβολίας

ἴσως ἀδίκως περὶ τῆς σημασίας ταύτης, μή τοι τὸ κακὸς εἴρηται καὶ ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις γενικώτερον». Θέλει δηλαδὴ διὰ τούτου νὰ εἴπῃ ὅτι ἐγίνωσκε μὲν καὶ αὐτὸς τὰ χωρία ἀλλ' ἀμφιβάλλων περὶ τῆς σημασίας τοῦ ὀνόματος ἐφρόνει ὅτι τὰ Λεξικὰ ἐσφαλμένως μνημονεύουσι τὰ χωρία ἐκεῖνα.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐκεῖνος. Ἀλλὰ τὰ πράγματα τύχῃ κακῇ δὲν φαίνονται συνηγοροῦντα. Διότι πρῶτον οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία, ὅτι τὸ κακὸς ἐν τοῖς εἰρημένοις χωρίοις δηλοῖ τὸν ἀγεννῆ ἔπειτα δέ, ἐν ᾧ ὁμολογεῖ ὁ κ. Ἀ. ὅτι ἴσως ἀδίκως εἶχε τότε ἀμφιβολίας περὶ τῆς σημασίας ταύτης τοῦ κακός, διαμαρτύρεται νῦν ἀδικῶν τὸν εἰσηγητήν!! Ὅτι ὁ κ. Ἀ. δὲν εἶναι φιλολογικῶς συγκεκροτημένος, ἀρκεῖ νὰ δείξῃ καὶ ἁπλῆ τις ἀνάγνωσις τῶν διατριβῶν αὐτοῦ. Ἡμεῖς παρατιθέμεθα πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ πράγματος ἐκ τοῦ ἀπολογητικοῦ του φυλλαδίου τάδε·

Ὁ κ. εἰσηγητὴς ἀρχόμενος τοῦ περὶ τῶν ἔργων τοῦ κ. Ἀ. λόγου λέγει «ὁ Ἀ. ὑπέβαλεν εἰς κρίσιν τὰ ἑξῆς συγγράμματα παραγγέλλων μίαν τῶν δύο κενῶν ἑδρῶν τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς». Τίς φιλολογικὴν ἔχων στοιχείωσιν θὰ ἔβλεπέ τι ψεκτὸν ἐν τῇ εἰρημένῃ προτάσει; Καὶ ὅμως ὁ κ. Ἀ. θεωρῶν τὴν φράσιν προσβλητικὴν καὶ εἰς ὀργὴν μεγάλην καὶ ἀγανάκτησιν ἐκχεόμενος ἐρωτᾷ (σ. 10) τί σημαίνει ἐκεῖνο τὸ παραγγέλλων καὶ τίνα νοῦν ἔχει, ἀφοῦ οὔτε ὁ Ἀ. εἶναι πελάτης ἑστιατορίου ἢ ξενοδοχείου ἢ ἄλλου τινὸς καταστήματος, οὔτε ὁ Εὐ. διατίθησι τὰς πανεπιστημιακὰς ἕδρας ὡς ξενοδόχος ἢ μάγειρος ἢ ἄλλος τις καταστηματάρχης; Βεβαίως οὔτε περὶ ἑστιατορίου πρόκειται οὔτε περὶ ἄλλου τινὸς καταστήματος ἀλλὰ περὶ ἕδρας καθηγητικῆς, τουτέστι περὶ δημοσίου ἀξιώματος, περὶ ἀρχῆς, ἣν οἱ ζητοῦντες νὰ καταλάβωσι λέγεται ὅτι παραγγέλλουσιν αὐτήν. Γνωριμώτατοι δ' εἶναι αἱ ἐκφράσεις: παραγγέλλειν ὑπατείαν, στρατηγίαν, ἀρχήν τινά, παραγγελία ἀρχῆς κτλ. Ἂν ἡ λέξις μὴ κατενοήθη ὑπὸ τοῦ κ. Ἀ. ἀλλὰ παρενοήθη, αἰτία τούτου δὲν εἶναι ὁ κ. Εἰσηγητής, ὅστις κατὰ τοὺς Ἕλληνας γράφων εἶπε περὶ ὑποψηφίου, ὅτι παραγγέλλει ἕδραν, οὐδαμῶς σκοπῶν νὰ ψέξῃ αὐτόν. 2) Ἐλεγχθεὶς ὅτι εἶπεν «ἀβουλία» καὶ οὐχὶ τὸ ὀρθὸν ἀβουλησία ἐνίσταται λέγων ὅτι τὸ ἀβουλία εἶναι προφανῶς μετάφρασις τοῦ Γαλλικοῦ aboulie. Μετὰ πόσης εὐκολίας δικαιολογεῖ ἑαυτὸν ὁ κ. Α!. Πρῶτον ὤφειλε νὰ εἴπῃ τὸ «aboulie» οὐχὶ

γαλλικὴν λέξιν, ἀλλὰ κακῶς ὑπὸ τῶν Γάλλων ἐσχηματισμένην. Ἔπειτα δέ, ἐπειδὴ οἱ Γάλλοι εἶπον κακῶς aboulie, ἐπιτρέπεται καὶ ἡμῖν νὰ λέγωμεν ἀδουλία, ἀφοῦ ἡ λέξις αὕτη δηλοῖ τὴν ἀπερισκεψίαν, ἡμεῖς δὲ προτιθέμεθα νὰ δηλώσωμεν δι' αὐτῆς τὴν ἔλλειψιν βουλήσεως; 3) Ἀλλ' ὅπερ θαυμαστότερον ψέγει ὁ κ. Ἀ. τὸν κ. Εὐαγγελίδην ὅτι μετέφρασε τὸ Γερμανικὸν Jedoch διὰ τοῦ δὲ ἀντὶ τοῦ ἐν τούτοις!! καὶ τὸ massgebende Theorien διὰ τοῦ «κύριαι θεωρίαι» καὶ ὅτι εἶπε τὰ κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ ἀνελλήνιστα κατόπιν, ἔνθα κἀκεῖ!! Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα μαρτυροῦσιν ὅτι ὁ κ. Ἀ. δὲν εἶναι λίαν οἰκεῖος πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν φιλολογίαν καὶ κατ' ἀκολουθίαν δὲν δύναται νὰ ἐπιτυγχάνῃ ἐν τῇ σπουδῇ, ὅπως ψέγῃ τοὺς μετ' ἀκριβείας καὶ χάριτος γράφοντας.

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ δικαιολογίᾳ τῶν πραγματικῶν ἁμαρτημάτων τῶν ὑποδειχθέντων αὐτῷ δὲν εἶναι ὁ κ. Ἀ. εὐτυχέστερος. Καὶ ἐνταῦθα δηλαδὴ προσπαθεῖ νὰ ἐξοικονομήσῃ τὰ πράγματα καὶ παρουσιάσῃ αὐτὰ ἄλλως ἢ κατὰ τὴν ἀλήθειαν. Οὕτως (ἵνα δύο δείγματα ἐκ τῶν πολλῶν προσαγάγωμεν) πρὸς τὴν παρατήρησιν τοῦ εἰσηγητοῦ, ὅτι οὐκ ὀρθῶς ὑπολαμβάνει τὰς τοῦ Πλάτωνος ἰδέας ὡς ἰδιότητας τῶν αἰσθητῶν ὄντων ἐνίσταται λέγων «Μὰ δὲν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τῆς φύσεως τῶν ἰδεῶν, ἀλλὰ περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ θεοῦ συνδέσεως αὐτῶν, περὶ τοῦ πῶς αἱ χωρισταὶ καὶ καθ' ἑαυτὰς οὖσαι ἰδέαι ἀποτελοῦσι τὴν οὐσίαν τῶν ὄντων, ἑνὶ λόγῳ περὶ τῆς μεταποιήσεως τῶν ἰδεῶν εἰς ἰδιότητας τῶν αἰσθητῶν ὄντων, ὡς λέγομεν ἡμεῖς» (σελ. 15). Ἀλλὰ καὶ ἐκ τούτων, ἃ πρὸς δικαιολογίαν λέγει, τί ἄλλο δύναται νὰ συναγάγῃ ὁ ἀναγνώστης ἢ ὅτι ὁ γράφων αὐτὰ ὑπολαμβάνει ὅτι αἱ τοῦ Πλάτωνος ἰδέαι μεταποιοῦνται εἰς ἰδιότητας τῶν αἰσθητῶν ὄντων καὶ ἐπομένως παύονται οὖσαι χωριστὰ καὶ καθ' αὑτὰ ὑπάρχοντα ὄντα; Τοῦτο δὴ καὶ ἐπέκρινε δικαίως ὁ κ. εἰσηγητής. — Δεύτερον δεῖγμα ἔστω τόδε: ὁ κ. Ἀ. ἐλεγχθεὶς ὅτι εἶπεν «κύκλος λέγεται τὸ ἔχον ὅρια» διαμαρτύρεται λέγων ὅτι ὁ κριτὴς διέστρεψε τὸ πρᾶγμα· ἵνα δὲ δείξῃ τὴν δῆθεν διαστροφὴν προσάγει τὸ ὅλον χωρίον ἔχον ὧδε· «ἐὰν εἴπωμεν κύκλος ἄπειρος, τοῦτο εἶναι προφανῶς ἀντίφασις, διότι κύκλος μὲν λέγεται τὸ ἔχον ὅρια, ἄπειρον δὲ τὸ μὴ ἔχον». Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ συνεχείᾳ τοῦ ὅλου λόγου νοουμένη ἡ ψεχθεῖσα πρότασις δὲν παύεται οὖσα ἡμαρτημένη,

διότι, ὅπως καὶ ἂν νοηθῶσι τὰ ἐνταῦθα λεγόμενα, πάντως πρόκειται περὶ ὁρισμοῦ τινος τοῦ κύκλου καὶ τοῦ ἀπείρου, διὸ καὶ πάνυ ὀρθῶς περὶ τοῦ ἀπείρου λέγεται ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ μὴ ἔχον ὅρια. Ὅτι ὁ κ. Ἀ. κατ' ἀλήθειαν γινώσκει τὸν ὁρισμὸν τοῦ κύκλου, δὲν ἀμφιβάλλομεν τὸ παράπαν· ἀλλ' ἡ ἔκφρασις αὐτοῦ («κύκλος λέγεται τὸ ἔχον ὅρια» ἀντὶ τοῦ «εἶναί τι τῶν ἐχόντων ὅρια») παρέχει ἀφορμὴν εἰς παρανόησιν.

Ἀλλ' ἡμεῖς δὲν σκοποῦμεν ἐν τῇδε τῇ βραχυτάτῃ διατριβῇ νὰ ἀναπτύξωμεν τὰς ἐν τῷ φυλλαδίῳ ἐνστάσεις ἑκάστας τοῦ κ. Ἀ. ἀλλ' ἁπλῶς νὰ δείξωμεν ὅτι οὗτος δὲν εἶναι δίκαιον νὰ ὀργίζηται ἐπὶ τῷ ἐλέγχῳ, διότι τὰ ὑποδειχθέντα ἁμαρτήματα εἶναι ὀλίγα ἐκ τῶν πολλῶν τῶν ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ ὑπαρχόντων. Ἵνα δὲ τὸ πρᾶγμα γένηται δῆλον, **θέλομεν βραχύτατα ἐξετάσει τὸ χάριν τῶν μαθητῶν τῶν Γυμνασίων ἐκδεδομένον ὑπ' αὐτοῦ ἐγχειρίδιον τῆς Λογικῆς** ἢ μᾶλλον τὸ πρῶτον μέρος αὐτῆς, προτιμῶντες τοῦτο τὸ ἔργον, ὅπερ τοὺς ὅρους τῆς ὀρθῆς διανοήσεως προτιθέμενον νὰ διδάξῃ τοὺς μαθητὰς ἔδει νὰ ᾖ πρότυπον ἀκριβείας καὶ σαφηνείας.

1) Ἐν σελίδι 10 τῆς Λογικῆς ταύτης ἀναγινώσκομεν τάδε « Ἡ κατάβασις τῆς θερμοκρασίας εἶναι ἅμα μὲν γνωστικός, ἅμα δὲ αἰτιώδης λόγος τῆς καταβάσεως τοῦ θερμομέτρου». Κατα τὴν θαυμαστὴν ταύτην λογικὴν ἔκφρασιν ὁ βουλόμενος νὰ μάθῃ, ἂν τὸ θερμόμετρον κατῆλθε, πρέπει οὐχὶ ἁπλῶς νὰ παρατηρήσῃ αὐτὸ ἀλλὰ νὰ μάθῃ πρότερον ἂν κατέβη ἡ θερμοκρασία!! Οὐχὶ ἡ κατάβασις τῆς θερμοκρασίας εἶναι γνωστικὸς λόγος τῆς καταβάσεως τοῦ θερμομέτρου ἀλλὰ πᾶν τοὐναντίον ἡ κατάβασις τοῦ θερμομέτρου εἶναι γνωστικὸς λόγος τῆς καταβάσεως τῆς θερμοκρασίας. Καὶ κατωτέρω (ἐν σελ. 11) συγχέει τὸν γνωστικὸν καὶ αἰτιώδη λόγον· διότι ὁ λέγων «τὸ δωμάτιον ἐγένετο θερμότερον, διότι ἐθέρμαναν αὐτό» ἐξαγγέλλει τὸν αἰτιώδη λόγον οὐχὶ δ' ἅμα καὶ τὸν γνωστικόν, διότι γνωστικὸς εἶναι μᾶλλον ἡ ἀνύψωσις τοῦ θερμομέτρου, ὁ ἱδρὼς τῶν ἐν τῷ δωματίῳ καθημένων κτλ.

2) Ἐν σελίδι 11 ἡ ἔννοια ὁρίζεται «ὡς ἡ παράστασις ἡ ἔχουσα μόνιμον καὶ ὡρισμένον περιεχόμενον διὰ μιᾶς δηλούμενον λέξεως». Ἀλλ' ἡ ἔννοια οὖσα συνένωσις οὐσιωδῶν γνωρισμάτων δύναται γλωσσικῶς νὰ ἐκφράζηται διὰ πλειόνων τῆς μιᾶς λέξεως· ὃ γίνεται ἀναγκαίως ἐπὶ τῶν μερικωτέρων ἐννοιῶν: οὕτως ἔχομεν ἔννοιαν «ᾠδικοῦ

πτηνοῦ», «σώματος ὀργανικοῦ» κττ. καθάπερ ἐν τοῖς ἑξῆς λέγει αὐτὸς οὗτος ὁ συγγραφεύς (σελ. 6). Πῶς λοιπὸν τὸ περιεχόμενον τῆς παραστάσεως δηλοῦται διὰ μιᾶς λέξεως;

3) Ἀσαφῶς καὶ πλημμελῶς ἐκτίθεται ἐν σελ. 12 ἡ διάκρισις τῶν συγκεκριμένων καὶ ἀφῃρημένων ἐννοιῶν. Ἐνταῦθα εἰπὼν ὁ συγγραφεὺς ὅτι ἡ ἀπομόνωσις γνωρίσματός τινος ἐκ τοῦ ἀντικειμένου, μεθ' οὗ εὑρίσκεται συνηνωμένον, λέγεται ἀφαίρεσις ἐπάγεται «Συγκεκριμέναι **λοιπὸν** λέγονται αἱ ἔννοιαι...»· ὅλως παραδόξως καὶ ἀτόπως, διότι οὐδὲν εἰπὼν ἀνωτέρω περὶ συγκεκριμένων ἐννοιῶν ἔρχεται ἐνταῦθα νὰ συναγάγῃ διὰ τοῦ «λοιπὸν» συμπέρασμα περὶ αὐτῶν καὶ παράσχῃ ὁρισμὸν περὶ πράγματος, περὶ οὗ μόλις νῦν ποιεῖται λόγον. Προϊὼν δὲ καὶ θέλων νὰ δείξῃ ἐπὶ παραδείγματος πῶς παράγονται γενικαὶ ἔννοιαι λέγει ὅτι ἡ διάνοια ἀποχωρίζουσα ἀπ' ἀλλήλων τὰ γνωρίσματα θεωρεῖ **καθ' αὑτὸ** «τὸ χρῶμα **μετὰ τοῦ χάρτου**». Ἀλλ' ὅμως κατὰ τὰ πρόσθεν ῥηθέντα δὲν θὰ παραχθῇ οὕτω γενικὴ ἔννοια, διότι τοιαύτην τότε μόνον θὰ ἔχωμεν, ὅταν τῇ διανοίᾳ θεωρήσωμεν μὲν τὸ χρῶμα μόνον, καταλίπωμεν δὲ τὸν χάρτην ὡς ἄχρηστον. Ἴσως συνομολογεῖ ἡμῖν ὁ κ. Α., ὅτι κατ' ἀλήθειαν αἱ ἔννοιαι πᾶσαι ἅτε ἐξ ἀφαιρέσεως προϊοῦσαι εἶναι ἀφῃρημέναι, καὶ μόνον καταχρηστικῶς δυνάμεθα νὰ λέγωμεν περὶ συγκεκριμένων ἐννοιῶν, καθ' ὅσον ἀναφέρονται εἰς ὑποκείμενα τῇ αἰσθήσει προσπίπτοντα, τῶν ἄλλων ἀποδιδομένων εἰς ὄντα μόνον τῷ νῷ λαμβανόμενα.

4) Ἐν σελ. 25 λέγεται ὅτι τὸ πλάτος τοῦ κατηγορουμένου καὶ τὸ τοῦ ὑποκειμένου εἶναι ἴσα, «ὅταν τὸ κατηγορούμενον ἐκφράζῃ τὴν εἰδοποιὸν διαφορὰν ἢ ἰδιότητά **τινα** τοῦ ὑποκειμένου». Κατὰ τὸν κανόνα λοιπὸν τοῦτον ἐν τῇ κρίσει «ὁ Σωκράτης ἐστὶ σοφὸς» τὸ κατηγορούμενον σοφός, ὅπερ εἶναι ἰδιότης τοῦ Σωκράτους, εἶναι ταυτοπλατὲς τῷ ὑποκειμένῳ «Σωκράτει»!! Ὀρθὸν θὰ ἦτο, ἂν ἐλέγετο ὅτι τὸ ὑποκειμ. καὶ κατηγορ. εἶναι ταυτοπλατῆ, ἂν τὸ κατηγορούμενον ἐκφράζῃ ἰδιότητα ἀποκλειστικῶς τῷ ὑποκειμένῳ ἀνήκουσαν, πρὸς ὃν κανόνα ἁρμόζει ὄντως τὸ παράδειγμα, οὗ χρῆσιν ποιεῖται ὁ συγγραφεύς, «ὁ ἄνθρωπος εἶναι δίχειρον».

5) Ἐν τῇ σημειώσει τῆς 26 σελίδος λέγεται ὅτι αἱ ἀτομικαὶ κρίσεις συμπίπτουσι κατ' οὐσίαν ταῖς καθόλου κρίσεσιν. Ἀλλὰ προφανῶς ἡ σύμπτωσις εἶναι φαινομένη καὶ οὐχὶ πραγματικὴ καὶ οὐσιώδης, διότι τὸ ὑποκείμενον ἐκείνων μὲν δὲν ἔχει πλάτος ἢ ὀρθότερον εἰπεῖν

τὸ πλάτος αὐτῶν περιορίζεται ἐν ἑαυταῖς, τούτων δὲ τὸ πλάτος εἶναι εὐρύτατον.

6) Ἐν σελ. 29 λέγεται ὅτι αἱ διαζευκτικαὶ κρίσεις διαφέρουσι τῶν διαιρετικῶν καὶ δὴ ὅτι «ἐν τῷ διαζευκτικῷ ἐκ τῶν ἀντιδιαζευγνυμένων μελῶν κατηγορεῖται τῷ ὑποκειμένῳ (sic) ἓν μόνον καὶ τοῦτο ἀόριστον». Ἀλλὰ τοῦτο ἀληθεύει μόνον ὅταν τὸ ὑποκείμενον τῆς διαζευκτικῆς προτάσεως ᾖ ὡρισμένον· οὕτω π. χ. ἐν τῇ κρίσει «γραμμή τις εἶναι ἢ εὐθεῖα ἢ καμπύλη» κατὰ τοῦ ὑποκειμ. κατηγορεῖται βεβαίως τὸ ἕτερον τῶν κατηγορουμένων. Ἀλλὰ δὲν ἔχει οὕτω τὸ πρᾶγμα καὶ ἐπὶ τῶν προτάσεων, ὧν τὸ ὑποκείμενον εἶναι γενικώτατον καὶ περιλαμβάνει ἐν τῷ πλάτει αὐτοῦ τὰ διαζευκτικῶς ἐπιφερόμενα κατηγορούμενα: οὕτω π. χ. ἐν τῇ κρίσει «αἱ γραμμαὶ (οὐχὶ ἡ γραμμὴ) εἶναι ἢ εὐθεῖαι ἢ καμπύλαι» κατὰ τοῦ ὑποκειμένου κατηγορεῖται οὐχὶ τὸ ἕτερον τῶν κατηγορουμένων ἀλλ' ἀμφότερα πλὴν ὅτι κατηγορεῖται ἑκάτερον χωρίς· εἰ δὲ κατηγορεῖτο τὸ ἕτερον, θὰ ἐλαμβάνετο τὸ γενικώτατον ὑποκείμενον περιωρισμένον καὶ οὐχὶ ἐν ὅλῳ αὐτοῦ τῷ πλάτει. Τούτων οὕτως ἐχόντων καὶ ἡ ἐν σελ. 53 παρατιθεμένη σημείωσις δὲν εἶναι ὀρθή.

7) Ἐν σελ. 30 λέγεται ὅτι τύπος τῆς βεβαιωτικῆς κρίσεως εἶναι τὸ εἶναι καὶ τῆς ἀποδεικτικῆς τὸ ἀναγκαίως εἶναι ἢ πρέπει. Ἀλλὰ περὶ τῆς προβληματικῆς οὐδεὶς λόγος, φαίνεται δ' ὁ συγγραφεὺς ἐπιλαθόμενος ὅτι ἀνωτέρω ἐποιήσατο διάκρισιν τριῶν καὶ οὐχὶ δύο εἰδῶν κρίσεων.

8) Ἐν σελ. 33 ἀναγινώσκονται τάδε· «Ὑπεναντίαι δὲ ἢ ὑπεναντίως ἀντίθετοι (τἔ κρίσεις) λέγονται αἱ μερικαὶ κρίσεις αἱ ἔχουσαι ἀντίθετον μὲν ποιὸν τὸ αὐτὸ δὲ ποιόν»!!

9) Ἐν σελ. 34)Β' «Ἐν ταῖς συμφώνοις κρίσεσι συνάγονται ἐκ τῆς μιᾶς συμπεράσματα ἰσχύοντα διὰ τὴν ἑτέραν μόνον, ἐὰν τὰ κατηγορούμενα τῶν κρίσεων εἶναι μετ' ἀλλήλων ἐσωτερικῶς συνδεδεμένα, ὥστε ἑκάτερον **νὰ νοῆται** ἄνευ τοῦ ἑτέρου».!

10) Ἐν σελ. 37 διακρίνει ὁ συγγραφεὺς τρία εἴδη ἀντιστροφῆς, τἔ. τὴν ἁπλῆν, τὴν κατὰ συμβεβηκὸς καὶ τὴν κατ' ἀντίθεσιν χωρὶς νὰ προσάγῃ εὐθὺς παραδείγματα πρὸς διευκρίνησιν τῶν ἀορίστως λεγομένων. Ἀλλ', ὅπερ θαυμαστόν, ἐπάγεται τήνδε τὴν παρατήρησιν· «Τὸ **ποιὸν** τῶν κρίσεων ἐν **πάσαις** ταῖς περιπτώσεσι μένει τὸ αὐτό...». Ἀλλ' ὁ λέγων ταῦτα λησμονεῖ ὅτι ἐν τῇ κατ' ἀντίθεσιν

ἀντιστροφῇ τὸ ποιὸν κατὰ τύπους μεταβάλλεται. Παράδειγμα ἔστω ὅπερ αὐτὸς οὗτος ὁ συγγραφεὺς κατωτέρω, ἐν σελ. 38 προσάγει: Ἡ κρίσις δηλ. «πᾶς ἀληθῶς εὐσεβὴς εἶναι ἠθικὸς» ἀντιστρέφεται εἰς τὴν κρίσιν «πᾶς μὴ ἠθικὸς δὲν εἶναι ἀληθῶς εὐσεβής». Καὶ ἐρωτᾶται: αἱ δύο αὗται κρίσεις εἶναι κατὰ τύπους αἱ αὐταὶ κατὰ ποιόν;

11) Παρατηρητέον ὅτι ἔπρεπεν ἢ μηδένα νὰ ποιήσηται περὶ τῆς κατ' ἀντίθεσιν ἀντιστροφῆς λόγον ἤ, ὃ καὶ ὀρθότερον, νὰ διακρίνῃ πάντας τοὺς περὶ αὐτῆς κρατοῦντας κανόνας.

12) Ἐν σελ. 38 ἀναγινώσκεται. «Ἡ ἐπὶ μέρους καταφατικὴ κρίσις παριστῶσα ὅτι κατηγορούμενόν τι ἰδιάζει μέρει τινὶ τῆς κατηγορίας τοῦ ὑποκειμένου ὀφείλει νὰ διατηρῇ τὸν χαρακτῆρα τοῦτον τῆς μερικότητος καὶ ἐν τῇ ἀντιστροφῇ». Κατὰ ταῦτα λοιπὸν δυνάμεθα νὰ λέγωμεν ὅτι τὸ κατηγορούμενον ἰδιάζει οὐχὶ τῷ ὑποκειμένῳ ἀλλὰ τῇ κατηγορίᾳ τοῦ ὑποκειμένου ! ! Ἀλλὰ καταλείποντες τὰς ἐκφράσεις καὶ ἐρχόμενοι ἐπὶ τὰ πράγματα παρατηροῦμεν ὅτι οὐχὶ ὀρθῶς διδάσκει ὁ συγγραφεὺς ὅτι ἡ ἐπὶ μέρους καταφατικὴ κρίσις διατηρεῖ τὸν χαρακτῆρα τῆς μερικότητος καὶ ἐν τῇ ἀντιστροφῇ. Τοῦτο ἀπολύτως λεγόμενον εἶναι ἡμαρτημένον· διότι οὕτως ἔπρεπεν ἡ κρίσις φέρ' εἰπεῖν «τινὰ φυτὰ εἶναι δένδρα» νὰ ἀντιστρέφηται εἰς τὴν κρίσιν «τινὰ δένδρα εἶναι φυτά», ἥτις ὅμως εἶναι ἐσφαλμένη, ὀρθὴ δ' εἶναι ἡ κρίσις «πάντα τὰ δένδρα εἶναι φυτά». Ὁ κ. Ἀνδροῦτσος ἴσως γινώσκει ὅτι ἐνταῦθα πρέπει νὰ διακρίνωμεν διττὰς μερικὰς καταφατικὰς κρίσεις, τἕ 1) ἐκείνας, ὧν τὸ ὑποκειμ. καὶ κατηγορ. ἐν μέρει συμπίπτουσιν, ἤτοι μέρος τοῦ πλάτους τοῦ ὑποκειμένου καλύπτει μέρος τοῦ πλάτους τοῦ ὑποκειμένου πχ. «τινὲς βασιλεῖς εἶναι σοφοί» καὶ 2) ἐκείνας, ὧν τὸ ὅλον πλάτος τοῦ κατηγορουμένου ἀποτελεῖ μέρος τοῦ πλάτους τοῦ ὑποκειμένου καθόλου λαμβανομένου τἕ τὸ ὑποκείμενον περιέχει ἐν ἑαυτῷ ὅλον τὸ κατηγορούμενον· πχ. τινὰ φυτὰ εἶναι δένδρα. Ἐκεῖναι μὲν ἐν τῇ ἀντιστροφῇ φυλάττουσι τὴν μερικότητα, αὗται δ' ὅμως μεταβάλλονται εἰς καθόλου καταφατικὰς κρίσεις.

13) Ἀοριστία καὶ ἀχλὺς καὶ σκότος ἐπικέχυνται ἐν τοῖς ἐν σελ. 39 περὶ ἀντιστροφῆς τῆς Ο λεγομένοις. Ἐνῷ δηλαδὴ πρόκειται ἡ ἐξέτασις περὶ τῶν ἐπὶ μέρους ἀποφατικῶν κρίσεων, παραδόξως τοῦ λόγου ἐκτρεπομένου πορρωτάτω τοῦ ζητουμένου ἐπιφέρονται τάδε· «Ἐκ τῆς κρίσεως τινὰ Υ εἶναι Κ δύναταί τις νὰ συναγάγῃ ἢ ὅτι «Υ τινὰ εἶναι Κ» ἢ «Υ τινὰ δὲν εἶναι Κ». Ἀλλ' αὐθόρμητον ἐπέρχεται

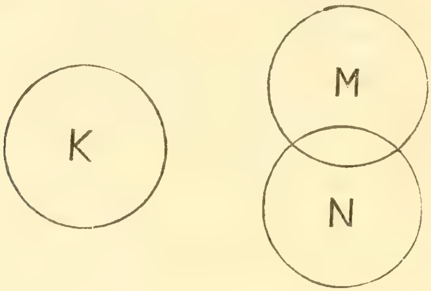
τὸ ἐρώτημα: Περὶ μερικῶν καταφατικῶν κρίσεων πρόκειται ἐνταῦθα ἢ περὶ μερικῶν ἀποφατικῶν; Εἰπὼν δὲ ὅτι περὶ ἀντιστροφῆς τῆς ἐπὶ μέρους ἀποφατικῆς κρίσεως γενικὸς κανὼν δὲν ὑπάρχει καὶ εἶτα παρεμβαλὼν τινα ἀλλότρια τοῦ ζητουμένου τίθησιν ἤδη κανόνα παρατηρῶν: «Ἡ Ο ἀντιστρέφεται μόνον κατ' ἀντίθεσιν!!».

14) Ὁ ἐν σελ. 39 ὁρισμός, καθ' ὃν «Συλλογισμὸς λέγεται ἡ παραγωγὴ κρίσεώς τινος ἐξ ἄλλης διὰ τρίτης τινὸς μεσολαβούσης», εἶναι στενὸς ἅτε ἀποκλείων τοὺς συνθέτους λεγομένους συλλογισμοὺς ἢ πολυσυλλογισμούς. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅ,τι κατωτέρω ἀπολύτως λέγεται «κατὰ ταῦτα ὁ συλλογισμὸς ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν προτάσεων..», Ἐν τῇ ἀληθείᾳ θὰ ἦτο ὁ συγγραφεὺς λέγων ὅτι ὁ συλλογισμὸς εἶναι ἡ παραγωγὴ κρίσεως ἐξ ἄλλης ἢ ἄλλων κρίσεων καὶ κατωτέρω ὅτι ὁ συλλογισμὸς ἀποτελεῖται συνήθως (οὐχὶ πάντοτε) ἐκ τριῶν προτάσεων. Ἂν δὲ τοῦ ἐπιστήμονος ἴδιον εἶναι τὸ ἀκριβῶς καὶ ὀρθῶς ὁρίζεσθαι, πολλῷ μᾶλλον τοῦτο ἀπαιτεῖται, καὶ εὐλόγως, παρὰ τοῦ περὶ τὴν Λογικὴν καὶ καθόλου τὴν Φιλοσοφίαν ἀσχολουμένου.

15) Ἐν σελ. 44 θέλων νὰ παραστήσῃ τοῦτο, ὅτι συμπέρασμα δὲν συνάγεται ἐκ προκειμένων, οὐσῶν ἀμφοτέρων μερικῶν, προσφεύγει εἰς τήνδε τὴν ἔκφρασιν «Ἐὰν δὲ εἶναι αἱ προκείμεναι μερικαί, τότε ἓν ἐκ τῶν δύο συμβαίνει ἢ α') ἀμφότεραι εἶναι ἐπὶ μέρους καταφατικαὶ ἢ β') ἀμφότεραι ἐπὶ μέρους ἀποφατικαὶ ἢ γ') ἡ μὲν ἐπὶ μέρους ἀποφατική, ἡ δ' ἑτέρα ἐπὶ μέρους καταφατική, προσκρούομεν εἰς τὸν μνημονευθέντα δεύτερον κανόνα, καθ' ὃν ὁ μέσος ὅρος δὲν δύναται νὰ εἶναι ἐν ἀμφοτέραις ταῖς προκειμέναις μερικός, ἀλλ' ὀφείλει ἐν τῇ μείζονι νὰ τιθηται καθ' ὅλου». Ἐν ταύτῃ τῇ ἐκφράσει παρατηρητέον πρῶτον μὲν ὅτι καί τοι ἐν ἀρχῇ λέγεται ὅτι συμβαίνει ἓν ἐκ τῶν δύο, ὅμως εὐθὺς ἐπιφέρονται πλείους τῶν δύο περιπτώσεων, δεύτερον δὲ ὅτι ὁ λόγος εἶναι σόλοικος, διότι ἡ ἀπὸ τοῦ «προσκρούομεν» ἀρχομένη πρότασις εἶναι μετέωρος, οὐδαμῶς συνδεομένη πρὸς τὰ προηγούμενα.

16) Ἐν σελ. 44 λέγει ὁ συγγραφεὺς ὅτι αἰτία, δι' ἣν μιᾶς τῶν προκειμένων οὔσης ἀρνητικῆς τὸ συμπέρασμα δὲν εἶναι καταφατικόν, εἶναι τὸ ὅτι «ὁ μέσος ὅρος ὢν κεχωρισμένος καὶ τῶν δύο ὅρων τοῦ συμπεράσματος δὲν δύναται νὰ ἑνώσῃ αὐτούς»!! Τοῦτο προφανῶς δὲν εἶναι ὀρθόν· διότι, εἰ ὁ μέσος ὅρος ἦτο κεχωρισμένος καὶ τῶν δύο (ἄλλων) ὅρων, θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ προέλθῃ συμπέρασμα. Ἂν δ' ἐκ

προκειμένων, ὧν ἡ ἑτέρα εἶναι ἀποφατική, συνάγηται συμπέρασμα, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ὁ ἕτερος ὅρος περιέχεται ἐν τῷ μέσῳ ὅρῳ. Τὸ ἀληθὲς ἄρα εἶναι τοῦτο, ὅτι ὁ μέσος ὅρος εἶναι κεχωρισμένος τοῦ ἑνὸς τῶν τοῦ συμπεράσματος ὅρων, τὸν ἕτερον ὅμως περιέχει ἐν ἑαυτῷ· διὸ καὶ προκύπτει συμπέρασμα ἀρνητικόν. Ἐν ἄλλαις λέξεσι τὸ πλάτος τῆς ἐννοίας τὸ συμπῖπτον πρὸς τὸ τοῦ μέσου ὅρου χωρίζεται ἀπὸ τῆς ἐννοίας, ἀφ' ἧς εἶναι ἀποκεχωρισμένη ἡ ὅλη τοῦ μέσου ὅρου ἔννοια. Τὸ πρᾶγμα δηλοῦται, νομίζομεν, ὧδε

(πχ. οὐδεὶς φιλότιμος εἶναι φυγόπονος
τινὲς εὔποροι εἶναι φυγόπονοι

τινὲς εὔποροι δὲν εἶναι φιλότιμοι).

Ἀφ' οὗ ὅλον τὸ M χωρίζεται ἀπὸ τοῦ K, μέρος δὲ τοῦ N συμπίπτει τῷ M, ἕπεται ὅτι τοῦτο δὴ τὸ μέρος τοῦ N χωρίζεται μὲν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ὅρου (τοῦ K) οὐχὶ ὅμως καθόλου καὶ ἀπὸ τοῦ ἑτέρου (τοῦ N).

17) Ἐν σελ. 45 διακρίνας τὰ τέσσαρα σχήματα τῶν συλλογισμῶν κατὰ λόγον τῆς ἐν ταῖς προκειμέναις θέσεως τοῦ μέσου ὅρου προσάγει παραδείγματα κατωτέρω (σελ. 46). Ἀλλὰ παραδόξως τὰ παραδείγματα δὲν συμφωνοῦσι πρὸς τὰ μνημονευθέντα σχήματα. Οὕτω δὴ ὀνομάσας 2ον σχῆμα ἐκεῖνο, καθ' ὃ μέσος ὅρος εἶναι κατηγορούμενον ἐν ἀμφοτέραις ταῖς προκειμέναις, ἐπάγεται ὡς παράδειγμα συλλογισμὸν ἔχοντα τὸν μέσον ὅρον ὑποκείμενον ἐν τῇ μείζονι καὶ κατηγορούμενον ἐν τῇ ἐλάσσονι. Παραπλησία εἶναι ἡ σύγχυσις καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν σχημάτων. Τὰ παραδείγματα, ὧν ἐνταῦθα ὁ συγγραφεὺς μνημονεύει, δὲν εἶναι παραδείγματα τῶν τεσσάρων σχημάτων ἀλλὰ τρόποι διάφοροι τοῦ πρώτου σχήματος.

18) Τὰ ἐν σελ. 48 καὶ 49 περὶ τῶν διαφόρων σχημάτων τοῦ

πρώτου τύπου τοῦ κατηγορικοῦ συλλογισμοῦ ἐκτιθέμενα ἔδει νὰ διασαφηθῶσι διὰ παραδειγμάτων.

19) Ἐν σελ. 51 λέγει ὁ συγγραφεὺς «Μόνον ἂν ὁ λόγος εἶναι ὁ μόνος λόγος τῆς ἀκολουθίας, οὐδαμόθεν ἄλλοθεν δυναμένης νὰ προέλθῃ, **εἶναι δυνατὸν** νὰ συναγάγῃ τις ἐκ τῆς ἀληθείας τῆς ἀκολουθίας τὴν ἀλήθειαν τοῦ λόγου καὶ ἐκ τοῦ ψεύδους τοῦ λόγου τὸ τῆς ἀκολουθίας.». Κατὰ τὴν διατύπωσιν ταύτην πρέπει νὰ ὑπολάβῃ τις ὅτι, ἐὰν ἡ ἀκολουθία ἔχῃ ἕνα μόνον λόγον, τότε δὲν ἀποκλείεται καὶ τὸ νὰ μὴ συναγάγῃ τις ἐκ τῆς ἀληθείας τῆς ἀκολουθίας τὴν ἀλήθειαν τοῦ λόγου· ὅπερ ἀτοπώτατον. Τὸ πρᾶγμα θὰ εἶχεν ὀρθῶς, ἂν ἐλέγετο ὅτι ἐκ τῆς ἀληθείας τῆς ἕνα μόνον λόγον ἐχούσης ἀκολουθίας εἶναι ἀνάγκη, ὀφείλει (καὶ οὐχὶ «εἶναι δυνατὸν») νὰ συναγάγῃ τις τὴν ἀλήθειαν τοῦ λόγου.

19) Ἐν τῷ περὶ ὑποθετικῶν καὶ διαζευτικῶν συλλογισμῶν λόγῳ ἐκτίθενται ἁπλῶς τὰ σχήματα αὐτῶν, οὐδεμία δὲ γίνεται μνεία τῶν διαφόρων μορφῶν τῶν σχημάτων τούτων.

20) Ὁ ἐν σελ. 54 ὁρισμός, καθ' ὃν «δίλημμα εἶναι ὑποθετικὸς συλλογισμὸς μετὰ διαζεύξεως κατὰ τύπον ἄρσεως χωρῶν», εἶναι οὐχὶ ἀκριβής· διότι στενώτερος ὢν τοῦ δέοντος παρορᾷ τὸν θετικὸν καὶ κατηγορικὸν τύπον, περὶ οὗ αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς ποιεῖται κατωτέρω λόγον.—Διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν δὲν εἶναι ἀκριβὲς τὸ ἐν σελ. 55 ἀπολύτως λεγόμενον ὅτι εἷς τῶν ὅρων, ἐφ' οἷς τὰ διλήμματα ἔχουσιν ὀρθῶς, εἶναι τὸ «νὰ αἴρωνται ὀρθῶς ἐν τῷ ἐλάσσονι πάντα τὰ μέλη τῆς διαζεύξεως». Δὲν λαμβάνεται δηλ. πρὸ ὀφθαλῶν ὅτι ἐν τῇ ἐλάσσονι δὲν γίνεται πάντοτε ἄρσις ἀλλ' ἐνίοτε καὶ θέσις.

21) Ὁ ἐν σελ. 61 ὁρισμός, καθ' ὃν «ἄμεσοι συλλογισμοὶ λέγονται οἱ προερχόμενοι ἐκ μεταβολῆς κρίσεώς τινος δεδομένης»· θὰ ἦτο τέλειος, εἰ ἐδηλοῦτο το ποιὸν τῆς μεταβολῆς, ἥτις ἐνταῦθα εἶναι μεταβολὴ μόνον κατ' εἶδος.

22) Τὸ παράδειγμα τῆς 2ας περιπτώσεως τῶν ἐκ τῆς ἀκολουθίας τοῦ τρόπου συλλογισμῶν (σελ. 63) δὲν διατυποῦται ὀρθῶς οὐδὲ διακρίνεται ἐν αὐτῷ ἡ προβληματικὴ κρίσις ἀπὸ τῆς βεβαιωτικῆς.

Ἀλλὰ καὶ πολλὰ περὶ τὴν γλῶσσαν ἁμαρτήματα ὑπάρχουσιν. Οὕτω π. χ. λέγεται τὸ «καθ' ὅσον» πρὸς δήλωσιν αἰτιολογίας πρβλ. σελ. 24 σημ. 8.

Ἐν σελ. 27 ἀναγινώσκεται «Κατηγορικὴ καλεῖται ἡ κρίσις ἡ

ἁπλῶς κατηγοροῦσα ἢ μὴ κατὰ τοῦ ὑποκειμένου τὸ κατηγορούμενον»· ἐν δὲ τῇ σελ. 29 «κατηγορεῖται τῷ ὑποκειμένῳ» ἐν ᾧ μυριόλεκτον εἶναι παρ' Ἀριστ. τὸ κατηγορεῖσθαι κατά τινος ■. Λέγεται πολλαχοῦ «ἰδέα» ἀντὶ τῆς ἐννοίας. Ὁπόσον ὁ συγγραφεὺς φροντίζει περὶ τῆς συντάξεως, δεικνύει πλὴν ἄλλων ἡ ἐν σελ. 5,9 πρότασις «ἂν δὲ πάσης Ἐπιστήμης εἶναι ἡ προπαιδεία, πόσῳ μᾶλλον διὰ τὴν φιλοσοφίαν»!. Προσέτι ῥητέον ὅτι ποιεῖται ὁ συγγραφεὺς κατακόρως χρῆσιν τῶν λατινικῶν ὅρων, οἵτινες εἶναι περιττοὶ τοῖς μαθηταῖς. Ἀλλὰ κατὰ πόσον οἰκείως ἔχει πρὸς τοὺς ὅρους τούτους ὁ συγγραφεὺς καὶ κατὰ πόσον ὀρθῶς ἀντιγράφει αὐτούς, φαίνεται ἐκ τοῦ ἐν σελ. 42 ἀπαντῶντος «dictum de omnis et nullo»!!

Τελευτῶν ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι οὐχὶ ἡδέως ἀπεφάσισα νὰ ποιήσωμαι τὸν βραχύτατον τοῦτον ἔλεγχον· διότι φύσει ὢν ἥκιστα φιλόψογος δὲν ἀσμενίζω ἐπικρίσεσι καὶ ἐλέγχοις. Πλὴν ἀλλ' ὅμως ἠναγκάσθην εἰς τοῦτο ὑπὸ τῶν ἀπρεπῶν ὕβρεων καὶ τῆς ἀδίκου μομφῆς τῆς γενομένης κατὰ διαπρεποῦς καθηγητοῦ καὶ σεβαστοῦ διδασκάλου μου, πρὸς ὃν ὁ κ. Ἀνδροῦτσος ἔδει νὰ ᾖ εὐγνώμων. Λέγω «εὐγνώμων», διότι ὁ κ. Εὐαγγελίδης εἰσηγητὴς ὢν ἐν τῇ κρίσει τῶν εἰς τὸν Σούτσειον φιλοσοφικὸν διαγωνισμὸν ὑποβληθέντων ἔργων, συνετέλεσε πρό τινων ἐτῶν εἰς τὴν διόρθωσιν καὶ βράβευσιν τῆς περὶ τῆς τοῦ Πλάτωνος θεωρίας τῆς γνώσεως πραγματείας τοῦ κ. Ἀ. Οὐδ' ἦτο δυνατὸν νὰ προσδοκᾷ τις εὐγνωμοσύνην παρὰ τοῦ κ. Ἀνδρούτσου, ὅστις μεγαλαυχεῖ ἐπὶ τούτῳ, ὅτι λαβὼν τὸ βραβεῖον παρέλιπε τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ ὅρου, ἐφ' ᾧ καὶ μόνῳ ἠξιώθη τοῦ βραβείου. Ἡ δημοσιευθεῖσα δηλαδὴ τῷ 1902 κρίσις τοῦ φιλοσοφικοῦ διαγωνισμοῦ καταλήγει ὧδε «Παρὰ πάσας δὲ τὰς ἐλλείψεις αὐτῆς (τῆς πραγματείας) ἡ ἀγωνόδικος ἐπιτροπεία κρίνει τὴν πραγματείαν ἀξίαν βραβεύσεως καὶ ἀπονέμει τῷ συγγραφεῖ αὐτῆς τὸ ὡρισμένον χιλιόδραχμον γέρας καὶ τὴν δαπάναις τοῦ κληροδοτήματος τύπωσιν ὑποχρεοῦσα αὐτὸν νὰ διορθώσῃ τὰς ὑποδεικνυομένας ὑπὸ τῶν Κριτῶν ἐλλείψεις». Ὁ δὲ κ. Ἀ. ἐν σελ. 18 τοῦ εἰρημένου φυλλαδίου ἀπροκαλύπτως λέγει «ἡμεῖς λαβόντες ἤδη τὸ βραβεῖον καὶ δαπάναις τοῦ Πανεπιστημίου δημοσιεύσαντες τὴν πραγματείαν οὐδόλως συνεμορφώθημεν πρὸς τὴν ἀπαίτησιν ταύτην τοῦ εἰσηγητοῦ»!!

Ἔγραφον ἐν Λιψίᾳ τῇ 15 Ἀπριλίου 1912.

Κ. Ι. ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ

ΠΑΝΤΟΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ

Ἄδην - ἄρδην.

Παρὰ Φίλωνι τῷ Ἰουδαίῳ Τόμ. Β', σελ. 177 ἀπαντᾷ «Εἰδότες οὖν ὅτι ἡ τοῦ οἴνου ἀπόλαυσίς τε καὶ χρῆσις δεῖται πολλῆς ἐπιμελείας, οὔτε ἄρδην οὔτε ἀεὶ προσεφέροντο τὸν ἄκρατον, ἀλλ' ἔν τε κόσμῳ καὶ καιρῷ προσήκοντι».

Λέγεται ἑλληνιστὶ ἄρδην ἀφανίζειν, ἄρδην ἀπολλύναι, ἄρδην διαφθείρειν, κτλ. καὶ παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ Τόμ. Α', σελ. 317,26 «ἀλλὰ γὰρ τὴν μὲν φιλοκοσμίαν ἥκιστα ἀρετῆς ἐπιμελουμένην, σώματος δὲ ἀντιποιουμένην ἐκτραπέντος τοῦ φιλοκάλου περὶ τὴν κενοδοξίαν ἄρδην ἐκβλητέον» καὶ σελ. 335,8 «τί περὶ τοῦ νόθου φρονεῖ ἅπαν τὸ ψεῦσμα ἄρδην ἐκβαλών;» καὶ σελ. 363,25 «ἄρδην γὰρ τὴν ἀναίσχυντον ἡδονὴν ἐκκοπτέον» καὶ σελ. 402,24 «ἄρδην ἐκκόπτεται κακία καὶ περιγράφεται ἀδικία» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 406,18 «τούτων δὲ τῶν τραυμάτων μόνον ἰατρὸς Ἰησοῦς, ἐκκόπτων ἄρδην τὰ πάθη πρόρριζα» καὶ σελ. 415,6 «ἡ δὲ ἀληθινὴ μετάνοια τὸ μηκέτι τοῖς αὐτοῖς ἔνοχον εἶναι, ἀλλὰ ἄρδην ἐκριζῶσαι τῆς ψυχῆς ἐφ' οἷς ἑαυτοῦ κατέγνω θάνατον ἁμαρτήμασι». Πρβ. καὶ Σχόλ. Τόμ. Α', σελ. 442,29 «πάντων ἄρδην ἀποτεφρωθέντων». Ἐν τῷ Οὐϊνδοβονησίῳ Λεξικῷ σελ. 21,17 Ναυκ. φέρεται «Ἄρδην ἐπὶ ἀφανισμοῦ κεῖται. Συνέσιος· ἔδει μὲν ἄρδην ἀναιρεῖσθαι τὴν πρὸς Κυρήνην (Κυρήνη) Πεντάπολιν». Τοῦ ἐπιρρήματος ἄρδην γίνεται μνεία καὶ ὑπὸ τοῦ Ψευδηρῳδιανοῦ σελ. 258 Βοισσον. «Τὰ εἰς ΗΝ ἐπιρρήματα διὰ τοῦ Η γράφονται· οἷον μάτην, χύδην, πρῴην, φύρδην· ἄρδην ἀντὶ τοῦ ἀναισχύντως· φοράδην, διαρρήδην, συλλήβδην, ἀριστίνδην, πλουτίνδην, ἀκὴν ἀντὶ τοῦ ἡσύχως καὶ τὰ ὅμοια». Ἀτοπωτάτη εἶνε ἡ ἐξήγησις τοῦ ἄρδην διὰ τοῦ ἀναισχύντως· εὐκόλως δέ τις πείθεται ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Μοσχοπούλου περὶ Σχεδῶν γεγραμμένων σελ. 189 ὅτι ἐλέχθη ὑπὸ

τοῦ Ψευδηρωδιανοῦ «ἄρδην ἀντὶ τοῦ (ἀφανιστικῶς, ἀναίδην ἀντὶ τοῦ) ἀναισχύντως» καθὰ παρετηρήθη καὶ ὑπὸ τοῦ Βοισσονάδου».

Ἀλλὰ κατ' οὐδένα τρόπον ἦτο δυνατὸν νὰ λεχθῇ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἄρδην προσφέρεσθαι ἄκρατον, ἄνευ δέ τινος ὄκνου ἀναγινώσκομεν ἐν τῇ ἐκ τοῦ Φίλωνος παρατεθείσῃ ῥήσει «οὔτε ἄδην οὔτε ἀεὶ προσεφέροντο τὸν ἄκρατον, ἀλλ' ἔν τε κόσμῳ καὶ καιρῷ προσήκοντι». Ὁμοίως τῷ ἄδην προσφέρεσθαι λέγεται ἄδην ἐμπίμπλασθαι, ἄδην ἐμφορεῖσθαι, πίνειν ἄδην, ἄδην σπᾶν, κτλ.

Πλάτ. Πολιτ. σελ. 372, Γ' «εἰ δὲ ἐμπιμπλάμενοι σίτων ἄδην καὶ ποτῶν διελέγοντο πρὸς ἀλλήλους, κτέ». Πρβ. καὶ Στοβ. Ἐκλογ. Τόμ. Α', σελ. 277,20 Μειν. «οἱ δὲ ὑπὸ τῶν ἐπιθυμιῶν ἄδην ἀναπεπλησμένοι καὶ ἄλλων παθῶν μεστοὶ μετὰ παθῶν συνέρχονται πρώτως τοῖς σώμασιν». Ἔγραψε δὲ ὑπό ὁ Μεινέκιος ἀντὶ τοῦ ἀπό, οὗ ὑπερμαχεῖ ὁ Βαξμούθιος.

Γαλην. Τόμ. Ϛ', σελ. 569 «ὅταν αὐτῷ τούτῳ θαρσήσαντες ἄδην αὐτῶν ἐμφορήσωνται». Πρβ. καὶ Λέ. Διάκ. σελ. 171,21 «τῷ μὴ πεφεισμένως ἀλλ' ἄδην κατεμφορεῖσθαι αὐτῶν». Περὶ τοῦ μέσου ἀορίστου ἐμφορήσωνται οὐδὲν νῦν λέγομεν, παρατηροῦμεν δ' ὅτι ἐν τοῖς τοῦ Ὀρειβασίου Τόμ. Α', σελ. 48 Δαρ. εἶνε γεγραμμένον «ὅταν αὐτῶν ἄδην ἐμφορηθῶσι». Ἄξιον δὲ μάλιστα σημειώσεως εἶνε ὅτι πρὸς τῇ ὑγιῶς ἐχούσῃ γραφῇ ἄδην φέρεται παρὰ τῷ Ὀρειβασίῳ καὶ ἡ ἡμαρτημένη ἄρδην.

Θεμίστ. Λόγ. σελ. 292,7 Δινδ. «καὶ τράπεζαν παραθέμενος Σικελικὴν πίνει τε ἄδην καὶ εὐωχεῖται».

Κλήμ. Ἀλεξ. Τόμ. Α', σελ. 240,24 «μὴ ἄδην σπάσαντας μηδὲ πρὸ πόσεως τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀσχημονεῖν ἀναγκάζοντας». Πρβ καὶ σελ. 394,17 «ὅσα μὲν οὖν οἴκοι παραφυλακτέον καὶ ὡς τὸν βίον ἐπανορθωτέον ὁ παιδαγωγὸς ἡμῖν ἄδην διείλεκται».

Ὁ Σουίδας γράφει σελ. 25 Βεκκ. «Ἄδην, ἅλις ἢ εἰς κόρον, ἱκανῶς, ἀρκούντως ἢ λάβρως, κατακόρως. Ἐν Χαρμίδῃ· ἐπεὶ δὲ τῶν τοιούτων ἄδην εἴχομεν. Καὶ Ἡρόδοτος· ὡς δὲ ἄδην εἶχον κτείνοντες, τὰ λοιπὰ αὐτῶν ἤλαυνον· ἐπινεμομένου τε ἄδην τοῦ πυρὸς τὰς ἀγχοῦ τειχῶν οἰκίας, ταραχῆς ἐπλήσθη ἡ πόλις· καὶ αὖθις· οἱ δὲ οἴνῳ ἄδην ἐχρῶντο ἑσπέριοι καὶ ἐς νύκτα τελευτῶντες· καὶ αὖθις· οἱ

δὲ ἄδην καὶ ἀπείρως σπῶσι τοῦ οἴνου, καὶ ἀνατραπέντες ἔκειντο ὡς ἔτυχον αὐτῶν ἕκαστος εἰκῇ· καὶ αὖθις· τοῦ δὲ οἴνου καὶ τῶν ἄλλων ἄδην ἐνεπίμπλαντο οἱ Κελτοί, τήν τε φύσιν ὄντες ἀκρατεῖς καὶ χώραν ἔχοντες ὅτι μὴ πρὸς δημητριακοὺς καρποὺς τῶν ἄλλων ἄγονον καὶ ἀφυᾶ» καὶ σελ. 973 «Σπῶντες: ῥοφοῦντες· εἶτα ὑπέβρεχον θαμινὰ πίνοντες καὶ ἀκράτου σπῶντες· καὶ σπῶσι κατακόρως ἐμφοροῦνται· οἱ δὲ ἄδην καὶ ἀπείρως σπῶσι τοῦ οἴνου, καὶ ἀνατραπέντες ἔκειντο ὡς ἔτυχον ἕκαστος».

Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ Κοβήτου γεγραμμένα ἐν *Miscel Crit.* σελ. 134-5 «(Strab.). Pag. 287. editur: Κελτοὺς τοὺς περὶ τὸν Πάδον ἔπαυσαν πολλῆς καὶ ΑΝΕΔΗΝ ἐλευθερίας. Sensu vacuum est ἡ ἀνέδην ἐλευθερία sed nata est haec lectio ex Editorum errore. In libris est ἄδην, quod sine mora reponendum. Srabo enim saepius Homerico ἄδην utitur pro ἄγαν, et quam Plato appellat noto loco *de Rep.* pag. 564. A. τὴν ῎ΑΓΑΝ ἐλευθερίαν eam Strabo suo more τὴν ῎ΑΔΗΝ ἐλευθερίαν appellavit. Cf. pag. 575. νόσος ἐπιπεσοῦσα ἐκ τῆς ἄδην πλησμονῆς. et pag. 687 διὰ τοὺς ὄμβρους τοὺς ἄδην *propter imbres nimios*» Τῷ Κοβήτῳ συνεφώνησε καὶ ὁ Ροιλλίγιος ἐν *Dissert Phil. Hal.* 1886, σελ. 304. ῎Αξια ἀναγνώσεως εἶνε καὶ ἃ ὁ Μεινέκιος ἔγραψεν ἐν *Analect. Alexandr.* σελ. 113 κέ.

Ὁ Εὐστάθιος γράφει ἐν ταῖς εἰς Διονύσιον τὸν Περιηγητὴν Παρεκβολαῖς (στίχ. 1031) «Λέγει δὲ καὶ τὰ ποίμνια καλὰ εἶναι τοῖς Μήδοις, ἄδην βεβριθότα μαλλοῖς. Καὶ ὅρα ὅτι τὸ ἄδην δι' ἑνὸς Δ καὶ οὗτος ὁμοίως Ὁμήρῳ ἐξήνεγκεν, ὃ καὶ δασύνουσιν οἱ Ἀττικοί, ταὐτὸν ὂν τῷ ἅλις· διὸ καί τις ἔφη· ἀλλὰ τούτων μὲν ἅδην, ἀντὶ τοῦ ἅλις». Οὐχὶ δ' εὐλόγως καθάπτεται τοῦ Εὐσταθίου ὁ Βερνάρδυς ἐν τῇ ἐκδόσει Διονυσίου τοῦ Περιηγητοῦ σελ. 967 ποιούμενος τὴν παρατήρησιν τήνδε «Credo Eustathium, qui verba scriptorum leviter ad memoriae temeritatem repetere solet, ad Charmidis Platonici locum illum a grammaticis usurpatum intendisse. p. 153, Δ: ἐπειδὴ δὲ τῶν τοιούτων ἅδην εἴχομεν. cf Valck. ad Herod. IX, 39». Ὁ Πλάτων εἶπεν οὐ μόνον «ἐπειδὴ—τῶν τοιούτων ἅδην εἴχομεν» ἐν τῷ Χαρμίδῃ σελ. 153, Δ', ἀλλὰ καὶ «καὶ τούτων μὲν ἅδην» ἐν τῷ Εὐθύφρονι σελ. 11, Ε. Τὴν δὲ φράσιν

«ἀλλὰ τούτων μὲν ἅδην» βλέπει τις παρὰ Πρόκλῳ τῷ Διαδόχῳ εἰς Εὐκλείδ. σελ. 35,17 καὶ σελ. 126,7 Τευβν.

Πολλάκις γίνεται λόγος ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου περὶ τοῦ προκειμένου ὀνόματος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς, οἷον σελ. 178,24 «Ἀδιναὶ δὲ μέλισσαι αἱ πυκναὶ παρὰ τὸ ἄδην, ὃ δηλοῖ τὸ δαψιλῶς· διὸ καὶ δασύνεσθαι αὐτό τινες βούλονται, καθὰ ἐν τοῖς Ἀπίωνος καὶ Ἡροδώρου δηλοῦται, ὡς τοῦ ἅδην δασυνομένου παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς· ἔνθα σημείωσαι τὴν διὰ ἑνὸς Δ γραφὴν τοῦ ἄδην καὶ τὴν τοῦ Α συστολήν» καὶ σελ. 539,2 «Τὸ δὲ ἅδην ἀντὶ τοῦ δαψιλῶς, περὶ οὗ καὶ προγέγραπται, Νικίας μὲν ψιλοῖ διπλασιάζων τὸ Δ διὰ τὸ μέτρον, ὁμοίως τῷ κύον ἀδδεές· Ἀρίσταρχος δὲ δι' ἑνὸς Δ καὶ βραχέως καὶ δασέως. Δασύνει δι' ὁ αὐτὸς καὶ τὸ ἅδε δ' Ἕκτορι μῦθος ἀπήμων καὶ τὸ ἅδος τέ μιν ἵκετο θυμὸν ἀντὶ τοῦ κόρος καὶ τὸ Ἅδωνις· καὶ τοῦτο γάρ, φησί, παρὰ τὸ ἥδω· τὸ μέντοι ἀδολέσχης ψιλοῖ — Σημείωσαι δὲ καὶ ὅτι ἐκ τοῦ ἔδμεναι ἅδην τὸ ἀδηφαγεῖν καὶ ὁ ἀδηφάγος ἐπενοήθη παρὰ τοῖς ὕστερον» καὶ σελ. 934,1 «Ὅτι καὶ ἐνταῦθα κεῖται τὸ ἅδην ἀντὶ τοῦ δαψιλῶς δι' ἑνὸς Δ καὶ συστολῆς τοῦ Α. φησὶ γάρ· οἵ μιν ἅδην ἐλόωσιν, ἤγουν δαψιλῶς καὶ εἰς κόρον οἱ Αἴαντες καὶ Τεῦκρος διώξουσι καὶ ἐσσύμενον πολέμοιο Ἕκτορα, καὶ εἰ μάλα καρτερός ἐστι» καὶ σελ. 1394,33 «Ἀδινὰ δὲ τὰ πυκνὰ καὶ δαψιλῆ καὶ εἰς κόρον ἀπὸ τοῦ ἅδην ἢ ἀπὸ τοῦ ἅδος ἤτοι κόρος, ὡς τὸ ἅδος τέ μιν ἵκετο θυμόν. Ὅτι οἱ μὲν διπλοῦσι τὸ Δ τοῦ ἅδην οἱ δὲ δι' ἑνὸς αὐτὸ γράφουσι, καὶ οἱ μὲν ψιλοῦσιν οἱ δὲ δασύνουσιν, ἡ Ἰλιὰς δηλοῖ, καὶ ὅθεν τὸ ἅδην γίνεται. Ἐν δὲ ῥητορικοῖς λεξικοῖς φέρεται καὶ ταῦτα· ἅδην Ἀττικοὶ τὸ δαψιλῶς, ὅθεν καὶ ἀδηφάγοι ἵπποι οἱ τέλειοι καὶ ἀδηφάγον ἅρμα διὰ τοὺς κατ' αὐτὸ τελείους ἵππους, καὶ ἅδος κόρος, πλησμονή, κάματος ἀφ' οὗ ἀδόλεσχος δι' ἑνὸς Δ καὶ ἀδολέσχης· καὶ ἀδαῖον παρὰ Σώφρονι τὸ εἰς κόρον ἔργον· ἔτι δὲ καὶ ὅτι ἀδηφάγοι ἵπποι οἱ τέλειοι· τοῖς γὰρ πώλοις, φησίν, οὐκ ἐδίδοσαν τροφῆς πλῆθος. Λυσίας δὲ καὶ ναῦν ἀδηφάγον φησὶ τὴν τὸν μισθὸν λαμβάνουσαν ἐντελῆ· καὶ λύχνους ἀδηφάγους τοὺς πότας, ὁποῖος ὁ ἐν Νεφέλαις παρὰ τῷ Ἀριστοφάνει». Πρβ. καὶ σελ. 833,14 καὶ σελ. 1400,34 καὶ σελ. 1536,55. Περὶ τῶν ἐν σελ. 1394,34 ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου γεγραμμένων ἴδε Σχουάβιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν τοῦ Αἰλίου Διονυσίου καὶ Παυσανίου Ἀττικῶν Ὀνομάτων σελ. 225.

Μνημονεύομεν καὶ τὰ ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις φερόμενα Τόμ. Α΄, σελ. 207 Δινδ. «Ἄδδην: Νικίας διὰ δύο Δ γράφει διὰ τὸ μέτρον, ὁμοίως τῷ κύον ἀδδεές, καὶ ψιλοῖ· Ἀρίσταρχος δὲ δι' ἑνὸς Δ καὶ βραχέως καὶ δασέως· τὸ γὰρ Α πρὸ τοῦ Δ δεκτικὸν μὲν ψιλοῦται, ὡς τὸ ἀδολέσχης, ἀδρανής, μὴ οὕτως δὲ ἔχον δασύνεται ἅδε δ' Ἕκτορι, ἅδος τέ μιν ἵκετο θυμόν· καὶ τὸ Ἄδωνις δέ τινες δασύνουσι παρὰ τὸ ἥδω· μάχεται τὸ ἀδράφαξυς δεκτικὸν ἔχον τὸ Α καὶ δασυνόμενον» καὶ σελ. 375,33 «Ἅδος: δασυντέον· τὸ γὰρ Α πρὸ τοῦ Δ ὂν καὶ μὴ ἔχον στερητικὴν ἔννοιαν ἢ κρᾶσίν τινα δασύνεσθαι θέλει, στερητικὴν μὲν οὕτως, κατὰ κρᾶσιν ἀδαής, ἀδρανὴς ἀδευκής, μὴ οὕτως δὲ ἔχον ἁδρός, ἁδινός, Ἁδρίας· διὸ καὶ τὸ Ἄδωνις κρεῖττόν ἐστι δασύνειν, ἵνα καὶ παρὰ τὸ ἁδεῖν τῇ δαίμονι ἐτυμολογηθῇ». Ὁ Λέντζιος ἐν *Pneumatolog. Element* σελ. 724 γράφει «De ΑΔ Herodiani praeceptum primo loco ponere fas est, relatum illud ad Iliadis duos locos ε, 203 et λ, 88: cf. Lehrs. Herod. p. 229 et 261, cuius clarissimi viri acumine ut emendatus est locus posterior, sic eum hic proferam: ἅδοι: τὸ α πρὸ τοῦ δ ὂν καὶ μὴ ἔχον στερητικὴν ἔννοιαν ἢ κρᾶσίν τινα (h. e. vel etiamsi στερητικὸν sit, tamen crasin habeat) δασύνεσθαι θέλει, στερητικὴν μὲν οὕτως ἀδαὴς ἀδρανὴς ἀδευκής, κατὰ κρᾶσιν ᾄδης (cf. Arcad. p. 197,19)· μὴ οὕτως δὲ ἔχον ἁδρὸς ἁδινὸς Ἁδρίας, διὸ καὶ τὸ Ἄδωνις κρεῖττόν ἐστιν δασύνειν, ἵνα καὶ παρὰ τὸ ἁδεῖν τῇ δαίμονι ἐτυμολογηθῇ. Ad ε, 203 adnotatur Aristarchum diverse ab Nicia ἄδην per duplex δ et lenem scribente simplicem vocabulo literam δ st asperum impertivisse secundum canonem modo propositum et in exemplis eorum verborum, quae lenem requirant. ἀδολέσχης enumeratur, ut videtur, propter compositionem ab ἀηδία et λέσχη quamvis in E. M. s. v. reprobatam et additur: μάχεται τὸ ἀδράφαξυς δεκτικὸν ἔχον τὸ α καὶ δασυνόμενον, quod vocabulum Eust. 539,2 seqq., ubi eadem fere referuntur, vulgo ἀτράφαξυς scribi narrat». Πρβ. καὶ σελ. 709 καὶ σελ. 711. Ἴδε καὶ Σχούλζιον ἐν *Quaest. Ep.* σελ. 454. Ὁ Βάστιος γράφει ἐν τῇ Σχαιφηρείῳ ἐκδόσει Γρηγορίου τοῦ Κορίνθου σελ. 935 «Obiter nota phrasin Grammaticorum, ἄλφα δεκτικόν».

Καλὸν ἡμῖν φαίνεται νὰ παρατεθῶσι καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Σχουλζίου διειλημμένα περὶ τοῦ ἐπιρρήματος ἄδην ἐν *Quaest. Ep.* σελ. 452· εἶνε δὲ τάδε· «Adverbia in-δην-δον quae non a nominibus originem ducunt uti ἀμβολάδην exiliorem ferme radicis formam requirere eorumque δ semper pro consona simplici esse qua non fiat positio constat permagno exemplorum numero quae congessit Frohwein C. Stud I 109 sq. Legem sequitur etiam a radice *sā*: să profectum ἄδην (T 423. N 315. ε 290. Hes. fr. 157,2. Alcm 76,4. Herodot. IX 39, ἀδηφάγος quod falso geminata consona scribitur, Buttmann lexil. II 133. C. I. Att. II 965 = Dittenb. Syll. 395,55). Unus tamen contravenit versus *E* 203 qui excurrit in εἰωθότες ἔδμεναι ἄδην (s. ἄδην s. ἄδδην quae varietas nihil habet aut difficultatis aut momenti; quod ratio suaserit erit utique reponendum vel contra Aristarchi auctoritatem). Varias quas viri docti propinaverunt explicationes percensere non tanti est, supremus dixit de hac re Kretschmer Accent—u. Lautstudien 445; probabilem nemo iniit rationem Possis cogitare de licentia ultimi pedis, sed adaeque licet ἄδην pro composito (ἀ—σᾰ́-δην) accipere ut sit εἰωθὼς ἔδμεναι ἄδην qui οὐδὲ δειπνῶν, ὡς λέγουσ' ἐμπίμπλαται quod dictum habet de Boeotis (πόλλ' ἐσθίουσι Achae. 3,2 N²). Eubulus 39 II 177 Kock; ἐσθίων τις ἀπλήστως Babr. fab. 34,4; ἐπὶ τῶν ἀπλήστως καὶ θηριωδῶς ἐσθιόντων τὸ δάψαι καὶ δαρδάψαι Athen. VIII 363 A. Idem compositum forsitan insit vocabulo ἀδολέσχης quod a diphtongo ᾳ incipere Usener (Fleck. Jahrb. 1865,255) minime probavit (ἀδέλεσχοι Kaibel 646,8). Quamquam mihi alia praeplacet originatio multis recepta quam monstravit Plato Theaet. 195 B δεινόν τε ὡς ἀληθῶς κινδυνεύει καὶ ἀηδὲς εἶναι ἀνὴρ ἀδολέσχης, cf. Wackernagel KZ. XXVIII 131. ἀδο-⟨ἀ-Ϝᾰδο-; cf. τὸ ἄδος Bergk ad Hippon. 100, ἀ-ᾰδής quod Theognidi 295 φθεγγόμενος (sc. ὁ κωτίλος) δ' ἀαδὴς οἷσι παρῇ πέλεται recte pro librorum scriptura ἀδαὴς restitutum est» καὶ α. proprie acc. nominis cuiusdam ἄδη = κόρος· ἄδην ἔχειν (Herodot. IX 39. Eur. Ion 975. Plat Charm. 153 D) = κόρον ἔχειν. ἄδην τινὰ ἐλαύνειν τινὸς (πολέμου) Hom. (Rhes. 480) = εἰς

κόρον ἠλάσατε Tyrtae. 11,10 intr. (cf. ἐνέπλησεν τοῦ πολεμεῖν Isocr. IX 63). ἄδην interpretantur grammatici εἰς κόρον.—Num in hac re sequiorum εἰς ὄδδην, εἰς ἄρδην adhibere liceat mihi parum constat». Τῇ φράσει ἄδην τινὸς ἔχειν ἐμφερεῖς ὑπάρχουσιν ἡ ἄλις τινὸς ἔχειν καὶ ἡ ἱκανῶς τινος ἔχειν καὶ ἡ μετρίως τινὸς ἔχειν. Λέγεται δὲ καὶ εὖ τινος ἔχειν καὶ καλῶς τινος ἔχειν (Ἴδε Δελτ. Ἑλλην. Ἀλληλογραφ. Τόμ. Α', σελ. 72. Πρβ. καὶ Κόβητον ἐν Μνημοσ. 1877, σελ. 381.) Ὑπὸ τοῦ Θεμιστίου ἐρρήθη σελ. 367,4 Δινδ. «ἀδολεσχεῖν τε τὰ πολλὰ δοκοῦμεν ἀκρατῶς τε καὶ ἀκορέστως ἔχοντες τῶν παλαιῶν λόγων». Διττὴ ἐτυμολογία καὶ διττὴ γραφὴ τοῦ ὀνόματος ἀδολέσχης μνημονεύεται ἐν τοῖς Βεκκήρου Ἑλληνικοῖς Ἀνεκδότοις σελ. 21,33 κέ. «Λέγεται δὲ τὸ ἀδελεσχεῖν ἤτοι ἀπὸ τοῦ ἄδην καὶ λεσχηνεύειν. Ἀλ' εἰ μὲν ἀπὸ τοῦ ᾄδειν, προσγράφου τὸ Ι ἐν τῷ ἀοιδολέσχης· εἰ δὲ ἀπὸ τοῦ ἀηδοῦς, οὕτως. Οἱ γὰρ Ἴωνες τὴν ἀηδίαν συναλείφοντες τρισυλλάβως γράφουσι· διὸ καὶ ἐξετάθη». Ἀναγνωστέον δὲ «Λέγεται δὲ τὸ ἀδολεσχεῖν ἤτοι ΑΠΟ ΤΟΥ (ἀηδοῦς ἢ ΑΠΟ ΤΟΥ) ᾄδειν καὶ λεσχηνεύειν. Ἀλλ' εἰ μὲν ἀπὸ τοῦ ᾄδειν, προσγράφεται τὸ Ι ἐν τῷ (ΑΙΔΟΛΕΣΧΗΣ ὡς ἐκ τοῦ) ΑΕΙΔΟΛΕΣΧΗΣ· εἰ δὲ ἀπὸ τοῦ ἀηδοῦς, οὔ. Οἱ γὰρ Ἴωνες τὸ ἀηδῆσαι συναλείφοντες τρισυλλάβως γράφουσι· διὸ καὶ ἐξετάθη». Ἡ ἀνάγνωσις αὕτη ἐγένετο καὶ ἐν τῷ Σωκράτει 1874, σελ. 40 καὶ ἐν τῷ Ἀθηναίῳ 1876, σελ. 497.

Περὶ τῶν ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς ἔπεσι ἀπαντώντων «οἵ μιν ἄδην ἐλόωσι καὶ ἐσσύμενον πολέμοιο Ἕκτορα Πριαμίδου» καὶ «ἀλλ' ἔτι μέν μιν φημὶ ἄδην ἐλάαν κακότητος» γράφει γράφει ὁ Κόβητος ἐν *Miscel. Crit.* σελ. 417 «Perierunt in poesi Homerica perantiquae nonnullae formae quas ex Aristarchi annotatione nunc in lucem revocare possis. Iliad. N. 315 οἵ μιν ἄδην ἐλόωσι καὶ ἐσσύμενον πολέμοιο. Didymus: κατ' ἔνια τῶν ὑπομνημάτων οἵ μιν ἄδην ΕΑϹΟΥ ϹΙ. ὅ ἐστι κορέσουσιν· καὶ ἐπὶ τοῦ Ποσειδῶνος· ἀλλ' ἔτι μὲν μίν φημι ἄδην ἐλάαν κακότητος· διὰ τῶν δύο Α παρέκειτο ἙΑΑΝ. μαρτυρεῖ δὲ τὸ· ἄσειν ἐν Τροίῃ ταχέως κύνας, οὕτως Ἀρίσταρχος. Comparandi sunt ad eliciendam ex his Aristarchi manum duo alii ex Iliade loci: T. 402 ἐπεί χ' ἕωμεν πολέμοιο. Scholion: δασυντέον τὸ ἕωμεν. ἔστι γὰρ ἄδην ἔχωμεν,

κορεσθῶμεν. Hesychius hinc sumsit suum: Ἑῶμεν: ἄδην ἔχωμεν, κορεσθῶμεν· et Τ 423. οὐ λήξω πρὶν Τρῶας ἄδην ἐλάσαι πολέμοιο. His igitur omnibus inter se compositis agnosco Aristarchi manum, quae haec est: οἶμιν φημι ἄδην ἐάαν κακότητος et in altero scholio ad Ν. 315. ἔστι δὲ τὸ ἄδην ΕΟΩCIN ἀντὶ τοῦ κορεσθῆναι αὐτὸν ποιήσουσι τοῦ πολέμου καίπερ προθυμίαν ἔχοντα, quae est λέξις Ἀριστάρχου hunc locum in linguam popularem convertentis». Τὸ ἐπίρρημα ἄδην σημαίνει ἐτύμως εἰς κόρον ἢ κατακόρως. Φέρεται δὲ παρὰ τῷ ποιητῇ καὶ τὸ ἐπίθετον ἆτος, ὅπερ εἶνε μὲν συνῃλιμμένον ἐκ τοῦ ἄατος, ἰσοδυναμεῖ δὲ τῷ ἀκόρεστος. Σημειωτέον δ' ὅτι λέγεται καὶ ἀκορέστως ἐμφορεῖσθαι καὶ ἀπλήστως ἐμφορεῖσθαι καὶ ἀπλήστως ἀπολαύειν καὶ ἀφειδῶς ἐμφορεῖσθαι, κτλ.

ἀκορέστως ἐμφορεῖσθαι. Εὐνάπ. σελ. 8. Βοισσον. «ἀκορέστως δὲ τῆς παιδείας ἐμφορούμενος καὶ τῶν πηγαίων ἐκείνων καὶ τεθειασμένων λόγων».

ἀπλήστως ἐμφορεῖσθαι. Ἰώσηπ. Τόμ. Α', σελ. 252,26 «ἅπαξ γὰρ τὸ νέον γευσάμενον ξενικῶν ἐθισμῶν ἀπλήστως ἐνεφορεῖτο». Φίλ. Ἰουδ. Τόμ. Α', σελ. 295 «μηδ' ὅτι γεύσεώς σοι μετέδωκεν ἡ φύσις, ὦ τετυφωμένε, τρόπον αἰθυίης (γρ. αἰθυίας) πάντων ἀπλήστως ἐμφοροῦ» καὶ σελ. 177 καὶ Τόμ. Β', σελ. 98 καὶ σελ. 112 καὶ σελ. 174 καὶ σελ. 209 καὶ Τόμ. Δ', σελ. 34 καὶ σελ. 78 καὶ σελ. 110 καὶ Τόμ. Ε', σελ. 145. Γαλην. Τόμ. Ε', σελ. 31 «ἀπλήστως ὤφθημεν ἐμφορούμενοι σιτίων» καὶ «οὔτε γὰρ διὰ πεῖναν ἐμφορεῖσθαι προσήκει σφοδρῶς καὶ ἀπλήτως». Πρβ. καὶ Σουίδ. σελ. 221. Βεκκ. «συνεχῶς μὲν καὶ ἀπλήστως ἐμφορούμενος, συνεχῶς δὲ ἅπαντα ἀπερευγόμενός τε καὶ ἐξεμῶν».

ἀπλήστως ἀπολαύειν. Ἀθήν. σελ. 9.ϛ' «καὶ τῆς ἁπλῆς δὲ ταύτης διαίτης οὐκ ἀπλήστως ἀπολαύοντας παρίστησιν».

ἀφειδῶς ἐμφορεῖσθαι. Ἰώσηπ. Τόμ. Β', σελ. 18,13 «τῆς ἐξουσίας ἀφειδῶς ἐμφορούμενος». Πρβ. Ζωναρ. Ἐπιτομ. Ἱστορ. Τόμ. Γ', σελ. 181,4 Διvδ. «πεφεισμένως ἐμφορουμένων τοῦ γάλακτος».

ἀμέτρως ἐμφορεῖσθαι: Φίλ. Ἰουδ. Τόμ. Β', σελ. 111 «τὰ δὲ ἀμέτρως ἐμφορούμενα ὑπὸ πλεοναζούσης τροφῆς ἐξυβρίζειν». Κλήμ.

Τόμ. Α', σελ. 222 «ἀλλ' ἀφαρπαζόντων δίκην ἀμέτρως καὶ ἀσχημόνως ἐμφορουμένων».

Τὴν μεταβολὴν τοῦ ἄρδην εἰς ἄδην παρατηροῦμεν νῦν καὶ ἐν τῇ νέᾳ τοῦ Φίλωνος ἐκδόσει Τόμ. Β', σελ. 166, ἔτει 1897. Ἀλλ' ὁ ἀείμνητος Κόντος τρισὶν ἔτεσι πρότερον ἐδήλωσε τὴν εἰς τὸ ἄδην μεταβολὴν τοῦ ἄρδην ἐν τῇ Ἀθηνᾷ 1894, σελ. 428.

Πολλῶν βαρυτόνων ῥημάτων σχηματίζεται εἷς χρόνος ἢ καὶ πλείονες τοῦ ἑνὸς ὡς ἀπὸ περισπωμένων τῆς πρώτης συζυγίας. (Ἰδ. Ἐπετηρ. Πανεπιστ. 1906-1907 σελ. 11-13.), οἷον

Εὕδω - καθεύδω: Εὑδήσω - καθευδήσω.
Πρβ. καὶ **καθευδητέον**.

Τοῦ μέλλοντος καθευδήσω ἐποιήσατο χρῆσιν καὶ ὁ Μένανδρος «ἐπ' ἀμφότερον οὗς ἠπίκληρος ἡ καλὴ μέλλει καθευδήσειν» (Ἴδε Κόβητον ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1876, σελ. 450 καὶ Κόκκιον ἐν τῇ Συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Ἀττικ. Κωμικῶν Τόμ. Γ', σελ. 115). Ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ ἑλληνισμῷ εὑρίσκεται καὶ ἀόριστος καθευδῆσαι (Ἴδε Ἀθηνᾶν Τόμ. Ζ', σελ. 292).

ἄλθομαι: ἀπαλθήσομαι. Ἰλ. Θ, 405 καὶ 419, ἀπαλθήσεσθον. Πρβ. καὶ Νίκανδρ. Θηρ. 587: ἀλθήσει καὶ 496: ἀλθήσῃ. Ἐν τοῖς Ἱπποκρατείοις ἀπαντᾷ καὶ ἀόριστος ξυναλθεσθῆναι. Πρβ. ἄχθεσθαι - ἀχθεσθῆναι. Ἴδε Βλάσσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς τοῦ Κυτήρου Διεξοδ. Γραμματ. τῆς Ἑλλην. Γλώσσης Α', β', σελ. 360. Παρατηρητέον δ' ὅτι λέγεται καὶ μινύθω: μινυθήσω, ἐμινύθησα, μεμινύθηκα (μινύθημα, μινύθησις) ἐν τοῖς Ἱπποκρατείοις. Ὁ Ἐρωτιανὸς γράφει ἐν Ἱπποκρ. Λεξ. σελ. 95,15 Κλ. «μεμινυθήκασι: κατισχνάνθησαν» (Ἴδε Ἑρμερίνσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἱπποκράτους

καὶ ἄλλων ἰατρῶν Λειψάνων Τόμ. Γ', σελ. δ' καὶ σελ. ε'. Πρβ. καὶ Βλάσσιον ἐν τῷ ἀρτίως μνημονευθέντι βιβλίῳ σελ. 488).

πέτομαι: πετήσομαι (καὶ πτήσομαι). Πρβ. καὶ ἐκπετήσιμος. (Ἴδε Λόγ. Ἑρμ. 1867. σελ. 451).

οἴχομαι: οἰχήσομαι. Περὶ τοῦ προκειμένου ῥήματος οὐδὲν νῦν λέγομεν, παρατηροῦμεν δὲ μόνον ὅτι ἐν τῇ Ἀναβάσει τοῦ Ξενοφῶντος Β', δ', 1 φέρεται διττὴ γραφὴ «μὴ μνησικακήσειν βασιλέα αὐτοῖς τῆς σὺν Κύρῳ ἐπιστρατείας μηδὲ ἄλλου μηδενὸς τῶν παρῳχημένων» καὶ παροιχομένων, ἣν προκρίνας ὁ Λ. Δινδόρφιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἀναβάσεως σελ. 92 ἐσημειώσατο «Meliorum scripturam παρῳχημένων repudiavit Schaefer ad Plutarch. vol. 6, p. 419. Et sic παρῳχημένου pro παροιχομένου pauci Herodoti 2, 14, ap. Ammon p. 127 Valck. τὰ παρῳχημένα pro τὰ παροιχόμενα Lesbonax p. 173».

μάχομαι: μεμάχημαι. Πρβ. καὶ ἐμαχΕσάμην. Περὶ τοῦ μέλλοντος μαχήσομαι ἢ μαχέσομαι ἐγένετο παρατήρησις ὑπὸ τοῦ Κοβήτου ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1874, σελ. 394 καὶ ὑπὸ τοῦ Naber ἐν *Quaest. Hom* σελ. 86 Σημειωτέον δ' ὅτι εὕρομεν τὸν μέλλοντα μαχεσόμενος καὶ ἐν ἐπιγραφῇ τοῦ ἔτους 277 π. χ. «ἔμεινεν ἐν τῇ χώρᾳ ὡς μαχεσόμενος πρὸς τοὺς βαρβάρους» (*Orient. Graec Inscript. Select* Dittenb. Τόμ. Β', σελ. 521). Πρβ. καὶ Ναβῆρον ἐν *Quaest. Hom.* σελ. 86. Ἐρρήθη δ' ὑπὸ μὲν τοῦ Αἰσχύλου ἀμαχΕτου δίκαν ὕδατος ὀροτύπου», ὑπὸ δὲ τοῦ Σοφοκλέους «τεῖναι τὰ θεῶν ἀμάχητα βέλη». Φέρεται δὲ καὶ παρὰ Διονυσίῳ τῷ Ἁλικαρνασσεῖ Λυσ. ΙΔ' «οἷον ὡς ὁ Λυσίας ἐν τῇ τοῦ Νικίου ἀπολογίᾳ βουλόμενος ἔλεον ποιεῖν· Ἑλλήνων κλαίω (Κόβ. κλάω) τὸν ἀμάχητον καὶ ἀναυμάχητον ὄλεθρον». Πρβ. καὶ μαχητής - ἀγχιμαχητής, μαχητικὸς περιμάχητος, δυσμάχητος (ἀπεριμάχητος, ἀπροσμάχητος, δυσκαταμάχητος, ἀκαταμάχητος). Τὸ δυσμάχητος κεῖται ἐν ποιητικῇ ῥήσει μνημονευομένῃ ὑπὸ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως σελ. 654 Ποττ. «οὐ γὰρ ἐν μέσοισι κεῖται δῶρα δυσμάχητα Μοισᾶν» (Ἴδε Γ. Δινδόρφιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Κλήμεντος Τόμ. Γ', σελ. 14. Πρβ. καὶ Λ. Δινδόρφιον ἐν τῇ Τευβνηρείῳ ἐκδόσει τῆς Ξενοφῶντος Κύρου Παιδείας σελ. ις'). Ἀπαντᾷ δὲ καὶ τὸ μαχΕτέον παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει Σοφιστ. Ἐλέγχ. ΙϚ' καὶ ΙΘ' (Τόμ.

Α', σελ. 294,16 καὶ σελ. 297,34 Διδ.). Ὁ Βλάσσιος γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς τοῦ Κυνήρου Διεξοδ. Γραμματικῆς Τόμ. Α', β', σελ. 290 «μαχε-τέον Plat. Soph. 249, c (ἀμάχετος Aesch. s. 85, vgl. μαχέ-σομαι μαχοῦμαι, aber gewohnl ἀμάχη-τος (wie μεμάχημαι), διαμαχε-τέον Plat. Civ. 2,380, b (nach den besten codd., s. *Schneider*), διαμαχε-τέον Plat. Soph. 241, d'» (Ἴδε καὶ Κούρτιον ἐν τῷ *Das Verb*. Τόμ. Β', σελ. 387 ἐκδ. β'). Τὸ διαμαχΗτέον εὕρομεν καὶ παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ Τόμ. Α', 285,12 Δινδ. Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ε', σελ. 623 προκρίνεται ἡ διὰ τοῦ Η ἐκφορὰ μαχητέον καὶ διαμαχητέον (Ἴδε καὶ Σταλβαύμιον ἐκ τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος Τόμ. Γ', α', σελ. 200 ἐκδ. β'). Ὡς δὲ λέγεται μάχομαι: ἐμαχεσάμην, οὕτω καὶ ἄχθομαι: ἀχθέσομαι, ἠχθέσθην. Πρβ. ἘΔ (ἔδομαι, ἔδω, ἔδηδα): ἠδέσθην, ἀπηδέσθην, κατηδέσθην, ἐδήδεσμαι-ἀπεδήδεσμαι-κατεδήδεσμαι (ἐδεστής, κτλ. θριπήδεστος (Ἴδε Κόβητον ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1881, σελ. 361-362) καὶ ΟΛ (ὄλλυμι, ὄλωλα): ὤλεσα, ὀλώλεκα. Περὶ τοῦ μέλλοντος ὀλέω-ὀλέσσω ἴδε Κόβητον ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1874, σελ. 398. Παρατηρητέον προσέτι ὅτι ὁμοίως τῷ μαχοῦμαι ἐκ τοῦ μάχομαι εἶνε ἐσχηματισμένον τὸ καθεδοῦμαι ἐκ τοῦ ΚΑΘΕΔ (καθέζομαι). Ὁ Ὑβνῆρος ἀναγνοὺς παρὰ Διογένει τῷ Λαερτίῳ Τόμ. Α', σελ. 143 «ἐν γοῦν τῷ θεάτρῳ οὐ καθεδεῖται λίθος ἐπὶ λίθῳ» ἐσημειώσατο «καθεδεῖται: Edit. Froben. cum codd. Cantabr. et Arund. καθεδήσεται».

ἐθέλω καὶ θέλω: ἐθελήσω καὶ θελήσω, ἠθέλησα, ἠθέληκα. Περὶ τοῦ παρακειμένου τεθέληκα ἀποφαίνεται ὁ Φρύνιχος ἐν ταῖς Ἐκλογαῖς σελ. 332 Λοβ. «Τεθεληκέναι: Ἀλεξανδρεωτικὸν τοὔνομα· διὸ ἀφετέον Ἀλεξανδρεῦσιν καὶ Αἰγυπτίοις αὐτό· ἡμῖν δὲ ῥητέον ἠθεληκέναι».

ὀφείλω: ὀφειλήσω, ὠφείλησα. Πρβ. καὶ Δημοσθ. σελ. 1111,13 «δι' ὃν ὠφειλήκει τοσαῦτα χρήματα ἡ τράπεζα». Ἐλέχθη δὲ καὶ ὀφειληθείσας ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου Γ'. 63,5.

βούλομαι: βουλήσομαι, ἐβουλήθην. Ἀδόκιμος εἶνε ὁ μέλλων βουληθήσομαι Σημειωτέον δ' ὅτι φέρεται καὶ ποιητικὸς παρακείμενος προβέ-βουλ-α.

μέλειν: μελήσειν, μελῆσαι, μεμεληκέναι. Εὑρίσκεται δ'

ἐν τῷ ποιητικῷ λόγῳ καὶ παρακείμενος με-μηλ-έναι.. Πρβ. καὶ μεταμέλει: μεταμελήσει, μετεμέλησε. Λέγεται δὲ καὶ μέλομαι: μελήσομαι, ἐμελήθην (μεμέλημαι) καὶ μεταμέλομαι: μεταμελήσομαι. Ἀλλότριος τοῦ δοκίμου ἑλληνισμοῦ εἶνε ὁ ἐκ τοῦ μεταμέλεσθαι σχηματισθεὶς ἀόριστος μεταμεληθῆναι

κέλομαι: κελήσομαι, ἐκελησάμην.

νέμω: νενέμηκα, διανενέμηκα, καὶ νέμομαι: νενέμημαι, διανενέμημαι, ἐνεμήθην, διενεμήθην. Ἴδε Γλωσσικ. Παρατηρ. σελ. 482. Πρβ. καὶ σελ. 483, ἔνθα γίνεται λόγος περὶ τοῦ ἀορίστου ἐνεμησάμην, κατενεμησάμην, ἐπενεμησάμην. Ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ ἑλληνισμῷ φέρεται καὶ μέλλων νεμήσω καὶ νεμήσομαι.

μένω: μεμένηκα. Πρβ. καὶ μενετός, μενετέον, ὑπομενετέον. Ἄξια ἀναγνώσεως εἶνε τὰ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου γεγραμμένα λ. ὑπομενετέον καὶ λ. ὑπομενετικὸς (Τομ. Η΄, σελ. 379). Ἴδε καὶ Λοβέκκιον εἰς Φρύν. σελ. 444.

χαίρω: χαιρήσω. Ὁ ἀόριστος ἐχαίρησα ἄγνωστος ὢν παρὰ τοῖς παλαιοῖς Ἕλλησιν ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ Λουκούλλ. ΚΕ΄ «ὡς ὁ πρῶτος ἀγγείλας ἥκοντα Λούκουλλον οὐκ ἐχαίρησεν». Κεῖται δὲ καὶ ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Φωτίου σελ. 101,19 «οὐδ' εἴ τις δαίμων ὁ μυθολογούμενος Κωρυκαῖος εἰ ἐπεγχάνοι, χαιρήσειεν». Ὁ Ἑρουερδὴν γράφει ἐν *Lex. Graec. Suppl.* et *Dialect.* σελ. 888 «χαιρησάμενοι: χαρέντες PB 742 II 3».

ὄζω (ὀδ-ωδ-α): ὀζήσω, ὤζησα. Πολυδεύκ. Β΄, 75 «καὶ ὀσμὴ δὲ ἐρεῖς καὶ πνεῦμα καὶ αὖρα καὶ ὄζει καὶ ὄδωδεν· Ἀριστοφάνης δὲ καὶ ὀζήσει εἴρηκεν». Ἐχρήσατο ὁ Ἀριστοφάνης οὐ μόνον τῷ μέλλοντι ὀζήσει (Σφ. 1054) ἀλλὰ καὶ τῷ ἀορίστῳ ὤζησεν, ὡς μανθάνομεν ἐξ ὧν λέγει ὁ Θεόγνωστος ἐν τοῖς Κανόσι (Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Β΄, σελ. 142,17). «Τοῦτο δὲ (τὸ ὄζω) ἐνίοτε καὶ περισπώμενον λέγεται· ἐξ οὗ καὶ ὁ μέλλων ὀζέσω ἀλλὰ καὶ ὀζήσω διὰ τοῦ Η, ὡς καὶ Ἀριστοφάνης, λίθος τις ὄζησεν (ὤζησεν) τεθυμιαμένος» (Ἴδε Βλαϋδέσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Ἀποσπασμάτων σελ. 383). Ὁ Χοιροβοσκὸς γράφει ἐν τοῖς εἰς το Ψαλτήριον Ἐπιμερισμοῖς σελ. 141,22 «ΩΖΕΣΑΝ: ἐκ τοῦ ὄζω γίνεται ὀζῶ ὀζέσω, ὁ ἀόριστος πρῶτος ὤζεσα, τὸ τρίτον τῶν πληθυντικῶν ὤζε-

σαν». Ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ φέρεται Ἐξόδ. Ζ', 18 «καὶ ἐποζέσει ὁ ποταμὸς» καὶ 21 «καὶ ἐπώζεσεν ὁ ποταμὸς» καὶ Η', 14 «ὤζεσεν ἡ γῆ» καὶ ΙϚ', 20 «ἐξέζεσε σκώληκας καὶ ἐπώζεσε» καὶ 24 «καὶ οὐκ ἐπώζεσεν οὐδὲ σκώληξ ἐγένετο ἐν αὐτῷ». Πρβ. Εὐσεβ. Ἐκκλησ. Ἱστορ. Ζ', κα', 6 (Τόμ. Α', σελ. 345 Εἰνιχ.) «μεταβαλὼν εἰς αἷμα καὶ ἐποζέσας» καὶ Θεοφάν. Χρονονογραφ. σελ. 126,5 Λιψ. «ὥστε τὴν πόλιν ἐποζέσας» καὶ σελ. 291,4 «καὶ ἐθεώρουν αὐτάς, ἕως ἐπώζεσαν» καὶ Ἀγαθάγγ. 93 (Ἀποσπ. Ἱστορ. Ἑλλήν. Τόμ. Α', β', σελ. 153 Μυλλ.) «ὤζεσαν τὰ σώματα αὐτῶν». Ἐν τοῖς Ἱπποκρατείοις ἀπαντᾷ ὅ τε μέλλων ὀζέσει καὶ ἡ ὑποτακτικὴ τοῦ ἀορίστου ὀζέσῃ Τόμ. Β', σελ. 664,25 καὶ 27 καὶ σελ. 806, 19 καὶ 22 καὶ 24 καὶ 26. Ἐν τοῖς Ὀνειροκριτικοῖς τοῦ Ἀρτεμιδώρου εὕρομεν τὸν τῷ Η παραληγόμενον τύπον σελ. 260,10 ἐξοζήσῃ.

καθίζομαι: καθιζήσομαι. Πλάτ. Φαίδρ. σελ. 229, Α' «εἶτα ὅπου ἂν δόξῃ ἐν ἡσυχίᾳ καθιζησόμεθα» καὶ «σκόπει ἅμα ὅπου καθιζησόμεθα» καὶ Εὐθυδ. σελ. 278 «ὥσπερ οἱ τὰ σκολύθρια τῶν μελλόντων καθιζήσεσθαι ὑποσπῶντες χαίρουσιν καὶ γελῶσιν» καὶ Λύσ. 207, Β' «ᾔει παρακαθιζησόμενος». Πρβ. καὶ Αἰσχίν κατὰ Κτησιφ. 167 «ἀλλ' εἰ μέν που χρήματα ἀναλίσκεται, προσκαθιζήσει, πρᾶξιν δὲ ἀνδρὸς οὐ πράξεις». Τοῦ παρηκμακότος ἑλληνισμοῦ ἴδιοι εἶνε οἱ τύποι καθιζήσω, ὑφιζήσω, συνίζησα, κτλ., ὧν τὰ μαρτύρια κρίνομεν περιττὸν νῦν νὰ μνημονεύσωμεν.

αὔξω-αὔξομαι (αὐξάνω-αὐξάνομαι): αὐξήσω-αὐξήσομαι, ηὔξησα-ηὐξήθην, ηὔξηκα-ηὔξημαι. Παρὰ τῷ Δημοσθένει φέρεται ὁ μέλλων αὐξηθήσομαι σελ. 1297, 48 «ἐκ δὲ τούτων αὐξηθήσεται ὑμῖν τὸ ἐμπόριον». Πρβ. καὶ Πάππ. Ἀλεξανδρ. σελ. 542,17 Οὐλσχ. «αὐξηθήσεται τὸ τρίγωνον» καὶ Αἰλιαν. Ποικίλ. Ἱστορ. Α', 34 «καὶ αὐτὸς αὐξηθήσομαι» καὶ Ἰώσηπ. περὶ τοῦ Ἰουδ. Πολέμ. Δ', γ', 10 «καὶ νῦν αὐξηθήσεται πλέον ὑπερθεμένων» καὶ Γαλην. Τόμ. Α', σελ. 223 «ὅθεν αἱ δυνάμεις τῶν μερῶν παραυξηθήσονται» καὶ Τόμ. Β', σελ. 86 «πῶς οὖν αὐξηθήσεται;» καὶ Τόμ. Ε', σελ. 617 «αὐξηθήσεται τὰ τῆς ἀλλοιώσεως» καὶ Τόμ. Ζ', σελ. 262 «τῶν μελλόντων αὐξηθήσεσθαι καλῶς» καὶ σελ. 674 «ὡς αὐξηθησόμενα καὶ διοικηθησό-

μενα παρ' αὐτοῖς» καὶ σελ. 829 «ἐν παρέργῳ δὲ καὶ ἡ πίστις τοῦ πολλοὺς οὕτως ἀναπνεῖν αὐξηθήσεται» καὶ Τόμ. Θ', σελ. 11 «μείζους τε καὶ θάττους ἐξ ἀνάγκης οἱ σφυγμοὶ γενήσονται καὶ συναυξηθήσονταί γε τῷ πλήθει τῆς θερμασίας» καὶ σελ. 24 «εἰ δ' ἐπὶ πλέον αὐτῷ τὰ τῆς θερμασίας αὐξηθείη, συναυξηθήσεται μὲν αὐτῷ καὶ τὸ τῶν σφυγμῶν μέγεθος ἀνάλογον, κτέ» καὶ Τόμ. ΙΗ', ϐ', σελ. 810. Καὶ ἐκ τοῦ ποιητικοῦ ῥήματος ἀέξω-ἀέξομαι· ἐσχηματίσθησαν χρόνοι ὡς ἀπὸ περισπωμένου ῥήματος τῆς πρώτης συζυγίας. Ὁ Βλάσσιος γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς τοῦ Κυνήρου Διεξοδ. Γραμματικῆς Τόμ. Α', ϐ', σελ. 350 «Fut. ἀεξήσω Nonn. 12,24; A. ηέξησα 8,104 u. s. Anth. app. 279, Maneth. 3,78. Nic. al. 102; — Fut. ἀεξήσεσθαι Ap. Rh. 3,837; A. ἀεξήθην Ap. Rh. 2,511. Nonn. 9,168 u. s. Opp. hal. 5,464. Anth. ϐ,171 9,631;». Κεῖται δὲ καὶ ἐν τοῖς τοῦ Πυθαγορείου Ἱπποδάμου παρὰ Στοϐαίῳ Ἀνθολ. Τόμ. Γ', σελ. 233,29 Μειν. «γενόμενα γὰρ ἀέξεται τὰ πράγματα καὶ ἀεξηθέντα ἀκμάζει».

ἀλέξω-ἀλέξομαι: ἀλεξήσω-ἀλεξήσομαι. Ἰλ. Ζ, 109: ἀλεξήσοντα καὶ Θ, 365 Ἐπαλεξήσοντα καὶ Ι, 251 ἀλεξήσεις καὶ Λ, 428 Ἐπαλεξήσων καὶ Υ, 315 καὶ Φ 374 ἀλεξήσειν καὶ Ὀδυσσ. Ρ, 364 Ἀπαλεξήσειν. Κοΐντ. Σμυρν. Ι', 292: ἀλεξήσοντα. Ἡρόδ. Η', 81: ἀλεξησομένους καὶ 108: ἀλεξησόμενοι. Ἐχρήσατο δ' ὁ Ὅμηρος καὶ τῷ ἀορίστῳ ἀλεξήσειε (Ὀδυσσ. Η, 346) καὶ Ἀπαλεξήσαιμι (Ἰλ. Ω. 371). Πρϐ. καὶ Ὀππιαν. Ἁλιευτ. Ε', 626 «ἀρῶνται κήτειον ἀλεξῆσαί σφισι πῆμα» καὶ Ἀπολλόδ. σελ. 112,4 Ἐρχ. «Ἀλέξανδρος προσωνομάσθη λῃστὰς ἀμυνάμενος καὶ τοῖς ποιμνίοις ἀλεξήσας» καὶ Εὐσέϐ. Ἀντιρρητ. πρὸς τὰ Ἱεροκλ. ΞΘ' «καὶ τρίτον δ' αὐτοῦ θαῦμα γεγονὸς ἱστορεῖ, ὡς δὴ ἀλεξήσαντος τὸν λοιμόν». Ὑπάρχει δὲ καὶ μέλλων ἀλέξομαι. Ὁ Πανταζίδης ἐγκρίνας ἐν τῇ Ἀναβάσει τοῦ Ξενοφῶντος βιϐλ. Ζ', ζ', 3 (σελ. 496) τὴν γραφὴν «ἀλλ' ἐὰν ποιῆτε κακῶς τὴν ἡμετέραν χώραν, ὡς πολεμίους ἀλεξόμεθα» ἐσημειώσατο «ἀλεξόμεθα: *συγκεκομμένος μέλλων κατὰ τὰ κρείττ. ἀντὶ τοῦ τῶν ἄλλων* ἀλεξησόμεθα· *εὑρίσκεται δὲ καὶ παρὰ Σοφοκλεῖ. Ο. Τ. 171· οὐκ ἔνι φροντίδος ἔγχος, ᾧ τις* ἀλέξεται» *καὶ 539 «ὡς οὐ γνωριοῖμι κοὐκ* ἀλεξοίμην *μαθών».) (Ἴδε Κυνῆρον*

εἰς Ξενοφ. Ἀναβ. σελ. *569 κ.ἑ.)*. Γελοῖον, νομίζομεν, εἶνε νὰ ὑπολαμβάνηται ὅτι ὁ τύπος ἀλέξομαι ἐγένετο κατὰ συγκοπὴν ἐκ τοῦ ἀλεξήσομαι. Ὅ τε μέλλων ἀλέξομαι καὶ ὁ ἀόριστος ἠλεξάμην ἐσχηματίσθησαν ἐκ τοῦ ΑΛΕΚ (Πρβ. καὶ ΑΛΚ, ἀλκή, ἤλ-αλκον). Ἐν τῇ Ἀναβάσει τοῦ Ξενοφῶντος βιβλ. Α', γ', 6 φέρεται διττὴ γραφὴ «ὑμῶν δὲ ἔρημος ὤν, οὐκ ἱκανὸς οἶμαι εἶναι οὔτ' ἂν φίλον ὠφελῆσαι οὔτ' ἂν ἐχθρὸν ἀλεξήσασθαι» καὶ ἀλέξασθαι, ἥτις ὑπὸ πολλῶν ἐνεκρίθη. Ὁ Λ. Δινδόρφιος μνημονεύει ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἀναβάσεως σελ. 20 τὴν ὑπὸ τοῦ Σνειδήρου γενομένην παρατήρησιν ἔχουσαν ὧδε· «ἀλεξήσασθαι: Castalio ἀλέξασθαι edidit, quae forma est Cyrop. 1, 5, 13. Sic infra 7, 7, 3, ἀλεξησόμεθα libri mutant in ἀλεξόμεθα. 7, 3, 44, ὅπως — ἀλέξησθε· 3, 4, 33; 5, 5, 21 ἀλέξασθαι. Infra I, 9, 11, ἔστε νικῴη καὶ τοὺς — κακῶς ποιοῦντας ἀλεξόμενος. Thucydides 5, 77, ἀλεξέμεναι Laconicum dat pro ἀλέξεσθαι. Pindarus Olymp. 13, 12, ἀλεξεῖν ὕβριν dixit pro reprimire superbiam, ubi tamen Paulus Stephanus rectius ἀλέξειν dedit. A forma ἀλεξέω derivata ἀλεξητὴρ et ἀλεξητήριον habet ipse Xenophon; ἀλεξήσουσαν, ἀλεξούμενος, βοηθούμενος et ἀλέξησις dat Hesychius Homerus ἀλεξέμεναι, ἀλέξασθαι, ἀλεξώμεσθα frequentat, semel ἀλεξήσεις et semel ἀλεξήσειε habet. Quare non dubitavi formam Homericam, quam etiam reliquis locis frequentavit Xenophon restituere». Ὁ ἀόριστος ἀλέξασθαι ἀπαντᾷ καὶ ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς ἔπεσι. Γράφει δὲ περὶ αὐτοῦ ὁ Λεουδὴν *Enchir. Dict. Ep.* σελ. 509 «Suspectus quam maxime est inf. aor. ἀλέξασθαι Ν 475 Ο 565 Π 562 σ. 62, quoniam neque cum ceteris huius verbi formis congruit neque alias in Homericis reperitur, quapropter vera videtur Bekkeri coniectura ἀλεξέμεναι». Ὁ Βεκκῆρος ἐποιήσατο λόγον περὶ τοῦ πράγματος ἐν *Homer. Blätt.* Μέρ. Α', σελ. 319. Καὶ ὁ Ναύκιος δ' ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἰλιάδος εἴκασεν ἀλεξέμεναι ἀντὶ τοῦ ἀλέξασθαι. Ἀλλ' ὅ τε Λαρόχης καὶ ὁ Χρίστιος ἐτήρησαν τὴν γραφὴν ἀλέξασθαι. Οὐκ ἀγνοητέον δ' ὅτι ἐν Ἰλιάδος Ο, 565 πρὸς τῇ γραφῇ «οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ ἀλέξασθαι μενέαινον» φέρεται καὶ ἡ ἀλεξέμεναι. Εὑρέθη δὲ καὶ τύπος ἀπαλέξαι ἐν ταῖς Ἱκέτισι τοῦ Αἰσχύλου. Λέγει δ' ὁ Δινδόρφιος ἐν τῷ Αἰσχυλείῳ Λεξικῷ σελ. 34

«ἀπαλέξω averrungor. Suppl. 1053· ὁ μέγας Ζεὺς ἀπαλέξαι γάμον Αἰγυπτιογενῆ μοι. Sic Quintus Sm. Ϛ', 307 ἀπὸ κῆρας ἀλέξαι, tanquam a praesente ἀπαλέκω».

Ἕψω: ἑψήσω, ἥψησα. Εὑρέθη δὲ καὶ ὁ παρακείμενος ἥψηκα παρὰ Φίλωνι τῷ Ἰουδαίῳ Τόμ. Δ', σελ. 332 «ὧν ἥψηκας κρεῶν». Παρὰ τῷ Πλάτωνι Πολιτ. σελ. 372, Γ' ἀπαντᾷ ὁ μέσος μέλλων ἑψήσονται. Εἶνε δὲ καὶ ἐκ τοῦ παθητικοῦ ῥήματος ἕψομαι ἐσχηματισμένοι οἱ χρόνοι ἑψηθήσομαι, ἡψήθην, ἥψημαι. Πρβ. καὶ ἀφηψήθην, κτλ. Κακῶς εἶνε γεγραμμένον ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου σελ. 692, Δ' «ὥσπερ οἱ τοῖς ἀκρατῶς ἔχουσι πρὸς ψυχροποσίαν ἀρρώστοις ἀφΕψημένον διδόντες». Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου λέγεται Τόμ. Α', β', σελ. 2638, Δ' «Frequens autem in libris vitium augmenti in perfecto aliisque temporibus neglecti ut apud Dioscor. I, 182: Σὺν πηγάνῳ ἀφεψημένα. Plut. Mor. p. 692, D: Ὥσπερ οἱ τοῖς ἀκρατῶς ἔχουσι πρὸς ψυχροποσίαν ἀρρώστοις ἀφεψημένον διδόντες Et in forma Ionica ap. Herodot. I 188. Τούτου τοῦ Χοάσπεω τοῦ ὕδατος ἀπεψημένου πολλαὶ κάρτα ἅμαξαι κομίζουσαι ἕπονται, ut ἕψεε illatum I, 48, et ἀφεψημένον ap. Hipocr. p. 400,12. Per η Geopon. 8,28,1, sed ε inferente libro uno, Galen. vol. 10, p. 169 (10, p. 501 L)» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 2635 «Ex cod. Probl. 5,36: Ἑψημένας [male ita edd. pro ἡψημένας] χύτρας». Ἀξία ἀναγνώσεως εἶνε ἡ περὶ τοῦ τύπου ἀπεψημένου γενομένη παρατήρησις ὑπὸ τοῦ Βρεδοβίου ἐν *Quaest. Crit. De Dialect. Herodot* σελ. 298. Ἐν τοῖς Δειπνοσοφισταῖς τοῦ Ἀθηναίου σελ. 376, Γ' ἔχουσι τἀντίγραφα τό τε ὀρθὸν «τὸ δέ τι ἥμισυ ὡς ἂν ἐξ ὕδατος ἡψημένον τακερῶς» καὶ τὸ ἡμαρτημένον ἑψημένον. Εὖ ποιῶν δ' ὁ Ἑρχῆρος μετετύπωσεν ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἰουλιανοῦ σελ. 249, 8 τὸ «σαρκῶν ἑψημένων» εἰς τὸ ἡψημένων. Ἐξέδωκε δὲ καὶ ὁ Ἑρμερίνσιος ἐν τῷ περὶ Γυναικείων Παθῶν Βιβλίῳ τοῦ Σωρανοῦ σελ. 205 «ἢ μετὰ τῶν τῆς ἀγρίας μαλάχης ἡψημένων καὶ καλῶς λειανθεισῶν ἢ λινοσπέρμῳ μετὰ γύρεως» ἀντὶ τοῦ «μολοχῆς ἑψημένης» καὶ «τοῖς τρισὶν ὑφ' ἓν ἡψημένοις» ἀντὶ τοῦ ἑψημένοις (Ἴδε Στούρζιον ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων Ἑλλανικοῦ τοῦ Λεσβίου σελ. 25). Πρβ. καὶ Ἰώσηπ. Τόμ. Ϛ', σελ. 303,6 Ναβ. «ἡμεῖς μέν σοι τῶν ἡψημένων κρεῶν παραθήσο-

μεν » καὶ Ἀριστοτ. ψευδεπιγρ. σελ. 382 Ῥοσ. « ὥσπερ γὰρ ἀφηψημένον τὸ τοῦ Νείλου ὕδωρ ἐστίν ». Παρὰ τῷ Διοσκορίδῃ κεῖται Τόμ. Α΄, σελ. 92: ἑψημένων καὶ σελ. 308 ἑψημένα καὶ σελ. 432: ἀφεψημένοις καὶ σελ. 675: ἑψημένων καὶ σελ. 703: ἀφεψημένῳ καὶ σελ. 706 ἀφεψημένης. Πρβ. καὶ Ἰω. Χρυσόστ. σελ. 676, Δ΄ « σάρκας ἀλόγων ἑψημένας ». Πλειστάκις ἐντυγχάνει τις τῷ αναυξήτῳ τύπῳ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου ἐν τοῖς συγγράμμασι τοῦ Γαληνοῦ, οἷον Τόμ. Β΄, σελ. 612: ἑψημένης Τόμ. ϛ΄, σελ. 491: καὶ σελ. 631 ἑψῆσθαι καὶ σελ. 497: ἑψημένος καὶ ἀλλαχοῦ. Τόμ. Ι΄, σελ. 370: ἑψημένου καὶ σελ. 481: καθεψημένην καὶ ἀλλαχοῦ. Τόμ. ΙΑ΄, σελ. 377: ἑψημένῳ καὶ σελ. 523: ἐναφεψημένας. Τόμ. ΙΒ΄, σελ. 16: ἀφεψημένον καὶ σελ. 267: προαφεψημένων καὶ ἀλλαχοῦ. Τόμ. ΙΓ΄, σελ. 12: ἑψημένα καὶ σελ. 23: προαφεψημένα καὶ σελ. 453: προεψημένα καὶ ἀλλαχοῦ. Τόμ. ΙΔ΄, σελ. 148: ἑψημένου καὶ σελ. 260: ἑψήσθωσαν. Φέρεται δ' ὅμως παρὰ τῷ Γαληνῷ καὶ ἡ ὑγιῶς ἔχουσα ἐκφορὰ οὐχὶ ὀλιγάκις οἷον Τόμ. Ι΄, σελ. 501: ἀφηψημένον (δὶς) καὶ σελ. 517: ἡψημένου καὶ σελ. 569: ἐναφηψημένων καὶ σελ. 859: ἡψημένῳ καὶ σελ. 961 προαφηψημένα. Τόμ. ΙΑ΄, σελ. 58 καὶ σελ. 63: ἐναφηψημένον καὶ σελ. 84: ἡψημένῳ καὶ σελ. 112: ἐναφηψημένοις καὶ σελ. 113: ἐναφηψημένα καὶ σελ. 119: ἡψημένην· ἡψημένων καὶ σελ. 120: ἡψημέναι καὶ σελ. 131: ἡψημένων καὶ σελ. 135: προηψημένῳ καὶ σελ. 286: ἡψημένου καὶ σελ. 732: ἡψημένον. Τόμ. ΙΒ΄, σελ. 334: ἡψημένης. Τόμ. ΙΓ΄, σελ. 517: ἡψῆσθαι καὶ σελ. 564: ἡψημένον καὶ σελ. 630: ἡψημένην καὶ σελ. 760: προηψῆσθαι, καὶ σελ. 773: ἡψημένων καὶ σελ. 781: ἡψημένα καὶ σελ. 1035: ἀφηψημένου. Τόμ. ΙΔ΄, σελ. 138: ἡψημένῳ καὶ σελ. 139: ἡψημένους καὶ σελ. 141: καθηψημένου καὶ σελ. 143: ἡψημένοις καὶ σελ. 152: ἀφηψημένῳ καὶ σελ. 153 καὶ σελ. 167: ἀφηψημένου καὶ σελ. 179: ἡψημένης καὶ σελ. 187: ἐναφηψημένων καὶ σελ. 268: ἀφηψημέναι καὶ σελ. 292: ἡψῆσθαι καὶ σελ. 303: προεφηψημένου καὶ 318: ἡψημένα καὶ σελ. 324: ἀφηψημένης καὶ σελ. 331: ἡψημένην. Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν Τόμ. ΙΓ΄, σελ. 1011 κεῖται τότε ὑγιῶς ἔχον ἡψημένων καὶ τὸ ἐσφαλμένον ἀφεψημένων.

Ἀνενδοιάστως δ' ἡμεῖς ἀποφαινόμεθα ὅτι μόνου τοῦ ηὐξημένου τύπου χρῆσιν ὁ Γαληνὸς ἐποιήσατο. Ἀναγνωστέον δὲ καὶ ἐν τοῖς τοῦ Δαμοκράτους παρὰ Γαλην. Τόμ. ΙΓ', σελ. 223 καὶ Τόμ. ΙΔ', σελ 132 ἡψημένα καὶ ἡψημένου ἀντὶ τοῦ ἑψημένα καὶ ἑψημένου. Περὶ τῆς παρὰ τῷ Ὀρειβασίῳ ἐκφορᾶς τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος παρακειμένου οὐδὲν νῦν λέγομεν, παρατηροῦμεν δ' ὅτι εἶνε γεγραμμένον ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου « Πεπείρους: ἑψημένους κτέ » καὶ ἐν τῷ τοῦ Φωτίου σελ. 513,7 « Σίραιον: τὸν ἑψημένον οἶνον καὶ γλυκὺν» καὶ ἐν τοῖς εἰς Εὐριπίδην Σχολίοις Τόμ. Α', σελ. 386,1 Δινδ. « λέγεται καὶ ἐπὶ τῶν ἑψημένων ὕδατι » καὶ ἐν τῷ Ἱστορικῷ Συντίπα τοῦ Φιλοσόφου σελ. 252,7 Τευβν. « καλῶς ἕψηται » καὶ σελ. 265,1 « τὸ μὲν ἔδεσμα ἄριστα ἕψηται » (Ἴδε Ἀθηνᾶν Τόμ. ΙΖ', σελ. 342 καὶ σελ. 346). Σκαρλᾶτος ὁ Βυζάντιος γράφει ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης σελ. 574 « Ἕψω — μ. ἑψήσω. Βράζω, μαγειρεύω (μεγν. καταχρ.) 'ψήνω. » Καὶ ἐφύρασε, καὶ ἐκολλύρισεν ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ ἕψησε τὰς κολλυρίδας». Ἐν τῇ Διδοτείῳ ἐκδόσει τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης κεῖται Τόμ. Α', σελ. 465,8 « καὶ ἔλαβε τὸ σταῖς καὶ ἐφύρασε καὶ ἐκολλύρισε κατ' ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ καὶ ἥψησε τὰς κολλυρίδας » καὶ σελ. 407,24 « ἥψησεν ὁ μάγειρος τὴν κωλέαν » καὶ σελ. 536,21 « ἔθυον καὶ ἥψησεν αὐτὰ ἐν τοῖς σκεύεσι τῶν βοῶν » καὶ σελ. 554,29 « καὶ ἡψήσαμεν τὸν υἱόν μου καὶ ἐφάγομεν αὐτόν ». Πρβ. καὶ σελ. 397,13: ἡψήθη. ἀφεψήθη ἀντὶ τοῦ ἀφηψήθη ἀπαντᾷ ἐν τοῖς εἰς Λυκόφρονα Σχολίοις τοῦ Τζέτζου σελ. 415 καὶ σελ. 420 Μυλλ. Πρβ. καὶ σελ. 356. Τὸν ἀόριστον ἥψησα βλέπει τις καὶ παρὰ τῷ Λουκιανῷ Τοξάρ. 48 « βοῦν ἱερεύσας τὰ μὲν κρέα κατακόψας ἥψησεν » καὶ Ὀνείρ. ἢ Ἀλεκτρ. 14 « ὅτε τὸ ἔτνος ἥψησα τοῖς Κρονίοις, δύο τεμάχη τοῦ ἀλλᾶντος ἐμβαλὼν » καὶ παρὰ τῷ Ἀριστοφάνει Ἀποσπ. 4 Κοκκ. « ἀκροκώλια — ἥψησα τακερὰ » καὶ 408 « πρῴην ἐρανιστὰς ἑστιῶν ἥψησα ἔτνος ». Παρὰ τῷ Ἡροδότῳ κατά τινα μὲν τῶν ἀντιγράφων ἀναγινώσκεται ἕψησε (ἔψησε), κατ' ἄλλα δὲ ἥψησε, ὅπερ ὑπό τινων ἐνεκρίθη. Πρβ. καὶ Ἱπποκρ. Τόμ. Β', σελ. 22· Ἑρμ. « ἥψησάν τε καὶ ὤπτησαν » καὶ σελ. 53 « οὔτε λουτροῖσι καθήψησαν ». Μέσος ἀόριστος ἡψησάμην μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκους Β', 35 « καὶ ἑψήσασθαι δὲ τὴν κόμην τὸ καταχρῶσαι ἔλεγον· καὶ τὴν κόμην ἡψήσατο, κτέ ». Ῥηματικὰ ἐπί-

θετα παρὰ τὸ ἕψομαι παρηγμένα εἶνε τὸ ἑψητὸς (εὐέψητος, δυσέψητος) καὶ τὸ ἑψητέος. Φέρεται δὲ καὶ ἐπίθετον ἑφθός, ἄπεφθος, κάθεφθος, ἔξεφθος, δίεφθος μελίεφθος, πάνεφθος πυρίεφθος. Παρὰ τῷ Γαληνῷ καὶ τῷ Ὀρειβασίῳ ἀπαντᾷ καὶ ὁ τύπος δίσεφθος. Πρβ. καὶ τρίσεφθος.

δέψω: ἐδέψησα. Πρβ. καὶ ἀδέψητος, εὐδέψητος, ὠμοδέψητος. Ὁ Γαληνὸς γράφει Τόμ. ΙΗ', α', σελ. 436 «ὥσπερ, φησί, καὶ τὰ δέρματα τὰ εὐδεψητότατα, τουτέστι τὰ κάλλιστα μεμαλαγμένα, πλείστην ἐπίδοσιν ἔχει· καὶ γὰρ ὁ ποιητὴς ἐπὶ τοῦ μαλάξαι τὸ δεψῆσαι λέγει· κηρὸν δεψήσας μελιηδέα» Τὸ κηρὸν δεψήσας μελιηδέα, τουτέστι κηρὸν μαλάξας, κεῖται ἐν Ὀδυσσείας Μ, 49 (Ἴδε τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ Παρνασσῷ 1879, σελ. 661)

μέλλω: μελλήσω, ἐμέλλησα Πρβ. μελλητέος, μέλλησις, μελλητής, μελλητικός· ἔτι δὲ ἀμέλλητος, ἀμελλήτως, ἀμελλητί. Σημειωτέον δ' ὅτι ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Γαληνῷ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου Τόμ. Θ', σελ. 308 «ἀλλὰ μεμελλημένην (ποιεῖται τὴν κίνησιν) καὶ βραδύνουσα». Πρβ. καὶ Ἰώσηπ. περὶ τοῦ Ἰουδ. πολ. Ϛ', α', 3 «κατὰ μέρος ἐκπηδώντων ἐκ διαλειμμάτων καὶ μεμελλημένως μετὰ δέους».

βάλλω - βάλλομαι: βαλλήσω - βαλλήσομαι. Ὁ Βλαϋδέσιος γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Σφηκῶν σελ. 221 «βαλλήσομεν: Forma Attica, ut τυπτήσω, παίησω· etc» καὶ σελ. 458 «Quod ad formam futuri βαλλήσει, cf. 222 βαλλήσομεν. Sic τυπτήσω, κλαιήσω, παιήσω, μελλήσω, ὀζήσω, etc Cf. etiam Eur. Hel. 452· ὀχληρὸς ἴσθ' ὤν· καὶ τάχ' ὠσθήσει βίῳ». Ἀτόπως δ' ὁ Βλαϋδέσιος ἐποιήσατο μνείαν τοῦ παρὰ τῷ Εὐριπίδῃ φερομένου ὠσθήσομαι ὠσθήσει, ὅπερ εἶνε μέλλων τοῦ περισπωμένου ῥήματος ὠθοῦμαι, ἐσχηματισμένος ὡς ἀπὸ βαρυτόνου θέματος.

ἔρρω: ἐρρήσω, ἤρρησα - εἰσήρρησα - ἀνήρρησα ἤρρηκα εἰσήρρηκα. Ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου σελ. 747,8 φέρεται «ὅσα ἐκ τρυφῆς παρεισήρρησεν ὕστερον». Πρβ. καὶ Κραμ. Ἀνεκδ. Παρ. Τόμ. Γ, σελ. 57,2 «παρεισήρρησαν: ἀντὶ τοῦ παρεισεφθάρησαν».

βόσκω: βοσκήσω. Ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ ἑλληνισμῷ ἀπαντῶσι καὶ οἱ χρόνοι ἐβόσκησα, ἐβοσκησάμην — ἐξεβοσκησάμην, ἐβοσκήθην κατεβοσκήθην - συνεβοσκήθην, βοσκήσομαι καὶ Δωρ. βοσκησοῦμαι, βοσκηθήσομαι, καταβοσκηθήσομαι περιβοσκηθήσομαι. Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς γράφει σελ. 722 Ποττ. «συνᾴδει δὲ τούτοις καὶ ἡ τραγῳδία διὰ τῶνδε»· ἐπιφέρει δὲ στίχους, ἐν οἷς κεῖται τὸ «ἡ δὲ βοσκηθεῖσα φλὸξ ἅπαντα τἀπίγεια καὶ μετάρσια φλέξει μανεῖσα». Ποιεῖται δ' ὁ Γ. Δινδόρφιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Κλήμεντος Τόμ. Γ', σελ. 102 τὴν παρατήρησιν τήνδε «ἡ τραγῳδία: Hos falsarii versus Sophocli tribuit Justinus» (Ἴδε καὶ Ναύκιον ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Ἑλλην. Τραγικῶν σελ. 360). Ἐσχηματίσθησαν δ' ἐκ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ῥήματος τὸ βόσκημα καὶ τὸ βοσκητέον. Λέγεται δ' ὅμως βόσις, βοτήρ, ἱπποβότης, βοτόν, ἱππόβοτος, κτλ. Ὁ Κόβητος γράφει ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1876, σελ. 186 «Quae regio leones alit (λέοντας βόσκει) non aliter quam λεοντόβοτος appellari potest, ut βούβοτος, ἱππόβοτος, μηλόβοτος, αἰγίβοτος, ὀναγρόβοτος pag. 539, et similia plura». Πρβ. καὶ ἄβοτος αἱμόβοτος δαμαλήβοτος, ἐλεφαντόβοτος, εὔβοτος, ζάβοτος, θερείβοτος, θηρόβοτος, ἰχθύβοτος, καλλίβοτος, λαόβοτος, μεγαλόβοτος, μελισσόβοτος, πάμβοτος, περισσόβοτος, πολύβοτος σύμβοτος· ἔτι δὲ Σύβοτα. Πολλάκις ἐγένετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων χρῆσις τοῦ ἐπιθέτου μηλόβοτος· ὑπὸ τοῦ Φιλοστράτου ἐρρήθη Τόμ. Β', σελ. 31,1, Καυσ. «ὅθεν ὁ Σκοπελιανὸς τὰ μὲν Ἀναξαγόρου μηλόβοτα εἶναι, τὰ δὲ αὐτοῦ δουλόβοτα» (Ἴδε Κόβητον ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1873, σελ. 136-137)

διδάσκω: ἐδιδάσκησα. Ἡσίοδ. Ἔργ. 64: διδασκῆσαι. Ὁμηρ. Ὕμν. εἰς Δήμητρ. 144: διδασκήσαιμι. Πρβ. καὶ Πίνδ. Πυθ. Δ', 217: ἐκδιδάσκησεν. Ὁ συνήθης ἀόριστος εἶνε ἐδίδαξα-ἐδιδαξάμην, ᾧ συστοιχεῖ ὁ μέλλων διδάξω-διδάξομαι. Σκαρλᾶτος ὁ Βυζάντιος γράφει ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης σελ. 305 «διδάσκω (+ *δάημι*), Μ. διδάξω καὶ Ἀττ. διδασκήσω (ἀόρ. Ἐδίδαξα καὶ Π. Ἐδιδάσκησα)». Ὁ μέλλων διδασκήσω παρ' οὐδενὶ οὔτ' Ἀττικῷ οὔτ' ἄλλῳ Ἕλληνι εὑρέθη. Ὁ δ' Ἑρμαννὸς σημειοῦται ἐν τῇ 6' ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Νεφελῶν σελ. 150 «Hinc

coniiciat quis. vulgatam σοι, quamquam aptissimum sit, tamen explendi versus caussa a correctoribus additum esse, poetam autem scripsisse ἢ διδασκήσω λέγειν. Usus est hac forma Hesiodus O et D. 64· recteque eam restituit I. H. Vossius in Homerico Hymno Cereris v. 144. *Vereor tamen ne non inveniatur apud Atticos*».

τύπτω-τύπτομαι: τυπτήσω-τυπτήσομαι. Δηλοῦται δ' ὑπὸ τοῦ μέσου μέλλοντος τυπτήσομαι πάθος. Ῥηματικὸν ἐπίθετον τυπτητέος ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Δημοσθένει σελ 1271, 44 «οὐ τυπτητέοι οὐδὲ ὑβριστέοι δήπου ἐσμέν». Ἀλλότριοι τοῦ δοκίμου ἑλληνισμοῦ εἶνε οἱ ἀόριστοι ἐτύπτησα καὶ ἐτυπτήθην, ὡς καὶ οἱ παρακείμενοι τετύπτηκα καὶ τετύπτημαι. Ἴδε ἃ ἐγράψαμεν ἐν τῷ Περιοδικῷ συγγράμματι Ἀθηναίῳ 1876, σελ. 499-504.

Τοῦ ῥήματος ὠδίνω φέρονται ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ ἑλληνισμῷ δύο ἀόριστοι ὁ τρισύλλαβος ὤδινα καὶ ὁ τετρασύλλαβος ὠδίνησα, ἐσχηματισμένοι ὡς ἀπὸ περισπωμένου ῥήματος. Στράβ. σελ. 224,15 Μειν. «ὠδίνασα δὲ μία τῶν γυναικῶν ἀπέλθοι ἀπὸ τοῦ ἔργου πλησίον». Αἰλιαν. περὶ Ζῴ. Ι', 2 «καὶ οἱ μὲν πλεῖστοι τοῦ ἔτους ἅπαξ ὠδίναντες εἶτα παύονται». Ἰουλιαν. σελ. 71, 22 Ἑρτλ. «ὃν ἡ ποιητικὴ τερατεία φησὶ τῷ Διὶ χαλεπαίνουσαν τὴν γῆν ὠδῖναι». (Πρβ. καὶ Ἀνθολ. Παλατ. Ζ', 561). Παλ. Διαθ. Ψαλμ. Ζ. 15 «ἰδοὺ ὠδίνησεν ἀδικίαν». Σχολ. Εὐριπ. Τόμ. Α', σελ. 100, 22 Δινδ. «καὶ ἐγώ ποτε ὠδινήσασα κακῶς εἶχον καὶ παρεκάλουν τὴν Ἄρτεμιν». Πρβ. Ἡσύχ. «Ὠδίνησεν: ἐγέννησεν» (Ἴδε καὶ Βλάσσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς τοῦ Κυνήρου Διεξ. Γραμμ. τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης Τόμ. Α', Β', σελ. 576).

Περὶ τοῦ γράφω: γεγράφηκα καὶ τοῦ οἰκτείρω: οἰκτειρήσω-ᾠκτείρησα θα διαλάβωμεν ἐν ἄλλῳ κεφαλαίῳ.

Ἀναγκαῖον ὑπάρχει νὰ παρατηρηθῇ ὅτι λέγεται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ καὶ ὦφλον: ὀφλήσω, ὤφληκα. Πρβ. καὶ ὄφλημα. Περὶ τοῦ πρώτου ἀορίστου ὤφλησα θὰ ῥηθῶσι τὰ δέοντα ἐν ἄλλῳ κεφαλαίῳ.

εὗρον-εὑρόμην: εὑρήσω-εὑρήσομαι, εὕρηκα-εὕρημαι. Πρβ. καὶ εὕρημα, εὑρησιεπής-εὑρησίλογος. Ὁ ἀόριστος καὶ ὁ μέλλων τῆς παθητικῆς φωνῆς ἐκφέρονται οὐχὶ διὰ τοῦ Η ἀλλὰ τοῦ

Ε εὑρέθην καὶ εὑρεθήσομαι. Πρβ. καὶ εὕρεσις, εὑρετής, εὑρετός, εὑρετέος. Καὶ τοῦ περισπωμένου ῥήματος αἱρῶ-αἱροῦμαι οἱ αὐτοὶ χρόνοι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἶνε ἐσχηματισμένοι, οἷον αἱρήσω-αἱρήσομαι καὶ ᾕρηκα-ᾕρημαι, ἀλλὰ ἡρέθην καὶ αἱρεθήσομαι. Πρβ. καὶ παραίρημα, κτλ. Αἱρησιτείχης, Αἱρήσιππος, αἵρεσις, αἱρετός, αἱρετέος. Οὐδεὶς δ' ἴσως ἀγνοεῖ νῦν ὅτι ἐλέγετο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ηὗρον, κτλ. Τοῦ πονηροῦ κόμματος εἶνε ὁ πρῶτος ἀόριστος εὕρησα (Ἴδε Χαρίτ. Χαριτωνίδου Ποικιλ. Φιλολογ. Τόμ. Α', σελ. 483 κέ καὶ σελ. 868).

ἔμαθον: μαθήσομαι, μεμάθηκα. Πρβ. καὶ μάθημα, μαθητής, κτλ. Παρὰ Φίλωνι τῷ Ἰουδαίῳ Τόμ. Ϛ', σελ. 228 Λιψ. κεῖται «οὐκ ἐμφύτως ἀλλὰ μεμαθημένως». Τοῦ πονηροῦ κόμματος εἶνε ὁ μέλλων μαθήσω. Ἀπιθανώτατον δ' ἡμῖν φαίνεται ὅτι ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Γαληνοῦ Τόμ. Α', σελ. 105 «ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς κατὰ χειρουργίαν τε καὶ φαρμακείαν ὅσα σφάλλεσθε, τάχα ἂν αὖθις μαθήσετε» καὶ Τόμ. ΙΓ', σελ. 450 «πρῶτον κἀνταῦθα τὴν μέθοδον ἐρῶ, καθ' ἣν μαθήσετε πολλὰς τοιαύτας ἐμπλάστους συντιθέναι». Ἐν τῇ Τευβνηρείῳ ἐκδόσει Μικρῶν τοῦ Γαληνοῦ Συγγραμμάτων Τόμ. Γ', σελ. 31, 26 ἀνεγνώσθη «ἀλλὰ κἂν τοῖς κατὰ χειρουργίαν τε καὶ φαρμακείαν ὅσα σφάλλεσθε, τάχ' ἂν αὖθις μάθοιτε» καὶ ἐσημειώθη «μάθοιτε mv μαθήσετε L» Περὶ τοῦ μέλλοντος μαθεῦμαι τοῦ φερομένου παρὰ τῷ Θεοκρίτῳ ΙΑ', 60 «νῦν μάν, ὦ κόριον, νεῖν γε μαθεῦμαι» γράφει ὁ Κόβητος ἐν *Var. Lect.* σελ. 42 «Dixit XI. 60 νεῖν γε μαθεῦμαι, at numquam efficiet ut μαθεῦμαι pro μαθήσομαι (— σοῦμαι — σεῦμαι) *Graecum* esse videatur, neque ut γε non videatur πρὸς τὸ κεχηνὸς τοῦ ῥυθμοῦ perinepte insertum» καὶ ἐν *Mnemos.* 1861, σελ. 365 «Futurum μαθεῦμαι nihil Meinekium offendit, qui illam formam ultro obtrudit Moscho I. 6. et Theocrito bellissimum μεμάθευμαι XI, 60 «*quam formam ut eiusdem generis alias utrum ipse finxerit Theocritus an ex populari sermone receperit incertum est*», ut scribit Meinekius p. 281. Eadem facilitate excusavit «*supparem aetate poëtam Posidippum*» qui «ἀπεροῦμαι *pro* ἀπερήσομαι» dixit in his.

εὐοπλῶ καὶ πρὸς σὲ μαχήσομαι οὐδ' ἀπεροῦμαι
θνητὸς ἐών.

ubi ἀπεροῦμαι non pro ἀπερήσομαι dictum est sed pro ἀπερῶ, quem foedum et immanem barbarismum ipso Meinekio indice facile vincam». Πρβ. καὶ Ναύκιον ἐν *Mél. Gréco-Rom.* Τόμ. Δ', σελ. 56. Ὁ Ἀρήνσιος μεταβαλὼν τὸ μαθεῦμαι εἰς τὸ μασεῦμαι ἐποιήσατο ἐν τῇ Τευβνηρείῳ ἐκδόσει τῶν Βουκολικῶν Ποιητῶν σελ. ε' τὴν παρατήρησιν τήνδε «μασεῦμαι futurum verbi μανθάνω pro μήσομαι a stirpe ΜΗΘ, unde προμηθής, Προμηθεύς» (Ἴδε καὶ Βλάσσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς τοῦ Κυνήρου Διεξοδ. Γραμματικῆς τῆς Ἑλλην. Γλώσσης Τόμ. Α', β', σελ. 481).

κατέδαρθον: καταδιδάρθηκα. Πλάτ. Συμποσ. σελ. 219, Γ' «οὐδὲν περιττότερον καταδεδαρθηκὼς ἀνέστην» (Σχολ. καταδεδαρθηκώς: καθυπνωκώς».

ὤλισθον: ὀλισθήσω, ὠλίσθησα, ὠλίσθηκα. Τῶν τεσσάρων τούτων χρόνων μόνος ὁ δεύτερος ἀόριστος ὤλισθον εὑρίσκεται ἐν τῷ δοκίμῳ ἑλληνισμῷ. Ἐσχηματίσθη δὲ καὶ ὄνομα ὀλίσθημα. Πρβ. καὶ εὐόλισθος - εὐολίσθητος. Παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ σελ. 240 Ποττ. φέρεται «οὐ γὰρ ἁρμόζει γυμνὸν ἐπιδείκνυσθαι (τῆς γυναικὸς) τὸν πόδα, ἄλλως τε καὶ εὐαίσθητον εἰς βλάβην ἡ γυνή». Γράφει δ' ὁ Κόβητος ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ σελ. 477. «Συνεχύθη δύο γράμματα δυσδιάκριτα, τὸ Λ καὶ τὸ Α, ἓν δὲ παραπώλετο. Γραπτέον γὰρ ΕΥΟΛΙΘΗΤΟΝ εὐολίσθητον εἰς βλάβην ἡ γυνή». Πρβ. συνολισθάνειν - συναισθάνειν (Ἴδε Περιοδ. Σύγγρ. Σωκρ. 1874, σελ. 311).

ἥμαρτον: ἁμαρτήσομαι, ἡμάρτηκα. Γίνεται δὲ χρῆσις καὶ τῶν παθητικῶν χρόνων ἡμαρτῆσθαι καὶ ἁμαρτηθῆναι. Πρβ. καὶ ἀναμάρτητος, ἐπεξαμαρτητέον. Ἐν τῷ παρηκμακότι ἑλληνισμῷ ἀπαντῶσι καὶ οἱ τύποι ἁμαρτήσω καὶ ἡμάρτησα. Εὕρομεν δὲ καὶ τὸν παθητικὸν μέλλοντα παρ' Ἀπολλωνίῳ τῷ Ἀλεξανδρεῖ περὶ Συντάξ. σελ. 206,13: ἁμαρτηθήσεται καὶ παρὰ τῷ Ὠριγένει Τόμ. ΙΖ', σελ. 113: ἁμαρτηθησόμενα καὶ παρ' Ἰωάννῃ τῷ Λυδῷ σελ. 35,12 Τευβν. ἁμαρτηθήσεται.

ἔβλαστον: ἐβλάστηκα. Εὐριπ. Ἰφιγ. Αὐλ. 594: ἐβλαστήκασ'. Παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ Γ', 26,3 κεῖται «ἐδῄωσαν δὲ τῆς Ἀτ-

τικῆς τά τε πρότερον τετμημένα καὶ εἴ τι ἐβεβλαστήκει καὶ ὅσα ἐν ταῖς πρὶν ἐσβολαῖς παρελέλειπτο». Ἀποφαίνεται δ' ὁ Δοβραῖος ἐν *Adversar.* Τόμ. Α', σελ. 55 «Dele καί. et lege ἐπεβεβλ. e Mss». Ὑπ' ἄλλων ἀνεγνώσθη ἐπεβλαστήκει (Ἴδε καὶ Περιοδ. Σύγγρ. Σωκρ. 1874, σελ. 128. Ἐσχηματίσθη δὲ καὶ ὄνομα βλάστημα, ἀποβλάστημα, παραβλάστημα. Περὶ τοῦ μέλλοντος βλαστήσω καὶ τοῦ ἀορίστου ἐβλάστησα θὰ γράψωμεν τὰ δέοντα ἐν ἑτέρῳ τόπῳ.

ἔτυχον: τετύχηκα, ἐντετύχηκα, παρατετύχηκα, συντετύχηκα. Ἐσχηματίσθη δὲ καὶ πρῶτος ἀόριστος ἐτύχησα, οὗ πολλάκις γίνεται χρῆσις ἐν τῷ ποιητικῷ λόγῳ, ὡς θὰ παραστήσωμεν ἀλλαχοῦ.

ἤπαφον: ἠπάφησα—ἐξαπάφησα. Τοῦ δευτέρου ἀορίστου ἤπαφον ἁπλοῦ τε καὶ συνθέτου ἐγένετο χρῆσις ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου καὶ ἄλλων ποιητῶν. Ὁ δὲ πρῶτος ἀπάφησα - ἐξαπάφησα ἀπαντᾷ παρὰ Κοίντῳ τῷ Σμυρναίῳ Γ', 502: ἀπάφησας καὶ ΙΓ', 280: ἀπάφησε καὶ παρὰ τῷ Νόννῳ Διονυσ. Η', 129: ἀπάφησεν καὶ ἐν τῷ εἰς Ἀπόλλωνα Ὁμηρικῷ Ὕμνῳ 376 ἐξαπάφησεν (Πρβ. καὶ Ὀππιαν. Ἁλιευτ. 94). Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ Ἰακώψιος ἀνέγνω ἐν τῇ Παλατίνῃ Ἀνθολογίᾳ ΙΒ', 26 «οὐκ ἀπαφήσεις» (Ἴδε Δοιβνῆρον ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Παλατίνης Ἀνθολογίας Τόμ. Β', σελ. 432).

ἔδραμον: δεδράμηκα, συνδεδράμηκα, κτλ. Πρβ. καὶ Θουκυδ. Η', 92,3 καὶ Ξενοφ. Κυρ. Παιδ. Β', β, 5: κατεδεδραμήκεσαν. Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ὁ παθητικὸς παρακείμενος ἐπιδεδράμηται παρὰ τῷ Ξενοφῶντι Οἰκον. ΙΕ', 1 «ὃ ἡμῖν ἀργότατα ἐπιδεδράμηται τοῦ λόγου». Ὑπὸ Σέξτου τοῦ Ἐμπειρικοῦ εἶνε εἰρημένον σελ. 346,21 Βεκκ.: δραμητέον καὶ ὑπὸ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως Τόμ. Β', σελ. 146,8: ἐπιδραμητέον καὶ ὑπὸ Πρόκλου τοῦ Διαδόχου εἰς τὸν Τιμ. Πλάτ. σελ. 73,4 Σνειδ.: ἀναδραμητέον. Πρβ. καὶ Ἡσύχ. Περιθρεκτέον: περιδραμητέον» » Ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ σελ. 316,45 λέγεται «Ἔδραμον: Ἰστέον ὅτι τὸ ἔδραμον ἀπὸ τοῦ δρέμω ἐστὶν ἐξ οὗ καὶ δρόμος ὄνομα ῥηματικόν, ὡς βρέμω βρόμος· ὁ δὲ Ἡρωδιανός φησιν ὅτι δύναται εἶναι ἀπὸ τοῦ δραμῶ περισπωμένου· ἐξ οὗ καὶ τὸ παρὰ Μενάνδρῳ, οἷον δεδράμηκά σοι δρόμον οἷον οὐδεὶς πώποτε». Ἐσχηματίσθη δὲ καὶ ῥηματικὸν ὄνομα δράμημα. Ὁ Πολυδεύκης μνημονεύει Ϛ',

179-83 ἄλλα τε πολλὰ οὐδέτερα ὀνόματα εἰς ΜΑ λήγοντα καὶ τὸ δράμημα, ὅπερ δὲν ἐπαινεῖ λέγων «τὸ γὰρ κῶμα, ὅπερ ἐπὶ τῆς καρηβαρίας λέγουσι τῆς ῥεπούσης εἰς ὕπνον, οὐ πάνυ ἐπαινῶ, ὥσπερ οὐδὲ τὸ δράμημα οὐδὲ τὸ κώκυμα οὐδὲ τὸ παρ' Ὑπερείδῃ ἀναισχύντημα». Φέρεται καὶ τύπος δρόμημα, ὃν ἀποδοκιμάζει ὁ Κόβητος μόνον τὸ δράμημα νομίζων ὀρθόν. Γράφει ὁ μέγας κριτικὸς ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1877, σελ. 269 «Euripides fragm. 868 τρομὸν δρόμημα γηραιοῦ ποδός. δρΟμημα vitiosa ét barbara forma est pro δρΑμημα. Perfecto δέδρομα respondent formae δρόμος et δρομεύς, sed perfecto δεδράμηκα agnatum est δράμημα et δραμητέον. Cf. *Var. Lect.* p. 604». Ἴδε καὶ Γ. Δινδόρφιον ἔν τε τῷ Αἰσχυλείῳ Λεξικῷ σελ. 93 καὶ ἐν τῷ Σοφοκλείῳ σελ. 127. Βλέπει δέ τις τὴν διὰ τοῦ Ο ἐκφορὰν δρόμημα καὶ παρὰ τῷ Γαληνῷ Τόμ.. Β', σελ. 658: δρομημάτων καὶ Τόμ. ΙΘ', σελ. 530 καὶ σελ. 553: δρομήματος καὶ παρὰ τῷ Ψελλῷ σελ. 146 Βοισσον: δρομήματι καὶ ἐν τοῖς εἰς Εὐριπίδην Σχολίοις Τόμ. Β', σελ. 253,12 Δινδ.: δρόμημα. Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν μὲν τῷ Λεξικῷ τοῦ Φωτίου Τόμ. Β', σελ. 92 Ναβ. κεῖται «Πλέθρισμα: δράμημα», ἐν δὲ τῷ τοῦ Ἡσυχίου «Πλέθρισμα: δρόμημα» καὶ «Σκέλισμα: δρόμημα» (Ἴδε καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Β', σελ. 1684 Περὶ τοῦ ἐπιθέτου ἀνδρομητὸν (— ἀναδρομητόν, τουτέστι ἀνατρέχον) ἴδε Λοβέκκιον ἐν τῷ εἰς Αἴαντα Ὑπομνήματι σελ. 361 ἐκδ. β' καὶ Πρελλῆρον ἐν τῇ Συλλογῇ τῶν Πολέμωνος Ἀποσπασμάτων σελ. 147. Ὑπὸ τῶν νέων Ἑλλήνων ἐπλάσθη καὶ ὄνομα συνδρομητής, ἐξ οὗ ἐσχηματίσθη καὶ θηλυκὸν συνδρομήτρια.

ἔλαβον: λελάβηκα, καταλελάβηκα. Φώτ. Λεξ. Τόμ. Α', σελ. 379 Ναβ. «λελαβηκεΝ: Ἡρόδοτος, καὶ καταλελάβηκεΝ» (Πρβ. καὶ Βεκκ. Ἑλλην. Ἀνέκδ. σελ. 204,21). Ὁ Βαλκενάριος γράφει ἐν ταῖς εἰς Ἡρόδοτον Σημειώσεσι σελ. 339 Γαισφ. «ΙΙΙ. 42 οἷα καταλελάβηκε: Una litera verbum auctius hic non spernerem: τὰ ποιήσαντά μιν οἷα καταλελαβήκεε, *quae facienti qualia sibi accidissent*: exempla praebet Portus in ε ε. Alibi λελάβηκε et καταλελάβηκε recte leguntur apud Herod. III. 65. VIII 122 IX 59 [60] Flexus est Ionicus. Pherecydes Laert. I. 122 νοῦσός με καταλελάβηκε· προσλελάβηκας habet Eusebius Stobaei, p.

309,48 ubi γενόμενος mutandum est in πενόμενος. Λελάβημαι frustra quaeras in Euripidis Bacchis, designatis in Bibl. Coislin. p. 482 Archimedes in Arenarii fine, τοῖς μεταλελαβηκότεσσιν opponit τοὺς μὴ κεκοινωνηκότας τῶν μαθημάτων». Ἐλέχθη δ' ὑπὸ Ἡροδότου καὶ βιβλ. Δ', 79: λελάβηκε. Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐν Δωρικῇ ἐπιγραφῇ (Ἐκλογ. Ἐπιγρ. Ἑλλην σελ. 137 Καυ.): λελαβηκώς. Ἐν τοῖς Κραμήρου Ὀξ. Ἀνεκδότοις Τόμ. Α', σελ. 268, 20 κεῖται «Ἔστι δὲ λαβῶ περισπώμενον θέμα, ὅπερ ἐν συνθέσει γίνεται μεσολαβῶ, καὶ ὁ μέλλων τοῦ λαβῶ λαβήσω· καὶ παρ' Εὐπόλιδι λελάβηκα, ὡς μαθῶ μαθήσω, οὗ ὁ παρακείμενος μεμάθηκα». Ποιεῖται δ' ὁ Μεινέκιος περὶ τοῦ λελάβηκα ἐν τῇ Συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Ἑλλήνων Κωμικῶν Τόμ. Α', σελ. 113 τὴν παρατήρησιν τήνδε «Minus haereo in λελάβηκα apud Grammaticum Crameri Anecd. I p. 268 20, quod ita abhorret ab usu Atticorum, ut non dubitem quin eo Ionicum hominem utentem fecerit».

ἕαδον: ἁδήσω. Ἡροδ. Ε', 39 «καὶ ποιέων ταῦτα Σπαρτιήτῃσι ἁδήσεις». Πρβ. καὶ Ἡσύχ. «Ἁδήσεις: ἀρέσεις». Ὑπὸ τοῦ Ἱππώνακτος ἐγένετο χρῆσις τοῦ παρακειμένου ἅδηκα. Ἀποσπ. 100 Βεργκ. «ἅδηκε βουλή». Πρβ. καὶ ἅδημα. Ἡσύχ. ἅδημα: ἅδος, ψήφισμα, δόγμα — Εὑρέθη δὲ καὶ μετοχὴ παρακειμένου *ϝεϝαδηκότα* ἐν Λοκρικῇ ἐπιγραφῇ (Ἴδε Ἑρουερδῆνα ἐν *Lex. Graec. Suppl et Dialect.* σ. 18).

(ἔλακον: λακήσομαι. Ἀριστοφ. Εἰρ. 381: λακήσομαι καὶ 384: λακήσεται).

ἀπέπαρδεν: ἀπεπαρδήσομαι (Ἀριστοφ. Βατρ. 10). Πρβ. καὶ ἀποπάρδημα (Σοφ. Μανασσ. ἐν τοῖς κατ' Ἀρίστανδρ. καὶ Καλλιθ. Β', 77). Παρ' Ἀλεξάνδρῳ τῷ Ἀφροδισιεῖ Προβλ. Α', 144 (Φυσικ. καὶ Ἰατρ. Ἑλλ. Μικρ. Τόμ. Α', σελ. 49,3 Ἰδ.) εἶνε πλημμελῶς γεγραμμένον «ψόφος οὖν γίνεται τῷ διὰ στενῶν πόρων τῆς ῥινὸς τὸ πνεῦμα διαβαίνειν ἀθρόως, ὡς καὶ ἀπὸ πάρδης δι' ἕδρας, καὶ ἐρυγὴ διὰ στομάχου κτέ.» ἀντὶ τοῦ ἀποπάρδησις.

Ἐν τοῖς Ἱπποκρατείοις Τόμ. Α', σελ. 100 Ἐρμ. κεῖται «φῦσαν δὲ ἄνευ ψόφου περδήσιος διεξιέναι βέλτιστον· κρέσσον δὲ ξὺν ψόφῳ διελθεῖν ἢ αὐτοῦ ἀνειλέεσθαι» καὶ σελ. 138 «φῦσαν δὲ ἄνευ ψόφου

καὶ περδήσιος διεξιέναι ἄριστον· κρέσσον δὲ ξὺν ψόφῳ διελθεῖν ἢ αὐτοῦ ἀνειλέεσθαι» ἢ «ἄνευ ψόφου μὲν καὶ περδήσιος», ἀνθ' οὗ ἐν τῇ Τευβνηρείῳ ἐκδόσει τοῦ Ἱπποκράτους Τόμ. Α΄, σελ. 89,5 φέρεται «ἄνευ ψόφου καὶ πραδήσιος». Ὁ Κόβητος γράφει ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1875, σελ. «68 Pseudo-Hippocrates in *Prognostico* Tom. I. pag. 138. Ermer. sic creditur scripsisse: Φῦσαν δὲ ἄνευ ψόφου μὲν [καὶ περδήσιος] διεξιέναι ἄριστον· κρέσσον δὲ καὶ ξὺν ψόφῳ διελθεῖν ἢ αὐτοῦ ἀνειλέεσθαι. Quantocyus dele manifestum emblema et scito πέρδησις non esse Graecum. Hunc ipsum locum spectat Erotiani glossa (ex certa Heringae opservatione, qua novum Editorem Kleinium usum non esse miror.) Φῦσαν νῦν μὲν—τὴν δι' ἕδρας δυσώδη πνοὴν λέγει. Is quoque πορδὴν non audet dicere, sed esse idem manifestum est». Γνωστότατον ὑπάρχει τὸ ἐκ τοῦ ῥήματος πέρδομαι παρηγμένον ὄνομα, ὃ καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς συνηθείᾳ κυκλεῖται. Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Φωτίου Τόμ. Β΄, σελ. 76 Ναβ. λέγεται «πεπραδῖλαι: πορδαὶ ἢ γένος ἰχθύων ὅμοιον μεμβράδι», κακῶς δ' ἐν τῷ τοῦ Ἡσυχίου εἶνε γεγραμμένον «Πετραδεῖλαι: οἱ μὲν τοὺς ἀποπνευματισμούς, οἱ δὲ εἶδος ἰχθύων» ἀντὶ τοῦ πεπραδῖλαι (Ἴδε καὶ Λοβέκκιον ἐν Προλεγ. σελ. 108).

ἤλαλκον: ἀλαλκήσω. Ἀπολλών. Ῥόδ. Β΄, 235 «οὐ δ' ὀθνεῖοι ἀλαλκήσουσιν ἐόντες».

εἶδον-ἰδεῖν: ἰδησῶ. Θεόκρ. Γ΄, 36 «ἆρά γ' ἰδησῶ αὐτάν». Περὶ τοῦ ὀνόματος ἴδημα τοῦ μνημονευομένου ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου «Ἴδημα: ὅραμα» ἴδε Ἐρουερδῆνα ἐν *Lex Graec. Suppl. et Dialect.* σελ. 382 Ὁ Κόβητος ἔγραψεν ἐν *Var. Lect.* σελ. 42 «THEOCRITO visum est dicere III. 37. ἆρά γ' ἰδησῶ Αὐτάν; nihilominus solum ὄψομαι *Graecum* est, ἰδησῶ nihili est» καὶ ἐν *Mnemos.* 1861, σελ. 364 «De Theocriti vitiosa dictione, quae partim ex popularium sermone partim ex antiquis poetis ita conflata est ut diversa temere in unum miscerentur multaque neqne prudenter neque eleganter novarentur, nunc quidem multis disserere non vacat. Meinekius ea, quae olim in *Var. Lect.* Theocrito obieci, tantum non omnia elevare aut excusare conatus est, sed poetam in plerisque ita defen-

dit, ut eum multo gravioribus criminibus urgeret. Γεύμεθα (pro γεγεύμεθα), ut scribit ad XIV. 51 » *si poeta e* plebeio *Siciliensium sermone adscivit, nihil habet quod iure reprehendas*». Ἰδησῶ (pro ὄψομαι) III, 36 ita tuetur ut dicat.: «*Quis vero docuit Cobetum, formam illam Theocritum* suo ipsum periculo *finxisse, neque ex populari Siciliensium sermone adscivisse?* »

ἐγενόμην: γενήσομαι, γεγένημαι. Πρβ. καὶ γεννητός, ἀγέννητος. Περὶ τοῦ ἀορίστου ἐγενήθην ἴδε Λόγ. Ἑρμῆν 1867, σελ.

ᾐσθόμην: αἰσθήσομαι, ᾔσθημαι. Πρβ. καὶ αἴσθημα, αἴσθησις, αἰσθητός, ἀναίσθητος, κτλ.

ἀπηχθόμην: ἀπεχθήσομαι. ἀπήχθημαι Πρβ καὶ ἀπέχθημα.

ὠσφρόμην: ὀσφρήσομαι. Πρβ. καὶ ὄσφρησις, ὀσφρητικός, ὀσφρητός, εὐόσφρητος. Παρὰ τῷ Αἰλιανῷ καὶ ἄλλοις μεταγενεστέροις ἀπαντᾷ καὶ ὁ ἀόριστος ὠσφρησάμην. Ὀρθῶς ὁ Μοῖρις ἀποφαίνεται σελ. 282 « Ὀσφρόμενος Ἀττικῶς, ὀσφρησάμενος Ἑλληνικῶς».

ἐπηυρόμην: ἐπαυρήσομαι. Ἰλ. Ζ, 353: ἐπαυρήσεσθαι. Ὑπάρχει καὶ ὄνομα ἐπαύρεσις ὁμοίως ἐσχηματισμένον τῷ εὕρεσις.

ἠρόμην: ἐρήσομαι. Πρβ. καὶ ἀνερήσομαι καὶ ἐξερήσομαι καὶ ἐπερήσομαι.

ἐμάνην: μεμάνημαι Θεόκριτ. Εἰδυλλ. Ι. 31: μεμάνημαι. Χρησμ. Σιβυλλ. Γ', 39: μεμανημένοι. Νικήτ. Εὐγενιαν. ἐν τοῖς κατὰ Δρόσιλλ. καὶ Χαρικλ. Γ', 305: μεμάνητο. Ὑπάρχει καὶ παρακείμενος ἐπιμεμάνηκα. Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ε', σελ. 507 λέγεται «Rarissima est forma μεμάνηκα, intransitive insuper posita, signif. praesentis Insanio, ap. Cyrill. Alex. vol. I, part. I, p. 181, D: Θηρῶν δίκην ἐπιμεμανήκασιν. Πρβ. καὶ Χρησμ. Σιβυλλ. Θ', 317 μεμανηότι.

ἐχάρην-κέχαρμαι: κεχάρηκα-κεχάρημαι. Πρβ. καὶ κεχαρήσω-κεχαρήσομαι (Ἴδε Βλάσσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς τοῦ Κυνήρου Διεξοδ. Γραμματικῆς τῆς Ἑλλην. Γλώσσης Τόμ. Α', β', σελ. 569. Πρβ. καὶ Βλαϋδέσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Σφηκῶν σελ. 250 καὶ σελ. 325). Ὁ Εὐστάθιος γράφει ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Πα-

ρεκβολαῖς σελ. 1947,62 «Ὅρα δ' ἐνταῦθα τὸ κεχαρήσεται παραχθὲν ἐκ τοῦ χαίρω, οὗ ὁ μέλλων χαρῶ κοινότερον, ὃς δὴ μέλλων ἀναδραμὼν εἰς περισπώμενον ἐνεστῶτα τὸν χαρῶ χαρήσω ποιεῖ τὸ κεχαρήσομαι, ὃ χρόνου ἐστὶ μετ' ὀλίγον μέλλοντος. Ἐκ δὲ τοῦ τοιούτου ῥήματος καὶ τὸ κεχαρηότα νίκῃ καὶ ὅσα τοιαῦτα». Ἀόριστος ἐχαρησάμην κεῖται παρὰ τῷ Ἐφραιμίῳ 6115 «βουνοί τε προσδέξαιντο χαίροντες μάλα καὶ πάντα χαρήσαιντο τὰ δρυμοῦ ξύλα». Σημειωτέον δ' ὅτι ἀπαντᾷ ἐπίθετον συγχαρτικὸς μὲν παρὰ τῷ Ἰωσήπῳ Τόμ. Ε', σελ. 387,14 Ναβ. «συγχαρτικὰ προσφέρουσαι ψηφίσματα». συγχαρητικὸς δὲ παρὰ Φίλωνι τῷ Ἰουδαίῳ Τόμ. Α', σελ. 106,26 (1896) «καὶ εὐθὺς συγχαρητικὸν ὕμνον ὑμνήσει». Πρβ. καὶ Ζωναρ. Λεξ. σελ. 1688 Τιτμ. «Συγχαρητικόν: τὸ μετὰ χαρᾶς». Πλημμελῶς εἶνε γεγραμμένον ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Ἑρχήρου γενομένῃ συναγωγῇ τῶν Ἐπιστολογράφων σελ. 1 καὶ σελ. 5 συγχαριστικὸς ἀντὶ τοῦ συγχαρητικὸς καὶ σελ. 7 καὶ σελ. 9 συγχαριστικὴ ἀντὶ τοῦ συγχαρητική: Τὴν ὀρθὴν γραφὴν βλέπει τις ἐν τῇ τοῦ Ἀσωπίου Ἱστορίᾳ τῶν Ἑλλήν. Ποιητῶν καὶ Συγγραφέων σελ. 372 «μία τῶν διαλέξεων ἢ ἀναφορῶν ἦτον συγχαρητική. Ἐν τῇ τοῦ Κουμανούδη Συναγωγῇ Νέων Λέξεων κεῖται σελ. 941 «συγχάρησις, ἡ Ἀδ. Κορ. Σπ. Μαυρογέν. 84» καὶ συγχαρητήρια, τά. Σκαρλ. λεξ. 56.—Ἀθ. Σακελ. λ. ἐν ἑρμ.—Ν. Κοντ. λ. 89.—Ἀγ. Βλ. λ. 97». Εἶνε δ' εἰρημένον καὶ συγχαρητήριος ἐπιστολὴ ὑπὸ Κωνστ. Κοντογόνου ἐν τῇ Φιλολογ. καὶ Κριτ. Ἱστορίᾳ κτέ. Τόμ. Α', σελ. 473 καὶ σελ. 649 καὶ σελ. 659 καὶ σελ. 660 καὶ σελ. 666 καὶ Τόμ. Β', σελ. 111. Πρβ. καὶ συλλυπητήριος-συλλυπητήρια.

ἐδάην-δέδαα: δεδάηκα-δεδάημαι (Ἴδε Βλάσσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς τοῦ Κυνήρου Διεξοδ. Γραμματικῆς τῆς Ἑλλην. Γλώσσης Τόμ. Α', β', σελ. 395). Πρβ. καὶ δαήμων-ἀδαήμων καὶ ἀδάητος.

ἐῤῥύην: ἐῤῥύηκα, Πρβ. καὶ συνεῤῥύηκα, ἀποῤῥυηθέντι κτλ. Ἥρων. Α', 126 τελ.

Περὶ τοῦ ἔσχον-ἐσχόμην: σχήσω-σχήσομαι, ἔσχηκα-ἔσχημαι δύναται νὰ νομισθῇ ὅτι ἐκ μὲν τοῦ ΣΕΧ ἐσχηματίσθη ὁ ἀόριστος ἔσχον-ἐσχόμην κατὰ συγκοπὴν τοῦ Ε, ἐκ δὲ τοῦ ΣΧΕ, γενομένου κατὰ μετάθεσιν ἐκ τοῦ ΣΕΧ, ὁ μέλλων σχήσω-σχήσο-

μαι καὶ ὁ παρακείμενος ἔσχηκα-ἔσχημαι. Πρβ. καὶ σχῆμα, σχέσις, ἄσχετος, κτλ.

Ὑπομιμνήσκομεν δ' ὅτι φέρονται μὲν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ οἱ δεύτεροι ἀόριστοι ἔπαθον καὶ ἔτραγον καὶ ἔφαγον, φέρονται δὲ τὰ τῷ Η παραληγόμενα ῥηματικὰ ὀνόματα πάθημα καὶ τράγημα καὶ φάγημα. Πρβ. καὶ πάθησις, παθητικός, παθητός. Ὁ Εὐστάθιος γράφει ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1553,36 «ἀναλογία δὲ τραγήματος, ὡς φαγήματος, ἵνα ᾖ τραγῶ τραγήσω τράγημα, ὡς φάγω φαγήσω φάγημα, ᾧ σύστοιχον καὶ ἡ ἀλλαχοῦ φαγησιποσία» καὶ σελ. 1859, 35 «Οὐ δοκεῖ προϋπάρχειν μέλλων δεύτερος ὁ φαγῶ, ὃς ἀνελθὼν εἰς ἐνεστῶτα παράγει ῥηματικὸν ὄνομα τὸ φάγημα, ὅμοιον ὂν πρός τε τὸ τραγῶ τράγημα καὶ πρὸς τὸ στρατιωτικὸν ἄγημα τὸ ἑτέρωθι δηλωθὲν καὶ πρὸς τὸ τραγικὸν πέσημα». Πλείονα καὶ ἀκριβέστερα περὶ τοῦ πράγματος θὰ γραφῶσιν ἐν ἑτέρῳ τόπῳ. Τοῦ ὀνόματος φαγησιποσία ποιεῖται μνείαν καὶ ὁ Εὐστάθιος καὶ ἐν σελ. 1908,49 λέγων «ὁποία καὶ ἡ παρὰ Κλεάρχῳ τῷ Ἀριστοτέλους μαθητῇ, ὅς, καθὰ λέγει Ἀθήναιος, φαγησίαν ἑορτὴν ἱστορεῖ, κατὰ δέ τινας φαγησιποσίαν». Ἀλλ' ἐν τοῖς Δειπνοσοφισταῖς τοῦ Ἀθηναίου ἐγένετο χρῆσις τοῦ οὐδετέρου γένους φαγήσια καὶ φαγησιπόσια, οὐχὶ τοῦ θηλυκοῦ φαγησία καὶ φαγησιποσία σελ. 275, ϛ' «Κλέαρχος Ἀριστοτέλους μαθητὴς — οὑτωσί πως εἴρηκε. φαγήσια, οἱ δὲ φαγησιπόσια προσαγορεύουσι τὴν ἑορτήν». Περὶ τοῦ προσφάγημα καὶ τοῦ φαγητὸν ἴδε Θησ. Στεφ. Τομ. ϛ', σελ. 2024 καὶ Τομ. Η', σελ. 570.

Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ὄνομα στέργημα ἐκ τοῦ βαρυτόνου ῥήματος στέργω παρηγμένον, ἐν ταῖς Τραχινίαις τοῦ Σοφοκλέους στίχ 1138 «στέργημα γὰρ δοκοῦσα προσβαλεῖν σέθεν, ἀπήμπλαχ', ὡς προσεῖδε τοὺς ἔνδον γάμους». Ὑπελήφθη δὲ τοῦτο πλημμελὴς ἀνάγνωσις τοῦ στέργηθρα ὑπὸ τοῦ Ναυκίου ἐν *Eurip Stud.* Μέρ. Α', σελ. 99 (Ἴδε καὶ Βλαϋδέσιον εἰς Σοφοκλ. Τραχιν. σελ. 245). Καὶ τὸ ὄνομα στέργηθρον εἶνε μὲν παράγωγον τοῦ βαρυτόνου ῥήματος στέργω, παραλήγεται δὲ τῷ Η, ὡς ἀπὸ περισπωμένου ἐσχηματισμένον. Πρβ. καὶ θέλγω-θέλγητρον καὶ μέλπω-μέλπηθρον. Τοῦ ὀνόματος μέλπηθρον ὁ πληθυντικὸς ἀριθμὸς κεῖται παρ' Ὁμήρῳ Ἰλ. Ν, 233 «ἀλλ' αὖθι κυνῶν μέλπηθρα γένοιτο» καὶ Ρ, 255 καὶ Σ, 179

«Πάτροκλον Τρωῆσι κυσὶν μέλπηθρα γενέσθαι». Μακρὸν περὶ τοῦ ὀνόματος τούτου λόγον ἐποιήσατο ὁ Ναύκιος ἐν *Mél. Gréco-Rom.* Τόμ. Β′ σελ. 426 κέ., ἀπεφήνατο δ' ὅτι οὐχὶ τοῦ μέλπηθρα ἀλλὰ τοῦ ἕλκηθρα χρῆσις ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ἐγένετο, κυνῶν ἕλκηθρα (Ἴδε καὶ Λεξ. Ὁμηρ. Ἐβελ. Τόμ. Α′, σελ. 395 καὶ σελ. 1043). Ἡμεῖς σφόδρ' ὀκνοῦμεν νὰ συμφωνήσωμεν τῷ ἐνδόξῳ φιλολόγῳ. Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐκ τοῦ ῥήματος φέρω παρήχθη τὸ ὄνομα φέρτρον παλαιότατον ὄν· πολλῷ δ' αὐτοῦ νεώτερον εἶνε τὸ παραληγόμενον τῷ Ε φέρετρον. Πρβ. ῥέεθρον-ῥεῖθρον καὶ τέρετρον. Γράφει δὲ περὶ τοῦ ὀνόματος τούτου ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1532,1 «Τὸ δὲ τέρετρον, ὃ δέλετρον καὶ τέλετρον ἀσιανή τις γλῶσσά φησι παραφθείρουσα, ὠνοματοπεποίηται παρὰ τὸν ἦχον τὸν ἐν τῷ τρυπᾶν ἀποτελούμενον. Γίνεται δὲ ἀπὸ τοῦ τερῶ τερέσω τὸ τρυπῶ, ὃ καὶ αὐτὸ μίμησιν ἔχει ἤχου». Σημειωτέον δ' ὅτι μνημονεύεται καὶ ὄνομα φρύγετρον ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκους Ϛ′, 64 καὶ Ζ′, 181. Φρύγω: φρύγ-ε-τρον.

Ὁ Βλαϋδέσιος γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Νεφελῶν σελ. 568 «τυπτήσω: Cf. 1379. τυπτήσομαι. Pl. 21. τυπτήσεις. Dem. p. 583. τυπτήσειν p. 585. Plat. Gorg. 527 A. καί σε ἴσως τυπτήσει τις. Hip. Maj. 292 ἤ καὶ σύ με ἄκριτον τυπτήσεις; Ita semper dixisse veteres monuit Cobetus V. L. p. 335. Paulo negligentius ergo Moeris, τυπτήσειν Ἀττικῶς, παίσειν Ἑλληνικῶς. Similiter Vesp. 222. βαλλήσομεν. 1491. βαλλήσει. 1059. ὀζήσει. Ram. 737. δοκήσετε. Lys. 459. παιήσετ'. Eccl. 599. βοσκήσομεν. Pl. 64. χαιρήσεις. ἐψήσω (Plat. Eryx. 405.), παθήσω (id. Rep. I. p. 189.), ἐνισπήσω (Hom. Od. Ε′. 98.), καθευδήσω (Xen. Cyr. V. 3.35), κλαιήσω (Dem. pp. 440. 546. 980.) διδασκήσω (Hesiod. Op. 64. Pind. P. IV. 386.), ἀλεξήσω, μελλήσω, νεμήσω, οἰχήσομαι, βουλήσομαι, οἰήσομαι, δεήσομαι, καθιζήσομαι».

Περὶ τοῦ πράγματος ποιεῖται λόγον καὶ ὁ Βλάσσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς τοῦ Κυνήρου Διεξοδ. Γραμμ. τῆς Ἑλλην. Γλώσσης Τόμ. Α′, 6′, σελ. 180.

Κακῶς ἐμνημονεύθη ὑπὸ τοῦ Βλαϋδεσίου ὁ μέλλων διδασκήσω ἀντὶ τοῦ ἀορίστου ἐδιδάσκησα. Ἐν τῇ Πολιτείᾳ τοῦ Πλάτωνος σελ. 347, Γ′ φέρεται κατὰ πλημμελῆ ἀνάγνωσιν σελ. καὶ τότε ἔρ-

χονται ἐπὶ τὸ ἄρχειν οὐχ ὡς ἐπ' ἀγαθόν τι ἰόντες οὐδ' ὡς εὖ παθήσοντες ἐν αὐτῷ» ἀντὶ τοῦ εὐπαθήσοντες. Ὁ Σταλβαύμιος σημειοῦται ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος Τόμ. Γ', α', σελ. 90 ἐκδ. β'. «Vulgata lectio εὖ παθήσοντες ferri propterea non potest, quod παθέω verbum nihili est, quod grammatici vocant. Recte εὐπαθήσοντες scribendum indicarunt *Buttm. Gr.* p. 352. ed. IV et *Matth.* Gr. Ampl. T. I. p. 479 ed. II. Nam εὐπαθεῖν recte ab εὐπαθής derivatur, siquidem τὸ εὖ καὶ τὰ στερητικὰ μόρια non componuntur cum verbis primitivis, sed cum nominibus et vocibus inde derivatis. v. *Schaeferi* Melett. crit. p. 6 et p. 68». Πρβ. καὶ Θησ. Στεφ. λ. εὐπαθῶ (Τόμ. Γ', 2378). Παρατιθέμεθα καὶ ἃ ἔγραψεν ὁ Ἐρουερδὴν ἐν *Stud. Crit. in Epigramm. Graec.* σελ. 90 «Rectissime autem habet vs. 42 ποθησέμεν pro quo (risum teneatis) Cougny coniecit παθησέμεν (sic), quia Vergilius dixit *non rastros patietur humus.*» «Non demum est emendare». Περὶ τοῦ εὐπαθοῦντα τοῦ ἀπαντῶντος ἐν τοῖς εἰς Ὀδύσσειαν Σχολίοις σελ. 258,10 Δινδ. ἀποφαίνεται ὁ Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1875, σελ. 114 «Odyss E. 135.— ἀποδεικνῦσα ὅτι δίκαιον τὸν εὐπαθοῦντα συνεῖναι αὐτῇ. Est aliquid inter εὐπαθεῖν et εὖ πάσχειν. Itaque corrigendum: τὸν εὖ παΘΟΝτα».

Καταλέγων ὁ Βλαϋδέσιος βαρυτόνων ῥημάτων μέλλοντας λήγοντας εἰς ΗΣΩ ἢ ΗΣΟΜΑΙ ἐμνημόνευσε καὶ τὸν δοκήσετε· ἀλλὰ τοῦ μέλλοντος δοκήσω ὁ ἐνεστὼς εἶνε περισπώμενος, ὁ δόξω δ' ἐσχηματίσθη ὡς ἀπὸ βαρυτόνου ἐνεστῶτος. Πρβ. ὠθῶ - ὤσω, κτλ. Ἔγραψε δ' ὁ Βλαϋδέσιος καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Σφηκῶν σελ. 250 «Cf. autem Eur. Iph. A. 200. ἡδοναῖς δίσκου κεχαρημένον. Scholion Athen. XV. 694 C γελάσειας, ὦ Πάν, ἐπ' ἐμαῖς | εὐφροσύναις (-ας?) ἀοιδαῖς κεχαρημένος. Confer δεδόκησαι 726. Eur. Med. 763 Alia forma est Eur. Or. 1120. ἔνδοθεν κεχαρμένην». Ἴδε τὸ ἑπόμενον κεφάλαιον.

Δοκεῖν: δοκήσειν καὶ δόξειν, ὠθεῖν: ὠθήσειν καὶ ὤσειν.

Ἐκ τοῦ περισπωμένου ῥήματος δοκεῖν ἐσχηματίσθησαν οἱ χρόνοι δοκήσειν καὶ δοκῆσαι καὶ δεδοκηκέναι· φέρονται δὲ καὶ οἱ παθητικοὶ τύποι δοκηθῆναι καὶ δεδοκῆσθαι.

δοκήσειν. Αἰσχύλ. Προμηθ. 386: δοκήσει. Εὐριπίδ. Ἡρακλεῖδ. 245: δοκήσω καὶ 261: δοκήσει. Ἀριστοφ. Νεφ. 562 καὶ Βατρ. 737: δοκήσετε. Ἀρχέστρ. παρ' Ἀθην. σελ. 29. Γ' δοκήσει. Θεόκρ. Εἰδυλλ. Α', 150: δοκησεῖς. Ἡρόδ. Δ,' 74: δοκήσει». Πρβ. καὶ Στοβ. Ἀνθολογ. Τόμ. Δ', σελ. 272,25 Μειν. «ὑπ' οὐδενὸς δοκήσει φιλεῖσθαί τις μηδένα φιλῶν». Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ Ἀνταττικιστὴς λέγει ἐν Βεκκ. Ἑλλην. Ἀνεκδότοις σελ. 89,18 «Δοκήσει: ἀντὶ τοῦ δόξῃ. Ἀριστοφάνης Βατράχῳ». Ποιεῖται δ' ὁ Βλαϋδέσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Βατράχων σελ. 498 τὴν παρατήρησιν τήνδε «1485· δοκήσας: I. g. δόξας. Huc respexisse videtur Antiatticista p. 89.18. Δοκήσει (l. δοκήσας) ἀντὶ τοῦ δόξας. Ἀριστ. Βατράχῳ».

δοκῆσαι. Ὀδ, Κ, 415 Υ, 93: δόκησε. Πίνδ. Ὀλυμπ. ΙΓ', 56: ἐδόκησαν. Στησίχ. Ἀποσπ. 42 Βεργκ.: ἐδόκησεν. Αἰσχύλ. Ἑπτ. 1036: δοκησάτω. Εὐριπ. (ψευδευριπ.) Ῥῆσ. 777: δοκήσας. Ἀριστοφ. Βατρ. 1485: δοκήσας. Ἀπολλών. Ῥόδ. Β', 204 καὶ Δ', 1480: ἐδόκησε(ν). Νόνν. Διονυσ. Ε', 142: ἐδόκησε. Ὑπὸ τοῦ Εὐριπίδου ἐγένετο χρῆσις τῆς ἀπολύτου μετοχῆς δοκῆσαν. Ἡρακλεῖδ. 186 «ἐπεὶ γὰρ Ἄργους οὐ μέτεσθ' ἡμῖν ἔτι, ψήφῳ δοκῆσαν κτέ.» καὶ Ἱκέτ. 129 «ἰδίᾳ δοκῆσάν σοι ἢ πάσῃ πόλει;» Κεῖται δὲ ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος μετοχὴ καὶ παρὰ τῷ Γαληνῷ Τόμ. ΙϚ', σελ. 784: δοκήσας καὶ παρὰ τῷ Θεοδωρήτῳ Τόμ. Β', σελ. 1573,5: δοκήσασα καὶ παρὰ τῷ Τζέτζῃ Ἱστορ. Χιλ. Η', 467 (σελ. 300 Κισλ.): δοκήσῃ καὶ Ἐπιστολ. σελ. 52 Πρεσσ.: ἐδόκησα καὶ σελ. 91: ἐδόκησεν. Πρβ. καὶ Ψευδοκαλλισθ. σελ. 148 Διδ. «ἐὰν οἱ Ῥόδιοι συνδοκήσωσιν». Ὁ Γ. Σμιδίτιος γράφει ἐν τῷ *De Flav. Jos. Elocut.* σελ. 459 «Verbi δοκέω aoristum ἐδόκησα non est, cur A. XVII 172. XVIII 13 (δοκῆσαν pro δόξαν) cum Dindorfio p. 833 mutemus, quamquam saepius aoristus ἔδοξα legi-

tur velut A. XVI 123. XVII 166. 208. 222, passim. nam iam veteribus haec forma non inusitata erat. cf. Veitch. p. 199. quare etiam Naberi coniectura εὐδοκῆσαν scribentis supersedere possumus, praesertim cum de libris XVII et XVIII agatur.» Παρατηρητέον δ' ὅτι παρὰ τῷ Ὀνησάνδρῳ σελ. 113 Κορ. φέρεται «μάλιστα μὲν τούς, πρὸς οὓς ἐστιν ὁ πόλεμος, κἂν δοκήσῃ τοῖς συμμάχοις ἀναιρεῖν»· ἀλλ' ἐν τῇ Τευβνηρείῳ αὐτοῦ ἐκδόσει σελ. 49,2 κεῖται «μάλιστα μέν, κἂν δοκῇ αὐτοῖς, π ρὸς οὓς ἐστιν ὁ πόλεμος τοὺς συμμάχους ἀναιρεῖν». Πρβ. καὶ σελ. μα'.

δεδοκηκέναι Αἰσχ. Εὐμεν. 309 «ἄγε δὴ καὶ χορὸν ἅψωμεν, ἐπεὶ μοῦσαν στυγερὰν ἀποφαίνεσθαι δεδόκηκε». Πρβ. καὶ Ὠριγέν. (Ψευδωριγέν.) Φιλοσοφ. σελ. 265,5 (1860): δεδοκηκέναι.

δοκηθῆναι. Περίφημον κατέστη καὶ παντὶ ἴσως γνωστὸν ὑπάρχει τὸ ὑπὸ τοῦ Εὐριπίδου ῥηθὲν ἐν τῷ τέλει τῆς Ἀλκήστιδος καὶ τῆς Ἀνδρομάχης καὶ τῶν Βακχῶν καὶ τῆς Μηδείας «πολλὰ δ' ἀέλπτως κραίνουσι θεοί· καὶ τὰ δοκηθέντ' οὐκ ἐτελέσθη, τῶν δ' ἀδοκήτων πόρον ηὗρε θεός. Τοιόνδε ἀπέβη τόδε πρᾶγμα». Ἀπαντᾷ δ' ὁ ἀόριστος ἐδοκήθην καὶ ἐν τῇ Παλατίνῃ Ἀνθολογίᾳ Η', 188. Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Πλωτίνου Τόμ. Α', σελ. 297,26 Τευβν.: δοκηθὲν καὶ ὑπὸ τοῦ Μενάνδρου τοῦ ἱστορικοῦ Ἱστορ. Ἑλλ. Μικρ. Τόμ. Β', σελ. 41,17 Διvδ.: δοκηθέντων καὶ σελ. 113,21 δοκηθέντα καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀγαθίου σελ. 151,11 : δοκηθέντων καὶ ὑπὸ τοῦ Λιβανίου Ἐπιστολ. σελ. 231 Οὐολφ. δοκηθέντα καὶ ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 1623,36: δοκηθὲν καὶ ὑπὸ τοῦ Κεδρηνοῦ Τόμ. Β', σελ. 692,21 : δοκηθέντα.

δεδοκῆσθαι: Πίνδ. Νεμ. Ε', 19 (35): δεδόκηται. Εὐριπ. Μηδ. 763: δεδόκησαι. Ἀριστοφ. Σφ. 726: δεδόκησαι. Ἡρόδ. Ζ', 16, γ': δεδόκηται (φέρεται δὲ καὶ γραφὴ δέδοκται, ἣν γνησίαν ὑπολαμβάνει ὁ Γ. Δινδόρφης ἐν τῷ Θησ. τοῦ Στεφάνου Τόμ. Β', σελ. 1611. Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Πορφυρίου Ἀποσπ. Φιλοσοφ. Ἑλλ. Μουλλ Τόμ. Α', σελ. 191,11 δεδόκηται καὶ ὑπὸ τοῦ Ὠριγένους (Ψευδωριγένους) Φιλοσοφ. σελ. 475,4 : δεδοκημένοις. Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ Ἑρμερίνσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἱπποκράτους καὶ ἄλλων ἰατρῶν Λειψάνων Τόμ. Γ'. σελ. 614 ἔγραψε «δέ-

δοκται τῷ δήμῳ μνῆσαι αὐτὸν τὰ μυστήρια» καὶ ἐσημειώσατο «δέδοκται C., et H. al. m., δεδόκηται vulgo».

Τὸν ἐνεστῶτα δοκεῖσθαι βλέπει τις παρὰ τῷ Πλάτωνι Πολιτ. σελ. 490, Α' «οὐκοῦν ἓν μὲν τοῦτο σφόδρα οὕτω παρὰ δόξαν τοῖς νῦν δοκουμένοις περὶ αὐτοῦ;» καὶ σελ. 612, Δ' καὶ ὑμᾶς ὁμολογεῖν περὶ αὐτῆς δοκεῖσθαι οὕτως». Πρβ. καὶ Ζωναρ. Ἐπιτμ. Ἱστορ. Τόμ. Δ', σελ. 284,25 Δινδ. «περὶ τῶν δοκουμένων διαφωνιῶν τῶν προφητῶν» καὶ Σχολ. εἰς Ἱπποκρ. καὶ Γαλην. Τόμ. Β', σελ. 259 «οὕτως ἀνεξήγητος παρά τινων σοφῶν παραλέλειπται ὁ ἀφορισμὸς διὰ τὸ δοκεῖσθαι αὐτὸν ταυτολογίαν εἶναι». Ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου γίνεται μνεία τῆς μετοχῆς δοκουμένοις, «Δοκουμένοις: δοκιμαζομένοις». Σύνθετος ἐνεστὼς καταδοκεῖσθαι ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Ἀντιφῶντι Τετραλ. Α', β', 3 «εἰκότως ὑφ' ὑμῶν καταδοκοῦμαι» καὶ Α', γ', 7 «ἀξιῶν δὲ διὰ τὸ φανερὰν εἶναι τὴν ὑποψίαν αὐτῷ μὴ καταδοκεῖσθαι ὑφ' ὑμῶν». Ἐγένετο δὲ χρῆσις ὑπὸ τοῦ Ἀντιφῶντος καὶ τῆς μετοχῆς τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου Τετραλ. Α', β', 2, ἔνθα ἄλλα μὲν τῶν ἀντιγράφων ἔχουσιν «αὐτὸς καταδοκηθεὶς φονεὺς εἶναι ἀνοσίως ἁλώσομαι», ἔνια δὲ καταδοχθείς, ὃ εἶνε ἐγκεκριμένον ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Δ', σελ. 1062. Ἐκ τοῦ ὀνόματος δοκεῖν παρήχθησαν καὶ τὰ ὀνόματα δόκημα καὶ δόκησις. Πρβ. καὶ ἀδόκητος καὶ ἀνεπιδόκητος, δοκησίσοφος καὶ δοκησιδέξιος καὶ δοκησίνους. Πολυδεύκ. Δ', 9 «δοκησίσοφος, ὡς Ἀντιφῶν ἔφη, εἰκαστής, εἰκαστικός· καὶ μέντοι καὶ δοκησίνους, ὃν καὶ δοκησιδέξιον Καλλίας εἴρηκεν ὁ κωμικός» (Ἴδε καὶ Βλαϋδέσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Βατράχων σελ. 349. Πρβ. καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Β', σελ. 1611-1612. Παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ σελ. 370 κεῖται «τοὺς δοκήσει σοφούς». Γράφει δ' ὁ Κοβητος ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ 1867, σελ. 216 «Πρὸς ταῦτα οὖν τὸ γεγραμμένον σελ. 370 «οὐ τοὺς ὄντως σοφοὺς διαβάλλει, ἀλλὰ τοὺς δοκήσει σοφούς», οὐδὲν ἐνδοιάσας διορθώσεις δοκησισόφους, ἐάν τε τοῖς ἀντιγράφοις συνδοκῇ, ἐάν τε μή. Ἀττικὸν ὄνομα τὸ Δοκησίσοφος καὶ Δοκησιδέξιος, τὸ δὲ παρὰ τῷ Πολυδεύκει (Δ, ζ 2). Δοκησίνους μοχθηρὸν καὶ ἀδόκιμον καὶ παρ' οὐδενὶ τῶν εὐδοκιμούντων κείμενον. Χαίρει δὲ τῷ ὀνόματι τῷ Δοκησίσοφος καὶ ὁ Κλήμης, οἷον (σελ. 58). «Πρὸς τῶν δοκησι-

σόφων δὴ τούτων». καὶ συχνάκις ἀλλαχοῦ. Τὸ αὐτὸ ἁμάρτημα φαίνεται σελ. 347 «τοὺς δοκήσει σοφοὺς καὶ οἰομένους εἶναι οὐκ ὄντας δὲ σοφοὺς ἐπιρραπίζων». Τοὺς αὐτοὺς ὁ Κλήμης ἔστιν ὅτε οἰησισόφους ἀποκαλεῖ, οἷον (σελ. 426). «μικρὸν διορώντων τῶν παρ' Ἕλλησιν οἰησισόφων», καὶ ἐν ἄλλοις». Πρβ. καὶ Γ'. Δινδόρφιον ἐν τῇ ἐκδόσει Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως Τόμ. Α', σελ. με'. Παρατηρητέον δ' ὅτι παρὰ Γεωργίῳ τῷ Συγκέλλῳ φέρεται Τόμ. Α', σελ. 59.10 «πρὸς τὸ μηδεμίαν ἀφορμὴν ἀντιθέσεως εὑρίσκειν ἐν ταῖς θείαις ἡμῶν γραφαῖς τοὺς οἰήσει σοφοὺς αἱρεσιάρχας τε καὶ ἐθνικούς· ὅτι οἱ μὲν ἐθνικοὶ οἰήσει σοφοὶ ἐνόμισαν πολλῶν μυριάδων ἐτῶν εἶναι τὸν κόσμον, οἱ δὲ αἱρεσιάρχαι κτέ» καὶ «ὅτι πολλῶν μυριάδων ἐτῶν εἶναι τὸν κόσμον νομίζουσιν οἱ ἐθνικοὶ οἰήσει σοφοί». Λέγει δ' ὁ Λ. Δινδόρφιος ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ε', σελ. 1766 «Οἰησίσοφος — Restituendum G. Syngello p. 59, 10, 11,21 pro οἰήσει σοφούς. L Dind».

Ἐποιησάμεθα ἐν τοῖς ἄνω λόγον περὶ τῶν χρόνων δοκήσειν καὶ δοκῆσαι, κτλ. Οἱ συνήθεις δ' ὅμως τοῦ ῥήματος δοκεῖν χρόνοι καὶ μόνοι ἐν τῷ πολιτικῷ λόγῳ τῶν Ἀθηναίων εὑρισκόμενοι εἶνε οἱ ὡς ἀπὸ βαρυτόνου ῥήματος ἐσχηματισμένοι δόξειν, καὶ δόξαι καὶ δεδόχθαι. Πρβ. καὶ δόγμα. Ἐν τῷ Κρίτωνι τοῦ Πλάτωνος σελ 49, Δ' φέρεται «οἶδα γὰρ ὅτι ὀλίγοις τισὶ ταῦτα καὶ δοκεῖ καὶ δόξει· οἷς οὖν οὕτω δέδοκται καὶ οἷς μή, τούτοις οὐκ ἔστι κοινὴ βουλή». Πρβ. καὶ δεδόχθω καὶ δεδογμένον - δεδογμένα. Ἐλέχθη δὲ καὶ «κατὰ τοὺς δεδογμένους νόμους» ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους Ἐκκλησ. 759. Πρβ. 763 καὶ 764. Ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις ἀναγινώσκεται κατὰ μὲν τὴν τοῦ Βεκκήρου ἔκδοσιν σελ. 127 «ὡς ἤδη δεδογμένης τῆς βουλῆς», κατὰ δὲ τὴν τοῦ Δινδορφίου Τόμ. Γ'. σελ. 422, 12 «ὡς ἤδη δεδειγμένης τῆς βουλῆς».

Τῷ παρακειμένῳ δεδόχθαι συστοιχεῖ ὁ ἀόριστος δοχθῆναι. Ὁ Κόβητος γράφει ἐν *Observat. in Dionys.* σελ. 92 «Pag. 838. ἅπαντες — ἀνέκραγον ἄγειν σφᾶς ἐπὶ τὰ ὅπλα καὶ ὁ Βροῦτος ἡσθείς. Ἐάν γε πρότερον, ἔφη, τὰ δόξαντα τῷ συνεδρίῳ μαθόντες ἐπικυρώσητε [τὸ δοχθέν]. Duo optimi τὸ δοχθὲν exhibent, deteriores τὸ ταχθέν, sed utrumque ex interpolatione natum et delendum est. Ne Graeca quidem forma est ἐδόχθη et τὸ δοχθέν. Δοκεῖν

habet δόξει, ἔδοξε sed in *perfecto* δέδοκται, δεδόχθαι τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ. Poëtis semel et iterum placuit δεδόκηκε dicere, sed ἐδόχθη pro ἔδοξε nemo umquam Graecorum dixit. In hoc ipso loco postquam dixerat τὰ δοξαντα τῷ συνεδρίῳ continuo addidit: δέδοκται γὰρ ἡμῖν φεύγειν Ταρκύνιον» καὶ ἐν *Collect Crit.* σελ. 294 «Liban. IV. pag. 427. 5. τί γὰρ δή ποτε παρὰ τὴν ἐκκλησίαν τῶν ΔΟχθέντων ἀκούων οὐκ ἀναστὰς διεκώλυες; Appellantur τὰ δόξαντα, non τὰ δοχθέντα, et ubi semel ἔδοξέ τι contradicere sero est. Repone τῶν ΛΕχθέντων ἀκούων». Παράδοξα ἡμῖν φαίνονται τὰ ὑπὸ τοῦ μεγάλου κριτικοῦ περὶ τοῦ ἀορίστου ἐδόχθην εἰρημένα. Ὁ ἀόριστος οὗτος ἀπαντᾷ ἐν ἐπιγραφαῖς τῶν μεταγενεστέρων χρόνων, οἷον «καὶ τὸ δοχθεῖν κύριον ἔστω» καὶ «τὸ δοχθὲν ὑπὸ Ἀμυκλαιέων» (Συλλογ. Ἐπιγρ. Ἑλλην. Διττεμβ. σελ. 339, 27 καὶ σελ. 417, 2) καὶ «κατὰ τὸ δοχθὲν κοινᾷ σύμβολον» (Ἐκλογ. Ἐπιγρ. Ἑλλην. Καυ. σελ. 75, 70). Κεῖται δὲ καὶ παρὰ τῷ Πολυβίῳ σελ. 1044, 2 Οὔλσχ. «ἐὰν μὴ πρότερον ὅ τε δῆμος ἥ τε σύγκλητος ἐπικυρώσῃ τὰ δοχθέντα» καὶ παρὰ τῷ Διοδώρῳ τῷ Σικελιώτῃ ΙΑ΄, να΄, 8 «ὡς δὲ τὰ δοχθέντα τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐπύθοντο» καὶ ΙΒ΄, νθ΄, 9 «ἀπεστάλησαν εἰς τὴν Μυτιλήνην οἱ τὰ δοχθέντα τῷ δήμῳ δηλώσοντες». Πρβ. καὶ Ἰγνάτ. Ἐπιστ. πρὸς Ἥρ. Ζ΄ (Πατέρ. Ἀποστ. Τόμ. Β΄, σελ. 270,8, 1876) «καὶ μὴ ἑαυτὸν ἀνάξιον κρίνῃς τῶν δοχθέντων περὶ σοῦ τῷ θεῷ» καὶ Ἐφραίμ. 1255 (σελ. 59 Βόνν.) «αἰτεῖ τὸ δοχθὲν» καὶ Γεώργ. Κεδρην. Τόμ. Β΄, σελ. 323,13 Βόνν. «μέλλων δ᾽ ἐγχειρεῖν τοῖς δοχθεῖσι κτέ». Πολλάκις τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀορίστου ἐγένετο χρῆσις ὑπὸ τοῦ Ἰωσήπου. Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ Γ. Σμιδιτίου γεγραμμένα ἐν τῷ *De Flav. Joseph. Elocut.* σελ. 467 «Denique commemorare liceat τὸ δοχθὲν B. V 1.5 (5,7), τοῖς δοχθεῖσι B. III, 5,6 (236,30), τὰ δοχθέντα B. IV 6.1 (325,21) A. XII 33. [XVI 173 v. l in AM] Ap. I 310, τῶν δοχθέντων A. IV 141, δοχθεῖσαν A. III 184». Παρὰ Δίωνι τῷ Κασσίῳ ΜΔ΄, 26 φέρεται «εὔλογον μὲν ἂν πρᾶγμα πεποιηκέναι ἐδεδόχεσαν». Συστοιχεῖ δ᾽ ὁ ὑπερσυντελικὸς ἐδεδόχειν τῷ ἀορίστῳ ἔδοξα. Πρβ. καὶ ἔδειξα-δέδειχα, κτλ. Ἴδε καὶ Κούρτιον ἐν τῷ *Das Verbum* Τόμ. Β΄, σελ. 221 ἐκδ. β΄. Ὁ Κόβητος ποιεῖται ἐν τῇ Μνημοσύνῃ

1882, σελ. 199 τὴν παρατήρησιν τήνδε «Dio Cass. 44,26,5· καίτοι εἰ ἠθελήκεσαν ἐκεῖνοι οἱ τὴν Φυλὴν καταλαβόντες—τιμωρήσασθαι τοὺς ἐκ τοῦ ἄστεος ὑπὲρ ὧν ἠδίκηντο, εὔλογον μὲν ἂν πρᾶγμα πεποιηκέναι ἐδεδόχεσαν, πολλὰ δ' ἂν καὶ ἐδεδράκεσαν κακὰ καὶ ἐπεπόνθεσαν. Non est foedior ullus barbarismus quam ἐδεδόχεσαν. Quis enim nescit δοκεῖν habere perfectum δεδόχθαι? Quid igitur faciemus? namque necessarium est plusquamperfectum, ut vides. In libris est ἐδεδόκεσαν, in quo latet ἐδεδοΚΗκεσαν. Poetarum est enim, etiam **Comicorum** δεδόκηκα pro δέδογμαι».

Ὡς δὲ λέγεται δοκησίσοφος, οὕτω καὶ δοξόσοφος. Ἐγένετο δὲ χρῆσις τοῦ ἐπιθέτου τούτου, καὶ τοῦ ἐξ αὐτοῦ παρηγμένου ὀνόματος δοξοσοφία ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος Φαίδρ. σελ. 275, Β' «δοξόσοφοι γεγονότες ἀντὶ σοφῶν» καὶ Σοφιστ. σελ. 231, Β' «ὁ περὶ τὴν μάταιον δοξοσοφίαν γιγνόμενος ἔλεγχος» καὶ Φιλήβ. σελ. 49, Δ' «μεστὸν ἐρίδων καὶ δοξοσοφίας» καὶ σελ. 49, Δ' «τὴν τῶν φίλων δοξοσοφίαν».

Ἐμφερὲς τῷ δοκεῖν: δοκήσειν καὶ δόξειν εἶνε τὸ ὠθεῖν: ὠθήσειν καὶ ὤσειν. Ὁ Φρασικλῆς γράφει ἐν τῇ Γραμματικῇ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης σελ. 238 «Ὠθέω, Μέλλ. ὠθήσω, καὶ ὤσω, Παρατ. ἐώθουν, τὰ δὲ λοιπὰ ἐκ τοῦ ΩΘΩ, Ἀόρ. ἔωσα, ὦσαι, Παρακ. Παθ. ἔωσμαι, ἐῶσθαι. Μέσ. Ἀόρ. ἀπεωσάμην, ἀπώσασθαι, ἀπωσάμενος, κτλ. Ὑποτ. ἀπώσωμαι, Εὐκτ. ἀπωσαίμην». Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου λέγεται Τόμ. Η', σελ. 2001 «Futurum ὠθήσω est ap Eurip. Cycl. 592, ὠθήσει, et ὠθήσομεν ap Aristoph. Eccl. 300 ex codd.; nam ed. Ald ὠθήσομαι; et ἐξωθήσομεν Soph. Aj 1248. Longo usitatius ὤσω inde ab Hom. Il. Ν, 367 (ubi ἀπωσέμεν) apud scriptores quosvis. Aor. ὤθησα ap. Hesych.: Ὠθήσας· ἀνατρέψας, ὤσας. Legitur ap. Dion. Cass. fragm. Vat. p. 207, et Paraphr. Hom. Il. Λ, 143,320, Ν, 138,193. Plerique tamen ἔωσα praetulerunt, ut Hom. Il. Π, 410 (ubi simplex ἔωσε) et Od. Ι, 81 (ubi comp. ἀπέωσε) et scriptores Attici plurimi».

Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Αἰλιανοῦ περὶ Ζῴ. Ζ', 24 «τοὺς οὖν καρκίνους ὠθήσει τε πάντως καὶ ἀνατρέψειν» καὶ ὑπὸ Ἥρωνος τοῦ

Ἀλεξανδρέως Τόμ. Α', σελ. 196,27 Τευβν. «τὸν δὲ ἀέρα ὠθήσει» καὶ σελ. 432,13 «καὶ ἄνωθεν τῆς πλευρᾶς τοῦ πλινθίου τρυπηθείσης διωθήσεται» καὶ ὑπὸ τοῦ Φωτίου Ἐπιστολ. σελ. 395 Βαλ. «τῆς περὶ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον προγνώσεως ἐξωθήσουσιν» καὶ ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου ἢ Εὐμαθίου ἐν τῷ καθ' Ὑσμ. καὶ Ὑσμιν Δράμ. Ϛ', 6 «ὃ κατ' ἐμῆς ταύτης ὠθήσω ψυχῆς» καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοφάνη Σχολίοις σελ. 23,49 Διδ. «ὠθήσεις, φιλονεικήσεις» καὶ ἐν τοῖς εἰς Λουκιανὸν σελ. 119 Ἰακ. «πρὸς ἄλογον σαυτὸν συνωθήσεις». Οὐκ ὀλίγα μαρτύρια τοῦ ἀορίστου ὠθῆσαι ἁπλοῦ τε καὶ συνθέτου ἔχομεν νὰ μνημονεύσωμεν ἐκ τοῦ παρηκμακότος ἑλληνισμοῦ.

Αἰλιαν. περὶ Ζῴ. Θ', 34 «ἵνα μὴ τῆς ἅλμης ἀρύσηται καὶ ὠθήσῃ αὖθις αὐτὸν» καὶ ΙΓ, 17: ὠθήσας καὶ ΙΕ' 5: ὠθήσωσιν καὶ Ἀποσπ. παρὰ Σουίδ. σελ. 125 Βεκκ. «Ἀνωθῆσαν: δὲ ἑαυτὸ τὸ θηρίον καὶ ἔξαλον γενόμενον ἀπεσείσατο ἐς τὴν νῆξιν ἀπολῦσαν τὸν ἄνθρωπον».

Γαλην. Τόμ. Ι, σελ. 977 «ἔν τε τῷ τῆς καθάρσεως καιρῷ καὶ πρὸ αὐτῆς ἀπωθῆσαι» καὶ Τόμ. ΙΘ', σελ. 671: ἐξώθησαν. Ἐν Τόμ. Α', σελ. 34 κεῖται «ἐκεῖνον μὲν ἀπώθησε καταγελάσας», ἀλλ' ἐν τῇ Τευβνηρείῳ ἐκδόσει Μικρῶν τοῦ Γαληνοῦ Συγγραμμάτων Τόμ. Α', σελ. 126,17 εἶνε γεγραμμένον «ἐκεῖνον μὲν ἀπέστησε καταγελάσας».

Ἰω. Χρυσόστ. Ὁμιλ. εἰς Ματθ. σελ. 604, Δ «καὶ τοῦ θεοῦ τὸν ἀκριβῆ φόβον παρώθησεν» καὶ σελ. 816, Α' «ὤθησαν αὐτοὺς ἐπὶ μοιχείαν».

Χαρίτ. Ἀφροδ. Β', 7 «καὶ ἅμα ὤθησεν αὐτήν».

Σιμπλίκ. Ἐξηγ. εἰς τὸ Ἐπικτ. Ἐγχειρ. σελ. 40,49 Διδ. «τοὺς δὲ εἰς λιτότητα ἄκραν καὶ τὸν κατὰ φύσιν βίον προώθησε» καὶ Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. ΙΑ', σελ. 325,15 «αὐτὸς γὰρ ὁ πρώτως ὠθήσας τὸν μεταξὺ ἑστῶτα κτέ.».

Ἰω. Λυδ. σελ. 108,3 Τευβν. «ἐπαναστήσεται τὸ πλῆθος ἐξωθῆσαι αὐτούς».

Μένανδρ. Ἱστορ. Ἑλλ. Μικρ. Τόμ. Β', σελ. 104,26 Δινδ. «οἷα δὴ καὶ αὐτοῦ Ζαχαρίου τὴν πρεσβαίαν ταύτην γενέσθαι ξυνωθήσαντος».

Θεοφύλ. Σιμόκ. σελ. 107,19 Βόνν. (Σουίδ. σελ. 935 Βεκκ.) «ἐκεῖνον αὐτὸν τὸν ἀριστέα ἐξώθησεν».

Σχολ. Ἱπποκρ. καὶ Γαλ. Τόμ. Α', σελ. 72 «μέχρι μέν τινος ὠθήσασα τὴν ὕλην» καὶ σελ. 113: ἐξωθῆσαι καὶ σελ. 187 καὶ σελ. 214: ἀπωθῆσαι».

Σχολ. Λυκόφρ. σελ. 103 (1881) «ἅτινα δὴ παρωσάμενος, παρωθήσας, ἐάσας».

Ὁ Οὐαγνῆρος ἐκδοὺς παρὰ τῷ Ἀπολλοδώρῳ σελ. 775,5 «εἰς χιόνα πολλὴν παρειμένον εἰσωθήσας ἐμβροχίσας τε ἐκόμισεν εἰς Μυκήνας» ἔγραψε σελ. νη' «εἰσωθήσας E p. 77,5 (conf. Epit. Vat. p 100)».

Ἐρρήθη δὲ καὶ «ἀπωθήσασθαι φίλον» ἐν τοῖς εἰς Σοφοκλέα Σχολίοις σελ. 189.6 Τευβν. καὶ «ἀπωθήσατο αὐτὸν κατ' ἐκείνου τοῦ τόπου τῆς θαλάσσης ἐν τοῖς εἰς Εὐριπίδην Σχολίοις Τόμ. Β', σελ. 247,12 Δινδ. καὶ «διωθήσασθαι Λακεδαιμονίους ἥκοντας παρ' ἡμᾶς» ἐν τοῖς εἰς Δημοσθένη σελ. 250,2 Δινδ. καὶ «ὅλης τῆς πατρίδος ἐξωθησάμενος» καὶ «παῖδας οἰκτείρεις οὓς ἀπωθήσω τοῦ βήματος» ὑπὸ τοῦ Σευήρου Ῥητ. Ἑλλ. Οὐαλζ. Τόμ. Α', σελ. 541,8 καὶ 11 καὶ «τὰ μὲν ἄλλα διωθήσατο» ὑπὸ τοῦ Σουίδα σελ. 227 Βεκκ. (λ. Βουλοῦσκοι). Παρατηρητέον δ' ὅτι φέρεται παρὰ τῷ Σουίδᾳ σελ. 922 (λ. Ῥήγουλος) «τὰς μὲν συνήθεις τοῖς ὑπατικοῖς τιμὰς διωθήσατο» καὶ «τοὺς ὀλοφυρμοὺς ἀκλινῶς διωθησάμενος». Σημειοῦται δ' ὁ Βερνάρδυς ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Σουίδα Τόμ. Β', α', σελ. 606. «διώσατο Exc. Vat». Ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Λ. Δινδορφίου γενομένῃ ἐκδόσει Δίωνος τοῦ Κασσίου Τόμ. Α', σελ. 76, εἶνε γεγραμμένον «τὰς μὲν συνήθεις τοῖς ὑπατικοῖς τιμὰς διΕώσατο». Παρὰ τῷ Γαληνῷ Τόμ. ΙϚ', σελ. 327 κεῖται «καὶ οὕτω πάντα αἰτεῖν, καὶ ὅ,τι ἂν δῷς ἀποθάσασθαι· εἶνε δὲ σεσημειωμένον ὑπὸ τοῦ ἐκδότου «in marg fortasse ἀπωθήσασθαι». Ἡμῖν εὐλογώτερον φαίνεται ν' ἀναγνωσθῇ ἀπωθεῖσθαι.

Ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ ἑλληνισμῷ ἀπαντᾷ καὶ ὁ παθητικὸς ἀόριστος ὠθηθῆναι ἁπλοῦς τε καὶ σύνθετος. Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Τόμ. Η', σελ. 2001 λέγεται «Inauditus veteribus aoristus ὠθηθεὶς est ap. Apellinar. Psalm. 117,25: Καί κε πέσ' ὠθηθείς. Apud Theophil. Institt. vol. I, p. 526 ed. Reitz.

ubi ἐξωσθῆναι, codex ap. Reitzium p. LVIII, ἐξωθῆναι». Εἶνε δ' εἰρημένον καὶ ὑπὸ Ἥρωνος τοῦ Ἀλεξανδρέως Τόμ. Α'. σελ. 430,1 Τευβν. «καὶ ὠθήθη διὰ τοῦ τρυπήματος ἐκ τοῦ ὄπισθεν μέρους» καὶ ὑπὸ τοῦ Σιμπλικίου Ὑπομν. Ἀριστοτέλ. Τόμ. Θ' σελ. 694,1 «ἀφ' οὗ τὸ πλησιάζον σῶμα ὠθηθὲν ἢ πιληθὲν ἐξέστη» καὶ ὑπὸ Σωκράτους τοῦ Σχολαστικοῦ Ἐκκλησ. Ἱστορ. σελ. 515 Οὖσσ. «οἷα μὲν οὖν κακὰ ἐπὶ τῆς εἰσόδου Λουκίου γεγένηται ἢ ὅσα κατὰ τῶν ἐξωθηθέντων» καὶ σελ. 605 «οἱ γὰρ κατ' αὐτὴν Ἀρειανοὶ τῶν ἐκκλησιῶν ἐξωθηθέντες κτέ.» καὶ ὑπὸ τοῦ Τζέτζου Ἐπιστολ. σελ. 56 Πρεσσ. «πρὸς τοῦτο συνωθηθείς». Παρὰ τῷ Γαληνῷ Τόμ. ΙΖ', α', σελ. 405 εἶνε γεγραμμένον «ἀλλ' ἡ τῶν παρωτίδων ὕλη εἰς τὸν πνεύμονα μεταφερομένη τῇ ῥώμῃ τῆς φύσεως ἀπωθΕΙΘη».

Μέλλων ὠθήσομαι καὶ παρακείμενος ὦθημαι μνημονεύονται ὑπὸ τοῦ Χοιροβοσκοῦ σελ. 710,23 λέγοντος «Ἰστέον δὲ ὅτι πολλάκις ὁ μετ' ὀλίγον μέλλων καὶ ὁ μέσος μέλλων συνεμπίπτουσιν ἀλλήλοις, οἷον ἐπὶ τούτου ἐστίν, ὠθῶ ὠθήσω καὶ ὁ μέσος μέλλων ὠθῶ ὠθήσω καὶ ὁ μέσος μέλλων ὠθήσομαι· εἶτα ὁ παθητικὸς παρακείμενος ὤθημαι ὤθημαι ὤθησαι καὶ ὁ μετ' ὀλίγον μέλλων ὠθήσομαι». Παλαμηδικόν γε τοῦτο τοὐξεύρημα καὶ σοφόν σου, ὦ Χοιροβοσκέ. Τὸν μέλλοντα ὠθήσομαι βλέπει τις παρὰ τῷ Γαληνῷ Τόμ. Γ', σελ. 400 «δῆλον ὡς κἀνταῦθα πάντ' ὠθήσεται κάτω». Ἀλλ' ἴσως ἀναγνωστέον ὠσθήσεται. Παρὰ τῷ Τιμαρίωνι ΜΑ' (σελ. 86 Ἐλισσ.) κεῖται «ἀπ' ἐντεῦθεν ἐξωθῆναι τῆς τῶν ψυχαγωγῶν τάξεως», ὅπερ πάντως εἶνε ἡμαρτημένον ἀντὶ τοῦ ἐξωθηθῆναι ἢ ἐξωσθῆναι.

Ἐν τῷ παρηκμακότι ἑλληνισμῷ ἀπαντῶσι καὶ τὰ ὀνόματα ἀντώθησις (Γαλην. Τόμ. ΙΗ', α', σελ. 324-325) καὶ ἀπώθησις καὶ διώθησις καὶ ἐξώθησις. Ἐρρήθη δὲ καὶ δυσεξώθητον ὑπὸ τοῦ Σιμπλικίου Ὑπομν. Ἀριστοτ. Τόμ. Θ', σελ. 677,29. Ἐν τῷ δοκίμῳ ἑλληνισμῷ λέγεται ἀπωστός, ἄπωσις, κτλ. Ἐσχηματίσθη δὲ καὶ ῥῆμα ὠστίζομαι. Τὸ ὄνομα ὠστισμός μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Μοίριδος ἀποφαινομένου «Ὠστισμός, ὠθισμὸς Ἀττικῶς, ὠσμὸς Ἑλληνικῶς». Ὁ Ἐρουερδὴν γράφει ἐν *Lex. Graec. Suppl. et Dialect.* σελ. 920 «ὠθίζειν= ὠστίζειν Her. III 67, sed ὠθισμὸς ei

commune est cum Atticis; ὠστισμὸς apud antiquiores non videtur occurrere» (Ἴδε καὶ Πιέρσωνα εἰς Μοῖρ. σελ. 424). Τὸν παθητικὸν ἀόριστον ὠθίσθην εὕρομεν ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς τοῦ Φωτίου σελ. 152 Βαλ. «καὶ τὸν ἀποτόμως ὠθισθέντα καὶ ἄκοντα, ἀποτομώτερόν τε καὶ νανικώτερον ἀπωσθῆναι».

Ὡς ῥημάτων βαρυτόνων σχηματίζεται χρόνος εἷς ἢ καὶ πλείονες τοῦ ἑνὸς ὡς ἐξ ἐνεστώτων ληγόντων εἰς ΕΩ, οὕτω καὶ τοὐναντίον ῥημάτων τελευτώνων εἰς ΕΩ εἷς χρόνος ἢ καὶ πλείονες τοῦ ἑνὸς σχηματίζονται ὡς ἀπὸ βαρυτόνων ἐνεστώτων, οἷον·

κυνέω: ἔκυσα (κύσον, κύσαι). Ὁ Εὐστάθιος γράφει ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1681,43 «Τὸ δὲ κύειν, ὅπερ ἐστὶ φιλεῖν, ὅτι προσλήψει τοῦ νῦ κυνεῖν γίνεται κατὰ τὸ οἴχω οἰχνῶ, ἵκω ἱκνῶ, δῆλον καὶ ἐκ τοῦ κύνεον ἀγαπαζόμεναι κεφαλήν τε καὶ ὤμους» καὶ σελ. 1792,41 «σημείωσαι δὲ ὅτι ἐν μὲν τῷ κῦσε δέ μιν κεφαλὴν ἐκτείνει τὸ κῦσε τὴν παραλήγουσαν, ἐν δὲ τῷ πάντα κύσε συστέλλει αὐτήν». Ὁ βαρύτονος ἐνεστὼς κύω εἶνε ἄρρητος· ὁ δ' ἀόριστος ἔκυσα ἢ ἄνευ αὐξήσεως κύσα οὐδέποτ' ἐκτείνει τὴν παραλήγουσαν, ἐλέχθη δ' ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου Ἰλ. Π, 15 «κύΣΣε δέ μιν κεφαλήν τε καὶ ἄμφω φάεα καλά», οὐχὶ κῦσε. Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τοῖς Μυθιάμβοις τοῦ Βαβρίου ΡΚΘ', 17 Γιλτ. εἶνε ἐκδεδομένον κατ' ἀνάγνωσιν τοῦ Λαχμανοῦ «δειπνοῦντα δ' εὐθὺς ἦλθε δεσπότην κύσσων». Ἄξια μνείας εἶνε τὰ ὑπὸ τοῦ Κοβήτου γεγραμμένα ἐν *Var. Lect.* σελ. 237 «Lucian. in libro de sacrif § 12. pro φιλήσας μόνον τὴν αὐτοῦ δεξιάν, optimi codices σείσας dederunt, in quo κύσας latere suspicor, ut 33,17. τὴν χεῖρα κύσαντες ἡγούμεθα ἐντελῆ εἶναι τὴν εὐχήν». Τοῦ ῥήματος προσκυνῶ ὁ ἀόριστος σχηματίζεται κανονικῶς προσεκύνησα, ὁ δὲ τύπος προσέκυσα εἶναι ποιητικὸς ἀπαντῶν παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ Ἠλ. 1374 καὶ Φιλοκτ. 533 καὶ 776 καὶ 1408 καὶ παρὰ τῷ Ἀριστοφάνει Ἱππ. 156 καὶ 640. Πρβ. Σουίδ. σελ. 896 Βεκκ. «Πρόσκυσον: προσκύνησον». Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐν ἀποσπάσματι τοῦ Ἱππώνακτος εἶνε κατὰ τμῆσιν, ὡς λέγεται, εἰρημένον «πρὸς μὲν κυνήσειν», ἀνθ' οὗ ὁ μὲν Οὐελκῆρος ἀνέγνω «πρὸς μὲν κινήσεις», ὁ δὲ Μεινέκιος «πρὸς μὲν κύνησον» (Ἴδε Βέργκιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἑλλήν. Λυρ. Ποιητῶν Τόμ. Β', σελ. 473).

βυνέω: βύσω (ἐπιβύσω) ἔβυσα (ἐπέβυσα) βέβυσμαι, ἐβεβύσμην. Ἐν ἀποσπάσματι τοῦ Κρατίνου 186 Κοκκ. φέρεται «εἰ μὴ γὰρ ἐπιβύσει τις αὐτοῦ τὸ στόμα, ἅπαντα ταῦτα κατακλύσει ποιήμασιν», παρὰ δὲ τῷ Ἀριστοφάνει Πλούτ. 379 «τὸ στόμ' ἐπιβύσας κέρμασιν τῶν ῥητόρων». Ἐχρήσατο δ' ὁ Ἀριστοφάνης καὶ τῷ παρατατικῷ ἐβύνουν Εἰρήν. 645 «χρυσίῳ τῶν ταῦτα ποιούντων ἐβύνουν τὸ στόμα» (Πρβ. Θησ. Στεφ. Τόμ. Β', σελ. 457). Ὁ Βλαϋδέσιος σημειοῦται ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Εἰρήνης σελ. 64 «ἐβύνουν: R. S. V. Γ. Hesych. Suid. Zonaras in ἐβύνουν. Bekk. Dind. Bergk. Mein. ἐβύουν B Ald. vulg. ἔβυον aut ἔβυσαν Reisk. ἐβύνουν probat etiam Buttmannus *Irreg. Verbs*. p. 47, collatis formis κυνέω δυνέω (ἐνδυνέουσι). Διαβυνέονται est apud Herod. IV. 71. Idem tamen διαβύνεται habet II. 96. Sic. ἐνδυνέουσι, idem tamen καταδύνων, ὑποδύνειν. Formae Ionicae apud Herodotum sunt ῥιπτέειν, ἀγέειν, πιεζέειν, συμβαλλέειν, ἐνεχέειν, ἑψέειν, ὀφλέειν. Arist. H. A. IX. 37.3. βυνοῦσιν (sic. Schneideri mss.) Scribendum, ni fallor, ἔβυνον: namque Ionica potius quam Attica videtur forma βυνέειν. Similiter occurrunt diversae formae ῥίπτειν et ῥιπτεῖν, κύειν et κυεῖν, etc. Scilicet βύνω βύσω, ut καταδύνω καταδύσω, dicebatur. Simplex verbum occurrit etiam Ach. 463. σφογγίῳ βεβυσμένον. Thesm. 506. κηρίῳ βεβυσμένον. Vide Cobet. V. L. I. p. 128. et cf ad Vesp. 59» (Πρβ. καὶ σελ. 220). Ἀλλ' ὁ Κόβητος γράφει ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1883, σελ. 139 «Herod. II. 96: καὶ τοῦτο διὰ τῆς τρόπιος διαβύνεται. Veteres dicebant βυνέω, non βύνω, et in reliquis βύσω, ἔβυσα, βέβυσμαι (unde βύζην) etc. ut κυνέω, κύσω, ἔκυσα. Proba forma in libris intacta servata est IV. 71: διὰ τῆς ἀριστερῆς χειρὸς ὀϊστοὺς διαβυνέονται. Itaque διαβυνέεται reponendum. Sero nati ex ἔβυσα cet. fallacem analogiam secuti formam βύω, βύομαι finxerunt, ut ex κυλίσω, ἐκύλισα procuderunt κυλίω pro κυλίνδω» (Πρβ. καὶ *Var. Lect.* σελ. 128). Οἱ ὑπὸ τοῦ Βλαϋδεσίου μνημονευόμενοι τύποι ἐνδυνέουσι καὶ συμβαλλέειν καὶ ἐνιχέειν καὶ ὀφλέειν εἶνε βάρβαροι. Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ ὁ Βλαϋδέσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Εἰρήνης σελ. 220 παρατιθέμενος τὸ χωρίον τοῦ Ἡροδότου Β', 96 γράφει «καὶ τοῦτο (τὸ πηδάλιον) διὰ τῆς τρό-

πιος διαδυνέεται». Περὶ τοῦ ἐν τοῖς Σφηξὶ τοῦ Ἀριστοφάνους ἀπαντῶντος πρόβυσον οὐδὲν νῦν λέγομεν. Ὑπομιμνήσκομεν δ' ὅτι ὑπάρχει καὶ ὄνομα βῦσμα. Πρβ. καὶ παράβυστος καὶ ἀκρόβυστος καὶ νουβυστικός. Ὁ Ἁρποκρατίων λέγει σελ. 237,1 Διντ. Παράβυστον: Οὕτως ἐκαλεῖτό τι τῶν παρ' Ἀθηναίοις δικαστηρίων, ἐν ᾧ ἐδίκαζον οἱ ἕνδεκα. Ἀντιφῶν ἐν τῷ πρὸς Νικοκλέα περὶ ὅρων. Μνημονεύουσι δ' αὐτοῦ ἄλλοι τε τῶν κωμικῶν καὶ Τιμοκλῆς ἐν Ὀρεσταυτοκλείδῃ. Ἐκαλεῖτο δέ τις ἐν τοῖς νυμφικοῖς δωματίοις καὶ κλίνη παράβυστος, ἧς μέμνηται Ὑπερείδης ἐν τῷ κατὰ Πατροκλέους. Λέγεσθαι δ' ἔοικε ταῦτα κατὰ μεταφορὰν ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς φορτίοις παραβυσμάτων, τουτέστι παραπληρωμάτων» (Ἴδε Σχοιμαννὸν ἐν Opusc. Τόμ. Α', σελ. 223 καὶ Ἰούλ. Ῥιχτῆρον εἰς Ἀριστοφ. Σφ. σελ. 111 καὶ Βοισσονάδην ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Εὐναπίου Τόμ. Β', σελ. 290). Ὁ Κουμανούδης γράφει ἐν τῇ Συναγωγῇ Νέ. Λέξ. σελ. 585 «κυψελόβυστος, 2. (ὦτα) Αἰών». Ἀλλ' εἶνε ὑπὸ τοῦ Λουκιανοῦ εἰρημένον Λεξιφ. 1 «σὺ δὲ κυψελοβυστα ἔοικας ἔχειν τὰ ὦτα». Πρβ. Σουίδ. σελ. 639 «Κυψελόβυστον: τὸ ὑπὸ ῥύπου κεκαλυμμένον». Πάμπολλαι δὲ παλαιαὶ λέξεις μνημονεύονται ὡς νέαι οὖσαι, ἐν ᾗ ἐφιλοπόνησε Συναγωγῇ Νέων Λέξεων.

γηθέω: γέγηθα. Ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς ἔπεσιν ἀπαντᾷ τό τε γηθεῖ-ἐγήθεεν-ἐγήθεον, κτλ. καὶ τὸ γέγηθε-γεγήθει. Δωριστὶ ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Πινδάρου Νεμ. Γ', 33 (55) «παλαιαῖσι δ' ἐν ἀρεταῖς γέγαθε Πηλεὺς ἄναξ». Πρβ. καὶ Ἐπίχαρμ. παρ' Ἀθην. σελ. 183, Γ' «ἁ δὲ γεγάθει κτέ» Ὑπολαμβάνεται δὲ τὸ γεγάθει τοῦτο τρίτον ἑνικὸν πρόσωπον ἐνεστῶτος ἐκ τοῦ παρακειμένου γέγαθα γενομένου κατὰ τὴν φωνὴν τῶν Συρακοσίων. Περὶ τοῦ πράγματος ποιεῖται λόγον ὁ Ἀρήνσιος περὶ Διαλ. Δωρ. σελ. 329. Οὐκ ἀγνοητέον δ' ὅμως ὅτι ὁ Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1861, σελ. 350 κέ. ἀποδοκιμάζει σφοδρότατα τὴν γνώμην, καθ' ἣν ἐπλάττοντο ὑπὸ τῶν Συρακοσίων ἐνεστῶτες ἐκ παρακειμένων, οἷον ὀλώλω, δεδοίκω, κτλ. ἐκ τοῦ ὄλωλα, δέδοικα, κτλ. Ὡς δὲ λέγεται γηθέω (ἐ) γήθησα-γέγηθα, οὕτω καὶ δουπέω- (ἐ) δούπησα-δέδουπα. Παρατηρητέον δ' ὅτι δύο ἀόριστοι τοῦ ῥήματος τούτου ὑπάρχουσιν, ὁ πρῶτος (ἐ)δούπησα καὶ ὁ δεύτερος ἔδουπον, παλαιὸς μὲν ἐκεῖνος, μεταγενέστερος δ' οὗτος (Ἴδε καὶ Ναύκιον ἐν *Mél. Gréco-Rom.* Τόμ.

Δ', σελ. 318). Παρὰ τῷ Αἰσχύλῳ Προμηθ. 152 φέρεται «ὡς μήτε θεὸς μήτε τις ἄλλος τοῖσδ' ἐπεγήθει». Γράφει δ' ὁ Κόβητος ἐν *Var. Lect.* σελ. 102 «*Atheniensibus* non est in usu γηθεῖν sed γεγηθέναι, non γηθῶν dicebant sed γεγηθώς. Igitur ἐπιγηθεῖν e vitio natum est et rescribendum τοῖσδ' ἐγεγήθει, id est οὕτω γὰρ ἂν οὐδεὶς τοῖσδ' ἐγεγήθει sive ἔχαιρεν». Ἐγεγήθει ἀντὶ τοῦ ἐπεγήθει ἀνέγνω πρὸ τοῦ Κοβήτου ὁ Ἐλμσλήιος (Ἴδε καὶ Γ. Δινδόρφιον ἐν τῷ Αἰσχυλείῳ Λεξικῷ σελ. 126). Ἄξια μνείας εἶνε καὶ τὰ ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1862, σελ. 250 γεγραμμένα ὑπὸ τοῦ Κοβήτου «(Themist.). De Socrate dicitur p. 27. B. ἐκυδροῦτο δὲ καὶ ἐπεποίθει τῇ τοῦ θεοῦ μαρτυρίᾳ, sed Socrates non *confidebat* illo responso sed *gaudebat*: itaque ἐγεγήθει verum est, non ἐπεποίθει». Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν ταῖς Χοηφόροις τοῦ Αἰσχύλου στ. 772 κεῖται «ἄνωχθ' ὅσον τάχιστα γηθούσῃ φρενὶ» κατ' ἀνάγνωσιν τοῦ Παουβίου ἀντὶ τοῦ τάχιστ' ἀγαθούσῃ. Οὐδαμῶς δ' ἡμεῖς ἐγκρίνομεν τὴν γνώμην, καθ' ἣν τὸ γηθούσῃ εἶνε μετοχὴ τοῦ βαρυτόνου ῥήματος γήθω. Περὶ τῶν ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ ἑλληνισμῷ φερομένων τύπων οὐδένα λόγον νῦν ποιούμεθα.

ῥιγέω: ῥιγήσω-ἐρρίγησα (ῥίγησα): ἔρριγα. Ὁ Εὐστάθιος γράφει ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 669,99. «Τὸ δὲ ἔρριγε μέσος παρακείμενός ἐστι τοῦ ῥιγῶ, ῥιγήσω, ἐρρίγηκα· δῆλον δὲ πολλαχόθεν ὡς ἐπὶ μὲν βαρυτόνων ἰσοσυλλαβεῖ ὁ μέσος παρακείμενος τῷ ἐνεργητικῷ, οἷον λέλειφα λέλοιβα, πέπεικα πέποιθα, ἀπὸ δὲ περισπωμένων μιᾷ, φασίν, ἐνδεῖ ὁ μέσος τοῦ προτέρου, οἷον δουπῶ δεδούπηκα δέδουπα, οἷον δεδουπότος Οἰδιπόδαο, κτυπῶ ἐκτύπηκα ἔκτυπα, οἷον μέγα δ' ἔκτυπε μητίετα Ζεύς· τοῦτο δέ τινες ἤγουν τὸ ἔκτυπε καὶ δευτέρου ἀορίστου φασίν· ἔστι γάρ ἀληθῶς ὥσπερ ἔδουπον, οὕτω καὶ ἔκτυπον κατὰ τὸ ἔχραισμον καὶ τὰ ὅμοια» καὶ σελ. 1434,12 «Ὅτι ἐν τῷ ἀπερρίγασιν, ὃ δηλοῖ τὸ δειλιῶσι καὶ φρίσσουσι, περιττὴ ἡ ἀπό, ὡς καὶ ἐν τῷ ἀπεμνήσαντο καὶ ἐν τῷ ἐμεῦ ἀπομηνίσαντος. Μέσος δὲ παρακείμενος τὸ ἔρριγα συγκοπεὶς ἐκ τοῦ ἐρρίγηκα ὁμοίως τῷ βέβουλα καὶ τοῖς τοιούτοις». Πρῶτος παρακείμενος λέλειφα δὲν ὑπῆρξεν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ· προχείρως δὲ καὶ εἰκαίως εἶνε τοῦτο ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου εἰρημένον. ὅτι οἱ τρισύλλαβοι παρακείμενοι δέδουπα καὶ ἔρριγα καὶ βέβουλα ἐγένοντο

κατὰ συγκοπὴν ἐκ τῶν τετρασυλλάβων δεδούπΗΚα καὶ ἐρρίγΗΚα καὶ βεβούληκα.

Τὴν αὐτὴν δ' ἀποφαίνεται ὁ Εὐστάθιος γνώμην καὶ περὶ τοῦ παρακειμένου εἰδέναι λέγων σελ. 981,21 «Τοῦ τοιούτου δὲ εἰδῶ μέλλων εἰδήσω, παρακείμενος εἴδηκα, ὅθεν εἰδηκὼς μετοχὴ καὶ ἐν συγκοπῇ εἰδώς· ἐκ δὲ τοῦ ἐκεῖθεν παθητικοῦ παρακειμένου εἰδήμων καὶ εἴδησις» καὶ σελ. 1801,30 «εἰδέω γὰρ εἰδῶ εἰδήσω, ὡς ποιέω ποιῶ ποιήσω· καὶ ἐκεῖθεν καὶ τὸ εἰδήσειν καὶ ἡ εἴδησις καὶ ὁ εἰδηκώς, ἐξ οὗ κατὰ συγκοπὴν ὁ εἰδώς, ὥσπερ καὶ τὸ εἰδέναι ἐκ τοῦ εἰδηκέναι».

Περὶ τοῦ κειμένου ἐν Ὀδυσσ. ψ, 216 « αἰεὶ γάρ μοι θυμὸς ἐπὶ στήθεσιν φίλοισιν ἐρρίγει » λέγει ὁ Εὐστάθιος σελ. 1946, 3 « παρακείμενος δὲ μέσος τοῦ ἐρρίγει τὸ ἔρριγα ».

κεντέω : (ἐκέντησα καὶ) ἔκενσα. Ἰλ. Ψ, 337 « ἀτὰρ τὸν δεξιὸν ἵππον κένσαι ὁμοκλήσας ». Πρβ. καὶ κέντωρ καὶ κέντρον. Ὁ Εὐστάθιος γράφει ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 364,27 « καὶ ἔνια, φησὶν (ὁ Ἡρῳδιανὸς δηλ.), ἃ ἤδη ὡς περισπώμενα ἐκλίθη, ὥσπερ τὸ κέντω, ἐξ οὗ τὸ κένσαι ὁμοκλήσας, καὶ ἄντω, ὅθεν ἀντόμενος καὶ ἄντεσθαι ἐν πολέμῳ ».

στυγέω : (ἐστύγησα καὶ) ἔστυξα καὶ ἔστυγον. Παρ' Ὁμήρῳ ἀπαντᾷ ὅ τε πρῶτος ἀόριστος ἔστυξα καὶ ὁ δεύτερος ἔστυγον. ἐσχηματίσθησαν δ' ἀμφότεροι ἐκ τοῦ ΣΤΥΓ. Πρβ. καὶ κτυπέω: ἔκτυπον. Ἀκριβὴς λόγος περὶ τῶν τριῶν ἀορίστων ἐστύγησα καὶ ἔστυξα καὶ ἔστυγον ἐν τῇ Ἀθηνᾷ Τόμ. ΚΓ', σελ. 237.

δατέομαι : δάσομαι, (ἐ)δασ(σ)σάμην, δέδασμαι. Πάντες οὗτοι οἱ χρόνοι, ὡς καὶ ὁ παρατατικός, ἀπαντῶσιν ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς ἔπεσι· κεῖται δ' ἐν αὐτοῖς καὶ ὁ σύνθετος μέλλων ἀποδάσσομαι. Ἐχρήσατο δ' ὁ ποιητὴς καὶ τῷ ὀνόματι δασμός. Πρβ. καὶ ἀναδασμός, ἀποδασμὸς καὶ ἄδαστος - ἀνάδαστος. Πολλὰ μαρτύρια τοῦ γῆς ἀναδασμός ἔκ τε παλαιῶν καὶ μεταγενεστέρων μνημονεύονται ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Α', β', σελ. 344 (Πρβ. καὶ Κόβητον ἐν *Collect. Crit.* σελ. 441). Ὁ Κοραῆς γράφει ἐν τῷ Προδρόμῳ τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης σελ. 352 « ἔστι δὲ τὸ Ἀνανέμεσθαι ταυτόσημον τῷ **Ἀναδάζεσθαι**, παρ' ὃ καὶ ὁ Ἀναδασμός ». Ἐν τοῖς Βεκκήρου Ἀνεκδότοις λέγεται σελ. 390, 6 « Ἀναδάσασθαι : ἀναμερίσασθαι» καὶ σελ. 426, 22 « Ἀποδάσομαι : ἀπομε-

ρίσομαι», ὁ δὲ Μοῖρις ἀποφαίνεται «Ἀναδάσασθαι Ἀττικῶς, ἀναμερίσασθαι Ἑλληνικῶς» (Ἴδε Πιέρσωνα ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Μοίριδος σελ. 87). Πρβ. καὶ Κόβητον ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1876, σελ. 365. Κεῖται δ' ἐν Δωρικῇ ἐπιγραφῇ ὁ ἀόριστος κατεδασσάμεθα καὶ πολλάκις ὁ ποτεδασσάμεθα (Ἐκλογ. Ἐπιγρ. Ἑλλην. σελ. 14 καὶ σελ. 15 καὶ σελ. 16). Παρὰ τῷ Ἰαμβλίχῳ περὶ τοῦ Πυθαγορ. Βίου § 201 φέρεται «ἐν δὲ τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ τῷ σύμπαντι εἶναί τινας ἡλικίας ἐνδεδασμένας· οὕτω γὰρ καὶ λέγειν αὐτούς φασιν». Γίνεται δ' ὑπὸ τοῦ Κοβήτου ἐν *Collect. Crit.* σελ. 358 ἡ παρατήρησις ἥδε· «Antiqua forma ἐνδαίομαι (pro qua poetae ἐνδατεῖσθαι solent dicere) propemodum fundidus interiit. Legitur semel apud Archytam laudatum a Dindorfio ad. St. Th. ἐν ᾧ τὰ εἴδεα πάντα τοῦ ἐόντος ἐνδέδασται. Praeterea apud Hesychium repperi: Ἔνδασαι: μέρισον». Παρατηρητέον δ' ὅτι εὑρίσκεται παρὰ μὲν τῷ Ὁμήρῳ ὁ ἀόριστος (ἐ)πασ(σ)άμην καὶ ὁ ὑπερσυντέλικος ἐπεπάσμην καὶ τὸ ἐπίθετον ἄπαστος, παρὰ δὲ τῷ Ἡροδότῳ οὐ μόνον ὁ ἀόριστος ἐπασάμην, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐνεστὼς πατέομαι, οἷον Α', 72, «καὶ οἱ παρεόντες δαιτυμόνες τῶν κρεῶν τούτων ἐπάσαντο» καὶ Β', 37 «ἰχθύων δὲ οὔ σφι ἔξεστι πάσασθαι» καὶ «τούς τε γινομένους (κυάμους) οὔτε τρώγουσι οὔτε ἕψοντες πατέονται» καὶ 47 «ὗς θύσαντες πατέονται τῶν κρεῶν» καὶ 66 «κτείναντες μέντοι οὐ πατέονται» καὶ Δ', 186 «βοῶν μὲν νῦν θηλέων οὐδ' αἱ Κυρηναίων γυναῖκες δικαιεῦσι πατέεσθαι». Γράφει δ' ὁ Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1883, σελ. 129 «Herodot. II. 37: ἰχθύων δὲ οὔ σφι ἔξεστι πάσασθαι· κυάμους δὲ — οὔτε τρώγουσι οὔτε ἕψοντες πατέονται. Ex huius modi locis colligimus praesenti tempore πατέεσθαι respondere aoristum πάσασθαι, ut δατέομαι - δάσασθαι. In Codice R mendose h. l. scriptum est Δατέονται, contra II. 66: κτείναντες μέντοι οὐ πατέονται in AB vitium est δατέονται, et vera lectio in R servata est». Περὶ τῆς χρήσεως τοῦ ἀορίστου ἐπασάμην ἴδε Ναύκιον ἐν *Mél. Gréco-Rom.* Τόμ. Δ', σελ. 48. Περὶ δὲ τῆς σημασίας τοῦ προκειμένου ῥήματος ποιεῖται λόγον ὁ Ἀθήναιος σελ. 23-24. Πρβ. καὶ Εὐστάθιον Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 1178,10 καὶ σελ. 1224,35 (Ἴδε Ἄστιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος Τόμ. Ι', σελ. 281 καὶ Λέρσιον ἐν τῷ *De*

Aristarch. Stud. Homer. σελ. 181. Πλημμελῶς εἶνε γεγραμμένον ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου ἄπαυστος ἀντὶ τοῦ ἄπαστος σελ. 1180,13. «Προϊὼν δὲ ἐρεῖ ἄκμηνος καὶ ἄπαυστος, ὡς εἶναι ταὐτὸν κατὰ πολυωνυμίαν τὸ νῆστις, ἄκμηνος, ἄπαυστος, ὃν καὶ ἀπόπαστον λέγει ὁ Ὀππιανός». Περὶ τοῦ ἐπιθέτου ἄπαστος ἴδε Μεινέκιον ἐν *Anal. Alexandr.* σελ. 98.

Τοῦ ῥήματος γαμέω-γαμέομαι ὁ μὲν παρακείμενος εἶνε γεγάμημα-γεγάμημαι, ὁ δ' ἀόριστος ἔγημα-ἐγημάμην. Σκαρλᾶτος ὁ Βυζάντιος λέγει ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς Ἑλλην. Γλώσσης σελ. 242. «Γαμέω-ῶ-, Μ. ήσω (ἀόρ. β'. Ἔγημα)—(ὁ Π. τύπος) Γαμέσαι, (σημαίνει) ζητῶ καὶ εὑρίσκω νύμφην διὰ τὸν υἱόν μου». Αὐτός μοι γυναῖκα γαμέσεται, «Ἰλ. Ι.». Τὸ ἔγημα δὲν εἶνε δεύτερος ἀλλὰ πρῶτος ἀόριστος· ἐγένετο δ' ἐκ τοῦ ΓΑΜ, ὡς τὸ ἔφηνα ἐκ τοῦ ΦΑΝ, κτλ. καὶ τὸ ἔσφηλα ἐκ τοῦ ΣΦΑΛ, κτλ. Δὲν ἐλέγετο δ' ὑπὸ τῶν ἐνδόξων γαμήσω ἀλλὰ γαμῶ (ἐπικ. γαμέω) καὶ μέσ. γαμοῦμαι. Ὁ Κόβητος γράφει ἐν *Var. Lect.* σελ. 77 «Verbum γαμεῖν habet apud veteres has formas: γαμῶ, γαμῶ, ἔγημα, γεγάμηκα et γαμοῦμαι, *nubo*, γαμοῦμαι, ἐγημάμην, γεγάμημαι, apud sequiores γαμῶ, γαμήσω, ἐγάμησα, γεγάμηκα et γαμοῦμαι: γαμηθήσομαι vel γαμήσομαι, ἐγαμήθην, γεγάμημαι. Numquam veteres γαμήσω aut ἐγάμησα aut ἐγαμήθην aut γαμηθήσομαι aut γαμήσομαι dixerunt. Atticistae et Lucianus interdum antiquos, saepissime aequales sequntur errantes. Saepe γαμήσω occurrit, semel γαμῶ *uxurem ducam*, in *Timone* (5. 52) ἀλλὰ γαμῶ, ἣν διδῶ θεός, ἐς νέωτα καὶ παιδοποιήσομαι, librariii non sunt suspicati futurum esse et sic evasit, at vide quid continuo sequatur: Οὐκ οἶδα εἰ γαμήσεις ἔτι, ὦ οὗτος, τηλικαύτην παρ' ἐμοῦ πληγὴν λαμβάνων (corrige λαβών). etc » (Πρβ. καὶ *Nov. Lect.* σελ. 63 καὶ *Mnemos.* 1875, σελ. 404-5). Ἔγραψε δ' ὁ Βυζάντιος «ὁ ποιητικὸς τύπος γαμέσαι» κατὰ τὸν Εὐστάθιον εἰπόντα ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 758,54 «ὅτι γαμῆσαι μὲν διὰ τοῦ Η τὸ εἰς γάμον ἐλθεῖν, ἤτοι γυναῖκα λαβεῖν, γαμέσαι δὲ διὰ τοῦ Ε τὸ γυναῖκα δοῦναι, ὡς δηλοῖ τὸ Πηλεὺς δή μοι ἔπειτα γυναῖκα γαμέσσεται· τοῦτο δὲ ἐκγαμίζειν οἱ ὕστερον λέγουσιν, ὡς ἄν τις εἴποι ἐκπροικίζειν». Ἀντὶ τοῦ γαμέσσεται τοῦ φερομένου ἐν Ἰλιάδος

Ι, 394 «Πηλεὺς θήν μοι ἔπειτα γυναῖκα γαμέσσεται αὐτός» ἔγραφεν ὁ Ἀρίσταρχος γε μάσσεται, ὡς διδασκόμεθα ἐκ τῶν εἰς Ἰλιάδα Σχολίων Τόμ. Α', σελ. 321,15. Ὑπερμαχεῖ δ' ἰσχυρῶς τῆς γραφῆς γαμέσσεται ὁ Κοβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1876, σ. 254-5. Σημειωτέον δ' ὅτι τὸν μεταγενέστερον τύπον γαμήσαντα εὕρομεν καὶ ἐν ἐπιγραφῇ (Inscript. Orient. Dittenb. Τόμ. Β', σελ. 608,609).

Τοῦ ῥήματος φιλέω ὁ συνήθης ἀόριστος εἶνε ἐφίλησα· ὑπάρχει δὲ καὶ ποιητικὸς ἐφιλάμην. Πρβ. καὶ φίλτρον. Ὁ Εὐστάθιος γράφει ἐν τοῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 805,31. «Τὸ δὲ φῖλαι ἀντὶ τοῦ ἀγαπήσω χρόνου μέσου ἀορίστου πρώτου κατὰ πολλὰ τῶν παλαιῶν ἀντιγράφων ὡς ἀπὸ τοῦ φίλημι ῥήματος, ὅθεν μέσος πρῶτος ἀόριστος ἄρρητος ἐφιλάμην, οὗ προστακτικὸν φῖλαι· πολλὰ μέντοι τῶν ἀντιγράφων ψιλογραφοῦσιν αὐτὸ ἀπὸ τοῦ φίλε' κατὰ ἔκθλιψιν τῆς ληγούσης εἰς τὸ ἐπαγόμενον Ὁμηρικῶς Α, ἐν τῷ νῦν αὖτε μάλιστά με φίλε' Ἀθήνη. Ὅτι δὲ ἐκ τοῦ ὡς ἐρρέθη ἐφιλάμην καὶ τρίτον ἐστὶ πρόσωπον τὸ ἐφίλατο, ἀλλαχοῦ δηλοῦται». Πρβ. καὶ σελ. 523,18 καὶ σελ. 528,40 καὶ σ. 1269,8. Ὁ ἀόριστος ἐφιλάμην ἐγένετο ἐκ τοῦ ΦΙΛ, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα φίλτρον. Πρβ καὶ Βεκκῆρον ἐν *Homer Blätt.* Τόμ. Α', σελ. 117. Σημειωτέον δ' ὅτι κεῖται καὶ παρὰ τῷ Καλλιμάχῳ Ὕμν. εἰς Ἄρτεμ. 185 καὶ 189: φίλαο καὶ εἰς Λουτρ. τῆς Παλλ. 58: φίλατο καὶ παρ' Ἀπολλωνίῳ τῷ Ῥοδίῳ Γ', 66: φίλατ' καὶ 102: φίλαντο καὶ Δ', 990: φιλαμένη καὶ παρὰ Κοίντῳ τῷ Σμυρναίῳ Α', 234: φίλαθ' καὶ Ϛ', 140: φίλατο καὶ ἐν τῇ Παλατίνῃ Ἀνθολογίᾳ Ε', 289: ἐφίλαο καὶ Ζ', 198: ἐφίλατο. Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἡ ὑποτακτικὴ φίλωνται παρὰ τῷ Ἡσιόδῳ Θεογ. 97 καὶ ἐν τῷ Ὁμηρικῷ Ὕμν. εἰς Δήμητρ. 117 καὶ 487 καὶ ἐν τῷ εἰς Μούσ. καὶ Ἀπόλλ. 5. Ἐν τοῖς ἐκ λίθων συνειλεγμένοις Ἐπιγράμμασι σελ. 94,247 Καιβελ. φέρεται «μούσαις δ' οὐ μέγα φειλάμενος» = φιλάμενος. Πρβ. σελ. 235,580 «ὅν ῥ' ἕταρον ὡς φίλατο καὶ Μούσαις ἔξοχα φιλαμένῳ» (Ἴδε καὶ Ναβῆρον ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1855, σελ. 199). Παρατηρητέον δ' ὅτι λεγεται μὲν οἰδέω καὶ ἠθέω, ἀλλὰ οἶδμα καὶ ἠθμός. Πρβ. καὶ μυέω - μύστης.

Οὐδέν τις ὠφελεῖται ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου γεγραμμένων ἐν ταῖς

εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 61,43. «Τὸ δὲ προβέβουλα ἐστὶ μὲν μέσος παρακείμενος, ὡς τὸ μέμηλα, δηλοῖ δὲ τὸ προκρίνω καὶ πρὸ τῆς Κλυταιμνήστρας βεβούλημαι—ὥσπερ δὲ μέλω μελήσω μεμέληκα καὶ μέσος παρακείμενος μέμηλα καὶ ὥλεκα ὦλα, τεθάληκα τέθηλα, οὕτω βεβούληκα βέβουλα· τοιοῦτόν τι καὶ τὸ λέληκα, δαιμονίη τί λέληκας; καὶ τὸ δεδούπηκα δέδουπα κατὰ Ἡρῳδιανόν, δεδουπότος Οἰδιπόδαο· καὶ ἕτερα οὐκ ὀλίγα, ἐν οἷς καὶ τὸ ἐκτύπηκα ἔκτυπα· εἰσὶ γὰρ καὶ περισπωμένων τοιοῦτοι μέσοι παρακείμενοι, ὡς πολλαχοῦ φανεῖται, οἳ καὶ αὐτοὶ κατὰ τὰ προρρηθέντα μιᾷ συλλαβῇ ἐνδέουσι τοῦ ἐνεργητικοῦ, ὅπερ ἐν τοῖς βαρυνομένοις οὐκ ἔστι ῥήμασιν· ἐν ἐκείνοις γὰρ ἰσοσυλλαβεῖ καθόλου ὁ μέσος τῷ ἐνεργητικῷ». Παρακείμενος ἔκτυπα δὲν ὑπάρχει, τοῦ δὲ παρ' Ὁμήρῳ φερομένου ἔκτυπεν ἐμνημονεύθη ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου σελ. 669,25 καὶ ὀρθὴ ἐκδοχή, καθ' ἣν εἶνε τρίτον ἑνικὸν πρόσωπον τοῦ ἀορίστου ἔκτυπον.

Ἡ φράσις δαιμονίη τί λέληκας εἶνε Ἡσιόδειος Ἔργ. 207 (Ἴδε Φλάχιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡσιόδου σελ. 206, 1878). Μνημονεύομεν καὶ ἃ λέγει ὁ Εὐστάθιος σελ. 1263, 2. «Ὀνοματοπεποίηται δὲ τὸ λεληκώς, καθὰ καὶ τὸ ἔλακε καὶ τὸ λακεῖν, ἐξ ὧν καὶ τὸ λεληκὼς δοκεῖ γενέσθαι, οὐ συγκοπὲν ἐκ τοῦ λελαληκώς, ὃ δὴ ἀνθρωπίνην σημαίνει φωνήν, ἀλλὰ ἐκ τοῦ ληκῶ ἀχρήστου ἐνεστῶτος παραχθὲν ἢ καὶ συγκοπὴν παθὸν ἐκ τοῦ λελαληκὼς» καὶ σελ. 1403, 51 «Ἔστι δὲ τὸ μέμηλε μέσου παρακειμένου καὶ γίνεται κατὰ συγκοπὴν ἐκ τοῦ μεμέληκα, ὡς ἐκ τοῦ λελάληκα τὸ λέληκα καὶ ἐκ τοῦ βεβούληκα τὸ βέβουλα». Γραφικὸν πάντως πταῖσμα εἶνε τὸ «ἢ καὶ συγκοπὴν παθὸν ἐκ τοῦ λελαληκὼς ἀντὶ τοῦ λεληκηκὼς καὶ τὸ λελάληκα ἀντὶ τοῦ λελήκηκα. Σημειωτέον δ' ὅτι κεῖται παρ' Ὁμήρῳ καὶ ὁ παρατατικὸς ἐπελήκεον Ὀδυσσ. Θ, 379 «κοῦροι δ' ἐπελήκεον ἄλλοι ἑσταότες κατ' ἀγῶνα». Περὶ τοῦ παρὰ τῷ Ἀριστοφάνει ἀπαντῶντος Ἀχαρν. 409 τί λέληκας ἴδε Βλαυδέσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀχαρνέων σελ. 286 καὶ σελ. 493. Πρβ. καὶ ἃ οὗτος ἔγραψεν ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Νεφελῶν σελ. 337 καὶ ἐν τῇ τῶν Βατράχων σελ. 395.

Εἶνε δὲ καὶ τοῦτο ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς ἔπεσι φέρεται ἐνεστὼς μὲν μυκώμεναι (Ὀδυσσ. Κ, 413) ἀόριστος δὲ μύκον καὶ παρακείμενος μέμυκα καὶ ὑπερσυντέλι-

κος μεμύκει (γ' ένικ. πρόσ.) Πρβ. καὶ βέβρυχα καὶ βεβρύχει ὑπερσ. γ' ἑν. πρόσ. Ἴδε Ἐφημερίδα Φιλομαθῶν 1878, σελ. 195 κέ. καὶ σελ. 225 κέ. Πρβ. καὶ σελ. 242 κέ.

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ Α'.

Ῥημάτων εἰς ΑΙΝΩ ληγόντων χρόνοι ἐσχηματισμένοι ὡς ἀπὸ περισπωμένων ἐνεστώτων.

Τοῦ ῥήματος κερδαίνω ὁ συνήθης μέλλων εἶνε κερδανῶ καὶ ὁ ἀόριστος ἐκέρδανα. Ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ ἑλληνισμῷ γίνεται ἐνίοτε χρῆσις καὶ τοῦ παρακειμένου κεκέρδαγκα, ὡς ἐδηλώθη ἐν κεφαλ. ΜΔ', σελ. 133. Παθητικὸν ἀόριστον κερδανθῆναι εὕρομεν ἐν τοῖς Κραμήρου Παρ. Ἀνεκδότοις Τόμ. Γ', σελ. 230, 24 «ἐκερδάνθη μὲν τῷ βασιλεῖ κτέ. Πρβ. καὶ Διογέν. Λαέρτ. Α', 97 «δεῖν γὰρ τὰ κερδαντὰ κερδαίνειν».

Ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου εἶνε εἰρημένον Η', 60 «Μεγάροισί τε κερδανέομεν περιεοῦσι καὶ Αἰγίνῃ καὶ Σαλαμῖνι». Ἀπαντῶσι δὲ παρ' αὐτῷ καὶ χρόνοι ἐσχηματισμένοι ὡς ἀπὸ περισπωμένου ἐνεστῶτος, οἷον Γ', 72 «οἱ μέν γε ψεύδονται τότε, ἐπεαν τι μέλλωσι τοῖσι ψεύδεσι πείσαντες κερδήσεσθαι» καὶ Δ', 152 «ὥστε ἀπονοστήσαντες οὗτοι ὀπίσω μέγιστα δὴ Ἑλλήνων πάντων — ἐκ φορτίων ἐκέρδησαν». Ἐν βιβλίῳ Η', 5 φέρεται τριττὴ γραφὴ «αὐτός τε ὁ Θεμιστοκλέης ἐκέρδηνε» καὶ ἐκέρδανεΝ καὶ ἐκέρδησεΝ. Πρβ. καὶ Ὁμηρ. Ἐπιγρ. ΙΔ', 6 «πολλὰ δὲ κερδῆναι» (Ἴδε Ἑρουερδῆνα ἐν *Mnemos*. 1885, σελ. 154 καὶ ἐν *Lex Graec. Suppl. et Dialect*. σελ. 448).

Τῷ ἀορίστῳ ἐκέρδησα συστοιχεῖ ὁ παρακείμενος (προσ.) κεκέρδηκα, περὶ οὗ ἐγένετο λόγος ἐν κεφ. ΜΔ', σελ. 135. Τοῦ ἀορίστου ἐκέρδησα πολλὰ μαρτύρια παρέχουσιν ἡμῖν μεταγενέστεροι συγγραφεῖς, ὁ Ψευδοπλούταρχος καὶ ὁ Ἰώσηπος καὶ ἄλλοι.

Ψευδοπλούτ. σελ. 311, Δ' «μετὰ τὴν ἅλωσιν ἀπέκτεινε τὸν παῖδα, ὡς ἂν κερδήσῃ τὸν χρυσόν».

Ἰώσηπ. Τόμ. Β', σελ. 222, 14. Νισ. «τό τε μηδὲν ὑπ' αὐτοῦ παθεῖν ἐκέρδησε καὶ τὸ τῇ βασιλείᾳ φυλαχθῆναι» καὶ ἀλλαχοῦ. Ὁ Γ. Σμιδίτιος γράφει ἐν τῷ *De Flav. Joseph. Elocut*. σελ. 459

«ἐκέρδησε A. VIII 210 (Matth. 18, 15. 25, 20) est forma Ionica (Herod. 4, 152), ἐκέρδησεν B. II 21, 2 (216, 7) (sed ἐκέρδανεν PL), κερδῆσαι A. X 39. B. V 11, 2 (55, 16). (Act. 27, 21), sed κερδᾶναι A. IV 129».

Γαλην. Τόμ. Ι' σελ. 373 «ἐκέρδησαν οὗτοι τοσοῦτον ὡς κτέ.» Τόμ. ΙΑ'. σελ. 179 «ἐνὸν κερδῆσαι καὶ τὴν ῥῆξιν αὐτὴν τῶν ἀγγείων κτέ».

Ἡρωδιαν. Ἱστορ. Ϛ', 5 «τοσοῦτον ἀποκερδήσας ὅσα ἂν ἐξ ἁρπαγῆς αὐτῷ περιγένηται».

Ἡλιόδ. Αἰθιοπ. Δ', 13 «μέγιστον ἐκ τῆς ἄλης τοῦτο κερδήσας» καὶ ΙΗ': κερδήσωσι καὶ Ε', 6: κερδήσωμεν καὶ ΚΘ': κερδήσαντες (Πρβ. καὶ Ναβῆρον ἐν Μνημοσ. 1873, σελ. 153).

Χαρίτ. Ἀφροδισ. Ϛ', 2 «ἐκείμην ταύτην μετὰ ταῦτα κερδήσας».

Ἀχιλλ. Τάτ. Ε', 6 ἐκερδήσαμεν δ' οὐδὲν ἢ μίαν ἡμέραν».

Ἰάμβλ. περὶ τοῦ Πυθαγορ. Βί. 14 «τήν τε ὥραν αὐτοῦ κερδῆσαι».

Καιν. Διαθ. Ματθ. ΚΕ, 17 «ἐκέρδησεν ἄλλα πέντε· ὡσαύτως καὶ ὁ τὰ δύο ἐκέρδησεν ἄλλα δύο» καὶ 22 «ἴδε ἄλλα πέντε τάλαντα ἐκέρδησα» καὶ 23 «ἴδε ἄλλα δύο τάλαντα ἐκέρδησα» καὶ ΙϚ' 26 «ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ» καὶ Μᾶρκ. Η', 26 «τί γὰρ ὠφελεῖ ἄνθρωπον κερδῆσαι τὸν κόσμον ὅλον καὶ ζημιωθῆναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ;» καὶ Λουκ. Θ', 25: κερδήσας καὶ Πράξ. ΚΖ', 21: κερδῆσαι καὶ πρὸς Κορινθ. Α', θ, 20: κερδήσω καὶ πρὸς Φιλιππ. Γ', 9: κερδήσω (Ἴδε καὶ Οὐϊνῆρον ἐν τῇ Γραμματικῇ τῆς Καινῆς Διαθήκης σελ. 80 ἐκδ. Ϛ').

Ὠριγέν. Τόμ. Κ', σελ. 290 «πόσας δὲ καὶ ἡμέρας ἔστι κερδῆσαι ἀγαπήσαντα τὸν κόσμον». Πρβ. καὶ Τόμ. Γ' σελ. 269 «ἄξια ποιήσας τοῦ κερδηθῆναι».

Ἀρμενόπ. σελ. 134 Εἰμβ. «ἅτινα προφάσει τοῦ συμφώνου ἢ τῆς διαλύσεως ἐκέρδησε» καὶ σελ. 402 «κερδῆσαι ταῦτα».

Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Διονύσ. Περιηγ. σελ. 314, 5 Διδ. «λέγεται δὲ καὶ Σώστρατός τις Αἰγινήτης ἔμπορος μεγάλα ἐκ φορτίων κερδῆσαι».

Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ Λοβεκκίου γεγραμμένα ἐν τοῖς εἰς Φρύνιχον Παρέργοις σελ. 740. «Illud in vulgus probatum, neque

tamen interdictum est, quo minus a futuro, quod est κερδήσω, transitio fieret ad parilem aoristum, qui pluribus in usu fuit: Heliod. IV. 13. et 18. Jamblich V. Pyth. III. 14. 40. Plut. Parall XXIV. 426. T. VIII. Liban. Decl T. IV. 662. Gregor. Naz. Or. II. 38. B. Harmenop. Man. Legg. I. 3. p. 36. Michael. Eph. in V. Nicom. p. 66. b. ἀποκερδήσας Herodian. VI. 5. 417. Atticis, ut puto, ignotus».

Ὁ μέλλων κερδήσω κεῖται ἐν τῇ Παλατίνῃ Ἀνθολογίᾳ Θ', 390 «κερδήσω πένθος ἀμοχθότερον» καὶ ἐν τοῖς τοῦ τραγικοῦ Μοσχίωνος κατα τὴν ὑπὸ τοῦ Οὐαγνήρου γενομένην συναγωγὴν τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Ἑλλήν. Τραγικῶν Τόμ. Γ', σελ. 161 «γελᾶν ὁ θέλων μετὰ μειρακίου αἰσχρὰς ὕβρεις κερδήσει καὶ μέμψιν». Ἀλλ' οὐδαμῶς ἡ ῥῆσις αὕτη μνημονεύεται ἐν ᾗ ὁ Ναύκιος ἐποιήσατο συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Ἑλλήν. Τραγικῶν.

Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡλιοδώρου Αἰθιοπ. Η, 8 «τεθνήξεται καὶ κερδήσει τὸ ἐναγὲς τῆς πράξεως» καὶ ὑπ' Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστομου Ὁμιλ. εἰς Ματθ. σελ. 751, Δ' «οὐδὲν ἐντεῦθεν κερδήσομεν εἰς τὸ διαφυγεῖν». Πρβ. καὶ Ἰακώβ. Ἐπιστολ. Δ', 13 «ἐμπορευσόμεθα καὶ κερδήσομεν».

Ἄξια μνείας εἶνε τὰ ὑπὸ τοῦ Γ. Σμιδιτίου γεγραμμένα ἐν τῷ *De Flav. Joseph. Elocut* σελ. 451 «Verbi κερδαίνω futurum duplici ratione ab Josepho et contra grammatices Atticae et communis dialecti usum formatum est κερδήσω: κερδήσετε B. II 16, 4 (188, 16); κερδήσουσιν B. IV 4, 3 (315, 16). V 2, 4 (9, 22); κερδήσειν B. II 15 4 (177, 16). forma Attica κερδανεῖ A. VII 168 invenitur. cum scriptoribus recentioris aevi communi dialecto usis congruit in participio futuri κερδησομένου A. XIX 146 etiam Jonibus futurum κερδήσομαι usitatum fuisse docet Herod. 3, 72».

Περὶ τοῦ ἀσελγαίνω: ἠσέλγημαι - ἐνησέλγημαι καὶ τοῦ μωραίνω: μεμώρημαι ἐγένετο λόγος ἀκριβὴς ἐν τῇ Ἀθηνᾷ 1889, σελ. 418 κε'. Σφάλλεται πάντως ὁ Στερνοβάχιος δοξάζων ἐκ *Melet. Graec.* σελ. 50 ὅτι ἐλέγετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων οὐ μόνον ἀνοηταίνω καὶ ἀσελγαίνω ἀλλὰ καὶ **ἀνοητέω** καὶ **ἀσελγέω.**

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝΙΚΗΣ ΚΛΗΤΙΚΗΣ

ΤΩΝ ΕΙΣ ΗΣ ΛΗΓΟΝΤΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΚΛΙΣΕΩΣ

Θεοδόσιος ὁ γραμματικὸς ἐν συντάγματι ἐκδεδομένῳ ὑπὸ τοῦ Βεκκήρου ἐν τοῖς Ἑλλην. Ἀνεκδότοις γράφει σελ. 978, 15 «Ὦ Χρύση: τὰ εἰς ΗΣ ἰσοσυλλάβως κλινόμενα, εἰ μὴ παρὰ ῥῆμα εἴη συντεθειμένα ἢ τὸ Τ ἔχοι ἢ ἐθνικὰ εἴη, ἀποβολῇ τοῦ Σ ποιεῖ τὴν κλητικήν, ὦ Εὐριπίδη, ὦ μισογύνη, ὦ Μηριόνη. Εἴπομεν εἰ μὴ παρὰ ῥῆμα εἴη συντεθειμένα διὰ τὸ ὦ γεωμέτρα, ἢ τὸ Τ ἔχοι διὰ τὸ ὦ τοξότα, ὦ θύτα, ἢ ἐθνικὰ εἴη διὰ τὸ ὦ Πέρσα».

Πολλῷ μακρότερον περὶ τοῦ πράγματος λόγον ποιεῖται ὁ Χοιροβοσκὸς σελ. 146, 17 Γαισφ. Λέγει δὲ τάδε. «Τὰ εἰς ΗΣ ἰσοσυλλάβως κλινόμενα ἔχοντα τὸ Τ ἢ ἐθνικὰ ὄντα ἢ σύνθετα ἀπὸ ῥήματος, ἢ εἰς ΠΗΣ, ἅτινα καὶ ποιητικὰ δοκοῦσιν εἶναι, εἰς Α ἔχουσι τὴν κλητικήν. Ἐὰν δὲ μὴ οὕτως ἔχωσιν, εἰς Η ἔχουσι τὴν κλητικήν, τουτέστιν ἀποβολῇ τοῦ Σ τοῦ κατὰ τὴν εὐθεῖαν ποιοῦσι τὴν κλητικήν. Ἔστωσαν δὲ παραδείγματα τοῦ μὲν προτέρου κανόνος ταῦτα: θύτης θύτου ὦ θύτα, δότης δότου ὦ δότα, τοξότης τοξότου ὦ τοξότα, ποιητὴς ποιητοῦ ὦ ποιητά· ἰδοὺ ταῦτα ἔχουσι τὸ Τ καὶ εἰς Α ποιοῦσι τὴν κλητικήν. Καὶ πάλιν Σκύθης Σκύθου ὦ Σκύθα, Καππαδόκης Καππαδόκου ὦ Καππαδόκα, Πέρσης Πέρσου ὦ Πέρσα. Ἰδοὺ ταῦτα ἐθνικά εἰσιν καὶ εἰς Α ἔχουσι τὴν κλητικήν· τὸ γὰρ κύριον ὄνομα τὸ Πέρσης εἰς Η ἔχει τὴν κλητικήν, οἷον ὦ Πέρση, ὡς παρ' Ἡσιόδῳ· ὦ Πέρση, σὺ δὲ ταῦτα τεῷ ἐγκάτθεο θυμῷ (Ἐργ. 27). Σημειούμεθα παρ' Ἡρακλείδῃ ἐν τοῖς Περὶ χρησμῶν, ὅ,τιπερ καὶ λέγουσί τινες πεπλασμένον εἶναι, τὸ «ὦ Πέρση ποικιλόδιφρε ἴν' ἀπὸ χεῖρας ἔχεσθαι»· ἔστι γὰρ ἐνταῦθα ἐθνικὸν καὶ εἰς Η καταλήγει ἡ κλητική. Σύνθετα δὲ ἀπὸ ῥήματος, οἷον μετρῶ γεωμέτρης γεωμέτρου ὦ γεωμέτρα, πωλῶ παντοπώλης παντοπώλου ὦ παντοπῶλα, τρίβω παιδοτρίβης παιδοτρίβου ὦ παιδοτρίβα. Ἰδοὺ γὰρ ταῦτα ἀπὸ ῥήματός εἰσι σύνθετα καὶ εἰς Α ἔχουσι τὴν κλητικήν. Εἰς ΠΗΣ δέ, οἷον κυνώπης κυ-

νώπου καὶ ὦ κυνῶπα, τιμὴν ἀρνύμενοι Μενελάῳ σοί τε κυνῶπα (Ἰλ. Α, 159). Τινὲς δὲ θέλουσι ταῦτα τὰ ἔχοντα τὸ Π κλινόμενα εἰς Α ἐν τῇ κλητικῇ ποιητικὰ καλεῖν, ὡς κατὰ ποιητικὴν ἐξουσίαν γινόμενα· τοῦ δὲ δευτέρου κανόνος, τουτέστι τῶν ἀποβολῇ τοῦ Σ ποιούντων τὴν κλητικήν, παραδείγματα ταῦτα· Εὐριπίδης Εὐριπίδου ὦ Εὐριπίδη, μισογύνης μισογύνου ὦ μισογύνη, Ἀτρείδης Ἀτρείδου ὦ Ἀτρείδη, Μηριόνης Μηριόνου ὦ Μηριόνη· Μηριόνη Μώλου υἱὲ (Ἰλ. Ν, 249). Χρύσης Χρύσου ὦ Χρύση· ὦ Χρύση πρό μ' ἔπεμψεν ἄναξ ἀνδρῶν Ἀγαμέμνων (Ἰλ. Α, 442). Ξέρξης Ξέρξου ὦ Ξέρξη, Τέννης Τέννου ὦ Τέννη. Σημειούμεθα ἐν τούτῳ τῷ κανόνι τὸ λάγνης λάγνου ὦ λάγνα, παρ' Εὐβούλῳ ἐν Κορυδαλῷ (Κωμ. Ἀττικ. Ἀποσπ. Τόμ. Β', σελ. 182, 55 Κοκκ.), ἔχει δὲ οὕτως· ἴθι δεῦρ' ἀφελοῦ τ' ὦ λάγνα ταχὺ τὰ ποικίλα, καὶ τὸ πυραίχμης πυραίχμου ὦ πυραῖχμα καὶ τὸ μεναίχμης μεναίχμου ὦ μεναῖχμα· ταῦτα γὰρ εἰς Α ἔχουσι τὴν κλητικήν, ὀφείλοντα εἰς Η αὐτὴν ἔχειν· τὸ γὰρ Στρεψιάδης Στρεψιάδου ὦ Στρεψιάδη καὶ Ἡρακλείδης Ἡρακλείδου ὦ Ἡρακλείδη γενόμενα Στρεψίαδες καὶ Ἡράκλειδες παρὰ τοῖς κωμικοῖς παιγνίου χάριν ἐλέχθησαν, οἷον παρὰ Ἀριστοφάνει ἐν Νεφέλαις (στ. 1208) μάκαρ ὦ Στρεψίαδες. Ἐν δὲ τοῖς ἔχουσι τὸ Τ σημειούμεθα τὸ Αἰήτης Αἰήτου ὦ Αἰήτη, ὡς παρὰ Ἀπολλωνίῳ (Γ, 386) Αἰήτη, σχέο μοι τῷδε στόλῳ, καὶ τὸ καλλιπέτης καλλιπέτου ὦ καλλιπέτη καὶ τὸ αἰναρέτης αἰναρέτου ὦ αἰναρέτη, ὡς παρὰ τῷ ποιητῇ (Ἰλ. Π. 31) αἰναρέτη τί σευ ἄλλος ὀνήσεται ὀψίγονός περ, αἰναρέτης δέ ἐστιν ὁ ἐπὶ κακῷ κεκτημένος τὴν ἀρετήν, καὶ παρὰ τῷ ποιητῇ ὦ φιλοθερσίτη φιλοκέρτομε, καίτοι γε τοῦ ἁπλοῦ διὰ τοῦ Α ἐξενεχθέντος παρ' αὐτῷ οἷον Θερσῖτ' ἀκριτόμυθε».

Πλημμελῶς ἔχει τὸ παρὰ τῷ Χοιροβοσκῷ κείμενον «καὶ τὸ καλλιπέτης καλλιπέτου ὦ καλλιπέτη». Ὀρθῶς εἶναι γεγραμμένον ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ σελ. 670,19 «Δεῖ προσθεῖναι χωρὶς τοῦ Αἰήτη παρὰ Ἀπολλωνίῳ καὶ ὦ Καλλιλαμπέτη καὶ ὦ αἰναρέτη» (Ἴδε Φισχῆρον ἐν ταῖς εἰς τὴν Οὐελήρου Γραμματικὴν παρατηρήσεσι Τόμ. Α'. σελ. 359 καὶ Λέντζιον ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν τοῦ Ἡρωδιανοῦ Λειψάνων Τόμ. Β', σελ. 691). Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ Βεργκίου γεγραμμένα ἐν τῇ Δ' ἐκδόσει τῶν Ἑλλην. Λυρ Ποιητῶν Τόμ. Γ', σελ. 264, 27· Ἥλιε καλλιλαμπέτη: Priscian. VII, 7 «Nec mirum quum

Graecorum quoque poetae similiter inveniantur protulisse vocativos in supradicta terminatione. Anacreon «Ἥλιε καλλιλαμπέτη posuit pro καλλιλαμπέτα». Ubi codd. varias corruptelas exhibent neque tamen lectio incerta. Καλλιλαμπέτη hic affert Et. M. 670 19. Cram An. Ox. III 389, 29. 390. 14. Favorin. 363». Σφάλλεται ὁ Χοιροβοσκὸς λέγων ὅτι ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ὦ φιλοθερσίτη. Ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ εἶναι εἰρημένον ἐν Ὀδυσσείας Χ, 287 «ὦ Πολυθερσείδη (Πολυθερσείδη) φιλοκέρτομε» (Ἴδε Λοβέκκιον ἐν τοῖς Παραλειπομένοις σελ. 6 καὶ Μ. Σμιδίτιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡσυχίου Τόμ. Δ', α', σελ. 244 καὶ Ἀμείσιον ἐν τῷ Α εἰς Ἰλιάδα Παραρτήματι σελ. 113).

Πάμπολλα ὀνόματα εἰς ΤΗΣ λήγοντα φέρονται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ. Πάντων δὲ σχεδὸν τούτων ἡ κλητικὴ ἐκφέρεται δι' ἄλφα βραχέος, «οἷον ὦ Ζεῦ διόπτα καὶ κατόπτα πανταχῇ» καὶ «ὦ καινῶν ἐπῶν κινητὰ καὶ μοχλευτὰ» (Ἀριστοφ. Ἀχαρν. 435 καὶ Νεφ. 1399), κτλ. καὶ συβῶτα (Ὀδυσσ. Ξ, 55 καὶ ἀλλαχοῦ) καὶ συνθιασῶτα (Ἀριστοφ. Σφ. 728) καὶ δολομῆτα ποικιλομῆτα(1) (Ἰλ. Α, 540 καὶ Ὀδυσσ Ν. 293)—αἰπυμῆτα (Αἰσχύλ. Προμηθ. 18) καὶ τειχεσιπλῆτα (Ἰλ. Ε, 31 καὶ 455) καὶ ἀλῆτα (Εὐρίπ. Ἡρακλ. 51) καὶ πρεσβῦτα (Ἀριστοφ. Νεφ. 358). Ἐλέχθη δὲ καὶ Θοῶτα ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου (Ἰλ. Μ. 343) καὶ ὦ Κολῶτα ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου (Ἠθικ. σελ. 1113, Β') καὶ ὦ Εὐφρᾶτα ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος (Κύρ. Παιδ. Ϛ'. γ', 28 καὶ ὑπὸ τοῦ Φιλοστράτου Τόμ. Α', σελ. 195, 1 Καυσ. καὶ ὑπὸ Χαρίτωνος τοῦ Ἀφροδισιέως Ε', α', 7 καὶ Ϛ', ϛ', 3). Εὑρίσκονται δὲ τοιαῦται κλητικαὶ καὶ κατ' ἔκθλιψιν τοῦ Α εἰρημέναι, οἷον «Θερσῖτ' ἀκριτόμυθε» (Ἰλ. Β, 246), «Φθιῶτ' Ἀχιλλεῦ» (Ἀποσπ. 131) «Ὀρέσθ', ἵν' αὖθις ὄνομα δὶς κλύων μάθῃς» (Εὐριπ. Ἰφιγ. Ταύρ. 779) καὶ «ὦ τοξότ' ἐν τῇ σανίδι κτέ.» (Ἀριστοφ. Θεσμοφ. 931). Γνωστὸν δ' ὑπάρχει ὅτι τοῦ ὀνόματος δεσπότης ἡ κλητικὴ προπαροξύνεται, οἷον ὦ δέσποτα καὶ κατ' ἔκθλιψιν ὦ δέσποτ' ἄναξ καὶ ὦ δέσποθ' ἥρως καὶ ὦ δέσποθ' Ἑρμῆ (Ἀριστοφ. Νεφ. 262 καὶ Σφ. 821 καὶ 385).

(1) Ὁ Ναύκιος ἔγραφε παρ' Ὁμήρῳ ἀγκυλόμητι, δολόμητι, ποικιλόμητι, (Ἴδε *Mél. Gréco - Rom.* Τόμ. Δ', σελ. 108 κε').

Ἐδιδάχθημεν ὅτι τριῶν ὀνομάτων εἰς ΤΗΣ ληγόντων τοῦ αἰναρέτης καὶ τοῦ Αἰήτης καὶ τοῦ καλλιλαμπέτης ἡ κλητικὴ ἐξηνέχθη οὐχὶ διὰ τοῦ Α ἀλλὰ διὰ τοῦ Η, οἷον αἰναρέτη καὶ Αἰήτη καὶ καλλιλαμπέτη. Ταῖς κλητικαῖς ταύταις ὁμοίως εἶναι ἐσχηματισμένη ἡ τοῦ ὀνόματος Μεγίστης, οἷον ὦ Μεγίστη (Ἀνακρ. 74 (78) Βεργκ. Πρβ. καὶ 16 (51). Λέγεται δ' ὑπὸ τοῦ Πρισκιανοῦ ὅτι ὁ Ἱππῶναξ εἶπεν κριτὴ ἀντὶ τοῦ κριτὰ (Ἴδε Ποιητ. Λυρ. Ἑλλ. Βεργκ. Τόμ. Β', σελ. 496 ἐκδ. δ').

Περὶ τῆς κλητικῆς τοῦ αὐθέντης εἶναι ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Α'. β', σελ. 2449. Β' τάδε γεγραμμένα «Vocativus αὐθέντη ap. Eustath. Opusc. p. 313, 9 aliisque locis plurimis in Ind. notatis, αὐθέντα p. 333, 84; 335, 4, 18. Tzetzes Epist. p. 43, 1; 51, 23; 80, 1».

Περὶ τῆς κλητικῆς τῶν ὀνομάτων Πέρσης καὶ Σκύθης ἐποιήσατο λόγον καὶ Στέφανος ὁ Βυζάντιος. Εἶναι δ' ὑπ' αὐτοῦ τάδε εἰρημένα σελ. 518, 16 Μειν. «Πέρσαι: τὸ ἔθνος, ἀπὸ Πέρσου τοῦ Μηδείας. Λέγεται καὶ Πέρσης ὄνομα. Καὶ τοῦ μὲν κυρίου ἡ κλητικὴ κατὰ ὕφεσιν τοῦ Σ, ὡς τὸ ὦ Πέρση, τοῦ δὲ ἐθνικοῦ καὶ μετατροπῇ τοῦ Η εἰς Α, ὦ Πέρσα, ὦ Σκύθα» καὶ σελ 578, 17 «ἡ κλητικὴ Σκύθα ἐστίν, ὡς Πέρσα, ἔστι δὲ Σκύθη». Σημειοῦται δ' ὁ ἐκδότης «καὶ μετατροπῇ: κατὰ τροπήν? an μετὰ τροπῆς? καὶ «ἔστι δὲ καὶ Σκύθη? an ἔστι δὲ [καὶ] Σκύθη?». Ἀντὶ τοῦ «ὦ Πέρσα, ὦ Σκύθα» γραπτέον «ὦ Πέρσα, ὡς ὦ Σκύθα». Περὶ τῆς κλητικῆς τοῦ ἐθνικοῦ ὀνόματος Σκύθης, ἴδε καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Ζ', σελ. 451, Γ'.

Ὅμοιον τῷ ὑπὸ τοῦ Χοιροβοσκοῦ μνημονευθέντι παντοπῶλα εἶναι τὸ παρ' Ἀριστοφάνει κείμενον ἀλλαντοπῶλα Ἱππ. 147 «ὦ μακάριε ἀλλαντοπῶλα, δεῦρο δεῦρ' ὦ φίλτατε» καὶ 241 «ὦ γεννάδα ἀλλαντοπῶλα, μὴ προδῷς τὰ πράγματα». Ἀπαντᾷ δὲ καὶ κλητικὴ τελετάρχα ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς Ὕμνοις ΝΒ', 3 «λικνῖτα, πυρίπνοε καὶ τελετάρχα».

Ὡς εἶπεν ὁ Ὅμηρος κυνῶπα, οὕτω καὶ παρθενοπῖπα Ἰλ. Λ, 385 «τοξότα λωβητήρ, κέρᾳ ἀγλαέ, παρθενοπῖπα» καὶ ἐν τοῖς Λειψάνοις τοῦ Ἱππώνακτος κυνάγχα κλητικὴ τοῦ κυνάγχης Ἀποσπ. 1 Βεργκ. «Ἑρμῆ κυνάγχα». Ἐν τῇ Παλατίνῃ Ἀνθολογίᾳ Ι', 22 (Τόμ. Β', σελ. 256 Διδ.) φέρεται «ἄγρευ δουνακόδιφα·

τὸν ἐκ χέρσου δὲ φύλαξαι ἰόν» (Πρβ. καὶ σελ. 276). Ἀλλ' ἡ ὑγιῶς ἔχουσα ἐκφορὰ εἶναι δουνακοδῖφα, ὡς ἐγράφη ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου. Πρβ. καὶ Θεόκρ. Εἰδυλλ. Δ', 62 «εὖ γ' ὤνθρωπε φιλοῖφα» καὶ Ψευδανακρ. 4,1 Βεργκ. «καλλιτέχνα τόρευσον ἔαρος κύπελλον ἡμῖν».

Καὶ τοῦ ὀνόματος κεραυνοβρόντης ἡ κλητικὴ λήγει εἰς Α, οἷον Ἀριστοφ. Εἰρ. 376 «ὦ Ζεῦ κεραυνοβρόντα». Λήγει δ' εἰς Α ἡ κλητικὴ τοῦ κεραυνοβρόντης, διότι καὶ ἐκ ῥήματος τοῦτο σύγκειται καὶ εἰς ΤΗΣ τελευτᾷ. Ἐμφερὲς τῷ κεραυνοβρόντης - κεραυνοβρόντα εἶναι τὸ ὀρεσιφοίτης - ὀρεσιφοῖτα· κεῖται δ' ἡ κλητικὴ ὀρεσοφοῖτα ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς Ὕμνοις (ΝΒ' 10). Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ τὸ ὄνομα ὑψαγόρης ἀπὸ ῥήματος εἶναι σύνθετον ἀγοράομαι ἀλλ' ἡ κλητικὴ αὐτοῦ περατοῦται παρ' Ὁμήρῳ οὐχὶ εἰς Α ἀλλ' εἰς Η, οἷον Ὀδ. Β, 85 «Τηλέμαχ' ὑψαγόρη, μένος ἄσχετε» καὶ 303 καὶ Ρ, 406.

Ὡς ἡ κλητικὴ τῶν εἰς ΔΗΣ ληγόντων πατρωνυμικῶν καὶ κυρίων ὀνομάτων λήγει εἰς Η, οὕτω καὶ ἡ τοῦ Ἅδης, οἷον Εὐριπ. Ἑλ. 969 «ὦ νέρτερ' Ἅδη, καὶ σὲ σύμμαχον καλῶ». Τὸ ἐν τοῖς τοῦ Κρατίνου ἁπάντων Ἀποσπ. 56 Κοκκ. «Πανδιονίδα πόλεως βασιλεῦ» εἶναι δωρικὸς τύπος Πανδιονίδᾱ· ἀποφαίνεται δ' ὁ Κόκκιος «formam doricam Πανδιονίδα in anapaestis sine dubio *non candatis* ferri posse nego».

Ὡς ἡ κλητικὴ τοῦ λάγνης ἐξηνέχθη διὰ τοῦ Α, οὕτω καὶ ἡ τοῦ μαινόλης ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς Ὕμνοις ΜΔ', 4 «ἐρίβρομε μαινόλα Βάκχε» καὶ ΝΒ', 1 «πολυώνυμε μαινόλα Βακχεῦ».

Διδάσκει ὁ Χοιροβοσκὸς ὅτι ἡ κλητικὴ τοῦ φιλογύνης, ἐξ ὀνόματος συγκειμένου, εἶναι φιλογύνη. Παρατηροῦμεν δ' ὅτι καὶ ἡ τοῦ ὀνόματος λαβροπόδης ἡ κλητικὴ λήγει εἰς Η, οἷον Ἀνθολ. Παλατ. Θ'. 277, 1 «λαβροπόδη χείμαρρε».

Παρετηρήθη ὑπὸ τοῦ Χοιροβοσκοῦ ὅτι τὸ ὄνομα Μηριόνης ἔχει κλητικὴν Μηριόνη. Ἀνεγνώσθη δ' ὑπό τινων καὶ ἐν τοῖς Ὄρνισι τοῦ Ἀριστοφάνους 554 «ὦ Κεβριόνη καὶ Πορφυρίων, ὡς σμερδαλέον τὸ πόλισμα» ἀντὶ τοῦ δωρικοῦ Κεβριόνα (Ἴδε τὴν Βεκκήρειον τοῦ Ἀριστοφάνους ἔκδοσιν Τόμ. Δ', σελ. 162 καὶ Βλαϋδέσιον εἰς Ἀριστοφ. Ὄρν. σελ. 65). Ὡς δ' ἐλέχθη Μηριόνης Μηριόνη,

οὕτω καὶ Τιγράνης Τιγράνη (Ξενοφ. Κυρ. Παιδ. Ε', γ', 42). Καὶ τῶν εἰς ινης τελευτώντων ὀνομάτων Σμικρίνης καὶ Αἰσχίνης καὶ Λεπτίνης καὶ Θεοκρίνης ἡ κλητικὴ ἐκφέρεται διὰ τοῦ Η, οἷον Σμικρίνη (Μένανδρ. Ἀποσπ. 71 καὶ 76 Κοκκ.) καὶ Αἰσχίνη (Δημοσθ. σελ. 249, 73 καὶ ἀλλαχοῦ) καὶ Λεπτίνη (Δημοσθ. σελ. 501, 144 καὶ 160) καὶ Θεοκρίνη (Ψευδοδημοσθ. σελ. 1329, 25).

Ὡς ἐσχηματίσθη κλητικὴ Χρύση ἐκ τοῦ ὀνόματος Χρύσης, οὕτω καὶ Ἀγχίση ἐκ τοῦ Ἀγχίσης καὶ Καμβύση ἐκ τοῦ Καμβύσης, οἷον Ἀγχίση (Ὁμηρ. Ὕμν. εἰς Ἀφρ. 108 καὶ 193) καὶ Καμβύση (Ξενοφ. Κύρ. Παιδ. Η', ζ', 11 καὶ 13 καὶ 16). Καὶ τὰ ὀνόματα Γύγης καὶ Σεύθης καὶ Κυαξάρης καὶ Ταναοξάρης εἰς Η ποιοῦσι τὴν κλητικήν, οἷον Γύγη (Ἡρόδ. Α', 8 καὶ 9 καὶ ἀλλαχοῦ) καὶ Σεύθη (Ξενοφ. Ἀναβ. Ζ', ϐ', 23 καὶ ἀλλαχοῦ) καὶ Κυαξάρη (Κύρ. Παιδ. Β', δ', 9 καὶ ἀλλαχοῦ) καὶ Ταναοξάρη (Κύρ. Παιδ. Η', ζ', 11).

Παρατηρητέον δ' ὅτι τοῦ κυρίου ὀνόματος Κανδαύλης τὴν κλητικὴν ἐξήνεγκεν ὁ Ἱππῶναξ διὰ τοῦ Α, οἷον Ἑρμῆ κυνάγχα, Μῃονιστὶ Κανδαῦλα, φωρῶν ἑταῖρε (Ἴδε Ποιητ. Λυρ. Ἑλλ. Βεργκ. Τόμ. Β', σελ. 460, 1), ὡς καὶ τοῦ Λυκάμβης διὰ τοῦ Α ὁ Ἀρχίλοχος (Λυρ. Ποιητ. Βεργκ. Τόμ. Β', 411, 94).

Παρὰ τῷ Θεοκρίτῳ Εἰδυλλ. Ι', 1 κεῖται «Ἐργατίνα βουκαῖε, τὶ νῦν ᾠζυρὲ πεπόνθεις;». Λέγεται δ' ἐν τοῖς Σχολίοις σελ. 312, 14 Ἀρ. «Ἐργαντίνα βουκαῖε: ἡ εὐθεῖα ὁ ἐργατίνης καὶ κλίνεται τοῦ ἐργατίνου, ὡς ὁ Χρύσης ὦ Χρύση καὶ ὦ Χρύσα». Τὸ ἐργατίνᾱ δὲν εἶναι κλητικὴ τοῦ ἐργατίνης ἀλλὰ τοῦ ἐργατίνᾱς, δωρικοῦ τύπου τοῦ ἐργατίνης.

Ὁ Κοραῆς γράφει ἐν τῇ Γραμματικῇ τῆς Κοινῆς Ἑλλην. Γλώσσης σελ. 32 «Οὕτω (δηλονότι ὡς τὸ Χρύσης-Χρύση) κλίνονται καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, πλὴν τῶν ὅσα ἔχουσι τὴν ὀνομαστικὴν εἰς της, εἰς πης, ἢ ὅσα εἶναι σύνθετα ἀπὸ τὸ μετρῶ ἢ πωλῶ τὰ ὁποῖα κάμνουσιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν τὴν κλητικὴν ἑνικὴν εἰς α: οἷον ὁ προφήτης, ὦ προφῆτα, ὁ Κυνώπης, ὦ Κυνῶπα, ὁ γεωμέτρης, ὦ γεωμέτρα, ὁ βιβλιοπώλης ὦ βιβλιοπῶλα, ὁ παιδοτρίϐης, ὦ παιδοτρίϐα. Τὸν αὐτὸν κανόνα ἀκολουθοῦν καί τινα ἐθνικά· οἷον ὁ Πέρσης, ὦ Πέρσα, ὁ Σκύθης, ὦ Σκύθα, ὁ Καππαδόκης ὦ Καππαδόκα».

Κάμμίαν φοράν ἡ κλητικὴ γίνεται προπαροξύτονος ἀντὶ παροξυτόνου, οἷον ὁ δεσπότης, ὦ δέσποτα (καὶ ὄχι δεσπότα)».

Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Λεοντίου Ἀναστασιάδου γεγραμμένα ἐν τοῖς Στοιχείοις τῆς Ἑλλην. Γραμματικῆς σελ. 91 (1865) «Ἡ κλητικὴ τῶν πρωτοκλίτων ἀρσενικῶν, ὅσα ἐν τῇ ὀνομαστικῇ λήγουσιν εἰς ΤΗΣ ἢ ΠΗΣ σύνθετα ὄντα, ἢ εἶναι ἐθνικά, ἢ σύνθετα ἐκ τοῦ τρίβω, πωλῶ, μετρῶ, ἄρχω, ὠνοῦμαι δίκη καὶ λατρεύω, λήγει εἰς α· ὁ προφήτης, ὦ προφῆτα· ὁ κυνώπης, ὦ κυνῶπα· ὁ Σκύθης, ὦ Σκύθα, ὁ παιδοτρίβης, ὦ παιδοτρίβα· ὁ βιβλιοπώλης, ὦ βιβλιοπῶλα· ὁ γεωμέτρης, ὦ γεωμέτρα· ὁ πατριάρχης, ὦ πατριάρχα· ὁ τελώνης ὦ τελῶνα· ὁ εἰρηνοδίκης, ὦ εἰρηνοδίκα· ὁ ἡλιολάτρης, ὦ ἡλιολάτρα».

Ὀνόματα εἰς ΔΙΚΗΣ λήγοντα φέροντα οὐκ ὀλίγα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ καθόλου γλώσσῃ, οἷον ἀγωνοδίκης, ἀστυδίκης, εἰρηνοδίκης, Ἑλλανοδίκης - Ἑλλανοδίκας, ἰθυδίκης, Κυθηροδίκης, ναυτοδίκης, ξενοδίκης-ξενοδίκας, ὑβριστοδίκης, χειροδίκης. Ἀλλ' οὐδενὸς τούτων εὕρομεν ἡμεῖς κλητικὴν πτῶσιν· καὶ παράδοσις δὲ παλαιοῦ γραμματικοῦ περὶ τῆς ἐκφορᾶς τῆς ἑνικῆς κλητικῆς τῶν τοιούτων ὀνομάτων δὲν ὑπάρχει. Περὶ τῆς διὰ τοῦ Α ἐκφορᾶς Ἑλλανοδίκης Ἑλλανοδίκας γίνεται λόγος ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τομ. Γ', σελ. 759, Δ'. Περὶ τοῦ Κυθηροδίκης ἴδε Κόβητον ἐν τῇ ἐκδόσει δύο λόγων τοῦ Ὑπερείδου σελ. 63-64 (1877). Περὶ τοῦ ξενοδίκας-ξενοδίκης γράφει ὁ Κουμανούδης ἐν τῇ Συναγωγῇ Ἀθησ. Λέξεων σελ. 223 «ξενοδίκαι, ῶν. οἱ. Ἐπιγρ. Λοκρικὴ ἔκδ. ὑπὸ Ἰω Οἴκον. — Ἐπιγρ. Ἀθηνῶν Ἀθην. τ. Ε', σελ. 525. — Ἡ λέξις αὕτη ἀντιστοιχοῦσα τῇ τῶν πάλαι Ῥωμαίων *praetor peregrinus*, ἔκειτο μὲν καθ' ἑν. ἀρ. ἐν τῇ συγγραφῇ τοῦ Ἰω. Λυδοῦ τῇ περὶ ἀρχῶν τῆς Ῥωμαίων πολιτείας Α, 38, ἀλλὰ κακογραφημένη· ξενοδόκης, καὶ ἀφοῦ ἐκ διορθώσεως τοῦ Dindorf ἐγένετο ξενοδίκης, εἰσεχώρησεν εἰς τὸν ΘΣ, ἀλλ' ὄχι ἐν ἰδίῳ ἄρθρῳ. Δι' ὃ ἔκρινα πρέπον νὰ συμπαραλάβω αὐτὴν ἐνταῦθα, ἀφοῦ μάλιστα δὶς καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς ἀνεγνώσθη». Ἴδε καὶ Ἑρουερδῆνα ἐν *Lex Graec. Suppl et Dialect.* σελ. 566.

Δωριστὶ ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Πινδάρου ἙλλανοδίκΑΣ (Ὀλυμ. Γ', 12 (20), ὡς καὶ ὀρθοδίκΑΝ (Πυθ. ΙΑ', 9 (15). Ἀπαντᾷ δὲ παρ' αὐτῷ

καὶ «θῆρας ἀδροδίκας» (Νεμ. Α', 63 (96) καὶ «ἀρχιδικᾶν τοκέων» (Πυθ. Δ', 110 (195).

Κύριον ὄνομα Φιλοδίκης φέρεται ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς τοῦ Ξενοφῶντος Α', γ', 13 κατὰ τὴν Κοβήτειον ἔκδοσιν σελ. 12 (1880). Ὁ Ῥιμαννὸς γράφει ἐν τῷ *Qua Rei Crit. Tract Ration.* κτλ. σελ. 75 «Φιλόδικος (codd Φιλοδίκης quod retinuit Cobetus; Dindorfius Φιλοκύδης legendum esse suspicatur. Nullum videtur esse nomen proprium quod in-δίκης desinat».

Ὁ Κελλῆρος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ξενοφῶντος Ἑλληνικῶν σελ 12 ἐνέκρινε τὴν γραφὴν Φιλοκύδης καὶ ἐσημειώσατο «Φιλοκύδης Dindorf: Φιλοδίδης Cpr. Φιλοδίκης BC corr. FM «Φιλόδικος Riemann».

Τοῦ ὀνόματος εἰρηνοδίκης συχνάκις γίνεται χρῆσις ὑπὸ τῶν νέων Ἑλλήνων· ἐπλάσθησαν δ' ὑπ' αὐτῶν καὶ ἄλλα ὅμοια τούτῳ ὀνόματα, οἷον κακουργιοδίκης, πλημμελειοδίκης, πρωτοδίκης, πταισματοδίκης, στρατοδίκης. Πάντα ταῦτα μνημονεύονται ὑπὸ τοῦ Κουμανούδη ἐν τῇ Συναγωγῇ Νέων Λέξεων.

Ἐκ τῶν εἰρημένων καθίσταται φανερόν, ὅτι διδάσκοντες τοὺς παῖδας ὀφείλομεν νὰ μὴ λέγωμεν «ὅτι τὰ λήγοντα εἰς μέτρης, πώλης, ωνης, τρίβης, λάτρης, αρχης σχηματίζουσι τὴν κλητικὴν εἰς ᾰ», ἀλλὰ καθόλου «τὰ σύνθετα ἀπὸ ῥήματος εἰς -ης πρωτόκλιτα ἢ ἀκριβέστερον «τὰ ἔχοντα δεύτερον συνθετικὸν ῥῆμα εἰς -ης πρωτόκλιτα σχηματίζουσι τὴν κλητικὴν εἰς ᾰ». Κατὰ ταῦτα ὡς ἐλέχθη δουνακοδῖφα θὰ λεχθῇ καὶ δικοδίφης-δικοδῖφα καὶ ἱστοριοδίφης-ἱστοριοδῖφα καὶ φυσιοδίφης-φυσιοδῖφα καὶ μεσαιωνοδίφης-μεσαιωνιδῖφα. Ἐπίσης θὰ λεχθῇ καὶ παντόλμης-παντόλμα, ἱματιομίσθης-ἱματιομίσθα καὶ τριηραύλης-τριηραῦλα, πυθαύλης-πυθαῦλα, καλαυμαύλης-καλαμαῦλα, χοραύλης-χοραῦλα, σπονδαύλης-σπονδαῦλα, τυμβαύλης-τυμβαῦλα, ἐγκεραύλης-ἐγκεραῦλα, ἀσκαύλης-ἀσκαῦλα καὶ αὐλοτρύπης, αὐλοτρῦπα καὶ χρυσοσύλης-χρυσοσῦλα, θεοσύλης-θεοσῦλα καὶ Φρεάντλης-Φρεάντλα καὶ ἐριμύκης-ἐριμύκα καὶ ἐριβρύχης-ἐρυβρύχα καὶ λαθροδάκνης-λαθροδάκνα καὶ σιγέρπης-σιγέρπα καὶ μισθάρνης-μισθάρνα καὶ πωλοδάμνης-πωλοδάμνα, τοξοδάμνης-τοξοδάμνα καὶ σκυτοδέψης

σκυτοδέψα, βυρσοδέψης-βυρσοδέψα καὶ ὑπνοφόβης-ὑπνοφόβα καὶ πτολιπόρθης-πτολιπόρθα καὶ γραοσόβης-γραοσόβα.

Ὡς δ' ἐλέχθη καλλιτέχνα ἐν τοῖς Ψευδοανακρεοντείοις, οὕτω λεκτέον καὶ κλυτοτέχνης-κλυτοτέχνα, χειροτέχνης-χειροτέχνα, κηροτέχνης-κηροτέχνα, μουσοτέχνης-μουσοτέχνα, ποικιλοτέχνης-ποικιλοτέχνα. Ἀλλ' ἴσως τις ἐνστὰς εἴπῃ. Διὰ τί ἐν τῷ καλλιτέχνης, χειροτέχνης, κτλ. νὰ μὴ νομίσωμεν τὸ β' σύνθετον ὄνομα (τέχνη), ἀλλὰ ῥῆμα τεχνῶμαι; Ἐπίσης διὰ τί νὰ μὴ εἴπωμεν ὅτι ἐν τῷ Ὀλυμπιονίκης, Ἰσθμιονίκης κτλ., Μαραθωνομάχης, κτλ. εἰρηνοδίκης, ναυτοδίκης, κτλ. τὸ β συνθετικὸν εἶναι ὄνομα νίκη, δίκη, μάχη; Δικαία ἡ ἔνστασις. Ἀλλ' ἡμεῖς φρονοῦμεν ὅτι ὁ λέγων Ὀλυμπιονίκης, Μαραθωνομάχης, εἰρηνοδίκης ᾐσθάνετο μᾶλλον ῥῆμα νικῶ(1), μάχομαι, δικάζω (ὁ νικῶν Ὀλύμπια, Ἴσθμια, ὁ μαχόμενος Μαραθῶνι, ὁ δικάζων περὶ εἰρήνης) ἢ ὄνομα. Διὰ τοῦτο νομίζομεν ὅτι καὶ τῶν ληγόντων εἰς -νίκης-δίκης-μάχης ἡ κλητικὴ θὰ σχηματισθῇ εἰς ᾰ, οἷον Ὀλυμπιονῖκα, Ἰσθμιονῖκα, Πυθιονῖκα, Νεμεονῖκα, Καρνεονῖκα, ἰατρονῖκα, παντονῖκα, πλειστονῖκα, σταδιονῖκα, περιοδονῖκα καὶ εἰρηνοδίκα, ναυτοδίκα, Κυθηροδίκα, πταισματοδίκα, κτλ. καὶ Μαραθωνομάχα, κεραυνομάχα, κλτ.

Ἀφαιρῶν δ' ὁ διδάσκαλος τὰς λεπτομερείας, ἃς ἐμνημονεύσαμεν, ὀφείλει τὸν ὅλον κανόνα οὕτω πως νὰ διατυπώσῃ. «Τὰ εἰς ΗΣ πρωτόκλιτα σχηματίζουσι τὴν κλητικὴν εἰς η, οἷον Εὐριπίδης-Εὐριπίδη, Θουκυδίδης - Θουκυδίδη, Ἀριστείδης - Ἀριστείδη, Ἀτρείδης-Ἀτρείδη, Ξέρξης-Ξέρξη, μισογύνης-μισογύνη, κτλ. Σχηματίζουσι δὲ τὴν κλητικὴν εἰς ᾰ, ἐὰν λήγωσιν εἰς ΤΗΣ, οἷον Ὀρέστης - Ὀρέστα, Θερσίτης - Θερσῖτα, πρεσβύτης-πρεσβῦτα, πολίτης - πολῖτα, Σπαρτιάτης - Σπαρτιᾶτα ἢ εἶναι ἐθνικά, οἷον Πέρσης - Πέρσα, Σκύθης - Σκύθα, Καππαδόκης-Καππαδόκα ἢ τὸ β^ον συνθετικὸν εἶναι ῥῆμα, οἷον γεωμέτρης-γεωμέτρα, σιτομέτρης-σιτομέτρα, σχοινομέτρης-σχοινομέτρα, τελώνης - τελῶνα, θεατρώνης-θεατρῶνα, παιδοτρίβης-παιδοτρίβα, κτλ. γυμνασιάρχης - γυμνασιάρχα, κτλ. δικοδί-

(1) Ἡρωδιαν. Τόμ. Α', σελ. 69,10 καὶ Τόμ. Β', σελ. 639,1 Λεντζ.

φης-δικοδῖφα (ἱστοριοδῖφα, φυσιοδῖφα, μεσαιωνοδῖφα), μισθάρνης-μισθάρνα, βυρσοδέψης-βυρσοδέψα, καλλιτέχνης-καλλιτέχνα, χειροτέχνης-χειροτέχνα κτλ. Ὀλυμπιονίκης-Ὀλυμπιονῖκα, κτλ. εἰρηνοδίκης-εἰρηνοδίκα, ναυτοδίκης-ναυτοδίκα, κτλ.

Ἐπίμετρον εἰς τὸ ἡγούμενον κεφάλαιον.

Λέγεται ὑπὸ τοῦ Χοιροβοσκοῦ σελ. 147, 3 «Τὸ γὰρ Στρεψιάδης Στρεψιάδου ὦ Στρεψιάδη καὶ Ἡρακλείδης Ἡρακλείδου ὦ Ἡρακλείδη γενόμενα Στρεψίαδες καὶ Ἡράκλειδες παρὰ τοῖς κωμικοῖς παιγνίου χάριν ἐλέχθησαν, οἷον παρὰ Ἀριστοφάνει ἐν Νεφέλαις μάκαρ ὦ Στρεψίαδες».

Φέρεται δὲ καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοφάνη Σχολίοις σελ. 128, 24 Διδ. «Μάκαρ ὦ Στρεψίαδες: Ὡς ἄγροικος περὶ τὴν κλητικὴν ἐσφάλη· ἔδει γὰρ εἰπεῖν ὦ Στρεψιάδη· ἔπαιξεν οὖν παρὰ τὴν ἀναλογίαν». Ἴδε Λοβέκκιον ἐν τοῖς Παραλειπομένοις σελ. 182 καὶ Βλαϋδέσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Νεφελῶν σελ. 524. Πρβ. καὶ Μεινέκιον ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Ἑλλην. Κωμικῶν σελ. 1019 ἐκδ. μικρ. καὶ τὸ τοῦ Παπίου Λεξικὸν τῶν Κυρίων Ὀνομάτων σελ. 1395 ἐκδ. Βενσελ. (λ. Σιμωνίδης).

Ἐν τοῖς εἰς Ἀριστείδην Σχολίοις σελ. 672, 5 Δινδ. μνημονεύεται ἀπόσπασμα τοῦ Εὐπόλιδος ἔχον ὧδε· «Καὶ μηκέτ' ἄναξ Μιλτιάδη καὶ Περικλεῖ ἐάσατ' ἄρχειν κτέ.». Ἀνεγνώσθη δ' ὑπὸ τοῦ Βαλκεναρίου ἐν τῇ Διατριβῇ σελ. 261 Λιψ. «καὶ μηκέτ' ὦ 'ναξ (γρ. ὦναξ) ΜιλτίαδΕΣ καὶ Περίκλεες, κτέ.». Ὁ δ' Elmsley ἐποιήσατο ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Εὐριπίδου Μηδείας σελ. 147 Λιψ. τὴν ἑξῆς παρατήρησιν: «Vocativi Μιλτίαδες et Περίκλεες vereor ut ex sola coniectura comico tribuendi sint, licet μάκαρ ὦ Σρεψίαδες per iocum dixerit Aristophanes Nub 1208. Μιλτιάδη et Περίκλεις, ni fallor, dixisset Eupolis Lego, καὶ μηκέτ' ἀντὶ Μιλτιάδου καὶ Περικλέους». Ὀρθῶς ἔγραψαν ὁ Μεινέκιος καὶ ὁ Κόκκιος «καὶ μηκέτ', ὦναξ Μιλτιάδη καὶ Περίκλεες κτέ.». Ἴδε Κόκκιον ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Ἀττικῶν Κωμικῶν Τόμ. Α', σελ. 283.

Ὁ Αὖλος Γέλλιος *Noct. Attic.* Τομ. Β', σελ. 153 Τευβν. (1886)

λέγει «Sepulchrum autem eius et memoriam Macedones eo dignati sunt honore, ut in gloriae quoque loco praedicarent: οὔποτε σὸν μνῆμα, ΕὐρίπιδΕΣ, ὄλοιτο που». Ὁ Ναύκιος μνημονεύων ταῦτα ἐν τῇ γ' ἐκδόσει τοῦ Εὐριπίδου Τόμ. Α', σελ. κγ' ἀποφαίνεται «ubi Graeca verba corrupta sunt: expectes οὔποτε δὴ σὸν μνῆμ', Εὐριπίδη, οὔποτ' ὀλεῖται».

Κλητικὴ Ἀρίδικες, ἐξ ὀνομαστικῆς Ἀριδίκης ἐσχηματισμένη ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ σελ. 420, Δ, σελ. 929 Δινδ. «ἀνάστηθι οὖν σύ, Ἀρίδικες». Ἀλλὰ φέρεται καὶ γραφὴ Ἀρίδικε, ἣν ἐγκρίνας ὁ Μεινέκιος ἔγραψεν ἐν Τόμ. Δ', σελ. 186 «Ἀρίδικε scripsi ex C pro Ἀρίδικες, quae non nauci forma est». Ὁ Καιβέλιος ἀνέγνω ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀθηναίου Τόμ. Β', σελ. 414, 26 Ἀρίδεικες καὶ ἐσημειώσατο «Ἀρίδικες A. cf. Wilamowitz Antig. Car. p. 77». Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ τὸ ἐν ταῖς Ἱστορίαις τοῦ Πολυβίου κείμενον βιβλ. Δ', 52, 2 κείμενον ἈριδΙκην μετετύπωσεν ὁ Λ. Δινδόρφιος εἰς τὸ ἈριδΕΙκην. Ἀποφαίνεται δ' οὗτος ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Α', β', σελ. ὅτι ἡ ὑγιὼς ἔχουσα ἐκφορὰ εἶναι Ἀριδείκης, οὐχὶ Ἀριδίκης.

Παράδοξα ἡμῖν φαίνονται τὰ ὑπὸ τοῦ Γ. Δινδορφίου γεγραμμένα ἐν *Comment. de Dialect. Herodot.* σελ. ιβ' «Vocativi formae ἑτεροκλίτου exempla sunt Ἀρτέμβαρες I, 116 (ubi praecedit genitivus declinationis primae Ἀρτεμβάρεω c. 114, 115) et Πρήξασπες 3, 34, 62, 63, comparanda cum Aristophaneo Στρεψιάδες pro Στρεψιάδη». Λέγεται δ' ὑπὸ τοῦ Δινδορφίου ἐν τοῖς ἑξῆς «et Πρηξάσπεος 3, 62, 63, sed Πρηξάσπεω 3, 74, 75, 78». Οὐχὶ εὐλόγως νομίζομεν παρεβλήθησαν αἱ κλητικαὶ Ἀρτέμβαρες καὶ Πρήξασπες πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους κατὰ παιδιὰν ἢ χάριν τοῦ γελοίου πλασθεῖσαν Στρεψίαδες. Ἔπειτα δ' ἀμφιβολώτατον ὑπάρχει ἂν ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου χρῆσις τῶν κατὰ τὴν πρώτην κλίσιν ἐσχηματισμένων γενικῶν Ἀρτεμβάρεω καὶ Πρηξάσπεω. Ὁ Βαίριος σημειοῦται ἐν τῇ β' ἐκδόσει τοῦ Ἡροδότου Τόμ. Α', σελ. 246 «Ἀρτεμβάρεος hic reliqui intactum, cum alii recentt. edd. mutassent in Ἀρτεμβάρεω. Tu cf. Bredov. p. 232 et vid. quae ad 1, 111 dixi» καὶ Τόμ. Β', σελ. 145 «Pro vulg. Πρηξάσπεω e Florentino aliisque reposui Πρηξάσπεος, ut III. 62, 63, idem-

que feci mox cap. 75 et 78 probante Bredov p. 230» Ἴδε καὶ Στείνιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡροδότου Τόμ. Α΄, σελ. νς΄.

Ποιοῦμεν δὲ γνωστὸν ὅτι εὑρέθη καὶ κλητικὴ Ἀσκλάπιχες ἀντὶ τοῦ Ἀσκλάπιχε ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Τανάγρας «Ἀσκλάπιχες χαῖρε» *(Saml. der Griech. Dial. Inschrift.* Τόμ. Α΄, σελ. 303 Coll.).

Χ. Χ. ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΣ

ΧΡΟΝΙΚΩΝ ΜΟΡΕΩΣ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΑΙ ΤΟΠΩΝΥΜΙΚΑ

'Αθηνᾶς ΚΕ' *σ. 3-52.*

Διορθώσεις.

Σελὶς	3	*Στίχος*	26	*'Αντὶ* 1863	*Γράφε*	1853
»	13	»	21	» τοῦτα	»	ταῦτα
»	26	»	9	μετὰ τὴν λ. χώρας ἐξέπεσεν ἡ λ. φροντίδα		
»	32	»	12	*'Αντὶ* Βερδίνι	*Γράφε*	Βερδινὴ
»	45	»	20	» Γοδοφρεῖδον	»	Γουλιέλμον
»	46	»	32	» Γουλιέλμου	»	Γοδοφρείδου
»	47	»	13	» κάστρου	»	κάστρον
»	50	»	14	» Κοπρανίτσαν	»	Κοπρονίτσαν

Προσθῆκαι.

Σελὶς 5 Εἰς τὸ τέλος τῆς α' περιόδου τῆς ὑποσημ. 1 μετὰ τὴν λ. λογάριν πρόσθες: Τὸ ἐν ΓΧ Table chronologique σ. 405 σημείωμα λέγει μὲν ἔτη τρία, ἀλλὰ μετὰ πεπλανημένης ἀφετηρίας τοῦ ἔτους 1260, ἀντὶ τοῦ ἀληθοῦς 1259.

» 19 Εἰς τὸ τέλος τῆς α' παραγράφου πρόσθες παραπομπήν: Παχυμέρη. Β' 32, σ. 163. Γ' 7, σ. 185.

» 39 Εἰς τὸ τέλος τῆς ὑποσημ. 2 πρόσθες: Πρβ. ἐν τοῖς τελευταῖον ἐκδοθεῖσιν Ἀπομνημονεύμασι τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς ἱδρύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου (ἐν Κωνσταννινουπόλει, τύποις Α. Κορομηλᾶ, 1911) τὰ ὑπὸ τοῦ βαυαροῦ ἀξιωματικοῦ Χριστ. Νέζερ ἐν σ. 118 περιγραφόμενα: «ὁ φαιὸς πέπλος τοῦ οὐρανοῦ διερρήχθη καὶ ὁ ἥλιος ἐφάνη πάλιν πρὶν ἢ ὀλισθήσῃ ὄπισθεν τῶν βραχωδῶν κορυφῶν τοῦ Πεντεσκούφια».

» 48 Εἰς τὸ τέλος τῆς ὑποσημ. 2 πρόσθες: Ὡς εἴδομεν ἤδη ἐν Ἀθηνᾶς ΚΓ' σ. 401, ὁ Γουλιέλμος Β' Βιλλαρδουΐνος ἐπεσκεύασε τὸν Ἀκροκόρινθον μεταξὺ 1248 καὶ 1250 (ΑΧ § 216). — Εἰς δὲ τὰ ἐν τῷ ἄνω κειμένῳ οὐδαμῶς ἀντιτίθενται τὰ ἐν § 212 τοῦ ΑΧ λεγόμενα περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἐδωρήσατο τὸ Ἄργος εἰς τὸν Δοῦκα τῶν Ἀθηνῶν, «que... era en sua companya *et lo avia servido mucho bien en recobrar el castiello de Corento*», διότι ἐνταῦθα ὁ λόγος οὐχὶ περὶ ὑπηρεσιῶν προσωπικῶν, ἀλλὰ περὶ ἐκδουλεύσεων πρὸς τὸν Πρίγκηπα, πρὸς τὴν Αὐθεντίαν, ἧς ὁ τότε κάτοχος εἶχε καὶ ἰδιαίτερον λόγον προθυμίας νὰ ἀνταμείψῃ τὸν Μέγαν Κύρην διὰ τὴν ἐπιτυχῆ διεξαγωγὴν τοῦ ἐν Κορίνθῳ ἔργου, τὸ ὅτι τὸ ἔργον ἐγένετο ἐκ πρωτοβουλίας τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Γοδοφρείδου. οὕτω δ' ἐμμέσως καὶ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἀνεφέρετο ἡ ὑπηρεσία.

» 50 Εἰς τὸ τέλος τῆς α' παραγράφου πρόσθες: Ἐν τῷ Ἰτ. Χρ. (Hoff. CGR σ. 465): un loco nel Scorti detto Marena.

» 52 Εἰς τὸ τέλος τῆς ὑποσημ. 2 πρόσθες: Ὡσαύτως, δ' οὐδ' ὑπὸ Stef. Magno (Hopf CGR) παρ' ᾧ μόνον τὸ τῆς Μουντράζας ἢ -ίζης ὄνομα ἀπαντᾷ (σ. 202): «Mondrusa vel Mondrizza» καὶ (σ. 206): «Mondriza (μεταξὺ τῶν casali rovinadi), ἀλλ' οὐδὲ (αὐτόθι, Table des fiefs etc. de l'an 1391) ἔνθα (σ. 229) εὕρηνται μόνον τάδε: «La Mandrice Johan d'Agon la tient, 100 feux».

ΧΡΟΝΙΚΩΝ ΜΟΡΕΩΣ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΑΙ ΤΟΠΩΝΥΜΙΚΑ

("Ιδε 'Αθηνᾶς ΚΓ' σελ. 396-431 καὶ ΚΕ' σελ. 31-52).

Πηγαὶ ἀντιπαραβαλλόμεναι.

ΕΧ. = Ἑλληνικὸν χρονικὸν Μορέως. Ἐκδότης John Schmitt: Chronicle of Morea. London 1904.

ΓΧ. = Γαλλικὸν Χρονικὸν Μορέως. Ἐκδότης Jean Longnon: Chronique de Morée (1204-1305). Paris 1911.

ΑΧ. = Ἀραγωνικὸν Χρονικὸν Μορέως. Ἐκδότης Alfred Morel-Fatio Libro de los Fechos et Conquistas del Principado de la Morea (XIII et XIV siècles). Genève 1885.

ΧΓΕ. = *Carte de la Grèce,* rédigée et gravée au Dépôt de la Guerre d'après la triangulation et les levés exécutés par les officiers du Corps d'Etat-Major. Paris 1852.

BDC. = *Breve Descrizzione Corografica del Peloponneso o Morea*, estratta dal Volume di *D. Pier' Antonio Pacifico* Pievan della Chiesa Parochiale di S.a M.a di Cervarese. Aggiuntovi la *Notizzia delle quatro Provincie, divise in ventiquattro Territorii, con li Nomi Topografici delle Ville, fatta dal Sig. Giusto Alberghetti Ingegnero e sopraintendente al Catastico di Morea per Ordine del Excelentissimo Senato In Venezia*, MDCCIV (1704).

ΤΙΜ. = Travels in the Morea (1805) with a map and plans. By William Martin Leake. In three volumes. London: MDCCCXXX (1830).

ΙΜ. = Itinerary of the Morea: being a description of the routes of that Peninsula. By Sir William Gell. London. 1817.

ΕΛΛ. = Τὰ Ἑλληνικά Ὑπὸ Ἰακώβου Ρ. Ραγκαβῆ. Τόμος Β'. Ἐν Ἀθήναις, 1853.

ΓΑΕ. = Στατιστικὰ Ἀποτελέσματα τῆς Γενικῆς Ἀπογραφῆς τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὴν 27 Ὀκτωβρίου 1907. Ἐπιμελείᾳ Γ. Χωματιανοῦ Τμηματάρχου κλπ. Τόμ. Β'. Ἐν Ἀθήναις 1909.

Α'.

Νομὸς Ἀρκαδίας ἐπαρχίαι Μαντινείας καὶ Μεγαλοπόλεως.

1) Τοῦ Σαπικοῦ οἱ κάμποι.

Μνείαν τῶν κάμπων τούτων μετὰ τοῦ ὀνόματος ἔχομεν ἐν μόνῳ τῷ ΕΧ, τοῦ λόγου ὄντος περὶ τῆς κινήσεως τῶν ὑπὸ τὸν ἀδελφὸν τοῦ

βασιλέως Ἑλλήνων, ἀνερχομένων εἰς ἐπίθεσιν κατὰ τῶν ἐν Ἀνδραβίδι δυνάμεων τοῦ πρίγκηπος Γουλιέλμου, μετὰ τὴν ἀφήγησιν τῆς ἐν Πρινίτσῃ ἥττης, ἥτις ἐν τῷ ΕΧ προηγεῖται, ὡς εἴδομεν. Ὁ δ' ἐκδότης τοῦ ΓΧ εἰς συμπλήρωσιν τοῦ ἐν τούτῳ τῷ χρονικῷ κενοῦ μεταφράζων τὸ μέχρι τῆς § 339 ἀντίστοιχον μέρος τοῦ ΕΧ μεταβάλλει, ἑπόμενος τῷ Buchon τὸ ὄνομα εἰς «Ἀπικοῦ» (la plaine d'Apicos)(1). Ἀλλ' οὐχὶ ὀρθῶς· διότι ἐν ᾧ τοῦ ΕΧ ὁ Παρισιακὸς ἔχει: «στοῦ σαπικοῦ», ἤτοι «στοῦ Σαπικοῦ», ὡς καλῶς μετέγραψεν ὁ ἐκδότης Σμίτ, τὸ ἡμαρτημένον τῶν ἐν τῷ Κοπεναγίῳ γεγραμμένων οὕτως: «εἰς τοὺς ἀπικιοῦ τοὺς κάμπους» ἀφ' ἑαυτοῦ καταγγέλλεται, ὡς καὶ ὁ ἐκδότης ἐν τῇ λέξει (Ind. Geogr. N.) παρατηρεῖ, καλῶς ἐπανορθώσας εἰς: «στοῦ Σαπικοῦ τοὺς κάμπους». — Ἐν τῷ Ταυρινίῳ ἐνταῦθα κενόν. Τὸ ΑΧ σιωπᾷ.

Ὁ ἐν Μυζηθρᾷ διατρίβων «ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως»,

(Κοπ.) 5021/8:

ὥρισε τὰ φουσσᾶτα του νὰ σωρευτοῦσιν ὅλοι.
Ἡ ἕνωσις ἐγίνετον στοῦ Σαπικοῦ τοὺς κάμπους
εἰς τὰ λιβάδια τὰ πλατέα, στὲς ἔμνοστες τὲς βρύσες.
Φουσσᾶτα ἐσώρεψε πολλὰ ἀπὸ διαφόρους τόπους·
τὰ πεζικὰ τῆς Τσακωνίας, τοῦ Μελιγοῦ τοῦ δρόγγου
καὶ μέχρι στὴν Μονοβασίαν καὶ τῶν Σκλαβῶν τὸν δρόγγον.
Ἐχώρισαν τὰ ἀλλάγια τους, ὀρθῶσαν κ' ἐκινῆσαν,
ἐκεῖσε στὴν Καρύταιναν ἐμεῖναν τὴν ἑσπέραν.

Τοιαύτην ἔχων τὴν περιγραφὴν τοῦ Χρονικοῦ ὁ Σμίτ, ὀρθὴν μὲν γνώμην ἀπεφήνατο γράψας ὅτι τὸ ὄνομα «Σαπικὸς» ὑπαγορεῦον παραγωγὴν ἀπὸ τοῦ «σάπιος - rotten» δεικνύει ἔδαφος σαπρῶν ὑλῶν, ἕλος (seems toindicate a soil consisting of putrid substances, a swamp) καὶ ὅτι, κατὰ τὰ ἐν τῷ ἑπομένῳ στίχῳ 5029, συνέπιπτον ἐκεῖ καὶ ὑδάτων ἀφθονία καὶ λιβάδια εὐρύχωρα (which again agrees with the abundance of water and extensive meadows)· ὀρθῶς δὲ διέκρινεν ἐν τούτοις «τὸ πεδίον τῆς Φραγκοβρύσεως» καὶ τὸ ἀρχαῖον πεδίον τῆς Ἀσέας, οὗ τινος ἐν μέσῳ κεῖται τὸ ἕλος, ἐξ οὗ ἐκρέει τὸ

(1) Ὅπερ οὕτω φαίνεται ὅτι δέχεται καὶ ὁ κ. Ἀδαμαντίου, Χρ. Μορ. σ. 589[3].

ρεῦμα τὸ θεωρούμενον ὡς πηγὴ τοῦ Ἀλφειοῦ (in the midst of which is a swamp from which rises the stream considered as the source of the Alpheiós).

Καὶ εἰς ἐπιμαρτυρίαν τούτων ἔρχεται τὸ ἀγνοηθὲν ὑπ' αὐτοῦ, ὅτι τὴν σήμερον ἐκεῖ τὸ ἐν ᾧ τὸ ἕλος πεδίον ἔχει ὄνομα «Σαπολίβαδον» (Ἴδε ΧΓΕ Plaine de Franko-Vrysi — Source de Sapolivado — Franco-Vrysi [Asea]) καὶ τὸ ἀξιοσημείωτον τοῦτο, ὅτι καὶ τὸ ὄνομα «Ἀσέα» ἢ καὶ καθ' Ἡσύχιον «Ἀσία» ἔχει παραπλησίαν ἔννοιαν (1). Ἴδε καὶ ΙΜ σελ. 136-40. ΤΙΜ.....

Κατὰ ταῦτα, οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι «τοῦ Σαπικοῦ τοὺς κάμπους — τὰ λιβάδια τὰ πλατέα — καὶ τὲς ἔμνοστες τὲς βρύσες» βλέπομεν εἰς αὐτὸ τὸ σημερινὸν Σαπολίβαδον, — τὴν πηγὴν αὐτοῦ — καὶ τὴν πασίγνωστον μάρτυρα τῆς ἐν Πελοποννήσῳ φραγκικῆς κατὰ τὸν ιγ' αἰῶνα ἐγκαταστάσεως, τὴν Φραγκόβρυσιν.

Παρὰ ταῦτα τὰ ἄξια προσοχῆς ἐδάφη τῆς περὶ τὰ Σκορτὰ δράσεως καὶ ἀντιδράσεως Φράγκων καὶ Ἑλλήνων, κατὰ τὸν αἰῶνα ἐκεῖνον, ἔκειτο πιθανῶς, ὡς μετὰ μικρὸν θέλομεν ἐπιχειρήσει νὰ δείξωμεν καὶ τὸ ἐν τοῖς Χρονικοῖς περιλάλητον «κάστρον τῆς Βελιγοστῆς» (2).

(1) Ἡσύχιος ἐν λ. «Ἀσιώτας· Ἀσία ἔστι κώμη Ἀρκαδίας, ὅθεν Ἀλφειὸς δοκεῖ τὰς πηγὰς ἔχειν». Στεφ. Βυζ. 130, 17 Μ. — Ἡ καὶ διὰ τοῦ ι γραφὴ συνάγεται ἴσως καὶ ἐκ τοῦ κειμένου τοῦ Στράβωνος, οὗ ὁ κῶδιξ, κατ' ἀβλέπτημα ἐν τῷ δευτέρῳ γράμματι, ἔχει Ἀβίαν («Ἀρκαδικὴν Ἀβίαν»). Ἴδε καὶ L. Ross, Königsreisen II σ. 223, καὶ Reisen in Pelop. I. σ. 63. Ἄσις δὲ καθ' Ἡσύχιον, ἡ μετ' ὀστράκων [καὶ] λίθων ἰλύς. Πρβ. E. Boisaq. Dict. Etym. de la langue Grecque ἐν λ. Ἄσις. Ἴδε καὶ Pape-Benseler Vörterbuch d. Gr. Eigennamen, ἐν λ. Ἀσέα (Mooren ?), ὅπου καὶ ἡ σημείωσις: «jetzt *Asi* oder *Aseo*». — Leake Pelopon. σ. 247. — Τὸ ἰδιόρρυθμον τῆς λέξεως Σαπικοῦ προσφερούσης πρὸς τὴν ἐκφορὰν τῆς ἀρχαίας ἐπωνυμίας Ἀσεατικοῦ γεννᾷ ὑπόνοιαν ἀλλοιώσεως ταύτης εἰς Σαπικοῦ, ὑποβοηθούσης τῆς ἐννοίας. Περὶ Ἀσέας ἔπιθι καὶ Pauly-Wissova Real Encyclop. ἐν λ. *Asea*, *Aseatas*, *Aseates* καὶ Ἑλλ. Ἐγκυκλ. Λεξικὸν λ. Ἀσέα.

(2) Ὀλίγον δ' ὑπεράνω αὐτῶν (Δ καὶ Β) ἄξιον ἴσως σημειώσεως εἶναι, ὅτι τριῶν κωμῶν τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας ἡ προσηγορία φαίνεται καὶ αὕτη περισώζουσα ἐν τῷ νομῷ Ἀρκαδίας τὴν μνήμην δύο μεγάλων φραγκικῶν ὀνομάτων, τὸ τοῦ «Φλορᾶ ντὲ Ἀϊνάτ» (Florent de Hainaut) ἡ τοπωνυμία «Φλοριᾶ» ἐν τῷ δήμῳ Γόρτυνος (ΧΓΕ: Phloria) καὶ τὸ τοῦ «Σιμοῦ ντὲ Βιδόνι» (Simon de Vidoigne) αἱ τοπωνυμίαι «Βιδονέϊκα» (ΧΓΕ: Vidoneïca) καὶ «Βιδόνι» (Vidoni de Stemnitza), ὀλίγον περαιτέρω καὶ ἄνω πρὸς Ἀνατολάς, ἐν δήμῳ Τρικολώνων τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας.

2) *Βελίγοστη καὶ Βελιγοστὴ (ΕΧ) — Veligourt καὶ Veligurt (ΓΧ) — Viligort καὶ Viliguosti (ΑΧ)* (1).

Κατὰ τὸν Leake (Pelop σ. 150), τὸ ὄνομα τοῦτο, καθὼς καὶ τὸ τοῦ Νικλίου καὶ τῶν Γριτσαίνων, εὕρηται ἔξω χρήσεως (are obsolete). Διὰ τοῦτο δὲ καί, ἡγουμένου τοῦ ἀκαμάτου Buchon, ὅστις καὶ ἐπιτοπίως ἠρεύνησεν, οἱ περὶ τὰ Χρονικὰ διατρίβοντες ἐκινήθησαν εἰς ἀνακάλυψιν τῆς εἰς ἣν ἀνῆκε θέσεως. Καὶ κατὰ μὲν τὸν κύριον Longnon (ΓΧ, TNP: Veligourt), τὴν θέσιν τῆς Βελιγοστῆς, κειμένην μεταξὺ Σινάνου καὶ Λεονταρίου τῆς ἐπαρχίας Μεγαλοπόλεως, ἀνεῦρεν ὁ Buchon, εἰς ὃν καὶ παραπέμπει· εἰς τούτου δὲ τὴν ἔρευναν ἀνατρέχοντες εὑρίσκομεν, ὅτι εἰς ἀπόδειξιν τῆς εὑρέσεως μεταξὺ ἄλλων φέρει τὰ ἀκόλουθα: (2) Enfin à force de courir le pays et d' interroger tous les paysans, je parvins à savoir que sur les bords du *Xerillopotamos*, près d' un moulin étaient des ruines, *et que l' espace compris entre le moulin et le bas de la pleine, sur une demi lieue d' étendue* (ἑνὸς χιλιομέτρου καί τι πρός), *était connu sous le nom de Véligosti.* Ταῦτα ἀκούσας ὁ πλήρης ζήλου ἐρευνητής, παραλαβών, ὡς διηγεῖται, παραχρῆμα ὁδηγὸν ἐκ Σινάνου καὶ ἀκολουθήσας μιᾶς καὶ ἡμισείας ὥρας πορείαν πρὸς τὸ μέρος τοῦ Σαμαρᾶ, ἐν κατευθύνσει πρὸς τὸ «Ξεριλλοπόταμον», ἔμαθε παρὰ τοῦ ὁδηγοῦ ὅτι ὅλη ἐκείνη ἡ ἔκτασις ἦτο ἡ ἀποκαλουμένη Βελιγοστὴ — tout cet espace était *ce qu'on appelait Véligosti.* — Δύο δὲ τῶν ἐκεῖ ἐργαζομένων κληθέντες ἐβεβαίωσαν τὴν ἐπωνυμίαν καὶ ἐπὶ ἐρωτήσει τοῦ περιηγητοῦ «μήπως ἐκεῖ πλησίον ὑπῆρχον λείψανα πόλεως ἢ ἐκκλησίας», ἀπήντησαν ὅτι πέραν τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς βρύσεως, εἰς ἀπόστασιν περίπου λεύγης, ἐγγύτερον τοῦ μύλου,

(1) Ἐν ΕΧ Βελίγοστη σταθερῶς ἐν τῷ Κοπ. — Βελίγοστη καὶ Βελιγοστὴ ἐναλλὰξ ἐν τῷ Παρ — Βελιγοστὴ σταθερῶς ἐν τῷ Ταυρινίῳ. Ἐν δὲ τῷ ΑΧ ἐπὶ τιτλοφορίας τοῦ καστελλάνου (§ 397): Jacomo de *Viligorda,* Raymont de *Viligorda.* Ἀλλ' ἐν § 127, ὅπου καὶ ἡ εἴδησις ὅτι ὁ πρῶτος τῶν προμνημονευθέντων ἔκτισε κάστρον ὅπερ ὠνομάζετο Viligort καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐτιτλοφορήθη, τὸ ἐπώνυμον αὐτοῦ φέρεται ἀμετάβλητον τὴν κατάληξιν: Jacomo de *Viligort.*

(2) Le Grèce continentale et la Morée, σ. 481.

ὑπῆρχον ἐν τοῖς ἀγροῖς ἐρείπια, περὶ ὧν ἐλέγετο ὅτι ἦσαν λείψανα μεγάλης πόλεως κειμένης ἄλλοτε ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ καὶ ὀνομαζομένης Βελιγοστῆς. Ὀλίγον περαιτέρω ποιμενόπαις ὑπέδειξεν αὐτῷ, ἐκεῖ ὅπου περατοῦται μὲν ἡ πεδιάς, τὸ δ' ἔδαφος ὀλίγον ἐξαίρεται, καὶ εἶδε λείψανα ἐκκλησίας ᾠκοδομημένης ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἀρχαίου ναοῦ. «Παραβαλὼν δὲ τὰς ἐν τῷ Χρονικῷ λεπτομερείας», — ἐπιλέγει, — «δὲν δύναμαι ν' ἀμφιβάλω ὅτι ἐκεῖ ὑπάρχει ἡ ἀληθὴς θέσις τῆς Βελιγοστῆς, *qui s' étendait peut être du moulin à la rivière* (1), *en y comprenant les vignes situées sur l' autre rive avec le même nom, et qui formaient sans doute les faubourgs du côté de Sinano*.

Ὁ δὲ Λήκ, μετὰ τρία ἔτη, — ἐν γνώσει νῦν (1846) τῶν τοῦ Χρονικοῦ, ἅτινα ἦσαν αὐτῷ πρότερον ἄγνωστα, οὐ μόνον ὅτε (ἐν ἔτει 1805) πρῶτος αὐτὸς μετὰ αἰῶνας περιώδευε τὴν Πελοπόννησον ὅλην, ἀλλὰ καὶ ὅτε (ἐν ἔτει 1830) ἐξεδίδετο τὸ τρίτομον πολύτιμον βιβλίον τῆς περιηγήσεως αὐτοῦ, — ἐν τῷ ὑπὸ τὸν τίτλον Peloponnesiaca παραρτηματικῷ αὐτοῦ συγγράμματι, (2) οὐδόλως μνημονεύων τῆς ἐν ἔτει 1843 γενομένης ὑπὸ τοῦ Buchon ἀνακοινώσεως, ἀλλὰ καὶ αὐτός, ὡς καὶ ὁ γάλλος περιηγητὴς ὑπομιμνήσκων, ὅτι κατὰ τὸ Χρονικὸν ἡ Βελιγοστὴ ἔκειτο ἐπὶ χθαμαλοῦ ὑψώματος «χαμοβοῦνι», προσπαρατηρεῖ ὅτι κατὰ τὴν ἐν αὐτῷ ἀφήγησιν, ἔκειτο παρὰ τὸν Χελμόν, εἰς ἀπόστασιν πορείας μιᾶς ἡμέρας ἀπὸ Σπάρτης ἐν τῇ πρὸς τὴν Καρύταιναν ἀγούσῃ καὶ ἐν μέσῃ περίπου ὁδῷ μεταξὺ Σπάρτης καὶ Ἡραίας· ἐκ τούτου δὲ κρίνει, ὅτι ἡ Βελιγοστὴ ἔκειτο πλησίον τοῦ Λεονταρίου, ἐπαγόμενος τὴν σκέψιν, ὅτι ἐπειδὴ κατὰ τὸν ιε΄ αἰῶνα βλέπομεν τὸ Λεοντάριον μνημονευόμενον μεταξὺ τῶν τότε προεχόντων πολισμάτων (towns) ἢ φρουρίων, ἐν ᾧ πρότερον οὐδεὶς ἀκούεται λόγος περὶ αὐτοῦ, ἴσως τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι εἰς ἀξίαν ἀνῆλθε μετὰ τὴν κατάπτωσιν τῆς Βελιγοστῆς, ἥτις, κατὰ λόγον ἀντί-

(1) Ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης, ὁ ὅλος λόγος γίνεται περὶ πόλεως, καὶ μάλιστα μεγάλης, οἵαν ὁ Buchon εἶχε πεποίθησιν ὅτι ἐδείκνυε τὸ Χρονικόν, ὡς τὰ ἐν σελ. 480 ὀλίγον ἀνωτέρω λεχθέντα ὑπ' αὐτοῦ δεικνύουσι: J' avais à cœur de visiter aussi l'emplacement de la ville de Veligosti, *dont la Chronique de Morée* parle *comme étant avec Nicli une des plus grandes villes de la Morée*».

(2) Ἐν σελ. 150.

στοιχον, μετὰ τὴν κατάπτωσιν ἔπαυσε νὰ μνημονεύηται κατὰ τοὺς ὑστέρους χρόνους· καὶ ἐπισφραγίζει ταῦτα ἐπαγόμενος, ὅτι «μεσαιωνικὸν κάστρον, οὗ τινος σώζονταί τινα λείψανα ἀνάμικτα μετὰ τοίχων ἑλληνικῶν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους Χελμοῦ, ἴσως ἐχρησίμευεν εἰς ἐξασφάλισιν τῆς μεταξὺ Βελιγοστῆς καὶ Σπάρτης συγκοινωνίας διὰ μέσου τῆς διόδου (pass) ταύτης, ἥτις τὸ πάλαι ἐδεσπόζετο ὑπὸ τῆς Βελεμίνης».

Ἐπὶ τέλους δὲ τοῦ ΕΧ ὁ ἐκδότης Σμὶτ (IGN ἐν λ. Βελίγοστη) σημειοῦται τάδε: *An important town* in the Middle Age, of which now only a few ruins are left, *on the river of Xerillos, in the vicinity of Kamara, which lies in Messenia to the south of Leondari.*

Πραγματευθέντες παρέργως περὶ Βελιγοστῆς ἐν οἷς περὶ Νικλίου ἐσπουδάσαμεν (Ἀθηνᾶς ΚΓ′ σ. 396-403), ἐδείξαμεν ἤδη ἐκεῖ ὅτι ἡ Βελιγοστὴ μετὰ τοῦ Νικλίου ἡνωμένη συναπετέλεσε μετ᾽ αὐτοῦ μίαν ἐπισκοπήν, (1) σταθερῶς δ᾽ ὠνομάσαμεν αὐτὴν ἁπλοῦν κάστρον, κατὰ τὰ ἐν τῷ ΕΧ, ὅπου δὶς μόνον τοῦ λόγου ὄντος περὶ αὐτῆς γίνεται χρῆσις τῆς κατὰ πρώτην ὄψιν διφορουμένης λέξεως χώρα, πρῶτον ἐν στίχοις 1752/4, ἐν οἷς κοινῶς περί τε τοῦ Νικλίου καὶ περὶ αὐτῆς λέγονται τὰ ἑπόμενα·

(Κοπ): ν᾽ ἀπέλθουν στὴν Βελίγοστην κι᾽ ἀπέκει εἰς τὸ Νίκλι
διὰ τὸ εἶναι χῶρες προεστὲς εἰς ὅλον τὸν Μορέαν
στὸν κάμπον κ᾽ οἱ δύο, εὐθέως τὰς θέλουν πάρει (2)·

καὶ ἔπειτα ἐν στίχῳ 5467: «στὴν χώραν τῆς Βελιγοστῆς ὅλα του τὰ φουσσᾶτα», ὧν ἡ ἔννοια ἐκ τῶν ἑπομένων, καὶ ἰδίως τῶν ἐν στίχοις 5592/4, ἀποδεικνύεται ἔννοια ὑπαίθρου χώρας, — ὡς καὶ ὁ Σμὶτ ἐν INGW ἐπὶ τῆς λέξεως «χώρα» παρατηρεῖ καὶ τὸ Ἰταλι-

(1) Ὡς τὸ ΓΧ οὕτω καὶ τὸ ΕΧ (Παρ. στ. 1960) λέγει· «εἶθ᾽ οὕτως τῆς Βελιγοστῆς κι᾽ αὐτὸ τοῦ Ἀμυκλίου».

(2) Ἡ ἀντιπαραβολὴ πρὸς τὸ παρισιακὸν κείμενον ἔχον ὧδε· «νὰ πᾶν εἰς τὴν Βελιγοστὴν κι᾽ ἀπαύτου εἰς τὸ Νίκλι |δι᾽ οὗ ἕνι χώρες μείζονες εἰς ὅλον τὸν Μορέαν| μᾶλλον εἰς κάμπον κοίτονται, εὐτὺς τὰς θέλουν ἔχει», βοηθεῖ εἰς ἄρσιν τοῦ δισταγμοῦ περὶ τῆς ἐννοίας, ἥτις ἐνταῦθα θέλει ὕπαιθρον χώραν, κατὰ τὸ πλεῖστον πεδινὴν («μᾶλλον εἰς κάμπον»). Ὁ Ταυρίνιος ὡς ὁ Κοπενάγιος.

κὸν Χρονικὸν (1) μεταφράζει, — διότι κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν «χώραν τῆς Βελιγοστῆς» μνημονεύεται ἡ «χώρα τῆς Λακεδαιμονίας», ὡς «χώρα εὔκολη δι' ἀνάπαψιν φουσσάτου| καὶ εἴχασιν τὰ πράγματα πλήθια διὰ τὴν ζωήν τους| ὅπως καὶ νὰ διακρατοῦν τοῦ Μυζηθρᾶ (ἐνταῦθα ἡ πόλις) τὸ σέντζιο| κι' ἂν τύχῃ νὰ εὕρουσιν ὁδὸν νὰ πιάσουσιν τὸ κάστρον (ἐνταῦθα ἡ ἀκρόπολις)| ἀπ' ὅσο ἠμπορέσουσι τὸν τοπον νὰ κερδήσουν».

Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ΓΧ δὶς μόνον ἐν §§ 128 καὶ 377 ἡ Βελιγοστὴ φέρεται ὑπὸ τὴν κλῆσιν «cité de Veligurt», (2) ἐν ἀφηγήσει ἀντιστοίχῳ πρὸς τὴν ἐν ΕΧ 1931, ὅπου ὅμως τοῦτο λέγει: «τὸ κάστρον τῆς Βελιγοστῆς», καὶ πρὸς τὴν ἐν ΕΧ 5452, ὅπου τοῦτο ἔχει ἁπλῶς «στὴν Βελιγοστήν».

Τὸ δὲ ΑΧ δὶς μόνον μνημονεῦον τῆς Βελιγοστῆς ἐν § 373 λέγει ἁπλῶς «á la Veliguosti», ἀφ' οὗ ἤδη ἐν § 127 ἔδειξεν αὐτὴν μετὰ ῥητοῦ ὁρισμοῦ ὅ,τι καὶ μόνον ἦτο, ὡς ὑπεδείχθη μὲν ἤδη ἀνωτέρω ἐν σελ. 160, κατωτέρω δέ, μετὰ τὴν ἀνίχνευσιν τῆς θέσεως, θέλει, ὡς ἐλπίζομεν, καὶ ἀποδειχθῇ.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἀφ' οὗ παρατηρήσωμεν ὅτι ἀπὸ Λεονταρίου πρὸς νότον μέχρι τῶν πηγῶν τοῦ ποταμοῦ Ξερίλα χωρίον «Καμάρα» οὐδὲν ἄλλο ἀπαντᾷ ἢ τὸ μακρὰν μὲν τοῦ Λεονταρίου, ἀλλ' ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἐπαρχίας Μεγαλοπολεως (καὶ οὐχὶ ἐν Μεσσηνίᾳ, ὡς ἐσημειώθη ὑπὸ Σμὶτ) ΝΔ, πολὺ κάτω καὶ πρὸ τοῦ Χελμοῦ κείμενον, ἐπὶ ὑψώματος, παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, οὐ μόνον ἐπὶ τῆς ἀντιθέτου πρὸς τὸν Χελμὸν πλευρᾶς τοῦ ὄρους Μαλευοῦ, ἀλλὰ καὶ πολὺ μακρὰν τοῦ Νικλίου καὶ ἐπὶ ἐδάφους ὀρεινοῦ, ἔξω δὲ τῆς ἀπὸ Λακεδαιμονίας εἰς τὴν ἀρχαίαν Μεγαλόπολιν ὁδοῦ, ἐν θέσει τέλεον ἀκαταλλήλῳ (3) εἰσερχόμεθα εἰς ἐξετασιν τῶν ἐν τοῖς Χρονικοῖς δεδομένων στοιχείων, ἅτινα ὁδη-

(1) Hopf CGR σ. 426: a Veligosti e poi a Nicli, *terre principali* poste in la Morea in campagna.

(2) Ἐν §§ 157, 364, 386, 389, 390, 469 ἔχομεν ἢ a Veligourt ἢ de Veligourt, ἐν § 736: *par la contrée* de Veligourt ἐν § 814 près de Veligourt. Τὸ ΕΧ ἐν 2285/96. 5330, 5452/5, 5639, 5704, 6718 ἔχει, καθὼς καὶ ἐν τοῖς ἄνω μνημονευθεῖσι 2027, 4664: «στὴν Βελινοστήν», ἐν δὲ 1716: «ἐκεῖνοι τῆς Βελιγοστῆς».

(3) Ἴδε τοὺς ἀμέσως κατωτέρω μνημονευομένους στίχους ΕΧ 4664/69 καὶ 6711/20.

γοῦσιν εἰς πιθανὸν κατὰ προσέγγισιν ὁρισμὸν τῆς θέσεως, ἐν ᾗ κατὰ τὸν ιγ' αἰῶνα ὑπῆρχεν ἡ Βελιγοστή.

Κατὰ τὸ ΕΧ, ὅπως οἱ Ἕλληνες ἀπὸ Λακεδαιμονίας ὑπάγωσιν «εἰς τὸν Μορέαν»,

(Κοπ) 4664/9 :

ἐκίνησαν κ' ἐρχόντησαν ἐκ τοῦ Χελμοῦ τὰ μέρη,
ἐσῶσαν στὴν Βελιγοστήν, ἐπιάσασιν κατοῦνες,
ἐκάψασιν τὸ ἐμπόριον, τὸ κάστρο μόνι ἀφῆκαν·
τὴν ἄλλη ἡμέραν ἔφθασαν στὸν κάμπον Καρυταίνου,
ἐκεῖ στὸ παραπόταμον ἐμεῖναν τὴν ἑσπέραν.

Ὡσαύτως δ' ἐν τῇ ἄλλῃ ἀφηγήσει, καθ' ἣν παρίστανται σπεύδοντες ἵνα προκαταλάβωσι τὰς πρὸς τὸ ἴδιον ἑαυτῶν ἔδαφος διόδους, πάλιν ἀπὸ Λακεδαιμονίας πρὸς τὰ ἄνω ὁρμῶν ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν λέγεται ὅτι·

(Κοπ) 5329/33 :

ἦλθεν εἰς τὴν Βελίγοστην μὲ ὅλα τὰ φουσσᾶτα
διοῦ ἔμαθεν ἐρχόμεθα νὰ ὑπάγωμεν ἐκεῖσε,
τοῦ πιάσειν τὰ διάβατα καὶ ὅλες τὲς κλεισοῦρες
ἐκεῖ εἰς τὴν ῥάχην τὴν ψηλήν, Μακρὺ Πλάγι τὸ λέγουν (1).

Κατ' ἀντίστροφον δὲ λόγον ἀμυντικῆς κινήσεως, βλέπομεν τὸν πρίγκηπα Γουλιέλμον καταλιπόντα ἐν Νικλίῳ μετ' ἀρκετῆς δυνάμεως κιβιτᾶνον,

(Κοπ) 6711/20 :

. . . . .νὰ στέκεται ἐκεῖσε
τοῦ νὰ διατρέχουν τοῦ Νικλίου τὰ μέρη καὶ τοὺς κάμπους
καὶ μέχρι στὴν Βελίγοστην καὶ τοῦ Χελμοῦ τὰ μέρη,
νὰ μὴ περάσουν οἱ Ῥωμαῖοι διὰ κοῦρσον, διὰ μάχην,
τοῦ νὰ ποίσουσιν ζημίαν στοῦ πρίγκηπος τὸν τόπον (2).

(1) ΓΧ § 364: Le frère de l'empereor ou tout son pooir de la gent que il avoit *estoit venus a Veligourt et avoit pris le pas de Macri Plagui.* Πρβ. καὶ § 736 (ἀπὸ Μυστρᾶ): «*et vint par la contrée de Veligourt, et descendit par le Macri Plagui au val de Calami*, et puis la Lutra, et ala tout droit au chastel de Calamata». Ἴδε καὶ ἐν ΕΧ 5634/9 τὴν ἀνάβασιν ἀπὸ Λακεδαιμονίας εἰς Βελιγοστὴν (ΓΧ §§ 386, 389-90), ἐν δὲ 2017/28, 2287/95 (ΓΧ § 157) τὴν ἀπὸ Βελιγοστῆς εἰς Νίκλι.

(2) ΓΧ § 469.

Ἐκ τῶν οὕτω παρατεθέντων κειμένων σημεῖον ἀναγνωρίσεως πορι-ζόμεθα βέβαιον ἕν: τὸν Χελμόν· σημεῖον ἀληθῶς χαρακτηριστικόν. ὅταν μάλιστα ἐπιπροστεθῇ τὸ ἐν § 814 τοῦ ΓΧ παρεχόμενον εἰδικώτερον γνώρισμα κάστρου κειμένου ἐπὶ τοῦ Χελμοῦ, ἀπ' αὐτοῦ μὲν ἐπωνυμουμένου, γειτνιάζοντος δὲ τῇ Βελιγοστῇ - *un chastel* que on appelle Quelmo *près de Veligourt*. Καὶ τοῦτο τὸ σημεῖον εὐλόγως ἐξαίρει ὁ κριτικώτατος Λὴκ ὅτε λέγει, ὅτι «ἡ Βελιγοστὴ ἔκειτο ἐπὶ μικροῦ ὑψώματος — «χαμοβοῦνι» — πέρα ἢ ὑπεράνω *(beyond)* τοῦ ὄρους Χελμοῦ». ἐφ' οὗ, ὡς εἴδομεν ἤδη, μαρτυρεῖ τὴν ὕπαρξιν λειψάνων τοῦ ὁμωνύμου κάστρου. (ΧΓΕ M. Khélmos, P. K. ὕψος 779 μέτρων).

Τούτου δ' ἀκριβῶς τοῦ σπουδαίου σημείου ὁ βέβαιος ὁρισμὸς περισσῶς διδάσκει, ὅτι ἡ εἰς Βελιγοστὴν ἀπὸ Λακεδαιμονίας ἄγουσα, — ἢ τἀνάπαλιν ἀπὸ Βελιγοστῆς εἰς Λακεδαιμονίαν — ζητητέα οὐχὶ ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ ποταμοῦ Ξηρίλα, ὑπὸ τὸ ἀντίπλευρον (δυτικὸν) πλάγιον τῆς κατέναντι τοῦ Χελμοῦ ταϋγετείου σειρᾶς, τῆς ἀπὸ Μαλευοῦ (ΧΓΕ Malevó, 1606 μ.) ἐξαπλουμένης (ἐκεῖ δηλ. ὅπου, ὡς εἴδομεν καὶ ὁ Σμὶτ ἔδειξεν ὡς Βελιγοστὴν τὴν Καμάραν καὶ ὁ Buchon, βορειότερον προσηλώσας τὸν νοῦν, παρὰ τὸ Λεοντάριον καὶ τὸ χωρίον Σαμαρᾶ), (1) ἀλλ' οὐ μακρὰν τῆς εἰς τὸν Χελμὸν καὶ τὴν πρὸς τὰ ἄνω διαδεχομένην αὐτὸν Τσιμπεροῦ (ΧΓΕ M. Tsimberou) ἀντιμετώπου πλευρᾶς, οὐ μακρὰν τῆς σειρᾶς ἐκείνης παρ' ἣν ἐν τῷ ΧΓΕ δείκνυται ἡ ἀπὸ τῆς κοιλάδος τοῦ Εὐρώτα ἀναπτυσσομένη ὁδός, ἥτις ἀμέσως ὑποκάτω τοῦ Χελμοῦ διαβαίνουσα καὶ πρὸς τὰ ὑπὲρ τὸ Λεοντάριον ὑψώματα κατευθυνομένη, ἐπ' αὐτῶν τούτων τρικρανοῦται, καί: — διὰ μὲν Λεονταρίου ἄγει εἰς Καρύταιναν — διὰ δὲ Σινάνου (ὑπὸ τὴν ἀρχαίαν Μεγαλόπολιν) εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἡραίαν (Λιοδώραν), — διὰ δὲ τοῦ ἀνατολικωτέρου κλάδου, μεθ' ὑπέρβασιν τοῦ ποταμίου Κουτουφαρίνας, παρακολουθοῦσα στενὴν φάραγγα τῆς σειρᾶς Τσιμπεροῦ, ἀπολήγει εἰς τὸ ὑπὸ τὸ πεδίον τῆς Φραγκοβρύσεως χωρίον Κουτρουμπούχια (ΧΓΕ Koutroukhia), μικρὸν ὑποκάτω τῆς ὁδοῦ τῆς ἀπὸ Καλαμῶν εἰς Μακρυπλάγιον ἀναβαινούσης, ἐκεῖθεν δὲ μεταξὺ Κούρταγα καὶ Λεονταρίου, διὰ

(1) Ἴδε ΧΓΕ Riv. Xerilla (Karnion) - Kamara (Ruines) - Leondari - Samarà P. K.

τοῦ πεδίου τῆς Φραγκοβρύσεως, εἰς Τρίπολιν καὶ τὸ τεγεατικὸν πεδίον (Νίκλι) φερούσης. (ΧΓΕ: Khani de Makryplagi, Kourtaga - Leondari, *Alpheos*, Rhapsomon - Palaeo Pyrgos, Plaine de Franco - Vrysi, Dorisa - Birbati, Tripolis).

Διαθέει δὲ τῆς ἀπὸ Λακεδαιμονίας ὁδοῦ ὁ κορμός, ἀπὸ Χελμοῦ μέχρι Σινάνου καὶ τοῦ μεγαλοπολιτικοῦ Ἑλισσῶντος, εὐρεῖαν ἐπιμήκη πεδινὴν χώραν εἰς τρία διαχωριζομένην ὑπὸ δύο ἐγκαρσίων ῥευμάτων, τοῦ τῆς Κουτουφαρίνας καὶ τοῦ ἀπὸ Σαπολιβάδου πηγάζοντος πρώτου ῥεύματος τοῦ Ἀλφειοῦ, τοῦ μόνου διὰ τοῦ ἀρχαίου τούτου ὀνόματος, (διὰ τὸ σήμερον ἀνώνυμον ἴσως) ἐν τῷ ΧΓΕ διακρινομένου (1).

Ἐντὸς τούτου τοῦ εἰς τρεῖς «κάμπους» διακρινομένου εὐρυτάτου πεδίου, — τοῦ παραπλεύρου μὲν εἰς τὴν ἀνατολικῶς καθ' ὁμοίαν κλίσιν ἐκτεινομένην πεδιάδα Σαπικοῦ καὶ Φραγκοβρύσεως, ἀπὸ δὲ τῆς ὑπὸ τὸν Χελμὸν εἰσόδου μέχρι Σινάνου καὶ Ἑλισσῶντος ἐμπερικλείοντος τὸν κορμὸν τῆς ὑπεράνω τοῦ Λεονταρίου διακλαδουμένης ὁδοῦ, — ἐντὸς τούτου φαίνεται ἡμῖν ἐνδεδειγμένον ὅπως ζητηθῇ ἡ θέσις τῆς μεσαιωνικῆς Βελιγοστῆς. Καὶ ἀπόρως ἔχομεν πῶς ὁ Λήκ, αὐτὸς ὁ ἀπὸ τοῦ Χελμοῦ ὁρμηθείς, ὅπως οὐ μόνον ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν τῶν μελετητῶν καὶ ἐπὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἐπ' αὐτοῦ κάστρου καὶ ἐπὶ γνωρίσματος πλευρᾶς χρησίμου εἰς ἀναγνώρισιν τῆς θέσεως τῆς πρὸς τὴν πέραν αὐτοῦ γείτονος τοῦ Χελμοῦ Βελιγοστῆς (ΓΧ Quelmo pres de Veligourt), τοσοῦτο παρετράπη ὑπὸ τῆς ἰδέας μεγάλης ἐγγύτητος πρὸς τὸ Λεοντάρι, τὸ ὕστερον ἀναπληρῶσαν τῆς Βελιγοστῆς τὴν ἔκλειψιν, ὥστε νὰ διαφύγῃ τὴν κρίσιν αὐτοῦ ἡ σπουδαιότης τῆς ὑπὸ τοῦ ΕΧ γινομένης ῥητῆς ὑποδείξεως, ὅτι κατὰ τὰ μέρη τοῦ Χελμοῦ ἔδει νὰ γένηται τῆς Βελιγοστῆς ἡ ζήτησις, ὑποδείξεως ἣν σαφεστάτην ἀποφαίνει ἡ ἑπομένη εἰκών·

νὰ διατρέχουν τοῦ Νικλίου τὰ μέρη καὶ τοὺς κάμπους,
καὶ μέχρι στὴν Βελιγοστὴν καὶ τοῦ Χελμοῦ τὰ μέρη.

Ἐπὶ τοιούτου ἐδάφους οὕτω σταθέντες, δυνάμεθα νῦν νὰ προσαγάγωμεν, οὐχὶ συμπεράσματα ἀπὸ λίαν ἀμφιβόλου ἀξίας ἐξομολογήσεων καὶ κρίσεων ἀγροτῶν ἢ ποιμένων ἐγχωρίων, οἵας ὡς πολυτίμους

(1) Ἴδε ἄνω τὰ περὶ Σαπικοῦ ἐν σελ. 26.

ἐνδείξεις ἀπεταμίευσεν ὁ ζῆλος τοῦ Buchon, (1) ἀλλὰ γραπτὴν μαρτυρίαν ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ιϛ' καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ιζ' αἰῶνος, καθ' ἣν ἐντὸς τούτου τοῦ ἐδάφους ἐσῴζετο τότε τῆς Βελιγοστῆς τὸ ὄνομα εἰς διάκρισιν ποταμίου ῥεύματος συνενουμένου μετὰ τῆς καὶ τότε, ὡς καὶ σήμερον ἔτι καλουμένης Κουτουφαρίνας.

Εὕρηται δ' ἡ μαρτυρία ἀποτετυπωμένη ἐν τῷ εἰς BDC παρηρτημένῳ Χάρτῃ τῆς Πελοποννήσου, τῷ ἐπιγεγραμμένῳ οὕτως: Penisola. e Regno della Morea descritta dalla diligenza del sig: Giusto Alberghetti Ingegnero con la divisione della Provincia e Territorij fatta per ordine dell Ecc.mo Senato e studiosamte aumentata da D. Pietro Antonio Pacifico Pievan di S.ta Maria di Cervarese. **Consacrata alla Serenissima Republica di Venetia** *l' Anno 1704.*

Ἐπὶ τοῦ χάρτου τούτου,—ὅστις κατὰ τὰ ἄλλα, διὰ τὴν τότε περὶ τὰ χαρτογραφικὰ μεγάλην ἀτέλειαν, ἐλαχίστην ἔχει τεχνικὴν ἀξίαν, ὡς θέλουσι δείξει τὰ μετὰ μικρὸν σημειωθησόμενα,—ἐν τῷ τμήματι τῷ μεγάλοις κεφαλαίοις γράμμασιν ἐπιγεγραμμένῳ **Provincia di Messenia**, καὶ εἰδικώτερον ἐν ταῖς ὑποδιαιρέσεσι Territorio di Caritena—Territorio di Leondari, φαίνεται κεχαραγμένος ποτάμιος ῥοῦς συμβάλλων εἰς τὸν Ἀλφειόν, ὅστις κακῶς μὲν ὑπὸ τοῦ χαρτογράφου—ἢ μᾶλλον ὑπὸ τοῦ διὰ τῶν ἱστορικῶν καὶ ἀρχαιολογικῶν αὐτοῦ γνώσεων ἐμπλουτιστοῦ τοῦ χάρτου ἐφημερίου D. Pietro Antonio Pacifico—ἐβαπτίσθη Ἐλισσών, ἀλλὰ προφανῶς ἐν γνώσει τῶν ἐπιτοπίων κατὰ τὸ πρὸς τὰς πηγὰς τμῆμα εἰκονίζεται διακλαδούμενος εἰς τρία ποτάμια, ὧν τὰ δύο συμπίπτοντα

(1) Διότι τοιοῦτον ἐν τελικῇ ἀναλύσει ἀποδεικνύεται τὸ πόρισμα τῆς ὑπὸ τοῦ γάλλου ἐρευνητοῦ γενομένης ἐπιτοπίου ἀνακρίσεως, οὗ τινος ἡ ἀφήγησις περὶ πιστοποιηθείσης αὐτῷ ὑπάρξεως παραδόσεως, καθ' ἣν τὸ ὄνομα Βελιγοστὴ ἔδει ν' ἀναγνωρισθῇ εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ περιγραφομένην περιφέρειαν, μόνον καθ' ὅσον βεβαιοῖ ὅτι τοιαῦτα ἐλέχθησαν αὐτῷ εἶναι πιστευτή. Ἀλλὰ κατ' οὐσίαν τὰ λεχθέντα αὐτῷ ἔχουσι τόσην ἀξίαν, ὅσην καὶ αἱ ἄλλαι κατὰ τόπους ἀκουόμεναι ὑπὸ τῶν προσερχομένων ἐπισκεπτῶν τοπικαὶ φῆμαι ἢ εἰκασίαι περὶ ζητουμένων ὀνομάτων καὶ τόπων, αἱ ἀντὶ παραδόσεως ἐκλαμβανομέναι, οἷα π. χ. ἡ ὑπὸ τοῦ Λὴκ (TIM II, 336 καὶ Pelop. 152-3) μνημονευομένη τριπολιτική, καθ' ἣν τῆς μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Μουχλίου κτισθείσης Τριπολιτσᾶς τὸ ὄνομα προῆλθεν ἐκ τοῦ ἐν αὐτῇ τριπλοῦ συνοικισμοῦ Τεγέας, Μαντινείας καὶ Μουχλίου.

κατὰ τὴν συμβολὴν φέρουσι: τὸ μὲν πρὸς τἀριστερὰ ὄνομα *Kutofarina*, τὸ δ' ἀνατολικώτερον *Veligostì*. (1) Εἰκονίζεται δ' ἐκεῖ ἡ συμβολὴ εὐθὺς ὑπεράνω τοῦ Λεονταρίου, ἐξ οὗ καὶ φαίνονται ἔχοντα τὰς πηγὰς τά τε δύο ταῦτα ῥεύματα καὶ τὸ τρίτον καὶ βραχύτερον, τὸ ἀνώνυμον ἐπὶ τοῦ χάρτου ἀφεθέν.

Τούτων οὕτως ἐν ἀτελείαις εἰκονιζομένων, ὁ ἐξετάζων τὰ πράγματα ἐπὶ σημερινοῦ τοπογραφικοῦ χάρτου (ἴδε ΧΓΕ) παρατηρεῖ ποτάμιον φέρον ὄνομα Κουτουφαρίνα (Riv. Koutoupharina) ἐκρέον ἀπὸ «κεφαλῆς ὕδατος» ἢ ὡς σήμερον λέγομεν «κεφαλαρίου ἢ κεφαλοβρύσου» κειμένου πρὸς ἀνατολάς, ὀλίγον κατωτέρω τοῦ Λεονταρίου, ἐπικαλουμένου δὲ τοῦ «Κουτούφαρη» (K. V. Koutouphari), ποτάμιον οὗ τινος πᾶσαι αἱ ἄλλαι πηγαὶ κεῖνται πολλῷ νοτιώτερον, ἐν τῷ ὑπὸ τὸν Χελμὸν πρώτῳ τμήματι τοῦ ἄνω περιγραφέντος μεγάλου πεδίου, τῷ ἄνωθεν ὁριζομένῳ ὑπὸ τῆς Κουτουφαρίνας καὶ τοῦ εἰς αὐτὴν ἀπὸ τοῦ ὄρους Τσιμπεροῦ καταρρέοντος Ἀμπελορρεύματος (Ambelo Rhevma). Οὕτω δὲ ὑπὸ τῶν ὑδάτων τοῦ Ἀμπελορρεύματος ἡ Κουτουφαρίνα προικιζομένη λαμβάνει παρενθετικῶς ἐν τῷ Χάρτῃ τὸ ἀρχαῖον ὄνομα «Θειοῦς» (Thius), ὅπως περαιτέρω, μεταξὺ Δεδέμπεη καὶ Καρούμπατη (Dedé-Bey-Karoúbati) δεχθῇ καὶ τὴν συμβολὴν τοῦ ἀπὸ τῆς πρὸς δυσμὰς κοιλάδος κατερχομένου Ξερίλα, τοῦ ἀρχαίου Καρνίωνος. (2) Ἀλλὰ περὶ τὸ μέσον τοῦ μέχρι συμπτώσεως τοῦ Ξερίλα ῥοῦ, μεταξὺ Κιοσὲ καὶ Χαμουζᾶ (Kiosé-Kkamouza), πρὸς ἀνατολάς, συναντῶσα συμμίσγεται καὶ πρὸς ἄλλο ῥεῦμα, αὐτὸ τὸ χαράττον τὰ ὅρια τοῦ δευτέρου καὶ μέσου «κάμπου» (τὸ ἀνωτέρω δειχθὲν ὅτι πηγάζει ἀπὸ Σαπολιβάδου) καὶ σὺν αὐτῷ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Ἀλφειοῦ προσλαμβάνει (3).

Τοῦτο δὲ τὸ ποτάμιον ῥεῦμα, τὸ ἀπὸ τοῦ Σαπικοῦ καὶ τοῦ κάμπου τῆς Φραγκοβρύσεως ἐξοροῦον, ὅπως διὰ τῆς φάραγγος τοῦ ὄρους (ΧΓΕ Khani ruiné de Papatsioni - Χάνι τοῦ Παπατσώνη) μεταξὺ Ῥαψώμου (Rhapsomon) καὶ τοῦ παρὰ τὴν ῥίζαν τοῦ βουνοῦ ὑπὲρ τὸ πεδίον ὑψουμένου Παλαιοπύργου (Palaiopyrgos) κατακυλίσῃ

(1) Οὕτω, μετὰ τονισμοῦ ἐπὶ τῆς ληγούσης (Βελιγοστή).
(2) Ἴδε ἀνωτέρω σελ. 163-4.
(3) Ἴδε ἀνωτέρω σελ. 164-5.

τὰ ὕδατα αὐτοῦ εἰς τὸν Θειοῦντα (Κουτουφαρίναν), τοῦτο ἀκριβῶς τὸ ῥεῦμα φαίνεται ὅτι κατέχει τὴν θέσιν, ἥτις ἐν τῷ ἐνετικῷ Χάρτῃ τοῦ Alberghetti ἐν σχέσει πρὸς τὴν Κουτουφαρίναν εἶναι δεδομένη εἰς τὴν *Veligosti*. Ἐὰν δὲ ταύτην οὕτως ἐκεῖ δεχθῶμεν, πρόδηλον ὅτι παρ' αὐτήν, ἐν τῷ μέσῳ τμήματι τῆς εὐρυτάτης πεδιάδος ὑπαγορεύεται τῆς θέσεως τῆς Βελιγοστῆς, κάστρου ἢ πόλεως, ἡ ἀνίχνευσις.

Παρατηρητέον δ' εἰς ἐνίσχυσιν τῶν ἄνω, πρῶτον: ὅτι ἡ ἀπὸ Καλαμῶν διὰ Μακρυπλαγίου μεταξὺ Κούρταγα καὶ Λεονταρίου διερχομένη ὁδὸς τὸ ῥεῦμα τοῦτο παρακολουθεῖ ὅπως μεταξὺ Ῥαψώμου καὶ Παλαιοπύργου μεταγάγῃ εἰς τὸ μέγα τριπολιτικὸν πεδίον, τὴν Τεγέαν καὶ τὴν παρ' αὐτὴν θέσιν τοῦ ἐκλιπόντος μεσαιωνικοῦ Νικλίου· ἔπειτα: ὅτι ἡ ἀπὸ Παλαιοπύργου μέχρι Καρυταίνης ἀπόστασις, τῆς μετρήσεως γινομένης κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν ἐπὶ τοῦ χάρτου, ἀποδείκνυται βραχυτέρα κατά τι τῆς ἀπὸ Λεονταρίου εἰς Καρύταιναν. Ἐξ ὧν καὶ συνάγεται τὸ συμπέρασμα, ὅτι εἰς τὴν ἐνταῦθα θέσιν κάλλιστα προσαρμόττουσι τὰ ὑπὸ Leake καθ' ἑρμηνείαν τῶν ἐν τοῖς Χρονικοῖς κειμένων σημειωθέντα: «*Veligosti is described.... beyond Mt Khelmòs, at one day's march from Sparta on the way to Karitena*» καὶ «*a medieval Castle.... on the summit of Mt Khelmòs may have secured the communication between Veligosti and Sparta through this pass, which anciently was commanded by Belemina*» (1).

Ὅτι δὲ κατὰ τὴν ἀνίχνευσιν ὀφείλομεν νὰ μὴ ἀφήσωμεν νὰ παρασύρῃ ἡμᾶς ἡ φαντασία, ζητοῦσα λείψανα εὐρυχώρου καὶ πλουσίας καὶ μεγαλοπρεποῦς πόλεως, μάλιστα δὲ καὶ μετὰ προαστίων (faubourgs), ὡς ἠθέλησεν ὁ Buchon, (2) θέλει διδάξει ὁ μέχρι

(1) Ἴδε καὶ ἐν ΓΧ Notice Geogr. p. CV. Πρβ. καὶ Παυσανίου VIII, XXV, 3: «Ἡ δὲ εἰς Λακεδαίμονα ἐκ Μεγάλης Πόλεως ὁδός, ἐπὶ μὲν Ἀλφειὸν στάδια τριάκοντά εἰσιν· ἀπὸ δὲ τοῦδε παρὰ ποταμὸν ὁδεῦσαι Θειοῦντα, κάτεισι καὶ ὁ Θειοῦς οὗτος εἰς τὸν Ἀλφειόν, ἀπολιπὼν οὖν τὸν Θειοῦντα ἐν ἀριστερᾷ σταδίους ἀπὸ τοῦ Ἀλφειοῦ τεσσαράκοντα ἥξεις μάλιστα εἰς Φαλαισίας· ἀπέχουσι δ' αἱ Φαλαισίαι σταδίους εἴκοσι τοῦ Ἑρμαίου τοῦ κατὰ Βελεμίναν».

(2) Ἀξιοσημείωτα καὶ ὅσα ἐν Μίλλερ - Λάμπρου, Ἱστ. Φραγκ. Α' σ. 42[1] λέγονται περὶ τοῦ ὅτι «ἐν ἐπισκέψει τῆς Βελίγοστης.... γενομένῃ τὸν Ἰούνιον τοῦ

τοῦδε μὴ γενόμενος ἐγγύτερος τῶν ἐν τοῖς Χρονικοῖς κειμένων ἔλεγχος.

Κατὰ τοὺς ἄνω παρατεθέντας στίχους 4664/9 τοῦ ΕΧ, οἱ ὑπὸ τὸν «ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως» Ἕλληνες, ἀφ' οὗ «ἐδόθη ἡ βουλὴ νὰ ὑπᾶν εἰς τὸν Μορέαν» καὶ «ἐσῶσαν στὴν Βελιγοστήν, ἐπιάσασιν κατοῦνες», —ταῦτα δὲ ἐπὶ Γουλιέλμου τοῦ Β΄ Βιλλαρδουίνου, μετὰ τὴν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἐπάνοδον, —«ἐκάψασιν τὸ ἐμπόριον, τὸ κάστρο μόνι ἀφῆκαν». Ταῦτα ὁ ἐκδότης τοῦ ΓΧ κ. Longnon, μετὰ τὴν § 338, λόγῳ τοῦ ἐκεῖ χάσματος ἓξ φύλλων ἀπολεσθέντων, ἐν § 338^A μεταφράσας οὕτω: Les Grecs par Chelmos et Veligosti, *dont ils brûlèrent le marché* et laissèrent intact le château, ἐπέτρεψεν εἰς ἕκαστον νὰ φαντασθῇ καὶ τὴν ὕπαρξιν πόλεως παρασιωπωμένης ἴσως διότι οὐδὲν τὸ ἄξιον μνείας ἔπαθεν. Ἀλλὰ τὸ ΕΧ λέγει ὅτι οἱ Ἕλληνες φθάσαντες «εἰς τὴν Βελιγοστὴν» καὶ κατασκηνώσαντες ἔκαυσαν τὸ ἐμπόριον αὐτῆς (τῆς Βελιγοστῆς) καὶ μόνον τὸ κάστρον ἀφῆκαν, δηλονότι οὐδὲν ἄλλο ἐκτὸς τοῦ κάστρου ὑπάρχον ἀφῆκαν ὄρθιον. Ἐκ τούτων δὲ τῶν ἐν τῷ ΕΧ μετ' ἀκριβείας ἄκρας λεγομένων καταληπτὸν γίνεται ὅτι πολὺ μετὰ τὰ ἔτη 1248-50, καθ' ἃ ἐμαρτυρήθη ὑπὸ τοῦ ΑΧ ἡ ὑπὸ Γουλιέλμου τοῦ Β΄ μετατροπὴ τοῦ Νικλίου ἀπὸ κάστρου, οἷον ἐξ ἀρχῆς ἦτο, εἰς πόλιν, ἡ Βελιγοστή, ἡ εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1209 μετὰ τοῦ Νικλίου ὡς κάστρον καὶ αὕτη συμμνημονευομένη, ἐξηκολούθει καὶ ἐν ἔτει 1263-4 ἁπλοῦν κάστρον. Τούτου δὲ τοῦ κάστρου ἐφείσθησαν οἱ Ἕλληνες ὅτε ἐλθόντες κατεσκήνωσαν («ἐπιάσασι κατοῦνες») εἰς τὴν Βελιγοστὴν διὰ μόνον τὸν λόγον ὅτι σπεύδοντες νὰ ἔλθωσιν εἰς τὸν «Μορέαν», δὲν ηὐκαίρουν νὰ στήσωσι πολιορκίαν, ἐν ᾧ τοῦ «ἐμπορίου» τῆς Βελιγοστῆς ὁ ἐμπρησμὸς ἦτο ἐπιχείρησις εὔκολος. Ἀλλ' ἂν ὑπῆρχε καὶ πόλις ἐν τῷ πεδίῳ, ἆρά γε διατί οἱ καύσαντες τὸ ἐμπόριον ἐφείσθησαν αὐτῆς; πῶς δὲν ἐτέθη καὶ εἰς αὐτὴν πῦρ; διατί, παρὰ τὰ συνήθη τότε, δὲν ἐλαφυραγωγήθη; πῶς οὐδὲν περὶ αὐτῆς ἐλέχθη;

«Ἐκάψασιν τὸ ἐμπόριον». Τοῦτο τὸ «ἐμπόριον» ὁ κ. Longnon, ἀκολουθῶν καὶ ἐν τούτῳ εἰς τὸν Buchon κατὰ λέξιν ἀπέδωκε

1908 ὁ μεταφραστὴς εὗρεν ἱκανὰ ἴχνη τῆς μεσαιωνικῆς πόλεως, ἥτις, καθὰ θέλει δεῖν χθῆ ἐν καιρῷ, εἶχε πολὺ μεγαλειτέραν σημασίαν ἢ ὅτι κοιν ως ὑποτίθεται», περὶ ὧ- μέχρι τῆς ὥρας ταύτης οὐδεμία ἐγένετο, καθ' ὅσον γινώσκομεν, νέα ἀνακοίνωσις.

γαλλιστὶ «*le marché*».(1) Ἀλλ᾽ ἴσως πλησιεστέρα εἰς αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἤθελεν εἶναι ἡ μετάφρασις: «le bourg», ἀποδεδειγμένου ὄντος, ὅτι ἐκτὸς κάστρου, πόλις δὲν ὑπῆρχεν ἐν Βελιγοστῇ. Τὸ *bourg*, ὅπερ ὑπὸ τὴν μορφὴν «τὸν πούργον» ἢ «μποῦρκον» εὕρηται ἐν τῷ ΕΧ, burguo δὲ ἐν τῷ ΑΧ, ἦν ἀναγκαῖον τότε παράρτημα παντὸς φραγκικοῦ κάστρου, παράρτημα κατὰ κανόνα ἀνάγκης πολεμικῆς εἰς πυρπόλησιν καὶ καταστροφὴν καταδεδικασμένον ἐν ὥρᾳ προσβολῆς κάστρου, καὶ ἂν ἔτι μετὰ ταύτην τὸ κάστρον κατελείπετο ἀκυρίευτον, ἕνεκεν ἄλλων ἐπειγόντων περισπασμῶν, ἢ καὶ κυριευόμενον δὲν κατηδαφίζετο ὡς χρήσιμον εἰς τοὺς νέους κυρίους. Οὕτω καὶ ἐν παραγράφῳ 929 τοῦ ΓΧ ἀναγινώσκομεν, ὅτι ὅτε οἱ Ἕλληνες κατέλαβον τὸ κάστρον τῆς Ἁγίας Ἑλένης — ὅπερ καὶ κατεδάφισαν — si abatirent les murs et *y bouterent le feu* et ardirent le donjon (τὸν πύργον) *et le bourg* (τὸ μποῦργον) *ou li fievé de la contrée avoient leurs maisons, et li archier qui y demouraient pour la garde de la contrée*. Διότι τοιοῦτος ὑπῆρχεν ὁ ἐξυπηρετικὸς τοῦ κάστρου προορισμὸς τοῦ μπούρκου ἢ πούργου (μπούργου). — Καὶ ἐξακολουθεῖ: Et si alerent droit au chastel de Crievecuer.... et l'assaillirent.... et *l'ardirent* ainsi comme il avoient fait cellui de Sainct Eleyne. Ἐν τῷ «μπούργῳ» ὑπῆρχον καὶ προμήθειαι, εἰς δὲ τὰ μείζονα κάστρα, — ὁποῖον βεβαίως ἦτο ἡ Βελιγοστή, — ὡς τὸ πάλαι ἔξω τῶν ῥωμαϊκῶν κάστρων (castra), ἐστάθμευον καὶ προμηθευταὶ συναλλασσόμενοι μετὰ τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ. — ἐκ τούτου δὲ καὶ ἡ ἑλληνικὴ λέξις «ἐμπόριον», καθ' ἑλληνικὴν τοῦ πράγματος ἀντίληψιν, κατήντησε τοῦ «μπούργου» οὐχὶ ἁπλῶς συνώνυμος, ἀλλὰ κατὰ παραφθορὰν ὁμώνυμος (2).

Τὸ ὅτι δὲ κάστρον μόνον ὑπῆρξεν ἡ Βελιγοστή, τοιοῦτο ὁποῖον μέχρι τέλους διετηρήθη, ἀποδεικνύεται καὶ ἀπ' εὐθείας ὑπὸ ῥητῆς μαρτυρίας περὶ τῆς ἐν ἔτει 1209 κτίσεως αὐτοῦ, μαρτυρίας ἐν § 127 τοῦ ΑΧ ἀναγεγραμμένης, καθ' ἣν Jacomo de la Rocia *fizo un*

(1) Οὕτω καὶ παρὰ Μίλλερ - Λάμπρῳ, ΙΦ. Α' σ. 177.

(2) Ἴδε ἐν παραδείγματι περὶ πωλητῶν οἴνου ΕΧ 8299 - 8309. ΓΧ §§ 571 - 2. Κατὰ δὲ τὰ λοιπὰ ΕΧ 1687: (Κ) μποῦρκον (Τ) ποῦργον (Π) κάστρον-8236: (Κ) εἰς τὸν μποῦρκον (Τ) τὸν ποῦργον, (Π) ἔξω τοῦ κάστρου. 8244: (Κ καὶ Τ) τὰ αὐτά, (Π) ἐξώχωρον. — ΑΧ §§ 714 - 6: combatieron el burguo, et tomáron lo por batalla et el castiello non lo pudieron tomar.

castiello el quel se clamava Viligort, et por aquel era clamado el senyor micer Jacomo de Veligort» (1).

Τοιοῦτο κάστρον ἁπλοῦν ἡ Βελιγοστὴ ἐν ἐπικαίρῳ θέσει φαίνεται δεικνυμένη παρὰ τὸν αὐχένα δι' οὗ ἐπεκοινώνει ὁ μεταξὺ Κουτουφαρίνας καὶ Ἀλφειοῦ (Βελιγοστῆς) «κάμπος» μετὰ τοῦ λιβαδίου καὶ τῶν κάμπων Σαπικοῦ καὶ Φραγκοβρύσεως, — αὐχένα, οὗ τινος παρὰ τὸ δεόμενον ἀμυντικῆς προνοίας ἄκρον ὁ ΧΓΕ δεικνύει σωζόμενον τὸν κατὰ τὴν ῥίζαν τοῦ βουνοῦ «παλαιὸν πύργον». Ὅμοιον ἀμυντικὸν πύργον παλαιὸν ὁ αὐτὸς Χάρτης δεικνύει σωζόμενον καὶ ἐπὶ τῆς ἀντιθέτου τοῦ βουνοῦ πλευρᾶς, κατὰ τὸ ῥίζωμα τὸ μεταξὺ Μαρμαριᾶς καὶ Πάπαρι. Κουτρουμπούχια (Marmaria Papari, Koutroubouklia) (2) πλησίον τοῦ ἑτέρου τῶν ἀνοιγμάτων τοῦ στενοῦ τῶν εἰσαγόντων εἰς τὸν κάμπον τῆς Φραγκοβρύσεως. Τῆς ἐκεῖ φάραγγος ὑπεράνω βλέπομεν ἀναρριχωμένην τὴν ὁδὸν τὴν εἰς τὸν κάμπον ἐκεῖνον καταβαίνουσαν καὶ εὐθὺ πρὸς τοῦ Νικλίου τὰ λιβάδια καὶ τοὺς κάμπους τείνουσαν.

Τὸ Νίκλι, ἡ καρδία τοῦ ἐν Πελοποννήσῳ ἑλληνικοῦ, — ἂν οὐχὶ

(1) Ἡ περὶ ἀρχικοῦ τιτλούχου σημείωσις τοῦ κ. Longnon, ὑπὸ § 128 ΓΧ, κατ' οὐδὲν ἐπιδρᾷ εἰς μεταβολὴν τοῦ γεγονότος, ὅτι κάστρον καὶ μόνον ὑπῆρχεν ἐκτισμένον ἐν Βελιγοστῇ καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰακώβου (1259). — Περὶ δὲ τῆς συνηθείας τοῦ νὰ ἐγκαταλιμπάνωσι τὰ ἴδια αὐτῶν ἐπώνυμα φλαμπουριάροι καὶ καστελλᾶνοι τοῦ Μορέως, ἀνταλλάσσοντες αὐτὰ ἢ πρὸς τὰ ὀνόματα τῶν κτισμάτων, κάστρων ἢ δυναμαρίων (chastiaux, forteresses) ἢ πρὸς τὰ τῶν τόπων ἐν οἷς ἐγίνοντο ταῦτα, ἴδε ΓΧ §§ 218-9 καὶ ΕΧ 1940 καὶ 3145/72: Ἀφέντης τῶν Σκορτῶν, τῆς Καρύταινας, τῆς Ἄκωβας, τοῦ Πασσαβᾶ, τῆς Κερπινῆς κλπ. Ἰδίως δὲ περὶ τῆς Κερπινῆς, περὶ ἧς ῥητῶς ἐν 1940 λέγεται ὅτι ὁ μισὲρ Οὖγος ντὲ Λέλε «ἀφῆκεν τὸ ἐπίκλην του, ντὲ Τσερπηνὴ ὠνομάσθη», ἄπορον ἀληθῶς πῶς καὶ οἱ Ἕλληνες ἀπεδέχθησαν ἀνεξελέγκτως τὰ ὑπὸ ξένων γραφέντα (Μίλλερ-Λάμπρου ΙΦ. Α' σ. 78. — Ἑλλ. Ἐγκυκλ. λεξ. ἐν λ. Κερπινή. — Καλαβρυτινὴ Ἐπετηρὶς 1906 (Γ. Παπανδρέου) σ. 18 καὶ 205. — Τὸ Αἴγιον διὰ μέσου τῶν αἰώνων (Π. Κ. Ξινοπούλου [1912] σ 75 καὶ 110) ἐν ᾧ καὶ ῥητῶς ὑπὸ τοῦ ΓΧ ἐν § 526 μαρτυρεῖται ὅτι ὑπῆρχεν ἐν τῇ περιφερείᾳ Βοστίτσης χωρίον Κερπινὴ — casal *de la* Charpigny, — ὅπως ὑπῆρχε καὶ *casal de la* Sergenay (§ 339), αὐτὴ δὲ ἡ θέσις τῆς Κερπινῆς ἐπὶ κεφαλῆς τῶν πηγῶν τοῦ ποταμοῦ Κερυνίτου (Βουφούσια) δεικνύει ἴσως τὴν καταγωγὴν τοῦ ὀνόματος, ὡς ἐν ὑστέρῳ εἰδικώτερον θέλει ἀναπτυχθῇ.

(2) Ἴδε ἀνωτ. σελ. 163. Τὸ περίεργον ὄνομα Κουτρουμπούχια ἤ, ὡς ἐν ΓΑΕ, Κουτρουμποῦχι, τὸ φαινόμενον ὅτι ἔχει μορφὴν φραγκικὴν (contra bocca), ἐν BDC (Prov. Lac. Terr. Mistra) πιθανῶς ἐξ ἀβλεπτήματος τυπογραφικοῦ λέγεται Kastrobuchia.

καὶ πρωτεύουσα (capitale du monde grec) ὡς ὀνομάζει αὐτὴν ὁ κ. Longnon, (1)—εὐθὺς ὡς, κατ' αὐτὴν τὴν ἀρχὴν τῆς κατακτήσεως, περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν Φράγκων, ὑπῆρχε πολύτιμον κτῆμα ἐπιμελοῦς φυλάξεως δεόμενον, ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς χώρας, ἐν ᾗ ἡ ἑλληνικὴ δύναμις συγκρατηθεῖσα προεβλέπετο ἀσφαλῶς ὅτι ἔμελλε νὰ παρασκευασθῇ καὶ ὀργανωθῇ πρὸς εἰσβολὰς καὶ ἐφόδους ἀνακτητικάς. Ἀτελὴς δ' ἤθελεν ἐλεγχθῇ ἡ περὶ ἀμύνης φραγκικὴ πρόνοια, ἂν τὸ μόνον ἀληθῶς προπύργιον, ὁ μόνος ἰσχυρὸς φύλαξ τῶν ὑποκειμένων κάμπων ἐτίθετο παρὰ τὸ Λεοντάριον, ἔξω τῶν ὀρεινῶν πλευρῶν τῶν περιζωννυουσῶν τὰ ἀπὸ τοῦ ὑπὸ Καρύταιναν κάμπου μέχρι τῶν ὑπωρειῶν τοῦ Χελμοῦ ἐξηπλωμένα πεδία. Τὸ κάστρον τῆς Βελιγοστῆς, παρὰ τὸν πρῶτον ῥοῦν τοῦ Ἀλφειοῦ, ὑπεράνω τοῦ κλειστοῦ πεδίου (plaine close, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ κ. Longnon) ἐπὶ ταπεινοῦ προβούνου τῆς ὀροσειρᾶς Τσιμπεροῦ, ἠδύνατο βεβαίως νὰ πληρώσῃ πολὺ μείζονος ἀμυντικῆς ἐπικουρίας χρείαν. Ἀπέκλειε τὴν εἰς τοὺς κάμπους τοῦ Σαπικοῦ καὶ τῆς Φραγκοβρύσεως εἴσοδον, ἧς ἀφιεμένης ἐλευθέρας, ἄνευ κωλύματος, εἰς οὐδὲν ἄλλο σπουδαῖον ἐμπόδιον ἐκινδύνευε νὰ προσκόψῃ ὁ ἐχθρός, ὅπως μὴ ἐμφανισθῇ πρὸ τῶν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ πεδίου ᾠκοδομημένων ἀσβεστοκτίστων, καὶ διὰ τοῦτο δυσυπερασπίστων τειχῶν καὶ πύργων τοῦ Νικλίου, ὅσον ὑψηλοὶ καὶ ἂν λέγεται ἐν τῷ ΕΧ ὅτι οὗτοι ἦσαν (2).

Β΄.

Νομὸς Ἀρκαδίας· ἐπαρχία Μεγαλοπόλεως.—Νομὸς Μεσσηνίας ἐπαρχίαι Μεσσήνης καὶ Καλαμῶν.

Μακρυπλάγι-Γαρδίκι.

Πραγματευθέντες δι' ὀλίγων π ρὶ τῆς ἐν Μακρυπλαγίῳ ἥττης τῶν ὑπὸ τὸν «ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως» Ἑλλήνων, ἐδείξαμεν ἤδη πῶς οὗτος ἐπὶ ὑποσχέσει πλουσίας ἀμοιβῆς μετὰ τῶν ζωγρησάντων αὐτὸν τεσσάρων Τούρκων εἰς Μυστρᾶν διασωθείς, ἐκεῖθεν ὕστερον διὰ Μονεμ-

(1) ΓΧ. Notice Géographique σ. CVII.—Ὁ τοιοῦτος δὲ χαρακτὴρ τοῦ Νικλίου δεικνύει ἐπιπροσθέτως τὸ διὰ τὸ ὅλως περιττεῦον ἀπίθανον ὑπάρξεως καὶ δευτέρας πόλεως πλησιέστατα τῆς κεντρικῆς.

(2) Ἴδε Ἀθηνᾶς ΚΓ΄ σ. 406-7.

βασίας εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπῆλθεν (Ἴδε ἐν τῷ τόμῳ τούτῳ τῆς Ἀθηνᾶς, σ. 35-36).

Κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἐν πανικῷ τροπῆς τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς κατὰ πόδας ὑπό τε Φράγκων καὶ Τούρκων ἀμειλίκτου διώξεως τῶν φευγόντων ἐμνημονεύσαμεν ἤδη ἐκεῖ πόσαι, κατὰ τὰ Χρονικά, χιλιάδες Ἑλλήνων περιῆλθον αἰχμάλωτοι εἰς χεῖρας τῶν νικητῶν καὶ πόσαι ἑκατοντάδες «ἀρχόντων καὶ σεβαστάδων». Ἀλλ' ὅτε, ληξάσης τῆς διώξεως, ὁ μισὲρ Ἀσελῆς ντὲ Τοὺθ (Ancelin de Toucy)(1) ἀντελήφθη ὅτι μεταξὺ τῶν συλληφθέντων οὐδεὶς τῶν τριῶν ἀρχηγῶν εὑρίσκετο, ἀδημονῶν λίαν διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ τοιουτοτρόπως ἐματαιοῦντο τὸ σχέδιον καὶ αἱ ἐλπίδες αὐτοῦ νὰ ἐξαγοράσῃ δι' ἀνταλλαγῆς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει κρατουμένου δεσμώτου ἀδελφοῦ αὐτοῦ Φιλίππου, (2) «κράζει τοὺς ἐδικούς του», δηλονότι τοὺς ὑπὸ τὸ ἰδιαίτερον αὐτοῦ πρόσταγμα ἄνδρας, καὶ λέγει·

(Παρ.) 5414/18:

«Τί εἶναι ἡ ἁμαρτία ποῦ γένεται εἰς ἐμένα,
νὰ μὴ πιαστῇ ἐκ τοὺς ἄρχοντας, ἀπὲ τοὺς κεφαλᾶδες
ἕνας ἢ δύο νὰ ἀλλαγτῇ ἀφέντης ὁ ἀδελφος μου,
ὁ Καίσαρης τῆς Ρωμανίας ποῦ τὸν κρατοῦν στὴν Πόλιν
ἀπέσω εἰς τὴν φυλακὴν εἰς τὰ παλαιὰ παλάτια;»

«Ὅτε δ' οἱ ὑπ' αὐτὸν ἄνδρες,—ἐξακολουθεῖ ἡ κατὰ τοῦτο λεπτομερεστέρα ἀφήγησις ἐν § 374 τοῦ ΓΧ, —εἶδον αὐτὸν οὕτως ὠργισμένον (ainsi marry), ἐπεδόθησαν εἰς ἐπιμελεστέραν διὰ κοιλάδων καὶ ὀρέων ἔρευναν (si mirent mieulx cherchier par vaulx et par montaignes»). Εἰς τοῦτο δ' ἀσχολουμένων, εἷς τῶν ἀκολούθων τοῦ Ἀσελῆ, ὁ «σεργέντης» (ΕΧ)—escuiers (ΓΧ)—Περρὶν Κουμαὶν (Perrin Coumain) ἐλθὼν πρὸς αὐτόν, ἀφ' οὗ πρῶτον ἐφρόντισε ν' ἀσφαλίσῃ παρ' αὐτοῦ ὑπόσχεσιν καλῆς ἀμοιβῆς, παρέλαβε τὸν ἀρχηγὸν καὶ (§ 375) ὡδήγησεν αὐτὸν «εἰς ἓν κοίλωμα ἢ σπή-

(1) Περὶ αὐτοῦ ἴδε Ἀκροπολίτου, Χρον. Συγγρ. ἐκδ. A. Heisenberg σελ. 174-5.

(2) ΓΧ § 373: Si prirent moult de gentils hommes grex; mais leur chivitains ne porent il mie prandre. De laquelle chose messire Ancelin fu moult dolans, pour ce que son aisné frere, Messire Philippe de Toucy, le bail de l'Empire de Constantinople estoit adonc en prison à Constantinople κλπ.

λαιον (en une cave) μεταξὺ δύο πετροβούνων (entre deux montaignes roches) ἐπὶ τοῦ ὄρους ὅπου τὸ κάστρον Γαρδικίου ὑπάρχει σήμερον (desot la montaigne *ou li chastiaux de Gardicky est ores»)* (1).

Ἐκεῖ δ' ἐλθὼν ὁ μισὲρ Ἀσελῆς «διέκρινεν (si choisi) ἐννέα Τούρκους ὀρθίους ἐνώπιον τοῦ Μεγάλου Δομεστίκου καὶ τοῦ Καβαλλαρίτση, τούτων καθημένων ἐπὶ τῆς πέτρας (qui se tenoient devant le grant domestique et Cavalarichy qui estoient assis a la roche), ὑποκλινομένους δὲ (et lor faisoient enclins) καὶ αἰτιωμένους αὐτῶν (et leur reprochoient) διὰ τὴν παρακράτησιν τῶν μισθῶν, ἧς ἕνεκα ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν βασιλικὴν αὐθεντίαν» (2).

Ὅλως ἀντιθέτως πρὸς τὸ ἐν στ. 5436/8 τοῦ ΕΧ λεγόμενον, ὅτι ὁ μισὲρ Ἀσελῆς ἀνελθὼν «εἰς τὸ σπήλαιον» ἀνεγνώρισε τοὺς ἄρχοντας ἐκείνους «ἐκ τ' ἅρματα ὅπου ἐβάσταζαν», τὸ ΓΧ καὶ ἐνταῦθα, αὐτὸ τὰ πιθανὰ ἀφηγούμενον, ῥητῶς ἐν ἰδιορρύθμῳ φράσει μνημονεύει ὅτι οἱ εὐγενεῖς αἰχμάλωτοι ἐφαίνετο ἀμέσως ὅτι ἦσαν ἤδη ἀπὸ τῆς προτεραίας ἀφωπλισμένοι (et de present vous semblast que cilz gentils hommes *avoient estés désarmés un jour avant*), πρᾶγμα ἄξιον σημειώσεως ὡς σαφῶς δεικνῦον, ὅτι ἡ ἐπιμελεστέρα ἔρευνα τῶν ἀνδρῶν τοῦ μισὲρ Ἀσελῆ διήρκεσε χρόνον πλείονα τῶν εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν, ἂν υἱοθετηθῇ ὡς ὀρθὴ ἡ ἐν ἡμῖν ἐκ τῆς συναρμολογήσεως τῶν κατὰ μέρος ἱστορουμένων γεννω-

(1) Τὸ ΕΧ (5427/9) λέγει: Ἐπῆρέ τον κ' ἐδιέβησαν ἀπάνω εἰς ἕνα σπήλαιον, [ὅπου ἦτον μέσα εἰς δύο βουνά, εἰς μίαν λαγκάδα ἀπέσω] ἐκεῖ ὅπου ἔνι σήμερον τὸ κάστρον Γαρδικίου.

(2) Τὸ ΕΧ (5430/5) ἀντὶ δύο ἑλλήνων ἀρχόντων λέγει τρεῖς, συμπεριλαμβάνον οὕτω κακῶς καὶ τὸν ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως, τὸν Σεβαστοκράτορα Κωνσταντῖνον (ὡς Μέγαν Δομέστικον), περὶ οὗ ἀνωτέρω εἴδομεν ὅτι ζωγρηθεὶς ὑπὸ τεσσάρων ἄλλων Τούρκων συναπῆλθε παρακολουθούμενος ὑπ' αὐτῶν εἰς Μυστρᾶν. Οὕτω δὲ τὸ ΓΧ δεχόμενον, ὡς ἄνω, δύο μόνον ἀντὶ τριῶν ἔρχεται εἰς κύρωσιν τῆς ἀληθείας τῶν ἐν τῷ ΑΧ (§ 372) ἐκτεθειμένων. Ἴδε Ἀθηνᾶς ΚΕ' σ. 35. Ἀλλὰ καὶ κατ' ἄλλο τοῦ ΕΧ ἡ ἀφήγησις ἐνταῦθα διαφέρει, λέγουσα δωρεὰν ἀπίθανα, ὅτε ἐμφανίζει τοὺς αἰχμαλώτους ἄρχοντας ὀνειδιζομένους καὶ κινδυνεύοντας ὑπὸ τῶν Τούρκων, σωζομένους δὲ μόνον χάρις τῇ παρεμβάσει τοῦ μισὲρ Ἀσελῆ.—Ἡ φράσις et lor faisoient ***enclins,*** ἂν καλῶς ἄνω μετεφράσθη, ἐμφανίζει τὴν λέξιν enclins ἰσοδύναμον τῇ ἰταλικῇ inchino, ἀλλ' ἴσως οὐχὶ καὶ δανείαν ἀπὸ τῆς ἰταλικῆς, ἂν κρίνωμεν ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε διασώσεως ἐν τῇ γαλλικῇ τοῦ ῥήματος incliner ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ὑποκλίνεσθαι».

μένη εἰκασία, ὅτι ἐν ᾧ οἱ τέσσαρες Τοῦρκοι ζωγρήσαντες τὸν Σεβαστοκράτορα ἐβοήθουν αὐτῷ, ἀντὶ χρηματικοῦ κέρδους, εἰς σωτηρίαν, ἄλλοι ἐννέα (ἢ ὀκτὼ κατὰ τὸ ΕΧ) ὁμόφυλοι αὐτῶν, ἐν ἀγνοίᾳ τῶν Φράγκων, τοὺς δύο ἑτέρους ἀρχηγούς, καὶ τούτους κατὰ τὴν δίωξιν ζωγρηθέντας, ἀφοπλίσαντες ἐφύλαττον κατ' ἰδίαν εἰς ἀπόκεντρον ὀρεινὴν λαγκάδα, ὅτι δ' ἐδέησε νὰ ὀργισθῇ ὁ φράγκος ἀρχηγὸς 'Ασελῆς, ὅπως οἱ ὑπ' αὐτὸν κινηθῶσιν εἰς ἐπιμελεστέραν ἔρευναν, ὁ δ' ἐξ αὐτῶν «σεργέντης» Περρὶν πανούργως ἐπιληφθῇ τῆς εὐκαιρίας, ὅπως προεξασφαλίζων ὑπόσχεσιν ἰδίας πρὸς αὐτὸν πλουσίας ἀμοιβῆς, παραλάβῃ καὶ ὁδηγήσῃ τὸν ἀρχηγὸν αὐτοῦ εἰς τὴν ἀπόκεντρον λαγκάδα, εἰς ἣν ἐκρατοῦντο οἱ δύο Ἕλληνες «κεφαλᾶδες», οὐχὶ ἐν ἔριδι πρὸς τοὺς αἰχμαλωτίσαντας αὐτοὺς Τούρκους, ἀλλὰ διαπραγματευόμενοι μετ' αὐτῶν περὶ λύτρων, ὡς καθίσταται φανερὸν ὅτι συνέβαινεν ἐξ αὐτῶν τῶν ὑπὸ τοῦ καὶ ἑλληνομαθοῦς καὶ τουρκομαθοῦς Λεβαντίνου μισὲρ 'Ασελῆ μακρόθεν πρὸς τούτους ἑλληνιστὶ γεγωνυίᾳ τῇ φωνῇ λεχθέντων, ὅτε εἶδεν αὐτοὺς συγκεχυμένα καὶ δύσληπτα διαλεγομένους (quant messire Ancelin les vit ainsi barguigner): «Αὐθένται, τί παζάρια κάμνετε αὐτοῦ κάτω ; — *Seignor quele marchandises faites vous la aval?*»

'Ανίχνευσις νέα διὰ κοιλάδων καὶ ὀρέων, — ἡ τοιαύτη γαλλικὴ φράσις ἐνταῦθα οὐδὲν ἔχει τὸ ἁπλῶς τυπικόν, — προκαταρκτικαὶ διαπραγματεύσεις περὶ ἀμοιβῆς διὰ τὴν κατάδειξιν, κατάληψις τῶν ἐν ἀπομεμονωμένῳ καταφυγίῳ κατεχόντων τοὺς εὐγενεῖς αἰχμαλώτους Τούρκων ἐν ὑπόπτῳ πρὸς τούτους διαπραγματεύσει, ἀνακάλυψις ὅτι ἀπὸ τῆς προτεραίας οὗτοι ἦσαν ἄοπλοι, — ταῦτα πάντα παρέχουσιν εἰς τὴν σημερινὴν ἡμῶν ἔρευναν ἄθροισμα χρόνου τοσοῦτον ἱκανόν, ὥστε νὰ μὴ ἀναγκάζηται ὁ ἐπιχειρῶν ν' ἀνιχνεύσῃ τὴν θέσιν ἐν ᾗ συνέπεσεν ἡ λύσις τοῦ ἐπακολουθήσαντος εἰς τὴν ἐν Μακρυπλαγίῳ τροπὴν περιεργοτάτου ἐπεισοδίου ἐπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ ἐδάφους ἐφ' οὗ ἐγένετο ἡ μάχη, ἡ τροπή, ἡ κατὰ πόδας δίωξις καὶ ἡ ζώγρησις τῶν φευγόντων.

Ἡ ἀνάμεσα δύο βουνῶν, «εἰς μίαν λαγκάδα ἀπέσω» θέσις, ἐν ᾗ εἰς τοιαύτας μετὰ τῶν δύο αἰχμαλώτων ἐντεύξεις ἀποκαλυφθέντες οἱ ὀκτὼ ἢ ἐννέα Τοῦρκοι ἠναγκάσθησαν ν' ἀναβιβάσωσι καὶ παραδώσωσιν αὐτοὺς εἰς τὸν φράγκον ἀρχηγὸν (si les prirent et *les me-*

nerent amont vers monseignor Ancelin), ὅστις εὐχαριστήσας τῷ θεῷ παρέλαβε καὶ μετήγαγεν αὐτοὺς εἰς Βελιγοστὴν (ΓΧ §§ 376-7), περιεγράφη μὲν σχεδὸν πανομοίως ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν Χρονικῶν, ἐν ἀξιοπαρατηρήτῳ δὲ συμφωνίᾳ καὶ ἐδηλώθη ὑπ' αὐτῶν, ὅτι ἔκειτο «ἀπάνω.... ἐκεῖ ὅπου ἔνι σήμερον τὸ κάστρον Γαρδικίου—desot la montaigne *ou li chastiaux dou Gardichy est ores*». Καὶ συνάγεται μὲν ἐκ τῆς τοιαύτης συμφώνου μαρτυρίας, ὅτι τὸ κάστρον Γαρδικίου δὲν ὑπῆρχεν ᾠκοδομημένον, καθ' ὃν χρόνον τὰ ἐκεῖ ἱστορούμενα συνέβησαν, (1) ἀλλ' ὁπωσδήποτε ποριζόμενοι ἐξ αὐτῆς τὸ ὄνομα τοῦ χωρίου ἀφ' οὗ ὕστερον κτισθὲν ἐκλήθη τὸ κάστρον, ταύτην τὴν τοπωνυμίαν ὀφείλομεν πρὸ παντὸς νὰ παραλάβωμεν εἰς ἀναζήτησιν καὶ ὁρισμὸν τῆς θέσεως τῆς κώμης Γαρδικίου.

Τούτου δ' οὕτως ὑπαγορευομένου, ἀξιοσημείωτον φαίνεται τὸ γεγονός, ὅτι εἰς τὸ περὶ τοῦ «κάστρου Γαρδικίου» ζήτημα ἐδόθη ὑπὸ τῶν πλείστων τῶν κατὰ τοὺς ἡμετέρους χρόνους περὶ αὐτοῦ ἀσχοληθέντων λύσις, κατὰ παράβλεψιν ἀμνημονεύτων τῶν δύο κατῳκημένων τόπων, ἐν οἷς μεμαρτυρημένως μέχρι σήμερον περισώζεται ἐν Πελοποννήσῳ ἡ ἐπωνυμία Γαρδίκι,—ἐν δήμῳ Ἀμφείας τῆς ἐπαρχίας Καλαμῶν καὶ ἐν δήμῳ Φαλαισίας τῆς ἐπαρχίας Μεγαλοπόλεως,—τόπων, ὧν ἀμφοτέρων ἡ ἀπὸ τοῦ στενοῦ τοῦ Μακρυπλαγίου (ΧΓΕ. Chani de Makryplagi) κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν ἀπόστασις δὲν ὑπερβαίνει μῆκος πορείας τεσσάρων ὡρῶν.

Καὶ ὁ μὲν ἐκδότης τοῦ ΕΧ (IGN. III) γράφει· «Γαρδίκι 5429 mentioned as a castle near battlefield of Macry-Plagi. The ruins may still be seen near Derveni; *it is supposed was built on the side of the ancient Ampheia The place is now called Palaeokastro of Kokla*. See Baedecker.—Ὁ δ' ἐκδότης τοῦ ΓΧ κ. Longnon (TNP σ. 417) γράφει· Gardichy en Morée 375, 830. Kokala nome de Messénie, éparchie de Messine.—Ἀλλὰ καὶ ὁ Οὐΐλλιαμ Μιλλερ, (2) οὐδόλως μνημονεύων τῶν ἄνω εἰρημένων δύο ἐν Πελοποννήσῳ Γαρδικίων, ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ θέσει δέχεται τὸ ἐν τοῖς Χρονικοῖς Γαρδίκιον, ταυτίζων αὐτὸ πρὸς τὸ

(1) Ἴδε καὶ Ἀδαμαντίου Χρ. Μορ. σ. 627².

(2) Μίλλερ-Λάμπρου, Ἱστορία τῆς Φραγκοκρατίας Α' σ. 180, 272, 438. Β' σ. 78, 168.

ἐν ὑστέροις χρόνοις (1423 καὶ 1460) ὑποστὰν ὑπὸ μὲν Τουραχὰν ἐπιδρομήν, ὑπὸ δὲ Μωάμεθ τοῦ Β' ἅλωσιν μετὰ σφαγῆς καὶ κατασκαφήν. Δεχόμενος δ' αὐτό, καθὼς καὶ τὸν Μυστρᾶν, πόλιν ἔχουσαν διοικητήν, ἱστορεῖ ὅτι τὸ φρούριον ὁ αὐτοκράτωρ εἶχε κτίσει κατὰ τὸ στενὸν Μακρυπλαγίου ὕπερθεν τοῦ σπηλαίου, εἰς ὃ εἶχον καταφύγει οἱ ἕλληνες στρατηγοὶ μετὰ τὴν ἐκεῖ συγκροτηθεῖσαν ἀξιομνημόνευτον μάχην, μετὰ μόνης παραπομπῆς εἰς τὸ ΓΧ καὶ τὸν ἱστορικὸν Παχυμέρην (Β' σ. 290), ἔνθα ὅμως οὐδὲν τὸ μαρτυροῦν οὔτε ὅτι ὑπὸ αὐτοκράτορος ἐκτίσθη τὸ κάστρον οὔτε περὶ πόλεως ἀξίας νὰ ἐξομοιωθῇ πρὸς τὸν Μυστρᾶν λέγεται (1).

Κατὰ ταῦτα οὐδενὸς διαφωνοῦντος, τὸ «κάστρον Γαρδικίου» ὑπὸ τῶν τὰ ἐν τοῖς Χρονικοῖς περιεργαζομένων ἐτοποθετήθη ὑπὲρ τὴν θέσιν Κόκκαλα ἢ Κόκλα, ὅπου τὰ ἐρείπια παλαιοῦ κάστρου (ΧΓΕ,— ΝΔ κατέμπροσθεν καὶ κάτω τοῦ Μ. Hellénitsa, 1297 — Kokkala Ρ. Κ.) εἰς ἀπόστασιν τεσσάρων χιλιομέτρων, κατ' εὐθεῖαν μετρουμένων, ἀπὸ τοῦ Χανίου Μακρυπλαγίου, τουτέστι σχεδὸν ὥρας.

Τοὺς δὲ λόγους τοὺς εἰς τοῦτο πείσαντας φαίνεται ὅτι ἔδωκεν ἡ ὑπὸ τοῦ Buchon γενομένη ἔρευνα, ἥτις διὰ τοῦτο καὶ κρίνεται ἀξία παρακολουθήσεως καὶ ἐλέγχου (2).

Μετ' ἐπίσκεψιν τοῦ τε παρὰ τὸν Σαμαρᾶν καὶ τοῦ ἐν Λεονταρίῳ κάστρου, ὁ γάλλος ἐρευνητὴς ἐκινήθη εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ κάστρου τῆς Ὡριᾶς παρὰ θέσιν, περὶ ἧς ἐλέχθη αὐτῷ ὑπὸ θεριστῶν ἐν Σαμαρᾷ ὅτι ὠνομάζετο «Κόκκαλα», διότι ἐκεῖ ἦσαν τεθαμμένα τὰ ὀστᾶ ἱπποτῶν (chevaliers) πεσόντων κατὰ τοὺς φραγκικοὺς χρόνους ἐν μεγάλῃ

(1) Τὸ ἐν § 830 ΓΧ λεγόμενον περιορίζεται εἰς μόνον τοῦτο, ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς πρώτης χηρείας τῆς πριγκηπίσσης Ἰσαβέλλας (1297-1306) πρὸς τὸ μέρος τοῦτο τῆς πελοποννησιακῆς χώρας οἱ Ἕλληνες οὐδὲν ἄλλο φρούριον ἢ κάστρον εἶχον ἐκτὸς τοῦ Μυστρᾶ καὶ τοῦ Γαρδικίου (du Misitra et du Gardichy, car autres chastiaux n'avoient li Grec a cellui temps vers celle contrée) ἱστορουμένου καὶ τοῦ λόγου δι' ὃν ἡ πριγκήπισσα τότε ἀνήγειρεν ἐν τῇ κοιλάδι Καλαμίου ἴδιον φρούριον πρὸς δυσμάς, ὀνομασθὲν Chastelnuef. Αὐτὸ τοῦτο τὸ κάστρον Γαρδικίου ἐν §§ 714-717, 722 τοῦ ΑΧ ἐπανειλημμένως μνημονεύεται ὑπὸ τὴν κατὰ τὴν κατάληξιν ἠλλοιωμένην κλῆσιν Gardisco (ἀλλὰ καὶ Bardisco δὶς) ὡς καὶ ἐν ἔτει 1374 ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατεχόμενον, ὃν δὲ ὀχυρώτατον (mucho fuert) — Εἰς ἀναζήτησιν τῆς θέσεως τοῦ Chastelnuef (Νεοκάστρου) ἐνδείκνυνται χρήσιμα τὰ ἐν ΧΓΕ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ δήμου Θουρίας σημειούμενα Palaeokastro καὶ δύο Ρ. Κ. ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ Pidima (Πήδημα).

(2) Buchon, la Grèce continentale et la Morée, σ. 482-8.

τινὶ μάχῃ. Χωρικὸς ἐρωτηθεὶς καθ' ὁδὸν εἶπεν, ὅτι ἐγίνωσκε καλῶς τὸ κάστρον, ὅπερ κοινῶς ἐφέρετο ὑπὸ τὸ ὄνομα Γαρδίκι (que ce château était connu sous le nom de Gardiki), δηλονότι ὑπ' αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ ὄνομα, οὗ τινος ὁ περιηγητὴς λέγει ὅτι ἐζήτει τὴν θέσιν. Διὸ καὶ παραλαβὼν εἰδήμονα ὁδηγὸν ἐν Χανίῳ Μακρυπλαγίου, ὅπου ἐστάθμευσεν, — ἐτράπη σὺν αὐτῷ τὴν ἐκεῖ φέρουσαν. «Πρὸ καὶ κάτω τῆς Hellénitsa», — λέγει ὁ Buchon ἤδη περιγράψας τὰ ἐν τῷ μεταξύ, — «ἐξανθεῖ βουνὸς γραφικώτατος, οὗ τινος ἡ κορυφὴ βαστάζει τὸ Γαρδίκιον κάστρον (Gardikion - Castro), ὡς πολλάκις μοὶ ἐπανέλαβον ὅ τε ὁδηγός μου καὶ πολλοὶ ἐγχώριοι». Καὶ ἐξακολουθεῖ: «Τὸ χωρίον Γαρδίκι ὑπῆρξεν ἄλλοτε σημαίνουσα πόλις (ville importante), ἧς τὸ ὄνομα ὁ Χαλκοκονδύλης γράφει «Καρδικίη», (1) λέγων ὅτι ἐκυριεύθη ἐν ἔτει 1460 ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β'. Ἐν δεξιᾷ τῆς κορυφῆς ταύτης, μικρὸν ὑποκάτω, ὑπερμεγέθης στρογγυλωτὸς βράχος ἀπεσπασμένος τοῦ βουνοῦ, ὁμοιάζει ὡς γιγάντιος πύργος φυλάττων τὸ παράπλευρον βάραθρον... Ὅπως φθάσῃ τις εἰς τὸ βουνὸν τοῦ Γαρδικίου, παρακάμπτει χαράδραν χειμάρρου... πλησίον δὲ τοῦ σημείου ὅπου ἡ πέτρα αὕτη ἔρχεται εἰς συνάντησιν τῆς ἄλλης, τὰ πλευρὰ αὐτῆς διανοίγονται καὶ στρογγυλοῦνται εἰς σπήλαιον καλυπτόμενον ὑπὸ τῶν προεξοχῶν τοῦ βράχου. Ἐκεῖ οἱ Ἕλληνες ἀπεχώρησαν φεύγοντες τὸν Ἰβραήμην· ἐκεῖ τοῦ Μορέως τὸ Χρονικὸν δεικνύει τὸν μέγαν δομέστικον κρυπτόμενον, ὅπως μὴ συλληφθῇ. Οἱ στίχοι τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Μορέως οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν καταλείπουσι περὶ τῆς θέσεως τοῦ Γαρδικίου». Καὶ ἐνταῦθα μεταγράφει ὁ περιηγητὴς τοὺς στίχους κατὰ τὴν τότε ἔκδοσιν, καὶ βεβαιῶν ὅτι μέχρι τῆς κορυφῆς «ἀδύνατον ἦτο νὰ εἰσχωρήσωσί ποτε ἵπποι», προβαίνει εἰς περιγραφὴν αὐτοῦ τε τοῦ κάστρου, μετὰ τῶν περιβόλων καὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ ἐκεῖ ἐκκλησιδίου «ὀλίγον ὑπεράνω τοῦ πρώτου περιβόλου», ἐκκλησιδίου εἰς ὅ, ἐπειδὴ κατὰ τὴν τότε πρώτην ἀνάγνωσιν τῶν στίχων τοῦ ΕΧ οἱ Φράγκοι φέρονται ὅτι ἀναβάντες «ἦλθαν στὴν Φανερωμένην», ἄνευ δισταγμοῦ ἀναγνωρίζει αὐτὸ τὸ κατὰ τὸ χρονικὸν μοναστήριον τῆς Φανερωμένης (cette *église* de 'ς τὰ Κόκκαλα *est certainement le couvent de Phaneroméni de la Chronique)*. Ἐν δὲ τούτοις, καίτοι ἐξακο-

(1) Ἀλλὰ καὶ Γαρδικίη ἔπειτα.

λουθῶν ἐπιμένει μὲν εἰς τὸ ὅτι τὸ οὕτω κάτω τοῦ φρουρίου Γαρδικίου κείμενον ἐκκλησίδιον κεῖται λίαν εὐαρμόστως πρὸς τὴν ἐν τῇ περιγραφῇ δεικνυμένην θέσιν, εἰκάζει δὲ ὅτι ἐνταῦθα ἐτάφησαν τὰ ὀστᾶ, ἀφ' ὧν «τὸ ὄνομα 'στὰ Κόκκαλα εἰς αὐτὸ διετηρήθη», ὅμως εὐθὺς ἔπειτα ἐπάγεται καὶ τοῦτο, ὅτι «τὰ Κόκκαλα εἶναι τόπος κείμενος κάτω πέραν τοῦ ῥεύματος» καὶ ὅτι ἐκεῖ ὑπάρχει ἐρείπιον ἄλλου ἐκκλησιδίου, «ὅπου πιθανῶς ἐτάφησαν ἄνδρες πεσόντες ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ μάχῃ, ἧς ἡ παράδοσις παρεμορφώθη», ὡς συνεχίζων τὸν λόγον ἐξηγεῖται, ὅπως καταλήξῃ εἰς συμπέρασμα τελικὸν τοιοῦτο· «de là le nom de Coccala, que Leake défigure en Kokhla» (1).

Τοιοῦτοι οἱ λόγοι δι' οὓς ὁ Buchon καὶ αὐτὸς ἐπείσθη καὶ ἄλλους ἔπεισεν, — οὐ μόνον ὅτι ἡ ἐπωνυμία Γαρδικίου, ἡ κατὰ τοὺς χωρικοὺς ἀποδιδομένη εἰς τὸ κάστρον τοῦτο, ἀνήκει ὄντως εἰς αὐτό, καὶ προσέτι ὅτι ὑπὸ τὴν κορυφὴν ἐφ' ἧς ὑψοῦται ἐγένετο ἡ συμβολὴ Ἑλλήνων καὶ Φράγκων, τούτων ἀναβάντων ἐπάνω εἰς τὴν ῥάχιν τοῦ Μακρυπλαγίου — ὅπου εἰς «ἐγκρύμματα, χωσιασμένοι», κατὰ τὸ ΕΧ, οἱ Ἕλληνες ἐνελόχων, (ΓΧ § 371 estoient emlochiés) — ἀλλὰ καὶ ὅτι ὑπῆρχεν ἐκεῖ Μοναστήριον τῆς Φανερωμένης, διότι «Φανερωμένην» δὶς ἀνέγνω ἐκεῖ, ὅπου νῦν ὁ Σμὶτ (ΕΧ 5373 καὶ 5384) ἀπέδειξεν ὅτι ὑπάρχει γεγραμμένον «εἰς τὴν Φονεμένην». Καὶ τοῦτο μὲν τὸ τελευταῖον ὁ Buchon ἐγκατέλιπεν ἔπειτα, ὅτε αὐτὸς οὗτος διέγνω τῆς ἀναγνώσεως τὸ ἐσφαλμένον. (2) Περὶ δὲ τῶν ἄλλων

(1) Ὁ Leake, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ Buchon ἐν σ. 483 σημειοῦται, δὲν εἶδε τὰ Κόκκαλα, ὧν τὸ ὄνομα ὁμοίως παραληφθὲν ὑπὸ τῶν ἐν Βοιωτίᾳ Πλαταιῶν προφέρεται μὲν οὕτω ἔτι καὶ νῦν ὑπὸ πολλῶν ἐγχωρίων, ἀλλὰ γενικώτερον ἐξέπεσεν εἰς Κόκλα, καθὼς καὶ τὸ τοῦ ἐν Μεσογείοις τῆς Ἀττικῆς χωριδίου Κόκλα, ὅπερ ὅμως γεννᾷ καὶ ἀκουσίως ἀνάμνησιν τοῦ ἀρχαίου δήμου «Κύκκαλα».

(2) Ὁ Σμὶτ ὑποσημειοῦται ταῦτα· «Buchon p. 124 and 765 by mistake reads Φανερωμένην». Ὁ δὲ Ἀδαμαντίου Χρ. Μορ. σ. 481 προστίθησι καὶ ὅτι «αὐτὸς ὁ Buchon εἰς τὴν μεταγενεστέραν ἔκδοσιν τὸ ὀρθὸν ἀνεγνώρισε. Σημειωτέον ὅτι ὁ Κοπ. ἐν 5384 ἔχει «εἰς τὴν Φονεμένην» ἀλλ' ἐν 5373 : «στὸν Φονεμένον»· ὁ δὲ Ταυρίνιος «εἰς τὸν φονεμένον». Ὁ Σμὶτ ἐν IGN, III ὀρθὰ λέγει ὅτι «ὁ φονεμένος, ἡ φονεμένη, a place near Makry Plagi so called perhaps on account *of a murder* committed on that spot». Ὅμοιαι ἐπικλήσεις εἰδικῶν τοποθεσιῶν διὰ τοιούτων ἀναμνήσεων λόγους πολλαχοῦ τῶν ἑλληνικῶν ὀρέων ἀπαντῶσι. Οὕτω καὶ ἐν τῷ μεγαρικῷ Μακρυπλαγίῳ (Γεράνια) : «στοὺς κρεμασμένους».

ἀνάγκη βραχείας ὡς οἷόν τε ἐξετάσεως, ὅπως μετὰ ταύτην δυνηθῶμεν νὰ ἔλθωμεν εἰς ἀσφαλῶς ἠτιολογημένον συμπέρασμα.

Εἴδομεν ἤδη, ὅτι ὅπως εἰς τοιοῦτον τῆς θέσεως προσδιορισμὸν καταλήξῃ ὁ περιηγητής, ἐστηρίχθη ἐπὶ τῶν ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ Χαλκοκονδύλη (ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ὑπὸ τοῦ χρονογράφου Φραντζῆ) ἱστορουμένων περὶ τῆς ὑπὸ Μωάμεθ ἁλώσεως τῆς Γαρδικίης ἢ κατὰ τὸν Φραντζῆν, Γαρδίκης. Ἀλλ' οὔτε ὁ Buchon, ὅστις ἔγραφεν ἐν ἔτει 1846, οὔτε ἄλλος τις τῶν μετὰ τὸ ἔτος 1870 γραψάντων ἐμνημόνευσεν ἐν τῷ θέματι, καθ' ὅσον γινώσκομεν, τῆς κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἰδούσης τὸ φῶς Συγγραφῆς Ἱστοριῶν τοῦ Κριτοβούλου, καίτοι ἐν τῇ γ' τῶν ἱστοριῶν τούτων εὕρηται περιγραφὴ ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην δυναμένη νὰ συμβάλῃ εἰς ἀναγνώρισιν τοῦ ἀληθοῦς (1).

Κατὰ τὸν Κριτόβουλον, ὁ Μωάμεθ παραλαβών, ἐπισκευάσας καὶ ἀσφαλίσας τὴν Σπάρτην (Μυστρᾶν) καὶ τὴν ἄκραν αὐτῆς, συνεπαγόμενος καὶ τὸν Δεσπότην Δημήτριον (τὸν Παλαιολόγον), «ἀφικνεῖται εἴς τι πολίχνιον ἐρυμνότατον πάντη, τὸ παρὰ τὴν ὑπώρειαν τοῦ μεγάλου ὄρους τῆς Σπάρτης κείμενον, οὐ πόρρω τοῦ ἄστεος, Καστρίον ὀνομαζόμενον» (ΧΓΕ Kastri, ὑπεράνω τῆς ὑπὸ Φραντζῆ μνημονευομένης κώμης Vordonia). Μετὰ δὲ τὴν ἐκεῖ ἀνοσίαν πλήρωσιν θηριωδεστάτου μουσουλμανικοῦ κατορθώματος, «ἐφ' ἕτερον προσελαύνει φρούριον Γαρδίκιον καλούμενον, ἀνάλωτον πάντη καὶ ὀχυρώτατον· ἄκρα γὰρ ἦν ἠλίβατος παρὰ τὴν ἔσοδον τοῦ μεγάλου ὄρους τῆς Σπάρτης, ὃ δὴ Ζυγὸς λέγεται, ἄκρως ἀνέχουσα καὶ ὑπερκειμένη κρημνῷ τε μεγίστῳ καὶ φάραγγι βαθείᾳ, ἐν κύκλῳ πάντοθεν περιειργομένη καὶ κατησφαλισμένη, μιᾷ δὲ καὶ μόνῃ παρόδῳ καὶ ταύτῃ βραχείᾳ τὴν ἔσοδον ἔχουσα· παρ' ὃ καὶ πολύ τι πλῆθος τῶν ἀστυγειτόνων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν καὶ παίδων ἐνταῦθα ξυγκαταπεφευγὸς ἦν διὰ τὸ ἀσφαλὲς τοῦ χωρίου· τοῦτο δ' ἦν αὐτοῖς ὄλεθρος».

Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Κριτόβουλος.

Ἀπὸ δὲ τῶν ἱστοριῶν Λαονίκου Χαλκοκονδύλη γνωστὸν ἔχομεν,

(1) Κριτοβούλου ἱστοριῶν, Γ' XXI - XXII. — Ζυγὸς σήμερον ἐν τῷ ΧΓΕ ὀνομάζεται εἰδικῶς, καθ' ὅσον ἡμεῖς γινώσκομεν, μόνη ἡ πρὸς τὴν Μεσσηνίαν κάτω πλευρὰ τοῦ Ταϋγέτου.

ὅτι ἡ ἀπὸ Καστρίου τῆς Λακεδαίμονος εἰς τὸ Γαρδίκιον προέλασις ἐγένετο διὰ Λεονταρίου, (1) ἐξ οὗ καὶ ὁδηγούμενοι δυνάμεθα νὰ περιορίσωμεν τὸν κύκλον τῆς ζητήσεως.

Ἀπὸ τῆς πόλεως Λεονταρίου, ὅπου κατ' εὐθεῖαν ἔφερεν ἡ ἀπὸ Σπάρτης διὰ Βορδωνίων καὶ Καστρίου ὁδός, ὡς καὶ σήμερον, ἡ ἀπόστασις μέχρι τοῦ ὑπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους Τσιμπεροῦ κειμένου Γαρδικίου, τοῦ δήμου Φαλαισίας, ὑπάρχει ὀκτὼ χιλιομέτρων, ἐννέα δὲ χιλιομέτρων ἀπὸ τῆς αὐτῆς πόλεως εἰς τὸ ἐν ἐρειπίοις σωζόμενον ὑπὲρ τὴν θέσιν «Κόκκαλα» φρούριον, ὅπερ, κατὰ τὰ ἄνω ὑπὸ Buchon εἰρημένα, ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων λαμβάνει σήμερον τὴν ἐπίκλησιν Γαρδικίου κάστρον. (2) Ὁπότερον τῶν δύο τούτων εἶναι τὸ ὑπὸ Μωάμεθ κυριευθὲν καὶ κατασκαφέν; Ἀμφότερα ὀρεινά, ἀμφότερα κεῖνται ἐφ' ὑψηλοῦ καὶ φύσει ὀχυροῦ ἐδάφους. Ὕψος 1257 μέτρων ἔχει ἡ ὑπὲρ τὴν σημερινὴν κώμην Γαρδίκι (τῆς Φαλαισίας) κορυφὴ τοῦ ὄρους Τσιμπεροῦ. Ὕψος 1297 μέτρων ἡ ὑπεράνω τοῦ παλαιοῦ κάστρου «Κοκκάλων» κορυφὴ τοῦ ὄρους Hellenitsa. Ὅμως εἰς τὴν θέσιν τὴν σήμερον, ἀλλὰ καὶ ἐν τέλει τῆς ιζ' ἑκατονταετηρίδος, ὑπὸ τῆς φαλαισιακῆς κώμης Γαρδικίου κατεχομένην (ΓΑΕ σ. 371, δῆμος Φαλαισίας ἀρ. 4: Γαρδίκι.— ΕΛΛ σ. 726.— BDC. σ. 133, Prov. di Laconia, 4° territ. di Mistra: *Gardichia* (3)), τὴν οὐδὲν ἔχουσαν τὸ ἀπρόσφορον εἰς συνοικισμόν, ἀπροσάρμοστος ὅλως φαίνεται

(1) Ἱστοριῶν θ' (ἔκδ. Βόννης σ. 474): «ἐντεῦθεν ἤλαυνε διὰ Λεονταρίου τῆς πόλεως».

(2) Τοῦτο ἠγνόησεν ὁ ἐν ἔτει 1853 ἐπιμελὴς τοῦ τόπου ἐπισκέπτης Vischer, ὡς θέλομεν εἴδει κατωτέρω, εἰς ὃν οἱ ἐν τῷ Χανίῳ Μακρυπλαγίου, ἐν ᾧ πρὸς βραχεῖαν ῥαστώνην ἐστάθμευσε, πολλὰ διηγήθησαν περί τινος δίωρον ἀπέχοντος, ἐπὶ ἀποκρήμνου δὲ βουνοῦ κειμένου Παλαιοκάστρου, ὅπερ, ὡς ἐνόμιζον, οὐδεὶς περιηγητὴς εἶχεν ἐπισκεφθῇ, καὶ ὅπερ μετ' ὀλίγον ἀνεγνώρισεν ὅτι ἦσαν τὰ ἐρείπια Κόκλα, ὅπου μετὰ πιθανότητος ἡ ἀπὸ τοῦ πρώτου μεσσηνιακοῦ πολέμου γνωστὴ "Ἀμφεια ἀνεγνωρίσθη» καὶ ὅπου ἀπεφάσισε ν' ἀνέλθῃ πρὸς ἀναγνώρισιν «διότι ἡ θέσις ὀλίγον ἐξητάσθη καὶ ὀλίγον εἶναι γνωστή».

(3) Ἡ ταυτότης Γαρδικίου καὶ Gardichia παρὰ τὴν μικρὰν ἐν τῇ καταλήξει διαφοράν, ἀναγνωρίζεται ἐκ τοῦ περὶ αὐτὸ κύκλου ὀνομάτων Anemoduri (Ἀνεμοδοῦρι), Agriacona (Ἀγριάκωνα) Castrubuchia (Κουτρουμπούχια) καὶ περαιτέρω Candre[v]a (Κανδρέβα) κλπ. τῶν νῦν ἐπαρχιῶν Μεγαλοπόλεως καὶ Μαντινείας, ὧν τοῦτο τὸ τμῆμα ἐπὶ Ἐνετῶν, ἀρχομένου τοῦ ιη' αἰῶνος ὑπήγετο εἰς τὴν λακωνικὴν περιφέρειαν τοῦ Μυστρᾶ. Ἴδε ἐν τῷ παρηρτημένῳ εἰς BDC ἐνετικῷ χάρτῃ τὰ ὅρια τῆς τότε διοικητικῆς διαιρέσεως.

ἡ ἀνωτέρω μεταγραφεῖσα περιγραφὴ ἄκρας ἠλιβάτου παρὰ τὴν ἔσοδον τοῦ μεγάλου ὄρους τῆς Σπάρτης ὃ δὴ Ζυγὸς λέγεται, εἴσοδον ἣν ἐν IM ὁ Gell,—ἄνωθεν οὗτος ἀρχόμενος (σ. 95) — ὀνομάζει τέρμα, ἤτοι ἔξοδον (Leondari is a little town... The situation is commanding and *terminates the chain of Taygetus on the north*). Τὸ δ' οὐχ ἧττον σπουδαῖον, ἡ θέσις αὕτη φαίνεται ἀμοιροῦσα μεσαιωνικοῦ κάστρου. Ὁμοίαν δὲ γνώμην βλέπομεν, ὅτι καὶ πρὶν ἢ γνωσθῇ τοῦ Κριτοβούλου τὸ σύγγραμμα μετ' ἐπιτόπιον ἐπίσκεψιν ἐξήνεγκεν ὁ ἐν Βασιλείᾳ τῆς Ἑλβετίας καθηγητὴς W. Vischer ἐν σπουδαίᾳ συγγραφῇ περὶ τῆς κατὰ τὸν χειμῶνα 1853-1854 καταβάσεως αὐτοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα (1).

Ἀλλ' ἐν BDC (σ. 128 στήλη α') εὕρηται ἀναγεγραμμένη καὶ ἑτέρα κώμη ὑπὸ τὸ ὄνομα Gardichi, αὕτη δ' ἐν τῇ τότε περιφερείᾳ (territorio) Λεονταρίου τῆς ἐνετικῆς ἐπαρχίας (provincia) Μεσσηνίας. Τούτου ὅμως τοῦ Γαρδικίου τὴν ταύτισιν πρὸς τὸ σημερινὸν μεσσηνιακὸν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καλαμῶν (ΓΑΕ σ. 392, δῆμος Ἀμφείας, ἀρ. 6 Γαρδίκι, κατ. 392) ἡ ἀντιπαραβολὴ τῶν θέσεων ἀπαγορεύει. Διότι ἡ μὲν σημερινὴ ἐν δήμῳ Ἀμφείας κώμη, κειμένη παρὰ τὸ Ἀνατολικὸν ὅριον τοῦ δήμου Θουρίας, περιγράφεται κύκλῳ ὑπὸ Βρωμοβρύσεως (τῆς Ἀμφιακῆς), Ἀρφαρῶν, Πολιανῆς, Σταματινοῦ, Ἀγρίλου, Ἁγίου Φλώρου, περιλαμβάνουσα καὶ τὸ ὁμώνυμον μετόχιον Γαρδίκι τῆς ἐν δήμῳ Ἀλαγονείας Μονῆς Μαρδακίου (ΕΛΛ 567), τὸ δ' ἐν BDC προσημειωθὲν περιέχεται ἔνθεν μὲν ὑπὸ τῶν ἀρκαδικῶν κωμῶν Codalù (Χουδάλου) Memi (Μέμου) Samarà (Σαμαρᾶ), Chirades (Κυράδες) Sulli (Σοῦλι) Curt Agà (Κούρταγα) Turcoloxa (Τουρκολέκα),— ἐκ τούτου δεικνύμενον ὑψηλότερα ἐν γειτνιάσει πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Ξηρίλα,— ἔνθεν δὲ δυτικώτερον, ὑπὸ τῶν μεσσηνιακῶν χωρίων Lutro (Λουτρὸν) Ali Celepi (Ἀλῆ Τσελεπῆ) Toschiesi (Τόσκιεσι) τοῦ νῦν δήμου Οἰχαλίας. Εἰς τοῦτο δὲ τὸ ἐν *BDC Gardichi* ὁ ἐνετὸς συγγραφεὺς ἀναφέρει τὰ ὑπὸ Χαλκοκονδύλη ἱστορούμενα

(1) Erinnerungen und Eindrücke aus Griechenland von Wilhelm Vischer, Zweite Ausgabe, Basel, 1875, σ. 422 ** Ein Gardiki existirt nun nordöstlich von Leondari am Berge Tzimberu, das aber nicht recht zu der Beschreibung scheint.

περὶ τῆς ὑπὸ Μωάμεθ ἁλώσεως καὶ κατασκαφῆς (1). Ἐπειδὴ δέ, ὡς εἰς τὴν θέσιν τῆς ἐν τῷ δήμῳ Φαλαισίας κώμης, οὕτως οὐδ' εἰς τὴν θέσιν τοῦ δήμου Ἀμφείας, ἐν ᾗ ἡ σημερινὴ κώμη Γαρδικίου κεῖται, κατ' οὐδένα λόγον προσαρμόζονται τὰ παρὰ Κριτοβούλῳ, Χαλκοκονδύλῃ καὶ Φραντζῇ περὶ τοῦ ὑπὸ Μωάμεθ κυριευθέντος Γαρδικίου λεγόμενα (2), ἀνάγκη πᾶσα ν' ἀναγνωρίσωμεν ὅτι ἡ ἐν ἔτει 1460 ὑπὸ τὸ κατασκαφὲν φρούριον μετὰ λύθρου σφαγῆς λεηλατηθεῖσα πόλις, σήμερον μὲν οὐδόλως σώζεται ὡς κατῳκημένος τόπος, ἀλλ' ἀρχομένου τοῦ ιη' αἰῶνος ἔσωζεν ἔτι μετὰ τοῦ ὀνόματος καὶ κατοίκους, διότι μόνον τῶν τότε κατῳκημένων τόπων ὀνόματα περιλαμβάνονται ἐν τῇ ἐπισήμῳ ἐνετικῇ ἀναγραφῇ.

Οὕτω δὲ νῦν ἀποκαλυφθέντος,— τοῦτο μὲν ὅτι τὸ πόλισμα, τὸ μετὰ τῆς ὑπερκειμένης ἀκροπόλεως ὑπὸ Μωάμεθ ἐν ἔτει 1460 κυριευθέν, ἐπέζησεν εἰς τὴν δεινὴν φθορὰν καὶ περιεσώζετο ὅπως δήποτε ὡς κατῳκημένον χωρίον ἐν ἔτει 1704, ἐπὶ τῆς ἐν Πελοποννήσῳ βραχυβίου Ἐνετοκρατίας, ἀναγεγραμμένον ἐν τῇ ἐπισήμῳ ἐνετικῇ Ἀναγραφῇ ἐπὶ ἐδάφους στενῶς περιγεγραμμένου μεταξὺ Λεονταρίου καὶ Στενοῦ Μακρυπλαγίου, — τοῦτο δέ, ὅτι ἀψευδὴς μαρτυρία τοῦ παρακολουθήσαντος τὸ ἔργον τοῦ Μωαμεθ ἱστορικοῦ Κριτοβούλου ἀπὸ πιστῆς αὐτοψίας προσφέρει αὐτόχρημα φωτογραφικὴν εἰκόνα εἰς συμπλήρωσιν τῶν τέως ἐξ ἀνεπαρκοῦς ἐκθέσεως ἄλλου συγχρόνου ἱστορικοῦ, τοῦ Χαλκοκονδύλη, γνωστῶν (3), πρόδηλον ἤδη ἐγένετο, ὅτι σήμερον ἔχομεν πεπληρωμένον τὸ κενόν, οὗ ἕνεκα περιεσκεμμένος κριτής, ὁ Vischer, καίπερ ἐκ τῆς πληθύος τῶν ἐκκλησιῶν συναγαγὼν κατέδειξε

(1) BDC σ. 109 καὶ 113 ἐν ἀντιβολῇ πρὸς τὸν ἐν σ. 128 πίνακα τῆς Ἀναγραφῆς, ἔνθα καὶ ὑπὸ τῆς ἐν σ. 109 ἀρχαιοδιφικῆς ἀστοχίας παραγόμενος ὁ ἐνετὸς συγγραφεὺς παρεσημείωσε κυρτοῖς γράμμασι παρὰ τὸ ὄνομα Gardichi τὰς λέξεις *olim Clitor*.

(2) Καὶ τοῦτο παρετήρησεν ἤδη ἀπὸ τοῦ 1854 ὁ Vischer (ἔνθα ἀνωτέρω): Ein anderes Dorf dieses Namens hat die Französische Karte etwas östlich hinter den Ruinen von Thuria (ΧΓΕ: *Gardiki*), wo aber auch kein fester Platz gewesen zu sein scheint.

(3) Ἔνθα ἀνωτέρω: «Καὶ τῇ ὑστεραίᾳ προσέβαλλε μὲν ἀπὸ τῆς ἀκροπόλεως καὶ ἐτειχομάχει σὺν τοῖς νεήλυσι, τοὺς δὲ ἀζάπιδας ἐκέλευσε κατὰ τοῦτο τῆς πόλεως προσβάλλειν ᾗ βάσιμον ἦν αὐτοῖς ὑπερβῆναι. Καὶ οἱ μὲν ἀζάπιδες... εἰσέβαλλον εἰς τὴν πόλιν καὶ ἐφόνευον ἀφειδέστατα... Αὐτίκα καὶ οἱ ἐν τῇ ἀκροπόλει παρέδωκαν σφᾶς εἰς ὁμολογίαν χωρήσαντες».

τὴν ἐνταῦθα καὶ κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ κατὰ τοὺς μετ' αὐτὸν χρόνους, ὡς τὸ πάλαι, ὕπαρξιν οὐχὶ ἀσημάντου πολίσματος(1), ὅμως προετίμησε ν' ἀρκεσθῇ εἰς τὴν ἑπομένην δήλωσιν: Ob sich irgendwo eine genauere Ortsbestimmung findet, ist mir unbekannt. Κατὰ ταῦτα δὲ κεκτημένων τῶν τότε ἀγνοουμένων ἐπαρκῶν πρὸς κρίσιν στοιχείων, αὐτὴ τοῦ Vischer ἡ ἔρευνα καὶ ἀκριβὴς περιγραφὴ εὐγλωττότερον πάσης ἄλλης συνηγορεῖ ὑπὲρ ἀναγνωρίσεως τῆς ἀληθείας, ὅτι ἐκ τῆς ἀντιπαραβολῆς τῶν περὶ τοῦ τόπου κατὰ τὸν ιγ' καὶ τὸν ιε' αἰῶνα ἱστορουμένων πρὸς τὰ πορίσματα τῶν κατὰ τὸν ιθ' αἰῶνα γενομένων τοπικῶν ἐρευνῶν συνάγεται, ὅτι τὸ ἐν τοῖς Χρονικοῖς (ΕΧ καὶ ΓΧ) μνημονευόμενον ὑπὸ τὸ κάστρον Γαρδικίου περίεργον ἐπεισόδιον τῆς ἐν Μακρυπλαγίῳ τροπῆς καὶ διώξεως τῶν Ἑλλήνων συνέπεσεν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἐδάφους τῆς σχεδὸν διακόσια ἔτη ὕστερον πολιορκίας καὶ ἁλώσεως τοῦ Γαρδικίου ὑπὸ Μωάμεθ, ἀκριβῶς ἐκεῖ ὅπου αἱ νεώτεραι τῶν τόπων μελέται, μετὰ πάροδον ἄλλων ὑπερτετρακοσίων ἐτῶν κατηύθυναν τὰ βήματα τῶν κατὰ τὸν ἄρτι λήξαντα αἰῶνα ἐρευνητῶν, ἐν πρώτοις δὲ τοῦ *Buchon*.

(1) Ὅτι κάτω τῆς ἀκροπόλεως θέσις ὑπῆρχεν εἰς κατοικίαν, οὐ μόνον τὰ ἀρχαιότατα λείψανα, ἀλλὰ καὶ ἡ περιγραφὴ τῶν ἐρειπίων τοῦ μεσαιωνικοῦ πολίσματος ὑπὸ τῶν ἐπισκεφθέντων τὸν τόπον ἔδειξαν. Ἴδε, πλὴν τῶν ἄνω μνημονευθέντων καὶ Moritz Busch, Griechenland, Reiserhandbuch für Griechenland, Triest 1859 σ. 121-2. C. Bursian Geogr. v. Griechenland, Leipzig 1862 τ. Β' σ. 164-5. Ἰδίως δ' ἀνάγνωθι ὅλην τὴν ἀκριβολόγον καὶ ἐπιμελῆ περιγραφὴν τοῦ Vischer (ἔνθ' ἀνωτέρω, σ. 419-422) ἐν ᾗ περιλαμβάνονται καὶ τάδε· Interhalb (der Ruinen einer Mittelalterlichen Burg) ist eine verfallene Kirche, und ein Brunnen. Auf der östlich sich erhebenden etwas breiteren Terrassen erkannt man an vielen Stellen Bearbeitung und Glätterung der Felsen, *und hier liegen zahlreiche Ruinen von Häusern und mehr oder weniger verfallenen Kirchen*. An der bedeutendster, die mir mein Führer als *die Panagia* bezeichnete, *sieht man noch reiche byzantinische ornamente* und in derselben liegt ein hübsches, kleines, antikes Marmorrelief mit fünf Personen (ἕπεται ἡ περιγραφή).—Πρβ. IM σ. 74-5: Leondari (by Macryplagi) to Khani of Sacona. Descend in a beautiful winding.... A stream runs southward on l. having received a brock from r. L. of this descent is a palaiocastro, called *Cochla, where are many ancient and modern ruins*. Mr Linck (γρ. Linckh, ὄνομα γερμανοῦ ἐρευνητοῦ τῶν ἐν Ἑλλάδι μεταξὺ 1810 καὶ 1817) found a grotto with a curious basso rilievo and heard a tradition κλπ. In this district is said to be a palaiocastro called Suli.

Ἐκ τῆς τελειοτέρας δὲ τούτων τῶν μελετῶν ἀποσπῶντες ὡς εἰδικώτερον χαρακτηριστικὴν μεταδίδομεν εἰς κρίσιν τοῦ ἀναγνώστου τὴν ὑπὸ τοῦ Vischer γεγραμμένην εἰκόνα τοῦ ὑπὸ τὸ κάστρον Γαρδικίου κειμένου σπηλαίου: «Ἐπὶ τῆς κατακορύφου κλίσεως τῆς δυτικῆς τοῦ βράχου πλευρᾶς ὑπάρχει ἄντρον σταλακτιτῶν τέλεον ἀπροσπέλαστον, εἰς ὃ ἐν τούτοις καλῶς εἰσβλέπει τις ἀπὸ θέσεως κειμένης κατέναντι πλαγίως, διότι ἡ πέτρα σχηματίζει γωνίαν, ἐπὶ δὲ προεξοχῆς τινος κατέναντι τοῦ σπηλαίου ὑπάρχει μέρος οὕτω κάτοπτον, ὡς εἰ ἐξεπίτηδες ἦτο κατεσκευασμένον πρὸς κατασκοπείαν τοῦ σπηλαίου. Ἡ ἀτραπὸς ἄγει μέχρις αὐτοῦ τοῦ χείλους, παρ' ὃ ὑπάρχει ἐκ τοῦ φυσικοῦ πετρώματος διηυθετημένος τοῖχος ἢ στηθαῖον ὕψους τριῶν περίπου ποδῶν, οὕτως ὥστε εὐκόλως καὶ ἀσφαλῶς ὑπεράνω τοῦ βαράθρου στηριζόμενός τις δύναται νὰ θεωρήσῃ τὰ ἐν τῷ σπηλαίῳ. Ἴσως ἐνταῦθά ποτε ὑπῆρξε παρεντεθειμένη τεχνητὴ συνέχεια, οὐχὶ δ' ἀπιθάνως ὑπῆρξεν ἐν τῷ σπηλαίῳ ἱερόν τι. Ἕτερον μικρὸν σπήλαιον ἧττον βαθύ, εὕρηται ἐπὶ τῆς ἀπέναντι νοτιοδυτικῆς κλιτύος, ἱκανῶς δὲ βαθύτερον ὑπὸ τὴν ὠχυρωμένην κορυφήν· τοῦτο δὲ τὸ σπήλαιον, εὐκόλως προσιτόν, παρέχει εὐδιάκριτα ἴχνη κατεργασίας».

Ταῦτα περὶ τῆς θέσεως τοῦ «κάστρου Γαρδικίου», ὑπὲρ τὴν ἀρχαίαν Ἄμφειαν (1).

Τὸ δὲ σημερινὸν Γαρδίκιον, τὸ ἐν τῷ δήμῳ τῷ παραλαβόντι τὸ ὄνομα ἐκ τῆς Ἀμφείας;—Μήπως εἰς αὐτὸ μικρὸν κατὰ μικρὸν ἀπὸ τῆς ὀρεινῆς εἰς τὴν πεδινὴν χώραν κατελθόντες κατὰ τοὺς μετὰ τὴν ἔξω-

(1) Ἐν Estratti degli annali Veneti di Stefano Magno (Hopf, CGR VIII σ. 178-209) ἐν μὲν σελ. 202 ἀναφερομένῃ εἰς τὸ ἔτος 1463 (de bello moreotico) ἀναγινώσκονται τάδε· «Fol. 202 v. Veneti varios locos et castella Peloponnesi expugnant; el quale quelli accettarono con allegro anemo; furono enim i luoghi lo sottomessero:.... *Gradisco vel Gradici* ...» (Ἐνταῦθα κατωτέρω σ. 203 τὸ Μουχλὶ ὑπὸ τὴν ἐκφορὰν Moclo σημειοῦται ὡς φρουρούμενον ὑπὸ 200 Τούρκων)· ἐν δὲ σελίδι 205 κατ' ἀναφορὰν εἰς τὸ ἔτος 1467 τάδε· Fol. 394 v. 1467 de settembrio questi sono castelli in la Morea; quelli κλπ. τὸ Γαρδίκι δείκνυται ὡς τουρκικὸν κτῆμα (del Turco), καθὼς καὶ τὸ Μουχλί, ἐνταῦθα καλῶς γραφόμενον Mucli. Γράφεται δὲ Gordichi salo(?) ἐν τῷ τμήματι τοῦ πίνακος, τῷ ἐπακολουθοῦντι εἰς τὴν δήλωσιν «Questi fin qui sono di Coranti», ἐν οἷς ἐν τούτοις, μεταξὺ Τρικκάλων καὶ Βασιλικῶν, μνημονεύεται Gardichi, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ὑπὸ τοὺς Τούρκους.

σιν τῶν Τούρκων χρόνους κατεστάλαξαν τὰ ὀλιγάνθρωπα λείψανα τῶν ἀπογόνων τῶν Γαρδικιωτῶν τοῦ παλαιοῦ πολίσματος, μεθ' ἑαυτῶν εἰς τὴν νέαν κατοικίαν εὐλαβῶς συμπαραλαβόντα καὶ τὸ ὄνομα τῆς προσφιλοῦς γενετείρας;

Γ'.

Νομὸς Ἀρκαδίας· ἐπαρχία Κυνουρίας. — Νομὸς Λακωνίας· ἐπαρχία Λακεδαίμονος.

Chastel de Saint George (ΓΧ).—Castiello de Sant Jorge (ΑΧ).

Κάστρου «Ἁγίου Γεωργίου» οὐδαμόθι τοῦ ΕΧ γίνεται μνεία· διὰ τὸν ἁπλούστατον λόγον ὅτι τοῦ Χρονικοῦ τούτου ἡ ἀφήγησις λήγει εἰς τὸ ἔτος 1292, χρόνον προγενέστερον τῆς τοῦ κάστρου κτίσεως ὑπὸ τοῦ πρίγκηπος Φλοράντου (Φλωρᾶ ντὲ Ἀϊνὰτ-Florent de Hainaut), ὅστις ἵδρυσεν αὐτὸ «εἰς τὰ Σκορτὰ κατὰ τὸ ἑλληνικὸν σύνορον-á la Escorta á la frontera de los Grieguos» (ΑΧ § 471) (1), πρὸς ἐξασφάλισιν μὲν καὶ τοῦτο, καθὼς καὶ ἄλλα, τοῦ φραγκικοῦ κράτους, ἀλλὰ τοῦτο, ὡς τὰ πράγματα ἀπέδειξαν, ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς προκαταδεδικασμένον ἐπ' ἐλάχιστον χρόνον ἀκάρπως νὰ παραμείνῃ ὑπὸ τὴν φραγκικὴν κατοχήν, διότι ἐξέπεσε μὲν τῶν χειρῶν τῶν Φράγκων ἐν ἔτει 1294 (2), πάλιν δ' ἔπειτα, ὅτε ἐν ἔτει 1319 ἢ 1320 ἀνεκτήθη, ἐπ' ὀλίγους μόνον μῆνας ὑπῆρξε δυνατὸν νὰ κρατηθῇ, ὡς θέλομεν ἴδει κατωτέρω. Ἀληθῶς δ' εἰπεῖν, τὰ τοιαῦτα κτίσματα τοῦ ζητοῦντος νὰ ἀσφαλίσῃ τὴν εἰρήνην πρίγκηπος Φλοράντου ὑπῆρξαν τὰ πρῶτα φανερὰ δείγματα συναισθήσεως τῆς ἀρξαμένης ἤδη φραγκικῆς ἀδυναμίας, τὰ πρῶτα σημεῖα τῆς ἀρχομένης καταπτώσεως τῆς φραγκικῆς αὐθεντίας.

Τὸ ὅτι τὸ κάστρον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐκτίσθη πρὸς αὐτῇ τῇ κατὰ τὰ Σκορτὰ ἑλληνικῇ μεθορίῳ ἐπιμαρτυρεῖ καὶ τὸ ΓΧ κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ μνείαν, λέγον (§ 804) ὅτι ἦτο ἰσχυρὸν φρούριον encoste et par devant de la Grant Arracove, τουτέστι, κατὰ τὸ πλάγιον καὶ κατέμπροσθεν τῆς «καλλίστης κώμης-beau

(1) Ἴδε Ἀθηνᾶς, ΚΓ' σ. 427.

(2) Ἴδε τὸ περὶ τῆς πτώσεως αὐτοῦ σημείωμα τοῦ παρηρτημένου εἰς τὸ ΓΧ Tableau Chronologique ἐν σ. 401.

casal» Μεγάλης Ἀραχόβης, περὶ ἧς ὑπῆρχεν ἤδη ἐν § 495 γεγραμμένον, ὅτι εἰς αὐτὴν «ὁ ἀφέντης τῆς Καρύταινας» Geoffroi de Buyères ὡδήγησε καὶ ἐνίδρυσε φρουροὺς τοὺς ἄνδρας αὐτοῦ, διότι ἦτο ἡ ἀρίστη καὶ καλλίστη μεθόριος πρός τε καταπολέμησιν τῶν Ἑλλήνων καὶ πρὸς ἄμυναν τῆς χώρας κατ' εἰσβολῆς τῶν ἐχθρῶν καὶ ἐπιφορᾶς ζημιῶν εἰς τοὺς ἄλλους τόπους,—la meillor et la plus bele frontiere que on peust avoir pour gerroyer les Grex et pour deffendre la contrée que les anemis ne peussent entrer ne dommagier les autres leux.—Ἤ, ἐν ἄλλοις λόγοις, κατὰ τὸ ἰδίωμα τοῦ ΕΧ, μνημονεύοντος καὶ τούτου τὸ αὐτὸ γεγονὸς (στίχοι 7108 ἕως 7202): «ἐπῆρε τους κι' ἀπήλθασιν εἰς τῶν Σκορτῶν τὰ μέρη | ἐκεῖσε τοὺς ἐδιόρθωσεν νὰ κατοικοῦν καὶ στήκουν | εἰς τὸ χωρίον τὸ λέγουσιν Ἀράχοβαν Μεγάλην, | ὅπου ἔνι ἡ ἄκρη τῶν Σκορτῶν ἐκεῖ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, | νὰ μάχωνται μετ' ἐκεινούς, τὸν τόπον νὰ φυλάττουν» (1).

Ἐξ οὗ καὶ παρευθύς, ἄνευ περαιτέρω ἐξετάσεως, δείκνυται ἀπορριπτέα ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Longnon ἐν ὑποσημειώσει ὑποβαλλομένη γνώμη τοῦ Buchon (2), καθ' ἣν εἰς κάστρον Ἁγίου Γεωργίου μεταβάλλεται τὸ παρὰ τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τῆς Κυνουρίας «κάστρον τῆς Ὡραίας ἢ Ὡρηᾶς», τὸ καταφανῶς ἔξω καὶ μακρὰν τοῦ συνόρου τῶν Σκορτῶν καὶ τῆς ἐπ' αὐτῷ Μ. Ἀραχόβης κείμενον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀπὸ ταύτης εἰς Ἄστρος ἀγούσης (3).

Τὸ ΓΧ περιγράφον τὰ τῆς ὑπὸ τῶν Φράγκων ἐν μεγίστῃ σπουδῇ στηθείσης πολιορκίας εἰς τὸ ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν ἀφαρπαγὲν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κάστρον, ἐφρόντισε νὰ μεταβιβάσῃ εἰς τοὺς ἐπιγόνους καὶ

(1) Ἀλλὰ καὶ ἐν § ΓΧ λόγου γινομένου περὶ ἐνιδρύσεως τῶν ἐφίππων φρουρῶν τοῦ ἕνεκα τῆς συμβάσης ἀπωλείας τῆς Μ. Ἀραχόβης κατ' ἀναπότρεπτον ἀνάγκην μεταβληθέντος συνόρου, τὰ τῆς ἐνιδρύσεως αὐτῶν ὁρίζονται εἰς τρόπον δεικνύοντα τὴν Ἀράχοβαν ὡς τὸ παλαιὸν σύνορον: la garnison de la gent a cheval *qui soloient demourer et tenir frontiere a la Grant Aracove.*

(2) Recherches historiques (1845) σ. 270.

(3) Ἴδε καὶ ΓΧ Notice Géographique σ. CIX: Enfin de la Grande Aracove, une route mène à Astros par St Georges et de là, le long de la mer à Argos. Ἔτι δὲ καὶ τὸν παρηρτημένον εἰς τὸ ΓΧ χάρτην. Ἔπιθι δὲ παρὰ Buchon, La Grèce continentale et la Morée (1843) ἐν σ. 395-406 τὴν περιγραφὴν τῶν κατὰ τὸ Κάστρον τῆς Ὡρηᾶς. Τὴν ἄνω γνώμην καὶ ὁ Οὐΐλλιαμ Μίλλερ περὶ Beaufort δέχεται ἐν Ἱστορίᾳ τῆς Φραγκοκρατίας (Μίλλερ-Λάμπρου) Α' σ. 270.

εἰδικωτέρας τινὰς ἐνδείξεις τῆς θέσεως ἣν τοῦτο παρὰ τὴν ἑλληνικὴν μεθόριον κατεῖχε. Καὶ ἐν μὲν § 810 μαρτυρεῖ, ὅτι ὁ ἐν Βυζαντίῳ αὐτοκράτωρ τοῦτο, παρὰ πᾶν ἄλλο τῶν ὑπὸ τοὺς λατίνους κάστρων, ἐπεθύμει νὰ ἔχῃ, «διότι ἔκειτο κατὰ μέτωπον τῶν Σκορτῶν —pour ce qu' il estoit au front de l'Escorta».—ἐν δὲ § 811 μνημονεῦον τῆς γνώμης τῶν μελετησάντων τὰ κατὰ τὸν Ἅγιον Γεώργιον καὶ τὴν πολιορκίαν αὐτοῦ εἰδικῶν ἀνδρῶν βεβαιοῖ, ὅτι οὗτοι ὁμοφώνως ἔκριναν αὐτὸ ὡς «τὸ ἐν τῇ ὅλῃ χώρᾳ εὐθετώτατον, διότι ὀρθοῦται εἰς κεφαλὴν τῶν Σκορτῶν»,—ad ce que il siet au chief de l'Escorta»,—ὅτι ἀπ' αὐτοῦ καθίστατο εὐχερὴς ἡ χείρωσις ὅλων τῶν Σκορτῶν,—et comme par cellui chastel porroit avoir tot l'Escorta,—ὧν κατακτωμένων εὐπετὴς καθίστατο ἡ χείρωσις ὅλου τοῦ Μορέως,—et que, aiant l'Escorta, legierement porroit avoir toute la Morée»,—τοῦθ' ὅπερ καὶ μετὰ παρέλευσιν χρόνου ἐλάττονος δύο δεκαετιῶν ἀπεδείχθη ὀρθῶς κριθέν.

Κατὰ δὲ τὰ ἐν § 819 τοῦ αὐτοῦ Χρονικοῦ, τὸ κάστρον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἦν ἱδρυμένον «εἰς ὑψηλὸν βουνὸν καὶ ἐπὶ πέτρας κραταιᾶς, οὐδεμίαν φοβούμενον ἔφοδον—en une haute montaigne et sus forte roche, si ques il ne doute assaut». Καὶ διὰ τοῦτο κατὰ τὴν ὥραν τῆς πολιορκίας ἐν στρατιωτικῷ συμβουλίῳ ἐκρίθη ἀπαραίτητον νὰ διαταχθῇ ἀνέγερσις ἄλλου κάστρου κατέμπροσθεν (par devant),—ὡς ἦτο πεπραγμένον παλαιότερον ἐν Κορίνθῳ(1),—ὅπως κατασταθῇ δυνατὴ ἡ συντήρησις «τοῦ παρακαθισμοῦ», ἐφ' ὅσον χρόνον ἤθελεν ἐξακολουθήσει ἡ ἀντοχὴ τοῦ πολιορκουμένου φρουρίου (tant con il le porroit souffrir).

Περίεργος δ' ὄντως, ἀλλὰ καὶ διδακτικὴ ἐν τῷ ζητουμένῳ εἶναι ἡ ἐντεῦθεν μέχρι τῆς § 821 διήκουσα ἀφήγησις ἀλλεπαλλήλου ἐνάρξεως οἰκοδομικῶν ἔργων ἐπὶ δύο ὑψωμάτων, μετ' ἀλλεπαλλήλου ἀπ' ἐκείνου εἰς τοῦτο μεταφορᾶς κόπων καὶ δαπανῶν, ὅπως καὶ τοῦτο καὶ ἐκεῖνο ἀφιέμενα ἔπειτα ἀσυντέλεστα περιέλθωσιν εἰς ἐρημίαν καὶ ἀπώλειαν· ἐκεῖνο μὲν «ἐπὶ βουνοῦ ἐγγὺς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου πρὸς δυσμὰς—une montaigne qui est *contre* le chastel de St George envers ponant,—ἔχοντος δέ, κατὰ τὸ ΓΧ, τὸ παράδοξον, ὅσον καὶ δυσεξήγητον ὄνομα Spurte·—τοῦτο δὲ «ἐπὶ ἄλλου ὑψηλοτέρου

(1) Ἴδε Ἀθηνᾶς ΚΕ' σ. 37-48.

βουνοῦ», καλουμένου, κατὰ τὸ Χρονικόν, Malomigny, καὶ τούτου γείτονος τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, καθ' ἃ δεικνύει ἡ ἀφήγησις ὅτι τεχνίτης εἰδικὸς (1) μετακληθεὶς ἐκ Κορώνης ὑπὸ τοῦ πρίγκηπος, ὀγκώδεις λίθους βαλὼν διὰ καταπέλτου ἢ μαγγάνου (trebuc-τριμπουτσέτου) κατέρριψεν ἐπάλξεις τοῦ ἐν τῷ κάστρῳ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου πύργου (2).

Ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐγκαταλειφθείσης καὶ τῆς ἐπὶ Malomigny τειχοδομίας, διὰ τὸ δυσχείμερον τοῦ βουνοῦ, ὁμοφώνως ὑπὸ τοῦ συμβουλίου ἐνεκρίθη ὡς μᾶλλον εὔθετος πρὸς ἵδρυσιν τοῦ κάστρου θέσις τις προσκειμένη εἰς τὴν στενοπορίαν τὴν κατὰ τὸ πλάγιον τοῦ ὑψηλοῦ βουνοῦ Condiny, διότι τὸ βουνὸν τοῦτο κλείει τὴν ἔμβασιν τῆς εἰς τὰ Σκορτὰ ἀγούσης ὁδοῦ κατὰ τὸ μέρος τοῦ Ἁγίου Γεωργίου — dirent que sus le pas qui estoit encoste la haute montaigne de Condiny pour ce qu'elle clost l'entrée du chemin par lequel on entre à l'Escorta devers Saint George, et seroit plus seant la fortresse. Καὶ οὕτως ἐκεῖ κτισθὲν προσηγορεύθη Beaufort. (§§ 820-822).

Ὅπως κατασταθῇ δυνατὸς ὁρισμὸς τῶν ἀγνοουμένων θέσεων τοῦ τε Ἁγίου Γεωργίου καὶ τοῦ οὕτω προσπαγέντος αὐτῷ Beaufort, ἀνάγκη πρὸ παντὸς νὰ ἐξετασθῶσιν οὐ μόνον τὰ τῆς γνωστῆς θέσεως τῆς Μ. Ἀραχόβης, τῆς καὶ σήμερον ὑπὸ τὸ κατὰ σλαυικὴν μετάφρασιν τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος τῶν Καρυῶν ἀκμαζούσης λακεδαιμονίας κώμης, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς ἐδαφικῆς μεταρρυθμίσεως, τῆς ἀναγκαίως ἐπὶ τῇ μεταπτώσει αὐτῆς ἀπὸ τῶν φραγκικῶν εἰς τὰς ἑλληνικὰς χεῖρας ἐπελθούσης εἰς τὸ ἑλληνοφραγκικὸν σύνορον· διότι, ὡς γινώσκομεν ἤδη, πρὸ τῆς μεταπτώσεως ἡ Ἀράχοβα, ὅπου συνέπιπτεν ἡ ἄκρα

(1) Ἴδε EX 8429/30: «πελεκᾶνοι τεχνῖτες Βενέτικοι».

(2) Γαλλιστὶ τὸ ὄργανον ὠνομάζετο καὶ malveisine ἢ malvesine εἰς χαρακτηρισμὸν κακοῦ (ἐνοχλητικοῦ) γείτονος, οἷον ἐνταῦθα ἔργῳ δείκνυται πρὸς τὸν γείτονα Ἅγιον Γεώργιον τὸ ἐπὶ τοῦ Malomigny στηθὲν μάγγανον. Ἴδε Ἀθηνᾶς ΚΕ' σ. 44 καὶ 45', ὅπου πρόσθες τὴν μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς περὶ τοῦ κορινθιακοῦ Malvicino μελέτης γενομένην ἡμῖν ὑπὸ τοῦ κ. Στεφ. Ξανθουδίδου ἀνακοίνωσιν, ὅτι καὶ ἐν Κρήτῃ ὑπῆρξε κάστρον ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα, ἐξ οὗ καὶ ὁλόκληρος ἡ ἐπαρχία ὠνομάσθη Μαλεβίζι. Περὶ δὲ τούτου ὁ Laurentius (de Monacis) λέγει: Castrum *Malvicini* (erat enim propter viciniam et situm loci infestissimum rebellibus). Ἴδε Σ. Α. Ξανθουδίδου, «τὸ καστέλλι Μαλεβίζι» ἐν Νέᾳ Ἐφημερίδι (Ἡρακλείου) τῆς 19 Ὀκτωβρίου 1903 (ἀρ. 27): Μαλεβίζι, *Malvesin*. *Malvicino*.

τῶν Σκορτῶν πρὸς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος («ὅπου ἔνι ἡ ἄκρη τῶν Σκορτῶν, ἐκεῖ πρὸς τοὺς Ρωμαίους») ἔκειτο παρὰ τὴν μεθόριον, αὐτὴ φρουρὸς καὶ φύλαξ τοῦ φραγκικοῦ ἐδάφους κατὰ πάσης τῶν ἐναντίων ἐπιδρομῆς· («νὰ κατοικοῦν καὶ στήκουν. . .νὰ μάχωνται μετ' ἐκεινούς, τὸν τόπον νὰ φυλάττουν»).

Εἰς τοιαύτην δ' ἔρευναν ἐπιδιδόμενοι, ἀντιλαμβανόμεθα εὐθὺς ἐν ἀρχῇ, ὅτι οὐχὶ μόνον τὸ ΕΧ τὸ τὴν λῆξιν εἰς τὸ ἔτος 1292 ἔχον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ΓΧ, τὸ ὑπερβαῖνον τὸν χρόνον τοῦτον μέχρι καὶ τοῦ 1305, ἀμνημόνευτα τέλεον ὑπερεπήδησαν τὰ τῆς εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἀπὸ τῶν φραγκικῶν χειρῶν μεταπτώσεως τοῦ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἀξιολόγου πολίσματος.

Τὴν Μ. Ἀράχοβαν ἀπὸ τῆς § 495 τοῦ ΓΧ (7198/7202 ΕΧ) ἐγνωρίσαμεν κτῆμα φραγκικόν, τότε τὸ πρῶτον (μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1275 ἐξ Ἀπουλίας ἐπάνοδον τοῦ πρίγκηπος Γουλιέλμου) καταληφθεῖσαν, ὡς ἐπιμαρτυροῦσι τὰ ἐν ταῖς ἑπομέναις §§ 496-7 (ΕΧ 7203/7220) ἱστορούμενα περὶ τοῦ «κοιλιακοῦ» ὅπερ ὑπεδέχθη ἢ «τοὺς ἐκόλλησεν» ἐκεῖ τοὺς Φράγκους «ἀπὸ τὰ κρύα τὰ νερά, τὰ εἶχε ὁ τόπος ἐκεῖνος», θερίσαν πολλούς, ἐν οἷς καὶ αὐτὸν τὸν περίφημον αὐτῶν ἀρχηγόν, τὸν αὐθέντην Καρυταίνης. Ἀλλὰ μετὰ τοῦτο, ἐν § 576 τὸ ὄνομα ἐκείνου ἀνευρίσκοντες, ἀπροσδοκήτως ἐκεῖ προσκρούομεν εἰς περίοδον λόγου ἐπεξηγηματικὴν τῆς διδομένης εἰδήσεως, ὅτι ὁ κιβιτᾶνος τῶν Σκορτῶν ἐφρούρει τότε ἐν Μ. Ἀραχόβῃ, περίοδον ἐν ᾗ δείκνυται, ὅτι εἰς χρόνους ὑστέρους τοῦ ἔτους 1287 (καθ' ὃ τὰ ἐκεῖ ἱστορούμενα συνέβησαν) ἡ φρουρὰ τῶν Σκορτῶν δὲν ἐγίνετο ἐν Ἀραχόβῃ: envoierent deux sergens a messire Simon de Vidoigne, qui lors estoit chapitaine de l'Escorta, a la Grant Aracove ou il estoit, *car a cellui temps se faisoit la la garnison de la Chapitainerie de l'Escorta* (1).

Ἕδραν τῶν Σκορτῶν τῆς φρουρᾶς ἔχομεν τὴν Μ. Ἀράχοβαν ἔτι καὶ ἐν §§ 802-814, τοῦ λόγου ὄντος ἐκεῖ περὶ πανηγύρεως ἐν λιβαδίῳ τῶν Βερβένων (τῇ 15ῃ Ἰουνίου) καὶ περὶ συνωμοτικῶν ἐκεῖ ἐντεύξεων Ἀννίνου καὶ Κορκονδείλου ἐναντίον τοῦ κράτους τῶν Φράγκων.

(1) Ἐν τῷ ΕΧ 8333/36, ἄνευ ἐπεξηγήσεως εἰδικῆς ἱστορεῖται ἁπλῶς, ὅτι ὁ κιβιτᾶνος «ἐκεῖσε εἰς τὴν Ἀράχοβαν... ἦτον μὲ τὸν λαὸν τῶν Σκορτῶν στὴν γαρνιζοῦν ἐτότε».

'Αλλ' εὐθὺς μετὰ μικρόν, ἐκ τοῦ τέλους τῆς § 825 ἀρυόμεθα τὴν εἴδησιν ὅτι οἱ ἔφιπποι, οἱ τέως ἐν Μ. 'Αραχόβῃ σταθμεύοντες εἰς φρουρὰν τοῦ συνόρου, προσετάχθησαν τοὐντεῦθεν νὰ ἐδρεύωσιν ἐν Βερβένοις, διότι ἄλλος προσφορώτερος τόπος ἀνέτου διατριβῆς οὐδεὶς ὑπῆρχεν, ἀφ' ὅτου ἡ Μ. 'Αράχοβα ἔπεσεν· — que la garnison de la gent a cheval qui soloient demourer et tenir frontiere a la Grant Aracove deussent demourer a la Varvaine; car en meillor lieu ne plus a aise ne pourroient il demourer, *puisque la Grant Aracove estoit faillie* (1).

'Αλλ' ἡ τοιαύτη παράλειψις ἐγκαίρου τῆς πτώσεως τῆς Μ. 'Αραχόβης μνείας οὐκ εἰς κατάκριμα. Διότι ἐν τῇ χρονογραφικῇ ἀφηγήσει τῶν κατὰ τὸ κάστρον 'Αγίου Γεωργίου καὶ τὴν κατάληψιν αὐτοῦ ὁ χρονογράφος εἶχε συνείδησιν τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ προθέσεως νὰ συνιστορήσῃ διὰ τὸ ἀδιάσπαστον καὶ τὰς τύχας τῆς Μεγάλης 'Αραχόβης, ὡς εὐκόλως ἀντιλαμβάνεται ὁ προσέχων τὸν νοῦν εἰς τὰ ἐν §§ 804-816 κατεστρωμένα.

Τὸ ἰσχυρὸν κάστρον — le chastel fortresse — Ἅγιος Γεώργιος, τὸ ἐπὶ τοῦ πλαγίου κατέμπροσθεν — en coste et par devant — τῆς Μεγάλης 'Αραχόβης ἱδρυμένον, ἵστατο ἐκεῖ εἰς ἀπόστασιν τριῶν χιλιομέτρων προπύργιον αὐτόχρημα τοῦ ἀξιολόγου πολίσματος. Τούτου δὲ τοῦ ὀχυροῦ παραπετάσματος πεσόντος εἰς χεῖρας τῶν 'Ελλήνων 'Αννίνου καὶ Κορκονδείλου (1296) καὶ ἐπὶ τῇ φρυκτωρήσει τῆς εἰδήσεως εἰς τοὺς ἐν τῷ κάστρῳ τοῦ Χελμοῦ σπεύσαντος καὶ ἀναβάντος ἐκεῖ φρουράρχου τοῦ Ἕλληνος κῦρ Λέοντος τοῦ Μαυρόπαπα μετὰ τῆς ὑφ' ἑαυτὸν δυνάμεως, ἡ ὀπίσω τοῦ 'Αγίου Γεωργίου μεγάλη κώμη ἐξ αὐτοῦ τούτου μετετίθετο ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ βασιλέως μεταβεβλημένη εἰς ἔδαφος ἑλληνικόν. 'Απ' αὐτῆς δ' ἐκείνης τῆς ὥρας ἀδυνάτου καθισταμένης εἰς τοὺς Φράγκους τῆς ἀποστολῆς φρουρᾶς εἰς Μεγάλην 'Αράχοβαν, κατ' ἀνάγκην μετεβάλλετο καὶ ἡ τέως περὶ τὴν φρουρὰν τῶν Σκορτῶν κρατοῦσα τάξις, οἱ δὲ πρότερον εἰς 'Αράχοβαν πεμπόμενοι ἔφιπποι μετετίθεντο ἐπὶ φραγκικοῦ ἐδάφους, εἰς Βέρβενα, ὑπεράνω καὶ ἔξω τῆς ὁδοῦ τῆς εἰς τὰ Σκορτὰ εἰσαγούσης· οὕτω δ' ἡ

(1) Ἴδε καὶ § 951 ἐν τέλει : Et fit laissier au Maure une grant compaignie... et commanda de etre la garnison a la Varvaine, *pour ce que ce estoit le plus aisé lieu de tenir frontiere aux Grex pour la garde de la contrée.*

εἰς τὰ Σκορτὰ εἴσοδος, οὐχὶ μόνον ἀποβαλοῦσα τὸ ἀσφαλίζον αὐτὴν κατ' εἰσβολῆς ἰσχυρὸν χωρίον, ἀλλὰ καὶ ἐχθρὸν ἀντιμέτωπον αὐτὸ νῦν ἔχουσα, ἔμενεν ἀκάλυπτος ὅλως, ἐλευθέρα πρὸς εἰσέλασιν καὶ εὔκολον ἐπικράτησιν τοῦ ἐχθροῦ ἐν Σκορτοῖς, ἐκεῖθεν δ' ἔπειτα καὶ καθ' ὅλον τὸν Μορέαν.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὁ ἐπὶ τοῦ τοπογραφικοῦ χάρτου τὰ πράγματα ἐξετάζων ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἐδάφους διακρίνει τὴν Μεγάλην Ἀράχοβαν (ΓΑΕ σ. 398 δήμου Οἰνοῦντος ἀρ. 2 Ἀράχοβα) ἔχουσαν κατέμπροσθεν ΒΔ. ὑποκάτω δὲ τῶν ὀρεινῶν κορυφῶν Τσόκας-Ξηροβουνίου, ἐπὶ τραχέος προβούνου, Παλαιόκαστρον δεσπόζον τῆς τε ὑποκειμένης κλεισούρας, καὶ τοῦ διασχίζοντος αὐτὴν δυτικωτέρου κλάδου τῆς ἀπὸ Μυστρᾶ μὲν ἀνερχομένης, ἀπὸ δὲ Χανίου Κρεβατᾶ εἰς δύο σχιζομένης ὁδοῦ, ἥτις ἔνθεν μὲν (ἀνατολικὸς κλάδος) φέρει εἰς Ἀράχοβαν καὶ Ἅγιον Πέτρον, ἔνθεν δὲ (δυτικὸς κλάδος) εἰς Βέρβενα καὶ τὸ τεγεατικὸν πεδίον (ΓΧΕ Δεξιά: ΡΚ — Arakhova — Mt Tsoka-Xerovouni. — Ἀριστερά: Khani tou Krevata — Klisoura, Mt Rouso-Vervena). Τοῦτο τὸ πρὸ τῆς Ἀραχόβης Παλαιόκαστρον (ΡΚ), δεδομένων ἤδη τῶν ἐνδείξεων, φρονοῦμεν ὅτι ἔχει δικαίωμα νὰ διεκδικήσῃ τὴν κλῆσιν «Ἅγιος Γεώργιος».

Κεκτημένου δ' οὕτω τοῦ σημείου τῆς ἀφετηρίας, βλέπομεν ἐξηπλωμένον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν τὸ περιωρισμένον ἔδαφος ἐφ' οὗ κατὰ τὰς περιγραφὰς ζητητέον τοῦ κάστρου Ἁγίου Γεωργίου τὸ ἀντίκαστρον Beaufort, μάλιστα δὲ καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀντίκαστρον ἀποκαλυπτόμενον εἰς τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ ἐρευνητοῦ, κατέναντι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, εἰς ἀπόστασιν ὀκτὼ χιλιομέτρων, ὑπεράνω τῆς κλεισούρας καὶ τοῦ δυτικοῦ κλάδου τῆς ἀπὸ Μυστρᾶ ὁδοῦ, ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ πλαγίου τοῦ κατέναντι βουνοῦ τῶν Κολινῶν (ΧΓΕ: ὀρεινὴ σειρὰ ἀνώνυμος, ἧς ἡ ἐπὶ κεφαλῆς ἐπάνω κορυφὴ ἔχει ἐπιγεγραμμένον ὕψος 1118 μέτρων. — ΡΚ ἀντιμέτωπον πρὸς τὸ παρὰ τὴν Ἀράχοβαν ΡΚ). Διότι εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ τοπογραφικοῦ χάρτου ἐνταῦθα δεικνυόμενα βλέπομεν ἀκριβῶς προσαρμόζοντα τὰ ἐν τῇ ἀκριβολόγῳ τῆς § 821 περιγραφῇ τοῦ Χρονικοῦ· τὴν στενοπορίαν (τὴν κλεισοῦραν μετὰ τῆς ὁδοῦ), τὴν κατὰ τὸ πλάγιον τοῦ ὑψηλοῦ βουνοῦ τῶν Κολινῶν (ἐκ τούτου ἴσως τὸ γαλλικὸν Condiny), τὴν ὑπὸ τῆς ὑπερκειμένης καὶ ὡς τεῖχος ὑψουμένης σειρᾶς τοῦ βου

νοῦ τούτου ἀπόκλεισιν τῆς εἰσόδου τῆς εἰσαγούσης εἰς τὰ Σκορτὰ παρὰ τὸν Ἅγιον Γεώργιον —*sus le pas qui estoit encoste la haute montaigne de Condiny, pour ce qu'elle clost l'entrée dou chemin par lequel on entre a l'Escorta devers Saint George* (1).

Ὁ δ' οὕτως εἰς τὰς μέχρι τοῦδε ἐκ τοῦ ΓΧ ἠντλημένας ἐνδείξεις εὐαρμοστῶν προσδιορισμὸς θέσεως εἰς τὸ Beaufort, φρονοῦμεν ὅτι εὑρίσκει στήριγμα καὶ εἰς τὰ ἐν §§ 934-940 λεγόμενα περὶ τῆς κινήσεως τοῦ κιβιτάνου τῶν Σκορτῶν καὶ τῆς καστελλανίας Καλαμάτας Νικολάου τοῦ Μαύρου πρὸς τὸ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων πολιορκηθὲν κάστρον Beaufort καὶ πρὸς τὰ Βέρβενα.

Τὰ ἐν ταῖς παραγράφοις ταύταις χρονογραφούμενα συνεπτυγμένως ἔχουσιν ὧδε· ἀπὸ Καλαμῶν εἰς Δημάτραν σπεύσας (2), ἐκεῖθεν δὲ συγκαλέσας καὶ ἀθροίσας εἰς τὰ Σκορτὰ ὅσους ἠδυνήθη ἄνδρας ἦλθεν εὐθὺ αὐπεράνω τοῦ Beaufort — dessus Beaufort, — πρὸς τὸ βουνὸν τὸ ὀνομαζόμενον Cucoreno (§ 934) ἢ Corcoreno (§ 939) καὶ ἐφύλαττεν ἀντιμέτωπος πρὸς τοὺς Ἕλληνας, — et tenoit frontiere aux Grex, — ἀναμένων τὴν ἐκεῖθεν ζητηθεῖσαν ἐπικουρίαν πρὸς διάσωσιν τοῦ κάστρου Beaufort, οὗ τινος ἡ ἀπώλεια ἂν συνέβαινεν, ἔμελλε νὰ περιαγάγῃ εἰς κίνδυνον τὰ Σκορτὰ (§ 934). Ὅτε δὲ κατεσπευσμένως προσῆλθεν ὁ πρίγκηψ καὶ κατέλυσεν εἰς Βέρβενα, τοῦτο δ' ἀντιληφθέντες οἱ Ἕλληνες νύκτωρ ἐν σπουδῇ ἔφευγον καὶ κατεκρημνίζοντο διὰ τῶν παρὰ τὸν Ἅγιον Γεώργιον καὶ τὴν Μεγάλην Ἀράχοβαν κοίλων τόπων, οἱ ἐν τῷ κάστρῳ Beaufort ἐγκεκλεισμένοι Φράγκοι μὴ δυνάμενοι νὰ κατανοήσωσι τὸ συμβαῖνον, ὑποπτεύσαντες δὲ κίνησιν πρὸς ἔφοδον κατὰ τῶν περὶ Νικόλαον τὸν Μαῦρον, οἵτινες ἦσαν ὑπεράνω τοῦ *Beaufort* πρὸς τὸ *Corcoreno*, — qui estoient dessus Beaufort vers Corcoreno, — ἀνῆψαν πυρσοὺς ἀναγγελτηρίους, ὧν τὴν ἔννοιαν παρανοήσας ὁ Μαῦρος καὶ νομίσας ὅτι ἐγίνετο νυκτερινὴ ἔφοδος κατὰ τοῦ Beaufort, ἔσπευσε παραχρῆμα

(1) Πρβ. καὶ τὰ ἐν §§ 932 καὶ 948. Τὰ Σκορτὰ νῦν ἔχομεν περιεσταλμένα κατὰ τὸ μέτωπον ἐκεῖθεν τῆς ὁδοῦ καὶ τῆς κλεισούρας (πρὸς δυσμάς), τοῦ ἐντεῦθεν ἐδάφους, μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ τὴν ἀπὸ τῆς Ἀραχόβης ἔξοδον τῶν Φράγκων, γενομένου ἑλληνικοῦ.

(2) Ἴδε Ἀθηνᾶς ΚΓ' σ. 429.

εἰς βοήθειαν τοῦ κάστρου, ἀφίκετο δ' ἐκεῖ τὴν πρωΐαν (§§ 940-946).

Ἀλλ' ἐνταῦθα τῆς ζητήσεως τρεπομένης περὶ τὸ ὄνομα τοῦ βουνοῦ «οὗ πρὸς τὸ μέρος» (vers Corcoreno) ἦλθον οἱ περὶ τὸν Μαῦρον «ὑπεράνω τοῦ Beaufort» (dessus Beaufort), ἐμφανίζεται οὐχὶ μικρὰ δυσκολία. Ὅτι ὑπὸ τῆς ἄνω συμπτυχθείσης περιγραφῆς τῶν πραγμάτων ἕλκεται ἡ προσοχὴ ἐπὶ κορυφῆς κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν ὑπεράνω τῶν Βερβένων, κατέναντι τοῦ κάστρου Beaufort, φαίνεται ἡμῖν οὐχὶ δεκτικὸν ἀμφισβητήσεως· ἀλλ' ἡ τοιαύτην θέσιν ἔχουσα ἀξία λόγου κορυφὴ τοῦ ὑπερκειμένου τῶν Βερβένων βουνοῦ, ἔνθεν ἐξάγεται τὸ περίφημον μάρμαρον τῶν κατὰ τὴν ἀνατολικὴν αὐτοῦ ὑπώρειαν Δολιανῶν, φέρει ὄνομα Μαρμαροβοῦνι ἢ Μαρμαρόβουνον (ΧΓΕ Marmarovouni 1220 μ. ὕψ.), οὗ τινος ἂν τὸ δεύτερον συνθετικὸν (βουνὸ) εὐκόλως δύναταί τις νὰ δεχθῇ ὡς διαστραφὲν εἰς *reno*, ὅμως δύσκολον εἶναι,—ὅσα καὶ ἂν ὑπάρχουσι παραδείγματα ἀλλοκότων ὀνοματικῶν στρεβλώσεων,— ὅτι τὸ πρῶτον (μάρμαρο) ἔχει εὐλογοφανῆ τὴν ἀπὸ τοῦ *Corco* ἢ *Cuco* καταγωγήν. Ὅτι εἰς τὴν κορυφὴν τούτου τοῦ Μαρμαροβούνου ἐπυρσεύθη ἀπὸ τοῦ κατέναντι τῆς Ἀραχόβης Beaufort ἀγγελία κινδύνου πολὺ κλίνομεν νὰ δεχθῶμεν, διά τε τὸν ἄνω λόγον καὶ διότι οὐδεμίαν ἄλλην ὑπεράνω τοῦ *Beaufort* — et s'en vint droit dessus Beaufort — βλέπομεν ἔχουσαν κατάλληλον θέσιν. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ νομίζομεν ὅτι : — ἢ πρέπει χωριζομένης τῆς δεικνυούσης κατεύθυνσιν πορείας φράσεως: «vers une montaigne qui a nom Cuconero (Corcoreno)» ν' ἀναγνωρισθῇ ἁπλῶς ἐν αὐτῇ γενικωτέρα τις ὑπόδειξις τῆς γραμμῆς τῆς κατευθυνούσης τὴν πορείαν τοῦ Νικολάου Μαύρου πρὸς τὴν περαιτέρω ἐν Κυνουρίᾳ κειμένην (χαρακτηριστικὴν δ' ὁλοκλήρου τμήματος χώρας) ὀροσειρὰν τοῦ Κορακοβούνου ἢ Κορακοβουνίου, εἰς ὃ ἱκανῶς προσφέρει τὸ παρεφθαρμένον Corcoreno,— ἢ πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ τὸ ὄνομα Corcoreno γράψας ἐξ ἀνεπαρκοῦς τοπογραφικῆς γνώσεως ἐπεξέτεινε καὶ ἐπὶ τὸ Μαρμαροβούνιον τῶν Δολιανῶν καὶ τῶν Βερβένων τὴν προσηγορίαν τὴν διακρίνουσαν τὴν ὄπισθεν τοῦ Πάρνωνος ἐκτεινομένην σειρὰν τοῦ Κορακοβουνίου (1).

(1) Περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ ὑψώματος ἐφ' οὗ ἐγένετο ἡ δευτέρα πρὸ τῆς ὁριστικῆς κτίσεως τοῦ Beaufort ἀπόπειρα κατασκευῆς Malomigny γεννᾶται ὑπόνοια διαστροφῆς ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ : Μεγαλοβοῦνι. Ἀλλὰ τῆς ζητήσεως περιοριζομένης ἐντὸς βο-

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ τῶν περὶ τὰ μέσα τῆς τελευταίας δεκαετηρίδος τοῦ ιγʹ αἰῶνος περιπετειῶν τοῦ νεοκτίστου τότε κάστρου Ἁγίου Γεωργίου, κατὰ τὸ ΓΧ. Ταύτας δὲ τὰς τύχας τὸ γνωρίσαν ἡμῖν τὴν γέννησιν αὐτοῦ ΑΧ παραδόξως παρέρχεται ἐν σιωπῇ, ὅπως ἔπειτα ἐπανάγον ἐκ νέου τὸν λόγον ἐπ' αὐτοῦ (§§ 641, 642) δείξῃ τοῦτο μὲν ἐντὸς τῆς δευτέρας δεκαετίας τοῦ ιδʹ αἰῶνος, ὑπὸ κατοχὴν φραγκικήν, τὴν δὲ «κεφαλὴν τοῦ βασιλέως», τὸν Ἀνδρόνικον Ἀσάνην, ἀγωνιζόμενον εἰς πολιορκίαν καὶ κατάληψιν αὐτοῦ, οὕτως ὥστε ἂν μὴ συνέπιπτεν ἡ διάσωσις τοῦ παρηρτημένου νῦν εἰς τὸ ΓΧ χρονολογικοῦ πίνακος (Tableau Chronologique, σ. 400-405), ζήτημα ἤθελε κεῖσθαι δύσλυτον, πότε καὶ κατὰ τίνα τρόπον τὸ ἐν ἔτει 1294 εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων ὑπάρχον μετέπεσεν εἰς χεῖρας φραγκικάς.

Ἔχει δὲ τὸ ἐν τῷ εἰρημένῳ πίνακι χρονολογικὸν σημείωμα οὕτω· (σελ. 404): A mil. iij XIX ans, la. iij. indicion et a iij. jours dou mois de fevrier, celle nuit fu emblé et prins le chastel de Saint George de l'Escorta, et par traitement de Mote... dou Liege et de Nicolucho de Patras, qui puis li traÿ et donna a Sgoceco,—διδάσκον ἡμᾶς, ὅτι κατεχόμενον ἔτι καὶ τότε ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, τὴν νύκτα τῆς 3 Φεβρουαρίου 1319 περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν Φράγκων (1).

Οὕτω δέ, κεκτημένοι νῦν τὴν κλεῖδα τοῦ αἰνίγματος, δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν κατὰ τὰ ἄλλα λεπτομερῆ ἀφήγησιν τῶν μετὰ τὴν εἰς Πελοπόννησον ἄφιξιν τοῦ ἀπὸ Βουργουνδίας πρίγκηπος Λοδοβίκου καὶ τὴν ἐν Μανωλάδᾳ πτῶσιν τοῦ ἀπὸ Μαϊόρκης βασι-

λῆς καταπέλτου, ὡς ἀνωτέρω ἐν σελ. 188 ἐδείχθη, μόνον τὰ πρὸς τῇ Τσόκᾳ (ὕψ. μ. 1227) καὶ τῷ Ξεροβουνίῳ ὑψώματα φαίνονται προκαλοῦντα σκέψεις. Εἰς ἔδαφος δὲ τῆς πρώτης ἀποπείρας, τῆς ἐπὶ τοῦ παραδόξου Spurte, ὁ προσέχων εἰς τὸν δεδομένον ὁρισμὸν τῆς θέσεως «πρὸς δυσμὰς» καὶ τὴν περὶ «ἐγγύτητος» μαρτυρίαν (ἴδε ἀνωτ. τὴν αὐτὴν σελ.) ἴσως δύναταί τις νὰ ὑποδείξῃ τὸν τερματίζοντα τὸν κατώτερον κλάδον τῆς Τσόκας ὑψηλότερον μαστόν, ὑφ' ὃν ἐν τῷ ΧΓΕ φαίνονται κεχαραγμέναι αἱ λέξεις Klisoura-défilé. Ἡ ἐνταῦθα ἐγκατάστασις κάστρου εἶχέ τι τὸ προφανῶς ἐπικίνδυνον καὶ δυσφύλακτον ἕνεκα τῆς γειτνιάσεως τοῦ ἀμέσως ὑπεράνω ὑψουμένου κάστρου τοῦ Ἁγίου Γεωργίου· ἐκ τούτου δ' εὐνόητα γίνονται τὰ ἐν § 820 λεγόμενα, ὅτι δὲν ἤρεσεν εἰς τὸν πρίγκηπα, si ne plut pas au prince.

(1) Ἐν ὑποσημειώσει τοῦ ἐκδότου τοῦ ΓΧ κ. Longnon παρετηρήθη ὅτι κατὰ τὰ ἐν Hopf, Geschichte Griechenlands, I σ. 405 b, ἡ ἡμέρα τῆς καταλήψεως (3 Φεβρουαρίου) ἀνήκει εἰς τὸ ἑπόμενον ἔτος 1320.

λόπαιδος Φερράντου (1316)(1) συμβάντων. Ἐκεῖθεν δὲ διδασκόμεθα ὅτι ὁ πρίγκηψ Λοδοβῖκος, βραχὺν χρόνον ἐπιζήσας, κατέλιπε χήραν τὴν ἐκ θυγατρὸς ἐγγονὴν Γουλιέλμου Β΄ Βιλλαρδουίνου Mahault (ἢ κατὰ τὸ ΑΧ Mahaute)· ὅτι δὲ ἐν ᾧ, τούτων συμβάντων, ὁ ἐν Νεαπόλει βασιλεὺς Ῥοβέρτος, θέλων νὰ ἐξαναγκάσῃ τὴν χήραν εἰς γάμον μετὰ τοῦ ἑτέρου τῶν ἀδελφῶν Ἰωάννου δουκὸς Δυρραχίου ἐστενοχώρει καὶ καθείργνυεν αὐτὴν ἐν φρουρίῳ (ὅπου καὶ ἀπέθανε)(2), ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει βασιλεὺς Ἀνδρόνικος ὁ Β΄ ἅμ' ἀκούσας τὸν θάνατον τοῦ πρίγκηπος Λοδοβίκου, τὸν καταστήσαντα τὴν χώραν ἀδέσποτον, ἔπεμψεν ἐκεῖ «κεφαλὴν» (por capitan) ἀνεψιόν τινα αὐτοῦ ἐξ ἀδελφῆς, ὀνόματι μισὲρ Ἀνδρόνικον Ἀσάνην, ὅστις ἐλθὼν εἰς Λακεδαιμονίαν ἤρξατο πολέμου κατὰ τῶν Φράγκων (§§ 624-641). Τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, ὁ κατ' ἀνταλλαγὴν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ δουκὸς Τάραντος Φιλίππου, συμφώνως τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ βασιλέως Ῥοβέρτου, διάδοχος τῆς Mahault εἰς τὴν ἐν Πελοποννήσῳ αὐθεντίαν Ἰωάννης ἀπεφάσισε νὰ κατέλθῃ εἰς τὸ ἐν Μορέᾳ κράτος αὐτοῦ (§ 640): «ὅπως ἀνασώσῃ τὴν γῆν καὶ τὰ κάστρα τὰ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐν τῇ αὐθεντίᾳ κατακεκτημένα,—que los Griegos avian tomado en el dicho principado—καθ' ὃν χρόνον θανόντος τοῦ Λοδοβίκου τοῦ ἀπὸ Βουργουνδίας, πολλοὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἐλθόντων ἐπανῆλθον εἰς Βουργουνδίαν, οὕτω δ' ἡ χώρα ἐγένετο ἀσθενεστέρα—en el tiempo qu'el princep Loys de Burgunya murió, et muchos d'aquellos qui eran venidos con él eran tornados en Burgunya et la terra era menos poderosa(3)».

Οὕτως ἐδόθη καιρὸς εἰς τὴν «κεφαλὴν τοῦ βασιλέως», τὸν Ἀνδρόνικον Ἀσάνην, ὅπως πολιορκῶν, στενοχωρῶν καὶ ἐξαναγκάζων ἢ δώροις πείθων τοὺς καστελλάνους εἰς παράδοσιν ἐγκατασταθῇ κύριος τοῦ ἑνὸς μετὰ τὸ ἄλλο δύο σημαινόντων ἐν Σκορτοῖς κάστρων, τοῦ τῆς

(1) ΑΧ §§ 599-623. Ἡ ἐν Μανωλάδι ἧττα καὶ πτῶσις τοῦ δὸν Φερράντου ἐπηκολούθησεν εὐθὺς μετὰ τὸ κατὰ τὴν Πεντηκοστὴν τοῦ ἔτους 1316 λαμπρὸν κατόρθωμα αὐτοῦ, περὶ οὗ ἴδε Ἀθηνᾶς ΚΓ΄ σ. 424-5, ἀλλ' ἄδηλον κατὰ τίνα μῆνα τοῦ ἔτους.

(2) Περὶ τοῦ ἀσυντελέστου συνοικεσίου, τῆς καθείρξεως καὶ τοῦ θανάτου, τούτου ὁριζομένου εἰς τὸ ἔτος 1331, ἴδε Hopf, Chr. Grecor. 469-470 ἐν τῷ πίνακι I. Princes de la Morée (Achaïe), 2. X καὶ 3. XII.

(3) Περὶ τῆς τοιαύτης ἀθρόας τῶν Βουργουνδίων ἐξόδου ἴδε καὶ τὰ ἐν § 626.

Ἀκόβης (Matagriffon) ἄνω, καὶ ἔπειτα τοῦ φρουρίου Καρυταίνης, ὧν ἀσφαλισθέντων, προσῆλθε καὶ ἐπολιόρκει τὸ κάστρον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, διαπραγματευόμενος περὶ παραδόσεως πρὸς τὸν φρούραρχον αὐτοῦ, ὅστις ὅμως δὲν ἐπείθετο εἰς παράδοσιν, διότι προσεδόκα ἐπικουρίαν ἀπὸ τοῦ μπαΐλου τοῦ Μορέως (§ 642).

Καὶ τῷ ὄντι ὁ μπάϊλος (§ 643): ἀλγήσας σφόδρα διὰ τὴν ἀπώλειαν Ἀκόβης καὶ Καρυταίνης, ὅπως μὴ καὶ τὸ κάστρον τοῦτο ἀπολεσθῇ, ἔσπευσεν εἰς βοήθειαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἀκολουθούμενος ὑπό τε τοῦ ἀπὸ Κύπρου μισὲρ Ἰακώβου, ἐπισκόπου Ὠλένης, καὶ ὑπὸ τοῦ μισὲρ Βαρθολομαίου Γύζη, μεγάλου κοντοστάβλου τῆς αὐθεντίας, τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ τάγματος τῶν Ἰωαννιτῶν (el comendador de los freyeres de Sant Johan), τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Ἀλαμάνων καὶ πολλῶν ἄλλων καβαλλαρίων καὶ σιργεντῶν (el comendador de los Alamanes et muchos otros cavalleros et escuderos) (§§ 644-5): Ἔσπευσε δὲ διότι ἐγίνωσκεν ὅτι ὁ ἐν Ἁγίῳ Γεωργίῳ φρούραρχος εἶχεν ἡμέραν τεταγμένην πρὸς παράδοσιν τοῦ φρουρίου εἰς τὸν ἕλληνα στρατηγὸν ὑπὸ αἵρεσιν, ἂν μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης δὲν ἤρχετο ἡ ἐλπιζομένη βοήθεια. Διὰ τοῦτο δὲ ἅμα προσελθὼν εἰς γειτνιάζον τι πεδίον, ἐφρόντισε νὰ πέμψῃ κατασκόπους ἀγγέλους τῆς προσεγγίσεως αὐτοῦ μετὰ παρορμήσεως εἰς ἀντοχήν, διότι πρωῒ τὴν ἐπιοῦσαν κατέφθανε.— (§§ 646-8): Ἀλλ' ὁ ἕλλην στρατηγός, ὡς φρονιμώτατος καὶ ὀξύνους ἄνθρωπος, εἶχε κατειλημμένας ἁπάσας τὰς διόδους· οὕτω δ' οἱ κατάσκοποι συλληφθέντες προσήχθησαν ἐνώπιον αὐτοῦ, ἐπὶ δὲ τῇ μαρτυρίᾳ αὐτῶν ὅτι αἱ φραγκικαὶ δυνάμεις μικρὸν ἀπεῖχον, φοβηθεὶς μήπως ὁ μπάϊλος προλάβῃ καὶ φθάσῃ, διότι ἐκείνη ἦτο ἡ τεταγμένη ἡμέρα ἐπικουρίας (por que era el dia que el castiello devia esser socorrido), καὶ πραγματευθεὶς πρὸς τὸν καστελλάνον ἔπραξε τὸ πᾶν καὶ παρέλαβε τὸ κάστρον αὐθεσπερεί· — tracto et fizo tanto con el castellan que huvo el castiello aquella tarde, — παραλαβὼν δ' ἐνέβαλε μὲν εἰς τὸ ἰσχυρότατον μέρος τοῦ κάστρου φρουρούς, ἄνδρας δὲ ἄλλους ἔστησεν εἰς τὸν «μποῦργον» (burguo) εἰς ἐνέδραν, παραγγείλας εἰς τὸν ἐγκατασταθέντα ἕλληνα φρούραρχον νὰ ὑψώσῃ σημαίας τὰς πριγκηπικάς· αὐτὸς δὲ παραλαβὼν τὸ λοιπὸν τῆς δυνάμεως προσεποιεῖτο ὅτι ἀπήρχετο λύων τὴν πολιορκίαν (mostró que se queria partir et desemparar el sitio). (§§ 648-651): Οὕτω δ' ἐν ἀγνοίᾳ

τούτων ὁ μπάϊλος τὴν πρωίαν προσελθὼν καὶ ἰδὼν τὰς μὲν πριγκηπικὰς σημαίας κυματιζούσας ἐπὶ τῶν πύργων τοῦ κάστρου, τὸν δ' ἕλληνα στρατηγὸν ἀπάγοντα τοὺς ἄνδρας αὐτοῦ, πλήρης ἀγαλλιάσεως ἔδραμε πρὸς τὸ φρούριον· τότε δ' ὁ Ἀσάνης μετέβαλε μέτωπον, ὅπως πολεμήσῃ κατὰ τῶν Φράγκων, οἵτινες ἀπαράσκευοι ἔσπευσαν καὶ παρετάχθησαν ἐγγύτατα ὑπὸ τὰ τείχη τοῦ κάστρου· ἀλλὰ τότε δή, οἱ μὲν ἐν Ἁγίῳ Γεωργίῳ καταβιβάσαντες τὰς πριγκηπικὰς σημαίας ἀνεπέτασαν τὴν βασιλικήν, οἱ δ' ἐν τῷ «μπούργῳ» Ἕλληνες ἀνέστησαν ἀπὸ τῆς ἐνέδρας. Καὶ τὸ ἐπὶ τούτοις κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ ΑΧ (§§ 652-3) συμβὰν εὐνόητον: Τροπὴ εἰς φυγήν· πολλοὶ νεκροί, ἐν οἷς καὶ ὁ ταξιάρχης τῶν Ἀλαμάνων· πολλοὶ αἰχμάλωτοι, ἐν οἷς καὶ ὁ ἐπίσκοπος Ὠλένης Ἰάκωβος, τὸ ἕτερον τῶν ὤτων ἀφῃρημένος ὑπὸ σπάθης, καὶ ὁ μέγας κοντόσταβλος Βαρθολομαῖος Γύζης· ἐκ δὲ τῶν ὑπερεχόντων μόνος ὁ μπάϊλος μετ' ὀλίγων ἀνδρῶν ἐσώθη καὶ πενθῶν ἐπανῆλθεν εἰς τὸν Μορέαν.

Οὕτω, πρὶν ἢ εἰς Πελοπόννησον κατέλθῃ ὁ νέος αὐθέντης τῶν Φράγκων Ἰωάννης, εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ τρίτον σπουδαῖον κάστρον παρεδόθη, τὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. (§§ 653-4): Ὁ δὲ Ἀσάνης, τὸν μὲν ἐπίσκοπον Ὠλένης λόγῳ τοῦ ἱεροῦ ἀξιώματος ἀπολύσας, τοὺς δ' ἄλλους αἰχμαλώτους παραλαβών, ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὅπως παραδώσῃ αὐτοὺς εἰς τὸν βασιλέα, ἔπειτα ἐξαγορασθέντας.

Συνετελέσθη δ' ἡ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατάληψις τοῦ φρουρίου τὴν 9ην Σεπτεμβρίου 1320, ἡμέραν Τρίτην, κατὰ τὸ ἐπακόλουθον εἰς τὸ ἄνω μνημονευθὲν ἐν τῷ Tableau Chronologique σημείωμα, ἔχον ὧδε: A mil. iij^c^. XX. ans, le. iiij^e^. indicion, le. IXe jour de setembre, par. j. mardy, donna par traison le devant dit Nicoluchus de Patras le chastel de Saint George ou il estoit chastellains a Quir Andronico Assaigni, le nepveu et chapitaine le l'empereor; (1) et cellui jour furent prins messire Bartholomié Guys, le grant connestable, et l'evesque Jaque de l'Oline, et pluiseurs chevaliers gentilz homme qui alerent secourre le dit

(1) Ἐν τέλει τοῦ προηγουμένου χρονολογικοῦ σημειώματος περιελήφθησαν εἰς προανάκρουσμα τοῦ νῦν ἐξεταζομένου τάδε· «qui (Nicoluchus de Patras) puis li traÿ et donna a *Sgoceco*. Ἐξ οὗ γεννᾶται εἰκασία περὶ ὑπάρξεως τοιούτου παρεπωνύμου εἰς τὸν Ἀσάνην.

chastel. Et celle année, si prinst cellui Assaigni le chastel de Mathegriffon, *Polifant*(1) et puis Caraitaine et *autres chastiaux* que li traytor qui les gardoient vendirent a cellui Assaigni par son decevement.

Τὸ πότε ὡρισμένως ὁ πρίγκηψ Ἰωάννης εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ὑπαρχούσης προθέσεως κατῆλθεν εἰς Πελοπόννησον οὐδαμόθεν εὐμοιροῦμεν εἰδήσεως ὅπως βεβαιώσωμεν. Ἀλλ' ἐξ ὅσων ἐν §§ 655-663 τοῦ ΑΧ ἀναγινώσκονται, δυνάμεθα μετὰ μεγάλης πιθανότητος νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι μικρὰν ἔδειξε σπουδήν. Διότι μόνον μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ τὴν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐπάνοδον τοῦ Βαρθολομαίου Γύζη, ἀπὸ Κεφαλληνίας (2) κατελθὼν ἐπάτησε τὸ πελοποννησιακὸν ἔδαφος, ὅπερ καὶ ἔσπευσε μετ' οὐ πολὺ νὰ ἐγκαταλίπῃ διὰ παντός, μετὰ τὴν ἀποτυχοῦσαν ἀπόπειραν ἀνακτήσεως τῆς Καρυταίνης, καταστήσας ἐν τῇ αὐθεντίᾳ μπαΐλον μὲν τὸν Ἐπίσκοπον Πατρῶν, στρατιωτικὸν δ' ἀρχηγὸν τὸν δοῦκα τοῦ Αἰγαίου Νικόλαον Σχνοῦδον. Ταῦτα πάντα, κατὰ μὲν τὸν ἐκδότην τοῦ ΑΧ Morel-Fazio, μεταξὺ 1325 καὶ 1326, ἀλλὰ πάντως ὕστερον τοῦ κατὰ τὴν 14 Νοεμβρίου 1321 μετὰ τῆς ἀπὸ Περιγόρδου Ἁγνῆς γάμου (3).

Ἔκτοτε δὲ νεκρικὴ σιγὴ ἐξηπλώθη ἐπὶ τοῦ παρὰ τὴν Ἀράχοβαν προπυργίου, οὗ τινος τὸ ὄνομα κατὰ τὸν ιε' αἰῶνα ἀνευρίσκομεν ἐν ἐνετικοῖς ἐγγράφοις μνημονευόμενον μεταξὺ τῶν κάστρων τῶν προθύμως ἐν ἔτει 1463 ὑποταχθέντων τοῖς Ἐνετοῖς (S. Zorzi de Scorta) (4), καὶ ἔπειτα πάλιν μεταξὺ τῶν κάστρων τῶν κατὰ Σεπτέμβριον 1467 ἀνηκόντων εἰς τοὺς Τούρκους (S. Zorzi Scorta) (5).

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 15 Αὐγούστου 1912.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ

(1) Ἴδε καὶ ΓΧ §§ 1010, 1013. Πολύφεγγος ἐν Κορινθίᾳ: lo castello de Sancto Georgio de Polifengus (Tables des fiefs de la Morée. Hopf. Chr. Gr. R. σ. 229]. Κάστρον τοῦ ἐν Νεμέᾳ Ἁγίου Γεωργίου. Ἐπιθ. Ἀ. Μηλιαράκη, Ἀργολ. Κορ. σ. 161 : «ὑψηλὸς πρόβουνος τοῦ Μεγαλοβουνίου καλούμενος Πολύφεγγος ἢ Πολυφεγγον», ἐφ' οὗ τῆς κορυφῆς ὑπάρχουσιν ἐρείπια παλαιοκάστρου.

(2) Ἐν Κεφαλληνίᾳ, ὁ φρούραρχος τοῦ ἐκεῖ δεσπόζοντος τῶν ὑδάτων τοῦ σημερινοῦ Ἀργοστολίου κάστρου τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τοῦ καὶ σήμερον μετὰ κατοίκων σῳζομένου, ἠρνήθη νὰ δεχθῇ τὸν πρίγκηπα ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ κυρίου αὐτοῦ (ΑΧ §§ 655-6).

(3) Hopf, Chr. Gr. R. ἐν πίνακι σ. 470, 3. XII.- ΑΧ § 637.

(4) Hopf αὐτ. σ. 202, Fol. 202 v.

(5) Αὐτ. σ. 205, Fol. 394 v.

ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΝ ΤΟΥ ΖΑΚΥΝΘΙΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΙΔΙΩΜΑΤΟΣ

Ἡ συνίζησις τῶν εἰς ΙΑ ὀνομάτων.

Οἱ γείτονες Πελοποννήσιοι, οὓς ξενίζουσιν ὀνόματά τινα τοῦ Ζακυνθίου ἰδιώματος (π. χ. φωτία, εἰκοσαρία, σουπία, ταψία, ψαθία κ.λ. κ.λ.), διότι οὗτοι πάντα ταῦτα προφέρουσι μετὰ συνιζήσεως, θέλοντες νὰ μιμηθῶσιν ἡμᾶς τοὺς Ζακυνθίους πρὸς εἰρωνείαν περιπίπτουσι συνήθως εἰς ἀστεῖον πάθημα προφέροντες ἄνευ συνιζήσεως παρόμοια ὀνόματα, ἅτινα ὅμως οὐδείς ποτε Ζακύνθιος οὕτω λέγει. Οὕτω π. χ. νομίζουσιν ὅτι ἡμεῖς λέγομεν τὰ παννία — θὰ σοῦ δώσω μία μπαστουνία (1) — τὰ κουτσία κ. τ. τ., εἰ καὶ πάντα ταῦτα (παννία, μπαστουνία, κουτσία) εἶναι ἀνήκουστα παρ' ἡμῖν, οἵτινες πάντοτε ἀντ' αὐτῶν λέγομεν παννιά, μία μπαστουνιά, κουκκιά, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες. Ἐν τούτοις λέγομεν κατὰ τρόπον ἀληθῶς περίεργον παραμορφοῦντες ἀρχαῖον ὄνομα· δό μου δύο ὀρυῖες σκοινί· — πόσο ἡ ὀρυῖα (ἀντὶ ὀργυιὰ) τὸ τσαροχόσκοινο; (2)

Ἡ προκειμένη σύντομος μελέτη, ἁπλῶς περιγραφική, μέλλει νὰ καταδείξῃ μόνον, ποῖα τῶν εἰς-ια προφέρονται ἐν τῷ Ζακυνθίῳ ἰδιώματι μετὰ συνιζήσεως καὶ ποῖα ἄνευ αὐτῆς.

Τὰ εἰς ια διαιρετέα εἰς α') οὐσιαστ. θηλυκὰ ἀριθ. ἑνικοῦ· β') ἐπίθ. θηλυκὰ ἀριθ. ἑνικοῦ· γ') οὐσιαστ. οὐδέτερα ἀριθ. πληθυντικοῦ ἐξ ἑνικοῦ εἰς ι (π. χ. κουκκιὰ-κουκκί, λιλιὰ-λιλί, ταψιὰ-ταψί, χωνιὰ-χωνί, ψαθιὰ-ψαθί)· δ') οὐσιαστ. οὐδέτερα ἀριθ. πληθυντ. ἐξ ἑνικοῦ εἰς ιο (π. χ. χρυσικαρεῖα-χρυσικαρεῖο, μακελλειὰ-μακελλειό)· ε') ἐπίθετα οὐδέτ. ἀριθ. πληθυντικοῦ.

α') Τὰ εἰς ια θηλυκὰ οὐσιαστικὰ (ἀριθ. ἑνικοῦ) ἂν ἔχωσι πρὸ τοῦ

(1) Ἐν αἷς λέξεσι τοῦ Ζακυνθίου ἰδιώματος γράφω τὰ συμπλέγματα μπ, ντ, γκ οὐδέποτ' ἀκούεται οὐδαμῶς τὸ ἔρρινον, ἀλλ' ἀείποτε καθαρώτατον b, d, g.

(2) Περίεργον ἀληθῶς, ὅτι τὴν λέξιν ταύτην (ὀργυιὰ) δὲν διέσωσεν ἀπὸ τῆς παραμορφώσεως τὸ πρὸ τῆς καταλήξεως (-υια) γ, εἰ καί, ὡς θὰ ἴδωμεν παρακατιόντες, τοιοῦτος φθόγγος πρὸ τῆς καταλήξεως παρακολουθεῖται πάντοτε ὑπὸ συνιζήσεως.

ια τὰ σύμφωνα γ, j, κ, χ, λ, ν, προφέρονται πάντοτε μετὰ συνιζήσεως· π. χ. ἀδρασκελιά. ἀστρακιά, ἀστένεια, βλαστήμνια (1), βλογιά, βοήθjα (2), γρύλλια, γωνιὰ (3), δουλειά, καθηκλιά, κοιλιά, κοπανιὰ (4), κουταλιά, κουτελιά, λάνεια, λαχάνεια, λιαπουρjά, Λιθακιὰ (κώμη, ἐξ ἧς καὶ δῆμος Λιθακιωτῶν), μανικιά, μασελιά, μιλιὰ (5), μούρλια, μπουγαρινιά, μπουκιά, μπουνιά, νυχιά, ὀγκιά, περγουλιά, πηρουνιά, πινελιά, πλάνια, ρωνιά, σβουνιά, σκούφj(χι)α, φασκιά, φούρjα, φουσκιά, φτώχεια, χαστουκιὰ κ.λ. κ.λ.

Τὰ θηλυκὰ οὐσιαστικὰ (ἀριθ. ἑνικοῦ), ἂν δὲν ἔχουσι πρὸ τοῦ ια τἀνωτέρω δηλωθέντα σύμφωνα, προφέρονται ἄνευ συνιζήσεως π. χ. ἀναποδία, ἀσκημία, ἀσκοντία, ἀστραψία, βουτία, βουρλισία, βρισία, γρία, δεκαρία (εἰκοσα-τριανdα-σαρανdα-πενηνdα-ἑξηνdα-ἑβδομηνdα-ὀγδονηνdα-ἐνενηνdα-ρία), δοντία, δροσία, ζεστασία, θεία, θυμνιατία, κακομοιρία, κανατία, καρροτσία, καρυδία (=καὶ κτύπημα διὰ καρυδίου καὶ τὸ δένδρον), κατρεγαρία, κερατία (=δυσθυμία, ὀργὴ συνήθως ἀλλὰ καὶ κτύπημα διὰ κέρατος), κλαουρία, κλεψία, κλωτσία, κουκουναρία (=καὶ τὸ δένδρον καὶ κτύπημα διὰ κουκουνάρας· εἶναι

(1) Τὸ ἀναπτυσσόμενον τοῦτο ν, ὥσπερ καὶ τὸ j, ἀκούονται εὐκρινῶς ἐν τῷ Ζακυνθίῳ ἰδιώματι.

(2) Γράφομεν οὕτω, ὥσπερ καὶ ἄλλα παρακατιόντες, διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῆς προφορᾶς.—Τὸ ὄνομα τοῦτο πολλάκις ἐν τῇ θρησκευτικῇ φράσει βοήθειά σας λέγεται ἄνευ συνιζήσεως διὰ πρόδηλον λόγον. Ὅταν δὲ προφέρηται μετὰ συνιζήσεως καὶ καθόλου, ὅταν πρὸ τοῦ ια (ἢ ιο) ὑπάρχῃ θ ἢ φ, ἀκούεται ἐν τῇ προφορᾷ ὁτὲ μὲν j, ὁτὲ δὲ χ (βοήθjα καὶ βοήθχεια, συμπάθjο καὶ συμπάθχειο, φjόρα καὶ φχιόρα)· ἐνίοτε μάλιστα ἀδυνατεῖ τις νὰ διακρίνῃ, πότερον ἀληθῶς προφέρεται.

(3) Ἡ λέξις αὕτη δηλοῖ ἐν τῷ Ζακυνθίῳ ἰδιώματι τὸ γνωστὸν τοῦ μαγειρείου μέρος· τὸν δὲ τύπον γωνία, ὃν ἀναγράφει καὶ ὁ σεβαστὸς διδάσκαλος κ. Γ. Χατζιδάκις ἐν ΜΝΕ τόμ. Α' σελ. 339, ἔχει τὸ Ζακύνθιον ἰδίωμα ἐπ' ἄλλης σημασίας· αἱ τρόφιτοι δηλαδὴ τῶν σχολείων καὶ κατὰ μίμησιν αὐτῶν καὶ οἱ ἄλλοι γωνίαν λέγουσιν ἐργόχειρόν τι, δι' οὗ κοσμοῦνται αἱ γωνίαι τῶν αἰθουσῶν. Ὁ ἄνευ λοιπὸν συνιζήσεως μύπος ἐν τῇ καθωρισμένῃ ταύτῃ σημασίᾳ μόνον εὐχρηστῶν προδήλως προέρχεται ἐκ τῆς λογίας παραδόσεως. Ἐπὶ ἄλλλων δὲ σημασιῶν ἔχει τὸ Ζακύνθιον ἰδίωμα τὴν λέξιν ἀγκωνή· π. χ. ἐκαθότουνα ἐκεῖ σὲ μία ἀγκωνή·—ἔκαμε μία ἀγκωνὴ ψωμί.

(4) Ἡ λέξις αὕτη σημαίνει κυρίως κτύπημα διὰ κοπάνου· εἶναι δ' ὅμως συνηθεστάτη ἐν τῇ ἐπιρρηματικῇ φράσει μία κοπανιὰ (= αἴφνης)· π. χ. ἐκαθόμαστε ἥσυχοι· μία κοπανιά, δὲν ἠξέρω, τί τοῦ ἦρθε, σηκώνεται κ.τ.λ.

(5) Ὑπάρχει ἐν τῷ Ζακυνθίῳ ἰδιώματι καὶ ἡ λέξις ὁμιλία, ἐκ τῆς λογίας παραδόσεως, σημαίνουσα ὑπαίθριον δραματικὴν παράστασιν κατὰ τὰς Ἀπόκρεως. Περὶ αὐτῆς ἔγραψά τινα ἐν Λαογραφίας τόμ. Β' σελ. 449.

καὶ κύριον ὄνομα κώμης), κουβεντjασία, κουνησία, κροπία, κυλισία. λαδία (=καὶ κηλὶς ἐξ ἐλαίου καὶ ἐσοδεία ἐλαιῶν (1)), ἀλεσία, λιβανισία, μαχαιρία, μερία, μερτία, μοναξία, μπασία, μπορεία, μπωσία, μυρωδία, νερατζία, ξαπλωσία, ξεγνοιασία, ξερασία (καὶ παρὰ τὸ ξεραίνω καὶ παρὰ τὸ ξερνῶ), ὀρυία, παπουτσία, παππαδία, παρμενία (2), πεταξία, πετρία, ποδία, πορτία, πουλησία, προβατησία, ῥουφηξία, ῥουφία, σιδεροστία, σκαλωσία, σκατζία, σκορδομυτία, σταλαματία, στραβοκυταξία, στυψία, σφιξία, σφουριξία, τζελουτζία, τραυηξία, τσιπουρία, φουγκαρία, φουσκοδεντρία, φουσκοθαλασσία, φουχτία, φρουττία, φτυσία, φωτία, φωτοχυσία, χειλισία, χυσία, ψευτία, κ.λ. κ.λ.

β΄) Τὰ θηλυκὰ ἐπίθετα (ἀριθ. ἑνικοῦ) ἀκολουθοῦσιν ὡς πρὸς τὴν συνίζησιν τὸ ἀρσενικόν, ἐν ᾧ ἡ συνίζησις κανονίζεται κατὰ τὰ τῆς καταλήξεως (ιος) προηγούμενα σύμφωνα, ὅπως καὶ ἀνωτέρω· π. χ. ἄγρια (ἄνευ συνιζήσεως· ἀρσ. ἄγριος ἐπίσης (3)), ἄδjα καὶ ἀδjανή· (ἀρσ. ἄδjος καὶ ἀδjανός), ἀντρίκια (ἀρσ. ἀντρίκιος), ἀσημένια (ἀρσ. ἀσημένιος), ἀτσαλένια (ἀρσ. ἀτσαλένιος), ἀχερένια (ἀρσ. ἀχερένιος), βουνήσjα (ἀρσ. βουνήσjος), γιδήσjα (ἀρσ. γιδήσjος), γυναίκεια (γυναίκειος), διαμαντένια (ἀρσ. διαμαντένιος), καινούρjα (ἀρσ. καινούρjος), κούφjα (κούφχια ἀρσ. κούφjος), μακρεία (ἀρσ. μακρεῖος), παληὰ (ἀρσ. παληός), πλατεῖα (ἀρσ. πλατεῖος), ὕγεια (ἀρσ. ὕγειος), χλιὰ (ἀρσ. χλιός) κ.λ. κ.λ.

γ΄) Τὰ οὐδέτερα οὐσιαστικὰ (ἀρθ. πληθυντικοῦ) ἐξ ἑνικοῦ εἰς ι, ἐὰν ἔχωσι πρὸ τῆς καταλήξεως τὰ ἀνωτέρω (α΄) δηλωθέντα σύμφωνα ἢ τονίζωνται ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης, ὅτε ἐν τῇ προφορᾷ ἀναπτύσσεται πρὸ τῆς καταλήξεως j (4), προφέρονται μετὰ συνιζήσεως· π. χ. ἀγκωνάρjα (ἑν. ἀγκωνάρι), ἀδράχτjα (ἑν. ἀδράχτι), ἀκρω-

(1) Ἡ ἐπὶ τῶν φορεμάτων κηλὶς ἡ ἀλλαχοῦ λεγομένη λεκὲς δηλοῦται ἐν τῷ Ζακυνθίῳ ἰδιώματι διὰ τῆς λέξεως νερολαδία.

(2) Τὸ ὄνομα τοῦτο, ὅπερ σημαίνει ἠλιθιότητα, μωρίαν, καίπερ ἔχον ν πρὸ τῆς καταλήξεως προφέρεται ἄνευ συνιζήσεως εἴτε διὰ λογίαν παράδοσιν, εἴτε κατ' ἀναλογίαν πρὸς ἄλλα, ἅτινα εἶναι συγγενῆ τὴν σημασίαν (βουρλισία, ἀναποδία, κακομοιρία).

(3) Ὑπάρχει καὶ κύριον ὄνομα ἐξοχικῆς τινος θέσεως ἐν Ζακύνθῳ Ἀγρία (ὄχι Ἄγρια).

(4) Ἀντὶ τοῦ j ἀναπτύσσεται ν, ἂν πρὸ τῆς καταλήξεως ὑπάρχῃ μ· π. χ. ψοφίμνια (ἐπίσης καὶ ἀλλαχοῦ π. χ. βλαστήμνια, θυμνιατίζω κ. ἄ.

τήρjα (ἑν. ἀκρωτήρι), ἀλώνια (ἀλώνι), ἀλάτjα (ἑν. ἀλάτι), ἀμόνια (ἑν. ἀμόνι), ἀμπέλια (ἑν. ἀμπέλι), ἀνώjα (ἑν. ἀνώι), ἀρνιὰ (ἑν. ἀρνί), ἀσκέρjα (ἑν. ἀσκέρι), βαρέλια (ἑν. βαρέλι), βατσέλια (ἑν. βατσέλι), βρακιὰ (ἑν. βρακί), γαϊτάνια, (γαϊτάνι), γεράκια (ἑν. γεράκι), γίδjα (γίδι), γκόνια (ἑν. γκόνι), γουστουλίδjα (ἑν. γουστουλίδι), γυαλιὰ (ἑν. γυαλί), δαμάλια (ἑν. δαμάλι), δόντjα (ἑν. δόντι), καδρόνια (ἑν. καδρόνι), καλάθjα (ἑν. καλάθι), καλάμνια (ἑν. καλάμι), καλαμπόκια (ἑν. καλαμπόκι), καλύβjα (καλύβι), κανάλια (ἑν. κανάλι), καντηλιέρjα (ἑν. καντηλιέρι), κατώjα (ἑν. κατώι), κατσίκια (ἑν. κατσίκι), κεραμίδjα (ἑν. κεραμίδι), κεφάλια (ἑν. κεφάλι), κουβέλια (ἑν. κουβέλι), κουκκιὰ (χλεροκούκκια, πεντεκούκκια) (ἑν. κουκκί, χλεροκούκκι· πεντεκούκκι) (1), κουκκούτσjα (ἑν. κουκκούτσι), κουλούρjα (κουλούρι), κουνάδjα (ἑν. κουνάδι), κουνέλια (ἑν. κουνέλι), κουνουπίδjα (κουνουπίδι), κουτάλια (ἑν. κουτάλι), κουρούπjα (ἑν. κουρούπι), κρεββάτjα (ἑν. κρεββάτι), λάδjα (ἑν. λάδι), λεμόνια (ἑν. λεμόνι), ληστάσjα (ἑν. ληστάσι), λιθάρjα (ἑν. λιθάρι), λιλιὰ (ἑν. λιλί), μασούρjα (ἑν. μασούρι), μάτjα (ἑν. μάτι) (2), ματσούκια (ματσούκι), νεράτζjα (ἑν. νεράτζι), νιννιὰ (ἑν. νιννί), νύχια (ἑν. νύχι), ξηρίχια (ἑν. ξηρίχι), ξηρίχι (=εἶδος σταφυλῆς μετὰ μακρῶν καὶ εἰς ὀξὺ ἀποληγουσῶν ῥαγῶν, ἐν Κερκύρᾳ τὸ αὐτὸ εἶδος καλεῖται colomba), ξύγκια (ἑν. ξύγκι), παννιὰ (ἑν. παννί), παξιμάδjα (ἑν. παξιμάδι), παπούτσjα (παπούτσι), παραμύθjα (ἑν. παραμύθι), πεζούλια (ἑν. πεζούλι), πετενιὰ (ἑν. πετενί), πηγάδjα (ἑν. πηγάδι), πιρούνια (ἑν. πιρούνι), πόδjα (ἑν. πόδι), ποδόχια (ἑν. ποδόχι), ποντίκια (ἑν. ποντίκι) (3), πουλλιὰ (ἑν. πουλλί), ῥουθούνια (ἑν. ῥουθούνι), ῥογιὰ (ἑν. ῥογί), σαγόνια (ἑν. σαγόνι), σακκούλια (ἑν. σακκούλι), σαπούνια (ἑν. σαπούνι), σημάδjα (ἑν. σημάδι), σκαλούνια (ἑν. σκαλούνι), σουγλιὰ (ἑν. σουγλί), σου-

(1). Περιττὸν νὰ σημειωθῇ, ὅτι μετὰ τὰ κ, λ, ν, χ, δὲν ἀναπτύσσεται οὔτε j οὔτε ν ἐν τῇ προφορᾷ (βλ. γ').

(2). Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι λέγομεν κατὰ τἀνωτέρω τὰ μάτjα, τὰ κανάτjα κ.λ., ἀλλὰ «τοῦ ἔδωκε μία κανατία, τοῦ ἔρριξε μία ματία» κατὰ τὰ ἐν α' εἰρημένα. Τοὐναντίον δ' ὅμως λέγομεν καὶ τὰ χαστούκια, τὰ μπαστούνια κ.λ. καὶ ἐπίσης τοῦ ἔδωκε μία χαστουκιά, μία μπαστουνιά κ.λ. κατὰ τὰ ἐν α' καὶ γ' εἰρημένα.

(3). Προσθετέον καὶ τὸ ποτάμνια (ἑν. ποτάμι=ποταμός). παρ' αὐτὸ δ' ὅμως ὑπάρχει καὶ ἡ λέξις μποτάμι, μόνον κατὰ τὸν πρῶτον φθόγγον διάφορος, ἐν τούτοις κατὰ τὴν σημασίαν οὐκ ὀλίγον μεμακρυσμένη. Ἡ λέξις αὕτη εὐχρηστεῖ ἐν τῷ ἑνικῷ ἐν περιληπτικῇ σημασίᾳ καὶ δηλοῖ οἰνοφόρα βυτία.

ληνάρjα (έν. σουληνάρι), σπίτjα (έν. σπίτι), σταμνιὰ (έν. σταμνί), στασίδjα (έν. στασίδι), στάρjα (έν. στάρι), στρατώνια (έν. στρατώνι), στρουφουλίδjα (έν. στρουφουλίδι), σφοντύλια (έν. σφοντύλι), ταβλιὰ (έν. ταβλί), τουβαλίθjα (έν. τουβαλίθι), τσιμπούρjα (έν. τσιμπούρι), φάδjα (έν. φάδι), φείδjα (έν. φείδι), φλασκιὰ (έν. φλασκί), φτυάρjα (έν. φτυάρι), χαμώjα (έν. χαμώι), χαστούκια (έν. χαστούκι), χωνιὰ (έν. χωνί), χωράφjα (έν. χωράφι), ψηστήρjα (έν. ψηστήρι) κ.λ. κ.λ.

Τὰ οὐδέτερα οὐσιαστικὰ (ἀριθ. πληθυντικοῦ) ἐξ ἑνικοῦ εἰς ι, ἐὰν δὲν ἔχωσι πρὸ τῆς καταλήξεως τἀνωτέρω δηλωθέντα σύμφωνα, μήτε τονίζωνται ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης, προφέρονται ἄνευ συνιζήσεως. π. χ. αὐτία (ἐν. αὐτί), βουτσία (ἐν. βουτσί), καρφία (ἐν. καρφὶ) (1) κλειδία (ἐν. κλειδί), κουπία (ἐν. κουπί), κλουβία (2) ἐν. κλουβί), κομπία (ἐν. κομπί), μαγαζεῖα (ἐν. μαγαζεῖ), μυστρία (ἐν. μυστρί), παππία (ἐν. παππί), πετσία (ἐν. πετσί), παιδία (ἐν. παιδί), ρουμπία (ἐν. ρουμπί), σκουφία (ἐν. σκουφὶ), ἀλλὰ τὸ θηλ. ἡ σκούφjα (σκούφχια διὰ τὸ προηγούμενον j), στουππία (ἐν. στουππί), στραπουντία (ἐν. στραπουντί), ταψία (ἐν. ταψί), τυρία (ἐν. τυρὶ) (ἀλλὰ ψωμοτύρjα), ψωμία (ἐν. ψωμὶ) κλ. κλ.

Σημ. Παρατηρητέον ὅτι τινὰ τῶν ἀνωτέρω ὀνομάτων προφέρονται ἐνίοτε καὶ μετὰ συνιζήσεως. Οὕτω π. χ. λέγομεν ἐνίοτε κλειδjά, παιδjά, αὐτjὰ κ.τ.τ. Καθόλου δ' εἰπεῖν τὰ μὲν δηλωθέντα ὅτι προφέρονται μετὰ συνιζήσεως, οὐδέποτ' ἀκούονται ἀσυνίζητα, ἐνῷ τῶν ἄλλων τινὰ ἀκούονται ἐνίοτε καὶ μετὰ συνιζήσεως. Τοῦ τελευταίου τούτου κυρία αἰτία εἶναι ἡ συχνὴ εἰς τὴν ἀπέναντι ἰδίως Πελοπόννησον μετάβασις καὶ διαμονὴ πλείστων γεωργῶν Ζακυνθίων.

δ') Τὰ οὐδέτερα οὐσιαστικὰ (ἀριθ. πληθ.) ἐξ ἑνικοῦ εἰς ιο ἀκολουθοῦσιν ὡς πρὸς τὴν συνίζησιν τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἑνικοῦ· ἐν δὲ τῇ πτώσει ταύτῃ ἡ συνίζησις κανονίζεται κατὰ τὰ τῆς καταλήξεως προηγούμενα σύμφωνα (α'). π. χ. βαγκέλια (ἐν. βαγκέλιο), δίκηα

(1) Ἐν τῇ φράσει ὅμως γυαλιά, καρφιὰ (π. χ. τἄκαμε γυαλιά, καρφιὰ = κατεδαπάνησε τὴν οὐσίαν) τὸ ὄνομα τοῦτο προφέρεται μετὰ συνιζήσεως πάντως διὰ τὸ προηγούμενον γυαλιά, ἂν μὴ διὰ τὴν ἔξωθεν προέλευσιν τῆς παροιμιώδους ταύτης φράσεως.

(2) Τὸ ὁμοηχοῦν ὅμως ἐπίθετον κλούβjος—κλούβjα μετὰ συνιζήσεως (ὅρ. ε').

(έν. δίκηο), θερία (έν. θερίο), κατώφλια (καὶ ἀνώφλια ἑν. κατώ-ἀνώφλι̯ο), καθησία (έν. καθησίο), καπνοπουλει̯ὰ (έν. καπνοπουλειό), κλεψιμία (έν. κλεψιμίο), λητρουβεῖα (έν. λητρουβεῖο), μακελλει̯ὰ (έν. μακελλειό), μουράγι̯α (έν. μουράγι̯ο), μπαρμπερεῖα (έν. μπαρμπερεῖο), περγαλιὰ (έν. περγαλι̯ό), ῥαφταρεῖα (έν. ραφταρεῖο), ῥεμπελι̯ὰ (έν. ρεμπελι̯ό), σάλι̯α (έν. σάλι̯ο), σαπουναρεῖα (έν. σαπουναρεῖο), σκολει̯ὰ (σκολει̯ό), σπετσαρεία (έν. σπετσαρεῖο), στανι̯ὰ (έν. στανι̯ό), τσαγκαρεῖα (έν. τσαγκαρεῖο), τραβάjα (έν. τραβάjο), φαβραρεῖα (έν. φαβραρεῖο), χρυσικαρεῖα (έν. χρυσικαρεῖο), χωρία (έν. χωρίο· ἀλλὰ καὶ πολλάκις χωρjὸ-χωρjά). (1) κ.λ. κλ.

ε΄) Τὰ οὐδέτερα ἐπίθετα (ἀριθ. πληθυντικοῦ) ἀκολουθοῦσιν ὡς πρὸς τὴν συνίζησιν τὸ ἀρσενικόν, ἐν ᾧ ἡ συνίζησις κανονίζεται κατὰ τὰ τῆς καταλήξεως (ios) προηγούμενα σύμφωνα· παραδείγματα βλέπε ἀνωτέρω (ἐν β΄), οἷς προσθετέα τάδε· ἀγκωναρένι̯α (ἀρσ. ἀγκωναρένι̯ος), ἀλογήσjα (ἀρσ. ἀλογήσjος), ἀρνήσjα (ἀρσ. ἀρνήσjος), βιδελένι̯α (ἀρσ. βιδελένι̯ος), διπλαρένι̯α (ἀρσ. διπλαρένι̯ος), κατσικήσjα (ἀρσ. κατσικήσjος), κλούβjα (ἀρσ. κλούβjος), κριθαρένι̯α (ἀρσ. κριθαρένι̯ος), μανdανολαμένι̯α (ἀρσ. μανdανολαμένι̯ος), μαργαριταρένι̯α (ἀρσ. μαργαριταρένι̯ος), πηγαδήσjα (ἀρσ. πηγαδήσjος), σέμπjα (ἀρσ. σέμπjος)· πρόφερε sempjos), σιδερένι̯α (ἀρσ. σιδερένι̯ος), τουβαλιθένι̯α (ἀρσ. τουβαλιθένι̯ος), τουβουλένι̯α (ἀρσ. τουβουλένι̯ος), φανελλένι̯α (ἀρσ. φανελλένι̯ος) κλ. κλ.

Σημ. Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἐξετάσεως καταφαίνεται καὶ τόδε, ὅτι ἡ θέσις τοῦ τόνου εἶναι ἀναποσπάστως συνδεδεμένη μετὰ τῆς συνιζήσεως.

Προστίθημί τινα περὶ ὀλίγων τινῶν ἐν τοῖς ἀνωτέρω μνημονευθεισῶν λέξεων, ὧν ἴσως ἡ σημασία εἶναι ἄγνωστος τοῖς μὴ Ζακυνθίοις.

Περγαλιὸ εἶναι ὁ ἐν τῷ ὕπνῳ ἐφιάλτης. Περιττὸν νὰ δηλωθῇ, ὅτι ὁ λαὸς τὸ περγαλιὸ ὑπολαμβάνει κακοποιόν τινα δαίμονα ἐπιχειροῦντα νὰ βλάψῃ τὸν ἄνθρωπον, καθ' ὃν χρόνον κοιμᾶται.

Τραβάjο σημαίνει τὸν πυρετόν· π.χ. τοῦ μπῆκε ἕνα τραβάjο!— ἔχει τραβάjο.

Τζελουτζία εἶναι τὸ ἐν τοῖς παραθύροις δικτυωτόν, ὅπερ καθίστη ἀθεάτους τὰς ἐν αὐτοῖς γυναῖκας. Ἡ χρῆσις αὐτοῦ ἐξέλιπε πρὸ πολ-

(1). Τὸ ὁμόηχον ἐπίρρημα ἀείποτε χώρjα.

λοῦ, διατηρεῖται δὲ τὸ δικτυωτὸν μόνον ἔν τισι γυναικωνίταις ναῶν, ἀλλ' ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ δὲν εὐχρηστεῖ πολὺ ἡ λέξις τζελουτζία, διότι συνηθεστέρα εἶναι ἡ λέξις γυναιτίκι.

Σκορδομυτία εἶναι ἐλαφρόν τι ἐπὶ τῆς ῥινὸς κτύπημα διὰ τοῦ δακτύλου· π. χ. μωρὲ οὔτε σκορδομυτία δὲ ρετσιβέρεις (1).

Κλαουρία εἶναι ἀπάτη κατὰ τὸ χαρτοπαίγνιον καὶ τὰ ἄλλα παιγνίδια.

Ἐκ τοῦ γεωργικοῦ βίου εἶναι τὰ γουστουλίδι = εἶδος σταφυλῆς, λεσία = περίφραγμα διὰ καλαμίων τῶν σταφιδαμπέλων, μπορεία = εἴσοδος εἰς κτῆμα· π. χ. θέλω νὰ μοῦ ἀνοίξῃς μία μπορεία εἰς τὸ ἀμπέλι.

Σκατζία εἶναι τὸ ἀλλαχοῦ λεγόμενον ράφι.

Ἐν Ζακύνθῳ κατ' Αὔγουστον 1912.

ΚΩΝΣΤΑΝ. Ν. ΓΙΑΝΝΟΥΤΣΟΣ
Γυμνασιάρχης

(1) Ἡ λέξις αὔτη ὑποχωρεῖ νῦν εἰς τὴν ἑλληνικὴν παραδέχεται· π. χ. ἐμεῖς δὲν παραδεχόμαστε τίποτε. Τοιαύτη δ' ἤρχισε νὰ εἶναι ἤδη πρὸ πολλοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἐκ τῆς Ἰταλικῆς δανείων ἡ τύχη ὧν πλεῖστα μάλιστα ἔχουσιν ἤδη ἐκλίπει.

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΑ

1) Χαντῶ καὶ χαντάρα.

Τῶν πάνυ δυσερμηνεύτων λέξεων τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς φαίνεται ἡ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ παρόντος ἀρθριδίου ἀναγραφεῖσα χαντῶ, χαντᾷς κ.τ.λ.

Τὸ ῥῆμα τοῦτο λέγεται σήμερον ἐν τῇ Δυτικῇ Κρήτῃ ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ νομίζω, στερεῖται δὲ ἀορίστου καὶ συντελικοῦ μέλλοντος. Οὕτω λ.χ. λέγεται χαντᾷς πῶς δὲ σὲ κατέχω; ἐχάντας πῶς δὲ σ' ἐθώρουνε; κτλ. Ἐνθυμούμενος ὅτι τὸ γνωστὸν φυτὸν σκάνδιξ λέγεται ἐν τῇ Δυτικῇ Κρήτῃ χάτζικας καὶ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ ἀρχάτζικας ὑπώπτευον ἐπὶ μακρὸν μὴ καὶ ἐν τῷ ῥήματι τούτῳ παραφθορά τις ὁμοία ὑπελάνθανεν. Ἀλλ' ὅμως οὐδὲν ἤνυον. Ἐπ' ἐσχάτων δὲ διερχόμενος χειρόγραφον Κυπριακὸν γλωσσάριον εὗρον τὸ ἐπίθετον χαντὸς = ὁ χάσκων, ὁ κρατῶν τὸ στόμα ἀνοικτόν, ὁ βλάξ, ἐπ' ἴσης εὗρον ἐν ἄλλῳ χειρογράφῳ γλωσσαρίῳ τῆς Ἁγίας Ἄννης Εὐβοίας τὸ ἐπίθετον χαντὸς ἐπὶ τοῦ ἀνόητος. Ἐν Κύπρῳ λέγεται ἔτι καὶ τὸ ἐκ τούτου ῥῆμα χαντεύκω = ἔχω τὸ στόμα ἀνοικτὸν καὶ τὸ ἀφῃρημένον ὄνομα χαντοσύνη. (Καὶ ὁ μακαρίτης Σακελλάριος ἀναφέρει τὸ ῥῆμα χαντεύκω καὶ τὸ ὄνομα χαντοσύνη ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸ χαντός). Τότε ἐπῆλθέ μοι τὸ Κρητικὸν χαντῶ καὶ ἐνόμισα ὅτι δύναται κάλλιστα νὰ ἔχῃ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἐκ τοῦ χαντός. Τὸ ἐπίθετον τοῦτο παρήχθη ἐκ τοῦ χάσκω χαίνω ἔχανον, ὅπως τὸ φαντὸς ἄφαντος ἐκ τοῦ φαίνω, (ὑ)φαντὸς ἐκ τοῦ (ὑ)φαίνω, ξαντὸς ἐκ τοῦ ξαίνω κτλ. Πότε ἐσχηματίσθη τὸ ἐπίθετον τοῦτο, ἂν κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἢ κατὰ τοὺς μτγ. ἢ καὶ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους, ἄγνωστον· ἀλλ' ἡμῖν ἀρκεῖ ὅτι κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῆς Κυπρίας, Εὐβοϊκῆς καὶ Κρητικῆς διαλέκτου πάντως ἐσχηματίσθη ποτέ. Ἐκ τῆς ἐννοίας τοῦ χάσκειν προκύπτει εὐκόλως ἡ ἔννοια τοῦ χασμᾶσθαι, καθῆσθαι ἀδρανῆ, ῥᾳστώνην ἄγειν κττ. πρβλ. ὑμεῖς δὲ πρεσβεύεσθε καὶ κεχήνετε Ἀριστ. Ἀχαρν. 133, ἐκ ταύτης δὲ πάλιν ἡ τοῦ προσδοκῶντα ἀποβλέπειν εἴς τι, ἔπειτα καθόλου, προσδοκᾶν,

περιμένειν, καὶ περαιτέρω ἐλπίζειν, πιστεύειν, νομίζειν, πρβλ. Ἀριστοφ. Ἱππ. ὅταν ἄλλοσε χάσκῃς = ὅταν περὶ ἄλλα τὴν διάνοιαν ἔχῃς, Ἀνακρ. παρ' Ἀθην. σ. 599 τὴν μὲν ἐμὴν κόμην (λευκὴ γάρ) καταμέμφεται, πρὸς δ' ἄλλην τινὰ χάσκει = πρὸς ἄλλην κεχηνότι τῷ στόματι ἀποβλέπει, Σόλων. παρὰ Στοβ. 9, 25, 36 ἄχρι δὲ τούτου χάσκοντες κούφαις ἐλπίσι τερπόμεθα. Σαφέστερον φαίνεται ἡ ἔννοια τῆς προσδοκίας ἐν τῷ παραγώγῳ χασκάζω, Ἀριστοφ. Σφηξὶ 695 σὺ δὲ χασκάζεις τὸν κωλακρέτην = ἐπιτηρεῖς πότε ἔλθῃ ὁ κωλακρέτης καὶ ἐνέγκῃ σοι τὸ τριώβολον, ἐπιτηρεῖς τὸν ταμίαν πότε τὸν μισθὸν λήψῃ. Πρβλ. καὶ χάσκουσι κι' ἀκαρτεροῦν τάχα νὰ σᾶς ἰδοῦσι Θανατ. Ῥόδου 64, καὶ φράσεις σημερινάς, οἷον κάθου, χάσκε κι' ἔννοια σου, θὰ βρῇς νὰ φάς, κάθεται καὶ χάσκει νὰ τοῦ βάλουν τὸ φαεῖ ἕτοιμο 'ς τὸ στόμα, καὶ τὸ ὄνομα ὁ χάσκας = ὁ ἀδρανής, ὁ βλάξ, ὁ περιμένων βλακωδῶς κ.τ.τ.

Τὴν ἔννοιαν τῆς ἐλπίδος ἔχει τὸ ὄνομα ἡ χαντάρα, ὅπερ ἤκουσα ἅπαξ πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐν Κρήτῃ παρὰ γυναικὸς θρηνούσης τὴν ἀποθανοῦσαν θυγατέρα της, ὄφου, παιδί μου Ἑλένη μου, χαντάρα τοῦ σπιθιοῦ μου = ἐλπίς.

Ὅπως δὲ ἐν τῷ ῥήματι τούτῳ ἦλθον οἱ λαλοῦντες ἀπὸ τῆς ἐννοίας τοῦ ἀδρανῆ καθῆσθαι, εἰς τὴν τοῦ περιμένειν, ἐλπίζειν, πιστεύειν, νομίζειν, οὕτω συνέβη καὶ ἐν τῷ ἀπαντέχω = ὑπαντέχω, ἀπαντοχή, κυρίως ἀντέχω ὀλίγον, καρτερῶ, ἐπιμένω, ἔπειτα περιμένω, ἐλπίζω, νομίζω. Εἶναι δὲ ἄξιον σημειώσεως ὅτι ὅπως τὸ ἀπαντέχω ἀπάντεχα λέγεται ἐν Κρήτῃ μόνον κατ' ἐνεστῶτα καὶ παρατατικόν, οὕτω καὶ τὸ παραλλήλως πρὸς αὐτὸ ἀναπτυχθὲν χαντῶ ἐχάντουνε ἐχάντας ἐχάντα κλπ.

Ὡς ἕκαστος βλέπει, ἡ δυσκολία τῆς εὑρέσεως τοῦ ἐτύμου ἔκειτο οὐχὶ ἐν τῇ φωνητικῇ ἐξαλλοιώσει ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐν τῇ ἀγνοίᾳ τοῦ ῥηματικοῦ ἐπιθέτου χαντός, τοῦτο δὲ ἐν τῇ μεγάλῃ μεταβολῇ τῆς ἐννοίας ἀπὸ τοῦ χάσκειν εἰς τὸ περιμένειν, ἐλπίζειν, πιστεύειν, νομίζειν.

2) *Λαχανιάζω = ἀσθμαίνω, πνευστιῶ.*

Περὶ τοῦ ῥήματος τούτου διέλαβεν ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς ἐν Ἀτ. Ε' 157-8, ἀλλ' ὅπως αὐτὸς οὗτος παρατηρεῖ, ἡ πρὸς τὸ λάχανον

σύνδεσις αὐτοῦ δὲν νοεῖται σημασιολογικῶς. Διὰ ταῦτα πρὸ πολλοῦ λίαν ὑπόπτως εἶχον πρὸς τὴν ἐτυμολογίαν ταύτην ὑπολαμβάνων ὅτι ἴσως διὰ φωνητικήν τινα ἀλλοίωσιν προῆλθεν ἄλλοθεν τὸ ῥῆμα τοῦτο. Ἐνθυμούμενος δὲ ὅτι ἀντὶ ἀναμένω, κανοναρχῶ, (μ)νημόρια, μήνιγγας, ἀνυφαντής, ἀνεμανιάρις, Νεμεσὸς λέγεται πολλαχοῦ κατ' ἀνομοίωσιν, ἀλιμένω, καλαναρχῶ, λημόρια μήλιγγας, ἀλυφαντής, ἀλεμανιάρις, Λεμεσὸς καὶ ἐν Θρᾴκῃ κλημιὲς ἀντὶ κνημιὲς (Ψάλτου, Θρᾳκ. 182), ἤτοι ἀντὶ τῶν δύο διαδοχικῶν ἐρρίνων λέγεται λ-ἔρρινον, ὑπέλαβον πρὸ πολλοῦ ὅτι πιθανὸν καὶ ἐν τούτῳ νὰ ὑποκρύπτεται ἄλλο ῥῆμα, οἷον ἀναχανιάζω.

Ἐκ τούτου δῆλον πόσον ἐχάρην ὅτε ἐν χειρογράφῳ γλωσσαρίῳ τῆς Αἴνου εὗρον πράγματι γεγραμμένον «ἀναχανιάζω ἀλλ. λαχανιάζω, ἀσθμαίνω, haller, καὶ ἀναχάνιασμα καὶ ἀναχάνιασι(ς), ἀλλ. λαχάνιασμα, ἆσθμα.» Τοῦτο ἦν ἄρα τὸ πρῶτον· ὅτε δὲ κατ' ἀνομοίωσιν τὸ πρῶτον ν ἐτράπη εἰς λ, τότε ἐπεγένετο καὶ παρετυμολογία πρὸς τὸ λάχανα, ὅθεν ἀλαχανιάζω (οὕτως ἔτι ἐν Θήρᾳ καὶ Σίφνῳ), καὶ βραδύτερον διὰ τὴν παρετυμολογίαν ἴσως ταύτην ἀπεβλήθη καὶ τὸ ἀρκτικὸν α. Καὶ τὸ ῥῆμα ἄρα τοῦτο συνάπτεται πρὸς τὸ χάσκω ἔχανον, ἀπορεῖται δὲ μόνον ἂν εἶναι παρώνυμον ἐκ τοῦ οὐδ. τὸ χάνος ἢ παρέκτασις ἐκ τοῦ ἀορ. ἔχανον. Ἡ ἐν ἀρχῇ πρόθεσις ἀνα-τελεῖ ἣν καὶ ἐν τῷ ἀναχάσκω, ἀναπνέω κττ. λειτουργίαν. Τὸ ἀναχαίνω ἐπὶ τοῦ ἀσθμαίνω λέγεται ἐν Μάνῃ.

Γ. Ν. Χ.

ΤΑ ΣΥΝΘΕΤΑ ΕΝ ΤΩι ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΚΩι ΙΔΙΩΜΑΤΙ

Τῶν συνθέτων τῆς νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης ἄλλα μὲν ἐκληρονομήθησαν ἡμῖν ἀρχαιόθεν, ἄλλα δ' εἶναι νεωτερικὰ κατασκευάσματα. Εἶναι δηλαδὴ γνωστὸν ὅτι ὥσπερ πολλὰ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς οἷον φθόγγοι, λέξεις, τύποι, καταλήξεις, σημασίαι, συντάξεις κ.τ.λ. ἐξέλιπον, νέα δ' ἀνεφάνησαν, οὕτω καὶ τοῦ μεγάλου τῶν συνθέτων τῆς γλώσσης ἐκείνης ἀριθμοῦ τινὰ μόνον παρεδόθησαν ἡμῖν· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ συνθετικὸς τρόπος, ἡ τάσις δῆλον ὅτι καὶ ἱκανότης τοῦ συνάπτειν δύο ἁπλᾶς λέξεις καὶ ἐκ τούτων ἀπαρτίζειν μίαν (Ἀναγνώσματα περὶ τῶν Γενικῶν ἀρχῶν κ.τ.λ. Whitney-Χατζιδάκι σελ. 95), ἤ, κατὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦ Delbrück (Gründriss 5 σελ. 40), τοῦ παριστάναι ἐν ἀδιαλύτῳ ἑνότητι δύο ἐννοίας, ὅπερ κατ' αὐτὸν εἶναι ὁ κύριος χαρακτὴρ τῆς συνθέσεως (1), διεσώθη ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ, διὰ τοῦτο καὶ ἐπλάσαμεν σύνθετα πολλὰ καὶ πλάττομεν ἔτι καὶ νῦν.

Κατὰ ταῦτα ἐν τῇ ἐξετάσει τῶν συνθέτων τοῦ Κεφαλληνιακοῦ ἰδιώματος ἀνάγκη νὰ διαστέλλωμεν τὰ παλαιὰ τῶν νεογενῶν. Οὕτως ἤδη πρὸ πολλοῦ ὁ σεβαστός μοι διδάσκαλος κ. Γ. Χατζιδάκις ἐν Ἀθηνᾶς τόμῳ Α΄ σελ. 484 ἐδίδαξεν ὅτι ἐν τῷ ἄβαθος (ἀνάβαθος), ἄβαρος, ἄβλαβος, ἄδjος, ἄμαθος, ἀνάμελλος, ἄτελος, ἄτυχος, ἄφανος, πασίχαρος, πρόσβαρος κ.τ.ὅ. δὲν πρόκειται ἀρχαία κληρονομία, διότι δῆθεν προῆλθον ταῦτα, ὡς ἠδύνατό τις νὰ ὑπολάβῃ, ἐκ τῶν παλαιῶν ἀβαθής, ἀβαρής, ἀβλαβής, ἀδεής, ἀμαθής, ἀμελής, ἀτελής, ἀτυχής, ἀφανής, πασιχαρὴς κττ, ἀλλ' εἶναι νέοι σχηματισμοί, ἐπειδὴ ἐγεννήθη ἐν τοῖς λαλοῦσι τὸ

(1) Ὁ Hermann Paul ἐν Prinzipien der Sprachgeschichte § 229 θεωρεῖ τεκμήριον ἀσφαλέστατον ὅτι συνετελέσθη ἡ σύνθεσις, ἂν τὸ ὅλον ἀπέναντι τῶν συνθετικῶν αὐτοῦ μερῶν καθ' οἱονδήποτε τρόπον νοῆται ἀπομεμονωμένον.

αἴσθημα ὅτι παρὰ πᾶν ῥῆμα δύναται νὰ σχηματίζηται καὶ ἓν σύνθετον ῥηματικὸν ὄνομα εἰς-ος, δηλοῦν ἐνέργειαν ἢ πάθος (πρβλ. ἔνθα ἀνωτέρω σελ. 489-490 μετὰ παραδειγμάτων τῶν ἀναλογικῶς ἐσχηματισμένων). Τοιαῦτα σύνθετα τοῦ Κεφαλληνιακοῦ ἰδιώματος σημειούμεθα τάδε· παρὰ τὸ γένομαι=ὡριμάζω ἄγενος-η-ο=ἄωρος (κρασί, στάρι, σταφύλι ἄγενο), παρὰ τὸ γεννῶ-γέννα ἄγεννη (γυναῖκα ἄγεννη=γυνὴ οὔπω τεκοῦσα) καὶ πρωτόγεννη=ἡ τὸ πρῶτον τίκτουσα (ἄλλως πρωτάρα), παρὰ τὸ dρέπομαι-dροπὴ ἀδιάνdροπος-η-ο οὐδέποτε ἀδjάνdροπος (παραγ. ἀδι-αντροπία), καταδέχομαι ἀκατάδεχτος-η-ο, μαλάζω ἀμάλαγος-η-ο, ἀλλάζω ἀνάλλαγος-η-ο (δὲ στέκει νὰ πᾷς 'ς τὸ γάμο ἀνάλλαγος), bορῶ ἀνήbορος-η-ο (παράγ. ἀνηbόρια=ἡ νόσος), ξέρω ἀνήξερος-η-ο=ἀδαής, ἄπειρος, (πολύξερος-η-ο), παdέχω ἀπάdεχος-η-ο=ἀπροσδόκητος, πατῶ ἄπατος-η-ο (τὰ νερὰ εἶναι ἄπατα=ἔχουσι μέγα βάθος) καὶ ἐπίρ. ἄπατα (ἐπῆε ἄπατα= κατέδυ εἰς μέγα βάθος), παχαίνω ἄπαχος-η-ο=ἰσχνὸς (τετράπαχος-η-ο), πονῶ ἄπονος-η-ο καὶ ἐπιρ. ἄπονα, πράσσω, πρᾶξι, πρᾶμα ἄπραγος-η-ο=ἄπειρος, σκαιὸς (παράγ. ἀπραγιά), πρέπει ἄπρεπος-η-ο, σκάφτω ἄσκαφτος-η-ο καὶ ἄσκαφος-η-ο, συγυρίζω=εὐτρεπίζω ἀσυγύριγος-η-ο, τρυγῶ ἄτρυγος-η-ο, τυχαίνω-τύχη ἄτυχος-η-ο, φορῶ ἄφορος-η-ο, χορταίνω ἀχόρταγος-η-ο καὶ ἀνεχόρταγος-η-ο (ἐπιρ. ἀνεχόρταγα), χωρίζω ἀχώριγος-η-ο, δυστυχῶ-δυστυχία δύστυχος-η-ο καὶ ἐπιρ. δύστυχα (οἷον περνοῦμε δύστυχα), κακοτυχίζω κακότυχος-η-ο, καλοκαρδίζω καλόκαρδος-η-ο, καλορεξίζω καλόρεχτος-η-ο, καλοτυχίζω καλότυχος-η-ο, μισοτρίβω μισότριβος-η-ο (πρβλ. γυναῖκα μισότριβη), ξεσκεπάζω ξίσκεπος-η-ο κατ' ἀνομοίωσιν (ἀλλαχοῦ ξέσκεπος), ξεστρώνω ξίστρωτος-η-ο (γαϊδούρι ξίστρωτο), ὑπακούω ὑπάκουος-η-ο. Τὸ ἀτόφjος=ἀκέραιος ἐσχηματίσθη κατὰ μεταπλασμὸν τοῦ αὐτοφυής, διότι καὶ ἄλλα τῶν εἰς-ης μετεπλάσθησαν εἰς-ος οἷον ἀκριβός, ψευδός, ἀληθὸς (πρβλ. Ἀθηνᾶς τόμ. Α' σελ. 483-484)· τοῦ δὲ κ. Μπουντώνα ἡ παρατήρησις ἐν Ἀρχείοις τοῦ συλλόγου Κοραῆ σελ. 76 ἐν μέρει μόνον ὀρθή, ἐπειδὴ ναὶ μὲν τὸ ἀτόφυος ἐκ τοῦ αὐτοφυής, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸ

ἄπρεπος ἐκ τοῦ ἀπρεπής, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ κ. Χατζιδάκι.

Αἱ λέξεις ἀbώνω, ἀγι-όπαιδο, ἀγράμματος, ἀjόκλημα, ἄδικος, ἀdάμα, ἀκέριος, ἀκοινώνητος, ἀμαθής, ἀναδίνω, ἀνάστασι, ἀνεβάζω, ἀνεβαίνω, ἀπαίτησι, ἀπαιτῶ, ἀπόκρισι, ἀρφάβητο, ἄταχτος, ἄτεχνος, ἀφιgράζομαι, γνέφω, διαβάζω, δι-ακρίνω καὶ δι-ακρένω, διάκρισι, διαλέω, διάολος, διαταγή, διαφορά, dροπή, ἐμπιστεύομαι, ἔπαρσι, ἐπιτυχία, θεογνωσία, καταδικάζω, καταφρονάω, κατεβάζω, κατεβαίνω, Κατελύματα (τοπων.), κατηγορῶ, λιοπύρι, ξελέστατος, ξεχωρίζω, πανηγύρι, παραβαίνω, παραδίνω, παράνομα, παράνυφος, παρατῶ, πορόμοιος, παρουσία, περιουσία, πιθυμάω, πιτυχαίνω, ποτάζω, ποδόχι, προστάζω, προσταγή, πυροστιά, συβάζω, συbάω, συbλnάζω, συdρίβομαι, συνdρομή, σύρριζος-α, συστέλλομαι, συστολή, συφέρνω, συφωνάω, ὑποδέχομαι, ὑποδοχή, ὑποκριτής, ὑποταχτικός, ὑποφτεύω, φινόκαλα, ψυχομαχάω κ.ἄ.π. εἶναι εἰς πάντας γνωστὸν ὅτι φέρουσι τὴν σφραγῖδα τοῦ παλαιοῦ· εἴτε δῆλα δὴ διὰ τῶν αἰώνων ἀπὸ τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς μεταγενεστέρας ἑλληνικῆς παρεδόθησαν, τινὰ μὲν κατὰ διαλέκτους, ἄλλα δὲ καθ' ἅπασαν τὴν σήμερον λαλουμένην ἑλληνικήν, εἴτε ἐκ τῆς λογίας καὶ τῆς γλώσσης τῶν ἱερῶν βιβλίων ἐλήφθησαν. Οὐδεὶς ἐπὶ παραδείγματι ἀμφισβητεῖ σήμερον ὅτι τὰ ἀφουκροῦμαι, ἀφουκράζομαι, ἀφηκροῦμαι, ἀφΚροῦμαι, ἀφΚράζομαι, ἀφοκράζομαι καὶ κατὰ μετάθεσιν ἀφραγκάζομαι, ἀφρογκάζομαι, ἀκρουφάζομοι, οἷς προσθετέον τὸ Κεφαλληνιακὸν ἀφηgράζομαι, προῆλθον ἐκ τοῦ ἀρχαίου ἐπακροῶμαι (Μεσαιωνικῶν καὶ Νέων ἑλληνικῶν Τόμος Α' σελ. 158, 159), οὐδ' ὅτι τὸ λιοπύρι εἶναι παλαιὰ κληρονομία, ἀφοῦ ἀπαντᾷ ἤδη παρὰ Προδρόμῳ ἡλιόπυρο κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ κ. Χατζιδάκι, οὐδ' ὅτι τὸ ἀdάμα, ἀdάμι προῆλθεν ἐκ τοῦ ἐν τῷ ἅμα (ΜΝΕ Τόμος Α' σελ. 241), οὐδ' ὅτι τὸ ῥοσοπήλια, οὐ σημειοῦται ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματι ἴσως ἐκ τυπογραφικοῦ λάθους ὡς Κεφαλληνιακὸς ὁ τύπος ῥουσουπήλια, δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ ἀρχαία λέξις ἐρυσίπελας. Προσέτι οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῇ ὅτι τὸ ἀbώνω κατὰ γνωστοὺς νόμους, ὥσπερ ἀπέδειξεν ὁ κ. Χατζιδάκις, ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ

ἀρχαίου ἀπωθῶ καὶ ὅτι τὸ παίρνω προῆλθεν ἐκ τοῦ ἐπαίρω καὶ ἄλλα πάμπολα. Ὅτι δὲ τὸ ἄδικος, ἄτεχνος, διαφορά, παρουσία, συδρίδομαι, συφωνάω, συφωνία καὶ τὰ ὅμοια εἶναι τὸ μὲν ἀρχαία κληρονομία, τὸ δὲ εἰσήχθησαν ἐκ τῆς λογίας γλώσσης καὶ τῆς ἐκκλησίας οὐδεμιᾶς χρήζει ἀποδείξεως.

Οὐ μόνον δὲ λέξεις συνθέτους ὁλοκλήρους παρελάβομεν ἐκ παλαιοτέρας φάσεως τῆς γλώσσης, ἀλλὰ καὶ συστατικὰ μέρη συνθέτων· οὕτω παντὶ δῆλον ὅτι ἐν τῇ λέξει παιδολάσι=πλῆθος μέγα παίδων, γυναικολάσι=πλῆθος μέγα γυναικῶν, παππαδολάσι=πλῆθος μέγα ἱερέων κτλ. ὑπόκειται δεύτερον συνθετικὸν τὸ ἔλασις ὑποληφθέντος δ' εἶτα τοῦ -λάσι παραγωγικῆς καταλήξεως, σημαινούσης ἀφθονίαν, ἐσχηματίσθη κατὰ τἀνωτέρω τὸ βρισολάσι=πλῆθος μέγα ὕβρεων (πρβλ. τὰ ἀρχαῖα εὐώδης-πιτυώδης-πετρώδης). Τὸ παλαιὸν συμμιγὴς ἔδωκε τὸ σμιγὸς ὡς β΄ συνθετικὸν τοῦ στόσμιγο. Καὶ τὸ στέκω, πειθόμενός τις τοῖς διδάγμασι τοῦ κ. Χατζιδάκι, παραχθὲν ἐκ τοῦ μεταγενεστέρου ἐστήκω, ὅπερ ἐκ τοῦ ἔστηκα, δὲν θ' ἀμφιβάλλῃ ὅτι ἔδωκε τὸ ἀντιστέκομαι, κοdοστέκω-ομαι, παραστέκω-ομαι.

Ἀλλὰ πῶς τὰ παλαιὰ ταῦτα σύνθετα διετέθησαν;

Α΄) Καὶ ἐκεῖ ἔνθα οὐδεμία ἀποβολὴ ἢ ἀντικατάστασις γράμματος ἐγένετο μετεβλήθησαν κατὰ τὴν προφοράν, διότι δὲν εἶναι ἴσως περιττὸν νὰ ἐπαναληφθῇ καὶ ἐνταῦθα ὅτι σφόδρα διαφέρομεν ἡμεῖς τῶν ἀρχαίων κατὰ τὴν ἄρθρωσιν καὶ προφορὰν τῶν φθόγγων.

Β΄) Σφόδρα παρηλλάγησαν τὴν σημασίαν καὶ τὴν σύνταξιν. Ἀρκεῖ μόνον νὰ παραβάλῃ τις τὸ συβάζω πρὸς τὸ συμβιβάζω, τὸ Ἀκάθιστος (ὕμνος) πρὸς τὸ Ἀκαθὴ (ἡ Παρασκευὴ τοῦ Ἀκαθίστου ὕμνου λέγεται τσῆ Ἀκαθῆς, ὑπονοουμένου τοῦ Παναγίας· εἶναι οἱονεὶ ἡμέρα εἰς ἑορτασμὸν καὶ μνήμην τῆς Παναγίας τῆς Ἀκαθῆς), τὸ συbάω πρὸς τὸ συμβάλλω, τὸ συφέρω πρὸς τὸ συμφέρω, τὸ διαλέω πρὸς τὸ διαλέγω, τὸ διάολος πρὸς τὸ διάβολος, τὸ διάκρισι πρὸς τὸ διάκρισις κ.ἄ.π., ἵνα εὐθὺς ἐνθυμηθῇ πόσον ταῦτα διαφέρουσιν ἀλλήλων, καίτοι ἐν πολλοῖς τῶν κληρονομηθέντων οὐδένα λανθάνει ὅτι ἐνίοτε σῴζεται παραδόξως εἴτε μία, εἴτε, ὅπερ σπανιώτερον, πλείονες τῶν ἀρχαίων σημασιῶν. Ἀλλ' ἐν γένει αἱ λέξεις εἶναι ἄλλως συνειδηταὶ καὶ ἔχουσιν ἰδίαν ἀνάπτυξιν καὶ ἴδιον βίον.

Διὰ ταῦτα ἀρχόμενοι τῆς ἐξετάσεως τῶν συνθέτων τοῦ Κεφαλληνιακοῦ ἰδιώματος ἦτο ἀναγκαῖον νὰ διαστείλωμεν αὐτὰ κατὰ τὴν καταγωγὴν εἰς σύνθετα παλαιότερα καὶ σύνθετα νεωτερικὰ καὶ τὴν διάκρισιν ταύτην δέον ἀείποτε νὰ ἔχωμεν ἐν νῷ· παρατηροῦμεν δ' ὅτι καὶ ἐν τούτοις ἰσχύει ἡ διαίρεσις κατὰ λόγον τῆς σημασίας εἰς παρατακτικὰ ἢ συνδετικὰ καὶ ὑποτακτικὰ καὶ τούτων πάλιν εἰς προσδιοριστικά, ἐξηρτημένα ἢ ἀντικειμενικὰ καὶ μεταβεβλημένα ἢ κτητικά· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἐξέτασις τῶν καθ' ἕκαστον συνθέτων θὰ ἄγῃ ἑκάστοτε εἰς παρατηρήσεις οὐ μόνον περὶ τῆς σημασίας, ἀλλὰ καὶ περὶ ἄλλων τῶν λέξεων χαρακτήρων (φθόγγων, παθήσεων, σχηματισμοῦ καθόλου κλπ.), διὰ τοῦτο ὀρθότερον ἐνόμισα νὰ ἐξετάσω πρῶτον μὲν πάντα ἐκεῖνα τὰ σύνθετα ἐν οἷς ὑπόκειται ῥῆμα εἴτε ὡς α' εἴτε ὡς β' συνθετικόν, εἶτα δὲ τὰ λοιπά.

Δὲν ἀρνοῦμαι ὅτι πολλὰ τῶν συνθέτων τῆς μελέτης ταύτης εἶναι πανελλήνια καὶ κοινὰ καὶ ὅτι ἐξητάσθησαν καὶ ἡρμηνεύθησαν ὑπ' ἄλλων, ἀλλὰ δὲν πρόκειται ν' ἀνεύρω καὶ διατυπώσω νέους συνθετικοὺς νόμους, οὐδ' ἐξετάζω ἂν ἠρευνήθησαν κατὰ τὴν μελέτην ἄλλων ἰδιωμάτων, διότι σκοπὸς ἐμοῦ εἶναι νὰ παράσχω εἰκόνα ὅσον τὸ δυνατὸν ἀκριβῆ τῶν κατὰ τὴν σύνθεσιν καὶ τὰ σύνθετα ἐν τῷ Κεφαλληνιακῷ ἰδιώματι.

Μόνον ἐξεταζομένου τοῦ γλωσσικοῦ θησαυροῦ τῶν ἰδιωμάτων τῆς νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης ἐπιμελῶς καὶ ἀκριβῶς, ἔσται δυνατὴ ἡ συγγραφὴ ἱστορικῆς γραμματικῆς τῆς καθόλου ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἡ ἀπόδοσις τῶν ἰδιωματικῶν λέξεων κατὰ τὴν ἀκριβῆ προφορὰν αὐτῶν, ἡ ἐξέτασις τῆς ἱστορίας τῶν λέξεων τῶν διαφόρων ἑλληνικῶν ἰδιωμάτων, ἡ ἐξακρίβωσις τῆς σημασίας, ὁ ὁρισμὸς τῆς χρήσεως κ.τ.λ. νομίζω ὅτι δὲν εἶναι ζητήματα ἀνάξια προσοχῆς.

Σύνθετα ἐν οἷς ὑπόκειται ῥῆμα.

Ἡ τάξις τῶν συνθέτων ἐν οἷς ἐμφανίζεται ῥῆμα ηὐξήθη ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἡμῶν γλώσσῃ κατὰ τὸν ἀριθμὸν συνθέτων ἀνυπάρκτων ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ, ἐπειδὴ τὰ ῥήματα καὶ τὰς μετοχὰς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου (βλέπε καὶ ΜΝΕ τόμ. β' σελ. 159 § 2) δυνάμεθα νὰ συνθέτωμεν μετὰ πάσης λέξεως, οἷον καλοπερνᾷ, ψευτοζῇ, κακο-

γράφω, νυχτοπρεβατῶ, στραβοκομμένος, κοσμογυρισμένος κ.ἄ.π. Τὰ τοιαῦτα σύνθετα δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν εἰς τέσσαρας τάξεις ἀναλόγως τοῦ α΄ αὐτῶν συνθετικοῦ·

1) σύνθετα ὧν τὸ α΄ συνθετικὸν εἶναι ὄνομα οὐσιαστικὸν οἷον μανοσέρνει, ἀστραποκαμένος,

2) σύνθετα ὧν τὸ α΄ συνθετικὸν εἶναι ῥῆμα, τὸ δὲ β΄ συνθετικὸν εἶναι ὄνομα οὐσιαστικὸν οἷον κουτσοκορφίζω, στραβοπηγουνιάζω

3) σύνθετα ὧν τὸ α΄ συνθετικὸν εἶναι ἐπίρρημα ἢ ἐπίθετον ξενοκοιμῶμαι, φρεσκοφερμένος, πολυμιλῶ, χοdροκοπανίζω, ἀδικοσκοτωμένος καὶ

4) σύνθετα τῶν ὁποίων καὶ τὸ α΄ καὶ τὸ β΄ συνθετικὸν εἶναι ῥῆμα οἷον ἀνοιγοκλειῶ, κλωθογυρίζω, περνοδιαβαίνω (1).

Σύνθετα ὧν τὸ α΄ συνθετικὸν εἶναι οὐσιαστικόν.

Καὶ πρῶτον ἐξεταστέον τὰ τῆς α΄ τάξεως σύνθετα, ἅπερ, ὥσπερ καὶ πάντα τὰ σύνθετα ὅσα δὲν ἐσχηματίσθησαν κατ' ἀρχαιότερα πρότυπα, βάσιν ἔχουσιν ἐν τῷ σχηματισμῷ αὐτῶν τὴν κατὰ σύνταξιν ἐκφοράν· οὕτω τὸ ταράζω τὴ χολὴ ἔδωκε τὸ χολοταράζω, ὅπερ, ἐπισκοτισθείσης τῆς ἐννοίας τῆς χολῆς, ἐγένετο ταυτόσημον τῷ ταράττω· ἐντεῦθεν δὲ λέγεται χολοταράζω τἄdερα, μοῦ ἐχολοτάραξε τἄdερα. Ἡ παρατήρησις ὅτι τὸν κύνα ὑπὲρ τἆλλα ἥμερα ζῷα χαρακτηρίζει ταπεινότης καὶ εὐτελὴς κολακεία ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ σχηματισθῇ τὸ ῥῆμα σκυλλαγλείφω = εὐτελῶς κολακεύω, πρὸς ὃ ταυτόσημον εἶναι τὸ κωλαγλείφω. Τῶν ἀρνίων αἱ ζωηραὶ παιδιαὶ καὶ τὰ σκιρτήματα ἔδωκαν τὸ ἀρνοπαίζω οἱονεὶ παίζω ὡς ἀρνίον· λέγεται δ' ἐπὶ τῶν παιδιῶν καὶ τῶν χαριτολογημάτων τῶν ἐρωτύλων. Τὸ τσάba, (τσαb·), τσάbουρο ἐλήφθησαν πρῶτα συνθετικὰ ἐν τῷ

(1) Τὴν τάξιν ταύτην τῶν συνθέτων ὁ κ. Χατζιδάκις καλεῖ τάξιν συνδετικῶν συνθέτων (dvandva) ἐν ΜΝΕ Α΄ σελ. 478, ἔνθα παραπέμπει εἰς ὅσα περὶ τῶν αὐτῶν ῥημάτων διέλαβεν ὁ Κόντος ἐν Γλωσ. Παρατηρ. 30, 281 καὶ 258 κ. ἑξ. ὥστε κατὰ ταῦτα οὐχὶ ὀρθῶς ὁ κ. Ψάλτης παρατηρεῖ ἐν Θρακικοῖς ὅτι τὰ dvandva εἶναι ὀλίγα, ἀφοῦ καὶ ῥήματα καὶ ὀνόματα περιέχει ἱκανὰ τὸν ἀριθμόν, ὧν παραδείγματα θὰ παρατεθῶσιν ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ. Τούτοις πρόσθες ὅτι ὁ κ. Χατζιδάκις ἐν ΜΝΕ Β΄ σελ. 160 § 4 διαρρήδην λέγει ὅτι ἡ τάξις τῶν συνθέτων τούτων (τῶν dvandva) εἶναι συχνὴ καὶ ὅτι τοῖς ἀρχαίοις ἦσαν ταῦτα καθ' ὅλου εἰπεῖν ἄγνωστα.

τσαboλογάω καὶ τσαbουρολογάω=συλλέγω τσοὶ τσάbες, τοὺς μετὰ τὸν τρυγητὸν βότρυς, εἶτα δ' ἁπλῶς συλλέγω, δρέπω βότρυς. Δὲν ὑπάρχει μὲν ῥῆμα λιοκαίω (μόνον ἀόρ. έλιοκάηκε), οὐχ ἧττον συχνοτάτη εἶναι ἡ μετοχὴ λιοκαμένος, ὅπερ πάντως προῆλθεν ἐκ τῆς κατὰ σύνταξιν ἐκφορᾶς καμένος ἀπὸ τὸν ἥλιο (λιοκαμένος). Ὡσαύτως τὸ στολισμένος μὲ λουλούδια ἔδωκε τὸ λουλουδοστολισμένος, ἐν ᾧ λουλουδοστολίζω εἶναί τι ἀνήκουστον. Τὸ μοσκομυρίζω=ἀποδίδω καλὴν ὀσμὴν ἀδύνατον, ὡς πιστεύω, νὰ περιέχῃ α' συνθετικὸν τὸ μόσκος, πιθανώτερον δὲ προῆλθεν ἐκ τοῦ μοσκοβολάω καὶ μυρίζω κατὰ σύμφυρσιν, μοσκοβολάω×μυρίζω=μοσκομυρίζω, ἐκ τούτου δὲ μοσκομυρισμένος. Ὁμοίως ἐκ συμφύρσεως ἐσχηματίσθη τὸ γεννοκρατειῶμαι (γεννειῶμαι×κρατειῶμαι), διότι οὔτε τὸ γέννα οὔτε τὸ γενεὰ πείθω ἐμαυτὸν ὅτι ἐνταῦθα ὑπόκειται. Δὲν εἶναι μὲν παρ' ἡμῖν γνωστὸν ῥῆμα πορδίζω, πορδίζομαι, οὐχ ἧττον τὸ συνηθέστατον ξεπορδίζομαι καὶ τὸ κλάνω-ομαι (τὸ κλάνομαι ἔχει θαμιστικὴν ἔννοιαν), σαφοῦς ἀείποτε παρ' ἀμφότερα τοῦ πόρδος, πορδή, ἔδωκαν κατὰ σύμφυρσιν τὸ πορδοκλάνομαι, διότι σύνταξις τοῦ κλάνομαι πρὸς τὸ πόρδος, πορδὴ εἶναι ἀδύνατος. Εἶναι γνωστὸν ὅτι παρὰ τὸ οὐσ. μέλος εὕρηται ἱκανῶς παλαιὸν τὸ ῥῆμα μελίζω, ὅπερ ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς ἰδιώματι ἀπαντᾷ μελιάζω μετὰ τῆς αὐτῆς καὶ τὸ παλαιὸν μελίζω σημασίας, παρὰ δὲ τὸ μέλος, ὅλως ἄγνωστον παρ' ἡμῖν, ἐσχηματίσθη τὸ ὑποκοριστικὸν μελείδι, ἐξ οὗ μελειδιάζω· κατὰ σύμφυρσιν πάντως, ἀφοῦ τὸ μέλος (τὰ μέλη) ἄγνωστον ἡμῖν, τοῦ μελιάζω καὶ κόβω ἐπλάσθη τὸ μελοκόβω=ποιῶ τῶν μελῶν ἀτονίαν, ποιῶ τὸ σῶμα ἀσθενές· ἐκ τοῦ μελοκόβω ὁμαλῶς μελοκομμένος, ὅπερ ταὐτὸ τῷ μελιασμένος. (Εἶμαι μελοκομμένος ἢ μελιασμένος=αἰσθάνομαι κατὰ τὰ μέλη, κατὰ τὸ σῶμα ἀτονίαν καὶ ἄλγος). Οὕτω σχηματισθέντα τὸ μελοκόβω καὶ τὸ μελοκομμένος, ἐπειδὴ τὸ α' συνθετικὸν ἦτο ἀγνωστότερον, συνεσχετίσθησαν πρὸς τὸ ἁρμὸς καὶ ἔδωκαν τὸ ἁρμελοκόβω-ομαι, ἁρμελοκομμένος. Ἁρμελοκόβομαι λοιπὸν λέγεται, ὥσπερ καὶ τὸ μελοκόβομαι καὶ τὸ μελιάζω, ὁμοίως δὲ ἁρμελοκομμένος, μελοκομμένος, μελιασμένος, ὅταν ἐκ πυρετοῦ ἢ σφοδροῦ φόβου παραλύσωσιν αἱ ἀρθρώσεις (οἱ ἁρμοί). (Πρβλ. Δὲν ἠξέρω καθ'ἀπόjομα τjέχω κι'ἁρμελο-

κόβομαι). Συνήθης εἶναι καὶ ὁ ἀόριστος ἀρμελοκόπηκα (τὴν ὥρα π' ἄκουσα τὰ βουλιασμένα σκαρίκι' ἀρμελοκόπηκα. Δὲν ἠξέρω τjέχω κι' εἶμ' ἀρμελοκομμένος).

Τὸ καιραλλαΐζω εἶναι παρασύνθετον ἐκ τοῦ καιραλλάϊ, τοῦτο δ' ἔχει β' συνθετικὸν τὸ μεσαιωνικὸν ἀλλάγιον, καὶ νῦν δέ, ὡς διδάσκει ὁ κ. Χατζιδάκις ἐν Ἐπετηρίδι 1910-1911 σελ. 69 ἐν Κύπρῳ λέγεται τὰ μηναλλάγια. Εἰς πολλὰς περιοχὰς τῆς νήσου δὲν καλλιεργεῖται ὁ αὐτὸς ἀγρὸς κατ' ἔτος, ἀλλὰ παρ' ἔτος, ὥστε ν' ἀποδίδῃ ἀφθονώτερον καρπόν· τοῦτο καλεῖται καιραλλάϊ· ἐπειδὴ δὲ πρὸς τὴν ἔννοιαν ταύτην συνήφθη ἡ ἔννοια τῆς ἀφθονωτέρας παραγωγῆς καιραλλάϊ σημαίνει ἀφθονίαν σπαρτῶν καὶ εἶτα προϊόντων ἐν γένει οἷον ἐφέτος ἡ Γραδοῦ (τοπων.) ἔχει καιραλλάϊ· καὶ καιραλλαΐζω λοιπὸν σημαίνει ἀποδίδω ἄφθονον τὸν καρπόν, ὥστε ὁ μοθωναιὸς καιραλλαΐζει=1) ὁ μοθωναιὸς ἓν μὲν ἔτος εἶναι εὔβοτρυς, τὸ ἕτερον δ' οὐχὶ καὶ 2) ὁ μοθωναιὸς εἶναι ἄφθονος καὶ εὔχυμος. Εἶναι δὲ μοθωναιὸς εἶδος σταφυλῆς ἀρωματώδους καὶ ὁ οἶνος αὐτῆς ἀρωματώδης καὶ χρυσίζων. (Μὴ δι' ἀφομοίωσιν ἐκ τοῦ μεθωναιὸς παρὰ τὸ Μεθώνη;).

Κατὰ τὴν ὀδοντοφυΐαν πολὺ πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν πρώτων ἰχνῶν τῶν ὀδόντων, ὅτε οἱονεὶ αὐταὶ αἱ ῥίζαι τῶν ὀδόντων ἀναπτύσσονται, περὶ τῶν παίδων λέγεται τὸ ῥιζοδοdιάζω· οὐσ. ῥιζόδοdο δὲν ἤκουσα, ὥστε κατ' ἀναλογίαν πρὸς ἄλλα εἰς-άζω ἐκ συντάξεως οἷα τὸ παιδὶ κάνει τσοὶ ῥίζες τοῦ δοdιῶνε, τὴ ῥίζα τοῦ δοdιοῦ, ἐσχηματίσθη τὸ ῥιζοδοdιάζω, τὸ παιδὶ ῥιζοδοdιάζει=εὑρίσκεται εἰς τὸ στάδιον τῆς ὀδοντοφυΐας.

Τὸ ἅλμη δὲν διεσώθη ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς ἰδιώματι, ἀλλὰ διαβλέπω τοῦτο ἐν τῷ σαρμοτρώει (τὸ τυρί, τὸ ξύλο σαρμοτρώει)· τὸ σ βεβαίως δὲν εἶναι τὸ ἀρχαῖον, τὸ πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ δασέος πνεύματος, ἀλλ' ἐκ τοῦ συγγενοῦς σαπίζω, σέπομαι μετεδοθη, διότι τὸ σαρμοτρώει (τὸ τυρί, τὸ ξύλο)=σήπεται.

Εἰς τἀνωτέρω σύνθετα προσθετέα νομίζω καὶ τάδε. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἤδη ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ τὸ οὐσ. αἷμα ὡς α' συνθετικὸν λαμβάνει τὴν μορφὴν αἱμο-καὶ αἱματο-καὶ παρ' ἡμῖν δὲ λέγεται αἱμοκυλάω καὶ ματοκυλάω. Τὸ βέργα συντεθὲν πρὸς τὸ λυγάω (λυγίζω) ἔδωκε τὸ βεργολυγάω=σείομαι, κινοῦμαι ὡς βέργα. Τὸ

γλωσσοτρώω=ὑπὲρ τὸ δέον μακαρίζων τινὰ διὰ τὴν εὐτυχίαν καὶ δὴ ἐκ φθόνου οἱονεὶ βασκαίνων γίνομαι αἴτιος νὰ δυστυχήσῃ ἔχει α' συνθετικὸν τὸ οὐσ. γλῶσσα· τὸ θεοσκοτωμένος=ὁ ἄξιος ν' ἀπολεσθῇ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἔχει τὸ Θεός. Μαγουλοσέρνομαι=δρύπτομαι τὰς παρειάς, νεροbάζω=διαρρέω (τὸ σπίτι νεροbάζει· τὰ παπούτσιά του νεροbάζουνε). Τοῦ νυχτοπερβατῶ ἢ νυχτοπρεβατῶ ἥ τε σημασία καὶ τὰ συνθετικὰ μέρη σαφῆ. Πορτογυρίζω=φοιτῶ εἰς ἄλλων οἰκίας, ποδοκυλάω λακπατῶ καὶ ποδοκυλιῶμαι=κατὰ γῆς κυλίομαι. Τὸ σταυροκοποιῶμαι=σταυροκοποῦμαι, ποιῶ συχνὰ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, παντὶ δῆλον ὅτι α' συνθ. ἔχει τὸ σταυρός. Τοῦ ὀνόματος λάρυγξ εὕρηνται οἱ τύποι λάρυgας καὶ λαρύgι, ἀλλὰ συντιθέμενον μετὰ τοῦ πνίγω πάσχει τῶν συλλαβῶν μετάθεσιν λαgουροπνίγω καὶ λαρυgοπνίγω=πνίγω πιέζων τὸν λαιμόν. Ἡ λέξις λαγὼν διασωθεῖσα παρ' ἡμῖν (τὸ λαγόνι, τὰ-ια) λέγεται μόνον περὶ τῶν λαγόνων ζῴου (ἵππου κτλ.), παραληφθεῖσα δὲ α' συνθετικὸν ἔδωκε τὸ λαgοδέρνω=δεινὰ πάσχω (μὲ βλέπει ποῦ λαgοδέρνω καὶ δὲν ἔρχεται νά με βοηθήσῃ). Δὲν ὑπάρχει μὲν ῥῆμα διαλοπαίρνω, οὐχ ἧττον συνηθεστάτη ἡ μετοχὴ διαλοπαρμένος=ὁ ἄξιος νὰ ληφθῇ ὑπὸ τοῦ διαβόλου. Τὸ φέρνω ἐν τῷ κουτοφέρνω, προσλαβὸν τὴν ἔννοιαν τοῦ ὅμοιός εἰμι, ποιῶ οἷα ὁ ἀμβλὺς τὸν νοῦν, ἐτήρησε τὴν σημασίαν ταύτην ἐν τῷ γεροdοφέρνω =ὁμοιάζω πρὸς γέροντα (αὐτὸ τὸ παιδὶ γεροdοφέρνει=πράττει καὶ λέγει οἷα γέρων). Ὅμοιον πρὸς τἀνωτέρω εἶναι τὸ ζουρλοφέρνω καὶ κουρλοφέρνω (ζουρλὸς ἢ κουρλὸς=ὁ τρελλός). Τὸ ῥῆμα φέρνω συντίθεται μὲ τὸ οὐσ. λόγος καὶ δίδει τὸ λογοφέρνω ἀμετάβατον (ἐλογοφέρανε=ἀντήλλαξαν βαρεῖς λόγους). Ἐν τῷ χολοσκάω (ἀμετ.) α' συνθετικὸν προφανῶς εἶναι τὸ χολή.

Ἐκ τῆς Ἰταλικῆς παραληφθὲν τὸ οὐσ. κούρτη σημαίνει 1) τὴν αὐλὴν 2) τὸ τεῖχος τὸ περικλεῖον αὐλήν, ὥστε κουρτογυρίζω=χῶρόν τινα περιβάλλω διὰ τείχους, διὰ τειχίσματος.

Κοιλοκομμένος=ἐπικατάρατος (γιὰ δὲς φαεὶ πῶκαμε τὸ κοιλοκομμένο).

Σύνηθες εἶναι τὸ ῥῆμα γλυκοπιάνομαι=ὑπὸ τῆς ἱερᾶς νόσου λαμβάνομαι, νὰ συνάπτωσιν οἱ λέγοντες πρὸς τὸ dικοπιάνομαι=συγγενεύω, μετά τινος σαρκασμοῦ, εἰς ὃν συνέτεινε ὄχι μόνον τὸ ὁμόηχον

τῶν λέξεων, ἀλλὰ καὶ ἡ γένεσις καὶ ἡ σημασία αὐτῶν. Διότι, ὥσπερ λέγεται τὸ biάνει τὸ γλυκύ του=νοσεῖ τὴν ἱερὰν νόσον, οὕτω καὶ τὸ biάνει τὸ δικό του ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας· ἐπειδὴ δὲ δικοὶ (εἴμαστε δικοί· παραγ. δικωσύνη), ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ, λέγονται οἱ σεγγενεῖς, δύνανται οἱ λαλοῦντες σαρκάζοντες ἀμφότερα ταῦτα τὰ ρήματα ὥσπερ ταυτόσημα ὁμοῦ νὰ προφέρωσι (οἱ δύο τους δικοπιάνουdαι καὶ γλυκοπιάνουdαι)).

Περὶ τῆς λέξεως πετσὶ βλέπε ΜΝΕ Α΄ σελ. 396, ἐκ τούτου σύνθετον τὸ πανελλήνιον πετσοκομμένος.

Τὸ μάννα συντεθὲν πρὸς τὸ σέρνω (σύρω) ἔδωκε τὸ μαννοσέρνω (ἡ ἀδρεφὴ τοῦ Γιάννη μαννοσέρνει=ἀκολουθεῖ τὴν μητέρα ἐν τῇ ἀποκτήσει τέκνων ἰδίᾳ θηλέων ἢ ἔχει ὁμοίαν διαγωγὴν πρὸς τὴν μητέρα ⟨κακὴν μάλιστα⟩).

Σχεδὸν ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων αἱ θεραπαινίδες λέγονται μαμοῦρες· καὶ δὲν ἔχομεν μὲν σύνθετον μαμουροθρέφω, οὐχ ἧττον συνηθέστατον εἶναι τὸ θηλ. τῆς μετοχῆς μαμουροθρεμμένη (αὐτὴ εἶναι μαμουροθρεμμένη=ἔχει ἀνατραφῆ τὴν ἀνατροφὴν τῶν θεραπαινίδων, δουλικῶς ἄρα καὶ κακῶς).

Κοινῶς πιστεύεται ὅτι ὁ λαγὼς κοιμᾶται μὲ ἀνοικτοὺς τοὺς ὀφθαλμούς· ἐντεῦθεν λαγοκοιμῶμαι=ἐλαφρῶς κοιμῶμαι.

Ὁ πολλὰς πικρίας ποτισθεὶς λέγεται φαρμακοποτισμένος, ἐν ᾧ φαρμακοποτίζω δὲν λέγεται, ἀλλὰ μόνον κατὰ περίφρασιν ποτίζω μὲ φαρμάκι-ια ἢ ποτίζω φαρμάκι-ια.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον περιορίζεται ἡ χρῆσις τοῦ τοπικοῦ ἐνδύματος πανταχοῦ τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν, οὐχ ἧττον ἀσθενῶς ἔτι ἐπικρατεῖ τοῦτο πολλαχοῦ, ἐντεῦθεν πρὸς δήλωσιν τοῦ ἐνδεδυμένου κατὰ τὸν τρόπον τῶν Εὐρωπαίων λέγεται φραγκοφορεμένος, ἐν ᾧ φραγκοφορῶ δὲν ὑπάρχει· τὸ δὲ ρασσοφορῶ ἀείποτε μεταβατικὸν (ἐπῆε 'ς τὸν Ἅγιο καὶ ἐρασσοφόρεσε τὸ γιό της· τὸν ἐρασσοφορέσανε, ὅταν ἤτανε τεσσάρω χρονῶνε).

Τὸ θεομαχειῶμαι, ὅπερ σημαίνει 1) ἐπιμαρτύρομαι Θεὸν καὶ Ἁγίους ἵνα πείσω τινὰ 2) ἐπικαλοῦμαι μετ' ἀγανακτήσεως τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, εἶναι σαφὲς ὅτι α΄ συνθετικὸν ἔχει τὸ Θεὸς καὶ ὅτι ἐπλάσθη κατ' ἀναλογίαν τοῦ καταρειῶμαι· ἐντεῦθεν παράγωγον θεομαχισμὸς=ἐξορκισμὸς (τοῦ ἔκαμα τόσους θεομαχισμούς).

Ἀγνοῶ πῶς προῆλθεν ἡ σύνθεσις τοῦ ἀλουποτινάζω, ὅπερ λέγεται περὶ τοῦ ἑτέρου τῶν ἀνίσου δυνάμεως παλαιστῶν τοῦ καταβάλλοντος τὸν ἀντίπαλον.

Φειδοτρώομαι μὲν δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ μόνον ὁ ἀόρ. ἐφειδοφαώθηκα=ὑπώπτευσα κακόν, ἀείποτε μεταφορικῶς, οὐδέποτε δὲ κατὰ τὴν κυρίαν σημασίαν. Σύνηθες παρὰ τοῖς ναυτιλλομένοις μάλιστα εἶναι τὸ τρίτον πρόσωπον νυχτοbάζει, λεγόμενον περὶ τῆς κατὰ τὴν νύκτα μετὰ νηνεμίαν πνοῆς ἀνέμου (τέτοια ἐποχὴ πάdα νυχτοbάζει, γιατὶ βγάνουνε, βλέπεις, οἱ στεριές). Ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ σκαιῶς ἐξυβρίζω λέγομεν σκυλλοβρίζω. Περὶ τῆς λέξεως γουλὶ διέλαβεν ὁ κ. Πολίτης ἐν Μελετῶν τόμ. Δ΄ σελ. 93· τοῦτο εὕρηται α΄ συνθετικὸν ἐν τῷ γουλοστρώνω. Τὸ θαλασσοδέρνομαι=πλήττομαι ὑπὸ τῶν κυμάτων α΄ συνθ. ἔχει τὸ οὐσ. θάλασσα καὶ τὸ ψωμοζῶ=ζῶ ἄρτῳ τρεφόμενος, τὴν λέξιν ψωμί. Καραβοτσακίζω ἄχρηστον, ἀλλὰ σύνηθες τὸ καραβοτσακίζομαι, καραβοτσακισμένος.

Μαῦρα λέγονται ἀπὸ τοῦ χρώματος τὰ πένθιμα ἐνδύματα, ἐκ τοῦ οὐσ. τούτου σύνθετον εἶναι τὸ μαυροφορῶ, μαυροφορεμένος. Ἐκ τῆς φράσεως κάλλιο νἄχῃς τὸ γάϊδαρο δεμένο παρὴ νὰ dονε γυρεύῃς προῆλθον τὰ σύνθετα γαϊδουρόδενε-γαϊδουρογύρευε ἐν τῇ γνώμῃ «κάλλιο γαϊδουρόδενε παρὴ γαϊδουρογύρευε» = νὰ εἶσαι Προμηθεὺς μᾶλλον ἢ Ἐπιμηθεύς.

Περὶ ἄρτου, πλακοῦντος ἢ κρεάτων, τὰ ὁποῖα ἐξωτερικῶς μὲν εἶναι καλῶς ἑψημένα, ἀλλ' ἐσωτερικῶς εἶναι ὠμά, λέγεται τὸ ἀφροκαίομαι, οἱονεὶ καίομαι κατὰ τὸν ἀφρόν, κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν. (Τὸ ψωμὶ ἀφροκάηκε· τὸ ἀρνὶ εἶναι ἀφροκαμένο).

Γεροdobασμένος=ὁ εἰς γῆρας προβεβηκὼς (ὅπως καὶ νὰ πῇς ὁ Γιάννης εἶναι πλειὸ γεροdobασμένος ἀπὸ τὴν ἀδερφή του). Ἐκ τῆς κατὰ σύνταξιν ἐκφορᾶς βράζω μὲ νερὸ προῆλθε τὸ νεροβράζω, δένω μὲ μαdήλι μαdηλοδένω. δένω τὸ κεφάλι κεφαλοδένω, δένω μὲ ἅλυσσες ἁλυσσοδένω.

Ἐν πᾶσι τούτοις ὁ τονισμὸς οὐδεμίαν ἀνωμαλίαν παρουσιάζει, διότι ταῦτα καὶ σύνθετα τηροῦσιν ὃν εἶχον τόνον ὡς ἁπλᾶ (ΜΝΕ Β΄).

Σύνθετα ὧν τὸ α´ συνθετικὸν ῥῆμα, τὸ δὲ β´ οὐσιαστικόν.

Τὰ σύνθετα τῆς τάξεως ταύτης εἶναι ἀσυγκρίτως ὀλιγώτερα τῶν τῆς προτέρας· σημειωτέον δ' ὅτι καὶ ταῦτα ἐγένοντο ἐκ τῆς κατὰ σύνταξιν ἐκφορᾶς οἷον γλυκοσαλίζω (γλυκαίνει τὸ σάλιο μου), ζεστογωνιάζω (ζεσταίνω τὴ γωνιά), κουτσοκορφίζω (κουτσαίνω τσοὶ κορφές), κουτσομεσιάζω-ομαι (κουτσαίνω τὴ μέση), κουτσοχεριάζω-ομαι (κουτσαίνω τὰ χέρια), στραβολαιμιάζω-ομαι (στραβώνω τὸ λαιμὸ ἢ στραβώνει ὁ λαιμός μου), στραπιγουνιάζω (στραβώνει τὸ πιγούνι μου), ἀλλαξοπίστησα-σες-σε κτλ. (ἄλλαξα τὴ bίστι μου), χασομεράω (χάνω, ἔχασα τὴν ἡμέρα μου) κ.ἄ.ὅ. Παραδείγματά τινα θὰ καστήσωσι σαφεστέραν τὴν σημασίαν τινῶν τῶν συνθέτων τούτων, ἐξ ὧν τὸ κουτσοχεριάζω καὶ τὸ στραβολαιμιάζω οὐδὲν κωλύει νὰ δεχθῇ τις ὅτι παρήχθησαν ἐκ τῶν οὐσιαστικῶν κουτσοχέρης, στραβολαίμης. Εὐτείνη ἡ γυναῖκα ποτὲ δὲν ἐγλυκοσάλισε=ἡ γυνὴ αὕτη οὐδέποτε ἐχάρη· προφανὲς ὅτι τὸ ῥῆμα ἀείποτε μεταφορικῶς μεταχειριζόμεθα. Τριγυρίζει ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι καὶ πούπετσι δὲ ζεστογωνιάζει=οὐδαμοῦ χρόνον τινὰ διατρίβει. Δουλεύω ἐδῶ καὶ μιὰ ὥρα καὶ ἐκουτσομεσιάστηκα. Μᾶς ἔφυγε ἡ δούλα κι' ἐκουτσοχεριαστήκαμε. Τήραξέ τονε πῶς στραβολαιμιάζει. Φύγε ἀπὸ δῶ γιατί τονε χασομερᾷς. Χασομερᾶμε τώρα δυὸ μῆνες.

Σύνθετα ἔχοντα α´ συνθετικὸν ἐπίρρημα ἢ ἐπίθετον.

Εἰς τὰ σύνθετα τῆς τάξεως ταύτης οὐδέν, νομίζω, κωλύει νὰ περιλάβω πλὴν τῶν μετοχῶν εἰς-μενος καὶ ῥηματικὰ εἰς-τος, ἀφ' οὗ ταῦτα πρὸς τὸ ῥῆμα μάλιστα συνάπτονται. Ἀναλυομένου ἑκάστου τῶν συνθέτων τούτων εἰς τὰ μέρη αὐτοῦ θὰ γίνεται σαφὲς πότε πρόκειται ἐπίρρημα καὶ πότε ἐπίθετον, ἐπειδὴ καὶ τῆς τάξεως ταύτης τὰ σύνθετα προῆλθον ἐκ τῆς κατὰ σύνταξιν ἐκφορᾶς. Ἐννοεῖται δ' ὅτι ἐπιρρήματα καὶ ἐπίθετα συνηθέστερα ἐν τῷ καθ' ἡμέραν λόγῳ καὶ οἰκειότερα τοῖς λαλοῦσι συχνότερον παραλαμβάνονται εἰς σύνθεσιν

οὕτω τὰ ἐπίθετα νέος, ξένος, φρέσκος, ἀλαφρός, κουφός, ξένος, μισὸς κ.τ.ὅ. τὰ ἐπιρρήματα πρῶτα, καλά, κακά, στραβά, κουτσά, ξερά, δύσκολα, εὔκολα κ.τ.ὅ. ἔδωκαν ἀπειρίαν συνθέτων συνηθεστάτων ἐν τῷ ἰδιώματι. Πρωτοαδειάζω,-ακούω,-ομαι, -αλωνίζω,-ανοίγω,-αρκινάω,-βγάνω,-βγαίνω,-βήχω,-bαίνω, -γdυῶμαι,-γελάω,-γελῶ,-γλέπω,-γράφω,-γυρίζω,-δείχτω, -διαβάζω,-έρκομαι,-θυμῶμαι,-κάνω,-κόβω,-κοκκινίζω,-κυτάω,-λαβαίνω,-λυῶ,--μαθαίνω,μιλῶ,-νυστάζω,-ξυπνάω, -παdρεύω,-ομαι,-πέφτω,-πιάνω,-ομαι,-πίνω,-πίνομαι,-πλερώνω,-ρίχτω,-σβηῶ,-ῶμαι, -στρίφτω,-τελειώνω,-τρέχω, -τρίβω,-τρώω,-φέρνω,-φεύγω,-φορῶ,-φτάνω,-χύνω,-χώνω, ψωνίζω κ.ἄ.π.

Ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῶν συνθέτων τούτων διδασκόμεθα ὅτι τὸ α΄ αὐτῶν συνθετικὸν λήγει εἰς-ο διότι τοῦτο ἐνομίσθη τὸ κατ' ἐξοχὴν συνδετικὸν φωνῆεν καὶ διότι τὸ πρωτο-εἶναι τὸ ἐν τῷ γλωσσικῷ τῶν λαλούντων αἰσθήματι-κύριον, εἴτε ἀπὸ συμφώνου εἴτε ἀπὸ φωνήεντος ἄρχεται τὸ ἐπιφερόμενον ῥῆμα· κατὰ ταῦτα λοιπὸν πρωτοπιάνω, πρωτοαρκινάω, πρωτοφεύγω, πρωτοαδειάζω, πρωτοέρκομαι, πρωτοακούω, ἀλλ' ἐπειδὴ κατὰ γνωστοὺς φωνητικοὺς νόμους οἱ ἀσθενέστεροι φωνήεντες φθόγγοι καταπίνονται ὑπὸ τῶν ἰσχυροτέρων (πρβ. ΜΝΕ Τόμ. Α΄ σελ. 21 κ. ἑξ.) παρὰ τἀνωτέρω λέγεται καὶ πρωταρκινάω, πρωταδειάζω, πρωτόρκομαι, πρωτακούω· καταφανεῖς δὲ γίνονται οἱ διπλοῖ οὗτοι τύποι μάλιστα ἐν τῷ ἀορίστῳ οἷον ἐπρωτοέκατσα καὶ ἐπρωτόκατσα, ἐπρωτοῆρτα καὶ ἐπρωτόρτα, ἐπρωτοέκαμα καὶ ἐπρωτόκαμα, ἐπρωτοεκύταξα καὶ ἐπρωτοκύταξα, ἐπρωτοέστειλα καὶ ἐπρωτόστειλα, ἐπρωτόειδα ἢ ἐπρωτοεῖδα (ἐπικρατήσαντος τοῦ τονισμοῦ τοῦ ἁπλοῦ) καὶ ἐπρωτόδα, ἐπρωτοήτανε καὶ ἐπρωτότανε.

Πάντα σχεδὸν τὰ σύνθετα ταῦτα ἔχουσι δύο σημασίας, τὴν τοῦ πρῶτος, πρότερος καὶ τὴν τοῦ τὸ πρῶτον· ὥστε πρωτογλέπω, -αρκινάω,-φεύγω,-πιάνω,-bαίνω κ.τ.λ. σημαίνουσιν ὁτὲ μὲν πρῶτος, πρότερος βλέπω κ.τ.λ., ὁτὲ δὲ τὸ πρῶτον, πρώτην φορὰν βλέπω, ἀρχίζω, φεύγω, πιάνω, bαίνω κ.τ.λ. ('Εγὼ τὸν ἐπρωτόδα=ἐγὼ πρῶτος εἶδον αὐτόν· ὅdες ἐπρωτόδα τὸ παιδί του=ὅτε τὸ πρῶτον εἶδον κ.τ.λ.).

Τῶν τοιούτων ῥημάτων δὲν εἶναι ἀλλοτρία ἡ ἔννοια τῆς αμίλλης, ὅτε ἑρμηνευτέα ταῦτα διὰ τοῦ πρότερον. (Ἔλα νὰ ἰδοῦμε ποιὸς θὰ πρωτογελάση=τὶς πρότερον θὰ γελάσῃ. Ποιὸς ἐπρωτοτέλειωσε τὸ σκάψιμο;=τὶς πρότερον ἐπέρανε τὴν σκαφήν;).

Πολλῷ πλείονα εἶναι τὰ ἐκ τοῦ καλά, κακά, πολὺ σύνθετα· καλοdυῶμαι-καλοdυμένος, κακοdυῶμαι-κακοδυμένος, καλομαθαίνω-καλομαθημένος, κακομαθαίνω-κακομαθημένος, καλοφαίνεται (μοῦ, σοῦ, τοῦ, μᾶς κτλ.), κακοφαίνεται (μοῦ, σοῦ, τοῦ κτλ.), πολυπικραίνω-ομαι-πολυπικραμένος, πολυσεκλετίζομαι, πολυφαίνομαι, καλομελέτα, καλο-, κακο-, πολυ-, -βλέπω, -γαμῶ, -γελάω, -δουλεύω, -κυτάω, -μιλῶ, -πίνω, -πρεβατῶ, -τρώω, -καλοπαdρεύω-καλοπαdρεμένος, κακοπαδρεύω-κακοπαδρεμένος, κακοκοιμῶμαι, κακοπατῶ, κακοτεταρτιασμένος, καλοθύμητος κ.ἄ.π.

Ἐν πᾶσι τούτοις τηρουμένου ἀμεταβλήτου τοῦ καλο-, τοῦ κακο-, τοῦ πολυ- καὶ ἰσχυουσῶν τῶν ἀνωτέρω περὶ τοῦ -ο τοῦ πρωτοπαρατηρήσεων (οἱ αὐτοὶ κανόνες περὶ τοῦ συνδετικοῦ -ο ἰσχύουσι καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ἐξ ἐπιρρημάτων καὶ ἐξ ἐπιθέτων συνθέτων) ἀξία προσοχῆς μάλιστα εἶναι ἡ σημασία. Οὕτω ἐκ τοῦ καλὰ βλέπω, γαμῶ, γνωρίζω-ομαι, διαβάζω-ομαι, δουλεύω-ομαι-δουλεμένος, dυῶμαι-dυμένος, ζυγιάζω-ομαι, θυμῶμαι, καταλαβαίνω, κυτάω, λιάζομαι, μαθαίνω-μαθημένος, μελετάω, μεταχειρίζομαι, μετράω, μιλῶ, παdρεύω-ομαι, περνάω, πιάνω, πίνω, πλερώνω-ομαι, τρώω, ψαίνω προέκυψαν τὰ σύνθετα καλοβλέπω=φιλοφρόνως βλέπω προς τινα, καλογαμῶ (ὁ Πέτρος καλογαμεῖ=καλῇ γυναικὶ συγγίγνεται), καλογνωρίζω-ομαι (περὶ τῆς σημασίας τούτου βλέπε κατωτέρω), καλοδιαβάζω-ομαι=εὐχερῶς ἀναγινώσκω, ἀναγινώσκομαι, καλοδουλεύω-ομαι (ὥσπερ τὸ ἁπλοῦν δουλεύω λαμβάνεται μεταβατικῶς τε καὶ ἀμεταβάτως, οὕτω καὶ τὸ σύνθετον καλοδουλεύω οἷον εὔκειὸς ὁ μάστορας καλοδουλεύει=καλῶς ἐργάζεται καὶ καλοδουλεύω τὸ άbέλι=καλῶς ἐργάζομαι, σκάπτω τὴν ἄμπελον), καλοδουλεμένος (χωράφι, σκουτὶ κακοδουλεμενο), καλοdυῶμαι-καλοdυμένος, καλοζυγιάζω=κατὰ τὸ δίκαιον χρῶμαι τοῖς σταθμοῖς, ἀντίκειται δὲ τούτῳ τὸ κακοζυγιάζω (ὁ μαγαζιάτωρας

ποῦναι στὴ γειτονιὰ καλοζυγιάζει τὸ πρᾶγμα — μὴ bζωνίζεται ἀπὸ τὸ Γεράσιμο γιατὶ κακοζυγιάζει), καλοθυμῶμαι, καλοκαταλαβαίνω, καλοκυτάω = φιλοφρόνως βλέπω πρός τινα, καλολιάζομαι = ἰσχυρῶς, ἱκανῶς ἡλιάζομαι, ὑπὸ τὰς θερμὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου ξηραίνομαι, καλομαθαίνω μετὰ μεταβατικῆς καὶ ἀμεταβάτου σημασίας, διότι καὶ τὸ ἁπλοῦν μαθαίνω δύο σημασίας ἔχει οἷον καλομαθαίνω τὸ παιδὶ καὶ τὸ παιδὶ καλομαθαίνει — ἀφοῦ μᾶς ἐκαλομάθετε, ἐμεῖς θὰ ἐρκόμαστε, καλομαθημένος, κακομαθαίνω-κακομαθημένος· τοῦ καλομελετάω ἔχομεν μόνον τὸν τύπον καλομελέτα ἐν τῇ ῥήσει «καλομελέτα κι' ἔρκεται» = εὖ οἰωνίζου καὶ συμβήσεται· καλομεταχειρίζομαι, κακομεταχειρίζομαι, (ὁ Σπύρος δὲ gαλομεταχειρίζεται τὴ γυναῖκά του — ὁ jατρὸς κακομεταχειρίζεται τσοὺ ἀθρώπους καὶ δὲ θὰ κάμῃ δουλειά), καλομετράω = ὀρθῶς μετρῶ· καλομιλῶ· τὸ ῥῆμα τοῦτο ἀντιτεθὲν πρὸς τὸ κακομιλῶ σημαίνει ἀγαθὰ λέγω τινά, ἀλλὰ παρὰ τὴν σημασίαν ταύτην ἑτέρα τῆς λέξεως ἔννοια, περὶ ἧς κατωτέρω, πολλῷ ἐπικρατεστέρα. Καλοπαdρεύω - ομαι - μένος· εἶναι γνωστὸν ὅτι τοῦ παdρεύω ἀρχικῶς περὶ γυναικῶν λεγομένου ἐγένετο χρῆσις καὶ ἐπὶ ἀνδρῶν καὶ τὰ σύνθετα δὲ καλοπαdρεύω κακοπαdρεύω, μικροπαdρεύω περὶ ἀνδρῶν καὶ γυαικῶν λέγονται· οἷον καλοπαdρεύω, κακοπαdρεύω τὴ gόρη μου, τὸ γυιό μου, ἐκαλοπάdρεψε ἢ ἐκακοπάdρεψε τὴ gόρη τση, τὸ γυιό τση, ὁ ξάδρεφός μου ἐκαλοπαdρεύτηκε, ἐμικροπαdρεύτηκε. Ἡ μετοχὴ μικροπαdρεμένος-η ἐγένετο οὐσιαστικὸν (ὁ γυιὸς τσῆ μικροπαdρεμένης ἔσπασε τὸ dρισινολόγο τοῦ Μεμᾶ — ὁ μικροπαdρεμένος ἐπούλειε στραγάλια)· καλοπερνάω = εὖ διάγω τὸν βίον, πρὸς τοῦτο δ' ἀντίθετον εἶναι τὸ κακοπερνάω, συνώνυμον πρὸς τὸ κακοπορεύω (ὁ πατέρας του καλοπερνάει ἢ ὁ πατέρας του τὴ gαλοπερνάει), οὐσιαστικὸν καλοπέρασι (πρβλ. ἡ φτώχεια θέλει καλοπέρασι), καλοπιάνω = κολακεύων προσάγομαί τινα (καλοπιάσματα = θωπεύματα)· καλοπίνω· ὥσπερ παρὰ τὸ τρώω καλὰ λέγεται καὶ πίνω καλά, οὕτω καὶ καλοπίνω παρὰ τὸ καλοτρώω μετὰ τῆς αὐτῆς σημασίας· οἷον τὸ παιδὶ καλοτρώει, καλοπίνει. Ἐπειδὴ τὸ καλο - ἐν πολλοῖς συνθέτοις ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ ἱκανῶς, πολύ, ἄγαν (ἐκαλόκατσα

κι' εἶναι ἀργά, θὰ φύγω), διὰ τοῦτο καλοπλερώνω σημαίνει πληρώνω ὑπὲρ τὴν ἀξίαν, πρὸς τοῦτο δὲ συγγενὲς εἶναι τὸ χρυσοπλερώνω (ἃ θὰ πάρῃ τὰ πεπόνια, θά da χρυσοπλερώσῃ=θὰ πληρώσῃ ὡς ἐὰν ἦσαν ἐκ χρυσοῦ· κύταξε μὴ σπάσῃς τὴ gοῦπα, γιατὶ θά dηνε χρυσοπλερώσῃς), καλοτρώω, καλοψαίνω-ομαι (σήμερα τὸ ψωμὶ εἶναι καλοψημένο — ὁ καφὲς ἐκαλοψήθηκε).

Ἐν πλείστοις συνθέτοις σχεδὸν δ' ἐν πᾶσι τὸ καλο - ἔχει ἐπιτατικὴν ἔννοιαν προελθοῦσαν ἐκ τῆς ἐννοίας τοῦ καλῶς, ἱκανῶς, ὅθεν λίαν, ἄγαν (πρβλ. Τί λὲς πῶς δὲ dρώει τὸ πουλλί; ἐγὼ βλέπω ποῦ τρώει καὶ καλοτρώει. Τί λὲς πῶς δὲ bερνάει εὐτείνη ἡ δεκάρα; ἐγὼ γλέπω πῶς περνάει καὶ καλοπερνάει, γιατὶ δὲν εἶναι κάρπικη. Κάθομαι καὶ καλοκάθομαι. Τί μ' ἐρωτᾷς γιατὶ μιλῶ; ἐγὼ θὰ μιλῶ καὶ θὰ καλομιλῶ. Ξοδεύει καὶ καλοξοδεύει. Πλερώνει καὶ καλοπλερώνει. Θυμᾶται καὶ καλοθυμᾶται. Γνωρίζω καὶ καλογνωρίζω. Καταλαβαίνω καὶ καλοκαταλαβαίνω). Τὴν ἔννοιαν ταύτην τῆς ἐπιτάσεως καὶ βεβαιώσεως ἔχουσι τὰ σύνθετα ταῦτα λεγόμενα μετὰ τῶν ἁπλῶν, ἐν ἀρνήσει δὲ μετὰ τοῦ δὲ (δὲν) σημαίνουσι τὸ ἀσθενῶς, ὀλίγον ὅθεν ἥκιστα, οὐδαμῶς (πρβλ. ὁ Γεώργις δὲ μοῦ καλομιλεῖ, γιατὶ ἐφadάστηκε τώρα ποῦ ἐπλούτησε. Ἐλᾶτε κοdά, γιατὶ δὲ gαλοβλέπω. Δὲ gαλακούω, ἔχασα τὴν ἀκοή. Δὲν εἴχαμε καλογνωριστὴ ποῦ μοῦ ἐζήτησε νά dovε δανείσω ἑκατὸ τάλλαρα).

Ὥσπερ τὸ καλο - ἐν τῷ καλοδιαβάζω-ομαι, καλοκαταπίνω-ομαι, καλοκολλάρεται, καλοπιάνω-ομαι, καλοράφτεται, καλοσιδερώνεται, καλοχωνεύω-ομαι σημαίνει εὐχερῶς, εὐκόλως, οὕτω τὸ ἀντίθετον αὐτῷ κακο - σημαίνει δυσχερῶς· οἷον αὐτὸ τὸ γράμμα κακοδιαβάζεται - ἡ ψευτιὰ κακοχωνεύεται - κακοταιριάζω (κακοταίριαστος) - ὁ bάνdος κακοπιάνεται=ὁ φυγόδικος δυσκόλως συλλαμβάνεται - τὸ φόρεμα, ὅdες ἡ κλωνὰ εἶναι σάπια, κακοσιδερώνεται - εὐτείνη ἡ κολλαρίστρα εἶναι κακή, γιατὶ βλέπω ποῦ κακοσιδερώνει τὰ ροῦχα - ὅταν τὸ σίδερο εἶναι κρύο, κακοκολλάρεται τὸ πουκάμισο - ἔχει ἀgίνα καὶ κακοκαταπίνει - κούκκαλο ἀπὸ ψάρι κακοκαταπίνεται - ἡ φωτιὰ εἶναι γραῖος καὶ κακοσβειέται=ἡ πυρκαϊὰ, διότι πνέει ἀπηλιώ-

της, δυσχερῶς κατασβέννυται - καλακούρμαστος = εὐπειθὴς (ἀκουρμαίνομαι = πείθομαι) - καλοπροαίρετος (πρβλ. αὐτὰ εἶναι παιδιὰ καλοπροαίρετα = οὗτοι παῖδές εἰσιν ἀγαθοί).

Ἡ σημασία τοῦ πολυ- ἐν τῷ πολυανακατώνω - ομαι, - γράφω, - διαβάζω, - ζῶ (πρβλ. εἶναι ἄρρωστος κακὰ καὶ δὲ θὰ πολυζήσῃ), - κάνω (πρβλ. ἡ δοῦλα ἤτανε κλέφτρα καὶ λιχοῦτσα καὶ δὲ μᾶς ἐπολυέκαμε - ἐκείνη δὲ bολυκάνει σὲ σπίτια), - λογαριάζω, - πικραίνω - ομαι, - πίνω, - συλλογειῶμαι, - τρώω εἶναι εἰς πάντας σαφής. Σημειωτέον δ' ὅτι τοῦ πολυ - ἡ σύνθεσις λίαν συνήθης καὶ εὐχερὴς οἷον· πολυαγαπημένος - η - πιθυμημένος - η, - πικραμένος - η, - μιλῶ, - σεκλετίζομαι, μὲ πολυγνοιάζει, - λογαριαστὸς (μεσ' στὸ καλάθι ἤτανε σταφύλια πολυλογαριαστὰ = πολλῶν εἰδῶν) κ.ἄ.π.

Τὰ σύνθετα ταῦτα προῆλθον ἐκ τῆς κατὰ παράταξιν ἐκφορᾶς π.χ. πολὺγράφω ἢ γράφω πολύ, πολὺδιαβάζω, πολὺζῶ, πολὺ πιθυμημένος καὶ οὕτως ἑξῆς.

Εἰς τἀνωτέρω ἄξια προσθήκης εἶναι καὶ τὰ ἑπόμενα σύνθετα· πολυφαίνομαι (ἀμετ.) = συχνὰ φαίνομαι (δὲν ἐπολυφαινότουνε στὴ bλατεῖα — ἤτανε ἄρρωστος καὶ δὲν ἐπολυφαινότουνε στὴν ἀγορά)· πολυφαίνομαι (μεταβ.) = νομίζω τι πολὺ (πολυφαίνομαι τὰ λεφτὰ = τὰ χρήματα μοὶ φαίνονται πολλά, ἐπολυφάνηκε τὴ bλερωμὴ = ἐθεώρησε τὴν ἀμοιβὴν μεγάλην)· ἀντίθετον τούτου εἶναι τὸ λιγοφαίνομαι, ὅπερ ἀείποτε μεταβατικὸν (ἐλιγοφάνηκε τὰ λεφτά, τὴ bλερωμή). Λιγοχεριάζω = διαθέτω ὀλίγας χεῖρας ἐργατῶν, ὀλίγους ἐργάτας (ἤξερα πῶς λιγοχεριάζεις καὶ ἦρτα νὰ σὲ βοηθήσω). Ἀγουροζύφω (ζύφω ἄγουρα), ἀναποδογυρίζω (γυρίζω ἀνάποδα). Κακοφαίνεται (μοῦ, σοῦ, τοῦ, κτλ.). ἀπρόσωπον (μοῦ κακοφαίνεται ποῦ δὲ bορῶ νὰ σ' εὐχαριστήσω), τούτου δ' ἰσοδύναμον εἶναι τὸ δὲ μοῦ καλοφαίνεται (ὅταν τὸν εἶδα νὰ ἔρκεται πρωῒ-πρωΐ, δὲ μοῦ ἐκαλοφάνηκε = μοῦ ἐκακοφάνηκε).

Τὸ παραξοφαίνομαι, οὗτινος ὁ κ. Χατζιδάκις σημειοῦται τὴν σύνθεσιν ἐν Μ.Ν Ε. Α΄ σελ. 325, ἀπαντᾷ οὐ μόνον ἀμεταβάτως ὡς τριτοπρόσωπον, ἀλλὰ καὶ μεταβατικῶς ὡς προσωπικὸν (μοῦ παραξοφαίνεται νὰ μοῦ κάνῃς αὐτὴ τὴ gουbέda — μὴ σοῦ παρα-

ξοφανῆ, ἂν ἀκούσῃς πῶς δὲ θάρτω—παραξοφαίνομαι τὴ diμὴ ποῦ μοῦ γυρεύεις—ἐπαραξοφάνηκα τὰ λόγια του= εὗρον παράξενα).

Ἐκ τῆς κατὰ σύνταξιν ἐκφορᾶς γλυκὰ κουβεdιάζω, κυτάω, μιλῶ, φιλῶ παρήχθη τὸ γλυκοκουβεdιάζω,-κυτάω,-μιλῶ,-φιλῶ, καὶ εἴ τι ἄλλο.

Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἐπλάσθησαν τὰ σύνθετα συχναρρωστάω,-συχνοδιαβαίνω, -κρυολογειῶμαι, -μυρίζω, - περνάω, -πίνω,-σταυρώνω,-συναχώνομαι,-τρώω, ἀδικοβγάνω (ξέρω πῶς σ' ἀδικοβγάνουνε=γνωρίζω ὅτι σὲ διαβάλλουσι),-σκοτώνω -μένος, ξεροβήχω,-καταπίνω,-τηγανίζω,-τρίβω, κρυφογελάω,-κυτάω καὶ-κυτάζω,-κουβεdιάζω,-μιλῶ,-μουρμουρίζω,-στραβοβλέπω,-κυτάω καὶ κυτάζω,-κοιμῶμαι,-πατῶ, -τιμωνίζω, ἀγριοκυτάζω,-κυτάω,-μιλῶ, κουφακούω,-οκαίω, σφιχτοδένω-ομαι, βαρειαναστενάζω, λειανοκαμωμένος, -κόβω, -κοπανίζω, μισοβρίζω, -κάνω, -καταλαβαίνω, -μαθαίνω,-τελειώνω,-τρώω,-σβηῶμαι,-ψαίνω (βράζω, κάνω, καταλαβαίνω κ.τ.λ. τὸ μισὸ ἢ τὰ μισά), ξενοδουλεύω,-κοιμῶμαι,-κρατειῶμαι=δὲν εἶμαι συγγενής, εἶμαι ξένος πρός τινα, -παdρεύω-ομαι (δουλεύω στὰ ξένα ἢ σὲ ξένους, κοιμῶμαι στὰ ξένα ἢ σὲ ξένους κ.τ.λ.). Τὰ οὕτω συντιθέμενα τηροῦσι τὸν τόνον τοῦ ἁπλοῦ.

Συνδετικὰ σύνθετα ῥήματα.

Ἐν τούτοις τηρουμένου τοῦ τόνου τοῦ β΄ συνθετικοῦ, ὅπερ μένει ἀμετάβλητον, τὸ α΄ συνθετικὸν ὁτὲ μὲν δὲν μεταβάλλεται, ὁτὲ δ' ἐμφανίζεται μεταβεβλημένον, λήγει δὲ εἰς-ο, τὸ κατ' ἐξοχὴν συνδετικὸν φωνῆεν. οἷον· ἀνοιγοδιαπλατώνω (ἀνοίγω+διαπλατώνω), ἀνοιγοκλειῶ (ἀνοίγω+κλειῶ), bαινοβγαίνω (bαίνω+βγαίνω), κλωθογυρίζω (κλώθω+γυρίζω), κλωτσοπατῶ (κλωτσάω+πατῶ), παιζογελῶ (παίζω+γελῶ), περνοδιαβαίνω (περνάω+διαβαίνω), στριφτογυρίζω ἢ στριφογυρίζω (στρίφτω ἢ στρίφω+γυρίζω), τρεμοσβηῶμαι (τρέμω+σβηῶμαι), ἀνεβοκατεβαίνω (ἀνεβαίνω + κατεβαίνω), λυσοδένω (λυῶ-

ἔλυσα+δένω), μαυρομελανιάζω (μαυρίζω+μελανιάζω), ξεραποξυλώνομαι (ξεραίνομαι+ἀποξυλώνομαι), ξεροβουβαίνομαι (ξεραίνομαι+βουβαίνομαι), ξεροκουκκαλιάζω (ξεραίνω+κουκκαλιάζω), χρυσαλειφώνω (χρυσώνω+ἀλείφω· τὸ δὲ -ώνω κατὰ σύμφυρσίν τινα κεῖται), γεννοαναθρεμμένος (γεννημένος+ἀναθρεμμένος), μαυροjωμένος (μαυρισμένος+jωμένος· τὸ jώνω ἐκ τοῦ -ἰὸς σημαίνει γίνομαι πελιδνός), ἐγεννόσπαιρνε (ἐγέννα+ἔσπαιρνε πρβλ. διαλέπαρτοbουσεγεννόσπαιρνε=ἐς κόρακας ἥτε μήτηρ καὶ ὁ πατήρ).

Ρήματα σύνθετα ἐκ προθέσεως.

Ἐν συνθέσει μετὰ ῥημάτων συνηθέστεραι εἶναι αἱ προθέσεις παρά, ματὰ (περὶ τῆς γενέσεως αὐτῆς καὶ τῆς ἐπιρρηματικῆς σημασίας βλέπε Μ.Ν.Ε. τόμ. Α΄ σελ. 235), ξανά, ξε, σπανιώτεραι αἱ προθέσεις πρός, ἐπί, ἀντί, ὑπό, διά, ἐν, ὑπέρ. Ἐκ τῶν προθέσεων ἄρα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μόνη ἡ εἰς οὐδόλως ἀπαντᾷ ἐν συνθέτῳ ῥήματι, εἴτε ἀρχαιόθεν διασωθέντι εἴτε νεωτερικώτερον πλασθέντι.

Ἡ γνωστὴ σημασία τῆς παρὰ νὰ σημαίνῃ ὑπερβολὴν καὶ ὑπέρβασιν τοῦ προσήκοντος μέτρου διατηρεῖται ἐν τοῖς ἑπομένοις ῥήμασι· παραβάνω (τὸ ῥῆμα τοῦτο καὶ τὸ κατωτέρω παραμετράω ἔχουσι καὶ ἄλλην σημασίαν, διότι τὸ μὲν πρῶτον σημαίνει ἁμιλλῶμαι δρόμῳ οἷον· ἐκεῖνοι οἱ δύο παραβάνουνε στὸ τρεχάκι—ἔλα νὰ παραβάλουμε, τὸ δὲ δεύτερον κακῶς μετράω· οἷον ὁ μαγαζιάτωρας παραμετράει=κακομετράει· καὶ τὸ παρακούω δὲ παραπλησίαν ἔννοιαν ἔχει, διότι σημαίνει ἀκούω ἄλλ' ἀντ' ἄλλων), παραβράζω, παραbωδάω καὶ παραbώνω (τὸ ἁπλοῦν ἀbωδάω καὶ ἀbώνω· τοῦτο δὲ κατὰ γνωστοὺς νόμους, οὓς ἀνέπτυξεν ὁ κ. Χατζιδάκις, ἐκ τοῦ ἀπωθῶ)-γίνομαι, -γιομόζω καὶ -γιομίζω, -γουρουνίζω, -γράφω, -δέρνω, -δίνω (τὸ ῥῆμα τοῦτο πλὴν τῆς σημασίας τοῦ ἄγαν, λίαν δίδω σημαίνει ὅ,τι καὶ τὸ καταρειῶμαι, βλαστημάω π.χ. μὴ μὲ θυμώνῃς μωρέ, γιατὶ θὰ παραδώσω! Ποῦ νὰ παραδώσω! ἐκ τῆς φράσεως παραδίδωμι τῷ διαβόλῳ· σημειωτέον δ' ὅτι λέγεται καὶ μετ' ἀντικειμένου οἷον· νὰ παραδώσω τὸ bατέρα μου καὶ τὴ μάννα

μου!),-δουλεύω,- κάθομαι, - καίω, - κάνω, - κλέφτω, - κορδώνο-μαι,-μετράω,-μιλῶ, - ξεbουρίζω (τοῦτο σημαῖνον ποιῶ τινα ἀμελεῖν τῶν ἑαυτοῦ ἔργων καὶ ἀνειμένως διάγειν ἔχει β' συνθετικὸν τὸ ἀλλαχοῦ ἀπαντῶν ζbουρίζου καὶ ζbορίζω=λέγω, ὅπερ ἀνάγει ὁ G. Meyer εἰς τὸ σερβικὸν *sbor* = σύνοδος, λόγος καὶ τὸ *sboriti* = λέγειν καὶ τὸ βουλγαρικὸν sbor· σημειωτέον δ' ὅμως ὅτι καὶ ἐν τῇ ῥωσικῇ ὑπάρχει ἡ λέξις *sbor* = σύνοδος κ. τ. λ.), -ξεκωλιάζω,- ξηλώνω,- παίρνω,- παχαίνω, - πίνω, - ρεσεύω (τὸ ἁπλοῦν ρεσεύω ἔλαβε τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ οὐσ. αἵρεσι αἵρεσες· παρὰ τὸ οὐσ. δηλαδὴ αἵρεσι ληφθὲν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἴσον πρὸς τὸ οὐσ. κακία νομισθὲν ἐπλάσθη ὁ ἀόριστος αἱρέσεψα ἐκ φράσεων οἷα ἥδε· τὸ παιδὶ ἀπόχτησε αἵρεσες = τὸ παιδὶ αἱρέσεψε· ἔπειτα δέ, ἐπειδὴ τὸ ἐν ἀρχῇ αἱ-*(e)* ἐθεωρήθη αὔξησις, ἐπλάσθη ἐνεστὼς ρεσεύω ἄνευ τοῦ *e*. Λέγεται δὲ οὐ μόνον ἀμεταβάτως, ἀλλὰ καὶ μεταβατικῶς οἷον ρεσεύω τὸ παιδὶ καὶ τὸ παιδὶ ρεσεύει),-ρedεύω=τρέχω (ὁ G. Meyer παραθέτων τὸ ἀλλαχοῦ λεγόμενον ἀρεντεύω καὶ τὸ ἀρεντᾶτος (ἐν Κεφαλληνίᾳ ρedᾶτος= τρεχᾶτος) ἀνάγει τὸ ῥῆμα εἰς τὸ ἀρχαῖον σλαυϊκὸν riada θηλ. τοῦ riad = τάξις)-συνοριάζω = ἀφανίζων τὰ ὅρια κτήματος ἐκτείνω ταῦτα ἐπὶ τὸ ἀλλότριον κτῆμα,-τρώω,-φουσκώνω,-χορταίνω,-χώνω, -ψαίνω.

Πολλάκις ἡ πρόθεσις παρὰ οὐδόλως εἶναι αἰσθητὴ καὶ τὸ σύνθετον ἔχει σημασίαν ἁπλοῦ, οἷον παραγγέρνω, παραδέρνω, παραμονεύω (τοῦτο κυρίως παρασύνθετον).

Πολυάριθμα εἶναι τὰ σύνθετα ἐκ τοῦ ματὰ καὶ τοῦ ξανά, ἅτινα σημαίνουσιν αὖθις, ἐκ νέου, οἷον ματα,-ξανα-,-ακούω,-ανεβαίνω,-ματα-, ξανάρκομαι,-γυρίζω,-διαβάζω,-δίνω,-καίω, -κάνω,-κατεβαίνω,-κατουρειῶμαι,-κλαίω,-κυλάω (ὅταν τὸ ῥῆμα ἔχῃ τὴν ἔννοιαν τοῦ ὑποτρέπεσθαι τὴν νόσον λέγεται σύνθετον ἐκ τοῦ ξανά, οἷον ὁ ἄρρωστος ἐξανακύλησε, οὐδέποτε δὲ ἐματακύλησε, ἐν ᾧ ἐν τῇ συνήθει τοῦ μετακινεῖν σημασίᾳ λέγεται κατ' ἀμφότερον),-λαβαίνω (τούτου διάφορον τὸ μεταλαβαίνω = κοινωνῶ τῶν ἀχράντων μυστηρίων, ὥστε τοῦτο αἰσθητὸν ὡς ἁπλοῦν, ὥσπερ καὶ τὸ μετανοιώνω, μεταχειρίζομαι κ.τ.τ.),-λέω, -λησμονάω,-μιλῶ, ξαναμωραίνω-ομαι, ματα-.-ξανα,-παίρνω,

-πειράζω,-πέφτω,-περνάω,-πιθώνω,-πίνω,-πληρώνω,-ραφτω,-ρίχτω,-ρωτάω,-σταυρώνω,-φέρνω.

Ἡ συνήθης ἐν τῇ ἀρχαίᾳ σημασία τῆς ἐκ σημαινούσης τελείωσιν, ἐξεργασίαν, εἶναι ἐν τῇ νεωτέρᾳ γλώσσῃ σπανιωτάτη· οὕτω π. χ. ἐν Κεφαλληνίᾳ ξεκουφαίνω=ποιῶ τινα κωφόν, ἐκκωφῶ, ἐν ᾧ ξεκουφαίνομαι=ἀνακτῶμαι τὴν ἀκοήν. Ἐν πολλοῖς δὲ τῶν μετ' αὐτοῦ συνθέτων τὸ ξε- οὐδὲν δύναται καὶ τὸ σύνθετον εἶναι αἰσθητὸν ὡς ἁπλοῦν. οἷον ξαστερώνω (ἀμετ.), ξανοίγω. ξελέχω. ξυπολυῶμαι. ξεθερματίζω, ξεχωρίζω. ξεφαυλίζω. ξετιμώνω, ξεθαρρεύω. Συνηθεστάτη εἶναι ἡ σημασία τοῦ ἔξω, τῆς ἀφαιρέσεως, ἀποβολῆς, ἀπομακρύνσεως οἷον· ξεβγάνω=προαγωγεύω (ἡ μάννα ἐξέβγαλε τὴ góρη).-βρακώνωμαι.- bρατσώνομαι,- ζορκιάζω -gaiνιάζομαι=ἀποβάλλω τι,- θωριάζω περὶ ἐνδύματος ἀποβάλλοντος τὴν χρόαν (πρβλ. εὐτείνη ἡ γιακέττα ἐξεθώριασε ἀπὸ τὸ πλύσιμο),-κάνω, ξεκαρδίζομαι (πρβλ. ἐξεκαρδίστηκα στὰ γέλοια)-κουτσαίνω, μαι,-λέω=ἀθετῶ τὸν λόγον μου.-λογιάζω, -μυαλίζω,-πιρίζω (Παροιμιῶν Πολίτου Γ. 21)-πορτίζω, σαβουρώνω,-σπιτίζω-ομαι,-σπυρίζω, σφαΐζω-ομαι=ἀφαιρῶ τὸν τράχηλον. καταπονῶ τον τράχηλον.

Τὴν γένεσιν τοῦ ξε- ἐν τοῖς συνθέτοις ῥήμασι δύναται ὁ βουλόμενὰ εὕρῃ ἐν Μ. Ν. Ε. σελ. 31, ἐν τῇ αὐτῇ δὲ σελίδι καὶ ἑξῆς καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ πῶς τὸ ξε- ἐδήλωσε τὸ ἐναντίον τῶν ἁπλῶν. Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς ἰδιώματι δὲν τίθεται τὸ ξε- μετὰ προσηγορικῶν εἰς δήλωσιν τοῦ ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ ὀνόματος σημαινομένη ἰδιότης ἀνῆκε πρότερον τῷ ὑποκειμένῳ· δὲν λέγεται λοιπὸν παρ' ἡμῖν, ὥσπερ ἀλλαχοῦ, ξεκαλόγερος, ξεκαπετάνιος. ξεδάσκαλος. ξεμυλωνᾶς, ξεσυμπέθερος. ἀπόπαππας, οὐδὲ ἀποσυμπέθερος ὥσπερ ἐν Παρῳ. Τὸ ξε τοῦ καθ' ἡμᾶς ξεσυμπεθερεύω ἄσχετον πρὸς τὸ ξεσυμπέθερος. ἐπλάσθη δὲ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ ξεκάνω, ξεράφτω, ξεbερδεύω κ.λ.π.

Ἄξια παρατηρήσεως ἡ τοῦ ξε-χρῆσις, καθ' ἣν τὸ ὑπ' ἄλλου λεγόμενον ἐπαναλαμβάνομεν ἁπλοῦν τε καὶ μετὰ τοῦ ξε-θέλοντες οὕτω νὰ δηλώσωμεν ὅτι ἀγανακτοῦμεν ἐπὶ τῷ λεγομένῳ καὶ δὲν ἀποδεχόμεθα αὐτὸ (πρβλ. ἐγὼ παιδάκι μου θὰ φύγω· τὶ μοῦ λὲς κάτσε καὶ ξεκάτσε!—Τὶ κάνει ἡ μάννα σου; Μαγερεύει!

Τὶ μαγερεύει καὶ ξεμαγερεύει· εἶναι ὥρα νὰ πάῃ στάλώνι.
—Ὦ πατέρα μου πατερούλλι μου, δὲ do ξανακάνω! Τὶ πατέρα μου καὶ ξεπατέρα μου! Ἐγὼ θὰ σὲ σκοτώσω στὸ ξύλο.)

Ἡ ἀπὸ ἐν συνθέσει μετὰ ῥημάτων σημαίνει κυρίως περάτωσιν, τελείωσιν, ἐξεργασίαν τοῦ ὑπὸ ῥήματος σημαινομένου, ἔν τισι δ' ἐπεσκιάσθη ὅλως ἡ τῆς ἀπὸ σημασία καὶ ταῦτα αἰσθάνονται οἱ λαλοῦντες ὡς ἁπλᾶ, οἷον ἀποβάνω=ἐκτιτρώσκω, ἀποδένω (ἀποδεμένος, ἀπόδεμα), ἀπολάω (ἐκ τοῦ ἀπολύω, συνεξέδραμε πρὸς τὰ πολλὰ εἰς -άω), ἀποζητάω, ἀποστομώνω=ποιῶ τινα μηδὲν ἔχειν εἰπεῖν. Ἡ δὲ τοῦ τελειοῦν σημασία εὕρηται ἐν τοῖςδε· ἀποκαϊδίζω (πρβλ. ὅποιος μὲ στραβὸ καθήσῃ τὴν αὐγίτσα ἀποκαϊδίζει), -λειτρουγάω, -ξηλώνω, -ξυλώνομαι, -σαρώνω, -τελειώνω, -τρώω. Σύνθετα ἐκ τῆς ἀνὰ συνήθη εἶναι τὸ ἀναβλύζω, -γλείφομαι, -παίρνω=παύομαι (περὶ βροχῆς) (πρβλ. Περίμενε λιγάκι ν' ἀναπάρῃ (τὸ νερό), γιατὶ βρέχει καὶ θὰ γένῃς μοσκίδι), -πίνω (περὶ ἀγγείου ἐν ᾧ τὸ ὑπάρχον ὑγρὸν ἀπόλλυται ἐξατμιζόμενον ἢ ἐκρέον), -σταλάζω, -ἀναχαίρομαι (πρβλ. Εἶδ' ὁ βλάχος τὴ γενεά του κι' ἀναχάρηκ' ἡ καρδιά του).

Ἡ δὲ κατὰ ἐν ἄλλοις μὲν σημαίνει λίαν, ἄγαν οἷον· καταdροπιάζω-ομαι, -κομματιάζω-ομαι, -ξηλώνω-ομαι, -χρεώνομαι κ.τ.λ. ἐν ἄλλοις δὲ εἶναι ἄχρους οἷον· κατακάθομαι, -πιάνω πρβλ. καταπιάνω τὸ φόρεμα καὶ ἐκαταπιάστηκε ὁ γυιὸς= συνελήφθη), -σταλάζω-φέρνω.

Ἐκ τῆς περὶ σύνθετα εἶναι ἄλλα τε καὶ τάδε· περιγελάω, -μένω, περιορίζομαι, -παίζω, -φρονάω.

Σύνθετα ἐκ τῆς προθέσεως συ-, συν-εἶναι τὸ συbάω (Κρῆτες συμπαλλίζω, Μήλιοι συβάλλω, ἄλλοι δὲ συμπαίνω Μ.Ν.Ε. Α' σελ. 298), συbλησιάζω=ὁμορός εἰμι (ἐκ τοῦ συμπλησιάζω haplologie), συδαυλίζω=ἀνακινῶ τὸ πῦρ, συμμαζώνω-ομαι, συgαίομαι, συνεbάζω (Μ.Ν.Ε. Α' σελ. 30, 31), συνεπαίρνω=παρασύρω, συνεπαίρνομαι=παραφέρομαι, συνεπαρμένος=ἐξημμένος, παράφρων, συφέρνω (Μ.Ν.Ε. Α' σελ. 291) καὶ συνεφέρνω (Μ.Ν.Σ. Α' σελ. 30, 31), (ἐν τοῖς συνθέτοις τούτοις διεσώθη τὸ πληρέστερον ἐπαίρνω-ἐπαίρω, ἐν ᾧ ἐν τῷ ἁπλῷ παίρνω ἀπεβλήθη τὸ ε (πρβλ. Μ.Ν.Ε. σελ. 216) ἐξαιρέσει μόνον τῶν φράσεων ἔπαρε

γέροda βουλὴ καὶ παιδεμένου γνῶσι καὶ ἔπαρε καὶ κατάλαβε).

Περαίνοντες τὸν περὶ τῶν συνθέτων ῥημάτων λόγον παραθέτομεν παραδείγματα συνθέτων ἐκ τῶν λοιπῶν προθέσεων· ἀgαστρώνω -ομαι, ἀdισκόβω, ἀdιστελώνομαι (ἀdιστυλώνομαι) καὶ ἀdριστελόνομαι (βλ. Ἀθηνᾶς τόμ. ΚΔ΄ σελ. 29), διαβαίνω, διαλέω, πιτιμίζω, ποτάζω=κτῶμαι (τὸ ῥῆμα τοῦτο προῆλθεν ἐκ τοῦ ὑποτάσσω καὶ τοῦ ὑπόταξα. Ἔκραξα: κρόζω=ὑπόταξα: ὑποτάζω, εἶτα δὲ ἀπόταξα-ἀποτάζω, ἐκ τούτου δὲ πόταξα-ποτάζω), προσποδιάζω (τοῦτο λέγεται περὶ πατρὸς ἢ ἀδελφοῦ ὁδηγοῦντος τὴν νύμφην πρὸ τοῦ ὑμεναίου παρὰ τὸν γαμβρόν), ὑπερασπίζω-ομαι.

Σύνθετα παρατακτικὰ ἢ συνδετικὰ (dvandva).

Πλὴν τῶν παρατακτικῶν συνθέτων ῥημάτων, περὶ ὧν ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω, ὑπάρχουσιν ἐν τῷ ἰδιώματι, ὥσπερ καὶ παρὰ τοῖς λοιποῖς τῶν Ἑλλήνων, καὶ οὐσιαστικὰ καὶ ἐπίθετα παρατακτικά.

Παρατακτικὰ Οὐσιαστικά.

Κατὰ μαρτυρίαν τοῦ Π. Γ. Γενναδίου ἐν Λακωνίᾳ λέγεται ἀπριλομάϊς (πρβλ. Παροιμιῶν Πολίτου Γ΄ σελ. 220.73 «Νὰ μὴ ζηλέψῃς τὴ Λαμπρὴ γυναῖκα καὶ τὸν Ἀπριλομάϊ φοράδα»)· τὸ σύνθετον τοῦτο ἀπαντᾷ ἐν Κεφαλληνίᾳ (καὶ ἀλλαχοῦ) κατὰ τὸν τύπον μαϊάπριλο (οὐδ.)· εἶναι δ' ἐσφαλμένη ἡ πληροφορία τοῦ κ. Μπούτουρα ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ δημοσιευθείσῃ πραγματείᾳ «Τὰ ὀνόματα τῶν μηνῶν ἐν τῇ Νεοελληνικῇ», καθ' ἣν ἐν Κεφαλληνίᾳ λέγεται δῆθεν ὁ Μαγιάπριλος καὶ ὁ Ἀπριλομάϊς.

Ἐκ τοῦ οὐσ. γίδια καὶ τοῦ οὐσ. πρόβατα προέκυψε τὸ σύνθετον γιδοπρόβατα, κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον τὸ σύνθετον ποταμοθάλασσα ἐκ τῆς παρατάξεως τοῦ οὐσ. ποταμὸς καὶ τοῦ οὐσ. θάλασσα (πρβλ ἤπιε τὴ bοταμοθάλασσα = ἔπιεν οἶνον ἴσον τῇ ποσότητι τοῦ ποταμίου καὶ θαλασσίου ὕδατος, ἄρα πολύν), ὁμοίως δ' ἐκ τῶν οὐσιαστικῶν λάδι καὶ ξείδι τὸ παρατακτικὸν λαδόξειδο·

ἐπειδὴ δὲ παρὰ τοῖς λαλοῦσι ἑκάτερον τῶν εἰς σύνθεσιν ὑποκειμένων οὐσιαστικῶν ὑπελήφθη κύριον, ἐσχηματίσθη καὶ ἕτερος τύπος τὸ ξεινόλαδο καὶ σημαίνεται διὰ τῆς λέξεως κρᾶμα ἐλαίου καὶ ὄξους, δι' οὗ ἀρτύουσι πλὴν ἄλλων καὶ τὸν ἄρτον (ῥῆμα ξεινολαδιάζω). Τοιοῦτον ἔδεσμα εἶναι σήμερον συνήθης τῶν πενεστέρων τροφή, ἀλλ' ἐν ἄλλοις χρόνοις βίου ἁπλουστέρου καὶ λιτοῦ οἱ παῖδες καὶ οἱ ἔφηβοι τοιοῦτον ἔδεσμα ἐλάμβανον κατὰ τὸ δειλινόν, ὥρας δηλαδή τινας πρὸ τοῦ δείπνου.

Ἐκ τῆς συνεκφορᾶς λεμόνια - πορτογάλια καὶ νεράdζια - πορτογάλια προῆλθον τὰ σύνθετα λεμονοπορτόγαλα καὶ νεραdζολέμονα (ταῦτα εἶναι καὶ προσδιοριστικά), ὁμοίως ἐκ τῆς συνεκφορᾶς τοῦ σκότια - πλεμόνια τὸ σκοτοπλέμονα, τοῦ γυναῖκες - παιδιὰ τὸ γυναικόπαιδα, τοῦ Δειληνᾶτα - Φαρακλᾶτα τὸ Δειληνοφαρακλᾶτα, τοῦ Τραυλιᾶτα - Περατᾶτα τὸ Τραυλοπερατᾶτα. Δι' ὃν λόγον λέγεται λαδόξειδο καὶ ξεινόλαδο ἀδιαφόρως, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον λέγεται καὶ σκοτοπλέμονα καὶ πλεμονόσκοτα. Τοιαύτη ἀδιάφορος θεσις τῶν συνθετικῶν μερῶν δὲν συμβαίνει εἰς τὸ Δειληνοφαρακλᾶτα καὶ Τραυλοπερατᾶτα, διότι ἐν ἀμφοτέροις τοῖς συνθέτοις τούτοις κύριον ἐν τῇ συνειδήσει τῶν λαλούντων ὑπελήφθη τὸ α΄ συνθετικόν, ἐν μὲν τῷ πρώτῳ τὸ Δειληνᾶτα, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τὸ Τραυλιᾶτα. Δὲν εἶναι ἴσως περιττὸν νὰ προστεθῇ ὅτι ἡ παρ' ἀλλήλαις θέσις τῶν κωμοπόλεων (Δειληνᾶτα - Φαρακλᾶτα καὶ Τραυλιᾶτα - Περατᾶτα) παρήγαγε τοὺς λαλοῦντας εἰς δημιουργίαν τῶν συνθέτων τούτων· σημειωτέον δ' ὅτι διὰ παρατακτικῶν σημαίνονται καὶ οἱ κάτοικοι Δειληνοφαρακλᾶδες = Δειληνᾶδες καὶ Φαρακλᾶδες, Τραυλοπερατᾶδες = Τραυλιᾶδες καὶ Περατᾶδες.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω συνθέτων ἄξια μνείας νομίζω καὶ τὰ ἑπόμενα παρατακτικά, τῶν ὁποίων σαφὴς εἶναι ἥτε γένεσις καὶ ἡ σημασία· ἀbελοχώραφα (ἀbέλια καὶ χωράφια), ἀdρόγενο (ὁ ἄdρας καὶ ἡ γυναῖκα), ἀδερφοξάδερφα (ἀδέρφια και ξαδέρφια), ἀgιναροκούκια (ἀgινάρες καὶ κουκιά), ἀνεμόβροχο καὶ ἀνεμοβρόχι (ἄνεμος καὶ βροχή), ἀρνοκάτσικα (ἀρνιὰ καὶ κατσίκια), τὸ ἀσπροκόκκινο δισκος κυβείας ὠνομασμένος οὕτω ἀπὸ τοῦ χρώματος τῶν ἐπ' αὐτοῦ ἐζωγραφημένων τριγώνων (ἄσπρο - κόκκινο),

ἀστραπόβροdα (ἀστραπὲς καὶ βροdές), bαρουτόσκαγα (bαροῦτι καὶ σκάγια), βεροδαχτύλιδα (βέρες καὶ δαχτυλίδια), βοϊδοβούβαλα (βόϊδια καὶ βουβάλια), μαννοθυγατέρα (μάννα καὶ θυγατέρα), μαχαιροπέρουνα καὶ περουνομάχαιρα (μαχαίρια καὶ περούνια), Νικολοβάρβαρα (πρβλ. Παροιμιῶν Α΄ σελ. 238), νυφοπεθερὰ (νύφη καὶ πεθερὰ) (μεσ' στὸ μεσημέρι μᾶς ἤρτανε καὶ οἱ δύο, νυφοπεθερά· = ἦτε νύμφη καὶ ἡ πενθερά· νυφοπεθερὰ κάθουdαι στὸ ἴδιο σπίτι καὶ ὅλη μέρα τρώουdαι = ἡ νύμφη καὶ ἡ πενθερὰ συνοικοῦσι καὶ ἐρίζουσι ἀλλήλαις)· παιδόσκυλα (παιδιὰ καὶ σκυλιά) (Ἐγὼ δὲν ἔχω τὰ παιδόσκυλά μου), πορτοπαρέθυρα (πόρτες καὶ παρεθύρια), σεσκλοσέλινα (σέσκλα καὶ σέλινα), σημεραύριο (τὸ) (σήμερα καὶ αὔριο) (μὲ τὸ σημεραύριο δὲ θὰ κάμουμε δουλειά), σταυρομάναλα (σταυρὸς καὶ μανάλια), Σαββατοκύριακο (Σαββάτο καὶ Κυριακή), Τετραδοπαράσκευο (Τετράδη καὶ Παρασκευή).

Παρατακτικὰ ἐπίθετα.

Τὸ ἐπίθετον νεκρός, σημαῖνον ἐν τῷ ἰδιώματι τὸν ἐστερημένον ἅλατος, τὸν ἀνούσιον, συνετέθη πρὸς τὸ ταυτόσημον ἀνάλατος καὶ ἐπλάσθη τὸ σύνθετον νεκρανάλατος (νεκρὸς-ἀνάλατος), ὁμοίως τὸ κίτρινος καὶ πράσινος ἔδωκαν τὸ κιτρινοπράσινος, τὸ ἀρσενικὸς καὶ θηλυκὸς τὸ ἀρσενικοθήλυκος (πρβλ. τἀρχαῖον ἀρρενόθηλυς), τὸ γλυκὺς καὶ ξεινὸς τὸ γλυκόξεινος, τὸ ἄσπρος καὶ κόκκινος τὸ ἀσπροκόκκινος, τὸ καθαρὸς και μελαχροινὸς τὸ καθαρομελάχροινος, τὸ μόνος καὶ ἀκριβὸς τὸ μονάκριβος, το χοdρὸς καὶ νόστιμος τὸ χοdρονόστιμος, τὸ σγουρὸς καὶ ξανθὸς τὸ σγουρόξανθος), τὸ κουρλὸς (= τρελλὸς) καὶ φαdασμένος τὸ κουρλοφαdασμένος, τὸ μαῦρος = δυστυχὴς καὶ τὸ κακομοίρης ἔδωκαν τὸ μαυροκακομοίρης, τὸ παλαβὸς καὶ ἔξυπνος ἔδωκαν τὸ παλαβοέξυπνος, καὶ τὸ μαῦρος και κίτρινος τὸ μαυροκίτρινος.

Ὑπό τινος ἀρτοποιοῦ κατεσκευάσθη ποτὲ ἄρτος, ὅστις οὔτε δευτέρας ποιότητος ἦτο οὔτε τρίτης, ἐπωλεῖτο δὲ εἰς τιμὴν μεταξὺ τῆς τιμῆς τοῦ δευτέρας ποιότητος καὶ τῆς τιμῆς τοῦ τρίτης ποιότητος

ἄρτου, ἐπειδὴ δὲ τὸν μὲν πρώτης ποιότητος ἄρτον λέγομεν ἡμεῖς ψωμὶ πρῶτο, τὸν τῆς δευτέρας ψωμὶ δεύτερο, τὸν τῆς τρίτης ψωμὶ τρίτο, ὁ οὕτω κατασκευασθεὶς ἄρτος ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ κατασκευαστοῦ ψωμὶ δευτερότριτο, ἄρτος δῆλον ὅτι οὔτε δευτέρας ποιότητος οὔτε τρίτης, ἐπειδὴ δὲ ὑπ' ἄλλων ἔτι καὶ νῦν τοιοῦτος κατασκευάζεται ἄρτος, ἡ λέξις εἰσαχθεῖσα ἐπεκράτησε. Ὅπως δὲ τὸ πρῶτο, δεύτερο, τρίτο προκειμένου περὶ ἄρτου οὐσιαστικοποιήθησαν, οὕτω καὶ τὸ δευτερότριτο (πρβλ. δόσε μου δύο πρῶτα καὶ ἕνα δευτερότριτο. Εὐτεῖνοι τρῶνε δευτερότριτο).

Ἐπιρρηματικὴν ἔννοιαν ἔχει τὸ συνδετικὸν σύνθετον σκαφτοσκάλλι (τὴ δουλειὰ τὴ gάνουνε σκαφτοσκάλλι=ἐργάζονται τὸ ἔργον ἐπιπολαίως). Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ ἀγρὸς σκάπτεται καὶ μετά τινα χρόνον σκαλλίζεται, πολλάκις ὅμως ἀναγκάζονται οἱ γεωργοὶ καὶ τὰς δύο ταύτας ἐργασίας συγχρόνως νὰ κάμωσι, νὰ σκάψωσι καὶ νὰ σκαλλίσωσι· ἐντεῦθεν ἡ ἔννοια τῆς ἀνωμάλου ἐργασίας, τῆς ἐπιπολαίας.

Τονισμὸς τῶν συνδετικῶν οὐσιαστικῶν καὶ ἐπιθέτων.

Περὶ τοῦ τονισμοῦ τῶν συνθέτων τούτων παρατηροῦμεν ὅτι ὁ τόνος τοῦ β' συνθετικοῦ ἢ τηρεῖται, οἷον μαννοθυγατέρα, νυφοπεθερά, παππαδοκαλογέροι, σεσκλοσέλινα, κουρλοφadασμένος, μαυροκακομοίρης, νεκρανάλατος, χοdρονόστιμος ἢ ἀναβιβάζεται εἰς τὴν προπαραλήγουσαν οἷον ἀδερφοξάδερφα, ἀνεμόβροχο (ἀλλὰ καὶ ἀνεμοβρόχι μετ' ἀναβιβασμοῦ τοῦ τόνου), δευτερότριτο, μαχαιροπέρουνα, σταυρομάναλα, τετραδοπαράσκευο, γλυκόξεινος, σγουρόξανθος.

Σύνθετα ἐκ διπλασιασμοῦ.

Εἰς τὴν τάξιν τῶν συνδετικῶν συνθέτων δυνάμεθα νὰ περιλάβωμεν καὶ πάντα ἐκεῖνα τὰ σύνθετα, ὅσα προῆλθον ἐκ διπλασιασμοῦ τῆς αὐτῆς λέξεως ἢ τῆς ἀντίθετον ἔννοιαν ἐχούσης. Γράψε-γράψε, δόσε-δόσε, κόψε-κόψε, κυτάξου-κυτάξου, λιμάρησε-λιμάρησε, μίλησε-μίλησε, ξεφύλλισε-ξεφύλλισσε, ξήλωνε-ξήλωνε,

παῖξε-παῖξε, πρεβάτησε-πρεβάτησε, τραύα-τραύα, τρῖψε-τρῖψε, φάε-φάε, φόρτωσε-φόρτωσε, φτῦσε-φτῦσε κ.ἄ.π. ἀνέβα-κατέβα, ἀγάλια-ἀγάλια καὶ ἀγάλι-ἀγάλι, ἀνοίγω-κλειῶ, ἄνοιξε-κλεῖσε, ἀπάνου-κάτου, bαίνω-βγαίνω, γράψε-σβῆσε, δεμάτι-δεμάτι, ἔbα-ἔbγα, κάτσε-σήκω, κούτσι-κούτσι (ἐπίρρημα, ἀλλὰ καὶ οὐσιαστικὸν τὸ κούτσι-κούτσι, ἀναπήδησις ἐπὶ τοῦ ἑνὸς τῶν ποδῶν, τοῦ ἑτέρου μένοντος μετεώρου· πρβλ. πολὺ σ' ἀρέσει τὸ κούτσι-κούτσι), νύχτα-νύχτα, πάω-ἔρχομαι, πέφτω-σηκώνομαι, ράψε-ξήλωσε, πρωῒ-πρωΐ, ρόγα-ρόγα, σύρε-ἔλα, τσαbὶ-τσαbί, φασούλι-φασούλι, φόρτωσε-ξεφόρτωσε, χείρου-χειρότερος-η-ο καὶ χείρου-χειρότερα.

Καθ' ὅλου τὰ οὕτω συντιθέμενα εἶναι προστακτικαί, τὸ δ' ὅλον εἶναι αἰσθητὸν τοῖς λαλοῦσιν ὡς ἐπίρρημα, προσλαβὸν δ' εἶτα τὸ ἄρθρον οὐσιαστικοποιήθη ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῶν ἑπομένων φράσεων, τὰς ὁποίας παραδείγματος χάριν παρατιθέμεθα.

Γράψε-γράψε ἐχάλασε ἡ πέννα — πρεβάτησε-πρεβάτησε ἐκουράστηκα — φόρτωσε-φόρτωσε ἐκάτσαμε τὸ γάϊδαρο — μὲ τὸ πρεβάτησε-πρεβάτησε ἔσκασα — γάμησε-γάμησε ἐβγῆκε ἡ γλῶσσά του — θὰ ἀφήσετε τὸ ἀνέβα-κατέβα ποῦ ἐπιάσετε; θὰ παύσατε ὅ,τι ἠρχίσατε νὰ κάμνετε, νὰ ἀνεβαίνετε καὶ νὰ κατεβαίνετε; — σήμερα δὲ μᾶς πάει ἡσυχία, ἔχουμε ἄνοιξε-κλεῖσε — μὲ τὸ μίλησε-μίλησε δὲν ἀποσταίνει ἡ γλῶσσά του — μὲ τὸ φάε-φάε θὰ σκάσετε — φαεὶ ποῦ πάει μάσσα-φτῦσε δὲν εἶναι φαεὶ — κυτάξου-κυτάξου στὸ gαθρέφτη ἐξεσφαΐστηκε — ξήλωνε-ξήλωνε θὰ dο χαλάσῃς τὸ σκουτί

Σύνθετα οὐσιαστικά.

Τῶν συνθέτων οὐσιαστικῶν τὸ α΄ συνθετικὸν μέρος δύναται νὰ εἶναι 1) οὐσιαστικόν, 2) ἐπίθετον, 3) οὐσιαστικὸν τιθέμενον ἀντὶ ἐπιθέτου, 4) ρηματικὴ ἔννοια καὶ 5) ἄκλιτον μέρος λόγου.

Σύνθετα οὐσιαστικά, ὧν τὸ α΄ συνθετικὸν οὐσιαστικόν.

Ἡ περικνημὶς λέγεται ἐν Κεφαλληνίᾳ σκαρτσούνι, γυνὴ δὲ τὰς κώμας περιερχομένη καὶ τὴν κατασκευὴν περικνημίδων εἰς ἀγρότιδας

ἀναθέτουσα, εἶτα δὲ τὰς οὕτω κατὰ παραγγελίαν κατασκευασθείσας περικνημῖδας πωλοῦσα λέγεται σκαρτσουνολοΐστρα. Προφανὲς ὅτι τὸ ὅλον ἀνάλογον ἔχει τὸ μοιρολοΐστρα καὶ ἡ δημιουργία αὐτοῦ προϋποτίθησι τὸ σύστημα τῶν ἀρσενικῶν εἰς -λόγος οἷον ἀρκιδολόγος=ἐσώβρακον, βελινολόγος=θήκη βελονῶν, κοκκολόγος=ὁ συλλέγων κόκκους καὶ μάλιστα τὸν καρπὸν τῆς ἐλαίας, κρεμμυδολόγος=ἔντομον τρῶγον τὰς ῥίζας τῶν κρομμύων (προσκουρίς), σκαρικολόγος, (οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ δρομεὺς ὁ φέρων τὴν ἀγγελίαν τῆς ἀφίξεώς τινος εἰς τοὺς οἰκείους αὐτοῦ καὶ ἀμειβόμενος διὰ τοῦτο· Σκαρίκια=συχαρίκια), συκολόγος - συκολόϊ=πτηνόν, τρισινολόγος=ὁ ἀλλαχοῦ κουbαρᾶς (ἡ λέξις ἐκ τοῦ *teresio*, *teresine*=νόμισμα, κέρμα). ψυλλολόγος=χιτὼν τὴν νύκτα φορούμενος (τὸ νυχτικό), θερμολόϊ=μικρὸν πήλινον ἀγγεῖον πρὸς ἐναπόθεσιν φαγητοῦ νηπίων.

Τὸ ξεψυχάω εἶναι καὶ μεταβατ. καὶ ἀμετ. Ἐκ τούτου παρήχθη τὸ ξεψυχήστρα και κατὰ πληθ. ξεψυχῆστρες· οὕτω καλοῦμεν τὰς γυναῖκας ἐκείνας ὅσαι προσερχόμεναι εἰς οἰκίαν ἵνα συλλυπηθῶσιν ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τινὸς τῶν τοῦ οἴκου ἐπὶ πολὺ ἐκεῖ διατρίβουσι καὶ διὰ τῶν συχνῶν αὐτῶν ἐρωτήσεων περὶ τοῦ νεκροῦ καὶ τῶν κατ' αὐτὸν καθίστανται ὀχληραὶ εἰς τοὺς οἰκείους τοῦ θανόντος.

Ξυλοdζίπουνο εἶναι ξύλον διάτρητον μέχρι τινός, ἐν ᾧ ἐμβάλλεται βελόνη πρὸς πλοκὴν περικνημίδων· ὠνομάσθη δ' οὕτω, διότι προσαρμόζεται εἰς τὴν ὀσφύν, ἔνθα τὰ ἄκρα ἐπενδύτου γυναικείου περιβάλλοντος τὸν κορμὸν μέχρι τῆς ὀσφύος (τὸ ξύλο τοῦ dζιπουνιοῦ). Αὐτὸ τοῦτο καλεῖται καὶ σκαρτσουνόξυλο.

Συνήθεις εἶναι αἱ ἀραὶ σκατὰ στὴ bψυχή του, της, κ.λ.π. καὶ γαμῶ τὸ Χριστό του, της, κ.λ.π. ἐκ τῶν φράσεων τούτων ἐπλάσθησαν τὰ σύνθετα σκατόψυχος καὶ γαμόχριστος.

Κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Βαΐων πλέκουσιν οἱ ἱερεῖς δέσμην κλάδων φοίνικος, τὴν ὁποίαν κοσμοῦσι διὰ εἰκονίσματος ἐκ χάρτου καὶ διδοῦσιν εἰς τοὺς ἐπισήμους ξένους τιμῆς ἕνεκεν. Ἡ δέσμη λέγεται βαγιοφόρα, τῆς λέξεως δ' ἡ σύνθεσις σαφής.

Μόνοι τῶν τεχνιτῶν οἱ ὑποδηματοποιοὶ τὴν δευτέραν ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος δὲν ἐργάζονται· ἐντεῦθεν τσαgαροδευτέρα εἶναι ἡ δευτέρα ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος, ἡ ὡρισμένη εἰς ἀργίαν αὐτῶν.

Ἡ πρόληψις ὅτι οἱ νεκροὶ ἰδίᾳ τῶν φθισικῶν ἐκχέουσι φθεῖρας καὶ οὗτοι μένουσιν ἐν τῷ πτώματι, ἂν μὴ ἡ σαβανώστρα κύπτουσα παρὰ τὸ οὖς τοῦ νεκροῦ εἴπῃ ὡρισμένον ξόρκι ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ συνθέτου ψειροbούκι.

Προσάναμμα εἶναι τὰ ξηρὰ ξυλάρια ἢ ἄχυρα, τὰ πρῶτα καιόμενα καὶ ἀναγκαῖα πρὸς παρασκευὴν πυρᾶς.

Ἐκ τοῦ κατωτέρω πίνακος συνθέτων οὐσιαστικῶν μὲ α' συνθ. ὄνομα, ὧν τινα πανελλήνια, θὰ καταδειχθῇ ὁ πλοῦτος αὐτῶν καὶ ἡ ποικιλία ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς ἰδιώματι.

ἀbελόbεργα
ἀbελόφυλλο
ἁγιογδύτης (πρβλ. ΜΝΕ Α' σελ. 419)
ἀδερφομοίρι (πρβλ. τὸ σπίτι ἤτανε ἀδερφομοίρι καὶ τὸ χωρίσανε = ἡ οἰκία ἀνῆκε εἰς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ἐγένετο διανομὴ αὐτῆς)
ἀδερφοφάος = ὁ ἀδικῶν τὸν ἀδελφὸν
ἀdερόλυσσα (καὶ λυσσεdερία)
ἀdραγαθίες (αἰσθητὸν ὡς ἁπλοῦν)
ἀdρογενοχωρίστρα = γυνὴ ἱκανὴ νὰ διαζεύξῃ ἀνδρόγυνον, εἶτα δ' ἁπλῶς γύναιον
ἀdρογυναῖκα
ἀdρόσταμα = ἀνάστημα ἀνδρὸς
ἀgαθότοπος
ἀgιναρόκηπος
ἀgουρόφλουδα
ἀθεμονοτόπι (τὸ μέρος τοῦ ἁλωνιοῦ ποῦ πᾶνε οἱ ἀθημονιές)
ἀϊτονύχι = εἶδος σταφυλῆς ὀνομασθὲν οὕτω ἀπὸ τοῦ σχήματος τῶν ῥαγῶν)
ἁλατόπετρα = λίθος εὐκόλως τριβόμενος, ὅμοιος τῷ ὀρυκτῷ ἅλατι, περὶ τοῦ ὁποίου πιστεύεται ὅτι μεταβαλλόμενος εἰς κόνιν καὶ ῥοφώμενος θεραπεύει τὴν συνάγχιν.
ἀλετροπόδα = οἱ ἓξ ἀστέρες τοῦ Ὠρίωνος, οἱ ὁμοιάζοντες πρὸς ἀλετροπόδι· οὕτω δὲ καλεῖται ἡ πτέρνα τοῦ ἀρότρου, ἡ γύη, τὸ μέρος τοῦ ἀρότρου εἰς τὸ ὁποῖον ἐφαρμόζεται τὸ ὑνίον.
ἀλογόμυιγα
ἀλογόμυλος
ἀλογοπέτσι
ἀλογοτενέdες (ὁ, οἱ) = ὁ διευθύνων τοὺς ἵππους ἁλωνίζοντας
ἀμυγδαλόλαδο
ἀνεμογδάρτης
ἀνεμοδούρι = πᾶν ὅ,τι ὑπὸ τοῦ ἀνέμου πλήσσεται
ἀνεμομαζώματα (ἐν τῇ φράσει ἀνεμομαζώματα διαλοσκορ-

πίσματα)
ἀνεμορούφουλας
ἀνεμότρατα = δίκτυον μέγα ἁλιευτικὸν συρόμενον ὑπὸ δύο ἱστιοφόρων πλοίων παρ' ἄλληλα πλεόντων.
ἀνθόνερο
ἀρκοdoλόϊ = ὅμιλος εὐπατριδῶν
ἀρνιθόκωλος = νόσημα τοῦ προσώπου ὀνομασθὲν οὕτω ἀπὸ τοῦ σχήματος τῶν πληγῶν.
ἀρνοπόκι = ἀμνοῦ ἔρια.
ἀσβεστόχωμα = χῶμα ἔχον χρῶμα ἀσβέστου
ἀσκινοκάρα = ὁ λοβὸς τοῦ σχίνου
ἀστροπελέκι
ἀχεροκαΐλα = αἱ πυραὶ αἱ καιόμεναι τὴν ἑσπέραν τῆς παραμονῆς τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάνννου (23 Ἰουνίου).
ἀχεροκάλυβο
ἀχερόσπιτο
αὐγότσουφλο = τὸ κέλυφος ᾠοῦ.
βασιλάνθρωπος
βασιλογυναῖκα
βασιλόκωλος
βασιλόμουνος
βασιλόσπιτο
βατόbουρο
βελονότρυπα
βεργοκάλαθο
βικόλος (καὶ βουκόλος)
βολυμόπεννα (βολύμι = μόλυβδος).
βουρκολόγος (καὶ κοπρολόγος = τόπος ἔνθα σωρεύεται κόπρος).
βρακοζώνι (καὶ βρακοζώνα).
βραχόπετρα = λίθος εὐκόλως τριβόμενος.
βρονdoθέρι (Mercurialis annua).
βροχόνερο = τὸ ὑέτιον ὕδωρ
βωγδομμάτι (εἶδος σταφυλῆς)
bαρτσαμόλαδο
γαϊδουροδέσιμο
γαϊδουροκκλησιὰ = ἱεροτελεστία μακρὸν διαρκοῦσα χρόνον
γαϊδουροκουbέdα = λόγος περὶ ὄνων
γαϊδουροκόφινο
— κυλίστρα (τοπων.)
— λάτης
— πάτημα (τοπων.)
— φάωμα
— φόρτι
— φόρτωμα
γαλισσαύγουλο (τὸ αὐγὸ τσῆ γάλισσας)
γεροdάλαφο = γέρων κακὸς
γεροdοκόριτσο
— παλλήκαρο
γεροdόπιασμα = τέκνον γεννηθὲν τῶν γονέων καὶ τοῦ πατρὸς ἰδίᾳ προβεβηκότων τὴν ἡλικίαν
γεροdόχτικο = ἡ ἑκτικὴ νόσος τῶν γερόντων
τσῆ Γονατοκκλησιᾶς - τσῆ Γονατοπροσκύνησις = ἡ ἑορτὴ τῆς Πεντηκοστῆς.

γουρουνάπιδο
γουρουνότριχα
γυναικοδουλειὲς
— καυγᾶς
γυρολόγος
γυφτοχώρι
gαρδιοφύλι
δεdρολίβανο
δειαφοκέρι (ἀλλαχοῦ καιαφοκέρι)
διαβατόρουγα (διαβάτης-ροῦγα) = ὁδὸς παρὰ τὴν ἁμαξιτὸν συντομωτέρα ταύτης).
διαολογύναικο
— δουλειὰ
— ξεδούλιο
— σπορὰ
δισκοπότηρο
Διχαλαύλακα (τοπων.)
δροσοτόπι = τόπος ὑγρὸς
dζογογυναῖκα = γυνὴ εὔσωμος καὶ ὡραία (α' συνθετικὸν τὸ dζόγια = χαρά).
θαλασσομάχος = ἡ κεραία ἡ προέχουσα τῆς πρώρας.
θεογνωσία (πρβλ. ἐbῆκες σὲ θεογνωσία = ἐσυνετίσθης).
θερμοζάχαρι = ἐκχείλισμα ζακχάρεως ἐν ὕδατι ζέοντι (θερμὸς = τὸ ζέον ὕδωρ).
καβολόζουμο (κάβολε ἡ κράμβη)
καbαναρόσκοινο
καdηλόκουπα
καλαμόκουνια
καλαbοκάλευρο
καλαμοπόδαρο = τὸ καλάμι τοῦ ποδαριοῦ.
καμαρολόγος (δι' ἀνομοίωσιν ἐκ τοῦ καλαμαρολόγος).
καπωνόζουμο
καραβόπανο
καραβόσκοινο
καραβόσκυλο(ς)
καρβουνοσάκκι
κατουροκάνατο
κατσικομουνούχι = ἐκτομίας ἔριφος.
κατωφλόπορτο
κερατόπιασμα = γόνος νοθος γυναικὸς ἐν νομίμῳ γάμῳ.
κερατοχώρι
κεροδοσιὰ = ποσότης κηροῦ ἀναγκαία πρὸς ἱεροτελεστίαν, μάλιστα νεκρικῆς πομπῆς.
κεφαλοκόλονα (τὰ) = κιονόκρανα
κιτρόνερο
κλειδοκάτορας = κλειδοῦχος (τὸ ρ ἐξέπεσε δι' ἀνομοίωσιν)
κλειδωνότρυπα
κλεφτόγερως
κλεφτόπαππας
κλιματόφυλλο
κοbόδεμα
κοκκορέβιθο — κοκκορεβιθιὰ (Pistacia terebinthus L) — κολοκυθάπιδο.
κολοκυθοκορφάδες
κολοκυθόσπορος
κοπελλολόϊ = ὅμιλος κορασίδων
κορακόbηχας

κοσκινοτρύπι (τὸν ἐκάμανε κοσκινοτρύπι = διέτρησαν αὐτὸν μὲ πολλὰς σφαίρας).
κοττοφῶλος = ὁ ἐρευνῶν τοὺς ὀρνιθῶνας
κουρλοκέλλι (τὸ κελλὶ τοῦ τρελλοῦ)
κουτσαύτης - μύτης, - δόdης, - χέρης, - πόδης (τῶν δύο πρώτων τὸ θηλ. εἰς -ο ἡ κουτσαύτο, ἡ κουτσομύτο, τῶν λοιπῶν εἰς -α ἡ κουτσοδόdα κ.λ.π.
κοφισόπιττα (κοφίσι εἶναι ὁ παστὸς ἰχθὺς ὁ ὑπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ὅπου εἶναι γνωστός, λεγόμενος στοκοφίσι ἀγγλιστὶ stockfish).
κρασάσκι
κρασοκολόκυθο
κρεατόπιττα καὶ κριατόπιττα
κρεββατόστρωσι (ἡ)
κρεββατοστρώσι (τὸ)
κρισαρόξυλο
κυπαρισσόφυλλο
κωλομήρι
κωλοσφόgι
λαbροκουλλούρα
λαδάσκι
λαδοbογιὰ
λαδοζούμι
λαιμοδέτης (ὁ)
λαιμοδέτι (τὸ)
λαιοκόκκι = ἐλαιοπυρὴν
λαιόφυλλο
λακκοφούρνι = ὀπὴ τετράγωνος τοῦ κλιβάνου ὑποδεχομένη τὴν τέφραν.
λεβαντόνερο (νερὸ τσῆ λεβάντας)
λεβιθόχορτο (λεβίθα = ἕλμινς)
Λινοβρόχια (τοπων.) καὶ λινοβρόχι = ὁ τόπος ἔνθα τὸ λίνον ἀποτίθεται ἵνα σαπῇ.
λιτρουβειὸ
λογοδιάρροια (Κατὰ μαρτυρίαν τοῦ κ. Χατζιδάκι ἤδη παρ' Ἀθηναίῳ)
λοgοφόρος = ξυλοκόπος
λυχνόλαδο
μαγιόλαδο = ἔλαιον ἀγρίων ἀνθέων, δι' οὗ ἐπαλείφουσι πληγάς, ἐντομὰς κ.τ.λ.
μανικοπουκάμισο
μαργαριταρόριζα
μαρκοβέλονο = (βελόνη κεντήματος)
μαρκοπάνι (ὕφασμα πρὸς κέντησιν)
Μαστραλέξις - Μαστροδιονύσις - Μαστροφώτις κ.τ.ὅ. (Διὰ τῶν συνθέτων τούτων ὀνομάζονται πρόσωπα τεχνιτῶν, ὧν τὰ βαπτιστικὰ ὀνόματα εἶναι Ἀλέξις, Διονύσις, Φώτις κ.τ.ὅ. Μαστραλέξις, Μαστροδιονύσις κ.τ.τ. δύναται ἔτι νὰ σημαίνῃ δεινός τις Ἀλέξις, δεινός τις Διονύσις κ.τ.ὅ.).
ματόφρυδο καὶ φρυδόμματο
φρύδι = ἡ ὀφρὺς

μαχαιροβγάρτης
μελισσόχορτο (πρβλ. Ἐπιστημ. Ἐπετηρ. 1907-1908 σελ. 404)
μελισσουργὸς (πτηνὸν)
μελόσυκο
μεροδούλι
μεροκάματο = ἡ ἐργασία μιᾶς ἡμέρας καὶ τὸ ἡμερομίσθιον.
μηλάπιδο = ἄπιον τὴν γεῦσιν μήλου ἔχον.
μηλοροδάκινο
μιστοκούλλουρο καὶ μιστόπιττα (ἐν ᾧ μοῦστος)
μιξομάdηλο
μιτριόποδας (μὴ ἐκ τοῦ βοτρυόπους;)
μολόπονος (ἴσως κατ' ἀφομοίωσιν ἐκ τοῦ μελόπονος-μέλος πόνος)
μουσταλευρεὰ
μυιγοκάθωμα
μυιγόσκατο
μυιγόχεσμα
μυλαύλακο
νεραdζάνθι-α
νεροκουβαλητὴς καὶ νεροκουβαλιᾶς
νεροκράτης = δεξαμενὴ ὕδατος χρησίμου πρὸς ὕδρευσιν κήπου.
νερόκρασο (κρασὶ νερωμένο)
νερόμυλος
νερολαδιὰ = κηλὶς
νεροποdὴ
νεροσυρμὴ = χαράδρα ὄρους εἰς τὴν ὁποίαν καταρρέει τὸ ὕδωρ βροχῶν.
νερόφειδο (πρβλ. Χατζιδάκι-Κρουμβάχερ σελ. 409)
νεροχελώνα
νευρόπονος
νυστοτράγουδο (τραγούδι ποῦ κάνει νύστα)
νυχτόbασμα = ρεῦμα ἀέρος ἀπόγειον πνέον τὴν νύκτα.
νυχτοκόπος = ὁ πλανήτης Ζεύς.
νυχτοκόρακας = ἐρωδιὸς ὁ ἀστερίας.
νυχτολούλουδο (κατὰ τὸν κ. Τσετσέλην ἐν Ἐπιστημ. Ἐπετηρ. 1907-1908 σελ. 481 ἡ νυκτοκαλλίς).
νυχτόπιασμα = παῖς οὗ ἡ σύλληψις ἐγένετο νυκτός.
νυχτοπουνέντες (πουνέντες τσῆ νυχτὸς)
ξόβεργα (ἰξόβεργα)
ξυλοκρέββατο
ξυλοχάλασι
ξυλοφάος
παιδιαροκαμώματα
παππαδάθρωπος = ὁ ἱερεῦσιν ὁμιλῶν
παππαδοπαίδι = ὁ υἱὸς ἱερέως ἢ παῖς ὑπηρετῶν ἱερεῖ.
παππαδόνυφη (ἡ νύφη τοῦ παππᾶ)
πατουσσόδρομος = ἡ πεζῇ διανυθεῖσα ὁδός.
πεπονόφλουδα
περδικοπάνι = τεμάχιον ὑφά-

σματος ἐρυθροῦ, δι' οὗ ἀγρεύοντες τοὺς πέρδικας καλύπτουσι κλωβόν.
πεταλοκάρφι
πετροκάλαθο
πετροκόριθο (εἶδος σταφυλῆς τραχείας)
πετροκότσυφας (τὰ περὶ τῆς παραγωγῆς τοῦ κότσυφας καὶ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ τσ βλέπε ἐν σελ. 113 τῶν ΜΝΕ. Αὐτόθι γίνεται λόγος καὶ περὶ τοῦ τσ τοῦ τσωπαίνω, ὅπερ καὶ ἐν Κεφαλληνίᾳ λέγεται. Ἐγὼ πιστεύω ὅτι ἐκ τοῦ *zitto* μετεδόθη ὁ φθόγγος τσ εἰς τὸ τσώπα τσωπαίνω, οὐδὲν δὲ ἐκώλυε, ἀφ' οὗ τὸ *zitto* εἶναι οὐχ ἧττον εὔχρηστον ἢ τὸ τσώπα).
πετροσέλινο
πετροτσέκουρο
πετρόψαρο
πετροχελιδόνι (Ξενοφ. πετροχελιδὼν)
πιτσουνοφωλεὰ (πιτσούνι=περιστερά)
ποδοστάσι (δὲ βρίσκει ποδοστάσι = τόπον ἐν ᾧ τὸν πόδα νὰ θέσῃ)
ποdικοφάρμακο
ποdικοφωλεὰ
πονόδοdος
πονόμματος
πονοστόμαχος
πουκαμισοποδεὰ = χιτῶνος κράσπεδον.
πρικαδοβλάσταρα
πρινόκοκκος
πυροστιὰ = ὁ τρίπους ἐφ' οὗ ὁ λέβης (ἴσως παρὰ τὸ πυρώνω, διότι τὸ ἀρχαῖον παρεστία).
ῥαδικοβλάσταρα
ῥαπανοβλάσταρα
ῥιζόγαλο
ῥιζόνερο
ῥογοβύζι
ῥοδόμελι (ἡ)
ῥοδόσταμα = ἀπόσταγμα ῥόδων
σαββατόβραδο
σακκουλόσκοινο
σαμαροπλευρίδες = τὰ ξύλα τῶν πλευρῶν τοῦ σάγματος
σιμιγδαλάλευρο
σιναποβλάσταρο
σκαλοπάτι
σκατόφωλος = ὁ διάβολος
σκερπανοστέλιαρο
σκινοκάρπι
σκινοκούτσουρο
σκινόμαζα
σκουβόξυλο = τὸ ξύλον τοῦ σαρώθρου (Ἔχει τὸ σκουβόξυλο μέσα του = εἶναι κομπορρήμων τις).
σκουλυκοdέρα = εἶδος σκώληκος
σκουρόλαδο = ἴζημα ἐλαίου
σκυλοπέτσι
σπαθοχόρταρο (Ἴσως εἶναι τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ ἀλλαχοῦ σπαθόχορτο, τοῦ ὁποίου τὰ ἐπιστη-

μονικὰ ὀνόματα δύναται ὁ βουλόμενος νὰ ἴδῃ ἐν Ἐπιστημ. Ἐπετηρ. 1907-1908 σελ. 428)
σταράλευρο
σταράλωνο
σταρόζουμο
σταρόκολλα
σταρότοπος
σταρόψειρα
σταφιδάλωνο
σταφιδοστάφυλο
σταχτοπύρι = τεμάχιον ὑφάσματος, ἐν ᾧ τυλίσσεται τέφρα θερμή, ἐπιτιθέμενον ἐπὶ τοῦ ὀμφαλοῦ τῶν βρεφῶν πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῶν πόνων τῆς κοιλίας.
στρωματσόπανο
σφηgοφωλεὰ
συκόφυλλο
τηγανόλαδο
τουφεκόβεργα
τραπεζομάdηλο
τρυγοπάτι = αἱ τεθλιμμέναι σταφυλαί, αἱ ἀποκείμεναι ἐν τῷ ληνῷ
τσακκοράφα (α΄ συνθ. τὸ σάκκος, ὥστε παρητυμολογήθη πρὸς τὸ τσακώνω.
τσαρουχολόγος = ὁ ὑποδεδημένος τσαρούχια, εἶτα ὁ ἀγροῖκος.
τσαρουχόλουρο
τυροβόλι
τυρόγαλο
τυροκομειὸ
τυροτρίφτης
τυροψύχι = τὸ μετὰ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ τυροῦ ὑπόλειμμα τοῦ γάλακτος.
φαγαρρώστια
φασκομηλεὰ (Salvia pomifera)
φελομάννα = μέγας καὶ χονδρὸς φελός.
φινόκαλα = ῥάκη καὶ κόπρανα (Ἀνομοίωσις· γνωστὸν ὅτι ἀλλαχοῦ τὸ σάρωθρον λέγεται φροκάλι κ.τ.λ.)
φουρνελλοσίδερο
φουρνόξυλο
φυλλοκάλαμο
φυλλοκάρδια (τὰ φύλλα τσῆ καρδιᾶς)
φυλλόμματο
φυλλοπαρέθυρο (τὸ φύλλο τοῦ παρεθυριοῦ)
φωκόλαδο
χαλικόγεο = γῆ πλήρης χαλίκων
χειρόβολα = τρεῖς δέσμαι σταχύων.
χειρόμυλος
χειρονομία
χερογούλι = λίθος χειροπληθὴς
χολοχτάποδο = μικρὸς πολύπους
χριστόψωμο
χταποδόζουμο καὶ ζούμι = τὸ ζουμὶ τοῦ χταποδιοῦ
ψαρόκολλα
ψαροκούκκαλο
ψαρονέφρι (πρβλ. Ἀθηνᾶς ΙΑ΄ 118).
ψυλλόχεσμα
ψυχομέτρι

ψυχοπαίδι=θετὸς υἱός· τὸ θηλ. ψυχοπαίδα.
ψυχοσάββατο
ψωμοκαταλυτὴς (πρβλ. ΜΝΕ Β΄ σελ. 165)
ψωμόψυχα (Ἐν Παροιμιῶν Πολίτου Α΄ 385 σημειοῦται τρυμμόψιχα· ὁ Χατζιδάκις γράφει τριμμόψιχα).

Σύνθετα οὐσιαστικά, ὧν τὸ α΄ συνθετ. ἐπίθετον.

Τὸ ἥμισυ τοῦ κοιλοῦ λέγεται παρ' ἡμῖν μισόκοιλο καὶ μισοκοίλι, τούτου τὸ ἥμισυ μισοτάγαρο, τοῦ δὲ γαλονιοῦ, μέτρου χωρητικότητος ἐλαίου ἴσου πρὸς λίτρας (πίντες) ἀγγλικὰς δέκα ἕξ, τὸ ἥμισυ λέγεται, μισογάλουνο.

Διὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἔτους, καθ' ἣν ἑορτάζονται τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου (21 Νοεμβρίου), ἡ μὲν ἑορτὴ ὁρίζεται τσῆ Παναγίας τσῆ Μισοσπορίτισσας καὶ ἡ Θεοτόκος δὲ λέγεται Μισοσπορίτισσα. Ἕτερα σύνθετα, τῶν ὁποίων α΄ συνθετικὸν εἶναι τὸ μεσο-.παρητυμολογημένον πρὸς τὸ μισο-, εἶναι τὰ ἑξῆς· μισοκαλόκαιρο, μισοκάναλα=κατὰ τὸ μέσον τοῦ πελάγους, μισόκοπος=μεσῆλιξ, μισοπεđnκοστή, μισοσαράκοστο καὶ μισοσαρακοστή, μισοχείμωνο=τὸ μέσον τοῦ χειμῶνος, μισοχώρι=τοῖχος χωρίζων δύο δωμάτια.

Ἐκ τοῦ θηλυκοῦ ἡ πασαμία ἐπλάσθη καὶ ἀρσενικὸν ὁ πασαένας καὶ οὐδέτερον τὸ πασαένα καὶ κατ' αὐτὸ τὸ πασαπρᾶμα, ὁ πασαάνθρωπος. Ὅτι δ' ἐν τούτοις ἐπέδρασεν ἡ λογία παράδοσις, εἶναι δ' ἄλλως καὶ ἡ χρῆσις αὐτῶν περιωρισμένη, ἀποδεικνύει ἡ διάσωσις τοῦ ν ἐν τῷ δευτέρῳ συνθετικῷ ἄνθρωπος, ὅπερ καθ' ἑαυτὸ προφέρεται ἄνευ τοῦ ν.

Τὸ ἐπίθετον μονὸς εἶναι α΄ συνθετικὸν ἐν τῷ μονοδođοῦ (πρβλ. μιὰ γριὰ μονοδođοῦ ἄđρα γύρευ' ἡ πορδοῦ), Μονοδέđρι (τοπων.), Μονολαιὰ (τοπων.), μονοκκλησιὰ (πρβλ. σήμερα εἶναι μονοκκλησιὰ = σήμερον ἐν τοῖς ναοῖς μία λειτουργία τελεῖται).

Ὡς πρῶτα συνθετικὰ λαμβάνονται καθόλου ἐπίθετα κοινότερα καὶ συνήθη ὁποῖα εἶναι τὸ παλαιός, πρῶτος, ἄγριος, ξερός, μαῦρος, χođρός, λειανός, κακός, καλός, σάπιος, κόκκινος, πολύς, κουτσός, στραβός, μισός, μοναχὸς κ.τ.τ. οἷον· παλαιάθρωπος, παλαιόκαστρο,-μυλος,-πάπουτσο,-ρόγγια (τοπων.)

-ρogος (τοπων.), -σπιτο, -σταφίδα (τοπων.), -τόμαρο, -τσάρουχο, Παλαιόχτιστη=ναός τῆς Θεοτόκου (ἐν τούτῳ ἐπίδρασις τῆς λογίας παραδόσεως ὅθεν παλαιὸ-οὐχὶ παλαιό-) πρωταπριλιά, πρωτοάνοιγμα=ὁ ἀπό τινος βυτίου πρῶτος λαμβανόμενος οἶνος, -κερατᾶς, -κλέφτης, -λάτης=ὁ πρῶτος καρπός, -λούbι, -μαγιά, -μεθύστρα, -νοικοκύρης, -πουτάνα, -ρουφιᾶνος, -σκάρι=οἱ πρῶτοι περκάζοντες βότρυες, -ύπνι, -χρονιά — ἀγριάπιδο, -gελωνιά, ἀγριοβλάσταρο, -κυταξιά, -ματιά, -μολόχα, -ξυλο, -περίστερο, -πρέναρο, -ριζα, -σκυλο, -τσιγάριδο, -φάσουλο.— ξερόbηχας, -λίθι, -νησο, -παγωνιά, -πετρα, -πήγαδο, -στερνα· — μαυρόκαιρος, -μόσκατο, -πετσα (περὶ σιτόχρου ἀνθρώπου), -στολίστρα, -στόλα, -τσούκαλο, -χρονος. — χοdροάπιδο, -απλάδαινα, -λαιά, -νοικοκύρης, -ξυλο, -πιατο. — λειανόθερμη, -κέρι, -κόψιμο, -μαρίδα. -παιδο, -ψαρο. — κακογεννήτρα=γυνὴ δυσκόλως τίκτουσα καὶ κινδυνεύουσα ὅταν τίκτῃ, -θεληματᾶς, -καιριά, -πλερωτής, -ράχια (τοπων.), -στρατιά, -τοπιά, -τρυγητής.— καλοπλερωτής, -στρατιά, -τοπιά, -χαιράμενες (κατ' εὐφημισμὸν οἱ νεράϊδες). — κοκκινογούλι, -κωλος (πτηνόν), -πήλι, -τριχα. — σαποκάραbο, -κύδωνο, -ρουχο, -στάφυλο, -φυλλο. — πολυκάdηλο, -μαζώματα, -σπόρι, -φαγία. — κουτσοδαιμόνιο, -μύτης, -ρόbολο (ροbόλι πήλινον ἀγγεῖον), -σάρωμα (περὶ ἀνθρώπου μικροῦ τὸ ἀνάστημα), -φλέbαρος — στραbάλογο, -στραbοσπύρος κ.τ.ὅ. -κάdουνο (Ἰταλ. cantone), -ψάλλιδο (μεταφορικῶς περὶ ἀνθρώπου). — μισοσέλινο, -λαδεὰ (πρβλ. ἐφέτος ἔχουμε μισολαδεὰ=οὐχὶ πλουσία ἡ παραγωγὴ τοῦ ἐλαίου), -μούλαρο=ἡμίονος οὐχὶ πρώτου μεγέθους.— μοναχογυιός, -θυγατέρα, -κόρη, -νοικοκύρης=ὁ αὐτουργός.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω συνθέτων ἄξια ἀναγραφῆς νομίζω καὶ τὰ ἑπόμενα· ἀγουροπετρίδα=ἄωρος σταφυλή, ἀναποδόχρονος, ἀνοιχτομμάτης, ἀνοστοκολόκυθο, ἀσπροσυρμή, βαρυχειμωνιά, βουbόπαιδο, βραχνοκόκορας, γαλανομμάτης; γλυκόριζα, γλυκοπάτι=εἶδος σταφυλῆς ἐρυθρᾶς, ζερbοκουτάλα=ὁ ἀριστερόχειρ, ζερbοχέρης, ζορκοκώλης, θολόσταχο, κιτρινάgουρο, κοdόbηχας, -θάλασσα, -κλώτσης (ἄνθρωπος μικρὸς τὸ ἀνάστημα), -πλεύρι=ἐσφαγμένου βοὸς αἱ πλευραὶ μετὰ τὴν ἀποκοπὴν τῶν μα-

κρῶν ὀστῶν τῶν πλευρῶν, -φάσκι, κουζουλόχερο, κουφολαχανίδες = εἴδη τινὰ τῶν Διψακωδῶν Dispaceae D. C. (Ν. Πολίτου Παροιμιῶν Α' 400) Knautia (Scabiosa) integrifolia L. ('Επιστημ. 'Επετηρ. 1907-1908 σελ. 281), - λίθι, λιγοκάρδια, - χορτιά -λιμόθερμη, - ξίφτερο, μακροβούτι, μικρολογιὰ (πρβλ. ὁ Γεράσιμος ἔχει πολλὴ μικρολογιὰ = πολλὰ τέκνα μικρᾶς ἡλικίας), νεόκρασο, - λαδο, - μούστι, - νυφη, νοστιμάθρωπος, νοστιμογυναῖκα, ξεινόκρασο, - μadζα, - μηλο, - στάφυλο, πικράgουρο -μύγδαλο, πλατομadήλα = νιφάς, - κούκκι, πονηράλουπο (ἀεὶ μεταφορικῶς περὶ ἀνθρώπου πανούργου), σπανοκόκορας = ἐκτομίας ἀλεκτρυών, στερνοπαίδι = τὸ νεώτερον τῶν τέκνων, -πούλλι, τρύγι, φτωχονοικοκύρης, σπιτο - χλωροκούκκι, - τύρι, - ψαρο, ψιμοτύρι = τυρὸς ὄψιμος — κατασκευάζεται μετὰ τὸν 'Απρίλιον.

Οὐσιαστικά, ὧν τὸ α΄ συνθετικὸν οὐσιαστικὸν τιθέμενον ἀντὶ ἐπιθέτου.

Ξυλογαϊδάρα (ἀγγλ. see-saw), - μάgανος περὶ μεγάλου τὸ σῶμα, νωθροῦ δὲ καὶ ὀκνηροῦ (μάgανος = ξύλον εἰς τὴν κατεργασίαν τοῦ λίνου), - προκα (ξύλινη πρόκα), -στέφανο (ξύλινο στεφάνι), φρονιμόδοdo = τὸ δόdι τσῆ φρονιμάδıς (τὸ φρόνιμος ἐνταῦθα οὐχ οὕτω πρόχειρον τῷ γλωσσικῷ αἰσθήματι ὅσον ἐν τῷ φρονιμόπαιδο = φρόνιμο παιδί), σιδεροκάβουρας, - στέφανο, dροπόλογο, ποbοθήλυκο, - κορμο, - στομα(ς) = ποbιωμένο θηλυκό, κορμί, στόμα, ἀσημόκοbο, - χαρτο, ψευτοευλάβεια, - κοπλιμέντο, - φελλάδα (μεταφ. περὶ ἀνθρώπου ψεύστου), πουλαδέρφια = ἀδελφοὶ μὴ ὁμαίμονες, λεbεdόσταρο = εἶδος σίτου, νοικοκυρογυναῖκα, - σπιτο, θεοbάστουνο, - κάραβο, - σκόταδο, βρωμοάλογο, - κρασο, -νερο, - παιδο, - σκυλλο, - σταρο, μοσκοθυγατέρα, - γυιός, - λίβανο, - πέπονο, - μοσκιά, - κάρυδο, μοσκάπιδο κ.ἄ.π.

'Ενταῦθα τοῦ λόγου θὰ περιλάβωμεν οὐσιαστικά τινα, ὧν ἄλλα μὲν προῆλθον ἐκ συνεκφορᾶς κατὰ σύνταξιν, ἄλλα δ' ἔχουσι α΄ συνθετικὸν ἀριθμητικόν. Πολλάκις λησμονουμένου ὑπὸ τῶν λαλούντων τοῦ ὀνόματος προσώπου τινὸς ἢ πράγματος τίθεται ἐν τῷ λόγῳ εἰς ἀναπλήρωσιν τοῦ ἐλλείποντος ὀνόματος ἡ φράσις πῶς τονε λένε,

πῶς τηνε λένε, πῶς το λένε (πρβλ. ἐψὲς εἶδα πῶς τονε λένε.... τὸ Γεώργι), ἐντεῦθεν αὕτη ἐγένετο οὐσιαστικὸν ὁ πωστενελένε, προσλαβοῦσα δὲ τὸ ς, τὸν χαρακτῆρα τῶν ἀρσενικῶν ὀνομάτων, εὕρηται μετὰ διπλοῦ τύπου ὁ πωστονελένε καὶ ὁ πωστονελένες. Καθ' ὅμοιον τρόπον ἐσχηματίσθη τὸ θηλυκὸν ἡ πωστηνελένε καὶ τὸ οὐδέτερον τὸ πωστολένε.

Ἐκ τῆς φράσεως καλῶς ὥρισες προῆλθε τὸ οὐσ. τὸ καλωσώρισες (πρβλ. ἐπῆαμε νά dου ποῦμε τὸ καλωσώρισες). Ἐκ τῆς πολλῆς χρήσεως ἣν ἐποιεῖτό τις ἐν τῷ λόγῳ τῆς φράσεως πρὸς ὥρας ὠνομάσθη ὁ Προσώρας.

Σταθμὰ ἐκ χυτοῦ σιδήρου βάρους δύο λιτρῶν ἀγγλικῶν λέγονται δίλιτρα, τεσσάρων λιτρῶν τεσσαρόλιτρα καὶ καθ' ἑνικὸν τὸ δίλιτρο, τὸ τεσσαρόλιτρο (πρβλ. φέρε μου εὐτοῦθε τὸ δίλιτρο νὰ ζυγιάσω τὸ ἀλεύρι). Τὰ αὐτὰ εἶναι καὶ ἐπίθετα οἷον ψωμὶ δίλιτρο κ.τ.λ. Ὁ ἐφτάκοιλος καὶ τὸ ἐφτάκοιλο εἶναι εἶδος σταφυλῆς, κυρίως κλῆμα· τὸ δὲ ἐφτὰ ἔχει ἐπιτατικὴν σημασίαν (πρβλ. Ἐπιστημ. Ἐπετηρ. Ζ' σελ. 71). Ἑφταπάππαδο εἶναι τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἐπιτίμιον, οὗ μετέχουσιν ἑπτὰ ἱερεῖς (πρβλ. καὶ ἑφταπάππαδο ἔπαιρνε ἀπάνου του), πεdοχάλικα=πέντε μικρὰ πετράδια πρὸς ὡρισμένον εἶδος κυβείας, συνήθους μεταξὺ τῶν παίδων (πᾶμε νὰ παίξουμε τὰ πεdοχάλικα), πεdανεύρι (plantago major), πεdόνυχας=φυτόν. Ἐκ παρετυμολογίας πρὸς τὸ πένdε προῆλθε τὸ Πεdαράκλεια=Ποντοηράκλεια. Σαραdαήμερο καὶ Σαραdάημερο, Δωδεκαήμερο=αἱ ἡμέραι ἀπὸ τῶν Χριστουγέννων μέχρι τῶν Θεοφανείων. Ἑξαdάχτυλος (προσηγορικόν, ἀλλὰ καὶ οἰκογενειακὸν ὄνομα κατὰ τὸν τύπον Ξιδάχτυλος). Ἑξαμηνίτης, ἑφταμηνίτης=ὁ γεννηθεὶς τὸν ἕκτον ἀπὸ τῆς συλλήψεως μῆνα, ὁ γεννηθεὶς τὸν ἕβδομον μῆνα.

Οὐσιαστικά, ὧν α' συνθετικὸν ῥηματικὴ ἔννοια.

Ἡ λέξις τσαbούνα (Ἰταλ. zampone) εὕρηται β' συνθετικὸν ἐν τῷ συνθέτῳ κλωτσοτσάbουνο, ὅπερ παρητυμολογήθη πρὸς τὸ κλωτσάω, ἐν ᾧ ἁπλούστατα ἐν τῇ λέξει α' συνθετικὸν εἶναι τὸ σκωτσο— κυρίως λοιπὸν σκωτσοτάbουνο (Σκωτικὴ τσαbούνα). Ὁ παῖς ὁ ἀσθματικὸς λέγεται βρασόπαιδο παρὰ τὸ βράζω-ἔβρασα· παρὰ

δὲ τὸ πιθώνω = ἐπιτίθημι, ἐπλάσθη τὸ σύνθετον πιθολόγος = τὸ συνεστραμμένον ὕφασμα, τὸ προσκεφάλαιον, τοῦ ὁποίου γίνεται χρῆσις κατὰ τὴν μεταφορὰν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ὑδριῶν, σκαφῶν καὶ τῶν τοιούτων. Τὸ ῥῆμα τσινάω ἑρμηνεύει ὁ κ. Ν. Πολίτης ἐν τῷ Γ' τόμῳ τῶν Παροιμιῶν, εὕρηται δὲ α' συνθετικὸν ἐν τῷ συνθέτῳ τσινομύτης = ὁ εὐερέθιστος, ὁ ἀλαζών. Ταρναρόπετρα εἶναι πέτρα ἀσταθοῦς ἰσορροπίας παρὰ τὸ ταρναρίζομαι = σείομαι. Περὶ τῶν Ἰθακησίων κρατεῖ ἡ γνώμη ὅτι εἶναι εὐφυεῖς τινες καὶ πανοῦργοι, ὅθεν πᾶς μὲν πανοῦργος λέγεται τρυποσάκκουλο, ἰδίᾳ δὲ οἱ κάτοικοι τῆς γείτονος νήσου. Πτηνὸν μικρὸν ἀπὸ τῆς ἰδιότητος νὰ κρύπτεται εὐχερῶς ὑπὸ τοὺς θάμνους λέγεται τρυποκάρυδο. Παρὰ τὸ ἀλλάζω - ἄλλαξα καὶ τὸ οὐσ. καιρὸς ἐπλάσθη τὸ σύνθετον ἀλλαξοκαιριά· κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον τὸ ἀλλαξοφεgαριὰ καὶ τὸ ἀλλαξοφαγιά. Ὁ Μάρτιος, διότι συχνοὶ κατ' αὐτὸν εἶναι οἱ ὑετοί, λέγεται κλαψομάρτις παρὰ τὸ κλαίω - ἔκλαψα, παρὰ δὲ τὸ καίω - ἔκαψα ἐσχηματίσθη τὸ σύνθετον καψόθερμη, ἴσως δ' ἐν τούτῳ ἐπέδρασε καὶ τὸ οὐσ. κάψα, ὥσπερ ἐν τῷ προηγουμένῳ συνθέτῳ τὸ κλάψα. Ἄξια σημειώσεως καὶ τάδε τὰ σύνθετα.

ἀραξοβόλι = κατάλυμα
γλυφοπιατᾶς
Gρεμίσι - γαϊδούρι (τοπων.) ὁ τύπος τοῦ συνθέτου ἐπιτρέπει νὰ εἰκάσωμεν ὅτι τοῦτο ἐπλάσθη ὑπὸ ἀλλογλώσσου.
δερνομοῖρα = ἡ κακὴν μοῖραν ἔχουσα γυνὴ
ζυφολέμονο
κλωτσομούλαρο
κρυογάτσουλο
σκιόξυλα παρὰ τὸ σκιῶ, σχίζω.
στρεφοdέρα = εἰλεὸς
φουσκοδεdριὲς
χτυποκάρδι.

Οὐσιαστικά ὧν τὸ α' συνθετικὸν ἄκλιτον.

Τούτων ἄλλα μὲν ἐκληρονομήθησαν ἀρχαιόθεν, μετέβαλον δὲ σημασίαν καὶ φωνητικῶς ἠλλοιώθησαν ἢ ἐκ τῆς γλώσσης τῶν λογιωτέρων εἰς τὸ ἰδίωμα παρελήφθησαν, ἄλλα δ' εἶναι νεωτερικὰ κατασκευάσματα. Ἀdιβόχτιο = στύλος ὑποστηρίζων κλάδον δένδρου, ἀdίγλωσσο (περὶ ἀνθρώπου ἐριστικοῦ καὶ ἀντιλέγοντος εἰς ὅ,τι ἀκούσῃ λέγεται εὐτεῖνος ἔχει τὸ ἀdίγλωσσο), ἀdικλείδι, ἀgαστριὰ =

ἐγκυμοσύνη, ἀκλερίτης καὶ ἄκλερος=ἄπαις, ἀμελέτητα=οἱ ὄρχεις κριοῦ, ἀναθροφή, ἀναρχία, ἀνασασμός, ἀναφόρι=πνοὴ ἀνέμου ἐκ διαφόρου διευθύνσεως πρὸς τὸν πνέοντα ἄνεμον, ἀνήφορος, ἀνηφόρι, ἀνώφλι, ἀπανωγόμι=τὸ πρόσθετον φορτίον, ἀπανωκέφαλο=ὁ ἐπιστάτης, ὁ κύριος, ἀπανωπροίκι=τὸ προστιθέμενον εἰς τὴν προῖκα ποσὸν χρημάτων μετὰ τὸν γάμον δι' ἐλάττωμα τῆς νύμφης ἄγνωστον πρὸ τοῦ γάμου, ἀπανωφύλλι=τῆς χειρίδος τὸ ἄνω μέρος, ἀποβρεχάρις=ὁ χρόνος ὁ μετὰ ὑετὸν (πρβλ. Λασκαράτου: ὁ καιρὸς ἤτανε ἀποβρεχάρις κι' ἐτρέχανε διάρροιες καὶ σινάχια), ἀπογέννι (σημαίνει ὅ,τι καὶ τὸ στερνοπαίδι), ἀποδεξίμια=ἡ ὑποδοχὴ προσώπου, ἀποκκούbιο=στήριγμα, καταφύγιον (ῥῆμα ἀπακκουμβῶ, ἀποκκουμβῶ δὲν ἐσώθη πρβλ. ΜΝΕ σελ. 311), ἀποκουκκίστρες=ἡ ξερὴ κουκκεά, ἀπολειφάδι=τὸ ὑπόλειμμα σάπωνος, ἀπολίσιβο=τὸ νερὸ καὶ ἡ στάχτη ποῦ μένει, ἀφ' οὗ γένη ἡ ἀλισίβα), ἀπομεσήμερο, ἀπόσκοτο=τόπος ἔνθα τὸ σκότος βαθύτερον (πρβλ. ἀφοῦ τὸν ἐχτυπήσανε δύο μαχαιριές, τὸν ἐπιάνε σὲ ἀπόσκοτο κι' ἐκεῖ τὸν ἀποκάμανε), ἀπόσταχτα=ἡ στάχτη ποῦ μένει ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀλισίβα, ἀποτσίγαρο=τὸ ὑπόλειμμα τσιγάρου, ἀπουκατωφύλλι=τῆς χειρίδος τὸ κάτω μέρος, ἀποφόρι=ἔνδυμα, ὃ ἀπεβαλέ τις ὡς πεπαλαιωμένον καὶ ἄχρηστον, ἀπόχηρος σημαίνει ὅ,τι καὶ τὸ χῆρος, bροστοκούρτι=τὸ πρόσθιον μέρος τοῦ σάγματος, bριάλλη=ἡ ἡμέρα ἡ πρὸ τῆς προτεραίας, διάρροια, διμηὸ=σῖτος σπειρόμενος τὰ τέλη Μαρτίου καὶ θεριζόμενος μετὰ δύο περίπου μῆνας· ἐν Θεσσαλίᾳ λέγεται διμήνι· gόρφι=νήπιον ὡραῖον (ἡ λέξις ἐκ τοῦ ἐγκόλπιον), καταμαρτυριὰ (τούτου γίνεται χρῆσις μόνον ἐν φράσεσι οἷα ἥδε· νἄσαστε καταμαρτυριὰ πῶς μ' ἔβρισε=νὰ εἶσθε μάρτυρες ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου ὅτι μὲ ὕβρισε), καταπάτης=κατάσκοπος, καταπόρι (ὁ Λασκαρᾶτος ἑρμηνεύει που· ἐκεῖνο τὸ μέρος τοῦ σπιτιοῦ ποῦ ἀρχίζει ὁ δρόμος), καταράκτης=ἡ καταπακτή, κατατόπι (πρβλ. εἶμαι ξένος καὶ δὲ gσέρω τὰ κατατόπια), καθερμενή, κατήφορος, μεταπράτης, καὶ ματαπράτης, ξώμερο=ἡ περιοχὴ τοῦ δήμου Πρόνων, παράβγαρμα=παρώνυμον, παράνομα καὶ παρανόμι (ἐν τούτῳ ἐπέδρασεν ἡ πρόθεσις παρά, ὡς ἤκασεν ὁ κ. Ψάλτης ἐν Θρακικῶν σελ. 33), παρασύ-

κωτο, περικεφαλαία, περίστασι, περδικοκλάδι = περιπλοκάς, ἀλλαχοῦ περιπλοκάδι· ὁ Κεφαλληνιακὸς τύπος ἐκ παρετυμολογίας πλὸς τὸ πέρδικα καὶ πρὸς τὸ κλαδί, πικατάρατος, πιστρόφια = ἡ μετὰ τὸν γάμον ἐπίσκεψις τῆς νύμφης εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον, πισωκούρτι = τὸ ὀπίσθιον μέρος τοῦ σάγματος, πισωκώλι = ἡ πρὸς τὰ ὀπίσω κίνησις ὑποζυγίου (πρβλ. τὸ ἄλογο αὐτὸ δὲν εἶναι καλό, γιατὶ κάνει πισωκώλι ἢ πάει πισωκώλι), προζύμι, προσήλιο (τὸ), πρόσποδα (τὰ) = τὸ κάτω μέρος τῆς κλίνης ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ προσκέφαλα, προφύλαξι, σύγαbρος, σύνεργα = τὰ ἐργαλεῖα, συbάθειο, συνήθειο (πρβλ. ΜΝΕ Β' 65), χαμοθρουbὶ σημαίνει ὅ,τι καὶ τὸ θρουbὶ = θῦμος, ὤμορφος.

Σύνθετα ἐπίθετα.

Συνηθέστατα εἶναι τὰ ἐκ τοῦ α - τοῦ στερητικοῦ σύνθετα π. χ. ἄbρεχος, ἀγύριγος = ὁ μὴ ἐπιστραφείς, ὁ μὴ ἀποδιδόμενος (πρβλ. δανεικὰ κι' ἀγύριγα)· τοῦ ἐπιθέτου τούτου τὸ οὐδέτερον οὐσιαστικοποιήθη (στὸ ἀγύριγο ! = ἐς κόρακας !), ἄκακος, ἀκοινώτητος ὃ παρελήφθη ἐκ τῆς λογίας γλώσσης καὶ σημαίνει 1) τὸν μισάνθρωπον 2) τὸν μὴ κοινωνήσαντα τῶν ἀχράντων μυστηρίων (πρβλ. ἐπῆε ἀκοινώτητος = ἐτάφη κτλ.), ἀλύπητος = ὁ ἄνευ φειδοῦς (πρβλ. ἔφαε ξύλο ἀλύπητο), ἀνωφέλευτος, ἄπονος, ἀσυγύριγος (τοῦτο παρὰ τὸ συγυρίζω = εὐτρεπίζω καὶ συγυρίζομαι = εὐτρεπίζω ἐμαυτὸν σημαίνει τὸν μὴ ηὐτρεπισμένον (πρβλ. ἤρτανε πολὺ ἀνώρως καὶ εἴχαμε ἀκόμη ἀσυγύριγο = δὲν εἴχαμε τὸ σπίτι συγυρισμένο), ἄφανος, ἀφύσικος.

Ἐκ τοῦ α - τοῦ στερητικοῦ σύνθετα ἀπαντῶσι καὶ ἐπίθετα εἰς -τος οἷον ἀbάρετος = ἀκούραστος, ἀδούλευτος, ἀκάλεστος, ἀκλάδευτος, ἀμάθητος, ἀμίλητος, ἀνέρωτος (πρβλ. κρασὶ ἀνέρωτο), ἀνόρεχτος, ἀνυπόφορος, ἀξετίμητος, ἄπιαστος, ἀπρόκοφτος, ἀσυνείδητος, ἀστόχαστος, ἀσυνήθιστος, ἀταίριαστος καὶ ἀϊταίριστος = ἐκειός ποῦ δὲν εἶναι ταιριασμένος.

Εἰς ταῦτα πρέπει νὰ προστεθῶσι καὶ ἄλλα σύνθετα ἐπίθετα, ἅτινα ἐσχηματίσθησαν παρὰ τὰ ῥήματα ὅπως καὶ τὰ εἰς -τος· οὕτω παρὰ τὸ βιτσιάρω ἐσχηματίσθη τὸ ἀbιτσιάριγος, παρὰ τὸ ζημιώνω τὸ ἀζήμιωτος, δι' ἐπίδρασιν δὲ τῆς λογίας παραδόσεως κατὰ τὸ οὐδέ-

τερον γένος ἀζημίωτο (πρβλ. νὰ μᾶς κάμῃς δάνειο μὲ τὸ ἀζημίωτό σου), παρὰ τὸ μαθάω = μαδῶ τὸ ἀμάθηγος, παρὰ τὸ χορταίνω ἀνεχόρταγος καὶ κατ' ἔκπτωσιν τοῦ γ ἀνεχόρταος, παρὰ τὸ ἡμερώνω ἀνήμερος καὶ σπανιώτερον ἀνημέρευτος (πρβλ. αὐτὸς εἶναι θερίο ἀνήμερο).

Τὸ ἄγουρος = ἄωρος εὕρηται α' συνθετ. ἐν τῷ ἀγουρόπιοτος (πρβλ. κρασὶ ἀγουρόπιοτο = οἶνος ἐκ σταφυλῶν οὐχὶ ὡρίμων). Περὶ τοῦ ἄσκημος διέλαβεν ὁ κ. Χατζιδάκις ἐν ΜΝΕ τόμ. Β' σελ. 13. Παρετυμολογία πρὸς τὸ ἑφτὰ καὶ ἀνομοίωσις ἐγένετο εἰς τὸ ἑφταξούσιος = αὐτεξούσιος.

Τὸ θεο-λαμβανόμενον α' συνθετικὸν σημαίνει ἄγαν οἷον θεόζουρλος, θεόκουφος, θεοπάλαβος, θεόστραβος, θεόψηλος. Ἡ σύνθεσις τοῦ κακόγνωμος καὶ τοῦ καλόγνωμος εἶναι σαφής.

Παρὰ τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν ἀνόρεχτος σύνηθες εἶναι τὸ κακόρεχτος καὶ τοὐναντίον καλόρεχτος. Ἐπίτασιν σημαίνει ἡ κατὰ ἐν τοῖς ἑπομένοις συνθέτοις καταγάλαζος, κατακόκκινος, κατάμαυρος, καταπράσινος, κάτασπρος κ.τ.τ. Οὐχὶ σπάνιον εἶναι α' συνθετικὸν τὸ ὅλος π.χ. ὁλάγουρος, ὁλασημένιος, ὁλόζεστος, ὁλόκαυτος, ὁλονήστικος (καὶ θεονήστικος), ὁλόξανθος, ὁλορέdατος, ὁλοφάνερος, ὁλόχρυσος.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω παρατεθέντων ἱκανῶς κατεδείχθη τὸ πλῆθος καὶ ἡ ποικιλία τῶν συνθέτων ἐπιθέτων. Περαίνοντες δὲ τὸν περὶ τούτων λόγον καταγράφομεν ἔτι τινὰ σημειοῦντες, ἔνθα ἀναγκαῖον, τὴν σημασίαν.

ἀδικοθάνατος, ἀκριβοθώρητος, ἀκριβομίλητος, ἀναπεdάρικος (ἐκ τοῦ ἐπιρ. ἀναπεdὶς περὶ οὗ κατωτέρω), ἀνέμυαλος, ἀνοιχτόκαρδος, ἀπαράλλαχτος, ἀτσαλόστομος = βωμολόχος (ἄτσαλος = ῥυπαρός), ἀποβραδισινός, βαρυκέφαλος, εὐκολόπιστος, ζουλόφτονος (ζουλεύω-φτονάω), γαϊδουροκέφαλος, γουρουνότριχος, δίκοπος, δίκορκος (αὐγὸ δίκορκο), δίμητος (πανὶ δίμητο = τὸ διὰ τεσσάρων μιταρίων ὑφαινόμενον ὕφασμα), διπρόσωπος, δυναμόχερος καὶ χεροδύναμος, κακοθάνατος, κατακαθιστός, κατσιδοπερήφανος, κοττόψυχος = δειλός, κουτοπόνηρος, κρυφοφάϊκο (σκυλλὶ —), κορακοζώητος, λειψόγρος = ὀλίγον ὑγρόν, λιγόλογος, λιγόμυαλος, λινομέταξος (λι-

νὸς μεταξωτός), μαλλινομέταξος (μάλλινος μεταξωτός), μονάgουρος (πρβλ. καΐκι μονάgουρο = μὲ μίαν μόνην ἄγκυραν) ξέθαρρος, οὐρανοκατέβατος, παμπάλαιος, παραβέβαιος, παραbαστὸς (πρβλ. ἡ δούλα πὄχουμε δὲ μένει στὸ σπίτι, εἶναι παραbαστή, κάθε βράδι φεύγει καὶ κοιμᾶται σπίτι τση), παραδόπιστος, πατρογονικός, παραχειρότερος, πεδόδιπλος, πλατύφυλλος, πολυμάζωχτος, πολυτάξειδος, πρωτοτάξειδος, σκατόψυχος = ὁ ἐπαράτου μνήμης νεκρός, στραβοκατάκλειδος, στραβομούσουδος, στρogυλόμυτος, τεσσαράgωνος, τριάgωνος, τρίδιπλος, φιλόζωος, χοdροκέφαλος, ψεσινοβράδινος.

Σύνθετα ἐπιρρήματα.

Ἐκ τῆς κατὰ σύνταξιν ἐκφορᾶς κατὰ γῆς προσῆλθε τὸ ἐπίρρημα καταγῆς, κατ' ἀναλογίαν δὲ τούτου ἐσχηματίσθη (πρβλ. ΜΝΕ σελ. 524 καὶ Β' σελ. 97) τὸ καταμεσῆς, μισοστρατῆς, ὅπερ παρετυμολογηθὲν πρὸς τὸ μισὸς οὕτω μόνον λέγεται καὶ διὰ τοῦτο κακῶς σημειοῦται ὡς Κεφαλληνιακὸν ἐν Νεοελληνικοῖς Ἀναλέκτοις μεσοστρατῆς, ὅθεν παρέλαβε τὸν τύπον καὶ ὁ κ. Χατζιδάκις.

Τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Χατζιδάκι σημειούμενον ὡς παρὰ Σολωμῷ ἀπαντῶν μεσουρανῆς ἐν Κεφαλληνίᾳ ἀείποτε λέγεται μισουρανῆς (καὶ μισουράνια πρβλ. τὸ bαλλόνι ἐπῆε μισουράνια) κατὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ μισός.

Ἐξ ἐκφορᾶς κατὰ σύνταξιν προῆλθον καὶ ἄλλα πολλὰ ἐπιρρήματα οἷον ἀποβραδίς, ἀνίσως (ἀνΐσως) (πρβλ. ἀνίσως καὶ δὲν ἔρτῃ, τότε νὰ μοῦ φωνάξετε), ἐνdωάμα (ἐν τῷ ἅμα), πολληνώρα καὶ ἐπολληνώρα προταχθέντος τοῦ ε κατὰ τὸ ἔπειτα κ.τ.ὅ., σπολλάϊτσι καὶ σπολλάϊτις (εἰς πολλὰ ἔτη σου, σας), καμουλειά μου καὶ καμλειά μου (σου, του κτλ.) (κάμω δουλειά μου), ἐξεναντίας, καιόλα (καιόλας καιόλες) (πρβλ. ἀκοῦς ἐκεῖ καιόλα νὰ μοῦ λέει πῶς ἐγὼ φταίω!), κατανοῦ, ἀγκαλά, σαχριστέ (μου, σου, του κτλ.) (πρβλ. αὐτὸς εἶναι πλεονέχτης, σαχριστέ του νά dα φάῃ ὅλα καὶ νὰ μὴν ἀφήσῃ τίποτσι γιὰ κανέναν ἄλλονε), καταποδοῦ (πρβλ. τὸ ἀρχαῖον κατὰ πόδας) (πρβλ. τὸν ἐπήρανε καταποδοῦ οἱ χωροφυλάκοι καὶ δέν dον ἐπροφτά-

νανε), ἀναπενdὶς (ἀνὰ πέντε)· ἐκ τούτου παρήχθη τὸ ἐπίθετον ἀναπενδάρικος (χτῆμα ἀναπενδάρικο = κτῆμα οὗ τῶν καρπῶν λαμβάνει τρία μέρη ὁ κύριος καὶ δύο ὁ ἀγρολήπτης), τσῆ πικοιλιᾶς = πρηνηδὸν (πρβλ. τὸν ἐσbαράρανε, κι' ἐκεῖνος ἔπεσε τσῆ πικοιλιᾶς), ἀνάμεσα-ο (ἐν τῇ Γραφῇ ἀναμέσον).

Ὁ κ. Χατζιδάκις ἐδίδαξεν ὅτι τὸ μολιχρονὶς ἐλέχθη κατὰ τὸ ἐνωρίς, κατ' αὐτὸ δὲ καὶ τὰ πολλὰ εἰς-ίς πιστεύω ὅτι ἐσχηματίσθη τὸ κονdολογὶς = ὡς ἔπος εἰπεῖν, καὶ τὸ ὁλημερίς.

Ἐκ τῶν προθέσεων συνηθέστεραι ὡς πρῶτα συνθετικὰ εἶναι ἡ κατά, ἡ ἀπὸ καὶ ἡ παρὰ οἷον· κατάσπιτα (πρβλ. οἱ ὑποψήφιοι ἐπήανε κατάσπιτα = ἐπήανε ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι), καταγυναικᾶτα = μεταξὺ γυναικῶν (πρβλ. ἡ κουβέdα ἐγίνηκε καταγυναικᾶτα κι' ἐγὼ τὴν ἔμαθα), κατάμουτρα, κατάσαρκα, κατακέφαλα κ.τ.λ.— ἀπολείτρουγα, ἀπόλαbρα, ἀπότρυγα = μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, μετὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα, μετὰ τὸν τρυγητόν.— παρακάτου, παρακεῖ, παραμέσα, παρόξου.

Ἐξ ἀναδιπλώσεως προῆλθον τὰ σύνθετα ματαπάλε ὅπερ σημαίνει ὅ,τι καὶ τὸ πάλε, πάλιν, αὖθις, ματαπίσω, ὠμορφάμορφα.

Πλεῖστα εἶναι τὰ σύνθετα ἐκ τοῦ α-τοῦ στερητικοῦ π.χ. ἄπονα, ἀλύπητα, ἀνερώτητα, ἄψυχα κ.τ.τ.

Ἄξια σημειώσεως νομίζω καὶ τὰ ἑξῆς σύνθετα ἐπιρρήματα· bροχέρου, bρολαβοῦ· τοῦ πρώτου τὴν ἀρχὴν ἀνευρίσκω ἐν τῷ πρόχειρος-προχείρως, τοῦ δὲ δευτέρου ἐν τῷ προλαβόντως, ὧν οὐδόλως διαφέρουσι κατὰ τὴν σημασίαν. Ἀνάκατα, ἀνάτριχα (ἡ ἑλληνικωτάτη αὕτη λέξις σημαίνει ὅ,τι τὸ περίφημον bερdάχι καὶ τὸ Ἰταλικὸν *contra-pello*, περὶ ὧν τοσοῦτος ἄλλοτε ἐγένετο λόγος), ἀνήμερα = τῇ προτεραίᾳ, bόρις = ἴσως, ὁλόθερμα, ὁλοτρίγυρα, ὁλότελα, ὁλοφάνερα, θεόψυχα, πιστάgωνα (ἀρχ. ὀπισθάγκων), μονορρούφι = ἀπνευστί, χεροπόδαρα, ξέλαργα = ὀλίγον μακράν, πισωκάπουλα (πρβλ. ἐν παροιμίᾳ Κεφαλληνιακῇ παρὰ τῷ κ. Πολίτῃ Παροιμιῶν Γ 191 τὸ κοντοκάπουλη· καπούλι-α = οἱ γλουτοὶ (λατ. scapula), κατώφεgα = φθινούσης τῆς σελήνης, τοὐναντίον γιομόφεgα, ἀdίσταυρα, μισοσάμαρα = κατὰ τὸ μέσον τοῦ σάγματος, περικοπὰ (πρβλ. πᾶνε περικοπὰ = ὁδεύουσι δι'

ἀτραπῶν συντομωτέρων τῆς κυρίας ὁδοῦ), ἀνώρως (τὸ α διὰ τὸ ἀνά. περὶ τοῦ ἐνωρὶς ἐδίδαξε καὶ ὁ Κοραῆς καὶ ὁ Χατζιδάκις).

Περὶ τῶν εὐχρήστων ἐν τῷ ἰδιώματι Ἰταλικῶν συνθέτων διέλαβον ἐν τῷ ΙϚ΄ τόμῳ τῆς Ἀθηνᾶς σελ. 207, περὶ δὲ τῶν συνθέτων κυρίων ὀνομάτων ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ἑλλην. Λαογρ. Ἑταιρείας τόμ. Β΄ σελ. 298 καὶ ἑξῆς.

Ὁ τονισμὸς τῶν συνθέτων δὲν θ᾽ ἀπασχολήσῃ ἡμᾶς ἐνταῦθα, διότι περὶ αὐτῶν καὶ περὶ τονικῶν μεταβολῶν τῶν συνθέτων ἐδίδαξεν ὁ κ. Χατζιδάκις ἐν ΜΝΕ τόμ. Β΄ σελ. 159 κ. ἑξ. ἐκεῖ καὶ παραπέμπομεν τὸν βουλόμενον. Τοῦτο μόνον νομίζομεν ἀναγκαῖον περαίνοντες τὸν περὶ τῶν συνθέτων λόγον νὰ εἴπωμεν, ὅτι ταῦτα καὶ παραγωγῆς εἶναι ἐπιδεκτικά, ὡς μαρτυροῦσι τὰ ἑπόμενα παραδείγματα· ἀναδουλειὰ ἐκ τοῦ ἀναδούλης = νωθρός, φυγόπονος, ἀνεχορταγιὰ ἐκ τοῦ ἀνεχόρταγος, ἀνηbόρια ἐκ τοῦ ἀνήbορος, ἀποβραδισινὸς ἐκ τοῦ ἀποβραδίς, ἀπόδεμα ἐκ τοῦ ἀποδένω, ἀποδιαλεούρι ἐκ τοῦ ἀποδιαλέω, ἀποκοφταρούδι = τὸ ἀπογαλακτισθὲν βρέφος ἐκ τοῦ ἀποκόβω, ἐξοδιὰ = ἡ τροφὴ τοῦ ἐργάτου ἐκ τοῦ ἐξοδεύω, καλημερίζω ἐκ τοῦ καλημέρα, καληωρίδια = εὐχαὶ ἐκ τοῦ καληώρα, κατακάθι = ἵζημα ἐκ τοῦ κατακάθομαι, κατηγορὰ ἐκ τοῦ κατηγοράω, κουτσομέσιασμα ἐκ τοῦ κουτσομεσιάζω, ξαστεριὰ ἐκ τοῦ ξαστερώνει, ξέγδαρμα ἐκ τοῦ ξεγδέρνω (πρβλ. ξένος πόνος ξέγδαρμα = ὁ ξένος πόνος δὲ bονεῖ), ξελεξιὰ ἐκ τοῦ ξελέχω, ξετίμωσι-ξετιμωτὴς ἐκ τοῦ ξετιμώνω, ξεχωριστικὸς ἐκ τοῦ ξεχωρίζω, πισωγύρισμα ἐκ τοῦ πισωγυρίζω, παραξενιὰ καὶ παραξενάδα ἐκ τοῦ παράξενος, Πρόβαρμα (τοπων.) ἐκ τοῦ προβάλλω = προβαίνω, προσκύνημα ἐκ τοῦ προσκυνάω, στραβοπάτημα-σιὰ ἐκ τοῦ στραβοπατῶ, σύβασι ἐκ τοῦ συβάζω, συbλαστὴς ἐκ τοῦ συbλάζω, συdρέχτρα ἐκ τοῦ συdρέχω, σύgαμα ἐκ τοῦ συgαίω, συνέbασμα-συνέbασι ἐκ τοῦ συνεbάζω, συχέριο ἐκ τοῦ συχερίζω, συχώριο ἐκ τοῦ συχωράω κ.ἄ.π.

Π. ΛΩΡΕΝΤΖΑΤΟΣ

ΜΟΙΡΩΝ ΠΡΟΡΡΗΣΙΣ

Ἐπύλλιον

ἀνατεθὲν Κωνσταντίνῳ τῷ μοιρηγενεῖ Διαδόχῳ καὶ καλλινίκῳ στρατηγῷ

Κωνσταντίνῳ ἤματι, τῷ τέκε πότνια μήτηρ,
Μοῖραι ἄτεγκτοι, φασίν, ἐπιστᾶσαι περὶ λίκνον
ἀγλαὰ δῶρα δόσαν τάδε πατρὶ φίλα φρονέουσαι.
Κλωθὼ μὲν πρώτη λεύκ᾽ ἠλάκατα στρωφῶσα
παιδὸς στῇ κεφαλῇ θέτο τ᾽ οὔνομ᾽ ἂν Ἑλλάδα γαῖαν
κλεινὸν ἐπεῖπέ τε. «Ὄψει, παῖ, φάος ἠελίοιο
τοσσατίους λυκάβαντας, ὅσοι περ τήνδε ἄτρακτον
κύκλοι ἀμφιθέουσι μίτου». Λάχεσις δὲ ἔπειτα
γυῖα καταρρέζουσά μιν ἔμβαλεν ἄλκιμον ἦτορ,
ἠὺ μένος τε, φρένας τε ἐΐσας, δῶρ, ἅπερ εἶχον
δισσοὶ ὁμώνυμοί οἱ Βυζαντῖνοι βασιλῆες,
πρῶτος καὶ πύματος. Τριτάτη δ᾽ Ἄτροπος τάδε φησίν.
«Αὐτοκασίγνηται φίλαι, ὄμνυμι μητέρι Χρειοῖ
οὐ παλινάγρετα οὐδ᾽ ἀτέλεστ᾽ ἀλλ᾽ ἄτροπα θήσειν
πάνθ᾽, ἅπερ ὔμμες νῦν ἐπεκλώσατε τῷδ᾽ ἐρατεινῷ
κούρῳ, ὃς θεὸς ὣς πολυάρητός γε ἱκάνει
Ἑλλάδα γαῖαν, ἐλευθερίης κρητῆρα στήσων
πᾶσιν ὁμαίμοις, οἳ ὑπὸ δούλιον ἦμαρ ἔασιν».
Ὣς φάτο· ὦκα δὲ Ὄσσα ταχύπτερος ἐς πόλιν ἄκρην
ἦλθ᾽ ἐρέουσα τόκον Βασιλείας Παλλάδ᾽ Ἀθήνῃ.
Τὴν δ᾽ εὑροῦσα Ἐρεχθῆός γ᾽ ἐνὶ δώμασ᾽ ἐοῦσαν
Ὄσσα προσεῖπεν. «Χαῖρε, Ἀθήνη, ἴσθι πόληος

σῆς γε Ἄναξιν παῖς γένετ' ὄλβιος, ἠυγενής τε,
μακραίων, βασιλεύς ἀγαθός, κρατερός τ' αἰχμητής,
τῷ Κλῶθές ῥ' ἐπέκλωσαν ἀνάξειν Ἄργεϊ μέσσῳ
νήσοις τ' Αἴσῃ τ' ἠδὲ καὶ Ἠμαθίῃ ἐρατεινῇ».
Τὴν δ' ἀπαμείβετο Παλλὰς Ἀθήνη· «οὔ τι ἔειπας
ψεῦδος· ταῦτ' ἔσται τοι· καὶ γὰρ ἐγὼ προβέβουλα.
Δώσω οἱ κόρυθ', ᾗ ἔπι Νίκη ἄπτερος ἵζει,
καὶ ἄορ ἀργυρόηλον Ἀλεξάνδροιο Μακεδνοῦ,
τῷ ἀποκόψει Γορδίεω νέον ἄλυτον ἅμμα·
θωρήξω τε ἓ Δείμῳ ἠδὲ Φόβῳ ἀλεγεινῷ,
ἄγριον ὄφρα λεὼν ὑβριστήν τ' οὐδὲ δίκαιον
ἐξελάσῃ γαίης Ἑλλήνων καὶ τίσηται
λώβην ὡς δεκάδων ἐνιαυτῶν πεντήκοντα.
Αὐτὰρ χρειώ, μὴ πρὶν τεύχεα ἐνδύσασθαι,
πρὶν πέμπτος καὶ τεσσαρακοστὸς γ' ἄροτος ἔλθῃ
ἠδ' ἐπιτάρροθόν οἱ ἀγάγω Μίνωος ἀπ' αἴης
ἄνδρα, ὃς ἔργων τε πρηκτὴρ καὶ μύθων ῥητήρ
ἐστιν· ὅ γ' εὐνομίην ἰδὲ κόσμον ῥ' ἔθνεϊ θήσει·
ὢν δὲ πολύτροπος ἠδὲ καὶ ἀγκυλομήτης φῦλ', ἃ
Ἀδρίεω μεσσηγὺ καὶ Ἴστρου ναιετάουσιν,
εἰς ἓν συστήσει ἐπὶ βάρβαρον. Ἢν τότε θοῦριν
δύσηται ἀλκήν, πτῇ τ' αἰετὸς ὡς ἐπὶ θῶας,
μυριάδας δύο καὶ δέκ' ἄγων ἀνδρῶν μεγαθύμων,
Ἤπειρος καὶ Ἠμαθίη, νῆσοί τ' Αἰγαίου
κύμασι πλαζόμεναι ὄψονται ἐλεύθερον ἦμαρ,
πρὶν κε νέη μήνη ἀνατείλῃ. Ταῦτ' ἀεθλεύσας
ὀλβιοδαίμων τοι ἔσεται, μέγα χάρμα τοκεῦσιν,
παισί, κασιγνήτοις, ἀλόχῳ, λαοῖσί τε πᾶσιν·
ἡδὺ φόως δούλοις ὁμοφύλοις, δεῖμα δὲ ἐχθροῖς.
Βάσκ' ἴθι, Ὄσσα φίλη, νῦν λαοῖς ταῦτ' ἐρέουσα
πᾶσιν· πατρὶ δ' Ἄνακτι ἰδ' αἰδοίῃ Βασιλείᾳ,
ὡς Κωνσταντίνῳ εἵμαρται ἐξελάσαντα

Ἠμαθίης Τούρκους Σοφίης νηῷ γε ἔσεσθαι
κοινωνὸν δείπνων ἀχράντων χέρσ' ἱερῆος,
ὅς τ', ἀφ' ὅτου Τοῦρκοι Κωνσταντίνου πόλιν εἶλον,
κοιμᾶται, ἐγερεῖ δέ ἑ Κωνσταντῖνος ἅμ' ἐλθών.

Ἔγραφον Ἀθήνησιν ἱσταμένου Ὀκτωβρίου ἔτους 1912.

Ἐπιτάφιος βασιλέως Γεωργίου

Αἴλινά μοι στοναχεῖθ' οἱ Ἄργος ναιετάοντες,
κλαίετε καὶ οἳ Θεσσαλίην οἰκεῖτ' ἐρίβωλον,
μύρεσθ' Ἠμαθίην ἰδὲ Αἶσαν τοί ῥα νέμεσθε·
νῆσοι δ' Αἰγαίου καὶ Ἰόνιοι γοάασθε.
Ἦ μέγα πένθος φεῦ, φεῦ, Ἑλλάδα γαῖαν ἱκάνει·
ὤλετ' ἀγὸς πολύφρων ἰδὲ καὶ βασιλεὺς φιλόλαος,
Γεώργιος, οὗ κλέος εὐρὺ ὑπ' οὐρανόν ἐστί γε νῦν δή,
χερσὶ παράρου ἠδὲ ὀλέθρου τευ Μακεδνοῖο.
Ἄρχετε Πιερίδες τοῦ πένθεος, ἄρχετε Μοῦσαι.
Πάρνης ἠδὲ Βριλησσέ, Ὄλυμπέ τε, Πίνδε ἰδ' Ὄσσα,
ἄλσεα καὶ ποταμοὶ θρηνεῖτε Γεώργιον αἰέν.
Ἀδόνες αἳ δένδροις ἔπι μακροῖς Ἀτθίδος αἴης
ἵζουσαι ᾠδὴν μινυρίζετε πένθιμον· ὔμμες
Στρυμόνιοι κύκνοι στομάτεσσι μελίζετε αἴ αἴ.
Ἄρχετε Πιερίδες τοῦ πένθεος, ἄρχετε Μοῦσαι,
Ῥεύματα ἠερόφωνα τάχιστ' ἀγγείλατε παισίν,
αἰδοίῃ τ' ἀλόχῳ, Κωνσταντίνῳ δὲ μάλιστα,
ὅς τε Ἰωάννινα ἑλὼν ἐρατείν' ἔτι Τούρκοις
μάρναται, ὡς πόσις ἠδὲ πατὴρ ἀγαθός, φιλότεκνος,
κάτθανε γηθόμενος νίκαις ἔπι παιδὸς ἀγανοῦ.
τρισμάκαρ· οὐ δάμασεν νόσος, οὐκ ἐμάρανε τὸ γῆρας·
ὄλβιος, ὅττι ἐπεῖδε τέκνων θαλλόντων βλάστας
Ἑλλάδα θ', ᾗ ἐπόθει, σεμνήν, μεγάλην, κρατερήν τε.
Ἄρχετε Πιερίδες τοῦ πένθεος, ἄρχετε Μοῦσαι.
Κύματα Αἰγαίου καὶ Ἑλλησποντιὰς αὔρα

δεῦτ᾽ ἀγγείλατε ταῖς Σαπφοῦς περὶ νῆσον ναυσὶν
ταῖς Ἑλλησπόντου φυλάκεσσι μόρον βασιλῆος,
ὃς πυλαωρὸς ἔην ἐνὶ Θεσσαλονικείᾳ λίς.
Ἄρχετε Πιερίδες τοῦ πένθεος, ἄρχετε Μοῦσαι.
Ἠλέκτρου ῥιπαὶ ἀγγείλατε πᾶσι βροτοῖσιν,
τούς ῥα ἐέργει ἀμφὶς ἀεὶ ῥόος Ὠκεανοῖο,
Ἑλλήνων βασιλεὺς μόρον ὅττι τέθνηκ᾽ ἀδόκητον,
καλὸν ἐλευθερίης δούλοις ἱστὰς κρητῆρα.
Ἄρχετε Πιερίδες τοῦ πένθεος, ἄρχετε Μοῦσαι.
Ἦλθεν ὀδυρομένη ἄλοχος καὶ πότνα ἄνασσα,
δάκρυ τέρεν δὲ χέουσα ἔκυσεν ἄνακτα ἔφη τε·
«φεῦ, φεῦ οἷον, ἄναξ, τὸ χρεών σοι εἵμαρτ᾽ εἴη
μέντοι ἔθνεϊ σὸς μόρος οὐκ ἀτήριος». Ἦλθε
καὶ Κωνσταντῖνος πτόλεμόν τε λιπὼν ἰδὲ αἰνὴν
φύλοπιν ἄκων, μυρόμενος καὶ ἀχεύων. Ἦλθον
αὐτοκασίγνητος, θυγάτηρ, υἱεῖς ἰδὲ νύμφαι·
ἦλθον ὑπερβορέων ἄπο ἠελίου τε δύοντος
παῖδες καὶ πρέσβεις βασιλήων ἠδὲ καὶ ἐθνῶν
κηδεύσοντες ἄναχθ᾽, ὃν ἐτίμων ἠδὲ γέραιρον.
Ἄρχετε Πιερίδες τοῦ πένθεος, ἄρχετε Μοῦσαι.
Ἑλλήνων νῆες φύλακες πόντου τῆς Ἕλλης
καὶ φιλίων ἐθνῶν, στρατιή τ᾽ ἀνδρῶν μεγαθύμων,
δεῦτε προπέμψατε νεκρὸν ἄνακτος ἐς ἄστυ Ἀθήνης,
εὖ γῇ κρύψατε καὶ κτερεΐξατε, ᾗ θέμις ἐστίν.
Ἄρχετε Πιερίδες τοῦ πένθεος, ἄρχετε Μοῦσαι.
Κῆποι Πιέριοι καὶ Κηφισιεῖς δότε, φέρτε
νῦν ῥόδα πένθιμα, φέρτ᾽ ἴα, φέρτ᾽ ἐρυθρὰς ἀνεμώνας,
ῥάνατ᾽ ἄναχθ᾽ ἥκοντ᾽ αὖ ἄστυδε, ᾗ ποτε Κόδρος.

Ἐπιτάφιος τῶν ἐν τῷ πολέμῳ πεσόντων

Νύμφαι, αἵ περὶ ῥεῖθρ᾽ Ἁλιάκμονος ἠδ᾽ Ἀχέροντος
ναίετε, Νύμφαι, αἵ ἐνὶ νάμασι λοῦσθε Ἀώου

Λουδίεώ τ᾽, ἴτε κρύψατε γῇ ἄνδρας μενεχάρμας,
οἵ θάνον ὔμι φέροντες ἐλευθερίης μελιηδεῖς
καρπούς· χεύατε χοῦν, περὶ δὲ πτελέας εὐφύλλους
φύσατε κἄγετε τῇδε χοροὺς ἀνὰ πᾶν ἔτος. Ὕμμες
Πιερίδες Μοῦσαι παιᾶνας ἀείδετε τοῖσδε
ἀνδράσ᾽ ἀρηϊφίλοις οὐ πενθήρεις γε ἀοιδάς·
τοὺς γὰρ ὑπὲρ πάτρης ἰδ᾽ ἐλευθερίης τεθνεῶτας
θρηνεῖν οὐ χρή, ἀλλ᾽ ὑμνεῖν ἰδὲ καὶ μακαρίζειν.
Ζεῦ ἄνα, Δωδωναῖε, Ὀλύμπιε, ἀστεροπητά,
χεῖρα ὑπέρσχες χωρῶν, αἵ τῶνδ᾽ ὀστέ᾽ ἔχουσιν·
εἴ ποτε δ᾽ αὖτε νέοι Τιτᾶνές τ᾽ ἠδὲ Γίγαντες
τολμήσειαν χεῖρ᾽ ἐπιθεῖναι ἅρπαγα τῶνδε
γῇ πατρίῳ, σκηπτοὺς πρηστῆρας βάλλε ἐπί σφας,
ὄφρ᾽ ὕβριν στορέσῃς λαῶν ἀδίκων ἀνόμων τε.

Ἐγκώμιον εἰς τὸν Βασιλέα τοῦ Μαυροβουνίου Νικόλαον.

Χαῖρε, ἄναξ Μελάνων Ὀρέων· μέγ᾽ ὑπ᾽ οὐρανὸν ἦρω
κῦδος· πτὰς γὰρ ἐπὶ Σκόδραν ὥσθ᾽ ὑψιπετήεις
αἰετὸς ἔκτας ἑλὼν γαμψοῖς ὀνύχεσσι δράκοντα
φοινήεντ᾽ ὅς ῥ᾽ εἰνὶ πατρῴοις σήμασι ναίων
χραῖνε χέων φθισήνορα ἰόν. Τεύχε᾽ Ἄρηος
νῦν ἀποθεὶς λαβὲ καλλίχορον κιθάραν ἰδὲ μέλπε
παιᾶνας, κλέ᾽ ἄειδέ τε λαοῦ θυμολέοντος.
Ὡς γὰρ δυσμενέες μὲν θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν
κάρτα ἀμύξουσ᾽, εὐμενέτῃσι δὲ ἔσσεται ἦδος.
Καινοὺς Τιτᾶνάς τε Γίγαντάς τ᾽ εἴα χαίρειν·
τίσει σφ᾽ ἄγρυπνον ὄμμα Δίκης ἰδὲ λαῶν ὀργή.

Ἔγραφον τῇ 14 Μαρτίου 1913.

Γ. Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Ἐπιγράμματα

1.

Εἰς τὴν μονὴν τῆς Ἁγίας Λαύρας.

Τῇδ' ἄνδρες θεράποντες Ἄρηος δέσμ' ἀλεγεινῆς
ῥῆξαν δουλοσύνης Ἑλλάδος εὐρυκλεοῦς.

2.

Εἰς τὴν μονὴν τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου.

Ὦ ξένε, Ἰμβραὴμ ὅτε γῆν Πέλοπος πυρὶ σμῆχε,
ἔτρεσσέν μ' ἐσιδεῖν· φύζα μιν ἔσχ' ἱερή.

3.

Εἰς τὸν ἐν Ἀφρατίῳ ναὸν τῆς Θεομήτορος.

Ἱρὸν τόνδε νεὼν Δεσποίνῃ Κοινὸν ἔτευξεν
Ἀφρατίου ἐς ἀεὶ μνῆμ' ἔμεν εὐσεβίης.

4.

Εἰς τὸν τῆς αὐτῆς κώμης ναὸν τοῦ Προδρόμου

Τόνδ' ἱερὸν ναὸν Προδρόμῳ πὰρ πρίνῳ ἔτευξαν
Ἀφρατιεῖς ἐς ἀεὶ μνῆμ' ἔμεν εὐσεβίης.

5.

Εἰς ἀνδριάντα Ἀγγελῆ Γωβιοῦ ἱδρυμένον
ἐν Λίμνῃ Εὐβοίας.

Λῇς, ὦ ξεῖνε, μαθεῖν, τίς ἔον ποτε, ὃν ποτιλεύσσεις;
Ἄγγελος οὔνομ' ἐμοί, Γωβιὸς ἀλλ' ἐπίκλην.
Ἦν κἀγὼ ταλακάρδιος, ὃς κείνῳ σὺν Ὀδυσσεῖ
δεύτερος ἐν Γραβιῇ τὸν χορὸν ὠρχεόμην,
ἀλλ' ἐν Βρυσακίοις ἀλέκοντ' ἀπὸ πατρίδος αἴης
δουλοσύνην στυγερήν μ' ἔκτανε θοῦρος Ἄρης.

6.

Εἰς εἰκόνα Ἐϋνάρδου ὑπὸ τῶν ἐν Ἑλβετίᾳ Ἑλλήνων σπουδαστῶν ἱδρυθεῖσαν.

Ἁγνῶν Μουσάων τέρεν᾽ ἄνθεα πὰρ Λεμάνοιο
ὄχθαις δρεπόμενοι Ἑλλάδος εὐρυχόρου
παῖδες, τίνοντες χάριν, εἰκόνα τήνδ᾽ Ἐϋνάρδῳ
στῆσαν μνῆμ᾽ ἔμεναι ἧς ἀρετῆς ἐς ἀεί.

7.

Εἰς Κωνσταντίνου Σ. Κόντου εἰκόνα.

Τηλαυγὴς φάρος ἦσθα πλέουσιν ἐν ἀχλυοέσσῃ
ἠέρι γραμματικοῖς, ἀλλὰ ἄελλα κακὴ
ἀρθεῖσ᾽ ἔσβεσε φῶς αἰγλῆεν· ὅμως δέ κε, Κόντος,
καλὸν ἐς ὅρμον ἄγοις καὶ σέλας οὐκ ἀφιείς.

8.

Εἰς Γεώργιον Μιστριώτην ἐπὶ τῇ τεσσαρακοστῇ ἀμφιετηρίδι.

Εἰ γὰρ καὶ πέμπτην δέκετιν τελετὴν τελέσειας,
ὦ πατρίου φωνῆς πρόμαχε καὶ θέραπον.

9.

Εἰς Σπυρίδωνα Βάσην καθηγητὴν τῆς Λατινικῆς φιλολογίας.

Ἐσβέσθης, φίλον ὄμμα, προώρως· κλαίετε Μοῦσαι
Θύμβριος ἠδ᾽ Ἰλισοῦ· οὐκέτι ἔστι Βάσης.

10.

Εἰς τὸν ἀντιναύαρχον Παῦλον Κουντουριώτην.

Πάππος μὲν σός, Παῦλε, ἔδωκεν πρόφρονι θυμῷ
Ἑλλάδι πλοῦτον ἑὸν εἵνεκ᾽ ἐλευθερίης,

ἀλλὰ σύ γ' Ἑλλήνων ναυαρχῶν τοῖσι μεταξὺ
Ἴστρου κ' Ἀδρίεω δῶκας ἐλευθερίην.

11.

Εἰς Μουτούσην καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας αἰθεροναύτας.

Αἲ γάρ, Μουτούση καὶ ἄλλοι αἰθεροναῦται,
πρηστῆρας καθίοιτε μόρον καὶ κῆρα φέροντας
ἐχθοδοποῖς καὶ μήποτε ὠκύπλανα πτερὰ ὑμῆς
νηὸς ἀνείη μηδ' ὅ πάθ' Ἴκαρος ὔμμι γένοιτο.

12.

Εἰς Παῦλον Μελᾶν ἀποθανόντα ἐν Μακεδονίᾳ.

Θώων ἠδὲ λύκων κακοεργῶν, Παῦλε, καθαίρων
πατρίδ' Ἀλεξάνδρου, Πιερίην ἐρατήν,
Μουσάων ἕδραν, θάνες· οἰκείοις μέγα πένθος,
πατρίδι δ' αὖτε φίλῃ ἄφθιτον εὐρὺ κλέος.

13.

Εἰς Βασιλείου Βουδούρη ἀνδριάντα.

Ὦ ξένε, Βουδούρην ποτιλεύσσεις τὸν Βασίλειον,
Χαλκίδος ὅν γε λεὼς πολλάκι εἵλεθ' ἑὸν
βουλευτήν, Βουλὴ δὲ Πρόεδρον ἐχειροτόνησε,
προύστη τε στρατιῆς Ἑλλάδος ἠδὲ νεῶν.

14.

Ἀντασπασμὸς τῶν ἐν Ἀθήναις μαθητῶν πρὸς τοὺς ἐν Λανδσούῃ μαθητάς.

Χαίρεθ', ὁμιληταί, οἵ πὰρ ῥεέθροις Ἰσάροιο
ναίετε· αἲ γὰρ Ἀθηναίη δοίη καὶ ἐς ὥρας
καὶ ἐς ἔπειθ' ἃ βροτοῖσιν ἄριστα, πρῶθ' ὑγιαίνειν,
εἶτ' ἀδόλως πλουτεῖν, τρίτατον δ' ἡβᾶν μεθ' ἑταίρων.

15.

Εἰς Δημήτριον Ζαγγοϊωάννην.

Ζαγγοϊωάννης Δημήτριος ἐνθάδε κεῖται.
Λητοῦς μιν κτάνε παῖς ἀνδρὸς ἐν ἡλικίῃ,
πρίν κεν ἴδῃ ἀναβλαστόν, ὃ Τευτονίης ἄπο κλεινῆς
δεῦρ' ἄγαγεν καινῆς σπέρμα διδασκαλίης.

16.

Εἰς Συμεῶνος Γαλάκη τὸν οἰκογενειακὸν τάφον.

Οὔνομα μέν μοι ἔην Συμεών, Γαλάκης δὲ ἐπίκλην,
ἄστεϊ ἐν κλεινῷ Παλλάδος οἰκί' ἔχων·
ὄλβιος ἦν ὁρόων φάος ἠελίου τε θανών τε·
κἀνθάδ' ἐὼν γὰρ ἔχω οὕς γε μάλιστ' ἐφίλουν,
παῖδα φίλην Αἰκατερίνην αὐτῆς τε σύνευνον
Σιλήβεργον, ὃς ἦν μυστιπόλος Θέμιδος.
Στήλην ἄμμι στῆσεν ἀνεψιαδῆ ἀγαπητή,
τοὔνομ' Ἐλευθερίη, ἀντιχαριζομένη.

17.

Εἰς Ζαχαρίαν Ἀνδροῦτσον πεσόντα ἐν Μακεδονίᾳ.

Ζαχαρίαν Ἀνδροῦτσον ἐπίκλην, ὦ ξένε, λεύσσεις·
Πιερίης ἐρατῆς ἐξελάων ἀγρίους
θῶας Βουλγαρίης Μακάρων νῆσόν δε βέβηκα·
τῷ στῆσαν Γλυπιεῖς μνῆμ' ἀρετῆς μ' ἔμεναι.

18.

Εἰς Νικόλαον Φραγκούλην ἐξ Αὐλωναρίου Εὐβοίας.

Νικόλεων ἐπίκλην Φραγκούλην αἶα καλύπτει,
ὃς παίδων ἀταλῶν οὐκ ὀλίγας γενεὰς
γράμμασι κόσμησεν, κούρας δ' ἀλόχους τε γυναῖκας
ἕσσεν ἀραχνοϋφέσσ' εἵμασιν ἠδὲ πέπλοις,

τοὺς αὐτός περ ὕφαινε, φίλος δ' ἔην πολιήταις·
τῷ ποτε καὶ δῆμος εἵλετο ἀρχὸν ἐόν.

19.

Εἰς Ἀντώνιον Χαϊνᾶν δικηγόρον.

Πόλλ' εὖ ποιήσας γενέτειραν κοὐκ ἐμὲ αὐτὸν
κεῖμαι ἐνθάδ' ἔχων γῆς μέρος ὅσσον ἐμὸν
κεύθει σῶμ'· ὄνομ' ἦν Ἀντώνιος, ᾧ με κίκλησκον,
τουπίκλην Χαϊνᾶς, μυστιπόλος Θέμιδος.

20.

Εἰς Θεόδωρον Φανουριάδην ἰατρὸν ἀποθανόντα ἐν Ἀδάνοις τῆς Κιλικίας.

Κρήτης εἰμὶ γόνος· νῦν γῆ Ἀδάνων με καλύπτει·
οὔνομ' ἐμὸν Θεόδωρος, ἐμὸς δὲ πατὴρ ἐκαλεῖτο
ζῶν Φανούριος· ἰασάμην πολλοὺς νοσέοντας
νούσους παντοίας, ἀλλ' οὐ δή που ἐμὲ αὐτόν.

21.

Εἰς Μιχαὴλ Φουντουκλῆν καθηγητὴν τῶν Μαθηματικῶν.

Οὔνομα μέν μοι ἔην Μιχαήλ, ἐπίκλην Φουντουκλῆς·
νάμασιν Εὐκλείδου οὐκ ὀλίγας γενεὰς
ἠϊθέων ἄρσας ὀλοῆς ὑπὸ νούσου ἐνθάδε κεῖμαι.
Χαίρεθ' ὁμιληταί, χαῖρε γύναι τε φίλη.

22.

Εἰς τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ πεσόντας ἐν τῇ κατὰ τοῦ Ἰμβραὴμ μάχῃ.

Ὦ ξένε, δουλοσύνην στυγερὴν πάτρης ἀλέκοντας,
εὖτ' ἀνέθρωσκ' αἴῃ ἄνθος ἐλευθερίης
ἀγλαόν, αἰνὸς Ἄρης δάμασ' ἔθνεα πόλλ' ἐπαγείρας
Νείλου ἐκ ῥεέθρων Ἀραβίης ἰδὲ γῆς.

23.

Εἰς εἰκόνα Δεσποίνης Καγκάδη.

Ὦ ξεῖνε, λῇς μαθεῖν τίς εἰμι ἣν ἀθρεῖς;
Δέσποινα Καγκάδη σύνευνος, ἣν νόσος
ὕπουλος ἥρπασ' ἀπ' ἀνέρος τε καὶ τέκνων·
πόσις φίλος με στῆσε σῆμ' ἔμεν ποθῆς.

24

Εἰς Κωνσταντῖνον Κοτρόζον ἰατρόν.

Κωνσταντῖνος ἔην μοι οὔνομα, ᾧ καλέεσκον,
Κοτρόζος δ' ἐπίκλην· Πιερίῃ ἔνι γῇ
πολλὰς ἰασάμην νούσους λυγράς, ἐμὲ μέντοι
νοῦσος καρδιοπλὴξ πέμψε δόμονδ' Ἄϊδος.

25.

Εἰς τοὺς Βουλγάρους.

Βούλγαροι οἵτινες εἴσ' ἐρεείνεις; θῆρες ἔχοντες
ἀνθρώπων ἰδέην, ἄγριοι, αἱμοβόροι,
θῶες ὑπερφίαλοι ἄγαν, ὠμοφάγοι τε ὕαιναι,
Σειληνοί, Σάτυροι, ἀνδροφόνοι δόλιοι.

26.

Εἰς τὸν τῆς ἐμῆς οἰκογενείας τάφον.

Γεώργιος ἠδὲ Ἐλευθερίη Παππαβασιλείου
ζώοντες τόδε σῆμα ἐδείμαντ' οἰκίον ἔμμεν
αὐτοῖς κηρὶ δαμεῖσ' ἠδὲ ἑῇ γενεῇ.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΔΥΟ ΛΕΞΕΙΣ ΕΚ ΤΗΣ ΛΕΣΒΙΑΚΗΣ ΔΙΑΛΕΚΤΟΥ

Α'.

νύχ' νύχια (μεγεθ.) νύχα (ἡ), νύχαρους, ν-χάρα (ὑποκ.) νχέλλ. Φυσικῶς «ὁ ὄνυξ» τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζῴων. || φρ. (ἐπὶ τῶν ἐχόντων τοὺς ὄνυχας μακροὺς) «τὰ νύχια τ' ἔνι σὰ τ' καλκατζάρ'». || φρ (ἐπὶ τῶν ἐχόντων ἁρπακτικὰς διαθέσεις ἐκ τῆς ἰδιότητος ἴσως τῶν ὀνύχων τῶν ἁρπακτικῶν ὀρνέων) «τὰ νύχια τ' ἔνι μακριά». Κατὰ κοινὴν πρόληψιν: «Τετάρτη καὶ Παρασκευὴ τὰ νύχια σου μὴ κόψῃς | τὴ Κυριακὴ μὴ χτενιστῇς, ἂν θέλῃς νὰ προκόψῃς». Κατ' ἄλλην δὲ πάλιν πρόληψιν, ὅταν κόπτωμεν τὰ νύχια, εἶνε ἄσχημα ἢ κρῖμα νά τά ῥίπτωμεν 'ς τὴ φωτιά· πρέπει ἢ νά τα ῥίπτωμεν εἰς μέρος πολὺ ὑψηλόν, γιανὰ ἀψηλώνουν οἱ δουλειές μας, ἢ νά τα ῥίπτωμεν εἰς τὸν δρόμον, πάντοτε ὅμως ὄπισθεν ἡμῶν, διὰ νὰ δυνάμεθα, ὅταν εἰς τὸν ἄλλον κόσμον μᾶς ἐρωτοῦν, τί ἐκάναμε τὰ νύχια μας, ν' ἀποκρινώμεθα ἄνευ δισταγμοῦ «ἀπού πίσου μας ἀρχόντιν» (ἔρχονται). || φρ. (ἐπὶ ἐσχάτης περιφρονήσεως) «ἴσα μ' μι τού νύχι-μ π' πιτῶ δὲ σ' ἔχου». || φρ. (πρὸς παράστασιν κοπώδους ἐργασίας) «ἀπ' τὰ νύχια μ' ἔτριχι γ' ἵδρους». || φρ. (ἐπὶ φιλαργύρων) «μι τού νύχ στσίζ (σχίζει) τ' τρίχα» πρβλ. τὸ τοῦ Κωμικοῦ «κυμινοπριστοκαρδαμογλύφος». Ὁ λαὸς παραδοξάζει, ὅτι οἱ μὲν τῆς δεξιᾶς χειρὸς ὄνυχες εἶνε ἕδρα τῶν εὐχῶν τῶν γονέων μας, οἱ δὲ τῆς ἀριστερᾶς τῶν καταρῶν, ἀμφοτέρων δὲ σημεῖον διακριτικὸν εἶνε τὰ ἐπ' αὐτῶν ἐκ περιτροπῆς ἀναφαινόμενα ἐφήμερα λευκάσματα. Ἐκ τῆς προλήψεως ταύτης προῆλθε καὶ ἡ εὐχή: νἄχ-ς τ-ν πύτσή μ' ἀπ' τὰ εἴκουσί μ' νύχια ἢ νυχουπόδαρα» (κατὰ συνήθη ἀπλολογίαν ἀντί: νυχοχειροπόδαρα). || φρ. (ἐπὶ τῶν προσδοκώντων τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν παρ' ἄλλων) «ἀλοὶ 'ς τουν, π' δὲν ἔχ' νύχια νὰ ξτῇ» (ἀλοίμονον 'ς ὅποιον δὲν ἔχει νύχια, γιανὰ ξυσθῇ), ἀναλογ. τῷ Δαϋιτικῷ: «μὴ πεποίθατε ἐπ' ἄρχοντας, ἐπὶ υἱοὺς ἀνθρώπων, οἷς οὐκ ἔστι

σωτηρία». || φρ. (πρὸς δήλωσιν τοῦ βαθμοῦ τῆς ψύξεως ἢ τῆς νόσου) «τὰ νύχια τ' ἦρταν τσὶ μηλανιάσαν» «οἱ ὄνυχες αὐτοῦ ἐγένοντο πελιδνοί». || φρ. (ἐπὶ τῆς ἀμοιβαίας τῶν συγγενῶν ἐμφύτου ἀγάπης) «τοὺ νύχ δὲ χουρίζ' ἀπ' τοὺ κρεὰς» (πρβλ. καὶ Λεσβιακ. 107 τὴν λ. κρεὰς) ἀναλογ. τῷ: «τοὺ αἷμα νιρὸ δὲ γίντι.. κτλ.» || παροιμ. «ἡ γάτα τὰ νύχια, πῶχ, δὲ τ' ἀλλάζ'» ἀναλογ. τῷ ἀρχ. «φύσιν πονηρὰν μεταβαλεῖν οὐ ῥάδιον». || φρ. (πρὸς δήλωσιν βεβαίας ἀποτυχίας) «θὰ πιάσουμι τ' γάτα ἀπ' τὰ νύχια». || φρ. (πρὸς παράστασιν αἰφνιδίου καὶ σφοδροῦ τρόμου) «τσηντῆξαν τὰ νύχια μ'» (ἀπ' τρουμάρα μ, ἀπ' τοὺ φόβου μ'). || φρ. «ἀπ' τὰ νύχια ὥς κουρφὴ» «ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν». || φρ. (πρὸς δήλωσιν ἐπιδεξίου ὀρχήσεως) «'πά' 'ς τὰ νύχια τοὺν κάνου» (ἐνν. τὸν χορὸν) «ἄριστα ὀρχοῦμαι, χορεύω». || φρ. «πουρπατῶ 'πά' 'ς τὰ νύχια μ'» «βαίνω ἀψοφητεί». || φρ. (πρὸς χαρακτηρισμὸν παχέων ἀνθρώπων ἢ ζῴων) «μὶ τοὺ νύχ στσίζιτι» (σχίζεται). || φρ. (πρὸς ὁρισμὸν ἐλαχίστου ποσοῦ ἢ μεγέθους) «ἕνα νύχ'» οἷον «ἕνα νύχ νιρό, κρασὶ κτλ.» ἕνα νύχ ποιὸ μακρὺ ἢ ποιὸ κουντὸ κ.τ.τ. Κατὰ πρόληψιν πολλαχοῦ τῆς Λέσβου ἐπικρατοῦσαν οἱ ὄνυχες τῶν ἀνθρώπων εἰς ὡρισμένας τοὐλάχιστον περιστάσεις καὶ ἀλεξιτήριον τῆς βασκανίας ἀποβαίνουσιν, ἂν ὁ βάσκανος, φειδόμενος τοῦ θύματος αὐτοῦ, ἀτενίσῃ εὐθὺς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπ' αὐτῶν· ὅθεν καὶ ἡ φρ. «εἶδα μιὰ (κουπέλλα π. χ.), τσ' εἶδα τὰ νύχια μ'» τ.ἔ. «εἶδα μίαν (νεάνιδα π. χ.) τόσον ὡραίαν, ὥστε διὰ νὰ μὴ τὴν βασκάνω, ἐκύτταξα ἀμέσως τὰ νύχια μου.

Β'.

Χέρ, χειριοῦ, χέρια χειριοῦν· (μεγεθ.) Χέρα (ἡ) χειράκλα, (ὑποκ.) χειρέλλ. 1) φυσικῶς «χείρ»· || «χέρια κουνδυλένια ἢ γραμμένα» «χεῖρες λεπτοφυεῖς, κομψαὶ κτλ. || «χέρια χουντρουκουπιά, σὰ ξύλα, σὰ κουτσκούδις» «χεῖρες δυσειδεῖς» κτλ. || «χέρ πιδέξου» «χεὶρ ἐπιδέξιος» || φρ. (ἐπὶ τῶν ἀδεξίων τὰς χεῖρας) «αὐτὸς ἔνι ξλουχέρ-ς» ἢ «τὰ χέρια τ' ἔνι σὰ ξύλα». || φρ. «ἔχου βαρὺ ἢ λαφρὺ χέρ». || φρ. (παραινετικὴ πρὸς τοὺς παῖδας) «μὶ τοὺ καλὸ σ' (τὸ δεξιὸ δηλ.) νὰ προυσνᾶς, νὰ τρῶς κτλ.» πρβλ. τὸ παρὰ Πλουτάρχῳ «καίτοι πῶς οὐκ ἄξιον τοὺς παῖ-

δας ἐθίζειν τῇ δεξιᾷ λαμβάνειν τὰς τροφάς» κτλ. Ἐκ τῆς ἀρχαιοτάτης δὲ ταύτης συνηθείας νὰ τρώγωμεν μὲ τὴν δεξιὰν προέρχεται καὶ ἡ φρ. μὲ τὴν ὁποίαν, ἐνῷ τρώγομεν, μετὰ παιδιᾶς καλοῦμεν εἰς τὴν τράπεζαν τοὺς βραδύνοντας νὰ καθίσωσιν περὶ αὐτήν, «ἔλα τσ' ἀπαντέχ' τοὺ ζιρβό» ἀντὶ «ἔλα· διότι ἡμεῖς τρώγομεν καὶ δέν σε περιμένομεν». || φρ. παροιμ. «τοὺ χέρ τσὶ τοὺ μαχαίρ δὲ πιάν λικὲ (κηλῖδα)» ὅτι «χεὶρ καὶ μάχαιρα διὰ τῆς πλύσεως τηροῦνται καθαρά. || φρ. «μὴ χπᾷς (ἢ χτυπᾷς) τοὺ πατέρα σ' ἢ τ' μητέρα σ' τσὶ δὲ θὰ λύσ τοὺ χέρ' σ'» (ἴδε τὴν λ. λῶ Λεσβιακ 111) ἢ «θὰ γείν' σὰ κουτσκούδα» (κορύνη). Ὡσαύτως: «μὴ σκών-ς πουτὲ χέρ ἀπά' 'ς τοὺ μηγαλύτιρού σ'». || φρ. «βγάζου (ἄνευ ἐμπροθ.) τοὺ χέρι-μ» «ἐξαθρῶ τὴν χεῖρα». || φρ. (ἀπειλητικὴ ἐπὶ τῶν μέγα σφάλμα διαπραττόντων) «τὰ χέρια σ' θέλιν κόψμου μὶ τ' δριπάνα ἀπ' τ-ς ἀγκώνις σ'». || κατάρα: «π' νὰ κουποῦν τὰ χέρια σ'! ἢ τὰ χειρέλλια σ'!» || φρ. (παιγνιώδης πρὸς τοὺς ἐρωτῶντας ἡμᾶς, πῶς ἐκόψαμεν, ἢ ἐκτυπήσαμεν, ἢ ἐπλακώσαμε τὸ χέρι μας) «τῶνα τοὺ χέρ χτύπ-σι, ἔκουψι, ἢ πλάκουση τοὺ ἄλλου». || παροιμ. «τῶνα χέρι νίπτει τἄλλο καὶ τὰ δυὸ τὸ πρόσωπον» «χεὶρ χεῖρα νίπτει, δάκτυλός τε δάκτυλον». || φρ. «χέρ μι χέρ» «ταχέως». || φρ. «ἦρταν 'ς τὰ χέρια» «συνεπλάκησαν· εἰς χεῖρας ἀφίκοντο». 2) (μετων.) «τῦ θιοὺ τοὺ χέρ» «τὸ οὐράνιον τόξον», ὅπερ καὶ «τσαρὰ Λέν» (κυρὰ Λένη) ἢ «τ-ς τρίχας τοὺ γιουφύρ'» λέγεται. 3) τὸ μέρος τῶν ἀγγείων, ἀπὸ τὸ ὁποῖον τὰ πιάνομεν, λέγεται ἐπίσης: «χέρ'» λαβή, λαβὶς κτλ. 4) ἡ χεὶρ τοῦ ἀνθρώπου ὄργανον πάσης ἐργασίας καὶ σύμβολον ῥώμης, δυνάμεως καὶ ἰσχύος καὶ ἐν γένει τῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ πάντων τῶν ἄλλων ζῴων. || φρ. «βγαίν' ἀπ' τοὺ χέρι-μ» «δύναμαι· ἀρχ. ἔξεστί μοι», οἷον, «ὅ,τ' βγαίν' ἀπ' τὰ χέρια σ', (πίσου) νὰ μὴ τ' ἀφήχ-ς!» || «φρ. «βάζου ἕναν ἢ κάτι τι 'ς τοὺ χέρ» α') συλλαμβάνω, λαμβάνω καὶ β') σφετερίζομαι τὰ χρήματα, ἢ τὰ πράγματά τινος· οἷον, «μ' ἔβαλη 'ς τοὺ χέρ 50 λίρις». || φρ. «παῖρνι (παῖρνε) μάνι-μάνι τὰ χέρια σ'» «ἐργάζου ταχύτερον» || φρ. «παίρνου ἕναν 'ς τοὺ χέρ» ἀνάλογος: παίρνου τοὺν ἀέρα τ'» παρρησιάζομαι, φέρομαι πρός τινα αὐθαδῶς, ἀσυστόλως ἄνευ σεβασμοῦ. || φρ. «κάνου τ' χειριοῦ μ'» «κάμνω ὅ,τι

μοὶ ἀρέσκει». ‖ φρ. «αὐτὸς εἶνη τ' χειρ̮ιοῦ μ̮' τ. ἔ εἰμπορῶ νὰ τὸν καταπονέσω· εἶμαι ῥωμαλεώτερος αὐτοῦ. ‖ φρ. «μ̮ὶ τὤνα μ̮' τοὺ χέρ̮ τοὺν κάνου καλά»· «μ̮' ἕνα μου χέρι τὸν καταπονῶ». ‖ φρ. «πι̮άνιν τὰ χέρι̮α μ̮' ἢ εἶμ̮ι χειρουδύναμους»· εἰμὶ ταῖς χερσὶν ἰσχυρός. ‖ φρ. (ἐπὶ ἀτονίας ἐκ τρόμου ἢ νόσου προερχομένης) «κουβγόντιν, κουπῆκαν τὰ χέρ̮ι̮α μ̮'» πρβλ. τὴν φρ. «τσηντῆξ̮αν τὰ νύχι̮α μ̮' ἀπ' τοὺ φόβου μ̮'» κτλ. ‖ φρ. (ἐπὶ μεγάλης ἰσχνότητος) «τὰ χέρ̮ι̮α τ' φέτζιν (=φέγγουν) ἢ φέξ̮αν» (=ἔφεγξαν). ‖ φρ. (ὅταν τις ἐμποδίζῃ ἢ ἐντελῶς παραλύῃ τὰς ἐργασίας μου) «κουπῆκαν ἢ μ̮' ἔκουψι τὰ χέρ̮ι̮α μ̮'» ‖ φρ. (ὅταν κατακλινώμεθα κεκμηκότες) «πέφτου ἀλλοῦ χέρ̮ τσ' ἀλλοῦ ποδάρ̮'» ‖ φρ. (μετὰ προσωπικοῦ ἀντικειμένου) «πηρ̮νῶ ἕνα χέρ̮» «ἐπιπλήττω σφοδρῶς» οἷον, σὶ πιρ̮νῶ ἕνα χέρ̮· πέρ̮ασα τὸν δεῖνα ἕνα χέρ̮ κτλ. ἴδε καὶ τὴν λ. πριπούμ̮ινα (Λεσβιακ. 135) ‖ φρ. «τὰ πιρ̮νῶ ἀπ' ἕνα χέρ̮» «διεξάγω οἱανδήποτε ἐργασίαν, ἀκριβῶν εἰς τὰ καθέκαστα» οἷον, «ἔλα νὰ τὰ πιράσουμη ἀπ' ἕνα χέρ̮» (. . .νά τα 'ποῦμε, νά τα γράψωμε, νά τα πλύνωμε κτλ. ἓν πρὸς ἕν). ‖ φρ. (ἐπὶ φιλοπόνου) «ὅπ' πάγου, τὰ χέρ̮ι̮α μ̮' γιμ̮ᾶτα ἀρ̮χόντιν» (ἔρχονται). ‖ παροιμ. «κάλλια ἕνα καὶ 'ς τὸ χέρι ‖ πάρα δέκα καὶ καρ̮τέρει» ὅτι μόνον τοῖς μετρητοῖς πρέπει νὰ κάμωμεν τὰς συναλλαγάς· ὁμοίως λέγεται καί: «ἐν τῇ παλάμῃ καὶ οὕτω βοήσωμ̮εν». ‖ φρ. «δίν τοὺ χέρ̮ τ'» εἶνε ἐλεήμων· μεταδοτικός· ἐξ ἧς καὶ ἡ φρ. «τὤνα χέρ̮ νά του δίν (τὸ χρῆμα δηλ. ἢ τὸ πρᾶγμα) τσὶ τ' ἄλλου νὰ μή του ξέρ̮» «μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου, τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου». ‖ φρ. «δίν χέρ̮» συμφέρει· πρβλ. τὸ ἱστορικόν: «σά σου δίνῃ χέρι, **Λάμπρο** ‖ ξαναπέρ̮ασ' ἀπ' τὴν Ἄνδρο». ‖ φρ. (ἐπὶ ἐλευθερίων ἢ ἀσώτων) «τοὺ χέρ̮ τ' ἔνι ἔρ̮μου ἢ τρύπι̮ου». ‖ φρ. (ἐπὶ φιλαργύρων) «τοὺ χέρ̮ τ' ἔνι σφιχτὸ» πρβλ. «στσίζ τ' τρίχα μ̮ὶ τοὺ νύχ' τ'» ‖ φρ. «δίνου ἕνα χέρ̮»· «βοηθῶ τινα εἰς τὴν ἐργασίαν του». ‖ φρ. «παίρ̮νου ἀπ' ἕνα χέρ̮»· ἴδε ἀνωτέρω τὴν φρ. πιρ̮νῶ ἀπ' ἕνα χ. ‖ φρ. «πι̮άν' τοὺ χέρ̮ τ'»· κλέπτει ἢ ἔχει κλίσιν εἰς τὸ κλέπτειν. ‖ φρ. (ἐπὶ ἀπλήστων) «μ̮ὶ τὰ δυὸ τ' τὰ χέρια τ' ἁρπᾷ». ‖ φρ. (ἐπὶ ἀσώτων) «μ̮ὶ τὰ δυό τ' τὰ χέρια τὰ πιτᾷ ἢ τὰ σκουρπᾷ» κτλ. ‖ φρ. (ἐπὶ ἱκεσίας) «'ς τοῦ θ̮ὸ τσὶ 'ς τὰ χέρ̮ι̮α σ'» (ἐνν. στέκουμι). ‖ εὐχὴ (ἐπὶ ἀπεγνωσμένων πραγμάτων)

«Θ̱εὸς νὰ βάλ' τοὺ χέρ τ'» κατὰ τὸ Εὐαγγελικόν: «καὶ χεὶρ Κυρίου ἦν ἐπ' αὐτοῦ». || φρ. (ἐπὶ ἰδανικῆς εὐδαιμονίας) «ἔχου τὤνα τοὺ χέρ μέσ' 'ς τοὺ μέλ' τσὶ τἄλλου μέσ' 'ς τοὺ γάλα». καὶ αὕτη κατὰ τὸ Γραφικόν: «ἐξ ἧς ῥέει μέλι καὶ γάλα»· ἴδε καὶ τὴν λ. μιλίγαλου (Λεσβιακ. 114). || εὐχή: «γε̱ιά 'ς τὰ χέρ̱ια σ' ἢ γε̱ιὰ τ' χειριοῦ σ'»· «σ' εὐχαριστῶ διὰ τὴν πρὸς ἐμὲ ἐκδούλευσίν σου» ἢ ἁπλῶς: εὐχαριστῶ. || «πέφτου ἢ ξιπέφτου σὶ χέρια καλὰ ἢ κακά»· περιπίπτω εἰς χεῖρας καλῶν ἢ κακῶν ἀνθρώπων· οἷον, «'ς τὰ χέρ̱ια, ποῦ πέσαμι ἢ ξιπέσαμι, γλυτσυμὸ δὲν ἔχουμι»· σὶ καλὰ χέρ̱ια ἔπισι. || φρ. (ἐπὶ ἐκείνων, οἵτινες αὐτοὶ ἑαυτοὺς καταστρέφουσι) «μι τὰ χέρ̱ια μ' σκάφτου τοὺ λάκκου μ'» ἐκ τοῦ Δαυϊτικοῦ «λάκκον ὤρυξε καὶ ἀνέσκαψεν αὐτὸν καὶ ἐμπεσεῖται εἰς βόθρον, ὃν εἰργάσατο.|| φρ. (κατὰ προσωποποιίαν) «πουλλὰ ἢ λίγα χέρ̱ια» πολλοὶ ἢ ὀλίγοι ἄνθρωποι» οἷον, «αὐτὴ ἡ δλε̱ιὰ θέλ' πουλλὰ χέρια». || φρ. «'ς ἔτσα» (εἰς ἐκεῖνα) ἢ «πά' 'ς ἔτσα τὰ χέρ̱ια»· κατὰ ταύτην ἀκριβῶς τὴν ὥραν, τότε. || φρ. (ὅταν τις μέμφηται ἑαυτὸν δι' ἀσύνετον πρᾶξιν) «μὶ τὰ δυὸ μ' τὰ χέρια» (κάμνω τι) οἷον, «μὶ τὰ δυό μ' τὰ χέρ̱ια ἔμπλιξα». || φρ. «τραυῶ ἢ σύρνου ἀπ' τὰ χέρ̱ια τ'»· «ὑποφέρω πολὺ ἐκ τῆς πρὸς ἐμὲ κακοτροπίας τινός. 5) «χέρ» εὐσχήμως ὀνομάζομεν τὴν διὰ καθαρσίου «ὑπεκχώρησιν»· ὅθεν καὶ ἡ φρ. «τοὺν πῆγι δύο ἢ τρία κτλ. χέρ̱ια».

Οἱ λόγοι καὶ τὰ λόγια κατὰ τὴν Λεσβιακὴν διάλεκτον.

λόγους, λόγ' (διδαχαί, λόγοι ῥητορικοί, διαλέξεις) καὶ λόγ̱ια, λουγέλλ' λόγαρους, λουγάρα (λόγος δηκτικός, ὑβριστικός)· «λόγος, ῥῆσις, παροιμία»· ὁ πληθ. λόγια: 1 λόγοι, 2 (ἐν ὡρισμέναις φρ.) «ἔριδες»· ἡ γεν. λουγ̱ιοῦ καὶ λουγ̱ιῶ ἢ κατ' ἐπανάληψιν λουγ̱ιῶ-λουγ̱ιῶ ἀναλογεῖ πως πρὸς τὸ εἶδος, μετὰ τοῦ ἐρωτηματικοῦ: πόσου καὶ τῶν ἀπολύτων ἀριθμητικῶν εὑρισκομένη. Ἡ λ. λόγους καὶ λόγ̱ια, ὡς καὶ ἡ λ. πρᾶμα πολλάκις ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς συνηθείᾳ παραλείπεται· οἷον, (ἐπὶ ἀπειλῆς) «τώρα θὰ σ' τοὺ 'πῶ θέλου!» (ἐπὶ λογομαχίας) «τ' εἶπα τὰ πριπούμενά τ'» (Λεσβιακ. 135) «τοὺν ἔκανα ἀπ' ἄσπρου» (τὸν ἐπέπληξα δριμέως), «τὰ βάζου μ' ἕναν» (ἔρχομαι εἰς φιλονικίας πρός τινα) «τὰ παίρνου

ζιρβά» (παρεξηγῶ τοὺς λόγους τινὸς) κτλ. Ὡς δὲ ὁ τοῦ ἀνθρώπου χαρακτήρ, ὁ διὰ τοῦ λόγου, ὡς γνωστόν, γνωριζόμενος, εἶνέ τι παμποίκιλον καὶ πολυειδὲς ἐν τῷ ἠθικῷ κόσμῳ, οὕτω καὶ οἱ λόγοι ἢ τὰ λόγια πρὸς ἀκριβῆ παράστασιν αὐτοῦ ὑπὸ ποικίλας μορφὰς ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς συνηθείᾳ διὰ παντοειδῶν φράσεων παρουσιάζονται. Οὕτω λοιπὸν ἔχομεν: λόγια φρόνιμα, σ-μαδιακὰ (λόγοι χαρακτηριστικοί), καρδιακὰ (λόγοι ἐγκάρδιοι, εἰλικρινεῖς), γνουσκὰ (γνωστικά), μιτρημένα, λίγα τσὶ παστρικά· λόγια σουστὰ (λ. ὀρθοί) καὶ (εἰρωνικῶς) σουστὰ τσὶ πρόσβαρα· λόγια φουσκουμένα, λόγια παχειά, φουσκουμένα ἄντερα, λόγια ξ-πασμένα (λ. ἀλαζονικοί, πλήρεις οἰήσεως). «λόγια ἀνόητα, μπουταλάδ κα, ξαναμουραμμένα, πιδιακήσια, μουρήσια, τριλλά, παλαβᾶτα, μουρουπάλαβα, κουτοπόνηρα· λόγια χαμένα, σαστισμένα, μασ-μένα, μπιρδιμένα» (λ. ἀσυνάρτητοι καὶ ἐνοχοποιητικοί), «μιτσμένα λόγια» (λόγοι παροινούντων), «λόγια, π' δὲν ἔχιν σ-νόρ-ς» (Λεσβιακ. 142) (ποῦ δὲν πρέπει νὰ τὰ λάβῃ κανεὶς ὑπὸ σπουδαίαν ἔποψιν). «λόγια πουλλά, ἀδιαφόριτα, λόγια ἀπ' κ-βάρα, σαλιάρ-κα, σάλια μπάλια-πέντι τσβάλια· λόγια, π' σι φέρνιν ἀνιγούλα, 'π' σι ταράζιν, π' σ' κάνιν τὰ σκώτια σ' ἄνου κάτου, λόγια, ποῦ 'νι νὰ ξιρνᾷς· λόγια μπόσ-κα (λ. κενοὶ ἐννοίας), π' τὰ λέγυν 'ς τοὺ χλῄδουνα· λόγια τ-ς καραβάνας, κουλουκύθια μη τ' ρίγαν', κουρουφέξαλλα, κρουμμύδια· λόγια μυξάρ κα, σκ...» «λόγια ἄχρεια, ἀδιάντρουπα, τ-ς ντρουπῆς λόγια, πούστκα, ντιψίζκα, πουτάνκα, ἀγκρισμένα (Λεσβιακ. 51) ἀρσίζικα λόγια δικηγουρικά, μουζουβίρκα (λ. στρεψόδικοι), λόγια ἀνάπουδα, ναστρατίνκα· λόγια φόν-κα, κουφτιρά, φαρματσιρά, λόγια ἄστσμα (ἄσχημα, ὑβριστικά), ἄγρα τσ' ἀμύρουτα· λόγια, ποῦ ση χτυποῦν σὰ τ-ς πέτρις, π' σ' τρυποῦν τ' καρδιὰ σ', ποῦ ση τρυποῦν σὰ καρφιά, λόγια τ' σκουτουμοῦ· λόγια ποῦ νὰ τραυᾷς τὰ μαλλιά σ', ποῦ σ' ἔρχιτι νὰ τριλλαθῇς· λόγια ποῦ 'νι νὰ πάρ-ς τὰ βνὰ τσὶ τὰ κλαδιά, ἢ τἀνάπλαγα (Λεσβιακ. 56) λόγια, ποῦ 'νι νὰ σύρ-ς τσείν' τ-ν ὥρα 'να μαχαίρ, νὰ σκουτουθῇς· λόγια κάλπκα. ψεύτκα, πουμπουνηριαὶς γιμᾶτα· λόγια χουρατατζήδκα, νόστμα,

χόσκα, κουργιόζκα, π' σι κάνυν νὰ ξιραίνισι 'ς τὰ γέλια, ἢ π' σι πιθαίνιν 'ς τὰ γέλια· λόγια πειραχτικά, σκανταλιάρκα, (λ. σκανδαλώδεις), πεισματκά, κατσπουδιάρκα, π' σι κάνιν νὰ σκάχ-ς· λόγια προυστουπίσνα (λ. ὑποκριτικοί, διπλωματικοί)· λόγια πίσου τσι μπρουστά, λόγια ἀφράσαστα (Λεσβιακ. 70), χώρις φρασά, π' δὲν ἔχιν μιὰ φρασά, ἤ, μιὰ γλύκα, π' δὲν εἶνι τ-ς ἀθρουπιᾶς, μήτι τ-ς ἀπαλλαγῆς (Λεσβιακ. 61)· λόγια ὄρτα τσ' ἄνου-κάτου (ἴδε λ. ὄρτα Λεσβιακ. 126) ἢ π' δὲν ἔχιν μήτη οὐρτιά, μήτη ἀνουκατιά· λόγια, π' δέ τα τρῶν μήτ' οἱ στσύλ', μήτ' οἱ κάτις». Τελευταῖον δὲ κατὰ τὸ δημῶδες δίστιχον: «καὶ τὰ τραγούδια λόγια 'νε, καρδιὲς παρηγοροῦνε· || σὰν τοὺς νεκρούς, ποῦ καρτεροῦν παράδεισο νὰ 'δοῦνε». || φρ. «βγάζου λόγου» «ἀπαγγέλλω λόγον, ποιοῦμαι διάλεξιν». || φρ. «βγάζου λόγια» «σπερμολογῶ.|| παροιμ. «ἡ καλὸς ἡ λόγους» ἢ «ἡ γλυτσὰ ἡ γλῶσσα βγάζ' τοὺ φείδ' ἀποὺ μέσ' ἀπ' τρῦπα» ὅτι «οἱ ἡδεῖς λόγοι καὶ τοὺς ὠμοτάτους τῶν ἀνθρώπων μαλάσσουσι». || φρ. «βγαίν' ἡ λόγους-υμ'» ἢ «βγαίνυν τὰ λόγια μ'» «πληροῦνται οἱ λόγοι μου» κατὰ τὸ Γραφικόν: «ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος»· ὅθεν καὶ ἡ φρ. (ἐπὶ ὀρθῶν λόγων καὶ διὰ τῶν πραγμάτων πληρουμένων) «τὰ λόγια μ' ἔνι βγατζέλια», πρὸς τὴν ὁποίαν πρβλ. καὶ τὸ τοῦ Πλουτάρχου ἐν τῷ περὶ παίδων ἀγωγῆς σ. 10: «καὶ χρησμολογεῖν μᾶλλον ἢ παραινεῖν δόξαιμ' ἄν». || παροιμ. «τοὺ καλὸ σ' τοὺ λόγου πέ τουν, τσὶ τοὺ φαγί σ' φά-του» ὅτι «πρέπει νὰ εἴμεθα ἐντευκτικοὶ καὶ φιλοπροσήγοροι»· ὅθεν καὶ ἡ ἀνάλογος φρ. «ἡ καλός σ' ἡ λόγους μουνάχα (μόνον) φάτν' (ἀρκεῖ). || φρ. «δίνου τοὺ λόγου μ'» «ὑπισχνοῦμαι». || φρ. «δίνου λόγου» «δίδωμι εὐθύνας» ἢ ἁπλῶς: «δίδω λόγον τῶν πράξεών μου». || φρ. «παίρνου ἢ γυρίζου τοὺ λόγου μ' πίσου» «ἀνακαλῶ τὸν λόγον τῆς τιμῆς μου, ἢ τὴν ὑπόσχεσίν μου». || «τοῦ λόγου μ'» (πάντοτε σκωπτικῶς: ἐγώ, ἡ ἀφεντιά μου), «τοῦ λόγου σου» ἢ «τοὺ λόγ' σ'» (σύ, ἡ εὐγενία σου), «τοῦ λόγου τ'» (αὐτός, εὐγενία του), «τοῦ λόγ' μας» (=ἡμεῖς, ὡς τὸ α΄ ἑνικόν) κτλ. || φρ. (παραμυθητικὴ ἐν εἴδει χαιρετισμοῦ πρὸς τοὺς ἐπιζῶντας κατὰ τὸν θάνατον προσφιλοῦς προσώπου) «ζουὴ σὶ λόγ' σ'» (Λεσβιακ. 91 λ. ζουή). || φρ. (ἐπὶ λόγων ἀποφθεγματικῶν)

«λόγους ἔνι τσὶ τοὺν λέγιν». ‖ φρ. (πρὸς ἐμφαντικὴν δήλωσιν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος) «ἡ λόγους μας». ‖ φρ. (σκωπτικὴ σημαίνουσα ἀποδοκιμασίαν τῆς γνώμης τοῦ μεθ' ἡμῶν διαλεγομένου) «ἀμμ' τί λόγους!» (=ἀμμ' δέ!). ‖ φρ. (ἐπὶ ἀνακοινώσεως ἀπορρήτου) «ἔλα νά σ' πῶ ἕνα λόγου», ἤ, «ἕνα ἀκρυφό». ‖ φρ. «πατῶ τοὺ λόγου μ'» «παραβαίνω τὴν δοθεῖσαν ὑπόσχεσίν μου». ‖ φρ. «εἴχαμι τοὺ λόγου μας» «εἴχομεν συνεννοηθῇ ἐκ τῶν προτέρων». ‖ φρ. (ἐπὶ σκωπτικῶν ἢ ὑβριστικῶν λόγων) «τίναξι τ' λουγάρα τ'» ἢ «τοὺ λόγαρού τ'». ‖ φρ. «κάνου τοὺ λόγου μ' μ' ἕναν» «συνεννοοῦμαι διὰ λόγου μετά τινος». ‖ φρ. «κάνου ἕνα λόγου» ἢ «καταθέτου λόγου» «συντάσσω ῥητορικὸν λόγον» ‖ φρ. «κάνου λόγου» «ὁμιλῶ, πραγματεύομαι περί τινος». ‖ φρ. (ἐπὶ ἀδεσπότου φήμης) «ἀκούιτι ἕνας λόγους» ἢ (ἀλληγορικῶς) «παίζ' ἢ βουΐζ' ἕνα τούμπανου». ‖ φρ. (ἐπὶ τῶν μετ' ἐπιτάσεως διαδιδομένων) «παίρν' τσὶ δίν' ἕνας λόγους» ἢ «εὔτουν τοὺν λόγουν τοὺν παίρνιν τσὶ τοὺν δίνιν». ‖ φρ. (πρὸς ἐμφαντικὴν ἐπιβεβαίωσιν τοῦ ἰσχυρισμοῦ ἡμῶν) «π' λέγ' ἡ λόγους» ἢ «π' λέγ' ἕνας λόγους» ἢ (ἄνευ ὑποκ.) «τσὶ π' λέγ'» (Λεσβιακ. 158) «τὸ τοῦ λόγου» ἢ «τὸ δὴ λεγόμενον»· π. χ. «εὔτου τσ' ἕνα μουρὸ» ἢ «ἐμφαντικώτερον» «τσ' ἕνα μουρὸ πρᾶμα π' λέγ' ἡ λόγους, μπουρεῖ τσὶ τοῦ κάν'». ‖ φρ. (ἐπὶ συνειρμοῦ λόγων) «ἀπὶ λόγου, σὶ λόγου»· ἐξ ἧς καὶ τὸ παροιμιῶδες: «τὰ λόγια 'νε σὰ τὰ κιράσα· πᾶς νὰ πάρ-ς ἕνα, τσὶ τραυᾶς πουλλά»· ἐκ τῆς προσφυοῦς δὲ ταύτης εἰκόνος πιθανῶς καὶ ἡ παροιμία: «ὅπ' ἀκοῦς πουλλὰ κιράσα, παίρνι τσὶ μικρὰ καλάθια». ‖ φρ. «πιάν' ἡ λόγους-ιμ» ἢ «πιρνᾷ ἡ λόγους-ιμ'» «ἔχει κῦρος, ἰσχὺν ὁ λόγος μου· ὅθεν καὶ ἐπὶ παιδιῶν ἡ φρ. «δὲ τοὺ πιάνουμι» σημ. «δὲν εἶνε ἔγκυρον τὸ γινόμενον», ὁμοίως λέγεται καὶ «πιάνιτι ἡ λόγους-ιμ» «ἔχει ἰσχύν, πέρασιν ὁ λόγος μου». ‖ φρ. (δι' ἧς ἐξαίρομεν τὴν ἁρμοδιότητα προσώπου ἢ πράγματος) «λόγου δὲν ἔχ'» π.χ. «αὐτὸς γι' αὐτὴ τὴ δουλειὰ λόγου δὲν ἔχ'» τ.ἔ. «εἶνε πολὺ κατάλληλος»· «τοὺ μήλου γιὰ γλυκὸ λόγου δὲν ἔχ'». ‖ φρ. (ἐπὶ τῶν τηρούντων τὴν ἑαυτῶν ὑπόσχεσιν) «βαστῶ ἢ κρατῶ τοὺ λόγου μ'» ἢ «ἡ λόγους-ιμ πίσου δὲ γυρίζ'». ‖ φρ. (ἐπὶ περιφρονήσεως τῶν λόγων τοῦ ἄλλου) «αὐτά 'νε λόγια» ἢ (δηκτικώτερον) «λόγια τ-ς καραβάνας» κ.τ.τ. ‖ παροι-

μία (ἐπὶ τῶν πολλὰ καυχωμένων καὶ ὀλίγα ἢ οὐδὲν ἐκτελούντων) «μπουρ-μπουρ-μπούρ! τοὶ τ' ἀμπέλια ἄφραγα» || φρ. (πρὸς τοὺς ἀρκουμένους μόνον εἰς λόγους) «τὰ λόγια δὲ κάνιν παράδις» || παροιμία (ἐπὶ λόγων κενῶν ἐννοίας) «τὰ λόγια κουμέρκ' δὲν ἔχιν» καὶ (σκωπτικώτερον) «οὖλα τὰ λόγια, λόγια 'νι· μὰ τὰ μακαρόνια ἔχιν τοὺ φαγεῖ». || φρ. «πιάσαμι τὰ λόγια» «ἀρχίσαμεν τὰς ὁμιλίας» (1). || παροιμία: «ξένα λόγια ἄκγι (=ἄκουε), τσ' ἀπ' τὴ β λὴ σ' μὴ βγαίν-ς» (ἴδε: βλή, Λεσβιακ. 75). || φρ. «τ' παίρνου ἢ τ' κλέφτου λόγια ἢ τοὺν ψαρεύγου» «βολιδοσκοπῶ τινα, ὅπως λάβω γνῶσιν τῶν μυστικῶν του, ἢ πράγματος, ποῦ μ' ἐνδιαφέρει νὰ μάθω». || φρ. «παίρνου ἀπὶ λόγια» «πείθομαί τινι» || φρ. «πιτῶ λόγια» «λέγω λόγους δηκτικούς». || φρ. «ἀπ' τὰ λόγια τ' φαίνιτι» ἀναλογ. πρὸς τὸ ἀρχ. «ἀνδρὸς χαρακτὴρ ἐκ λόγου γνωρίζεται» ἢ τὸ τοῦ Δημοκρίτου: «λόγος ἔργου σκιή». || παροιμία: «μὶ τὰ λόγια δὲ γίνισι χατζῆς» ἀναλογ. πρὸς τὸ τοῦ Δημοσθένους: «πᾶς λόγος, ἂν ἀπῇ τὰ πράγματα, μάταιόν τι καὶ κενὸν φαίνεται» ἢ πρὸς τό: «δεῖ, δεῖ χρημάτων καὶ ἄνευ αὐτῶν οὐδέν ἐστι γενέσθαι τῶν δεόντων» || φρ. «κ βανῶ λόγια» «μεταδιδω σκανδαλωδῶς εἰς ἄλλους ἀνθρώπους λόγους ἀπορρήτους»· ὅθεν καὶ «κ βαντὴς» (μεταφορ.) λέγεται ὁ σπερμολόγος ἢ ἀκριτόμυθος. || φρ. (ὅταν δι' ἄλλου προσώπου ἀπαντῶμεν εἰς τοὺς λοιδορήσαντας ἡμᾶς) «στέλνου λόγια». || παροιμ. (ὀξύμωρον) «τὰ πουλλὰ τὰ λόγια εἶνι φτώχια» ἢ «τοὺ πουλὺ τοὺ Κύριε 'λέησου τσὶ παπᾶς τοὺ βαρειέτι». || φρ. (ὅταν ἀκουσίως διαφύγῃ τοῦ ἕρκους τῶν ὀδόντων μας λόγος καθαπτόμενός τινος τῶν παρόντων) «'χτύπ-σι (ἐκτύπησε) τοὺ τσ-κοὺρ μέσ' 'ς τ-ν ἀχλιά». ἤ, «πάτ-σι (ἐπάτησε) μέσ' 'ς πίττα». || φρ. «ἡ λόγους πουτὲ ψέμματα δὲν γίντι» τ.ἔ. «ἡ ὑπὸ τῆς κοινῆς γνώμης ὑποστηριζομένη φήμη εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ εἶνε ἀληθής». || φρ. (ἐπὶ ἐκείνων ποῦ κατορθώνουν διὰ τεχνητῶν ὁμιλιῶν νὰ συγκαλύψουν πανούργως λόγον προσβλητικὸν διαφυγόντα τοῦ ἕρκους τῶν ὀδόντων) «τὰ μπάλουσις πάλι», ἢ «τὰ 'σάζου» ἢ «τὰ μαρδώνου πάλι». || φρ. (ἐπὶ λόγων ἀπρεπῶν) «ἀμμ' δὲν εἶνι λόγια, γιὰ νά τα μιταπῇς». || φρ. (πρὸς δήλωσιν, ὅτι ἀδύνατον ν' ἀναλάβωμεν λόγον, ἐξελθόντα ἐκ τοῦ στόματος ἡμῶν) «τώρα 'πέ-

(1) Ἐνταῦθα καταλεκτέον καὶ τὴν φρ. «τὰ λόγια τσλιὰ (κοιλιὰ) δὲ γιμόζιν».

ταξι πλ̮ιὰ τοὺ πλέλλ» «τὸ ῥηθὲν ἀναλαβεῖν ἀδύνατον» (Πλουταρχ. Περὶ παίδ. ἀγωγ. 23,6). Ἡ ὡραία αὕτη εἰκών, καθ' ἣν προσφυῶς παραβάλλεται ὁ διαφυγὼν λόγος πρὸς πτηνόν, ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν διαφεῦγον, ἀπαντᾷ ὡσαύτως παρὰ Πλουτάρχῳ (περὶ ἀδολεσχίας 356, 13): «ἔπεα πτερόεντα, φησὶν ὁ ποιητής· οὔτε γὰρ πτηνὸν ἐκ τῶν χειρῶν ἀφέντα ῥᾴδιόν ἐστιν αὖθις κατασχεῖν, οὔτε λόγον ἐκ τοῦ στόματος προέμενον κρατῆσαι καὶ συλλαβεῖν ἀδύνατον». || φρ. «βάζου 'ς τὰ λόγια» ἢ «'ς τὰ μαχαίρια» «ἐμβάλλω τινὰ εἰς ἔριδας, ἢ διαπληκτισμούς». || φρ. «εἶμι 'ς τὰ λόγια» ἢ «ἔρχομι σὶ λόγ̮ια» «εὑρίσκομαι εἰς διαπραγματεύσεις, ἢ ἔριδας καὶ διαπληκτισμούς» || φρ. (ἐπὶ ὀλιγολόγων) «τὰ λόγ̮ια τ' βγαίνιν μὶ τοὺ δράμ'» ἢ «τὰ λόγ̮ια τ' εἶνι μιτριμένα, λίγα, ἢ λιγουστὰ» ἢ «στόμα ἔχ' τσὶ μ-λιὰ δὲν ἔχ'» (Λεσβιακ. 115). || φρ. (ἐπὶ πολυλόγων) «τὰ λόγ̮ια τ' εἶνι πουλλά» «τοὺ στόμα τ' κόβγ' σὰ ψαλλίδ'»· «σὰ πιάσ' τσὶ μ-λᾶ, θαρρεῖς, ποῦς ἔχ' ἰφτὰ γλῶσσις μέσ' 'ς τοὺ στόμα τ'»· «σὰ πιντάλφα λέγ'»· «τὰ στόματά τουν λέγιν σὰ τσιρκόν̮ια»· «σὰ δίδασκους (Λεσβιακ. 85) λέγ'». || φρ. (πρὸς ἔνδειξιν ἐσχάτης περιφρονήσεως) «δὲν ἔχου δυὸ λόγ̮ια μὶ σένα» «οὐδεμία σχέσις μᾶς συνδέει, σὲ περιφρονῶ κττ.» || φρ. «ἔλα νὰ σ' πῶ δυ̮ὸ λόγ̮ια» δηλ. «λέξεις τινάς». || παροιμ. «δυὸ λόγια 'νι 'ς τοὺ μπουγιατζῆ· νὰ τ-ς παράδις, δός τοὺ βρατσὶ», ἤ, ὅτι «μέσος ὅρος δὲν ὑπάρχει», ὁπότε ἀναλογεῖ πρὸς τὴν παροιμίαν: «δυὸ τσὶ δυὸ κάνιν τέσσιρα» ἤ, ὅτι «τὰς συναλλαγὰς πρέπει νὰ κάμωμεν τοῖς μετρητοῖς», ὁπότε ἀναλογεῖ πρὸ τὴν παροιμίαν: «κάλλια ἕνα καὶ 'ς τὸ χέρι, παρὰ δέκα καὶ καρτέρι» ἢ (ἀστειότερον) «ἐν τῇ παλάμῃ καὶ οὕτω βοήσωμεν». || φρ. «εἶνι λόγους, γιὰ νά..» «ἔχω, ἢ ἔχομεν συνεννοηθῆ μετά τινος, ἵνα..» ἢ ἁπλῶς «εἶπε» πρβλ. καὶ τὸ τῆς Γραφῆς: «Ἐγένετο λόγος εἰς Ἰωνᾶν». || φρ. (σκωπτικὴ ἐπὶ λόγων ἀηδῶν καὶ ἀσυναρτήτων) «ὤχ! γλύκις πῶχιν τὰ λόγ̮ια σ'!» ἢ «νουστμάδις πῶχιν τὰ λ..» κττ. || φρ. «κόφτου τοὺ λόγου σ'» ἢ «κόφτου τοὺ λόγου σ' μι τοὺ μέλι» «ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς διακόψω τὸν λόγον γιὰ μιὰ στιγμὴ» κττ. || φρ. (ἐπὶ διακοπῆς αἰφνιδίας τοῦ λόγου ἐκ φόβου ἢ ἄλλης αἰτίας) «κουπῆκαν» ἢ «ἦρταν τσὶ κουπῆκαν τὰ λόγ̮ια τ'». || φρ. (ἐπὶ ὑπαινιγμῶν) «πιτῶ ἕνα ταπᾶ» ἢ «ρίχνου λαδ̮ιαῖς». || φρ. (ἐπὶ

λογομαχούντων) «μοιράσαν λόγια πουλλά». || φρ. (παραινετικαὶ πρὸς τοὺς φλυάρους, ὑβριστάς, μεθύσους καὶ ἐν γένει πρὸς τοὺς διὰ λόγων παρεκτρεπομένους) «νὰ μιτρᾶς τὰ λόγια σ'» ἢ «τὰ λόγια σ' νἆνι μιτριμένα», «νὰ σ-μαζών-ς τὰ λόγια σ'» ἢ «τὰ λόγια σ' νἆνι λίγα» (πρβλ. καὶ τὸ ἐν παραμυθίῳ «ὁ Ριδιντίνης» δίστιχον: «Ξινιτικιά, ξινιτικιά, τὰ λόγια σ' νἆνι 'λίγα | γιατὶ αὐτόν, ποῦ ὁμιλεῖς, εἶνε ὁ γυιὸς τοῦ Ρήγα), «σὰ λέγ ς γιὰ μένα, νὰ ξιπλύν-ς πρῶτα τοὺ στόμα σ' μὶ τοὺ ῥουδόσταμα»· «σὰ πίν-ς, νὰ βάγ ς τσὶ νιρὸ μέσα» κτλ. || φρ. (περιφρονητικὴ πρὸς τοὺς ἀδολέσχους καὶ λοιδοροῦντας) «'ς τὰ κουλουκύθια!» «'ς τὰ παλιά μ' τὰ παπούτσια!» «τὰ γράφου ἔτσει π' δὲ πιάν' μιλάν'» κτλ. || φρ. «τοὺ φέρν' ἡ λόγους», «ἡ λόγους τοὖφιρι»· τ.ἔ. «τὸ ἀπαιτεῖ, ἢ τὸ ἀπαιτοῦσε ἡ σειρὰ τοῦ λόγου νὰ τὸ εἴπω». || Εὐχή: «ἀπ' τοὺ στόμα σ', τσὶ 'ς τοῦ Θηοῦ τ' αὐτί!» «εἴθε τὰ λόγια, ποῦ βγῆκαν ἀπὸ τὸ στόμα σου, νὰ πᾶν κατ' εὐθεῖαν 'ς τ' αὐτὶ τοῦ Θεοῦ», τ.ἔ. «εἴθε νὰ δώσῃ ὁ Θεὸς νὰ ἐκπληρωθῶσιν οἱ λόγοι σου». || φρ. «δὲ μπουρεῖ νὰ βάλ' δυὸ λόγια κουντὰ-κουντὰ», «οὐδὲ τρί' εἰπεῖν ῥήματ' οἷός τ' εἰπεῖν πρὶν ἐξαμαρτεῖν» ('Αριστοφάνης). || φρ. «μὴ περὶ τοὺς ἱερεῖς» ὅτι «πᾶς λόγος περὶ τῶν ἱερέων ἢ περὶ θρησκευτικῶν ζητημάτων ἀπαγορεύεται εἰς τὰς συναναστροφάς». || φρ. (προκειμένου τοῦ λόγου περὶ ὄφεων) «σὰ δὲ σουθοῦν σαράντα, δὲ θὰ παρατήσιν» τ.ἔ. «ἕκαστος τῶν παρόντων θὰ διηγηθῇ ἀνέκδοτόν τι, σχετικὸν πρὸς τὰ φείδια, ὅτι δηλ. εἶδε, ἢ ἐφόνευσε φεῖδι κττ. ἕως ὅτου τὰ ἀνέκδοτα ταῦτα συμποσωθοῦν τοὐλάχιστον εἰς σαράντα». || φρ. (δι' ἧς, ὅταν ἐπικρατῇ ἀνιαρὰ σιωπὴ ἔν τινι ὁμηγύρει, κάμνομεν ἔναρξιν ὁμιλίας) «φτουχὸς γιννιέτι, τσὶ χαθῆκαν τὰ λόγια». || δίστιχον (δι' οὗ δίδομεν τὸν λόγον καὶ εἰς ἄλλον) «εἶπαμι πουλλὰ τσὶ σών' | ἂς λαλήσῃ τσ' ἄλλ' ἀηδόν'». || φρ. (διὰ τῆς ὁποίας τέλος διαλύομεν τὴν ὁμήγυριν, ἐπιθέτοντες τέρμα εἰς τὰς μήπω ἐξαντληθείσας ὁμιλίας μας) «πάμε πιά, τσὶ τὰ λόγια σουμὸ δὲν ἔχιν» ἢ «τσὶ τὰ λόγια πουτὲ δὲ σουνόντιν» (ἴδε καὶ Λεσβιακ. 110 λ. λόγια).

Ἔγραφον ἐν Συκαμινιᾷ (Λέσβου) τῇ 28 Αὐγούστου 1912.

ΣΠΥΡ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΤΟΥ ΥΠΟ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΠΡΟΚΛΗΘΕΝΤΟΣ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΤΟΥ 1912

Καὶ πάλιν ἡ Γλωσσικὴ Ἑταιρεία προσεκάλεσε τοὺς ἐραστὰς τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς συνεργασίαν καὶ ἔρανον ὑπὲρ τῆς περισυλλογῆς καὶ ἐξετάσεως αὐτῆς, καὶ πάλιν οἱ φιλότιμοι συλλογεῖς καὶ ἐρευνηταὶ προθύμως ἔσπευσαν νὰ πέμψωσιν ἡμῖν τοὺς πλουσίους καρποὺς τῶν προσφιλῶν αὐτοῖς μελετημάτων. Διότι πράγματι ἀδρότατοι ὑπῆρξαν οἱ καρποὶ τοῦ γλωσσικοῦ διαγωνισμοῦ ὃν ἡ Γλωσσικὴ Ἑταιρεία προεκήρυξε κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος. Ἐπὶ τούτοις δὲ πλείστας ὁμολογοῦμεν χάριτας τοῖς μετὰ τοσαύτης προθυμίας κατελθοῦσιν εἰς τὸν ἀγῶνα, ὅτι οὐχὶ εἰς τὴν γλίσχραν, ἄλλως, ἀμοιβὴν ἀποβλέποντες ἀλλ' ὑπὸ ἐνθέου ζήλου ὑπὲρ τῆς καλλιεργίας τῆς γλώσσης τῶν πατέρων ἡμῶν κινούμενοι ἔσπευσαν νὰ παράσχωσιν ἡμῖν κάλλιστα δείγματα τῆς ἰδίας φιλοτιμίας καὶ φιλομουσίας.

Διὰ τοὺς ἐπανειλημμένους γλωσσικοὺς διαγωνισμοὺς καὶ τὰς ἑκάστοτε κατὰ τὴν κρίσιν αὐτῶν διδομένας ὁδηγίας, πρὸς δὲ καὶ διὰ τὴν ἐπίσημον παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας ἀνάληψιν τῆς συντάξεως τοῦ μεγάλου ἱστορικοῦ λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης φαίνεται ὅτι ἐστερεώθη παρὰ τοῖς ἐρασταῖς τῆς νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης καὶ φιλολογίας ἡ πεποίθησις περὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἀξίας καὶ ἐθνικῆς καὶ ἄλλης χρησιμότητος τῶν τοιούτων ἐργασιῶν. Ἐκ τούτου παρατηρεῖται ὅτι οὐκ ὀλίγοι φιλοτιμοῦνται νὰ περισυλλέξωσι καὶ γνωρίσωσι πᾶσι τὸν πνευματικὸν τοῦτον τοῦ ἡμετέρου ἔθνους θησαυρόν, ὃς ἀπὸ ἀρχαιοτάτων ἤδη χρόνων ἀνὰ τὰ στόματα αὐτοῦ φερόμενος παρέμενε καθόλου εἰπεῖν ἄγνωστος καὶ ἄχρηστος τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τῷ ἔθνει ἡμῶν. Ἔχομεν δὲ δι' ἐλπίδος ὅτι, ἄν, ὡς εὐχόμεθα, τὰ τοῦ εἰρημένου λεξικοῦ εὐοδωθῶσι, καὶ ἂν ἡ Γλωσσικὴ Ἑταιρεία εὐτυχήσῃ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ ἐπιστημονικὸν καὶ ἅμα ἐθνικὸν αὐτῆς τοῦτο ἔργον, πολλὰ καὶ λαμπρὰ διδάγματα περὶ τῆς γλώσσης καὶ τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ θέλουσι προσκομισθῆ καὶ γνωσθῆ ἡμῖν.

Διαγωνίσματα ἐστάλησαν ἡμῖν ἐν ὅλῳ 14· τούτων ἄλλα μὲν εἶναι

ἐκτενεῖς πραγματεῖαι γραμματικαὶ καὶ λεξιλογικαί, ἄλλα δὲ συντομώτερα λεξιλόγια, ἄλλα σύντομοι συλλογαὶ ᾀσμάτων κ.τ.τ., σχεδὸν δὲ πάντα βρίθουσι πολλῶν καὶ καλῶν διδαγμάτων περὶ τῆς γλώσσης καὶ ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ὅπως τοῦτο θέλει συντομώτερόν πως, νοεῖται οἴκοθεν, καταδείξει ὁ ἰδιαίτερος περὶ ἑκάστου τούτου λόγος, εἰς ὃν ἤδη ἐρχόμεθα.

Α'.) Συναγωγὴ Κυπριακῶν λέξεων σταλεῖσα ἡμῖν ἐκ Λεμεσοῦ· σύγκειται ἐκ σελίδων μεγάλων 59, ἐπὶ κεφαλῆς δὲ φέρει τὸν Ὁμηρικὸν στίχον

...μήτ' ἄρ με μάλ' αἴνεε μήτε τι νείκει. (Κ 249)

καὶ περιέχει λέξεις Κυπρίας καλῶς καθόλου εἰπεῖν ἑρμηνευομένας. Ἀτυχῶς ὁ κ. συλλογεὺς δὲν ἠθέλησεν, ὡς ἔδει, νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν πρῶτον μὲν τὰ πολλάκις ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν διαγωνισμῶν τούτων περὶ τῆς χρησιμότητος πολλῶν γλωσσικῶν στοιχείων εἰρημένα. Ἐντεῦθεν λέγει ἐν τῷ προλόγῳ «ἔφυγον τὰς ἐπικοίνους λέξεις, ὡς βέρκα, καρκόλα (=βέργα, καριόλα) καὶ τὰς ἐχούσας φθογγολογικὰς μεταβολάς, ὡς ἄσ'ερον (ἄχυρον), ζουμὶν (ζωμός)». Ἀλλ' εἶναι πρόδηλον ὅτι οὕτως ἐργασθεὶς ἠλάττωσε σφόδρα τὴν ἀξίαν τοῦ ἔργου αὐτοῦ. Διότι τοῦτο μὲν οὐδεὶς δύναται σήμερον ἀκριβῶς πάντοτε νὰ ὁρίσῃ τίνες λέξεις εἶναι κοιναὶ καὶ ἄλλαις χώραις, καὶ τίνες οὐχί· ἐντεῦθεν περιπίπτει κατ' ἀνάγκην εἰς αὐθαιρεσίαν καὶ δι' αὐτὸ ἄλλοτε μὲν μνημονεύει λέξεων ἀληθῶς κοινῶν, ἄλλοτε δὲ παραλείπει γνησίας Κυπριακάς. Τοῦτο δὲ πάλιν καὶ ἡ τῶν κοινοτάτων καὶ συνηθεστάτων λέξεων μνεία καὶ ἀναγραφὴ εἶναι πάντοτε χρήσιμος, οὐ μόνον διότι δυνατὸν νὰ ἐμφαίνωσι διαφοράς τινας ἐν τῷ τύπῳ, τῇ σημασίᾳ, τοῖς φθόγγοις κλπ. σφόδρα διδακτικάς, ἀλλὰ καὶ διότι ἀνάγκη νὰ μάθωμεν αὐτὸ τοῦτο πρώτιστα, ὅτι δηλονότι εἶναι κοιναί, λέγονται καὶ νοοῦνται πανταχοῦ μεθ' ὁμοίας σημασίας. Ἐπ' ἴσης δὲν ἔλαβε δεύτερον ὑπ' ὄψιν τὰ ὑπὸ τῶν προγενεστέρων ἐρευνητῶν ἐξηυρημένα· ἐντεῦθεν ἐπαναλαμβάνει πολλά, ἃ πρὸ πολλοῦ φιλότιμοι συλλογεῖς καὶ ἐπιστήμονες παρετήρησαν καὶ ἡρμήνευσαν, οἷον ὁ μακαρίτης Ἀθ. Σακελλάριος, ὁ κ. Λουκᾶς καὶ μάλιστα πάντων ὁ φίλος συνάδελφος κ. Σῖμος Μενάρδος. Καὶ ὅμως εἶναι πρόδηλος ἡ ὠφέλεια ἣν θὰ ἐπορίζετο, ἂν εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ τῶν προηγουμένων γλωσσοδιφῶν καὶ λαμβάνων ἀφορμὴν ἐξ ὧν ἐκεῖνοι εἶπον, συνεπλήρου καὶ διώρθου τὰ ἐλλιπῶς ἢ πλημμελῶς ἔχοντα.

Πλὴν ἀλλ' ὅμως καὶ οὕτως ὡς νῦν ἔχει ἡ παροῦσα συλλογὴ Κυπριακῶν λέξεων παρέχει ἡμῖν οὐκ ὀλίγα πολλοῦ λόγου καὶ προσοχῆς ἄξια γλωσσικὰ φαινόμενα, ἐλπίζομεν δὲ ὅτι ἂν ὁ κ. συντάκτης, ὡς ἐπαγγέλλεται ἡμῖν ἐν τῇ εἰσαγωγῇ, θελήσῃ νὰ συνεχίσῃ τὴν μελέτην τῆς διαλέκτου ταύτης, πολλὰ καὶ καλὰ διδάγματα θέλει παράσχει τῇ ἐπιστήμῃ.

Ἵνα δὲ καταστῇ πᾶσι καταφανές, ἡλίκους γλωσσικοὺς θησαυροὺς ἐγκλείει ἡ διάλεκτος αὕτη καὶ εἰς πόσας ὀρθὰς ἑρμηνείας δύναται νὰ ὁδηγήσῃ ἐπιμελῶς ἐξεταζομένη, ἀναγράφω τὰ ἑξῆς παραδείγματα.

Τὸ ζερβός, περὶ οὗ ἐλέχθησαν τὰ δέοντα ἄλλοτε (πρβλ. Ἐπετηρίδ. Πανεπιστημίου Τόμ. Γ΄ σ. 96), φαίνεται ὅτι ἐν Κύπρῳ σῴζει πλήρη τὴν σειρὰν τῶν τύπων αὐτοῦ, ἤτοι ζαβὸς-ζαβρὸς-ζαρβὸς-ζερβός· κατὰ συμφυρμὸν δὲ τοῦ ζαβρὸς καὶ ζερβὸς προῆλθε τὸ ζεβρός· πρβλ. πρὸς τούτοις ζαβριὸς κατὰ τὸ δεξιός.

Τὸ θηλ. ἡ δόμη δυνατὸν μὲν νὰ ἀνάγηται εἰς τὸ ἀρχαῖον δομή, δυνατὸν δὲ καὶ νὰ εἶναι νέας κατασκευῆς ὅπως ἄλλα ὅμοια, οἷον ἡ κλαίη, ἡ κάρπη, ἡ παίγνη, ἡ στρατή, ἡ φορτή, ἡ φώλη, ἡ θανή, ἡ παραγγολή, ἡ ἀναμιγή, ἡ βραδὴ κτλ., περὶ ὧν ἰδὲ Ἐπετηρίδος Πανεπιστημίου 1911-12 σ. 8 καὶ 1912-3 σ. 18-9. Πρβλ ἔτι ἡ ζήτη ἀπὸ τοῦ ζητῶ ἐν ἐγγράφῳ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Γωνίας τοῦ 1711 δημοσιευθέντι ἐν Χριστ. Κρήτῃ Τόμ. Β΄ σελ. 33).

Κατὰ τὰ πολλὰ εἰς -βολῶ λήγοντα ῥήματα (περὶ ὧν ἰδὲ Ἀθηνᾶς Τόμ. ΚΒ΄ σ. 242 κἑξ.) ἐλέχθη ἐν Κύπρῳ καὶ ζωολῶ, ἤτοι ὀζωβολῶ καὶ διὰ συμφυρμοῦ πρὸς τὸ συνώνυμον βρομῶ, βρομωζωολῶ= βρομῶ-ὄζω-βολῶ.

Τὸ λάμνω παρ' ἡμῖν στερεῖται ἀορίστου, ἀλλ' ἐν Κύπρῳ σχηματίζει ἐλάμνησα (παρὰ τὸ λάμνω) κατὰ τὸ ἐβόσκησα-βόσκω, ἐχάσκησα χάσκω, ἐπάσκησα πάσκω. κτλ.

Τὸ ὄνομα τὸ φῶς ἔχει γενικὴν τοῦ φοῦ, μὲ τὸ χάραμαν τοῦ φοῦ, ὅπως λέγεται τὸ δάσος τοῦ δάσου, τὸ πέλαγος τοῦ πελάγου κλπ. (ἰδὲ ΜΝΕ Β΄ σ. 43).

Τὸ μαζὶν περὶ οὗ ἐλέχθησαν τὰ δέοντα (ΜΝΕ Α΄ σ. 111 κἑξ.), σῴζει ἐν Κύπρῳ καὶ τὴν πρώτην αὐτοῦ σημασίαν, διότι μαζὶν δηλοῖ αὐτόθι καὶ πυκνοὺς καὶ ἀκανθώδεις θάμνους· ὁμοίως δὲ καὶ ἐν Ῥόδῳ μαζιὰ λέγονται αἱ ἀνθοδέσμαι.

Τὸ ῥῆμα μαλαφῶ ἐπὶ τοῦ ψηλαφῶ φαίνεται συμφυρμὸς τοῦ μαλάσσω καὶ ψηλαφῶ, ὅπως τὸ σφαλώνω τοῦ σφαλίζω καὶ κλειδώνω ἢ μανδαλώνω. Τὸ πεήντα ἐλέχθη ἀντὶ πενήντα κατ' ἀνομοίωσιν καὶ τοῦτο πάλιν ἀντὶ πεντήντα κατ' ἄλλην ἀνομοίωσιν. Ἄξιον σημειώσεως εἶναι καὶ τὸ τριφούρκης=τρὶς ἄξιος ἀγχόνης, καὶ τὸ τωροπὶ καὶ τωροπὶς καὶ (ἀ)πουτωροπὶς (πουτώροπις παρὰ Σακελλ.) ἐκ τοῦ τώρα ὅπου κατὰ τὸ ἐνωρὶς, ἀπονωρὶς· πρβλ. καὶ ὕστερις, σήμερις. Τὸ χὰς προῆλθεν ἐκ τοῦ χάος, ὅπως καὶ ὁ λὰς (=λαός, ἔπειτα ἄνθρωπος, καὶ τέλος ἄκλιτον οἱ λάς, τοὺς λάς) ἐκ τοῦ λαὸς καὶ ἐν Ἰκαρίᾳ ὁ Νὰς (τοπωνυμία) ἐκ τοῦ Ναός. Ἡ ἀπώλεια τοῦ τονουμένου φωνήεντος τῆς ληγούσης ἐν ταῖς λέξεσι λαὸς-λάς, Ναὸς-Νάς παρέχει πράγματα εἰς ἑρμηνείαν, εἶναι δ' ὅμως προφανής. Ἴσως πρὸ τῆς ἀπωλείας ταύτης ἀνεβίβασαν τὸν τόνον·

ψιντρὸς ὁ ἔχων τὸ πρόσωπον μικρὸν καὶ λεπτόν· φαίνεται μετεσχηματισμένον κατὰ τὸ ἐναντίον χοντρός, ψι-λός [χο]ντρός.

ὠμόκεντρος ὁ ἡμίεφθος, ὁ ἐν τῷ μέσῳ, τῷ κέντρῳ ὠμός, ἀνέψητος, ἐπὶ φαγητῶν. Ἡ λέξις αὕτη φαίνεται ἀρχαία.

Β'.) Λεξιλόγιον Σίφνου ἐκ σελίδων μεγάλων 140, ῥητὸν φέρει τὸ Ἡσιόδειον (Ἐργ. 331)

Εἰ γάρ κεν καὶ σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ καταθεῖο
καὶ θαμὰ τοῦτ' ἔρδοις, τάχα κεν μέγα καὶ τὸ γένοιτο,

περιέχει δὲ λέξεις καὶ ἑρμηνείας αὐτῶν. Ὁ κ. συλλογεὺς δὲν εἶναι φιλόλογος, διὸ καὶ ἀκατέργαστον μόνον παρέχει ὑλικόν· ἐπειδὴ δ' ὅμως καὶ μετ' ἀγάπης ἐπελάβετο τοῦ ἔργου καὶ τὸ ἔδαφος ὃ ἀνέλαβε νὰ μελετήσῃ εἶναι πλουσιώτατον πολλοῦ λόγου ἀξίων φαινομένων, διὰ ταῦτα πλεῖστα καὶ κάλλιστα παρέχει τῇ ἐπιστήμῃ διδάγματα, καθ' ὅσον καὶ εἰς φωνητικὰς καὶ εἰς σημασιολογικὰς καὶ εἰς ἄλλας πολλὰς καὶ ποικίλας παρατηρήσεις ἄγουσι τὰ ἐν αὐτῇ ἀναγινωσκόμενα τὸν μελετῶντα τὴν συλλογήν.

Οὕτω λ. χ. προσοχῆς πολλῆς ἄξια φαίνονται τὰ φωνητικά, οἷον γι ἀντὶ λι, οἷον σαγιάρις, νήγιος, σάγιακας, πούγια=πούλια, ῥεφουγιά,(=ῥεφουλιά), σπηγιά, σπιτάγια, σταγιά, φασόγια, φαμεγιάρις, φινοκαγιὰ (=φινοκαλιὰ—φιλοκαλιά), φασκομηγιά, φιγιότσος (φιλιότσος=figlioccio) κτλ. Ἔπειτα τὰ συμπλέγματα ψιλοῦ+δασεῖ, οἷον ξυλόκοτθα, πάπφους, μελισσο-

κήπφι, περέτθα, (=κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, beretta), (ἀ)ράπφυ, πιτθώνω (=ὠθῶ), πέτθωμα, πίτθα, στουπφί, κομμάτθι, μάτθι, μαυρομμάτθης, κόκχινος=κόκκινος κοῦκχος = τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς κουκχούδια=ἐξανθήματα (κοκκίδια) κτλ.(1) Τὸ τζ ἀντὶ ζ οὐ μόνον ἐν λέξεσιν ἀρχαίοις, οἷον κράτζω ἁρπάτζω, νοτίτζω, κολάτζομαι (=ἐπιθυμῶ τι ἀπηγορευμένο), σμίτζομαι=ὀσμίζομαι, σπουδάτζω, κτλ. ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλαις ἐπ' ἐσχάτων γνωσθείσαις, οἷον ἀμοροῦτζος = ἐρώμενος (amoroso).

Ἐπ' ἴσης ἄξιαι σημειώσεως εἶναι αἱ ἀρχαϊκαὶ λέξεις ἢ λέξεις μετ' ἀρχαίας σημασίας· πρβλ. ἀγκάλη καὶ ἐπὶ τοῦ ἀγκαλὶς ἢ ἀγκαλεά, οἷον μίαν ἀγκάλη ξύλα· αἱματοστάτης λίθος τις περὶ οὗ πιστεύεται ὅτι ἵστησι, σταματᾷ τὸ αἷμα· ἀντέχω=ὑπομένω (πρβλ. τὸ ἀπαντέχω (ἀνωτ. σ. 207)· ἀντιπατῶ=πατῶ ἀσφαλῶς· ἀπερίκαυτος=τόπος οὐ καυθείς· ἐφετὰ=ἐπιθυμητά· κάματος = ἡ καλλιεργία τῶν ἀγρῶν καὶ καματεύγω=καλλιεργῶ τοὺς ἀγρούς· κούρταλο = λίαν ξηρὸν (κρόταλον)· σπουδάτζω = ἐπείγομαι· νάπος = μέτρον· νοτίτζω=ὑγραίνομαι· ξελέματα (=ἐξελέγματα, ἐκ τοῦ ἐξελέγχω) = φιλονικίαι· ξαστικὸς=ἐκσ[τ]ατικός· τελεκοῦτος=τόσον μέγας· χταμπίτζομαι=ἐκθαμβίζομαι· ψωμολέθρι = μεγάλη κατανάλωσις ψωμίων· φλέα (=φρέαρ)=πηγὴ ὕδατος· τράπεζα· τρυφέρι = εἶδος χόρτου· χαννεύγω = ἀλιεύω χάννους κτλ.

Οὐχ ἥσσονος σημασίας ἄξια εἶναι καὶ ἄλλα πολλὰ ἰδιάζοντα τοῖς Σιφνίοις, οἷον ταποτώρου κατὰ τὸ πρὸ ὀλίγου, χώσματα=αἰνίγματα, ῥοσφάει = προσφάγει, (ἐν Κρήτῃ λέγεται τὸ ῥοσφάει ἐπὶ κηλιδωθέντος, οἷον ἐγίνηκε ῥοσφάει=ἐκηλιδώθη Τὸ ἐν ἀρχῇ π φαίνεται ὅτι ἀπεβλήθη κατ' ἀνομοίωσιν πρὸς τὸ ἑξῆς χειλικόν. Ἡ δὲ σημασιολογικὴ μεταβολὴ πολὺ περίεργος). Πρὸς τοὺς βοῦς ἀροῦντας ἐπιβοῶσιν ὡραιὸ ῥαιό, ἵνα μὴ μεταβάλωσιν ἣν χωροῦσιν εὐθεῖαν γραμμήν. Ὁμοίως καὶ ἐν Κρήτῃ παρακελεύονται τοὺς ἡμιόνους, ἵνα ἐπὶ δυσβάτων ὁδῶν προσεκτικῶς βαδίζωσι, διὰ τοῦ ὄμορφα, ὄμορφα. Ἡ κόπρος λέγεται αὐτόθι, ἄριστα, ἐπὶ τῆς σημασίας

(1) Δυστυχῶς ἐκ τοῦ περιωρισμένου ὑλικοῦ, ὃ παρέχεται ἡμῖν, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξευρεθῶσιν οἱ νόμοι τοῦ φαινομένου. Οὔτε ὁ τοιοῦτος ἢ τοιοῦτος τονισμὸς οὔτε τὰ ἐξ ἀρχῆς διπλᾶ ἢ ἁπλᾶ σύμφωνα φαίνονται ἐξαρκοῦντα εἰς ἐπιστημονικὴν ἑρμηνείαν· Ἀνάγκη ἄρα καὶ πληρεστέρας συναγωγῆς τοῦ ὑλικοῦ καὶ ἱστορικῆς ἐξετάσεως τῆς διαλέκτου. Ἂς εὐχηθῶμεν ἵνα ἀναλάβῃ τὸ ἔργον ἄλλος ἐπιστημονικώτερον κατηρτισμένος.

τοῦ φυγόπονος· σκατογέρως ὁ ἐσχατογήρως· φτυτὸς ὁ τελείως ὅμοιος· τοῦτο νοεῖται ἐκ τοῦ ἐν Κρήτῃ λεγομένου αὐτὸς εἶναι φτύσμα του=ὁμοιότατος αὐτῷ.

Γ'.) Τὰ ἐθνικὰ διαμάντια ἤτοι συλλογὴ δημοτικῶν ᾀσμάτων πολυστίχων καὶ διστίχων· par Minerve. Οὕτως ἐπιγράφεται συλλογὴ δημοτικῶν ᾀσμάτων ἐκ σελίδων μικρῶν 118 συγκειμένη καὶ ἐκ παραρτήματος περιέχοντος ἄλλο πατριωτικόν, ὡς λέγεται, προϊὸν ἐκ στίχων περίπου 650, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ στείλαντος, ὡς φαίνεται πεποιημένον. Ἡμῖν διαφέρουσι μάλιστα τὰ δημοτικὰ ᾄσματα καὶ τὰ δίστιχα ἅτε καὶ ποιητικὴν καὶ λαογραφικὴν καὶ λεξιλογικὴν καὶ ἄλλην ἀξίαν ἔχοντα. Ἀλλὰ τούτων τὰ πλεῖστα εἶναι ἤδη πρὸ πολλοῦ ἐκδεδομένα καὶ πασίγνωστα, δὲν λέγει δὲ ἡμῖν ὁ κ. συλλογεὺς ἀτυχῶς οὐδὲ ποῦ ἤκουσε καὶ κατέγραψεν ἕκαστα τούτων, ὥστε νὰ εἶναι ἡμῖν χρήσιμοι τοὐλάχιστον αἱ κατὰ ὡρισμένους τόπους παραλλαγαὶ τούτων. Οὕτω δὲ ἡ μικρὰ ἀξία τῆς συλλογῆς ταύτης ἔτι μᾶλλον ἠλαττώθη.

Δ'.) Ζῶντα μνημεῖα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ λαοῦ, ἡ ἐν Αἴνῳ λαλουμένη δημώδης διάλεκτος. Τοιαύτην ἐπιγραφὴν φέρει πραγματεία μακρὰ ἐκ σελίδων μικρῶν 350 περίπου συγκειμένη, ἐπὶ κεφαλῆς δὲ τὸ ῥητὸν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθιέτω (Β' Θεσσαλ. 3, 10). Ὁ κ. συγγραφεὺς φαίνεται ἐραστὴς τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ ἱστορίας, διὸ καὶ μακροῦ χρόνου καὶ μόχθου ἔργον ἀπέστειλεν ἡμῖν. Καὶ πρῶτον μὲν ἐκτίθησι συντόμως ἀλλ' ἀτυχῶς καὶ ἀρχαϊκώτερον τὰ πάθη τῶν φθόγγων ἐν τῇ διαλέκτῳ ταύτῃ, ἔπειτα τὰ κατὰ τὴν κλίσιν τῶν ἄρθρων καὶ τῶν ἀντωνυμιῶν, οὐχὶ δὲ καὶ τὰ κατὰ τὴν κλίσιν τῶν ὀνομάτων καὶ ῥημάτων. Ἔπειτα ἀκολουθεῖ παραμύθι ὁ Θαλασσινὸς καὶ μετ' αὐτὸ Γλωσσάριον ἐκτενὲς καὶ πλούσιον ἀπὸ σ. 31—158, ἕπονται ἀποφθέγματα 523 τὸν ἀριθμόν, κατάραι, εὐχαί, δεισιδαιμονίαι, ἤθη καὶ ἔθιμα (ἀτυχῶς οὐχὶ ἐν τῷ ἐγχωρίῳ ἰδιώματι γεγραμμένα), δημώδη ᾄσματα, καὶ τέλος ἐπιγραφαί τινες τῶν τελευταίων ἑκατονταετηρίδων.

Καθ' ἃ ἐλέχθη, ἡ μὲν γραμματικὴ ἔκθεσις τῶν γλωσσικῶν φαινομένων εἶναι ἐλλιπὴς καὶ ἀρχαϊκή· τοὐναντίον δὲ τὸ Λεξιλόγιον φαίνεται πλουσιώτατον καὶ πλείστου λόγου ἄξιον διὰ τὰς ἀρχαϊκὰς καὶ ἄλλας ἰδιαζούσας αὐτῷ λέξεις. Πρβλ. ἁλιὰς ἀλεύω ἁλιάτικο

(πλοῖον) = ἁλιεύς, ἁλιεύω ἁλιευτικόν· ἀδέσκυαμος = διοσκύαμος, ἀλλαχοῦ δίσκυαμος (ἰδὲ 'Αθηνᾶς Τόμ. ΚΒ΄ σ. 257-8). ἀλαδοριὰ = λοιδορία, ἀναβολὴ = ἀπόπλους καὶ καταβολὴ ὁ κατάπλους, ἀντιβοὴ = ἠχώ, ἀντίλαλος· ἀπίδρομος ἀντὶ ἐπίδρομος ἡ κοινῶς φόρα· ἀρτεμόνι = τὸ μέγα ἱστίον τοῦ πλοίου, ἀρτέμων, θρὸς ὁ θροῦς· (πρβλ. τὸ Κυμαῖον ὁ νὸς = ὁ νοῦς καὶ τὰ ἡμέτερα ἀπλός, διπλός. χρυσός, ἀργυρός, λινὸς κτλ. καὶ τὰ εἰρημένα ἐν ΜΝΕ Α΄. σ. 206)· κνώδαλο = κνώδαλον· μαλαθράκι = πληγή τις, ἐν Κρήτῃ ὁ μαλάθρακας = ἔκφυμα, ἀρχ. μαλανθράκη· μονιὰς ὁ λαγώς· κατὰ τὴν γραπτὴν παράδοσιν τὸ πάλαι ἐλέγετο οὕτως ὁ κάπρος, ἀλλ' οὐδὲν ἀπίθανον ὅτι καὶ ὁ λαγὼς οὕτως ἐκαλεῖτο· νυχτοκόπος ὁ κατὰ τὴν νύκτα κοπιῶν, ἐργαζόμενος, καὶ νυκτοκάματος ἡ νυκτερινὴ ἐργασία· οἶκος καὶ γοῖκος· παράστασι ἡ βοήθεια, τὸ παραστῆναι· τρίγλα ἡ τρίγλη, ὅπως οἱ μτγν. εἶπον, καὶ σκάθαρος ὁ κάνθαρος κτλ. Ἄξια σημειώσεως εἶναι καὶ ἄλλαι πολλαὶ λέξεις καὶ χρήσεις τῆς διαλέκτου ταύτης, οἷον ἄbακας = σοφός, γίνεται ἄbακας 'ς τὰ γράμματα (abaco ἄβαξ), ἀναχανιάζω ὁπόθεν τὸ σύνηθες λαχανιάζω (ἰδὲ ἀνωτέρω σ. 207-8), ἀντιζύγι τὰ λεγόμενα δράμια· ἀντιλογοῦμαι = ἀποκρίνομαι, (ἐντεῦθεν νοεῖται ἡ ἐπίδρασις αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ἀπΙλογοῦμαι)· ἄξαφνος ἐπίθετον ἀπὸ τοῦ ἐπιρρ. ἄξαφνα· ἀπανωμοίρι = ἐπίμετρον· αὐγινὴ κατὰ τὸ πρωϊνή, ταχινή· δροσόπαγος ὁ παγετὸς τῆς πρωϊνῆς δρόσου· κλειδοχρονιὰ ἡ 1η τοῦ 7βρίου, ὅτι τότε κλειδώνει, τελειώνει ὁ χρόνος, τὸ ἔτος καὶ ἄρχεται τὸ νέον (κατὰ παλαιοτέραν χρῆσιν)· ξώρις παρὰ τὸ (ἐ)ξώρας κατὰ τὸ ἐναντίον ἐνωρίς· παραλογιά = ὁ παράλογος· τὸ φέξος· φόνου καὶ φόνους = ἀφοῦ· ψήστης = κρατευτής· κουλλίκι τὸ κολλίκιον (κόλλιξ), μελάνθι = μελάνθιον· μελιτινὴ ἡ ἄλλως ἀρτεμισία· γαύρα ἐκ τοῦ γαῦρος ἡ ὑπερηφανία· ἡ γονὴ = ὁ γόνος καὶ ἡ γένεσις· ἐνώρω = ἐνωρὶς ἀπὸ τοῦ ἔνωρος· ὁλόγυρος ὁ ἀλλαχοῦ καλόγηρος τὸ στεγνωτήριον ἢ κρεμαστήριον· πελατίκι τὸ ἀπελατίκι, τὸ ρόπαλον· πιτυὰ = πίτυς κτλ.

Ε΄.) «Τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα τῆς ἐν τῇ Β. Α. Εὐβοίᾳ λαλουμένης δημώδους γλώσσης. (Τὸ δὲ ζητούμενον ἁλωτόν)». Τοιαύτην ἐπιγραφὴν φέρει πραγματεία ἐκτενὴς ἐκ σελίδων μεγάλων

ὑπερδιακοσίων περιέχουσα α΄) πλούσιον γλωσσάριον, β΄) σύντομον γραμματικὴν καὶ γ΄) ἕνα μῦθον.

Τὸ λεξιλόγιον περιέχει πολύτιμον θησαυρόν, οἷον

ἀναθὸς = τὸ λεπτότατον ἄκρον αἰχμηροῦ ὀργάνου,

ἡ ἄγελη,

ἀγκούλη ἀντὶ ἀγκύλη ἡ ποιμενικὴ ῥάβδος, ἐκ τούτου δὲ ἀγκ(ου)-λίτσα-γκλίτσα,

ἀξάλη = ἡ ξυάλη,

ἄσουτος = ἄσωτος,

βουκόλος καὶ βουκολειό,

γουνίδι = σμῆνος μελισσῶν (γονίδιον),

δρουμὴ = δρομή,

δρόλαπας = λαῖλαψ,

θαμνεύω,

λαχίδι = μερίδιον (λαχίδιον -λάχος),

κλώστης = σιδηρᾶ ἄτρακτος,

λισβὸς ὁ οὐχὶ τελείως ἀναπτυχθεὶς καρπὸς (πρβλ. λίσπος καὶ λίσφος Ἀττ. = λεῖος, λεπτός, σμικρός, ἀσήμαντος).

παραξύνω = τροχίζω (τὸν πέλεκυν),

πατοῦσα = πέλμα,

πρόσγαλο = γάλα πρόσθετον βαλλόμενον εἰς τὸν λέβητα μετὰ τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ χλωροῦ τυροῦ,

παίω = προσκρούω,

ἀνοχὴ = ἡ ἀνέχεια,

πίκαιρο = τὸ ἐπίκαιρον,

ῥιπὴ = καταιγίς,

ῥουφὸς = ὄροφος,

ῥυπώνω = ῥυπῶ,

ῥογκίζω = κόπτω τοὺς θάμνους, ἵνα παρασκευάσω καλλιεργήσιμον ἀγρόν, ὃς καλεῖται ῥόγκι, ἀλλαχοῦ δὲ οἷον ἐν Μεγάροις ῥόγκος, ἐν Μάνῃ ῥογκίζω = ἀφαιρῶ τὰ ῥόγγια ἀπὸ τῶν σιτοφόρων ἀγρῶν, ῥόγκια δὲ τὰ χόρτα καὶ ἀκάνθια κλπ ἄχρηστα ἐν τῷ ἀγρῷ· ῥογκίστρα = δρέπανον μετὰ μακρᾶς ξυλίνης λαβῆς, δι᾽ ἧς κόπτουσι τὰς ἀκάνθας κλπ., ῥογκοδίχαλο = διχαλὸν ξύλον δι᾽ οὗ ἀφαιροῦνται τὰ ῥόγκια. Παρὰ Πολυδεύκει λέγεται ὄρογχος, Ζ΄ 147 «εἰ δέ τις καύσειε τὴν ὕλην, τὸ χωρίον διὰ τὸ ἔργον ὀρόγχους ἐρεῖς». Ἀλλὰ

παρ' Ἡσυχίῳ κεῖνται καὶ ἄλλος τύπος μετὰ τοῦ γκ καὶ χθ, οἷον «ὄρογκος· τῶν ὀρῶν τὰ ὀγκώδη, ἃ καὶ ὀρόχθους καλοῦσιν ἢ ὀρῶν λόφους, τινὲς δὲ καὶ τὰ ἐργάσιμα ξύλα». Ἡ λέξις ἄρα ἐξεφέρετο ποικιλοτρόπως (πρβλ. ῥέγχω καὶ ῥέγκω, ῥογκιάω, ῥέγκος, στέμβω ἀστεμφής, ὄμβρος ἀφρός, πύνδαξ πυθμὴν κλπ.).

ῥίζωμα = ὑπώρεια ὄρους, ἐκ τούτου ἐν Κρήτῃ ἀνήφορος,

ῥείπιο = ἐρείπιον,

στοιχηρὸς = στῦλος ἐν τῇ ἅλῳ, περὶ ὃν περιστρέφονται οἱ βόες (ἐκ τούτου ἀλλαχοῦ στοιερὸ στοιjερὸ στροιjερὸ κλπ.).

τάλαρος ὁ κάλαθος,

τριβεὰς = κυλινδρικὸς λίθος πρὸς λειοτριβίαν ἅλατος (τριβεύς).

χαντὸς = ἀνόητος (ἰδὲ ἀνωτ. σ. 207-8).

Πρβλ. ἔτι τὰ ἀξιοσημείωτα γραμματικὰ φαινόμενα, ἀνοστί-κλα = ἀνοστιά, καὶ ζαβίκλα ἡ ἀδεξιότης· ζαβὶ κατὰ τὸ δεξί· πισᾶτε = ἀποχωρήσατε, ὀπίσω τραυᾶτε κλπ.

Ὁ ὑπερσυντέλικος ἐκφέρεται ἐν ἀρνητικαῖς προτάσεσι διὰ τοῦ νὰ μὴν ἤσωνα καὶ τῆς ὑποτ. τοῦ ἀορίστου, οἷον νὰ μὴν ἤσουνα νὰ πάω.

Καὶ ἡ περίφρασις θέλου νὰ ῥουτήσου ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἐνεστῶτα = ἐρωτῶ.

Ἀξιοσημείωτοι καὶ οἱ ἐνεστωτικοὶ τύποι πλι̯ῶ, φλι̯ῶ, μλι̯ῶ = πουλῶ, φιλῶ, μιλῶ.

ς'.) «Μεσσηνιακὸν γλωσσάριον» «τὸ ἑλληνίζειν παρ' αὐτῶν ἔμαθον». Ταύτην τὴν ἐπιγραφὴν φέρει μακρὰ ἐκ σελίδων μεγάλων 270 καὶ πλουσία συλλογὴ λέξεων ἐκ Μεσσηνίας, Ῥόδου, Ἄρτης καὶ ἄλλοθεν προερχομένων. Ὁ λόγιος συλλογεὺς φαίνεται ἐραστὴς τῆς νέας ἡμῖν γλώσσης καὶ ἅμα δεξιὸς παρατηρητής, διὸ πολλὰς καὶ καλὰς χρήσεις αὐτῆς παρετήρησε καὶ κατέγραψεν. Οὕτω λ. χ. ἀναφέρει πολλὰς ἀρχαίας λέξεις, οἷον ἀπύλωτο στόμα, Ἀσκληπειὸ χωρίον ἐν Ῥόδῳ, καὶ Ἀτάβαρος ὄρος αὐτόθι ἀντὶ Ἀτάβυρος, βελάζουσι τὰ βοσκήματα, γαλεάγρα, γαλόξινο τὸ ἄλλως γιαούρτι, γόμος = ὀνθύλευμα, γέμισμα, καρηβαρία καὶ καρηβαρῶ, κοναρὸς = εὐτραφὴς (οὕτω καὶ Ἡσυχ.), κόσσος = κόλαφος (οὕτω καὶ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα), μᾶζα λ. χ. τὸ ψωμὶ ἔγινε μιὰ μᾶζα, πελενὰ ἡ πίττα ἣν κομίζουσιν οἱ κεκλημένοι εἰς τοὺς γάμους (πέλανον). πυρρὸς = ἐρυθρός, ῥῖνα (ὅπως οἱ μτγν. ἀντὶ

ρίνη) = ἰχθὺς καὶ τεκτονικὸν ὄργανον, σκορδινᾶται = διαρρήγνυται ἐπὶ ᾠῶν, τέρμιθος ἡ τερέμινθος κλπ. Ἔπειτα ἀναγράφει χρήσεις σφόδρα διδακτικάς, οἷον ἀναρὴ ἡ μυζήθρα, ἐκ τοῦ ἀραιός· πρβλ. τὸ Κρητικὸν μαλάκα = ὁ χλωρὸς τυρὸς καὶ τὸ ἀνάραιο ἀντὶ ἀραιόν· ἀπονήστια ἡ ἀπόκρεως καὶ ἀπονηστίζω = ἀποκρεύω (ἡ ἀπὸ κατὰ τὸ ἀπόκρεως, ἀποκρεύω, ἀποκόπτω κλπ.), ἄρατος (ἐκ τοῦ ἄρατε πύλας) = ἄφαντος καὶ ἐκ τούτου ἀρατίζω = φυγαδεύω· πρβλ. καὶ τὸ Κεφαλλ. ἰσχυρότερον τριάρατος = ἄφαντος, ἐπειγόμενος· ἀρσενικόψαρο = μέγας ἰχθὺς (πρβλ. φρονοῦντας ἰχθὺς τῶν παλαιῶν κωμικῶν)· θάλασσα παρὰ τοῖς ποιμέσιν τὸ ἅλας, ἵνα τὸ γάλα πληθυνθῇ ὡς ἡ θάλασσα, καὶ βρύσι παρ' αὐτοῖς τὸ ὕδωρ, ἵνα τὸ γάλα τῶν προβάτων ρέῃ ὡς ἡ βρύσις.

κωβριὸς ὁ ἰχθὺς κωβιός, φαίνεται ὅτι κατὰ παρετυμολογικὴν συσχέτισιν πρὸς τὸ ὀβραιὸς ἔλαβε τὸ ρ· κονταυγὴ ἐκ τοῦ κοντὰ (ς')τὴν αὐγήν· λιγόμοιρος = ἀτυχής· ἔλυτσο = ὄλυνθος· συμπεθεροκόπος ὁ προξενητὴς (πρβλ. Ἀθηνᾶς ΚΒ' σελ. 243 κέξ.)· τοῦνος = τίνος (Γυθείῳ), τίνους (Μεσσ.)· Χάρισσα ἡ μήτηρ τοῦ Χάρου· χτένω = κτίζω· ψαχουλεύω (ἐκ τοῦ ψάχω + χαλεύω) κλπ. Ἀλλ' ἐνῷ τοσοῦτον πολύτιμος εἶναι ἡ ἐργασία αὕτη δι' ὅσων λέγει καὶ ἑρμηνεύει ἡμῖν, ὑστερεῖ ἐν ἄλλοις δι' ὧν σιωπᾷ· πολλάκις δηλ. παρατηρεῖται ὅτι εἴτε πειγόμενος εἴτε δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν παραλείπει τὴν ἀναγκαίαν ἡμῖν ἑρμηνείαν λέξεων ἢ φράσεων, οὕτω δὲ κινεῖ μὲν ἀλλὰ δὲν πληροῖ τὸ διαφέρον ἡμῶν.

Πρβλ. σ. 3 ὅλα τὰ μάτια ἅγιο Δημήτρι δὲν βλέπετε.

σ. 4 ἀγγέλισμα τὸν εὗρῆκε

σ. 31 τὸν διαλέξανε ἀπὸ τὴν μέση τοῦ βαρελλιοῦ.

ὅσο 'ν' ὁ νοῦς μου ς'τὸ ζευγάρι, τόσο νὰ βρεθοῦν τὰ βώδια

τρίλογα λάφια, δίλογα περιστέρια λαγιάζω, ὁ ἕνας ἐλάγιασε κι' ὁ ἄλλος ἐπλάγιασε. λόγι, καβαλλίκεψε τὸ λόγι. «ἐσὺ νὰ νάζῃς κ' ἐκείνη νὰ κρούῃ», τοῦτο τὸ παράγγελμα δίδει ὁ πενθερὸς πρὸς τὸν γαμβρὸν ὅτε παραδίδει τὴν θυγατέρα του. Ζωνοῦσα, κατσαδόρια, κιλίκι, κοσσά, κουμέσσος, κουνιστάρι, κουνουπάκια, μαίκυλα (Μεσσ.), παρελάκατα (Λακων.).

Ταῦτα πάντα καθὼς καὶ ἄλλα τοιαῦτα εἶναι ἡμῖν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀσαφῆ.

Ζ'.) Ὕλη γιὰ τὸ σημερινὸ λεξικό μας ἢ λόγια παρμένα ἀπὸ πολλοὺς τόπους. «Γραμματικοῦ θυγάτηρ ἔτεκεν φιλότητι μιγεῖσα παιδίον ἀρσενικόν, θηλυκόν, οὐδέτερον».

Ταῦτα ἀναγινώσκονται ἐπὶ κεφαλῆς πραγματείας ἐκ σελίδων μεγάλων 93 συγκειμένης. Ὁ κ. συγγραφεὺς καὶ ὡς ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς φαίνεται, εἶναι τῶν νέων ἀνδρῶν, οἵτινες μόνον τὴν νέαν ἡμῶν γλῶσσαν, ἢ ἄλλως μόνον τὴν προφορικὴν παράδοσιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἀναγνωρίζουσι καὶ ἀσπάζονται, τὴν δὲ ἀρχαίαν καὶ μεσαιωνικὴν ὡς ἀλλοτρίαν ἡμῶν ἀποκηρύττουσι καὶ ἀποβάλλουσιν. Καθὰ καὶ ἄλλοτε πολλάκις ἐν παρομοίαις περιστάσεσιν εἴπομεν, ἡ Γλωσσικὴ Ἑταιρεία κρίνει ἀλλοτρίους αὐτῆς τοὺς τοιούτους ἀγῶνας, διὸ καὶ οὐδὲν λέγομεν περὶ τῆς ἀντιλήψεως ταύτης. Ἡμῖν ἀρκεῖ ὅτι ὁ κ. συγγραφεὺς ἔχει λίαν περιπαθῶς περὶ τὴν νέαν Ἑλληνικὴν καὶ ἐπιμελῶς ἀσχολεῖται περὶ αὐτὴν καθὼς καὶ περὶ τὰ καθεστῶτα, περὶ τὸν βίον, τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων. Ἐκ τούτου καὶ ἐπὶ τὰς παροιμίας καὶ παροιμιακὰς φράσεις ἢ τὰ ἀποφθέγματα καὶ ἐπὶ τὰς ἰδιαζούσας χώραις τισὶ χρήσεις καὶ φράσεις ἐπέστησε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ καὶ δι' αὐτὸ πλουσίαν ἀληθῶς πανδαισίαν παρέχει ἡμῖν.

Οὕτω λ. χ. εὐθὺς ἐν τῇ πρώτῃ σελίδι παρατηρεῖ ὅτι τὸ ῥῆμα ἀγαπῶ σῴζει ἐν Κεφαλληνίᾳ τὴν ἀρχαίαν σημασίαν τοῦ ἀρκεῖσθαι, εὐχαριστεῖν, χαίρειν, οἷον ἐγὼ τὸ ἀγάπησα = εὐχαριστήθην ἐν αὐτῷ· πρβλ. ἔτι τὸ γενόμενον = τὸ συμβὰν (ἐν Κρήνῃ)· ἀμίμητος = ἀγνώμων, ἀχάριστος (Κρήνῃ), καὶ ἀμιμησία = ἀγνωμοσύνη.

ἔγκαιρος = μόλις πρὸ ὀλίγου,

ἔμπολο = ἔμβολον = στενὸν λωρίον (Κρήνῃ),

χαλαίπεδον = ἐρείπιον (Κεφαλλ.). (Ἡ λέξις δὲν παρεδόθη ἡμῖν διὰ τῶν βιβλίων, ἀλλὰ φαίνεται προδήλως ἀρχαία)·

τομεῖος = μικρὸν μαχαίριον.

Πρβλ. ἔτι φράσεις οἷον: λείψῃ ὁ ἀδερφός μου, δὲν θὰ μποροῦσα (Κεφαλλ.), ἐν Μάνῃ τοῦτο λέγεται «Μὴ τοῦ ἀδερφοῦ μου, δὲν θὰ μποροῦσα = ἄνευ. Καράβια ἀπὸ ὅλα τὰ βασίλεια = καράβια ὅλων τῶν Κρατῶν, ἤτοι ἡ ἀπὸ + αἰτ. = γενικῇ.

ῥοδόσταμνο ἀντὶ ῥοδόσταμο κατὰ πλεονασμὸν τοῦ ν (δηλ. κατὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ σταμνί), ὅπως καὶ ἐν τῷ λαβρακόσταμνο, τοπωνυμίᾳ παρὰ τὴν Κρήνην·

θὰ μοῦ ξεραθῇ ἡ κουκκιὰ (Κεφαλλ.)=οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ·

εἶναι γεναριάτικο λεμόνι = ὑγιέστατος·

ἔχει τάρνὶ ἀπὸ τὸ ποδάρι = ἐπιμένει ἀρνούμενος·

εἶναι σὰν τὸ κατωτάρι τοῦ μύλου = ἀκίνητος, ῥᾴθυμος· ὁ λόγος του εἶναι θεμέλιο = ἀληθής, ἀσφαλής· δὲ βρίσκεται μήτε ς'τὸ σακκὶ μήτε 'ςτὸ σακκόδεμα·

χορεύει ς'τὰ βελόνια = ὀργίζεται λίαν·

ἔβαλεν ἄκουρους καὶ κουρεμένους γιὰ τὴ δουλειά του = κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν...

κουκκὶ πιπέρι ς'τὴν ἀγάπη σας ἐπὶ τῶν εὐκόλως ἐριζόντων καὶ πάλιν διαλλαττομένων·

ἔφαγε τὴν θάλασσα, τὴν ντροπή, τὴν 'Ανατολή, τὸ γάμο κτλ. μὲ τὸ κουτάλι=εἶναι ἔμπειρος, ἔλαβε πεῖραν, ἠσχύνθη κτλ.

παράς, ψωμὶ κτλ. - μὰ τὴ χάρι του ἤτοι οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον·

δὲν ἔβαλε μαργαριτάρι ς'τὸ στόμα του ἤτοι οὐδέν·

ἡ μοῖρα κ' ἐρώτησα (Κρήτη)=καλὰ ποῦ ἠρώτησα κλπ.

Η'.) «Θηραϊκὰ ἤτοι συλλογὴ ζώντων μνημείων ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ λαοῦ». «Ὅστις δυνηθῇ νὰ γράψῃ τι ὡραῖον εἴτε μή, ἀρκεῖ μόνον νὰ μὴ βλάψῃ, εἶναι δι' αὐτὸν τιμή».

Οὕτως ἐπιγράφεται μακρὰ πραγματεία, μακροῦ ἀληθῶς χρόνου ἐπιγέννημα, διότι εὐθὺς ἐπὶ τῆς α' σελίδος φέρει χρονολογίαν 1870. Σύγκειται ἐκ σελίδων μεγάλων 165 καὶ περιέχει πρῶτον γλωσσάριον ἀπὸ σ. 1—158, ἔπειτα αἰνίγματα, εὐχάς, ἀρὰς καὶ δίστιχα 53.

Ὁ κ. συγγρ. κεκτημένος καὶ παιδείαν οὐ μικρὰν καὶ ζῆλον πρὸς τὸ ἔργον ἔνθεον, πρὸς δὲ καὶ ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἀσχοληθεὶς περὶ τὴν νέαν γλῶσσαν ἡμῶν καὶ τέλος εὐτυχήσας νὰ ἔχῃ πρὸ αὐτοῦ διάλεκτον πλουσίαν ἀξιολογωτάτων γλωσσικῶν φαινομένων κατήρτισε πραγματείαν πολλῆς προσοχῆς ἀξίαν. Ὀλίγα παραδείγματα θὰ ἀρκέσωσιν εἰς σαφήνειαν τῶν λεχθέντων.

ἀγνὰ=τὰ ἄναιμα τῆς θαλάσσης·

ἀθιβόλι=τὸ ἀντιβόλαιον (περὶ τοῦ ἀθι=ἀντὶ πρβλ. Ἀθηνᾶς Τόμ. ΚΒ' σ. 9-11), αἱμαθιὰ ἡ αἱματία, ἐν Κύμῃ ματία, καὶ ἐν τῇ Δυτικῇ Κρήτῃ ὁματέ·

ἀνεμπρεῖ=ἀνομβρίζει,

ἀντίλο(γ)ος=ἀντίθετος, ἐναντίος·

ἄσυλο=ἄσυλον·

βάτος=ἰχθὺς τῶν σελαχοειδῶν, ὅπως καὶ τὸ πάλαι.

γογγύζω=τὸ ἀλλαχοῦ βογγύζω καὶ βογγάω, κατ' ἀνομοίωσιν λεχθέν·

γραῒα ὁ τελευταῖος τῶν τηγανιτῶν, ὅστις ὡς μείζων θεωρεῖται γραῖα μήτηρ τῶν ἄλλων (ἐν τῇ Δυτ. Κρήτῃ γραιδέ)·

δικονῶ καὶ δικονιάρις, ὅπως καὶ παρὰ Προδρόμῳ, ἐκεῖνος ἐδικόνησεν Γ΄ 72·

διβολίζω=ἐκ δευτέρου ἀρῶ καὶ δίβολο=ἡ τοιαύτη ἄροσις·

δραπετεύγω ἀποδιδράσκω·

εἴδωλο ἐπὶ δυσειδοῦς, ἀκόμψου·

ἔπαρσις=ὑπερηφανία·

ἐπιτίμι καὶ ἐπιτιμίζω=ἐπιτίμιον, ἐπιτιμῶ·

ἔχτρωμα=ἔκτρωμα·

ζύ(γ)αινα=ζύγαινα, ἰχθύς·

ζύμινος ὁ ἐκ ζύμης·

λιόκαυτος=ἡλιοκαής·

θέατρο=περίγελως (ὅτι θέατρον ἐγενόμεθα τῷ κόσμῳ, Παύλου)·

θυμερὸς=θυμώδης·

καπρίζω=ποιῶ ὡς κάπρος, συνουσιάζεσθαι ἐπὶ κάπρων·

καπυρίζω=καίω·

κάσσος ἱμάτιον γραιῶν ποδῆρες·

κολλίκι=διπυρίτης ἄρτος·

λάμνω=ὀργῶ, λάζω δὲ ἐπὶ ζῴων καὶ τὸ λάσ(ι)ο ὁ ὀργασμός·

τὰ (ὑ)λικὰ καὶ ῥῆμα λικιάζει=ὑλικὰ κλπ.

λιπαρίτης ὁ λιπαρός·

μελά(ν)θι οἱ μέλανες τῶν κρομμύων σπόροι·

μελισσινὸς ὁ μελισσόχρους, ἐπὶ ὀφθαλμῶν·

μέ(μ)φομαι·

μιαρὸ=ἀκάθαρτον (μιαρόν)·

ὁ μῖμος ἡ μίμη·

τὸ μόδι·

ὁ νάπος=σκάφη ἐν ᾗ ζυμώνουσιν κλπ.

Πρὸς τούτοις παρέχει καὶ νέα πολλοῦ λόγου ἄξια, οἷον:

πρωτοκάλι ἀντὶ πορτοκάλι κατὰ παρετυμολογίαν·

ἀνεδοσάζω = εὐρωτιῶ (ἐκ τοῦ ἀνάδοσις = ὑγρασία, ἀναδιδόναι, δηλ. ὕδωρ)·

ἀνεπὰ ἡ ἀνάπαυσις. ἐκ τοῦ ἀνεπάην καὶ κατατρωὴ = καταλαλιά (κατατρώγω), κάρπη (ἰδὲ ἀνωτ. σ. 279)·

ἀνεριὰ = ἀνυδρία, ἐκ τοῦ ἀ + νερό·

ξαναπαρχῆς ἐκ τοῦ ξανὰ + ἀπ' ἀρχῆς, ξανάπαρχος ἐν Χίῳ·

ἀπὸ νομῆς = ἐξ ἀφορμῆς (πρβλ. Ἐπετηρίδος Πανεπιστημίου 1912—3 σ. 17 κέξ.)·

ἀποσπεροῦ καὶ ἀπωροῦ = ἐνωρὶς κατὰ τὸ τοῦ καιροῦ·

ἀφοτυριὰ = ἀθοτυριὰ κατ' ἀνομοίωσιν·

βουλοχώνω = κρύπτω ἐκ τοῦ βουλώνω + χώνω·

βοσκάρι μικρὸς βοσκός, ἐν Κρήτῃ βοσκαρούδι·

γέροντας ἐπὶ ἱερέων, ἐφ' ὧν τὸ γέρως δὲν λέγεται·

(ε)ὐλάβομαι ἀντὶ εὐλαβοῦμαι κατὰ τὸ σέβομαι·

ζημιολό(γ)ος = ζημιωτὴς καὶ ζημιολοῶ (πρβλ. Ἀθηνᾶς ΚΒ' σ. 247 κέξ.)·

ζούδιο = φύσις, ἕξις, τὸ ζούδιο του 'ναι·

θέκω ἐνεστὼς ἐκ τοῦ ἔθεκα·

θραψερὸς ἐκ τοῦ θραῦσις = εὔθραυστος·

ἰούδειο = θλῖψις, μεταμέλεια, ὁποία δηλ. ἡ τοῦ Ἰούδα·

κάσσα = ἀκαθαρσία (τὸ πάλαι ἀσελγής, πόρνη)·

κατασταθὸς = ὑποστάθμιος, ἀπὸ τοῦ κατεστάθη·

κατηκούμενα ὁ γυναικωνίτης ἐν τῷ ναῷ (κατηχούμενα + κατοικούμενα)·

κόνταλα = κόνδυλα (Κρήτη), χονδρὰ ἄχυρα·

κορνοστάσι τὸ εἰκονοστάσιον·

κουτρούφι ὁ κρόταφος·

κυβερνημένος ὁ εὔπορος ἀπὸ τοῦ κυβερνῶμαι — κυβερνῶ, κυβέρνησι(ς)·

μερεμέδια ἐκ τοῦ Τουρκ. μερεμέτι καὶ τοῦ Ἰταλ. ῥεμέδια·

τὸ μίκρος ὅπως ἀλλαχοῦ τὸ ψῆλος.

Θ'.) Λεξιλογικὰ «συναγάγετε τὰ περισσεύσαντα κλάσματα, ἵνα μή τι ἀπόληται». Οὕτως ἐπιγράφεται γλωσσάριον ἐκ σελίδων σχήματος μικροῦ σ. 611, περιέχει δὲ λέξεις, φράσεις καὶ ἑρμηνείας αὐτῶν ἐκ Μάνης, Κρήτης, Σύρου καὶ ἄλλων τόπων. Τὸ

πόνημα τοῦτο ἔχει ἴδιον τόδε ὅτι εἶναι ἔργον κυρίας. Τοῦτο μανθάνομεν ἐξ ὧν ἐν τῇ εἰσαγωγῇ λέγει·

«Πληροφορηθεῖσα τὰ κατὰ τὸν σκοπὸν τοῦ λεξικοῦ ἀπεφάσισα νὰ σταχυολογήσω τὰς λέξεις ἐκείνας, αἵτινες σπάνιαι οὖσαι ἢ ἔχουσαι ἰδιάζουσαν σημασίαν θὰ ἠδύναντο νὰ ὑποβοηθήσωσι τῆς συντάξεως τὸ ἔργον. Τῆς τοιαύτης μου σκέψεως πόρισμα εἶναι τὸ ὑποβαλλόμενον σήμερον γλωσσάριον, ὅπερ εὔχομαι νὰ συντελέσῃ εἰς προαγωγὴν ἔργου τοιαύτης ἐπιστημονικῆς καὶ ἐθνικῆς σημασίας. Ὡς γυνὴ θὰ εἶχον τὴν ὑποχρέωσιν ἴσως ἐν ἄλλῳ εἰδικωτέρῳ πεδίῳ ἐρεύνης νὰ ἐργασθῶ... Μόνον γυνὴ νομίζω ὅτι θὰ δυνηθῇ νὰ δώσῃ τελείαν εἰκόνα καὶ περιγραφὴν ἀντικειμένων καὶ ἐννοιῶν ἀναγομένων εἰς τὴν ῥαπτικήν, μαγειρικήν, ὑφαντικήν, ποικιλτικήν, βαφικὴν καὶ ἐν γένει εἰς τὴν οἰκιακὴν οἰκονομίαν, καὶ μόνον κάλαμος γυναικεῖος θὰ δυνηθῇ νὰ περιγράψῃ πᾶν σχετικὸν πρὸς τὴν γυναικείαν πρόληψιν καὶ πρὸς τὴν λαϊκωτέραν ὡς εἰπεῖν, ἰατρικήν...».

Εἶναι δ' ἀληθῶς λίαν εὐφρόσυνον ὅτι σύμφωνα πρὸς τοὺς λόγους τούτους παρέχει τὰ ἔργα, διότι τῷ ὄντι ἀξίως λόγου φαίνεται παρεσκευασμένη εἰς τὸ εὐγενὲς καὶ φιλόπατρι ἔργον, καθ' ὅσον καὶ ὑλικὸν πλούσιον λίαν συνήγαγε καὶ εὐφυεῖς παρατηρήσεις εἰς αὐτὸ κάμνει καὶ ἐν ἑνὶ λόγῳ ἐν τοῖς πλείστοις ἐπιτυγχάνει. Πόσον ὀρθῶς καὶ πρακτικῶς εἰργάσθη, νοεῖ ἕκαστος μανθάνων ὅτι παρ' ἑκάστην λ. χ. λέξιν δηλοῦσαν εἶδος ῥαψίματος προσκολλᾷ καὶ τεμάχιον ὑφάσματος ἐφ' οὗ φαίνεται σαφῶς τὸ ῥάψιμον τοῦτο, οἷον ἀντριανοχωρίστρα, γαζι, καβάλλι, πισοκέντι, σουλάλι, στρίφωμα, ψαράκι κτλ. Οὕτω δ' ἐφήρμοσε τὴν ἀρχὴν τῶν Γερμανῶν λογίων, οἵτινες τὰς λέξεις καὶ τὰ πράγματα ἤτοι τὰς εἰκόνας αὐτῶν παρατιθέντες συνεξετάζουσιν.

Ἐπειδὴ δὲ πρὸς τούτοις ἡ καὶ παρ' ἄλλα πολλὰ ἀρχαιοπρεπὴς Μάνη πολυαρίθμους ἀρχαίας λέξεις διέσωσεν ἡμῖν, τὸ λεξιλόγιον τῆς λογίας κυρίας τοῦτο εἶναι πλουσιώτατον μεταλλεῖον γλωσσικοῦ θησαυροῦ, πρβλ.

αἱμοβόρος·

ἀναβοῶ = ἀνακαλῶ εἰς τὴν μνήμην·

ἀναδεύω = ἀνακινῶ, λ. χ. τὸ φαεῖ·

ἀναμπρέει = ἀνομβρίζει·

ἀνανόητος = ἀναίσθητος·

ἀνασοὴ κατὰ τὸ ἀναπνοὴ ἐκ τοῦ ἀνασαίνω·

ἀνέχεια = ἡ πτωχεία καὶ ἀνεχὴς ὁ πτωχός·

ἀντιπειθεύω = ἀντιλέγω (παρέκτασις τοῦ ἀντιπείθω ὅπως καὶ τὸ πιθώνω, διαρμίζω κλπ. περὶ ὧν ἰδὲ Ἀθηνᾶς ΚΒ΄ σ. 11—4)·

ἀντίλογος ἡ ἀντιλογία·

ἀντίμαχος ὁ ἐχθρός·

ἀπλὺς ἀντὶ ἁπλὸς κατὰ τὸ μακρύς, ἐλαφρὺς κτλ.·

ἀποκερώνω = γίνομαι ὠχρὸς ὡς κηρός·

ἀρβάλα = κρότος καὶ -λίζω = κροτῶ·

ἄρκαλος (Κρήτῃ) ὁ ἀσβός, Δωρικὸς τύπος τοῦ ἄρκηλος·

ἀρνοπόκια = οἱ πόκοι τῶν ἀρνῶν·

ἀρπεδόνες τὰ νήματα τοῦ στήμονος τὰ μένοντα πέραν τῆς ᾤας τοῦ ὑφανθέντος πανίου·

ἀρτάκι = ὁ μικρὸς ἄρτος ὁ μοιραζόμενος κατὰ τὰς ἑορτὰς ἐν τοῖς ναοῖς·

ἀσκάδι = ἰσχάδιον·

ἀστρόλογο παιδὶ τὸ ἀνήσυχον (πρβλ. κατωτέρω δύσαστρος = δυστυχής)·

αὐλὸς κυκλικὴ λεκάνη παρὰ τὰς πηγὰς ὅθεν πίνουν οἱ ἄνθρωποι·

βαθύγνωμος = μνησίκακος·

βαταλαλιῶ (Κρήτῃ) γογγύζω·

βορβορώνω = καταβαραθρῶ τινα·

γέναμα (Μάνῃ) ποσὸν ἐλαίου 36 περίπου ὀκάδων. (Ἡ λέξις ἀξία σημειώσεως, διότι καὶ ἐν τῇ Τσακωνικῇ διαλέκτῳ λέγεται μετὰ τοῦ α, ἐνάμα νάσου, νατὲ παρὰ τὸ ἀρχαῖον γνήσιος. Φαίνεται ὅτι ἐγένετο παρετυμολογικὴ ἀνάμειξις τοῦ ἐγενόμην γίνομαι καὶ τοῦ ἐγεννάθην (γεννῶμαι) γένναμα γεννατός, ὅθεν ἐν Τσακωνίᾳ ἐγεννάμα θὰ γενναθοῦ γεννατὲ καὶ ἐνάμα νατὲ καὶ ἐν Μάνῃ γέναμα)·

γεργάθι = δίκτυον ἐκ σχοινίων πρὸς μεταφορὰν ἀχύρων (γύργαθος), ἐν Κρήτῃ γούργουθας ὁ λακκίσκος·

δίπυρος·

ὁ δρόσος = ἡ δρόσος·

δύσαστρος ὁ δυστυχὴς (πρβλ. τὸ ἀνωτέρω ἀστρόλογο παιδί)·

ἐλικιὰ = τὸ γῆρας· ἐν τῷ Ἐρωτοκρίτῳ ἐλικιὰ λέγεται ἡ νεαρά· ἡ ἐπέκεινα τῆς ἥβης, ὡς ἡ κατ' ἐξοχὴν ἡλικία· ἐν τοῖς λεγομένοις Ῥοδίοις ᾄσμασιν ἡ λ. σημαίνει τὸ ῥαδινὸν ἀνάστημα, τὸ προσιδιάζον τῇ νέᾳ ἡλικίᾳ·

θαμὴ ἀντὶ θανὴ = κηδεία·

κρατερὸς = ὁ ἐν ἰσχύϊ, ἐν πλήρει ὑγείᾳ·

λυκουρῖνος ἡ ῥέγγα·

λυχνοπέτης ἡ περὶ τὸν λύχνον πετομένη ψυχή·

μάστακας ἡ ἀκρὶς (Μάνῃ)·

(αἱ)ματιά·

μελιτίνι τὸ = εὐῶδες φυτόν·

μυθιὰ ἡ διήγησις·

νάκα ἡ = τὸ λίκνον τῶν νηπίων (ἐν Μέσᾳ Μάνῃ, ἐν τῇ Λακεδ. νιάκα)·

ὀμβρίζω = ῥεῖ ὀλίγον ὕδωρ (ἐξ ἀγγείου ἔχοντος ῥωγμὴν ἢ πωρώδους), ἐν Κρήτῃ τζομπρεῖ ἐκ τοῦ ἐξομβρίζει·

πανηγυριώτης κατὰ τὸ ταξιδιώτης·

πεζοδρόμος = ὁ πεζὸς ἀπεσταλμένος·

πολυμπρία ἡ πολυομβρία·

προφωνῶ = προειδοποιῶ·

σαλαχοὴ = θόρυβος (σάλαχος + βοή)· πρβλ. καὶ ὀχλαλωὴ = ὀχλαγωγὴ καὶ ἀλωγὸς = ἀγωγὸς ἐν Κρήτῃ, ἐν οἷς λ ἀντὶ γ·

σπάρταλος = σπάταλος (ὅτι σπέρνει, σκορπίζει τὰ χρήματα)·

σπερώνει = γίνεται ἑσπέρα·

σταλαγόνας (στάλα + σταγών) = τὸ στάξιμον·

συνέντυτος (ἐκοιμήθη) συν + ἔνδυτος·

σύστολος = ὁλόκληρος·

σφραΐδα = σφραγίς·

τιμωρημένος ὁ ἀσθενικός· πρβλ. τὸ Κρητικὸν κατηγορημένος ἐκατηγορήθηκε, κατηγορεῖται ἐπὶ ὁμοίας ἐννοίας τοῦ ἰσχναίνεσθαι, ἐξασθενεῖν·

τροπικὸς = ὁ ἔχων καλοὺς τρόπους, ὁ καλῶς ἀνατεθραμμένος·

τυρώνω = ἐπιπάσσω διὰ τυροῦ (τὰ ἐδέσματα)·

φιάλα, μία φιάλα λᾶδι·

φλοίδα. ἡ παρ' ἄλλοις φλούδα·

φρύχτρα = φρύκτρα ἐκ τοῦ φρύγω=πεφρυγμένου ἄρτου τεμάχια κλπ.

Καὶ γραμματικὰς λόγου ἀξίας παρατηρήσεις ποιεῖται ἡ λογία συγγραφεύς. Οὕτω λ.χ. διδάσκει ὅτι λέγεται σούκινος μετὰ τοῦ ου, καίτοι τὸ υ τονίζεται· ὅτι οἱ παρατατικοὶ τῶν συνῃρημένων ῥημάτων λήγουσιν ἐν τῷ πρώτῳ ἑν. προσώπῳ εἰς -ουνα, οἷον τήρουνα, μίλουνα, φίλουνα, ἤτοι εἰς τὸ ἀρχαῖον -ουν σὺν τῷ -α τῶν βαρυτόνων, ἐφίλουν + ἔλεγα = ἐφίλουνα.

Ι΄) Σκιαγράφημα τοῦ ἐν Μελενίκῳ τῆς Μακεδονίας λαλουμένου γλωσσικοῦ ἰδιώματος. «Θαρσεῖν χρή, φίλε Βάττε». Οὕτως ἐπιγράφεται πραγματεία ἐκ σελίδων μεγάλων 59 συγκειμένη καὶ περιλαμβάνουσα πρῶτον Γραμματικήν, ἤτοι φωνητικὴν καὶ τυπικόν, ἀρκούντως ἐπιμελῶς γεγραμμένην, ἔπειτα λεξιλόγιον πλῆρες πολλῶν καὶ καλῶν διδαγμάτων. Ὁ κ. συγγραφεὺς φαίνεται ἀνὴρ περιπαθῶς περὶ τὰς τοιαύτας ἀσχολίας ἔχων, διὸ καὶ πολλοῦ λόγου ἄξια διδάγματα παρέχει ἡμῖν διὰ τῆς πραγματείας αὐτοῦ ταύτης. Ὀλίγα παραδείγματα θὰ ἀρκέσωσιν εἰς πίστιν τῶν λεγομένων.

Γινώσκομεν ἐκ τῆς ἱστορίας ὅτι τὸ Μελένικον ἐχρησίμευεν ὡς τόπος διαμονῆς ἑκουσίας ἢ καὶ ἀκουσίας πολλῶν ἐπισήμων ἀνδρῶν τοῦ ἡμετέρου Βυζαντιακοῦ Κράτους· τούτου ἕνεκα εὑρίσκομεν ἐν τῇ διαλέκτῳ αὐτοῦ πολλὰ στοιχεῖα τῆς μεσημβρινῆς Ἑλληνικῆς ἐκ παραλλήλου πρὸς ἄλλα τῆς βορείου. Οὕτω λ. χ. συνάπτονται ῥήματά τινα καὶ πρὸς γενικὴν ὅπως ἐν τῇ μεσημβρινῇ καὶ πρὸς αἰτ. ὅπως ἐν τῇ βορείῳ καὶ ἰδίως ἐν Κωνσταντινουπόλει, οἷον δὲν σὶ πρέπει, θὰ σὶ χαρίσου, νὰ μὶ φέρῃς, νὰ μὶ τἀγοράσῃς κλπ. κατὰ τροπὴν τοῦ ἀτόνου ε εἰς ι· καὶ θὰ μ' τὸ δώσῃς, θὰ σ' τὸ δώσου, θὰ σ' τἀγοράσου κλπ., κατ' ἀποκοπὴν τοῦ ἀτόνου ου. Ὁμοίως λέγεται αὐτόθι πχοιός, θχειὸς κτλ. ὅπως ἐν Κρήτῃ καὶ Θήρᾳ, καὶ βαθὰν αὐγὴ=βαθέα, ὁρμαθὰ=ὁρμαθεά, ὅπως ἐν Καρπάθῳ, καὶ βαρὰ= βαρέα ὅπως ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Κρήτῃ. Ὁμοίως ἀγνάδjα=ἐνάντια, δόδjα=ὀδόντια, ὅπως ἐν Κρήτῃ, ἤτοι τὸ ντj γίνεται δj. Καὶ λέξεις δέ τινες ἴδιαι, ὅσον γνωστόν, τῆς Κρήτης λέγονται καὶ ἐν Μελενίκῳ, οἷον ἀποταυρίζομαι = ἀποτραυιοῦμαι = σκορδινῶμαι, ἀφεντάκις=ὁ πατήρ, καλαναρχεῖ, κάραβος, σκουτείδι, τράλη=

ἴλιγγος, ὁ ἡλιόπυρους τὸ λιόπυρο, φεγγ(ου)ρίζει=ὑποφώσκει κτλ.

Σημειώσεως ἄξια εἶναι ἔτι τὰ ἑπόμενα·

ἁρμιὰ ἤτοι ἁλμία ἡ ἐντὸς ἅλμης κράμβη (ἐκ τοῦ κραμβαλμία)·

ἁρπιδόνες αἱ ἁρπεδόναι·

ἀστραπουπελέκι, δι' οὗ πιστοῦται ἡ διὰ συγκοπῆς παραγωγὴ τοῦ ἀστροπελέκι ἐκ τοῦ πληρεστέρου ἀστραπο-πελέκι·

ἀφνὸς καὶ ἀχνός, δι' οὗ πιστοῦται ἡ ἐκ τοῦ ἀτμὸς ἐτυμολογία τούτων·

βοτρύδι·

γάρος=τὸ ἕψημα ἢ πετμέζι·

γιούφτος=ὁ σιδηρουργός, δι' οὗ καθίσταται πιθανὴ ἡ ἐκ τοῦ Αἴγυπτος παραγωγὴ τῆς λέξεως. (Τὴν προφορὰν τοῦ υ ὡς ιου, τεκμήριον ἄλλης μεσημβρινῆς διαλέκτου Λακωνικῆς, Μεγάρων κτλ., εὑρίσκομεν καὶ ἐν ἄλλαις λέξεσι τῆς διαλέκτου ταύτης, οἷον ἀπόχιουσι τοῦ φεγγαριοῦ=τὸ τελευταῖον τέταρτον).

καταπόδι=κατόπιν καὶ ἐκ τούτου τὸ ἐπίθετον καταποδιανὸς=ἑπόμενος·

κνώδαλον=περίτριμμα·

κουπάζει ὁ ἄνεμος=κοπάζει·

κουρώνει=πληροῦται (ὀργῆς θυμοῦ)·

λαλάγγια ὅπως καὶ παρὰ Προδρομῳ·

λυχνεὰς ἤτοι λυχνεὺς ὁ ἀλλαχοῦ λυχνοστάτης·

μυλαγὸς=μυλα[γω]γός, ἐκ τούτου τὸ λ ἐν τῷ ἀλωγὸς (ἀνωτ. σ. 293)

πέργυρος=περίγυρος πρβλ. τὸ Κρητικὸν πέρjαυλος=περίαυλος·

θύρα καὶ ἀπύλωτο στόμα·

ούμνῶ ἀντὶ ὀμνύω, ὤμοσα·

σταχώνω ἐπὶ τῆς ὡριμάνσεως τοῦ σίτου κατὰ τὸ μεστώνω, δι' οὗ πιθανολογεῖται ἡ ἀρχὴ τοῦ σταχώνω=δένω βιβλίον τι (ὅπως λέγεται ὅτι ἔδεσε, ἐμέστωσε τὸ στάχυ, τὸ ἄνθος κτλ.). Ὁ Κοραῆς Ἀτ. 151 ἐκ τοῦ στιχώνω ἀλλ' οὐ πιθανῶς.

τέττα ἐπὶ τοῦ θεία καὶ καλτάττος=ἀνάδοχος·

χειρόρτα μετὰ δύο ρ, οὕτω δὲ ἔρχεται νέα ἐπικύρωσις τοῦ ἐτύμου χειρόχτια (πρβλ. Ἀθηνᾶς Τομ. ΚΒ' σ. 205).

χουλιαρθήκη ἀντὶ χουλιαροθήκη·

χαμαίδρυον=βοτάνη πικρὰ ἀντιπυρετική·

ΙΑ΄. ***Ὀνοματολογία τῶν κατοικιδίων ζῴων τῆς ἐπαρχίας Κουρέντων τῆς Ἠπείρου.*** Οὕτως ἐπιγράφεται μικρὰ συλλογὴ ἐξ ἑπτακοσίων περίπου λέξεων συγκειμένη, περιέχουσα δὲ Α΄) ὀνομασίας αἰγῶν, Β΄) ὀνομασίας προβάτων, Γ΄) ὀνομασίας τῶν σχετιζομένων πρὸς τὰ ζῷα ταῦτα, ἤτοι ὀνόματα τῆς τυροποιίας, τῶν χειμαδίων καὶ καθόλου τῆς νομῆς, τῶν νόσων, τῶν κωδώνων κλπ. κλπ. τῶν ζῴων, Δ΄) ὀνομασίας τῶν γαλῶν, τῶν κυνῶν, τῶν ἵππων, τῶν ἡμιόνων, τῶν ὄνων, τῶν βοῶν, τῶν ἀλεκτορίδων, τῶν χηνῶν, τῶν νησσῶν κτλ. Ε΄) δύο παραρτήματα περὶ τῶν ὑποζυγίων καὶ τῶν βοῶν, ἔνθα γίνεται μνεία τῶν σκευῶν τῶν ὑποζυγίων καὶ τῶν γεωργικῶν ὀργάνων.

Ὁ κ. συλλογεὺς εἶναι κάτοχος τοῦ θέματός του, πρὸς δὲ ηὐτύχησε νὰ τύχῃ αὐτοῦ πλουσιωτάτου. Διότι χώρα ὀρεινὴ καὶ δὴ κατ' ἐξοχὴν κτηνοτρόφος μάλιστα, ὡς ἡ Ἤπειρος, φυσικὸν ἦτο νὰ ἐπιμεληθῇ σφόδρα τῆς ἀκριβοῦς διαστολῆς τῶν ζῴων καὶ τῶν ἰδιοτήτων αὐτῶν καὶ ὀνομάσῃ πάντα ταῦτα δι' ἰδίων λέξεων. Οὕτω λ.χ. παρατίθενται 60 ὀνόματα αἰγῶν (ἀπὸ τῆς ἡλικίας, ἀπὸ τοῦ χρώματος, ἀπὸ τῶν κεράτων, ἀπὸ τῶν ὤτων, ἀπὸ τῶν μαστῶν, ἀπὸ τῶν ὄρχεων, ἀπὸ τῶν ἀποφύσεων ἐν τῷ λαιμῷ, ἀπὸ ἄλλων τινῶν ἰδιοτήτων)· ὁμοίως παρατίθενται ἕτεραι 60 ὀνομασίαι προβάτων (ἀπὸ ἀναλόγων χαρακτήρων), 45 βοῶν (ἀπὸ τῆς ἡλικίας, ἀπὸ τοῦ χρώματος, ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ μηνός, ἀπὸ τῆς ἑορτῆς καθ' ἣν ἐγεννήθη), 14 κυνῶν, 14 ἡμιόνων, 5 τυροῦ (ἀπὸ τῆς κατασκευῆς) κλπ. Μέχρι τίνος βαθμοῦ προβαίνει ἡ τοιαύτη διαστολή, λεπτολόγος καὶ πολλάκις περιττὴ καθ' ἡμᾶς τοὺς ἄλλους, νοεῖ τις ἐκ παραδειγμάτων οἷα τὰ ἀκόλουθα· ἡ ὀχεία τῶν μὲν αἰγῶν καλεῖται προτσιάλος, καὶ ἡ ὀχευομένη αἲξ προτσιαλωμένη, ἐπὶ δὲ τῶν προβάτων μαρκάλος μαρκάλισμα καὶ τὸ ῥῆμα μαρκαλιέμαι (ἐν Κρήτῃ λέγεται ἐπὶ τούτων τὸ ῥῆμα θυμίζει, ὅπως καὶ ἐπὶ τῶν κυνῶν, γαλῶν, χοίρων κλπ.), ἡ λευκὴ αἲξ λέγεται φλῶρος -α -ο, τὸ δὲ λευκὸν πρόβατον μπέλος· ἡ μέλαινα αἲξ νεάγγρος -α -ο, τὸ δὲ μέλαν πρόβατον λάγιος -α -ο, τὸ ἀπογαλακτισμένον ἐρίφιον βετούλι, τὸ δὲ ἀπογαλακτισμένον ἀρνίον ζυγούρι κλπ.

Καθ' ἃ δὲ ἐκ τῶν παρατεθειμένων παραδειγμάτων δῆλον γίνεται καὶ ὅπως ἔκ τε τῆς γεωγραφικῆς θέσεως τῆς χώρας καὶ ἐκ τῆς ἱστο-

ρίας αὐτῆς ἤδη ἐκ τῶν προτέρων ἠδυνάμεθα νὰ περιμένωμεν, τῶν ὀνομασιῶν τούτων πολλαὶ εἶναι ξέναι πολλῆς δεόμεναι ἐξετάσεως πρὸς ἀκριβῆ κατανόησιν.

Ἀλλ' ἵνα δειχθῇ ὁπόσος θησαυρὸς γνησίων Ἑλληνικῶν στοιχείων διασῴζεται ἐν τῇ διαλέκτῳ ταύτῃ, παρατίθημι λέξεις τινὰς ἐκ τῆς πλουσίας συλλογῆς ταύτης, τὰς μὲν ἀκεραιοτέρας σῳζομένας, τὰς δὲ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἠλλοιωμένας· πρβλ. ὀρ̥ὸς καὶ τυρ̥όγαλο, σκύφος, ἄναμ̥μα (ὁ ὀργασμός, ἀπὸ τοῦ ἀνάπτω), χειμ̥αδειό, βουλι̥ᾶ (ἐκ τοῦ βόλιτον), ποκάρ̥ι (ἐκ τοῦ πόκος), ἀρ̥μεγῶνας (ἐκ τοῦ ἀμέλγω), τριότικο, διότικο (ἀντὶ τριέτικον διέτικον), ντιχάλα (ἀντὶ διχάλα), τυρ̥άσκι, γαλατάσκι, ἀθόγαλο, ξινόγαλο κλπ.

Γραμματικῶς ἄξιος σημειώσεως εἶναι ὁ σχηματισμὸς ἀρσ. ὀνομάτων εἰς -ης ἢ -ας καὶ θηλ. εἰς -ω (ἀντὶ ἀρσ. εἰς -ος καὶ θηλ. εἰς -α ἢ -η), δι' ὧν καταλήξεων τὰ ὀνόματα τῶν ζῴων καὶ ἰδίᾳ τῶν κυνῶν καὶ τῶν βοῶν, ἐμφανίζονται οὐχὶ ὡς ἐπίθετα ἀλλ' ὡς οὐσιαστικά· πρβλ. κοράκης κοράκω, καψάλης καψάλω, μούρ̥γας μούρ̥γω, παρ̥δάλης -λω, τραχήλης τραχήλω ἐπὶ κυνῶν· κοκκίνης -νω, κανάβης -ω, γαΐλης -ω, μελίσσης -ω, μουντζούρ̥ης -ω, τρ̥υγώνης -νω, μακρ̥ονούρ̥ης -ω, μαυρ̥ονούρ̥ης -ω, κυρ̥ιάκης -ω, ἀπρ̥ίλης -λω, πασχάλης -λω ἐπὶ βοῶν (πρβλ. τὴν σχέσιν τῶν ἀρχαίων ἐπιθέτων εἰς -ος πρὸς τὰ ἐκ τούτων οὐσ. εἰς -ων, οὐρ̥άνιος οὐρ̥ανίων, Κρ̥όνιος Κρ̥ονίων κλπ.).

Ὁμοίως ἄξιος σημειώσεως εἶναι καὶ ὁ καθ' ὑποκορισμὸν σχηματισμὸς τοῦ ὀνόματος πέτος (=ἀλέκτωρ) ἐκ τοῦ πετεινὸς (πρβλ. καὶ Δέσπω = Δέσποινα, Χάϊδω ἀντὶ Χαϊδεμένη, θύγω αὐτόθι ἀντὶ θυγατέρ̥α κλπ.), ἔτι δὲ τὰ σύνθετα κοττάβγο, παππάβγο, χηνάβγο, ἀνθ' ὧν ἐν Κρήτῃ λέγονται οἱ εἰς -γουλο λήγοντες τύποι, οἷον ὀρ̥νιθάβγουλο, περ̥δικάβγουλο κλπ.

ΙΒ' ***Παροιμίαι περὶ ὡρῶν.*** Οὕτως ἐπιγράφεται μικρὰ ἐξ 26 σελίδων συγκειμένη συλλογὴ 139 παροιμιῶν καὶ ῥητὸν φέρουσα τὸ Ἡσιόδειον Ἀρχὴ τὸ ἥμισυ τοῦ παντός. Ἐπειδή, λέγει ὁ κ. συλλογεύς, κατὰ Πλάτωνα «αἱ ὧραι ὁρίζουσι χειμῶνάς τε καὶ θέρη καὶ πνεύματα καὶ καρποὺς τῆς γῆς», αἱ ἐπὶ τῶν ὡρῶν τούτων τε καὶ τῶν τοιούτων παροιμίαι δικαίως ὧραι δύνανται νὰ ἐπιγράφωνται.

Μετὰ τὴν αἰτιολογίαν ταύτην τῆς ἐπιγραφῆς τῶν παροιμιῶν χωρεῖ ἐπὶ τὸ ἔργον καθόλου εἰπεῖν μεθοδικῶς, ἤτοι πρῶτον ἐκτίθησι τὰ κατὰ τὸν μῆνα ἕκαστον φαινόμενα, τὰς ἐκτελουμένας κατ' αὐτὸν γεωργικὰς κλπ. ἐργασίας καὶ ἔπειτα ἀναγράφει τὰς εἰς τὰς ἐργασίας ταύτας ἀναφερομένας παροιμίας, οὕτω δὲ μνημονεύει καὶ διασαφεῖ αὐτάς. Ἡ μεγάλη φιλοτιμία τοῦ κ. συλλογέως καὶ ἡ ἔκτακτος ἀγάπη αὐτοῦ πρὸς τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ φιλολογικὰ προϊόντα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ γίνεται πανταχοῦ τῆς συλλογῆς καταφανής. Καὶ αὐτὸς γινώσκει πολλὰ καὶ ἄλλους ἐρωτᾷ καὶ ἐφημερίδας φυλλομετρεῖ καὶ τὸ πᾶν ποιεῖ, ὅπως πλουτίσῃ τὴν συλλογὴν καὶ ἐξακριβώσῃ τὴν ἀλήθειαν. Δύο τινὰ μόνον ἔχω νὰ παρατηρήσω πρὸς αὐτόν· πρῶτον ὅτι, ἀφοῦ ὁμολογουμένως ἀπό τινων δεκαετηρίδων τὰ τῆς νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης ἔτυχον θείᾳ χάριτι ἐπιστημονικωτέρας τινὸς ἐξετάσεως καὶ πολλὰ ἔχουσιν ἤδη ἐξακριβωθῆ, δικαία πάντως φαίνεται ἡ ἀξίωσις, ἵνα λαμβάνωσι ταῦτα πρὸ ὀφθαλμῶν ὅσοι ὁπωσδήποτε ἅπτονται τῆς ἐξετάσεως τῶν κατὰ τὴν νέαν ἡμῶν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν. Τοῦτο δὲν ἔπραξεν ὁ κ. συλλογεύς, διὸ γράφει τοιαῦτα οἷον «Τᾶγιοῦ Μηνὸς **μοὶ** μήνυσε», ὡσεὶ ἦν δυνατὸν νὰ σῴζηται δοτικὴ ἐν τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ. Δεύτερον ὅτι δὲν ἐπιτυγχάνει πάντοτε ἐν ταῖς ἑρμηνείαις αὐτοῦ· οὕτως ἐν τῇ παροιμίᾳ «ὁ Φλεβάρις ὅσο κι' ἂν φλεβίσῃ, πάλι καλοκαίρι μυρίζει», γράφει «ὁ Φλεβάρις παρίσταται ὡς φλεβίζων ἡμᾶς, ὥσπερ ἀλλαχοῦ ὁ Μάρτιος ἐκδέρων». Καὶ κατωτέρω «Ἐπειδὴ ἐν μηνὶ Μαρτίῳ τὸ ψῦχος δύναται νὰ εἶναι δριμύ, οἱονεὶ ἐκδέρον ἡμᾶς, διὰ τοῦτο λέγεται Μάρτης **γδάρτης** σακκουλλοτινάχτης». Ἀλλὰ διατὶ τὸ ψῦχος τοῦ Μαρτίου καὶ οὐχὶ μᾶλλον τὸ τοῦ Δεκεμβρίου, Ἰανουαρίου καὶ Φεβρουαρίου ἐκδέρει ἡμᾶς, οὐδεὶς δύναται νὰ νοήσῃ. Ἐν Κρήτῃ λέγομεν τὸν Μάρτιον **γδάρτην**, διότι κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον τὰ ποίμνια μᾶλλον ἢ κατὰ τοὺς ἄλλους μῆνας κινδυνεύουσιν, ἅτε θηλάζοντα καὶ δὴ ἀδύνατα, νὰ ἀποθάνωσι καὶ γδαρθοῦν, ἂν τυχὸν ἐνσκήψῃ καὶ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας διαρκέσῃ χειμέριος καιρός. Ὅπως δὲ ὁ Μάρτιος δὲν λέγεται γδάρτης διὰ τὸν λόγον ὅτι ἐκδέρει ἡμᾶς, οὕτως οὐδ' ὁ Φλεβάρις φλεβίζει ἡμᾶς κατ' ἀλήθειαν.

Ἐπ' ἴσης πλημμελῶς ἑρμηνεύεται τὸ ἀπόφθεγμα «μὲ γέρο γρίβ' ἀρμένιζε, μὲ νότο παλληκάρι» διὰ τῶνδε: «κατάλλη-

λος καιρὸς πρὸς πλοῦν εἶναι ὅταν πνέῃ ὁ βορειοανατολικὸς ἄνεμος ἀσθενῶς, πρὸς γέροντα παραβαλλόμενος, ἢ νότος ἰσχυρῶς πρὸς παλληκάρι εἰκονιζόμενος». Διότι οὐδεὶς βλέπει, διατί ὁ μὲν βορειοανατολικὸς ἄνεμος παραβάλλεται πρὸς γέροντα, ὁ δὲ νότος πρὸς νέον, πρὸς παλληκάρι. Ἐν Κρήτῃ ἡ φράσις λέγεται καὶ νοεῖται ἄλλως, καὶ ὡς ἐγὼ πείθω ἐμαυτόν, προσφυέστερον· γέρο βορεὰν ἀρμένιζε (ἤτοι ἀρμένιζε μὲ τὸν βορεάν, ἀφοῦ γηράσῃ), καὶ νότο παλληκάρι (καὶ μὲ νότον ὅταν ἀρχίζῃ), ἐν ἄλλαις λέξεσιν: ἀρμένιζε μὲ τὸν βοριὰ ὅταν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας φυσήσῃ καὶ τρόπον τινὰ γηράσῃ, στρώσῃ (ὡς λέγεται), τοὐναντίον δὲ μὲ τὸν νότον, ὅταν εἶναι ἀκόμη ἐν τῇ ἀρχῇ· διότι γινώσκομεν ὅτι ὁ βορρᾶς γηράσας κατευνάζεται, ὁ δὲ νότος τοὐναντίον καθίσταται ἀγριώτερος.

Ὁμοίως ἄλλως ἑρμηνεύω ἐγὼ τὰς φράσεις «καρεὰ ἀπὸ τὸν πάππο σου, κι' ἀμπέλι ἀπὸ τὸν πατέρα σου», καὶ «ἐλαιὲς ἀπὸ τὸν πάππο σου κι' ἀμπέλι ἀπὸ λόγου σου», περὶ ὧν ὁ συλλογεὺς διδάσκει τάδε· «Χρόνος φυτείας καὶ καρποφορίας δένδρων. Τὸ πρῶτον δρέπει τις καρποὺς καρύας μὲν καὶ ἐλαίας ὑπὸ τοῦ πάππου πεφυτευμένας, ἀμπέλου δὲ ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἢ ὑφ' ἑαυτοῦ». Ὁ νοῦς τῶν φράσεων κατ' ἐμὴν γνώμην δὲν δηλοῖ τὸν χρόνον τῆς φυτείας καὶ καρποφορίας, ἀλλὰ ὅτι αἱ καρύαι καὶ αἱ ἐλαῖαι ὅσας ἐφύτευσεν ὁ πάππος σου, εἶναι μεγάλαι καὶ δὴ φέρουσι πολὺν καρπόν, τοὐναντίον δὲ ἡ ἄμπελος ἐκείνη ἣν ἢ ὁ πατήρ σου ἢ σὺ αὐτὸς ἐφύτευσας, ἤτοι ἡ νέα φέρει πολὺν καρπόν, αὕτη καρποφορεῖ μάλιστα. Διότι, ὡς γνωστόν, ἡ ἄμπελος γηράσκει γρήγορα, τοὐναντίον δὲ αἱ ἐλαῖαι καὶ αἱ καρύαι οὐχί, διὸ καὶ ὅσῳ μᾶλλον πολυχρονιώτεραι καὶ δὴ μείζονες γίνονται, τοσούτῳ περισσότερον καρπὸν ἀποδίδουσιν. (Παρεπονεῖτο ἄλλοτε πρὸς ἐμὲ γυνή τις ὅτι ὁ πατήρ της εἰς αὐτὴν μὲν ἔδωκε κεντράδια, ἤτοι μικρὰς ἔτι ἐλαίας, εἰς δὲ τὴν ἀδελφήν της γεροντολὲς ἤτοι μεγάλας, γραίας ἐλαίας).

Ὁμοίως ἄλλως νοῶ ἐγὼ τὸ ἑξῆς ἀπόφθεγμα «τζίτζικας ἐλάλησε, μαύρη ῥῶγα ὕάλισε», περὶ ἧς ὁ συλλογεὺς γράφει· Ἐπειδὴ ὁ χρόνος τῆς ὡριμάνσεως σταφυλῶν καὶ σύκων συμπίπτει τῷ χρόνῳ, καθ' ὃν ὁ τέττιξ αὐλεῖ, διὰ τοῦτο..» Ἀλλὰ κατ' ἀλήθειαν δὲν συμπίπτει ὁ χρόνος τῆς ὡριμάνσεως τῶν ὀπωρῶν τούτων καὶ ὁ τῆς αὐλήσεως τοῦ τέττιγος, οὐδὲ λέγει τοῦτο

τὸ ἀπόφθεγμα, ἀλλ' ὅτι ὅταν ἀκουσθῇ ὁ τέττιξ αὐλῶν, τότε ἄρχονται ῥάγες τῆς σταφυλῆς τινες νὰ ὑαλίζουν, περκάζωσιν.

Ἐπ' ἴσης δέν μοι φαίνεται ἐπιτυχὴς ἡ ἑρμηνεία τοῦ ἀποφθέγματος «Ἀνάμεσα σὲ δυὸ ψωμιὰ ἀπέθανε καὶ μιὰ γραιὰ» ἣν δίδει ὁ συλλογεὺς λέγων «Ἡ παροιμία αὕτη πιθανώτατα τὸ πρῶτον ἐποιήθη εἰς αἴνιγμα· διότι ἐκ πρώτης ὄψεως αἰνιγματῶδες εἶναι τὸ λεγόμενον περὶ τοῦ θανάτου γραίας οὔσης μεταξὺ δύο ἄρτων». Ἀλλ' ἂν τὰ δύο ψωμιὰ νοηθῶσιν μεταφορικῶς ἐπὶ τῶν δύο ἐσοδειῶν, τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς νέας, τότε λέγεται ὅτι ἡ γραῖα ἀπέθανε ὅτε εἶχε μὲν τελειώσει ὁ σῖτος τῆς παλαιᾶς ἐσοδείας, δὲν εἶχε δὲ ὡριμάσει καὶ συλλεχθῇ ὁ τῆς νέας, μεταξὺ δύο ἄρτων, καὶ τότε λείπει τὸ αἴνιγμα.

Μετὰ τὰς παρατηρήσεις ταύτας καὶ παρ' αὐτὰς ἐπιθυμῶ νὰ δηλώσω ὅτι ἡ συλλογή, καθ' ἃ καὶ ἐν ἀρχῇ ἐλέχθη, ἐμφαίνει συλλογέα περιπαθῶς μὲν ἔχοντα πρὸς τὸ ἔργον, μεθοδικῶς δὲ χωροῦντα ἐπ' αὐτό.

ΙΓ') ***Ὁ ἀφωρεσμένος, ποίημα.*** Ἐπειδὴ ὁ διαγωνισμὸς τῆς Γλωσσικῆς ἑταιρείας δὲν εἶναι ποιητικὸς ἀλλὰ γλωσσικός, ἤτοι σκοπὸν ἔχει νὰ παρακινήσῃ οὐχὶ εἰς παραγωγὴν νέων ποιητικῶν ἔργων, ἀλλ' εἰς περισυλλογὴν τῆς τε λαλουμένης γλώσσης καὶ τῶν γνησίων λαϊκῶν φιλολογικῶν προϊόντων, ἤτοι τῶν παροιμιῶν, τῶν δημοτικῶν ᾀσμάτων κτλ., διὰ τοῦτο τὸ ποίημα τοῦτο κείμενον ἐκτὸς τοῦ προγράμματος ἡμῶν δὲν ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν κρίσιν.

ΙΔ'.) ***Πραγματεία περὶ τῆς συγχρόνου Σαμίας διαλέκτου.*** «Ἡ καλλιέργεια τῆς κοινῆς γλώσσης συμβάλλεται πολὺ εἰς τὴν κατάληψιν τῆς παλαιᾶς (Κοραῆς)».

Ταύτην τὴν ἐπιγραφὴν φέρει πραγματεία μακρὰ ἐκ σελίδων μεγάλων 118, περιέχουσα πρῶτον εἰσαγωγὴν ἀπὸ σ. 1-3, ἔπειτα γραμματικὴν ἀπὸ σ. 4-83, μετὰ ταύτην γλωσσάριον ἀπὸ σ. 84 μέχρι τέλους. Ἐν τῇ γραμματικῇ ἐξετάζονται πρῶτον τὰ φωνητικὰ πάθη ἐκτενῶς, μετὰ ταῦτα δὲ ἀκολουθεῖ τὸ τυπικόν. Ὁ κ. συγγρ. εἶναι κάτοχος τῆς νεωτέρας ἐπιστημονικῆς μεθοδου, διὸ καὶ ἀξίως λόγου ἐρευνᾷ τὰ φωνητικὰ φαινόμενα καὶ οὐκ ὀλίγας εὐφυεῖς προβάλλει τούτων ἑρμηνείας. Οὕτως εὐθὺς ἐν ἀρχῇ παρατηρεῖ ὀρθότατα ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τῶν φωνητικῶν φαινομενων, δι' ὧν ἡ βόρειος Ἑλληνικὴ διαστέλλεται ἀπὸ τῆς μεσημβρινῆς, θὰ εἶχε συντελεσθῇ ἢ τοῦ-

λάχιστον θὰ εἶχε λίαν ἐπιδώσει κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα, ὅτε ἀπῳκίσθη ἐκ νέου ἡ ἐπὶ 100 σχεδὸν ἔτη (1463-1560) ἔρημος διατελέσασα Σάμος. Διότι, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ, ἄλλως δὲν ἑρμηνεύεται ἡ ἐμφάνισις τοῦ βορείου ἰδιώματος νοτιώτερον τῆς Χίου. Κατ' ἀνάγκην ἄρα ὀφείλομεν νὰ εἰκάσωμεν ὅτι τότε ἄνθρωποι ἀπὸ τῶν βορειοτέρων χωρῶν καταγόμενοι, ἐλθόντες καὶ κατοικήσαντες εἰς τὴν Σάμον ἐκόμισαν μεθ' ἑαυτῶν τὴν οὕτως ἔχουσαν βόρειον διάλεκτον. Οὕτως ἐπιτυγχάνομεν ὅριόν τι τοῦ μέχρι τοῦδε παντελῶς ἀχρονολογήτου τούτου φαινομένου.

'Επ' ἴσης παρατηρεῖ εὐφυῶς ὅτι, ἐπειδὴ καθ' ὃν χρόνον ἀπῳκίσθη ἡ Σάμος, πολλοὶ πολλαχόθεν προσέδραμον εἰς αὐτήν, φυσικὸν φαίνεται ὅτι καὶ ἄλλων τόπων χαρακτηριστικὰ δυνάμεθα καὶ ὀφείλομεν νὰ προσδοκῶμεν ὅτι θὰ εὑρίσκωμεν ἐν τῇ διαλέκτῳ αὐτῆς. Καὶ ἀληθῶς εἶναι ἄξιον ἰδίας παρατηρήσεως ὅτι πολυάριθμοι λέξεις ἀναγινώσκονται μὲν ἐν τῷ γλωσσαρίῳ τούτῳ, λεγονται δὲ καὶ ἐν Κρήτῃ σήμερον. 'Εκ τούτου δύναταί τις μετὰ πολλῆς πιθανότητος νὰ εἰκάσῃ ὅτι καὶ Κρῆτες μετέσχον τῆς ἀποικίας εἴτε ἀπ' εὐθείας ἐκ Κρήτης εἴτε ἐξ ἄλλης χώρας εἰς ἣν πρότερον εἶχον, ἴσως ἕνεκα ἐπαναστατικῶν ἀτυχημάτων, ἀποικήσει. Πρβλ. τὰ κοινὰ Κρήτης καὶ Σάμου· ἀdίγαμος, ἀλατσερό, ἀπόρρακο, βαρύδ (τοῦ στατῆρος), γόνους (ἐπὶ τῆς ἀθερίνας ἐν συναγελασμῷ), jόθους, γλῆνα, γνάφου, gαρίζει. δjακουνι̯ά, δισκαφίζου, δικᾷει, δι̯αλεῶνας, δραπέτ ς = πολὺ ξινόν, δι̯αλυῶ, δι̯άλυσε τὸ ὄνειρο = ἐπραγματοποιήθη, ἐπηλήθευσε (ξεδι̯αλύνει), ζγάρα = πρόλοβος, ζούμπερον = τὸ ἄγριον ζῷον, ὁ ζουρι̯ὸς = τὸ ζουριδει̯ό, κουλ.bάδις, κακανίζου, καλαμίζου, καλουσ.νεύου, κατεβασὰ = σφοδρὰ συνάγχη, καύκαλο ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τοῦ ἄρτου, κι̯όλα = ταχέως, ἀμέσως, κατῖνα = ἡ ὀσφῦς, καλαμουτή, κουκλώνου, κουκούδ = ἐξάνθημα. κουτλῶ, κουτσ.λιὰ, κουτσουμύτ ς, -ψώλ.ς, -χείλ.ς, -δόνd.ς, κουκκουσάλι = χάλαζα, καβαλλῖνα κόπρος ὄνων, ἵππων καὶ ἡμιόνων, καλαμουβράκια = αἱ ὀπαὶ τῶν βρακίων δι' ὧν περῶσιν αἱ κνῆμαι τῶν ποδῶν· λειαν.κὰ = τὰ ἐντόσθια, οἱ πόδες καὶ ἡ κεφαλὴ ζῴου· λουχεύου = πληγώνω καιρίως· μ.λουκὸπ = μυλοκόπιον· μαργώνου = αἱμωδιῶ, παγώνω· μαλᾶς, μελ.gόνι̯ = μύρμηξ· μαμούνι̯ =

μεταξοσκώληξ· ξιθρακίζου = συναθροίζω τοὺς ἐν ταῖς ἀμπέλοις λίθους· ξαρέσκ' τὸ ἐπιδόρπιον· οὐρανίσκους· προυσάναμμα· πίρους (τῶν βαρελλιῶν)· π.λλάδις = αἱ μικραὶ ὄρνιθες· πριπίζου = ἁρμόζω· παραστάθ.ς· πουργὸς καὶ πουργεύου· πατ.μασὰ = ἴχνος· πικραντέρης ὁ λυπούμενος διὰ τὸ ἐλάχιστον· σαΐττα = κερκίς· σῆτα = τὸ κόσκινον· σκέπασ. = ἡ στέγη· στοίβα = σωρός· τσιβδός = ψευδός· τσίμπλης· φιλλὶ = φελλὶ (ψωμιοῦ)· φυλλιάζω = ἐμβολιάζω· φ.τχιά = φυτειὰ (ἄμπελος νέα)· φιγγίτης = ὀπὴ δι' ἧς εἰσέρχεται τὸ φῶς· ὁ φέγγους = τὸ φῶς· φίλ.σσα = φιλαινάδα· χρουνίζου = ἀργοπορῶ, τὸ χρέος· χειμαδειό = μάνδρα· χριουφιλέτ.ς· ψίχλ·ν = ψίχουλον, ψιχίον.

Τῶν πολλῶν δὲ καὶ καλῶν γραμματικῶν παρατηρήσεων ἀναγράφω δείγματος χάριν ὀλίγας τινάς. Οὕτως ἐν σ. 75 - 6 ἀναγινώσκεται. «Προστακτική, ἐνεργητικὸς ἀόριστος. Τὸ β´ ἑνικὸν πρόσωπον λήγει εἰς ι (=ε). Τὸ ι(ε) τοῦτο ἐπὶ μὲν τῶν μεταβατικῶν τῶν ἐκφερομένων μετ' ἀντικειμένου ἀείποτε ἀποβάλλεται, εἴτε ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης εἴτε ἐπὶ τῆς παραληγούσης τονίζονται· ἐπὶ δὲ τῶν ἀμεταβάτων καὶ τῶν μεταβατικῶν τῶν ἐκφερομένων ἄνευ ἀντικειμένου διατηρεῖται ὅταν τονίζωνται ἐπὶ τῆς παραληγούσης· ὅταν δ' ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης ὁτὲ μὲν ἀποβάλλεται, ὁτὲ δὲ διατηρεῖται, λ. χ. πλῦν' τὰ ῥοῦχα, γράψ' του, κλεῖσ' τὸ παραθύρι, ἄνοιξ' d bόρτα, φύλαξ' τοὺ φαεῖ, καὶ τρέξι, γράψι, κλεῖσι, καὶ πάλιν ἄνοιξ', φύλαξι, πάϊνι, μέτρησ'. Ἀείποτε τὸ ι διατηρεῖται, ὅταν εἰς τὴν παραλήγουσαν ἔχωμεν ἀπώλειαν ι «ἀλάτ.σι, σφουγγάρ.σι».

Ὁμοίως παρατηρεῖ ὅτι ὁ περιφραστικὸς παρακείμενος καὶ ὑπερσυντέλικος διὰ τοῦ ἔχω, εἶχον + ἀπαρεμφάτῳ, ἔχω γράψει εἶχα γράψει, ἔχω γραφῆ, εἶχα γραφῆ εἶναι ἄχρηστος ἐν τῇ Σαμίᾳ διαλέκτῳ, γνωστὸς δὲ μόνον ὁ διὰ τοῦ ἔχω εἶχα (ἢ εἶμαι, ἤμην) καὶ τῆς μετοχῆς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου. Καὶ ἡ παρατήρησις αὕτη ἐπικυροῖ τὴν γνώμην ὅτι ἡ περίφρασις διὰ τοῦ ἔχω (εἶμαι) καὶ τῆς παθητικῆς μετοχῆς εἶναι ἡ ἀληθὴς καὶ γνησία ἀρχαία καὶ δημώδης, ἡ δὲ ἄλλη νεωτέρα καὶ κατὰ μικρὸν ἐξαπλοῦται (πρβλ. ΜΝΕ Α´ σ. 598 κέξ.).

Πρβλ. ἔτι τὰ λεγόμενα ἐν σ. 15 περὶ τῶν τύπων οἷον τ'ς μάν-

νασιμ', ατὸ ι ἐν τούτοις ἀνεπτύχθη, διότι κατ' ἀρχὰς ἐλέγετο οὑ πεθερός μ', οὑ ἀδερφός μ' κτλ. ἀλλὰ τοῦ πιδί μ', τοῦ δριπάνι μ', τοῦ χουράφι μ' κλπ. Κατ' ἀναλογίαν ἄρα τῶν οὐδ. εἰς -ι-μ τοῦ πιδί μ' κλπ. ἐλέχθησαν καὶ τὰ ἀρσ. οὕτως ὁ πεθερός ιμ, ὁ ἀδερφός ιμ καὶ περαιτέρω τσ' ἀδερφῆς ιμ, τσ' κάπας ιμ, τσ' μάννας ιμ κλπ.

Καὶ σ. 44. Αἱ φράσεις ἐν αἷς τὸ ἄρθρον τὴν εἶναι ἀντικείμενον, λέγονται καὶ πληρέστεραι, μετὰ τοῦ φωνήεντος η, καὶ ἄνευ αὐτοῦ, αἱ δὲ ἔχουσαι αὐτὸ ὡς ἄρθρον, ἀεὶ ἄνευ αὐτοῦ· πρβλ. τὴ σκότουσι, τὴ σκουτώνι', τὴ σαμαρώνι καὶ τ' σκουτώνι τ' σαμάρουσιν κλπ., ἀλλὰ μόνον τ' σχουριμέν', τ' σφραΐδα κλπ.

Ὁμοίως ἀξία σημειώσεως εἶναι καὶ ἡ παρατήρησις ὅτι διὰ τὴν ἀμετάβατον σημασίαν, ἣν πολλὰ ἐνεργητικὰ μεταβατικὰ πρότερον ῥήματα προσέλαβον, ἀπώλετο ἐνίων ὁ παθητικὸς ἀόριστος, ἅτε τῆς ἀμεταβάτου ἢ μέσης σημασίας διὰ τοῦ ἐνεργητικοῦ τύπου ἐκφραζομένης, πρβλ. γκρεμνιέμι ἀλλὰ γρέμ.σα, χτυπιῶμι ἀλλὰ χτύπ.σα κλπ.

Ἄριστα δ' ἔχει καὶ ἡ ἑρμηνεία ἣν προτείνει τῶν ἀλλοκότων προσπιπτόντων ἡμῖν τύπων τῆς μέσης προστακτικῆς οἷον κλείους, πιστεύους, κουρεύους ἀντὶ κλείου, πιστεύου, κουρεύου, καὶ κοιμῶς, gγβαλειῶς, ἀντὶ κοιμοῦ κουβαλειοῦ. Τὸ -ς, λέγει τοῦτο, ὡρμήθη ἐκ τοῦ β'. ἑνικοῦ προσώπου τῆς προστακτικῆς τοῦ μέσου ἀορίστου, λήγοντος εἰς -σ(ου), μετὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ -ου ἁπλῶς εἰς -ς. (Περὶ τοῦ ό τούτου ἀντὶ ού ἰδὲ τὰ εἰρημένα ἐν ΜΝΕ Α' σ. 261-2). Ἐντεῦθεν κατὰ τὸ κοιμήσ(ου), gβαλήσ(ου), κλείσ(ου), πιδέψ(ου), κριμνήσ(ου) κουρέψ(ου) κτλ. ἐλέχθη καὶ κλαίου-ς, πιδεύου-ς, κουρεύου-ς κλπ.

Τῶν ἐν τῷ λεξιλογίῳ ἀναφερομένων λέξεων οὐκ ὀλίγαι εἶναι ἀξιοσημείωτοι διὰ τὸν ἀρχαϊσμὸν αὐτῶν πρβλ. ζμὴ = ὀσμή, ἁρμυρίκι = μυρίκη, τοῦ ἀβύσσι τῆς θάλασσας = ἡ ἄβυσος, ὁ ἔλιχους (= ἔλεγχος ὁ) = προσοχή, θαμνεύω = κόπτω θάμνους, πρόλογος (ὁ πρόλογος) ὁ πρῶτος λέγων καὶ δὴ ὁ προπετής· βδίζω βδίσματα = βυθίζω βυθίσματα, ἀντιβόλι = παράδειγμα, σκαντίκι = σκάνδιξ, ζdbανίζου = συνταμπανίζω, λαγάζου = κατακλίνομαι, ἡσυχάζω, τρουβεὰς = τριβεύς, οὐλουσύστουλους =

ὅλος σὺν τῇ στολῇ, gνόστουμου = κυνόστομον, γρηπῖδα = κρηπίς, ὄγκους καὶ ὄγκουμα, πέταυρα, πρόρρ(ο)ους = ὁ σουρίτης δηλ. οἶνος ἐν Κρήτῃ λεγόμενος. Πρβλ. ἔτι τὸ βούθχιον = τὸ βοήθειον, προκαίνου = προκάμνω (πρβλ. ἐγλύκανα - γλυκαίνου, ἐξήρανα - ξηραίνω κλπ. καὶ δὴ καὶ ἐπρόκανα - προκαίνου)· ἀνυπνιὰ ἀντὶ ἀϋπνία, διὰ τοῦ ν σαφέστερον δηλωθείσης οὕτω τῆς στερήσεως· ἆρο ἆρ (=ἆρον ἆρον)=μὲ βίαν· κατακραὴ ἤτοι κατακραγὴ ἀντὶ κατακραυγὴ ἀπὸ τοῦ κατακράζω καθάπερ χαραγὴ ἀλλαγὴ ἁρπαγὴ κτλ. ἀπὸ τοῦ χαράζω ἀλλάζω ἁρπάζω· θιουξούρστους ὁ σπανός, ἀπολόδρουμους ἡ φόρα = ὁ ἀπολελυμένος δρόμος, ὁπόθεν ἀπολύεταί τις εἰς δρόμον· ὁ νόους = προνοῶν, προμαντεύων· περίπτουχους = πάμπτωχος κλπ.

Τοιοῦτος ὑπῆρξε, κύριοι, ὁ τοῦ παρελθόντος ἔτους διαγωνισμός, πλούσιος, ὡς βλέπετε, ἀξιολογωτάτων γλωσσικῶν φαινομένων καὶ γενναίων ἀληθῶς διδαγμάτων. Πολλὰ νέα καὶ ἄγνωστα ἡμῖν πρότερον ἐγνώρισε καὶ ἐδίδαξεν ἡμᾶς, πολλὰ δὲ πρότερον διδαχθέντα ἐπίστωσε καὶ βεβαιότερα κατέστησεν. Ἀλλὰ τὴν μεγάλην ἡμῶν χαρὰν ἐπὶ τούτῳ μετριάζει σφόδρα ἡ συναίσθησις ὅτι δι' ἔλλειψιν ἐπαρκῶν πόρων ἡ Γλωσσικὴ Ἑταιρεία δὲν δύναται, ὅπως ἐπεθύμει, νὰ ἀμείψῃ οὐ μόνον ἠθικῶς, διὰ τοῦ δικαίου ἐπαίνου, ἀλλὰ καὶ ὑλικῶς τοὺς φιλογενεῖς καὶ φιλομούσους συνεργάτας, οἵτινες οὔτε κόπων οὔτε χρόνου οὔτε δαπάνης φαίνονται φεισθέντες ἀλλὰ μετὰ πολλῆς φιλοτιμίας εἰργάσθησαν ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ τούτου ἔργου.

Διὰ ταῦτα ἔγνω νὰ ἐπαινέσῃ καὶ βραβεύσῃ πάντα τἆλλα διὰ τοῦ μικροῦ βραβείου τῶν 200 δρ. ἕκαστον, πλὴν τοῦ ΙΓ', ὃ κατὰ τὰ εἰρημένα δὲν κρίνει, καὶ τοῦ Γ' καὶ ΙΒ', ἃ διὰ τὴν σμικρότητα καὶ πενίαν αὐτῶν παραπέμπει πρὸς τοὺς κ. συντάκτας αὐτῶν, ἵνα συμπληρώσαντες ἐπιβάλωσιν εἰς τὸν προσεχῆ διαγωνισμόν, καὶ πλὴν τοῦ τελευταίου ὃ διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτοῦ ἀξίαν κρίνει ὡς τὸ κράτιστον πάντων καὶ εἰς ὃ ἀπονέμει τὸ πρῶτον βραβεῖον ἐκ δρ. 300.

Ὁ εἰσηγητὴς
Γ. Ν. Χατζιδακις

Τὰ μέλη τῆς κριτικῆς ἐπιτροπείας
Σ. Μεναρδος
Π. Ν. Παππαγεωργιου

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ κ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΝ Ν. ΒΕΡΝΑΔΑΚΗΝ

(Ὁ Θεός καὶ τὸ δίκαιόν μου)

Α΄.

Μετὰ τὰ λεχθέντα ἐν προηγουμένοις Τόμοις τῆς Ἀθηνᾶς (ΙΒ΄ σ. 93 κέξ , ΙΓ΄ σ. 273 κέξ. καὶ ΙΔ΄ σ. 507 κέξ.) ἤλπιζον ὅτι θὰ ἔληγε τέλος πᾶσα μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ κ. Βερναρδάκη συζήτησις. Ἀτυχῶς ἐψεύσθην τῆς ἐλπίδος, διότι κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος ἐξέδωκε φυλλάδιόν τι, ἐν ᾧ πολλὰ καὶ διάφορα ψέγει μου. Οὐχὶ φιλονικίας ἀλλὰ τῆς ἀληθείας χάριν, ἵνα μὴ τυχόν τινες τῶν ἀπειροτέρων πλανηθῶσιν ὑπὸ τῶν ἐν τῷ φυλλαδίῳ λεγομένων, ἔκρινα ἀναγκαῖον νὰ εἴπω ὀλίγα τινὰ περὶ αὐτῶν. Χάριν σαφηνείας θὰ παραθέτω ἕκαστον τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Βερναδάκη ψεγομένων καὶ θὰ ἐπιφέρω τὴν ἀπάντησιν:

Ἔγραψα ἄλλοτε «παιδίον ἐνωρίτατα μανθάνει καὶ πᾶς **ηὐξημένος** καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀνὰ στόμα ἔχει». Εἰς ταῦτα δὲ ἀναφερόμενος ὁ κ. Βερναδάκης γράφει: «Ἵνα ἐννοήσῃ τις τὸ ηὐξημένος, πρέπει νὰ τὸ μεταφράσῃ Γερμανιστὶ καὶ ἐκ τῆς Γερμανικῆς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν πάλιν. Εἶνε *der Erwachsene*, *erwaehsener Mensch*, ὅπερ οὐδείς ποτε οὔτε μετέφρασε οὔτε θὰ μεταφράσῃ, ἐλπίζω, διὰ τοῦ **ηὐξημένος**».

Ἀπαντῶ: πρῶτον, ἀφοῦ καὶ τὸ ῥῆμα αὐξάνω-ομαι ἐλέγετο ὑπὸ τῶν παλαιῶν καὶ ἐπὶ τῆς φυσικῆς ἀναπτύξεως τοῦ παιδὸς καὶ τοῦ νέου, (πρβλ. τὸ τῆς Γραφῆς τὸ δὲ παιδίον ηὔξανε) καὶ ἀφοῦ ὁ παρακείμενος ηὔξημαι ἦτο γνωστὸς (ὁ Φίλιππος ηὔξηται μέγας), τότε ἐπιτρέπεται πάντως εἰς ἡμᾶς νὰ παραλαμβάνωμεν αὐτοῦ πρόσωπόν τι οἱονδήποτε καθὼς καὶ τὴν μετοχήν, οὐδεμία δὲ ἀνάγκη νὰ πιστῶμεν πρότερον διὰ παραδειγμάτων τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ ἢ αὐτῆς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. Ἄλλως ἔδει ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν νὰ ἀνατρέχωμεν εἰς τὰ ἀρχαῖα συγγράμματα, ἵνα ἀποδεικνύωμεν ὅτι ὄντως κεῖνται

παρ' αὐτοῖς τύποι τινὲς ὡρισμένοι ὀνομάτων ἢ ῥημάτων, οἷον ἀκουσθῇς. κλεισθῇς. ἐρράγησαν, θυρίδες, πτωμάτων κλπ.. καὶ οὕτω φεύγωμεν τὴν ἐπὶ χρήσει ξενισμῶν κατηγορίαν.

Δεύτερον: ἡ μετοχὴ ηὐξημένος κεῖται παρ' Εὐριπίδῃ, Ἰφιγεν. Αὐλ. 1247-8. Καὶ πρὸς γενείου γ' ἀντόμεσθα δύο φίλω ὁ μὲν νεοσσός, ἡ δ' ηὐξημένη. Ὡς ἕκαστος βλέπει, ὁ τραγικὸς ἀντιτάσσει τὸ ηὐξημένη πρὸς τὸ νεοσσός, ὅπως καὶ ἐγὼ ἀντέταξα αὐτὸ πρὸς τὸ παιδίον. Δὲν πιστεύω δὲ νὰ εἴπῃ τις ὅτι ὁ παλαιὸς τραγικὸς μετέφρασε τὸ Γερμ. *erwachsener Mensch*. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ κ. Γρηγ. Ν. Βερναρδάκης γράφει ἐν σ. 385 τοῦ λεξικοῦ αὐτοῦ ἐν λ. ἐκτελὴς «ἐκτελὴς 2 ἐπὶ νεανίου, ἐντελῶς **ηὐξημένος**, ἀνεπτυγμένος, ἀντιθ. τὸ ἔξηβος...». Λοιπὸν διατί γράφει τοιαῦτα;

Ἐν προσφωνήσει πρὸς τὸν ἀείμνηστον Γρηγόριον Μαρασλῆν ἐν ἀρχαίᾳ γλώσσει συντεταγμένῃ ἔλεγον «Σὺ δὲ διὰ παντὸς τοῦ βίου ταῖς Ἑλληνίσι Μούσαις θύων...»· ταῦτα ψέγων ὁ κ. Βερναρδάκης γράφει εὐθὺς μετὰ τὸ Μούσαις θύων «τί σημαίνουσι ταῦτα;».

Ἀπαντῶ: σημαίνουσιν ὅ,τι καὶ τὸ τοῦ Λουκιανοῦ (Λεξιφάνει 22) χάρισι καὶ σαφηνείᾳ θῦε. (=ἐπιμελοῦ, φρόντιζε νὰ εἶσαι χαρίεις καὶ σαφὴς ἐν οἷς γράφεις, φίλει τὴν χάριν καὶ τὴν σαφήνειαν). Σημαίνουσιν ὅ,τι ἄλλος εἶπεν «Σύ, Κυνικέ, ὁ μηδέποτε ταῖς Χάρισιν ἀλλ' οὐδὲ **ταῖς Μούσαις θύσας**».

Ἔγραψά ποτε τὴν λέξιν προπαροξυτονισμός, ὁ δὲ ψέγει λέγων τάδε:

«Μόνη ἡ λέξις αὕτη ἀρκεῖ νὰ χαρακτηρίσῃ τὰς γνώσεις τοῦ κ. Χ. Τὸ **προπαροξυτονισμὸς** προϋποθέτει τὸ **προπαροξυτονίζω**, τοῦτο δὲ τὸ **παροξυτονίζω** καὶ τοῦτο πάλιν τὸ **ὀξυτονίζω**... Οὐδὲν ἐκ τούτων ἐπιτρέπεται ὑπὸ τῶν κανόνων τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης· ἥκιστα δὲ πάντων τὸ **προπαροξυτονισμός** *(!!!)*».

Εἰς ταῦτα ἀπαντῶ πρῶτον ὅτι δὲν ἔπλασα ἐγὼ τὴν λέξιν· αὕτη εἶναι πολὺ παλαιοτέρα ἐμοῦ, διότι ὅπως ἐκ τοῦ λεξικοῦ τοῦ μακαρίτου Κουμανούδη «Συναγωγὴ νέων λέξεων» ἐν λ. μανθάνει ἕκαστος, ταύτην ἔγραψεν οὐχὶ ἄσημός τις ἀλλ' αὐτὸς ὁ ἀοίδιμος Κο-

ραφῆς. Δὲν δύναται δέ, νομίζω, οὐδεὶς νὰ συναγάγῃ ἐκ τῆς χρήσεως ταύτης τοιαῦτα συμπεράσματα περὶ ἐκείνου, ὁποῖα συνάγει ὁ κ. Β. περὶ ἐμοῦ.

Ἔπειτα δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὰ εἰς -ισμὸς ὀνόματα καὶ δὴ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος μόνον ἐκ ῥημάτων εἰς -ίζω δύνανται νὰ παράγωνται καὶ ὅτι τοιαῦτα πάντοτε προϋποθέτουσιν. Πάντες, νομίζω, λέγομεν καὶ ἀκούομεν πυροβολισμὸς ἀλλ' οὐχὶ καὶ πυροβολίζω ἀλλὰ πυροβολῶ (καὶ τουφεκοβολισμὸς ἀνέγνωσα κατ' αὐτάς). Ἐπ' ἴσης λέγομεν ἱπποτισμός, σοσιαλισμὸς κττ., καίτοι οὐδὲν παρ' αὐτὰ ὑπάρχει ῥῆμα, οἷον ἱπποτίζω, σοσιαλίζω κτλ., ἐξ ὧν νὰ παράγωνται. Βλέπετε, πόσον ὀρθὸν εἶναι τὸ λεχθὲν ὅτι τὸ προπαροξυτονισμὸς προϋποθέτει τὸ προπαροξυτονίζω κτλ.; Πρβλ. ἔτι ἀποκλεισμὸς ἀπὸ τοῦ ἀποκλείω, ἐκπεσμὸς ἀπὸ τοῦ ἐκπίπτω, χαλασμὸς ἀπὸ τοῦ χαλῶ, ἀνασασμὸς ἀπὸ τοῦ ἀνασαίνω, προσκυνησμὸς (κατὰ τὸ χαιρετισμὸς) ἀπὸ τοῦ προσκυνῶ κττ. (πρβλ. Einleitung σ. 180). Καὶ τὸ πάλαι δὲ ἐσχηματίζοντο οὐκ ὀλίγα εἰς -σμὸς ὀνόματα ἀπὸ ῥημάτων ληγόντων οὐχὶ εἰς -ίζω· πρβλ. κλίνω κλισμός, δέω δεσμός, τίθημι θεσμός, χρῶ χρησμὸς κττ. (πρβλ. καὶ Κ. Κόντον ἐν Ἀθηναίῳ Τόμ. Ζ' 371-3). Κατὰ ταῦτα δὲν δύναταί τις ἀληθῶς νὰ ψέξῃ τὸν ἀοίδιμον Κοραῆν ἐπὶ ἀμαθείᾳ, διότι κατ' ἀναλογίαν λίαν συνήθη ἐν τῇ γλώσσῃ εἶπε προπαροξυτονισμός. Πιθανῶς παρέσυρεν αὐτὸν τὸ γενικώτερον τονισμός, ὅπως καὶ τὸν Κ. Οἰκονόμου καὶ τὸν Πανταζίδην εἰπόντας παρατονισμός, (παρὰ Κουμανούδῃ ἐν λ.). Ἂν ὁ κ. Βερναρδάκης ἔλεγεν ὅτι τοιοῦτοι σχηματισμοὶ εἰς -ισμός, ὁποῖοι σήμερον κατὰ ξενικὴν ἐν μέρει μίμησιν συχνοὶ παρ' ἡμῖν ἐμφανίζονται, οἷον ἀταβισμός, κοινοβουλευτισμός, ἐθνισμός. πατριωτισμός, μηχανισμός, μισογυνισμός, μοναχισμός, ἡδονισμὸς κττ. εἶναι κακόζηλοι καὶ καλὸν εἶναι νὰ φεύγωμεν αὐτούς, θὰ ἔλεγέ τι καλὸν καὶ ἀληθές, καίτοι θὰ ἠδύνατό τις νὰ ὑπομνήσῃ αὐτὸν ὅσα ἀλλαχοῦ τοῦ φυλαδίου διδάσκει ὅτι «ταῦτα εἰσήχθησαν εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ ἐπολιτογραφήθησαν καὶ ἀπέκτησαν δικαιώματα», ὅτι «γράφομεν νέα ἑλληνικὰ καὶ ὄχι παλαιά» κτλ. Ἀλλὰ διδάσκων ὅτι τὸ προπαροξυτονισμὸς προϋποθέτει τὸ προπαροξυτονίζω κλπ. σφάλλεται προφανῶς.

Παρέθηκα ἄλλοτε χωρίον τοῦ Στράβωνος, ὁ δὲ γράφει μετὰ θαυμαστικοῦ «ποιεῖ τὸν Στράβωνα λέγοντα ἀποδώσωμεν (!)».

Ἀπαντῶ· τὸ χωρίον τοῦ Γεωγράφου ἀντέγραψα ὅπως ἔχει αὐτὸ ἡ ἔκδοσις Κοραῆ (Β' σ. 65), ἣν μεταχειρίζομαι· προσέθηκα δὲ ἅμα τότε ὅτι «τὸ χωρίον δὲν φαίνεται ὑγιὲς καὶ διαφοροτρόπως διορθοῦται» (Κορ. Δ' 129-30), ἀλλ' ὁπωσδήποτε ἡ σύναψις.. εἶναι πρόδηλος». Δὲν ἠθέλησα νὰ μεταβάλω τὴν γραφήν, διότι ἠξεύρω ὅτι πολὺ πρὸ τοῦ Στράβωνος ἐσχηματίσθη ὁ ἀόρ **ἔδωσα**, ὅπως ἤδη πρὸ πολλοῦ καὶ ὁ ἀοίδιμος Κόντος ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ 350 κέξ. καὶ ἐγὼ ἐν ΜΝΕ Α' σ. 312 κέξ. ἐδιδάξαμεν, καὶ παραδείγματα τούτων σύγχρονα καὶ παλαιότερα τοῦ Στράβωνος παρεθήκαμεν. Βεβαίως θὰ ἦτο καλὸν νὰ ἐξετασθῇ ἡ παρὰ τῷ Στράβωνι χρῆσις τῶν ἀορίστων τούτων ἔδωσα, ἔθησα κττ. καὶ οὕτω γνωσθῇ, ἂν ὄντως ἐποιεῖτο χρῆσιν τοῦ τύπου τούτου ἢ οὐχί, καὶ δὴ ἂν πρέπῃ ν' ἀποδοθῇ αὐτῷ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τὸ ἀποδώσωμεν ἢ τὸ ἀποδώσομεν. Ἀλλ' εἶναι πρόδηλον ὅτι ἐγὼ διαλαμβάνων τοτε περὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων δὲν ἠδυνάμην νὰ εἰσέλθω εἰς τοιαύτας ἐρεύνας παντελῶς ἀλλοτρίας τοῦ τότε σκοποῦ μου, καὶ διὰ τοῦτο παρέλαβον τὴν παρὰ Κοραῇ γραφήν, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ ἐγίνωσκον ὅτι πολὺ πρότερον εἶχε σχηματισθῇ ὁ ἀόρ. ἔδωσα, ὑποτ. δώσω

Ἔγραψα «ὅσῳ δυσκολώτερον εὑρίσκεται ἐν ἀνάγκῃ ἔκφρασίς τις, τοσούτῳ χείρων εἶναι», ὁ δὲ κ. Β. μνημονεύσας αὐτὰ ἐπιφέρει «πρὸς θεοῦ, τί σημαίνει τὸ **εὑρίσκεται ἐν ἀνάγκῃ**; Εἶναι ταῦτα Ἑλληνικά;».

Ἀπαντῶ: Ναί, διότι καθ' ἑκάστην λέγομεν «φίλε μου, 'ς τὴν ἀνάγκη μου, ἀλλ' ὄχι 'ς τὴν χαρά μου, ἤτοι ἐν καιρῷ ἀνάγκης, ὅταν σὲ χρειάζωμαι». Ἐπ' ἴσης λέγομεν «αὐτὸ θὰ τὸ βάλω ἐδῶ, διὰ νὰ τὸ βρίσκω (ἢ νὰ τὸ βρῶ) 'ς τὴν ἀνάγκην μου, νὰ τὸ ἔχω 'ς τὴν ἀνάγκην μου, ἤτοι ὅταν θὰ ἔχω αὐτοῦ ἀνάγκην, χρείαν. Πρβλ. καὶ τὰ ἀρχαῖα ἐν σπονδαῖς, ἐν εἰρήνῃ = ἐν καιρῷ σπονδῶν, ἐν καιρῷ εἰρήνης, ἐν ἀνάγκῃ ἢ ἐν ἀνάγκαις, οἷον Παροιμ. ΙΖ', 17 ἀδελφοὶ δὲ ἐν ἀνάγκαις χρήσιμοι ἔστωσαν, τούτου γὰρ χάριν γεννῶνται, καὶ Παύλου Κορινθ. Β', 12, 10 εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν διωγμοῖς καὶ στενοχωρίαις ὑπὲρ Χριστοῦ κλπ.

Τὸ ἐν ἀνάγκῃ ἄρα ἀντίστοιχον ὂν πρὸς τὸ Γαλλ. au besoin, en cas de nécessitè, τὸ Ἀγγλικὸν in case of need, τὸ Γερμ. nötigenfalls ἔχει κάλλιστα. Ἀλλὰ καὶ τὸ εὑρίσκεται εἶναι προφανῶς ἄμεμπτον· μήπως δὲν λέγομεν πάντες τώρα πξὰ δὲν βρίσκεται καλὸς ὑπηρέτης, ἢ ἐδῶ δὲν βρίσκουνται φρέσκα ψάρια κλπ.; Λοιπὸν τί ἦτο τὸ μέγα καὶ δεινόν, οὗ χάριν καὶ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ ἐγένετο ἐπίκλησις;

Ἔγραψα ἢ μᾶλλον μετέφρασα ἐκ τῆς Γλωσσολογίας τοῦ G. von der Gabelenz τάδε: «Ταπεινὸν ὑλισμόν, ὁ ὁποῖος συνετάραττε τὰς ἀώρους κεφαλάς, οὐδεὶς ἀληθῶς δύναται νὰ μεταπείσῃ ὅτι οὐχὶ πᾶσα ἐπιστήμη εἶναι φυσικὴ ἐπιστήμη». Τὸ χωρίον τοῦτο ἀνετύπωσεν ὁ κ. Β., μεθ' ὃ προσέθηκε τάδε: «Τὸ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ λόγου **ταπεινὸν ὑλισμὸν** κρέμαται εἰς τὸν ἀέρα οὔτε εἰς τὰ προηγούμενα ἀναφέρεται οὔτε εἰς τὰ ἐφεξῆς».

Ἀπαντῶ: Τὸ χωρίον ἔχει κάλλιστα· ἵνα δὲ τὸ πρᾶγμα γίνῃ καταφανές, γράφω αὐτὸ κατὰ τὴν φυσικήν, ὡς συνήθως λέγεται ἐν τοῖς σχολείοις, σειρὰν τῶν λέξεων «οὐδεὶς ἀληθῶς δύναται νὰ μεταπείσῃ ταπεινὸν ὑλισμόν, ὁποῖος συνετάραττε τὰς ἀώρους κεφαλάς, ὅτι οὐχὶ πᾶσα ἐπιστήμη εἶναι φυσικὴ ἐπιστήμη». Ὡς ἕκαστος βλέπει, ἡ αἰτ. ταπεινὸν ὑλισμὸν εἶναι ἀντικείμενον τοῦ μεταπείσῃ ὅπως καὶ ὁ εἰδικὸς λόγος ὅτι κλπ. Διότι λέγεται, νομίζω, Ἑλληνιστὶ πείθω καὶ μεταπείθω τινά τι· παραδείγματα τῆς συντάξεως ταύτης παρέχει πᾶν λεξικὸν καὶ πᾶν συντακτικόν.

Τὸν ἐσωτερικῶς διὰ χρονικῆς αὐξήσεως ηὐξημένον ἀόρ. μετηνάστευσα, ὃν μετεχειρίσθην ποτέ, ψέγει, προτείνει δὲ νὰ λέγωμεν μετενάστευσα ἢ ἐμετανάστευσα, διότι μόνην τὴν ἐκ τοῦ μετα+νάστης ἐτυμολογίαν γινώσκει. Ἀλλ' ὅστις λάβῃ ὑπ' ὄψιν ὅτι, ἂν παρήγετο ἐκ τοῦ μετὰ καὶ νάστης (τοῦ ναίω), θὰ ἐσήμαινε ταυτόν που τῷ μεταναιέτης, ὅτι δὲ ἡ ἔννοια τοῦ ἄλλοθεν ἐλθόντος, τοῦ ἀτίμητον μετανάστην καθ' Ὅμηρον ἄγει μᾶλλον πρὸς τὸ μετανίστασθαι μετανάστασις, θὰ εὕρῃ πιθανωτέραν τὴν ἐκ τοῦ μετα+ανα καὶ -στης ἐτυμολογίαν. πρβλ. cœle-stis, super-stes, δύ(σ)-στος, δύ(σ)-στη-νος, ἕκα(σ)-στος κττ. (παρὰ Joh. Schmidt Pluralbild. 346). Προφανὲς δ' ὅτι ἀληθευούσης τῆς παραγωγῆς ταύτης τὸ ἐκ τοῦ μετανάστης παραγόμενον μεταναστεύω δὲν δύναται νὰ αὐξηθῇ μετΕνάστευσα (θὰ ἦτο σχεδὸν ὅμοιον πρὸς τὸ ὑπὸ πολλῶν

σήμερον γραφόμενον πρωτΗγωνίστησα). Ἐγὼ ἔγραψα μετΗνάστευσα, διότι τοῦτο ἐφάνη μοι μᾶλλον ἁρμόζον εἰς τὸν γραπτὸν ἡμῶν λόγον, ἢ τὸ ἐμετανάστευσα.

Ἀναγράψας τὴν φράσιν μου «Δύο τῶν ἀδελφῶν τῆς Λατινικῆς γλώσσης... διεσώθησαν ἡμῖν ἱκανὰ λείψανα» προσέθηκεν ὁ κ. Βερναρδάκης «λαμπρὰ σύνταξις».

Ἀποκρίνομαι ὅτι ἡ σύνταξις ὄντως εἶναι λαμπρά, ὅπως ἕκαστος θὰ μοὶ ὁμολογήσῃ. Καὶ οἱ ἀρχαῖοι μετεχειρίζοντο τὸ δύο ἀκλίτως ὡς γενικὴν καὶ δοτικὴν καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ γραπτῷ λόγῳ πάντοτε σχεδὸν οὕτω λέγομεν· πρβλ. δύο μοιράων. δύο ποταμῶν, δύο ζεύγεσι, δύο ναῶν, ἐν ἔτεσι δύο, ἐν δύ' ἔτεσιν κλπ. Καὶ ἐγὼ ἄρα οὕτως παρέλαβον τὸ δύο ὡς γενικὴν μεθ' ὃ ἐπέφερον γενικὴν διαιρετικὴν δύο τῶν ἀδελφῶν γλωσσῶν... λείψανα ἐσώθησαν. Ποῦ λοιπὸν εἶναι ἡ ἀσυνταξία;

Ἐπειδὴ τὸ ὄνομα Ὑπερείδης κλίνω κατὰ τὴν γ'. κλίσιν καὶ δὴ γεν. τοῦ Ὑπερείδους, ὁ κ. Βερναρδάκης ψέγει τοῦτο, διατείνεται δὲ ὅτι «οὐδὲν σημαίνει τὸ ὅτι καὶ ἐν ἐπιγρ. εὑρέθησαν τοιαῦται γενικαί».

Ἀπαντῶ: Ἐπιστάμενος ὅτι τὸ ὄνομα Ὑπερείδης εἶναι σύνθετον ἐκ τῆς προθέσεως ὑπὲρ καὶ τοῦ ὀνόματος εἶδος, γράφω τὴν γεν. τοῦ Ὑπερείδους κατά τε τὸ ἔτυμον τοῦτο καὶ τὴν παλαιοτέραν, δόκιμον χρῆσιν τῶν ληγόντων εἰς -ης -ους τριτοκλίτων ἀπὸ οὐδ. ὀνομάτων εἰς -ος. Λέγεται καὶ Εὐείδης, Ἀμφείδης, Πολυείδης, Χαριείδης. Ὁμοίως γράφω καὶ τοῦ Δημάδους, τοῦ Θυμάδους ἀπὸ τοῦ δημο-θυμο-Fάδος. Ὅτι δὲ κατὰ τοὺς χρόνους τῶν ῥητόρων τούτων ὁ ἀρχαιότερος τῆς γενικῆς τύπος εἰς -ους, οὐχὶ δὲ ὁ νεώτερος (ἀπὸ τοῦ 350 κἑξ.) εἰς -ου ἦτο συχνότερος, μανθάνει ἕκαστος παρὰ Meisterhans σ. 134 κἑξ. Βλέπετε ποῖον ἦτο τὸ σφάλμα μου;

Ἄλλα δὲν θὰ θελήσω ν' ἀναιρέσω φειδόμενος τῶν ἀναγνωστῶν τῆς Ἀθηνᾶς· τοσοῦτο μόνον λέγω ὅτι πρῶτον ἐξαιρουμένων τυπογραφικῶν τινων παροραμάτων, ὁποῖα ἀτυχῶς διαφεύγουσιν ἄλλους τε καὶ ἐμέ, πάντα τἄλλα ὅσα παντοιοτρόπως ἀγωνίζεται νὰ ἐλέγξῃ ἔχουσι καλῶς, ψέγει δὲ αὐτὰ διότι ἐν τῇ σπουδῇ του νὰ μ' ἐλέγξῃ παρανοεῖ αὐτά. Ἔπειτα προκειμένου περὶ σφαλμάτων καθόλου ἀναγκάζομαι νὰ

παρατηρήσω ὅτι, ὅπως ἕκαστος οἴκοθεν νοεῖ, ἄλλο, πολὺ διάφορον πρᾶγμα εἶναι ἄν τις γράφων τὸν νέον ἡμῶν λόγον καὶ ἐξετάζων ἢ ἐκθέτων ζήτημά τι περιπέσῃ ἐν σπουδῇ εἰς ἁμάρτημά τι περὶ τὴν χρῆσιν τῆς νέας γλώσσης ἢ διορθῶν τυπογραφικὰ δοκίμια παραλίπῃ ἀδιόρθωτον τυπογραφικὸν σφάλμα, καὶ ἄλλο ἂν ἐξετάζων καὶ ἑρμηνεύων ἢ διορθῶν, ἤτοι ἔχων ὑποκείμενον τῆς σκέψεώς του χωρίον ἀρχαίου συγγραφέως σφάλληται. Τὸ πρῶτον δύναται νὰ ἐμφαίνῃ σπουδὴν καὶ ἔλλειψιν τῆς ἀπαιτουμένης προσοχῆς, τὸ δὲ δεύτερον ἄλλο τι πολὺ χεῖρον. Τὴν προφανῆ διαφορὰν ταύτην δὲν θέλει νὰ νοήσῃ ὁ κ. Β.· ἐντεῦθεν ἄλλοτε μὲν ἀπολογούμενος ὁμολογεῖ ὅτι ἐκ μετεωρίας προέτεινε διόρθωσιν, σόλοικον καθιστῶσαν τὸν ἀρχαῖον λόγον, οἷον τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ἂν ἐν ἀναφορικῷ κατ' εὐκτικὴν ἐκφερομένῳ λόγῳ, ᾤετο δεῖν καταμαθεῖν... περὶ ὧν ἂν λέγοιεν, ἄλλοτε δὲ ἀγωνιζόμενος ν'ἀποτρίψῃ τὴν ἐπὶ ἀντιφάσει κατηγορίαν ὅτι τὴν αὐτὴν λέξιν, λ.χ. ἐξομεῖ ἑρμηνεύει ἀλλαχοῦ μὲν τοῦ λεξικοῦ αὐτοῦ διὰ τοῦ ἐνόρκως θὰ βεβαιώσῃς, ἀλλαχοῦ δὲ πάλιν ἐν τῷ αὐτῷ λεξικῷ διὰ τοῦ μεθ' ὅρκου θὰ ἀρνηθῇς, προβαίνει εἰς τὴν ὁμολογίαν ὅτι «Τοῦτο ποιῶ πολλάκις, ῥητῶς δὲ ἐδήλωσα .. ὅτι τὸ λεξικόν μου δὲν περιέχει τὰς ἑρμηνείας μόνον ἐμοῦ ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἄλλων ἐπιφανῶν φιλολόγων». Ἀλλ' ἦτο, νομίζομεν, περιττὴ ἡ ὁμολογία ὅτι τὸ λεξικὸν αὐτοῦ περιέχει καὶ ἄλλων φιλολόγων ἑρμηνείας· ἐκεῖνο δ' ὅμως ὅπερ δὲν νομίζομεν οὔτε ἡμεῖς οὔτε ἄλλος τις περιττὸν εἶναι, ὅτι ὁ κ. Β. πάντοτε εἴτε ὁσάκις παρελάμβανε παρ' ἄλλων εἴτε ὁσάκις αὐτὸς ἐξεύρισκεν ἄλλην τινὰ ἑρμηνείαν, πάντοτε, λέγω, ὤφειλε νὰ κρίνῃ καὶ βοηθῇ τὸν ἀναγνώστην εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς ἀρίστης ἢ τοὐλάχιστον τῆς πιθανωτέρας, οὐχὶ δὲ νὰ καταχωρίζῃ ταύτην μὲν ἐδῶ, ἐκείνην δὲ ἐκεῖ ἄνευ τινὸς κρίσεως ἢ παρατηρήσεως. Ἔπειτα μήπως τὸ δέδμηται ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ χωρίῳ Ἰλ. Ε 878 ἑρμηνεύεται κατά τινας μὲν διὰ τοῦ ἔχει δαμασθῆ, κατ' ἄλλους δὲ διὰ τοῦ ἔχει κτισθῆ καὶ διὰ τοῦτο μνημονεύεται καὶ ἐν τῷ δέμω καὶ ἐν τῷ δάμνημι; Ἄλλοτε πάλιν ἀπολογούμενος ὅτι περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος, λ. χ. τῆς διὰ τοῦ η αὐξήσεως τοῦ ἠβουλόμην, ἠδυνάμην καὶ ἤμελλον, δύο διαφόρους ἀναγράφει χρονολογίας, τὸ 300 καὶ 284 π. Χ., λέγει ὅτι τὴν μίαν παρέλαβε παρὰ τοῦ Blass, τὴν δὲ ἄλλην παρὰ τοῦ Meistarhans. Καὶ ἄλλοτε δικαιολο-

γούμενος ὅτι εἰκάσας δυσθανατοῦν καὶ δυσθανατοῦντας διέφθειρε τὸ μέτρον τοῦ ποιητοῦ διισχυρίζεται ὅτι δὲν ἀπέβλεψεν εἰς τὸ μέτρον. Εἶναι ταῦτα δικαιολογίαι; Καὶ δύνανται τὰ οὕτω προφανῆ καὶ ἀναντίλεκτα ἁμαρτήματα νὰ παραβάλλωνται πρὸς τυπογραφικὰ παροράματα καὶ ἀβλεπτήματα περὶ τὴν χρῆσιν τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης;

Ἀλλ' ὁ κ. Βερναρδάκης δὲν ἀρκεῖται ἀτυχῶς εἰς ἔλεγχον γλωσσικῶν ἀβλεπτημάτων ἐμοῦ, ἀλλὰ γράφει καὶ ἄλλα παντάπασιν ἀλλότρια τῆς ἐπιστήμης. Ἀναγράφω καὶ τούτων παραδείγματα. Οὕτω λ. χ. λέγει «τῆς ἀνειλικρινείας καὶ ψευδολογίας αὐτοῦ ἀνυπέρβλητον ὑπόδειγμα εἶνε ἡ ἀπολογία αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς διορθώσεως τοῦ Wilamowitz **χιλιάρουρον** ἀντὶ τοῦ παραδεδομένου **χιλιάροτρον**, ὅπερ ἐχαρακτήριζεν ὁ φιλαλήθης κ. Χατζηδάκις ὡς μωρότατον, κυρίως διότι ὑπεστήριζον ἐγὼ αὐτό. Ἔγραφε φερωνύμως καὶ ἀνωνύμως διατριβὰς εἰς κύρωσιν τῆς διορθώσεως τοῦ ξένου καθηγητοῦ, ἠναγκαζόμην δὲ ἐγὼ νὰ γράφω ἀνασκευάς. Τέλος δὲ ἐλθὼν εἰς ἐσχάτην ἀνάγκην ἐπεκαλεῖτο καὶ μάρτυρας. Ἀλλὰ δυστυχῶς δι' αὐτὸν ἀπεδείχθη ὅτι οἱ μάρτυρες ἦσαν **ψευδομάρτυρες**, διὰ τῆς μαρτυρίας αὐτοῦ τοῦ κ. Γεωργίου Χατζηδάκι, γενομένης ὅτε δὲν εἶχεν ἀνάγκην τῶν μαρτύρων ἔτει 1894, ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Ϛ'. σ. 37 «**ζευγαρὲ (ζευγάρι,** ὁ ἀγρὸς ὃν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἀροτριᾷ ἓν ζεῦγος καὶ ὁ μισθὸς ἐπὶ τούτῳ)». Καὶ ὅμως ὁ κ. Γ. Χατζ. ἐπὶ πολὺν χρόνον διέσυρε καὶ διασύρει ἔτι τὸ ὄνομά μου ἐν ταῖς ἐφημερίσι σκοπίμως καὶ ἐκ προμελέτης, γνωρίζων μὲν κάλλιστα τὴν ἀλήθειαν ἐν τῷ βάθει τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ, ἀλλὰ θυσιάζων καὶ καταπροδίδων αὐτὴν αὐτὸς ὁ ἐπιστήμων χάριν ἑνὸς ἀλλοεθνοῦς καὶ πρὸς συκοφαντίαν ὁμοεθνοῦς καὶ συμπολίτου συναδέλφου του εἰπόντος τὴν ἀλήθειαν».

Ἀπαντῶ: Ἐπειδή, καθ' ἃ καὶ ἄλλοτε εἶπον, «χαίρουμαι μᾶλλον διὰ καλοκἀγαθίαν καὶ δικαιοσύνην ἢ δι' ἐπιστήμην τιμᾶσθαι, σύνοιδα δ' ἐμαυτῷ οὐδὲν οὐδέποτε τῶν αἰσχρῶν τούτων πεποιηκότι», διὰ τοῦτο ἀδιαφορῶν καθ' ὁλοκληρίαν περί τε τῶν ψόγων καὶ περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἐκφέρονται καὶ περιοριζόμενος εἰς αὐτὰ τὰ πράγματα

λέγω πρῶτον, ὅτι ἀπορῶ καὶ ἐξίσταμαι πῶς λέγονται καὶ ἐπαναλαμβάνονται σήμερον ταῦτα, ἀφοῦ λεχθέντα πρὸ πολλοῦ ἔτυχον ἤδη ἐν τοῖς ἐν ἀρχῇ μνημονευθεῖσι Τόμοις τῆς 'Αθηνᾶς (ΙΓ' 274 κέξ. καὶ ΙΔ' 508-9) τῆς προσηκούσης ἀπαντήσεως.

Χάριν τῶν ἀναγνωστῶν, ὅσοι δὲν δύνανται νὰ προσδράμωσιν εἰς τοὺς Τόμους ἐκείνους τῆς 'Αθηνᾶς, θὰ ἐπαναλάβω διὰ βραχέων τὰ ἐκεῖ διεξοδικῶς λεχθέντα.

'Ο κ. Wilamowitz μετέβαλε τὸ ἐν τοῖς εἰς Ὅμ. σχολίοις κείμενον, ἀδιανόητον ὅλως, χιλιάροτρον τέμενος εἰς χιλιάρουρον τέμενος, ὁ δὲ κ. Β. διατεινόμενος ὅτι «οὐδεμία ἐκ τῶν δαψιλῶς προχεομένων διορθώσεων αὐτοῦ εἶναι ὀρθὴ» ἀπέκρουσε τοῦτο εἰπὼν ὅτι τὸ χιλιάροτρον «ἡμεῖς μὲν οἱ Ἕλληνες πάντες ἐννοοῦμεν **«χιλίων ζευγαριῶν χωράφι»,** ἴσως δὲ καὶ (sic) οἱ Φράγκοι ἔχουσι δίκαιον νὰ μὴ ἐννοῶσιν αὐτά. 'Αλλ' οὐδεὶς ὅμως προέβη καὶ εἰς διόρθωσιν πλὴν τοῦ Wil γράψαντος χιλιάρουρον τέμενος, ὡς εἰ ἡ ἄρουρα ἦτο μέτρον τῆς ἐκτάσεως τῶν ἀγρῶν».

Εἰς ταῦτα παρετήρησα τότε α') ὅτι πλημμελῶς ἔχει τὸ «ὡς εἰ ἡ ἄρουρα ἦτο μέτρον τῆς ἐκτάσεως τῶν ἀγρῶν», διότι πράγματι ἦτο καὶ μάλιστα ἐν Αἰγύπτῳ μέτρον τοιοῦτο, ὅπως μαρτυρεῖ πρῶτος ὁ 'Ηρόδοτος καὶ ἄλλοι πολλοὶ μετ' αὐτόν, β') ὅτι καὶ ἡ φράσις χιλίων ζευγαριῶν χωράφι εἶναι παράλογος, καθ' ὅσον τοιοῦτος ἀγρὸς εἶναί τι ἀδύνατον. Διότι λέγοντες ἡμεῖς σήμερον ἑνός, δύο, τριῶν κλπ. ζευγαριῶν χωράφΙΑ (οὐχὶ χωράφΙ) νοοῦμεν τοσούτους ἀγρούς, μάλιστα οὐχὶ πάντοτε οὐδ' ἀναγκαίως συνεχομένους, ὅσους δύναται νὰ καλλιεργήσῃ ἐντὸς ἑνὸς ἔτους ἓν ζεῦγος βοῶν, δύο, τρία κλπ. Ἵνα δὲ μή τις νομίσῃ ὅτι ἡ χρῆσις αὕτη εἶναι μόνον ἐν Κρήτῃ γνωστή, ἔκρινα καλὸν νὰ προσαγάγω μαρτυρίας τοῦτο μὲν γραπτὰς παλαιοτέρας καὶ νεωτέρας, τοῦτο δὲ προφορικὰς διαφόρων φίλων ἐρευνητῶν.

Κατόπιν τούτων ὁ κ. Βερναρδάκης ἐπανῆλθεν ἐπὶ τοῦτο λέγων τάδε: «ἡ ἄρουρα καὶ παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἦτο σπανία λέξις καὶ μάλιστα ὡς μέτρον ἐκτάσεως· διὰ τοῦτο δὲ εἶπον *ὅτι* ***ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ*** ἡ ἄρουρα δὲν δύναται νὰ ὑποτεθῇ ὡς μέτρον ἐκτάσεως. 'Αφ' ἑτέρου τὰ σχόλια ταῦτα

εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον πολὺ μεταγενεστέρων χρόνων, καθ' οὓς ἀναντιρρήτως ἡ ἄρουρα οὐδαμοῦ ἦτο μέτρον ἐκτάσεως. Ἡ λέξις ἄρουρα καὶ δὴ ὡς μέτρον ἐκτάσεως οὐδαμοῦ εὕρηται σύνθετος μὲ ἀριθμητικόν, εἶνε λέξις ἀνύπαρκτος, ἐπομένως ἀδιανόητος»

Πρὸς τούτοις συγχέων τὰς φράσεις ἑνὸς ζευγαριοῦ χωράφΙΑ καὶ μιᾶς ζευγαρεᾶς χωράφΙ ἀπεφαίνετο ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ χιλιάροτρον τέμενος εἶναι σαφής, διότι δ' αὐτῆς δηλοῦται ἀγρὸς «ὃν καλλιεργοῦσι χίλια ζεύγη ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ».

Κατόπιν τούτου ἠναγκάσθην νὰ ἐπανέλθω ἐπὶ τὸ ζήτημα καὶ ἀποδείξω ὅτι α') ὅλως τοὐναντίον καὶ πολύχρηστος, ἰδίᾳ ἐν τοῖς παπύροις, καὶ πασίγνωστος ἦτο ἡ λέξις ἄρουρα ὡς μέτρον ἐκτάσεως τῶν ἀγρῶν κατὰ τοὺς μτγν. μάλιστα χρόνους ἐν Αἰγύπτῳ καὶ β') ὅτι ἀκριβῶς δι' αὐτὸ πλειστάκις εὑρίσκεται συντεθειμένη μετ' ἀριθμητικῶν, οἷον ἑπτάρουρος, ἑκατοντάρουρος, μυριάρουρος κλπ. καὶ γ') ὅτι σφάλλεται συγχέων τὰς φράσεις ἑνὸς ζευγαριοῦ χωράφΙΑ καὶ μιᾶς ζευγαρεᾶς χωράφΙ.

Τοιουτοτρόπως ἐξελεγχθεὶς περὶ μὲν τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου ἐσίγησεν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ περὶ τοῦ γ'· ἐπανῆλθε δ' ἐπ' αὐτὸ οὐχὶ προσαγωγὼν ἰδίας μαρτυρίας καὶ χρήσεις γραπτὰς ἢ προφορικάς, ἀλλὰ παραλαβὼν ἓν χωρίον ἐμοῦ καὶ παρερμηνεύσας, ὅπως κατόπιν ἀπεδείχθη. Ἀλλ' ὅμως ἐπὶ τῆς παρερμηνείας ταύτης στηριχθεὶς ἀπεφήνατο ὅτι καὶ ὁ Βυζάντιος καὶ ὁ Ἄγγελος Βλάχος οἱ συντάξαντες λεξικὰ καὶ ὁ Παῦλος Καλλιγᾶς ὁ διαλαβὼν περὶ τοῦ ζητήματος τῶν ἀγρῶν καὶ ὁ Παντελῆς Κοντογιάννης κλπ. πάντες οὗτοι εἶναι ψευδομάρτυρες (ἐπαναλαμβάνει δὲ τοῦτο καὶ τώρα), διότι ἐγὼ δῆθεν εἶχον διδάξει τἀναντία ἐν τῷ χωρίῳ ἐκείνῳ.

Ἐπιθυμῶν νὰ μὴ ὑπολειφθῇ μηδεμία ἀμφιβολία περὶ τῆς ἀληθείας τῶν λόγων μου ἐπανῆλθον καὶ πάλιν καὶ ἀπέδειξα ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. ΙΔ' σ. 508, ὅτι, ὅπως πάντα τὰ ἐκεῖ ὑπ' ἐμοῦ παρατεθειμένα καὶ ἡρμηνευμένα παραδείγματα δεικνύουσι, μετὰ τὴν μνείαν τοῦ περὶ οὗ πρόκειται ὀνόματος εἰς -έ(α) ἐπιφέρω ἐν παρενθέσει τὸ ἐξ οὗ παράγεται καὶ ἅμα τὴν σημασίαν αὐτοῦ, οἷον δοξαρὲ (δοξάρι, ἑκάστη διὰ τοῦ τόξου τῆς λύρας πληγὴ εἰς παραγωγὴν ἤχου), θυμαρὲ (θυμάρι, τόπος θύμων), γαϊδουρὲ (γαΐδαρος,

ἡ ἰδιότης τοῦ ὄνου ἤτοι ἡ ἀναισχυντία, τὸ δέρμα αὐτοῦ καὶ ὅ,τι ἅπαξ φέρει), καὶ δὴ καὶ ζευγαρὲ (ζευγάρι, ὁ ἀγρὸς ὃν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἀροτριᾷ ἓν ζεῦγος καὶ ὁ μισθὸς ἐπὶ τούτῳ). Δῆλον ἄρα πᾶσιν ὅτι καὶ ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ ἡ ἑρμηνεία «καὶ ὁ ἀγρὸς ὃν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἀροτριᾷ ἓν ζεῦγος κτλ.» ἀναφέρεται εἰς τὸ ζευγαρὲ οὐχὶ εἰς τὸ ζευγάρι. Πρὸς δὲ τούτοις παρέπεμψα καὶ εἰς τὸν Β΄ Τόμον τοῦ Βυζαντιακοῦ Περιοδικοῦ σ. 273, ἔνθα πρότερον (τῷ 1892 ἤτοι πρὸ πολλῶν ἐτῶν!) εἶχον εἰπεῖ τὰ αὐτὰ καὶ εἶχον ἑρμηνεύσει τὸ ζευγαρέ(α) διὰ τοῦ ἀγρὸς ὃν τὸ ζευγάρι ἀροτριᾷ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ.

Κατόπιν τούτων ὁ κ. Βερναρδάκης ἐσίγησεν ἐπὶ δέκα ὅλα ἔτη, νῦν δέ, εἰ καὶ οὐδὲν ἀπολύτως τῶν ὑπ' ἐμοῦ λεχθέντων ἀνῄρεσεν (οὐδ' ἐπεχείρησε κἂν) καὶ οὐδὲν νέον ἐπιχείρημα ἢ μαρτύριον ὑπὲρ ἑαυτοῦ προσήγαγεν, ἐπανέρχεται καὶ ἐπαναλαμβάνει ὅσα πρότερον εἶχεν εἰπεῖ, ὡς εἰ μηδὲν τούτων εἶχεν ὑπ' ἐμοῦ ἐξελεγχθῆ, καὶ μάλιστα παριστᾷ τὰ πρὸ τοσούτων ἐτῶν ἀνῃρημένα ὡς τὸ ἀνυπέρβλητον ὑπόδειγμα τῆς ἀνειλικρινείας καὶ ψευδολογίας μου!

Ὅπως εἶναι γνωστὸν εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς Ἀθηνᾶς, ὁ φίλος κ. Χ. Χαριτωνίδης ἐξήλεγξε πολλὰ καὶ μεγάλα ἁμαρτήματα τοῦ λεξικοῦ τοῦ κ. Βερναρδάκη. Ὁ δὲ διατεινόμενος ὅτι οἱ ἔλεγχοι οὗτοι ἐγράφησαν μὲν ὑπ' ἐμοῦ, ἐδημοσιεύθησαν δὲ ἐπ' ὀνόματι τοῦ κ. Χαριτωνίδου, τὸν μὲν λόγιον κ. Χαριτωνίδην ἀποκαλεῖ ἄλλα τε καὶ μίσθαρνον ὄργανον, περὶ ἐμοῦ δὲ γράφει τοιαῦτα ὁποῖα εἶδεν ἤδη ὁ ἀναγνώστης. Ἡ δὲ καθαρὰ ἀλήθεια εἶναι ὅτι καὶ ἡ φιλολογικὴ δεινότης τοῦ κ. Χαριτωνίδου εἶναι ἀπὸ πολλοῦ γνωστή, καὶ ἐγὼ ἔχω τὸ θάρρος νὰ ὑπογράφω τοὺς λόγους μου καὶ οὐδέποτε οὔτε ὁ κ. Βερναρδάκης οὔτε ἄλλος τις ἠδυνήθη οὐδὲ θὰ δυνηθῇ ποτε ν' ἀποδείξῃ ἣν οὗτος ἄνευ λόγου τινὸς ἀποδίδει μοι πλαστοπροσωπίαν.

Διερχόμενος ἄλλοτε τὰς παροιμίας τοῦ φίλου συναδέλφου κ. Ν. Πολίτου παρετήρησα ὅτι ἴσως θὰ ἠδυνάμην νὰ συντελέσω κάπως εἰς ὀρθοτέραν κατανόησιν ἐνίων ἐκ τούτων. Ἐντεῦθεν ἐδημοσίευσα ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τοῦ Πανεπιστημίου 1911 Συμβολὴν εἰς τὰς Ἑλληνικὰς παροιμίας. Καὶ ὁ τόπος ἐν ᾧ ἐδημοσιεύθη ἡ Συμβολὴ καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐκθέσεως μόνον οὐχὶ ἐβόων ὅτι οὐδὲ κατὰ διάνοιαν ἠδύνατο νὰ μοὶ ἐπέλθῃ νὰ ἐπικρίνω ἢ ἐλέγξω τὴν ἀξίαν λόγου

ἐργασίαν τοῦ φίλου συναδέλφου καὶ πολυτίμου συνεργάτου, ἀλλ' ἁπλῶς νὰ συνεισφέρω λιθάριόν τι εἰς τὸ μέγα οἰκοδόμημα. Τοῦτο ἔπραξα καὶ κατόπιν ἀεὶ μετὰ τοῦ αὐτοῦ σκοποῦ Καὶ ὅμως ὁ κ. Βερναρδάκης γράφει τώρα ὅτι ἐγὼ « ἐπέκρινα τὰς παροιμίας τοῦ κ. Πολίτου! » Εἶναι πράγματα αὐτά;

Β΄.

Ἐν τῷ προηγουμένῳ Τόμῳ τῆς Ἀθηνᾶς σ. 63 κἑξ. εἴδομεν διὰ τίνων ἐπιχειρημάτων ἐζήτει ὁ κ. Βερναρδάκης νὰ πείσῃ ὅτι ἡ διὰ τοῦ ι γραφὴ καλλίτερος εἶναι ὀρθή. «(Εἶναι σπάνια(!) καὶ ἀμφίβολα(!), διετείνετο, τὰ τοιαῦτα συγκριτικὰ εἰς iteros»· «ὅπως ἐν τῷ σχηματισμῷ τῶν συνθέτων, ἔλεγεν, λαμβάνεται τὸ θέμα, (ἐν τούτῳ τὸ καλλι-), οὕτω γίνεται καὶ ἐν τῷ τῶν παραθετικῶν» (1)· δὲν εἶναι δυνατόν, διισχυρίζετο, τὸ καλός, λέξις τοσοῦτον συχνὴ ν' ἀκολουθήσῃ τῇ ἀναλογίᾳ ἄλλων (πρβλ. μεγαλύτερος)· καὶ ὁ Δουκ καὶ ὁ Σομαβ. γράφουσιν, ἐξηκολούθει, τὴν λέξιν διὰ τοῦ ι καὶ οἱ ἄλλοι ὁμοίως· λοιπὸν αὐτὴ εἶναι ἡ ὀρθὴ γραφὴ (2)· εἶναι ἀκατανόητος ἔλεγεν, ἡ διὰ τοῦ υ γραφή, διότι εἰς οὐδενὸς ἄλλου τὸν νοῦν ἐπῆλθεν, οὐδεὶς ἄλλος ἔγραψεν οὕτως (3). Τὰ ἐπιχειρήματα ταῦτα ἀνήρεσα ἔνθα ἀνωτ., ἐδικαιούμην ἄρα νὰ πιστεύω ὅτι οὔτε ὁ κ. Βερναρδάκης θὰ ἐπανήρχετο ἐπ' αὐτὰ οὔτε ἐγὼ θὰ ἠναγκαζόμην νὰ ἀναιρῶ ἐκ νέου ἄλλας παρομοίας αὐτοῦ διισχυρίσεις. Καὶ ὅμως ἐπανῆλθε, προφέρεται δὲ πάλιν ὅμοια. Ἰδοὺ τί λέγει σ. ς΄ «προκειμένου περὶ τῆς ὀρθογραφίας τοῦ **καλλίτερος**, ἐπειδὴ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὁ νοῦς ἡμῶν θὰ ἀνατρέξῃ εἰς τὰ ἄλλα **καλλι-** καὶ μάλιστα εἰς τὰ **καλλιότερος κάλλιο κάλλια,** πάντως πρέπει νὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ τῆς ὀρθογραφίας τοῦ πρώτου μέ-

(1) Πρβλ. ἰσό-νομος καὶ ἰσαί-τερος, κυνορραίστης καὶ κύντερος κλπ.

(2) Ὡς εἰ ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐξαρτᾶται ἡ ἀκριβεστέρα περὶ τούτων γνῶσις ἡμῶν ἐκ τῆς ἐλλιποῦς ἢ καὶ πλημμελοῦς ἄντικρυς γνώμης ἐκείνων.

(3) Κατὰ τὴν διδασκαλίαν ἄρα ταύτην πᾶσα νέα γνώμη καὶ πᾶσα νέα ἀνακάλυψις θὰ εἶναι ἀκατανόητος, διότι δὲν ἐπῆλθε πρότερον εἰς τὸν νοῦν ἄλλου τινός. Σημειωτέον δὲ ὅτι, ὡς ἀπεδείχθη ἐν Βυζαντίδος Τόμ. Β' σ. 517, ἐγράφη ἀληθῶς πρότερον διὰ τοῦ υ, τ. ἔ. ἐπῆλθε πρότερον εἰς τὸν νοῦν καὶ ἄλλου ἡ γραφὴ αὕτη.

ρους». Καὶ κατωτέρω συγκεφαλαιῶν σ. ζ΄. «Κατὰ ταῦτα, ἵνα ὀρθογραφήσωμεν τὸ **καλλίτερος**, πρέπει νὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, δηλ. ἀπὸ τοῦ πρώτου μέρους, καὶ ἐπειδὴ τοῦτο ἀναντιρρήτως εἶνε τὸ **καλλι-**, ἀναντίρρητος εἶνε καὶ ἡ γραφὴ **καλλί-τερος**».

Εἰς τὸ νέον τοῦτο ἐπιχείρημα παρατηρῶ πρῶτον ὅτι ἡ χρῆσις τοῦ ἀναντιρρήτως καὶ ἀναντίρρητος στηρίζεται ἐπὶ τοῦ λογικοῦ ἁμαρτήματος, τοῦ λεγομένου petitio principii. Βεβαίως ἂν ἦτο ἀναντίρρητον ὅτι ἐν τῷ νεωτέρῳ συγκριτικῷ καλύτερος περιείχετο τὸ γνωστὸν ἡμῖν ἐν τοῖς ἀρχαίοις συνθέτοις πρῶτον συνθετικὸν καλλι-, λ. χ. ἐν τῷ καλλίμορφος, καλλιτέχνης κτλ., οὐδεμία περὶ τῆς γραφῆς τούτων θὰ ἐπετρέπετο ἀμφιβολία, θὰ ἦτο καὶ αὕτη ἀναντίρρητος. Ἀλλὰ νῦν ἀκριβῶς τοῦτο εἶναι τὸ ἀγνοούμενον, τὸ ἀμφισβητούμενον καὶ ἀντιλεγόμενον. Ἡμεῖς γινώσκομεν ὅτι τὸ πρῶτον συνθετικὸν καλλι- ἦτο εὔχρηστον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ, ἀλλ' ἐν τῇ μεσαιωνικῇ καὶ νέᾳ καθόλου εἰπεῖν οὐχί, διότι βλέπομεν ὅτι ὅσα σύνθετα πλάττονται ἀπὸ τοῦ μέσου αἰῶνος ὑπὸ τοῦ ἀπαιδεύτου Ἑλληνικοῦ λαοῦ (ὑφ' οὗ πάντως ἐλέχθη τὸ πρῶτον καὶ τὸ καλύτερος), μετὰ πρώτου συνθετικοῦ τοῦ ἐπιθέτου καλός, ἄρχονται ἀπὸ τοῦ καλο-, οἷον καλόγερος, καλογραῖα, καλοφαγᾶς κλπ.· ὑπάρχει ἄρα μεγάλη ὡς πρὸς τοῦτο διαφορὰ μεταξὺ τῆς ἀρχαίας γλώσσης καὶ τῆς μεσαιωνικῆς καὶ νέας Ἑλληνικῆς. Τὴν διαφορὰν ταύτην, ἐφ' ἣν ἐπανειλημμένως ἐπέστησα τὴν προσοχὴν (ἔνθα ἀνωτ. σ. 71), ἀγνοεῖ καὶ δὲν θέλει νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν ὁ κ. Βερναρδάκης. Ὑπαρχούσης δ' ὅμως ἀναντιλέκτως τῆς διαφορᾶς ταύτης δύναταί τις σήμερον νὰ ἀποδείξῃ ὅτι τὸ καλύτερος ἐπλάσθη, ὅτε τὸ καλλι- ἦν ἔτι ζῶν στοιχεῖον καὶ δὴ παρελαμβάνετο εἰς πᾶν νέον σύνθετον καὶ κατὰ τὸν κ. Β. εἰς τὸν σχηματισμὸν τοῦ συγκριτικοῦ, οὐχὶ δὲ πολὺ βραδύτερον, ὅτε τὸ καλο- ἐλαμβάνετο ἐν πάσῃ νέᾳ συνθέσει; Οὐχί, τοῦτο οὐδεὶς δύναται σήμερον. Τοὐναντίον μάλιστα θὰ εὕρῃ πιθανὸν ὁ ἐνθυμούμενος ὅτι τὸ ὑπερθετικὸν λέγεται μετὰ τοῦ ω, καλώτατος. Λοιπὸν ποῦ στηρίζεται τὸ ἀναντιρρήτως καὶ τὸ ἀναντίρρητος; Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ ἀναντίρρητος καὶ ἀναντιρρήτως· νῦν δὲ ἴδωμεν καὶ τίνα δύναμιν ἔχει τὸ νέον ἐπιχείρημα. «Προκειμένου, λέγει, περὶ τῆς ὀρθογραφίας τοῦ **καλλίτερος**, ἐπειδὴ ὁ νοῦς ἡμῶν

θὰ ἀνατρέξῃ εἰς τὰ ἄλλα **καλλι-**, πάντως πρέπει νὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ τῆς ὀρθογραφίας τοῦ πρώτου μέρους». Λοιπόν, λέγω καὶ ἐγώ, ἐπειδὴ λέγεται δόρυ καὶ δορυφόρος καὶ δορυξόος καὶ δορύξενος κλπ., θὰ γράφωμεν καὶ δορύκτητος καὶ δορύληπτος καὶ δορυάλωτος καὶ Δωρύμαχος κτλ., διότι κατὰ τὸν κ. Β. «ὁ νοῦς ἡμῶν θὰ ἀνατρέξῃ εἰς τὰ ἄλλα τὰ ἀρχόμενα ἀπὸ τοῦ δορυ-». Ὁμοίως θὰ γράφωμεν καὶ ἀστύος καὶ ἀστύτης καὶ προάστυον κτλ., διότι ὁ νοῦς ἡμῶν θὰ ἀνατρέξῃ εἰς τὸ ἄστυ, ἀστυγείτων, ἀστυνόμος, ἀστυνομία κλπ. Πρβλ. καὶ φίλος φίλ-τατος φιλό σοφος, φιλ-ῳδός, φίλ-υπνος, φίλ-ιππος, φιλ-ειδήμων, φιλ-ήκοος, φιλ-οικτίρμων, φίλ-αθλος κλπ. Λοιπὸν ἡ ἀλήθεια εἶναι ἄλλο τι, ὅτι δηλ. ὁ νοῦς ἡμῶν ἐπιχειρούντων νὰ γράψωμεν λέξιν τινά, θὰ προσέχῃ μὴ τυχὸν τὸ πρῶτον συνθετικὸν μετεβλήθη διὰ τὴν σύνθεσιν ἢ τὴν παραγωγὴν καὶ δὴ θὰ γράφωμεν αὐτήν, ὅπως διδάσκει ὁ ὀρθὸς λόγος, δὲν θὰ ἐνεργῶμεν δὲ ὅπως λέγει ὁ κ. Β.

Μετὰ τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο ἐπιφέρει τάδε: «Ἀλλ' ὅτι καὶ ὁ Χατζ. ἤρχισε νὰ ταλαντεύηται καὶ τὸ δὴ λεγόμενον «νὰ χάνῃ τὰ νερά του», ἀπόδειξις εἶναι τὸ **ἐνωρίτερον**, ὅπερ νῦν ἀποφαίνεται ***ὅτι μόνον διὰ τοῦ Ι γραπτέον***».

Ταῦτα τοῦ κ. Β. εἶναι, ἵνα κοινοβουλευτικῶς εἴπω, ἀνακριβῆ. Διότι ἤδη τῷ 1887, ἤτοι πρὸ 25 ὅλων ἐτῶν, ὅτε **τὸ πρῶτον** διέλαβον περὶ τῆς ὀρθογραφίας τούτων ἐν τῇ Πεντηκονταετηρίδι τοῦ Πανεπιστημίου σ. 209, **ἀπέδειξα** ὅτι τὸ ἐνωρίτερον ἀπὸ τοῦ ἐνωρὶ (πρβλ. καὶ ἀωρὶ) προελθὸν γράφεται ὀρθῶς διὰ τοῦ Ι. Διατί λοιπὸν λέγει τὰ ἀσύστατα ταῦτα καὶ μάλιστα ὅπως τὰ λέγει;

Ὁ κ. Βερναρδάκης δὲν θέλει νὰ πεισθῇ ὅτι αἱ περὶ τὴν μεσαιωνικὴν καὶ νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν μελέται εἰσῆλθον θείᾳ χάριτι ἀπό τινων δεκαετηρίδων εἰς νέον στάδιον καὶ ἔλαβον ἤδη ἐπίδοσίν τινα. Διὰ τοῦτο γράφει γύρῳ γύρῳ (κατὰ δοτικὴν καὶ ταύτην ἀπρόθετον ἐν τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ!) ἀντὶ γῦρο, γῦρο ἀνθ' οὗ ἐν Κρήτῃ λέγεται κατὰ γενικὴν γύρου γύρου.. Γράφει τραβηχθῇ (πρβλ. ΜΝΕ Α΄ σ. 85 σημ.), στείβω ἀγνοῶν τὴν ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Κοραῆ προταχθεῖσαν παραγωγὴν αὐτοῦ ἐκ τοῦ στύφω καὶ τὴν ὑπ' ἐμοῦ ἑρμηνείαν τῶν ἐνεστωτικῶν τούτων μεταβολῶν, καθ' ἃς καὶ τρίφω, γνέφω καὶ

ἀλείβω καὶ γράφτω καὶ καύτω καὶ καύω κτλ. λέγεται· ὁμοίως παραβάλλει τὸ μεσαιωνικὸν (ἀπὸ τοῦ Προδρόμου) καὶ νέον Ἑλληνικὸν βόθα πρὸς τὸ Ἰων. βωθέω· ἀλλὰ τότε πρὸς τίνα ἀρχαῖα θὰ παραβάλωμεν φαινόμενα οἷον τό 'πα, τοῦ 'πα, τό 'θελα χάρι σόχω, ἀκούς, λές, θὲς (= θέλεις) κτλ.; Οὔτε ἐγὼ οὔτε ἄλλος τις δικαιούμεθα νὰ μεμφθῶμεν τὸν κ. Β. ἢ ἄλλον τινὰ ἐπὶ τούτῳ, ὅτι δὲν παρακολουθοῦσι τὰς περὶ τὴν νέαν γλῶσσαν ἡμῶν μελέτας ταύτας· ἀλλὰ δικαιούμεθα, νομίζω, νὰ εἴπωμεν πρὸς τοὺς ἀδιαφοροῦντας περὶ τούτων, ὅτι τότε δὲν ἐπιτρέπεται αὐτοῖς ν' ἀποφαίνωνται γνώμας περὶ αὐτῶν· οὐδεὶς δέ, φρονῶ, θὰ εὕρῃ ἄδικον ἢ ὑπερβολικὴν τὴν ἀξίωσιν ἡμῶν ταύτην.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 20 9βρίου 1912.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΜΙΚΡΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Τὸ τελικὸν ν τῆς ἑν. αἰτ. καὶ τῆς πληθ. γεν. τῶν ὀνομάτων συνήφθη μετὰ τῶν τύπων τῆς κτητικῆς ἀντωνυμίας του, της, τως (ἀντὶ των) (1), τσι, ἐντεῦθεν ἐγένετο ντου, ντης, ντως, ντζι. Οὕτως τὸ σπαθίν του, τὸ παιδίν της, τῶν παιδιῶν τως, τὸ παιδίν τσι, μετὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ τελικοῦ ν ἐξελήφθησαν ὡς τὸ σπαθί ντου, τὸ παιδί ντης, τῶν παιδιῶ ντως, τὸ παιδί ντζι· κατὰ ταῦτα δὲ ἔπειτα ἐλέχθη καὶ ποτέ ντου, τἄρματά ντου, τὰ καλά ντης, τὰ παιδιά ντως, τὰ παιδιά ντζι. Καὶ οὕτως ἔχουσι ταῦτα ἐν τῷ Ἐρωτοκρίτῳ. Ἐν αἷς φράσεσι τὸ του, της, τσι δὲν εἶναι κτητικὴ ἀντωνυμία, ἀλλὰ δεικτικὴ ἢ ἀναφορικὴ ἢ ἄρθρον, δὲν ἐκφωνοῦνται μετὰ τοῦ ν τούτου, διὸ λέγεται ἀείποτε δίδει του, λέει της, παίρνει τως, τῆς ἔδωκε, τσὶ δίδει κλπ., τοῦτο δ' ἀποδεικνύει τὴν ἀλήθειαν τῆς ἑρμηνείας.

Διὰ συγκοπῆς τοῦ ἀτόνου καὶ ἀσθενοῦς φωνήεντος ι προέκυψεν ἐκ τῶν τύπων τῆς καὶ τοὶς (ἀντὶ τὰς τὲς) ὁ βραχύτερος τς (τς ἀλλῆς, τς ἀμάλαγες)· ἐκ τούτου δὲ κατ' ἀνάπτυξιν μετὰ τὸ συρι-

(1) Περὶ τοῦ κτητικοῦ τως ἀντὶ των ἰδὲ Ἀθηνᾶς Τόμ. Κ' σ. 576.

στικὸν τσ φθόγγου τινὸς συγγενοῦς, ἐγένετο τςί, τςὶ γυναίκας, τςὶ γυναῖκες. Ἐκ τοῦ πληθ. δὲ θηλ. μετεδόθη καὶ εἰς τὸν πληθ. τοῦ ἀρσ., ἤτοι, ὅπως ἐλέγετο τὸ οἱ ἐπὶ ἀμφοτέρων, οὕτως ἐλέχθη καὶ τὸ τςί, τς' ἀθρώπους. τςὶ νέους, τςὶ παλαιοὺς κλπ. Πλὴν τοῦ τς λέγεται ἐν Ἐρωτοκρίτῳ καὶ ἄλλος τύπος τσὶς (Α' 1484). Οὗτος προῆλθε πάντως ἐκ συμφυρμοῦ τοῦ συγκεκομμένου τςὶ καὶ τοῦ ἀπαθοὺς τῆς, τοίς, ἤτοι τςι+τοις—τςις. Ὁ τύπος οὗτος πλασθεὶς πρὸ τῶν χρόνων τοῦ ποιητοῦ τοῦ Ἐρωτοκρίτου εἶναι σήμερον κανονικὸς ἐν Βιάννῳ τῆς Ἀνατολικῆς Κρήτης, ἄγνωστος δὲ ἐν τῇ Δυτικῇ Κρήτῃ.

Ἀντὶ τοῦ συνήθους κάνείς, ἐκ τοῦ καὶ ἂν=κἂν+εἷς, λέγεται ἐν τῷ Ἐρωτοκρίτῳ καὶ σήμερον ἔτι ἐν Κρήτῃ κιανεὶς καὶ ἄνευ τοῦ ν, κιαείς. Ἡ γένεσις τούτων φαίνεται διάφορος τοῦ κάνείς, ἤτοι τὸ καὶ ἂν εἷς - καιανείς, καὶ ἂν μιὰ - καιαμμιὰ ἐγένετο οὐχὶ κατὰ κρᾶσιν ἀλλὰ κατὰ συνίζησιν· ἐκ τοῦ θηλ. δὲ καια-(μ)μιὰ ἐγένετο πάλιν νέον ἀρσ. καια - εἷς - καιαείς.

Γ. Ν. Χ.

ΧΡΟΝΙΚΩΝ ΜΟΡΕΩΣ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΑΙ ΤΟΠΩΝΥΜΙΚΑ

Ἀθηνᾶς ΚΕ' σ. 155-198

Σελὶς	155	*Στίχος*	2	*Ἀντὶ*	ΚΕ' σελ. 31-52	*Γράφε*	ΚΕ' σελ. 3-52
»	156	»	7	»	Παρισιακὸς	»	Παρισιανὸς
»	»	»	10	»	ἀποικιοῦ	»	ἀπικοῦ
»	158	»	16	»	pleine	»	plaine
»	164[1]	»	1	»	σελ. 26	»	σελ. 156
»	186[1]	»	1	»	⅋ ΓΧ	»	⅋ 825 ΓΧ
»	193	»	13	»	Cuconero	»	Cucoreno

ΚΡΙΤΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΑ ΗΘΙΚΑ ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ

Περὶ Ἴσιδος καὶ Ὀσίριδος.

(ἔκδ. Γρ. Ν. Βερναρδάκι, τόμ. II σ. 471 κέ.).

Πάντα μὲν τὰ γενικώτερον καλούμενα Ἠθικὰ τοῦ Πλουτάρχου ἔργα κακῶς ἐν τοῖς διασωθεῖσιν ἀντιγράφοις παρεδόθησαν ἡμῖν, ἀλλ' ἰδίως τινὰ καθ' ὑπερβολήν, ὧν ἓν καὶ τὸ περὶ Ἴσιδος καὶ Ὀσίριδος πρὸς ταῖς ἄλλαις αἰτίαις καὶ διὰ τὸ σκοτεινὸν καὶ δύσληπτον τῆς ὑποθέσεως ἀναφερομένης εἰς τὰ παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις θεολογούμενα. Καὶ ὅμως οὐδὲν τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου ἔργον, ἐξαιρουμένου ἴσως τοῦ περὶ Μουσικῆς, ὅπερ νοθεύεται, εἶναι ὡς τὸ περὶ Ἴσιδος καὶ Ὀσίριδος οὕτω σπουδαῖον, ὡς πηγὴ πολλαχῶς λόγου ἀξία περὶ τῆς Αἰγυπτιακῆς θεοσοφίας καὶ μυθολογίας, ἥτις μετὰ τὰς Μακεδονικὰς κατακτήσεις ἐξ Ἀλεξανδρείας μεταδοθεῖσα ἰσχυρῶς ἐπέδρασεν ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν καὶ καθόλου τοῦ πνεύματος τῶν Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων· ἓν δὲ τῆς μεταβολῆς ταύτης προϊὸν εἶναι και αὐτὸ τὸ περὶ Ἴσιδος καὶ Ὀσίριδος ἔργον τοῦ Πλουτάρχου.

Ἐντεῦθεν ἡ ἰδιάζουσα προσοχὴ καὶ μελέτη, ἧς ἀνέκαθεν μέχρι τῆς σήμερον ἀξιοῦται τὸ ἔργον· διότι πλὴν τῶν εἰδικῶν τοῦ Πλουτάρχου καὶ ἰδίως τῶν Ἠθικῶν αὐτοῦ ἐκδοτῶν καὶ κριτικῶν τοῦ Ἑρρ. Στεφάνου (1572), τοῦ Xylander, Wilhelm (1560-70), τοῦ Reiske, J. J. (1774-82), τοῦ Wyttenbach, Daniel (1796-1834) μετὰ τῶν εἰκασιῶν καὶ διορθώσεων καὶ ἄλλων καὶ τοῦ κριτικωτάτου de Meziriac, Bachet, τοῦ Hutten, J. G. (1791 κέ.), τοῦ Döhner καὶ Dübner (1846-55) ἐξεδόθη μὲν κατ' ἰδίαν μετὰ σχολίων, εἰκασιῶν καὶ διορθώσεων λατινιστὶ καὶ μεταφράσεως Ἀγγλικῆς ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου Samuel Squire (Cambridge 1744), μετεφράσθη δὲ ἀγγλιστὶ ὑπὸ τοῦ W. Baxter (London 1684 καὶ 1716)· ἀμφότεροι

δ' οὗτοι οὐκ ὀλίγον συνεβάλοντο καὶ ἰδίως ὁ Squire εἰς τὴν διόρθωσιν τοῦ κειμένου. Ὡσαύτως κατ' ἰδίαν ἐξεδόθη ἐκ νεωτέρας τῶν κωδίκων ἀντιβολῆς μετὰ κριτικοῦ ὑπομνήματος, μεταφράσεως καὶ διασαφήσεων περὶ τῆς Αἰγυπτιακῆς ἀρχαιολογίας γερμανιστὶ ὑπὸ τοῦ Gustav Parthey (Berlin 1850). Πλὴν τῶν Γερμανικῶν μεταφράσεων πάντων τῶν Ἠθικῶν ὑπὸ τοῦ Kaltwasser, J. F. S (1783 κέ.) καὶ τοῦ Bähr, J. Ch. F. (1827 κέ.) μετεφράσθη κατ' ἰδίαν γερμανιστὶ καὶ ὑπὸ τοῦ Semler, J. S. (1748). Μεταφράσεις τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι οὐκ ὀλίγαι Λατινικαί, Γαλλικαί, Ἰταλικαί, Ἀγγλικαὶ καὶ Ἱσπανικαί, περιέχουσαι πᾶσαι καὶ τὸ περὶ Ἴσιδος καὶ Ὀσίριδος.

Τὸ σπουδαιότατον πάντων εἶναι, ὅτι εἰς τὴν κριτικὴν τοῦ κειμένου ἐξέτασιν καὶ διόρθωσιν συνεβάλοντο ὡς οὐδεὶς ἄλλος δύο κορυφαῖοι τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς φιλολογίας ἀντιπρόσωποι καὶ κριτικοὶ Ἄγγλοι, ὁ πολὺς Rich. Bentley καὶ ὁ Jer. Markland, ὧν τὰς παρατηρήσεις, εἰκασίας καὶ διορθώσεις, ὡς καὶ τὰς τοῦ Baxter, ἀνακοινοῖ ἡμῖν ἐν τῇ ἐκδόσει αὐτοῦ ὁ Squire. Ἀλλὰ καὶ οὕτως ὑπολείπονται οὐκ ὀλίγα χωρία σκοτεινὰ ἢ καὶ προφανῶς ἐφθαρμένα. Ἐκ τῶν μετὰ τὴν νεωτάτην ἔκδοσιν τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου ὑπὸ τοῦ κ. Γρ. Ν. Βερναρδάκι σημειώσεων καὶ παρατηρήσεών μου δημοσιεύω κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πιθανάς τινας εἰκασίας.

Αἱ γραφαὶ τῶν κωδίκων καὶ αἱ ἐπ' αὐτῶν εἰκασίαι ἀναφέρονται, ὡς ἀναγράφονται ἐν ταῖς ἐκδόσεσι τοῦ Squire, Wyttenbach, Hutten καὶ Parthey καὶ σπανιώτερον τοῦ Βερναρδάκι.

---

351 F (472, 13 κέ.) τὸν ἱερὸν λόγον, ὃν ἡ θεὸς συνάγει καὶ συντίθησι καὶ παραδίδωσι τοῖς τελουμένοις θ ε ι ώ σ ε ω ς, σώφρονι μὲν ἐνδελεχῶς διαίτῃ κτλ.

Ἀντὶ τοῦ παραδεδομένου θειώσεως ὁ Wytt. εἰκάζει: θείως ὁσίως τε ἤ: Ἰσιακοῖς· ὁ Βερναρδ.: θεῖ' ὁσίοις, ἤ: ὁσιώσεως· Ἐμοὶ πιθανώτατον φαίνεται, ὅτι ὁ Πλούτ. ἔγραψε: τοῖς τελουμένοις δι' ὁσιώσεως — ἤγουν τοῖς τελουμένοις δι' ἁγνισμοῦ ἢ καθαρμοῦ. Ἐν τοῖς ἀμέσως ἐπιφερομένοις: σώφρονι μέν... κολουούσης τὸ

ἀκόλαστον καὶ φιλήδονον, ἀθρύπτους δὲ... λατρείας ἐθιζούσης ὑπομένειν — ἐξηγεῖται, διὰ τίνων μέσων γίνεται ὁ ἁγνισμὸς καὶ τίς ὁ σκοπὸς αὐτοῦ. Πρβ. ἀνωτέρω (472, 5 κέ.) ἁγνείας τε πάσης καὶ νεωκορίας ἔργον ὁσιώτερον. 383 B ἐν ταῖς ἱερουργίαις καὶ ταῖς ἁγνείαις καὶ διαίταις οὐχ ἧττόν ἐστι τοῦ ὁσίου τὸ ὑγιεινόν. Ρωμυλ. 28 ἂν τέλεον ὥσπερ ἐν τελετῇ καθαρθῶσι καὶ ὁσιωθῶσιν (αἱ ψυχαὶ) ἅπαν ἀποφυγοῦσαι τὸ θνητὸν καὶ παθητικόν... εἰς θεοὺς ἀναφέρεσθαι, τὸ κάλλιστον καὶ μακαριώτατον τέλος (πρβ. τοῦ ἐξεταζομένου χωρίου: τοῖς τελουμένοις... ὧν τέλος ἐστὶν κτλ.) ἀπολαβούσας.

352 A (472, 18 κέ.) ὧν τέλος ἐστὶν ἡ τοῦ πρώτου καὶ κυρίου καὶ νοητοῦ γνῶσις, ὃ ν ἡ θεὸς παρακαλεῖ ζητεῖν παρ' αὐτῇ καὶ μετ' αὐτῆς ὄντα καὶ συνόντα.

ὃν - ὄντα καὶ συνόντα] Ἂν οὕτω παραδεδομένον τὸ χωρίον καλῶς ἔχῃ, ἐκδεκτέον: ὧν τέλος ἐστὶν ἡ γνῶσις τοῦ πρώτου καὶ κυρίου καὶ νοητοῦ (ἐξυπάκουε: θεοῦ), ὃν ἡ θεὸς παρακαλεῖ ζητεῖν... ὄντα καὶ συνόντα — εἰ δὲ μή, ὅπερ πιθανώτερον, γραπτέον: γνῶσις ⟨ὄντος⟩, ὃ ἡ θεὸς παρακαλεῖ ζητεῖν παρ' αὐτῇ καὶ μετ' αὐτῆς ὄν τε καὶ συνὸν — ὡς δῆλον γίνεται ἐκ τῶν ἑπομ. (22) γνῶσιν καὶ εἴδησιν τοῦ ὄντος... ὡς εἰσομένων τὸ ὄν. Πρβ. 372 F ἔχει δὲ (ἡ Ἶσις) σύμφυτον ἔρωτα τοῦ πρώτου καὶ κυριωτάτου πάντων, ὃ τἀγαθῷ ταὐτόν ἐστι κἀκεῖνο ποθεῖ καὶ διώκει. — Ὅπου δὲ ὡρισμένως περὶ τοῦ θεοῦ (Ὀσίριδος) πρόκειται, ῥητῶς ἐκφέρεται, ὡς 374 F χρὴ καὶ τὴν θεὸν ταύτην οὕτω διανοεῖσθαι τοῦ πρώτου θεοῦ μεταλαγχάνουσαν ἀεὶ καὶ συνοῦσαν ἔρωτι τῶν περὶ ἐκεῖνον ἀγαθῶν καὶ καλῶν 383 A ἡγεμών ἐστι καὶ βασιλεὺς ὁ θεός... οὗ τὴν Ἶσιν ὁ παλαιὸς ἀποφαίνει λόγος ἐρῶσαν ἀεὶ καὶ διώκουσαν καὶ συνοῦσαν.

352 B (473, 11 κέ.) τὰ μὲν μέλανα καὶ σκιώδη τὰ δὲ φανερὰ τῆς περὶ θεῶν ὑποδηλοῦντα οἰήσεως (γρ. μετὰ τοῦ Wytt. νοήσεως, ὅπερ ὀρθῶς ἐξέδωκεν ὁ Dübner), οἷα καὶ περὶ τὴν ἐσθῆτα τὴν ἱερὰν ἀποφαίνεται διὸ καὶ τὸ κοσμεῖσθαι τούτοις κτλ.

Ὁ ζητούμενος νοῦς εἶναι: τὰ τῆς περὶ θεῶν νοήσεως ὑποδηλοῖ ὁ ἱερὸς λόγος τὰ μὲν μέλανα καὶ σκιώδη τὰ δὲ φανερὰ καὶ λαμπρά, ὁποῖα φαίνονται καὶ ἐξωτερικῶς, συμβολικῶς εἰκονιζόμενα περὶ τὴν ἐσθῆτα τὴν ἱεράν, τ.ἔ. τὴν στολὴν τῶν ἀγαλμάτων τῆς Ἴσιδος, ἐν

ἡ ἡ ποικιλία καὶ μῖξις τῶν λευκῶν πρὸς τὰ μέλανα οὐδὲν ἄλλο ἐνέφαινεν ἢ ὅτι καὶ ὁ ἱερὸς λόγος εἶναι φανερὸς μὲν καὶ λαμπρὸς εἴς τινα, ἀμυδρὸς δὲ καὶ σκοτεινὸς εἰς ἄλλα. Ἀλλὰ πρὸς ἔκφρασιν τοιούτου νοήματος τὸ παραδεδομ. ῥ. ἀποφαίνεται εἶναι ἥκιστα, νομίζω, πρόσφορον· διὸ μεταγραπτέον εἰς τὸ γνήσιον ἐπιφαίνεται. Τὸ ῥ. ἐπιφαίνομαι κυριολεκτούμενον σημ. φαίνομαι ἐπάνω ἢ ἀναφαίνομαι, οἷον 353 C δοκεῖ γὰρ ἐπιόντι τῷ Νείλῳ συνεπιφαίνεσθαι (ὁ φάγρος). 433 F λιμνῶν τε γὰρ γεγόνασι καὶ ποταμῶν, ἔτι δὲ πλείονες ναμάτων θερμῶν, ὅπου μὲν ἐκλείψεις καὶ φθοραὶ παντάπασιν, ὅπου δ' οἷον ἀποδράσεις καὶ καταδύσεις· εἶτα πάλιν ἥκει διὰ χρόνων ἐπιφαινόμενα τοῖς αὐτοῖς τόποις - ἤγουν ἀναφαινόμενα. Τροπικῶς δὲ λέγεται περὶ ἐπικεκρυμμένων πως ἀντικειμένων εἴτε ὡς νοητῶν εἴτε ὡς κινημάτων ψυχικῶν καὶ ἠθῶν, ἐκφαινομένων ἔν τινι ὁρατῷ ἢ αἰσθητῷ. Πρβ. Ἄρατ. 3 ἐπιφαίνεται δ' ἀμέλει καὶ ταῖς εἰκόσιν ἀθλητική τις ἰδέα. αὐτ. 48 ἡ γὰρ προαίρεσις αὐτοῦ καὶ τὸ ἦθος ὡ χρῶμα ταῖς πράξεσι τοῦ βασιλέως ἐπεφαίνετο. Γαλβ. 23 τοῦ Ὄθωνος ἐπεφαίνετο πολλὰ σημεῖα τῇ μορφῇ πικρῶς καὶ σὺν ὀργῇ τῆς ἐλπίδος τὴν ἀπότευξιν φέροντος.

Ἱερὰν ἐσθῆτα λέγων ἐνταῦθα ὁ Πλούτ. ἐννοεῖ τὰς στολάς, αἷς περιέβαλλον καὶ ἐκόσμουν τὰ ἀγάλματα τῆς Ἴσιδος. Πρβ. 382 C στολαὶ δ' αἱ μὲν Ἴσιδος ποικίλαι ταῖς βαφαῖς (περὶ γὰρ ὕλην ἡ δύναμις αὐτῆς πάντα γιγνομένην καὶ δεχομένην. φῶς σκότος, ἡμέραν νύκτα...)· ἡ δ' Ὀσίριδος οὐκ ἔχει σκιὰν οὐδὲ ποικιλμὸν (=371 F ἀμπεχόνῃ δὲ φλογοειδεῖ στέλλουσιν αὐτοῦ τὰς εἰκόνας), ἀλλ' ἓν ἁπλοῦν τὸ φωτοειδὲς κτλ.

Ἡ χρῆσις τοῦ εἰκαζομένου ἐπιφαίνεται ἐνταῦθα εἶνε, ἡ αὐτὴ σχεδὸν καὶ τοῦ ἐμφαίνεται ἐν παραπλησίοις χωρίοις, ὡς 372 D τῶν ἀγαλμάτων αὐτῆς (τῆς Ἴσιδος) τὰ μὲν κερασφόρα τοῦ μηνοειδοῦς γεγονέναι μιμήματα. τοῖς δὲ μελανοστόλοις ἐμφαίνεσθαι τὰς κρύψεις καὶ τοὺς περισκιασμούς. 381 D ἡ τῶν μελάνων πτερῶν (τῆς Ἴβεως) πρὸς τὰ λευκὰ ποικιλία καὶ μῖξις ἐμφαίνει σελήνην ἀμφίκυρτον. 354 C μετεῖχε τῆς φιλοσοφίας (τ.ἔ. τῆς περὶ θεῶν νοήσεως ὡς ἀντικειμένου τοῦ ἱεροῦ λόγου) ἐπικεκρυμμένης τὰ πολλὰ μύθοις καὶ λόγοις ἀμυδρὰς ἐμφάσεις τῆς ἀληθείας καὶ διαφάσεις ἔχουσιν.

Καὶ συντάσσεται μὲν κανονικῶς τὸ ῥ. ἐπιφαίνομαι δοτικῇ, δηλούσῃ

τὸ πρᾶγμα, ἐν ᾧ ἐπιφαίνεταί τι ἢ ἐξωτερικεύεται, ὡς ἐκ τῶν ἀνωτέρω παρατεθέντων χωρίων δῆλον γίνεται, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τῆς ἱερᾶς ἐσθῆτος, ὡς περιβολῆς ἐχούσης τὸν ποικιλμὸν πέριξ, ἐτέθη ἀντὶ δοτικῆς τὸ προθετόπτωτον: περὶ τὴν ἐσθῆτα.

352 E (474, 19 κέ.) δεῖ καθαροὺς τῶν τοιούτων γενομένους ἑορτάζειν, οὐκ [ἐν ?] αὐταῖς ταῖς ἱερουργίαις χρῆσθαι καθάρσει καὶ ἀφαιρέσει τῶν περιττωμάτων.

353 A (475, 21 κέ.) οἶνον δ' οἱ μὲν ἐν Ἡλίου πόλει θεραπεύοντες τὸν θεὸν οὐκ εἰσφέρουσι τὸ παράπαν εἰς τὸ ἱερόν, ὡς οὐ προσῆκον ἡμέρας πίνειν, τοῦ κυρίου καὶ βασιλέως ἐφορῶντος.

Ἀντὶ τοῦ ἀτόπου: ἡμέρας, ὁ Squire εἰκ.: ἱερεῦσι, ὁ Moser ἱερέας· ὁ δὲ Wutt. νομίζει, ὅτι ἡ λ. ἡμέρας πρέπει νὰ διαγραφῇ ἢ νὰ μετατεθῇ μετὰ τὴν λ. ἐφορῶντος. Ὁ Πλουτ., ὡς εἰκάζω, ἔγραψεν: ὑπηρέτας πίνειν, τοῦ κυρίου ἐφορῶντος — ὡς ἐκ τῶν συμφραζομένων προδήλως συνάγεται. Πρβλ. 407 E, 417 A κἀ.

353 E (477, 7 κέ.) οὐδὲ στοιχεῖον ἀλλ' [ἀλλ] οἷον περίττωμα διεφθορὸς καὶ νοσῶδες, πρβ. 424 A οὐδὲν ἄτακτον οὐδ' ἀκατακόσμητον οἷον περίττωμα λειφθήσεται προσπίπτον (ἔκδ. Βερναρδ.) ἔξωθεν (1)

353 F (477, 16 κέ.) οἱ δ' ἱερεῖς ἀφοσιοῦνται καὶ δυσχεραίνουσι καὶ τὸ κρόμμυον παραφυλάττοντες, ὅτι τῆς σελήνης φθινούσης μόνον εὐτροφεῖν τοῦτο καὶ τεθηλέναι πέφυκεν.

καὶ τὸ κρόμμυον] ὁμοφώνως πάντες οἱ κώδ. καὶ κατ' αὐτοὺς ὁ Squire καὶ ὁ Wytt. οἱ δ' ἄλλοι ἐκδόται, τ.ἔ. ὁ Hutten, Parthey, Dübner καὶ Βερναρδ: δυσχεραίνουσιν τὸ κρόμμυον-διαγράψαντες τὸν καὶ ἐξ εἰκασίας οὐχὶ ὀρθῆς τοῦ Squire, συνεπινεύοντος καὶ τοῦ Wytt, εἰ καὶ ἄλλως ἀμφότεροι οὗτοι, ὡς σχεδὸν πάντοτε, ἰδίως ὁ Wytt τηροῦσιν ἐν ταῖς ἐκδόσεσιν αὐτῶν τὴν παραδεδομένην γραφὴν οὐχὶ ἀλόγως. Ὁ Markl εἰκ.: καὶ τὸ κρόμμυον παραφυλάττουσι (ἀντί: παραφυλάττοντες) - ἄνευ ἀνάγκης. Τὸ χωρίον κάλλιστα, ὡς παρεδόθη, ἔχον ἐκδέχου: οἱ δ' ἱερεῖς ἀφοσιοῦνται καὶ δυσχεραίνουσι καὶ τὸ κρόμμυον παραφυλάττοντες,

(1) Ἡ εἰκασία αὕτη ἐξηνέχθη πρὸ ἐμοῦ ὑπὸ Σπ. Βάση καὶ Γ. Ν. Χατζιδάκι (Ἀθηνᾶ 13, 679-680). Τὴν ἀνακοίνωσιν ὀφείλω τῷ Καθηγ. κ. Γ. Ν. Χατζιδάκι. Οὐδὲν ἧττον καὶ ταύτην καὶ ἄλλας εἰκ., ὅσαι ἀνεξαρτήτως ὑπ' ἐμοῦ ἐγένοντο, καίπερ καταληφθείσας ἤδη ὑπὸ ἄλλων, δημοσιεύω διὰ τὴν σύμπτωσιν, ὁσάκις εἶναι τοῦτο χρήσιμον πρὸς βεβαίωσιν τοῦ ἑκάστοτε διορθουμένου χωρίου.

ὅτι... ὁμοίως δὲ (22) καὶ τὴν ὗν ἀνίερον ζῷον ἡγοῦνται — ἤγουν διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν (=ὁμοίως) καὶ τὸ κρόμμυον — δι' ἣν (= ὥσπερ) καὶ τὴν ὗν. Προτάσσεται τὸ δεικτέον τοῦ δεδομένου καὶ γνωστοῦ. Πρβ. 369 F καὶ γὰρ τῶν φυτῶν νομίζουσι τὰ μὲν τοῦ ἀγαθοῦ θεοῦ, τὰ δὲ τοῦ κακοῦ δαίμονος εἶναι· καὶ τῶν ζῴων ὥσπερ κύνας κτλ. (ἰδ. τὴν οἰκείαν τοῦ χωρίου παρατήρησιν) = καὶ τῶν φυτῶν (ὁμοίως, ὡς) καὶ τῶν ζῴων. 409 C. Καὶ γὰρ οἱ παῖδες ἀγαπῶσι, καὶ οὗτοι (ἰδ. Βάσην, Ἀθηνᾶ 7, 286). Γνωστὴ ἐν τῇ Ἑλλην. συντάξει ἡ χρῆσις αὕτη τοῦ καὶ πρβ. καὶ Πλάτ. Ἀπολ. 22 D ταυτόν μοι ἔδοξαν ἔχειν ἁμάρτημα, ὅπερ καὶ οἱ ποιηταί, καὶ οἱ ἀγαθοὶ δημιουργοί.

354 A (477, 25 κέ.) τὸν δὲ λόγον... ὡς ὁ Τυφὼν... διέρριψεν, οὐ πάντες ἀποδέχονται παρακουσμάτων ὥσπερ ἄλλα πολλὰ νομίζοντες.

παρακουσμάτων — πολλὰ] οὕτως οἱ κώδ. πάντες καὶ κατ' αὐτοὺς ὁ Squire καὶ Wytt., οἱ δὲ λοιποὶ ἐκδόται: παρακουσμάτιον ὥσπερ ἄλλα πολλὰ νομίζοντες —, ἐξ εἰκ. τοῦ Xyl. Baxt. καὶ Bentl, συνεπινευόντων καὶ τοῦ Squire καὶ Wytt, ὁ δὲ Markl. εἰκ.: παράκουσμα τῶν ⟨νεωτέρων, ἤ: ὕστερον, ἤ τοι. τι⟩, ὁ Petav. παράκουσμα τοῦτο. Ἀπιθανώτατον πάντων εἶναι τὸ ἐκδοθὲν παρακουσμάτιον. Πρόκειται περὶ παλαιοῦ καθεστῶτος ἐσφαλμένως νοηθέντος καὶ ἑρμηνευθέντος, ὑπὸ τῶν πολλῶν ὡς ἐκ τῶν εὐθὺς ἐπιφερομένων συνάγεται: ἀλλὰ τροφὴν... οὕτω προβάλλεσθαι τοὺς παλαιοὺς λέγουσιν, ὥστε κτλ. Διὸ οὐχὶ ἀπιθάνως δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ: οὐ πάντες ἀποδέχονται, παράκουσμα τῶν ⟨πολλῶν⟩ ὥσπερ ἄλλα παλαιὰ (ἀντί: πολλά, ἤ: παράκουσμα ⟨τῶν παλαιῶν⟩ ὥσπερ ἄλλα πολλὰ) νομίζοντες — τ.ἔ. οἱ (ὀλίγοι) εἰδότες ὡς ἀκριβοῦντες τὰ τοιαῦτα. Πρβ. Διονύσ. Ῥωμ. Ἀρχ. 9,22 τὸ δὲ συναπτόμενον τούτοις ὑπό τινων οὔτ' ἀληθὲς ὂν οὔτε πιθανόν, ἐκ παρακούσματος δέ τινος πεπλασμένον ὑπὸ τοῦ πλήθους, ἄξιον μὴ παραλιπεῖν. Ὠριγ. πρὸς Κελσ. 3 p. 120, 45 (κατὰ τὸν Θησ. Ἑρρ. Στεφ.) τὰ τοῦ παλαιοῦ λόγου παρακούσματα συμπλάττοντες. — Τὸ δὲ παρὰ τῷ αὐτῷ συγγραφεῖ 1. p. 638 D ἐκ παρακουσματίων φήσαντος — εἶναι πιθανῶς ἐφθαρμένον ἀντί: ἐκ παρακουσμάτων φ., διότι σχηματισμὸς ὑποκοριστικοῦ ἐκ τῆς λ. παράκουσμα ἥκιστα πιθανὸς φαίνεται.

356 B (483, 14 κέ.) ὕστερον δὲ γῆν πᾶσαν ἡμερούμενον ἐπελθεῖν (τὸν Ὄσιριν), ἐλάχιστα μὲν ὅπλων δεηθέντα, πειθοῖ δὲ τοὺς πλείστους καὶ λόγῳ μετ' ᾠδῆς πάσης καὶ μουσικῆς θελγομένους προσαγόμενον.

μετ' ᾠδῆς πάσης καὶ μουσικῆς] οὕτως οἱ κώδ. πάντες καὶ κατ' αὐτοὺς ὁ Squire, Wytt. Hutten καὶ Parthey· μετ' ᾠδῆς καὶ πάσης μουσικῆς ἐξέδ. ὁ Dübner καὶ ὁ Βερναρδ. ἐξ εἰκ., ὡς φαίνεται, τοῦ Reiske ἀναγραφομένης ὑπὸ τοῦ Hutten· διοτι ὁ Βερναρδ. οὐδὲν ὑποσημειοῦται. Μᾶλλον ὁ Πλούτ. ἔγραψε: καὶ λόγῳ μετ' ⟨ἐπ⟩ῳδῆς πάσης καὶ μουσικῆς θελγομένους — ὡς ἠδύνατό τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τοῦ Αἰσχ. Προμ. 172 κέ. Καί μ' οὔτε μελιγλώσσοις πειθοῦς ἐπαοιδαῖσιν θέλξει. Εὐρ. Ἱππόλ. 478 εἰσὶν δ' ἐπῳδαὶ καὶ λόγοι θελκτήριοι (πρβ. τοῦ ἐξεταζομένου χωρίου: πειθοῖ — καὶ λόγῳ — θελγομένους). Πολύβ. παρὰ Σουΐδᾳ (Ἀπόσπ. Ἑλλ. 63 = Vatic. 33,2 Bernhardy) πάσης ἐπῳδῆς καὶ γοητείας. Ξενοφ. Ἀπομν. 2,6,10 εἶναι μέν τινάς φασιν ἐπῳδάς, ἃς οἱ ἐπιστάμενοι ἐπᾴδοντες οἷς ἂν βούλωνται φίλους αὐτοὺς ποιοῦνται... ταύτην τὴν ἐπῳδήν... καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις αἱ Σειρῆνες ἐπᾴδουσαι κατεῖχον. αὐτ. 13 Περικλῆς πολλὰς (τ.ἔ. ἐπῳδὰς) ἐπίσταιτο, ἃς ἐπᾴδων τῇ πόλει ἐποίει αὐτὴν φιλεῖν αὐτόν.

356 C (484, 6 κέ.)· τοὺς δὲ συνόντας ἐπιδραμόντας ἐπιρράξαι (ἐκ διορθ. Wytt. ἀντὶ ἐπιρρῆξαι) τὸ πῶμα καὶ τὰ μὲν γόμφοις καταλαβόντας ἔξωθεν, τῶν δὲ θερμοῦ μολίβδου καταχεαμένων ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐξενεγκεῖν.

τὰ μὲν - καταλαβόντας — τῶν δὲ - καταχεαμένων] οὕτως οἱ κώδ. ἀντὶ **καταχεαμένων** ὁ Squire ᾔκασεν ὀρθῶς ὡς καὶ ὁ Bentl. καὶ Markl **καταχεαμένους**, συνεπινεύοντος καὶ τοῦ Wytt., ὅπερ καὶ ἐξέδωκαν ὁ Squire, Hutten καὶ Parthey· ὁ δὲ Dübner καὶ Βερναρδ. ἐξέδ.: τῶν μὲν γόμφοις καταλαβόντων, — ἐξ εἰκ. τοῦ Salm., μεθαρμόσαντος καὶ ταῦτα, ὡς φαίνεται, πρὸς τὰ ἑπόμ.: τῶν δὲ θερμοῦ μολίβδου καταχεαμένων, — ἅπερ προφανῶς ἐφθαρμένα διωρθώθησαν, ὡς ἐλέχθη, ὑπὸ τοῦ Squire παρατηροῦντος «Ita emendavi pro ΚΑΤΑΧΕΑΜΕΝΩΝ, constructionis ratione postulante, cum ad συνωμότας (ὡς εἰκ. ἀντί: συνόντας) necesse est hoc verbum referas,

aeque ac καταλαβόντας, quae igitur vox recte se habet; adest porro tum Bentleii tum Marklandi auctoritas».

357 A (486, 2 κ.έ.) περιτεμὼν τὸν περιέχοντα τὴν σορὸν οὐχ ὁρωμένην κόλπον ἔρεισμα τῆς στέγης ὑπέστησε.

κόλπον] οἱ κώδ. πάντες καὶ οἱ ἐκδόται πλὴν τοῦ Βερναρδ. ἐκδόντος **κορμόν**, ἐξ εἰκ. τοῦ Salm. Markl. καὶ Reiske, ὅστις ἄλλως προσεικάζει: λόχμην, ἤ: κόμην — ἄνευ ἀνάγκης ἴσως· διότι ὁ κορμὸς καὶ ἰδίως τὸ μέρος αὐτοῦ τὸ περιλαβὸν καὶ ἀποκρύψαν τὴν σορὸν λέγεται κόλπος. «Nec tamen κόλπον penitus repudiare ausim» Wytt.

357 B (486, 12 ἑκ.) τοῦ τε χρωτὸς ἀμβροσίαν ⟨ἀπο⟩πνέοντος. Πρβ. 623 E λέγεται δὲ καὶ τοῦ χρωτὸς (τοῦ Ἀλεξάνδρου) ἥδιστον ἀποπνεῖν, ὥστε καταπιμπλάναι τοὺς χιτωνίσκους εὐωδίας. 421 B τὸν τόπον εὐωδία κατεῖχε. τοῦ στόματος ἥδιστον ἀποπνέοντος.

357 D (487, 3 κέ.) τῇ δὲ σορῷ περιπεσεῖν (την Ἶσιν) καὶ κωκῦσαι τηλικοῦτον, ὥστε τῶν παίδων τοῦ βασιλέως τὸν νεώτερον ἐνθανεῖν, τὸν δὲ πρεσβύτερον κτλ.

ἐνθανεῖν] οἱ κώδ. πάντες καὶ οἱ ἐκδόται· ὁ δὲ Dübner καὶ Βερναρδ. ἐξέδ. ἐκθανεῖν — ἐξ εἰκ. τοῦ Reiske πιθανῆς καὶ τῷ Wytt. Τὸ ἐνθανεῖν σημ. ἐν τούτῳ, τ.ἔ. τῷ κωκύειν θανεῖν, ὅπερ καὶ ὁ Reiske παρατηρεῖ ἀμφιβάλλων περὶ τῆς εἰκασίας αὐτοῦ· τὸ δὲ ἐκθανεῖν σημ. λιποθυμῆσαι. «Ἐξέθανεν· ἐλιποθύμησεν» Ἡσύχιος. Οὐδεμία ἐν τοῖς ἔπειτα περὶ τοῦ νεωτέρου τούτου βασιλόπαιδος γίνεται μνεία· ὥστε δὲν εἶναι βέβαιον, ἂν τῷ ὄντι ἀπέθανεν ἐν τῷ θρήνῳ τῆς θεᾶς ἢ ἐξέθανε, τ.ἔ. ἐλιποθύμησε μόνον. Ἀλλὰ πιθανώτερον φαίνεται, ὅτι ἀπέθανε διὰ τὸν ἁπλούστατον λόγον, διότι τοῦτο λέγει ἡ ὁμόφωνος πάντων τῶν κωδίκων παράδοσις. Ἀφ' ἑτέρου οὐδεὶς λόγος ὑπάρχει νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἐλιποθύμησε· τοὐναντίον ὁ Πλούτ., προδιορθῶν τρόπον τινὰ τὸ μέλλον νὰ συμβῇ, εἶπεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (486, 22 κέ.), ὅτι διὰ τῶν κραυγῶν αὐτῆς ἡ μήτηρ βασίλισσα ἀφήρεσε τὴν ἀθανασίαν τοῦ παιδίου, ἣν ἡ θεὰ παρεσκεύαζεν· ἔπειτα ἂν ὁ ἕτερος παῖς, καίπερ πρεσβύτερος ὤν, ἐκ τοῦ φόβου ὅμως, ἐπειδὴ ἡ θεὰ στραφεῖσα μόνον δεινὸν ἐνέβλεψεν (487, 15 κέ.) ἀπέθανε, δὲν εἶναι ἀπίθανον, ὅτι ὁ νεώτερος ἐν τῷ ὑπερβολικῷ τῆς θεᾶς θρήνῳ ἀπέθανεν, ὅ ἐ. ἐνέθανεν, ὡς ἡ παραδεδομένη γραφὴ λέγει.

357 F (488, 1 κέ.) καὶ τὸ δεικνύμενον αὐτοῖς εἴδωλον ἀνθρώπου τεθνηκότος ἐν κιβωτίῳ περιφερόμενον οὐκ ἔστιν ὑπόμνημα τοῦ περὶ Ὀσίριδος πάθους, ᾗ τινες ὑπολαμβάνουσιν, ἀλλ' οἰομένους παρακαλεῖν αὐτοὺς χρῆσθαι τοῖς παροῦσι καὶ ἀπολαύειν, ὡς πάντας αὐτίκα μάλα τοιούτους ἐσομένους, οὗ χάριν ἐπὶ κῶμον ἐπεισάγουσι.

ἀλλ' οἰομένους - οὗ χάριν ἐπὶ κῶμον] οὕτως πάντες οἱ κώδ. καὶ κατ' αὐτοὺς ὁ Squire, Wytt. καὶ Hutten· ὁ Parthey ἐξέδ.: ἀλλ' οἰνωμένους (ἐξ εἰκ. τοῦ Markl.) - ἐσομένους· οὗ χάριν κτλ. ὁ Dübner: ἀλλ' οἰομένους - ἐσομένους, ἄχαριν ἐπίκωμον ἐπεισάγουσι· ὁ δὲ Βερναρδ.: ἀλλ' οἰνωμένους (ἐξ εἰκ. Markl.) - αὐτοὺς (ἐξ ἰδίας εἰκ. ἀντί: αὑτοὺς) - ἄχαριν ἐπίκωμον, ὡς καὶ ὁ Dübner, ἐξ εἰκ. τοῦ Emperius. ὁ Wytt. συμφωνῶν τῷ Xyl. ἀντί: οὐκ ἔστιν, - θέλει: οὐκ εἶναι, - ἐκ παραλλήλου τῷ ἐπιφερομένῳ παρακαλεῖν, ἐκδεχόμενος ἀμφότερα ἐν ἐξαρτήσει ἐκ τοῦ (487, 24): ἔνιοι δέ φασιν· ὁ Reiske θεωρῶν τό: ***οὐκ ἔστιν***, ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸ ἐπεισάγουσι, εἰκ.: ἀλλ' οἰόμενοι παρακαλεῖν (ἐξυπακουομ. τοῦ δεῖν 'sed existimantes, se opportere adhortari convivas') —ἐσομένους ⟨ἱλαρ⟩οῦ χάριν ἐπὶ κῶμον ἐπεισάγουσι.

Τὸ χωρίον ὡς ἐξέδωκεν ὁ Βερναρδ. συντάσσει (ἰδ. Symbolae criticae et palaeographicae in Plutarchi vitas parallelas et moralia Lips. 1879 σ. 71/72): ἀλλ' ἐπεισάγουσιν ἄχαριν ἐπίκωμον, ἵνα παρακαλῇ αὐτοὺς οἰνωμένους χρῆσθαι τοῖς παροῦσι κτλ. ὁ δὲ νοῦς τοῦ χωρίου τίς; Πρὸς τοῦτο ἐξετάσωμεν, τί σημ. τό: χρῆσθαι τοῖς παροῦσι καὶ ἀπολαύειν. Ἐπειδὴ πρόκειται περὶ πινόντων ἀνθρώπων καὶ θαλιαζόντων, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λέγεται (487, 25), τὸ μὲν χρῆσθαι τοῖς παροῦσι σημ. χρῆσθαι τῷ πίνειν, τ. ἔ. μὴ ἐᾶν ἐν ἀχρηστίᾳ τὸ πίνειν, τὸ δὲ ἀπολαύειν ἀντιστοιχεῖ τῷ θαλιάζειν τ. ἔ. τέρπεσθαι ἐν συμποσίῳ. Κατὰ ταῦτα ὁ νοῦς τοῦ χωρίου εἶναι: ἀλλ' ἐπεισάγουσι (τὸ δεικνύμενον εἴδωλον) ἄχαριν ἐπίκωμον, ἵνα παρακαλῇ αὐτοὺς οἰνωμένους (bone potos, ὡς λατιν. ἀποδίδεται ὑπὸ τοῦ Squire, ὅ ἐ. ἐν καταστάσει μέθης) χρῆσθαι τῷ πίνειν καὶ τέρπεσθαι· ὁ Πλούτ. λέγει 672A μάλιστα μὲν πίνειν καὶ οἰνοῦσθαι παρακαλοῦντες (οἱ Ἰουδαῖοι) ἀλλήλους - ἀλλ' ἀμφιβάλλω, ἂν ἠδύνατο νὰ εἴπῃ: οἰνοῦσθαι καὶ πίνειν, ἤ: οἰνωμένους πίνειν, ἐκτὸς ἐὰν πρόκειται περὶ οἰνούν-

των τὸ σῶμα ἀμέτροισι πότοις κατὰ τὸν παρ' Ἀθηναίῳ (433 Β) Κριτίαν· τὸ οἰνοῦσθαι εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ πίνειν. Διὰ ταῦτα νομίζω, ὅτι ἡ εἰκ. τοῦ Markl. οἰνουμένους bene potos (διορθωθεῖσα ὑπὸ Wytt. οἰνωμένους), ἐπαινουμένη καὶ ὑπὸ τοῦ Squire καὶ Wytt. ἐν τῷ ἐξεταζομένῳ χωρίῳ εἶναι ἄστοχος. Καὶ ἡ διόρθωσις τοῦ Βερναρδ. αὐτούς (ἀντί: αὐτούς) δὲν παρέχει, νομίζω, σύνταξιν καὶ φράσιν κανονικήν: ἐπεισάγουσι τὸ εἴδωλον, ἵνα (τὸ εἴδωλον) παρακαλῇ αὐτούς, ἐνῷ ἠδύναντο νὰ ἐπεισάγωσι τὸ εἴδωλον καὶ διὰ τοῦ εἰδώλου περιφέροντες καὶ δεικνύοντες αὐτὸ νὰ παρακαλῶσιν ἑαυτοὺς πρβ. τὸ ἀνωτέρω παρατεθὲν χωρίον 672Α πίνειν καὶ οἰνοῦσθαι π α-π α κ α λ ο ῦ ν τ ε ς ἀ λ λ ή λ ο υ ς. - Τῆς ὑπὸ τοῦ Βερναρδ. ἐκδοθείσης γραφῆς τοῦ χωρίου μόνον ἡ διόρθωσις (τοῦ Emper.) ἄχαριν ἐπίκωμον, ἀντί: οὐ χάριν ἐπὶ κῶμον, προεκδοθεῖσα ὑπὸ Dübner εἶναι προφανής, βεβαιουμένη ἐκ χωρίου τοῦ Πλουτ. περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου 148 Α ὁ δ' Αἰγύπτιος σκελετός, ὃν ἐπιεικῶς εἰσφέροντες εἰς τὰ συμπόσια προτίθενται καὶ π α ρ α κ α λ ο ῦ σ ι μεμνῆσθαι τάχα δὴ τοιούτους ἐσομένους, καίπερ ἄ χ α ρ ι ς καὶ ἄωρος ἐ π ί κ ω μ ο ς ἥκων, ὅμως ἔχει τινὰ καιρόν, καὶ εἰ μὴ πρὸς τὸ π ί ν ε ι ν κ α ὶ ἡ δ υ-π α θ ε ῖ ν ἀλλὰ πρὸς φιλίαν καὶ ἀγάπην ἀλλήλων προτρέπεται καὶ παρακαλεῖ — (δηλαδὴ ὁ σκελετὸς ἐνταῦθα κανονικῶς, ἐνῷ ἀνωτέρω: προτίθενται καὶ παρακαλοῦσι δι' αὐτοῦ). Πρβ. καὶ Ἡρόδ. 2, 78 ἐν δὲ τῇσι συνουσίῃσι τοῖσι εὐδαίμοσι αὐτῶν, ἐπεὰν ἀπὸ δείπνου γένωνται, περιφέρει ἀνὴρ νεκρὸν ἐν σορῷ ξύλινον πεποιημένον... δ ε ι κ ν ὺ ς δ' ἑκάστῳ τῶν συμποτέων λέγει· ἐς τοῦτον ὁρέων π ῖ ν έ τ ε κ α ὶ τ έ ρ π ε υ (πρβλ. τοῦ ἐξεταζομ. χωρίου: χρῆσθαι τοῖς παροῦσι καὶ ἀπολαύειν)· ἔσεαι γὰρ ἀποθανὼν τοιοῦτος. — Ὁ Πλούτ. σχεδὸν ἀντέγραψε τὸν Ἡρόδοτον. Τὸ Ἡροδότειον: πῖνέ τε καὶ τέρπευ — ἀπέδωκε διὰ τοῦ: χρῆσθαι τοῖς παροῦσι (=τῷ πίνειν) καὶ ἀπολαύειν· ἐν δὲ τοῖς ἔμπροσθεν (487, 25): π ί ν ο υ σ ι ν ἀνθρώποις καὶ θ α-λ ι ά ζ ο υ σ ι ἐν 148 Α τὸ πίνειν καὶ ἡδυπαθεῖν, οἷς πάλιν ἀντιστοιχοῦσι τὰ ἐν 672 Α πίνειν καὶ οἰνοῦσθαι.

Ἐκ πάντων τούτων δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ, ὅτι ἀρχικῶς τὸ χωρίον εἶχεν: οὐκ ἔστιν ὑπόμνημα τοῦ περὶ Ὀσίριδος πάθους... ἀλλ', ο ἶ μ α ι, β ο υ λ ό μ ε ν ο ι παρακαλεῖν αὐτούς (ὡς οἱ κώδ.) χρῆσθαι τοῖς παροῦσι καὶ ἀπολαύειν, ὡς πάντας αὐτίκα μάλα τοιούτους ἐσομένους, ⟨συ-

νουσίας, ἢ: συμποσίου χάριν⟩, ἄχαριν ἐπίκωμον ἐπεισάγουσι. — Ἡ συμπλήρωσις ⟨συνουσίας χάριν?⟩ δὲν εἶναι μὲν τῶν ὧν οὐκ ἄνευ· διότι δύναται καὶ ἀπὸ κοινοῦ νὰ ἐξυπακουσθῇ: χρῆσθαι τοῖς παροῦσι καὶ ἀπολαύειν αὐτῶν, τ. ἔ. τῶν παρόντων: Ἀλλ' ἂν τὸ χρῆσθαι τοῖς παροῦσι=χρῆσθαι τῷ πίνειν, τὸ ἀπολαύειν χρήζει καὶ αὐτὸ ἰδίου ἀντικειμένου, ὅπως ἰσοδυναμῇ τῷ τέρπευ (Ἡρόδ) καὶ τῷ ἡδυπαθεῖν (148 A) ἢ: οἰνοῦσθαι (672 A) ἢ: θαλιάζειν (ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τοῦ ἐξεταζομ. χωρίου) τοῦ Πλουτάρχου. Χάριν τοῦ συμπληρουμένου ⟨συνουσίας χάριν⟩ πρβλ. 616 D τὰ μὲν ἄλλα πάθη πειρώμενον ἀνιέναι συνουσίᾳ (ἐν τοῖς συμποσίοις, ἰδ. τὰ ὀλίγον ἔμπροσθεν), τὸν δὲ κτλ. 621 D διαγωγὴ γάρ ἐστιν ἐν οἴνῳ τὸ συμπόσιον εἰς φιλίαν ὑπὸ χάριτος τελευτῶσα. 746 F τοὺς φιλοφρόνως καὶ ἱλαρῶς συνόντας ἀλλήλοις ἐν οἴνῳ θαλιάζειν λέγομεν.

358 F (490, 17 κέ.)ὅτι δ' οὐκ ἔοικε ταῦτα κομιδῇ μυθεύμασιν ἀραιοῖς καὶ διακένοις πλάσμασιν... ἀλλ' ἔχει τινὰς ἱστορίας καὶ παθῶν διηγήσεις αὐτῇ· καὶ καθάπερ οἱ μαθηματικοὶ κτλ.

διηγήσεις αὐτῇ· καὶ καθάπερ] οὕτως πάντες οἱ κώδ. καὶ κατ' αὐτοὺς ὁ Squire (εἰμή: αὐτή) καὶ ὁ Wytt , ὁ δὲ Hutten, Parthey καὶ Dübner: διηγήσεις, αὐτὴ ⟨οἶσθα⟩· καὶ καθάπερ κτλ. ἐξ εἰκ. τοῦ Reiske, καὶ Wytt., προηγηθέντος τοῦ Squire: αὐτή ⟨ὁρᾷς⟩. ὅθεν ὁ Βερναρδ. ἐξ ἰδίας διορθ. ⟨οἶσθ'⟩ αὐτὴ—ὅπερ καὶ ἐξέδωκεν.

Ὁ λόγος: ὅτι δ' οὐκ ἔοικε ταῦτα — διηγήσεις κτλ., ἐπιφέρεται ἀντιθετικῶς πρὸς τὰ προηγούμενα: ὅτι μὲν οὖν — περὶ θεῶν ἔχουσιν. Ἀλλ' οὕτω συμπληρουμένου τοῦ χωρίου ἡ ἀντίθεσις ὑπάρχει κατὰ τύπον μόνον ἱκανῶς ἐμφαντική (ὅτι μέν — ὅτι δέ), πράγματι δ' ὅμως ταυτολογία ἀφόρητος, ἤγουν: ὅτι μέν... ἀποπτύσας. . οὐδὲν δεῖ λέγειν πρὸς σέ· καὶ γὰρ αὐτή (εὖ εἰδυῖα) δυσκολαίνεις τοῖς οὕτω παρανόμους καὶ βαρβάρους δόξας περὶ θεῶν ἔχουσιν· ὅτι δ' οὐκ ἔοικε ταῦτα κομιδῇ μυθεύμασιν... ἀλλ' ἔχει τινάς... διηγήσεις, οἶσθ' αὐτή (ὥστ' οὐδὲν δεῖ πρὸς σὲ λέγειν). Ἦτο ἀδύνατον τοιοῦτόν τι νὰ διανοηθῇ καὶ γράψῃ ὁ Πλούταρχος. Πρὸ ἐμοῦ συνεῖδε τοῦτο, ὡς μετὰ ταῦτα παρετήρησα, μεταγνοὺς ὁ Wytt.: 'Quod in fine corrigendum putabamus αὐτὴ ὁρᾷς vel αὐτὴ οἶσθα nunc minus nobis placet; post... αὐτὴ δυσκολαίνεις hace iteratio frigeat, et

verisimilius videatur scripturum fuisse δείξει αὐτό'. Τοιοῦτόν τι βεβαίως ἀπαιτεῖ ὁ νοῦς ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ προηγούμενον : (οὐδὲν δεῖ λέγειν πρὸς σέ —), τ. ἔ. ὅτι δ' οὐκ ἔοικε κτλ. τοῦτο δεῖ λέγειν (ἤ: σκοπεῖν, ἤ: διεξιέναι, ἢ παραπλήσιόν τι), ἴσως: διηγήσεις, ⟨δεικτέον, ἤ: διιτέον⟩ αὐτίκα· καθάπερ ⟨γὰρ⟩ οἱ μαθηματικοί — Τοῦτο δὲ καὶ ποιεῖ ὁ Πλούτ. ἐν τοῖς ἔπειτα μέχρι τέλους τοῦ ἔργου, ἐξηγούμενος τὰ καθέκαστα τοῦ μύθου. Πρβ. 362 E νῦν δὲ τὰ λοιπὰ τῆς ἐν χερσὶ δόξης προσδιέλθωμεν (371 A τὰ ἐπιόντα δηλώσει τοῦ λόγου. 372 E ἀλλ' ἡμεῖς αὖθις τὸν οἰκεῖον ἀναλάβωμεν λόγον). 379 E καὶ περὶ τούτων τὰ εἰκότα διελθεῖν οὐκ ἀνάρμοστόν ἐστι. Πρβλ. καὶ Πλάτ. Κρίτ. 47 C ἵνα μὴ πάντα διίωμεν. αὐτ. Γοργ. 506 A δίειμι μὲν οὖν τῷ λόγῳ ἐγὼ ὡς ἄν μοι δοκῇ ἔχειν· αὐτ. Τιμ. 44 C περὶ δὲ τῶν νῦν προτεθέντων δεῖ διελθεῖν ἀκριβέστερον.

359 E (492, 23 κέ.) τὸ δύσφημον οὐ φαύλως ἀπὸ τῶν θεῶν ἐπ' ἀνθρώπους μεταφέρουσι, καὶ ταύτας ἔχουσιν ἀπὸ τῶν ἱστορουμένων βοηθείας.

Ἀντί: καὶ ταύτας ὁ Reiske εἰκ. : καὶ πρὸς ταῦτα. Γραπτέον: καὶ τοιαύτας κτλ. — ἤγουν οὐ φαύλας ἀπὸ τῶν ἱστορουμένων βοηθείας.

360 E (495, 12 κέ.) τὸ δὲ θεῖον οὐκ ἀμιγὲς οὐδ' ἄκρατον ἔχοντας, ἀλλὰ καὶ ψυχῆς φύσει καὶ σώματος αἰσθήσει ἐνσυνειληχός, ἡδονὴν δεχομένην καὶ πόνον καὶ ὅσα κτλ.

φύσει — αἰσθήσει ἐνσυνειληχὸς — δεχομένην] οὕτως οἱ κώδ. (ἡ Ald καὶ Bas ἐν συνειληχός, ὁ Εὐσέβ. αἰσθήσει συνειληχός — δεχομένη. Οὕτω δὲ καὶ οἱ ἐκδότ. Wytt. Hutten, Parthey καὶ Dübner· ὁ δὲ Squire καὶ Βερναρδ. αἰσθήσει συνειληχός — δεχόμενον — ὡς παρὰ τῷ Εὐσεβ. Προπ. Εὐαγγ. 5, 5. φερόμενον· ἐν τῇ Δινδορφ. ἐκδ. (Teubner 1867) κεῖται : ἡδονὴν δεχομένη — ἣν γραφὴν καὶ ὁ Wytt. ἐξέδωκεν ὡς γραφὴν τοῦ Εὐσεβίου καὶ Xyl. — Τὸ χωρίον ἐφθαρμένον· ὁ Baxt. εἰκ. : φύσεως — αἰσθήσεως. Φαίνεται, ὅτι ὁ Πλούτ. ἔγραψε: ἀλλὰ καὶ ψυχῆς φύσιν ταῖς σώματος αἰσθήσεσιν συνειληχός, ἡδονὴν δεχομένην (ὡς οἱ κώδ. τοῦ Πλουτ. ἢ φύσει-δεχομένη) καὶ πόνον καὶ ὅσα κτλ. — Πρβλ. Πλάτ. Τίμ. 77 A τῆς ἀνθρωπίνης συγγενῆ φύσεως φύσιν ἄλλαις ἰδέαις καὶ αἰσθήσεσι κεραννύντες.

αὐτ. 54 Α τὸ μὲν ἰσοσκελὲς μίαν εἴληχε φύσιν, τὰ ἑπόμενα δέ, νομίζω, χρῄζοντα καὶ αὐτὰ διορθώσεως μεταγραπτέα ὧδε: καὶ ὅσα ταύταις ἐγγιγνόμενα τῇ μεταβολῇ (ἀντί: ἐγγενόμενα ταῖς μεταβολαῖς) πάθη τοὺς μὲν μᾶλλον τοὺς δ' ἧττον ἐπιταράττει —ἤγουν καὶ ὅσα πάθη ἐγγινόμενα ταῖς αἰσθήσεσι τῇ μεταβολῇ αὐτῶν τοὺς μὲν μᾶλλον κτλ.

361 E (498, 4 κέ.) αὐτὴ καὶ Ὄσιρις ἐκ δαιμόνων ἀγαθῶν δι' ἀρετὴν εἰς θεοὺς μεταβαλόντες . . . ἅμα καὶ θεῶν καὶ δαιμόνων οὐκ ἀπὸ τρόπου μεμιγμένας τιμὰς ἔχουσι πανταχοῦ μέν, ἐν δὲ τούτοις ὑπὲρ γῆν καὶ ὑπὸ γῆν δυνάμενοι μέγιστον.

ἐν δὲ τούτοις ὑπὲρ γῆν καὶ ὑπὸ γῆν] οὕτως οἱ κώδ., ***ἔν τε τοῖς*** ὁ Squire (ἀντί: ἐν δὲ τούτοις) ἐκ τῆς β' Bas., ὅπερ ἄλλως ἤκασαν καὶ ὁ Xyl. Baxt. Bentl. καὶ Markl., ὡς ὑποσημειούμενος παρατηρεῖ ὁ Squire, ὁ Wytt: ἐν δὲ τοῖς — ὡς ἐκ διορθώσεως δῆθεν τοῦ Xyl. Baxt. Bentl. Markl. καὶ Squire(?) οὕτω δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἐκδόται. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ ὑπὲρ γῆν καὶ ὑπὸ γῆν ὁμοῦ λαμβανόμενα ἐκφράζουσι τὸ αὐτό, ὅπερ καὶ τὸ ἐπίρρημα πανταχοῦ πρὸς τί ἡ ἀντίθεσις: πανταχοῦ μέν, ἐν δὲ τοῖς ὑπὲρ γῆν καὶ ὑπὸ γῆν; Διὰ τοῦτο ὁ Xyl. θέλει νὰ διαγραφῶσιν αἱ λ.: ὑπὲρ γῆν καί, ἃς ἐνέκλεισεν ἐν παρενθέσει ὁ Dübner. Κατὰ τὸν Reiske πρέπει νὰ διαγραφῇ ὁ σύνδ. μέν. Καὶ κατὰ τὴν γραφὴν τοῦ Sguire: πανταχοῦ μέν, ἔν τε τοῖς ὑπὲρ γῆν καὶ ὑπὸ γῆν,— δὲν εὐδοῦται τὸ χωρίον, εἰ μὴ συμπληρούμενον: πανταχοῦ μέν, ἔν τε τοῖς ὑπὲρ γῆν καὶ ὑπὸ γῆν, ⟨ὑπὸ γῆν δὲ⟩ δυνάμενοι μέγιστον.— Καὶ ὑπὲρ γῆν μὲν ἐτιμῶντο ὡς Ὄσιρις καὶ Ἶσις, ὑπὸ γῆν δὲ μέγιστον ὡς Πλούτων καὶ Περσέφασσα, ὡς ἐν τοῖς εὐθὺς ἑπομένοις λέγεται. Πρβ. καὶ 382 E ὁ θεὸς οὗτος (ὁ Ὄσιρις) ἄρχει καὶ βασιλεύει τῶν τεθνηκότων οὐχ ἕτερος ὢν τοῦ καλουμένου παρ' Ἕλλησιν Ἅιδου καὶ Πλούτωνος.

362 B (499, 16 κέ) διὸ πᾶσι κοινὸς ὁ Σάραπίς ἐστι, ὡς δὲ τὸν Ὄσιριν οἱ τῶν ἱερῶν μεταλαβόντες ἴσασιν.

ὡς δὲ τὸν Ὄσιριν] οἱ κώδ. καὶ κατ' αὐτοὺς ὁ Squire καὶ Wytt., ὡς καὶ τὸν Ὄσιριν ὁ Hutt. Parth. καὶ Dübner ἐξ εἰκ. τοῦ Markl., ἐπιδοκιμαζομένη; καὶ ὑπὸ τοῦ Squire καὶ Wytt. 'ut etiam Osirin omnibus communen esse norunt initiati', ὡς λατινιστὶ μεταφράζεται ἢ γερμανιστὶ 'was die Eingeweihten auch von Osiris

wissen' Parthey. Ὁ Βερναρδ. ἐξ ἰδίας εἰκ. ἐξέδωκεν: ὡς δὴ τὸν Ὄσιριν . . . ἴσασιν.— Φαίνεται, ὅτι ὁ Πλούτ. ἔγραψε: διὸ πᾶσι κοινὸς ὁ Σάραπίς ἐστιν, ⟨ἰδί⟩ως δὲ τὸν Ὄσιριν . . . ἴσασιν — ἤγουν πᾶσι γνωστὸς ὁ Σάρ. ἐστιν (= πάντες ἴσασιν, ὡς ὑποκείμενοι τῷ θανάτῳ, τὸν Σάραπιν, Πλούτωνα ὄντα), ἰδίως δὲ ἴσασι (πλὴν τοῦ Σαράπιδος) τὸν Ὄσιριν οἱ τῶν ἱερῶν μεταλαβόντες (μόνον). Πρβ. 386 D ἐπεὶ δ' ἴδιον τὸ ἐρωτᾶν ὡς μάντιν ἐστὶν ἡμῖν καὶ τὸ εὔχεσθαι κοινὸν ὡς πρὸς Θεὸν κτλ.

362 B (499, 18 κέ.) οὐ γὰρ ἄξιον προσέχειν τοῖς Φρυγίοις γράμμασιν, ἐν οἷς λέγεται χαροπῶς, τοὺς μὲν τοῦ Ἡρακλέους γενέσθαι θυγάτηρ Ἰσαιακοῦ δὲ τοῦ Ἡρακλέους ὁ Τυφών.

χαροπῶς, τοὺς μὲν — Ἰσαιακοῦ] οὕτως οἱ κώδ. (Bas. καὶ Xyl. χάροπός τις). Χωρίον δεινῶς ἐφθαρμένον, ὁ Squire εἰκ.: Σάραπίς τις (ἢ μετὰ τοῦ Markl. Σαραπώ τις), τοῦ μὲν Ἡρακλέους, ὁ Wytt.: λέγεται αὐτὸς μὲν (τ. ἔ. ὁ Ὄσιρις) Σαραποῦς τῆς Ἡρακλέους γενέσθαι θυγατρὸς (ἡ λ. θυγατρὸς φέρεται ἐν τῷ Venet.), ὁ Reiske: λέγεται Σάραπις μὲν τῆς τοῦ Ἡρακλέους γενέσθαι θυγατρὸς Ἰσαίας, Αἰακοῦ δὲ τοῦ Ἡρακλέους ὁ Τυφὼν, ὁ Semler: λέγεται Σάραπίς τις μὲν τοῦ Ἡρακλέους θυγάτηρ, Αἰγυπτιακοῦ δὲ τοῦ Ἡρακλέους ὁ Τυφὼν, ὁ Böttcher: λέγεται χαροπῶς Ἶσις μὲν τοῦ Ἡρακλέους γενέσθαι θυγάτηρ, Ἰσαιακοῦ δὲ τοῦ Ἡρακλέους ὁ Τυφὼν — ταύτην δὲ τὴν εἰκ. ἐξέδωκεν ὁ Parthey κατ' αὐτὴν καὶ τὴν μετάφρασιν ἀποδοὺς 'in denen mit dreister Mine ausgesprochen wird, Isis sei des Herakles Tochter' κτλ. Ὁ Squire (χαροπῶς τις, τοῦ μέν), Wytt. καὶ Hutt. ἐξέδωκαν τὴν γραφὴν τῶν κωδ., ὁ δὲ Dübner καὶ Βερναρδ.: λέγεται Χάροπος μὲν (τοὺς Dübner) τοῦ Ἡρακλέους γενέσθαι θυγάτηρ Ἶσις, Αἰακοῦ δὲ τοῦ Ἡρακλέους ὁ Τυφὼν — ἐξ εἰκ. τοῦ Emperius. Δὲν γνωρίζω, ἂν ἡ διόρθ. αὕτη πλησιεστάτη οὖσα τῇ παραδεδομένῃ γραφῇ, εἶναι καὶ κατ' οὐσίαν ὀρθή· διότι δὲν ἠδυνήθην νὰ πορισθῶ τὸν Emper. Ἀλλ' ἀπορεῖται, πῶς ἐνῷ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ἀπὸ τοῦ (498, 9 κέ.): οὐ γὰρ ἄλλον εἶναι Σάραπιν ἢ τὸν Πλούτωνα κτλ. μέχρι τοῦ ἐν λόγῳ τούτου χωρίου, ὡς καὶ ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα 499, 24 κέ): Σάραπις δ' ὄνομα τοῦ τὸ πᾶν κοσμοῦντος κτλ., (τ. ἔ. ἐν τοῖς κεφ. 28 καὶ 29) ὁ λόγος εἶναι περὶ τοῦ Σαράπιδος ὡς Πλούτωνος καὶ τῆς Ἴσιδος ὡς Περσεφόνης, ἰδίως δὲ περὶ τοῦ Σα-

ράπιδος, ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ οὐδεὶς λογος γίνεται περὶ τοῦ Σαράπιδος, περὶ οὗ κυρίως πρόκειται, ἀλλὰ περὶ τῆς Ἴσιδος καὶ τοῦ Τυφῶνος. Διὰ τοῦτο πιθανώτεροι φαίνονται οἱ εἰκάζοντες Σάραπις (ἀντί: Χαροπῶς) καὶ γραπτέον ἴσως: λέγεται Σάραπις παῖς μὲν τοῦ Ἡρακλέους γενέσθαι, θυγάτηρ ⟨δ'⟩ Ἶσις, Αἰακοῦ δὲ τοῦ Ἡρακλέους ὁ Τυφών.— Πρβ. ἐν τοῖς ἑπομ. (501, 4 κέ.) τὴν ἀνακεφαλαίωσιν: ὁ μὲν γὰρ Ὄσιρις καὶ ἡ Ἶσις ἐκ δαιμόνων ἀγαθῶν εἰς θεοὺς (Σάραπιν=Πλούτωνα — καὶ Περσέφασσαν) μετήλλαξαν· τὴν δὲ τοῦ Τυφῶνος ἠμαυρωμένην κτλ.

362 C (500, 3 κέ.) πολλῷ δ' ἀτοπώτερα τὰ τῶν λεγόντων οὐκ εἶναι θεὸν τὸν Σάραπιν, ἀλλὰ τὴν Ἄπιδος σορὸν οὕτως ὀνομάζεσθαι, καὶ χαλκᾶς τινας ἐν Μέμφει πύλας λήθης καὶ κωκυτοῦ προσαγορευομένας, ὅταν θάπτωσι τὸν Ἆπιν, ἀνοίγεσθαι, βαρὺ καὶ σκληρὸν ψοφούσας· διὸ παντὸς ἠχοῦντος ἡμᾶς χαλκώματος ἐπιλαμβάνεσθαι. μετριώτεροι δ' οἱ κτλ.

Χωρίον εἴπερ τι σκοτεινὸν καὶ ἀπαραμύθητον. Ὁ Xyl. ἀπογνοὺς ἐσημείωσεν αὐτὸ ἀστερίσκῳ, ἤκασε δὲ μόνον: ***ἐπιλανθάνεσθαι*** ἀντὶ ἐπιλαμβάνεσθαι· ὁ δὲ Wytt. συνεπινεύων εἰκ. προσέτι: ***πάντων*** ἀντὶ παντός. Ὁ Squire ἀθετεῖ τὸν λόγον: καὶ χαλκᾶς τινας—ἐπιλαμβάνεσθαι κτλ., ὡς πάντη ἄσχετον πρός τε τὰ προηγούμενα καὶ τὰ ἐπιφερόμενα, ἐκ σημειώματος ἀναγνώστου παρεισφρήσαντα εἰς τὸ κείμενον. Καὶ εὐλόγως· πρόκειται περὶ τῆς ἀτοπωτάτης κατὰ τὸν Πλούτ. δόξης τῶν λεγόντων, ὅτι δὲν εἶναι θεὸς ὁ Σάραπις, ἀλλ' ἡ σορὸς τοῦ Ἄπιδος οὕτως ὀνομάζεται. Πρὸς τοῦτο λοιπὸν ὡς καὶ τὰ ἔπειτα ποίαν σχέσιν ἔχει τὸ ἀμέσως ἐπιφερόμενον(;), ὅτι καὶ χαλκαί τινες ἐν Μέμφει πύλαι λήθης καὶ κωκυτοῦ προσαγορευόμεναι, ὅταν θάπτωσι τὸν Ἆπιν, ἀνοίγονται μετὰ ψόφου βαρέος καὶ σκληροῦ; καὶ τὰ ἑπόμενα μέχρι τέλους (— ἐπιλαμβάνονται), ἃ καὶ πάντη ἀκατάληπτα εἶναι; Ὅστις ἐπιθυμεῖ δύναται νὰ διεξέλθῃ πάσας τὰς μεταφράσεις τοῦ ἐν λόγῳ χωρίου, ὅπως πεισθῇ, ὅτι οὐχὶ ἀλόγως καὶ ὁ Xyl. ἐπέθηκε τὸν ἀστερίσκον τῆς ἀπογνώσεως καὶ ὁ Squire ἐνέκλεισεν ἐν ἀγκύλαις τὸ μέρος, ὅπερ παρέχει τόσας δυσχερείας.

Ὅταν τις ὅμως ἐπισταμένως ἐξετάσῃ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ λόγου, πείθεται, ὅτι τά: καὶ χαλκᾶς—προσαγορευομένας κτλ. ἐπιφέρονται ὡς στενῶς συνημμένα τῇ προηγουμένῃ ἀπαρεμφατικῇ προτάσει: οὕτως

ὀνομάζεσθαι — τ. ἔ. ἀλλ' οὕτως (Σάραπιν) ὀνομάζεσθαι τὴν σορὸν Ἄπιδος καὶ χαλκᾶς τινας ἐν Μέμφει πύλας λήθης καὶ κωκυτοῦ προσαγορευομένας —, οὐχὶ τῇ ἑπομένῃ: ἀνοίγεσθαι. Τούτου δοθέντος κατ' ἀνάγκην ἀκολουθεῖ ἡ ὑπόθεσις, ὅτι ἐξέπεσέ τι ἐν τοῖς ἑπομένοις δηλωτικὸν τοῦ αἰτίου, διὰ τί καὶ χαλκαῖ τινες ἐν Μέμφει πύλαι λήθης καὶ κωκυτοῦ προσαγορευόμεναι ὀνομάζονται οὕτως, τ. ἔ. Σάραπις, οὗ ὀνόματος τὸ δεύτερον συνθετικὸν Ἆπις ὑπάρχει ἐν τῇ παραδεδομ. γραφῇ: ὅταν θάπτωσι τὸν Ἆπιν. Οὕτω χωρῶν τις δύναται οὐχὶ ἀπιθάνως νὰ εἰκάσῃ, ὅτι ὁ Πλούτ. ἔγραψε:

ἀλλὰ τὴν Ἄπιδος σορὸν οὕτως ὀνομάζεσθαι καὶ χαλκᾶς τινας ἐν Μέμφει πύλας λήθης καὶ κωκυτοῦ προσαγορευομένας, ⟨ἃς ἀρασσομένας⟩, ὅταν θάπτωσι τὸν Ἆπιν, ἀνοίγεσθαι βαρὺ καὶ σκληρὸν ψοφούσας.

πρὸς ταῦτα δέ, οὕτω συμπληρούμενα, μικρὸν μεταγραφόμενα καὶ τὰ ἑπόμενα οἰκεῖα καὶ εὔληπτα γίνονται: διὸ παντὸς ⟨δυσ⟩ηχοῦντος (ἢ ⟨δυσ⟩ηχοῦς?) χαλκώματος ἡμᾶς ἐπιλαμβάνεσθαι.

Ὁ νοῦς: πολὺ ἀτοπώτερα τῶν τοῦ Φυλάρχου εἶναι τὰ τῶν λεγόντων, ὅτι δὲν εἶναι θεὸς ὁ Σάραπις, ἀλλ' οὕτως ὀνομάζονται ἡ σορὸς τοῦ Ἄπιδος (σορὸς + Ἆπις = Σάραπις) καὶ χαλκαῖ τινες ἐν Μέμφει πύλαι λήθης καὶ κωκυτοῦ προσαγορευόμεναι, αἳ ἀρασσόμεναι, ὅταν θάπτωσι τὸν Ἆπιν (ἀράσσω + Ἆπις = Σάραπις), ἀνοίγονται μετὰ ψόφου βαρέος καὶ σκληροῦ· διὸ παντὸς χαλκοῦ ἀντικειμένου βαρέως ἠχοῦντος (ὡς ἀναπολοῦντος τὸν πένθιμον ψόφον τῶν χαλκῶν πυλῶν τῆς Μέμφιδος ἐπὶ τῇ ταφῇ τοῦ Ἄπιδος) ἐπιλαμβανόμενοι (διὰ τῆς χειρὸς) παύομεν τοῦ ἠχεῖν.

Χάριν τοῦ συμπληρουμένου ἀρασσομένας πρβ. Λουκιαν. Ἑταιρ. διαλ. 15 ἀπέκλεισεν ἥκοντα προσαράξασά γε αὐτῷ τὰς θύρας... κτύπος ἠκούετο καὶ βοὴ καὶ ἡ αὔλειος ἠράσσετο καὶ μετὰ μικρὸν κτλ. — Παρ' Ὁμήρῳ Ἰλ. Π 442 δυσηχὴς λέγεται ὁ θάνατος: ἂψ ἐθέλεις θανάτοιο δυσηχέος ἐξαναλῦσαι;

Ἡ παραγωγὴ τοῦ ὀνόματος Σάραπις ἐκ τοῦ ἀράσσω + Ἆπις δὲν εἶναι μὲν ἀβίαστος, ἀλλὰ γνωστὴ εἶναι ἡ περὶ τὰ τοιαῦτα ὑγρότης καὶ εὐχέρεια τῶν ἐτυμολογούντων, ὡς δῆλον καὶ ἐκ τῆς ἑτέρας ἐν τῷ ἐξεταζομένῳ χωρίῳ ἐξηγήσεως, ὅτι δηλαδὴ ἡ σορὸς Ἄπιδος (κυρ. σόραπις) ὀνομάζεται Σάραπις. Ἴσως ὅμως καὶ ἕτερόν τι ἐνυπολανθάνει.

365 C (508, 5 κέ). ἡ γὰρ ὑγρὰ φύσις ἀρχὴ καὶ γένεσις οὖσα πάντων ἐξ αὑτῆς τὰ πρῶτα τρία σώματα, γῆν ἀέρα καὶ πῦρ ἐποίησε.

οὕτω, νομίζω, γραπτέον ἀντὶ τοῦ παραδεδομένου: ἐξ ἀρχῆς. Πρβ. τὰ ὀλίγον ἔμπροσθεν (507, 26 κέ) ἀρχὴ δὲ πᾶσα τῷ γονίμῳ πολλαπλασιάζει τὸ ἐξ αὑτῆς.

365 E (509, 6 κέ.) Διὸς ἱστορεῖται καὶ Ἴσιδος υἱὸς ὢν ὁ Διόνυσος ὑπ' Αἰγυπτίων οὐκ Ὄσιρις ἀλλ' Ἀρσαφὴς ἐν τῷ ἄλφα γράμματι λέγεσθαι, δηλοῦντος τὸ ἀνδρεῖον τοῦ ὀνόματος.

Ἀρσαφὴς — τὸ ἀνδρεῖον] οἱ κώδ. Δὲν εἶναι ἀπίθανος ἡ εἰκ. τοῦ Ἀρσαφὴς ἴσως συμπληρουμένη: ἀλλ' Ἄσιρις ⟨σαφῶς⟩ ἐν τῷ ἄλφα Squire Ἄσιρις ἀντί: γράμματι· ἀντὶ δὲ τοῦ ἀτόπου ἐνταῦθα ἀνδρεῖον γραπτέον πιθανῶς: ὄμβριον, ὡς δῆλον ἐκ τῶν ἐπιφερομένων: ἐμφαίνει δὲ τοῦτο καὶ ὁ Ἑρμαῖος... ὄμβριμον γάρ φησι μεθερμηνευόμενον εἶναι τὸν Ὄσιριν.

366 C (510, 22 κέ.) εἰ δὲ τοῦτο μὴ περὶ γυναικὸς ἀλλὰ περὶ τῆς θεοῦ λέγουσιν, αἰνίττονται τὸ παντελὲς τῆς γῆς ἄγονον καὶ ἄκαρπον ὑπὸ στερρότητος.

τὸ παντελὲς — ὑπὸ στερρότητος] οὕτως οἱ κώδ. πάντες ὀρθῶς καὶ οἱ ἐκδόται. Ἀντί: τὸ παντελὲς ὁ Squire ᾔκασεν ἄλλοτε: τὸ παραθαλασσίης, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα προέκρινεν ὡς πιθανωτέραν τὴν εἰκ. τοῦ Markl. τὸ παντελῶς τῆς γῆς ἄγονον· ὁ δὲ Wytt. εἰκ.: τὸ ἁλιτενές, ὅπερ ἐξέδωκεν ὁ Dübner. Ὀρθῶς ὁ Βερναρδ. ὑποστηρίζει τὴν παραδεδομ. γραφήν: τὸ παντελὲς ἄγονον = τὴν παντελῆ ἀγονίαν· ἀλλ' ὅμως παρέλαβε καὶ ἐξέδωκε τὴν οὐχ ἧ.τον πλημμελῆ εἰκ. τοῦ Wytt. ὑπὸ στειρότητος, ἀντὶ τοῦ παραδεδομένου: ὑπὸ στερρότητος — ὅ ἐ. ὑπὸ σκληρότητος ἕνεκα ὑπερβολικῆς ξηρασίας τῆς γῆς. Ἂν πρόκειται, λέγει ὁ Πλούτ., οὐχὶ περὶ γυναικὸς (θνητῆς) ἀλλὰ περὶ τῆς θεᾶς (Νέφθυος), στεῖραν (ἢ στειρότητα) λέγοντες αἰνίττονται τὸ παντελὲς ἄγονον καὶ ἄκαρπον τῆς γῆς (τῆς Νέφθυος) ὑπὸ σκληρότητος (ξηραντικότητος καὶ ἐλλείψεως ὑγρασίας), ὡς συνοίκου τοῦ Τυφῶνος, ὅστις εἶναι πᾶν τὸ αὐχμηρὸν καὶ πυρῶδες καὶ ξηραντικὸν ὅλως (364 A)· κατὰ δὲ τὴν ἐκδοθεῖσαν εἰκ. τοῦ Wytt. αἰνίττονται τὸ στεῖρον (= τὸ παντελὲς ἄγονον καὶ ἄκαρπον τῆς γῆς) ὑπὸ στειρότητος.

367 C (513, 11 κέ) τὴν θάλασσαν, τὸ ὕψος τὸ ἐν βάθει λαμβανόντων διὰ τὰς προσχώσεις, ἀπορρέουσαν

τὸ ὕψος τὸ ἐν βάθει] οὕτω πολλοὶ κώδ., (τὸ ὕψος τῶν ἐν βάθει ἡ Bas.), καὶ ἄλλοι: τῶν ὕψος τὸ ἐν βάθει· ὅπου τοιαύτη ἐπίμονος ταραχὴ τῶν ἀντιγράφων, σημεῖον, ὅτι πάντως ἐνυπολανθάνει τι· ἴσως ἡ ἀρχικὴ γραφὴ ἦτο: τὴν θάλασσαν ⟨πάν⟩των ὕψος τῶν ἐν βάθει λαμβανόντων κτλ. Ἡ νῦν ἐν πάσαις ταῖς ἐκδόσεσι φερομένη γραφή: θάλασσαν [τὸ] ὕψος τῶν ἐν βάθει λαμβανόντων — ἴσως ὀφείλεται τῷ Ἑρρ. Στεφ. ἐκ τῆς Bas. οὕτως ἐκδόντος· οὐδεὶς τῶν ἐκδοτῶν διασαφεῖ τοῦτο. Ἀντὶ θάλασσαν γραπτ. θάλατταν.

369 A (517, 23 κέ.) οὐ γὰρ αὐχμὸν οὐδ' ἄνεμον οὐδὲ θάλατταν οὐδὲ σκότος, ἀλλὰ πᾶν ὅσον ἡ φύσις βλαβερὸν καὶ φθαρτικὸν ἔχει, μόριον τοῦ Τυφῶνός ἐστιν· οὔτε γὰρ κτλ.

ἐστιν]. Αἱ αἰτιατ: αὐχμόν—ἄνεμον—θάλατταν κτλ. ἐμφαίνουσιν, ὅτι ἡ πρότασις εἶναι ἀπαρεμφατική. Διὸ εἰκ. ὁ Baxt καὶ Squire, συνεπινεύοντος καὶ τοῦ Reiske: τοῦ Τυφῶνος εἶναι, ὅπερ ἐξέδωκεν ὁ Dübner. Ὁ Βερναρδ. εἰκ.: τοῦ Τυφῶνος ἔστιν ⟨εἰπεῖν⟩. Φαίνεται, ὅτι πλείονα εἶναι τὰ ἐκπεσόντα: τοῦ Τυφῶνος ⟨νομίζειν εἰκός⟩ ἐστιν.

369 C (518, 18 κέ.) οὐθ' εἷς ἐστιν ὁ κρατῶν καὶ κατευθύνων ὥσπερ οἴαξιν ἤ τισι πειθηνίοις χαλινοῖς λόγος, ἀλλὰ πολλὰ καὶ μεμιγμένα κακοῖς καὶ ἀγαθοῖς· μᾶλλον δὲ κτλ.

ἀγαθοῖς· μᾶλλον δέ]. Ἡ κακὴ αὕτη διάστιξις ἐν πάσαις ταῖς ἐκδόσεσι φθείρει τὸν νοῦν τῶν ἐνταῦθα λεγομένων· διαστικτέον: οὐθ' εἷς ἐστιν ὁ κρατῶν καὶ κατευθύνων ὥσπερ οἴαξιν ἤ τισι πειθηνίοις χαλινοῖς λόγος· ἀλλὰ πολλὰ καὶ μεμιγμένα κακοῖς καὶ ἀγαθοῖς, μᾶλλον δὲ μηδὲν ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν ἄκρατον ἐνταῦθα τῆς φύσεως φερούσης, οὐ δυεῖν πίθων εἷς ταμίας—ἤγουν: οὐθ' εἷς ἐστιν ὁ κρατῶν. . . λόγος· ἀλλὰ τῆς φύσεως ἐνταῦθα φερούσης πολλά, μᾶλλον δὲ πάντα ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν μεμιγμένα κακοῖς καὶ ἀγαθοῖς, ἀπὸ δυεῖν ἐναντίων ἀρχῶν καὶ δυεῖν ἀντιπάλων δυνάμεων . . . ὅτε βίος μικτὸς ὅτε κόσμος, οὐ δυεῖν πίθων εἷς ταμίας κτλ.

369 E (519, 19 κέ.) ἐδίδαξε δέ (Ζωροάστρης ὁ μάγος) τῷ μὲν εὐκταῖα θύειν καὶ χαριστήρια, τῷ δ' ἀποτρόπαια καὶ σκυθρωπά· πόαν γάρ τινα κόπτοντες ὄ μ ω μ ι καλουμένην ἐν ὅλμῳ, τὸν Ἅιδην ἀνακαλοῦνται καὶ τὸν σκότον.

ὄμωμι] οἱ κώδ. πάντες (Petav. ὄμωμιν κατὰ τὸν Hutten), καὶ οἱ ἄλλοι ἐκδόται· ὁ Dübner καὶ ὁ Βερναρδ. Μῶλυ (ἀντί: ὄμωμι)·

τίνος εἰκασία ἡ διόρθωσις εἶναι ἡ ἐκδοθεῖσα αὕτη γραφὴ ἄδηλον· διότι ἡ μὲν ἔκδοσις τοῦ Dübner κριτικὸν ὑπόμνημα δὲν ἔχει, ὁ δὲ Βερναρδ. οὐδὲν ὑποσημειοῦται. Περὶ τῆς ἀταξίας ταύτης ἰδ. the Classical Review XXVI 3. May 1912 σ. 81 ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν: Μνημεῖα ἄδηλα.

369 F (519, 24 κέ.) καὶ γὰρ τῶν φυτῶν νομίζουσι τὰ μὲν τοῦ ἀγαθοῦ θεοῦ, τὰ δὲ τοῦ κακοῦ δαίμονος εἶναι· καὶ τῶν ζῴων ὥσπερ κύνας κτλ.

Ἀντὶ τοῦ ὥσπερ ὁ Markl. εἰκ. ὡσαύτως, ἤ: ὁμοίως, ὁ δὲ Wytt. εἶναι· ὥσπερ καὶ τῶν ζῴων κύνας. Τὸ χωρίον καλῶς ἔχον οὐδεμιᾶς χρῄζει διορθώσεως· ἐκδέχου: καὶ τῶν φυτῶν (ἐξυπακ. ὁμοίως, ὡς) καὶ τῶν ζῴων οἷον κύνας κτλ. Πρβ. 353 F οἱ δ' ἱερεῖς ἀφοσιοῦνται καὶ δυσχεραίνουσι καὶ τὸ κρόμμυον (ὡς ὀρθῶς οἱ κώδ.) παραφυλάττοντες... ὁμοίως δὲ καὶ τὴν ὗν (ἰδ. οἰκείαν παρατήρησιν), ἔνθα ἐπειδὴ τὸ δεύτερον μέλος τῆς ὁμοιώσεως ἱκανῶς ἀπεσχοινίσθη τοῦ πρώτου, τ. ἔ. καὶ τὸ κρόμμυον, χάριν σαφηνείας προσετέθη τὸ ἐπίρρημα ὁμοίως. Ἂν καὶ ἐν τῷ ἐξεταζομένῳ χωρίῳ ὑποτεθῇ, ὅτι ἐξέπεσε ἡ λ. ὁμοίως, παλαιογραφικῶς ἡ θέσις αὐτῆς συμπληρουμένης θὰ ἦτο: καὶ γὰρ τῶν φυτῶν ⟨ὁμοίως⟩ νομίζουσι... εἶναι· καὶ τῶν ζῴων — ἀλλ' οὐδεμία ἀνάγκη, νομίζω, συμπληρώσεως. Ἡ ὁμοίωσις ἐκφράζεται ἁπλῶς καὶ διὰ τῶν συνδ. καὶ — καί. Πρβ. καὶ 459 AB καὶ γὰρ παῖδ' ἰδὼν πατὴρ... καὶ τοῦ θυμοῦ τὴν τιμωρίαν κτλ.

370 B (520, 18 κέ.) οἱ δ' ἀπὸ τοῦ Ἀρειμανίου, γενόμενοι καὶ αὐτοὶ τοσοῦτοι, διατρήσαντες τὸ ᾠὸν γανωθέν, ἀναμέμικται τὰ κακὰ τοῖς ἀγαθοῖς.

γανωθὲν] ὁ Xyl. εἶχεν ἤδη παρατηρήσῃ, ὅτι τὸ παραδεδομένον τοῦτο γανωθὲν συνεφθάρη ἐκ τῆς ληγούσης προηγουμένης λ. — γαν καὶ τοῦ ἐπιρρήματος ὅθεν· συνεπινεύουσι δὲ καὶ ὁ Markl. καὶ Squire, ὅστις εἰκ. τὸ ᾠὸν ἤνοιγον, ὅθεν κτλ. τὸ ᾠὸν διέλεψαν (ἤ: παρεισέδυον), ὅθεν ἀναμέμικται Wytt. διέτρησαν τὸ ᾠόν· ὅθεν κτλ., ὁ Reiske δεχόμενος, ὅτι μετὰ ταῦτα ἐξέπεσον λέξεις τινές· ὁ Ciampi (μεταφραστὴς εἰς τὸ Ἰταλικὸν τοῦ Πλουτ. Μεδιολ. 1827) ἄνωθεν (ἀντί: γανωθέν), ὁ Creuzer χανδόν, ὁ Böttcher τὸ ᾠὸν πάντοθεν ⟨παρεισέδυσαν καὶ προσέμιξαν ἐκείνοις⟩, ὅθεν ἀναμέμικται, ὁ Βερναρδ. τὸ ᾠὸν ἄνωθεν (ἤ: ἐπάνωθεν) ἐξήγαγον ἐκείνους· ὅθεν ἀναμέμι-

κται. — Ἐμοὶ ἱκανὴ φαίνεται ἡ συμπλήρωσις: διατρήσαντες τὸ ᾠὸν ⟨συνέμισ⟩γον (ἢ: συνέμιξαν)· ὅθεν ἀναμέμικται κτλ. διότι τῆς διατρήσεως γενομένης τὰ λοιπὰ ἐξ ἑαυτῶν ἀκολουθοῦσιν.

370 C (521, 6 κέ.) τὸν δὲ ταῦτα μηχανησάμενον θεὸν ἠρεμεῖν καὶ ἀναπαύεσθαι χρόνον, καλῶς μὲν οὐ πολὺν τῷ θεῷ, ὥσπερ ἀνθρώπῳ κοιμωμένῳ μέτριον.

καλῶς μὲν οὐ πολὺν τῷ θεῷ, ὥσπερ ἀνθρώπῳ]. Οὕτως οἱ κώδ. πάντες καὶ οἱ ἄλλοι ἐκδόται· ὁ δὲ Dübner καὶ Βερναρδ. χρόνον, ἄλλως μὲν οὐ πολὺν ὡς θεῷ, ὥσπερ δ' ἀνθρώπῳ κοιμωμένῳ — ἐξ εἰκασίας τοῦ Reiske κατὰ τὸν Βερναρδ. Ἀλλ' ὅμως πολὺ πρότερον εἶχον εἰκάσῃ ὁ μὲν Baxter χρόνῳ (ὡς ἡ κοινὴ) ἄλλως, ὁ Squire καὶ Bentley χρόνον ἄλλως, ὁ δὲ Markl. χρόνον, ἄλλως μὲν οὐ πολὺν ⟨ὡς⟩ τῷ θεῷ, ὡς δὲ ἀνθρώπῳ κοιμωμένῳ. Ὥστε χάριν τῆς ἀκριβείας τουλάχιστον ἡ διόρθωσις ἄλλως, ἡ μόνη ἀληθὴς τῆς ὑπὸ Dübner καὶ Βερναρδ. ἐκδοθ. γραφῆς ἔπρεπε, νομίζω, νὰ ἀποδοθῇ εἰς τοὺς τὸ πρῶτον εἰσηγησαμένους αὐτήν. Πρὸς τούτοις ἀντὶ καλῶς ὁ Fähse εἰκ. ἁπλῶς, ὁ Böttcher ἀναλόγως· ὁ δὲ Pinder νομίζει, ὅτι ἐν τῷ: καλῶς μέν, ἐνυπολανθάνει μετοχή τις· ὁ Wytt. συγκεχυμένον ὑπολαμβάνων τὸ χωρίον, τοιαύτην ἀκολουθίαν τοῦ λόγου θέλει: ὡς μὲν ἀνθρώπῳ κοιμωμένῳ πολύν, ὡς δὲ θεῷ μέτριον. Οὗτος δ' εἶναι καὶ ὁ ἀπαιτούμενος νοῦς τοῦ χωρίου· ἀλλὰ παλαιογραφικῶς ἡ εἰκ. τοῦ Wytt. εἶναι δυσεξήγητος. Ἐμοὶ πιθανώτατον φαίνεται, ὅτι ὁ Πλούτ. ἔγραψε: χρόνον, ἄλλως μὲν ὑπέρπολυν (ἀντί: οὐ πολύν, τῶν κωδ.), τῷ θεῷ ⟨δ'⟩ (ἢ: τῷ ⟨δὲ⟩ θεῷ) ὥσπερ ἀνθρώπῳ κοιμωμένῳ μέτριον — ἤγουν ἀναπαύεται χρόνον ἄλλως μὲν (τ. ἔ. σκοπουμένου, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ θεοῦ) ὑπέρπολυν, ἐν σχέσει δὲ πρὸς τὸν (ἐν λόγῳ καὶ ὅλως πάντα) θεὸν κοιμώμενον ὥσπερ (κοιμᾶται) ἄνθρωπος μέτριον (χρόνον), δηλαδὴ ἐν τῷ ἀπαιτουμένῳ πρὸς ἀνάπαυσιν μέτρῳ.

371 B (523, 22 κέ.) καὶ τοὔνομα κατηγορεῖ τὸ Σήθ, ᾧ τὸν Τυφῶνα καλοῦσι· φράζει μὲν γὰρ τὸ καταδυναστεῦον καὶ καταβιαζόμενον, φράζει δὲ τὴν πολλάκις ἀναστροφὴν καὶ πάλιν ὑπερπήδησιν. Βέβωνα δέ τινες κτλ.

ἀναστροφὴν καὶ ὑπερπήδησιν] Ἀσαφῆ τὰ δύο ταῦτα ὀνόματα, ἔτι δ' ἀσαφεστέρα ἡ ἀπόδοσις αὐτῶν ἐν ταῖς μεταφράσεσι. Καὶ ἡ μὲν λ. ἀναστροφὴ καλῶς ἔχουσα, σημαίνει, ὡς φαίνεται, στροφὴ ἐκ

φυγῆς πρὸς ἀντίστασιν ἢ καὶ ἐπίθεσιν, ἀντίστασις, ἐναντίωσις. Πρβ. 376 B Σὴθ. . .βίαιόν τινα καὶ κωλυτικὴν ἐπίσχεσιν, ὑ π ε ν α ν τ ί ω σιν ἢ ἀ ν α σ τ ρ ο φ ὴ ν ἐμφαίνειν βουλομένων τῶν ὀνομάτων· αὐτ. C εἶτ' αὖθις ἀνασχεθεῖσα εἰς ἑαυτὴν ἀ ν έ σ τ ρ ε ψ ε καὶ κατέδυσε κτλ· Ξενοφ. Ἑλλην. 4, 3, 6 διώκειν ὡς τάχιστα καὶ μηκέτι δοῦναι αὐτοῖς ἀ ν α σ τ ρ ο φ ή ν. οἱ δὲ Θετταλοί. . . οἱ μὲν ἔφυγον, οἱ δ' ἀ ν έ σ τ ρ ε ψ α ν κέ

Ἀλλ' ἡ λ. ὑπερπήδησιν δὲν ἔχει, ὡς φαίνεται, ὑγιῶς καὶ ἴσως μεταγραπτέον: ἐπιπήδησιν=ὁρμητικὴν καὶ βιαίαν ἐπίθεσιν. Πρβ. 76 C μὴ πολλὰς διὰ μέσου ποιούμενον ἐπιστάσεις, εἶτ' αὖθις ὁ ρ μ ὰ ς καὶ ἐ π ι π η δ ή σ ε ι ς· 768 E ἀκρασίαν καὶ ἐ π ι π ή δ η σ ι ν 916 D ἕλξεις ἢ ἐ π ι π η δ ή σ ε ι ς.

372 A (525, 17 κέ.) ἥλιον σῶμα τῆς τἀγαθοῦ δυνάμεως [ὡς, καθ' ἃ καὶ ὁ Reiske] ὁρατὸν κτλ.

372 B (526, 16 κέ.) τῷ τε θερμῷ γιγνόμενον (τὸν ἥλιον) ἐ ν δ ε ᾶ καὶ τῷ φωτὶ ἐ ν δ ε ᾶ, κλινόμενον καὶ πλάγιον ἀφ' ἡμῶν φερόμενον.

ἐνδεᾶ — ἐνδεᾶ]. Οὕτως οἱ κώδ. πάντες πλὴν τοῦ ἀντιγράφου τοῦ Petav. παρέχοντος: γιγνόμενον καὶ τῷ φωτὶ ἐνδεᾶ κλινόμενον—ὅπερ ἐξέδωκαν πάντες οἱ ἐκδόται μηδὲ τοῦ Wytt. ἐξαιρουμένου. Ὁ Πλούτ. ἔγραψε: τῷ τε θερμῷ γιγνόμενον ἐνδεᾶ (ὡς οἱ κώδ.) καὶ τῷ φωτί, δ ι α κ λ ι ν ό μ ε ν ο ν καὶ πλάγιον ἀφ' ἡμῶν φερόμενον. Πρβ. Ἀλέξ. 54 πιόντα (τὸν Καλλισθένην) προσιέναι φιλήσοντα. . . δ ι α κ λ ῖ ν α ι τὸ φίλημα τὸν Ἀλέξανδρον — ἤγουν ἀποκλίναντα (τοῦ Καλλισθένους) διαφυγεῖν τὸ φίλημα. Τὸ ρ. διακλίνω συντάσσεται καὶ γενικῇ ἄνευ προθέσεως ἢ μετὰ προθέσεως (ἀπὸ) πρὸς δήλωσιν τοῦ ἀφ' οὗ ἡ διάκλισις γίνεται. Πρβ. Πολυβ. 11, 9, 8 εὐθέως ἐνεδείκνυντο (τοὺς) κεκαλλωπισμένους καὶ δ ι α κ λ ί ν ε ι ν ἐνίους ἠνάγκαζον τ ῆ ς ἀ γ ο ρ ᾶ ς· αὐτ. 6, 41, 11 ὅταν εἰς πόλιν εἰσίῃ στρατόπεδον ἐγχώριον· καὶ γὰρ ἐκεῖ δ ι α κ λ ί ν α ν τ ε ς ἀ π ὸ τ ῶ ν π υ λ ῶ ν (πρβ. τοῦ ἐξεταζομένου χωρίου: δ ι α κ λ ι ν ό μ ε ν ο ν καὶ πλάγιον ἀ φ' ἡ μ ῶ ν φερόμενον), εὐθέως ἕκαστος προάγουσι κτλ.

372 C (526, 14 κέ.) ἔτι δὲ τὴν βοῦν ὑπὸ τροπὰς χειμερινὰς περὶ τὸν ναὸν περιφέρουσι· καὶ καλεῖται ζήτησις Ὀσίριδος ἡ περιδρομὴ τοῦ ἡλίου, τὸ ὕ δ ω ρ χειμῶνος τῆς θεοῦ ποθούσης.

τοῦ ἡλίου, τὸ ὕδωρ] οὕτως οἱ κώδ. πάντες καὶ οἱ ἐκδόται πλὴν

τοῦ Βερναρδ. μετὰ τῆς ὀρθῆς, ἣν καὶ ὁ Squire ἤθελε, διαστίξεως: ἡ περιδρομή, τοῦ ἡλίου τὸ ὕδωρ κτλ. Τὸ χωρίον εἶναι ὁμολογουμένως ἐφθαρμένον. Ὁ Mez. καὶ ὁ Wytt. εἰκ. ζήτησις Ὀσίριδος ἢ (ἀντί: ἡ) περιδρομὴ τοῦ ἡλίου, τὸ ὕδωρ κτλ., ὅπερ ὀρθῶς ἀποδοκιμάζει ὁ Halm ἐν Zeitschr. f. Altw. 1843, 5 (ἰδ. καὶ R. E. Pauly ἐν λ. Isis), ἔνθα ἐγκρίνεται ἡ τοῦ Squire εἰκ. καὶ ἐκδοχή: ἡ περιδρομή, τοῦ ἡλίου τὸ πῦρ χειμῶνος τῆς θεοῦ ποθούσης 'solis calorem sive ignem tunc temporis, Hyeme scil. desiderante Dea'. Ὁ Bentl. καὶ ὁ Markl. εἰκ. ἡ περιδρομή, τοῦ Νείλου τὸ ὕδωρ. — Γραπτέον: ἡ περιδρομή, τοῦ ἡλίου τὸ ζείδωρον χειμῶνος τῆς θεοῦ ποθούσης. Πρβ. 371 F ἀμπεχόνῃ δὲ φλογοειδεῖ στέλλουσιν αὐτοῦ (δηλ. τοῦ Ὀσίριδος) τὰς εἰκόνας, ἥλιον σῶμα τῆς τἀγαθοῦ δυνάμεως (= 368 B ὁ γὰρ Ὄσιρις ἀγαθοποιός) ὁρατὸν οὐσίας νοητῆς ἡγούμενοι· διὸ καὶ καταφρονεῖν ἄξιόν ἐστι τῶν τὴν ἡλίου σφαῖραν Τυφῶνι προσνεμόντων, ᾧ λαμπρὸν οὐδὲν οὐδὲ σωτήριον οὐδὲ γένεσις. — Ὡσαύτως κατὰ τὴν τῶν ἀστρολόγων δόξαν ὁ ἥλιος εἶναι ἡ πρώτη αἰτία τῶν γεννητικῶν ἀρχῶν τοῦ κόσμου καὶ πάσης ζωῆς. 368 C μητέρα τὴν σελήνην τοῦ κόσμου καλοῦσι καὶ φύσιν ἔχειν ἀρσενόθηλυν οἴονται, πληρουμένην ὑφ' Ἡλίου καὶ κυϊσκομένην, αὐτὴν δὲ πάλιν εἰς τὸν ἀέρα προϊεμένην γεννητικὰς ἀρχὰς καὶ κατασπείρουσαν. — Χάριν τοῦ ζείδωρος πρβ. 756 E τὴν δ' Ἀφροδίτην οὐχ ὁρᾷς ὅση θεός; Ἥδ' ἐστιν ἡ σπείρουσα καὶ διδοῦσ' ἔρον, Οὗ πάντες ἐσμὲν οἱ κατὰ χθόν' ἔκγονοι. 'ζείδωρον' γὰρ αὐτὴν Ἐμπεδοκλῆς, 'εὔκαρπον' δὲ Σοφοκλῆς ἐμμελῶς πάνυ καὶ πρεπόντως ὠνόμασαν.

372 D (526, 22 κέ.) ἡμέρας ἑκάστης τριχῶς ἐπιθυμιῶσι τῷ ἡλίῳ, ῥητίνην μὲν ὑπὸ τὰς ἀνατολάς, σμύρναν δὲ μεσουρανοῦντι, τὸ δὲ καλούμενον κῦφι περὶ δυσμάς· ὧν ἕκαστον ὃν ἔχει λόγον, ὕστερον ἀφηγήσομαι.

ὧν ἕκαστον ὃν ἔχει] οὕτως οἱ πλεῖστοι κώδ. ἡ δὲ Ald. καὶ ὁ κώδ. H ὧν ἕκαστον ὧν ἔχει, ὁ F(lorent)· ὧν ἕκαστον ἔχει. — Καὶ ἡ παραδεδομένη ἐν τοῖς πλείστοις κώδ. καὶ κοινῶς ἐν ταῖς ἐκδόσεσι φερομένη γραφή: ὧν ἕκαστον ὃν ἔχει λόγον, — δὲν εἶναι πάντῃ ἀπόβλητος, ἀλλὰ μᾶλλον, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ κωδ. F, ἡ ἀρχικὴ γραφὴ ἦτο: ὃν ⟨δ'⟩ ἕκαστον ἔχει λόγον κτλ.

372 F (528, 2 κέ.) εἰκὼν γάρ ἐστιν οὐσίας ἐν ὕλῃ γένεσις καὶ μίμημα τοῦ ὄντος τὸ γιγνόμενον.

ἐν ὕλῃ γένεσις] οὕτως οἱ κώδ. πάντες ὀρθῶς καὶ κατ' αὐτοὺς ὁ Squire καὶ Wytt., οἱ δὲ λοιποὶ ἐκδόται: ἐν ὕλῃ ⟨ἡ⟩ γένεσις — ἐξ εἰκ. τοῦ Reiske· μὴ ἀπαρεσκούσης καὶ τῷ Wytt. ὁ δὲ Markl. συνεπινεύοντος καὶ τοῦ Squire θέλει: οὐσίας ⟨ἡ⟩ ἐν ὕλῃ γένεσις, οὐχὶ καλῶς· διότι ἐνταῦθα γένεσις = πᾶσα καθόλου γένεσις, ὡς καὶ αἱ παρακείμεναι ἔννοιαι ἐν ὕλῃ — οὐσίας, γενικῶς λαμβανόμεναι ἐξηνέχθησαν ἀνάρθρως, ἐνάρθρως δὲ πάλιν τὰ συγκεκριμένα: τοῦ ὄντος τὸ γιγνόμενον. Πρβ. 373 F ἕδραν τε καὶ χώραν γενέσεως· 376 C εἰς γένεσιν ὑπὸ κινήσεως προῆλθε. Πλάτ. Τίμ. 29 C ὅ τί περ πρὸς γένεσιν οὐσία (πρβ. τοῦ ἐξεταζομ. χωρίου: οὐσίας — γένεσις), τοῦτο πρὸς πίστιν ἀλήθεια. αὐτ. 29 D δι' ἥν τινα αἰτίαν γένεσιν καὶ τὸ πᾶν τόδε ὁ ξυνιστὰς ξυνέστησεν... ταύτην δὲ γενέσεως καὶ κόσμου μάλιστ' ἄν τις ἀρχὴν κτλ. καὶ πλεισταχοῦ.

373 F (530, 13 κέ.) Αἰγυπτίους δ' ἄν τις εἰκάσειε τῶν τριγώνων τὸ κάλλιστον, μάλιστα τούτῳ τὴν τοῦ παντὸς φύσιν ὁμοιοῦντας, ᾧ καὶ Πλάτων ἐν τῇ πολιτείᾳ δοκεῖ τούτῳ προσκεχρῆσθαι, τὸ γαμήλιον διάγραμμα συντάττων.

τὸ κάλλιστον, μάλιστα] οὕτως οἱ κώδ. πάντες. Τὸ χωρίον ἐλλιπές· ὁ Markl. συμπληροῖ: τῶν τριγώνων ⟨τὸ ὀρθογώνιον⟩ κάλλιστον ⟨ἡγεῖσθαι⟩, μάλιστα... ὁμοιοῦντας, ὡς καὶ Πλάτων κτλ., ὁ Squire καὶ Bentl. εἰκάζουσι: τῷ καλλίστῳ (ἀντί: τὸ κάλλιστον) μάλιστα τούτῳ κτλ., ὁ Wytt. τῷ καλλίστῳ μάλιστα οὕτως (ἀντί: τούτῳ) τὴν τοῦ παντὸς φύσιν ὁμοιοῦντας, ὡς καὶ Πλάτων κτλ., ὁ Reiske Αἰγυπτίους δ' ἄν τις εἰκάσειε ⟨μιμούμενον αὐτὸν ὀνομάσας τὸ ὀρθογώνιον⟩ τῶν τριγώνων τὸ κάλλιστον· ὁ Βερναρδ. σημειώσας τὸ χάσμα εἰκ. τοιαύτην συμπλήρωσιν: τὸ κάλλιστον ⟨ζηλώσας πλεῖστον⟩ μάλιστα. Πιθανώτερον, νομίζω, καὶ ἁπλούστερον δύναταί τις νὰ συμπληρώσῃ τὸ χωρίον: τὸ κάλλιστον ⟨τιμᾶν⟩ μάλιστα, τούτῳ τὴν τοῦ παντὸς φύσιν ὁμοιοῦντας, ὡς καὶ Πλάτων κτλ. Πρβ. 393 D ὃ μάλιστα τιμῶσιν ὧν ἴσασι καὶ ποθοῦσιν, εἰς τοῦτο τιθέντας τοῦ θεοῦ τὴν ἐπίνοιαν· ὡς δὲ νῦν ἐν τῷ καλλίστῳ, τῶν ἐνυπνίων τὸν θεὸν ὀνειροπολοῦντας κτλ.

374 B (531, 14 κέ.) τὸ δὲ τρίτον (Μεθύερ) σύνθετόν ἐστιν ἔκ τε

τοῦ πλήρους καὶ τοῦ αἰτίου· πλήρης γάρ ἐστιν ἡ ὕλη τοῦ κόσμου καὶ τῷ ἀγαθῷ καὶ καθαρῷ καὶ κεκοσμημένῳ σύνεστιν.

Ἀντί: αἰτίου ὁ Markl. καὶ Squire εἰκ. ἀγαθοῦ, ὁ Reiske ἀρτίου· ὁ δὲ Wytt. εὑρίσκων αὐτὸ καλῶς ἔχον, νομίζει, ὅτι τὰ ἑπόμενα πρέπει νὰ μεταγραφῶσι: Πλήρης γάρ ἐστιν ἡ ὕλη τοῦ κόσμου καὶ τῷ αἰτίῳ (ἀντί: τῷ ἀγαθῷ) καὶ καθαρῷ κτλ.—Ἴσως συμπληρωτέον: καὶ τοῦ αἰτίου· ⟨αὐτοῦ⟩ γὰρ πλήρης (ἤ: καὶ τοῦ αἰτίου· ⟨οὗ⟩ πλήρης) ἐστιν ἡ ὕλη τοῦ κόσμου καὶ τῷ ἀγαθῷ κτλ. Ἐκδέχου: αὐτοῦ (τ. ἔ. τοῦ αἰτίου) γὰρ πλήρης ἐστὶς ἡ ὕλη τοῦ κόσμου καὶ σύνεστιν τῷ ἀγαθῷ καὶ καθαρῷ καὶ κεκοσμημένῳ (ἐξυπακ. ἀπὸ κοινοῦ: αὐτοῦ). Τὸ αἴτιον οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ τὸ πρῶτον καὶ κύριον πάντων ὄν (τ. ἔ. ὁ θεός). Πρβ. 372 F ἔχει δὲ (ἡ Ἶσις) σύμφυτον ἔρωτα τοῦ πρώτου καὶ κυριωτάτου πάντων, ὃ τἀγαθῷ ταὐτόν ἐστι κἀκεῖνο ποθεῖ καὶ διώκει... οὖσα χώρα καὶ ὕλη... καὶ γέγηθε κυϊσκομένη καὶ ὑποπιμπλαμένη· 375 A περὶ ἐκεῖνον λιπαροῦσαν καὶ ἀναπιμπλαμένην τοῖς κυριωτάτοις μέρεσι καὶ καθαρωτάτοις.

374 F (533, 6 κέ.) ὧν ἐχομένους χρὴ καὶ τὴν θεὸν ταύτην οὕτω διανοεῖσθαι τοῦ πρώτου θεοῦ μεταλαγχάνουσαν ἀεὶ καὶ συνοῦσαν ἔρωτι τῶν περὶ ἐκεῖνον ἀγαθῶν καὶ καλῶν, οὐχ ὑπεναντίαν· ἀλλ' ὥσπερ ἄνδρα νόμιμον καὶ δίκαιον ἐρᾶν ἐν δικαιοσύνῃ καὶ γυναῖκα χρηστὴν ἔχουσαν ἄνδρα καὶ συνοῦσαν ὅμως ποθεῖν λέγομεν, οὕτως ἀεὶ γλιχομένην ἐκείνου καὶ περὶ ἐκεῖνον παροῦσαν καὶ ἀναπιμπλαμένην τοῖς κυριωτάτοις μέρεσι καὶ καθαρωτάτοις.

ἐρᾶν ἐν δικαιοσύνῃ — ἔχουσαν ἄνδρα — περὶ ἐκεῖνον παροῦσαν]. Οὕτως οἱ κώδ. πάντες καὶ κατ' αὐτοὺς οἱ ἐκδόται. Χωρίον συγκεχυμένον, οὗ μόνον ἡ διόρθωσις λιπαροῦσαν (ἀντί: παροῦσαν) ὑπὸ τοῦ Markl., συνεπινευόντων καὶ τοῦ Squire, Reiske καὶ Wytt., εἶναι βεβαία (πρβ. ἐν τοῖς ἔμπροσθεν 532, 8: περὶ ἕτερον λιπαρούσης)· ταύτην δὲ καὶ ἐξέδωκεν ὀρθῶς ὁ Βερναρδ. ὁ Squire ἀθετεῖ ἐγκλείσας ἐν ἀγκύλαις τὰς λ.: ἄνδρα νόμιμον καὶ δίκαιον ἐρᾶν ἐν δικαιοσύνῃ, καί, ὁ δὲ Markl. τὰς λ. ἐν δικαιοσύνῃ, θεωρεῖ προσθήκην μοναχοῦ, ὁ Wytt. εἰκ. γυναικὸς ᾗ συζῇ, ὁ Βερναρδ. ἂν δικαίως συνῇ. Μόνον ὁ Reiske τηρεῖ τὴν παραδεδομένην γραφήν. Τὸ χωρίον εὐοδοῦται, νομίζω, ἂν γράψωμεν: οὐχ ὑπεναντίαν ⟨οὖσαν⟩ ἀλλ' ὥσπερ

ἄνδρα νόμιμον καὶ δίκαιον ἐρῶσαν δικαιοσύνης γυναῖκα ⟨καὶ⟩ χρηστὴν ἔχουσαν [ἄνδρα] καὶ συνοῦσαν ὅμως ποθεῖν λέγομεν, οὕτως ἀεὶ γλιχομένην ἐκείνου καὶ περὶ ἐκεῖνον λιπαροῦσαν κτλ. Σύντ.: ἄνδρα νόμιμον καὶ δίκαιον ποθεῖν λέγομεν ἔχουσαν (= εἰ καὶ ἔχει) γυναῖκα κτλ. Ἐπειδὴ πρόκειται περὶ τῆς θεᾶς Ἴσιδος 'ἐχούσης σύμφυτον ἔρωτα τοῦ πρώτου καὶ κυριωτάτου πάντων ὃ τἀγαθῷ ταυτόν ἐστι' (372 F), ἐν τῇ παρομοιώσει πρὸς (θνητὴν) γυναῖκα ἡ ἔννοια τοῦ ἔρωτος καὶ δὴ ἔρωτος δικαιοσύνης ἦτο τῶν ὧν οὐκ ἄνευ (ἐρᾶν — δικαιοσύνη, τῆς παραδεδομ. γραφῆς)· ὥστε οὐδεὶς λόγος ἀθετήσεως ὑπάρχει, νομίζω, οὔτε ὡς ὁ Squire, οὔτε ὡς ὁ Markl. θέλει.

375 A (533, 14 κέ.) ὅπου δ' ὁ Τυφὼν παρεμπίπτει τῶν ἐσχάτων ἁπτόμενος, ἐνταῦθα δοκοῦσαν ἐπισκυθρωπάζειν καὶ πενθεῖν λεγομένην καὶ λείψαν' ἅττα καὶ σπαράγματα τοῦ Ὀσίριδος ἀναζητεῖν, καὶ στολίζειν, ὑποδεχομένην τὰ φθειρόμενα καὶ ἀποκρύπτουσαν ὥσπερ ἀναφαίνει πάλιν τὰ γιγνόμενα καὶ ἀνίησιν ἐξ ἑαυτῆς.

Σύνταττε: ὅπου δ' ὁ Τυφὼν παρεμπίπτει τῶν ἐσχάτων ἁπτόμενος, ἐνταῦθα δοκοῦσαν (δηλ. κατὰ τὸν μῦθον) ἐπισκυθρωπάζειν καὶ πενθεῖν λεγομένην καὶ λείψαν' ἅττα τοῦ Ὀσίριδος ἀναζητεῖν καὶ στολίζειν, (χρὴ... τὴν θεόν... διανοεῖσθαι, ἐξυπακ. ἀπὸ κοινοῦ ἐκ τῶν ἔμπροσθεν 533, 6 κέ.) ὑποδεχομένην (παραλλήλως τῷ: οὐχ ὑπεναντίαν ⟨οὖσαν⟩, ἀλλ' ἀεὶ γλιχομένην κτλ.) τὰ φθειρόμενα καὶ ἀποκρύπτουσαν κτλ. Ἀντὶ τοῦ ὑπόπτου: ὥσπερ ἀναφαίνει, ὁ Squire εἰκ. ἅπερ ἀναφαίνει, ὁ δὲ Markl. ἕωσπερ ἀναφαίνει. Ἴσως ἀναγνωστέον: ἀποκρύπτουσαν, οἷς ὡς σπέρματι πάλιν ἀναφαίνει τὰ γιγνόμενα. Πρβ. ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα (534, 4 κέ.): ἡ δὲ γόνιμος καὶ σωτήριος (δύναμις, τ. ἔ. ὁ Ὄσιρις) ἀσθενὲς σπέρμα καὶ ἀμαυρὸν εἰς ταῦτα διαδίδωσιν, ἀπολλύμενον ὑπὸ τοῦ Τυφῶνος, πλὴν ὅσον ἡ Ἶσις ὑπολαμβάνουσα (πρβ. τοῦ ἐξεταζομ. χωρίου τὸ ὑποδεχομένην) σῴζει καὶ τρέφει καὶ συνίστησι). Πλατ. Τιμ. 23 D τῆς θεοῦ χάριν, ἣ... ἐκ γῆς τε καὶ Ἡφαίστου τὸ σπέρμα παραλαβοῦσα κτλ.

375 C (534, 9 κέ.) Καθόλου δ' ἀμείνων οὗτός ἐστιν, ὥσπερ καὶ Πλάτων ὑπονοεῖ καὶ Ἀριστοτέλης· κινεῖται δὲ τῆς φύσεως τὸ μὲν γόνιμον καὶ σωτήριον ἐπ' αὐτὸν καὶ πρὸς τὸ εἶναι, τὸ δ' ἀναιρετικὸν καὶ φθαρτικὸν ὑπ' αὐτοῦ καὶ πρὸς τὸ μὴ εἶναι.

ἀμείνων οὗτός ἐστιν — ὑπ' αὐτοῦ]. Ἀντὶ τοῦ: οὗτος, πιθανώτατα ἐφθαρμένου, ὁ Squire εἰκ. Ὧρος, καὶ ἐν ἐν τοῖς ἑπομ. ἀπ' αυτοῦ, αντὶ: ὑπ' αὐτοῦ, ὁ Reiske ἄμεινον οὕτως ἐστὶν (ἐξυπακ. διανοεῖσθαι), ἤ: καθόλου δ' ὁ γεννῶν οὗτός ἐστιν, τ. ἔ. ὁ Ὄσιρις· ὁ Wytt. μεταγράφει τὸ χωρίον: καθόλου δ' ἄμεινον οὕτως ὥσπερ καὶ Πλάτων ὑπονοεῖν καὶ Ἀριστοτέλης· κινεῖσθαι τῆς φύσεως τὸ μὲν γόνιμον καὶ σωτήριον ἐπὶ τὸ ὂν καὶ πρὸς τὸ εἶναι, τὸ δ' ἀναιρετικὸν καὶ φθαρτικὸν ἀπ' αὐτοῦ καὶ πρὸς τὸ μὴ εἶναι κτλ. Τὸ ἐπ' ἐμοὶ εἰκάζω: καθόλου δ' ἀμείνων ὁ νοῦς (ἤ: δ' ἄμεινον τὸ νοητόν) ἐστιν... κινεῖται δὲ τῆς φύσεως τὸ μὲν γόνιμον καὶ σωτήριον ἐπ' αὐτὸν (ἤ: ἐπ' αὐτὸ) καὶ πρὸς τὸ εἶναι, τὸ δ' ἀναιρετικὸν καὶ φθαρτικὸν ἀπ' αὐτοῦ (μετὰ τοῦ Squire, ὅπερ καὶ ἐξέδ. ὁ Βερναρδ. ἀντί: ὑπ' αὐτοῦ) καὶ πρὸς τὸ μὴ εἶναι. Πρβ. 373 E ἡ δὲ κρείτων καὶ θειοτέρα φύσις ἐκ τριῶν ἐστι, τοῦ νοητοῦ καὶ τῆς ὕλης καὶ τοῦ ἐκ τούτων —(οἷς ὡς ἀντιστοιχοῦντα παρ' Αἰγυπτίοις εἶπεν ὁ Πλούτ. 374 A) τὸν μὲν Ὄσιριν ὡς ἀρχήν, (νοητόν), τὴν δ' Ἶσιν ὡς ὑποδοχὴν (ὕλην), τὸν δ' Ὧρον ὡς ἀποτέλεσμα (γένεσιν). Ἐν τοῖς κεφ. 58 καὶ 59 ὁ λόγος εἶναι κυρίως περὶ τῆς ὕλης (Ἴσιδος) ἐν σχέσει πρὸς τὸν πρῶτον θεὸν (533, 6), ὅ ἐ. τὸ νοητὸν (τὸν νοῦν, κατὰ τὸν Πλάτωνα). Κατὰ ταῦτα οὐδεμία ἄλλη σύγκρισις ἐνταῦθα ὑπόκειται, ἐκφραζομένη διὰ τοῦ ἐπιθ. ἀμείνων, ἤ τοῦ νοητοῦ καὶ τῆς ὕλης. Πρβ. καὶ 370 F ἀπολείπει δὲ (ὁ Πλάτων) καὶ τρίτην τινὰ μεταξὺ φύσιν (δηλ. τὴν ὕλην) οὐκ ἄψυχον οὐδ' ἄλογον οὐδ' ἀκίνητον ἐξ αὐτῆς... ἐφιεμένην δὲ τῆς ἀμείνονος ἀεὶ καὶ ποθοῦσαν καὶ διώκουσαν (τῶν δύο ἄλλων, τ. ἐ. τῆς ἀγαθοεργοῦ καὶ τῆς τῶν ἐναντίων δημιουργοῦ).

375 E (535, 9 κέ.) ὁ δ' ἀναφαίνων τὰ οὐράνια καὶ τῶν ἄνω φερομένων Ἄνουβις λόγος ἔστι δέ, ὅτε καὶ Ἑρμάνουβις ὀνομάζεται, τὸ μὲν ὡς τοῖς ἄνω, τὸ δὲ ὡς τοῖς κάτω προσῆκον.

Ἄνουβις λόγος—προσῆκον]. Οὕτως οἱ κώδ. πάντες (ὁ Venet. προσήκων) καὶ κατ' αὐτοὺς οἱ ἄλλοι ἐκδόται· ὁ δὲ Dübner καὶ Βερναρδ. ἐξ εἰκ. τοῦ Reiske λόγος Ἄνουβις—προσήκων (μετὰ τοῦ Venet). Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐκδοθεῖσαν ταύτην γραφὴν ἔχομεν: ὁ δὲ λόγος ὁ ἀναφαίνων τὰ οὐράνια καὶ ὁ (λόγος ὁ) τῶν ἄνω φερομένων,— σύνταξιν δηλαδὴ οὔτε κανονικήν, οὔτε καθόλου λογικήν· ὅπερ συνιδὼν ὁ Βερναρδ. ἐπιδιορθωτικῶς εἰκ. 'malim ὢν λόγος Ἄνουβις'. Τί

ὠφελεῖ ἡ ἔκδοσις τοιούτων ἀμφιβόλων εἰκασιῶν; Εἰκάζω, ὅτι ὁ Πλούτ. ἔγραψεν: ὁ δ' ἀναφαίνων τὰ οὐράνια κάτω, ⟨καὶ οἷον⟩ τῶν ἄνω φερομένων ⟨ἐπιβὰς⟩ λόγος Ἄνουβις, ἔστι δ' ὅτε καὶ Ἑρμάνουβις ὀνομάζεται, τὸ μὲν ὡς τοῖς ἄνω τὸ δ' ὡς τοῖς κάτω προσήκων (ἴσως οὕτως ὀρθότερον μετὰ τοῦ Venet., καὶ τῆς ἑτέρας γραφῆς: προσῆκον, οὐχὶ πάντῃ ἀποβλήτου οὔσης).

Ἡ συμπλήρωσις ⟨ἐπιβὰς⟩ πρὸς ἐτυμολογικὴν ἐξήγησιν τοῦ ὀνόμ. Ἄνουβις (=ἄνω—βὰς) χάριν τοῦ πράγματος πρβ. 368 E γεννώσης τῆς Νέφθυος τὸν Ἄνουβιν, Ἶσις ὑποβάλλεται. Νέφθυς γάρ ἐστι τὸ ὑπὸ γῆν καὶ ἀφανές, Ἶσις δὲ τὸ ὑπὲρ τὴν γῆν καὶ φανερόν· ὁ δὲ τούτων ὑποψαύων καὶ καλούμενος ὁρίζων κύκλος, ἐπίκοινος ὢν ἀμφοῖν, Ἄνουβις κέκληται. . . (αὐτ. F) χθόνιος ὢν ὁμοῦ καὶ Ὀλύμπιος.

375 E (535, 12 κέ.) διὸ καὶ θύουσιν αὐτῷ τὸν μὲν λευκὸν ἀλεκτρυόνα, τὸν δὲ κροκίαν, τὰ μὲν εἰλικρινῆ καὶ φανά, τὰ δὲ μικτὰ καὶ ποικίλα νομίζοντες.

τὸν μὲν—τὸν δὲ] οὕτως οἱ κώδ. πάντες καὶ κατ' αὐτοὺς οἱ ἄλλοι ἐκδόται· ὁ δὲ Dübner καὶ Βερναρδ.: τὸ μὲν λευκὸν ἀλεκτυόνα, τὸ δὲ κροκίαν, τὰ μὲν εἰλικρινῆ κτλ., ἐξ εἰκασίας πιθανῆς μὲν ἀλλ' οὐχὶ καὶ βεβαίας τοῦ Reiske, καθ' ὃν τὸ χωρίον ὅλον γραπτέον: θύουσιν αὐτῷ τὸ μὲν (ἤ: νῦν μὲν) λευκὸν ἀλεκτρυόνα, τὸ δὲ (ἤ: νῦν δὲ 'modo album, modo croceum gallum') κροκίαν, τῷ μὲν τὰ εἰλικρινῆ καὶ φανά, τῷ δὲ τὰ μικτὰ καὶ ποικίλα ⟨δηλοῦσθαι⟩ νομίζοντες. Ὁ Markl εἰκ. θύουσιν αὐτῷ μὲν λευκόν, τῷ δὲ κροκίαν· τῷ μὲν εἰλικρινῆ καὶ φανά, τῷ δὲ μικτὰ καὶ ποικίλα ⟨προσήκειν⟩ νομίζοντες. Ἴσως οὐχὶ ἀπιθάνως δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ: θύουσιν αὐτῷ τῶν μὲν λευκὸν ἀλεκτρυόνα, τῶν δὲ κροκίαν, τὰ μὲν εἰλικρινῆ καὶ φανά, τὰ δὲ μικτὰ καὶ ποικίλα νομίζοντες — ἤγουν θύουσιν αὐτῷ (τίμημα ἢ χάριν) τῶν μὲν (ἄνω καὶ τῆς διὰ τοῦ λόγου νοήσεως καὶ γνώσεως αὐτῶν) λευκὸν ἀλεκτρυόνα, τῶν δὲ (κάτω) κροκίαν, ἐπειδὴ τὰ μὲν (ἄνω) εἰλικρινῆ καὶ φανά, τὰ δὲ (κάτω) μικτὰ καὶ ποικίλα νομίζουσι.

376 A (536, 8 κέ.) ἔοικε δὲ τούτοις καὶ τἄ⟨λλ'⟩ Αἰγύπτια κτλ.— διότι καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν περὶ Αἰγυπτίων ὀνομάτων ὁ λόγος ἦτο. Πρβ. (535, 14 κέ.) οὐ δεῖ δὲ θαυμάζειν τῶν ὀνομάτων (δηλ. τῶν Αἰγυπτίων, ὡς τοῦ Ἄνουβις καὶ ἄ.) τὴν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἀνάπλασιν.

376 B (536, 16 κέ.) ὥσπερ γὰρ ὁ σίδηρος πολλάκις μὲν ἑλκομένῳ

καὶ ἑπομένῳ πρὸς τὴν λίθον ὅμοιός ἐστι, πολλάκις δ' ἀποστρέφεται καὶ ἀποκρούεται πρὸς τοὐναντίον, οὕτως ἡ σωτήριος καὶ ἀγαθὴ καὶ λόγον ἔχουσα τοῦ κόσμου κίνησις ἐπιστρέφεταί τε καὶ προσάγεται καὶ μαλακώτερον ποιεῖ, πείθουσα τὴν σκληρίαν ἐκείνην καὶ τυφώνιον, εἶτ' αὖθις ἀνασχεθεῖσα εἰς ἑαυτὸν ἀνέστρεψε καὶ κατέδυσεν εἰς τὴν ἀπορίαν· ἔτι φησὶ κτλ.

μαλακώτερον — τὴν σκληρίαν — καὶ τυφώνιον — εἰς ἑαυτὸν — εἰς τὴν ἀπορίαν] οὕτως οἱ κώδ. πάντες καὶ κατ' αὐτοὺς ὁ Squire καὶ ὁ Wytt. μαλακωτέραν — εἰς ἑαυτήν, ἐξέδωκαν ὁ Hutten καὶ ὁ Parthey, τὸ μὲν ἐξ εἰκ. τοῦ Reiske καὶ Wytt., τὸ δὲ τοῦ Markl., ὁ δὲ Parthey πρὸς τούτοις καί: εἰς τὴν ἀπειρίαν (ἀντί: ἀπορίαν) ἐξ εἰκ. τοῦ Wytt. ὁ Dübner καὶ Βερναρδ. ἐξέδωκαν καὶ ταῦτα, πρὸς δὲ καί: τὴν σκληρὰν (ἀντί: σκληρίαν)—τυφώνειον (ἀντί: τυφώνιον) ἐξ εἰκ. τοῦ Squire καὶ Markl. (ἀναχυθεῖσα ὁ Dübner ἐξ εἰκ. τοῦ Reiske).

Κατὰ τὴν ἐκδοθεῖσαν ταύτην γραφήν: μαλακωτέραν — τὴν σκληρὰν — καὶ τυφώνειον, πρέπει νὰ ἐξυπακούσωμεν οὐχὶ τὸ οὐσ. δύναμιν, ὡς ὁ Squire ἐκδέχεται ('σκληρὰ vero et τυφώνειος δύναμις opponitur τῇ σωτηρίῳ καὶ ἀγαθῇ'), ἀλλὰ μόνον τὸ οὐσ. κίνησιν ἐκ τῶν προηγουμένων: ἡ σωτήριος καὶ ἀγαθὴ καὶ λόγον ἔχουσα τοῦ κόσμου κίνησις. Ἀλλὰ τοῦτο ἀντίκειται εἰς τὴν περὶ τοῦ Τυφῶνος παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις παράστασιν, καθ' ἣν (ὀλίγον ἀνωτέρω 12): Σὴθ καὶ Βέβων καὶ Σμὺ ὀνομάζεται (ὁ Τυφὼν) βίαιόν τινα καὶ κωλυτικὴν ἐπίσχεσιν, ὑπεναντίωσιν ἢ ἀναστροφὴν ἐμφαίνειν βουλομένων τῶν ὀνομάτων — ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ τῆς Ἴσιδος (= Ἀθηνᾶς) ὄνομα,: ὅπερ (10—11) αὐτοκινήτου φορᾶς δηλωτικὸν εἶναι. Πρβ. καὶ 537, 12 κέ. τὸν γὰρ Τυφῶνά φασι τοῖς σείστροις ἀποτρέπειν καὶ ἀποκρούεσθαι, δηλοῦντες, ὅτι τῆς φθορᾶς συνδεούσης καὶ ἱστάσης, αὖθις ἀναλύει τὴν φύσιν καὶ ἀνίστησι διὰ τῆς κινήσεως ἡ γένεσις. Κατὰ ταῦτα ἐν τῇ περιοχῇ τῆς ἀντιθέσεως τῶν δύο τούτων παραστάσεων, τ. ἔ. τῆς αὐτοκινήτου φορᾶς ὡς Ἴσιδος, κωλυτικῆς δὲ ἐπισχέσεως ἢ ὑπεναντιώσεως ὡς Τυφῶνος (ἐν τῷ 62 κεφ.) καὶ φθορᾶς συνδεούσης καὶ ἱστάσης πάλιν ὡς Τυφῶνος, γενέσεως δὲ διὰ **τῆς κινήσεως** ὡς Ἴσιδος (ἐν τῷ 63 κεφ.) εἶναι ἀδύνατον, νομίζω, νὰ νοηθῇ ὁ Τυφὼν ὡς κίνησις· ἄλλως ἀμφιβάλλω, ἂν εἶναι δυνατὸν νὰ εἴπῃ τις σκληρὰ κίνησις, συνάπτων ἐννοίας οὐσιωδῶς ἀναιρούσας ἀλλήλας. — Ὁ Wytt.

παρατηρεῖ ὀρθῶς ὑποστηρίζων τὴν παραδεδομ. γραφήν: τὴν σκληρίαν, ὁ δὲ Reiske εἰκάζει: καὶ τυφώνειον ⟨ἀπήνειαν⟩ ἢ ἐκδέχεται: τυφωνίαν= τρόπον τυφώνειον· ἔτι δὲ ἡ κοινή: ἀναχεθεῖσα, διωρθώθη εἰς ἀνασχεθεῖσα, ἐξ εἰκ. τοῦ Markl. καὶ Squire, βεβαιουμένης καὶ ἐκ τῆς γραφῆς τοῦ κώδ. F, τὸ αὐτὸ δὲ θέλει καὶ ὁ Reiske προσεικάζων ἅμα καί: ἀναχυθεῖσα (ὅπερ ἐξέδωκεν ὁ Dübner) ἤ: ἀνεθεῖσα, ἤ: ἀναχθεῖσα, ὁ δὲ Wytt. συναχθεῖσα εἰς ἑαυτήν. Πρὸς τούτοις οὐχὶ καλῶς, νομίζω, ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Parthey, Dübner καὶ Βερναρδ.: εἰς τὴν ἀπειρίαν, ἐξ εἰκ. τοῦ Wytt. ἀντὶ τοῦ παραδεδομένου: εἰς τὴν ἀπορίαν, κάλλιστα ἔχοντος ὡς δῆλον εἶναι ἔκ τε τῶν συμφραζομένων ἐνταῦθα, τοῦ λόγου ὄντος περὶ τῆς ἀντιθέσεως τῶν ἐννοιῶν τῆς αὐτοκινήτου φορᾶς (Ἴσιδος) καὶ τῆς κωλυτικῆς ἐπισχέσεως ἢ ὑπεναντιώσεως, καὶ ἐκ τῶν λεγομένων ἐν 375 C κέ. Ἶσιν καλοῦσι παρὰ τὸ ἵεσθαι μετ' ἐπιστήμης καὶ φέρεσθαι, κίνησιν οὖσαν κτλ.... (αὐτ. D) καθάπερ αὖ πάλιν τοῖς ἀντιφωνοῦσιν ὀνόμασι λοιδορεῖσθαι τὸ κακόν, τὸ τὴν φύσιν ἐμποδίζον καὶ συνδέον καὶ ἴσχον καὶ κωλῦον ἵεσθαι καὶ ἰέναι κακίαν ἀπορίαν δειλίαν κτλ. Πλάτ. Κρατύλ. 415 C ἡ ἀπορία κακὸν καὶ πᾶν... ὅ,τι ἂν ἐμποδὼν ᾖ τῷ ἰέναι καὶ πορεύεσθαι 'ἀπορίαν demum, oppositionem ad motum interpretov, uti Auctoris argumentum necessario postulat' ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Squire. — Γραπτέον ἴσως τὸ χωρίον ὧδε: ἡ σωτήριος καὶ ἀγαθὴ καὶ λόγον ἔχουσα τοῦ κόσμου κίνησις ἐπιστρέφεταί τε καὶ προσάγεται καὶ μαλακώτερον (ὡς οἱ κώδ.) ποιεῖ, πείθουσα τὴν σκληρίαν (ὡς οἱ κώδ.) ἐκείνην καὶ τυφώνειον (ἀντί: τυφώνιον) ⟨ἀντιτυπίαν, ἤ: φύσιν, ⟩, εἶτ' αὖθις ἀνασχεθεὶς εἰς ἑαυτὸν (ἀντί: ἀνα(σ)χεθεῖσα εἰς ἑαυτὸν) ἀνέστρεψε καὶ κατέδυσεν εἰς τὴν ἀπορίαν (ὡς οἱ κώδ.).

μαλακώτερον ποιεῖ, ἐξυπάκ. ἐκ τῶν προηγουμ. (15: Τυφῶνος δὲ τὸν σίδηρον) τὸν Τυφῶνα, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἔπειτα: ἀνασχεθεὶς (ὁ Τυφὼν) εἰς ἑαυτόν, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐν μέσῳ αὐτῶν ἀφηρημένη παράστασις: τὴν σκληρίαν ἐκείνην κτλ., ἰσοδυναμεῖ τῇ: τὸν σκληρὸν ἐκεῖνον καὶ τυφώνειον δαίμονα (τ. ἔ. τὸν Τυφῶνα αὐτόν). Χάριν τοῦ συμπληρουμένου ⟨ἀντιτυπίαν⟩ πρβ. 599 D ὁ λίθος φύσει σκληρός, ὁ κρύσταλλος φύσει ψυχρός ἐστιν, οὐκ ἔξωθεν εἰκῇ ταύτας τὰς ἀντιτυπίας ἐπιφέροντες καὶ τὰς πήξεις — ἔνθα προδήλως ἡ λ. ἀντιτυπία ἀναφέρεται εἰς τὸν σκληρὸν λίθον. 407 E ἀφῄρει τὸ ἀν-

τίτυπον αὐτοῦ καὶ σκληρόν. 164 E ὥσπερ ἐν χωρίοις σκληροῖς τοῖς ἀντιτύποις ἤθεσι. Πλάτ. Θεαίτ. 155 E σκληρούς γε λέγεις καὶ ἀντιτύπους ἀνθρώπους.

377 C (539, 21 κέ.) καὶ δεινὸν οὐδέν, ἂν πρῶτον μὲν ἡμῖν τοὺς θεοὺς φυλάττωσι κοινοὺς καὶ μὴ ποιῶσιν Αἰγυπτίων ἰδίους, μηδὲ Νεῖλον ἥν τε Νεῖλος ἄρδει μόνην χώραν τοῖς ὀνόμασι τούτοις καταλαμβάνοντες, μηδ' ἕλη μηδὲ λωτοὺς μὴ θεοποιίαν λέγοντες ἀποστερῶσι μεγάλων θεῶν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, οἷς Νεῖλος μὲν οὐκ ἔστιν οὐδὲ Βοῦτος οὐδὲ Μέμφις.

μηδὲ λωτοὺς μὴ θεοποιίαν λέγοντες] οὕτως οἱ κώδ. πάντες καὶ οἱ ἐκδόται πλὴν τοῦ Dübner, ὅστις ἐξέδωκεν: μηδὲ χέδροπα, ἐξ εἰκ. τοῦ Emperius ἀντί: μὴ θεοποιίαν. Αἱ λ. αὗται: μὴ θεοποιίαν, εἶναι ὁμολογουμένως ἐφθαρμέναι. Ὁ Squire ἐξέδωκεν: μηδὲ Ἕλη, Λωτούς, μὴ θεοποιίαν, ἄνευ οὐδεμιᾶς ὑποσημειώσεως. Ὁ Reiske εἰκ. μηδ' ἕλη, ἢ λωτούς, μηδ' Αἰθιοπίαν λέγοντες, ὁ Baxt. μυθοποιίαν λέγοντες, ὁ Wytt. μηδὲ πόαν, ἢ (σὺν τῷ Reiske): μηδὲ θεοποιίαν λέγοντες, ὁ Böttcher μή, θεοποιίαν λέγοντες, ἀποστερῶσι, ὁ Semler μηδ' ὁποῖ' ἄν, ὁ Βερναρδ. μηδ' ὁποιοῦν, ἢ μᾶλλον: μηδ' ὁτιοῦν, ὁ Emperius παρὰ Βερναρδ. μηδὲ χέδροπα, ὁ Apelt μυθοποιίᾳ σέβοντες.

Ἀνεξαρτήτως τοῦ Reiske καὶ ἐγὼ ἄλλοτε εἶχον εἰκάσῃ: μηδ' Αἰθιοπίαν (ἐκ παραβολῆς τῶν ἐν 366 C λεγομένων), νῦν δὲ πιθανώτατον μοὶ φαίνεται, ὅτι ὁ Πλούτ. ἔγραψε: μηδὲ θεὸν Ἆπιν λέγοντες — ὡς ἐκ τῶν ἀμέσως ἐπιφερομένων ἱκανῶς ἐμφαίνεται: οἷς Νεῖλος μὲν οὐκ ἔστιν οὐδὲ Βοῦτος οὐδὲ Μέμφις,— ἰδίως δὲ τούτου τοῦ τελευταίου, τ. ἔ. Μέμφις.

Χάριν τοῦ Βοῦτος—ἕλη πρβ. 357 F (358 A τὰ ἕλη διεκπλέουσαν) καὶ ἰδίως 366 B ὃν (Ὧρον) ἐν τοῖς ἕλεσι τοῖς περὶ Βοῦτον ὑπὸ Λητοῦς τραφῆναι λέγουσι. Χάριν δὲ τοῦ Ἆπις - Μέμφις 359 B ἐν δὲ Μέμφει τρέφεσθαι τὸν Ἆπιν, εἴδωλον ὄντα τῆς ἐκείνου (τοῦ Ὀσίριδος) ψυχῆς, ὅπου καὶ τὸ σῶμα κεῖσθαι κτλ. 362 C χαλκᾶς τινας ἐν Μέμφει πύλας... ὅταν θάπτωσι τὸν Ἆπιν ἀνοίγεσθαι κτλ. (καὶ καθόλου περὶ τοῦ Ἄπιδος) 353 A 355 C 363 C 364 C 368 F 374 A 380 E 362 D) 368 C ἡ δὲ μέση (τοῦ Νείλου ἀνάβασις) περὶ Μέμφιν... τὸν δ' Ἆπιν εἰκόνα μὲν Ὀσίριδος ἔμψυχον εἶναι κτλ. Πρβ. καὶ Διόδ. 1, 21, 10 τοὺς δὲ ταύρους τοὺς ἱεροὺς τόν τε ὀνομαζόμενον

Ἆπιν καὶ τὸν Μνεῦιν Ὀσίριδι καθιερωθῆναι καὶ τούτους σέβεσθαι καθάπερ θεοὺς κοινῇ καταδειχθῆναι πᾶσιν Αἰγυπτίοις· αὐτ. 1, 84, 8 Στραβ. 17, 807 ἡ Μέμφις αὐτὴ τὸ βασίλειον τῶν Αἰγυπτίων... ἔχει δὲ ἱερὰ τό τε τοῦ Ἄπιδος, ὅς ἐστι ὁ αὐτὸς καὶ Ὄσιρις, ὅπου ὁ βοῦς Ἆπις ἐν σηκῷ τινι τρέφεται θεός, ὡς ἔφην, νομιζόμενος κτλ. ἔτι δὲ Ἡρόδ. 2, 153.

377 E (540, 16 κέ) οὐδὲν γὰρ οὗτοι διαφέρουσι τῶν ἱστία καὶ κάλως καὶ ἄγκυραν ἡγουμένων κυβερνήτην, καὶ νήματα καὶ κρόκας ὑφάντην, καὶ σπονδεῖον ἢ μελίκρατον ἢ πτισάνην ἰατρόν· ἀλλὰ δεινὰς καὶ ἀθέους ἐμποιοῦσι δόξας κτλ.

Ἀντί: ἀλλὰ δεινὰς ὁ Bentl. εἰκ. ἅμα δὲ δεινὰς — ἄνευ ἀνάγκης· διότι: οὐδὲν διαφέρουσι — ἀλλὰ = οὐδὲν διαφέρουσι — ἀλλ' ἤ· εἰδὲ μὴ γραπτέον οὕτως, τ. ἔ ἀλλ' ⟨ἢ⟩ δεινὰς κτλ.

377 F (540, 24 κέ.) οὐ γὰρ οὖν οὐδὲ ἄψυχον ἀνθρώποις ὁ θεὸς ὑποχείριον· ἀπὸ τούτων δὲ τοὺς χρωμένους αὐτοῖς καὶ δωρουμένους ἡμῖν, καὶ παρέχοντας ἀέναα καὶ διαρκῆ, θεοὺς ἐνομίσαμεν.

οὐ γὰρ οὖν οὐδὲ ἄψυχον ἀνθρώποις — ἀπὸ τούτων δὲ τοὺς χρωμένους] οὕτως οἱ κώδ. πάντες καὶ τῶν ἐκδοτῶν ὁ Squire καὶ Wytt. Χωρίον ἐλλιπὲς καὶ ἐφθαρμένον· καὶ μέρος μὲν αὐτοῦ ἀσφαλῶς διωρθώθη: οὐ γὰρ ⟨ἂν⟩ ουν οὐδ' ἄψυχον ⟨οὐδ'⟩ ἀνθρώποις ὁ θεὸς ὑποχείριον — τὸ μὲν πρῶτον ἐξ εἰκ. τοῦ Reiske καὶ Wytt., τὸ δὲ δεύτερον εἰσηγησαμένου τοῦ Bentl. οὕτω δὲ καὶ ἐξέδ. πλὴν τοῦ Squire καὶ Wytt. οἱ λοιποὶ ἐκδόται. Πρὸς διόρθωσιν τῶν ἑπομ. ἄλλος ἄλλα εἰκ. οἱ κριτικοί· ὁ Markl. ἀπὸ τούτων δὲ τοὺς ⟨οὐ⟩ χρωμένους, ὅπερ ἐξέδ. ὁ Dübner, ὁ Bentl. ἀπὸ τούτων δ' ⟨οὐκ αὐ⟩τοὺς χρωμένους αὐτοῖς, δωρουμένους ⟨δὲ⟩ ἡμῖν, ὁ Squire ἀπὸ τούτων δὲ τοὺς ποιουμένους αὐτὰ καὶ δωρουμένοις ἡμῖν, ὁ Wytt. ἀπὸ τούτων δὲ τοὺς χαριζομένους αὐτὰ καὶ δωρουμένους ἡμῖν, ὁ Reiske τηρεῖ τὴν παραδεδομ. γραφὴν ἐκδεχόμενος = τοὺς ποιουμένους χρῆσιν αὐτῶν δωρητικήν· ὁ Βερναρδ. ἐξ ἰδίας εἰκ. ἐξέδωκεν: ἀπὸ τούτων δὲ τοὺς χρωμένοις αὐτοῖς δωρουμένους ἡμῖν κτλ. συντάττων: ἀπὸ τούτων δὲ τοὺς δωρουμένους ἡμῖν χρωμένοις αὐτοῖς (sc. τοῖς καρποῖς) κτλ. Ἡ ἐκδοθεῖσα αὕτη γραφὴ καὶ ἄλλως οὐχὶ εὐσύντακτος παρέχει μὲν τὸ νόημα, ὅτι οἱ θεοὶ δωρούμενοι τὰ πλεῖστα, ὅσα δωροῦνται ἡμῖν τοῖς ἀνθρώποις, αὐτοὶ οὐ χρῶνται τούτοις, ὡς οὐδὲν δεόμενοι, ἀλλ' ἐμμέσως καὶ

ἀσαφῶς· καὶ ὅμως φαίνεται, ὅτι ὁ Πλούταρχος τοῦτο ἐμφαντικῶς θέλει νὰ ἐκφράσῃ, ὅπως δηλωθῇ ἡ οὐσιώδης ἔννοια τῶν θεῶν, ὡς οὐδὲν δεομένων καὶ διὰ τοῦτο οὐ χρωμένων τοῖς πλείστοις, ἃ τοῖς ἀνθρώποις δωροῦνται. Πᾶς ἕκαστος περὶ αὐτοῦ πείθεται παραβάλλων τὸ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου πληρέστερον καὶ ἀσφαλῶς παραδεδομ. ἐν τῇ αὐτῇ συγγραφῇ χωρίον 351 D τἆλλα μὲν γὰρ ἀνθρώποις ὁ θεός, ὧν δέονται, δίδωσι, νοῦ δὲ καὶ φρονήσεως μεταδίδωσινν, οἰκεῖα κεκτημένος ταῦτα καὶ χρώμενος — ἤγουν τἆλλα μὲν ἀνθρώποις, ὧν δέονται, δίδωσιν ὁ θεὸς (ἐξυπακ. ἀπὸ κοινοῦ ἐκ τῶν ἑπομ.: οὐ χρώμενος), νοῦ δὲ καὶ φρονήσεως μεταδίδωσι... χρώμενος τούτοις). Διὰ τοῦτο τὸ χρωμένους τηρητέον ὡς καὶ τὸ δωρουμένους μετὰ κοινοῦ ὑποκειμ. τοὺς θεούς· τὸ δ' ἀληθὲς νόημα τοῦ χωρίου ἀποδίδουσιν αἱ εἰκ. τοῦ Markl. τοὺς ⟨οὐ⟩ χρωμένους, καὶ τοῦ Bentl. οὐκ αὐτοὺς χρωμένους. Ἴσως δύναταί τις μικρὸν τὴν λέξιν μεταβάλλων νὰ γράψῃ: ἀπὸ τούτων δ' ὡς οὐ χρωμένους αὐτοὺς (ἀντί: αὐτοῖς), δωρουμένους ⟨δ'⟩ ἡμῖν καὶ παρέχοντας κτλ.

378 E (542, 26 κέ.) καὶ γὰρ Ἀθήνησι νηστεύουσιν αἱ γυναῖκες ἐν θεσμοφορίοις χαμαὶ καθήμεναι· καὶ Βοιωτοὶ τὰ τῆς Ἀχαίας μέγαρα κινοῦσιν, ἐπαχθῆ τὴν ἑορτὴν ἐκείνην ὀνομάζοντες.

μέγαρα κινοῦσιν]. Ἡ λ. μέγαρα καλῶς ἔχουσα οὐδεμιᾶς χρῄζει διορθώσεως. Ἀντί: κινοῦσιν ὁ κῶδ. E παρέχει: κονοῦσιν (καὶ ἐκ β' χειρ. κινοῦσιν) ὁ Toup. εἰκ. οἰκοῦσιν, ὁ Semler ἄγουσιν, ὁ Pinder κενῶσιν. ὁ Wytt. τὸ τοῦ κώδ. E ἀποδεχόμενος ἐξηγεῖ pulvere adspergant. Φαίνεται, ὅτι ἡ ἀρχικὴ γραφὴ ἦτο: τὰ τῆς Ἀχαίας μέγαρα ⟨προσ⟩κυνοῦσι. Πρβ. 166 A ῥίψεις ἐπὶ πρόσωπον, αἰσχρὰς προκαθίσεις, ἀλλοκότους προσκυνήσεις. Μάρκελλ. 20 ἱκέτις προσεκυλινδεῖτο τοῖς μεγάροις τῶν θεῶν. Ἡροδ. 2, 121 τὸν μὲν (ἀνδριάντα) καλέουσι θέρος, τοῦτον μὲν προσκυνέουσί τε καὶ εὖ ποιέουσι (1).

379 E (545, 17 κέ.) δόξα δ' ἐμφύεται δεινή, τοὺς μὲν ἀσθενεῖς καὶ ἀκάκους εἰς ἄκρατον ὑπερείπουσα τὴν δεισιδαιμονίαν, τοῖς δὲ δριμυτέροις καὶ θρασυτέροις εἰς ἀθέους ἐμπίπτουσα καὶ θηριώδεις λογισμούς.

(1) Ἡ ὑπὸ τοῦ J. J. Hartman μνημονευομένη (Mnem. 1913, 344) εἰκ. τοῦ Völter: κατάγαια ἤ: ὑπόγαια, ὡς θέλει ὁ Hartman) μέγαρα κτίζουσιν ἀντὶ τὰ τῆς Ἀχαίας μέγ. κινοῦσιν δὲν φαίνεται πιθανή.

ὑπερείπουσα — ἐμπίπτουσα] τὸ πρῶτον ἐκ καλῆς διορθώσεως τοῦ Reiske καὶ Wytt. ἀντὶ τοῦ τῶν κωδ. ὑπερείδουσα. Ἀντί: ἐμπίπτουσα ὁ Salm. εἰκ. τοὺς δὲ δριμυτέρους καὶ θρασυτέρους εἰς ἀθέους ἐρέπτουσα καὶ θηρ. λογισμούς, ὁ Markl. διαπορεῖ, εἰ τὸ ἐμπίπτουσα ἰσοδυναμεῖ τῷ ἐμπίπτειν ποιοῦσα, ἢ ἕτερόν τι οἱ κώδ. ἔχουσιν, ὁ Reiske εἰκ. ἐκπίπτουσα, ὅπερ ἐξέδ. ὁ Dübner καὶ Βερναρδ. οὐχὶ ὀρθῶς ἀντὶ τοῦ παραδεδομ. ἐμπίπτουσα, κάλλιστα ἔχοντος, ὡς προδήλως συνάγεται ἐκ τοῦ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου καὶ διὰ τῶν αὐτῶν σχεδὸν λέξεων ἐκπεφρασμένου χωρίου 378 A ἔνιοι γὰρ ἀποσφαλέντες παντάπασιν εἰς δεισιδαιμονίαν ὤλισθον, οἱ δὲ φεύγοντες ὥσπερ ἕλος τὴν δεισιδαιμονίαν ἔλαθον αὖθις ὥσπερ εἰς κρημνὸν ἐμπεσόντες τὴν ἀθεότητα (Πρβ. τοῦ ἐξεταζομένου χωρίου: εἰς ἀθέους ἐμπίπτουσα... λογισμούς). Ἡ δοτ. τοῖς δριμυτέροις καὶ θρασυτέροις τῆς ἀναφορᾶς ἢ ἠθικὴ καλουμένη δηλοῖ τὸ πρόσωπον, ᾧ συμβαίνει τὸ διὰ τῆς ῥηματικῆς ἐννοίας ἐκφερόμενον πάθος = οἱ δὲ δριμύτεροι καὶ θρασύτεροι, οἷς ἐμφύεται ἡ (ἐν λόγῳ) δεινὴ δόξα, ἐμπίπτουσιν εἰς τὸν κρημνὸν (πρβ. τοῦ ἀνωτέρω παρατεθ. χωρίου: εἰς κρημνὸν ἐμπεσόντες τὴν ἀθεότητα) ἀθέων καὶ θηριωδῶν λογισμῶν. Ἡ καλὴ εἰκονικὴ αὕτη ἔκφρασις τῆς κατακρημνίσεως εἰς τὴν ἀθεότητα ἐκλείπει ἐντελῶς διὰ τῆς εἰκ. τοῦ Reiske ἐκπίπτουσα = μεταβαλλομένη. Πρβ. καὶ 171 F ἔνιοι φεύγοντες τὴν δεισιδαιμονίαν ἐμπίπτουσιν εἰς ἀθεότητα τραχεῖαν κτλ.

380 B (546, 20 κέ.) τῶν γὰρ θηρίων, ἃ προσέταξεν ἄλλοις ἄλλα τιμᾶν καὶ σέβεσθαι, δυσμενῶς καὶ πολεμικῶς ἀλλήλοις προσφερομένων, καὶ τροφὴν ἑτέραν ἑτέρου προσίεσθαι πεφυκότος, ἀμύνοντες ἀεὶ τοῖς οἰκείοις ἕκαστοι καὶ χαλεπῶς ἀδικουμένων φέροντες, ἐλάνθανον ταῖς τῶν θηρίων ἔχθραις συνελκόμενοι καὶ συνεκπολεμούμενοι πρὸς ἀλλήλους.

συνελκόμενοι] οἱ κώδ. πάντες καὶ οἱ ἐκδόται πλὴν τοῦ Βερναρδ., ὅστις ἐξέδ. ἐξ εἰκ. τοῦ Wytt. συνεφελκόμενοι. Ἀλλὰ τὸ ῥ. ἐφέλκομαι ἢ συνεφέλκομαι ὡς μέσον (= ἐνεργ.) συντάσσεται πρὸς αἰτιατικήν, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ καὶ δὴ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εὕρηται 379 D λανθάνουσι συνεφελκόμενοι καὶ παραδεχόμενοι δόξας πονηρὰς — ὥστε καὶ ἐνταῦθα ἔπρεπε νὰ ἔχωμεν: ἐλάνθανον ταῖς τῶν θηρίων ἰδίας ἔχθρας συνεφελκόμενοι· ἂν δὲ πάλιν τὸ συνεφελκόμενοι ἐκληφθῇ παθητι-

κῶς, δὲν βλέπω, διὰ τί εἶναι κάλλιον τοῦ παραδεδομ. συνελκόμενοι. Διστάζων περὶ τῆς εἰκ. αὐτοῦ ὁ Wytt. προτείνει καὶ ἑτέραν: συμπλεκόμενοι, ἄστοχον, νομίζω, καὶ ταύτην, ὡς πρωθυστέρως προλαμβάνουσαν τὴν συμπλοκὴν πρὸ τῆς ἐκπολεμώσεως. Ἐμοὶ ἱκανῶς πιθανὸν φαίνεται, ὅτι ὁ Πλούτ. ἔγραψεν: ἐλάνθανον ταῖς τῶν θηρίων ἔχθραις συνεκφλεγόμενοι καὶ συνεκπολεμούμενοι πρὸς ἀλλήλους.

380 C (547, 7 κέ.) ἐκ δὲ τούτου καταστάντες εἰς πόλεμον ἀλλήλους τε διέθηκαν κακῶς καὶ ὕστερον ⟨χεῖρον⟩ ὑπὸ Ῥωμαίων κολαζόμενοι διετέθησαν.

Οὕτω, νομίζω, πρέπει νὰ συμπληρωθῇ τὸ χωρίον. Ἀντί: διετέθησαν ὁ Reiske εἰκ. διελύθησαν (= συνηλλάγησαν).

380 D (548, 1 κέ.) αἱ δὲ τῶν τιμωμένων ζῴων καθιερεύσεις ἀπόρρητοι καὶ χρόνοις ἀτάκτοις πρὸς τὰ συμπίπτοντα γιγνόμεναι τοὺς πολλοὺς λανθάνουσι, πλὴν ὅταν ταφὰς ἔχωσι, καὶ τῶν ἄλλων ἀναδεικνύντες ἔνια πάντων παρόντων συνεμβάλωσιν οἰόμενοι τοῦ Τυφῶνος ἀντιλυπεῖν καὶ κολούειν τὸ ἡδόμενον.

ὅταν ταφὰς ἔχωσι, καὶ — συνεμβάλωσιν] οὕτως οἱ κῶδ. πάντες. Χωρίον εἴπερ τι συγκεχυμένον καὶ σκοτεινόν ἔν τε τῇ παρατεθείσῃ ταύτῃ περικοπῇ καὶ ἐν τοῖς ἑπομένοις μέχρι τέλους τοῦ κεφ.: τράγον καλοῦσι. 'Xyl. supplet Ἄπιδος. Proxima mire turbata: quaedam corrigere licet: legendum συμβάλλουσι. . .' Wytt. Ὁ Squire συμπληροῖ: ὅταν ⟨τινῶν⟩ ταφὰς ἔχωσι, καὶ ⟨τότε⟩ τῶν ἄλλων κτλ. ὁ Βερναρδ. ἐξ ἰδίας εἰκ. ἐξέδωκεν: συνεμβάλλωσιν. Ἀλλ' οὐδὲν ὠφελοῦσιν αἱ μερικαὶ αὗται εἰκασίαι καὶ διορθώσεις, ἐφ' ὅσον τὸ ὅλον χωρίον εἶναι, ὡς θέλει καταδειχθῇ, πάντῃ ἀκατάληπτον, ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τῶν μεταφράσεων. Διὸ πρὸ παντὸς πρέπει νὰ ζητηθῇ ὁ νοῦς τοῦ χωρίου ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τῶν ἰδεῶν ὀλίγον ἄνωθεν.

Τοῦ λόγου ὄντος περὶ τῆς τιμῆς τῶν ζῴων ὡς θεῶν παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις καὶ τῶν ἐκ τούτου ἐπακολούθων κακῶν, τῆς δεισιδαιμονίας καὶ ἀθεότητος (545, 14 κέ.) ὁ Πλούτ. ἐπελήφθη τῆς ζητήσεως τῆς αἰτίας, δι' ἣν τιμῶσιν οἱ Αἰγύπτιοι τὰ ζῷα. Καὶ ἐν μὲν τῷ 72 κεφ. μετὰ βραχεῖαν ἀπόρριψιν δύο ἀπιθανωτάτων δοξῶν, ὅτι δηλαδὴ εἰς ταῦτα τὰ ζῷα φοβούμενοι τὸν Τυφῶνα οἱ θεοὶ (Ὄσιρις καὶ Ἶσις) μετεμορφώθησαν καὶ ἀπεκρύβησαν, ἢ ὅτι εἰς ταῦτα μόνον γίνεται ἡ

μετεμψύχωσις, ἀναφέρει τὴν γνώμην τῶν λεγόντων, ὅτι πολιτικὸν χαρακτῆρα εἶχεν ἡ ἀρχὴ τῆς τιμῆς τῶν ζῴων, ἀποδιδομένη εἰς αὐτὸν τὸν Ὄσιριν κατά τινας, κατ' ἄλλους εἰς τοὺς βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου καὶ κατ' ἄλλους εἰς ἕνα μόνον τῶν βασιλέων δεινὸν καὶ πανοῦργον πρὸς διάσπασιν τῆς ἐπικινδύνου διὰ τὴν βασιλείαν ὁμοφροσύνης τοῦ πλήθους. Ἐν δὲ τῷ 73 κεφ., οὗ μέρος εἶναι καὶ τὸ ἐν λόγῳ χωρίον, ἐξετάζει ὁ Πλούτ. τὴν δόξαν τῶν λεγόντων, ὅτι εἰς ταῦτα τὰ ζῷα διήρθη ἡ ψυχὴ τοῦ Τυφῶνος. Τοῦτο αἰνίττεται, ὡς εἰκάζει ὁ Πλούτ., ὅτι πᾶσα φύσις ἄλογος καὶ θηριώδης τῆς τοῦ κακοῦ δαίμονος (τοῦ Τυφῶνος) θεωρεῖται. Κατ' ἀκολουθίαν τιμῶσι τὰ ζῷα ταῦτα, ὅπως πραΰνωσι καὶ παρηγορῶσι τὸν Τυφῶνα· ὅταν δὲ γίνηται βαρὺς καὶ ἐπιβλαβὴς δι' αυχμῶν ὑπερβολικῶν ἢ νόσων ὀλεθρίων ἢ ἄλλων συμφορῶν παραλόγων καὶ ἀλλοκότων, τότε οἱ ἱερεῖς, ἀπάγοντες τῶν τιμωμένων ζῴων τινὰ ὑπὸ σκότῳ μετὰ σιωπῆς καὶ ἡσυχίας, ἀπειλοῦσι τὸ πρῶτον καὶ φοβίζουσιν, ἂν δ' ὁ Τυφὼν ἐπιμένῃ ὀλέθριος ὤν, καθιερεύουσι καὶ σφάζουσι, κολασμὸν τοῦ δαίμονος τὸ τοιοῦτον νομίζοντες ἢ καθαρμὸν ἀναγκαιότατον. Ἀνάλογον ἔθιμον τούτου ἱστορεῖ ὁ Μανεθὼς ἐν τῇ πόλει Εἰλειθυίας, ἔνθα ἀνθρώπους, Τυφωνείους καλουμένους, ζῶντας κατέκαιον, τὴν δὲ τέφραν αὐτῶν λικμῶντες ἠφάνιζον καὶ διεσκόρπιζον. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐγίνετο φανερῶς καὶ καθ' ὡρισμένον πάντοτε καιρὸν τῶν κυνικῶν καυμάτων, αἱ δὲ τῶν τιμωμένων ζῴων καθιερεύσεις γινόμεναι ἀπόρρητοι καὶ εἰς ἐποχὰς οὐχὶ ὡρισμένας, ἀλλὰ πρὸς τὴν συμπίπτουσαν ἑκάστοτε ἀνάγκην εἶναι ἀποκεκρυμμέναι ἀπὸ τὰ ὄμματα τῶν πολλῶν, πλὴν ὅταν ἔχωσι ταφάς...

Εἶναι ἀδύνατον νὰ κατανοήσῃ τις καὶ νὰ διορθώσῃ τὰ ἐφεξῆς, ἂν μὴ πρῶτον καθορισθῇ μετὰ βεβαιότητος, ταφὰς λέγων ὁ Πλούτ., τίνος ταφὰς ἐννοεῖ. Ὁ Xyl. καὶ Baxt. συμπληροῦσιν ⟨Ἄπιδος⟩ (Βερναρδ. τὰς Ἄπιδος) ταφάς. Οὐχὶ ὀρθῶς, νομίζω. Ὁ Πλούτ. ἐμνημόνευσεν αὐτὰς ἀλλαχοῦ παροδικῶς 359 D εἰς δὲ τὰς ταφὰς τῶν τιμωμένων ζῴων τοὺς μὲν ἄλλους συντεταγμένα τελεῖν, μόνους δὲ μὴ διδόναι τοὺς Θηβαΐδα κατοικοῦντας, ὡς θνητὸν θεὸν οὐδένα νομίζοντας, ἀλλ' ὃν καλοῦσιν αὐτοὶ Κνήφ, ἀγέννητον ὄντα καὶ ἀθάνατον. — Ὡς σαφῶς ἐκ τοῦ χωρίου τούτου συνάγεται, πρόκειται περὶ τῶν ταφῶν τῶν ζῴων, ἃ ἄλλα παρ' ἄλλοις τῶν Αἰγυ-

πτίων καὶ ζῶντα ἐτιμῶντο ὡς ὁ θεὸς καὶ τελευτῶντα ἐθάπτοντο μετὰ τῶν αὐτῶν καὶ ὁ θεὸς (Ὄσιρις) τιμῶν εἰς ἀνάμνησιν τῆς ταφῆς τοῦ Ὀσίριδος. Ὅτι ἑκασταχοῦ ἕν τι τῶν ζῴων ἐνομίζετο καὶ ἐτιμᾶτο ὡς θεὸς (ὁ Ὄσιρις) συνάγεται καὶ ἐξ ἄλλων χωρίων τοῦ Πλουτ., οἷον 380 Β μόνοι γὰρ ἔτι νῦν Αἰγυπτίων Λυκοπολῖται πρόβατον ἐσθίουσιν, ἐπεὶ καὶ λύκος, ὃν θεὸν νομίζουσιν· οἱ δ' Ὀξυρυγχῖται καθ' ἡμᾶς τῶν Κυνοπολιτῶν τὸν Ὀξύρυγχον ἰχθὺν ἐσθιόντων, κύνα συλλαβόντες καὶ θύσαντες ὡς ἱερεῖον κατέφαγον κτλ. Ἀλλὰ περὶ τῶν ταφῶν τῶν οὕτω τιμωμένων ζῴων ἐν τῇ περὶ Ἴσιδος καὶ Ὀσίριδος συγγραφῇ αὐτοῦ ὁ Πλούτ. οὐδαμοῦ λόγον ποιεῖται ἀλλαχοῦ πλὴν τῶν δύο τούτων χωρίων, τ. ἔ. τοῦ ἀνωτέρω παρατεθέντος 359 D σαφῶς καὶ ὡρισμένως εἰπών: ταφὰς τῶν τιμωμένων ζῴων, καὶ τοῦ ἐξεταζομένου χωρίου, ἔνθα ἀσαφῶς καὶ ἀορίστως λέγει: ὅταν ταφὰς ἔχωσι.

Τὸ ἔθιμον τοῦτο τῶν ταφῶν τῶν τιμωμένων ζῴων καὶ ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ εἶναι ἡμῖν γνωστὰ ἐκ τοῦ Διοδ. 1, 21, 5 βουλομένην δὲ (τὴν Ἶσιν) τὴν τἀνδρὸς ταφὴν ἄδηλον ποιῆσαι καὶ τιμωμένην παρὰ πᾶσι τοῖς τὴν Αἴγυπτον κατοικοῦσι, συντελέσαι τὸ δόξαν τοιῷδέ τινι τρόπῳ· ἑκάστῳ τῶν μερῶν περιπλάσαι λέγουσιν αὐτὴν τύπον ἀνθρωποειδῆ, παραπλήσιον Ὀσίριδι τὸ μέγεθος, ἐξ ἀρωμάτων καὶ κηροῦ· εἰσκαλεσαμένην δὲ κατὰ γένη τῶν ἱερέων ἐξορκίσαι πάντας μηδενὶ δηλώσειν τὴν δοθησομένην αὐτοῖς πίστιν, κατ' ἰδίαν δ' ἑκάστοις εἰπεῖν ὅτι μόνοις ἐκείνοις παρατίθεται τὴν τοῦ σώματος ταφήν, καὶ τῶν εὐεργεσιῶν ὑπομνήσασαν παρακαλέσαι θάψαντας ἐν τοῖς ἰδίοις τόποις τὸ σῶμα τιμᾶν ὡς θεὸν τὸν Ὄσιριν, καθιερῶσαι δὲ καὶ τῶν γινομένων παρ' αὐτοῖς ζῴων ἓν ὁποῖον ἂν βουληθῶσι, καὶ τοῦτο ἐν μὲν τῷ ζῆν τιμᾶν, καθάπερ καὶ πρότερον τὸν Ὄσιριν, μετὰ δὲ τὴν τελευτὴν τῆς ὁμοίας ἐκείνῳ κηδείας ἀξιοῦν... (αὐτ. 1, 21, 9) διὸ καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἑκάστους τῶν ἱερέων ὑπολαμβάνειν παρ' ἑαυτοῖς τεθάφθαι τὸν Ὄσιριν, καὶ τά τε ἐξ ἀρχῆς καθιερωθέντα ζῷα τιμᾶν καὶ τελευτησάντων αὐτῶν ἐν ταῖς ταφαῖς ἀνανεοῦσθαι τὸ τοῦ Ὀσίριδος πένθος, τοὺς δὲ ταύρους τοὺς ἱεροὺς τόν τε ὀνομαζόμενον Ἆπιν καὶ τὸν Μνεῦιν Ὀσίριδι καθιερωθῆναι, καὶ τούτους σέβεσθαι καθάπερ θεοὺς κοινῇ καταδειχθῆναι πᾶσιν Αἰγυπτίοις· (αὐτ. 1,83,1. 1,83,5. 1,84,7.) αὐτ. 1,84,8 καὶ καθ' ἡμᾶς δέ τινες τῶν τὰ ζῷα ταῦτα

(τὰ τιμώμενα δηλονότι) τρεφόντων εἰς τὰς ταφὰς αὐτῶν οὐκ ἔλαττον τῶν ἑκατὸν ταλάντων δεδαπανήκασιν.

Κατὰ ταῦτα ὁ Ἆπις ἐτιμᾶτο μὲν κοινῇ ὑπὸ πάντων τῶν Αἰγυπτίων ὡς θεὸς (Ὄσιρις), ἀλλ' ἐτρέφετο καὶ ἐθάπτετο μόνον ἐν Μέμφιδι (πρβ. 359 B. 362 C. Ἡρόδ. 2,153. Διόδ. 1,84,8 Στράβ. 17, 807). Ἐπειδὴ δὲ ὁ Πλούτ. ἐν τῷ ἐξεταζομένῳ χωρίῳ λόγον ποιεῖται περὶ πάντων τῶν Αἰγυπτίων, οὐχὶ περὶ τῶν Μεμφιτῶν μόνον, λέγων ταφάς, ἐννοεῖ τὰς ταφὰς τῶν κατὰ τόπον τιμωμένων ζῴων (ὡς ἐν 359 D εἶπε: τὰς ταφὰς τῶν τιμωμένων ζῴων Διοδ. 1,21,9 ἐν ταῖς ταφαῖς ἀνανεοῦσθαι τὸ τοῦ Ὀσίριδος πένθος αὐτ. 1,84,8 τινὲς τῶν τὰ ζῷα ταῦτα τρεφόντων εἰς τὰς ταφὰς αὐτῶν), ὧν ἓν ἦτο καὶ ὁ Ἆπις. Διὰ τοῦτο ἡ συμπλήρωσις ⟨Ἄπιδος⟩ εἶναι ἐσφαλμένη· οὐδ' ἀνάγκη, νομίζω, συμπληρώσεως εἶναι, εὐκόλως ἐξυπακουομένου τοῦ προσδιορισμοῦ καὶ ἄλλως, ὡς γνωστοῦ, καὶ ἐκ τῶν συμφραζομένων (548,7): ὁ γὰρ Ἆπις δοκεῖ μετ' ὀλίγων ἄλλων ἱερὸς εἶναι τοῦ Ὀσίριδος — ὥστε ἐξυπακουστέον: ὅταν ταφὰς (τῶν τιμωμένων ὡς Ὄσιρις ἢ τῶν ἱερῶν τοῦ Ὀσίριδος ζῴων) ἔχωσι. Τούτου δοθέντος τὸ χωρίον γραπτέον πιθανώτατα: πλὴν ὅταν ταφὰς ἔχωσι· καὶ ⟨γὰρ⟩ τῶν ἄλλων ἀναδεικνύντες ἔνια πάντων παρόντων συνεμβάλλουσιν (ἀντί: συνεμβάλωσιν), οἰόμενοι τοῦ Τυφῶνος ἀντιλυπεῖν καὶ κολούειν τὸ ἡδόμενον — ἤγουν αἱ καθιερεύσεις τῶν (χάριν τοῦ Τυφῶνος) τιμωμένων ζῴων γινόμεναι ἄλλοτε ἀπόρρητοι ὑπὸ τῶν ἱερέων κατ' ἰδίαν λανθάνουσι τοὺς πολλούς, πλὴν ὅταν ἔχωσι ταφὰς τῶν (ἱερῶν τοῦ Ὀσίριδος) ζῴων· (τότε) γὰρ καὶ τῶν ἄλλων ζῴων τινὰ ἀναδεικνύοντες πάντων παρόντων (ζῶντα) σὺν τῷ θαπτομένῳ (ἱερῷ τοῦ Ὀσίριδος) ἐμβάλλουσιν εἰς τὴν γῆν, νομίζοντες, ὅτι τοῦτο πράττοντες ἀντιλυποῦσι καὶ ἐπηρεάζουσι τοῦ Τυφῶνος τὴν χαρὰν (ἐπὶ τῇ τελευτῇ καὶ ταφῇ τοῦ Ὀσίριδος).

Ἐπειδὴ ὁ καὶ εἶναι, ὡς ὁ νοῦς προδήλως ἀπαιτεῖ, ἐπιδοτικός, τ. ἔ. οὐ μόνον τὸ θαπτόμενον (τοῦ Ὀσίριδος ἱερὸν ζῷον) ἐμβάλλουσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ζῴων τινὰ ζῶντα, εἶναι φανερόν, ὅτι δὲν δύναται ὁ καὶ νὰ συνδέσῃ τὰς προτάσεις: ὅταν ταφὰς ἔχωσι καὶ— συνεμβάλλωσιν — διὰ τοῦτο ἡ ὑπὸ τοῦ Βερναρδ. ἐκδοθεῖσα αὕτη γραφὴ δὲν εἶναι ὀρθή.

Ἐκ πάντων τῶν προειρημένων συνάγεται τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ

Πλούτ. τὰς μὲν ἄλλας καθιερεύσεις τῶν ζῴων, ὡς ἀπορρήτους καὶ διὰ τοῦτο ἀνελέγκτους, δὲν κρίνει ἐπαρκεῖς πρὸς ἐπίλυσιν τοῦ ζητήματος, ἂν ἐγίνοντο πρὸς κολασμὸν τοῦ Τυφῶνος καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἂν τιμώμενα τὰ ζῷα ἐτιμῶντο χάριν τοῦ Τυφῶνος, ἐπιλαμβάνεται δὲ μιᾶς μόνον καθιερεύσεως γινομένης δημοσίᾳ καὶ φανερῶς κατὰ τὰς ταφὰς τῶν ἱερῶν τοῦ Ὀσίριδος ζῴων ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι τὸ τοιοῦτον ἐγίνετο πρὸς ἀντιλύπησιν τοῦ Τυφῶνος. Ἐξετάσωμεν νῦν τὴν ἀκόλουθον οὐχ ἧττον ἐφθαρμένην καὶ σκοτεινὴν περικοπήν.

380 E (548, 9 κέ.) κἂν ἀληθὴς ὁ λόγος οὗτος, σημαίνειν ἡγοῦμαι τὸ ζητούμενον ἐπὶ τῶν ὁμολογουμένων καὶ κοινὰς ἐχόντων τὰς τιμάς, οἷόν ἐστιν ἶβις κτλ.

Ἀντί: σημαίνειν ὁ Markl. εἰκ. συμβαίνειν, συνεπινευόντων καὶ τοῦ Squire καὶ Wytt., ὅπερ ἐξέδωκεν ὁ Βερναρδ. μόνος ἐκ πάντων τῶν ἐκδοτῶν, ἐξ ἰδίας εἰκ. ἅμα συμπληρώσας τὰ προηγούμενα: κἂν ἀληθὴς ὁ λόγος οὗτος ⟨ᾖ⟩ συμβαίνειν ἡγοῦμαι τὸ ζητούμενον ἐπὶ τῶν ὁμολογουμένων. Ἀντί: τὸ ζητούμενον ὁ Squire εἰκ. τὸ ποιούμενον. Εἰ καὶ ἡ εἰκ. τοῦ Markl. εἶναι προφανής, οὐδεὶς ὅμως τῶν ἄλλων ἐκδοτῶν ἐτόλμησε νὰ ἐκδώσῃ αὐτήν· καὶ οἱ μεταφρασταὶ δὲ πάντες ἀποδίδουσι τὸ χωρίον κατὰ τὴν παραδεδομ. γραφὴν σημαίνειν εὐλόγως· διότι καὶ μετὰ τὴν διόρθωσιν συμβαίνειν οὐδὲν ἧττον παραμένει ἀκατάληπτον τὸ χωρίον· εὐοδοῦται δὲ μόνον, νομίζω, ἂν γράψωμεν: κἂν ἀληθὴς ⟨ᾖ⟩ ὁ λόγος οὗτος, ⟨οὐ⟩ συμβαίνειν ἡγοῦμαι τὸ ζητούμενον ἐπὶ τῶν ὁμολογουμένων κτλ. Ὁ νοῦς. Κατὰ τὰς ταφὰς τῶν ἱερῶν τοῦ Ὀσίριδος ζῴων οἱ ἱερεῖς συνθάπτουσι ζῶντα καὶ τῶν ἄλλων τιμωμένων ζῴων τινὰ φανερῶς δεικνύοντες αὐτὰ πάντων παρόντων, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, ἐπὶ τῷ λόγῳ (='οἰόμενοι'), ὅτι τοῦτο ποιοῦντες ἀντιλυποῦσι τὸν Τυφῶνα· διότι πλὴν τοῦ Ἄπιδος καὶ ὀλίγων ἄλλων τοῦ Ὀσίριδος ἱερῶν ζῴων, τὰ πλεῖστα προσνέμουσιν ἐκείνῳ (τ. ἔ. τῷ Τυφῶνι)· καὶ ἂν ὁ λόγος οὗτος, ὅτι δηλαδὴ ἡ κ θιέρευσις αὕτη γίνεται πρὸς ἀντιλύπησιν τοῦ Τυφῶνος εἶναι ἀληθής, τότε ἐξαιροῦνται τοῦ ἐν λόγῳ ζητήματος (=δὲν συμβαίνει, τ. ἔ. δὲν ἐφαρμόζεται τὸ ζητούμενον ἐπὶ τῶν—) τὰ ὁμολογούμενα καὶ κοινὰς ἔχοντα τιμάς, οἷον ἡ ἶβις κτλ.

Τὸ ζητούμενον, τ. ἔ. τὸ ἐν λόγῳ ζήτημα εἶναι, ἂν τὰ τιμώμενα ζῷα τιμῶνται χάριν τοῦ Τυφῶνος, ὡς τῆς μοίρας αὐτοῦ νομιζόμενα,

καθ' ἃ πολλοὶ λέγουσι (547, 10 κέ.), ὅπερ εἶναι συναφὲς πρὸς τὸ ἕτερον ζήτημα, ἂν δηλαδὴ αἱ καθιερεύσεις τινῶν ἐκ τῶν τιμωμένων ζῴων γίνονται ἀληθῶς πρὸς κολασμὸν καὶ ἀντιλύπησιν τοῦ Τυφῶνος· ὥστε ἂν τοῦτο εἶναι ἀληθές, πρέπει νὰ ἐξαιρεθῶσι τῆς προκειμένης ζητήσεως ὡς τιμώμενα ζῷα τὰ ὁμολογούμενα (ὡς οὐχὶ τοῦ Τυφῶνος) καὶ κοινὰς ἔχοντα τιμὰς ἢ διὰ τὴν χρησιμότητά των ἢ διὰ τὸ συμβολικὸν ἢ καὶ δι' ἀμφότερα, περὶ οὗ ὁ λόγος ἐν τῷ ἑπομένῳ κεφ. 74. Ὅτι ἀναγκαία εἶναι ἡ συμπλήρωσις τοῦ ἀρνητικοῦ οὐ εἶναι προφανὲς καὶ ἐκ τῆς ἁπλῆς παρατηρήσεως, ὅτι οὐδὲν ζητούμενον ἐγχωρεῖ (συμβαίνει) ἐπὶ τῶν ὁμολογουμένων. Ἔλθωμεν ἤδη εἰς τὴν τελευταίαν περικοπήν:

380 E (548, 10 κέ.) ἐπὶ τῶν ὁμολογουμένων καὶ κοινὰς ἐχόντων τὰς τιμάς, οἷόν ἐστιν ἶβις καὶ ἱέραξ καὶ κυνοκέφαλος αὐτὸς ὁ Ἆπις. Οὕτω δὴ γὰρ τὸν ἐν Μίνδητι τράγον καλοῦσι.

ἶβις καὶ ἱέραξ καὶ κυνοκέφαλος· αὐτὸς ὁ Ἆπις. Οὕτω δὴ γὰρ κτλ.] Τὸ χωρίον ἐφθαρμένον. Ὁ Markl. εἰκ. αὐτός ⟨τε⟩ ὁ Ἆπις, ἤ: ⟨καὶ⟩ αὐτὸς ὁ Ἆπις, τοῦτο δὲ τὸ δεύτερον ἐξέδ. ὁ Squire 'Post αὐτὸς ὁ Ἆπις excidisse videtur ὁ Πᾶν, vel aliud ejus numinis nomen ὁ Μένδης vel ὁ Θμοῦϊς, judice Wesselingio ad Diod. Sic. 1, 84.' Wytt. Ὁ Semler, ὁ Kaltw. καὶ ὁ Schwenk συμπληροῦσι: αὐτὸς ὁ Ἆπις ⟨καὶ ὁ Μένδης⟩, ὅπερ ἐξέδωκεν ὁ Dübner. Ὁ Βερναρδ. ἐσημείωσε χάσμα. Ὁ Πλούτ. ἔγραψεν: ἶβις καὶ ἱέραξ καὶ κύων καὶ ὁ φαλλὸς αὐτὸς ὁ Ἄπιδος· οὕτω δὴ γὰρ τὸν ἐν Μένδητι τράγον καλοῦσι.

Πρόκειται περὶ τῶν ὁμολογουμένων καὶ κοινὰς ἐχόντων τιμὰς ζῴων διὰ τὸ χρειῶδες ἢ τὸ συμβολικὸν αὐτῶν, ἢ καὶ δι' ἀμφότερα, περὶ ὧν καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν καὶ ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα γίνεται λόγος, γνωστῶν ὄντων καὶ ἐξ ἄλλων πλὴν τοῦ Πλουτ. πηγῶν. Πρβ. 379 F τὸ μὲν γὰρ εἰς ταῦτα τὰ ζῷα τοὺς θεοὺς τὸν Τυφῶνα δείσαντας μεταβαλεῖν, οἷον ἀποκρύπτοντας ἑαυτοὺς σώμασιν ἴβεων καὶ κυνῶν καὶ ἱεράκων, πᾶσαν ὑπερπέπαικε τερατείαν κτλ. 381 C τῶν δι' ἀμφότερα τιμωμένων περὶ μὲν τοῦ κυνὸς (συμπληρ. ⟨καὶ ἱέρακος⟩) εἴρηται πρόσθεν· ἡ δ' ἶβις ἀποκτείνουσα μὲν τὰ θανατηφόρα κτλ.

Περὶ τοῦ κυνὸς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγος ἐγένετο 355 B 356 F

(ἔτι δὲ περὶ τοῦ ἀστερισμοῦ τοῦ κυνὸς 359 D καὶ F = 376 A) 368 F. Περὶ δὲ τοῦ ἱέρακος 371 E. περὶ τῆς ἴβιδος γίνεται λόγος κοινῇ μετὰ τοῦ κυνὸς καὶ ἱέρακος ἐν τῷ παρατεθέντι χωρίῳ 379 F, ἰδίως δὲ ἐν τῷ ὡσαύτως ἀνωτέρω παρατεθέντι χωρίῳ 381 C.

Τὰ αὐτὰ σχεδὸν ζῷα, ἅπερ ὑπὸ τοῦ Πλουτ., καταλέγονται ὡς καθ' ὑπερβολὴν τιμώμενα καὶ ὑπὸ τοῦ Διοδ. 1, 83, 1 σέβονται γὰρ ἔνια τῶν ζῴων Αἰγύπτιοι καθ' ὑπερβολὴν οὐ ζῶντα μόνον, ἀλλὰ καὶ τελευτήσαντα, οἷον αἰλούρους καὶ τοὺς ἰχνεύμονας καὶ τοὺς κύνας, ἔτι δὲ ἱέρακας, καὶ τὰς καλουμένας παρ' αὐτοῖς ἴβεις, πρὸς δὲ τούτοις κτλ. Στράβ. 17, 812 τινὰ μὲν γὰρ τῶν ζῴων ἅπαντες κοινῇ τιμῶσιν (πρβ. τοῦ ἐξεταζομ. χωρίου: κοινὰς ἐχόντων τιμάς)... βοῦν, κύνα, αἴλουρον...ἱέρακα καὶ ἶβιν...λεπιδωτὸν ἰχθῦν καὶ ὀξύρυγχον.— Ὁ κυνοκέφαλος, εἶδος πιθήκου ἔχοντος κεφαλὴν ὁμοίαν τῇ τοῦ κυνός, κατὰ τὸν Στράβ. (ἑ. ἀ) ἐτιμᾶτο ἐν Ἑρμουπόλει, καὶ τοῦτο ὡς ὅμοιος τῷ κυνί. Ἀλλὰ προκειμένου περὶ τῶν ὁμολογουμένων καὶ κοινὰς πανταχοῦ ἐχόντων τιμὰς ζῴων, περὶ ὧν ἐνταῦθα τε καὶ ὀλίγον ἔμπροσθεν καὶ μετὰ ταῦτα ὁ λόγος, οὐδένα λόγον οὐδὲ τόπον ἔχει ὁ κυνοκέφαλος, εἰ μὴ ὡς συνήθης ἀβελτερία τῶν ἀντιγραφέων, οἱονεὶ παιδιὰ ἐνταῦθα πρὸς εὔσχημον ἀπόκρυψιν τῆς προσηγορίας τοῦ ἐν Μένδητι τράγου διὰ τὴν νυστάζουσαν κριτικήν.

Ἓν τῶν κοινὰς τιμὰς ἐχόντων ζῴων ἦτο καὶ ὁ τράγος καθόλου, καὶ ἰδίως ὁ ἐν Μένδητι τρεφόμενος ἱερὸς τράγος, ὡς ὑπὸ τοῦ Διοδώρου πληρέστερον διδασκόμεθα 1, 88, 1 τὸν δὲ τράγον ἀπεθέωσαν, καθάπερ καὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησι τετιμῆσθαι λέγουσι τὸν Πρίαπον, διὰ τὸ γεννητικὸν μόριον· τὸ μὲν γὰρ ζῷον εἶναι τοῦτο κατωφερέστατον πρὸς τὰς συνουσίας, τὸ δὲ μόριον τοῦ σώματος τὸ τῆς γενέσεως αἴτιον τιμᾶσθαι προσηκόντως, ὡς ἂν ὑπάρχον ἀρχέγονον τῆς τῶν ζῴων φύσεως. καθόλου δὲ τὸ αἰδοῖον οὐκ Αἰγυπτίους μόνον κτλ. . . . καὶ τοὺς Πᾶνας δὲ καὶ τοὺς Σατύρους φασὶν ἕνεκα τῆς αὐτῆς αἰτίας τιμᾶσθαι παρ' ἀνθρώποις· διὸ καὶ τὰς εἰκόνας αὐτῶν ἀνατιθέναι τοὺς πλείστους ἐν τοῖς ἱεροῖς ἐντεταμένας καὶ τῇ τοῦ τράγου φύσει παραπλησίας· τὸ γὰρ ζῷον τοῦτο παραδεδόσθαι πρὸς τὰς συνουσίας ὑπάρχειν ἐνεργέστατον.

Ὅτι ὁ ἐν Μένδητι ἱερὸς τράγος ἐκαλεῖτο ὁ φαλλὸς αὐτὸς ὁ Ἄπιδος οὔτε ὁ Πλούτ. διὰ πλειόνων ἐξηγεῖ ἢ ἀλλαχοῦ εἶπεν, οὔτε

ἐξ ἄλλων πηγῶν ῥητῶς μαρτυρεῖται, ἀλλ' ὡς πιθανώτατον συνάγεται ἐκ τῶν περὶ τοῦ αἰδοίου τοῦ θεοῦ (Ὀσίριδος) μυθολογουμένων καὶ τῆς καθιερωθείσης τιμῆς αὐτοῦ. Πρβ. Πλούτ. 358 B μόνον δὲ τῶν μερῶν τοῦ Ὀσίριδος τὴν Ἶσιν οὐχ εὑρεῖν τὸ αἰδοῖον... ἀντ' ἐκείνου μίμημα ποιησαμένην καθιερῶσαι τὸν φαλλόν, ᾧ καὶ νῦν ἑορτάζειν τοὺς Αἰγυπτίους (Διόδ. 1, 22, 6) 355 E. 365 B τὴν δὲ τῶν Παμυλίων ἑορτὴν ἄγοντες... φαλλικὴν οὖσαν, ἄγαλμα προτίθενται καὶ περιφέρουσιν, οὗ τὸ αἰδοῖον τριπλάσιόν ἐστι 371 F πανταχοῦ δὲ καὶ ἀνθρωπόμορφον Ὀσίριδος, ἄγαλμα δεικνύουσιν ἐξορθιάζον τῷ αἰδοίῳ διὰ τὸ γόνιμον καὶ τὸ τρόφιμον· Πρβ. καὶ τὸ ἀνωτέρω παρατεθὲν χωρίον τοῦ Διοδ. 1, 88, 1 περὶ τοῦ ἐν Μένδητι ἱεροῦ τράγου.

Κατὰ ταῦτα ἂν ὁ βοῦς Ἄπις ἐτρέφετο καὶ ἐτιμᾶτο ὡς ἔμμορφος ζῶσα εἰκὼν τῆς ψυχῆς τοῦ Ὀσίριδος, δὲν εἶναι ἀπίθανον, ὅτι ὁ ἐν Μένδητι τράγος, θεὸς καὶ αὐτὸς νομιζόμενος καὶ τιμώμενος διὰ τὸ γεννητικὸν μόριον, ἐκαλεῖτο ὁ φαλλὸς (αὐτὸς ὁ) Ἄπιδος, ὡς ἐνεργὸς καὶ ζῶσα εἰκὼν τῆς τοῦ Ὀσίριδος, ζῶντος ἐν τῷ Ἄπιδι, γονιμότητος, ἣν ἄλλως καὶ ἑώρταζον κατὰ τὰς φαλλικὰς ἑορτὰς καὶ παρίστων ἐν τοῖς ἀψύχοις ἀγάλμασι διά τε τῆς ἐντάσεως καὶ τοῦ μεγέθους τοῦ αἰδοίου. Τοῦτο δὲ ἱκανῶς ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τῆς ἀμέσως ἐπιφερομένης αἰτιολογίας: οὕτω γὰρ δὴ — καλοῦσι, ὡς περὶ προσηγορίας ἐχούσης τι τὸ κωμικόν. Περὶ τοῦ Μενδησίου τράγου πρβ. καὶ τὸ χωρ. 989 A.

381 B (549, 6 κέ) ἀσπίδα δ' ὡς ἀγήρων καὶ χρωμένην κινήσεσιν ἀνοργάνοις μετ' εὐπετείας καὶ ὑγρότητος ἄστρῳ ἢ προσείκασαν.

ἄστρῳ ἢ προσείκασαν]. Οὕτως οἱ κώδ. πάντες. 'Interjectum vulgo ἢ delevimus cum Xyl. et Squirio' Wytt. Οὕτω δὲ διαγραφέντος τοῦ ἢ ἐξέδωκαν πάντες οἱ ἐκδόται: ἄστρῳ προσείκασαν. Κατὰ τὴν γραφὴν ταύτην δὲν ὁρίζεται, τίνι ἄστρῳ προσείκασαν. Ὁ Reiske ἐκδέχεται τὸ ἄστρῳ = ἡλίῳ, ὅπερ οὐχὶ ὀρθόν· πλὴν τούτου ἀναφύεται καὶ ἑτέρα ἀπορία· ἀγήρων ἐνόμιζον οἱ Αἰγύπτιοι κατὰ τὸν Πλούτ. ἐν τῇ αὐτῇ συγγραφῇ τὸν οὐρανόν· πρβ. 355 A τὸν δ' οὐρανὸν ὡς ἀγήρων δι' ἀϊδιότητα. Διὰ πάντα ταῦτα οὐχὶ ἀπιθάνως δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ, ὅτι ἡ ἀρχικὴ γραφὴ ἦτο: ὑγρότητος ἄστρων ⟨οὐρανῷ⟩ προσείκασαν. Περὶ τῆς ἀνοργάνου κινήσεως τῶν ἄστρων τοῦ οὐρανοῦ πρβ. Ἀριστοτ. περὶ οὐραν. 2, 8, 8 πρὸς δὲ

τούτοις ἄλογον τὸ μηθὲν ὄργανον αὐτοῖς (τοῖς ἄστροις) ἀποδοῦναι τὴν φύσιν πρὸς τὴν κίνησιν... ἀλλ' ἔοικεν, ὥσπερ ἐπίτηδες ἀφελεῖν πάντα... καὶ ὅτι πλεῖστον ἀποστῆσαι τῶν ἐχόντων ὄργανα πρὸς κίνησιν κτλ. Ὅτι ἀγήρως εἶνε ὁ οὐρανὸς ἐδόξασε καὶ ὁ Πλάτ. ἐν Τιμ. 33 Α ἓν ὅλον ὅλων ἐξ ἁπάντων τέλεον καὶ ἀγήρων καὶ ἄνοσον αὐτὸν (τὸν οὐρανὸν) ἐτεκτήνατο· (καὶ περὶ τῶν ἄστρων τοῦ οὐρανοῦ) 39 D τούτων ἕνεκα ἐγεννήθη τῶν ἄστρων ὅσα δι' οὐρανοῦ πορευόμενα ἔσχε τροπάς· Ἀριστοτ. ἑ. ά. 1, 9, 1 ἀΐδιος, ἄφθαρτος ὢν καὶ ἀγέννητος· 2, 1, 1 οὔτε γέγονεν ὁ πᾶς οὐρανὸς οὔτε ἐνδέχεται φθαρῆναι.,. ἀλλ' ἔστιν εἷς καὶ ἀΐδιος.

381 C (549, 17 κέ.) ὅπου δ' ἂν ἡ θήλεια τῆς χώρας ἀποτέκῃ, τοῦτο Νείλου πέρας ἐπίσταται τῆς αὐξήσεως γενόμενον.

Κατὰ τὴν παραδεδομένην γραφὴν ἐπίσταται ἐξυπακουστέον ἡ θήλεια (ἤ: ὁ κροκόδειλος), ὅπερ ἀπίθανον. Μᾶλλον φαίνεται, ὅτι πρόκειται περὶ τῶν κατοίκων, τ. ἔ. τῶν Αἰγυπτίων. Πρβ. 982 C ὅθεν οὔ φασι λογικὴν ἀλλὰ μαντικὴν εἶναι τὴν παρὰ τούτου τοῦ θηρίου πρόγνωσιν· οὔτε γὰρ πλέον οὔτ' ἔλαττον ἐκβὰς ἀλλ' ὅσον εἰς ὥραν ἔτους ὁ Νεῖλος αὐξηθεὶς ἐπικλύσει καὶ ἐπικρύψει τῆς γῆς, ἐκεῖ τὰ ᾠὰ τίθησιν· ὥστε τὸν ἐντυχόντα τῶν γεωργῶν αὐτόν τε γιγνώσκειν ἑτέροις τε φράζειν ὁπόσον αὐτοῖς ὁ ποταμὸς πρόεισιν· οὕτω συνεμετρήσατο κτλ.

Διὰ τοῦτο γραπτέον ἤ: ἐπίστανται (ἐξυπάκ. οἱ Αἰγύπτιοι) μετὰ Mez. Markl. καὶ Reiske, ἢ ἴσως: τοῦτο πέρας πᾶσιν ἵσταται (= βέβαιόν ἐστι) ἤ: ⟨πᾶς⟩ ἐπίσταται.

381 C (549, 19 κέ.) ἐν ὑγρῷ γὰρ οὐ δυνάμεναι, πόρρω δὲ φοβούμεναι τίκτειν, οὕτως ἀκριβῶς προαισθάνονται τὸ μέλλον, ὥστε τῷ ποταμῷ προσελθόντι χρῆσθαι λοχευόμεναι καὶ θάλπουσαι, τὰ δ' ᾠὰ ξηρὰ καὶ ἄβρεκτα φυλάσσειν· ἑξήκοντα δὲ τίκτουσι κτλ.

θάλπουσαι, τὰ δ' ᾠὰ]. Κατὰ τὴν γραφὴν ταύτην τῶν κωδ. τὸ ῥ. θάλπουσαι κεῖται ἄνευ ἀντικειμένου. Ὁ Reiske ἐκδέχεται = θάλπουσαι ἑαυτάς, ὁ δὲ Wytt. διαστίζει: λοχευόμεναι, καὶ θάλπουσαι δὲ τὰ ᾠὰ κτλ. Ἴσως γραπτέον: λοχευόμεναι καὶ θάλπουσαι τὰ ᾠά, ⟨ταῦτα⟩ δὲ ξηρὰ καὶ ἄβρεκτα φυλάσσειν (ἢ ὅπερ πιθανώτερον: λοχευομέναις καὶ θαλπούσαις τὰ ᾠά, ταῦτα δὲ ξηρὰ καὶ ἄβρεκτα φυλάσσειν ⟨ἐξεῖναι⟩· ἑξήκοντα δὲ τίκτουσι κτλ.). Πρβ. 982 D οὕτω συνεμετρήσατο,

⟨ὥστε?⟩ μὴ βρεχομένων αὐτὸς βρεχόμενος ἐπῳάζῃ (γρ. ἐπῳάζειν?) = θάλπῃ τὰ ᾠὰ ἄβρεκτα ὄντα.

381 C (550, 3 κέ) ἀλλὰ μὴν τῶν δι' ἀμφότερα τιμωμένων περὶ μὲν τοῦ κυνὸς ⟨καὶ ἱέρακος⟩ εἴρηται πρόσθεν· ἡ δὲ ἶβις κτλ. — διότι δὲν εἶνε ἐπουσιώδης ἡ παράλειψις τῆς τοῦ ἱέρακος μνείας, ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγου καὶ περὶ αὐτοῦ γενομένου 371 E (ἰδ. παρατήρησιν 380 E).

381 D (550, 7 κέ.) οἱ δὲ νομιμώτατοι τῶν ἱερέων καθάρσιον ὕδωρ ἁγνιζόμενοι λαμβάνουσιν, ὅθεν ἶβις πέπωκεν· οὐ πίνει γὰρ ἢ νοσῶδες ἢ πεφαρμαγμένον οὐδὲ πρόσεισιν·

ἢ νοσῶδες]. Ὁ Reiske εἰκ. ὅτι ὁ ἢ πρέπει ἢ νὰ διαγραφῇ ἢ νὰ μεταγραφῇ εἴς τι· μεταγραπτέος εἰς εἰ. Πρβ. 974 C οἱ δ' ἱερεῖς ὕδατι χρῶνται, περιαγνίζοντες ἑαυτούς, ἐξ οὗ πέπωκεν ἶβις· ἂν γὰρ ᾖ φαρμακῶδες ἢ νοσηρὸν ἄλλως, οὐ πρόσεισιν.

381 F (551, 8 κέ.) τοῦ γὰρ ἀδικεῖν καὶ ἀδικεῖσθαι κατ' ἔλλειψιν καὶ ὑπερβολὴν ὄντος, ἰσότητι ⟨τὸ⟩ δίκαιον ἐν μέσῳ γέγονεν. — Οὕτω, νομίζω, συμπληρωτέον τὸ χωρίον. Ὁ Squire εἰκ. ἴσως τὸ δίκαιον, ὁ Reiske ⟨τὸ⟩ ἰσότητι δίκαιον· ὁ δὲ Dübner ἐξέδωκεν: ἰσότης καὶ δίκαιον, ἐξ εἰκ. τοῦ Emper. Πρβ. Ἀριστοτ. Ἠθ. Νικ. 5, 3, 3 εἰ οὖν τὸ ἄδικον ἄνισον, τὸ δίκαιον ἴσον...ἐπεὶ δὲ τὸ ἴσον μέσον, τὸ δίκαιον μέσον τι ἂν εἴη.

382 A (551, 15 κέ.) εἴπερ οὖν οἱ δοκιμώτατοι τῶν φιλοσόφων οὐδ' ἐν ἀψύχοις καὶ ἀσωμάτοις πράγμασιν αἴνιγμα τοῦ θείου κατιδόντες ἠξίουν ἀμελεῖν οὐδὲν οὐδ' ἀτιμάζειν, ἔτι μᾶλλον οἴομαι τὰς ἐν αἰσθανομέναις καὶ ψυχὴν ἐχούσαις καὶ πάθος καὶ ἦθος φύσεσιν ἰδιότητας κατὰ τὸ ἦθος ἀγαπητέον οὖν οὐ ταῦτα τιμῶντας, ἀλλὰ διὰ τούτων τὸ θεῖον, ὡς ἐναργεστέρων ἐσόπτρων καὶ φύσει γεγονότων, ὡς ὄργανον ἢ τέχνην ἀεὶ τοῦ πάντα κοσμοῦντος θεοῦ νομίζειν καλῶς· ἄξιόν τε μηδὲν ἔμψυχον ἀψύχου, μηδ' ἀναίσθητον αἰσθανομένου κρεῖττον εἶναι.

κατὰ τὸ ἦθος ἀγαπητέον οὖν — ὡς ὄργανον — νομίζειν καλῶς· ἄξιόν τε μηδὲν ἔμψυχον ἀψύχου]. Οὕτως οἱ κώδ. πάντες πλὴν τοῦ A καὶ τοῦ ἀντιγρ. Jannot., ἐν οἷς φέρεται: μηδὲν ἄψυχον ἐμψύχου, ὀρθῶς, ὡς ἤκασε καὶ ὁ Markl., συνεπινευόντων καὶ τοῦ Squire, Bentl. Baxt. καὶ Wytt., τοῦτο δὲ καὶ ἐξέδ. ὁ Squire, Hutten,

Parthey καὶ Βερναρδ., τοῦ Wytt. τηροῦντος, ὡς συνήθως, τὴν παραδεδομ. γραφήν, ὁ δὲ Dübner ἐξέδ.: μηδὲν ἐμψύχου ἄψυχον — οὐχὶ καλῶς. Κατὰ τἆλλα τὸ χωρίον δεινῶς ἐφθαρμένον· μία δὲ διόρθωσις γενομένη ἐξ εἰκ. τοῦ Bentl.: καὶ ὅλως (ἀντί: καλῶς) εἶνε βεβαία, ἐγκριθεῖσα καὶ ὑπὸ τοῦ Squire καὶ Wytt., ταύτην δὲ καὶ ἐξέδ. ὁ Βερναρδ. ὀρθῶς. Ἀντί: κατὰ τὸ ἦθος ὁ Markl. πρῶτος ᾔκασε: κατὰ τὸ εἰκός, συνεπένευσαν δ' ὁ Mez. καὶ Wytt., οὕτω δὲ καὶ ἐξέδ. ὁ Dübner. Ἀντί: ἰδιότητας ὁ Squire εἰκ. οἰκειότητας, καὶ ὅτι πρέπει νὰ διαγραφῇ τό: κατὰ τὸ ἦθος ἢ νὰ μεταγραφῇ εἰς: καταθαυμάζειν· καὶ ὁ Salm. διαγράφων αὐτό, εἰκ. ἐχούσαις κατὰ πάθος καὶ ἦθος φύσεσιν ἰδιότητας, ἀγαπητέον, οὐ ταῦτα τιμῶντας, ὁ Reiske φύσεσιν ἰδιότητας ἀγαπητέον, οὐ ταῦτα τιμῶντας. Ὅθεν ὁ Βερναρδ. ἐξέδ.: ψυχὴν ἐχούσαις καὶ πάθος καὶ ἦθος φύσεσιν ἰδιότητας ἀγαπητέον οὖν, οὐ ταῦτα τιμῶντας κτλ., ὁριστικῶς διαγράψας τὸ κατὰ τὸ ἦθος, ἀντὶ δὲ τοῦ οὖν εἰκ. εἶναι

ὁ προσδιορισμὸς κατὰ τὸ ἦθος οὔτε νὰ μετακινηθῇ, πρέπει, νομίζω, οὔτε νὰ διαγραφῇ. Θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ κατίδῃ τις αἴνιγμα καὶ μίμημα τοῦ θείου εἴς τινα ζῷα, ἱερὰ παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις νομιζόμενα καὶ τιμώμενα, ἂν μὴ διέφερον ταῦτα τῶν ἄλλων κατὰ τὸ ἦθος καὶ μόνον κατ' αὐτό. Πρβ. 355 B οὐ γὰρ τὸν κύνα κυρίως Ἑρμῆν λέγουσιν, ἀλλὰ τοῦ ζῴου τὸ φυλακτικὸν καὶ τὸ ἄγρυπνον καὶ τὸ φιλόσοφον. . τῷ λογιωτάτῳ τῶν θεῶν συνοικειοῦσι. Ἀριστοτ. Ζῴ. ἱστ. 8, 1, 1 αἱ δὲ πράξεις καὶ οἱ βίοι (τῶν ζῴων) κατὰ τὰ ἤθη καὶ τὰς τροφὰς διαφέρουσιν· ἔνεστι γὰρ ἐν τοῖς πλείστοις καὶ τῶν ἄλλων ζῴων ἴχνη τῶν περὶ τὴν ψυχὴν τρόπων, ἅπερ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ἔχει φανερωτέρας τὰς διαφοράς... καὶ τῆς περὶ τὴν διάνοιαν συνέσεως ἔνεισιν ἐν πολλοῖς αὐτῶν ὁμοιότητες (δηλ. τοῖς ἀνθρώποις)· αὐτ. 9 3, 1 τὰ δ' ἤθη τῶν ζῴων... διαφέρει κατά τε δειλίαν καὶ πρᾳότητα καὶ ἀνδρίαν καὶ ἡμερότητα καὶ νοῦν τε καὶ ἄνοιαν· τό τε γὰρ τῶν προβάτων ἦθος, ὥσπερ λέγεται, εὔηθες καὶ ἀνόητον κτλ.

Ἐπειδὴ ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὰ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (16): ἐν ἀψύχοις καὶ ἀσωμάτοις πράγμασιν, εἶπε: ψυχὴν ἐχούσαις καὶ πάθος καὶ ἦθος (φύσεσι), οὐχὶ δὲ καὶ τὰ τρία ταῦτα εἶναι ὁμοίως οὐσιώδη, ἀλλὰ μόνον κατὰ τὸ ἦθος τῶν ζῴων τινά, ὅσα ἔχουσιν

ἦθος, δύνανται νὰ ὁμοιωθῶσι τῷ ἀνθρώπῳ καὶ πολὺ μᾶλλον τῷ θεῷ, πάντως ἦτο ἀνάγκη νὰ δηλωθῇ τοῦτο σαφῶς· διὸ καὶ ἐπανελήφθη τοῦτο μόνον: κατὰ τὸ ἦθος ἀγαπητέον· διότι ὡς τὰ φυτά, οὕτω καὶ τῶν ζῴων πολλά, ψυχὴν ἔχοντα εἶναι ἄμοιρα ἤθους, ὡς διδάσκει ἡμᾶς ὁ Ἀριστοτ. (ἑ. ἀ.) 8, 1, 4 καὶ κατὰ τὰς τοῦ βίου δὲ πράξεις τὸν αὐτὸν ἔχει τρόπον· τῶν τε γὰρ φυτῶν ἔργον οὐδὲν ἄλλο φαίνεται πλὴν οἷον αὐτὸ ποιῆσαι ἕτερον, ὅσα γίνεται διὰ σπέρματος· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ζῴων ἐνίων παρὰ τὴν γένεσιν οὐδὲν ἔστιν ἄλλο λαβεῖν ἔργον κτλ.

διὸ γραπτέον: ἔτι μᾶλλον οἶομαι τὰς ἐν αἰσθανομέναις καὶ ψυχὴν ἐχούσαις καὶ πάθος καὶ ἦθος φύσεσιν ἰδιότητας κατὰ τὸ ἦθος (ὡς οἱ κώδ.) ἀγαπητέον ζῴων (ἀντὶ τοῦ ἐφθαρμ. οὖν), οὐ ταῦτα τιμῶντας, ἀλλὰ διὰ τούτων τὸ θεῖον, ὡς ἐναργεστέρων κτλ.

Χάριν τῆς εἰκ. ζῴων πρβ. τὰ ἑπόμ. (552, 2 κἑ.) οὐκ ἐν χρόαις γὰρ οὐδ' ἐν σχήμασιν οὐδ' ἐν λειότησιν ἐγγίγνεται τὸ θεῖον, ἀλλ' ἀτιμοτέραν ἔχει νεκρῶν μοῖραν, ὅσα μὴ μετέσχε, μηδὲ μετέχειν τοῦ ζῆν πέφυκεν· ἡ δὲ ζῶσα κα βλέπουσα... φύσις (πρβ. τὸ εἰκαζόμενον: φύσεσιν ἰδιότητας... ζῴων) κάλλους τ' ἔσπακεν κτλ. Πρβ. ἀνάλογον χωρ. 163 EF δεινὸν γάρ' εἶπεν 'εἰ πῦρ μὲν ὄργανόν ἐστι θεοῦ καὶ πνεῦμα καὶ ὕδωρ καὶ ὄμβροι...ζῴοις δὲ χρῆται πρὸς οὐδὲν ἁπλῶς κτλ — Βεβαίως ἐκ τοῦ: αἰσθανομέναις καὶ ψυχὴν ἐχούσαις — φύσεσιν, συνάγεται, ὅτι πρόκειται περὶ ζῴων, ἀλλ' ἀνάγκη, νομίζω, εἶναι ῥητῶς νὰ ἐκφρασθῇ τοῦτο, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ πρόκειται περὶ τῶν τιμωμένων ζῴων (545, 7) περὶ τὰ τιμώμενα τῶν ζῴων (αὐτ. 14) θεραπεύοντες αὐτὰ τὰ ζῷα (αὐτ. 23) εἰς ταῦτα τὰ ζῷα τοὺς θεοὺς τὸν Τυφῶνα δείσαντας μεταβαλεῖν, (547, 10) εἰς ταῦτα τὰ ζῷα τὴν τοῦ Τυφῶνος διάρασθαι ψυχήν, (548, 1) αἱ δὲ τῶν τιμωμένων ζῴων καθιερεύσεις. — Οὕτω δὲ εὐοδοῦται καὶ τὸ ἐπιφερόμενον οὐδετ. πληθ.: οὐ ταῦτα τιμῶντας, δυσσυμβίβαστον ἄλλως. Καὶ τὰ ἑξῆς κακῶς παραδοθέντα χρῄζουσι διορθώσεως.

382 A (551, 20 κἑ.) οὐ ταῦτα τιμῶντας, ἀλλὰ διὰ τούτων τὸ θεῖον, ὡς ἐναργεστέρων ἐσόπτρων καὶ φύσει γεγονότων, ὡς ὄργανον ἢ τέχνην ἀεὶ τοῦ πάντα κοσμοῦντος θεοῦ νομίζειν — κρεῖττον εἶναι.

Ἀντί: ἀεὶ τοῦ ὁ Markl. εἰκ. ἀειδοῦς, ὁ Squire αὐτά, ὁ Reiske καὶ ὡς ὄργανον ἢ τέχνην δεῖ (ἀντί: ἀεὶ) τοῦ πάντα κοσμοῦντος θεοῦ νο-

μίζειν (ἃ ἐν μέρει παραλαβὼν ἐξέδ. ὁ Dübner: γεγονότων, ὡς ὄργανον ἢ τέχνην δεῖ τοῦ πάντα κοσμοῦντος... καὶ ἄλλως ἄξιόν γε) τοῦτο τὸ ἄξιόν γε ἐξ εἰκ. ὡσαύτως τοῦ Reiske, ὁ Wytt. γεγονότων· ὡς ὄργανον τὴν ψυχὴν (ἀντί: ἢ τέχνην) δεῖ (ἀντί: ἀεὶ) τοῦ πάντα κοσμοῦντος θεοῦ νομίζειν· καὶ ὅλως ἀξιοῦν κτλ. Τὸ χωρίον γραπτέον: φύσεσιν ἰδιότητας κατὰ τὸ ἦθος ἀγαπητέον ζῴων, οὐ⟨κ αὐτὰ⟩ ταῦτα τιμῶντας, ἀλλὰ διὰ τούτων τὸ θεῖον ὡς ἐνεργεστέρων ⟨καθορῶντας⟩ ἐσόπτρων καὶ φύσει γεγονότων, ὥστ' ὄργανον ἢ τέχνην ἀεὶ τοῦ τὰ πάντα κοσμοῦντος θεοῦ νομίζειν ⟨εἶναι⟩· καὶ ὅλως ἀξιωτέον (κωδ. ἄξιόν τε) μηδὲν ἄψυχον ἐμψύχου κτλ.

Χάριν τοῦ συμπληρουμένου ⟨αὐτὰ⟩ ταῦτα — ἀλλὰ διὰ τούτων κτλ. πρβ. 377 E ταῦτα μὲν γὰρ αὐτὰ νοῆσαι θεοὺς οὐκ ἔστιν... ἀπὸ τούτων δὲ κτλ. χάριν δὲ τοῦ ⟨καθορῶντας⟩ πρβ. τὰ ὀλίγον ἔμπροσθεν (16): οὐδ' ἐν ἀψύχοις καὶ ἀσωμάτοις πράγμασιν αἴνιγμα τοῦ θείου κατιδόντες. Πλάτ. Νόμ. 10,905 B ὡς ἐν κατόπτροις αὐτῶν ταῖς πράξεσιν ἡγήσω καθεωρακέναι τὴν πάντων ἀμέλειαν θεοῦ.— Ὁ Βερναρδ. ἐξέδ. μετὰ τοῦ Venet. ἀξιοῦν γε, ὅπερ καὶ ὁ Wytt. θέλει· ἀλλὰ πιθανώτερον φαίνεται, ὅτι ἡ γραφὴ τῶν λοιπῶν κωδ. ἄξιόν τε παρεφθάρη ἐκ τῆς ἀξιωτέον, ἀρχικῆς καὶ ὀρθῆς γραφῆς. Σύνταττε καὶ διάστιζε: ἔτι μᾶλλον, οἴομαι, τὰς ἐν αἰσθανομέναις... ἀγαπητέον... καὶ ὅλως ἀξιωτέον μηδὲν ἄψυχον ἐμψύχου κτλ., τοῦ οἴομαι παρενθετικῶς κειμένου ἢ ἐξυπακουομένου τοῦ εἶναι.

382 D (553, 5 κέ.) διὸ καὶ Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης ἐποπτικὸν τοῦτο τὸ μέρος τῆς φιλοσοφίας καλοῦσιν, ὡς οἱ τὰ δοξαστὰ καὶ μικτὰ καὶ παντοδαπὰ ταῦτα παραμειψάμενοι τῷ λόγῳ πρὸς τὸ πρῶτον ἐκεῖνο καὶ ἁπλοῦν καὶ ἄϋλον ἐξάλλονται καὶ θιγόντες ἄλλως τῆς περὶ αὐτὸ καθαρᾶς ἀληθείας, οἷον ἐντελῆ, τέλος ἔχειν φιλοσοφίαν νομίζουσι.

ὡς οἱ—ἐξάλλονται—ἄλλως—φιλοσοφίαν] οὕτως οἱ κώδ. καὶ οἱ ἄλλοι ἐκδόται· ὁ δὲ Dübner καὶ Βερναρδ. ἀντί: ἄλλως, ἐξέδ. ἁπλῶς, ἐξ εἰκ. τοῦ Reiske πιθανῆς καὶ τῷ Wytt. Ἀντὶ δέ: ὡς οἱ, ὁ Reiske εἰκ. ὅσοι (ὅπερ ἐξέδ. ὁ Dübner)· ὁ Wytt. τὸ χωρίον ὅλον μεταγράφει: καλοῦσι· καὶ τοὺς ὅσοι τὰ δοξαστὰ... καὶ θίγοντας ἁπλῶς... ἀληθείας, οἷον ἐν τελετῇ, τέλος ἔχειν φιλοσοφίας (ἃ ἐξέδ. ὁ Dübner)

νομίζουσι· ὁ Halm καλοῦσι· καὶ ὅσοι—Τὸ χωρίον κατὰ πάντα εὐοδοῦται, νομίζω, ἂν γράψωμεν: καλοῦσι· καὶ τούτους οἳ ⟨ἂν⟩ τὰ δοξαστὰ καὶ μικτὰ καὶ παντοδαπὰ ταῦτα παραμειψάμενοι τῷ λόγῳ πρὸς τὸ πρῶτον ἐκεῖνο καὶ ἁπλοῦν καὶ ἄϋλον ἐξάλωνται, καὶ θιγόντες ἁπλῶς τῆς περὶ αὐτὸ καθαρᾶς ἀληθείας, οἷον ἐν τελετῇ ὡς ὁ Wytt.) ⟨τελεσθῶσι⟩, τέλος ἔχειν φιλοσοφίας (ὡς ὁ Wytt.) νομίζουσι.

Χάριν τοῦ ἀναγκαίως συμπληρουμένου ⟨τελεσθῶσι⟩ πρβ. Πλάτ. Φαῖδρ. 249 C δικαίως μόνη πτεροῦται ἡ τοῦ φιλοσόφου διάνοια... τοῖς δὲ δὴ τοιούτοις ἀνὴρ ὑπομνήμασιν ὀρθῶς χρώμενος, τελέους ἀεὶ τελετὰς τελούμενος, τέλεος ὄντως μόνος γίγνεται. αὐτ. 250 B ἄλλοι δὲ μετ' ἄλλων θεῶν, εἶδόν τε καὶ ἐτελοῦντο τῶν τελετῶν, ἣν θέμις λέγειν μακαριωτάτην.— Ὅτι ἡ εἰκ. τοῦ Wytt. οἷον ἐν τελετῇ (ἀντί: οἷον ἐντελῆ) εἶναι πιθανωτάτη, δῆλον καὶ ἐκ τοῦ 422 C τῶν ἐνταῦθα τελετῶν τὰς ἀρίστας ἐκείνης ὄνειρον εἶναι τῆς ἐποπτείας καὶ τελετῆς· καὶ 718 D. Ρωμύλ. 28 ἂν τέλεον ὥσπερ ἐν τελετῇ καθαρθῶσι.

382 E (553, 12 κέ.) Καὶ τοῦθ' ὅπερ οἱ νῦν ἱερεῖς ἀφοσιούμενοι καὶ παρακαλυπτόμενοι μετ' εὐλαβείας ὑποδηλοῦσιν, ὡς ὁ θεὸς οὗτος ἄρχει καὶ βασιλεύει τῶν τεθνηκότων... ἀγνοούμενον ὅπως ⟨τ⟩ ἀληθές ἐστι, διαταράττει τοὺς πολλοὺς κτλ.— ἤγουν καὶ περὶ τούτου, ὅπερ οἱ νῦν ἱερεῖς... ὑποδηλοῦσιν, ὡς κτλ. ἀγοούμενον τὸ ἀληθές, πῶς ἐστι, διαταράττει τοὺς πολλοὺς κτλ. Πρ. B. 261 E ᾧ τινες Μαλακὸν ἐπίκλησιν οἴονται γεγονέναι τἀληθὲς ἀγνοοῦντες κά.

383 A (554, 3 κέ.) οὗτος αὐταῖς ἡγεμών ἐστι καὶ βασιλεὺς ὁ θεός, ἐξηρτημέναις ὡς ἂν ἀπ' αὐτοῦ καὶ θεωμέναις ἀπλήστως καὶ ποθούσαις τὸ μὴ φατόν, μηδὲ ῥητὸν ἀνθρώποις κάλλος.

ἐξηρτημέναις ὡς ἂν ἀπ' αὐτοῦ]. Οὕτως οἱ κώδ. πάντες καὶ οἱ ἄλλοι ἐκδόται· ὁ δὲ Dübner καὶ Βερναρδ. ἐξεδ. ὡς ἂν ἐξηρτημέναις ἀπ' αὐτοῦ, ἐξ εἰκ. τοῦ Wytt. ὡς ἂν ἀπ' αὐτοῦ ἐξηρτημέναις. Κατὰ τὴν ἐκδοθεῖσαν ταύτην γραφὴν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συντάξῃ τις ἄλλως ἤ: ὡς ἂν ἐξηρτημέναις ἀπ' αὐτοῦ καὶ ὡς ἂν θεωμέναις κτλ., ὅπερ ἄτοπον. Ἕτερόν τι ἐνυπολανθάνει, ἴσως: βασιλεὺς ὁ θεός, ἐξηρτημέναις ὡς ἂν ⟨ἡνίαις⟩ ἀπ' αὐτοῦ. Πρβ. 593 B οὕτω καὶ ἡμῶν οἱ ὑπὲρ ἡμᾶς (τ. ἔ. οἱ θεοί), τοὺς βελτίστους οἷον ἐξ ἀγέλης χαράξαν-

τες, ἰδίας τινὸς καὶ περιττῆς παιδαγωγίας ἀξιοῦσιν, οὐχ ὑ φ' ἡ ν ί α ς οὐδὲ ρυτήρων ἀλλὰ λόγῳ διὰ συμβόλων εὐθύνοντες. 503 C ἐντὸς κατατείναντος 'ἡ ν ί α σιγαλόεντα' τοῦ λογισμοῦ. Πλάτ. Φαῖδρ. 246 B ἡμῶν ὁ ἄ ρ χ ω ν ξυνωρίδος ἡ ν ι ο χ ε ῖ... χαλεπὴ δὴ καὶ δύσκολος ἐξ ἀνάγκης ἡ περὶ ἡμᾶς ἡ ν ι ό χ η σ ι ς.— Ἐξηρτημέναις ὡς ἂν ἡνίαις ἀπ' αὐτοῦ = εὐθυνομέναις ὡς ἂν ἡνιόχου ὑπ' αὐτοῦ.

383 A (554, 8 κέ.) ἀναπιμπλάναι, τὰ ἐνταῦθα πάντων ⟨τῶν⟩ καλῶν καὶ ἀγαθῶν, ὅσα γενέσεως μετέσχηκε.

383 C (555, 2 κέ.) Ἐχούσης τι τῆς ὀσμῆς σφοδρὸν καὶ κ α τ α π λ η κ τ ι κ ό ν. Ἀντί: καταπληκτικόν, γραπτέον: καὶ ἄγαν πληκτικόν. Πρβ. 693 B ἡ κάθαρσις τοῦ οἴνου τ ὸ π λ η κ τ ι κ ὸ ν ἀφαιροῦσα καὶ μανικόν. Διοσκ. 1, 14-15 π λ η κ τ ι κ ὸ ς τ ῇ ὀ σ μ ῇ Σέξτ. Ἐμπ. ρ. 33 ἀρώματα π λ η κ τ ι κ ώ τ ε ρ α (Θησ. Ἑρρ. Στεφ.).

383 E (556, 6 κέ.) τὸν δ' ἀριθμόν, εἰ καὶ πάνυ δοκεῖ τετράγωνος ἀπὸ τετραγώνου καὶ μόνος ἔχων τ ὸ ν ἴ σ ο ν ἰσάκις ἀ ρ ι θ μ ὸ ν τῷ χωρίῳ τὴν περίμετρον ἴσην ἀ γ α γ έ σ θ α ι προσηκόντως, ἐλάχιστα ῥητέον εἴς γε τοῦτο συνεργεῖν κτλ.

ἔχον τὸν ἴσον... ἀριθμὸν — ἀγαγέσθαι]. Οἱ κώδ. πάντες καὶ οἱ ἄλλοι ἐκδόται· ὁ Βερναρδ. ὀρθῶς ἐξέδ. τῶν ἴσων — ἀριθμῶν, ἐξ εἰκ. τοῦ Wytt. βεβαίας. Ἀντὶ τοῦ ὑπόπτου ἀγαγέσθαι ὁ Wytt. εἰκ. ἀγαπᾶσθαι. Τὸ χωρίον ἀδιστάκτως γραπτέον: τὸν δ' ἀριθμόν, εἰ καὶ πάνυ δοκεῖ, τετράγωνος ⟨ὢν⟩ ἀπὸ τετραγώνου καὶ μόνος ἔχων τῶν ἴσων ἰσάκις ἀριθμῶν (ὡς ὁ Wytt) τῷ χωρίῳ τὴν περίμετρον ἴσην, μ έ γ α ς ἄ γ ε σ θ α ι (ἀντί: ἀγαγέσθαι) προσηκόντως, ἐλάχιστα ῥητέον εἴς γε τοῦτο συνεργεῖν κτλ.

'Ἄγω ἀντὶ τοῦ τιμῶ' Bekk. An. Gr. 328. Πρβ. Σοφ. Ο. Τ. 775 κέ. ἠ γ ό μ η ν δ' ἀνὴρ ἀστῶν μ έ γ ι σ τ ο ς τῶν ἐκεῖ.— Οὕτω καὶ ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος χωρίῳ: Εἰ καὶ δοκεῖ πάνυ μέγας (= μέγιστος) ἄγεσθαι (παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις), ῥητέον (ὅμως) ἐλάχιστα συνεργεῖν εἴς γε τοῦτο.

383 F (556, 11 κέ.) τὰ πλεῖστα τῶν συλλαμβανομένων ἀρωματικὰς ἔχοντα δυνάμεις γλυκὺ πνεῦμα καὶ χρηστὴν μεθίησιν ἀναθυμίασιν, ὑφ' ἧς ὅ τ' ἀὴρ τρεπόμενος καὶ τὸ σῶμα διὰ τῆς πνοῆς κινούμενον λ ε ί ω ς καὶ π ρ ο σ η ν ῶ ς ὑ π ν ο ῦ τ α ι καὶ κρᾶσιν ἐπαγωγὸν ἴσχει, καὶ τὰ λυπηρὰ καὶ σύντονα τῶν μεθημερινῶν φροντίδων, ἄνευ

μέθης, οἷον ἄμματα χαλᾷ καὶ διαλύει· καὶ τὸ φανταστικὸν καὶ δεκτικὸν ὀνείρων μόριον ὥσπερ κάτοπτρον ἀπολεαίνει καὶ ποιεῖ καθαρώτερον κτλ.

λείως καὶ προσηνῶς ὑπινοῦται] τὸ λείως ἐκ διορθ. τοῦ Reiske τοῦ τῶν κωδ.: δεῖ ὡς, τὸ δὲ προσηνῶς ἐκ διορθ. τοῦ Mez. Bentl. Baxt. Markl., συνεπινεύοντος καὶ τοῦ Wytt. τῶν κωδ.: πρὸς ἡμᾶς. Τὰ δ' ἄλλα ὁ Markl. Bentl. καὶ Squire εἰκάζουσι: τρεπόμενος [καὶ] τὸ σῶμα διὰ τῆς πνοῆς κινούμενον λείως καὶ προσηνῶς ὑπνοῦται 'aër a suavi τοῦ κῦφι anhalatione immutatus corpus suo motu affectum ad somnum leniter ducit.' Τὸ ὑπινοῦται μεταγράφουσι καὶ ὁ Baxt. Reiske καὶ Wytt. εἰς ὑπνοῦται, ὁ δὲ Mez. εἰκ. ὑπνοῦ (sic) τε κρᾶσιν (ὅπερ διωρθωμ. ἐξέδωκεν ὁ Dübner, ἐγκλείσας ἐν παρενθέσει τὸν καί). Ἀντί: ὑπινοῦται καί, ὁ Βερναρδ. ἐξ ἰδίας εἰκ. ἐξέδωκεν: ὑπνοῖ τε καί.— Κατὰ τὴν γραφὴν ταύτην ὡς ὑποκείμ. τῶν ῥ. ὑπνοῖ τε καὶ κρᾶσιν — ἴσχει, ὡς καὶ τῶν ῥ. χαλᾷ καὶ διαλύει πρέπει νὰ λάβωμεν τὸ ὅτε ἀὴρ καὶ τὸ σῶμα· ἀλλ' ἆρά γε εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ὁ Πλούτ. εἶπεν: ὁ ἀὴρ ὑπνοῖ, τ. ἔ. εἰς ὕπνον καταφέρεται; ἤ: τὸ σῶμα χαλᾷ καὶ διαλύει τὰ λυπηρὰ καὶ σύντονα τῶν μεθημερινῶν φροντίδων; πλὴν τούτου τὸ ἐπίθ. ἐπαγωγὸν μένει ἄνευ προσδιορισμοῦ κατὰ γενικὴν ἐξ ἀντικειμένου (τίνος ἐπαγωγόν;), ὅπερ οὐχὶ κανονικόν.

Δὲν εἶναι ἀπίθανον, ὅτι ὁ Πλούτ. γράφων τὰ ἀνωτέρω ἐν νῷ εἶχε τὸν Πλάτ. ἐν Τιμ. 45 D παύεταί τε οὖν ὁρῶν, ἔτι τε ἐπαγωγὸν ὕπνου γίγνεται· σωτηρίαν γὰρ ἣν οἱ θεοὶ τῆς ὄψεως ἐμηχανήσαντο, τὴν τῶν βλεφάρων φύσιν, ὅταν ταῦτα ξυμμύσῃ, καθείργνυσι τὴν τοῦ πυρὸς ἐντὸς δύναμιν. ἡ δὲ διαχεῖ τε καὶ ὁμαλύνει τὰς ἐντὸς κινήσεις (πρβ. ἐξεταζομ. χωρίου: κινούμενον λείως καὶ προσηνῶς), ὁμαλυνθεισῶν δὲ ἡσυχία γίγνεται, γενομένης δὲ πολλῆς μὲν ἡσυχίας βραχυόνειρος ὕπνος ἐμπίπτει... ἀπομνημονευόμενα φαντάσματα· τὸ δὲ περὶ τὴν τῶν κατόπτρων εἰδωλοποιίαν (πρβ. τοῦ ἐξεταζομ. χωρίου: τὸ φανταστικὸν... ὀνείρων μόριον ὥσπερ κάτοπτρον) κτλ. Τὰ αὐτὰ φαινόμενα ἐν ἀμφοτέροις τοῖς χωρίοις, διαφέρει μόνον ἡ αἰτία, ἡ ἀρωματικὴ δύναμις καὶ πνοὴ ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος χωρίου τοῦ Πλουτ., ἐν δὲ τῷ Πλάτ. Τιμ. ἡ δύναμις τοῦ ὀπτικοῦ πυρὸς ἐπαγωγὸς ὕπνου γίνεται. Ἐκ τῆς ὑποθέσεως ταύ-

της ὁρμώμενος οὐχὶ ἀπιθάνως δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ, ὅτι καὶ ὁ Πλούτ. πάντως ἔγραψεν: ὕπνου — ἐπαγωγόν, καὶ τὸ χωρίον ὅλον: χρηστὴν μεθίησιν ἀναθυμίασιν, ὑφ' ἧς ὅ τ' ἀὴρ τρεπόμενος καὶ τὸ σῶμα διὰ τῆς πνοῆς κινούμενον λείως καὶ προσηνῶς ὕ π ν ο υ τ ῷ κ ά ρ ῳ κρᾶσιν ἐπαγωγὸν ἴσχει, ⟨ἣ⟩ καὶ τὰ λυπηρὰ καὶ σύντονα τῶν μεθημερινῶν φροντίδων ἄνευ μέθης οἷον ἅμματα χαλᾷ καὶ διαλύει· καὶ τὸ φανταστικὸν κτλ. Χάριν τῆς φρ. ὕπνου ἐπαγωγὸν πρβ. 106 F ὁ περὶ ἡμᾶς ἀήρ, ἓν παρ' ἓν ἡμέραν καὶ νύκτα ποιῶν, ἐ π α γ ω γ ο ὺ ς ζωῆς καὶ θανάτου καὶ ὕ π ν ο υ καὶ ἐγρηγόρσεως.

Τῷ κάρῳ. Πρβ. Πλουτ. Ἀντών. 71 σχεδὸν ἐν πᾶσι (τοῖς θηρίοις) μόνον εὕρισκε (ἡ Κλεοπάτρα) τὸ δῆγμα τῆς ἀσπίδος ἄνευ σπασμοῦ καὶ στεναγμοῦ κ ά ρ ο ν ὑ π ν ώ δ η καὶ καταφορὰν ἐφελκόμενον ... τῶν αἰσθητηρίων ἀμαυρώσει παραλυομένων ῥᾳδίως καὶ δυσχεραινόντων πρὸς τὰς ἐξεγέρσεις καὶ ἀνακλίσεις, ὥσπερ οἱ βαθέως καθεύδοντες.

Κάρος κατὰ τὸν Γαλην. (τόμ. 9 σ. 196) 'κυρίως λέγεται ἡ παντὸς τοῦ σώματος ἀναισθησία καὶ ἀκινησία'· εἶναι δὲ ἐπακολούθημα οὐ μόνον τῆς μέθης ἐκ τοῦ οἴνου, ἀλλὰ καὶ δήγματος ὄφεων, ὡς ἐν τῷ παρατεθέντι χωρίῳ, καὶ τῆς ἰσχυρᾶς εὐωδίας τῶν ἀρωμάτων. Πρβ. Ἀριστοτ. περὶ Θαυμ. ἀκουσμ. 21 τὰς μελίττας λέγουσιν ὑ π ὸ μ ύ ρ ο υ κ α ρ ο ῦ σ θ α ι καὶ οὐκ ἀνέχεσθαι τὴν ὀσμήν. Στράβ. 16, 778 κ α ρ ο ύ μ ε ν ο ι δὲ (οἱ Σαβαῖοι, ὧν ἐν τῇ χώρᾳ καὶ σμύρνα καὶ λίβανος καὶ κιννάμωμον . . . καὶ βάλσαμον καὶ ἄλλη πόα σ φ ό δ ρ α ε ὐ ώ δ η ς φύεται) ὑ π ὸ τ ῶ ν ε ὐ ω δ ι ῶ ν αἴρουσι τ ὸ ν κ ά ρ ο ν ἀσφάλτου θυμιάματι καὶ τράγου πώγωνος. Διὰ τῆς γραφῆς τῷ κάρῳ, τ. ἔ. ἕνεκα τῆς καρώσεως, ἐξηγεῖται, διὰ τί καὶ ὁ ἀὴρ καὶ τὸ σῶμα διὰ τῆς ἐκ τῶν ἀρωματικῶν δυνάμεων ἀναθυμιάσεως λαμβάνουσι κρᾶσιν ὕπνου ἐπαγωγόν, ἥτις καὶ τὸ λυπηρὸν καὶ σύντονον τῶν μεθημερινῶν φροντίδων — χαλᾷ καὶ διαλύει κτλ., ἔτι δὲ καὶ τὸ τῆς παραδεδομ. γραφῆς (ὑπινοῦ ΤΑΙ ΚΑΙ κρᾶσιν) ται καί, ἤ: τε καὶ θεραπεύεται.

Περὶ τῆς κράσεως τοῦ σώματος ἄλλοτε ἄλλης καὶ τοῦ ἀέρος πρβ. τὰ σχετικὰ χωρία 432 C καθαροῦ γιγνομένου τοῦ σώματος ἤ τινα κ ρ ᾶ σ ι ν οἰκείαν πρὸς τοῦτο (τὸ μαντεύειν) λ α μ β ά ν ο ν τ ο ς κτλ. αὐτ. D ἐξίσταται δὲ (τὸ μαντικὸν τῆς ψυχῆς) κ ρ ά σ ε ι καὶ διαθέσει τ ο ῦ σ ώ μ α τ ο ς . . . αὐτὸ μὲν οὖν ἐξ αὑτοῦ τ ὸ σ ῶ μ α τοιαύτην πολλάκις

ἴσχει διάθεσιν κτλ. αὐτ. E καταμιγνύμενον (τὸ μαντικὸν ρεῦμα καὶ πνεῦμα)... εἰς τὸ σῶμα κρᾶσιν ἐμποιεῖ ταῖς ψυχαῖς ἀήθη καὶ ἄτοπον· 435 B ἡ δὲ κινοῦσα ταύτην (τὴν μαντικὴν τῶν ψυχῶν δύναμιν) ἀέρος τίς ἐστι κρᾶσις ἢ πνεύματος. 437 F αἰτία δ' ἡ κρᾶσις τοῦ σώματος, ὥσπερ αὖ πάλιν ἡ τῶν μελαγχολικῶν πολυόνειρος καὶ πολυφάνταστος (κρᾶσις).

384 B (557, 4 κέ.) τῷ δὲ κῦφι χρῶνται καὶ πώματι καὶ κράματι· πινόμενον γὰρ δοκεῖ τὰ ἐντὸς καθαίρειν.

Τὸ καὶ κράματι ὁ Reiske ἐκδέχεται = καὶ φαρμάκῳ ἢ κυκεῶνι, ὁ Squire νομίζει γλώσσημα, ὁ δὲ Wytt. πώματι καὶ κράματι, μεταφράζει potu temperato, mixtu, ὡς ἓν διὰ δυοῖν. Φαίνεται, ὅτι ὁ Πλούτ. ἔγραψε: τῷ δὲ κῦφι χρῶνται καὶ πώματι· καὶ ⟨γὰρ⟩ κράματι πινόμενον δοκεῖ τὰ ἐντὸς καθαίρειν — ἤγουν πινόμενον διὰ κράματος ἢ ἐντὸς κράματος (τ. ἔ. οἴνου ὕδατι κεκραμένου) δοκεῖ καθαίρειν τὰ ἐντός. Περὶ τοῦ κράματος πρβ. 140 F τὸ κρᾶμα καίτοι ὕδατος μετέχον πλείονος οἶνον καλοῦμεν.

384 B (557, 6) δοκεῖ τὰ ἐντὸς καθαίρειν χρὴ μαλακτικόν.

καθαίρειν χρὴ μαλακτικὸν] οὕτως οἱ πλεῖστοι κώδ., ἐν δὲ τῷ E χάσμα 8-9 γραμμάτων κατὰ τὸν Βερναρδ., ὅπερ καὶ ἐσημειώθη ἐν ταῖς ἐκδ. αὐτοῦ καὶ τοῦ Dübner. Ἀντί: χρὴ μαλακτικόν, φέρεται ἐν ταῖς ἐκδ. τοῦ Στεφ. Wytt. Hutten καὶ Parthey κοιλίας μαλακτικόν, τοῦ Hutt. καὶ Parthey (μετὰ τῆς συμπληρώσεως) κοιλίας μαλακτικὸν ⟨ὄν⟩, ἐξ εἰκ. τοῦ Wytt. καὶ Reiske· οὗτος δὲ προσεικάζει: χρῆμα μαλακτικὸν ὄν. Ἡ γραφὴ κοιλίας ὀφείλεται ἴσως τῷ Στεφ.— Πιθανώτερον δύναται νὰ συμπληρωθῇ τὸ χάσμα ἴσως: δοκεῖ τὰ ἐντὸς καθαίρειν χρεί⟨αν ἔχον⟩ μαλακτικοῦ.

Πυθικοὶ διάλογοι.

(Ἐκδ. Βερναρδ. Τόμ. Γ' σ. 1-142.)

Πλὴν τῆς νεωτέρας παρὰ Teubner ἐκδόσεως πάντων τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου ὑπὸ Γρ. Ν. Βερναρδάκι ἰδίας ἐκδόσεως κριτικῆς ἔτυχον οἱ τρεῖς Πυθικοὶ καλούμενοι λόγοι ἢ διάλογοι ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου William Paton (Plutarchi Pythici dialogi tres, recensuit Guil-

helmus R. Paton, Berolini apud Weidmannos MDCCCXCIII)· ὁ δὲ πρῶτος τῶν τριῶν τούτων διαλόγων, ἤτοι ὁ περὶ τοῦ Ε τοῦ ἐν Δελφοῖς καὶ ὑπὸ τοῦ Βερναρδάκι (Πλουτάρχου τὸ ἐν Δελφοῖς Ε προσφωνεῖται Ἐρνέστῳ Κουρτίῳ ... ἄγοντι τὴν ὀγδοηκονταετηρίδα, Lipsiae in aedibus B. G. Teubneri MDCCCXCIV.)

Αἱ τοῦ εἴδους τούτου ἐκδόσεις καὶ καθ' ἑαυτὰς ἀποτελοῦσιν οὐ σμικρὰν συμβολὴν καὶ τοῖς ἄλλοις ὡς βοήθημα παρέχουσι πᾶν ὅ,τι ἀπαιτεῖται πρὸς βεβαιοτέραν ἐξέταξιν καὶ ἀποκατάστασιν τοῦ κειμένου. Ἰδίως ἡ τοῦ Paton ἔκδοσις πρὸς τοῖς ἄλλοις καθορίζει ὀρθῶς ἐν τοῖς πλείστοις καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλους τῶν κωδίκων σχέσιν καὶ τὴν ἀξίαν αὐτῶν. Κρίσεις περὶ τῆς ἐκδόσεως ταύτης εὑρίσκει ὁ Ἕλλην ἀναγνώστης ἐν Ἀθηνᾶς Ε΄ 537 κέ. καὶ Γρ. Ν. Βερναρδάκη: ... Ἐξέλεγξις τῆς κρίσεως τοῦ Βάση περὶ τῆς ἐκδόσεως τῶν Πυθικῶν διαλόγων τοῦ Πλουτάρχου ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου W. Paton, ἀνατύπωσις ἐκ τῆς Ἐφημερίδος, ἐν Ἀθήναις τύποις Ἐφημερίδος 1895.

Πλὴν τῶν ἐκδόσεων τούτων ὑπ' ὄψιν μου εἶχον καὶ τὰς εὐχρηστοτέρας τῶν παλαιοτέρων, τ. ἔ. τοῦ Wyttenbach, Hutten καὶ Dübner. Ἐπὶ τῇ βάσει τούτων ἀναφέρονται αἱ παλαιότεραι εἰκασίαι καὶ διορθώσεις· αἱ δὲ γραφαὶ τῶν κωδίκων καὶ παραλλαγαὶ αὐτῶν τὸ πλεῖστον κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Paton καὶ ἐνιαχοῦ κατὰ τὴν μεγάλην τοῦ περὶ τοῦ Ε τοῦ ἐν Δελφοῖς διαλόγου ἔκδοσιν τοῦ Βερναρδάκι, ἣν διακρίνω τῆς μικρᾶς (Βερναρδ.[1]) σημειῶν Βερναρδ.[2].

---

386 D (6, 15) ἐν δὲ τῷ 'εἰ' τὸ εὐκτικὸν καὶ ἀποχρώντως δηλοῦσθαι.

Ἀντὶ τοῦ ἐν δὲ γραπτέον εὖ δέ, ὡς καὶ ἡ σύνταξις τοῦ ῥ. δηλοῦσθαι ἀπαιτεῖ καὶ ὁ συνδ. καὶ ὑποδεικνύει, ἤγουν εὖ δὲ καὶ ἀποχρώντως δηλοῦσθαι τὸ εὐκτικὸν τῷ εἰ. ὁ J. J. Hartman ἐξαλείφει τὸν καὶ (Mnem. 1913, 349). (1)

386 E (6, 17 κέ.) ἤρετο (Θέων) τὸν Ἀμμώνιον, εἰ διαλεκτικῇ παρρησίας μέτεστιν οὕτω περιυβρισμένῃ ἀκηκουία· τοῦ δ' Ἀμμωνίου κτλ.

(1) Τὰς κριτικὰς παρατηρήσεις τοῦ J. J. Hartman ἐν τῇ Mnemosyne (1913 σ. 341-381) ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Plutarchus εἶχον ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν διόρθωσιν.

περιυβρισμένη]. Σχεδὸν πάντες οἱ κώδ. ἄνευ ὑπογεγραμμένου ἰῶτα· καὶ μετὰ ταῦτα: ἀκηκουία, ἤ: ἀκηκουῖα, ἤ: ἀνηκύαν ἔν τισι κώδ., ἐν δὲ τοῖς πλείστοις ἐλλείπει. Οὕτω δὲ (δηλ. ἄνευ τοῦ ἀκηκουία) ἐξέδ. ὁ Wytt. Hutt. καὶ Dübner· ὁ Pat. οὐχὶ καλῶς: οὕτω περιυβριζομένης ἀκηκουία — ἐν δὲ τοῖς add. et corrig. προτιμᾷ τὴν εἰκ. τοῦ Schwartz οὕτως [περιυβριζομένης] ἀκηκουίᾳ· ὁ Βερναρδ. ¹+² ἐξέδ. οὕτω περιυβρισμένῃ ἀκηκουίᾳ — ἀντὶ δὲ ἀκηκουίᾳ εἰκ. νὴ Δί' ἀνήκουστα· ὁ Παπαβασιλείου ἀνεξαρτήτως τοῦ Schwartz καὶ αὐτὸς περιγράφει τὸ ἐξυβρισμένῃ, ὁ J. J. Hartman (ἐ.ἀ.) νομίζει ὅτι δύο διάφοροι γραφαὶ συνεχωνεύθησαν εἰς μίαν τὴν παραδεδομ. ἡ γραφὴ καὶ ἡ ἐξήγησις αὐτῆς. Ἀνενδοιάστως γραπτέον: οὕτω περιυβρισμένῃ ⟨κ⟩ ἀκηκουίᾳ — ἤγουν οὕτω περιυβρισμένῃ καὶ οὕτω (τ.ἔ. κακῶς) ἀκηκουίᾳ. Πρβ. 611 E μὴ γὰρ οἴου λοιδορεῖσθαι καὶ κακῶς ἀκούειν τὸ γῆρας διὰ τὴν ῥυσότητα κτλ. Λουκιαν. Ἁλιεῖ 23 ὅλως δὲ ὑπὲρ φιλοσοφίας αὐτῆς ἠγανάκτει περιυβρισμένης καὶ κακῶς ἀκουούσης. Ἀριστοφ. Θεσμ. 386 κέ. προπηλακιζομένας ὁρῶσ' ἡμᾶς ὑπὸ Εὐριπίδου... καὶ πολλὰ καὶ παντοῖ' ἀκουούσας κακά· Σοφ. Φιλ. 382 τοιαῦτ' ἀκούσας κἀξονειδισθεὶς κακά.

386 E (6, 23 κέ.) χρησμοῦ δοθέντος ὅπως τὸν ἐν Δήλῳ βωμὸν διπλασιάσωσιν, ὃ τῆς ἄκρας ἕξεως περὶ γεωμετρίαν ἔργον ἐστίν, οὐ τοῦτο προστάττειν τὸν θεὸν ἀλλὰ καὶ γεωμετρεῖν διακελεύεσθαι τοῖς Ἕλλησιν·

ἀλλὰ καὶ γεωμετρεῖν] ὁ καὶ ὕποπτος· ὁ Pat. εἰκ. οὐ⟨χ οὕτως ἁπλῶς⟩ τοῦτο προστάττειν ἀλλὰ καὶ γεωμετρεῖν· ἴσως ἁπλούστερον ἀναγνωστέον: οὐ τοῦτο προστάττειν τὸν θεὸν ἀλλ' ἀσκεῖν γεωμετρίαν διακελεύεσθαι τοῖς Ἕλλησιν.

387 B (7, 22 κέ.) καὶ μάντις μὲν ὁ θεὸς ⟨ἡ⟩ μαντικὴ δὲ τέχνη περὶ τὸ μέλλον κτλ.

387 B (7, 26 κέ.) ἀλλ' ἐπεὶ πάντα τοῖς γεγονόσι τὰ γιγνόμενα τά τε γενησόμενα τοῖς γιγνομένοις ἕπεται καὶ συνήρτηται κατὰ διέξοδον ἀπ' ἀρχῆς εἰς τέλος περαίνουσαν, ὁ τὰς αἰτίας εἰς ταὐτὸ συνδεῖν τε πρὸς ἄλληλα καὶ συμπλέκειν φυσικῶς ἐπιστάμενος κτλ.

Κατὰ τὴν παραδεδομ. ταύτην γραφὴν συντακτέον: ὁ φυσικῶς ἐπιστάμενος τὰς αἰτίας (τῶν γιγνομένων) συνδεῖν τε καὶ συμπλέκειν εἰς ταὐτὸ πρὸς ἄλληλα κτλ., εἰκάζω δ' ὅμως, ὅτι ὁ Πλούτ. ἴσως ἔγρα-

ψεν: ὁ τοῖς αἰτίοις εἰς ταὐτὸ συνδεῖν κτλ. ἤγουν ὁ φυσικῶς ἐπιστάμενος συνδεῖν τε (τὰ γιγνόμενα πάντα ἀπ' ἀρχῆς εἰς τέλος) πρὸς ἄλληλα καὶ συμπλέκειν εἰς ταυτὸ τοῖς αἰτίοις (τ. ἔ. ὡς αἴτιον καὶ αἰτιατόν, οὗτος) οἶδε καὶ προλέγειν κτλ.

387 C (8, 15 κέ.) τὸν οὖν Πύθιον, εἰ τῇ μουσικῇ τε ἥδεται καὶ κύκνων φωναῖς καὶ κιθάρας ψόφοις, τί θαυμαστόν ἐστι κτλ.

τῇ μουσικῇ τε]. Οὕτως ὁ V^2 καὶ οἱ λοιποὶ πλεῖστοι κώδ. (δὴ μουσ. ὁ Pal. καὶ κατ' αὐτὸν οἱ ἐκδόται), τῇ μουσικῇ, οἱ ἄριστοι κώδ. DV^1F^1. ὁ Pat. ἐξέδ. ἐξ εἰκ. τοῦ M. A. Wagner διὰ μουσικὴν ἥδεται—ἀπιθάνως· ὁ Βερναρδ.[2] εἰκ. εἰ δὴ μουσικῇ γ' ⟨ἡδόμενος⟩ ἥδεται. Ἐμοὶ πιθανώτατον φαίνεται, ὅτι ὁ Πλούτ. ἔγραψε: τὸν οὖν Πύθιον, εἰ τι⟨μῶν⟩ μουσικὴν (ὁ κῶδ. F^1 κατὰ Βερναρδ.[2] παρέχει: μουσικὴ) ἥδεται καὶ κύκνων φωναῖς κτλ.

389 A (12, 18 κέ.) Διόνυσον δὲ καὶ Ζαγρέα καὶ Νυκτέλιον καὶ Ἰσοδαίτην αὐτὸν ὀνομάζουσι, καὶ φθοράς τινας καὶ ἀφανισμοὺς οἱ τὰς ἀποβιώσεις καὶ παλιγγενεσίας κτλ.

οἱ τὰς ἀποβιώσεις] οἱ τας, ἤ: οἱ τάς, ἤ: οἳ τὰς οἱ κώδ. ὁ Pat. ἐξέδ. εἶτα δ' ἀναβιώσεις τὸ μὲν ἀναβιώσεις ἐκ βεβαίας διορθ. τοῦ Amyot, τὸ δὲ εἶτα δ' ἐξ εἰκ. οὐχὶ ἀπιθάνου τοῦ Stegmann. ἀνεξαρτήτως αὐτοῦ καὶ ἐγὼ εἶχον εἰκάσῃ: εἶτ' αὖ ἀναβιώσεις, ὅπερ ἴσως πιθανώτερον εἶναι.

389 F (14, 27 κέ.) τὸν Πλάτωνα προσάξομαι λέγοντα κόσμον ἕνα, ὡς εἴπερ εἰσὶ παρὰ τοῦτον ἕτεροι καὶ μὴ μόνος οὗτος εἷς, πέντε τοὺς πάντας ὄντας καὶ μὴ πλείονας.

κόσμον ἕνα, ὡς] Αὕτη εἶναι ἡ κοινὴ γραφὴ τῶν πλείστων κωδ. καὶ ἐκδοτῶν, οἱ δὲ ἄριστοι κώδ. DV^1F^1 παρέχουσι: κόσμον, ὡς — ὁ Pat ἐξέδ. ἐξ ἰδίας εἰκ. ⟨περὶ⟩ κόσμων, ὡς εἴπερ εἰσὶ κτλ. ὁ Βερναρδ.[2] εἰκ. ⟨ἢ⟩ ἕνα κόσμον ⟨ἢ⟩ εἴπερ κτλ. Ἐκ τῆς γραφῆς τῶν ἀρίστων κωδ. οὐχὶ ἀπιθάνως δύναταί τις νὰ εἰκ.: λέγοντα κόσμους, εἴπερ εἰσί... πέντε τοὺς πάντας ὄντας καὶ μὴ πλείονας — Ἐκδέχου; λέγοντα (=διδάσκοντα ἢ ἀποφαίνοντα) κόσμους πέντε τοὺς πάντας ὄντας, εἴπερ εἰσὶ παρὰ τοῦτον ἕτεροι κτλ. Πρβ. 423 A οὕτω δὲ καὶ Πλάτων ἔοικε... πέντε κόσμους καλεῖν κτέ. 430 F κόσμους ἐποίησε τοσούτους, ὅσα γένη τῶν πρώτων σωμάτων ὑπῆρχε κτέ. Πρβ. καὶ αὐτὸν τὸν Πλάτ. ἐν τῷ Τιμ. 55 C ἃ δή τις εἰ πάντα λογιζόμε-

νος ἐμμελῶς ἀποροῖ, πότερον ἀπείρους χρὴ κόσμους εἶναι λέγειν ἢ πέρας ἔχοντας, τὸ μὲν ἀπείρους ἡγήσαιτ' ἂν ὄντως ἀπείρου τινὸς εἶναι δόγμα ὧν ἔμπειρον χρεὼν εἶναι, πότερον δὲ ἕνα ἢ πέντε αὐτοὺς ἀληθείᾳ πεφυκότας λέγειν [ποτὲ] προσήκει, μᾶλλον ἂν ταύτῃ στὰς εἰκότως διαπορήσαι.

390 D (16, 12 κέ.) ἐν μήκει καὶ πλάτει βάθος λαβόντι πᾶν τὸ στερεόν ἐστι κτλ.

Ἀντὶ λαβόντι ὁ Pat. ὀρθῶς εἰκ. λαβοῦσι· πρβ. κατωτέρω (17) βάθους δὲ τούτοις προσγενομένου διὰ τεττάρων εἰς στερεὸν ἡ αὔξησις προβαίνει.

αὐτ. (16, 14 κέ.) καὶ μήκους μὲν προϋφίσταται στιγμὴ κατὰ μονάδα ταττομένη, μῆκος δ' ἀπλατὲς ἡ γραμμὴ καλεῖται καὶ μῆκός ἐστιν, ἡ δ' ἐπὶ πλάτος γραμμῆς κίνησις ἐπιφανείας γένεσιν ἐν τριάδι παρέσχε, βάθους δὲ τούτοις κτλ.

ἡ γραμμὴ] οὕτως οἱ πλεῖστοι κώδ., οἱ δὲ ἄριστοι DF^1V^1 ἐν γραμμῇ· ὁ Pat. ἐξ ἰδίας εἰκ. ἐξέδ. ἐν ⟨δυάδι⟩ γραμμὴ καλεῖται — ὁ Schwartz εἰκ. μῆκος δὲ ἀπλατές, ἢ γραμμὴ καλεῖται, κατὰ δυάδα ἐστίν. Ὀρθῶς ᾔκασεν ὁ Βάσης: μῆκος δ' ἀπλατὲς ὂν γραμμὴ καλεῖται — τὰ ἐφεξῆς συμπληρωτέα, νομίζω, ὧδε: καὶ μῆκός ἐστιν ἐν ⟨δυάδι⟩ ἡ δ' ἐπὶ πλάτος κτλ.

390 D (16, 19 κέ.) παντὶ δῆλον, ὅτι μέχρι δεῦρο τὴν φύσιν ἡ τετρὰς προαγαγοῦσα, μέχρι τοῦ σῶμα τελειῶσαι καὶ παρασχεῖν ἁπτὸν ὄγκον καὶ ἀντίτυπον, εἶτ' ἀπολέλοιπεν ἐνδεᾶ τοῦ μεγίστου.

ὅτι μέχρι δεῦρο] οὕτω τινὲς κώδ., οἱ δὲ ἄριστοι DV^1F^1 Pal. ὅτι δεῦρο, οἱ λοιποί: ὅτι μὴ δεῦρο. Ἄτοπον ἐνταῦθα τὸ μέχρι· ὅθεν ἢ ἐξαλειπτέον μετὰ τοῦ Βάση, ἢ ὅπερ ἴσως πιθανώτερον γραπτ. ὅτι τιμῆς δεῦρο προαγαγοῦσα κτλ., ἤγουν εἰς τοσοῦτον τιμῆς (=ἀξίας) προαγαγοῦσα κτλ. πρβ. κατωτέρω (17, 1) ὅσῳ τιμῇ διαφέρει τοῦ ἀψύχου τὸ ζῷον (23) ἡ πεμπὰς οὐκ ἀπολέλειπεν ὑπερβολὴν εὐγενείας.

391 A (17, 25 κέ.) 'Τὸ δὲ μέγιστον' ἔφην 'δέδια μὴ ῥηθὲν πιέζῃ τὸν Πλάτωνα ἡμῶν, ὡς ἐκεῖνος ἔλεγε πιέζεσθαι τῷ τῆς σελήνης ὀνόματι τὸν Ἀναξαγόραν κτλ.

Τὸ ἡμῶν ὕποπτον· ὁ Mez. εἰκ. ἡμῖν, ὁ Reisk. μὴ ⟨τὸ⟩ ῥηθὲν ⟨ὑφ' ἡμῶν⟩ πιέζῃ τὸν Πλάτωνα, ὡς ἐκεῖνος κτλ. Γραπτέον: τὸν Πλάτωνα ὁμοίως, ὡς ἐκεῖνος ἔλεγε κτλ. πρβ. τὰ εὐθὺς ἐπιφερό-

μενα (18, 2 κέ.) τί δ' ὅμοιον πέφυκεν οὐ συνορῶ.

391 A (17, 27 κέ.) παμπάλαιον οὖσάν τινα τὴν περὶ τῶν φωτισμῶν δόξαν αὐτῆς ἰδίαν ποιούμενον.

οὖσάν τινα — αὐτῆς ἰδίαν]. Οὕτως οἱ πλεῖστοι κώδ. καὶ κατ' αὐτοὺς οἱ ἐκδόται, οἱ δὲ ἄριστοι DV^1F^1 ἔχουσάν τινα — αὐτοῦ ἰδίαν κτλ. Ὁ Pat. ἐξέδ. ἐξ ἰδίας εἰκ. ἔχουσάν τινα ⟨πατέρα⟩ . . . δόξαν αὐτοῦ [ἰδίαν] ποιούμενον· ὁ Βερναρδ.[2] ἔχουσάν τινα τὴν περὶ τῶν φωτ. δόξαν αὐτοῦ ἰδίαν ποιούμενον — εἰκ. δέ: ἔχουσάν τι, ἤ: ἔχουσάν τι νὴ Δία. Ἐμοὶ οὐχὶ ἀπίθανον φαίνεται, ὅτι ὁ Πλούτ. ἔγραψε: παμπάλαιον ⟨ἀρχὴν⟩ ἔχουσάν τινα τὴν περὶ τῶν φωτισμῶν δόξαν αὐτοῦ ἰδίαν (ἢ ἰδίαν αὐτοῦ) ποιούμενον. Πρβ. 369 B διὸ καὶ παμπάλαιος αὕτη κάτεισιν ἐκ θεολόγων καὶ νομοθετῶν εἴς τε ποιητὰς καὶ φιλοσόφους δόξα, τὴν ἀρχὴν ἀδέσποτον ἔχουσα. Αἰμίλ. Παῦλ. 25 καταδὺς (ὁ λόγος) ὥσπερ εἰς πέλαγος ἀχανὲς τὸν ἄπειρον ὄχλον ἐφάνη μηδεμίαν ἀρχὴν ἔχων βέβαιον.

391 C (18, 18 κέ.) πυθόμενος φήσει δή τις, ταῦτα πρότερος συνιδὼν Πλάτωνος, δύο E καθιέρωσε τῷ θεῷ, δήλωμα κτλ.

Πυθόμενος (ἢ πειθ.) φήσει (ἤ: φησὶ) δή τις (ἤ: δή τις φησὶ Pal.) οἱ κώδ. καὶ μετὰ ταῦτα: δύο EE (B. Pal.) καθιέρωσε, οἱ πλεῖστοι κώδ., οἱ δὲ ἄριστοι DV^1F^1 καθιερώσας.

Ὁ Xyl. ἐκδέχεται ὡς κύριον ὄνομα τὸ Πυθόμενος καὶ εἰκ.: φασὶ (ἢ φημὶ) δή τις — Πλάτωνος διὰ τοῦτο τὸ E καθιέρωσε· ὁ Reisk. πυθόμενος (φήσει δή τις) ταῦτα πρότερος ⟨ἢ⟩ συνιδὼν κτλ., ὁ Wytt. διαφοραῖς· ⟨αἷς⟩ πειθόμενος, φασὶ δή τις ταῦτα πρότερος συνιδὼν Πλάτωνος δοκεῖ τὸ E καθιερῶσαι· ὁ Pat, ἐξέδ. ἐξ ἰδίας εἰκ. Πυθῷος δέ τις σοφιστὴς ταῦτα πρότερος συνιδὼν Πλάτωνος + δύο + E καθιερώσας κτλ. ὁ Βερναρδ. εἰκ. πυθόμενος σοφὸς ἢ (πυθ. φημι) δή τις ταῦτα, πρότερον συνιδὼν Πλάτωνος δῆλός ἐστι τὸ E καθιερώσας τῷ θεῷ. Ὁ J. J. Hartm. Πύθιος δέ τις ταῦτα πρότερος συνιδών, — κτλ. ὡς ὁ Wytt. Κατ' ἐμὲ τὸ χωρίον γραπτέον ὧδε: Πυθόμαντις, φασί, δή τίς ⟨ἐστιν ὁ⟩ ταῦτα πρότερος συνιδὼν Πλάτωνος, διὸ τὸ E καθιέρωσε τῷ θεῷ, δήλωμα κτλ.

392 C (21, 6 κέ.) ὅθεν οὐδ' εἰς τὸ εἶναι περαίνει τὸ γιγνόμενον αὐτῆς τῷ μηδέποτε λήγειν μηδ' ἵστασθαι τὴν γένεσιν.

Ἂν ἡ παραδεδομ. αὕτη γραφὴ ἔχῃ ὑγιῶς, ἐκδεκτέον: οὐδὲ περαί-

νει εἰς τὸ εἶναι τὸ γιγνόμενον αὐτῆς· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ οὐδὲ εἶναι δυσεξήγητος, πιθανώτερον φαίνεται, ὅτι ὁ Πλούτ. ἔγραψεν: ὅθεν οὐδὲν εἰς τὸ εἶναι περαίνει τῶν γιγνομένων αὐτῆς κτλ. πρβ. 393 Α οὐδὲν αὐτῆς μένον οὐδ' ὄν ἐστιν, ἀλλὰ γιγνόμενα πάντα καὶ φθειρόμενα κτέ. 432 Α τῶν γὰρ γεγονότων οὐδὲν ἔστιν οὐδ' ὑφέστηκεν, ἀλλ' ἅμα γίγνεται πάντα καὶ φθείρεται.

392 D (22, 1 κέ.) τἀναντία φιλοῦμεν ἢ μισοῦμεν καὶ θαυμάζομεν καὶ ψέγομεν. Γραπτ. ἢ ψέγομεν.

392 E (22, 5) οὐθ' ὁ μεταβάλλων ὁ αὐτός ἐστι — οὔτω, νομίζω, ἀναγνωστέον ἀντί: οὔτε μεταβάλλων κτλ.

392 E (22, 5 κέ.) εἰ δ' ὁ αὐτὸς οὐκ ἔστιν, οὐδ' ἔστιν, ἀλλὰ τοῦτ' αὐτὸ μεταβάλλει γιγνόμενος ἕτερος ἐξ ἑτέρου.

Ἀντὶ ἀλλὰ οἱ κώδ. τοῦ Πλουτ. παρέχουσιν ἅμα, τὸ ἀλλὰ κεῖται παρ' Εὐσεβίῳ· πρὸς δέ: τοῦτο αὐτὸ (τοῦθ' ὃ αὐτὸ Β) οἱ κώδ. τοῦ Πλουτ., οἱ δὲ τοῦ Εὐσεβ. ἐκ τοῦ αὐτόν. Ὁ Wytt. εἰκ. ἐκ τούτου αὐτοῦ — ὅπερ ἐξέδ. ὁ Hutt., ὁ Pat. ἐξ ἰδίας εἰκ. ἐξέδ. ἀλλὰ τοῦθ' ἑαυτὸν μεταβάλλει. Ἐμοὶ οὐχὶ ἀπίθανον φαίνεται, ὅτι ἡ ἀρχικὴ γραφὴ ἦτο: ἀλλὰ τῷ θανάτῳ μεταβάλλει, ὡς δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τῆς γραφῆς τοῦ κώδ. Β. (ΤΟΥΘΟΑΥΤΟ). τοῦτο δ' ἀπαιτεῖ καὶ νοῦς: οὐδὲ ἔστιν, ἀλλὰ θνήσκων μεταβάλλει, τ. ἔ. ἄνευ θανάτου μεταβολὴ καὶ γένεσις εἶναι ἀδύνατος. Πρβ. ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (21, 12 κέ.) ἀλλ' ἡμεῖς ἕνα φοβούμεθα γελοίως θάνατον ἤδη τοσούτους τεθνηκότες καὶ θνήσκοντες... πυρὸς θάνατος ἀέρι γένεσις, καὶ ἀέρος θάνατος ὕδατι γένεσις κτέ. Πλάτ. Νόμ. 10,894Α ἔστι δὲ ὄντως ὄν, ὁπόταν μένῃ· μεταβαλὸν δὲ εἰς ἄλλην ἕξιν διέφθαρται παντελῶς.

393 E (24, 21 κέ.) ἐκστάσεις δ' αὐτοῦ καὶ μεταβολὰς πῦρ ἀφιέντος αἵ αὐτὸν ἅμα σπῶσιν, ὡς λέγουσιν, αὖθίς τε καταθλίβοντος ἐνταῦθα κτλ.

Χωρίον ἐφθαρμένον, ὅπερ οἱ κριτικοὶ ἄλλοι ἄλλως διορθοῦσιν. Οἱ κώδ. ἐκστάσεις, ἀλλὰ καί: ἐκτάσεις, ἤ: ἐντάσεις. Ἀντὶ ἅμα σπῶσιν ὁ Mez. ἀνασπῶσιν. Τὸ χωρίον ὅλον ὁ Reiske μεταγράφει: ἐκστάσεις δ' αὐτοῦ καὶ μεταβολὰς πῦρ ἀφιέντος καὶ ἑαυτὸν ἀνασπῶντος, ὅσοι λέγουσιν, αὖθίς τε κτλ., ὁ Wytt. ἐκστάσεις δ' α. καὶ μ. πῦρ ἀφιέντος, ἑαυτὸν ἀνασπῶντος, ὡς λέγουσιν κτλ., ὁ Βάσης: πῦρ ἀνι-

έντος έαυτὸν ἀμωσγέπως, ὡς λέγουσιν κτλ. Ὁ Pat. ἐξέδ. ἐκτάσεις δ' αὐτοῦ καὶ μεταβολὰς ⟨εἰς, μετὰ τοῦ Emper.⟩ πῦρ, ἀφιέντος ἑαυτὸν ἀνασπῶσιν ὡς λέγουσιν, αὖθίς τε κτλ., ὁ Βερναρδ. [2] ὀρθῶς ἀποδοκιμάζων τὴν γραφ. ἐκτάσεις ἐξέδ. ἐκστάσεις δ' αὐτοῦ καὶ μεταβολὰς ⟨εἰς⟩ πῦρ ἀφιέντος ἑαυτὸν ἅμα σπῶσιν (ἢ πῦρ ἀφιέντος εἰς ἑαυτὸν ἂν διασπῶσιν) ὡς λέγουσιν, αὖθίς τε κτλ. Τὸ χωρίον εὐοδοῦται, νομίζω, ἂν ἀναγνώσωμεν: ἐκστάσεις δ' αὐτοῦ καὶ μεταβολὰς ⟨εἰς, μετὰ τοῦ Emper.⟩ πῦρ ἀπιόντος ⟨ἢ⟩ ἑαυτὸν ἀνασπῶντος, ὡς λέγουσιν, αὖθίς τε καταθλίβοντος ἐνταῦθα κτλ.

Περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος πρόκειται καὶ ἐνταῦθα, περὶ οὗ καὶ ἐν 388 F ἀκούομεν οὖν τῶν θεολόγων τὰ μὲν ἐν ποιήμασι τὰ δ' ἄνευ μέτρου λεγόντων καὶ ὑμνούντων ὡς ἄφθαρτος ὁ θεὸς καὶ ἀίδιος πεφυκώς, ὑπὸ δή τινος εἱμαρμένης γνώμης εἰς λόγον μεταβολαῖς ἑαυτοῦ χρώμενος, ἄλλοτε μὲν εἰς πῦρ ἀνῆψε τῇ φύσει πάνθ' ὁμοιώσας πᾶσιν, ἄλλοτε δὲ παντοδαπὸς ἔν τε μορφαῖς καὶ ἐν πάθεσι καὶ δυνάμεσι διαφόροις γιγνόμενος, ὡς γίγνεται νῦν, κόσμος ὀνομάζεται κτέ. 389 C ὅπερ τρία πρὸς ἓν οὐσίᾳ τοῦτο τὴν διακόσμησιν οἰόμενος πρὸς τὴν ἐκπύρωσιν εἶναι κτλ. Χάριν τῆς φρ. εἰς πῦρ ἀπιέναι πρβ. 427 D γίγνεται τοίνυν ἀέρος μὲν ἓν στοιχεῖον ἐκ δυεῖν πυρὸς συγκραθέντων καὶ συστάντων, τὸ δ' ἀέρος αὖ κερματιζόμενον εἰς δύο πυρὸς διακρίνεται σώματα, συνθλιβόμενον δ' αὖθις αὐτῷ καὶ συμπίπτον εἰς ὕδατος ἰδέαν ἄπεισιν κτλ. καὶ τὸ τῆς Γραφῆς Ἰὼβ Ζ' 20 εἰς γῆν ἀπελεύσομαι.

393 E (24, 23 κέ.) καὶ κατατείνοντος εἰς γῆν καὶ θάλασσαν καὶ ἀνέμους καὶ ζῷα καὶ τὰ δεινὰ παθήματα καὶ ζῴων καὶ φυτῶν, οὐδ' ἀκούειν ὅσιον.

Ὡς εἶναι παραδεδομένον τὸ χωρίον δὲν φαίνεται ὑγιῶς ἔχον. Πρβλ. 388 F οἱ σοφώτεροι τὴν μὲν εἰς πῦρ μεταβολὴν Ἀπόλλωνά τε τῇ μονώσει Φοῖβόν τε τῷ καθαρῷ καὶ ἀμιάντῳ καλοῦσι· τῆς δ' εἰς πνεύματα καὶ ὕδωρ καὶ γῆν καὶ ἄστρα καὶ φυτῶν ζῴων τε γενέσεις τροπῆς αὐτοῦ καὶ διακοσμήσεως τὸ μὲν πάθημα καὶ τὴν μεταβολὴν διασπασμόν τινα καὶ διαμελισμὸν αἰνίττονται κτέ., διὸ ἴσως ἀναγνωστέον: καὶ κατατείνοντος εἰς γῆν καὶ θάλασσαν καὶ ἀνέμους καὶ ἄστρα, καὶ τὰ δεινὰ παθήματα καὶ ζῴων ⟨γενέσεις⟩ καὶ φυτῶν, οὐδ' ἀκούειν ὅσιον.

394 C (26, 16 κέ.) μάλιστα δ' οἱ τὰ θεῖα συγχέοντες πρὸς τὰ δαιμόνια εἰς ταραχὴν αὐτοὺς κατέστησαν.

Οὕτω, νομίζω, διορθωτέον ἀντὶ δὲ τὰ θεῖα συγχέοντες. Ὁ νοῦς: μάλιστα δ' εἰς σύγχυσιν κατέστησαν καὶ συνανέμιξαν αὐτούς, τ.ἔ. τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὸν Πλούτωνα οἱ συγχέοντες τὰ θεῖα πρὸς τὰ δαιμόνια-διότι πρόκειται περὶ τῆς διακρίσεως τῶν δύο τούτων θεῶν ἢ μᾶλλον θεοῦ καὶ δαίμονος. Πρβ. 393 F οὐδέποτε γιγνομένης περὶ αὐτὸν (τὸν θεὸν) ἐκστάσεως καὶ μεταβολῆς, ἀλλ' ἑ τ έ ρ ῳ τινὶ θ ε ῷ, μ ᾶ λ λ ο ν δ ὲ δ α ί μ ο ν ι τεταγμένῳ περὶ τὴν ἐν φθορᾷ καὶ γενέσει φύσιν, τοῦτο ποιεῖν καὶ πάσχειν προσῆκον· ὡς δῆλόν ἐστιν ἀπὸ τῶν ὀνομάτων εὐθὺς οἷον ἐναντίων ὄντων καὶ ἀντιφώνων· λέγεται γὰρ ὁ μὲν Ἀπόλλων ὁ δὲ Πλούτων κτέ. Διὰ τοῦτο οὐχὶ ὀρθῶς, νομίζω, καὶ ὁ Pat ἐξ εἰκ. τοῦ Βερναρδ.[1] καὶ αὐτὸς ὁ Βερναρδ.[2] ἐξέδωκαν: αὑτοὺς ἀντὶ τοῦ παραδεδομένου αὐτούς. Ὁ J. J. Hartman εἰκ. μάλιστα δὲ τὰ θεῖα συγχέοντες πρὸς τὰ δαιμόνια εἰς ταραχὴν ἄ ν - θ ρ ω π ο ι (ἀντί: αὐτοὺς) κατέστησαν.

395 B (29, 6 κέ.) τὸν μὲν γὰρ Κορίνθιον οὐ τέχνῃ ἀλλὰ συντυχίᾳ καὶ χρόας λαβεῖν τὸ κάλλος, ἐπινειμαμένου πυρὸς οἰκίαν ἔχουσάν τι χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, πλεῖστον δὲ χαλκὸν ἀποκείμενον· ὧν συγχυθέντων καὶ συντακέντων, ὄνομα τοῦ χαλκοῦ τ ῷ μ ε ί ζ ο ν ι τὸ πλῆθος παρέσχεν.

τῷ μείζονι] οὕτως οἱ κώδ. πάντες καὶ κατ' αὐτοὺς οἱ ἐκδόται· ὁ Pat. ἐξ ἰδίας εἰκ. ἐξέδ.: ὄνομα τ ὸ ν χ α λ κ ὸ ν τῷ μείζονι τὸ πλῆθος π α ρ α σ χ ε ῖ ν —κατ' ἐξάρτησιν ἐκ τοῦ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὑπ' αὐτοῦ συμπληρωθέντος: οὐ τέχνῃ ⟨φασὶν⟩ ἀλλὰ συντυχίᾳ κτέ. ἐν δὲ ταῖς ὑποσημειώσεσι προτείνει καὶ ἄλλην συμπλήρωσιν: τὸ μὲν γὰρ ⟨τὸν⟩ Κορίνθιον οὐ τέχνῃ ἀλλὰ συντυχίᾳ — παρασχεῖν ⟨ἄτοπον⟩. Ὁ Stegmann εἰκ τὸ μεῖζον πλῆθος. Ὁ J. J. Hartman ὄνομα τοῦ χαλκοῦ ⟨τῷ παντὶ⟩ τὸ μεῖζον πλ. παρέσχεν. Ὅτι ἐξέπεσε τὸ ῥ. φασὶν ἢ λέγουσι, δὲν εἶναι ἀπίθανον· διὸ συμπληρωτέον ἢ ὡς ὁ Pat. παρενέβαλεν αὐτό: οὐ τέχνῃ ⟨φασὶν⟩ ἀλλὰ συντυχίᾳ κτλ. ἢ ἴσως: λαβεῖν ⟨φασιν, ἢ λέγουσι⟩ τὸ κάλλος κτλ.· ὁ Reisk. εἰκ οὐ τέχνη ἐποίησεν, ἀλλὰ συντυχία κτλ. τὰ δ' ἐπιφερόμενα διορθωτέον ὧδε: ὧν συγχυθέντων καὶ συντακέντων, ὄνομα τοῦ χαλκοῦ τ ῷ μ ί γ μ α τ ι (ἀντί: τῷ μείζονι) τὸ πλῆθος π α ρ α σ χ ε ῖ ν (τοῦτο μετὰ τοῦ Pat.).

Σύντ. ὄνομα παρασχεῖν (φασι) τῷ μίγματι τὸ πλῆθος τοῦ χαλκοῦ. Πρβλ. Γαλην. Θεραπ. 14 ἀπὸ μὲν τοῦ κρατοῦντος ἐν τῇ μίξει τοὔνομα αὐτῷ τεθείσθω. Πλούτ. Ἠθ. 140 E τὸ κρᾶμα καίτοι ὕδατος μετέχον πλείονος οἶνον καλοῦμεν — τ. ἔ. παρὰ τὸ σύνηθες.

396 A (31, 12 κέ.) ἐνδυόμενον οὖν (τὸν ἀέρα) ὑπὸ λεπτότητος καὶ τέμνοντα τὸν χαλκὸν ἀναχαράσσειν πολὺν ἰὸν ἐξ αὐτοῦ και γεώδη, στέγειν δὲ τοῦτον αὖ πάλιν καὶ πιέζειν, τῆς πυκνότητος διάχυσιν μὴ διδούσης· τὸν δὲ ὑφιστάμενον κτλ.

διάχυσιν μὴ διδούσης] Ἡ λ. διάχυσιν εἶναι παρέμβλημα τοῦ Anon. Turn. Vulc. ὁ δὲ Mez. καὶ Reiske εἰκ. διέξοδον. Οἱ κώδ. ἔχουσι χάσμα 11 γραμμ. κατὰ τὸν Pat., ὅςτις εἰκ.: ἐξαρέωσιν. Ἴσως ἡ ἀρχικὴ γραφὴ ἦτο: τῆς πυκνότητος μὴ διιείσης, ἀφοῦ δὲ τὸ γνήσιον διιείσης παρεφθάρη εἰς διδούσης, ἐσημειώθη τὸ χάσμα πρβ. ἐν τοῖς ἔπειτα (32, 6) τῆς λεπτότητος καὶ πυκνότητος οὐ διιείσης — ἤγου δίοδον μὴ διδούσης.

396 C (32, 17 κέ.) καίτοι μουσηγέτης ὁ θεός. καὶ τῆς λεγομένης λογιότητος οὐχ ἧττον αὐτῷ καλὸν ἢ τῆς περὶ μέλη καὶ ᾠδάς ⟨εὐρυθμίας⟩ καὶ εὐφωνίας μετεῖναι. καὶ πολὺ τὸν Ἡσίοδον εὐεπείᾳ καὶ τὸν Ὅμηρον ὑπερφθέγγεσθαι.

οὕτω, νομίζω, συμπληρωτέον τὸ χωρίον, ὡς ἐκ τῶν ἑξῆς ἐπιφερομένων ἱκανῶς δῆλον γίνεται: τοὺς δὲ πολλοὺς τῶν χρησμῶν ὁρῶμεν καὶ τοῖς μέτροις καὶ τοῖς ὀνόμασι πλημμελείας καὶ φαυλότητος ἀναπεπλησμένους. Ὁ Βερναρδ. καὶ ὁ Pat. ἐξέδ. ἐξ εἰκ. τοῦ Reisk· καὶ ᾠδὰς εὐφωνίας κτλ. ἐξαλειφθέντος ὁριστικῶς τοῦ συνδ. καί.

396 E (33, 11 κέ.) ἐκλαβὼν γὰρ (Παύσων ὁ ζωγράφος) ὡς ἔοικεν ἵππον ἀλινδούμενον γράψαι τρέχοντ' ἔγραψεν· ἀγανακτοῦντος δὲ τἀνθρώπου, γελάσας ὁ Παύσων κατέστρεψε τὸν πίνακα· καὶ γινομένων ἄνω τῶν κάτω ⟨τοὔμ⟩παλιν ὁ ἵππος οὐ τρέχων ἀλλ' ἀλινδούμενος ἐφαίνετο.

Οὕτω, νομίζω, γραπτέον ἀντὶ τοῦ παραδεδομ. πάλιν, ὅπερ ἐπὶ ὁμοίων πραγμάτων τιθέμενον ἄτοπον ἐνταῦθα εἶναι, τοῦ λόγου ὄντος περὶ ἀντιστρόφων φαινομένων ἀναλόγως τῆς θέσεως τοῦ πίνακος. Πρβ. 1052 D Χρύσιππον οὐκ ἀπὸ τύχης ἀλλ' ἐκ προνοίας ἡ φύσις ἤνεγκεν, ἄνω τὰ κάτω καὶ τοὔμπαλιν (ὁ Naber εἰκ. τραπέμπαλιν, οὐχὶ καλῶς) ἀνατρέψαι δεομένη τὸν βίον. 369 CD ἀπὸ δυ-

εῖν ἐναντίων ἀρχῶν καὶ δυεῖν ἀντιπάλων δυνάμεων τῆς μὲν ἐπὶ τὰ δεξιὰ καὶ κατ' εὐθεῖαν τῆς δ' ἔμπαλιν ἀναστρεφούσης κτλ. αὐτ. E τὸν μὲν ἐοικέναι φωτὶ μάλιστα τῶν αἰσθητῶν, τὸν δ' ἔμπαλιν σκότῳ καὶ ἀγνοίᾳ (1).

396 F (33, 15 κέ.) τοῦτό φησιν ὁ Βίων ἐνίους τῶν λόγων πάσχειν, ὅταν ἀναστρέφωσι· διὸ καὶ τοὺς χρησμοὺς ἔνιοι φήσουσιν οὐ καλῶς ἔχειν, ὅτι τοῦ θεοῦ εἰσιν, ἀλλὰ τοῦ θεοῦ μὴ εἶναι, ὅτι φαύλως ἔχουσιν.

'Perizon. ad Aelian V. A. XIV, 15. ita corrigit, ut legat ἀναστραφῶσι-ἄλλοι, et deleat οὐ. quibus nil opus correctionibus modo legat οὐ φήσουσιν.' Wytt. οὐ φήσουσιν ἐξεδ. ὁ Hutt. καὶ Dübner. Ἐκ τῆς εἰκ. τοῦ Perizon. ὁρμώμενος ὁ Βερναρδ. οὐχὶ καλῶς, ὡς καὶ ὁ Βάσης ὀρθῶς παρετήρησεν, ἐξ ἰδίας διασκευῆς ἐξέδ. τὸ χωρίον: ἔνιοι φήσουσιν εὖ καὶ καλῶς ἔχειν — ἄλλοι τοῦ θεοῦ κτλ. Ὁ Pat. ἄνευ ἀνάγκης ἐξέδ. μετὰ τοῦ Perizon. ἀναστραφῶσι (ὅπερ καὶ ὁ J. J. Hartm. θέλει) ἀντὶ τοῦ παραδεδομ. ἀναστρέφωσι· τὰ δ' ἄλλα ὀρθῶς φέρονται ἐν τῇ παραδεδομ. γραφῇ: φήσουσιν οὐ καλῶς ἔχειν — ἀλλὰ τοῦ θεοῦ κτλ., κάλλιστα ἐχούσῃ. Πρβ. Πλάτ. Πολιτ. 3,408 C ἀλλ' εἰ μὲν θεοῦ ἦν (ὁ Ἀσκληπιός), οὐκ ἦν, φήσομεν, αἰσχροκερδής, εἰ δ' αἰσχροκερδής, οὐκ ἦν θεοῦ.

397 B (34. 18 κέ.) ἡδονὴν γὰρ οὐ προσίεται τὸ ἀπαθὲς καὶ ἁγνόν, ἀλλ' ἐνταῦθα μετὰ τῆς Ἄτης ἐρρίφη καὶ τὸ πλεῖστον αὐτῆς κακόν, ὡς ἔοικεν, εἰς τὰ ὦτα τῶν ἀνθρώπων συνερρύηκεν.

οὕτω, νομίζω, γραπτέον ἀντὶ τοῦ παραδεδομ. καὶ ὡς ἔοικεν, κτλ. Ὁ Pat. ἐσημείωσε χάσμα καὶ εἰκ. ἐξωλέστατον, ἤ παραπλήσιόν τι. Ὁ δὲ J. J. Hartm. ἐξαλείφει τὸν καί.

399 A (39, 23 κέ.) Σίβυλλαι δ' αὗται καὶ Βάκιδες ὥσπερ εἰς πόντον ἀτεκμάρτως τὸν χρόνον κατέβαλον καὶ διέσπειραν ὡς ἔτυχε παντοδαπῶν ὀνόματα καὶ ῥήματα παθῶν καὶ συμπτωμάτων· οἷς γιγνομένων ἐνίων ἀπὸ τύχης, ὁμοίως ψεῦδός ἐστι τὸ νῦν λεγόμε-

(1) Κατὰ τὴν διόρθωσιν μόνον εὗρον καὶ ἐσημείωσα τὸ πάντως ἐκ τῆς αὐτῆς τῷ Πλουτάρχῳ πηγῆς χωρίον τοῦ Λουκιανοῦ Δημοσθ. Ἐγκώμ. 24 : Παύσωνι τῷ ζωγράφῳ φασὶν ἐκδοθῆναι γράψαι ἵππον ἀλινδούμενον· τὸν δέ γε γράψαι τρέχοντα καὶ πολὺν κονιορτὸν περὶ τὸν ἵππον· ὡς δ' ἔτι γράφοντος ἐπιστῆναι τὸν ἐκδόντα, μέμφεσθαι, μὴ γὰρ τοῦτο προστάξαι. τὸν οὖν Παύσωνα τοῦ πίνακος τὰ μετέωρα κάτω περιαγαγόντα τῷ παιδὶ τὴν γραφὴν ἐπιδεῖξαι κελεῦσαι, καὶ τὸν ἵππον ἔμπαλιν κείμενον ὀφθῆναι ἀλινδούμενον.

νον, κἂν ὕστερον ἀληθῶς, εἰ τύχοι, γένηται.

οἷς γιγνομένων - τὸ νῦν λεγόμενον] οὕτως οἱ κώδ. πάντες. Χωρίον ἐφθαρμένον. Ὁ Reisk. εἰκ. συμπτωμάτων, ὧν γενομένοις ἐνίοις ἀπὸ τύχης ὁμοίως ψευδές ἐστι τὸ νῦν οὔπω γενόμενον κτλ., ὁ Wytt. συμπτωμάτων· ⟨ἐν, ἢ: ἐφ⟩ οἷς κτλ., ὁ δὲ Emper. ἀληθὲς ἀντὶ ἀληθῶς. Τὸ χωρίον κάλλιστα, νομίζω, εὐοδοῦται, ἂν γράψωμεν: συμπτωμάτων· ⟨ἐν μετὰ τοῦ Wytt.⟩ οἷς ⟨τὸ⟩ γιγνόμενον (ἢ: γενόμενον, ἀντὶ γιγνομένων) ἐνίων ἀπὸ τύχης ὁμοίως ψεῦδός ἐστι τῷ νῦν μὴ γενομένῳ (ἀντὶ: τὸ νῦν λεγόμενον), κἂν ὕστερον ἀληθῶς, εἰ τύχοι, γένηται.

399 D (41, 8 κέ.) καὶ τὸ Ῥωμαίοις πρὸ ἐτῶν ὁμοῦ τι πεντακοσίων προειπεῖν τὸν χρόνον, ἐν ᾧ πρὸς ἅπαντα τὰ ἔθνη πολεμήσοιεν ἅμα· τοῦτο δ' ἦν τὸ πολεμῆσαι τοῖς οἰκέταις ἀποστᾶσιν.

Ὅτι ὁ πρὸς τοὺς οἰκέτας ἀποστάντας πόλεμος ἦτο πόλεμος πρὸς ἅπαντα τὰ ἔθνη, ὡς τὸ χωρίον τοῦτο ἐν τῇ παραδεδομ. γραφῇ λέγει, εἶναι καὶ λεκτικῶς καὶ ἱστορικῶς ἄτοπον. Πάντως διορθωτέον: ἐν ᾧ πρὸς ἅπαντα τὰ ἔθνη πολεμήσασι μετὰ τοῦτο δεῖν πολεμῆσαι (ἢ: δεῖν ἔτι πολεμῆσαι) τοῖς οἰκέταις ἀποστᾶσιν.

Πρόκειται δηλονότι περὶ τῆς κινδυνώδους ἀποστασίας τῶν δούλων, ἐν Σικελίᾳ τὸ πρῶτον ἐκραγείσης περὶ τὸ 140 ἔ. π. Χ. καὶ μόνον κατὰ τὸ ἔ. 132 π. Χ. καταβληθείσης ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Ποπλίου Ρουπιλίου. Ὁ πρὸς τοὺς δούλους οὗτος πόλεμος ἐγένετο μετὰ τοὺς ἐν Ἰβηρίᾳ πολέμους, τὴν τελικὴν καθυπόταξιν τῆς Καρχηδόνος, τῆς Μακεδονίας, τῆς Ἑλλάδος καὶ τοὺς ἐν Ἀσίᾳ πολέμους.—Χάριν τοῦ μετὰ τοῦτο πρβ. ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (40, 7 κέ.) ὅπου δ' οὐ μόνον λέγεται τὸ γενησόμενον, ἀλλὰ καὶ πῶς καὶ πότε καὶ μετὰ τί καὶ μετὰ τίνος, οὐκ ἔστιν εἰκασμός κτλ.

399 E (41, 15 κέ.) οὐ γὰρ οἶμαί τιν' ἐρεῖν, ὅτι μετὰ τούτων ὡς προερρήθη συνέπεσε κατὰ τύχην.

Ἀντὶ μετὰ τούτων ὁ Reiske εἰκ. ἔνια (ἢ: τὰ πλεῖστα) τούτων, ὁ Hutt. ὅτι τούτων ⟨τι⟩, ὁ Βερναρδ. ὅτι ⟨τι⟩ τούτων· λίαν ἀπιθάνως ἐξέδ. ἐξ ἰδίας εἰκ. ὁ Pat. ὅτι ⟨τὰ μέτρα ταῦτα ἐν οἷς⟩ προερρήθη κτλ. Γραπτέον: ὅτι ⟨τὸ, ἢ: τὰ⟩ μετὰ τούτων ὡς προερρήθη κτλ., ἤγουν τό, ἢ τὰ μετὰ τούτων συμβησόμενα ἐν τοῖς μέλλουσι γενέσθαι κατὰ τύχην συνέπεσεν ὡς προερρήθη. πρβ. (40, 7) ὅπου δ' οὐ

μόνον λέγεται τὸ γενησόμενον, ἀλλὰ καὶ πῶς καὶ πότε καὶ μετὰ τὶ καὶ μετὰ τίνος, οὐκ ἔστιν εἰκασμὸς κτλ.

400 A (42, 16 κέ.) εἶτ' Αἰγυπτίους ἑωρακὼς ἀρχὴν ἀνατολῆς παιδίον νεογνὸν γράφοντας ἐπὶ λωτῷ καθεζόμενον· γελάσας ἐγὼ κτλ.

'ἀρχῆς] corruptum: neque Leonici ἀρχήν, quod receperunt post. Steph. omnes, verum esse potest, neque ἀντὶ (malim ἀντὶ τῆς) editionis Basileensis. Conjecerim ἄρα σημεῖον.' Ταῦτα ὁ Pat., ὅς τὴν λ. ἀρχῆς ἐξεδ. μεταξὺ δύο σταυρῶν. Κατ' ἐμὲ ἡ γραφὴ ἀρχὴν ἔχει καλῶς, ἂν μόνον τὰ ἐπιφερόμ. διορθωθῶσιν ὧδε: εἶτ' Αἰγυπτίους ἑωρακὼς ἀρχὴν ἀνατολῆς παιδίῳ νεογνῷ γράφοντας ἐπὶ λωτῷ (ἢ: ἐπὶ λωτοῦ?) καθεζομένῳ· γελάσας ἐγὼ — Πρβ. 355 B οὐδὲ τὸν ἥλιον ἐκ λωτοῦ νομίζουσι βρέφος ἀνίσχειν νεογνόν, ἀλλ' οὕτως ἀνατολὴν ἡλίου γράφουσι. Χάριν τῆς συντάξεως τοῦ ῥ. γράφω (τὶ τινὶ) πρβ. 354 F τὸν γὰρ βασιλέα καὶ κύριον Ὄσιριν ὀφθαλμῷ καὶ σκήπτρῳ γράφουσιν. 355 A τὸν δ' οὐρανὸν καρδίᾳ κτλ. 371 E γράφουσι δὲ καὶ ἱέρακι τὸν θεὸν τοῦτον. Ἐκ τῆς γραφῆς τῶν κωδ. ἀρχῆς (Basil. ἀντὶ) ἀνατολῆς ἠδύνατό τις ἴσως νὰ εἰκ. αὐγῆς ἀνατολήν.

401 F (47, 8 κέ.) ἐπεὶ γὰρ οἱ Φωκέων τύραννοι πολλὰ τῶν χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν ἀναθημάτων συγχέαντες ἔκοψαν νόμισμα καὶ διέσπειραν εἰς τὰς πόλεις, Ὀπούντιοι συναγαγόντες ὅσον ἀργύριον, ὑδρίαν ἀνέπεμψαν ἐνθάδε τῷ θεῷ καὶ καθιέρωσαν κτλ.

Ὅσον ἀργύριον-ἀνέπεμψαν] οὕτως οἱ κώδ. πάντες καὶ κατὰ τούτους ὁ Wytt. Hutt., Dübner. Ὁ Βερναρδ. ἐξ εἰκ. τοῦ Cobet ἐξέδ. ἔπεμψαν. Ἀντὶ ὅσον ὁ Madv. εἰκ. ὅσιον, ὁ δὲ Βερναρδ. ὅσον ⟨ἦν ὅσιον⟩. Ὁ Βάσης ἀποδοκιμάζει ἀμφότερα ἐξυπακούων ὡς ῥ. τῆς ἀναφερ. προτάσεως τὸ συνήγαγον. Ὁ Pat. ὑποτιθεὶς χάσμα, συνεπλήρωσεν αὐτὸ ἐξ ἰδίας εἰκ. ὧδε: συναγαγόντες ὅσον ἀργυρίου ⟨Φωκικοῦ πλήθους παρ' αὐτοῖς ἦν καὶ ποιήσαντες ἀργυρᾶν⟩ ὑδρίαν ἀνέπεμψαν κτλ. Ὁ J. J. Hartm. συναγαγόντες [ὅσον ἀργύριον] ὑδρίαν ἔπεμψαν. Κατ' ἐμὲ ἀναγνωστέον: συναγαγόντες ὅσον ⟨ἦν⟩ ἀργύριον, ὑδρίαν ἀντέπεμψαν ἐνθάδε τῷ θεῷ καὶ καθιέρωσαν — ἤγουν συναγαγόντες ὅσον ἦν (αὐτοῖς) ἀργύριον, ἀντὶ τῶν ὑπὸ τῶν Φωκέων τυράννων ἀφαιρεθέντων καὶ συγχυθέντων ἀναθημάτων ὑδρίαν ἔπεμψαν ἐνθάδε τῷ θεῷ καὶ καθιέρωσαν·

402 D (48, 22 κέ.) μικρῷ δὲ περιεργότερον αὖθις [ὁ Σιμωνίδης] τὴν Κλειὼ προσειπών.

402 D (49, 8 κέ.) ἔνιοι δὲ καὶ πρῶτον ἐνταῦθά φασιν ἡρῷον μέτρον ἀκουσθῆναι 'συμφέρετε - μέλισσαι'· ὅτε τῷ θεῷ ἐπιδεᾶ γενομένην ἀποβαλεῖν τὸ σεμνόν.

τῷ θεῷ ἐπιδεᾶ γενομένην] χωρίον ἐφθαρμένον. Ὁ Turn. εἰκ. ὥστε τῷ θεῷ κτλ., ὁ Reisk. ὑποτίθησι χάσμα πρὸ τοῦ ὅτε, ὁ Witt. νομίζει ὅτι πολλαὶ λέξεις ἐξέπεσον· ὁ Pat. εἰκ. στέγης γὰρ τὸν θεὸν ἐπιδεᾶ γινόμενον κτλ. Πιθανωτάτη πασῶν εἶνε ἡ εἰκ. τοῦ Benseler ὅτε τῶν θεῶν (τ. ἔ. Μουσῶν), δι' ἧς εὐοδοῦται τὸ χωρίον συμπληρούμενον, ὡς εἰκάζω, ὧδε: ὅτε τῶν θεῶν ἐπιδεᾶ γενόμενον ⟨τὸν τόπον⟩ ἀποβαλεῖν τὸ σεμνόν. Πρβ. ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (48, 15) ὥστ' εὐθὺς εἰπεῖν τὸν Βόηθον, ὅτι καὶ ὁ τόπος τῆς ἀπορίας συνεπιλαμβάνεται τῷ ξένῳ. Μουσῶν γὰρ ἦν ἱερὸν ἐνταῦθα περὶ τὴν ἀναπνοὴν τοῦ νάματος.

403 BC (51, 3 κέ.) Δεινομένους δὲ τοῦ Σικελιώτου μαντευομένου περὶ τῶν υἱέων, ἀνεῖλεν ὡς οἱ τρεῖς τυραννήσοιεν· ὑποτυχόντος δὲ τοῦ Δεινομένους 'οἰμωξόμενοί γ' ὦ δέσποτ' Ἄπολλον' καὶ τοῦτό σοι, ἔφη, διδόναι καὶ προσαναιρεῖν·

σοι, ἔφη, διδόναι] οὕτως οἱ κώδ. καὶ κατ' αὐτοὺς ὁ Wytt. καὶ Hutt., ὁ Dübner καὶ Βερναρδ. ἐξέδ. ἐξ εἰκ. τοῦ Reick. καὶ τοῦτ[ό] οἱ, ἔφη, διδόναι κτλ., ὁ δὲ Pat. ἐξ ἰδίας εἰκ. 'καὶ τοῦτό σοι δίδωμι' προσαναιρεῖ. ὁ Mez. εἰκ. καὶ τοῦτό σοι δίδοται. Ἴσως ἀναγνωστέον: καὶ τοῦτο συνέφη διδόναι καὶ προσαναιρεῖν. — Συνήθης εἶναι, ὡς γνωστόν, ἡ φρ. καὶ τοῦτο (ταῦτα) συνέφη (συνέφασαν). Πρβ. Ξενοφ. Ἑλλην. 5, 2. 5 κέ. οἱ δ' αὖ (Μαντινεῖς) νομίσαντες ἀνάγκην εἶναι, συνέφασαν καὶ ταῦτα ποιήσειν· αὐτ. Ἀπομν. 3, 8, 9 ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῦτο συμφαῖεν κτλ. Πλάτ. Σοφ. 247 A καὶ ταῦτα ξύμφασιν.

403 F (52, 15 κέ.) ἔνιοι δὲ καὶ νῦν μετὰ μέτρων ἐκτρέχουσιν, ὧν ἕνεκα καὶ πρᾶγμα περιβόητον πεποίηκε.

ἕνεκα] Ἐφθαρμένον· ὁ Reisk. εἰκ. ὧν ἕνα καὶ ἄτοπον (ἤ: παράδοξον) πρᾶγμα κτλ., ὁ Wytt. ὧν ἕνα καὶ πρᾶγμα κτλ. ὁ Βερναρδ. ὧν ἕνα ἀναγκαῖόν (τι) πρᾶγμα· ὁ δὲ Pat. ἐξεδ. ὧν ἕνα (ὡς ὁ Wytt.) ἡ κακία παράγουσα περιβόητον πεποίηκε· πιθανωτάτη εἶναι ἡ εἰκ. τοῦ

Wytt. ἴσως συμπληρουμένη ὧδε: ὧν ἕνα καὶ ⟨τὸ⟩ πρᾶγμα περιβόητον πεποίηκε. Ὁ J. J. Hartm. ὧν ἕνα τὸ (ἢ: αὐτὸ τὸ) πρᾶγμα κτλ.

404 A (53, 4 κέ.) οὐ μὴν ἀλλὰ δοὺς ἄν τις ὡς οὐδὲν νῦν ἐν μέτρῳ θεσπίζεται κτλ. οὕτω, νομίζω, ἀναγνωστέον ἀντὶ ἄνευ μέτρου· ὁ Pat. εἰκ. ἄρ' ἔμμετρον, ἤ: ἐν μέτρῳ· Ὁ J. J. Harm. εἰκ. ἀλλὰ θαυμάζων (ἀντί: δοὺς ἄν) τις ὡς οὐδὲν μετὰ μέτρου θεσπίζεται κτλ.

Μετὰ δὲ ταῦτα γραπτέον μετὰ τοῦ Reisk μᾶλλον διαπορήσει⟨εν⟩ περὶ τῶν παλαιῶν κτλ.

404 C (53, 17 κέ.) ψυχὴ δ' ὄργανον θεοῦ γέγονεν, ὀργάνου δ' ἀρετὴ μάλιστα μιμεῖσθαι τὸ χρώμενον ᾗ πέφυκε δυνάμει καὶ παρέχειν τὸ ἔργον αὐτοῦ τοῦ νοήματος ἐν αὐτῷ δυναμένῃ, δεικνύναι δ' οὐχ οἷον ἦν ἐν τῷ δημιουργῷ καθαρὸν κτλ.

δυναμένῃ] ἐφθαρμένον. Ὁ Reisk. μεταγράφει τὸ χωρίον ὧδε: καὶ παρέχειν τὸ ἔργον αὐτοῦ οὐ τῇ τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν αὐτῷ (ἢ τοῦ οἰκονομήσαντος αὐτὸ) δυνάμει, δεικνύναι δὲ οὐχ οἷον τὸ τοῦ δημιουργοῦ καθαρὸν κτλ., ὁ Wytt. νομίζει, ὅτι πρέπει νὰ ἐξαλειφθῇ ἡ λ. δυναμένῃ, ὁ Βερναρδ. εἰκ. καὶ παρέχειν ⟨μὲν⟩ τὸ ἔργον αὐτοῦ τοῦ νοήματος ἐν αὐτῷ δυναμένου (ἐξυπακ. τοῦ ὀργάνου), δεικνύναι δ' οὐχ οἷον ἦν ἐν τῷ δημιουργῷ καθαρὸν κτλ., ὁ Pat. ἐξ ἰδίας εἰκ. ξέδ. καὶ παρέχειν τῷ ἔργῳ τοῦ νοήματος ἐν αὐτῷ διαφανῆναι, δεικνύναι δ' οὐχ οἷον ἦν ἐν τῷ δημιουργῷ καθαρὸν κτλ. Ὁ J. J. Hartm. περιγράφει τὰς λ. τοῦ νοήματος — δεικνύναι δ'. Τὸ χωρίον εὐοδοῦται, νομίζω, καὶ εὔληπτον γίνεται, ἂν γράψωμεν: καὶ παρέχειν τὸ ἔργον αὐτοῦ τοῦ νοήματος ἐν αὐτῷ δηλουμένου, δεικνύναι δ' οὐχ οἷον ἦν ἐν τῷ δημιουργῷ καθαρὸν κτλ. Ἐκδέχου: καὶ παρέχειν τὸ ἔργον αὐτοῦ (τ. ἔ. τοῦ χρωμένου) δηλουμένου ἐν αὐτῷ (τ. ἔ. τῷ ἔργῳ) τοῦ νοήματος, δεικνύναι δὲ (τὸ νόημα) οὐχ οἷον ἦν ἐν τῷ δημιουργῷ καθαρὸν κτλ. Πρβ. τὰ εὐθὺς ἐπιφερόμενα (23) καθ' ἑαυτὸ γὰρ ἄδηλον ἡμῖν (τὸ χρώμενον, τ. ἔ. τὸ θεῖον) 407 E χρώμενος δὲ (ὁ θεὸς) θνητοῖς ὑπηρέταις καὶ προφήταις . . . ἀφανίζειν μὲν οὐ θέλει τἀληθὲς παρατρέπων δὲ τὴν δήλωσιν αὐτοῦ κτλ. Ἡ αὐτὴ φθορὰ πιθανῶς ὑπόκειται καὶ ἐν 589 B αἱ δὲ τῶν δαιμόνων (νοήσεις) φέγγος ἔχουσαι

τοῖς δυναμένοις (γρ. τοῖς δηλουμένοις) ἐλλάμπουσιν, οὐ δεόμεναι ῥημάτων οὐδ' ὀνομάτων.

404 C (53, 23 κέ.) καθ' ἑαυτὸ γὰρ ἄδηλον ἡμῖν, ἕτερον δὲ καὶ δι' ἑτέρου φαινόμενον ἀναπίμπλαται τῆς ἐκείνου φύσεως.

Ἀντὶ ἕτερον δὲ ὁ Pat. ἐξέδ. μετὰ τοῦ Emper· ἐν ἑτέρῳ δέ· πιθανωτέρα ἡ εἰκ. τοῦ Βάση: ἕτερον δὲ [καὶ] δι' ἑτέρου, ἢ ἴσως ἀναγνωστέον: ἕτερον δ' ἀεὶ δι' ἑτέρου. Πρβ. Πλάτ. Σοφ. 255 D τὸ δ' ἕτερον ἀεὶ πρὸς ἕτερον. Ὁ J. J. Hartm. ἐξαλείφει τὰς λ. ἕτερον δὲ καί.

404 F (55, 3 κέ.) ὡς γὰρ οἱ δῖνοι τῶν ἅμα κύκλῳ ⟨καὶ⟩ κάτω φερομένων σωμάτων οὐκ ἐπικρατοῦσι βεβαίως κτλ.

Οὕτω, νομίζω, γραπτέον ἀντὶ τοῦ παραδεδομ. τῶν ἅμα κύκλῳ καταφερομένων κτλ. ὡς ἐκ τῶν ἐπιφερομένων γίνεται δῆλον: ἀλλὰ κύκλῳ μὲν ὑπ' ἀνάγκης φερομένων, κάτω δὲ φύσει ῥεπόντων γίγνεταί τις ἐξ ἀμφοῖν ταραχώδης κτλ.

408 C (65, 5 κέ.) ἡ δὲ Πυθία καὶ καθ' ἑαυτὴν μέν ἐστι γενναία τὸ ἦθος, ὅταν δ' ἐκεῖ κατέλθῃ καὶ γένηται παρὰ τῷ θεῷ πλέον * * ἢ ἐκείνῃ μέλει δόξης καὶ ἀνθρώπων ἐπαινούντων ἢ ψεγόντων.

Μετὰ τὴν λ. πλέον οἱ κώδ. ἔχουσι χάσμα 20 - 23 (ὁ Ε), 10-13 (ὁ Β) γραμμ. Ἡ ἐν ταῖς ἐκδόσεσι φερομένη γραφή: πλέον ἀληθείας ἐκείνῃ μέλει ἢ δόξης καὶ ἀνθρώπων κτλ. εἶναι εἰκασία τοῦ Turn. Anon. καὶ Mez. ὁ δὲ Βερναρδ. ἐξ ἰδίας διασκευῆς ἐξέδ. πλέον ἀληθείας ἢ δόξης ἐκείνῃ μέλει καὶ ἀνθρώπων κτλ. Ὁ Pat. παρατηρῶν ὅτι ἡ λ. ἀληθείας εἶναι ἀνεπαρκὴς πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ χάσματος, καὶ τὸ πολὺ ὀρθότερον, ὅτι ἡ ἀντωνυμ. ἐκείνῃ δὲν δύναται νὰ ἀποδοθῇ τῇ Πυθίᾳ, ἐξ ἰδίας εἰκ. ἐξέδ. πλέον ⟨οὐδὲν αὐτῇ τῆς ἀπὸ λόγων⟩ ἐν ἐκείνῳ μέλει δόξης καὶ ἀνθρώπων κτλ. Ἐμοὶ πιθανώτατον φαίνεται, ὅτι ὁ Πλούτ. ἔγραψε: πλέον ⟨ἔοικεν (ἢ: εἰκός ἐστιν), οἶμαι⟩, ἐκείνου μέλειν ⟨αὐτῇ?⟩, ἢ δόξης καὶ ἀνθρώπων κτλ.

ἤγουν ὅταν ἐκεῖ (τ. ἔ. εἰς τὸ μαντεῖον) κατέλθῃ ἡ Πυθία καὶ γένηται παρὰ τῷ θεῷ εἰκός ἐστιν, οἶμαι, πλέον μέλειν αὐτῇ ἐκείνου (τ. ἔ. τοῦ θεοῦ = ἐκείνῳ προσέχειν καὶ πειθεσθαι) ἢ δοξης καὶ ἀνθρώπων (= δόξης παρ' ἀνθρώποις) κτλ. Οὕτω συμπληρουμένου τοῦ χωρίου, καὶ ὁ νοῦς εὐοδοῦται καὶ εὐεξήγητον ἀποβαίνει, πῶς ἐξέπεσον αἱ λέξεις ΕΟΙΚΕΝ ΟΙΜΑΙ πρὸ τῶν ἐπιφερομένων ΕΚΕΙΝΟΥ ΜΕ-

τοὐναντίον παλαιογραφικῶς ἀκατανόητον εἶναι, πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ παραλειφθῇ ἡ λ. ἀληθείας· καὶ ἄλλως δὲ δὲν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ ἀληθείας καὶ δόξης, ἀλλὰ περὶ ἀφελοῦς, ἁπλῆς καὶ συντόμου ἀποκρίσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ κεκαλλωπισμένης ἐκ φιλοδοξίας. Πρβ. ὀλίγον ἀνωτέρω (65, 1) ἐνταῦθα περιβάλλειν μέτρα καὶ πλάττειν περιφράσεις καὶ γλώσσας ἐπάγειν πύσμασιν ἁπλῆς καὶ συντόμου δεομένοις ἀποκρίσεως, ἔργον ἐστὶ φιλοτίμου σοφιστοῦ καλλωπίζοντος ἐπὶ δόξῃ χρηστήριον. 397 A οὐχ ὁρᾷς...ὅσην χάριν ἔχει τὰ Σαπφικὰ μέλη κηλοῦντα καὶ καταθέλγοντα τοὺς ἀκροωμένους; 'Σίβυλλα δὲ μαινομένῳ στόματι' καθ' Ἡράκλειτον 'ἀγέλαστα καὶ ἀκαλλώπιστα καὶ ἀμύριστα φθεγγομένη, χιλίων ἐτῶν ἐξικνεῖται τῇ φωνῇ διὰ τὸν θεόν' ὁ δὲ Πίνδαρος 'ἀκοῦσαι' φησι 'τοῦ θεοῦ τὸν Κάδμον μουσικὰν ὀρθὰν' οὐχ ἡδεῖαν οὐδὲ τρυφερὰν κτλ.

Ἡ συμπλήρωσις τῆς δοτ. αὐτῇ τ. ἔ. τῇ Πυθίᾳ δὲν εἶναι ἀπαραίτητος, διότι καὶ παραλειπομένη δύναται νὰ ἐξυπακουσθῇ· ἄλλως δύναται νὰ παρεμβληθῇ καὶ μετὰ τὴν λ. ἔοικεν αὐτῇ, οἶμαι, ἐκείνου μέλλειν ἢ δόξης καὶ ἀνθρώπων κτλ. Χάριν τῆς φρ. ἐκείνου (τ. ἔ. τοῦ θεοῦ) μέλειν πρβ 'Αριστοφ. Πλουτ. 1118 καὶ τῶν μὲν ἄλλων μοι θεῶν ἧττον μέλει.

408 F (66, 7 κέ.) ἡ δὲ Πυθίας διάλεκτος...εὐθεῖα πρὸς τὴν ἀλήθειαν οὖσα πρὸς δὲ πίστιν ἐπισφαλὴς καὶ ὑπεύθυνος οὐδένα καθ' αὑτῆς ἔλεγχον ἄχρι νῦν παραδέδωκεν.

Ὁ Wytt. διαπορεῖ, ἂν πρέπῃ νὰ διορθωθῇ ἐπιφανὴς ἢ εὐλαβὴς ἀντὶ ἐπισφαλής. 'Αντὶ ἐπισφαλὴς καὶ ὑπεύθ. ὁ Madv. εἰκ. ἀνεπισφαλὴς καὶ ἀνυπεύθυνος. Ἡ παραδεδομ. γραφὴ καλῶς ἔχει, νομίζω, ἴσως μικρόν τι συμπληρουμένη: πρὸς δὲ πίστιν ⟨ἧ⟩ ἐπισφαλὴς καὶ ὑπεύθυνος — ἤγουν εὐθεῖα πρὸς τὴν ἀλήθειαν οὖσα ἐν σχέσει δὲ πρὸς πίστιν ἐν ᾧ μέτρῳ ἐπισφαλὴς (τοσοῦτον) καὶ ὑπεύθυνος οὐδένα κατ' αὑτῆς ἔλεγχον κτλ.

408 F (66, 14 κέ.) ἀναθημάτων δὲ καὶ δώρων ἐμπέπληκε βαρβαρικῶν καὶ Ἑλληνικῶν τὸ χρηστήριον, οἰκοδομημάτων δὲ κάλλεσι καὶ κατασκευαῖς 'Αμφικτυονικαῖς· ὁρᾶτε δήπουθεν αὐτοὶ πολλὰ μὲν ἐπεκτισμένα τῶν πρότερον οὐκ ὄντων, πολλὰ δ' ἀνειλημμένα τῶν συγκεχυμένων καὶ διεφθαρμένων.

οὕτως πάντες οἱ κώδ. καὶ κατ' αὐτοὺς ὁ Wytt. Hutt. καὶ Dü-

bner. Ὁ δὲ Βερναρδ. ἐξ ἰδίας εἰκ. ἐξέδ. οἰκοδομημάτων δ' ⟨ἐκαλλώπισε⟩ κάλλεσι κτλ., ᾧ ἀκολουθῶν καὶ ὁ Pat. μικρόν τι μεταγράψας ἐξέδ. οἰκοδομημάτων δὲ ⟨κεκαλλώπικε⟩ κάλλεσι κτλ. Τὸ χωρίον καλῶς ἔχον οὐδεμιᾶς χρῄζει διορθώσεως, νομίζω, ἄλλης, ἢ καλῆς διαστίξεως, αἰρομένης τῆς τελείας στιγμῆς μετὰ τὴν λ. Ἀμφικτυονικαῖς: οἰκοδομημάτων δὲ κάλλεσι καὶ κατασκευαῖς Ἀμφικτυονικαῖς ὁρᾶτε δήπουθεν αὐτοὶ πολλὰ μὲν ἐπεκτισμένα κτλ. Σύνταττε: ἀναθημάτων δὲ καὶ δώρων βαρβαρικῶν καὶ Ἑλληνικῶν ἐμπέπληκε (ἡ τῆς Πυθίας διάλεκτος) τὸ χρηστήριον, ὁρᾶτε δὲ δήπουθεν αὐτοὶ πολλὰ μὲν τῶν πρότερον οὐκ ὄντων ἐπεκτισμένα κάλλεσιν οἰκοδομημάτων καὶ κατασκευαῖς Ἀμφικτυονικαῖς, πολλὰ δὲ τῶν συγκεχυμένων καὶ διεφθαρμένων ἀνειλημμένα κτλ. ἡ δοτ. κάλλεσιν οἰκοδομημάτων καὶ κατασκευαῖς Ἀμφικτυονικαῖς προσδιορίζει ἀπὸ κοινοῦ τὰς μετοχ. ἐπεκτισμένα καὶ ἀνειλημμένα.

409 C (67, 14 κέ.) φιλῶ δὲ τὸν καθηγεμόνα ταύτης τῆς πολιτείας γενόμενον ἡμῖν καὶ τὰ πλεῖστα τούτων ἐκφροντίζοντα καὶ παρασκευάζοντα** ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἄλλως ὅτι τηλικαύτην καὶ τοσαύτην μεταβολὴν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ γενέσθαι δι' ἀνθρωπίνης ἐπιμελείας μὴ θεοῦ παρόντος ἐνταῦθα καὶ συνεπιθειάζοντος τὸ χρηστήριον.

Μετὰ τὴν λ. παρασκευάζοντα ὑπάρχει χάσμα 20 - 25 γραμμ. ἐν τῷ κώδ. E, 30 δὲ ἐν τῷ B. Κατὰ τὸν Wytt. ἢ μικρόν τι ἢ οὐδὲν ἐλλείπει, ἂν μόνον τὸ ὅτι μεταγραφῇ εἰς ἔτι· οὕτω δὲ ἐξέδ. ἄνευ χάσματος ὁ Hutt. Κατὰ τὸν Reisk. ἢ ἐξαλειπτέαι αἱ λ. ἄλλως ὅτι (ὅπως ἔπραξεν ὁ Pat. περιγράψας αὐτάς), ἢ γραπτέον: οὐκ ἔστιν ἀνθρώπῳ γ' ὄντι εἰπεῖν (ἢ ὑπολαβεῖν) τηλικαύτην κτλ. ὅθεν ὁ Βερναρδ. εἰκ. οὐκ ἔστιν ἀληθῶς εἰπεῖν τηλικαύτην κτλ. Ὁ J. J. Hartm. ἐξαλείφει τὸ ὅτι

Ὑποτιθεμένου, ὅτι οὐδέν, ὡς ὁ Wytt. ἐκδέχεται, ἐλλείπει, κατὰ τἆλλα τὸ χωρίον εὐοδοῦται, νομίζω, ἂν γράψωμεν: παρασκευάζοντα· ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἄλλως ποτὲ τηλικαύτην καὶ τοιαύτην μεταβολὴν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ γενέσθαι δι' ἀνθρωπίνης ἐπιμελείας, ἢ θεοῦ παρόντος ἐνταῦθα κτλ. Πρβ. Πλάτ. Πολιτ. 2, 366 E οὐδεὶς πώποτε ἔψεξεν ἢ ἐπήνεσε δικαιοσύνην ἄλλως ἢ δόξας τε καὶ τιμὰς καὶ δωρεὰς τὰς ἀπ' αὐτῶν γιγνομένας κτλ.

410 D (71, 2 κέ.) τὸ δὲ μικρὰ μὴ διδόναι σημεῖα γίγνεσθαι μεγά-

λων, ὦ Δημήτριε, πολλαῖς ἐστι τέχναις ἐμποδών· ἐπεὶ καὶ πολλῶν μὲν ἀποδείξεις παραιρεῖσθαι συμβήσεται πολλῶν δὲ προαγορεύσεις.

Ἀντὶ ἐστι ὀρθῶς ὁ Pat. ἐξέδ. ἔσται, ὅπερ παρέχει ὁ κῶδ. V^3 (ἤκασε δὲ καὶ ὁ Petavius) - παραιρεῖσθαι οἱ ἄριστοι κώδ. DV^1 FE Vat, παραιτεῖσθαι ὁ Barb. (διόρθ. β' χειρ.), παραιρεῖσθαι συμβήσεται οἱ κώδ. BV^3A Pet. παραιτεῖσθαι συμβήσεται Ambr. Ἐν ταῖς ἐκδόσεσι φέρεται κοινῶς ἡ γραφή: παραιρεῖσθαι συμβήσεται· ὁ Pat. ἐξ ἰδίας εἰκ. ἐξέδ. παραιρεῖσθε — οὐχὶ ὀρθῶς, ὅπερ καὶ αὐτὸς ὕστερον συνεῖδε (ἰδ. Praef XXII ὑποσημ.). Ἐκ τῆς γραφῆς τῶν ἀρίστων κωδ. παραιρεῖσθαι δύναταί τις οὐχὶ ἀπιθάνως νὰ εἰκάσῃ, ὅτι ἡ γνησία γραφὴ εἶναι παραιρήσεται

ἤγουν τὸ μὴ διδόναι μικρὰ γίγνεσθαι σημεῖα μεγάλων πολλαῖς τέχναις ἐμποδὼν ἔσται, ἐπεὶ καὶ ἀφαιρήσεται πολλῶν μὲν ἀποδείξεις πολλῶν δὲ προαγορεύσεις. 'Παραιροῦνται. ἀφαιροῦνται' Ἡσύχιος, Φώτιος καὶ 'Παραιρήσεται. ἀφαιρήσεται,' Φώτιος. οὕτω ἐξηγεῖται καὶ ἡ γραφὴ παραιΤεῖσθαι ἐκ τοῦ γνησίου παραιρήσεΤαι, οὗ παραφθαρέντος εἰς παραιρεῖσθαι ἢ παραιτεῖσθαι προσετέθη τὸ συμβήσεται Καὶ ἐν 869D τοῦτο μὲν τοῦ Θεμιστοκλέους ὁ χαρίεις συγγραφεὺς ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ παραιρούμενος καὶ τὴν δόξαν εἰς ἕτερον μεταφέρων κτλ. οἱ κώδ. παρέχουσι πλημμελῶς παραιτούμενος, ὅπερ διωρθώθη εἰς τὸ γνήσιον παραιρούμενος ὑπὸ τοῦ Valckenaer.

410 F (72, 1 κέ.) εἰ βουλόμεθα τῷ ἡλίῳ κατὰ τὰ πάτρια τὴν νενομισμένην τάξιν ἀπαράβατον ποιεῖν.

Ἡ κοινῶς ἐν ταῖς ἐκδόσεσι φερομένη αὕτη γραφὴ εἶναι εἰκ. τοῦ Leonic. οἱ κώδ. παρέχουσι ποιοῦσι ἢ ποιῆσαι, ὁ Pat. εἰκ. μὲν περισῶσαι, προτιμᾷ δὲ τὴν εἰκ. τοῦ Hicks κυροῦσθαι. Ἴσως πιθανώτερον ἀναγνωστέον: τηρῆσαι. Πρβ. 414 F ὁ γὰρ θεὸν ἐγκαταμιγνὺς ἀνθρωπίναις χρείαις οὐ φείδεται τῆς σεμνότητος οὐδὲ τηρεῖ τὸ ἀξίωμα καὶ τὸ μέγεθος αὐτῷ τῆς ἀρετῆς. 639 B διατηρῶν δὲ τὴν τάξιν ὁμαλῶς ὁ ποιητὴς κτλ.

413 F (79, 12 κέ.) τοῦ δὲ μετρίου καὶ ἱκανοῦ καὶ μηδαμοῦ περιττοῦ πανταχοῦ δ' αὐτάρκους, μάλιστα τοῖς θεοῖς πρέποντος ἔργου, εἰ ταύτην κτλ.

Τὸ μετρίου ἐκ διορθ. τοῦ Emper. ἀντὶ τοῦ τῶν κωδ. μεγίστου· ἀντὶ δέ: τοῖς θεοῖς - ἔργου πιθανωτάτη εἶναι ἡ εἰκ. τοῦ Βερναρδ.,

ἣν ἐπιδοκιμάζει καὶ ὁ Apelt: τοῖς θείοις-ἔργοις (τὸ ἔργοις κεῖται καὶ ἔν τισι κώδ.). ἄστοχος εἶναι ἡ γραφή, ἣν ἐξ ἰδίας εἰκ. ὁ Pat. ἐξέδ.: αὐτάρκους ⟨καὶ ὡς⟩ μάλιστα τοῖς θεοῖς πρέποντος — λέγω δ' οἷον εἰ ταύτην κτλ. Ὁ J. J. Hartm. εἰκ. αὐτάρκους μάλιστα τοῖς θεοῖς πρέποντος [ἔργου] κτλ. Οὐκ ὀλίγα πράγματα παρέχουσι τοῖς κριτικοῖς τὰ ἐπιφερόμενα καὶ δὴ τὸ τέλος τῆς μακρᾶς ταύτης περιόδου:

εἰ ταύτην λαβὼν ἀρχὴν φαίη τις, ὅτι - τῆς Ἑλλάδος ἐλέγχει τὴν ἐρημίαν, ἀκριβῶς ἂν αὐτῷ παράσχοιμι τῆς εὑρισολογίας. τίνος γὰρ ἦν ἀγαθὸν κτλ.

Ἐν πρώτοις σημειωτέον, ὅτι ἡ λ. ἀρχὴν δὲν ὑπάρχει ἔν τισι κώδ. (FEVat.), ὅθεν ὁ Pat. εἰκ. ταύτῃ διαλαβὼν ἀντὶ ταύτην λαβὼν ἀρχήν· ὁ Βάσης: ταύτην ⟨αἰτίαν⟩ λαβών, ὁ δὲ Apelt. θέλει: εἰ αἰτιολογῶν φαίη τις κτλ. Τῶν εἰκασιῶν τούτων πάντως κρείττων εἶναι ἡ γραφὴ τῶν πλείστων κωδ. εἰ ταύτην λαβὼν ἀρχὴν φαίη τις κτλ. τ. ἔ. τοῦ λόγου ἢ τῆς σκέψεως ἀρχὴν Πρβ. Πλάτ. Κρίτ. 48 E ὅρα δὲ δὴ τῆς σκέψεως τὴν ἀρχήν, ἐάν σοι ἱκανῶς γένηται κτλ. αὐτ. 49 D πότερον κοινωνεῖς καὶ ξυνδοκεῖ σοι καὶ ἀρχώμεθα ἐντεῦθεν βουλευόμενοι ὡς οὐδέποτε ὀρθῶς ἔχοντος οὔτε τοῦ ἀδικεῖν οὔτε τοῦ ἀνταδικεῖν ... ἢ ἀφίστασαι καὶ οὐ κοινωνεῖς τῆς ἀρχῆς; Χάριν δὲ τῆς φρ. ἀρχὴν λαμβάνω πρβ. Διόδ. 11, 64, 3 ταύτην μὲν (διόρθ. Dind.: κωδ. τὴν) ἀρχὴν ἔλαβον (οἱ Ἀθηναῖοι) τῆς ἀλλοτριότητος κτλ. Πλούτ. Ἠθ. 320 A ἀρχὴν τοῦ λόγου τὴν ἀρχὴν τῆς πόλεως λαβόντας. αὐτ. 268 A καὶ 268 C (καὶ ἀρχὴν ποιοῦμαι) 318 D ταύτην τις ἀρχὴν ποιησάμενος κτλ. Πολὺ δυσχερέστερα εἶναι τὰ ἐν τέλει τῆς περιόδου: ἀκριβῶς ἂν αὐτῷ παράσχοιμι τῆς εὑρησιλογίας. Ὁ Xyl. ἀποδίδων καθόλου τὸ νόημα ὀρθῶς μεταφράζει: hujus ego subtililatem commenti admodum probavero. Θεωρεῖ δ' ὅμως τὴν παραδεδομ. γραφὴν πλημμελῶς ἔχουσαν καὶ δὴ τὴν λ. παράσχοιμι, ὁ Reisk. εἰκ. κἂν τούτῳ οἶδα ἀκριβῶς, ὡς ἄν τῳ παράσχοι πρόφασιν τῆς εὑρησιλογίας. Ὁ Wytt. ἀποδεχόμενος τὴν μετάφρ. τοῦ Xyl. εἰκ. ἀκριβῶς ἂν αὐτῷ ⟨μαρτυρίαν⟩ παράσχοιμι τῆς εὑρησιλογίας, ὅπερ ἐγκρίνει καὶ ὁ J. J. Hartm. ὁ Βερναρδ. μετάσχοιμι τῆς εὑρησιλογίας, ὁ Pat. ἐξ ἰδίας εἰκ. ἐξέδ.: τὴν ἐρημίαν - ἀκριβοῦς ἂν αὐτῷ παράσχοιμι τῆς εὑρησιλογίας, ὁ Schwartz τἀκριβὲς ἂν αὐτῷ

κτλ. ὁ Apelt τὴν ἐρημίαν, ἄκρον πως ἐν αὐτῷ κτλ.

Ἀδιστάκτως γραπτέον: ἀκριβῶς ἂν αὐτῷ ⟨τὰ ὦτα⟩ παράσχοιμι τῆς εὑρησιλογίας κτλ., ἤγουν ἀκριβῶς αὐτοῦ τὴν εὑρησιλογίαν ἀποδεξαίμην ἂν (Πρβ. 656 AB σφόδρ' οὖν ἀπεδεξάμεθα τὴν εὑρησιλογίαν τῶν νεανίσκων). Ἡ γεν. τῆς εὑρησιλογίας τοῦ αἰτίου = διὰ τὴν εὑρησιλογίαν, τ. ἔ. ἀκριβῶς ἂν παράσχοιμι τὰ ὦτα τῇ εὑρησιλογίᾳ αὐτοῦ. Γνωστὴ ἡ φρ. παρέχω (ἢ παραδίδωμι) κττ. τινὶ τὰ ὦτα. Πλάτ. Συμπ. 216 A εἰ ἐθέλοιμι παρέχειν τὰ ὦτα οὐκ ἂν καρτερήσαιμι κτλ. αὐτ. Κρατύλ. 396 D ἕωθεν γὰρ πολλὰ αὐτῷ (Εὐθύφρονι) συνῆ καὶ παρεῖχον τὰ ὦτα. Λουκιαν. περὶ Ὀρχ. 6, ἕτοιμος φιλικὴν ταύτην λειτουργίαν ὑποστῆναι καὶ παρασχεῖν τὰ ὦτα. αὐτ. Διόν. 5 οὐδὲν δέον παρέχειν τὰ ὦτα κώμοις γυναικείοις καὶ σκιρτήμασι σατυρικοῖς· αὐτ. περὶ Ὀρχ. 85 πείθομαί τέ σοι καὶ ἀναπεπταμένα ἔχω καὶ τὰ ὦτα καὶ τὰ ὄμματα. (Χαριέστατον τὸ ἀντίστροφον, ὃ εἶπεν ὁ Πλάτ. ἐν Συμπ. 218 B διὸ πάντες ἀκούσεσθε ... οἱ δὲ οἰκέται, καὶ εἴ τις ἄλλος ἐστὶ βέβηλός τε καὶ ἄγροικος, πύλας πάνυ μεγάλας τοῖς ὠσὶν ἐπίθεσθε). Πλουτ. Ἠθ. 535 F οὐδὲν γὰρ διαφέρουσι τῶν τὰ σκέλη τοῖς ὑποσπῶσι παρεχόντων οἱ τὰ ὦτα τοῖς κολακεύουσι παραδιδόντες. 232 F παῦσαι κατ' ἐμοῦ τὰ ὦτα χορηγῶν. ἔτι δὲ καὶ ἀπομισθοῦν τὰ ὦτα Πλάτ. Πολιτ. 75, 475 D ὥσπερ δὲ ἀπομεμισθωκότες τὰ ὦτα ἐπακοῦσαι πάντων χορῶν περιθέουσι τοῖς Διονυσίοις.

414 D (81, 2 κέ.) ἀλλ' ὥσπερ ἄλλα πολλὰ ποιοῦντος ἡμῖν ἐκείνου καὶ παρασκευάζοντος, ἐπάγει φθορὰν ἐνίοις καὶ στέρησιν ἡ φύσις, μᾶλλον δ' ἡ ὕλη στέρησις οὖσα ἀναφεύγει πολλάκις καὶ ἀναλύει τὸ γιγνόμενον ὑπὸ τῆς κρείττονος αἰτίας, οὕτω μαντικῶν οἶμαι δυνάμεων σκοτώσεις ἑτέρας καὶ ἀναιρέσεις εἶναι κτλ.

ἀναφεύγει] Πλημμελές· ὁ Xyl. εἰκ. ἀνυφαίνει, ὅπερ ἐγκρίνει καὶ ὁ Wytt. καὶ ὁ J. J. Hartm. ὁ Pat. ἀμαυροῖ. Ἐμοὶ ἱκανῶς πιθανὸν φαίνεται, ὅτι ὁ Πλούτ. ἔγραψεν: ἡ ὕλη στέρησις οὖσα ⟨τὸ⟩ εἶναι φεύγει πολλάκις καὶ ἀναλύει τὸ γιγνόμενον ὑπὸ τῆς κρείττονος αἰτίας κτλ. Πρβ, 375 C καθόλου δ' ἀμείνων οὗτός (γρ. ὁ νοῦς) ἐστιν . . . κινεῖται δὲ τῆς φύσεως τὸ μὲν γόνιμον καὶ σωτήριον πρὸς τὸ εἶναι, τὸ δ' ἀναιρετικὸν καὶ φθαρτικὸν (πρβ. τοῦ ἐξεταζομ. χωρίου τὰ συμφραζόμενα: ἐπάγει φθορὰν ἐνίοις καὶ στέρησιν ἡ φύσις, μᾶλλον δ' ἡ

ὕλη στέρησις οὖσα. . .σκοτώσεις καὶ ἀναιρέσεις εἶναι) ἀπ' αὐτοῦ καὶ πρὸς τὸ μὴ εἶναι· Πλάτ. Τίμ. 49 Ε φεύγει γὰρ οὐχ ὑπομένον (ὃ ἀεὶ καθορῶμεν ἄλλοτε ἄλλῃ γιγνόμενον) τὴν τοῦ τόδε καὶ τοῦτο καὶ τὴν τῷδε καὶ πᾶσαν ὅση μόνιμα ὡς ὄντα αὐτὰ ἐνδείκνυται φάσις.— Χάριν τοῦ πράγματος πρβ. Πλουτ. Ἠθ. 392 Α ἡμῖν μὲν γὰρ ὄντως τοῦ εἶναι μέτεστιν οὐδέν, ἀλλὰ πᾶσα θνητὴ φύσις ἐν μέσῳ γενέσεως καὶ φθορᾶς γινομένη κτλ.· αὐτ. C ὅθεν οὐδ. (γρ. οὐδ' . εἰς τὸ εἶναι περαίνει τὸ γιγνόμενον (γρ. τῶν γιγνομένων) αὐτῆς κτέ. Ἀριστοτ. Μετὰ τὰ Φυσικ. 3, 6, 9 τῶν μὲν γὰρ ἐναντίων θάτερον στέρησίς ἐστιν οὐχ ἧττον, οὐσίας δὲ στέρησις, ἡ δὲ στέρησις ἀπόφασίς ἐστιν ἀπό τινος ὡρισμένου γένους.

416 Α (85, 3 κέ.) οὐκ ἐνιαυτὸς ἀρχὴν ἐν αὑτῷ (ὡς διωρθ. ὁ Βερναρδ., κώδ. αὐτῷ) εἰς τελευτὴν ὁμοῦ τι 'πάντων ὧν φέρουσιν ὧραι' γῆ δὲ φύει περιέχων, οὐδ' ἀνθρώπων ἀπὸ τρόπου γενεὰ κέκληται.

περιέχων] ὕποπτον· οἱ κώδ. ἄλλοι ἄλλο παρέχουσι σφόδρα διαφωνοῦντες: περιεχὼς F, περιεχῶς V^1AEVat. Pet., περεχῶς Barb., προσεχῶς Ambr. BV^3 Anon., περιέχων Βας. (ᾔκασε δὲ καὶ ὁ Turn.). Ἡ τελευταία αὕτη γραφὴ φέρεται κοινῶς ἐν ταῖς ἐκδόσ. τοῦ Wytt. Hutt. Βερναρδ.· ὁ Dübner ἐξέδ. οὐκοῦν ἐνιαυτὸς - φύει περιεχῶς κτλ., ὁ Pat. ἐξέδ. περιηχώς, ὁ Schwartz εἰκ. περιεσχηκώς· Ἐκ τῶν ἐπιφερομένων: οὐδ' ἀνθρώπων ἀπὸ τρόπου καὶ τῆς γραφῆς πολλῶν κωδ. περιεχῶς (περεχῶς, προσεχῶς) φαίνεται, ὅτι ἡ ζητουμένη λ. εἶναι ἐπίρρημα, οὐχὶ μετοχή· διὸ οὐχὶ ἀπιθάνως δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ, ὅτι τὸ χωρίον ἀρχικῶς εἶχεν ὧδε: οὐκ ἐνιαυτὸς ἀρχὴν ⟨ἔχων⟩ ἐν αὑτῷ καὶ τελευτὴν ὁμοῦ τι 'πάντων ὧν φέρουσιν ὧραι' γῆ δὲ φύει, περιττῶς οὐδ' ἀνθρώπων ἀπὸ τρόπου γενεὰ κέκληται. Σύντ. οὐ περιττῶς οὐδ' ἀπὸ τρόπου ἀνθρώπων, τ. ἔ. οὐκ ἀπιθάνως καὶ ἀλόγως οὐδὲ παρὰ τὴν συνήθειαν τῶν ἀνθρώπων γενεὰ κέκληται ὁ ἐνιαυτὸς ἀρχὴν ἔχων ἐν ἑαυτῷ καὶ τελευτὴν πάντων κτλ. Πρβ. Εὐριπ. Ἱππολ. 437 οὐ γὰρ περισσὸν οὐδὲν οὐδ' ἔξω λόγου πέπονθας. Χάριν τῆς φρ. ἀρχὴν ⟨ἔχων⟩ πρβ. 601 Β ὧραι σπόρων, ὧραι φυτειῶν, εἷς δὲ βασιλεὺς καὶ ἄρχων 'θεὸς (Πλάτ. Νόμ. 716 Α) ἀρχήν τε καὶ μέσα καὶ τελευτὴν ἔχων τοῦ παντὸς κτλ. Διονύσ. Ἀλικ. Ρ. Ἀρχ. 3, 12, 4 ἐπιτηδειότατον γὰρ εἶναι τόνδε τὸν ἀριθμὸν (τ. ἔ. τῶν τριῶν) εἰς ἅπασαν ἀμφισβητουμένην πράγ-

ματος διαίρεσιν ἀρχήν τε καὶ μέσα καὶ τελευτὴν ἔχοντα ἐν ἑαυτῷ.

416 E (86, 20 κέ.) μικτὸν δὲ σῶμα καὶ μίμημα δαιμόνιον ὄντως τὴν σελήνην, ⟨ἣν⟩ τῷ τῇ τούτου τοῦ γένους συνᾴδειν περιφορᾷ, φθίσεις φαινομένας δεχομένην καὶ αὐξήσεις καὶ μεταβολὰς ὁρῶντες, οἱ μὲν ἄστρον γεῶδες οἱ δ' ὀλυμπίαν γῆν οἱ δὲ χθονίας ὁμοῦ καὶ οὐρανίας κλῆρον Ἑκάτης προσεῖπον.

Οὕτω, νομίζω, συμπληρωτέον. Σύντ. μικτὸν δὲ σῶμα καὶ μίμ. δαιμόνιον ὄντως τὴν σελήνην (ἡ φύσις ἐξέθηκε, ὅπερ ἐξυπακούεται ἀπὸ κοινοῦ ἐκ τῶν ἔμπροσθεν 14), ἣν - προσεῖπον κτλ. ὁ Schwartz θέλει: μεταβολὰς ⟨ἃς⟩ ὁρῶντες (23) κτλ.

418 D (91, 7 κέ.) καὶ τετολμήσθω μετὰ πολλοὺς εἰρῆσθαι καὶ ἡμῖν, ὅτι τοῖς περὶ τὰ μαντεῖα καὶ χρηστήρια τεταγμένοις δαιμονίοις ἐκλείπουσί τε κομιδῇ συνεκλείπει τὰ τοιαῦτα καὶ φυγόντων ἢ μεταστάντων ἀποβάλλει τὴν δύναμιν, εἶτα παρόντων αὐτῶν διὰ χρόνου πολλοῦ καθάπερ ὄργανα φθέγγεται τῶν χρωμένων ἐπιστάντων καὶ παρόντων.

Ἀντὶ τὰ τοιαῦτα προδήλως γραπτ. καὶ ταῦτα, τ. ἔ. τὰ μαντεῖα καὶ χρηστήρια. Ὁ Stegmann εἰκ. ὅτι πρέπει νὰ ἐξαλειφθῇ τὸ ἐν τέλει τοῦ λόγου καὶ παρόντων, ὅπερ ἀποδέχεται καὶ ὁ J. J. Hartm. ὁ δὲ Pat. ἀντ' αὐτοῦ ἐξέδ. καὶ ἐπαφώντων. Τὸ κακὸν ἔγκειται, νομίζω, ἐν τῇ προηγουμένῃ μετοχῇ εἶτα παρόντων, καὶ τὸ χωρίον εὐοδοῦται μεταγραφόμενον ὧδε: φυγόντων καὶ μεταστάντων ἀποβάλλει τὴν δύναμιν, εἶτα (ἢ εἶτ' αὖ?) παριόντων αὐτῶν διὰ χρόνου πολλοῦ καθάπερ ὄργανα φθέγγεται τῶν χρωμένων ἐπιστάντων καὶ παρόντων = ἤγουν εἶτα παρερχομένων (=ἐπανιόντων) αὐτῶν (τ. ἔ. τῶν δαιμόνων) μετὰ μακρὸν χρόνον καθάπερ ὄργανα φθέγγεται, ἐπεὶ οἱ χρώμενοι ἐπέστησαν καὶ παρόντες εἰσίν. Πρβ. 431 B ὃν τρόπον ἐφεστῶτες αὐτοῖς καὶ παρόντες ἐνεργὰ καὶ λόγια ποιοῦσιν οἱ δαίμονες.

420 C (96, 4 κέ.) Ῥηθέντων δὲ τούτων, ὁ Ἀμμώνιος 'ὀρθῶς' ἔφη 'μοι δοκεῖ Θεόφραστος ἀποφήνασθαι· τί γὰρ κωλύει φωνὴν δέξασθαι κτλ.

Ἀντὶ Θεόφραστος ἀναγινώσκουσιν ὀρθῶς ὁ Anon. Amyot. Mez. Κλεόμβροτος, ὁ Wytt. ὑποστηρίζει τὸ παραδεδομ. Θεόφραστος, εἰς

ὃν ἀποδίδωσι τὴν ῥῆσιν: καὶ γὰρ ἀθετουμένη - ἀνυπάρκτων. Ἀλλ' ὁ λόγος οὗτος αἰτιολογεῖ τὰ προηγούμενα: τί γὰρ κωλύει κτλ. καὶ ταῦτα δὲ στενῶς συνάπτονται πρὸς τὰ προηγούμενα ὁμοίως διὰ τοῦ γὰρ αἰτιολογικοῦ· ὥστε συντακτικῶς ἡ ἐκδοχὴ τοῦ Wytt. εἶναι οὐχὶ ὀρθή· ἄλλως καὶ ὁ νοῦς τῶν λεγομένων προδήλως εἶναι τοῦ Κλεομβρότου. Πρὸς τὸ: τί γὰρ κωλύει δέξασθαι κτλ. πρβ. τὰ ἔμπροσθεν (95, 7 κέ.) ὑπολαβὼν δὲ ὁ Κλεόμβροτος 'ἔχω μὲν' ἔφη 'καὶ ἐγὼ τοιαῦτα διελθεῖν, ἀρκεῖ δὲ πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τὸ μηδὲν ἐναντιοῦσθαι μηδὲ κωλύειν ἔχειν οὕτω ταῦτα.

420 C (96, 5 κέ.) τί γὰρ κωλύει φωνὴν δέξασθαι σεμνὴν καὶ φιλοσοφωτάτην; καὶ γὰρ ἀθετουμένη κτλ.

φωνὴν δέξασθαι σεμνὴν καὶ φιλοσοφωτάτην] οὕτως οἱ πλεῖστοι κώδ. καὶ κατ' αὐτοὺς οἱ ἐκδ., δύο κώδ. κρείττονες παρέχουσι: φωνὴν καὶ φιλοσοφωτάτην. Τὴν γραφὴν ταύτην ἐξ ἰδίας εἰκ. διορθῶν ὁ Pat. ἐξέδ. φωνεῖν 'χαῖρε φιλοσοφωτάτη (ἤ: φίλων σοφωτάτη, ἐξυπακ. δόξα, ἤ τι τοι.). Οὔτε ἡ γραφὴ αὕτη τοῦ Paton ἔχει τινὰ πιθανότητα, οὔτε ἡ ὑπόθεσις αὐτοῦ, ὅτι διασκευὴ εἶναι ἡ γραφὴ τῶν πλείστων κωδ. φωνὴν δέξασθαι σεμνὴν καὶ φιλοσοφωτάτην. Ὕποπτος ἐμοὶ φαίνεται μόνον ἡ λ. φωνήν, καὶ ἴσως ἀναγνωστέον φήμην.

Φήμην, ἂν ἡ εἰκασία μου δὲν σφάλληται, λέγων ὁ Πλούτ. ἐννοεῖ τὴν φήμην ἢ παράδοσιν περὶ ὑπάρξεως καθόλου δαιμόνων. (Πρβ 416 C), δεδείξεται μετὰ μαρτύρων σοφῶν καὶ παλαιῶν, ὅτι φύσεις εἰσί τινες κτλ. τὰ λεγόμενα καὶ θρυλλούμενα περὶ φυγῆς τῶν δαιμόνων ἢ μεταστάσεως αὐτῶν (91, 7 κέ.) τετολμήσθω μετὰ πολλοὺς εἰρῆσθαι καὶ ἡμῖν, ὅτ:... ἐκλείπουσι ... καὶ φυγόντων ἢ μεταστάντων κτλ. καὶ περὶ τοῦ θανάτου αὐτῶν (92, 25 κέ.) περὶ δὲ θανάτου τῶν τοιούτων ἀκήκοα λόγον ἀνδρὸς κτλ., ἃ περιληπτικῶς ἀναφέρει ὁ Κλεόμβροτος λέγων (95, 7 κέ.) ἔχω μέν...καὶ ἐγὼ τοιαῦτα (οἷα τὰ ἐν τοῖς κεφ. 17 καὶ 18 ἱστορηθέντα) διελθεῖν, ἀρκεῖ δὲ πρὸς τὴν ὑπόθεσιν κτλ. Πρβ. 433 C ἀμέλει δὲ καὶ τὰ τῆς φήμης συνᾴδει τῷ λόγῳ· καὶ γάρ...ἱστοροῦσιν, νομέως τινὸς κτλ. 369 B παμπάλαιος αὕτη κάτεισιν ἐκ θεολόγων καὶ νομοθετῶν εἴς τε ποιητὰς καὶ φιλοσόφους δόξα ... οὐκ ἐν λόγοις μόνον οὐδ' ἐν φήμαις, ἀλλ' ἔν τε τελεταῖς ἔν τε θυσίαις. 93 E ὥσπερ ἀφ' ἑστίας ἀρξάμενοι τῆς τοῦ βίου φήμης, ἣν ὑπὲρ φίλων βεβαίων ἀπολέλοιπεν ἡμῖν τὸν μακρὸν

καὶ παλαιὸν αἰῶνα μάρτυρα ἅμα τοῦ λόγου καὶ σύμβουλον λάβωμεν. Σεμνὴ λέγεται ἡ περὶ τῶν δαιμόνων φήμη συμφώνως πρὸς τὰ ἐξενεχθέντα ἐν 416 C φύσεις τινές εἰσι ... οὓς δαίμονας ὀρθῶς ἔχει κατὰ νόμον πατέρων ἡγουμένους καὶ ὀνομάζοντας σέβεσθαι· ἔτι δὲ λέγεται καὶ φιλοσοφωτάτη ἡ φήμη συμφώνως πρὸς τὸ ἐν 415 A ἐμοὶ δὲ δοκοῦσι πλείονας λῦσαι καὶ μείζονας ἀπορίας οἱ τὸ τῶν δαιμόνων γένος ἐν μέσῳ θεῶν καὶ ἀνθρώπων . . . ἐξευρόντες. Χάριν τῆς φρ. φήμην δέξασθαι πρβ. Πλάτ. Νόμ. 4, 713 C φήμην τοίνυν παραδεδέγμεθα τῆς τῶν τότε μακαρίας ζωῆς.

420 D (96,12 κέ.) ὡς οὐ δυνατὸν εἶναι φαύλους καὶ ἁμαρτητικοὺς ὄντας μακαρίους καὶ μακραίωνας εἶναι, πολλὴν τυφλότητα τῆς κακίας ἐχούσης κτλ.

δυνατὸν εἶναι] οὕτω πολλοὶ κώδ., οἱ δὲ BV³A Pet. δυνατόν ἐστι, ἣν γραφὴν ἐξέδ. ὁ Wytt. Hutt. καὶ Dübner. Ὁ Βερναρδ, δυνατὸν εἶναι - μακρ. εἶναι, εἰκ. δέ, ὅτι πρέπει νὰ ἐξαλειφθῇ τὸ πρῶτον εἶναι, ὁ δὲ Pat. ἐξήλειψε τὸ δεύτερον ἐκδοὺς μετὰ τοῦ κώδ. E δυνατὸν εἶναι - μακραίωνας, πολλὴν ⟨τὴν⟩ τυφλότητα κτλ. Δὲν εἶναι δ' ὅμως ἀπίθανον, ὅτι ἀρχικῶς τὸ χωρίον εἶχεν ὧδε: ὡς οὐ δυνατὸν ἅμα φαύλους καὶ ἁμαρτητικοὺς ὄντας μακαρίους καὶ μακραίωνας εἶναι, πολλὴν τυφλότητα τῆς κακίας ἐχούσης κτλ.

422 A (100, 8 κέ.) ἢ ὅτε συνεγένου τἀνδρὶ τούτων οὐδὲ διεπειράθης;

Οὕτω, νομίζω, γραπτέον ἀντὶ τοῦ παραδεδομ. τούτῳ, ὅπερ μετὰ τὸ ὡρισμένον: ὁ ξένος - τἀνδρὶ παρέλκει, ἐνῷ ἡ γεν. πληθ. τούτων ἀναφέρεται εἰς τὸ περὶ πλήθους κόσμων ζήτημα, περὶ οὗ κυρίως πρόκειται, ὡς καὶ ἐκ τῶν ἐπιφερομένων δῆλον γίνεται: ἀλλ' οὐκ ἔμελλον. . . εἰ μηδὲν ἄλλο τῶν περὶ ταῦτα λιπαρὸς εἶναι καὶ πρόθυμος ἀκροατής. . .;

423 B (102, 24 κέ.) ὅθεν ἄν τις καὶ θαυμάσειεν, ὅτι τἀληθὲς εἰπὼν αὐτὸς ἑτέροις ἀπιθάνου καὶ λόγον οὐκ ἐχούσης ἀρχὴν παρέσχε δόξης· τὸ μὲν γὰρ ἕνα μὴ φυλάξαι κτλ.

Ἡ ἐν ταῖς ἐκδόσεσι φερομένη αὕτη γραφὴ δόξης εἶναι εἰκ. τοῦ Leonic. Ἐν τοῖς κώδ. κεῖται δι' αὐτῆς πλὴν τοῦ E παρέχοντος χάσμα 7 γραμμ. κατὰ τὸν Pat., ὃς εἰκ.: δι' ὁλκῆς. Ἂν ἡ εἰκ. τοῦ Leonic δὲν εἶναι ἀποδεκτή, ἴσως ἠδύνατό τις οὐχὶ ἀπιθάνως νὰ εἰ-

κάστη: ἀρχὴν παρέσχε διατριβῆς. ἤγουν ἀρχὴν ἢ ἀφορμὴν παρέσχε ζητήσεως. Πρβ Περικλ. 4 ἀλλ' ὡς μεγαλοπράγμων καὶ φιλοτύραννος ἐξωστρακίσθη καὶ παρέσχε τοῖς κωμικοῖς διατριβὴν (=ὑποκείμενον λόγου). Ἀλκιβ. 13 τοὶς κωμικοῖς ὁμοῦ τι πᾶσι διατριβὴν ἀεὶ σκωπτόμενος ἐν τοῖς θεάτροις παρεῖχεν (ὁ Ὑπέρβολος).

423 D (103, 21 κέ.) ἀγαθὸς ὢν τελέως οὐδεμιᾶς ἀρετῆς ἐνδεής ἐστιν, ἥκιστα δὲ τῶν περὶ δικαιοσύνην καὶ φιλίαν· κάλλισται γὰρ αὗται καὶ θεοῖς πρέπουσαι. μάτην δ' οὐδὲν ἔχειν οὐδ' ἄχρηστον θεὸς πέφυκεν.

θεοῖς πρέπουσαι] Τῷ Pat. ἀπαρέσκει ὁ πληθ. θεοῖς, ὅθεν θέλει: καὶ μάλιστα θεῷ πρέπουσαι — ὅπως παραλλήλως πρὸς τὸ προηγούμενον κάλλισται καὶ ἡ ἐπιθετικὴ μετοχὴ πρέπουσαι ἐξενεχθῇ ὑπερθετικῶς. Ἴσως ἡ παραδεδομ. γραφὴ καλῶς ἔχει· διότι ἡ ὑπέρθεσις κατ' οὐσίαν ἔγκειται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς λ. θεοῖς, ὅπερ πάλιν εἰς πληθ. ἐξηνέχθη, εἰ καὶ περὶ τοῦ θεοῦ καθόλου πρόκειται ἐνταῦθα, διότι ἡ δικαιοσύνη καὶ φιλία εἶναι κοινωνικαὶ ἀρεταί, ὡς ἐν τοῖς ἐπιφερομένοις λέγεται, καὶ ὁ σκοπὸς δὲ τοῦ λέγοντος εἶναι νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι πλὴν τοῦ δημιουργοῦ θεοῦ ὑπάρχουσι καὶ ἕτεροι θεοὶ καὶ κόσμοι, πρὸς οὓς χρῆται ταῖς κοινωνικαῖς ἀρεταῖς. Ἂν ὅμως τὸ χωρίον εἶναι πλημμελῶς παραδεδομ. γραπτέον: κάλλισται γὰρ αὗται καὶ θεοπρεπέσταται. Πρβ. 780 EF ἄρχων δ' εἰκὼν θεοῦ... αὐτὸς αὑτὸν εἰς ὁμοιότητα θεῷ δι' ἀρετῆς καθιστὰς καὶ δημιουργῶν ἀγαλμάτων τὸ ἥδιστον ὀφθῆναι καὶ θεοπρεπέστατον.

431 D (123, 21 κέ.) πολλαὶ γὰρ ἅμα πράξεις διὰ μέσου καὶ ἀσχολίαι συντυγχάνουσαι διὰ τὸ μαντεῖον εἶναι καὶ θυσίαν τοὺς λόγους διεσπασμένους ἡμῖν καὶ σποράδας ἐποίησαν κτλ. Οὕτω, νομίζω, ἀναγνωστέον ἀντὶ τοῦ παραδεδομ. διεσπαρμένους. Πρβ. 351 F διασπῶν καὶ ἀφανίζων τὸν ἱερὸν λόγον, ὃν ἡ θεὸς συνάγει καὶ συντίθησι κτλ.

432 F (127, 18 κέ.) ὑγρότης δ' οὐ μόνον ὄψιν ἀμβλύνει καὶ ἀκοήν, ἀλλὰ καὶ κατόπτρων θιγοῦσα καὶ μιχθεῖσα πρὸς ἀέρα ἀφαιρεῖ τὴν λαμπρότητα καὶ τὸ φέγγος.

καὶ μιχθεῖσα πρὸς ἀέρα] Ἡ γραφὴ αὕτη, ἣν ἐξέδ. ὁ Dübner καὶ Βερναρδ. εἶναι προϊὸν εἰκασίας τοῦ Turn. Hutt. Emper. Οἱ κώδ. παρέχουσι: καὶ μῖχος (Ambr. σμῆχος) καὶ πρὸς ἀέρας· ὁ δὲ E ἀντ' αὐ-

τῶν χάσμα 23 γραμμ. κατὰ τὸν Pat. Τὸ χωρίον εἶναι δεινῶς ἐφθαρμένον, ὡς ὁ Xyl. παρετήρησεν. Ὁ Reisk. εἰκ. καὶ λύχνων καὶ πρὸς (=προσέτι) ἀέρος, ὅπερ ἐν τῇ μεταφράσει αὐτοῦ ἀπεδείχθη ὁ Kaltwasser. Ἐν τῷ ἀντιγράφῳ τοῦ Turn. φέρεται: καὶ μιχθεῖσι καὶ πρὸς ἀέρας ἀφαιρεῖ· ὅθεν ὁ Hutt. εἰκ. καὶ προσμιχθεῖσα τῷ ἀέρι κτλ. καὶ τέλος ὁ Emper. καὶ μιχθεῖσα πρὸς ἀέρα, ὁ δὲ Pat. διαπορῶν εἰκ. καὶ σμηχθεῖσα καὶ πυρὸς ἐσχάρας κτλ.

Ἐκ τῆς γραφῆς τοῦ Ambr. κώδ. καὶ σμῆχος οὐχὶ ἀπιθάνως, νομίζω, δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι ὁ Πλούτ. ἔγραψεν: ἀλλὰ καὶ κατόπτρων θιγοῦσα καὶ ⟨ἤχου⟩ μιχθεῖσα πρὸς ἀέρα καὶ ⟨πυρὸς⟩ ἀφαιρεῖ τὴν λαμπρότητα καὶ τὸ φέγγος — ἤγουν ἡ ὑγρότης καὶ κατόπτρων θιγοῦσα καὶ ἤχου καὶ πυρὸς ἀφαιρεῖ τὴν λαμπρότητα καὶ τὸ φέγγος πρὸς ἀέρα μιχθεῖσα. Οὕτω διορθουμένου τοῦ χωρίου καὶ ὁ νοῦς συμπληροῦται καὶ αἴρεται ἡ χασμῳδία: πρὸς ἀέρα ἀφαιρεῖ. Ὅτι καὶ περὶ τοῦ ἤχου πρόκειται, δῆλον καὶ ἐκ τῶν προλεχθέντων (19) ἀμβλύνει καὶ ἀκοὴν καὶ ἐξ ἄ. χωρίων, οἷον 390 B ἀὴρ δὲ πληγεὶς ἐν ἀκοῇ γίγνεται φωνὴ καὶ ψόφος. 721 F ὥσπερ ἐμποδὼν ὄντα τῇ φωνῇ τὸν ἀέρα καὶ φθείροντα τὴν οὐσίαν, ἧς (τ. ἔ. φωνῆς) αὐτὸς οὐσία καὶ σχῆμα καὶ δύναμίς ἐστιν. Ἄνευ δὲ τούτων ἔδει δήπου τὰς ἀνωμάλους νύκτας οἷον ὁμιχλώδεις καὶ δυσχειμέρους ἠχωδεστέρας εἶναι τῶν αἰθρίων. . .ἡμέραν ψυχρὰν ἠχωδεστέραν εἶναι 722 BC ὁ γὰρ ἀήρ, ὥσπερ εἴρηται, σῶμα τῆς φωνῆς καὶ οὐσίαν ἐμπαρέχων ἑαυτόν, ἐὰν μὲν ᾖ σταθερός, εὐθύπορα καὶ λεῖα καὶ συνεχῆ τὰ τῶν ψόφων μόρια καὶ κινήματα πόρρωθεν διαδίδωσι· νηνεμία γὰρ ἠχῶδες καὶ γαλήνη· χάριν τῆς φρ. πυρὸς - λαμπρότητα πρβ. 48 C ὥσπερ οὖν εἴ τις ἐκ γειτόνων πυρὸς δεόμενος, εἶτα πολὺ καὶ λαμπρὸν εὑρὼν κτλ.

433 A (127, 21 κέ.) τοὐναντίον πάλιν αὖ περιψύξει τινὶ καὶ πυκνώσει τοῦ πνεύματος οἷον βαφῇ σιδήρου τὸ προγνωστικὸν μόριον ἐντείνεσθαι καὶ στομοῦσθαι τῆς ψυχῆς οὐκ ἀδύνατόν ἐστι.

βαφῇ σιδήρου] Οὕτως ὁ Reisk. καὶ Wytt. ἐξ ἀναγνώσεως τῆς γραφῆς ἐνίων ἀντιγράφων· ἐν ἄλλοις πάλιν φέρεται ἡ γραφ. σίδηρος· ὁ Barb. παρέχει βαφῆς (ἴσως βαφαῖς ?) κατὰ τὸν Pat., ὅς ἐξεδ. βαφῇ [σιδήρου] τὸ προγνωστικὸν κτλ. Ἴσως ἀναγνωστέον: οἷον βαφῇ σίδηρον — ἤγουν οὐκ ἀδύνατόν ἐστιν ἐντείνεσθαι καὶ στομοῦ-

σθαι τὸ προγνωστικὸν τῆς ψυχῆς μόριον, οἷον σίδηρον βαφῇ, περιψύξει τινὶ καὶ πυκνώσει τοῦ πνεύματος.

433 B (128, 6 κέ.) καθάπερ τῆς μὲν πορφύρας ὁ κύαμος τῆς δὲ κρόκου τὸ νίτρον δοκεῖ τὴν βαφὴν ἄγειν μεμιγμένον.

Ἀντὶ τοῦ πλημμελοῦς ἄγειν ὁ Wytt. εἰκ. αὔξειν, ὅπερ ἐγκρίνει καὶ ὁ J. J. Hartm. Γραπτέον: τὴν βαφὴν ⟨συνάγειν⟩ μεμιγμένον κτλ., ἤγουν πηγνύειν τὴν βαφήν. πρβ. κατωτέρω (14) καθάπερ ἐν Ὀλυμπίᾳ τὴν τέφραν προσπλάττουσι τῷ βωμῷ καὶ περιπηγνύουσιν ἐκ τοῦ Ἀλφειοῦ παραχέοντες ὕδωρ, ἑτέρων δὲ πειρώμενοι ποταμῶν οὐδενὶ δύνανται συναγαγεῖν καὶ κολλῆσαι τὴν τέφραν.

435 C (134, 11 κέ.) καίτοι θεῷ μὲν ἢ δαίμονι αἰτίαν τὴν πλείστην ἀνατιθέντας εἰκός ἐστι ταῦτα ποιεῖν καὶ νομίζειν.

θεῷ μὲν ἢ δαίμονι] Ἡ γραφὴ αὕτη εἶναι εἰκ. τοῦ Turn. καὶ Vulc., τῶν κωδ. παρεχόντων: θεοῦ μὲν ἢ δαίμονος. Ὁ Pat. ἐξέδ. θεῷ μὲν [ἢ δαίμονος] αἰτίαν κτλ. Μᾶλλον γραπτέον: θεῷ μὲν ἢ δαίμοσιν αἰτίαν κτλ. Περὶ τῶν δαιμόνων ὁ λόγος ἀεὶ εἰς πληθ. ὡς ὑπηρετῶν τοῦ θεοῦ, ἢ τῆς θείας προνοίας. Πρβ. κατωτέρω (135, 1 κέ.) δεινὸν ἡγοῦμαι μὴ Θεῷ καὶ προνοίᾳ τὴν εὕρεσιν αὐτοῦ καὶ ἀρχὴν ...ἀνατίθεσθαι. 436 F ὅτε πᾶσαν ἐνδιδοὺς...δύναμιν ἥλιος νόμῳ πατέρων θεός ἐστιν ἡμῖν· ἔπειτα δαίμονας ἐπιστάτας τοὺς περιπόλους καὶ φύλακας κτλ. 418 D τοῖς περὶ τὰ μαντεῖα καὶ χρηστήρια τεταγμένοις δαιμονίοις. αὐτ. E δαίμονας ὑπηρέτας κτλ.

435 F (135, 13 κέ.) ἐκεῖνος γὰρ ἀνὴρ Ἀναξαγόραν μὲν ἐμέμψατο τῶν παλαιῶν, ὅτι ταῖς φυσικαῖς ἄγαν ἐνδεδεμένος αἰτίαις κτλ.

οὕτω, νομίζω, γραπτέον ἀντὶ τοῦ παραδεδομ. τὸν παλαιόν. Πρβ. Πλάτ. Ἱππ. μείζ. 283 A τῶν γὰρ προτέρων περὶ Ἀναξαγόρου λέγεται πολλὴ ἀμαθία κατὰ τὸν σὸν λόγον. αὐτ. Σοφ. 243 A κλεινοῖς καὶ παλαιοῖς ἀνδράσιν ἐπιτιμᾶν.

436 A (135, 26 κέ.) οἷον εὐθὺς ἡ περιβόητος ἐνταῦθα τοῦ κρατῆρος ἕδρα καὶ βάσις, ἣν Ἡρόδοτος ὑποκρητηρίδιον ὠνόμασεν, αἰτίας μὲν ἔσχε τὰς ὑλικάς, πῦρ καὶ σίδηρον καὶ μάλαξιν διὰ πυρὸς καὶ δι' ὕδατος βαφὴν κτλ.

αἰτίας μὲν ἔσχε τὰς ὑλικὰς] οὕτως αἱ ἐκδόσεις Βερναρδ. καὶ Pat. ἐκ διορθ. τοῦ Madv. Οἱ κώδ. ἄλλοι ἄλλα. 'Mira in libris varietas, αἰτ. μὲν ἔχοντας ὑλικὰς V¹ Ambr. Barb. (μὲν in locum post ἔχ.

transposuit sec. m.) αἰτ. ἔχον τὰς μὲν ὑλικὰς marg. B (a. pr. m.). αἰτ. μὲν ἔχοντος ὑλικὰς V^3BA Pet. αἰτίας (αἰτίαν E) μὲν ἔχοντος ὑλικὴν FE Vat. Ταῦτα ὁ Paton. Ὁ Wytt. Hutt. καὶ Dübner ἐξέδ. αἰτίας μὲν ἔχοντος ὑλικάς. Διά τῆς διορθ. τοῦ Madv. καίπερ καλῆς δὲν εὐοδοῦται δ' ὅμως τελείως τὸ χωρίον, παραμένον συντακτικῶς τραχὺ καὶ ἀσύνηθες: αἰτ. μὲν ἔσχε τὰς ὑλικάς, πῦρ καὶ σίδηρον κτλ. ἀντί: αἰτ. μὲν ἔσχεν ὑλικάς, πῦρ καὶ σίδηρον ... τὴν δὲ κυριωτέραν ἀρχὴν κτλ. Διὸ συμπληρωτέον, νομίζω, ὧδε: ὠνόμασεν, ⟨ἀναγκαίας⟩ αἰτίας μὲν (ἢ: ἀναγκαίας μὲν αἰτίας) ἔσχε τὰς ὑλικάς, πῦρ καὶ σίδηρον...τὴν δὲ κυριωτέραν ἀρχὴν κτλ. Πρβ. ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (135, 15 κέ.) ταῖς φυσικαῖς ἄγαν ἐνδεδομένος αἰτίαις καὶ τὸ κατ' ἀνάγκην τοῖς τῶν σωμάτων ἀποτελούμενον πάθεσι μετιὼν καὶ διώκων, τὸ οὗ ἕνεκα καὶ ὑφ' οὗ βελτίονας οὔσας αἰτίας καὶ ἀρχὰς ἀφῆκεν (ὁ Ἀναξαγόρας)· αὐτὸς δὲ (ὁ Πλάτων) πρῶτος...τῷ μὲν θεῷ τὴν ἀρχὴν ἀποδιδοὺς τῶν κατὰ λόγον ἐχόντων, οὐκ ἀποστερῶν δὲ τὴν ὕλην τῶν ἀναγκαίων πρὸς τὸ γιγνόμενον αἴτιον, ἀλλὰ συνορῶν κτλ. καὶ (137, 10 κέ.) δύο πάσης γενέσεως αἰτίας ἐχούσης, οἱ μὲν σφόδρα παλαιοὶ θεολόγοι καὶ ποιηταὶ τῇ κρείττονι μόνῃ τὸν νοῦν προσέχειν εἵλοντο...ταῖς δ' ἀναγκαίαις καὶ φυσικαῖς οὐκέτι προσῄεσαν αἰτίαις. Ἀντιδιαστέλλεται δηλονότι ἡ κυριωτέρα (κρείττων ἢ βελτίων) αἰτία ἢ ἀρχὴ πρὸς τὰς ἀναγκαίας (κατ' ἀνάγκην) καὶ φυσικὰς ἢ ὑλικὰς αἰτίας.

436 B (136, 5 κέ.) τὴν δὲ κυριωτέραν ἀρχὴν καὶ ταῦτα κινοῦσαν καὶ διὰ τούτων ἐνεργοῦσαν ἡ τέχνη καὶ ὁ λόγος τῷ ἔργῳ παρέσχε.

τῷ ἔργῳ] οὕτως οἱ κώδ. πάντες πλὴν τοῦ κρείττονος [V^1] Barb. παρέχοντος τῷ ἐρίῳ κατὰ τὸν Pat. Ἡ κοινὴ τῷ ἔργῳ καὶ ἄλλως ὕποπτος προσπίπτει μετὰ τὸ ὀλίγον ἀνωτέρω λεχθὲν [4] γενέσθαι τὸ ἔργον. Ὁ Pat. εἰκ. Χίῳ. Ἐμοὶ οὐχὶ ἀπίθανον φαίνεται, ὅτι ὁ Πλούτ. ἔγραψεν: τῷ ἠρίῳ 'Ἠρία· μνημεῖα' καὶ 'ἠρίον· μνῆμα, τάφος'. Ἡσύχιος. 'Ἤριον, ὄνομα τόπου, ἠρίον δὲ ὁ τάφος'. Σουίδας Πρβ. Ὁμ. Ἰλ. 126 φράσσατο (Ἀχιλλεὺς) Πατρόκλῳ μέγα ἠρίον ἠδὲ οἷ αὐτῷ. Εἰ καὶ σπανιώτερον, ἀπαντᾷ δ' ὅμως καὶ παρὰ τοῖς πεζοῖς ἡ λ. ἠρίον.

436 B (136, 7 κέ.) καὶ μὴν τῶν γε μιμημάτων τούτων καὶ εἰδώ-

λων ὁ ποιητὴς καὶ δημιουργὸς ἐπιγέγραπται 'γράψε Πολύγνωτος-ἀκρόπολιν' ὡς ὁ ρ ᾶ τ α ι γράψας.

ὁρᾶται] Οὕτως οἱ κώδ. πάντες, ὁ δὲ Barb. ὁρᾶτε, οὕτω δὲ ἀποδίδουσιν καὶ αἱ μεταφρ, τοῦ Amyot. καὶ Xyl. 'ut videtis' καὶ ἐξέδ. ὁ Pat 'Ο Wytt. νομίζει ὅλην τὴν φρ. ὡς ὁρᾶται γράψας πλημμελῆ καὶ ἐφθαρμένην. Ὅθεν ὁ Stegmann εἰκ., ὅτι πρέπει νὰ ἐξαλειφθῇ ἢ ἡ φρ. ὅλη. ἢ ἂν ἀναγνώσωμεν μετὰ τοῦ Amyot καὶ Xyl. ὡς ὁρᾶτε, ἡ μετοχὴ γράψας μόνον. 'Ο Βερναρδ. εἰκάζει: ὡς ἀρετῇ (τ. ἔ. δι' οἰκείαν ἀρετήν). 'Ο J. J. Hartm. ὑπολαμβάνει τὴν φρ. ὡς corruptam annotationem ἀντὶ : ἃ ὁρᾶται γράψας. 'Ανενδοιάστως γραπτέον : ὡς χ ά ρ ι τ ι γράψας πρβ. Τιμολ. 36 ταῖς δὲ Νικομάχου γ ρ α φ α ῖ ς καὶ τοῖς 'Ομήρου στίχοις μετὰ τῆς ἄλλης δυνάμεως καὶ χ ά ρ ι τ ο ς πρόσεστι τὸ δοκεῖν εὐχερῶς καὶ ῥᾳδίως ἀπειργάσθαι. αὐτ. 35 ὥσπερ ἔργῳ συντελουμένῳ δ η μ ι ο υ ρ γ ὸ ς ἐπιθείς τινα χ ά ρ ι ν θεοφιλῆ καὶ πρέπουσαν. Περικλ. 13 ἀναβαινόντων δὲ τῶν ἔργων ὑπερηφάνων μὲν μεγέθει, μορφῇ δὲ ἀμιμήτων καὶ χ ά-ρ ι τ ι. Μάρκελλ. 21 ἡδονὴν ἐχούσαις καὶ χ ά ρ ι ν 'Ελληνικὴν καὶ πιθανότητα διαποικίλας ὄψεσι τὴν πόλιν. Κίμ. 2 τοὺς τὰ καλὰ καὶ πολλὴν ἔχ οντα χ ά ρ ι ν. . . ζωγραφοῦντας κτλ. Δίων. καὶ Βρούτ. συγκρ. τοῦτον, (τ. ἔ. τὸν χαλκοῦν ἀνδριάντα τοῦ Βρούτου) ὕστερον ἰδὼν ὁ Καῖσαρ χ α ρ ι έ ν τ ω ς εἰργασμένον κτλ. —Ἔτι τροπικώτερον ἡ λ. χ ά ρ ι ς λέγεται καὶ ἐπὶ πράξεων Τιμ. 3 ταῖς ἄλλαις πράξεσιν (τοῦ Τιμολέοντος) ἐπηκολούθησε χ ά ρ ι ς ἐπικοσμοῦσα τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός. Λουκούλλ. 33 δόξαν δὲ καὶ χ ά ρ ι ν οὐδεμίαν (Λουκούλλου) πράξεις ἔσχον.

436 BC (136. 15 κέ.) ζητῶν δὲ καὶ διδάσκων τὰ παθήματα καὶ τ ὰ ς μ ε τ α β ο λ ά ς, ἃς ὤχρᾳ μιχθεῖσα σινωπὶς ἔσχεν καὶ μέλανι μηλιάς, ἀφαιρεῖται κτλ.

μεταβολὰς] Οἱ πλείονες κώδ., οἱ δὲ κρείττονες V[1] Barb. διαβολάς, ὁ ἄριστος Ambr. διαφοράς, ὅπερ ἴσως καὶ τὸ γνήσιον εἶναι· ἀπιθανώτατον πάντων εἶναι ἡ γραφ. διαφθοράς, ἣν ἐξέδ. ὁ Pat. σημειούμενος. ὅτι μᾶλλον ἀρέσκει αὐτῷ τὸ φθορὰς ἢ συμφθοράς Δὲν πρόκειται περὶ τῶν μίξεων αὐτῶν καθ' ἑαυτάς, ἀλλὰ περὶ τῶν ἐξ αὐτῶν προερχομένων παθημάτων (τ. ἔ. ἀλλοιώσεων) καὶ διαφορῶν τῶν χρωμάτων. Πρβ. 'Αριστοτ. περὶ Χρωμ. 2, 11 (Didot) κατὰ δὲ

τὸν ὑποδεδειγμένον τρόπον θεωρητέον πάσας τὰς τῶν χρωμάτων διαφορὰς ἐκ κινήσεως, τὴν ὁμοιότητα λαμβάνοντας κατ' αὐτὸ τὸ φαινόμενον, τὴν ἐν ἑκάστῳ μίξιν ὁμοιοῦντας καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ μέρος ἐν γενέσει τινὶ καὶ κράσει ποιούντων φαντασίαν κτλ. ... οἱ γὰρ ἄνθρακες καὶ ὁ καπνὸς καὶ ὁ ἰὸς καὶ τὸ θεῖον καὶ τὰ πτερώματα κεραννύμενα ... πολλὰς καὶ ποικίλας ποιοῦσι μεταβολὰς τῶν χρωμάτων· αὐτ. 3, 14 πολλὰς γὰρ καὶ τὸ ἁλουργὲς ἔχει διαφορὰς καὶ τὸ φοινικιοῦν καὶ τὸ λευκὸν ... κατὰ τὴν πρὸς ἄλληλα μίξιν καὶ εἰλικρίνειαν αὐτῶν. Ποιεῖ δὲ διαφορὰν κτλ. αὐτ. 5, 23 ποίας τὰς μεταβολὰς ἐκ ποίων λαμβάνουσι καὶ δι' ἃς αἰτίας ταῦτα πάσχει κτλ. Κατὰ ταῦτα ἀμφότεραι αἱ ἔννοιαι συνώνυμοι οὖσαι ὁμοίως λέγονται μετὰ τῆς διαφορᾶς ἴσως, ὅτι ἡ ἔννοια μεταβολὴ (=ἀλλοίωσις) σημ. μᾶλλον τὸ πάθος, ἡ δὲ διαφορὰ τὸ ἐκ τούτου ἀποτέλεσμα· οὐ μόνον δὲ περὶ τῶν χρωμάτων ἀλλὰ καὶ περὶ ψυχικῶν κινήσεων λέγεται ἡ ἔννοια διαφορὰ συνημμένη πρὸς τὴν τοῦ πάθους Πρβ. 437 D τὴν Πυθίαν αὐτὴν ἐν πάθεσι καὶ διαφοραῖς (πρβ. τοῦ ἐξεταζομ. χωρ. τὰ παθήματα καὶ τὰς διαφορὰς μετὰ τοῦ Ambr.) ἄλλοτ' ἄλλαις ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς ψυχῆς ἴσχειν κτλ. Διὰ τοῦτο προτιμητέα, νομίζω, ἡ γραφὴ τοῦ ἀρίστου κώδ. τὰς διαφοράς, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ τὸ τὰ παθήματα καὶ τὰς μεταβολὰς εἶναι ταυτολογία.

436 D (137, 10 κέ.) Καθόλου γάρ, ὥς φημι, δύο πάσης γενέσεως αἰτίας ἐχούσης, οἱ μὲν σφόδρα παλαιοὶ θεολόγοι καὶ ποιηταὶ τῇ κρείττονι μόνῃ τὸν νοῦν προσέχειν εἵλοντο, τοῦτο δὴ τὸ κοινὸν ἐπιφθεγγόμενοι πᾶσι πράγμασι 'Ζεὺς ἀρχὴ - πάντα πέλονται' ταῖς δὲ ἀναγκαίαις καὶ φυσικαῖς οὐκ ἔτι προσῄεσαν αἰτίαις.

οἱ παλαιοὶ - εἵλοντο] Αὕτη εἶναι ἡ γραφὴ τῶν πλείστων κωδ. καὶ τῶν ἐκδοτῶν κοινῶς. Ὁ Pat. ἐξέδ. προσέχειν **, καὶ τοῦτο δὴ τὸ κοινὸν κτλ., ὑποσημειούμενος τάδε: 'Signum Lacunae (quae haud parva erat) post προσέχειν posui. καὶ V[1] Barb. deest in Ambr[1] ejus loco habent εἵλοντο V[3] (in marg.), Ambr.[4] (in marg.) et rell. Facile erat προσέχοντες scribere, δ' ante ἀναγκαίαις expellere, sed nolui'. Ἂν τὸ εἵλοντο εἶναι ἀληθῶς διασκευή, ὅπερ οὐχὶ ἀπίθανον, διὰ πολλοὺς λόγους φαίνεται, ἴσως ἀρχικῶς τὸ χωρίον εἶχεν ὧδε: δύο πάσης γενέσεως αἰτίας ἐχούσης, τοῖς μὲν παλαιοῖς θεολόγοις

καὶ ποιηταῖς τῇ κρείττονι μόνῃ τὸν νοῦν προσέχειν ἤρκει καὶ τοῦτο δὴ τὸ κοινὸν ἐπιφθεγγόμενοι πᾶσι πράγμασι 'Ζεὺς ἀρχὴ πάντα πέλονται' ταῖς [δ'] ἀναγκαίαις καὶ φυσικαῖς οὐκ ἔτι προσῄεσαν αἰτίαις.

437 D (139, 25 κέ.) πολλαὶ μὲν γὰρ αἰσθομένης (γρ. αἰσθανομένης?) πλείονες δ' ἄδηλοι τό τε σῶμα καταλαμβάνουσι καὶ τὴν ψυχὴν ὑπορρέουσι δυσχέρειαι' καὶ κινήσεις· ὧν ἀναπιμπλαμένην κτλ.

κινήσεις] Οἱ πλεῖστοι κώδ. καὶ σὺν αὐτοῖς καὶ οἱ ἐκδόται, οἱ δὲ κρείττονες V^1? Barb κῆδος κατὰ τὸν Pat., ὅς ἐξ ἰδίας εἰκ. ἐξέδωκε: κηλῖδες. Ἴσως πιθανώτερον δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι ἡ ἀρχικὴ γραφὴ ἦτο πηδήσεις. Πρβ. 451 AB τοῦ δ' ἀνθρώπου ταῖς μὲν παθητικαῖς ὁρμαῖς τὸ σῶμα συμπαθοῦν καὶ συγκινούμενον ἐλέγχουσιν ὠχρότητες, ἐρυθήματα, τρόμοι, πηδήσεις καρδίας, διαχύσεις αὖ πάλιν ἐν ἐλπίσιν ἡδονῶν καὶ προσδοκίαις. 474 E πηδήματα καρδίας καὶ σφυγμούς. 565 D ὑποτροπαὶ τῶν παθῶν σφυγμοὺς ἔχουσαι καὶ πήδησιν.

438 B (141, 9 κέ.) κατέβη μὲν (ἡ Πυθία) εἰς τὸ μαντεῖον, ὥς φασιν, ἄκουσα καὶ ἀπρόθυμος, εὐθὺς δὲ περὶ τὰς πρώτας ἀποκρίσεις ἦν καταφανὴς τῇ τραχύτητι τῆς φωνῆς οὐκ ἀναφέρουσα δίκην νεὼς ἐπειγομένης ἀλάλου καὶ κακοῦ πνεύματος οὖσα πλήρης.

Τὴν λ. ἐπειγομένης (Pet. ἐπιγομένης, ὁ δὲ κῶδ. E ἐπ μετὰ χάσματος 7 γραμμ. κατὰ τὸν Pat.) εὑρίσκων πλημμελῶς ἔχουσαν ὁ Pat. εἰκ. ἐτεᾶς γόμον οἴμης. Καλῶς ἔχει ἡ παραδεδομ. γρ. ἐπειγομένης· πρβ. Ὀδ. Ο. 296 ἡ δὲ Φερρὰς ἐπέβαλλεν ἐπειγομένη Διὸς οὔρῳ· καὶ ἀλχ. -ἀλάλου καὶ κακοῦ]. Οὕτω πολλοὶ κώδ. ὁ V^1? ἀλλ' ἄλλου, Barb. ἀλλ' ἄλλου — καὶ καλοῦ V^1 Barb. Ambr. (οἱ κρείττονες) ἀντὶ καὶ κακοῦ τῶν λοιπῶν. Ὁ Pat. ἐξέδ. ἀλλ' ἀλαοῦ (μετὰ τοῦ Reisk.) καὶ λάλου (ἐξ ἰδίας εἰκ.) πνεύματος.

Ἐπειδὴ ἡ μεταφορὰ εἶναι παρειλημμένη ἐκ τῆς κλυδωνιζομένης νεώς, οὔτε ἡ γραφὴ ἀλάλου οὔτε ἡ εἰκ. τοῦ Reisk. ἀλαοῦ εὐαρμοστεῖ, νομίζω, πρὸς τὴν εἰκόνα· ἴσως γραπτέον: δίκην νεὼς ἐπειγομένης σάλου πολλοῦ (ἢ πολλοῦ σάλου, οἱ κρείττονες κώδ. ἀλλ' ἄλλου ἢ ἀλλ' ἄλου) καὶ κακοῦ (σὺν τοῖς πλείστοις κώδ.) πνεύματος. Καὶ ἐν 758 E ὁ τοιοῦτος σάλος ψυχῆς ἐνθουσιασμὸς ὠνόμασται κτλ. ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ σάλος οἱ κώδ. BE παρέχουσι λάλος, ἡ Ald.

τάλος. Πρβ. 763 A ταῦτ'...οὐ θεοληψία καταφανής, οὗτος οὐ δαιμόνιος σάλος; τῆς ψυχῆς; τί τοσοῦτον ἡ Πυθία πέπονθεν ἁψαμένη τοῦ τρίποδος; 735 A ὑπὸ σάλου πολλοῦ καὶ θερμότητος κτλ. 607 DE ὥσπερ ἐν νήσῳ σάλον ἐχούσῃ πολύν...ἐνδεδεμένη τῷ σώματι (ἡ ψυχὴ) διὰ τὸ μὴ ἀναφέρειν (πρβ. τοῦ ἐξεταζομ. χωρ. οὐκ ἀναφέρουσα δίκην νεὼς κτλ.) κτλ. 782 B ὡς πρὸς τύχην μεγάλην πολὺ πνεῦμα καὶ σάλον ἔχουσαν ἕρματος πολλοῦ καὶ κυβερνήτου μεγάλου δεόμενον (γρ. δεομένην?). 914 F ἡ ψυχὴ σάλον ἔχουσα καὶ θορυβουμένη συγκινεῖ καὶ ἀναπίμπλησι τὸ σῶμα τῆς ταραχῆς. Λούκουλλ. 13 τῆς ὁλκάδος... ἐν σάλῳ μεγάλῳ καὶ κύματι τυφλῷ παρισταμένης. 'Αλέξ. 11 ταράξαι τὰ πράγματα πολὺν σάλον ἔχοντα κτλ.

438 D (142, 4 κέ.) ἔστι δὲ θεία μὲν ὄντως καὶ δαιμόνιος, οὐ μὴν ἀνέκλειπτος οὐδ' ἄφθαρτος οὐδ' ἀγήρως καὶ διαρκὴς (ἡ τοῦ μαντικοῦ πνεύματος δύναμις) εἰς τὸν ἄπειρον χρόνον, ὑφ' οὗ πάντα κάμνει τὰ μεταξὺ γῆς καὶ σελήνης κατὰ τὸν ἡμέτερον λόγον. εἰσὶ δ' οἳ καὶ τὰ ἐπάνω κτλ.

ὑφ' οὗ] Αὕτη ἡ ἐν ταῖς ἐκδόσεσι κοινῶς φερομένη γραφὴ εἶναι ἐξ εἰκ. τοῦ Turn., Anon., Mez., συνεπινευόντων καὶ τοῦ Reisk. καὶ Wytt. ἀντ' αὐτῆς οἱ κώδ. παρέχουσιν: ὑφ' ἣν (ὑφ' ὃν V^3) κατὰ τὸν Pat., ὃς εἰκ. εἰ γ' (sic) ἐχρῆν-κάμνειν ἢ τοι. τι. 'Ο ἄριστος κῶδ. Barb. μετὰ τὴν λ. σελήνης παρέχει καὶ ἀθήνης κατὰ τὸν αὐτόν, ἀπορεῖ δὲ πόθεν παρεισέφρησε τὸ τέρας τοῦτο. Τὸ χωρίον ὅλον ἀναγνωστέον, νομίζω, ὧδε: διαρκὴς εἰς τὸν ἄπειρον χρόνον, εἰ φύσει πάντα κάμνει τὰ μεταξὺ γῆς καὶ σελήνης καὶ φθίνει (ἢ εἰ φύσει-κάμνειν-καὶ σελήνης καὶ φθίνειν) κατὰ τὸν ἡμέτερον λόγον (⟨δεῖ⟩)· εἰσὶ δ' οἱ καὶ τὰ ἐπάνω κτλ.

Βερολῖνον, τῇ 16/29 Δεκεμβρίου 1912.

Β. ΜΙΧΑΗΛ

Γεωργηλᾶς καὶ Πετρηλᾶς.

Τὰ ὀνόματα ταῦτα φαίνονται παραδόξως ἐσχηματισμένα· ἀναγινώσκονται κατὰ πρῶτον, καθ' ὅσον γινώσκω, ἐν τοῖς Actes de l'Athos Τόμ. Ε' σ. 107, ἔτους 1319, τοῦ Γεωργιλᾶ, καὶ σ. 250, ἔτους 1329, Πετριλᾶ. Ἡ ἀρχὴ τῆς καταλήξεως ταύτης -ιλᾶς πρέπει πάντως νὰ ζητηθῇ ἐν ὀνόμασιν ἄλλοις περατουμένοις εἰς ὅμοιον καθόλου τύπον. Τοιοῦτο δὲ φαίνεταί μοι τὸ αὐτόθι ἐν σ. 133 (ἔτους 1320) ἀναγινωσκόμενον τοῦ Μιχαηλᾶ καὶ τὸ ἐν σ. 196 (ἔτ. 1323) Μανουηλᾶς. Ταῦτα ἄρα ὑπῆρξαν τὰ πρότυπα, καθ' ἃ ἐλέχθη καὶ Πετρ-ηλᾶς καὶ Γεωργ-ηλᾶς. Φανερὸν δέ ὅτι τὸ Μιχαηλᾶς καὶ Μανουηλᾶς ἀπὸ τοῦ Μιχαήλ, Μανουήλ, λήγοντα εἰς -ᾶς ἐρρυθμίσθησαν κατ' ἄλλα ἐπὶ τῆς ληγούσης τονούμενα καὶ εἰς -ᾶς περατούμενα, οἷον Ἀχιλλᾶς, Ἀρτεμᾶς, Ζηνᾶς, Ζωσιμᾶς, Μηνᾶς, Κοσμᾶς, Λουκᾶς, Ἀββᾶς, Γρηγορᾶς, Θωμᾶς, Θεωνᾶς, Στεφανᾶς, Παρμενᾶς, Φωκᾶς κλπ.

Φωνητικά.

Ὡς γνωστόν, ὁ φθόγγος e ἰσχυρότερος ὢν τοῦ i ἐκβάλλει αὐτὸν κατὰ τὰς συγκρούσεις· πρβλ. τ' ἔχεις; τ' ἔλεγες; ὅ,τ' ἔκανες τότε κτλ. πρβλ. ΜΝΕ Α' σ.216. Ἀλλ' ὅμως τὸ e τοῦ καὶ καὶ τῶν ἀντωνυμιῶν μέ, σέ, ἐκβάλλεται ὑπὸ τοῦ i τῆς ἀκολούθου λέξεως· πρβλ. κ' ὕστερα, σ' εἶδα, σ' εἶχα, μ' εἶδες, σ' ἤπιενε, ἐγώ σ' ηὗρα κλπ. Ἐν παλαιοτέροις χρόνοις ἐλέγετο ὁμαλῶς, πρβλ. Ἐρωτοπαιγν. σελ. 10 μέ 'πασιν καὶ 50 καί 'πασιν, 56 εἰ δέ 'σαι (ἀλλὰ 62 κ' ὕστερα). Αἰτία τοῦ φαινομένου τούτου εἶναι ὅτι πρὸ πάντων τῶν ἄλλων φωνηέντων τὰ λεξίδια ταῦτα μέ, σέ, καὶ ἀπέβαλλον τὸ φωνῆεν ἐν τῇ συνεχείᾳ κατὰ τὰς συγκρούσεις αὐτῶν πρὸς ἄλλας λέξεις, ἐκ τούτου δ' ἐσχηματίσθησαν διττοὶ τύποι καὶ -κ', μὲ σὲ-μ' σ', κατὰ μικρὸν δ' ἀνεπτύχθη τὸ αἴσθημα, καθ' ὃ οἱ μὲν πλήρεις πρὸ παντὸς συμφώνου, οἱ δὲ βραχύτεροι πρὸ παντὸς φωνήεντος ἔδει νὰ λέγωνται. (Ἐν τῷ Ἐρωτοκρίτῳ καὶ σήμερον ἐν ταῖς περὶ τὸ Ἡράκλειον χώραις ἡ ἀνωμαλία αὕτη χωρεῖ ἔτι περαιτέρω· πρβλ. Α' 22 οὐδὲ ποτέ τζι λειώθη ἀντὶ ποτὲ τζ' ἐλειώθη, Α' 142) ἀπόσταν τζὶ γεννῆσα, Α' 249 σ' ἀπόκρισι κινήθη, Α' 440 μὲ λύπησι πομένα κλπ., ἤτοι ἡ αὔξησις ε ἀπεβάλλετο καὶ ὅτε προηγεῖτο ὁ φθόγγος i. Αἰτία πάντως ὅτι αὐτόθι ἡ αὔξησις πλειστάκις εἶναι ἤ, ὅτε ὡς εἰκός, προηγουμένου ἄλλου φθόγγου i ἀπόλλυται αὕτη ὁμαλῶς).

Γ. Ν. Χ.

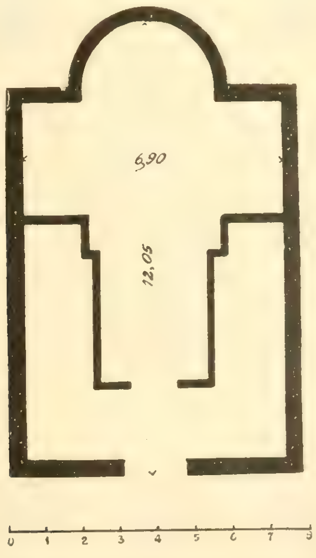
ΑΡΧΑΙΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΕΡΙΞ ΧΩΡΙΩΝ

Διαμείνας ἐν τῷ Ἀσκληπιείῳ τῆς Ἐπιδαύρου ἀπὸ τοῦ 1909-1912 ὡς ἐπιμελητὴς τῶν αὐτόθι ἀρχαιοτήτων, ἠδυνήθην νὰ περισυλλέξω σημειώσεις τινὰς περὶ τῶν ἐν Ἐπιδαύρῳ ἀρχαίων ἐκκλησιῶν, εἰς ὧν τὴν δημοσίευσιν προβαίνω ἐνταῦθα. Αἱ ἐκκλησίαι αὗται, χρονολογικῶς ὧδε καταταχθεῖσαι, ἵδρυνται ἀπὸ τῆς ΙϚʹ μέχρι τῆς ΙΗʹ ἑκατονταετηρίδος, πλὴν τῶν τριῶν πρώτων, ἀνερχομένων εἰς χρόνους πολὺ ἀρχαιοτέρους. Ἔν τισιν ἐξ αὐτῶν εὗρον καὶ ἐπιγραφὰς τῶν π. Χ. χρόνων, ἃς δημοσιεύω ἐπίσης τὸ πρῶτον ἐνταῦθα.

Τὰ σχέδια τοῦ μικροῦ τούτου δημοσιεύματος ἐφιλοπόνησέ μοι πάνυ εὐγενῶς ὁ φίλος ἀρχιτέκτων κ. Α. Ὀρλάνδος, συμφώνως ταῖς καταμετρήσεσιν ἃς ἔδωκα αὐτῷ.

Αʹ.

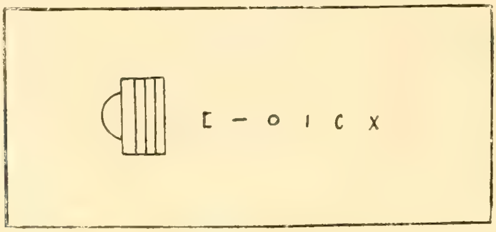
Ἀνώνυμος Ἐκκλησία ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ Ἀσκληπιείου. — Κεῖται αὕτη βορειοδυτικῶς τοῦ Ἀσκληπιείου, ἐν μέσῳ ἀρχαίων οἰκοδομημάτων. Τὸ ἀρχιτεκτονικὸν αὐτῆς διάγραμμα (Εἰκ. 1)

Εἰκὼν 1. Ἀνώνυμος ἐκκλησία ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ Ἀσκληπιείου

καὶ ὁ τρόπος τῆς οἰκοδομῆς μαρτυροῦσιν ὅτι αὕτη εἶναι ἔργον τῆς Ϛ′ ἢ καὶ τῆς Ζ′ ἑκατοντ., ὁπότε καὶ ἄλλα οἰκήματα ἀνηγέρθησαν ὑπὸ τῶν χριστιανῶν ἐντὸς τοῦ τεμένους τοῦ Ἀσκληπιείου (1). Ὁ μέγας οἰκισμὸς τοῦ Ἀσκληπιείου κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀποδείκνυται καὶ ἐκ τῶν αὐτόθι εὑρεθέντων πολλῶν νομισμάτων τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ.

1. Ὡς κατώφλιον τῆς Ὡραίας Πύλης ἐχρησιμοποιήθη ἡ ἑξῆς ἐνεπίγραφος λιθίνη τράπεζα, ἔχουσα μῆκος 1.39, πλάτος 0.60.

Ἡ τράπεζα αὕτη ὡς καὶ ἡ ἐν I. G. IV. 984 ἐκεῖ που εὑρεθεῖσα ἦσαν tabulae lusoriae.

2. Πρὸ τῆς εἰσόδου τῆς ἐκκλησίας εὕρηνται δύο περιρραντήρια, τοποθετηθέντα αὐτόθι προφανῶς ὑπὸ τῶν χριστιανῶν ὅπως πληρῶνται ὕδατος προχείρου εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ἐκκλησίας. Τὸ ἀριστερᾷ τῷ εἰσιόντι κείμενον τοιοῦτον ἐχρησίμευσε πιθανῶς καὶ ὡς βαπτιστικὴ κολυμβήθρα, ὡς ἔχον ἀρκετὸν βάθος πρὸς τοῦτο· νῦν κεῖται τεθραυσμένον εἰς πέντε ἢ ἓξ τεμάχια. Τὸ ἕτερον, διατηρηθὲν ἐν ὁπωσοῦν καλῇ καταστάσει, ἔχει ὕψ. 0.78 καὶ διάμετρον τῆς λεκάνης 0.82. Φέρει δὲ ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τὴν ἑξῆς ἐπιγραφήν·

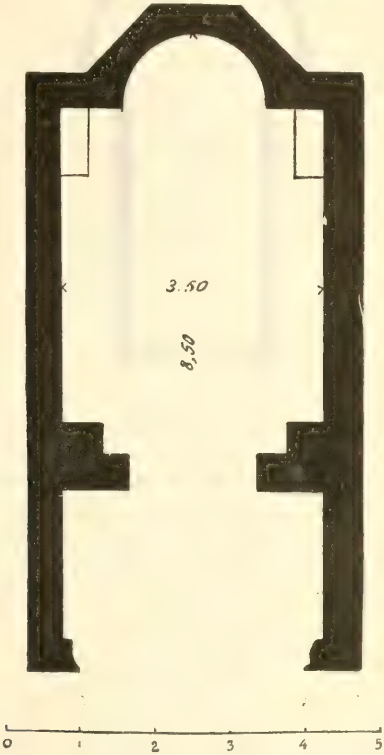
ΤΕΛΩΝ
ΠΕΙΘΙΛΑΣ
ΑΝΕΘΗΚΑΤΑΝ

Β′.

Ἁγία Ἄννα. — Εἰς τοὺς ἀνατολικοὺς πρόποδας τῆς κορυφῆς Χαρανί, ἐφ᾽ ἧς τὸ Ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος Μαλεάτα, εὕρηται ἡ κα-

(1) Ἰδὲ Π. Καββαδίου, Τὸ Ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ σελ. 23

τηρειπωμένη ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Ἄννης (Εἰκ. 2), ὑφ' ἣν ὑπάρχει

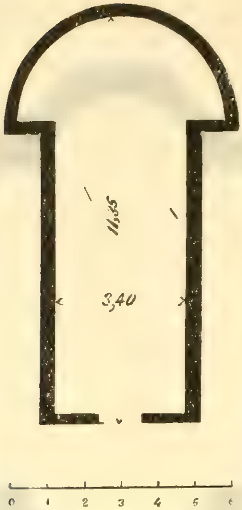

Εἰκ. 2. Ἐκκλησία τῆς Ἁγ. Ἄννης.

καὶ κρύπτη. Ἀνηγέρθη καὶ αὕτη περὶ τὴν ϛ' ἢ Ζ' ἑκατοντ., ἐκ λίθων τοῦ πλησίον Ἀσκληπιείου. Ἐν αὐτῇ εὑρέθησαν αἱ ἐπιγραφαὶ I. G. IV. 1015. 1269. 1538. 1539. 1542. 1546. 1549. Μεγάλη ὑπάρχει πιθανότης νὰ εὑρεθῶσι καὶ ἄλλαι ἀρχαιότητες ἐν τῇ κρύπτῃ τοῦ ναϊδίου τούτου ἐὰν αὕτη ἐκχωματωθῇ καὶ καθαρισθῇ ἐπιμελῶς.

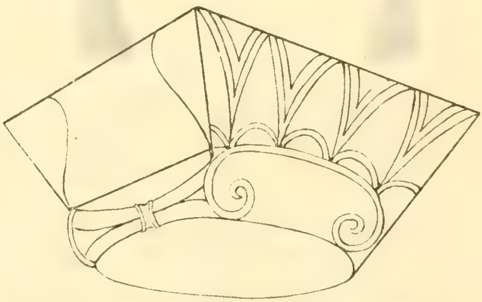
Γ'.

Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Νηστευτής. — Ἰδιόρρυθμον εἶναι τὸ διάγραμμα τοῦ ναϊδίου τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ (Εἰκ. 3), οὗ τὰ ἐρείπια κεῖνται πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἀσκληπιείου. Πολλὰ γεγλυμ-

Εἰκ. 3. Ναΐδιον τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ.

μένα μαρμάρινα τεμάχια, διεσπαρμένα περὶ αὐτό, μαρτυροῦσι περὶ τῆς κομψότητος ἣν τοῦτο εἶχέ ποτε. Μεταξὺ τῶν τεμαχίων τούτων εὗρον καὶ τρία μαρμάρινα κιονόκρανα (Εἰκ. 4) ἃ πιθανῶς ἐκόσμουν

Εἰκ. 4. Κιονόκρανον ἐκ τοῦ ναϊδίου τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ

τοὺς κίονας πέριξ τοῦ θυσιαστηρίου, ὅπερ θὰ ἔκειτο ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἱεροῦ βήματος. Ἐν τῷ ναϊδίῳ τούτῳ εὑρέθη ἡ ἐν I. G. IV. 1175 ἐπιγραφή.

Δ'.

Ναὸς τῆς Θεοτόκου ἐν Νέᾳ Ἐπιδαύρῳ. — Ὁ ναΐσκος οὗτος κεῖται ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς κλιτύος τοῦ μεσαιωνικοῦ φρουρίου τῆς Νέας Ἐπιδαύρου, ἔνθα ἡ ἀρχαία εἰς αὐτὸ ἄνοδος.

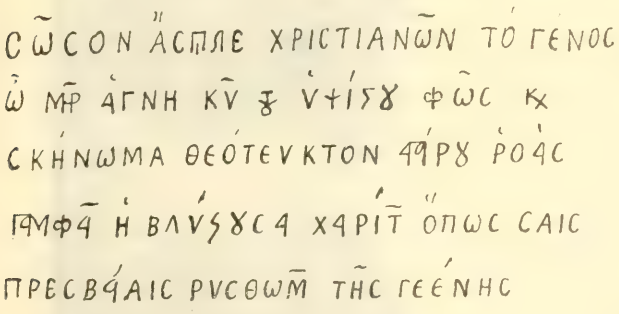
3. Ἐπὶ τῆς Ὡραίας Πύλης ὑπάρχει ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή·

Ἀνιστορήθη ὁ θεῖος καὶ πάνσεπτος ναὸς οὗτος
τῆς πανυπερευλογημένης ἐνδόξου δεσποί
νης ἡμῶν ΘΚ καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας διὰ συνδρο
μῆς τῶν εὐλαβεστάτων ἱερέων

Παπᾶ Ἰω. ὁ Βλάσις καὶ σακελάριος παιδιάδος
καὶ παπᾶ Ἀνδρόνικος (;) καὶ σκευοφύλαξ
παιδιάδος. Παπᾶ Μιχαὴλ ὁ Βλάσις καὶ κανστρίσιος
καὶ παπᾶς Ἀνδρέας. . . . .
καὶ συμβίου καὶ τῶν τέκνων αὐτῶν.
ἔτους ,ϚΝΘ' (=1551] ἐν μηνὶ Μαΐῳ εἰς τὰς κθ.

Μνήσθητι Κύριε τῆς ψυχῆς τοῦ δούλου σου ἀνδρέου
καὶ τῆς συμβίου αὐτοῦ ἀγγελίνας.

4. Ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου ἐν μιᾷ σειρᾷ γέγραπται.

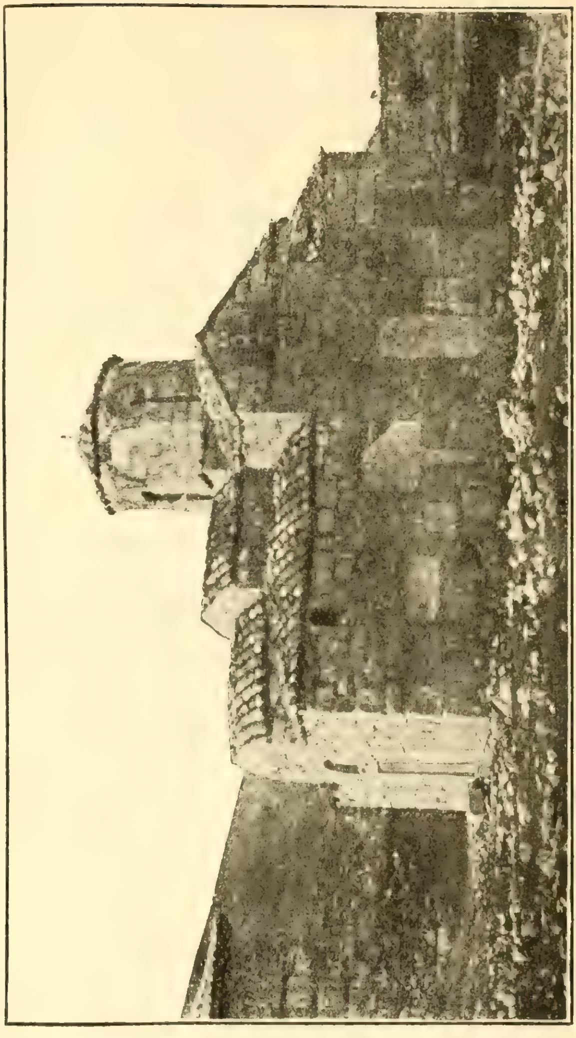

Σῶσον Ἄσπιλε Χριστιανῶν τὸ γένος
ὦ μῆτερ ἁγνὴ ΚΥ τοῦ Ὑψίστου φῶς καὶ
σκήνωμα θεότευκτον ἀπείρου ῥοὰς
παμφαεῖς καὶ βλύζουσα χαρίτων ὅπως ταῖς
πρεσβείαις ῥυσθῶμεν τῆς γεέννης.

Ε'.

Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος ἐν Λιγουρίῳ. — (Εἰκ. 5) (1).

(1) Ἐν Expéd. de Morée Τόμ. 2, σελ. 161. Περὶ τοῦ ναοῦ τούτου γέγραπται. «Le village de Ligourio . . . possède une église du moyen âge assez curieuse».

Εἰκ. 5. Ναὸς τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου

Οἱ πλεῖστοι τῶν λίθων πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ τούτου μετεκομίσθησαν ἐκ τοῦ πλησίον Ἀσκληπιείου.

5. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ τέσσαρες κίονες ὑποβαστάζουσι τὸ τύμπανον αὐτοῦ. Ὁ βορειοανατολικὸς κίων ἀρχῆθεν ἦτο στήλη ὀρθογώνιος φέρουσα ἐπιγραφήν, ἐξ ἧς, καὶ μετὰ τὴν ἐκκυλίνδρωσιν τοῦ λίθου, παρέμειναν τὰ ἑξῆς γράμματα·

ΙΡ
ΟΛΛ
ΥΝΟ
ΦΩ
ΟΝ

6. Ἐξωτερικῶς τοῦ βορείου τοίχου, ἐπὶ λίθου προφανῶς ἐν τῇ ἀρχαιότητι χρησιμεύσαντος ὡς οὐδὸς θύρας, ὑπάρχει ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή.

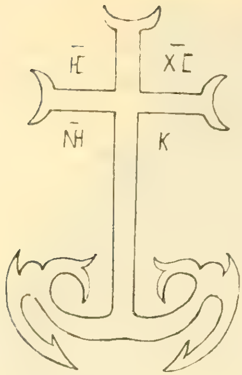
+ Κ̄Ε ΒΟΗ	† Κ(ύρι)ε βοή-
ΘΗΤΔȣ	θη τοῦ δού-
ΛȣCȣ	λου σου
ΘΕΟΦ	Θεοφ-
ΗΛΑΚΤȣ	ηλάκτου
ΤȣΗΚ	τοῦ ἠκ-
ΟΔΟΜ	οδόμ-
ȣΑΠΟ	ου ἀπὸ
ΝΗCΗ	νησή-
ȣ	ου
ΚΗ	Κή-
ΑC	ας.

7. Ἐξωτερικῶς τοῦ μεσημβρινοῦ τοίχου ὑπάρχει ἡ ἀκόλουθος ἐπιγραφή· (1)

+ ΜΝΗC ΘΗ	Μνήσθη-
ΤΗΚ̄Ε	τη Κύριε
CΤΕΦΑ	Στεφά-
ΝΟΥ	νου

8. Ἐν τῷ νάρθηκι ἐντετείχισται πλὰξ φέρουσα γεγλυμμένον τὸ ἑξῆς σχῆμα·

(1) Ἰδὲ Κ. Γ. Ζησίου Σύμμικτα σελ. 88.

ς'.

Ἅγιος Ἀθανάσιος. — Ἀνατολικῶς τῆς Νέας Ἐπιδαύρου ἐγείρεται ὁ ἄστεγος νῦν ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου.

9. Ἐπὶ τοῦ μεσημβρινοῦ αὐτοῦ τοίχου δι' ἀμαυροῦ μέλανος ἱστόρηται·

Ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων γῆς
καὶ ἀνιστορίθη ὁ θεῖος
καὶ πάνσεπτος ναὸς οὗτος
τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν
Ἀθανασίου Πατριάρχου
Ἀλεξανδρίας διὰ συνδρομῆς
καὶ ἐξόδου τῶν ὀρθοδόξων
χριστιανῶν ἀρχιερατεύοντος
τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου
ἡμῶν τοῦ Δωροθέου Δαμαλῶν
καὶ Πεδιάδος ἐκ πόλεως
Κορίνθου ἐν ἔτους ͵Ζ Π Ϛ̅ (=1577)
ἐν μηνὶ νοέμβριος
κδ'.

Τὰ γράμματα τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης καὶ νῦν μέν εἰσιν ἀμυδρά, μετά τινα δ' ὅμως ἔτη θέλουσιν ἐξαλειφθῆ τελείως ἐκ τοῦ τοίχου ἕνεκα τῶν ὀμβρίων ὑδάτων τῶν ἑκάστοτε πιπτόντων ἐπ' αὐτῶν.

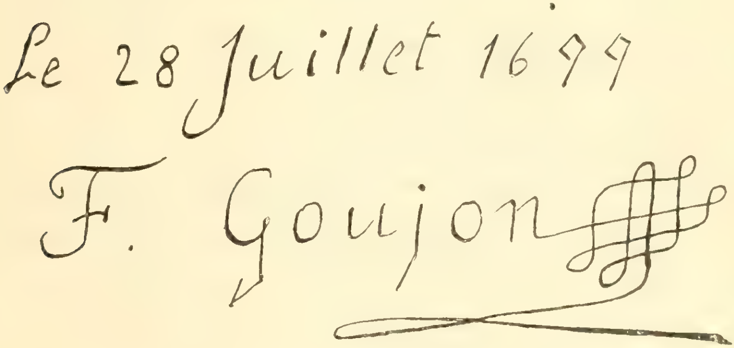
10. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τοίχου εὕρηται τὸ ἑξῆς χάραγμα·

1840 Ἰουλλίου 25 ἀπέθανε
τὸ πεδὴ τοῦ Παντελῆ Παπαδοπούλου
ὁ Παναγῆς.

11. Ἐπὶ τοῦ βορείου τοίχου κεχάρακται·

1677 ἀπρίλη 23
ἦρθα ἐγο ω δοῦλος καὶ αμαρτολῶς
Γιοργάκης Καπετανάκης.

12. Αὐτόθι δι᾽ ἀκίδος μαχαιριδίου.

13. Αὐτόθι τὸ ἑξῆς χάραγμα·

1720 δὲν ἔβρεξε ἀπὸ τὰς
ἠκοσιοχτό του μαρτίου
εος — 29 ἀγόστου

14. Αὐτόθι·

1751 Γεναρίου 22 ἦλθε ὁ χατζῆς ἀπὸ τὸν αγιον
τάφον με τὴν εἰκόνα
ἀρχιερατεύοντος τοῦ Θεοφιλεστάτου Εὐθύμου (;)
τοῦ Τρικαλίτη.

Ζ΄.

Μονὴ τῶν Ταξιαρχῶν. — Κεῖται αὕτη βορειοδυτικῶς τῆς Νέας Ἐπιδαύρου. Κατὰ τὰς ἐκ παραδόσεως πληροφορίας τῶν αὐτόθι μο-

ναχῶν. μεγάλη πυρκαϊὰ περὶ τὸ μέσον τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἀπετέφρωσε τὴν μονὴν σὺν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτῆς, μεθ' ὃ ἐγένετο ἡ δευτέρα αὐτῆς ἀνέγερσις (1).

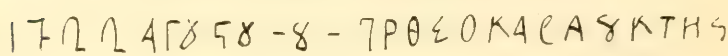
15. Πλησίον τῆς μονῆς ἐγείρεται ναΐδιον πρὸς τιμὴν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ τοίχου τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή·

Ἀνεκαινίσθη καὶ ἀνιστορίθη
ὁ θεῖος καὶ πάνσεπτος ναὸς
οὗτος τοῦ Ἁγίου ἐνδό-
ξου μεγαλομάρτυρος Γε-
ωργίου τοῦ τροπεοφό-
ρου διὰ συνδρομῆς
καὶ ἐξόδου τοῦ σεμνο-
τάτου ἄρχωντος Κύρ Γι-
ανάκι ἅμα συμβίας καὶ
τῶν τέκνων αὐτῶν εἰς
ψυχικὴν αὐτῶν σ(ωτη)ρίαν καὶ τὸν
αὐτὸν γονέων
͵Ζ Ρ Γ (=1595).

Η'.

Ἅγιος Μερκούριος. — Μεσημβρινῶς τοῦ Λιγουρίου καὶ εἰς ἀπόστασιν πέντε περίπου χιλιομέτρων ἀπ' αὐτοῦ ὑπάρχουσιν ἐρείπια ἀρχαίας μονῆς τοῦ Ἁγ. Μερκουρίου. Τὸ ἐκκλησίδιον τῆς μονῆς διατηρεῖται ἐν ὁπωσοῦν καλῇ καταστάσει, ἂν καὶ πολλῶν εἰκόνων οἱ ὀφθαλμοὶ ἔχουσιν ἐξορυχθῆ διὰ μαχαιριδίου ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἵδρυται δὲ τοῦτο περὶ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς πολλαχοῦ τοῦ τοίχου ἐγχαράξεως τοῦ ἔτους 1641.

16. Ἐπὶ τοῦ βορείου τοίχου κεχάρακται·

(1) Ὁ Σπ. Λάμπρος εὗρεν ἐν τῷ Supplement Grec τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων σιγίλλιον τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Β' ἀναφερόμενον εἰς τὴν μονὴν ταύτην ἐν ἔτει 1593-4, καὶ ἔγγραφα τῆς ἰδίας μονῆς, ἐν τῷ αὐτῷ κώδικι, φέροντα τοὺς ἀριθ. 92 καὶ 93. Ἴδε Νέον Ἑλληνομν. Τόμ. Γ' σελ. 379 καὶ 400.

1722 Αγουστου — 8 — ιρθε ο χαρατσουκτης.

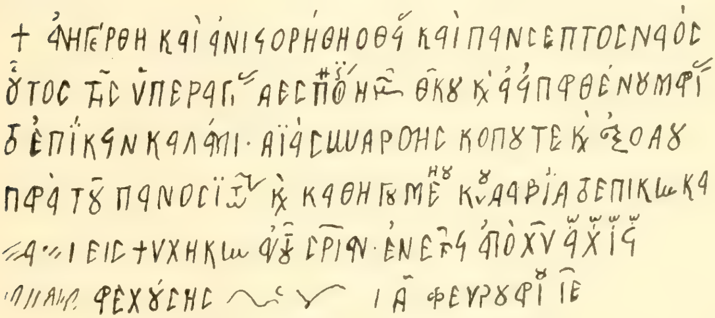
17. Αὐτόθι.

ClAdE. AVVElliER. dE LATOVR MARS 13 1742.

Θ'.

Παναγία τοῦ Καλαμίου. — Τὸ ναΐδιον τοῦτο κεῖται βορειοανατολικῶς τοῦ Ἀσκληπιείου, ὄπισθεν τῆς κορυφῆς τοῦ Ἅη-Λιᾶ, ἐν μέσῳ πολλῶν ἐρειπίων παλαιᾶς μονῆς, καὶ ἔχει τὸ σύνηθες διάγραμμα τῶν καμαρωτῶν ἐκκλησιῶν τῶν αἰώνων τῆς Τουρκοκρατίας. Οἱ τοῖχοι, ὡς καὶ καὶ ἡ καμάρα αὐτοῦ, κοσμοῦνται δι᾽ εἰκόνων ἀρκούντως καλῆς τέχνης (1).

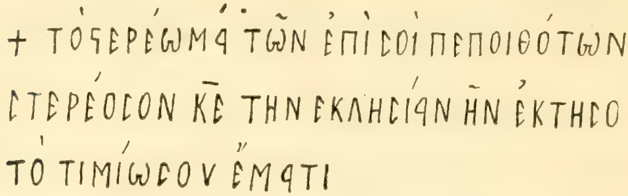
18. Ἄνωθεν τῆς εἰσόδου τοῦ ναοῦ εὕρηται ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή·

† Ἀνηγέρθη καὶ ἀνιστορήθη ὁ θεῖος καὶ πάνσεπτος ναὸς
οὗτος τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας
τὸ ἐπίκλειν Καλάμι διὰ συνδρομῆς κόπου τε καὶ ἐξόδου
παρὰ τοῦ Πανοσιωτάτου καὶ καθηγουμένου Κυρίου Δαβὶδ τὸ ἐπίκλειν Κα
λ]ά(μ]ι εἰς ψυχικὴν αὐτοῦ σωτηρίαν. Ἐν ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ ΑΧΙϚ (=1616)
. . . . . π]αρεχούσης ια' Φεβρουαρίου ιε'

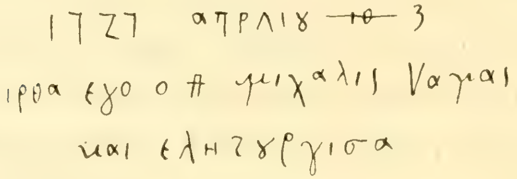
(1) Πλησίον τῆς εἰσόδου τοῦ ναοῦ ὑπάρχει μικρὸν παράθυρον, ἐκ τοῦ ὁποίου κατά τινα λαϊκὴν δοξασίαν, ἐάν τι, τρὶς ἐξέλθῃ, μένει καθ᾽ ὅλον τὸ ἔτος ἀπρόσβλητος πάσης ἀσθενείας.

19. Πέριξ τῆς ἀψῖδος τοῦ βήματος ἐν μιᾷ σειρᾷ γέγραπται·

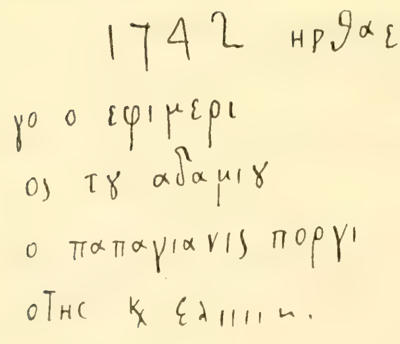
† Τὸ στερέωμα τῶν ἐπὶ σοὶ πεποιθότων
στερέωσον Κ(ύρι)ε τὴν ἐκλησίαν ἣν ἐκτησο
τὸ τιμίω σου ἔματι

20. Ἐπὶ τοῦ μεσημβρινοῦ τοίχου δι᾽ ἀκίδος μαχαιριδίου κεχάρακται.

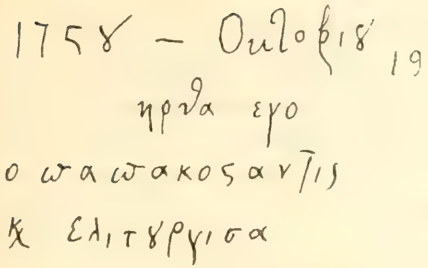
1727 ἀπριλίου 3
ιρθα εγο ὁ παπα μιχαλις Γαμας(;)
και ἐλητουργισα

21. Αὐτόθι.

1742 ηρθα ε
γο ο εφιμερι
ος του αδαμιου
ο παπαγιανις πορ γι
οτης καὶ ελητουργισα

22. Αὐτόθι·

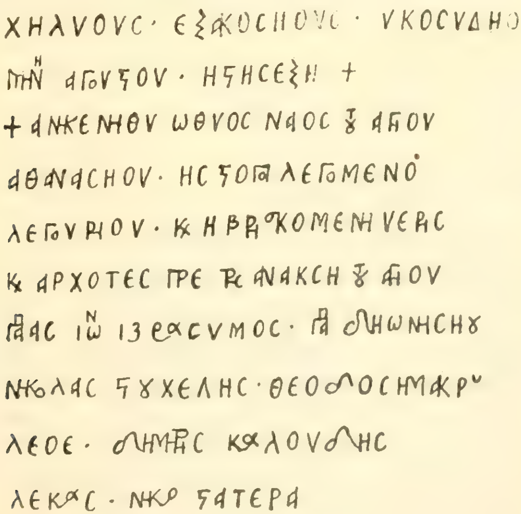

1758.— Οκτοβριου 19
ηρθα εγο
ο παπακοσταντις
και ελιτουργισα

Γ'.

Ἅγιος Ἀθανάσιος ἐν Λιγουρίῳ. — Ὁ καμαρωτὸς οὗτος ναΐσκος τοῦ Ἁγ. Ἀθανασίου ἐγείρεται ἐπὶ μικροῦ λοφίσκου νοτιοδυτικῶς τοῦ Λιγουρίου. Οἱ τοῖχοι αὐτοῦ εἶναι κεκοσμημένοι δι' εἰκονογραφιῶν οὐχὶ εὐκαταφρονήτου τέχνης.

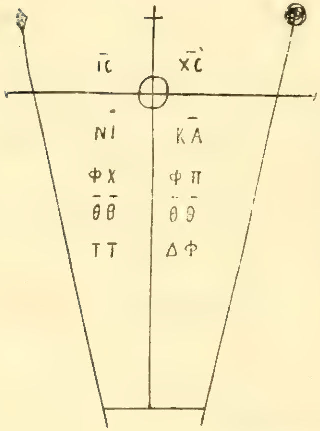
23. Ἄνωθεν καὶ ἐξωτερικῶς τῆς εἰσόδου αὐτοῦ ἐντετείχισται πλὰξ μαρμαρίνη φέρουσα τὴν ἑξῆς ἐπιγραφήν·

Χηλύους ἑξακοσήους ὑκοσυδήο
μηνὴ Ἀγουστου ἠς τῆς ἕξη †

† Ἀνηκενήθυ ὁ θύος ναὸς τοῦ Ἁγήου
Ἀθανασήου ἧς στόπο λεγόμενο
Λεγουρήου καὶ ἡ βρησκόμενη ὑερῆς
καὶ ἄρχοτες πατέρε(ς) τρησανάκση(οι) τοῦ Ἁγίου
Παπᾶς Ἰωάννης Ἱεράσυμος. Παπᾶ Δηωνησήου
Νικόλας Στουχέλης. Θεοδόση Μακρύ
Λεοε (;) Δημήτρης Καλούδης
Λέκας. Νηκο Στατερᾶ.

24. Ὄπισθεν τῆς εἰκόνος τοῦ Χριστοῦ εὕρηται·

Ἰ(ησοῦ)ς Χ(ριστὸ)ς
Ν(ι) κ(ᾷ)
Φ(ῶς) Χ(ριστοῦ) Φ(αίνει) Π(ᾶσι)
Θ(εοῦ) Θ(έα) Θ(εῖον) (Θαῦμα)
Τ(οῦτον) Τ(ύπον) Δ(αίμονες) Φ(ρίττουσιν)

25. Ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ Βήματος.

Μνήσθητι Κύριε τὰς ψυχὰς τῶν δούλων σου
Ἰωάννου ἱερ(έως) . . . . . . πρεσβυτέρου
Θεοδώρας πρεσβυτέρας . . . . . δω . .
Ρωδάν(ης) . . . . . μητέρα . . . Δημητρίου . . . .
Μάρω . . . . . Νικόλα . . . . σκεβα
Λέκα

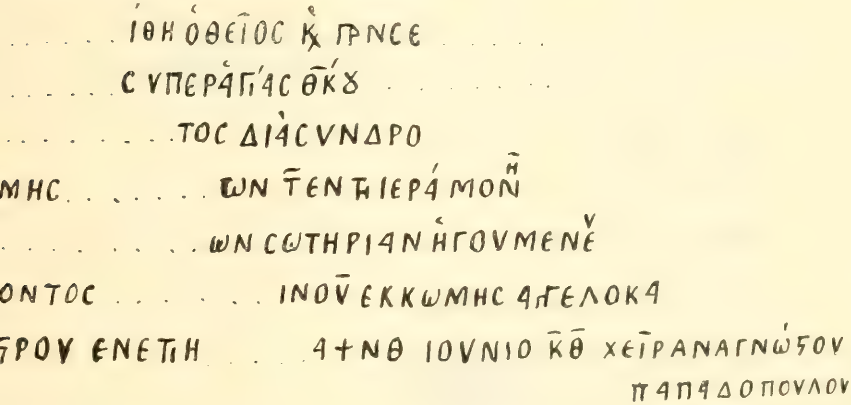
26. Ἐπὶ τῆς Ἁγίας Τραπέζης ἐντετείχισται μαρμάρινον τεμάχιον ἀρχαίας ἐπιτυμβίου πλακός, ἐφ' ἧς ἡ ἐπιγραφή·

///// ΙΛ //////
///////Α ΧΑΙΡΕ

ΙΑ'.

Μονὴ Ἁγνοῦντος. — Πρὸς Βορρᾶν τῆς Νέας Ἐπιδαύρου κεῖται ἡ μονὴ Ἁγνοῦντος, εἰς ἣν ὁδηγεῖ στενὴ καὶ τραχεῖα ἀτραπὸς μήκους ὀκτὼ περίπου χιλιομέτρων. (Ἐν τῷ μέσῳ τῶν κελλίων τῆς μονῆς ἐγείρεται ἡ ἐκκλησία αὐτῆς, ἔχουσα μῆκος μ. 12.15 καὶ πλάτος μ. 4.75. Ἄνωθεν τῆς εἰσόδου τῆς ἐκκλησίας ἐντετείχισται ὡραία λεοντοκεφαλὴ μετ' ἀνθεμίων ἑκατέρωθεν, προερχομένη ἐκ τῶν προπυλαίων τοῦ Ἀσκληπιείου.

27. Ἐπὶ τοῦ μεσημβρινοῦ τοίχου εὕρηται ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή, ἧς μέγα μέρος ἐπεχρίσθη δι' ἀμμοκονίας.

. . . . .ίθη ὁ θεῖος καὶ πάνσε[πτος ναὸς
οὗτος τη]ς ὑπεραγίας Θ(εοτό)κου [καὶ ἀει-
παρθένου Μαρίας] . . .τος διὰ συνδρο
μῆς . . . . . ων τῶν ἐν τῇ ἱερᾷ Μονῇ
[προς ψυχικὴν αὐ]τῶν σωτηρίαν ἡγουμενεύ-
οντος . . [Δαμασκ]ινοῦ ἐκ κώμης Ἀγγελοκά-
στρου ἐν ἔτη . . . ΑΨΝΘ (=1759) Ἰουνίου ΚΘ'
Χεὶρ (Ἀναγνώστου
Παπαδοπούλου.

28. Ὁ ζῆλος τοῦ δι' ἀμμοκονίας ἐξωραϊσμοῦ ἐδεδήλωσεν ἐπίσης ὡραίαν ἐπιτύμβιον πλάκα, τεθεῖσαν ὡς παραστάδα ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ

ναοῦ καὶ περιέχουσαν πέντε στίχους. Μετὰ μεγάλου κόπου ἠδυνήθην ν' ἀναγνώσω ἐν αὐτῇ τὰ ἑξῆς·

ΑΡΙΙΜΕΠΕΝΤΕΤ....ΝΕΠΙΤΟΚΩΔΕΚΑΚΥΚΛΟΝ

...........................ΙΟΥCΑΙ...........

ΗΡΠΑCΑΝΕΚΓΑΙΗCΠΑΡΘΕΝΟΝ ΑΘΑΝΑΤΟΙ

ΟΥΔΕΠΙΠΕΝΙΡ.......Ι......ΟΝΑΛΛΑΓΑ..ΟΙ....

............ΛΙΔΩΝCΩΜΑΛΙΠΟΝ ΚΑΘΑΡΟΝ

29. Πλησιέστατα τῆς μονῆς ἐγείρεται μικρὸν μετόχιον Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ τοίχου τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή.

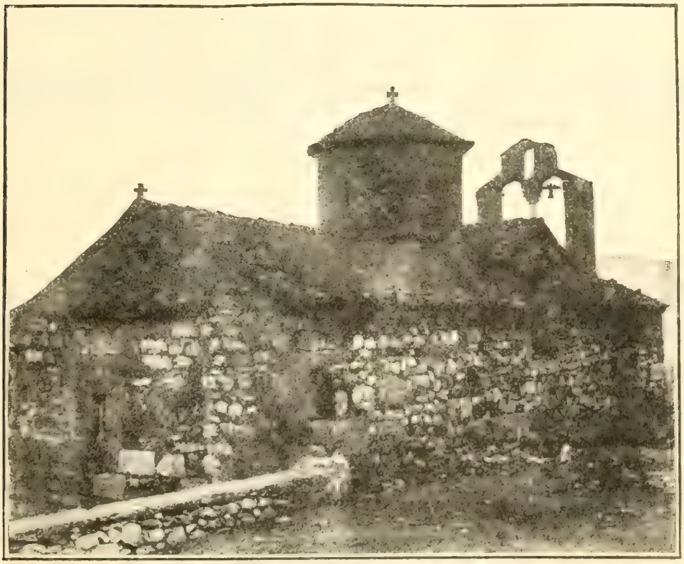
ἈΝΙΓΈΡΘΗ
ΚΕ ἘΞΩΓΡΑΦΗ
CΘΗ ΟΘΕΙ[ος] ΝΑΟC
ΟΥΤΟC ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ἘΝΔΟΞΟΥ
ΚΕ ΠΑΝΕΥΦΗΜΟΥ ἈΠΟCΤΟΛΟΥ
ΚΕ ΕΥΑΓΓΕΛΙCΤΟΥ ἸΩ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟ
ΓΟΥ ΔΙ᾿ ἈΙΑ ἘΞΟΔΟΥ ΤΟΥ ὉCΙΟΤΑΤ....
ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΔΑΜΑCΚΗΝΟΥ Ε......
ΛΟΚΑΣΤΡΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝΩΝ ΤΟΥ ΠΑΝΟCΙΟΤΑΤΟΝ......
ΚΥΝΟΥ ΕΚΧΩΡ. CΟΦΙΚΟΝ — ΑΨΞΓ΄ ΙΟΥΝΙ...
ΔΙΑ ΧΑΡΟC ΕΜΟΥ ΘΕΟΚΛΗΤΟΥ ΑΡΧΟΜ ΧΟΥ ἐκ χωριου
ἀκ........

Ἀνιγέρθη
καὶ ἐζωγραφή-
σθη ὁ θεῖος ναὸς
οὗτος τοῦ Ἁγίου ἐνδόξου
καὶ πανευφήμου Ἀποστόλου
καὶ εὐαγγελιστοῦ (Ἰω(άννου) τοῦ Θεολό
γου διὰ ἐξόδου τοῦ ὁσιοτάτου
ἡγουμένου Κυρίου Δαμασκυνοῦ ἐ[κ χωρίου Ἀγγε-]
λοκάστρου ἡγουμενεύοντος τοῦ πανοσιοτάτου [Δαμασ-]
κυνοῦ ἐκ χωρίου Σοφικοῦ. αξψϛ′ (=1766) Ἰουνίου. . . .
Διὰ χειρὸς ἐμοῦ Θεοκλήτου ἱερομονάχου ἐκ χωρίου
ἀκ[γελοκάστρου;]

30. Ἐν τῷ βήματι τοῦ μετοχίου.
Μνήσθητι Κύριε
Θεοκλήτου ἱερομονάχου
καὶ τῶν γονέων αὐτοῦ Γεωργίου καὶ Μαρίας.

ΙΒ′.

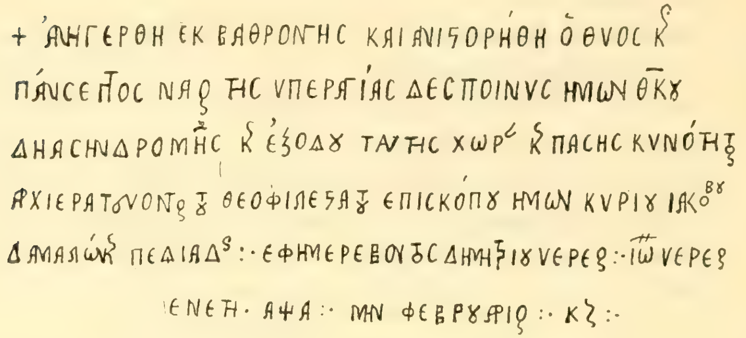
Ἐκκλησία τῆς Θεοτόκου ἐν Λιγουρίῳ. (Εἰκ. 6). — Οἱ τοῖ-

Εἰκ. 6. Ἐκκλησία τῆς Θεοτόκου ἐν Λιγουρίῳ.

χοι τῆς ἐκκλησίας κοσμοῦνται δι' εἰκόνων καλῆς τέχνης.

31. Ἄνωθεν τῆς εἰσόδου αὐτῆς εὕρηται ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή(1).

† Ἀνηγερθη εκ βαθρον γης και ἀνιστορήθη ὁ θυος καὶ
πάνσεπτος ναος της υπεραγίας Δεσποινυς ημων Θ(εοτό)κου
δηα σηνδρομῆς και ἐξοδου ταυτης χωρας και πάσας κυνοτητος
αρχιερατευοντος τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου ημων Κυρίου Ἰα-
[κοβου
Δαμαλων καὶ Πεδιάδος :· εφημερεβοοντος Δημητρίου υερεος Ἰ(ωάν-
ν)ου υερεος
Ἐν ετη ΑΨΑ (=1701) Μην Φεβρουαριος κζ :·

32. Δεξιᾷ τῷ εἰσιόντι διὰ τῆς διακονικῆς πύλης, ὑπὸ τὴν εἰκόνα ἀγγέλου, σεσημείωται τὸ ὄνομα τοῦ ζωγράφου·

Ἀρδρέας Πωρίτις.

ΙΓ΄.

Ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου. —Κεῖται αὕτη ἐπὶ τοῦ φρουρίου τῆς Νέας Ἐπιδαύρου.

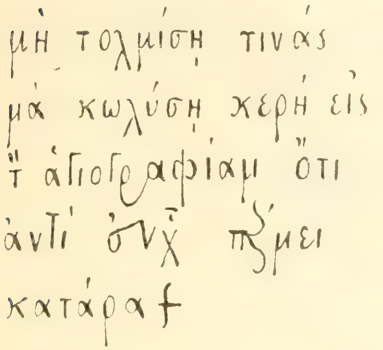
33. Ἐπὶ τῆς μεσαίας πύλης ὑπάρχει ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή·

† Οὐρανὸς πολύφωτος ἡ Ἐκκλησία ἀνεδείχθη
ἅπαντας φωταγωγοῦσα τοὺς πιστοὺς ἐν ᾧ ἑστῶ-
τες κραυγάζομεν τοῦτον τὸν οἶκον, στερέ-
ωσον Κ(ύρι)ε. Ἀρχιερατεύοντος τοῦ Θεοφιλεστάτου

(1) Ἰδὲ Ζησίου Σύμμικτα σελ. 87 ἀρ. 37.

Ἐπισκόπου Δαμαλῶν καὶ Πεδιάδος Κυρίου Ἰακώβου ἐν ἔτει ἀπὸ Χ(ριστ)οῦ αψι΄ (=1710) ἐν μηνὶ Μαρτίῳ.

34. Ἐπὶ τῆς παραστάδος τῆς ὡραίας πύλης.

μή τολμίση τινάς
νὰ κωλύση χερὴ εἰς
τὴν ἁγιογραφίαν ὅτι
ἀντὶ εὐχῆς πέρνει
κατάρα †

35. Ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ βήματος ἑκατέρωθεν τῆς εἰκόνος τῆς σταυρώσεως·

ἡ ἄκρα ταπείνωσις

36. Κάτωθεν τῆς αὐτῆς εἰκόνος, δεξιᾷ μέν·

[μνήσθητι Κύριε]
τὰς ψυχὰς τῶν
δούλων σου
Λεοντίας μοναχῆς
. . . .

37. Ἀριστερᾷ δέ·

μπενιζέλου.

38. Ἐπὶ τῆς εἰκόνος τοῦ εὐλογοῦντος Σωτῆρος·

ὁ Βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων
καὶ μέγας ἀρχιερεύς.

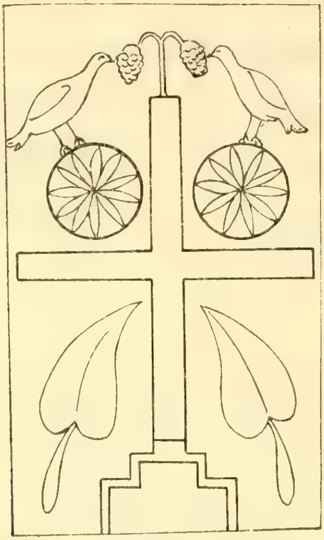
39. Κάτωθεν τῆς αὐτῆς εἰκόνος·

μπενιζέλου μακρίσα

40. Αὐτόθι δι᾽ ἀκίδος μαχαιριδίου·

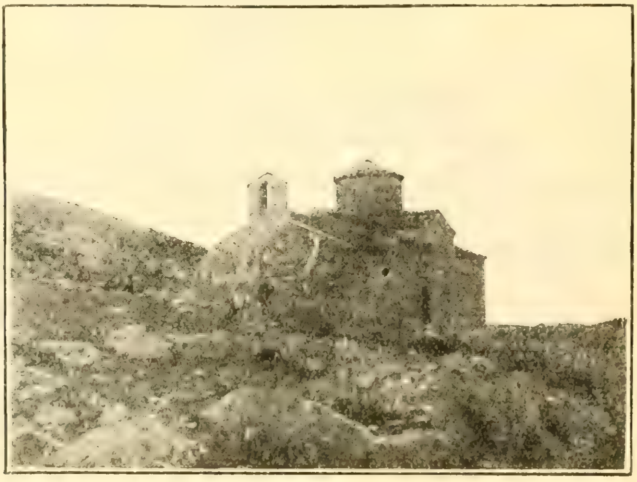
ACHILLE DAVIÈRE - DE LANTIVY
9 janvier 1822 — PARIS

Ἐξωτερικῶς τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου καὶ ἐν τῷ ἀριστερῷ ἄκρῳ αὐτοῦ, ἐντετείχισται πλὰξ μαρμαρίνη φέρουσα φραγκικὸν οἰκόσημον, οὗ πρόχειρον εἰκόνα δημοσιεύω ὧδε(1).

ΙΔ'.

Ἁγία Μαρῖνα. — Οὐ μακρὰν ἀρχαίας πυραμίδος, βορειοδυτικῶς τοῦ Λιγουρίου, κεῖται ἡ ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Μαρίνης. (Εἰκ. 7).

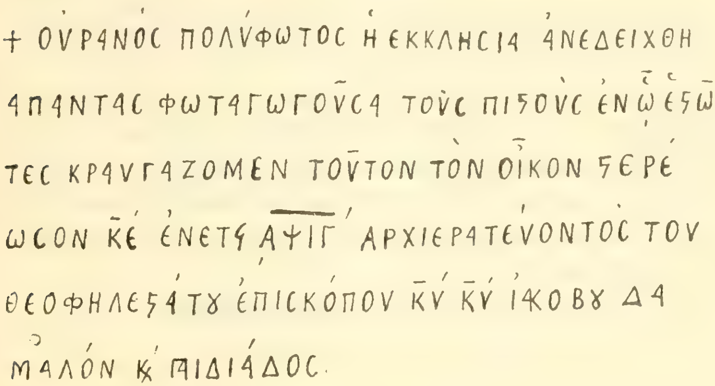

Εἰκ. 7. Ἐκκλησία τῆς Ἁγ. Μαρίνης.

(1) Ἰδὲ Bouchon. La Grèce Continentale et la Morée σελ. 372.

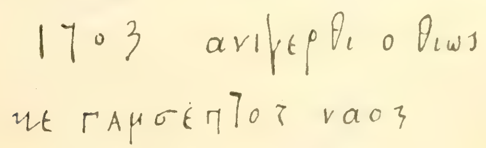
Οἱ ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐκκλησίας τέσσαρες κίονες, οἱ βαστάζοντες τὸ τύμπανον αὐτῆς, ἀνήκουσιν εἰς ἀρχαῖα οἰκοδομήματα τοῦ πλησίον Ἀσκληπιείου. Οἱ τρεῖς τῶν κιόνων τούτων φέρουσιν ἰωνικὰ κιονόκρανα προερχόμενα ἐκ τοῦ οἰκοδομήματος τοῦ Ἀσκληπιείου ὅπερ ὁ Π. Καββαδίας ἐκλαμβάνει ὡς τὸ ἀρχαῖον Ἄβατον (1).

41. Ἄνωθεν τῆς μεσαίας πύλης τοῦ ἱεροῦ βήματος ὑπάρχει ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή·

† Οὐρανὸς πολύφωτος ἡ ἐκκλησία ἀνεδείχθη
απαντας φωταγωγοῦσα τοὺς πιστοὺς ἐν ᾧ ἑστῶ-
τες κραυγάζομεν τοῦτον τὸν οἶκον στερέ-
ωσον Κ(ύρι)ε. Ἐν ἔτει αψιγ′ (=1713) ἀρχιερατεύοντος τοῦ
Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Κυ(ρίου) Κυ(ρίου) Ἰακόβου Δα-
μαλὸν καὶ παιδιάδος.

42. Ἐπὶ τοῦ νοτιοδυτικοῦ κίονος κεχάρακται δι᾽ ἀκίδος μαχαίρας.

1703 ανιγερθι ὁ θιως
κὲ πανσεπτος ναος

(1) Ἰδὲ Π. Καββαδία. Τὸ Ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ σ. 121 κ. ἑ. Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας 1905, σελ. 63 κ. ἑ.

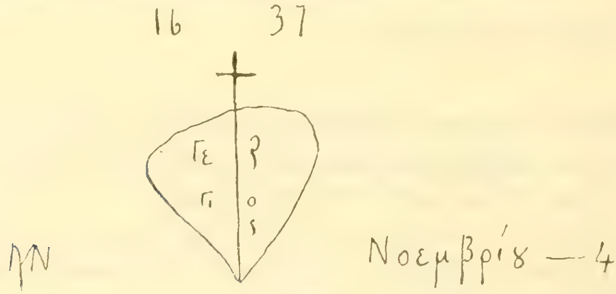
43. Ἐπὶ τοῦ βορείου τοίχου ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή (2)·

'Ανιστοριθη ὁ κὲ πασεπτος ναος
της αγιας ἐνδοξου μεγαλομαρτυρος
τοῦ Χ(ριστο)ῦ Μαρήν(ης)
1713 Δεκεμ(βρίου) 6.

ΙΕ' — Ις'

Ἅγιος Νικόλαος καὶ Ἅγιος Δημήτριος ἐν Ἀδαμίῳ. — Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ᾠκοδομήθη τὸ ναΐδιον τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐν Ἀδαμίῳ. Μετὰ ἕνα δὲ περίπου αἰῶνα, καὶ δὴ τῷ 1724, παραπλεύρως αὐτοῦ ἀνηγέρθη ἕτερον ναΐδιον πρὸς τιμὴν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, καὶ οὕτω, κατεδαφισθέντος τοῦ μεσημβρινοῦ τοίχου τοῦ παλαιοτέρου ναϊδίου, ἀπετελέσθη μία ἐκκλησία, ἔχουσα δύο ἱερὰ βήματα. Ἐν τῷ διαμερίσματι τοῦ Ἁγίου Νικολάου ὑπάρχουσι τὰ ἑξῆς χαράγματα·

44. Ἐπὶ τῆς εἰκόνος τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος.

1637
Γε ορ
Μην Νοεμβρίου — 4
γι ο
ς

45. Αὐτόθι·

1675 εν μινι σε
πτεβριου κ
ερθε ο παπα Κιριακος
ις Αδαμι

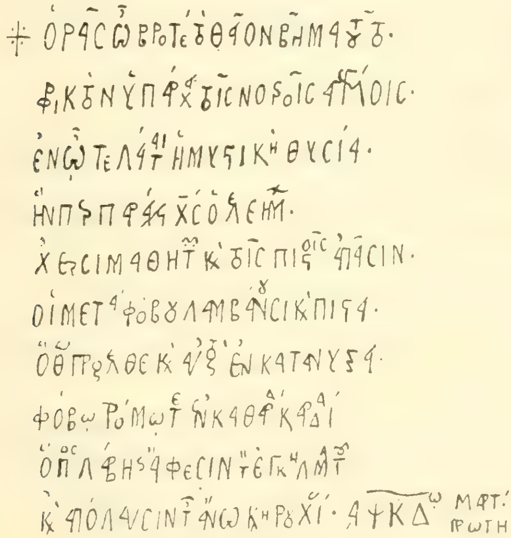
(2) Ἰδὲ Κ. Ζησίου Σύμμικτα σελ. 87 ἀρ. 36.

46. Ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ βήματος·

Εγο ο θε
οδορος ὁ πε
κηζοτις (;) επι
γα στη
πολη

Ἐν τῷ διαμερίσματι τοῦ Ἁγίου Δημητρίου.

47. Ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου, ἐν μιᾷ σειρᾷ γέγραπται.

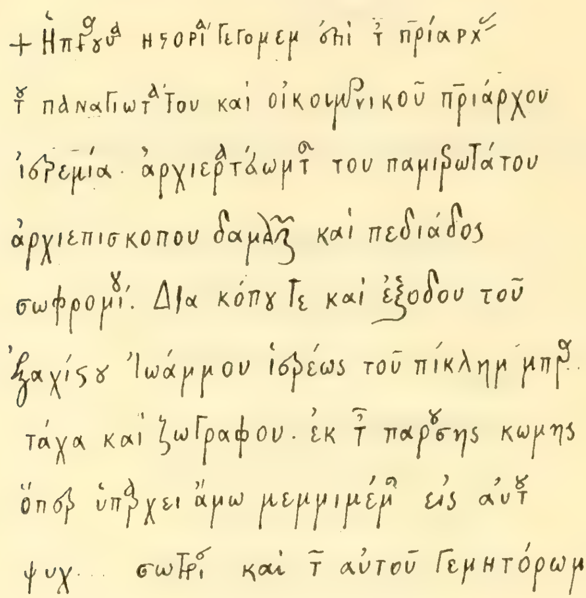
✝ Ὁρᾶς ὦ βροτέ τὸ θεῖον βῆμα τοῦτο
Φρικτὸν ὑπάρχει τοῖς νοεροῖς ἀγγέλοις
ἐν ᾧ τελεῖται ἡ μυστικὴ θυσία
ἥνπερ παράσχει Χ(ριστὸ)ς ὁ ἐλεήμων
Χερσὶ μαθητῶν καὶ τοῖς πιστοῖς ἅπασιν
οἱ μετὰ φόβου λαμβάνουσι καὶ πίστει
ὅθεν πρόσελθε καὶ αὐτὸς ἐν κατανύξει
φόβῳ τρόμῳ τε ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ
ὅπος λάβῃς ἄφεσιν τῶν ἐγκλημάτων

καὶ ἀπόλαυσιν τῆς ἄνω κληρουχίας ͵αψκδῳ (=1724).

Μαρτ.

πρώτη

48. Ἐν τῷ δεξιῷ ἄκρῳ τοῦ εἰκονοστασίου·

† Ἡ παρουσα ηστορία γέγονεν ἐπὶ τῆς πατριαρχίας
του παναγιωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ Π(ατ)ριάρχου
Ἰερεμία. ἀρχιερατευωντος τοῦ πανιερωτάτου
ἀρχιεπισκόπου δαμαλῶν καὶ πεδιάδος
σωφρονίου. Διὰ κόπου τε καὶ εξόδου τοῦ
ἐλαχίστου Ἰωάννου ἱερέως τοῦ πίκλην μπρα. . . .
τάχα καὶ ζωγραφου. ἐκ τῆς παρουσης κωμης
όπερ ὑπαρχει ἄνω μεμνιμένος. εἰς αὐτου
ψυχ[ικήν] σωτηρίαν καὶ τῶν αὐτοῦ γεννητόρων.

Ὁ ἐν τῇ προκειμένῃ ἐπιγραφῇ ἀναφερόμενος πατριάρχης Ἱερεμίας ὁ Γ' συνοδικῇ διαγνώσει, ἐν ἔτει 1717 ὕψωσε τὴν ἐπισκοπὴν Δαμαλῶν καὶ Πεδιάδος εἰς ἀρχιεπισκοπήν, ἐξαρτωμένην ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου. Ἀπέσπασε δὲ τὴν ἐπισκοπὴν ταύτην ἀπὸ τῆς Κορίνθου ἕνεκα τῆς σκανδαλώδους διαγωγῆς

τοῦ Κορίνθου Μητροφάνους πρὸς τὸν ἐνταῦθα ἐπίσης ἀναφερόμενον ἐνάρετον ἐπίσκοπον Σωφρόνιον (1).

ΙΖ'.

Ἅγιος Νικόλαος ἐν Λιγουρίῳ — Κατηρειπωμένον ναΐδιον κείμενον δυσμικῶς τοῦ Λιγουρίου, ἐν τῇ θέσει «Κοκκινάδες». Οἱ τοῖχοι αὐτοῦ εἶναι κεχρισμένοι ἀμμοκονίᾳ.

49. Ἐπὶ τῆς μεσαίας πύλης τοῦ εἰκονοστασίου εὕρηται ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή·

[Ἡ παρουσ]α ἡστορία γέγονεν ὑπὸ τοὺς εὐσεβεστάτους
Νικολάου Γκοτάτζη καὶ Νικολάου Τζελέπη
δυ εξόδου αὐτῶν
Μαΐου ΚΔ ͵αψκδ (=1724).

ΙΗ'

Ἅγιος Γεώργιος (;) Νέας Ἐπιδαύρου. — Ἐπὶ τοῦ φρουρίου τῆς Νέας Ἐπιδαύρου ὑπάρχει κατηρειπωμένον ἐκκλησίδιον, ἐπὶ τοῦ μεσημβρινοῦ τοίχου τοῦ ὁποίου καὶ εἰς ἱκανὸν ὕψος ἐντετείχισται τεμάχιον ἐπιτυμβίου μαρμαρίνης στήλης, ἐφ' ἧς διέκρινα τὰ ἑξῆς γράμματα·

50. ΠΩ . . . . ΛΟΥΔΗΣ
Τ . . . . . Π . . . .
Ι . . . . . ΧΑΙΡΕ

ΙΘ'.

Ἐκκλησία τῆς Θεοτόκου Κορωνίου. — Ἐπὶ τῆς ἀτραποῦ τῆς ἀγούσης ἐκ Λιγουρίου εἰς τὸ μεσημβρινῶς αὐτοῦ κείμενον μικρὸν χωρίον Κορώνι, ἐγείρεται τὸ ἐκκλησίδιον τοῦτο τῆς Θεοτόκου.

51. Ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ βήματος εἶναι γεγραμμένα τὰ ἑξῆς ὀνόματα·

μνήσθητη [Κύριε]
τὸν ζωγράφον
θεοδώρου ἀποστόλ[ου]
γιάνη ελενη γηαν[η]
γηανη θανασι γιανη
γεωργο μανόλη σταματη
μηχάλη παναγιότη γιάνη
παναγιοτη θοδωρή

ΧΡΗΣΤΟΣ Α. ΓΙΑΜΑΛΙΔΗΣ

(1) Ἰδὲ Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως Ἱεροσολυμιτικὴν Βιβλιοθήκην Τόμ. Δ' σελ. 377 κ. ἑ. — Σπ. Λάμπρου Νέον Ἑλληνομνήμονα Τόμ. Ϛ' σελ. 184.

ΕΚ ΤΗΣ ΑΝΩ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Εὐτυχήσαντες νὰ περιέλθωμεν ἐκ διαλειμμάτων ὅλην σχεδὸν τὴν Ἄνω Μακεδονίαν, τὴν ἀνακτηθεῖσαν εἰς τοὺς ἐθνικοὺς κόλπους — μάλιστα ὡς Ἔφορος ἀπεσπασμένος ἐν αὐτῇ ἐπὶ τρίμηνον — συναισθανόμεθα ὅτι οὔτε δεόντως θὰ διηρευνήσαμεν πᾶν ἐν αὐτῇ λείψανον ἀρχαιότητος, σπεύδοντες ἐν τῷ συμμεμετρημένῳ βραχεῖ χρόνῳ νὰ ἐπισκεφθῶμεν ὡς πλεῖστα, οὔτε τῶν παρατηρηθέντων ἐκρατήσαμεν τὴν ἀπαιτουμένην πιστὴν ἐν ἐκτύποις καὶ φωτογραφίαις ἀπεικόνισιν, ἁπλούστατα ἐλλείψει μηχανῆς καὶ ἐπιγραφικοῦ χάρτου. Ἐπειδὴ ὅμως δι' ἄλλα καθήκοντα θὰ βραδύνωμεν πολύ, καὶ ἂν ὅλως δυνηθῶμεν, δι' ἐπισκέψεως νέας νὰ ἐπανορθώσωμεν τῶν εἰκόνων τὴν ἔλλειψιν, ἐπιβαλλόμενον ἐνομίσαμεν νὰ δημοσιεύσωμεν ἀπὸ τοῦδε τοὐλάχιστον τὴν περιληπτικὴν ἔκθεσιν, ἣν ἔχομεν ἀπὸ πολλοῦ ὑποβάλει πρὸς τὰς προϊσταμένας ἀρχάς, ἂν καὶ καλῶς γνωρίζομεν καὶ τὸ ἐπισφαλὲς τῆς ἄνευ μονίμων ἐκτύπων προχείρου ἀναγνώσεως μικρογραμμάτων ἐπιγραφῶν, οἷα ἡ 28, καὶ τὸ ἀτελὲς τῆς ἄνευ εἰκόνων περιγραφῆς τεχνικῶν ἔργων, — νὰ ἐπιφυλάξωμεν δὲ εὐρύτερον ἐν καιρῷ λόγον.

Α' Ἐορδαία.

Ἐν μὲν τῇ λεκάνῃ Καϊλαρίων καὶ Ὀστρόβου, τῇ μεταξὺ δηλ. Βερμίου καὶ Βαρνοῦντος Ἐορδαίᾳ τῶν ἀρχαίων, εὑρίσκομεν ἴχνη ἀρχαιότητος πρῶτον μὲν παρὰ τὸ χωρίον Πέτερσκον καὶ τὴν ὁμώνυμον λίμνην ἐν θέσει Γραδίστα (παρὰ τὰς πρὸς τὴν Λυγκηστίδα ὀρεινὰς παρόδους), ὄστρακα ῥωμαϊκῶν καὶ πιθανῶς ὀλίγον ἀρχαιοτέρων χρόνων, ἀφθόνως ἐσπαρμένα, καὶ πενιχρὰ λείψανα τείχους περὶ τὰς ὀφρῦς τοῦ λόφου· ἐκεῖθεν δὲ καὶ ἄλλα θρυλοῦνται εὑρήματα, ἰδίᾳ ἐκ τάφων, καὶ τὰ ἑξῆς εὕρομεν ἐντετειχισμένα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ χωρίου — πάντα μαρμάρινα:

1). Ἀνάγλυφον ἱππέως τυπικοῦ ἐπιτυμβίου ῥωμ. χρόνων, τρέ-

χοντος δεξ. πρὸς βωμόν, παρ' ὃν ἀνέρχεται δένδρον μὲ ἀνελισσόμενον ὄφιν, ἐκφαίνεται δὲ μόλις ὁ κάπρος, ὃν ἑτοιμάζεται νὰ ἀκοντίσῃ ὁ «ἥρως». 0,57 × .46· ἐπὶ τῆς βάσεως ἐπιγρ.

ΠΑΡΜΟΝΟϹΜЄΝΑΝΔΡΟΥΤЄΛЄ
ΥΤΑ.Є:Κ:ϹΤΑΡΤΙѠΤΗϹΙΠ
ΙΠЄΥϹЄΤΗ:Δ:

Πάρμονος Μενάνδρου· τελε-
υτᾷ· ἐ[τῶν] Κ'. στ[ρα]τιώτης· ἱπ-
⟨ἱπ⟩πεὺς ἔτη Δ'.

2). Στήλην μαρμ. μετὰ ῥιπιδοειδοῦς λαμπροῦ ἀνθεμίου ἄνω φέρουσαν καλοῖς γράμμ. 1 — (2) π. Χ. αἰ. Ὕψ. 1,14 × 50.

ΔΑΒΡΕΙΑΣΟΝΟΜΑΣΤΟΥ	Δαβρείας Ὀνομάστου
ΝΙΚΑΙΑΑΠΟΛΛΟΔΩΡΟΥ	Νίκαια Ἀπολλοδώρου
ΠΡΑΞΙΝΟΗΔΑΒΡΕΙΟΥ	Πραξινόη Δαβρείου.

3). Ἀνάγλυφον 3 προτομῶν μαρμάρου .77 × .67 × .15 μετ' ἐπιγρ.

ΚΡΙϹΠΕΙΝΑΖ	Κρισπεῖνα ζ-
ш◇ΥⲤΑΕΑΥΤ	ώουσα ἑαυτ-
ΗⲤΚΑΙȣΓΑΤΡ	ῆς καὶ θυγατρ-
◇ⲤΑΛΚΙΜΑΧ	ὸς Ἀλκιμάχ-
ΗⲤΚΑΙΥΙȣⲤΤ	ης καὶ υἱοῦ στ-
ΡΑΤΙшΤȣΑΝΤ	ρατιώτου Ἀντ-
шΝΕΙΝȣΤΕ	ωνείνου τε-
ΘΝΝшΤ◇Ⲥ	θν[ε]ῶτος
ΜΕΙΛⲤΧΑΡΙ	μ[ν]είας χάριν.
Ν	

Ὑπὸ τὰς προτομὰς ἔτι ἀνάγλυφος ἀνὴρ ἄγων τὸν ἵππον πρὸς βωμόν, ἐφ' ὃν οὗτος ὑψοῖ τὸν πρόσθιον πόδα.

4). Ἄλλο ἀνάγλυφον 4 μορφῶν, σφόδρα βεβλαμμένων, ἐν ναϊσκοειδεῖ πλαισίῳ ὑπ' ἀέτωμα.

5-6) τεμάχια δύο ἐμμέτρων ἐπιγραφῶν ὁμοίως ῥωμ. χρόνων, ἐξ ὧν ἡ μὲν σῴζει: (.23 × .30 × .10)

ΙΟΙΤΕΛ	
ΟΙΚΑΤΑΝΟΥΣΟΝΕ	. . .[οὗ] κατὰ νοῦσον ἐ-
ΝΤΟΣΒΛΗΜΕΝΟΣΙΝ	. . . . .ντος βλήμενος
ΠΑΝΔΡΟΦΟΝΟΥ	. . .[ὑ]π' ἀνδροφόνου
ΟΝ///ΑΤΑ///ΙΣΤΑΤ	. . .οντα τάχιστα
ΜΝΗΣΕΖΟ	. . . .μνησε ζο. . . .
ΟΣΤΕ	.

ἡ δὲ 6 (.18 × .25)

Α ΤΟΛ	
ΔΟΥΠΗΣΕΠ	. . .δούπησε π[εσὼν]
ΛΙΠΑΥΤΟΥ	. . .λίπ' αὐτοῦ
ΜΟΙΡΗΣΟΞ	. .μοίρης ὀξ . . . .
ΟΣ	

7). Τεμάχιον πεζῆς ἐπιγραφῆς πανταχόθεν ἀποκεκρουμένον (.35 × .41)

ΟΝΟΣΧΑΛΚΕΟΥΣ	. . ονος χαλκέους
ΝΕΑΥΤΟΥΚΑΙΤ///ΣΥΝΣ	ἑαυτοῦ καὶ τῆς συν[εύνου]
ΙΚΗΣΚΑΙΤΟΥΤΡΟΦΙ///	. . .ικης καὶ τοῦ τροφί[μου]
ΟΙΚΛΙ.ΛΣΑΝΔ///ΩΔ	. . . .
ΨΑΕΛΕΥ///ΡΟΝΖΙ///	. . . .ελεύ[θε]ρον
ΥΤΩΝΕΠΟΗΣΑ	. . .υτων ἐπόησα
ΙΝΗΜΗ///	μνήμη[ς χάριν].

8). Ἐπιγραφῆς τμῆμα, τὸ ἄνω, ἐντειχισμένον ἐν τῇ οἰκίᾳ Μήτσου Λάζου (.33 × .23)

ΑΓΑΘΗΤΥΧΗ	Ἀγαθῇ τύχῃ·
ΤΟΥΣΜΕΓΙΣΤΟΥΣ	τοὺς μεγίστους
ΚΑΙΘΙΟΤΑΤΟΥΣ	καὶ θιοτάτους
ΚΡΑΤΟΡΑΣ	[αὐτο]κράτορας.

Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν Ἀν. ὄχθην τῆς αὐτῆς λίμνης παρὰ τὴν θέσιν Ῥουσαύτσα σῴζονται ἱκανοὶ λίθοι ῥωμαϊκῆς ἐργασίας κ. ἄ. λείψανα. ὑπέρκειται δὲ ὑψηλὰ καὶ Βυζαντιακὸν τείχισμα.

Κατὰ δὲ τὴν ἀντίθετον (δυτ.) γωνίαν τῆς λεκάνης πιστοποιοῦνται περὶ τὰ χωρία Ἅγ. Θεόδωροι (ἢ Τσερκὲζ-κιοϊ ἐκ τῶν κατασχόντων πρὸ 50 ἐτῶν περίπου Κιρκασίων) καὶ Ῥοῦδνικ λείψανα οἰκισμῶν ἀρχαίων, πλὴν δηλ. νομισμάτων καὶ λίθοι τινὲς (ἰδ. τμῆμα ἰωνικοῦ κιονοκράνου μεγαλοπρεποῦς ἐπὶ τοῦ κωδωνοστασίου τῆς πλησίον Ῥακίτας, ἐντεῦθεν εἰλημμένον) καὶ ἐρείπια πόλεως ὅλης, κατὰ τὸ πλεῖστον βεβυθισμένα σήμερον ἐν τῇ ὑστερογενεῖ λίμνῃ Ῥοῦδνικ, ἀλλ᾽ ἐμφανῆ εἴς τινας «νήσους» της.

Κατὰ δὲ τὰ νότια τοῦ λεκανοπεδίου εὑρίσκομεν περὶ τὴν Τρέπισταν (1 ½ ὥραν ΝΑ Καϊλαρίων) ἐρειπιῶνα πολλῶν πάντως αἰώνων καὶ λίθους ἀρχαίας ἐργασίας ἐν τῷ ἐρειπίῳ τοῦ Ἁγ. Χριστοφόρου· ἐν δὲ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγ. Νικολάου ἀνακαινιζομένῃ εὑρέθησαν:

9). Τὸ δεξ. ἥμισυ ἀναγλύφου μαρμ. γυναικὸς ἐν ἱματίῳ, οὗ ἀποπίπτει ἐλευθέρως τὸ κράσπεδον, καὶ παιδὸς (τὸ κάτω ἥμισυ), τέχνης σχετικῶς καλῆς καὶ δυναμένης νὰ ἀναχθῇ εἰς πρωΐμους τοὐλάχιστον ῥωμαϊκοὺς χρόνους. ὕψ. 1,35 × .45 × .10

10). Ὑποδεέστερον ἀνάγλυφον ἱππέως καὶ γυναικὸς .75×.50 ἐν κοίλῳ τοξωτῷ πλαισίῳ μετ᾽ ἐπιγραφῆς. .75 × .50

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΤΩΓΛΥΚΥΤΑ	Κλεοπάτρα τῷ γλυκυτά-
ΤΩΑΝΔΡΙΒΑΒΥΛΩΝΙΚΑΙ	τῳ ἀνδρὶ Βαβύλωνι καὶ
ΕΑΥΤΗΜΝΕΙΑΣΧΑΡΙΝ	ἑαυτῇ μνείας χάριν.

11). Δύο τὸ πολὺ ὥρας νοτιώτερον καὶ ἤδη πλησίον τοῦ Κομάνου εὑρέθη ἐν τῇ θέσει τοῦ ἤδη τελείως ἐξηφανισμένου βυζαντιακοῦ χωρίου Σουληνάρι ἀγαλμάτιον μαρμ. γυναικός, ὕψ. 0,32, ἀκέφαλον, (ἴσως θεᾶς ἀδήλου) μετ᾽ ἐπιγρ. ἐπὶ τῆς κυκλοτεροῦς βάσεως.

ΛΕΩΝΑΝΤΙ	Λέων Ἀν-
ΝΟΥ	τίνου.

Τρεῖς δὲ τὸ πολὺ ὥρας ὑψηλότερον (Ἀν.) εἶδον τὸν παρελθόντα χειμῶνα διερχόμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ χωρίου Φραγκότσι:

12). Ἀνάγλυφον γυναικὸς εἰς 3 τεμάχια μετ' ἐπιγρ. [Βερε;[νίκη Ὀλυμπιάδι τῇ θρεπτῇ (ἢ θρεψάσῃ) μνήμης χάριν.

13). Περὶ δὲ τὰς ΒΔ κλιτῦς τοῦ Βερμίου εὑρίσκομεν κυρίως κατὰ τὴν Κατράνιτσαν ἄφθονα ἴχνη ἀρχαίων καὶ Βυζαντ. χρόνων καὶ δὴ τμῆμα .32 × .37 ἀναγλύφου Ἡρακλέους (ἢ ὡς Ἡρακλέους) καὶ γυναικὸς μετ' ἐπιγρ.

Λυκαρίων καὶ Σελήνη τ[οῖς]
. . . Λυκαρίωνι καὶ Λυσιμάχῳ
. . . . ΧΙΑΝΙ (= Εὐτυχιανῖ) μνείας χάριν ἀνέ[θηκαν]
. . . . . νοντες.

14). Τὸ ἄνω 1/7 περίπου ἀναγλύφου σῴζον δύο (ἐκ τριῶν) γυναικ. κεφαλὰς καλῆς ῥωμαϊ. ἐργασίας.

15). Λίθον μετ' ἐπιγραφῆς ἐν πεδίῳ δελτοειδεῖ 50 × 24 × 46.

ΜΑΜΙΑΟΥΑΛΑΙΡΙ
ΑΦΛΑΚΑCΤΟΥΜΝΗΜΟΝΕΥΟΥ
CΑΤΗCΦΙΛΑΝΔΡΙΑCΖωCΑΚΑΙ
ΦΡΟΝΟΥCΑЄΜΑΥΤΗCΚΑΙΑΥΤΟΥ
ЄΠΟΗCΑΜΝΗΜΗCΧΑΡΙΝ

Μαμία Οὐαλαιρί
α Φλ. Ἀκάστου μνημονεύου
σα τῆς φιλανδρίας ζῶσα καὶ
φρονοῦσα ἐμαυτῆς καὶ αὐτοῦ
ἐπόησα μνήμης χάριν

(ἐντειχισμένον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Παναγίας).

16). Καὶ παρὰ τὸ Ὄστροβον ὅμως ἦτο ῥωμαϊκὸς τοὐλάχιστον συνοικισμὸς κατὰ τὴν μικρὰν χερσόνησον, ἐφ' ἧς σήμερον ὁ μιναρὲς μετ' ἐρειπίων ἐκτεταμένων καὶ ἡ ἐπιγρ. Δήμιτσα Μακεδ. Γ', τόμ. α' σ. 394, ἐφθαρμένη σήμερον πολὺ ὑπὸ βουλγαρίζοντός τινος· ἀλλὰ καὶ νησὶς ἀπέναντι (πρὸς τὰ Κότσανα), σήμερον βυθισμένη, ἀλλ' ἀναφαινομένη περιοδικῶς, ἦτο κατῳκημένη, ἀφοῦ ἐξ αὐτῆς προέρχεται (παρὰ τῷ δημάρχῳ νῦν) πλὰξ μετ' ἐπιγραφῆς:

L. CAMV	L. Camu...
DOMOIS	domo is...
PRINCEPSI	princeps i...

Παρὰ δὲ τὸν άν. μυχὸν τῆς Λίμνης εὑρίσκονται ἀρχαῖοι τάφοι — καὶ ἔτι ἀνατολικώτερον παρὰ τὸ χωρίδιον Δροῦσκα ἐν θέσει Σαρατσίνα εὑρίσκ. ἐπιγραφὴν ἐπιτύμϐ.

17).

CENO	[ἔτου]ς ἑνο[ς
THKOC	καὶ πεν]τηκοσ
TPIAKOC	τοῦ καὶ] τριακοσ
CTOVΓΕΡ///	[ιο]στοῦ, Περ[ιτ
ΟΥΤΡΙΑΚΑΔΙ	ί]ου τριακάδι
Τ////ΑΝΤWΝΙC	, Τ. Ἀντώνιο[ς
ΜΕΝΕΛΛΟCΠ	Μενέλαος Π[ο
ΤΑΜWΝΙΤWΥΙ	τάμωνι τῷ υἱῷ
ΝΗΜΗCΧΑΡΙΝ	μ]νήμης χάριν

Ἀλλὰ ἡ λίμνη εἶχε καὶ ἄλλους πέριξ συνοικισμοὺς ἀρχαιόθεν· παρὰ τὴν Β. ὄχθην, μεταξὺ Ὀστρόβου καὶ Πάτελε, κατὰ τὸν ἔρημον νῦν ἐρειπιῶνα Μπέϊνα, εὑρίσκομεν

18). Μέγα ἀνάγλυφον Ἀρτέμιδος καὶ 4-5 ἄλλων μορφῶν (ἐπὶ 2 ἐπαλλήλων πεδίων) μικροτέρων, ἐξ ὧν ἴσως καὶ γυνὴ δᾷδα κρατοῦσα, — ὅλα ἐφθαρμένα πως τὴν ἐπιφάνειαν, ἀλλ᾽ ἐπιτύμϐιον φαίνεται καὶ τοῦτο. — Ὑπὲρ δὲ τὸ Νόϐι-γρὰδ καὶ τὸ Κελεμὲς εὑρίσκονται πλὴν ἠρειπιωμένων τειχῶν καὶ ἀρχαῖα νομίσματα, ὡς δὲ βεϐαιοῦσι, καὶ ἀνάγλυφόν τι ποτε. — Καὶ ὑπὸ τὸ Τσέγανι ὅμως πρὸς τὸ Ζέρβι ἐνθυμούμεθα ὅτι εἴδομεν ἄλλοτε

19). ἀνάφλυφον ἱππέως πάλιν μετὰ 2—3 γυν. μορφῶν παρά τι ἐκκλησίδιον Ἁγ. Γεωργίου ἐξ αὐτοῦ πιθανῶς ὠνομασμένον (διότι καὶ ὡς ὁ ἅγιος ἐκλαμϐάνεται ὑπὸ τῶν χωρικῶν) 1,40 × .80 × .20.

Μεσαιωνικὰ δὲ τείχη καταφυγῆς, μάρτυρας τῶν τότ᾽ ἐπιδρομῶν καὶ κινδύνων, εὑρίσκομεν ἔτι περιστέφοντα γύρῳ τὰ ὀρεινὰ τοιχώματα τῆς λεκάνης, ἅπαντα ἐν ἐρειπίοις, ὑπὲρ τὰ χωρία Ἐρδομουσλῆ, Χασάνκιοϊ (2 ὅλα), Δέβραν, Ἐμπόριον, Ἀετόν, Πάτελε, Κότσανα (Bourün)· Κρίμσια καὶ Τρέπισταν (2), Καϊλᾶ-

δες (ἢ *Gradista)* λεγόμενα τὰ πλεῖστα, ὧν ἱκανὰ ἐπέχουσι πιθανῶς τὴν θέσιν ἔτι ἀρχαιοτέρων (ὡς φαίν. τὸ Νοδιγρὰδ π. χ.)

Τῶν οὕτω τοποθετουμένων ἀρχ. συνοικισμῶν οἱ σπουδαιότατοι θὰ ἦσαν εἰς Πέτερσκον (ἴσως ἡ Ἄρνισα τοῦ Πελοποννησ. πολέμου ἤδη), Τρέπισταν, Κατράνιτσαν (ἴσως ἡ Βυζαντ. Ἐορδία) καὶ Ὄστροβον· ἡ Κατράνιτσα παραδίδεται παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις καὶ ὡς ἕδρα (μόνη μετὰ τὸν ἐκτουρκισμὸν τῆς Κρίμσιας) ἐπισκόπου, τοῦ Μολεσχοῦ (ἢ Μολυσκοῦ)· καὶ ὄντως πλουσία εἶναι χριστιανικῶν λειψάνων, ἐκκλησιῶν, χριστ. ἐπιγραφῶν ἐν αὐταῖς καὶ εἰκόνων (ἐξ ὧν καὶ ἐπιδράσεις διακρίνονται εἰς εἰκόνας Οὐτσάνων, νῦν ἐν Τρεπίστᾳ). Καὶ τὸ Ναλμπάνκϊοι μᾶλλον χριστιαν. κτίσμα φαίνεται (καὶ ὁ ἀφανὴς σήμερον «Νουότσαν-καϊλᾶς» πλησίον)· τοὐλάχιστον οἱ 8 τετράγωνοι μεγάλοι στῦλοι χανίου τινὸς σήμερον ἐν αὐτῷ, οἱ ὡς ἀρχαῖοι συνήθως θεωρούμενοι, δὲν εἶνε ἀρχαῖοι.

19 Α). Ἄγνωστον πόθεν ἔχει ἔλθει ἀπὸ Τουρκοκρατίας ἤδη εἰς Καϊλάρια κακότεχνον ἀνάγλυφον Ἑρμοῦ (ἢ ὡς Ἑρμοῦ) μὲ κηρύκιον καὶ γυναικὸς μὲ στέφανον ἀνὰ χεῖρας (0,45 × 0,30).

Β΄ Λυγκηστίς.

Ἐν δὲ τῷ νοτ. τμήματι τῆς κοιλάδος τοῦ Ἐριγόνος, ὅπερ ἀποτελεῖ περίπου τὴν νῦν ἐπαρχίαν τῆς Φλωρίνης, τὴν νοτίαν Λυγκηστίδα τῶν ἀρχαίων, εὑρίσκομεν ἐν μὲν τῇ πλησίον (1 ½ ὥραν Β) τοῦ σιδ/δρομ. σταθμοῦ Μπανίτσης Ῥόσνα:

20). Ἀνάγλυφον νεκρόδειπνον .79 × .67 × .13 ἐκ πέντε προσώπων (ὧν εἷς ἀνήρ), χονδροειδοῦς ἐργασίας ὑστέρων ῥωμ. χρόνων, ὑπ' ἀέτωμα φέρον ἱππέα κατὰ κάπρου πάλιν καὶ ἐπιγρ.

ΠϽΤΕΡΕΝΤΙΟΝΠΟCΙΔΩΝΙΟΝΗ Π. Τερέντιον Ποσιδώνιον ἥρωα
Ρ
Ω
Α

Κάτω δὲ τῆς ἀναγλύφου παραστάσεως

ϽΠϽΤΕΡΕΝΤΙΑΝΟCΑΔΑΗC Π. Τερεντιανὸς Ἀδαὴς
ΚΑΙΤΕΡΕΝΤΙΑΝΗΒΑCΑΝΤΗΝ καὶ Τερεντιανὴν Βάσαν τὴν

CΥΝΒΙΟΝΕΑΥΤΟΥ>ΚΑΙΑΝΙ	σύμβιον ἑαυτοῦ καὶ Ἀντ. . . .
///////'ΑΜΜΑΛЄΙΝΚΑΙЄΡ	. . . .

21) Παρὰ δὲ τὸν ὑποτιθέμενον ναΐσκον Ἁγ. Ἀθανασίου — μᾶλλον ἀρχαιότερον οἰκοδόμημα, οὗ πέριξ κατάκεινται λίθοι καὶ μαρμάρινα μέλη. — ἐπιγραφὴν ἐπὶ κίονος ἀρραβδώτου, ἐπίτηδες διχοτομηθέντος κατὰ τὸν ἄξονα:

ΑΓΑΘΗΤΥΧΗ	Ἀγαθῇ τύχῃ·
ΤΟΥCΜΕΓΙC	τοὺς μεγίσ
ΤΟΙCΚΑΙΘΙΟΤΑ	τους καὶ θιοτά
ΤΟ///ΑΥΤΟΚΡΑ	τους αὐτοκρά
ΤΟΡΑCΦΛΟΥ	τορας Φλ. Οὐ
ΑΛΚWΝCΤΑ	αλ. Κωνστάν
ΤΙΟΝΚΑΙ///ΑΛ	τιον καὶ Γαλ.
ΟΥΑΛΜΑΞΙ	Οὐαλ. Μαξι
ΜΙΑΝΟΝCΕ	μιανὸν σε
ΒΚΑΙΤΟΥC	β. καὶ τοὺς
ΕΠΙΦΑΝΕ	ἐπιφανεσ
ΤΑΤΟΥCΚΑ	τάτους κα[ί
ΡΑCΦΛΟΥ	σα]ρας Φλ. Οὐ
. . . .	[αλέριον
. . . . . . ΗΡΟ	Σεβ]ῆρο[ν
. . . .	καὶ Γαλ. Οὐαλ.
ΥΡΡ///ΙΟΥ	Μαξιμῖνον]
. . . ΤΗ	. . . . . .

Κατὰ δὲ τὰ 2 ἄκρα, ἄνω μὲν VALENTINIANO ET . . , κάτω δὲ ἀντιστρόφως CONSTANTI. . . . κ. ἄ. ἴχνη σχεδὸν ἐξίτηλα· βεβαιοῦται δὲ ὅτι καὶ ἄλλα γλυπτὰ μαρμ. ἡρπάγησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐντεῦθεν. Ἐν γένει πιθανὸν ὅτι ἐν τῇ πεδινῇ ταύτῃ καὶ εὐφόρῳ (παρὰ τὴν Ἐγνατίαν) θέσει θὰ ὑπῆρξεν ἡ Λύγκος ἤδη· καὶ ἐκ τῆς γειτονίας αὐτῆς ἐννοητέον ἴσως καὶ τὸ φημιζόμενον μέγα εὕρημα νομισμάτων ἀργυρῶν Μ. Ἀλεξάνδρου πρό τινων ἐτῶν ἐν Λεσκοβέτς καὶ ἄλλα μεμονωμένα περὶ Μπορέσνιτσαν.

22) Παρὰ τὴν σημερ. Φλώριναν αὐτὴν εὑρίσκομεν πλὴν τοῦ στέφοντος τὴν ἀπὸ Ν δεσπόζουσαν κορυφὴν βυζαντιακοῦ τείχους, ὅλως ἠρειπιωμένου καὶ διηρπασμένου, καὶ ἐπιγραφὴν λατινικὴν ἐν τῷ τουρκικῷ νεκροταφείῳ .75×.35×.40 σφόδρα ἐφθαρμένην καὶ πιστοῦσαν μόνον ὅτι ἤδη κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους ᾠκεῖτο (ἐπικυροῖ δὲ καὶ λείψανον ἑτέρας ἐπιγρ. ἀπεξεσμένης ἐν μεγίστῳ βάθρῳ κατὰ τὸ σιντριβάνι: NIOV ἢ NIBV), — ἀλλὰ πιθανῶς καὶ ἔτι ἀρχαιότερον, διότι καὶ μακεδονικὰ νομίσματα εὑρίσκονται.

22Α) Πάντως ὅμως ἀρχαίας κώμης θέσιν ἐπέχουσι τὰ $2\,^1/_2$ ὥρας βορ. τῆς Φλωρίνης **Κλέστενα** (Κάτω)· διότι πλὴν ἀφθόνων μακεδον. νομισμάτων εὑρέθη ἐνταῦθα καὶ ἀνάγλυφον .72×.71×.22 ἐφθαρμένον πως, 5 μειζόνων μορφῶν (καὶ 2 μικροτέρων ἐν τῷ μεταξύ), ἐν αἷς πιθανῶς Ζεὺς καὶ Ἡρακλῆς καὶ Ἀσκληπιὸς ἀναγνωρίζονται, ἀλλ᾽ ἐπιτύμβιον προφανῶς, μειγνύον πάλιν παραστάσεις ἐπιχωρίων Θεῶν καὶ νεκρῶν, — καὶ ὑποκάτω ἑκατέρωθεν προτομῆς ἔμμετρος, φαίνεται, ἐπιγρ.

///ΑΓΧΩΝ ///ΑΥΤΩΚΑΙ
ΟΘΑΝΟΥ CΗΝΥΝΦΙΔΙΙC<ΙΛ
ΡΩΤΕΟΝ ΓΕΝΕΤΛΥΤΟCΛΑΙ
ΔΚΩΘΕ ΟΕΙΔΙΚΑΙΖΩΟΙCΓ///Ι
Υ ΠΟΜΟΝ ΘΕΤΟCΗΜΕΠΙΤV
ΙΙCΙΡΙΛΙΚΗ ΤΕΘΥΓΑΤΡΙΕ///ΦΡΕCΙ
ΙΛΕΙΛΥΙΗ ΓΛΜΡΡΩΔΕ;ΤΗΙΙΙ
ΟΔΩΡΩCΟΦΩΑΝΔΡΙ

. . .χων ἑαυτῷ καὶ. . . .
θανούσῃ νυμφιδί. . .
ὧν γένετ᾽ αὐτὸς. . .
. . .θεοειδῖ καὶ ζωοῖς. .
. . .ὑφ᾽ ὁμὸν θέτο σῆμ᾽ ἐπὶ τύ[μβῳ];
. . .λίκῃ τε θυγατρὶ ἐῇ (ἢ εὖ) φρεσί(ν]
ἔργα] εἰδυίῃ, γαμβρῷ δὲ· . .
. . .οδώρῳ σοφῷ ἀνδρί.

23) Νοτίως δὲ τῆς Φλωρίνης $1\,^1/_2$ ὥραν ἐν παρεκκλησίῳ τοῦ χω-

ρίου (Κάτω) Κοττόρι εὑρ. ἀνάγλυφον .40×.40 τριῶν γυναικ. μορφῶν κακότεχνον μετ' ἐπιγρ.

ΙΛΙΑΛΙΚΕΥΩΝΠΕΛ	Ἰλιάδι κὲ τῶν πεδ[ίων]
ΚΕΤΟΥΠΕΛ...	κὲ τοῦ πεδ...
ΜΝ...	μν[ήμης χάριν]

Πιθανὴ καὶ ἐδῶ πλησίον, ἐν Στάρο-Λάγενι ἀκριβέστερον, ἡ θέσις κώμης τῶν Λυγκηστικῶν, διότι καὶ ὄστρακα καὶ νομίσματα εὑρίσκονται

Ἄλλη κώμη ὑπῆρχεν ἀσφαλῶς παρὰ τὴν σημερ. Σέτιναν εἰς τὰ ἀνατ. κράσπεδα τῆς λεκάνης, ὁπόθεν ἔχομεν πλὴν ὅλως ἐφθαρμένου

24) ἀναγλύφου 2 προτομῶν ὑπεραλλήλων,

25) Ἕτερον ἀνάγλ. Ἡρακλέους καὶ Ἑρμοῦ .82×.58×.12 μετὰ 2 γυναικῶν ἑκατέρωθεν παιδίου, καὶ ἐπιγρ.

ΑΥΡΗΛΙΑΜΑΡΚΙΑϹΥΝΤΟΙϹ	Αὐρηλία Μαρκία σὺν τοῖς
ΤΕΚΝΟΙϹΕΠΟΙΗϹΑΑΥΡΙΛΙ	τέκνοις ἐποίησα Αὐρ(η)λί
ΩΗΡΑΚΛΕΙΔΗΜΝΙΑϹΧΑΡΙΝ	ῳ Ἡρακλείδῃ μνίας χάριν
ΤΩΚΛΥΚΥΤΑΤΩΑΝΔΡΙ	τῷ κλυκυτάτῳ ἀνδρί.

$^1/_2$ δὲ ὥραν ὑψηλότερον τῆς αὐτῆς χαράδρας τῆς Μπέλα-Ρίκας σῴζονται ἀνεκτῶς 2-3 τμήματα (καὶ ἐν ἀμυδρᾷ γραμμῇ ἐρειπίων καὶ ὁ περίβολος ὅλος) τείχους μεσαιων. περὶ ἀνώμαλον ἐπικλινῆ καὶ φύσει ὀχυρὸν λόφον («Καϊλᾶς»), ἐφ' οὗ καὶ νομίσματα βυζαντ. ἀφθονοῦσιν (ἀλλ' ἡ Σέταινα τσοῦ Σαμουὴλ ζητητέα μᾶλλον περὶ τὴν Ἀχρίδα), — ὅπως μεσαιωνικὸν εἶναι καὶ τὸ μεταξὺ Ἐξησουῆ καὶ Φλωρίνης ἐν ἐρημίᾳ κύκλῳ κείμενον τεῖχος «Δέλουπ».

Κώμην ἀρχαίαν ἐνδεικνύει ἀκόμη καὶ περὶ τὴν Βέρμπιανην

26) ἀνάγλυφον 2 γυναικῶν ἀκεφάλων, τυπικοῦ ῥωμαϊ. ἱματισμοῦ· ἴσως δὲ καὶ κατὰ τὴν Μπάνιτσαν ἡ πρόσφατος παράδοσις τῶν κατοίκων ὅτι ἐν ᾗ δύο ἀνάγλυφα, εὑρισκόμενα πρὸ ὀλίγων ἀκόμη δεκαετηρίδων ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγ. Νικολάου, ἐλήφθησαν ὑπὸ Εὐρωπαίου.

Γ' 'Ορεστὶς καὶ (δυτικὴ) 'Ελίμεια.

27). Τὸ ἐν ὅλῃ τῇ μεταξὺ Βαρνοῦντος καὶ Πίνδου ἐκτεταμένῃ λεκάνῃ ('Ορεστίδι βορ. καὶ 'Ελιμείᾳ νοτ.) προέχον κατὰ σπουδαιότητα 'Ορεστικὸν Ἄργος πρέπει, νομίζομεν καὶ ἡμεῖς, νὰ τοποθετηθῇ (20' ΒΔ) παρὰ τὴν Χρούπισταν κατὰ τὸ 'Αρμενοχῶρι (σῴζον ἴχνη μεσαιωνικοῦ τείχους)· πλὴν ἄλλων ἐντεῦθεν ἐξηγμένων ἀρχαίων, ἐν οἷς καὶ τάφος κτιστὸς ῥωμαϊκός, οὗ σῴζονται ἔτι οἱ εἰργασμένοι μετὰ ῥωμ. κοσμημάτων λίθοι, ἔχομεν ἐντεῦθεν ἐπιγραφὴν

ΤΙΚΛΑ.ΔΙΩΚΑΙΣΑΡΙ
ΟΥΥΙΩΙ ΣΕ///ΑΣΤΩΙ
ΩΙ.ΤΟΚΟΙΝΟΝΟΡΕΣΤΩΝ
ΝΤΟΣ.ΔΡΑΚΑΤΟΥΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
ΑΙΕΠΙΜΕΛΗΘΕΝΤΟΣΤΟΥΕΡ
ΘΕΤΟΥΝΤΟΣΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Τι. Κλαυδίῳ Καίσαρι
. . . .[Δρούσ]ου υἱῷ σεβαστῷ
[Γερμανικ]ῷ τὸ κοινὸν 'Ορεστῶν
. . . . .ντος Δρακάτου 'Αλεξάνδρου
καὶ ἐπιμεληθέντος τοῦ ἔρ
[γου (ἢ -άνου) τοῦ ἀγωνο]θετοῦντος 'Αλεξάνδρου.'

καὶ ἡ ἐπιγραφὴ βεβαίως καὶ τὸ τιμητικὸν εἰς τὸν Κλαύδιον ἀνάθημα ἥρμοζον ἐν τῇ πρωτευούσῃ αὐτῇ τῶν 'Ορεστῶν· καὶ ἄλλαι ὅμως ἐπιγραφαὶ μαρτυροῦνται ῥητῶς ὅτι ἐνετειχίσθησαν εἰς τὴν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀνεγερθεῖσαν πλησίον γέφυραν τοῦ 'Αλιάκμονος καὶ ἡ φύσις τοῦ τόπου (μόνου πεδίου ἐνταῦθα) εὐαρμοστεῖ πρὸς τὸ ὄν. *Argestaeus Campus* τοῦ Λιβίου καὶ πρὸς τὸ Ἄργος ἔτι.

Τοὐναντίον τοῦ Κελέτρου, ἄλλως ἀσφαλῶς τοποθετουμένου ἐν τῇ Καστορίᾳ, οὐδὲν βλέπομεν πλέον ἀρχαῖον λείψανον, ἀλλὰ μόνα τὰ γνωστὰ βυζαντιακὰ ἐγκαλλωπίσματα τοσούτων ναῶν της. Μόνον παρὰ τὴν νοτ. ὄχθην τῆς λίμνης ἐπὶ τοῦ «νησίου» τῶν Δουμπιάκων, γλώσσης δηλ. γῆς ἐξεχούσης ὑπὲρ τὸν (σήμερον ἐν χει-

μῶνι μόνον) λιμνόκλυστον μυχὸν σῴζεται ἐν μέρει — μέχρι 2 μ. ὕψους ἐνιαχοῦ — τεῖχος πολυγωνικὸν μεγάλων πελεκητῶν λίθων εἰς μῆκος κατὰ μὲν τὸ ἀνωτ. σκέλος 40ποὺ μ., κατὰ δὲ τὸ Ν—ΝΔ ἐλαφρῶς καμπυλούμενον μέχρι 150 μ., πάχους 2-2.50 μ. καὶ ὕψους μέχρι 1.50 ἐνιαχοῦ, μὲ ἴχνη πύλης καὶ 2 πύργων (ὧν ὁ παρὰ ταύτην 4γωνος, ὁ ἕτερος στρογγύλος ἐν θεμελίοις), — ἀσφαλῶς ἀρχ. ἑλληνικὸν καὶ ἀποτελοῦν προμαχῶνά τινα, φαίνεται, πρὸς τὴν γῆν τοῦ δεσπόζοντος τῆς λίμνης καὶ ἄλλοθεν δυσπροσίτου Κελέτρου. — Περὶ τὴν Κρεπενὴν ὅμως, ἔνθα καὶ εὑρέθησαν καὶ θρυλοῦνταί τινα εὑρήματα (ἐν οἷς καὶ πλούσιος τάφος πρὸς τὸ Γορέντσι, χριστιανικὸς) δὲν βλέπομεν ἴχνος ἀρχαῖον ἀσφαλῶς καὶ τὰ ὑποκείμενα (μέχρι τῆς γεφύρας) ὄντως θεμέλια οἰκοδομημάτων χριστιανικὰ μᾶλλον νομίζομεν τῆς Διοκλητιανοπόλεως τοῦ Προκοπίου ἴσως, ἀλλὰ πάντως ὄχι Ἄργους.

Μόλις δ' ἐν χρόνοις χριστιανικοῖς, καὶ δὴ πολὺ ὑστέροις, φαίνονται κατοικηθέντα καὶ τὰ Καστανοχώρια ἐν γένει καὶ τὰ Κορέστια, δάση βεβαίως παρθένα κατὰ τὴν ἀρχαιότητα· χριστιανικὰ λοιπὸν εἶναι καὶ τὸ Δ τοῦ Κονομλὰτ ($^3/_4$ ὥρας) τεῖχος καταφυγῆς Γρὰδ ἢ Γραδίστα (τὸ κυρίως χωρίον θὰ ἔκειτο νοτίως, ἔνθα νῦν ἐρειπιών «Κασαμπᾶς»), ὡς καὶ ὁ ἀσβεστόκτιστος μεταξὺ Μπορέσνιτσας καὶ Γαμπρέση «Καϊλᾶς», καὶ τέλος οἱ ὑψηλὰ πέραν ὑπ' αὐτὰς τὰς ΒΑ' κορυφὰς τοῦ Βοΐου (Γράμμου) ἐκτεταμένοι ἐρειπιῶνες Λινοτόπι καὶ Νικολίτσα, ἡ παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Δεβὸλ — ὡς δὴ καὶ πάντες οἱ βλαχόφωνοι τῶν κλιτύων τῆς Πίνδου συνοικισμοί· ἁπλῶς βυζαντιάζει τὸ πλησίον τοῦ Λην. ἐκκλησίδιον ἁγ Ζαχαρίου (ἐξ οὗ τὸ ὄν. τοῦ πλησίον τουρκ. χωρίου Ζαγάρι), ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο πολὺ ἀρχαῖον, ὡς δηλοῖ ἡ ὑπὲρ τὸ ὀπίσθιον ὑπέρθυρον ἐπιγεγραμμένη «ἐξήγησις εἰς τὸ ἀπλὸν» ἑρμηνείας τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸ «εὐλογοῦμεν τὸν Κ^{ον}» τοῦ Δαυΐδ «δὲν δήνεταί τινας νὰ κλπ.».

Μόνον δὲ παρὰ τοὺς ποταμοὺς ἀπαντῶμεν ἀραιῶς εἰσχωρησάσας ἀρχαίας «πόλεις» ἢ κώμας καὶ δὴ πρώτην τὴν [Λ]απίναν τῆς ἀτελέστατα ὑπὸ Φ. Σακελλαρίου (Arch. Zeitung 1880) καὶ Δήμιτσα («Μακεδονίᾳ» ἀριθ. 217) ἐκδεδομένης μεγάλης ἐπιγραφῆς τοῦ Δρανιτσίου παρὰ τὴν Μπελίτσαν ἤτοι τὸν ἐκ τοῦ Βοΐου κύριον βραχίονα τοῦ Ἀλιάκμονος, ἧς ἡ ἀρχή:

28) «Ἐκκλησίας ἀγομένης ὑπὸ τοῦ [Λ]απιναίων πολειτάρχου» καὶ περὶ ἧς ἰδιαιτέρως ἐν τέλει.

Ὀλίγον ἀνωτέρω ἐν τῷ χωρ. Ῥεδιγκόσδι εὑρ. πλὴν ἱκανῶν ἀρχιτεκτον. μελῶν (ἐν οἷς καὶ φάτνωμα, ναοῦ ρωμ. πιθανῶς) τὰ

29) Κιονόκρανον μαρμ. κορινθιάζον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ

30) Ἀνάγλυφον μαρμ. προτομῆς γυναικὸς 1,25×.50×.18 ἐν ἀψιδωτῷ ρωμ. πλαισίῳ, μετ᾽ ἐπιγραφῆς

ΦΙΛΩΤΕΡΑ	Φιλωτέρα
ΙΠΠΟΣΤΡΑΤΟΥ	Ἱπποστράτου

καὶ ὑπὸ τὴν παράστασιν

ΗΡΩΕΙΣΣ	ἡρώεισ[σα]

Ἴσως δὲ καὶ παρὰ τὴν Τσούκαν περαιτέρω ἦτο ἀρχαία τις κώμη, ἂν καὶ δυνατὸν ἐκ τῆς Λαπίνης νὰ κατάγωνται τὰ ἑξῆς αὐτόθι ἀρχαῖα, ὧν τὰ 31-32 ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ:

31) Μικρὸν ἀνάγλυφον Ἀρτέμιδος (πωρολίθου) τρεχούσης μὲ τὴν δεξιὰν ὑψωμένην, ὅπως λάβῃ ἐκ τῆς φαρέτρας βέλος — πλησίον δὲ ἔλαφος καὶ κύων — τέχνης ρωμ. μετριωτάτης.

32) Πλὰξ ἐνεπίγραφος

ΜΑΡΚΙΑΝΩ	Μαρκιανῷ
ΠΡΕΥΡΑΔΟΥ	Π[λ]ευράδου
ΤѠΤΗCΑΔЄ	τῷ τῆς ἀδε
ΛΦΗCΠЄΔΙѠ	λφῆς πεδίῳ
5 ΔѠΡΟΝΑΝΕ	5 δῶρον ἀνέ
ΘΗΚΕΝ	θηκεν·

ὑστάτων ρωμ. χρόνων. Καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ Ἰω. Βασιλείου:

33) Στήλη μεγ. (1,50που × .30) μετ᾽ ἀετώματος καὶ ναΐσκοειδοῦς πλαισίου, ἐφ᾽ ἧς

ΦΙΛΑΠΑΡΜΕ	Φίλα Παρμε
ΝΙѠΝΟCΗΡѠ	ν[ί]ωνος. ἥρω
⊏ΧΑΙΡ⊏	[ἱ]ς χαῖρε.

34) Ἡμίτομον ἑτέρας τεθραυσμένης δεξ. ἰσοῦψοῦς που.

ΙΚΟϹЄΤѠΝ	. . ικος ἐτῶν
ΡΕ	. . . ρε
ΤΗΛΗ	. . [σ]τήλη
\ΦΘΙΤΟΝ	. . . ἄφθιτον
5 ΡΥϹΟΝ	5 . . . ῥῦσον
ЄΝЄΟΥ	. . ενεοῦ
ΑϹЄϹΘΑ	. . ασεσθαι(?)
ΊΥ	. . ου . . .

ὅλα ὑστέρων ῥωμ. χρόνων.

Τοὐναντίον χριστιανικὰ μόνον βλέπομεν εἰς τὴν Γάλισταν, δηλ. καλὸν βυζαντ. ναὸν καὶ ἐν αὐτῷ 2 ξόανα ἐπεζωγραφημένα, ἁγ. Γεωργίου ὑπερμέγεθες, 3 μ. ὕψους, καὶ ἁγ. Δημητρίου, βεβ. ὑστέρων βυζαντ. χρόνων, ὡς καὶ τὸ ἐν Νεστραμίῳ ὅμοιον.

Ἀρχαίαν ὅμως κώμην ὑποθέτομεν πιθανῶς μὲν παρὰ τὸ μεταξὺ Μεσλογκόσδι καὶ Μπελίνι «Παλαιόκαστρον», ὄχι τόσον διὰ τὰ (μεσαιων.) ἐρείπια τείχους καὶ ᾀδόμενον ψηφιδωτὸν καί τινα μέγαν κτιστὸν ῥωμαϊκὸν τάφον ἐπὶ γειτονικῆς ῥάχεως, θρυλούμενον «τοῦ Κράλη» ὡς συνήθως, ὅσον διὰ νομίσματα ἀρχαῖα (ἰδίᾳ κοινοῦ Μακεδόνων) εὑρεθέντα ἐνταῦθά που. — ἀσφαλῶς δὲ ἀρχαίαν κώμην περαιτέρω (τοῦ αὐτοῦ παραποτάμου τοῦ Ἀλιάκμονος, Βελιοῦς) εἰς Λικνᾶδες ἐνταῦθα εὑρέθη πρὸ 40 που ἐτῶν Ἡρακλῆς χαλκοῦς, ἀποκείμενος νῦν ἐν τῷ Μουσείῳ Κων/πόλεως, πρὸ δὲ ἔτους μόλις τάφος λαξευτὸς εἰς τὴν μαλακωτάτην παρὰ τὴν ἁγ. Αἰκατερίνην κλιτὺν, περιφερικὸς (διαμ. 3 που μ.) μὲ θύραν πωρίνην μονόλιθον 1.75 × 1.03 × .13, μιμουμένην κατὰ τοὺς ἐγκαρσίους κανόνας καὶ τὰς κεφαλὰς τῶν ἥλων τὰς ξυλίνας· τὰ μόνα εὑρεθέντα κτερίσματα (διότι φαίνεται ἀρχαιόθεν συληθείς), ἅλυσις χρυσῆ καὶ λίθος γλυπτὴ μὲ Δήμητραν, λέγουσι, δρεπανηφόρον, ἐξήχθησαν ἤδη πάλαι εἰς Κων/πολιν ὡσαύτως. — ἡμεῖς δὲ εἴδομεν μόνον πλὴν τῆς θύρας

34Α) Πλάκα τετράγωνον λίθου, εἰργασμένην ὡς «τράπεζαν

προσφορῶν». φαίνεται, (ἕως 0,40 πλευρᾶς) καὶ ἔχουσαν μόνα τὰ γράμματα ΝΙ — καὶ χαλκοῦν κοῖλον ἐπιστροφέα τῆς θύρας.

Νοτιώτερον ὑπὲρ αὐτὸν τὸν Ἀλιάκμονα κατὰ τὸ σημερ. Μπομπούστι, ἀντικρὺ τοῦ Βογατσικοῦ, ᾠκεῖτο πάντως ἀρχαία «πόλις» ἔνθα παραλειπομένων ἄλλων θρυλουμένων εὑρημάτων βλέπομεν ἡμεῖς ἄφθονα ἴχνη ἀρχ., περὶ τὴν θέσιν Δίβανι καὶ κάτω, ἐν τῇ ΒΔ δηλ. συνοικίᾳ, ὄστρακα, κίονα ἀρράβδωτον καὶ κιονίσκους ἑλικτῶν ῥαβδώσεων κ. ἄ. εἰργασμένους λίθους, κυρίως δὲ σωρὸν ὅλον, μέλη βάθρου μεγάλου ἴσως ἢ τάφου κτιστοῦ, ἀνασκαφέντος πρὸ ἐτῶν ὑπὸ τούρκου παρὰ τὴν πλάτανον τῆς κρήνης, ἐν οἷς καὶ κορυφαῖος γεισωτός, καὶ δὴ

35) Τεμάχιον ἐπιγραφῆς .47 × .28. ὁλ. ὕψ. 1,27.

ΞΟΧΟϹ	. . . ἔξοχος
ΩΝϹVΔ	. . . ων σύδ
ΟΙϹΠΤΟ	. . . . οις πτο
ΑϹΩϹΠ	. . ας ὥσπ
>ΥΡΑΝΩ	. . . οὐρανῷ
ΘΕΙ///L	. . . θεῖος
ΜΑϹΕΔΑΙΛ	. . . [ἐδά]μασε δαίμ[ων
ΝΑΤΟΙΕΔ	. . . [ἀθά]νατοι ἐδ. . .

36) Περαιτέρω δὲ καὶ ἐπιτυμβ. στήλη 1,38 × .63 μετ' ἐπιγρ.

Κ///ΕΙΤΟϹΠΥΡ	Κλεῖτος Πύρ
ΡΟΥΗΡΩϹ	ρου. ἥρως,
ΧΑΙΡΕ	χαῖρε

ἐν πλαισίῳ ῥωμ. ὑπ' ἀέτωμα.

Καὶ παρὰ τὸ ἔτι νοτιώτερον ποτάμιον Λεμπίνι, ἐν τῇ σημ. ἐπαρχίᾳ Ἀνασελίτσης ἤδη, εὑρίσκομεν κατὰ μὲν τὸ τουρκ. χωρίον Βαΐμπες ἐν θέσει Ἐκκλησιὰ βάθρον ἐπιτύμβιον ῥωμ. ἐργασίας καὶ

37) Ἀνάγλυφον Διονύσου, βεβλαμμένον τὴν ἐπιφάνειαν, μὲ θύρσον ἐν τῇ ἀριστ. καὶ κύλικα ἐν τῇ δεξιᾷ, καὶ ἴχνη τοῦ πάνθηρος παραπλεύρως καὶ ἐπιγρ. ἐξιτήλου μόνα διακριτὰ «ἀνέθοικεν». (.84 × .37 × .20).

Ἀλλ' ἀσφαλῶς ἀρχ. κώμη ὑπῆρχε καὶ περὶ τὸ Χορεβὸν ἀνωτέρω τῆς αὐτῆς κοίτης, ἀφοῦ καὶ νομισμάτων πλῆθος ἔχει εὑρεθῆ, ὧν τὰ πλεῖστα μακεδον. ἀρχαῖα, καὶ τάφοι μετ' ἀρχ. κτερισμάτων, πρόκεινται δ' ἔτι παρὰ τὴν ἐκκλησίαν. 38). Κιονόκρανον δωρικὸν ταπεινοῦ, σχεδὸν εὐθυγράμμου ἐχίνου κ. ἄ. μέλη ἀρχιτεκτονικά.

Ὑπὲρ δὲ τὴν ἀντιπέραν ὄχθην εὕρηνται ἴχνη ἀρχ. ἐν θέσει Μπουφάρι καὶ παρὰ τὸ χωρίον Μαρτσίστι, ἔνθα πλῆθος ὀστράκων ῥωμ. (περὶ θέσιν Κιοῦπι) καὶ νομίσματα πάλιν (πλὴν βυζαντ. καί τιν' ἀρχαιότερα, Μ. Ἀλεξ. π. χ.). Ἐντεῦθεν 39) ἀνάγλυφον μὲ προτομὰς ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς καλῆς σχετικῶς ῥωμ. ἐργασίας (εἰκονικαί)· — ὑπὲρ δὲ αὐτὰς ἱππεὺς ὁ τυπικὸς τρέχων, πολὺ κατωτέρας ἐργασίας καὶ ἴσως ὑστέρας τῶν προτομῶν, ὡς καὶ ἡ κακῶς προσηρμοσμένη εἰς τὸν χῶρον ἐλεγειακὴ ἐπιγρ.

ΟΥΝΟΜΑΜΟΙΠΑΙ	Οὔνομά μοι Παι
ΑΝΟΞΕΡΩΜΕΝΟΥΕΣ	ᾶνος ἐρωμένου· ἐς
ΔΕΑΝΑΚΤΑΣΤΗΞΥΑ	δὲ ἄνακτας ‖ τῆς Ὑα
ΚΙΝΘΟΥΠΙΣΤΟΤΕΡΟΣ	κίνθου πιστότερος
ΦΙΛΙΗΣ	φιλίης.

Ὅλως ἀραιὰ τοὐναντίον φαίνονται παρὰ τὴν Πραμόρτσαν, τὸν νοτιώτερον καὶ μέγιστον παραπόταμον, τὰ ἀρχαῖα ἴχνη καὶ δὴ (πλὴν ἀνεξελέγκτων θρύλων περὶ ἀναγλύφου εὑρεθέντος ποτὲ παρὰ τὴν Τραπεζίτσαν) κυρίως μόνον εἰς τὰ (ἐν τῇ σημερινῇ, ἐρειπιώδει ἄλλως, καταστάσει μεσαιωνικὰ) τειχίσματα Παλαιογουλᾶς ὑπὸ τὴν Παλαιοκόπραν, καὶ Ἀρόκαστρον ὑπὸ τὸ ὁμώνυμον χωρίον, ἑκατέρωθεν τῆς κοίτης — ἀφοῦ ἐν ἀμφοτέροις, λέγουσι, και ἀρχαῖα νομίσματα — ἴσως δὲ καὶ περὶ τὸ Κριμίνι.

Ἀλλ' ἀνὰ τὴν ἐκτεταμένην ἐπαρχίαν Γρεβενῶν ἀφθονώτερα τὰ ἀρχαῖα λείψανα (Ἐλιμιώτιδος πλέον ἐνταῦθα), κυρίως δὲ περὶ τὸ ***Τσοῦρχλι*** καὶ τὸν εὐρέως ἀνὰ τὰς κύκλῳ ἐπαρχίας ἄποπτον λόφον αὐτοῦ (Ἁγ. Νικολάου), ἔνθα ἴσως ζητητέα αὐτὴ ἡ βυζαντιακὴ πόλις Ἐλιμία. Ἐπ' αὐτοῦ τοῦ λόφου πρὸς ἄλλοις ἀρχιτεκτ. λειψάνοις εὕρηται καὶ ἐπιγραφὴ ἐπὶ ὀρθογωνίου πώρου .70 × .45 × .25

40)	ЄΤΟΥϹΚΦ	ἔτους κφ';
	ΙΕΡΗΤЄΥΟΝ	ἱερητεύον
	ΤΟϹΝΕΙΚΑ	τος Νεικά
	ΔΟΥΤΟΥ.Η	(ν)δρου τοῦ [Δ]η
	ΜΗΤΡΙΟ..	μητρίο[υ ἐ
	ΠϹΚΕΥΣΘ	πεσκευάσθ[η

(ἱερόν τι βεβ.). Πλῆθος ἀρχ. εἰργασμένων λίθων καὶ περὶ ἁγ. Βαρβάραν καὶ παρὰ τὴν θέσιν Ἀρσαλιάν, ἐν τῇ α' μάλιστα πιθ. ἀρχαίου ναοῦ· ἐκ δὲ τοῦ εἰκοναστασίου τοῦ Προδρόμου τέλος ἐλήφθη

41) Ἀνάγλυφον γυναικὸς τυπικοῦ ῥωμαϊ. ἱματισμοῦ, ὄχι κακῆς τέχνης· .52 × .35 × .14.

42) Ἕτερον ἀνάγλυφον γυναικὸς καὶ παιδίσκης χονδροειδέστερον .87 × .50 × .12.

43) Κεφαλὴ μαρμ., ἣν δὲν εἴχομεν ἴδει ἀναχωροῦντες, ἀλλ' εἶχον ὑποσχεθῆ ἡμῖν νὰ προσαγάγωσι τῇ Διοικήσει Γρεβενῶν.

43 Α) Ἑτέρα τέλος ἐπιγραφὴ εἶνε ἐντετειχισμένη παρὰ τὴν Ἐκκλ. τῶν Ἁγ. Ἀποστόλων (πολὺ βεβλαμμένη).

ΝΤΟϹ..ΟΧΙΓ.ΤΤ///ΙϹ...ΚΑΙ	
....	
...ΥΑϹ///ΝΕΟΠΤΟ	...Νεοπτό
Λ.ΜΟϹΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	λεμος Δημητρίου
ΟΚΑΙΓΝΑΙΟϹ.ΕΚΤ.	ὁ καὶ Γναῖος ἐκ τῶ
Ν////ΩΝ.ΕΤΟΥϹ	ν [ἰδί]ων ἔτους
ΑΤ	ΑΤ'

44) Ἐκ δὲ τῆς πλησίον (³/)₄ ΝΔ κειμένης ἐπὶ ὑψηλῆς ὡσαύτως καὶ ὡραίας ὡς τὸ Τσοῦργλι θέσεως Πικρεβενίτσης, καὶ δὴ ἐκ τῆς αὐτόθι Ἁγ. Μαρίνης ἔχομεν μικρότατον κορμὸν Ἀφροδίτης (ἀπὸ ὀμφαλοῦ μέχρι γόνατος 0,14 μ.) μαρμ. γυμνῆς πλὴν κρασπέδου ἱματίου ὄπισθεν κρεμαμένου, καλλίστης ῥωμ. τέχνης καὶ

45) Κακότεχνον ἀγαλμάτιον ἀνδρὸς ἀκέφαλον καὶ ἄπουν (0,27).

46) Καὶ περὶ τὸ τουρκικὸν χωρίον Γομπλάρι βεβαιοῦσιν ἐπανειλημμένα εὑρήματ' ἀρχαῖα, καὶ περὶ τὸ Κάστρον, ἀλλ' οὐδὲν εἴδο-

μεν ἡμεῖς· περὶ τοῦ β' μάλιστα καὶ ἀπιστοῦμεν, διότι μόνον πύργου τινός, τουρκικοῦ μᾶλλον πιθ. χρόνων, εὕρομεν ἄσημα λείψανα ἐπὶ τῆς κορυφῆς του.

Τοὐναντίον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ οἰκτροῦ χωριδίου Μάνη παρὰ τὸ Καλαμίτσι, $^3/_4$ ὥρας Ἀν. τῶν Γρεβενῶν, εὑρίσκομεν (ὑπὲρ τὸν «Γρεβενιώτικον» ποτ.) ἀπροσδοκήτως 46) ἄγαλμα ἀκεφάλου γυναικὸς μαρμ. (φυσικοῦ μεγέθους, 1,30) καὶ παιδίσκης μικροσκοπικῆς προσφερούσης τι, ἐργασίας ὄχι ἀσχήμου ῥωμαϊκῶν χρόνων, ἐν δὲ τῇ βάσει ἐπιγρ.

ΙΒΙΛΟϹ ΑΡΑΒΑΙΟΥ.ΤΗΝ
.ΥΓΑΤΕΡΑΜΕΛΙ–ϹΑΝ.ΗΡΩ

[Βά]βιλος Ἀραβαίου τὴν
θυγατέρα Μέλι[σσ]αν (ἢ-τέαν) ἡρω[ίδα]

47) Καὶ περὶ τὸ σημερ. Σειρῆνι, Β τῶν Γρεβενῶν, θὰ ἦτό τις ἀρχ. κώμη· τοὐλάχιστον ἐν τῇ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ Κυρακαλῆς ἐπὶ δασώδους λόφου Ἐκκλησία τοῦ ἁγ. Δημητρίου εὑρίσκομεν πλάκα φέρουσαν ἐν πλαισίῳ ῥωμ. ἐργασίας ἐπιγραφὴν (1,16 × .68 × .15).

ΗΤΗΡΗΔΕϹΟΙΕΙΜΙΦΙΛΩ
ΤΕΡΑΗΝϹΥΘΑΝΟΥϹΑΝ
ΕϹΤΕΡΙϹΕϹΧΡΗϹΤΗΜΗΤΡΙ
ΦΕΡΟΥϹΑΧΑΡΙΝ❧ΤΙϹϹΕ
ΠΟΘΟϹΤΑΧΥϹΕϹΧΕΝΕΜΕΥ
ΤΕΚΝΟΝΩΚΥΜΟΡΟΝΔΕ
ΠΕΝΘΟϹΚΑΙΓΕΝΕΤΗΓΕΙ
ΝΑΟΚΑΙΓΑΜΕΤΗ❧

Μήτηρ ἥδε σοί εἰμι, Φιλωτέρα, ἣν σὺ θανοῦσαν
ἐ[κ]τέρισες, χρηστή, μητρὶ φέρουσα χάριν.
Τίς σε πόθος ταχὺς ἔσχεν ἐμεῦ, τέκνον; ὠκύμορον δέ,
πένθος καὶ γενέτῃ γεί ναο καὶ γαμέτῃ.

48). Καὶ παρὰ τὴν 1 $^1/_2$ ὥραν Δ τῶν Γρεβενῶν Δόβρανην εὕρομεν ἐν δασυλλίῳ ἐξοχικοῦ «Ἁγ. Ἰωάννου» ἀνάγλυφον ἀνδρὸς καὶ γυναικός, ἀκεφάλων καὶ ἐφθαρμένων, .95 × .74 × .12 ἑκατέ-

ρωθεν ὁμοίως διακειμένου παιδός, συνήθους ῥωμ. ἐπιτυμβίου τύπου.

Τέλος καὶ ὄπισθεν τῆς Πηγαδίτσας (πρὸς τὸ Κηπουρειὸ) εὑρ. ἐπὶ λόφου «Κάστρου», ὑπὲρ τὸ ποτάμιον Βενέτικον ἀμέσως, ἴχνη ἀναμφίβολα συνοικισμοῦ ἀρχαίων ῥωμαϊκῶν (ἢ καὶ προτέρων) χρόνων, ὄστρακα μελαμβαφῆ, τινὰ μετ' ἐκτύπων κοσμημάτων, καὶ ῥητῶς μαρτυρουμένην ἐξαγωγὴν ὄχι πρὸ πολλῶν ἐτῶν χαλκῶν ἀγαλματίων.

Μεσαιωνικὸν τοὐναντ. εἶναι τὸ ὑπὲρ τὸ πολὺ νοτιώτερον (5 ὥρ.) Μπίζοβον ὑψηλὰ πρὸς τὸ Μπάλτινον ἤδη τῶν παλαιῶν συνόρων τείχισμα (μετὰ κατοικιῶν ἐντὸς ἠρειπιωμένων) καὶ τὸ παρὰ τὴν Μονὴν τοῦ Σπηλαίου ὅμοιον (ἀσβεστόκτιστον), ἐπὶ ὑψικρήμνου τριχόχεν ῥάχεως ὑπὲρ τὰς ἀγρίας χαράδρας τῶν συμβαλλόντων 2 κυρίων παραποτάμων τοῦ Βενέτικου. Καὶ ἡ ἐκκλησία (βυζαντιάζουσα τὸ σχέδιον) καὶ αἱ γραπταὶ παραδόσεις τῆς Μονῆς ἐκ τοῦ κώδικος αὐτῆς φαίνονται ὅτι δὲν ἀνέρχονται πέραν τῶν ἀρχῶν τοῦ 17ου αἰῶνος.

Κατὰ δὲ τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν τοῦ Ἀλιάκμονος ἡ χώρα, ἡ ἐπικλινομένη ἐπὶ τῶν προεκτάσεων τοῦ Βαρνοῦντος (Βίτσι-Σνιάτσικου-Βουρρίνου), ἧς πάλιν τὸ μὲν βορειότερον καταλογιστέον εἰς τὴν Ὀρεστίδα, τὸ δὲ νοτ. εἰς τὴν Ἐλίμειαν, ἐμφαίνει πολὺ ἀραιότερα ἴχνη ἀρχαιότητος, — ἀλλ' ἀσφαλῆ, πρῶτον μὲν κατὰ τὰ παραποτάμια Βρατίνι (ἀπέναντι τῆς Λιαφίστης ³/₄ ὥρας) καὶ Σέλιτσαν, ὡς ἐκ τῶν ἀφθόνων, ἰδίᾳ ἐκ τῆς Σελίτσης, νομισμάτων κρίνομεν· — μακεδονικὰ εὑρίσκονται αὐτόθι σχεδὸν καθ' ἑκάστην περὶ τὰ ἀμπέλια καὶ ἀνὰ τὸ πρὸς τὸν ποταμὸν πεδίον. — Ἀλλὰ καὶ κεφαλὴ γυναικὸς καλὴ ἔχει παραπεμφθῆ ἐκ Βρατινίου εἰς τὴν ἀστυνομίαν Κοζάνης καὶ περὶ ἀναγλύφου ἐνεπιγράφου ὑπάρχοντος ἔτι νῦν αὐτόθι λέγουσιν.

49) Καὶ εἰς αὐτὸν τὸν παράμερον καὶ βουνώδη, ἐπὶ τοῦ Βουρρίνου προσαναβαίνοντα, δῆμον Βέντζια εὑρίσκομεν ὑπὸ μὲν τὸ ὁμώνυμον χωρίον ἀμέσως τὸ κάτω ἥμισυ ἀγάλματος μαρμ., μεγέθους ὑπὲρ τὸ φυσικὸν (ἀπὸ γόνατος μέχρι βάσεως 0,50, περιμέτρου σχεδὸν 1,30), οὐδόλως κακῆς ἐργασίας κατὰ τὰς πτυχώσεις ἰδίᾳ. Ἐκ δὲ τοῦ Πηλουρὴ παρελάβομεν

50) Ἀνάγλυφον μικρὸν 3 γυναικείων μορφῶν, ἀκεφάλων, κρατουσῶν ἀνὰ δύο ἐν ἑκατέρᾳ χειρὶ ἀμφορείδιον. Ὑστ. τέχνης.

Καὶ εἰς τὴν ἐκ τῶν Βεντζίων ὡσ. Χολένισταν, ὑπεράνω τῆς πρὸς Ἀν. πλέον καμπῆς τοῦ Ἁλιάκμονος, εὑρ. πλὴν ἀφθόνων ἑλληνικῶν, ἰδίᾳ τοῦ 4 π. Χ. αἰ., καὶ κυρίως μακεδονικῶν νομισμάτων, ἐν μὲν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγ. Δημητρίου

51) ἐπιγρ. ἐπιτυμβίαν

Χ'ΡΑΦΙΛΙΠΠΟΥΧΑΙΡΕ Χ[ύτ]ρα Φιλίππου, χαῖρε

μὲ ἴχνη ἐρυθροῦ χρώματος ἐν τοῖς χαράγμασιν· ἐν δὲ τῇ οἰκίᾳ Ἀθανασίου Μπέλτσου

52) Ἑτέραν ἐπιγρ. ἐπιμελῶν βαθυχαράκτων καὶ μελανογράφων γραμμάτων τοῦ Β' τοὐλάχ. π. Χ. αἰ.

ΑΜΜΙΑΠΕΛΕΙΓΕΝΟΥΚΙΛΛΕΙΗΡΩΙ
Ἀμμία Πελειγένου Κιλλεῖ ἥρωι.

Ἐπὶ δὲ τῆς ὄπισθεν (ΒΔ) τοῦ χωρίου ῥάχεως τοῦ Ἁγ. Ἀθανασίου, 280 που βήματα Ἀν. τούτου, ἀποκαλύψαντες ἐνδείξει χωρικῶν ἐπεχώσαμεν καὶ πάλιν ἐπ' ἐλπίδι βραδυτέρας μετακομίσεως, ἀδυνάτου ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐλλείψει ἁμαξιτοῦ, κολοσσικὸν σχεδὸν

53) ἀνδρὸς ἄγαλμα μαρμ., εἰς 2 ἢ 3 τεμάχια, καλῆς ἐργασίας. — Ἐνταῦθα βεβαίως ἔκειτο ἀρχ. πόλις δεσπόζουσα καὶ τοῦ πέραν περὶ τὴν Διμηνίτσαν εὐφόρου πεδίου. Ἀλλὰ μεσαιωνικὰ προδήλως εἶναι, τοὐλάχιστον ἐν τῇ σημερ. μορφῇ, τὰ κατωτέρω (2χμ.) ὑπὲρ αὐτὸν τὸν μέχρι νῦν συνήθη πόρον τοῦ Ἁλιάκμονος ταπεινὰ ἐρείπια τείχους («Κάστρον Ἁγ. Κων/τίνου»).

Ἀσύγκριτον καὶ κατὰ τὴν διατήρησιν, ὡς καὶ τὴν ἀρχῆθεν κατασκευήν, εἶναι τὸ πρὸς Δ τῆς Σελίτσης 1 ὥραν ἐπὶ βραχώδους ἄκρας ὑπὲρ τὸ ποτάμιον τῆς Πέλκας ὑπεραιωρούμενον, μεσαιωνικὸν ὡσαύτως, τεῖχος Παλαιογουλᾶς, τείχισμα δηλ. δίπλευρον περὶ τὴν (τρίπλευρον, ἀλλ' ἡ γ' κρημνώδης) κορυφήν, ἀσβεστόκτιστον, διπλοῦν πρὸς τὴν ἐξ Ἀν. ἄνωθεν πρόσβασιν καὶ κάτω τῶν κρημνῶν ἐπίσης κατὰ τὴν πρὸς τὸ πεδίον κλιτὺν ἔχον δύο ἔτι προτειχίσματα, δια-

τειχίζοντα ὅλην ταύτην ἐν ἀποστάσει 50 μ. περίπου ἀπ' ἀλλήλων· δεξαμενὴ ἐπὶ τῆς κορυφῆς καὶ ἐρείπια ὀρθογωνίων οἰκημάτων («φυλακείων»), περὶ τὰ 20 ἀνὰ τὴν κορυφήν, δεικνύουσι χρονιωτέραν τὴν χρῆσιν αὐτοῦ. — Ὅμοια λέγουσι (διότι ἡμεῖς δὲν ἠδυνήθημεν νἀναβῶμεν) καὶ περὶ τοῦ ἀπέναντι ἐρυμνοῦ ἐπίσης καὶ ἔτι ὑψηλοτέρου φαινομένου «Κάστρου τῆς Πέλκας» ἐπὶ τῆς μεταξὺ τοῦ ὁμωνύμου χωρίου καὶ τοῦ Βρατινιοῦ μεγάλης ῥάχεως, ὃ πιθανώτατα εἶναι αὐτὸ δὴ τὸ ἐν τοῖς κτίμασι τοῦ Προκοπίου «Πέλεκα» ἢ -κον.

Ἐν Σισανίῳ ὅμως, ἔτι ὑψηλότερον τῆς κοίτης πρὸς τὰς ἄκρας τοῦ Μουρικιοῦ καὶ ὑπὸ τὸ Βλάτσι ἐν χοάνῃ βαθείᾳ, οὐδὲν ἄλλο εὑρίσκεται ἴχνος ἀρχαῖον πλὴν τῆς γνωστῆς ἐν τῇ Μονῇ ἐντειχισμένης ἐπιγρ. (καταλόγου ἐφήβων, Δήμιτσα ἀρ. 216) καὶ ἀμφιβόλου ἀρχαιότητος ὄστρακα καὶ θεμέλια λουτροῦ πιθανῶς μὲ πηλίνους ὑδραγωγοὺς σωλῆνας· κίονες δέ τινες ἐν τῷ νάρθηκι ἀνακείμενοι, ἀρράβδωτοι, δὲν ἀνέρχονται εἰς προχριστινιακοὺς χρόνους. Καὶ ἡ σημερ. ἐκκλησία εἶναι μόλις τουρκικῶν χρόνων, νεωτέρα καὶ τῆς (μόνης βυζαντιαζούσης τῶν σῳζομένων ἐδῶ) Ἁγ. Παρασκευῆς τῆς Δομοβίστης.

Δ΄ Μακεδονικὴ Ἰλλυρία.

54). Κατὰ τὴν βορείως τῆς ἐπαρχίας Καστορίας ὑψίπεδον κοιλάδα τοῦ (ἄνω) Δεβὸλ ἀρχαίαν μὲν ἀσφαλῶς κώμην ἐνδεικνύουσι τὰ ἄφθονα εὑρισκόμενα μακεδον. νομίσματα περὶ τὸ Μπόζιγραδ (σλαυ.=Θεόπολιν) καὶ Ποντζάραν καὶ Σαιν-Κόλαν, συνηγορεῖ δὲ ἀνάγλυφον Ἀρτέμιδος τρεχούσης πάλιν δεξ. καὶ ἅμα λαμβανούσης ἐκ τῆς φαρέτρας βέλος—ἐνῷ ὄπισθεν μὲν προφαίνεται κατὰ τὸ ἥμισυ ἡ ἔλαφος, ὁ δὲ κύων προτρέχει — τέχνης ῥωμαϊκῆς, ὄχι λεπτῆς, (.75 × .40 × .13) μετ' ἐπιγρ.

Φ ΕΥΠΟΡΟϹΒΕΒΑΙΟϹΛΙΘΟ	Φ. Εὔπορος Βέβαιος λιθο
ΓΛΥΦΟϹΟΙΚΩΝΚΕΛΛΙΟΝ	γλύφος οἰκῶν Κέλλιον
ΑΡΤΕΜΙΔΙϹΙΒΟΝΝΙ	Ἀρτέμιδι Σιβοννι
ΚΗΕΥΧΗΝΑΝΕΘΗ	κῆ εὐχὴν ἀνέθη
ΚΕΝ	κεν.

Πιθανώτατα μάλιστα ἐνταῦθα ἔκειτο τὸ Κέλλιον· διότι ἐκ τοῦ πλησίον χωρίου Ῥέβανι (ἔνθα οὐδὲν ὑπάρχει ἀρχ. ἴχνος) ἐκομίσθη τὸ ἀνάγλυφον πρὸ ἐτῶν ὑπὸ Τούρκου εἰς Καστορίαν· πλησίον ἐπὶ ῥάχεως ὀρθίας ὑπὲρ τὸ Ποντζάρα καὶ τεῖχος (Semhil-Kailasi= τοῦ Ἁγ. Μιχαὴλ, ἐκ τοῦ ὁμωνύμου ἐρειπίου ἐκκλησίας ἀντιπέραν τοῦ ποταμοῦ), ἀρχαιότερον ἴσως τὴν θεμελίωσιν ἢ ὅσον σήμερον ἐμφαίνεται ἐκ τῶν ἐρειπίων (μεσαιωνικῶν).— Ὡσαύτως δὲ ἀρχαιότερον, ῥωμαϊκὸν τοὐλάχιστον πιθανῶς, ὑπόκειται καὶ εἰς τὸ ἐν τῇ νῦν μορφῇ βυζαντιακὸν τείχισμα («Μεγάλον Καϊλᾶν» κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν νοτ. ἐπὶ τοῦ λόφου Μόκου «Μικρὸν») τὸ παρὰ τὸν νότ. μυχὸν τῆς λίμνης Βεντρὸκ καὶ ὄπισθεν (Β) τοῦ χωρίου Τραίν τείχισμα, ἀφοῦ πλὴν τῶν ἀφθόνων βυζαντ. καὶ ῥωμαϊ. νομισμάτων εὑρίσκονται ῥητῶς καὶ μακεδονικὰ — καὶ ἀγγεῖα, φαίν., ἀρχαῖα. Εἶναι δὲ τὸ σῳζόμενον 2 περίβολοι ἀσβεστόκτιστοι ὑπεράλληλοι, ἐκφυόμενοι ἀμφότεροι ἀπὸ τοῦ Ν αὐχένος τοῦ τριέδρου λόφου καὶ διατειχίζοντες τὴν Δ (ΝΔ) αὐτοῦ πλευράν, πάχους 1,50—1,80 μ. καὶ ὕψους ἱκανῶν ποτε μέτρων, ἂν κρίνωμεν ἐκ τοῦ ὄγκου τῶν σωρῶν,— κατὰ δὲ τὴν κορυφὴν ἐρείπια πύργου μικροῦ καὶ κατὰ τὴν πρὸς τὴν λίμνην ἀπότομον τὸ πλεῖστον πλευρὰν «προμαχών» τις ὀρθογώνιος μείζων. Περὶ ἀμφοτέρων ὡς μεγάλων ποτὲ πόλεων κυκλοῦνται παραδόσεις τῶν ἐντοπίων· καὶ ἡ μὲν «Τραϊνούπολις» δῆθεν ἐξετείνετο μέχρι τῆς ἀπέναντι πλευρᾶς τῆς κοιλάδος, ἕως τὸ Πηλουρή, ἡ δὲ «Θεόπολις» ἦτο δῆθεν ὁρμητήριον Βασιλείου τοῦ Β' κατὰ τῆς Ἀχρίδος.— Σημειωτέον ὅτι καὶ ἐνδοτέρω τοῦ μυχοῦ τῆς λίμνης βλέπομεν ἀπέναντι καὶ ἄλλον περίβολον περιφερικόν, ἕως 200 μ. ἴσως μόνον διαμ., πρὸς ἐξασφάλισιν ἴσως τῆς τέως ἐντεῦθεν ἀγούσης μεγάλης ὁδοῦ Κορυτσᾶς-Φλωρίνης.— Τῶν ἐσχάτως μόλις ἐκχωρηθέντων ὑπὸ τῶν Σέρβων περὶ τὴν Πρέσπαν, ἰδίᾳ δὲ κατὰ τὸ Γερμανόν, μερῶν τὰ λεγόμενα ἴχνη ἀρχαιότητος δὲν ἐπεσκέφθημεν ὅλως οὐδὲ τὸ ὑπὲρ τὴν Σβέσδαν πέραν τῆς «Λυκοχαράδρας» ἐγκάρσιον, λέγουσι, πρὸς τὴν ἐπαρχιακὴν ὁδὸν τεῖχος, λείψανον, φαίνεται, τῆς βυζαντ. Διαβόλεως —Τὰ χωρία ὅμως Πάπρεσκον καὶ Ὄσιανη κείμενα ἀκόμη παρὰ τὰ νότια τῶν χωριζόντων τὴν ἐπαρχίαν τῆς Καστορίας ἀπὸ τοῦ Δεβὸλ λοφωδῶν μεταξὺ Βαρνοῦντος καὶ Βοΐου διαφραγμάτων, ὁπόθεν, βεβαιοῦσιν, εἶχεν ἀπαχθῇ ὑπὸ τῆς τουρκικῆς ἀρχῆς πρὸ

ἐτῶν ἀνὰ ἓν ἀρχαῖον ἀνάγλυφον, οὐδὲ ἓν προφαίνουσιν ἴχνος ἀρχαῖον.

Ἀλλ' ἐν αὐτῇ πλέον τῇ πεδιάδι τῆς Κορυτσᾶς ἀσφαλῶς μὲν ἀρχαῖα νομίσματα (μακεδονικά, ἰδίᾳ Μεγ. Ἀλεξάνδρου) εὑρίσκονται συχνὰ περὶ τὸ σημερ. Μπλουτσίστι 2 1/2 ὥρας Β τῆς Κορυτσᾶς κατὰ τὴν πρὸς Β καμπὴν τοῦ πεδίου καὶ πρὸ τῆς λίμνης Σδιρίνης (ἴσως ἐδῶ ἡ ἀρχ. Βαντία;)

Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Μονῇ Βυθικουκίου, ἐν μέσῳ φαράγγων ὀρεινῶν, 5 ὥρας Δ τῆς Κορυτσᾶς, εὑρίσκομεν ἀπροσδοκήτως 55) ἀνάγλυφον μαρμ. ἐν καλῷ ναϊσκοειδεῖ πλαισίῳ παριστῶν ἄνδρα ἀνεζωσμένον βραχὺν χιτῶνα καὶ ἄγοντα τὸν ἵππον πρὸ βωμοῦ, οὗ ἑτέρωθεν ὑπαντᾷ αὐτὸν γυνὴ προχέουσα οἶνον, φαίνεται, ἐκ πρόχου εἰς ἀποτετριμμένην κύλικά του, καὶ περαιτέρω 2 μικροτέρους ἄνδρας, βεβαίως τοὺς ἀναθέντας. — τὸ ὅλον καλῆς τέχνης, λεπτοτέρας ὅλων τῶν λοιπῶν καὶ δυναμένης νἀναχθῇ εἰς πρωΐμους ῥωμ. χρόνους, ἂν μὴ καὶ παλαιοτέρους ὀλίγον.

Βυζαντιακὰ δὲ τείχη πασίγνωστον μὲν εἶναι τὸ νοτ. τῆς Κορυτσᾶς ὑπὲρ τὴν Μπόριαν (ἐν ᾗ καὶ ὁ ἐπὶ δεσπότου Θεοδώρου ναΐσκος τοῦ ἐπισκόπου Νήφωνος) Κιουτέτι, ἧττον δὲ γνωστὰ 2 «*Gradista*», μικρότερον μὲν ὑπὲρ τὴν ἐκ τῆς Σδιρίνης ἔξοδον τοῦ Δεδὸλ μεταξὺ Μαλήκι καὶ Σουμύζι, μεῖζον δὲ καὶ ἀρτιώτερον διατηρούμενον ὑπὲρ τὴν Κλιότσαν, ἀβέβαιον δὲ ὅλως ἂν βυζαντιακὸν (καὶ ἴσως μᾶλλον τουρκικῶν χρόνων) τὸ τῆς Πλιάσας, κτίσμα ἴσως τοπάρχου τινὸς Ἀλβανοῦ.

Τὴν Κολώνειαν ἐν γένει δὲν ἐπεσκέφθημεν — ὡς οὐδὲ τὰ παρὰ τὸ Βούρρινον Καραγιάννια.

Τῶν ἀνωτέρω ἠριθμημένων 55 κινητῶν ἀρχαίων τὰ μὲν ὑπ' ἀριθ. 1. 3. 5. 6. 20. 22. 23. 25. 26 καὶ 55 μετεκομίσαμεν (ἐκτειχίσαντες τὰ πολλὰ ἐντετειχισμένα) εἰς Θεσσ/νίκην καὶ παρεδώκαμεν τῇ Ἀρχ. Ἐφορείᾳ αὐτῆς, ὡς καὶ ἄμφια τῆς Ἱ. Μονῆς Βυθικουκίου συστάσει τοῦ κυριάρχου Μητροπολίτου Καστορίας παραλαβόντες (ἤτοι φαιλόνιον, ἐπιτραχήλιον καὶ ἐπιγονάτιον, μεταξοϋφαντα χρυσοκέντητα

μετὰ κεντητῶν ὡσ. εἰκονιδίων, ἐν Αὐστρίᾳ πρὸ 2 αἰ. περίπου φιλοτεχνηθέντα)· — μετακομίσαντες δὲ καὶ τὰ ὑπ' ἀριθ. 31 καὶ 54 εἰς τὴν ἀστυνομ. ὑποδιεύθυνσιν Καστορίας ἐπαφήκαμεν αὐτῇ νἀποστείλῃ καὶ ταῦτα εἰς Θεσσ/νίκην. Τὰ δὲ ὑπ' ἀριθ. 9, 10, 13, 14 ἔχουσιν ἡμετέρᾳ ἐνδείξει συλλεχθῇ φιλοτίμως ὑπὸ τοῦ Διοικητ. Ἐπιτρόπου Καϊλαρίων κ. Γ. Μόδη παρὰ τὸ 19 Α' (ἐν τῷ Διοικητηρίῳ), βεβαίως δὲ καὶ τὰ 11 καὶ 12 ἐν τῷ μεταξύ, ὧν εἴχομεν μακρόθεν ὑποδείξει τὴν μετακόμισιν.— Τὰ δὲ 37 καὶ 39 εὑρίσκονται ἐν τῷ ἀστυνομ. Καταστήματι Λιαψίστης συλλεχθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀνθ/μοιράρχου κ. Στασινοπούλου. Τὰ δὲ 41, 42, 44, 45, 46, 48 καὶ 50 περισυλλάξαντες αὐτοπροσώπως εἰς τὸ ἀστυνομικὸν ὑποκατάστημα Γρεβενῶν ἐδέησε νὰ καταλίπωμεν ἐκεῖ αὐτὰ ἐλλείψει κάρρου (οἷα, στρατιωτικά, μάτην ἐζητήσαμεν παρά τε τοῦ Διοικητ. Ἐπιτρόπου Κοζάνης καὶ τοῦ στρατιωτ. Διοικητοῦ Φλωρίνης· ἀμφότεροι ἀπήντησαν ἡμῖν ὅτι ἐλλείπουσι καὶ στρατιωτικὰ ἁμάξια).— Τὸ δὲ 17 ἔχει μετακομίσει εἰς Ὄστροβον ἡμετέρᾳ παρακλήσει ὁ δήμαρχος κ. Χατζηγεώργης καὶ τὸ 22 Α τέλος ἡμεῖς εἰς τὴν Μητρόπολιν Φλωρίνης.

Τὰ δὲ λοιπὰ ἕνεκα δυσκολιῶν κυρίως μεταφορᾶς ἔχομεν ἀφήσει κατὰ χώραν, ὅπου τὰ εὕρομεν, φροντίσαντες ὅ,τι δυνατὸν προχείρως εἰς προφύλαξιν αὐτῶν (διὰ μεταφορᾶς π. χ. εἰς Ἐκκλησίας τοῦ 34. 34 Α', 38.29).

Ε). Ἀλμωπία.

Μεταβαίνομεν εἰς τὴν μεταξὺ Νίτσου (Βόρα) καὶ Παΐκου μικρὰν ἀλλ' ἐξαιρέτως εὐδαίμονα καὶ ὡραίαν λεκάνην, τὴν Ἀλμωπίαν τῶν ἀρχαίων.

Α'. Ἐν πρώτοις ἀνευρίσκομεν περὶ τὰς συμβολὰς τῶν μοναδικῶς πολυπληθῶν ῥείθρων τῆς λεκάνης εἰς τὸν Μογλενίτικον ἐπὶ λόφου περιόπτου διατηρούμενον ἀνεκτῶς τὸ βυζαντιακὸν (πλινθομιγοῦς ἀκανονίστου λιθοδομίας μὲ ἄφθονον χρῆσιν «ξυλοδεσιῶν») φρούριον τοῦ Σλατίνου Ἀκέραιοι σχεδὸν (ὕψ. μέχρι 8 μ. περίπου καὶ πάχ. 2) σῴζονται 3 πύργοι μόνον, εἷς τετράγωνος καὶ 2 στρογγύλοι, καὶ τὸ περὶ τούτους τμῆμα τοῦ περιβόλου εἰς μῆκος 100 μ. κατακείμενον εἰς μάζας ἀπερρηγμένας· εὐπαρακολούθητα ὅμως εἶναι καὶ ἄλ-

λων πύργων θεμέλια καὶ τοῦ ὅλου σχεδὸν περιβόλου τὸ διάγραμμα καὶ δευτέρου μάλιστα, ἐσωτερικοῦ, ἴχνη ἀμυδρότερα. Κατὰ δὲ τὴν Δ πλευρὰν πλησίον σωροῦ ἐρειπίων, ὅπου ἡ προφορικὴ παράδοσις τῶν περιχώρων γνωρίζει παλαιὰν ἐκκλησίαν καὶ Μονὴν μὲ πολυτελῆ, σήμερον κεχωσμένην, πλακοστρωσίαν, καὶ ὁπόθεν ἀφῃρέθησαν πρό τινων ἐτῶν οἱ παρὰ τὸ ὀθωμ. τέμενος τοῦ Σουμπόσκου κατακείμενοι ἔτι δύο (ἀρράβδωτοι) κίονες καὶ τρίτος ἐν Καπίνιανῃ, πιθανῶς δὲ καὶ ὁ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Σλατίνου καὶ τέλος μέγα τμῆμα μαρμάρου κείμενον σήμερον πρὸ τῆς πύλης τουρκικῆς οἰκίας τοῦ χωρίου τούτου, φέρον μεγάλα βυζαντ. γράμματα Є Т, εὑρίσκομεν ἐπὶ τόπου ἀκόμη κείμενον

56) ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον 1 μ. × .70 ρωμαϊκῶν χρόνων μὲ τὸν συνήθη ἱππέα τρέχοντα πρὸς δεξιά, σχεδὸν ἐξίτηλον πλέον. — Περὶ τὸ ἐπιφανέστατον τοῦτο τῶν μνημείων τῆς χώρας, τὸ «Κάστρον τοῦ Σλατίνου», συνάπτει ἡ ἐγχώριος παράδοσις πλὴν μυθευμάτων συνήθων ἐν τῇ βορ. Ἑλλάδι περὶ τοῦ Κράλη Μάρκου καὶ ἀγῶνας ἱστορικωτέρους Τούρκων πρὸς ἐκπόρθησίν του, κατορθωθεῖσαν δῆθεν διὰ παροχετεύσεως ὑδάτων. . . Ταῦτα δὲ καὶ ἡ καιρία θέσις, ἡ δεσπόζουσα τοῦ πεδίου, τῶν πόρων καὶ τῆς πρὸς Πέλλαν παραποταμίου ὁδοῦ βεβαιοῦσι τὸν (ἤδη ὑπὸ Delacoulonche) ταυτισμόν του πρὸς τὴν ὁμώνυμον τῇ ἐπαρχίᾳ βυζαντιακὴν πόλιν Ἀλμωπίαν καὶ πάλιν πρὸς τὰ μετὰ τὸν 10ον αἰῶνα (συγχρόνως μὲ τὰ Βοδενὰ ἀντὶ τῆς Ἐδέσσης) ἐμφανιζόμενα Μογλενὰ (βουλγ. = νεφελότοπον), ὧν τὸ φρούριον κυριεύει τῷ 1016 Βασίλειος ὁ Β′ ῥηγνύων αὐτὸ καὶ διὰ παρατροπῆς τοῦ ποταμοῦ.

Β′) Ἀλλ᾽ ἐνῷ οὔτ᾽ ἐνταῦθα οὔτε ἀνὰ τὸ πέριξ πεδίον (ποταμόχωστον ἄλλως καὶ ἴσως ἐγκρῦπτόν τι βαθύτερον) οὐδὲν ἀπαντῶμεν ἴχνος ἀσφαλῶς προχριστιανικόν, τοὐναντίον ἀφθονώτατα ὄστρακα, μέχρι τοὐλαχ. τοῦ Δ′ π. Χ. αἰῶνος χρονολογήσιμα, καλύπτουσιν — ὁμοῦ μετὰ βυζαντιακῶν ῥηγωτῶν — εὐρύτερόν τινα καὶ ὑψηλότερον ὑπὲρ τὸν αὐτὸν ποταμὸν χερσονησώδη γήλοφον ($^3/_4$ ὥρας Ν) ἐν θέσει Κουλᾶς τοῦ Ῥουδίνου· ἴχνη δὲ προσέτι τειχῶν αὐτόθι, τὸ μὲν ἀσβεστοκτίστων, τὸ δὲ ξηρολιθιᾶς, περὶ τὰς ὀφρῦς τοῦ λόφου (πλὴν τῆς ὀρθίως ὑπερκρεμαμένης ὑπὲρ τὸν βαθέως ἑλισσόμενον ποταμόν), ἔτι δὲ σιρὸς κατάγειος κατὰ τὴν κορυφὴν καὶ ἀρχαῖα νομίσματα

συχνὰ ἐδῶ εὑρισκόμενα (ἐξ ὧν εἴδομεν μακεδονικὸν χαλκοῦν μὲ ἀρχαΐζουσαν Ἀθηνᾶν «Ἀλκίδα») πείθουσιν ὅτι ἐνταῦθα μᾶλλον (οὐχὶ δ' ἐν Σλατίνῳ, ὡς ἤθελεν ὁ Delac.) ἔκειτο ἡ ἀρχαία Εὔρωπος τῆς Ἀλμ., ἣν κατὰ Πλίνιον Φ. Ί. IV. 33 παρέρρεεν ὁ Ῥοιδίας, δηλ. ὁ (ἄνω) Λουδίας, ἀφοῦ μόνη αὕτη τῶν σῳζουσῶν ἴχνη ἀρχαῖα θέσεων εἶναι παραποτάμιος — ἀλλ' ὅτι αὕτη κατὰ τοὺς βυζαντ. χρόνους ἐπεσκιάσθη ὑπὸ τῆς ἔτι ἐπικαιρότερον κτισθείσης καὶ ὁμωνύμως τῇ ἐπαρχίᾳ (ἧς, φαίνεται, ἔκτοτε πρωτεύουσα) κληθείσης Ἀλμωπίας (πρὸς διάκρισιν ἴσως καὶ ἀπὸ τῆς παρὰ τὸν Ἀξιὸν Εὐρώπου).

Γ') Ἀλλ' ἔτι ΔΝώτερον παρ' αὐτὰ τὰ ὀρεινὰ διαφράγματα, τὰ χωρίζοντα τὴν χώραν ἀπὸ τῆς Ἐδέσσης, εὑρίσκομεν ἡμίσειαν μὲν ὥραν ὑπὲρ τὸ πρῶτον ἐν τῇ λεκάνῃ ἀνακείμενον χωρίον Δραγομάντσι, 15' δὲ πρὸς Β τοῦ μετεωροτέρου χωριδίου Πότσεπ, ἠρειπιωμένον ἀλλ' εὔδηλον καὶ μακρόθεν, ὡς καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἐρείπια οἰκιῶν, περίβολον τείχους ἐκ τυχαίων λίθων (ξηρολιθιᾶς, πάχους περὶ 2 μ.) ζωννύοντα τὰς 3 πλευρὰς λόφου ὀρθίου καὶ ὅλως καθέτως πίπτοντος κατὰ τὴν τετάρτην πρὸς τὸν ἐκ Σαρακηνόδου βαθύτατα κατακυλιόμενον χείμαρρον, στεφομένου δὲ ὑπέρτατα ὑπὸ δικορύφου πέτρας, ἧς τὸ ὄνομα Μαργαρίτα εἶναι φορεὺς θρύλων πάλιν ἐγχωρίων περὶ Κράλη Μάρκου καὶ Μαργαρίτας του· φαίνεται ὅτι καὶ ὁ περίβολος οὗτος καὶ ἴσως ὁ δυτικώτερος ὑπὸ τὸ Σαρακήνοδον (μόλις 100 μ. διαμ., ἄνευ ἴχνους οἰκιῶν ἐντὸς ἢ ὀστράκων) ἀλλ' εὐπαγέστερος κυκλοτερὴς περίβολος «Γραδέτσα» ἦσαν ἐκ τῶν πολλῶν βυζαντιακῶν τειχῶν καταφυγῆς καὶ ἀμύνης κατὰ βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν. Ἀλλ' ἐν τῷ ἐκκλησιδίῳ τοῦ Πότσεπ (ταξιαρχῶν) εἶναι ἐντετειχισμένα ἑκατέρωθεν τῆς θύρας 57) ἀνάγλυφον ἱππέως καλπάζοντος δεξιὰ μὲ τὸ ἀκόντιον ὑψωμένον κατὰ μόλις προφαινομένου κάπρου· ὑπὸ τὸν ἵππον κυνάριον καὶ ἐπιγραφὴ

ΑΝΤΙΓΟΝΟΝ	Ἀντίγονον
ΗΟΥΛΙΩΝΚΑΙ	Ἡούλιον καὶ
ΟΝΟΡΙΟΝΟΝ	Ὀνοριονὸν

γράμματα καὶ τέχνη ὑστάτων ῥωμαϊκ. χρόνων (βυζαντιάζοντα ἤδη)· καὶ

58) Ἀνάγλυφον 3 κεφαλῶν γυναικείων, φαιν., κακοτέχνων, καὶ ἐν τῷ ἀετώματι καὶ ὑπ' αὐτὸ ἐπιγρ.

......ΧΑΡΙΝ
ΚΆCCΆΝΔΡΙΆΝΟCΚΑΙΓΑΡΑΜ
ΔΕλφΟCΚΗΑΔΕΛφΗΤΗΑΔΕΛφΗ

[μνείας] χάριν
Κασσανδριανὸς καὶ Παραμ[ό να
ἀ]δελφὸς κὴ ἀδελφή τῇ ἀδελφῇ.

59) Παρὰ δὲ τὴν ἐκκλησίαν ἀμέσως εὕρομεν ἡμίχωστον ἐν τῇ γῇ, ἀκέφαλον καὶ ἄνευ ἄκρων ἀλλ' ἀσυγκρίτως καλυτέρας τέχνης, δυναμένης νἀναχθῇ εἰς τοὺς πρώτους ῥωμαϊκοὺς χρόνους, ἀγαλμάτιον Ἀρτέμιδος μαρμ., τρεχούσης ζωηρῶς μὲ κυματούμενον περὶ τὸ ἡμίγυμνον στῆθος καὶ τὰ σκέλη χιτῶνα βραχὺν καὶ μὲ τὸ βέλος ἐν τῇ δεξιᾷ (σήμερον ἀποκείμενον παρὰ τῇ Ἀστυνομ. Ὑποδιευθύνσει Ἐδέσσης). Καὶ ἡ θέσις τοῦ ἱεροῦ, ἐξ οὗ τὸ ἀγαλμάτιον, εἶναι πιθανώτατα ἀμέσως ἀπέναντι τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸ χωρίον, ἔνθα ὑπολείπονται σοβαρὰ λείψανα ἀρχιτεκτονικὰ καὶ δὴ δύο μεγάλαι πλάκες ὡς πλευραὶ βωμοῦ εἰργασμέναι πλουσίως μὲ κυμάτια, κατὰ τοὺς κατοίκους μέλη παλαιοτέρας ἐκκλησίας, ἐξ ἧς ὡρισμένως ἐλήφθη καὶ πλῆθος ὑλικῶν τοῦ νέου ναοῦ, ἰδίᾳ αἱ παραστάδες καὶ τῆς στρώσεως αἱ πλάκες· ὄντως δέ τινες τούτων, δικτυωταὶ ὡσεὶ βημοθύρων ἢ κιγκλιδωμάτων στηθαίων, καθιστῶσι πιθανὸν ὅτι χριστιανικὸς ναὸς θὰ εἶχέ ποτε γίνει τὸ ὀρεινὸν ἱερὸν τῆς Ἀγροτέρας.

60) Παρὰ δὲ τὸ Δραγομάντσι, πλὴν ὀλιγίστων λίθων ἀρχ. εἰργασμένων εἰς ἀμφότερα τὰ τζαμία, εὑρίσκομεν καὶ ἐν τῷ ἀμέσως ἔξω (Β) τοῦ χωρίου τουρκικῷ νεκροταφείῳ 2 κίονας ἀρραβδώτους καὶ 2 ἀμφικιόνια μαρμ. καὶ ἰδίᾳ ἐπιγραφὴν .90×.55×.75 μεγάλοις γράμμασιν ἐπὶ βάθρου μαρμ. ἐντὸς ἐξέχοντος πλαισίου

..ΗΝΑΓΟ	Ἀθ]ηναγό
ΣΤ//ΕΒΑΤΙ	ρα]ς Τρεβατί
.ΔΕΚΙΜΙ	φ] Δεκιμί
ΥΤΩΠΑΤΡΙ	ο]υ τῷ πατρί.

Καὶ νομίσματα δ' εὑρίσκονται, ὁμολογοῦσιν οἱ ἔνοικοι Τοῦρκοι, συχνὰ μὲ ἵππους καὶ ἄλλα ζῷα ὡς σύμβολα. — Ἐνταῦθα δὲ μᾶλλον ἢ εἰς τὴν περισσότερον πολὺ ἀπέχουσαν Ἔδεσσαν ἀνήκει ἔτι καὶ

61) ἀνάγλυφον 3 προτομῶν ἀτέχνων, ὑστέρων ῥωμ. χρόνων, ἀποκείμενον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ χωρίου Λούκοβιτς καὶ προερχόμενον ἐκ (τοῦ ἔτι ἐγγύτερον πρὸς τὸ Δραγομ. κειμένου) πρῴην χωρίου Λ. Δ'). Παρὰ τοὺς πρόποδας τῶν αὐτῶν πρὸς τὴν Ἐδεσσαίαν διαφραγμάτων ἄρχονται 1 ½ ὥραν ΒΔ τοῦ Δραγομ. ἀπὸ τοῦ χωρίου Πόλιανης (κιονόκρανον μαρμ. κορινθιάζον, χριστιανικόν, κατὰ τὸ ἓν ἄκρον τοῦ χωρίου, βάσις κίονος ἰωνικὴ κατὰ τὸ ἕτερον) ἴχνη σημειοῦντα νέον ἐπίκεντρον ἀρχαῖον μέχρι τοῦ ¾ ὥρας περαιτέρω (Δ) Μοναστηρτζίκ, οὗ ὄχι μόνον τὸ ὄνομα καί τινες εἰργασμένοι λίθοι, σαφῶς προτουρκικῶν χρόνων, ἐντετειχισμένοι ἰδίᾳ εἰς τὴν ὑψηλοτέραν κρήνην, ἐπικυροῦσι τὴν περὶ βυζαντιακῆς Μονῆς ἐνταῦθα παράδοσιν, ἀλλὰ καὶ ἔτι ἀρχαιοτέρου οἰκισμοῦ τεκμήριον πρόκειται ἡ

62(Ἐπιγραφὴ ἐπιτυμβ. βάθρου πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ Χασὰν Ἰσὴν Μεχμέτ

ΖΟΙΛΟΣΚΑΙΑΜ///	Ζοΐλος καὶ Ἀμ... (Ἀμινοκλῆς ἢ Ἀμμιανός;)
Κ.ΙϹΔΙΟΚΛΙΔΗΤѠ	κ.ς Διοκλίδῃ τῷ
ΙΔΙѠΠΑΤΡΙΜΝΙ	ἰδίῳ πατρὶ μνί
ΑϹΧΑΡΙΝ	ας χάριν.

Ἡ ἀρχαία θέσις φαίνεται ἀκριβέστερον κατὰ μέσον περίπου τὸ ἀπὸ Πόλιανης διάστημα, ἔνθα δεξιόθεν μὲν τοῦ ῥύακος ἀπαντῶσι πολυπληθῆ τεμάχια λεπτοτοίχων ἀλλ' ὄχι προρρωμαϊκῶν, φαίνεται, ἀγγείων, ἀντιπέραν δὲ πύργου ἐρείπια ἐπὶ ῥάχεως.

Ε') Μόνον δὲ μεσαιωνικὰ καὶ δὴ ἀσήμαντα ἴχνη παρατηροῦνται περὶ τὸν δυτικώτατον μυχὸν τῆς λεκάνης, ὃν ἐπικλύζει ὁ ἐκ τοῦ Νίτσου (Βόρα), τοῦ ἐνταῦθα διανοίγοντος τὴν μεγαλοπρεπεστάτην τῶν ἀπόψεων, καταφερόμενος δεξιὸς βραχίων τοῦ ἄνω Λουδίου, ἡ Μπελίτσα, Ἀσπροπόταμός τις ἐκ τῶν κροκαλῶν λευκαζούσης τῆς κοίτης) καὶ ὄχι Τσέρνα Ῥέκα (ὡς θέλει ὁ Desdevises· αὕτη ἀνατολικώτερον). Καὶ δὴ περὶ μὲν τὸ Τραίσινο εὑρίσκ. βυζαντιακὰ νομίσματα (χαλκᾶ Μ καὶ Κ-νούμμια)· ὥραν δὲ περαιτέρω

(Β) παρὰ τὰς ἐν τῇ κοίτῃ τῆς Μπελίτσης ὑπὸ τὸ Πόζαρσκον ἀξιολόγους θέρμας δύο ταπεινὰ θολωτὰ δωμάτια ὑστεροβυζαντ. φαιν. λουτροῦ.

ϛ') Ὑπὸ δὲ τοὺς πρόποδας τοῦ ἀπὸ Β ὁρίζοντος τὴν κοιλάδα κολοσσικοῦ Βόρα (ἐνταῦθα «Πέτερνικ») παρὰ τὴν Α πλευρὰν τῆς φάραγγος τοῦ Μπαχόβου εὐρὺς ἐρειπιὼν ἐν ἐξηρμένῳ ἐπιπέδῳ σημειοῖ τὴν θέσιν οὐ μόνον τῆς βυζαντιακῆς Μονῆς τοῦ ἁγ. Ἱλαρίωνος (σῴζεται μέρος τῆς ἀψῖδος καὶ τῶν τοίχων, ἔτι μαρμ. κυβοειδὲς κιονόκρανον μετὰ σταυροῦ), ἀλλὰ καὶ προχριστιανικοῦ συνοικισμοῦ πάλιν. Ἐκεῖθεν ἔχουσιν ἐξαχθῇ

63) ἀνάγλυφον ἐπιτύμ. ἀνδρὸς καὶ γυναικός, .50×.35×.08 εἰκονικῶν, ἐντὸς πλαισίου ὑστέρων ῥωμ. χρόνων μετ' ἀετώματος

64) Βάθρον ἐνεπίγραφον 1,10×.30×.28

ΟΥΑΛΕΡΙΟϹЄΠΟΙΗ	Οὐαλέριος ἐποίη
ϹЄΜΕΤΑΤΗϹΙ	σε μετὰ τῆς ἰ-
ΔΙΑϹϹΥΜΒΙΟΥ	δίας συμβίου
ΠΑΡΑΜΟΝΑϹΤΩ	Παραμόνας τῷ
ΙΔΙΩΤЄΚΝΩΚΑ	ἰδίῳ τέκνῳ Κ[λ]αυ-
ΑΥΔΙΑΝΙΜΝΙΑϹ	διανῖ μνίας
ΧΑΡΙΝΜЄΤΟΥΓΑ	χάριν μετὰ τοῦ γα-
ΝΒΟΥΤΥΡΑΝΟΥ	νβοῦ (sic) Τυρανοῦ.
ЄΞΩΝΚЄΤΟΠЄ	Ἐξὼν καὶ τὸ πε-
ΔΙΟΝΑΥΤΩΝ	δίον αὐτῶν

65) Δύο τράπεζαι πήλιναι μὲ ταπεινοὺς πόδας, πολύτρητοι, εὑρεθεῖσαι ἐν τάφῳ, ἐν ᾧ, φαίνεται, συνεβάσταζον ἡνωμέναι κατὰ μῆκος τὸν νεκρόν (.85 × .45) καὶ

66) τὸ πρόσθιον μαρμ. κυναρίου μικροτάτου. —(Σήμερον τὰ μὲν 8-9 ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Μπαχόβου, τὰ δὲ 10-11 ἐν τῇ οἰκίᾳ τῶν ἀνακτιζόντων τὸν ἅγ. Ἱλαρίωνα ἐργατῶν). — Τέλος δ' ἐντεῦθεν ἐξάγονται καὶ σήμερον κεραμοσκεπεῖς τάφοι καὶ νομίσματα, ἰδίᾳ μὲν βυζαντιακά, ἀλλὰ καὶ τῶν χρόνων τοῦ Γορδιανοῦ εἴδομεν ἓν Ἐδεσσαίων.

Καὶ ἐν τῷ πολὺ ὑψηλοτέρῳ ἐπιπέδῳ ἄλλων ἐνταῦθα θερμῶν, ἐξ

ὧν ἰδιόρρυθμά τινα μορφώματα καθιζημάτων πέριξ, πρόκεινται ἴχνη ἑτέρου μεσαιωνικοῦ συνοικισμοῦ — καὶ ἔτι πολὺ ὑψηλότερον (περὶ τὰ 500 μ. ἴσως ὑπὲρ τὸν πυθμένα τῆς λεκάνης) μεσαιωνικὸν ὡσαύτως τείχισμα καταφυγῆς, ἀσβεστόκτιστον.

Ζ'). Κατὰ δὲ τὴν Α/τάτην γωνίαν τῆς κοιλάδος, ὄπισθεν ἀμέσως τῶν τουρκικῶν χωρίων Προδρόμου (ἐξ ὁμωνύμου, ἤδη κατεστραμμένης, Μονῆς) καὶ Νοβοσέλου, ἐπὶ γεώδους προβούνου, ἀπεσπασμένου ἀπὸ τοῦ ἐνταῦθα κλείοντος αὐτὴν Παΐκου ὄρους καὶ δεσπόζοντος τῆς ὑποκειμένης εὐύδρου καὶ εὐδαίμονος κοιλάδος, παρακολουθοῦμεν ἴχνη σαφῆ περιβόλου στέφοντος τὰς ὀφρῦς τοῦ λόφου, ἐφ' ὅσον δὲν ἔχουσιν ἀποκυλισθῆ καὶ ἐδῶ ὑπὸ τῶν γεωργούντων ἐπὶ αἰῶνας καὶ αὐτὰ τὰ θεμέλια· πανταχοῦ δὲ καὶ τοίχων οἰκιῶν ἴχνη καὶ τεμάχια ἀγγείων ἀφθονώτατα, χρονολογήσιμα μέχρι καὶ τοῦ 5 αἰῶνος π. Χ. Τὰ δὲ γειτονικὰ χωρία σῴζουσι τὸ μὲν Πρόδρομον 2 μαρμ. κιονίσκους (1 μ. ὕψ.) καὶ τρίτον μέγαν (3 1/2 μ.) παρὰ τὸ τουρκικὸν τέμενος, ὅλους ἀρραβδώτους, τὸ δὲ Νοβοσέλον κακότεχνον κιονόκρανον μὲ φυλλοσταυρούς — πρὸ δέ τινων ἐτῶν καὶ ἀνάγλυφον ἐνεπίγραφον (ἔκτοτε θραυσθὲν ὑπὸ Τούρκων). Ἐντεῦθεν δὲ ἴσως κατάγονται καὶ τοῦ (ὥραν Δ) Κουστουλοὺπ τὰ παρὰ τὰς κρήνας καὶ ἐπὶ τῶν ὑδραυλάκων (ὡς γεφύρια μαρμ.) βάθρα καὶ στῆλαι καὶ λάρνακες, ὡς καὶ τὰ κατὰ χώραν ἔτι σῳζόμενα, δεξιόθεν τῆς μεταξὺ Νοβοσέλου καὶ Τραΐστας ὁδοῦ, ἀξιόλογα θεμέλια καὶ ὀρθοστάται ἐπιμελῶς εἰργασμένοι, ἀρχαίου ἱεροῦ ἐν παραστάσιν ἴσως· ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτὴν τὴν Τράϊσταν εἶχεν εὑρεθῆ πρὸ 1 1/2 ἔτους ὑπό τινος Ἰσμὴν Τσαούση ἀρχ. ἐπιγραφή, ἧς ἄγνωστος ἡ τύχη μετὰ τὸν θάνατον τούτου ἐν τῇ μάχῃ τῶν Γενιτσῶν. — Βυζαντιακὸν δὲ πάλιν τείχισμα (ἀσβεστόκτιστον) στέφει ἀγρίαν ῥάχιν ὄπισθεν τοῦ Προδρόμου πέραν χαράδρας χωριζούσης τὸν φέροντα τἀρχαῖα λείψανα λόφον.

Η') Τρεῖς τέλος ὥρας Β ἐπὶ κοιλάδος, ἣν σχηματίζει ὡς λαιμὸν τὸ Πάϊκον ἀποσπώμενον ἀπὸ τῆς ἀνατολικωτάτης μάζης τοῦ Βόρα, σῴζεται ἐν τῇ τουρκοβλαχικῇ (ἀπὸ 2 αἰώνων ὄχι πλήρων ἐξομοσάσῃ) κώμῃ Νώτια τὸ ὄνομα βυζαντιακοῦ φρουρίου, κυριευθέντος ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Β' μετὰ τοῦ Μογλενῶν («Ἐνώτια»)· ἴχνη τοῦ τειχίσματος αὐτοῦ, ἐρειπίων ἁπλῶς γραμμή, σῴζονται ἐπὶ κρημνώδους ὑψώματος αἰωρουμένου ὑψηλὰ ὑπὲρ τὴν κώμην, τὸ δὴ Τσιτὰτ

λεγόμενον βλαχιστί, καὶ ἑτέρου πάλιν ἔτι ὑψηλοτέρου (1 ὥραν) ἐπὶ τῆς ὀρθίας ράχεως Κλίν. Ἐντὸς δὲ τῆς κώμης παρὰ μὲν τὸ τζαμὶ τῆς ἁγ. Αἰκατερίνης πρόκειται μέγα ὀρθογώνιον μάρμαρον, ὡσεὶ ἐπιστύλιον. παρὰ δὲ τὸ ἀνώτατα αὐτῆς τέμενος «Μοναστῆρι» (ἐξ οὗ ἐπωνυμεῖται καὶ ὅλη ἡ συνοικία) βεβαιοῦσιν ὅτι κεῖνται εἰς βάθος 2 μ. καὶ ἄλλα μάρμαρα συγκεχωσμένα παρὰ τὴν Ἀν. πλευράν. — Ἀλλ' ὅτι καὶ πρὸ Χριστοῦ κατῳκεῖτο ἡ θέσις μαρτυροῦσι καὶ (ἄλλως σπανίως εὑρισκόμενα) νομίσματ' ἀρχαῖα καὶ κυρίως 67) ἀνάγλυφον .80×.70×.12 μαρμ., ἀποκείμενον ἐν τῇ οἰκίᾳ Ἀλῆ Καδρῆ, παριστῶν ἐν 2 ὑπεραλλήλοις πεδίοις κάτω μὲν νεκρόδειπνον, ἄνω δὲ 3 μορφάς, ὧν ἡ ἐπὶ θρόνου καθημένη ἔχει ὑψωμένην, ὡσεὶ κρατοῦσαν σκῆπτρον, τὴν χεῖρα — ὥστε πιθανῶς ἀνάμειξις πάλιν θεῶν καὶ «ἡρώων» — τέχνης ἱκανῶς ἐλευθέρας καὶ δυναμένης νἀναχθῇ τοὐλάχιστον εἰς τὸν Β' αἰ. π. Χ. (μόνον ἔχουσιν ἀποτριβῆ ἀτυχῶς καὶ παραστάσεις καὶ γράμματα σφόδρα, διὸ ἐλάχιστα μόλις τούτων διακριτά).

68) Εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίκεντρον ὅμως ἀνήκει καὶ κορμὸς γυναικὸς φυσικοῦ μεγέθους μαρμ. ἐντετειχισμένος ὑπὲρ τὴν θύραν τοῦ σχολείου τοῦ ΝΑ ὥραν ἀπέχοντος Βορισλαύου ἔργον κακότεχνον (ἰδίᾳ περὶ τὰς τραχυτάτας πτυχάς) εὑρεθὲν κατὰ τὴν θέσιν Ζαγράδα.

Θ') Τὴν τῶν 8 τούτων περιφερικῶν σημείων τῆς Ἀλμωπίας, ἐν οἷς ἀπαντῶμεν τοὺς κυριωτάτους συνοικισμούς, χριστιανικοὺς καὶ ἀρχαιοτέρους, βεβαίως θὰ κατῳκεῖτο καὶ τὸ ἐν τῷ μέσῳ εὐφορώτατον πεδίον. Κυροῦσι τοῦτο λείψανα, ἔστω ἀραιά. καὶ δὴ 69) ἀνάγλυφον μαρμ. 1,50×.65×.13 παρὰ τὸ τζαμὶ τοῦ χωρίου Καρλατόβου παριστῶν κάτω μὲν «νεκρόδειπνον» πάλιν δύο ἀνακεκλιμένων προσώπων μὲ οἰνοχόον ἢ «τραπεζοκόμον» παῖδα ἐν ἑκατέρῳ ἄκρῳ, ἐν δὲ τῷ ἄνω πεδίῳ γυναῖκα καθημένην ἐπὶ θρόνου ἀριστ. καὶ πρὸ αὐτῆς 2 ἄνδρας ἱσταμένους καὶ δεξιώτατα πάλιν παῖδα, ἐπὶ δὲ τῆς χωριζούσης τὰ πεδία ταινίας τὴν ἐπιγρ.

ΛΥΣΙΜΑΧΟΝ		ΦΙΛΗΤΙΩΝΑ
	ΗΡΩϹΟ	
//ΛΙΣΤΙΩΝΟΣ		ΔΙΟΔΩΡΟΥ
Λυσίμαχον		Φιλητίωνα
Φι]λιστίωνος	ἥρω[ες]	Διοδώρου

Καὶ ἄλλοι δέ τινες ἀρχαῖοι λίθοι εἰργασμένοι πρόκεινται ἀνὰ τὸ χωρίον καί τι σπουδαιότερον γνωρίζει δῆθεν τεθαμμένον χότζας τις.

Μεταξὺ δὲ Καπίνιανης καὶ Σουμπόσκου ἐξαχθέντα πρόκεινται παρὰ τὴν ὁδὸν πλησίον τινὸς φρέατος 2 λίθινα γεισωτὰ καλύμματα ῥωμαϊκοῦ, φαίνεται, τάφου, δυσμετακόμιστα διὰ τὸν ὄγκον.

Τῶν σῳζουσῶν ἴχνη ἀρχαιότητος θέσεων τούτων μίαν διεκδικεῖ ἐγκύρως, εἴπομεν, ἡ πρώτη τῶν παραδεδομένων ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου 3 ἀρχαίων ἀλμωπικῶν πόλεων, ἡ Εὔρωπος· τοὐναντίον ἐσπευσμένως καὶ αὐθαιρέτως τοποθετεῖ ὁ Desdevises du Désert περὶ μὲν τὸ Τραίσινον τὴν Ὄρμαν, περὶ δὲ τὸ Δραγομάντσι τὴν Ἄψαλον, ἀφοῦ πολλαχοῦ μὲν σῴζονται ἀρχαιότητος ἴχνη — καὶ τἀρχαιότατα περὶ τὸν Πρόδρομον, — μόνον δ' ἐπιγραφικὰ τεκμήρια δύνανται νὰ κρίνωσιν ἀσφαλῶς τὸ ζήτημα ποῦ ἑκατέρα.

Τουρκικῶν δὲ μνημείων ἓν μόνον ἄξιον μνείας καὶ τοῦτο δι' ἱστορικὴν μόνον σπουδαιότητα (διότι τἆλλα, τεμένη τινὰ καὶ κρῆναι, τυπικὰ καὶ ἀκαλλῆ πάντα), ὁ ὑπὸ τὸ Μοναστηρτζὶκ πρὸς τὴν Βισόδαν ἁπλούστατος τάφος τοῦ πορθητοῦ καὶ ἐπωνύμου τῆς χώρας κατὰ τὴν ἐγχώριον παράδοσιν Καρατζᾶ Μαύρου, λέγουσιν, ἑταίρου τοῦ Ἐβρενοῦ. — Βουλγαρικὸν δὲ οὐδὲν παντάπασιν (ἐκτὸς τῆς γλώσσης οὐδέν· καὶ ἡ ἀνδρικὴ ἐνδυμασία τῶν σημερ. Ἀλμωπίων, ὁμοία πρὸς τὴν ἰλλυρικὴν φουστανέλλαν, ἀλλοτρία τῶν βουλγάρων) — καὶ Βλαχικὸν τέλος μόνον ἡ πρὸ 30που ἐτῶν κτισθεῖσα καὶ διὰ ῥουμανικῶν ἀμούσων γραφῶν κοσμηθεῖσα Μονὴ τῆς Ὄσιανης, ἔνθα μόνη »πρωτότυπος« παράστασις εἶναι τὸ μαρτύριον τῆς ἐν Σλατίνῳ, λέγει, τῷ 1795 μαρτυρησάσης Σλάτας.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω χῶρος ἀρχαιολογικὸς ἐνδείκνυται νὰ κηρυχθῇ ὁ φέρων τοῦ Σλατίνου τὸ τεῖχος λόφος, ὅπως μὴ ἀφανισθῇ καὶ τοῦτο ὑπὸ τῶν αὐθαιρέτως ἄλλως κατεχόντων καὶ ἐπιγεωργούντων Τούρκων· διότι ἀσφαλῶς εἰς τὴν Μονὴν ἀνῆκον.

Αἱ μόναι μέχρι τοῦδε ἀναφερόμεναι ὡς ἐξ Ἀλμωπίας ἐπιγραφαὶ (ὑπὸ Δήμιτσα ἀριθ. 290 - 293) εἶχον ἀποδοθῆ εἰς αὐτὴν κατά τινα σύγχυσιν δυσεξήγητον· διότι ἡ μὲν ὑπ' ἀριθ. 290. κειμένη ἔτι σήμερον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Τσερκόβιανης, ἀνήκει εἰς τὴν μόλις 1/2 ὥραν ἀπέχουσαν Ἔδεσσαν, αἱ δὲ λοιπαὶ 3 τῆς Γουλισιάνης ἀνῆκον εἰς τὸ παρὰ ταύτην Κίτιον (ἡ μόνη, ἣν ἐπανευρίσκομεν, ἡ ἀριθ. 292, κεῖται ἐν τῷ Διευθυντηρίῳ τῆς Σχολῆς τῆς Νιαούστης).

ΝΙΚ. Γ. ΠΑΠΠΑΔΑΚΙΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΔΟΓΜΑ [Λ]ΑΠΙΝΑΙΩΝ ΤΗΣ ΟΡΕΣΤΙΔΟΣ

JHS 1913 σ. 337 κ. ἑ.

Τῆς ἀτελέστατα ὑπὸ Φ. Σακελλαρίου ἐν Arch. Zeitung 1880 σ. 159 ἐκδεδομένης ἐπιγραφῆς τοῦ Δρανιτσίου τῆς ἐπαρχίας Καστορίας εἴχομεν ἤδη παραδώσει πρὸς τύπωσιν πλήρη ἀνάγνωσιν (ἀνωτ. ὑπ' ἀριθ. 28, σελ. 442), ὅτε περιῆλθεν εἰς γνῶσιν ἡμῶν τυχαίως ἡ ἐπιμελεστάτη καὶ μετ' ἀξιολόγου ὑπομνήματος ἔκδοσις αὐτῆς ἐν JHS 1913 σ. 337 κ. ἑ. ὑπὸ Arth. Woodward. Ὁμολογοῦντες ὅτι ἱκανὰ εἴδομεν ἀνεγνωσμένα καὶ ἡρμηνευμένα ὑπὸ τούτου πληρέστερον, ἀντεισφέρομεν καὶ ἡμεῖς ἐνταῦθα ὅσα τοὐλάχιστον ἢ πιθανώτερον ἀναγνωστέα ἢ πρὸς διασάφησιν τῆς ἐπιγραφῆς προσθετέα νομίζομεν.

Ἐν στιχ. 1 ἀνέγνωμεν ἡμεῖς ἀμέσως ἐνώπιον τοῦ λίθου [Λ]ΑΠΙΝΑΙΩΝ, διότι τὰ μὲν ἴχνη τοῦ (ἑνὸς μεγάλου) ἐφθαρμένου ἀρκτικοῦ γράμματος φαίνονται μόνον Λ ἢ Μ ἐπιτρέποντα, ἐνεθυμούμεθα δὲ τὴν μακρινήν, ἔστω, Λάπ(π)αν ἀλλὰ κυρίως τοὺς Θεσσαλικοὺς Λαπίθας ἤδη βλέποντες μακεδονικὰ τὰ κοριναῖοι Hoffmann Maked. 63 - 4), Ἀττίνα (αὐτ. σ. 194), ἴσως καὶ Μυλλίνας (αὐτ. σ. 199) ἐνισχυόμεθ' ἁπλῶς εἰς τὴν γνώμην ὅτι Λαπίνα ἐκαλεῖτο ἡ πόλις.

Ἐν στ. 21-22 κεῖται πράγματι ἐν τῷ λίθῳ ΤΟ|ΤΩΝ μὲ ἐλαφρὰν

ὑπὸ νεωτέρας χειρὸς παραχάραξιν τοῦ Ο εἰς Α — διὸ ἡ ἀνάγνωσις τὰ τῶν ὑπὸ Φ. Σ. —· ἀλλ' ἀδιστάκτως ἀναγνωστέον τόπων δημοσίων ἁπλούστατα, περὶ ὧν δὴ πρόκειται πανταχοῦ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ.

Ἐν στ. 28 ἀναγινώσκεται καθαρὰ «ἐάν.... δόγμα τινὶ δῷ καὶ καταπροδῷ (ΚΑΤΑΠΡΟΔΩ) τὰ δημόσια»· καὶ δὲν χρήζει πλειόνων λόγων οὔτε ἡ σαφὴς ἔννοια οὔτε ὁ τύπος. Τοῦ καταποδῷ τὴν νομισθεῖσαν σημασίαν «πωλήσῃ» μόνον τὸ μέσον θὰ ἐξέφραζεν, ἂν ὅλως ἦτο ἐνταῦθα δυνατή· ἀλλὰ τότε θὰ εἴχομεν καὶ παλιλλογίαν ἀφόρητον ἐν στ. 32 κ. ἑ. «εἴ τις ἁλώσεται πωλῶν κλπ.». Πρβλ. (κατα)προδιδόναι τὰ κοινά, τοὺς φίλους, τὸ τῇ πόλει συμφέρον, Τὸ αὐτοτελῶς παρατασσόμενον «καὶ καταπροδῷ τὰ δημόσια» ἐξαίρει ἁπλῶς τὴν παρεγγραφὴν νεοπολιτῶν καὶ ἀνοχὴν τῆς καταπατήσεως δημοσίας γῆς (ἐὰν ἀμελήσῃ καὶ δόγμα δῷ).

Στ. 34 βλέπομεν ἁπλῶς καὶ σαφῶς «(ἐὰν δ' ἐκεῖνος αὐτὸ κυρώσῃ καὶ στηλογραφηθῇ) ΠΑ[Ρ]ΑΥ[Τ]Ω[Ν], ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς μένειν κλπ.»· ὅτι αὐτοὶ οἱ πρεσβευταὶ θἀναγράψωσι τὸ ψήφισμα δὲν εἶνε παράδοξον ἐν πόλει ὄχι πολυανδρούσῃ.

Ἐν στ. 39 εἶχον καὶ ἐγὼ ἀναγνώσει ΓΕΓΡΑΜΕΝΑ, σήμερον ὅμως νομίζω πιθανώτερον «τὰ (ΓΕΠΡΑμένα) πεπραμένα ἄκυρα εἶναι καὶ μὴ κρατεῖσθαι τοῖς ἠγορακόσιν».

Στίχ. 44 Ι βλέπομεν ἀσφαλῶς «ὁ καὶ ΟΥΑΛΕΡΙΟΣ»

Στίχ. 45 ΙΙ ὡσαύτως ΠλεύραΔος (πρβλ. ἀνωτ. ἀριθ. 32.

Στίχ. 51 Ι ὡσαύτως ΚΑΣάνδρου ἀντὶ ΚΛΕάνδρου.

Στίχ. 51 ΙΙ ΑΡΠΜΟΣ Ἅρπαλος, ὄχι ΔΕΓΜΟΣ ὃ ἀνύπαρκτον· ὁ Decimus ἐξηλληνίζετο πάντοτε Δέκ(ι)μος - Δέκμα.

Στίχ. 52 ΙΙΙ ἀναγινώσκομεν καθαρὰ ΑΡΑbΕΟΣ Ἀραβέος μὲ ἐφθαρμένον τὸ ἄνω ἥμισυ τοῦ Β

Στίχ. 54 ΙΙ ὡσαύτως ΜΕΝΕΛΑΣ=Μενέλας ἀντὶ τοῦ ἀνυπάρκτου Δείρδας.

Στίχ. 56 Ι Εὐχείρου (ἢ [Τ]ευχείρου.

Στίχ. 58 Ι Φ.ΛΙΣΚΟΣ=Φιλίσκος ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ ἐκτύπῳ τοῦ κ. W. [Π]υρεῖσκος (πολὺ μᾶλλον ἢ [Ἀνδρεῖ]σκος, ὃ προτείνει).

Ὀλιγώτερον δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν τὸ ἀκριβὲς τῆς ἡμετέρας ἀναγνώσεως ἐν Στίχ. 43 ΙΙ Νεικάνωρ Θησ[έ]ως (ΘΗΣ////ωΕ) ἢ τὸ πολὺ Θή[ρω]νος μὲ συμπλοκὴν τῶν Η καὶ Ρ. — 44 Ι . .ΕΡΝΕΙΤΗΣ

Ἀλεξάνδρου.—46 II Νεικό[λο]Φος ἢ τὸ πολὺ -Χος. — 47 I Εὐφάμιος — 47 II ΜΕγάρτας (μὴ Ἀταρ[ρ]ίας;) — 50 I Ἀ]ρ(ρ)ιδαῖος ἀντὶ Λεωνίδας. — 51 III Π]ΕΡ[Ι]ΛΑΣ·ΙΑΛΙΟΥ = Περίλας Τιμαίου (;) — 53 III Νεότειμος. — 58 II Πολυχάρης Πολυχάρους.

Τοῦ ἐν στ. 33 πρώτου τῶν πρεσβευτῶν τὸ ὄνομα φαίνεται λῆγον εἰς -ΙΣΠΟΥ, ἀδυνάτου δὲ ὄντος τοῦ Θρασυ[σ]ίππου τοῦ κ. W· ἴσως ἀναγνωστέον Οὐα[λ. Κρ]ίσπου, ἀφοῦ ἀποκλείεται τὸ [Φ]ιλίσ[κ]ου, ὃ θὰ ἐβοηθεῖτο ὑπὸ τοῦ στίχ. 44 I.

(Σημειωτέον ὅτι ἀπὸ τοῦ 51 οἱ στίχοι τοῦ ἐκτύπου, εἰς οὓς παραπέμπομεν, ἔχουσι κατὰ λάθος μεταταχθῆ κατὰ ἕνα ἐν τῇ μεταγραφῇ τοῦ κ. W·).

Ὡς πρὸς δὲ τὴν στίξιν, νομίζομεν ὅτι ἁρμόζει τελεία μὲν στιγμὴ νὰ τεθῇ ἐν στ. 30 μετὰ τὸ πεντακισχείλια, ἄνω δὲ στιγμὴ ἐν 27 μετὰ τὸ βιαζομένους, 34 μετὰ τὸ Πτολεμαίου καὶ 20 μετὰ τὸ γῆν (ἀφοῦ καὶ τὸ ὑποκείμενον μεταβάλλεται ἐφεξῆς), νἀποχωρισθῇ δὲ μεταξὺ κομμάτων τὸ «ἃ οὐκ ἐξὸν αὐτοῖς» στ. 12 (=ἃ οὐκ ἔξεστι· πρβλ. ἀριθ. 64, 9. ἐξ(ὸ)ν καὶ τὸ παιδίον (θάπτειν)).

Περὶ δὲ τοῦ ἐν στ. 23 τύπου Ὀρέστοις δὲν πιστεύομεν μετὰ τοῦ κ. W. ὅτι προϋποθέτει πάντως καὶ ὀνομ. Ὀρεστοι, ὡς οὐδ' αἱ γενικαὶ π. χ. Εὐπατόρου ἢ Ἡρακλέους (Kayser Gramm. d. gr. Pap. σ. 288) δικαιοῦσι νὰ δεχθῇ τις ὀνομ. ὁ Εὐπάτορος κλπ. Δύναται δηλ. νὰ εἶνε μεταπλασμός, τῆς στιγμῆς ἴσως, κατὰ τὰ πολλὰ δευτερόκλιτα, ὅμοιος μέν πως πρὸς τὰ ἀρχαιότερα διαλεκτικὰ γερόντοις κλπ. τῶν Αἰτωλῶν, μειόνοιρ τῶν Ἠλείων, Χαλειέοις τῶν Λοκρῶν, ἤγοις τῶν Ὀρχομενίων, δυνατὸς δὲ καὶ ἐν πρωτοκλίτῳ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τῆς ἀρχομένης, ὡς γνωστόν, ἀχρηστίας τῆς δοτικῆς. Καὶ ἂν ὅμως τὸ ἐθνικὸν τοῦτο μεθηρμόσθη τυχὸν (παρὰ τὴν ὑποστήριξιν τόσων εἰς -στας Πευκέστας κλπ. Μακεδονικῶν), πρὸς τὰ Ἠπειρωτικὰ Πευκεστός, Δοεστός κλπ. (περὶ ὧν πρβλ. Dittenb. εἰς IG IX[1] ἀρ. 484), πάλιν Ὀρεστοῖς ἔδει νὰ τονισθῇ καὶ Ὀρεστοὶ -ῶν, ὄχι Ὄρεστοι.

Μεταβαίνοντες εἰς τὸ περιεχόμενον τοῦ ψηφίσματος (1) νομίζομεν

(1) «δόγματος» στ. 31· γνωστὸν ὅτι ἡ λέξις, περὶ πάσης ἀποφάσεως καὶ ἤδη πα-

πρῶτον ὅτι αἱ «ἀποτετιμημέναι τοῖς ἐπαρχικοῖς» δημόσιαι γαῖαι, περὶ ὧν πρόκειται, δὲν εἶχον δοθῆ ὡς ὑποθήκη ἢ ἐνέχυρον (mortgage) εἰς αὐτούς, «εὐκολύναντας χρηματικῶς τὴν πόλιν»· τότε θὰ ἦτο παράδοξος ὄχι μόνον ἡ ἀδιάφορος χρῆσις τοῦ τιμᾶσθαι (στ. 18) καὶ ἀποτιμᾶσθαι (6, 23, 26), — ἐν ᾧ μόνον τὸ σύνθετον ἐσήμαινε πάλαι τὸ «λαμβάνειν ὡς ὑποθήκην ἢ ἀντασφάλειαν προικὸς κλπ.» —· ἀλλὰ πρὸ πάντων ἀδιανόητα θὰ ἦσαν τὰ ἐτειμήσαντο καλῇ πίστει» στ. 18 καὶ «ἀπετειμήσαντο πολλὰ ψευσάμενοι στ. 6· κακοπιστία ἢ ἀπάτη τῶν ἐπαρχικῶν ἐνεχώρει ἂν οὗτοι ἐδήλουν ἢ ἐξετίμων ποσόν τι ἢ ποιὸν ἀγρῶν ψευδῶς καὶ παρὰ συνείδησιν, ἀλλὰ πῶς ἂν αὐτοὶ ἐλάμβανον ἀγροὺς δημοσίους ἐπὶ ὑποθήκῃ; Προφανῶς ἡ (ἀπο)τίμησις νοητέα πως καὶ ἐδῶ ἐπὶ τῆς ἑτέρας σημασίας, τῆς καὶ κυρίας ἐν τοῖς χρόνοις τῆς ἐπιγραφῆς, ἤτοι περὶ τῆς (κατ' ἐκτίμησιν ἀπαραίτητον) ἀπογραφῆς τῶν οὐσιῶν, περὶ τοῦ ῥωμαϊκοῦ δηλ. κήνσου, καθ' ὃν γνωρίζομεν ὅτι ἐπεβάλλετο ἀνέκαθεν «ἀπογράφεσθαι καὶ τιμᾶσθαι τὰς οὐσίας πρὸς ἀργύριον, ὀμόσαντας τὸν νόμιμον ὅρκον, ἦ μὴν τἀληθῆ καὶ ἀπὸ παντὸς τοῦ βελτίστου τιμήσεσθαι» (Διον. Ἀλ. Ρ. Α. IV, 15) ἢ «ex animi sententia.... sine dolo (Liv. 43, 15) κλπ.. ὅ ἐστι καλῇ πίστει, — καὶ διεβαθμίζοντο μάλιστα ποιοτικῶς οἱ ἀγροὶ γεωμετρούμενοι ὑπὸ εἰδικῶν «ne qua horum aestimio usurpatio per falsas professionas (=οὐ καλῇ πίστει τιμήσεις) fiat»: Grom. vet. (Hygin.) σ. 205. Πασίγνωστον δ' ὅτι καὶ τῶν ἐν ἐπαρχίαις ἁπάντων, κατοίκων καὶ κτημάτων, ἰδιωτικῶν καὶ κοινοτικῶν, ἀπὸ Αὐγούστου ἄρξαντος, ἐνηργοῦντο κατὰ περιόδους (ἀπο)τιμήσεις δι' ἐκτάκτων ὡς τὰ πολλὰ ἐπαρχιακῶν τιμητῶν ἢ ἀποτιμητῶν (CIG. 1306) ἢ ἐπιτρόπων ἐπὶ κῆνσον ἢ ἁπλῶς μὲ τὸ ῥωμαϊκὸν ὄνομα κηνσιτώρων (2), οἷος δὴ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ μνημονεύεται (CIL III, 1463) ὁ πιθανώτατα πρὸς τὸν ἐν στ. 17 τῆς ἐπιγραφῆς ἡμῶν ταυτι-

λαιόθεν περὶ ψηφισμάτων τοῦ Ἀθ. δήμου (πρβλ. Ἀριστ. Ἀθ. Π. II, 23, 1 «οὐδενὶ δόγματι παραλαβοῦσα τὴν πόλιν», κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ γενόμενα πρὸ τῆς μεταβολῆς τῶν Υ' καὶ τῶν Λ' ψηφίσματα: αὐτ. 29 καὶ 34), γίνεται συνηθεστέρα, φαίνεται, ἔτι κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους.

(2) Εἰς τὰ ἐν Thes. l. Lat. ἐν λ. censitor παραδείγματα πρόσθες Aeg. Urk. Berl. 3, 917 καὶ Mitt. aus Öst. VIII, 180).

σθεὶς Terentius Gentianus, πρὸς ὃν ἀπηυθύνετο καὶ ἡ περὶ κινήσεως ὅρων (de termido moto), ὄχι ἄσχετος ἴσως ὅλως πρὸς τὰ προκείμενα, ἀπόκρισις τοῦ Ἀδριανοῦ ἐν ἔτει 119(1). Μόνον ἐδῶ ἀποτιμῶνται οἱ πολῖται γαίας προφανῶς δημοσίας, κοινοτικάς. Πῶς τοῦτο; Νομίζομεν, ἁπλῶς ipso jure ὡς πολῖται, ἀφοῦ ἐν μὲν στ. 23 ἀφίνεται εἰς τοὺς ἀποτετιμημένους Ὀρέστας», δηλ. τοὺς ἀπογεγραμμένους πολίτας Ὀρ., ἐλευθέρα ἡ χρῆσις τῆς δημοσίας γῆς, ἐν δὲ 21 καὶ 28 ὡς τι συνηρτημένον καὶ ἀχώριστον συναπαγορεύεται ἡ χρῆσις δημοσίων γαιῶν καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ πολίτου εἰς »ἐπαρχικούς». Προϋποθετέον λοιπὸν ὅτι εἶχον κατορθώσει καὶ πολιτείας νὰ τύχωσιν οὗτοι ἐν Λαπίνῃ, ὅτι μάλιστα κατ' ἀκολουθίαν τούτου ἀκριβῶς ἔλαβον ἅμα τὸ δικαίωμα νἀποτιμήσωνται καὶ αὐτοὶ μέρος τῆς δημοσίας γῆς εἰς ἀποκλειστικὴν αὐτῶν κάρπωσιν (καὶ φυσικά, ὡς πᾶς πολίτης, καὶ νομήν, ξυλείαν καὶ διόδους ἐν τῇ ὅλῃ ἐξ ἀδιαιρέτου δημοσίᾳ γῇ).

Ἀλλ' εἰς τί συνίστατο ἀκριβῶς ἡ (ἀπο)τίμησις αὕτη δημοσίας γῆς ὑπὸ πολιτῶν; τὸ πρᾶγμα φανταζόμεθα ὅμοιον πρὸς τὰς ἐν τῇ Νέᾳ Ἑλλάδι «δηλώσεις ἐθνικῶν γαιῶν» ἢ τὴν ἐν τῇ Μεσαιωνικῇ παραχώρησιν εἰς πάντα γεωργὸν σκαρφίου ἢ τόπου κοινοτικοῦ· καὶ ἐν Ὀρεστίδι δηλ. θὰ ἐδικαιοῦτο πᾶς πολίτης νἀποτιμήσηται (συνήθως πρὸ τοῦ πολιτάρχου, ἀφοῦ οἱ κηνσίτωρες ὅλως ἔκτακτοι) τμῆμά τι κοινοτικῆς γῆς (νὰ δηλώση, θὰ ἐλέγετο σήμερον) πρὸς καλλιεργίαν καὶ κάρπωσιν ἐπὶ μετριωτάτῳ μισθώματι, ἀφοῦ καὶ τὸ πρῶτον τώρα θὰ ἐξεχέρσου τοῦτο.

Ἀλλ' ἐκ τῶν στ. 5-10 ἐν συνδυασμῷ πρὸς τοὺς 37-39 συνάγεται, νομίζομεν, καί τι ἄλλο· ὅτι οἱ «ἐπαρχικοὶ» δὲν κατεπάτουν ἁπλῶς καθ' ὑπέρβασιν τῆς ὑπ' αὐτῶν ἀποτετιμημένης καὶ «τὴν ἄλλην γῆν» αὐθαιρέτως ἐμπονοῦντες ἢ προσεμπονοῦντες (στ. 13. 20) δηλ. ἐπεργαζόμενοι προφανῶς δημοσίους ἀγρούς, τοὺς ὁμοροῦν-

(1) Ταύτην ἔσωσεν εἰς ἡμᾶς ἐκ τοῦ Οὐλπιανοῦ ἡ Collatio legum Mosaic. et Romanarum (παρὰ Rudorf εἰς Gromat. vet. 248) καὶ ἑλληνιστὶ τὰ Βασιλικὰ 60, 31 «ὁ θεῖος Ἀδριανὸς τοιούτοις ἀντέγραψε ῥήμασιν· οὐδεὶς ἀμφισβητεῖ κάκιστον εἶναι τὸ φάκτον ἐκείνων, οἵτινες τὰ ὁροθέσια τῶν ἀγρῶν ἀνατρέπουσιν· καὶ κατ' αὐτῶν τιμωρίαν . . . . ὁρίζειν δύνανται».

τας, ὡς ἀδεσπότους τινάς, ἀλλὰ καὶ νομιμοφανῆ κυριότητα διεξεδίκουν ἐπί τινων τοὐλάχιστον γαιῶν δι' ἀγορᾶς αὐτῶν, ἔστω καὶ παρανόμου, παρὰ τῶν ἐν στ. 8 προδιακατεχόντων· διότι πῶς ἄλλως δικαιολογεῖται ἡ ἐν στ. 37 ἀπαγόρευσις τοῦ πωλεῖν (1) δημοσίαν γῆν «ἐπαρχικῷ» καὶ αἱ ἐν 8-9 λεπτομέρειαι καταλήψεως ἀγρῶν, περὶ ὧν οἱ «προδιακατέχοντες εἶχον δηλώσει πανηγυρικῶς ὅτι παραχωροῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν πολιτείαν»; Τὸ ἁπλούστατον εἰς ἡμᾶς φαίνεται νὰ δεχθῶμεν ὅτι οἱ πρότεροι κάτοχοι οὗτοι εἶχον πωλήσει λάθρα πως εἰς «ἐπαρχικοὺς» γηπεδοφάγους, «ἀεί τι προσπεριβαλλομένους», γαίας, ὧν δὲν ἀνῆκε πλέον ἢ οὐδ' ἐξ ἀρχῆς ὅλως εἰς αὐτοὺς ἡ κυριότης, διότι εἴτε διὰ τὴν ἀμφιβολίαν τῶν ἐπ' αὐτῶν «τίτλων ἰδιοκτησίας» εἴτε διὰ ἄλλον λόγον (2) εἶχον ἔτι προτοῦ ἐκχωρήσει αὐτοὺς εἰς τὴν πολιτείαν πιθανῶς μάλιστα οὗτοι εἶναι οἱ «ἀφανίσαντές τινα τῶν παλαιῶν γραμμάτων» τοῦ στ. 36, ἐξαλείψαντες δηλ. ἐκ τῶν λευκωμάτων τοῦ δημοσίου ἀρχείου τὰ ἔγγραφα, δι' ὧν παρεχώρουν εἰς τὸ δημόσιον τοὺς ἀγρούς, ἵνα ἰσχυρισθῶσιν ἴσως χρησικτησίαν ἐπ' αὐτῶν εἶτα, λησμονοῦντες ὅτι ἐκχώρησις δημοσίᾳ γινομένη δὲν ἀνακαλεῖται — ἢ, ὅπως θὰ διετύπου τις κατὰ τὰ Βασιλικὰ βραδύτερον (47, 1, ξγ') «αἱ ἐμπεφανισμέναι δωρεαὶ οὐ δέονται μαρτυρίας» ἢ καὶ (47, 2, ϐ') «οὐκ ἀναιρεῖται ἡ δωρεὰ ἐκ τοῦ κλαπῆναι ἢ καυθῆναι τὸ δωρεαστικὸν συμβόλαιον», ὅταν μάλιστα ἐδωρήθη εἰς τὴν πόλιν!

Κατὰ ταῦτα οἱ «ἐπαρχικοὶ» ὑπεισελθόντες εἰς τὴν πολιτείαν τῆς

(1) Ὅτι δὲ κυριολεκτικῶς πώλησιν καὶ ὄχι μίσθωσιν (ὅπως ἄλλως συχνά· πρβλ. Dittenb. εἰς Syll. 329,35 «πωλεῖν τὰ τέλη» κλπ.) σημαίνει ἐνταῦθα, ἀποδεικνύει ἤδη τὸ μέγεθος τῆς ποινῆς τοῦ πωλοῦντος· ἄλλως δὲ μίσθωσίν τινα προβλέπει ἀλλαχοῦ τὸ δόγμα — καὶ ἀπαγορεύει ὡσαύτως — στ. 21 «μηδὲ δόγμα τινὶ διδόναι πολιτείας ἢ χρήσεως τόπων δημοσίων».

(2) Ἆρά γε σπουδαρχοῦντες ἐδώρησαν καὶ ὑπέσχοντο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὡς CIG 2987; πρβλ. Liebenam: Städteverwalt. σ 202-3· ἢ ἦσαν ἤδη ποτὲ δημόσιοι οἱ ἀγροὶ καὶ βαρυνθέντες τὰ μισθώματα προέδησαν εἰς τὴν cessionem bonorum ταύτην ὡς ἐν Festschrift zu Hirschfeld's κλπ. σ. 144; Τὴν δευτέραν ὑπόνοιαν ἴσως στηρίζει ἡ λέξις στίχ. 8 «διακατέχοντες πρότερον», ὃ δύναται νὰ σημαίνῃ «νεμόμενοι, ὄχι τέλειοι ἰδιοκτῆται». Ἀλλ' ἴσως καὶ παρὰ κληρονόμων τῶν δωρητῶν εἶχον ἀγοράσει αὐτούς· διότι δωρεαὶ ἐλέγοντο καὶ κληροδοσίαι ζώντων πρὸς πόλεις ἐπιφυλάσσουσαι αὐτοῖς τὴν «χρείαν καὶ καρπείαν» ἐφ' ὅσον ἔζων. — Περίφημος ἡ BCH *XVI*, 427· πρβ. Liebenam σ. 11.

Λαπίνης καὶ «δηλώσαντες» πρὸς καλλιεργίαν, ὡς ἤδη ἐδικαιοῦντο, ἀγρούς τινας δημοσίους εἶχον προσέτι παρ' οὐχὶ δικαιούχων ἀγοράσει καὶ ἐπὶ ἄλλων δημοσίων ἀγρῶν τίτλους κατοχῆς καὶ εἰς ἐπίμετρον ἄλλους ἀκόμη, καὶ ὅλως αὐθαιρέτως τούτους, καταπατοῦντες (ἐμπονοῦντες), πάλιν πως ipso jure ὡς δῆθεν κοινοὺς τῶν βουλομένων πολιτῶν, ἀπέκλειον τοὺς γένει πολίτας νομῆς, ξυλεύσεως (1) ἀκόμη καὶ διόδων, ἐφ' ὧν θὰ εἶχε προφανῶς πᾶς τις «δουλείαν», ἐν αὐτοῖς. Διὸ τὸ ψήφισμα μόνην κατοχὴν ἢ χρῆσιν, ἤτοι κάρπωσιν, γῆς δημοσίας ἀναγνωρίζει τοῦ λοιποῦ αὐτοῖς τὴν τῆς «ἀποτετιμημένης» ὑπ' αὐτῶν γῆς (18), ἀλλ' ἐκβάλλει αὐτοὺς (19-21 καὶ 25-26) τῆς αὐθαιρέτως καταπατηθείσης ἢ λαθροχειρικῶς παρ' εἰκονικῶν ἰδιοκτητῶν ἀγορασθείσης, δημοσίας πάντοτε.

Καὶ περὶ αὐτῶν ὅμως τῶν πρωταιτίων τοῦ δόγματος «ἐπαρχικῶν» ἀπίθανον εἰς ἡμᾶς φαίνεται ὅτι εἶναι ἐπαρχιῶται ἁπλῶς (provinciales), περίοικοί τινες τῆς Λαπίνης καὶ μάλιστα «Ὀρέσται ἀποτετιμημένοι» κατὰ τὸν W., ὡς οὐδὲ οἱ παρὰ Πλουτ. Κικ. 360 ἐπαρχικοί, οὓς ἀπαλλάσσει τῆς ὑποχρεώσεως τῶν δείπνων ὁ Κικέρων, ἀντιτίθενται πρὸς τοὺς Ταρσεῖς π. χ. (ἐπαρχικοὺς δὴ καὶ αὐτούς· τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας Κιλικίας), ἀλλὰ πρὸς Ῥωμαῖον, τὸν διοικητήν των. Διὰ τοῦτο δ' ἐσκέφθημεν κατ' ἀρχάς, ὁμολογοῦμεν, μᾶλλον *praefectianos* ἢ *praefectorios* τινας, ἀνθρώπους δηλ. τινος εἴτε praefecti praetorio εἴτε ἄλλου δυσεξακριβώτου ἐν τοῖς χρόνοις ἐπάρχου, πάντως δὲ στρατιωτικῆς ἢ χωροφυλακικῆς τάξεως ὑπηρέτας, ὁμοίους πρὸς τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ φυλακίτας ἢ τοὺς παραφυλακίτας τοῦ Περγάμου (Inschr. aus Perg. I, 249) καὶ ὁμοίως

(1) «Χαρακισμοῦ» στ. 14· οἱ κοπτόμενοι χάρακες ἀπίθανον νὰ ἐχρησιμοποιοῦντο εἰς ἀμπέλους, σπανίας ἐκεῖ ἐπάνω καὶ ὄχι δεομένας στηριγμάτων, ἀλλὰ εἰς φράκτας μᾶλλον αὐλῶν, ἀγρῶν, ποιμνιοστασίων κλπ. (παγκοίνους καὶ νῦν ἐν ὅλῃ τῇ Μακεδονίᾳ) ἢ καὶ εἰς ὅρους ἀγρῶν, ὡς ἐν τόποις ἀπέτροις καὶ ξυλώδεσιν εὔχρηστοι ἦσαν, πισσούμενοι μάλιστα (Vitruv. 5,12) χάριν στερεότητος, οἱ χάρακες· πρβλ. Grom. vet. 127. 3 καὶ 138, 21 *(terminos)* robureos, ... alii iliceos, alii oleagineos κλπ.). Ἴσως καὶ οἱ Κερκυραῖοι πλούσιοι (Θουκ. 3,70 ἐκεῖνοι ὄχι χάριν τῶν ἀμπέλων μόνων, ὡς παραδίδοται, ἐχαρακίζοντο ἐκ τοῦ τεμένους τοῦ Διός·—οὐδὲ ὁ παρ' Ἀθηναίῳ 269c χαρακισμὸς ἴσως θὰ παρέκειτο ἰσοτίμως τῇ σπορᾷ, ἐὰν μόνον τὸ στηρίζειν τὰ κλήματα κλπ. (ὄχι κἂν τὸ σκάπτειν!) ἐσήμαινεν.

τούτοις πολιτογραφηθέντας καὶ δημοσίας γαίας λαβόντας ἤτοι στεγνοποιηθέντας» (ὡς αὐτ. I. 158) ἐν Λαπίνῃ εἴτε κατ᾽ ἐπιταγὴν τῆς Ρώμης (ὡς ἦτο δυνατὸν περὶ ἀπολυθέντων πραιτωριανῶν (1) π. χ.) εἴτε δι᾽ ἄλλον λόγον. Τοιοῦτός τις εἶνε βέβαια καὶ ὁ ἐν Παπ. Ὀξυρρ. *IX*, 1223, 22 ὀχληρὸς ἐπαρχικὸς ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸν «σπεκουλάτωρα», ὡς παρατηρεῖ καὶ ὁ Hunt αὐτόθι, τοιοῦτοι καὶ οἱ παρὰ Παλλαδίῳ, ἱστ. πρὸς Λαῦσ. 136 ἄνθρωποι τοῦ πραιποσίτου [ἐπαρχικοί, οἱ εἰσορμῶντες εἰς τὸ ἐπισκοπεῖον κλπ., οἱ παρ᾽ Ἰω. Χρυσοστ. ἐπιστ. 12 ἀπειληθέντες νὰ δαρῶσιν ὑπὸ τῶν θερμῶν ὑπὲρ ἐκείνου μοναχῶν («ὡς καὶ αὐτοὺς φοβηθῆναι τοὺς ἐπαρχικοὺς . . . καὶ γὰρ ἠπείλουν πληγὰς . . . καὶ ἐκαλλωπίζοντο ὡς καὶ ἤδη πολλοὺς αἰσχρῶς τυπτήσαντες ἐπαρχικοὺς») καὶ τόσοι ἄλλοι, ἀληθῶς μεταγενέστεροι, ἐπαρχικοὶ τοῦ Ducange ἐν λ. — Ἀλλ᾽ ὄχι πολὺ πιθανώτερον ἐπαρχικοὶ ἐνταῦθα λέγονται πράγματι Μακεδόνες ἢ Ἠπειρῶται πολῖται ἀλλ᾽ οὐχὶ Ὀρέσται, κατ᾽ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἐλευθέραν, ἔστω καὶ τύποις μόνον πλέον, Λαπίναν καὶ Ὀρεστίδα ἐν γένει.

Καὶ οὕτως ἐρχόμεθα εἴς τι τρίτον, ὃ θὰ ἐπεθυμοῦμεν νὰ ἐξαρθῇ ὡς πόρισμα τῆς ἐπιγραφῆς, τὴν αὐτονομίαν τῆς πολιτείας ταύτης, ὅσην τοὐλάχιστον ἠνείχετο ἀκόμη ὁ ἤδη λήγων Β' αἰὼν μ. Χ. Ἐγνωρίζομεν ἤδη περὶ τῆς ὅλης χώρας ἐκ τοῦ Στράβ. (7. 326) ὅτι «τὰ περὶ Λύγκον καὶ Πελαγονίαν καὶ Ὀρεστιάδα καὶ Ἐλίμειαν τὴν ἄνω Μακεδονίαν ἐκάλουν, οἱ δ᾽ ὕστερον καὶ ἐλευθέραν»· ταύτην δὲ βεβαίως ἐννοεῖ καὶ ὁ Καῖσαρ b. civ. 3,34 ea pars provinciae, quae *libera* appellatur. πρβλ. ἔτι Πλιν. N. H. *VI*, 10 (17) *liberi* . . atque *Orestae* κλπ. Ἐνταῦθα ἐμφανίζεται ἡμῖν καὶ πόλις, ὄχι τις τῶν ἐπιφανῶν Ἄργος ἢ Κέλετρον, ἀλλὰ ἄγνωστος πρότερον, ἔχουσα ἐν ταῖς δυτικαῖς ταύταις ἐσχατιαῖς τῆς Μακεδονίας αὐτονομίαν κοινοτικὴν καὶ ἀστικὴν ὀργάνωσιν, οἵαν

(1) Γνωστὸν δ᾽ ὅτι καὶ ἐκ Μακεδονίας ἐστρατολογοῦντο κατὰ προτίμησιν • πραιτωριανοὶ μέχρι Σεπτ. Σεβήρου, πρὸς οὗ τὴν ἀρχὴν τῆς βασιλείας συμπίπτει τὸ δόγμα. Πρβλ. Δί. Κάσσ. 74, 2, 4 προσθέτοντα καὶ τἀξιομνημόνευτα περὶ αὐτῶν ὅτι ἦσαν καὶ τοῖς εἴδεσιν ἐπιεικέστεροι καὶ τοῖς ἤθεσιν ἁπλούστεροι κατ᾽ ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς ὑπὸ Σεβήρου ἀντεισαχθέντας Ἀφρικανοὺς καὶ λοιποὺς βαρβάρους κλπ. Μάλιστα οἱ 2 πρῶτοι ὄχι Ἰταλοὶ πραιτωριανοὶ ἦσαν Μακεδόνες C. I. L. *VI*, 32529 ἐκ Δοβήρου καὶ Στόβων.

δὲν θὰ προσεδόκα τις ἐκ τῶν διατυπωθέντων ὑπὸ Mommsen Röm. Gesch. V. 275, ὅτι «εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μακεδονίας καὶ ἐν αὐτοκρατ. χρόνοις ἔτι λίαν περιωρισμένως εἰσάγεται ἀστικὴ ἑλληνικὴ ὀργάνωσις — ἀφοῦ δὴ καὶ ἐπείσακτος διὰ τῶν ἡγεμόνων ἦλθεν ἐνταῦθα ἡ ἑλληνικὴ πολιτεία — καὶ τὰ μακρινὰ ἰδίως διαμερίσματα μόλις θὰ ἀνῆλθον ὑπὲρ τὴν κατάστασιν χωρίων (Kaum über die Dorfwirtschaft hinaus gekommen)», ἔτι δὲ ὀξύτερον ὑπὸ Wilamowitz: Staat u. Gesellsch. d. Griechen 154 «οὐ μακεδονικόν τι δὴ ἡ πόλις» (die Sädte doch etwas Unmakedonisches ist)· ἀληθέστατον δὲ ὅτι καὶ ἐν τῇ σπάνει τῶν περὶ τοῦ πολιτικοῦ βίου τῶν μερῶν τούτων σωθεισῶν εἰδήσεων καὶ ἐκ τῆς πενιχρότητος τῶν λειψάνων τῶν συνοικισμῶν, ὅπου ὅλως ἀπαντῶσιν ἀραιά, ἐγκύρως φαίνονται ταῦτα εἰρημένα. (Πρβλ. κυρίως τὴν ἔλλειψιν νομίσματος ἰδίου ἐξ ὅλης τῆς Δυτ. Μακεδονίας, ἐφ' ὅσον γνωστόν). Ἀλλ' ἰδοὺ ὅτι μία τούτων τῶν κωμῶν, ὡς ὤφειλε νὰ κυριωνυμῆται καὶ ἐκεῖ ἐπάνω, τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν, ὑπὸ τὸ Βόϊον αὐτὸ καὶ μακρὰν πολὺ τῆς Ἐγνατίας, δὲν ἔχει μόνον κοινοτικὴν περιουσίαν, ἣν διοικεῖ κατὰ βούλησιν, ἀλλὰ καὶ ὡς «κυρίαρχος» πόλις πράγματι ψηφίζει ἐν ἐκκλησίᾳ, τηρεῖ ἀρχεῖον δημοσίων ἐγγράφων (ἔστω καὶ ἀμελῶς — στ. 36) καὶ πιθανῶς κτηματολόγιον (ἢ «βιβλιοθήκην ἐγκτήσεων»), κολάζει τοὺς ἄρχοντας αὐτῆς, παρὰ τὰ ψηφίσματά της πράξαντας, διὰ προστίμου — μόνον δὲ εἰς τὸν γενικὸν ἔλεγχον τῆς Ῥώμης συνυποκειμένη ὑποβάλλει καὶ αὐτὴ πρὸς ἔγκρισιν εἰς τὸν ἀνθύπατον τῆς ἐπαρχίας τὸ δόγμα, ἀφοῦ μάλιστα τοῦτο ἅπτεται σχέσεων ἐξωτερικῶν (ἐπαρχικῶν) (1). Ἕν τι ἀληθῶς σπουδαῖον δικαίωμα κυριαρχικὸν πόλεως αὐτονόμου, πανταχοῦ αὐτονοήτου καὶ ὑπὸ μόνης συνήθως τῆς ἐκκλησίας (ἢ τῆς βουλῆς) τὸ πολὺ ζηλοτύπως ἀσκούμενον, ἡ μετάδοσις τῆς πολιτείας, ἐμφανίζεται

(1) Ἡ ἐπιβολὴ προστίμου διπλοῦ (στίχ. 29-30) καταβαλλομένου εἰς τὸ ταμεῖον τῆς πόλεως καὶ τὸ αὐτοκρατορικόν, τὸν φίσκον, συμβιβάζει τὰς αὐτονόμους παραδόσεις τῆς πόλεως καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τῆς ἐπαρχίας Μακεδονίας· παρατηρητέον δὲ καὶ ἐντεῦθεν (πρβλ. Liebenam ἔ. ἀ. 40, 2) ὅτι καὶ τῶν συγκλητικῶν ἐπαρχιῶν (οἵα ἦτο καὶ ἡ Μακεδ.) τὰ πρόστιμα εἰσήργοντο εἰς τὸν φίσκον καὶ ὄχι εἰς τὸ «αἐράριον» τῆς Ῥώμης, ἤδη πρὸ τοῦ Σεπτιμίου Σεβήρου, παρὰ τὰ ἐν Daremb. Sagl. III, 2020, ἀφοῦ ἐν τῷ α' ἔτει τῆς ἀρχῆς καὶ διαρκοῦντος ἔτι τοῦ πρὸς Πεσκέννιον Νίγρον πολέμου ἴσως δὲν θὰ εἶχεν οὗτος ἀκόμη καιρὸν πρὸς τοιαύτας μεταρρυθμίσεις.

παραδόξως (στ. 21. 28) ἐκ πρώτης ὄψεως εἰς χεῖρας ἑνὸς ἀνδρός, τοῦ πολιτάρχου («μηδὲ δόγμα τινὶ διδόναι πολιτείας· ἐὰν δέ τις... πολιτάρχης δόγμα τινὶ δῷ) καὶ κατὰ τὸν κ. W. ὄντως «it must be a privilege, which it was in the power of an individual to grant». Ἀλλὰ πρῶτον μὲν τὸ διδόναι δύναται νὰ σημαίνῃ καὶ ἀπόπειραν, (1) ἐνέργειαν τοῦ πολιτάρχου ὅπως δοθῇ ὑπὸ τῆς πόλεως, ὅτε ἡ ἀπαγόρευσις συνωνυμεῖ πρὸς τὴν συχνοτάτην ἐν ψηφίσμασιν «ἐὰν δέ τις εἴπῃ παρὰ ταῦτα», δηλ. προτείνῃ εἰς αὐτὸν πάλιν τὸν ἀπαγορεύοντα δῆμον (πρβλ. τὰ συνήθη «ἐὰν δέ τις ἐπιψηφίζῃ παρὰ ταῦτα ἢ ῥήτωρ ἀγορεύῃ» CIA I, 31. 20. II. 17. 51 κλπ.). Δεύτερον ὅμως βλέποντες ἐν στ. 23 τοῖς «ἀποτετιμημένοις Ὀρέσταις» (καὶ ὄχι ἁπλῶς Λαπιναίοις, ἂν καὶ κατ' οὐσίαν οἱ αὐτοὶ εἶναι) ἀφινομένην ἐλευθέραν τὴν χρῆσιν τῶν δημοσίων γαιῶν, γνωρίζοντες δ' ἐκ τῆς ἀνωτ. ἐπιγραφῆς ἀριθ. 27 τὴν ὕπαρξιν Κοινοῦ Ὀρεστῶν φρονοῦμεν ὅτι ἑνιαῖον ἦτο Ὀρεστικὸν τὸ πολιτικὸν δίκαιον ἐν τῇ ὅλῃ χώρᾳ καὶ ὅτι τὸ Κοινὸν δὴ τοῦτο (Συνέδριόν τι ἢ Βουλή) ἦτο τὸ ἀπονέμον τὴν πολιτείαν· μόνον δὲ θὰ ὑπέβαλλεν εἰς αὐτὸ ὁ ἑκασταχοῦ πολιτάρχης τὴν πρότασιν ἢ καὶ παρεδρεύων (2) ἴσως αὐτὸς (ὡς οἱ ἐν Ἡρακλείᾳ τῆς Πελαγονίας «σύνεδροι Μα-

(1) Ὡς παρ' Ἀριστ. Ἀθ. Π. 29, 21 «ἐὰν δέ τις τούτων χάριν ζημιοῖ» = θελήσῃ νὰ ζημιώσῃ διὰ γραφῆς παρανόμων ἢ εἰσαγγελίας, λοιπὸν διὰ τῶν δικαστηρίων.

(2) Ἧττον πιθανῶς μετέχουσιν οἱ πολιτάρχαι τοῦ Κοινοῦ Ὀρεστῶν ὡς σύνεδροι, ὁμολογοῦμεν, ἢ οἱ Ἀσιάρχαι, ἤτοι «οἱ πρωτεύοντες κατὰ τὴν ἐπαρχίαν Ἀσίαν» Στράβ. ΙΔ', 649, τοῦ κοινοῦ τῆς Ἀσίας, ὡς συνάγει πιθανῶς ὁ Brandis ἐν Pauly — W. R. E. II, 1577, ἂν καὶ ἀρνεῖται ὁ Fougères αὐτ. ἐν λ. Κοινόν. Ἀλλὰ καὶ ὄχι ἀδύνατον ὅλως. Ἐὰν τις κρίνῃ κατ' ἀναλογίαν ἐκ τῶν Βοιωταρχῶν, Φωκαρχῶν κλπ., θὰ περιέμενε μᾶλλον Ὀρεστάρχας τινὰς (ἢ Μακεδονιάρχας) τοὺς συνέδρους τοῦ Κοινοῦ τούτου καὶ διὰ τοῦτο ἀφήκαμεν (ἀνωτέρω σ. ἀριθ. 27) ἐν τῇ ἐκ Χρουπίστης ἐπιγραφῇ τοῦ Κοινοῦ Ὀρεστῶν ἀνοικτὸν εἰς συμπλήρωσιν τὸν 4ον στ., ἐνῷ ἐκ πρώτης ὄψεως εἰκάζει τις [γυμνασιαρχοῦ]ντος παρὰ τὸν ἐν 6 [ἀγωνο]θετοῦντα· νομίζομεν δηλ. δυνατὸν καὶ τὸ [Ὀρεσταρχοῦ]ντος καὶ ἄλλα περὶ τοῦ προέδρου τοῦ «Κοινοῦ», οἷος ὁ ἡγεμὼν τοῦ Εὐβοϊκοῦ (πρβλ. Dittenb. Syll. 607 κ. ἄ.), ὁ προστάτας τοῦ Μολοσσικοῦ (ἰδὲ κατωτ.) κ. ἄ., ὄχι ὅμως τὸ πολιταρχοῦντος· διότι καὶ πληθυντικὸς θὰ ἥρμοζεν, ἀφοῦ κατ' αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ συνθέτου ἤδη πλείονες θὰ συνήδρευον ἄρχοντες τῶν συντελουσῶν εἰς τὸ κοινὸν πόλεων — ἀνεπτυγμένος δὲ ἤδη καὶ ὁ ἀστικὸς βίος διαδεχθεὶς τὸν πρωτόγονον τοῦ φύλου, βλέπομεν — καὶ ἡ παροῦσα ἐπιγραφὴ οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν καταλείπει ὅτι Λαπινης μόνης ἦτο πολιτάρχης ὁ ζημιούμενος διὰ προστίμου ὑπὸ ταύτης, ὄχι τοῦ Κοινοῦ...

κεδόνων» CIG. 1999) θά την διενήργει ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἕκαστος πόλεως, «διδοὺς πολιτείαν» οὕτω μέχρι τινός, ἂν καὶ πάντοτε δόγματι τοῦ Κοινοῦ, καὶ κατὰ συνάρτησιν ὡς εἴπαμεν, εὔλογον συγχρόνως καὶ χρῆσιν τόπων δημοσίων ἐν τῇ κοινότητι, εἰς ἣν εἰδικώτερον κατεγράφετο ὁ πολίτης (Ὀρέστης καὶ δὴ Ἀργεῖος, Λαπιναῖος κλπ.). Τὸν δεσμὸν Κοινοῦ Ὀρεστῶν ὡς ἑνότητος πολιτικῆς (Βουλῆς τινος δηλ. ἴσως πατρίου ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς Ὀρεστικῆς ἀνεξαρτησίας, νῦν ἀναβιούσης μετὰ τὴν διάλυσιν τῶν τεσσάρων γνωστῶν μερίδων τῆς Μακεδονίας) καὶ ὄχι ἁπλῶς θρησκευτικῆς, ὡς εἶναι συνήθως τὰ Κοινὰ τῶν χρόνων τούτων, δεικνύουσι καὶ οἱ ἐνιαῖοι «πρεσβευταὶ τοῦ ἔθνους» (στ. 33), οἱ ἀναλαμβάνοντες νὰ ὑποβάλωσιν εἰς τὴν κύρωσιν τοῦ Ῥωμαίου διοικητοῦ τὸ δόγμα, περὶ ὧν κατωτέρω. — Ὁπωσδήποτε οἱ Ὀρέσται ἀντιδιαστέλλουσιν ἑαυτοὺς ἐνταῦθα πρὸς τοὺς ἐπαρχικούς, οἵτινες οὕτω καταφαίνονται, εἴπομεν, ὡς οὐχὶ γένει Ὀρέσται ἐλεύθεροι, ἀλλ' ἢ Μακεδόνες τῆς ἄλλης κυρίως ἐπαρχίας, ἀξιοσημειώτως ὑπ' ἐκείνων ἐπονομαζόμενοι, ἀρχαιόθεν ἴσως, «ἐπαρχικοί», ἢ καὶ Ἠπειρῶται, γείτονες δὴ ὡσαύτως καὶ δυνάμενοι εὐνοήτως νὰ ἔχωσιν ἐνοικήσει ὑφ' οἱονδήποτε τύπον καὶ τύχει πολιτικοῦ δικαίου ἐν Ὀρεστίδι· γνωστὸν δὲ ὅτι καὶ ἡ Ἤπειρος εἶναι ἐπαρχία, χωριστὴ μάλιστα ἤδη ἀπὸ Τραϊανοῦ τοὐλάχιστον (Hirschfeld: Verwaltungsbeamt. σ. 372), καὶ οἱ «ἐπαρχικοὶ» αὐτῆς ἀνέκαθεν, ὄχι πάντοτε μάλιστα τόσον εἰρηνικῶς, εἰσεδύοντο εἰς τὰς ὁμόρους πεδινωτέρας γαίας . .

Περὶ τῆς εἰδικῶς Μακεδονικῆς (1) κατὰ Mommsen (ἔ. ἀ.) ἀλλὰ καὶ γενικωτέρας τῶν βορειοελληνικῶν πολιτειῶν ἀρχῆς τοῦ πολιτάρχου (πρβλ. περὶ τῆς ἐκτάσεως αὐτῆς ἰδίᾳ Liebenam: Städteverw. im Röm. Kais. 293, 2 — καὶ πρόσθες περὶ Θρᾴκης Öst. Mitt. XV, 102. 36 καὶ XVII, 203. 82) εἶναι διδακτικὴ ἡ ἐπιγραφή, ἰδίᾳ περὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ· ὄχι μόνον χρηματίζει τῇ ἐκκλησίᾳ (agens cum populo) «ἄγων ἐκκλησίαν» (ὡς ἐπιμένει ἁπλῶς ὁ

(1) Καὶ τὸ ἐν ἐπιγραφῇ Θεσσαλονίκης BCH. 1913 σ. 89 ἀριθ. 2 στίχ. 9 «...αρχουσι καὶ τῇ βουλῇ» δύναται νὰ συμπληρωθῇ ἁπλούστατα «τοῖς πολιταρχοῦσι καὶ τῇ β.», οὕτω δὲ τὸ παρακεκινδυνευμένον ἤδη ἐκ τῆς ἐλλείψεως πολιταρχῶν συμπέρασμα τῶν ἐκδοτῶν (Avezou et Picard) ὅτι δὲν εἶναι τῆς Θεσσαλονίκης ἐπιγραφὴ πίπτει ἀφ' ἑαυτοῦ.

Swoboda καὶ ἐν τῇ νεωτάτῃ ἐκδόσει τῶν πολιτικῶν ἀρχαιοτήτων τοῦ Hermann III, 171 ἀκόμη). προεδρεύων δηλ. καὶ τὴν γνώμην αὐτὸς προτείνων πιθανώτατα (1) ἀφοῦ δὴ τὸ ψήφισμα «συναποφασίζουσιν αὐτὸς καὶ οἱ πολῖται ὁμοφώνως» στ. 15-16 (ὡς ἐν Κνωσῷ «ἔδοξε τοῖς κόσμοις καὶ τᾷ πόλι» Dittenb. Syll. 722 ἢ ἐν Πραισῷ «ἔδοξε τοῖς ἄρχουσι καὶ τῷ κοινῷ» Michel réc. d'inscr. 442) καὶ σφραγίζων τὸ δόγμα· ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκτέλεσιν ἀναλαμβάνων περιβάλλεται οὕτω καὶ διοικητικὰ ἢ καὶ δικαστικὰ καὶ ἀστυνομικὰ καθήκοντα (ἐπιέναι καὶ ἐκβάλλειν καὶ κωλύειν στ. 25-26), ὡς εἶχε συναγάγει ὁ Perdizet BCH. 1894 σ. 420-1 ἀλλ' ἀμφισβητήσει ὁ Liebenam (ἔ. ἀ.). Ἀλλὰ περὶ τῆς πρώτης καταστάσεως τοῦ θεσμοῦ, ὡς καὶ τῶν σχέσεων ἀκριβέστερον πρὸς τὸ κοινὸν τῶν Ὀρεστῶν, οὐδὲν σαφέστερον διδασκόμεθα. Προχειρότερόν πως ὁ Liebenam (ἔ. ἀ.) δέχεται ῥωμαϊκὴν ἁπλῶς τὴν ἀρχήν του, ἀφοῦ δὴ μόνον ἐν ῥωμ. χρόνοις ἀπαντᾷ (τὸ πρῶτον ἐν Λήτῃ λήγοντος τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος Dittenb. Syll. 2.318), «περὶ δὲ τῶν ἐν προρρωμαϊκοῖς πραγμάτων τῶν μακεδονικῶν πόλεων ἐπ' ἀληθείας οὐδὲν γνωρίζομεν»· τοῦτο δὲ καὶ ὁ Swoboda παραδεχόμενος ἀνάγει τὴν κατάστασιν τῆς ἀρχῆς εἰς τὴν μετὰ Περσέα ῥωμαϊκὴν ὀργάνωσιν τῶν τῆς Μακεδονίας. Ἀλλὰ βλέποντες μὲν τὴν ὁμοιοτάτην ἀρχὴν τῶν Μολοσσικῶν προστατῶν (περὶ ὧν πρβλ. ἰδίᾳ Hermann-Swob. III, 311 καὶ 315) αἰῶνας ὅλους πρὸ τῆς ῥωμαϊκῆς κατακτήσεως καθεστῶσαν, παραλλήλως δὲ καὶ ὁμωνύμους τοὺς προστάτας τῆς Ἀμφιπόλεως ἐν ἐπιγραφῇ τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος (CIG. 2008), εὑρίσκοντες δ' ἐν τοῖς ῥωμαϊκοῖς χρόνοις διαδόχους τῶν δευτέρων τούτων προστατῶν πέντε πολιτάρχας (ἐν ἐπιγρ. Ἀμφιπόλεως BCH. 1894 σ. 419), δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν μετὰ πιθανότητος ὅτι καὶ οἱ Ὀρεστικοὶ (καὶ οἱ πανταχοῦ ἴσως) πολιτάρχαι μόνον ἴσως τὴν ὀνομασίαν ἔλαβον ἐν ῥωμαϊκοῖς χρόνοις (ὄντως τεχνητήν πως καὶ νεωτεροφανῆ κατὰ Heuzey) χάριν ὁμοιομορφίας, ὥς τινες αἱρετοὶ praefecti urbis ἑκασταχοῦ, ἀλλ' ὅτι προϋπῆρχον ὡς ἄρχοντες ποικιλώνυμοι (προστάται, Ὀρεστάρχαι, εἴ τι ἄλλο), ὡς δὴ καὶ οἱ νοτιώτεροι συνάδελφοί των. Διότι δὲν βλέπομεν τί ἄλλο σοβαρὸν διακρίνει κατὰ Mommsen ὡς merkliche Verschiedenheit) τοὺς μακεδ. πολιτάρχας τῶν ἐν

(1) Πρβλ. «Λητaίων οἱ πολιτάρχαι — εἶπαν» Ditt. Syll. 2,318.

τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι ποικίλων ἐπωνύμων ἀρχόντων· ἡ δ' ἐπεκτείνασα ἴσως τὴν ἀρχικὴν δύναμίν των ῥωμαϊκὴ ἐπίδρασις ὑπῆρξε γενικὴ (πρβλ. Larfeld: Gr. Epigr. I, 477), ἂν καὶ ἐν πολίχνῃ, ὡς ἡ Λαπίνη, εὐνόητος καὶ ὡς προρρωμαϊκὴ ἔτι ἡ συγκέντρωσις πολλῶν δικαιωμάτων εἰς τὸν ἄρχοντα καὶ κατὰ ταῦτα δύναταί τις καὶ ἐνταῦθα (ὡς ἐν Στόβοις ὁ Mommsen V, 276) νὰ φαντασθῇ προρρωμαϊκὸν ἤδη τὸν ἀστικὸν βίον.

Ὅτι δὲ μικρὰ πολίχνη θὰ ἦτο ἡ Λαπίνη, καταφαίνεται ἤδη ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὑπογραφομένων πολιτῶν της (ὅλων μάλιστα «ὁμογνωμονούντων» ἐν τῇ ἀποφάσει στ. 16)· λείπουσι μὲν ἀξιοσημειώτως αἱ ὑπογραφαὶ τῶν 3 πρεσβευτῶν, ἐνῷ εἰς τούτους δὴ ἀνατίθεται (στ. 36 ἑ.) νὰ στηλογραφήσωσι τὸ δόγμα καὶ αὐτῶν δὴ περιεμένομεν τὰ ὀνόματα μετὰ τὸν πολιτάρχην· διὰ δὲ τοῦτο ἔτι προφανέστερον εἶναι ὅτι δὲν ἦσαν ὅλως Λαπιναῖοι ἀλλὰ μόνιμοί τινες τοῦ ἔθνους τῶν Ὀρεστῶν (ὡς ὁ perpetuus legatus CIL. II. 2132) ἀντιπρόσωποι, προωρισμένοι νὰ στέλλωνται εἰς Ῥώμην κυρίως διὰ συχνὰς τότε ἀνάγκας (ἴσως μάλιστα ἰδίᾳ δαπάνῃ, ὡς ὁ τοσοῦτον ὑφ' ἁπάσης σχεδὸν τῆς πτωχῆς Στερεᾶς τιμηθεὶς ἐπὶ τούτῳ Ἀκραιφιεὺς ἐκεῖνος Ἐπαμεινώνδας IG.VII. 2711), ἀλλ' ἐκτάκτως καὶ εἰς Θεσσαλονίκην, ὡς τώρα, χάριν τοπικωτέρων ἀναγκῶν καὶ δὴ καὶ μιᾶς μόνης πόλεως, στηλογραφοῦντες ὅμως κατ' ἔθος τοῦ Κοινοῦ καὶ τότε αὐτοὶ τὰ κυρούμενα ὑπὸ τῶν ἐπικυριάρχων· ὑπὸ ταῦτα ὑπεγράφοντο ἔπειτα τὰ ὀνόματα τῶν ἐν ἑκάστῃ πόλει ἁρμοδίων (ὑπογεγραμμένα ἤδη ἐν τοῖς πρωτοτύποις λευκώμασι τοῦ ἀρχείου)· διὰ τοῦτο καὶ τὰ γράμματα τοῦ κυρίως δόγματος εἶναι κανονικώτερα πολύ, ταραχωδέστερα δὲ καὶ ἁπλῶς ἐπαρχιωτικὰ τὰ τῶν ὑπογραφῶν. Ὁπωσδήποτε καὶ οἱ πρεσβευταὶ ἂν ἦσαν Λαπιναῖοι, πάλιν οἱ σύμπαντες ἐν τῷ δόγματι δὲν θὰ συνεπλήρουν τὰς ἓξ δεκάδας, ἄγαν πολυάριθμοι πάλιν ἢ ὥστε νὰ ἐκληφθῶσιν ὥς τινες βεβαιωταὶ τοῦ ἀκριβοῦς τοῦ ἀντιγράφου (ὡσεὶ γραφομένῳ παρῆσαν), οἷον συμβαίνει ὄντως ἐν τῷ παρὰ Latyschew 2ῳ ψηφίσματι τοῦ Τύρα, ὃ ἐσφραγίσαντο εἷς πρῶτος ἄρχων, 3 ἄρχοντες, 1 εἰσηγητής, 15 βουλευταὶ καὶ ἁπλοῖ πολῖται καὶ ὁ γραμματεὺς τελευταῖος)· οὐδὲ πρυτάνεις τινὲς (ὡς ἐν CIA, III, 1.10, συγχρόνῳ ψηφίσματι) οὐδὲ προύχοντες τυχὸν πολῖται χαρακτηρίζονται

οἱ ὑπογεγραμμένοι. Πρέπει ἆρά γε νὰ πιστεύσωμεν παρακμὴν τῆς πόλεως καὶ ὀλιγανθρωπίαν, ὡς ἡ καθολικὴ τῶν χρόνων ἐν τῷ Ἑλληνικῷ, περὶ ἧς γνωστὸς ὁ σχετλιασμὸς τοῦ Πολυβίου 37.4), καὶ ἀκριβέστερον περὶ τῶν τόπων τούτων οἱ τοῦ Στράβωνος: Καταλέγων οὗτος ἐν Ζ. 8. 327 καὶ τὴν Ὀρεστίδα ἐν τῇ Ἠπείρῳ ἐπάγει ἐν Ζ. 9. 327 «τέως μὲν καίπερ οὖσα τραχεῖα καὶ ὀρῶν πλήρης, ὅμως εὐάνδρει ἥ τε Ἤπειρος πᾶσα καὶ ἡ Ἰλλυρία· νῦν δὲ τὰ πολλὰ μὲν ἐρημία κατέχει, τὰ δ' οἰκούμενα κωμηδὸν καὶ ἐν ἐρειπίοις λείπεται» Ἐνθυμητέον καὶ τὰ τοῦ Κικέρωνος (de prov. cons. 3): Macedoniam domitis jam gentibus finitimis... quietam tuebamur: quae nunc... *ita vexata est, vix ut se possit diuturna pace recreare* (τὰ ἔτι δεινότερα in Pisonem 34-35 καὶ 38, 92 ἂς ὑποθέσωμεν ὅτι δὲν ἴσχυον περὶ Ἐλευθερομακεδόνων). Καὶ ἂν ὅμως ὄχι εἰς ὀλιγανθρωπίαν μετὰ τὰς δηώσεις καὶ τὰς ἄλλας αἰτίας ἀραιώσεως ὀφείλεται τὸ ὀλιγάριθμον τῶν ὑπογραφῶν — δυναταὶ δὲ καὶ ἄλλαι εἰκασίαι. — πάλιν μέγα τι δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ φαντασθῶμέν ποτε τὸ πόλισμα οὐδὲ ἡ θέσις αὐτή, ὅπου εὑρέθη τὸ δόγμα, μικρὸν καὶ μετρίως σιτοφόρον πεδίον ὑπὲρ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ἄνω Ἁλιάκμονος (Πόλιε σήμερον λεγομένη, 20' Ἀνατ. τοῦ Δρανιτσιοῦ, ὡς ἐβεβαιώθημεν, καὶ ὄχι τὸ μακρὰν Νέστραμ), οὐδὲ τὰ εὐτελῆ λείψανα, κεράμινα ὄστρακα δηλ.· ἂν καὶ πιθανῶς τὰ ἐν τῇ γειτονικῇ Τσούκα λείψανα (ἴσως ναοῦ) εἰς ταύτην ἀνῆκον.

Τὴν πρώτην ἐθνολογικὴν ὑφὴν τῆς πόλεως δὲν θὰ ἐπεξητοῦμεν βέβαια νὰ συναγάγωμεν ἐκ τῶν ὑπογεγραμμένων ὀνομάτων· τοῦτο δὲ ὄχι μόνον διότι τὸ ζήτημα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων νομίζομεν μετὰ τοῦ τελευταίου γράψαντος Beloch (ἐν Β' ἐκδόσει τῆς Ἱστορίας) ὡς ἤδη λελυμένον ὑπό τε ἄλλων καὶ τοῦ σεβ. διδασκάλου ἡμῶν κ. Γ. Χατζιδάκι οὐχ ἥκιστα — οὐδὲ φυσικὰ διότι θὰ ἐθεωροῦμεν αὐτὸ πρακτικῶς ἧττον ἄξιον τοῦ ἡμετέρου διαφέροντος σήμερον μετὰ τὰς προσφάτους «ὑπερτάτῃ χειρὶ» λύσεις· ἀλλὰ καὶ διότι τὸν πλήρη κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς ἤδη χρόνους ἐλληνισμὸν τῶν χωρῶν τούτων ὁμολογεῖ καὶ αὐτὸς ὁ κ. G. Kazarow (Rev. ét. Gr. 1910. 250). Ὀφείλομεν ὅμως νὰ ὁμολογήσωμεν τὴν διαφωνίαν ἡμῶν πρός τε τοῦτον καὶ τὸν κ. Thumb (N. Jahrb. für d. Klass. Alt. 1907. σ. 77) περὶ τῆς τελείας ἀχρη-

στίας τῶν κυρίων ὀνομάτων εἰς ἐθνολογικὰ συμπεράσματα· ἐὰν τὰ παρόντα εἶναι ἀφερέγγυα διὰ τὸ ὄψιμον τῶν χρόνων, τά δὲ ἀρχαῖα Μακεδονικὰ τῆς εὐσυνειδήτου συναγωγῆς καὶ πραγματείας τοῦ *Hoffmann* (die Makedonen κλπ.) εἶναι ὡσαύτως ἀνάξια πίστεως, διότι (κατὰ Vasmer παρὰ Kazarow ἔ. ἀ. σ. 249) ἀγνοοῦμεν δῆθεν «μήπως οἱ φέροντες αὐτὰ ἦσαν ἑλληνικῆς καταγωγῆς καὶ ὄχι Μακεδόνες» (πρόκειται δὲ περὶ ὅλων τῶν ἱστορικῶς γνωστῶν ἀνδρῶν τῆς ἀρχ. Μακεδονίας!) ἢ «διότι τὰ κύρια συνήθως ἀνταλλάσσονται ἀπὸ χώρας εἰς χώραν κλπ.» (Thumb), τότε ποῖα μένουν λοιπὸν ἔξω τούτων ὅλων ἀνελλήνιστα μακεδονικά; Ἐὰν δὲ ἀληθὲς περὶ μεμονωμένων τυχὸν κυρίων ὀνομάτων λαοῦ τινος καὶ περὶ ὁμάδων ἀκόμη ἐπιφανῶν, ξενομίμων ἢ «πεπολισμένων» (φραγκιζόντων π.χ. σήμερον) ὅτι δύνανται νὰ εἶναι δάνεια, ξένα τῶν προγόνων αὐτῶν, ἡ ὁλότης ὅμως τῶν γνωστῶν ὀνομάτων Μακεδόνων ἐπισήμων καὶ ἀσήμων, ὅπως εἶναι οἱ προκείμενοι κάτοικοι τῆς Λαπίνης, εἶναι πιστευτὸν ὅτι δὲν θὰ διέσῳζε καί τι προγονικὸν δὴ ἀνελλήνιστον, ἂν ἡ Μακετία ὄντως δὲν ἦτο Ἑλλὰς ἀρχῆθεν; Ἡμεῖς τοὐλάχιστον ἀδυνατοῦμεν καὶ παρὰ τὴν ἐπιβαλλομένην εἰς συμπεράσματα ἐξ οὕτω μεταγενεστέρων χρόνων προσοχὴν νὰ ἐννοήσωμεν πῶς ἦτο δυνατὸν οὐδὲ ἓν που ἀσφαλῶς ἀνελλήνιστον αὐτόχθον ὄνομα νὰ ἐπιπλεύσῃ, ὡς ἐν Θράκῃ καὶ Φρυγίᾳ συνέβη, ὑπὲρ τὸν «ἑλληνικὸν κατακλυσμὸν» εἰς τὰ κράσπεδα τοῦ Μακετικοῦ τούτου ὑψιπέδου, — πῶς δὲν ἐκληρονόμησεν οὐδεὶς τῶν χωρικῶν τούτων παρὰ τῶν πατέρων του καί τι «ἁγνῶς μακεδονικὸν» ὄνομα ἐκ τῶν πεντήκοντα περίπου, ἀφοῦ μάλιστα οὔτε «θεοφόρον» ἐκ τῶν τοῦ Sittig εἶναί τι ἐξ αὐτῶν οὔτε ἐξεζητημένως ἢ λογιώτατα «ἡρωικόν», οἷα τὰ δόντα εἰς τὸν Nilsson ἀφορμὴν νὰ ὑπονοήσῃ ἐν Stud. z. Gesch. des alt. Epeiros σ. 8 τὸ ἑτερόφυλον τῶν ἐν Ἠπείρῳ ἡγεμονιδῶν, ἀλλὰ πάντα που λιτῶς ἑλληνικά. Διότι ἐκ τούτων 23 μὲν ἦσαν ἤδη γνωστὰ ὡς Μακεδονικὰ (ἐν Hoffmann ἔ. ἀ.) τὰ Ἀλέξανδρος, Ἀμύντας, Ἀνδρίσκος, Ἀντίγονος, Ἀραβαῖ(?)ος, Ἀ(ρ)ριδαῖος, Ἅρπαλος, Δημήτριος, Ζωΐλος, Κάσανδρος, Κλεῖτος, Κοῖνος, Λεωνίδας, Μενέλαος, Νίκανδρος, Νικάνωρ, Νικόλαος, Νικόμαχος, Ὀρέστης, Παρμενίων, Περίλας, Πτολεμαῖος, Φιλώτας· τῶν δὲ λοιπῶν, τῶν πιστουμένων τὸ πρῶτον ἤδη ἐν Μακεδονίᾳ, τὰ μὲν μακρῷ πλεῖστα (Ἀριστόδημος,

Γέλων. Ἐπιχάρης. Ἕρμων. Εὐφρόνιος. Εὔχειρος. Θήρων. Λυκώπας. Μενέφιλος. Νικόλοχος. Νεότιμος ἢ Θεότ.. Παράμονος. Πολυχάρης. Πρατονίκη. Ῥαφίας. Ὑάκινθος. Φίλαγρος. Φίλανδρος. Φιλίσκος. Φίλων) ἀναγνωρίζει πᾶς τις ὡς ἑλληνικά· τὰ δὲ δύο «ἰλλυρικὰ» ἐν τῇ ἱστορίᾳ Πλεύρατος καὶ Κλεῖτος δὲν ἔχουσιν οὐδ' αὐτὰ τὴν ὄψιν ἀνελλήνιστον, ὡς οὐδὲ τὸ «Θρακικὸν» Τήρης· ῥωμαϊκὰ δὲ τέλος μόλις εἶναι τρία ἀσφαλῆ: τὰ Γάϊος, Πρῖμος καὶ Οὐαλέριος (πιθανὰ δὲ καὶ τὰ Κρίσπος καὶ Πρῖσκος): τόσον ἀμιγῶς ἑλληνικὴ εἶναι ἡ σύστασις τῆς πολίχνης.

Ἀλλὰ πλὴν τῶν ἀρνητικῶς μετὰ πιθανότητος συμπεραινομένων ἡμεῖς καὶ θετικῶς τολμῶμεν νὰ ἰσχυρισθῶμεν περὶ τοῦ Λυκώπα (στ. 54) ὅτι κατάγεται ἐκ προμακεδονικῶν χρόνων, ἀρχαιοπινές τι καὶ δώριον (1) ἢ μακετικὸν (ὅσον καὶ οἱ Ἀλμῶπες) ὄνομα, ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ Μεγάρτας (47), ἂν ἀσφαλές, (ἐκ τοῦ μεγαίρω) καὶ οἱ τύποι Νικόλας (30), Περίλας (51), Μενέλας (54), Πρατονίκη (57)(2) καὶ βέβαια καὶ Ἀμύντας (49), τοῦ Λεωνίδα (στ. 2), ὅλα λείψανα περισωθέντα ὑπὲρ τὴν ἀπὸ αἰώνων ἰσοπεδοῦσαν τὰ πάντα Κοινήν, εἰς ἣν ἐξ ἀντιθέτου ὀφείλονται οἱ παραλλήλως κείμενοι (ἐν ἐπισήμοις ὑπογραφαῖς εὐξήγητοι) τύποι: Λεωνίδου (42), Λυκώπου καὶ Ὀρέστης (54).

Ἔχει τινὰ σχέσιν ἀρά γε ἡ Λαπίνα πρὸς τὴν Ὀρεστικὴν παλαίφατον (Ἡροδ. Θ. 137) Λεβαίην: καὶ ἦλθεν ἐδῶ κατὰ τὰς παραδόσεις Κάρανος ὁ γενάρχης, ὅτε ποτὲ (Εὐφορ. ἀποσπ. 24)

«ἐκπρολιπὼν Ἄργος τε καὶ Ἑλλάδα καλλιγύναικα
χῶρει πρὸς πηγὰς Ἁλιάκμονος;»

Τίς ἂν τάδε μυθήσαιτο;

Ἐν Ἀθήναις ἀρχ. Δεκεμβρίου 1913.

Ν. Γ. ΠΑΠΠΑΔΑΚΙΣ

(1) Ὡς καὶ ὁ ὁμώνυμος ποιμὴν τοῦ Θεοκρίτου Εἰδ. 5, 62, Λυκωπεὺς ὁ ἥρως τῶν Αἰτωλῶν, παρ' οἷς καὶ πόλις Λυκώπα (Roscher Lex. Myth.) καὶ ὁ Λύκωπος τῆς Μαντινείας G. V, 2, 319 ἐνῷ παιονικὸν πράγματι τὸ Λύκπειος ἢ Λύππειος.

(2) Ὁ ἐξ αὐτῆς ὠνομασμένος υἱὸς δύναται καὶ δι' ἄγνοιαν τοῦ πατρὸς ἁπλῶς νὰ ὀνομάζηται οὕτω καὶ περιττὴ ἡ σύγκρισις τοῦ αἰγυπτιακοῦ καὶ λυκιακοῦ ἔθους ὑπὸ Böckh εἰς CIG. 1966.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΒΑΣΗΣ

Ὁ θάνατος ἔτι ἀκμάζοντος ἀνδρὸς μεγάλου ἐν τοῖς γράμμασι γενομένου ἀείποτε εἶναι συμφορὰ τῶν μεγίστων, ἀλλὰ πολὺ μείζων, ἂν ἤδη πάνυ ἀραιὰν οὖσαν τὴν τῶν ἀληθῶς ἐπιστημόνων χορείαν ἀραιοτέραν καταλείπῃ. Τηλικαύτην συμφορὰν κατέλιπεν ἡμῖν ὁ θάνατος τοῦ Σπυρίδωνος Βάση, ὅν, ἔτι ἀκμάζοντα πνευματικὴν ἀκμὴν καὶ γενναίας εἰς τὴν ἐπιστήμην συμβαλλόμενον συμβολάς, ἡ φιλολογικὴ ἐπιστήμη πᾶσα πλεῖν ἢ ἡμιόλιον ἔτος θρηνεῖ. Τὴν συμφορὰν συνῃσθάνθη βαθυτέραν ἡ ἐν Ἀθήναις Ἐπιστημονικὴ Ἑταιρεία, τῆς ὁποίας καὶ ἐκ τῶν πρώτων ἱδρυτῶν ἐγένετο καὶ ἐκ τῶν μάλιστ' αὐτὴν εἰς ὑψίστην θέσιν προαγαγόντων καὶ ἡ ὁποία εὐγνώμων ἐκείνῳ διὰ ταῦτα τὸ μνημόσυνον τόδε δεῖγμα ἐλάχιστον τιμῆς μεγίστης ἐτάξατο.

Ὁ Σπυρίδων Βάσης ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ τῇ εἰκοστῇ Φεβρουαρίου τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ πεντηκοστοῦ δευτέρου ἔτους ἐκ πατρὸς μὲν τοῦ Παναγιώτου Βάση ἐκ Ποταμοῦ τῆς Κερκύρας, καταγωγῆς Σουλιωτικῆς, μητρὸς δὲ τῆς Ἄννης, τὸ γένος Σουρμπάνη, ἐξ Ἰωαννίνων.

Παῖς ἔτι, μόλις τὸ ἔνατον τῆς ἡλικίας ἔτος ἄγων ἔμεινεν ὀρφανὸς τῶν γονέων ἀμφοτέρων, τῆς μὲν μητρὸς **«ἀποτυχούσης»**, ὡς λέγει ὁ γράψας τὴν **ἀποβιωτήριον πρᾶξιν** ἱερεὺς τῇ εἰκοστῇ ἕκτῃ Φεβρουαρίου τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ ἑξηκοστοῦ ἔτους, τοῦ δὲ πατρός, ὅστις ἦτο τότε **καταστάσεως ὑπαλλήλου εἰς τὸ τελώνειον, ἀποτυχόντος** τῇ εἰκοστῇ Αὐγούστου τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

Ἡ τύχη, ἅτε τυφλὴ θεὸς οὖσα καὶ τοῖς ἀγαθοῖς οὐ πάντοτε εὔνουν ἑαυτὴν παρέχουσα δείκνυται καὶ πρὸς

τὸν Σπυρίδωνα Βάσην δυσμενής, οὐ μόνον ἐξ ἀφανῶν γονέων γεννηθέντα, ἀλλὰ καὶ τούτων πάνυ προώρως στερηθέντα. Ἀλλ' ἡ ἀρετὴ οὐδεμίαν ἔχει πρὸς τὴν ὑψηλὴν καταγωγὴν προτίμησιν, οὐδὲ ἀποστροφὴν πρὸς τὴν ταπεινήν. Ὁ μικρὸς Βάσης ἀπόλλυσι μὲν τοὺς γονεῖς, ἀλλ' ὄχι καὶ τὴν πρὸς τὴν μάθησιν ἔμφυτον ὁρμήν. Ὑπὸ τὴν φροντίδα τοῦ συγγενοῦς Σπυρίδωνος Κοντσιατώρου, ὑπαλλήλου τῆς τότε Ἀκαδημείας τῆς ἐν Κερκύρᾳ, μαθητεύει εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον καὶ εἰς τὸ γυμνάσιον ἀπροσκόπως πάντοτε προαγόμενος ἀπὸ τῶν κατωτέρων τάξεων εἰς τὰς ἀνωτέρας καὶ πάντοτε ἀριστεύων, τὴν ἀγάπην τῶν διδασκάλων καὶ τὴν ἐκτίμησιν τῶν συμμαθητῶν δικαίως ἐφελκόμενος.

Ἀπὸ τοῦ γυμνασίου ἀπελύθη τῇ 1ῃ Ἰουλίου τοῦ ἔτους χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ ἑξηκοστοῦ ὀγδόου μόλις ἑκκαιδεκαέτης τυχὼν τοῦ βαθμοῦ **Ἄριστα** καὶ τοῦ πρώτου βραβείου, τοῦ ἔτι καὶ νῦν ἀπονεμομένου τοῖς ἀριστεύουσι μαθηταῖς τῆς τετάρτης τάξεως τοῦ ἐν Κερκύρᾳ γυμνασίου, βραβείου χρηματικοῦ ἐκ τῶν τόκων κληροδοτήματος τοῦ Βρεττανοῦ ἁρμοστοῦ Ἐδουάρδου Δούγλας.

Ἐν ἔτει χιλιοστῷ ὀκτακοσιοστῷ ἑβδομηκοστῷ διὰ ἀποφάσεως τῆς ἐπιτροπείας τοῦ Πετριδείου κληροδοτήματος ὑπ' ἀριθ. 169 διωρίσθη ὑπότροφος ἐπὶ τετραετίαν ἀπὸ τῆς 1ης Δεκεμβρίου 1870 μέχρι τέλους Ἰανουαρίου 1875 «***ἵνα σπουδάσῃ τὴν φιλολογίαν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, ἐν Ἀθήναις.***»

Οὕτως ὁ Βάσης εἰς ἀρετὴν παιδευόμενος καὶ κρατυνόμενος οὐκ ἀπεδυσπέτησε διὰ τὴν τῆς τύχης δυσμένειαν, ἀλλὰ διδασκόμενος ὅτι ἡ τῆς ἀρετῆς κτῆσις οἷς ἂν ἀκιβδήλως ταῖς διανοίαις συναυξηθῇ, μόνη μὲν συγγηράσκει, πλούτου δὲ κρείττων, χρησιμωτέρα δ' εὐγενείας ἐστίν, τὰ τοῖς ἄλλοις ἀδύνατα δυνατὰ καθιστᾶσα, τὰ δὲ τῷ πλήθει φοβερὰ θαρσαλέως ὑπομένουσα καὶ τὸν μὲν ὄκνον ψόγον, τὸν δὲ πόνον ἔπαινον ἡγουμένη, ἐνεκαρτέρησε καὶ παρὰ πάντα τὸν μακρὸν καὶ ὄρθιον οἶμον τὸν ἐπ' αὐτὴν ἄγοντα,

ἠκολούθησε ταύτῃ καὶ ταύτην διὰ παντὸς τοῦ βίου ἤσκησε.

Τὰς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ σπουδὰς ἐπέρανε τῷ χιλιοστῷ ὀκτακοσιοστῷ ἑβδομηκοστῷ πέμπτῳ ἔτει. Μετὰ βραχὺν χρόνον καθηγητοῦ ἐν τῷ γυμνασίῳ Αἰγίου μετέχει διαγωνισμοῦ καὶ ἐπιτυχὼν ἀπέρχεται μηνὶ Σεπτεμβρίῳ τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ ἑβδομηκοστοῦ ὀγδόου ἔτους εἰς Γερμανίαν ὡς ὑπότροφος τοῦ Πανεπιστημίου, ἵνα σπουδάσῃ εὐρυτέρας περὶ τὰ Λατινικὰ γράμματα σπουδάς.

Ἐν Γερμανίᾳ διέμεινεν ὁ Βάσης τετραετίαν ὅλην ἀκροασάμενος τῶν ἐπιφανεστάτων φιλολόγων, Th. Mommsen, Joh. Vahlen, Bücheler, Κουρτίου, Ribbeck καὶ ἄλλων.

Ὑπὸ τὴν καθηγεσίαν τοιούτων διδασκάλων κρατύνεται μᾶλλον μᾶλλον ὁ Βάσης, ἀλλ' ἐπαινέτης τῆς τοῦ Ὁρατίου ἐπιστημονικωτάτης ῥήσεως nullius addictus iurare in verba magistri, εἰ καὶ ἐτίμα, ὡς εἰκός, τοὺς ἑαυτοῦ σοφωτάτους διδασκάλους, ἐτόλμα ὅμως νὰ ἐλέγχῃ καὶ αὐτῶν τὰς γνώμας, ἂν ἐξετάζων αὐτὰς βαθύτερον εὕρισκεν οὐ πάνυ τοῦ ὀρθοῦ στοχαζομένας,

Ἤδη ἐν Γερμανίᾳ σπουδάζων δημοσιεύει ἐν τῷ περιοδικῷ Ἀθηναίῳ (τομ. IX, 1880—1881) τὰς Quaestiones Ciceronianas (I, II, καὶ III partes), ἑρμηνείας καὶ διορθώσεις εἰς ἔργα τοῦ Κικέρωνος. Εἶναι τὰ πρῶτα δοκίμια τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτοῦ ἀξίας καὶ ὅμως ἐλέγχουσιν ἄνδρα πολλῆς μελέτης, βαθείας ἐρεύνης καὶ κρίσεως ὀξείας διὸ καὶ αἱ διορθώσεις αὗται καὶ αἱ ἑρμηνεῖαι τοῦ Βάση μνημονεύονται ὑπὸ τῶν ἔπειτα ἐκδόντων τὰ ἔργα τοῦ Κικέρωνος γερμανῶν κριτικῶν, Müller, Piderit-Harnecker, καὶ ἂν δὲν γίνωνται πᾶσαι δεκταὶ αἱ προτεινόμεναι διορθώσεις, ἀλλ' ὅμως ἡ μνεία αὐτῶν καὶ μόνη ἐν συντομωτάταις ἐκδόσεσιν, οἷα ἡ τοῦ Müller στερεότυπος, ἐν αἷς γίνεται μνεία τῶν κυριωτάτων διορθώσεων, εἶναι ἀσφαλὲς δεῖγμα τῆς ἀξίας τῶν προτεινομένων ὑπὸ τοῦ Βάση διορθώσεων. Ἐκ τοῦ χρόνου τούτου ὁ Βάσης οὐδέποτε παύεται δημοσιεύων πορίσματα τῆς ἐνδελεχοῦς μελέτης πάντοτε ἀπὸ γενναίων εἰς γενναιότερα χωρῶν.

Θὰ ἦτο πολὺ δύσκολον καὶ νὰ μνημονεύσωμεν μόνον πάσας τὰς ἐπιστημονικὰς ἐργασίας τοῦ Βάση καὶ ἤθελεν ἐπιλίπει ἡμᾶς ὁ χρόνος, ἂν μὴ καὶ ἡ ἡμετέρα ὑπομονή, εἰ ἐπεχειροῦμεν ἐνταῦθα ἔργῳ τοιούτῳ. Διὸ καταλέγοντες ἐν τέλει τοῦ λόγου τούτου πλῆρες σημείωμα τῶν ἐργασιῶν τοῦ Βάση ἐνταῦθα θὰ μνημονεύσωμεν μόνον τὰς κυριωτάτας.

Ἐν ἔτει χιλιοστῷ ὀκτακοσιοστῷ ὀγδοηκοστῷ τρίτῳ δημοσιεύει ἐν τῷ περιοδικῷ Πλάτωνι (Ε', 414—419) ἀνασκευὴν γραμματικοῦ κανόνος ἡμαρτημένου φερομένου ἐν πάσαις ταῖς μέχρι τούτου τοῦ χρόνου γραμματικαῖς (Ellendt Seyffert Zumpt, ἄ...). Τὴν διόρθωσιν ταύτην πλὴν τοῦ ἡμετέρου κ. Σπ. Σακελλαροπούλου, παρεδέχθησαν καὶ ξένοι γραμματικοὶ Γάλλοι καὶ Ἄγγλοι μεταδιδαχθέντες ἐκ τοῦ πορίσματος τοῦ Σπ. Βάση (Ἰδὲ Riemann Goelzer, Syntaxe § 563, 1ο, IV, 2ο,).

Τῷ χιλιοστῷ ὀκτακοσιοστῷ τετάρτῳ δημοσιεύει τὴν ἐπὶ ὑφηγεσίᾳ διατριβήν, ἐπιγραφομένην Codicis Ciceroniani No 32 in primo de oratore libro nova collatio. Καὶ τῆς ἐργασίας ταύτης τὰ πορίσματα ἀπεδέξαντο σχεδὸν πάντα οἱ γερμανοὶ ἐκδόται, οὐ μόνον ὁ τὴν ἕκτην ἔκδοσιν τοῦ Piderit ἐπιμεληθεὶς Harnecker, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἐν τῇ Wochenschrift für Klassische Philologie αὐστηρότερον τὴν ἐργασίαν ταύτην τοῦ Βάση κρίνας Stangl.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐκδίδει πρῶτος ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι (σελ. 98 κ. ε.) τὴν ἐν Ὠρωπῷ τῇ 20ῃ Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀνευρεθεῖσαν μεγάλην ἐπὶ μαρμάρου ἐπιγραφὴν ἑλληνιστὶ μὲν γεγραμμένην, ἀλλ' εἰς τὰ ρωμαϊκὰ πράγματα ἀναφερομένην. Δὲν ἠρκέσθη δὲ ὁ Βάσης, ὡς εἰκός, νὰ ἐκδώσῃ μόνον τὴν ἐπιγραφὴν ἐκείνην, ὡς εἶχεν, ἀλλὰ προσέθηκε καὶ ἰδίαν Λατινικὴν μετάφρασιν καὶ ὑπομνήματα. Ἡ εἰς τὴν γνῶσιν τῶν ρωμαϊκῶν πραγμάτων συμβολὴ αὕτη τοῦ Βάση ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τοῦ πολλοῦ Mommsen, ὅστις ἀναδημοσιεύων τὴν ἐπιγραφὴν ἐν τῷ περιοδικῷ Hermes (1885, σελ. 268) λέγει ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη

ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Σπυρίδωνος Βάση ἀσφαλὲς κείμενον ἀποκαταστήσαντος καὶ πανταχοῦ ὀξείας καὶ πολλάκις εὐστόχους ἑρμηνείας προσθέντος (in zuverlässigen Text mit überall verständigen, oft vortrefflichen Erläuterungen).

Μετὰ τοιαύτας δοκιμωτάτας ἐνταῦθα καὶ ἐν Γερμανίᾳ σπουδὰς καί μετὰ τοιαῦτα ἐπιστημονικὰ δείγματα ὁ Βάσης ὡμολογεῖτο παρὰ πάντων ἄξιος τῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καθηγεσίας ἣν καὶ λαμβάνει ἐν ἔτει χιλιοστῷ ὀκτακοσιοστῷ ὀγδοηκοστῷ ἑβδόμῳ πάντων συνεπαινούντων.

Ἡ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καθηγεσία κατέστησε μὲν βαρύτερον τὸ ἔργον τοῦ Βάση, ἀλλὰ δὲν ἀνέκοψε τὰς ἐπιστημονικὰς αὐτοῦ ἐρεύνας. Ἐπειρᾶτο καὶ ἐπετύγχανε πάντοτε σχεδὸν νὰ συνδυάζῃ τὸ διδακτικὸν μετὰ τοῦ ἐπιστημονικοῦ. Ἐνθυμούμεθα ὅτι πολλάκις ζητήματα ρωμαϊκά, τὰ ὁποῖα ἀνεκοίνου ἐν τῇ Ἐπιστημονικῇ Ἑταιρείᾳ, εἶχε πρότερον ἀναπτύξει πρὸς τοὺς ἀκροατὰς ἀπὸ τῆς ἕδρας τοῦ καθηγητοῦ.

Ἐντεῦθεν παρατηρεῖται ὅτι εἰς ἕνα ἕκαστον τῶν τόμων τῆς «**Ἀθηνᾶς**», ἥτις ἤρχισε νὰ ἐκδίδεται οὐ πολὺν χρόνον μετὰ τὸν διορισμὸν τοῦ Βάση ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ὁ Βάσης δὲν παραλείπει νὰ δημοσιεύῃ πολλὰ νέα ἑκάστοτε πορίσματα τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτοῦ ἐρευνῶν. Παρὰ ταῦτα ἐργάζεται νὰ παράσχῃ εἰς τοὺς ἕλληνας φιλολόγους ἔργον γενναιότατον, τὴν Ρωμαίων Πολιτείαν, τὴν τε βασιλευομένην καὶ τὴν ἐλευθέραν. Τὸ ἔργον τοῦτο ὁ Βάσης εἶχεν ἕτοιμον ἤδη πρὸ πολλοῦ· ἀλλὰ διὰ τὰς γνωστὰς παρ' ἡμῖν δυσχερείας περὶ τὴν ἔκδοσιν γενναίων φιλολογικῶν ἔργων, εἶδε τοῦτο τὸ φῶς μόλις τῷ χιλιοστῷ ἐννεακοσιοστῷ τρίτῳ, δεκαετίαν ὅλην, ἀφ' οὗ χρόνου ἦτο ἕτοιμον· καὶ θὰ ἔμενεν πιθανώτατα ἀνέκδοτον καὶ τοῦτο τὸ ἔργον τοῦ Βάση εἰς ζημίαν μεγίστην τῶν Ἑλλήνων φιλολόγων καὶ νομικῶν ἀκόμη, ὡς ἔμεινεν ἀνέκδοτον δυστυχῶς καὶ ἕτερον ἔργον αὐτοῦ, τὸ Λατινικὸν Συντακτικόν, ἂν μὴ ἡ φιλογένεια τοῦ Γρηγορίου Μαρασλῆ εἰς τὴν ὁποίαν πλεῖ-

στα ὀφείλομεν οἱ Ἕλληνες φιλόλογοι, ὑλικὸς προσήρχετο ἀρωγὸς εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς Ρωμαίων Πολιτείας τοῦ Βάση.

Διὰ τὸ ἔργον τοῦτο δύναται νὰ εἶναι ὑπερήφανος ἡ Ἑλληνικὴ Φιλολογικὴ Ἐπιστήμη, διότι δὲν εἶναι μετάφρασις ἢ διασκευὴ ἀλλογλώσσου τινὸς ἐπιστημονικοῦ ἔργου. Εἶναι ἔργον ἰδίας βαθείας μελέτης καὶ ὀξυτάτης κρίσεως. Τοιοῦτον ὁμολογεῖται τὸ ἔργον τοῦτο καὶ ὑπὸ ξένων Ρωμαϊστῶν. Ὁ Friedrich Cauer κρίνων διὰ μακρῶν τὴν Ρωμαίων πολιτείαν τοῦ Βάση ἐν τῇ Berliner Philologische Wochenschrift (1905 Sp. 1624 κέ.) προσθέτει ἐν τέλει: Πᾶσαι αἱ νέαι γνῶμαι τοῦ συγγραφέως δὲν θὰ τύχωσιν ἀποδοχῆς· ἀλλ' εἶναι πᾶσαι ἄξιαι προσοχῆς. Ἐξασφαλίζουσιν ὑπὲρ τοῦ ἔργου, ὅπερ ὁ συγγραφεὺς προώρισεν ὡς διδακτικὸν βιβλίον χάριν τῶν ὁμοεθνῶν του, τὴν ἀναγνώρισιν τῶν εἰδικῶν καὶ ἐν αἷς χώραις ἡ ἔρευνα τῆς Ρωμαϊκῆς ἀρχαιότητος ἀπὸ πολλοῦ χρόνου γίνεται μετὰ ζήλου (Nicht alle neue Ansichten, die der Verfasser vertritt, werden Zustimmung finden; aber alle verdienen Beachtung Sie sichern dem Werk, das der Verfasser als Lehrbuch für seine Landsleute bestimmt hat, die Anerkenung der Fachmänner auch in den Ländern, in denen die Erforschung des römischen Altertums seit lange eifrig betrieben wird).

Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς Ρωμαίων πολιτείας δὲν ἀναπαύεται ὁ Βάσης. Ὁ βίος αὐτοῦ εἶναι διαρκὴς μελέτη ὄχι μόνον τῶν Λατίνων συγγραφέων ἀλλὰ καὶ τῶν Ἑλλήνων. Ἐν τῇ μελέτῃ εὕρισκεν ὁ Βάσης τὴν ὑψίστην εὐτυχίαν, ἂν μὴ τὴν μόνην, πλὴν τῆς μετὰ τῶν οἰκείων καὶ τῶν φίλων διατριβῆς. Μόνον τότε ἀπεμακρύνετο τῆς μελέτης, ὅτε τῶν φίλων τις ἤρχετο εἰς συνάντησιν αὐτοῦ· τότε ἔχαιρε πρὸς αὐτοὺς διαλεγόμενος καὶ ἀνακοινούμενος ὅ,τι νεώτερον τῆς ἐπιστήμης ἐγίγνωσκε καὶ εὐαρέστως ἤκουε τῶν φίλων ἀντανακοινουμένων εἴ τι νεώτερον καὶ ἐκεῖνοι εἶχον ἀναγνόντες. Ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἐπισκεπτομένους αὐτὸν ἀκροατὰς ὁ Βάσης ἡδέως ἀνεκοίνου ὅσα νεώτερα τῆς ἐπιστήμης ἐν τοῖς νεωτέροις βιβλίοις ἀ-

νεγίγνωσκεν. Οὕτω καθίστη τὴν παρ' ἑαυτῷ διατριβὴν οὐ μόνον τερπνὴν ἀλλὰ καὶ διδακτικὴν ἅμα, ὥσπερ καὶ ὁ προαποιχόμενος πάντων ἡμῶν διδάσκαλος Κωνσταντῖνος Κόντος. Πᾶς ὁ αὐτοῖς πλησιάζων καὶ βραχὺν μόνον αὐτοῖς συνὼν χρόνον ἀπήρχετο ἀείποτε σοφώτερος ἑαυτοῦ. Ἀληθεῖς διδάσκαλοι καὶ ἀληθεῖς ἐπιστήμονες.

Ἀντίληψις ὀξυτάτη καὶ κρίσις εὐθυτάτη, διάνοια ἀνεπιθόλωτος καὶ μελέτη βαθεῖα ἦσαν αἱ ἀχώριστοι θεράπαιναι ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ σταδιοδρομίᾳ τοῦ Βάση. Διὰ τὴν πρὸς τὴν ἐργασίαν μεγίστην ἀγάπην ἀπέφευγε σφόδρα πᾶσαν τῆς συνηθείας μεταβολήν, ἵνα μὴ αὕτη ὡς εἴωθε πᾶσα μεταβολὴ ποιεῖν, τὴν ἥσυχον ἐργασίαν ταράξῃ· ἀκόμη καὶ ὅτε ἡ μεταβολὴ κατάδηλος ἦν ὅτι θὰ ἐβελτίου τὴν κατάστασιν, βραδέως καὶ ἀθύμως καὶ μόνον ἀναγκαζόμενος πρὸς αὐτὴν ἐφέρετο.

Ἡ διδασκαλία τοῦ Βάση ἦτο βαθεῖα, ἑνιαία καὶ συνεχής, ἀξιοῦσα ἐπιμελῆ παρακολούθησιν· διὸ ἦτο δυσπαρακολούθητος εἰς ἐπιπολαίους ἀκροατάς. Ἐπεδίωκε δ' ἐν τῇ διδασκαλίᾳ οὐχὶ τὸ πολύ, ἀλλὰ τὸ εὖ, νομίζων ὅτι οἱ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἀκροαταὶ αὐτοῦ τούτου μάλιστα εἶχον ἀνάγκην· διόπερ ἐφρόντιζε νὰ ἀκονᾷ τὰς τῶν ἀκροατῶν διανοίας εἰς τὴν τοῦ ἀληθοῦς εὕρεσιν. Γνώσεις, ἔλεγε, δύνανται καὶ ἐξ ἰδίας μελέτης ν' ἀποκτήσωσιν οἱ φιλοτιμότεροι τῶν ἀκροατῶν· ἀλλ' ἂν μὴ παρὰ τῷ καθηγητῇ καταστῶσιν ἱκανοὶ νὰ διαγιγνώσκωσι καὶ διακρίνωσι τὰ ἀληθῆ ἀπὸ τῶν ἀναλήθων, κινδυνεύουσιν ἀναγιγνώσκοντες νὰ πληρῶσι τὴν διάνοιαν διδαγμάτων ψευδῶν πολλάκις· διότι εἶναι πολλὰ ἐν παντὶ βιβλίῳ τὰ μὴ ὀρθὰ μετὰ τῶν ὀρθῶν ἐγκαταμεμειγμένα. Ἐπανελάμβανε δὲ συχνότατα τὸ τοῦ Ἐπιχάρμου **νᾶφε καὶ μέμνασο ἀπιστεῖν.**

Ὅτε ἔβλεπε προκόπτοντας ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ καθηγεσίαν τοὺς φοιτητάς, ἔχαιρε χαρὰν μεγίστην καὶ ἀνεσκίρτα ὁ ἄλλως ὄχι εὐκίνητος Βάσης. Εἴποτε δὲ οἱ φοιτηταὶ ἐρωτώμενοι ἀπεκρίνοντο ἀποκρίσεις οὐχὶ ὀρθάς, προσεποι-

εἶτο λεπτῶς ὅτι δὲν ἤκουεν· ἀλλ' εἴ τις τὴν ὀρθὴν ἀπεκρίνετο, εὐθὺς πρὸς αὐτὸν ἐστρέφετο καὶ εἰ ἐκεῖνος ταπεινοτέρα καὶ δειλοτέρα πως τῇ φωνῇ ἐχρῆτο, ἐπεθάρρυνεν αὐτὸν ἵνα clariore voce εἴπῃ.

Επειδὴ δὲ εἰς τὰ πορίσματα αὐτοῦ κατέληγε μετὰ βαθεῖαν μελέτην καὶ λεπτοτάτην τῶν πάντων ἀκρίβωσιν, σπανίως μετεγίγνωσκεν ἢ ἐδέχετο ἀντιλογίαν, ἀλλὰ δὲν ἀπέκρουεν αὐτὴν ἀποτόμως. Καθηγεῖτο ἡμῖν ποτε ἐν τῷ φροντιστηρίῳ τῆς ἑρμηνείας τοῦ ὑπὸ τοῦ Τακίτου γεγραμμένου βίου τοῦ Ἀγρικόλα. Ἔν τινι χωρίῳ ἀλλοίαν πρὸς γερμανὸν ἐκδότην ἀπεφήνατο περὶ γραφῆς τινος γνώμην. Ἀλλὰ τῶν ἀκροατῶν τις, προκατειλημμένος ἴσως ὑπὸ τῶν λόγων τοῦ Γερμανοῦ ἐκδότου, ἐτόλμησε νὰ ὑποβάλῃ τῷ Βάσῃ γραπτὸν σημείωμα ἐνῷ ὑπεστήριζε τὴν ὑπὸ τοῦ γερμανοῦ ἐκδότου προτιμωμένην γραφήν. Ἐδέχθη ὁ Βάσης τὸ σημείωμα καὶ εὐαρέστως αὐτὸ ἐμελέτησε. Μετὰ ὀλίγας, δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας συνήντησε τῷ ὑποβαλόντι τὸ σημείωμα ἀκροατῇ ἐν τῇ Ἐπιστημονικῇ Ἑταιρείᾳ— διότι ἡ Ἐπιστημονικὴ Ἑταιρεία καὶ τότε καὶ πάντοτε τὴν εἴσοδον ἐλευθέραν ἐπιτρέπει παντὶ τῷ βουλομένῳ — ἐκεῖ λέγω συναντήσας ὁ Βάσης τῷ ἀκροατῇ, ἐπλησίασεν αὐτῷ καὶ εἶπε χαριέντως: ἀνέγνων, ἔγνων, ἀλλ' οὐ μετέγνων: συνεχάρη δ' ὅμως αὐτῷ διὰ τὴν δυνατὴν καλὴν ὑποστήριξιν τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀποκρουομένης γραφῆς, καὶ ὑπεδήλωσεν ὅτι οὐχὶ δυσαρέστως θὰ ἐδέχετο ὁμοίας ἀντιλογίας. Ἔδιδε δὲ ὁ Βάσης εἰς τοὺς προηγμένους ἀκροατὰς καὶ θέματα κριτικώτερα, τὰ ὁποῖα εὐστόχως οὗτοι ἔλυον.

Τοῖς φοιτηταῖς διά τε τὴν ἐπιστημονικὴν βαρύτητα, τὴν τοῦ ἤθους καὶ τῆς ὄψεως σεμνότητα καὶ τὴν τῆς περιβολῆς μάλιστα ἐπιμεμελημένην εὐπρέπειαν· ὁ Βάσης ἦτο σεβαστότατος ῥωμαίου συγκλητικοῦ καὶ τοῦ αὐστηροῦ Κάτωνος δόξαν παρ' αὐτοῖς ἔχων.

Ἦτο καθόλου τοὺς τρόπους λεπτότατος πρὸς πάντας, ὅπερ μαρτυρεῖ φύσιν ἀληθῶς εὐγενῆ· ἀλλὰ καὶ εὔθικτος

λίαν· ἠξίου καὶ παρὰ τῶν ἄλλων τὴν αὐτὴν λεπτότητα· διὸ καὶ ἐκινδύνευέ τις, ἂν μὴ σφόδρα προσεῖχε, νὰ δυσαρεστήσῃ τῷ Βάσῃ ἄκων.

Ἐτίμα τοὺς σοφοὺς διδασκάλους, ἠγάπα ὡς ἴδια τέκνα τοὺς ἐπιμελεῖς καὶ εὐγνώμονας μαθητὰς καὶ ἴσον ἀντεφίλει τοὺς ἀληθῶς αὐτὸν φιλοῦντας. Ἰδίαν τιμὴν ἐτίμα τὸν Κωνσταντῖνον Κόντον, ὅν συνηθέστατα μετ' εὐαριθμοτάτων ἄλλων φίλων καὶ μαθητῶν ἐπεσκέπτετο, ἵνα τὴν τῶν τελευταίων ἐτῶν τῆς ζωῆς τοῦ διδασκάλου συμφορὰν τοῖς λόγοις ἐπικουφίζωσιν.

Καὶ πρὸς ἐκείνους ἀκόμη, πρὸς τοὺς ὁποίους περὶ φιλολογικῶν ζητημάτων διεφώνει ὁ Βάσης, ἦτο λεπτότατος· διόπερ καὶ ἐκεῖνοι καί ζῶντα ἐτίμων αὐτὸν τιμὴν μεγάλην καὶ ἀποθανόντα οὐκ ἐπαύσαντο τιμῶντες.

Ἀπέθανεν ὁ Βάσης, ἀλλὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ τὸ ἐπιστημονικὸν καὶ ἡ μνήμη ἔσονται ἀΐδια· διότι κατὰ τὸν Εὐριπίδην

οὔτοι
λείψανα τῶν ἀγαθῶν
ἀνδρῶν ἀφαιρεῖται χρόνος· ἁ δ' ἀρετὰ
καὶ θανοῦσι λάμπει.

Ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι Σπυρίδωνος Βάση, δημοσιευθεῖσαι ἐν διαφόροις περιοδικοῖς:

Α΄. Ἐν τῷ «Ἀθηναίῳ», ά τόμ. Θ΄.

1) Quaestionum Ciceronianarum pars I (ad familiar I, 1. de orat. II, 110. 182. p Archia §. 16, §. 23

2. Quaestionum Ciceronianarum pars II (de orat I. 38. 61. 82. 114. 205. 209. 248. 263.

3. Quastionum Ciceronianarum pars III (de orat. II, 6, 9. 17. 30. 42. 58. 64. 67. 79, 82.

ϐ΄. τόμῳ I.΄

4. *Ἔλεγχος παραδιορθώματος*, Τομ. I. σελ. 45 κέ.

5) **Quaestionum Ciceronianarum pars IV**, (de orat. II, 84.

91. 110. 120. 159. 178. 214 303. 336.

Β' Ἐν τῷ περιοδικῷ «Πλάτωνι», Τόμῳ Ε' (1882—1883).

1) *Διορθώσεις εἰς Ξενοφῶντος Ἑλληνικὰ* ΙΙ. 3. 19. ΙΙ. 3. 23. καὶ ΙΙ. 4. 28 (σελ. 256—7).

2) *Βιβλιογραφικὰ* σελ. 313 κέ. ά. Κορνήλιος Νέπως ὑπὸ Σπ. Κ. Σακελλαροπούλου—β' Ὁμοιότητες in Ciceros Schriften und den Lateinischen Rhetoren von Th. Stangl

3) *Ἀνασκευὴ ἡμαρτημένου γραμματικοῦ κανόνος*, σελ. 414-419.

Γ' Ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι

1) τοῦ ἔτους 1884 σελ. 101 κέ. *Ὑπατικὰ γράμματα πρὸς Ὠρωπίους*

2) τοῦ ἔτους 1886 σελ. 41 κέ. *Ἐπιγραφικὰ*

3) τοῦ 1906 σελ. 115 κέ. *Ἐπιγραφικά*

4) τοῦ 1907 σελ. 61 κε. *Λατινικὴ ἐκ Θεσσαλίας ἐπιγραφή*

5) τοῦ 1908 σελ. 193 κέ. *Ἐπιγραφικὰ εἰς τὸν ἐξ Αἰγιάλης νόμον.*

6) τοῦ 1910 σελ. 399—400 *Ἐπιγραφικά*

7) τοῦ 1911 σελ. 211 κέ. *Ἐπιγραφικά*

Δ'. Ἐν τῇ **Revue de Philologie, XI, 42, sqq. Syntactica.**

Ε'. Ἐν τῇ Πεντηκονταετηρίδι τοῦ Πανεπιστημίου (1886—1887). Spicilegiun criticun in Dionysii Halicarnassensis antiquitatum romanarum tribus primis libris.

Ϛ'. Ἐν τῇ Ἀθηνᾷ. Τόμ. Α' σελ. 235 Ζητήματα Ρωμαϊκά. σελ. 327 κε. Πλουτάρχεια — σελ. 433 κέ. Codicis Ciceroniani a Langomarsinio no 32 designati in libris de oratore II et III nova collatio.

Τομ. Β'. σελ. 162 κε. Νέαι παρατηρήσεις εἰς τὴν ὑπὸ Γ. Βερναρδάκη γενομενην ἔκδοσιν τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου. — σελ. 265 κέ. Περὶ τῆς χρησιμότητος τῆς ἐν τοῖς γυμνασίοις διδασκαλίας τῶν Λατινικῶν γραμμάτων. — σελ. 663 Ad locos quosdam Auli Gellii Noctium Atticarum adnotationes criticae.

Τομ. Γ'. σελ. 270 κέ. Κριτικαὶ παρατηρήσεις εἰς τὸν Β'. τόμον τῆς τοῦ Γ. Βερναρδάκη ἐκδόσεως τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου. —σελ. 401 κέ. Ζητήματα Ρωμαϊκά.

Τομ. Δ'. σελ. 341 κέ. De locis quibusdam Boetii librorum qui

sunt de consolatione philosophiae. quaestiones criticae. σελ. 476 κἑ. Ἐπιγραφικαὶ σημειώσεις.

Τομ. Ε'. σελ. 480 κἑ. Ζητήματα Ρωμαϊκά. — σελ. 537 κἑ. Βιβλιοκρισία (Plutarchi Pythici dialogi tres, rec. Gulielmus R. Paton).

Τόμ. ΣΤ'. σελ. 391 κἑ. Σύμμεικτα (Πλούταρχος. Προπέρτιος. Κικέρων). — σελ. 496 κἑ. καὶ σελ. 484 κἑ. Ζητήματα Ρωμαϊκά. — σελ. 504 Διορθώσεις καὶ προσθῆκαι.

Τομ. Ζ'. σελ. 142 κἑ. καὶ σελ. 459 κἑ. Ζητήματα Ρωμαϊκά. — σελ. 283 κἑ. καὶ σελ. 461 κε.: Κριτικαὶ παρατηρήσεις εἰς τὸν Γ'. τόμον τῆς Βερναρδακείου ἐκδόσεως τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου.

Τομ. Η' σελ. 81 κἑ. Πάρεργα (ἀποκρίσεις πρὸς Γ. Βερναρδάκην καὶ ἔλεγχοι).—σελ. 109 κἑ. καὶ 428 κἑ. Ζητήματα Ρωμαϊκά. —σελ. 241 κἑ. ad Dionysii Halicarnassensis, vol III, adnotationes criticae.—σελ. 262 κἑ. Ad Dionysii Halicarnassensis librum X et XI — σελ. 266 : Πλουτάρχεια. σελ. 431 κἑ. Κικερώνεια.

Τόμ. Θ. σελ. 43 κἑ. καὶ 469 κἑ. Ζητήματα Ρωμαϊκά. — σελ. 47 κἑ. Σύμμεικτα κριτικά (Livius XXI. 6.—Excerpta Suetoniana - Ἱστορικῶν ἀποσπάσματα.- Πλουτάρχου Ἠθικά). —σελ. 51 κἑ. Γραμματικὰ (dum μεθ' ὁριστικῆς ἐνεστῶτος ad Cicer. de orat. 1.191. Scripturum fuisse = scriberem, παραδείγματα).

Τομ. Ι. σελ. 133 κἑ. Κριτικὰ σημειώματα εἰς τὰ Πλουτάρχου συμποσιακά. — σελ. 409, De locis quibusdam Livianis quaestiones criticae. - σελ. 468 Miscellanea critica (Cicero). — σελ. 469 Περὶ τῆς νεωτάτης ἐκδόσεως τῶν Πλουτάρχου συμποσιακῶν. — σελ. 482 Ζητήματα Ρωμαϊκά.

Τομ. ΙΑ'. σελ. 215 κἑ. Ζητήματα Ρωμαϊκά. — σελ. 220 κε. Περὶ τῆς νεωτάτης ἐκδόσεως τῶν Πλουτάρχου συμποσιακῶν. — σελ. 409 Στέφανος Κουμανούδης (νεκρολογία). — σελ. 588 ad Livi XXI. 3. 4.

Τομ. ΙΒ.' σελ. 54 κε. Ζητήματα Ρωμαϊκά. σελ. 208 κἑ. Miscellanea critica (Cicero).

Τομ. ΙΓ'. σελ. 92 κε. Ζητήματα Ῥωμαϊκὰ (patria potestas). σελ. 100 καὶ 304: Corrigenda in Thesauro linguae latinae. 101 κε. Miscellanea critica (Cicero) — σελ. 302 κε. Γραμματικά.

Τομ. ΙΔ' σελ. 209 κε. Γραμματικά. — σελ. 219 κε. De locis quibusdam Livianis quaestiones criticae. — σελ. 222 corrigendum in thesauro linguae latinae. — σελ. 223 Misccellanea critica (Cicero, Priscianus). — σελ. 341 καὶ 372 Ζητήματα Ῥωμαϊκά. — σελ. 386 Πῶς ἐλληνίζονται τὰ εἰς — er γερμανικὰ ὀνόματα.

Τομ. ΙΕ'. σελ. 455 κε. Παρατηρήσεις τινὲς εἰς τὰ Προπερτίου ποιήματα. — σελ. 524 *Μενεητεχνη*. — σελ. 525 κε. Θεόδωρος Mommsen (νεκρολογία). — σελ. 535 Νέα βιβλία.

Τομ. ΙΣΤ'. σελ. 225 ad Vergili Aeneidos I, 1. — σελ. 242 ad Livi XXIV, 32 13. — σελ. 231 in Thesauro linguae latinae addenda supplendaque σελ. 230 Miscellanea critica. — σελ. 613 Ad Pseudacronis scholia in Horatium vetustiora. — σελ. 623 Ζητήματα Ῥωμαϊκὰ (παρεξηγήσεως ἐπανόρθωσις). σελ. 624 M'. consul imaginarius σελ. 626 Ἐπιγραφικά.

Τομ. ΙΖ. σελ. 165 In Thesauro linguae latinae quae desiderentur. σελ. 160 κε. Leges Valeriae.

Τόμ. ΙΗ'. σελ. 21 καὶ 635 Λατινικὴ ἐπιτύμβιος ἐπιγραφὴ ἐκ Θεσσαλονίκης. — σελ. 57 Τὸ εἰς Τιμοκράτη ἐπίγραμμα. — σελ. 67 Ἐπίμετρον εἰς σελ. 21 (ἐπιγραφὴ Θεσσαλονίκης). σελ. 66 Προσθῆκαι καὶ διορθώσεις. — σελ. 603 κε. Δύο ἐπιγραφαί. — σελ. 624 Σημείωσις.

Τόμος Κ'. σελ. 415 κε. Γραμματικὰ (συνέχεια ἀπὸ τόμ. ΙΔ'. σελ. 209 κε. § 2 Περὶ πλαγίων ἐρωτήσεων. § 3 Περὶ προσῳδίας τῆς παραληγούσης τῶν εἰς — ius γενικῶν § 4 σύνταξις τοῦ dubito) σελ. 501 Διορθωτέα (εἰς Τόμ. ΙΗ. σελ. 604.

Τομ. ΚΑ'. σελ. 354 κε. Ἀσυστάτων μομφῶν ἔλεγχος. — σελ. 491 Equites Romani.

Τόμ. ΚΒ' σελ. 89 κε. Ἀνάλεκτα εἰς Οὐεργίλιον καὶ Ὁράτιον. — σελ. 266 κε. Πάρεργα. σελ. 266 κε. Εἰς Διογένη τὸν Λαέρτιον

σελ. 345 κε. Ἐπιγραφικά. —σελ. 391 Graeca sunt. non leguntur. — σελ. 472 κέ. ζητήματα Ρωμαϊκά.

Τόμ. ΚΓ' σελ. 96 κέ. Διοκλῆς ὁ Πεπαρήθιος καὶ Φάβιος Πίκτωρ. —σελ. 145 κέ. Λατινικὴ ἐκ Θράκης ἐπιγραφή. σελ. 393 κέ. Εἰς Διογένη τὸν Λαέρτιον.

Τομ. ΚΔ'. σελ. 385 κε. Satura critica. σελ. 396 κέ. Ζητήματα Ρωμαϊκά.— σελ. 399 κέ. Εἰς Ζωναρᾶν. σελ. 400 exagium.

Ζ 'Εν ταῖς 'Επιστημονικαῖς 'Επετηρίσι τοῦ Πανεπιστημίου.

1. Τοῦ ἔτους 1902—1903. σελ. 211 κ.έ. *'Ανάλεκτα εἰς τὸν Ρωμαῖον ποιητὴν Κάτουλλον.*
2. Τοῦ ἔτους 1905—1906. α' Miscellanea critica et epigraphica (σελ. 81—94). β' Διορθωτικὰ εἰς Γεώργιον τὸν 'Ακροπολίτην.
3. Τοῦ ἔτους 1906—1907· α'. Ad Justiniani digesta adnotationes criticae (σελ. 100—112). β' De locis quibusdam Quintiliani declamationum quae feruntur. (σελ. 113-116) γ. Κριτικὰ παρασημειώματα εἰς Διονυσίου 'Αλικαρνασσέως Ρωμαϊκῆς ἀρχαιολογίας λόγον Γ' καὶ ΙΑ'. καὶ εἰς τὰς ἐκ τοῦ ΙΒ'., ΙΕ'., ΙΘ' καὶ Κ'. 'Εκλογὰς (σελ. 117—124).
4. Τοῦ ἔτους 1907—1908. α'. L. Annaei Senecae Quaestionum naturalium libri. σελ. 101—109). β'. Εἰς 'Ιωάννου τοῦ Λυδοῦ τὸ περὶ ἀρχῶν τῆς Ρωμαίων πολιτείας *Διορθωτικὰ καὶ 'Ερμηνευτικὰ* (σελ. 110—122).
5. Τοῦ ἔτους 1908—1909 α'. Adnotationum criticarum ad Justiniani Digesta Series II (σελ. 152—181).
   β'. Corollarium (Διορθωτικὰ εἰς Digesta. II. 14. 27. 2. III. 3. 48. V. 2. 8. 14) σελ. 182—187.
6. Τοῦ ἔτους 1910—1911 : α'. De imperativi latini tertia persona (σελ. 155—159) β'. Quaestiones Horatianae σελ. 160—170). Quintilianea (σελ. 171—184).
7. Τοῦ ἔτους 1911—1912· α'. Ciceroniana (σελ. 73—87). β'. *Εἰς Ψελλὸν διορθωτικὰ ὕστερα* (σελ. 88—94).

Η'. Ἐν τῇ Βυζαντίδι

1. Τόμ. Α'., σελ. 31 κέ. Κριτικὸν ἐπίμετρον εἰς τὸ περὶ ἀρχῶν τῆς Ρωμαίων πολιτείας σύνταγμα Ἰωάννου Φιλαδελφέως τοῦ Λυδοῦ.
2. Τόμ. Α'. σελ. 336 κέ. Περί τινων χωρίων τῆς Ἐκλογῆς Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου.
3. Τόμ. Β' σελ. 225 κέ. Εἰς Ψελλὸν (κριτικά).

Θ'. Ἐν τῇ τεσσαρακονταετηρίδι τῆς καθηγεσίας τοῦ Κωνσταντίνου Σ. Κόντου, σελ. 35 κέ. *Περὶ τοῦ Ἀττικοῦ* ἢ Ραλλείου κώδικος τοῦ περὶ ἀρχῶν τῆς Ρωμαίων πολιτείας συντάγματος Ἰωάννου τοῦ Λυδοῦ.

Θ. Α. ΚΑΚΡΙΔΗΣ

ΠΕΡΙ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ
ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ
ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΚΑΘ' ΗΜΑΣ

Νόμος 220

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ψηφισάμενοι ὁμοφώνως μετὰ τῆς Βουλῆς, ἀπεφασίσαμεν καὶ διατάσσομεν τάδε :

Ἄρθρον 1.

Τῆς παρασκευῆς, συντάξεως καὶ ἐκδόσεως τοῦ ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης προΐσταται ἐπταμελὴς ἐπιτροπεία, ἀποτελουμένη ἐκ καθηγητῶν τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου ἢ καθηγητῶν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν γυμνασίῳ ἢ ἐγκρίτων λογίων. Τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπείας ἐκλέγουσιν ἐξ ἑαυτῶν τὸν Πρόεδρον, τὸν ἀντιπρόεδρον καὶ τὸν γραμματέα, τοὺς ἀποτελοῦντας τὸ προεδρεῖον.

Ἄρθρον 2.

Ὁ Πρόεδρος, ἢ τούτου ἐκλιπόντος, ἀπόντος ἢ κωλυομένου, ὁ ἀντιπρόεδρος ἐκπροσωπεῖ τὴν ἐπιτροπείαν καθ' ὅλας αὐτῆς τὰς σχέσεις καὶ συγκαλεῖ τὰ μέλη εἰς συνεδρίας, τῆς ἀπαρτίας ἀποτελουμένης ἐκ πέντε μελῶν, διευθύνων αὐτὰς καὶ ἔχων ἐν ἰσοψηφίᾳ διπλῆν ψῆφον.

Ὁ γραμματεὺς συντάσσει τὰ πρακτικὰ τῶν συνεδριῶν αὐτῆς καὶ τὰς κατ' ἔτος περὶ τῶν ἐργασιῶν εἰς τὸ ὑπουργεῖον ὑποβαλλομένας ἐκθέσεις καὶ πᾶσαν τὴν γραφικὴν ἐργασίαν τῆς ἐπιτροπείας. Τοῦτον ἀπόντα ἢ κωλυόμενον ἀναπληροῖ ὁ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπείας ὁρισθεὶς ἐκ τῶν λοιπῶν τεσσάρων.

Ἄρθρον 3.

Παραιτηθέντος ἢ ἐκλιπόντος μέλους τινὸς τῆς ἐπιτροπείας, συγ-

καλεῖται ἐντὸς δέκα ἡμερῶν αὕτη πρὸς ἐκλογὴν ἀντικαταστάτου. Ὁ ἐκλεγεὶς διορίζεται διὰ Β. Δ. προκαλουμένου ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως.

Ἄρθρον 4.

Τὸ Προεδρεῖον ἀνακοινοῖ ἐτησίως ἐν συνεδρίᾳ εἰς τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπείας τὴν ἔκθεσιν τῶν κατ᾿ ἔτος πεπραγμένων, ταύτην δὲ ἐγκριθεῖσαν ὑποβάλλει ἐντὸς τοῦ Ἰανουαρίου μηνὸς εἰς τὸ ὑπουργεῖον, ὅπερ καὶ δημοσιεύει αὐτὴν ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως.

Ἄρθρον 5.

Τὸ προσωπικὸν τοῦ Λεξικοῦ ἀποτελεῖται: α´) ἐξ ἑνὸς διευθυντοῦ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Λεξικοῦ καὶ ἀρχισυντάκτου· β´) ἐκ δέκα κατ᾿ ἀνώτατον ὅρον τακτικῶν συντακτῶν. Πάντες οὗτοι, διδάκτορες ὄντες τῆς φιλολογίας καὶ ἔχοντες γλωσσικὰς ἢ λεξικογραφικὰς ἐργασίας ἢ γλωσσικὰς ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ σπουδάς, διορίζονται διὰ Β. Διατάγματος προτάσει τῆς ἐπιτροπείας, καὶ ὁ μὲν ἀρχισυντάκτης καὶ ὁ διευθύνων τὴν ὅλην ἐργασίαν ἔχει βαθμὸν καὶ μισθὸν γενικοῦ γραμματέως, οἱ δὲ τακτικοὶ συντάκται βαθμὸν καὶ μισθὸν τμηματάρχου β´ τάξεως, μετὰ τριετῆ δ᾿ εὐδόκιμον ὑπηρεσίαν προάγονται, προτάσει τῆς ἐπιτροπείας, εἰς τμηματάρχας α´ τάξεως. Οἱ προερχόμενοι ἐκ γυμνασιαρχῶν ἢ καθηγητῶν γυμνασίων δημοσίων ἢ ἀνεγνωρισμένων καὶ ἰσοβάθμιων σχολείων λαμβάνουσι πρὸς τῷ μισθῷ, ὃν ἔχουσι κατὰ τὸν διορισμόν των, καὶ δραχ. 100 ὡς ἐπιμίσθιον μηνιαίως. Οἱ ἤδη ὑπηρετοῦντες ὡς τακτικοὶ συντάκται τοῦ Λεξικοῦ διατηροῦνται ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ἐπὶ βαθμῷ καὶ μισθῷ τμηματάρχου α´ τάξεως.

Ἡ ἐπιτροπεία προτείνει καὶ α´) ἐκτάκτους συντάκτας ἐπὶ βαθμῷ ὑπουργικοῦ γραμματέως β´ τάξεως διδάκτορας κατ᾿ ἀνώτατον ὅρον 4. Ἡ μισθοδοσία αὐτῶν δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τὰς διακοσίας δραχμὰς μηνιαίως· β´) κατ᾿ ἀνώτατον ὅρον δύο βοηθοὺς καὶ τέσσαρας γραφεῖς ἢ ἀποδελτιωτὰς φοιτητάς. Οἱ ἔκτακτοι συντάκται διορίζονται διὰ Β. Διατάγματος, οἱ δὲ βοηθοί, γραφεῖς ἢ ἀποδελτιωταὶ δι᾿ ὑπουργικῆς διαταγῆς καὶ παραμένουσιν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Λεξικοῦ ἐφ᾿ ὅσον ἡ ἐπιτροπεία ἐγκρίνει χρόνον. Τούτων αἱ ἐργάσιμοι ὧραι ὁρίζονται ὑπὸ τῆς ἐπιτροπείας κατὰ πρότασιν τοῦ ἀρχισυντάκτου. Ἡ ἀνάλογος μισθοδοσία, συνῳδὰ τῇ προτάσει τῆς Ἐπιτροπείας, προσδιορίζεται διὰ τῆς ὑπουργικῆς διαταγῆς καὶ δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ

τῶν μὲν βοηθῶν τὰς 150 δραχμάς, τῶν δὲ γραφέων ἢ ἀποδελτιωτῶν τὰς 120.

Ἕνα κλητῆρα ἐπὶ μηνιαίῳ μισθῷ δραχ. 80 διορίζει τὸ ὑπουργεῖον προτάσει τοῦ Προέδρου.

Ἄρθρον 6.

Ἐὰν ἡ ἐπιτροπεία, πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ ἔργου τῶν συντακτῶν κρίνῃ ἀναγκαίαν τὴν πρόσληψιν καὶ ἐπικούρων συντακτῶν, ἐξαιτεῖτεῖται παρὰ τοῦ Ὑπουργείου ἐκείνους ἐκ τῶν λειτουργῶν τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, οὓς ἐκ προηγουμένων ἐργασιῶν αὐτῶν κρίνει καταλλήλους πρὸς τὸ ἔργον. Ἐγκρίναντος δὲ τοῦ Ὑπουργείου, ἀποσπῶνται οἱ λειτουργοὶ οὗτοι ἐπὶ δύο τοὐλάχιστον ἔτη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Λεξικοῦ, λαμβάνουσιν ὡς συντάκται αὐτοῦ ὃν καὶ διδάσκοντες ἐλάμβανον μισθόν, ἐπανέρχονται δὲ εἰς τὰς θέσεις αὐτῶν μετὰ τὴν πάροδον τοῦ ὡρισμένου χρόνου, μηδὲν ὑπηρεσιακὸν δικαίωμα ἐκ τῆς ἀποσπάσεως ἀπολέσαντες. Τῶν ἐπικούρων συντακτῶν ὁ ἀριθμὸς δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τοὺς τέσσαρας.

Ἄρθρον 7.

Ὁ ἀρχισυντάκτης, οἱ συντάκται καὶ τὸ λοιπὸν προσωπικὸν τοῦ Λεξικοῦ ἀπολύονται τῆς ὑπηρεσίας καθ' ὃν τρόπον καὶ διορίζονται.

Ἄρθρον 8.

Ἡ ἐπιτροπεία, τῇ ἐγκρίσει τοῦ Ὑπουργείου, δύναται ν' ἀναθέσῃ εἰς τοὺς συντάκτας, τακτικούς, ἐκτάκτους καὶ ἐπικούρους, ἰδιαιτέρας ἀποστολὰς σχετικὰς πρὸς τὸ Λεξικόν, εἴτε ἐν τῇ ἡμεδαπῇ, εἴτε ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, λαμβάνοντας τὰς νομίμους αὐτῶν ἀποδοχάς.

Ἄρθρον 9.

Ἐν τῷ εἰδικῷ προϋπολογισμῷ τῶν ἐξόδων τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἀναγράφεται κατ' ἔτος τὸ ἀνάλογον κονδύλιον πρὸς μισθοδοσίαν παντὸς τοῦ προσωπικοῦ καὶ ποσὸν 3 χιλ. δραχ. δι' ἀγορὰς βιβλίων, ὁδοιπορικὰ διὰ τὰς τυχὸν ἀποστολὰς καὶ δαπάνας τοῦ γραφείου

Ἄρθρον 10.

Ἡ ὑπηρεσία τοῦ ἀρχισυντάκτου τῶν τακτικῶν καὶ ἐκτάκτων συντακτῶν λογίζεται συντάξιμος, προσμετρουμένης εἰς ταύτην καὶ πάσης προηγουμένης ὑπηρεσίας ἐν τῇ συντάξει τοῦ Λεξικοῦ.

Ἄρθρον 11.

Τὰ ὑπὲρ τῆς συντάξεως τοῦ Λεξικοῦ διατιθέμενα διὰ χαριστικῶν ἐν ζωῇ ἢ αἰτίᾳ θανάτου πράξεων ποσὰ κατατίθενται ἐν τῷ ταμείῳ τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ τοῦ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου καὶ διατίθενται ὑπὸ τῆς ἐπιτροπείας μετὰ τὴν ἔγκρισιν τοῦ Ὑπουργείου συνῳδὰ πρὸς τὸν σκοπὸν δι᾽ ὃν διετέθησαν.

Ἄρθρον 12.

Πᾶσα οἱαδήποτε ἐργασία τοῦ Λεξικοῦ προπαρασκευαστική, ἀποδελτιωτικὴ καὶ συντακτική, εἶναι κτῆμα τοῦ Κράτους.

Ἄρθρον 13.

Πάντες οἱ ἀποτελοῦντες τὴν ἐπιτροπείαν κατὰ τὴν ψήφισιν τοῦ παρόντος νόμου καὶ οἱ διατελοῦντες ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Λεξικοῦ παραμένουσιν ἐν τῷ ἀξιώματι ἢ τῇ θέσει αὐτῶν. Ὁ δὲ ἀρχισυντάκτης καὶ οἱ τακτικοὶ καὶ ἔκτακτοι συντάκται ὑποβάλλονται εἰς τὰς βαρυνούσας τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους ὑποχρεώσεις, ὀμνύοντες τὸν ὅρκον τῆς ὑπηρεσίας ἐνώπιον τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργοῦ.

Ἄρθρον 14.

Διὰ Β. Διατάγματος κανονισθήσονται αἱ λεπτομέρειαι τῆς ἐκτελέσεως τοῦ παρόντος νόμου.

Τὸ Β. Διάταγμα τῆς 4ης Νοεμβρίου 1908 καὶ 1ης Ἰανουαρίου 1912 καταργοῦνται.

Ἄρθρον 15.

Ἡ ἰσχὺς τοῦ παρόντος νόμου ἄρχεται ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως αὐτοῦ εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως.

Ὁ παρὼν νόμος ψηφισθεὶς ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ παρ᾽ Ἡμῶν σήμερον κυρωθείς, δημοσιευθήτω διὰ τῆς «Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως» καὶ ἐκτελεσθήτω ὡς νόμος τοῦ Κράτους.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 7 Ἀπριλίου 1914

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Β.

Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως ὑπουργὸς

Ι. Δ. ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ

Ἐθεωρήθη καὶ ἐτέθη ἡ μεγάλη τοῦ Κράτους σφραγίς.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 10 Ἀπριλίου 1914.

Ὁ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης ὑπουργὸς

Κ. Δ. ΡΑΚΤΙΒΑΝ

ΠΡΑΚΤΙΚΑ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Συνεδρία ΡΠΒ'

Τῆς 20ῆς Ἰανουαρίου 1913

Συνελθόντων τῶν ἑταίρων εἰς ἔκτακτον συνεδρίαν κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Προέδρου εἰς τὴν Σιναίαν Ἀκαδημίαν μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν ὁ γραμματεὺς κ. Γ. Ν. Χατζιδάκις, λαβὼν τὸν λόγον, εἶπεν, ὅτι διὰ τὰς ἐκ τοῦ πολέμου ἀνωμαλίας ἐκρίθη ἀναγκαῖον ν' ἀναβληθῇ καὶ τὸ κατὰ τὴν προηγουμένην συνεδρίαν ψηφισθὲν πολιτικὸν μνημόσυνον τοῦ ἀειμνήστου ἀντιπροέδρου ἡμῶν Σπ. Βάσηκαθῶς καὶ τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ ἐπιταφίου μνημείου τοῦ ἀοιδίμου πρώτου Προέδρου ἡμῶν Κ. Σ. Κόντου.

Μετὰ ταῦτα λαβὼν τὸν λόγον ὁ ταμίας τῆς ἑταιρείας, ἐξέθηκε ἐνώπιον τῶν ἑταίρων τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν αὐτῆς, προέτεινε δὲ ἵνα πάντες οἱ ἑταῖροι φροντίσωμεν περὶ προσεταιρισμοῦ νέων μελῶν καὶ ἐξευρέσεων πόρων. Περὶ τούτων ὡμίλησαν ἔπειτα καὶ ἄλλοι τῶν ἑταίρων, ὡς οἱ κ. κ. Π. Λορεντζᾶτος, Ἀγ. Τζάρτζανος, Π. Ν. Παπαγεωργίου, Γ. Χατζιδάκις καὶ ἄλλοι· ἀπεφασίσθη δ' ἵνα προσεχῶς γένηται ἰδιαιτέρα τῆς ἑταιρείας συνεδρία, εἰς ἣν νὰ κληθῶσι καὶ ἄλλοι φίλοι.

Μετὰ ταῦτα ὁ μὲν κ. Γ. Παπαβασιλείου διέλαβε περὶ δύο ἐπιγραφῶν τῆς Εὐβοίας καὶ ἄλλων ἐκ Πειραιῶς, ὁ δὲ κ. Γ. Ν. Χατζιδάκις περὶ τῆς ἐτυμολογίας τοῦ ρ. γροικῶ (ἰδὲ ἐπετηρίδος Πανεπιστημίου 1912—3 σελ. 47 κἑξ.) Μεθ' ὃ ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχεν ἀπαρτία πρὸς ἀνάγνωσιν τῆς ἐκθέσεως τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας καὶ πρὸς ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἐκλογὴν ἀντιπροέδρου, ἀπεφασίσθη ν' ἀναβληθῶσι ταῦτα εἰς τὴν ἑπομένην ἔκτακτον συνεδρίαν.

Μεθ' ὃ ἐλύθη ἡ συνεδρία.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 21 Ἰανουαρίου 1913.

Ὁ Πρόεδρος	Ὁ Γραμματεὺς
Ι. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ	Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

Συνεδρία ΡΗΓ΄.

τῆς 27 Ἰανουαρίου 1913

Συνελθόντων τῶν ἑταίρων κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Προέδρου εἰς τὸ Πρυτανεῖον τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου εἰς ἔκτακτον συνεδρίαν, κατὰ πρῶτον ἀνεγνώσθησαν καὶ ἐπεκυρώθησαν τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Ἔπειτα ὁ ἑταῖρος κ. Σ. Μενάρδος ἡρμήνευσε τὴν ἐν τῇ ἀρχῇ ὀνομάτων καὶ ῥημάτων παρατηρουμένην ἐν Κύπρῳ ἀφαίρεσιν, πρόσθεσιν ἢ τροπὴν φωνηέντων ἐκ τῆς συνεκφορᾶς τῶν λέξεων. Μετὰ ταῦτα ὁ ἑταῖρος κ. Φ. Κουκουλὲς διέλαβε περὶ πολλῶν νεοελληνικῶν ἐπιθέτων ἑρμηνεύσας οὐκ ὀλίγα καὶ ἀποδείξας τὰς γενικὰς ἀρχάς, αἵτινες ὀφείλουσι νὰ τηρῶνται κατὰ τὴν ἐξέτασιν αὐτῶν. Κατόπιν ὁ ἑταῖρος κ. Χ. Χαριτωνίδης ἀνέγνω τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας, ἣν ἀκούσασα ἐνέκρινεν ἡ συνέλευσις, μεθ' ὃ ἐψηφίσθη ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ ἔτους 1913 καὶ ἐξελέχθη ἀντιπρόεδρος τῆς ἑταιρείας ὁ ἑταῖρος κ. Μ. Λιβαδᾶς. Μεθ' ὃ διελύθη ἡ συνεδρία.

Ὁ Πρόεδρος	Ὁ Γραμματεύς
Ι. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ	Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

Συνεδρία ΣΙΑ΄.

τῆς 10ης Φεβρουαρίου 1913

Συνελθόντων τῶν ἑταίρων κατὰ πρόσκλησιν τοῦ κ. Προέδρου εἰς τακτικὴν συνεδρίαν ἐν τῇ Σιναίᾳ Ἀκαδημείᾳ, πρῶτον μὲν ἀνεγνώσθησαν καὶ ἐπεκυρώθησαν τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας, ἔπειτα ὁ ἑταῖρος κ. Π. Ν. Παπαγεωργίου διέλαβε περὶ τῶν λέξεων ἀλανιάρις, γραγούδα (Λέσβου) λιόμαι, ξερχαίνω (Λέσβου) καὶ ὀξάγκα (Βάρνης) καὶ κατέδειξεν ὅτι παράγεται ἡ μὲν πρώτη οὐχὶ ἐκ τοῦ ἀναμαλλιάρης, ἀλλὰ ἐκ τοῦ τουρκικοῦ ἀλὰν (= εὐρύχωρος τόπος, πλατεῖα), ἡ δὲ δευτέρα ἐκ τοῦ *γεραγούδα = πήλινον ἀγγεῖον κατασκευαζόμενον ἐν τῇ Γέρᾳ τῆς Λέσβου, ἡ δὲ τρίτη ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ λύομαι = εἶμαι ἀπολελυμένος καὶ ἄφετος, περιφέρομαι καὶ περιπλανῶμαι, ἡ δὲ τετάρτη ἐκ τοῦ ξεχλιαίνω (ἐχλιαίνω = ἀμε-τάβ. = κρυώνω (ἐπὶ φαγητῶν), ἡ δὲ πέμπτη (= τὸ ἐπὶ τῶν ὤμων φερόμενον ξύλον, οὗ τὰ ἄκρα ἔχουσιν ἐξηρτημένα χαλκᾶ ἀγγεῖα ὕδατος) ἐκ τοῦ ἐξάγκωνα (τὸ ο ἀντὶ τοῦ ε, κατὰ τὸ ὄξω ἀντὶ τοῦ ἔξω).

Συνεδρία ΡΗΕ.

τῆς 9ης Νοεμβρίου 1913

Συνελθόντων τῶν ἑταίρων εἰς τακτικὴν συνεδρίαν κατὰ πρόσκλησιν τοῦ κ. Προέδρου ἐν τῇ Σιναίᾳ Ἀκαδημείᾳ, κατὰ πρῶτον μὲν ἀνεγνώσθησαν καὶ ἐπεκυρώθησαν τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας, ἔπειτα ὁ ἑταῖρος κ. Γ. Ν. Χατζιδάκις ἡρμήνευσε λέξεις τινὰς τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς, οἷον χαντῶ, λαχανιάζω κλπ. (ἰδὲ ἀνωτ. σ. 206 — 8). Ἔπειτα ὁ ἑταῖρος κ. Π. Ν. Παπαγεωργίου διέλαβε περὶ τῶν λέξεων βέντουρος (Σύρου), δειλίζω, δεμαρτίαι (ἐλαῖαι) καὶ μπάτης (ἄνεμος) καὶ κατέδειξεν, ὅτι ἡ μὲν πρώτη ἐν τῷ γνωμικῷ (ξένος πόνος βέντουρος) παράγεται ἐκ τοῦ *ἀβέντουρος=α + βεντοῦρα ἀντὶ τοῦ ἀβεντοῦρα=συμφορά, συμβεβηκός, κακόν), κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Γ. Χατζιδάκι περὶ τοῦ σάβουρρος δεδιδαγμένα, ἡ δὲ δευτέρα ὀφείλει ν' ἀποκατασταθῇ ἐν τῇ παροιμίᾳ (ἡ γυναῖκα ὅταν δηλήση βίλλι βίλλι τὸ πάει (γράφε δειλίση=γευθῇ, ἐκ τοῦ δείλη), ἡ δὲ τρίτη εἶναι κακὴ τοῦ Κοραῆ ἀνάγνωσις τοῦ δερματήσιες, ἡ δὲ τετάρτη ἔρχεται ἐκ τῆς βενετικῆς λέξεως **imbato (Boerio «vento scirocco»**, τῆς καὶ παρὰ τῶν Τούρκων (**bati**) παραληφθείσης· ὁ δὲ ἑταῖρος κ. Φ. Κουκουλὲς ἡρμήνευσε τὴν φρᾶσιν τὄκοψε λάσπη, τὴν λεγομένην ἐπὶ τοῦ μετὰ μεγάλης σπουδῆς φεύγοντος ἀπέδειξεν ὅτι αὕτη προέρχεται ἐκ συμφυρμοῦ. Ἵνα δηλώσωμεν, εἶπεν, ὅτι τις ᾤχετο φεύγων, λέγομεν (αὐτὸς ἔκοψε δρόμο). ἂν δ' ἀντὶ τοῦ δρόμο ὡς ἀντικείμενον νοήσωμεν ἄλλο τι οὐσιαστικὸν π. χ. στρατί, μονοπάτι, μέρος διάβατο κτλ. Τότε καταλήγομεν εἰς τὴν φρᾶσιν (αὐτὸς τό κοψε).

Ἀλλ' ἵνα τὴν ἰδίαν ἔννοιαν δηλώσωμεν, λέγομεν ἐπ' ἴσης «αὐτὸς ἔκοψε λάσπη», ἤτοι μετὰ τοσαύτης σπουδῆς ἔφυγεν, ὥστε καὶ διὰ πηλοῦ διῆλθε φεύγων. Ἐκ τοῦ (αὐτὸς τό κοψε) καὶ «αὐτὸς ἔκοψε λάσπη» προῆλθεν εἶτα τὸ (αὐτὸς τό κοψε λάσπη).

Τὴν γνώμην του ταύτην ὑπεστήριξεν ὁ κ. Κουκουλὲς διὰ τῆς ἀναλύσεως καὶ πολλῶν ἄλλων συνωνύμων φράσεων, ὁμοίως ἐκ συμφυρμοῦ προελθουσῶν.

Ὁ Πρόεδρος
Ι. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

Ὁ Γραμματεύς
Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

Συνεδρία ΡΙΙΓ'.
τῆς 12ης Δεκεμβρίου 1913

Συνελθόντων τῶν ἑταίρων εἰς ἔκτακτον συνεδρίαν κατὰ πρόσκλησιν τοῦ κ. Προέδρου εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου, κατὰ πρῶτον μὲν ὁ γραμματεὺς κ. Γ. Ν. Χατζιδάκις ἐδήλωσε δι' ὀλίγων τὸν σκοπὸν τῆς συνεδρίας, ὅστις ἦν τὸ πρὸ ἑνὸς ἔτους ἀποφασισθὲν μνημόσυνον τοῦ ἀοιδίμου ἀντιπροέδρου τῆς ἐπιστημονικῆς ἑταιρείας Σπ. Βάση, εἰπὼν ὅτι ἐπὶ ὁλόκληρον τέταρτον ἑκατονταετηρίδος ὁ Σπ. Βάσης καὶ ὡς σύμβουλος καὶ ὡς ἀντιπρόεδρος τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας καὶ πρὸ πάντων ὡς ἐπιστήμων συγγραφεὺς πλεῖστον συνεβάλετο εἰς εὐόδωσιν τῶν τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας· ἐπὶ τούτοις εὐγνωμονοῦσα, ἔγνω νὰ τελέσῃ πρὸς τιμὴν αὐτοῦ πολιτικὸν μνημόσυνον, νὰ παρακαλέσῃ δὲ τὸν ἑταῖρον κ. Θεοφάνην Κακριδῆν νὰ ἐκφωνήσῃ τὸν προσήκοντα ἐπιμνημόσυνον λόγον. Μεθ' ὃ λαβὼν τὸν λόγον ὁ κ. Κακριδῆς εἶπε τὰ ἀνωτέρω σ. 478 κέ. ἀναγινωσκόμενα.

Ὁ Πρόεδρος
Ι. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

Ὁ Γραμματεὺς
Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΕΚΘΕΣΙΣ
ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Φίλοι ἑταῖροι

Ἡ δρᾶσις τῆς ἡμετέρας ἑταιρείας κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ὑπῆρξε μικρά. Αἰτία τὰ μεγάλα πολεμικὰ γεγονότα, ἅτινα συνεκράτουν τὸ Ἔθνος ἡμῶν ἐν διαρκεῖ ἀγωνίᾳ. Καὶ αὐτὸ τὸ περιοδικὸν ἡμῶν τὸ ἄλλοτε τακτικῶς καὶ ἐγκαίρως ἐκδιδόμενον καθυστερεῖ ἐφέτος, τοῦτο μὲν διὰ τὴν εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ κατάταξιν πολλῶν στοιχειοθετῶν, τοῦτο δὲ καὶ διὰ τὴν κρατοῦσαν ἀπό τινος ἀπεργίαν τῶν τυπογράφων. Καὶ τὸ Διοικητικὸν συμβούλιον τῆς Ἑταιρίας ἐκλήθη μὲν τετράκις εἰς συνεδρίαν, ἀλλ' ἅπαξ μόνον ἠδυνήθη νὰ ἀποτελέσῃ ἀπαρτίαν καὶ συνεδριάσῃ. Εὐτυχεστέρα ὑπῆρξεν ἡ ὁλομέλεια τῆς ἑταιρείας συνεδριάσασα ἑξάκις, καθ' ἃς πλὴν τῆς ψηφίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐποιήσαντο ἐπιστημονικὰς ἀνακοινώσεις οἱ ἑταῖροι κ.κ. Γ. Παππαβασιλείου, Γ. Ν. Χατζιδάκις, Σῖμος Μενάρδος, Φαίδων Κουκουλές, Π. Ν. Παπαγεωργίου, Ν. Δεκαβάλλας καὶ Στ. Ψάλτης, ὁ δὲ ἑταῖρος κ. Θεοφάνης Κακριδῆς ἀπήγγειλε τὸν προση-

κοντα λόγον εἰς τὸν ἀείμνηστον ἀντιπρόεδρον τῆς ἑταιρείας Σπυρίδωνα Βάσην.

Βαρὺ καὶ πάλιν κατήνεγκεν ὁ δαίμων πλῆγμα κατὰ τῆς ἡμετέρας ἑταιρείας. Μετὰ τὸν πολύκλαυστον διδάσκαλον ἡμῶν Κόντον καὶ τὸν ποθεινότατον ἑταῖρον Βάσην, ἰδοὺ αἴφνης καὶ ἄλλος προσφιλέστατος ἑταῖρος καὶ σύμβουλος τῆς ἡμετέρας ἑταιρίας, ὁ Η. Ν. Παππαγεωργίου ἀνηρπάγη ἐκ τῆς χορείας ἡμῶν.

Ἀνέκφραστον εἶναι τὸ ἡμέτερον πένθος καὶ ἐπὶ τῇ νέᾳ ταύτῃ ἀπωλείᾳ. Διότι ὁ ἀποιχόμενος καὶ ὡς ἄνθρωπος καὶ ὡς φίλος ἦν ἀληθῶς τῶν σπανίων καὶ ὡς ἐπιστήμων εὐδοκιμώτατα καλλιεργήσας δι' ἐκτάκτου εὐφυΐας καὶ θαυμαστῆς φιλοπονίας πλείστους τῆς φιλολογίας κλάδους, ἤτοι καὶ τὴν ἑρμηνείαν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ τὴν ἐπιγραφικὴν καὶ τὴν μεσαιωνικὴν καὶ νεωτέραν γλῶσσαν καὶ ἱστορίαν ἦτο οὐ μόνον μοναδικὸς παρ' ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ ἀπαραίτητος ὁδηγὸς ἰδίᾳ τῶν νεωτέρων ἐν πᾶσι τούτοις. Αἱ δειναὶ καὶ πρὸς τὸ παρὸν τοὐλάχιστον ἀναναπλήρωτοι ἀπώλειαι αὗται, αἱ οὕτω διαδοχικῶς προσγενόμεναι τῇ ἡμετέρᾳ ἑταιρείᾳ ἀπὸ τεσσάρων ἐτῶν, θὰ ἠδύνατό τις ἴσως νὰ φοβηθῇ ὅτι κινδυνεύουσι νὰ παραλύσωσιν ἢ καὶ ἐκμηδενίσωσι τὸ ἔργον αὐτῆς. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν θὰ συμβῇ, δὲν πρέπει νὰ συμβῇ. Αἱ ψυχαὶ τῶν φίλων ἐκείνων ἀνδρῶν ἐν τῷ οὐρανῷ, ἔνθα μετὰ τῶν ἀοιδίμων μεγάλων φιλολόγων, ἤτοι τοῦ Κοραῆ, τοῦ Κοβήτου, τοῦ **Nauck**, τοῦ **Blass** καὶ τοσούτων ἄλλων συνευφραίνονται, ἐπ' οὐδενὶ θ' ἀγάλλωνται περισσότερον ἢ ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ ἔργου, ὅπερ ἐν τῷ βίῳ διὰ τοσαύτης στοργῆς περιέβαλλον καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἐμόχθουν, εὐθενοῦντος καὶ ἀεὶ ἐπὶ τὰ πρόσω βαίνοντος.

Διὰ ταῦτα ἡμεῖς κλαίοντες μὲν τοὺς φίλους συνεργάτας ἀλλὰ καὶ ἀεὶ ἐμμένοντες πιστοὶ ἐν ᾗ ἐκεῖνοι ἐχάραξαν καὶ προδιέγραψαν ἡμῖν ὁδῷ θέλομεν ἐξακολουθήσει τὸ ἔργον αὐτῶν πεποιθότες ὅτι οὔτε μνημόσυνον οὔτε εὐλογίαν ἄλλην μᾶλλον εὐάρεστον ἐκείνοις δυνάμεθα νὰ ἐπιτελέσωμεν ἢ βαίνοντες ἐπὶ τὰ ἴχνη καὶ συνεχίζοντες καὶ κατὰ δύναμιν βελτιοῦντες τὸ ἔργον ὅπερ ἐκεῖνοι γενναίως ἐπεχείρησαν καὶ τοσοῦτο θαυμασίως ἐκαλλιέργησαν.

Τὰ περὶ τῶν οἰκονομικῶν τῆς ἑταιρείας θέλετε ἀκούσει παρὰ τῶν κ. κ. ἐξελεγκτῶν.

Συμπληρωθέντων δὲ μετὰ τοῦ παρόντος τόμου εἴκοσι καὶ πέντε τόμων τῆς «Ἀθηνᾶς», ἐπειδὴ ἡ Σεβαστὴ Κυβέρνησις εὐηρεστήθη νὰ υἱοθετήσῃ τὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Λεξικοῦ, νὰ ὑποβάλῃ εἰς τὴν Βουλήν, καὶ ἐπιτύχῃ τὴν ψήφισιν ἰδίου περὶ τούτου νόμου (ἰδὲ ταῦτα ἀνωτέρω, σ. 492), καλὸν ἐφάνη τῷ Συμβουλίῳ τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας νὰ προσδιορισθῇ μέρος τοῦ περιοδικοῦ ἡμῶν ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «Ἀρχεῖον τῆς νεοελληνικῆς λεξικογραφίας», ἵνα ἐν τούτῳ χωρὶς τῶν ἄλλων ἐπιστημονικῶν πραγματειῶν δημοσιεύωνται ὅσα ἤθελον φαίνεσθαι ἑκάστοτε χρήσιμα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Τοιουτοτρόπως ἡ «Ἀθηνᾶ» θὰ περιέχῃ τοῦ λοιποῦ καὶ τὸ Ἀρχεῖον τοῦτο.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Πρὸς τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν τῶν Ἑταίρων

Κύριοι ἑταῖροι,

Ἐξελέγξαντες τὴν κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος 1912 διαχείρισιν τοῦ ταμείου τῆς Ἑταιρείας, εὕρομεν ὅτι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο γενόμενα ἔξοδα ἀνῆλθον εἰς δρ. 1860 περιλαμβάνοντα πλὴν τῶν συνήθων δαπανῶν τῆς Ἑταιρείας δι᾽ ἔκδοσιν περιοδικοῦ 1235 καὶ ὑπηρεσίαν δραχ. 260 καὶ ἔκτακτα ἔξοδα 170 δραχ. εἰς στέφανον τοῦ ἀειμνήστου Σπ. Βάση δραχ. 130 καὶ μεταφορὰν ἀντιτύπων Ἀθηνᾶς ἐκ τῆς Ἀκαδημείας εἰς Πανεπιστήμιον δρ. 40.

Ἔσοδα δὲ τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος εἰσεπράχθησαν δρ. 1163 προερχόμεναι

313 μὲν δρ. ἐκ συμβολῶν

375 δὲ δρ. ἐκ πωλήσεως τοῦ περιοδικοῦ

475 δὲ δρ. ἐκ τόκων

Κατὰ ταῦτα τὰ ἔξοδα τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ ἔτος 1912 ὑπερέβησαν τὰ ἔσοδα κατὰ δραχ. 697

Κατὰ τὸ ποσὸν ἄρα τοῦτο ἐμειώθη ἡ περιουσία τῆς Ἑταιρείας, ἥτις κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρ. 1912 ἀνήρχετο εἰς δρ. 12.557.25

περιορισθεῖσα εἰς 11.860.25

Ἀλλ᾽ ἀντιθέτως ὅμως πρὸς τὴν ἐκ δραχ. 697 μεί-

ωσιν ταύτην, ἡ Ἑταιρεία ἔχει λαμβάνειν καὶ μέλλει νὰ λάβῃ προσεχῶς ἐκ δεδουλευμένων τόκων δύο αὐτῆς δανείων 2.342.60

Μετὰ τοῦ ποσοῦ δὲ τούτου ἡ περιουσία τῆς Ἑταιρείας ἡμῶν κατὰ τὸ ἀρξάμενον ἤδη νέον ἔτος 1913 θὰ ἀνέρχεται εἰς. 14.202.85

ἀπέναντι δρ. 12.477.25

τῆς 31 Δεκεμ. 1911 10.000

Ἀποτελοῦσι δὲ ταύτην τὰ ἑξῆς ποσά:

α΄) Δάνειον ἐνυπόθηκον δρ.	1.000
β΄) Ἕτερον δάνειον εἰς ἀπόδειξιν δρ.	2.342.60
γ΄) Τόκοι ὀφειλόμενοι δρ.	860.25
δ΄) Μετρητὰ ἐν τῷ ταμείῳ δρ.	14.202.85
Τὸ ὅλον δραχ.	

Ἐν Ἀθήναις τῇ 26 Ἰανουαρίου 1913

Ἡ Ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπὴ
ΧΑΡΙΤΩΝ Χ. ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΣ
ΑΧΙΛ. ΤΖΑΡΤΖΑΝΟΣ

ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ ΚΑΙ ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΕΙΣ
ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΗΘΙΚΑ ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ

(Σελ. 323) χάριν τῆς εἰκ. *ἐπιφαίνεται* ἐν τῷ χωρ. 352B πρβ. πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ 429A αὗται... αἱ ἀρχαὶ περὶ τὸν ἀριθμὸν ἐπιφαίνονται. Ἴσως δ' ὅμως ἄλλος τις ἤθελεν εἰκάσῃ *ὑποφαίνεται* ἀντὶ *ἀποφαίνεται*, ὅπερ καὶ παλαιογραφικῶς καὶ ὡς συμφραζόμενον πρὸς τὸ προηγούμενον (στ. 13) *ὑποδηλοῦντα* οὐχὶ ἀπίθανον εἶναι· ἔτι δὲ πρβ. 582D οὐκ ἀγεννῆ τὸ εἶδος, ἀλλὰ πραότητα καὶ φιλοφροσύνην τοῦ ἤθους ὑποφαίνοντα (τὸν ξένον).

(Σελ. 327) Χάριν τῆς εἰκ. μετ' (ἐπ)ῳδῆς καὶ πάσης μουσικῆς ἐν τῷ χωρίῳ 356 B πρβ. καὶ 395F οὐ παντάπασιν ἀπορήσομεν ἐπῳδῆς καὶ παραμυθίας πρὸς τὴν ἀπορίαν. Λουκιαν. Δημών. Βίος 23 ἐπῳδὰς ἔχειν ... ὡς ὑπ' αὐτῶν ἅπαντας ἀναπείθειν... ὄψει με διὰ μιᾶς ἐπῳδῆς καὶ μικροῦ του φαρμάκου πείθοντα αὐτήν.

(Σελ. 398). Ἐν τῷ χωρ. 435F ἡ παραδεδομένη γραφή: Ἀναξαγόραν.., τὸν παιὸν κτλ. ἔχει καλῶς· πρβ. 478 D.

Βερολῖνον, τῇ 22)4 Ἀπριλίου 1914.

Β. ΜΙΧΑΗΛ

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Σελ. 325 στ. 12 ἀντὶ Wutt γρ. Wytt.
» » » 32 » Ἀθηνὰ » Ἀθηνᾶ
» 326 » 7 » παῖδες ἀγαπῶσι, γρ. παῖδες... ἀγαπῶσι,
» » » 22 » ἑρμηνευθέντας, ὑπὸ τῶν πολλῶν γρ. ἑρμηνευθέντος ὑπὸ τῶν πολλῶν.
» » » 30 » πρὸς Κελσ. γρ. κατὰ Κέλσ.
» 328 » 11 » ἐκ. γρ. κέ.
» » » 14 » κατεῖχε· τοῦ γρ. κατεῖχε τοῦ
» 329 » 30 » bone γρ. bene.
» 333 » 1 » φύσιν, τὰ γρ. φύσιν κτλ. Τὰ
» 334 » 7 » κυινὸν γρ. κοινὸν
» » » 33 » μετὰ ταῦτα 499, γρ. μετὰ ταῦτα (499,
» 335 » 25 » χαλκαὶ γρ. χαλκαῖ.
» 337 » 9 » ἡ εἰκ. τοῦ Ἀρσαφὴς γρ. ἡ εἰκ. τοῦ Squire Ἀρσαφὴς
» » » 11 » ἐξαλειπτ. αἱ λ. Squire Ἄσιρις ἀντὶ
» 339 » 30 » Wytt. διέτρησαν γρ. Wytt., διέτρησαν
» 245 » 30 » συνίστησι)· γρ. συνίστησι.
» 349 » 19 » interpretov γρ. interpretor
» 351 » 16 » ἀένα α γρ. ἀένναα
» 352 » 24 » adspergant γρ. adspergunt
» 355 » 10 » (τοῦ Τυφῶνος) θεωρεῖται γρ. (τοῦ Τυφῶνος) μοίρας θεωρεῖται
» 373 » 9 » ἐξυβρισμένη γρ. περιυβρισμένη
» » » 10 » τὴν παραδεδομ. ἡ γραφὴ γρ. τὴν παραδεδομ., τ. ἔ. ἡ γραφὴ
» » » 14 » Ἀλιεῖ γρ. Ἀλιεὺς
» 375 » 19 » ἐν δυάδι, ἡ δ' ἐπὶ γρ. ἐν (δυάδι). ἡ δ' ἐπὶ
» 380 » 11 » ἐξαρέωσιν γρ. ἐξαέρωσιν
» » » 16 » ὁ Θεός· καὶ γρ. ὁ Θεός, καὶ
» 383 » 27 » τῆς ἀναφερ. γρ. τῆς ἀναφορ.
» 384 » 7 » Wutt γρ. Wytt.
» 385 » 6 » Harm γρ. Hartm.
» 389 » 6 » Pet. παραιτεῖσθαι γρ. Pet., παραιτεῖσθαι.
» 391 » 21 » Πολιτ. 75, γρ. πολιτ. 5,
» 392 » 7 » ὅθεν οὐδ. (γρ. οὐδ') γρ. ὅθεν οὐδ' (γρ. οὐδὲν)
» 397 » 3 » ἀπεδείχθη γρ. ἀπεδέχθη.
» 401 » 29 » Lacunae γρ. lacunae
» 402 » 26 » Barb. ἀλλ' ἄλλου γρ. Barb. ἀλλ' ἄλου.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

Προεδρεῖον

Πρόεδρος — ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

Ἀντιπρόεδροι — ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΤΣΙΒΑΝΟΠΟΥΛΟΣ, ΜΙΧΑΗΛ ΛΙΒΑΔΑΣ

Γραμματεύς — Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

Σύμβουλοι

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΛΕΟΝΑΡΔΟΣ
Π. Ν. ΠΑΠΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
ΘΕΟΦΙΛΟΣ ΒΟΡΕΑΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΑΡΔΙΚΑΣ
ΜΙΧΑΗΛ ΓΟΥΔΑΣ
ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΤΣΙΡΙΓΩΤΗΣ

Ἐπιμεληταὶ τοῦ περιοδικοῦ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ
† ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΒΑΣΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Εὐεργέται τῆς Ἑταιρείας

† ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ Ι. ΝΕΓΡΟΠΟΝΤΟΥ

Δωρηταὶ τῆς Ἑταιρείας

† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Σ. ΚΟΝΤΟΣ
† ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΣΤΕΡΓΙΟΓΛΙΔΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
† ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΕΠΙΤΙΜΙΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

† EDUARD ZELLER
† JOHANNES SCHMIDT
† A. KIRCHHOFF
S. NABER
† H. VAN HERVERDEN
† TH. MOMMSEN
IWAN VON MÜLLER
B. DELBRUCK
WILH. WUNDT
† MAX HEINZE
† FRANZ SUSEMIHL
HERMANN DIELS
ADOLF MICHAELIS
SALOMON REINACH
† OTTO BENNDORF
C. M. FRANCKEN
J. J. HARTMANN
BERNHARD SCHMIDT
† WILH. CHRIST
† G KAIBEL
U. VON WILAMOWITZ-MOELLENDORFF
N. WECKLEIN
VAN LEEUWEN
† J. VAHLEN
† FR. BLASS
DOM. COMPARETTI
† R. KEKULE V STRADONITZ
A. CONZE
GEORG TREU
G. PERROT
† U. KOEHLER
R. DARESTE
† HENRI WEIL
E. CAILLEMER
P. FOUCART
† R. C. JEBB
W. G. RUTHERFORT
WILLIAM GOODWIN
BASIL D. GILDERLEEVE
C. JORDAN
ÉMILE PICARD
WILH. SCHULZE
KARL BRUGMANN
INGRAM BYWATER
WILH. SCHMIDT
PAUL KRETSCHMER
OTTO HOFFMANN
ROL. BONAPARTE
G. CLEMENCEAU
ED. MAYSER
† FRANZ SKUTSCH
J. M. STAHL
† FELIX SOLMSEN
EDGAR MARTINI
ERNST FRÄNKEL

ΣΥΝΕΔΡΟΙ ΚΑΙ ΤΑΚΤΙΚΟΙ

ΑΘΑΝΑΣΑΚΗΣ Γ. Ν., Καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.
ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι., Καθηγητής.
ΑΜΑΝΤΟΣ Κ., Γυμνασιάρχης.
ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ Σ.
ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Καθ. τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς.
ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗΣ ΣΠ., Καθηγητής.
ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ, Ἔφορος ἀρχαιοτήτων.
ΒΟΓΙΑΤΖΙΔΗΣ ΙΩΑΝ., Καθηγητής.
ΒΟΛΩΝΑΚΙΣ Μ.
ΒΟΡΕΑΣ Θ., Καθηγητής.
ΒΟΥΛΓΑΡΙΣ ΓΕΩΡΓ., Καθηγητής.
ΒΟΥΡΔΟΥΜΠΑΚΙΣ ΑΝΔΡ., Καθηγητής.
ΒΟΥΤΣΙΝΑΣ ΕΜΜ.
BÜRCHNER L., Καθηγητής.
ΓΑΖΕΠΗΣ ΓΕΩΡΓ.
ΓΑΡΔΙΚΑΣ ΓΕΩΡ., Ὑφηγητής.
ΓΕΝΕΡΑΛΗΣ ΕΜΜ., Γυμνασιάρχης.
ΓΕΩΡΓΑΚΑΚΙΣ Δ., Καθηγητής.
ΓΕΩΡΓΑΡΑΣ Ν., σχολάρχης ἐν Λαρίσσῃ.
ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ ΕΥΣΤΡ., Καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.
ΓΙΑΝΝΟΥΤΣΟΣ Κ., Γυμνασιάρχης ἐν Μεσολογγίῳ
ΓΙΔΟΠΟΥΛΟΣ Ν., Καθηγητής.
ΓΟΥΔΑΣ ΜΙΧΑΗΛ
ΓΟΥΔΗΣ Δ., Καθηγητής.
ΓΟΥΝΑΡΗΣ ΜΑΤΘΑΙΟΣ, Σχολάρχης.
ΓΡΑΤΣΙΑΤΟΣ Γ., Ἐπιθεωρητής, Γυμνασίου Τραπεζοῦντος.
ΔΑΓΚΛΗΣ ΧΡ., Σχολάρχης.
ΔΕΛΗΣ ΙΩ., Καθηγητής.
ΔΕΚΑΒΑΛΛΑΣ Ν.
ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ Ν., Γυμνασιάρχης.
ΔΟΥΚΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ.
ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ ΣΤ.
ΔΡΑΚΟΝΤΙΔΗΣ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ.
Ὁ Σεβασμιώτατος Εὐρυτανίας ΣΕΡΑΦΕΙΜ.
ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ Γ., Ὑφηγητής.
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΓΕΩΡ., Καθηγητής.
ΕΞΑΡΧΟΠΟΥΛΟΣ Ν. Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου.
ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ. Καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ Ι. ΝΙΚΟΛΑΟΣ.
ΖΕΡΒΟΣ ΣΚΕΥΟΣ, Ἰατρός.
ΖΟΛΙΝΔΑΚΙΣ ΠΑΥΛΟΣ Μ., Καθηγητής.
ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ Π. Α., Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου.
ΚΑΚΡΙΔΗΣ ΘΕΟΦ., Καθηγητής.
ΚΑΣΙΜΑΤΗΣ ΚΟΣΜΑΣ Π., Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΚΑΤΣΟΥΡΟΣ Ι., Καθηγητής.
ΚΑΦΕΖΕΖΗΣ Σ.
ΚΑΨΑΛΗΣ ΓΕΡΑΣ., Γυμνασιάρχης
ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ Α., Ἔφορος.
ΚΛΕΟΒΟΥΛΟΣ ΜΙΧΑΗΛ, Ἀρχιμ. διευθυντὴς τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς.
ΚΟΙΚΙΛΙΔΗΣ ΚΛΕΟΠΑΣ, Καθηγητὴς τῆς ἐν Ἱερουσαλὴμ Θεολογικῆς Σχολῆς.
ΚΟΝΤΕΑΣ Π., Σχολάρχης.
ΚΟΝΤΑΡΑΚΙΣ Ι., Καθηγητής.
ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ Π.

ΚΟΣΜΑΣ Κ., Καθηγητής.
ΚΟΥΚΟΥΛΕΣ ΦΑΙΔΩΝ.
ΚΟΥΣΗΣ ΕΛΕΥΘ. ΤΡΙΑΝΤ.
ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ Κ. ἔφορος ἀρχαιοτήτων.
ΚΟΥΣΟΥΛΑΣ Ι., Καθηγητής.
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Γ. Ἐπιθεωρητ.
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Μ., Καθηγητής.
ΛΑΒΔΑΣ ΚΩΝΣΤ., Σχολάρχης.
ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ ΞΕΝ., Καθηγητής.
ΛΑΜΨΑΣ ΔΗΜΗΤΡ., Διευθυντὴς Διδασκαλείου.
ΛΕΟΝΑΡΔΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων
ΛΙΒΑΔΑΣ Μ.
ΛΙΒΑΔΑΣ Ν., Σχολάρχης.
ΛΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΗΛ
ΛΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡ. Α.
ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ Κ. σχολάρχης.
ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ ΗΛ., Καθηγητής.
ΛΩΡΕΝΤΖΑΤΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, Γυμνασιάρχης ἐν Ἀθήναις.
ΜΑΝΔΑΛΟΣ Π.
ΜΑΡΑΣ Χ.
ΜΑΡΙΝΟΣ Γ.
ΜΕΝΑΡΔΟΣ ΣΙΜΟΣ, Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου.
ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ Θ., Καθηγητής.
ΜΙΧΕΛΗΣ Γ., Δικηγόρος ἐν Χαλκίδι.
ΜΟΜΦΕΡΡΑΤΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ, Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου.
ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ ΕΥΓΓΕΛΟΣ Δ., Καθηγητής.
ΜΠΑΞΕΒΑΝΑΚΙΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ Σ., Καθηγητής.
ΜΠΑΡΤ ΓΟΥΛ., διδ. φιλ., ἐν Ἀθήναις.
ΝΙΚΟΛΑΙΔΗΣ ΡΗΓΑΣ, Καθηγητὴς τῆς ἀνατομίας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ
ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ Π. Καθηγητής.
ΝΟΥΣΚΑΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Σχολάρχης.
ΞΟΥΛΟΣ Σ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, Καθηγητής.
ΞΠΙΤΑΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Καθηγητής.
ΞΑΝΘΑΚΙΣ Κ., Καθηγητής.
ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ ΙΣΙΔΩΡΟΣ.
ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ Σ., Ἔφορος ἀρχαιοτήτων ἐν Κρήτῃ.
ΞΥΛΙΝΑΚΙΣ ΑΧΙΛΛ., Καθηγητής.
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ, Καθηγητὴς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς.
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ ΛΕΟΝΤΙΟΣ, Διδάκτωρ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν.
ΠΑΪΖΗΣ Π., Γυμνασιάρχης.
ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ Γ., Γυμνασιάρχης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩ Καθηγ.
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΣΠ., Καθηγ.
ΠΑΝΕΤΣΟΣ. Καθηγητής.
ΠΑΝΤΕΛΑΚΙΣ ΕΜΜ., Καθηγητής.
ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ.
ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ., Καθηγητής.
ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ Ν., ἔφορ. ἀρχαιοτήτων.
ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Θ.
ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ ΑΘ, Σχολάρχης.
ΠΑΠΠΑΣΤΕΡΓΙΟΥ Ι., Σχολάρχης.
ΠΑΣΧΑΛΗΣ ΕΥΣΤ., Σχολάρχης. Τεργέστη.
ΠΙΤΥΔΗΣ ΜΙΧΑΗΛ.
ΠΙΖΑΝΗΣ ΙΩΑΝΝ. Ν., Καθηγητής.
PINTSCHOVIUS A.
ΠΡΕΒΕΛΑΚΗΣ ΜΙΧ., Γυμνασιάρχης.
ΠΥΛΑΡΙΝΟΣ Γ. Μ., Καθηγητής.
ΡΑΛΛΗΣ ΜΑΛΑΚΑΣ, Καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.
ΡΕΜΟΥΝΔΟΣ Γ.
ΡΕΝΤΙΦΗΣ Ι., Σχολάρχης.
ΡΩΜΑΙΟΣ Κ., ἔφορος ἀρχαιοτήτων.
ΣΑΒΒΟΠΟΥΛΟΣ Κ., Καθηγητής.
ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ, Ἐπιθεωρητής.
ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ ΑΝΤ., Σχολάρχης.
ΣΑΡΙΚΑΚΙΣ ΧΡ., Σχολάρχης.
ΣΒΟΡΩΝΟΣ Ι., Διευθυντὴς τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου ἐν Ἀθήναις.
ΧΑΪΝΑΣ Α., Δικηγόρος ἐν Χαλκίδι.
ΧΑΡΑΣΟΒΙΤΣ Ο.
ΧΑΡΔΑΒΕΛΛΑΣ ΙΩΑΝ., Γυμνασιάρ-

ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΛΟΣ ΝΙΚΟΛ. Σχολάρχης.
ΣΤΑΜΑΤΕΛΟΣ, Ἐπιθεωρητὴς δημοτικῶν Σχολείων.
ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΛΟΣ Κ.ΔΗΜΗΤΡ., ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων.
ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ ΜΙΧ., Καθηγητὴς
ΣΤΟΥΡΑΪΤΗΣ ΣΠ. Καθηγητής.
ΣΤΥΛΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ Κ., Καθηγητ.
ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΣ.
ΤΖΑΡΤΖΑΝΟΣ ΑΧΙΛΛΕΥΣ, Καθηγητής.
ΤΡΑΧΗΛΗΣ ΣΤ. Καθηγητής.
ΤΣΙΒΑΝΟΠΟΥΛΛΟΣ ΔΗΜΟΣΘ. ἐπιτ. Εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου.
ΤΣΙΡΙΓΩΤΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ Γ., Καθηγητής.
ΦΑΒΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Καθηγητής.
ΦΙΛΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡ., Καθηγητής.
ΦΩΤΙΑΔΗΣ ΠΕΤΡΟΣ
χης.
ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΣ Χ., Καθηγητής.
ΧΑΤΖΗΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΔΗΜΗΤΡ., Καθηγητής.
ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν., Καθηγητὴς τῆς γλωσσολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν., Καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΧΟΥΛΟΥΒΕΑΣ Γ., Σχολάρχης.
ΧΟΥΡΜΟΥΖΗΣ ΚΛΕΑΝΘΗΣ, Καθηγητής.
ΧΡΥΣΑΝΘΑΚΟΠΟΥΛΛΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ, Καθηγητής.
ΧΡΥΣΑΝΘΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΞΕΝ. Καθηγητής.
ΨΑΛΤΑΚΙΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν., Ἐπιθεωρητὴς δημοτ. σχολείων.
ΨΑΛΤΗΣ ΣΤΑΜ.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΑΝΤΑΛΛΑΣΣΟΜΕΝΑ

Ἐφημερὶς Ἀρχαιολογική. Ἀθῆναι.
Διεθνὴς ἐφημερὶς τῆς νομισματικῆς ἀρχαιολογίας. Ἀθῆναι
Νέος Ἑλληνομνήμων. Ἀθῆναι.
Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος, Ἀλεξάνδρεια.
Εὐαγγελισμός. Κωνσταντινούπολις.
Ἁρμονία, Κύπρος.
Mélanges de la Faculté Orientale, Beyrouth.
Annales de l'Observatoire national. Ἀθῆναι.
Mitteilungen des kais. deutschen archäolog. Instituts.
Bulletin de Correspondance Hellénique. Ἀθῆναι.
Revue des études Grecques. Παρίσιοι.
Analecta Bollandiana. Βρυξέλλαι.
Musée Belge. *Liège.*
Sitzungsberichte der königl. preussischen Akademie der Wissenschaften. Βερολῖνον.
Sitzungsberichte der königl. böhmishen Gesellschaft der Wissenschaften. Πράγα.
Nachrichten von der königl. Gesellschaft der Wissenschaften. Γοτίγγη.
Berichte über die Verhandlungen der königl. sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften. Λιψία.
Sitzungsberichte der königl. bayer. Akademie der Wissenschaften. Μόναχον.
Βυζαντινὰ Χρονικά. Πετρούπολις.
Rivista di Storia antica. *Padova.*
Skrifter utgifna af Königl. human Wetenskaps-Samfundet.
Eranos Acta philologica Suecana. *Upsala.*
Classical Philology. *Chicago.*
Atti e Memorie della Regia Acca. Virgiliana di Mantova
Revista de la facultad de letras y ciencias. Habana.
Mitteilungen das Seminars f. orient.Sprachen. Βερολῖνον.
Sitzungsberichte der kais.Ak.der Wissenschaften, in Wien.
The Annual of the Britisch School at Athens.

ΠΙΝΑΞ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΦΡΑΣΕΩΝ

Α

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΕΚΤΟΣ

ΑΘΗΝΗΣΙΝ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ
1914

ΧΡΟΝΙΚΩΝ ΜΟΡΕΩΣ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΑΙ ΤΟΠΩΝΥΜΙΚΑ

("Ἴδε Ἀθηνᾶς ΚΓ' σελ. 396-431 καὶ ΚΕ' σελ. 3-52 καὶ 155-198)

Πηγαὶ Ἀντιπαραβαλλόμεναι.

ΕΧ.= Ἑλληνικὸν Χρονικὸν Μορέως. Ἐκδότης John Shmitt: Chronicle of Morea. London 1904.

ΓΧ.= Γαλλικὸν Χρονικὸν Μορέως. Ἐκδότης Jean Longnon: Chronique de Morée (1204-1305). Paris 1911.

ΑΧ.= Ἀραγωνικὸν Χρονικὸν Μορέως. Ἐκδότης Alfred Morel-Fatio. Libro de los Fechos et Conquistas del Principado de la Morea (XIII et XIV siècles). Genève 1885.

ΧΓΕ.= *Carte de la Grèce,* rédigée et gravée au Dépôt de la Guerre d'après la triangulation et les levés exécutés par les officiers du Corps d Etat-Major. Paris 1852.

BDC = *Breve Descrizzione Corografica del Peloponneso o Morea,* estratta dal Volume di *D. Pier' Antonio Pacifico* Pievan della Chiesa Parochiale di S^a M^a di Cervarese. Aggiuntovi la *Notizzia delle quatro Provincie, divise in ventiquattro Territorii, con li Nomi Topografici delle Ville, fatta dal Sig. Giusto Alberghetti Ingegnero e sopraintendente al Catastico di Morea per Ordine del Eccelentissimo Senato. In Venezia,* MDCCIV (1704).

JCM.= Journal de la campagne que le Grand Vezir Ali Pacha a faite en 1715 pour la conquête de la Morée par Benjamin Brue interprète du roi près la Porte Ottomane. Paris 1870.

ΤΙΜ.= Travels in the Morea (1805) with a map and plans. By William Martin Leake. In three volumes. London: MDCCCXXX (1830).

ΙΜ.= Itinerary of the Morea: being a description of the routes of that Peninsula. By Sir William Gell. London. 1817.

ΕΛΛ.= Τὰ Ἑλληνικά. Ὑπὸ Ἰακώβου Ρ. Ῥαγκαβῆ. Τόμος Β'. Ἐν Ἀθήναις, 1853.

ΓΑΕ.= Στατιστικὰ Ἀποτελέσματα τῆς Γενικῆς Ἀπογραφῆς τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὴν 27 Ὀκτωβρίου 1907. Ἐπιμελείᾳ Γ. Χωματιανοῦ Τμηματάρχου κλπ., Τόμ. Β'. Ἐν Ἀθήναις 1909.

Α΄.

Νομὸς Ἀχαΐας καὶ Ἤλιδος ἐπαρχίαι Καλαβρύτων καὶ Πατρῶν.—Νομὸς Ἀρκαδίας· ἐπαρχία Γορτυνίας.

(ΕΧ). Τσερπηνὴ (Κερπινή).—(ΓΧ). Cherpigny, Cherpegny, Charpeigny.—(ΑΧ). Cherpini.

(ΓΧ). Guerraines.— Cocovax.— La Juliane.—Estransses.— Escuel.— Regranice.— La Valte.— Coscolomby·— Valaques.

Κατὰ τὸν θάνατον τοῦ «Γαλτιέρου ντὲ Ῥοζιέρη ἀφέντου τῆς Ἀκόβου»—le noble baron messir Gautier de Rosieres, qui sires estoit de Matagriphon (1),— ἡ ἀνεψιὰ αὐτοῦ Μαργαρίτα, θυγάτηρ τοῦ πρωτοστράτορος τοῦ πριγκιπάτου «μισὲρ Τζὰν ντὲ Πασαβᾶ—Monseignor Jehan de Passavant le marescal de la princée de Achaye,— ἐκρατεῖτο ἐν Κωνσταντινουπόλει ὡς ὅμηρος ἐπὶ τῇ ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἀπολυτρώσει τοῦ πρίγκηπος Γουλιέλμου Β΄ Βιλλαρδουΐνου (ΕΧ 7301 - 7320. ΓΧ §§ 501, 503. ΑΧ §§ 384 - 5). Διὰ τοῦτον δὲ τὸν λόγον, ὅτι ὡς ὅμηρος ἐκρατεῖτο, ὑπῆρξεν εἰς αὐτήν, μόνην κληρονόμον τοῦ ἀτέκνου θείου, ἀδύνατον νὰ ἐμφανισθῇ ἐμπροθέσμως ἐνώπιον τοῦ πρίγκηπος, κατὰ τὰ ἐν Πελοποννήσῳ φεουδαλικὰ νόμιμα, ὅπως ἀναγνωρισθῇ κυρία τῆς κατὰ κληρονομίαν λαχούσης αὐτῇ βαρωνίας Ἀκόβου.

Ὅτε δ᾽ ἀπολυτρωθεῖσα εἴτε κατὰ χάριν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐτοκράτορος, εὐσπλαγχνισθέντος τὴν ὀρφανὴν πατρὸς καὶ μητρός, ὡς μαρτυρεῖ τὸ ΑΧ, εἴτε τῇ φροντίδι τοῦ πρίγκηπος ἐκτελοῦντος τοὺς ὁρισμοὺς τῶν φραγκικῶν συνηθειῶν, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὁ πρίγκηψ ἐπιμόνως ἀπέκρουσε τὴν ὑποβληθεῖσαν αὐτῷ κληρονομικὴν ἀξίωσιν τῆς ὀρφανῆς, ἐπὶ λόγῳ ὅτι κατὰ τὸ βιβλίον τοῦ νόμου τοῦ Μορέως τὸ ἔχον ἀναγεγραμμένα «τὰ συνήθεια» χρέος

(1) ΑΧ § 117: «et à micer Gautier de Rosieres fuese dado en la Misserea una baronia, laqual se clama Matagriffon *en franco et en griego* Acova, con *XXIIII* cavallerias de tierra et de villanos.

ὀφειλόμενον ὡς λίζιος ἐξεπλήρωσεν αὕτη πρὸς τὸν λίζιον αὐτῆς αὐθέντην γενομένη ὅμηρος πρὸς ἀπολύτρωσιν αὐτοῦ.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ ἔκκλητον περὶ τὸν πρίγκηπα δικαστήριον τῶν ἀρχιερέων, καβαλλαρίων καὶ φλαμουριάρων τῆς αὐθεντίας ὁμοίαν ἐξέδοτο ἀπόφασιν, φαίνεται δὲ ὅτι ὁπωσοῦν ἐστενοχωρήθη ἡ συνείδησις τοῦ Γουλιέλμου, εὐθὺς μετὰ τὴν ἔξοδον ἐν Ἀνδραβίδᾳ ἐκ τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου, ὅπου ἐγένετο ἡ δίκη, ἐκάλεσεν οὗτος τὸν λογοθέτην τῆς αὐθεντίας Λινάρδον — le chancelier Lienart — καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν (ΕΧ 7680/92): «Εἰς τοῦτο θέλω, ἂν μ' ἀγαπᾷς ἔπαρ' τὸν Κολινέτον, | ὅπου ἔνι πρωτοστράτορας ὅλου τοῦ πριγκιπάτου, | κι ἂς ἔλθουσιν οἱ γέροντες τῆς μπαρουνίας Ἀκόβου | κι ἂς φέρουσι τὰ πραχτικὰ ὅπου ἔχουσι μετ' αὔτους, | καὶ ποίσετε τὴν μοιρασίαν ὅλης τῆς μπαρουνίας· | τὸ τρίτον γὰρ μερίσετε κι ἀνθολογήσετέ το· | ἐνῷ ἔρχονται τὰ φέη ὀκτώ, θέλω νὰ ἔν' τὰ πέντε | ὅλα τὰ καλλιώτερα δημόσια γὰρ τοῦ τόπου· | κι ἀπὸ τὰ ὁμάτζια τὰ πρῶτα γὰρ τὰ τρία· | καὶ βάλε νά με γράψουσιν φράγκικον πρεβελέτζιο, | τὸ πῶς τὰ δίδω ἐγὼ αὐτὰ τὰ φέη τῆς Ἀκόβου, | τὸ τρίτον γὰρ τῆς μπαρουνίας, τῆς ντάμας Μαργαρίτας | διὰ χάριν διὰ δόσμα νέον αὐτῆς καὶ τῶν παιδίων». (Πρβ. καὶ § 525 ΓΧ.)

Πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς θελήσεως τοῦ πρίγκηπος, ὁ λογοθέτης Λινάρδος μετὰ τοῦ «πρωτοβεστιαρίου» (prothofficier) Κολινέτου καὶ τῶν παρεδρευόντων ἄλλων εἰδημόνων ἐκ τοῦ καταστίχου («ριτζίστρου») τῆς διανομῆς τῶν τιμαρίων «ἀνθολογήσαντες» ἐξέλεξαν καὶ ὥρισαν, ἀντὶ τῶν εἰκοσιτεσσάρων «φίε καβαλλαρίων» ἅτινα ἀνῆκον εἰς τὴν βαρωνίαν Ἀκόβου, τὰ κατὰ χάριν πριγκηπικὴν δοτέα εἰς τὴν Μαργαρίταν ὀκτώ, λαμβανόμενα ἐκ τῶν εἰς τὴν βαρωνίαν ἀνηκόντων αὐτουσίως πέντε μὲν ἐκ τῶν δημοσίων (en demaine) τρία δ' ἐκ τῶν ὁματζίων (en hommege), ἅτινα σημειωτέον ὅτι μόνον τὸ ΓΧ εἰδικῶς ἓν καθ' ἓν κατὰ τόπους περιγράφει ὡς ἑξῆς.

§ 526: I. Contrée de la *Coulovrate*, — 1) le fié de *Guerraines*. Coulovrate εἶναι τὰ Καλάβρυτα, τὰ καὶ Colovrate ἀλλαχοῦ γραφόμενα καὶ ἀλλαχοῦ La Grite. Τὸ «φίε» τῶν Guerraines μετά τινος λόγου ἐπιτρέπεται νὰ ζητηθῇ οὐχὶ εἰς τὸ πρὸς δυσμὰς τῶν Καλαβρύτων χωρίον «Φλάμπουρα», ὅπου αὐθαιρέτως ἐτοποθέτησεν αὐτὸ ὁ Buchon, ἀλλ' ἴσως εἰς τὸ ἀνατολικῶς καὶ ὑψηλότερον τῆς

αὐτῆς πόλεως ἐπὶ τοῦ προσφόρου ἐδάφους τῆς Νωνάκριδος κείμενον χωρίον Γουναριάνικα (ΧΓΕ. Gunarianica) οὗ τὸ ὄνομα (1) προσομοιάζει.— 2) Cellui de la Guomenice. Ταύτην ἔδειξεν ἤδη ὁ κ. Longnon νοτιοδυτικῶς καὶ οὐ μακρὰν τῶν Καλαβρύτων εἰς τὸ χωρίον Γουμενίτσαν τοῦ δήμου Λαπαθῶν (ΧΓΕ. Goumenitsa.— Ἐν ΓΑΕ: σελ. 379 ἄνω καὶ κάτω Γουμενίτσα).

II. *Devers Mathegiphon* le fié de *Cocovax*. Ἡ Κόκκοβα, παρὰ τὰ Φίλια, τὴν πρωτεύουσαν τοῦ δήμου Λευκασίου τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων, χωρίον δειχθὲν ὑπὸ τοῦ κ. Longnon, κεῖται βεβαίως πρὸς τὸ μέρος (devers) τοῦ περιπύστου Matagiffon (Ἀκόβου). Δύναταί δέ τις μετὰ λόγου νὰ ἐμμείνῃ εἰς τὸν τοιοῦτον προσδιορισμόν.

III. *Devers la Calandrice* le fié de la *Juliane*. Εὐλόγως ὁ κ. Longnon οὐδὲν ἐπὶ τούτου ἐσημείωσε· διότι ὅσον καὶ ἂν ἐθίσθησαν οἱ μελετῶντες τὰ Χρονικὰ εἰς τὴν τερατώδη ἐνίοτε διαστροφὴν τῶν ὀνομάτων, δύσκολον εἶναι νὰ ἐπιχειρήσῃ τις νὰ πείσῃ ὅτι τὸ ὄνομα Juliane ἀπηχεῖ τὸ τῆς ὑπεράνω τῆς Χαλανδρίτσης Σποδιάνας, πρὸς ὃ ὁ νοῦς στρέφεται.

IV. *Au plain de la Morée*, le fié de la *petite Gastoigne*. Ἴδε τὸν ὑπὸ τοῦ κ. Longnon γενόμενον ὁρισμὸν τῆς Γαστούνης.

V. *Ensemble le casal de la Charpigny* et la moitié d'*Estransses*. Ἐνταῦθα, καίπερ ἔχοντες γνωστὸν ὄνομα τὸ τῆς Κερπινῆς, ἀναγκαζόμεθα νὰ ἐνδιατρίψωμεν περὶ αὐτὸ εἰς ἔρευναν καὶ ζητήσεις, ἔτι καὶ μετὰ τὴν καθ' ἡμᾶς (διαφωνοῦντας ἐν τούτῳ πρὸς τὸν ἐκδότην τοῦ ΓΧ. ὅστις ἠναγκάσθη νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν Ἤλιδα ὅπως ὑποδείξῃ ἐκεῖ τὸ χωρίον Στρούζι) σχεδὸν βεβαίαν ἀναγνώρισιν τῆς Στρεσσόβης ἢ Στρεζόβης (BDC II territ. Calavr. σελ. 122. *Stressova*.— ΓΑΕ σ. 379 Στρέζοβα, δ. Παΐων, ἀρ. 1. κάτ. 1829. —ΕΛΑ 205, Στρέζοβα) ὑπὸ τὸ γαλλικὸν περίβλημα Estransses·

Ἡ Στρέσσοβα κεῖται ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καλαβρύτων ἀμέσως ὑπεράνω τῆς γραμμῆς τῆς διαχωριζούσης τὴν ἐπαρχίαν ταύτην καὶ τοὺς

(1) Τὸ ὄνομα τοῦτο οὔτε ἐν ΓΑΕ οὔτε ἐν BDC οὔτε ἐν ΕΛΑ φαίνεται ὡς τόπος κατῳκημένος. Ἐν δὲ Καλαβρυτινῆς Ἐπετηρίδος σ. 305 λέγονται περὶ αὐτοῦ ταῦτα: «Ἐν τοῖς δυτικωτέροις τοῦ δήμου ἦτο χωρίον Γουναριάνικα, ὅπερ ἤδη τελείως ἐγκατελείφθη, καὶ οἱ κάτοικοι αὐτοῦ μετῴκησαν εἰς Αἰγιάλειαν καὶ Πάτρας».

δήμους Ἐλευσῖνος καὶ Κλείτορος τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας, μεταξὺ δύο τόπων φερόντων τὸ ὄνομα «Κερπινή», τῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καλαβρύτων, κάτω τῆς πόλεως τῶν Καλαβρύτων πρωτευούσης τοῦ δήμου Κερπινῆς ὁμωνύμου κώμης (ΓΑΕ σ. 379, δ. Κερπινῆς, ἀρ. 1. Κερπινή, κατ. 612) καὶ τῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Γορτυνίας Κερπινῆς (ΓΑΕ σ. 389, δ. Κλείτορος ἀρ. 5. Κερπινή, κάτοικοι 685. ΕΛΛ σ. 722), τῆς πρὸς τὴν Στρέσσοβαν γειτνιαζούσης. Ἀμφοτέρας ταύτας τὰς ταὐτωνύμους κώμας ἔχει ὡς κατῳκημένους τόπους ἀναγεγραμμένας ἡ ἑνετικὴ ἀναγραφὴ BD C II territ. Calavr. σ. 122 Chierpeni καὶ III territ. di Caritena σ. 128 Chierpini. (1) Ἀλλὰ τότε, ὡς βλέπομεν ἐν τῇ αὐτῇ ἐπισήμῳ ἀναγραφῇ, κατῳκημένος ἦτο καὶ τόπος ἄλλος φέρων ὄνομα Xerochierpini (BDC II territ. di Carit. σ. 129), ἤτοι Ξεροκερπινή, ὄνομα μὴ περιλαμβανόμενον μήτε ἐν ΓΑΕ μήτε ἐν ΕΛΛ, ἀλλ' ὅμως ἀναγεγραμμένον ἐπὶ τοῦ ΧΓΕ νοτιοδυτικῶς τῆς Στρεσσόβης παρὰ τὴν Ξεροκαρύταιναν ἁπλῶς οὕτως: Κερπινὴ (ΧΓΕ Kierpini-Xérokarytaina-Stresova). Ἡ Ξεροκαρύταινα ἐν τῷ ΓΧ §§ 927-8 ἀνεγνωρίσθη ἤδη ὑπὸ τὸ ὄνομα le Xerrecarintaine.

Ὅτι εἰς τὸν ξηρὸν τοῦτον τόπον (2) δὲν ἁρμόζει τὸ ὄνομα casal de la Charpigny, ὄνομα κώμης ἀποτελεσάσης δόμα φεουδαλικὸν κατὰ τὴν § 526 τοῦ ΓΧ, εἶναι προφανές. Περιορίζεται ἄρα ἡ ἐξέτασις, εἰς τοῦτο, τίς τῶν δύο ταὐτωνύμων κωμῶν, ἡ ὑπὲρ τὴν Καρύταιναν ἢ ἡ ὑπὲρ τὰ Καλάβρυτα «ἠνθολογήθη», ὅπως μετὰ τοῦ ἡμίσεος τῆς Στρεσσόβης (Estransses) κατὰ τὴν «μερισίαν τῆς μπαρουνίας Ἀκόβου» (ΕΧ 7684) συναποτελέσῃ ἓν τῶν πέντε πρώτων τιμαρίων, ἅτινα ὁ Γουλιέλμος ἠθέλησε κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο (7687) «νὰ εἶναι ὅλα ἀπὸ τὰ καλλιώτερα δημόσια (ἢ δημοσικὰ) τοῦ τόπου», αὐτὸ τὸ ἐν ΓΧ § 526 μνημονευόμενον πέμπτον. Ἐν τῇ τοιαύτῃ δὲ ζητήσει ἀρκεῖ ἡ γειτνίασις Στρεσσόβης καὶ γορτυνιακῆς Κερπινῆς, ὅπως καταστήσῃ πιθανὸν ὅτι τὸ πέμπτον τοῦτο μερίδιον ἀπετελέσθη κατὰ σύζευξιν

(1) Καὶ σήμερον τὸ ὄνομα ἀκούεται διττῶς Κερπινὴ καὶ Κερπενή. Πρβ. καὶ τὴν ἐν ΓΧ διττογραφίαν αὐτοῦ.

(2) Ἐν Πελοποννήσῳ συχνὰ ἀπαντῶσι τὰ τοιαῦτα ἀπὸ μητροκωμίας σύνθετα μετὰ τοῦ ἐπιθέτου ὀνόματα ξηρῶν τόπων: Ξηρο-καρύταινα-κερπινὴ-πολιανὴ-καρνέσι καὶ εἴ τι ἄλλο. Ἀλλὰ καὶ Ξηρόκαμπος, Ξηροχῶρι, Ξηρονομή, Ξηροκάστελλον, Ξηροβοῦνι κλπ.

τοῦ ἡμίσεος τῆς Στρεσσόβης καὶ τῆς γείτονος κώμης Κερπινῆς — ensemble le casal de la Charpigny et la moitié d'Estransses.

Ἔχοντες δ' οὕτω τοὺς πέντε τῶν ὀκτὼ κλήρων οὓς ὁ Γουλιέλμος ηὐδόκησεν ὡς τρίτον μέρος τῶν εἰκοσιτεσσάρων κλήρων τῆς ὅλης βαρωνίας Ἀκόβου νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὴν ντάμα Μαργαρίταν» (ΕΧ 7692. Κ)

«διὰ χάριν καὶ δόμα νέον αὐτῆς καὶ τῶν παιδίων της»,

προβαίνομεν εἰς τὴν περὶ τῶν ἑτέρων τριῶν ἐξέτασιν κατὰ τὰ περὶ αὐτῶν ἐν § 527 τοῦ ΓΧ μνημονευόμενα.

Τὰ κατὰ τὸ ἀνωτέρω δειχθὲν θέλημα τοῦ αὐθέντου ἀνθολογηθέντα «ὀμάτζια», ἀπετέλεσαν τοὺς ἑξῆς τρεῖς κλήρους — et lez fiez de l'ommage si fu :

I. Cellui de Monseignor Jaque de Veligourt dou fié *de la Valte, ou tout le casal de la Regranice* et *celui* de *Coscolomby*. Δύο χωρία ὁλόκληρα, ἡνωμένα εἰς ἓν φέουδον ὑπὸ τὸ ὄνομα la Valte, ὅπερ ὁ κ. Longnon ἔκρινεν ὅτι ἴσως εἶναι ὁ Βάλτος τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων· ἐπεξηγήσας ὅτι Βάλτος ἐν τῷ ΧΓΕ ὀνομάζονται τὰ Kalyvia de Mazi au nord — est d'une antre Kalyvia de Mazi καὶ παραπέμψας εἰς τὸν Philippson. Ἀλλ' ὡς περιφέρεια ἐν ᾗ τὰ ὑπ' αὐτοῦ μνημονευόμενα δύο Kalyvia de Mazi δείκνυνται ἐπὶ τοῦ χάρτου φέρει ἐκεῖ τὸ γενικὸν ὄνομα Katsanes καὶ οὐδὲν ἄλλο. Ἀκριβὲς δὲ μόνον εἶναι ὅτι ἐνῷ τὸ χωρίδιον Μάζι τὸ βορειοδυτικῶς ὑπὸ τὸ ὄνομα Καλυβίων σημειούμενον κεῖται ἐφ' ὑψηλοῦ καὶ εἶναι ὑγιεινόν, τὸ κάτω χωρίον καίτοι μὴ ὀνομαζόμενον Βάλτος «εἶναι ὑγρότατον, νοσῶδες καὶ ἑλῶδες ἐκ τῶν πολλαχοῦ λιμναζόντων ὑδάτων κλπ.» κατὰ τὴν ἀκριβῆ περιγραφὴν τῆς περὶ τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων πραγματείας τοῦ γυμνασιάρχου Γ. Παπανδρέου (Καλαβρυτινὴ Ἐπετηρίς. Ἐν Ἀθήναις 1906, ἐν σελ. 285-287). Περὶ δὲ τῶν ἀποτελούντων τὸ φέουδον δύο χωρίων τῶν ὑπὸ τὰ ὀνόματα Regranice καὶ Coscolomby σιωπᾷ.

Τὸ πεῖθον ἡμᾶς, ὅτι ἡ Valte δὲν πρέπει νὰ ζητηθῇ εἰς ὃ μέρος ὑπέδειξεν ὁ ἐκδότης τοῦ ΓΧ, ὡς οὐδ' εἰς τὴν καλαβρυτινὴν Κερπινὴν εἶναι, ὅτι ἐν τῷ φραγκικῶς μετημφιεσμένῳ ὀνόματι Regranice διακρίνονται καλῶς τὰ χαρακτηριστικὰ τὰ βοηθοῦντα εἰς ἀναγνώρι-

σιν τοῦ ἑλληνικοῦ ὀνόματος, εἴτε τοῦτο εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ χωρίου Γλανιτσιὰ (ΓΑΕ σ. 389, δ. Κλείτορος ἀρ. 3. Γλανιτσιὰ κατ. 496. ΕΛΛ σ. 722) εἴτε εἶναι ἡ τοῦ γείτονος δήμου Νυμφασίας Γρανίτσα (αὐτόθι. δ. Νυμφασίας ἀρ. 2 κατ. 524.— ΕΛΛ σ. 723) ὅπερ μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ ρ συμπίπτει πρὸς τὰς τρεῖς ἐπιτεταγμένας συλλαβὰς τοῦ τετρασυλλάβου γαλλικοῦ Regranice. Ἀκριβῶς δὲ μεταξὺ τῶν δύο τούτων κωμῶν κεῖται ἡ πρωτεύουσα τοῦ δήμου Κλείτορος τῆς ἐπαρχίας Γορτυνίας ἡ φέρουσα ὄνομα Βαλτεσινῖκον (ΓΑΕ σ. 389, δ. Κλείτ. 1 Βαλτεσινῖκον κατ. 1622.—ΕΛΛ σελ. 722 Βαλτεσινίκος) οὕτινος αἱ δύο πρῶται συλλαβαὶ κατοπτρίζουσι πιστῶς τὸ ἐν τῷ ΓΧ ὄνομα τῆς Valte. (ΧΓΕ Glanitsà-Valtesinico-Granitsa). Ἐκεῖ δὲ πλησίον ἀκριβῶς ἐμφανίζεται ἀσύνηθες ὄντως ὄνομα χωρίου Παραλογγοὶ (ΓΑΕ σελ. 388 δ. Ἐλευσῖνος, ἀρ. 10 Παραλογγοί, κατ. 525.—ΧΓΕ Paralongi, ΒΔ. τῆς θέσεως Kerpini (Ξηροκερπινῆς) καὶ τῆς ὑπεράνω αὐτῆς Kondovazéna (Κοντοβαζαίνης).—Ἐν BDC σ. 128, οἱ Παραλογγοὶ λέγονται Paliolongus= Παλιολογγοὺς κατ᾽ αἰτιατικήν.—Ἐν ΕΛΛ σ. 720 ἑνικῶς Παραλογγός). Εἰς τοῦτο τὸ ὄνομα τολμῶμεν νὰ προκαλέσωμεν ἁπλῶς τὴν προσοχὴν τοῦ μελετητοῦ τοῦ θέλοντος νὰ ἐνδιατρίψῃ εἰς ἀνακάλυψιν τοῦ τόπου τοῦ ἐν ΓΧ ὀνομαζομένου Coscolomby, παρ᾽ ὅλην τὴν εἰς τὰς δύο πρώτας συλλαβὰς μεγάλην διαφοράν, ἐνθυμούμενοι ὅτι τὴν Λακεδαιμονίαν καὶ τὸ ΓΧ καὶ τὸ ΑΧ μετεμόρφωσαν εἰς Cremonie καὶ Cremenie καὶ La Cremonie, τὸ δὲ ΓΧ μετέβαλεν εἰς La Grite καὶ Coulovrate τὰ Καλάβρυτα, εἰς Salicore τὸ Ξεροχῶρι, εἰς Blecola τὸ Βραχῶρι εἰς Gripton τὸ Ζητοῦνι κλπ.

II L ommage de Madame [Margerite] qui estoit cousine de monseignor Gautier de Rosieres pour le fié de *la Lisarée* et le fié de *Toporice* et de *Valaques*. Περὶ Lisarée ἴδε ὑπὸ τὸ κείμενον τὴν σημείωσιν 1 τοῦ ἐκδότου, καὶ ἐν Ἀθηνᾶς ΚΕ' σ. 48. Ὡσαύτως δὲ περὶ Toporice= Τοπόριτσα ἢ Τοπόριστα τὴν αὐτόθι σημ. 2 τοῦ κ. Longnon καὶ ΧΓΕ: Toporista ἀνατολικῶς πλησίον τῆς Στρεσσόβης.

Ἀλλὰ τοῦ χωρίου Valaques τὸν προσδιορισμὸν νομίζομεν ἀσφαλέστερον ἐκεῖ ὅπου σήμερον σώζεται κατῳκημένος τόπος τὸ χωρίον τὸ φέρον τὸ ὄνομα Βλάχοι, τὸ ἀκριβῶς ἀντιστοιχοῦν εἰς τὸ κατὰ

μετάφρασιν γαλλιστὶ παραδοθὲν ἡμῖν Valaques, ἀντὶ τοῦ χωρίου Βάχλια (ΓΑΕ σ. 288 δ. Ἐλευσῖνος ἀρ. 2) εἰς ὃ ἐν σημειώσει 3ῃ παραπέμπει ὁ κ. Longnon. Ἴδε ΓΑΕ σ. 289 δ. Ἡραίας ἀρ. 6 Βλάχοι, κατ. 269.—ΕΛΛ σ. 719 Βλάχος.—ΧΓΕ Vlakhi εἰς τὸ ἄνω τμῆμα τῆς γείτονος Λειοδώρας (Liodora).

III. L'ommage dou seignor de Charpigny pour le demy fié de l'*Escuel* de la montaigne des Aventures. Εἰς τούτου τὴν ἀνεύρεσιν αὐτὸ τὸ κείμενον τοῦ Χρονικοῦ ὁδηγεῖ, ἀρκεῖ δ' ἡ παραπομπὴ εἰς τὰς ὑπ' αὐτὸ σημειώσεις 4 καὶ 5 τοῦ ἐκδότου καὶ εἰς ΧΓΕ (Mont Movri-Santameri-Mt Santameri), πρὸς τούτοις δὲ καὶ ἡ πρόκλησις τῆς προσοχῆς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ χάρτου εἰς τὸ ὀπίσω τοῦ Σανταμερίου ὀροπέδιον καὶ τὸ κατὰ τὸ ἀνατολικὸν τέρμα αὐτοῦ ὄνομα κώμης Σκοῦρα, ὅπερ τῇ προτάξει τοῦ ἀπαραιτήτου τότε πρὸς εὐχερῆ ὑπὸ Γάλλων, Ἰταλῶν καὶ Ἱσπανῶν ἐκφώνησιν τοῦ sc ἢ sk ἐν ἀρχῇ τῆς λέξεως — Escura — προσεγγίζει λίαν εἰς τὸ γαλλόμορφον Escuel. Ἴδε BDC II territ. Patrasso σ. 121, Scura. — ΓΑΕ σελ. 377 (δήμ. Τριταίας ἀρ. 18 Σκοῦρα).

Καὶ ταῦτα μὲν ἴσως ποτὲ ἀποδῶσι χρήσιμα εἰς τελειοτέραν ἀναγνώρισιν τοῦ ἐν Πελοποννήσῳ φεδαλικοῦ ἐδάφους, ἐξ οὗ ἐγένετο ἡ ὑπὲρ τῆς ὀρφανῆς κληρονόμου μετὰ σφετερισμὸν τοῦ κλήρου πριγκηπικὴ παραχώρησις.

Νῦν δ' ὑπολείπεται ἡ ἐξέτασις τοῦ τῶν δύο Κερπινῶν ζητήματος.

Κώμη Κερπινὴ — casal de la Charpigny — (1) μνημονεύεται ἐν § 526, 527 τοῦ ΓΧ, ὅπως δειχθῇ ὅτι ἡ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο κώμη παρεχωρήθη εἰς ἕνα μετὰ τῆς Στρεσσόδης (Estransses) κλῆρον ἡρμοσμένη.

Κώμη Κερπινὴ — casal que se clama Cherpini (2) μνημονεύεται ἐν § 120 τοῦ Ἀραγωνίου Χρονικοῦ, ὅπως διδαχθῶμεν διατί, ὡς ἁπλῶς τὸ ΕΧ ἅπαξ μόνον μνημονεῦσαν τοῦ ὀνόματος μαρτυρεῖ, ὁ Οὖγος «ντὲ Λέλλε» (στ. 1943):

«ἀφῆκεν τὸ ἐπίκλην του, ντὲ Τσερπηνὴ ὀνομάστη». (3)

(1) Παραλλαγαὶ ἐν τῷ ΓΧ Charpeigny (§ 674, 972), Cherpeguy (§ 801).

(2) Ἡ αὐτὴ γραφὴ (ch=k) καὶ ἐπὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ βαρώνου: Micer Hugo Cherpini (§ 120) καὶ micer Hugo de Cherpini (§ 494).

(3) Καθ' ὅσον ταῦτα ἀναφέρονται εἰς τὸν πρῶτον βαρῶνον Βοστίτζης, τὸν πατέρα

Λέγει δὲ ἐν τῇ ἄνω παραγράφῳ ὁ ΑΧ ὅτι ἐπειδὴ ὁ υἱὸς τοῦ πρώτου Οὔγου, ὃν καλεῖ Gui (ΕΧ Οὔγκος ντὲ Λέλλε, ΓΧ Oughes de [Lille]) ἐγεννήθη ἐν ταύτῃ τῇ κώμῃ τῇ καλουμένῃ Κερπινῇ, διὰ τοῦτο ὠνόμασαν αὐτὸν μισὲρ Οὔγον Κερπινῆ (lo nombraron micer Hugo Cherpini). Οὗτος δ' ἔκτισε τὸ κάστρον τῆς Βοστίτσης (fizo el castiello de la Bostiça).

Ἀλλ' εἰς τίνα τῶν δύο σῳζομένων σήμερον ὁμωνύμων κωμῶν ἐγεννήθη ὁ διάδοχος τοῦ πρώτου βαρώνου Βοστίτζης καὶ κτίστης τοῦ κάστρου ταύτης;

Ὁποτέρα τῶν δύο ὁμωνύμων κωμῶν συμπαρεχωρήθη μετὰ τοῦ ἡμίσεος τῆς Στρεσσόδης (Estransses) εἰς τὴν ὀρφανὴν Μαργαρίταν;

Ἆρά γε ἐν ἔτει 1209, ὅτε ἐγένετο τῶν φεούδων ἡ διανομή, ὑπῆρχον ἀμφότεραι αἱ σήμερον σῳζόμεναι ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα κῶμαι, αἵτινες κατὰ τὸ τέλος τοῦ ιζ' αἰῶνος (μετὰ πεντακόσια ἔτη) κατῳκοῦντο ταὐτώνυμοι, ὡς καὶ σήμερον;

Καὶ ἂν τυχὸν μία μόνη κώμη Κερπινὴ ὑπῆρχε κατὰ τὸν ιγ' αἰῶνα ἀρχόμενον, τίς ἡ μητρόπολις τῆς ἑτέρας τῶν δύο σήμερον σῳζομένων;

Τῆς τελευταίας ταύτης ὑποθέσεως παραλαμβανομένης, — τὸ μὲν γεγονὸς τὸ μαρτυρούμενον ἐν § 527 τοῦ ΓΧ, ὅτι δηλαδὴ μετὰ τοῦ ἡμίσεος τῆς Στρεσσόδης (Estransses) ἡρμόσθη ἡ Κερπινὴ εἰς ἕνα κλῆρον πρὸς παραχώρησιν εἰς τὴν Μαργαρίταν γεννᾷ τεκμήριον ὑπὲρ τῆς γορτυνιακῆς Κερπινῆς· — τὸ δὲ γεγονὸς ὅτι κατὰ τὸν χρόνον τῆς διανομῆς (1209) εἰς τὴν βαρωνίαν Βοστίτζης περιελήφθη ἡ Κερπινὴ ἄγει μᾶλλον εἰς προτίμησιν τῆς θέσεως τῆς προσεχεστέρας εἰς τὴν Βοστίτζαν, τουτέστι τῆς καλαβρυτινῆς Κερπινῆς.

Ἀλλ' ὅπως δήποτε καὶ ἂν ἔχῃ τὸ δυσδιάγνωστον πρᾶγμα, ἓν τοῦτο κατεστάθη νῦν βέβαιον, ὅτι ἀπὸ προϋφισταμένου ἐν Πελοποννήσῳ ὀνόματος κώμης «Κερπινῆς» μετωνομάσθησαν οἱ βαρῶνοι Βοστίτσης

τοῦ ἐν Κερπινῇ γεννηθέντος Οὔγου ἐλέγχονται πεπλανημένα. Ἴδε ΓΧ ἐν σελίδι 45. Οὕτω καὶ ὁ δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Γοδοφρέδου Α' Βιλλαρδουίνου, ὁ ἔπειτα Γουλιέλμος Β' μετωνομάσθη εἰς «μισὲρ Γουλιάμον Καλαμάτην, ὅτι «ἐγεννήθηκεν ἐκεῖ ἐν κάστρῳ Καλαμάτας» (ΕΧ 2448/9) ὅπου καὶ αἰσθανθεὶς ἐγγίζον τὸ τέλος αὐτοῦ ἔσπευσε νὰ μεταβῇ ἵνα ἀποθάνῃ (ΕΧ. 7761/62. ΑΧ § 187-188). — Ἐπὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ βαρώνου παρατηροῦμεν ὅτι ὁ Ταυρίνιος ἔχει «ντὲ ζερπείνει», ὁ δὲ Παρισιανὸς παραδοξότατα «ντὲ Τσέρμπουνη, μόνος δὲ ὁ Κ τὸ ὀρθόν.

εἰς Cherpini, τὸ ἐπὶ τὸ γαλλικώτερον ἔπειτα εἰς Cherpigny καὶ Charpeigny τραπὲν καὶ ὑπὸ τὴν τοιαύτην ἀριστοκρατικὴν μορφὴν ὡς ὄνομα γαλλικῆς εὐγενείας καὶ τοὺς Ἕλληνας μετὰ τοὺς Φράγκους θέλξαν.

Β'.

Νομὸς Ἀρκαδίας — Ἐπαρχία Μαντινείας.
Le plain de la Caf Celle.

Ἐν Ἀθηνᾶς ΚΕ' σελ. 185-193 ἀνιχνεύσαντες τὸ ἔδαφος εἰς ὁρισμὸν τῆς θέσεως τοῦ πρὸ τῆς Μεγάλης Ἀραχόβης φραγκικοῦ κτίσματος «Ἁγίου Γεωργίου», ἔτι δὲ καὶ τοῦ μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κυρίευσιν τοῦ κάστρου τούτου ἱδρυθέντος κατέναντι «Beaufort», ἐδείξαμεν τοῦτο τὸ Ἀντίκαστρον ὑπεράνω τῆς παρὰ τὸν δυτικὸν κλάδον τῆς ἀπὸ Μυστρᾶ ὁδοῦ ἐπὶ προδούνου τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ βουνοῦ τῶν Κολινῶν, ἀκριβῶς ἐν ᾗ θέσει ἡ ἀκριβολόγος ἐν § 821 τοῦ ΓΧ περιγραφὴ προσαρμόζεται εἰς τὸ ἐν ΧΓΕ τοπογραφικὸν διάγραμμα.

Καὶ τότε μὲν ἐν παρόδῳ μνημονεύσαντες τῆς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων πολιορκίας τοῦ Beaufort ἐτράπημεν εἰς εἰδικὴν τοπογραφικὴν ἔρευναν σκοποῦσαν εἰς ἐξακρίβωσιν τῆς θέσεως τοῦ ἐν § 934 ὑπὸ τὸ διεστραμμένον ὄνομα Condiny ἢ Cordiny φερομένου βουνοῦ, ὅπως ἔπειτα παρακολουθήσωμεν τὰς μεταγενεστέρας τύχας τοῦ περὶ οὗ τότε ἡ ζήτησις κάστρου «Ἁγίου Γεωργίου».

Σήμερον δ' ἐπανερχόμεθα ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἔδαφος σκοπὸν ἔχοντες νὰ ἐνδιατρίψωμεν εἰδικώτερον εἰς τὰ τῆς πολιορκίας καὶ τῆς διασώσεως τοῦ Beaufort, ἵνα δυνηθῶμεν νὰ ὁρίσωμεν τὴν θέσιν τοῦ ὀροπεδίου πρὸς ὃ ἐτράπη ἡ ὑπὸ τῶν Φράγκων καταδίωξις τῶν ἕνεκα τῆς προσεγγίσεως αὐτῶν πτοηθέντων καὶ ἐν ἀτάκτῳ φυγῇ λυσάντων τὴν πολιορκίαν Ἑλλήνων, κατὰ τὴν ἐν § 942 μαρτυρίαν τοῦ ΓΧ.

Μετὰ τὴν κάθοδον τοῦ πρίγκηπος Φιλίππου τοῦ ἀπὸ Σαβαυδίας εἰς Γλαρέντζαν κατὰ τὸ θέρος τοῦ ἔτους 1294 (1), ἕνεκα φορολογίας ἐπιβληθείσης ὑπ' αὐτοῦ εἰς τοὺς προκρίτους διὰ λόγους ἰδίων χρη-

(1) Ἴδε τὸ παρηρτημένον εἰς τὸ ΓΧ. tableau chronolique ἐν σελίδι 401.

ματικῶν ἀναγκῶν, μετὰ συγκρότησιν μυστικῆς συνελεύσεως τῶν Ἑλλήνων ἀρχόντων ἐν Λινισταίνῃ τῆς Ὀλυμπίας ἐξερράγη γενικὴ ἐπανάστασις τῶν ἐν τῇ «χώρᾳ τῶν Σκορτῶν» Ἑλλήνων, καλεσάντων εἰς βοήθειαν τὸν ἐν Μυστρᾷ αὐτοκρατορικὸν στρατηγόν. Οὗτος δὲ μεγάλην δύναμιν ἀθροίσας ἀπῆλθεν εἰς Νίκλι καὶ ἐν συμβουλίῳ μετὰ τῶν ἀριστέων τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν γινωσκόντων τὰ τοῦ ἐδάφους τῆς χώρας ἀρχηγῶν τῆς ἐξεγέρσεως συμφωνήσας παρεσκεύασεν εἰσβολὴν εἰς τὰ Σκορτὰ διὰ τῆς ἐνδειχθείσης αὐτῷ ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων καταλληλοτέρας, εὐκολωτέρας καὶ ἀσφαλεστέρας ὁδοῦ, δι᾿ ἧς ἡ εἴσοδος ἦτο δυνατὴ «ἄνευ φόβου τῶν Λατίνων» ἢ «τῶν Λατίνων μενόντων ἀνυπόπτων», — sans doute des Latins — τουτέστι διὰ τῆς θέσεως τῆς ὀνομαζομένης Ξηροκαρυταίνης τῆς πρὸς τὸ μέρος τοῦ φρουρίου Καρυταίνης. — Si leur donnerent conseil de entrer par. j. lieu que on appelle le Xerrecarintaine, qui est devers le chastel de Carintaine, car c'estoit la meilleur voye et plus aisie et sgure de toutes les autres. — Ἐγένετο δὲ τὸ ἔργον δι᾿ ἱππέων καὶ πεζῶν παραχωρηθέντων εἰς τοὺς ἐπαναστάτας, οἵτινες παραλαβόντες καὶ ὁδηγοῦντες αὐτοὺς ἀπῆλθον κατ᾿ εὐθεῖαν εἰς Ξηροκαρύταιναν, ἐκεῖθεν δὲ ἐπὶ τὸ κάστρον τῆς Ἁγίας Ἑλένης, ὅπερ ἐξεπόρθησαν, κατέσκαψαν καὶ ἐνέπρησαν καὶ μετὰ τοῦτο εἰς τὸ ἐφ᾿ ὑψηλοῦ βουνοῦ κάστρον Crievecuer καὶ τοῦτο τὰ αὐτὰ παθὸν (§§ 920-929). Ἴδε Ἀθηνᾶς ΚΕ' σελ. 168-9).

Ἔπειτα δὲ καταβάντες τοῦ ὄρους ἦλθον εἰς τὴν κώμην Ἀνδρίτσαιναν. — Si descendirent de la montaigne et vindrent au casal d'Andrichina, — ὅπου ὁ στρατηγὸς τοῦ αὐτοκράτορος ἀνέμενεν αὐτοὺς μεθ᾿ ὅλης τῆς στρατιᾶς, — ou le grand chapitaine estoit a tout son pooir qui lez attendoit, — καὶ διανυκτερεύσαντες ἐκεῖ, πρωῒ τὴν ἐπιοῦσαν ἀπῆλθον εἰς τὸ κάστρον *Beaufort*, ὅπου καὶ ἔφθασαν, ἀποδειχθέντες οὕτω, ἐπαναστάται καὶ στρατός, κύριοι ὅλης τῆς ὑπαίθρου φραγκικῆς χώρας ἀπὸ Λινισταίνης καὶ Ἀνδριτσαίνης μέχρι καὶ τοῦ ἀπέναντι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ τῆς Μ. Ἀραχόβης ἀνατολικοῦ ἄκρου τῶν Σκορτῶν τοῦ ὑπὸ τοῦ κάστρου *Beaufort* φρουρουμένου. Ἴδε Ἀθηνᾶς αὐτ. σ. 191 καὶ 192[1].

Οἱ Ἕλληνες ἤλπιζον ὅτι καὶ τοῦτο τὸ κάστρον ἤθελον κυριεύσει

ἐξ ἐφόδου. Ἀλλὰ τὸ Beaufort οὐ μόνον ἰσχυρῶς κατεσκευασμένον ἦτο, ἀλλὰ καὶ ἱκανοὺς εἶχεν ὑπερασπιστάς, ὑπὸ ἀνδρεῖον καστελλᾶνον τὸν Γρατιανὸν de Boucere. Ἀποτυχούσης δὲ τῆς ἐφόδου, μὴ δυνηθέντες διὰ τὸ ἄναντες καὶ τραχὺ (la montée estoit roide) ἐγκαίρως καὶ ταχέως νὰ τεθῶσιν ἐκτὸς βολῆς καὶ ὑποστάντες ἐκ τούτου μεγάλην φθορὰν ὑπεχώρησαν ἐπὶ τέλους, κατὰ πρόσταγμα τοῦ ἀρχηγοῦ, ἐπὶ τοῦ βουνοῦ τῶν Κολινῶν — si fit sonner la rettraitte *et fit retraire sa gent sur la montaigne de Cordiny.* — Καὶ ἔπειτα κατέβησαν μέχρι τοῦ παρὰ τὸ κάστρον Ἁγίου Γεωργίου πεδίου, ὅπου ἐστήθη τὸ σκήνωμα τοῦ ἀρχηγοῦ περιβαλόντος πάντοθεν τὸ κάστρον ὑπὸ μόνιμον πολιορκίαν — et fit asseigier le chastel de toutes pars et dist que il ne partiroit de la jusques à tant que il auroit prins Beaufort.

Ταῦτα καταμαθὼν ὁ κιβιτᾶνος τῶν Σκορτῶν Νικόλαος Μαῦρος ἐκινήθη δραστηρίως εἰς καταπολέμησιν τῆς ἐξεγέρσεως καὶ εἰδικώτερον ἔπειτα εἰς ἐπικουρίαν τοῦ κινδυνεύοντος Beaufort, ὡς ἐν Ἀθηνᾶς ΚΓ' σελίδι 429 καὶ ΚΕ' σελίσιν 192-193 περιεγράψαμεν. Ἐλθὼν δ' ὑπεράνω τῆς θέσεως ἐν ᾗ ἐπὶ τοῦ βουνοῦ τῶν Κολινῶν ἔκειτο τὸ κάστρον τοῦτο καὶ καταυλισθεὶς εἰς ἀδιάγνωστον μέχρι ταύτης τῆς ὥρας τόπον vers (πρὸς τὸ μέρος, une montaigne qui a nom Cucoruno, ἐφύλαττεν ἀντιμέτωπος πρὸς τοὺς Ἕλληνας (ὡς φρουρὸς συνόρου δηλαδή), — tenoit frontiere aux Grex — ἀναμφιβόλως ἐκεῖθεν τοῦ πολιορκουμένου κάστρου καὶ τοῦ ὑπεράνω αὐτοῦ βουνοῦ τῶν Κολινῶν (διότι ἐντεῦθεν ἐκωλύετο ὑπὸ τοῦ κάστρου Ἁγίου Γεωργίου) ἀναμένων τὴν παρὰ τοῦ ἀπὸ Σαβαυδίας Φιλίππου ἐπικουρίαν.

Οὗτος δὲ παραλαβὼν ἐν σπουδῇ ἐκ Γλαρέντζας καὶ τῆς πεδινῆς χώρας τοῦ Μωρέως (le plain de la Morée) ὅσους περισσοτέρους ἠδυνήθη καὶ τραπεὶς ἄνωθεν πρὸς τὰ Σκορτὰ ἦλθε καὶ κατέλυσεν εἰς Βέρβενα, ἐκεῖ ἀναμένων τοὺς ἀπὸ Πατρῶν, Βοστίτσης καὶ Χαλανδρίτσης συγκληθέντας, ἀλλὰ καὶ στοχαζόμενος τοῦ ὀρθοτέρου: «νὰ ὑπάγῃ εὐθὺ κατὰ τῶν Ἑλλήνων — ἢ διὰ τοῦ πεδίου τῆς Καρυταίνης ν' ἀπέλθῃ ὅπως προκαταλάβῃ τὴν στενοπορίαν δι' ἧς κατ' ἀνάγκην ἔμελλον νὰ ὑποστρέψωσιν (ou d'aler

par le plain de Carintaine pour prendre leur le pas par ou il deveroient retourner).

Ἀλλ' οἱ νοημονέστατοι Ἕλληνες, — ὡς λέγει τὸ Χρονικὸν καὶ ἐξετέθη ἤδη ἐν τοῖς περὶ Ἁγίου Γεωργίου, — ἅμα μαθόντες τὴν εἰς Βέρβενα ἄφιξιν τοῦ πρίγκηπος, ἐν μέσῃ νυκτὶ ἐτράπησαν πρὸς σωτηρίαν εἰς ἄτακτον φυγὴν διὰ τῶν κατὰ τὸν Ἅγιον Γεώργιον καὶ τὴν Μεγάλην Ἀράχοβαν κοιλάδων. — Fuiant et desropant par ces valées qui sont devers Saint George et la Grant Aracove, que l'un n'attendoit pas l'autre.

Τούτων οὕτως παρά τε τῷ πρίγκηπι καὶ τῷ κιδιτάνῳ Νικολάῳ Μαύρῳ ἐχόντων, συνέβη παρανόησις τῆς ὑπὸ τῶν πολιορκουμένων διαπυρσεύσεως τῆς εἰδήσεως περὶ αἰφνιδίας διασκορπίσεως τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἐκ τούτου ἐπείγουσα πρὸς βοήθειαν τῶν ἐν τῷ κάστρῳ κατάβασις τῶν ὑπὸ τὸν κιδιτᾶνον Φράγκων, οἵτινες μετ' ἀπορίας ἰδόντες τὰς καλύβας (loges) τῶν πολιορκητῶν ἐρήμους ἀνδρῶν, παραχρῆμα καὶ ἄνευ ἀπωλείας χρόνου ἔσπευσαν εἰς καταδίωξιν τῶν φυγάδων μέχρις ὀροπεδίου, οὗ τὸ ὄνομα βλέπομεν ἐν τῷ γαλλικῷ κειμένῳ· — et de present se mirent de aler aprez eaux le plus tost qu'il porrent. Et alerent ainxi *jusques au plain de la* Caf Celle.

Καὶ ἀπὸ μὲν τῆς καταδιώξεως ὁ κιδιτᾶνος ἐπανῆλθεν ἄπρακτος, ὁ δὲ πρίγκηψ κατελθὼν καὶ αὐτὸς ἐν τῷ μεταξὺ εἰς Beaufort καὶ ἀρκεσθεὶς εἰς μόνα τὰ οὕτως ἐπιτευχθέντα κατέλιπεν εἰς τὸν κιδιτᾶνον πᾶσαν τῆς περὶ ἐξασφαλίσεως καὶ φρουρᾶς τῶν κάστρων φροντίδα, αὐτὸς δ' ἀπῆλθεν εἰς τὸν «Μορέαν» (§§ 930-952).

Κατὰ ταῦτα, ὁ προσέχων εἰς τὴν ἐν τῷ ΓΧ περιγραφὴν τῆς ἀμφοτέρωθεν κινήσεως Ἑλλήνων καὶ Φράγκων σαφῶς ἀντιλαμβάνεται ὅτι ὁ μὲν κιδιτᾶνος τῶν Σκορτῶν ἀπὸ τῆς Καστελλανίας Καλαμάτας ἀναβὰς εἰς τὸ κάστρον τῆς Δημάτρας, κάτωθεν δὲ τῆς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατεχομένης Ἀνδριτσαίνης κατ' ἀνάγκην διελθών, διὰ Καρυταίνης παρεγένετο εἰς τὰ ὀπίσω τῶν Κολινῶν καὶ τοῦ ὁμωνύμου ὄρους ὑψώματα· ὁ δὲ πρίγκηψ καὶ οἱ ὑπ' αὐτοῦ συγκληθέντες ἄνωθεν ἀφίκοντο διὰ τῆς ἀσφαλέστερον καὶ εὐκολώτερον ἀπὸ Ἀχαΐας καὶ Ἤλιδος εἰς Βέρβενα ἀγούσης ὁδοῦ. Πείθεται δέ, ὅτι ἡ ἐξέγερσις τῶν Σκορτῶν παραδοῦσα

εἰς χεῖρας τῆς ὑπὸ τὸν στρατηγὸν τοῦ αὐτοκράτορος ἑλληνικῆς δυνάμεως τὴν ἐν τῷ μέσῳ ὕπαιθρον χώραν κατέστησεν αὐτὴν ἐλευθέραν πρὸς πᾶσαν τῶν Ἑλλήνων κίνησιν, διότι μόνα τὰ σῳζόμενα κάστρα εἶχον φρουράς, ἀλλὰ καὶ ταύτας ὀλιγαρίθμους, παρημελημένας καὶ ἀσθενεῖς, ὡς ἀρκεῖ νὰ δείξῃ καὶ μόνον τὸ μαρτυρούμενον περὶ τῆς προνοίας ἣν ὁ πρίγκηψ ἠναγκάσθη, πρὶν ἢ κινηθῇ πρὸς ἐπάνοδον εἰς τὴν ἕδραν αὐτοῦ, νὰ συστήσῃ εἰς τὸν Νικόλαον Μαῦρον ὑπὲρ ἐνισχύσεως τῶν ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Σκορτῶν φρουρίων καὶ νὰ ἐγκαταστήσῃ αὐτὸν σταθερῶς ἐν Βερβένοις φύλακα τοῦ συνόρου μετ᾽ ηὐξημένης φρουρᾶς (§ 951).

Οὕτως ἐλευθέρας ἔχοντες τὰς κινήσεις οἱ περὶ τὸ Beaufort Ἕλληνες ἐν τῇ ὑπὸ γενικὴν ἐξέγερσιν χώρᾳ τῶν Σκορτῶν, ἧς ὁ λαὸς ὅλος εἶχεν ἀνέλθει εἰς τὰ ὄρη (§ 943: tout li villain des casaux estoient fuy par les montaignes), τὰ αὐτὰ ὄρη εἶχον καὶ οὗτοι ἠσφαλισμένον καταφύγιον εὐκόλως προσιτόν, μάλιστα δὲ τὴν ὀπίσω τοῦ Beaufort εὐρεῖαν ἔκτασιν δι᾽ ἧς καὶ διῆλθον ἀπὸ Ξηροκαρυταίνης ὁρμηθέντες καὶ κατακρημνίσαντες τὰ ἐν τῷ μεταξὺ φραγκικὰ προπύργια. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὅτε ἡ κατὰ τοῦ Beaufort ἔφοδος ἀπέτυχεν, δὲν ὑπεχώρησαν πρὸς τὸ ὑπὸ τὸν Ἅγιον Γεώργιον τῆς Μ. Ἀραχόβης ἑλληνικὸν σύνορον, ἀλλ᾽ ἀνῆλθον, ὡς πρὸ μικροῦ εἴδομεν, ἐπὶ τοῦ ἀντιθέτως ἐπὶ φραγκικοῦ ἐδάφους κειμένου ὄρους τῶν Κολινῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ πρίγκηψ συσκεπτόμενος μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν περὶ τοῦ πρακτέου, τὸν νοῦν εἶχεν εἰς ἀπόκλεισιν τῆς στενῆς διόδου τῆς ἐπαναφερούσης τοὺς Ἕλληνας εἰς τὸ ἐν Ἀνδριτσαίνῃ κέντρον, ὁπόθεν ὡρμήθησαν par ou il deveroient retourner).

Διὰ ταῦτα φρονοῦμεν ὅτι οὐδὲν ἔχει στήριγμα ἡ ὑπὸ τοῦ ἐκδότου τοῦ ΓΧ μνημονευομένη εἰκασία τοῦ Buchon, ὅτι τὸ ὄνομα Caf Celle ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ τῆς ἐν ἐπαρχίᾳ Λακεδαίμονος Καστανιᾶς, πρὸς ὃ ἄλλως τε καὶ οὐδόλως πλὴν τῆς πρώτης συλλαβῆς ὁμοιάζει. (1)

(1) Peut être Capsela, ὑποσημειοῖ ὁ κ. Longnon, ἴσως ἀποβλέπων εἰς μόνην τὴν συνήχησιν, διότι οὐδένα ὑποδεικνύει τόπον φερώνυμον ἐν Πελοποννήσῳ. Τοιοῦτον δὲ ὄνομα κατῳκημένου τόπου οὐδὲν ἐν τῇ χερσονήσῳ ἀπαντᾷ εἰς ΓΑΕ, μόνον δὲ τὸ γνωστὸν Κάψια (ΧΓΕ Kapsa) ἐν δήμῳ Μαντινείας.

Οἱ ἐν ἀταξίᾳ λύσαντες τὴν πολιορκίαν καὶ «πατεῖς με πατῶ σε». κατὰ τὸ ΓΧ. τραπέντες εἰς φυγὴν πολιορκηταί. οἵ τε ἄνωθεν οἵ τε κάτωθεν. ἐκεῖνοι μὲν τὸ δυτικὸν πλάγιον τοῦ κατεχομένου ὄρους Κολινῶν καταβάντες. οὗτοι δὲ τοὺς ἀνατολικοὺς πρόποδας περιελθόντες. —πλὴν ἂν ὑπῆρξαν μεταξὺ αὐτῶν ἐπίκουροί τινες ἀπὸ τοῦ ἐγγὺς ἀπέναντι κάστρου Ἁγίου Γεωργίου. εἰς αὐτὸ ἐπανακάμψαντες.— δρομαῖοι ἐπάτησαν τὰ σύγχορτα ἐδάφη τῶν γειτόνων κωμῶν Κολινῶν καὶ Καλτεζῶν. ἐκεῖθεν κατ' εὐθεῖαν τὴν αὐτὴν ὁδὸν πρὸς Ἀνδρίτσαιναν τραπέντες ὁπόθεν ἦλθον.

Αἱ Καλτεζαὶ καὶ τὸ ὀροπέδιον αὐτῶν ἀποκαλύπτονται ἐν τῇ φράσει τοῦ ΓΧ τῇ δεικνυούσῃ ποῦ ἀνέκοψε τὴν σύντονον δίωξιν τῶν φυγάδων ὁ κιδιτᾶνος τῶν Σκορτῶν Νικόλαος Μαῦρος: et alerent ainsi jusques *au plain de la Caf Celle*.

Ἡ παραμόρφωσις τοῦ ἑλληνικοῦ ὀνόματος ἴσως ἔχει καί τινα λόγον μικρᾶς περὶ τὴν φωνητικὴν ἀναπαράστασιν ἀνακριβείας. ἀλλὰ κυρίως φαίνεται ὅτι προῆλθεν ἐξ ἀντιγραφικῆς ἀπροσεξίας: Caf Celle = Ca (lt) e (ss) e. Caltesse = Καλτεζαὶ ἢ Καλτεζιαὶ (ΓΑΕ σ. 377. δ. Καλτεζῶν. ἀρ. 3 Καλτεζαὶ κάτ. 343. — ΕΛΛ Καλτεζαί. —BDC IV territ. Mistra σ. 133 Caltesia.— ΧΓΕ Kalteziæ). (1)

Γ'.

Νομὸς Μεσσηνίας.— Ἐπαρχία Πυλίας

Μανιατοχῶρι. Πλάτανος. Γλυκύ (ΕΧ).— *Maniatocor* (ΓΧ).

Τῶν ἀνωτέρω τριῶν τοπωνυμιῶν αἱ δύο τελευταῖαι ἀπαντῶσιν ἐν μόνῳ τῷ Ἑλληνικῷ Χρονικῷ:

8062/70 (Κ)

Ἀφότου γὰρ ἀπέθανεν ὁ πρίγκηψ Γυλιάμος
ἀπόμεινε ἡ πριγκίπισσα ἐκείνη ἡ γυνή του

(1) Τὰ δύο ll ἐν τῷ Celle προῆλθον πιθανώτατα ἐκ τῶν ὁμοιομόρφων ΙΓ (= ss) τῶν ἐθιζομένων μέχρι καὶ τῶν μέσων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἔν τε τῇ γραφῇ καὶ τῷ τύπῳ. Συχνὰ δὲ παρὰ τοῖς Φράγκοις καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ ΓΧ καὶ μετέπειτα διὰ δύο ss ἀπεδίδοτο τὸ ζῆτα καθὼς καὶ τὸ ξῦ. Ἴδε ἐν ΓΧ Prevasse καὶ Prevesse = Πρέβεζα, Nissie, Nixie, Nizye = Ναξία ἤτοι Νάξος. Καὶ ὁ κ. Ἀδαμαντίου, *Χρ. Μορ.* σ. 597 λέγει «τὸ ὄνομα παρεφθαρμένον ἴσως ὑπὸ τοῦ Γάλλου ἀντιγραφέως».

. . . .

χήρα, καὶ ἦτον στὸν Μορέαν κ᾽ εἶχεν χωρία πλεῖστα,
ἐνῷ ἐκράτει καὶ ἐνομεύετον στὸν κάμπον τοῦ Μορέως·
ὡσαύτως στὸ καστελλανίον ἐκεῖνο τῆς Καλαμάτας
εἶχεν ὅπου ἀφέντευεν χώραν τὸ Μανιατοχῶριν,
τὸν Πλάτανον καὶ τὸ Γλυκὺ κι ἄλλα χωρία μετ᾽ αὐτα·

Τούτων τῶν στίχων οἱ τέσσαρες τελευταῖοι ἐν τῷ Παρισιανῷ φέρονται μετ᾽ ἀξίας προσοχῆς παραλλαγῆς:

8067/70 (Π)

Εὑρίσκετον γὰρ ἡ αὐτὴ εἰς τὸν Μορέαν χήρα,
καὶ εἶχεν πλεῖστα δὲ χωρία στὸν τόπον τοῦ Μορέως
ὡσαύτως στὸ καστελλανίκιον αὐτὸ τῆς Καλαμάτας·
εἶχεν γὰρ καὶ ἀφέντευεν τὸ Μανιατοχῶριν,
τὸν Πλάτανον καὶ τὸ Γλυκὺν κι ἄλλα χωρία μετ᾽ αὐτα.

Ὁ μὲν Κοπ. διακρίνει τὰς κτήσεις τῆς πριγκιπίσσης σαφῶς εἰς δύο κατηγορίας: Πλεῖστα χωρία εἰς τὸν κάμπον τοῦ Μορέως (au plain de la Morée) δηλονότι τὴν Ἠλείαν· — χώραν δὲ καὶ ἄλλα χωρία εἰς τὸ καστελλανίον Καλαμάτας. Ἀλλ᾽ ὁ Παρ. γενικῶς ὁρίζων ἐν ἀρχῇ ὅτι ἡ πριγκίπισσα εἶχε πλεῖστα χωρία εἰς τὸν τόπον τοῦ Μορέως, ἔπειτα μετὰ τοῦ «ὡσαύτως» ποιούμενος μνείαν τοῦ καστελλανικίου Καλαμάτας ἐπάγεται τά: «εἶχεν γὰρ καὶ ἀφέντευεν τὸ Μανιατοχῶριν», τὰ δὲ λοιπὰ χωρία ὡς καὶ ἐν τῷ Κ.

Ἐπὶ τούτοις τὰ ἐν τῷ Ταυρινίῳ ἔρχονται ὁμοιότερα πρὸς τὰ τοῦ Κοπεναγίου. Ἐν ἀρχῇ μὲν (8066, 7): «χήρα.... χωρία πλεῖστα ἐκράτειε.... στὸν τόπον τοῦ Μορέως. — ὡς ὁ Π. — Ἀλλ᾽ ἔπειτα ἐν στίχῳ 8069: «εἶχεν... χώραν τὸ λὲν Μανιατοχῶρι | Πλάτανο κλπ.», ὡς ὁ Κοπ. προσθήκῃ τοῦ «τὸ λέν».

Ὅτι ἡ διαφορὰ ἡ κατὰ πρώτην ὄψιν γεννῶσα ἀμφιβολίαν εἶναι φαινομενική, συνάγεται καὶ ἐκ μόνου τοῦ συλλογισμοῦ, ὅτι ἂν ἡ ἔκφρασις «πλεῖστα δὲ χωρία στὸν τόπον τοῦ Μορέως» εἶχεν ἔννοιαν περιληπτικὴν τῆς ὅλης Πελοποννήσου, — «πλεῖστα δὲ χωρία εἰς τὴν Πελοπόννησον». — κατ᾽ ἀνάγκην ἤθελον μείνει ἐστερη-

μένα έννοίας τὰ ἐν τῷ ἑπομένῳ στίχῳ: «ὡσαύτως στὸ καστελλανίκιον αὐτὸ τῆς Καλαμάτας». Διότι καὶ τοῦτο ἐντὸς τῆς Πελοποννήσου ἔκειτο. Προέρχεται δὲ ἡ σύγχυσις ἐκ κακῆς στίξεως ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ Παρισιανοῦ, ἐν ᾧ δι᾽ ἄνω στιγμῆς φέρεται κεχωρισμένη ἀπὸ τῶν ἑπομένων ἡ περὶ καστελλανικίου Καλαμάτας ἀπὸ τοῦ «ὡσαύτως» ἀρχομένη περίοδος, κακῶς οὕτω προσκολληθεῖσα εἰς τὴν προηγουμένην: «καὶ εἶχεν πλεῖστα δὲ χωρία στὸν τόπον τοῦ Μορέως», ὅπου, ὡς καὶ ὁ Κ ἔχει, ἡ ἄνω τελεία εἶναι μεταθετέα, ὅπως ἀφεθῇ ἐλευθέρα ἡ συνέχεια τοῦ στίχου 8068 μετὰ τῶν ἑπομένων δύο, ἐν οἷς, ὡς δειχθήσεται παραχρῆμα, μνημονεύονται χωρία ἀναντιρρήτως ἀνήκοντα εἰς τὴν μεσσηνιακὴν περιφέρειαν. Οὕτω δὲ ἡ ἀνάγνωσις γενήσεται ὡς ἑξῆς:

καὶ εἶχε πλεῖστα δὲ χωρία στὸν τόπον τοῦ Μορέως·
ὡσαύτως στὸ καστελλανίκιον αὐτὸ τῆς Καλαμάτας,
εἶχεν γὰρ καὶ ἀφέντευεν τὸ Μανιατοχῶριν,
τὸν Πλάτανον καὶ τὸ Γλυκὺν κι ἄλλα χωρία μετ᾽ αὐτα.

Τοῦ λόγου δ᾽ ἐρχομένου ἐπὶ τὰ ὀνόματα ταῦτα, παρατηροῦμεν ὅτι ὁ ἐκδότης τοῦ ΕΧ μάτην ἀναζητήσας τὸ πρῶτον αὐτῶν, τὸ «Μανιατοχῶρι» καίτοι κατ᾽ ὀρθὴν ἀντίληψιν τῆς ἐννοίας τῆς περιγραφῆς ἐν IGN σ. 637 λέγει, ὅτι ἡ τοπωνυμία αὕτη μετὰ καὶ τῶν ἄλλων δύο (Πλάτανος—Γλυκὺ) ἐμνημονεύθη ὡς ἐξάρτημα τῆς καστελλανίας Καλαμάτας, ἐν τούτοις ἐν τῇ ἀναγραφῇ τῆς τοπωνυμίας «Γλυκὺ», εἰς ἣν παραπέμπει (αὐτ. σ. 635), εἰς θέσιν τοῦ Μανιατοχωρίου ὁρίζει ἀνενδοιάστως τὸ χωρίον Μανιάτι, οὐχὶ πόρρω τῆς Μεγαλοπόλεως (There is a *Maniati* at no great distance from Megalopolis), ἀρκούμενος εἰς ἁπλῆν μνείαν τοῦ ὀνόματος «Πλάτανος» (αὐτ. σ. 639) μετὰ παραπομπῆς εἰς τὴν περὶ Μανιατοχωρίου σημείωσιν. Ἀλλὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Μανιάτι κεῖται ἐν δήμῳ Βαλτετσίου τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας (ΓΑΕ σ. 387 δ. Βαλτ. 10), μακρὰν καὶ ὅλως ἔξω τῆς περιφερείας Καλαμάτας.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, εὐθὺς ἐν πρώτῃ ἐξετάσει εὐπροσδιόριστος γίνεται ἡ θέσις τοῦ Πλατάνου, τῆς διασώσεως τοῦ ὀνόματος ἐν τῇ μεσσηνιακῇ χώρᾳ μαρτυρουμένης ὑπὸ τὴν Αιγούδισταν (ΧΓΕ Ly-

goudista—Ptatanos) καὶ ἐπιμαρτυρουμένη ὑπό τε τῆς ΓΑΕ (σ. 393. δ. Πυλίων 16. Πλάτανος) καὶ τῶν ΕΛΛ σ. 574. ἀλλὰ καὶ ὑπὸ BDC territ. Navarin Novo σ. 125: Platano καὶ ὑπὸ τῆς ἐν Δελτ. Ἱστ. Ἐθν. Ἑτ. Β'. Ἀπογρ. Βενετ. τοῦ νομοῦ Μεθώνης σ. 702. ἀρ. 71: Platano). Τούτου δὲ τοῦ προσδιορισμοῦ ἐπιτευχθέντος, ἔχομεν δεδομένον καὶ τὸ ἔδαφος ἐν ᾧ ζητητέα καὶ τὸ Μανιατοχῶρι καὶ τὸ Γλυκύ.

Καὶ τοῦτο μὲν τὸ Γλυκύ, οὐδαμοῦ οὔτε ἐπὶ τοῦ χάρτου οὔτε ἐν τῷ ΓΑΕ οὔτε ἐν ΕΛΛ οὔτε ἐν ταῖς ἑνετικαῖς ἀπογραφαῖς εὕρηται γεγραμμένον. Πολὺ δ' ὑποπτεύομεν ὅτι καλύπτεται ὑπὸ τὴν ἁπανταχοῦ κατὰ τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς χώρας μνημονευομένην Ἴκλαιναν (ΓΑΕ αὐτ. Ἴκλενα.—ΕΛΛ αὐτ. Ἴκλενα.—BDC αὐτόθι: Iclena.—Ἀλλὰ (μετὰ προσθήκης Ν ἐκ τοῦ κατ' αἰτιατικὴν ἄρθρου (τὴν) ἐν τῇ ἑτέρᾳ ἑνετικῇ ἀπογραφῇ (ἔνθ' ἀνωτέρω), ὡς καὶ ἐν ΧΓΕ, Niclena.

Ἀλλὰ τὸ Μανιατοχῶρι, καίπερ ἀσημείωτον μὲν ἐν ΧΓΕ, ὅλως δ' ἀμνημόνευτον ἔν τε ΓΑΕ καὶ ἐν ΕΛΛ, ὅμως ἀσφαλῶς ἀνακαλύπτομεν σῳζόμενον ὡς τόπον κατῳκημένον καὶ κατὰ τὸ τέλος τοῦ ιζ' αἰῶνος καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ιη'. ἐν μὲν BDC (σ. 125 territ. Modon) οὕτως: *Mamitochori*, ἐν δὲ τῇ ἑτέρᾳ ἑνετικῇ ἀπογραφῇ (Δ. Ἱστ. Ἐθν. Ἑτ. σ. 700. territ. di Modon) οὕτω: *Man(e)toghori*(1), ἐν γειτνιάσει πρὸς τὸν Πλάτανον τὸν ἐν τῇ συνεχομένῃ περιφερείᾳ Navarin Novo κείμενον.

Ἀξιοπαρατήρητον δέ, ὅτι ἐν ᾧ σήμερον τὸ ὄνομα τοῦτο οὐδαμοῦ κατὰ τὸ μέρος τοῦτο τῆς χώρας,—ἀλλὰ καὶ οὐδαμοῦ τῆς χερσονήσου(2),—φαίνεται ὑπάρχον, ὅμως μικρὸν ὑπεράνω τοῦ Πλατάνου, παρὰ τὴν Λιγούδισταν, ἐγγύτατα ταύτης καὶ τοῦ ὑπὸ ταύτην Τσιφλικίου, ἐν τῷ ΧΓΕ διὰ παχέων γραμμάτων σημειοῦται ὄνομα, οὐχὶ κώμης, ἀλλὰ περιοχῆς, Khóraes τουτέστι Χώραις (ΧΓΕ: Lygoudista—Thifliki—Khóraes—Kouvelaria Pispicia—Platanos—Niclena, ἀλληπαλλήλως), ὄνομα ἐνθυμίζον τὴν εἰς εἰ-

(1) Διωρθώθη οὕτως ἐκ τοῦ ἐν τῷ Δελτίῳ τετυπωμένου *Manctoghori* ἐξ ἀβλεπτήματος τυπογραφικοῦ προφανῶς.

(2) Ἐν τῇ νήσῳ τῶν Κυθήρων ὑπάρχει χωρίον φέρον ὄνομα Μανιτοχῶρι (ΓΑΕ σ. 400 δημ. Κυθηρίων ἀρ. 22).

δικὸν χαρακτηρισμὸν ἐν τῷ ΕΧ προτεταγμένην τῆς μνείας τοῦ Μανιατοχωρίου προσηγορίαν «χώρα»:

8068 (Κ)

Εἶχεν ὅπου ἀφέντευεν χώραν τὸ Μανιατοχῶρι
τὸν Πλάτανον καὶ τὸ Γλυκὺ κι ἄλλα χωρία μετ' αὔτα

8069 (Τ)

Εἶχεν. . . . . χώραν τὸ λὲν Μανιατοχῶρι
Πλάτανο κλπ.

Διότι ἐνταῦθα προφανῶς, τῆς ἀφηγήσεως θελησάσης νὰ δείξῃ οὐχὶ ἁπλῶς κώμην (ὅτε καὶ ἠθέλομεν ἔχει τὸ ἁπλοῦν ὄνομα αὐτῆς ἀρκοῦν ὅπως νοηθῇ χωρίον καὶ ἄνευ τοῦ ἐπιφερομένου «καὶ ἄλλα χωρία μετ' αὔτα»), ἀλλὰ χωρικὴν κτηματικὴν περιοχὴν (**terra, terre= domaine rural**) ἐγένετο χρῆσις τῆς λέξεως «χώρα» κατὰ τρόπον παραπλήσιον πρὸς τὸν ἐν στ. 5467, 5592 (Ἴδε Ἀθηνᾶς ΚΕ' σ. 160 καὶ 161) ὅπου ὅμως ὁ λόγος περὶ εὐρείας ὑπαίθρου.

Εἰς ταῦτα βοηθητικὰ ἔρχονται καὶ τὰ ὀλίγον κατωτέρω ἐν στίχοις 8093/6 ἐπιλεγόμενα, ἐν οἷς καὶ αὐτοῦ τοῦ Παρισιανοῦ τὸ κείμενον μέχρι κεραίας λεκτικῶς συμφωνεῖ πρὸς τὸ τῶν ἄλλων κωδίκων:

(Π)

Ὡσαύτως ἔποικε, ἔχτισεν αὐτὸς ὁ μισὲρ Νικόλας
στὴν χώραν τοῦ Μανιατοχωρίου ἕνα μικρὸν καστέλλι
διὰ φύλαξιν τοῦ τόπου κατὰ τῶν Βενετίκων.

Εἰς τὴν «χώραν τοῦ Μανιατοχωρίου». Τὸ πρᾶγμα ἐγένετο σαφέστατον.

Ἐν τῇ χωρικῇ ταύτῃ περιφερείᾳ κτισθὲν τὸ ἐν ΕΧ ὀνομαζόμενον «μικρὸν καστέλλι» ἐν τῷ ΓΧ, — ὅστις καὶ αὐτὸς μνημονεύει, ἀλλὰ μόνον ἅπαξ τὸ Μανιατοχῶρι, — μετατρέπεταί πως κατὰ τὸν χαρακτηρισμὸν (§ 554): Monseignor Nicole. . . et auxi fist fermer *la maison* de *Maniatocor* quant il estoit Sire . Ἔχομεν ἐν ἄλλοις λόγοις ἀντὶ «μικροῦ καστελλίου» ἁπλοῦν πύργον εὐγενοῦς

δεσπότου. Ἀλλ᾽ εἴτε καστέλλιον εἴτε πύργος, τὸ κτίσμα τοῦτο εὐνόητον εἶναι ὅτι δὲν κατέλιπεν ἴχνη πρὸς ἀναγραφὴν ἐν τῷ Χάρτῃ, ὅσην καὶ ἂν ᾖ ὡς πύργος ἢ ὡς καστέλλιον ἦτο δυνατὸν νὰ ἔχῃ ἀξίαν φύλακος κατὰ τῆς πλεονεξίας τῶν «Βενετίκων», ὧν τὸ «Κομοῦν» ἀπ᾽ αὐτῶν τῶν Χρονικῶν γινώσκομεν ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐδέσποζε τῆς Μεθώνης καὶ Κορώνης. (ΕΧ 2770/90.— ΑΧ § 211.—ΓΧ §§ 190 ἑπ.)

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 26 Μαΐου 1914

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ

ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΙΣ

***Εἰς τὰ περὶ Μοὺντ Ἐσκουβέ.* — *Ἀθηνᾶς* ΚΕ΄ σ. 37-48.**

Ἐν σ. 45 μετὰ τὸ τέλος τοῦ πρώτου στίχου, πρόσθες: «Ἀλλ᾽ ὡς φαίνεται, ἐν τῇ καθημερινῇ ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων χρήσει τοῦ ἐπισήμου φραγκικοῦ ὀνόματος ὑποσκελισθέντος ἐπεκράτησε τὸ τῆς συνηθείας, τὸ ἀπὸ τοῦ τόπου ἐφ᾽ οὗ τὸ κάστρον ᾠκοδομήθη. Τοῦτο δ᾽ ἀποδεικνύει ἡ μέχρι καὶ τῶν χρόνων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως σὺν τῷ σῳζομένῳ φραγκικῷ κτίσματι διατηρηθεῖσα κατὰ παράδοσιν προσωνυμία. «Πρέπει νὰ ἀκούσετε τῆς διοικήσεως τὰς διαταγάς.» — λέγει ἐν ἀνεκδότῳ ἔτι ἐπιστολῇ, γραφείσῃ κατὰ Μάρτιον 1824, ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς πρὸς τοὺς ἐν Ἀκροκορίνθῳ ἀρχηγοὺς τῶν ἀνταρτῶν. — «Ἐγὼ διὰ νὰ μὴν ἔχετε ὑποψίαν . . . ἀποφασίζω νὰ σᾶς δώσω τὸν ἀνεψιόν μου καὶ τὸν γυναικάδελφόν μου ρεχέμια, (1) τὰ ὁποῖα πάρτε τα καὶ κλεῖστέ τα εἰς τὸ Πεντεσκοῦφι». Πρβ. Δ. Κ. Βαρδουνιώτου, Ἡ καταστροφὴ τοῦ Δράμαλη (1913) σ. 152 [3] τοὺς δημοτικοὺς στίχους:

Περᾶστ᾽ ἀπὸ τὴν Ἀναπνογὰ κι᾽ ἀπὸ τὸ Πεντεσκοῦφι.

***Εἰς τὰ περὶ Βελιγοστῆς.* — *Ἀθηνᾶς*, ΚΕ΄ σ. 158-171.**

Εἰς τελειοτέραν ἀντίληψιν τῶν ὅσων περὶ Βελιγοστῆς ἐπραγματεύθημεν καὶ ἐνίσχυσιν τῶν ἡμετέρων σκέψεων βοηθητικὸν ἔρχεται τὸ κατωτέρω μεταφραζόμενον ἀπόσπασμα παλαιοῦ Ὁδοιπορικοῦ Ἡμερολογίου, οὗτινος τὸν τίτλον βλέπει ὁ ἀναγνώστης ἐν τῷ ὑπὸ

(1) Δηλαδὴ «ὁμήρους.»

τὴν ἐπικεφαλίδα τῆς πραγματείας ἡμῶν πίνακι τῶν ἀντιπαραβαλλομένων πηγῶν.

Συντάκτης τοῦ ὁδοιπορικοῦ ὑπῆρξεν ὁ κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1715 ἐκ Θεσσαλονίκης εἰς τὸν Μορέαν πρὸς ἀνάκτησιν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν Ἐνετῶν κάθοδον τῶν Τούρκων, ἔπειτα δὲ καὶ κατὰ τὴν ἐπάνοδον παρακολουθήσας τὸν Μέγαν Βεζύρην Ἀλῆ Πασᾶν μέχρι Κωνσταντινουπόλεως Διερμηνεὺς τῆς ἐκεῖ Γαλλικῆς Πρεσβείας Βενιαμὶν Brue, οὗ τὸ χειρόγραφον ἐξ ἀγορᾶς κατέχων ὁ ἐν Ἀθήναις τὸν βίον ἐκμετρήσας ἄγγλος ἱστορικὸς Γεώργιος Finlay παρεχώρησεν αὐτὸ πρὸς ἔκδοσιν εἰς τὸν τότε ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐνταῦθα Γαλλικῆς Σχολῆς διαπρέποντα Ἀλβέρτον Dumont.

Ἐκ τούτου τοῦ Ἡμερολογίου, ἐν ᾧ, ὡς ὁ Dumont προλογιζόμενος παρετήρησε, «καθ᾽ ἑκάστην στάσιν (étape par étape) ἀναγράφονται οἱ κατὰ τὸν ιη´ αἰῶνα ἐν χρήσει ὁδοιπορικοὶ σταθμοὶ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως εἰς Μορέαν μέχρι τῶν πόλεων Κορώνης καὶ Μεθώνης,» παραλαμβάνομεν ὧδε ὡς τοπογραφικῶς εἰς ἄκρον διαφωτιστικὰ τὰ ἑπόμενα δύο ἀποσπάσματα.

Α´. Ἀπὸ Κιβερίου τῆς Ἀργολίδος εἰς Μεθώνην.
Σελίδες 37-40.

«Τὴν 4ην (Αὐγούστου) ὁ Μέγας Βεζύρης κατέλιπε τὸ ἐν Κιβερίῳ (Tziveri) στρατόπεδον ὅπως καταβῇ εἰς Μεθώνην. . . . Μετὰ δὲ πορείαν ὥρας ἐπὶ ἐδάφους ὁμαλοῦ ὅπως δήποτε καὶ τρεῖς ὥρας καταναλωθείσας εἰς διάβασιν αὐλῶνος στενοῦ μᾶλλον καὶ δυσκόλου . . ἐγένετο καταυλισμὸς εἰς τόπον ἀρκούντως εὐρύχωρον, καλούμενον Ἀχλαδόκαμπον, ὅπου ὑπῆρχε δροσερώτατον ὕδωρ καὶ μύλοι τινὲς εἰς ἐρείπια. . . — Τὴν 5ην, μετὰ πορείαν ὥρας ἐν τῷ πεδίῳ, διάβασις ἄλλου δυσκολωτέρου στενοῦ μήκους περίπου μιᾶς ἥμισυ ὥρας. Εἴσοδος ἔπειτα εἰς ὡραίαν εὐρεῖαν πεδιάδα καλῶς καλλιεργημένην, ἐν ᾗ ὑπάρχουσι καί τινα χωρία, καὶ μετὰ δίωρον πορείαν στάθμευσις πλησίον κώμης (bourg) καλουμένης Dropoliza, (1) ὅπου φαί-

(1) Τροπολιτσά, ὡς ἐλέγετο ἔτι οὐ πρὸ πολλοῦ ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων καὶ εὕρηται ἀναγεγραμμένη ἔν τε τῷ χάρτῃ τοῦ BDC καὶ ἐν ἄλλοις ἐπισήμοις ἐνετικοῖς χάρταις. Ἡ Τριπολιτσὰ ὡς σταθμὸς ὑπῆρξε διάδοχος τοῦ κατὰ τὸν ιγ´ αἰῶνα Νικλίου καὶ τοῦ μετ᾽ αὐτὸ Μουχλίου (Ἀθηνᾶς ΚΓ´ 395-412 ΚΕ´ 165).

νεται μία μεγάλη οἰκία καὶ μία νέα ἐκκλησία κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. Ἀντωνίου Λορδάνου, καθ' ὃν χρόνον διήγαγεν ὡς Γενικὸς Προβλεπτὴς τοῦ Μορέως . . — Τὴν 6ην διάβασις στενοπορίας ἀρκετὰ δυσκόλου ἐπὶ δύο περίπου ὥρας, δι' ἧς ἐγένετο κάθοδος εἴς τι πεδίον καλούμενον Vrousti(1) περιοριζόμενον ὑπὸ βουνῶν, μετὰ δὲ πορείαν δύο ὡρῶν καταύλισις πλησίον μικροῦ τινος τέλματος(2) εἰς ἀπόστασιν τριῶν τετάρτων λεύγης ἀπὸ πηγῆς καλουμένης Marmaria (Μαρμαριὰ) ἀπό τινων παρακειμένων τμημάτων μαρμαρίνων». [ΧΓΕ: χωρίον Marmariá ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὑπωρείας τοῦ Mt Tzimberoù, ὑπεράνω τοῦ πεδίου Franco-Vrysi, παροχθίως ἀριστερὰ τῆς πρώτης διακλαδώσεως τοῦ ῥεύματος Alpheos, ΝΑ τῆς Source Sapolivado. — ΓΑΕ σ. 387 δ. Βαλτετσίου Μαρμαριά — Πρβ. Ἀθηνᾶς ΚΕ' σ. 155-157] . . — «Τὴν 7ην μετὰ πορείαν ἡμισείας ὥρας ἐν πεδίῳ, μία καὶ ἡμίσεια ὥρα κατηναλώθη εἰς ὑπέρβασιν βουνῶν τινων δρυοκαλύπτων, [ΧΓΕ Mt Tzimberoù], τῶν πρώτων ἀπὸ Κορίνθου οὐχὶ μόνον ἐκ γυμνῆς πέτρας. Ἔπειτα κάθοδος δι' ὁδοῦ ἀρκετὰ κατωφεροῦς εἰς πεδίον (plaine) ὁριζόμενον ὑπὸ βουνῶν τινων ὡσαύτως δρυοκαλύπτων, διαρρεομένων δὲ (arrosées, ἴσως διορθωτέον arrosée=διαρρεόμενον) ὑπὸ τριῶν ποταμίσκων καὶ μετὰ ἡμίσειαν ὥραν πορείας καταυλισμὸς πλησίον τοῦ ἑνὸς τούτων, ὅστις ὑπὸ τῶν κατοίκων καλεῖται Βελιγοστή, εἰς ἀπόστασιν τριῶν τετάρτων λεύγης ἀπὸ μικρᾶς κώμης πρὸς τὰ ἀριστερὰ κειμένης, ὀνόματι *Londari* [ΧΓΕ: Ὁδὸς ἀπὸ Tripolis εἰς Franco-Vrysi μεταξὺ τῶν Source Sapolivado καὶ Marmarià, Rhapsomon, ἄνωθεν Kotsiridia, PK, Samara, Leondari ἄγουσα εἰς Kourtaga καὶ διασταυρουμένη — εὐθὺς μετὰ τὴν συμβολὴν τῶν ποταμίων Alpheos, Thius — πρὸς τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν εἰς Μυστρᾶν]. Πλησίον τῆς κώμης ταύτης βλέπει τις τὰ ἐρείπια παλαιοῦ κάστρου» [ΧΓΕ: PK

(1) Τονιστέον Βρουστὶ (πρβ. τὸ ἐν BDC σ. 118 ἀργεῖον Vrusti). Εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἄνω μνημονευομένου πεδίου Βρουστίου ἔχομεν τὰ σημερινὰ Βρουστοχώρια ("Ιδε ΧΓΕ Vroustochoria).

(2) Ἐνταῦθα τὸ Σαπολίβαδον, οὗ τὸ ὄνομα κατὰ παράδοξον πλάνην καὶ σύγχυσιν ὁ συντάκτης τοῦ Ἡμερολογίου μεταχειρίζεται κατωτέρω, ὡς θέλομεν ἴδει, εἰς χαρακτηρισμὸν ἄλλου τόπου ἁπλῶς διαρρεομένου ὑπὸ ῥύακος, κάτω τοῦ Λογγανίκου παρά τινα τῶν ἐκεῖ πηγῶν τοῦ Εὐρώτα καὶ ἐπὶ τῆς εἰς Μυστρᾶν ἀγούσης ὁδοῦ.

μεταξὺ Kotsiridia ἄνω καὶ Samara κάτω] (1). Οἱ τρεῖς οὗτοι ποταμίσκοι εἰσβάλλουσιν εἰς τὸν ποταμὸν *Ropheo* τὸν οὕτως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὀνομαζόμενον, ὑπὸ δὲ τῶν γεωγράφων *Alpheus*» [ΧΓΕ: Alpheos-Ambelo Rhevma- Koutoufarina. — Πρβ. Ἀθηνᾶς ΚΕ' σ. 115-117]. — Τὴν 8ην ὑπέρβασις βουνῶν τινων δρυοκαλύπτων, ἅτινα ἔπειτα σχηματίζουσιν αὐλῶνα στενώτατον καὶ δυσβατώτατον ὀνομαζόμενον Macri-Plagi. Ἐδαπανήθησαν τρεῖς ὧραι εἰς ἐκτέλεσιν τῆς διαβάσεως ταύτης. . »

Β'. **Ἀπὸ Μεθώνης εἰς Μυστρᾶν**. Σελ. 51-52.

Τὴν 22αν (Αὐγούστου) ὁ Μέγας Βεζύρης μετὰ τοῦ στρατοῦ καταλιπὼν τὸ ἐν Μεθώνῃ στρατόπεδον μετέβη εἰς τὸ ἐν Χανδρινῷ, ὅπου διέτριψε τὴν 23 καὶ 24ην. Τὴν 25ην μετάβασις εἰς Νησί, τὴν 26 εἰς Λάκκους, καὶ τὴν 27ην ἐστρατοπέδευσε πλησίον τοῦ Λεονταρίου *(Londari)*, πάντοτε εἰς τοὺς αὐτοὺς τόπους ὅπου κατὰ τὴν εἰς Μεθώνην κάθοδον ἐστάθμευσαν (2). — Τὴν 28ην ἐκίνησαν δεξιὰ βαίνοντες πρὸς νότον, ὑπερέβησαν ὄρος ἀρκετὰ ὑψηλὸν καὶ μετὰ πορείαν τεσσάρων ὡρῶν ἐν καλλίστῃ κοιλάδι κατηυλίσθησαν εἰς τόπον ὀνομαζόμενον Longanico (Λογγανῖκον), ὅπου ἡ πηγὴ τοῦ ποταμοῦ Iris (Ἶρις) τοῦ ἐκβάλλοντος εἰς τὸν κόλπον τῆς Colochina [ΧΓΕ: Longaniko δεξιὰ τῷ κατερχομένῳ ὑπεράνω τῆς Agoriani]. — Τὴν 29ην μετὰ δίωρον πορείαν . . στρατοπέδευσις πλησίον ῥεύματός τινος ἐν τόπῳ καλουμένῳ Sapoli vado (3). — Τὴν 30ὴν. πορεία διαρκείας τεσσάρων ὡρῶν ἐν καλλί-

(1) Παρατηρητέον ὅτι ἡ ἐν BDC ἐπίσημος ἑνετικὴ ἀναγραφὴ ἐν σ. 128 ἔχει ὧδε: «*Leondari Fortezza*. Villa (ὅ ἐστι κώμη) Samarà κλπ».

(2) «Πλησίον τοῦ Λεονταρίου», ἀλλὰ «πάντοτε εἰς τοὺς αὐτοὺς τόπους ὅπου κατὰ τὴν κάθοδον». Ἐστάθμευσαν ἄρα πάλιν πλησίον τοῦ ποταμίου Βελιγοστῆς, νῦν πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς κώμης Λεονταρίου (ἐνῷ κατερχόμενοι ἦσαν πρὸς τὰ ἀριστερὰ) παρὰ τὴν διασταύρωσιν τῶν δύο ὁδῶν ἣν ἄνω ἐδείξαμεν καὶ πρὸς αὐτῇ τῇ εἰς τὸν Μυστρᾶν φερούσῃ.

(3) Ἀλλ' ἴδε ὅσα ἀνωτέρω σ. 24² περὶ συγχύσεως τοῦ ὀνόματος ἐσημειώθησαν. — Τὸ ἐνταῦθα μνημονευόμενον ῥεῦμα βλέπε ἐν ΧΓΕ: ΚV (Κεφαλόβρυσον) ὑπὸ τὰ Calyvia de Georgitsi.

στὴ πεδινὴ χώρα ὅπου ἐκ διαλειμμάτων ὑπάρχουσι λόφοι τινὲς σχηματίζοντες ἔπειτα ἀρκούντως μακρὸν αὐλῶνα. Ἐδέησεν ἐπανειλημμένως νὰ περάσωσι τὸν ποταμὸν Iris (Ἶρις), ὅστις ῥέει ὀφιοειδῶς ἐν τῷ μέσῳ. Κατὰ τὴν ἀπέναντι τοῦ Misistra (Μυστρᾶ) ἄφιξιν, ὁ ποταμὸς ἀφέθη πρὸς τὰ δεξιά, ἡ δὲ στρατοπέδευσις ἐγένετο πρὸς τἀριστερὰ εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ἥμισυ λεύγης ἀπέναντι τῆς πόλεως ταύτης, μετὰ νέαν δίοδον τοῦ ποταμοῦ...» Σ. Ν. Δ.

ΧΡΟΝΙΚΟΥ ΤΟΥ ΜΟΡΕΩΣ ΛΕΞΕΙΣ

The Cronicle of Morea — τὸ Χρονικὸν τοῦ Μορέως — edited in two parallel texts from the Mss. of Copenhagen and Paris, with introduction, critical notes and indices, by John Schmitt, Ph. D., Professor extraodinary at the University of Leipzig. — Methuen and C° London, 1904.

(Ἴδε Ἀθηνᾶς ΚΓ′ σ. 73-87 καὶ ΚΔ′ 363-371).

Α′.

Jndex of notable Greek words *(σελ. 599-620).*

Ἀναγαμῶ (Ἀθηνᾶς ΚΓ′ σ. 74). Ἀξία προσοχῆς, πιθανῶς δὲ καὶ ἀποδοχῆς ἡ κατωτέρω γνώμη τοῦ ἐν Κρήτῃ ἐφόρου τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Στεφάνου Ξανθουδίδου, ἀνακοινωθεῖσα ἡμῖν φιλικῶς ἐν ἐπιστολῇ. «Βεβαίως ἡ ἑρμηνεία τοῦ Shmitt δὲν στηρίζεται. Τὸ ὑμέτερον ἀναγνωμήσασι θεραπεύει τὴν ἔννοιαν. Ἀλλ᾽ ἐγὼ πιστεύω ὅτι ἔχομεν ἐδῶ ἄλλο ῥῆμα, τὸ ἀναγαμαδίσασι (ἢ καὶ ἀναγαμίσασι), τὸ ὁποῖον εὗρον δὶς παρὰ Trinkera Syllabus graec. membr. εἰς συμβόλαιον τοῦ ἔτους 1159, ἤτοι σελ. 207 ἐπὶ ὁροθεσίου: «κἀκεῖθεν ἀναγαμ(μ)αδίζει ἐκ τὸ σύνορον τῶν πέντε χωραφίων» καὶ σελ. 209: «ἀναγαμ(μ)αδίζει τὸ αὐτὸ σύνορον κατὰ δυσμάς». Ἡ λέξις γίνεται ἐκ τοῦ γάμα (ἢ γάμμα) γράμματος καὶ σημαίνει: σχηματίζει γάμμα, παρεκκλίνει, παρακάμπτει Αὐτὴ

δὲ ἡ ἔννοια θαυμασίως ἁρμόζει εἰς τὸ σχετικὸν χωρίον τοῦ Χρονικοῦ, ὅπου κατὰ τὰ πρότερον ἐσχεδιασμένα τὰ ἀλλάγια φεύγοντα ὅταν ἐπλησίαζον πρὸς τὲς κατοῦνες ὤφειλον νὰ παρακάμψωσιν αὐτὰς καὶ νὰ ἀφήσωσιν ἐλευθέρους τοὺς διώκοντας νὰ εἰσελάσωσιν εἰς τὸ στρατόπεδον (στ. 6983: ἂς πιλαλήσουν κι ἂς διαβοῦν ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος). Ὁ Meursius Gloss. Graecob. ἀναγράφει γαμμάδιν καὶ γαμμάτιον καὶ γαμματίζειν, ἐπίσης δὲ καὶ ὁ Ducange Gloss. med. inf. graec., οἱ ὁποῖοι ἀναφέρουσι καὶ χωρίον τοῦ Κωδινοῦ: «τὸ δὲ δικανίκιον αὐτοῦ ἀργυροῦν χρυσοχοϊκὸν γαμματίζον ἄνωθεν».

Ἀπολογοῦμαι passim, to answer; ἀπηλογιάζω 2698. to dismiss 6724; — ἀπολογία and ἀπηλογία 249. answer; ζητῶ ἀπ. 295. to ask leave; παίρνω ἀπ. 372. 1549. 2616 to take leave.

Ἡ λέξις ἀπολογία — ηλογία — ελογία ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἐν ΓΧ congié (prendre congié, donner congié). Οὕτως τὸ ἐν 2616: ἀπολογίαν ἐπήρασιν ὁ εἷς ἀπὸ τὸν ἄλλον ἐν § 186 τοῦ ΓΧ λέγεται: si prirent congié l'un de l'autre· ἐν 1549 λέγεται: ἐζήτησεν ἀπολογίαν νὰ ἐπάρῃ. ἐν δὲ τῇ ἀντιστοίχῳ § 103 τοῦ ΓΧ: prist congié.

Ἐν Θησαυρῷ Γερ. Βλάχου (1801): ἀπηλογιάζω. repulso, rigettare, chasser μεθ' ἑρμηνείας ἀποδιώκω, παραιτοῦμαι ... ἀφίημι — Ἀπηλόγησις, repulsa, ripulsa, rebut, μεθ' ἑρμηνείας ἀπόπεμψις, ἀποπομπή, ἀποτροπή, ἐκπομπή. — Ἀπολογία, defensio, difesa, défense. — Ἀπολογοῦμαι, ἀπολογητής, μεθ' ὁμοίας ἑρμηνείας ἐν ᾗ περιλαμβάνεται καὶ ἡ ἔννοια δικαιολογίας. Πρβ. τὰς γαλλικὰς λέξεις excuse, s'excuser.

Ἀνασκόπτω 5085, τὸν — ὄψασιν: they put the scheme (=σκοπός) out of his head; σκοπὸς + ἀνασκόπτω; ... in P ἀνακόψαν. [Σημ. καὶ ὁ T ὡς Π.]

Κατὰ τὸ σήμερον σύνηθες λαϊκὸν ἀντισκόβω, ἀντίσκοψα τὸν ἀντίσκοψε = τὸν διέκοψεν ἀντιλέγων, ὃν τρόπον καὶ ἐν τῷ Χρονικῷ: «κι ὅλοι τὸν ἀνασκόψασιν συνεπομποδίσανέ τον | λέγας ὅτι ἂν μεταστάθοῦν ἐτότε οἱ Ῥωμαῖοι | καὶ τριγυρίσουν τὰ ἄλογα μὲ τὸ σαγιττολάσι | πολλὰ ἐλαφρὰ τοὺς θέλουσιν σκοτώσει τὰ ἄλογά τους». Ἐξ οὗ περισσῶς δῆλον τὸ πεπλανημένον τῆς παρὰ τῷ ἐκδότῃ ἑρμηνείας.

Ἀλλὰ παρατηρητέον, ὅτι ἡ ἐν τῷ ἀντισκόβω—ἴσκοψα παρουσία τοῦ σίγμα λόγον ἔχει τὴν μετ᾽ αὐτοῦ ἐκφορὰν τῆς προθέσεως οὕτως: ἀντὶς ὡς τὸ παλαιὸν ἀμφίς. Διὰ τοῦτο ἀνάγκη νὰ δεχθῶμεν ἴσως ὅτι κατ᾽ ἀναλογίαν τοῦ ἀντισκόβω — ἴσκοψα ἐλέχθη καὶ ἀνασκόβω—ἄσκοψα.

Ἀπεργώνω 79, 1254, 1589, 2184, orig. to turn one from his intention, to mislead; here to deceive, to dupe.

Ἴδε 2540 (Κοπ.): κ᾽ ἐδάρτε τὸν ἐμπόδισε κ᾽ ηὑρέθη ἀπεργωμένος, ὅπου ὁ Π. ἔχει: καὶ τώρα τὸν ἐμπόδισεν κ᾽ ηὑρέθη κομπωμένος καὶ πρβ. INGW σ. 610 τὴν λ. κομπώνω (P 2540, to deceive, to dupe. See At. II 195). Τὸ κομπώνω ἐκ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κομβόω = παγιδεύω, ἐξαπατῶ (E. A. Sophocles Gr. lex. ἐν λ. κομβόω — 2 καὶ κομβωτής = ἐπιθέτης, impostor: swindler).

Τὸ ἀπεργώνω πιθανῶς ἐκ τοῦ ἀπέργω—εἴργω. Σαφεστάτην δὲ τὴν δύναμιν τῆς ἐννοίας παρέχουσιν ἡμῖν οἱ στίχοι 1252/4 (Κ): Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, ὅπου λέγουσιν ὅτι εἰς Χριστὸν πιστεύουν | ὅσον σὲ ὀμνύει πλειότερον κι ὅρκους σὲ ἀφιερώνει, | τόσον σὲ μηχανεύεται διὰ νὰ σὲ ἀπεργώσῃ, | νὰ ἐπάρῃ ἀπὸ τὰ ῥοῦχα σου ἢ νὰ σὲ θανατώσῃ. Πρβ. χάριν περιεργίας Ὁμήρου Ἰλιάδος Φ 599: Πηλείωνα δόλῳ ἀποέργεσθε λαοῦ καὶ τὰ ἑπόμενα μέχρι τοῦ στίχου 607.

Ἄφαντος 4720, here = innumerable.

Ἡ ἑρμηνεία ὀρθή: Τόσα φουσσᾶτα ἄφαντα (= ἀναρίθμητα) νὰ τὰ ἔχωμεν κερδίσει. Ἀλλ᾽ ἔδει νὰ παρατηρηθῇ ὅτι ἡ λ. ἄφαντος ἐνταῦθα κεῖται ἀντὶ τοῦ ἄφατος (κατὰ παρεμβολὴν τοῦ ν) = ἀπερίγραπτος, ἀμύθητος, πολύς, ἀμέτρητος. «Οὐκ ἂν ἐγὼ μυθήσομαι οὐδ᾽ ὀνομήνω».

Ἀχαμνὸς 1675/96, 1712, 3642, referring to a castle: with low walls; low: 2873; from Λ χαῦνος.

Τὴν ἀγγλικὴν λέξιν low παραληπτέον ἐνταῦθα ἐν τῇ ἐννοίᾳ οὐχὶ ταπεινότητος, ἀλλ᾽ ἀσθενείας.

1675: Τὸ κάστρον ἦτον ἀχαμνὸν ἀπὸ σπαθίου τὸ πῆραν

1696: Ηὗραν τὸ κάστρον ἀχαμνὸν ἐκ τειχέων τε καὶ πύργων

1712 (Κ): Τὸ κάστρον ηὗραν ἀχαμνόν, ὡς μὀναστῆρι τὸ εἶχαν
3642: Τὰ κάστρη τὰ ἀχαμνότερα νὰ τὰ ἔχουν πολεμήσει.

Ἡ λέξις «χαμνὸς» ἀπαντᾷ παρ' Ἡσυχίῳ εἰς ἑρμηνείαν τῆς λ. ἀδευκής, οὕτως· «χαμνός, πικρός». «Πικρὸν» δέ,—κατὰ τὸν αὐτόν,—χαλεπόν, ἀργαλέον. Ἀ-χαμνός, ὁ ἀ-σθενής, ἀ-δύνατος.

Λαβωμένος 4195 wounded from λα(μ)βάνω. See Jannaris p. 266. — Λαβώνομαι 4770 to be wounded.

Ἴδε περὶ τοῦ ῥήματος λαβώνω τὴν Πρώτην Ἀνακοίνωσιν τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ λεξικοῦ τῆς Ἑλλ. γλώσσης ἐν σ. 28-30.

Ἡ ἐκ τοῦ λαμβάνω—λαβαίνω ἀρχὴ ἔχει καθ' ἡμᾶς καλῶς μόνον ἐπὶ τῆς παρὰ τῷ λαῷ συνήθως ἀκουομένης φράσεως· ἔχω λαβωμένα (γράμματα, χρήματα, πράγματα) ἐν θέσει παρακειμένου = λελημμένα, εἰλημμένα. Ἀλλ' ἐν ἐννοίᾳ σωματικῆς βλάβης, τραυματισμοῦ ἡ ἐκ τοῦ λαμβάνω παραγωγὴ δὲν φαίνεται πειστική.

Καθ' ἡμᾶς τὸ λαβώνω — ώνομαι — ωμένος, ἐλάβωσα ἀνακτέα εἰς τὸ λωβόω (μᾶλλον ἢ λωβάω) — βόομαι, λελωβωμένος, ἐλώβωσα (ἢ λωβάω καὶ καθεξῆς) μετὰ τροπῆς τοῦ ω εἰς α. Οὕτως ὁ λωβητὴς ἐγένετο λαβωτὴς (ἴδε τὸ ὁμηρικὸν «τοξότην λωβητῆρα»). Τὸ παρ' Αἰλιανῷ (Σουΐδας ἐν λ. κυλλὸς b) περὶ ἀλεκτρυόνος λεγόμενον: «ἑστὼς ἐπὶ θατέρου ποδὸς προὔτεινε τὸν λελωβημένον» ὁμαλῶς μεταφέρεται εἰς τὴν κοινήν: τὸν λαβωμένον (τὸν βλαμμένον).

Σημειωτέον, ὅτι ἐν τῷ ΓΧ ἀντιστοίχως γίνεται πάντοτε χρῆσις τοῦ ῥήματος navrer ἐν τῇ ἀρχικῇ ἐννοίᾳ (Ἴδε Γαλλ. λεξικὸν Littré).

Ὁρμώνω 393, 1396, ό. τὰ πλευτικά, to fit out, to equip 1690, wich is down at the ὅρμος or roadsbed when the lie at anchor.

Οἱ στ. 1396/7 ἔχουσιν ὧδε (Κ): στὴν Βενετίαν τὰ πλευτικὰ νὰ ὁρμώσουν, (Π): στὴν Βενετίαν ἀπέσωσαν τὰ πλευτικὰ ὡρμῆσαν (ἀντὶ—ίσαν= ὡρμίσθησαν) κ' εὐθὺς τὰ οἰκονόμησαν ὅσα ἤθελαν εἰς χρείαν. Ἐσφαλμένη ἄρα ἡ ἄνω ἑρμηνεία ἡ παραληφθεῖσα ἐκ τοῦ ἑπομένου στίχου, ὅστις περιγράφει τὰ μετὰ τὴν ὅρμισιν πραχθέντα. Ἐν δὲ τῷ στ. 1690 ἔχομεν τὴν ἔννοιαν τοῦ ὁρμᾶν, τοῦ κινεῖσθαι εἰς ἀπόπλουν: «ἐνταῦθα εὐθέως ὁρμώσασι (Τ: μείσασι) νὰ πάγουν στὴν Μεθώνη». Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μὴ μνημονευομένῳ ὑπὸ

τοῦ ἐκδότου στ. 396 (Κ): «κι οὐδὲν ὥρμῆσαν (Π: — ήσασιν) ν' ἀπελθοῦν ὅλοι εἰς τὴν Βενετίαν». ἡ ἔννοια ἡ αὐτή, καθὼς καὶ ἐν τῷ πρὸ αὐτοῦ 393, ὃν ὁ ἐκδότης ἑρμηνεύει ὃν τρόπον καὶ τὸν 1396. (Κ): νὰ ὁρμώσουσι (Τ. ὁρμίσουσι) τὰ πλευτικὰ τοῦ νὰ ἔχουσιν περάσει.

Πιλαλῶ 6983, for ἐπιλαλῶ, to stimulate a horse or any other animal by shouts; hence: 'to run and shout' and simply 'to run' as here: At. p. 309sq.

Τὸ ῥῆμα ἐπιλαλέω ὅπερ μέχρι τοῦ ἔτους 1100 μ.Χ. ἀπαντᾷ ἐπὶ ἐννοίας «ἀντιλέγω, λοιδορῶ, φλυαρῶ κατά τινος» ἢ «ὁμιλῶ περί τινος πράγματος». (Μέγα Λεξικὸν Α. Κωνσταντινίδου. E. Sophocles, Gr. Lex.) θετέον ἔξω λόγου.

Ἐν Θησαυρῷ Γερασίμου Βλάχου: Πηλάλημα . . . Course, δρόμημα, δράμημα, πελέθρισμα. — Πηλαλῶ . . . courir, ταχυδρομέω, θέω, τρέχω.

Ἐν Λεξικῷ Ἑλληνογαλλικῷ Ἀντ. Ἠπίτου: Πηλάλα, ας (ἡ)(1) ταχὺς δρόμος, course rapide, ταχεῖα φυγή. Πηλαλάει (τὸ ἄλογο) [διάλ. Ἠπειρ.] ζωηρεύεται, ἀνορθοῦται χρεμετίζον (2)· ἐπίσης διὰ τὸν τρέχοντα δρομαίως. Πηλαλῶ, τρέχω ταχέως, τρέχω πάσῃ δυνάμει, courir [à toutes jambes]. Ἴδε καὶ πιλαλῶ.

Ἀλλὰ λέγεται συχνότατα παρ' ἀγρόταις καὶ ὀρεινοῖς καὶ πλάλα, πλάλημα, πλαλῶ ἄνευ η ἢ ι.

6983 (Κ): ἂς πιλαλήσουν (Π. πιλαλοῦν) κι' ἂς διαβοῦν ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος.

Ὅτι ἐνταῦθα ἡ ἔννοια δεικνύει δρομαίαν προέλασιν εἰς φυγὴν δηλοῖ ἡ ὅλη περιγραφὴ (σ. 7044/52), ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν § 481 τοῦ ΓΧ: que de présent *se metteront a fuir* et yront tout droit par nos loges.. auxi tost que les Alemans les veront fuyr.

Ἐν Χρονικῷ χειρογράφῳ (1292-1338) τῆς ἐν Παρισίοις Βιβλιοθήκης (Ms. gr. suppl. Paris 114 f. 135 v.) κατὰ τὰ παρὰ D. Ta-

(1) Οὕτως οὐσιαστικὸν θηλυκοῦ γένους ἡμεῖς οὐδέποτε ἠκούσαμεν τὴν λέξιν πηλάλα, ἀλλὰ μόνον ἐπιρρηματικῶς πάει πηλάλα ἢ πηλαλῶντας.

(2) Ὁ χρεμετισμὸς φαίνεται ἡμῖν παρέλκων.

frali (Thessalonique au XIVe siècle. Paris 1913 σελ. 2394) σημειούμενα. ἀναγινώσκονται τάδε: «ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην ὁ δεσπότης ὁ Παλαιολόγος μετὰ κατέργου τῇ ἑνδεκάτῃ τοῦ αὐτοῦ ἐπὶ ἡμέρᾳ σαββάτου ἀπηλάλεσαν (sic) οἱ Μουσουλμᾶνοι εἰς τὴν Θεσσαλονίκην».

Ἐρώτημα τίθεται μήπως κατὰ σχηματισμὸν πρὸς τὸν παρακείμενον ἐπελήλακα τοῦ ῥήματος ἐπελάω-ῶ (ἐπελαύνω) μετεπλάσθη ὁ ἐνεστὼς ἐπηλαλῶ καὶ παρακολούθως ὁ μέλλων καὶ ὁ ἀόριστος ἐπηλαλήσω-ἐπηλάλησα εἰς παραγωγὴν τοῦ πηλαλῶ-ήσω-ησα (1).

Προγγενὴς 8120, a relative in the descending line (not πρόγονος) rather ἔγγονος, with irrational προ - and formed after συγγενής.

Ὁ Ταυρ. ἔχει προγενής. Οὐδαμῶς δ' ἄλογον τὸ προτεταγμένον προ-. Ἡ λέξις «προγενὴς» ἀρχαία σημαίνουσα τὸν ἀρχαιότερον, τὸν πρεσβύτερον ἐν τῷ γένει. Τοιοῦτος δὲ πρεσβύτερος ἐν τῷ γένει τοῦ ἀποθανόντος ἀτέκνου αὐθέντου Καρυταίνης προσῆλθεν ὁ ἐξάδελφος αὐτοῦ μισὲρ Τζεφρὲς de Briere. (8133+) : καὶ ἦλθεν πρὸς τὸ σύνηθες ὅπου ἔχουσιν οἱ Φράγκοι | ὡς γονίκαρχος (ἢ γονικάρχης) συγγενὴς νὰ ἔχῃ τὸ γονικόν του. «Κατὰ διαδοχὴν γονικότητος» ἢ «γονικότητος χάριν», ὡς λέγει ὁ ἱστορικὸς Δούκας (ἐκδ. Βόννης σ. 169[1] καὶ 172[2]).

Πρόνοια 1650, 1920, 2638, that with which one is possided; a grecised feudal term=fief, προνοιασμένος 1911/64. Προνοιατόρος 1999, 2700, one who holds a tenure.— Προνοιάτορας 2001.— Προνοιάζω ... Προνοιάσματα....

Ἡ ἐξήγησις a grecised feudal term οὕτως ἁπλῶς φαίνεται ἀνεπαρκής. Ἐν Βυζαντίῳ ὁ ὅρος «πρόνοια ἔκειτο ἤδη κατὰ τὸν ιγ' αἰῶνα ταὐτόσημος πρὸς τὸν ὅρον «ἐπίσκεψις» ἢ «ἐπισκοπὴ ἐν τῇ εἰδικῇ ἐννοίᾳ περιφερείας φορολογικῆς ἤτοι ἁπλῆς ἢ καὶ παρακεχωρημένης εἰς τιμάριον, οὐχὶ κατὰ κτῆσιν, ἀλλὰ διὰ μόνον τὸ φορολογικὸν δικαίωμα. Ἴδε. Δ. Κ. Τσοποτοῦ Γῆ καὶ γεωργοὶ Θεσσαλίας (ἐν Βόλῳ 1912) σ. 17. 18. Πρβ. E. Sophocles Greek Lex. κλπ. ἐν λ. «ἐπίσκεψις» 2. «ἐπισκοπή» 3 καὶ «Προνοι-

(1) Ἀνάλογον σχηματισμὸν ἐνεστῶτος «ἐναγάγω, εἰσαγάγω, προσαγάγω» ἔχομεν σήμερον ἐν συνηθείᾳ ἐκ τοῦ ἀορίστου «ἐνήγαγον - ἐναγάγω, εἰσήγαγον - αγάγω - προσήγαγον - αγάγω. Ἀλλα παραδοξότατον παντος παραπλησίου κατασκευάσματος ἀναγραπτέον ὧδε το ἐκ τοῦ «ἀντίρρησις» παραχθὲν ὑπὸ τῶν παλαιῶν φορολόγων τῆς δεκάτης «ἀντιρρούμενα (ἀντὶ ἀντιλεγόμενα) δικαιώματα».

τής»2. Πρβ. ν στίχῳ 1551 τὴν λέξιν «πρόβλεψις», ἧς ἡ ἔννοια καθορίζεται ἀμέσως κατωτέρω ἐν οἷς ὁ στίχος 1554 λέγει: «τοῦ ἔδωκε τῆς Ἀθηνοῦς τ' ὁμάντζιο, ὅ ἐστι hommage, feudal rule, supremacy (INGW ἐν λέξεσι «πρόβλεψις» καὶ «ὁμαν(ν)τζο»).

Φέρω.... τὸ φέρος 8030, a post-verbal noun = chance.

«Ἀφότου γὰρ ἐσμίξασιν, ὡς τὸ ἤφερεν τὸ φέρος».

Παρελείφθη νὰ δειχθῇ ὑπὸ τοῦ ἑρμηνευτοῦ, ὅτι ἡ μετὰ τελικοῦ σίγμα λέξις εἶναι αὐτὴ ἡ ἀρχαία «τὸ φέρον» κατὰ τοσοῦτο μόνον διεστραμμένη, ὡς σήμερον τὸ οὗρος κλπ. Ἐνθυμίζει δ' ὁ στίχος τὸ ἀρχαῖον· «εἰ τὸ φέρον σε φέρει φέρου καὶ φέρε».

Φημίζω 5064/67/69 to act in a conceited manner φ. τὸ φαρίν; to stimulate, spur on....

Τὸ «φημίζω» προδήλως κατ' ἐναλλαγὴν χ καὶ φ ἀντὶ τοῦ «χυμίζω»=ὁρμῶ, μεθ' ὁρμῆς ἐπιτίθεμαι. Κοινότατον δ' ἐν τῇ συνηθείᾳ τοῦτο, λεγόμενον καὶ χιουμίζω καὶ χουμίζω, ἐξ οὗ καὶ τὸ ἐν τῇ πρώτῃ μορφῇ γραφὲν ὑψιλόν. «Ἐχούμιξε 'πάνω του» καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἀπὸ τῆς ὁρμῆς τῶν χυμῶν. Ἢ κατὰ Α. Ἠπίτην (Ἑλληνογαλλικὸν Λεξικὸν) ἀπὸ τῆς λέξεως χῦμα σημαινούσης παρ' Ἠπειρώταις «ῥεῦμα, ὁρμήν». Ἔχομεν δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ ῥήματος χύνω ἔκφρασιν ἐννοίας ὁρμητικῆς ἐπιθέσεως ἐν τοῖς γνωστοῖς· «χύνομαι κατεπάνω του»—«χύθηκε καὶ τὸν ἅρπαξε» καὶ καθεξῆς.

Ὅτι δ' ὁρμητικὴν ἐπιδρομὴν ἁπλῶς δεικνύουσιν οἱ στίχοι 5064 καὶ 5069.

5064 (Κ. Π.) Ὑπήγαινεν καὶ ἔρχετον φημίζοντα δρομαίως.

5069 (Π) καὶ ὑπηγαινοέρχετον φημίζοντα (Κ: φημίζων) τὸ φαρίν του, ἐπικυροῖ ῥητῶς ὁ ἐπακολουθῶν στίχος 5073 (Κ. Π.) ἐν οἷς λέγει:

Λοιπὸν ὑπηγαινοέρχετον τρέχοντα τὸ φαρίν του.

Ἀλλὰ τὸ ἐν στίχῳ 5067 (Κ): «κι' ἄρξετο νὰ φημίζεται ἐμπρὸς ἀπὸ τοὺς Φράγκους», ὅπερ ἐν τῷ Π. λέγεται οὕτως: «κι' ἄρξετο νὰ εὐθυμίζεται ὀμπρὸς ἀπὸ τοὺς Φράγκους», ἔχον τι τὸ διφορούμενον γεννᾷ ὑπόνοιαν μήπως θέλει νὰ δηλώσῃ κομπαστικὴν ἐπίδειξιν, ἀλαζονικὸν ἐπιδεικτικὸν παίγνιον ἢ καμάρωμα (to act in a conceited manner). Πρβ. ΓΧ § 341 (inbobant et desprisant) καὶ τὰς λ. φημίζω, -σμός.

Β'.

Ἐκ τοῦ κειμένου

Ζαλοήνια Ταυρ. 2954: καὶ ροῦχα γὰρ ὁλόχρυσα σκαρλάτα καὶ ζαλοήνια.

Ἴδε Ἀθηνᾶς ΚΔ' σ. 867-8 ἐν λέξει σκαρελέτος, ὅπου κακῶς ἡ λέξις ἐγράφη ἄνευ τοῦ ο: ζαλήνια. Ἡ λέξις ζαλοήνια σημαίνει κίτρινα. Προῆλθε δ' ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ giallognolo = κιτρινωπός. Giallo = κίτρινος.

Τὰ ροῦχα ἦσαν ὁλόχρυσα (σκαρλάτα = πορφυρᾶ, Γερασ. Βλάχου Θησαυρὸς [1801] ἐν λ. Σκαρλάτο) καὶ κίτρινα, κροκοειδῆ (ζαλοήνια). Ἀξιοπαρατήρητος δ' ἡ μόνον ἐν τῷ Τ. ἀπαντῶσα ἰταλογενὴς λέξις, διὰ τὴν συγγένειαν τοῦ Ταυρινίου κειμένου πρὸς τὸ ἰταλικὸν χρονικόν.

Νὰ μὲ ἔχῃ μέψει. Οὕτω καὶ ὁ Κ. καὶ ὁ Π. ἐν στίχῳ 3884: ἐγὼ σφάλμα οὐκ ἔποικα· τίς νὰ μὲ ἔχῃ μέψει. Ἀλλ' ὁ Ταυρίνιος: νὰ μέχῃν μένψει. Οὕτω καὶ ἐν στίχῳ 7656 ὁ μὲν Κ. ἔχει: μέμψιμον (LNGW σ. 612· μέμψιμον = ἡ μέμψις). ἀλλ' ὁ Π. μέψιμον. Ὡσαύτως καὶ ὁ στίχος 771 (ὃν ὁ κ. Ἀδαμαντίου (Χρ. Μορ. σ. 530) μνημονεύει εἰς ἔνδειξιν παρεμβολῆς ἀρχαϊσμῶν) μεταχειρίζεται λέξιν, καὶ σήμερον ἐπιζῶσαν ἐν τῇ καθωμιλημένῃ, ἐν μὲν τῷ Κ. μετὰ τοῦ μ (μέμφονται) ἐν δὲ τῷ Τ. ἄνευ τοῦ γράμματος τούτου (μέφουνται) κατὰ τὸ καὶ σήμερον συνηθέστερον.

Ἔμνοστος 5023 (Κ. Π.) Εἰς τὰ λιβάδια τὰ πλατέα στὲς ἔμνοστες τὲς βρύσες. Ὁ Ταυρίνιος ἔχει ἔμνοσθαις.

Ἐκ τοῦ εὔνοστος = νόστιμος, εὐχάριστος, τερπνός. Ἴδε E. Sophocles Gr. Lex. εὐνοστία relish, zest, savor. Πρβ. Διγ. Ἀκρίτα: καὶ ἂν ἔνι ἡ γεῦσις ἔμνοστος, πάλι νὰ δευτερώσῃ (Λαογραφίας Γ' σ. 545).

στ. 5304 τοῦ Χρονικοῦ: ... ἔχει πανώραιαν βρύσιν.

Ἐξαφορμίζω (Κ. Π.) 680:

Ἐξαφορμίστη πρὸς (Π: εἰς) αὐτούς, μεθ' ὀρ-

κου τοὺς ἐμήνα. | ὅτι ποτὲ οὐκ ἤξευρεν τὴν ἀπιστίαν ἐκείνην. Ἔδειξεν ἑαυτὸν διὰ λόγων ἔξω ἀφορμῆς = αἰτίας, κατηγορίας, hors de cause. Il s'est disculpé (ἀρχ. γαλλ. descouper ἢ descoulper). Ὁ κατασκευάσας τὸ ῥῆμα ἐσκέπτετο ξενικά.

Παρ' ἡμῖν ἐπὶ ἀσθενείας ἔχομεν λεγόμενον κακοφορμίζω καὶ κατὰ Α. Ἠπίτην (Ἑλληνογαλλικὸν Λεξικὸν) καὶ ἁπλοῦν «ἀφορμίζω».

Ἐπίζητα. 7415/16 (Π) : καὶ λέγει του· «Μετὰ χαρᾶς, ἐπίζητα
εἰς δίκαιον | ἕτοιμος μὲ τὴν κούρτην
μου νὰ σὲ τὸ ἐκπληρώσω.

Ἀντιστίχως ὁ Κ. ἔχει ὧδε : . . . Μετὰ χαρᾶς ἀφῶν ζητεῖς τὸ δίκαιον | ἕτοιμος κλπ.

Τὸ ἐπίζητα λέξις ἀνύπαρκτος. Ὁ στίχος 7415 διορθωτέος ἐν τῷ Π. οὕτως :

Μετὰ χαρᾶς, ἐπεὶ ζητάεις δίκαιον. | ἕτοιμος. ..νὰ σὲ τὸ ἐκπληρώσω. Τὸ ἐπεὶ καὶ ἐπεὶν συχνὸν ἐν τῷ Π. (π. χ. ἐν στίχῳ 8682). Διὰ δὲ τὸ ἀσυναίρετον ζητάω ἴδε στ. 8175 : δίκαιον ἐσὲν οὐκ ἔρχεται εἰς τοῦτο τὸ ζητάεις.

Κολαστοῦμεν. (Κ. καὶ Π.) 9034/35:

ὀρθὰ εἰς τὰ Ἰωάννινα, νὰ φτάσωμεν τοὺς Ῥωμαίους,
μὴ πρὶν μακρύνουν ἀπ' ἐμᾶς καὶ κολαστοῦμεν πλέον.

Ὁ λόγος περὶ ταχείας διώξεως. Κολαστοῦμεν τὸ σημερινὸν κουρασθοῦμεν.

Ὁ ἐκδότης οὐδὲν περὶ τούτου γράψας περιέλαβεν ἐν τῷ πίνακι INGW μόνην τὴν λέξιν κολαστικὸς (Κ) 7559 μεθ' ἑρμηνείας troublesome, λέξεως ἐχούσης καὶ ἔννοιαν κοπώσεως. Ὁ δὲ στίχος ἔχει ὧδε :

διὰ τὸ ἓν γὰρ κολαστικόν, οἱ πάντες τὸ βαρειῶνται,

(τὸ νὰ «διπλογράφῃ» δηλαδὴ τὰς διηγήσεις αὐτοῦ ὁ ποιητής) παρέχων εἰς ἡμᾶς τὴν ἀρχικὴν μορφὴν τῆς σημερινῆς λέξεως «κουραστικόν».

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 6 Ἀπριλίου 1914.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΒΟΥΛΗΝ

ΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Εἰσηγουμένου τοῦ καθηγητοῦ κ. ΙΩ. ΚΟΥΣΟΥΛΑ

ΠΕΡΙ

ΤΩΝ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΩΝ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΑΥΤΗΣ

Κύριοι Βουλευταί·

Πάντες τὴν σήμερον ὁμολογοῦσιν ὅτι ἡ παρ' ἡμῖν ἐκπαίδευσις εἶνε ἐλλιπής. Εἶνε τοσαύτη καὶ τηλικαύτη ἡ ἐπελθοῦσα πρόοδος ἐν τῇ κοινωνίᾳ παρ' ἡμῖν καὶ τοσαῦται αἱ ἐκ τῆς προόδου ταύτης ἀναπτυχθεῖσαι παρ' αὐτῇ ἀνάγκαι, ἃς πρόκειται νὰ θεραπεύσῃ ἡ ἐκπαίδευσις, ὥστε ὁ ἀρνούμενος τὴν ἐπὶ νέων βάσεων μεταρρύθμισιν καὶ ὀργάνωσιν τῆς παρ' ἡμῖν παιδείας θὰ ἀπεδείκνυεν, ὅτι ἀδυνατεῖ νὰ διαγνώσῃ, ἔστω καὶ ἀμυδρῶς, τὴν νέαν προκύψασαν κατάστασιν. Καὶ ἂν τοῦτο πολλοὶ ἄλλοι κατενόησαν, οὐδενὸς τούτων ὑστεροῦσιν οἱ λειτουργοὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως, οἵτινες κατὰ μέγα μέρος εἶνε καὶ οἱ συντελεσταὶ τῆς παρατηρουμένης παρὰ τῷ λαῷ προόδου· διότι αὐτοὶ κατ' ἐξοχὴν εἶνε ὑπὸ τῆς Πολιτείας τεταγμένοι μορφωταὶ καὶ ῥυθμισταὶ τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ φρονήματος τῆς σπουδαζούσης νεότητος.

Διὰ ταῦτα οἱ λειτουργοὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως, εἰς οὓς ἀπόκειται ἡ πιστὴ καὶ εὐσυνείδητος ἐφαρμογὴ τῶν διατεταγμένων ὑπὸ τῆς Πο-

λιτείας, μετὰ χαρᾶς ἐχαιρέτισαν πάντοτε πᾶσαν ὑπὸ τῆς Πολιτείας καὶ τῆς Βουλῆς ἡμῶν πρόνοιαν περὶ βελτιώσεως τῆς παρ' ἡμῖν παιδείας.

Χάριτας δὲ μεγάλας ὀφείλουσιν οἱ λειτουργοὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως πρὸς πάντας τοὺς κατὰ καιροὺς Ὑπουργούς, ὅσοι συνέταξαν καὶ ὑπέβαλον εἰς τὴν Βουλὴν ἐκπαιδευτικὰ νομοσχέδια, εἰ καὶ ταῦτα δὲν ἐγένοντο νόμοι τοῦ κράτους, διότι δι' αὐτῶν ἐδόθη ἀφορμὴ νὰ μελετηθῶσι καλύτερον τὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως ζητήματα.

Καὶ πρὸς τὸν νῦν ἐπὶ τῆς Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργὸν ὑποβαλόντα ἐκπαιδευτικὴν μεταρρύθμισιν τὴν αὐτὴν εὐγνωμοσύνην αἰσθανόμεθα, εἰ καί, ὡς ἡμεῖς κρίνομεν, δὲν συντελεῖ αὕτη εἰς τὴν θεραπείαν τῶν κακῶς ἐχόντων ἐν αὐτῇ. Εὐλαβῶς δὲ μέλλομεν νὰ ἐπιδείξωμεν τοῦτο εἰς τὴν Σὴν Βουλὴν τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ ἔθνους δι' ὧν κατωτέρω ἐκθέτομεν, ἔχοντες ὁδηγὸν ἡμῶν οὐ μόνον τὰ κρατοῦντα παρὰ τοῖς ἄλλοις ἔθνεσι, τοῖς μᾶλλον ἡμῶν προηγμένοις ἐν τοῖς ἐκπαιδευτικοῖς ζητήμασιν, ἀλλὰ καὶ τὴν πεῖραν αὐτῶν τῶν πραγμάτων, τὴν διδάσκουσαν ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐνασκήσεως τῶν καθηκόντων μας πῶς ἔχει ἡ ἐκπαίδευσις, εἰς τί χωλαίνει, τί πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῇ καὶ πῶς πρέπει νὰ διαρρυθμισθῇ, ἵνα αρτιώτερον ἀνταποκριθῇ εἰς τὸν μέγαν καὶ ὑψηλὸν αὐτῆς προορισμόν. Εἰς τὴν εὐλαβῆ δὲ ταύτην ἔκφρασιν τῆς γνώμης ἡμῶν προβαίνομεν ἀνταποκρινόμενοι οὐ μόνον εἰς τὸν γενικὸν πόθον, ὃν ἕκαστος τῶν κυρίων Βουλευτῶν ἔχει, ἐπιθυμῶν νὰ διευκρινισθῇ καὶ διαφωτισθῇ σπουδαιότατον κοινωνικὸν καὶ πολιτικὸν ζήτημα, οἷον εἶνε ἡ ἐκπαίδευσις, ἀφορῶσα τὰ ὕψιστα τοῦ ἔθνους, καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου μέλλει νὰ φέρῃ τὴν ψῆφον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ τοῦ ἀξιοτίμου Ὑπουργοῦ ἐπὶ τῆς Παιδείας, ὅστις κατεχόμενος ὑπὸ τῆς προαιρέσεως τῆς ἀληθοῦς βελτιώσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐρωτήματα ἀπηύθυνεν ἡμῖν κατὰ τὸ παρελθὸν περὶ τῶν μέτρων, ἅτινα θεωροῦμεν συντελεστικὰ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, καὶ πολλαχοῦ τῶν συνοδευουσῶν τὰ νομοσχέδια ἐκθέσεων ἀπευθυνόμενος πρὸς τὴν Βουλὴν ζητεῖ τὴν συζήτησιν τῶν προτεινομένων μέτρων καὶ πᾶσαν ὑπόδειξιν σκοποῦσαν τὴν βελτίωσιν αὐτῶν.

Οἱ λειτουργοὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐκ τῆς μελέτης τοῦ προτεινομένου συστήματος ἐπείσθημεν ἀδιστάκτως ὅτι αἱ βάσεις, ἐφ' ὧν θεμελιοῦται αὐτό, δὲν πρέπει νὰ καθιερωθῶσι παρ' ἡμῖν. Διότι οὐ μόνον

βελτίωσίς τις δὲν ἐπέρχεται, ἀλλὰ πᾶν τοὐναντίον, καὶ πᾶν ἀγαθόν, ὅπερ ὑπάρχει, τελείως ἐκμηδενίζεται. Διὸ θὰ ἀποφύγωμεν τὴν ἔρευναν τῶν καθ' ἕκαστα λεπτομερειῶν, ἀρκούμενοι μόνον νὰ ἀποδείξωμεν τὸ σαθρὸν τῶν βάσεων τοῦ προτεινομένου συστήματος, ἐφ' ὧν ἀδύνατον νὰ στηριχθῇ καὶ θεμελιωθῇ στερεὸν καὶ ὑγιὲς ἐκπαιδευτικὸν οἰκοδόμημα.

ΘΕΜΕΛΙΩΔΗΣ ΒΑΣΙΣ ΤΗΣ ΝΥΝ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΣ

1ον Τὸ 6ετὲς δημοτικὸν σχολεῖον.

Θεμελιώδης βάσις τῆς προτεινομένης νῦν μεταρρυθμίσεως εἶνε τὸ 6ετὲς δημοτικὸν σχολεῖον, ὅπερ διὰ τοῦ 1ου καὶ 2ου ἄρθρου τοῦ νομοσχεδίου περὶ δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τοῦ 7ου περὶ μέσης ἐκπαιδεύσεως καθιστᾷ ὑποχρεωτικὸν οὐ μόνον διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς κατωτάτης τοῦ λαοῦ τάξεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς τῆς μέσης καὶ ἀνωτέρας κοινωνικῆς τάξεως, ἤτοι καὶ διὰ τοὺς μαθητάς, οἵτινες μέλλουσι νὰ φοιτήσωσιν εἰς τὰ σχολεῖα τῆς μέσης καὶ ἀνωτέρας ἐκπαιδεύσεως.

Τὸ μέχρι τοῦδε 4ετὲς δημοτικὸν σχολεῖον καὶ τὸ πλῆρες δημοτικὸν σχολεῖον.

Ἡ ἐκτροπὴ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως.

Ἡ μέχρι τοῦδε πεῖρα παρ' ἡμῖν καὶ τὸ παράδειγμα τῶν ἄλλων πεπολιτισμένων λαῶν κατέδειξεν ὅτι ἡ 4ετὴς δημοτικὴ ἐκπαίδευσις, ἣν καθιέρωσε τὸ νομοθετικὸν Διάταγμα τοῦ 1834 τῆς τότε ἀντιβασιλείας, δὲν ἐπαρκεῖ νὰ δώσῃ ἀνάλογον γενικὴν καὶ εἰδικὴν μόρφωσιν εἰς τὰ τέκνα τοῦ λαοῦ. Διὰ τοῦτο ἐχρησίμευσεν αὕτη νὰ παρέχῃ μόνον γενικήν τινα τῶν πρώτων στοιχείων μόρφωσιν καὶ οὕτω τὸ δημοτικὸν σχολεῖον ἀπέβη μονομερὲς προπαρασκευαστικὸν τῶν σχολείων τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, ἤτοι τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων, παροραθέντος τοῦ ἑτέρου αὐτοῦ σκοποῦ, τῆς παροχῆς δηλονότι εἰδικῆς τινος μορφώσεως διὰ τῶν στοιχειωδῶν ἐκείνων γνώσεων τῶν δυναμένων ν' ἀναδείξωσι τὸν ἀπόφοιτον αὐτοῦ ἱκανὸν καὶ ἐπιτήδειον εἰς τὸν πρακτικὸν βίον.

Διὰ τοῦτο τὸ Διάταγμα τῆς 14ης Αὐγούστου 1884 ἐπειράθη νὰ θεραπεύσῃ τὴν ἀτέλειαν ταύτην ἱδρῦσαν καὶ πλήρη δημοτικὰ σχολεῖα, ἀλλὰ διὰ τὴν ἔλλειψιν καταλλήλου διδακτικοῦ προσωπικοῦ ἀποτυχόντα κατηργήθησαν μετὰ βραχεῖάν τινα διάρκειαν.

Καὶ ὁ νόμος δὲ ͵ΒΤΜΘ΄ τοῦ 1895 περιέπεσεν εἰς τοσαύτην σύγχυσιν ὡς πρὸς τὰς δύο ἀνωτέρας τάξεις τῶν πλήρων δημοτικῶν σχολείων, ὥστε παρέσχε τὸ δικαίωμα εἰς τοὺς κεκτημένους ἀπολυτήριον αὐτῶν νὰ κατατάσσωνται μετ' ἐξέτασιν εἰς τὴν ἀνωτέραν τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων τάξιν. Οὕτω καὶ τὰ πλήρη δημοτικὰ σχολεῖα ἐξετράπησαν τοῦ δευτέρου οὐσιώδους προορισμοῦ των καὶ ὑπετάγησαν εἰς τὴν μέσην παιδείαν· τὸ δὲ κακὸν ἀντὶ βραδύτερον νὰ θεραπευθῇ, ὅτε καὶ κοινοβουλευτικαὶ συζητήσεις καὶ ἴδιαι μελέται ὑπὸ διαφόρων ἐδημοσιεύθησαν καὶ ἐν τῷ τύπῳ καὶ ἐν ἰδιαιτέροις φυλλαδίοις, ἐν αἷς διεγράφοντο ἀκριβῶς τὰ ὅρια καὶ οἱ σκοποὶ ἑκάστης βαθμίδος τῆς ἐκπαιδεύσεως, τοὐναντίον ἔλαβε μόνιμον καὶ νόμιμον ἐγκατάστασιν διὰ τοῦ ἐν ἔτει 1910 ψηφισθέντος νόμου «περὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις διδασκαλείου τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως», καθ' ὃν οἱ ἔχοντες ἀπολυτήριον τῆς 6ης τάξεως πλήρους δημοτικοῦ σχολείου δύνανται νὰ ἐγγραφῶσιν ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐξετάσεως εἰς τὴν 3ην τοῦ Σχολαρχείου.

Τοιουτοτρόπως πλὴν τῆς ἐκτροπῆς τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἐπῆλθε καὶ πλήρης σύγχυσις τῆς δημοτικῆς καὶ μέσης ἐκπαιδεύσεως.

Ἐντεῦθεν οὔτε τὸ πλῆρες δημοτικὸν πληροῖ τὸν ἕτερον κύριον αὐτοῦ σκοπόν, ὑποταχθὲν εἰς τὸ διαφέρον τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, ἀλλ' οὔτε καὶ διὰ τῆς ὑποτελείας του ταύτης ὠφέλησε τὴν μέσην ἐκπαίδευσιν. Οἱ δημοδιδάσκαλοι ἐφιλοτιμοῦντο μέν πως νὰ παρασκευάσωσι τοὺς μαθητὰς τῶν δύο ἀνωτέρων τάξεων τοῦ πλήρους δημοτικοῦ σχολείου καὶ καταστήσωσιν αὐτοὺς ἱκανοὺς διὰ τὴν ἀπρόσκοπτον ἐξακολούθησιν τῶν μαθημάτων τοῦ Σχολαρχείου, ἀλλ' ἔχομεν τὴν πικρὰν πεῖραν τοῦ ποιοῦ τῶν μαθητῶν τούτων, οἵτινες, πλὴν 5 % ἐχόντων φύσιν δεξιάν, ἐστάθη ἀδύνατον νὰ χωρήσωσιν εἰς τὸ Γυμνάσιον, ἀλλὰ καὶ ὅσοι ἐξ αὐτῶν ἐχώρησαν παρετηρήθη ὅτι ὑστέρουν ἐν ἅπασι τοῖς μαθήμασι, μάλιστα δὲ ἐν τοῖς θεωρητικοῖς. Τοῦτο ἀποδοτέον τόσον εἰς τὴν ἀτελῆ τῶν διδασκάλων μόρφωσιν

διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν μαθημάτων τῆς 1ης καὶ 2ας τάξεως τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου, ὅσον καὶ εἰς τὸ ὅτι οἱ μαθηταὶ τῆς 1ης καὶ 2ας τάξεως τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου ἐδιδάσκοντο ὑπὸ πλειόνων τοῦ ἑνὸς διδασκάλων ἐχόντων ειδικότητα τῶν μαθημάτων, ἃ ἐδίδασκον. Ὁπωσδήποτε ὁ θεσμὸς τῶν πλήρων δημοτικῶν σχολείων σφόδρα ἐζημίωσε τὴν μέσην ἐκπαίδευσιν, ἥτις καὶ ἄλλως αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν εἶνε ἀτελὴς καὶ ἐλλιπής, ἀλλ' ἥτις διὰ τοῦ νῦν προτεινομένου συστήματος καθίσταται ἀκόμη ἀτελεστέρα καὶ ἐλλιπεστέρα.

Τὸ πλημμελὲ στῆς προτεινομένης διαρρυθμίσεως.

Ἡ νῦν προτεινομένη μεταρρύθμισις δὲν ἠρκέσθη νὰ καταστήσῃ γενικὴν καθ' ὅλον τὸ κράτος ἑξαετῆ τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν, ν' ἀπαλλάξῃ δ' αὐτῆς ἀπὸ τοῦ 4ου ἔτους τοὺς μέλλοντας μαθητὰς τῆς μέσης καὶ ἀνωτέρας ἐκπαιδεύσεως, ἔχουσα πρὸς τοῦτο καὶ τὴν μέχρι τοῦδε πεῖραν ἡμῶν καὶ τὸ παράδειγμα ὅλων τῶν ἄλλων πεπολιτισμένων κρατῶν, ἀλλὰ κρατεῖ αὐτοὺς εἰς τοὺς κόλπους τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ὑποχρεωτικῶς ἐπὶ δύο ἔτη εὐελπιστοῦσα ὅτι θὰ ἀπαλλάξῃ τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν πάντων τῶν ἐν αὐτῇ κακῶν.

Ἀκριβῶς ἐνταῦθα ἔγκειται τὸ σφαλερὸν τοῦ ὅλου ἐκπαιδευτικοῦ οἰκοδομήματος, ὅπερ προτίθεται νὰ θεμελιώσῃ τὸ νῦν προτεινόμενον σύστημα, ἐξ οὗ οὐ μόνον ἡ δημοτικὴ ἐκπαίδευσις δὲν ἀνακτᾷ τὴν ποθητὴν αὐτῇ αὐτοτέλειαν καὶ δὲν ἐκπληροῖ τὸν ἕτερον κύριον αὐτῆς προορισμόν, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρος ἡ ἐγκύκλιος ἡμῶν ἐκπαίδευσις δεινῶς ἀκρωτηριάζεται· καὶ ἂν σήμερον εἶνε αὕτη ἐλλιπὴς καὶ ἀτελής, καθίσταται ὑπὸ τὸ νέον σύστημα αὐτόχρημα παράλυτος.

Πῶς πρέπει νὰ γίνῃ ἡ διαρρύθμισις.

Ἡμεῖς φρονοῦμεν ὅτι ἡ δημοτικὴ ἡμῶν ἐκπαίδευσις πρέπει νὰ γίνῃ οὐχὶ 6ετής, ἀλλ' ἑπταετὴς ὑποχρεωτική, ἀφοῦ ἡ Πολιτεία μορφώσῃ τὸ ἱκανὸν καὶ κατάλληλον προσωπικὸν πρὸς τοῦτο· ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 4ου ἔτους νὰ ἀφεθῇ αὕτη ἐλευθέρα καὶ ἀπερίσπαστος ἀπὸ πάσης ἄλλης φροντίδος καὶ μερίμνης.

Μέχρι δηλαδὴ τοῦ τετάρτου ἔτους συμπεριλαμβανομένου διὰ λόγους κοινωνικοὺς ἡ δημοτικὴ ἐκπαίδευσις ἔχουσα ὑποχρεωτικῶς ἐν

ἑαυτῇ τὰ τέκνα καὶ τῶν τριῶν κοινωνικῶν τάξεων νὰ παρέχῃ τὴν στοιχειώδη γενικὴν μόρφωσιν εἰς πάντα. Ἀπὸ τῆς 5ης τάξεως οἱ μαθηταὶ τῆς μέσης καὶ ἀνωτέρας κοινωνικῆς τάξεως νὰ μεταβαίνωσι μετ' ἐξέτασιν εἰς τὰ σχολεῖα τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως· οἱ δὲ τῆς κατωτάτης τάξεως οἱ μὴ θέλοντες ἢ μὴ δυνάμενοι νὰ φοιτήσωσιν εἰς ἐκεῖνα νὰ παραμένωσιν ὑποχρεωτικῶς ἐπὶ τριετίαν ἀκόμη εἰς τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν, ἥτις νὰ ἀκολουθῇ ὁδὸν ἰδίαν παντελῶς ἄσχετον πρὸς τὴν τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς γενικῆς καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς εἰδικῆς μορφώσεως.

Τί γίνεται ἀλλαχοῦ.

Πρὸς τὴν γνώμην ἡμῶν συνηγορεῖ καὶ τὸ παράδειγμα πάντων τῶν λαῶν τῆς Ἑσπερίας, οἵτινες ἔχουσι τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν ἑπταετῆ, ὀκταετῆ καὶ ἐννεαετῆ, ἀλλ' ἥτις μόνον κατὰ τὰ τρία ἢ τέσσαρα πρῶτα ἔτη ἐξυπηρετεῖ τὴν μέσην ἐκπαίδευσιν· μετὰ τοῦτο ἀνακτῶσα τὴν ἑαυτῆς αὐτοτέλειαν διπλοῦν ἐξυπηρετεῖ σκοπόν· ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀποβλέπει εἰς τὴν διάπλασιν τοῦ ἤθους καὶ παρασκευάζει τοὺς μαθητευομένους χρηστοὺς πολίτας, ἀφ' ἑτέρου δὲ παρέχει αὐτοῖς καὶ εἰδικὰς γνώσεις καὶ δεξιότητας καθιστῶσα αὐτοὺς ἐπιτηδείους διὰ τὰ διάφορα ἐπαγγέλματα, εἰς ἃ θὰ ἐπιδοθῶσιν αὐτοὶ ὡς βιοπαλαισταὶ μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν των ἐκ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου.

Αὐτὸ γίνεται ἐν Ἰταλίᾳ, ἔνθα οἱ μαθηταὶ τῶν δύο ἀνωτέρων τάξεων ἀπέρχονται ἐκ τῆς 4ης τάξεως καὶ φοιτῶντες εἰς τὰ σχολεῖα τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως διανύουσιν ἐν αὐτοῖς 8ετίαν. Ἐν Γερμανίᾳ λαμβάνονται ἐκ τῆς 3ης τάξεως τοῦ δημοτικοῦ καὶ γενόμενοι δεκτοὶ μετ' εἰσιτήριον ἐξέτασιν διανύουσιν ἐν τῇ μέσῃ ἐκπαιδεύσει ἐννεαετίαν. Ἐν Γαλλίᾳ λαμβάνονται ἐκ τῆς 4ης τάξεως τοῦ δημοτικοῦ. Ἐν Ῥωμουνίᾳ ἐκ τῆς 4ης τάξεως τοῦ ἀστικοῦ ἢ ἐκ τῆς 5ης τοῦ ἀγροτικοῦ καὶ μετ' ἐξέτασιν καὶ κατάταξιν ἐν τῇ κατωτάτῃ τάξει τοῦ Γυμνασίου διανύουσιν 8ετίαν. Ἐν Σερβίᾳ ἐκ τῆς 4ης καὶ μετ' ἐξέτασιν κατατασσόμενοι εἰς τὴν κατωτάτην τάξιν τῶν σχολείων τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως διανύουσι καὶ ἐκεῖ 8ετίαν. Ἐν Βελγίῳ ἐκ τῆς 5ης ἢ τῆς 6ης καὶ διανύουσιν 7ετίαν ἐν τῇ μέσῃ ἐκπαιδεύσει. Τοῦτ' αὐτὸ δ' ἐπικρατεῖ καὶ πανταχοῦ, ὅπου τὰ κράτη ἐφρόντισαν νὰ

καταστήσωσι τὴν παιδείαν παράγοντα τῆς προόδου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῶν κ.λ.π.

Πανταχοῦ δὲ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τοῦ 3ου ἢ 4ου ἔτους ἀπὸ τῶν μαθητῶν τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, ἵνα ἀφεθῇ ἐλεύθερον καὶ ἀνεπηρέαστον ἀπὸ τὰ πνευματικὰ διαφέροντα τῶν δύο ἀνωτέρων κοινωνικῶν τάξεων, ἅτινα παρ' ἡμῖν παρεπλάνησαν καὶ ἐξέτρεψαν αὐτὸ μέχρι τοῦδε τοῦ ἑτέρου κυρίου του προορισμοῦ.

Θὰ ἐξακολουθήσῃ δ' αὐτὸ καὶ ὑπὸ τὴν νῦν προτεινομένην διαρρύθμισιν νὰ διατελῇ ἐν ἐκτροχιασμῷ, ἐὰν μὴ ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς 4ης τάξεως ἀποσύρωμεν τοὺς μαθητὰς τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐὰν μὴ ἀποδώσωμεν αὐτοὺς εἰς τὰ σχολεῖά των.

Ἀλλ' ἂν οὕτω μέλλῃ ὑπὸ τὸ νῦν προτεινόμενον σύστημα ἡ δημοτικὴ ἐκπαίδευσις νὰ μὴ ἀπαλλαγῇ τῆς τόσον ἐπιβλαβοῦς αὐτῇ ὑποταγῆς εἰς τὴν μέσην ἐκπαίδευσιν, παρ' ὅλην τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ προγράμματος τῶν μαθημάτων, δι' ἧς καὶ μόνης ἐλπίζει ὁ νομοθέτης νὰ ἐπαναφέρῃ αὐτὴν εἰς τὴν συνήθη τροχιάν της, ποῖον κακὸν ἐξ ἄλλου προσγίγνεται εἰς τοὺς μαθητὰς τῆς μέσης καὶ ἀνωτέρας κοινωνικῆς τάξεως, οὕς, ἀντὶ νὰ ἀπαλλάξῃ, κρατεῖ εἰς τὰς δύο ἀνωτέρας τοῦ δημοτικοῦ σχολείου τάξεις καὶ ὑποτάσσει αὐτοὺς ὑπὸ τὰ διαφέροντα τῆς κατωτάτης;

Ποῦ στηρίζεται ἡ τοιαύτη διαρρύθμισις. Ἡ αἰτιολογία της ἀστήρικτος.

Ἐν σελίδι 23 τῆς εἰσηγητικῆς ἐκθέσεως ὁ συντάκτης ἀναγράφει ὅτι «ἡ ἀπὸ τῆς 4ης τοῦ δημοτικοῦ ἔναρξις τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως ἀποβαίνει πρὸς βλάβην τοῦ προγράμματος τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀλλὰ καὶ οἱ τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως μαθηταὶ δὲν ἔχουσι νὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ ταύτης. Τοῦτο δὲ εἶνε ἰδιαίτατα καταφανὲς ἐν τῇ καλλιεργείᾳ καὶ ἐμπεδώσει τῆς νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης».

Ἐν πρώτοις ἡμεῖς δὲν βλέπομεν πῶς καὶ διατί ἡ ἔναρξις τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως ἀπὸ τῆς 4ης τάξεως τοῦ δημοτικοῦ ἀποβαίνει πρὸς βλάβην τοῦ προγράμματος τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως· ἀκριβῶς δὲ τοὐναντίον θὰ συμβῇ· ἡ ἔναρξις δηλαδὴ τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως ἀπὸ τῆς 4ης τάξεως τοῦ δημοτικοῦ θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν κατ' ἔκτα-

σιν καὶ ἔντασιν διδασκαλίαν τῶν μαθημάτων τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς τὰς λοιπὰς τάξεις καὶ θὰ ἀποδώσῃ τὴν αὐτοτέλειαν αὐτῆς, ὡς τοῦτο συμβαίνει πανταχοῦ. Τὸ πρόγραμμα δὲ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως κατ' οὐδὲν ἔχει νὰ μεταβάλῃ ἡ ἀποχώρησις τῶν μαθητῶν τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, ὅπερ θὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν δρόμον του.

Ἡ μέση ἐκπαίδευσις παραλαμβάνουσα τοὺς μαθητάς της ἀπὸ τῆς 4ης τάξεως δὲν ἔχει νὰ ζητήσῃ παρὰ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἄλλα παρ' ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα θὰ διδάσκῃ αὕτη μέχρι τῆς 4ης τάξεως· καὶ ταῦτα εἶνε ἡ ἀνάγνωσις καὶ γραφή, ἡ γνῶσις τῶν στοιχειωδεστάτων τοῦ τυπικοῦ τῆς γλώσσης μας καὶ αἱ τέσσαρες πράξεις τῶν ἀκεραίων ἀριθμῶν ἐκ τῆς ἀριθμητικῆς. Ταῦτα δὲ εἶνε ἡ βάσις τῆς περαιτέρω διδασκαλίας τόσον διὰ τοὺς μαθητὰς τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, οἵτινες θὰ ἀκολουθήσωσι τὸ πρόγραμμά των, ὅσον καὶ διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, οἵτινες θὰ ἀκολουθήσωσι τὸ ἴδιον ἑαυτῶν πρόγραμμα.

Πάντως δὲ ἡ μέση ἐκπαίδευσις οὐδὲν ἔχει νὰ ζητήσῃ πλέον ἐκείνων, τὰ ὁποῖα τὸ πρόγραμμα τοῦ δημοτικοῦ σχολείου παρέχει εἰς τὰ τέσσαρα πρῶτα ἔτη.

Τὸ πρᾶγμα εἶνε, νομίζομεν, τόσον πρόδηλον καὶ τόσον καταφανές, ὥστε μηδεμία ἀμφιβολία νὰ ὑπολείπηται εἰς οὐδένα περὶ τῆς ὀρθότητος τῶν λεγομένων μας καὶ τοῦ σφαλεροῦ τοῦ ἰσχυρισμοῦ τῆς εἰσηγητικῆς ἐκθέσεως.

Τὸ δεύτερον ὅμως μέρος τῆς ἀνωτέρω παραγράφου, ὅτι «καὶ οἱ μαθηταὶ τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως δὲν ἔχουσι νὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ τῆς ἐνάρξεως τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως ἀπὸ τῆς 4ης τοῦ δημοτικοῦ», δικαιολογεῖται διὰ τῆς φράσεως ὅτι «τοῦτο εἶνε ἰδιαίτατα καταφανὲς ἐν τῇ καλλιεργείᾳ καὶ ἐμπεδώσει τῆς νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης».

Ἡ φράσις αὕτη, ἥτις χρησιμεύει καὶ ὡς αἰτιολογία τοῦ προτεινομένου συστήματος, εἶνε ὅλως ἀσαφής, θίγει δὲ καὶ ἓν τῶν σπουδαιοτάτων ζητημάτων τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ὑποστάσεως καὶ περὶ τούτου ἀνάγκη νὰ ἐνδιατρίψωμεν.

Πῶς ἐπιδεινοῦνται τὰ τῆς γλώσσης. Τὰ σφαλερὰ τῆς κρατούσης γνώμης περὶ γλώσσης.

Πρόκειται διὰ τῆς διαρθρώσεως τῶν διαφόρων ἐκπαιδευτικῶν βαθμίδων, ἣν δημιουργεῖ τὸ νῦν σύστημα, νὰ δικαιολογηθῇ ἡ παραχώρησις εἰς τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν διετοῦς σπουδῆς τῶν μαθητῶν τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐπομένως καὶ ἡ ἀφαίρεσις διετοῦς διδασκαλίας τῶν τελευταίων τούτων ἐκ τῶν σχολείων τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, ἣν καθιστᾷ καὶ αὐτὴν 6ετῆ· διατί τοῦτο ; Διὰ νὰ καλλιεργήσῃ καὶ ἐμπεδώσῃ τὴν νεωτέραν ἡμῶν γλῶσσαν.

Ἀλλὰ τίς εἶνε ἡ νεωτέρα ἡμῶν γλῶσσα, ἣν θὰ καλλιεργήσῃ μὲν τὸ δημοτικὸν σχολεῖον καὶ θὰ ἐμπεδώσῃ, θὰ ἀφήσῃ δὲ ἀκαλλιέργητον καὶ δὲν θὰ ἐμπεδώσῃ ἡ μέση ἐκπαίδευσις ; Τὰ μαθήματα πάντα καὶ τὰ βιβλία πάντα καὶ διδάσκονται καὶ γράφονται εἰς τὴν νεωτέραν ἡμῶν γλῶσσαν καὶ ὑπὸ τῶν δημοδιδασκάλων καὶ ὑπὸ τῶν ἑλληνοδιδασκάλων καὶ ὑπὸ τῶν καθηγητῶν τῶν Γυμνασίων καὶ ὑπὸ τῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου ἀκόμη.

Ἠκούσθη δέ ποτε κανεὶς διδάσκων ἐξ ἕδρας τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν ; ποῦ δὲ καὶ πότε οὗτος ;

Ἀσφαλῶς πρόκειται περὶ πλάνης οἰκτρᾶς καταλαβούσης δυστυχῶς πολλοὺς κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἑλλάδι, ἔνθα ἐγεννήθη καὶ ἀνύπαρκτον γλωσσικὸν ζήτημα, ὅπερ ἐπηρεάζει ἐμφανῶς καὶ τὴν νῦν προτεινομένην νομοθεσίαν. Ἐντεῦθεν διαρθροῦσα τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς χώρας εἰς 6ετῆ κύκλον δημοτικοῦ σχολείου καὶ 6ετῆ Γυμνασίου, ἐνσφηνοῦσα δὲ καί τινα ἀστικὰ σχολεῖα μεταξὺ τῶν δύο τούτων 3ετῆ εὐελπιστεῖ ὅτι βελτιοῦται ἡ ἐκπαίδευσις, ὅτι καλλιεργεῖται καὶ ἐμπεδοῦται ἡ νεωτέρα ἡμῶν γλῶσσα, ἐνῷ πράγματι ἐκείνη μὲν ὀπισθοδρομεῖ ἐπικινδύνως, αὕτη δὲ παύει καλλιεργουμένη καὶ ἐμπεδουμένη ἀκριβῶς διὰ τὴν ὀπισθοδρόμησιν τῆς ἐκπαιδεύσεως ἢ μᾶλλον διὰ τὸν ἀκρωτηριασμὸν τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως.

Τὸ ἔργον τοῦ σχολείου. Γλωσσική, διανοητικὴ καὶ ἠθικὴ διάπλασις.

Ὁ μαθητὴς ὁ κατερχόμενος εἰς τὸ σχολεῖον ἐκ τοῦ οἴκου του, τῆς μητρὸς καὶ τοῦ πατρός του καὶ πάντων ἐκείνων, πρὸς οὓς ἔρχε-

ται εἰς ἐπαφὴν συναποκομίζει ποσόν τι ἐννοιῶν καὶ νοημάτων. Ταῦτα περιορίζονται εἰς ἁπλᾶ στοιχεῖα γνώσεως τῶν χρειωδῶν τοῦ καθ' ἡμέραν βίου. Ἐπεκτείνονται δέ πως καὶ εἰς σχηματισμὸν ἁπλουστάτων κρίσεων· ἔχει ἐν ἄλλοις λόγοις παραστατικοὺς κύκλους διαφόρων ἐννοιῶν ἀναγομένων εἰς τὰς σχέσεις τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου, μάλιστα δὲ εἰς ἀντικείμενα συγκεκριμένα· ἡ διάνοια τοῦ παιδὸς δὲν ἔχει ἀρθῇ κἂν εἰς τὴν σφαῖραν τῶν ἀφηρημένων ἐννοιῶν, πολλῷ δὲ μᾶλλον ἀδυνατεῖ αὕτη νὰ συνδέσῃ καὶ χωρίσῃ ταύτας, ἤτοι νὰ σχηματίσῃ κρίσεις ἀφηρημένας καὶ ἐκ τούτων συλλογισμούς.

Τὰς ἐννοίας δὲ ταύτας ἔχει παραλάβῃ ὁ παῖς εἰς τὸν τύπον τῆς γλώσσης τῆς ὁμιλουμένης.

Τὸ σχολεῖον διττὸν ἐν τῇ γλώσσῃ κέκληται νὰ ἐπιδιώξῃ σκοπόν· πρῶτον νὰ ταξινομήσῃ τὰς ἐννοίας ταύτας κατὰ συστήματα, οὐσιαστικά, ἐπίθετα, ῥήματα κλπ. καὶ δεύτερον νὰ συμπληρώσῃ τὴν προφορὰν καὶ τὴν γραφὴν αὐτῶν ὁμοιομόρφως καὶ ὁμοιορρύθμως. Οὕτω δὲ καθοδηγεῖ τὴν διάνοιαν βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον νὰ βαίνῃ καθ' ὡρισμένους νόμους καὶ κανόνας ἐν τῇ γλώσσῃ.

Τοῦτο εἶνε ἔργον τῆς γραμματικῆς, ἥτις οὐδαμοῦ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ἀμελεῖται ἢ μόνον παρὰ τοῖς βαρβάροις καὶ ἀπολιτίστοις. Τελεία δὲ καὶ ἀκριβὴς γνῶσις τῆς γλώσσης ὡς ὀργάνου ἐκφράσεως τοῦ ψυχικοῦ κόσμου, ὡς ἀορίστως διατείνεται ἡ εἰσηγητικὴ ἔκθεσις, δὲν δύναται ἐν ἐπιστημονικῇ σημασίᾳ νὰ νοηθῇ ἄνευ συμπληρώσεως τῆς ὅλης παιδείας καὶ ἄνευ πολυμεροῦς μορφώσεως τῆς διανοίας τοῦ παιδευομένου καὶ ἄνευ ὡριμάνσεως αὐτῆς. Μὴ ζητῶμεν παρὰ τοῦ 10ετοῦς ἢ 12ετοῦς παιδὸς τοῦ ἀποφοίτου τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, μήτε παρὰ τοῦ 14ετοῦς ἢ 15ετοῦς ἀποφοίτου τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων ὅ,τι παραδόξως κραυγάζουσι διαρκῶς οἱ μὴ ἐγκύψαντες εἰς τὴν ψυχολογικὴν καὶ διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡμεῖς θέλομεν ἀπὸ τὸ 15ετὲς παιδίον νὰ ἔχῃ πλήρη καὶ τελείαν ἐπίγνωσιν πάντων τῶν ζητημάτων, ἐξερχόμενον δὲ τῶν ἑδωλίων τοῦ σχολείου του νὰ ἔχῃ πλήρη τὰ ἐφόδια τῆς ἠθικῆς καὶ γλωσσικῆς καὶ δὲν γνωρίζομεν τίνος ἄλλης διαπλάσεως, ἀφοῦ ἀκόμη ὑπὸ τῆς φύσεως δὲν ἔχει συντελεσθῇ οὐδ' αὐτὴ ἡ σωματική του

διάπλασις· καὶ ἀξιοῦμεν παρὰ τῆς παιδείας νὰ μᾶς παραδώσῃ τέλειον καὶ ἄρτιον κατὰ πάντα ἄνθρωπον· καὶ δριμέως κατηγοροῦμεν αὐτῆς, ὅτι δὲν ἀποβλέπει ἡ διδασκαλία της εἰς τὴν ἠθικὴν διάπλασιν. Ἀλλὰ τί εἶνε ἠθικὴ διάπλασις, δι' ἣν τοσαῦτα σφενδονίζονται κατὰ τῆς παιδείας, καὶ τί διδασκαλία, περὶ ἧς πολλὰ ἀπὸ πολλοῦ γράφονται κατ' αὐτῆς, ὅτι στρεβλοῖ τὴν διάνοιαν τῶν παιδευομένων; Ἡ ἠθικὴ διάπλασις τῆς ψυχῆς προϋποθέτει πάντως τὴν γνῶσιν τοῦ ἀγαθοῦ· ἡ δὲ γνῶσις τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἡ διάγνωσις τοῦ καλοῦ προϋποθέτει ἀνάπτυξιν καὶ παίδευσιν· εἶνε ἀστεῖον νὰ λέγηται ὅτι ἡ διδασκαλία πρέπει νὰ ἀπευθύνηται εἰς τὴν ψυχὴν μᾶλλον ἢ εἰς τὴν διάνοιαν· ὁ διδάσκαλος πάντοτε θὰ ἀπευθύνηται εἰς τὴν διάνοιαν, ἥτις, οὕτως εἰπεῖν, εἶνε ἡ γέφυρα ἡ ἄγουσα εἰς τὴν ψυχήν. Ὁ διαγνοὺς τὸ καλὸν καὶ τὸ ἀγαθὸν ἔχει γνῶσιν αὐτῶν καὶ συγκρίνει πρὸς τὰ αἰσχρὰ καὶ τὰ κακὰ καὶ σχηματίζει κρίσεις ἠθικὰς καὶ τὰ μὲν ἐπιδοκιμάζει καὶ ἀσπάζεται, τὰ δὲ ἀποδοκιμάζει καὶ ἀπορρίπτει. Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἀπέχει πολὺ ἀκόμη ἀπὸ τοῦ νὰ συμμορφῶται πρὸς αὐτά· ὑπολείπεται ἡ δύναμις τῆς ψυχῆς, ἥτις ἐν τῇ ἐπιστήμῃ λέγεται βούλησις καὶ ἥτις εἶνε ἀποτέλεσμα μακρᾶς καὶ ἐπιπόνου ἀσκήσεως μέχρι τῆς ὑποταγῆς πασῶν τῶν ὁρμῶν τῶν φυσικῶν ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ ὀρθοῦ λόγου.

Ἀλλ' οὗτος ὁ ὀρθὸς λόγος εἶνε τὸ ὁλοκλήρωμα πολυμεροῦς μορφώσεως, ἣν παρέχει τὸ σχολεῖον οὐχὶ βεβαίως εἰς ὀλίγα ἔτη· καὶ διὰ τοῦτο πάνυ ὀρθῶς προτείνεται καὶ παρ' ἡμῖν ἡ αὔξησις τῶν ἐτῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως, πάνυ δὲ πλημμελῶς προστίθεται αὕτη εἰς τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν μόνον, ἣν μάλιστα ὁ νομοθέτης δὲν ἀπαλλάσσει τῆς ὑποτελείας της εἰς τὴν μέσην ἐκπαίδευσιν.

Ὁ τύπος τῆς λέξεως καὶ ἡ ἔννοια.

Εἴπομεν ὅτι ἀπαιτεῖται πολυμερὴς καὶ πολυετὴς ἐκπαίδευσις καὶ μόρφωσις, ἣν δύναται νὰ παράσχῃ ἡ Πολιτεία διὰ τῆς παιδείας.

Αὕτη ἐρειδομένη ἐπὶ τοῦ παραστατικοῦ κύκλου τῶν γνώσεων τῶν παίδων ἐποικοδομεῖ περαιτέρω παρέχουσα πληθὺν ἐννοιῶν ποικίλου περιεχομένου· αἱ νέαι αὗται ἔννοιαι εἶνε ἐντελῶς ξέναι καὶ ἄγνωστοι εἰς τὴν διάνοιαν τῶν παίδων· ταύτας ἡ ἐκπαίδευσις εἰς

οἱονδήποτε τύπον καὶ ἂν τὰς παράσχῃ εἰς τὸν παῖδα καὶ εἰς οἱανδήποτε γλῶσσαν, θὰ προσφέρῃ πάντοτέ τι νέον, ὅπως καὶ ὅτε ὑπὸ τῶν γονέων του προσεφέροντο αἱ γνώσεις τῶν διαφόρων ἀντικειμένων· ἡ διαφορὰ εἶνε μόνον ὅτι θὰ προσπαθήσῃ ὁ διδάσκαλος μεθοδικώτερον νὰ συνδέσῃ ταύτας πρὸς τὰς παλαιάς, ἤτοι νὰ κάμῃ τὴν λεγομένην ἀφομοίωσιν· τοῦτο ποιεῖ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον, τοῦτο τὸ Ἑλληνικόν, τοῦτο τὸ Γυμνάσιον. Τὰς νέας δὲ ταύτας ἐννοίας εἰς τὸν αὐτὸν τύπον τῆς γλώσσης δίδωσιν ὁ δημοδιδάσκαλος, εἰς ὃν καὶ ὁ ἑλληνοδιδάσκαλος καὶ ὁ καθηγητής, οὐχὶ δὲ εἰς διάφορον· οὐδ' εἶνε δὲ ὁ τύπος τῆς λέξεως ὁ παρέχων δυσχέρειαν εἰς τὸν παῖδα, ὡς ἐκ πλάνης πιστεύουσιν οἱ ἐγείροντες γλωσσικὸν ζήτημα παρ' ἡμῖν, ἀλλ' αὐτὴ ἡ ἔννοια, ἥτις νῦν τὸ πρῶτον παρέχεται· τὴν ἀφηρημένην ἔννοιαν λόγου χάριν τῆς συνειδήσεως εἴτε ὑπὸ τὸν τύπον τῆς λέξεως **συνείδησις—συνειδήσεως** τὴν προσφέρομεν εἴτε ὑπὸ τὸν τύπον **συνείδηση—συνείδησης,** ἡ διάνοια τοῦ παιδὸς καὶ κατ' ἀμφοτέρους δυσκόλως θὰ προσλάβῃ αὐτήν, ἂν μὴ συλλάβῃ τὴν ἔννοιαν αὐτῆς ταύτης τῆς συνειδήσεως. ***Ἐντεῦθεν καθίσταται κατάδηλον ὅτι δὲν εἶνε ἡ λέξις καὶ ὁ τύπος αὐτῆς κώλυμα πρὸς τὴν μόρφωσιν· διότι ἄλλως, ἂν τὰ λεγόμενα ἦσαν ἀληθῆ, πῶς καὶ διατί ἡ Γαλλία, φέρ' εἰπεῖν, καὶ ἡ Γερμανία θὰ διετήρουν πολυετῆ ἐκπαίδευσιν, μάλιστα δὲ κατὰ 2 καὶ 3 ἔτη περισσότερα ἡμῶν,* ἀφοῦ *ἐκεῖ, ὡς διατείνονται*** [1] οἱ περὶ τὴν γλῶσσαν θορυβοῦντες, ***εἶνε εἷς καὶ ὁ αὐτὸς τύπος τῆς γλώσσης ;***

Πρόκειται λοιπὸν περὶ πλούτου ἐννοιῶν καὶ περὶ θησαυροῦ γνώσεων, ἃς πορίζει τὸ σχολεῖον εἰς ὡρισμένην τινὰ διάρκειαν τῆς ἡλικίας τῶν παίδων.

Ποῦ χορηγοῦνται κάλλιον πάντα τὰ ἀνωτέρω.

Καὶ ἐνταῦθα πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν τὸ πλῆθος αὐτὸ τῶν γνώσεων ποῦ παρέχεται συστηματικώτερον, τελειότερον καὶ πλουσιώτερον· πρέπει ἐν ἄλλοις λόγοις νὰ ἀφήσωμεν εἰς τὴν 5ην καὶ 6ην τά-

---

[1] *Σημ.* (Ψευδῶς· ἰδὲ περὶ τούτου ἐν τῇ ἐπετηρίδι τοῦ Πανεπιστημίου 1908-9 σελ. 144).

ξιν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου καὶ τοὺς μαθητὰς τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως ἢ ἀκολουθοῦντες τὸ παράδειγμα τῶν ἄλλων λαῶν νὰ χωρίσωμεν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς 4ης, ἵνα μὴ ἀποβῇ τὸ ὑπὸ τῆς προτεινομένης μεταρρυθμίσεως ἐπὶ βλάβῃ καὶ τῆς δημοτικῆς καὶ τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως;

Καὶ ἐπὶ τῇ προϋποθέσει ἀκόμη ὅτι τὸ δημοτικὸν σχολεῖον θὰ ἔχῃ τὸν ἄριστον δημοδιδάσκαλον καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι τοῦτο εἶνε πλῆρες ἑξατάξιον, ἐξετάσωμεν ποῦ δύναται νὰ παρέχηται ἡ πολυμερὴς αὕτη μόρφωσις πλουσιωτέρα, ἀρτιωτέρα καὶ καλυτέρα.

Εἰς τὴν 5ην καὶ 6ην τάξιν τοῦ ἑξαταξίου σχολείου θὰ συνωστίζωνται τοὐλάχιστον 60 μαθηταὶ (ἄρθρον 8ον τοῦ περὶ δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως νομοσχεδίου) εἰς ἑκατέραν· ἀλλὰ δυνατὸν νὰ φθάσωσιν αὐτοὶ εἰς 70 καὶ 80 καὶ 100 καὶ νὰ μὴ διαιρεθῇ ἡ τάξις δι' ἔλλειψιν διδασκάλων ἢ καὶ δι' ὀλιγωρίαν τῆς Πολιτείας, ὡς τοῦτο συμβαίνει σήμερον εἰς πλεῖστα δημοτικὰ καὶ Ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ εἴς τινα Γυμνάσια. Καὶ ἐὰν δὲ διαιρεθῇ ἡ 5η καὶ 6η τάξις, πάλιν τὰ τμήματα θὰ διδάσκωνται ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ διδασκάλου (ἄρθρ. ἔνθα ἀνωτέρω.).

Καὶ ἐρωτῶμεν νῦν· ἡ ὑπὸ ἑνὸς καὶ μόνου δημοδιδασκάλου διδασκαλία τοσούτων μαθημάτων, ὅσα ὁρίζει τὸ 1ον ἄρθρον τοῦ νομοσχεδίου, πρὸς ἀριθμὸν μαθητῶν ὑπερβαίνοντα τοὺς 60 καὶ δὴ καὶ εἰς δύο τμήματα θὰ εἶνε ἱκανὴ νὰ παράσχῃ ὅλα ἐκεῖνα, ὅσα ὑπισχνεῖται ἡ εἰσηγητικὴ ἔκθεσις, καὶ θὰ κατορθώσῃ μάλιστα νὰ καλλιεργήσῃ καὶ νὰ ἐμπεδώσῃ τὴν νεωτέραν ἡμῶν γλῶσσαν καὶ θὰ ἀπαλείψῃ ὅλα τὰ ἐλαττώματα καὶ ὅλας τὰς ἐλλείψεις, δι' ἃς κατηγορεῖται ἡ 10ωρος διδασκαλία τῶν ἑλληνικῶν καθ' ἑβδομάδα τῆς 1ης καὶ 2ας τάξεως τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου;

Καὶ δὲν εἶνε προτιμότερον νὰ ἀπαλλαγῶσιν ἡ 5η καὶ 6η τάξις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου τῶν μαθητῶν τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, ἵνα ἐλαττωθῇ τοὐλάχιστον ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν καὶ οὕτως ἀποβῇ ἡ διδασκαλία τοῦ μόνου δημοδιδασκάλου καρποφορωτέρα διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς κατωτάτης τάξεως, ἵνα μὴ μετ' ἐκείνων παραβλάπτωνται καὶ οὗτοι;

Ποῦ δὲ τὸ πολυμερὲς καὶ ἄφθονον τῶν γνώσεων; ποῦ δὲ καὶ

αὐτὴ ἡ εἰδικότης, τὴν ὁποίαν θὰ ἀσφαλίσῃ ὁ χωρισμὸς τῆς 5ης καὶ 6ης τάξεως, ὡς ἡμεῖς προτείνομεν; Οἱ μαθηταὶ λοιπὸν τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως ἀδίκως θὰ σπαταλῶσι διετίαν ὅλην· θὰ γίνωνται δὲ καὶ ἐπιζήμιοι εἰς τοὺς μαθητὰς τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως. Θὰ ἔχωμεν σπατάλην χρόνου διὰ τοὺς παιδευομένους, σπατάλην διὰ τὴν οἰκογένειαν, σπατάλην διὰ τὴν κοινωνίαν.

Ἡμεῖς διὰ τῆς διαβαθμίσεως ταύτης, ἣν εἰσάγει τὸ νομοσχέδιον, διαβλέπομεν παράτασιν τῆς ἐκτροπῆς τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἀπὸ τοῦ προορισμοῦ αὐτῆς καὶ ὑποβίβασιν καὶ χειροτέρευσιν τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως. Ἡ δὲ νεωτέρα ἡμῶν γλῶσσα ὄχι μόνον δὲν θὰ πλουτισθῇ, ἀλλὰ θὰ παύσῃ καὶ νὰ καλλιεργῆται καὶ θὰ περιέλθῃ εἰς πλήρη ἀποσύνθεσιν καὶ ἀναρχίαν.

ΜΕΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

Πῶς ἔχει σήμερον.

Ἡ μέση ἐκπαίδευσις ὡς ἔχει παρ' ἡμῖν σήμερον περιλαμβάνει δύο ἐπαλλήλους κύκλους, τὸν κατώτερον 3ετῆ, τὸ Ἑλληνικὸν σχολεῖον, καὶ τὸ ἀνώτερον 4ετῆ, τὸ Γυμνάσιον.

Ἐν τῷ νομοθετικῷ Διατάγματι τῆς 31 Δεκεμβρίου 1836 τῷ ὀργανώσαντι ταύτην κατὰ τὸ ἐν Βαυαρίᾳ κρατοῦν τότε σύστημα καθορίζεται σαφῶς ὁ σκοπὸς ἑκατέρου κύκλου.

Τὸ Ἑλληνικὸν σχολεῖον «προτίθεται μὲν τὴν προετοιμασίαν διὰ τὸ Γυμνάσιον, ἀλλ' ἡ ἐκπαίδευσίς του ἀποτελεῖ καὶ αὐθύπαρκτόν τι ὅλον. . . καὶ διὰ τοὺς παῖδας κατάλληλον, ὅσοι δὲν θέλουν μεταβῇ εἰς τὰ Γυμνάσια, ἀλλ' ἀμέσως εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον ἢ εἰς θέσιν μὴ ἀπαιτοῦσαν ἐκπαίδευσιν Γυμνασίου καὶ Πανεπιστημίου» (ἄρθρ. 2)· τοῦ δὲ Γυμνασίου σκοπὸς εἶνε «ἡ περαιτέρω ἀνάπτυξις τῆς εἰς τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα προκαταρκτικῆς ἐκπαιδεύσεως καθ' ὅλους τοὺς κλάδους καὶ κυρίως ἡ προπαρασκευὴ τῶν μαθητῶν, ὅσοι μέλλουν νὰ σπουδάσωσιν ἀνωτέρας ἐπιστήμας, εἰς τὸ Πανεπιστήμιον» (ἄρθρ. 64).

Καθωρίσθησαν δὲ ἐν αὐτῷ ἐπ' ἀκριβὲς καὶ τὰ διδακτέα μαθήματα καὶ ἡ κατ' ἔκτασιν διδασκαλία αὐτῶν. Ἐξαίρεται δὲ ἡ

σπουδὴ τῶν δύο ἀρχαίων κλασσικῶν γλωσσῶν, Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς, καὶ ἐπιβάλλεται «ἡ ἐκμάθησις αὐτῶν ἐντελῶς κατὰ γραμματικὴν καὶ σύνταξιν» διὰ τῆς ἀναγνώσεως συγγραφέων καὶ ποιητῶν καὶ τῆς ἑρμηνείας τούτων «κατὰ τοὺς κανόνας τῆς Κριτικῆς κατ' ἀντιπαράθεσιν τῆς παλαιᾶς πρὸς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν καὶ Ἑλλήνων συγγραφέων πρὸς Ῥωμαίους» καὶ καταβαλλομένης ἰδιαιτέρας φροντίδος «περὶ τῆς μορφώσεως τοῦ γραφικοῦ ὕφους, τὸ ὁποῖον ἀνάγκη πᾶσα νὰ τελειοποιηθῇ μέχρι τινὸς εἰς τὰ διάφορα εἴδη τοῦ λόγου» (ἄρθρ. 69).

Καθορίζονται δὲ ἐν αὐτῷ καὶ πάντα τὰ ἄλλα μετ' ἀκριβείας ἱκανῆς, τὰ τοῦ σχολικοῦ ἔτους καὶ τῆς διαιρέσεως αὐτοῦ εἰς ἑξάμηνα, τὰ τῶν διακοπῶν τῶν μαθημάτων, τὰ τῶν παντὸς εἴδους ἐξετάσεων, τὰ τῶν ποινῶν, τὰ τῶν ἀποδεικτικῶν καὶ τὰ τῆς βαθμολογίας (ἄρθρ. 17—23 καὶ 84—97), ὡς καὶ τὰ τῶν προσόντων, τοῦ ἀριθμοῦ, τοῦ βαθμοῦ καὶ τοῦ μισθοῦ παντὸς εἴδους λειτουργῶν τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως.

Ἔκτοτε μέχρι σήμερον πολὺ πενιχρὰ ὑπῆρξεν ἡ νομοθεσία διὰ τὴν μέσην ἐκπαίδευσιν. Τὸ προσωπικὸν τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων ἐστρατολογεῖτο μέχρι τοῦ 1890 ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐκ τῶν τελειοφοίτων τοῦ Γυμνασίου καὶ ἐδέησε κατὰ τὸ 1895 νὰ τεθῇ φραγμὸς καὶ εἰς τὸ προσωπικὸν τῶν Γυμνασίων, πλὴν δυστυχῶς κατηργήθησαν αἱ πρακτικαὶ ἀσκήσεις ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, ὅπερ ἐζημίωσε τὴν μέσην ἐκπαίδευσιν.

Τὸ 3ετὲς Ἀστικὸν σχολεῖον ἀντικαθιστᾷ τὸ ὑπάρχον νῦν 3ετὲς Ἑλληνικὸν σχολεῖον.

Τὸ ἄρθρον 4ον τοῦ ὑποβληθέντος νομοσχεδίου περὶ μέσης ἐκπαιδεύσεως ἐν ἐδάφ. 1 καταργεῖ τὰ νῦν Ἑλληνικὰ σχολεῖα. Ἐν ἐδαφ. 2 τὰ ἐν ταῖς πρωτευούσαις τῶν νομῶν καὶ ἐπαρχιῶν λειτουργοῦντα Ἑλληνικὰ σχολεῖα ἀνασυνιστῶνται διὰ Β. Δ. μετασχηματιζόμενα εἰς ἀστικὰ σχολεῖα.

Καὶ ἐν ἄρθρῳ δὲ 3ῳ ὁρίζει : «Ἀστικὰ σχολεῖα ἱδρύονται εἰς τὰς πρωτευούσας τῶν νομῶν καὶ ἐπαρχιῶν, προτάσει δὲ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου καὶ εἰς ἄλλας πόλεις καὶ κωμοπόλεις ἐχούσας πλη-

θυσμὸν ἀνώτερον τῶν 3,000 καὶ πλείονα δὲ τοῦ ἑνὸς ὅπου ὁ πληθυσμὸς εἶνε ἀνώτερος τῶν 8,000».

Συντομώτερον αἱ διατάξεις αὗται περὶ ἀστικῶν σχολείων ἠδύναντο νὰ διατυπωθῶσιν ὡς ἑξῆς :

Ἐκ τῶν νῦν ὑπαρχόντων 284 Ἑλληνικῶν σχολείων διατηροῦνται μόνον τὰ ἐν ταῖς πρωτευούσαις τῶν ἐπαρχιῶν, ἅτινα μετονομάζονται ἐφεξῆς ***Ἀστικὰ σχολεῖα***· δύνανται προτάσει τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου νὰ ἱδρυθῶσι τοιαῦτα καὶ ἐν κωμοπόλεσιν ἐχούσαις πληθυσμὸν ἀνώτερον τῶν 3,000».

Ἐὰν ἐκ τοῦ ἄρθρου 2 προσετίθεντο ἀκόμη «ἐν τοῖς νῦν διδασκομένοις μαθήμασι προστίθενται α΄) τὰ στοιχεῖα τοῦ ἰσχύοντος δικαίου καὶ πολιτικῆς οἰκονομίας, β΄) ᾠδική, γ΄) χειροτεχνία, δ΄) λογιστική· καταργεῖται ἡ διδασκαλία τῆς Λατινικῆς γλώσσης, τῆς δὲ Ἑλληνικῆς τροποποιεῖται ὡς καὶ ἡ διδασκαλία τῆς φυσικῆς καὶ χημείας», θὰ κατελήγομεν εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα καὶ οὕτω θὰ εἴχομεν πλήρη ἔννοιαν τῆς νῦν προτεινομένης μεταρρυθμίσεως.

Κατωτέρω παραθέτομεν πίνακα τῶν κατ᾿ ἐπαρχίας καταργουμένων Ἑλληνικῶν σχολείων ὡς καὶ τῶν 24 κωμοπόλεων, ἐν αἷς ἐνδέχεται νὰ ἱδρυθῶσιν ἀστικὰ σχολεῖα, ἐὰν τὸ ἐκπαιδευτικὸν συμβούλιον προτείνῃ.

Αἱ ἀτέλειαι τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων.

Τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα λειτουργήσαντα μέχρι σήμερον σύμφωνα πρὸς τὸν σκοπόν, ὃν προέβαλεν ὁ νομοθέτης τοῦ 1836, καὶ πρὸς τὸ πρόγραμμα, ὅπερ ἔταξεν ἡ Πολιτεία, ἀναλόγως τοῦ προσωπικοῦ, ὅπερ παρεσκεύαζεν ἡ ἰδία καὶ ἀναλόγως τοῦ 3ετοῦς κύκλου τῶν σπουδῶν ἐν αὐτοῖς ἀνταπεκρίθησαν ἐπαρκῶς εἰς τὰς ὑποχρεώσεις των· προητοίμαζον διὰ τὸ Γυμνάσιον· τοῦτο ἦτο ὁ ἕτερος τῶν σκοπῶν. Αὐθύπαρκτον δέ τι ὅλον καὶ διὰ τοὺς παῖδας κατάλληλον, ὅσοι ἀπεδίδοντο εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον, δὲν ἀπέδωκαν· τοῦτο δὲ διότι στενὸς ἦτο ὁ χῶρος τῶν 3ετῶν σπουδῶν αὐτοῦ· ὁπωσδήποτε τοὺς ἀποφοίτους αὐτοῦ παρέδιδεν εἰς τοὺς κόλπους τῆς κοινωνίας μὲ ποσὸν γνώσεων οὐκ εὐκαταφρόνητον ἀναλόγως τῶν περιστάσεων τοῦ ἐθνι-

κοῦ μας βίου, ἀφοῦ πλείστους τούτων ἀκόμη καὶ σήμερον χρησιμοποιεῖ ἡ Πολιτεία ὡς διδασκάλους τῶν δημοτικῶν σχολείων.

Σήμερον τὸ προσωπικὸν τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων σχεδὸν ἀποτελεῖται ἐκ διδακτόρων τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου· καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἐκ τῶν Ἐπιτροπειῶν ἑλληνοδιδάσκαλοι ἐκπληροῦσιν ἄριστα τὸν προορισμόν των πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων. Καὶ δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς σχολείοις τελουμένη ἐργασία δὲν εἶνε οἵα ἦτο πρὸ τοῦ 1900, ἀλλὰ πολὺ ὑπερτέρα καὶ ἀρτιωτέρα καὶ μεθοδικωτέρα τῆς ἄλλοτε ὑπὸ τῶν βοηθῶν παρεχομένης. Ἀλλὰ δὲν ἕπεται ἐκ τούτου ὅτι τὸ σχολεῖον τοῦτο ἀφίκετο εἰς τὴν περιωπήν του.

Ποῖος ὁ σκοπὸς τῶν μέσων τούτων σχολείων.

Πολλὰ ἔχει νὰ ἐκπληρώσῃ αὐτὸ ἀκόμη, μάλιστα μετὰ τὴν πρόοδον, ἣν ἐπετέλεσε τὸ ἔθνος, καὶ μετὰ τὴν ἀκμήν, εἰς ἣν ἐξίκετο ἡ μέση ἀστικὴ τάξις, ἧς τὰς πνευματικὰς ἀνάγκας καὶ τὰ πολυμερῆ διαφέροντα κέκληται νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὸ σχολεῖον τοῦτο. Κέκληται νὰ τροφοδοτήσῃ τὰς ἐμπορικὰς σχολάς, τὰς γεωργικάς, τὰς κατωτέρας τεχνικάς, τὰς ναυτικὰς καὶ τὰ διδασκαλεῖα τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως (δι' ἃ πρὸ πολλοῦ ἐκρίθη ἐλλιπές, διὸ λαμβάνονται δι' αὐτὰ οἱ τελειόφοιτοι τῆς β′ γυμνασιακῆς τάξεως), τὰς ἱερατικὰς σχολὰς καὶ τὸ προσωπικὸν τῶν κατωτέρων ὑπαλλήλων τοῦ κράτους.

Τὸ σχολεῖον τοῦτο καλεῖται σήμερον νὰ διδάξῃ καὶ ἐμπεδώσῃ τὸ τυπικὸν τῆς ἀρχαίας γλώσσης, ὥστε ἡ διάνοια τῶν τροφίμων αὐτοῦ νὰ δύναται νὰ ἐμβαθύνῃ πως εἰς τὸν μηχανισμὸν αὐτῆς· νὰ γνωρίσῃ τὰς ποικίλας σχέσεις τοῦ ἀρχαίου βίου καὶ τὸν πολιτισμὸν τῆς ἐνδόξου ἐποχῆς τῶν πάλαι ἡμῶν προγόνων· νὰ διδάξῃ ἱκανὰ ἔργα τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος, ἐξ ὧν μέγιστα καὶ ὕψιστα ἀνθρωπιστικὰ διδάγματα ἔχει νὰ ἀντλήσῃ ὁ παιδευόμενος· νὰ δώσῃ ἱκανὴν ἔκτασιν κατὰ χρόνον, ὥστε νὰ παράσχῃ ἀρτίαν πως γνῶσιν τῆς πατρίου ἡμῶν ἱστορίας καὶ τῶν σημαντικωτέρων γεγονότων τῆς παγκοσμίου· νὰ διδάξῃ εὐρέως τὰ φυσικὰ μαθήματα μετὰ τῶν ἐφαρμογῶν των εἰς τὰ ἐπαγγέλματα τῆς μέσης τάξεως· νὰ ἀσκήσῃ πλείστας ὅσας τεχνικὰς δεξιότητας καὶ τέλος νὰ καταστήσῃ τοὺς ἀποφοιτῶντας αὐ-

τοῦ ἱκανοὺς εἰς τὴν χρῆσιν καθαροῦ καὶ ἀμέμπτου γλωσσικοῦ ὕφους διά τε τὸν γραπτὸν καὶ προφορικὸν ἡμῶν λόγον προβάλλον εἰς μίμησιν τὰ τελειότερα προϊόντα τῆς νεωτέρας ἡμῶν λογοτεχνίας. Τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα ἔχον νὰ ἐπιτελέσῃ τὸ σχολεῖον τοῦτο ἀδυνατεῖ ἐν τῷ 3ετεῖ κύκλῳ, ὃν ἔχει τάξῃ ἡ Πολιτεία.

Πῶς πρέπει νὰ βελτιωθῇ τὸ Ἑλλην. σχολεῖον.

Ἵνα ἐπιτύχῃ δὲ τὸ σχολεῖον τοῦτο πάντα ταῦτα, οἱ λειτουργοὶ τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐκ τῆς μακρᾶς αὐτῶν πείρας καὶ ἐκ τοῦ παραδείγματος πάντων σχεδὸν τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν πρὸ πολλοῦ κατέληξαν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι πρέπει νὰ αὐξηθῇ ὁ κύκλος αὐτοῦ· καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν εὐάριθμοί τινες προέτειναν νὰ αὐξηθῇ **ὁ κύκλος εἰς 4ετῆ. Ἀλλὰ βαθυτέρα μελέτη τοῦ πράγματος κατέδειξεν ὅτι μόνος ὁ 5ετὴς κύκλος αὐτοῦ θὰ ἦτο ἱκανὸς νὰ ἀποδώσῃ πάντα, ὅσα προσδοκᾷ παρ' αὐτοῦ ἡ σημερινὴ πρόοδος τοῦ ἔθνους καὶ αἱ νεώτεραι κοινωνικαὶ ἀνάγκαι.**

Ὑπὸ τὸν 5ετῆ κύκλον πάντα τὰ μαθήματα θὰ ἄγωνται οὐχὶ εἰς ἀπόλυτον βεβαίως πέρας, ἀλλ' εἰς σχετικόν, ὥστε ἐξ ἑκάστου αὐτῶν νὰ ἔχωμεν τὸ περισσότερον ὠφέλιμον ἀποτέλεσμα εἰς τοὺς ἀποφοιτῶντας αὐτοῦ. Ὅλαι δὲ αἱ δεξιότητες θὰ καλλιεργῶνται ἐπαρκῶς καὶ θὰ ἐκδηλῶται καὶ ἡ κλίσις ἑκάστου τῶν παιδευομένων, ὥστε οἱ μέλλοντες νὰ φοιτήσωσιν εἰς τὸ Γυμνάσιον νὰ ἐκλέγωσι κατὰ τὴν ἑαυτῶν κλίσιν τὸ στάδιόν των.

Ὁ πενταετὴς κύκλος αὐτοῦ θὰ ἐπιτρέψῃ καὶ τὸν διορισμὸν εἰδικῶν καθηγητῶν, οὕτως ὥστε νὰ ἐκλίπῃ τὸ κακόν, ὅπερ ἐπικρατεῖ τὴν σήμερον, νὰ διδάσκωνται δηλαδὴ μαθηματικὰ καὶ φυσικὰ ὑπὸ φιλολόγων, ἑλληνικὰ καὶ ἱστορία ὑπὸ φυσικῶν ἢ μαθηματικῶν κ.λ.π.

Ἀλλὰ καὶ μία ξένη γλῶσσα, ἡ Γαλλική, θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἀχθῇ εἰς πέρας ἐντὸς 5 ἐτῶν, οὕτω δὲ ἡ μέση ἀστικὴ τάξις, μάλιστα δὲ ἡ ἐμπορική, ἥτις ἔρχεται εἰς ἐπαφὴν καὶ ἐπικοινωνίαν μὲ τὸν ἔξω κόσμον, θὰ εἶνε κάτοχος ἐκείνης· καὶ πάντες δὲ οἱ ἄλλοι, ἱερεῖς, διδάσκαλοι κλπ., δι' αὐτῆς θὰ παρακολουθῶσι πᾶσαν ἐμπορικήν, ἐπιστημονικὴν καὶ κοινωνικὴν κίνησιν καὶ πρόοδον.

Τὸ ἱδρυόμενον ἀστικὸν σχολεῖον. Ἐλαττώματα αὐτοῦ.

Ἀντὶ τοῦ νῦν Ἑλληνικοῦ σχολείου τὸ νομοσχέδιον ἱδρύει τὸ ἀστικὸν σχολεῖον, 3ετὲς καὶ αὐτό. Καὶ δὲν ἦτο δυνατὸν ἄλλως νὰ γίνῃ, ἀφοῦ ἅπαξ ἐτέθη ἡ 6ετὴς ἐκπαίδευσις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ὑποχρεωτικὴ καὶ διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς μέσης καὶ ἀνωτέρας ἀστικῆς τάξεως· ἡ διετὴς ὑποχρέωσις τούτων νὰ παραμείνωσιν εἰς τὴν 5ην καὶ 6ην τάξιν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου δὲν συντελεῖται ἐπὶ βλάβῃ μόνον ἐκείνου, ὡς ἐκεῖ εἴπομεν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἀνυπολογίστῳ ζημίᾳ καὶ τοῦ ἀστικοῦ σχολείου καὶ τοῦ Γυμνασίου.

Τί εἶνε δυνατὸν νὰ κατορθώσῃ τὸ 3ετὲς ἀστικὸν σχολεῖον; ὅ,τι σχεδὸν καὶ τὸ 3ετὲς Ἑλληνικὸν σχολεῖον.

Τὰ ἐν τῇ εἰσηγητικῇ ἐκθέσει ἐπαγγελλόμενα θὰ μείνωσιν ἀνεκτέλεστα· εἶνε φόβος μάλιστα μήπως τὰ ἀστικὰ σχολεῖα ὑπὸ τὸ πλῆθος τῶν μαθημάτων, ἃ ὁρίζει τὸ νομοσχέδιον, καὶ ἐν ἐλλείψει διδασκάλων ἐμφανίσωσι κατάστασιν πολὺ χείρονα τῆς τῶν νῦν Ἑλληνικῶν σχολείων. Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ πρόγραμμα τοῦ μέλλοντος ἀστικοῦ σχολείου, ὅπερ δὲν ἐπισυνάπτεται, εἶνε ἀδύνατον, συντασσόμενον ὁπωσδήποτε, νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὸ μέγεθος τῶν μαθημάτων, ἃ ὁρίζει τὸ 2ον ἄρθρον τοῦ νομοσχεδίου, διότι ἐλλείπει ὁ ἀπαιτούμενος χρόνος, ἵνα διδαχθῶσι ταῦτα.

Τὰ νῦν εἰσαγόμενα μαθήματα εἶνε ᾠδική, χειροτεχνία, στοιχεῖα τοῦ ἰσχύοντος δικαίου καὶ τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, λογιστικὴ καὶ διπλογραφία καὶ ἐφαρμογαὶ τῆς φυσικῆς ἐπὶ τῆς γεωργίας, τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας καὶ ὑγιεινῆς. Ὁρίζομεν τὰς ὥρας τούτων εἰς τὸ ἐλάχιστον καθ' ἑβδομάδα δι' ἑκάστην τάξιν.

Ὠδικὴν ἀνὰ δύο ὥρας	6
χειροτεχνίαν » »	6
στοιχεῖα τοῦ ἰσχύοντος δικαίου καὶ τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας ἀνὰ μίαν εἰς τὴν 2αν καὶ 3ην ἢ καὶ 2 ὥρας εἰς τὴν 3ην μόνον	2
Γαλλικά, ὡς ἐν σελίδι 60 τῆς ἐκθέσεως ἀναφέρεται, ἀνὰ 5—6 ὥρας εἰς ἑκάστην τάξιν	16
αὔξησις καὶ διὰ τὰ λοιπὰ	5
Τὸ ὅλον	35

Ἐὰν διαιρέσωμεν διὰ τοῦ 3, ἔχομεν πηλίκον 12 περίπου ὡρῶν εἰς ἑκάστην τάξιν, ἃς προσθέτοντες εἰς τὸ νῦν πρόγραμμα τῶν μαθημάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου, τὰ ὁποῖα θὰ διδάσκωνται καὶ ἐν τῷ ἀστικῷ, φθάνομεν εἰς 40-42 ὥρας ἑκάστην ἑβδομάδα· ἂν τοῦτο δύναταί ποτε νὰ γίνῃ παραμεριζομένων τῶν στοιχειωδῶν παραγγελμάτων τῆς ὑγιεινῆς, τότε εἰς μὲν τὰ ἄλλα μαθήματα θὰ ἔχωμεν ἀποτελέσματα χείρονα τῶν σήμερον ὑπὸ τῶν Ἑλλην. σχολείων ἀποδιδομένων, εἰς δὲ τὰ νέα εἰσαγόμενα μαθήματα θὰ ἔχωμεν ἀνάλογα τῶν σήμερον, δι' ἃ ἐπιζητοῦμεν βελτίωσιν καὶ μεταρρύθμισιν.

Εἶνε ὅμως ἴσως ἐνδεχόμενον τὸ ὡρολόγιον τῶν μαθημάτων νὰ κανονισθῇ ὑπὸ τῶν μελλόντων νὰ συντάξωσιν αὐτὸ καὶ ἐπὶ ἄλλῃ βάσει, ὡς ἀφήνει νὰ ὑπονοηθῇ ἡ εἰσηγητικὴ ἔκθεσις· νὰ ἐλαττωθῶσι δηλαδὴ αἱ ὧραι τῶν ἄλλων μαθημάτων· ὡς δὲ ἐξάγεται ἐκ τῆς ὅλης ἀναγνώσεως τῆς ἐκθέσεως, ἡ πρόθεσις τοῦ εἰσηγητοῦ κατατείνει εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῶν ἑλληνικῶν· καὶ ἡ διδασκαλία τούτων θὰ περιορισθῇ εἰς μίαν ὥραν καθ' ἡμέραν, ἤτοι εἰς 6 καθ' ἑβδομάδα. Ἀλλὰ καὶ οὕτω τὸ πρόγραμμα τῶν μαθημάτων θὰ εἶνε ὑπέρογκον καὶ θὰ γίνῃ ἀβαρία καὶ ἄλλων τινῶν μαθημάτων· τὰ δ' ἐκ τούτου κακὰ εἶνε λίαν προφανῆ. Οἱ μαθηταὶ τοῦ ἀστικοῦ σχολείου θὰ ἐξέρχωνται ἀκατάρτιστοι μὲν ἐν τῇ γλώσσῃ, ἄγευστοι δὲ τῆς ἀρχαίας, δι' ἣν δὲν μένει πλέον χῶρος, κατὰ δὲ τὰ ἄλλα κατ' οὐδὲν ἀνώτεροι τῶν ἀποφοίτων τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου.

Τὸ ἀστικὸν σχολεῖον θὰ καταργηθῇ.

Τὸ ἀστικὸν λοιπὸν σχολεῖον εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἱδρύσεώς του καταδικάζεται εἰς ἀποτυχίαν· καὶ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην ἐπιφέρει ἡ βάσις τοῦ ὑποχρεωτικοῦ τῆς 6ετοῦς φοιτήσεως ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ, ἥτις οὔτε τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν ἀφήνει ἐλευθέραν καὶ αὐτοτελῆ νὰ ἀναπτυχθῇ καθ' ἑαυτὴν οὔτε εἰς τὴν μέσην ἐπιτρέπει ὄχι νὰ προαχθῇ, ἀλλὰ νὰ ζήσῃ κἄν, ἔστω καὶ ὅπως ἔχει τὸ σήμερον Ἑλληνικὸν σχολεῖον.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλως τοῦτο θὰ καταδικασθῇ εἰς μαρασμόν.

Τὰ ἀστικὰ σχολεῖα θὰ λειτουργῶσι μόνον εἰς τὰς πρωτευούσας τῶν ἐπαρχιῶν.

Τὰ ἐν ταῖς πρωτευούσαις τῶν νομῶν οὐδὲ κἂν θὰ ἱδρυθῶσι· διότι οὐδεὶς θὰ εἶνε τόσον ἁπλοϊκὸς ἀντὶ τοῦ Γυμνασίου νὰ ἐκλέξῃ τὸ ἀστικὸν σχολεῖον, ἐν ᾧ τοσοῦτον πενιχρὰ μόρφωσις καὶ τοσοῦτον ἀτελὴς θὰ παρέχηται· πλὴν τούτου θὰ ἀποφεύγωσιν αὐτὸ καὶ διότι θὰ κερδήσωσι τοὐλάχιστον ἓν ἔτος μεταβαίνοντες κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ Γυμνάσιον, ὥστε ἐντὸς 12 ἐτῶν νὰ ἔχωσιν ἀπολυτήριον τοῦ Γυμνασίου, ἐνῷ διὰ τοῦ ἀστικοῦ σχολείου θὰ λαμβάνωσιν αὐτὸ ἐντὸς 13 ἐτῶν, καὶ ἐὰν ἐπιτύχωσιν εἰς τὴν ἐξέτασιν. Καὶ οἱ τῶν ἄλλων δὲ ἐπαρχιακῶν πόλεων ὅσοι εὐποροῦσιν ἀμέσως μετὰ τὴν 6ην τάξιν τοῦ δημοτικοῦ θὰ ἀποστέλλωσι τὰ τέκνα των εἰς τὸ 6ετὲς Γγυμνάσιον, ἵνα ἐντὸς 12 ἐτῶν ἔχωσι τὸ ἀπολυτήριον τούτων. Οἱ δὲ λοιποὶ θὰ προτιμῶσι νὰ ἀφήνωσι τὰ τέκνα των ἐκ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου νομίζοντες ἐπαρκῆ τὴν 6ετῆ μόρφωσιν αὐτῶν, οὐδὲν δὲ κέρδος προσδοκῶντες ἐκ τῆς ἐν τῷ ἀστικῷ σχολείῳ προσθέτου ἀπωλείας τῶν 3 ἐτῶν. **Οὕτω τὸ ἀστικὸν σχολεῖον ἐνσφηνωθὲν μεταξὺ τοῦ 6ετοῦς Γυμνασίου καὶ τοῦ 6ετοῦς δημοτικοῦ σχολείου, ἑκατέρωθεν δὲ συνθλιβόμενον καὶ συμπιεζόμενον προώρισται τάχιστα νὰ καταργηθῇ.**

Ἡ δε μέση ἀστικὴ τάξις, ἥτις εἶνε τὸ ὑγιέστερον καὶ συντηρητικώτερον στοιχεῖον πάσης κοινωνίας κατὰ τῶν ἀλόγων ῥευμάτων τῆς ὀχλοκρατίας καὶ κατὰ τῶν ὑπερφιάλων τάσεων τῆς ὀλιγαρχίας, θὰ μείνῃ ἄνευ σχολείων μορφώσεως.

Μετὰ δὲ τῆς ἐκλείψεως τῶν σχολείων τούτων θὰ συνεκλίπῃ καὶ πᾶσα ἐλπὶς βελτιώσεως τῆς μέσης κοινωνικῆς τάξεως, τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου κοινωνικοῦ παράγοντος, ὅστις κατὰ μέγα μέρος δύναται νὰ συντελέσῃ διὰ τῶν πολλαπλῶν σχέσεών του εἰς τὴν πρόοδον καὶ τὸν πολιτισμὸν τοῦ ὅλου ἡμῶν ἔθνους καὶ νὰ πρωτοστατήσῃ ἐν τῷ ἀνταγωνισμῷ αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀντιζήλους λαούς.

Ἀλλ' οὕτως ἀνατρέπεται καὶ ἡ τριμελὴς διαβάθμισις τῆς γενικῆς παιδείας, ἥτις πανταχοῦ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ὑπηρετεῖ τὴν ἁρμονικὴν ἀνάπτυξιν καὶ μόρφωσιν τῶν τριῶν κοινωνικῶν τάξεων πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς εὐημερίας καὶ προόδου τῆς ὅλης κοινωνίας.

Θὰ ἔχωμεν δὲ 6ετῆ δημοτικὴν καὶ 6ετῆ γυμνασιακὴν ἐκπαίδευσιν.

Ἀλλ' ἐξετάσωμεν δι' ὀλίγων καὶ τὸ Γυμνάσιον, ὡς ὀργανοῦται τοῦτο διὰ τῶν νέων νομοσχεδίων, ἵνα ἴδωμεν κατὰ πόσον τοῦτο τοὐλάχιστον δύναται νὰ θεραπεύσῃ τὰς ἀνάγκας, ἃς ἐντέλλεται νὰ πληρώσῃ.

ΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ

Ἱδρυόμενον 6ετὲς εἶνε ἀνίκανον νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὸν προορισμόν του.

Τὸ ἀστικὸν σχολεῖον ἕνεκα τῆς πλημμελοῦς βάσεως, ἣν ὥρισεν ὁ νομοθέτης, τῆς ἐκ τῆς 6ης τάξεως τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἀποχωρήσεως τῶν μαθητῶν τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, κατέστησε 3ετές· οὕτω θὰ ἀποβῇ αὐτὸ ἀτροφικὸν καὶ ἀνίκανον νὰ παράσχῃ μόρφωσιν καλυτέραν τῆς νῦν ὑπὸ τῶν Ἑλλην. σχολείων παρεχομένης καὶ κατεδίκασεν αὐτὸ εἰς μαρασμόν· ἕνεκα τῆς αὐτῆς ἀκριβῶς αἰτίας καὶ εἰς τὸ Γυμνάσιον δὲν δύναται νὰ παράσχῃ εὐρύτερον τῆς 6ετίας χῶρον.

Τὴν σήμερον ἡ μέση ἐκπαίδευσις εἶνε 7ετὴς (3ετὴς τοῦ Ἑλλ. σχολείου καὶ 4ετὴς τοῦ Γυμνασίου).

Τὸ νῦν προβαλλόμενον σύστημα ἐλαττοῖ αὐτὴν κατὰ ἓν ἔτος καὶ ἀπεκδέχεται πᾶσαν βελτίωσιν ἔνθεν μὲν ἀπὸ τῆς αὐξήσεως τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἧς τὸ προσωπικόν, εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, διὰ τῆς ἐκ τῶν μελλόντων ἀστικῶν σχολείων προελεύσεως καὶ διὰ τῆς ἄλλης μεταβολῆς, ἣν ἐπιφέρει εἰς τὸ περὶ διδασκαλείων νομοσχέδιον, θὰ παρασκευάζῃ πολὺ ὑποδεέστερον τοῦ νῦν, ἔνθεν δὲ ἀπὸ τοῦ χωρισμοῦ τοῦ Γυμνασίου ἀπὸ τῆς 3ης τάξεως εἰς τμῆμα φιλολογικὸν καὶ πραγματικόν.

Αἱ ἀτέλειαι τοῦ Γυμνασίου ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μεταρρυθμίσεως.

Ὑποθέσωμεν ὅτι θὰ ὑφίσταται καὶ τὸ ἀστικὸν σχολεῖον, οὗτινος οἱ ἀπόφοιτοι οἱ φέροντες ἀπολυτήριον (ἄρθρ. 7ον) αὐτοῦ δύνανται μετ' ἐξέτασιν νὰ ἐγγραφῶσιν εἰς τὴν γ´ τάξιν τοῦ Γυμνασίου· τίνος εἴδους ἐξέτασιν θὰ ὑφίστανται δὲν ὁρίζεται. Ἐντεῦθεν προκύπτουσι τὰ ἑξῆς.

Πρῶτον οἱ ἐκ τοῦ ἀστικοῦ σχολείου δὲν ἐδιδάχθησαν τὴν ἀρ-

χαίαν γλῶσσαν εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον· δὲν θὰ διδαχθῶσι δὲ αὐτὴν καὶ ἐν τῷ ἀστικῷ σχολείῳ. Ἐξεταζόμενοι δὲ οὗτοι θὰ κατατάσσωνται εἰς τὴν 3ην τάξιν τοῦ Γυμνασίου ἢ τοῦ φιλολογικοῦ ἢ τοῦ πραγματικοῦ τμήματος· ἀλλά, ἐὰν μεταβαίνωσιν οὗτοι εἰς τὸ πραγματικὸν τμῆμα, δύναται πᾶς νὰ φαντασθῇ, ἂν δύνανται κἂν ὄχι νὰ παρακολουθήσωσιν ἑρμηνείαν συγγραφέων κλασσικῶν, ἀλλὰ νὰ μάθωσι τὸ τυπικὸν τῆς ἀρχαίας γλώσσης, ὅπερ οὐδαμοῦ ἐδιδάχθησαν· θὰ ἐξέρχωνται λοιπὸν οὗτοι ἐκ τῶν Γυμνασίων ἄγευστοι τῆς ἀρχαίας ἡμῶν γλώσσης καὶ ἑπομένως οἱ διδάκτορες τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν ἄνευ τινὸς ἐφοδίου περὶ τὴν γλῶσσαν. Ἂν δὲ μεταβαίνωσιν εἰς τὸ φιλολογικὸν τμῆμα, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἀδύνατον νὰ παρακολουθήσωσι τὰ ἑλληνικὰ καὶ λατινικὰ τοῦ τμήματος τούτου.

Δεύτερον σήμερον πάντες παραδέχονται ὅτι ἡ ἐκπαίδευσις ἡμῶν 11ετὴς οὖσα εἶχεν ἀποβῆ μονομερής, ἤτοι ἀνθρωπιστικὴ μόνον, διήκουσα ἀπὸ τῆς κατωτάτης τοῦ δημοτικοῦ μέχρι τοῦ πέρατος τοῦ Γυμνασίου· ἡ διδασκαλία τῆς γραμματικῆς, δι' ἣν κατηγορεῖται ἡ ἐκπαίδευσις, ἤρχιζεν ἀπὸ τῆς 4ης τάξεως τοῦ δημοτικοῦ, ἐξηκολούθει εἰς τὸ Ἑλληνικὸν σχολεῖον καὶ μετὰ τοῦ συντακτικοῦ ἐπερατοῦτο ἐν τῇ 2ᾳ τάξει τοῦ Γυμνασίου, ἤτοι ἐπὶ 6 ἔτη· καὶ ὅμως πάντες καὶ αὐτὴ ἡ ἔκθεσις ἐν σελίδι 9 μᾶς λέγουσιν ὅτι «εἶνε γενικὴ παρατήρησις ὅτι οἱ απόφοιτοι τῶν Γυμνασίων μας οὐδὲν ἢ ἐλάχιστα ἐντελῶς γινώσκουσιν»· καὶ ἡμεῖς δὲ ἀνομολογοῦμεν ὅτι δὲν ἐπήρκει ὁ χρόνος τῶν ἐτῶν τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως. Θὰ ἐπαρκέσῃ ὅμως τώρα ὁ χρόνος τῶν δύο ἐτῶν, τῆς 1ης καὶ 2ας τάξεως τοῦ 6ετοῦς Γυμνασίου, ἵνα παράσχῃ ἀσφαλῆ καὶ σταθερὰν γνῶσιν τοῦ τυπικοῦ τῆς γραμματικῆς οὕτως, ὥστε χωριζόμενοι εἰς τμήματα ἀπὸ τῆς 3ης τάξεως νὰ χωρήσωσιν οἱ μαθηταὶ ἐπὶ τὴν σύνταξιν τῆς ἀρχαίας καὶ κατανοῶσι τὰ διδασκόμενα κείμενα;

Καὶ θὰ δύνανται τότε πλέον ὄχι νὰ αἰσθανθῶσι τὸ τεχνικὸν κάλλος καὶ εἰσδύσωσιν εἰς τὰς σχέσεις τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ, ὡς ζητεῖ ἡ ἔκθεσις (σελ. 9) ἀπὸ τοὺς νῦν ἀποφοίτους τῶν Γυμνασίων, ἀλλὰ μόνον νὰ προβαίνωσιν εἰς ὀρθήν τινα γλωσσικὴν ἑρμηνείαν;

Πόθεν ἐξαρτᾷ τὴν βελτίωσιν ὁ νομοθέτης. Ἡ μέθοδος καὶ τὸ πρόγραμμα τοῦ Γυμνασίου.

Ὁ συντάκτης τῆς ἐκθέσεως τὰ πάντα ἐξαρτᾷ ἀπὸ τὴν ὡριμότητα τῆς ἡλικίας καὶ ἀπὸ τὴν βελτίωσιν τῶν κρατουσῶν μεθόδων.

Ἀλλ' ἡ ὡριμότης τῆς ἡλικίας θὰ εἶνε ἐκείνη, ἡ ὁποία θὰ μᾶς παρουσιάσῃ τὸ θαῦμα, ὥστε ἐντὸς τῶν 6 ἐτῶν τοῦ Γυμνασίου οἱ μὲν μαθηταὶ τοῦ φιλολογικοῦ τμήματος νὰ ἐξέρχωνται κάτοχοι τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, αἰσθανόμενοι μάλιστα καὶ τὸ κάλλος αὐτῆς, τῆς Λατινικῆς καὶ τῆς Γαλλικῆς, οἱ δὲ τοῦ πραγματικοῦ τμήματος τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, τῆς Γαλλικῆς καὶ Γερμανικῆς, διότι θὰ γίνωσιν ὀψιμαθέστεροι κατὰ δύο ἔτη;

Ἡ δὲ βελτίωσις τῶν μεθόδων τῆς διδασκαλίας πόθεν θὰ προέλθῃ; Ποία δὲ θὰ εἶνε ἡ μέθοδος ἐκείνη καὶ ποῖοι οἱ ἄτλαντες τῆς μεθοδικῆς διδασκαλίας, οἵτινες καὶ θὰ διδάξωσι καὶ θὰ ἐμπεδώσωσι σταθερῶς τὸ τυπικὸν τριῶν γλωσσῶν καὶ τὴν σύνταξιν καὶ πλοκὴν τοῦ λόγου αὐτῶν, ἐντὸς τῶν 4 πρώτων ἐτῶν τοῦ ἑξαταξίου Γυμνασίου, ὥστε οἱ παιδευόμενοι νὰ χωρήσωσι κατὰ τὰ λοιπὰ 2 ἔτη ἐπὶ τὴν ἑρμηνείαν τῶν διδασκομένων συγγραφέων αἰσθανόμενοι καὶ τὸ κάλλος καὶ εἰσδύοντες καὶ εἰς τὰς σχέσεις τοῦ ἀρχαίου καὶ νέου πολιτισμοῦ;

Καὶ τρίτον τὸ νῦν πρόγραμμα τοῦ Γυμνασίου δὲν παρέχει κενά, ὥστε νὰ παρασχεθῇ χῶρος τῆς διδασκαλίας τῶν νέων εἰσαγομένων μαθημάτων, ἅτινα εἶνε ἡ ὑγιεινή, ἡ ᾠδική, τὰ στοιχεῖα τοῦ ἰσχύοντος δικαίου καὶ τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας καὶ ἡ αὔξησις τῶν ὡρῶν τῆς διδασκαλίας τῶν Γαλλικῶν. Τί μέλλει λοιπὸν νὰ γίνῃ πρὸς οἰκονομίαν τούτων, ἂν θελήσωμεν νὰ λάβωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς στοιχειώδεις ἀπαιτήσεις τῆς ὑγιεινῆς;

Θὰ ἀναγκασθῶσιν οἱ μέλλοντες συντάκται τοῦ ὡρολογίου νὰ περικόψωσιν ὥρας ἐκ τῶν γλωσσικῶν μαθημάτων.

Ἀλλὰ τότε τέταρτον λαμβανομένου πρὸ ὀφθαλμῶν 1ον ὅτι οἱ μέλλοντες δημοδιδάσκαλοι θὰ εἶνε πολὺ χείρονες τῶν νῦν· 2ον ὅτι διδάσκοντες αὐτοὶ ἐν 6 τάξεσιν ἢ καὶ ἐν μιᾷ ἐν τοῖς πολυταξίοις πάντα τὰ μαθήματα δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἔχωσι καρποφόρον διδασκαλίαν· 3ον ὅτι ἡ φοίτησις τῶν μαθητῶν εἰς τὸ Γυμνάσιον θὰ εἶνε

μόνον 6ετὴς καὶ διὰ τὰ δύο τμήματα· 4ον ὅτι τὸ νομοθετικὸν ὑλικὸν τῶν ἀστικῶν σχολείων θὰ συγκροτῆται ἐκ τῶν ἀπορριπτομένων ἀπὸ τοῦ Γυμνασίου· 5ον ὅτι κατ' ἀκολουθίαν τὰ ἀστικὰ σχολεῖα θὰ εἶνε οἱ ἀποθέται τοῦ Γυμνασίου· 6ον ὅτι οἱ ἐκ τῶν ἀστικῶν σχολείων θὰ προσέρχωνται εἰς τὴν 3ην τάξιν οὐδεμιᾶς γλώσσης τὸ τυπικὸν διδαχθέντες· 7ον ὅτι εἶνε φύσει ἀδύνατον ἐντὸς 4 ἐτῶν νὰ ἐκμάθωσιν οἱ μαθηταὶ τὸ τυπικὸν καὶ τὴν σύνταξιν 3 νέων γλωσσῶν· 8ον ὅτι εἶνε ἀδύνατον νὰ οἰκονομηθῇ τὸ ὡρολόγιον τῶν μαθημάτων μὲ τὴν εἰσαγωγὴν τῶν νέων μαθημάτων ἄνευ ἐλαττώσεως τῶν ὡρῶν ἄλλων μαθημάτων ἐπίσης σπουδαίων καὶ ἀπὸ μορφωτικῆς ἀπόψεως ἢ καὶ ἄλλης πρακτικῆς χρησιμότητος, λαμβανομένων, λέγομεν, πρὸ ὀφθαλμῶν πάντων τούτων νομίζομεν ὅτι δὲν πρέπει εἰς βάρος τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ μέλλοντος αὐτοῦ νὰ προβῶμεν εἰς τόσον τολμηρὰν καὶ ῥιψοκίνδυνον ἀπόφασιν παίζοντες τὴν τύχην τῆς παιδείας, ἥτις εἶνε ἡ τροφὸς τοῦ πνεύματος τοῦ λαοῦ, ἡ ἀνυψοῦσα τὴν διάνοιαν αὐτοῦ καὶ καθιστῶσα ἱκανὴν νὰ τρέπηται εἰς τοὺς εὐρεῖς ὁρίζοντας τῶν ἱστορικῶν παραδόσεων τοῦ ἔθνους, ἀλλ' ἐπιβάλλεται νὰ σκεφθῶμεν ἄλλως.

Πῶς πρέπει νὰ γίνῃ ἡ μεταρρύθμισις καὶ διατί.

Δὲν δυνάμεθα νὰ ἀφήσωμεν τὴν μέσην κοινωνικὴν τάξιν ἄνευ σχολείου διχοτομοῦντες τὴν ἐκπαίδευσιν εἰς 6ετῆ δημοτικὴν καὶ 6ετῆ γυμνασιακήν, προβάλλοντες τὸ σύστημα ὁμοίων σχολείων λειτουργούντων ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλάδι, ἔνθα λόγῳ ἐλλείψεως χρημάτων καὶ λόγῳ ἄλλων πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν συνθηκῶν αἱ κοινότητες κατέφυγον εἰς τοῦτο. Ὅθεν ἐξεταστέον ποία πρέπει νὰ εἶνε ἡ βάσις τῆς διαρρυθμίσεως τῆς παιδείας, ὅπως αὕτη ἀνταποκρίνηται εἰς τὸ καλῶς ἐννοούμενον συμφέρον τῆς κοινωνίας καθόλου.

Ἔχομεν καλὴν ἀρχὴν τῆς νῦν προτεινομένης διαρρυθμίσεως, τὴν αὔξησιν ἑνὸς ἔτους εἰς τὴν ὅλην ἐγκύκλιον ἡμῶν παίδευσιν ἀπὸ 11ετοῦς εἰς 12ετῆ.

Ἡ πεῖρα ἀπέδειξεν ὅτι ἡ δημοτικὴ 4ετὴς ἐκπαίδευσις εἶνε ἀνεπαρκής.

Ἐπίσης ἡ πεῖρα μᾶς ἀπέδειξεν ὅτι καὶ ἡ 7ετὴς μέση ἐκπαίδευσις εἶνε ἀνεπαρκής.

Ἐὰν τὸ προστιθέμενον ἓν ἔτος προσετίθετο εἰς τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν, παρέμενε δὲ 7ετὴς ἡ μέση ἐκπαίδευσις καὶ ὑπεχρεοῦντο οἱ μαθηταὶ νὰ προσέρχωνται ἐκ τῆς τελευταίας 5ης τοῦ δημοτικοῦ εἰς τὴν 1ην τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, τοῦτο θὰ ἀπετέλει βελτίωσίν τινα διὰ τὴν ὅλην ἐγκύκλιον μόρφωσιν, ἀλλ' ἡ οὑτωσὶ προσθήκη θὰ ἦτο ἐπὶ βλάβῃ μὲν τῆς κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως μὴ καθισταμένης αὐτοτελοῦς καὶ ἀνεξαρτήτου, ἐπ' οὐχὶ δὲ καὶ μεγάλῃ ὠφελείᾳ τῆς μέσης.

Ἡ δὲ προσθήκη τοῦ ἔτους τούτου καὶ ἡ προσθήκη καὶ ἑνὸς ἀκόμη ἔτους εἰς τὴν δημοτικὴν ἀφαιρουμένου τούτου ἀπὸ τῆς μέσης, ὡς ἐπιζητεῖ ἡ προτεινομένη μεταρρύθμισις, καὶ ἡ ὑποχρέωσις τῶν μαθητῶν τῆς μέσης νὰ φοιτῶσιν ὑποχρεωτικῶς εἰς τὴν 5ην καὶ 6ην τοῦ δημοτικοῦ εἶνε ἐπὶ βλάβῃ μὲν τῆς δημοτικῆς, ἐπὶ προφανεῖ δὲ καταστροφῇ τῆς μέσης, ἣν ἀκρωτηριάζει παντελῶς καὶ καθιστᾷ ἀνίκανον νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν ὑψηλὸν προορισμὸν αὐτῆς.

Ὑπολείπεται λοιπὸν νὰ αὐξηθῇ ἡ δημοτική, νὰ αὐξηθῇ καὶ ἡ μέση· ἀλλὰ πῶς;

Ἡ δημοτικὴ δύναται νὰ γίνῃ καὶ 6ετὴς καὶ 7ετής, πλὴν ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς 4ης τάξεως νὰ ἀπέρχωνται οἱ μαθηταὶ τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, ν' ἀφίεται δὲ αὐτὴ μόνη ἐλευθέρα πλέον καὶ ἀνεξάρτητος, ἵνα συντελέσῃ τὴν γενικὴν καὶ εἰδικὴν αὐτῆς ἀποστολὴν διὰ τὸν πρακτικὸν βίον.

Ἡ αὔξησις αὕτη τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως κατ' οὐδὲν ἔχει νὰ ἐπιβαρύνῃ τὸ κράτος, πλὴν τῆς φροντίδος νὰ ἀσκήσῃ τὸ ὑπάρχον προσωπικόν, ἵνα καταστῇ ἱκανὸν πρὸς τοῦτο, καὶ παρασκευάζῃ καταλλήλως τοὺς μέλλοντας διδασκάλους διὰ τῶν διδασκαλείων.

Οὕτω διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως θὰ παραμείνῃ καὶ πάλιν 4ετὴς ἡ δημοτικὴ ἐκπαίδευσις, ἥτις θὰ παρέχῃ τὴν στοιχειώδη γενικὴν μόρφωσιν αὐτῆς.

Ἡ διαίρεσις εἰς δύο ἐπαλλήλους 4ετεῖς κύκλους τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως δὲν ἐπιτρέπει τὴν εἰδίκευσιν τῶν μαθημάτων χωρὶς νὰ ἔχῃ τὸν ἀντίκτυπον εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους. Ἄλλως τε ὁ κατώτερος 4ετὴς κύκλος δὲν θὰ εἶνε ἐπαρκής, ὥστε πάντα τὰ μαθήματα νὰ ἄγωνται εἰς σχετικὸν πέρας, ἐπειδὴ ἐντεῦθεν θὰ λαμ-

βάνωνται καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ μέλλοντες νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὰ διδασκαλεῖα καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ πολεμικοῦ ἡμῶν ναυτικοῦ καὶ οἱ κατώτεροι ὑπάλληλοι.

Ἡ καλυτέρα διαρρύθμισις θὰ εἶνε διὰ τὴν μέσην ἐκπαίδευσιν ὁ πενταετὴς κατώτερος καὶ ὁ 3ετὴς ἀνώτερος, διῃρημένος καὶ κεχωρισμένος εἰς φιλολογικὸν καὶ πραγματικὸν τμῆμα.

Ποῖα δὲ ἔσονται τὰ ἀγαθὰ τῆς τοιαύτης διαρρυθμίσεως οὐδ' εἶνε πλέον ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν μεθ' ὅσα ἀνωτέρω ἀνεπτύξαμεν.

Ἡ κατωτάτη τάξις τοῦ λαοῦ μὲ τὴν 7ετῆ ἐκπαίδευσίν της θὰ ἀνυψωθῇ.

Ἡ μεσαία τάξις μὲ 4ετῆ τοῦ δημοτικοῦ γενικὴν μόρφωσιν καὶ 5ετῆ γενικὴν καὶ εἰδικὴν ἰδικήν της θὰ ἀποβῇ σπουδαιότατος τοῦ πολιτισμοῦ παράγων.

Ἡ ἀνωτέρα τάξις μὲ 12ετῆ ὁλικὴν ἐκπαίδευσιν, μὲ ἄρτιον κατώτερον κύκλον πενταετῆ καὶ μὲ τριετῆ ἀνώτερον εἰς τμήματα διῃρημένον θὰ ἀποδίδῃ εὐρωστοτάτους ἠθικῶς καὶ πνευματικῶς ὀργανισμοὺς εἰς πάσας τὰς ἀνωτέρας εἰδικὰς σχολάς, ὅθεν μέλλουσι νὰ ἐξέλθωσιν οἱ ἀληθεῖς ἡγήτορες τῆς Πολιτείας καὶ τῆς προόδου τῆς Ἐπιστήμης οἱ μυσταγωγοί.

Τοιαύτη παιδεία θὰ ἀναδείξῃ μεγαλοπρεπὲς τὸ ὅλον ἐθνικὸν οἰκοδόμημα, θὰ προαγάγῃ τὰς ἐμφύτους τῆς φυλῆς ἀρετάς, θὰ ἐπιρρώσῃ τὸ φρόνημα τὸ ἐθνικόν, θὰ καταστήσῃ τὸν λαὸν ἀληθῶς εὐδαίμονα, τὴν δὲ γλῶσσαν τὴν ἐθνικήν, ἥτις καὶ ἤδη κέκτηται ἱκανὴν εὐκινησίαν, σὺν τῇ προαγωγῇ τοῦ πνεύματος θὰ προικίσῃ μὲ πλοῦτον, δύναμιν, γοργότητα, κάλλος καὶ εὐρυθμίαν.

Ἀντιλογίαι κατὰ τῆς τοιαύτης διαρρυθμίσεως.

Κατὰ τοιαύτης διαρρυθμίσεως τῆς ὅλης ἡμῶν παιδείας ἐν μόνον δύναται νὰ λεχθῇ· ὅτι τὰ πεντατάξια μέσα σχολεῖα θὰ ἀπαιτήσωσι πολλὰς δαπάνας.

Ἀλλ' ἐν πρώτοις δὲν θὰ ἱδρυθῶσι τοσαῦτα πεντατάξια σχολεῖα, ὅσα εἶνε τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα. Τοιαῦτα σχολεῖα ἐν τῇ παλαιᾷ Ἑλλάδι θὰ ἤρκουν μόνον 140, οὕτως ὥστε νὰ μὴ κινδυνεύσῃ ἡ παιδεία νὰ γίνῃ ἀποκλειστικὸν προνόμιον τῶν ὀλίγων. Βάσις δὲ τῆς ἱδρύσεως

τούτων δὲν πρέπει νὰ εἶνε ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων ἑκάστης πόλεως, ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν τῶν 2 τελευταίων ἐτῶν ἐν ἑκάστῃ νομαρχιακῇ ἢ ἐπαρχιακῇ περιφερείᾳ· διότι ἔχομεν σχολεῖα ἐν Ἑλλάδι ἀριθμοῦντα πολλοὺς μαθητὰς διὰ τὴν πυκνότητα τῶν συνοικισμῶν ἔν τισι μέρεσιν, ἀλλ' ἅτινα δὲν εἶνε ἱδρυμένα ἐν κωμοπόλεσιν. Οὕτω θὰ ἱδρυθῶσιν ἀνάλογα ἐν ἑκάστῃ περιφερείᾳ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν καὶ δὴ καὶ εἰς μέρη μικρά, ἔνθα θὰ εἶνε δυνατὸν νὰ φοιτῶσι καὶ παῖδες μικρῶν συνοικισμῶν. Διὰ τῆς οὕτωσὶν ἱδρύσεως τῶν σχολείων τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως ἀποφεύγομεν τὴν ὀλιγαρχικὴν ἐκπαίδευσιν καὶ παρέχομεν εὐκαιρίαν καὶ τὰ μέσα εἰς τοὺς ὑγιεῖς καὶ σφριγῶντας ὀργανισμοὺς τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ὀρεινῶν μερῶν νὰ ἀναπτύσσωνται προσηκόντως. Πόσον δὲ τοῦτο ἔσται ὠφέλιμον, δὲν εἶνε δυσεύρετον, ἀρκεῖ πᾶς τις νὰ ἐνθυμηθῇ ὅτι ἐκεῖθεν οὐκ ὀλίγαι διάνοιαι μεγάλαι ἐξεπήδησαν, αἵτινες ποικιλοτρόπως ἐπέδρασαν ἐπὶ τὴν Πολιτείαν.

Ἡ ὅλη δὲ δαπάνη ἑνὸς τοιούτου σχολείου, βελτιουμένης καὶ τῆς μισθοδοσίας τῶν λειτουργῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως, μετὰ τοῦ ἐνοικίου τοῦ οἰκήματος δὲν θὰ ὑπερβῇ τὰς 25 χιλιάδας δραχμῶν ἐτησίως. Ἐπὶ 140 τοιούτων σχολείων θὰ ἔχωμεν ἐτησίαν δαπάνην 3,500,000 διὰ τὴν παλαιὰν Ἑλλάδα. Συνυπολογιζομένης δὲ καὶ τῆς δαπάνης τῶν 20—25 Γυμνασίων ἢ Λυκείων, τοῦ ἀνωτέρου δηλαδὴ 3ετοῦς διηρημένου κύκλου, πρὸς 30,000 μέχρι 35,000 ἑκάστου, θὰ ἔχωμεν ὁλικὴν διὰ τὴν μέσην ἐκπαίδευσιν δαπάνην 4,300,000 περίπου.

Σήμερον ἡ δαπάνη τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως ἀνέρχεται εἰς 4 περίπου ἑκατομμύρια καὶ πάντες πιστεύουσιν, ὅτι ἐκπαίδευσιν δὲν ἔχομεν. Εἶνε λοιπὸν ὀρθὸν τὸ ἔθνος χάριν δαπάνης 300 χιλιάδων δραχμῶν, ἔστω καὶ 500 καὶ ἑνὸς ἑκατομμυρίου, νὰ παραμένῃ εἰς καθεστὼς τῆς ἐκπαιδεύσεως, ὅπερ ἅμα τῇ πρώτῃ τοῦ κράτους συγκροτήσει ἐθεμελιώθη; Ἀλλ' ἂν τοῦτο δὲν ἐγένετο κατὰ τὸ παρελθόν, ὅτε ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς χώρας καὶ ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ κράτους δὲν ἐπέτρεπε καὶ τὴν βελτίωσιν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ του ὀργανισμοῦ καὶ τὴν βελτίωσιν τῆς οἰκονομικῆς θέσεως τῶν λειτουργῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως, ὡς καὶ πολλῶν ἄλλων τοῦ κράτους ὑπαλλήλων, οὐδεὶς λόγος συντρέχει νὰ παραμείνωμεν εἰς σύστημα ἐλλιπές, πολλῷ δὲ

μᾶλλον νὰ ὀπισθοδρομήσωμεν νῦν, ὅτε τὰ ὅρια τοῦ κράτους ἐδιπλασιάσθησαν καὶ ἀφεύκτως θὰ πολλαπλασιασθῇ καὶ ἡ οἰκονομικὴ εὐρωστία τῆς ἡμετέρας χώρας.

Τὸ κράτος διὰ τῆς βελτιώσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐπὶ ὑγιῶν καὶ σταθερῶν βάσεων, ἐπὶ θυσίᾳ ἔστω καὶ ἑνὸς ἑκατομμυρίου, δὲν ἔχει μόνον νὰ ὑπολογίσῃ τὸ μέγα καὶ δυσυπολόγιστον κέρδος τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς ἐπιδόσεως τῶν καθ' ἕκαστα ἀτόμων οὐδὲ τὴν ἐπίρρωσιν τοῦ ὅλου ἐθνικοῦ ὀργανισμοῦ καὶ τὴν ἔξαρσιν τοῦ φρονήματος τοῦ λαοῦ, ἀλλ' ἔχει νὰ ἀποβλέψῃ πρὸς τὰ μέγιστα ἀγαθά, ἅτινα ἄφθονα θὰ συγκομίσῃ ἐκ τῆς ἀναπτύξεως καὶ προαγωγῆς τῶν διαφόρων πλουτοπαραγωγικῶν παραγόντων, ἐμπορικῶν, βιομηχανικῶν, ναυτικῶν, γεωργικῶν καὶ λοιπῶν· τοὺς παράγοντας δὲ τούτους μόνον ἐκεῖνοι οἱ λαοὶ ἀνέπτυξαν καὶ μόνον ἐκεῖνα τὰ ἔθνη ἀνήγαγον εἰς περιωπήν, ὅσα ἀπεῖδον εἰς τὴν διὰ τῆς παιδείας μόρφωσιν τοῦ πνεύματος τῶν πολιτῶν.

Καὶ ἐνταῦθα προσήκει νὰ ἐρευνήσωμεν διὰ βραχέων ἕτερον σπουδαῖον ζήτημα, ὅπερ ἐγείρει τὸ νῦν προτεινόμενον σύστημα τῆς ἐκπαιδεύσεως· εἶνε δὲ τοῦτο ἡ καιρίως πληττομένη διὰ τῶν νομοσχεδίων κλασσικὴ ἐκπαίδευσις.

Αἱ κλασσικαὶ σπουδαί. Ἡ γλῶσσα. Αἱ κρατοῦσαι πλάναι.

Πολυετὴς θόρυβος ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ καθημερινοῦ τύπου ἔχει διασαλεύσῃ ἐπὶ τοσοῦτον παρὰ τῇ κοινῇ συνειδήσει τὸ κῦρος τῶν κλασσικῶν σπουδῶν καὶ τὴν ἀληθῆ ὄψιν τῶν πραγμάτων, ὥστε σοβαρῶς κρατεῖ ἡ γνώμη παρὰ πολλοῖς ἐν Ἑλλάδι, ὅτι ἡ κλασσικὴ ἐκπαίδευσις ἔβλαψεν ἐν πολλοῖς, ὅτι ἐκώλυσε τὴν πρόοδον τοῦ ἔθνους καὶ τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν αὐτοῦ καὶ ὅτι μόνον τοὺς λειτουργοὺς τῆς ἐκπαιδεύσεως δὲν ἔψαυσαν τὰ πολιτιστικὰ ῥεύματα τῶν νεωτέρων ἰδεῶν, οἵτινες κρατοῦσιν οὕτω τὴν διάνοιαν τῶν παιδευομένων προσκεκολλημένην εἰς τὰ εἴδωλα τοῦ παρελθόντος. Ἐντεῦθεν καὶ δὲν ἀνεπτύχθη οὔτε ἡ γεωργία οὔτε τὸ ἐμπόριον οὔτε ἡ βιομηχανία οὔτε καὶ νεωτέρα ἀξιόλογος λογοτεχνία.

Ἐὰν λοιπὸν ἦτο δυνατὸν νὰ τεθῇ ἐκποδὼν ἡ σπουδὴ τῆς Λατινικῆς γλώσσης ἀφ' ἑνὸς ἐκ τῶν σχολείων καὶ ἐλαττωθῇ ἐξ ἄλλου ἐπαισθητῶς ἐν αὐτοῖς καὶ ἡ διδασκαλία τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς,

ἀσφαλῶς τότε θὰ ἐβαίνομεν γοργῷ τῷ ποδὶ πρὸς τὸ ὀνειροπολούμενον μέλλον τῆς ἀναγεννήσεως, ἀπὸ τὸ ὁποῖον μᾶς ἀπομακρύνει μόνον ἡ στενὴ διάνοια τῶν διδασκάλων!

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἠλαττώθη ἡ διδασκαλία τῶν λατινικῶν, εἰς τρόπον ὥστε νὰ σατυρίζωνται τὰ γερούνδια καὶ τὰ σουπῖνα καὶ νὰ πιστεύηται, ὅτι εἶνε καθαρὰ ἀπώλεια χρόνου ἡ διδασκαλία τῆς Λατινικῆς, νὰ ζητῆται δὲ ἡ ἀπάλειψις αὐτῆς.

Πρὸς τὸ αὐτὸ περίπου τέρμα κατατείνει καὶ ἡ νῦν προτεινομένη νομοθεσία ὡς πρὸς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικήν, ἣν ἐκτοπίζει μὲν ἐκ τοῦ ἀστικοῦ σχολείου, περιορίζει δὲ καὶ δεινῶς ἀκρωτηριάζει καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Γυμνασίῳ. Πιστεύεται οὕτως ὅτι θὰ παύσῃ ἡ προσήλωσις εἰς τὰ κλασσικὰ ἔργα τῶν προγόνων, ἡ δὲ διάνοια ἀπαλλαττομένη τῶν δεσμῶν ἐκείνων καὶ ἀφιεμένη ἐλευθέρα θὰ καλλιεργήσῃ μὲν καὶ θὰ παραγάγῃ ἄξια λόγου λογοτεχνικὰ προϊόντα, θὰ τραπῇ δὲ καὶ ἐπὶ νέους ὁρίζοντας πλουτοπαραγωγικοὺς τῆς χώρας.

Τοῦτο ὅμως, ὅσῳ ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ἐπαγωγόν, τοσούτῳ μᾶλλον εἶνε πλημμελὲς καὶ σφαλερόν.

Τὰ λογοτεχνικὰ προϊόντα. Ἡ ἐθνικὴ γλῶσσα. Ἡ δημοτική.

Τὰ λογοτεχνικὰ ἔργα εἶνε προϊόντα τῆς διανοίας, ἡ δὲ διάνοια, ἵνα ἀποδώσῃ, πρέπει νὰ καλλιεργηθῇ. Ὁμοιάζει κατὰ τοῦτο τὸν ἀγρὸν τοῦ γεωργοῦ.

Ὅσῳ δὲ περισσότερον καλλιεργηθῇ, τοσούτῳ παραγωγικωτέρα θὰ ἀποβῇ.

Ἡ καλλιέργεια τῆς διανοίας γίνεται ἐν τοῖς σχολείοις διὰ πολλῶν καὶ διαφόρων ἐννοιῶν, ἠθικῶν, κοινωνικῶν, πολιτικῶν κλπ.. Ὅσῳ βαθύτερον εἰσέλθῃ εἰς τὸ βασίλειον ἑκάστης σφαίρας ἐννοιῶν, τοσούτῳ μᾶλλον διανοίγεται ἐν αὐταῖς καὶ εὐρύνεται ἡ ἔκτασις αὐτῆς.

Ἀπαιτεῖται λοιπὸν ἔντασις καὶ ἔκτασις τῆς διανοίας, ἥτις βεβαίως δὲν συντελεῖται διὰ προϊόντων μικρῶν καὶ ταπεινῶν πνευμάτων. Εἴτε εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ ἠθικοῦ κόσμου εἴτε εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ πραγματικοῦ περιαγάγωμεν τὴν διάνοιαν τῶν παιδευομένων, πρέπει τὸ περιεχόμενον, αἱ ἰδέαι καὶ αἱ γνώσεις, νὰ εἶνε ἀληθεῖς, ὑψη-

λαί, πρότυπα τελειότητος. Διὰ τοιούτων μόνον ἐξεγείρονται καὶ ἀφυπνίζονται αἱ πνευματικαὶ ἰδιότητες τῆς φύσεως τῶν παίδων. Διὰ τοιούτων αἱ ἐνυπάρχουσαι ψυχικαὶ ἰδιότητες ἐπιρρώννυνται εἰς τὸ καλόν, τὸ ἀληθές, τὸ ἀγαθόν. Μακρὰ καὶ ἐπίμονος ἄσκησις ἐν τοιούτῳ περιεχομένῳ ἐπιφέρει τὴν ψυχικὴν καὶ πνευματικὴν διάπλασιν, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴπομεν.

Τὸ ὑλικὸν δὲ τοῦτο τῶν ἐννοιῶν, ὅπερ διαπλάσσει τὴν ψυχὴν καὶ τὸ πνεῦμα, εὐκόλως κατανοεῖ τις ὅτι ἐξ οὐδενὸς ἄλλου συγκροτεῖται ἢ ἐκ λέξεων. Π.χ. οὐρανός, δόξα, διηγοῦμαι. Ἐκ τούτων αἱ κρίσεις, τὰ νοήματα· π. χ. οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ. Τὰ νοήματα ταῦτα ἢ αἱ κρίσεις εἶνε ἁπλαῖ ἢ σύνθετοι, συγκεκριμέναι ἢ ἀφῃρημέναι· ἐκ τῶν νοημάτων ἢ κρίσεων δὲ τούτων γίνονται οἱ συλλογισμοὶ καὶ ἐκ τῶν συλλογισμῶν τὰ συστήματα κλπ.

Τὰς δὲ λέξεις πάλιν θὰ λάβωμεν ἐκ τῆς γλώσσης τῆς ἐθνικῆς. Αὕτη εἶνε ὁ πνευματικὸς θησαυρὸς τοῦ ἔθνους, κατατεθειμένος εἰς λέξεις κατὰ τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν τύπον. Εὔκολον νὰ νοήσῃ πᾶς τις ὅτι ὅσον περισσότερος εἶνε ὁ θησαυρὸς οὗτος, τοσοῦτον μεγαλειτέρα ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἔθνους. Ὁ ἀμαθὴς δὲν ἔχει θησαυρὸν λέξεων καὶ νοημάτων· αὐτὸς ζῇ ἔν τινι κύκλῳ περιωρισμένῳ λέξεων ἢ ἐννοιῶν· ἡ διάνοια αὐτοῦ εἶνε ἀκαλλιέργητος καὶ ἀρκεῖται νὰ ἐκφράζῃ διὰ λέξεων κατά τινα τύπον ἐκεῖνα μόνον, ἅτινα ἀποβλέπουσιν εἰς τὰς ἀνάγκας του.

Ἐντεῦθεν οἱ θιασῶται τῆς δημοτικῆς δῆθεν, τῆς γλώσσης τοῦ λαοῦ, οἱ ἀντιστρατευόμενοι κατὰ τῆς γλωσσικῆς ἐργασίας τῶν σχολείων καὶ ἡμῶν τῶν διδασκάλων, περὶ ὧν λέγουσιν ὅτι δῆθεν μισοῦμεν τὴν ὁμιλουμένην μας γλῶσσαν, θελήσαντες νὰ συμπήξωσιν ὁμάδα παρέλαβον μὲν τὴν λέξιν **συντροφιὰ** ἐκ τῆς γλώσσης τοῦ λαοῦ διασώσαντος κατ᾽ ἀνάγκην τὴν λέξιν **σύντροφος**, διότι ἕκαστος εἶχεν ἀνάγκην συντρόφου, ἐξ οὗ συντροφία συντροφιά, ἀλλά, ἐπειδὴ ἐκ τῆς γλώσσης τοῦ λαοῦ δὲν εἶχον νὰ παραλάβωσι τὴν ἑτέραν ἔννοιαν πρὸς συμπλήρωσιν τῆς τιτλοφορίας των, προσέφυγον εἰς τὴν ἐθνικήν μας γλῶσσαν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων. Ὅθεν ἐκ τοῦ φοιτᾶν ἐξ οὗ φοιτητὴς συνεπλήρωσαν **φοιτητικὴ συντροφιά**.

Τὸ αὐτὸ ἔπραξε κατ᾽ ἀνάγκην καὶ ὁ **ἐκπαιδευτικὸς ὅμιλος**, ὅστις

ἀπὸ τῆς γλώσσης τοῦ λαοῦ δὲν εἶχε νὰ παραλάβῃ οὔτε τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως ἐκπαιδευτικὸς καὶ ἐκπαίδευσις οὔτε τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως **ὅμιλος**. Ἀλλά, διὰ νὰ φανῇ ὅτι δῆθεν μεταχειρίζεται τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ, λέγει ἐκπαίδεψη καὶ ἐκπαιδευτικὸς ὅμιλος τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ὅμιλου. Εἶνε δὲ περίεργον πῶς δὲν ὠνόμασαν καὶ αὐτοὶ τὴν ὁμάδα των ἐκπαιδευτικὴ συντροφιά.

Κατέστη νῦν πρόδηλον ὅτι, διὰ νὰ καταστήσωμεν τὴν διάνοιαν ἱκανὴν νὰ παραγάγῃ, πρέπει νὰ πλουτίσωμεν αὐτήν· ὅτι κατ' ἀνάγκην θὰ προσφύγωμεν εἰς τὴν ἐθνικήν μας γλῶσσαν, ἥτις διήκει ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον· ὅτι ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ δὲ μᾶς παρέχει ἄφθονον ὑλικόν, μάλιστα δὲ ἀφῃρημένον.

Πλοῦτος τῆς γλώσσης. Τύπος τῶν λέξεων. Τὸ ἔργον τῶν διδασκάλων. Ἡ καθαρεύουσα.

Τὸ ὑλικὸν δὲ τοῦτο τῶν ἐννοιῶν, ἤτοι τῶν λέξεων, πρέπει νὰ εἶνε κατὰ τὸν τύπον ὁμοιόμορφον εἰς συστήματα, ἵνα τὸ παραδίδωμεν εἰς τὴν διάνοιαν τῶν παίδων πρὸς εὔκολον πρόσληψιν αὐτοῦ. Ἡ ὁμιλουμένη γλῶσσα δὲν μᾶς παρέσχε τοῦτο. Τὰ δὲ σχολεῖα καὶ οἱ διδάσκαλοι καθ' ὅλους τοὺς χρόνους τῆς δουλείας τοῦ ἔθνους ἡμῶν καὶ μετὰ ταῦτα μέχρι σήμερον παραλαμβάνοντες παντὸς εἴδους ἐννοίας ἐκ τοῦ πνευματικοῦ ὑλικοῦ τῶν ἀρχαίων δὲν ἀπεμακρύνθησαν τοῦ τύπου ἐκείνων διὰ τρεῖς λόγους· 1) διότι ἦτο δύσκολον εἰς αὐτοὺς νὰ μεταπλάττωσι τὸ τυπικὸν τῶν λέξεων ἐκείνων εἰς τὸ τυπικὸν τοῦ κατὰ τόπους ὁμιλουμένου ἰδιώματος, ὅτε, ἐὰν τοῦτο ἐποίουν, ἦτο ἀδύνατον νὰ σχηματισθῇ μία ὁμοιόρρυθμος ἐθνικὴ νεωτέρα γλῶσσα· 2) διότι οὕτω πράττοντες οὐδεμίαν εὐκολίαν θὰ παρεῖχον, ὡς ἀπεδείξαμεν ἀνωτέρω· 3) διὰ λόγους καλαισθητικούς, ὅπερ εἶνε τὸ σπουδαιότερον προσὸν παντὸς λογοτεχνικοῦ προϊόντος.

Εὗρον λοιπὸν ἐννοίας, ὑλικὸν ἄφθονον καὶ εἰς αὐτὸ κατέφυγον, ὡς καταφεύγουσι καὶ οἱ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ὁμίλου.

Εὗρον τυπικὸν ὁμοιόμορφον καὶ μὴ ἀπομακρυνόμενον ἐν πολλοῖς πρὸς τὸ τῶν ὁμιλουμένων ἰδιωμάτων.

Οὕτως ἐσχηματίσθη ὁ καθαρεύων ἡμῶν λόγος, εἰς ὃν εἶνε κατατεθειμένος ὅλος ὁ πνευματικὸς θησαυρὸς τῶν νεωτέρων χρόνων. Πλη-

θὺς συγγραμμάτων ἐπιστημονικῶν πάσης ἐπιστήμης, πληθὺς βιβλίων σχολικῶν, κοινωνικῶν, πολιτικῶν, στρατιωτικῶν, ἐκκλησιαστικῶν, ἀγορεύσεων κοινοβουλευτικῶν, διαλέξεων ἐπιστημονικῶν, ἱστορικῶν καὶ λοιπῶν.

Ἀποτελεῖ λοιπὸν ὁ καθαρεύων λόγος ἱστορικὸν ἐθνικὸν δεδομένον, ἐν ᾧ ἐγκατοπτρίζεται ἡ διανοητικὴ ἀνάπτυξις καὶ ἡ πρόοδος τοῦ νεωτέρου ἡμῶν ἐθνικοῦ βίου καὶ ἥτις ἀποτελεῖ τὴν κοινὴν ὁμιλουμένην καὶ γραφομένην ἡμῶν γλῶσσαν. Αὕτη συνεμορφώθη πρὸς τὴν γλῶσσαν πάντων τῶν ὁμιλουμένων ἰδιωμάτων ὡς πρὸς τὰ στοιχεῖα τὰ συγκροτοῦντα αὐτήν.

Δὲν ἐπεχείρησε νὰ εἰσαγάγῃ τὰ ἐκλιπόντα στοιχεῖα τῆς ἀρχαίας, ἤτοι τὸν δυϊκὸν ἀριθμὸν ὀνομάτων καὶ ῥημάτων, τοὺς μονολεκτικοὺς χρόνους τῶν ῥημάτων, παρακείμενον, ὑπερσυντέλικον καὶ μέλλοντα, καὶ τὰ ἀπαρέμφατα, εἰ καὶ πᾶσαι αἱ νεώτεραι γλῶσσαι ἔχουσιν αὐτά.

Ἀλλ' ὡς πρὸς τὸ ὑλικόν, ἤτοι τὸ ποσὸν τῶν ἐννοιῶν, ἦτο ἀδύνατον νὰ πράξῃ ἄλλως, ἐφ' ὅσον τὸ ἔθνος ἐκαλλιέργει καὶ ἐπλούτιζε τὴν διάνοιαν διὰ τῆς παιδείας καὶ τῶν γραμμάτων. Διὸ κατέφυγε καὶ καταφεύγει εἰς τὸ ἄφθονον ὑλικὸν τῆς ἀρχαίας. Καὶ τοῦτο θὰ πράττῃ πάντοτε ἐφ' ὅσον δὲν παύει ἡ καλλιέργεια τῆς διανοίας.

Τὸ ὑλικὸν τοῦτο ἐν τῇ ἐκφράσει τοῦ νοήματος καὶ τῇ πλοκῇ τοῦ λόγου κατατίθεται ὑπὸ τοῦ γράφοντος ἐπὶ τοῦ χάρτου κατά τινα τρόπον. Μετὰ τοῦ περιεχομένου δὲ τῆς ὕλης ἀποτελεῖ τι ὅλον καὶ οἱονεὶ ἔμψυχον ὀργανισμὸν προκαλοῦντα τὴν ἠθικὴν κρίσιν ἢ ἐκτίμησιν τοῦ ἀναγινώσκοντος. Πρέπει διὰ τοῦτο νὰ εἶνε ὀρθόν, ἀληθὲς καὶ καλλιτεχνικόν. Τότε μόνον διεγείρει τὸ συναίσθημα τοῦ καλοῦ παρὰ τῷ ἀναγνώστῃ καὶ ἀρέσκεται εἰς αὐτό, ὡς ἀρέσκεταί τις εἰς αἴθουσαν καλῶς κεκοσμημένην. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ κάλλος τοῦ λόγου ἢ τῆς γλώσσης, ὅπερ βεβαίως δὲν παρέχουσι τὰ βιβλία τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ὁμίλου ἐν τοῖς «ὅταν κυλοῦσαν τὰ κύματα ἀπὸ πάνω, παράσερναν τ' ἀδύνατα κοτσάνια τους, τὰ λύγιζαν πέρα δῶθε, καὶ τὰ φύλλα τους σάλευαν στὸ νερό, καθὼς σαλεύει στὸν ἀέρα τὸ φύλλωμα τῶν δέντρων μας» καὶ «ὁ κὺρ Ἄγγελος, ὁ γάιδαρος τοῦ μυλωνᾶ τοῦ γέρο Παντελιοῦ, βρέθηκε κι αὐτὸς μαζὶ μὲ τὸν ἀφέντη του

στὸ Μεσολόγγι, ὅταν ἄρχισε ἡ πολιορκία», βιβλία τὰ ὁποῖα ἔγραψαν μάλιστα «γιὰ τὰ Ἑλληνόπουλα», ἀλλ' ὄχι εὐτυχῶς διὰ τοὺς Ἑλληνόπαιδας.

Τὸ ἀναγνωστικὸν κοινὸν ἔχει καὶ αὐτὸ τὴν καλαισθητικήν του ἀπαίτησιν, ἥτις κεῖται εἰς τὸ καθαρεῦον ἰδίωμα τοῦ λόγου ἐν ᾧ ἔζησε καὶ ἀνεπτύχθη διὰ τῶν σχολείων, διὰ τῶν βιβλίων καὶ διὰ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων, οἵτινες πλὴν τοῦ περιεχομένου, ὅπερ ἀνυψοῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς κόσμον ἰδανικόν, ἔχουσι καὶ τὴν ἔκφρασιν καὶ διατύπωσιν αὐτοῦ τελείως καλλιτεχνικήν.

Διὰ τούτων ἐξευγενίζεται ἡ ψυχή, ἐξαίρεται ἡ διάνοια ὑπὲρ τὸ ταπεινὸν ἐπίπεδον τῆς κοινῆς ἀντιλήψεως καὶ τῶν κοινῶν ἐννοιῶν, μέχρις ὅτου σὺν τῇ προόδῳ καὶ τοῦ σωματικοῦ ὀργανισμοῦ προβαίνει εἰς ὡρίμανσιν.

Τὸ παράδειγμα τῶν Εὐρωπαίων. Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ κλασσικισμοῦ.

Τοιοῦτον περιεχόμενον, οἷον ἀνωτέρω εἴπομεν, ὅλοι οἱ πεπολιτισμένοι λαοὶ πρὸς μόρφωσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς διανοίας τῶν νέων οὐδὲν ἄλλο μετεχειρίσθησαν ἢ τὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων κλασσικῶν συγγραφέων. Καὶ δὲν ἠστόχησαν εἰς τὴν ἐκλογὴν ταύτην· διότι δι' αὐτῶν ἐξύψωσαν καὶ ἐξηυγένισαν τὴν διάνοιαν, ἀνέπτυξαν καὶ ὤξυναν τὰς πολυτιμοτέρας δεξιότητας τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ, ηὔρυναν τοὺς πνευματικοὺς ὁρίζοντας καὶ ἀνέδειξαν στάδια ἐρεύνης πρὸς πάσας τὰς διευθύνσεις τοῦ ἀνθρωπίνου διαφέροντος, δι' ὧν ἀκριβῶς συνετελέσθη ὁ νεώτερος πολιτισμός. Δι' αὐτῶν ἡ διάνοια λαβοῦσα ἔντασιν καὶ ἔκτασιν ἀπεριόριστον ὑπέταξε τὴν ὑδρόγειον σφαῖραν, εἰσέδυσεν εἰς τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως, προήγαγε καὶ ἐξέτεινε τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας εἰς βαθμὸν καταπλήσσοντα τὸν ἄνθρωπον.

Ὅσοι δὲ λαοὶ ἐθεράπευσαν καὶ ἐκαλλιέργησαν τὰς κλασσικὰς σπουδάς, αὐτοὶ κατέλαβον τὴν ἡγεσίαν ἐν παντί. Αὐτοὶ ἀνέπτυξαν καὶ βιομηχανίαν καὶ ἐμπόριον καὶ ναυτιλίαν. Αὐτοὶ μιμηθέντες καὶ καθ' ὕλην καὶ κατ' εἶδος τὰ φωτεινὰ πνεύμα-

τα τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος καὶ ἐμποτισθέντες τῆς ἀντιλήψεως, τοῦ πνεύματος καὶ τῆς τέχνης ὡς πρὸς πᾶν ὡραῖον, εὐγενὲς καὶ ὑψηλὸν παρήγαγον καὶ ἄξια λόγου λογοτεχνικὰ προϊόντα ἁμιλλώμενα κατὰ τὸ εἶδος πρὸς ἐκεῖνα.

Οὕτως ἔπραξαν καὶ πράττουσιν οἱ Γερμανοί, οἱ Γάλλοι, οἱ Ἄγγλοι, οἱ Ὁλλανδοί, οἱ Αὐστριακοί, οἱ Ἰταλοί, οἵτινες πάντες, διότι ἀπεῖδον πρὸς τὴν διὰ τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος ἀνάπτυξιν τῆς διανοίας, διὰ τοῦτο καὶ πρωτοστατοῦσιν ἐν τῷ κόσμῳ.

Καὶ ἐν Ἑλλάδι δέ, εἰ καὶ ἡ ἐκπαίδευσις ὑπῆρξεν ἐλλιπὴς ἐν πολλοῖς καὶ διὰ τὴν διάρκειαν ἀνεπαρκής, διὰ δὲ τὰς πολλὰς τῆς Πολιτείας ἀτελείας δὲν ἐλειτούργει ὁμαλῶς, ἱκανὴ ἐσημειώθη πρόοδος. Ἂν δὲ εἰσέτι δὲν ἀφίκετο ἡ ἀνάπτυξις καὶ ὁ πολιτισμὸς εἰς τὸ τέρμα του, διὰ τοῦτο ἐπιβάλλεται νὰ βελτιώσωμεν τὸν μόνον καὶ κύριον παράγοντα τούτων, τὴν παιδείαν, ἀλλ' ὄχι ἐκ βάθρων νὰ ἀνατρέψωμεν καὶ διασείσωμεν τὰ θεμέλια αὐτῆς, εἰς ἣν ἀποκλειστικῶς ὀφείλονται καὶ τὰ πρόσφατα πολεμικὰ γεγονότα τῆς νεωτέρας ἡμῶν γενεᾶς.

Καὶ ἂν πάντες οἱ πεπολιτισμένοι λαοὶ καὶ οἱ ἡγεμόνες τοῦ πνεύματος αὐτῶν ἀκόμη καὶ σήμερον μεθ' ὅλην τὴν ἐν τῷ πολιτισμῷ ὡρίμανσιν ἑαυτῶν κρίνουσι λίαν κινδυνῶδες τὸ νὰ ἀποστῶσι τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος, καίτοι ἔχουσι νὰ ἐπιδείξωσι προϊόντα ἀξιολογώτατα εἰς πάντα τὰ εἴδη τοῦ λόγου, τί πρέπει νὰ πράξωμεν ἡμεῖς, οἵτινες εὑρισκόμεθα εἰς τὰ σπάργανα τῆς ἀναγεννήσεως καὶ ἀναπλάσεως τοῦ λαοῦ;

Εἰς ἡμᾶς δὲ καὶ δι' ἄλλους λόγους ἐπιβάλλεται νὰ μὴ στερηθῶμεν τῶν ζωογόνων πηγῶν τοῦ πνεύματος τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος. Δὲν εἶνε μόνον ἡ ἔλλειψις παρ' ἡμῖν νεωτέρων δοκίμων προϊόντων λογοτεχνικῶν ἁμιλλωμένων πρὸς τὰ τῶν ἀρχαίων καὶ καθ' ὕλην καὶ κατ' εἶδος, μάλιστα δὲ κατὰ τὸ δεύτερον, ἀλλὰ καὶ λόγοι ἐθνικῆς φιλοτιμίας καὶ γοήτρου ἐπιβάλλουσι νὰ μὴ λακτίσωμεν ὡς σκεῦος πεπαλαιωμένον καὶ

ἄχρηστον τοσοῦτον εὐκόλως τὴν προαιώνιον ἡμῶν κληρονομίαν, ἥτις, ἂν δι' ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀποτελεῖ τὸ σέμνωμα τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, δι' ἡμᾶς παρέχει ἀφορμὰς καὶ φυλετικῆς ὑπερηφανείας.

Ὑπὲρ τίνος ἀγωνίζονται οἱ λειτουργοὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως

Κύριοι Βουλευταί·

Οἱ λειτουργοὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως οὐδέποτε ὡρμήθησαν ἀπὸ ταπεινῶν ἐλατηρίων εἰς ἀντίδρασιν κατὰ πάσης μεταρρυθμίσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἑλλάδι, οὐδ' ἔταξάν ποτε εἰς δευτέραν μοῖραν τὸ καλῶς ἐννοούμενον συμφέρον τοῦ ἔθνους τῶν ἀτομικῶν αὐτῶν συμφερόντων. Εἰς τὰς πράξεις καὶ ἐνεργείας αὐτῶν πάντοτε ἐκυριάρχησε τὸ συμφέρον τῆς παιδείας, τὸ συμφέρον αὐτὸ τοῦ ἔθνους, ὅπερ εἶνε καὶ συμφέρον αὐτῶν καὶ τῆς ὅλης κοινωνίας. Ὅτε τὸ πρῶτον ὑπεβλήθη αὐτοῖς ἡ μεταρρυθμιστικὴ ἐργασία τοῦ 1899 ὑπὸ τοῦ τότε Ὑπουργοῦ τῆς Ἐκπαιδεύσεως, δι' ἧς καὶ χῶρος ἐζητεῖτο διὰ τὴν εἰσαγωγὴν ἐν τοῖς σχολείοις τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως εὐρυτέρας διδασκαλίας τῶν πραγματικῶν μαθημάτων καὶ ἡ ἄλλη ἐγκύκλιος ἐκπαίδευσις ἐβελτιοῦτο, ἅπαντες οἱ σύλλογοι τῶν Γυμνασίων καὶ Ἑλληνικῶν σχολείων τοῦ κράτους ἐξέπεμψαν κραυγὴν ἀνακουφίσεως. Ὅτε δὲ δὶς βραδύτερον ὑπεβλήθησαν νομοσχέδια ὀπισθοδρομοῦντα τὴν ἐκπαίδευσιν, οἱ λειτουργοὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως ὑπέλαβον ὅτι εἶχον καθῆκον νὰ διαφωτίσωσι τὴν Βουλὴν τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ ἔθνους περὶ τούτου. Τὸ αὐτὸ πράττουσι καὶ σήμερον βέβαιοι ὄντες ὅτι παρέχουσιν ὑπηρεσίαν τῇ πατρίδι, διαφωτίζοντες τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῆς ὅτι δὲν πρόκειται περὶ βελτιώσεως, ἀλλὰ περὶ ὑποβιβασμοῦ τῆς ὅλης ἐκπαιδεύσεως. Καὶ γίνεται νῦν τοῦτο, ὅτε διὰ τὴν ἐπελθοῦσαν μεταβολὴν θὰ ἀνέμενέ τις νὰ ἴδῃ σὺν τῇ προαγωγῇ πάντων τῶν κλάδων τοῦ δημοσίου βίου καὶ τὸν οὐσιωδέστατον καὶ τροφοδότην πάντων ἐκείνων προαγόμενον ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ὅλης πολιτειακῆς καὶ κοινωνικῆς μηχανῆς.

Διότι ἡ ἐκπαίδευσις εἶνε ἐκείνη, ἥτις ἀναλόγως τῶν καρπῶν αὐτῆς θὰ τροφοδοτήσῃ πάντας τοὺς κλάδους τῆς Πολιτείας καὶ θὰ ἀναδείξῃ τὸν ὅλον πολιτειακὸν καὶ κοινωνικὸν ὀργανισμὸν ὑγιᾶ καὶ

εὔρωστον καὶ πρὸς πρόοδον ὀργῶντα· δι' αὐτῆς ὑγιοῦς οὔσης συντελεῖται ἡ ἀκμὴ τῶν λαῶν· ἄνευ δ' αὐτῆς δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ εἰσέλθῃ λαὸς εἰς τὴν εὐρεῖαν τοῦ πολιτισμοῦ λεωφόρον.

'Αλλ' ἡ προτεινομένη μεταρρύθμισις μέλλει νὰ πλήξῃ καὶ ὑπὲρ τοὺς 800 λειτουργοὺς τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐκ τῶν 1260 νῦν ὄντων ἐν ὑπηρεσίᾳ, οὓς ῥίπτει εἰς τοὺς δρόμους χωρὶς οὐδεμία πρόνοια νὰ λαμβάνηται ἐν τοῖς νομοσχεδίοις ὑπὲρ αὐτῶν. Καὶ οἱ λειτουργοὶ οὗτοι ἔχουσιν οἰκογενείας καὶ τέκνα, ἅτινα οὕτω καταδικάζονται εἰς τὸν διὰ τῆς πείνης θάνατον. Καὶ οἱ ἄνθρωποι δὲ οὗτοι εἶνε δημιούργημα τῆς Πολιτείας δαπανήσαντες πᾶν ὅ,τι εἶχον, ἵνα καταστῶσι διδάσκαλοι τῆς νεότητος τῆς πατρίδος των. Διὰ τὸ ἔργον δ' αὐτὸ ἐδαπάνησαν καὶ πᾶσαν τὴν νεότητά των καὶ τὰ ἀκμαιότερα τῆς ἡλικίας των ἔτη καταστάντες ἀνίκανοι διὰ πᾶσαν ἄλλην ἐργασίαν, ἥτις, οἱαδήποτε καὶ ἂν εἶνε, ἀπαιτεῖ μακροχρόνιον σωματικὴν καὶ πνευματικὴν ἄσκησιν. Δὲν γνωρίζομεν διὰ τίνα λόγον οὗτοι ἔτυχον τοσαύτης ἀστοργίας καὶ ἀσπλαγχνίας παρὰ τοῦ εἰσηγητοῦ τῆς προτεινομένης μεταρρυθμίσεως. 'Αλλὰ δὲν δικαιοῦνται οὗτοι νὰ παραπονεθῶσι κατὰ τῆς Πολιτείας καὶ δὲν δύνανται νὰ ἐρωτήσωσι νῦν τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ ἔθνους περὶ αὐτοῦ καὶ νὰ εἴπωσιν ὅτι, ἐκτὸς τοῦ κακοῦ, ὅπερ διὰ τῆς μεταρρυθμίσεως ταύτης μέλλει νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ τοῦ μέλλοντος τῆς πατρίδος των, δὲν εἶνε δίκαιον νὰ στερηθῶσιν αὐτοί τε καὶ αἱ οἰκογένειαί των τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου;

ΚΑΤΑΡΓΟΥΜΕΝΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

'Εκ τοῦ 3ου ἄρθρου «'Αστικὰ σχολεῖα ἱδρύονται εἰς τὰς πρωτευούσας τῶν νομῶν καὶ ἐπαρχιῶν, προτάσει δὲ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου καὶ εἰς ἄλλας πόλεις καὶ κωμοπόλεις ἐχούσας πληθυσμὸν ἀνώτερον τῶν 3.000 καὶ πλείονα δὲ τοῦ ἑνὸς ὅπου ὁ πληθυσμὸς εἶνε ἀνώτερος τῶν 8,000 καὶ τοῦ 4ου «Καταργοῦνται τὰ νῦν λειτουργοῦντα 'Ελληνικὰ σχολεῖα. Τὰ ἐν ταῖς πρωτευούσαις τῶν νομῶν καὶ ἐπαρχιῶν λειτουργοῦντα 'Ελληνικὰ σχολεῖα ἀνασυνιστῶνται διὰ Β. Δ. μετασχηματιζόμενα εἰς ἀστικὰ σχολεῖα κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος νόμου» προκύπτει ὁ ἀκόλουθος κατάλογος τῶν κατ' ἐπαρχίας καταργουμένων 'Ελληνικῶν σχολείων, εἰς ἃ προσθέτομεν καὶ τὰ ἐν ταῖς πρωτευούσαις τῶν νομῶν, ἔνθα λόγῳ τῶν Γυμνασίων δὲν θὰ λειτουργήσωσιν ἀστικὰ σχολεῖα, ὡς ἀπεδείξαμεν.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Τῶν κατ' ἐπαρχίας καταργουμένων Ἑλληνικῶν σχολείων ἅμα τῇ ἐπιψηφίσει τῶν ἐκπαιδευτικῶν νομοσχεδίων.

Ἀττικῆς	τῶν Ἀθηνῶν	10		Σοφικοῦ	1
	τοῦ Πειραιῶς	4	Κυθήρων	Ποταμοῦ	1
	τοῦ Ἀμαρουσίου	1	Σπετσῶν	Κρανιδίου	1
	Κερατέας	1	Μαντινείας	Τριπόλεως	3
	Κορωπίου	1		Λεβιδίου	1
	Λαυρείου	1		Πιαλίου	1
	Μενιδίου	1		Τσιπιανῶν	1
Θηβῶν	Δομβραίνης	1	Γορτυνίας	Βαλτεσινίκου	1
Λεβαδείας	Ἀραχώβης	1		Βελιμαχίου	1
Μεγαρίδος	Κριεκουκίου	1		Βυζικίου	1
	Μάνδρας	1		Βυτίνης	1
	Σαλαμῖνος	1		Καρυταίνης	1
Μεσολογγίου	Μεσολογγίου	1		Κοντοβαζαίνης	1
	Αἰτωλικοῦ	1		Λαγκαδίων	1
	Γαβαλοῦς	1		Στεμνίτσης	1
Βονίτσης	Ἀστακοῦ	1	Κυνουρίας	Ἁγ. Νικολάου	1
	Κατούνας	1		» Πέτρου	1
Εὐρυτανίας	Ἁγ. Βλασίου	1		Ἄστρους	1
	Προυσοῦ	1	Μεγα/πόλεως	Δυρραχίου	1
	Φουρνᾶ	1		Ἴσαρι	1
Ναυπακτίας	Βετολίστης	1		Λεονταρίου	1
	Πλατάνου	1	Ἄρτης	Ἄρτης	1
Τριχωνίας	Κεφαλοβρύσου	1		Ἀγνάντων	1
Ναυπλίας	Ναυπλίου	1		Πραμάντων	1
Κορινθίας	Ἁγ. Γεωργίου	1	Πατρῶν	Πατρῶν	5
	Βραχατίου	1		Ἁγ. Βασιλείου	1
	Γκούρας	1		Καμαρῶν	1
	Δερβενίου	1		Κάτω Ἀχαΐας	1
	Κιάτου	1		Χαλανδρίτσης	1
	Ξυλοκάστρου	1	Αἰγιαλείας	Ἀκράτας	1

Ἠλείας	Ἀμαλιάδος	2		Κεραμιῶν	1
	Βαρθολομιοῦ	1	Πάλης	Ἁγ. Θέκλης	1
	Βουνάργου	1	Σάμης	Ἄσσου	1
	Γαστούνης	1		Μακρυωτίκων	1
	Δίβρης	1		Μεσοβουνίου	1
	Δούκα	1	Σύρου	Ἑρμουπόλεως	2
	Κριεκουκίου	1		Μυκόνου	1
	Λεχαινῶν	1	Ἄνδρου	Γαυρείου	1
	Σκουροχωρίου	1		Κορθίου	1
Καλαβρύτων	Κερτεζίου	1	Θήρας	Ἀμοργοῦ	1
	Λιβαρτζίου	1		Ἴου	1
	Μαζείκων	1		Οἴας	1
	Πλατάνου	1		Πύργου	1
	Σοπωτοῦ	1	Κέας	Σερίφου	1
	Στρεζόβης	1	Μήλου	Κιμώλου	1
Χαλκίδος	Χαλκίδος	2		Σίφνου	1
	Ἁγ. Ἄννης	1	Νάξου	Ἀκαδήμων	1
	Ἐρετρίας	1		Ἀπειράνθου	1
	Λίμνης	1		Λευκῶν	1
	Ψαχνῶν	1		Πάρου	1
Καρυστίας	Ἀλιβερίου	1	Λακεδαίμονος	Σπάρτης	2
	Αὐλωναρίου	1		Ἁγ. Νικολάου	1
	Καλημεριάνων	1		Βαμβακοῦς	1
	Καρύστου	1		Βρουλιῶν	1
	Κονιστρῶν	1		Γεωργιτσίου	1
	Σκύρου	1		Γκοριτσᾶς	1
Ξηροχωρίου	Αἰδηψοῦ	1		Γοράνων	1
Σκοπέλου	Σκιάθου	1		Καστανιᾶς	1
Ζακύνθου	Ζακύνθου	2		Λεβετσόβων	1
Κερκύρας	Κερκύρας	2		Ξηροκαμπίου	1
	Ἁγ. Θεοδώρων	1	Γυθείου	Κότρωνος	1
	Καστελλάνων	1		Λαγείας	1
	Σκριπεροῦ	1		Πανίτσης	1
Κρανιίας	Ἀργοστολίου	1	Ἐπ. Λιμηρᾶς	Μονεμβασίας	1

	Νεαπόλεως	1		Ζαχάρως	1
Οἰτύλου	Κάμπου	1		Ζούρτσης	1
	Καρδαμύλης	1		Κρεστένων	1
	Κίττης	1	Πυλίας	Κορώνης	1
	Πλάτσης	1		Λογγῶν	1
Λαρίσης	Λαρίσης	2		Μεθώνης	1
	Ἀμπελακίων	1		Πεταλιδίου	1
	Μεγάλου Κεσερλὶ	1		Χαρακοπειοῦ	1
Βόλου	Ἁγ. Γεωργίου	1		Χατζῆ	1
	» Λαυρεντίου	1	Τριφυλίας	Βαρυμποπίου	1
	Ἄνω Βόλου	1		Γαργαλιάνων	1
	Ἀργαλαστῆς	1		Λιγουδίστης	1
	Βελεστίνου	1		Σουλιμᾶ	1
	Δρακείας	1		Φιλιατρῶν	1
	Ζαγορᾶς	1	Τρικκάλων	Τρικκάλων	2
	Κισσοῦ	1	Καρδίτσης	Μεγάλου Παλαμᾶ	1
	Λαύκου	1		Μεσενικόλα	1
	Μακρινίτσης	1		Σοφάδων	1
	Μηλεῶν	1		Φαναρίου	1
	Πορταριᾶς	1	Φθιώτιδος	Λαμίας	2
	Τσαγκαράδων	1		Ἀγᾶ	1
Τυρνάβου	Ῥαψάνης	1		Στυλίδος	1
Καλαμῶν	Καλαμῶν	3		Ὑπάτης	1
	Ἀρφαρῶν	1	Δωρίδος	Βιτρινίτσης	1
	Ἀσλάναγα	1		Εὐπαλίου	1
	Θουρίων	1		Παλαιοκατούνων	1
	Τσερνίτσης	1	Λοκρίδος	Βελίτσης	1
Μεσσήνης	Ἀνδρούσης	1		Δαδίου	1
	Διαβολιτσίου	1		Δραχμανίου	1
	Μελιγαλᾶ	1		Μώλου	1
	Τσαουσίου	1	Παρνασίδος	Ἀμφίσσης (1)	1
Ὀλυμπίας	Ἀγουλινίτσης	1		Γαλαξειδίου	1
	Ζάχας	1		Χρισσοῦ	1
				Ἐν ὅλῳ	223

(1) Διότι θὰ μείνῃ τὸ Γυμνάσιον.

Καταργούμενα ἐν ὅλῳ Ἑλλην. σχολεῖα 223. Τούτοις προσθετέα ἀκόμη καὶ τὰ ἐν αἷς πόλεσι θὰ λειτουργήσωσι τὰ δημοσυντήρητα ἢ ἐκ κληροδοτημάτων Γυμνάσια, ἔνθα δὲν θὰ λειτουργήσωσιν ἀστικὰ σχολεῖα, δι' ὃν λόγον δὲν θὰ λειτουργήσωσι καὶ τὰ ἐν ταῖς πρωτευούσαις τῶν νομῶν.

Ἤτοι ἐκ τῶν 282 νῦν Ἑλλ. σχολείων θὰ λειτουργήσωσι μόνον περὶ τὰ 50—55.

Ἐκ τοῦ νῦν προσωπικοῦ τῶν καθηγητῶν τῶν θρησκευτικῶν, φιλολόγων, φυσικῶν καὶ μαθηματικῶν ἀνερχομένων κατὰ τὴν ἐπετηρίδα τοῦ 1910 εἰς τὰ 282 Ἑλλ. σχολεῖα εἰς 923 θὰ παραμείνωσιν εἰς τὰ 50 ἀστικὰ σχολεῖα κατὰ τὸ ἄρθρον 13ον μόνον 75 φιλόλογοι, 25 θεολόγοι 25 μαθηματικοὶ καὶ 25 φυσικοί, ἤτοι ἐν ὅλῳ 150. Οἱ λοιποὶ 773 μένουσιν ἐκτὸς ὑπηρεσίας.

Αἱ κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1907 κωμοπόλεις αἱ ἔχουσαι πληθυσμὸν ἀνώτερον τῶν 3,000 καὶ ἐν αἷς ἐνδέχεται νὰ ἱδρυθῶσιν ἀστικὰ σχολεῖα προτάσει τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου εἶνε αἱ ἀκόλουθοι (24).

1)	Μενίδιον	πληθ.	3546	Νομὸς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας
2)	Κερατέα	»	3546	
3)	Κορωπὶ	»	4337	
4)	Μάνδρα	»	3669	
5)	Κριεκούκιον	»		
6)	Σαλαμὶς	»	4975	
7)	Ἀράχωβα	»	3515	
8)	Δαδίον	»	4020	Φθιωτιδοφωκίδος
9)	Γαλαξείδιον	»	3579	
10)	Αἰτωλικὸν	»	3823	Αἰτωλοακαρνανίας
11)	Ἀστακὸς	»	3040	
12)	Ἀμαλιὰς	»	8498	Ἀχαϊοήλιδος
13)	Κρανίδιον	»	6033	Ἀργολιδοκορινθίας
14)	Λαγκάδια	»	4649	Ἀρκαδίας
15)	Γαργαλιάνοι	»	6060	Μεσσηνίας
16)	Φιλιατρὰ	»	7097	

17)	Λίμνη	»	3171	Εὐβοίας
18)	Σκῦρος	»	3962	
19)	Μανδούκιον	»	3578	Κερκύρας
20)	Λευκίμμη	»	4132	
21)	Ζαγορὰ	»	3246	Λαρίσης
22)	Μακρινίτσα	»	3268	
23)	Σκίαθος	»	3387	Εὐβοίας
24)	Παλαμᾶς	»	3805	Τρικκάλων

Γυμνάσια.

Ἐκ τῶν νῦν 40 Γυμνασίων καταργουμένων διὰ τοῦ 1ου ἐδαφίου τοῦ 4ου ἄρθρου ἀνασυνιστῶνται διὰ τοῦ 3ου ἐδαφίου τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου διὰ Β. Δ. μόνον τὰ ἐν ταῖς πρωτευούσαις τῶν 16 νομῶν. Ταῦτα δὲ εἶνε·

Ἀθηνῶν	6	Μεσολογγίου	1
Ναυπλίου	1	Τριπόλεως	1
Ἄρτης	1	Πατρῶν	2
Χαλκίδος	1	Ζακύνθου	1
Κερκύρας	1	Ἀργοστολίου	1
Ἑρμουπόλεως	1	Σπάρτης	1
Λαρίσης	1	Καλαμῶν	1
Τρικκάλων	1	Λαμίας	1
	13	Ἐν ὅλῳ	22

Ἡ μέση λοιπὸν ἐκπαίδευσις περιορίζεται μόνον εἰς 22 Γυμνάσια καὶ εἰς τὰς πρωτευούσας τῶν νομῶν μόνον· ὁ λοιπὸς κόσμος τῆς Ἑλλάδος θὰ ἐκπαιδεύηται εἰς μόνα τὰ δημοτικὰ σχολεῖα.

Ἐὰν ὑπολογισθῇ καὶ τὸ ἐκ τῶν καταργουμένων Γυμνασίων προσωπικόν, ὅπερ μέλλει νὰ τεθῇ ἐκτὸς ὑπηρεσίας, ὁ ὁλικὸς ἀριθμὸς τῶν ἐκτὸς ὑπηρεσίας μελλόντων νὰ μείνωσι θὰ ὑπερβῇ τοὺς 800.

Πόλεις δὲ ἔχουσαι πληθυσμὸν ἀνώτερον τῶν 10 χιλιάδων, ἐν αἷς δύνανται νὰ ἱδρυθῶσι Γυμνάσια, εἶνε ὁ Πειραιεύς, τὸ Λαύρειον καὶ ὁ Βόλος.

Τὰ δὲ ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλάδι μέλλοντα νὰ ἱδρυθῶσιν ἀστικὰ σχο-

λεῖα καὶ Γυμνάσια, δι' ὧν ἡ εἰσηγητικὴ ἔκθεσις ἐλπίζει ὅτι θὰ καλυφθῇ τὸ ἐκτὸς τῆς ὑπηρεσίας μένον προσωπικόν, ἔχουσι καὶ ἤδη τὸ προσωπικόν των, ὥστε πάντως ὑπὲρ τοὺς 800 θὰ παραμείνωσιν ἐκτὸς ὑπηρεσίας.

Βον

Νομοσχέδιον περὶ διοικήσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως.

Ὡς πρὸς τὸ νομοσχέδιον περὶ διοικήσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως νομίζομεν ὅτι πρέπει πάντως νὰ χωρισθῇ ἡ διοίκησις ἑκατέρας ἐκπαιδεύσεως. Πλὴν τοῦ ἰδίου σκοποῦ, ὃν ἐπιδιώκει ἑκατέρα, εἶνε τοσαῦτα τὰ ἀναφυόμενα ζητήματα τῆς διοικήσεως τῆς ὅλης ἐκπαιδεύσεως, ὥστε ἀδύνατον τὰ μέλη τοῦ συμβουλίου εὐσυνειδήτως νὰ παρακολουθῶσι τὴν κίνησιν αὐτῆς καὶ ἐν τῇ δημοτικῇ καὶ ἐν τῇ μέσῃ καὶ ἀποφαίνωνται γνώμην ἔγκυρον, ὀρθὴν καὶ δικαίαν.

Ἡ συγκρότησις τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου, ὡς ὁρίζει τὸ ἄρθρον 6ον, δὲν εἶνε ἐπιτυχής· διότι οὔτε πάντες οἱ τμηματάρχαι τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἐκπαιδευτικὴν ἱεραρχίαν οὔτε πάντες οἱ τῆς μέσης· προσέτι δὲ δὲν ὡρίσθη θέσις καὶ διὰ καθηγητὰς διακριθέντας ἐπὶ χρηστότητι ἤθους καὶ διδακτικῇ ἱκανότητι. Ἐκ τῆς οὑτωσὶ δὲ συγκροτήσεως τῶν μονίμων μελῶν καὶ τῶν τμηματαρχῶν ἀποτελούντων τὴν πλειονοψηφίαν τοῦ ὅλου συμβουλίου τοῦτο δὲν καθίσταται ἀνεξάρτητον τοῦ Ὑπουργοῦ.

Διὰ τῆς διατάξεως τοῦ πρώτου ἐδαφίου τοῦ ἄρθρου 5ου, «τὰς μὴ ἐγκριθείσας προτάσεις ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ δὲν δύναται νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ συμβούλιον ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ σχολικοῦ ἔτους», ἱδρύει πλήρη συγκέντρωσιν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ὑπουργοῦ.

Κατὰ τὴν διάταξιν ταύτην ὁ Ὑπουργὸς δύναται νὰ ἀπορρίπτῃ ἄνευ εὐθύνης τινὸς τὰς προτάσεις τοῦ συμβουλίου περὶ τῶν μελῶν τῶν πρὸς κρίσιν τῶν διδακτικῶν βιβλίων καθισταμένων ἐπιτροπειῶν χωρὶς νὰ ὁρίζῃ τί θὰ γίνῃ μετὰ τοῦτο (ἄρθρον 3ον, ἐδάφ. β΄.) Δύναται νὰ ἀπορρίπτῃ τὰς προτάσεις περὶ διορισμοῦ καὶ μεταθέσεως τῶν γενικῶν ἐπιθεωρητῶν, τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ τῶν διδασκαλείων καὶ τῶν προσηρτημένων εἰς αὐτὰ σχολείων, τῶν λειτουργῶν τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ τῶν ἐπιθεωρητῶν τῆς δημοτικῆς (ἐδάφ. ε΄ τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου).

Δύναται νὰ ἀπορρίπτῃ τὰς προτάσεις περὶ προαγωγῆς τῶν λειτουργῶν τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως εἰς γυμνασιάρχας καὶ διευθυντὰς ἢ ὑποδιευθυντὰς διδασκαλείου (ἐδάφ. ς΄ τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου.)

Δύναται τέλος νὰ ἀπορρίπτῃ τὰς προτάσεις τοῦ αὐτοῦ συμβουλίου περὶ ἱδρύσεως καὶ καταργήσεως διδασκαλείων, περὶ ἱδρύσεως, προαγωγῆς, ὑποβιβασμοῦ, συγχωνεύσεως καὶ διαιρέσεως τῶν σχολείων τῆς δημοτικῆς καὶ τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως (ἐδάφ. η΄ τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου).

Μετὰ τὴν ἀπόρριψιν πασῶν τούτων τῶν προτάσεων, ἥτις δύναται νὰ γίνῃ καὶ ἐπὶ βλάβῃ τῆς λειτουργίας τῶν σχολείων, τὸ συμβούλιον ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους δὲν δύναται νὰ τὰς ἐπαναλάβῃ· δύναται ὅμως κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος, ἀλλὰ καὶ τότε δυνατὸν νὰ συμβῇ τὸ αὐτό.

Ἐντεῦθεν συμπεραίνεται ὅτι πολλὰ τὰ κενὰ ἀφήνει τὸ νομοσχέδιον καὶ ἢ τὸ συμβούλιον μετ᾽ ἐπανειλημμένας ἀρνησικυρίας θὰ ἀναγκασθῇ νὰ παραιτηθῇ, καὶ τότε θὰ λεχθῇ ὅτι δὲν δύναται νὰ εὐδοκιμήσῃ ἡ ἀποκέντρωσις ἐν Ἑλλάδι, ἢ θὰ ἀναγκασθῇ, ὅπερ καὶ τὸ πιθανώτερον, νὰ ὑποκύψῃ.

Διὰ τῆς διατάξεως τοῦ δευτέρου ἐδαφίου τοῦ ἄρθρου 5ου, «τὰς ἀποφάσεις τοῦ συμβουλίου ὑποχρεοῦται νὰ ἐκτελέσῃ ὁ Ὑπουργὸς ἐντὸς δέκα πέντε ἡμερῶν ἀπὸ τῆς λήψεως», ἱδρύει πλήρη ἀποκέντρωσιν, καταλυομένης μάλιστα καὶ αὐτῆς τῆς διακριτικῆς ἐξουσίας τοῦ Ὑπουργοῦ.

Κατὰ τὴν διάταξιν ταύτην πᾶσα ἀπόφασις τοῦ συμβουλίου περὶ οἱασδήποτε τιμωρίας καὶ ἀπολύσεως πάντων τῶν λειτουργῶν παντὸς σχολείου πλὴν τῶν δημοτικῶν, ἔστω καὶ ἄδικος, εἶνε ὑποχρεωτικὴ διὰ τὸν Ὑπουργὸν χωρὶς νὰ παρέχηται τὸ δικαίωμα τῆς ἐπανορθώσεως αὐτῆς εἰς οὐδένα.

Ἐνῷ τὰς ἀποφάσεις τοῦ συμβουλίου τὰς ἀφορώσας τὴν τιμωρίαν καὶ ἀπόλυσιν τῶν προρρηθέντων λειτουργῶν κατέστησεν ὑποχρεωτικὰς διὰ τὸν Ὑπουργόν, ἐν τούτοις τὰς περὶ δημοδιδασκάλων ἰδίας ἀποφάσεις τῶν ἐποπτικῶν συμβουλίων ἐπέτρεψε νὰ ἐπικυροῖ ἢ ἀκυροῖ ἢ καὶ νὰ τροποποιῇ ἐπὶ τὸ ἐπιεικέστερον (ἐδάφ. θ΄ τοῦ αὐτοῦ 3ου ἄρθρου).

Κατὰ τὸ 16ον ἄρθρον τὸ νομοσχέδιον ἐπιτρέπει νὰ διορίζωνται γενικοὶ ἐπιθεωρηταὶ οἱ ὑπηρετήσαντες ὡς μέλη τοῦ κεντρικοῦ ἐποπτικοῦ συμβουλίου τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἢ διευθυνταὶ τῶν διδασκαλείων τοῦ κράτους οἱ ἔχοντες διετῆ ὑπηρεσίαν γυμνασιάρχου ἢ διευθυντοῦ τοῦ Βαρβακείου Λυκείου.

Τὸ 21ον ἄρθρον ἐπιτρέπει εἰς τὸν Ὑπουργὸν νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν ὅσας διατάξεις θελήσῃ.

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω ποία σταθερὰ ἀρχὴ διέπει τὰς διατάξεις τοῦ νομοσχεδίου περὶ διοικήσεως; Ποὺ μὲν τοῦτο συγκεντροῖ ἅπασαν τὴν ἐξουσίαν εἰς τὸν Ὑπουργόν, ποὺ δὲ εἰς τὸ ἐκπαιδευτικὸν συμβούλιον, οὕτως ὥστε θὰ ναυαγῶσι μὲν αἱ ἀγαθαὶ προσπάθειαι τοῦ συμβουλίου, δὲν θα ἐπανορθῶνται δ' αἱ ὑπερβασίαι καὶ τὰ ἀδικήματα αὐτοῦ, δὲν θὰ ἀσκῆται δὲ καὶ ὁ κοινοβουλευτικὸς ἔλεγχος τοῦ Ὑπουργοῦ ἐπὶ τῶν ὑποχρεωτικῶν ἀποφάσεων τοῦ συμβουλίου.

Ἑπομένως δὲν θὰ πλήττωνται καὶ δὲν θὰ προλαμβάνωνται τὰ κακὰ οὔτε θὰ συμβάλλωνται ἀμφότεραι αἱ ἐξουσίαι, ἡ τοῦ Ὑπουργοῦ καὶ ἡ τοῦ Συμβουλίου, ἑκατέρα ἐπ' ἀγαθῷ τῆς παιδείας καὶ τῶν λειτουργῶν αὐτῆς.

Τοιοῦτο δ' ὂν τὸ νομοσχέδιον τοῦτο προβάλλεται ὑπὸ τὴν ψῆφον τῆς Βουλῆς ὡς ὑπισχνούμενον νὰ προικίσῃ τὴν ἐκπαίδευσιν «διὰ διοικήσεως ἑνιαίας καὶ πλήρους ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ ἔθνους», ἐνῷ πράγματι οὔτε τὰ διδάγματα τῆς πείρας ἐλήφθησαν πρὸ ὀφθαλμῶν οὔτε καὶ ἄτοπόν τι προλαμβάνεται ἐξ ὅσων ἡ μέχρι τοῦδε λειτουργία τῶν ἀποκεντρωτικῶν θεσμῶν κατέδειξεν, ἀλλὰ πᾶν τοὐναντίον· τοσαῦται προστριβαὶ θὰ γεννηθῶσι μεταξὺ τῆς εποπτευούσης ἀρχῆς και τοῦ διοικοῦντος Συμβουλίου, ἐὰν τοῦτο θελήσῃ νὰ σταθῇ εἰς τὸ ὕψος τῆς μεγάλης του ἀποστολῆς, ὥστε τάχιστα προσβαλλόμενον καὶ ἐν τῇ Βουλῇ καὶ ἐν τῷ τύπῳ θὰ θεωρηθῇ ἐμπόδιον πρὸς την ἀπρόσκοπτον λειτουργίαν τῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ βοῇ θὰ ζητηθῇ ἡ κατάργησίς του.

Ἡμεῖς ὡς πρὸς τὸ Συμβούλιον τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι τοῦτο ηὐδοκίμησε, καὶ παρὰ τὰς ἐν τῇ βάσει ἀτελείας τῶν δύο περὶ αὐτοῦ νόμων, φρονοῦμεν ὅτι δέον νὰ μείνῃ τὸ αὐτό, τροποποιουμένου μόνον τοῦ νόμου ἐπὶ τὸ λυσιτελέστερον

καὶ σκοπιμώτερον· καθισταμένων δηλαδὴ πρὸς τοῖς αἱρετοῖς ἐκ καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου μέλεσι καὶ τριῶν μονίμων μελῶν, λαμβανομένων ἢ ἐκ τῶν ἐπιθεωρητῶν τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως, δεδοκιμασμένων ἤδη καὶ διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ἀρτιότητα καὶ διὰ τὴν ἀνεπίληπτον χρηστότητα ἤθους καὶ χαρακτῆρος, ἢ ἐκ τῶν γυμνασιαρχῶν καὶ καθηγητῶν διακριθέντων ἔτι καὶ ἐπὶ διδακτικῇ ἱκανότητι καὶ ὑπερδεκαπενταετῆ ὑπηρεσίαν ἐχόντων.

Ἐν Πειραιεῖ τῇ 6η Φεβρουαρίου 1914.

ὁ εἰσηγητής

ΙΩ. ΚΟΥΣΟΥΛΑΣ

Καθηγητὴς τοῦ Γυμνασίου Πειραιῶς

ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΔΕΒΑΡΗΣ

ΚΑΙ ΤΟ ΕΝ ΡΩΜῌ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ

Ἔκ τινος μελέτης μου περὶ τὰς Παρεκβολὰς εἰς Ὅμηρον τοῦ Θεσσαλονίκης Εὐσταθίου ἔλαβον τὸ πρῶτον ἀφορμὴν νὰ γνωρίσω καὶ μελετήσω τὰ κατὰ τὸν βίον τοῦ Ματθαίου Δεβαρῆ. Οὗτος, ὡς γνωστόν, ἔχει φιλοπονήσει θαυμάσιον ἐν πολλοῖς πίνακα τῶν ἐν ταῖς Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου ἀναφερομένων, τὸν ὁποῖον ἐπὶ δέκα καὶ πέντε ὅλα ἔτη συνέτασσε. Εἶναι δὲ παράδοξον ὅτι τοῦ λογιωτάτου τούτου Ἕλληνος οὔτε τῆς γεννήσεως οὔτε καὶ τοῦ θανάτου τὸ ἔτος ἀκριβῶς γνωρίζομεν. Εἰς ἡμᾶς παρεδόθη μόνον ὅτι ἀπέθανε ἑβδομήκοντα ἐτῶν, ἀλλὰ ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος δὲν ἀναγράφονται. Διὰ τὸ ἔτος τῆς γεννήσεως δὲν θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἀπορήσῃ ὅσον διὰ τὸ ἔτος τοῦ θανάτου, ἀφοῦ οὐ μόνον διὰ τὴν λογιότητά του διεκρίθη ζῶν ὁ ἀνὴρ (*«vir bene litteratus et eruditus»* κατὰ τὸν Φρ. Πόρτ.) ἀλλὰ καὶ ἐπισήμους θέσεις κατέλαβεν ἐν Ἰταλίᾳ παρά τε Πάππαις καὶ Καρδιναλίοις. Ἐν τῷ προκειμένῳ διαγράμματι θὰ παρατρέξω πολλὰ τοῦ βίου καὶ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ (1) θὰ κάμω δὲ λόγον μόνον περὶ τῶν κυριωτάτων γεγονότων τῆς ζωῆς του, ἐφ᾽ ὅσον ταῦτα θὰ χρησιμεύσωσι πρὸς ἀκριβέστερον ὁρισμὸν τοῦ ἔτους τῆς γεννήσεως καὶ τοῦ θανάτου του. Ἄλλα τινὰ μικρότερα ζητήματα θὰ λυθῶσι συγχρόνως ἢ καὶ μόνον θὰ ἀνακινηθῶσι.

Συνήθως φέρεται ἀορίστως ὅτι ἐγεννήθη περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ΄ αἰῶνος ἐν Κερκύρᾳ, καὶ ἀπέθανεν ἐν Ῥώμῃ ὀλίγον πρὸ τοῦ 1588 (2).

(1) Ἰδὲ ταῦτα παρὰ *Σάθα*, Νεοελλ. Φιλολογ. σ. 158-160. Em. *Legrand*, Bibliographie hellénique, τόμ. Α΄. εἰσαγ. σελ. 195-198 καὶ Β΄. (ἀμφότ. ἐν Παρισ. 1885) σ. 25, 33, 36, πρβλ. *52—60* καὶ 351· ἰδὲ καὶ *P. de Nolhac*, La bibliothéque de Fulvio Orsini ἐν Παρισίοις 1887 σελ. 154 (σημ. 4) καὶ 159 ἑξ. Legrand —*H. Pernot*, Bibliohraphie Ionienne, δύο τόμ., ἐν Παρισίοις 1910 (πρβλ. τόμ. Β΄ σελ. 815).

(2) Πρβλ. *Σάθα*, 159.— Ἐγκυκλ. *Ersch* καὶ *Gruber* τμημ. Α΄ μέρ. 24, σ. 305. —*Biographie Universelle* τόμ. 11 (ἐν Παρισ. 1814) ἐν λ. Devarius. Καὶ ἐν τῷ Dictionnaire de Théologie Catholique τῷ ἐπιμελείᾳ τῶν Vacant καὶ

Ἀκριβεστέρα μνεία τούτων οὐδαμοῦ, καθ' ὅσον γνωρίζω, ὑπάρχει. Ἡ κυριωτάτη πηγὴ ἡμῶν περὶ τοῦ βίου τοῦ Ματθ. Δεβαρῆ εἶναι ἡ προσφωνητικὴ πρὸς τὸν Καρδινάλιον Ἀλέξανδρον Φαρνέσιον ἐπιστολή, ἣν ὁ ἀνεψιὸς (1) αὐτοῦ Πέτρος Δεβαρῆς ἀπηύθυνεν, ἐκδίδων ἔτη τινὰ (πόσα θὰ ἴδωμεν κατωτέρω) μετὰ τὸν θάνατον τοῦ λογίου θείου του τὸ ἀνέκδοτον καταληφθὲν ἔργον αὐτοῦ περὶ τῶν μορίων τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. (*«De graecae linguae particulis»*). (2) Ἀλλ' ὡς φαίνεται ὁ ἀνεψιὸς δὲν ἐζήτησε νὰ διακριβώσῃ καλῶς τὰ τοῦ βίου τοῦ ἀποθανόντος θείου του, καὶ ἀφῆκέ τινα κενὰ ἢ ἀναφέρει εἰδήσεις αἵτινες χρῄζουσι πολλοῦ ἐλέγχου. Γνωρίζομεν ἀσφαλῶς ὅτι τὸν Ματθ. Δεβ. νεαρώτατον ἔτι ὄντα (ὀκταετῆ μόλις) ἀπέστειλεν ἡ εὐσεβὴς αὐτοῦ καθολικὴ οἰκογένεια εἰς Ῥώμην ἵνα ἐκπαιδευθῇ. Ἐλθὼν ὁ Δεβ. εἰς τὴν αἰωνίαν πόλιν κατετάχθη εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον τοῦ Κυριναλίου, ὅπερ ἱδρύσας ὁ πρὸς τὴν κλασσικὴν παιδείαν (3) καὶ πρὸς τοὺς Ἕλληνας εὐνοϊκώτατα διακείμενος πάππας Λέων Ι' (4) (1513-1521, γενν. 1475 ἐν Φλωρεντίᾳ) ὁ δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Λαυρεντίου τῶν Μεδίκων, ἔθεσεν ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ γνωστοτάτου Ἰανοῦ Λασκάρεως. (5) Ὁ Λάσκαρις ἔπεμψεν ἐκ Μεδιολάνων

Mangenot ἐκδιδομένῳ ἐν Παρισίοις εὑρίσκεται ὀλιγόστιχον ἄρθρον (Δ' 1911, στήλ. 672) περὶ τοῦ Μ. Δεβαρῆ ὑπὸ A. Palmieri, ἐν τῷ ὁποίῳ ὅμως ἀβασανίστως ἀναγράφεται ὅτι ἀπέθανεν ἐν Ῥώμῃ τῷ 1568, γίνεται δὲ καὶ σύγχυσις τοῦ Ματθ. Δεβαρῆ πρὸς τὸν ἀνεψιόν του Πέτρον, ὅστις ὀνομάζεται ἐπίσης Ματθαῖος (!)

(1) Οὐχὶ *υἱὸς (!)* ὡς φέρεται παρὰ P. de Nolhac ἔν. ἀν. σελ. 78.

(2) Ἔχω ὑπ' ὄψιν μου τὴν τελευταίαν τοῦ ἔργου τούτου ἔκδοσιν ὑπὸ R. *Klotz* ἐν δυσὶ τόμοις, ἐν Λιψίᾳ 1835 καὶ 1842. Ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ πρώτου τόμου, ὅστις περιέχει τὸ ἔργον τοῦ Μ. Δ., τοῦ δευτέρου τόμου περιέχοντος τὰς εἰς αὐτὸ σημειώσεις τοῦ Klotz, εὕρηται καὶ ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος προσφωνητικὴ ἐπιστολή· αἱ ἐν τοῖς ἑξῆς παραπομπαὶ εἰς τὴν ἐπιστολὴν γίνονται κατὰ τὴν ἔκδοσιν ταύτην. Τὴν ἐπιστολὴν ἀνεδημοσίευσε καὶ ὁ *Legrand* ἔ. ἄ. Β', 52-60.

(3) «Nisi litterae graecae essent» ἔλεγε, «Latini nihil eruditionis haberent».

(4) «Ne graeca lingua scite loquentium soboles interiret» ὡς παραλαμβάνων παρὰ τοῦ Π. Ἰωβίου (πρβλ. κατωτέρω) ἀναφέρει καὶ ὁ *Hody (Hodius),* de Graecis illustribus, ἐν Λονδίνῳ 1742, σελ. 253.

(5) Πρβλ. Hodius ἔνθα ἀν. σελ. 257. Περὶ τοῦ Ἑλλ. τούτου Γυμνασίου ὑπάρχει σύντομος πραγματεία, μικροῦ λόγου ἀξία, ἐν τῷ παλαιῷ «Ἑλληνομνήμονι» σ. 231-235. Δὲν κατωρθώθη νὰ ἴδω τὰ ἑξῆς βιβλία ἅτινα ἔχουσιν σχέσιν τινὰ πρὸς τὸ ἡμέτερον θέμα, ἂν καὶ μικρὰν βοήθειαν παρὰ τούτων θὰ ἠδύνατό τι ἐνὰ προσδοκᾷ: α') *Lamius,* Gabrielis Severi et aliorum Graecorum recentiorum epistolae. 1754. β') Dictionnaire des Cardinaux. Paris 1856.— γ') *H. Vast,* De vita et operibus I. Lascari.

συγχαρητήριον ἐπιστολὴν εἰς τὸν νεαρὸν Λέοντα Ι' ἐπὶ τῇ ἀναρρήσει του εἰς τὸ ὕπατον ἀξίωμα, ἔγραφε δὲ ὅτι καὶ προσωπικῶς θὰ ὑποβάλῃ εἰς αὐτὸν τὰ σεβάσματά του. Ὁ πάππας ἔσπευσε νὰ ἀπαντήσῃ φιλοφρονέστατα εἰς τὸν Λάσκαριν, τὴν ἐπιστολὴν δὲ τοῦ πάππα ἔλαβεν ὁ Λάσκαρις («quasi obviam») πορευόμενος ἤδη εἰς Ῥώμην (1). Ὁ Λάσκαρις ἐλθὼν καὶ ἐγκατασταθεὶς εἰς Ῥώμην (2), παρεκίνησεν, ὡς φαίνεται, ἐπιμόνως τὸν Λέοντα νὰ μετακαλέσῃ τὸν Μᾶρκον Μουσοῦρον, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἄλλοτε μαθητὴν ὁ Λάσκαρις καὶ τώρα ἐχρειάζετο διὰ τὸ Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον (3). Ὁ πρὸς οὐδὲν ὑπὲρ τῶν γραμμάτων δειλιῶν πάππας (4) ἀπέστειλε τῇ 6ῃ Αὐγού-

Paris 1878.— δ') *Conforti,* Leone X ed il suo secolo. Parma. 1896.— Ὑπὸ τὴν αὐτὴν ὀνομασίαν (Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον, *Collegio Graeco*) εἶναι γνωστὸν καὶ τὸ βραδύτερον (τῷ 1577) ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ τοῦ πάππα Γρηγορίου ΙΓ' ἱδρυθὲν Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, τὸ καὶ μέχρι σήμερον λειτουργοῦν. Ἐν αὐτῷ ἐπεδιώκετο κυρίως ἡ θεολογικὴ μόρφωσις τῶν Ἑλλήνων τροφίμων του, καὶ δὴ ἐν τῇ δογματικῇ διδασκαλίᾳ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τῆς μορφώσεως δὲ ταύτης προσεδοκᾶτο εἶτα περαιτέρω καὶ ἡ ἀναγέννησις τῆς παιδείας ἐν τῇ τότε ὑπὸ βαρὺν ζυγὸν ὑπαχθείσῃ Ἑλλάδι. Δύο λοιπὸν τόσον ἀλλήλων διάφοροι κατὰ βάθος σκοποὶ ἐπεδιώκοντο ἐπὶ τῇ ἐλπίδι κοινῆς, διδασκόντων καὶ διδασκομένων, ὠφελείας. Ἡ παλαιὰ Ἑλληνικὴ γλῶσσα διδάσκεται καὶ σήμερον ἐν τῷ ἱδρύματι τούτῳ ἀλλὰ βεβαίως πρὸς μορφωτικὸν μόνον τῶν ἐκπαιδευομένων σκοπόν. Περὶ τοῦ Κολλεγίου τούτου καὶ ἰδίᾳ περὶ τῶν Ἑλληνικῶν χειρογράφων τῆς πλουσίας αὐτοῦ Βιβλιοθήκης ἐδημοσίευσεν ἐκτενῆ μελέτην ὁ διδάσκαλός μου Σπυρίδ. Π. Λάμπρος ἐν «Νέῳ Ἑλληνομνήμονι» τόμ. 10 (1913), σελ. 2-32.

(1) ἰδὲ *Roscoe,* Life and pontificate Leo X, γερμ. μεταφρ. ὑπὸ *Glaser* (ἐν Λειψίᾳ, τόμ. τρεῖς, 1806-8) Β', σελ. 398 ἑξ. καὶ τὴν ὑπὸ F. M. *Burg* γερμ. μετάφρασιν (ἐν Regensburg, 1845) τῆς γαλλιστὶ συντεταγμένης ἱστορίας τοῦ πάππα Λέοντος Ι' ὑπὸ J. M. Audin, ἐν σελ. 60. Τὸ Λατινικὸν κείμενον τῆς φιλόφρονος ἐπιστολῆς τοῦ πάππα, ἥτις ἐν πολλοῖς ἀποτελεῖ ἔπαινον τῶν ἰδίων προθέσεων, δημοσιεύει ὁ *Legrand* ἔ. ἀ. Β', σ. 333.

(2) πρβλ. Leonis X. pont. max. vita, auctore Angelo *Fabronio*, Pisis 1797, σελ. 68

(3) Πρβλ. καὶ Δ. *Θερειανοῦ*, Ἀδ. Κοραῆς, ἐν Τεργ. 1889, Α', σελ. 19 ἑξ.

(4) Μέχρι τίνος ἐπιψόγου ἴσως βαθμοῦ ἔφθανεν ὁ ζῆλος οὗτος τοῦ Λέοντος Ι' διδάσκει ὁ *A. Schulte* ἐν τῷ βιβλίῳ του «Die Fugger in Rom» Α'. (ἐν Λειψίᾳ 1904) σελ. 224 (πρβλ. καὶ 198)· ἄξιος ἀναγραφῆς ἐνταῦθα μοὶ φαίνεται ὁ χαρακτηρισμὸς ὃν δίδει ὁ *Schulte* (σελ. 201) διὰ τὸν πρὸς τὸ ἡμέτερον θέμα οὕτω στενῶς συνδεόμενον πάππαν «ἡ ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος θὰ λατρεύῃ καὶ θαυμάζῃ ἐν τῷ πάππᾳ τούτῳ πάντοτε τὸν ἀληθῶς μέγαν λάτριν τοῦ πνεύματος καὶ παντὸς καλοῦ, τῆς λεπτῆς (feinsinnigen) ἀπολαύσεως τοῦ βίου, τῆς χάριτος τοῦ σχήματος (der Anmut der Form), τὸν προστάτην παντὸς ὅ,τι θὰ ἠδύνατο νὰ προαγάγῃ τὴν ἐλευθέραν καλλιτεχνικὴν δια-

στου 1513 σχετικὴν ἐπιστολὴν εἰς τὸν τόσον προώρως ἀποθανόντα διάσημον Κρῆτα λόγιον. Θεωρῶ καλὸν νὰ παραθέσω ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης τοῦ πάππα πρὸς τὸν Μουσοῦρον τὸ μέρος τὸ περιέχον τὸν σκοπὸν τῆς ἱδρύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Γυμνασίου: ***Marco Musuro***, *Cretensi*. – Cum magnopere cupiam Graecorum sermonem et graecas disciplinas jam prope abolitas atque deperditas restituere et quantum in me positum est consulere bonis artibus (...) mando tibi ut suspicias diligentem curam adducendi ad nos e Graecia decem aut duodecim, aut sane quot voles ipse, liberalis ingenii bonaeque indolis pueros, unde latinis hominibus linguae illius verus germanusque usus, rectaque cognitio, et tanquam seminarium quoddam bonorum studiorum commode confici et comparari possit (1).

Ἀμφίβολον λίαν ἢ μᾶλλον ἀπίθανον ἐντελῶς φαίνεται εἰς ἐμὲ ἂν ἦλθε τότε ὁ Μουσοῦρος παρ' ὅλην τὴν τιμητικὴν πρόσκλησιν τοῦ πάππα (καὶ ἐμμέσως καὶ τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Ἰ. Λασκάρεως) εἰς Ῥώμην, καὶ ἂν ποτε ἀνέλαβεν οὐ μόνον τὴν διεύθυνσιν ἀλλὰ καὶ διδασκαλίαν μόνον ἐν τῷ ἐν Ῥώμῃ ἑλληνικῷ Γυμνασίῳ (2). Εὑρίσκομεν λοιπὸν αὐτὸν τῷ 1514 διαμένοντα ἔτι ἐν Βενετίᾳ (ἰδ. Ἄλδον, ἐν προλόγ. ἐκδ. Πινδάρου), ἐκ δὲ τῆς ἀφιερωτηρίου εἰς τὸν Ἰ. Λάσκαριν ἐπιστολῆς τῆς ἐκδόσεως τοῦ Παυσανίου τρία ἔτη μετὰ

μόρφωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Δυνατὸν ἡ κοσμικὴ διοίκησίς του νὰ ὑπῆρξε κακή, ἡ δὲ πνευματικὴ χειροτέρα, ὁ Λέων ὑπῆρξε ὁ πάππας τῆς ἀναγεννήσεως· πάππας κατὰ τὴν ἀκριβῆ ἀντίληψιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς διδασκαλίας δὲν ἦτο οὗτος» πρβλ. ἐπίσης τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ πάππα ὑπὸ Α. *Fabronii*, Vita κτλ. σ. 67.—Ὁ Μονεμβασίας Ἀρσένιος (ἐν προλγ. ἀποφθεγμ. κτλ.) καλεῖ αὐτὸν «*τὸν ἔμψυχον τῶν καλῶν νόμον*».

(1) Πρβλ. Petr. *Bembi*, Epistolarum Leonis decimi, pont. max., nomine scriptarum libri XVI. (Ἐν Παταβίῳ 1535) βιβλ. Δ', ἐπιστολ. η' σελ. 110 καὶ *Hergenröther*, Leonis X regesta, (ἐν Φρεϊβούργῃ ἐν Βρ. 1884) σελ. 239. Τὴν ἐπιστολὴν ἀναδημοσιεύει καὶ ὁ *Legrand*, ἔ. ἀ. Β', σελ. 321.

(2) Τὸ ὑπὸ τοῦ *Ἐράσμου* λεγόμενον (Ἔργα Ἐράσμου ἐκδ. Λουγδούνου τόμ. Α'. σ. 1010) «Et hunc (Marc. Mus.) fortuna retraxit a Musis, dum *Leonis favore Romam accitus* incipit archiepiscopus esse, fato praereptus est», ἀναφέρεται προδήλως εἰς τὰ μετὰ ταῦτα. Ἐνταῦθα καλεῖ ὁ Ἔρασμος τὸν Μ. Μ. «virum insigniter eruditum in omni disciplinarum genere», λέγει δὲ «mirabar hominem graecum tantum scire latine».

τὴν ἀνάρρησιν Λέοντος τοῦ Ι' εἰς τὸν θρόνον (τ. ἔ. τῷ 1516), δύναταί τις νὰ συναγάγῃ ἀσφαλῶς ὅτι οὐδέποτε ὁ Μουσοῦρος ἀπεδέχθη ταύτην τὴν ἐντολήν (1). Ὡς πρὸς τὸ θέμα ἡμῶν λέγει ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ ὁ Μᾶρκος Μουσοῦρος ἐπαινῶν τὸν Ἰ. Λάσκαριν (ἐν πολλοῖς μεταφράζων τὴν πρὸς τὸν Λάσκαριν ἐπιστολὴν τοῦ πάππα): «ὡς γὰρ μὴ παντάπασιν ἀποσβεσθῇ τὸ σῳζόμενον ἔτι τῶν ἑλληνικῶν λόγων, καίπερ λίαν ἀμυδρὸν ὄν, οὐκ ὀλίγους ἔκ τεΚρήτης ἔκ τε Κορκύρας καὶ τῶν παραθαλασσίων τῆς Πελοποννήσου μετεπέμψω νεανίσκους, τῶν μήτε φύσιν ἀγεννῶν, μήθ' ὑπὸ χάσμης καὶ νωθρότητος ἐκνεναρκωμένων, ἀλλ' ἀγχινοίᾳ τε περισήμων καὶ τὸ ταλαίπωρον ἐχόντων ἐν τῇ ψυχῇ· οἳ νῦν ἐν Ῥώμῃ μήτε στέγης μήτε ἱματισμοῦ, μήτε τροφῆς ἀποροῦντες, μήτε σοφιστῶν ἐστερημένοι τῶν διδάσκειν καὶ βουλομένων καὶ εἰδότων, θαυμαστὸν ὅσον περὶ ἄμφω προκόπτουσι τῷ λόγῳ, τοῦ πάντ' ἀρίστου καὶ μεγίστου Ῥώμης ἀρχιερέως Λέοντος δεκάτου χορηγοῦντος» (2). Ἐκ τῆς παρατεθείσης βραχείας περικοπῆς δύναταί τις, νομίζω, ἀρκετὰ νὰ συμπεράνῃ. Καὶ λοιπὸν πρῶτον ὅτι ὁ Μ. Μουσοῦρος δὲν μετέβη τότε εἰς Ῥώμην, ὡς καὶ ὀλίγον ἀνωτέρω ἐλέχθη· δεύτερον ὅτι οἱ ἐκλεχθέντες παῖδες ἦσαν ἴσως περισσότεροι τῶν δώδεκα («οὐκ ὀλίγους»)· τὰ ὀνόματα ὅλων δὲν διεσώθησαν (ἰδὲ κατωτέρω). Τρίτον ὅτι ἡ ἐκλογὴ αὐτῶν ἐγένετο ἐπιμελὴς καὶ αὐστηροτέρα πως. Τέταρτον ὅτι οὐχὶ ἐκ πάσης τῆς Ἑλλάδος ἀλλ' ἐκ τῶν νήσων Κρήτης καὶ Κερκύρας (3) καὶ τῶν παραθαλασσίων μερῶν τῆς Πελοποννήσου (4). Πέμπτον ὅτι ὁ μεγαλοπρεπὴς προστάτης ἀφειδῶς ὑπὲρ αὐτῶν ἐδαπάνα, οἵτινες, εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, ἐδιδάσκοντο ἐκτενῶς καὶ τὴν λατινικήν, καὶ τελευταῖον ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον ἐλειτούργει ἤδη πλήρως (5). Εἰς τοὺς μαθητὰς λοιπὸν τούτου εἶχε καταταῖ-

(1) Τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου *Φραγκίνου* παραδιδόμενον ὅτι ὁ τυχοδιώκτης καὶ μετὰ ταῦτα ἀρχιεπίσκοπος Μονεμβασίας Ἀρσένιος Ἀποστόλης, ὁ ἐν Κρήτῃ γεννηθείς, ἐδίδαξε τοὺς τροφίμους τοῦ πάππα ἑλληνόπαιδας τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, οὐδεμίαν δύναται νὰ ἔχῃ πρὸς τὸν Μ. Μουσοῦρον σχέσιν· φαίνεται δὲ καὶ ἐκ τούτου ἀπίθανον ὅτι ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Φραγκίνου κατὰ σύγχυσιν ὅτι οἱ παῖδες οὗτοι ἐδιδάσκοντο ἐν Φλωρεντίᾳ! (*Σάθα*, ἔ. ἀ. 126, σημ.)

(2) Ἡ μακρὰ αὕτη ἐπιστολὴ εὑρίσκεται καὶ παρὰ *Legrand*, ἔ. ἀ. Α', 144-150.

(3) Περὶ ἄλλων τινῶν νήσων θὰ γίνῃ λόγος κατωτέρω.

(4) Περὶ τοῦ «μετεπέμψω» γίνεται κατωτέρω λόγος.

(5). Ὁ Πέτρ. Δεβ. καλεῖ αὐτὸ (σελ. 15) «*Scholam graecam*», ἐκαλεῖτο δὲ

χθῆ μετὰ τοῦ Νικολάου Σοφιανοῦ, Χριστοφόρου Κοντολέοντος καὶ Κωνσταντίνου Ῥάλλη καὶ ὁ ἡμέτερος Ματθαῖος Δεβαρῆς. Φαίνεται δὲ ὅτι οὗτος οὐ μόνον εὐφυὴς ἦτο ἀλλὰ καὶ ἐπιμελέστατος μαθητής. Ἔν τινι ὡραίᾳ πρὸς αὐτὸν ἐπιστολῇ τοῦ Ἑρμοδώρου Λῃστάρχου, ἣν ἀνέγνωσα παρὰ τῷ *Legrand* (ἔ.ἀ. Β', 351) φέρεται ὅτι ὁ Δεβ. μαθητὴς ἔτι ὢν εἶχεν οἴκοθεν ἀπομνημονεύσει τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Φαλάριδος: «οὐκ ἔστι δὲ ἀμαθείαν (sic) ἐπισκέψασθαι. πῶς γάρ; ὁ καὶ Βροῦτον νενικηκὼς σὺ καὶ Φάλαριν ἐκεῖνον, οὗ καὶ τὰς ἐπιστολὰς ἔτι παῖς ὢν ἀπεμνημόνευσας, καὶ τὸν περιβόητον ἐν ἐπιστολαῖς Κέλλερα».

Ἀποθανόντος τοῦ πάππα Λέοντος Ι' (τῇ 1 Δεκ. 1521) φαίνεται ὅτι κατηργήθη καὶ ἡ σχολὴ (1) καὶ ὁ Δεβαρῆς εὑρέθη ἀργότερον ἐν τῇ σκληρᾷ ἀνάγκῃ νὰ ἀποδεχθῇ τὴν πρόσκλησιν τοῦ λογίου καρδιναλίου Νικολάου Ῥοδολφίου (Ridolfi), λόγῳ μὲν ἵνα ἀναγινώσκῃ εἰς αὐτὸν τοὺς Ἕλληνας συγγραφεῖς (2), πράγματι δ' ὅμως ἵνα ἔχῃ ἀσχολίαν τινὰ ἐν τῷ φιλομούσῳ οἴκῳ αὐτοῦ, οἴκῳ ὅστις ἐκλήθη σοφίας ἐνδιαίτημα («sapientiae domicilium»)· ἴσως-ἴσως ὅμως ἵνα καὶ αὐτὰ τὰ πρὸς τὸ ζῆν κερδίζῃ. Οὐδαμοῦ ἀνεῦρον εἴδησιν ὅτι ἢ αὐτὸς ἢ ἡ οἰκογένειά του ηὐπόρει. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὁ ἀνεψιός του Πέτρος Δεβ. δικαιολογῶν τὴν βραδεῖαν ἔκδοσιν τοῦ περὶ τῶν μορίων τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἔργου τοῦ θείου

καὶ *Ἑλληνικὸν Φροντιστήριον*» καὶ Ἰταλιστὶ «*Collegio Greco*». Ὁ Βουδαῖος ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ (ἐν Βασιλείᾳ 1521) σελ. 167 καλεῖ αὐτὸ «*τὸ Γυμνάσιον τῶν ἐπηλύδων Ἑλλήνων*».

(1) «Ἀποιχομένου δ' ἐκείνου (Λέοντος Ι') κακοδαιμονίᾳ τῇ ἡμετέρᾳ συναπέσβη καὶ τὸ Γυμνάσιον» Ἐπιστ. *Ἀρσενίου* τοῦ Μονεμβασίας πρὸς τὸν Λάσκαριν «ἐξ Ἐνετιῶν» τῷ 1531, (*Ἑλληνομνήμ.* σ. 234· *Σάθα*, ἔ. ἀ. σελ. 116, σημ.). Πρβλ. καὶ P. *Jovius*, Elogia doctorum virorum (ἐν Ἀμβέρσῃ, 1557) σελ. 219: «erepto Leone, et subinde eversis optimarum literarum studiis», νοεῖται δὲ ἰδίᾳ τὸ ἑλλ. τοῦτο Γυμνάσιον. Τὸ τελευταῖον ἄλλως τε ἔργον ὅπερ ἐτυπώθη ἐν τῷ τυπογραφείῳ αὐτοῦ εἶναι «*τὰ ἀποφθέγματα φιλοσόφων καὶ στρατηγῶν* κτλ» τοῦ μνημονευθέντος Ἀρσενίου, ἐτυπώθη δὲ τῷ 1519· ὥστε λοιπὸν οὐχὶ «περὶ τὸ 1520» ἀλλὰ ἀρχομένου τοῦ 1522 κατηργήθη τὸ Ἑλληνικὸν τοῦτο Φροντιστήριον.

(2) «Est hodie qui fuit discipulus Lascharis, *Matthaeus Avarius* Corcyrensis, vir bene literatus et eruditus, cuius rei gratia amplissimus Card. Rodulphus eum inter charissimos familiares domi habet, et cum eo simul Constantinum Graecum» Lilii Greg. *Gyraldi*, Op. τόμ. Β' (ἐν Βασιλείᾳ 1580) σελ. 402.

του, λέγει ὅτι αἰτία τούτου ἐγένετο ἄλλα τε καὶ ἡ ἔλλειψις χρημάτων, ἀφοῦ ὁ Ματθαῖος Δεβ. ὀλίγην τινὰ μόνον περιουσίαν κατέλιπεν («exiguis facultatibus avunculo relictis», σελ. 14). Ἡ θέσις λοιπὸν τοῦ νεανίου Ματθαίου Δεβ. μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου προστάτου του Λέοντος Ι' δὲν θὰ ἦτο εὐχάριστος. Παρὰ τῷ Καρδιναλίῳ Ῥοδολφίῳ παρέμεινεν ὁ Δεβ. δέκα καὶ πέντε ἔτη, φαίνεται δὲ ὅτι ἐσύχναζον ἐν τῷ αὐτῷ οἴκῳ καὶ οἱ προμνημονευθέντες τρεῖς ἕλληνες συμμαθηταί του. Γνωρίζομεν πρὸς τούτοις ἀσφαλῶς ὅτι κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον συνέταξε μετὰ τοῦ συμπολίτου του Σοφιανοῦ τὸν κατάλογον τῆς πλουσιωτάτης βιβλιοθήκης τοῦ λογίου καρδιναλίου (1). Δεύτερον ἔργον τοῦ ἀνδρὸς φαίνεται ὅτι ὑπῆρξεν ὁ εἰς τὰς Παρεκβολὰς εἰς Ὅμηρον τοῦ Εὐσταθίου συνταχθεὶς πίναξ ὁ ἐκδοθεὶς ὑπὸ τὸ ὄνομα «Κατάλογος δειγματικὸς τῶν ἐν τοῖς Εὐσταθίου εἰς τὴν Ὁμήρου Ἰλιάδα καὶ Ὀδύσσειαν ὑπομνήμασιν ἐκφερομένων χρησίμων, διὰ Ματθαίου τοῦ Δεβαρῆ παρεκβληθεὶς καὶ συγκεφαλαιωθείς»·

Ὁ κατάλογος οὗτος ἐξεδόθη τῷ 1550 ὑποκειμένης ὡς βάσεως τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκδόσεως τῶν Παρεκβολῶν, ἥτις συνετελέσθη κατὰ τὰ ἔτη 1542 μέχρι 1549. Φαίνεται δέ, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ὅτι ἦτο δυνατὸν εἰς τὸν Δεβ. νὰ ἐπεξεργάζηται πρὸς τοῦτο τὴν κολοσσιαίαν ὕλην ἤδη ἀπὸ τοῦ 1542. Πιθανώτατον μάλιστα θεωρῶ ὅτι καὶ πρὸ τούτου ἀκόμη τοῦ χρόνου ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην, ὑποφανέντος μόλις τοῦ σχεδίου τῆς ἐκδόσεως τοῦ μεγάλου ἔργου· Νομίζω δὲ ὅτι τοῦτο ἀναγκαζόμεθα νὰ παραδεχθῶμεν οὐχὶ μόνον ὡς πιθανὸν ἀλλ' ὡς βέβαιον, ἐὰν θεωρήσωμεν ἀληθῆ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἀνεψιοῦ του Πέτρου ὅτι ὁ θεῖός του εἰργάσθη περὶ τὸν πίνακα τοῦτον δέκα καὶ πέντε ὅλα ἔτη (« *quindecim annis* (...) *indicem uberrimum in Eustathium confecit* » σελ. 16 (2). Δώδεκα ἔτη μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ πίνακος ἐξετιμήθη ἡ ἐπίπονος

(1) *Legrand*, ἔ. ἀ. Α' σελ. 157.

(2) Ὁ πίναξ οὗτος, ἐργασία ἄχαρις, ὡς εἰκός, ἀλλὰ λίαν εἰς ἡμᾶς ὠφέλιμος ἐκλήθη copiosissimus καὶ locupletissimus καὶ uberrimus καὶ «εὐπορώτατος» (ἴδ. *Morhof*, Polyhistor κτλ. (ἐκδ. τετάρτ. ἐν Λυβέκκῃ 1747) σελ. 781 — Φαβρικίου, Bibl, Gr. ἐκδ. Harles Ϛ', 673 πρβλ. καὶ Α', 391.— Chr. *Saxius*, Onomasticon Literarium Δ', (ἐν Οὐτρέχτῃ 1782), σελ. 610) ἀλλὰ τὰ ἐπίθετα ταῦτα εἶναι ὑπερβολικὰ διὰ τὸν χρησιμώτατον πίνακα.

αὕτη ἐργασία τοῦ λογίου Κερκυραίου καὶ ἔλαβεν (τῇ 8 Ἰαν. 1562) ἰσοβίως παρὰ τοῦ πάππα Πίου Δ' (1559-1595) τὴν ἤδη ὑπὸ τοῦ Παύλου Γ'. (1534-1549) συσταθεῖσαν ἀλλὰ διὰ πολλοὺς λόγους κενὴν μένουσαν θέσιν (1) τοῦ διορθωτοῦ τῶν ἑλληνικῶν βιβλίων («corrector graecorum voluminum») (2) ἐν τῇ τότε μεγάλως ἀκμαζούσῃ Βατικανῇ Βιβλιοθήκῃ (3). Ἐν τῷ σχετικῷ παππικῷ διατάγματι (motu proprio) γίνεται ἡ ἑξῆς μνεία τῶν καθηκόντων τοῦ κατέχοντος τὴν θέσιν ταύτην: «si quid in eorundem voluminum graecorum scriptura et orthopraphia depravatum repererit, corrigere et emendare, ac ad veram debitamque orthographiam redigere habeat» ἀκολουθεῖ δὲ ἔπαινος τῆς χρηστότητος καὶ λογιότητος τοῦ διοριζομένου Κερκυραίου κληρικοῦ *(clerici Corcyrensis)*, ἐξ οὗ καθ' ὅσον γνωρίζω μανθάνομεν τὸ πρῶτον ὅτι ὁ Ματθ. Δεβ. εἶχεν ἤδη χειροτονηθῇ κληρικός (4).

Ἀποθανόντος τοῦ Καρδιναλίου Ῥιδολφίου προσελήφθη ὁ Ματθ. Δεβ. ὑπὸ τοῦ Καμίλλου Κολούμνα διδάσκαλος τοῦ υἱοῦ του Μάρκου Ἀντωνίου Κ.. τοῦ περιφήμου μετὰ ταῦτα Καρδιναλίου (1536-1584). Τρία ἔτη φαίνεται ὅτι ἐδίδαξεν αὐτὸν ὁ Δεβ. τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐν Ῥώμῃ καὶ παραδόξως καὶ ἐκτὸς τῆς Ῥώμης, ἐν Πίσῃ. Παραδόξως λέγω, διότι ὁ Δεβ. κατεῖχεν ἀξίωμα ἐν Ῥώμῃ τὰς ἐργασίας τοῦ ὁποίου δὲν ἠδύνατο βεβαίως ἄνευ σπουδαίου λόγου νὰ παραμελῇ· διὰ τοῦτο βλέπομεν ὅτι ἀργότερον ὅτε ὁ Μᾶρκος Ἀντώνιος Κολούμνας μετέβη εἰς Πατάβιον πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν σπουδῶν του, ὁ Μ. Δεβ. ἀφῆκεν αὐτὸν καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Ῥώμην διὰ νὰ μὴ εἶναι μακρὰν τῆς θέσεώς του («ne suo muneri librorum corrigendorum deesset» σελ. 16). Ἡ εἰς Πῖσαν λοιπὸν παρακο-

(1) Ἐν τῷ κατωτέρω δημοσιευομένῳ motu proprio τοῦ πάππα Πίου Δ' λέγεται ὅτι ἀνατίθεται τῷ Μ. Δ. τὸ ἀξίωμα τοῦ διορθωτοῦ, χηρεῦον ἀπὸ τῆς ἱδρύσεώς του (*«ab ejus primaeva erectione vacans»*).

(2) Ἰδὲ *Marini*, Degli archiatri pontifici τόμ. Β' (ἐν Ρώμῃ 1784) σελ. 305, καὶ *P. de Nolhac*, La bibliotheque de Fulvio Orsini σελ. 30.

(3) Πρβλ. *Dom. Zanelli*, la biblioteca vaticana dalla sua origine fino al presente, ἐν Ῥώμῃ 1857 σελ. 28 ἑξ., καὶ *Eug. Müntz*, La bibliothèque du Vatican aux XVIe siècle, ἐν Παρισίοις 1886, σελ. 99 ἑξ.

(4) Ἰδὲ τὸ μακρὸν ἔγγραφον τοῦ διορισμοῦ του παρὰ *Marini*, Degli archiatri κτλ. 305 ἑξ., Μέρος αὐτοῦ δημοσιεύει καὶ ὁ *Legrand* ἔ. ἀ. Α' εἰσαγ. σελ. 195.

λούθησις τοῦ Μάρκου Ἀντων. Κολούμνα θὰ ἐπετράπη εἰς τὸν Ματθ. Δεβ. πιθανῶς μόνον διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ πατρὸς τοῦ τροφίμου του.

Ἐπανελθὼν ὁ Ματθ. Δεβ. εἰς Ῥώμην φαίνεται ὅτι διέμεινεν ἔκτοτε μέχρι τελευτῆς ἐν τῷ πλουσίῳ οἴκῳ τοῦ περιπύστου καὶ «μεγάλου» κληθέντος Καρδιναλίου Ἀλεξάνδρου Φαρνεσίου (1520-1589) τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ πάππα Παύλου Γ' καὶ ἐπιστηθίου φίλου τοῦ περικλεοῦς καὶ λογίου ἱεράρχου Σαδολέτου. Διέμεινε δὲ ὁ Δεβ. ἐν τῷ οἴκῳ τούτῳ εἴκοσι καὶ ὀκτὼ ὅλα ἔτη, οἰκεῖος καὶ ἀγαπητὸς διατελέσας («in tua (δηλ. Ἀλεξ. Φαρν.) igitur honestissima domo aetatem reliquam traduxit» σελ. 17) (1).

Εἶχε λοιπὸν ὁ Ματθ. Δεβ. τὸ μέγα εὐτύχημα καθ' ὅλην τὴν ζωὴν αὐτοῦ νὰ εὑρίσκηται μεταξὺ τοιούτων λογίων καὶ ἐπιλέκτων ἀνδρῶν διδασκόμενος καὶ διδάσκων ἕως ὅτου ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον τοὺς πλείστους αὐτῶν εἶδεν ἀποθνήσκοντας.

Ἀλλὰ ποῖον ἔτος ἀπέθανεν αὐτός; καὶ ἀπὸ ποίου ἔτους ἐπανελθὼν εἰς Ῥώμην, παρέμενε παρὰ τῷ Καρδιναλίῳ Φαρνεσίῳ; Πρὸ τούτου ὅμως ἀνάγκη, ὡς εἰκός, νὰ ὁρίσω ποῖον ἔτος ἐγεννήθη. Τοῦτο δυνάμεθα τώρα νὰ πράξωμεν μετὰ τὰ προεκτεθέντα, ἐκ τούτου δὲ ἔπειτα ὁρμώμενοι θὰ καθορίσωμεν καὶ ἄλλα τινά. Παραδίδεται ὁμοφώνως ὅτι ἦλθε μικρὸς παῖς εἰς Ῥώμην διὰ νὰ καταταχθῇ εἰς τὸ τότε ἱδρυόμενον Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον (2). Ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη τὸ Γυμνάσιον τοῦτο ἵδρυσε ὁ Λέων Ι' ὀλίγον μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον κατὰ Μάρτιον τοῦ 1513 ἀνάρρησίν του. Ἓξ μῆνας μετὰ ταῦτα, κατὰ Σεπτέμβριον λοιπὸν τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἀπηύθυνε τὴν γνωστὴν ἤδη ἐπιστολὴν εἰς τὸν Ἰανὸν Λάσκαριν περὶ τῆς ἱδρύσεως τοῦ Γυμνασίου. Ἐνταῦθα ὅμως ἄς μοι ἐπιτραπῇ νὰ κάμω ἀναγκαίαν τινὰ παρέκβασιν, μεθ' ὃ θὰ εἴπω περὶ τοῦ ἔτους τῆς γεννήσεως τοῦ

(1) Περὶ τοῦ οἴκου τοῦ Καρδιναλίου τούτου καὶ τῆς ἐν αὐτῷ συναναστροφῆς διαπρεπῶν λογίων τῶν χρόνων ἐκείνων ἴδε Girolamo *Tiraboschi*, Storia della literatura Italiana, ἐν Μιλάνῳ, τόμ. VII, I σελ. 36 ἑξ. Ἐκεῖ θὰ ἐγνωρίσθη ὁ Ματθ. Δεβ. καὶ μὲ τὸν ἐπιφανῆ Κρῆτα ζωγράφον Θεοτοκόπουλλον ὅστις ἦλθε τῷ 1570 εἰς Ῥώμην ἔχων συστάσεις πρὸς τὸν Καρδινάλιον Ἀλέξανδρον Φαρνέσιον. Ἴδ. Carl. Just ἐν Zeitschr f. bild. Kunst. N. F., VIII, σελ. 177-184.

(2) «*Ὃς ἐν Ἑλλάδι μὲν γεγένημαι, ἐν Ῥώμῃ δὲ* **παιδόθεν** *ἀνατέθραμμαι*» προλογ. τῶν πρακτικῶν τῆς Τριδεντινῆς συνόδου (ἄνευ σελιδ.), ἴδε καὶ *Legrand* ε. ἀ., Β', 36.

Λεό. Ἀνωτέρω παρέλιπον ἐπίτηδες νὰ εἴπω ὅτι ἵδρυσε μὲν προθύμως ὁ Λέων Ι' τὸ ἑλληνικὸν Γυμνάσιον, ἀλλ' ἡ πρώτη σκέψις τῆς ἱδρύσεως τοιαύτης Ἑλληνικῆς σχολῆς ἐν Ῥώμῃ πρέπει νὰ ἀποδοθῇ μόνον εἰς τὸν Ἰ. Λάσκαριν, ὁ ὁποῖος τὴν φιλοπάτριδα ταύτην ἐπιθυμίαν του ἐπιμόνως παρὰ τῷ φιλικῶς εἰς αὐτὸν διακειμένῳ πάππᾳ ὑποστηρίξας κατέστησε πρᾶγμα(1). Ὁ ἀοίδιμος ἀνὴρ ἐφοβήθη ὅτι μετὰ τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος θὰ ἀπεσβέννυτο σὺν τῷ χρόνῳ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ παιδεία, ἐζήτει δὲ ταύτας διὰ τῆς βοηθείας «τῶν κοινῶν τῶν χριστιανῶν προστατῶν καὶ κηδεμόνων, τῶν ῥωμαϊκῶν ἀρχιερέων» (2) νὰ μεταφυτεύσῃ δι' ἑλληνικῶν σπερμάτων εἰς ἐλεύθερον οὐρανόν, μέχρις οὗ ἀνατείλωσιν, ὡς πάντοτε ἤλπιζε, διὰ τὴν τότε δύσμοιρον πατρίδα ἡμέραι ἐλευθερίας καὶ φωτὸς πνευματικοῦ. Τὴν εὔκολον ταύτην εἰκασίαν μου, ὅτι ὁ Λάσκαρις θὰ ἦτο κυρίως ὁ αἴτιος τῆς ἱδρύσεως τοῦ ἑλληνικοῦ φυτωρίου, εὗρον ἔπειτα καὶ ὑπὸ λόγον αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἐπιβεβαιουμένην. Ἐν ἐπιστολῇ του πρὸς τὸν Βουδαῖον διηγεῖται ὅτι ἠσχολεῖτο συγγράφων τὸν κανονισμὸν τοῦ Κολλεγίου «ὅπερ ὁ ὕπατος ποντίφιξ τῇ ἐμῇ προτροπῇ ἵδρυσε» («quod summus pontifex *hortatu meo* jam instituerat»(3). Ἐκ τῆς ἀκριβεστέρας μελέτης τῶν τε πηγῶν καὶ τῶν πραγμάτων αὐτῶν πείθομαι ὅτι δὲν πρέπει ἀκρίτως νὰ ἀπορριφθῇ ἡ γνώμη ἣν θὰ ἠδύνατό τις νὰ προβάλῃ ὅτι αὐτὸς ὁ Ἰ. Λάσκαρις ἐπεχείρησε τότε ταξίδιον εἰς Ἑλλάδα· κατ' ἐμὴν γνώμην τοὐλάχιστον μέχρι Κερκύρας θὰ ἦλθεν πρὸς εὕρεσιν καὶ ὁδηγίαν εἰς Ῥώμην τῶν ζητουμένων εὐφυῶν Ἑλληνοπαίδων, οἵτινες θὰ ἐσπούδαζον ἐν τῷ Ἑλληνικῷ

(1) Πόσον ἠγάπα καὶ ἐτίμα τὸν Λάσκαριν ὁ Λέων Ι' καταφαίνεται ἐκ τῆς ἐνθουσιώδους συστατικῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ ἣν ἐκόμισεν αὐτός οὗτος ὁ Λάσκαρις εἰς τὸν βασιλέα τῶν Φράγκων (Γάλλων) Φραγκῖσκον Α'. τῷ 1515 (οὐχὶ 1517 ὡς παρὰ *Σάθᾳ* σελ. 115) ἀποστελλόμενος πρέσβυς παρὰ τοῦ Πάππα. Τὴν ἐπιστολὴν ἀνεδημοσίευσεν (εἰς δύο παραλλαγὰς) ὁ *Legrand* ἔ. ἀ, Β', σελ. 334. Ὁ δὲ Ἄγγ. *Φαβρώνιος* ἔνθ. ἀν. σελ. 169 λέγει ὅτι τοσαύτη φιλία συνέδεε τοὺς δύο τούτους φιλομούσους ἄνδρας ὥστε ὁ πάππας Λέων Ι' οὐδεμίαν σχεδὸν ἡμέραν παρέλειπε ἀπὸ τοῦ νὰ βλέπῃ τὸν Λάσκαριν, οὗ οὐδένα ἄλλον ἐθεώρει ἀγαπητότερον καὶ εὐχαριστότερον («in Pontificatu prope quotidie ita ejus (Λάσκ.) virtute usum (Λέοντ.), ut nemo sibi charior, nemo jucundior fuerit unquam»).

(2) *Legrand* ἔν. ἀν. Β', 37.

(3) G. *Budaei*, Ἐπιστολαί, ἐν Παρισίοις 1531, 131. Πρβλ. *Legrand*, ἔ. ἀ., Α, ρνα'. καὶ τὴν ἑπομένην σημείωσιν τῆς παρούσης διατριβῆς.

Γυμνασίῳ. Θὰ ἀναφέρω καὶ θὰ παρεξετάσω τὰ ἐπιχειρήματα ἐκεῖνα ἅτινα ἐγὼ νομίζω ὅτι ὑποστηρίζουσι τὴν γνώμην ταύτην. δὲν θὰ παραλίπω δὲ νὰ ἀναγράψω ἀκριβῶς καὶ τὰ ἐναντία.

Φυσικὸν ἦτο ὅτι ἀφοῦ κατέβαλε τόσας προσπαθείας πρὸς ἵδρυσιν τοῦ Γυμνασίου τούτου ὁ φιλόπατρις ἀνὴρ καὶ τόσον θερμῶς συνηγόρησεν ὑπὲρ αὐτοῦ παρὰ τῷ Λέοντι Ι΄(1), ἀφοῦ δὲ καὶ τόσας ἐλπίδας ἀνήρτα ἐξ αὐτοῦ, φυσικὸν ἦτο, λέγω, ὅτι καὶ ὁ ἴδιος θὰ ἐφρόντιζε ἐπιμελῶς καὶ σπουδαίως περὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν παίδων. Ἦτο ἄλλως τε, ὡς γνωστόν, λίαν φιλαπόδημος, ἰδιαιτέρως δὲ ἦτο φίλος τῶν εἰς Ἀνατολὴν ταξιδίων, χάριν εἰρηνικῶν κυρίως σκοπῶν, ἀλλὰ πρὸς αὐτοὺς συνεδύαζεν καὶ ἀκριβῆ τοῦ ἐχθροῦ κατασκοπείαν «ἐφ' ᾧ τοὺς Ἕλληνας ἀπαλλαγέντας τῆς πικροτάτης καὶ χαλεπωτάτης δουλείας εἰς ἐλευθερίαν ἐξελέσθαι». (Μ. Μουσοῦρος ἐν προλογ. ἐκδόσ. Παυσανίου). Τὴν ἐκ τῶν σεσιγημένων ἢ παραλειπομένων ἀπόδειξιν δὲν θέλω νὰ ἐπικαλεσθῶ καὶ πολὺ ἐνταῦθα. Δὲν γνωρίζομεν δηλαδὴ πῶς καὶ ὑπὸ τίνος συνήχθησαν οἱ παῖδες οὗτοι, οἱ μέλλοντες ὑπότροφοι τοῦ πάππα. Πρὸς τί τοῦτο ἀφοῦ ἔχομεν δύο ῥητὰς τοῦ Πέτρου Δεβαρῆ μαρτυρίας ὅτι ὁ θεῖός του Ματθαῖος ὡδηγήθη εἰς Ῥώμην ὑπὸ τοῦ Λασκάρεως (**«perductus est Romam a Joanne Lascare»** σελ. 15) ὅστις ἐκ πολλῶν τόπων τῆς Ἀνατολῆς εὐφυεῖς παῖδας συνέλεξε (*«ex variis Orientis locis, ingenuos pueros delegerat»* ἔν. ἀν.)(2).

(1) Ὁ Βουδαῖος, ἔ. ἀ. σελ. 406, συνιστῶν τὸν Χριστόφορον Λογγόλιον εἰς τὸν ἐν Ῥώμῃ Λάσκαριν λέγει ἐν τῇ συστατικῇ ἐπιστολῇ, ἐν ᾗ καὶ πικρῶς παραπονεῖται διὰ τὴν περὶ τὸ ἀλληλογραφεῖν ἀμέλειαν τοῦ Λασκ., τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικά: *«ἐδεῖτο δέ μου* (Βουδ.) *ἤδη συσκευασάμενος* (ὁ Χρ. Λογγ.) *τὰ ἑαυτοῦ συστῆσαι οἱ τὸν ἐλλογιμώτατον τῶν Ἑλλήνων, Λάσκαρίν φησιν, τὸν σὸν φίλον, οὕτω γὰρ ὁ λόγος ἔχει, τά τε ἄλλα πολὺ ἰσχύοντα ἐν Ῥώμῃ καὶ δὴ καὶ διοικούμενον τὰ περὶ τοὺς λόγους καὶ τὴν τῆς παιδείας ἐπιμέλειαν τῷ ἀρχιερεῖ.* ***Αὐτοῦ*** (Λασκ.) *γουν* ***εἰσηγουμένου τὸ Γυμνάσιον ἐπιτετήδευται τὸ ἑλληνικὸν καὶ περιβόητον»***. Πρβλ. καὶ τὴν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν ἐπιστολὴν τοῦ Μονεμβασίας Ἀρσενίου πρὸς τὸν Λάσκαριν «ἐπὶ Λέοντος ἄκρου ἀρχιερέως *αἴτιος ἐγένου* τοῖς τῶν Ἑλλήνων βουλομένοις μὴ δυναμένοις δὲ τῇ πενίᾳ τῆς περὶ τοὺς ἑλληνικοὺς λόγους σπουδῆς, *πείσας τὸν ἀρχιποιμένα Γυμνάσιον ἐν Ῥώμῃ ἀναδεῖξαι δύο καὶ δέκα μειρακίων Ἑλληνικῶν»*.

(2) Οὐδείς, νομίζω, θὰ θελήσῃ νὰ ἑρμηνεύσῃ τὰ ῥήματα perductus est (παθ.) καὶ delegerat (ἐνεργ.) ὡς διάμεσα. Τοιαύτην ἔννοιαν ὁ Πέτρ. Δεβ. θὰ ἐξέφραζεν ἄλλως, τῆς λατινικῆς γλώσσης παρεχούσης πρὸς τοῦτο πολλοὺς τρόπους.

Αἱ μαρτυρίαι αὗται τοῦ Πέτρ. Δεб. δὲν ἔτυχον τῆς προσηκούσης προσοχῆς ἢ καὶ δὲν παρετηρήθησαν διόλου. Ἐπίσης ὁ ἐπίσκοπος Παῦλος *Jovius* (Elogia doctor. viror., ἐν Βασιλείᾳ. *1571*, σελ. 74) λέγει ὅτι ὁ Λάσκαρις ὀλίγον μετὰ τὴν εἰς Βενετίαν πρέσβευσίν του χορηγοῦντος ἐλευθερίως τοῦ φίλου αὐτοῦ πάππα Λέοντος Ι' ἤγαγεν ἐξ Ἑλλάδος εὐδοκίμους παῖδας εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ γυμνάσιον ἵνα μὴ ἀπολεσθῇ ἡ γενεὰ τῶν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν σαφῶς καὶ κομψῶς λαλούντων («nec multo post Leonis veteris amicitiae nomine liberaliter attolente, ***nobiles e Graecia pueros adduxit*** instituto ludo in Quirinali ne graeca lingua scite loquentium soboles interiret») (1). Πρὸς παραδοχὴν τῶν ῥητῶν τούτων μαρτυριῶν ἔχομεν κωλύματά τινα, ἅτινα ἐγὼ νομίζω ὅτι δυνατὸν νὰ θεωρηθῶσιν ἀσθενέστερα. Εἰς τὴν πανηγυρικὴν δηλαδὴ προσφώνησιν τὴν ὁποίαν ὁ ὀγδοηκοντούτης σχεδὸν Λάσκαρις ὡς πρεσβευτὴς τοῦ πάππα Κλήμεντος Ζ' ἀπηύθυνε (πιθανῶς Ἰταλιστὶ) εἰς τὸν βασιλέα καὶ μετὰ ταῦτα αὐτοκράτορα Κάρολον Ε' μετὰ τὴν ἐν Παβίᾳ (2) νίκην (τῇ 24 Φεβρ. 1525), διεκτραγῳδεῖ ὁ ἀείμνηστος ἀνὴρ τὰ δεινὰ τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς, τὰ ὁποῖα λέγει ἐξ αὐτοψίας γνωρίζει μεταβὰς ἐκεῖ δὶς ὡς πρεσβευτὴς καὶ μετὰ διαπιστευτηρίων (οὐχὶ λοιπὸν ὡς ἰδιώτης) (3). Τοῦ ὑποτιθεμένου λοιπὸν τούτου εἰς τὴν Ἑλλάδα ταξιδίου του πρὸς ἐκλογὴν τῶν νέων οὐδεμία μνεία γίνεται. Αἰτία τούτου ἴσως νὰ δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ μικρὰ διάρκειά του καὶ ὁ ἐντελῶς διάφορος σκοπὸς τῆς ἀποδημίας ταύτης. Ἴσως ὅμως πρὸς τούτοις καὶ τὸ βραχὺ τῆς ἐκτάσεως αὐτοῦ.

(1) Τοῦτο ὡς φαίνεται ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν καὶ παρὰ τῷ P. *Bayle*, Dictionnaire historique et critique III (ἐν Παρισ. 1740) σελ. 57, ὅστις ὅμως τὴν ἵδρυσιν τοῦ Γυμνασίου ἀποδίδει εἰς τὸ «afin de conserver la bonne *prononciation* de la lanque Grecque» διὰ τῶν μετακαλουμένων νεανίσκων ἐκ τῆς Ἑλλάδος!

(2) Ὁ *Σάθας*, ἔνθ. ἀν., σελ. 117 γράφει «*Παταβίῳ*», συγχέων ὡς φαίνεται τὴν πόλιν ταύτην, τὴν σημερινὴν *Padua* τῆς ἐπαρχίας Βενετίας, πρὸς τὴν *Pavia* (τὴν ἀρχαίαν *Τίκινον* καὶ μεσ. λατ. *Papia*) τῆς σημερινῆς ἐπαρχίας Λομβαρδίας· περὶ ταύτης δὲ τῆς δευτέρας πρόκειται.

(3) «En tiltre d'ambassadeur . . . et y allé deux fois avec lettres de creance, et ayant demeuré deux ans en Turquie, estant allé et reveny par divers chemins κτλ. ὡς ἔχει ἡ παλαιὰ Γαλλικὴ μετάφρασις τοῦ λόγου, ἣν ἐξέδωκεν ὁ Φραγκῖσκος *de Belleforest* ἐν Παρισίοις τῷ 1588· πρβλ. *Legrand* ἔν. ἀν. Α', σελ. ρνγ').

διότι νομίζω, ώς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, ὅτι πιθανώτατα μόνον μέχρι Κερκύρας θὰ μετέβη· ἐκ ταύτης ἄλλως τε τῆς νήσου κατάγονται κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν οἱ περισσότεροι μέχρι τοῦδε γνωστοὶ μαθηταὶ τοῦ Γυμνασίου.

Σημειωτέον ὅτι ἐάν τις θελήσῃ τὰ τοῦ ζητήματος τούτου πανταχόθεν νὰ ἐρευνήσῃ, παρατηρεῖ ὅτι ἐκ τῶν γνωστῶν Ἑλλήνων συμμαθητῶν τοῦ Ματθ. Δεβ. ἐν τῷ Γυμνασίῳ (ὧν τρεῖς μνημονεύονται ὑπὸ τοῦ Πέτρ. Δεβ., παρὰ τούτους δὲ καὶ ἄλλοι ἓξ Ἰταλοί) ὁ μὲν Σοφιανὸς εἶναι Κερκυραῖος, συμπολίτης λοιπὸν τοῦ Δεβαρῆ, ὁ Χρ. Κοντολέος Κυθήριος (ἴσως ἐκ Κρήτης καταγόμενος, Ἑλληνομνήμ. 291), καὶ ὁ Ἑρμόδωρος Λήσταρχος καὶ Γεώργιος Βαλσαμών(ᾶς) ἢ Βάλσαμος(1) Ζακύνθιοι· καὶ οἱ τρεῖς τουτέστιν Ἑπτανήσιοι. Περὶ τοῦ Κωνστ. Ῥάλλη εἰκάζω ὅτι θὰ ἔμενεν ἐν Ῥώμῃ, ἀφοῦ εἶναι γνωστὸν εἰς ἡμᾶς ὅτι μετὰ τὴν τελείαν κατάκτησιν τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τῶν Τούρκων (τῷ 1460), ὁ ἐξ ἐπιφανῶν καταγόμενος πάππος του Δημήτριος μετενάστευσε εἰς Ἰταλίαν, ὁ δὲ Μανίλιος, ἀδελφὸς τοῦ πατρός του Νικολάου, ἐθεωρεῖτο περίφημος Λατινιστὴς κατὰ τοὺς χρόνους του. Περὶ τοῦ Γεωργίου Κορινθίου δὲν δύναμαι νὰ εἴπω τι βέβαιον(2), καθὼς καὶ περὶ τοῦ Ἰωάννου Ζυγομαλᾶ, τοῦ διδάξαντος ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν Ἑλληνικὴν καὶ Λατινικὴν πολλοὺς μαθητὰς ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας Ἰωάσαφ Β′ (Σάθα ἔνθ. ἀν. 139 καὶ 176). Φέρεται πρὸς τούτοις ὡς συμμαθητὴς τοῦ Ἑρμοδώρου καὶ μαθητὴς τοῦ Ἰ. Λασκάρεως καί τις Ἰωάννης δεσπότης τῆς Μολδαυΐας («ῥῆγας τῆς Μπογδανίας») περὶ οὗ δὲν ἔχομεν ἄλλην εἴδησιν (*Crusius, Turcograecia* σελ. 248 καὶ Ἑλληνομνήμονος, σ. 599) (3).

Ἐξ ὅσων λοιπὸν ἀσφαλῶς γνωρίζομεν βλέπομεν ὅτι οἱ περισσότεροι τῶν μαθητῶν κατήγοντο ἐκ τῶν Ἰονίων νήσων· διόλου ἀπίθανον ἕνεκα τοῦ μέχρι Κερκύρας μόνον ταξιδίου τοῦ Ἰ. Λασκάρεως. Ἄλλην τινὰ δυσκολίαν πρὸς παραδοχὴν τοῦ ταξιδίου

(1) Πρβλ. ἐπιστολὴν τοῦ Ἑρμοδώρου Ληστάρχου πρὸς τὸν Δεβαρῆν ἢ Ἄβαριν παρὰ *Legrand*, ἔνθ. ἀν., Β′, 351. Ἰδὲ καὶ *Σάθαν* ἔνθ. ἀν. 227.

(2) Πιθανὸν εἶναι ὅτι ὑπῆρξε καὶ αὐτὸς μαθητὴς τοῦ Ἰ. Λασκάρεως («Ἑλλην.» 591)

(3) Περὶ τοῦ *Κερκυραίου* ἐπίσης Μιχαὴλ Παραστάτου (*Ἑλληνομνήμονος*, σ. 399) δὲν δύναται νὰ λεχθῇ τι ὡρισμένον. Γνωρίζομεν δὲ ὅτι ὁ Δεβ. εἶχεν ἀλληλογραφίαν καὶ πρὸς τὸν Ζακύνθιον Ἀλέξανδρον Νερούλην (Σάθα 183 καὶ H. Pernot A 12).

τούτου τοῦ Ἰ. Λασκάρεως θὰ ἠδύνατό τις νὰ προφέρῃ τὴν ἑξῆς: Ὁ Μᾶρκος Μουσοῦρος προσφωνῶν διὰ μακρᾶς ἐπιστολῆς(1) τὴν ἔκδοσιν τοῦ Παυσανίου εἰς τὸν Ἰ. Λάσκαριν δὲν κάμνει λόγον τινὰ περὶ τοιούτου ταξιδίου, ἀλλὰ λέγει σαφῶς ὅτι «μετεπέμψατο νεανίσκους ἐκ Κρήτης, καὶ Κορκύρας καὶ ἐκ τῶν παραθαλασσίων τῆς Πελοποννήσου», περὶ ὧν ὅμως δὲν γνωρίζομέν τι ἀκριβέστερον. Πῶς τοῦτο δύναται νὰ συμφωνήσῃ πρὸς τὰς ἀνωτέρω ῥητὰς μαρτυρίας τοῦ Πέτρου Δεβαρῆ καὶ Π. Ἰωβίου δὲν δύναμαι μὲν ἐγὼ νὰ ἑρμηνεύσω, εὐχαρίστως ὅμως θέλω παρ' ἄλλων μάθει. Ἐπεθύμουν μόνον νὰ παρατηρήσω ὅτι ὁ Μᾶρκος Μουσοῦρος δὲν θὰ εἶχε καὶ πολλοὺς λόγους νὰ ἀναφέρῃ ἐν ἐκτάσει καὶ ἐν πολλῇ ἀκριβείᾳ τὴν ἀρχὴν τῆς ἱδρύσεως τοῦ Γυμνασίου, ἀφοῦ ἠρνήθη νὰ ἀναλάβῃ τὴν ὑπὸ τοῦ Λασκάρεως διὰ τοῦ πάππα Λέοντος Ι' προσενεχθεῖσαν εἰς αὐτὸν ὑπουργίαν· ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴδομεν ὁ Λέων Ι' ἔγραφεν εἰς αὐτὸν «παραγγέλλω σοι ἵνα ἐπιμελῶς φροντίσῃς νὰ προσέλθωσιν εἰς ἡμᾶς ἐξ Ἑλλάδος παῖδες κτλ.» (*mando tibi* ut suscipias *diligentem curam adducendi* ad nos e Graecia» κτλ. ἰδὲ ἀνωτ.). Ὁ Μουσοῦρος ἄλλως τε ἀναφέρει ὡρισμένα μέρη τῆς Ἑλλάδος, ἐν συγκρίσει δὲ πρὸς ταῦτα φαίνεται ὑπερβολὴ τὸ ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων Γυράλδου καὶ Hodius (σελ. 253) λεγόμενον ὅτι οἱ παῖδες οὗτοι συνήχθησαν ἐκ πάσης σχεδὸν τῆς Ἑλλάδος («ex *universa* pene *Graecia* Romam advehi curavit» ἢ «ex media Gr.»)(2). Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀνακινεῖται ἐνταῦθα ζήτημα τὸ ὁποῖον δὲν δύναται συγχρόνως καὶ νὰ λυθῇ τελειωτικῶς ἐλλείψει ἐπαρκῶν πηγῶν.

Κατὰ τὸ αὐτὸ λοιπὸν ἔτος, 1513, θὰ ἐπανῆλθεν ὁ γέρων Ἰ. Λάσκαρις μετὰ τῶν ἐκλεχθέντων τροφίμων εἰς Ῥώμην. Ἐκ τούτων ἦτο καὶ ὁ Ματθ. Δεβ. ὡς εἴδομεν. Ἔχομεν δὲ μαρτυρίαν τοῦ Πέτρ. Δεβ. ὅτι ὁ θεῖός του τότε ἦτο μόλις ὀκτὼ ἐτῶν («cum vix annum octavum ageret» σελ. 15) εὐκόλως λοιπὸν δυνάμεθα νὰ ὑπολογίσωμεν τώρα ὅτι ὁ Ματθ. Δεβ. θὰ **ἐγεννήθη κατὰ τὸ ἔτος *1505*.** Οὕτω

(1) Ἰδ. αὐτὴν καὶ παρὰ *Legrand* ἔνθ. ἀν. Α', σελ. 144—150.

(2) Καὶ ὁ *Hodius* ἔνθ. ἀν. λέγει ὅτι «ab eoque (Λασκ.) e Graecia *accersuntur* pueri, qui sub ejus auspiciis in edendo scriptores Graecos praeclaram operam impedunt». Καὶ ὁ *Roscoe* μεταφρ. Glaser Β', σ. 112 σημ. δὲν παραδέχεται ὅτι ὁ Λάσκαρις ἦλθεν αὐτὸς εἰς Ἑλλάδα. Αἱ μαρτυρίαι ὅμως τοῦ Π. Δεβ. δὲν ἐλήφθησαν διόλου ὑπ' ὄψιν διότι δὲν παρετηρήθησαν.

δὲ γνωρίζομεν ἀκριβέστερον τὸ ἔτος τῆς γεννήσεως τοῦ Ματθ. Δεβ. ἢ ὅσον γνωρίζομεν αὐτοῦ τοῦ Μάρκου Μουσούρου. Ὡς γνωστὸν λέγεται ὅτι ὁ Μουσοῦρος ἐγεννήθη περὶ τὸ 1470. τοῦτο δὲ συνάγεται μόνον ἔκ τινος ἐπιστολῆς τοῦ Ἐράσμου πρὸς τὸν Ἰόδοκον Γαβῆρον. ἐν ᾗ ὁμολογεῖ ὅτι αὐτὸς εἶχε γεννηθῆ ὀλίγον πρὸ τοῦ Μουσούρου (τῷ 1467) «haut multo major eram Musuro» (*Legrand*, Α'. ρκβ').

Ἐξεταστέον τώρα πότε ἀπέθανεν ὁ Ματθ. Δεβ. Περὶ τούτου ἔχομεν πάλιν τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἀνεψιοῦ του ὅτι ἀπέθανεν ἑβδομηκοντούτης («septuaginta natus annos diem suum obiit» σ. 14). Κατὰ ταῦτα λοιπὸν φαίνεται πρὸς στιγμὴν ὅτι ἀπέθανε κατὰ τὸ ἔτος 1575. Ἀπέθανε λοιπὸν οὐχὶ «ὀλίγον» πρὸ τοῦ 1588 (Σάθα, ἔνθ. ἀν. 159) ἀλλὰ πολλὰ ἔτη πρὸ τοῦ χρόνου τούτου. Ἄλλως ἂν ἀπέθνησκεν ὁ Ματθ. Δεβ. ὀλίγον πρὸ τοῦ 1588 τίς ἡ ἀνάγκη νὰ ἐκδώσῃ οὐχὶ αὐτὸς ἀλλ' ὁ ἀνεψιός του Πέτρος τῷ 1583 τοὺς κανόνας καὶ δόγματα τῆς ἐν Τριδέντῳ συνόδου τὰ ὁποῖα ἐντολῇ τοῦ πάππα Πίου Δ' (1559—1565) εἶχεν ἤδη μεταφράσει; Ἀλλ' αὐτὸς ὁ Ματθ. Δεβ. ἐξέδωκε τῷ 1577 ἐν Ῥώμῃ τὴν Ἑλληνικὴν μετάφρασιν τῶν πρακτικῶν τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ γενομένης συνόδου (1). Θὰ ἀπέθανε λοιπὸν οὐχὶ κατὰ τὸ 1575 ἀλλὰ μετὰ τὸ ἔτος τοῦτο. Οὕτως ἐξηγεῖται, νομίζω, καλῶς καὶ ὁ μακρὸς λόγος τὸν ὁποῖον κάμνει ὁ ἀνεψιός του Πέτρος δικαιολογῶν τὴν βραδύτητα τῆς ἐκδόσεως (ἑπτὰ ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Δ. βλ. κατ.) τοῦ περὶ τῶν μορίων τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἔργου τοῦ θείου του, ὅπερ θὰ παρέδιδεν αὐτὸν εἰς τὴν ἀθανασίαν («ut avunculi nomen quoad eius fieri posset, immortalitati commendarem» σελ. 14). Τὸ ἔργον τοῦτο ἀφιερώθη εἰς τὸν Καρδινάλιον Ἀλέξανδρον Φαρνέσιον τῇ ῥητῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ ἀποθανόντος. Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ Ματθ. Δεβ. μετὰ τὸ 65ον ἔτος περίπου τῆς ἡλικίας του ἐταλαιπωρεῖτο διαρκῶς ὑπὸ ἀσθενειῶν («adversa valetudine conflictaretur assidue» σελ. 14) διὸ καὶ συναισθανόμενος τὸ βραχὺ τοῦ ὑπολειπομένου εἰς αὐτὸν βίου, μετεκάλεσεν ἐκ Κερκύρας τὸν ἀνεψιόν του Πέτρον, ὅστις καὶ ἦλθεν ὀλίγους μῆνας πρὸ τῆς τελευτῆς του, ἵνα

(1) Ὁ *Σάθας*, ἔνθ. ἀν., 160, συγχέει ταῦτα πρὸς τὰ τῆς ἐν Τριδέντῳ συνόδου λέγων ὅτι ὁ Ματθ. Δεβ. ἐξέδωκε ταῦτα ἐπιταγῇ Πίου Ε' (sic!) κτλ.

βοηθήση αὐτὸν διὰ τὴν καταγραφὴν καὶ διάταξιν καὶ ἄλλων ἔργων, μάλιστα δὲ τοῦ περὶ μορίων τῆς Ἑλλ. γλώσσης συγγράμματός του.

Ποῖα ἄλλα εἶναι τὰ πολλὰ ἔργα του περὶ ὧν ἀναφέρει ὁ ἀνεψιὸς («*multos libros reliquit*» σελ. 12. ἀπέθανε «*praeclaris relictis ingenii doctrinaeque monimentis*» σελ. 14) δὲν γνωρίζομεν, οὔτε ἴσως καὶ θὰ μάθωμεν πλέον.

Ἀπορία τις ὅμως γεννᾶται εἰς τὸν μετὰ προσοχῆς παρακολουθοῦντα τὰ τοῦ βίου τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἐξετάζοντα ἀκριβῶς τὰς πρὸς αὐτὸν συνδεομένας χρονολογίας. Ἐρωτᾶται λοιπὸν πῶς ἀφοῦ ἐγεννήθη ὁ Μ. Δ. τῷ 1505 ἦτο δυνατὸν αὐτὸς νὰ ἐκδώση σχόλια εἰς τὴν Ὁμήρου Ἰλιάδα κατὰ τὸ 1517 (1) καὶ εἰς τὸν Σοφοκλέα τῷ 1518 (2).

Κατὰ τὰ μέχρι τοῦδε κοινῶς παραδεδομένα περὶ τοῦ θανάτου τοῦ ἑβδομηκονταετοῦς Ματθ. Δεβ. (τῷ 1588), θὰ ἐξεδίδοντο ὑπ' αὐτοῦ τὰ σχόλια (ἂν αὐτὸς ἦτο ὁ συγγραφεὺς αὐτῶν) ἄγοντος ἡλικίαν δέκα καὶ ὀκτὼ ἐτῶν. Ἀλλ' ἀνωτέρω ἐδείχθη ὅτι ἐγεννήθη πιθανώτατα τῷ 1505, ἀφοῦ ἦλθε τῷ 1513, ὀκταετὴς ὤν, εἰς Ῥώμην. Τὰ Σχόλια ὅμως ἐξεδόθησαν ὡρισμένως τῷ 1517 καὶ 1518. Ὥστε γεννᾶται εὐκόλως τὸ ἐρώτημα, εἶναι δυνατὸν ὁ σχολιάζων τὸν Ὅμηρον καὶ τὸν Σοφοκλέα Δεβαρῆς νὰ ἦτο τότε δώδεκα ἢ δεκατριῶν ἐτῶν; Πρὸς κατανόησιν καὶ ὀρθὴν ἐξήγησιν τούτων πρέπει νὰ ἐξετασθῶσι τὰ ἑξῆς δύο ζητήματα. Πρῶτον τὸ εἶδος τῶν σχολίων (3) καὶ δεύτερον τίς ὁ ἀληθὴς συλλέκτης ἢ ἐκδότης αὐτῶν. Τὰ σχόλια ταῦτα θὰ ἐχρησίμευον ὡς βοήθημα πρὸς ἀνάγνωσιν καὶ κατανόησιν τῆς (πρώτης) ἐκδόσεως τοῦ Ὁμήρου, ἥτις ἐγένετο, ὡς γνωστόν, ὑπὸ τοῦ Δημητρίου Χαλκοκονδύλη (ἐν Φλωρεντίᾳ 1488), ὅτι δὲ εἶναι τὰ παλαιότατα εἰς τὸν Δίδυμον ἀποδιδόμενα σχόλια θεωρῶ τοὐλάχιστον ἀμφίβολον. Περιέχουσι νομίζω καὶ παρατηρήσεις

(1) «Σχόλια παλαιὰ τῶν πάνυ δοκίμων εἰς τὴν Ὁμήρου Ἰλιάδα». Ἐτυπώθη ἐν Ῥώμῃ παρὰ τὸν Κυρίνου λόφον, 1517. Ἰδὲ *Legrand*, Α', σ. 159—162 ἔνθα παρατίθεται καὶ ἡ ἐπὶ δεκαετίαν προστατευτικὴ τῆς ἐκδόσεως ταύτης ἐπιστολὴ τοῦ Λέοντος Ι'.

(2) «*Commentarii in septem tragoedias Sophoclis*. Opus exactissimum κτλ. in Gymnasio Mediceo Caballini montis a Leone Decimo, Pont. max., constituto (...) editum. Ἐτυπώθη ἐν Ῥώμῃ ἐν τῷ παρὰ τὸν Κυρίνου λόφον Γυμνασίῳ 1518. (Μόνον ταῦτα τὰ σχόλια [οὐχὶ δὲ καὶ τὰ εἰς Ὅμηρον] ἀναφέρει ὁ Πέτρος Δεβ.)».

(3) Δὲν συνεξεδόθη καὶ ὁ ποιητὴς ὡς ὑπό τινων ἀταλαιπώρως ἀναγράφεται.

τῶν ἐκδιδόντων (1). εἶναι δὲ ἡ ἐξέτασις τούτου θέμα ἰδίας μελέτης. Ἀλλὰ καὶ τὰ δύο ἐπιγράμματα τοῦ Λασκάρεως «εἰς τοὺς ἐν τῇ Βύβλῳ Ὁμήρου **ὑπομνηματιστὰς**» (ὥστε δὲν πρόκειται περὶ ἑνὸς μόνον ὑπομνηματιστοῦ) καὶ «εἰς Ὅμηρον» δεικνύουσιν ἴσως εἰς ἡμᾶς τὸν μὴ θέλοντα νὰ φαίνηται πρωτουργὸν τοῦ βιβλίου. Οὐδὲν λοιπὸν τούτων κωλύει νὰ παραδεχθῶμεν ὡς ἔτος τῆς γεννήσεως τοῦ ἀνδρὸς τὸ 1505· ἀλλὰ ἀπέθανε τῷ 1575 ἢ βραδύτερον;

Ἀνωτέρω εἴδομεν ὅτι ὁ Ματθ. Δεβ. ἐξέδωκεν αὐτὸς τῷ *1577* τὰ Πρακτικὰ τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Συνόδου, τὰ ὁποῖα εἶχον ἤδη μεταφρασθῇ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὑπὸ τοῦ Καρδιναλίου Βησσαρίωνος (2), ἀλλὰ ἡ τύπωσις καὶ ἡ ἔκδοσις καὶ αὐτῶν τῶν Πρακτικῶν καὶ τῶν τῆς Τριδεντινῆς Συνόδου ἐγένετο προσταγῇ τοῦ Πάππα Γρηγορίου ΙΓ' ὅστις ἔπραττε τοῦτο «οὐ μόνον τῶν ὑπομαζίων τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τέκνων πρόνοιαν ἔχων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπογεγαλακτισμένων καὶ μακρὰν ἀπῳκισμένων κηδόμενος» ὡς παρατηρεῖ ὁ Ματθ. Δεβ., τοῦ λόγου ὄντος κυρίως περὶ τῆς ἐκδόσεως τῶν Τριδεντινῶν Πρακτικῶν. Θὰ ἀπέθανε λοιπὸν μετὰ τὸ 1577. Ἀφοῦ δὲ ὁ ἀνεψιός του ἐξέδωκε τῷ 1583 τὰ Πρακτικὰ τῆς Τριδεντινῆς Συνόδου δύναταί τις ἀσφαλῶς νὰ συμπεράνῃ ὅτι ὁ θάνατός του θὰ συνέβη μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1577 καὶ 1583.

Ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Pierre de *Nolhac*, «La Bibliothéque de Fulvio Orsini, contributions à l'histoire des collections

(1) Ἀντίτυπον τοῦ ἔργου ἔχει ἡ ἐν Βερολίνῳ *Βασιλικὴ Βιβλιοθήκη*: Ve. 3205.

(2) Πρβλ. *H. Vast*, Le cardinal Bessarion, ἐν Παρισίοις, 1879, σελ. 443. Ἀντίτυπον τῶν Πρακτικῶν τούτων τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Συνόδου ἔχει ἡ ἐν Βερολίνῳ Βασιλικὴ Βιβλιοθήκη: C, 5224. Τὸ σπάνιον τοῦτο βιβλίον ἔχει διὰ τοὺς χρόνους τῆς τυπώσεώς του τυπωθῇ μετὰ ἐκτάκτου φιλοκαλίας καὶ παραδειγματικῆς ἀκριβείας καὶ προσοχῆς. δὲν δυσκολεύται δέ τις νὰ ἀνεύρῃ ὑπ' αὐτὸ τὴν ἐποπτεύουσαν χεῖρα τοῦ Μ. Δεβαρῆ. Ὄνομα ἐπ' αὐτοῦ δὲν φέρεται, ἀλλὰ μόνον ὅτι «ἐτυπώθη ἐν Ῥώμῃ, διὰ Φραγκίσκου Ζανέτου. Ἔτει τῆς Θεογονίας ͵αφοζ'». Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅ,τι ἐν σελίδ. 331 λέγεται περὶ τῶν Πρακτικῶν τούτων «ταῦτα ἐρρέθη καὶ ἀνεγνώσθη λατινικῶς μὲν ὡς ἔφημεν, παρὰ τοῦ Καρδιναλίου τῆς Ἁγίας Σαβίνης Ἰουλιανοῦ, Ἑλληνικῶς δὲ παρὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Νικαίας Βησσαρίωνος, καὶ ἠσπασάμεθα τοῦ Πάππα τὸ γόνυ καὶ τὴν χεῖρα». Τῶν Πρακτικῶν ὑπεγράφησαν πέντε ἀντίτυπα ἢ τόμοι «Λατινικῶς τε καὶ Ἑλληνικῶς, καὶ ὑπέγραψαν οἱ Λατῖνοι καὶ οἱ Γραικοὶ ἐν ἀμφοτέροις τοῖς μέρεσιν, ὅπως λάβωσιν οἱ Λατῖνοι τὸ ἓν καὶ οἱ Γραικοὶ τὸ ἄλλο, τοὺς δ' ἄλλους ἵνα στείλωσιν εἰς τοὺς Πατριάρχας. Οὕτως οὖν ἔλαβε τέλος πάντα τὰ τῆς ἁγίας ἑνώσεως».

d'Italie et à l' étude de la renaissance, Paris 1887), σελ. 160 σημ. 4 φέρεται ὅτι ἐκ τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Orsini πρὸς τὸν Pinelli μανθάνομεν τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου τοῦ Δεβαρῆ. ἦτο δὲ αὕτη ἡ 13 Ἰουνίου 1581. Γίνεται δὲ παραπομπὴ εἰς ἐπιστολὴν εὑρισκομένην ἐν τῷ Ἀμβροσιανῷ κώδικι D σελ. 423. Τῆς σελίδος ταύτης τοῦ κώδικος D ἔλαβον φωτογραφικὸν ἀποτύπωμα (καὶ ὁμολογῶ ἐπὶ τούτῳ ἐνταῦθα χάριτας τῇ διευθύνσει τῶν χειρογράφων τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Μιλάνου) καὶ ἀληθῶς φέρεται ἐν στιχ. 22 . . «non è altro di nuovo, se non che M. *Matthia Greco* morse alli 13 di questo»· ἡ ἐπιστολὴ χρονολογεῖται «da Roma 24 di Giugno 1581». Πῶς τὰ λεγόμενα ταῦτα δύνανται νὰ συμβιβασθῶσι πρὸς τὰς ἀνωτέρω ἀναγραφείσας μαρτυρίας τοῦ Π. Δεβαρῆ, ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς γεννήσεως καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ματθαίου Δεβαρῆ, θὰ προσπαθήσω νὰ εἴπω ἐν τοῖς ἑξῆς. Ἐντύπωσιν ἴσως κάμνει ἡ ἐν παρόδῳ οὕτως εἰπεῖν μνεία τοῦ θανάτου τούτου, θανάτου φίλου ἐπιφανεστέρου πως καὶ προσφιλοῦς. Ἀμφιβολία τις ἂν πρόκειται περὶ τοῦ Ματθαίου Δεβαρῆ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ νομίζω ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται. Ἔχομεν δὲ πρὸς τούτοις καὶ ἐπιστολὴν τοῦ Orsini πρὸς τὸν Pinelli (Ambros. D. 423) ἔνθα ἀναγράφεται κατάλογος τῶν συγγραμμάτων καὶ τῶν χειρογράφων τοῦ Ματθ. Δεβαρῆ ἵνα ταῦτα πωληθῶσι. Ἡ χρονολογία τῆς ἐπιστολῆς εἶναι 29 Ἰουλίου 1581 (ἴδ. Nolhac σελ. 157). Ἐὰν ὅμως ἀπέθανε τῷ 1581 θὰ ἐγεννήθη τῷ 1511 (ἀφοῦ ἀπέθανε ἑβδομηκοντούτης) καὶ θὰ ἦλθεν εἰς Ῥώμην (τῷ 1513) δύο ἐτῶν! Νομίζω λοιπὸν ὅτι ὁ ἀνεψιός του Πέτρος Δεβ. δὲν ἀναφέρει εἰμὴ κατὰ ἐπιπόλαιον προσέγγισιν τὴν ἡλικίαν εἰς ἣν ἔφθασεν ὁ θεῖός του Ματθαῖος Δεβ. Ὅτε οὗτος ἀπέθανε (1581) δὲν θὰ ἦτο ἑβδομήκοντα (ἴδε ἀν.) ἀλλὰ ἑβδομήκοντα καὶ ἓξ ἐτῶν. Δὲν ἐπιτρέπεται δὲ ἀναδρομικῶς ἐκ τοῦ 1581 νὰ ὁρίσωμεν ὡς ἔτος τῆς γεννήσεως τοῦ «ἑβδομηκονταετοῦς» Δεβαρῆ τὸ 1511 (1581—70=1511), διότι ἔχομεν βέβαιον καὶ ἀναντίλεκτον τὸ ἔτος τῆς ἀναρρήσεως τοῦ Λέοντος Ι', τὸ 1513, τότε δὲ ὡς ἐλέχθη, θὰ ὠφείλομεν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ Ματθ. Δεβ. θὰ ἦλθεν εἰς Ῥώμην διετὴς (!) νήπιον, ἐνῷ ὁ Πέτρος Δεβ. ἀκριβολογῶν ἐνταῦθα πιστοτότερον λέγει ὅτι ὁ Ματθαῖος ἦλθεν εἰς Ῥώμην μόλις ὀκταετὴς ὢν (ἴδ. ἀνωτέρω).

Περὶ τῶν συγγραμμάτων του δὲν θὰ μακρολογήσω· ὁ βουλόμενος

νὰ μάθῃ τὰ κατ' αὐτά, ἐκδεδομένα τε καὶ ἀνέκδοτα. παραπέμπεται εἰς Legrand, ἔνθ. ἀν. Α'. ἀριθμ. 101 καὶ Β'. ἀριθμ. 156. 168 καὶ 179. καὶ εἰς Legrand-Pernot ἔνθ. ἀν. καὶ εἰς P. de *Nolhac* ἔνθ. ἀν. σ.159-161. πρβλ. καὶ σ.157 σημ. 4· ἰδὲ καὶ Vogel-Gardthausen. Die griechischen Schreiber des Mittelalters (ἐν Λειψίᾳ 1909) σ. 294 ἔνθα ἀναγράφεται καὶ ἡ παρατήρησις τοῦ Omont ὅτι «un grand nombre de manuscrits grecs portent des notices de sa main». Πρβλ. καὶ ὅσα ἐν ἀρχῇ τῆς πραγματείας εἶπα.

Κατάπληξιν μόνον ἐμποιεῖ ὅτι περὶ τὸν Εὐσταθιανὸν πίνακα ἠσχολήθη ἐπὶ δέκα καὶ πέντε ὅλα ἔτη. Τριακονταετὴς λοιπὸν ἤρξατο τοῦ ἔργου ὅπερ ἐξεδόθη μόλις τῷ 1550. Εἰκάζω ὅτι συγχρόνως θὰ συνέλεγε τὴν ὕλην ἴσως μὲν καὶ δι' ἄλλα ἔργα του ἀλλὰ κυρίως διὰ τὸ περὶ μορίων τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης σύγγραμμά του, οὗ τὰς πηγὰς νομίζω ὅτι πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν καὶ εἰς τὰς Παρεκβολὰς τοῦ Εὐσταθίου. Ἂς προτρέξῃ ἄλλος τις ἐμοῦ εἰς τὸ ὑποδεικνυόμενον ἐνταῦθα θέμα (1).

Τοῦ πατριωτισμοῦ τοῦ εὐλαβοῦς Ἕλληνος Καθολικοῦ ἔχομεν πολλὰ δείγματα. Ἐν τῷ προλόγῳ τῆς ἐπιπόνου μεταφράσεως τῶν κανόνων τῆς Τριδεντινῆς συνόδου προσδοκᾷ «τὴν τοῦ γένους ἐλευθέρωσιν», ἐκ τῆς ἑνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν, ὧν ἡ διαλλαγὴ θὰ παρεῖχε «τὴν ἀφορμὴν ἐλευθερίας». Ἕνεκα τῆς ἀποσχίσεως ἐκ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας νομίζει ὅτι περιέπεσε τὸ ἑλληνικὸν γένος «παντοίοις κακοῖς, ὡς μήποτ' ὄφελε», κακοῖς «οἷς καὶ νῦν ἔτι τὸ πλεῖστον τοῦ γένους ἐλεεινῶς συνέχεται». Ἐν ἐπιγράμματι εἰς τὸν πάππαν Πίον Δ' προσκαλεῖ αὐτὸν εἰς ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἔθνους του «θεῖε Πάτερ» ἔγραφεν (. . . .) | Εἴ τι σοι *ἡμε-*

(1) Πρβλ. σελ. 43 τοῦ Α' τομ. ἐκδ. *Klotz* «ἀτὰρ et αὐτὰρ quo modo apud poëtas accipiantur, *satis ex Eustathio* et aliis grammaticis constat. Cum autem ἀτὰρ apud Atticos quoque inveniatur» (ὁ καὶ ὁ κύριος σκοπὸς τοῦ βιβλίου του) «nonnihil nobis etiam dicendum est» κτλ. Πολὺ καὶ ὑπὸ πολλῶν ἐπῃνέθη τὸ σύγγραμμα τοῦτο τοῦ Μ. Δεβ. περὶ τῶν μορίων κτλ. πρβλ. J. M. *Gesner* ἐν Isagog. in erudit. universalem ἐκδ. β' τόμ. Β' (ἐν Λειψίᾳ 1784) σ. 413 (πρβλ. καὶ Α', 146 καὶ 157): «vehementer amo Matth. Devarii librum de particulis graecae linguae, qui est doctissimus et praeclare declarat, quam particulae vim habeant in connexione, in explicatione; quam restringendi, excipiendi κτλ.» καὶ ὁ *Morhof* ἐν Polyhistor κτλ. (ἐκδ. δ' ἐν Λυβέκκῃ 1747) Α', σ.781 δὲν εὑρίσκει λόγους ἱκανοὺς πρὸς ἔπαινον τοῦ βιβλίου («aureus liber, et omnibus elogiis dignus»)

τέρων ἀχέων μέλει ὧν τάχα θείᾳ | Αἴσῃ τὸ Γραικῶν πολλὰ πέπονθε γένος | Σῶσον, ἐπεὶ δύνασαί γε τὸ δύσμορον, ἥν διὰ πολλὰς | Σφῶν ἀρετὰς προγόνων ἀντίδοσιν παρέχοις(1).

Ὀλίγα τινὰ ἔχω νὰ προσθέσω ὡς πρὸς τὸ ἐπώνυμον Δεβαρῆς τοῦ Matteo ἢ Matthia Greco, ὡς ἐκαλεῖτο ἐν Ἰταλίᾳ ὁ Ματθαῖος Δεβαρῆς. Κατὰ πολλοὺς τύπους φέρεται Δεβαρῆς, Δεβάρης, Δὲ Βαρῆς, Δὲ βαρύς, Βαρὺ (2). Ἄβαρις καὶ λατινικὸν *Devarius* καὶ *Avarius*. Τὸ ἀρχικὸν ὄνομα φαίνεται ὅτι ἦτο Δεβαρῆς διότι καὶ ὁ ἴδιος οὕτω γράφει, π. χ. ἐν ἐπιστολῇ πρὸς τὸν Ἑρμόδωρον Λήσταρχον «Ματθαῖος δὲ Βαρῆς Ἑρμ. τῷ φιλτάτῳ εὖ πράττειν» (3). Ἡ γραφὴ Δὲ Βαρὺς οὐδεμίαν σχέσιν δύναται νὰ ἔχῃ πρὸς τὸ ἐπίθετον «βαρὺς» εἰμὴ παίζουσαν καὶ ἑλληνίζουσαν παρετυμολογικήν. Ἡ λατινικὴ ἄλλως τε λογία μεταγραφὴ τοῦ Devarius (οὐχὶ Debarius ἢ Debarys) πείθει, νομίζω, πάντα τινὰ περὶ τούτου. Ὁ τονισμὸς Δεβάρης θὰ προῆλθε πιθανώτατα ἐκ τοῦ λατινικοῦ Devarius. Πόθεν ὅμως προέρχεται τὸ πάντως οὐχὶ

(1) Τὸ λεχθὲν ὑπὸ ἐπιφανεστάτου τῶν καθ' ἡμᾶς λογίων ὅτι «εἶναι ἄξιον σημειώσεως ὅτι οἱ πρὸς τὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν αὐτομολοῦντες Ἕλληνες, δουλούμενοι ταῖς ψυχαῖς ἀπέβαλλον μετὰ τῆς θρησκείας τῶν πατέρων αὐτῶν καὶ πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ ἀποβληθῇ καὶ δὴ ἐγίνοντο ἀλλοῖοι ὅλως ἄνθρωποι» εἶναι ἄδικον, ἔστω καὶ περὶ τῶν αὐτομόλων μόνον πρὸς τὴν Καθ. Ἐκκλ. λεγόμενον. Καὶ ἂν παρίδωμεν τοὺς Λασκάρεις, Μουσοῦρον, Δεβαρῆν κτλ. καὶ αὐτὸς ὁ Μονεμβασίας Ἀρσένιος ἔγραφε πρὸς τὸν Λέοντα Ι' «*Απόδος οὖν τὸ πανταχοῦ διεσπαρμένον γένος ἡμῶν τῇ Πατρίδι τὸ ποτὲ μὲν ὑψηλότατον καὶ σοφώτατον, νῦν δὲ ἐξουθενημένον οἴμοι καὶ ταπεινότατον*», ἐν δὲ τῷ προλόγῳ τοῦ περὶ ἀποφθεγμάτων κτλ. βιβλίου του γράφει (ἄνευ σελιδ.) «Ὃν (Λέοντα Ι') *ἐπ' ἀνακτήσει τοῦ ἡμετέρου γένους καὶ τῆς φωνῆς*, ἣν μετὰ τῆς ἀρχῆς ἐς ὄνομα βαρβάροις μόνην ἀποκεκριμένην ἀπεβαλόμεθα, ὁ καθ' ἡμᾶς ἐξήνεγκε χρόνος οἴκτῳ τινὶ συσχεθεὶς» (...) «ἵλαος δέξαιο, μακαριώτατε κύριε, καὶ *τῶν ταλαιπώρων Ἑλλήνων ἐκλαθέσθαι μήποτε γένοιτο*». Τοὺς πάππας ἐθεώρουν, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη τοῦ λόγου ὄντος περὶ τοῦ Ἰ. Λασκάρεως, ὡς τοὺς ἐνδεδειγμένους χριστιανοὺς ἐλευθερωτὰς αὐτῶν. Ἄλλος λόγος ἂν τοῦτο ἔπραττον ὀρθῶς ἢ ὄχι.

(2) Πρβλ. *Vogel-Gardthausen*, Die griech. Schreiber des Mittelalters ἐν Λιψίᾳ 1909 σελ. 294.

(3) Legrand ἔνθ' ἀν. Α' ρ'ιϛ', καὶ «Ἑλληνομνήμονος» σελ. 596. Ὁ Legrand ἀναγράφει (Β', 252) καὶ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου Νερούλη προς τὸν *Δεβαρῆν*. Πρβλ. καὶ τὴν ἐπιγραφὴν «Ματθαίου τοῦ *Δεβαρῆ* εἰς Φαρνεσίους ἐπιγράμματα». Καὶ ὁ Orsini γράφων εἰς τὸν Pinelli τῇ 9 Ἰουν. 1582 διὰ τὸν Π. Δεβ. μεταχειρίζεται τὸ ὄνομα *Βαρὺς* («che io la servirò con l'opra del Βαρύ»). Nolhac σελ. 420, πρβλ. καὶ 78.

ἑλληνικῆς καταγωγῆς ὄνομα Δεβαρῆς, δὲν δύναμαι ἀσφαλῶς νὰ εἴπω. Εἰκάζω μόνον ἁπλῶς τὸ ἑξῆς. Ἡ καθολικὴ αὕτη οἰκογένεια ἔζη ἐν Κερκύρᾳ, πιθανὸν λοιπὸν εἰς παλαιοτέρους χρόνους νὰ μετενάστευσεν ἐκ τῆς κάτω Ἰταλίας (ἐν Ἀπουλίᾳ ἔχομεν Bari, Terre *de Bari*, Barletta) εἰς τὴν Κέρκυραν ἐπὶ τῆς Ἑνετοκρατίας τῆς νήσου. Τὸ ὄνομα λοιπὸν θὰ ἐγράφη τότε Δεβαρῆς (Δεβάρης), ἐλησμονήθη σὺν τῷ χρόνῳ ἡ Ἰταλικὴ καταγωγή του εἶτα δὲ πολὺ ἀργότερον μεταγραφὲν λατινιστὶ ἐγράφη Devarius ἀντὶ Debarius). (1) Περιεργότατος εἶναι ὁ τύπος Ἄβαρις (Ματθίας ὁ Ἄβαρις) ὃν εὑρίσκω εἰρημένον ὑπό τε τοῦ Ἑρμοδώρου Λῃστάρχου («Ἑρμόδωρος Ματθίᾳ τῷ Ἀβάριδι εὖ πράττειν») (2), καὶ ὑπὸ τοῦ Νικολάου Σοφιανοῦ ἐν ἐπιστολῇ του πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον Μυλοποτάμου καὶ Χερρονήσου Διονύσιον (*Legrand*, Α', 247 «καὶ τὸ ἄνθος τῆς καλοκαγαθίας Ματθίαν τὸν Ἄβαριν»). Ἄγνωστον ἄν ποτε ὁ Δεβαρῆς αὐτὸς ἔγραψεν ἑαυτὸν οὕτω. Τό γε νῦν ἔχον πρέπει νὰ ἀποδεχθῶμεν ὅτι ὁ ὑπὲρ τὸ δέον κλασσικὸς ζῆλος τῶν φίλων του παρώτρυνεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ὀνόματος τοῦ θαυματοποιοῦ καὶ τερατολόγου ἱερέως τοῦ Ἀπόλλωνος Ἀβάριδος (Ἡροδ. Δ' 36. Πλάτ. Χαρμ. 158,δ) εἰς «τὸ ἄνθος τῆς καλοκαγαθίας» κατὰ τὸν Σοφιανόν. Ἐκ τούτου δὲ εἶτα ἴσως ἑρμηνευτέος καὶ ὁ Λατινικὸς τύπος *Avarius* ὅστις ὑπαινίσσεται εἰς τὸ avarus, φιλάργυρος, πλεονέκτης, διότι «Graeci avari laudis» ἐθεωροῦντο.

Τοσαῦτα περὶ τοῦ Ματθαίου Δεβαρῆ· διευκρινήθη, ὡς νομίζω, ἐπαρκῶς ὁ χρόνος τῆς τε γεννήσεως καὶ τοῦ θανάτου του, καί τινα δὲ ἄλλα σημεῖα τοῦ βίου αὐτοῦ διεφωτίσθησαν, πρὸς τούτοις δὲ ἐξητάσθησαν ἀκριβέστερον καὶ ὑπὸ νέαν ὄψιν τὰ τοῦ ἐν Ῥώμῃ Ἑλληνικοῦ Γυμνασίου καὶ τὰ τῆς ἐκλογῆς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Ἰανοῦ Λασκάρεως.

Ἐν Βερολίνῳ κατ' Ἀπρίλιον 1912.

ΙΩΑΝΝΗΣ Ε. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΙΣ

(1) Πιθανὸν νὰ σῴζηται ἔτι ἐν Κερκύρᾳ ἡ οἰκογένεια αὕτη καὶ να διδαχθῶμεν τα κατ' αὐτὴν ὑπό τινος Κερκυραίου.

(2) Ἴδ. τὴν ἐπιστολὴν «ἀπὸ Χίου τοῦ ͵αφλγ' ἔτους» παρὰ *Legrand*, ἔν. ἀν., Β', 351.

ΠΙΝΑΞ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

Η ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΛΕΪΒΝΙΤΙΟΥ

Ἡ περικλεὴς τῶν ἡμετέρων προγόνων φιλοσοφία ἐπ' οὐδένα τῶν κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους φιλοσόφων τοσαύτην ἐπίδρασιν ἤσκησεν, ὅσην ἐπὶ τὸν Γερμανὸν φιλόσοφον Λεϊβνίτιον (Leibniz 1646-1716), ὁ διὰ τὴν δύναμιν καὶ εὐρύτητα τῆς διανοίας, τὴν θαυμαστὴν πολυμέρειαν καὶ ἐκπληκτικὴν πολυμάθειαν οὐχὶ ἀδίκως ἐπεκλήθη νεώτερος Ἀριστοτέλης. Κατ' ἐξοχὴν δ' ἐγένετο ὁ Λεϊβνίτιος τοῦ Πλάτωνος ἐπιμελὴς μελετητής, εἰλικρινὴς θαυμαστὴς καὶ ἐν μέρει κατὰ τὸ εἶδος καὶ τὸ περιεχόμενον ζηλωτὴς καὶ μιμητής. Καὶ δὲν ἔχουσι μὲν αἱ τοῦ Πλατωνικοῦ φιλοσοφήματος ἀρχαὶ παρὰ τῷ Λεϊβνιτίῳ τοιαύτην ἔντασιν καὶ καθαρότητα, οἵαν παρὰ τοῖς Νέοις Πλατωνικοῖς, τοῖς Πατράσι τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῖς Σχολαστικοῖς, πάντως δ' ὅμως εἶναι ἐκ τῶν κυριωτέρων στοιχείων, ἐξ ὧν συνετελέσθη τὸ τοῦ Λεϊβνιτίου φιλοσόφημα. Ἡ δὲ μεγάλη πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν καθόλου καὶ τὴν Πλατωνικὴν ἰδίᾳ οἰκείωσις καὶ ἀγάπη τοῦ φιλοσόφου προῆλθεν ἔνθεν μὲν ἐκ τῆς περὶ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς ἐκ παιδὸς σπουδῆς, ἔνθεν δ' ἐκ τούτου, ὅτι ἀκαδημεικὸν διδάσκαλον ἔσχε τὸν Ἰάκ. Θωμάσιον, ὃς τὴν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν ἀγάπην αὐτοῦ ἐκράτυνεν (1). Εἰ καὶ μὴ ἐγένετο ὁ Λεϊ-

(1) Ὁ πρὸς τὸ τοῦ Πλάτωνος φιλοσόφημα θαυμασμὸς καὶ ἡ τῆς ἀρχαίας καθόλου φιλοσοφίας τιμὴ τοῦ Λεϊβνιτίου φαίνεται ἐναργῶς ἐξ ὧν ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ λέγει. Οὕτω γράφων πρὸς τὸν Hansch («Epistola ad Hanschium de philosophia Platonica» ἰδὲ Oper. Philos ἔκδ. Erdmann σ. 445) παρατηρεῖ: nulla veterum philosophia magis ad christianam accedit, etsi merito, si qui ubique putent Platonem conciliabilem Christo. Sed ignoscendum est veteribus, initia rerum creationemve et corporum nostrorum resurrectionem negantibus. Haec enim sola revelatione sciri possunt. Jnterrim pulcherrima sunt multa Platonis dogmata, quae tu guoque attingis: unam omnium causam esse; esse in divina mente mundum intelligibilem, quem ego quoque vocare soleo regionem idearum. Objectum sapientiae esse τὰ ὄντως ὄντα, substantias nempe simplices, quae a me monades appellantur et semel existentes semper perstant, πρῶτα δεκτικὰ τῆς ζωῆς, id est Deum et animas, et harum potissimas

ὀνίτιος ὅλως Πλατωνικὸς ἢ ἄλλου τινὸς παλαιτέρου ἢ νεωτέρου φιλοσοφήματος κατὰ πάντα θιασώτης καὶ ὀπαδὸς τὴν ἑαυτοῦ αὐτοτέλειαν ἀεὶ θαυμαστῶς διατηρῶν, ὅμως ἐν τοῖς σπουδαιοτέροις διανοήμασι μεγάλην ἔχει συγγένειαν πρὸς τὰ πάλαι φιλοσοφήματα καὶ κατ' ἐξοχὴν πρὸς τὸ Πλατωνικόν.

Τὸ κύριον ζήτημα κατὰ Λεϊβνίτιον εἶναι τοῦτο: τί εἶναι τὸ πραγματικόν, τίς ἡ τῆς οὐσίας ἔννοια ἡ τὴν θεμελιώδη ἀρχὴν τῆς Μεταφυσικῆς ἀποτελοῦσα. Πρὸς τοῦτο ἀποκρινόμενοι οἵ τε ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι τῆς ὑλικῆς θεωρίας ὀπαδοὶ ἰσχυρίζοντο ὅτι μόνον ὑλικαὶ οὐσίαι ὑπάρχουσιν· ὁ δὲ Καρτέσιος παρὰ τὴν ἐκτατὴν οὐσίαν, τουτέστι τὰ σώματα, ἔθετο τὴν νοοῦσαν οὐσίαν, τὸν νοῦν, καὶ ἀπὸ τούτων ἀμφοτέρων διέκρινε τὴν ἄπειρον οὐσίαν, τὸν Θεόν. Ἀλλὰ τῶν μὲν ὑλιζόντων φιλοσόφων ἡ θεωρία ἐλέγχεται κατὰ Λεϊβνίτιον ἡμαρτημένη ἐκ τῆς ὑπάρξεως αὐτοσυνειδησίας καὶ νοήσεως καὶ ἐκ τούτου, ὅτι καὶ αὐταὶ αἱ τῶν σωμάτων ἰδιότητες δὲν δύνανται ἐκ τῆς ὕλης ἐπαρκῶς νὰ ἑρμηνευθῶσι. Τοῦ δὲ Καρτεσίου τὰ μὲν ἄλλα ἐπιδοκιμάζει, ἀποκρούει δ' ὅμως τὴν περὶ τῆς ὕλης δόξαν, καθ' ἣν ἡ φύσις τῆς ὕλης εἶναι ἡ ἔκτασις, δεικνύων ὅτι ἡ φύσις πάσης οὐσίας εἶναι ἡ δύναμις αὐτῆς. Τὰ σώματα δὲν εἶναι καθαρὰ μεγέθη ἀλλὰ δυνάμεις, ὧν ἄνευ ἡ κίνησις καταλείπεται ἀνερμήνευτος. Ἡ ἔννοια δηλαδὴ τῆς οὐσίας ἀνακτέα εἰς τὴν τῆς δυνάμεως καὶ δὴ ἡ οὐσία ὁριστέα οὐχὶ ὡς τὸ καθ' αὑτὸ ὂν ἀλλ' ὡς τὸ καθ' αὑτὸ δρῶν, ὡς ἡ δρῶσα δύναμις. Εἶναι δ' ἡ δύναμις ἀμέριστος καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἁπλῆ καὶ ἀρχικὴ καὶ ἀΐδία, οὐχὶ ταῖς αἰσθήσεσιν ἀλλὰ τῷ νῷ λαμβανομένη· εἶναι νοερά, ἀλλ' ἅμα περιέχει τὴν φύσιν τοῦ σώματος, ὅπερ ἄνευ δυνάμεως εἶναι ἀδιανόητον. Ἡ δύναμις ταυτίζεται πρὸς τὴν τῶν ὄντων οὐσίαν, εἶναι τὸ ἀληθῶς ἀρχέγονον, οὗ ἄνευ οὐδέν,

mentes, producta a deo, simulacra divinitatis......Itaque Platonem Aristoteli et Democrito utiliter conjugendum censeo ad recte philosophandum ... ». Ἄξια ἀναγνώσεως καὶ ὅσα γράφει πρὸς τὸν Remond. ἔ. ἀ. σελ. 725 «j'ai toujours été fort content, même dès ma jeunesse, de la Morale de Platon et encore en quelque façon de sa Métaphysique: aussi ces deux sci en ces vont-elles de compagnie, comme la mathematique et la physique. *Si quelqu'un reduissoit Platon en systême, il rendrait un grand service au gence humain. et l'on verroit, que j'en approche un peu*»).

οὔτε τὰ σώματα οὔτε αἱ ψυχαὶ δύνανται νὰ ἑρμηνευθῶσι. Τὰ ὄντα δὲν εἶναι μέρη τῆς δυνάμεως, διότι αὕτη εἶναι ἀμέριστος, ἀλλ᾽ αὐτὸ τοῦτο δυνάμεις καὶ ἑπομένως οὐσίαι. Ὅσα ἄρα ὄντα, τοσαῦται καὶ δυνάμεις. Τοῖς δ᾽ Ἀτομικοῖς συνομολογεῖ μὲν ὅτι τὰ ὄντα συνίστανται ἐξ ἁπλῶν καὶ ἀμερίστων καὶ ἀϊδίων στοιχείων ἀλλ᾽ ἅμα παρατηρεῖ ὅτι τὰ στοιχεῖα ταῦτα θεωρούμενα καθ᾽ ὃν οἱ Ἀτομικοὶ ἤθελον τρόπον, δηλαδὴ ὡς ὑλικά, δὲν δύνανται νὰ ὦσιν ἀμέριστοι· διότι τὸ ἔνυλον εἶναι ἐπ᾽ ἄπειρον μεριστὸν καὶ κατ᾽ ἀκολουθίαν τότε μόνον τὰ πρῶτα τῶν ὄντων στοιχεῖα ὑπάρχουσιν ἀμέριστα, ὅταν ὦσιν ἀνώμοια, ἄϋλα, ταῖς ψυχαῖς παραπλήσια. Ἀνάγκη ἄρα κατὰ Λεϊβνίτιον νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι τὰ πρῶτα τῶν ὄντων στοιχεῖα δὲν εἶναι ὑλικὰ ἄτομα ἀλλὰ νοεραὶ ἁπλαῖ οὐσίαι, μεταφυσικαὶ στιγμαὶ (points metaphysiques) (1). Αὗται δὴ αἱ πρῶται οὐσίαι, αἷς ἰδιάζει τὸ ἀμέριστον καὶ πραγματικόν, ὀνομάζονται ὑπὸ τοῦ Λεϊβνιτίου Μονάδες. Αἱ μονάδες οὖσαι αἱ πρῶται οὐσίαι, τὰ ἀρχικὰ πάντων τῶν ὄντων στοιχεῖα, φανερὸν ὅτι οὔτε προῆλθον ἔκ τινος οὔτε εἴς τι νὰ μεταβληθῶσι δύνανται. Ἁπλαῖ δ᾽ ὑπάρχουσαι αἱ μονάδες καὶ ἀμέριστοι ὑποστάσεις δὲν γεννῶνται, ὥσπερ τὰ σύνθετα, διὰ συνδέσεως στοιχείων οὐδ᾽ ἀπόλλυνται διὰ τοῦ χωρισμοῦ αὐτῶν, ἀλλ᾽ ἡ γένεσις καὶ ὁ ἀφανισμὸς αὐτῶν θὰ ἦτο δυνατὸς μόνον διὰ τῆς ἀμέσου ἐνεργείας τῆς θείας παντοδυναμίας. Καὶ ἐπειδὴ αἱ δυνάμεις εἶναι κατ᾽ ἀριθμὸν ἄπειροι, φανερὸν ὅτι καὶ αἱ μονάδες εἶναι ὡσαύτως ἄπειροι. Ἀλλ᾽ ἑκάστη αὐτῶν εἶναι ὡρισμένον ὂν καὶ δὴ διάφορος τῶν ἄλλων μονάδων ἔχουσα τὰς ἰδίας αὐτῇ ἰδιότητας, αἵτινες ὡς εἰς ἁπλοῦν ὂν ἀνήκουσαι δὲν εἶναι εἰκότως ἐξωτερικαὶ (σχῆμα, μέγεθος κτλ.) ἀλλ᾽ ἐσωτερικαί. Αἱ μονάδες εἶναι προσέτι αὐτοτελεῖς καὶ ἀπ᾽ ἀλλήλων ἀνεξάρτητοι οὐδεμίαν δεχόμεναι ἔξωθεν ἐπενέργειαν, διότι δὲν ἔχουσι, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ φιλοσόφου, θυρίδας, δι᾽ ὧν θὰ ἠδύνατό τι νὰ εἰσέρχηται καὶ ἐξέρχηται (2). Ἀλλ᾽ ὁπότε αἱ μονάδες οὐδεμίαν ἐπ᾽ ἀλλήλας ἀσκοῦσιν ἐπενέργειαν, ἐρωτᾶται πῶς ποτε πρέπει νὰ ἑρμηνευθῇ ἡ ἐν αὐταῖς παρατηρουμένη συμφωνία, ἥτις προφανῶς δὲν δύναται ὡς ἁπλῆς τύχης ἔργον νὰ θεωρηθῇ. Πρὸς τὸ ἐρώτημα τοῦτο

(1) Oper. Phil. σ. 126.

(2) Les monades n'ont point de fenêtres, par lesquelles quelque chose y puisse entrer ou sortir. (Monad. op. phil. σ. 705).

ἀποκρίνεται ὁ Λεϊβνίτιος ἐφαρμόζων πρὸς πάντα τὰ ὄντα τὴν ὑπὸ τοῦ *Geulincx* καὶ *Spinoza* εἰσηγηθεῖσαν θεωρίαν τῆς παραλληλίας καὶ συμπτώσεως (occasionalismus) καὶ ἀνάγει τὴν τῶν μονάδων ἁρμονίαν εἰς ἰδίαν αἰτίαν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ πάντα τὰ ὄντα καίπερ οὐδεμίαν ἔξωθεν ἐπίδρασιν δεχόμενα ἔχουσι πρὸς ἄλληλα σχέσιν τελείας συμφωνίας, ἐπάναγκες νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι ἡ κοινὴ αὐτῶν ἀρχή, ἡ θεία βούλησις, προδιέταξε πάντα ἁρμονικῶς ἐκείνας ἑκάστῳ καθορίσασα τὰς καταστάσεις, αἵτινες πρὸς τὰς ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις καταστάσεις ἀντιστοιχοῦσιν. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν αἱ μονάδες ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας ὡς δύο ὡρολόγια, ἅπερ καίπερ δι᾿ ἰδίου ἑκάτερον μηχανήματος λειτουργοῦντα ὅμως οὕτως ὑπὸ τοῦ τεχνίτου εἶναι κατεσκευασμένα, ὥστε τὴν αὐτὴν νὰ δεικνύωσιν ὥραν.

Εἰ καὶ μὴ δέχονται αἱ μονάδες ἄμεσον ἀπ᾿ ἄλλου ἐπίδρασιν, ὅμως παράγει ἑκάστη ἐν ἑαυτῇ ἐκείνας τὰς παραστάσεις, ἃς θὰ παρῆγεν, εἰ τὰ ἔξω ἐπ᾿ αὐτὴν ἐπενήργουν, ἔχει πρὸς τὰ ἄλλα ὄντα τὴν αὐτὴν σχέσιν, ἣν θὰ εἶχεν, εἰ ἄμεσον ὑφίστατο ἄλλων τὴν ἐπενέργειαν. Τοῦτο προέρχεται κατὰ τὸν φιλόσοφον ἐντεῦθεν, ὅτι ὁ θεὸς κατὰ τὴν δημιουργίαν ἑκάστῃ μονάδι ἔδωκε τὴν φύσιν καὶ ἐνέργειαν, ἣν ἡ πρὸς πάσας τὰς ἄλλας ἀναφορὰ αὐτῆς ἀπῄτει (1).

Ἡ κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ὑπὸ τοῦ θεοῦ διάταξις τῶν μονάδων συνίστησι τὴν πολυθρύλητον καὶ μεγάλην ἐν τῷ φιλοσοφήματι τοῦ Λεϊβνιτίου δύναμιν ἔχουσαν **προδιατεταγμένην ἁρμονίαν**, καθ᾿ ἣν ἐκ τῶν ἀναριθμήτων καθ᾿ ἕκαστα ὄντων καὶ τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν ἀποτελεῖται τὸ τέλειον καὶ ἐν πᾶσι τοῖς μέρεσιν ἁρμονικώτατον ὅλον, ὅπερ ὀνομάζομεν κόσμον. Οὐδ᾿ ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ συμφωνῶσι πρὸς ἀλλήλας αἱ μονάδες, ὁπότε πᾶσαι κοινὴν ἔχουσι τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ αὐτὸ καθόλου παριστᾶσιν. Αἱ μονάδες δηλαδὴ ἔχουσιν ἀναγκαίως ἐν ἑαυταῖς τὴν αἰτίαν τῆς ἑαυτῶν ἐνεργείας, ἥτις εἶναι ἡ παράστασις. Ἐνέργεια τῶν μονάδων εἶναι αἱ παραστάσεις, οὐσία αὐτῶν ἡ νοητικὴ δύναμις, ἡ δύναμις τοῦ παριστάναι. Ἀλλ᾿ εἰς τί ποτε ἀναφέρεται ἡ

(1) Τούτων οὕτως ἐχόντων, φανερόν, ὅτι αἱ μονάδες, καίτοι δὲν ἐνεργοῦσιν ἐπ᾿ ἀλλήλας, ὅμως ἑκάστη δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὑπὸ τῶν ἄλλων κατὰ τοσοῦτο διοριζομένη, καθ᾿ ὅσον πέφυκεν ἐκείνην ἔχουσα τὴν παραστατικὴν ἐνέργειαν καὶ τῆς ἀναπτύξεως βαθμίδα, ἥτις συνᾴδει πρὸς τὴν φύσιν καὶ ἀνάπτυξιν πασῶν τῶν ἄλλων μονάδων.

παραστατικὴ αὐτῶν ἐνέργεια; Τί παριστᾶσιν αἱ μονάδες; Ἑκάστη, ἀποκρίνεται ὁ φιλόσοφος, μονὰς παρίστησι τὸ σύμπαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ. διὸ καὶ εἰκονίζονται αἱ μονάδες ὡς ἐναργῆ κάτοπτρα τοῦ παντός, ὡς διάφοροι μικρόκοσμοι. Εἶναι δὲ διάφοροι μικρόκοσμοι, διότι ἑκάστη μονὰς παρίστησι μὲν τὸν αὐτὸν κόσμον, παρίστησι δ' ὅμως αὐτὸν κατ' ἴδιον καὶ τῇ φύσει αὐτῆς προσήκοντα τρόπον καὶ δὴ σαφέστερον μὲν τὰ ἐγγυτέρω ἀσαφέστερον δὲ τὰ πορρωτέρω ὄντα. Ἐκ τούτου προέρχεται ἡ τῶν παραστάσεων διάκρισις εἰς σκοτεινὰς καὶ σαφεῖς. Σκοτειναὶ μὲν παραστάσεις εἶναι αἱ μὴ ἐξαρκοῦσαι πρὸς ἐπίγνωσιν τοῦ εἰς ὃ ἀναφέρονται ὑποκειμένου, σαφεῖς δὲ αἱ πρὸς τοῦτο ἐπαρκεῖς. Αἱ σαφεῖς πάλιν παραστάσεις εἶναι ἤτοι συγκεχυμέναι ἢ διακεκριμέναι (vel confusae vel distinctae) (1). Ἐὰν μὲν δηλ. παρέχωσι τὴν διάγνωσιν τῶν γνωρισμάτων ἑκάστων τοῦ ὑποκειμένου, εἶναι διακεκριμέναι· ἐὰν δὲ μή, συγκεχυμέναι. Ἐκ δὲ τῆς διαφόρου περὶ τὸ παριστάναι δυνάμεως προέρχεται ἡ διάκρισις, καθ' ἣν ἄλλαι μὲν τῶν μονάδων σαφέστερον καὶ ἐναργέστερον ἄλλαι δὲ ἀσαφέστερον καὶ ἀμυδρότερον τὸ σύμπαν παριστᾶσιν. Οὕτως ἀποτελεῖται σειρά τις βαθμολογικὴ ἄγουσα ἀπὸ τῶν ἀσαφεῖς καὶ σκοτεινὰς ἐχουσῶν παραστάσεις μονάδων εἰς τὴν μονάδα ἐκείνην, ἐν ᾗ μόνον σαφὴς καὶ ἐναργὴς πασῶν τῶν λοιπῶν ὑπάρχει παράστασις. Καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Καρτεσίου τεθεῖσαν ἀρχὴν τὸ σαφὲς καὶ ἐναργὲς ἔχει πρὸς τὸ ἀσαφὲς καὶ συγκεχυμένον ὡς ἡ αἴσθησις πρὸς τὴν νόησιν, φανερὸν ὅτι ἐν τῇ βαθμολογικῇ σειρᾷ διακρίνονται αἱ μονάδες, ἐν αἷς κρατεῖ μᾶλλον ἢ ἧττον ἡ αἴσθησις, ἀπ' ἐκείνης τῆς μονάδος, ἣ μόνον καθαρὰν ἔχει νόησιν. Αἰτία δὲ τῆς ὑπάρξεως οὕτω διαφόρων παραστάσεων εἶναι ἡ φύσις τῶν μονάδων· διότι παρὰ τὴν δύναμιν, ἥτις τὴν οὐσίαν ἑκάστης μονάδος κυρίως ἀποτελεῖ, ὑπάρχει καὶ τὸ ὅριον τῆς δυνάμεως ταύτης, παρὰ τὴν τελειότητα ὁ περιορισμὸς αὐτῆς, παρὰ τὴν ἐνέργειαν τὸ πάθος. Οὕτω πρὸς μὲν τὴν ἐνέργειαν καὶ τελειότητα ἀντιστοιχοῦσιν αἱ σαφεῖς, πρὸς δὲ τὸ πάθος καὶ τὴν ἀτέλειαν αἱ ἀσαφεῖς παραστάσεις. Αἱ μονάδες λοιπὸν κατὰ διάφορον ἑκάστη τρόπον παριστᾶσι τὸ σύμπαν διακρινόμεναι κατὰ τὴν ἐνεργητικὴν αὐτῶν καὶ παθητικὴν κατάστασιν, τουτέστι κατὰ τὴν

(1) obscura est notio, quae non sufficit ad rem repraesentatam agnoscendam.

μείζονα ἢ ἐλάσσονα περὶ τὸ παριστάναι δύναμιν. Καὶ ἡ μὲν ἐνέργεια αὐτῶν εἶναι ἡ οὐσία, ἡ ἐντελέχεια(1), τὸ δὲ πάθος ἡ λεγομένη ὕλη· Ἡ ὕλη δὲν εἶναι κατ' ἀλήθειαν σωματικόν τι καὶ ὁ τὸν χῶρον πληρῶν ὄγκος, ὡς ταῖς αἰσθήσεσι προσπίπτει, ἀλλ' ἁπλῶς ἡ αἰτία τῆς κωλύσεως τῆς τῶν μονάδων ἐνεργείας, τὸ φαινόμενον, ὃ παρέχουσιν αἱ συγκεχυμένας παραστάσεις ἔχουσαι κατώταται μονάδες. Ἀλλ' ὁριζόμενος ὁ Λεϊβνίτιος τὴν ὕλην ὡς φαινόμενον δὲν σκοπεῖ νὰ ἀρνηθῇ τὴν φύσιν αὐτῆς ἀλλὰ νὰ ἑρμηνεύσῃ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ σώματος καὶ τὴν ἀπὸ τῆς ψυχῆς διαφορὰν αὐτοῦ· διὸ καὶ ἀποφαίνεται ὅτι ἡ ὕλη εἶναι οὐχὶ τυχαία ἀλλ' ἀναγκαία καὶ ἐν τῇ οὐσίᾳ τῆς μονάδος τὴν αἰτίαν αὐτῆς ἔχουσα παράστασις, εἶναι «phaenomenon bene fundatum». Ἡ ὕλη ὑπάρχει ὠργανωμένον τι καὶ ἀπείρως μεμερισμένον καὶ κινούμενον σῶμα, ὅπερ καθ' ἑαυτὸ θεωρούμενον δὲν ἀποτελεῖ ἑνιαῖον ὅλον καὶ πραγματικὴν ἑνότητα. Πᾶν σῶμα εἶναι ὀργανισμός, ἐκ διαφόρων μερῶν συνεστῶσα καὶ κεντρικῇ τινι μονάδι ὑπηρετοῦσα μηχανή, ἧς πᾶν μέρος εἶναι κόσμος ἀπείρους ἑτέρους ἐν ἑαυτῷ περιέχων. Ἁπλῶς εἰπεῖν οὐδὲν κατὰ Λεϊβνίτιον ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ ἄψυχον καὶ ἀνόργανον· καὶ αὐτὴ δ' ἡ κατὰ τὸ φαινόμενον νεκρὰ ὕλη εἶναι ἄριστα διατεταγμένη καὶ ἀποτελεῖ κόσμον ἐμψύχων ὄντων. Ἡ ἀντίθεσις τῶν ὀργανικῶν καὶ ἀνοργάνων πρέπει νὰ νοηθῇ ὡς διάκρισις τελειοτέρων καὶ ἀτελεστέρων ὀργανισμῶν, ἡ δ' ἀντίθεσις τῶν ἐμψύχων καὶ ἀψύχων ὡς διάκρισις ἀνωτέρας καὶ κατωτέρας ψυχικῆς ἀναπτύξεως. Ὅπου καθόλου ὑπάρχει σύστημα μονάδων, ἐκεῖ ὑπάρχει κεντρική τις μονάς, δι' ἧς τὸ σύστημα συνέχεται, τουτέστιν ἐκεῖ ὑπάρχει ψυχή. Ἐάν, λέγει, πᾶν τὸ ἔχον παραστάσεις ὀνομάσωμεν ψυχήν, πρέπει πάσας τὰς ἁπλᾶς οὐσίας, πάσας τὰς μονάδας, νὰ καλέσωμεν ψυχάς. Ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ σαφεῖς παραστάσεις εἶναί τι πλέον τῶν συνήθων παραστάσεων, δυνάμεθα τὸ γενικὸν τῆς μονάδος ὄνομα νὰ προσνείμωμεν εἰς τὰς ἁπλᾶς οὐσίας τὰς ἐχούσας καθόλου παραστάσεις, ψυχὰς δὲ νὰ καλέσωμεν ἐκείνας τὰς οὐσίας, αἵτινες ἔχουσι σαφεστέρας καὶ ὑπὸ τῆς μνήμης παρακο-

(1) Ἐντελέχειαν ὀνομάζει ὁ Λεϊβνίτιος οὐ μόνον τὴν μονάδα καθ' ἑαυτὴν ὡς ἔχουσαν τὸ ἐντελές, τὴν αὐτάρκειαν, ἀλλὰ καὶ τὴν δρῶσαν δύναμιν αὐτῆς.

λουθουμένας παραστάσεις (1). Πᾶσα μονὰς μετὰ τοῦ ἰδίου σώματος ἀποτελεῖ ζῶσαν οὐσίαν· οὕτω δ' ὑπάρχει οὐ μόνον πανταχοῦ ζωὴ μετὰ ὀργάνων, ἀλλὰ καὶ ἄπειρος σειρὰ ὄντων, ὧν ἄλλα μὲν ὑπηρετοῦσιν, ἄλλα δὲ δεσπόζουσι καὶ σαφεῖς ἔχουσι παραστάσεις. Τὸ τοιαύτας παραστάσεις ἔχον ὂν ὀνομάζεται ἔμψυχον καὶ ἡ κεντρικὴ μονὰς αὐτοῦ ψυχή (2)

Ἡ ψυχὴ εἶναι ἡ κρατοῦσα μονὰς, τὸ οὐσιῶδες κέντρον τοῦ σώματος καὶ δύναται κατὰ τοσοῦτο νὰ ὀνομασθῇ ἡ ἐπὶ τὰς μονάδας τοῦ σώματος δρῶσα οὐσία, καθ' ὅσον αὗται εἶναι πρὸς ἐκείνην προσηρμοσμέναι καὶ κατ' ἐκείνην μεταβάλλονται.

Ἡ ψυχὴ εἶναι οὐ μόνον νοοῦν ὄν, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐντελέχεια τοῦ ζῶντος σώματος. Ἐπειδὴ δ' ἑκάστη μονὰς οὐδεμίαν ἔξωθεν δέχεται ἐνέργειαν, φανερὸν ὅτι ἡ ψυχή, ἥτις εἶναι μονάς, δὲν λαμβάνει ἔξωθεν τὰς ἑαυτῆς παραστάσεις, ἀλλ' ἔχει πάσας ἐμφύτους. Ἀλλὰ λέγων ὁ Λεϊβνίτιος ὅτι αἱ παραστάσεις εἶναι ἔμφυτοι, δὲν ἐννοεῖ ὅτι πᾶσαι ὑπάρχουσιν ἐν τῇ ψυχῇ ἐναργεῖς, ἀλλ' ἁπλῶς ὅτι ἀρχῆθεν ἐν αὐτῇ δυνάμει ὑπάρχουσιν. Ὅθεν ἡ ψυχὴ τὰς παραστάσεις ἐν ἑαυτῇ οἱονεὶ σπερματικῶς ἔχουσα, δύναται νὰ παοαβληθῇ οὐχὶ πρὸς πινακίδα ἄγραφον (tabula rasa), καθάπερ οἱ ἐμπειρικοὶ ἐνόμιζον, ἀλλὰ πρὸς ἀκατέργαστον μάρμαρον, ἐν οὗ ταῖς βλεψὶν εἶναι ὑποτετυπωμένον τοῦ ἀνδριάντος τὸ διάγραμμα. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἡ αἴσθησις δὲν πρέπει τὰ θεωρηθῇ ὡς πηγὴ τῆς νοήσεως, ἀλλὰ πρώτη βαθμὶς αὐτῆς, οὐχὶ ὡς αἰτία τῆς νοήσεως, ἀλλὰ μορφή, ἣν ἡ νόησις ἐν τῇ κατωτάτῃ αὐτῆς βαθμίδι λαμβάνει. Ἡ διάκρισις δηλαδὴ τῆς αἰσθήσεως καὶ νοήσεως ἀνακτέα εἰς τὴν διάκρισιν ἀτελεστέρων καὶ τελειοτέρων, σκοτεινῶν καὶ σαφῶν παραστάσεων. Ὅ,τι διὰ τῆς νοήσεως σαφῶς, τοῦτο διὰ τῆς αἰσθήσεως ἀσαφῶς καὶ συγκεχυμένως παρίσταται. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἐνταῦθα κρατεῖ ὁ καθολικὸν κῦρος ἔχων νόμος τῆς συνεχείας καὶ ἀναπτύξεως, διὰ τοῦτο ἡ ἀτελεστέρα καὶ ἀσαφεστέρα παράστασις προηγεῖται τῆς τελειοτέ-

(1) (Εἰς τὸν Λεϊβνίτιον ὀφείλεται ἡ ἐν τῇ ψυχολογίᾳ σπουδαία καταστᾶσα διάκρισις τῆς ἀσαφοῦς ἀπὸ τῆς σαφοῦς παραστάσεως, τῆς Porception ἀπὸ τῆς apperception).

(2) Oper Philos σ. 706—715.

(3) gnstem Nonv. Oper. Phil. σ. 128.

ρας καὶ σαφεστέρας, ἡ αἴσθησις τῆς νοήσεως. Διὸ δυνάμεθα νὰ ἐπαναλάβωμεν τὴν παλαιὰν ἐκείνην ῥῆσιν, ὅτι οὐδὲν ὑπάρχει ἐν τῷ νῷ ὃ οὐκ ἐγένετο πρότερον ἐν τῇ αἰσθήσει, ἀρκεῖ ν ἀἐνθυμώμεθα, ὅτι ὁ νοῦς ἔχει τὴν δύναμιν τοῦ παράγειν παραστάσεις ἐξ ἑαυτοῦ. Ὁ νοῦς ἔχει δύο ἀϊδίους ἀρχάς, τὴν τῆς ταυτότητος καὶ τὴν τοῦ ἀποχρῶντος λόγου· ἐκείνη μὲν ὁρίζει τὸ λογικῶς δυνατὸν καὶ δεικνύει τὰς ἀναγκαίας καὶ λογικὰς ἀληθείας, οἷαι οὐ μόνον ἐν τῇ καθαρᾷ Μαθηματικῇ ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Λογικῇ κάὶ τῇ Μεταφυσικῇ καὶ τῇ Ἠθικῇ ὑπάρχουσιν, αὕτη δὲ ὁρίζει τὰς πραγματικὰς ἀληθείας, οἵας ἐν τῇ Φυσικῇ εὑρίσκομεν. Πρὸ δέ, διακρίνει ὁ Λεϊβνίτιος τὰς ἀρχεγόνους καὶ τὰς παραγώγους τοῦ νοῦ ἀληθείας, ὧν ἐκεῖναι μὲν δι᾽ἀναλυτικῶν, αὗται δὲ διὰ συνθετικῶν κρίσεων ἐξαγγέλλονται. Καὶ δὲν ἀρνεῖται μὲν τὰς ἐκ τῆς πείρας ἀληθείας οὐδὲ καταφρονεῖ τῆς πείρας θεωρῶν αὐτὴν ἀναγκαίαν τῆς κατὰ λόγον γνώσεως βαθμίδα, ἀλλ᾽ ἅμα παρατηρεῖ ὅτι περὶ τῆς ἀληθείας τῶν αἰσθημάτων καὶ τῆς πραγματικότητος τῶν αἰσθητῶν πειθόμεθα προσμετροῦντες τὰ φαινόμενα πρὸς τὰς ἀϊδίους τοῦ νοῦ ἀληθείας. Ἐκ τῆς φύσεως τῆς ψύχῆς, ὑπαρχούσης ἁπλῆς καὶ νοερᾶς οὐσίας, μονάδος, προέρχεται ἡ ἀθανασία αὐτῆς.(8) Ὁ λεγόμενος θάνατος ἑρμηνεύεται ἐκ τῆς φύσεως τῶν μονάδων. Ἑκάστη δηλαδὴ μονὰς δύναται ἤτοι διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἑαυτῆς πάραστάσεων νὰ ἀποτελέσῃ τὸ κέντρον ἑτέρων μονάδων καὶ αὕτη ἀπὸ ὑπηρετούσης νὰ ἀποβῇ κρατοῦσα μονὰς ἢ τἀνάπαλιν σκοτιζομένων τῶν παραστάσεων νὰ καταπέσῃ ἀπὸ τῆς ἐν ᾗ ὑπῆρχε βαθμίδος εἴς τινα κατωτέραν καὶ ἀπὸ κρατούσης νὰ καταστῇ ὑπηρετική. Οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ ἐν συνεχεῖ οὖσα ἀναπτύξει, ἐν καταστάσει μεταβατικῇ ἀπὸ ἀσαφεστέρων εἰς σαφεστέρας ἢ τοὐναντίον ἀπὸ σαφεστέρων εἰς ἀσαφεστέρας παραστάσεις, προσλαμβάνει κατὰ τὴν καθολικὴν τοῦ κόσμου ἁρμονίαν ἀνάλογον πρὸς τὴν ποιότητα αὐτῆς σῶμα, τουτέστιν εἰσέρχεται εἰς τελειότερον ἢ ἀτελέστερον ὀργανισμόν. Καὶ ἡ μὲν ἐκ τοῦ μεθ᾽ οὗ ἤδη ὑπῆρχε σώματος ἔξοδος τῆς ψυχῆς καλεῖται θάνατος,

(8) Tout esprit ètant comme un mond à part, suffisant à lui-même, indépendant de toute autre créature, en velopant l'infini, exprimant l'univers, est aussi durable, aussi subsistant, et aussi absolu que l' univers même de creature. (Oper phil. σ. 128).

ἡ δὲ εἰς νέον σῶμα εἴσοδος γένεσις. Θάνατος καὶ γένεσις κατὰ τὴν αὐστηρὰν τοῦ ὅρου ἐκδοχὴν δὲν ὑπάρχει. ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν εἶναι κατ' ἀλήθειαν σύμπτυξις καὶ ἐλάττωσις (involution), αὕτη δὲ ἀνάπτυξις καὶ αὔξησις (évolution). Τὸ λεγόμενον λοιπὸν ὅτι ἀποθνήσκει ὂν ἀποβάλλει ἁπλῶς μέρος τῆς τοῦ σώματος μηχανῆς καὶ ἐπανέρχεται εἰς τὴν ἀρχικὴν κατάστασιν, ἐν ᾗ καὶ πρὸ τῆς γεννήσεως ὑπῆρχεν. Ὁπότε δ' ἡ ἀθανασία εἶναι ἐπακολούθημα τῆς τῶν μονάδων φύσεως, φανερὸν ὅτι ἀνήκει ἀνεξαιρέτως πάσαις ταῖς ψυχαῖς καὶ δὴ οὐ μόνον αἱ τῶν ἀνθρώπων ἀλλὰ καὶ αἱ τῶν ζῴων ψυχαὶ εἶναι ἀθάνατοι, πλὴν ὅτι ἐκεῖναι διὰ τὴν ὑπερτέραν ἀξίαν διατηροῦσιν εἰς τὸν ἀεὶ χρόνον τὴν ἀνάμνησιν καὶ συνείδησιν τῆς προτέρας αὐτῶν καταστάσεως.

Τελειοτάτη ψυχή, καθαρωτάτη μονάς, εἶναι ὁ Θεός. Τὰς περὶ ὑπάρξεως Θεοῦ ὑπαρχούσας ἀποδείξεις θεωρεῖ ὁ Λεϊβνίτιος ἱκανὰς καὶ μόνον συμπληρώσεως χρῃζούσας. Οὕτω τὴν ὀντολογικὴν ἀπόδειξιν τοῦ Καρτεσίου, καθ' ἣν ἐκ τῆς ἐννοίας τοῦ τελειοτάτου ὄντος συνάγεται ἡ ὕπαρξις αὐτοῦ, ἀποδέχεται ὁ Λεϊβνίτιος ὡς ὀρθήν, πλὴν ὅτι πρέπει πρότερον νὰ δειχθῇ ὅτι ἡ ἔννοια ἐκείνη εἶναι δυνατὴ καὶ ἀντιφάσεως ἀπηλλαγμένη. Τῇ ἀποδείξει ταύτῃ προστίθεται ἡ λεγομένη κοσμολογική. Κατὰ ταύτην τὰ μὴ δι' ἑαυτῶν ὑπάρχοντα καὶ ἑπομένως μόνον τυχαῖα ὄντα προϋποτιθέασιν ἀναγκαῖόν τι καὶ καθ' ἑαυτὸ ὄν. Ἀλλὰ μὴν τὰ ἐν τῷ κόσμῳ ὄντα εἶναι τυχαῖα καὶ ἕκαστον αὐτῶν ἔχει τὴν αἰτίαν σχετικὴν ἐν ἑτέρῳ· ὅσον δὲ καὶ ἂν διεξέλθωμεν τὴν σειρὰν ταύτην τῶν σχετικῶν αἰτίων, οὐδέποτε θὰ ἔλθωμεν εἰς τὴν τελικὴν καὶ ἀπόλυτον αἰτίαν. Ἀνάγκη ἄρα ἐκτὸς τοῦ κόσμου νὰ ὑπάρχῃ καὶ τελικὴ καὶ ἀναγκαία αἰτία τῆς εἰρημένης τῶν αἰτίων σειρᾶς. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς σκοπιμότητος τῆς τοῦ κόσμου διατάξεως τεκμαιρόμεθα τὴν ὕπαρξιν σκοπὸν τιθεμένου καὶ τὸ ἄριστον βουλομένου καὶ ποιοῦντος ὄντος ὡς αἰτίου τοῦ κόσμου. Τέλος δὲ ἰδίαν ἀπόδειξιν παρέχει ἡ περὶ προδιατεταγμένης ἁρμονίας θεωρία. Ὁπότε δηλαδὴ τὰ καθ' ἕκαστον ὄντα, ἐξ ὧν ὁ κόσμος συνέστηκεν, ὑπάρχουσι σύμφωνα, καίπερ οὐδεμίαν ἐπ' ἄλληλα ἀσκοῦντα ἐπίδρασιν, εὔδηλον ὅτι ὑπάρχει κοινὴ αἰτία, ἡ πάντα ἐναρμονίως πρὸς ἄλληλα διέθηκεν. Ἡ αἰτία αὕτη εἶναι ὁ Θεός. Τὸ ὑπέρτατον ὂν θεωρητέον ἕν, διότι ἡ

πάντων τῶν ὄντων ἀλληλουχία δεικνύει τὴν ἑνότητα τῆς αἰτίας αὐτῶν· ἔχει ἄπειρον νόησιν, διότι μόνον τοιαύτη ἠδύνατο πάντας τοὺς δυνατοὺς κόσμους νὰ γινώσκῃ καὶ ἐκ τούτων ἕνα νὰ ἐκλέξῃ· ἔχει ἄπειρον ἀγαθότητα, διότι διὰ ταύτης ἦτο ἡ ἐκλογὴ ἐκείνη δυνατή, ἄπειρον δύναμιν, δι' ἧς ἡ ἄπειρος ἀγαθότης δύναται νὰ ἐκδηλωθῇ. Ἀλλ' ἐκ πασῶν τῶν τοῦ Θεοῦ ἰδιοτήτων ἐξαίρεται κυρίως ἡ σοφία· διότι ὁ Θεὸς ἔπρεπε τὰ μυρία καθ' ἕκαστον ὄντα καὶ τοὺς μυρίους αὐτῶν συνδυασμοὺς παντελῶς νὰ διορᾷ, μὴ μόνον τὸν γενόμενον κόσμον, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς νοητοὺς κόσμους καὶ τὰ μέρη αὐτῶν νὰ γινώσκῃ καὶ ἐκ τούτων τὸν τελειότατον νὰ ἐκλέξῃ. Ὁ Θεὸς παρίστησιν ἐναργῶς καὶ τελείως πάντα συγχρόνως, τό τε δυνατὸν καὶ τὸ πραγματικόν, τό τε παρελθὸν καὶ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον(1).

Εἶναι ἡ καθολικὴ πάντων πηγή, αἱ δὲ δημιουργηθεῖσαι μονάδες μιμοῦνται αὐτόν, ὅσον δύνανται, καὶ ὅσῳ σαφεστέρας ἔχουσι παραστάσεις, τοσούτῳ εἶναι τελειότεραι καὶ τῷ Θεῷ συγγενέστεραι· ἀλλ' οὐδεμία δύναται νὰ ἐπιτύχῃ τῆς σαφηνείας τῆς παραστάσεως ἐκείνου, ὃς μόνος ἔχει τελειοτάτην νόησιν καὶ γνῶσιν. Ὁ Θεὸς εἶναι ἡ αἰτία τῆς καθολικῆς ἁρμονίας καὶ ἡ πηγὴ παντὸς καλοῦ, ἡ ἀρχὴ τοῦ κόσμου καὶ ὁ σκοπὸς αὐτοῦ. Πάντα τείνουσι πρὸς τὸν Θεόν, ὥσπερ καὶ ἐγένοντο ἐξ ἐκείνου. Εἶνε τὸ τελειότατον καὶ ἐρασμιώτατον ὄν, ἡ δὲ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη, προϊὸν τῆς γνώσεως αὐτοῦ, ἀποτελεῖ τὴν ἀληθῆ εὐσέβειαν καὶ εὐδαιμονίαν. Ἐπακολούθημα τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης εἶναι ἡ κατὰ τὴν βούλησιν ἐκείνου ἐνέργεια καὶ ἡ ἐπὶ τῷ ἀγαθῷ χαρά, ἥτις εἶναι τὸ ἰσχυρότατον τῆς ἀρετῆς ἔρεισμα. Ἡ εὐσέβεια εἶναι σαφήνεια τοῦ νοῦ καὶ καθαρότης τῆς βουλήσεως, παιδεία καὶ ἀρετή. Αἱ δὲ θρησκευτικαὶ τελεταὶ εἶναι ἁπλῶς τύποι καὶ εἴδωλα τῆς ἀληθείας. Καὶ πρέπει μὲν οἱ τύποι νὰ θεραπεύωνται, ἂν ὦσιν ἐπιτήδειοι νὰ ἐξαγγέλλωσι καὶ πραγματῶσιν ὅ,τι μιμοῦνται· ἀλλὰ πολλάκις συμβαίνει, ὥστε ἡ εὐσέβεια ὑπὸ τῶν ἐξωτερικῶν τύπων νὰ καταπνίγηται καὶ τὸ θεῖον φῶς νὰ μὴ ἐκδηλῶται καθαρόν(2).

Κατὰ ταῦτα ἡ οὐσία τῆς θρησκείας εἶναι ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη καὶ ἔχει ὅρον μὲν ἀπαραίτητον τὴν ὀρθὴν περὶ Θεοῦ ἔννοιαν, ἔντονον

(1) (Oper Philos σ. 187).
(2) (Oper Phil. σελ. 468 ἑξ.)

δ' ἐκδήλωσιν τὴν πρὸς τοὺς ἄλλους ἀγάπην. Διαφώτισις καὶ ἀρετὴ εἶναι τὰ κύρια τῆς θρησκείας στοιχεῖα, πάντα δὲ τὰ λοιπά, ὡς λατρεῖα καὶ δόγμα, ἔχουσιν οὐ μεγάλην ἀξίαν. Ἔκφανσιν δὲ περιφανεστάτην τῆς φυσικῆς θρησκείας θεωρεῖ ὁ φιλόσοφος τὴν κατὰ Χριστὸν ἐπιφανῆ τοιαύτην, δι' ἧς οὐ μόνον ἡ εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς πίστις, ἀλλὰ καὶ αἱ ὀρθότεραι περὶ Θεοῦ ἔννοιαι διεδόθησαν καὶ ἡ τῶν σοφῶν θρησκεία κατέστη θρησκεία τοῦ λαοῦ. Ἀλλ' ὅμως δὲν ἀπορρίπτει τὰς ἄλλας θρησκείας ὡς ἐχούσας πολλὰς ἀληθείας, παρατηρῶν ὅτι καὶ οἱ εἰδωλολάτραι δὲν ἀποκλείονται τῆς μακαριότητος, διότι πρὸς ἐπίτευξιν τῆς θείας χάριτος οὐδὲν ἄλλο ἀπαιτεῖται ἢ καθαρὰ βούλησις. Περὶ δὲ τῆς σχέσεως πίστεως καὶ τοῦ προκειμένου καταπολεμεῖ ὁ Λεϊβνίτιος τὴν θεωρίαν τοῦ Bayle, καθ' ἣν ἡ πίστις καὶ ὁ νοῦς, ἡ ἀποκάλυψις καὶ ἡ φιλοσοφία, εἶναι ἀσυμβίβαστα, δεικνύων ὅτι ταῦτα ὀφείλουσι πρὸς ἄλληλα νὰ συνᾴδωσι καὶ οὔτε ἡ φιλοσοφία εἶναι ἀσπαστή, ἐὰν μὴ συμφωνῇ τῇ θρησκείᾳ, οὔτε ἡ θρησκεία ἀληθής, ἐὰν διαφωνῇ πρὸς ἀποδεδειγμένας ἀληθείας. Τότε ἡ εἰς τὴν ἀποκάλυψιν πίστις δικαιολογεῖται ὅταν δειχθῇ ὅτι αὕτη εἶναι μὲν ὑπὲρ τὸν νοῦν ἀλλ' οὐχὶ παρ' αὐτόν. Τὴν δ' ὕπαρξιν τοῦ ὑπὲρ τὸν νοῦν ἐξηγεῖται ὁ φιλόσοφος ἐκ τούτου, ὅτι οἱ φυσικοὶ νόμοι δὲν εἶναι καθ' ἑαυτοὺς ἀναγκαῖοι ἀλλ' ἁπλῶς ὄργανα πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τοῦ κόσμου· διὸ καὶ ὁ Θεὸς δύναται νὰ παρίδῃ αὐτούς, ἐὰν τὸ τοῦ κόσμου σχέδιον ἀπαιτῇ, τουτέστι δύναται διὰ θαύματος νὰ ἐπαγάγῃ ἀποτελέσματα, ἃ ἐκ τῆς τῶν ὄντων φύσεως δὲν θὰ προήρχοντο. Τὸ τοιοῦτο δὲν εἶναι παραβιασμὸς τῆς φυσικῆς τάξεως, ἀλλὰ μόνον ἐπέμβασις τοῦ κράτους τῆς Χάριτος ἐπὶ τὸ κράτος τῆς Φύσεως.

Ἐκ τῆς φύσεως τοῦ Θεοῦ γίνεται φανερὰ ἡ τελειότης τοῦ κόσμου. Ἐπειδὴ δηλαδὴ πλὴν τοῦ πραγματικοῦ κόσμου ὑπάρχουσι μύριοι ἄλλοι δυνατοὶ κόσμοι, οἵτινες τείνουσι νὰ γένωνται πραγματικοί, ἡ δὲ πραγμάτωσις ἑκάστου αὐτῶν ἀποκλείει τὴν πραγμάτωσιν πάντων τῶν ἄλλων, διὰ τοῦτο γίνεται αὐτοῖς οἱονεὶ ἀγὼν ἐν τῇ θείᾳ νοήσει. ἐκεῖνος δὲ τῶν κόσμων ἐπικρατεῖ, ὃς μείζονα ἔχει τελειότητα καὶ ἐκεῖνα τῶν ἀναριθμήτων δυνατῶν ὄντων πραγματοῦνται, ἅτινα τῷ τελειοτάτῳ κόσμῳ ἁρμόζουσιν· ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὁ Θεὸς κατὰ τὴν τοῦ κόσμου δημιουργίαν εἶχεν ἐν τῷ νῷ πάντας τοὺς

μυρίους δυνατοὺς κόσμους καὶ ἕνεκα τῆς σοφίας καὶ ἀγαθότητος καὶ παντοδυναμίας αὐτοῦ προείλετο ἐκ τούτων τὸν τελειότατον. Ἀτοπώτατον δ᾽ εἶναι καὶ ἀλογώτατον νὰ ὑποληφθῇ, ὅτι τὸ κατὰ πάντα λόγον τελειότατον ὂν ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ ἐκλέξῃ ἐκ τῶν δυνατῶν κόσμων τὸν ἄριστον. Ἡ ἐκλογὴ δὲν εἶναί τι αὐθαίρετον ἀλλ᾽ ὡρισμένον ὑπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ βελτίονος (principium melioris), διότι ἡ βούλησις τοῦ Θεοῦ πραγματοῖ ὅ,τι ἡ νόησις αὐτοῦ θεωρεῖ ὡς τελειότατον. Ἐπειδὴ δ᾽ ἡ τοῦ κόσμου πορεία γίνεται κατὰ τὸν θεῖον προορισμόν, οὐδὲν τῶν ἐν αὐτῷ δύναται νὰ ᾖ ἄλλως ἢ ὡς ἀπαιτεῖ ἡ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διάταξις τοῦ κόσμου. Ὁ Θεὸς—παρατηρεῖ ὁ φιλόσοφος—ἐκ τῶν μυρίων δυνατῶν κόσμων ἐξέλεξε τὸν σκοπιμώτατον καὶ οὐδὲν δύναται παρὰ τὸ σχέδιον νὰ ἀλλοιωθῇ, διότι πάντα ἐκεῖνος προεῖδε καὶ ἅπαξ διὰ παντὸς διέταξεν. Εἰ ἐγένετο ἀπὸ τῆς ἀρχῆθεν προδιαγεγραμμένης τοῦ κόσμου πορείας ἀπόκλισις, τὸ ὅλον ἔντεχνον σχέδιον θὰ ἐταράττετο καὶ θὰ ἀπῃτεῖτο πασῶν τῶν μονάδων μεταβολή, ἵνα ἡ καθόλου ἁρμονία ἀποκατασταθῇ. Ἀλλ᾽ ἂν ὁ κόσμος ὑπάρχῃ τέλειος, τίνα λόγον ἔχει ἡ ἐν αὐτῷ ἐμφανιζομένη ἀτέλεια καὶ κακία; Πρὸς τὸ ἐρώτημα τοῦτο, ὃ καθίστη σπουδαιότερον ἡ ὑπὸ τοῦ Bayle ἐντόνως ἀμφισβητηθεῖσα τελειότης τοῦ κόσμου, παρατηρεῖ ὁ Λεϊβνίτιος ὅτι ὁ κόσμος ἐν τῷ συνόλῳ θεωρούμενος, εἶναι παρὰ τὰ ἐμφανιζόμενα κακὰ τέλειος καὶ ὁ ἄριστος ἐκ πάντων, ὅσοι ἦτο δυνατὸν νὰ ἐκλεγῶσι (1). Τὸ κακὸν τὸ ἐν τῷ κόσμῳ οὕτως ὀλίγον βλάπτει τὴν τελειότητα αὐτοῦ, ὥστε δύναται νὰ ῥηθῇ ὅτι οὗτος παρὰ πάντα ἃ ἔχει κακὰ εἶναι τελειότερος παντὸς ἄλλου νοητοῦ κόσμου ἐλάσσονα ἔχοντος κακά· διότι πᾶς ἄλλος ἐλάττω ἔχων κακὰ, δὲν θὰ εἶχε τὴν τελειότητα τοῦδε τοῦ κόσμου. Ὁ κόσμος ἄρα εἶναι ἄριστος, οὐχὶ διότι δὲν ἔχει ἀτελείας καὶ ἐλλείψεις, ἀλλὰ διότι αὗται πρὸς τὰς ἐν αὐτῷ τελειότητας παραβαλλόμεναι, οὐδεμίαν ἔχουσι δύναμιν. Τὰ κακὰ ἔνθεν μὲν ὑπάρχουσιν ἀπὸ τῆς φύσεως τοῦ κόσμου ἀχώριστα (διότι πᾶν δημιούργημα ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸν δημιουργὸν εἶναι ἀναγκαίως ἀτελέστερον), ἔνθεν δ᾽ εἶναι ὄργανον πρὸς ἐπίτευξιν μείζονος ἀγαθοῦ καὶ χρησιμεύουσιν εἰς ἔξαρσιν αὐτοῦ, ὥσπερ ἡ μὲν σκιὰ χρη-

(1) Τῆς τοῦ κόσμου τελειότητος ὑπερμαχεῖ ὁ Λεϊβνίτιος ἐν τῷ «Essais de Theodicée» (ἴδε Oper. Phil. σελ. 468—665).

σιμεύει εἰς ἔξαρσιν τοῦ φωτός, αἱ δὲ διαφωνίαι εἰς ἔξαρσιν τῆς ἁρμονίας. Ἄνευ κακοῦ, ἄνευ ἀτελείας καὶ περιορισμοῦ, δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ κόσμος· ὁ δὲ λέγων ὅτι ὁ Θεὸς οὐδὲν ἀτελὲς ἔπρεπε νὰ δημιουργήσῃ, οὐδὲν ἄλλο λέγει ἢ ὅτι ὁ Θεὸς οὐδένα ἔπρεπε νὰ δημιουργήσῃ κόσμον. Ἀκριβέστερον τὰ κατὰ τὸ κακὸν ὁ φιλόσοφος ἐξετάζων διακρίνει τὸ μεταφυσικὸν καὶ τὸ φυσικὸν καὶ τὸ ἠθικὸν κακόν. Ἐκ τούτων τὸ μεταφυσικόν, τουτέστιν ὁ περιορισμὸς καὶ ἡ ἀτέλεια, εἶναι πάντη ἄφυκτον καὶ ἀναγκαῖον, ἐὰν ὑπάρχῃ καθόλου κόσμος· ἡ ἀτέλεια καὶ ὁ περιορισμὸς κεῖται ἐν αὐτῇ τῇ φύσει τοῦ πεπερασμένου. Αἰτία δηλαδὴ τῆς τῶν ὄντων ἀτελείας δὲν εἶνε ἡ βούλησις τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' αὐτὰ τὰ ὄντα. Τὸ μὲν ἐν αὐτοῖς τέλειον καὶ ἀγαθὸν ποιεῖ ὁ Θεός, τὸ δ' ἀτελὲς καὶ κακὸν οὐχὶ ὁ Θεός, ἀλλ' αὐτὰ ταῦτα τὰ ὄντα· καὶ ἐν τῇ κακῇ πράξει τὸ μὲν πραγματικόν, ἡ τοῦ πράττειν δύναμις, εἶναι τέλειον καὶ ἀγαθὸν καὶ κατάγεται ἐκ τοῦ Θεοῦ, τὸ δ' ἀρνητικόν, τουτέστι τὸ κακόν, προέρχεται ἐκ τοῦ πράττοντος. Οὐχ ἧττον ἀναγκαία εἶναι ἡ ἄνισος ἐν τῷ κόσμῳ τῆς τελειότητος καὶ ἀτελείας διανομή· διότι οὕτω μόνον δύνανται πάντα τοῦ ἀγαθοῦ τὰ εἴδη νὰ πραγματωθῶσι καὶ πᾶσαι τῶν ὄντων αἱ βαθμίδες νὰ ἀποπληρωθῶσιν. Ἀλλὰ μὴν ἡ ἐκ τούτου, ὅτι διάφοροι ὑπάρχουσι μονάδες, προέρχεται ἡ ἀνάγκη, ὅπως τελειότητος ὦσι διάφοροι βαθμοί. Ἐπάναγκες ἄρα μὴ μόνον τέλεια ἀλλὰ καὶ ἀτελῆ νὰ ὑπάρχωσιν. Ὅτι ὅμως ἡ τελειότης καὶ τὸ ἀγαθὸν ἐπικρατεῖ, κατανοοῦμεν, ἐὰν εἰς τὸν σύμπαντα κόσμον ἀπίδωμεν καὶ μὴ ὡς σκοπὸν τοῦ κόσμου ὑπολάβωμεν ἁπλῶς τὴν εὐδαιμονίαν τῶν λογικῶν ὄντων· διότι, ὅσον καὶ ἂν ταῦτα ἔτυχον κατὰ τὴν τοῦ κόσμου δημιουργίαν ἰδιαιτέρας παρὰ τοῦ Θεοῦ προνοίας, ὅμως εἶναι οὐχὶ τὸ ὅλον ἀλλὰ μέρος τοῦ κόσμου. Αἱ ἀτέλειαι τῶν καθ' ἕκαστα ἀφανίζονται πρὸς τὴν ἁρμονίαν ἐκείνην καὶ τελειότητα, ἥτις ὑπάρχει ὑψίστη τῇ πάντα συναπτούσῃ κεντρικῇ μονάδι. Ὥσπερ δ' ὁ καθ' ἑαυτὸν δύσφωνος ἦχος συντελεῖ εἰς τὴν ὅλην μουσικὴν ἁρμονίαν, οὕτω καὶ αἱ κατὰ μέρος ἐν τῷ κόσμῳ ἀτέλειαι δὲν ἐλαττοῦσι τὸ κάλλος τοῦ σύμπαντος, ἀλλὰ τοὐναντίον αὐξάνουσιν αὐτό. Ἐκ τούτων γίνεται φανερόν, ὅτι ἡ αἰσιοδοξία τοῦ Λεϊβνιτίου, παραπλησίως τῇ τοῦ *Bruno*, στηρίζεται ἐπὶ τῆς θεωρίας οὐχὶ μέρους, ἀλλὰ τοῦ ὅλου κόσμου. Τὸ δὲ φυσικὸν κακὸν (τὰ

πάθη) δικαιολογεῖται ἐκ τούτου, ὅτι ὁ Θεὸς τάξιν ποιήσας καὶ ἀλληλουχίαν τῶν καθ᾽ ἕκαστα ὄντων, ἔπρεπε νὰ ποιήσῃ καὶ ἀτελέστερα ὄντα, ἅτινα συγκεχυμένας ἔχουσι παραστάσεις καὶ κατ᾽ ἀκολουθίαν συναισθήματα, λύπας καὶ ἀλγηδόνας. Τὸ φυσικὸν λοιπὸν κακὸν εἶναι ἄφυκτον ἐπακολούθημα τῆς πεπερασμένης τῶν καθ᾽ ἕκαστα φύσεως καὶ τῶν ὅρων, ἐφ᾽ οἷς ὑπάρχει ἡ τοῦ σύμπαντος κόσμου ἀλληλουχία. Ἀλλ᾽ ὅμως τὸ κακὸν τοῦτο δὲν εἶναι κατ᾽ ἀλήθειαν ὅσον συνήθως ὑπολαμβάνεται, ἀλλ᾽ ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸ ἀγαθὸν εἶναι ὡς ἐλάχιστον. Οὕτω καὶ ὁ βίος παρέχει μᾶλλον χαρὰν καὶ ἡδονὴν ἢ λύπην καὶ βαρυθυμίαν· περὶ οὗ πειθόμεθα πρὸ ὀφθαλμῶν λαμβάνοντες τὴν ἀπὸ τῆς ὑγιείας καὶ τῆς ἐνεργείας εὐαρέσκειαν καὶ πᾶν καθόλου, ὅπερ οὐδεμίαν μὲν ἴσως προφανῆ ἡδονὴν παρέχει, ἀλλ᾽ οὗ ἡ στέρησις θεωρεῖται ὡς κακόν. Ἔπειτα δὲ τὰ ὡς κακὰ φαινόμενα χρησιμεύουσι πρὸς ἐπίτευξιν μεγάλου ἀγαθοῦ ἢ πρὸς ἀποτροπὴν μείζονος κακοῦ. Ἐνταῦθα ἀνήκουσιν αἱ λῦπαι, αἵτινες προέρχονται ἐκ κολάσεων ἐπὶ ἁμαρτήμασι καὶ γίνονται πρὸς μετάνοιαν καὶ ἐπανόρθωσιν. Τέλος δὲ τὸ ἠθικὸν κακόν, ἡ ἁμαρτία, εἶναι, ὥσπερ καὶ τὸ μεταφυσικὸν κακὸν, ἀποτέλεσμα τῆς τῶν δημιουργημάτων ἀτελείας. Ἕκαστον δηλαδὴ ὂν δὲν δύναται νὰ ἔχῃ πᾶσαν τελειότητα, καὶ νὰ ᾖ ἠθικῶς τέλειον καὶ ἀναμάρτητον. Ἀλλ᾽ οὐδὲν πάλιν εἶναι ἀπολύτως ἀτελὲς καὶ ὅλως κακὸν ἄλλως τε καὶ διότι τὸ κακὸν δὲν εἶναί τι πραγματικόν, ἀλλὰ μόνον στέρησις καὶ ἀπουσία τοῦ ἀγαθοῦ. Οὐδ᾽ εἶναι ὁ Θεὸς αἰτία τῆς ἁμαρτίας, διότι οὗτος δὲν ἐβουλήθη τὸ κακὸν ἀλλ᾽ ἁπλῶς ἐπέτρεψεν αὐτό, ἵνα καλλίονα καὶ τελειότερον ἀποφήνῃ τὸν κόσμον. Τό τε ἠθικὸν καὶ τὸ φυσικὸν κακὸν εἶνε ἐπακολούθημα τοῦ μεταφυσικοῦ τοιούτου, ὅπερ ὅμως δὲν εἶναί τι θετικόν, ἀλλ᾽ ἔλλειψις τῆς τελειότητος καὶ τοῦ ἀγαθοῦ. Περὶ δὲ τῆς τοῦ κόσμου ἑρμηνείας προκειμένου δοξάζει ὁ φιλόσοφος, ὅτι τὰ ἐν τῷ κόσμῳ ἕκαστα πρέπει νὰ ἑρμηνεύωνται κατὰ φυσικὴν καὶ μηχανικὴν μέθοδον. Αὕτη δεικνύει πῶς ἑκάστη κίνησις προέρχεται ἐξ ἑτέρας ἢ μᾶλλον ἡ ἑτέρα τρέπεται ἐπὶ τὴν ἄλλην. Πᾶσαι δ᾽ αἱ ἐν τῇ φύσει μεταβολαὶ γίνονται κατὰ μικρόν, πάντα ἀεὶ πρὸς ἄλληλα συνάπτονται καὶ οὐδὲν ὑπάρχει χάσμα (1).

(1) Tout va par degrès dans la nature et rien bar Saut». Oper. Phil. σ. 392 πρβλ. αὐτ. 724.

Οὗτος εἶναι ὁ μεγάλην σπουδαιότητα ἐν τῷ φιλοσοφήματι τοῦ Λεϊβνιτίου ἔχων νόμος τῆς συνεχείας, ὃς εἶναι ἐπακολούθημα τῆς ἐν τῷ κόσμῳ κρατούσης τάξεως. Ἀλλ' ὅμως τοὺς νόμους τῆς Φυσικῆς καὶ Μηχανικῆς ἐξαρτᾷ ὁ Λεϊβνίτιος ἐκ τῆς ὑψίστης νοήσεως καὶ μόνον διὰ ταύτης νομίζει ὅτι δύνανται ἐκεῖνοι νὰ ἑρμηνευθῶσιν(2). Δεικνύων δ' ὁ φιλόσοφος ὅτι τοῦ ὅλου ἡ ἑρμηνεία τότε μόνον εἶναι δυνατή, ὅταν ἀπὸ τῶν τῆς φύσεως νόμων ἀνέλθωμεν εἰς τὰ τελικὰ αἴτια, συνδυάζει πάνυ προσφυῶς τὴν μηχανικὴν πρὸς τὴν τελολογικὴν θεωρίαν (1).

Ἐν τῷ κόσμῳ ὑπέροχον θέσιν ἐπέχει ὁ ἄνθρωπος. Οὗτος προέχει τῶν ζῴων διὰ τῆς κατὰ νοῦν γνώσεως, ἥτις εἶνε σφόδρα διάφορος τῆς κατ' αἴσθησιν πείρας (2). Ὁ ἄνθρωπος ἔχει φύσει τὴν δύναμιν, ὅπως λογίζηται καὶ νοῇ καὶ τῶν ὄντων τὴν αἰτίαν διαγινώσκῃ· τὰ δὲ ζῷα δύνανται μὲν νὰ αἰσθάνωνται τῶν ὄντων, οὐχὶ δ' ὅμως καὶ νὰ γινώσκωσιν αὐτά, διότι ἡ τῆς ψυχῆς τούτων δύναμις ἐξικνεῖται διὰ τῆς τῶν ἐντυπώσεων ἐπαναλήψεως μέχρι τῆς μνήμης ἀλλ' οὐδέποτε μέχρι τῆς κρίσεως. Ἡ βούλησις τῷ ἀνθρώπῳ εἶναι φυκτὸν ἐπακολούθημα τῶν παραστάσεων καὶ ταύτας ἔχει ὡς αἰτίαν, εἰ καὶ μὴ ταύτης ἔχομεν ἀεὶ συνείδησιν. Ἀλλὰ καίτοι ἡ βούλησις εἶναι προωρισμένη καὶ τῶν παραστάσεων ἄμεσον προϊόν, ὅμως δὲν δυνάμεθα νὰ ἀρνηθῶμεν αὐτῇ τὸ κατηγόρημα τῆς ἐλευθερίας. Διότι οἱ λόγοι, ὑφ' ὧν διορίζεται, δὲν ἀναγκάζουσιν αὐτήν, ἀλλ' ἁπλῶς γεννῶσι τὴν κλίσιν πρὸς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν πρᾶξιν· ἔπειτα δὲ ὁ προορισμὸς τῆς βουλήσεως εἶναί τις ἐσωτερική, ἐν τῇ ἰδίᾳ φύσει τοῦ ὄντος ὑπάρχουσα ἀνάγκη καὶ οὐχὶ ἐξωτερικὴ βία. Ἡ βούλησις εἶναι τοσούτῳ μᾶλλον ἐλευθέρα, ὅσῳ σαφέστεραι αἱ διορίζουσαι αὐτὴν παραστάσεις καὶ ὁ

(1) Εἰ καὶ πέποιθα, λέγει ὁ Λεϊβνίτιος, ὅτι πάντα ἐν τῷ κόσμῳ τῶν σωμάτων γίνονται μηχανικῶς, ὅμως πιστεύω ἅμα ὅτι αἱ ἀρχαὶ τῆς μηχανικῆς, τουτέστιν οἱ πρῶτοι τῆς κινήσεως νόμοι, ἔχουσι γένεσιν ὑπερτέραν τῶν δυναμένων νὰ ἀποδειχθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς καθαρᾶς Μαθηματικῆς. (Oper. Phil. σ. 113).

(2) Ὁ Λεϊβνίνιος ἀποφαίνεται, καθάπερ ὁ Πλάτων καὶ ὕστερον ὁ Κάντιος, ὅτι διὰ τῆς πείρας μόνης οὐδεμία ἀληθὴς γνῶσις εἶναι δυνατή, διότι αἱ κατ' ἐμπειρίαν κρίσεις ἀναφέρονται εἰς γεγονότα μερικὰ καὶ τυχαῖα, μόναι δ' αἱ κατὰ λόγον κρίσεις ἀναφέρονται εἰς ἀρχὰς καθολικὰς καὶ ἀναγκαίας. (Ἄξια ἀναγνώσεως ἃ ὁ Λεϊβνίτιος λέγει ἐν τῷ Commentatio de anima brutorum (Oper. Phil. σ. 464 ἑξ).

ἄνθρωπος τοσούτῳ μᾶλλον ἐλεύθερος, ὅσῳ μᾶλλον ἡ βούλησις αὐτοῦ εἶναι ἀπηλλαγμένη τῆς ἐπιδράσεως τῶν παθῶν, τουτέστι τῶν συγκεχυμένων παραστάσεων καὶ σύμφωνος τῷ νῷ. Ἀλλ' ἀπολύτως ἐλεύθερος εἶναι μόνος ὁ Θεός, διότι οὗτος μόνος ἔχει ὅλως σαφεῖς παραστάσεις.

Πρὸς κατεύθυνσιν τῆς βουλήσεως χρήζομεν τῆς Ἠθικῆς. Ταύτης αἱ ἀρχαὶ εἶναι κατὰ Λεϊβνίτιον ἔμφυτοι, πλὴν ὅτι δὲν ἔρχονται εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰς τὴν συνείδησιν ὡς σαφεῖς παραστάσεις, ἀλλ' ἁπλῶς ὡς ἠθικὰ ὁρμέμφυτα ἐπενεργοῦσι. Καθολικὸν ὁρμέμφυτον εἶναι πᾶσι τοῖς οὖσιν ἡ ζήτησις τῆς χαρᾶς καὶ ἡδονῆς καὶ ἡ φυγὴ τῆς λύπης καὶ ἀλγηδόνος. Τοῖς δὲ νοητικοῖς οὖσιν ἰδίᾳ ὑπάρχει ἰσχυρὰ ἡ τάσις πρὸς σταθερωτέραν ἡδονὴν καὶ μονιμωτέραν χαράν, πρὸς εὐδαιμονίαν· διότι ὁ νοῦς μαρτυρεῖ, ὅτι ἡ πρὸς καιρὸν μόνον ἡδονὴ μικρὰν ἔχει ἀξίαν καὶ πρὸς λύπας πολλάκις συνάπτεται. Ἡ δὲ διαρκὴς καὶ ἀληθὴς ἡδονὴ ἔγκειται ἐν τῇ συναισθήσει τῆς τελειότητος, ἥτις ἀρρήκτως συνάπτεται πρὸς τὴν τῶν παραστάσεων ἐνάργειαν καὶ σαφήνειαν. Καὶ ἐπειδὴ ἡ πρὸς εὐδαιμονίαν τάσις εἶναι ἡ κυρία ὁρμὴ τῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως, φανερὸν ὅτι σύμφυτος εἶναι τῷ ἀνθρώπῳ ἡ πρὸς διαφώτισιν τοῦ ἑαυτοῦ νοῦ καὶ τὴν κατά νοῦν ἐνέργειαν τάσις. Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος εἶναι, ὡς πᾶσα μονάς, κάτοπτρν τοῦ παντὸς καὶ πρὸς πάντα τὰ ὄντα ἔχει ἀναφοράν. Ὅσῳ μᾶλλον αἱ ἔννοιαι ἀναπτύσσονται καὶ σαφέστεραι καθίστανται, τοσούτῳ ἀκριβέστερον λαμβάνει συνείδησιν τῆς ἀληθοῦς αὐτοῦ φύσεως καὶ τῆς τῶν ὄντων ἀλληλουχίας, τοσούτῳ ἧττον διακρίνει τὴν ἰδίαν αὐτοῦ κατάστασιν ἀπὸ τῆς τῶν ἄλλων τοιαύτης (1). Ἡ διάθεσις αὕτη εἶναι ἡ ἀγάπη, τουτέστιν ἡ χαρὰ ἐπὶ τῇ ἀλλοτρίᾳ εὐδαιμονίᾳ, ἡ συναίσθησις τῆς τῶν ἄλλων ὡς ἰδίας εὐτυχίας (2).

Ἐκ τῆς ἀγάπης προέρχεται τὸ δίκαιον. Τοῦτο ἐρείδεται ἐπὶ τῆς ἠθικῆς ἀγάπης τῆς ἀποδεχομένης τὴν ὁρμὴν πρός τε τὴν ἰδίαν καὶ

(1) «Amare sive diligere est felicitate alterius delectari, vel quod eodem redit, felicitatem aliemam asciscere in suam». (Oper. Phil σ. 118·) «l'amour est cet acte ou ètat actif de l'ame qui nous fait trouver notre plaisir dans la felicitè ou satisfaction d'autroui, αὐτ. 789.

(2) Ἡ τοῦ νοῦ διαφώτισις ταυτίζεται πρὸς τὴν ἠθικήν, ἡ σοφία πρὸς τὴν ἀρετήν. Διὰ τοιαύτης θεωρίας προωδοποίησεν ὁ Λεϊβνίτιος τὸ ἰδεῶδες τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, ὅπερ ἀνεφάνη ὕστερον μεγαλοπρεπὲς ἐν τῇ Γερμανικῇ ποιήσει.

ἀλλοτρίαν εὐδαιμονίαν. Τὸ δίκαιον εἶναι ἡ «ἀγάπη τοῦ σοφοῦ» τἔ. ἡ ὑπὸ τῆς σοφίας κατευθυνομένη ἀγάπη (1).

Διακρίνονται δὲ τοῦ φυσικοῦ δικαίου τρία εἴδη : α') τὸ καθαρὸν ἢ αὐστηρὸν δίκαιον (jus strictum), ὅπερ διώκει τὴν ἐν τῇ Κοινωνίᾳ διατήρησιν τῆς εἰρήνης καὶ τίθεται ἀρχὴν τὸ μηδένα βλάπτειν β') ἡ ἰσότης ἢ ἄλλως ἡ ἀγάπη ἐν στενοτέρᾳ τοῦ ὅρου ἐκδοχῇ (aequitas justinia distributiva), ἥπερ θηρεύει τὴν καθολικὴν εὐδαιμονίαν καὶ ἐπάγει τὸ καθῆκον τοῦ πάντας ὠφελεῖν· ἐπειδὴ δ' ὅμως εἶναι ἀδύνατον ἑνὶ ἑκάστῳ πᾶν ἀγαθὸν νὰ προσπορισθῇ, ἐμφανίζεται ἡ ἀπαίτησις, ὅπως ἑκάστῳ ἀπονέμηται τὸ προσῆκον (suum cuique tribuere) (2)· καὶ γ') ἡ χρηστότης ἢ εὐσέβεια (probitas vel pietas), ἥτις σκοπεῖ τὴν τελείωσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀρχὴν ἔχει τὸ ἐν πάσαις τοῖς τοῦ βίου σχέσεσιν ἀκολουθεῖν τοῖς ἐπὶ τῆς θείας τοῦ κόσμου διατάξεως ἐρειδομένοις φυσικοῖς νόμοις, τουτέστι τὸ εὐπρεπῆ καὶ ἠθικῶς καθαρὸν βίον διάγειν· αὕτη προϋποτίθησι τὴν εἰς ἕνα Θεὸν πίστιν θείαν τοῦ κόσμου διακυβέρνησιν καὶ τὴν μετὰ θάνατον ἀνταπόδοσιν. Παρὰ τὸ φυσικὸν δίκαιον, ὅπερ εἶναι ὁ ἀΐδιος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεθεὶς τῆς ἐλλόγου φύσεως νόμος, ὑπάρχει τὸ θετικὸν τοιοῦτον, ὅπερ εἶναι μὲν διάφορον παρὰ τοῖς διαφόροις λαοῖς, ἀλλὰ πρέπει ἀεὶ πρὸς τὸ φυσικὸν δίκαιον νὰ μὴ ἀντίκηται.

Ἐπισκοποῦντες τὰς ἀμυδρῶς ὑποτυπωθείσας θεμελιώδεις τοῦ φιλοσοφήματος τοῦ Λεϊβνιτίου ἀρχάς, παρατηροῦμεν, ὅτι οὗτος ἀφορμᾶται ἀπὸ τῆς ἐρεύνης τῆς φύσεως τοῦ σώματος καὶ δεικνύει ὅτι τοῦτο οὐχὶ διὰ τῆς ἐντάσεως, ἀλλὰ διὰ τῆς δυνάμεως πρέπει νὰ ἑρμηνευθῇ. Τὸ σῶμα πρέπει νὰ νοηθῇ ὡς δύναμις, ἡ δὲ δύναμις εἶναι ἀμέριστον καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἄϋλον, ἁπλοῦν, ἀρχικὸν ὄν, οὐσία. Ἡ τοιαύτη οὐσία εἶναι ἐνεργὸς καὶ αὐτὴ ὑπάρχουσα πηγὴ τῆς ἑαυτῆς ἐνεργείας εἶναι μονάς. Πάντα δὲ εἶναι οὐσία, τουτέστι πρῶτα καὶ αὐτοτελῆ ὄντα, ἃ κατὰ φυσικὸν τρόπον οὔτε γίνονται οὔτε ἀπόλλυνται. Οὕτως ἀντὶ μιᾶς τίθεται ὁ Λεϊβνίτιος μυρίας οὐσίας. Τοιαύτην ἀποφαίνων ὁ φιλόσοφος θεωρίαν, δῆλον ὅτι παρήρ-

(1) Justitiam... definieurus caritatem sapientis, hoc est sequentem sapientiae dictata».(Oper, Phil. σ. 118).

(2) Ἐν τῇ περὶ δικαίου διδασκαλίᾳ κρατεῖ, ὡς καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς τοῦ φιλοσοφήματος μέρεσιν ἡ ἔννοια τῆς ἁρμονίας.

χετο ἀδιάλλακτος πολέμιος τῷ φιλοσοφήματι τοῦ Σπινόζου, καθ' ὃν μία ὑπάρχει οὐσία, τὰ δὲ καθέκαστα πάντα εἶναι μόνον παροδικαὶ ἐκείνης ἑτεροιώσεις. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῷ Καρτεσίῳ σφόδρα διεφέρετο ὁ φιλόσοφος δεικνύων ὅτι αἱ οὐσίαι δὲν εἶναι πρὸς ἀλλήλας ἀντίθετοι οὐδὲ πρέπει τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ νὰ χωρισθῶσιν ὡς δύο διάφορα ἀλλ' ὅτι πάντα ὑπάρχουσι πρὸς ἄλληλα συγγενῆ, ὁπότε πάντα εἶναι ἀμέριστα καὶ ἄϋλα καὶ ἁπλᾶ ὄντα. Ἀναιρῶν δὲ τὴν περὶ ἑνότητος πάντων διδασκαλίαν καὶ τὴν δυΐζουσαν τοιαύτην προσήγγιζε πρὸς τὴν ἀτομικὴν θεωρίαν, καθ' ἣν τὰ ἄτομα εἶναι στοιχειώδη καὶ συγγενῆ ὄντα. Ἀλλ' ὅμως πρὸς τὴν θεωρίαν ταύτην δὲν ἔχει ὅσην ἐξ ἀρχῆς δύναταί τις νὰ ὑπολάβῃ συγγένειαν, διότι ἡ τῶν μονάδων φύσις εἶναι ἐπιεικῶς τῆς τῶν ἀτόμων διάφορος. Οὕτω τὰ μὲν ἄτομα δὲν διακρίνονται ἀπ' ἀλλήλων ὡς ὄντα κατὰ ποιὸν ὅμοια, αἱ δὲ μονάδες τοὐναντίον διαφέρουσι, ἔπειτα τὰ μὲν ἄτομα εἶναι ἐκτατὰ καὶ μεριστά, αἱ δὲ μονάδες ἀμέριστοι καὶ μεταφυσικαὶ στιγμαί· τέλος αἱ μονάδες εἶναι ζῶντα καὶ ἔμψυχα ὄντα, οἷα δὲν εἶναι τὰ ἄτομα. Καταπολεμῶν ὁ Λεϊβνίτιος τὴν ὑλίζουσαν φιλοσοφίαν δεικνύει ὅτι τὸ εἶδος δὲν εἶναί τι συμβεβηκὸς ἀλλ' οὐσία: ἄνευ εἴδους οὔτε ζωὴ δύναται νὰ νοηθῇ οὔτε κάλλος, οὔτε τέχνη οὔτε ἠθικότης, ἄνευ δ' ἐννοιῶν εἴδους οὔτε Καλολογία οὔτε Ἠθικὴ δύναται νὰ ὑπάρξῃ. Οὕτω διαμαχόμενος πρὸς τὴν φιλοσοφίαν τὴν ἀρνουμένην ὅτι τὰ εἴδη εἶναι κύρια καὶ οὐσιώδη καὶ ὑπολαμβάνουσαν τὰς τοῦ εἴδους καὶ γένους ἐννοίας ὡς ἀσαφεῖς παραστάσεις συνετάσσετο τῇ ἰδεολογικῇ φιλοσοφίᾳ καὶ μάλιστα τῇ Πλατωνικῇ. Ὑπερασπίζων τὰ καθόλου δεικνύει ὅτι εἶναι πραγματικὰ ὅσα διὰ γενικῶν ἐννοιῶν νοοῦμεν καὶ ὅτι, ἂν τὰ καθόλου μηδὲν ἄλλο ὦσιν ἢ περίληψις τῶν καθ' ἕκαστον, οὐδεμία ἀπόδειξις εἶναι δυνατή. (2) Πρὸς δὲ τὴν παρατήρησιν τοῦ *Locke*, ὅτι ἡ ἔννοια φερ' εἰπεῖν τοῦ ἵππου εἶναι σαφὴς καὶ βεβαία, ἀλλ' ἡ ἔννοια τῆς δικαιοσύνης σκοτεινὴ καὶ ἐπισφαλής, παρατηρεῖ ὅτι αἱ ἰδιότητες τοῦ νοῦ εἶναι οὐχ ἧττον πραγματικαὶ ἢ αἱ τοῦ σώματος καὶ ὅτι δὲν δύναται μὲν τις νὰ ἴδῃ τὴν δικαιοσύνην, ὡς τὸν ἵππον, νοεῖ δ' ὅμως ἐκείνην ὡσαύτως καλῶς μᾶλλον δὲ κάλλιον αὐτοῦ. Ἀλλ' ὅμως τὰ εἴδη εἶναι οὐχὶ ὡς παρὰ Πλάτωνι πρότυπα ἐπέκεινα τῶν ὄντων ἀλλ' ὡς

(2) oper. Philos· 69-79, 305, 310.

παρ' Ἀριστοτέλει ἐνεργοῦσαι δυνάμεις· δὲν εἶναι πρότυπα, καθ' ἃ τὰ ὄντα ἐμορφώθησαν, ἀλλ' αὗται αἱ δρῶσαι δυνάμεις αἱ τὴν οὐσίαν τῶν ὄντων ἀποτελοῦσαι. Οὕτω διαλλάττει ὁ Λεϊβνίτιος τὴν τοῦ Πλάτωνος πρὸς τὴν τοῦ Ἀριστοτέλους θεωρίαν. Ἀποφαίνει δηλαδὴ τὰς μονάδας παραπλησίως μὲν ταῖς Πλατωνικαῖς ἰδέαις ὡς ἀΐδια εἴδη, ἃ κατὰ φυσικὸν τρόπον οὔτε γίνονται οὔτε ἀπόλλυνται, παραπλησίως δὲ ταῖς τοῦ Ἀριστοτέλους ἐντελεχείαις ὡς δρώσας δυνάμεις. (1) Οὐ μόνον τὴν ἔννοιαν τῆς ἐντελεχείας παραλαμβάνει παρ' αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ τὰ πλεῖστα τῶν περὶ ὕλης, εἴδους, φύσεως, τόπου, ἀπείρου, χρόνου, κινήσεως πορισμάτων τοῦ Ἀριστοτέλους θεωρεῖ ὡς ὀρθὰ καὶ ἀσφαλῆ καὶ ἐπαινεῖ τοῦτον, διότι τὰς ἀρχὰς τῶν ἐπὶ μέρους ἐπιστημῶν ἀνάγει εἰς ἀνωτέραν ἐπιστήμην, περὶ τὴν πρώτην τῶν ὄντων ἀρχὴν ἀσχολουμένην. Ἁπλῶς δ' εἰπεῖν νομίζει ὅτι αἱ θεωρίαι αὐτοῦ συμφωνοῦσι πρὸς τὰς θεωρίας τοῦ Ἀριστοτέλους πλὴν ὅτι αὗται δὲν παρέχουσι τὰς μονάδας, αἵτινες ὅμως δύνανται, ὡς φρονεῖ, νὰ προστεθῶσιν ἄνευ βλάβης τῆς διδασκαλίας ἐκείνου. (2) Ἂν δ' ὁ Λεϊβνίτιος ταυτίζῃ τὰς μονάδας αὐτοῦ πρὸς τὰς Ἰδέας τοῦ Πλάτωνος, γίνεται δῆλον ὅτι θεωρεῖ ἑαυτὸν Πλατωνικώτερον ἢ ὅτι οὐδ' ἀλήθειαν εἶναι. (3) Οὐ μόνον δὲ τῷ Πλάτωνι καὶ τῷ Ἀριστοτέλει καὶ τοῖς Ἀτομικοῖς (4) ἀκολουθεῖ ὁ Λεϊβνίτιος ἀλλὰ καὶ τοῖς Πυθαγορείοις φαίνεται ἑπόμενος ἐν τῇ μέγα δυναμένῃ ἐν τῷ φιλοσοφήματι θεωρίᾳ τῆς προδιατεταγμένης ἁρμονίας. Οὐχ ἧττον καὶ τῶν χρόνων τῆς ἀναγεννήσεως ἔννοιαι εὕρηνται ἐν τῷ φιλοσοφήματι τοῦ Λεϊβνιτίου. Οὕτως ἡ ἔννοια τοῦ μικροκόσμου καὶ ἡ ἀρχὴ

(1) Λίαν οἰκείως ἔχει ὁ Λεϊβνίτιος πρὸς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Ἀριστοτέλους, ὃν ἀποκαλεῖ virum celeberrimum καὶ profundiorem quam multi putant (oper. phil. σ. 259).

(2) Ἔνθ. ἀν. 740.

(3) Ὅτι ὅμως μεγάλη εἶναι ἡ πρὸς τὸν Πλάτωνα συγγένεια τοῦ Λεϊβνιτίου, ἐγένετο ἤδη φανερόν. Αἱ μονάδες τούτου εἶναι, καθάπερ αἱ Ἰδέαι ἐκείνου, ἀμέριστοι, ἄϋλοι καὶ ἀνώλεθροι. Ἡ παραδοχὴ τῶν ἐμφύτων ἐννοιῶν καὶ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν τάσεως, ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς σοφίας καὶ ἀγαθότητος καὶ παντοδυναμίας, ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα καίπερ νεώτερον τύπον φέροντα καὶ πρὸς νεωτέρας θεωρίας συνηνωμένα ἔχουσιν ἐν πολλοῖς χροιὰν πλατωνικήν.

(4) Ὁ Λεϊβνίτιος νομίζει ὅτι ὀρθῶς φιλοσοφοῦμεν συνάπτοντες τὸν Πλάτωνα πρὸς τὸν Ἀριστοτέλη καὶ Δημόκριτον. (Epist. ad Hansch. op Phil. σελ. 446). Σεμνύνεται δὲ ὅτι τὸ ἑαυτοῦ φιλοσόφημα συνάπτει τὸν Πλάτωνα πρὸς τὸν Δημόκριτον, τὸν Ἀριστοτέλη πρὸς τὸν Καρτέσιον, τοὺς Σχολαστικοὺς πρὸς τοὺς νεωτέρους, τὴν Θεολογίαν καὶ τὴν Ἠθικὴν πρὸς τὸν Νοῦν (Nouv. Ess. 205).

τῆς ἀναλογίας ὑπομιμνήσκει τὸν Παράκελσον, ἡ θεωρία ἡ περὶ μονάδος, τῆς μονάδος τῶν μονάδων, καὶ τῆς καθολικῆς ἁρμονίας τὸ φιλοσόφημα τοῦ Βρούνου. Καθόλου εἰπεῖν τὸ τοῦ Λεϊδνιτίου φιλοσόφημα κατοπτεύει ἀπὸ τῆς περιωπῆς αὐτοῦ πάντα τὰ πρότερα φιλοσοφήματα, διαλλάττει ἐν μέρει τὰς ἀντιθέσεις αὐτῶν καὶ παρέχει τὴν ἔμφασιν πολυμεροῦς καὶ καθολικοῦ συστήματος, ὅπερ ὅμως διὰ τὴν πρὸς διαλλαγὴν διαφόρων ἀρχῶν ἀπόπειραν δὲν εἶναι ὅλως ἀντιφάσεων ἀπηλλαγμένον. Ὅπερ δ' ὑπάρχει σπουδαῖον γνώρισμα τῷ φιλοσοφήματι τοῦ Λεϊδνιτίου, εἶναι, ἂν μὴ ἀπατώμεθα, ἡ σπουδὴ ὅπως τὴν ὑλίζουσαν θεωρίαν ὑποτάξῃ τῇ Ἰδεολογίᾳ. Ὅθεν παραλαμβάνει μὲν ἐκ τῆς Ἀτομικῆς φιλοσοφίας τὰ ἄτομα, καθίστησι δ' ὅμως αὐτὰ μεταφυσικὰς οὐσίας. (1) Ἀντὶ τῶν ὑλικῶν ἀτόμων ἐμφανίζονται νοερὰ ὄντα, ἀντὶ τῶν φυσικῶν μεταφυσικαὶ στιγμαί· καὶ ὁ κόσμος δέ, ὃν ὁ Καρτέσιος καὶ ὁ Hobbes, ὑπέλαβον μεγάλην μηχανήν, θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ Λεϊδνιτίου ὡς ἔμψυχον ὄν, ὡς ἐκ μυρίων αἰσθητικῶν καὶ νοητικῶν ὄντων συνεστὼς ὀργανισμός, ἐν ᾧ οὐδὲν ὑπάρχει νεκρὸν καὶ ἁπλῶς ὑλικὸν ἀλλὰ πάντα εἶναι ψυχή, ζωή, ἐνέργεια. Πάντα εἶναι ἔμψυχοι καὶ δρῶσαι οὐσίαι, τὰ δ' ὡς ἄψυχα ταῖς αἰσθήσεσι προσπίπτοντα ὀρθῶς ἑρμηνευόμενα δὲν ἀναιροῦσι τὴν ἀσφαλῆ μαρτυρίαν τῆς νοήσεως τῆς πάντα ὡς νοερὰ ὄντα ἀποφαινούσης. Ὕλη ἄρα ἐν τῇ συνήθει τοῦ ὅρου ἐκδοχῇ δὲν ὑπάρχει. Ἐκ τούτων γίνεται προφανὴς ἡ ἰδεολογικὴ φύσις τοῦ φιλοσοφήματος τοῦ Λεϊδνιτίου. Καὶ δύναται μὲν τις νὰ ὀνομάσῃ αὐτὸ καὶ ἀτομικόν, διότι ἐξαίρει τὴν ἀπόλυτον αὐτοτέλειαν τῶν κατὰ μέρος ὄντων, τῶν μονάδων, ἔτι δὲ καὶ θεαρχικόν, διότι ἡ ὑψίστη μονάς, ὁ θεός, εἶναι αὐτοτελὲς καὶ ἀπὸ τοῦ κόσμου διακεκριμένον ὄν· (8) ἀλλ' ἂν ἔχωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι αἱ μονάδες πᾶσαι, ἐν αἷς καὶ ἡ ὑψίστη αὐτῶν, εἶναι νοερὰ ὄντα, μεταφυσικαὶ οὐσίαι, δυνάμεθα, προσφορώτερον νὰ χαρακτηρίσωμεν τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Λεϊδνιτίου ὡς Ἰδεολογίαν ἢ ἀκριβέστερον ὡς μοναδολογικὴν Ἰδεολογίαν, τὸν δὲ Λεϊδνίτιον νὰ ὑπολάβωμεν ὡς τὸν ἀξιόλογον πρόδρομον τῶν χρόνῳ ὕστερον ἀναφανέντων ἐν Γερμανίᾳ θαυμασιωτάτων ἰδεολογικῶν φιλοσοφημάτων.

Κ. Ι. ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ

(1) Τοῦτο πρέπει καλῶς νὰ ἐνθυμώμεθα, ἵνα μὴ παρίδωμεν ἣν ἐν τῷ φιλοσοφήματι τοῦ Λεϊδνιτίου ἔχει θέσιν ἡ ὕλη καὶ ἀπονείμωμεν, ὥς τινες ἔπραξαν, τῷ ὅλῳ φιλοσοφήματι οὐχὶ τὸν προσήκοντα χαρακτηρισμόν.

(2) Πρβλ. *W. Wundt* «Einleitung in die Philosophie σ. 233.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΨΕΥΔΑΜΦΙΛΟΧΙΟΝ

Διῆλθον πρό τινος «Λόγον εἰς τὰ ἄκαρπα δένδρα» ἀποδιδόμενον εἰς Ἀμφιλόχιον ἐπίσκοπον Ἰκονίου (†395) καὶ ἐκδοθέντα τῷ 1911 ἐν Iurjew in Livland (C. Mattiesen's) ὑπὸ Β. Ζ. Ὁ λόγος οὗτος, ὡς παρατηρεῖ ὁ ἐκδότης ἐν ἀρχῇ, δὲν δύναται ν' ἀνήκῃ εἰς τὸν Ἀμφιλόχιον, ἀφοῦ μνημονεύονται ἐν αὐτῷ ἄλλα τε καὶ οἱ Ἀγαρηνοί. Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ τὰ ἐν σ. 35 περὶ τῆς ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπανειλημμένως λεγόμενα (τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον **διὰ παντὸς** ἐκ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων ἐκπορεύεται. . . πνεῦμά τε ἐκπορευόμενον τοῦ πατρός. . . αὐτὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται. . . ἐν υἱῷ δὲ μένον ὡσαύτως ἐκ Πατρὸς ἐκπορεύεται) δύνανται ἴσως νὰ συμβάλλωνταί τι εἰς χρονολογίαν τοῦ πονήματος, καὶ δὴ νὰ τεθῇ οὐχὶ ἀνωτέρω τοῦ ἐνάτου αἰῶνος.

Ὁ ἄγνωστος συγγραφεὺς φαίνεται πολλὰ μελετήσας ἱερὰ βιβλία, κάτοχος ἄρα τῆς κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους παιδείας, πρὸς δὲ καὶ εὐφαντασίωτος καὶ ἱκανὸς νὰ διηγῆται. Περὶ τὴν χρῆσιν τῆς γλώσσης δὲν ἦτο πολὺ ἔμπειρος, διὸ καὶ πολλὰ τῶν τότε λεγομένων ὑπὸ τοῦ κοινοῦ λαοῦ εἰσέφρησαν εἰς τὸν λόγον αὐτοῦ. ταῦτα δὲ μάλιστα πάντων καθιστῶσιν ἡμῖν τὸ πόνημα ἰδίας προσοχῆς ἄξιον, ὅτι πολλῶν νεωτέρων, ὡς κοινῶς νομίζονται, φαινομένων πιστοῦται οὕτως ἤδη ἔκτοτε ἡ ὕπαρξις. Ἀτυχῶς τὸ ἐκ τούτων ὄφελος ἡμῶν ἐλαττοῦται διὰ τῆς παρατηρήσεως ὅτι, ἐπειδὴ ὁ συγγραφεὺς ἔχει περὶ τὴν χρῆσιν τῶν εἰκόνων καὶ τῆς γλώσσης καθόλου ἀκολάστως καὶ ἀταλαιπώρως, δὲν εἶναι ἡμῖν πάντοτε εὔκολον οὔτε νὰ διορθῶμεν πάντα τὰ πλημμελῶς προσπίπτοντα οὔτε νὰ κρίνωμεν ἀκριβῶς καὶ ἀσφαλῶς περὶ τῶν λοιπῶν. Ἀλλ' ὅμως παρὰ πάντα ταῦτα φρονῶ ὅτι δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ προβῶμεν εἰς τὴν διόρθωσιν τῶν ἑξῆς.

σ. 5 «ποία δὲ γλῶσσα πηλίνη εἰς εὐφημίαν κατὰ τάξιν κινηθῆναι δύναται τοῦ θεὸν δοξάζοντος ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς;». Ὅτι τὸ γλῶσσα πηλίνη ἔχει κακῶς, νοεῖ ἕκαστος. Ὁ Ὅμηρος λέ-

γει (Β 489) «οὐδ' εἴ μοι δέκα μὲν γλῶσσαι, δέκα δὲ στόματ' εἶεν, φωνὴ δ' ἄρρηκτος, χάλκειον δέ μοι ἦτορ ἐνείη» θέλων οὕτω νὰ δείξῃ ὅτι οὐδ' οὕτως, διὰ δέκα γλωσσῶν καὶ στομάτων, θὰ ἠδύνατο νὰ ὀνομάσῃ κλπ. Τοιαύτην τινὰ ἔννοιαν θέλει πάντως νὰ ἐκφράσῃ καὶ ὁ συντάξας τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλὰ ταύτην βεβαίως δὲν δηλοῖ τὸ γλῶσσα πηλίνη. Διὰ ταῦτα ἤκασα ὅτι γρ. πυρίνη καὶ ἔπραξα τοῦτο, διότι τὴν φράσιν πυρίναις γλώσσαις ἐνεθυμούμην ἐξ ἐκκλησιαστικῶν τροπαρίων. Πρβλ. Αἴνους τῆς Πεντηκοστῆς «Παράδοξα σήμερον εἶδον τὰ ἔθνη πάντα ἐν πόλει Δαυίδ, ὅτε τὸ πνεῦμα κατῆλθε τὸ ἅγιον ἐν πυρίναις γλώσσαις, καθὼς ὁ θεηγόρος Λουκᾶς ἀπεφθέγξατο», καὶ Ἐξαποστειλάριον «φῶς ὁ πατήρ, φῶς ὁ λόγος, φῶς καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, ὅπερ ἐν γλώσσαις πυρίναις τοῖς Ἀποστόλοις ἐπέμφθη» . . .

Ἀλλὰ τί σημαίνει τοῦτο τὸ πυρίναις γλώσαις; καὶ πῶς ὁ συγγραφεὺς τοῦ παρόντος λόγου νοεῖ τὴν πυρίνην γλῶσσαν ὡς ἀντίστοιχον τῶν παρ' Ὁμήρῳ δέκα γλωσσῶν, ἤτοι ὡς ἰσχυροτέραν τῆς ἀνθρωπίνης καὶ μάλιστα τῆς ῥητορικῆς; Λέγεται ὅτι ὁ θεηγόρος Λουκᾶς εἶπε τοῦτο, διὸ ἡμεῖς ἐρευνῶντες εὑρίσκομεν ὅτι ὁ Λουκᾶς δὲν ἔγραφεν ἀληθῶς τὸ πυρίναις γλώσσαις ἀλλ' ἄλλο τι, ἐξ οὗ οἱ μετέπειτα κατεσκεύασαν βραδύτερον τὸ πυρίναις γλώσσαις. Οὗτος ἐν Πράξ. Ἀποστ. Β' 3 λέγει «καὶ ὤφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι **γλῶσσαι ὡσεὶ πυρός**, . . . καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις . .» Πῶς ἐνόησε τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Λουκᾶ ἡ ἐκκλησία, μανθάνομεν τοῦτο μὲν ἐκ τοῦ πυρίναις γλώσσαις, τοῦτο δὲ ἐκ τῶν εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς Πεντηκοστῆς ἀναφερομένων εἰκόνων, ἐν αἷς γλῶσσαι πυρὸς ἤτοι πῦρ ὑπὸ τύπον γλωσσῶν, φλογίδες, παριστῶνται πρὸς τὰ κάτω φερόμεναι ἐπὶ τοὺς ἱσταμένους μαθητὰς τοῦ Σωτῆρος. Τὸ ἀληθὲς ἐν τούτοις μοὶ φαίνεται ὧδε ἔχον: Ὡς γνωστὸν ἐν τῇ Ἑλλ. γλώσσῃ καλεῖται κυριολεκτικῶς γλῶσσα ἡ ἐν τῷ στόματι σαρκίνη (Γερμ. Zunge), ἔπειτα μεταφορικῶς καὶ ὁ δι' αὐτῆς μάλιστα καταρτιζόμενος λόγος (Γερμ. Sprache) (πρβλ. ἡ γλῶσσα κόκκαλα δὲν ἔχει καὶ κόκκαλα τσακίζει, κακὴ γλῶσσα, κακογλωσσιά, εὔγλωττος, βραδύγλωσσος κλπ.), πρὸς δὲ τούτοις ὁμοίως μεταφορικῶς καὶ ἄλλα τινὰ ὅμοια τὸ σχῆμα, οἷον γλῶσσα

γῆς, αὐλοῦ κττ.· καθ' ἃ δὲ μανθάνομεν καὶ ἐκ τοῦ παρατεθέντος χωρίου τοῦ Λουκᾶ, ἤδη τότε ἐλέγετο γλῶσσαι πυρὸς ὅπως καὶ σήμερον, οἷον ἡ φωτιὰ κάνει γλῶσσες. οἱ γλῶσσες τῆς φωτιᾶς κτλ. ἤτοι φλογίδες, flammulae. Ἐπειδὴ δὲ οὕτω πάντα ταῦτα ἐδηλοῦντο διὰ τῆς λέξεως γλῶσσα καὶ ἐπειδὴ εὐθὺς κατωτέρω κεῖται ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις, συνέβη ὥστε τὸ μεταφορικῶς λεγόμενον γλῶσσαι ὡσεὶ πυρὸς νὰ ἐκληφθῇ ὅτι κυριολεκτικῶς ἐλέχθη καὶ ὅτι ἀληθῶς γλῶσσαι. ὁραταί, ὤφθησαν, ἤτοι Zungen (οὐχὶ ἀκουσταὶ Sprachen) ἐκ πυρὸς συγκείμεναι κατῆλθον. Πρβλ. καὶ ἄλλο τροπάριον τῶν Αἴνων τῆς Πεντηκοστῆς «τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, φῶς καὶ ζωή. θεὸς καὶ θεοποιοῦν, **πῦρ ἐκ πυρὸς** προϊόν, .. **πῦρ** διαιρούμενον εἰς νομὰς χαρισμάτων»· καὶ Κοντάκιον.. ὅτε **τοῦ πυρὸς** τὰς γλώσσας διένειμεν . . .». Τοιουτοτρόπως εἰσῆλθον εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἡμῶν γλῶσσαν αἱ φράσεις γλῶσσα πυρίνη, γλῶσσαι πυρὸς κτλ. ἤτοι γλῶσσα ἄνωθεν ἔχουσα τὴν ἀρχήν. θεία. ὑπερτέρα τῆς ἀνθρωπίνης κτλ. καὶ δὴ ἱκανῆς νὰ δοξάσῃ τὸν θεόν.

Καὶ τὸ κατὰ τάξιν θὰ ἐτόλμων νὰ μεταβάλω εἰς τὸ κατ' ἀξίαν, ἂν μὴ παρετήρουν τὴν περὶ τὴν γλῶσσαν ἀτασθαλωτέραν καὶ περὶ τὰ νοήματα οὐ σπανίως βεβιασμένην χρῆσιν τοῦ συγγραφέως. Ὀλίγα παραδείγματα θὰ ἐξαρκέσωσιν εἰς ἀπόδειξιν τούτου· σ. 5. «Καὶ γὰρ ἐκείνη (δηλ ἡ Μαρία) μὲν ἐγέννησε τὸν ἔλεον, Χριστὸν τὸν τὸν κόσμον ἐλεήσαντα· ὑμεῖς δὲ τοῖς ἐνδεέσι καὶ χήραις καὶ ὀρφανοῖς γεννήσατε βρώματα εἰς κόρον...». Ὅτι ἡ ἐκ τῆς ῥητορικῆς ἀντιθέσεως προερχομένη χρῆσις τοῦ γεννήσατε αὕτη εἶναι σφόδρα βεβιασμένη. βλέπει ἕκαστος. Ὁμοίως ἐν σ. 6 ὥστε ἰδοὺ ὁ **Χριστὸς** πολλοὺς **Χρηστοὺς** ἐποίησε· ἐν σ. 26 «βλέπει ἐκεῖ **δάκρυα κατάβροχα»,** δάκρυα κατάβροχα! σ. 39 «περὶ δὲ τὸ ἐπιτελεῖν ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων τὰ κατὰ συνήθειαν, ἤτοι τρίτα. ἐνατά τε καὶ τεσσαρακοστά, **γέννησίς** τίς ἐστι τῆς ψυχῆς ταῦτα τῆς καλῶς τῶν ὧδε ὑπαναχωρησάσης· ὥσπερ γὰρ τὸ βρέφος ἔνδον σειραῖς τῆς γαστρὸς δεδεμένον ὑπάρχον, μέλλον **γεννᾶσθαι** ἀπολύεται τῶν ἔνδον καὶ ἐξέρχεται λοιπὸν ἀπὸ σκότους εἰς φῶς τοῦ κόσμου τούτου, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ ἐξέρχεται τοῦ σώματος δια-

λυθείσης τῆς συμφυΐας καὶ ἀπολύεται ὡς ἀπὸ σκότους εἰς φῶς ἐπ' ἀληθείας καθαρὸν καὶ αἰώνιον». Βλέπετε διὰ τίνων συλλογισμῶν, παντάπασι δυσπροσίτων ἡμῖν τοῖς νῦν ζῶσιν ἀγωνίζεται νὰ δικαιολογήσῃ τὴν γνώμην, ὅτι τὰ λεγόμενα μνημόσυνα, τρίτα, ἔνατα, τεσσαρακοστά, εἶναι γέννησίς τις τῆς ψυχῆς. Τοιαῦτα χωρία ἀπαντῶσι παρ' αὐτῷ οὐκ ὀλίγα· πρόδηλον δ' ὅτι ἀκριβῶς διὰ ταῦτα δὲν δυνάμεθα εὐκόλως νὰ ἐπιβάλλωμεν εἰς αὐτὰ πάντοτε τὴν στάθμην τῆς ἡμετέρας διανοήσεως καὶ κριτικῆς, ἀλλ' ἀνάγκη ἐνίοτε νὰ ἐπέχωμεν.

Ἐν σ. 5 «ὃν δὲ ἡ σοφία τοῦ θεοῦ θαυμάζει, τίς μὴ **ἐπαινέσει** κατ' ἀξίαν; μητέρας καὶ ἀδελφοὺς τοῦ Κυρίου τίς **δοξάσειε εὐπρεπῶς;**» Ὅτι ἡ εὐκτικὴ **δοξάσειε** καὶ μάλιστα ἄνευ τοῦ δυνητικοῦ ἂν καὶ κατόπιν τοῦ μέλλοντος ἐπαινέσει, δὲν φαίνεται πιθανή, θὰ ὁμολογήσῃ ἕκαστος. Πρόσθες ὅτι καθόλου ὁ συγγραφεὺς ἀγνοεῖ τὴν χρῆσιν αὐτῆς· γρ. ἄρα κατὰ μέλλοντα **δοξάσει.**

Σελ. 6. Ἐάν τις ἐξ ἡμῶν οἰκέτην ὠνήσεται, λούσας τε αὐτὸν ἐνδύσει στολὰς ἰδίας, προσείπῃ δὲ αὐτῷ νουθετικοῖς λόγοις οὕτως: «Ἰδοὺ τῶν ἐθνῶν σε ἐξηγόρασα (τοῦτ' ἔστι τῶν πονηρῶν δαιμόνων) καὶ ἰδοὺ ἐνέπλησά σε ἄρτου ἐκ τῆς ἐμῆς τραπέζης (καθὼς καὶ ἡμεῖς μετέσχομεν τῆς θείας τραπέζης τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ καὶ καθ' ἑκάστην ἀπολαύομεν αὐτῆς), ἀλλ' ὅμως γράφω σοι καὶ **θείαν** ἐλευθερίαν καὶ κληρονόμον τῶν ἐμῶν ἀγαθῶν καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν ὡς ἴδιον υἱὸν ἀποδεικνύω σε». Ἡ ὅλη εἰκὼν οἰκέτου ἀργυρωνήτου μὲν πρότερον υἱοθετουμένου δὲ καὶ ἀπελευθερουμένου ὕστερον, φαίνεται διδάσκουσα ὅτι οὐχὶ περὶ θείας ἀλλὰ περὶ τελείας ἐλευθερίας αὐτοῦ ὁ λόγος καὶ ὅτι πιθανῶς οὕτως ἔγραψεν ὁ συγγραφεύς· (ἐπειδὴ ἀνωτέρω ἐγένετο λόγος περὶ θείας τραπέζης ἧς μετέσχομεν οἱ πιστοί, δύναται νὰ εἰκασθῇ ὅτι ἴσως εἰς τοῦτο ἀποβλέπων ἔγραψε καὶ ἐδῶ τὸ ἐπίθετον τοῦτο, καίτοι οὐ κυριολεκτούμενον, ἀλλὰ βεβιασμένον. Ἀλλ' ἐμοὶ φαίνεται πιθανώτερον τὸ τελείαν).

Σελ. 7 «δωροῦμαι ὑμῖν τὸν οὐρανόν, ἵνα ἐκεῖθεν **υἱὸν** καταπέμπω ὑμῖν». Οὐχὶ υἱὸν ἀλλ' ὑετὸν ἔγραψεν ὁ ῥήτωρ.

τοῦτο νοεῖ ὁ ἀναγνώστης μανθάνων πρῶτον ὅτι κατωτέρω καταριθμοῦνται τὰ θεῖα δῶρα, ἥλιος, σελήνη, γῆ, θάλασσα κλπ., ἀλλὰ περὶ τοῦ καταπεμπομένου ὑετοῦ οὐδεὶς γίνεται λόγος, καὶ δεύτερον ὅτι δὲν δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ὁ υἱὸς καταπέμπεται ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, διότι οὗτος ἅπαξ μόνον ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ πατρὸς κλπ. (ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἀπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ κλπ.).

Σελ. 9 «Ἀλλ' ἐπειδὴ ἀχάριστοι **ὦμεν**. . . .». Ἡ ὑποτακτικὴ ὦμεν δὲν δικαιολογεῖται, διὸ μεταγραπτέον ἐσμὲν ἢ εἶμεν = εἴμεθα. Ὁμοίως αὐτ. κατωτ. «οὐ μὴν ἀλλ **ὅτε** καὶ ἄκαρπα ἀνέτειλα ὑμῖν» ἀντὶ τοῦ **ὅτε** γρ. ἔτι. Τὸ αὐτὸ σφάλμα καὶ ἐν σ. 15 ὡς **ὅτε** καιρὸς ἀντὶ ὡς **ἔτι** καιρός.

Σελ. 9 «Ὅτε τοίνυν τῇ γεέννῃ παραπεμφθῶμεν, τότε μέγα κλαύσομεν, **ἔνθα ἀμελήσομεν**», ἀντὶ τοῦ ἔνθα ἀμελήσομεν γρ. πάντως κατ' ἀόριστον ἠμελήσαμεν ἢ ἀναυξήτως ἀμελήσαμεν. Καὶ τὸ ἔνθα φαίνεται ἔχον πλημμελῶς, ἀλλ' ἡ θεραπεία αὐτοῦ δύσκολος.

Σελ. 11 μὴ οὖν ἀπιστία ὑμῶν. . . **κρατείσθω**, γρ. κρατείτω.

Σελ. 14 «οὕτω καὶ ἡμεῖς τότε περιφέροντες τὰ ἀληθινὰ ἡμῶν ἄνθη μᾶλλον δὲ **ὡρέματα** τῶν καρπῶν. . », ἀντὶ ὡρίματα τῶν καρπῶν γρ. ὥριμα τὰ τῶν καρπῶν· πρβλ. εὐθὺς μετ' ὀλίγον «φαιδρότατα ἄνθη **τὰ τῆς** δικαιοσύνης.

Σελ. 14 «Τῇ διανοίᾳ οὖν τερπόμενος **μὴ ἀποκνῇ** τῆς ἐργασίας ἀλλὰ . . . ἐκδώσει» ἀντὶ τοῦ μὴ ἀποκνῇ γρ. μὴ ἀποκνήσῃ, ὅπως καὶ τὸ ἑξῆς ἐκδώσει ἐμφαίνει.

Αὐτ. «ταῦτα τοῦ ἀεὶ μισοῦντος ἡμᾶς δαίμονος **τὰ φυτεύματα** καὶ παρεμποδίσματα». Ἐν σελ. 18 κεῖται περὶ τοῦ αὐτοῦ τὰ πανουργεύματα· ἐκ τούτου θὰ ἠδύνατό τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι τὸ φυτεύματα δὲν ἔχει ὀρθῶς. Ἐπειδὴ δ' ὅμως τὸ ῥῆμα φυτεύω ἐλαμβάνετο ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ πολλάκις καὶ μεταφορικῶς ἐπὶ τοῦ μηχανᾶσθαι, ἐπινοεῖν, κατασκευάζειν, οἷον φυτεύειν πῆμα, κακόν, φόνον καὶ κῆρα κλπ., ἴσως ὁ συγγραφεὺς ἔδωκε καὶ εἰς τὸ ὄνομα φύτευμα τοιαύτην μεταφορικὴν σημασίαν, νοῶν μηχανήν, ἐπίνοιαν, κατασκευήν, πανούργευμα καὶ δὴ οὐ μετακινητέον.

Σελ. 17 «οὐδὲν γὰρ **παρ' ἡμῖν** ζητεῖ ὁ Δεσπότης», γρ.

παρ' ἡμῶν· ὁμοίως καὶ ἐν σ. 33 «**παρ' ἡμῖν** τὰ ἡμῶν πάντα ἀναγράφονται», γρ. παρ' ἡμῶν=ὑφ' ἡμῶν.

Σελ. 18 «οὐκ ἄγει αὐτοὺς εἰς ἀπόγνωσιν, ἀλλὰ **ἀλείφει** τοὺς εὑρεθέντας ἀπέναντι τῆς κρίσεως τοῦ θεοῦ. Ἐὰν τοίνυν ἑκουσίως τῆς ἁμαρτίας **ἐπιστρέφῃ**, δεκτὸς τῷ θεῷ ἐστι». Ἀντὶ τοῦ ἐπιστρέφῃ γρ. ἀποστρέφῃ, καὶ ἀντὶ τοῦ ἀλλὰ ἀλείφει γρ. ἀλλὰ λείπει.

Αὐτ. «ὅτι ηὐδόκησε σῶσαι **τὸ πρᾶγμα** τὸ ἑαυτοῦ», οὐχὶ **τὸ πρᾶγμα** ἀλλὰ **τὸ πλάσμα** φαίνεται ὅτι ἔγραψεν ὁ συγγραφεύς, διότι πλάσμα τοῦ θεοῦ οὐχὶ πρᾶγμα λέγεται ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἡμῶν συγγραφέων ὁ ἄνθρωπος, ὃν ἔσωσεν ὁ θεός.

Σελ. 25 «Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸν περὶ ψυχῆς λόγον ἐγκατε**λείπαμεν** διηγούμενοι . . .», ἀντὶ τοῦ παρατατικοῦ ἐγκατελείπαμεν γρ. κατ' ἀόριστον ἐγκατελίπαμεν ἢ ἐγκατελείψαμεν.

Σελ. 26 «ἕτεροι δὲ βρυγμῷ μεγάλῳ **ἀποτελοῦσιν δίκην»**, γρ. ἀποτίνουσι δίκην.

Σελ. 27 «καὶ φθάσῃ ἡμᾶς τὸ τέλος, **μηδὲ** ἀγαθὸν ἐπιδειξαμένους ἐν τῷ βίῳ τούτῳ», γρ. μηδὲν ἀγαθὸν κλπ

Αὐτ. «ἀπὸ δὲ τοῦ ἔχοντος καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ καὶ τεθήσεται τῷ ἔχοντι». Ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ συγγραφεὺς ὅτι τὸ χωρίον εἶναι εἰλημμένον ἐκ τοῦ Ματθ. 25, 29. ἀλλὰ παραδόξως ἀφίνει ἀμετακίνητον τὸ πλημμελῶς ἔχον τεθήσεται ἀντὶ δοθήσεται.

Σελ. 37 «ἵνα κοινῇ ἀπολαύωσι τῆς ἡδυτάτης **καθαρότητος** τοῦ μακαρίου Πατρός», ἀντὶ τοῦ καθαρότητος προτιμότερον εὑρίσκω νὰ γραφῇ μακαριότητος. Τὴν παρὰ τῷ Πατρὶ μακαριότητα δύναταί τις νὰ φαντασθῇ καὶ ἐξάρῃ ἀλλὰ τὴν καθαρότητα οὐχί.

Σελ. 38 «Καὶ **οἱ** μή τινες δουλεύουσι τὸ Κυρίῳ, τούτων ἕνεκα . . . μένει» γρ. **εἰ** μή τινες . .». Τὸ αὐτὸ σφάλμα καὶ παρ' Ἀθηναίῳ (ἐκδ. Meineke) 253 6 «τί οὖν παράδοξον οἱ Ἀθηναῖοι οἱ τῶν κολάκων κόλακες ἐποίησαν εἰς αὐτὸν τὸν Δημήτριον παιᾶνας καὶ προσόδια ᾄδοντες;» γρ. εἰ Ἀθηναῖοι.

Ἀλλ' ἐκτὸς τούτων ἡ γλῶσσα τοῦ συγγρ. παρέχει ἀφορμὴν εἰς πολλὰς παρατηρήσεις· διότι παρ' αὐτῷ ὡς πολλάκις παρὰ τοῖς ἀμα-

θεστέροις συγγραφεῦσι τῶν χρόνων ἐκείνων συμβαίνει. εὑρίσκει τις παρ' ἄλληλα καὶ τὰ ἀρχαϊκώτατα, τὰ μάλιστα ἐξεζητημένα, καὶ τὰ δημωδέστατα, οὐκ ὀλίγα δὲ καὶ τὰ ἀναντιλέκτως πλημμελῆ. Οὕτω λ. χ. ἐν σ. 19 καὶ 21 κεῖται τὸ ῥῆμα καγχλάζω κατὰ συμφυρμὸν ἀπὸ τοῦ καγχάζω καὶ καγχαλάω γενόμενον καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου μνημονευόμενον· ἐν σ. 18 τὸ ἀέρια ἐπιθετικῶς ἐπὶ τοῦ ἐναέρια, ἐν σ. 33 τὸ οὐσ. ἀνευθυνία, ἐν 23 τὸ ἐπίθετον ἐμπόδιος, ἐν 28 τὸ τὸ ἐπαοιδοί, ἐν 29 τὸ πανώλεθρος (ἐπὶ ἐνεργητικῆς σημασίας) κτλ. Ἀλλὰ παρ' αὐτὰ κεῖται ἐν σ. 7 ὑμῶν τὴν δουλείαν ἀποπληροῖ = τὸ ἔργον, τὴν δουλειά· ἐν σ. 8 μηκέτι ῥαθύμως ἐν τῷ βίῳ τούτῳ **ῥέμβεσθε** ἀλλὰ . . προσδράμετε». ἔνθα τὸ ῥέμβεσθε ἔχει σχεδὸν ἣν ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλ. σημασίαν, ῥέμπομαι= νωχελῶς, ἀμελῶς ἔχω, ὅθεν ἀπολαύω, εὐφραίνομαι. Αὐτ. μὴ **οὖν λοιπὸν** προφασίζεσθε», ἐν ᾧ ἡ ἀρχὴ τῆς νεωτέρας τοῦ λοιπὸν σημασίας· πρβλ. καὶ σ. 33 «ἔγραφεν, **ἵνα, ὅπως** ὁ ἐχθρὸς μὴ ἁρπάξῃ ὡς λέων πονηρὸς τὴν ψυχήν, ὡς ὑπεύθυνον αὐτὴν καταγάγῃ . . . .».

Ἐν σ. 22 «**ζάλη τῆς** τρικυμίας, ἐν δὲ 12 ἄζαλον». Ἐκ τῆς κατὰ τὴν τρικυμίαν ζάλης, ἐκ τοῦ σάλου, προέκυψεν ἡ ἔννοια τῆς ναυτίας, τῆς σκοτοδινίας καθόλου. καὶ σήμερον τὸ ζάλη, αἱ ζαλάδες, τὸ ζαλίζομαι λαμβάνεται ἐπὶ πάσης σκοτοδινίας, εἴτε προηγεῖται κίνησις εἴτε μή.

Ἐν σ. 28 κεῖται ἀνδρομανῖται ἀντὶ ἀνδρομανεῖς σχηματισθὲν κατὰ τὸ ἀρσενοκοῖται. Εἶναι δὲ ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι καὶ ἐν σ. 9 καὶ 29 ἀναγινώσκεται «**κοίταις** καὶ ἀσελγείας» ἔνθα τὸ κοῖται λαμβάνεται πρῶτον μὲν κατὰ τὸ κατ' ἐξοχὴν σχῆμα ἐπὶ μιᾶς μόνης κοίτης, τοῦ concubitus, ἔπειτα δὲ εἰδικώτερον ἐπὶ τῆς παρὰ τοὺς νόμους· τοῦτο φέρεται πρότερον παρὰ Γρηγορίῳ. «Μὴ κώμοις καὶ μέθαις μαλακισθῶμεν, οἷς **κοίταις** καὶ ἀσελγείας» οἶδα συνεζευγμένας.

Ἐν σ. 24 «τὸν διάβολον ἡ μὲν νηστεία τύπτει δεινῶς **σφετερίζουσα** αὐτόν, ἡ δὲ προσευχὴ καίει . .»· ἂν ὑγιῶς ἔχῃ ἡ μετοχὴ σφετερίζουσα, ἀνάγκη νὰ ἑρμηνευθῇ διὰ τοῦ κτωμένη, κυριεύουσα, καταβάλλουσα, κυρία γενομένη . . .

Σελ. 31 κεῖται τὸ ἐνεργητικῆς φωνῆς ἔγειρε ἐπὶ μέσης ἢ ἀμεταβάτου σημασίας ἀντὶ ἐγέρθητι, κατὰ συνήθειαν τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης.

Τὸ ἐν σ. 35 κεῖται τὸ ἀμφοτέρων κατὰ μεσαιωνικὴν πλημμελῆ χρῆσιν ἐπὶ τριῶν, «ὅθεν καὶ τῶν τριῶν προσώπων οἷον ἂν φθέγξηται. ἀμφοτέρων ἐστὶ τὸ φθέγμα.

Σελ. 38 ἴσως μεταβληθῶσιν. Ἀφοῦ ἡ ὑποτ. παρελαμβάνετο ἁπλῶς ὡς μέλλων κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, οὐδὲν θαῦμα ὅτι συνετάσσετο καὶ μετὰ τοῦ ἴσως. πρβλ. Κόντον ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Γ' σ. 251—4 καὶ ΙΘ' 536 κεξ.

Σελ. 16 «τὸν ἀντίδικον αὑτων διάβολον»· πρὸ πολλοῦ ἤδη παρετηρήθη ὅτι ἤδη ἀπὸ τῶν μτγν. χρόνων (Ματθ. Ε' 25) τὸ ἀντίδικος ἄρχεται λαμβανόμενον γενικώτερον ἐπὶ τοῦ ἐχθροῦ· ἐπὶ τῆς γενικῆς ἐννοίας ταύτης κεῖται καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ· σήμερον δὲ λέγεται μεταφορικῶς ἐπὶ τοῦ κακοῦ, δυστρόπου, δυσκόλου, οἷον ἐπὶ παιδίου κλαίοντος λέγεται ὅτι εἶναι ἀντίδικο καὶ ὅτι θὰ τὸ φάγῃ ἡ ἀντιδικιά του=ἡ δυστροπία του.

Ἐν σ. 25 «τὸ μυστήριον... νυνὶ διὰ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ **διηγούμενον τε** καὶ φανερούμενον ἡμῖν». Ἡ μετοχὴ διηγούμενον κεῖται παθητικῶς = ἐκτιθέμενον, ἑρμηνευόμενον· πρβλ. καὶ σ. 33 «τὰ ὀφλήματα καὶ **ἐργαζόμενα**=γιγνόμενα. Ἐν σ. 13 ὅταν ἐλεύσεται, ἐν σ. 12 ὅταν **πεφυλλοβοληθῶσιν.** Αὐτ. σωσάτωσαν ὑμᾶς **τὰ κίβδηλα** ὑμῶν» Τὰ κίβδηλα ἐπὶ τοῦ κακά, φαῦλα, φαῦλαι πράξεις σῴζεται καὶ σήμερον ἐν Αἴνῳ καὶ ἀλλαχοῦ ἐν τῇ φράσει.« ἄνδρας μου 'ς τὰ χίβδαλα κ' ἐγὼ 'ς τὰ χιβδαλίσματα.

Ἐν σ. 28 κεῖται τὸ νεωτερικὸν καταλαλητᾶδες καὶ ἐν 32 τῷ μελάνῳ ἀντὶ τῷ μέλανι, ἀπὸ τοῦ ἐπιθέτου μελανὸς ἴσως ἐσχηματισμένον.

Ἐν σ. 31 κεῖται τὸ πεφιλοκαλημένη ἐπὶ τοῦ καθαρά, ἐκ τοῦ φιλοκαλῶ=σαίρω, καθαρίζω.

Σελ. 11-12 «πρόκειται ἀηδὲς κίτρινον», καὶ τὰ φύλλα.. ἀπρεπῆ ὁρῶνται **ἐκκιτρινιῶντα»,** τὸ ἐκκιτρινιῶντα εἶναι ὁ πατὴρ τοῦ ἡμετέρου ξεκιτρινιάζω ἀντὶ-νιῶ, πρβλ. ΜΝΕ Α' σ. 277.

Ἐν σ. 13 «πάσης εὐωδίας μυρίζοντα=πᾶσαν εὐωδίαν ἀπο-

πέμποντα, εὐωδιάζοντα, ὅπως λέγεται καὶ σήμερον, πλὴν τοῦ ὅτι νῦν τὸ μυρίζω συντάσσεται πρὸς αἰτιατικήν.

Ὁ τύπος χαριεῖ κεῖται δὶς παρὰ τῷ συγγρ., ἤτοι ἐν σ. 37 «οὗτός σε (ὁ στέφανος) **χαριεῖ** ἱκανῶς, ἕως ἂν ἔλθωσιν οἱ ἀδελφοί σου οἱ ὄντες ἔτι ἐν τῷ βίῳ καὶ ὑπομένοντες» καὶ σ. 40 «ὅπως ὅτε ἀνέλθῃ τοῦ ᾅδου ἡ ψυχὴ τὰ ἐκεῖσε σκοπήσασα, **χαριεῖ** τὴν ἔνστασιν αὐτῆς ὁ Κύριος». Ἐν ἀμφοτέροις τοῖς χωρίοις ἡ ἔννοια φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ τοῦ εὐφραίνειν, καὶ ὅτι ἔχει τὴν ἀρχὴν ἐκ τοῦ ἐνεργητικῆς φωνῆς ῥήματος χαρίζω καὶ ἐδήλου κατ᾽ ἀρχὰς χάριν ἢ χάριτας παρέχειν, εὐφραίνειν, χαροποιεῖν. Δυσκολίαν παρέχει μόνον ὁ μέλλων εἰς -ιῶ (χαριῶ) ἀπὸ ἐνεστῶτος εἰς -ίζω (χαρίζω), διότι τοιοῦτοι μέλλοντες δὲν φαίνεται πιθανὸν ὅτι ἦσαν τότε πλέον ἐν χρήσει· ἀλλ᾽ ἴσως εἶναι παλαιὸν λείψανον ἢ μᾶλλον κατὰ παλαιὰ πρότυπα πεπλασμένον, ὅπως λ. χ. καὶ ὁ ἐνεστὼς βλήσκομαι ἀντὶ βάλλομαι ἐν σ. 30 ἐν τῇ γεέννῃ βλησκομένῳ, τὸ σφετερίζουσα, ὁ τύπος πεφυλλοβοληθῶσι, τὸ ῥῆμα καγχλάζω κλπ.

Σελ. 16 λέγεται σολοίκως «ἵνα ἀκούσαντες χαρῇ ἡμῶν ἡ καρδία» ὁμοίως πλημμελῶς λέγεται ἐν σ. 20 ὅπου δ᾽ ἂν ἐστιν ἀνομία. .» καὶ σ. 21 «ὅπου δ᾽ ἂν ὄντες τελοῦμεν»· καὶ σ. 20 «καὶ ἵνα ἐσθίων... ζωοποιηθήσεται καὶ σ. 27 τί ἂν ἡμᾶς ποιήσῃ κλπ.

Σελ. 16 ἀναγινώσκεται «καὶ γὰρ καὶ σοφός τις περὶ τούτου ἐννοιολογούμενος ἔλεγε: παλαιωθὲν **πάθος δυσίατον γίνεται»**· τὸ ῥῆμα ἐννοιολογοῦμαι = συλλογίζομαι φαίνεται ἀθησαύριστον μέχρι τοῦδε ἐν τοῖς ἡμετέροις λεξικοῖς.

Ἡ χρῆσις τοῦ πληθυντικοῦ ὀνομάτων ἀφῃρημένων, οἷον σ. 12 ἔπειτα **ἐλεημοσύναις** τὸ πρόσωπον τῆς ψυχῆς νίπτειν»· δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ, ἂν νοηθῇ συγκεκριμένως ἐπὶ τῶν δεδομένων πραγμάτων. Ἀναλόγως δύναται τὸ ἐν σ. 33 «καὶ οὐ περὶ τούτου ἡμῖν ὁ λόγος, ἀλλ᾽ ἡ περὶ τοῦ γράφειν ἀνομίας ἁμαρτωλῶν ἤτοι **δικαιοσύνας»** νὰ νοηθῇ.

Ἐν σ. 26 «Ἄλλαι δὲ (δηλ. ψυχαὶ) καθάπερ αἱ μέλισσαι μογγίζουσι διὰ τὸ πλῆθος αὐτοὺς τῶν ἐτῶν ἐκεῖσε διατρῖψαι». Ἡ εἰκὼν «ἄλλαι καθάπερ αἱ μέλισσαι μογγίζουσι» δὲν εἶναι ἐπιτυχὴς οὐδὲ

σαφής, διὸ καὶ τὸ νέον τοῦτο ῥῆμα ἀσαφές. Αἱ μέλισσαι κατὰ τὸν Θεόκριτον Γ' 13 βομβοῦσι (αἴθε γενοίμαν ἁ βομβεῦσα μέλισσα), αἱ δὲ ψυχαὶ κατὰ τὸν Ὅμηρον τρίζουσι = strident, ὅπως οἱ κατεσθιόμενοι στρουθοὶ καὶ αἱ νυκτερίδες, (τετριγυῖαι ψυχαὶ ψ 101) ἢ ἐπέρχονται θεσπεσίῃ ἰαχῇ (λ. 43)· ἐκ πείρας δὲν δυνάμεθα νὰ γινώσκωμεν τοῦτο. Διὰ ταῦτα πάντα ἀνάγκη νὰ καταφύγωμεν εἰς τὴν ἐτυμολογίαν τῆς λέξεως, καὶ οὕτω πειραθῶμεν ἂν θὰ εἶναι ἡμῖν δυνατὸν νὰ νοήσωμεν αὐτήν. Γνωστὸν τυγχάνει τὸ ὄνομα μουγγὸς ἐπὶ τοῦ ἀλάλου· τὸ μουγγὸς τοῦτο προῆλθεν ἐκ τοῦ μεσαιωνικοῦ μογγὸς (πρβλ. μόσχος-μουσκάρι) λεγόμενον ἐπὶ τοῦ δυσκόλως, οὐχὶ καθαρᾷ τῇ φωνῇ λαλοῦντος, ἐπὶ τοῦ ἄλλως λεγομένου μογιλάλου ἰσχνοφώνου. Συνάπτεται προδήλως πρὸς τὸ μόγος (μογοστόκος), μογερός, μόγις, μογέω κλπ. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ταῦτα πάντα, τὸ μόγις μόγος μογέω μογερὸς δὲν φαίνεται ὅτι ἦσαν εὔχρηστα ἐν τῇ Κοινῇ, ἀλλὰ ἀναντιλέκτως ἐσῴζετο τὸ μογιλάλος, ἀνθ' οὗ καὶ τύπος μογγιλάλος καὶ μογγιλαλεῖν ἐπὶ τοῦ βατταρίζειν ἐλέγετο, ὅπως παρετήρησεν ἤδη ὁ Δουκάγγιος ἐν τῷ λεξικῷ αὐτοῦ. Ἐκ τοῦ συνθέτου δὲ τούτου μογγιλάλος ἠδύνατο κάλλιστα ν' ἀφαιρεθῇ τὸ μογγὸς ἐπὶ τοῦ μογγιλάλου, καὶ ἐξ αὐτοῦ νὰ σχηματισθῇ τὸ ῥῆμα μογγίζω ἐπὶ τοῦ βατταρίζειν=ἀσαφῆ καὶ συγκεχυμένα λέγειν, βομβεῖν ὁποῖα αἱ μέλισσαι, κατὰ δὲ τὴν γνώμην τοῦ συντάξαντος τὸν λόγον τοῦτον καὶ αἱ ψυχαί. Ὥστε ἂν ταῦτα ἔχωσιν οὕτως, τότε τὸ μογγίζειν παράγεται ἐκ τοῦ μογγὸς μουγγός, τοῦτο δὲ ἐκ τοῦ μογγιλάλος ἀντὶ μογιλάλος. Περὶ δὲ τῆς σχέσεως τοῦ μογιλάλος πρὸς τὸ μογγιλάλος, τοσοῦτο μόνον δύναμαι νὰ εἴπω ὅτι ἴσως ἐπέδρασεν ἐπ' αὐτὸ τὸ μουγγρὶ ἀντὶ γόγγρος, μουγγρίζω μουγκᾶται ἀντὶ μυκᾶται.

Ὁμοίως ἀνέγνων Βυζαντιακὰς τινας ἐπιγραφὰς δημοσιευθείσας ἐν Mélanges de la faculté orientale VI (Université Saint-Joseph, Beyrouth). Προέρχονται ἐκ τῆς Καππαδοκίας καὶ ἀνήκουσι τῷ Γ' αἰῶνι καὶ ἑξῆς, περιέχουσι δὲ πολλὰ τὰ σημειώσεως ἄξια. Ἔνιαι παρατηρήσεις εἴς τινα σημεῖα δὲν θὰ εἶναι, νομίζω, περιτταί.

Σελ. 313 στ. 3 κάτωθεν κεῖται «... présente la forme bizarre : εὔχεσθέ μου διὰ τὸν κύριον». Ἀλλὰ τὸ εὔχεσθέ μου δὲν εἶναι παράδοξον, ἀφοῦ τότε, ὡς γνωστόν, ἡ δοτικὴ εἶχεν ἐκβληθῇ

πολλαχοῦ μὲν ὑπὸ τῆς γενικῆς, ἀλλαχοῦ δὲ ὑπὸ τῆς αἰτιατικῆς (πρβλ. Einleitung σ. 220-4). Αὐτόθι σ. 330 σημ. 3 παρατίθενται παραδείγματα ἐν οἷς ἡ γεν. καὶ ἡ δοτ. ἐναλλάσσονται, οἷον

Βοήθει, σῷζε, φύλαττε τῷ σῷ πιστῷ.
Κύριε, βοήθει Νισίου (γρ. Διονυσίου).
διακόνου . . . βοήθει τοῦ δούλου κλπ.

Σελ. 351 κεῖται ἐξέλχεται ἀντὶ ἐξέρχεται· λέγεται δὲ ὅτι τὸ λ ὀφείλεται εἰς τὸ ἐξέλκω· ἀπίθανον· μᾶλλον φαίνεται ὅτι εἶναι πλημμελὴς ἐξελληνισμός, ὅπως τὸ Βαυτιστα . . . ἐν σ. 309, παρὰ τὸ ἐφπρέπειαν σ. 372.

Σελ. 375 «ἐντυχάνουσα τοῦ ὅσου [καὶ] θεῶ ἡμῶν.» Τὸ ὅσου συνοδεύει ὁ ἐκδότης μετ' ἐρωτηματικοῦ, καὶ δικαίως, διότι βεβαίως δὲν σημαίνει τι· ἀλλ' ἂν γραφῇ τοῦ υἱοῦ σου [καὶ] θεοῦ ἡμῶν, τότε πάντα θὰ ἔχωσι καλῶς.

Σελ. 391 κεῖται «θεὸς ἐν το ὀνοματι σο σοσο με κε εν τι δυναμι σου κριν[ις μ]ε», παρατηρεῖ δὲ ὁ ἐκδότης ὅτι συνεπλήρωσε κριν[ις] κατὰ τὸ ἀπόγραφον Rott. ἀλλὰ θὰ προσεδόκα τις, λέγει, μᾶλλον προστακτικὴν κρῖνον. Ὡς φαίνεται, διέλαθε τὸν λόγιον ἐκδότην ὅτι ἡ φράσις εἶναι εἰλημμένη ἐκ τοῦ Ψαλτηρίου, Ψαλμ. ΝΓ' ὁ Θεὸς ἐν τῷ ὀνόματί σου σῶσόν με καὶ ἐν τῇ δυνάμει σου κρῖνόν με, ἢ κατὰ διάφορον γραφήν, κρινεῖς με· ταύτην δὲ τὴν γραφήν, ὡς γνωστόν, ἔχουσι τὰ ἡμέτερα ἐκκλησιαστικὰ βιβλία καὶ ταύτην ἀκούομεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἡμῶν. Ὅτι δὲ πολλάκις καὶ μάλιστα κατὰ τοὺς μεγ. χρόνους ἐνηλλάσσετο ὁ μέλλων καὶ ἡ προστακτικὴ ἐδιδάχθη ἤδη ἐπανειλημμένως· πρβλ. καὶ Radermacher, Demetrii Phalerei qui dicitur de elocutione libellus σ. 66.

Σελ. 366 κεῖται.

Ὁ Χριστός ἐστιν ἡ πύλη τῶν ἐνθάδε.
λύπην διώκει καὶ χαρά .

Τοῦτο φρονῶ ὅτι δύνανται εὐκόλως καὶ πιθανῶς νὰ συμπληρωθῇ ὧδε: καὶ χαρὰν ἀντεισάγει

Σελ. 360 ἀναγινώσκεται

πενπη . . .
κῆθεν β. . ον.

Ταῦτα συμπληροῖ ὁ ἐκδότης ὧδε:

«πένπη πρὸς τὸν ἐκῆθεν κόσμον»,

ἀλλ' ὁ στίχος ἀποβαίνει οὕτως ἐλαττωματικός, διότι καὶ πόδας ὀλίγους ἔχει καὶ ἡ παραλήγουσα τοῦ κόσμον εἶναι θέσει μακρά. Διὰ ταῦτα συμπληρωτέα ὧδε:

πέμπει δὲ πάντας πρὸς τὸν ἐκεῖθεν βίον, ὅπως καὶ τὰ γράμματα β..ον φαίνονται συνηγοροῦντα.

Ἐν σ. 309 κεῖται ἐκαλλιουργήθη, ὅπερ φαίνεται ὁ πρόδρομος τοῦ σημερινοῦ Κρητικοῦ καλλουργῶ καλλουργιά.

Σελ. 346 ἀπὲ ἀντὶ ἀπό, ἐκ φράσεων οἷον ἀπ' ἐμοῦ, ἀπ' ἐκείνου κλπ.· πρβλ. καὶ σ. 391 μετὲ.

Σελ. 369 ὅς ἀντὶ ὥς = ἕως.

Σελ. 392 Σετεβρίου ἀντὶ Σεφτεμβρίου κατ' ἀνομοίωσιν ἀποβληθέντος τοῦ ἑτέρου χειλικοῦ φ πρὸ τοῦ β. Ἀκριβῶς δὲ ἡ ὕπαρξις αὐτοῦ ἐνταῦθα ἐλέγχει ὅτι τὸ σήμερον λεγόμενον Σετέbρις δὲν προῆλθεν ἐκ τῆς Ἰταλικῆς ἀλλ' ὅτι κατέρχεται ἐκ τοῦ μέσου αἰῶνος καὶ ἐγένετο κατ' ἀνομοίωσιν.

Γ. Ν. Χ.

ΧΡΟΝΙΚΩΝ ΤΟΥ ΜΟΡΕΩΣ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΑΙ ΤΟΠΩΝΥΜΙΚΑ

('Αθηνᾶς ΚϚ' σελ. 3-26).

Προσθῆκαι.

'Εν σελίδι 7 ἐν τέλει τῆς σημειώσεως 2 πρόσθες: Ἡ ἐν BDC ἀναγραφὴ μνημονεύει καὶ ἄλλης Xerocaritena ἐν territ. Fanari, παρὰ τὴν 'Ανδρίτσαιναν, πιθανώτατα κατ' ἀβλέπτημα, ἀντὶ τῆς ἐγγὺς ἐκεῖ Ξεροπολιανῆς.

'Εν σελίδι 22, ἐν τέλει τῶν περὶ Μανιατοχωρίου σημειωτέα τὰ ἑπόμενα: Μετὰ τὴν ἐκτύπωσιν τῶν ἄνω διεξερχόμενοι τὸ πρόσφατον δημοσίευμα τοῦ καθηγητοῦ κ. 'Αντ. Μομφερράτου «Οἱ Παλαιολόγοι ἐν Πελοποννήσῳ» (1913) εὕρομεν ἐκεῖ ἀπὸ ἑνετικῶν ἐγγράφων μνημονευόμενον ἐν τῇ περιφερείᾳ Μεθώνης ὄνομα κώμης μετὰ μικροῦ καστελλίου (casale cum fortilitio) Manticorium = Μανιατοχῶρι, αὐτοῦ ἐκείνου περὶ οὗ τὰ ἀνωτέρω ἐγράφησαν, καὶ εἰδήσεις περὶ τῶν κατὰ τὸν ιδ' καὶ τὸν ιε' αἰῶνα τυχῶν αὐτοῦ. ("Ιδε Κ. Σάθα Ἑλληνικῶν Μνημείων τ. Α' 27/22, 40/37, 55-60/44, 64/46, 69/52, 70/53, 74/55, 75/56 (Manthicori), 116/78 (Manticordi), 150/90 *(Montecorii)*· Β' 193/431 (Manticordi) [ἔτη 1407—1423]. Hopf Griech. Gesch. [Allgem. Encycl. Ersch und Gruber] σελ. 7, 48,61, 80 (Maniatochori) [ἔτη 1364, 1387, 1396, 1421].

'Εκ τῶν ἐγγράφων τούτων συνάγεται, ὅτι φρονίμως λίαν ὁ κατὰ τὰ ἔτη 1287-9 ῥέκτης μπάϊλος τῆς Αὐθεντίας Νικόλαος ντὲ Σαὶντ 'Ομὲρ «διὰ φύλαξιν τοῦ τόπου κατὰ τῶν Βενετίκων» προέβλεψε καὶ ὠχύρωσε τὴν «χώραν τοῦ Μανιατοχωρίου» κτίσας ἐκεῖ τὸ ἔν τε τῷ ΕΧ καὶ τὸ ΓΧ μνημονευόμενον «μικρὸν καστέλλιον». Διότι ἐν τοῖς ἐπισήμοις ἑνετικοῖς ἐγγράφοις μαρτυροῦνται κατά τε τὴν ιδ' καὶ κατὰ τὸ πρῶτον τέταρτον τῆς ιε' ἑκατονταετηρίδος περὶ τὸν τόπον τοῦτον καὶ ἄλλους τινὰς γείτονας, ἐν οἷς καὶ

τὸ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ μπαΐλου ὡσαύτως κτισθὲν «κάστρον τοῦ Ἀβαρίνου» (ΕΧ 8096/9. ΓΧ § 554 ἐν τέλει: Et puis ferma le chastel du port de Junch) μακραὶ διενέξεις καὶ ἀτελεύτητοι διαπραγματεύσεις μεταξὺ τοῦ κοινοῦ τῆς Ἑνετίας καὶ τῶν προϊσταμένων τῆς φραγκικῆς Αὐθεντίας.

Τοιουτοτρόπως ἔχομεν σήμερον, μετὰ τὴν κατὰ τὸ τέλος τοῦ ιγ' αἰῶνος γέννησιν, μεμαρτυρημένον ἐπισήμως καὶ τὸν βίον τοῦ «μικροῦ καστελλίου», οὗτινος μέχρι χθὲς ἠγνοοῦμεν τέλεον καὶ αὐτὴν τὴν ἐν τῇ περιφερείᾳ Μεθώνης ὑπόστασιν. Ἀλλά, τὸ παραδοξότερον, ἐκ τῶν αὐτῶν ἐγγράφων μανθάνομεν καὶ τὴν ἐν ἔτει 1421 ἐπισυμβᾶσαν ἅλωσιν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ τότε ἐν Πελοποννήσῳ δεσπότου Θεοδώρου Β' τοῦ Παλαιολόγου.

Διορθώσεις.

Σελ. 8	*Στίχ.* 20	*Ἀντὶ*	ὡς περιφέρεια	*Γραπτέον*	ἡ περιφέρεια	»
» 9	» 3	»	ἡ τοῦ γείτονος	»	τὸ τοῦ γείτονος	
» 16	» 6	»	Μαύρου ὑπὲρ	»	Μαύρου φροντίδα ὑπὲρ	
» 16	» 7-8	»	καὶ νὰ ἐγκαταστήσῃ	»	ἐγκαταστήσας	

Κατὰ Ἰούλιον 1914.

Σ. Ν. Λ.

ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΝ ΕΛΛΗΝ. ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΝ

Ὁπόσην σπουδαιότητα διὰ τὴν γνῶσιν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὴν ὀρθὴν ἐκτίμησιν τῶν φιλολογικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν προϊόντων οἱασδήποτε χρονικῆς περιόδου ἔχει ἡ γνῶσις τοῦ βίου τῶν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ζησάντων, ἐν ἄλλαις λέξεσι πόσον στενῶς αἱ λαογραφικαὶ ἔρευναι συνδέονται μετὰ τῶν καθ᾽ ὅλου φιλολογικῶν καὶ πόσον θαυμαστῶς συμπληροῦσιν αὐτάς, εἶναι, νομίζομεν, περιττὸν διὰ μακρῶν νὰ ἐξάρωμεν.

Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν περίοδον οἱ ἐρευνηταὶ ὀλίγας δοκιμάζουσι δυσχερείας, ἅτε κεκτημένοι ἀρίστας περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων μονογραφίας καὶ πλούσια ἐγχειρίδια, τὸ αὐτὸ ὅμως δὲν συμβαίνει καὶ ὡς πρὸς τοὺς Βυζαντινολόγους, οἵτινες ἀπὸ πολλοῦ αἰσθάνονται τὴν ἔλλειψιν βιβλίου πραγματευομένου ἐν πάσῃ δυνατῇ λεπτομερείᾳ τὸν ἰδιωτικὸν βίον τῶν Βυζαντίνων. Διὰ τοῦτο ἐχαιρετίσθη ὑπὸ τῶν εἰδικῶν μετὰ πολλῆς χαρᾶς ἡ ἐν τῷ XI^{b} τμήματι τοῦ XVI Συνεδρίου τῶν Ἀνατολιστῶν πρότασις περὶ συναγωγῆς καὶ ἐκδόσεως τῶν παρὰ τοῖς μεσαιωνικοῖς συγγραφεῦσι φερομένων λαογραφικῶν εἰδήσεων, μετ᾽ ἀνακουφίσεως δὲ ἠκούσθη ὅτι τὸ ἔργον ἀνέλαβε νὰ φέρῃ εἰς πέρας ἡ ἐν Ἀθήναις Λαογραφικὴ Ἑταιρεία, ἐποπτεύοντος καὶ παραστατοῦντος τοῦ Ν. Πολίτου, ἀνδρὸς τὰ μάλιστα πρὸς τὸ ἔργον εἰδικοῦ.

Ὁ φιλόλογος ἢ λόγιος ὁ ἀναλαμβάνων νὰ πραγματευθῇ περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν Βυζαντίνων πρέπει νὰ ἔχῃ ὑπ᾽ ὄψιν τὸν νόμον τῆς ἐξελίξεως. Πραγματευόμενος περὶ τοῦ δεῖνος ἢ δεῖνος αἰῶνος τῆς Βυζαντινῆς περιόδου, εὑρίσκεται ἐν μέσῳ δύο ἐποχῶν (ἀρχαίας Ἑλληνικῆς περιόδου — νεωτέρας Ἑλληνικῆς), μεθ᾽ ὧν ἀναποσπάστως συνδέεται ἡ χρονικὴ περίοδος, ἣν ἐρευνᾷ, ἂν δέ, ἀναλόγως τῶν χρόνων, μὴ συνδέσῃ ταύτην μᾶλλον μετὰ τοῦ παρελθόντος ἢ τοῦ παρόντος, κινδυνεύει ἢ αὐτὸς νὰ μὴ κατανοήσῃ τελείως τὸ θέμα,

ὅπερ πραγματεύεται ἢ τοὐλάχιστον νὰ μὴ εἴπῃ πλείονα τῶν ὅσων λέγει ὁ συγγραφεύς, ὃν ἔχει ὑπ᾽ ὄψιν. Ἀδυνατεῖ νὰ πράξῃ τοῦτο; ἂς παραδώσῃ εἰς τὴν δημοσιότητα ἁπλῶς ὅσας ἐκ τοῦ ὡρισμένου ἢ τῶν ὡρισμένων συγγραφέων ἠδυνήθη νὰ συλλέξῃ πληροφορίας καὶ οἱ Βυζαντινολόγοι πολλὰς θὰ ὀφείλωσιν αὐτῷ χάριτας.

Εἶμαι πεπεισμένος (καὶ πιστεύω ὅτι τὴν ἐκ τῶν προτέρων πεποίθησίν μου ταύτην θὰ ἀποδείξῃ ἐκ τῶν ὑστέρων ἀληθῆ ἡ δημοσίευσις τῶν λαογραφικῶν εἰδήσεων) εἶμαι, λέγω, πεπεισμένος ὅτι, ἀφ᾽ ἧς ἐποχῆς ἀρχίζει ἡ μεσαιωνικὴ γλῶσσα νὰ λαμβάνῃ τὸν τύπον ἐκεῖνον, ὅστις ὡς Νεοελληνικὸς δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ, ἀπὸ τῆς ἰδίας ἐποχῆς ὀφείλομεν καὶ τὸν μεσαιωνικὸν βίον ὡς Νεοελληνικὸν πλέον νὰ χαρακτηρίσωμεν, μὲ διαφορὰς πάντοτε μικροτέρας ἢ καὶ μεγαλυτέρας. Ἄλλως δὲν ἐννοῶ πῶς εἶναι δυνατὸν ἡ μὲν γλῶσσα νὰ πλησιάζῃ πρὸς τὴν Νεοελληνικήν, τὰ πράγματα δέ, ἅτινα ἐκφράζει καὶ ὁ βίος, ὃν ἀντικατοπτρίζει, μηδεμίαν ἢ ἐλαχίστην νὰ ἔχωσι σχέσιν πρὸς τὸν Νεοελληνικὸν βίον.

Τούτου δοθέντος, ὁ συγγραφεὺς ὁ πραγματευόμενος ἐποχὴν μεταγενεστέραν τῶν μέσων τοῦ Θ΄. αἰῶνος, καθ᾽ ἣν ἡ γλῶσσα ἔχει ἤδη χωρήσει σφόδρα πρὸς τὴν Νεοελληνικήν, ὀφείλει νὰ στρέφῃ ἀμέριστον τὴν προσοχήν του καὶ πρὸς τὸν Νεοελληνικὸν βίον, ἐντεῦθεν δ᾽ ὁρμώμενος νὰ ζητήσῃ νὰ ἑρμηνεύσῃ καὶ κατανοήσῃ τὸν μεσαιωνικόν.

Ταῦτα καθῆκον εἶχε νὰ λάβῃ ὑπ᾽ ὄψιν καὶ ὁ Σ. Κουγέας ἐν τῇ διατριβῇ του «Αἱ ἐν τοῖς σχολίοις τοῦ Ἀρέθα λαογραφικαὶ εἰδήσεις» (1) πρὸς ἀποφυγὴν πολλῶν ἀντιρρήσεων. Οὕτω λ.χ. φρονῶ ὅτι ἄλλως νοητέον τὸ κατωτέρω σχόλιον τοῦ Ἀρέθα. Σελ. 259 ἀριθ. 66 (2) «Χαλεπῶς καὶ μόλις διεσώθημεν πρὸς τὰ κοῖλα τῆς Εὐβοίας, τὸ μὲν δὴ ἀκάτιον εἴς τραχύν τινα αἰγιαλὸν ὑπὸ τοὺς κρημνοὺς ἐκβαλόντες διέφθειραν, αὐτοὶ δὲ ἀπεχώρησαν πρός τινας πορφυρεῖς ὁρμοῦντας ἐν τῇ πλησίον χηλῇ κἀκείνοις συνεργάζεσθαι διενοοῦντο αὐτοῦ μένοντες» Δίων. Χρυσοστ. 7, 2] Ὡς ἔοικεν, ἐκ παλαιοῦ πορφυρεῖς περὶ τὴν Εὔβοιαν ἐργάζονται, οὓς νῦν κοτυλαρίους φασί, παρὰ τὸ ἐν μικροῖς πλοίοις ἤτοι κοτύλαις παρομοίοις πορφυρεύεσθαι.

(1) Ἐν Λαογραφίας τόμ. Δ΄ σ. 236-270.

(2) Αἱ παραπομπαὶ γίνονται κατὰ τὰς σελίδας τῆς Λαογραφίας καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Κουγέα ἀρίθμησιν

Κοτύλιν, λέγει ὁ συγγραφεύς, πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος καλεῖται κοῖλον μέρος αἰγιαλοῦ· ἴσως λοιπὸν κοτυλάριοι ἐκλήθησαν οἱ πορφυρεῖς τῆς Εὐβοίας οὐχὶ ἐκ τοῦ μεγέθους τῶν πλοιαρίων αὐτῶν, ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ αἰγιαλοῦ τῆς κοίλης Εὐβοίας, ἔνθα ἡλίευον τὰς πορφύρας. Κοτύλια, ὄχι πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ μόνον ἐν Πόντῳ, λέγονται καὶ ἄλλοι λακκίσκοι καὶ οἱ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς, ἐνίοτε καὶ θαλασσίου ὕδατος πεπληρωμένοι, εἶναι δὲ προφανὲς ὅτι εἶναι ἀδύνατος ἡ ἐντὸς τούτων ἁλιεία τῆς πορφύρας.

Τὸ ὅτι οἱ πορφυρεῖς τῆς Εὐβοίας, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀρέθα, ἁλιεύοντες μετεχειρίζοντο μικρότατα πλοιάρια, οἷον κοτύλας τινάς, εὑρίσκω φυσικόν, ἀφ᾽ οὗ ἡ ἁλιεία ἐγίνετο οὐχὶ μακρὰν τῶν ἀκτῶν.(1) Μήπως καὶ οἱ Καλύμνιοι δὲν καλοῦσι νῦν σκάφας τὰ σπογγαλιευτικά των πλοιάρια; Ὀρθῶς ἄρα ἔχουσιν ὅσα μαρτυρεῖ ὁ Ἀρέθας. Προκειμένου δὲ περὶ λαογραφικῶν πραγμάτων, δὲν θὰ ἦτο ἀδιάφορον διὰ τὸν ἀναγνώστην, ἐὰν ἐμνημονεύετο, πρῶτον μὲν ὅτι ἡ ἐν Εὐβοίᾳ ἁλιεία τῆς πορφύρας ἀρξαμένη ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς(2), ὡς καὶ ὁ Ἀρέθας λέγει, ἐξηκολούθησε διενεργουμένη καὶ καθ᾽ ὅλον τὸν μέσον αἰῶνα(3), εἶτα δ᾽ ὅτι τὸ κογχύλιον τῆς πορφύρας λέγεται νῦν προσφύρα (πορφύρα) καὶ μικρῷ παλαιότερον μπουρμπούρα (purpur) καὶ ἁλιεύεται ἔν τε ταῖς Κυκλάσι καὶ τῇ Εὐβοίᾳ σποραδικῶς οὐχὶ χάριν βαφικῶν σκοπῶν, ἀλλὰ πρὸς βρῶσιν.

Σελ. 259 ἀριθ. 67. «Ἄξιον δὲ μηδὲ τὸν περὶ τῆς ἑτέρας μαργαρίτιδος παρελθεῖν λόγον, ἐπεὶ μηδὲ Ἀπολλωνίῳ μειρακιώδης ἔδοξεν, ἀλλὰ πλάττεται ἥδιστος καὶ τῶν ἐν τῇ θαλαττουργίᾳ θαυμασιώτατος Φιλοστρ. Β. Ἀπολλων. Τυαν. III. 57] οἷς παρατίθεται ὡς σχόλιον· περὶ τῶν παρ᾽ ἡμῖν κοκκοβαφίων λεγομένων.

Ταῦτα εἶναι ἀληθῶς ἀσαφῆ, ἀλλὰ προφανῶς δὲν γίνονται σαφέστερα, ἂν προτιμήσωμεν μετὰ τοῦ κ. Κουγέα τὸ κοκκοφακίων τοῦ κώδικος f (4), διότι τῆς μὲν λέξεως κοκκοφάκιον οὔτε ὁ κ. Κουγέας

(1) Ἀριστοτέλους, Τῶν περὶ τὰ ζῷα ἱστοριῶν Ε, 15.

(2) Πρβλ. Ἀριστοτέλ. ἔνθ᾽ ἀν.

(3) Ὅτι κατὰ τὸν ΙΓ'. αἰῶνα ἦν αὕτη ἐν ἀκμῇ μαρτυρεῖ Μιχαὴλ ὁ Ἀκαμινᾶτος Β'. 275 στιχ. 9-12 καὶ σ. 625 ἔκδ. Λάμπρου.

(4) Διὰ τοῦ f δὲν δηλοῖ ὁ Kayser ἰδίαν εἰκασίαν, ἀλλὰ τὴν γραφὴν τοῦ Λαυρεντιανοῦ κώδικος LXIX.

οὔτε ἄλλος τις ὥρισε τὴν σημασίαν. τοὐναντίον δὲ τὸ κοκκοβάφιον, λέξις ὁμαλῶς πεπλασμένη, δηλοῖ τὸν κόκκον, δι' οὗ βάφομεν, ἐν ἄλλαις λέξεσι τὴν ἐν τῷ κογχυλίῳ τῆς πορφύρας οὐσίαν.

Σελ. 242 ἀριθ. 5. «Οἱ δέ τινες αὐτῶν βατταρίζουσι καὶ ἀσαφῶς λέγουσι» Διων. Χρυσοστ. 11, 27] βατταρίζειν τὸ ἐπισεσυρμένως φωνεῖν καὶ συγκεχυμένως, ὃ καὶ βερβερίζειν οἱ ἰδιῶταί φασιν, διαφθείροντες τὴν λέξιν.

Ἀναφέρων τὸ βερβερίζω τοῦτο ὁ συγγραφεύς, προστίθησιν ὅτι μνημονεύει αὐτοῦ καὶ τὸ Μέγα Ἐτυμολογικόν, λέγεται δὲ καὶ σήμερον πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ τρομάζω. Καλὰ ταῦτα· θὰ ἦτο ὅμως καλύτερον πρῶτον μὲν νὰ ἐλέγετο ὅτι τὸ ῥῆμα ὑπὸ τὸν τύπον μπαρμπαρίζω σημαίνει ἐν Ἠπείρῳ φλυαρῶ, δεύτερον δὲ νὰ ἡρμηνεύετο καὶ ἡ ἐξέλιξις τῆς σημασίας αὐτοῦ διὰ τῶν ἑξῆς· βερβερίζω· ἐκ τοῦ βαρβαρίζω, συγκεκομμένα καὶ συγκεχυμένα λαλῶ καὶ δὴ ὑπὸ τρόμου, τρομάζω.(1)

Σελ. 244 ἀριθ. 14. «Τί οὖν; ἐχρῆν Χαιρέαν καταλείψασαν παραδέξασθαι τὸν ἐργάτην ἐκεῖνον κινάβρας ἀπόζοντα; λεῖός μου, φασί Χαιρέας καὶ χοιρίσκος Ἀχαρνικὸς» Λουκιαν. Ἑταιρ. Διάλ. 7, 3] ὡς ἐργατικὸν καὶ δασὺν ἀποσκώπτει τὸν Ἀχαρνικὸν ἅτε ἀλουτοῦντα καὶ ἀτημελῶς ἔχοντα ἑαυτοῦ· τὸ δὲ χοιρίσκος, ὃ νῦν τοὺς Παφλαγόνας φασί, χοιροκώλους, τὸ λάσιον τῶν ἀνθρώπων.

Ὁ κ. Κουγέας μὴ ἑρμηνεύων ἐν τῷ ἀσαφεῖ τὴν ἔκφρασιν χωρίῳ τὸ σκωπτικὸν ἐπίθετον χοιρόκωλος, παρατηρεῖ μόνον ὅτι τοῦτο εἶναι ἀθησαύριστον. Πρὸς διασάφησιν τούτου ἔπρεπε νὰ προστεθῇ ὅτι τὸ ἐπίθετον σώζεται νῦν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ δηλοῖ τὸν παχεῖς καὶ ῥυπαροὺς γλουτοὺς ἔχοντα.

Καὶ ἑτέρου δὲ σκώμματος μνείαν ποιεῖται ὁ Ἀρέθας ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ Φρυνίχου ἀκάτια· κατὰ τὴν αὐτόθι δῆλα δὴ προσθήκην τοῦ ἱεράρχου(2) οἱ μικροὶ τὰ σώματα ἐκαλοῦντο ἀκάτια.

Ὁ κ. Κουγέας φρονεῖ ὅτι τὴν σημασίαν ταύτην τῆς λέξεως ἀκάτια συνήγαγεν ὁ ἐπιτομεὺς κατὰ συνεκδρομὴν τῆς λέξεως λέμβος ἐκ τοῦ παρ' Ἀθηναίῳ στίχου τοῦ Ἀναξανδρίδου «ὄπισθεν ἀκολουθεῖ κόλαξ τῳ, λέμβος ἐπικέκληται». Τί κοινὸν ὅμως μεταξὺ τῶν κολάκων καὶ τῶν μικρῶν τὰ σώματα;

(1) Ὅρα ὅσα περὶ τοῦ ψευδής, ψευδός, τσευδός λέγει ὁ Γ. Χατζιδάκις ἐν ΜΝΕ Α'. 133.
(2) Σ. Κουγέα, ὁ Καισαρείας Ἀρέθας καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ σ. 69 ὑποσ. 4.

Καθ' ἡμᾶς τὰ ἀκάτια καὶ καθ' ἑαυτὰ καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὰς ναῦς εἶναι μικρά, ἐντεῦθεν ἄρα τὸ σκῶμμα, ὅπερ εἶναι λαϊκὸν καὶ οὐχὶ ἐπιγέννημα τῆς διανοίας τοῦ ἐπιτομέως, ἀφ' οὗ ἔτι καὶ νῦν οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες τοὺς μικροὺς τὰ σώματα καλοῦσι κόττερα (ἀκάτια)-

Σελ. 244 ἀριθ. 15. «Ὁμοίως δὲ εἰς Πυλαίαν καὶ τὰς ἄλλας πανηγύρεις πορευόμενον καὶ περιάγοντα» Διων. Χρυσοστ. 77, 4. 11- Πυλαίαν· οὗ συνηθροίζοντο ὅσα ἔτη οἱ Ἑλλανοδίκαι τε καὶ οἱ Ἀμφι|κτύονες περὶ τῶν κοινῶν τοῖς Ἕλλησι βουλευόμενοι. Κατὰ τὴν Φωκίδα δὲ γῆν ἦν αὕτη ἡ Πυλαία· οἶμαι δὲ ταύτην εἶναι τὸ νῦν λεγόμενον Λοιδορίκην. (1)

Ὁ κ. Κουγέας παρατηρεῖ εἰς ταῦτα. Ἡ τοποθέτησις τῆς μεσαιωνικῆς πόλεως δὲν εἶναι βεβαίως ἀσφαλής, ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀρέθας διὰ τοῦ οἶμαι φανερώνει ὅτι καὶ αὐτὸς δὲν ἦτο βέβαιος περὶ τοῦ πράγματος.

Οὐχὶ οὕτως. Ὁ Ἀρέθας ὁμιλῶν διὰ τὸ νῦν Λοιδορίκιν, βεβαίως θὰ ἐγνώριζε ποῦ γῆς ἔκειτο τοῦτο, τὸ δὲ οἶμαι λέγει περὶ τῆς Πυλαίας, ἡ ὁποία φυσικὸν ἦτο νὰ μὴ ἐγνώριζε ποῦ ἀκριβῶς ἔκειτο. Τὸ σχόλιον οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν περὶ τούτου ἀφίνει. Ἀλλ' ὁ κ. συγγραφεὺς προστίθησιν· ἴσως ἡ λ. Λοιδορίκην (γρ. Λοιδορίκιν) δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν Πυλαίαν, ἀλλ' εἰς τὴν Φωκίδα, δηλοῦσα οὕτως οὐχὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως, ἀλλὰ τὸ ὄνομα τῆς Ἐπισκοπῆς. Ταῦτα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ὀρθά. Κατ' ἐμὴν γνώμην τὸ χωρίον ἑρμηνεύεται ὧδε. «Εἰς τὴν Φωκίδα δὲ ἦτο αὐτὴ ἡ Πυλαία· νομίζω δὲ ὅτι αὐτὴ (ἡ Πυλαία) εἶναι τὸ σήμερον λεγόμενον Λοιδορίκιν». Ὅτι ἄγνωστον καὶ ζητούμενον εἶναι ἐνταῦθα οὐχὶ ἡ Φωκίς, ἀλλ' ἡ Πυλαία, εἶναι παντὶ δῆλον.

Σελ. 258 ἀριθ. 62. «Οὔκουν ἔφερεν μὲν ὑμᾶς (γρ. ἡμᾶς) τότε ἄνεμος ἐμπίπτων τῇ ὀθόνῃ καὶ ἐμπιπλὰς τὰ ἀκάτια.» Λουκ. Ζεὺς Τραγῳδ. 46] ἀκάτια οἱ μὲν τοὺς μεγάλους καὶ μέσους καλοῦσιν ἱστούς, ὡς καὶ Πολυδεύκει τῷ ὀνοματολόγῳ δοκεῖ· εἰσὶ δ' οἳ καὶ τὰ

(1) Γραπτέον βεβαίως Λοιδορίκιν. Περὶ τοῦ τρόπου τῆς ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἐκδόσεως τῶν σχολίων τοῦ Ἀρέθα θὰ λάβωμεν εὐκαιρίαν ἀλλαχοῦ νὰ διαλάβωμεν. Ἐνταῦθα μόνον παρατηροῦμεν ὅτι διαφεύγει τὸν κ. Κουγέαν ὅτι τὰς διορθώσεις του ἄλλοι πολὺ πρὸ αὐτοῦ προὔτειναν· ὅσα π. χ. εἰκάζει περὶ τοῦ καναλοπλῦται εἶπεν ἤδη ὁ Karl. Praechter ἐν BZ. 14, 27.

παρ' ἡμῖν λεγόμενα καράβια ἀκάτιά φασιν, οἷς ἡ κεραία ἀνέλκεται.

Ὁ κ. Κουγέας νομίζει ὅτι ἡ κεραία ἀνέλκεται διὰ τῶν καραβίων· τοῦτο τοὐλάχιστον λέγει τὸ κείμενον, ὡς ἐξεδόθη. Ὁ θέλων νὰ ἑρμηνεύσῃ τὸ «καράβια, οἷς ἡ κεραία ἀνέλκεται» διὰ τοῦ καράβια εἰς τὰ ὁποῖα ἀνέλκεται ἡ κεραία, παραβιάζει τὴν γλῶσσαν·(1) εἰς τὴν ἑρμηνείαν ταύτην ἄλλως τε θὰ ἀντετάσσετο τὸ ὅτι δὲν ἀνείλκετο μόνον τῶν καραβίων ἡ κεραία, ἀλλὰ καὶ ἄλλων πλοίων.(2) Τὰ καράβια ἄρα δὲν δύνανται νὰ ἔχωσι θέσιν ἐνταῦθα. Ἂν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀρέθα τὰ ἀκάτια ἐκαλοῦντο κάραβοι, εἶναι ἄλλο ζήτημα.

Εἰς τὸ χωρίον ἀληθὲς εἶναι ὅτι προσέκοψαν οἱ περὶ τῶν ναυτικῶν τῶν ἀρχαίων πραγματευθέντες,(3) ἀλλ' ἐκ τοῦ «οἷς ἡ κεραία ἀνέλκεται» καθίσταται, νομίζω, πρόδηλον ὅτι ἐν αὐτῷ πρόκειται περὶ ὀργάνου. Τὰ κάρυα (ὄχι κάροια) ἅτινα ὡς κοινολεκτούμενα ἀναφέρει ὁ Ἀρέθας(4) ὡς λίαν προσεχῶς θὰ ἀποδείξω, εἶναι μικρὰ ξύλινα ὄργανα καρύου σχῆμα ἔχοντα, δι' ὧν ὄντως ἀνείλκετο ἡ κεραία. Τὸ καλῶς λοιπὸν ἔχον κάρυα οὐδεμία ἀνάγκη ὑπάρχει νὰ μεταβληθῇ εἰς καράβια.

Ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρον εἶναι τὸ ἐν σελ. 263 ἀρ. 81 σημειούμενον σχόλιον, καθ' ὃ τὸ σαρκάζειν ἐλέγετο ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀρέθα ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἀποτιγρώνειν, ἤτοι ὡς τίγρις ἐξαγριοῦσθαι.

Συμπληρῶν καὶ ταῦτα παρατηρῶ ὅτι ἡ τοιαύτη τοῦ θυμοῦ ἔκφρασις καὶ νῦν οὐ μόνον διὰ τοῦ αὐτοῦ σχήματος, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ αὐτοῦ ῥήματος ἐκφράζεται, διότι ἐν Πόντῳ, Ἠπείρῳ καὶ Κρήτῃ λέγεται τσιγγρώνει, ἐν Πόντῳ καὶ ἀποτσιγγρώνει ἐπὶ θυμουμένου

(1) Διὰ τὴν γλωσσικὴν χρῆσιν πβ. καὶ τὸ ἑξῆς χωρίον· ἱμάντες· τὰ σχοινία οἷς αἱ κεραῖαι ἀνέλκονται Bekker, Anecd. Graeca 100,26.

(2) Ὁ Σχολιαστὴς εἰς Λουκιανοῦ Κατάπλουν ἢ Τύραννον 19 παρατηρεῖ· ᾠδὴν δὲ λέγει ναυτικήν, ἣν ὑποκέλευσμα καλεῖ, διότι ἑνὸς καταρχομένου οἱ ἄλλοι ὑπήκουον, ὥσπερ καὶ ὅταν τὴν ὀθόνην τῶν πλοίων μετὰ τῆς κεραίας ἐπὶ τὸν ἱστὸν ἀναφέρουσιν.

(3) A. Gartault, La trière Athénienne σ. 188 ἐν ὑποσ.

(4) Λουκιανοῦ, Πλοῖον ἢ εὐχαὶ 14 «εἶτα ἐπὶ τῆς κεραίας ἄνω ἀσφαλῶς διαθέοντα τῶν κεροιάκων ἐπειλημμένον] τὰ νῦν κάροια λεγόμενα παρὰ τοῖς ναυτικοῖς, ἃ καὶ κρίκοις καλοῦσιν οἱ παλαιοί». Ὅρα καὶ Λαογραφίας τόμ. Δ'. σ. 258 ἀριθμὸς 64 καὶ τὰς αὐτόθι παρατηρήσεις τοῦ κ. Κουγέα.

καὶ κλαυθμυρίζοντος παιδίου.(1) ἐν Κρήτῃ δὲ ἀποτσιγγρώνει ἐπὶ καιροῦ ἐπὶ τὰ χείρω τρεπομένου. ὅπερ ἐν Μάνῃ λέγεται μὲ ἀνάλογον φράσιν «ὁ καιρὸς χαλᾷ τὰ μοῦτρά του».

Σελ. 251 ἀριθ. 33. «Κρόμμυα δὲ ἐκ Κύπρου καὶ σαπέρδας πέντε καὶ πέρκας τέσσαρας ἐκόμισά σοι» Λουκ. Ἑταιρ. Διάλ. 14. 2] ἢ αἱ ἀφύαι αἱ καλάμοις διειρμέναι καὶ ταριχευμέναι. ἢ τὰ ὕεια τεμάχη, ἃ γόνδην Παφλαγόνες φασίν.

Ἐκεῖνο ὅπερ ἔπρεπε νὰ τονισθῇ ἐνταῦθα δὲν εἶναι μόνον τὸ γόνδην, ἀλλὰ καὶ αἱ καλάμοις διειρμέναι καὶ ταριχευμέναι ἀφύαι. Τὰ τῆς αὐτῆς δῆλα δὴ κατηγορίας σχόλια(2) σημειοῦσι· «σαπέρδην· εὐτελὲς βρῶμα, οἷα νῦν τὰ ἀπὸ τῶν ἀφύων ἤτοι ἐγγραύλεων ἢ τῶν σαύρων διειρμένα καλάμοις πτύχια» Ἐγίνετο λοιπὸν καὶ τότε ὅ,τι καὶ σήμερον, ἤτοι πολλοὶ τῶν μικροτέρων ἰχθύων ἀνοιγόμενοι καὶ τεινόμενοι διὰ καλάμων ἐξηραίνοντο εἰς τὸν ἥλιον καὶ ξηροὶ κατόπιν ἐχρησιμοποιοῦντο. Οἱ τοιοῦτοι ἰχθύες, ἢ ἐν γένει τὰ εἰς τὸν ἥλιον ξηραινόμενα κρέατα, καλοῦνται νῦν περικαυτά, λιόκαυτα, λιόκαυτρα, λιοκαυτόψαρα,(3) ἐν Θήρᾳ δὲ καὶ λιόκαυτες (σμαρίδες). Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τέλος ταύτῃ ἔδει νὰ μνημονευθῇ ὅτι λέγεται νῦν τὸ σκαπέρδας ὡς παρωνύμιον. Λαογραφικῶς ταῦτα δὲν εἶναι ἀνάξια λόγου, ὥστε νὰ μένωσιν ἀπαρατήρητα καὶ ἀσύνδετα.

Σελ. 254 ἀριθ. 46. «Τοὺς μὲν οὖν πορφυρεῖς ἀνέλαβον· εἶχον γάρ τινες αὐτῶν ἀργύριον ἐνφασκωλίοις»] Δίων. Χρυσοστ. 7.55 φασκώλια· ταινιοειδῆ βαλλάντια ἐξ ὑφασμάτων λινέων, ἃ καὶ τοῖς βραχίοις ἔσθ' ὅτε καὶ ταῖς ζώναις περικλείουσιν· καὶ δὴ καλοῦσι νῦν βαρβαρικώτερον φούνδας.

Τὸ βιβλίον τοῦ A. Sonny, Ad Dionem Chrystomum Analecta, ἐξ οὗ ἐλήφθη τὸ ἀνωτέρω σχόλιον, δὲν ὑπάρχει δυστυχῶς ἐν Ἀθήναις, δι' ὃ δὲν δύναμαι νὰ ἐξελέγξω τί ἀκριβῶς συμβαίνει μὲ τὸ βραχίοις. Γνωρίζω μόνον ὅτι ἀντ' αὐτοῦ φέρεται καὶ ἄλλη γραφὴ βραχίοσι ἥτις δὲν ἱκανοποιεῖ. Ἀναγινώσκω τοῖς βρακίοις καὶ οὕτω δηλοῦται ποῦ ἔθετον τὸ βαλλάντιόν των οἱ μεσαιωνικοὶ Ἕλλη-

(1) Ἐν Πόντῳ λέγεται ὁμοίως τσίγγρωμα ὁ κλαυθμυρισμὸς ἠρεθισμένου παιδίου, ἀτσίγγρωτος δ' ὁ μὴ μεμψίμοιρος.

(2) Παρὰ U. Rabe, Scholia in Lucianum σ. 93, 17 ἑξ.

(3) Παρ' Ἡσυχίῳ ἀναγινώσκομεν· φρυκτά· ξηρὰ ἰχθύδια εὐτελῆ.

νες, ἤτοι εἰς τὴν ζώνην τῶν βρακκίων καὶ περὶ τὴν κοιλίαν. Ἐν τῷ Corpus glosssariorum Latinorum II 206. 3 λέγεται τοῦτο σαφῶς· ventralis· κοιλιόδεσμος φούνδα. Καὶ πάλιν ὁ Σχολιαστὴς τοῦ Ἀριστοφάνους (Βατραχ. 784) «βαλαντιητόμοις: τοῖς τὰ βαλάντια τέμνουσιν, ἃ ἐν ταῖς ζώναις ἀπῃωρημένα φέρουσιν ἄνθρωποι». Ὁ γινώσκων ποῦ θέτουσι τὴν παραδοσακκούλλαν ἢ τὸ κεμέρι των σήμερον οἱ φοροῦντες βράκκαν, λαμβάνει ἰδέαν τοῦ πράγματος.

Περὶ τοῦ φούνδα παρατηρῶ ὅτι δὲν φέρεται ὑπὸ τὸν τύπον τοῦτον μόνον ἐν τῷ παρόντι σχολίῳ, ὡς δέχεται ὁ ἐκδότης· ἐσημειώθη ἤδη ἔν τε τῷ Corpus glossariorum Latinorum II 206. 3. 548, 65 καὶ III, 21, 36 ὡς καὶ εἰς τὸ ὑπὸ J. Fürst ἐκδοθὲν Glossarium Graecohebraeum σελ. 68. Πρόσθες δ' ὅτι ἡ λ. φούντα σώζεται ἔτι ἐν Πόντῳ σημαίνουσα τὸ χρηματοφυλάκιον, κατόπιν δὲ καὶ τὸ θυλάκιον τοῦ φορέματος καθ' ὅλου.

Ἡ λ. μελχάμια, περὶ ἧς ὁ συγγραφεὺς (σ. 264 ἀριθ. 83) λέγει ἁπλῶς ὅτι εἶναι ἀθησαύριστος, σώζεται νῦν πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὸν τύπον μαχραμᾶς ἢ μαχλαμᾶς καὶ δηλοῖ τὸν πεποικιλμένον γυναικεῖον κεφαλόδεσμον. Ἡ μνεία τούτου θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ μᾶς βοηθήσῃ, ὅπως καθορίσωμεν ἀκριβέστερον τί εἴδους ὕφασμα ἦτο τὸ τῶν Βυζαντίνων μελχάμιον, προσεξεταζομένης καὶ τῆς μαρτυρίας τοῦ Σχολιαστοῦ τοῦ Ἀριστοφάνους (Βατραχ. 46) «κροκωτῷ γυναικείῳ ἐκ πήνης ἐνδύματι [γυναικείῳ ἐνδύματι ἐκ μετάξης].

Σελ. 255 ἀριθ. 50. «Προϊὼν δὲ πολλοῖς τῶν φιλοσοφούντων ἐνετύγχανε Φαληράδε κατιοῦσιν, ὧν οἱ μὲν γυμνοὶ ἐθέροντο, καὶ γὰρ τὸ μετόπωρον εὐήλιον τοῖς Ἀθηναίοις, οἱ δὲ ἐκ βιβλίων ἐσπούδαζον, οἱ δὲ ἀπὸ στόματος ἤσκηντο,(1) οἱ δὲ ἤριζον» Φιλοστρ. Β. Ἀπολλ. Τυαν. IV. 17] τοῦτο καὶ εἰς τόδε οἱ Ἀθηναῖοι πράττουσιν.

Ἐνταῦθα, καθ' ἡμᾶς, ὁ Ἀρέθας θέλει νὰ εἴπῃ μόνον ὅτι κατὰ τὸ μετόπωρον οἱ σύγχρονοί του Ἀθηναῖοι ἐνεδύοντο ἐλαφρῶς, ἀφοῦ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὸ ἐπίθετον γυμνὸς ἐδήλου καὶ τὸν ἐλαφρῶς ἐνδεδυμένον.(1) Τὸ σχόλιον οὐδεμίαν ἄλλην τῶν μνημονευομένων συνηθειῶν ἀφορᾷ, διότι εἶναι ἥκιστα πιθανὸν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι τοῦ Γ'. αἰῶνος κατερχόμενοι εἰς Φάληρον ἐσπούδαζον ἐκ βιβλίου ἢ ἠσκοῦντο

(1) Ἄλλη γραφή, ἡ καὶ ὀρθή, ἠσκοῦντο.

(1) Ἔπιδι τὸν Θησαυρὸν ἐν λ.

ἀπὸ στόματος ἢ τέλος ἔκαμνον παρὰ τὴν ἀκτὴν ρητορικὰ γυμνάσματα.

Παρατηρῶ δ' ὅτι πολλαχοῦ τῆς ἐργασίας ἀνεμίχθησαν εἰδήσεις ἐντελῶς ξέναι πρὸς τὴν λαογραφίαν. Ἂν ὁ Ἀρέθας ἐκάλει Κέρκωπας τοὺς ἀντιπάλους του ἢ τὸ ἱερὸν τοῦ Τροφωνίου ἔκειτο εἰς τὸ δεῖνα ἢ δεῖνα μέρος κ. λ. π. ταῦτα πάντα οὐδόλως ἐνδιαφέρουσι τὸν λαογράφον· δι' ὃ καὶ ταῦτα καὶ πλεῖστα ἄλλα (Ἐπίμετρον Α'.) ἀναγκαῖον ἦτο νὰ ἐκβληθῶσι τῆς μελέτης καὶ ἀλλαχοῦ νὰ χρησιμοποιηθῶσι.

Καὶ ἐπειδὴ περὶ κατανομῆς τῆς ὕλης ὁ λόγος, λέγω προσέτι καὶ τὰ ἑξῆς.

Τὰ περὶ Καφηρέως ξυλοφάγου θὰ κατέτασσον εἰς τὸ περὶ ναυτικοῦ βίου κεφάλαιον, οὐχὶ δ' εἰς τὸ πραγματευόμενον τὰς ἐκ τοῦ γλωσσικοῦ θησαυροῦ λέξεις καὶ φράσεις. Διὰ τὰς προπόσεις δὲν θὰ ὥριζον ἰδιαίτερον κεφάλαιον, ἀλλὰ θὰ ὑπῆγον αὐτὰς εἰς τὸ γενικώτερον τοιοῦτο περὶ συμποσίων. Τὰ περὶ σακκορραφίου καὶ ραπτῶν ἔδει νὰ ἐκτεθῶσιν οὐχὶ εἰς τὸ περὶ οἴκου, ἀλλὰ περὶ ἐπαγγελμάτων κεφάλαιον, εἰς ὃ ὤφειλεν ὁ κ. Κουγέας δεόντως νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰ τοῦ Ἀρέθα 249. 26 «ἠπήτρια καὶ ἠπητὴς καὶ ἀκέστρια καὶ ἀκεστής, οὓς νῦν ῥάπτας καλοῦσι· χρὴ δὲ εἰδέναι, ὡς οἱ παλαιοὶ γυναιξὶν ἐχρῶντο εἰς ταύτας τὰς ἐργασίας».

Ἐκ τῶν ὑπ' ἐμοῦ ὑπογραμμισθέντων συνάγεται ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀρέθα μόνον ῥάπται καὶ ὄχι ῥάπτριαι ὑπῆρχον.(1)

Παρὰ τὸν στρατιωτικόν, γεωργικόν, ναυτικὸν καὶ ἁλιευτικὸν βίον ὤφειλεν ὁ συγγραφεὺς νὰ παραθέσῃ καὶ τὸν μοναχικόν, ἐν αὐτῷ δὲ νὰ πραγματευθῇ τὰ ὑπ' ἀριθ. 85, 86 καὶ 87 λεγόμενα, ἅτινα ἄλλως δὲν ἔχουσιν τὴν θέσιν των εἰς τὸ κεφάλαιον περὶ ποικιλτικῆς τῶν ἐνδυμάτων ἢ αἰσθητικῆς τῶν χρωμάτων καὶ τῶν σχημάτων. Νομίζω δ' ὅτι τὰ περὶ ξύστρας, σάπωνος καὶ νίτρου οὐχὶ εἰς τὸ περὶ οἴκου κεφάλαιον, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ περὶ λουτρῶν ἔπρεπε νὰ καταταχθῶσι. Περιεργία τέλος καὶ πολυτέλεια μεγάλη μοὶ φαίνεται ὅτι, ἐν ᾧ ὑπάρχει ἰδιαίτερον κεφάλαιον ἐν τῇ διατριβῇ περὶ φορεμάτων

(1) Πολὺ βραδύτερον καὶ ὁ Θεοδ. Πρόδρομος (Hesseling—Pernot, Poèmes Prodromiques IV, 93) ἀναφέρει μόνον ῥάπτας·

«ἂν γὰρ οὐκ ἐγυρεύετο ῥάφτης ποτὲ 'ς τὸν κόσμον
ὁ κἄποιας τεῶς γειτόνισσας ροῦχον νὰ παρελύθην».

πραγματευόμενον, δὲν ὑπήχθησαν εἰς αὐτὸ τὰ περὶ μελχαμίων λεγόμενα, ἀλλ' εἰς τὸ εἰδικῶς χάριν αὐτοῦ καὶ μόνου τοῦ μελχάμια πλασθὲν «περὶ τῆς ποικιλτικῆς τῶν ἐνδυμάτων».

Ταῦτα πάντα τονίζω, διότι εἶναι ζητήματα μεθόδου. Ἡ χωριστὴ συζήτησις περὶ πραγμάτων, τὰ ὁποῖα πρέπει εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ κεφάλαιον νὰ ὑπαχθῶσι δὲν βοηθεῖ τὴν ἔρευναν.

Ἐν Σελ. 243 ἀριθ. 7 ἔδει νὰ παρατηρηθῇ ὅτι ἡ μεσαιωνικὴ δημώδης φράσις «τόπον ἐκ τόπου» εἶναι αὐτὴ ἡ ἀρχαία «τόπον ἐκ τόπου ἀμείβοντες», ἥτις καὶ νῦν «ἀπὸ τόπο σὲ τόπο» «τόπο καὶ τόπο» ἐν Κύπρῳ δὲ «πὸ τοποῦ τοῦ τοποῦ» λέγεται καὶ ἐν σελ. 248 ἀριθ. 23 ὅτι ὁ πυρεκβολίτης λίθος εἶναι καὶ νῦν πολλαχοῦ ἐν χρήσει λεγόμενος πυροβόλιν, πυρόβολο, πυροβολίθιν καὶ πυροβολικό.

Σελ. 258 ἀριθ. 58. Ἀναφέρει τὸ σχόλιον· «Σημείωσον ὅτι ἐπὶ τῶν γάμων οἱ παλαιοὶ τὰς γυναῖκας ἐπὶ μιᾶς τραπέζης τοῖς ἀνδράσι συνειστίων καὶ ἀντιπροσώπους αὐτὰς ἐκάθιζον τῶν ἀνδρῶν· ὅπερ οὐ σεμνόν».

Ἐνταῦθα δὲν παρατηρεῖ ὁ κ. Κουγέας τὸ σπουδαῖον διὰ τὴν ἐκτίμησιν τῆς θέσεως τῆς γυναικὸς ἐν τῷ οἴκῳ καὶ τῇ κοινωνίᾳ, ὅτι ὁ κατὰ τοὺς γάμους καὶ τὰς συνεστιάσεις χωρισμὸς ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν συνειθίζεται ἔτι καὶ νῦν πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ὡς λ. χ. ἐν Πελοποννήσῳ, Κρήτῃ ταῖς παρὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν νήσοις καὶ ἀλλαχοῦ. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο ἀλλὰ πολλαχοῦ ἡ οἰκοδέσποινα οὐδὲ εἰς τὴν τράπεζαν παρακάθηται, ὅταν φίλοι τοῦ ἀνδρὸς τυγχάνωσι παρόντες.

Ὁμιλῶν ὁ συγγραφεὺς ἐν σελ. 247 ἀριθ. 21 διὰ τὰ κυνάρια, τὰ νανούδια ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀρέθα καλούμενα, ἀντὶ νὰ μᾶς εἴπῃ ὅτι ἐν Σύμῃ νῦν νανούδια λέγονται τὰ κοντὰ ξύλα τὰ εὑρισκόμενα κατὰ μῆκος τῆς σκάλας,(1) προτιμότερον θὰ ἦτο νὰ μᾶς ἐδίδασκεν ὅτι ταῦτα ἦσαν τότε τοῦ συρμοῦ, ὅστις ἐπὶ μακρὸν φαίνεται ἐξακολουθήσας. Ὁ Θεσσαλονίκης τοὐλάχιστον Εὐστάθιος (1822, 46) γράφει· «Παρὰ δέ γε τοῖς ὕστερον, κατὰ τὸν τοῦ Ἀθηναίου λόγον, καὶ

(1) Ὁ κ. Κουγέας παρατηρεῖ προσέτι ὅτι νανούδια λέγονται τὰ λίχνα. Σχετικωτέρα πρὸς τὸ θέμα θὰ ἦτο ἡ παρατήρησις ὅτι ἐν Καρπάθῳ νῦν **νιννὶ** λέγεται τὸ ἰσχνὸν καὶ μικροσκοπικὸν τέκνον καὶ ἐν γένει πᾶν μικροσκοπικὸν ἀντικείμενον. Ζωγράφειος Ἀγών, Α'. 325.

κυνάρια Μελιταῖα ἐν λόγῳ γεγόνασιν. Οἱ δὲ νῦν χαίρουσιν, εἴπερ εἶεν αὐτοῖς κυνίδια καὶ μυαρίων βραχύτερα». Ὁ δ' Ἰωάννης Τζέτζης (Χιλ. Ε'. ἱστορ. ιδ'. στιχ. 538) . . . . . νῦν δὲ κυνίδιόν τι

παρὰ ἀρχούσης γυναικὸς φερόμενον τοῖς κόλποις
δίαιταν ἔχει τὴν αὐτὴν καὶ τἆλλα δὲ ὁμοίως·
κἂν οὐ χρυσοῖς ἐν σκεύεσιν, ἀλλ' ἀργυροῖς ἐσθίει.

Σελ. 252 ἀριθ. 39 «καὶ τοιαῦταί τινες καρυκεῖαι καὶ θρυμματίδες καὶ θρῖα καὶ μελιττοῦται (γρ. μελιτοῦτται)» Λουκ. Λεξιφ. 13] τὰ φύλλα τῆς συκῆς· λέγεται δὲ οὕτως καὶ τὸ εἰς αὐτὰ ἐνδεσμούμενον βρῶμα, ὡς καὶ νῦν τὰς ἀσταφίδας τινὲς ποιοῦσιν εἰς αὐτὰ συσκευάζοντες αὐτάς· ἀμέλει καὶ τοῦτό φημι σημαίνειν αὐτὸν νῦν . . . . . ἐπεὶ καὶ αἱ μελιττοῦται (γρ. μελιτοῦτται) παράκεινται, αἵ εἰσιν οἱ νῦν λεγόμενοι πάστιλλοι.

Ὁ συγγραφεὺς διδάσκει ὅτι ἡ λ. πάστιλλος ὑπὸ τὸν τύπον παστίλλα σῴζεται νῦν ἐν Πόντῳ (1). Τοῦτο εἶναι ἐν μέρει μόνον ἀληθές, διότι ἡ ἐν Πόντῳ παστίλλα εἶναι ἡ τῶν ἀρχαίων οἰνοῦττα ὄχι ἡ μελιτοῦττα. Δὲν θὰ ἦτο δὲ περιττὸν ἢ ἄσκοπον νὰ ἐξητάζετο πῶς νῦν τὸ παστέλλι κατασκευάζεται (οἱ τρόποι τῆς κατασκευῆς εἶναι πλεῖστοι ὅσοι) οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πότε, ἵνα οὕτως ἑρμηνευθῇ καὶ μεσαιωνικὸν ἔθιμον. Ἐν Ἄνδρῳ δῆλα δὴ νῦν, ὡς γνωρίζω, τὸ ἐκ μέλιτος καὶ καρύων κατασκευαζόμενον παστέλλι γίνεται μόνον κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς πρώτης τοῦ ἔτους καὶ προσφέρεται τὴν ἐπομένην εἰς τοὺς ἐπισκέπτας. Τοῦτο τὸ ἔθιμον θὰ ἦτο ἐξ ἅπαντος καὶ μεσαιωνικόν, ἀφ' οὗ ὁ Σουΐδας λέγει· «παστείλη ἡ ἐσχάτη ἡμέρα τοῦ ἐνιαυτοῦ»(2). Τὸ ἔθιμον τῆς Ἄνδρου ἐπιβεβαιοῖ καὶ τὴν εἰκασίαν τοῦ ἀοιδίμου Κοραῆ, ὅστις ἐν τοῖς Ἀτάκτοις του (5,279) παρατηρεῖ· «ἡ λέξις (παστείλη) εἶναι τῶν Γραικορωμαίων ἀφορμὴν λαβοῦσα

(1) Προσθέτομεν καὶ ἐν κάτω Ἰταλίᾳ ὑπὸ τὸν τύπον *pastidda*, μὲ σημασίαν ὅμως διάφορον. A. Pellegrini, il dialetto Greco-Calabro di Bova σ. 201.

(2) Τὰ αὐτὰ ἀναγινώσκομεν ἐν λ. παστείλη ἔν τε τῷ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ζωναρᾶ φερομένῳ λεξικῷ καὶ ἐν τῷ Μ. Ἐτυμολογικῷ (655,48). Ὁ Ἐτυμολόγος μάλιστα προσπαθεῖ καὶ νὰ ἐτυμολογήσῃ τὴν λέξιν σημειῶν· «Παστείλη· σημαίνει τὴν τελευταίαν ἡμέραν τοῦ ἐνιαυτοῦ· γίνεται δὲ ἐκ τοῦ πᾶς καὶ τοῦ τέλος, ἐν ᾗ τελειοῦται πάντα τα τοῦ ἐνιαυτοῦ».

δὲν ἠξεύρω πόθεν· ἴσως ἀπὸ κανὲν ἔθος ἄγνωστον εἰς ἡμᾶς, ὡς ἤθελ' εἶσθαι καθ' ὑπόθεσιν, ἂν ἐσυνείθιζον νὰ τρώγωσι παστέλλια τὴν τελευταίαν ἡμέραν τοῦ χρόνου».

Σελ. 255 ἀριθ. 51 «ἐμοῦ δὲ καταφρονοῦντας ὅτι ἐν χρῷ κέκαρμαι καὶ ἀρρενωπὸν βλέπω». Λουκ. Δὶς κατηγ. 20] ὅτι οἱ Στωϊκοὶ τὰς κεφαλὰς ἦσαν διόλου κεκαρμένοι, ὡς οἱ μοναχοὶ νῦν.

Καὶ τὸ σχόλιον τοῦτο, τὸ ἀτόπως καταταχθὲν εἰς τὸ περὶ ἐνδυμάτων κεφάλαιον, παρέρχεται ὁ συγγραφεὺς μηδὲν ἐξ ἀφορμῆς αὐτοῦ παρατηρῶν. Ἀλλ' ἀκριβῶς ἐνταῦθα περιέμενεν ὁ ἀναγνώστης νὰ ἐξηγηθῇ διατὶ οἱ μοναχοὶ ἐκείροντο τὰς κεφαλὰς δι' ὅλου (ὡς γνωστὸν ὁ Παῦλος(1) ἐθεώρει ἀτιμίαν τὸ νὰ κομᾷ ὁ ἀνήρ), ποία ἦτο ἡ κουρὰ τῶν ἱερέων, οἵτινες ἦσαν ὁμοίως κουρίαι, καὶ πρὸς τί ἡ ἀντίθεσις της λαϊκῆς τριχὸς πρὸς τὴν τοῦ κλήρου, ἔτι δὲ νὰ ἑρμηνευθῇ ἡ φράσις ἐκάρη ἢ ἀπεκάρη μοναχός, ἥτις ἐδήλου τὴν τελείαν καὶ οὐχὶ συμβολικήν, ὡς νῦν, ἀποκοπὴν τῆς κόμης. Τούτων ἑρμηνευομένων θὰ συνηρμηνεύετο καὶ τὸ ἐν Εὐβοίᾳ νῦν φερόμενον κουρεμένος τὸ ἀντὶ τοῦ ἀναγνώστης κείμενον. Περὶ πάντων τούτων οὐδέν, δυστυχῶς, ἐσημειώθη.

Σελ. 262 ἀριθ. 75 «Μένανδρος γοῦν ὁ κωμικὸς ἐν Ἡνιόχῳ τῷ δράματι, οὐδεὶς μ' ἀρέσκει (φησὶ) περιπατῶν ἔξω θεὸς μετὰ γραός, οὐδ' εἰς οἰκίας παρεισιὼν ἐπὶ τοῦ σανιδίου μητραγύρτης· τοιοῦτοι γὰρ οἱ μητραγύρται» Κλήμ. Ἀλεξ. Προτρεπτ. VII. 75. 4] μητραγύρται περίπολοι τῆς τῶν δαιμόνων μητρὸς Ῥέας βάκιλοί τινες (γρ. βάκηλοι) καὶ γάλλοι πολλά τινα τεράστια καὶ ἀπατηλὰ ἐπιδεικνύμενοι καὶ δρῶντες ἑαυτοὺς μιαρὰ καὶ αἰσχρά.

Τὸ γάλλος ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀρέθα ἐδήλου δύο τινὰ α') τὸν ἀπόκοπον καὶ β'. τὸν ἀγύρτην(2). Ἐνταῦθα εἶναι φανερὸν ὅτι ἐπὶ τῆς πρώτης σημασίας ἐκλαμβάνει τὴν λέξιν ὁ Σχολιαστής: βάκηλοί τινες καὶ γάλλοι σημαίνει ἀπόκοποί τινες καὶ γυναικώδεις.

Ἂν ἤθελεν ἐνταῦθα νὰ εἴπῃ ὁ Ἀρέθας, ἐκεῖνο ὅπερ ὁ κ. Κουγέας ἐννοεῖ, ὅτι οἱ ἀγύρται ἐλέγοντο ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του ὑπὸ τοῦ λαοῦ βάκηλοι καὶ γάλλοι, τότε θὰ μεταχειρίζετο τὰ γνωστὰ «καὶ νῦν»

(1) Α'. Κορινθ. 11. 14. 16.

(2) Ὅρα Φώτιον ἐν λ. Κύβηβος, Σουΐδαν ἐν λ. γάλλος καὶ Σχολιαστὴν εἰς Κλήμεντος Παιδαγωγὸν 252, 27 παρὰ Stählin I 337, 10.

«τὸ ἐν τῇ συνηθείᾳ» «ὅ φασιν οἱ ἰδιῶται» κ. τ. λ. Τοιοῦτόν τι δὲν λέγει, ματαίως δὲ θὰ ζητήσῃ ν' ἀποδείξῃ τις ὅτι κατὰ τὸν Ι'. αἰῶνα ἐλέγοντο οἱ ἀγύρται ὑπὸ τοῦ λαοῦ βάκηλοι.

Σελ. 256 ἀριθ. 54. «Λέων ὁ Βασιλείου τὴν τοῦ υἱοῦ γένεσιν λαμπρῶς ἑστιάσας, αὐτὸς μὲν οἴχεται, μετέωροι δ' αἱ ἐπὶ τῷ υἱῷ ἀποβάσεις».

Ὁ συγγραφεύς, ἐν ταῖς παρατηρήσεσί του, ἀντὶ νὰ γενεαλογήσῃ τὸν Στυλιανὸν Ζαούτσην, ὤφειλε νὰ ἐξάρῃ ὅτι ἔτι καὶ νῦν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος μετὰ τὴν γέννησιν, συνήθως κατὰ τὴν ὀγδόην ἡμέραν, τελοῦνται μεγαλοπρεπεῖς τελεταὶ ὑπὸ τῶν γονέων γεννητά, γεννητούρια ἢ πογονίκια καλούμεναι. 1

Τὰ ἐν Ἑλληνικοῖς παπύροις ἔγγραφα, ὧν τὰ τελευταῖα ἔχομεν, καθ' ἣν ἐποχὴν ἀκμάζει ὁ Ἀρέθας, καλὸν εἶναι νὰ παρακολουθῇ καὶ καταλλήλως χρησιμοποιῇ ὁ λαογράφος, διότι εἶναι τὰ μόνα κείμενα, ἅτινα μᾶς φέρουσιν ἐγγύτερον τῆς λαϊκῆς ζωῆς καὶ μᾶς βοηθοῦσι νὰ σπουδάσωμεν κάλλιστα τὴν λαϊκὴν ψυχήν. Τὴν παρατήρησιν ταύτην κάμνω, διότι, ὡς βλέπω, ὁ κ. Κουγέας, δυστυχῶς, δὲν ἐχρησιμοποίησε προσηκόντως τοὺς παπύρους.

Οὕτω λ.χ. ὁ Ἀρέθας εἰς τὰ τοῦ Λουκιανοῦ ἐν Ὀνείρ. ἢ Ἀλεκτρ. 14 «ἁλουργῆ καὶ ὑσγινοβαφῆ ἀμπεχόμενος» παρατηρεῖ [σελ. 265 ἀριθ. 88] «ὑσγινόν ἐστιν ἄνθος ἐοικὸς ὑακίνθῳ βαθύτερον. Ἴσως δὲ τὰ ἀπὸ χοιρείων αἱμάτων βαπτόμενα» Διὰ τῆς χρήσεως τῶν παπύρων θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἀναβιβάσῃ τὸν τρόπον τοῦτον τῆς βαφῆς εἰς πολὺ παλαιοτέραν ἐποχὴν τῆς τοῦ Ἀρέθα, ἀφ' οὗ ἤδη ἐν παπύροις τοῦ Γ'. καὶ Δ'. μ. Χ. αἰῶνος μνημονεύεται οὗτος. Προχείρως παραπέμπω εἰς τοὺς P. Holm. κστ'. 20, ὅπου φέρεται·

> βαφὴ κόκκου Γαλατικοῦ
> ἄγχουσαν καὶ φῦκος ἀνὰ οὐγκίαν α, αἵματος
> χοίρου ὀγ(κίας) δ̄, χαλκάνθου < ε, ἀρσενικοῦ
> κεκαυμένου < ε, ὕδατος κο(τύλη) α.

Τὸ θέμα ὅπερ ἐπραγματεύθη ὁ συγγραφεὺς εἶναι βεβαίως περιωρισμένον, ἀφ' οὗ ὅμως ἀπεφάσισε νὰ σχολιάσῃ οὗτος ὅσας λαογραφικὰς πληροφορίας μᾶς παρέδωκεν ὁ Ἀρέθας ἐν τοῖς σχολίοις του, καλῶς θὰ ἔπραττεν ἂν ἤντλει τὰς διασαφήσεις καὶ συμπληρώσεις του

(1) Πρβ. Ν. Πολίτου, Γαμήλια Σύμβολα ἐν Ἐπετ. Ἐθν. Παν. (1905-6) σ. 157.

κυρίως μὲν ἐκ τῶν ἄλλων συγγραμμάτων τοῦ αὐτοῦ ἱεράρχου, κατόπιν δὲ καὶ ἐκ τῶν συγχρόνων του συγγραφέων. Δυστυχῶς δὲν ἔπραξε τοῦτο, πρὸς βλάβην τῆς ἐργασίας του.

Ἡ μικρολόγος τῶν ἐπὶ μέρους ἐξέτασις εἶναι ἀλλοτρία τοῦ σκοποῦ μου· θὰ θεωρήσω μάλιστα τὴν συμβολήν μου πλήρως ἐπιτυχοῦσαν, ἂν οἱ μέλλοντες ἐκ τῶν νεωτέρων ν᾽ ἀσχοληθῶσι περὶ παρόμοια θέματα ἀποτραπῶσι ν᾽ ἀκολουθήσωσιν ἐν τῇ ἐργασίᾳ των σχέδιον, αὐτὸ τοῦτο αἶρον τὸν σκοπὸν τῆς λαογραφικῆς ἐρεύνης.

ΦΑΙΔΩΝ Ι. ΚΟΥΚΟΥΛΕΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΠΟ ΤΟΥ Α. ΜΠΟΥΤΟΥΡΑ ΕΠΙΚΡΙΣΙΝ ΤΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΤΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΩΝ

Ἐν τοῖς ὑπ' ἀρ. 74-75 καὶ 76-77 φύλλοις τοῦ περιοδικοῦ Χαραυγῆς ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Α. Μπούτουρας κρίσιν περὶ τῆς ἐσχάτως ἐν Γοτίγγῃ γερμανιστὶ ἐκδοθείσης ὑπ' ἐμοῦ Γραμματικῆς τῶν Βυζαντινῶν Χρονογράφων. Ἐν τῇ κρίσει ταύτῃ ὁ κ. Μ. ἀπαριθμεῖ ἀρκετὰς ἀτελείας καὶ σφάλματα τοῦ ἔργου μου, ὧν τὰ πλεῖστα, ὡς αὐτὸς οὗτος ὑποδηλοῖ, οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ παραβάσεις τῶν ἐσχάτως ὑπ' αὐτοῦ περὶ τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης δημοσιευθεισῶν θεωριῶν. Ἀνεξαρτήτως τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ βιβλίον μου ἐγράφη καὶ ἐτυπώθη, καθ' ὃν χρόνον δὲν εἶχον δημοσιευθῆ ἀκόμη αἱ θεωρίαι αὗται, νομίζω ὅτι ἀδίκως ὁ κ. Μ. θεωρεῖ ὡς σφάλματα καὶ ἀτελείας τοῦ ἔργου μου θεωρίας καὶ ἑρμηνείας ἀντιστρατευομένας πρὸς τὰς ὑπ' αὐτοῦ διατυπωθείσας. Διότι τότε μόνον παράβασις θεωρίας τινὸς δύναται κατ' ἐμὴν γνώμην (πιστεύω δὲ καὶ κατὰ τὴν γνώμην παντὸς εὖ φρονοῦντος) νὰ θεωρηθῇ ὡς σφάλμα καὶ ἀτέλεια, ὅταν ἡ θεωρία αὕτη γνωσθεῖσα καὶ διαδοθεῖσα ἀνὰ τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον τύχῃ τῆς ἐπιδοκιμασίας, ἂν μὴ πάντων, ἀλλὰ τοὐλάχιστον τῶν πλείστων ἐκ τῶν ἐνασχολουμένων εἰς τὸν κλάδον τῆς ἐπιστήμης, εἰς ὃν ἀναφέρεται αὕτη. Ἀλλ' ἆρά γε δύναται νὰ εἴπῃ τοῦτο περὶ τῶν θεωριῶν του ὁ κ. Μ.; Ἐκτὸς τοῦ ὅτι αὗται δὲν ἔτυχον τῆς ἐπιδοκιμασίας τῶν γλωσσολογούντων καὶ δὴ τοῦ κρατίστου τῶν παρ' ἡμῖν κ. Γ. Χατζιδάκι, μὴ αὐτὸς οὗτος ὑπισχνούμενος ὅτι βραδύτερον θὰ παρουσιάσῃ μείζονας καὶ βαθυτέρας ἀποδείξεις τῶν θεωριῶν του δὲν δεικνύει ἐμμέσως ὅτι αὗται δὲν δύνανται ἀκόμη νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἔγκυροι; (1)

(1) Ὁ κ. Μ. εἰ καὶ γράφει κριτικάς, ἔχει τοσοῦτον ἀσθενῆ τὴν κριτικήν, ὥστε δὲν δύναται νὰ διακρίνῃ ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν ἀποδεδειγμένην καὶ ὡμολογημένην ἀπὸ εἰκασίας ψιλῆς ἢ καὶ γνώμης ἀμφισβητησίμου ἢ καὶ ὅλως ἀπιθάνου καὶ ἀποβλήτου. Πάντες ἐνθυμούμεθα ὅτι ἔψεξε τὸν ἀείμνηστον Π. Παπαγεωργίου διότι ὥρισεν

Ἀλλ' ἴδωμεν ποῖαι αἱ θεωρίαι αὗται, ὧν ἡ παράβασις ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν ἐπικριτὴν νὰ εὕρῃ τόσα σφάλματα καὶ ἀτελείας εἰς τὸ ἔργον μου. Αὗται εἶναι κυρίως δύο· α΄. ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἀνακάλυψις μυστηριώδους τινὸς «παρασιτικῆς πνοῆς κατὰ τὴν μετάβασιν ἀπὸ συμφώνων εἰς φωνήεντα, ἥτις πνοὴ εἶναι ἡ αἰτία τῶν πλείστων συμφωνικῶν μεταβολῶν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης». Τώρα πῶς καὶ ποῦ ἀνεκάλυψε τὴν θαυματουργὸν πνοὴν ταύτην, δι' ἧς ὡς διὰ πανακείας ἑρμηνεύει τὰς φωνητικὰς μεταβολὰς τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης; Ὁ ἐπικριτὴς δὲν μᾶς τὸ λέγει, ἐπιφυλάσσεται ὅμως νὰ μᾶς διαφωτίσῃ βραδύτερον. Πρέπει δὲ νὰ εὐχώμεθα νὰ κατορθώσῃ νὰ ἀποδείξῃ τὸ ἀληθὲς τῆς πνοῆς ταύτης, διότι οὕτω τοῦ λοιποῦ δὲν θὰ εἴμεθα ἠναγκασμένοι, προκειμένου περὶ δυσκόλου τινὸς φωνητικοῦ φαινομένου, νὰ κεφαλοπονῶμεν πρὸς ἑρμηνείαν αὐτοῦ, ἀλλὰ θὰ ἀρκῇ νὰ ἐπιφυσῶμέν τι τῆς πνοῆς ταύτης, καὶ εὐθὺς τὸ φαινόμενον θὰ ἑρμηνεύηται ἄριστα καὶ εὐκολώτατα. Δευτέρα του θεωρία εἶναι ὅτι «στοιχεῖα ἰδιωματικὰ (καὶ δὴ νόμοι φωνητικοὶ) δύνανται νὰ κατισχύσουν ἐν τῇ κοινῇ καὶ κατίσχυσαν εἰς πολὺ μεγαλύτερον μέτρον τοῦ νομιζομένου καὶ ὄχι μόνον εἰς μεμονωμένας λέξεις καὶ μάλιστα κατίσχυσαν παραλλήλως πρὸς ἄλλα στοιχεῖα τῆς αὐτῆς κατηγορίας ἀλλὰ μὴ ἰδιωματικά».

Μέχρι τοῦδε δηλ. ἐνομίζομεν ὅτι ἡ κοινὴ γλῶσσα λαοῦ τινος (καὶ δὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ), ἀποτελεῖται ἐκ τῶν τύπων ἐκείνων καὶ λέξεων, οἵτινες ἀπετέλουν τὸν γλωσσικὸν θησαυρὸν τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ ὅτι αὕτη ἐπιδρᾷ ἐπὶ τὰς διαλέκτους, ὅπως βλέπομεν σήμερον γινόμενον, ὅτε πανταχόθι εἰσχωροῦσι τὰ τῆς κοινῆς Ἑλληνικῆς καὶ ἐκβάλλονται τὰ διαλεκτικά. Τώρα μᾶς διδάσκει ὁ κ. Μ. τὸ ἀντίθετον· ὅτι δηλ. τύποι καὶ δὴ νόμοι φωνητικοὶ γεννηθέντες ἐν διαλέκτῳ τινὶ μετεπήδησαν εἶτα εἰς πάσας τὰς διαλέκτους καὶ ἀπετέλεσαν κοινὸν συστατικὸν τῆς ὅλης κοινῆς. Ἀλλ' εἶναι τοῦτο δυνατόν; Ἵνα νοήσῃ ὁ ἀναγνώστης καλύτερον τὸ ἄτοπον τῆς θεωρίας ταύτης, ἃς μεταχειρισθῶμεν τὸ παράδειγμα, ὅπερ αὐτὸς ὁ κ. Μ. παρέχει. Ἀποδοκιμάζων

τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἀπενεμήθη τῷ Μητροπολίτῃ Θεσσαλονίκης ὁ τίτλος Παναγιώτατος, ἀφ' οὗ χρόνου ἐπίστωσε τοῦτον ἐπιγραφικῶς, οὐχὶ δὲ ἀφ' οὗ χρόνου εἴκασεν ὅλως ἀναποδείκτως ὁ κ. Μ.

δηλ. τὴν ὑπ᾽ ἐμοῦ γενομένην ἑρμηνείαν τοῦ ἄς προσπαθεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν γένεσιν τοῦ τύπου τούτου ὡς ἑξῆς· λέγει δηλ. ὅτι ὁ τύπος οὗτος ἐγεννήθη ἐκ τοῦ ἄφες κατ᾽ ἀρχὰς ἐν Κύπρῳ, ὅπου τὸ φ ἐκφεύγει μεταξὺ δύο φωνηέντων καὶ ἐλέχθη κατ᾽ ἀρχὰς ἄες. Ἐκ τοῦ ἄες τούτου προῆλθε κατόπιν τὸ ἄς καὶ διεδόθη εἶτα ἐκ Κύπρου εἰς ὅλας τὰς ἑλληνικὰς χώρας. Ἀλλὰ πῶς διεδόθη; Μόνον του βεβαίως δὲν θὰ ἐπέταξεν εἰς ἅπασαν τὴν ὑφ᾽ Ἑλλήνων κατοικουμένην χώραν ἀπὸ Κάτω Ἰταλίας μέχρι Πόντου καὶ ἀπὸ τοῦ Δουνάβεως μέχρι τῆς Κρήτης. Ἐὰν ἡ θεωρία τοῦ κ. Μ ἦτο ἀληθής, πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ πρᾶγμα θὰ συνέβη ὡς ἑξῆς περίπου. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 6ου μ. Χ. αἰῶνος (ὅτε κατὰ πρῶτον ἀναφαίνεται ἐν παπύρῳ τὸ ἄς) ἢ καὶ πολὺ πρότερον ἀνέλαβον 50-100 Κύπριοι, ὡς ἄλλοι commis—voyageurs, τὸ θεάρεστον ἔργον νὰ διαδώσωσι τὸν τύπον τοῦτον, ὃν ἐξαιρετικῶς εὕρισκον εὔφωνον καὶ ὡραῖον, εἰς πάντα τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον. Ἄλλοι μὲν λοιπὸν ἐξ αὐτοῦ ἐπορεύθησαν εἰς τὸν Πόντον, ἄλλοι εἰς τὴν Θράκην, ἄλλοι εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἄλλοι εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα καὶ ἄλλοι ἀλλαχοῦ τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ τέλος κατώρθωσαν μετὰ πολλοὺς καὶ μακροὺς ἀγῶνας νὰ καταπείσωσι τοὺς κατοίκους τῶν χωρῶν τούτων κατ᾽ ἀρχὰς μὲν νὰ μεταχειρίζωνται παραλλήλως πρὸς τὸ ἄφες καὶ τὸ Κυπριακὸν ἄς καὶ εἶτα νὰ λησμονήσωσι καθ᾽ ὁλοκληρίαν τὸ ἄφες καὶ νὰ μεταχειρίζωνται μόνον τὸ ἄς. Ἂν ὁ Μ. εὑρίσκῃ τὸν τρόπον τοῦτον τῆς διαδόσεως τοῦ ἄς ἀπίθανον, τότε παρακαλεῖται νὰ μᾶς ἀποδείξῃ (ἀλλὰ σαφῶς καὶ καθαρῶς) ἕτερον τρόπον, δι᾽ οὗ διεδόθη ἐκ Κύπρου ὁ τύπος οὗτος εἰς πάσας τὰς ἑλληνικὰς χώρας, καὶ ἀφ᾽ οὗ μᾶς ἀποδείξῃ τοῦτο, νὰ μᾶς διδάξῃ διατὶ μόνον τοῦτο τὸ Κυπριακὸν στοιχεῖον διεδόθη, οὐχὶ δὲ καὶ τόσα ἄλλα, ὧν ἀφθονεῖ τὸ Κυπριακὸν ἰδίωμα. Καὶ ὅμως ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀναποδείκτου ταύτης θεωρίας του εὑρίσκει ὅτι ἡ ἀναλογικὴ ἑρμηνεία μου τοῦ δικίτρινα διβένετα δὲν εἶναι ὀρθή, ἀλλ᾽ ἡ ἀποβολὴ τοῦ α (ἐν τῷ διακίτρινα, διαβένετα) μετεδόθη εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ Βυζαντίου ἐκ τῆς διαλέκτου τοῦ Πόντου καὶ λέγει ὅσα λέγει περὶ τῶν λέξεων ἀγγούρι, μουλάριον, ἀτός, παρατύκλιν, φαινόλης κλπ.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς δύο του παρατηρήσεις τὰς ἀναφερομένας εἰς τὸ συντακτικόν, παρατηρῶ ὅτι ἡ ἑρμηνεία τοῦ παρὰ Πορφυρογεν. περὶ

Διοικήσ. 190, 2 ἀνέρχονται διὰ κοχλείας ἐκ τοῦ συμφυρμοῦ ἀνέρχονται διὰ κοχλιῶν ἀνέρχονται μὲ κοχλίας, φαίνεταί μοι μεθοδολογικῶς ἀσύστατος· διότι λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ γλῶσσα τοῦ Πορφυρογεννήτου παρέχει στοιχεῖα γνησίως δημώδη καὶ ἐπικυρούμενα καὶ ὑπὸ τῆς νῦν λαλουμένης, ἔπρεπε ἡ χρῆσις τῆς διὰ μετ' αἰτιατικῆς πρὸς δήλωσιν τοῦ ὀργάνου, τοῦ μέσου, νὰ εἶναι σήμερον συνήθης ἐν τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ, νὰ λέγηται δηλ. γιὰ τὴν σκάλαν καὶ νὰ σημαίνῃ διὰ μέσου τῆς σκάλας. Τοιαύτη δέ τις χρῆσις τὰς διὰ μετ' αἰτιατικῆς, καθ' ὅσον γινώσκω, εἶναι ἀνύπαρκτος καὶ ἐν τοῖς μνημείοις τῆς μεταγενεστέρας Ἑλληνικῆς γραμματείας.

Ἐν τέλει νομίζω καλὸν νὰ προσθέσω ὅτι ἀδίκως μὲ ἐπικρίνει ὁ κ. Μ. διὰ τὰς παρατεθείσας ἐνιαχοῦ ὑπ' ἐμοῦ ἑρμηνείας λέξεων καὶ δὴ διὰ τῶν ἀντιστοίχων λατινικῶν. Διότι γραμματικὴν καὶ οὐχὶ λεξικὸν συγγράφων οὐδεμίαν εἶχον ὑποχρέωσιν νὰ κάμνω παρεκβάσεις καὶ ἐξετάζω κατὰ βάθος τὴν ἑρμηνείαν τῶν ἑκάστοτε παρουσιαζομένων λέξεων, ἃς ἠδυνάμην καὶ ἄνευ τινὸς ψόγου νὰ ἀφήσω ἀνερμηνεύτους· διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἀκριβῶς παρέθετον ἑκάστοτε τὴν διὰ τῆς ἀντιστοίχου λατινικῆς λέξεως ἑρμηνείαν, ἵνα δείξω, ὅτι αὕτη δὲν εἶναι ἰδική μου, ἀλλ' ἀνήκει εἰς τοὺς παρασκευάσαντας τὴν λατινικὴν μετάφρασιν τῆς ἐκδόσεως τῆς Βόννης, οἵτινες διὰ τοῦτο ὑπέχουσιν ὁλόκληρον τὴν διὰ τὰς ἑρμηνείας ταύτας εὐθύνην.

ΣΤΑΜ. ΨΑΛΤΗΣ

ΤΑ ΣΠΛΑΓΧΝΑ ΤΟΥ ΛΟΡΔΟΥ ΒΥΡΩΝΟΣ ΕΝ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΩ

Ὁ Οὐίλλιαμ Μίλλερ ἐν τῇ «καταρρεούσῃ Τουρκίᾳ»(1) γράφει τάδε «ὁ νεκρὸς αὐτοῦ μετηνέχθη καὶ ἐτάφη ἐν Μεσολογγίῳ..... Ὁ δὲ τάφος αὐτοῦ κεῖται μέχρι καὶ τῆς σήμερον ἐν τῷ κατὰ τὴν πόλιν ἐκείνην Ἡρῴῳ, ὅπου ἤδη πρὸ μακροῦ(;) ἦτο προωρισμένον(;) νὰ ἐγκαταμείνῃ κειμένη ἡ καρδία ἀνδρὸς ἔτι μεγαλυτέρου. Ἦτο δ' οὗτος ὁ λόρδος Βύρων». Καὶ κατωτέρω. (2) «Ἀλλ' ὁ Βύρων δὲν ἔζησεν ἀτυχῶς.... ἀποθανὼν τῇ 7 Ἀπριλίου 1829 (γρ. 1824) ἐν Μεσολογγίῳ, ὅπου ἀναπαύεται μέχρι τῆς σήμερον ἡ καρδία αὐτοῦ».

Ἐν ἀμφοτέροις τούτοις τοῖς χωρίοις ὁ φιλέλλην συγγραφεὺς φαίνεται ἀποδεχόμενος, ὅτι τοῦ ἀειμνήστου τῆς ἀγωνιζομένης πατρίδος εὐεργέτου ἡ καρδία ἐτάφη ἐν Μεσολογγίῳ, ἐν δὲ τῷ πρώτῳ, ὅτι ἐτάφη ἐν τῷ περιωνύμῳ Ἡρῴῳ τῆς πόλεως ταύτης.

Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἔγραψά τινα ἐν τῷ μηνιαίῳ παραρτήματι τῆς ἐφημερίδος «Ἀθηνῶν» τοῦ μηνὸς Ἰανουαρίου 1911. Ἡ δὲ ἔκτοτε ἐπὶ μακρὸν ἐν Μεσολογγίῳ διατριβή μου παρέσχε μοι εὐκαιρίαν νὰ συμπληρώσω, ἃς μέχρι τοῦ ἔτους ἐκείνου εἶχον συλλέξει πληροφορίας διδάσκων ἤδη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1906 ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. Αἱ πληροφορίαι δ' αὗται δύνανται νὰ συνοψισθῶσιν ὡς ἑξῆς.

Α'.) Ἐν Μεσολογγίῳ δὲν ἐτάφη ἡ καρδία τοῦ Βύρωνος. Ἐκτὸς ὀλίγων ἁπλοϊκῶν γερόντων πάντες οἱ ἀνεπτυγμένοι Μεσολογγῖται γινώσκουσι καλῶς, ὅτι μόνα τὰ σπλάγχνα τοῦ Λόρδου, τὰ κατὰ τὴν ταρίχευσιν ἀφαιρεθέντα, ἐτάφησαν ἐν Μεσολογγίῳ. Ἄλλως δὲ καὶ ὁ Σπυρ. Τρικούπης ἐν τῷ ἐπικηδείῳ, ὃν ἐξεφώνησε κατὰ τὴν τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὸν θάνατον γενομένην μεγαλοπρεπῆ τοῦ Βύρωνος κηδείαν διαρρήδην λέγει «τὰ δάκρυα τῶν ὀρφανῶν Ἑλλήνων θέλει χύνονται ἐπάνω εἰς τὴν θήκην τοῦ πολυτιμοτάτου πνεύμονός του» καὶ

(1) Ἐν σελ. 111 τῆς Ἑλληνικῆς μεταφράσεως Σπυρ. Π. Λάμπρου, ὅστις ἐν τῷ Προλόγῳ δηλοῖ, ὅτι οὐδαμῶς μετέβαλε τὸ πρωτότυπον καὶ ἐν οἷς διαφωνεῖ τῷ συγγραφεῖ.

(2) Ἐν σελ. 114 τῆς αὐτῆς μεταφράσεως.

κατωτέρω « τὸ Μεσολόγγι σφιγκταγκαλιάζει, ὡς σύμβολον τῆς ἀγάπης του τὸν πνεύμονά του. δέξου καὶ σύ, γλυκύτατε καρπὲ (1) τῆς καρδίας τοῦ ἀποθανόντος, δέξου τὸ πτῶμά του, τὴν καρδίαν του, τὰ ἐντόσθιά του». Ἐπίσης ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως [3] (τόμ. Γ' σελ. 91 καὶ 92) γράφει ὁ Σ. Τρικούπης τάδε «ἐπρόκειτο νὰ ταφῇ, ὅπου ἐτάφησαν ὁ Μᾶρκος, ὁ Κυριακούλης καὶ ὁ Νορμάννος (2)· ἀλλ' ἀφοῦ ἐγνώσθη, ὅτι ἡ θέλησίς του ἦτο νὰ μετακομισθῇ τὸ λείψανόν του εἰς τὴν πατρίδα του καὶ ταφῇ ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τῶν προγόνων του, διετηρήθη ὁ νεκρὸς ἐν τῷ ναῷ (3) ἡμέρας τινάς, καθ' ἃς ἤρχοντο ἔξωθεν οἱ χωρικοὶ καὶ τὸν ἠσπάζοντο· μετὰ δὲ ταῦτα μετεκομίσθη εἰς Ζάκυνθον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἀγγλίαν . . . Ἡ δὲ πόλις τοῦ Μεσολογγίου, ἥτις εἰς ἔνδειξιν τῆς εὐγνωμοσύνης της διὰ τὰς πρὸς αὐτὴν ἀγαθοεργίας του τὸν εἶχεν ἤδη πολιτογραφήσει ἐκράτησαν ἐπὶ τῆς εἰς Ἀγγλίαν μετακομιδῆς τοῦ λειψάνου του τὰ σπλάγχνα του καὶ τὰ ἀπέθεσεν ἐν τῇ **ἐκκλησίᾳ τοῦ** Ἁγίου Σπυρίδωνος».

Σημ. Περίεργον εἶναι, ὅτι ἐν τῇ κατὰ τοὺς τότε χρόνους ἐν Μεσολογγίῳ ἐκδιδομένῃ ὑπὸ τοῦ φιλέλληνος Ἑλβετοῦ Ἰωάν. Ἰακ. Μάγερ (4) ἐφημερίδι Ἑλληνικοῖς Χρονικοῖς οὐδαμοῦ μνημονεύεται, ὅτι τὰ σπλάγχνα τοῦ Βύρωνος ἐκρατήθησαν ἐν Μεσολογγίῳ, εἰ καὶ μακρὸς γίνεται λόγος ἐν τῇ ἐφημερίδι ταύτῃ περὶ τοῦ Λόρδου, ἰδίᾳ δὲ περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, τῆς κηδείας, τῆς μεταφορᾶς τοῦ πτώματος αὐτοῦ εἰς Ζάκυνθον, δημοσιεύεται δὲ καὶ ὁλόκληρος ὁ ἐπικήδειος λόγος τοῦ Σπ. Τρικούπη, ἐν ᾧ εἴδομεν ἀνωτέρω λεγόμενα τὰ περὶ διατηρήσεως τοῦ πνεύμονος τοῦ Βύρωνος ἐν Μεσολογγίῳ.

Οὐχὶ λοιπὸν ἡ καρδία, ἀλλ' ὁ πνεύμων καὶ ἀκριβέστερον (ὅπως πᾶσαι αἱ παρ' ἀνεπτυγμένων γερόντων Μεσολογγιτῶν πληροφορίαι βεβαιοῦσι καὶ αὐτὸς δ' ὁ Σ. Τρικούπης, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, ἐν τῇ

(1) Ἐννοεῖ τὴν θυγατέρα τοῦ Λόρδου.

(2) Δηλαδὴ ἐν τῷ σημερινῷ Ἡρῴῳ τοῦ Μεσολογγίου.

(3) Εἶναι ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ὅστις ἔκειτο παρὰ τὸ ἄκρον τοῦ Ἡρῴου, ἀλλ' ὅστις σήμερον δὲν σῴζεται.

(4) Λυπηρὸν εἶναι ὅτι ἔμεινεν ἀπραγματοποίητος μέχρι τοῦδε ἡ ἀπόφασις τῶν ἐν Ἀθήναις δημοσιογράφων περὶ ἱδρύσεως ἐν τῷ Ἡρῴῳ καταλλήλου στήλης πρὸς τιμὴν τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅστις τοσαύτας τοῖς ἀγωνιζομένοις παρέσχεν ὑπηρεσίας καὶ ὡς δημοσιογράφος καὶ ὡς ἰατρός.

Ἱστορίᾳ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως γράφει) τὰ σπλάγχνα τοῦ Βύρωνος ἐτάφησαν ἐν Μεσολογγίῳ.

Β'.) Ἀλλὰ ποῦ τοῦ Μεσολογγίου ἐτάφησαν τὰ σπλάγχνα τοῦ Βύρωνος; Ὁ Σ. Τρικούπης γράφει, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω, ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ὅτι τὰ σπλάγχνα τοῦ Βύρωνος ἡ πόλις τοῦ Μεσολογγίου ἀπέθεσεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος. Ἀλλὰ καὶ ἐνεταφίασεν αὐτὰ ἐκεῖ; Ἡ λέξις, ἣν μεταχειρίζεται ὁ Τρικούπης (ἀπέθεσεν), θὰ ἴδωμεν, ὅτι ἔχει σπουδαιοτάτην σημασίαν διὰ τὸ ζήτημα τοῦ τόπου τῆς ταφῆς τῶν σπλάγχνων τοῦ Βύρωνος, ὅταν παρακατιόντες θὰ ἐξετάσωμεν τὴν ἑτέραν τῶν ἐν Μεσολογγίῳ ἐπικρατουσῶν περὶ τούτου γνωμῶν. Πρέπει δὲ νὰ τονισθῇ, ὅτι ὁ Σ. Τρικούπης εἴκοσιν ἡμέρας μετὰ τὴν κηδείαν τοῦ Βύρωνος ἀνεχώρει ἐκ Μεσολογγίου, ὡς γράφεται ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς Χρονικοῖς (φύλλ. ὑπ' ἀριθ. 38 τῆς 7 Μαΐου 1824). «Τῇ 30 τοῦ παρελθόντος μηνὸς οἱ κύριοι Σπυρίδων Τρικούπης καὶ Λιβέριος Λιβερόπουλος ἐκίνησαν ἀπ' ἐδῶ διὰ τὸ Ἄργος πρὸς τὸ βουλευτικὸν σῶμα ἐκλεχθέντες παραστάται ὁ μὲν τῆς πόλεως Μεσολογγίου, ὁ δὲ τῶν δύο μικρῶν ἐπαρχιῶν Ἀποκούρου καὶ Βενέτικου».

Ὁ Τρικούπης λοιπὸν ἀναντίλεκτόν τι περὶ τῆς θέσεως, ἐν ᾗ ἐτάφησαν τὰ σπλάγχνα τοῦ Βύρωνος, δὲν γράφει. Ἡ δ' ἑτέρα σύγχρονος καὶ ἐγχώριος πηγή, τὰ Ἑλληνικὰ Χρονικά, ἐντελῶς περὶ τούτου σιωπῶσιν, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐδηλώθη. Κατ' ἀνάγκην ἄρα πρέπει νὰ προσφύγωμεν εἰς τὰς περὶ τούτου δηλώσεις γερόντων Μεσολογγιτῶν. Ἀλλ' ἐνταῦθα πρέπει κυρίως νὰ ληφθῇ πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ κῦρος τῶν παρεχόντων τὰς πληροφορίας, ἔπειτα νὰ ἐξακριβωθῇ, εἰ δυνατόν, ἡ πρώτη πηγή, ἐξ ἧς ἀπέρρευσαν αἱ πληροφορίαι αὗται καὶ τέλος νὰ ἐρευνηθῇ, κατὰ πόσον ἡ πρώτη ἐκείνη πηγὴ ἐδύνατο νὰ γινώσκῃ τἀληθῆ· ἀλλ' ἐκτὸς τούτων ὀφείλομεν καὶ τὰς παρεχομένας εἰδήσεις νὰ βασανίσωμεν, κατὰ πόσον αὐταὶ καθ' ἑαυτάς, ἀσχέτως πρὸς τὸ κῦρος τῶν λεγόντων καὶ τὰς πηγάς, φαίνονται πιθαναί. Οὕτως ἐργαζόμενοι φθάνομεν εἰς τὰ ἑξῆς συμπεράσματα.

Τὰ σπλάγχνα τοῦ Βύρωνος ἐτάφησαν ἔξω τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγ. Νικολάου, ὅπου καὶ κατέληξεν κατὰ τὸν Σ. Τρικούπην (1) καὶ τὰ Ἑλ-

(1) Ἔνθ' ἀνωτέρω σελ. 111.

ληνικὰ Χρονικὰ (1) ἡ κηδεία αὐτοῦ· ἢ ἀποτεθέντα ἐν τῷ ἱερῷ βήματι τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγ. Σπυρίδωνος καὶ λειτουργούμενα ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἐτάφησαν εἶτα ἔξω τοῦ ἱεροῦ βήματος τοῦ ναοῦ τούτου. Αἱ δύο αὗται εἰδήσεις εἶναι καθ' ἑαυτὰς πιθανώταται· ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος εἶναι ναὸς πολιούχου σχεδὸν διὰ τὸ Μεσολόγγιον Ἁγίου, ἐπιφανὴς μέχρι σήμερον, ἦτο λοιπὸν εὐλογώτατον νὰ ταφῶσι παρ' αὐτόν, ἀφοῦ ἐντὸς αὐτοῦ ὀρθόδοξοι μόνον ἐθάπτοντο, τὰ σπλάγχνα ἀειμνήστου τοῦ Μεσολογγίου καὶ ὅλης τῆς Ἑλλάδος εὐεργέτου. Ἀλλ' ἐπίσης πιθανὴ καθ' ἑαυτὴν εἶναι καὶ ἡ ἄλλη εἴδησις περὶ τῆς παρὰ τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Νικολάου ταφῆς. Ὁ ναὸς οὗτος βεβαίως δὲν ἔχει τὴν ἐπισημότητα τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος, ἀλλὰ κεῖται παρὰ τὸ φρούριον τῆς πόλεως καὶ παρ' αὐτὸν ἔχουσι ταφῆ καὶ ὁ Μ. Βότσαρης καὶ ὁ Κ. Μαυρομιχάλης καὶ ὁ Νορμάννος· ἐθεωρεῖτο λοιπὸν οὐχὶ ἄσημός τις τόπος ταφῆς καὶ ἡ θέσις ἐκείνη.(2) Ἄλλη δέ τις πληροφορία, ἣν ἤκουσα παρ' ὀλιγίστων, ὅτι τὰ σπλάγχνα ἐτάφησαν παρὰ τὴν οἰκίαν, ἐν ᾗ κατῴκησε καὶ ἀπέθανεν ὁ Βύρων, εἶναι τὰ μάλιστα ἀπίθανος. Οἱ ναοὶ καὶ ὁ παρ' αὐτοὺς χῶρος ἐχρησίμευον πρὸς ταφήν, οὐχὶ δὲ καὶ αἱ αὐλαὶ τῶν οἰκιῶν καὶ θὰ ἦτο ἀκατανόητος ἐξαίρεσις γενικοῦ κανόνος τοιαύτη περὶ τῆς ταφῆς τῶν σπλάγχνων τοῦ Βύρωνος ἀπόφασις τῶν Μεσολογγιτῶν, οἵτινες τοὐναντίον εἶχον φιλοτιμηθῆ κατὰ πάντα τρόπον νὰ τιμήσωσι τὸν μέγαν εὐεργέτην. Ἀλλ' ἴσως ἡ πληροφορία αὕτη εἶναι γέννημα τῆς στιγμῆς προελθοῦσα ἔκ τινος παρὰ τὴν οἰκίαν, ἐν ᾗ κατῴκησε καὶ ἀπέθανεν ὁ Βύρων, ἐκσκαφῆς πολλὰς γεννησάσης ἐλπίδας, αἵτινες ὅμως μετὰ μικρὸν ἀπεδείχθησαν φροῦδαι. Τότε δὲ μόνον ἐγὼ ἤκουσα τὴν πληροφορίαν ταύτην. Κτίσται δηλαδὴ ἐκσκάπτοντες παρὰ τὴν οἰκίαν ταύτην συνήντησαν ἐπεστρωμένας πλάκας καὶ πρὸς στιγμὴν ὑπετέθη, ὅτι πρόκειται περὶ τάφου· ἐφρόντισα δ' ὅμως διὰ τῆς Δημαρχίας καὶ τῆς Ἀστυνομίας νὰ φυλαχθῇ τὸ μέρος, ν' ἀφαιρεθῇ τὸ ἄφθονον ὕδωρ καὶ νὰ ἐξετασθῇ ἀκριβῶς ἡ θέσις αὕτη καὶ τότε κατεδείχθη, ὅτι οὐχὶ τάφος, ἀλλ' αὐλή τις πλακόστρωτος ἦτο ἐκεῖ.

Ὥστε δύο ἀπομένουσι πιθαναὶ γνῶμαι περὶ τοῦ τόπου τῆς ταφῆς

(1) Φύλλον ὑπ' ἀριθ. 30 (12 Ἀπριλίου 1824).

(2) Πολὺ βραδύτερον ὁ ἐκεῖ χῶρος ἀπέκτησεν, ἣν σήμερον ὡς Ἡρῷον τῆς πόλεως ἔχει ἐπισημότητα.

τῶν σπλάγχνων τοῦ Βύρωνος. Τίς ἡ πηγὴ ἑκατέρας; Εἶναι γενικὴ ἐν Μεσολογγίῳ ἡ πεποίθησις, ὅτι ἡ πρώτη εἴδησις προῆλθε παρὰ τοῦ ἰατροῦ Treiber, ὅστις φοιτητὴς ἀκόμη εἶχε κατέλθει εἰς Μεσολόγγιον καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ταρίχευσιν τοῦ Βύρωνος. Τοῦτο πλὴν ἄλλων ἐβεβαίωσεν εἰς ἐμὲ καὶ ὁ ἰατρὸς κ. Ξ. Νίδερ ἀκούσας παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐπίσης ἰατροῦ, ᾧ αὐτὸς ὁ Treiber εἶχεν εἴπει τὴν εἴδησιν ταύτην. Τῆς δ' ἑτέρας εἰδήσεως, ὅτι δηλ. τὰ σπλάγχνα τοῦ Βύρωνος ἀπετέθησαν ἐν τῷ ἱερῷ βήματι τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος, ἐλειτουργοῦντο ἐκεῖ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας (εἶναι τὸ ἀκόμη ἐθιζόμενον σαρανταλείτρουγο) καὶ εἶτα ἐτάφησαν ἔξω τοῦ ἱεροῦ τούτου Βήματος, πατὴρ εἶναι ὁ Π. Καψάλης, ἰδιοκτήτης τῆς οἰκίας, ἐν ᾗ κατῴκησεν, ἀπέθανε καὶ ἐταριχεύθη ὁ Βύρων καὶ ἐξ ἧς ἐξεκίνησεν ἡ κηδεία αὐτοῦ (1). Τοῦτο ἤκουσα καὶ παρ' ἄλλων πολλῶν καὶ παρὰ τοῦ μακαρίτου φίλου μου Ν. Μακρῆ ὑποστρατήγου καὶ τοῦ γηραιοῦ δικηγόρου κ. Τηλεμ. Κωστάκη, οὗτινος ἡ σύζυγος ἦτο συγγενὴς τῷ Καψάλῃ τούτῳ.

Εἶναι ἀναντίλεκτον ὅτι ἀμφότεροι οὗτοι οἱ ἄνδρες ἦσαν ἐπίσης ἀξιόπιστοι, οὔτε δ' ὁ Treiber, οὔτε ὁ Π. Καψάλης ἦτο δυνατὸν νὰ διαδώσωσιν ἄλλα ἢ ὅσα παρεδέχοντο περὶ τούτου ἀληθῆ. Ἀλλ' ὁ Π. Καψάλης ἐδύνατο πολλῷ μᾶλλον ἢ ὁ Treiber (2) νὰ γινώσκῃ, τί κατ' ἀλήθειαν συνέβη ὡς πρὸς τὴν ταφὴν τῶν σπλάγχνων τοῦ Βύρωνος. Ὁ Π. Καψάλης ἦτο ἐκ τῶν προυχόντων τῆς πόλεως, εἶχε παράσχει τὴν ἑαυτοῦ οἰκίαν τῷ Λόρδῳ, οὐδαμῶς δ' ἀπίθανον, ὅτι ἔδωκε καὶ γνώμην περὶ τοῦ καταλληλοτάτου τόπου πρὸς ταφὴν τῆς πενιχρᾶς λαγήνου, ἥτις περιέκλειε τόσον τίμια λείψανα. Ἐνῷ ὁ Treiber ἦτο ξένος, ἀπησχολημένος δ', ὡς εἰκός, εἰς τὰ ἰατρικά του ἔργα δὲν εἶχεν ἣν ὁ Π. Καψάλης εὐκαιρίαν νὰ ἐξακριβώνῃ καὶ τοιαῦτα ἀνεπίσημα οὕτως εἰπεῖν γεγονότα. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι ἡ κηδεία τοῦ Βύρωνος ἐτελέσθη ἐπισημότατα, ἐπισήμως δ' ὁπωσοῦν καὶ ἡ προπομπὴ τοῦ νεκροῦ εἰς τὸ ἐκ Ζακύνθου πρὸς παραλαβὴν αὐτοῦ

(1) Πρό τινων ἐτῶν ἐνήργησα, ἵνα ἐξαγορασθῇ παρὰ τοῦ δημοσίου τὸ οἰκόπεδον της οἰκίας ταύτης, ἥτις πλέον δὲν ὑπάρχει, περιφραχθῇ προσηκόντως καὶ ἱδρυθῇ ἐν αὐτῷ ἡ πρέπουσα ἀναθηματικὴ στήλη. Καὶ ἐφάνησαν μὲν αἱ ἐνέργειαί μου, ὅτι εἶχον τύχει πολλῆς προσοχῆς παρ' ὧν ἔδει, βάσιμοι δ' ἐλπίδες εἶχον γεννηθῇ περὶ τῆς ἐπιτυχίας αὐτῶν, ἀλλ' οὐδὲν μέχρι τοῦδε κατωρθώθη,— ἄγνωστον ἔμοιγε, διατί.

(2) Ὁ Treiber, ὡς γνωστόν, κατετάχθη βραδύτερον εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στρατόν.

ἐλθὸν πλοιάριον· ἀλλ᾽ οὐδαμῶς εἶναι πιθανόν, ὅτι τὴν αὐτὴν ἐπισημότητα περιεβλήθη καὶ ἡ βραδύτερον γενομένη ταφὴ τῶν σπλάγχνων αὐτοῦ, ἄλλως δὲν θὰ παρέλιπον νὰ ποιήσωσι καὶ περὶ αὐτῆς μνείαν τὰ Ἑλληνικὰ Χρονικά ἅτινα καὶ περὶ τῆς κηδείας τοῦ Βύρωνος καὶ περὶ τῆς εἰς Ζάκυνθον μεταφορᾶς τοῦ νεκροῦ, ἀκόμη δὲ καὶ περὶ τῆς εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἀφίξεως καὶ τῆς ἐκεῖ κηδείας τὸν προσήκοντα ποιοῦνται λόγον. Ἴσως δ᾽ εἶχεν ἀπατήσει τὸν Treiber, ὅτε ἔτη ὁλόκληρα μετὰ τὸ γεγονὸς τοῦτο, ἔλεγε περὶ αὐτοῦ τῷ ἰατρῷ Ξ. Νίδερ καὶ ἄλλοις, ἡ ἀρχική, πρὶν γνωσθῇ ἡ τελευταία τοῦ Λόρδου θέλησις, ἀπόφασις τῆς πόλεως, ὅπως ἐνταφιάσῃ τὸν νεκρὸν τοῦ τετιμημένου εὐεργέτου, ὅπου εἶχε ταφῇ ὁ Βότσαρης καὶ ὁ Μαυρόμιχάλης, δηλαδὴ παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Νικολάου.(1)

Ἂν τις τώρα ἐνθυμηθῇ ὅσα εἴδομεν ἀνωτέρω γράφοντα τὸν Σ. Τρικούπην «ἡ πόλις τοῦ Μεσολογγίου.... ἐκράτησε τὰ σπλάγχνα του καὶ τὰ ἀπέθεσεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος», ἂν τις ἐνθυμηθῇ, ὅτι ὁ Τρικούπης κατὰ τὴν ἀνωτέρω παρατεθεῖσαν εἴδησιν τῶν Ἑλληνικῶν Χρονικῶν ἀναχωρήσας εἴκοσιν ἡμέρας μετὰ τὴν κηδείαν τοῦ Βύρωνος ἐκ Μεσολογγίου δὲν ἠδύνατο νὰ γράψῃ καὶ ποῦ ἐνεταφιάσθησαν τὰ σπλάγχνα τοῦ Βύρωνος, διότι ὁ ἐνταφιασμὸς ἐγένετο βραδύτερον, ἀλλὰ μόνον ποῦ ἀπετέθησαν, ἂν τις λάβῃ πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι ὁ Σ. Τρικούπης καὶ τὴν θέλησιν εἶχε καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐξακριβώνῃ πάντα τὰ τοιαῦτα γεγονότα, ὀφείλει, ἂν μὴ ἀπατῶμαι, νὰ παραδεχθῇ, ὅτι ἡ παρὰ τοῦ Π. Καψάλη ἀπορρεύσασα παράδοσις εἶναι ἡ μόνη ὀρθή. Κατ᾽ αὐτὴν τὰ σπλάγχνα τοῦ Βύρωνος ἐγκλεισθέντα ἐντὸς πηλίνης λαγήνου ἀπετέθησαν ἐν τῷ Ἱερῷ Βήματι του ναοῦ τοῦ ἁγ. Σπυρίδωνος, ἀφοῦ δὲ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἐκεῖ ἐλειτουργοῦντο, ἐτάφησαν εἶτα ἔξω τοῦ Ἱεροῦ τούτου Βήματος κατὰ τὴν ΒΑ πλευρὰν τοῦ ναοῦ.

Νομίζω δὲ ὅτι ἐπιβάλλεται καὶ εἰς τὸν Δῆμον Μεσολογγίου καὶ εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῆς πατρίδος ἡμῶν νὰ φροντίσῃ, ὅπως εὑρεθῇ ἡ πολύτιμος λάγηνος. Μικρὰ ἀνασκαφὴ κατὰ τὴν ΒΑ πλευρὰν τοῦ εἰρημένου ναοῦ θὰ ἀποκαλύψῃ τὰ τίμια λείψανα, ὧν ἡ θέσις εἶναι

(1) Βλ. ἀνωτέρω σελ. 156 τὰ ὑπὸ τοῦ Σ. Τρικούπη γραφόμενα.

πλέον παρὰ τὸ βάθρον τοῦ ἔτη πολλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βύρωνος ἱδρυθέντος ὑπὸ τῆς εὐγνώμονος πόλεως ἀνδριάντος αὐτοῦ, ἐκεῖ ἔνθα τινὲς ἀρέσκονται τώρα ὅλως αὐθαιρέτως παρὰ πᾶσαν παράδοσιν νὰ τοποθετῶσι τὴν καρδίαν τοῦ ἀθανάτου φιλέλληνος καὶ ποιητοῦ.

Σημ. Ἡ Βιβλιοθήκη τοῦ ἐν Μεσολογγίῳ Γυμνασίου ἔχει τὸ ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν τοῦ F. A. Brockhaus (ἔκδ. 1830. ὀλίγα δηλ. ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βύρωνος). Ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ αὐτοῦ (σελ. 340) ἐν τέλει τοῦ περὶ τοῦ Βύρωνος ἄρθρου γράφεται ὅλως ἐσφαλμένως, ὅτι ἡ Ἑλλὰς «bewahrte sein Herz in einem Mausoleum zu Missolonghi».— Ἐπίσης οὐκ ὀρθὰ εἶναι τὰ περὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος γραφόμενα ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Ἐγκυκλοπαιδικῷ Λεξικῷ (Μπάρτ—Χίρστ) τόμ. Γ' σελ. 136.

Ἐν Μεσολογγίῳ κατ' Ἀπρίλιον 1914.

ΚΩΝΣΤ. Ν. ΓΙΑΝΝΟΥΤΣΟΣ
Γυμνασιάρχης.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΤΑ ΥΠΟ ΤΟΥ É. LEGRAND ΚΑΙ PASSOW ΕΚΔΕΔΟΜΕΝΑ ΔΗΜΩΔΗ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ᾼΣΜΑΤΑ

σελ. 2. 6 «ὡς εἶδε καὶ τὸν ἥλιον φιλοσοφεῖ καὶ λέγει· ἐρωτικὴν ὠνόμασαν ἥλιον τὴν γυναῖκα· ἤκουσα τὴν μωρίαν τους καὶ θέλω νὰ ἐμέσω».

Ὁ νοῦς ἀπαιτεῖ «ἐρωτικοὶ (=οἱ περὶ τὰ ἐρωτικὰ ἀσχολούμενοι) ὠνόμασαν ἥλιον τὴν γυναῖκα».

σελ. 6. 49 «νὰ ὑπερβαίνῃς τὰ ὑψηλὰ τὰ Ἀραρὰτ τὰ ὄρη»:

Μή τι γραπτέον «τὰ Ἀραρὰτ τὰ ὄρη»;

σελ. 24. 50 «δοσμένον ἔν' 'σ τὸν ἄνθρωπον ἐσὲν κῃ ἄλλου νὰ σφάλλῃ».

Γρ. εἰς ἓν κι' ἄλλο.

σελ. 28, 85 «σὰν κάμουν ἕνα δύο παιδιὰ τὸν πόθον ἀπαρνῶνται».

Γρ. ἀπαρνιῶνται.

σελ. 28, 90 «ὡσὰν λαρδὶ κουρουπιαστὸ ὀκτὼ χρονῶν καὶ δέκα, ἰδ' ἔτσι 'ναι 'ς τὸν ἄγουρο βλογητικὴ γυναῖκα».

Κακῶς μεταφράζεται ὑπὸ τοῦ Legrand «*depuis dix huit années*» τὸ ὀκτὼ χρονῶν καὶ δέκα». Ἀντὶ δὲ τοῦ ἰδ' ἔτσι γρ. ἐδέτσι.

σελ. 42, 12 2 «καὶ ἐπεριφράθη θάλασσα τὸ γῦρο μὲ τὸν ἄμμον».

Γρ. καὶ ἐπεριφράχθη ἡ θάλασσα τριγῦρο μὲ τὸν ἄμμον». Πρβ. σελ. 68, 4, 4, 2 «καὶ ἐποῖκες καὶ τὴν θάλασσαν τριγύρου μὲ τὸν ἄμμον».

σελ. 64, 24 «ὄξω τὰ ρούχα τὰ φορῶ καὶ ἡ κλίνη ὅπου κοιμοῦμαι, | καὶ ὁποῦ τὰ μαξιλλάριά μου ὁποῦ τὰ δάκρυα πίνουν».

Γρ. «καὶ ὄξω τὰ μαξιλλάριά μου ὅπου τὰ δάκρυα πίνουν».

σελ. 82, 10 «τ' εἶναι μικρὸ καὶ ἀνήξερο, τ' ἄρματα δὲν γνωρίζει».

Μή τι γραπτέον π' (=ἀπὸ) ἄρματα δὲν γνωρίζει»;

σελ. 84, 11 «εὑρίσκει ἕνα γέρο ἑκατόχρονον».

Γρ. ἑκατὸ χρονῶν.

σελ. 110, 35 «ὅπου ρίξω τὸ βλέμμα μου, ὅπου γυρίσω βλέπω | σκλαβιά, χηρᾶδες καὶ ὀρφανὰ καὶ Τούρκους 'ματολαύταις».

Γρ. ματολάφτες διὰ τοῦ φ καὶ οὐχὶ διὰ διφθόγγου = αἱματολάπτας. Πρβ. σελ. 112, 72 «ἕνα θηρίο 'ς τὸν θρόνον μου, ποῦ δὲν χορταίνει αἷμα». Παρασημειωτέον ὅτι ἐν τοῖς λεξικοῖς φέρεται μόνον τὸ θηλ. αἱμολάπτις (βδέλλα).

σελ. 112, 62 «μὰ οἱ Τοῦρκοι ποῦ δὲν συγχωροῦν Ῥωμαίου ποῦ νὰ βαρέσῃ, | πέφτουν καὶ κάνουν ἀθεσία ἀπάνω 'ς τοὺς δικούς του».

Μή τι γραπτέον «πέφτουν καὶ κάνουνε θυσία ἀπάνω 'ς τοὺς δίκους του»;

σελ. 118, 66 «πολλοὶ μ' ἐνταγιαντήσανταν, βαστᾶτε καὶ ἕνα μῆνα».

Γρ. «πολύ μ' ἐνταγιαντήσανταν». Πρβ. 128, 21 «παιδία μου, νταγιαντήσετε ὅσο καὶ ἂν ἠμπορῆτε» καὶ σελ. 130, 52 «μονάχοι των νταγιάντησαν 'μέρας εἴκοσι δύο».

σελ. 118, 10 «Σουλτὰν Μαχμούτης εἶν' κακός, μὲ ποῖον θὰ πολεμήσῃς».

Γρ. «μὲ ποῖον θὰ πολεμήσῃς;».

σελ. 132, 2 «να δοῦσι γιὰ νὰ κάμωσι ὅπως τους δώσῃ καῖρι».

Γρ. χέρι.

σελ. 132, 75 «Οἱ Τοῦρκοι σκᾶλες ἔδαλαν κι ἀναίδουν 'ς τὸ χαντάκι καὶ ἀπὸ βολὲς καὶ ἀπὸ σπαθιὲς ἔπιπτον σὰν μπακάκοι».

Γρ. «ν' ἀνέβουν—καὶ ἀπὸ βολεές».

σελ. 134, 104 «γιατὶ ἦτο κατεδασία φοβοῦν νὰ μήν τους πάρῃ».

Γρ. φοβοῦνται μήν τους πάρῃ.

σελ. 150, 1 «μέσ' 'σ τὸ στερσὸ» δειλιάσασι».

Γρ. μὰ 'ς τὸ στερνὸ δειλιάσασι».

α' σελ. 146, 48 «Σφάζοντες καὶ σκοτώνοντες φθάσασι 'ς τὴν ἀκρογιαλιάν, ποῦ μέλισσ' ἦτον ἡ Τουρκιά».

Γρ. «ποῦ μελίσσ' ἦτον ἡ Τουρκιά»· μελίσσ(ι) = σμῆνος, ἐσμός, σμάρι.

σελ. 152, 22 «πούχει βασιλικοὺς γιατροὺς, πέλτα καὶ μὲ γιατρέψουν, | καὶ ἂν δὲν γυρέψω, Ἕλληνες ὅλοι νά μ' συγχωρέστε».

Γρ. μπέλκι καὶ ἂν δὲν γερέψω(=ἰαθῶ).

σελ. 154, 76, 2 «τὰ κοντοδούνια γνάντευε καὶ τὰ πουλλία ρωτάει».

Γρ. τὰ κοντοδούνι' ἀγνάντευε κτέ.

σελ. 154. 17 «νὰ μὴν τἀκούσουν τά παιδιὰ καὶ τὰ λιγοκερδίσης.

Γρ. «λιγοκαρδίσης». Πρβ. σελ. 152, 19 «νὰ μὴν λιγοκαρδίσῃς».

σελ. 204, 23 «καὶ μὲ τὸν τσιπουρίτη μου κτέ».

Ὀρθῶς μεταφράζεται «et avec mon vin»;

σελ. 124, 12 «και ἄφταινε 'ς τὸ κεφάλιν του μερόνυχτα καντῆλιν».

Γρ. ἄφταινε.

σελ. 228, 6 «καὶ σὺ ἔδγα, περιστέρα μου, νὰ μὲ δροσολοΐσῃς.

Γρ. δροσολοήσῃς».

σελ. 228, 107, 6 «ποῦ 'γὼ 'μαι κόρη τοῦ παπᾶ καὶ ἔγγονα τοῦ δεσπότη».

Γρ. καὶ ἐγγόνα τοῦ δεσπότη». Κακῶς μεταφράζεται «et petite fille de prince».

σελ. 230, 27 «νὰ φιλοῦμαι, νὰ τσιμπιοῦμαι | καὶ νὰ μὴν τ' ὁμολογοῦμαι».

Γρ. νὰ φιλοῦμε, νὰ τσιμποῦμε καὶ νὰ μὴν τ' ὁμολογοῦμε.

σελ. 242, 1 τρεῖς ἀδερφάδες ἤμαστε καὶ οἱ τρεῖς καψοκαρδιώσσαις».

Γρ. καψοκαρδούσσαις.

σελ. 242. 4 «Νὰ φίλουνα τὴ μπαμπακιά, νὰ πιῶ νερὸ ἀπ' τὴ βρύσι».
Γρ. ἴσως νἄπ(ι)να.

σελ. 248. 15 «καὶ κλάψε με σιγὰ σιγὰ νὰ μὴ συναγελάσου».
γρ. νὰ μὴ σ' ἀναγελάσουν».

σελ. 254. 125. 1 «ἕνα καράβι ἀνάτεψε λεβένταις φορτωμένο».
Γρ. ἀγνάντεψε».

σελ. 290. 130, 4 «Καὶ ἀναβαλίσθη τὸ κλουβὶ καὶ ἔφυγ' ἡ τρυγονίτσα». Μή τι γρ. καὶ ἐσκανδαλίσθη κτέ»; Πρβ. σελ. 240. 117, 4 «μοῦ σκανδαλίσθη τὸ κλουβὶ καὶ μ' ἔφυγε τἀηδόνι» καὶ σελ. 148, 3 «μὰ σκανταλίσθη τὸ κλουβὶ καὶ μοὔφυγε τἀηδόνι».

σελ. 292. 131, 6 «δεξιὰ δεξιὰ τοῖς ἔκοφτε, ζερβὰ τοῖς θυμονιάζει».
Γρ. θημωνιάζει.

σελ. 302. 136, 2 «καὶ ψηλὰ τραγουδοῦσαν».
Γρ. ψιλοτραγουδοῦσαν. Καὶ ἐν σελ. 150, 8 «γρ. βαρυφάνη ἀντὶ τοῦ βαρ' ἐφάνη.

σελ. 304, 137, 1 «ὅλαις ἀρχοντοπούλλαις μὲ γέλια, μὲ χαραῖς. |
Γρ. ὅλες οἱ ἀρχοντοπούλλες μὲ γέλ α, μὲ χαρές».

σελ. 304, 137, 12 « ὁ κὺρ Ἀθαλασσάκης».
Γρ. Ἀθανασάκης.

σελ. 116, 17 «γδένεται, ξυπολίζεται καὶ 'σ τὸ πηγάδι μπαίνει».
Γρ. ξυπολύζεται.

σελ. 330, 7 «εἶμαι Τσολάκης ξακουστός, εἶμαι καὶ πονεμένος».
Γρ. παινεμένος.

σελ. 340, 9 «ναὕρω γιατρὸ ἀγιάτρευτος παρὰ νὰ κιντυνεύω».
§ Γρ. «ναὕρω γιατρὸ νὰ γιατρευτῶ κτέ».

σελ. 348, 35 «καὶ τ' ἤθελες καλλίτερον τὸ λοιπονέ, ψυχή μου».
Γρ. τὸ λοιπόν, ἔ! ψυχή μου».

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΡΩΜΑΙΙΚΑ

A. Passow

σελ. 309. 16 «βλέπω ταῖς νιαῖς χορεύουνε, τοὺς νιοὺς καὶ τραγουδοῦνε, βλέπω τὰ συμπαλλήκαρα καὶ ἐπαίζανε τσικμάδες.
Γρ. τσ' ἀμάδες».

σελ. 65. 1 «περνᾷ το Νῖκο, περνᾷ το αὐτὸ τὸ μονοπάτι.

§ Γρ. «πέρνα το Νῖκο, πέρνα το αὐτὸ τὸ μονοπάτι».

σελ. 71, 7 «κοντὰ κρατεῖ τὸ μαῦρό του, κρυφὰ τὸν κουβεντιάζει». Γρ. κοντοκρατεῖ. Πρβ. σελ. 321, 4 «κοντοκρατεῖ τὸν μαῦρό του».

σελ. 105, 10 «Νὰ λέν, ὁ θεὸς σχωρέσονε τὸ υιὸ ποῦ μᾶς ἀγάπα».
Γρ. σχωρέσ τονε.

σελ. 15, 4 «καὶ ὅλοι πιάνουν κάλεσμα κριάρια μὲ κουδούνια».

§ Γρ. πηγαίνουν. Πρβ. σελ. 16, 4 «ὅλοι παγαίνουν κέρασμα κριάρια μὲ κουδούνια.

σελ. 28, 11 «νὰ μὴν ἀλλάξῃ τὴ λαμπρὴ καὶ τὰ φλωριὰ μὴ βγάλῃ. γρ. μὴ βάλῃ. Πρβ. σελ. 33, 9 «νὰ μὴν τὰ βάλῃ τὰ φλωριά, νὰ μὴν τὰ καμαρώσῃ».

σελ. 210, 280, 4 «νὰ φέρωμε λαδάκι καὶ Σαμολαδάκι». Ἐν σελ. 649 γράφει ὁ Passow «Σάμος. Σαμολαδάκι oleum Samicum».

Τὸ Σάμιον ἢ Σαμιακὸν ἔλαιον καλεῖται κοινῶς λᾶδι Σαμιώτικο. Πρβ. λᾶδι Κυπριώτικο, κτλ. Τὸ δὲ σαμολαδάκι εἶναι ὑποκοριστικὸν τοῦ σαμόλαδο, ὅπερ ἐγένετο ἐκ τοῦ σουσαμόλαδο κατ' ἀφαίρεσιν τῆς πρώτης συλλαβῆς. Κατ' ἀφαίρεσιν τῆς πρώτης συλλαβῆς λέγεται ἐν τῇ κοινῇ ἡμῶν γλώσσῃ καὶ χλιάρι ἀντὶ τοῦ κοχλιάριον καὶ σαράντα ἀντὶ τοῦ τεσσαράκοντα καὶ δάσκαλος ἀντὶ τοῦ διδάσκαλος καὶ Σαλονίκη ἀντὶ τοῦ Θεσσαλονίκη καὶ Στοφόρος ἀντὶ τοῦ Χριστοφόρος, κτλ.

Τοῦ ὀνόματος σουσαμόλαδο γίνεται μνεία ὑπὸ Σκαρλάτου τοῦ Βυζαντίου ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλλην. Διαλέκτου σελ. 330. Ὁ Κοραῆς σημειοῦται ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Γεωγραφικῶν τοῦ Στράβωνος Τόμ. Δ'. σελ. 317. «Σησαμίνου λίπους: Ὅπερ ἡ συνήθεια Σησαμόλαδον ὀνομάζει.» (Ἴδε καὶ Κόντον ἐν τῇ Ἀθηνᾷ Τόμ. Δ'. σελ. 293).

Ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα ὀνόματα ὁμοίως τῷ σουσαμόλαδο ἐσχηματισμένα, οἷον ἀμυγδαλόλαδο, γαρουφαλλόλαδο, νιασουμόλαδο, δαφνόλαδο, καρυδόλαδο, μουρονόλαδο, ῥετσινόλαδο, ῥιγανόλαδο, χαμομηλόλαδο. Λέγεται δὲ καὶ ἀγουρόλαδο, δι' οὗ δηλοῦται τὸ παρὰ τοῖς παλαιοῖς ὠμοτριβὲς ἢ ὀμφάκινον ἔλαιον (ἴδε Κόντον ἐν τῇ Ἀθηνᾷ Τόμ. Δ'. σελ. 493).

Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐκ τοῦ ξίδι καὶ λᾶδι συνέστη τὸ ξιδόλαδο, ὡς ἐκ τοῦ λᾶδι καὶ ξίδι τὸ λαδόξιδο.

Χ. Χ. ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΥΦΩΝΙΚΟΥ Η ΕΦΕΛΚΥΣΤΙΚΟΥ ν

Τὰ λεγόμενα περὶ τοῦ εὐφωνικοῦ ἢ ἐφελκυστικοῦ ν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ ἔχουσι πολλὰ τὰ ἀνάλογα ἐν τῇ νεωτέρᾳ, διὸ καλὸν φαίνεται νὰ λεχθῶσι τὰ ἀκόλουθα. Διδάσκεται δηλονότι ὅτι τὸ πάλαι ἀπὸ λέξεων καὶ τύπων διττῶς, ἤτοι μετὰ τοῦ ν καὶ ἄνευ αὐτοῦ ἀρχαιόθεν, κατὰ τὸ ἀληθὲς ἔτυμον, λεγομένων μετεδόθη κατὰ μικρὸν τὸ ἔθος ὁμοίας διττῆς ἐκφορᾶς, μετὰ τοῦ ν καὶ ἄνευ αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ ἄλλους τύπους καὶ λέξεις ὁμοίως τοῖς ἀρχαίοις ἐκείνοις περατουμένους, πρβλ. νὺ καὶ νύν, κὲ καὶ κέν, -θε καὶ -θεν, ἄμμι καὶ ἄμμιν, -φι καὶ -φιν, ἔτι δὲ αὐτί-κα καὶ αὖτι-ν, πολλάκι καὶ πολλάκιν καὶ πολλάκις, ἄνευ καὶ ἄνευν καὶ ἄνευς εἶτα ἔπειτε καὶ ἔπειτεν, πάλι καὶ πάλιν κλπ. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα οὕτω διφορούμενα ἐγένοντο ἀφορμή, ἵνα τὸ -ν τοῦτο ἀναλογικῶς μεταδοθῇ καὶ ἐπὶ ἄλλους ὁμοίως λήγοντας τύπους ἢ λέξεις, οἷον ἐπὶ τὴν δοτ. πληθ., ἤτοι κατὰ τὸ ναῦφι καὶ ναῦφιν ἐλέχθη καὶ ναυσὶ καὶ ναυσίν, χρήμασιν, πρασσόντασσιν, ἔντασσιν, κατὰ τὸ κε -κεν, -τε τεν, -θε -θεν τὸ ἔλεγεν, οἶδεν, ἐστίν, τίθησιν, λέγουσιν, εἴκοσιν, πέρυσιν κλπ.

Ὁμοία πρὸς ταῦτα τοῦ ν διάδοσις παρατηρεῖται καὶ ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ. Ἐπειδὴ δηλονότι τὸ τελικὸν ν ἐν τῇ συνήθει γλώσσῃ ἀπόλλυται μὲν ἐν τέλει προτάσεως, πρὸς δὲ πρὸ τῶν δασέων καὶ μέσων ἀφωμοιώθη καὶ ἔπειτα ἐσιγήθη, σῴζεται δὲ πρὸ τῶν φωνηέντων καὶ πρὸ τῶν ψιλῶν, πρβλ. 'ς τὸ καλό! καταβόδιο!, μὰ τὸ θεό, τὸ Χάρω, τὸ φόβο, τὸ βασιλιά, τὸ γέρω, τὸ Δημήτρι, ἀλλὰ τὸν ἄλλο, τὴν ἄλλη, τῶν ἀλλῶ, τὸν κακό,' τὸν τόπο!, τὸν πάτο, ἤτοι ἐπειδὴ οἱ αὐτοὶ τύποι ἐκφέρονται μετὰ τοῦ ν καὶ ἄνευ αὐτοῦ κατὰ λόγον τοῦ ἀκολουθοῦντος φθόγγου, συνέβη ὥστε καὶ ἄλλοι τύποι, στερούμενοι ἀρχῆθεν τοῦ ν, νὰ ἐξενεχθῶσι μετ' αὐτοῦ. Οὕτω λέγεται ψιλὴ φωνίτσαν ἔσυρε, τὸ μισὸν 'Απρίλι, δαυλὶ 'ς τὸ χέριν ἅρπαξε, ψιλὴ φωνὴν ἐσήκωσε, καὶ κείνονεν ὄπ' ἀγαπᾷς, τὸ Μαυρομμάτην ἔκραξε, φωτιὰν ἐδῶσα(ν) 'ς τὴ

φωτιά, μὲ γέλασεν ἡ χαραυγή, κ' ἔλεγεν ἀθρωπινὴ λαλίτσα, 'ς τὸ δρόμον ὅπου πήγαινε, 'ς τὴ στράταν ὅπου πήγαινε, ὁ πρῶτος οὔλων εἶμαι, κανεὶς δὲν τὴν ἐγνώρισεν ἀπὸ τὴ συντροφιά της, χωρὶς ὀρεὸν ἐρριάστη (=ῥῖγος ἐρρίγησεν), βάλετε στρῶμαν ἀργυρό, 'ς τὸ χῶμαν ἔπεσεν, ποιὸς εἶδεν ἥλιο, χρυσὸ μαχαίριν ἔβγαλε, χρυσὸ ποτήριν ἅρπαξε, τὴ σκάλαν ἐκατέβαινε, καὶ τὴ γυναῖκα τὴν καλὴν ὅπου.., μιὰ πίσημην ἡμέρα καὶ μιὰ πίσημον ἡμέρα, τραπέζιν ἔμορφο, μιὰν ἀδελφή, ἐννιὰ μουλάρια ἐφόρτωσεν ἀσήμι, πὄχει μιὰ τίμιαν ἀδερφή, τῆς βάζει καὶ 'ς τὸ δάχτυλον ἔμορφο.., σὰν ἀγαπήσαμεν, ἐλησμονήσαμέν τους, βαστᾷ τὸ νεὸν ἀφέντη, γιατ' ἔχω ἀδέρφιν ἀρχηγό, παρήγγειλεν οὔλω, γιοφύριν ἐθεμέλιωναν, ἐξανάφανεν ἀπὸ τὴν ἄλλη στράτα, ἔκατσεν ἔξω, τὴ θάλασσαν ἐμάλωνε, πρώτη βουτιὰν ὁποῦ 'δωσε, βρίσκει τὴν πόρταν ἀνοιχτή, τὴν πόρταν ἀνοιγμένη, καὶ πάλιν αἷμα στάζει, κάπου παιγνίδιν εὕρηκε, πρώτη μπουκεὰν ὁποῦ 'βαλε, ποιὸς εἶδε κόρην ὄμορφη, μάρμαρον ἔχ' ἀφέντης μου, εἶχαν καὶ σκλάβαν ἔμορφη, νὰ πατήσωμεν αὐτὰ τὰ Τουρκοχώρια, ἕνα πουλλάκι φώναξεν ἀπὸ ψιλὸ κλαράκι κλπ. κλπ. Παρὰ ταῦτα ἐκφέρονται αὐτοὶ οὗτοι οἱ τύποι πλειστάκις ἐν ἄλλαις φράσεσιν ἄνευ τοῦ ν. Ἐντεῦθεν ἡ σύγχυσις, ὥστε κατὰ ταῦτα ἐλέχθη ἰδίως ἐν τοῖς δημοτικοῖς ᾄσμασιν καὶ ψιλὴ βροχούλλαν ἔπιασε, τρία γιουρούσιαν ἔκαμε, δέκα χωριὰν ἐχάλασε, τὰ τρί' ἀράδαν ἔκλαιαν, ἡ τρίτην ἡ καλύτερη, τὴν ἀγναντᾷ(ν) ἀπὸ ψηλὴ ῥαχούλλα, ἡ λιογέννητην ἐχτύπησε τὰ γέλοια, ἄκουσα(ν), ἄλλην ἀγαπᾷς, δὲν κλαῖς τὴν ὀμορφιά σου, κόρην ὄμορφη, ψιλὰ τραγούδιαν ἔλεγεν καὶ παραπονεμένα, κλπ., ἤτοι κατὰ τὸν ἑν. ψιλὸ τραγούδιν ἔλεγε ἐλέχθη καὶ ψιλὰ τραγούδιαν ἔλεγε. Ὁμοίως ἔχει τὰ μαλλάκιαν τζη, τὰ ματάκιαν τζη τὰ χεράκιαν τζη.

(πρβλ. καὶ τὰ λεχθέντα ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τοῦ Πανεπιστημίου 1913-4 σ. 55-6.)

Ἡ ἐναλλαγὴ ἦτο καὶ ἄλλως δυνατή, καθ' ὅσον πολλάκις συνέ-

δαινε νὰ εἶναι ἡ φράσις ἐπιδεκτικὴ διττῆς ἑρμηνείας... ἄλλην ἀγαπᾷς, δὲν κλαῖς... ὄμορφη - φιλά...

πρβλ. κακὴν ὥρα 'ς τοὺς γάμους σου, κακὶ ὥρα 'ς τὲς χαρές σου, κι' ἀστροπελέκι καὶ φωτιὰ νὰ πέσῃ 'ς τὲς αὐλές σου, ἔνθα τὸ πρῶτον κακὴν ὥρα δύναται μὲν νὰ νοηθῇ ὡς ὀνομαστικὴ κακὴ ὥρα νἆεῖναι.., ἀλλὰ καὶ ὡς αἰτ. κακὴν ὥρα νὰ 'χῃς.

Καὶ ὡς πρὸς τὴν διάθεσιν τοῦ ἀρχαίου τελικοῦ, τοῦ εὐφωνικοῦ ν, παρατηροῦνται ὁμοίως ἄλλαι τινὲς ἀναλογίαι ἐν τῇ νεωτέρᾳ γλώσσῃ πρὸς τὴν ἀρχαίαν. Εἶναι δηλ. γνωστὸν ὅτι τὸ πάλαι τὸ εὐφωνικὸν ν κυρίως ἐν τῇ Ἰωνικῇ, τῇ Ἀττικῇ καὶ τῇ ἐξ αὐτῆς προελθούσῃ Κοινῇ ἐγινώσκετο, ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις διαλέκτοις πολὺ ὀλίγον (πρβλ. τὰς δοτ. πληθ. εἰς -σιν ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Ἡρακλείᾳ καὶ τὸ ὀκτάκιν ἐν Λακεδαίμονι).

Ὁμοίως παρατηρεῖται καὶ σήμερον ὅτι ἐν πολλαῖς χώραις, οἷον ἐν Κρήτῃ, ἡ χρῆσις τοῦ ν τούτου εἶναι κανονικωτάτη, ὥστε τύποι οἷον ἔλεγε αὐτός, ἦρθε ἄλλος, ἔκατσε ὅμως κλπ. ἢ ἔκατσε καλά, εἶπε πολλά, εἶδε κακὰ κλπ. εἶναι ἀνήκουστοι, ἀλλ' ἀείποτε ἔλεγεν αὐτός, ἤρθεν ἄλλος, ἔκατσε gαλά, εἶπε bολλά, εἶδε gακά, εἶδε dόπους, πολλοὺς κλπ. (πρβλ. καὶ τὰ τοῦ φίλου κ. Μενάρδου ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. ς' σ. 167 κἑξ.) Ἐνταῦθα ἄρα οἱ μετὰ τοῦ ν τύποι ἐξηπλώθησαν κατ' ἀναλογίαν πανταχοῦ καὶ ἐξέβαλον τοὺς ἄνευ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου. Τοὐναντίον φαίνεται ὅτι ἀλλαχοῦ, λ. χ. ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ὑπερισχύουσιν σήμερον οἱ ἄνευ τοῦ ν τύποι, διὸ καὶ γράφεται σήμερον πολλάκις ἔλεγε αὐτός, ἐκάθισε ἥσυχα κ. λ. π.

Γ. Ν. Χ.

ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΕΚΤΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΤΡΙΤΟΝ ΚΑΙ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΑΘΗΝΗΣΙΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

1915

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΡΙΤΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΑ ΗΘΙΚΑ ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ

(Ἐκδ. Γρ. Ν. Βερναρδάκι Τόμ. Α'.) (1)

4 D (8. 22 κέ.) ἐκεῖνο δ' ἐσχάτως ἄτοπον· τὸ ποῖον: ἐνίοτε γὰρ εἰδότες, αἰσθομένοις μᾶλλον αὐτοῖς τοῦτο λεγόντων τὴν ἐνίων τῶν παιδευτῶν ἀπειρίαν ἅμα καὶ μοχθηρίαν, ὅμως τούτοις ἐπιτρέπουσι τοὺς παῖδας.

αἰσθομένοις μᾶλλον] Οὕτως οἱ πλεῖστοι κώδ. Ἀντὶ αἰσθομένοις ὁ Wytt. ἐξ ἐνίων ἀντιγράφων ἐξέδ. αἰσθομένων (τούτῳ δὲ ἀκολουθεῖ καὶ ὁ Dübner), ὁ Hutt. ⟨ἢ⟩ αἰσθόμενοι, ὁ Hercher ἐξήλειψε τὰς λ. αἰσθομένοις — λεγόντων· ὁ δὲ Βερναρδ. ἐξ ἰδίας διορθ. ἐξέδ.: εἰδότες, αἰσθόμενοι δὲ καὶ ἄλλων κτλ.— Ὁ ζητούμενος νοῦς τοῦ χωρίου εἶναι: οἱ γονεῖς ἐνίοτε (οὐχὶ δι' ἄγνοιαν καὶ ἀπειρίαν, ἴδ. ἀνωτ. 19, ἀλλ') ἐν γνώσει, ἐπειδὴ (αὐτοὶ) ἔλαβον πεῖραν ἢ ἄλλοι τοῦτο λέγουσιν αὐτοῖς, τ. ἔ. τὴν ἀπειρίαν ἅμα καὶ μοχθηρίαν τινῶν ἐκ τῶν παιδευτῶν, ὅμως ἐπιτρέπουσι τούτοις τοὺς παῖδας αὐτῶν. Γραπτέον ἄρα: ἐνίοτε γὰρ εἰδότες, ⟨ὡς⟩ αἰσθόμενοι, ἢ ἄλλων αὐτοῖς τοῦτο λεγόντων κτλ.

Ἐκδέχου: ἐνίοτε γὰρ εἰδότες τὴν ἐνίων τῶν παιδευτῶν ἀπειρίαν ἅμα καὶ μοχθηρίαν, ὡς αἰσθόμενοι (αὐτοὶ) ἢ ἄλλων λεγόντων αὐτοῖς τοῦτο, ὅμως ἐπιτρέπουσι κτλ. Χάριν τοῦ αἰσθόμενοι τοῦτο πρβ. Δημοσθ. π. Στεφ. 18. 133 ἡ βουλὴ ἡ ἐξ Ἀρείου Πάγου τὸ πρᾶγμ' αἰσθομένη κτλ.

8 D (18. 17 κέ.) πόλεμος δ' ἐσκιατραφημένην σωμάτων ἕξιν οὐ δέχεται, ἰσχνὸς δὲ στρατιώτης πολεμικῶν ἀγώνων ἐθὰς ἀθλητῶν καὶ πολεμίων φάλαγγας διωθεῖ.

ἀθλητῶν καὶ πολεμίων] Ἄλλοι ἄλλως τὸ χωρίον διορθοῦσιν. Ὁ Wytt. εἰκ. ἀθλητῶν πολεμίων καὶ φάλαγγας, ὁ Hutt. ἐκ διορθ. τοῦ Heusinger ἐξέδ. ἀθλητῶν εἰς πόλεμον φάλαγγας κτλ., ὁ

(1) Αἱ τῶν κωδίκων γραφαὶ μνημονεύονται, ὡς ὑπὸ τοῦ Wyttenbach καὶ Hutten ἀναγράφονται

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΡΙΤΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΑ ΗΘΙΚΑ ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ

(Ἐκδ. Γρ. Ν. Βερναρδάκι Τόμ. Α΄.) (1)

---

4 D (8, 22 κέ.) ἐκεῖνο δ' ἐσχάτως ἄτοπον· τὸ ποῖον: ἐνίοτε γὰρ εἰδότες, αἰσθομένοις μᾶλλον αὐτοῖς τοῦτο λεγόντων τὴν ἐνίων τῶν παιδευτῶν ἀπειρίαν ἅμα καὶ μοχθηρίαν. ὅμως τούτοις ἐπιτρέπουσι τοὺς παῖδας.

αἰσθομένοις μᾶλλον] Οὕτως οἱ πλεῖστοι κώδ. Ἀντὶ αἰσθομένοις ὁ **Wytt.** ἐξ ἐνίων ἀντιγράφων ἐξέδ. αἰσθομένων (τούτῳ δὲ ἀκολουθεῖ καὶ ὁ **Dübner**), ὁ **Hutt.** ⟨ἢ⟩ αἰσθόμενοι, ὁ **Hercher** ἐξήλειψε τὰς λ. αἰσθομένοις — λεγόντων· ὁ δὲ Βερναρδ. ἐξ ἰδίας διορθ. ἐξέδ.: εἰδότες, αἰσθόμενοι δὲ καὶ ἄλλων κτλ.— Ὁ ζητούμενος νοῦς τοῦ χωρίου εἶναι: οἱ γονεῖς ἐνίοτε (οὐχὶ δι' ἄγνοιαν καὶ ἀπειρίαν, ἴδ. ἀνωτ. 19. ἀλλ') ἐν γνώσει. ἐπειδὴ (αὐτοὶ) ἔλαβον πεῖραν ἢ ἄλλοι τοῦτο λέγουσιν αὐτοῖς. τ. ἔ. τὴν ἀπειρίαν ἅμα καὶ μοχθηρίαν τινῶν ἐκ τῶν παιδευτῶν. ὅμως ἐπιτρέπουσι τούτοις τοὺς παῖδας αὐτῶν. Γραπτέον ἄρα: ἐνίοτε γὰρ εἰδότες. ⟨ὡς⟩ αἰσθόμενοι. ἢ ἄλλων αὐτοῖς τοῦτο λεγόντων κτλ.

Ἐκδέχου: ἐνίοτε γὰρ εἰδότες τὴν ἐνίων τῶν παιδευτῶν ἀπειρίαν ἅμα καὶ μοχθηρίαν. ὡς αἰσθόμενοι (αὐτοὶ) ἢ ἄλλων λεγόντων αὐτοῖς τοῦτο, ὅμως ἐπιτρέπουσι κτλ. Χάριν τοῦ αἰσθόμενοι τοῦτο πρβ. Δημοσθ. π. Στεφ. 18. 133 ἡ βουλὴ ἡ ἐξ Ἀρείου Πάγου τὸ πρᾶγμ' αἰσθομένη κτλ.

8 D (18. 17 κέ.) πόλεμος δ' ἐσκιατραφημένην σωμάτων ἕξιν οὐ δέχεται, ἰσχνὸς δὲ στρατιώτης πολεμικῶν ἀγώνων ἐθὰς ἀθλητῶν καὶ πολεμίων φάλαγγας διωθεῖ.

ἀθλητῶν καὶ πολεμίων] Ἄλλοι ἄλλως τὸ χωρίον διορθοῦσιν. Ὁ **Wytt.** εἰκ. ἀθλητῶν πολεμίων καὶ φάλαγγας, ὁ **Hutt.** ἐκ διορθ. τοῦ **Heusinger** ἐξέδ. ἀθλητῶν εἰς πόλεμον φάλαγγας κτλ., ὁ

(1) Αἱ τῶν κωδίκων γραφαὶ μνημονεύονται, ὡς ὑπὸ τοῦ Wyttenbach καὶ Hutten ἀναγράφονται

Dübner ἐθὰς, ἀθλητῶν ἀπολέμων φάλαγγας. ὁ Hercher ἐθὰς καὶ ἀθλητὴς πολεμίων φάλαγγας κτλ. Ὁ Βερναρδ. εἰκ.: καὶ ἀθλητῶν πολεμίων. ὅπερ ἐλέγχων ὁ Γ. Χατζιδάκις (Ἀθην. 13. 615) προτείνει: ἀθλητῶν ἀπολέμων· ὁ Naber ἀηθῶν (γρ. ἀήθων) καὶ πλουσίων. ὁ Παπαδασιλείου: ἀθλητῶν κἀπολέμων, ὁ Ed. Kurtz οὐδὲν μεταδάλλων συντάσσει: ἐθὰς ἀγώνων ἀθλητῶν πολεμικῶν διωθεῖ καὶ φάλαγγας πολεμίων.— Ἐμοὶ οὐχὶ ἀπίθανον φαίνεται ὅτι ἡ ἀρχικὴ γραφὴ ἦτο: ἰσχνὸς δὲ στρατιώτης πολεμικῶν ἀγώνων ἐθὰς ἀθλητικῶν πολεμίων φάλαγγας διωθεῖ.

Πρόκειται δηλονότι περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν στρατιωτικῶν πρὸς πόλεμον ἀσκήσεων καὶ ἀγώνων καὶ τῶν ἀθλητικῶν, περὶ ἧς πολλαχοῦ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συγγραφεῦσι λόγος γίνεται. Πρβ. Φιλοποίμ. 3 ἐπεὶ δὲ καὶ παλαίειν εὐφυῶς ἐδόκει (ὁ Φιλοποίμην) καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἐπὶ τὴν ἄθλησιν ἔνιοι τῶν φίλων καὶ τῶν ἐπιτρόπων, ἠρώτησεν αὐτούς, μή τι πρὸς τὴν στρατιωτικὴν ἄσκησιν ὑπὸ τῆς ἀθλήσεως βλαβήσοιτο. Τῶν δὲ φαμένων, ὅπερ ἦν, ἀθλητικὸν στρατιωτικοῦ σῶμα καὶ βίον διαφέρειν τοῖς πᾶσι. . . οὐ μόνον αὐτὸς ἔφυγε τὸ πρᾶγμα καὶ κατεγέλασεν, ἀλλὰ καὶ στρατηγῶν ὕστερον κτλ. Ἠθ. 192 C τῶν δὲ ὁπλιτῶν δεῖν ἀπέφαινεν (ὁ Ἐπαμεινώνδας) εἶναι τὸ σῶμα γεγυμνασμένον οὐκ ἀθλητικῶς μόνον ἀλλὰ καὶ στρατιωτικῶς· (αὐτ. 845 D ἐκάλει δὲ [Δημοσθένης] τοὺς μὲν αὑτοῦ λόγους ὁμοίους τοῖς στρατιώταις διὰ τὴν πολεμικὴν δύναμιν, τοὺς δ' Ἰσοκράτους τοῖς ἀθληταῖς). Ἀριστοτ. Πολιτικ. 1338 b 9 κέ. Νῦν μὲν οὖν αἱ μάλιστα δοκοῦσαι τῶν πόλεων ἐπιμελεῖσθαι τῶν παίδων αἱ μὲν ἀθλητικὴν ἕξιν ἐμποιοῦσι, λωβώμεναι τά τε εἴδη καὶ τὴν αὔξησιν τῶν σωμάτων, οἱ δὲ Λάκωνες ταύτην μὲν οὐχ ἥμαρτον τὴν ἁμαρτίαν κτλ.

15 A (34. 4 κέ.) οὔτε νέον αἱ περὶ τὰς ἄλλας ἡδονὰς ἐγκράτειαι σῴζουσιν, ἄν γε δι' ἀκοῆς λάθῃ προέμενος αὑτόν.

ἄν γε δι' ἀκοῆς] Κώδ. τινες παρέχουσιν: ἄν τι δι' ἀκ. Ὅθεν γραπτ. πάντως: ἄν τῇ δι' ἀκοῆς κτλ., ἤγουν ἂν τῇ δι' ἀκοῆς ἡδονῇ προέμενος αὑτὸν λάθῃ. Πρβ. 547 D μήτε ταῖς ἐρωτήσεσιν ἑαυτὸν προϊέμενον· 561 D εἶτ' ἀκρασίᾳ καὶ μαλακίᾳ προεμένου τῷ πάθει τὸ σῶμα κτλ. Τὴν αὐτὴν εἰκ. πρὸ ἐμοῦ ἐξήνεγκεν ὁ J. J. Hartman (Mnem. 1912 σ. 331/2).

20 E (48, 8 κέ.) ὅσα δ' εἴρηται μὲν ἀτόπως εὐθὺς δ' οὐ λέλυται, ταῦτα δεῖ τοῖς ἀλλαχόθι πρὸς τοὐναντίον εἰρημένοις ὑπ' αὐτῶν ἀνταναιρεῖν, μὴ ἀχθομένους τῷ ποιητῇ μηδὲ χαλεπαίνοντας ἀλλὰ τοῖς ἐν ἤθει καὶ μετὰ παιδιᾶς λεγομένοις.

ἀλλὰ τοῖς ἐν ἤθει—λεγομένοις] Οὕτως οἱ κώδ. (ο V ἄνευ τοῦ ἄρθρ. τοῖς) πλημμελῶς. Ὁ Reiske εἰκ. ὅτι μετὰ τὴν λ. λεγομένοις ἐξέπεσε μετοχή τις, οἷον ἀγομένους ἢ τερπομένους ἢ ἐφεπομένους ἢ τοιοῦτόν τι· ὅθεν ὁ Dübner ἐσημείωσε χάσμα, ὁ Hercher ἐξ ἰδίας διορθ. ἐξέδ.·. ἀλλ' ἐν ἤθει καὶ μετὰ παιδιᾶς προσφερομένους (ἀντὶ λεγομένοις)· ὁ δὲ Βερναρδ. ὡσαύτως ἐξ ἰδίας διορθ. ἐξέδ.·. ἀλλ' ἐν ἤθει καὶ μετὰ παιδιᾶς δεχομένους· ὁ Naber εἰκ. μηδὲ χαλεπαίνοντας λίαν τοῖς... λεγομένοις. ὁ Παπαβασιλείου: μηδὲ χαλεπαίνοντας ἄγαν τοῖς... λεγομένοις.— Ἐμοὶ πιθανώτατον φαίνεται ὅτι ὁ Πλούτ. ἔγραψεν: μὴ ἀχθομένους τῷ ποιητῇ μηδὲ χαλεπαίνοντας, ἀλλ' (ἢ: ἀλλά πως ἀντὶ ἀλλὰ τοῖς) ἐν ἤθει καὶ μετὰ παιδιᾶς προσδιαλεγομένους· ἤγουν μὴ ἀχθομένους μηδὲ χαλεπαίνοντας τῷ ποιητῇ, ἀλλά (πως) προσδιαλεγομένους (αὐτῷ) ἐν ἤθει καὶ μετὰ παιδιᾶς. Τοῦτο δὲ καὶ ποιεῖ ὁ Πλούτ. ἐν τοῖς ἐφεξῆς, τ. ἔ. προσδιαλέγεται τῷ ποιητῇ, περὶ οὗ ἑκάστοτε ὁ λόγος εἶναι· εἰσάγει δὲ καὶ ἄλλους τὸ αὐτὸ ποιοῦντας, οἷον: εὐθύς, εἰ βούλει, πρὸς τὰς Ὁμηρικὰς τῶν θεῶν ῥίψεις ὑπ' ἀλλήλων... 'οἶσθα καὶ ἄλλον μῦθον ἀμείνονα τοῦδε νοῆσαι' καὶ νοεῖς νὴ Δία καὶ λέγεις κρεῖττον ἀλλαχόθι καὶ βέλτιον κτλ. (49, 7 κέ.) καὶ τοῦ Πινδάρου σφόδρα πικρῶς καὶ παροξυντικῶς εἰρηκότος 'χρὴ δὲ... τὸν ἐχθρόν' ἀλλ' αὐτός γε σὺ λέγεις ὅτι κτλ. καὶ τοῦ Σοφοκλέους 'τὸ κέρδος... ᾖ'. καὶ μὴν σοῦ γ' ἀκηκόαμεν ὡς κτλ. (51, 18 κέ.) Διογένης δ' ἀκούσας τι τοιοῦτον 'τί λέγεις' ἔφη· (αὐτ. 20 κέ.) Τιμοθέῳ μὲν γὰρ ᾄδοντι τὴν Ἄρτεμιν ἐν τῷ θεάτρῳ 'μαινάδα... λυσσάδα' Κινησίας εὐθὺς ἀντεφώνησε 'τοιαύτη σοι θυγάτηρ γένοιτο'· χάριεν δὲ καὶ τὸ τοῦ Βίωνος πρὸς τὸν Θέογνιν λέγοντα 'πᾶς γὰρ ἀνὴρ... δέδεται' 'πῶς οὖν σὺ πένης ὢν φλυαρεῖς τοσαῦτα καὶ καταδολεσχεῖς ἡμῶν'.

Χάριν τοῦ προσδιαλεγομένου· πρβ. 27 B τῆς Πηνελόπης τοῖς μνηστῆρσι προσδιαλεγομένης οὐκ ἀπανθρώπως. 114 E διὸ καὶ πολλάκις αὐτοῖς προσδιαλέγεσθαι χρὴ (τοὺς

πενθοῦντας) 'τί δέ; παυσόμεθά ποτε λυπούμενοι κτλ. (132 Β πρὸς δὲ τὸν οἶνον ἅπερ Εὐριπίδης πρὸς τὴν Ἀφροδίτην διαλεκτέον 'εἴης μοι... ἀπολείποις'). 145 Β μεταδίδου καὶ προσδιαλέγου (τῇ γυναικί). 148 Ε μανθάνουσάν τι καὶ προσδιαλεγομένην αὐτῷ (τ. ἔ. τῷ Ἀναχάρσιδι). 679 Β καὶ κατὰ δύο γὰρ ἢ τρεῖς ἀπολαμβάνοντες ἐντυγχάνουσι καὶ προσδιαλέγονται. Καὶ ἀλγ. Κάτ. 9 αὐτὸς ἀεὶ περιπατῶν (ὁ Κάτων) ἑκάστῳ παρέβαλλεν ἐν μέρει προσδιαλεγόμενος. Πλάτ. Νόμ. 10.887 D τοὺς αὐτῶν γονέας ὑπὲρ αὐτῶν τε καὶ ἐκείνων [ἐσπουδακότας] ὡς ὅτι μάλιστα οὖσι θεοῖς εὐχαῖς προσδιαλεγομένους καὶ ἱκετείαις. Ἡρόδ. 3.52 ὃς ἄν... ὑποδέξηταί μιν ἢ προσδιαλεχθῇ κτλ.

Μετὰ τὸ μὴ ἀχθομένους—μηδὲ χαλεπαίνοντας τὸ ἐν ἤθει σημ. ἄνευ ὀργῆς. τ. ἔ. πράως πρβ. 73 Ε οὐδὲν γὰρ ἄλλο ποιεῖ τὸν παρρησιαζόμενον ἥκιστα λυπεῖν καὶ μάλιστα θεραπεύειν ἢ τὸ φειδόμενον ὀργῆς ἐν ἤθει καὶ μετ' εὐνοίας προσφέρεσθαι τοῖς ἁμαρτάνουσιν. Ἐσφαλμένως ἀποδίδουσι τὸ ἐν ἤθει αἱ μεταφράσεις vulgato more (Xyl.), moribus personisve accomodata (Dübner), dem Character der handelnden Person gemäss (Kaltw.). Κυρίως σημ. ἐν ἤθει ἀλλὰ μὴ ἐν πάθει. τ. ἔ. μετ' ὀργῆς.

38 Α (92, 22 κέ.) ἔστι δ' ἡ λογικωτέρα μᾶλλον καὶ παθητικωτέρα (ἡ ἀκουστικὴ αἴσθησις).

Οὕτω ἴσως ἀναγνωστέον ἀντὶ τῆς παραδεδομ. γραφ. δὲ λογικωτέρα—ἢ παθητικωτέρα, ἤγουν ἔστι δ' ἡ ἀκουστικὴ αἴσθησις καὶ παθητικωτέρα μᾶλλον (τῶν ἄλλων, ἴδ. ἀνωτ. 17 Θεόφραστος παθητικωτάτην εἶναί φησι πασῶν), ἢ (= ὅσω) μᾶλλον λογικωτέρα. Πρβ. καὶ (93. 7 κέ.) τὴν μάλιστα κινουμένην αὐτοῦ καὶ ἀναπειθομένην χώραν κατασχεῖν... ὡς καὶ βλάβας καὶ ὠφελείας τοῦ λέγειν ἔχοντος μεγίστας.

53 F (130. 7 κέ.) ἀλλὰ καὶ νοσεῖν ὅμοια προσποιοῦνται (οἱ κόλακες), κολακεύοντες τοὺς νοσώδεις, καὶ μήτε βλέπειν ὀξὺ μήτ' ἀκούειν, ἂν ὑποτύφλοις ἢ ὑποκώφοις συνῶσιν, ὥσπερ οἱ Διονυσίου κόλακες ἀμβλυωποῦντος ἐμπίπτοντες ἀλλήλοις καὶ τὰς παροψίδας ἐν τῷ δειπνεῖν καταβάλλοντες.

ἀμβλυωποῦντος] Οὕτως ὀρθῶς ἐκ τῆς Ald. Bas. Xyl. E. Voss. ἐξέδ. ὁ Wytt. καὶ πάντες οἱ ἄλλοι ἐκδόται ἀντὶ τοῦ πλημμελοῦς

ἀμβλυωποῦντες ἐνίων κωδ. καὶ τοῦ Steph., ὅπερ οὐχὶ καλῶς ἐξέδ. καὶ ὁ Βερναρδ. (ἴδ. καὶ Mnem. 1909 σελ. 229 καὶ 1912 σελ. 406).

64 A (154, 15 κέ.) ὥσπερ ζωγράφημα περίεργον ἀναιδέσι φαρμάκοις καὶ κεκλασμέναις στολίσι καὶ ῥυτίσι καὶ γωνίαις ἐναργείας φαντασίαν ἐπαγόμενον.

Τὸ ἀναιδέσι φαρμ. μεταφράζεται coloribus impudentibus (Erasmus), col. saturis (Cruserius), col. lascivientibus (Xyl.), colorum luxurie ac audacia quadam (Wytt.), durch die hellsten Farben (Kaltw). Ὕποπτος ἡ γραφή. Ὁ Krigel καὶ Reiske προτιμῶσι τὴν γρ. τοῦ Frkft. ἀντιγρ. ἀνειδέσι coloribus austeris et obscuris. Ὁ Wytt. πειρᾶται μὲν νὰ ἑρμηνεύσῃ τὸ ἐπίθ. ἀναιδέσι ὡς ἀναφερόμενον οὐχὶ εἰς τὰ χρώματα καὶ τὴν ζωγράφησιν ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὴν ζωγραφουμένην μορφήν. ἐνδοιάζων δ' ὅμως ἀντὶ φαρμάκοις εἰκ. μορφαῖς. Ἴσως εὐοδοῦται τὸ χωρ., ἂν ἀναγνώσωμεν ἀηδέσι φαρμάκοις.

78 A (188, 13 κέ.) ἐπεὶ δ' οὐ μόνον ἐξ αὐτῶν τὰ κατασείοντα καὶ στρέφοντα πρὸς τοὐναντίον ὑπ' ἀσθενείας ἐπιγίγνεται τοῖς φιλοσοφοῦσιν, ἀλλὰ καὶ φίλων συμβουλαὶ μετὰ σπουδῆς καὶ διαφόρων ἀντιλήψεις ἐν γέλωτι καὶ παιδιᾷ γιγνόμεναι κάμπτουσι καὶ μαλάσσουσιν κτλ.

Οὕτω γραπτ. ἀντὶ ἐξ αὐτῶν.

84 F (204, 22 κέ.) ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἐρῶντες καὶ τραυλότητας ἀσπάζονται τῶν ἐν ὥρᾳ καὶ ὠχρότητας, τῆς δὲ Πανθείας καὶ δάκρυα καὶ κατήφεια πενθούσης ἄρα καὶ κεκακωμένης ἐξέπληξε τὸν Ἀράσπην, οὕτως ἡμεῖς κτλ.

Ἀντὶ τοῦ ὑπόπτου ἄρα ὁ Wytt. εἰκ. ἅμα. Μᾶλλον γραπτ. ἐρῶντα.

85 E (207, 1 κέ.) οὕτως ἐν τοῖς πρὸς ἀρετὴν πράγμασιν ὁ μὴ πολλὰ συγχωρῶν τῷ 'τί γὰρ τὸ παρὰ τοῦτο ..' ἀλλὰ προσέχων ἑκάστῳ κἂν εἰς τὸ σμικρότατον ἡ κακία ποτὲ τῶν ἁμαρτημάτων ἐνδοῦσα συγγνώμην πορίζηται δυσανασχετῶν καὶ δυσκολαίνων, δῆλός ἐστιν ἤδη τι καθαρὸν κτώμενος ἑαυτῷ καὶ οὐδ' ὁπωσοῦν ἀξιῶν ῥυπαίνεσθαι. τὸ δὲ μηδὲν οἴεσθαι κατ' αἰσχύνην μέγα μηδ' ἔχειν εὐχερεῖς ποιεῖ καὶ ὀλιγώρους πρὸς τὰ μικρά.

κατ' αἰσχύνην] Οὕτως οἱ πλεῖστοι κώδ. καὶ κατ' αὐτοὺς ἐξέδ. ὁ

Hercher καὶ Βερναρδ., ἄλλοι καταισχύνειν, ἣν γρ. ἐξέδ. ὁ Wytt. καὶ Dübner. κοινῶς κατ' Αἰσχύλον (ἢ κατ' Αἰσχύλην ἢ κατ' Αἰσχίνην), ὅπερ ἐξέδ. ὁ Hutten.

Τὴν γρ. καταισχύνειν ὑποστηρίζων ὁ Wytt. παρατηρεῖ (Animadv. I. σ. 608 κέ.): 'Est autem illut *nil magnum nec dedecorare nec habere* ἓν διὰ δυοῖν pro *nil magnum ad dedecorandum habere.*' Ἀντὶ μηδ' ἔχειν ὁ Reiske εἰκ. μηδὲ δεινόν ὁ J. J. Hartman μεταγράφει τὸ χωρ. ὧδε: δῆλός ἐστιν ἤδη τι καθαρὸν κτώμενος ⟨ἐν⟩ ἑαυτῷ καὶ οὐδ' ὁπωσοῦν ἀξιοῦν (ἀντὶ ἀξιῶν) ῥυπαίνεσθαι, τὸ δὲ μηδὲν οἴεσθαι καταισχύνειν (τοῦτο σὺν τῷ Wytt.) ἔχειν μέγα εὐχερεῖς ποιεῖ καὶ ὀλιγώρους πρὸς τὰ μικρά.

Τὸ καταισχύνειν (ἢ κατ' αἰσχύνην κτλ. τῶν κωδ.) εἶναι πάντως ἐφθαρμένον καὶ ἴσως εὐοδοῦται τὸ χωρίον ἀναγινωσκόμενον ὧδε: τὸ δὲ μηδὲν οἴεσθαι κατασχεῖν ἂν μέγα μηδ' ἔχειν εὐχερεῖς ποιεῖ καὶ ὀλιγώρους πρὸς τὰ μικρὰ κτλ., ἤγουν τὸ δὲ οἴεσθαι μηδὲν μέγα κατασχεῖν ἂν (= κτήσεσθαι) μηδ' ἔχειν (μέγα μηδέν), ποιεῖ (τούτους οἷς τὸ τοιοῦτον συμβαίνει γίγνεσθαι) εὐχερεῖς καὶ ὀλιγώρους πρὸς τὰ μικρά. Τὸ αὐτὸ διανόημα ἐξεφράσθη ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (206, 23 κέ.) ὥσπερ γὰρ οἱ τὸ πλουτήσειν ἀπεγνωκότες ἐν οὐδενὶ τίθενται τὰ μικρὰ δαπανήματα, μηδὲν οἰόμενοι ποιήσειν μέγα τὸ μικρῷ τινὶ προστιθέμενον κτλ. καὶ (207, 6 κέ.) δῆλός ἐστιν ἤδη τι καθαρὸν κτώμενος ἑαυτῷ κτλ. Χάριν τοῦ κατασχεῖν πρβ. 38 E ἐν δὲ τῇ τοῦ λόγου χρείᾳ τὸ δέξασθαι καλῶς τοῦ προέσθαι πρότερόν ἐστιν, ὥσπερ τοῦ τεκεῖν τὸ συλλαβεῖν καὶ κατασχεῖν τε τῶν γονίμων. 39 C ὁ δ' ἐγκρατῶς καὶ μετ' αἰδοῦς ἀκούειν ἐθισθεὶς τὸν μὲν ὠφέλιμον λόγον ἐδέξατο καὶ κατέσχε, τὸν δ' ἄχρηστον κτλ. καὶ κατ' ἐνεστ. κατέχειν 94 D ἀλλ' ὥσπερ σιτίον βλαβερὸν καὶ δυσχεραινόμενον οὔτε κατέχειν οἷόν τε μὴ λυποῦν καὶ διαφθεῖρον οὔτ' ἐκβάλλειν κτλ., καὶ ἀλχ.

89 D (216, 17 κέ.) δεῖ δ' ἀκούσαντα κακῶς ὑπ' ἐχθροῦ τὸ μὲν προσὸν ἀφαιρεῖν αὐτοῦ μᾶλλον ἢ κηλῖδα προσοῦσαν ἱματίῳ καὶ δειχθεῖσαν· ἂν δέ τις λέγῃ τι μὴ προσόν, ὅμως ζητεῖν τὴν αἰτίαν, ἀφ' ἧς ἡ βλασφημία γέγονε κτλ.

Οὕτω γραπτ. ἀντὶ τὰ μὴ προσόντα. Πρβ. ὀλίγον ἀνωτέρω: τὸ

μὲν προσὸν ἀφαιρεῖν κτλ. καὶ (217.13 κέ.) ὅταν οὖν λεχθῇ τι μὴ ἀληθές, οὐχ ὅτι ψεῦδός ἐστι δεῖ καταφρονεῖν.

93 E (226, 24 κέ.) σύννομον γὰρ ἡ φιλία ζῷον οὐκ ἀγελαῖόν ἐστιν οὐδὲ κολοιῶδες. καὶ τὸ ἄλλον αὐτὸν ἡγεῖσθαι τὸν φίλον καὶ προσαγορεύειν ἑταῖρον ὡς ἕτερον, οὐδέν ἐστιν ἄλλο, πλὴν μέτρῳ φιλίας τῇ δυάδι χρωμένων.

ἑταῖρον ὡς ἕτερον] Οὕτως ἐξ ἐνίων κωδ. (AC D ? E) ἀντὶ τῆς κοινῆς ἑταῖρον καὶ ἑταῖρον ὡς ἕτερον ἐξέδ. ὁ Wytt Hutt. καὶ Dübner. Ὁ Hercher ἐκ τοῦ κώδ. D ⟨τὸν⟩ ἑταῖρον 'ἕτερον' οὐδέν ἐστιν ἢ μέτρῳ φιλίας κτλ. καὶ ὁ Βερναρδ. ἑταῖρον ἕτερον οὐδέν ἐστιν ἢ μέτρῳ φιλίας κτλ.. εἰκ. δὲ οὗτος: ἑτέρων οὐδενός, Ἀλλ' εἶναι πρόδηλον ὅτι τὸ ὡς ἕτερον ἀπαραίτητον πρὸς ἐτυμολογικὴν ἐξήγησιν τοῦ ἑταῖρον εὐοδοῖ κάλλιστα τὸ χωρίον καὶ διὰ τοῦτο εἶναι ἡ μόνη ὀρθὴ γραφή. ἡ δὲ τοῦ κώδ. D ἄστοχος διασκευή. Καὶ τὰ ἐπιφερόμενα ἐκδέχου: οὐδὲν ἄλλο ἐστὶ πλὴν (ἴδιον) χρωμένων μέτρῳ φιλίας τῇ δυάδι—ἐκτὸς ἂν ἐξέπεσέ τι ἐν τέλει τῆς προτ.. ὅτε ἴσως γραπτ.: χρώμενον ⟨ἐμμένειν ἢ χαίρειν⟩.

95 E (231. 25 κέ.) ὥσπερ οὖν ὁ Βριάρεως ἑκατὸν χερσὶν εἰς πεντήκοντα φορῶν γαστέρας οὐδὲν ἡμῶν πλέον εἶχε τῶν ἀπὸ δυεῖν χεροῖν μίαν κοιλίαν διοικούντων, οὕτως ἐν τοῖς φίλοις χρήσιμον καὶ τὸ λειτουργεῖν πολλοῖς ἔνεστι καὶ τὸ συναγωνιᾶν κτλ.

οὕτως ἐν τοῖς φίλοις χρήσιμον] Πλημμελὴς γραφή. Ὁ Reiske εἰκ. ἐν τῷ πολλοῖς φίλοις χρῆσθαι. ὅπερ ἐξέδ. ὁ Hercher ὡς διόρθ. τοῦ Halm, ὁ Wytt. τῷ τῆς πολυφιλίας χρησίμῳ (ἢ ἐν τῷ πολλοῖς χρήσασθαι). Ἴσως πιθανώτερον δύναταί τις νὰ εἰκ.: οὕτως ⟨τῷ ἐν τοῖς πολλοῖς⟩ φίλοις χρησίμῳ καὶ τὸ λειτουργεῖν πολλοῖς ἔνεστι καὶ τὸ συναγωνιᾶν κτλ.

96 A (232. 15 κέ.) ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον ἡμῖν παραίνει τὸ Πυθαγορικὸν 'μὴ πολλοῖς ἐμβάλλειν δεξιάν', τουτέστι μὴ πολλοὺς ποιεῖσθαι φίλους μηδὲ πολύκοινον μηδὲ πάνδημον ἀσπάζεσθαι φιλίαν καὶ πρὸς ἐναντίην ἡ μετὰ πολλῶν παθῶν εἰσιοῦσαν.

πρὸς ἐναντίην ἡ] Οὕτως οἱ κώδ. (κοινῶς: πρὸς ἐναντίαν ἡ, ὁ δὲ C πρὸς ἥν τι ἂν ἢ κατὰ τὸν Wytt. καὶ ἔνια ἀντίγρ. πρός ἕνα τινά). Τὸ χωρ. προφανῶς ἐφθαρμένον.

Χάσμα δέχονται ὁ Steph. μετὰ τὴν λ. ἐναντίην, ὁ δὲ Reiske

μετὰ τὴν λ. φιλίαν. Ὁ Wytt. εἰκ. πρὸς ἕνα τινὰ (ἢ πρὸς ἐναντίον). ὁ Βερναρδ. πρὸς ἑαυτὴν μετὰ κτλ. Ὁ J. J. Hartman προσέτι μετὰ πολλῶν παθ. εἰσιοῦσαν κτλ. Ἐμοὶ πιθανώτατον φαίνεται ὅτι ὁ Πλούτ. ἔγραφε: καὶ προσάντη τινὰ μετὰ πολλῶν παθῶν εἰσιοῦσαν κτλ.

Πρὸ ἐτῶν εἶχον σημειώσῃ τὴν εἰκ. ταύτην· τελευταῖον δὲ ἐπεξεργαζόμενος τὰς παρατηρήσεις μου, εἶδον ὅτι καὶ ὁ Herwerden (Mnem. 1909, 204) παραπλήσιόν τι ἤκασε: καὶ πρὸς ἀνάντη μετὰ πολλῶν παθῶν ἰοῦσαν.

'Προσάντης· σκληρός, ἐναντίος, δυσχερής, ἐχθρός, ἀηδής.' Ἡσύχιος. Πρβ. 77 D μηκέτι προσάντη μηδ' ὄρθιον ἄγαν ἀλλὰ ῥᾳδίαν καὶ λείαν καὶ δι' εὐπετείας εἶναι τὴν ὁδόν. 66 B καὶ τοῦτο μάλιστα τοῖς κόλαξιν εὐλήπτους καὶ πλαγίους παραδίδωσιν, ἀπὸ τῶν σφόδρα προσάντων καὶ ἀντιτύπων. 796 B ὅσα δ' ἐστὶν ἀντίτυπα καὶ προσάντη καὶ καθάπερ τὰ φάρμακα δάκνει παραχρῆμα καὶ λυπεῖ κτλ. Κάτ. (νεώτ.) 1 τοῖς κολακεύουσι τραχὺς ὢν καὶ προσάντης. Δίων 8 οὐ γὰρ μόνον ἀνδρὶ νέῳ καὶ διατεθρυμμένῳ τὰ ὦτα κολακείαις ἄχαρις ἦν συγγενέσθαι καὶ προσάντης, πολλοὶ δὲ καὶ τῶν πάνυ χρωμένων αὐτῷ... κατεμέμφοντο τῆς ὁμιλίας, ὡς ἀγροικότερον καὶ βαρύτερον πολιτικῶν χρειῶν κτλ., καὶ πλχ.

96 B (232, 26 κέ.) ἐπείπερ οὐκ ἔστι ⟨φίλῳ⟩ φίλον μὴ συναδικεῖσθαι κτλ. εἰ καὶ τὸ φίλῳ καὶ παραλειπόμενον ἐξυπακούεται, νομίζω ὅμως ὅτι ἐν τῷ προκειμένῳ χωρ. εἶναι ἀπαραίτητον χάριν ἐμφάσεως.

96 C (233, 16 κέ.)(1) οὕτως ἔνιοι τῶν φίλων οὐδὲν ἀπολαύσαντες εὐτυχούντων συναπόλλυνται δυστυχοῦσι. καὶ τοῦτο μάλιστα πάσχουσιν οἱ φιλόσοφοι καὶ χαρίεντες, ὡς Θησεὺς τῷ Πειρίθῳ κολαζομένῳ κτλ.

Ἀντὶ τοῦ ἀτόπου φιλόσοφοι ὁ Sauppe εἰκ. φιλόστοργοι. Πιθανώτερον γραπτ. φιλόφιλοι. Πρβ. Ἀριστοτ. Ρητ. 1381 b2 6 κέ. Καὶ ὅλως τοὺς σφόδρα φιλοφίλους καὶ μὴ ἐγκαταλείποντας· μάλιστα γὰρ φιλοῦσι τῶν ἀγαθῶν τοὺς φιλεῖν ἀγαθούς.

(1) Ἀνεκοινώθη καὶ ἐν τῷ ἑβδομαδιαίῳ περιοδικῷ Berliner Philologische Wochenschrift (25 Ἀπριλίου) 1914 στ. 541.

αὐτ. 1389 α 37 κέ. καὶ φ ι λ ό φ ι λ ο ι καὶ φιλέταιροι μᾶλλον τῶν ἄλλων ἡλικιῶν (εἰσὶν οἱ νέοι) διὰ τὸ χαίρειν τῷ συζῆν καὶ μήπω πρὸς τὸ συμφέρον κρίνειν μηδέν. ὥστε μηδὲ τοὺς φίλους· αὐτ. Ἠθ. Νικ. 1155 α 29 τοὺς γὰρ φιλοφίλους ἐπαινοῦμεν· αὐτ. 1159 α 33 κέ. Μᾶλλον δὲ τῆς φιλίας οὔσης ἐν τῷ φιλεῖν (ἢ ἐν τῷ φιλεῖσθαι), καὶ τῶν φ ι λ ο φ ί λ ω ν ἐπαινουμένων. . . ὥστε ἐν οἷς τοῦτο γίνεται κατ᾽ ἀξίαν. οὗτοι μ ό ν ι μ ο ι φ ί λ ο ι καὶ ἡ τούτων φιλία.— Ἡ αὐτὴ ἀκριβῶς φθορὰ ἐγένετο καὶ ἐν τῷ χωρ. τῶν Ἠθ. τοῦ Πλουτ. 120 A καὶ φιλοίκειος καὶ φιλόσοφος (γρ. φιλόφιλος. ἴδ. τὴν οἰκ. παρατήρησιν).

98 E (239, 16 κέ.) κουφότατον ἵπποι καὶ ὠκύτατον. ἀνθρώπῳ δὲ θέουσι· μάχιμον κύων καὶ θυμοειδές. ἀλλ᾽ ἄνθρωπον φυλάττει. ἡ δ ύ τ α τ ο ν ἰ χ θ ὺ ς καὶ πολύσαρκον ὗς, ἀνθρώπῳ δὲ τροφὴ καὶ ὄψον ἐστί.

Τὸ ἡδύτατον πλημμελές· ἔνιοι κώδ. (Mosc. Ald. Bas.) παραλείπουσιν αὐτό. Ὁ Naber εἰκ. ἡδυφάγον, ὁ Παπαβασιλείου ἰλυφάγον. Ἴσως ἀναγνωστ. ὑδατοτραφὲς ἰχθὺς πρβ. Ἐμπεδοκλ. (Diels, Vorsokratiker [2] Τόμ. Γ´ σ. 181. 2) θῆρές τ᾽ οἰωνοί τε καὶ ὑ δ α τ ο θ ρ έ μ μ ο ν ε ς ἰ χ θ ῦ ς· (αὐτ. σ. 182. 5) ὑ δ α τ ο θ ρ έ μ μ ο ν α. ἰ χ θ ῦ ς. (αὐτ. σ. 180. 9 ἰ χ θ ύ σ ι ν ὑ δ ρ ο μ ε λ ά θ ρ ο ι ς). Πλουτ. Ἠθ. 911 D τοῖς ἐναλίοις φυτοῖς τρόφιμόν ἐστι (τὸ θαλάττιον ὕδωρ) καὶ πότιμον ὥσπερ τοῖς ἰ χ θ ύ σ ι ν. Καὶ αἱ αἴγειροι λέγονται ὑδατοτρεφεῖς παρ᾽ Ὁμήρῳ (Ὀδ. ρ 208 ἀμφὶ δ᾽ ἄρ᾽ α ἰ γ ε ί ρ ω ν ὑ δ α τ ο τ ρ ε φ έ ω ν ἦν ἄλσος).

Ἡ ὑποκειμένη ἐν τῷ προκειμένῳ χωρ. ἰδέα εἶναι, ὅτι τὰ ἄλογα ζῷα, εἰ καὶ πολυειδῶς ὡπλίσθησαν πρὸς ἄμυναν καὶ ἰσχυρότερα ἐπλάσθησαν ὑπὸ τῆς φύσεως ἢ καὶ ἄλλως περιφρουρήθησαν ὑπὸ τοῦ περιέχοντος (τ. ἔ. τοῦ ἀέρος ἢ τῆς θαλάσσης), ἐδαμάσθησαν ὅμως ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐπ᾽ ὠφελείᾳ αὐτοῦ χρήσιμα κατέστησαν πάντα τά τε χερσαῖα καὶ τὰ πόντια καὶ ἀέρια. Πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀναφέρεται καὶ ὁ ἰχθὺς, ὅστις ζῶν καὶ τρεφόμενος ἐν τῷ ὕδατι θὰ ἦτο δυσθήρατος, ἂν μὴ ἐπενοεῖτο ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἡ ἁλιευτική. Πρβ. ὀλίγον ἀνωτ. (11 κέ.) ἢ βραχὺ μὲν σθένος ἀνέρος· ἀλλὰ | ποικιλίᾳ πραπίδων | δ ε ι ν ὰ μὲν φ ῦ λ α π ό ν τ ο υ | χθονίων τ᾽ ἀερίων τε | δάμναται κτλ.

98 F (240, 5 κέ.) ἀλλ᾽ ἐν πᾶσι τούτοις ἀτυχέστεροι τῶν θηρίων

ἐσμέν· ἐμπειρίᾳ δὲ καὶ μνήμῃ καὶ σοφίᾳ καὶ τέχνῃ κατ' Ἀναξαγόραν σ φ ῶ ν τ' α ὐ τ ῶ ν χ ρ ώ μ ε θ α καὶ βλίττομεν καὶ ἀμέλγομεν καὶ φέρομεν καὶ ἄγομεν συλλαμβάνοντες κτλ.

σφῶν τ' αὐτῶν χρώμεθα] Δεινῶς ἐφθαρμένα. Ὁ Reiske εἰκ. σφῶν ⟨διαφέροντες. τί ἐστιν, ᾧ⟩ αὐτῶν ⟨οὐ⟩ χρώμεθα (τούτῳ ἀκολουθεῖ ἐν τῇ μεταφρ. αὐτοῦ ὁ Kaltw.). ὁ Hutt. κατ' Ἀναξαγόραν ⟨διαφέροντες⟩ ἑκάστῳ παντὶ (ἀντὶ σφῶν τε), ὁ Matthaei (Christ. Frid. παρὰ Hutt.) τούτων τε αὐτῶν περιγιγνόμεθα (ἢ: ἀσφαλεστέρᾳ τε αὐτῶν χρώμεθα) καὶ βλίττομεν κτλ., ὁ Wytt. σφῶν αὐτοῖς τε χρώμεθα καὶ βλίττομεν. ὁ Madv. πόνῳ τε αὐτῶν χρώμεθα. ὁ Naber σαρξὶ τ' αὐτῶν χρώμεθα. ὁ Παπαβασιλείου: συῶν τ' αὐτῶν ⟨περιγιγνόμεθα καὶ τοῖς ἄλλοις⟩ χρώμεθα. ὁ Apelt λόφῳ τ' αὐτῶν χρώμεθα. ὁ Βερναρδ. ἐρίῳ τ' αὐτῶν χρώμεθα κτλ. Ὁ Diels (Vorsokratiker [2] Τόμ. Γ'. σ. 322. 15) τὴν παραδεδομ. γραφὴν δεχόμενος μεταφράζει: wir benutzen *die uns eigene* Erfahrung und Gedächtniskraft und Weisheit und Kunst und so zeideln und melken wir κτλ.

Τὸ χωρίον φαίνεται ἐλλιπὲς καὶ ἴσως εὐοδοῦται ἀναγινωσκόμενον ὧδε: ἐμπειρίᾳ δὲ . . . καὶ τέχνῃ κατ' Ἀναξαγόραν ἰσχὺν τ' αὐτῶν ⟨χειρούμενοι⟩ χρώμεθα καὶ βλίττομεν κτλ.

Πρβ. Πλουτ. Ἀποσπ. (Τόμ. Ζ'. σ. 170. 16 κἑ.) ἀρκεῖ γὰρ ὅτι μηδὲν πονεῖν δεομένοις (τοῖς ζῴοις) χ ρ ώ μ ε θ α προκάμνουσι καὶ μοχθοῦσιν 'ἵππων ὄνων τ' ὀχεῖα καὶ ταύρων γονὰς' ὡς Αἰσχύλος φησὶν 'ἀντίδουλα καὶ πόνων ἐκδέκτορα' χ ε ι ρ ω σ ά μ ε ν ο ι καὶ καταζεύξαντες. Πλάτ. Νόμ. 7. 824 Α ἄρκυσί τε καὶ πάγαις ἀλλ' οὐ φιλοπόνου ψυχῆς νίκῃ χ ε ι ρ ο υ μ έ ν ω ν τ ὴ ν ἄγριον τῶν θηρίων ῥ ώ μ η ν. Διόδωρ. 3. 25. 3 καὶ σπανίως μὲν ὑπὸ τῶν ἀλκιμωτάτων ζῴων αὐτοὶ διαφθείρονται, τὰ δὲ πολλὰ δόλῳ τ ὴ ν ἐ κ β ί α ς ὑ π ε ρ ο χ ὴ ν χ ε ι ρ ο ῦ ν τ α ι (οἱ Κυνηγοί, γείτονες τῶν Αἰθιόπων).

101 D (247. 19 κἑ.) αὐτάρκης ἔσῃ, ἂν μάθῃς τί τὸ καλὸν κἀγαθόν ἐστι· τρυφήσεις ἐν πενίᾳ καὶ βασιλεύσεις ⟨πλουτῶν?⟩ καὶ τὸν ἀπράγμονα βίον καὶ ἰδιώτην οὐδὲν ἧττον ἀγαπήσεις ἢ τὸν ἐπὶ στρατηγίαις καὶ ἡγεμονίαις.

Οὕτω ἴσως συμπληρωτέον, ὡς δύναταί τις νὰ εἰκ. ἐκ τῶν ἐπιφερο-

μένων (24 κέ.): εὐφρανεῖ σε πλοῦτος πολλοὺς εὐεργετοῦντα καὶ πενία πολλὰ μὴ μεριμνῶντα κτλ.

101 D (247, 23 κέ.) οὐ βιώσῃ φιλοσοφήσας ἀηδῶς, ἀλλὰ πανταχοῦ ζῆν ἡδέως μαθήσῃ καὶ ἀπὸ πάντων.

Ἀντὶ τοῦ ἀτόπου ἐνταῦθα φιλοσοφήσας γραπτ. ἴσως φιλοψυχήσας· διότι πρόκειται περὶ τῶν πολλῶν, οἷς ἀνάρμοστον ὡς ἀδύνατον τὸ φιλοσοφῆσαι, ἕνεκεν ἀγνοίας τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ ἐπιζητούντων τὸ ἡδὺ ἐν τῷ πλούτῳ κττ. Πρβ. 100 C ταὐτὸ δὴ τοῦτο τοῖς πράγμασιν ὑπάρχον ἐξαπατᾷ τοὺς πολλοὺς ὡς, ἂν οἰκίας μεγάλας περιβάλωνται καὶ πλῆθος ἀνδραπόδων καὶ χρημάτων συναγάγωσιν, ἡδέως βιωσομένους· τὸ δ' ἡδέως ζῆν καὶ ἱλαρῶς οὐκ ἔξωθέν ἐστιν, ἀλλὰ τοὐναντίον ὁ ἄνθρωπος... ὥσπερ ἐκ πηγῆς τοῦ ἤθους προστίθησιν κτλ. 101 B ποῦ τοίνυν τὸ ἡδὺ τῆς κακίας ἐστίν, εἰ μηδαμοῦ τὸ ἀμέριμνον καὶ τὸ ἄλυπον μηδ' αὐτάρκεια μηδ' ἀταραξία μηδ' ἡσυχία; αὐτ. C ἄθροιζε χρυσίον, σύναγε ἀργύριον... ἂν μὴ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς καταστορέσῃς καὶ τὴν ἀπληστίαν παύσῃς κτλ.

106 D (259, 23 κέ.) τί γὰρ τὸ χαλεπόν ἐστι καὶ τὸ δυσανιῶν καὶ ἐν τῷ τεθνάναι;

καὶ ἐν τῷ] Κατὰ τὸν Reiske ὁ καὶ πρέπει νὰ ἐξαλειφθῇ, ὅπερ καὶ ἔπραξεν ὁ Hercher ἐκδοὺς ἐν τῷ τεθν. Ὁ Wytt. καὶ Hutt. διατηροῦσιν αὐτὸν δεχόμενοι, ὅτι ἐξέπεσεν ἐπίθετόν τι συνδεόμενον πρὸς τὰ προηγούμενα τὸ χαλεπὸν καὶ τὸ δυσανιῶν. Ἴσως συμπληρωτέον: καὶ ⟨καινὸν⟩ ἐν τῷ τεθνάναι. Πρβ. 104 D ἵν' εἰδείημεν ὅτι καινὸν ἀτυχεῖν οὐδὲν ἀνθρώπῳ ἀλλὰ πάντες ταὐτὸ πεπόνθαμεν.

106 E (260, 2 κέ.) πότε γὰρ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς οὐκ ἔστιν ὁ θάνατος; καί, ᾗ φησιν Ἡράκλειτος, ' ταὐτό γ' ἔνι ζῶν καὶ τεθνηκὸς καὶ τὸ ἐγρηγορὸς καὶ τὸ καθεῦδον κτλ.

οὐκ ἔστιν] Οὕτω οἱ ἄλλοι ἐκδόται πάντες· ἄνευ ἀνάγκης ὁ Bernard. ⟨ἔστιν ἢ⟩ οὐκ ἔστιν ὁ θάν. Μᾶλλον τὰ ἐπιφερόμενα ἴσως ἀναγνωστ.: οὐχ, (ἀντί: καί)· ᾗ φησιν Ἡράκλειτος, ' ταὐτό γ' ἔνι ζῶν καὶ τεθνηκός; κτλ.

116 B (283, 22 κέ.) ἔχομεν γὰρ τὸ ζῆν ὥσπερ παρακαταθεμένοις θεοῖς ἐξ ἀνάγκης, καὶ τούτου χρόνος οὐδείς ἐστιν ὡρισμένος

τῆς ἀποδόσεως, ὥσπερ οὐδὲ τοῖς τραπεζίταις τῆς τῶν θεμάτων, ἀλλ' ἄδηλον πόθ' ὁ δοὺς ἀπαιτήσει.

παρακαταθεμένοις] Οὕτως οἱ κώδ. πάντες καὶ οἱ ἐκδόται· ὁ δὲ Βερναρδ. ἐξ ἰδίας εἰκ. ἐξέδ. παρὰ καταθεμένοις, οὐχὶ καλῶς, ὡς πολλαχόθεν ὑπὸ ἄλλων κατεδείχθη. Ὁ Wytt. εἰκ. ὅτι ἐξέπεσεν ἡ μετοχὴ ἀποδώσοντες, ὅπερ ἐγκρίνει ὁ J. J. Hartman· ὁ Hercher ἐξέδ. ὥσπερ ⟨ἐπὶ⟩ παρακαταθεμένοις θεοῖς, ὁ Kurtz καὶ ὁ Naber εἰκ. ὀφείλομεν (ἀντὶ ἔχομεν) γὰρ τὸ ζῆν κτλ., ὁ Βάσης ὥσπερ παρὰ καταθεμένων θεῶν. Ἀδιστάκτως γραπτ. ὥσπερ παρακατατεθειμένον θεοῖς κτλ. (ὡς πρὸ ἐμοῦ παρετήρησε καὶ ὁ Παπαβασιλείου. Ἀθην. 10. 172), ἤγουν ἔχομεν τὸ ζῆν ὥσπερ παρακαταθήκην τῶν θεῶν. Πρβ. ὀλίγον ἀνωτ. (13) τὰ τῶν θεῶν δ' ἔχοντες ἐπιμελούμεθα κτλ. Θουκ. 2. 72. 3 ἐπειδὰν δὲ παρέλθῃ (ὁ πόλεμος) ἀποδώσομεν ὑμῖν, ἃ ἂν παραλάβωμεν (πόλιν καὶ οἰκίας)· μέχρι δὲ τοῦδε ἕξομεν παρακαταθήκην. Ἀριστοτ. Ἠθ. Νικ. 1178 b 11 κέ. ἢ γελοῖοι φανοῦνται (οἱ θεοὶ) συναλλάττοντες καὶ παρακαταθήκας ἀποδιδόντες κτλ.

117 C (286. 20 κέ.)(1) ἐὰν ταχέως (ἀποθάνῃ τις), ὀδύρονται λέγοντες 'ἀνηρπάσθη'· ἐὰν μακρῶς, μέμφονται ὅτι καταφθινήσας καὶ τιμωρηθεὶς ἀπέθανε.

καὶ τιμωρηθεὶς] τὴν παραδεδομ. ταύτην γραφ. ὁ Wytt. ὑποστηρίζων (Animadv. Tom. I σ. 776 κέ.) ἐξηγεῖ excarnificatus obiit: ad diuturnum cruciatum traditus. Ὁ Βερναρδ. ἀντὶ τιμωρηθεὶς εἰκ. ταλαιπωρηθείς. Ὁ Apelt καὶ ἀμαυρωθείς. Ἀναγνωστ. μᾶλλον: καταφθινύσας καὶ καταμαρανθείς. Πρβ. 560 C φύλλοις, ὡς Ὅμηρος ἔφη, παραπλησίως ἀπομαραινομένων παντάπασι καὶ φθινόντων ἐν ὀλίγῳ κτλ. 792 B ὥσπερ οἱ σπόγγοι ταῖς γαλήναις ἐννεκρωθεὶς καὶ καταμαρανθεὶς (ὁ Λεύκολλος). 806 C πιέζουσιν ὑπὸ φθόνου καὶ καταμαραίνουσιν.

117 E (287. 19 κέ.) πεπαιδευμένων δ' ἐστὶν ἀνθρώπων ὑπειληφέναι ὅτι βραχὺν χρόνον προειλήφασιν ἡμᾶς οἱ δοκοῦντες ἄωροι τοῦ ζῆν ἐστερῆσθαι.

Οὕτω ἴσως ἀναγνωστ. ἀντὶ τοῦ παραδεδομ. προειληφέναι, παραφθαρέντος ἐκ τοῦ ἐπιφερομένου προειλήφασιν. Ὑπείληφα=νομίζω,

(1) Ἰδὲ καὶ Berl Philol. Woch. ἔ. ἀ. στ. 542.

ἡγοῦμαι κττ. Πρβ. Δημοσθ. 18. 10 εἰ δὲ πολλῷ βελτίω τούτου καὶ ἐκ βελτιόνων καὶ μηδενὸς τῶν μετρίων... χείρονα κἀμὲ καὶ τοὺς ἐμοὺς ὑπειλήφατε καὶ γιγνώσκετε κτλ.· καὶ ἀπαρεμφάτῳ (ὡς ἐν τῷ ἐξεταζομένῳ χωρίῳ) αὐτ. 123 οἰκοδομῆσαι δὲ τοὺς προγόνους ταυτὶ τὰ δικαστήρι' ὑπείληφα, οὐχ ἵνα συλλέξαντες ὑμᾶς κτλ. αὐτ. 269 καὶ γὰρ οὕτω πως ὑπείληφα. ἐγὼ νομίζω τὸν μὲν εὖ παθόντα δεῖν μεμνῆσθαι πάντα τὸν χρόνον κτλ.

117 F (288. 5 κέ.) ἀλλὰ μεταβάλλειν (δεῖ τοὺς πενθοῦντας) ἐπὶ τὸ κρεῖσσον καὶ ἀνθρωπικώτερον, πειρωμένους καὶ σπουδάζοντας ἐντυγχάνειν ἀνδράσι μὴ τοῖς συλλυπουμένοις καὶ διεγείρουσι τὰ πένθη διὰ κολακείαν, ἀλλὰ τοῖς ἀφαιρουμένοις τὰς λύπας διὰ τῆς γενναίας καὶ σεμνῆς παρηγορίας κτλ.

διὰ τῆς γενναίας] Ἄτοπον τὸ ἄρθρ. τῆς· διὸ ὁ Hercher ἐξήλειψεν αὐτό. Ἴσως ὅμως εἶναι λείψανον φθορᾶς, οἷον: δι' ἰατρικῆς γενναίας καὶ σεμνῆς παρηγορίας. Πρβ. κατωτέρω (289. 8 κέ.) δεῖ τὸ ἀλγοῦν τῆς ψυχῆς ἀποθεραπεύειν 'παιωνίοις λόγου φαρμάκοις. 112 F(=Πλάτ. Πολιτ. 10, 604 D) ἀλλ' ἐθίζειν τὴν ψυχὴν ὅ τι τάχιστα γίγνεσθαι περὶ τὸ ἰᾶσθαί τε καὶ ἐπανορθοῦν τὸ πεσόν τε καὶ νοσῆσαν, ἰατρικῇ θρηνῳδίαν ἀφανίζοντας.

118 E (290. 1 κέ.) Περικλέα δὲ τὸν Ὀλύμπιον προσαγορευθέντα... πυθόμενον ἀμφοτέρους αὐτοῦ τοὺς υἱοὺς μετηλλαχέναι τὸν βίον, Πάραλόν τε καὶ Ξάνθιππον, ὥς φησι Πρωταγόρας εἰπὼν οὕτως 'τῶν γὰρ υἱέων—ἀμηχανίην'.

εἰπὼν] Οὕτως ἔκ τινων κωδ. (V καὶ Turn. εἴπων) οἱ ἄλλοι ἐκδόται ἀντὶ τῆς κοινῆς εἰπεῖν, ἣν ἐξέδ. ὁ Βερναρδ. Ὁ Reiske θέλει: Ξάνθιππον [ὡς] φησι Πρωταγόρας κτλ. Ἴσως συμπληρωτέον καὶ γραπτέον τὸ χωρίον ὧδε: πυθόμενον ἀμφοτέρους αὐτοῦ (ἀντὶ αὐτοῦ) τοὺς υἱοὺς μετηλλαχέναι τὸν βίον, Πάραλόν τε καὶ Ξάνθιππον ⟨νηπενθῶς⟩, ὥς φησι Πρωταγόρας, ὑπομεῖναι τοῦτο (κώδ. εἴπων οὕτως) 'τῶν γὰρ υἱέων - ἀμηχανίην'. τ. ἔ. τὸ νηπενθῶς - ὑπομεῖναι ἐκδεκτέον ὡς παράφρασιν τῆς τοῦ Πρωταγόρου ἐκφράσεως νηπενθέως ἀνέτλη. Ἄλλως ἐκτίθενται ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου τὰ περὶ τοῦ θανάτου τῶν υἱῶν αὐτοῦ καὶ ἄλλων οἰκείων ἐν τῷ βίῳ τοῦ Περικλέους (36), καὶ δὴ πιθανώτερον.

Ἡ διαφορὰ αὕτη εἶναι ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων τεκμηρίων ὑπὲρ τῆς

νοθεύσεως τοῦ Παραμυθητικοῦ πρὸς Ἀπολλώνιον (ἴδ. Volkmann, Leben, Schriften und Philosophie des Plutarch von Chaeronea, I Teil σ. 140 κέ.), ἐκτὸς ἂν ὑποθέσῃ τις, ὅπερ δὲν εἶναι ἴσως καὶ πάντῃ ἀπίθανον, ὅτι ὁ Πλούταρχος χάριν ῥητορικοῦ πάθους ἐξέθηκε τὸ γεγονὸς κατὰ τὴν ἀφήγησιν τοῦ Πρωταγόρου.

119 E (292. 23 κέ.) ἀλλ' ἴσως ὑποτυχὼν ἂν φαίης, Ἀπολλώνιε φίλτατε, σφόδρ' ἦν ἐ π ι τ ε τ ε υ γ μ έ ν ο ς ὁ νεανίσκος Ἀ π ο λ λ ώ ν ι ο ς ἐ ν μ ο ί ρ α ι ς καὶ σὲ ἔδει ὑπ' ἐκείνου τελείου γενομένου κηδευθῆναι μεταλλάξαντα τὸν βίον.

ἐπιτετευγμένος - Ἀπολλώνιος ἐν μοίραις] Οὕτως οἱ πλεῖστοι κώδ. (ὁ Ν ἐπιτεταμένως), ἄλλοι ἐπιτετευμένος (τοῦ Xyl. ἐπιτεταγμένος, ἐν δὲ τῇ ὤᾳ ἐπιτετευγμένος - Ἀπόλλωνι καὶ μοίραις D. Ἀπολλώνιος: καὶ μοίραις ὁ B. Ἀπολλώνιος μοίραις Jannot. Χωρίον δυσχερές. Ὁ Reiske εἰκ. ἐπεσπευμένος ἢ ἐπιτεταχυσμένος nimis vita a Parcis oppressus et ante tempus avocatus (τούτῳ ἀκολουθεῖ ἐν τῇ μεταφρ. ὁ Kaltw. 'der junge Apollonius ist gar zu geschwinde hinweggerafft worden'). Ὁ Wytt. τὸ μὲν πρῶτον ἤκ. ἀποτετευγμένος iniquas habuit Parcas (ἢ ἐπιτεταμένος brevi spatio inclusus, ex justo spatio in brevius redactus), εἶτα δὲ (Animadv. - I. 2 σ. 790) ἐπειγόμενος ἐν μοίραις (ἢ: μοίραις). Ἀντὶ Ἀπόλλωνι καὶ μοίραις ὁ Madv. εἰκ. Ἀπόλλωνι καὶ μούσαις.

Τὸ χωρίον εὐοδοῦται ἐν τῇ ὑπὸ τῶν πλείστων κωδ. παραδεδομ. γραφῇ μικρόν τι συμπληρουμένῃ ἴσως: ἀλλ' ἴσως ὑποτυχὼν ἂν φαίης, Ἀπολλώνιε φίλτατε, ⟨ὥς σοι⟩ σφόδρ' ἦν ἐ π ι τ ε τ ε υ γ μ έ ν ο ς ὁ νεανίσκος Ἀπόλλωνι καὶ Μοίραις (τοῦτο σὺν τῷ κώδ. D) καὶ σὲ ἔδει κτλ., ἤγουν ὁ νεανίσκος ἦν σφόδρα ἐπιτυχῶς δεδωρημένος σοι ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῶν Μοιρῶν. Τῶν δύο δοτικῶν ἡ μὲν σοι ἀναφορικὴ καὶ δὴ χαριστική, ἡ δὲ Ἀπόλλωνι καὶ Μοίραις τοῦ ποιητικοῦ αἰτίου. Ἡ ἐπίτευξις λέγεται ἐν σχέσει πρὸς τὴν γέννησιν τοῦ νεανίσκου ἐν ἡλικίᾳ τοῦ πατρὸς τοιαύτῃ, ὥστε μεταλλάξας οὗτος τὸν βίον νὰ κηδευθῇ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τελείου γενομένου.

Μοιραγέτης κυρίως καὶ πρωτίστως εἶναι ὁ τὸ σύμπαν καὶ τὰς τύχας αὐτοῦ διέπων Ζεύς· ἀλλ' ἐν δευτέρῳ λόγῳ καὶ ὁ Ἀπόλλων ὡς ἐκφαίνων διὰ τοῦ μαντείου τὰς βουλὰς τοῦ Διός. Πρβ. Παυσαν. 10.

24, 4 ἐν δὲ τῷ ναῷ (τῷ ἐν Δελφοῖς) πεποίηται μὲν Ποσειδῶνος βωμός, ὅτι τὸ μαντεῖον τὸ ἀρχαιότατον κτῆμα ἦν καὶ Ποσειδῶνος, ἕστηκε δὲ καὶ ἀγάλματα Μοιρῶν δύο· ἀντὶ δὲ αὐτῶν τῆς τρίτης Ζεύς τε Μοιραγέτης καὶ Ἀπόλλων σφίσι παρέστηκε Μοιραγέτης κτλ. Τὴν ἀπὸ τοῦ θανάτου διάσωσιν τοῦ Ἀδμήτου ἐπιτυγχάνει διὰ δόλου παρὰ τῶν Μοιρῶν ὁ Ἀπόλλων παρ' Εὐριπίδῃ ἐν Ἀλκ. 11 κἑ. ὃν θανεῖν ἐρρυσάμην, Μοίρας δολώσας· ἤνεσαν δέ μοι θεαὶ Ἄδμητον ᾅδην τὸν παραυτίκ' ἐκφυγεῖν κτλ. αὐτ. 30 κἑ. Φοῖβ': ἀδικεῖς... Οὐκ ἤρκεσέ σοι μόρον Ἀδμήτου | διακωλῦσαι, Μοίρας δολίῳ | σφήλαντι τέχνῃ κτλ.

Κατὰ ταῦτα ἡ τοῦ κώδ. D γραφ. Ἀπόλλωνι καὶ Μοίραις, ἣν ἐξέδ. ὁ Βερναρδ. εἶναι ἡ μόνη ὀρθὴ γραφὴ ἀντὶ Ἀπολλώνιος καὶ (ἢ: ἐν) μοίραις τῶν ἄλλων κωδ., ἄτοπος δὲ καὶ ἡ τοῦ Madv. εἰκ. μούσαις ἀντὶ μοίραις, ὅπερ δέον διὰ κεφαλαίου νὰ γραφῇ.

120 A (293, 11 κἑ.)(1) οὗτος δ' ἐπὶ τῆς εὐανθεστάτης ἡλικίας προαπεφοίτησεν... φιλοπάτωρ γενόμενος καὶ φιλομήτωρ καὶ φιλοίκειος καὶ φιλόσοφος, τὸ δὲ σύμπαν εἰπεῖν φιλάνθρωπος κτλ.

Ἀντὶ τοῦ ἀτόπου φιλόσοφος ἀναγνωστ. ἴσως φιλόφιλος. Πρβ. 101 F (ἔνθα περὶ τοῦ αὐτοῦ νέου ὁ λόγος): νεανίσκου... διαφερόντως τά τε πρὸς θεοὺς καὶ τὰ πρὸς γονεῖς καὶ φίλους ὅσια καὶ δίκαια διαφυλάξαντος Ἀριστοτ. π. Ἀρετ. καὶ Κακ. 1251 b 33 ἀκολουθεῖ δὲ τῇ ἀρετῇ χρηστότης...ἔτι δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα οἷον φιλοίκειον εἶναι καὶ φιλόφιλον καὶ φιλέταιρον καὶ φιλόξενον καὶ φιλάνθρωπον καὶ φιλόκαλον· αὐτ. 1250 b 31 ἀκολουθεῖ δὲ τῇ ἐλευθεριότητι ἡ τοῦ ἤθους ὑγρότης καὶ εὐαγωγία καὶ φιλανθρωπία καὶ τὸ εἶναι ἐλεητικὸν καὶ φιλόφιλον καὶ φιλόξενον καὶ φιλόκαλον κτλ. (ἰδ. χωρ. 96 C καὶ τὴν οἰκείαν παρατήρησιν).

120 B (293, 25 κἑ.) εἰ δ' ὁ τῶν παλαιῶν ποιητῶν τε καὶ φιλοσόφων λόγος ἐστὶν ἀληθής, ὥσπερ εἰκὸς ἔχειν οὕτω, καὶ τοῖς εὐσεβέσι τῶν μεταλλαξάντων ἔστι τις τιμή... καλὰς ἐλπίδας ἔχειν σε δεῖ περὶ τοῦ μακαρίτου υἱέος σου κτλ.

Οὕτω διεστιγμένον τὸ χωρίον ὀρθῶς ἐξέδ. ὁ Hutt. ἐξ εἰκ. τοῦ Reiske (ἀντί: ἔχειν. οὕτω), οὐδ' εἶναι ἀνάγκη ἄλλης διορθ., ὡς ὁ J. J. Hartman εἰκ. ἔχειν. οὕτω [καὶ] τοῖς εὐσεβέσι κτλ.

125 E (307, 15 κἑ.) οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μικρολογία καὶ γλισχρό-

(1) Berl. Philol. Woch. ἔ. ἀ. στ. 54 1/2

της ἐνίους ἀναγκάζει πιεζοῦντας οἴκοι τὰς ἐπιθυμίας καὶ κατισχναίνοντας ἐμπίπλασθαι κτλ.

πιεζοῦντας] Οὕτως οἱ κώδ. πάντες καὶ οἱ ἄλλοι ἐκδόται· ἡ γραφὴ αὕτη βεβαιοῦται καὶ ὑπὸ τοῦ Εὐσταθ. Ὀδ. μ. p. 1710, 36 λέγεται καὶ πιεζεῖν... καὶ ἔστιν ἡ τοῦ περισπωμένου χρῆσις καὶ παρὰ Πλουτάρχῳ καὶ ἑτέροις· αὐτ. Ὀδ. δ. p. 1500, 62 καὶ Πλούταρχος πιεζοῦντες φησί· καὶ ἕτεροι δὲ ὁμοίως αὐτῷ κτλ. (Πρβ. Ἀλκιβ. 2 ἐν μὲν γὰρ τῷ παλαίειν πιεζούμενος ὑπὲρ τοῦ μὴ πεσεῖν ἀγαγὼν πρὸς τὸ στόμα τὰ ἅμματα τοῦ πιεζοῦντος, οἷος ἦν διαφαγεῖν τὰς χεῖρας. Θησ. 1 οἱ ἱστορικοὶ τὰ διαφεύγοντα τὴν γνῶσιν αὐτῶν τοῖς ἐσχάτοις μέρεσι τῶν πινάκων πιεζοῦντες, αἰτίας παραγράφουσιν ὅτι κτλ.) Διατὶ ὁ Hercher καὶ Βερναρδ. ἐνταῦθά τε καὶ ἐν 126 E ἀντὶ τῶν παραδεδομ. τύπων πιεζοῦντας καὶ πιεζοῦμεν ἐξέδ. πιέζοντας καὶ πιέζομεν, ἄδηλον.

126 E (310, 2 κἑ.) ἔν τε τούτοις (ταῖς καύσεσι καὶ καταπλάσμασι) γιγνόμενοι πιεζοῦμεν σφόδρα τὰς ἁμαρτίας, ἐναπερειδόμενοι τῇ μνήμῃ καὶ καθάπερ οἱ πολλοὶ νῦν μὲν ἀέρας νῦν δὲ χώρας ἐπιμεμφόμενοι νοσώδεις ἐπιδημίας τέ τινας λέγουσιν, ἐξαιρούμενοι τῆς αἰτίας τὴν ἀκρασίαν καὶ φιληδονίαν.

ἐναπερειδόμενοι] Οὕτως οἱ κώδ. πάντες καὶ οἱ ἄλλοι ἐκδόται· ὁ Hercher ἐξ ἰδίας διορθ. καὶ τούτῳ ἀκολουθῶν ὁ Βερναρδ. ἐξέδ. ἀντερειδόμενοι (ὁ Η. Παπαγεωργίου εἰκ. ἀντεπερειδόμενοι), πρότερον δ' ὁ Mezer. ἤκ. ἀνταπερειδόμενοι -λέγομεν (ἀντὶ λέγουσιν). Τὴν προτ.: ἐπιδημίας (ἐκ διορθ. Xyl., ἀποδημ. οἱ κώδ.) τέ τινας λέγουσιν, ἐξήλειψεν ὁ Hercher καὶ Βερναρδ. ἄνευ ἀποχρῶντος λόγου, ὡς κατωτέρω δειχθήσεται.

Τὸ ἐν πᾶσι τοῖς κώδ. φερόμενον ἐναπερειδόμενοι εἶναι ἡ μόνη ὀρθὴ γραφή, κάλλιστα εὐοδοῦσα τὸ χωρίον· ἤγουν κατὰ τὰς ἀρρωστίας συστέλλομεν (ἐλαφρύνομεν) σφόδρα τὰς (περὶ τὴν δίαιταν ἡμῶν) ἁμαρτίας, ὅταν ἐναποτυπῶμεν (=ἐναπερειδόμενοι) αὐτὰς ἐν τῇ μνήμῃ καὶ οἱ πολλοὶ ἐξ ἡμῶν πᾶν ἄλλο αἰτιῶνται καὶ προφασίζονται ἀέρας ἢ χώρας νοσώδεις καὶ ἐπιδημίας τινάς, ἐξαιροῦσι δὲ μόνον τὴν ἀληθῆ αἰτίαν, τ. ἔ. τὴν ἀκρασίαν καὶ φιληδονίαν· ὡς κατωτέρω διὰ παραδείγματος (ὥσπερ ὁ Λυσίμαχος...) ἐξηγεῖται, συνιστᾷ ὁ Πλούτ. νὰ ἀναγνωρίζωμεν, ὅτι διὰ παρεκτροπήν τινα ἡμῶν αὐτῶν καὶ ἠρρωστή-

σαμεν καὶ ὑπέστημεν πολλὰ λυπηρὰ ἐπακόλουθα· (15) ὁ γὰρ ἐκ τῶν τοιούτων ἀναλογισμῶν δηγμὸς αἱμάσσει τὴν μνήμην, ὥστε οἷον οὐλὴν παραμένουσαν ἐν τῷ ὑγιαίνειν εὐλαβεστέρους ποιεῖν περὶ τὴν δίαιταν κτλ. Χάριν τοῦ διανοήματος πρβ. 476 F ἡ σύνεσις, ὅτι σύνοιδα δείν' εἰργασμένος' οἷον ἕλκος ἐν σαρκὶ τῇ ψυχῇ τὴν μεταμέλειαν αἱμάσσουσαν ἀεὶ καὶ νύσσουσαν ἐναπολείπει κτλ. Καὶ ἐν τούτῳ καὶ ἐν τῷ ἐξεταζομένῳ χωρ. πρόκειται περὶ νύξεως, τ. ἔ. δηκτικῆς ἐναποτυπώσεως ἐν τῇ ψυχῇ (ἢ τῇ μνήμῃ), ὥστε οἷον οὐλὴ παραμένουσα νὰ ποιῇ ἡμᾶς εὐλαβεστέρους περὶ τὴν δίαιταν, ὅταν ὑγιαίνωμεν εἰς τὸ μέλλον. Πρβ. Κλημ. Ἀλεξ. Στρωμ. 2 p. 487 ἑκάστη δὲ ἀπάτη συνεχῶς ἐναπερειδομένη (ἐντυπουμένη ἐν τῇ ψυχῇ) τὴν φαντασίαν ἐν αὐτῇ τυποῦται. Πλουτ. Ἠθ. 236 D ἕτερος (Λάκων)... φαντασιωθεὶς δαιμόνιόν τι ἐπέδραμε τῇ λόγχῃ διαράμενος, καὶ ἐναπερείδων εἶπε 'πῆ με φεύγεις, δὶς ἀποθανουμένη ψυχή;'

Τὸ ῥῆμα ἀπερείδω, σημ. στερεῶς ἐμπηγνύω, στηρίζω. ''Απηρείσατο· ἔπηξεν.' Ἡσύχιος ''Απερείδομαι τὸν πόνον· ἀντὶ τοῦ ἀποτίθημι, ἀκουμβίζω... Ἀπηρείσατο· ἠκούμβησεν.... ἔπηξεν, ἀπέθετο. Πολύβιος κτλ. Σουΐδας.

Πρὸς ἔμπηξιν καὶ στήριξιν ἀπαιτεῖται 1) δύναμις, ἀφ' ἧς ὁρμᾶται ἡ ἐνέργεια, ὅθεν (ἡ πρόθ. ἀπό), 2) ἀντικείμενον ἐφ' οὗ (εἰς, πρὸς ὃ ἢ ἐν ᾧ) γίνεται ἡ στήριξις. Πρβ. Ψευδολουκιαν. Ἔρωτ. 15 ἀπαντικρὺ τῆς Θεοῦ καθεζόμενος (ὁ νεανίας) ὀρθὰς ἐπ' αὐτὴν διηνεκῶς τὰς τῶν ὀμμάτων βολὰς ἀπήρειδεν (=τῆς συνηθείας ἐκάρφωνε). Αὐτ. Θεῶν διάλ. 20. 8 οὐ γὰρ ἐθέλει (ἡ ὄψις) ἀφίστασθαι ῥαδίως, ἀλλ' ἔνθ' ἂν ἀπερείσῃ τὸ πρῶτον, τούτου ἔχεται κτλ. Ἀριστοτ. Ζῴ. Ἱστ. 4. 5 ταῖς δ' ἀκάνθαις ὁ ἐχῖνος χρῆται ὡς ποσίν· ταύταις γὰρ ἀπερειδόμενος καὶ κινούμενος μεταβάλλει τὸν τόπον κτλ. Σφοδρὰ δ' ἀπέρεισις καὶ εἰς βάθος ἀπολείπει καὶ μόνιμα ἴχνη, ἀποτυπώματα· πρβ. Θεόφρ. Φυτ. Αἰτ. 6. 9. 15. Ἐμμένει γὰρ μᾶλλον τὰ ἴχνη τῶν λαγῶν διὰ τὸ σφοδρῶς ἀπερείδεσθαι καὶ εἰς βάθος. Πλάτ. Συμπ. 190 A ὀκτὼ τότε οὖσι τοῖς μέλεσιν ἀπερειδόμενοι ταχὺ ἐφέροντο κύκλῳ. Πλουτ. Καῖσ. 66 καὶ πολλοὶ κατετρώθησαν ὑπ' ἀλλήλων εἰς ἓν ἀπερειδόμενοι σῶμα πληγὰς τοσαύτας (=ἐμπηγνύντες) κτλ. Τροπικῶς αὐτ. Ἠθ. 167 F πάντας ἐπὶ

τὴν τύχην καὶ τὸ αὐτόματον ἀπερειδομένου (τοῦ ἀθέου) τοὺς ὀδυρμοὺς (=ἐπιρρίπτοντος, ἀναφέροντος). 705 Α μέλος δὲ καὶ ῥυθμὸς καὶ ὄρχησις καὶ ᾠδὴ παραμειψάμεναι τὴν αἴσθησιν, ἐν τῷ χαίροντι τῆς ψυχῆς ἀπερείδονται τὸ ἐπιτερπὲς καὶ γαργαλίζον (=στηρίζουσι). 775 Ε οὐκ ἔχοντες δ' οἱ Λακεδαιμόνιοι ὅπῃ τὸν θυμὸν ἀπερείσονται, ἐκτὸς ὅρων ἔρριψαν κτλ. (=τῷ τῆς συνηθείας 'ποῦ νὰ ξεθυμαίνουν). Πρβ. Σουίδ. 'Καὶ ἀπερείσασθαι, ἐκβαλεῖν, ἐκκενῶσαι· ὥσπερ εἰς ἐκείνους βουλόμενοι ἀπερείσασθαι τὸν θυμόν. Καὶ Ἰώσηπος· πρὸς τὸν αἴτιον ἀπερείσασθαι ἔλεγε τὴν ὀργήν· (ἀπερείσασθαι οὖν ἐκκενῶσαι κτλ). Περικλ. 32 Καὶ ψήφισμα Διοπείθης ἔγραψεν εἰσαγγέλλεσθαι τοὺς τὰ θεῖα μὴ νομίζοντας ἢ λόγους περὶ τῶν μεταρσίων διδάσκοντας, ἀπερειδόμενος εἰς Περικλέα δι' Ἀναξαγόρου τὴν ὑπόνοιαν.

Κατὰ ταῦτα τὸ παραδεδ. ἐν-απερειδόμενοι τῇ μνήμῃ κάλλιστα ἔχει ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος χωρίῳ· ἔτι δ' ἀπαντᾷ παρὰ Πλουτ. καὶ τὸ ῥ. συν-επερείδω· Καῖσ. 8 Κάτωνος δὲ καὶ τὴν ὑπόνοιαν ἅμα τῷ λόγῳ συνεπερείσαντος αὐτῷ (τῷ Καίσαρι) κτλ. Κικ. 21 εἶτα δεξάμενος Κάτων καὶ τῷ λόγῳ σφοδρῶς συνεπερείσας ἐπὶ τὸν Καίσαρα τὴν ὑπόνοιαν· (ὅτι καὶ ἐν τοῖς δυσὶ τούτοις χωρ. πρέπει νὰ ἀναγνώσωμεν, ὡς καὶ ἐν τῷ κατὰ πάντα ὁμοίῳ Περικλ. 32, συναπερείσαντος καὶ συναπερείσας, δύναταί τις οὐχὶ ἀπιθάνως νὰ εἰκ. Ὡς μετὰ ταῦτα εἶδον ἡ γρ. συνεπερείσας ἐν τῷ χωρ. Κικ. 21 εἶναι διόρθ. τοῦ Κοραῆ ἐκ παραβολῆς πρὸς τὸ χωρ. Καῖσ. 8 συνεπερείσαντος. Οἱ κώδ. παρέχουσι: ἐναπερείσας συναπερρείσας ἢ συναπερείσας).

Διορθώσεως χρήζουσι τὰ ἐπιφερόμενα:

126 Ε (310. 4 κέ.) καὶ καθάπερ οἱ πολλοί, νῦν μὲν ἀέρας, νῦν δὲ χώρας ἐπιμεμφόμενοι νοσώδεις, ἀποδημίας τέ τινας λέγουσιν, ἐξαιρούμενοι τῆς αἰτίας τὴν ἀκρασίαν καὶ φιληδονίαν· ἀλλ' ὥσπερ ὁ Λυσίμαχος ἐν Γέταις κτλ.

καὶ καθάπερ - λέγουσιν] Πρόκειται μὲν καθόλου περὶ πάντων τῶν ἀνθρώπων ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ (9), ἐκφράζεται δὲ ὁ Πλούτ. εἰς τὸ α' πληθ. πρόσωπον καὶ ἀνωτέρω (309. 27 κέ.) οὕτω καὶ ἡμεῖς οὐδέποτε μεμνήμεθα... ἔν τε τούτοις γιγνόμενοι πιεζόμεθα κτλ., καὶ κατωτέρω (310, 13), διεφθείραμεν· διὸ τὸ ἐν τῷ

μεταξὺ παρεμβληθὲν τριτοπρόσωπον λέγουσιν παρέχει πράγματα. Ἀντ' αὐτοῦ ὁ Meziriac συνεπινεύοντος καὶ τοῦ Wytt. εἰκ. λέγομεν. συντάττων, ὡς φαίνεται: καί. καθάπερ οἱ πολλοὶ (ποιοῦσι), νῦν μὲν ἀέρας νῦν δὲ χώρας ἐπιμεμφόμενοι ἀποδημίας τέ τινας, λέγομεν· ὁ Hercher κατὰ τὴν συνήθειαν αὐτοῦ (ἀκολουθεῖ δὲ καὶ ὁ Βερναρδ.) ἐξήλειψεν ἁπλῶς τὰς λ. ἀποδημίας τέ τινας λέγουσιν. Ἀλλ' ἀντὶ νὰ εὐοδωθῇ τὸ χωρ., ὡς ἐξεδόθη, δυσχερέστερον κατέστη, ἐξαλειφθέντος τοῦ κυρίου ῥήμ. τοῦ δ' μέρους τοῦ συμπλεκτικοῦ λόγου: πιεζοῦμεν σφόδρα τὰς ἁμαρτίας... καὶ καθάπερ οἱ πολλοὶ κτλ.— Πάντως φαίνεται ὅτι ἐξέπεσέ τι τῆς ἀρχικῆς γραφ. καὶ ἴσως εὐοδοῦται τὸ χωρίον συμπληρούμενον ὧδε: πιεζοῦμεν σφόδρα τὰς ἁμαρτίας... καὶ καθάπερ ⟨παῖδες⟩ οἱ πολλοὶ νῦν μὲν ἀέρας νῦν δὲ χώρας ἐπιμεμφόμενοι νοσώδεις ἐπιδημίας τέ τινας λέγουσιν, ἐξαιρούμενοι κτλ. ἤγουν καὶ καθάπερ παῖδες οἱ πολλοὶ (ἡμῶν) νῦν μὲν ἀέρας νῦν δὲ χώρας νοσώδεις, προσέτι ἐπιδημίας τινὰς ἐπιμεμφόμενοι λέγουσιν, ἐξαιρούμενοι τῆς αἰτίας κτλ. Ἐν ἀντιδιαστολῇ πρὸς τὸ πιεζοῦμεν τὸ λέγουσιν, (οἱ πολλοὶ ἡμῶν=λέγομεν) εἶναι ἀπαραίτητον, τ. ἔ. ἀποκρύπτομεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν καὶ καθάπερ παῖδες ἀέρας καὶ χώρας νοσώδεις ἢ ἐπιδημίας τινὰς λέγοντες πλάττομεν ἢ προφασιζόμεθα κτλ. Φαίνεται ὅτι ὁ Πλούτ. οὕτως ἐκφραζόμενος ἐν νῷ εἶχε τὴν φυσικὴν τῶν παίδων συνήθειαν νὰ ἀποκρύπτωσι τὰ σφάλματα αὐτῶν, πᾶν ἄλλο αἰτιώμενοι ἢ ἑαυτούς. Χάριν τῆς παρομοιώσεως καθάπερ παῖδες πρβ. 112 F (= Πλάτ. Πολιτ. 10. 604 C) οὐ δεῖν οὖν προσπταίσαντας καθάπερ παῖδας ἐχομένους τοῦ πληγέντος βοᾶν, ἀλλ' ἐθίζειν κτλ.

163 A πληγαῖς κολάζονται καθάπερ παῖδες ἁμαρτάνοντες. Πλάτ. Νόμ. 11. 933 C μηδὲ καθάπερ παῖδας τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων δειμαίνοντας φοβεῖν.

127 A (310, 18 κέ.) οὐδὲ γὰρ ἄγαν τὸ ὑγιαῖνον σῶμα φύσει μεγάλας ἐπιθυμίας οὐδὲ δυσπειθεῖς οὐδ' ἀσυνήθεις οὐδὲ δυσεκβιάστους κτλ.

ἄγαν - φύσει] Καὶ κατὰ τὴν παραδεδομ. ταύτην γραφ. εὐοδοῦται ἴσως τὸ χωρίον, ἂν τὸ φύσει ἀποδοθῇ διὰ τοῦ γεννήσει gignet, ὡς ὁ Wytt ἐκδέχεται· ὁ Xyl. μεταφράζει αὐτὸ δι' ἐνεστῶτος. Ὁ Reiske ὕποπτον τὴν γραφ. νομίζων ἀντὶ ἄγαν τὸ εἰκ. ἄγεται, ὁ

Madv. οὐδὲ γὰρ γεννᾷ τὸ ὑγ. σῶμα, ὁ Παπαδασιλείου οὐ δεῖ γὰρ ἄγειν, ὁ Hercher ἐξ ἰδίας διορθ. ἐξέδ. οὐδὲ γὰρ ἂν τὸ ὑγιαῖνον σῶμα φύσει⟨ε⟩ μεγάλας ἐπιθυμίας κτλ.

Ἴσως γραπτ. οὐδὲ γὰρ ἐγείρει (ἢ οὐδ' ἐγείρει γὰρ) τὸ ὑγιαῖνον σῶμα φύσει μεγάλας ἐπιθυμίας. Πρβ. 61 Ε τῶν σιτίων ἔστιν ἃ... αἰδοῖα παρακινεῖ καὶ κοιλίαν ἐ γ ε ί ρ ε ι καὶ σάρκα ποιεῖ σαθρὰν κτλ. Ξενοφ. Συμπ. 2, 24 ὁ οἶνος... τὰς... φιλοφροσύνας ὥσπερ ἔλαιον φλόγα ἐ γ ε ί ρ ε ι.

127 C (311, 20 κέ.) διὸ δεῖ μὴ καθάπερ ο ἱ ἀ γ α θ ο ὶ ναύκληροι πολλὰ δι' ἀπληστίαν ἐμβαλλόμενοι, τοὐντεῦθεν ἤδη διατελοῦσιν ἀντλοῦντες καὶ ὑπεξαιροῦντες τὴν θάλατταν· οἱ ἀγαθοὶ] Πάντες οἱ κώδ. καὶ οἱ ἄλλοι ἐκδόται· ἀντ' αὐτοῦ ὁ Dübner ἐξέδ. οἱ κακοί, ὁ δὲ Βερναρδ. οἱ ἄπλοοι (ἴδ. Ἀθην. ΙΓ' σ. 518 καὶ 653)· ὁ Wytt. εἰκ. οἱ ἄθλιοι ὅπερ ἐγκρίνει καὶ ὁ J. J. Hartman. Ἀδιστάκτως γραπτ. οἱ ⟨οὐκ⟩ ἀγαθοὶ κτλ. Πρβ. Ξενοφ. Οἰκον. 6, 13 τ ο ὺ ς μὲν γὰρ ἀ γ α θ ο ύ ς τέκτονας, χαλκέας ἀ γ α θ ο ύ ς, ζωγράφους ἀ γ α θ ο ύ ς, ἀνδριαντοποιοὺς καὶ τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα. Κ. Π. 1, 6, 22 ἢν γὰρ βούλῃ μ ὴ ὢ ν ἀ γ α θ ὸ ς γεωργὸς δοκεῖν εἶναι [ἀ γ α θ ό ς], ἢ ἱππεὺς ἢ ἰατρὸς ἢ αὐλητὴς ἢ ἄλλ' ὁτιοῦν κτλ. Ἱπποκρ. π. Ἀέρ., ὑδ. κτλ. § 10 (ἄνδρες) ο ὐ κ ἀ γ α θ ο ὶ πίνειν (ἴδ. παρατήρ. 135 C).

129 C (136, 15 κέ.) διὸ δεῖ σκοπεῖν οἷς ἂν ταῦτα συμπίπτῃ καὶ μνημονεύειν ὅτι ⟨τι⟩ σωματικόν ἐστιν αἴτιον ὑποστολῆς τινος ἢ κατακράσεως δεόμενον.

Οὕτω συμπληρωτ. ἴσως τὸ χωρίον.

129 C (316, 19 κέ.) Χρήσιμον δὲ πάνυ καὶ τὸ τοὺς φίλους ἐπισκεπτόμενον ἀσθενοῦντας ἐκπυνθάνεσθαι τὰς αἰτίας μὴ σοφιστικῶς μηδὲ περιέργως ἐνστάσεις καὶ παρεμπτώσεις καὶ κ ο ι ν ό τ η τ α ς λαλοῦντα καὶ παρεπιδεικνύμενον ἰατρικῶν ὀνομάτων καὶ γραμμάτων ἐμπειρίαν, ἀλλὰ ταυτὶ τὰ φαῦλα καὶ κ ο ι ν ὰ μὴ παρέργως ἀκούοντα κτλ.

Ἀντὶ κοινότητας πάντως γραπτ. καινότητας. τ. ἔ. μὴ καινότητας ἰατρικῶν ὀνομάτων... ἀλλὰ ταυτὶ τὰ φαῦλα καὶ κοινὰ (=πασίγνωστα)... πλῆθος ἡλίωσιν κόπον ἀγρυπνίαν κτλ. Πρβ. 1068 D οἱ δ' (Στωϊκοὶ) οὕτως ἐπιθυμοῦσιν ἀεί τι π α ρ ὰ τ ὰ ς κ ο ι ν ὰ ς ἐν-

νοίας φαίνεσθαι λέγοντες, ὥστε πολλάκις ἐξίστασθαι καὶ τῶν ἰδίων ἐπιθυμίᾳ καινολογίας.

129 E (317, 10 κέ.) ἂν γὰρ ἐν πόσεσι καὶ προσφοραῖς ἤ τισι πόνοις καὶ ἀταξίαις ἑτέραις τυγχάνωμεν γεγονότες κτλ.

Ἀντὶ τοῦ προσφοραῖς πάντως γραπτ. συμπεριφοραῖς ὡς δῆλον ἐκ τῶν ἐπεξηγηματικῶς ἐπιφερομένων (15 κέ.) μετὰ δ᾽ οἴνωσιν καὶ συμπεριφορὰν

130 A (318, 2 κέ.) ὥσπερ ὁ φήσας μηδὲν γράφειν παραθαλασσίοις περὶ ὀδόντων ἐδίδαξε τὴν χρείαν, οὕτω καὶ φιλολόγοις φαίη τις ἂν μὴ γράφειν περὶ γυμνασίων.

Τὸ ὀδόντων πλημμελές· ὁ Hercher μεταγράψας τὸ χωρ. ἐξ ἰδίας διορθ. ἐξέδ. περὶ λουτρῶν (διδάξειν γὰρ τὴν χρείαν), Wytt. διδάξαι γὰρ τὴν χρείαν οὕτω κτλ.· ὁ Βερναρδ. εἰκ. περὶ τριοδόντων. Ἴσως γραπτέον: μηδὲν γράφειν παραθαλασσίοις περὶ ἁλῶν αὐτὴν ἐδίδαξε τὴν χρείαν οὕτω κτλ.· Πρб. 363 E διὸ τήν τε θάλασσαν οἱ ἱερεῖς (τῶν Αἰγυπτίων) ἀφοσιοῦνται καὶ τὸν ἅλα Τυφῶνος ἀφρὸν καλοῦσι... ἐπὶ τραπέζης ἅλα μὴ προστίθεσθαι καὶ κυβερνήτας οὐ προσαγόρευουσιν, ὅτι χρῶνται θαλάττῃ καὶ τὸν βίον ἀπὸ τῆς θαλάττης ἔχουσιν.

685 F οἶμαι δὲ καὶ τὴν Ἀφροδίτην ἁλιγενῆ τοὺς ποιητὰς προσαγορεύειν... ὡς ἀπὸ θαλάττης ἐχούσης τὴν γένεσιν. εἰς τὸ τῶν ἁλῶν γόνιμον αἰνιττομένους. 854 C αἱ Μενάνδρου κωμῳδίαι ἀφθόνων ἁλῶν καὶ ἱερῶν μετέχουσιν, ὥσπερ ἐξ ἐκείνης γεγονότων τῆς θαλάττης, ἐξ ὧν Ἀφροδίτη γέγονεν. Ἀθήν. 9. 366 B καὶ ἅλας δὲ ἡδυσμένους ὁρῶ ἐν ἄλλαις παροψίσιν. Ἀνηδύντων δὲ ἁλῶν πλήρεις οἱ κυνικοί, παρ᾽ οἷς κατὰ τὸν Ἀντιφάνην, λέγει δ᾽ ἐν Κωρύκῳ τις ἄλλος κύων τῶν θαλαττίων δ᾽ ἀεὶ ὄψων ἓν ἔχομεν, διὰ τέλους δὲ τοῦθ᾽, ἅλας κτλ. Συνεσ. Ἐπιστ. 147 μὴ λόγον ἄλλως οἰηθῇς, τὸ μηδὲ μέχρις ἁλῶν τοὺς δεῦρο κεχρῆσθαι θαλάττῃ. Ἂν ἡ εἰκασία μου περὶ ἁλῶν δὲν εἶναι ἐσφαλμένη, τὸ ἀνέκδοτον παραθαλασσίοις μὴ γράφειν περὶ ἁλῶν ἴσον δύναται τῷ παραλίοις μὴ γράφειν περὶ ἁλῶν· διότι θάλασσα καὶ ἅλς εἶναι ταυτόσημα. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ὁ Πλούτ. λέγει φιλολόγοις... μὴ γράφειν περὶ λόγου, τ. ἔ. περὶ γυμνασίων διὰ τοῦ λόγου περαινομένων.

130 B (318, 11 κέ.) ὅτι μὲν γὰρ ἰσχὺν δίδωσι τὸ πνεῦμα, δηλοῦσιν οἱ ἀλεῖπται, τοὺς ἀθλητὰς κελεύοντες ἀντερείδειν ταῖς τρίψεσι καὶ παρεγκόπτειν τείνοντας ἀεὶ τὰ πλασσόμενα μέρη καὶ ψηλαφώμενα τοῦ σώματος.

παρεγκόπτειν] Οὕτως οἱ κώδ. (ὁ Α ἐν τῇ ῴᾳ παρακάμπτειν. Turn. παρακαλύπτειν). Ἀντ' αὐτοῦ ὁ Mez. εἰκ. τὸ πνεῦμα ἐπέχειν, ὁ Wytt. θέλει παρακάμπτειν, δὲν νομίζει δ' ὅμως ὅλως ἀπόβλητον καὶ τὸ παρεγκόπτειν, ὅπερ τηρεῖ αὐτός τε καὶ ὁ Hutten καὶ ὁ Hercher. ὁ Dübner ἐξέδ. παρακάμπτειν, ὁ δὲ Βερναρδ. ἐξ εἰκ. τοῦ Madv. ἐξέδ. παρεγκάπτειν.

Τὸ ὑπὸ τῶν κωδ. πάντων παραδεδομ. παρεγκόπτειν φαίνεται ὅτι εἶναι τὸ μόνον ὀρθόν. συμπληροῦν καὶ διασαφοῦν κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ Πλουτ τὸ προηγούμενον συνώνυμον ἀντερείδειν. Ὅπως αἱ τρίψεις γίνωνται καλῶς, κελεύουσιν οἱ ἀλεῖπται τοὺς ἀθλητὰς νὰ φέρωσιν εἰς τὰς τρίψεις (εἰς τὴν κατὰ τὰς τρίψεις πίεσιν, τ. ἔ. ἔρεισιν) ἀντίστασιν (ἀντέρεισιν) καὶ νὰ παρεμβάλλωσιν ὡς πρόσκομμα τείνοντες ἀεὶ τὰ πλασσόμενα καὶ ψηλαφώμενα μέρη τοῦ σώματος· τοῦτο δὲ γινόμενον διὰ τῆς καθέξεως τοῦ πνεύματος δεικνύει συνάμα καὶ τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ. Πρβ. τὸ ὑπὸ τοῦ Wytt. παρατιθέμενον παρεμφερὲς χωρ. I. 4, p. 698 (τῆς ἐκδ. αὐτοῦ) παρεγκόπτομεν ἔσθ' ὅτε τὸ πνεῦμα, κἂν τὰ μέρη τοῖς δεσμοῖς διαλαμβάνηται, χερσὶ σφόδρα πιέζομεν ἱστάμενοι (⟨ἐν⟩ιστάμενοι Wytt.) πρὸς τὴν διάδοσιν τοῦ πάθους. — Ὅτι οὔτε τὸ παρακάμπτειν οὔτε τὸ παρεγκάπτειν, ἀλλὰ τὸ παρεγκόπτειν τῶν κωδ. μόνον εὐαρμοστεῖ, πείθει ἡμᾶς καὶ ἕτερον χωρ. τῶν Ἠθ. τοῦ Πλουτ. 59 C ἀλλὰ ταὐτὰ τοῖς τῶν γυναικῶν προσκεφαλαίοις δρῶσαν (τὴν τοῦ κόλακος παρρησίαν), ἃ δοκοῦντα ταῖς κεφαλαῖς ἀντερείδειν καὶ ἀντέχειν ἐνδίδωσι καὶ ὑπείκει μᾶλλον (ἀνάλογον πρὸς τὸ προκείμενον ἀντέχειν εἶναι τὸ ἐν τῷ ἐξεταζομ. χωρ. παρεγκόπτειν)

'Ἐγκόπτων· ἐμποδίζων, διακωλύων' καὶ 'ἐγκοπήν· ἔνεδρον· ἐμπόδιον·' καὶ ἐγκόπτει· ἀνακόπτει·' Ἡσύχιος.

131 A (320, 15 κέ.) μεγάλης δὲ φλεγμονῆς καὶ σκληρᾶς γενομένης, τὸν πόνον οὐ φέρων ἀνεδέξατο τομὴν ἔξωθεν βαθεῖαν· ἡ μὲν οὖν ἄκανθα διὰ τοῦ τραύματος ἐξῃρέθη, τὸ δὲ τραῦμα χαλεπὸν γενόμενον καὶ ῥευματικὸν ἀνεῖλεν αὐτόν.

Ἀντὶ τραύματος ἀναγνωστ. ἴσως τρήματος. Ὡσαύτως καὶ 699 D ἀντὶ τρωθείσης οὐκ ἀπιθάνως ὁ Naber εἰκ. τρηθείσης· ἐν Μαρκελλ. 15 τρημάτων διώρθ. ὁ Amyot καὶ Bryan ἀντὶ τοῦ παραδεδομ. τραυμάτων· 'Τρήματα· τρυπήματα'. Ἡσύχιος.

131 C (321. 5 κέ.) ἡ δὲ θερμολουσία δίδωσι πολλὴν συγγνώμην. Οὐ γὰρ τοσοῦτον εὐτονίας ὑφαιρεῖ καὶ ῥώμης, ὅσον ὠφελεῖ πρὸς ὑγίειαν, ἐνδόσιμα τῇ πέψει καὶ μαλακὰ παρέχουσα. τοῖς δὲ τὴν πέψιν διαφεύγουσιν, ἄν γε δὴ μὴ παντάπασιν ὠμὰ καὶ μετέωρα μείνῃ, διαχύσεις ἀλύπους παρασκευάζουσα κτλ.

Ἀντὶ μαλακὰ ὁ Hercher ἐξ ἰδίας εἰκ. ἐξέδ. μαλακτικά, ὅπερ καὶ ὁ J. J. Hartman ὡς εὔστοχον ἐγκρίνει, οὐχὶ καλῶς. Πρβ. 130 C κινοῦσα μαλακῶς καὶ διαφοροῦσα πράως τὴν φωνήν.

132 C τήν τε δύναμιν τοῦ οἴνου ποιοῦντα μαλακωτέραν. αὐτ. DE ἄλλως δὲ θερμὸν ὕδωρ (ἂν) πίωμεν μετὰ τοὺς κόπους καὶ τὰς διατάσεις καὶ τὰ καύματα, χαλάσματος καὶ μαλακότητος αἰσθανόμεθα περὶ τὰ ἐντός. 134 E τῶν σιτίων ἔνια μαλακὰς ἐνδιδόντα προθυμίας καὶ διαλύοντα πράως κτλ. Ἴσως συμπληρωτ. τὸ χωρ.: ἐνδόσιμα τῇ πέψει καὶ μαλακὰ παρέχουσα ⟨τὰ σιτία⟩, τοῖς δὲ τὴν πέψιν κτλ. Πρβ. (τὸ ἀνωτέρω παρατεθὲν χωρ. 134 E), κατωτέρω (26) καὶ τὰ μὲν στερεὰ καὶ πολύτροφα τῶν σιτίων, οἷον τὰ κρεώδη κτλ. 132 A ἑτέροις σιτίοις χρῆσθαι καὶ ὄψοις κτλ.. 133 D μὴ συμφορήσαντας εἰς τὸ σῶμα τὰ σιτία... βαρύνειν τὴν πέψιν.

134 E (329. 9 κέ.) ὑφισταμένης δὲ κοιλίας οὐδὲν φάρμακον οἷα τῶν σιτίων ἔνια μαλακὰς ἐνδιδόντα προθυμίας καὶ διαλύοντα πράως κτλ. Τὸ προθυμίας πλημμελές· ἀντ' αὐτοῦ ὁ J. J. Hartman εἰκ. πέψεις ἤ τι παραπλήσιον. Πάντως γρ. παραμυθίας. Πρβ. ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (327. 21 κέ.) ἐμέτους δὲ καὶ κοιλίας καθάρσεις ὑπὸ φαρμάκων, μιαρὰ 'παραμύθια πλησμονῆς' κτλ.. 132 D τραχύτερα ποιεῖ καὶ παροξύνει (ὁ οἶνος) τὰ πεπληγμένα, παρηγορίας δεόμενα καὶ λειότητος κτλ. Θεμιστ. 22 κόλασις γὰρ οὐκ ἦν ὁ ἐξοστρακισμός, ἀλλὰ παραμυθία φθόνου καὶ κουφισμὸς κτλ. Δίων 52 οἷς (ξεναγοῖς καὶ μισθοφόροις) αἱ καθ' ἡμέραν πλησμοναὶ καὶ ἀπολαύσεις παραμυθία τῶν πόνων καὶ τῶν κινδύνων εἰσί.

134 F (329. 19 κέ.) Ἀλλὰ τούτους μὲν ἐατέον· οἱ δ' ἄγαν αὖ πάλιν ἀκριβεῖς καὶ τεταγμένας τινὰς ἐκ περιόδου κριτικὰς ἐμβάλ-

λοντες ἀσιτίας οὐκ ὀρθῶς τὴν φύσιν μὴ δεομένην διδάσκουσι δεῖσθαι συστολῆς καὶ ποιεῖν ἀναγκαίαν τὴν οὐκ ἀναγκαίαν ὑφαίρεσιν ἐν καιρῷ ζητούμενον ἔθος ἀπαιτοῦντι.

Ὕποπτον τὸ κριτικάς. Ὁ Wytt. ἐκδέχεται αὐτὸ ἀνάλογον τῷ κρίσιμος (καὶ σπανιώτερον κριτική) ἡμέρα περὶ τῶν νόσων τοῖς παρὰ τοῖς ἰατροῖς εὐχρηστοῦντι, εἰκ. δ᾽ ὅμως κάλλιον: ἐκ περιόδου κριτικῆς conversione quasi decretoria. Ἀντὶ ζητούμενον ἔθος ὁ Mez. εἰκ. διὰ μόνον ἔθος, ὅπερ δὲν ἀποδέχεται ὁ Wytt., ὑποστηρίζει δὲ τὴν παραδεδομ. γρ. ζητούμενον, παρατηρῶν quaesita consuetudo, est adscititia, ἐπείσακτος, non naturalis. Πλημμελῆ δὲ κρίνει τὴν γρ. ἐνίων ἀντιγράφ. (Venet. Pol. Jannot.) ἀπαιδευτοῦντι ἀντὶ ἀπαιτοῦν τι.— Ἐμοὶ οὐχὶ ἀπίθανον φαίνεται ὅτι τὸ παραδεδομ. κριτικὰς εἶναι πλημμελὲς καὶ ἀντ᾽ αὐτοῦ ἀναγνωστ. καθαρτικάς, ἤγουν λυσιτελεῖς πρὸς κάθαρσιν, τ. ἔ. ἀποφυγὴν τῆς πλησμονῆς καὶ θεραπείαν καὶ διατήρησιν καλῆς ὑγιείας. Τοῦτο τοὐλάχιστον δύναταί τις νὰ εἰκ. ἔκ τε τῶν συμφραζομένων τοῦ χωρίου: τὴν φύσιν μὴ δεομένην διδάσκουσι δεῖσθαι συστολῆς καὶ ποιεῖν ἀναγκαίαν τὴν οὐκ ἀναγκαίαν ὑφαίρεσιν κτλ. καὶ ἐκ τῶν λεγομένων ἔμπροσθεν ἐν τῷ 22 κεφ. ἔτι συμφανέστερον γίνεται, ὅτι πρόκειται περὶ καθάρσεων, ἤτοι καθαρτικῶν βοηθημάτων, ἐκεῖ μὲν φαρμάκων, ἐνταῦθα δὲ ἀσιτιῶν περιοδικῶν. Πρβ. (327, 21 κέ.) ἐμέτους δὲ καὶ κοιλίας καθάρσεις ὑπὸ φαρμάκων μιαρὰ 'παραμύθια πλησμονῆς'. ἄνευ μεγάλης ἀνάγκης οὐ κινητέον κτλ. (328, 21 κέ.) ἔνιοι τοῦ παντὸς διαμαρτάνουσιν... εἰς τὸ σῶμα κόκκους τινὰς Κνιδίους καὶ σκαμωνίαν καὶ δυνάμεις ἄλλας ἀσυγκράτους καὶ ἀγρίας καὶ καθαρμοῦ δεομένας μᾶλλον ἢ καθῆραι τὴν φύσιν δεομένας κτλ. Χάριν τοῦ καθαρτικὰς πρβ. 999 F τὸν οὖν ἐλεγκτικὸν λόγον ὥσπερ καθαρτικὸν ἔχων φάρμακον ὁ Σωκράτης ἀξιόπιστος ἦν κτλ.

135 C (330, 17 κέ.) πρὸς οὐδὲν γὰρ ἑαυτῷ χρήσαιτ᾽ ἄν τις ὑγιαίνοντι κρεῖττον ἢ πρὸς πολλὰς καὶ ἀφιλανθρώπους πράξεις. καὶ ἀφιλανθρώπους] 'Non ausus sum mutare, ut in omnis libris proditum: forte quid excidit. Xylander φιλανθρώπους vertendo reddidit: quod probo. Forte pro πολλὰ legendum πολιτικά.' Wytt. καὶ ὁ Dübner ἐξέδ. ἀφιλανθρώπους, ὁ δὲ

Hutt. καὶ Hercher φιλανθρώπους κατὰ τὴν μετάφρ. τοῦ Xyl. Κατὰ τὸν Βερναρδ. οἱ κώδ. παρέχουσιν καὶ οὐ φιλανθρώπους, αὐτὸς δὲ ἐξέδ. ἐξ ἰδίας διορθ. ὡς σὺ (ἀντὶ καὶ οὐ) φιλανθρώπους. Φαίνεται ὅτι ἡ ἀρχικὴ γρ. εἶναι καὶ φιλανθρώπους, ὡς ὁ Xyl. μετέφρασεν ἢ ἴσως πιθανώτερον καὶ ⟨οὐκ⟩ ἀφιλανθρώπους. Ἐπ᾽ οὐδενὶ λόγῳ δύναται νὰ θυσιασθῇ ὁ καὶ συνδέων κατὰ τὴν γνωστὴν ἐν τῷ Ἕλληνι λόγῳ χρῆσιν τὸ ἐπίθ. πολὺς πρὸς ἓν ἢ πλείονα ἐπιφερόμενα ἐπίθετα. Πρβ. Πλάτ. Φαῖδρ. 244 B αἵ τ᾽ ἐν Δωδώνῃ ἱέρειαι μανεῖσαι μὲν πολλὰ δὴ καὶ καλὰ... τὴν Ἑλλάδα εἰργάσαντο αὐτ. Συμπ. 175 E οἶμαι γάρ με παρὰ σοῦ πολλῆς καὶ καλῆς σοφίας πληρωθήσεσθαι. Ξενοφ. Ἀπομνημ. 2. 9. 6 ὁ δὲ συνειδὼς αὑτῷ πολλὰ καὶ πονηρὰ πάντ᾽ ἐποίει κτλ.. αὐτ. 3, 11. 4 θεραπαίνας πολλὰς καὶ εὐειδεῖς καὶ οὐδὲ ταύτας ἠμελημένας κτλ. (ἐνίοτε ἀντιστρόφως. οἷον Λυσί. 24. 19 συλλέγεσθαί φησιν ἀνθρώπους ὡς ἐμὲ πονηροὺς καὶ πολλοὺς κτλ. Δημοσθ. 37. 57 πολλὰ καὶ δεινὰ πέπονθας:... τόν γε δεινά σε καὶ πόλλ᾽ εἰργασμένον).

Ὡς γνωστὸν δὲ πολλάκις χάριν λιτότητος ἀντὶ καταφατικῆς ἐκφράσεως γίνεται χρῆσις τῆς ἀντιθέτου ἀρνητικῶς λαμβανομένης. Πρβ. 27 B τῆς Πηνελόπης τοῖς μνηστῆρσι προσδιαλεγομένης οὐκ ἀπανθρώπως. 141 B διελέχθη πρὸς αὐτὴν οὐκ ἀγεννῶς οὐδ᾽ ἀσυνέτως (=γενναίως καὶ συνετῶς), 136 E τῶν ἡδονῶν τὰς οὐκ ἀναγκαίας (=τὰς περιττὰς) Σοφ. Αἴ. 551 καὶ γένοι᾽ ἂν οὐ κακὸς (=ἀγαθός), καὶ πλχ. (ἰδ. χωρ. 127 C καὶ τὴν παρατήρ.). Οὕτω καὶ οὐκ ἀφιλανθρώπους· ἐν τῷ ἐξεταζομ. χωρ.=φιλανθρώπους.

138 D (338, 11 κέ.) Ἐν Βοιωτίᾳ τὴν νύμφην κατακαλύψαντες ἀσφαραγωνιᾷ στεφανοῦσιν· ἐκείνη τε γὰρ ἥδιστον ἐκ τραχυτάτης ἀκάνθης καρπὸν ἀναδίδωσιν, ἥ τε νύμφη κτλ.

ἀσφαραγωνιᾷ] Οὕτως οἱ κώδ. (ἢ ἀσπαραγωνιᾷ) καὶ ἄλλοι ἀσπαράγων ἰᾷ. Ὁ Hutt. ἐξέδ. ἀσφραγωνιᾷ, ὁ δὲ Hercher ἀσφραγία. Ὕποπτος ἡ γραφή· διότι οὐδαμοῦ ἄλλοθι ἀπαντᾷ ἡ λέξις. Τοῦ ἀσπαράγου (Ἀττ. ἀσφαράγου) παρὰ Πλουτ. μνεία γίνεται ἐν Ηθ. 553 C γεωργὸς οὐκ ἐκκόπτει τὴν ἄκανθαν, ἂν μὴ λάβῃ τὸν ἀσπάραγον (καρπόν), 663 D ἀντὶ δ᾽ ἀσπαράγου γήτεια καὶ σκολύμους παρασκευάζομεν κτλ.. Καῖσ. 17 τοῦ δειπνίζοντος αὐτὸν ἐν

Μεδιολάνῳ ξένου Οὐαλλερίου Λέοντος παραθέντος ἀσπάραγον καὶ μύρον ἀντ᾽ ἐλαίου καταχέαντος κτλ. Ἀσπάραγος δὲ εἶναι οὐ μόνον ὁ καρπὸς ἀλλὰ καὶ τὸ φυτόν, ὅπερ καὶ ἀσπαραγιὰ (ἀσφαραγιὰ) μετὰ τῆς ῥίζης καὶ τοῦ καυλοῦ λέγεται. Πρβ. Θεόφρ. Φυτ. Ἱστ. 6, 4. 2 ὁ δὲ ἀσφάραγος βαθύρριζόν τε εὖ μάλα καὶ πολύρριζον πυκναῖς ταῖς ῥίζαις... ἀναβλαστάνει δὲ ὁ καυλὸς ἐκ τῆς ἀσφαραγιᾶς τοῦ ἦρος καὶ ἐδώδιμός ἐστιν. Ἀντὶ ἀσφαραγωνιᾷ ὁ Βερναρδ. εἰκ. ἀσφαραγίᾳ. Ἐμοὶ πιθανώτερον φαίνεται ὅτι τὸ πλημμελὲς ἀσφαραγωνιᾷ προῆλθεν ἐκ παραφθορᾶς τῆς ἀρχικῆς γραφῆς ἀσφαράγῳ (ἢ ἀσπαράγῳ) ταινίᾳ στεφανοῦσιν· — ἤγουν καταλύψαντες ἀσφαράγῳ τὴν νύμφην (τ. ἔ. τὴν κεφαλὴν τῆς νύμφης) στεφανοῦσι ταινίᾳ. Πρβ. Περικλ. 28 καταβαίνοντα δ᾽ αὐτὸν (τὸν Περικλέα) ἀπὸ τοῦ βήματος αἱ μὲν ἄλλαι γυναῖκες ἐδεξιοῦντο καὶ στεφάνοις ἀνέδουν καὶ ταινίαις ὥσπερ ἀθλητὴν νικηφόρον κτλ. Πλάτ. Συμπ. 212 Ε ταινίας ἔχοντα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς πάνυ πολλάς. Λεξ. ῥητ. Bekk. Anecd. 308, 3 Ταινία, στέφανος δάφνης ἐρίῳ δεδεμένος.

139 Β (339, 24 κἑ.) Τὴν Πασιφάην ἀπιστοῦσι βοὸς ἐρασθῆναι βασιλεῖ συνοῦσαν, ἐνίας ὁρῶσαι τοὺς μὲν αὐστηροὺς καὶ σώφρονας βαρυνομένας, τοῖς δ᾽ ἐξ ἀκρασίας καὶ φιληδονίας κεκραμένοις ὥσπερ κυσὶν ἢ τράγοις ἥδιον συνούσας. Ἀντὶ κεκραμένοις κώδ. τινες παρέχουσι κρεμαμένοις, ἄλλοι δὲ κρεμαμένων. Ὁ Hercher ἐξέδ. ἐξ εἰκ. τοῦ Κοραῆ κεκρατημένοις, ἴσως ἄνευ ἀνάγκης· τὸ παραδεδομ. κεκραμένοις ἀντιδιαστελλόμενον πρὸς τὸ αὐστηροὺς ἔχει καλῶς. Πρβ. 142 Β ἂν δ᾽ ἄρα φύσει τις αὐστηρὰ καὶ ἄκρατος γένηται καὶ ἀνήδυντος, εὐγνωμονεῖν δεῖ τὸν ἄνδρα κτλ. Ἐκδέχου: τοῖς δ᾽ ἐξ ἀκρασίας (= ἀκρατείας) καὶ φιληδονίας ὥσπερ κυσὶν ἢ τράγοις κεκραμένοις (= ὥσπερ κυνῶν ἢ τράγων κρᾶσιν ἔχουσιν) ἥδιον συνούσας. Χάριν τοῦ ἀκρᾰσία = ἀκράτεια, ἀντίθ. τοῦ ἐγκράτεια, πρβ. Ἀριστοτ. Ἠθ. Νικ. 7, 4. 6 (Did. ὑποληπτέον μόνον ἀκρασίαν καὶ ἐγκράτειαν εἶναι, ἥτις ἐστὶ περὶ ταὐτὰ τῇ σωφροσύνῃ καὶ τῇ ἀκολασίᾳ, αὐτ. Ἠθ. Μεγ. 2, 6, 1 ὑπὲρ δὲ ἀκρασίας καὶ ἐγκρατείας πρῶτον ἂν δέοι εἰπεῖν κτλ., αὐτ. 2, 6, 10 πότερον δὲ ἡ ἀκρασία καὶ ὁ ἀκρατὴς ἐν ἅπασιν ἔσται...; κτλ. Πλουτ. Ἠθ.

445 B οὐ γὰρ ἂν διέφερε σωφροσύνης ἐ γ κ ρ ά τ ε ι α, καὶ ἀκολασίας ἀ κ ρ α σ ί α περὶ τὰς ἡδονὰς καὶ τὰς ἐπιθυμίας κτλ. Ἀμφότερα δὲ ἀκρασία καὶ φιληδονία ὡς ἐν τῷ ἐξεταζομ. χωρ., εὕρηνται καὶ 126 E ἐξαιρούμενοι τῆς αἰτίας τ ὴ ν ἀ κ ρ α σ ί α ν κ α ὶ φ ι λ η δ ο ν ί α ν.

150 A (367. 4 κέ.) ἡμίονος δ' ἔφη (ὁ Αἴσωπος) 'Λυδὸς ἐν ποταμῷ τῆς ὄψεως ἑαυτοῦ κατιδὼν εἰκόνα καὶ θαυμάσας τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος τοῦ σώματος ὥρμησε θεῖν ὥσπερ ἵππος ἀναχαιτίσας· εἶτα μέντοι συμφρονήσας ὡς ὄνου υἱὸς εἴη, κατέπαυσε ταχὺ τὸν δρόμον καὶ ἀφῆκε τὸ φρύαγμα καὶ τὸν θυμόν'· ὁ δὲ Χίλων λακωνίσας τῇ φωνῇ 'καὶ τύνη' ἔφη 'βραδὺς κ α ὶ τ ρ έ χ ε ι ς τ ὸ ν ἡ μ ί ο ν ο ν'· ἐκ τούτου παρῆλθε μὲν ἡ Μέλισσα κτλ. καὶ τρέχεις τὸν ἡμίονον] Οὕτω πάντες οἱ ἄλλοι κώδ., εἷς δὲ μόνον ὁ B καὶ τρέχεις ὡς ἡμίονος. Χωρίον σκοτεινὸν καὶ πιθανώτατα ἐφθαρμένον. Ὁ Mez. καὶ Reiske εἰκ. καὶ τρ. κατὰ τὸν ἡμίονον. Ὁ Wytt. οὔτε τὴν εἰκ. ταύτην οὔτε τὴν γραφ. τοῦ B ὡς ἡμίονος ἐγκρίνων, ὑποστηρίζει τὴν κοινὴν τρέχεις τὸν ἡμίονον παρατηρῶν *curris mulum*, elegander dicitur pro *curris ut mulus, imitaris currendo mulum*. Ἡ ἐκδοχὴ αὕτη ἐπεκράτησε· κατ' αὐτὴν δὲ καὶ ὁ Kaibel εἰκ. καὶ τρ. τὸν ἡμιόνου. Τί δὲ λέγων τοῦτο ὁ Χίλων πρὸς τὸν Αἴσωπον ἀμέσως μετὰ τὸν μῦθον αὐτοῦ ἐννοεῖ, ὅτι δηλαδὴ ταχέως τρέχει ἢ βραδέως, δὲν εἶναι σαφές. Ἄλλως καὶ ἴσως πιθανώτερον ἐκδέχεται καὶ πειρᾶται νὰ διορθώσῃ τὸ χωρίον ὁ Wilamowitz (Hermes 1890 σ. 213.) 'Chilon lobt den Witz, indem er ihn fortsetzt; auch für ihn ist der Bastard ἡμίονος, und Aesop der Krüppel läuft besser als er: er hat ihn mit seiner Fabel gepackt. 'κτλ.' εἰκ. δὲ: καὶ τρέχεις ⟨ὑπὲρ⟩ τὸν ἡμίονον κτλ. Παλαιογραφικῶς ἡ εἰκ. αὕτη εἶναι δυσεξήγητος· ὅσα ὁ Βερναρδ. (Τόμ. Δ' Praef. σ. XXIV κέ.) κατὰ τῆς ἐκδοχῆς λέγει, δέν μοι φαίνονται ὀρθά. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐκδοχῆς ταύτης τὸ χωρίον εὐοδοῦται, νομίζω, κάλλιστα, μικρόν τι μόνον μεταγραφόμενον ὧδε: καὶ τύνη... βραδὺς κ α τ α τ ρ έ χ ε ι ς τὸν ἡμίονον κτλ., ἤγουν ἐπεὶ συμφρονήσας (ὁ ἡμίονος) ὡς ὄνου υἱὸς εἴη κατέπαυσε ταχὺ τὸν δρόμον καὶ ἀφῆκε τὸ φρύαγμα καὶ τὸν θυμόν, (οὕτω) καὶ σὺ βραδὺς (ὤν, ὅμως) τρέχων καταλαμβάνεις αὐτὸν καὶ

λυμαίνει (= κατονειδίζεις)' ἐν ἄλλαις λέξ. τὸν νόθον Ἀλεξίδημον, ἐπεὶ συνεφρόνησε ταπεινωθεὶς ἐκ τῶν λόγων τοῦ Θαλοῦ καὶ ἀπεχώρησε, τότε καὶ σὺ ἐπιτιθέμενος γελοιοποιεῖς, οὐχὶ πρότερον. Ἡ λακωνικὴ παρατήρησις τοῦ Χίλωνος πρὸς τὸν Αἴσωπον στενῶς συναπτομένη διὰ τοῦ συνδ. καὶ ('καὶ τύνη') πρὸς τὸν προηγούμενον μῦθον αὐτοῦ, ἀναφέρεται μόνον εἰς τὸ τέλος τοῦ μύθου: κατέπαυσε ταχὺ τὸν δρόμον καὶ ἀφῆκε τὸ φρύαγμα καὶ τὸν θυμόν. Οὕτως ὁ ἔπαινος τῆς ταχύτητος τοῦ βραδέως Αἰσώπου γίνεται εἰρωνεία οὐχ ἧττον εὔστοχος τῆς εὐφυοῦς ὑπ' αὐτοῦ γελοιοποιήσεως τοῦ νόθου Ἀλεξιδήμου· ὥστε ὁ Πλούτ. γράφων τὸ χωρ. τοῦτο δὲν εἶχεν, νομίζω, ἐν νῷ τὸ Ὁμηρικὸν καὶ βραδὺς κιχάνει ὠκὺν (Ὀδ. θ. 331 Ἥφαιστος, ἐὼν βραδύς, εἷλεν Ἄρηα, ὠκύτατόν περ ἐόντα θεῶν), ὡς δέχεται ὁ Wilamowizt, ἀλλὰ παραπλήσιόν τι καὶ ἀνάλογον πρὸς τὸ παρὰ Δίωνι Κασσίῳ 48, 3 ἐν γὰρ δὴ τοῖς τοιούτοις τό τε ἀπολωλὸς πάντες ἀεὶ κατατρέχουσι, καὶ τὸ κρατῆσαν τιμῶσι.—Οὕτω διορθούμενον καὶ ἑρμηνευόμενον τὸ χωρ. εὐαρμοστεῖ κάλλιστα πρὸς τὸ καθόλου πρόσωπον τοῦ Αἰσώπου ἐν τῷ κύκλῳ τῶν Σοφῶν. Τὰ εὐφυῆ γελοῖα ἐπεισόδια, δι' ὧν ποικίλλει χωρὶς νὰ διαταράττῃ τὰς σπουδαίας συζητήσεις τῶν σοφῶν ἐπαινοῦνται ἑκάστοτε ἀλλ' οὐκ ἄνευ εἰρωνείας τινὸς ἐπιτιμητικῆς. Καὶ αὐτὸς δὲ ἑκάστοτε ἀμύνεται καλῶς (πρβ. 156 A καὶ ὁ Χίλων 'ὀρθῶς' ἔφη 'Αἴσωπος ἠμύνατο, μικρὸν ἔμπροσθεν ἐπιστομισθεὶς ὑφ' ἡμῶν). Δεξιωτάτη καὶ τοῦτο οἰκονομία ἐν τῷ Συμποσίῳ τοῦ Πλουτάρχου· παρὰ τὴν σπουδαίαν ἐπιστημονικὴν σοφίαν (τοὺς ἑπτὰ σοφοὺς) ἁμιλλᾶται ἡ πρακτικὴ λαϊκὴ (ὁ Αἴσωπος· ἴδ. καὶ Pauly-Wissowa, R. Encyclop. ἐν τῇ λ. Fabel, 12ος ἡμίτομ. στ. 1709 κέ.).

Χάριν τοῦ κατατρέχεις πρβ. 512 DE ὅταν δὲ φαίνηται τῷ ὄντι βουλόμενος μαθεῖν (ὁ πυνθανόμενος) ἐθιστέον ἐφιστάναι καὶ ποιεῖν τι διάλειμμα μεταξὺ τῆς ἐρωτήσεως καὶ τῆς ἀποκρίσεως... καὶ μὴ κατατρέχειν μηδὲ καταχωννύναι τὴν ἐρώτησιν (=μὴ τρέχοντα λυμαίνεσθαι τὴν ἐρώτησιν καὶ ἐπισκοτεῖν). Κυριολεκτεῖται τὸ ῥ. ἐπὶ πορθήσεως, δῃώσεως χώρας δι' ἐπιδρομῆς. 'Κατατρεχόντων· ληιζομένων, πορθούντων... Κατατρέχω· ἐπὶ μὲν ἐμψύχων γενικῇ... ἐπὶ δὲ ἀψύχων αἰτιατικῇ. Κατατρέχει Αἴγυπτον, ληίζεται Συρίαν... Κατέτρεχεν· ἐπόρθει, ἐληίζετο, ἐδῄου.' Σουΐδας. Πρβ. Πλουτ. Περικλ

19, Ρωμ. 24· ἀπαντᾷ δὲ καὶ αἰτιατ. προσώπου. Πρβ. Δίωνος Κάσσ. 46, 22 κακηγορῶν τε αὐτόν... καὶ κατατρέχων, ἐφ' οἷς ἄλλους ἐπαινεῖ κτλ. καὶ τὸ ἀνωτέρω τοῦ αὐτοῦ παρατεθὲν χωρ. 48, 3.

150 Β (367, 11 κέ.) ἐκ τούτου παρῆλθε μὲν ἡ Μέλισσα καὶ κατεκλίθη παρὰ τὸν Περίανδρον. ἡ δ' Εὔμητις ἐκάθισε παρὰ τὸ δειπνεῖν· καὶ ὁ Θαλῆς ἐμὲ προσαγορεύσας κτλ. παρὰ τὸ δειπνεῖν] Οὕτω πάντες οἱ κώδ. πλὴν τοῦ Ἀθώου παρέχοντος παρὰ τὸ δεῖπνον, ὅπερ ἐξέδ. ὁ Βερναρδ. καὶ πρότερον ἐξ ἰδίας εἰκ. ὁ Hercher. Ἀλλ' ἡ φρ. ἐκάθισε παρὰ τὸ δειπνεῖν (ἢ παρὰ τὸ δεῖπνον) εἶναι ἀήθης· ὅθεν ὁ Wytt. ἀντὶ παρὰ τὸ δειπνεῖν εἰκ. παρὰ τὸν Κλεόβουλον, ὁ Wilamowitz πρὸ τῶν ποδῶν ἐκείνης (ἢ παρὰ τὴν κλίνην). Ὁ Βερναρδ. διδάσκων (Τόμ. Δ'. Praef. σ. XXV) ὅτι ἡ λ. δεῖπνον εἶναι ἐν χρήσει καὶ ἐπὶ τοπικῆς ἐκδοχῆς, ὑποστηρίζει τὴν γρ. παρὰ τὸ δεῖπνον. Ἀλλὰ καὶ τούτου δοθέντος, ἀπορεῖται τίνα λόγον ἔχει ἐνταῦθα προσδιορισμὸς οἴκοθεν αὐτονόητος· ὡς καὶ οἱ κατακλιθέντες πάντες ἐκάθισε καὶ ἡ Εὔμητις εἰς τὸ δεῖπνον. Κάλλιον ἴσως εὐοδοῦται τὸ προθετόπτωτον τοῦτο συναπτόμενον πρὸς τὰ ἐπιφερόμενα ὧδε: ἡ δ' Εὔμητις ἐκάθισε· παρὰ τὸ δεῖπνον δ' (ἢ παρὰ δὲ τὸ δεῖπνον) ὁ Θαλῆς κτλ. ἤγουν παρῆλθε μὲν ἡ Μέλισσα καὶ κατεκλίθη παρὰ τὸν Περίανδρον. ἡ δ' Εὔμητις ἐκάθισε (ἐξυπάκ. παρὰ τὸν Περίανδρον). Παρὰ δὲ τὸ δεῖπνον προσαγορεύσας με ὁ Θαλῆς... εἶπε κτλ. Ἐν τοῖς συμποσίοις τῶν ἀρχαίων οἱ πολὺ νεώτεροι τὴν ἡλικίαν δὲν κατεκλίνοντο, ἀλλ' ἐκαθέζοντο παρά τινα οἰκεῖον. Πρβ. καὶ 160 D καθίσας (ὁ Γόργος, ὁ υἱὸς τοῦ Περιάνδρου) παρ' αὐτόν. Ξενοφ. Συμπ. 1, 8 Αὐτόλυκος μὲν οὖν παρὰ τὸν πατέρα ἐκαθέζετο, οἱ δὲ ἄλλοι ὥσπερ εἰκὸς κατεκλίθησαν. Ὅτι οὕτω πρέπει νὰ εὐοδωθῇ τὸ χωρ., δῆλον γίνεται καὶ ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα λεγομένων (23) τοιαῦτα μὲν ἐκεῖνοι πρὸς ἀλλήλους ἅμα δειπνοῦντες ἔπαιζον κτλ. Ἂν δὲ ἡ ἐκδοχὴ αὕτη καὶ εἰκ. εἶναι ὀρθή, τότε ἴσως μᾶλλον εὐαρμοστεῖ τὸ ὑπὸ τῶν πλείστων κωδ. παραδεδομ. παρὰ τὸ δειπνεῖν.

Ὅτι καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ δείπνου ἔθος ἦτο νὰ προσδιαλέγωνται, διδασκόμεθα καὶ ἄλλοθεν. Ἐν τῷ τοῦ Ξενοφ. Συμπ. τὴν παρὰ τὸ δεῖπνον σιωπὴν διακόπτει ὁ γελωτοποιὸς Φίλιππος (1, 11): ἐκεῖνοι μὲν οὖν σιωπῇ ἐδείπνουν... Φίλιππος δ' ὁ γελωτοποιὸς

κρούσας τὴν θύραν κτλ., ἐν δὲ τῷ Πλάτ. Συμπ. κατὰ τὸ μέσον τοῦ δείπνου, εἰσερχομένου τοῦ Σωκράτους, παρεμπίπτει μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἑστιῶντος Ἀγάθωνος οὐχὶ μακρὸς διάλογος περὶ τῆς κατακλίσεως, μεθ' ὃν ἐξακολουθεῖ τὸ δεῖπνον μέχρις οὗ καὶ ὁ Σωκράτης καὶ οἱ ἄλλοι πάντες δειπνήσαντες (175 C κέ.) ἐτράποντο πρὸς τὸν πότον κτλ.

150 E (368, 16 κέ.) 'πάνυ μὲν οὖν' ἔφη 'γλώσσης ἀνθρωπίνης συνιέντες, οὐχ ὥ σ π ε ρ δ' ο ἱ Ἕλληνες οἰόμενοι Σκυθῶν διαλέγεσθαι βέλτιον ὅμως τοὺς θεοὺς κτλ.

οὐχ ὥσπερ δ' οἱ Ἕλληνες] Αὕτη εἶναι ἡ κοινή· ὁ Reiske εἰκ. οὐχ ὥσπερ οἵδε οἱ Ἕλληνες. ἴσως ὀρθῶς σὺν τῷ Petav. κώδ. ἐξέδ. ὁ Hutten οὐχ ὥσπερ οἱ Ἕλληνες (ἢ γραπτ.: ὥσπερ νὴ Δί' Ἕλληνες?).

150 E (368, 22 κέ.) διὸ καὶ Κλεοβουλίνη πρὸς τὸν Φρύγιον αὐλὸν ἠνίξατο 'κνήμη νεκρογόνοσαιμε κερασφόρῳ οὖας ἔκρουσεν' ὥστε θαυμάζειν τὸν ὄνον εἰ παχύτατος καὶ ἀμουσότατος ὢν τἆλλα λεπτότατον καὶ μουσικώτατον ὀστέον παρέχεται'. κνήμη—ἔκρουσεν] Οὕτως ἐξέδ. ὁ Βερναρδ. Οἱ κώδ. παρέχουσι: κνήμη νεκρογόνος αἷμα (ἢ νεκρογόνοσαιμε ἢ νεβρογόνοσαιμε) κερασφόρω (ἢ κερασφόρωι) οὖας ἔκτι κρούσε ὥστε θαυμάζειν κτλ.· ἄλλοι δέ: νεβρογόνος κνήμη κερασφόρον οὖας ἦξε θαυμάζειν ἕκατι κρούσε τὸν ὄνον κτλ. (ἰδ. H Demoulin, La tradition manuscrite du Banquet des Sept Sages de Plutarque, Musée Belge, Revue de philologie classique 1904 σ. 286 καὶ 1913 σ. 65).

Χωρίον δεινῶς ἐφθαρμένον. Ὁ Wytt. εἰκ. Νεβρογόνος κνήμη κεράσβολον οὖας ἦσε ἕκατι κρούσεως· ὥστε θαυμάζειν τὸν ὄνον κτλ. Ὁ G. Hermann παρὰ Βερναρδ. νεβρόγονός με—ἔκρουσεν, ὁ Βερναρδ. νεκρὸς ὄνος με γερασφόρῳ κτλ. Ἡ γραφὴ τῶν κρειττόνων κατὰ τὸν Demoulin (ἔ. ἀ.) κωδ. εἶναι: κνήμη νεβρογόνοσαιμε κερασφόρωι οὖας ἔκτι κρούσε ὥστε θαυμάζειν κτλ. Ἐκ τῆς γραφ. ταύτης ἴσως δύναταί τις οὐχὶ ἀπιθάνως νὰ εἰκ: 'κνήμη ἁ β ρ ὸ ν ὄ ν ο ς με κερασφόρῳ οὖατ' ἔκρουσεν' ὥστε θαυμάζειν τὸν ὄνον κτλ. ἤγουν κνήμη κερασφόρῳ ὄνος ἁβρῶς ἔκρουσε τὰ ὦτά μου, τ. ἔ. Φρύγιος αὐλὸς περιπαθῶς ἔκρουσε τὰ ὦτά μου. Τὸ ἁβρὸν ἐπιρρηματικῶς = τρυφερῶς, ἁπαλῶς, τ. ἔ. περιπαθῶς· 'Ἁβρόν' παρὰ Ἡροδότῳ καλόν, αὔθαδες, σεμνόν, τρυφερόν. — Ἁβρός, λαμπρός, τρυφερός, ἁπαλός· ἐν Ἐπιγράμματι 'Ἁ β ρ ὸ ν ἐ π ι τ ρ ύ-

ζων κιθάρας ὕπερ ἕζετο τέττιξ.' Σουΐδας. Πρβ. Λουκιαν. Ἑταιρ. Διάλογ. 14, 4 αἱ μὲν γὰρ Χάριτες, ὦ Διοσκόρω, πολλαί, καὶ μάλιστα ὁπόταν ᾄδῃ καὶ ἁβρὸς εἶναι θέλῃ, ὄνος αὐτολυρίζων φασίν.

Τὸ παραδεδομ. κερασφόρῳ ἔχει καλῶς. Αὐλὸς (ἐκ τῆς κνήμης τοῦ ὄνου κατασκευαζόμενος) κερασφόρος ἦτο εἶδος αὐλοῦ καὶ κέρας καλούμενον καὶ ἔλυμος, διότι ἐν τῷ ἀριστερῷ βραχίονι εἶχε πρόσθετον κέρας· τοιοῦτος δὲ ἦτο ὁ Φρύγιος. Πρβ. Ἀθήν. 4, 185 A ἐν δὲ τῷ β' Φοίνικι ὁ αὐτὸς Ἴων φησίν· 'ἔκτυπον ἄγων βαρὺν αὐλὸν τρέχοντι ῥυθμῷ', οὕτω λέγων τῷ Φρυγίῳ· βαρὺς γὰρ οὗτος· παρ' ὃ καὶ τὸ κέρας αὐτῷ προσάπτουσιν κτλ., αὐτ. 4, 176 F τοὺς γὰρ ἐλύμους αὐλοὺς... οὐκ ἄλλους τινὰς εἶναι ἀκούομεν ἢ τοὺς Φρυγίους κτλ. 'Ἐγκεραύλης· ὁ τοῖς Φρυγίοις αὐλῶν· ἔχει γὰρ ὁ ἀριστερὸς προσκείμενον κέρας... Ἐγκεραυλῆσαι· τὸ αὐτό· προσκειμένου γὰρ κέρατος τῷ αὐλῷ ᾖδον· ὅθεν καὶ ὁ ἐγκεραύλης'. Ἡσύχιος.

Χάριν τοῦ οὔατ' ἔκρουσεν πρβ. Φιλοστρ. Βί. Σοφιστ. 1, 25. 7 ἵππων μ', ἔφη (ὁ Ἡρώδης), ὠκυπόδων ἀμφὶ κτύπος οὔατα βάλλει, ἐνδεικνύμενος δὴ τὸ ἐπίκροτον καὶ ὑψηχὲς τῶν λόγων.

152 E (373, 12 κἑ.) Καὶ ὁ Χίλων ὑπολαβὼν ἔφη 'διὰ τοῦτό τοι μᾶλλον ἀφεκτέον αὐτοῦ'. πάλιν δ' ὁ Αἴσωπος 'καὶ μήν' ἔφη 'Θαλῆς ἔδοξεν εἰπεῖν ὅτι τάχιστα γηράσει'.

Τίς εἶναι ὁ νοῦς τοῦ λόγου τούτου τοῦ Αἰσώπου καὶ ἡ σχέσις πρὸς τὰ προηγούμενα, δὲν εἶναι φανερόν. Ὁ Wytt. εἰκάζει ὅτι ἴσως ἀναφέρεται εἰς τὴν ἔμπροσθεν (372, 2 κἑ.) ἐκφρασθεῖσαν γνώμην τοῦ Θαλοῦ. Ἴσως συμπληρωτέον τὸ χωρ. ὧδε: 'καὶ μὴν ⟨εὖγ'⟩' ἔφη 'Θαλῆς ἔδοξεν εἰπεῖν ὅτι ⟨ἄριστον ὅ,τι⟩ τάχιστα γηράσκειν'. Λέγει δ' ἴσως τοῦτο ἐπὶ τὸ ἀστειότερον ὁ Αἴσωπος ἕνεκα τῆς ὁμοιότητος τοῦ μεθύειν πρὸς τὸ γῆρας. Πρβ. 652 F μάλιστα, ὡς εἰρήκαμεν, ἐοίκασι τοῖς πρεσβύταις οἱ μεθύοντες· διὸ καὶ πρωϊαίτατα γηρῶσιν οἱ φίλοινοι.

154 EF (378, 16 κἑ.) ἕκτος δὲ Πιττακός, ὅπου τοῖς πονηροῖς οὐκ ἔξεστιν ἄρχειν καὶ τοῖς ἀγαθοῖς οὐκ ἔξεστι μὴ ἄρχειν· μετατραπεὶς δ' ὁ Χίλων ἀπεφήνατο κτλ. Ἀντὶ τοῦ ὑπόπτου μετατραπείς, ὅπερ ἐλλείπει παρὰ τῷ Στοβαίῳ, ὁ Wytt. εἰκ. μετὰ τούτους, ὁ J. J. Hartman μεταστραφείς. Ἴσως κάλλιον εὐδοξοῦ-

ται συναπτόμενον πρὸς τὰ προηγούμενα: οὐκ ἔξεστι μὴ ἄρχειν ⟨μὴ⟩ μετατραπεῖσιν· ὁ δὲ Χίλων ἀπεφήνατο κτλ. ἤγουν μὴ μεταβαλοῦσι τρόπους τοῖς μὲν ἀγαθοῖς (ἐξ ἀγαθῶν) εἰς πονηρούς, τοῖς δὲ πονηροῖς τἀνάπαλιν. Πρβ. Ἡρόδ. 7, 18 ἐγὼ μὲν καὶ αὐτὸς τράπομαι καὶ τὴν γνώμην μετατίθεμαι. Θουκ. 4, 106 οἱ δὲ πολλοὶ (τῶν Ἀμφιπολιτῶν) ἀκούσαντες ἀλλοιότεροι ἐγένοντο τὰς γνώμας... ...ἐπειδὴ καὶ τὸ πλῆθος ἑώρων τετραμμένον κτλ.

156 Ε (383, 11 κέ.) ἐπεὶ τάς γε προπόσεις αὐτάς' ἔφη 'πυνθάνομαι λέγειν τοῖς παλαιοῖς, ἔνδεινον, ὡς Ὅμηρος ἔφη, καὶ μετρητὸν ἑκάστου πίνοντος κτλ. Πρὸ τοῦ παρατεθέντος τούτου χωρ. μετὰ τὰς λέξ. (11) διαλέγεσθαι δυναμένοις ἐν πᾶσι τοῖς κώδ. φέρονται ἐκ τῆς τοῦ Ὁμηρ. Ἰλιάδ. Δ 261 κέ. τάδε: εἴπερ γάρ τ' ἄλλοι γε κάρη κομόωντες Ἀχαιοὶ | Δαιτρὸν πίνωσιν, σὸν δὲ πλεῖον δέπας αἰεὶ | Ἕστηκεν... κτλ. Οἱ Ὁμηρ. οὗτοι στ. ἐσημειώθησαν ἐν τῇ ᾤᾳ, ὡς πιθανώτατα ὁ Mez ᾔκασε, συνεπινεύοντα καὶ τὸν Wytt. ἔχων, ὑπὸ ἀναγνώστου τινὸς χάριν τοῦ δαιτρὸν πίνωσιν, εἰς ὃ ἀναφέρεται τὸ τοῦ Πλουτ.: 'δαιτρόν,, ὡς ὁ Ὅμηρος ἔφη... ἑκάστου πίνοντος, εἶτα δὲ παρενεβλήθησαν εἰς τὸ κείμενον· διὰ τοῦτο τὸ παραδεδομ. ἔνδεινον διορθ. ὁ Mez. εἰς δαιτρόν· ὁ Wytt. εἰκ. ὅτι τὸ χωρ. ὅλον πρέπει νὰ μεταγραφῇ ὧδέ πως: ἐπὶ δὲ ταῖς προπόσεσιν αὐταῖς, ἔφη, πυνθάνομαι λέγειν τοῖς παλαιοῖς ἐν ἔθει εἶναι (ἢ τοὺς παλαιοὺς εἰωθέναι)· καὶ δαιτρὸν τὸν οἶνον Ὅμηρος ἔφη, ὡς κρέως μερίδας, μετρητὸν ἑκάστου πίνοντος καὶ μεταδιδόντος αὖ τῷ πλησίον· ὁ Hutten καὶ ὁ Dübner τηροῦσι τὴν παραδεδομ. γραφ. ἐπεί τάς τε (Dübner τάς γε) προπόσεις αὐτὰς—ἔνδεινον κτλ.

Ὁ Hercher καὶ ὁ Βερναρδ. ὀρθῶς παρέλιπον τοὺς Ὁμηρ. στίχους ἐν ταῖς ἐκδόσεσιν αὐτῶν, καὶ ὁ μὲν Hercher ἐξ ἰδίας διορθ. ἐξέδ.: ἐπεὶ τάς γε προπόσεις' ἔφη 'λιτὰς (ἀντὶ αὐτὰς) πυνθάνομαι πίνειν τοὺς παλαιοὺς (ἀντὶ λέγειν τοῖς παλαιοῖς), 'δαιτρόν', ὡς Ὅμηρος ἔφη, καὶ μετρητὸν ἑκάστου πίνοντος κτλ., ὁ δὲ Βερναρδ. ὡσαύτως ἐξ ἰδίας διορθ. ἐξέδ.: ἐπεὶ τάς γε προπόσεις αὐτάς ' ἔφη 'πυνθάνομαι λέγειν τοῖς παλαιοῖς ἐνδεῖν ⟨'δαιτρόν'⟩, ὡς Ὅμηρος ἔφη, καὶ μετρητὸν ἑκάστου πίνοντος κτλ. Εἰ καὶ ἡ συμπλήρωσις

ἐνδεῖν ⟨δαιτρὸν⟩ εἶναι εὔστοχος. οὐδὲν ἧττον ὅμως τὸ χωρ. παραμένει καὶ οὕτως ἀδιανόητον· πῶς συντάσσει καὶ ἐκδέχεται αὐτὸ ὁ Βερναρδ., εἶναι ἄγνωστον. Ἴσως εὐοδοῦται τὸ χωρ. ἀναγινωσκόμενον ὧδε: ἐπεὶ τάς γε προπόσεις αὐτὰς ἔφη 'πυνθάνομαι λέγειν (ἢ ⟨μόνον οὐ⟩ λέγειν) τοῖς παλαιοῖς ἐνδεῖν ⟨οἴνου⟩, 'δαιτρόν'. ὡς Ὅμηρος ἔφη, καὶ μετρητὸν ἑκάστου πίνοντος κτλ., ἤγουν πυνθάνομαι (παρὰ τῶν εἰδότων ταῦτα) τ. ἔ. τῶν γραμματικῶν αὐτὰς τὰς προπόσεις (τῶν παλαιῶν) λέγειν(=ὁμολογεῖν. δηλοῦν), ὅτι ἔνδεια οἴνου τοῖς παλαιοῖς ἦν. δαιτρόν, ὡς Ὅμηρος ἔφη, καὶ μετρητὸν ἑκάστου πίνοντος κτλ.

Δεινῶς ἐφθαρμένα καὶ δυσπαραμύθητα εἶναι καὶ τὰ ἐφεξῆς ἐπιφερόμενα: 156 E (383. 13 κ. ἑ.) μετρητὸν ἑκάστου πίνοντος. εἶτα. ὥσπερ Αἴας μερίδας μεταδιδόντος αὖ τῷ πλησίον.

Τὸ μεταδιδόντος αὖ τῷ πλ. ἐκ διορθ. τοῦ Wytt., οἱ κώδ. μεταδιδόντας αὐτῷ (ἢ μεταδιδόντα τῷ. ἰδ. Demoulin ἔ. ἀ. σ. 287). Τί σημαίνει τὸ ὥσπερ Αἴας μερίδας (αἴας μερίδος Βερναρδ.) μεταδιδόντος, οὐδαμοῦ ἐκ τοῦ Ὁμήρου διδασκόμεθα. Ὁ Wytt. εἰκ. ὡς κρέως μερίδας, ὁ Haupt ὥσπερ λείας κτλ. Ἐμοὶ πιθανώτατον φαίνεται ὅτι ὁ Πλούτ. ἔγραφε: μετρητὸν ἑκάστου πίνοντος, εἶθ' ὥσπερ κρεοδαισίας εἰς μερίδας μεταδιδόντος αὖ τῷ πλησίον. Πρβ. 643 A ἡ δ' εἰς μερίδας αὕτη κρεοδαισία τὴν κοινωνίαν ἀναιροῦσα. πολλὰ δεῖπνα ποιεῖ...... Ὅταν ὥσπερ ἀπὸ κρεοπωλικῆς τραπέζης σταθμῷ λαβὼν ἕκαστος μοῖραν ἑαυτῷ πρόθηται κτλ.· αὐτ D τὰς δ' Ὁμηρικὰς ἐκείνας δαῖτας οὐ χρὴ μεταφέρειν ἐκ τῶν στρατιωτικῶν καὶ παρεμβολικῶν ἐνταῦθα δείπνων. . . τὰ μὲν οὖν Ὁμήρου δεῖπνα χαίρειν ἐῶμεν κτλ.· Ἀθήν. 1. 12 C καὶ τῶν κρεῶν δὲ μοῖραι ἐνέμοντο· ὅθεν εἴσας φησὶ τὰς δαῖτας ἀπὸ τῆς ἰσότητος· τὰ γὰρ δεῖπνα δαῖτας ἔλεγον ἀπὸ τοῦ δατεῖσθαι (=Πλουτ. Ἠθ. 644 B) οὐ μόνον τῶν κρεῶν διανεμομένων ἀλλὰ καὶ τοῦ οἴνου αὐτ. E., αὐτ. 10. 425 C Ἑλλησπόντιοι δ' ἐπεγχύτην ὀνομάζουσι τὸν οἰνοχόον καὶ τὴν κρεανομίαν κρεωδαισίαν (ἔκδ. Kaibel).

157 B C (384. 21 κέ.) ἢ γὰρ οὐχ ὁρᾷς' εἶπεν 'ὦ Χερσία καὶ τοὺς μικροὺς νῦν μὲν εἰς μικρὰ κομιδῇ συστέλλοντας ἑαυτοὺς ὡς στρογγύλως καὶ λακωνικῶς βιωσομένους. νῦν δέ. εἰ μὴ τὰ πάντων

ἔχουσιν ἰδιωτῶν ἅμα καὶ βασιλέων ὑπ᾽ ἐνδείας ἀπολεῖσθαι νομίζοντας;᾽ Ἀντὶ τοῦ πλημμελοῦς μικροὺς ὁ Mez. εἰκ. πονηρούς, ὁ Wytt. μωρούς, ὁ Hercher ἐξ ἰδίας διορθ. ἐξέδ. φαύλους, ὅπερ Wilamowitz ἀποδοκιμάζων εἰκ. πολλούς, ἐλεγχόμενον καὶ τοῦτο ὑπὸ τοῦ Βερναρδ. (Τόμ. Δ' Praef. σ. XXXV κἑ.) ὡς ἄστοχον.

Μετὰ τὴν εἰκόνα τοῦ Αἰσωπείου κυνὸς ὁ Πλούτ. ἐν νῷ ἔχει οὐχὶ τοὺς ἀνοήτους καὶ φαύλους ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς σοφούς, ὡς ἀνωτέρω (6 τοὺς φαύλους καὶ 13 ἄνθρωπον ἀνόητον καὶ φαῦλον) εἶπεν, ἀλλ᾽ ὡρισμένην κατηγορίαν ἀνθρώπων φιλαργύρων, ὧν αἱ χρεῖαι ἄλλοτε ἄλλαι εἶναι μεταβαλλόμεναι πρὸς τὰς ἐπιθυμίας καὶ τὰς τύχας· ὥστε ἴσως γραπτέον γλίσχρους. Πρβ. Θεμιστ. 5 Σύντονον δὲ αὐτὸν γεγονέναι χρηματιστὴν οἱ μὲν τινές φασι δι᾽ ἐλευθεριότητα· καὶ γὰρ φιλοθύτην ὄντα καὶ λαμπρὸν ἐν ταῖς περὶ τοὺς ξένους δαπάναις ἀφθόνου δεῖσθαι χορηγίας· οἱ δὲ τοὐναντίον γλισχρότητα πολλὴν καὶ μικρολογίαν κατηγοροῦσιν. Ἠθ. 125 E οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μικρολογία καὶ γλισχρότης ἐνίους ἀναγκάζει πιέζοντας οἴκοι τὰς ἐπιθυμίας καὶ κατισχναίνοντας ἐμπίπλασθαι παρ᾽ ἑτέροις τῶν πολυτελῶν . . . ἐφόδιον τῆς ἀπληστίας τὴν ἀπεψίαν ἔχοντες. Πλάτ. Πολιτ. 8, 553 C ταπεινωθεὶς ὑπὸ πενίας (ὁ τιμοκρατικὸς) πρὸς χρηματισμὸν τραπόμενος γλίσχρως καὶ κατὰ μικρὸν φειδόμενος καὶ ἐργαζόμενος χρήματα ξυλλέγεται. Ἀριστοτ. Ἠθ. Νικ. 4, 3, 38 (Didot) πολλοὶ γὰρ τρόποι δοκοῦσι τῆς ἀνελευθερίας εἶναι· ἐν δυσὶ γὰρ οὖσα, τῇ τ᾽ ἐλλείψει τῆς δόσεως καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῆς λήψεως, οὐ πᾶσιν ὁλόκληρος παραγίγνεται, ἀλλ᾽ ἐνίοτε χωρίζεται, καὶ οἱ μὲν τῇ λήψει ὑπερβάλλουσιν, οἱ δὲ τῇ δόσει ἐλλείπουσιν· οἱ μὲν γὰρ ἐν ταῖς τοιαύταις προσηγορίαις οἷον φειδωλοὶ γλίσχροι κύμβικες πάντες τῇ δόσει ἐλλείπουσι . . οἱ δ᾽ αὖ κατὰ τὴν λῆψιν ὑπερβάλλουσι τῷ πανταχόθεν λαμβάνειν καὶ πᾶν κτλ. Ἔτι δὲ ἀντὶ ἔχουσιν ἴσως γραπτ. ἕξουσιν ὡς ἀπαιτεῖ ὁ μέλλων ἐν τοῖς ἐπιφερομένοις ἀπολεῖσθαι

157 E (385, 23 κἑ.) ἐκεῖνος γάρ ἐστιν (ὁ Ἡσίοδος) ὁ πρῶτος Ἐπιμενίδῃ σπέρματα τῆς τροφῆς ταύτης παρασχὼν καὶ ζητεῖν ὁ διδάξας ᾿ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ᾽ ὄνειαρ᾽.

καὶ ζητεῖν ὁ διδάξας] Οὕτω πάντες οἱ κώδ. καὶ οἱ ἐκδόται· ὁ Βερναρδ. ἐξ ἰδίας διορθ. ἐξέδ. καὶ ὁ ζητεῖν διδάξας κτλ., ὅπερ

ἐλέγχων ὁ Wilamowitz. προτείνει: [καὶ] ζητεῖν [ὁ] διδάξας (ἴδ. καὶ Βερναρδ. Τόμ. Δ' Praef. σ. XXXVI). Ἡ παραδεδομ. γραφὴ ἔχει καλῶς. Δὲν εἶναι σπανία ἡ χρῆσις, καθ' ἣν ἐνάρθρου μετοχῆς οὐσιαστικοῦ τόπον ἐπεχούσης τὸ ἀντικείμενον προηγεῖται, ὡς ἐν τῷ προκειμένῳ χωρ., ζητεῖν ὁ διδάξας ἀντὶ ὁ ζητεῖν διδάξας. Πρβ. Πλάτ. Ἀπολ. πλείους ἔσονται ὑμᾶς οἱ ἐλέγχοντες. Ξενοφ. Ἀπομν. 1, 6, 13 τήν τε γὰρ ὥραν ἐὰν μέν τις ἀργυρίου πωλῇ τῷ βουλομένῳ, πόρνον αὐτὸν ἀποκαλοῦσιν... καὶ τὴν σοφίαν ὡσαύτως τοὺς μὲν ἀργυρίου τῷ βουλομένῳ πωλοῦντας σοφιστὰς [ὥσπερ πόρνους] ἀποκαλοῦσιν κτλ.. Σοφ. Ο. Τ. 139 ὅστις γὰρ ἦν ἐκεῖνον ὁ κτανών. Εὐρ. Ὀρ. 413 οὐ δεινὰ πάσχειν δεινὰ τοὺς εἰργασμένους. αὐτ. Ἴων 324 τάλαινά σ' ἡ τεκοῦσα καὶ πλχ. (ἴδ. καὶ Kühner, Ausführl. Gramm.[3] II Teil, 1 § 464, 2).

157 F (386, 6 κἑ.) τὰ δ' ἄλιμα ταῦτα καὶ ἄδιψα φάρμακα μᾶλλον ἢ σιτία πυνθάνομαι, καὶ μέλι καὶ τυρόν τινα βαρβαρικὸν δέχεσθαι καὶ σπέρματα πάμπολλα τῶν οὐκ εὐπορίστων. πῶς οὖν οὐκ ἐν τῷ Ἡσιόδῳ τὸ πηδάλιον ὑπὲρ καπνοῦ κείμενον 'ἔργα βοῶν δ' ἀπόλοιτο καὶ ἡμιόνων ταλαεργῶν', εἰ τοσαύτης δεήσει παρασκευῆς;

πῶς οὖν οὐκ ἐν τῷ Ἡσιόδῳ] Οὕτως οἱ κώδ. πλημμελῶς. Ὁ Xyl. εἰκ. πῶς οὖν οὐ σὺν τῷ Ἡσ., ὁ Mez. πῶς οὖν οὐκ ⟨ἂν⟩ ἐν τῷ Ἡσ., ὁ Wytt. πῶς οὖν ἂν τῷ Ἡσιόδῳ - ἔργα βοῶν τ' ἀπόλοιτο (ἀντὶ δ' ἀπόλ.) κτλ.. ὁ Dübner ἐξ ἰδίας διορθ. ἐξέδωκ. πῶς οὖν οὐκ εὖ τῷ Ἡσιόδῳ - ἔργα βοῶν τ' ἀπόλοιτο (τοῦτο σὺν τῷ Wytt.) κτλ.. ὁ δὲ Hercher πῶς οὖν οὐκ ἂν (ἐκ διορθ. τοῦ Pflugk) τῷ Ἡσιόδῳ τὸ πηδάλιον ⟨μέν. ἐξ ἰδίας συμπληρ.⟩ ὑπὲρ καπνοῦ κείμενον. ἔργα βοῶν δ' (ὡς οἱ κώδ.) ἀπόλοιτο - εἰ τοσαύτης δεήσειε (κώδ. δεήσει) παρασκευῆς: κτλ.. ἀκολουθεῖ δ' αὐτῷ καὶ ὁ Βερναρδ. πλὴν ὅτι ἐξέδ. τὸ τῶν κωδ. δεήσει. Ὁ Wilamowitz ὀρθῶς ἀπαιτεῖ νὰ ἐξαλειφθῇ ἡ ὑποστιγμὴ μετὰ τὸ ῥ. πυνθάνομαι, τὰ δ' ἄλλα θέλει: πῶς οὖν οὐκ ἂν τῷ Ἡσιόδῳ (σὺν τῷ Mez. - Pflugk) καὶ ἔργα βοῶν τ' ἀπόλοιτο (σὺν τῷ Wytt.)

Μόνη ἡ εἰκ. τοῦ Wytt. ἐκποδὼν ποιοῦσα τὸ ἀρνητ. οὐκ συνάδει πρὸς τὸν ἀπαιτούμενον νοῦν τοῦ χωρ., ὅστις εἶναι: ἂν τὰ ἄλιμα καὶ ἄδιψα σιτία τοῦ Ἐπιμενίδου χρήζωσι τοσαύτης, ὡς πυνθάνομαι,

παρασκευῆς, (τότε πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ τὸ τοῦ Ἡσιόδου. τ. ἔ. νὰ ἐγκαταλειφθῶσιν εἰς ἀχρηστίαν (Ἡσιόδ. ΕΗ. 44 εἰς ἐνιαυτὸν... ἀργὸν ἐόντα κτλ.) τὸ πηδάλιον καὶ τὰ ἔργα τῶν βοῶν καὶ ἡμιόνων; Ἡ τροφὴ ἄρα τοῦ Ἐπιμενίδου δὲν συνᾴδει πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ τὰ ἔπη τοῦ Ἡσιόδου· τοῦτο δὲ καὶ θέλει νὰ καταδείξῃ ὁ Περίανδρος (πρβ. ἀνωτέρω 2 οἴει γὰρ' ὁ Περίανδρος εἶπε 'τὸν Ἡσίοδον ἐννοῆσαί τι τοιοῦτον...; καὶ 387. 1 ἀλλ' Ἡσιόδου μὲν ἐμοὶ δοκεῖ δικαιότερον Αἴσωπος αὑτὸν ἀποφαίνειν μαθητὴν ἢ Ἐπιμενίδης κτλ.) Ἡ μετὰ τοῦ ἀρνητ. οὐκ παραδεδομ. γραφὴ ἄγει εἰς τὸ ἐναντίον. ἤγουν εἰ τοσαύτης δεήσει παρασκευῆς, πῶς οὐκ ἂν... ἀπόλοιτο κτλ.:= πάντως ἂν ἀπόλοιτο· τοῦτο δ' ἐννοεῖ καὶ λέγει ὁ Ἡσίοδος· ὥστε ὁ Ἐπιμενίδης χρώμενος τῇ ἀλίμῳ τροφῇ μαθητὴν τοῦ Ἡσιόδου ἀποφαίνει ἑαυτόν. Τὰ ἔπη τοῦ Ἡσιόδ. (ΕΗ 40 κἑ.) ἔχουσιν ὧδε: νήπιοι, οὐδὲ ἴσασιν, ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντὸς | οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ. | κρύψαντες γὰρ ἔχουσι θεοὶ βίον ἀνθρώποισιν. | ῥηιδίως γάρ κεν καὶ ἐπ' ἤματι ἐργάσσαιο, ὥστέ σε κεὶς ἐνιαυτὸν ἔχειν καὶ ἀεργὸν ἐόντα. | αἶψά κε πηδάλιον μὲν ὑπὲρ καπνοῦ καταθεῖο, | ἔργα βοῶν δ' ἀπόλοιτο καὶ ἡμιόνων ταλαεργῶν. Ἡ καλὴ εἰκ. τοῦ Wytt. (τὸ αὐτὸ δὲ θέλει καὶ ὁ Kaltw.) ἄστοχος εἶναι ἄλλως, διότι τὸν ὑπὸ πάντων τῶν κωδ. τοῦ Πλουτ. παραδεδομ. σύνδ. δὲ ἀκριβῶς, ὡς καὶ ἐν τῷ Ησιοδ. χωρ. ('ἔργα βοῶν δ' ἀπόλοιτο κλτ.') κεῖται, αὐθαιρέτως μεταγράφει εἰς τε ('ἔργα βοῶν τ' ἀπόλοιτο κτλ.') Ἴσως καὶ ἄνευ τῆς μεταγραφῆς ταύτης εὐοδοῦται τὸ χωρίον ἀναγινωσκόμενον ὧδε: πῶς οὖν ⟨εἴη⟩ ἂν (ἢ: ἂν ⟨εἴη⟩) τῷ Ησιόδῳ τὸ πηδάλιον ὑπὲρ καπνοῦ' κείμενον 'ἔργα βοῶν δ' ἀπόλοιτο καὶ ἡμιόνων ταλαεργῶν', εἰ τοσαύτης δεήσει παρασκευῆς; ἤγουν εἰ τοσαύτης παρασκευῆς δεήσει (ὅσης τὰ Ἐπιμενίδου σιτία δεῖσθαι πυνθάνομαι), (τότε) πῶς ἄν, ὅπερ ὁ Ἡσίοδος βούλεται καὶ λέγει, τὸ πηδάλιον ὑπὲρ καπνοῦ κατατεθειμένον εἴη, ἔργα δὲ βοῶν καὶ ἡμιόνων ταλαεργῶν ἀπόλοιτο;

159 B (389. 19 κἑ.) ζῶν γὰρ ἀπ' οὐδενὸς τρέφεται ζῶντος, ἀλλὰ θανατοῦντες τὰ ἔμψυχα καὶ τὰ φυόμενα τῷ τρέφεσθαι καὶ αὔξεσθαι μετέχοντα τοῦ ζῆν ἀπολλύντες ἀδικοῦμεν.

Ὁ Reiske ἤκασε ζῶν γὰρ ⟨οὐδεὶς⟩ ἀπ' οὐδενὸς τρέφεται κτλ., ὅπερ ἐξέδωκεν ὁ Hercher καὶ Βερναρδ. Ἀποδοκιμάζων τοῦτο ὁ

Wilamowitz εἰκ. ⟨τὸ⟩ ζῶν· ὁ Βερναρδ. (Praef. Τόμ. Δ' σ. XLI) ἀντελέγχων ἀντὶ ζῶν εἰκ. ἡμῶν. Καλῶς ἔχει ἴσως ἡ παραδεδομ. γραφή· ὡς ὑποκείμ. τοῦ ζῶν... τρέφεται εὐκόλως ἐξυπακούεται ὁ ἄνθρωπος ἐκ τῶν ἔμπροσθεν (12) τὸν νεκρὸν (= τὸν νεκρὸν ἄνθρωπον). ἱκανῶς δ' ἐμφαίνεται καὶ ἐν τοῖς ἐπιφερομένοις: ἀλλὰ θανατοῦντες — ἀδικοῦμεν (τ. ἔ. ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι).

160 E (393. 12 κέ.) 'οὐκοῦν' ἔφη 'λεκτέον εἰς ἅπαντας, ὦ Γόργε, μᾶλλον δ' ἀκτέον ἐπὶ τοὺς νέους τούτους διθυράμβους ὑπερφθεγγόμενον ὃν ἥκεις λόγον ἡμῖν κομίζων'.

μᾶλλον δ' ἀκτέον] Οὕτως οἱ κώδ. πάντες. Χωρίον δυσχερές. Ὁ Reiske εἰκ.: μᾶλλον δὲ λεκτέον ἐστὶ τοὺς νέους τούτους διθυράμβους κτλ. Ὁ Wytt. ἐχόμενος τῆς παραδεδομ. γραφῆς μεταφράζει: Dic rem quam adfers, ad nos omnes praesentes: immo potius eam traducens ad novos illos dithyrambos (i. e. adhibens novos illos dithyrambos: vel, more Dithyramborum illorum recens iventorum) elata voce enuncia. Ὁ Dübner ἐξ ἰδίας διορθώσ. ἐξέδ.: μᾶλλον δὲ ᾀστέον, ἐπεὶ τοὺς νέους τούτους διθυράμβους ὑπερφθεγγόμενον (ὃν) ἥκεις λόγον ἡμῖν κομίζων· ὁ δὲ Hercher ἐξέδ.: μᾶλλον δ' ἐξαρκτέον τοὺς νέους κτλ. Ὁ Madv. εἰκ. μᾶλλον δὲ κρουστέον τοὺς νέους κτλ., ὁ Haupt. μᾶλλον δ' ᾀστέον τοὺς νέους κτλ. Τὴν εἰκ. ταύτην ἀποδέχεται ὡς βεβαίαν ὁ Wilamowitz., ἐπὶ τῇ βάσει δ' αὐτῆς ἐν ἐλευθερωτέρᾳ πως μεταφρ. ἀποδίδωσι τὸ χωρίον ὧδε: 'Erzähle die Geschichte oder vielmehr eigentlich müsste diese Gottesthat im Gedichte vorgetragen werden, und zwar mit volleren Tönen, als in den Dithyramben ihr Held anzuschlagen pflegt, der diese rauschende Gattung kürzlih bei uns erfunden hat (1) Ὁ Βερναρδ. (Praef. Τόμ. Δ' σ. XLIV κέ.) ἐλέγχων τήν τε εἰκ. ταύτην καὶ μετάφρ., ὑποστηρίζει τὴν παραδεδομ. γραφὴν ἐκδεχόμενος ὧδε: λεκτέον εἰς ἅπαντας τοὺς νέους τούτους διθυράμβους, μᾶλλον δ' ἅπαντας ἐπὶ τούτους ἀκτέον (ἴδ. καὶ Symbolae κτλ. σ. 58 κέ.). Ἂν ἡ παραδεδομ. γραφ. ἀκτέον ἔχῃ καλῶς, ἀντικείμενον τοῦ τε λεκτέον καὶ ἀκτέον κανονικῶς δύναται νὰ ληφθῇ

(1) Σημ. Ἡ μετάφρασις αὕτη παρελήφθη καὶ ἐν τῇ Pauly-Wissowa R. Encycl., Neue Bearbeitung, Τόμ. 2, 1 ἐν τῇ λ. Ἀρίων στ. 837).

ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ὃν ἥκεις λόγον ἡμῖν κομίζων, ἤγουν λεκτέον εἰς ἅπαντας τὸν λόγον, ὃν ἥκεις ἡμῖν κομίζων, μᾶλλον δ᾽ ᾀκτέον αὐτὸν ἐπὶ τοὺς νέους τούτους διθυράμβους ὑπερφθεγγόμενον κτλ., ὡς ὀρθῶς ὁ Wytt. ἐκδέχεται· τὸ πιθανώτερον δ᾽ ὅμως εἶναι, ὅτι πλημμελῶς τὸ χωρ. παρεδόθη καὶ ἴσως γραπτ.: λεκτέον εἰς ἅπαντας, ὦ Γόργε, μᾶλλον δ᾽ ἀλαλακτέον ἐπὶ τοῖς νέοις τούτοις διθυράμβοις ὑπερφθεγγόμενον (ἢ: ὑπέρευ φθεγγόμενον?) ὃν ἥκεις λόγον ἡμῖν κομίζων.

Τὸ ῥ. ἀλαλάζω συχνότατα ἀπαντᾷ παρὰ Πλουτ. ἔν τε τοῖς Βίοις καὶ ἐν τοῖς Ἠθικοῖς· Πρβ. Ποπλικ. 9 ἦν δ᾽ ἄρα θεῖόν τι τὸ φθεγξάμενον· εὐθύς τε γὰρ ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῖς μὲν (Ῥωμαίοις) ἀλαλάξαι παρέστη μέγα καὶ θαρραλέον, οἱ δὲ Τυρρηνοὶ περίφοβοι γενόμενοι κτλ. Ἠθ. 46 BC ὅρα γὰρ ἀληθῶς οἷόν ἐστι φιλοσόφου λέγοντος ἀπορεῖν τοὺς ἔξωθεν ὑπὸ τῶν ἔνδον βοώντων καὶ ἀλαλαζόντων πότερον αὐλοῦντος ἢ κιθαρίζοντος ἢ ὀρχουμένου τινὸς ὁ ἔπαινός ἐστι. καὶ πλχ. „Ἀλαλαγμός· ἐπινίκιος ὕμνος, ἢ εὔφημος βοή. Ἀλαλάζει· ἐπινικίως ἠχεῖ... Ἀλαλάξατε· ἀνυψώσατε τὴν φωνήν." Ἡσύχιος „Ἀλαλαγμός· ἐπινίκιος ὕμνος· ἢ φωνὴ ὑπὸ τῶν θαῤῥαλεωτέρων κατὰ τῶν δειλιώντων· ἀλαλαγμὸς οὖν ὕψωμα φωνῆς, καὶ Ἀλαλάξατε, κροτήσατε." Σουΐδας „Ἀλάλαξεν· ὀξὺ ἀνεβόησεν· ἡ γὰρ ἀλαλαγὴ κυρίως ἐπὶ τῆς τῶν πολέμων συμβολῆς γίνεται· εἶτ᾽ οὖν λέγεται καὶ ἐπὶ τῶν ἐκβακχευμάτων.

Ἐπὶ τῆς τροπικωτέρας ταύτης σημασίας ἐν τῷ προκειμένῳ χωρ. κάλλιστα εὐαρμοστεῖ ὁ ἀλαλαγμὸς ἐπὶ τῇ οὐχὶ ἄνευ θείας ἀντιλήψεως διασώσει τοῦ Ἀρίονος, ἥτις ἀποτελεῖ τρόπον τινὰ τὸ ἀντικείμενον νέων διθυράμβων τόσῳ μᾶλλον, ὅσῳ τὸ κατ᾽ ἰδίαν προσαγγελθὲν ἤδη τῷ Περιάνδρῳ τοῦτο γεγονὸς θέλει ἀφηγηθῇ εἰς ἐπήκοον πάντων ὁ Γόργος, ὡς ἤκουσεν αὐτὸ παρ᾽ αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ (394, 16 κέ. ἠκούσαμεν λόγον ἄπιστον... ἔλεγε γὰρ Ἀρίων κτλ. 396, 12 κέ. ‚ταῦθ᾽' ὁ Γόργος ἔφη ‚τοῦ Ἀρίονος εἰπόντος κτλ.').

Διθύραμβοι = γεγονότα ἄξια διθυράμβου, πρβ. 1134 E περὶ δὲ Ξενοκρίτου... ἀμφισβητεῖται εἰ παιάνων ποιητὴς γέγονεν· ἡρωϊκῶν γὰρ ὑποθέσεων πράγματα ἐχουσῶν ποιητὴν γεγονέναι φασὶν αὐτόν· διὸ καί τινας διθυράμβους καλεῖν αὐτοῦ τὰς ὑποθέσεις.

Χάριν τοῦ ὑπερφθεγγόμενον (ἢ ὑπέρευ φθεγγόμενον) πρβ. 397

Α τάχα δὴ μεμψόμεθα τὴν Πυθίαν, ὅτι Γλαύκης οὐ φθέγγεται τῆς κιθαρῳδοῦ λιγυρώτερον. Πλάτ. Φαῖδρ. 238 D τὰ νῦν γὰρ οὐκέτι πόρρω διθυράμβων φθέγγομαι.

161 F (396, 3 κέ.) οὐκ ἔστιν εἷς ὁ τῆς Δίκης ὀφθαλμός, ἀλλὰ πᾶσι τούτοις ἐπισκοπεῖ κύκλῳ ὁ θεὸς τὰ πραττόμενα περὶ γῆν τε καὶ θάλατταν.

Ὁ Wilamowitz θέλει κύκλῳ [ὁ] θεὸς καὶ ἄλλως καὶ πρὸς ἀποφυγὴν τῆς χασμῳδίας. Πιθανώτερον ἴσως γραπτ. κύκλωθεν ὁ θεός, ἤγουν πανταχόθεν.

162 E (398, 8 κέ.) γνωρίσαντες ἔτι πρόσφατον τὸν νεκρὸν ἅπαντα δεύτερα τοῦ ζητεῖν τὸν φόνον ἐποιοῦντο διὰ τὴν δόξαν τοῦ Ἡσιόδου· καὶ τοῦτο μὲν ταχέως ἔπραξαν, εὑρόντες τοὺς φονεῖς· αὐτούς τε γὰρ κατεπόντισαν ζῶντας καὶ τὴν οἰκίαν κατέσκαψαν. Ἀντὶ τοῦ ζητεῖν ὁ Κόντος (Ἀθηνᾶ 6, 183) εἰκ. μετελθεῖν. Ἀποδοκιμάζων τοῦτο ὁ Βερναρδ., ἀναγνωρίζων δ' ὅμως τὰ ὑπὸ τοῦ Κόντου παρατηρηθέντα κατὰ τοῦ παραδεδομ. ζητεῖν, διορθ. τὸ χωρ. ὧδε: ζητεῖν ⟨ΤΟΝ ἀπεργασάμενον⟩ ΤΟΝ φόνον κτλ. (ἴδ. Ἀθηνᾶ 13, 446 κέ.). Καλῶς ἔχουσα ἡ παραδεδομ. γραφὴ οὐδεμιᾶς χρήζει διορθώσεως. Πρωτίστως, ὅπερ εἰς τοιαύτας περιστάσεις ἀναγκαῖον εἶναι, πρόκειται περὶ ζητήσεως πρὸς εὕρεσιν τοῦ διαπράξαντος τὸν ἄδηλον φόνον ἑνὸς ἢ πλειόνων, μεθ' ὃ ἡ τιμωρία ἐπακολουθεῖ ὥς τι αὐτονόητον. Ζητεῖν τὸν φόνον=ζητεῖν τὰ κατὰ τὸν φόνον, τ. ἔ. ζητεῖν τοὺς φονεῖς πρὸς εὕρεσιν καὶ τιμωρίαν. Ὅτι τὸ ζητεῖν ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ πρέπει νὰ θυσιασθῇ εἶναι πρόδηλον ἐκ τοῦ ἐν τοῖς κατωτέρω ἐπιφερομένου εὑρόντες. Πρβ. Πλάτ. Νόμ. 9, 874 Α ἐὰν δὲ τεθνεὼς μὲν αὖτις φανῇ, ἄδηλος δὲ ὁ κτείνας ᾖ καὶ μὴ ἀμελῶς ζητοῦσιν ἀνεύρετος γίγνηται, τὰς μὲν προρρήσεις τὰς αὐτὰς γίγνεσθαι κτλ.. Σοφ., Ο. Τ. 255 κέ. οὐδ' εἰ γὰρ ἦν τὸ πρᾶγμα μὴ θεήλατον, | ἀκάθαρτον ὑμᾶς εἰκὸς ἦν οὕτως ἐᾶν, | ἀνδρός γ' ἀρίστου βασιλέως τ' ὀλωλότος, | ἀλλ' ἐξερευνᾶν... κἀπὶ πᾶν ἀφίξομαι, | ζητῶν τὸν αὐτόχειρα τοῦ φόνου λαβεῖν.

163 A (399, 2 κέ.) μέμνημαι δὲ καὶ παρὰ Λεσβίων ἀνδρῶν ἀκούσας σωτηρίαν τινὰ κόρης ὑπὸ δελφῖνος ἐκ θαλάττης γενέσθαι, λεγόμενον ἀκριβῶς· ἀλλ' ὁ Πιττακὸς ἐπιγιγνώσκει· δίκαιον δ' ἐστὶ περὶ τούτων διελθεῖν.

σωτηρίαν τινὰ κόρης] Οὕτως οἱ κώδ. καὶ οἱ ἄλλοι ἐκδόται πάντες. Ὁ Reiske παρετήρησεν ὅτι καὶ τὸ παραδεδομ. σωτηρίαν τινὰ κόρης εὐοδοῦται. ἀλλὰ σαφέστερον καὶ εὐχρηστότερον εἶναι τὸ σωτηρίαν τινὸς κόρης· ταύτην δὲ τὴν γραφ. ἐξέδ. ὁ Βερναρδ.. ἀλλ' εἶναι ἄδηλον. ἂν ἐξ εἰκ. τοῦ Reiske ἢ ἐκ κώδ. τινος, διότι οὐδεμία σημείωσις περὶ τούτου ὑπάρχει. Τὸ παραδεδομ. σωτηρίαν τινὰ κόρης (=συμβεβηκός τι, περίπτωσίν τινα σωτηρίας κόρης) κάλλιστα, νομίζω, ἔχει οὐδὲ πρέπει νὰ μεταγραφῇ, ὡς θέλει ὁ Reiske.

λεγόμενον ἀκριβῶς] Οὕτω σὺν τοῖς κώδ. πάντες οἱ ἐκδόται. Ὕποπτος ἡ γραφή. Ὁ Reiske εἰκ... γενέσθαι· ἐγὼ μὲν οὖν ⟨οὐκ ἔτ'⟩ ἀκριβῶς ⟨οἶδα⟩· ἀλλ' ὁ Πιττακὸς κτλ. Ὁ Wytt. γενέσθαι λεγομένην· ἀλλ' ὁ Πιττακὸς κτλ.. ὁ Βερναρδ. ἐξ ἰδίας διορθ. ἐξέδ. γενέσθαι· ἀλλ' ἐγὼ μὲν οὐκ ἀκριβῶ τἆλλα, ὁ δὲ Πιττακὸς κτλ. Ὅτι τὸ παραδεδομ. λεγόμενον δὲν πρέπει ἀβασανίστως νὰ θυσιασθῇ, ἱκανῶς ὑποδεικνύουσι τὰ ἀμέσως ἐπιφερόμενα: ἔφη τοίνυν ὁ Πιττακὸς ἔνδοξον εἶναι καὶ μνημονευόμενον ὑπὸ πολλῶν τὸν λόγον κτλ. Διὰ τοῦτο ἢ οὐδὲν μεταγραπτέον ἢ ἴσως διορθωτ. τὸ χωρ. ὧδε: μέμνημαι δὲ καὶ παρὰ Λεσβίων ἀνδρῶν ⟨λόγον⟩ ἀκούσας, σωτηρίαν τινὰ (ὡς οἱ κώδ.) κόρης ὑπὸ δελφῖνος ἐκ θαλάττης γενέσθαι, λεγόμενον ἀκριβῶς· ἀλλ' ὁ Πιττακὸς ἐπεὶ γιγνώσκει (ὡς διόρθ. ὁ Wytt ἀντὶ ἐπιγιγνώσκει. Reiske ἔτι γιγνώσκει· δίκαιος δ' ἐστὶ κτλ.) δίκαιός ἐστι (ἀντὶ δίκαιον δ' ἐστὶ) κτλ. Τὸ ἐπίρρημα ἀκριβῶς, ὅπερ ὁ Wytt. μετατίθησι μετὰ τὴν λ. γιγνώσκει καλῶς ἔχει ἐν τῇ παραδεδομ. γραφῇ λεγόμενον ἀκριβῶς, ἤγουν μέμνημαι δὲ ἀκούσας καὶ παρὰ Λεσβίων ἀνδρῶν λόγον (=διήγησιν), σωτηρίαν τινὰ κόρης ἐκ θαλάττης γενέσθαι ὑπὸ δελφῖνος, λεγόμενον (=ἱστορούμενον) δι' ἀκριβείας (περὶ τὰ καθ' ἕκαστα)· ἀλλὰ περὶ τούτων δίκαιόν ἐστι διελθεῖν τὸν Πιττακόν, ἐπεὶ (αὐτὸς) γιγνώσκει (ἐξυπάκ. ἀπὸ κοινοῦ ἐκ τῶν προηγουμ. ἀκριβῶς). Πρβ. Ἰσοκρ. Πανηγ. 43 Β Τὸν ἀκριβῶς ἐπιστάμενον λέγειν ἁπλῶς οὐκ ἂν δυνάμενον εἰπεῖν κτλ. Χάριν τοῦ παρὰ Λεσβ. ἀνδρῶν ⟨λόγον⟩ ἀκούσας... λεγόμενον πρβ. Ἡροδ. 4. 77 καίτοι τινὰ ἤδη ἤκουσα λόγον ἄλλον ὑπὸ Πελοποννησίων λεγόμενον, ὡς ὑπὸ τοῦ Σκυθέων βασιλέως κτλ., αὐτ. 4. 12 οὗτος δὲ ἄλλος ξυνὸς Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων λεγόμενος λόγος εἴρηται, αὐτ. 2. 43 Ἡρακλέος δὲ

πέρι τόνδε τὸν λόγον ἤκουσα, ὅτι εἴη τῶν δυώδεκα θεῶν. αὐτ. 2. 47 διότι τοὺς ὗς... θύουσι, ἔστι μὲν λόγος περὶ αὐτοῦ ὑπ' Αἰγυπτίων λεγόμενος, ἐμοὶ μέντοι κτλ.

Ὅτι τὸ παραδεδομ. λεγόμενον καλῶς ἔχει καὶ ἐξέπεσεν ἡ λ. λόγον ἱκανῶς πείθουσι καὶ τὰ χωρ. τοῦ Ἡροδότου καὶ τοῦ ἐξεταζομένου χωρ. τὰ συμφραζόμενα, τ. ἔ. τὸ εὐθὺς ἐπιφερόμενον: ἔνδοξον εἶναι...τὸν λόγον· ἔτι δὲ πρβλ. ἔμπροσθεν 160 E λεκτέον εἰς ἅπαντας... ὑπερφθεγγόμενον ὃν ἥκεις λόγον ἡμῖν κομίζων. 161 B ἠκούσαμεν λόγον ἄπιστον ἅπασι κτλ.. 162 BC ἄλλο τι λέγωμεν, ἔφη, ὦ Αἴσωπε· τούτῳ δὲ τῷ λόγῳ πιστευομένῳ καὶ γραφομένῳ παρ' ἡμῖν πλέον ἢ χίλια ἔτη διαγέγονεν κτλ... ἀκήκοας γὰρ ἴσως τὸν λόγον.

163 D (400, 7 κἑ.) κύματος γὰρ ἠλιβάτου περὶ τὴν νῆσον αἱρομένου, καὶ τῶν ἀνθρώπων ἀπαντῆσαι δεδιότων, μόνον θαλάττῃ ἕπεσθαι πολύποδας αὐτῷ πρὸς τὸ ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος, ὧν τοῦ μεγίστου λίθον κομίζοντος, λαβεῖν τὸν Ἔναλον καὶ ἀναθεῖναι· καὶ τοῦτον Ἔναλον καλοῦμεν.

ἀπαντῆσαι δεδιότων] Οὕτως οἱ ἄλλοι ἐκδόται· ὁ Hercher καὶ Βερναρδ. δεδιότων ἀπαντῆσαι, ἄδηλον πόθεν. Ὁ Reiske τὸ κόμμα, ὅπερ εἶναι μετὰ τὸ δεδιότων, μεταφέρων μετὰ τὴν λ. θαλάττῃ μεταφράζει τὸ χωρ. hominibus metuentibus vel ad spectandum solummodo maris aestum procedere· ὁ Wytt. εἰκάζων ὅτι τὸ χωρ. ἐλλιπὲς εἶναι συμπληροῖ ὧδε: μόνον ⟨ἐκδῆναι τῆς θαλάττης, καὶ⟩ ἕπεσθαι πολύποδας αὐτῷ κτλ.· ὁ Βερναρδ. μόνῳ ⟨θαρρήσαντι τῷ Ἐνάλῳ προσελθεῖν τῇ⟩ θαλάττῃ ἕπεσθαι κτλ.

Ὡς ὁ Πλούτ. πηγὴν ἔχων τὸν Λέσβιον Μυρσίλον (ἰδ. 984 E) κατὰ τὸν αὐτὸν σχεδὸν τρόπον ἱστορεῖ τὰ κατὰ τὸν Ἔναλον Ἀντικλείδης ὁ Ἀθηναῖος ἐν τοῖς Νόστοις παρ' Ἀθην. 11, (466 CD) 781 C καί ποτε [καὶ] κύματος ἐπιφερομένου μεγάλου συγκολυμβήσαντα αὐτὸν ἐκδῆναι ἔχοντα κύπελλον χρυσοῦ οὕτω θαυμασίου ὡς τὸν παρ' αὐτοῖς αὐτῷ παραβαλλόμενον οὐδὲν διάφορον εἶναι χαλκοῦ. Πρὸς τὸ συγκολυμβήσαντα (τῷ κύματι, τ. ἔ. διὰ κολυμβήσεως συμβαλόντα τῷ κύματι?) παρ' Ἀθην. ἀντιστοιχεῖ τὸ ἀπαντῆσαι τοῦ ἐξεταζομ. χωρ. παρὰ Πλουτ., ὅπερ ἴσως διαστικτέον καὶ ἀναγνωσθέον ὧδε: κύματος γὰρ ἠλιβάτου περὶ τὴν νῆσον αἱρομένου καὶ

τῶν ἀνθρώπων δεδιότων. ἀπαντῆσαι μόνον θαλάττῃ. ⟨συν⟩έπεσθαι ⟨δὲ⟩ πολύποδας αὐτῷ κτλ. (ἢ ἴσως: καὶ τῶν ἀνθρώπων ἀπαντῆσαι δεδιότων. ⟨ἐμπηδῆσαι⟩ μόνον θαλάττῃ. ⟨συν⟩έπεσθαι ⟨δὲ⟩ πολύποδας αὐτῷ? κτλ.).

163 D (400, 12 κέ.) καθόλου δ᾽ εἰπεῖν, εἴ τις εἰδείη διαφορὰν ἀδυνάτου καὶ ἀσυνήθους καὶ παραλόγου καὶ παραδόξου, μάλιστ᾽ ἄν, ὦ Χίλων, καὶ μήτε πιστεύων ὡς ἔτυχε μήτ᾽ ἀπιστῶν τὸ 'μηδὲν ἄγαν' ὡς σὺ προσέταξας διαφυλάττων.

καὶ-διαφυλάττων] Τοῦ δυνητικοῦ λόγου. μάλιστ' ἂν - διαφυλάττων ἐλλείπει τὸ κύριον ῥῆμα, ὁ δὲ σύνδ. καὶ ἄτοπος. Ὁ Wytt. θέλει: [καὶ] μήτε πιστεύων-διαφυλάττοι. Ἴσως πιθανώτερον ἀναγνωστ.: μάλιστ᾽ ἄν, ὦ Χίλων, χαίροι (ἀντὶ τοῦ καὶ) μήτε πιστεύων ὡς ἔτυχε μήτ᾽ ἀπιστῶν, τὸ 'μηδὲν ἄγαν'. . . διαφυλάττων. Πρβ. Ποπλικ. 15 οἷόν ἐστι τὸ λεγόμενον Ἐπιχάρμου πρὸς τὸν ἄσωτον 'Οὐ φιλάνθρωπος, τύ γ᾽ ἐσσ.' ἔχεις νόσον, χαίρεις διδοὺς' τοιοῦτον ἄν τι πρὸς Δομετιανὸν εἰπεῖν προήχθη 'Οὐκ εὐσεβὴς οὐδὲ φιλότιμος τύ γ᾽ ἐσσ.' ἔχεις νόσον, χαίρεις κατοικοδομῶν, ὥσπερ ὁ Μίδας ἐκεῖνος κτλ. Εἶναι συνήθης ὡς γνωστόν, παρά τε τοῖς ποιηταῖς καὶ πεζοῖς ἡ χρῆσις τοῦ χαίρω μετὰ μετοχῆς.

165 F (406, 3 κέ.) εἶτ᾽ ἐξαναστάντες οὐ κατεφρόνησαν (τῶν ὀνείρων) οὐδὲ κατεγέλασαν, οὐδ᾽ ᾔσθοντο ὅτι τῶν ταραξάντων οὐδὲν ἦν ἀληθινόν, ἀλλὰ σκιὰν φεύγοντες ἀπάτης οὐδὲν κακὸν ἐχούσης ὕπαρ ἐξαπατῶσιν ἑαυτοὺς καὶ δαπανῶσι καὶ ταράττουσιν εἰς ἀγύρτας καὶ γόητας ἐμπεσόντες κτλ.

δαπανῶσι] Κατὰ τὸν Matthaei δὲν ἔχει καλῶς τὸ χωρ. ἐν τῇ παραδεδομ. ἀκολουθίᾳ καὶ ὁ Xyl. μετέβαλεν αὐτὴν ἐν τῇ μεταφρ. re vera se decipiunt ac conturbant, sumptusque faciunt (τ. ἔ. ταράττουσι καὶ δαπανῶσι κτλ.)· ἀλλ᾽ ὅμως τὰ συμφραζόμενα δηλοῦσιν ὅτι δὲν πρόκειται περὶ δαπανῶν, ἀλλὰ ψυχικοῦ παθήματος καὶ ἴσως ἀναγνωστέον: ἐξαπατῶσιν ἑαυτοὺς καὶ ταπεινοῦσι καὶ ταράττουσιν, εἰς ἀγύρτας κτλ. Πρβ. τὰ ἐπιφερόμενα (13 κέ.)'ὦ βάρβαρα ἐξευρόντες Ἕλληνες κακά'. . . πηλώσεις καταβορβορώσεις, βαπτισμούς, ῥίψεις ἐπὶ πρόσωπον, αἰσχρὰς προκαθίσεις, ἀλλοκότους προσκυνήσεις κτλ.' καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (404, 12 κέ.) τὴν δεισιδαιμονίαν δὲ μηνύει καὶ τοὔνομα δόξαν ἐμπαθῆ καὶ δέους ποιητικὴν

ὑπόληψιν οὖσαν ἐκταπεινοῦντος καὶ συντρίβοντος τὸν ἄνθρωπον κτλ. Ἀπιθάνως ἀντὶ ταράττουσιν ὁ Hercher ἐξέδ. σπαθῶσιν.

166 C (407, 3 κέ.) ἔστι δὲ καὶ πρὸς τὸν δεισιδαίμονα εἰπεῖν ὅτι τὸν ὕπνον οἱ θεοὶ λήθην κακῶν ἔδοσαν ἡμῖν καὶ ἀνάπαυσιν, τί τοῦτο κολαστήριον σεαυτῷ ποιεῖς κτλ.

Τὸ τὸν ὕπνον περιέγραψεν ὁ Dübner, ὁ Βερναρδ. ἀντ' αὐτοῦ εἰκ. μόνον. Ἴσως γραπτ.: ὅτι τῶν πόνων οἱ θεοὶ λήθην ⟨καὶ⟩ κακῶν ἔδοσαν ἡμῖν κτλ.

166 E (408, 11 κέ.) πόσῳ δὲ δεινότερον οἴεσθε πάσχειν αὐτοὺς (τ. ἔ. τοὺς δούλους) ἀνεκφεύκτους ἀναποδράστους ἀναποστάτους λαμβάνοντας (δεσπότας);

Ἀντὶ ἀναποστάτους ὁ Hercher καὶ τούτῳ ἀκολουθῶν ὁ Βερναρδ. ἐξέδ. ἐξ εἰκ. τοῦ Mez. ἀνυποστάτους (ἐν Colleg. Nov. κεῖται ἀναποσπάστους). Ἀμφότερα πλημμελῆ, ὀρθὸν εἶναι μόνον τὸ παραδεδομ. ἀναποστάτους. Πρβ. Ξενοφ. Κ. Α. 2, 5, 7 τὸν γὰρ θεῶν πόλεμον οὐκ οἶδ' ἀπὸ ποίου ἂν τάχους οὔτε ὅποι ἄν τις φεύγων ἀποφύγοι (πρβ. τοῦ ἐξεταζομ. χωρ. τὸ ἀνεκφεύκτους) οὔτε εἰς ποῖον σκότος ἀποδραίη (ἀναποδράστους) οὔθ' ὅπως ἂν εἰς ἐχυρὸν χωρίον ἀποσταίη (ἀναποστάτους). Καὶ ὁ Wyttὼς μετὰ ταῦτα εἶδον ἀποδοκιμάζει τὸ ἀνυποστάτους (ὡς εἰκ. τοῦ Bryan?) ἔτι δὲ καὶ τὴν γρ. ἀναποσπάστους.

167 A (409, 5 κέ.) οὕτως ἡ κακοδαίμων δεισιδαιμονία, καὶ θεῷ τὸ μὴ παθεῖν ἐκπέφευγεν, ἀφυλάκτῳ προσδοκᾶν αὐτῇ πεποίηκε.

καὶ θεῷ τὸ μὴ παθεῖν - πεποίηκε] 'Haec est lectio Ald. Bas Xyl· Steph quacum fere omnes nostri codices consentiunt, excepto D. Venet. Codice Xylandri, Pol. Jannot. profectam illam a librario qui vulgatam corruptam nec intelligeret nec facile corrigere posset: quod vere judicavit Xylander: est autem ista τῇ περιττῇ πρὸς ἅπαν τὸ δοκοῦν δεινὸν εὐλαβείᾳ λανθάνει ἑαυτὴν ὑποβάλλουσα παντοίοις δεινοῖς. Venet· et Mez. utramque lectionem jungit. At sola retinenda est vulgata, ita quidem emendata: καὶ ὃ τῷ μὴ παθεῖν ἐκπέφευγεν, ἀφύλακτον τὸ προσδοκᾶν αὐτῇ πεποίηκε: ut et monuit et reddidit idem Xylander.' Ταῦτα ὁ Wytt. πρὸς τούτοις ση-

μειωτέον ὅτι ἀντὶ τὸ μὴ παθεῖν οἱ Mosq. 1. 2. παρέχουσι τῷ μὴ π', ὡς Xyl. καὶ Wytt. ἤκασαν· ἔτι δὲ ἀντὶ προσδοκᾶν ὁ Mosq. 2 προσδοκῶν. Ὁ Reiske εἰκ. κἂν θεόν, τὸ μὴ (ἴσως ἤθελε: τῷ μὴ) παθεῖν ἐκπέφευγεν, ἀφύλακτον τῷ προσδοκᾶν αὐτὴ ἑαυτῇ πεποίηκε. ὁ Matth. καὶ δέει τοῦ μὴ παθεῖν, ἃ πέφευγεν ἀφύλακτα (=ἄφυκτα) προσδοκᾶν αὐτῇ πεποίηκε. ὁ C. Hermann εἰ καὶ θανάτῳ τὸ μὴ παθεῖν ἐκπέφευγεν, ἀφύλακτον τὸ προσδοκᾶν αὐτῇ πεποίηκε. ὁ Dübner ἐξέδ. καὶ ὃ τῷ μὴ παθεῖν (σὺν τῷ Xyl. καὶ Wytt., ἐκπέφευγεν, ἄφυκτον (ἐξ ἰδίας εἰκ.) τῷ προσδοκᾶν αὐτῇ πεποίηκε.

Καὶ οἱ ἄλλοι δὲ ἐκδόται πάντες ἐξέδωκαν τὴν τῶν πλείστων κωδ. γραφὴν ἢ ὡς ἐν αὐτοῖς φέρεται ἢ ὡς διορθοῦται ὑπὸ τοῦ Xyl. καὶ Wytt. Πρῶτος ὁ Hercher παρέλαβεν εἰς τὴν ἔκδ. αὐτοῦ τὴν ἑτέραν τῶν ὀλίγων κωδ. γραφήν, ἣν ὡς ἀτυχῆ διασκευὴν ἢ ἐξήγησιν ὀρθῶς ὁ Xyl. καὶ ὁ Wytt. ἀνεγνώρισαν: οὕτως ἡ κακοδαίμων δεισιδαιμονία τῇ περιττῇ πρὸς ἅπαν τὸ δοκοῦν δεινὸν εὐλαβείᾳ λανθάνει ἑαυτὴν ὑποβάλλουσα παντοίοις δεινοῖς. Τὴν αὐτὴν γραφ. ἐξέδ. καὶ ὁ Βερναρδ. ἴσως μεταγνούς, ἐνῷ ἄλλοτε (Symbolae σ. 61) κακίζων αὐτήν τε καὶ τὸν Hercher ἤκ.: οὕτως ἡ κακοδαίμων δεισιδαιμονία, ⟨ἃ⟩ κακῶν τῷ μὴ παθεῖν ἐκπέφευγεν, ἀφύλακτα τῷ προσδοκᾶν αὐτῇ πεποίηκε. τ. ἔ. ἃ κακῶν διὰ τὸ μὴ παθεῖν, ἐπειδὴ οὐκ ἔπαθεν, ἐκπέφευγε κἑ. Ἐμοὶ οὐχὶ ἀπίθανον φαίνεται ὅτι ὁ Πλούτ. ἔγραψεν: οὕτως ἡ κακοδαίμων δεισιδαιμονία καὶ τοῦθ' (ἢ: καὶ τὸ θανεῖν) ὃ τὸ παθεῖν ἐκπέφευγεν, ἀφύλακτον τῷ προσδοκᾶν αὐτῇ πεποίηκε.

ἤγουν ἡ κακοδαίμων δεισιδαιμονία καὶ τοῦτο ὃ ἐκπέφευγε τὸ παθεῖν (=ἀπαθὲς γέγονε, τ. ἔ. τὸν θάνατον) τῷ προσδοκᾶν (=τῷ δεδιέναι παθεῖν) πεποίηκεν ἑαυτῇ ἀφύλακτον (=μὴ δυνάμενον φυλάξασθαι καὶ ἐκφυγεῖν τὸ παθεῖν), ἐν ἄ. λέξ. Ἡ δεισιδαιμονία καὶ τὸν ἀπαθῆ θάνατον τῷ δέει πεποίηκεν ἑαυτῇ ὑποκείμενον τῷ παθεῖν. Καὶ ἐνταῦθα δηλονότι ὁ Πλούτ. λέγει τὸ αὐτό, ὅπερ καὶ ὀλίγον ἔμπροσθεν (408, 20 κἑ.) πέρας ἐστὶ τοῦ βίου πᾶσιν ἀνθρώποις ὁ θάνατος· τῆς δὲ δεισιδαιμονίας οὐδ' οὗτος, ἀλλ' ὑπερβάλλει τοὺς ὅρους (τ. ἔ. τοῦ βίου καὶ τῶν κακῶν αὐτοῦ) ἐπέκεινα τοῦ ζῆν, μακρότερον τοῦ βίου ποιοῦσα τὸν φόβον καὶ συνάπτουσα τῷ θα-

νάτῳ κακῶν ἐπίνοιαν ἀθανάτων, καὶ ὅτε παύεται πραγμάτων, ἄρχεσθαι δοκοῦσα μὴ παυομένων κτλ.

167 D (410, 14 κέ.) οἱ μὲν (ἄθεοι) οὐχ ὁρῶσι τοὺς θεοὺς τὸ παράπαν, οἱ δὲ ὑπάρχειν νομίζουσιν· οἱ μὲν παρορῶσιν, οἱ δὲ δοξάζουσι φοβερὸν τὸ εὐμενές, καὶ τυραννικὸν τὸ πατρικὸν κτλ.

οἱ δὲ ὑπάρχειν νομίζουσιν] Οὕτως οἱ κώδ. πάντες πλὴν τοῦ D μόνου παρέχοντος: οἱ δὲ ὑπάρχειν ⟨κακοὺς⟩ νομίζουσιν (κατὰ τὸν Wytt.) ἤ: οἱ δὲ ⟨κακοὺς⟩ ὑπάρχειν νομίζ. (κατὰ τὸν Βερναρδ.). Ὁ Matthaei καὶ Hutt. ἐξέδ. τὴν κοινήν: οἱ δὲ ὑπάρχειν νομίζουσιν κτλ. ἣν ὁ Reiske διορ.: Οἱ δ' ⟨ἄλλους ἢ ἀλλοίους ἢ οὐ τοιούτους⟩ ὑπάρχειν. ὁ Matth. οἱ δ' ⟨οἵους οὐ, ἢ οὐχ οἵους χρὴ ἢ δεῖ⟩ ὑπάρχειν. ὁ Dübner ἐξ ἰδίας διορθ. ἐξέδ. οἱ δ' ὕπαρ ἰδεῖν νομίζουσιν. ὁ Hercher καὶ ὁ Βερναρδ. οἱ δὲ ⟨κακοὺς⟩ ὑπάρχειν νομίζουσιν (σὺν τῷ κώδ. D). Ἐκ τοῦ αὐτοῦ κώδ. καὶ ὁ Wytt., ὡς λέγει, παραλαβὼν ἐξέδ. τὴν γραφ. οἱ δὲ ὑπάρχειν ⟨κακοὺς⟩ νομίζουσιν κτλ.· ἀλλ' εἶτα Animadv. I, 2 σ. 294) παρατηρεῖ οὐχὶ ἀπιθάνως: 'in collocatione verborum turbasse librarios putem eamque ita ordinandam: Οἱ μὲν οὐχ ὁρῶσι τοὺς θεοὺς τὸ παράπαν, οἱ δὲ παρορῶσι· οἱ μὲν οὐδὲ ὑπάρχειν νομίζουσι, οἱ δὲ δοξάζουσι φοβερὸν τὸ εὐμενὲς κτλ.' Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ παραδεδομένῃ τῶν λέξ. ἀκολουθίᾳ εὐοδοῦται τὸ χωρίον ἴσως ἀναγινωσκόμενον ὧδε: οἱ μὲν οὐχ ὁρῶσι τοὺς θεοὺς τὸ παράπαν, οὐδ' ὑπάρχειν νομίζουσιν· οἱ δὲ παρορῶσι καὶ δοξάζουσι φοβερὸν τὸ εὐμενὲς κτλ. Οὕτως ἐν τῷ διὰ τοῦ μὲν ἐκφερομένῳ κώλῳ ὁ λόγος εἶναι περὶ τῶν ἀθέων, οὔτε βλεπόντων τοὺς θεοὺς οὔτε πιστευόντων τὴν ὕπαρξιν αὐτῶν τὸ παράπαν· ἐν δὲ τῷ ἐπιφερομένῳ διὰ τοῦ δὲ περὶ τῶν δεισιδαιμόνων, διεστραμμένως βλεπόντων τοὺς θεοὺς καὶ δοξαζόντων περὶ τῶν θεῶν. Πρβ. κατωτέρω (25) περίεστιν οὖν τοῖς μὲν ἀναισθησία καὶ ἀπιστία τῶν ὠφελούντων (=οἱ μὲν οὐχ ὁρῶσι... τὸ παράπαν οὐδ' ὑπάρχειν νομίζουσιν), τοῖς δὲ ταραχὴ καὶ φόβος πρὸς τὰ ὠφελοῦντα (=οἱ δὲ παρορῶσι καὶ δοξάζουσι φοβερὸν τὸ εὐμενὲς κτλ.). Διὰ τῆς γραφ. (τοῦ κώδ. D) οἱ δὲ ⟨κακοὺς⟩ ὑπάρχειν νομίζουσιν κτλ. καταστρέφεται ἡ λογικὴ ἀντίθεσις καὶ εἰσάγεται ἀφόρητος ταυτολογία: οἱ μὲν οὐχ ὁρῶσι τοὺς θεοὺς τὸ παράπαν=οἱ μὲν παρορῶσιν (τ. ἔ. οἱ ἄθεοι)· οἱ δὲ κακοὺς ὑπάρ-

χειν νομίζουσιν=οἱ δὲ δοξάζουσι φοβερὸν τὸ εὐμενὲς κτλ. (τ. ἔ. οἱ δεισιδαίμονες). Ὅτι πρόκειται περὶ τῆς ὑπάρξεως καθόλου τῶν θεῶν πρβ. καὶ 169 F Κιμμερίους δ' οὐδεὶς εἶπεν ἀσεβεῖς ὅτι τὸν ἥλιον οὐδ' εἶναι τὸ παράπαν νομίζουσι κτλ. Πλάτ. Νόμ. 10, 908 B ᾧ γὰρ ἂν μὴ νομίζοντι θεοὺς εἶναι τὸ παράπαν κτλ. Διὰ ταῦτα πάντα ἡ γραφή: οἱ δὲ ⟨κακοὺς⟩ ὑπάρχειν νομίζουσιν κτλ. εἶναι πάντως ἐκ τῶν οὐκ ὀλίγων ἀδεξίων διασκευῶν, ὧν πρὸς ταῖς καλαῖς γραφαῖς ὁ κῶδ. D, ὡς γνωστόν, δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένος.

167 D (410, 16 κἑ.) Οἱ δὲ δοξάζουσι φοβερὸν τὸ εὐμενὲς καὶ τυραννικὸν τὸ πατρικὸν καὶ βλαβερὸν τὸ κηδεμονικὸν καὶ τὸ ἄμικτον ἄγριον εἶναι καὶ θηριῶδες.

τὸ ἄμικτον] Αὕτη εἶναι ἡ κοινὴ ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ Steph. ἐξ ἐνίων ἀντιγράφων σὺν τῷ κώδ. D. Ἀντ' αὐτῆς οἱ πλεῖστοι κώδ. (Ald. Bas. Xyl. Harl. Colleg. Nov. A. C E F παρέχουσιν ἀμίμητον, ὁ δὲ Anon. Vulcob. Ἀμίνητον, ὅπερ ἄγει εἰς τὸ γνήσιον ἀμήνιτον, ὡς ἠκ. ὁ Mez. Reiske καὶ Wytt.· ὀρθῶς δ' ἐξέδ. ὁ Hutt. καὶ Dübner· ὁ Hercher καὶ Βερναρδ. αὖθις ἀνεκάλεσαν τὸ πλημμελὲς ἄμικτον· ὡσαύτως οὐδεμίαν πιθανότητα ἔχει τοῦ Matth. ἡ εἰκ. τὸ ἀνεπίμικτον οὐδὲ τοῦ Sallier τὸ ἄμικτον ⟨τὸ ἥμερον⟩ ἢ τὸ ⟨μὴ⟩ ἄμικτον ἢ τὸ μειλίχιον. Πρόκειται περὶ τῆς πραότητος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ θείου ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἄγριον καὶ θηριῶδες τῆς ὀργῆς, πρβ. 455 F οὕτως ὁρῶν ὑπ' ὀργῆς ἐξισταμένους μάλιστα... πάνυ δυσχεραίνων, εἰ φοβερὸς οὕτω καὶ παρακεκινηκὼς ὁρῶμαι... οὐ μόνον ἰδεῖν ἄγριος... ἀλλὰ καὶ φωνὴν κτλ. 462 F τέκνα καὶ φίλους καὶ συνήθεις ἐκβάλλομεν ὑπ' ὀργῆς· οἰκέταις δὲ καὶ πολίταις τὸν θυμὸν ὥσπερ θηρίον ἐφίεμεν. 550 F τὸ περὶ τὰς τιμωρίας θηριῶδες καὶ λάβρον ἀφαιρῶν (ὁ θεὸς) καὶ διδάσκων μὴ σὺν ὀργῇ μηδ' ὅτε μάλιστα φλέγεται κτλ. 464 C ἡμέρας πρῶτον ὀλίγας ἀοργήτους ἔγνων οἷον ἀμεθύστους καὶ ἀοίνους διαγαγεῖν... διαφυλάττων μετ' εὐφημίας ἵλεων καὶ ἀμήνιτον ἐμαυτόν... τὸ ἵλεων τοῦτο καὶ πρᾶον καὶ φιλάνθρωπον κτλ. 413 C εὐόργητος γάρ ἐστι (ὁ θεός, ὁ Ἀπόλλων) καὶ πρᾶος 'κατεκρίθη δὲ θνατοῖς ἀγανώτατος ἔμμεν' ὥς φησιν ὁ Πίνδαρος.

168 A (411, 20 κἑ.) ἀλλ' εἰ καὶ μικρότατον αὐτῷ κακόν τι συμ-

πεπτωκός ἐστιν, ἀλλὰ κάθηται πάθη χαλεπὰ καὶ μεγάλα καὶ δυσαπάλλακτα τῇ λύπῃ προσοικοδομῶν καὶ προσεμφορῶν αὐτῷ δείματα καὶ φόβους καὶ ὑποψίας καὶ ταραχάς, παντὶ θρήνῳ καὶ παντὶ στεναγμῷ καθαπτόμενος.

παντὶ θρήνῳ - καθαπτόμενος] ἐλλιπὲς τὸ χωρίον· ὁ Reiske εἰκ. καταδαπτόμενος ἢ ⟨ἑαυτοῦ⟩ καθαπτόμενος, ὁ Wytt. παντὸς θρήνῳ καὶ παντὸς στεναγμῷ καθαπτόμενος nil non cum ploratu nil non cum gemitu κτλ. Ἴσως κάλλιον συμπληρωτ.: παντὶ θρήνῳ ⟨τοῦ θείου⟩ καὶ παντὶ στεναγμῷ καθαπτόμενος. Πρβ. τὰ εὐθὺς ἐπιφερόμενα: οὔτε γὰρ ἄνθρωπον οὔτε καιρὸν οὔθ' ἑαυτὸν ἀλλὰ πάντων τὸν θεὸν αἰτιᾶται—καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (2 κέ). φοβοῦνται τοὺς θεοὺς καὶ καταφεύγουσιν ἐπὶ τοὺς θεούς, κολακεύουσι καὶ λοιδοροῦσιν, εὔχονται καὶ καταμέμφονται.

168 B (411, 25 κέ.) οὔτε γὰρ ἄνθρωπον οὔτε τύχην οὔτε καιρὸν οὔθ' ἑαυτὸν ἀλλὰ πάντων τὸν θεὸν αἰτιᾶται, κἀκεῖθεν ἐπ' αὐτὸν ἥκειν καὶ φέρεσθαι ῥεῦμα δαιμόνιον ἄτης φησί, καὶ ὡς οὐ δυστυχὴς ὢν ἀλλὰ θεομισής τις ἄνθρωπος ὑπὸ τῶν θεῶν κολάζεσθαι καὶ δίκην διδόναι καὶ πάντα πάσχειν προσηκόντως δι' αὐτὸν οἴεται· νοσῶν θ' ὁ ἄθεος ἐκλογίζεται κτλ.

δι' αὐτὸν οἴεται] Τὴν γραφ. ταύτην ἐξέδ. ὁ Wytt. σὺν τῷ κώδ. ἀντὶ τῆς κοινῆς δι' αὐτὸν τὸν νοῦν πλημμελῶς ἐχούσης. Ὁ κῶδ. τοῦ Xyl. παρέχει δι' αὐτὸν ἁπλῶς, αἱ δὲ λέξ. τὸν νοῦν φέρονται ἐν τῇ ὤᾳ ὡς διάφορος γραφή. Ὁ Reiske εἰκ. δι' αὐτῶν ⟨τὸ μῖσος ἢ τὸ μισοῦν⟩ ἢ ἁπλῶς δι' αὐτόν, ὁ Matth. ἀναγινώσκει τὸ χωρ. ὧδε: φέρεσθαι ῥεῦμα δαιμόνιον ἄτης φησί⟨ν⟩, [καὶ ὡς] οὐ δυστυχὴς ὢν —προσηκόντως δοκῶν (ἀντὶ δι' αὐτὸν) [τὸν νοῦν]· νοσῶν κτλ. Ὁ Wytt. ὑποστηρίζων τὴν γρ. τοῦ κώδ. D δι' αὐτὸν οἴεται ἀντελέγχει τὸν Eichstäd κατακρίναντα τὴν γρ. ταύτην καὶ εἰκάσαντα ἀντ' αὐτῆς δι' αὐτῶν τὸν κότον (ἰδ. Animadv. I. 2. σ. 295 κέ.). Ὅτι καὶ ἐνταῦθα πρόκειται περὶ διασκευῆς τοῦ κώδ. D εἶναι δύσκολον νὰ δισχυρισθῇ τις, εἰ καὶ πάντῃ ἀπίθανον δὲν εἶναι. Τὸ οἴεται ἐν τέλει τοῦ λόγου δὲν εἶναι περιττόν· ἀλλὰ μετὰ τὸ φησί (1) δὲν εἶναι καὶ ἀπαραίτητον. Ἴσως ἡ τῶν λοιπῶν κωδ. πάντων γρ. τὸν νοῦν εἶναι παραφθορὰ τοῦ γνησίου μόνον καὶ γραπτ.: καὶ πάντα πάσχειν προσηκόντως δι' αὐτὸν μόνον νοσῶν κτλ.

Ἐκδέχου: καὶ φησὶ πάσχειν (ὡς θεομισής τις ἄνθρωπος) προσηκόντως πάντα δι' αὐτὸν μόνον (=δι' οὐδένα ἄλλον)· τ. ἔ. τὸ δι' αὐτὸν μόνον συναπτέον στενῶς πρὸς τὸ πάντα. Καὶ παλαιογραφικῶς ἡ φθορὰ δὲν εἶναι δυσεξήγητος. Χάριν τοῦ δι' αὐτὸν πρβ. (413. 3 κέ.) ἐξαγορεύει τινὰς ἁμαρτίας αὐτοῦ καὶ πλημμελείας, ὡς τόδε φαγόντος ἢ πιόντος ἢ βαδίσαντος ὁδὸν ἣν οὐκ εἴα τὸ δαιμόνιον κτλ. Ὅτι αἱ ἀπαρεμφατ. προτάσεις ὑπὸ τῶν θεῶν κολάζεσθαι καὶ δίκην διδόναι καὶ πάντα πάσχειν δύνανται κάλλιον νὰ ἐξαρτηθῶσιν ἐκ τοῦ φησὶ ἄνευ τοῦ οἴεται, πρβ. κατωτέρω (23 κέ.) 'ἔα με' φησὶν 'ἄνθρωπε διδόναι δίκην τὸν ἀσεβῆ, τὸν ἐπάρατον, τὸν θεοῖς καὶ δαίμοσι μεμισημένον κτλ.

169 A (414, 12 κέ.) οὐ γὰρ γῆς ἀντίφραξις ἐν μέσῳ γενομένης φοβερόν, οὐδὲ δεινὸν ἐν καιρῷ περιόδων σκιᾶς πρὸς σελήνην ἀπάντησις ἀλλὰ δεινὸν τὸ τῆς δεισιδαιμονίας σκότος ἐμπεσόντος ἀνθρώπου συγχέαι καὶ τυφλῶσαι λογισμὸν ἐν πράγμασι μάλιστα λογισμοῦ δεομένοις.

Ἀντὶ ἐμπεσόντος γραπτ. ἐμπεσὸν τὸν, ὅπερ πρὸ ἐμοῦ παρετήρησεν ὁ Bywater (The Journal of Philology 1910, 204 κέ.) μετὰ ταῦτα δὲ εἶδον ὅτι ὁ Wytt. ἔχει ἤδη εἰκ. τοῦτο: 'malim ἐμπεσὸν τὸν, 'ut fere Faber et Reiskius'! Καὶ ὁ μὲν Hutt. καὶ Dübner ἐξέδ. ἐμπεσὸν τὸν ἀνθρώπου κτλ., ὁ δὲ Hercher ἐμπεσὸν ἀνθρώπου κτλ. Εἶναι ἄπορον, πῶς μεθ' ὅλα ταῦτα ὁ Βερναρδ. ἐξ ἰδίας διορθ. ἐξέδ. ἐκπεσόντος.

170 E (418, 20 κέ.) πῶς γὰρ οὐ μέλλει (ὁ δεισιδαίμων καὶ μισεῖν καὶ φοβεῖσθαι τοὺς θεούς), τὰ μέγιστα τῶν κακῶν αὐτῷ δι' ἐκείνους οἰόμενος γεγονέναι καὶ πάλιν γενήσεσθαι; μισῶν δὲ θεοὺς καὶ φοβούμενος ἐχθρός ἐστι· κἂν δέδιε καὶ προσκυνῇ καὶ θύῃ καὶ κάθηται πρὸς ἱεροῖς, οὐ θαυμαστός ἐστι.

κἂν δέδιε - οὐ θαυμαστός ἐστι] Αὕτη εἶναι ἡ κοινὴ τῶν πλείστων κωδ. γραφὴ (ὁ V^2 καὶ δέδιε, ὁ Ambr. Mosc. 2 καὶ Colleg. Nov. προσκυνεῖ καὶ θύει)· ὁ D μόνος: καίτοι προσκυνεῖ ⟨γε⟩ καὶ θύει καὶ κάθ. πρὸς ἱεροῖς ⟨καὶ⟩ οὐ θαυμαστόν ἐστι (καὶ ὁ Turn. θαυμαστόν). Ἀντὶ κἂν δέδιε ὁ Reiske εἰκ. κἂν ἀσπάζηται (ἢ προσίῃ), ὁ Wytt. ἐξέδ. κἂν δέδιε καὶ προσκυνεῖ καὶ θύει κτλ., ὁ Hutt. καίτοι προσκυνεῖ γε, καὶ θύει (σὺν τῷ κώδ. D) καὶ κάθηται

πρὸς ἱεροῖς; οὐ θαυμαστὸν (ὡς ὁ Turn.) ἐστι κτλ., ὁ Dübner ἐξ ἰδίας διορθ. κἂν δεδιὼς προσκυνῇ καὶ θύῃ καὶ καθῆται πρὸς ἱεροῖς. οὐ θαυμαστός ἐστι κτλ.. ὁ Hercher καὶ Βερναρδ. ἐξέδ. κατὰ πάντα τὴν γρ. τοῦ κώδ. D: καίτοι προσκυνεῖ γε καὶ θύει καὶ κάθ. πρὸς ἱεροῖς. καὶ οὐ θαυμαστόν ἐστι κτλ. (ἄνευ τοῦ δέδιε). Ὁ Reiske σύμφωνον ἔχων καὶ τὸν Hutt. ὕποπτον νομίζει τὸ δέδιε οὐ μόνον διότι ἀντὶ ὑποτακτικῆς κεῖται ὁριστική, ἀλλὰ καὶ διότι ὁ νοῦς τοῦ χωρ. ἀπαιτεῖ ἀσπάζηται (ἢ προσίῃ). Διὰ τοὺς αὐτοὺς ἴσως λόγους καὶ ὁ κῶδ. D ἐξήλειψε τὸ δέδιε καὶ διεσκεύασε τὸ χωρίον. Καὶ ὅμως ἡ γρ. τῶν λοιπῶν κωδ. παρέχει τὸ διανόημα τοῦ Πλουτ. πλῆρες καὶ γνήσιον, μικρόν τι διορθουμένη ἴσως: μισῶν δὲ θεοὺς καὶ φοβούμενος ἐχθρός ἐστι· καὶ αὖ δέδιε καὶ προσκυνεῖ καὶ θύει (σὺν ἐνίοις κώδ.) καὶ κάθηται πρὸς ἱεροῖς, ⟨ὃ⟩ οὐ θαυμαστόν ἐστι κτλ., ἤγουν ὁ δεισιδαίμων μισεῖ ὡς αἰτίους αὐτῷ τῶν κακῶν τοὺς θεοὺς καὶ φοβεῖται (=βούλεται φυγεῖν αὐτούς, ὡς φεύγει τις πᾶν κακόν)· καὶ ἀφ' ἑτέρου κατέχεται ὑπὸ δέους πρὸς αὐτοὺς (ὡς θεοὺς καθόλου ἀγαθοὺς καὶ παντοδυνάμους) καὶ προσκυνεῖ αὐτοὺς κτλ. Καὶ ἐνταῦθα ὡς ἀλλαχοῦ τὰ ῥήμ. φοβούμενος καὶ δέδιε λέγονται μετά τινος μικρᾶς διαφορᾶς, τὸ μὲν σημαῖνον φόβον, τ. ἔ. φυγὴν ἀπὸ παντὸς κακοῦ, τὸ δὲ δέος, τ. ἔ. πτόησιν ἀπὸ ὑπερτέρου καὶ σεβαστοῦ ὄντος. Πρβ. καὶ 556 C καὶ τοὺς φέγοντας φοβοῦνται (οἱ πονηροὶ) καὶ τοὺς ἐπαινοῦντας δεδίασιν ὡς ἀδικουμένους τῇ ἀπάτῃ 165 D οὐ φοβεῖται θάλασσαν ὁ μὴ πλέων οὐδὲ πόλεμον ὁ μὴ στρατευόμενος οὐδὲ λῃστὰς ὁ οἰκουρῶν οὐδὲ συκοφάντην ὁ πένης . . . ὁ δὲ θεοὺς δεδιὼς πάντα δέδιε, γῆν θάλατταν ἀέρα κτλ. (τὸ πάντα δέδιε καθ' ἕλξιν ἐκ τοῦ θεοὺς δεδιὼς ἀντὶ πάντα φοβεῖται, γῆν κτλ.). Ἄλλως ὅμως ἔνθα οὐδεμιᾶς διακρίσεως ἀνάγκει ὑπάρχει, αἱ ἔννοιαι φόβος καὶ δέος εἶναι σχεδὸν ταυτόσημα. Πρβ. Πλάτ. Πρωταγ. 358 D προσδοκίαν τινὰ λέγω κακοῦ τοῦτο, εἴτε φόβον εἴτε δέος καλεῖται κτλ. ἢ συμπληροῦσιν ἀλλήλας Ἡρόδ. 4, 115 ἡμέας ἔχει φόβος τε καὶ δέος, ὅκως χρὴ οἰκέειν ἐν τῷδε τῷ χώρῳ κτλ.

Ἀμφότερα τὰ συναισθήματα διακεκριμένα φόβος, δηλαδὴ τῶν θεῶν ὡς κακοῦ αἰτίων, καὶ ἀφ' ἑτέρου δέος (φοβούμενος ἐχθρός ἐστι· καὶ αὖ δέδιε κτλ.) ὡς πρὸς παντοδυνάμους συνυπάρχοντα ἐν

ταὐτῷ ταράττουσι τὴν ψυχὴν τοῦ δεισιδαίμονος. ὡς ἄριστα ψυχολογῶν ὁ Πλούτ. ἀναλύει αὐτήν. Πρβ. 167 E φοβοῦνται τοὺς θεοὺς καὶ καταφεύγουσιν ἐπὶ τοὺς θεούς, κολακεύουσι καὶ λοιδοροῦσι, εὔχονται καὶ καταμέμφονται κτλ. 169 DE πόλις δ' ὁμοῦ μὲν θυμιαμάτων γέμει, | ὁμοῦ δὲ παιάνων τε καὶ στεναγμάτων' ἡ ψυχὴ τοῦ δεισιδαίμονος· ἐστεφανωμένος ὠχριᾷ, θύει καὶ φοβεῖται, εὔχεται φωνῇ παλλομένῃ καὶ χερσὶν ἐπιθυμιᾷ τρεμούσαις κτλ. Κατὰ ταῦτα τὸ δέδιε εἶναι τὸ ἕτερον τῶν δύο ἀπαραιτήτων ψυχικῶν κινημάτων τοῦ δεισιδαίμονος· καὶ συνδέεται πρὸς τὰ προηγούμενα (τ. ἔ. τὸν φόβον) ὡς διακεκριμένον μέν, ἀλλ' ἐκ παραλλήλου ὁμοῦ συνυπάρχον διὰ τοῦ καὶ αὖ (= καὶ ἀφ' ἑτέρου), οὐχὶ διὰ τοῦ καίτοι ὡς ἀντίθετον καὶ κεχωρισμένον χρονικῶς. Πάντως ἄρα ἡ γρ. τοῦ κώδ. D εἶναι ἄστοχος διασκευὴ τοῦ μὴ κατανοηθέντος πλημμελοῦς χωρίου.

Βερολῖνον τῇ 25/7ῃ Νοεβρίου 1913.

B. Μιχαηλ

ΧΡΟΝΙΚΩΝ ΜΟΡΕΩΣ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΑΙ ΤΟΠΩΝΥΜΙΚΑ

Καὶ πάλιν τὸ ἐν Σκορτοῖς Κάστρον Ἁγίου Γεωργίου.

(Ἴδε Ἀθηνᾶς ΚΕ' σ. 185-198 καὶ ΚϚ' σ. 12-17.)

Διέλαθεν ἀμνημόνευτον ἐν τοῖς πρόσθεν περὶ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου γραφεῖσιν, ὅτι κατὰ ῥητὴν μαρτυρίαν συγχρόνου ἕλληνος χρονογράφου οἱ Τοῦρκοι οἱ ἐν ἔτει 1463 ἀπολέσαντες τὸ κάστρον τοῦτο ἐκ προθύμου τῶν φυλασσόντων αὐτὸ ὑποταγῆς εἰς τοὺς Ἐνετοὺς (1) πρὸ μικροῦ τότε ἐδέσποζον αὐτοῦ ἐξ ἑκουσίου εἰς αὐτοὺς παραδόσεως ὑπὸ τοῦ ἐπ' ὀνόματι τοῦ δεσπότου Θωμᾶ Παλαιολόγου κατέχοντος καὶ φρουροῦντος αὐτὸ ἄρχοντος. (2) Τοῦτο δὲ τὸ κενὸν ἐρχόμεθα σήμερον νὰ πληρώσωμεν, οὐ μόνον πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἱστορικῆς συνεχείας τῶν τυχῶν τοῦ σήμερον ἀπὸ χρόνου μακροῦ καὶ αὐτῆς τῆς μνήμης τῶν πολλῶν ἐξωρισμένου ἱστορικοῦ τῶν Φράγκων κατὰ φθίνουσαν τὴν ιγ' ἑκατονταετηρίδα κτίσματος, ἀλλὰ καὶ εἰς πρόσθετον ἐνίσχυσιν τῶν ἤδη ἐν ταῖς προτέραις ἡμῶν πραγματείαις δεδομένων ἀποδείξεων τῆς παραγνωρισθείσης ἱστορικῆς ἀξίας τῶν Χρονικῶν τοῦ Μορέως, καὶ εἰς πλουτισμὸν δὲ τῶν περὶ τῆς θέσεως τοῦ κάστρου συγκυρούντων τεκμηρίων.

Ὅτε ἐν ἔτει 1458 ὁ κατακτητὴς Μωάμεθ ὁ Β' εἰσήλασεν ὄλεθρος εἰς τὴν Πελοπόννησον, τὸ κάστρον μετὰ τῆς ὀπίσω αὐτοῦ Ἀραχώβης ἀνῆκεν εἰς τὰς κτήσεις τοῦ ἑτέρου τῶν ἀθλίως ἐν ὥρᾳ ἑλληνικῆς ψυχορραγίας πρὸς ἀλλήλους ἐριζόντων αὐταδέλφων δεσποτῶν, τοῦ Παλαιολόγου Θωμᾶ. Ἐκυβερνᾶτο δὲ καὶ τοῦτο, καθὼς καὶ ὑπ' ἄλλων ἄλλα κατὰ τὴν αὐτὴν τῆς χώρας πλευρὰν κείμενα ὀχυρὰ χωρία — καὶ ἰδίως ἡ ἐν Σκορτοῖς γείτων Καρύταινα ἡ παρὰ τὴν ἀπὸ Σκορ-

(1) Ἀθηνᾶς ΚΕ' σ. 198.

(2) Χρονικὸν Γεωργίου Φραντζῆ πρωτοβεστιαρίου — Corpus Script. Hist. Byz. ἐκδ. Βόννης 1838—βιβλ. IV κεφ. XVI καὶ XIX σ. 389 καὶ 407. Πρβ. ἐν τῇ αὐτῇ ἐκδόσει (1843) Λαονίκου Χαλκοκονδύλη Ἀποδ. Ἱστοριῶν, Ζ' σ. 378 Β.

τῶν εἰς Σπάρτην ἄγουσαν Βορδωνία καὶ τὸ ὑπεράνω αὐτῆς Καστρίον ἢ Καστρίτζιον—ὑπὸ ἄρχοντος ὑποκειμένου ὑπὸ τὸν δεσπότην Θωμᾶν, (1) ὀνομαζομένου δὲ Κροκοντήλου ἤ, κατὰ τὸν ἕτερον τῶν κωδίκων, Κροκονδείλου, ἀνδρὸς συγκαταλεγομένου εἰς τὸν οὐ μικρὸν ἀριθμὸν τῶν δόλια καὶ ολέθρια ἐργαζομένων ἀνωτάτων ὑπηρετῶν τοῦ ἀλληλοσπαρασσομένου ζεύγους τῶν Παλαιολογων καὶ ἕνεκα τούτου ὑπὸ τοῦ φιλοπάτριδος χρονογράφου κρινομένου ἀξίου μᾶλλον νὰ ὀνομασθῇ «Κροκόδειλος, διὰ τὸ οἰκειότερον».

Οὕτως ἐκ τῆς τοιαύτης συγχρόνου μαρτυρίας ἀποκαλύπτεται, ὅτι ὁ πρότερον μὲν ἐπ' ὀνόματι τοῦ δεσπότου Δημητρίου ἄρχων τῆς Ἀραχώβης καὶ τοῦ κάστρου, ἔπειτα δὲ κατὰ προδοσίαν παραδοὺς αὐτὰ εἰς τὸν Θωμᾶν καὶ ὑπὸ τὴν αὐθεντίαν αὐτοῦ μεταταχθεὶς ἔφερεν αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ ἐν τῷ Γαλλικῷ Χρονικῷ τοῦ Μορέως μνημονευόμενον οἰκογενειακὸν ὄνομα τοῦ ἐξ Ἀραχώβης Ἕλληνος, ὅστις μετ' ἐπιτυχίας σκευωρήσας τὴν ἐκ τῶν χειρῶν τῶν Φράγκων ὑφαρπαγὴν αὐτοῦ τούτου τοῦ ὀχυροῦ χωρίου,—δηλονότι τὸ ἐπώνυμον τοῦ bon homme grec de la grant Arracove qui en sournom estoit appellés *Corcondille* (§ 803) ἢ *Corcondilo* (§ 804),—τοῦ ἕλληνος ἐκείνου ἀστοῦ, ὅστις εἰς τὴν ἐν τῷ λιβαδίῳ τῶν Βερβένων πανήγυριν τῆς 15 Ἰουνίου 1294 μεταβὰς πρὸς πώλησιν μετάξης περιῆλθεν εἰς λόγους πρὸς τὸν ἐκεῖ μετὰ τῶν οἰκείων διασκεδάζοντα εὐγενῆ ἱππότην Girart de Remy, κύριον τῆς ἐν Γόρτυνι Νεμνίτσης, ἐν ὀργῇ δ' ὑπὸ τούτου ἅπαξ ἢ δὶς ῥαβδισθείς, πρὸς ἐκδίκησιν ἐσκευώρησε μετὰ τοῦ ἰδίου γαμβροῦ Ἀνίνου, κελλαρίου ἢ οἰκονόμου (celarier) ἐν τῷ κάστρῳ, (2) τὴν διὰ προδοσίας παράδοσιν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου εἰς τοὺς Ἕλληνας, συνεργίᾳ τοῦ ἐν

(1) Ἴδε Ἀθηνᾶς αὐτόθι σ. 179.— Ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ Φραντζῆ ὁ ἐκδότης παρέλαβε τὴν ἐν τῷ ἑτέρῳ τῶν κωδίκων θηλυκὴν μορφὴν τοῦ ὀνόματος «Καστρίτζην». Ἀλλ' ἐν ὑποσημειώσει ἔδειξεν ὅτι ὁ Παρισινὸς κῶδιξ φέρει οὐδετέρως «Καστρίτζι». Παρὰ Κριτοβούλῳ ὡς καὶ σήμερον «Καστρί(ον)».

(2) Ἄνινος: ἐν τῷ χρονικῷ Anino, ἅπαξ δὲ καὶ Anynox (s=x). — Κορκόνδιλος· ἐν τῷ χρονικῷ ἅπαξ μόνον, ὡς ἄνω, μετὰ τῆς εἰς ο ἑλληνικῆς καταλήξεως, ὀκτάκις Corcondille, ἅπαξ δὲ (§ 813) καὶ ἄνευ τοῦ n Corcodille.— Ὁ ἱππότης chevalier Girart de Remy ἐνταῦθα μόνον μνημονευόμενος καταλεκτέος προδήλως εἰς ἐκείνους τοὺς «καβαλλαρίους ὅπου εἴχασιν πρὸς ἕνα φίε ὁ καθένας», περὶ ὧν ἐν στίχοις 1965/7 τὸ ΕΧ λέγει: «οὐδὲν τοὺς ὀνομάζομεν διὰ τὴν πολυλογίαν». Πρβ. ΓΧ § 128 [1].

τῷ πύργῳ—donjon—φράγκου φύλακος «σεργέντε»—sergent Boniface—ὃν προσεταιρίσθη ὁ Ἄνινος, κατὰ τὴν ἐν §§ 802-816 τοῦ ΓΧ ἀφελῆ ἀφήγησιν.

Ἐγένετο δ᾽ ἡ παράδοσις τοῦ ὀχυροῦ κτίσματος τοῦ φράγκου αὐθέντου Φλοράντου (Ἀθηνᾶς ΚΓ΄ σ. 427) εἰς χεῖρας τοῦ κὺρ Λέοντος Μαυρόπαπα, ἡγουμένου μισθοφόρων Τούρκων εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Αὐτοκράτορος, κατ᾽ ἐντολὴν τῆς ἐν Μυζηθρᾷ «κεφαλῆς τοῦ βασιλέως», (ΓΧ § 812): «κατόπιν συμφωνίας περὶ δωρεῶν καὶ χαρίτων δοτέων εἰς τοὺς προδότας, τοὺς διὰ τὴν προδοσίαν ἀξίους μόνον νὰ συρθῶσι δεδεμένοι εἰς οὐρὰς ἵππων καὶ κρεμασθῶσιν... εἰς οὓς ἐδόθησαν αὐθεντικὰ γράμματα καὶ «πρεδελέτζια» ἐπὶ τῶν παραχωρουμένων· — et ordinerent les dons et les graces que li traÿtour devoient avoir, car il estoient digne d' estre trayné a cheue de chevaux et d'estre pandu... *Si firent escripre lettres et previlieges de ce que li traïtour devoient avoir.*» — Γραφαὶ ἐπίσημοι καὶ διπλώματα, ὧν τὴν ἐν ἰσχύϊ διάρκειαν ἔτι καὶ ἐπὶ τῆς δεσποτείας τῶν Ἑλλήνων, μέχρις ὑπερμεσοῦντος τοῦ ιε΄ αἰῶνος (1294-1460) φαίνεται ὅτι ἀποδεικνύει ἡ ὑπὸ τοῦ χρονογράφου Φραντζῆ μνημόνευσις τοῦ ἐνδεικτικοῦ τούτου πράγματος, ὅτι καθὼς καὶ ἄλλοι σύγχρονοι ἄνδρες ἐκ τῶν προκρίτων «ἡγεμόνευον» ἐν Καρυταίνῃ, Βορδωνίᾳ καὶ Καστρίῳ ὡς «κυβερνῆται» — ἢ κατὰ τὸν Κριτόβουλον χαρακτηριστικώτερον ὡς «ἁρμοσταί», — ὁμοίως καὶ ὁ τῶν τελευταίων τούτων χρόνων Κροκόνδειλος ἐκυβέρνα ἐν Ἁγίῳ Γεωργίῳ, καὶ οὗτος δὲ καὶ ἐκεῖνοι, ἄπιστοι τῶν Παλαιολόγων ὑπηρέται, προθύμως ἐπὶ κούφῃ ἐλπίδι κέρδους ἔσπευσαν εἰς παράδοσιν τῶν ὑφ᾽ ἑαυτοὺς κάστρων καὶ χωρίων εἰς τὸν Σουλτᾶνον, «ἵν᾽ αὖθις ἔχωσιν αὐτὰ οὐχ ὡς πρότερον ἐκυβέρνων, ἀλλ᾽ ὡς αὐθένται ἴδιοι.» (1)

Καὶ τοῦτον μὲν τὸν πόθον δὲν ηὐτύχησε νὰ ἴδῃ πληρούμενον ὁ

(1) **Αὐτόθι** σ. 389.— Περὶ της μεταξὺ τῶν δύο δεσποτῶν «ἐπὶ σφετέρῳ τῳ κακῳ» διενέξεως καὶ τῆς κακοηθείας τῶν ὑπ᾽ αὐτούς, οἵτινες «ὄντες τῶν ἐν τέλει καὶ ἀρχὰς ἔχοντες καὶ προσόδους μεγάλας καὶ πόλεων καὶ φρουρίων ἐπιστατοῦντες, οὐ καρπούμενοι (διορθωτέον: οὐκ ἀρκούμενοι) τούτοις, ἀλλ᾽ ἀπληστίᾳ τε γνώμης καὶ μοχθηρίᾳ τρόπων ἀεὶ τοῦ πλείονος ἐφιέμενοι καὶ νεωτέρων ἐπιθυμοῦντες» προεδίδον τοὺς δεσπότας, ἴδε Κριτοβούλου Ξυγγραφῆς Ἱστοριῶν βιβλ. Γ΄ κεφ. 19. Παρὰ τῷ αὐτῷ δ᾽ ἱστορικῷ (βιβλ. Γ΄ κεφ 26) ἴδε καὶ τὰ γενικὰ περὶ προσχωρήσεως καὶ παραδόσεως φρουρίων «ἄνευ ὁμολογίας» μετὰ τὸ παράδειγμα του Μουχλίου,

κατὰ τὴν ιε' ἑκατονταετηρίδα προδότης ἀπόγονος τοῦ κατὰ τὸ τέλος τῆς ιγ' ἀκμάσαντος συνωμότου Κορκονδείλου. Ἀλλ' ὅπως δήποτε, ὅτε ἐν ἔτει 1460 «προσεκύνησε καὶ αὐτὸς τὸν ἀμηρᾶν, τὸ δὲ κάστρον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ τοὺς δύο υἱοὺς αὐτοῦ δέδωκεν αὐτῷ», καθὰ ὁ ἀγαθὸς Φραντζῆς βεβαιοῖ, «αὐτὸς ἔλαβε χάριν τούτων τὸ Ἐλωΐ,» τουτέστι τὸ ἐν τῷ σημερινῷ δήμῳ Ἀριστομένους τῆς ἐπαρχίας Μεσσήνης κείμενον Λόϊ (BDC σ. 126, Territ. di Coron: Lay). (1)

Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. Ἡ δ' ἐν Ἀθηνᾶς ΚΕ' σ. 198 ἀναγραφεῖσα εἰδικὴ ἀπὸ ἐνετικῶν ἐγγράφων μνεία τῆς ἐν ἔτει 1467 ὑπὸ τῶν Τούρκων κατοχῆς τοῦ ἐν Σκορτοῖς κάστρου τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐδείκνυε τὸ κάστρον τοῦτο μετὰ φρουρᾶς τουρκικῆς σῳζόμενον, γνωστοῦ ὄντος ὅτι ἀπὸ τοῦ χειμῶνος 1463-1464 τὰ ἄρτι εἰς τὰς ἐνετικὰς χεῖρας μεταπεσόντα πελοποννησιακὰ φρούρια καὶ πολίσματα (2) ἐντὸς ὀλίγων μηνῶν ἐν ὁρμητικῇ καταδρομῇ ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐπανεκτήθησαν καὶ μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1687 κατακτήσεως τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ Φραγκίσκου Μοροζίνη παρέμειναν ὑπὸ τὴν ὀθωμανικὴν ἐξουσίαν ἄνευ οὐδεμιᾶς κατὰ τὰ μέχρι τοῦδε γνωστὰ διακοπῆς, διότι ἡ ἀπὸ Λεονταρίου καὶ τοῦ «παρὰ τὴν Καρύταιναν» Ἁγίου Γεωργίου τῶν Σκορτῶν ἔξωσις τῶν Τούρκων, εἰς ἣν ἀνεφέρετο τὸ παρὰ Καρόλῳ

(1) Φραντζῆ αὐτόθι σ. 407, ἔνθα ἴδε καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ ἐλωΐ κακόζηλον λογοπαίγνιον. —Κατὰ τὸν Φραντζῆν, ὁ παραδοὺς τὸ κάστρον Κροκόνδειλος ἐδούλωσεν εἰς τὸν Μωάμεθ καὶ τοὺς δύο αὐτοῦ υἱούς, ὅπως καταταγθῶσιν εἰς τοὺς νεήλυδας (κατὰ Χαλκοκονδύλην) ἢ νεοδαμώδεις (κατὰ Κριτόβουλον) τουτέστι τοὺς γενιτσάρους, ἐφαρμοσθέντος καὶ ἐπὶ τῶν δύο τούτων ἑλληνοπαίδων τοῦ γενικοῦ κανόνος, οὗτινος ἐξῃρέθη ὑπὸ τοῦ κατακτητοῦ μόνος ὁ υἱὸς τοῦ ἑκουσίως ἄνευ ὅρων παραδόντος αὐτῷ τὸ Μουχλίον (Ἀθηνᾶς ΚΓ' σ. 409) Δημητρίου Ἀσάνη, ὀνόματι Λεοδωρίκης (κατὰ βυζαντηνὸν ὑποκορισμὸν τοῦ Λεόδωρος). Εἰς τοῦτον τὸν Ἀσάνην «ὁ βασιλεὺς ἐδωρήσατο Λεοδωρίκη(ν) τὸν παῖδα αὐτοῦ», οὐχὶ δὲ τὸ ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι Λοιδωρίκιον εἰς τὸν παῖδα τοῦ Ἀσάνη, ὡς κατὰ παρανόησιν τῶν λόγων τοῦ Λαονίκου Χαλκοκονδύλη (ἔνθ' ἀνωτέρω Θ' σ. 447) ἐγράφη ἐν Ἱστορίᾳ τῆς Φραγκοκρατίας (Μίλλερ-Λάμπρου) τ. Β' σ. 148.—Λόϊ πιθανῶς φραγκικὸν κατὰ τὸ Λοΐς ἢ Λωής τοῦ ΕΧ.

(2) «Ἀπέστησαν δὲ τότε εὐθὺς καί τινα τῶν φρουρίων καὶ πολισμάτων τοῦ βασιλέως ἔν τε τῇ μεσογείᾳ καὶ παραλίᾳ καὶ προσέθεντο αὐτοῖς (οἱ Ἐνετοὶ) ἐν οἷς καὶ φρουροὺς ἐγκατέστησαν» Κριτοβούλου αὐτόθι βιβλ. IV κεφ. 16, 6). «Μαχαμούτης δὲ... ἔσεισιν εἰς τὴν μεσογείαν Πελοποννήσου. . ἐπὶ τὰ ἀποστάντα τῶν φρουρίων... καὶ ἐν οὐ πολλαῖς ἡμέραις χειροῦται τά τε φρούρια καὶ τὰ ἄλλα πάντα κλπ.» (Αὐτόθι, βιβλ. V κεφ. 2).

Χόπφ (1) μνημονευόμενον δίπλωμα τὸ ὑπὸ Καρόλου τοῦ Ε' ἐκδοθὲν ὑπὲρ τοῦ ἐκ Κορώνης Ἕλληνος προκρίτου «καβαλλαρίου» Θεοδώρου Ἁγιαποστολίτου ἔργῳ ἐματαιώθη.

Ἐν Κηφισιᾷ, τῇ 15 Αὐγούστου 1914.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ

ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

ΠΑΡΑΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΧΕΙΡΟΙ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

Λαονίκου Χαλκοκονδύλου Ἀθηναίου Ἀποδείξεις Ἱστοριῶν δέκα. [Corpus Scriptorum historiae byzantinae. Laonicus Chalcocondylas. Bonnae MDCCCXLIII].

Ἀφορμὴν πρὸς ἔκδοσιν εἰς φῶς τῶν κατωτέρω σημειώσεων καὶ διορθώσεων ἔδωκεν ἡ ἐν τοῖς Συμμίκτοις τοῦ Ἑλληνομνήμονος (τ. ΙΑ' σ. 189) ἐπανόρθωσις εἰς τὸ ὑγιὲς «Αἴγιον» τῆς παρὰ Χαλκοκονδύλῃ πλημμελοῦς ἐκφορᾶς τοῦ ὀνόματος: «Ἄγγιον», καὶ ἡ παρακολουθήσασα τὴν τοιαύτην διόρθωσιν ἐπίκρισις τοῦ ἐκδοτικοῦ ὀλισθήματος εἰς ἀνεξέλεγκτον μεταφορὰν τῆς διεστραμμένης προσωνυμίας λατινιστί : «Angium».

Ἀλλὰ τί ἤθελέ τις εἴπῃ περὶ τῆς κατὰ τὸ μακρὰν ἀφ' ἡμῶν ἀπέχον ἔτος 1843 καταβληθείσης εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν Ἱστοριῶν τοῦ Χαλκοκονδύλη ἐπιμελείας, ἂν εἰς δεῖγμα παρελαμβάνετο π. χ. ἡ ἐν σελ. 274[16] λέξις «κουρέλιον» ἐν τῇ ἑπομένῃ φράσει: «κουρέλιον δ' ἐν ταύτῃ τῇ νήσῳ οἱ ἁλιεῖς δρέπονται ἀπὸ θαλάσσης τῆς νήσου», παρετίθετο δὲ κατέναντι πρὸς φωτισμὸν τοιαύτη λατινικὴ μετάφρασις: piscatores huius insulae *plurimum lucri* ex eo mari ferunt, διὰ τὸν λόγον ὅτι ὁ σοφὸς ἐκδότης Imm. Bekker μὴ ἐνθυμούμενος κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν ὅτι τὸ κοράλλιον ἢ κωράλλιον

(1) Griech. Gesch. [Ersch und Gruber VII σ. 169]. Πρβ. Ἐλλ. Ἐγκ. Λεξικὸν Α' σ. 81 καὶ Γορτυνίας Γ. Χ. Κανδηλώρου (ἐν Πάτραις 1891) σ. Α' σ. 107, καὶ Μίλλερ-Λάμπρου Ἱστ. Φραγκ. Β' 250.

ἐλέγετο καὶ κουράλλιον, κωραλλεῖς δὲ καθ' Ἡσύχιον «οἱ ἀναγέλοντες τὸ κουράλιον περὶ Σικελίαν» — ἧς οὐ πόρρω κεῖται ἡ οὐχ ἧττον κοραλλιοτρόφος θάλασσα τῆς Σαρδηνίας, περὶ ἧς λέγει ὁ Χαλκοκονδύλης, — καὶ βαρυνόμενος νὰ πολυπραγμονήσῃ περισσότερον, ἀντὶ νὰ διορθώσῃ τοῦ κουρελίου τὸ ε εἰς α, ἀπέδιδεν εἰς τὴν λέξιν λατινιστὶ ἔννοιαν πλείστου κέρδους; Ἢ πῶς ἤθελε δυνηθῇ ὁ ἀναγνώστης ν' ἀναστείλῃ ἐπὶ τῶν χειλέων ἀναβαῖνον τὸ μειδίαμα ἂν ἐδεικνύετο αἴφνης εἰς αὐτὸν ἐν σελ. 136^8 τὸ μέρος ὅπου ἐν τῇ φράσει «οὔτε σίτῳ οὔτε κριθῇ διαχρώμενος, μελίνῃ δὲ τὸ πλέον καὶ συκάλῃ», ὁ ἐκδότης ἐπιλανθανόμενος τοῦ λατινικοῦ secale, ἐξ οὗ παρελήφθη τὸ ἑλληνικὸν σήκαλις, μετέφερε τὸν νοῦν εἰς τὰ σῦκα καὶ μετέφραζε: verum utuntur panico et *ficis*!

Ἐν τούτοις ἦτο σοφὸς ὁ Bekker. — Ἀλλ' ἐβαρύνετο τὸ φορτικὸν καὶ πολυμιγὲς καὶ κακόζηλον ὕφος τῶν λόγων τοῦ Ἀθηναίου ἱστορικοῦ τῶν περὶ τὴν ἅλωσιν χρόνων, καὶ ἐνύσταζεν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ. Κατηράσθη ἐν λακωνικωτάτῳ προλόγῳ τὴν μοῖραν τὴν καταδικάσασαν αὐτὸν εἰς ἔργον, ὅπερ καίπερ προθύμως αναλαβὼν ἀνὴρ πολὺ αὐτοῦ ἁρμοδιώτερος propter insignem litterarum orientalium scientiam, ὁ Ἀμάκερος (b. Hamakerus) ὅμως εὐθὺς ἀμέσως ἐν ἀρχῇ ἀπελπίσας ἠρνήθη νὰ ἐξακολουθήσῃ. Τοῦ Χαλκοκονδύλη ὁ λόγος ἦτο εἰς αὐτόν, ὡς καὶ εἰς πάντα ἄλλον καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς εἶναι, βαρυστόμαχος δι' ὅσα δικαίως αἰτιᾶται αὐτοῦ ὁ δυστυχὴς διάδοχος τοῦ μακαρίτου Ἀμακέρου, καὶ ὄντως emendatu difficilis, μάλιστα δ' εἰς αὐτὸν τὸν ἐν ἀττικοῖς γράμμασι τραφέντα difficillimus. Καὶ ἐν ἀπογνώσει δικαίᾳ ὀρθῶς αὐτὸς ὁ ἁπλοῦς φιλόλογος ἠρώτα: «Talis locis quid vis facere criticum?... Relinquat igitur, qualia acceperat, congesta eodem non bene junctarum discordia semina rerum?» Καὶ ἀπορρίπτων τὰ κριτικὰ ὅπλα θαρραλέως ἀπεκρίνετο: «Relinquat sane taediumque seret».

Ἁμαρτία ἐξωμολογημένη οὐκ ἔστιν ἁμαρτία. Ἀλλ' οὕτω περιῆλθε δυστυχῶς εἰς ἡμᾶς ἐν σωρῷ ἀκαθάρτῳ ἀκοσκίνιστος ὁ τοιαύτην εἰς τὸν Bekker γεννήσας ἀηδίαν καρπὸς τοῦ Χαλκοκονδύλη. Καιρὸς δ' ἐπέστη νὰ ἐμφανισθῇ ἐξ Ἑλλάδος ὁ ἔχων δύναμιν ἀντοχῆς ἅμα τε καὶ θάρρος ἵν' ἀναλάβῃ ἀκμαίως τὴν ἐπιστασίαν καλῆς ἐκδόσεως τῶν Ἀποδείξεων τοῦ Ἀθηναίου ἱστορικοῦ, οὗ τινος τὸ ἱστορικὸν ἔργον,

παρὰ τὸ λογογραφικῶς πλημμελὲς καὶ κακόζηλον, ἀπεδείχθη ἤδη κτῆμα ἐπιεικῶς χρήσιμον εἰς τοὺς μελετῶντας τοὺς περὶ τὴν ἅλωσιν ἑλληνικοὺς χρόνους. Τούτου δὲ τοῦ ἀναμενομένου ἀνδρὸς τὸ ἐν τῷ μέλλοντι ἐγχείρημα ἴσως ἐν μικρῷ τινι μέρει κουφίσει ἡ σημερινὴ δημοσίευσις τῶν ἑπομένων σημειώσεων. (1)

Σελ. 5. 12-14 «Ἕλληνες μὲν οὖν ταῦτα διεπράττοντο ἐπὶ πολὺ ὡς μάλιστα τοῦ χρόνου διαγενόμενοι καὶ ἐπὶ συχνὰς γενεὰς *τύχης ἀρετὴν* ἐνδεᾶ σχόντες».—Ἀντὶ τοῦ ἀντικειμένου εἰς τὸ νόημα: «τύχην ἀρετῆς», τοῦ λατινιστὶ ἐξενεχθέντος ὧδε: fortunamque virtute vacuam.

Σ. 8 15-16 «Ὡς δὴ οὐκ ὀρθῶς τά γε ἐς βασιλείαν καὶ ἐς τοὔνομα *αὐτὸ* προσηγορεύετο τούτοις». Ἡ αἰτιατικὴ «αὐτὸ» ἀντὶ τῆς κακῶς ἐχούσης δοτικῆς «αὐτῷ», ὡς ἀξιοῖ τοῦ λόγου ἡ ἔννοια.

Σ. 17 12 «ἐφ' ὧν *δὴ*»—ἀντὶ «δέ».

Σ. 19 21 «*αὐτοβοεί* τε»—ἀντὶ «αὐτοβόει», τοῦ ὑπὸ τοῦ ἐκδότου ἀφεθέντος ἀμεταφράστου.

Σ. 33 1-5 «θάψαι τε μεγαλοπρεπῶς καὶ ἐξενέγκαι»—ἀντὶ «ἐξήνεγκε». Τὸ κακόζηλον «ἐξενέγκαι» ἀνήκει εἰς τὴν συνήθειαν τοῦ συγγραφέως. Ἴδε ἐν σελ. 46[2] «κατενέγκαι».

Σ. 35 14-20 «οὐκοῦν δὴ λέγεται πρὸς οὐδένων ὥστε σαφές τι περὶ αὐτῶν ἔχειν.... ἀποδείκνυσθαι, *βάσιμα* μὲν ἔστιν αὐτοῖς *κἀντεῦθεν* τοῦ Ἴστρου καὶ πέραν τε γένος τοῦτο (τῶν Βράχων=Βλάχων) πολὺ μεῖζον καὶ ἐπὶ πολὺ μᾶλλον διῆκον, ὥστ' ἂν μᾶλλον ἐκεῖθεν φάναι *κάλλιόν περ ἔχον* ἐπὶ τάδε ἀφικέσθαι τὸ γένος τοῦτο καὶ οἰκῆσαι πρὸς τῇ κατὰ τὸν Ἰόνιον χώρᾳ καὶ *πέρα* τὸν Ἴστρον διαβῆναι καὶ αὐτοῦ μᾶλλον οἰκῆσαι ἢ ἐντεῦθεν ὡρμημένον ἐπὶ τὰ ἐκεῖ....ἀφικέσθαι».—Τὸ «βάσιμα» ἀντὶ τοῦ ἄνευ ἐννοίας «βασίλεα»· «κἀντεῦθεν» ἀντὶ τοῦ «κἀνταῦθα»· «κάλλιόν περ ἔχον» ἀντὶ τοῦ «κάλλιον παρέχον»· «πέρα» ἀντὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ ἐκδότου ἐξοβελισθέντος «παρὰ» (Ἴδε σελ. 36[6]: «πέραν τοῦ Ἴστρου).—Οὕτω θεραπεύεται τὸ κακῶς ἔχον κείμενον καὶ ἔχομεν ἔννοιαν σαφῆ τῶν ἱστορουμένων, ἔννοιαν προτι-

(1) Ἡ παραπομπὴ εἰς τὰς σελίδας μετὰ τῶν στίχων οὕτω: 1[1].—Τὰ διορθούμενα σημειοῦνται κυρτοῖς γράμμασι. Ἐν [ ] αἱ συμπληρώσεις. Ἐν ⟨ ⟩ τὰ ἐξοβελιστέα. Παρατονισμῶν ἁπλῶν διορθώσεις παραλείπονται διὰ τὸ εὐδιόρθωτον.

μήσεως μονίμου ἐγκαταστάσεως ἀντὶ τῶν ἑκάστοτε πέρα τοῦ Ἴστρου ἐπιδρομῶν.

Σ. 38 [12-13] «ὅποι ἂν στρατεύοιτο», ὡς καὶ ἀμέσως κατωτέρω.

Σ. 66 [20] «τὴν πρὸς [τὸν] Ἰόνιον καὶ τοὺς ταύτῃ Ἀλβανοὺς» — ἀντὶ τοῦ διεφθαρμένου: «πρὸς Ἰονουνᾶ». Πρβ. σ. 26 [10-35], 27 [1], 135 [1] καὶ ἀλλαχόθι.

Σ. 67 [13] «τήν τε Δομακίην παρέλαβεν». Ἡ Δομακίη αὕτη, ἡ λατινιστὶ Domacia, εἶναι αὐτὸς ὁ Δομοκὸς (ἢ Θαυμακία).

Σ. 79 [13-19] «τῷ στρατεύματι ἐπέκειτο[,] ἐλύπει πάνυ χαλεπῶς καὶ ἐξετίθει, καὶ διαφθείρων οὐκ ἀνίει». Τὸ «ἐλύπει» ἀντὶ τοῦ μοχθηρῶς ἔχοντος «ἐν λύπῃ».

Σ. 106 [16-17] «καὶ ἠπιστάμην ὡς ἐκεῖνα ἐν δίκῃ τισάμενος σωφρονιεῖς τε ὡς μάλιστα καὶ ἐνδείξῃ αὐτῷ κλπ.» Οὕτως ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ κειμένῳ κακῶς ἔχοντος ἐνεστῶτος «σωφρονεῖς», τοῦ μετὰ τῶν ἑπομένων λατινιστὶ ἑρμηνευομένου ὧδε: prudenter fecisse videberis.

Σ. 111 [1] «Τὰ μὲν πολεμῶν, τὰ δὲ καὶ σπενδόμενος».

Σ. 112 [17-20] «τὸν δὲ βασιλέα ἐνιδόντα τοῦτο εἰς τὸν Τεμήρη, ἀξιοῦν τε αὐτὸν τιμῆς τῆς μεγίστης καὶ στρατηγὸν ἀποδεδειχέναι..... συμπάσης τῆς στρατιᾶς». Τὸ ἐν τῷ κειμένῳ «ἀξιοῦντα» ἀνατρέπει τὴν ἔννοιαν.

Σ. 124 [6] «καὶ εἰς Σκύθας τε ⟨καὶ⟩ τοὺς νῦν Τούρκους καὶ εἰς τὴν Ἰβηρίαν τούς γε Λίβυας». Ἐξωβέλισα τὸν «καὶ» ἀποβλέψας εἰς τὰ ἐν σελίσιν 9-11.

Σ. 133 [18-19] «διακατέχειν τήν τε ἀγνοουμένην ὡς τὰ πολλὰ ἡμῖν οἰκουμένην». Τὸ κείμενον ἀγνωμόνως ἔχει «ἀγνωμοσύνην».

Αὐτ. [24] «προϊόντι πρόσω τοῦ λόγου δηλωθήσεται» — ἀντὶ τοῦ «προϊόν τι».

Σ. 136 [7-8] «μελίνῃ δὲ τὸ πλέον καὶ σηκάλει», ὡς ἄνω ἐδείχθη.

Σ. 162 [21-22] «ἐπιὼν καταστρέφοιτο τὴν ἑαυτοῦ χώραν ἀπόντος αὐτοῦ ἀμφὶ τοὺς ἐπήλυδας πολέμους».— «Ἀπόντος» (ἢ «ἰόντος» ἢ «σχολάζοντος») ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ κειμένῳ «σχόντος». Πρβ. σ. 252 [6-8] «καὶ τὴν χώραν τὴν περίοικον τοῦ βασιλέως ἐπέδραμον, βασιλέως ἔχοντος καὶ ἀπόντος εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ πολεμοῦντος».

Σ. 167 [10] «κριμήζιν σηρὰ (ἀντὶ «σηρὰν») οὕτω καλουμένην πορφύραν (ἀντὶ «πορφυράν»).

Σ. 183 16-17 «ἐς ὅ δὴ» οὐχὶ «ὄν». Ἡ πρὸ τοῦ «ἐς» τελεία στιγμὴ τρεπτέα εἰς ὑποστιγμήν: «ἐδήου, ἐς ὃ δὴ κλπ.».

Σ. 197 17-21 «ἵπποις δὲ οὐδέν τι χρῆται ἡ πολις αὕτη (τῶν Οὐενετῶν), ἀλλὰ πεζῇ τε ἐπ' ἀλλήλους φοιτῶσι καὶ πλοιαρίοις τῇ μὲν τῆς θαλάσσης διὰ τῶν οἰκιῶν διηκούσης, τῇ δὲ καὶ ἀκτῶν κατεστρωμένων πλίνθοις ἁπανταχῇ τῆς πόλεως».—«ἀκτῶν ἀντὶ τοῦ ἄνευ ἐννοίας «αὐτῶν». Ἀκταὶ ἐνταῦθα αἱ παράλιαι ὁδοὶ ἢ αἱ προβλῆτες.

Σ. 200 16-17 «καὶ ἀπὸ τῆς Ἀσίας ὑδρεύοντο αἱ τριήρεις». Ἐν τῷ κειμένῳ: «ἑδρεύοντο», ὅπερ ἄκριτον παραλαβὼν ὁ ἐκδότης μετεγλώττισεν εἰς: nec multum ab Asia naves starent!

Σ. 205 11 «ἀειδῆ δὲ τὴν ὄψιν» — ἀντὶ «ἀηδῆ». Ὁμοίως καὶ ἐν 211 25 καὶ 215 14.

Σ. 218 21-22 «ἐπισπομένων αὐτῷ τῶν ἱπποδρομέων»—ἀντὶ «ἱπποδρομίων».

Σ. 228 16-18 «τήν τε γλῶσσαν ἐκμανθάνουσι, καὶ συνιέντας τῆς φωνῆς ὅσα ἂν δυνηθῶσι, αὖθις συλλέγει». Ἡ αἰτιατικὴ ἀντὶ τῆς ὀνομαστικῆς «συνιέντες».

Σ. 229 1 «μετ' οὐ πολὺν δὲ χρόνον μεταπέμπεται (ἀντὶ «μεταπέμπονται») ἐς τὰς θύρας αὐτοῦ, παρέχει τε (ἀντὶ «παρέχων») μισθόν· ἄλλοις δὲ πλείω παρέχεται· καὶ ἐς δεκαδάρχας τε καὶ..... καὶ λόχους τεταγμένοι τε καὶ διακεκριμένοι στρατεύονται κατὰ τὰ συσσιτία τε καὶ τῷ συσκήνους εἶναι σὺν τῷ δεκαδάρχῃ εἰς τὴν σκηνήν». Ταῦτα ἐκ τοῦ «δὶς μηνοὺς» τοῦ κειμένου τοῦ νοστιμώτατα μεταφρασθέντος λατινιστί: mensibus duobus.

Σ. 239 18 «ὡς καὶ πρότερον ἤδη ἔλεξα». Ἔλεξε δὲ ἐν σ. 206. Ἐν τῷ κειμένῳ βλέπε τὸ παράδοξον «ἤια λέξων».

Σ. 274 15-16 «κουράλλιον», ὡς ἐν ἀρχῇ ἐδείξαμεν.

Σ. 348 20 «ἐπεὶ δ' ὑπορύξας ἔσειε τὴν ἀκρόπολιν»—ἀντὶ «ἔθει». Οὕτω καὶ ἐν 389 4 : «ἀλλ' ἐσείετο μὲν τὰ τείχη».

Σ. 349 1 «Αἴγιον» ἀντὶ «Ἄγγιον». «Αἴγιον» δὲ καὶ ἐν σ. 452 13 : ἀντὶ «Αἴγειον».

Σ. 358 4 «στρατηγὸς Σαραζίνης» ἀντὶ «Καραζίνης». Οὗτος ἦν ἤδη τεθνεὼς κατὰ τὰ ἐν σελ. 335. Πρβ. καὶ Κριτοβούλου Συγγρ. Ἱστορ. Β' XIX. 6... Περὶ Σαραζίνη ἢ Σαρατζία καὶ περὶ Καραζίνη βλέπε καὶ σ. 377, 382, 419.

Σ. 392 [19] «ὁπότε ἐπηρόμην ὑμᾶς ἐφάσκετε». Οὕτω διωρθώθη τὸ ἐν τῷ κειμένῳ πλημμελὲς «ἐπειρώμην».

Σ. 445 [6] «βασιλεὺς ἐπελάσας..... ἐξεπολιόρκησε τὴν πόλιν». Οὐχὶ «ἀπελάσας».

Σ. 447 [24-25] «καὶ ξυνέβαινεν ἐφ᾽ ᾧ παραδιδόναι τὴν πόλιν καὶ αὐτοὺς [μὴ] παθεῖν». Ἴδε Ἀθηνᾶς ΚΓ' σ. 409 ὅπου διωρθώθη οὕτω συμπληρωθὲν τὸ χωρίον.

Σ. 459 [11-12] «ἐπὶ τὸν Μαχουμέτου ἀδελφὸν τὸν Μιχαήλου, ὃς κλπ.» — Οὐχὶ «τὸν Μιχαῆλον». Διότι κατὰ τὰ ἐν σ. 436 καὶ 443 ὁ Μιχαῆλος ἦν πατὴρ τοῦ Μαχμέτη ἢ Μεχμέτη ἢ Μαχουμέτεω, ἄρα δὲ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ τούτου.

Σ. 479 [18-19] «Οἱ δὲ Τοῦρκοι παρελάμβανον μὲν τὰς πόλεις, ἀπροικεὶ (;) μὲν οὖν, ἐπιλεγόμενοι δὲ τὰ κάλλιστα τῶν πόλεων ἀνδράποδα ἀφῃροῦντο». Ἐν τῷ κειμένῳ κεῖται τὸ ἄνευ ἐννοίας «ἀπρικοί». — «Ἀπροικεὶ» ἐκ τῆς λ. ἄπροικος, ὅ ἐστι ἄνευ μεριδίου εἰς τὰ ἄλλα λάφυρα. Εἰς τοῦ Σουλτάνου τὴν πολιτικὴν συνέφερεν ὁ ἐξανδραποδισμὸς γυναικῶν καὶ παίδων ἢ ἐφήβων· διὸ καὶ ἐπεθάρρυνε πρὸς τοῦτον γεννῶσα συμφέρον ὑλικόν, τὸ ἐκ τῆς ἐξαγορᾶς, ἡ πρὸς τοὺς στρατιώτας σουλτανικὴ ἐπαγγελία, ὅτι εἰς αὐτοὺς ἀνῆκον οἱ ὑπ᾽ αὐτῶν ζωγρούμενοι.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 30 Ὀκτωβρίου 1914.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ

ΚΡΙΤΙΚΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ

Σύγχυσις ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τῶν μορίων ΤΕ καὶ ΓΕ.

Πολλάκις ἐν τοῖς ἀντιγράφοις διὰ τὴν ὁμοιότητα τῶν γραμμάτων Τ καὶ Γ συνεχύθησαν τὰ μόρια ΤΕ καὶ ΓΕ καὶ πλήρη ἐκφερόμενα καὶ κατ' ἔκθλιψιν, οἷον εὖ τε καὶ καλῶς-εὖ γε καὶ καλῶς, κτλ.

εὖ τε καὶ καλῶς - εὖγε καὶ καλῶς. Ἐν τῷ Φαίδρῳ τοῦ Πλάτωνος σελ. 259. Ε ἐξέδωκεν ὁ Σχάνζιος (Πλάτ. Τόμ. Ε'. β'. σελ. 46. 13) « τοῖς εὖ γε καὶ καλῶς ῥηθησομένοις » καὶ ἐσημειώσατο « γε Β: τε Τ ». Ἄνευ τινὸς ὄκνου ἀποφαινόμεθα ὅτι ὁ Πλάτων ἔγραφε « τοῖς εὖ τε καὶ καλῶς ῥηθησομένοις », ὡς ἐν τῷ Λάχητι σελ. 188. Α' « πρὶν ἂν βασανίσῃ ταῦτα εὖ τε καὶ καλῶς ἅπαντα » καὶ ἐν τῷ Γοργίᾳ σελ. 507. Γ' » τὸν δὲ ἀγαθὸν εὖ τε καὶ καλῶς πράττειν ἃ ἂν πράττῃ » καὶ ἐν τῇ Πολιτείᾳ σελ. 503. Δ' « ἡμεῖς δὲ γ' ἔφαμεν ἀμφοτέρων δεῖν εὖ τε καὶ καλῶς μετέχειν ». Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ τῷ Προκοπίῳ Τόμ. Β'. σελ. 178. 10 Βόνν. « ἐπεὶ τὰ πράγματα εὖ τε καὶ καλῶς σφίσιν ἐπίπροσθεν προϊόντα ἑώρα » καὶ σελ. 549.14 « τὰ μέντοι ἐπὶ Λιβύης ἅπαντα Ῥωμαίοις εὖ τε καὶ καλῶς καθειστήκει », καὶ παρὰ τῷ Λιβανίῳ Τόμ. Β'. σελ. 248.1. Κακῶς ἀνεγινώσκετο ἄλλοτε ἐν ἀποσπάσματι τοῦ Ἀλέξιδος παρ' Ἀθην. σελ. 322 Δ' « διαπτύξας θ' ὅλον τῷ σιλφίῳ μάστιξον εὖ γε καὶ καλῶς » ἀντὶ τοῦ εὖ τε καὶ καλῶς, ὃ ἀποκατέστησεν ὁ Δινδόρφιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀθηναίου σελ. 704. Ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου πλημμελῶς μὲν εἶναι γεγραμμένον σελ. 395. Ϛ' « καὶ ὁ Θέων, εὖ γε (εὖ γέ), εἶπεν, ὦ παῖ, καὶ καλῶς », ὀρθῶς δὲ σελ. 243. Ϛ' « εὖ τε καὶ καλῶς πράττουσιν ἀνθρώποις ἀμείνων ἐστί ». Ἐγένετο δὲ χρῆσις καὶ τοῦ καλῶς τε καὶ εὖ ὑπό τε τοῦ Πλάτωνος Εὐθυδ. σελ. 276. Β' « καὶ πρὶν ἀναπνεῦσαι καλῶς τε καὶ εὖ τὸ μειράκιον, ἐπιδεξάμενος ὁ Διονυσόδωρος, κτέ » καὶ 307. Γ' « αὐτὸ τὸ πρᾶγμα βασανίσας καλῶς καὶ εὖ » καὶ Παρμεν. 128. Β' « καὶ τούτων τεκμήρια παρέχει καλῶς τε καὶ εὖ » καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου Α'. 59 « ἔνεμε τὴν πόλιν κοσμέων κα-

λῶς τε καὶ εὖ» καὶ ὑπὸ τοῦ Αἰλιανοῦ περὶ Ζῴ. ΙΖ΄, 16, «εἴη δ' ἂν τὰ δῶρα ψαιστὰ ἄττα καὶ μεμαγμέναι μᾶζαι καλῶς τε καὶ εὖ». Ἴδε καὶ Λοβέκκιον ἐν Παραλειπ. σελ. 65. Λέγεται δὲ καὶ εὖ τε καὶ χεῖρον, εὖ τε καὶ ὡς ἑτέρως, εὖ τε καὶ ἀληθῶς, εὖ τε καὶ σοφῶς, ὀρθῶς τε καὶ εὖ, ἀνδρείως τε καὶ εὖ. Θουκυδ. Β΄, 35,1 «εὖ τε καὶ χεῖρον εἰπόντι». Φίλ. Ἰουδ. Τόμ. Β΄, σελ. 233 «ἀλλ' εἰς ψυχῆς δυνάμεις κινουμένης εὖ τε καὶ χεῖρον» καὶ σελ. 334 «τὸ ἐν ἑκάστοις εὖ τε καὶ χεῖρον καταμαθόντες». Ἀριστείδ. Τομ. Α΄, σελ. 361,5 Δινδ. «τρίτον δὲ ὄνομα δημοκρατία εὖ τε καὶ χεῖρον ἀγομένη» καὶ σελ. 827,10 «καὶ μιᾶς μὲν οἰκίας εὖ τε καὶ χεῖρον πραττούσης μικρὸν ὄφελος τοῖς ἅπασι» καὶ σελ. 274,4 «εὖ τε καὶ ὡς ἑτέρως χωροῦσιν». Ἡλιόδωρ. Γ΄, 15 «ταῦτα μὲν εὖ τε καὶ ἀληθῶς μοι λέγειν ἔδοξας». Φώτ. Βιβλιοθ. σελ. 222,20 «καὶ ταύτην εὖ τε καὶ σοφῶς τὴν ἀπόνοιαν καταβάλλει». Πλάτ. Ἀλκιβ. Α΄ σελ. 134, Δ΄ «οὐκοῦν ὀρθῶς τε καὶ εὖ πράξετε;» καὶ Κρατύλ. σελ. 440, Δ΄ «σκοπεῖσθαι οὖν χρὴ ἀνδρείως τε καὶ εὖ». Παρεθέμεθα ἐν τοῖς ἄνω τὸ χωρίον τοῦ Πλουτάρχου, ἐν ᾧ κεῖται τὸ «εὖ τε καὶ καλῶς πράττουσιν». Ἀλλὰ ὁ Βυττεμβάχιος γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου Τόμ. Ζ΄. σελ. 4 «Equidem adhuc haereo in εὖ τε καὶ καλῶς, quod non satis cum sensu loci congruit, qui potius εὐτελῶς, vel οὐ καλῶς postulat, *hominibus tenui fortuna utentibus, in re tenui versantibus*». Πᾶς τις νῦν καὶ μετρίως πεπαιδευμένος παραχρῆμα κατανοεῖ ὅτι κατὰ τρόπον ἁπλούστερον θὰ κατωρθοῦτο τὸ ὑπὸ τοῦ Βυττεμβαχίου σκοπούμενον, ἂν ἐγίνετο μεταβολὴ τοῦ καλῶς εἰς τὸ κακῶς. Περὶ τῆς συγχύσεως τούτων ἴδε Κόβητον ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ 1867, σελ. 454.

καλά τε κἀγαθά-καλά γε κἀγαθά. Ἐν τοῖς Ἀπομνημονεύμασι τοῦ Ξενοφῶντος Γ΄ Θ΄, 5 ἀνεγινώσκετο ἄλλοτε «τά τε δίκαια καὶ τὰ ἄλλα καλά γε καὶ ἀγαθὰ πάντα ἀρετῇ πράττεται», ὡς διδασκόμεθα ἐκ τῆς Βορνεμαννείου ἐκδόσεως τῶν Ἀπομνημονευμάτων, ἐν ᾗ λέγεται σελ. 216 «καλά τε καί: Ita ex Vossiano 1. pro καλά γε καὶ scripsit Ernest. Schütz: γε inferendi vim habere h. l. ait, et ad οὕτω pertinere. *Schn.*. Retinent antiquan B. C. D. G». Οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἀμφιβολία ὅτι ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος καλά τε κἀγαθά. Συνήθης δὲ τοῖς Ἀττικοῖς ὑπῆρχεν

ἡ χρῆσις τῆς ἐκφορᾶς καλῶς τε κἀγαθῶς, καλή τε κἀγαθή. κτλ., ἧς πολλὰ παραδείγματα μνημονεύονται ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Κιδδίου γενομένῃ Β' ἐκδόσει τῶν Συμμ. Κριτικῶν τοῦ Δαδεσίου σελ. 451-452 (1897).

ἐφ' ᾧ τε - ἐφ' ᾧ γε. Ἐν ἀποσπάσματι τοῦ Μενάνδρου παρὰ Πλουτ. Ἠθ. σελ. 103. Β' ἡ παραδεδομένη γραφὴ εἶναι «εἰ γὰρ ἐγένου σύ, Τρόφιμε, τῶν πάντων μόνος, ὅτ' ἔτικτεν ἡ μήτηρ σ', ἐφ' ᾧ γε διατελεῖν πράσσω, ἃ βούλει καὶ διευτυχῶν ἀεί»· ἀποκατέστησε δὲ τὸ ὑγιῶς ἔχον ἐφ' ᾧ τε ὁ Σχαιφῆρος (Ἴδε Μεινέκιον ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Ἑλλην. Κωμικῶν Τόμ. Δ', σελ. 227. Πρβ. καὶ Λεννέπιον εἰς Φαλάρ. Ἐπιστ. σελ. 293 Λιψ. καὶ Βλαϋδέσιον εἰς Ἀριστοφ. Πλοῦτ., σελ. 122 καὶ σελ. 371 καὶ σελ. 419.). Παράδοξον ἡμῖν φαίνεται ὅτι ἐν τῇ Διδοτείῳ ἐκδόσει τῶν συγγραμμάτων τοῦ Πλουτάρχου Τόμ. Γ', σελ. 123,18 ἐτηρήθη ἀμετάβλητον τὸ ἐφ' ᾧ γε, ὡς καὶ Τόμ. Ε', σελ. 71,27, ἔνθα ἀντὶ τῆς μετοχῆς διευτυχῶν φέρεται ἡ ἀπαρέμφατος διευτυχεῖν, ἣν εὐλόγως προέκριναν ὅ τε Μεινέκιος καὶ ὁ Κόκκιος. Τὸ γραφικὸν πταῖσμα ἐφ' ᾧ γε εὕρομεν καὶ παρὰ τῷ Γαληνῷ Τόμ. ΙΒ', σελ. 249 «ἐγὼ μὲν οὖν οὐδὲ τοῦτον ἂν ὑπέμεινα καταπιεῖν, ἐφ' ᾧ γε μηδέποτε νοσῆσαι». Εἶνε δὲ πλημμελῶς γεγραμμένον καὶ ἐν Τόμ. Ε', σελ. 10 «τὸ μὲν γὰρ πρῶτον αὐτοῦ μέρος διακρίνει τὰς σποραδικὰς ὀνομαζομένας νόσους ἀπὸ τῶν ἐπιδημιῶν γε καὶ λοιμωδῶν» ἀντὶ τοῦ «ἀπὸ τῶν ἐπιδημιῶν τε καὶ λοιμωδῶν»». Ἀναγνωστέον δ' ἴσως ἐπιδημίων ἢ ἐπιδήμων. Τόμ. ΙΖ'. α', σελ. 667 «Τῶν ἐπιδημιῶν (οὕτω) νοσημάτων ἕν τι καὶ τὸ λοιμῶδές ἐστιν, ὡς κἂν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων ἐλέγετο· ὅταν γὰρ μὴ λοιμώδεος νούσου τρόπος τις κοινὸς ἐπιδημήσῃ, ἀλλὰ σποράδες ἔωσιν αἱ νοῦσοι· οὐ γὰρ δὴ νοσήματός γέ τινος ὄνομά ἐστιν ἐπίδημον ἢ λοιμῶδες, ἀλλ' ὅ, τι περ ἂν πολλοῖς ἐν ἑνὶ γένηται χωρίῳ, τοῦτο ἐπίδημον ὀνομάζεται. Προσελθόντος δ' αὐτῷ τοῦ πολλοὺς ἀναιρεῖν, λοιμὸς γίνεται». Ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ Ψευδοφαλάριδος ϙϛ' ἄλλα μὲν τῶν ἀντιγράφων ἔχουσι τὸ ὀρθὸν «ἐφ' ᾧ τε θεῖον ἄνδρα περὶ κάλλους ὑμνῳδίας ἐπαινούμενον ὑμῖν τε καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις περισώσασθαι» (Ἴδε Λεννέπιον εἰς Φαλάρ. Ἐπιστολ. σελ. 292 Λιψ.). Ὁ Κοραῆς ἐκδοὺς παρὰ τῷ Ἡλιοδώρῳ Τόμ. Α', σελ. 33 »ἐφ' ᾧ τε τιμωρίαν

μὲν λαβεῖν, τὴν τιμὴν δὲ ἀπολαβεῖν» ἐσημειώσατο Τόμ. Β'. σελ. 39 «Ἐφ' ᾧ τε: Ἐκ τῆς Β, ᾗ συνᾴδουσι καὶ αἱ ΑΑ. κακῶς ὁ Μ., Ἐφ' ᾧ γε, ἔγραψεν, ἀκολουθήσας τῇ διορθώσει τοῦ Κ». Πρβ. καὶ σελ. 189. «Ἐφ' ᾧ τε: Οὐκ ὀρθῶς εἰς τὸ Ἐφ' ᾧ γε τρεπτέον εἶναι εἴκασεν ὁ Κ. ᾧ συντίθεσθαί πως δοκεῖ καὶ ὁ Μ· τίς γὰρ οὐκ οἶδε τοὺς Ἀττικοὺς πλεονάζειν τῷ Τε συνδέσμῳ, ἐν τῷ Ἐφ' ᾧ τε, ὡς καὶ ἐν τῷ τετριμμένῳ Ὥστε». Σημειωτέον δ' ὅτι παρὰ τῷ Γαληνῷ Τόμ. Ε'. σελ. 46 κεῖται «οὐ γὰρ ἐφ' ὅ τι διεξελθεῖν τὰ ἔντερα λαμβανόμεθα αὐτήν», ἀνθ' οὗ εἶνε γεγραμμένον «οὐ γὰρ ἐφ' ᾧ τε διεξελθεῖν τὰ ἔντερα λαμβάνομεν αὐτὴν» ἐν τῇ Τευβνηρείῳ ἐκδόσει Μικρῶν τοῦ Γαληνοῦ συγγραμμάτων Τόμ. Α'. σ. 35,16, ἐν ᾗ διττὴ μνημονεύεται γραφὴ «ἐφοτ' L ἐφ' ὅτι O». Δύναται δέ τις νὰ ὑπολάβῃ ὅτι ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Γαληνοῦ χρῆσις τοῦ ἐφ' ὅτῳ, ὃ ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Λουκιανῷ Εὐνούχ. 3 «ἀλλὰ μύριοι κατὰ τὸν ἐνιαυτόν, ἐφ' ὅτῳ συνεῖναι τοῖς νέοις». Καὶ μετεβλήθη μὲν τὸ ἐφ' ὅτῳ εἰς τὸ ἐφ' ᾧτε ὑπὸ τοῦ Κοβήτου ἐν *Var. Lect.* σελ. 149 καὶ σελ. 256, ἀλλ' οὐκ ὀλίγα χωρία ὑπάρχουσι συνηγοροῦντα τῇ γραφῇ ἐφ' ὅτῳ. Διεξερχόμενός τις τὰς Δελφικὰς Ἐπιγραφὰς τὰς ὑπὸ τοῦ Κολλιτζίου ἐκδιδομένας ἐν τῷ δευτέρῳ Τόμῳ τῆς Συλλογῆς τῶν Διαλεκτ. Ἐπιγραφῶν ἐντυγχάνει πλειστάκις μὲν τῷ ἐφ' ᾧ τε μετ' ἀπαρεμφάτου συντεταγμένῳ, πολλάκις δὲ καὶ τὸ ἐφ' ὅτῳ, οἷον σελ. 187 «ἐφ' ὅτῳ ἐλεύθερος εἶμεν καὶ ἀνέφαπτος ἀπὸ πάντων» σελ. 188 «ἐφ' ὅτῳ ἐλευθέρα εἶμεν καὶ ἀνέφαπτος», σελ. 198 «ἐφ' ὅτῳ ἐλευθέραν εἶμεν καὶ ἀνέφαπτον ἀπὸ πάντων» καὶ «ἐφ' ὅτῳ ἐλεύθερον εἶμεν καὶ ἀνέφαπτον ἀπὸ πάντων τὸν πάντα βίον». σελ. 205 «ἐφ' ὅτῳ ἐλευθέρα εἶμεν καὶ ἀνέφαπτος ἀπὸ πάντων». σελ. 206 «ἐφ' ὅτῳ ἐλευθέρας εἶμεν τὸμ πάντα χρόνον». σελ. 217 «ἐφ' ὅτῳ ἐλεύθερος εἶμεν τὸμ πάντα βίον καὶ ἀνέφαπτος ἀπὸ πάντων». σελ. 220 «ἐφ' ὅτῳ ἐλευθέραν εἶμεν καὶ ἀνέφαπτον ἀπὸ πάντων τὸν πάντα βίον». σελ. 229 «ἐφ' ὅτῳ εἶμεν ἐλευθέρα καὶ ἀνέφαπτος ἀπὸ πάντων τὸν πάντα χρόνον». σελ. 272 «ἐφ' ὅτῳ ἐλεύθερος εἶμεν». σελ. 274 «ἐφ' ὅτῳ ἐλεύθεροΣ εἶμεν καὶ ἀνέφαπτοΝ ἀπὸ πάντων τὸν πάντα βίον». σελ. 324 «ἐφ' ὅτῳ ἐλεύθερος εἶμεν καὶ ἀνέφαπτος ἀπὸ πάντων τὸν πάντα χρόνον». σελ. 326 «ἐφ' ὅτῳ ἐλευθέραν εἶμεν καὶ ἀνέφαπτον ἀπὸ πάντων τὸν πάντα χρόνον». σελ. 327 «ἐφ' ὅτῳ ἐλεύθερος εἶμεν τὸν

πάντα χρόνον». σελ. 328 (δίς) «ἐφ' ὅτῳ ἐλευθέραν εἶμεν Σαφφώ». σελ. 330 «ἐφ' ὅτῳ ἐλεύθεροι εἶμεν καὶ ἀνέφαπτοι ἀπὸ πάντων τὸν πάντα χρόνον». σελ. 331 «ἐφ' ὅτῳ ἐλεύθεροΣ εἶμεν καὶ ἀνέφαπτοΝ ἀπὸ πάντων τὸμ πάντα χρόνον». σελ. 332 «ἐφ' ὅτῳ ἐλευθέραν εἶμεν καὶ ἀνέφαπτον ἀπὸ πάντων τὸν πάντα χρόνον». σελ. 339 «ἐφ' ὅτῳ ἐλευθέραν εἶμεν καὶ ἀνέφαπτον τὸν πάντα βίον». σελ. 351 ἐφ' ὅτῳ ἐλεύθερος εἶμεν». σελ. 352 «ἐφ' ὅτῳ ἐλευθέρα εἶμεν τὸν πάντα βίον καὶ ἀνέφαπτος ὑπὸ πάντων». σελ. 375 «ἐφ' ὅτῳ αὐτὸν ἐλεύθερον εἶμεν καὶ ἀνέφαπτον πάντα τὸν βίον». σελ. 405 «ἐφ' ὅτῳ ἐλευθέρα εἶμεν καὶ ἀνέφαπτος τὸν πάντα χρόνον ἀπὸ πάντων». σελ. 497 «ἐφ' ὅτῳ ἐλευθέρας εἶμεν Εἰρήναν καὶ Φιλουράτειαν». σελ. 522 «ἐφ' ὅτῳ ἐλευθέραν εἶμεν Δαρδάναν καὶ ἀνέφαπτον ἀπὸ πάντων». σελ. 534 «ἐφ' ὅτῳ ἐλευθέρας εἶμεν καὶ ἀνεφάπτους ἀπὸ πάντων». σελ. 545 «ἐφ' ὅτῳ ἀνέφαπτος εἶμεν ἀπὸ πάντων τὸμ πάντα βίον». σελ. 567 «ἐφ' ὅτῳ ἐλευθέραν εἶμεν τὸν πάντα χρόνον». σελ. 576 «ἐφ' ὅτῳ ἐλευθέραν εἶμεν καὶ ἀνέφαπτον ἀπὸ πάντων». σελ. 580 ἐφ' ὅτῳ αὐτὰν ἐλευθέραν εἶμεν καὶ ἀνέφαπτον τὸν πάντα βίον». σελ. 583 «ἐφ' ὅτῳ ἐλεύθερον εἶμεν καὶ ἀνέφαπτον ἀπὸ πάντων». σελ. 584 «ἐφ' ὅτῳ ἐλευθέρους εἶμεν καὶ ἀνεφάπτους ἀπὸ πάντων τὸν πάντα χρόνον». σελ. 587 «ἐφ' ὅτῳ ἐλευθέραν εἶμεν τὸν πάντα χρόνον». Ἐπιστάσεως ἄξια εἶνε τὸ κείμενον ἐν σελ. 357 «ἐφ' ὅτῳ τε ἐλεύθερον εἶμεν καὶ ἀνέφαπτον ἀπὸ πάντων τὸν πάντα χρόνον» καὶ τὸ ἐν σελ. 494 «ἐφ' ὅτῳ(τ)ε ἐλεύθερον εἶμεν Ἰώνιχον καὶ ἀνέφαπτον ἀπὸ πάντων». Εἶνε δὲ καὶ μέλλοντι ὁριστικῆς συντεταγμένον τὸ ἐφ' ὅτῳ σελ. 210 «ἐφ' ὅτῳ ἐλεύθερος ἔσται καὶ ἀνέφαπτος ἀπὸ πάντων τὸν πάντα βίον» καὶ σελ. 349 «ἐφ' ὅτῳ ἐλευθέρα ἔσται καὶ ἀνέφαπτος τὸν πάντα χρόνον». Φέρεται δὲ καὶ ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Διττεμβεργήρου γενομένῃ Συλλογῇ Ἑλλην. Ἐπιγραφῶν σελ. 268 «ἐφ' ὅτῳ τὴμ μὲν συμμαχίαν καὶ τὴν εὔνοιαν τὴν ἐς τὰ πράγματα τὰ τοῦ βασιλέως Σελεύκου διατηρήσουσιν οἱ ἐμ Μαγνησίᾳ τῷ βασιλεῖ Σελεύκῳ μετὰ πάσης προθυμίας εἰς ἅπαντα τὸν χρόνον».

νόστιμός ΤΕ—νόστιμος ΓΕ. Αἰσχύλ. Ἀγαμ. 596 «Μενέλεων δὲ πεύθομαι εἰ νόστιμός γε καὶ σεσῳσμένος πάλιν ἥξει σὺν ὑμῖν». Ὀρθῶς ὑπὸ τοῦ Ἑρμανοῦ ἀνεγνώσθη «νόστιμός τε καὶ σεσῳσμένος».

σέ Τ' αὐτόν - σε Γ' αὐτόν. Σοφοκλ. Οἰδ. Κ. 1417. Ναυκ. «καὶ

μή σέ γ' αὐτὸν καὶ πόλιν διεργάσῃ». Τὴν γνησίαν γραφὴν «σέ τ' αὐτὸν καὶ πόλιν» ἀποκατέστησεν ὁ Βρούγκιος». Καὶ ἐν στίχ. 821 ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Βοθίου «Α. τὴν παῖδ' ἔχεις μου; Β. τήνδε τ' οὐ μακροῦ χρόνου» ἀντὶ τοῦ τήνδε γ'. Πρβ. καὶ Οἰδ. Τυρ. 1030. Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τῷ Οἰδίποδι ἐπὶ Κολωνῷ στ. 1541 ἀνέγνω ὁ Ῥεισίγιος «στείχωμεν ἤδη, μηδ' ἔτ' ἐντρεπώμεθα» ἀντὶ τοῦ «μηδέ γ' ἐντρεπώμεθα».

Τ' ἑλῶσι - Γ' ἑλῶσι. Εὐριπ. Ἀλκ. 950 Κιρχοφ. «ἔξωθεν δέ με γάμοι γ' ἐλῶσι Θεσσαλῶν καὶ ξύλλογοι γυναικοπληθεῖς». Τὸ γ' ἐλῶσι διωρθώθη ὑπὸ Βακελφιελδίου μετατυπωθὲν εἰς τὸ τ' ἐλῶσιν καὶ Ἀνδρομ. 385. καὶ Ἑλ. 1323 καὶ Ἠλ. 960 καὶ Ἱκέτ. 206. καὶ 858 καὶ Ἰφιγ. Α. 422. καὶ 526 καὶ 831 καὶ Κύκλ. 148 καὶ 566. Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐκδοὺς ὁ Κιρχόφιος ἐν Ἱκέτ. 528 «εἷς γάρ τι καὶ πεπόνθαΤ' Ἀργείων ὕπο» καὶ Ἰφιγ. Τ. 943 «εἰς τὰς Ἀθήνας δῆτ' ἔπεμψε Λοξίας» ἐσημειώσατο «πεπονθατ' Musurus, πέπονθα γ' *B* πέπονθε γ' *C*» καὶ «δῆτ' Sclaliger, δή γ' libri».

αὐταί Τε καὶ - αὐταί Γε καί. Ἀριστοφ. Θεσμοφ. 536 «εἰ δὲ μή, ἡμεῖς αὐταί γε καὶ τὰ δουλάρια τέφραν ποθὲν λαβοῦσαι ταύτης ἀποψιλώσομεν τὸν χοῖρον». Ὁ Κόβητος γράφει ἐν *Nov. Lect.* σελ. 61 «In Thesmophor· vs. 536 miror retentum esse ἡμεῖς αὐταί γε καὶ τὰ δουλάρια—ἀποψιλώσομεν pro αὐταί τε καί. Duplex vitium est in Ecclesiaz, vs. 569. ἀλλ' ἀποφανῶ τοῦθ ὥστε σέ γέμοι μαρτυρεῖν καὶ τοῦτον αὐτὸν μηδὲν ἀντειπεῖν ἐμοί. apparet Praxagoram hoc dicere debere: ὥστε σέ τέ μοι μαρτυρεῖν καὶ τοῦτον αὐτὸν μηδὲν ἀντειπεῖν ἔτι. — Ibid. vs. 648. οἰμώζοι γ' ἂν καὶ κωκύοι sanum erit si οἰμώζοι τἂν correxeris». Ἴδε καὶ Βλαϋδέσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Θεσμοφοριαζουσῶν σελ. 53 καὶ ἐν τῇ τῶν Ἐκκλησιαζουσῶν σελ. 50 καὶ σελ. 59.

ἐγώ Τε - ἔγω Γε. Πλάτ. Γοργ. σελ. 514, Ε' «ἐπεσκεψάμεθα δήπου ἂν ἔγω γε σὲ καὶ σὺ ἐμέ». Πρὸ πολλοῦ οἱ ἐκδόται τοῦ Πλάτωνος ἀποκατέστησαν τὸ ὑγιῶς ἔχον «ἐγώ τε σὲ καὶ σὺ ἐμέ». Ὁ Σχάντζιος σημειοῦται ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ συγγραφέως τούτου Τόμ. Η', σελ. 97,17 «ἐγώ τε exemenda T: ἔγωγε BT». Πρβ. καὶ Ἄστιον εἰς Πλάτ. Τόμ. ΙΑ', σελ. 660.

ἔσΤε - ἔσΓε. Παρὰ τῷ Ξενοφῶντι Κύρ. Παιδ. Η', ή, 9 διττὴ φέ-

ρεται γραφή, ἡ ὀρθῶς ἔχουσα « μέχρι τούτου ἐσθίοντες καὶ πίνοντες διάγουσιν, ἔστεπερ οἱ ὀψιαίτατα κοιμώμενοι» καὶ ἡ ἐσφαλμένη ἔσγεπερ.

ἅΤε - ἅΓε. Παρὰ Δίωνι τῷ Χρυσοστόμῳ κατὰ μὲν τὴν τοῦ Ῥεισκίου ἔκδοσιν Τόμ. Α΄. σελ. 272 ἀναγινώσκεται «ἐφθείροντο οἱ πολλοὺς ταῖς ἐν ταῖς οὕτω τρυφώσαις πόλεσι γιγνομένων, ἅγε οὐδαμῶς οἶμαι δαιμονίου τυγχάνοντες ἐπιμελείας», κατὰ δὲ τὴν τοῦ Λ. Διν-δορφίου Τόμ. Α΄. σελ. 142,17 «διεφθείροντο οἱ πλείους τῶν ἐν ταῖς οὕτω τρυφώσαις πόλεσι γιγνομένων, ἅτε οὐδαμῶς οἶμαι δαιμονίου τυγχάνοντες ἐπιμελείας». Ἡ ἐπανόρθωσις τῶν πλημμελῶν γραφῶν πολλοὺς καὶ ἅγε ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Λοβεκκίου ἐν τῷ εἰς τοῦ Σοφοκλέους Αἴαντα Ὑπομνήματι σελ. 432 ἐκδ. β΄.

ἅμα Τε - ἅμα Γε. Λυσ. περὶ τοῦ Σηκ. 23 «ἅμα τοιούτων γε λόγων ἀπορήσει καὶ μαρτύρων». Ὀρθῶς ἐν τῷ κατ᾽ Ἐργοκλέους λόγῳ 17 κεῖται «ὥστ᾽ ἄξιον τούτων ἁπάντων ἐνθυμηθέντας ἅμα τοῖς τε φίλοις τοῖς ἡμετέροις ἀποδοῦναι χάριν καὶ παρὰ τῶν ἀδικούντων τὴν δίκην λαβεῖν». Σημειωτέον ὅτι τὸ ἅμα τε εἶναι ἀνάγνωσις τοῦ Βεκκήρου εἰς τοῦτο μεταβαλόντος τὸ πλημμελῶς φερόμενον παρὰ τῷ Λυσίᾳ ἀλλά γε καὶ ὅτι ὁ Κόβητος ἀντὶ τοῦ ἀπορήσει ἔγραφεν εὐπορήσει.

τοῦ Τε Ἀδόα - τοῦ Γεαδόα. Πολύβ. σελ. 140,6 Οὔλσχ. «διέβησαν εἰς τὴν τῶν Ἰνσόμβρων γῆν κατὰ τὰς συρροίας τοῦ γεαδόα καὶ Πάδου ποταμοῦ». Ἡ ἡμαρτημένη αὕτη γραφὴ ἐπηνωρθώθη ὑπὸ τοῦ Σκαλιγήρου ἀναγνόντος «κατὰ τὰς συρροίας τοῦ **τε** Ἀδόα καὶ Πάδου ποταμοῦ».

καί ῥά Τ᾽ - καὶ ῥά Γ᾽. Ὁμηρ. Ὕμν. εἰς Ἀπόλλ. Δήλ. 3 «καί ῥά γ᾽ ἀναΐσσουσιν ἐπισχεδὸν ἐρχομένοιο πάντες ἀφ᾽ ἑδράων». Τὴν γνησίαν καί ῥά τ᾽ ἀναΐσσουσιν» ἀποκατέστησεν ὁ Ἑρμαννός. Ἀνεγνώσθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἰλγενίου ἐν τῷ εἰς Δήμ. Ὕμνῳ 478 «τά τ᾽ οὔπως ἔστι παρεξίμεν» ἀντὶ τοῦ τά γ᾽ οὔπως κτὲ».

παρέτυχέ Τε - παρέτυχέ Γε. Ἐν τοῖς Γεωγραφικοῖς τοῦ Στράβωνος σελ. 43 ἄλλα μὲν τῶν ἀντιγράφων ἔχουσι «καὶ μὴν παρέτυχέ γε τῇ ἀναρροιβδήσει ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ οὐκ ἀπώλετο», ὃ ἐνέκρινεν ὁ Κοραῆς, ἄλλα δὲ «καὶ μὴν παρέτυχέ τε τῇ ἀναρροιβδήσει κτέ», ὃ ἀπεδέξαντο ὁ Κραμῆρος καὶ ὁ Μεινέκιος· συμφωνοῦμεν δὲ τούτοις

καὶ ἡμεῖς. Σημειωτέον δ' ὅτι κάλλιστ' ἔχει τὸ ἐν σελ. 17 «καὶ μὴν ἐπί γε τῇ γεωργίᾳ σεμνύνεται», οὐδαμῶς δ' ἀποδεκτὴ εἶνε ἡ γνώμη τοῦ Κοραῆ γράφοντος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Στράβωνος Τόμ. Δ', σελ. 9 «Καὶ μὴν ἐπί γε! Ἴσ. γρ. Καὶ μὴν ἐπί τε, ἰσοδυνάμως τῷ, Καὶ μὴν καὶ ἐπί».

καλῶς Τε - καλῶς Γε. Ξενοφ. Ἀπομν. Β', ι', 5 «ἀλλὰ καλῶς γε, ἔφη, λέγεις, ὦ Σώκρατες, καὶ κέλευσον ἐλθεῖν ὡς ἐμὲ τοῦ Ἑρμογένη». Ὁ Κοραῆς σημειοῦται ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ξενοφῶν. Ἀπομνημονευμάτων καὶ τοῦ Πλάτ. Γοργίου σελ. 272 «ἀλλὰ καλῶς ΤΕ... καὶ κέλευσον: Παραινοῦντος τοῦ Σ. μετεποίησα εἰς τὸν συμπλεκτικὸν τὸν μειωτικὸν ΓΕ. Οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἑξῆς (Γ, 3 § 4) ἐρεῖ, «Ἀλλὰ καλῶς τε λέγεις, ἔφη, καὶ πειράσομαι». (Ἴδε καὶ Λ. Δινδόρφιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀπομνημονευμάτων σελ. 102). Ἐν ἑτέρῳ τύπῳ τῶν Ἀπομνημονευμάτων ποιεῖται ὁ Κοραῆς μεταβολὴν τοῦ ΤΕ εἰς τὸ ΓΕ λέγων σελ. 287 «ἀποθνήσκουσί Γε ἐν τοῖς πολεμικοῖς κινδύνοις, Ἢ αἰσχρῶς σώζονται: ΗΔ. ΑΤ. ἀποθνήσκουσί ΤΕ ἐν τοῖς πολεμικοῖς κινδύνοις ΚΑΊ αἰσχρῶς σώζονται. Καὶ μαρτυρές μου τῇ διορθώσει ὁ Β. in bellorum periculis aut pereunt, aut turpiter evadunt».

κἄγω Γε - κἀγώ ΤΕ. Αἰσχύλ. Εὐμεν. 703 Κιρχ. «κἄγωτε χρησμοὺς τοὺς ἐμούς τε καὶ Διὸς ταρβεῖν κελεύω μηδ' ἀκαρπώτους κτίσαι». Τὸ ὀρθῶς ἔχον κἄγωγε ἀποκατέστησεν ὁ Πόρσων. Ἀνεγνώσθη δὲ καὶ ἐν τῷ Προμηθεῖ 774 ὑπὸ τοῦ Ἑρμαννοῦ «καὶ μηδὲ σαυτῆς γ' ἐκμαθεῖν ζήτει πόνους» ἀντὶ τοῦ σαυτῆς τ'. Πρβ. καὶ Πέρσ. 264 καὶ Χοηφ. 88.

ὅς Γ' ἐμάν - ὅς Τ' ἐμάν. Σοφοκλ. Οἰδ. Τυρ. 694 Ναυκ. «ὅς τ' ἐμὰν γᾶν φίλαν ἐν πόνοις σαλεύουσαν κατ' ὀρθὸν οὔρισας». Τὸ γραφικὸν τοῦτο πταῖσμα ἐπηνωρθώθη ὑπὸ τοῦ Τουρνήβου γράψαντος «ὅς γ' ἐμὰν γᾶν κτέ». Πρβ. καὶ Ἀντιγ. 1348 καὶ Τραχιν. 1220 καὶ Φιλοκτ. 29 καὶ 600 καὶ 1364 καὶ Οἰδ. Κ. 260 καὶ 1109. Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐν Οἰδίπ. Τυράννῳ 516 ἔχουσι τἀντίγραφα «τὶ γὰρ ἐν ταῖς ξυμφοραῖς ταῖς νῦν νομίζει πρός γ' ἐμοῦ πεπονθέναι λόγοισιν εἴτ' ἔργοισιν εἰς βλάβην φέρον, κτέ» καὶ πρός τ' ἐμοῦ. Ἄξια παραθέσεως νομίζομεν τὰ ὑπὸ τοῦ Γ. Δινδορφίου ἐν τῇ Γ' Ὀξ. ἐκδόσει τοῦ Σοφοκλέους Τόμ. Α', σελ. 61 «πρός τί μου: Scripturam

interpolatam πρός γ' ἐμοῦ sequitur Suidas s.v. βάξιν. Scriptura antiquior πρός τ' ἐμοῦ est in apographis plerisque habuitque Triclinius, cujus haec est annotatio (ad πρός γ' ἐμοῦ), εὕρηται πρός τ' ἐμοῦ. ὅπερ οὐκ ἔστιν ἕτερον ἀλλ' ἢ πρὸς ἐμοῦ τι. ὥσπερ γάρ φαμεν· τῶν τις ἀνθρώπων τὸ τις διὰ μέσου τιθέντες, οὕτω καὶ τοῦτο. ὅτι δ' ἐστί τι καὶ οὐ σύνδεσμός τε, ὥς φασί τινες, μαρτυρεῖ τὸ φέρον». Recte judicavit Triclinius, nisi quod τι eliso ista dici posse imperite credidit, quum non vidisset πρός τί μου scribendum esse, quod praeunte Hartungio restitui».

κοινῇ Γ' ἐκείνῃ - κοινῇ Τ' ἐκείνῃ. Εὐριπ. Ἑλ. 829 Κιρχ. «κοινῇ τ' ἐκείνῃ ῥᾳδίως, λάθρᾳ δ' ἂν οὔ». Τὴν ὀρθὴν γραφὴν ἀποκατέστησεν ὁ Ῥείσκιος. Πρβ. καὶ στ. 1388 καὶ Ἀνδρ. 25 καὶ Βάκχ. 835 καὶ Ἠλέκτρ. 240 καὶ 966 καὶ 1263 καὶ Ἱκέτ. 136 καὶ 393 καὶ Ἱππολ. 1011 καὶ 1404 καὶ Ἰφιγ. Α 1137 καὶ Ἰφιγ. Τ. 75 καὶ 807 καὶ Ἴω. 552 καὶ Κύκλ. 541 καὶ Μηδ. 124 καὶ 512 καὶ Ὀρέστ. 103 καὶ Τρῳ. 72. Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐκδοὺς ὁ Κιρχόφιος ἐν Βάκχ. 1209 «ἡμεῖς δέ γ' αὐτῇ χειρὶ τόνδε θ' εἵλομεν» ἐσημειώσατο «δέ γ' αὐτῇ : δὲ ταύτῃ codex».

δεινῶς Γ ἔοικεν - δεινῶς Τ ἔοικεν. Πλάτ. Φαῖδρ. σελ. 273. Γ' «φεῦ, δεινῶς τ' ἔοικεν ἀποκεκρυμμένην τέχνην ἀνευρεῖν ὁ Τισίας». Τἀντίγραφα ἔχουσι τό τ' ὀρθὸν δεινῶς γ' ἔοικεν καὶ τὸ ἡμαρτημένον δεινῶς τ' ἔοικεν. Ἴδε Σχάνζιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος Τόμ. Ε'. β', σελ. 66,1 καὶ Τόμ. Ϛ'. α'. σελ. 88.11.

ὅς Γε - ὥσΤε. Λυσ. κατ' Ἀγορ. 57 «ἤ που Ἀγόρατός γε δικαίως ἀποθανεῖται, ὥστε τόν τε Μενέστρατον ἀπογράψας αἴτιος ἐκείνῳ ἐστὶ τοῦ θανάτου». Τὸ ἡμαρτημένον ὥστε μετεβλήθη εἰς τὸ ὀρθὸν ὅς γε ὑπὸ τοῦ Τουπίου. Παρατιθέμεθα τὰ ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμένα ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Λογγίνου σελ. 409 Οὐεισκ. «ὡς ὁ πένταθλος, ὥστε etc. MS. Par. ὥς γε λείπεσθαι. Scribendum cum Manutio, ὅς γε λείπεται. Dionys. Halicarn. Antiq. Rom. IV, 36. Πᾶσι τοῖς πολίταις. ΩΣ πατὴρ πρᾶος υἱοῖς αὐτοῦ, χρώμενος, ΟΣ ΓΕ καὶ τὴν ἐξουσίαν, ἣν ὑμεῖς ἐδώκατέ μοι, οὐχ ἅπασαν ἐβουλόμην ἔχειν. Lysias cont. Agorat p. 253. Καίτοι εἰ ἐκεῖνος ἀπέθανεν, ἤ που Ἀγόρατός γε δικαίως ἀποθανεῖται. ΟΣ ΓΕ τόν τι Μενέστρα-

τον ἀπογράψαι, αἴτιος ἐκείνῳ ἐστὶ τοῦ θανάτου. Ita scribendum. Vulgo male legitur, ὥστε».

ἅ Γε - ἅΤε. Διονυσ. Ἁλικαρν. Ῥωμ. Ἀρχαιολ. σελ. 1087 «δίκαιον μὲν ἦν, ἔφη, τὰ ἔσχατα παθεῖν, ἅτε δὴ καὶ αὐτοὶ πράττειν ἐμέλλετε, εἰ κατωρθώσατε ἃς πολλάκις ἐμάθετε ἐπ᾽ αὐτοὺς ὁδούς». Ὁ Κόβητος γράφει ἐν *Observat. in Dionys. Halicarn.* σελ. 115 «Reddemus igitur ei suam manum: εἰ κατωρθώσατε ἃς πολλάκις ἨΛθετε ἐπ᾽ αὐτοὺς ὁδούς, et initio loci: δίκαιΟΙ μὲν ἨΤΕ (ἔφη) τὰ ἔσχατα παθεῖν Ἅ ΓΕ δὴ καὶ αὐτὸς καὶ αὐτοὶ πράττειν ἐμέλλετε».

καὶ χάριτάς Γε - καὶ χάριτας Τε. Ὁ Λ. Δινδόρφιος ἐκδοὺς παρὰ τῷ Ἀριστείδῃ Τόμ. Β΄, σελ. 266,2 «καὶ χάριτάς γέ φησιν δεῖν ἐκτίνειν αὐτοῖς» ἐσημειώσατο «γε L. Vulgo τε».

μεθύοντά Γε - μεθύοντά Τε. Ἰάμβλ. περὶ τοῦ Πυθαγ. Βίου 211 «μήτε δὴ μεθύοντά τε». Ὀρθῶς ὁ Κισλίγγιος μετετύπωσε τὸ ΤΕ εἰς τὸ ΓΕ· ὁ δὲ Κόβητος ἐν *Collect. Crit.* σελ. 393 οὐ μόνον ἔγραφε ΓΕ ἀντὶ τοῦ Τε ἀλλὰ καὶ μήτΙ δή ἀντὶ τοῦ μήτΕ δή.

ἄν Γε ταύτῃ - ἄν Τε ταύτῃ. Ἐν τοῖς τοῦ Μουσωνίου παρὰ Στοβ. Ἀνθολ. ΜΗ, 67 (Τόμ. Β΄, σελ. 273,30 Μειν.) πρὸς τῇ ἐσφαλμένῃ γραφῇ «ἄν τε ταύτῃ ἀσθενήσωσιν οἱ βασιλεῖς, ἀνάγκη πολλάκις περιάγεσθαι αὐτοὺς καὶ βιάζεσθαι τὰ ψευδῆ ὡς ἀληθῆ προσίεσθαι» φέρεται καὶ ἡ ὀρθῶς ἔχουσα «ἄν γε ταύτῃ». Μετατυπωτέον δ᾽ ἴσως τὸ περιάγεσθαι εἰς τὸ παράγεσθαι.

ὥς Γ ἐμοί - ὥσΤε μοι. Ἐν τῷ Πρωταγόρᾳ τοῦ Πλάτωνος σελ. 348, Γ΄ ἔχουσι τἀντίγραφα τό τ᾽ ὀρθὸν «καὶ ὁ Πρωταγόρας αἰσχυνθείς, ὥς γ᾽ ἐμοὶ ἔδοξε, τοῦ τε Ἀλκιβιάδου ταῦτα λέγοντος κτέ» καὶ τὸ ἡμαρτημένον «ὥστε μοι ἔδοξεν». Ἴδε καὶ Κόβητον ἐν *Mnemos.* 1880, σελ. 399. (Πρβ. καὶ Ἑρουερδῆνα ἐν *Mnemos.* 1885, σελ. 25). Σημειωτέον δ᾽ ὅτι καὶ παρὰ τῷ Ἰσαίῳ περὶ τοῦ Μενεκλ. Κλήρ. 31 φέρεται «καὶ ἡμεῖς, ἵνα δὴ πραγμάτων ἀπαλλαγῶμεν, ὥστε δηώμεθα, οὕτως ἐπιτρέπομεν», ὅπερ εὐλόγως ὑπελήφθη ὑπό τινων ἐσφαλμένη ἀνάγνωσις τοῦ ὥς γε δὴ ᾠόμεθα. (Ἴδε Σχείδιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἰσαίου σελ. ιη΄. καὶ Δοβραῖον ἐν *Adversar.* Τόμ. Α΄, σελ. 288). Πρβ. καὶ περὶ τοῦ Πύρρ. Κλήρ. 76, ἔνθα κατὰ πλημμελῆ ἀνάγνωσιν εἶνε γεγραμμένον «ἀλλὰ μὴν ὥστε οὔτε γαμηλίαν

εἰσήνεγκεν ὁ θεῖος κτέ» ἀντὶ τοῦ ὥς γε, ὅπερ εἶνε κατακεχωρισμένον ἔν τε τῇ ἐκδόσει τοῦ Σχειδίου καὶ ἐν ἄλλαις.

γλῶσσάν Γε-γλῶσσάν Τε. Ὁμηρ Ὑμν. εἰς Ἀφροδ. 116 «ὡς δή τοι γλῶσσάν τε καὶ ἡμετέρην εὖ οἶδα». Ἡ ἀληθὴς γραφὴ εἶνε «γλῶσσάν γε ὑμετέρην», ἣν ἀποκατέστησεν ὁ Ἑρμαννός. Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ Γεμόλλιος ἀνέγνω καὶ ἐν στιχ. 110 «ἀλλὰ καταθνητή γε, γυνὴ δέ με γείνατο μήτηρ» ἀντὶ τοῦ καταθνητή τε.

σφῶν Γε-σφῶν Τε. Ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ἐλέχθη ἐν Ὀδυσσ. Δ. 62 «οὐ γὰρ σφῶν γε γένος ἀπόλωλε τοκήκων», παρ' Ἀπολλωνίῳ δὲ τῷ Ἀλεξανδρεῖ περὶ Ἀντωνυμ. σελ. 110 εἶνε γεγραμμένον «τοιοῦτο δ' ἦν τὸ οὐ γὰρ σφῶν τε γένος ἀπόλωλε τοκήων», ὅπερ ἐδόκει ἐπιμεμπτον εἶναι, ὡς τρίτον πληθυντικὸν δίχα τοῦ Ι γραφόμενον, τοῦ λόγου ἀπαιτοῦντος δεύτερον».

τούς Γε-ταύς Τε καὶ τά Γε-τά Τε. Στράβ. σελ. 559 «καὶ τούς τε σῳζομένους εὐεργεσίας καὶ ἐπιμελείας ἀξίους ὑπέλαβε δοὺς αὐτοῖς ταύτην τὴν τιμὴν» καὶ σελ. 603 «τοῦτο μὲν οὖν ἔνστασιν ἔχει τοιαύτην, τἄλλα δὲ ὑπολαμβάνομεν, ἢ τά τε πλεῖστα». Ὀρθῶς ἐν ἀμφοτέροις τούτοις τοῖς χωρίοις μετέβαλεν ὁ Κοραῆς τό ΤΕ εἰς τὸ Γε. Ἀνέγνω δὲ καὶ ἐν σελ. 187 «τούτους δ' ὅτι μὲν ἐκ τῆς Κελτικῆς ἀπῳκίσθησαν μηνύει τό γε πρὸς τοὺς τεκτόσαγας σύμφυλον». Ὁ Κραμήρας γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Στράβωνος Τόμ. Β', σελ. 547 γε : τε codd., Cor. corr.» καὶ Τόμ. Γ'. σελ. 42 γε : τε codd. Cor. corr.» ἀλλὰ Τόμ. Α', σελ. 292 «τε : γε Cor. nullo fructu ; vidotur potius delenda particulo exro. petitione literarum similium orta».

καθάπερ Γε-καθάπερ Τε. Ἐν τοῖς Γεωγραφικοῖς τοῦ Στράβωνος σελ. 13 διττὴ φέρεται γραφὴ «καθάπερ γε καὶ ἐν τοῖς κολοσσικοῖς ἔργοις οὐ τὸ καθ' ἕκαστον ἀκριβὲς ζητοῦμεν, ἀλλὰ τοῖς καθόλου προσέχομεν μᾶλλον, εἰ καλῶς τὸ ὅλον· οὕτως κἀν τούτοις δεῖ ποιεῖσθαι τὴν κρίσιν» καὶ καθάπερ τε καὶ ἐν τοῖς κολοσσικοῖς ἔργοις κτέ». Ὁ Κοραῆς γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Στράβωνος Τόμ. Δ', σελ. 7 «Καθάπερ γε καὶ ἐν τοῖς: Ἔνια τῶν ἀντιγράφων φέρει, Καθάπερ τε καὶ ἐν τοῖς, καλῶς μὲν τῷ. Τε, ἀντὶ τοῦ. Γε, οὐ μέντοι μᾶλλον ὀρθῶς διὰ τὸν ἑπόμενον σύνδεσμον, Γράφε, Καθάπερ τε ἐν τοῖς. Ἴδε Μερ. Γ, Προλεγομ. σελ. ϛ'». Καὶ ὁ Μεινέκιος δ' ἐξέδωκε

παρὰ τῷ Στράβωνι σελ. 17,5 «καθάπερ τε καὶ ἐν τοῖς κολοσσικοῖς ἔργοις κτέ». Ἀλλ' ἡμεῖς μόνην ὀρθὴν εὑρίσκομεν τὴν γραφὴν «καθάπερ γε καὶ ἐν τοῖς κολοσσικοῖς κτέ», ἥτις εἶνε ἐγκεκριμένη ὑπό τε τοῦ Κραμήρου καὶ Κ. Μυλλήρου.

πλήθει Γε-πλήθει Τε. Πλούτ. Φιλοπ. καὶ Φλαμ. Συγκρ. Β', «ἀλλὰ πλήθει τε πολέμων καὶ τροπαίων ἡ Φιλοποίμενος ἐμπειρία βεβαιοτέρα». Οὐχὶ πλήθει τε ἀλλὰ πλήθει γε ἐρρήθη ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου, ὡς πρὸ πολλοῦ παρετηρήθη. Ὁ Κοραῆς γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Παραλλήλων Βίων τοῦ Πλουτάρχου Μέρ. Β', σελ. 467 «Πλήθει γε: Ἐκ διορθώσεως οἱ πρὸ ἐμοῦ, ἀντὶ τοῦ Πλήθει τε» καὶ ὁ Βαίριος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Φιλοποίμενος καὶ τοῦ Φλαμινίνου καὶ τοῦ Πύρρου σελ. 137 «ἀλλὰ πλήθει γε πολέμων καὶ τραπαίων: γε de suo Reiskius. Editiones et libri scripti τε».

ἥ Γε-ἥ Τε. Πλούτ. Ἠθ. σελ. 790, Α' «ἀλλὰ μὴν ἥ τε βασιλεία, τελεωτάτη πασῶν οὖσα καὶ μεγίστη τῶν πολιτειῶν, πλείστας φροντίδας ἔχει καὶ πόνους καὶ ἀσχολίας». Τὸ ὀρθὸν «ἥ γε βασιλεία» ἀποκατέστησεν ὁ Κοραῆς ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Πολιτικῶν τοῦ Πλουτάρχου σ. 129, ἔνθα εἶνε ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου ἀνδρὸς τάδε γεγραμμένα· «ἀλλὰ μὴν Η ΓΕ βασιλεία, κ.τ.λ.: ΗΔ, ἀντὶ τοῦ ΗΤΕ, ὁ δὲ Ρ ἢ δούλετο ΕΙΓΕ, περιόδου πρότασιν ὑπολαμβάνων εἶναι, ἧς τὴν ἀπόδοσιν ἐτίθΗ εἰς τὸ ἑξῆς, Ὥρα τοίνυν». Ἥκιστ' ἀποδεχόμεθα ἣν ὁ ἀοίδιμος ἀνὴρ ἀποφαίνεται γνώμην σελ. 169 λέγων «Ἀλλά ΓΕ λάθρη: Εἰς τὸν μειωτικὸν ἔτρεψε Πλούταρχος τὸν παρὰ τῷ Ποιητῇ (Ἰλιάδ. τ. 165), ΤΕ, διὰ τὸ προηγησάμενον, κἂν».

σέ Γε-σέ Τε καὶ τόν Γε-τόν Τε. Ὁ Κοραῆς ἐκδοὺς παρὰ τῷ Ἰσοκράτει Τόμ. Α', σελ. 107, νή «οὐ μὴν ἀλλὰ σέ γε χρὴ σκοπεῖν ἐξ ἁπάντων τὰ συντείνοντα καὶ προτρέποντα πρὸς τὸν πόλεμον τοῦτον»

Ὁμιλῶ = συγγίγνομαι

Ὁ Ἐμμ. Ῥοΐδης ἐν τῷ βιβλίῳ, ὃ καλεῖται Πάπισσα Ἰωάννα σελ. 265 ἔγραφεν «Ὁ Ζεύς, ἵνα δικαιολογήσῃ τὰς ὑπερόγκους συζυγικὰς ἀπαιτήσεις του, ῥίπτων τὸ σφάλμα εἰς τὴν ἐπιρροὴν τῆς ἀνοίξεως, διέταττε τὴν γῆν νὰ βλαστάνῃ ἄνθη, ὁσάκις ἐπεθύμει μετὰ τῆς Ἥρας νὰ ὁμιλήσῃ, (καθ' ἣν ἔννοιαν δίδει εἰς τὸ ῥῆμα τοῦτο ὁ Κυρ. Φίλιππος Ἰωάννου)». Πρβ. καὶ σελ. 334 «ἔπλασαν μῦθον, καθ' ὃν ὁ ἐμφανισθεὶς εἰς τὴν Παρθένον ἄγγελος ἦτο στρα-

τιώτης ὀνόματι Πάνθηρ, ἐπινοήσας τὸ στρατήγημα τοῦτο, ἵνα ὁμιλήση μετ᾽ αὐτῆς».

Ἔγραφε μὲν ὁ θαυμάσιος ἄνθρωπος «ὁσάκις ἐπεθύμει μετὰ τῆς Ἥρας νὰ ὁμιλήση», ὅπερ κατὰ τὴν παλαιὰν γλῶσσαν ἐκφερόμενον γίνεται «ὁσάκις ἐπεθύμει (ἢ ὁποτ᾽ ἐπιθυμοίη) τῇ Ἥρᾳ ὁμιλῆσαι». ὑπέμνησε δ᾽ ὅτι ἐχρήσατο τῷ ῥήματι ὁμιλῆσαι καθ᾽ ἣν ἔννοιαν δίδει εἰς αὐτὸ ὁ κύρ. Φίλιππος Ἰωάννου, τουτέστιν οὐχὶ καθ᾽ ἣν ἔννοιαν ὄντως, ὡς αὐτὸς ἐνόμιζεν ἔχει, ὅτε οὐδὲν διαφέρει τοῦ ἐν τῇ κοινῇ γλώσσῃ συνήθους ὄντος μιλήση (ἢ κουβεντιάση), ἀλλὰ καθ᾽ ἣν δίδει εἰς αὐτὸ ὁ Φίλιππος Ἰωάννου, ὅτε ἰσοδυναμεῖ τῷ μιγῇ ἢ συνέλθῃ. Πολλὰ τὰ δεινὰ οὐδὲν ἀνθρώπου δεινότερον πέλει».

Οἱ γράμματα μαθόντες γινώσκουσιν ὅτι ὡς τὰ ῥήματα σύνειμι καὶ συγγίγνομαι λαμβάνονται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ καὶ ἐπὶ ἀφροδισίου μίξεως, οὕτω καὶ τὸ συνωνυμοῦν αὐτοῖς ὁμιλῶ, οἷον § Σοφοκλ. Οἰδ. Τ. 366 «λεληθέναι σεφημὶ σὺν τοῖς φιλτάτοις αἴσχισθ᾽ ὁμιλοῦντ᾽ οὐδ᾽ ὁρᾶν ἵν᾽ εἶ κακοῦ» καὶ 1185 «ὅστις πέφασμαι φύτ τ᾽ ἀφ᾽ ὧν οὐ χρῆν, ξὺν οἷτ τ᾽ οὐ χρῆν ὁμιλῶν, οὕς τέ μ᾽ οὐκ ἔδει κτανών». Ἐν τοῖς εἰς Σοφοκλέα Σχολίοις Τόμ. Β΄, σελ. 157.11 Δινδ. λέγεται «Σὺν τοῖς φιλτάτοις: περισσῶς λέγεται ἡ σύν· ἤγουν αἰσχίστως συνόντα τῇ μητρὶ» καὶ σελ. 173.12 «ὁμιλῶν καὶ συνευναζόμενος σὺν οἷς οὐ πρέπον ἦν ὁμιλεῖν με, ἤγουν τῇ μητρί, καὶ κτανὼν ὃν οὐκ ἔδει κτανεῖν με».

Ξενοφ. Ἀν. Γ΄, β΄, 25 «ἀλλὰ γὰρ δέδοικα μὴ ἂν ἅπαξ μάθωμεν ἀργοὶ ζῆν καὶ ἐν ἀφθόνοις βιοτεύειν, καὶ Μήδων δὲ καὶ Περσῶν καλαῖς καὶ μεγάλαις γυναιξὶ καὶ παρθένοις ὁμιλεῖν, μὴ ὥσπερ οἱ λωτοφάγοι ἐπιλαθώμεθα τῆς οἴκαδε ὁδοῦ» (Ἴδε Στούρζιον ἐν Λεξ. Ξενοφ. Τόμ. Γ΄, σελ 274).

Διονύσ. Ἁλικαρν. Τέχν. Ῥητορ. Θ΄. 11 «ἐν τῷ Αἰόλῳ ὁ Μακαρεύς ἐστιν ὁμιλήσας τῇ ἀδελφῇ καὶ λανθάνων, καὶ συμβουλεύων τῷ πατρὶ τὰς ἀδελφὰς τοῖς ἀδελφοῖς συνοικίσαι».

Ἀθήν. σελ. 474, Ϛ΄ «ἀρχαιότατον δ᾽ ἐστὶ ποτήριον τὸ καρχήσιον, εἴ γε ὁ Ζεὺς ὁμιλήσας Ἀλκμήνῃ ἔδωκε δῶρον αὐτὸ τῆς μίξεως, ὡς Φερεκύδης ἐν τῇ δευτέρᾳ ἱστορεῖ καὶ Ἡρόδωρος ὁ Ἡρακλεώτης» καὶ σελ. 602, Ε΄ «παρὰ δὲ Σπαρτιάταις, ὡς Ἅγνων φησὶν ὁ ἀκαδημιακός, πρὸ τῶν γάμων ταῖς παρθένοις ὡς παιδικοῖς νόμος ἐστὶν

ὁμιλεῖν». Πρβ. σελ. 594. Γ' Πλαγγὼν τε τὸ ἄζηλον συνιδοῦσα τῆς Βακχίδος τὸν μὲν ἀπέπεμψεν ἐκείνη, τῷ δὲ ὡμίλησε».

Λουκιαν. Θε. Διαλ. Ε'. 1 «ἐγὼ δὲ ᾤμην ταῖς γυναιξὶ μόναις χαλεπήν σε εἶναι, ὁπόσαι ἂν ὁμιλήσωσί μοι».

Αἰλιαν. Ποικίλ. Ἱστορ. Γ'. 2 «οὐ μὴν ὡμίλησεν αὐτῇ ὁ Εὐδώτας, σωφρόνως διαβιώσας» καὶ ΙΒ'. 34 «ταύτῃ καὶ πρώτῃ φασὶν ὁ Ἀλέξανδρος ὡμίλησεν». Πρβ. καὶ ΙΒ'. 63 «ἡ δὲ ἦν ὑπερήφανος καὶ δεινῶς φορτικὴ καὶ ἁβροὺς ᾔτει μισθούς, καὶ λαβοῦσα πρὸς ὀλίγον ἂν ὡμίλησε τῷ δόντι, εἶτα ἀπέκλινεν».

Ἰωσηπ. Τόμ. Δ'. σελ. 100.7 Νισ. «ἔδοξεν ἐν ὀνείρατι ὡμιληκέναι γυναικί». Πρβ. σελ. 79.2 «ἐφοίτα δὲ λόγος ὁμιλεῖν καὶ Ἀντιπάτρῳ τὴν Φερώρου γυναῖκα συμπραττούσης αὐτῆς τὰ εἰς τὴν σύνοδον τῆς Ἀντιπάτρου μητρός».

Ἀχιλλ. Τόμ. Ε', 37.5 (Ἐρωτ. Συγγρ. Τόμ. Α', σελ. 86,5 Τευβν.) «εἰ δὲ δεῖ μεθέντα τὰς μυθολογίας αὐτὴν εἰπεῖν τὴν ἐν τοῖς ἔργοις ἡδονήν, ἐγὼ μὲν πρωτόπειρος ὢν εἰς γυναῖκας, ὅσον ὁμιλῆσαι ταῖς εἰς Ἀφροδίτην πωλουμέναις κτέ».

Συριαν. Ῥητ. Ἑλλ. Οὐαλζ. Τόμ. Δ', σελ. 119 «Ὑπερείδης δὲ πάλιν ἐν ταῖς ὑπὲρ Φρύνης, ἐξισάζοντος ὅτι αὐτός τε καὶ Εὐθίας ὡμιληκότες ἦσαν τῇ Φρύνῃ». Ἴδε καὶ Βλάσσιον ἐν τῇ γ' ἐκδόσει τοῦ Ὑπερείδου σελ. 124.

Κεῖται δὲ καὶ ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Φωτίου σελ. 41,0 Βεκκ. «Τελευτήσαντος δὲ Μεγαβύζου κάρτα ἦν Ἄμυτις ἀνδράσιν ὁμιλοῦσα, καὶ πρό γε ταύτης καὶ ἡ μήτηρ Ἄμηστρις ὁμοίως» καὶ 13 «ἔφη εἰς τὴν ὑγείαν αὐτὴν ἐπανελθεῖν, ἐὰν ἀνδράσιν ὁμιλήσῃ» καὶ 14 «ἐπεὶ δὲ αὐτῷ ἐξεγένετο τὸ ἐπιτήδευμα καὶ ὡμίλει αὐτῇ, ἡ δὲ ἄνθρωπος ἐμαραίνετο, ἀπέστη τῆς συνουσίας» καὶ 18 «ἡ δὲ ἀπήγγειλε Ἀρταξέρξῃ τῷ βασιλεῖ, ὅπως τε ὡμίλει καὶ ὅπως ἀπέστη ὑβρίσας» καὶ σελ. 109,26 «Δεινίας κατ' ἔρωτος νόμον ὁμιλεῖ Δερκυλίδι τινὶ καλουμένῃ».

Ἐν τοῖς Βεκκήρου Ἑλλ. Ἀνεκδότοις σελ. 110,5 λέγεται «Ὁμιλεῖν: τὸ συγγενέσθαι ἄνδρα γυναικί». Κάλλιον θὰ εἶχε τὸ «Ὁμιλεῖν: συγγίνεσθαι ἄνδρα γυναικί».

Ὡς δὲ γίνεται χρῆσις ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τοῦ ῥήματος ὁμιλῶ ἐπὶ ἀφροδισίου μίξεως, οὕτω καὶ τοῦ ὀνόματος ὁμιλία, οἷον

Εὐριπ. Ἑλ. 1399 «ὦ καινὸς ἡμῖν πόσις. ἀναγκαίως ἔχει τὰ πρῶτα λέκτρα νυμφικάς θ' ὁμιλίας τιμᾶν»

Ἡρόδ. Α', 182 «ἀμφότεραι δὲ αὗται λέγονται ἀνδρῶν οὐδαμῶν ἐς ὁμιλίην φοιτᾶν»

Ἀθήν. σελ. 604, Ε' «Καὶ Ἱερώνυμος δ' ὁ Ῥόδιος ἐν τοῖς Ἱστορικοῖς ὑπομνήμασί φησιν ὅτι Σοφοκλῆς εὐπρεπῆ παῖδα ἔξω τείχους ἀπήγαγε χρησόμενος αὐτῷ. Ὁ μὲν οὖν παῖς τὸ ἴδιον ἱμάτιον ἐπὶ τῇ πόᾳ ὑπέστρωσε, τὴν δὲ τοῦ Σοφοκλέους χλανίδα περιεβάλοντο. Μετ' οὖν τὴν ὁμιλίαν ὁ παῖς ἁρπάσας τὸ τοῦ Σοφοκλέους χλανίδιον ᾤχετο, καταλιπὼν τῷ Σοφοκλεῖ τὸ ἑαυτοῦ παιδικὸν ἱμάτιον» καὶ σελ. 606, Β' «Πολέμων δὲ ὁ ποιήσας τὸν ἐπιγραφόμενον Ἑλλαδικόν· Ἐν Δελφοῖς, φησίν, ἐν τῷ πινάκων θησαυρῶν παῖδές εἰσι λίθινοι δύο, ὧν τοῦ ἑτέρου Δελφοί φασι τῶν θεωρῶν ἐπιθυμήσαντά τινα συγκοποκλεισθῆναι, καὶ τῆς ὁμιλίας καταλιπεῖν στέφανον».

Αἴλιαν. περὶ Ζῴ. Θ', 21 «εἶτα ἠράσθη αὐτῆς ὁ Θῶνις, βίαν αὐτοῦ προσφέροντος τῇ Ἑλένῃ ἐς ὁμιλίαν ἀφροδίσιόν φησιν ὁ λόγος τὴν Διὸς αὐτὰ εἰπεῖν ἕκαστα πρὸς τὴν τοῦ Θώνιδος γαμετήν».

Φιλόστρ. Τόμ. Α', σελ. 13.8 Καυσ. «αὐτὸς δὲ μήτ' ἂν γῆμαι μήτ' ἂν ἐς ὁμιλίαν ἀφικέσθαι ποτὲ ἀφροδισίων». Παροσημειωτέον δ' ὅτι ὁ Πιέρσων ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Μοίριδος σελ. 277 εἴκασεν ἀφροδίσιον ἀντὶ τοῦ ἀφροδισίων.

Ἡλιόδ. Αἰθιοπ. Γ', 33 «γάμου καὶ ἀνδρὸς ὁμιλίας ἀπείρατον τὴν κόρην ἡ ἐσχάρα διέδειξε».

Ἀχιλλ. Τάτ. Η', 11 (Ἐρωτ. Συγγρ. Τόμ. Α', σελ. 205.2 Ἑρχ.) «τὸ δὲ μέγιστον, οὐδὲ εἶδον τὸ παράπαν οὔτε ξένον οὔτε πολίτην ἥκειν εἰς ὁμιλίαν παρ' ὃν λέγεις καιρόν».

Φώτ. Λόγ. καὶ Ὁμιλ. Τόμ. Β', σελ. 240 Ἀριστ. «Πῶς γὰρ ἔσται μοι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω: τόκος γὰρ ἅπας ἀνδρὸς κοινωνία συνίσταται, ἡ δὲ τῆς πρὸς ἄνδρα ὁμιλίας ἀλλοτρίωσις, οὐδὲ τὴν ἀρχὴν εἰς ἀκοὴν κατέρχεται τῆς συλλήψεως». Πρβ. καὶ Βιβλιοθ. σελ. 150.31 «ἥτις ἐρασθεῖσα Διονύσου συνέπραξεν αὐτῇ τῆς πρὸς Ἀριάδνην ὁμιλίας» καὶ σελ. 339,21 «ὁ δὲ πάντων σωφρονέστατος Θεοσέβιος καὶ τὴν πρὸς γυναῖκα παιδοποιὸν ὁμιλίαν ἐδέξατο» καὶ καὶ σελ. 378,16 «διετῆ μὲν οὖν χρόνον συνεβίωσε τἀνδρί, τὴν μὲν

γυναικείαν ἐπιπλοκὴν οὐκ ἐπιδεχομένη, τὴν δὲ παρὰ φύσιν ὁμιλίαν ὑπομένειν ἀναγκαζομένη».

Πολυδ. Α΄, 217 «ἐπειδὰν αἱ ἵπποι τῶν ὄνων τὴν μῖξιν ἀτιμάζωσι καὶ ἀφυβρίζωσιν εἰς αὐτούς, ἀποκείραντες τὰς ἵππους ἐπὶ πηγὰς ἄγουσιν· αἱ δ᾽ ὥσπερ ἐν κατόπτρῳ θεασάμεναι τὴν αἰσχύνην τοῦ σώματος ἀπηγλαϊσμένης τῆς κόμης, ἀνέχονται τὴν πρὸς τὸ χεῖρον ὁμιλίαν» καὶ Γ΄, 46 «τὸν φιλόπαιδα καὶ γυναικείᾳ ὁμιλίᾳ δυσχεραίνοντα».

Σχολ. Ἀπολλων. Ῥοδ. σελ. 415,31 Κειλ. «Χάρων δὲ ὁ Λαμψακηνὸς ἱστορεῖ ὡς ἄρα Ῥοῖκος θεασάμενος δρῦν ὅσον οὔπω μέλλουσαν ἐπὶ γῆς καταφέρεσθαι, προσέταξε τοῖς παισὶν ὑποστηρίξαι ταύτην. Ἡ δὲ μέλλουσα συμφθείρεσθαι τῇ δρυῒ νύμφη ἐπιστᾶσα τῷ Ῥοίκῳ χάριν μὲν ἔφασκεν εἰδέναι ὑπὲρ τῆς σωτηρίας, ἐπέτρεπεν δὲ αἰτήσασθαι ὅ τι βούλοιτο. Ὡς δὲ ἐκεῖνος ἠξίου συγγενέσθαι αὐτῇ, ὑπέσχετο δοῦναι τοῦτο· φυλλάξασθαι μέντοι γε ἑτέρας γυναικὸς ὁμιλίαν παρήγγειλεν» (Πρβ. Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 75,39).

Ὁ Μοῖρις ἀποφαίνεται σελ. 277 «ὁμιλίαν οὐ τὴν διάλεξιν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν συνουσίαν πρὸς γυναῖκας, Ἀττικῶς· λαλιὰν Ἑλληνικῶς». Πρβ. καὶ Σχολ. Σοφοκλ. Τόμ. Β΄, σελ. 255,4 Διντ. «Ἐπεὶ δὲ ἡ ἕνωσις καὶ διὰ λόγων γίγνεται καὶ διὰ μίξεως ἀφροδισίΩΝ, καὶ δι᾽ ἑτέρων, λέγεται ὁμιλία καὶ ἐπὶ συνουσίας καὶ ἐπὶ διαλέξεως» Ἀναγκαῖον νομίζομεν νὰ ὑπομνήσωμεν ὅτι οὐδέποτ᾽ οὔτε ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ οὔτ᾽ ἐν τῷ δοκίμῳ ἑλληνισμῷ καθόλου ἐγένετο χρῆσις τοῦ ὁμιλίαἀντὶ τοῦ διάλεξις. Περὶ τοῦ πράγματος θὰ διαλάβωμεν ἀκριβῶς ἐν ἑτέρῳ τόπῳ.

Ἀποβλέπων τις εἰς ἃ ἐν τοῖς ἄνω ἐγράψαμεν εὐκόλως πείθεται ὅτι, ἂν ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ γράμματα ἠπίστατο ὁ Ῥοΐδης, οὐδαμῶς θὰ ὑπελάμβανεν ὅτι τὴν ἔννοιαν τοῦ συγγίγνομαι ἀλλοτρίαν τοῦ ὁμιλῶ οὖσαν περιῆψεν αὐτῷ ὁ Φίλιππος Ἰωάννου.

Παρατηρητέον ὅτι εὑρίσκεται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ καὶ τὸ ῥῆμα πλησιάζω ἐπ᾽ ἀφροδισίου ὁμιλίας κείμενον, οἷον

Ἰσαῖ. περὶ τοῦ Πύρρ. Κλήρ. 10 «ἢ ὅσοι ἐκείνου γιγνώσκοντος ἐπλησίαζον αὐτῇ, ἢ ὅσοι ὕστερον ἐπλησίαζον τετελευτηκότος ἐκείνου· δῆλον γὰρ ὅτι τὸν αὐτὸν τρόπον ὁ ἀδελφὸς αὐτὴν ἅπασι τοῖς πλησιάζουσιν ἐδεδώκει».

Ἰσοκρ. πρὸς Νικοκλ. 36 «οὐδενὶ φανήσομαι σώματι πεπλησιακὼς πλὴν τῆς ἐμαυτοῦ γυναικός».

Δημοσθέν. σελ. 1010.8 «τῇ δὲ τούτων μητρὶ Πλαγγόνι ἐπλησίασεν ὅντινα δή ποτ' οὖν τρόπον» καὶ Ψευδοδημοσθ. σελ. 1357.37 «καταγόμενον ὡς αὐτὴν ἑταίραν οὖσαν καὶ πλησιάσαντα αὐτῇ».

Ἀριστοτέλ. Περὶ τὰ Ζῷ. Ἱστορ. Ε'. β'. 1 (Τόμ. Γ'. σελ. 77.35 Διδ.) «τὰ μὲν γὰρ ζῳοτόκα καὶ πεζὰ τῶν ἐναίμων ἔχει μὲν ὄργανα πάντα τὰ ἄρρενα πρὸς τὴν πρᾶξιν τὴν γεννητικήν, οὐ μὴν ὁμοίως γε πάντα πλησιάζουσιν» καὶ γ' (σελ. 78,30) «ἔχουσι δέ τι εἰς ὃ οἱ πόροι συνάπτουσιν καὶ ᾧ ἐν τῇ ὀχείᾳ πλησιάζουσιν» καὶ περὶ Ζῴ. Γενέσ. Γ'. 1 (σελ. 373.25) «τούτου δ' αἴτιον ὅτι καθάπερ ἐπὶ τῶν γυναικῶν τὸ πλησιάζειν τοῖς ἄρρεσι κατασπᾷ τὴν τῶν γυναικείων ἀπόκρισιν κτέ».

Θεόφρ. Ἱστορ. Φυτ. Θ'. ιη'. 8 (σελ. 323 Συειδ.) «τὴν δύναμιν δ' οὕτως ἰσχυρὰν εἶναι, ὥσθ', ὁπόσαις ἂν βούλοιντο, πλησιάζειν· τοὺς δὲ χρησαμένους φάναι καὶ δώδεκα· αὐτὸν γοῦν λέγειν, (καὶ γὰρ ἦν ἰσχυρὸς καὶ μέγας;) ὅτι ἑβδομήκοντά ποτε πλησιάσειε». Ἀδυνατοῦντες νὰ πείσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ὅτι ἐρρήθη ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου «ὁπόσαις **ἂν** βούλοιντο» ἀναγινώσκομεν «ὁπόσαις βούλοιντο» ἄνευ τοῦ **ἄν**. Πρβ. Ἀθηνᾶν 1908, σελ.

Θεόπομπ. παρ' Ἀθην. σελ. 517, ϛ' «Ἐπειδὰν δὲ συνουσιάζωσι καθ' ἑταιρείας ἢ κατὰ συγγενείας, ποιοῦσιν οὕτως· πρῶτον μὲν ὅταν παύσωνται πίνοντες καὶ μέλλωσι καθεύδειν, εἰσάγουσι παρ' αὐτοὺς οἱ διάκονοι, τῶν λύχνων ἔτι καιομένων, ὁτὲ μὲν ἑταίρας, ὁτὲ δὲ παῖδας πάνυ καλούς, ὁτὲ δὲ καὶ γυναῖκας· ὅταν δὲ τούτων ἀπολαύσωσιν, αὖθις νεανίσκους ἀκμάζοντας, οἳ πλησιάζουσιν αὐτοὶ ἐκείνοις. Ἀφροδισιάζουσιν δὲ καὶ ποιοῦνται τὰς συνουσίας ὁτὲ μὲν ὁρῶντες ἀλλήλους, ὡς δὲ τὰ πολλὰ καλύβας περιβάλλοντες περὶ τὰς κλίνας, αἳ πεπλεγμέναι μέν εἰσιν ἐκ ῥάβδων, ἐπιβέβληται δ' ἄνωθεν ἱμάτια. Καὶ πλησιάζουσι μὲν σφόδρα καὶ ταῖς γυναιξί, πολύ γε μᾶλλον χαίρουσι συνόντες τοῖς παισὶ καὶ τοῖς μειρακίοις». Πρβ. καὶ σελ. 605, ϛ' «οὗτος γὰρ τοῦ ἐν Σάμῳ Παρίου ἀγάλματος ἐρασθεὶς κατέκλεισεν αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ, ὡς πλησιάσαι δυνησάμενος· καὶ ὡς ἠδυνάτει διά τε τὴν ψυχρότητα καὶ τὸ ἀντίτυπον τοῦ λίθου, τηνικαῦτα τῆς ἐπιθυμίας ἀπέστη καὶ προβαλλόμενος τὸ σαρκίον ἐπλησίασεν.

Ἡρακλείδ. περὶ Πολιτ. ΛΑ′ (σελ. 29.11 Σνειδ.) «τὸν δὲ περιτυχεῖν ἄρκῳ καὶ πλησιάσαντος γενέσθαι γυναῖκα, ἐξ ἧς τὸν Ἀρκείσιον φερωνύμως ὀνομασθῆναι λέγεται».

Ἀπολλόδ. σελ. 7,2 Ἑρχ. «Θάμυρις δὲ κάλλει διενεγκὼν καὶ κιθαρῳδίᾳ περὶ μουσικῆς ἤρισε μούσαις, συνθέμενος, ἂν μὲν κρείττων εὑρεθῇ, πλησιάσειν πάσαις, ἐὰν δὲ ἡττηθῇ στερηθήσεσθαι οὗ ἂν ἐκεῖναι θέλωσι».

Πλούταρχ. Θησ. ΙΘ′ «καὶ διαβολὴν εἶχεν ὡς τῇ Πασιφάῃ πλησιάζων» καὶ Σόλ. Κ′ «Ἄτοπος δὲ καὶ γελοῖος δοκεῖ ὁ τῇ ἐπικλήρῳ διδούς, ἂν ὁ κρατῶν καὶ κύριος γεγονὼς κατὰ τὸν νόμον, αὐτὸς μὴ δυνατὸς ᾖ πλησιάζειν, ὑπὸ τῶν ἔγγιστα τοῦ ἀνδρὸς ὀπυίεσθαι». Ἴδε Βυττεμβάχιον ἐν τῷ Πλουταρχείῳ Λεξικῷ σελ 1275.

Μουσών. σελ. 211 Πεερλ. «ὡς μετά γε σωφροσύνης οὐκ ἂν ἑταίρᾳ πλησιάζειν ὑπομείνειέ τις· οὔτ᾽ ἂν ἐλευθέρᾳ γάμου χωρὶς οὔτε μὰ Δία θεραπαίνῃ τῇ αὐτοῦ» καὶ σελ. 213 «ὅτι δὲ ἀκρασίας ἔργον καὶ οὐδενὸς ἄλλου ἐστὶ τὸ δεσπότην δούλῃ πλησιάζειν τί δεῖ καὶ λέγειν;». Σημειοῦται δ᾽ ὁ ἐκδότης σελ. 352 «Saepe πλησιάζειν, ut ἅπτεσθαι, προσιέναι, προσέρχεσθαι, συνέρχεσθαι ὁμιλεῖν per Euphemismum de re venerea usurpantur. Plutarchus de Cup. Div. p. 525, ed. Xyl. ὁ Σοφοκλῆς ἐρωτηθεὶς εἰ δύναται γυναικὶ πλησιάζειν. etc. In Lac. Inst. ἐρᾶν τῶν τὴν ψυχὴν σπουδαίων παίδων ἐφίετο, τὸ δὲ πλησιάζειν αἰσχρὸν νενόμιστο. De Lib. Ed. Cap. 10. ἀστείως δὲ καὶ Βίων ἔλεγεν ὁ φιλόσοφος, ὅτι, ὥσπερ οἱ μνηστῆρες τῇ Πηνελόπῃ πλησιάζειν μὴ δυνάμενοι, ταῖς ταύτης ἐμίγνυντο θεραπαίναις. Clem. Alex. Paed. II. p. 142. Μωϋσῆς καὶ ταῖς γαμεταῖς αὐταῖς ἀπαγορεύει πλησιάζειν etc.».

Διογέν. Λαέρτ. Β′. 100 (σελ. 56,26 Κοβ.) «καὶ παῖς ἄρα καὶ νεανίσκος καλὸς πρὸς τοῦτ᾽ ἂν εἴη χρήσιμος πρὸς ὃ καλός ἐστι; ναί: Ἔστι δὲ χρήσιμος πρὸς τὸ πλησιάζειν» καὶ Γ′. 90 (σελ. 88,28) «τὸ δ᾽ ἐπιθυμητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς ἐστιν αἴτιον τοῦ ἐπιθυμεῖν φαγεῖν καὶ τοῦ πλησιάσαι καὶ τῶν τοιούτων πάντων» καὶ Ϛ′. 3 (σελ. 134,27) «χρὴ τοιαύταις πλησιάζειν γυναιξὶν αἳ χάριν εἴσονται».

Παρθέν. περὶ Ἐρωτ. Παθ. ΚΘ′ (Ἐρωτ. Συγγρ. Τόμ. Α′, σελ. 29,17 Ἑρχ.) «τούτου λέγουσιν Ἐχεναΐδα Νύμφην ἐρασθεῖσαν παρακελεύσασθαι αὐτῷ γυναικὶ μὴ πλησιάζειν».

Ἰώσηπ. Τόμ. Α', σελ. 49,19. Νισ. «αἱ δὲ παρθένοι πᾶν ἠφανίσθαι τὸ ἀνθρώπινον ὑπολαδοῦσαι τῷ πατρὶ πλησιάζουσι προνοήσασαι λαθεῖν. ἐποίουν δὲ τοῦτο ὑπὲρ τοῦ μὴ τὸ γένος ἐκλιπεῖν».

Προκόπ. Τόμ. Γ', σελ. 63,20 Βόνν. «ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο ἐς Βυζάντιον αὖθις, ἠράσθη αὐτῆς Ἰουστινιανὸς ἔρωτα ἐξαίσιον οἷον καὶ τὰ πρῶτα ἐπλησίαζεν ὡς ἐρωμένῃ, καίπερ αὐτὴν ἀναγαγὼν ἐς τὸ τῶν πατρικίων ἀξίωμα».

Ἡσύχ. «Θηλυτεράων: θηλειῶν, τῶν μόνων ἐγκυμόνων πλησιαζουσῶν ἀνδράσι· μόναι γὰρ αἱ γυναῖκες ἔγκυαι οὖσαι πλησιάζουσιν ἀνδράσι, τῶν δὲ ἄλλων ζῴων οὐδέν».

Ἐν τέλει παρατηροῦμεν ὅτι ὑπὸ μὲν τοῦ Ῥοΐδου εἶνε εἰρημένον «Ὁ Ζεὺς ἵνα δικαιολογήσῃ τὰς ὑπερόγκους συζυγικὰς ἀπαιτήσεις του, ῥίπτων τὸ σφάλμα εἰς τὴν ἐπιρροὴν τῆς ἀνοίξεως, διέταττε τὴν γῆν νὰ βλαστάνῃ ἄνθη, ὁσάκις ἐπεθύμει μετὰ τῆς Ἥρας νὰ ὁμιλήσῃ», παρὰ δὲ τῷ Ὁμήρῳ φέρεται Ἰλ. Ξ. 341 «Τὴν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη νεφεληγερέτα Ζεύς· Ἥρη, μήτε θεῶν τά γε δείδιθι μήτε τιν' ἀνδρῶν ὄψεσθαι· τοῖον τοι ἐγὼ νέφος ἀμφικαλύψω, χρύσεον· οὐδ' ἂν νῶι διαδράκοι Ἠέλιος περ, οὗ τε καὶ ὀξύτατον πέλεται φάος εἰσοράασθαι. Ἦ ῥα, καὶ ἀγκὰς ἔμαρπτε Κρόνου παῖς ἣν παράκοιτιν· τοῖσι δ' ὑπὸ χθὼν δῖα φύεν νεοθηλέα ποίην, λωτόν θ' ἑρσήεντα ἰδὲ κρόκον ἠδ' ὑάκινθον πυκνὸν καὶ μαλακόν, ὃς ἀπὸ χθονὸς ὑψόσ' ἔεργεν. Τῷ ἔνι λεξάσθην, ἐπὶ δὲ νεφέλην ἕσσαντο καλὴν χρυσείην· στιλπναὶ δ' ἀπέπιπτον ἔερσαι».

ΣΗΜ. Ἐν τοῖς Αἰθιοπικοῖς τοῦ Ἡλιοδώρου Δ'. 18 (σελ. 117,29 Βεκκ.) φέρεται «πρὶν — ὅρκῳ πρὸς Θεαγένην τὸ ἀσφαλὲς ἐμπεδωθείη, ὡς οὔτε ὁμιλήσει τὰ Ἀφροδίτης πρότερον ἢ γένος τι καὶ οἶκον τὸν ἡμέτερον ἀπολαβεῖν κτέ» καὶ Α'. 11 (σελ. 14,30) «εἰ γὰρ ἐμὲ θεράπαιναν οὖσαν καὶ ἀργυρώνητον ἡγῇ χαλεπὸν εἶναι σοὶ προσομιλοῦσαν ἁλῶναι, τίνος ἂν ἐκείνην ἀξίαν εἴποις τιμωρίας, ἢ καὶ εὐγενὴς εἶναι φάσκουσα καὶ νόμῳ τὸν συνοικοῦντα ἔχουσα, καὶ θάνατον τὸ τέλος τοῦ παρανομήματος γινώσκουσα, μοιχᾶται;». Πρβ. καὶ Η'. 2 (σελ. 219,21) «Καὶ ἄλλα πολλὰ πρὸς τούτοις ὁ Ἀχαιμένης, ἐλπίζων, εἰ καὶ προσομιλήσειεν Ὀροονδάτης τῇ Χαρικλείᾳ, μικρὸν γοῦν ὕστερον ἐπὶ μισθῷ τῶν μηνυμάτων ἐξαιτήσας πρὸς γάμον ἕξειν».

Ἐπίμετρον εἰς τὸ ΚΔ΄ κεφάλαιον.

Ἀντὶ τοῦ ὁμιλῶ ἢ πλησιάζω γίνεται ἐνίοτε χρῆσις καὶ τοῦ διαλέγομαι.

Ἐν τῷ Σόλωνι τοῦ Πλουτάρχου Κ΄ φέρεται «εὖ δ᾽ ἔχει καὶ τὸ μὴ πᾶσιν ἀλλὰ τῶν συγγενῶν τοῦ ἀνδρὸς ᾧ βούλεται διαλέγεσθαι τὴν ἐπίκληρον, ὅπως οἰκεῖον ᾖ καὶ μετέχον τοῦ γένους τὸ τικτόμενον». Σημειοῦται δ᾽ ὁ Κοραῆς ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Παραλλήλων Βίων τοῦ Πλουτάρχου Μέρ. Α΄, σελ. 418 «Διαλέγεσθαι: Ἐπὶ ἀφροδισίων ἐνταῦθα ἡ λέξις, ἴσον τῷ Ὁμιλεῖν, καὶ τῷ Πλησιάζειν· ἐφ᾽ ἧς ἐννοίας οὔπω κατακεχώρισται ἐν τοῖς τῶν νεωτέρων λεξικοῖς, καίπερ σημειωθεῖσα τοῖς ἀρχαίοις γραμματικοῖς, ὧν ἕνα παρασχέσθαι τὸν Ἡσύχιον ἐξαρκεῖ, «Διαλέγεσθαι, ἐπὶ τοῦ συνουσιάζειν».

Λέγει δὲ καὶ ὁ Μοῖρις σελ. 131 «Διαλέγεσθαι: καὶ τὸ πλησιάζειν ταῖς γυναιξίν, ὡς Ὑπερείδης» καὶ ὁ Σουΐδας σελ. 280 Βεκκ. «διαλέγεσθαι: τὸ συνουσιάζειν» καὶ «διαλέγοιντο γυναιξίν: ὁμιλοῖεν ἢ συνουσιάζοιεν· οὕτως Ἱεροκλῆς» καὶ ὁ Πολυδεύκης Β΄. 124 «Ὑπερείδης δὲ διειλεγμένος ἐπὶ ἀφροδισίων» καὶ Ε΄, 92 «ἐπὶ δὲ τούτων (τῶν ἀνθρώπων) καὶ ὁμιλῆσαι, μιχθῆναι, διαλεχθῆναι, ἐντυχεῖν, πλησιάσαι, κτέ» καὶ 93 «ἀπὸ μὲν τούτων τοίνυν σπουδάζων ἂν εἴποι τις τὰ πράγματα μῖξις, ἔντευξις, ὁμιλία, κοινωνία, συνουσία. Οὐ μὴν ὁ πλησιασμὸς οὐδ᾽ ἡ διάλεξις, ἀλλὰ διελέχθην αὐτῇ καὶ διειλεγμένος εἰμὶ ὡς Ὑπερείδης».

Ἄξια ἀναγνώσεως εἶνε τὰ ὑπὸ τοῦ Πιέρσωνος γεγραμμένα ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Μοίριδος σελ. 132 καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Βλαϋδεσίου ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀριστοφάνους Πλούτου σελ. 357-8. Ἴδε καὶ Λεουδῆνα ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς κωμῳδίας ταύτης σελ. 161.

ΓΛΩΣΣΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ἐπρωταγωνίστουν — ἐπρωταγωνίστησα, οὐχὶ *πρωτηγωνίστουν — πρωτηγωνίστησα.*

Ὁ Ἐμμανουὴλ Ροΐδης ἔγραφεν ἐν τῇ μεταφράσει τῆς Ἀγγλικῆς Ἱστορίας Τόμ. Α΄. σελ. 204 «μεταξὺ τῶν πολιτικῶν ἡγετῶν, οἵτινες πρωτηγωνίστησαν ἐν Ἀγγλίᾳ ἀπὸ τῆς παλινορθώσεως μέχρι τῆς ἀνόδου εἰς τὸν θρόνον τοῦ οἴκου τῆς Ἀνόβρης» καὶ σελ. 389 «πρωτηγωνίστησαν κατὰ τὴν ἐπελθοῦσαν μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ῥιχάρδου Κρόμβελ ἀντίδρασιν κατὰ τῆς στρατοκρατίας» καὶ Τόμ. Β΄. σελ. 152 «κατὰ τὰ ὁποῖα πρωτηγωνίστησε πλειστάκις» καὶ σελ. 314 «οὐ μόνον πρωτηγωνίστει κατὰ τοὺς πότους καὶ τοὺς κυβοπαιξίας τῆς αὐλῆς, ἀλλὰ κατώρθωσε κτλ.» καὶ Τόμ. Δ΄. σελ. 402 «κατὰ τὰς ὁποίας πρωτηγωνίστησαν ὡς ῥήτορες ὁ Βύρνετ καὶ ὁ Ἰάνε» καὶ Τόμ. Ϛ΄. σελ. 138 «ἀφοῦ τῳόντι πρωτηγωνίστησε κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν» καὶ σελ. 238 «οὐδέποτε οἱ Ἄγγλοι πρωτηγωνίστησαν ἐν Ἠπειρωτικῷ ἀγῶνι» καὶ σελ. 407 «ἐξέθεσε δὲ εἰς τὴν βουλὴν ὅτι πρωτηγωνίστησε κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν» καὶ σελ. 605 «ὁ Μοντάγης πρωτηγωνίστει ἐν ταῖς Ἱστορίαις ταύταις.»

Καὶ ἄλλοι δὲ τῶν νέων Ἑλλήνων ἐποιήσαντο χρῆσιν τοῦ τε παρατατικοῦ πρωτηγωνίστουν καὶ τοῦ ἀορίστου πρωτηγωνίστησα. Ἀλλ' οἱ τύποι οὗτοι εἶνε βαρβαρώτατοι. Τῶν ῥημάτων πρωταγωνιστῶ καὶ δευτεραγωνιστῶ καὶ τριταγωνιστῶ ὁ παρατατικὸς καὶ ἀόριστος δὲν δύνανται κατὰ τοὺς κανόνας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἄλλως νὰ σχηματισθῶσιν ἢ ἐπρωταγωνίστουν-ἐπρωταγωνίστησα καὶ ἐδευτεραγωνίστουν-ἐδευτεραγωνίστησα καὶ ἐτριταγωνίστουν-ἐτριταγωνίστησα. Τοῦ παρατατικοῦ ἐτριταγωνίστουν ἐγένετο χρῆσις ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους σελ. 314,262 «ἀλλὰ μισθώσας σαυτὸν τοῖς βαρυστόνοις ἐπικαλουμένοις ἐκείνοις ὑποκριταῖς, Σιμύλῳ καὶ Σωκράτει, ἐτριταγωνίστεις σῦκα καὶ βότρυς καὶ ἐλάας συλλέγων ὥσπερ ὀπωρώνης ἐκ τῶν ἀλλοτρίων χωρίων καὶ

σελ. 315, 265 «ἐτριταγωνίστεις, ἐγὼ δ' ἐθεώρουν, ἐξέπιπτες, ἐγὼ δ' ἐσύριττον». Πρβ. καὶ φωνασκῶ-ἐφωνάσκουν, ξεναγῶ-ἐξενάγουν, μυσταγωγῶ-ἐμυσταγώγουν, σιταγωγῶ- ἐσιταγώγουν, δημαγωγῶ-ἐδημαγώγουν, σιταρκῶ-ἐσιτάρκουν, κεφαλαλγῶ-ἐκεφαλάλγουν, παιδεραστῶ-ἐπαιδεράστουν, κτλ. Ὅλως δ' ἀνελλήνιστοι θὰ ἦσαν οἱ τύποι φωνήσκουν, ξενήγουν, μυστηγώγουν, σιτήρκουν, κτλ.

Λέγεται προμαχῶ-προεμάχουν, καὶ συμμαχῶ-συνεμάχουν, καὶ ὑπερμαχῶ-ὑπερμάχουν, ἀλλὰ ναυμαχω ἐναυμάχουν καὶ μονομαχῶ-ἐμονομάχουν, κτλ.

Λέγεται κατηγορῶ - κατηγόρουν καὶ παρηγορῶ - παρηγόρουν καὶ συνηγορῶ-συνηγόρουν, ἀλλὰ δημηγορῶ ἐδημηγόρουν καὶ μακρηγορῶ-ἐμακρηγόρουν.

Λέγεται ἐπιορκῶ-ἐπιόρκουν ἀλλὰ ψευδορκῶ-ἐψευδόρκουν.

Λέγεται ἀποστατῶ ἀπεστάτουν καὶ ἐπιστατῶ-ἐπεστάτουν ἀλλὰ διχοστατῶ-ἐδιχοστάτουν καὶ ζυγοστατῶ-ἐζυγοστάτουν καὶ πρωτοστατῶ-ἐπρωτοστάτουν.

Λέγεται συσσιτῶ συνεσίτουν ἀλλὰ μονοσιτῶ ἐμονοσίτουν.

Λέγεται ἀναλογῶ-ἀνελόγουν ἀλλὰ κακολογῶ-ἐκακολόγουν καὶ μακρολογῶ-ἐμακρολόγουν, κτλ.

Λέγεται συμπαθῶ-συνεπάθουν ἀλλὰ δεινοπαθῶ-ἐδεινοπάθουν καὶ κακοπαθῶ-ἐκακοπάθουν.

Λέγεται ἐπιθυμῶ-ἐπεθύμουν ἀλλὰ ῥαθυμῶ-ἐρραθύμουν καὶ μακροθυμῶ-ἐμακροθύμουν.

Λέγεται ἐκκακῶ-ἐξεκάκουν καὶ περικακῶ-περιεκάκουν ἀλλὰ μνησικακῶ-ἐμνησικάκουν.

Λέγεται συγγνωμονῶ-συνεγνωμόνουν καὶ ἀμφιγνωμονῶ-ἀμφιεγνωμόνουν ἀλλὰ ὁμογνωμονῶ-ὡμογνωμόνουν.

Λέγεται ἀνταυγῶ-ἀντηύγουν ἀλλὰ φωταυγῶ-ἐφωταύγουν.

Λέγεται προθυμοῦμαι-προεθυμούμην ἀλλὰ ὀξυθυμοῦμαι-ὠξυθυμούμην.

Οὐ μόνον δὲ τοῦ ῥήματος πρωταγωνιστῶ ἐσχηματίσθησαν ὑπ' ἀμαθίας παράσημοι χρόνοι ἀλλὰ καὶ τοῦ πολιορκῶ-πολιορκοῦμαι. Ἐρρήθη ὑπό τινος τῶν νέων Ἑλλήνων πολιώρκησε καὶ πολιώρκησαν καὶ πολιωρκήθη καὶ πολιωρκήθησαν καὶ πολιωρ-

κημένοι-πολιωρκημέναι. (Ἴδ. Περιοδ. Συγγρ. Σωκρ. Τόμ. Α', σελ. 369). Παμμόχθηρον δ' εἶνε τὸ αὐτοπολιωρκημένοι. Ὁ Κουμανούδης γράφει ἐν τῇ Συναγωγῇ Νέων Λέξεων σελ. 188 «αὐτοπολιορκεῖσθαι· αὐτοπολιωρκημένοι Ἑστ. ἐφημ. 16 Ἰαν. 97». Ὑπὸ τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων ἐλέγετο ἐπολιόρκουν καὶ ἐπολιόρκησα κτλ. καὶ ἐξεπολιόρκησα, ἐξεπολιορκήθην, ἐκπεπολιορκημένοι.

Ὅμοιον τῷ πολιωρκεῖτο εἶνε τὸ ἐν τοῖς Γεωγραφικοῖς τοῦ Στράβωνος φερόμενον πολυωχλεῖτο, ὃ ἡμεῖς πρὸ πολλῶν ἐτῶν μετετυπώσαμεν εἰς τὸ ἐπολεορκεῖτο. Παρατιθέμεθα ἃ ἐγράψαμεν ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀλληλογραφίας 1880. σελ. 233 «Κέβητ. Πίν. ΙΕ', 2 «Οὐκοῦν καὶ θύραν τινὰ μικρὰν καὶ ὁδόν τινα πρὸ τῆς θύρας, ἥτις οὐ πολὺ ὀχλεῖται, ἀλλ' ὀλίγοι πάνυ πορεύονται, ὥσπερ δυσανόδου τινὸς καὶ τραχείας καὶ πετρώδους εἶναι δοκούσης;». Οὐδαμῶς ἡμεῖς ἀμφιβάλλομεν ὅτι ὑπὸ τοῦ Κέβητος ἢ Ψευδοκέβητος ἐγράφη ὑφ' ἓν «ἥτις οὐ πολυοχλεῖται», οὐχὶ κατὰ διάστασιν «ἥτις οὐ πολὺ ὀχλεῖται». Πρβ. Διόδωρ. Σικελ. ΙΔ'. 95 «καὶ τῆς πόλεως τῶν Ἀγυραναίων ἦρχε πολυοχλουμένης κατ' ἐκείνους τοὺς καιρούς» καὶ Στράβ. σελ. 378 «καὶ διὰ ταύτας οὖν ἐπολυοχλεῖτο ἡ πόλις καὶ ἐπλουτίζετο». Ἐν τοῖς κώδιξι τοῦ Στράβ. καὶ παρ' Εὐσταθίῳ μνημονεύοντι τὰ τοῦ γεωγράφου σελ. 290.34 φέρεται πολυωχλεῖτο, ὅπερ καίτοι παντελῶς βάρβαρον ὂν ἐτηρήθη ἀμετάβλητον ἔν τε τῇ ἐκδόσει τοῦ Μεινεκίου (σελ. 536.18) καὶ ἐν τῇ τοῦ Κ. Μυλλήρου (σελ. 325.22)».

Ὁ Ναύκιος γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους τοῦ Βυζαντίου Ἀποσπασμάτων σελ. 179 «Quae confusio frequentissima: cf. Gros. in Philodem. p. 170. Photius p. 146. 6. sive Suidas: Κατεγλώττιζε· κατεφλυάρει, κατηγόρει, ἐλοιδόρει. Similiter Hesychius: Κατεγλώττιζε: διέβαλλε, κατηγόρει. Sed. καταγλωττίζειν est βλασφημεῖν, conviciari: itaque praestat κατηγόρει». Τῶν

ΣΗΜ. Α'. Περὶ τῶν βαρβάρων τύπων ὑψηυχενίζετο ἀντὶ τοῦ ὑψαυχενίζετο καὶ ἐκαρδιήλγει ἀντὶ τοῦ ἐκαρδιάλγει. Ἴδε Ἀθηνᾶν 1901, σελ. 459.

ΣΗΜ. Β'. Ὑπὸ τοῦ εἰπόντος πολιώρκησε καὶ πολιώρκησαν ἀντὶ τοῦ ἐπολιόρκησε καὶ ἐπολιόρκησαν, κτλ. ἐρρήθη καὶ δημιουργεῖτο ἀντὶ τοῦ ἐδημιουργεῖτο καὶ καλλιέργουν ἀντὶ τοῦ ἐκαλλιέργουν. Παρατηρητέον δὲ ὅτι ὑπὸ Σκαρλάτου τοῦ Βυζαντίου ἐγράφη ἐν τῷ Λεξικῷ τῶν Κυρίων ὀνομάτων σ. 128 (λ. Νῖσος «ὅτε οὗτος ἐπολιώρκει τὰ Μέγαρα.

ῥημάτων κατηγορῶ καὶ παρηγορῶ καὶ συνηγορῶ ὁ παρατατικὸς ἐσχηματίζετο κατηγόρουν καὶ παρηγόρουν καὶ συνηγόρουν. Τοῦ δὲ κακηγορῶ ὁ παρατατικὸς δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ἄλλον τύπον ἢ τὸν ἐκακηγόρουν. Πρβ. δημηγορῶ-ἐδημηγόρουν καὶ μακρηγορῶ ἐμακρηγόρουν.

ΚΕΦ. ΚΑ΄.

Ὑπόνομος.

Πάμπολλαι λέξεις, ἰσχυρᾶς ἀνάγκης ἐπειγούσης, παρελήφθησαν ἐκ τῆς παλαιᾶς καθόλου γλώσσης εἰς τὴν νέαν. Μία τῶν λέξεων τούτων εἶνε τὸ ὄνομα ὑπόνομος, ὃ λέγεται μὲν συνήθως θηλυκῶς ἡ ὑπόνομος, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Πολυβίου καὶ ἄλλων ἐκφέρεται κατ' ἀρσενικὸν γένος.

Πολύβ. σελ. 495,27 Οὔλσχ. «ἕως οὗ τῶν αἰχμαλώτων τινὸς ὑποδείξαντος τὸν ὑπόνομον δι' οὗ κατέβαινον ἐπὶ τὴν ὑδρείαν οἱ πολιορκούμενοι, τοῦτον ἀναρρήξαντες ἐνέφραξαν ὕλῃ καὶ λίθοις καὶ παντὶ τῷ τοιούτῳ γένει».

Διόδωρ. Σικελ. Γ', 45,7 «τὸν δὲ χρυσὸν εὑρίσκοντες ἐν τοῖς φυσικοῖς ὑπονόμοις τῆς γῆς συνάγουσι πολὺν» καὶ Ε', 7,4 «λέγουσι γάρ τινες ἐκ τούτων τῶν νήσων ὑπονόμους εἶναι κατὰ γῆς μέχρι τῆς Αἴτνης καὶ τοῖς ἐπ' ἀμφότερα στομίοις συνημμένους» καὶ ΙΑ', 25,3 «Ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς τῶν ὑδάτων ἐκ τῆς πόλεως ἐκροὰς ὑπόνομοι κατεσκευάσθησαν τηλικοῦτοι τὸ μέγεθος, ὥστε ἀξιοθέατον εἶναι τὸ κατασκεύασμα, καίπερ διὰ τὴν εὐτέλειαν καταφρονούμενον. Ἐπιστάτης δὲ γενόμενος τούτων τῶν ἔργων ὁ προσαγορευόμενος Φαίαξ διὰ τὴν δόξαν τοῦ κατασκευάσματος ἐποίησεν ἀφ' ἑαυτοῦ κληθῆναι τοὺς ὑπονόμους φαίακας».

Δίων. Κάσσ Τόμ. Β', σελ. 284,3 Διθδ. «τούς τε ὑπονόμους ἐξεκάθηρε καὶ ἐς τὸν Τίβεριν δι' αὐτῶν ὑπέπλευσε».

Ἀππιαν. σελ. 518,5 Μενδ. «καὶ χώματα ἐχώννυον καὶ ὑπονόμους ὤρυττον, οὕτω δή τι μεγάλους ὡς ἐν αὐτοῖς ὑπὸ τὴν γῆν ἀλλήλοις κατὰ πλῆθος ἐπιχειρεῖν» καὶ σελ. 967,10 «Ῥηγῖνον δὲ ἡ γυνὴ νυκτὸς ἐς ὑπόνομον λυμάτων καθῆκεν, εἰς ὃν ἡμέρας οὐχ ὑποστάντων

ἐμβῆναι τῶν ὁπλιτῶν διὰ δυσοδμίαν. νυκτὸς ἄλλης ἐς ἀνθρακέα ἐσκεύασε, καὶ ὄνον ἄνθρακας φέροντα ἐλαύνειν ἔδωκεν».

Αἰλιαν. περὶ Ζῴ. ΙΓ', 6 «διά τινος ὑπονόμου κρυπτοῦ ἐκβάλλοντος εἰς τὴν θάλατταν».

Πολύαιν. Γ'. 7.2 «Λαχάρης Θηβῶν ἁλισκομένων, εἰς τοὺς ὑπονόμους καταδύς, μετὰ τρεῖς ἢ τέσσαρας ἡμέρας, ἑσπέρας ὑπεξελθὼν εἰς Δελφοὺς ἀφίκετο κακεῖθεν εἰς Λυσίμαχον» καὶ Ϛ'. 13 «Κίρραν ἐπολιόρκουν καὶ δὴ κρυπτὸν ὑπόνομον εὗρον ἄγοντα ναματιαῖον ὕδωρ πολὺ» καὶ Ζ'. 11.5 «τὸν ὑπόνομον ἀναστομώσαντες ἀνέδησαν ἐς τὴν ἀγοράν».

Ἰώσηπ. Τόμ. Β'. σελ. 57,1 Νισ. «καὶ οἱ μὲν εἰς τὰ σπήλαια καὶ τοὺς ὑπονόμους ἔκρυψαν αὑτοὺς» καὶ σελ. 30,5 «προσρέουσι δὲ αὐτῷ καὶ οἱ πρότερον εἴς τε τοὺς ὑπονόμους καὶ εἰς τὰ σπήλαια συμφυγόντες» καὶ Τόμ. Β'. σελ. 298,8 Διδ. «περὶ τῶν ὑπονόμων, εἰς οὓς καταφεύγοντες οὐ προσεδόκων ἐρευνηθήσεσθαι».

Ἥρων Ἀλεξ. Τόμ. Γ'. σελ. 240,27 Τευβν. «φρεατίας ὑπονόμῳ εἰς ὄρος διορύξαι κατὰ κάθετον οὔσας τῷ ὑπονόμῳ» καὶ σελ. 242,9 «καὶ ἔσται τὸ Μ. σημεῖον κατὰ κάθετον κείμενον τῷ ὑπονόμῳ» καὶ 17 «καὶ ἔσται ὁμοίως τὸ Ο κατὰ κάθετον τῷ ὑπονόμῳ» καὶ 24 «κατὰ κάθετον ὀρύσσοντες τὰς φρεατίας ἐπιτευξόμεθα τοῦ ὑπονόμου. Χρὴ δὲ νοεῖν καὶ ταύτην τὴν δεῖξιν, ὡς τοῦ ὑπονόμου ἐπὶ μιᾶς εὐθείας ὄντος» καὶ σελ. 252,25 «ὑπονόμου ὄντος, εὑρεῖν ἐν τῷ ὑπερκειμένῳ ἐδάφει τόπον» καὶ σελ. 254.3 «ὥστε εἰ τύχοι πτώματος ἐν τῷ ὑπονόμῳ γενηθέντος διὰ τῆς φρεατίας ἀναφέρεσθαι τὴν ὕλην τὴν πρὸς τὴν κάθαρσιν τοῦ ὑπονόμου καὶ τὴν πρὸς τὴν ἐπισκευήν. Ἔστω ὁ δοθεὶς ὑπόνομος ὁ ΑΒΓΔΕ — τὸ δὲ σημεῖον τὸ δοθὲν ἐν τῷ ὑπονόμῳ, — τὸ Μ» καὶ 11 «διὰ δὲ τῶν Π. Ξ. ἐν τῷ ὑπονόμῳ ἡ ΠΞΣ. προσπίπτουσα ἑνὶ τῶν τοῦ ὑπονόμου τοίχων κατὰ τὸ Σ» καὶ σελ. 256,8 «τοῦτο δὴ φανερὸν διά τε τὰ τρίγωνα τὰ ἐν τῷ ὑπονόμῳ, καὶ τὰ ἐν τῷ ἐδάφει ἴσα τε καὶ ὅμοια εἶναι».

Προκόπ. Τόμ. Β'. σελ. 98, 3 Βονν. «ἐς δὲ τοὺς ὑπονόμους, οἵπερ ἐκ τῆς πόλεως, εἴ τι οὐ καθαρὸν ἐκβάλλουσιν ἔξω, ἀσφάλειαν ἐπινοεῖν οὐδεμίαν ἠνάγκαστο».

Ζώσιμ. σελ. 142,8 Μενδ. «διορύξαντες τὸν ὑπόνομον οἱ ταύτῃ ταχθέντες».

Ἀγαθαρχ. παρὰ Φωτ. Βιβλιοθ. σελ. 448,9 «καὶ τέμνουσι διὰ τῆς πέτρας ὑπονόμους πλείονας οὐκ εὐθεῖς» καὶ 20 «οἱ δὲ ἄνηβοι παῖδες εἰς τοὺς ὑπὸ τούτων ὀρυχθέντας ὑπονόμους εἰσδυόμενοι κτέ» καὶ σελ. 449,7 «οὐκ ὀλίγων ἐν τοῖς χαύνοις καὶ πλακώδεσιν ὑπονόμοις γενομένων».

Ζωναρ. Ἐπιτομ. Ἱστορ. Τόμ. Β′ σελ. 148,4 Δινδ. «παρεσκευασμένου δὲ ἤδη τοῦ ὑπονόμου, ἐπεὶ πολλοὶ κτέ».

Νικηφόρ. Γρηγ. Τόμ. Α′, σελ. 85,13 Βονν. «εἴσοδόν τε εἰδέναι λαθραίαν, ἣν παλαιός τις ὑπόνομος ἔλαθεν ὥσπερ ἐξ αὐτομάτου νῦν παρεχόμενος».

Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 918,22 «ὑπόνομον ἐκ μηχανῆς πολεμίων ἐν τῇ κατ᾽ αὐτὸν πόλει ὀρυγέντα» καὶ σελ. 1189,47 «Σῦριγξ δὲ ὀπή τις ἐπιμήκης δοράτων φυλακτική, ἡ καὶ δουροδόκη. Σημείωσαι τὴν ὁμωνυμίαν τῆς σύριγγος· οὐ μόνον γὰρ σῦριγξ ποιμενική, ἔτι δὲ καὶ ποδὸς ἕλκος—καὶ ἐκ πόλεως κρυπτὸς ὑπόνομος κατάγων εἰς ὕδωρ—Ἰστέον δ᾽ ὅτι ὁ ῥηθεὶς ὑπόνομος ὁ καὶ ἔμβολος συντεθεὶς ποιεῖ μὲν συριγγέμβολον, συγκοπεὶς δὲ διὰ τὸ δύσφωνον λέγεται τοῖς κοινολεκτοῦσι συρέμβολος». Πρβ. καὶ σελ. 664,43 «Ἤδη καὶ τὸν ἐν τοῖς φρουρίοις συριγγοέμβολον συρέμβολον, ὅν, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ δηλοῦται, ἡ παράκοπος ὁμιλία τζιρέμβολον παραλαλεῖ, δι᾽ οὗ ὡς ἐπὶ πολὺ ὕδωρ πορίζονται οἱ πολιορκούμενοι, συγκειμένου ἀπὸ λέξεων ἰσοδυνάμων ῥητορικῶν τῆς τε σύριγγος καὶ τοῦ ἐμβόλου». (Ἴδε καὶ Κοραῆν ἐν Ἀτακτ. Τόμ. Δ′, σελ. 67).

Φώτ. Λεξ. Τόμ. Β′, σελ. 41 Ναβ. (Σουΐδ. Λεξ. σελ. 801 Βεκκ.) «Ὀχετόκρανα: Τὰς λεγομένας ἐκχύσεις τῶν μηχανημάτων· εἰσὶ δὲ αὗται ξύλιναι ἢ κεράτιναι. Οἱ δέ φασι καὶ τοὺς ὑπὸ γῆν ὀχετούς».

Ἡσύχ. «Γόργυρα: ὑπόνομος, δι᾽ οὗ τὰ ὕδατα ὑπεξῄει. Πρβ. Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 1688, 53. «Δῆλον δὲ ὅτι καὶ ὁ Λαβύρινθος εἶδός τι κοιλίας (γρ. ἴσ. κοίλου) ὑπογαίου ἢ καὶ ὑπονόμου. Ἡ μέντοι γοργύρα ἢ καὶ Ἰωνικῶς γοργύρη ἄλλο τι παντελῶς παρὰ ταῦτα, ὑπόνομος μὲν καὶ αὐτὴ οὖσα, βορβορώδης δέ γε».

Κεῖται δὲ καὶ παρὰ τῷ Ψευδαριστοτέλει περὶ Θαυμ. Ἀκουσμ. ΡΒ′ (Παραδοξογρ. Ἑλλ. σελ. 24, 14 Οὐεστερμ.) «διὰ δὲ τούτου τοῦ χάσματος ἀσυμφανής ἐστιν ὑπόνομος, καθ᾽ ὅν φασι τὴν ἁρπαγὴν ποιήσασθαι τὸν Πλούτωνα τῆς Κόρης» καὶ ἐν ἐπιγραφῇ κατακεχω-

ρισμένη ὑπὸ τοῦ Διττεμβεργήρου ἐν Orient. Graec. Inscript. Select. Τόμ. Β΄, σελ. 102 «ὅπως κάθαραί τε ὦσιν (αἱ κρῆναι) καὶ οἱ εἰς αὐτὰς ὑπόνομοι εἰσάγοντες καὶ ἐξάγοντες τὸ ὕδωρ εὔρους ὑπάρχωσιν».

Οὐκ ὀλίγα μαρτύρια παρεθέμεθα τῆς κατ᾽ ἀρσενικὸν γένος ἐκφορᾶς τοῦ ὀνόματος ὑπόνομος. Ἐλέχθη δὲ καὶ διῶρυξ ὑπόνομος καὶ ὑπόνομοι τάφροι καὶ ὑπόνομοι σήραγγες.

Διῶρυξ ὑπόνομος. Στράβ. σελ. 337. 4 Μειν. «ἀπὸ δὲ τοῦ Ἀόρνου διώρυγος ὑπονόμου τμηθείσης μέχρι Κύμης. κτέ.» Πρβ. σελ. 338, 29 «ἔστι δὲ καὶ ἐνθάδε διῶρυξ κρυπτή».

Ὑπόνομοι τάφροι. Διονύσ. Ἁλικαρν. σελ. 581 «Ἤρξατο δὲ καὶ τὰς ὑπονόμους ὀρύττειν τάφρους». Ἀππιαν. σελ. 657. 17 «Μαρίου καταδύντος ἐς τάφρους ὑπονόμους» καὶ σελ. 942, 14 «κατέδυνον γὰρ οἱ μὲν ἐς φρέατα, οἱ δὲ ἐς τὰς ὑπονόμους τάφρους ἐπὶ τὰ ἀκάθαρτα». Πρβ. Φιλ. Μηχαν. σελ. 82, 28 Σχοιν. «αἱ δὲ ὀρυττόμεναι τάφροι, ἐὰν μὴ ὕπομβρος ᾖ ὁ τόπος, κατάξηροί τε καὶ ὑπόνομοι κατὰ τοὺς ἁρμόττοντας τόπους γίνονται».

Ὑπόνομοι σήραγγες. Διονύσ. Ἁλικαρν. σελ. 752 «μεταλλεύοντές τε τὰς ὑπονόμους σήραγγας ἕτεροι».

Ὀρύγματα ὑπόνομα. Ἰώσηπ. 34, 22 Νισ. «τὰς δὲ ὀρύγμασιν ὑπονόμοις καὶ τείχεσιν ἔξωθεν ἀνῳκοδομημένοις» καὶ σελ. 138, 12 «μηχανήμασι καὶ ὀρύγμασιν ὑπονόμοις καθαιρήσομεν ἐκείνην τὴν πόλιν». Πρβ. καὶ Στράβ. σελ. 859, 10 «ὑπὸ δὲ τοῖς Ἀνδείροις ἱερόν ἐστι μητρὸς θεῶν Ἀνδειρηνῆς ἅγιον καὶ ἄντρον ὑπόνομον μέχρι Παλαιᾶς». Σημειωτέον δ᾽ ὅτι ἐν σελ. 573, 22 φέρεται «σεισμοὶ γενόμενοι πολλάκις ἐξαίσιοι τοὺς μὲν ἔφραξαν τῶν πόρων, τοὺς δὲ ἀνέῳξαν, τοὺς μὲν μέχρι τῆς ἐπιφανείας, τοὺς δὲ δι᾽ ὑπονόμων· συμβαίνει δὲ καὶ τοῖς ὕδασι τοῖς μὲν δι᾽ ὑπονόμων φέρεσθαι τῶν ῥείθρων τοῖς δ᾽ ἐπιπολῆς, τοῖς τε λιμναίοις καὶ τοῖς ποταμίοις». Ποιεῖται δ᾽ ὁ Ἑρουερδὴν ὃν τῇ Μνημοσύνῃ 1887, σελ. 445 τὴν παρατήρησιν τήνδε: Suspectum habeo additum τῶν ῥείθρων, quod alibi frequentissimae locutioni δι᾽ ὑπονόμων nusquam additur (vide v. c. mox §19) quodque, si Strabonis esset, addidisset potius priori δι᾽ ὑπονόμων quam posteriori».

Εἶνε δὲ εἰρημένον καὶ «τὸν δὲ πλησίον τῆς λόχμης τόπον ὑπονο-

μον ποιήσαντες» καὶ «πολλοὺς τόπους ὑπονόμους ποιοῦντες» ὑπὸ Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου Γ'. 37 καὶ Ε'. 17 καὶ «ἅπασα γὰρ ὑπόνομος οὖσα μεγάλαις καὶ συνεχέσι τάφροις, κτέ.» ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασέως Ῥωμ. Ἀρχ. σ. 2339 καὶ «σχεδὸν δέ τι καὶ πᾶσα εὔσειστός ἐστιν ἡ περὶ τὸν Μαίανδρον χώρα καὶ ὑπόνομος πυρί τε καὶ ὕδατι μέχρι τῆς μεσογαίας» ὑπὸ τοῦ Στράβωνος σελ. 813, 1 Μειν.

Παρὰ Δίωνι τῷ Χρυσοστόμῳ φέρεται Τόμ. Α', σελ. 17, 6 Δινδ. «καὶ κύκλῳ πᾶς ὑπόνομος ὁ τόπος καὶ διατετμημένος ὑπ' αὐτὸν οἶμαι τὸν θρόνον». Μετετυπώθη δὲ τὸ διατετμημένος εἰς τὸ διατετρημένος ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ 1867, σελ. 277.

Παρὰ τῷ Στράβωνι σελ. 580 ἡ παραδεδομένη γραφὴ εἶνε « ἡ δὲ μεταξὺ Λαοδικείας καὶ Ἀπαμείας λίμνη καὶ βορβορώδη καὶ ὑπόνομον τὴν ἀποφορὰν ἔχει πελαγία οὖσα». Σημειοῦται δ' ὁ Κοραῆς ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Στράβωνος Τόμ. Δ', σελ. 267 «Ὑπόνοσν: ΗΔ. ΑΤ. Ὑπόνομον. Ἕτεροι δέ, Ὑπόβρωμον, διορθοῦν δεῖν οὐ πιθανῶς ᾤοντο. Καταχωριζέσθω δὲ ἡ λέξις, Ὑπόνοσος, καὶ ἐν τοῖς Λεξικοῖς, εἴ γ' ἐπέτυχον τῆς διορθώσεως». Μνημονεύομεν καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Κραμήρου γεγραμμένα ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Γεωγράφου Τόμ. Β', σελ. 586 «ὑπόνοσον Cor. quae vox cum nusquam apud scriptores Graecos inveniatur non temere erat recipienda; nec magis tamen codicum scriptura fereuda est; nescio an scribendum sic ἐπίνοσον, quemadmodum legitur ἐπίνοσος καιρὸς apud Hesych s. v. Ἰσθμίασι». Ὁ Μεινέκιος ἀνέγνω ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Στράβωνος σελ. 814, 11 «καὶ βορβορώδη καὶ ὑπονόμου τὴν ἀποφορὰν ἔχει πελαγία οὖσα», ὅπερ καὶ ἡμῖν ἀρέσκει.

Ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκους λέγεται Δ', 191 «ὑπόνομον ἕλκος, ὃ καὶ βάθος ἔχει καὶ κόλπους». Πρβ. Διοσκορ. Τόμ. Α', σελ. 805, 2 «ὑπόνομα καὶ χρόνια ἕλκη ἐξικμάζουσι» καὶ Γεωπον. σελ. 908 «ἐπιτίθεται δὲ καὶ ἕλκεσιν ὑπονόμοις».

Ὁ Θουκυδίδης ἐποιήσατο χρῆσιν τοῦ ὀνόματος ὑπόνομος βιβλ. Β', 76, 2 «ὑπόνομον δ' ἐκ τῆς πόλεως ὀρύξαντες» (Σχολ. «ὑπόνομον: κεκρυμμένον ὄρυγμα»)· ἐποιήσατο δὲ τοῦ ἐπιρρήματος ὑπονομηδὸν βιβλ. Ϛ', 100 «τούς τε ὀχετοὺς αὐτῶν, οἳ ἐς τὴν πόλιν ὑπονομηδὸν ποτοῦ ὕδατος ἠγμένοι ἦσαν, διέφθειραν» (Σχολ. «Ὑπονομηδόν: διὰ ὑπονόμων καὶ σωλήνων».

Πολλὰ τοῦ ὀνόματος ὀχετός παραδείγματα ἔκ τε τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ μεταγενεστέρου ἑλληνισμοῦ μνημονεύονται ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου. Τόμ. Ε'. σελ. 2467. Ὑπὸ τοῦ Στράβωνος εἶνε εἰρημένον σελ. 499. 25 «ἀδόξων ποταμῶν ὀνόματα μᾶλλον δὲ ὀχετῶν», ὑπὸ δὲ τοῦ Λιβανίου Τόμ. Δ'. σελ. 338, 11 Τευδν. «ἀπερρώγασι μὲν ὀχετοὶ καὶ πολυσχιδεῖς τῶν ὑδάτων ὁδοί».

Ἄξια μνείας νομίζομεν τὰ γεγραμμένα ἐν ἐπιγραφῇ κατακεχωρισμένῃ ὑπὸ τοῦ Διττεμβεργήρου ἐν Orient. Iscript. Graec. Τόμ.

ΣΗΜ. Α'. Ὁ Εὐστάθιος γράφει ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1688, 54 παροξυτόνως γοργύρα. Φέρεται δὲ καὶ παρὰ τῷ Ἁρποκρατίωνι «Γοργύρα : τὸ κατὰ γῆς ὄρυγμα». Ὁ Γ. Δινδόρφιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἁρποκρατίωνος Τόμ. Α'. σελ. 81, 1 ἀνέγνω προπαροξυτόνως Γόργυρα καὶ ἐσημειώσατο «Libri γοργύρα, contra regulam Herodiani περὶ μον. λεξ. p. 17, 26 cui Κέρκυρα, γόργυρα pro κέρκυρα κόρκυρα restituit Lobeck. Pathol. p. 274. Conf. dicta in Thesauri vol. 2 p. 735». Ἴδε καὶ σημειώσ. εἰς Πολυδ. Τόμ. Ε', β', σελ. 930 κ. ἑ. (Πρβ. καὶ Α. Η. Φρίσγιον ἐν Curt. Stud. Τόμ. Ϛ', σελ. 291). Ἐν τοῖς εἰς Θουκυδίδην Σχολίοις σελ. 133. Διὸ γράφει ὁ Τζέτζης «Ἔδει μὲν εἰς γόργυραν, ὦ Θουκυδίδη, τοὺς Ἀττικοὺς ῥῖψαί σε σὺν τῷ βιβλίῳ, οὐκ ὀστρακίζειν Θρακικοῖς σε τοῖς ὅροις». Ἀθεωτάτῳ πάντως ἀνδρὶ ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ ἐπιθυμητὴ ἡ ἀπώλεια τοῦ Θουκυδίδου μετὰ τοῦ βιβλίου αὐτοῦ.

ΣΗΜ. Β'. Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ Κοραῆ ἐν τοῖς Ἀτάκτοις γεγραμμένα Τόμ. Δ', σελ. 273 «ΛΑΓΟΥΜΙ, μὲ συνών. Μίνα, Σ. Ὑπόνομος. Ἑλλ. Τὸ Μίνα, ἀπὸ τὸ Ἰταλικὸν Mina (mine). Τὸ δὲ Λαγούμιον ὀνομάζεται ἀπὸ τοὺς Τούρκους Λαγούμ· ἀλλὰ δὲν εἶναι Τουρκικὴ λέξις. Τῶν Ῥωμαίων τὸ Cuniculus σημαίνει καὶ τὸν Ὑπόνο ον, Ἑλλ. (mine), καὶ τὸν Λαγὸν (lièvre) ἢ γένος τι λαγοῦ, τὸν κατά τινας ὀνομαζόμενον Δασύποδα, Ἑλλ. τὸν ὁποῖον ὁ Στράβων (III, σελ. 144) ὀνομάζει Γαιωρύχον Λαγυδέα (ἤγουν λαγίδιον γεωσκάφον)· ἄλλοι δέ, φυλάξαντες τὸν Ῥωμαϊσμόν, τὸν ὠνόμασαν Κόνικλον, Κούνικλον καὶ Κόνιλον. Ἴδε τὰ Ἑλλ. Λεξ. καὶ τὸν Ἀθήν. σελ· 400). Τούτου τὄνομα ἐφύλαξε καὶ ἡ κοινὴ γλῶσσα φωνάζουσα Κουνέλι, Σ. ἢ Κουνάδι Σ. τὸν Κόνιλον. Εἰς τοῦτο μόνον διαφέρονται οἱ γραμματικοὶ νῶν Ῥωμαίων, ἂν τὸ cuniculus ὄνομα ἐδόθη πρῶτον εἰς τὸν Ὑπόνομον (mine), ἔπειτα εἰς τὸ ζῷον τὸν Δασύποδα, (lapin), ὡς φύσιν ἔχοντα νὰ σκάπτῃ καὶ νὰ ὑπονομεύῃ (miner), ἢ τὸ ἀνάπαλιν ἂν τὸ ὄνομα τοῦ ζῴου ὡρίσθη ἔπειτα νὰ σημαίνῃ καὶ τὰ ὑπόγαια σκάμματα. Τοῦτο φαίνεκαι πιθανώτερον, ἂν τὸ Λαγούμιον της κοινῆς γλώσσης, ἦν', ὡς νομίζω, παραφθαρμένον ἀπὸ λεξ. ἑλλ. ἄγνωστον ἔτι, τὸ Λαγοίμιον, σύνθετον ὄνομα ἀπὸ τὸ Λαγοῦ οἶμος, λαγοῦ ὁδός. Ἡ τροπὴ τῆς διφθόγγου ΟΙ εἰς τὴν ΟΥ, ἔχει παράδειγμα τοῦ Προυκίον ἀπὸ τὸ Προικίον. Τὸ ζῷον τοῦτο ὠνομάζετο ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας Μασσαλιώτας Λέπορις, ὑποκορ. καὶ τὰ δύο τοῦ ἀγνώστου Λέβωρ ἢ Λέπωρ, Ἑλλ. γνωρισμένου ἀπὸ τὸ Ῥωμ. lepus oris (lièvre)». Μνημονεύομεν καὶ ἃ ἔγραψεν ὁ Οἰκονόμος ἐν τῷ Δοκιμίῳ περὶ τῆς Πλησιεστ. Συγγεν. κτέ. Τόμ. Β', σελ 266 «καὶ νῦν παρὰ τοῖς Ποντικοῖς ἐν τῇ Χαλδίᾳ καὶ Τριπόλει, λάμιν=ὄρυγμα, μεταλλεῖον, τὸ ἄλλως, λαγοίμιον (λαγὸς οἶμος)· ἢ λαγύμιον ἀντὶ λαλακύμιον (ὡς ἐκ τοῦ λάκος, λάκκος), καὶ Τουρκ. lagım».

Β'. σελ. 97.483.60 «ἐάν τινες ἐν ταῖς ὁδοῖς χοῦν ὀρύσσωσιν ἢ λίθους ἢ πηλὸν ποιῶσιν ἢ πλίνθους ἕλκωσιν ἢ μετεώρους ὀχετοὺς ποιῶσι, κωλυέτωσαν αὐτοὺς οἱ ἀμφοδάρχαι» καὶ «ἀναγκαζέτωσαν τά τε ἄλλα ἀποκαθιστάναι εἰς τὰ ἐξ ἀρχῆς καὶ τοὺς ὀχετοὺς κρυπτοὺς ποιεῖν» καὶ «ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς προϋπάρχοντας ὀχετοὺς ἐπαναγκαζέτωσαν κρυπτοὺς ποιεῖν». Σημειοῦται δ' ὁ Διττεμβεργῆρος «Vox solennis de canalibus tectis qui sub terra latent. Cf. Syll. 2 542, 5. 6. ὀχετὸμ ποιῆσαι λίθινον κρυπτόν. Lex Carthaeensium ap. Michel Recueil d' inscr. Gr. p. 308 n. 405. 3 [ὁ ὀχ]ετὸς ὁ κρυπτός».

Ἐν τέλει παρατηροῦμεν ὅτι ὡς παρελήφθη ἐκ τῆς παλαιᾶς εἰς τὴν νέαν γλῶσσαν τὸ ὄνομα ὑπόνομος οὕτω καὶ τὸ ὀχετός. Εἶνε δὲ ἀμφότερα καὶ τοῖς ἀχθοφόροις γνωστά. Γίνεται δὲ χρῆσις ὑπὸ τῶν νέων Ἑλλήνων καὶ τῶν ῥημάτων ὑπονομεύω καὶ ὀχετεύω (μετοχετεύω, κτλ).

ΚΕΦ. ΚΒ'.

Πλοῦτον (ὁ πλοῦτος) : πλοῦτοι κτλ.

Ὁ Χ. Παμπούκης γράφει ἐν τῇ Γραμματικῇ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης σελ. 46 «Πολλὰ ἐν μὲν τῷ Ἑνικῷ ἀριθμῷ εἶναι ἀρσ. ἢ θηλυκά, ἐν δὲ τῷ πληθ. οὐδέτερα· οἷον ὁ ζυγὸς τὰ ζυγά, ὁ δεσμὸς—τὰ δεσμά, ὁ πλοῦτος—τὰ πλούτη, ἡ κέλευθος=τὰ κέλευθα».

Πλημμελῶς ἔχει ἡ γνώμη, καθ' ἣν τοῦ ἀρσενικοῦ ὀνόματος πλοῦτος ὁ πληθυντικὸς ἀριθμὸς ἐσχηματίζετο κατ' ἰδιαίτερον γένος τῆς τρίτης κλίσεως πλούτη. Ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ὡς ὁ ἑνικὸς ἀριθμὸς τοῦ προκειμένου ὀνόματος ἐξεφέρετο κατ' ἀρσενικὸν γένος, οὕτω καὶ

Ἄνευ τινὸς ὄκνου ἀποφαινόμεθα ὅτι ἀτοπώτατα ὑπελήφθη το ὄνομα λαγοῦμι παρεφθαρμένος τύπος τοῦ λαγύμιον ἢ λακύμιον. Περὶ τοῦ κόνικλος ἢ κούνικλος ἢ κύνικλος ἐποιησάμεθα λόγον ἐν τῷ Περιοδικῷ Συγγράμματι Παρνασσῷ 1877, σελ. 659 κτέ.

Παρατηροῦμεν δ' ὅτι πλημμελῶς ἔχει τὸ διὰ τῆς ΑΙ διφθόγγου γεγραμμένον γαιωρύχος—γαιωρύχοι, μόνου ὀρθοῦ ὄντος τοῦ διὰ τοῦ Ε ἐκφερομένου γεωρύχος — γεωρύχοι. (Ἴδε Ἀθηνᾶν 1890, σελ. 307 κέ.)

Ἐν τῷ Περιοδικῷ Συγγράμματι Παρνασσῷ 1877, σελ. 661 εἶνε ἀνεπιστάτως γεγραμμένον, « Ἠγνόει φαίνεται, ὁ ἀοίδιμος ἀνὴρ κτλ.» καὶ ἐξαλειπτέον.

ὁ πληθυντικὸς ὁ Ἐλέγετο ὑπ᾿ αὐτῶν κανονικῶς πλοῦτος—πλοῦτοι, κτλ. Πολλὰ δὲ τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ παραδείγματα παρέχουσιν ἡμῖν παλαιοί τε καὶ μεταγενέστεροι.

Ἡρόδ. Θ', 80 «ὥστε Αἰγινήτῃσι οἱ μεγάλοι πλοῦτοι ἀρχὴν ἐνθεῦτεν ἐγένοντο».

Πλάτ. Πρωταγ. 354, Β' «καὶ ἄλλων ἀρχαὶ καὶ πλοῦτοι». Πολιτ. σελ. 495, Α' «πλοῦτοί τε καὶ πᾶσα ἡ τοιαύτη παρασκευὴ» καὶ σελ. 618, Β' «τὰ δ᾿ ἄλλα ἀλλήλοις τε καὶ πλούτοις καὶ πενίαις, τὰ δὲ νόσοις, τὰ δὲ ὑγιείαις μεμῖχθαι (μεμεῖχθαι), τὰ δὲ καὶ μεσοῦν τούτων» καὶ σελ. 619, Α' «ὅπως ἂν ᾖ καὶ ἐκεῖ ἀνέκπληκτος ὑπὸ πλούτων τε καὶ τῶν τοιούτων κακῶν». Γοργ. σελ. 523, Γ' «καὶ γένη καὶ πλούτους». Ἀλκιβ. Α', σελ. 122, Α' «εἰ δ᾿ αὖ ἐθέλοις εἰς πλούτους ἀποβλέψαι». Λύσ. σελ. 205, Γ' «πλούτους τε καὶ ἱπποτροφίας».

Ξενοφ. Ἱέρ. ΙΑ', 13 «θησαυρούς γε μὴν ἔχοις ἂν πάντας τοὺς παρὰ τοῖς φίλοις πλούτους».

Ἰσοκρ. πρὸς Νικοκλ. 5 «εἰς τὰς τιμὰς καὶ τοὺς πλούτους καὶ τὰς δυναστείας». Πανηγ. 151 «τὰ μὲν σώματα διὰ τοὺς πλούτους τρυφῶντες» καὶ 182 «μεγάλους πλούτους κατακτήσασθαι» καὶ περὶ Εἰρ. 7 «οἱ κεκτημένοι τοὺς μεγίστους πλούτους» καὶ 117 «μεγίστους πλούτους παραλαβόντες» καὶ Παναθην. 196 «καὶ πλούτους μεγάλους καὶ δόξας καλὰς» καὶ Ἀρεοπ. 4 «ἀλλὰ συντέτακται καὶ συνακολουθεῖ τοῖς μὲν πλούτοις καὶ ταῖς δυναστείαις ἄνοια καὶ μετὰ ταύτης ἀκολασία».

Ψευδαριστοτ. Περὶ Θαυμ. Ἀκουσμ. ΟΗ' (Παραδοξογρ. Ἑλλ. σελ. 27, 9 Οὐεστερμ.) «ὅτι τὴν στρατείαν Ἡρακλῆς ἐποιήσατο ἐπὶ τὴν Ἰβηρίαν διὰ τοὺς τῶν ἐνοικούντων πλούτους».

Πολύβ. σελ. 147, 18 Οὔλσχ. «οὔτε πλούτοις οὔτε ταῖς τῶν ἀνδρῶν ἀρεταῖς».

Πλούταρχ. Ἠθικ. σελ. 23, Ϛ' «πλούτους καὶ γάμους καὶ ἀρχὰς καὶ πάνθ᾿ ὅλως τὰ ἐκτὸς» καὶ σελ. 58, Δ' «οὐκ ἐμπειρίαις οὐδ᾿ ἀρεταῖς οὐδ᾿ ἡλικίαις ὑφιεμένων ἀλλὰ πλούτοις καὶ δόξαις» καὶ σελ. 517, Β' «τὰ δεῖπνα, οἱ πλοῦτοι, αἱ πανηγύρεις» καὶ Ἀριστείδ. καὶ Κάτ. Συγκρ. Α', 3 «πρὸς γένη μεγάλα καὶ πλούτους καὶ νομὰς» καὶ Κάτ. Πρεσβυτ. ΚϚ', 3 «μεγάλων δὲ πλούτων γέμουσαν» καὶ Κικέρ. 1, 3

«τῶν δὲ πλούτων εἰς ἀγεννεῖς καὶ ταπεινοὺς συνερρυηκότων ἀνθρώπους» καὶ Ἄγ. Δ' «ἐντεθραμμένος δὲ πλούτοις καὶ τρυφαῖς γυναικῶν».

Ὁ Κόβητος γράφει ἐν *Collect. Crit* σελ. 592 «Pompeii 64,4 erant in Pompeii exercitu ἱππεῖς Ῥωμαίων καὶ Ἰταλῶν τὸ ἀνθοῦν ἑπτακισχίλιοι γένεσι καὶ πλούτῳ καὶ φρονήμασι διαφέροντες. Rescribendum est πλοῦτΟΙC γένεσι (non γένει) et φρονήμασι (non φρονήματι). In talibus enim singularis cum singulari componitur, pluralis cum plurali».

Διονύσ. Ἁλικαρν. σελ. 109 «καὶ τοῖς παρ' ἑτέρων ἐπιχορηγηθεῖσ δωρεῖσθαι πλούτοις» καὶ σελ. 1102 «ὅσοι πλούτους ἢ δόξας προγονικὰς εἶχον» καὶ σελ. 1620 «πηλίκους κεχάρισαι τοῖς συστρατευσαμένοις πλούτοις» καὶ σελ. 1695 «καὶ διὰ τὰς ἑταιρείας τε καὶ πλούτους μέγα δυνάμενοι» καὶ σελ. 1763 «τιμάς τε καὶ πλούτους καὶ τὰς ἄλλας βοηθείαις» καὶ περὶ Θουκυδ. Χαρακτ. 52 «δι' ἃς πλούτους τε μεγάλους ἐποιήσαντο κτλ.» καὶ περὶ Ἰσοκρ. Η', «τοὺς ἰδίους πλούτους εἰς τὰ κοινὰ καταχορηγεῖν». Παρατηρητέον δ' ὅτι ἡ γενικὴ πλούτων ἡ κειμένη ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ Ἀρχαιολογίᾳ σελ. 401 «καὶ τὸν ἐκ γῆς πλοῦτον ἁπάντων ὄντα πλούτων δικαιότατον τῆς στρατιωτικῆς καὶ οὐκ ἐχούσης τὸ βέβαιον εὐπορίας γλυκύτερον ἐτίθεντο» ὑπελήφθη ὑπό τινων παρέγγραπτος. Ἀλλ' ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ὑγιῶς ἔχει ἡ παραδεδομένη γραφή. Πρβ. Ἀριστοφ. Πλοῦτ. στ. 442 «Καὶ μήν, λέγω, δεινότατον ἔργον παρὰ πολὺ ἔργων ἁπάντων ἐργασόμεθα» κτλ.

Λουκιαν. Μεν. ἢ Νεκ. 12 «τῶν ἐπὶ πλούτοις τε καὶ ἀρχαῖς τετυφλωμένων» καὶ «πλούτους λέγω καὶ γένη καὶ δυναστείας» καὶ Ἑρμοτ. 7 «πλούτους δὲ καὶ δόξας καὶ ἡδονὰς» καὶ Τοξ. 45 «καὶ βασιλείας καὶ πλούτους καταριθμησαμένων» καὶ Δραπ. 20 «ἀλλὰ πλούτους ὅλους». Ἀλεξ. 14 «θησαυροὺς καὶ πλούτους» καὶ περὶ τῶν ἐπὶ μισθ. συνόντων 27 «τῶν κλήρους πολυταλάντους καὶ ἀρχὰς καὶ ἀθρόους τοὺς πλούτους ὑπισχνουμένων».

Στράβ. σελ. 568 «καί τινες ἐξ αὐτῶν τούτων μεγίστους πλούτους ἐκτήσαντο».

Διόδ. Σικελ. Α', 71, 5 «καὶ μεγίστους πλούτους ἔσχον» καὶ Ε', 20, 1 «πλούτους μεγάλους ἤθροισαν» καὶ Ε', 34 «καὶ λῃστεύοντες

πλούτους ἀθροίζουσι» καὶ Ε'. 35 «μεγάλους περιποιήσασθαι πλούτους» καὶ Ε'. 36, 3 (δὶς) «μεγάλους ἀπεφέροντο πλούτους» καὶ Ε'. 37. 2 «μεγάλους σωρεύουσι πλούτους» καὶ Ζ'. ιβ'. 8 «ἔτι δὲ διαφθαρέντες νομίσματι χρῆσθαι καὶ πλούτους ἀθροίζειν» καὶ ΙΒ'. 9. 2 «μεγάλους ἐκτήσαντο πλούτους» καὶ ΙΒ'. 11. 3 «πλούτους μεγάλους ἐκτήσαντο» καὶ ΙϚ'. 7 «μεγάλους περιεποιήσαντο πλούτους» καὶ 41, 4 «μεγάλους περιπεποιημένων πλούτους», κτλ. Ἴδε Οὐεσσελίγγιον εἰς Διόδωρον Σικελ. Τόμ. Γ', σελ. 588 ν. ἐκδ.

Δίων Κάσσ. Τόμ. Β'. σελ. 142. 7 Διθνδ. «καὶ χώραν καὶ πλούτους καὶ δόξαν καὶ συμμάχους ἐκτησάμεθα».

Ἀγαθαρχίδ. παρὰ Φωτ. Βιβλιοθ. σελ. 459, 40 «καὶ καθόλου τοὺς παρὰ τῶν ἄλλων πλούτους ἐκκεῖσθαι τὴν διαφορὰν μεγάλην».

Ἀθήν. σελ. 1, Β' «καὶ πλούτους βασιλέων διηγήσατο καὶ νηῶν μεγέθη».

Φίλ. Ἰουδ. Τόμ. Β', σελ. 30 «οὐχὶ πλούτη καὶ δόξαι καὶ ἀρχαὶ καὶ τιμαὶ» καὶ Τόμ. Δ'. σελ. 55 «πλούτη δὲ καὶ εὐγένειαι προσορμίζονται μὲν καὶ τοῖς φαυλοτάτοις» καὶ σελ. 85 «μιᾷ ἡμέρᾳ πλοῦτοι μεγάλοι πολλάκις ἀπερρύησαν» καὶ Τόμ. Ε', σελ. 210 «πλοῦτοι καὶ δόξαι καὶ ἡγεμονίαι» καὶ «πλούτους καὶ δόξας καὶ ἡγεμονίας» καὶ σ. 243 «πλοῦτοι καὶ τιμαὶ καὶ ἀρχαὶ καὶ τὰ παρεπόμενα».

Ἰώσηπ. Ἀρχαιολ. Γ'. β'. 4 «πλούτους τε μεγάλους δημοσίᾳ καὶ κατ' ἰδίαν ἔσχον» καὶ Ε' α'. 24 «καὶ μεγάλους πλούτους περιεβέβληντο».

Ἰουλιαν. σελ. 35 Γ' «τοὺς Ἰνδῶν δὲ ἐσκόπει πλούτους καὶ Περσῶν τὴν πολυτέλειαν».

Λιβάν. Τόμ. Α'. σελ. 156. 19 «παρ' οἷς οἱ πλοῦτοι ἔστε. δὲ οὔτ' ἐλεεῖτε» καὶ σελ. 178. 10 «εἶναι μετ' ἐκείνων δυνάμεις τε καὶ πλούτους» καὶ σελ. 375. 13 «τῶν τοὺς μεγάλους εἰργασμένων πλούτους» καὶ Τόμ. Β', σελ. 299. 1 «αἳ πάλαι μὲν πλήθεσί τε καὶ πλούτοις καὶ ἔθαλλον» καὶ Τόμ. Δ'. σελ. 39. 6 «οἱ μεγάλους ἐργασάμενοι πλούτους φανεροὺς» καὶ σελ. 171. 5 «ὅσοις ἀπὸ τουτωνὶ τῶν θρόνων γεγένηνται πλοῦτοι».

Θεμίστ. σελ. 28, Β' «πλοῦτοι μὲν καὶ ἀρχαὶ καὶ σατραπεῖαι».

Γρηγόρ. Ναζ. Τόμ. Α', σελ. 11. β' «πενίαι τε καὶ πλοῦτοι δόξαι τε καὶ ἀδοξίαι».

Πλωτῖν. Τόμ. Β', σελ. 44, 11 Τεῦδν. «πλούτους δὲ καὶ πενίας εἴ τις μέμφοιτο» καὶ σελ. 404, 5 «πενίας καὶ πλούτους καὶ ὑγείας καὶ νόσους» καὶ σελ. 410, 18 «πλοῦτοι μὲν οὖν καὶ πενίαι συντυχίᾳ τῶν ἔξω» καὶ σελ. 414, 32 «περὶ δὲ πενίας καὶ πλούτους καὶ δόξας καὶ ἀρχὰς πῶς; ἤ, εἰ μὲν παρὰ πατέρων οἱ πλοῦτοι, ἐσήμηναν τὸν πλούσιον, ὥσπερ καὶ εὐγενῆ τὸν ἐκ τοιούτων διὰ τὸ γένος ἔνδοξον ἔχοντα ἐδήλωσαν μόνον».

Λογγῖν. περ Ὕψ. σελ. 20 Οὐεισκ. «οἷον πλοῦτοι, τιμαί, δόξαι, τυραννίδες» καὶ σελ. 114 «ἐν δὲ τοῖς μεγέθεσιν, ὥσπερ ἐν τοῖς ἄγαν πλούτοις».

Ἀψίν. Τέχν. Ῥητ. σελ. 130, 2 καὶ σελ. 138, 14 Βακ. «τέχνας, ἡλικίας, γένη, πλούτους, τρόπους».

Σιμπλίκ. Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. Ζ', σελ. 440, 32 «ὑγείας καὶ νόσους καὶ πλούτους καὶ πενίας» καὶ Φιλόπ. Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. ΙΖ'. σελ. 778, 9 «πλοῦτοι, πενίαι, πόλεμος, εἰρήνη.

Πρόκλ. Διαδ. εἰς τὸν Τίμ. Πλάτ. σελ. 784 «οἷον εὐγένειαι, δόξαι, πλοῦτοι».

Μῦθ. Αἰσώπ. 200 Ἁλμ. «οἱ χρεωφειλέται καὶ ἐπικτήτους προσκτώμενοι πλούτους».

Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐκαλεῖτο Πλοῦτοι καὶ κωμῳδία τοῦ Κρατίνου. Ἴδε τὴν ὑπὸ τοῦ Κοκκίου γενομένην συναγωγὴν τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Ἀττικῶν Κωμικῶν Τόμ. Α', σελ. 62.

Ἡ γενικὴ πληθυντικὴ πλούτων φέρεται ἐν ἀποσπάσματι τοῦ Εὐριπίδου «τῶν γὰρ πλούτων ὅδ' ἄριστος γενναῖον λέχος εὑρεῖν». Ποιεῖται δ' ὁ Ναύκιος ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἑλλ. Τραγικῶν σελ. 400, 137 ἐκδ. β' τὴν παρατήρησιν τήνδε «πλούτων: πότμων probabiliter corrigit F. G. Schmidi Krit. Stud. 2 p. 444».

Ὁ Σχαιφῆρος παραθέμενος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ περὶ Συνθέσεως ὀνομάτων συγγράμματος Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως σελ. 364 τὰ ὑπὸ τοῦ Κοραῆ σεσημειωμένα εἰς Ἰσοκράτ. Ἀρεοπαγ. (σελ. 103) ἐπιφέρει «Langius: «An pluralis πλούτοις alibi occurrat, nescio. Plato Gorg. p. 264. Heind. ἠμφιεσμένοι εἰσὶ σώματά τε καλὰ καὶ γένη καὶ πλούτους. Diodorus Sicul I. c. 71. extr. μεγίστους πλούτους ἔσχον. V. Wesseling. T. I. p. 358. Lucianus T. I. p. 473. τῶν ἐπὶ πλούτοις τε καὶ ἀρχαῖς τετυφωμένων ubi

v. Solan. it. Recitz. p. 748. [coll. Dafens. advers. N. Acta Erudit. Lips. quan Indici Lucianeo praemisit] idemque T. III, p. 375. Add Abresch. ad Xenophont. Ephes. p. 199. Loc. qui ex ipso Isocrate affatim exemplorum excitavit: In Nostri Antiquit. Rom. T. I. p. 109 ex libro Vatic. scribendum: τοῖς παρ' ἑτέρων ἐπιχορηγηθεῖσι δωρεῖσθαι πλούτοις. itemque p. 401. ex eodem libro plane palmario: τὸν ἐκ γῆς πλοῦτον, ἁπάντων ὄντα πλούτων δικαιότατον». Ἴδε καὶ Βάστιον ἐν τῇ Σχαιφηρείῳ ἐκδ. Γρηγορίου τοῦ Κορίνθου σελ. 275. Πρβ. καὶ τὰ γεγραμμένα ἐν τῇ νέᾳ Κριτικῇ Βιβλιοθήκῃ Τόμ. Δ' σελ. 320.

Τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ἀρσενικοῦ ὀνόματος πλοῦτος ἐγένετο χρῆσις καὶ ὑπὸ τοῦ Κοραῆ ἐν τῇ Ἐπιστολῇ Τριῶν Ἐπισκόπων σελ. ε' «τοὺς ἀπὸ τὴν δεισιδαιμονίαν σωρευθέντας πλούτους» καὶ σελ. 56 «ἀλλὰ πλουτοῦντας πλούτους Κροίσου» καὶ ἐν τῷ Βεκκαρίᾳ σελ. λε' «προγονικοὶ μεγάλοι πλοῦτος» καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοτέλους Πολιτικῶν σελ. ιζ' «διὰ νὰ μὴ γίνωνται καταπολλὰ ἄνισοι τῶν πολιτῶν οἱ πλοῦτοι» καὶ ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς Τόμ. Γ'. σελ. 318 «ἂς θησαυρίζωσι πλούτους».

Φέρεται δὲ καὶ ἐν λόγῳ τῆς Γερουσίας πρὸς τὸν Κυβερνήτην κειμένῳ ἐν τῷ Πανηγυριστῇ τοῦ Νεοφ. Δούκα κειμένῳ σελ. 280 «οἱ ὁποῖοι συνάζουσι τὸν πλοῦτον μετὰ πολλῶν φροντίδων».

Θαυμάζομεν δ' ὅτι καὶ ἐν τοῖς τοῦ Σερουΐου Σκαλαθύρμασι σελ. 45 εἶνε γεγραμμένον «Ἐνῷ τῆς Ἑλλάδος οἱ πλοῦτοι, ἄλλοι μὲν κατεχωνεύοντο εἰς κόνιν καὶ σίδηρον ἀμυντήριον, οἱ δὲ κτλ».

ΚΕΦ. ΚΓ'.

Πλοῦτος (τό) : πλούτη.

Πολλάκις ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ γίνεται χρῆσις τοῦ ὀνόματος πλοῦτος Ἐπιστ. Παύλ. πρὸς Κορινθ. Β'. Η'. 2 «εἰς τὸ πλοῦτος τῆς ἁπλότητος αὐτῶν» καὶ πρὸς Ἐφεσ. Α'. 7 «κατὰ τὸ πλοῦτος τῆς χάριτος αὐτοῦ» καὶ Β'. 7 «τὸ ὑπερβάλλον πλοῦτος τῆς χάριτος αὐτοῦ» καὶ Γ'. 8 «τὸ ἀνεξιχνίαστον πλοῦτος τοῦ Χριστοῦ» καὶ Γ'. 16 «κατὰ τὸ πλοῦτος τῆς δόξης αὐτοῦ» καὶ πρὸς Φιλιππ. Δ'. 19

«κατὰ τὸ πλοῦτος αὐτοῦ» καὶ πρὸς Κολ. Α'. 27 «τί τὸ πλοῦτος τῆς δόξης τοῦ μυστηρίου τούτου» καὶ Β'. 2 «καὶ εἰς πᾶν πλοῦτος τῆς πληροφορίας τῆς συνέσεως». Πρβ. καὶ Κλήμ. Ἀλεξ. τόμ. Γ', σελ. 48, 9 καὶ 26 Διν5. καὶ Ὠριγέν. Τόμ. ΙΖ', σελ. 226.

Φέρεται δὲ καὶ παρὰ Κωνσταντίνῳ τῷ Πορφυρογεννήτῳ Τόμ. Α', σελ. 321, 10 «Κύριε σῶσον τὸ πλοῦτος τῶν ὑπηκόων» (Πρβ. καὶ Τόμ. Β', σελ. 326) καὶ ἐν Διγγ. Ἀχιλλέως (Trois Poèmes Grecs Wagn.) σελ. 10, 294 «οὔτε γονέων ὑστέρησιν οὔτε τοσοῦτον πλοῦτος».

Ὁ πληθυντικὸς ἀριθμὸς πλούτη ἀπαντᾷ ἐν τοῖς εἰς Θεόκριτον Σχολίοις σελ. 295, 15 Ἀρ. «μή μοι εἴη ἔχειν οὔτε τὴν Πελοπόννησον μήτε χρυσοῦ τάλαντα, ἤγουν πλούτη». Εἶνε δὲ κακῶς τεθειμένον τὸ οὔτε ἀντὶ τοῦ μήτε.

Ὁ Κοραῆς σημειοῦται ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἰσοκράτους Τ. Β', σελ. 103. «Τὸ δὲ Πλούτοις, κατὰ πληθυντικὸν ἀριθμόν, μεταβαλοῦσα καὶ τὸ γένος, οἶδε καὶ ἡ συνήθεια, Τὰ πλούτη λέγουσα, ὡς παρὰ τὸ οὐδέτερον, Τὸ πλοῦτος. Ἡ αὐτὴ δὲ συνήθεια Τὸν βίον καὶ Τὸ βίος, Τὸν θρῆνον καὶ Τὸ θρῆνος, κατὰ μίμησιν δὴ τοῦτο τῶν ἀρχαίων, παρ' οἷς ἕτερα διγενῆ, Ὁ καὶ Τὸ ἔλεος, Ὁ καὶ Τὸ σκότος κτλ. Γράφει δὲ καὶ ἐν τοῖς Ἀτάκτοις Τόμ. Β', σελ. 305 «ΠΛΟΥΤΟΣ, καὶ οὐδέτερ. Τὸ πλοῦτος (richesse) πληθ. Τὰ πλούτη, οἷον ΘΚ' «ἔχετε καὶ τὴν δύναμιν ὁμοίως τε καὶ πλοῦτος». Καὶ πολλάκις ἀρσ. (κατὰ τοὺς παλαιούς.) Ὁ πλοῦτος. Παρόμοιον εἶναι τὸ οὐδέτερον παροξύτον. Βύθος (Ἑλλ. Βυθός). Τὸ μεταχειρίζονται μάλιστα εἰς τὸ πληθυντ. Τὰ βύθη (les fonds)» Πρβ. καὶ σελ. 168 «ὡς καὶ Ὁ πλοῦτος ἑνικ. σημαίνει τὴν εὐπορίαν (richeusse), Τὰ δὲ πλούτη, πληθυντ. καὶ οὐδετέρ. τὴν ἀφθονίαν πάντων τῶν ἀγαθῶν (opulence)». Παρατιθέμεθα καὶ τὰ γεγραμμένα ἐν τοῖς μετὰ θάνατον εὑρεθεῖσι συγγράμμασι τοῦ Κοραῆ Τόμ. Α', σελ. 303 Μάμ. «RICHESSES au pluriel etc». Ὡσαύτως καὶ οἱ παλαιοὶ εἰς πληθυντικὸν ἀριθμὸν ἔλεγαν Πλούτους καὶ ἡμεῖς σήμερον οὐδετέρως Πλούτη. Τὸ «Μεγίστους πλούτους» εἰς τὸν Στράβωνα σελ. 568 ἐκδ. Κορ. Μέρ. Β', σελ. 417 καὶ Δ'. σελ. 264. σημαίνει «Μεγαλώτατα πλούτη».

Πλειστάκις ὁ Κοραῆς ἐποιήσατο χρῆσιν τοῦ οὐδετέρου πληθυντικοῦ πλούτη ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἠθικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους σελ. μδ'

«ὅσα πλούτη ἐσυνήθροισαν» καὶ σελ. ος΄ «τῶν τυράννων μας τὰ πλούτη» καὶ ἐν τῇ τῶν Πολιτικῶν σελ. ιε΄ «ὅλα τὰ πλούτη εἰς χεῖρας ὀλίγων τινῶν» καὶ σελ. νζ΄ «τὰ ἀδίκως ἁρπαζόμενα πλούτη» καὶ ἀλλαχοῦ καὶ ἐν τῇ τοῦ Λυκούργου κατὰ Λεωκράτους σελ. πζ΄ «ὅλα τοῦ ἔθνους τὰ πλούτη» καὶ ἐν τῇ τῶν Πολιτικῶν τοῦ Πλουτάρχου Διαλ. σελ. 94 «ὅταν πληθυνθῶσι καὶ πληθύνωσι τὰ πλούτη των» καὶ σελ. 154 «ἐπειδὴ αὐτά του τὰ πλούτη εὔκολα τοῦ εὕρισκαν συνήγορον κανένα ῥήτορα» καὶ ἐν τοῖς Ἀτάκτοις Τόμ. Β΄. σελ. 202 «καὶ εἶχαν μεγάλα πλούτη οἱ Γενοδέξοι» καὶ Τόμ. Γ΄. σελ. 162 «καὶ ἄλλα πάμπολλα πλούτη» καὶ ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς Τόμ. Α΄. σελ. 151 «ἐγύμνωσε καὶ τοὺς καλογήρους ἀπὸ τὰ ἄπειρα πλούτη» καὶ σελ. 152 «αὐτὰ τὰ πλούτη τοῦ κλήρου τῆς Γαλλίας» καὶ ἐν ἄλλοις τόποις καὶ ἐν τῇ Ἐπιστολῇ Τριῶν Ἐπισκόπων κτέ. σελ. ια΄ «τὰ ὑπέρογκά των πλούτη».

Ἐχρήσαντο δὲ τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος πληθυντικῷ καὶ ὁ Κ. Οἰκονόμος καὶ Σκαρλᾶτος ὁ Βυζάντιος καὶ ὁ Ἀλ. Ῥαγκαβῆς καὶ ὁ Δημ. Βερναρδάκης καὶ ἄλλοι πολλοί.

Ὁ Οἰκονόμος ἐν τοῖς Σωζ. Ἐκκλ. Συγγράμασι Τόμ. Α΄. σελ. 99 «οὕτω καταφρονοῦμεν τιμάς, πλούτη καὶ ὅλα τὰ ἀνθρώπινα πολλάκις» καὶ ἀλλαχοῦ ἐν τοῖς Σωζ. Φιλολ. Συγγράμμασι Τόμ. Α΄. σελ. 130 «ἀλλὰ διὰ νὰ θεωρήσῃ τὰ πλούτη μου» καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις τόποις.

Σκαρλᾶτος ὁ Βυζάντιος ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει Τόμ. Α΄ σελ. 49 «ἡ εὐφορία τῆς χώρας καὶ τὰ μεγάλα τῶν Βυζαντίων πλούτη» καὶ ἀλλαχοῦ ἐν τῷ Λεξικῷ τῶν Κυρίων Ὀνομάτων σελ. 44 (λ. Γύγης) «διὰ τὰ ἄπειρα πλούτη του ἐπεκράτησεν ἡ παροιμία κτέ.» καὶ σελ. 57 λ. Ἐριχθόνιος καὶ σελ. 90 λ. Κινύρας καὶ σελ. 172 λ. Τάνταλος. Πρβ. καὶ Λεξικ. τῆς Ἑλλην. Γλώσσης σελ. 1093 «Πλοῦτος (ὁ) —περιουσία κτημάτων (χρημάτων) κτλ.), κατάστασις μεγάλη, πλούτη —εἰς ἀρχ. χειρόγρ. τῆς Γρφ. εὕρηται καὶ Τὸ πλοῦτος, ὅθ. πληθ. παρ. ἡμῖν Τὰ πλούτη)».

Ὁ Ῥαγκαβῆς ἐν τοῖς Ἅπασι Τόμ. Δ΄, σελ. 23 «τὰ πλούτη σου ὡς ὀβολοῦ ἐσχάτου ἐὰν τὰ δίδῃ δι' ἐμοῦ πρὸς ἀγορὰν προστάτου» καὶ σελ. 94 «βαθμοὺς καὶ πλούτη καὶ ἀξίας νὰ ρίψουν» καὶ ἀλλαχοῦ.

Ὁ Βερναρδάκης ἐν τῷ Ἐγχειριδίῳ τῆς Γενικῆς Ἱστορίας σελ. 154

«ἐγκωμιάζοντες τὰ ἀμύθητα πλούτη» καὶ σελ. 65 «ἐπισωρεύσας τὰς γυναῖκας καὶ τὰ πλούτη του» καὶ σελ. 302 «ἐξ ὧν ἠρύσθη ἀμύθητα πλούτη».

Γίνεται δὲ καὶ ἐν τῇ ἰδιωτικῇ ἡμῶν συνηθείᾳ τοῦ οὐδετέρου πληθυντικοῦ πλούτη. κτλ. οἷον «τὶ τοῦ ζήλεψες καμένη; τὰ κάλλη του ἢ τὰ πλούτη του;». Περὶ τοῦ ὀνόματος κάλλη ἴδε Κοραῆν ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Παραλλήλων Βίων τοῦ Πλουτάρχου Μέρ. Β', σελ. 417 καὶ ἐν τοῖς Ἀτάκτοις Τόμ. Β', σελ. 384.

Ἐν τέλει παρατηροῦμεν ὅτι ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ Οὐαγνήρου ἐκδεδομένοις ποιήμασι τοῦ μέσου αἰῶνος φέρεται σελ. 7. 142 «παιδίν μου, τί κερδαίνεις πλοῦτος ζωῆς καὶ χρήματα, ματαιοτάτην δόξαν;» καὶ σελ. 82. 102 «διὰ νὰ λάβουν τὰ καλά, πατρὸς μητρὸς τὰ πλούτη» καὶ σελ. 107. 27 «σὲ πλοῦτος κι' εἰς ἀμπέλια» καὶ σελ. 247. 113 «καὶ δίδεις ἐκ τὰ πλούτη σου κι' ἀπὸ τὰ ἔχοντά σου» καὶ σελ. 270,674 «οὐκ ἔχει ὁ κόσμος διάφοροΣ οὐδὲ τὰ πλούτη κέρδος» καὶ σελ. 280. 105 «καὶ δοξάζουσιν εἰς πλοῦτος καὶ τιμὴν ὑπὲρ τοὺς ἄλλους» καὶ σελ. 307. 97 «ἔχει ἐλπίδα καὶ τιμὴν καὶ καύχημα καὶ πλοῦτος» καὶ σελ. 346. 797 «τὰ πλούτη καὶ τὴν αὐθεντειὰν καὶ καθεξῆς καὶ τἆλλα».

Χ. Χ. ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΣ

ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΙΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΙΚΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Ἐν Κεφ. 48. 4 κεῖται: «κληροῦσι δὲ καὶ εὐθύνους ἕνα τῆς φυλῆς ἑκάστης, καὶ παρέδρους β' ἑκάστῳ τῶν εὐθύνων, οἷς ἀναγκαῖόν ἐστι ταῖς α. . . . . αῖς κατὰ τὸν ἐπώνυμον τὸν τῆς φυλῆς ἑκάστης καθῆσθαι κἄν τις βούλ[ηταί] τινι τῶν τὰς εὐθύνας ἐν τῷ δικαστηρίῳ δεδωκότων, ἐντὸς γ' ἡ[με-ρῶν ἀφ'] ἧς ἔδωκε τὰς εὐθύνας, εὔθυναν ἄν τ' ἰδίαν ἄν τε δ[η]μο[σί][α[ν] ἐμβαλέσθαι, γράψας κτλ.

Οὕτως ἐξέδωκε τὸ χωρίον τοῦτο ὁ ἀοίδιμος ἐκεῖνος καὶ κριτικώτατατος Φρειδ. Βλάσσιος ἐν τῇ δ' ἐκδόσει τῆς Ἀθηναίων Πολιτείας (1903), ὁμοίως δ' ὅ τε περικλεὴς πρῶτος ἐκδότης τοῦ ἀριστοτελικοῦ βιβλίου Κενυὼν ἐν τῇ ἀκαδημεικῇ βερολινίῳ ἐκδόσει (δ' 1903) καὶ ὁ Thalheim ἐν τῇ Τευβνερίῳ τῆς Λιψίας (1909), μόνος δ' ὁ Σάνδυς ἐν τῇ πρὸ διετίας δημοσιευθείσῃ ὄντως ἀρίστῃ ἑρμηνευτικῇ β' ἐκδόσει (1912) τοῦ αὐτοῦ βιβλίου συνεπλήρωσε τὸ ἐν τῷ κειμένῳ χάσμα διὰ τῆς λ. ἀ[γορ]αῖς, κατὰ παλαιοτέραν εἰκασίαν Κενυῶνος, ἣν καὶ ἄλλοι ἐπιφανέστατοι φιλόλογοι ἐξεδέξαντο ὡς πιθανήν.

Ὅτι ἡ συμπλήρωσις αὕτη εἶνε ὅλως ἀβεβαία καὶ ὁ Βλάσσιος καὶ ὁ Wilcken καὶ ἄλλοι ἤδη ἐδίδαξαν, διδάσκει δὲ καὶ αὐτὸς ὁ πρῶτος τὴν εἰκασίαν ἐξενεγκὼν Κενυών, παρασημειούμενος τάδε ἐν τῇ τελευταίᾳ ἐκδόσει: «post α conspicitur; ante αις fortasse λ; sed ρ quoque nonnumquam habet ligaturam (e. g. w. 27. 55 huius pag.), unde ἀγοραῖς conieci· fortasse autem longius quid disideratur.» Διὰ τοῦτο δὲ μάλιστα, φαίνεται, ἀπέφυγεν ἵνα καταχωρίσῃ τὴν λ. ἀγοραῖς ἐν τῷ κειμένῳ, ἅτε βραχυτέραν οὖσαν τῆς ἐξαληλιμμένης λέξεως.

Περὶ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος χωρίου δὶς ἤδη καὶ δὴ διὰ μακρῶν ἱκανῶς διελάβομεν ἐν τῇ Ἀθηνᾷ, τὸ μὲν πρῶτον (τόμ. ΙΑ' σελ. 361

ἑπ.) τὰ περὶ Λογιστῶν καὶ Εὐθύνων καὶ Λογιστῶν καὶ Συνηγόρων κατὰ τὴν Ἀριστοτέλους Ἀθην. Πολιτείαν ἑρμηνεύοντες, τὸ δὲ δεύτερον (τόμ. ΙΓ' σελ. 47 ἑπ.) ἐν ταῖς Συμβολαῖς ἡμῶν εἰς τὸ Ἀττ. δίκαιον, ἑρμηνεύοντες τὴν περὶ Λογιστῶν καὶ Συνηγόρων λέξιν τοῦ Κανταβριγιακοῦ Λεξικοῦ, ἧς ἡ ἀρχή: «Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ οὕτω λέγει κτέ.»

Ἐν τῇ πρώτῃ δὲ τῶν διατριβῶν ἡμῶν τούτων (Ἀθην. τόμ. ΙΑ' σελ. 370) ἐγράφομεν τάδε: «Ὅπως δὲ τὰς ἐμβαλλομένας εὐθύνας παραλαμβάνωσιν οἱ εὔθυνοι καὶ οἱ πάρεδροι, εἰσὶν ἐκ τοῦ νόμου ἠναγκασμένοι, ἵνα συγχρόνως, ἀλλὰ κατὰ φυλὴν ἕκαστος, εἷς τουτέστι τῆς φυλῆς ἑκάστης εὔθυνος μετὰ τῶν αὐτῷ δύο παρέδρων, προσέρχωνται ἐν ἡμέραις ῥηταῖς, κατὰ τὴν πρυτανείαν ἑκάστην, καὶ εἰς τόπον ὡρισμένον, ἐκεῖ δ' ἐπί τινα χρόνον ἑκάστοτε συνεδρεύοντες, ἀναμένωσι τὴν πρόσοδον τῶν βουλομένων τῶν πολιτῶν ἐμβαλέσθαι εὐθύνας κατά τινος τῶν τὰ κοινὰ διοικουσῶν ἀρχῶν: «οἷς ἀναγκαῖόν ἐστι ταῖς..... κατὰ τὸν ἐπώνυμον τὸν τῆς φυλῆς ἑκάστης καθῆσθαι» Δυστυχῶς ἡ τὸν χρόνον τῶν περιοδικῶν τούτων συνεδριῶν πιθανώτατα ὁρίζουσα λέξις ἐγένετο ἐξίτηλος. ὁ τόπος δ' ὅμως ὥρισται σαφέστατα· ἦν δ' οὗτος παρὰ τὸ Βουλευτήριον, ἔνθ' ἵσταντο οἱ τῶν ἐπωνύμων τῶν φυλῶν ἀνδριάντες, καθ' ὧν ἕνα ἕκαστον κατὰ φυλὰς διακρινόμενοι προσήρχοντο καὶ συνήδρευον οἱ εὔθυνοι μετὰ τῶν παρέδρων.»

Εὐθὺς δὲ κατωτέρω ἀμέσως τὰ ἑξῆς: «Καλὸν δὲ νομίζομεν νὰ καταχωρίσωμεν ἐνθάδε καὶ τόδε τὸ σχόλιον τοῦ Οὐλπιανοῦ εἰς τὸν κατὰ Μειδίου λόγον τοῦ Δημοσθένους....: «ἔδει τοὺς τὰ κοινὰ διοικοῦντας εὐθύνας διδόναι τῶν πεπραγμένων· ἔθος δὲ ἦν ἐν ἡμέραις ῥηταῖς εἴς τινα τόπον συλλέγεσθαι τοὺς διαιτητάς, ἵνα ὁ βουλόμενος κατηγορεῖν αὐτῶν, ὡς καὶ (γρ. ἢ) πρὸς χάριν ἢ δι' ἔχθραν δικασάντων ἢ διὰ κέρδος, ἑτοίμως ὑπακούσωσι (γρ. ὑπακούωσι) καὶ ἀποκρίνωνται.» Πόθεν τὸ σχόλιον τοῦτο ἐπήγασεν, ἀγνοοῦμεν· ἀλλ' οὐδαμῶς θεωροῦμεν ἀδύνατον πᾶσαν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς τὸ περὶ οὗ ἡμῖν ὁ λόγος ἀριστοτελικὸν χωρίον, παρερμηνευθέν, ὡς φαίνεται, κτλ.»

Σήμερον δέ, μετὰ δεκαπενταετίαν ὅλην, ἀφ' οὗ πολλὰ ἐν τῷ μεταξὺ πονοῦντες οὐδὲν πρὸς πλήρωσιν τοῦ χάσματος ἠνύομεν,

νομίζομεν ὅτι τέλος εὕρομεν τὴν λύσιν τοῦ αἰνίγματος, ὅτι δῆλα δὴ ἀναγνωστέον οὐχὶ ΤΑΙCΑ. . . . . ΑΙC (ταῖςα. . . . αις) ἀλλὰ ΤΑΚΤΑ [IC ΗΜΕΡ]ΑΙC = τακταῖς ἡμέραις, τουτέστι καθ' ἡμέρας τακτάς, ὁριζομένας ἑκάστοτε, διὰ προγράμματος πιθανῶς τῶν εὐθύνων, ἐντὸς ὡς εἰκὸς τῆς νομίμου προθεσμίας.

Ἡ χρῆσις τῆς λ. τακτὸς ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ εἶνε παγία παρὰ τοῖς δοκίμοις (πρβλ. τακτὸς σῖτος, τακτὸν ἀργύριον, τακτὰ χρήματα, τακταὶ δίκαι, ἐν τακταῖς ἡμέραις βουλεύεσθαι κτλ.) ἀλλὰ καὶ παλαιογραφικῶς, νομίζομεν, ἡ ἡμετέρα ἀνάγνωσις καὶ συμπλήρωσις εὐοδοῦται, διότι τὸ μὲν Ρ τοῦ ΗΜΕΡΑΙC ἤδη ὑπώπτευσεν ὁ σοφὸς Κενυών, ὅτι δὲ IC πρὸς τὸ Κ πολλάκις συγχέεται, οὐδεὶς τῶν φιλολόγων ἀμφισβητεῖ. (1)

(Περιεργείας χάριν παρασημειούμεθα ὅτι καὶ παρ' Ἀθην. ΙΓ' 32 ἐν τέλ. (ἐκδ. Dind.) τὸ ΤΑΚΤΑC («κατεύχονται τῇ θεῷ. . . . ἀπάξειν αὐτῇ τακτὰς ἑταίρας», διὰ τὴν λίαν συνήθη σύγχυσιν τοῦ Κ πρὸς τὸ IC, ἐν μὲν τοῖς κώδ. ΑΒΡ παρεφθάρη εἰς ΚΑΙ ΤΑC, ἐν δὲ τῷ κώδ. C χεῖρον ἔτι εἰς ΚΑΙ ΤΑΙC).

Ἀλλὰ τίς ἡ νόμιμος προθεσμία ἧς ἐντὸς ἔδει νὰ ὁρίζωνται αἱ τακταὶ ἡμέραι πρὸς ἐμβολὴν εἴτε ἰδίων εἴτε δημοσίων εὐθυνῶν; Ἆρά γε 3 ἢ 30 ἡμερῶν;

Ἤδη ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. ΙΓ' σελ. 57 σημ. 1, τὰ περὶ τῶν γ' ἡ[μερῶν] τοῦ ὑποκειμένου ἡμῖν χωρίου ἐξετάζοντες, ἐξηνέγκομεν τὴν γνώμην ὅτι, ἐπειδὴ ἡ τριήμερος προθεσμία πρὸς ἐμβολὴν εὐθυνῶν ἐφαίνετο ἡμῖν λίαν σύντομος, ἴσως ἀντί: Γ' ἡμερῶν ἔδει μᾶλλον ν' ἀναγνῶμεν: Λ' ἡμερῶν, τουτέστι τριάκοντα ἡμερῶν, προσετίθεμεν δ' ὅτι ὁ Κενυὼν ὑφ' ἡμῶν παρακαλούμενος εὐμενῶς ἡμῖν τότε ἐγνώρισεν ὅτι τὸ ὑφ' ἡμῶν εἰκαζόμενον Λ δὲν εὑρίσκει ἀδύνατον. Ἤδη ὁ σοφὸς Βρεττανὸς ἐν τῇ τελευταίᾳ ἀκαδημεικῇ ἐκδόσει (σελ. 52) σαφῶς ὑποσημειοῦται: «γ potest etiam λ legi: τ Wn. quod incredibile est.»

Τούτων οὕτως ἐχόντων, τολμῶμεν νῦν νὰ ἰσχυρισθῶμεθα ὅτι προσῆκον ἡμῖν φαίνεται νὰ προτιμηθῇ ἡ ἐξ ἑρμηνευτικῶν λόγων ἰδίᾳ

(1) Πρβλ. Blass, Aristotelis Ἀθην. Πολ. edit IV σελ. 145 App., αὐτόθι δὲ στίχ. 14 ἀντί: v. Ἀθηνᾶ XIII, 175 διόρθ: v. Ἀθηνᾶ XIII, 57

ἐπελθοῦσα ἡμῖν τότε εἰκασία, ν' ἀναγνῶμεν τουτέστιν: ἐντὸς λ' ἡμερῶν.

Τῷ ὄντι, ἐξ ὧν ὁ Ἀριστοτέλης ἐνταῦθα διδάσκει, ὅτι δῆλα δὴ αἱ ἀρχαὶ πᾶσαι ὤφειλον, κατὰ τὴν πρυτανείαν ἑκάστην, λόγον διδόναι τοῖς Λογισταῖς τῆς Βουλῆς, ἀναγκαίως ἕπεται ὅτι αἱ κατὰ πρυτανείαν ἑκάστοτε δόσεις αὗται λόγων ἀφεώρων εἰς τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχῶν πεπραγμένα ἢ διῳκημένα κατὰ τὴν ἀμέσως προηγουμένην πρυτανείαν. Ἡ προθεσμία ἄρα τῆς δόσεως τῶν λόγων τούτων ἦν 35 ἢ 36 ἑκάστοτε ἡμερῶν, ὅση δηλονότι καὶ ἡ διάρκεια ἑκάστης πρυτανείας. Κατ' ἀκολουθίαν ἐντὸς 30 ἡμερῶν, οὐχὶ δ' ἐντὸς 3 ἡμερῶν μόνον ἦν δυνατὸν νὰ ὁρίζωνται ἡμέραι τακταὶ κατὰ «τῶν τὰς εὐθύνας ἐν τῷ δικαστηρίῳ (καθ' ἡμᾶς: ἐν τῷ λογιστηρίῳ) (1) δεδωκότων·»

Ἐὰν δὲ πάλιν ὑποτεθῇ ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τῶν ἑτέρων Λογιστῶν καὶ Συνηγόρων τῆς ἐγκυκλίου διοικήσεως, τοὺς εὐθύνοντας τοὺς τὰς ἀρχὰς ἄρξαντας (Κεφ. 54.2), ὅπερ ὅλως ἀπίθανον, πάλιν ἐντὸς 3 καὶ μόνον ἡμερῶν ἀδύνατον ἦν νὰ τάσσωνται ἡμέραι τακταὶ δι' ἑκάστην τῶν ὑπευθύνων ἀρχῶν, πρὸς ἐμβολὴν κατ' αὐτῆς ἰδίας ἢ δημοσίας εὐθύνης, ἄλλως τε καὶ διότι τὸ πρόγραμμα τῶν τακτῶν ἡμερῶν ἔδει νὰ δημοσιεύηται μὲν ἐν καιρῷ, νὰ ᾖ δὲ γενικὸν διὰ πάντας ἐν γένει τοὺς δεδωκότας εὐθύνας.

Ἐν Σμύρνῃ, τῇ 10/23 Δεκεμβρίου 1914.

Π. Σ. ΦΩΤΙΑΔΗΣ

---

(1) Ὅρ. Ἀθηνᾶς τόμ. ΙΑ' σελ. 363 ἑπ. τὴν δικαιολογίαν τῆς διορθώσεως ταύτης.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Συνεδρία ΡΗΖ' τῆς 2 Φεβρουαρίου 1914.

Συνελθόντων τῶν ἑταίρων εἰς ἔκτακτον συνεδρίαν μετὰ πρόσκλησιν τοῦ κ. Προέδρου ἐν τῇ Σιναίᾳ Ἀκαδημείᾳ πρῶτον μὲν ὁ γραμματεὺς κ. Γ. Ν. Χατζιδάκις ἐξέθηκε διὰ βραχέων τὴν νέαν ἀπώλειαν τῆς Ἑταιρείας ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ συμβούλου Π. Ν. Παπαγεωργίου. Ἔπειτα ὁ ἑταῖρος κ. Στ. Ψάλτης διέλαβε περὶ τοῦ ἐτύμου τῶν λέξεων γάβρος, γάβρα, Γαβριὰ ἀναγαγὼν αὐτὰς εἰς τὸ ἀρχαῖον γάβριον (πρβλ. Ἀρχεῖον σελ. 55). Μετὰ τοῦτον ὁ ἑταῖρος κ. Ν. Δεκαβάλλας διέλαβε περὶ τῶν λέξεων κουτσομπολιά, κουτσομπολιάζω, κουτσομπόλι ἑρμηνεύσας αὐτὰς ἐκ τῶν κουτσὸς - ξόμπλι - exemplum, πρὸς δὲ περὶ τῆς λ. κουσκουσουρεύω καὶ κουρκουσουρεύω ἀναγαγὼν εἰς τὸ κουσ-κουσ. (ὠνοματοποιημένον) σουρεύω, τέλος δὲ ὡμίλησε περὶ τῶν ρημάτων εἰς - εύγω εἰπὼν ὅτι ὁ τύπος οὗτος εἶναι κυρίως ἴδιος τῶν διπλωτικῶν διαλέκτων, (οὐχὶ γενικῶς τῶν νοτίων), ὧν οὐδεμία γινώσκει τὸν εἰς - εύω· ἄρα ἡ γένεσις τῶν μετὰ τοῦ γ τύπων πρέπει νὰ ἑρμηνευθῇ κατὰ τὰ ἰδιάζοντα ταῖς διαλέκτοις ταύταις φαινόμενα (ἐν Κρήτῃ καὶ Θράκῃ θέλουσι θεωρηθῇ ἐπείσακτοι οἱ τύποι οὗτοι ἐκ τῶν ὁμόρων διπλωτικῶν ἰδιωμάτων), προῆλθε δὲ ὁ εἰς - εύγω τύπος ἢ ἐκ τοῦ συμφυρμοῦ εἰς εύω (-έδω) καὶ -έγω, προελθόντος τούτου ἐκ τοῦ τύπου - έδω κατὰ τροπὴν τοῦ δ εἰς γ, φαινομένου συχνοῦ ἐπὶ πολλῶν ἰδιωμάτων, ἔνθα ὁ τύπος εἰς - εύγω εὐχρηστεῖ, ἢ ἐκ διπλοῦ -ββ καθ' ὅμοιον τρόπον, καθ' ὃν ππφ ἐκ διπλοῦ ππ, ττθ ἐκ διπλοῦ θθ οἱουδήποτε τὴν γένεσιν κκχ ἐκ κκ (ττσ ἐκ σσ).

Μετὰ τοῦτον ὁ γραμματεὺς κ. Γ. Ν. Χατζιδάκις διέλαβε περὶ τῆς προσθέσεως ἐξ-ξὲ ἐν συνθέσει, ἐξήτασε δὲ τούς τε τύπους, οὓς ἐν τῇ νέᾳ γλώσσῃ ἔχει εἰς τὰς σημασίας αὐτῆς καὶ ἔδειξε πῶς ἐκ τῶν ἀρχαίων καὶ ποικίλων χρήσεων προέκυψαν αἱ νεώτεραι. (πρβλ. Ἀρχ. σ. 8).

Μεθ' ὃ ἐλύθη ἡ συνεδρία, καθ' ὅσον ἐλλείψει ἀπαρτίας δὲν ἠδύναντο νὰ γίνουν ἀρχαιρεσίαι.

Ὁ Πρόεδρος	*Ὁ Γραμματεὺς*
Ι. Ν. Χατζιδακις	Γ. Ν. Χατζιδακις

Συνεδρία ΡΙΗ'. τῆς 9 Φεβρουαρίου 1914.

Συνελθόντων τῶν ἑταίρων εἰς ἔκτακτον συνεδρίαν ἐν τῇ Σιναίᾳ Ἀκαδημείᾳ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας ὁ κ. Γ. Ν. Χατζιδάκις ὑπέβαλε πρότασιν τοῖς ἑταίροις, ὅπως ἀποφασισθῇ, ἵνα ὡρισμένος ἀριθμὸς τυπογραφικῶν φύλλων τοῦ περιοδικοῦ τῆς Ἑταιρείας «Ἀθηνᾶ» περιλαμβάνῃ ὑπὸ τὸ ὄνομα Λεξικογραφικὸν ἀρχεῖον τῆς Μέσης καὶ Νέας Ἑλληνικῆς» ἐργασίας τῶν συντακτῶν τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ ἀναφερομένης εἰς ἀξίας μνείας παρατηρήσεις αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ὑλικοῦ τῆς γλώσσης, ὃ ἐπεξεργάζονται. Γενομένης τῆς προτάσεως ταύτης δεκτῆς ὑπεβλήθη ἑτέρα πρότασις, ὅπως τοῦτο μὲν χάριν μείζονος διαδόσεως τοῦ περιοδικοῦ ἐλαττωθῇ ἡ τιμὴ αὐτοῦ εἰς δραχμὰς δέκα (10) ἐτησίως, τοῦτο δὲ εἰσαχθῶσι μεταρρυθμίσεις εἰς τὴν σύνταξιν αὐτοῦ ἀναφερόμεναι εἰς βιβλιογραφικὰς σημειώσεις καὶ κρίσεις ἐπὶ τῆς συγχρόνου φιλολογικῆς κινήσεως ἐν Ἑλλάδι.

Μετὰ τὴν ἔγκρισιν καὶ τῆς προτάσεως ταύτης ἀπεφασίσθη ὅπως καὶ ἡ τιμὴ τῶν προηγουμένων τόμων ἐλαττωθῇ εἰς ὀκτὼ (8) δραχ., ἀποσταλῇ δὲ τοῖς καθηγηταῖς τοῦ κράτους καὶ τοῖς λογίοις ἐν γένει σημείωσις περιλαμβάνουσα τὸ περιεχόμενον τῶν τόμων τούτων.

Μετὰ ταῦτα ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ ἑταίρου κ. Χ. Χαριτωνίδου ἡ ἔκθεσις τῆς ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπείας, (ἥτις δημοσιευθήσεται ἐν τῇ Ἀθηνᾷ) μεθ' ὃ οἱ παρόντες ἑταῖροι προέβησαν εἰς ἀρχαιρεσίας διὰ τὴν διετῆ περίοδον 1914-1915. Ἐξελέγησαν δὲ Πρόεδρος ὁ κ. Γ. Ν. Χατζιδάκις, Ἀντιπρόεδροι οἱ κ. κ. Δημ. Τζιβανόπουλος καὶ Μ. Λιβαδᾶς, Γραμματεὺς ὁ κ. Στ. Ψάλτης, Σύμβουλοι οἱ κ. κ. Γ. Παπαβασιλείου, Σ. Μενάρδος Γ. Γαρδίκας, Π. Λορεντζᾶτος, Π. Κοντογιάννης, Μ. Γούδας, Κ. Κουρουνιώτης καὶ Μ. Στεφανίδης, ἐλεγκταὶ δὲ οἱ κκ. Ἀχιλ. Τζάρτζανος, Χ. Χαριτωνίδης καὶ Ἐμμ. Παντελάκις.

Εἶτα ὁ ἑταῖρος κ. Μ. Στεφανίδης προέβη εἰς ἀνακοίνωσιν ἀναφερομένην εἰς τὴν ἑρμηνείαν πέντε χωρίων συγγραφέων. Ἐν τῷ πρώτῳ τούτων (Ἱπποκρ. περὶ ἀέρων καὶ ὑδάτ. τόμ. Γ'. XXXIV ἔκδ. Κοραῆ) ὑπεστήριξε τὴν ὀρθότητα τῆς φράσεως («τὰ γλυκέα ὕδατα) τὸν οἶνον φέρειν ὀλίγον οἷά τέ ἐστιν,» εἰπὼν ὅτι διὰ πειράματος εὗρεν ὅτι

ἀληθῶς τὰ γλυκέα ὕδατα ἐρυθραίνονται καὶ δι' ὀλίγων σταγόνων οἴνου, ἐν ᾧ τὰ σκληρὰ ἀπαιτοῦσι περισσοτέρας. Ἐν τῷ δευτέρῳ χωρίῳ (Ἀριστοτέλ. Μετεωρόλ. Β'. 3 σελ. 358 ἐκδ. Bkk. ἴδε καὶ Ἱστορ. Ζῴ. Θ'. 2. 590) ὑπεστήριξε τὴν ὀρθότητα τῆς γραφῆς ἀγγείου κηρίνου, ὅπερ τινὲς διορθοῦσιν εἰς κεραμίνου. Ἐν τῷ τρίτῳ χωρίῳ (Ἀριστοτ. πρόβλημ. ΚΕ. 2) ἐξήγησε διὰ συγχρόνου παρατηρήσεώς του ἐπὶ ὁμοίου φυσικοῦ φαινομένου τοὺς ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους ἀναφερομένους βομύκους τ. ἔ. ψόφους ὁμοίους φωνῇ ταύρου γινομένους ἐν ἕλεσι. Ἐν τοῖς δύο τελευταίοις χωρίοις (Ἀριστοτέλ. Ἀποσπάμ. 250, 2. 3) ἐξήγησε στηριζόμενος εἰς παρατηρήσεις τοῦ ἐπιτοπίους τοὺς ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους ἀναφερομένους δύο ἀνέμους τῆς Λέσβου Θηβάναν καὶ Ὀλυμπίαν.

Συνεδρία ΡΠΘ'. τῆς 23 Φεβρουαρίου 1914

Κατὰ τὴν συνεδρίαν ταύτην γενομένην ἐν τῇ Σιναίᾳ Ἀκαδημίᾳ, ὁ ἑταῖρος κ. Μ. Γούδας ἀνεκοίνωσεν ἔγγραφα, ἀδημοσίευτα τὸ πλεῖστον ἐκ τοῦ ἀρχείου τῆς ἐν Ἁγ. Ὄρει Ἱερᾶς μονῆς τοῦ Βατοπεδίου. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα χρονολογούμενα ἀπὸ τοῦ 1031 μ. Χ. μέχρι τοῦ 1462 μ. Χ. ὁ κ. Γούδας ἀνέγνω ἐκ φωτογραφικῶν πανομοιοτύπων, ἅτινα καὶ ἐπέδειξε, ληφθέντων κατὰ τὴν μετάβασίν του εἰς τὴν μονὴν Βατοπεδίου διαρκούσης τῆς ναυτικῆς ἐκστρατείας τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου. ἀφορῶσι δὲ ταῦτα κατὰ τὸ πλεῖστον κτήματα τῆς μονῆς. εἶναι δὲ λίαν ἐνδιαφέροντα ἀπό τε παλαιογραφικῆς, ἱστορικῆς καὶ τοπωνυμικῆς ἀπόψεως.

Τὰ ἔγγραφα ταῦτα εἶναι τὰ ἑξῆς.

1) 6540 (=1031 μ. Χ.) Δεκέμβριος ιε'. Ἰνδ. Συμβιβαστικὴ πρᾶξις καὶ πωλητήριον ἐπὶ διαφορᾶς δικαστικῆς ὑφισταμένης μεταξὺ τῆς μονῆς Βατοπεδίου καὶ τῆς Μονῆς Φιλαδέλφου.

2) 6687 (=1179 μ. Χ. Ἰνδ. ιγ'. Δικαστικὴ ἀπόφασις τοῦ ἐπισκόπου Ἱερισσοῦ καὶ Ἁγ. Ὄρους Θεοφίλου ἐπὶ διενέξεσιν ὑφισταμέναις μεταξὺ τῶν Ἱερεσσιωτῶν καὶ τῆς Μονῆς Βατοπεδίου ἐπικεκυρωμένη ὑπὸ τοῦ Δουκὸς Θεσσαλονίκης Ἀλεξίου τοῦ Πηγωνίτου.

3) 6872 (=1324 μ. Χ. Ὀκτώβριος. Ἀφιερωτήριον γράμμα Μιχαὴλ Ἀστρᾶ τοῦ Συναδηνοῦ ἐπικυροῦν προγενεστέρας πρὸς τὴν

μονὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Γεωργίου Ἀστρᾶ τοῦ Μεγάλου Στρατοπεδάρχου.

4) 6929 (=1421 μ. Χ.) Ἀπρίλιος. Γράμμα Στεφάνου Δούκα τοῦ Ραδηνοῦ δι' οὗ δηλοῦται ὅτι παρέχονται τῇ μονῇ ὑπὸ τοῦ Δεσπότου Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου 50 ὑπέρπυρα ἐτησίως πρὸς τέλεσιν τῆς ἑορτῆς τῶν ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου.

5) ΙΕ'. αἰών. Ὀκτώβριος τῆς ΙΒ'. Ἰνδικτ. Δικαστικὴ ἀπόφασις «τῶν δούλων τοῦ ἁγίου αὐθέντου καὶ βασιλέως ἐν τῇ θεοσώστῳ πόλει Θεσσαλονίκης Στεφάνου Ραδηνοῦ τοῦ ἐπὶ τῆςΤραπέζης καὶ τοῦ μεγάλου δρουγγαρίου βίγλας» ἐπὶ διενέξεως μεταξὺ τῶν μοναχῶν καὶ τῶν παροίκων αὐτῶν.

6) 6590 (=1082 μ. Χ.) Φεβρουαρ. Ἰνδ. ε'. Ἀντίγραφον χρυσοβούλλου λόγου τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ.

7) 6598 (=1090 μ. Χ.) Ἰανουαρ. Ἰνδ. ιγ'. Ἀντίγραφον χρυσοβούλλου λόγου τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος.

8, 9. καὶ 10) Ἀντίγραφα βασιλικῶν προσταγμάτων ἀχρονολόγητα.

11) 6756 (=1247 μ. Χ.) Νοέμβριος Ἰνδ. ς'. Τεμάχιον χρυσοβούλλου λόγου τοῦ Δεσπότου τῆς Ἠπείρου Μιχαὴλ τοῦ Β'.

12) 6800 (=1292 μ. Χ.) Ἰούλιος Ἰνδ. ιδ'. Χρυσόβουλλος λόγος τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Β'. τοῦ Παλαιολόγου.

12) 6807 (=1299 μ. Χ.) Ἰούλιος Χρυσόβουλλος λόγος τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος.

13) 6831 (=1323 μ. Χ.) Αὔγουστος Ἰνδ. ς'. Χρυσόβουλλος λόγος τοῦ αὐτοκράτορος.

14) 6832 (=1324 μ. Χ.) Ἰούλιος Ἰνδ. ζ'. Χρυσόβουλλος λόγος τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος.

15) 6837 (1329 μ. Χ.) Μάϊος Ἰνδ. ιδ'. Χρυσόβουλλος λόγος τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Γ'. τοῦ Παλαιολόγου.

16) 6852 (=1344 μ. Χ.) Αὔγουστος Ἰνδ. ιδ'. Χρυσόβουλλος λόγος τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου ς'. τοῦ Παλαιολόγου.

17) 6852 (=1344 μ. Χ.) Αὔγουστος. Ἰνδ. ιδ. Ἕτερος χρυσόβουλλος λόγος τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος.

18) 6852 (=1344 μ. Χ.) Αὔγουστος Ἰνδ. ιδ'. Ἕτερος χρυσόβουλλος λόγος τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος.

19) 6854 (=1346 μ. Χ.) Μάϊος Ἰνδ. ιδ'. Χρυσόβουλλος λόγος τοῦ Σέρβου Κράλη Στεφάνου.

20) 6856 (=1348 μ. Χ.) Ἀπρίλιος Ἰνδ. α'. Ἀντίγραφον χρυσοβούλλου λόγου τοῦ αὐτοῦ Σέρβου Κράλη.

21) 6865 (=1356 μ. Χ.) Σεπτέμβριος Ἰνδ. ι'. Χρυσόβουλλος ὁρισμὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου ς'. τοῦ Παλαιολόγου.

22) 6865 (=1356 μ. Χ.) Σεπτέμβριος Ἰνδ. ι'. Χρυσόβουλλος λόγος τοῦ αὐτοκράτορος.

23) 6870 (=1362 μ. Χ.) Ἰούλιος Ἰνδ. ιε'. Ἀντίγραφον ἑτέρου χρυσοβούλλου λόγου τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος.

24) 6872 (=1364 μ. Χ.) Αὔγουστος Ἰνδ. ε'. Ἕτερος χρυσόβουλλος λόγος τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος.

25) 6878 (=1360 μ. Χ.) Νοέμβριος Ἰνδ. η'. Ὁρισμὸς τοῦ Σέρβου δυνάστου Ἰωάννου τοῦ Οὔγκλεση.

26) 6879 (=1371 μ. Χ.) Ἀπρίλιος Ἰνδ. θ'. Χρυσόβουλλος λόγος τοῦ αὐτοῦ Σέρβου δυνάστου.

27) 6888 (1380 μ. Χ.) Μάϊος Ἰνδ. γ'. Ἀντίγραφον χρυσοβούλλου λόγου τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου ς' τοῦ Παλαιολόγου.

28) 6888 (=1380 μ. Χ.) Μάϊος Ἰνδ. γ'. Ἕτερος χρυσόβουλλος λόγος τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος.

29) 6897 (=1389 μ. Χ.) Μάϊος Ἰνδ. ιβ'. Πρόσταγμα τοῦ Δεσπότου Ἰωάννου.

30) 6915 (=1407 μ. Χ. Φεβρουαρίου Ἰνδ. ιε'. Χρυσόβουλλος λόγος Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου ὑπογεγραμμένου ὡς αὐτοκράτορος κατὰ τὸν συνήθη τρόπον.

31) 6922 (=1414 μ. Χ.) Αὔγουστος Ἰνδ. ζ'. Χρυσόβουλλος λόγος τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ Β'. τοῦ Παλαιολόγου.

. 33, 34, καὶ 35) Ἀχρονολόγητα βασιλικὰ προστάγματα.

36) 6970 (=1462 μ. Χ.) Ἰούλιος Ἰνδ. ι'. Ὁρισμὸς τοῦ Δεσπότου Δημητρίου τοῦ Παλαιολόγου.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω γραμμάτων τὰ ὑπ' ἀριθ. 12, 13, 15, 16, 18, 20, 22, 31 καὶ 32, καθ' ἃ ἀνεκοίνωσεν ὁ κ. Γούδας, ἔχουσιν ἤδη δημοσιευθῆ ὑπὸ τοῦ W. Regel ὑπὸ τὸν τίτλον «Χρυσόβουλλα καὶ Γράμματα τῆς ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει Ἄθῳ Ἱερᾶς καὶ σεβασμίας Μονῆς τοῦ Βατοπεδίου ἐν Πετρουπόλει 1898». Θεωρεῖ ὅμως ὁ κ. Γούδας

ἀπαραίτητον τὴν ἀναδημοσίευσιν αὐτῶν, καθ' ὅσον ἐδημοσιεύθησαν ἐκ κακῶν καὶ ἐσφαλμένων ἀντιγράφων.

Μετὰ τὸν κ. Γούδαν ὁ ἑταῖρος κ. Φ. Κουκουλὲς ὡμίλησε περὶ τῆς μεσαιωνικῆς ναυτικῆς λέξεως κάρυα, ἀπέδειξε δὲ ὅτι ταῦτα εἶναι ξύλινοι ἐν εἴδει καρύου τροχίσκοι, οἵτινες διερχόμενοι διὰ κρίκου περιβάλλοντες τὴν κεραίαν κατὰ τὸ σημεῖον τῆς μετὰ τοῦ ἱστοῦ ἐπαφῆς συντελοῦσιν εἰς τὴν εὐχερεστέραν αὐτῆς ἀνέλκυσιν. Τὴν γνώμην του ἐπίστωσεν ἐπιδείξας τὸ σχῆμα τῶν ὀργάνων καὶ προσθέσας ὅτι καὶ νῦν ἔτι ὑπὸ τῶν ναυτικῶν καλοῦνται καρύδια πρβλ. Ἀρχεῖον σελ. 97.

Συνεδρία ΡϞ΄. τῆς 9 Μαρτίου 1914.

Κατὰ τὴν συνεδρίαν ταύτην γενομένην ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Φιλοσοφικοῦ Φροντιστηρίου τοῦ Πανεπιστημίου ὁ ἑταῖρος κ. Κ. Κουρουνιώτης προέβη εἰς ἀνακοίνωσιν περὶ τῶν ἀνασκαφῶν, ἃς κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος ἐντολῇ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἐνήργησε εἰς τρία μέρη τῆς Χίου, εἰς Λατόμι ΒΔ΄ τῆς Χίου, εἰς τὰς ἀρχαίας Φάνας ἐν τῇ νοτιωτάτῳ τῆς Χίου καὶ ἔξωθεν τοῦ χωρίου Πυργί.

Ἀποτελέσματα τῶν ἀνασκαφῶν τούτων ἦσαν εἰς μὲν Λατόμι ἡ ἀποκάλυψις ἀρχαίου νεκροταφείου τοῦ 6ου αἰῶνος μετὰ πηλίνων σαρκοφάγων καὶ κτερισμάτων σχετικῶς πενιχρῶν, ἐν δὲ ταῖς Φάναις ἀποκάλυψις μικροῦ μέρους τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τοῦ Φαναίου Ἀπόλλωνος καὶ μεγάλου μέρους τοῦ περιβόλου του μετὰ τεμαχίων ἀρχιτεκτονικῶν τοῦ ναοῦ (6ου αἰῶν. π. Χ.), ἐν δὲ τῷ χωρίῳ Πυργὶ ἀποκάλυψις ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν, ἀνηκόντων εἰς μικρὸν Ἰωνικὸν ναὸν τοῦ 5ου π. Χ. αἰῶνος. Τῶν εὑρημάτων τούτων ἐπέδειξε τοῖς ἑταίροις ὁ κ. Κουρουνιώτης καὶ φωτογραφικὰς εἰκόνας.

Μετὰ τὸν κ. Κουρουνιώτην ὁ ἑταῖρος κ. Σ. Ψάλτης ὡμίλησε περὶ λέξεών τινων τῆς νεωτέρας Ἑλλην. γλώσσης, αἵτινες φαινόμεναι ὡς ἑλληνικαὶ παρεπλάνησαν τοὺς ἐρευνητὰς προσπαθήσαντας νὰ ἀναγάγωσιν αὐτὰς εἰς ἑλληνικὸν ἔτυμον, ἀπέδειξε δὲ ὅτι αἱ λέξεις αὗται (ὡς τεχνάδικος, γεράνικος, γέρικος, σάψαλος κτλ.) ἔχουσι τουρκικὴν τὴν ἀρχήν.

Ἐν τέλει ὁ ἑταῖρος κ. Ν. Δεκαβάλλας ἀνήγαγε τὴν ἐν Ἰκαρίᾳ

λέξιν θλάβγω = κρυβεὶς ἀναπαύομαι) εἰς τὸ ἀρχαῖον θάλπω ἑρμηνεύσας καὶ ἄλλα παράγωγα τοῦ ῥήματος διασῳζόμενα διαλεκτικῶς πρβλ. Ἀρχεῖον σελ. 86).

Συνεδρία ΡϞΑ΄. τῆς 23 Μαρτίου 1914.

Συνελθόντων τῶν ἑταίρων εἰς τακτικὴν συνεδρίαν ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Φιλοσοφ. Φροντιστηρίου προεδρεύοντος τοῦ κ. Γ. Ν. Χατζιδάκι ὁ ἑταῖρος κ. Σ. Μενάρδος ἐποιήσατο ἀνακοίνωσιν περὶ τῆς κυπριακῆς λέξεως χόλλα (= βαφή, δι' ἧς ὑπαλείφουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐν Κύπρῳ καὶ Ἀνατολῇ) δι' ἧς καὶ ἡρμήνευσε τὸ παρὰ Μαλάλᾳ ὄμματα κεχολλαϊσμένα. Μετὰ τοῦτον ὁ ἑταῖρος κ. Στουραΐτης ὡμίλησε περὶ τοῦ ποιητοῦ Ἀνδρ. Κάλβου ὑπερασπίσας αὐτὸν κατὰ τοῦ κακισάντων αὐτὸν ὡς μεταχειρισθέντα γλῶσσαν ἀκανόνιστον καὶ τύπους λέξεων ἐσφαλμένους καὶ ἐξάρας τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ ὡς ποιητοῦ εὐφαντάστου, ἐπιβλητικοῦ, γνησίως λυρικοῦ. Ἀναλύσας δέ τινας τῶν ᾠδῶν αὐτοῦ ὑπεστήριξεν ὅτι ὁ ποιητὴς οὗτος πρέπει νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὰ σχολεῖα ὡς ἀνάγνωσμα κατάλληλον εἰς τοὺς παῖδας.

Ἐν τέλει ὁ πρόεδρος κ. Γ. Χατζιδάκις ὡμίλησε περὶ τῶν ἀλλοιώσεων καὶ παραφθορῶν, ἃς ὑφίστανται τὰ κύρια ὀνόματα τῆς ἑλλην. γλώσσης προσπαθήσας νὰ ἐξεύρῃ τοὺς νόμους, καθ' οὓς συμβαίνουσιν αἱ ἀλλοιώσεις αὗται καὶ δείξας ποῖαι κατηγορίαι κυρίων ὀνομάτων ὑφίστανται τὰς ὀλιγωτέρας ἀλλοιώσεις.

Συνεδρία ΡϞΒ΄. τῆς 20ῆς Ἀπριλίου 1914.

Συνελθόντων τῶν ἑταίρων εἰς τακτικὴν συνεδρίαν ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Φιλ. Φροντιστηρίου τοῦ Πανεπιστημίου προεδρεύοντος τοῦ Γ. Ν. Χατζιδάκι ὁ ἑταῖρος κ. Χ. Χαριτωνίδης ἀνεκοίνωσε διαφόρους αὐτοῦ διορθώσεις καὶ παρατηρήσεις εἰς χωρία τοῦ Ἀθηναίου καὶ ἄλλων συγγραφέων, ὡς καὶ εἰς ἐπιγραφήν τινα τῆς Θεσσαλονίκης. Μετὰ τοῦτον ὁ ἑταῖρος κ. Μ. Στεφανίδης περὶ ὅρων τινῶν τῆς δημώδους φυτολογίας, ἰδίως τῶν ἀρχομένων ἀπὸ τὸ ἀρκο (ἀρκόβατος, ἀρκομηλιὰ κτλ.), ἐν οἷς τὸ πρῶτον συνθετικὸν σημαίνει τὸ τραχύ, παρέβαλε δὲ πρὸς ταῦτα τὰ ἀρχαῖα ἀρκόφθαλμος καὶ ἀρκόφυτον, καὶ ἄλλα· (πρβ. Ἀρχεῖον σελ. 63) Τούτοις προσέθηκεν ὁ κ.

Φ. Κουκουλὲς τὸ παρ' Ἡσυχίῳ Ἀργόλυκος ὅπερ δέον ἀρκόλυκος νὰ ἀναγνωσθῇ ὡς τὰ ἀρκοπίθηκος, ἀρκολέων. Ἐν τέλει ὁ ἑταῖρος κ. Ν. Δεκαβάλλας προέτεινε διόρθωσιν τοῦ παρ' Ἡσυχίῳ: (μάματα· ποιήματα βρώματα·) μάματα· ποίημα τὰ βρώματα (ποίημα = πεποιημένη λέξις).

Συνεδρία ΡϞΓ' τῆς 4 Μαΐου 1914

Συνελθόντων τῶν ἑταίρων εἰς τακτικὴν συνεδρίαν ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Φιλοσ. Φροντιστηρίου τοῦ Πανεπιστημίου, προεδρεύοντος τοῦ κ. Γ. Ν. Χατζιδάκι, ὁ κ. Γ. Χατζιδάκις ἀνεκοίνωσε διορθώσεις αὐτοῦ καὶ ἄλλας παρατηρήσεις εἰς λόγον τοῦ κατὰ τὸν Θ'. αἰῶνα μ. Χ. ζήσαντος Ψευδαμφιλοχίου τοῦ ἐπισκόπου Ἰκονίου. Μετὰ τὸν κ. Χατζιδάκιν ὁ ἑταῖρος κ. Σκ. Ζερβὸς ὡμίλησε περὶ θεωρίας τοῦ Ἱπποκράτους ἀναφερομένης εἰς τὰς 20 πρώτας ἡμέρας τῆς γονιμοποιήσεως τοῦ σπέρματος ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς γυναικὸς ἀνακοινώσας πρὸς ἄλλοις, ὅτι ὁ πατὴρ τῆς Ἰατρικῆς πρῶτος περιέγραψεν ᾠὸν ἓξ ἡμέρας μετὰ τὴν ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς γυναικὸς γονιμοποίησίν του. Ἐν τέλει ὁ ἑταῖρος κ. Φ. Κουκουλὲς ὡμίλησε περὶ τῆς παρὰ Πτωχοπροδρόμῳ λ. σειλίγουρδον ἀναγαγὼν αὐτὴν εἰς τὸν τύπον εἰλίχορδον καὶ ἑρμηνεύσας ἀναλόγως ὡς μαγειρικὸν κατασκεύασμα ἐκ χορδῶν περιειλιγμένων.

Συνεδρία ΡϞΔ' τῆς 18 Μαΐου 1914

Συνελθόντων τῶν ἑταίρων εἰς τακτικὴν συνεδρίαν ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Φιλ. Φροντιστηρίου, προεδρεύοντος τοῦ κ. Γ. Χατζιδάκι, ὁ ἑταῖρος κ. Χ. Χαριτωνίδης ἀνεκοίνωσε διαφόρους αὐτοῦ διορθώσεις καὶ παρατηρήσεις εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ κ. E. Legrand καὶ Passow ἐκδοθέντα δημοτικὰ ᾄσματα (αὗται ἐδημοσιεύθησαν ἐν Ἀθηνᾶς τομ. ΚϚ'. σελ. 161), ὡς καὶ ἑτέρας αὐτοῦ παρατηρήσεις εἰς τὸ Λεξικὸν τοῦ Βερναρδάκη.

Μετὰ ταῦτα ὁ ἑταῖρος κ. Θ. Κακριδῆς ὡμίλησε περὶ τοῦ προλόγου τοῦ Ἀμφιτρύωνος τοῦ Πλαύτου καταδείξας ὅτι εἶναι ἀδύνατον οἱ στίχοι 1-18 τοῦ προλόγου νὰ ἐποιήθησαν ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ διὰ τὴν πρώτην παράστασιν τῆς κωμῳδίας καὶ δείξας ποῖοι περίπου στίχοι

ἀποτελοῦν τὸν ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ αὐτοῦ προταχθέντα τῇ κωμῳδίᾳ πρόλογον.

Μεθ' ὃ ἐλύθη ἡ συνεδρία, τοῦ Προέδρου ἀναγγείλαντος ὅτι αἱ συνεδρίαι θὰ διακοπῶσιν ἕνεκα τῶν παύσεων καὶ θὰ ἐπαναληφθῶσι κατὰ τὸ προσεχὲς φθινόπωρον.

Συνεδρία ΡϞΕ' τῆς 26 Ὀκτωβρίου 1914

Συνελθόντων τῶν ἑταίρων εἰς ἔκτακτον συνεδρίαν ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Φιλ. Φροντιστηρίου, προεδρεύοντος τοῦ κ. Γ. Χατζιδάκι, κατ' ἀρχὰς μὲν ἀνεγνώσθησαν καὶ ἐπεκυρώθησαν τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας, εἶτα δ' ὁ Πρόεδρος εἶπεν, ὅτι σκοπὸς τῆς παρούσης ἐκτάκτου συνεδρίας εἶναι ἀναθεώρησις τοῦ κανονισμοῦ καταστᾶσα ἀναγκαία διὰ τοῦ ἐσχάτως ὑπὸ τῆς Βουλῆς ψηφισθέντος νέου περὶ σωματείων νόμου· ἐπειδὴ δ' ὅμως δὲν εἶναι παρὼν ὁ ὑπὸ τοῦ ἐν ἰσχύϊ κανονισμοῦ ἀπαιτούμενος πρὸς κυρίαν συνεδρίαν ἀριθμὸς ἑταίρων, διὰ τοῦτο ἀναβάλλεται ἡ ἀναθεώρησις τοῦ κανονισμοῦ εἰς τὴν ἑπομένην ἔκτακτον συνεδρίαν, ὅτε αὕτη ἔσται κυρία, ὁσοιδήποτε καὶ ἂν τῶν ἑταίρων παρῶσι.

Μετὰ ταῦτα ὁ ἑταῖρος κ. Φ. Κουκουλὲς προέβη εἰς ἀνακοίνωσιν ἀναφερομένην εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν χρονογράφων μνημονευομένην πόλιν Ἀχελῷον ἐν Θρᾴκῃ, δηλώσας ὅτι αὕτη οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἡ ἀρχαία Ἀγχίαλος, ἧς τὸ ὄνομα πρῶτον ἐγένετο Ἀγχιαλὸς (τύπος ἐπικυρούμενος καὶ ὑπὸ μεσαιωνικῆς πηγῆς), εἶτα Ἀχιελὸς καὶ εἶτα Ἀχελός, ὡς καὶ σήμερον ἀκόμη λέγεται. Τοῦτο οἱ ἀρχαΐζοντες ἱστορικοὶ μετέβαλον εἰς Ἀχελῷον. Εἶτα ὡμίλησε περὶ τοῦ λ. λεγουρικὸν καὶ λεγούρια ἀπαντώσης ἐν θρήνῳ τινὶ τῶν Ἀθηνῶν τοῦ ΙΕ'. αἰῶνος, ἥτις ἑρμηνεύθη ὑπό τινων ὡς ἐλαιουργεῖα, καὶ ἣν στηριζόμενος εἰς τὴν σημερινὴν λ. Λαιογύρι, ἡρμήνευσεν ὡς σημαίνουσαν τὸν ἐλαιῶνα.

Μετὰ τὸν κ. Κουκουλὲν ὁ ἑταῖρος κ. Ι. Βογιατζίδης ὡμίλησε περὶ ἐποικισμοῦ χριστιανῶν κατοίκων τῆς Παλαιστίνης εἰς τὴν Ἑλλάδα γενομένου κατὰ τοὺς χρόνους τῶν εἰκονομάχων. Εἰς τὰς γνωστὰς καὶ ἄλλοθεν εἰδήσεις περὶ τοιούτου συνοικισμοῦ ἐν Στερεᾷ Ἑλλάδι, εἰς ἃς ἔδωκεν ἀφορμὴν ἡ ὕπαρξις τοπωνυμίων καὶ ὀνομάτων ἐκκλησιῶν

ὑπομιμνῃσκόντων τοὺς ἁγίους τόπους, προσέθηκεν ὁ κ. Βογιατζίδης καὶ ἑτέρας μαρτυρίας περὶ τοιούτου συνοικισμοῦ γενομένου ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου ὁρμηθεὶς ἐκ τοῦ ὀνόματος μονῆς ἐν Ἀμοργῷ, φερούσης ὄνομα παλαιστινιακῆς προελεύσεως, μνημονευόμενον δὲ ὑπὸ διαφόρους παραλλαγὰς ἐν πολλαῖς βιογραφίαις ἁγίων. Ἐν τέλει ὁ ἑταῖρος κ. Σ. Ψάλτης ὡμίλησε περὶ τῶν λέξεων γύλλος καὶ γυλλάρι, ὧν τὴν πρώτην ὁ Σκαρλ. Βυζάντιος καὶ τούτῳ ἑπόμενοι καὶ ἄλλοι ἀνήγαγον εἰς τὸ ἀρχαῖον ἰουλίς, ὑποστηρίξας ὅτι αἱ δύο λέξεις δὲν πρέπει νὰ χωρισθῶσι καὶ ὅτι ἡ μία εἶναι ὑποκοριστικὸς τύπος τῆς ἄλλης καὶ πρέπει νὰ γράφωνται διὰ δύο λ, γραφῆς ἐπιβεβαιουμένης τόσον ὑπὸ τῆς ἀρχαίας παραδόσεως ὅσον καὶ ὑπὸ τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς. (πρβλ. Ἀρχεῖον σελ. 121).

Συνεδρία ΡϞϚ'. τῆς 2 Νοεμβρίου 1914

Συνελθόντων τῶν ἑταίρων εἰς ἔκτακτον συνεδρίαν ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Φιλ. Φροντιστηρίου, προεδρεύοντος τοῦ ἑταίρου κ. Γ. Παπαβασιλείου, κατ' ἀρχὰς μὲν ἀνεγνώσθησαν καὶ ἐπεκυρώθησαν τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας, εἶτα δὲ θεωρηθείσης συμφώνως τῷ 19 ἄρθρῳ τοῦ κανονισμοῦ κυρίας τῆς δευτέρας ταύτης πρὸς ἀναθεώρησιν τοῦ κανονισμοῦ κληθείσης συνεδρίας, ὑπεβλήθησαν τοῖς ἑταίροις αἱ ἐν δύο τοῦ Διοικητ. Συβουλίου τῆς Ἑταιρείας συνεδρίαις προταθεῖσαι καὶ συζητηθεῖσαι μεταβολαὶ τοῦ κανονισμοῦ. Μετὰ τὴν ἐπ' αὐτῶν συζήτησιν ὑπὸ τῶν ἑταίρων καθωρίσθη τὸ ὁριστικὸν κείμενον τοῦ νέου κανονισμοῦ, ὅπερ ὑποβληθήσεται τῷ ὑπουργείῳ πρὸς ἐπικύρωσιν καὶ δημοσιευθήσεται ἐν τῇ Ἀθηνᾷ.

Συνεδρία ΡϞΖ'. τῆς 24 Νοεμβρίου 1914.

Συνελθόντων τῶν ἑταίρων εἰς τακτικὴν συνεδρίαν ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Φιλ. Φροντιστηρίου, προεδρεύοντος τοῦ κ. Γ. Χατζιδάκι, κατ' ἀρχὰς μὲν ἀνεγνώσθησαν καὶ ἐπεκυρώθησαν τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας, εἶτα δ' ὁ Πρόεδρος κ. Χατζιδάκις ὡμίλησε περὶ τῶν ξένων λέξεων τῶν εἰσαχθεισῶν καὶ εἰσαγομένων εἰς τὴν νεωτέραν ἑλληνικήν, ὧν ἄλλαι μὲν μένουσι ξέναι, μηδαμῶς ἐξελληνισθεῖ-

σαι (ρεκόρ, ρεπόρτερ), ἄλλαι δὲ ἔλαβον καὶ ἑλληνικὸν ἔνδυμα (μισεύω, ἀλαργάρω) καὶ ἄλλαι μὲν κατ᾽ ἀνάγκην εἰσήχθησαν, ἄλλαι δὲ οὐχί. Τὰς τελευταίας ταύτας ἐξήνεγκε τὴν γνώμην ὁ κ. Χατζιδάκις, ὅτι πρέπει νὰ φεύγωμεν, ἵνα μὴ σὺν τῷ χρόνῳ μεταβάλῃ μορφὴν ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα γενομένη μιξοβάρβαρος.

Μετὰ τὸν κ. Χατζιδάκιν ὡμίλησεν ὁ ἑταῖρος κ. Σκ. Ζερβὸς περὶ ἐργαλείων τινῶν τῆς ἰατρικῆς, ἅτινα οἱ Εὐρωπαῖοι θεωροῦσιν ὡς νεωτάτας καὶ πρωτοφανεῖς ἐφευρέσεις, ἅτινα ὅμως ὑπῆρχον ἤδη παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι· τοιαῦτα εἶναι τὰ ἐργαλεῖα τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἰατρῶν καλούμενα κάλαμος καὶ διόπτρα, ἅτινα οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ τὰ νεώτερα μητροσκόπια, ἡ καλαμὶς ἐργαλεῖον χρησιμεῦον πρὸς ἐξαγωγὴν τῶν ἐντὸς τοῦ ἐξωτερικοῦ ὠτὸς ἐμπεσόντων ξένων σωμάτων, τὸ καλάμιον ὄργανον χρησιμεῦον εἰς τὰς παθήσεις τῶν βλεφάρων τῶν τριχιώντων ἀσθενῶν καὶ βελόναι λεπτόταται τοσοῦτον ὥστε νὰ διέρχηται δι᾽ αὐτῶν μόνον γυναικεία θρίξ. Πάντα ταῦτα τὰ ἐργαλεῖα μνημονεύονται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἰατρῶν (Ἱπποκράτους, Παύλου Αἰγινήτου), οἵτινες καὶ λεπτομερῶς περιγράφουσι τὸν τρόπον τῆς ἐνεργείας καὶ χρήσεως αὐτῶν.

Συνεδρία ΡϞΗ΄. τῆς 14 Δεκεμβρίου 1914.

Συνελθόντων τῶν ἑταίρων εἰς τακτικὴν συνεδρίαν ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Φιλ. Φροντιστηρίου, προεδρεύοντος τοῦ κ. Γ. Χατζιδάκι, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας ὁ ἑταῖρος κ. Κ. Ἄμαντος ὡμίλησε περὶ τῆς λ. γουλλί= λίθος, καὶ ἀνήγαγεν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου ἀναφερομένην λ. γυλλός, περισωθείσης οὕτω τῆς ἀρχαίας ταύτης λέξεως ἐν τῇ νεωτέρᾳ γυλλί, ὡς ἡ ἀρχαία ἕρμαξ ἐν ταῖς λέξεσι τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς ἅρμακας καὶ ἁρμάκι.

Μετὰ τὸν κ. Ἄμαντον ὁ ἑταῖρος κ. Στ. Ψάλτης ὡμίλησε περὶ τῶν Ποντικῶν ῥήσεων ἄλλαθρα μάλλαθρα, ἄλαρθα μάλαρθα, ἄλαρα πάλαρα κττ., ἃς ἀνήγαγε εἰς τὴν κοινὴν ῥῆσιν ἄρατ᾽ ἀθέμιτα, ὡς διαμέσων βαθμίδων χρησιμευσασῶν τῶν ῥήσεων ἄραθα μάραθα καὶ ἄραθρα μάραθρα τῶν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Σύμῃ. Εἶτα ὡμίλησε περὶ τῆς μεσαιωνικῆς λέξεως ἀλλάγιον καὶ τῆς ἐξε-

λέξεως τῶν σημασιῶν αὐτῆς ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἑλληνικῇ (ἀλλάγι, ἀλλάγιν = σειρὰ ἐν Καρπάθῳ) καὶ Τουρκικῇ (ἀλλάϊ = πομπή, θρίαμβος) Γαλλικῇ (agio) καὶ Ἰταλικῇ (aggio = ἐπικαταλλαγή) καταδείξας ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς λ. ταύτης ἐν ταῖς δύο τελευταίαις γλώσσαις ἀναζητητέα εἰς τὴν μεσαιωνικὴν λ. ἀλλάγιον τὴν σημαίνουσαν ἀκριβῶς τὴν ἐπικαταλλαγήν.

Συνεδρία ΡϞΘ΄. τῆς 4ης Ἰανουαρίου 1915.

Συνελθόντων τῶν ἑταίρων εἰς τακτικὴν συνεδρίαν ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Φιλοσοφ. Φροντιστηρίου, προεδρεύοντος τοῦ κ. Γ. Χατζιδάκι, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας ὁ ἑταῖρος κ. Σ. Μενάρδος ὡμίλησε περὶ τοῦ ὀνόματος Φοντάνα ἀμορόζα πηγῆς τινος ἐν Κύπρῳ παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Ἀρναοῦτι, ὅ τινες τῶν περὶ Κύπρου ἀσχοληθέντων κακῶς ἀπέδοσαν εἰς ἐγχωρίαν παράδοσιν σχέσιν ἔχουσαν πρὸς τὸν ποιητὴν Ἀριόστον μνημονεύοντα πηγῆς ἐχούσης τοιοῦτον ὄνομα. Κατὰ τὸν κ. Μενάρδον τὸ ὄνομα τοῦτο ἐδόθη τῇ πηγῇ μᾶλλον ὑπὸ τῶν ξένων ναυτικῶν (Βενετῶν), εἰς οὓς ὀφείλονται καὶ πολλαὶ ἄλλαι ὀνομασίαι παραλίων τόπων τῆς Κύπρου καὶ ἄλλων νήσων. Μετὰ τὸν κ. Μενάρδον ἐπραγματεύθη ὁ κ. Γ. Χατζιδάκις περὶ τῆς ἐν συνεχείᾳ ἐκφορᾶς λέξεων, ὧν μία λήγει εἰς φωνῆεν καὶ ἡ ἑτέρα ἄρχεται ἀπὸ φωνήεντος καὶ τῆς συγχύσεως, ἥτις ἐπεκράτησε ἐν τῇ ὀνομασίᾳ τῶν παθήσεων, ἃς ὑφίστανται αἱ λέξεις κατὰ τὴν ἐκφορὰν τούτων· (ἔκθλιψις, ἀφαίρεσις, κρᾶσις) ὑποστηρίξας ὅτι ἀφαίρεσις μὲν κυρίως δὲν ὑπάρχει, ἀλλ' εἶναι πλάσμα τῶν γραμματικῶν, μόνον δὲ κρᾶσις, διὰ τοῦτο δὲ αἱ λέξεις τἆλλα, τοὖπος, τοὖργον καὶ αἱ ὅμοιαι πρέπει νὰ προπερισπῶνται καὶ ὄχι νὰ προπαροξύνωνται.

Συνεδρία Σ΄. τῆς 18 Ἰανουαρίου 1915.

Συνελθόντων τῶν ἑταίρων εἰς ἔκτακτον συνεδρίαν ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου, καθ' ἣν παρίσταντο καὶ πολλοὶ μὴ ἑταῖροι τιμῶντες τὴν μνήμην τοῦ ἀειμνήστου ἑταίρου Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου, ἐτελέσθη πολιτικὸν μνημόσυνον αὐτοῦ ἐπὶ τῇ πρώτῃ ἐπετείῳ τοῦ θανάτου του. Μετὰ βραχεῖαν εἰσ-

ήγησιν τοῦ Προέδρου κ. Γ. Χατζιδάκι λαβὼν τὸν λόγον ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἑταιρείας κ. Σ. Ψάλτης περιέγραψε διὰ βραχέων τὸν βίον τοῦ ἀοιδίμου ἐξάρας τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτοῦ δρᾶσιν ὡς κριτικοῦ, ἐκδότου ἀρχαίων κειμένων καὶ μεσαιωνοδίφου.

Ὁ ἐπιμνημόσυνος οὗτος λόγος θέλει δημοσιευθῇ ἐν τῇ Ἀθηνᾷ μετὰ τοῦ καταλόγου τῶν ἔργων αὐτοῦ.

Συνεδρία ΣΑ'. τῆς 25 Ἰανουαρίου 1915.

Συνελθόντων τῶν ἑταίρων εἰς ἔκτακτον συνεδρίαν ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Φιλοσ. Φροντιστηρίου, προεδρεύοντος τοῦ κ. Γ. Χατζιδάκι, ὁ κ. Γ. Γαρδίκας διέλαβε περὶ τῶν εἰς - εύς παραγώγων δείξας ὅτι ἡ γνώμη τοῦ **Meyer** καθ' ἣν τὰ εἰς-εύς παρήχθησαν ἐκ τῶν εἰς-ος ἀρσενικῶν παραγώγων δὲν εἶναι ὀρθή, ἀφ' οὗ ὑπάρχουσι καὶ πολλὰ κατ' εὐθεῖαν παραγόμενα ἐκ τῆς ῥηματικῆς ῥίζης καὶ προσπαθήσας νὰ ἀναιρέσῃ τὴν γνώμην τοῦ **Fick** ὑποστηρίξαντος ὅτι πολλὰ τῶν εἰς - εύς προῆλθον ἐκ τῶν συνθέτων (οἰκογενὴς - οἰκεύς). Ὡμίλησεν ἐπίσης περὶ τῶν εἰς-εὺς ἐθνικῶν, περὶ τῶν συνθέτων εἰς - εύς, περὶ τοῦ θηλυκοῦ τῶν εἰς - εὺς καί τέλος περὶ τῆς κλίσεως τῶν εἰς - εύς. Μετὰ τὸν κ. Γαρδίκαν ἀνεκοίνωσεν ὁ ἑταῖρος κ. Γ. Παπαβασιλείου διορθώσεις αὐτοῦ καὶ παρατηρήσεις εἰς χωρία τοῦ Ἀθηναίου, Πλουτάρχου, Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου.

Ἐν τέλει ὁ ἑταῖρος κ. Φ. Κουκουλὲς ὑπέδειξεν ὅτι πρὸς γνῶσιν τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν Βυζαντίνων δὲν ἀρκεῖ μόνον ἡ μελέτη τῶν Βυζαντίνων συγγραφέων. Ὡς πηγαὶ δέον νὰ θεωρηθῶσι καὶ τὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα τοῦ Πόντου καὶ τῆς Κάτω Ἰταλίας, ἡ μελέτη τοῦ βίου τῶν ὁποίων ὡς καὶ τῶν ἐν Ἄθῳ μοναχῶν εἶναι διὰ τὸν ἀσχολούμενον περὶ λαογραφικὰ μεσαιωνικὰ ζητήματα ἀναγκαιοτάτη. Ἐφαρμόζων εἶτα τὰ γενικὰ ταῦτα ἐξήτασε τῇ βοηθείᾳ τοῦ Ποντικοῦ ἰδιώματος, τί εἶναι τὸ παρὰ Πτωχοπροδρόμῳ ἀναφερόμενον δρουβανιστὸν ὀξύγαλα καὶ ἀπέδειξεν ὅτι παρὰ τῶν Σκυθικῶν φύλων ληφθὲν τοῦτο εἰσήχθη εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Βυζαντινὸν κόσμον πάντως οὐχὶ πρὸ τοῦ θ'. αἰῶνος μ. Χ.

Ὁ Πρόεδρος	*Ὁ Γραμματεὺς*
Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ	Σι. ΨΑΛΤΗΣ

Ἀριθμ. 176.

Ὁ
Γραμματεὺς τῶν ἐν ἐν Ἀθήναις Πρωτοδικῶν
Πιστοποιεῖ ὅτι

Συμφώνως πρὸς τὴν ὑπ' ἀρ. 7131 καὶ ἀπὸ 24 Δεκεμβρίου 1914 ἀπόφασιν τοῦ Δικαστηρίου τῶν ἐν Ἀθήναις Πρωτοδικῶν ἐτοιχοκολλήθη ἐπὶ (10) ἡμέρας ἐν τῷ ἀκροατηρίῳ τοῦ Πρωτοδικείου Ἀθηνῶν καὶ μετὰ τοῦτο κατεχωρίσθη εἰς τὸ βιβλίον «τῶν ἀνεγνωρισμένων Σωματείων» καὶ ἐν ἰδίᾳ σελίδι τὸ καταστατικὸν τοῦ Σωματείου ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἡ ἐν Ἀθήναις Ἐπιστημονικὴ ἑταιρεία».

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9 Φεβρουαρίου 1915.

Ὁ Ὑπογραμματεὺς
Φ. Κουκκοσης

ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΝ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

οἷον μετερρυθμίσθη συμφώνως τῷ νέῳ περὶ σωματείῳ νόμῳ καὶ ὑποβληθὲν τῷ Πρωτοδικείῳ Ἀθηνῶν ἐπεκυρώθη ὑπ᾽ αὐτοῦ.

Ἄρθ. 1. Συνίσταται ἐν Ἀθήναις Ἐπιστημονικὴ Ἑταιρεία σκοποῦσα τὴν θεραπείαν τῶν φιλολογικῶν, φυσικῶν καὶ μαθηματικῶν ἐπιστημῶν καὶ τὴν ἐπίρρωσιν τῆς περὶ ταύτης σπουδῆς ἐν Ἑλλάδι·

Ἄρθ. 2. Τὰ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον φέροντα ἔσονται μάλιστα ἀνακοινώσεις καὶ πραγματεῖαι πρωτότυποι καὶ περιοδικοῦ συγγράμματος ἔκδοσις, ἔτι, ἐὰν ἡ Ἑταιρεία εὐπορήσῃ, ἐπιστημονικὰ ἀγωνίσματα ὑπ᾽ αὐτῆς τιθέμενα, συνδρομαὶ εἰς ἔκδοσιν ἐπιστημονικῶν συγγραμμάτων κ.τ.τ.

Ἄρθ. 3. Ἡ Ἑταιρεία ἀποτελεῖται ἐξ ἑταίρων ἐπιτίμων καὶ τακτικῶν, ἐκλεγομένων πάντων ὑπὸ τοῦ συμβουλίου διὰ πλειοψηφίας, ἐκλέγονται δὲ τακτικοὶ μὲν οἱ διὰ τῆς παιδείας ἢ διὰ τοῦ ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ τῇ κοινωνίᾳ ἀξιώματος δυνάμενοι νὰ προαγάγωσι τὰ τῆς Ἑταιρείας, ἐπίτιμοι δὲ ὅσοι τῶν διαπρεπόντων ἐν τοῖς γράμμασι καὶ τῇ πολιτείᾳ ἀδυνατοῦσι νὰ εἶναι τακτικοὶ ἢ ὅσοι διὰ τοῦ κοινωνικοῦ αὐτῶν ἀξιώματος δύνανται νὰ συντελέσωσιν εἰς τὸν σκοπὸν τῆς Ἑταιρείας. Οἱ τακτικοὶ ἑταῖροι διαστέλλονται εἰς ἑταίρους συνέδρους, τοὺς διαμένοντας ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ, καὶ ἑταίρους ἀντεπιστέλλοντας τοὺς διαμένοντας μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν.

Ἄρθ. 4. Οἱ σύνεδροι ἑταῖροι μετέχουσι τῶν ἐν ταῖς συνεδρίαις συζητήσεων καὶ πληροφοριῶν.

Ἄρθ. 5. Τῶν ἑταίρων οἱ μὲν ἐπίτιμοι ὑποχρεοῦνται νὰ καταβάλωσι χρηματικὴν ἐτησίαν συμβολὴν δραχμῶν δέκα τοὐλάχιστον καὶ διὰ τὸ δίπλωμα ἐφ᾽ ἅπαξ δραχμὰς πέντε.

Ἄρθ. 6. Οἱ καταβαλόντες τὴν ἐνιαυσίαν αὐτῶν συμβολὴν τακτι-

καὶ ἑταῖροι λαμβάνουσι δωρεὰν τὸ ὑπὸ τῆς ἑταιρείας ἐκδιδόμενον περιοδικόν, ὡσαύτως δωρεὰν λαμβάνουσιν αὐτὸ καὶ οἱ ἐπίτιμοι ἑταῖροι.

Ἄρθ. 7. Πᾶς σύνεδρος ἑταῖρος μὴ καταβαλὼν τὴν ἐνιαυσίαν αὐτοῦ συμβολὴν μέχρι τέλους τοῦ ἔτους ἀποκλείεται τῶν συνελεύσεων τῆς Ἑταιρείας.

Ἄρθ. 8. Τὴν Ἑταιρείαν διοικεῖ δωδεκαμελὲς ἐκ συνέδρων καθιστάμενον συμβούλιον, συγκείμενον ἐκ προέδρου, δύο ἀντιπροέδρων, γραμματέως, καὶ ὀκτὼ συμβούλων. Τὸ συμβούλιον τοῦτο ἐκλέγεται ἐπὶ διετίαν ὑπὸ τῶν συνέδρων τῆς Ἑταιρείας τῇ πρώτῃ Κυριακῇ μετὰ τὴν 30ὴν Ἰανουαρίου.

Ἄρθ. 9. Τρία μέλη τοῦ συμβουλίου ὑπ' αὐτοῦ ἐκλεγόμενα ἐπιμελοῦνται κατ' εἰδικὸν κανονισμὸν ὑπὸ τοῦ συμβουλίου συντεταγμένου τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ τῆς Ἑταιρείας. Ἓν τῶν μελῶν τούτων ὑπὸ τοῦ συμβουλίου ὁριζόμενον ἀναλαμβάνει τὴν διεύθυνσιν καὶ τὴν διαχείρισιν τοῦ περιοδικοῦ.

Ἄρθ. 10. Ὁ Πρόεδρος εἶναι ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑταιρείας ἐνώπιον τῶν ἀρχῶν τοῦ κράτους καὶ τῶν δικαστηρίων συγκαλεῖ τό τε συμβούλιον καὶ τὴν Ἑταιρείαν καὶ διευθύνει τὰς συζητήσεις ἀμφοτέρων· τὸν πρόεδρον κωλυόμενον ἀναπληροῖ ἐν παντὶ ὁ πρεσβύτερος τῶν ἀντιπροέδρων, τοῦτον δὲ πάλιν ὁ ἕτερος καὶ τούτου κωλυομένου ἐν ταῖς συνεδρίαις ὁ πρεσβύτερος τῶν παρόντων συμβούλων· ὁ γραμματεὺς συντάσσει τὰ πρακτικὰ καὶ τὰς ἐπιστολὰς καὶ τὴν ἔκθεσιν τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν τῆς Ἑταιρείας. Τὴν ἔκθεσιν δὲ ταύτην ἐγκριθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου ἀναγινώσκει ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 30ῆς Ἰανουαρίου. Πᾶν τῆς ἑταιρείας ἔγγραφον ὑπογράφεται ὑπὸ τοῦ προέδρου καὶ τοῦ γραμματέως αὐτοῦ.

Ἄρθ. 11. Τῆς βιβλιοθήκης τῆς ἑταιρείας ἐπιμελεῖται βιβλιοφύλαξ ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἑταιρείας ἐκλεγόμενος ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου.

Ἄρθ. 12. Ταμίαν ἐκλέγει ἐπ' ἰδίᾳ εὐθύνῃ ἑαυτοῦ τὸ Διοικ. Συμβούλιον, ὃν ἂν κρίνῃ κατάλληλον ἐκ τῶν συμβούλων. Ὁ ταμίας διαχειρίζει τὰ χρήματα τῆς ἑταιρείας καὶ καταχωρίζει εἰς τὰ πρὸς τοῦτο βιβλία πᾶσαν πρόσοδον καὶ δαπάνην.

Ἄρθ. 13. Οὐδεμία δαπάνη ἔχει κῦρος ἄνευ ἐντάλματος τοῦ προέδρου προσυπογεγραμμένου ὑπὸ τοῦ γραμματέως, πᾶσα δ' ἀπόδειξις

εἰσπράξεως πρέπει νὰ εἶναι διπλότυπος καὶ ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ Προέδρου, τοῦ γραμματέως καὶ τοῦ ταμίου.

Ἄρθ. 14. Ἀπαγορεύεται ἡ παρ' ἰδιώταις κατάθεσις τῶν χρημάτων τῆς Ἑταιρείας· ταῦτα πρέπει νὰ κατατίθενται ἐν τῇ Ἐθν. Τραπέζῃ ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἑταιρείας.

Ἄρθ. 15. Ἐκ τῶν ἐν τῇ Ἐθν. Τραπέζῃ κατατεθειμένων χρημάρων ποσὸν μέχρι μὲν 1000 δραχμῶν δύναται νὰ ληφθῇ ὑπὸ τοῦ ταμίου ἀποφάσει τοῦ Προεδρείου· πέραν δὲ τῶν 1000 δραχμῶν ἀποφάσει τοῦ Διοικ. Συμβουλίου.

Ἄρθ. 16. Τὸ συμβούλιον πράττει πᾶν ὅ,τι συντείνει πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἑταιρείας, διοικεῖ τὰ χρηματικὰ αὐτῆς κεφάλαια καὶ ὁρίζει τὴν πρὸς τὸν εἰρημένον σκοπὸν χρῆσιν αὐτῶν κατ' ἐνιαύσιον προϋπολογισμὸν ἐγκρινόμενον ὑπὸ τῆς ἑταιρείας, ἐπιτελεῖ τὰ ἐν ταῖς συνεδρίαις τῶν Ἑταίρων ἐψηφισμένα καὶ ὑποβάλλει διὰ τοῦ Προέδρου πρὸς τὸ ἁρμόδιον ὑπουργεῖον πᾶσαν ἑαυτοῦ τε καὶ τῆς Ἑταιρείας γνώμην ἀναφερομένην εἰς τὴν τῆς ἀρχῆς ταύτης ἐξουσίαν.

Ἄρθ. 17. Τὴν ἀπαρτίαν τοῦ συμβουλίου ἀποτελοῦσι πέντε τοὐλάχιστον μέλη, ἐν ἰσοψηφίᾳ δὲ νικᾷ ἡ ψῆφος τοῦ Προέδρου.

Ἄρθ. 18. Ἡ ἐκλογὴ τοῦ Συμβουλίου γίνεται διὰ ψηφοφορίας τῶν ἑταίρων, ἀναγραφομένων ἐπὶ ἑνὸς δελτίου τῶν ὀνομάτων τοῦ τε Προεδρείου καὶ τῶν Συμβούλων.

Ἄρθ. 19. Μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ συμβουλίου προβαίνει ἡ ἑταιρεία καὶ εἰς τὴν ἐκ τῶν τακτικῶν ἑταίρων ἐκλογὴν τριῶν ἐλεγκτῶν, οἵτινες ἐξουσίαν ἔχουσι νὰ ἐλέγχωσι τὴν χρηματικὴν τοῦ συμβουλίου διοίκησιν, ὁπόταν βούλωνται καὶ νὰ ὑποβάλλωσιν εἰς τὴν ἑταιρείαν διὰ τοῦ Προέδρου τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἐλέγχου. Πάντως δ' ὀφείλουσιν οὗτοι ἐν τέλει ἑκάστου ἔτους νὰ συντάσσωσιν ἔκθεσιν περὶ τῆς οἰκονομικῆς τοῦ ἔτους διαχειρίσεως, ἥτις θὰ ἀναγινώσκεται τῇ 30ῇ Ἰανουαρίου.

Ἄρθ. 20. Πρὸς ταῖς ἐν τοῖς ἄρθ. 8 καὶ 10 συνεδρίαις ἡ ἑταιρεία συνέρχεται τακτικῶς μὲν ἅπαξ τοὐλάχιστον τοῦ μηνός, ἵνα ἀκούῃ τὰς ἀναγινωσκομένας διατριβὰς καὶ τὰς ἐπιστημονικὰς ἀνακοινώσεις καὶ συζητῇ περὶ αὐτῶν. Ἐκτάκτως δὲ συνέρχεται εἰς συνεδρίαν ἡ ἑταιρεία, ὁσάκις συγκαλέσῃ αὐτὴν διὰ τοῦ προέδρου τὸ Συμβούλιον, ἵνα

συζητήση καὶ ἀποφασίση περὶ παντὸς ἄλλου εἰς τὸν σκοπὸν αὐτῆς ἀναφερομένου.

Ἄρθ. 21. Αἱ μὲν κατὰ τὸ ἄρθ. 20 τακτικαὶ συνεδρίαι τῆς εταιρείας εἰσὶ κύριαι, ὁσοιδήποτ' ἂν παρῶσι τακτικοὶ ἑταῖροι, αἱ δ' ἔκτακτοι καὶ αἱ πρὸς ἀρχαιρεσίας, ἂν παρῇ τὸ τέταρτον τῶν συνέδρων ἑταίρων· μὴ παρόντων δὲ τούτων τῇ τεταγμένῃ ἡμέρᾳ ἡ συνεδρία ἐπαναλαμβάνεται τῇ προσεχεῖ Κυριακῇ, ὅτε λογίζεται κυρία, ὅσοι δήποτ' ἂν παρῶσι τούτων.

Ἄρθ. 22. Πᾶσα πρόσκλησις εἰς συνεδρίαν γίνεται διὰ δύο τοὐλάχιστον τῶν μάλιστα διαδεδομένων ἐφημερίδων τῆς πρωτευούσης.

Ἄρθ. 23. Οἱ πεντακοσίας (500) τοὐλάχιστον δραχμὰς προσενεγκόντες ἀναγράφονται εὐεργέται τῆς ἑταιρείας, οἱ δ' ἑκατὸν (100) τοὐλάχιστον δωρηταί.

Ἄρθ. 24. Ἡ ἑταιρεία ἔχει σφραγῖδα φέρουσαν προτομὴν Ἀθηνᾶς καὶ πέριξ τὴν ἐπιγραφήν. «Ἐπιστημονικὴ ἐν Ἀθήναις Ἑταιρεία».

Ἄρθ. 25. Ἡ ἑταιρεία διαλύεται, ὁπόταν ἀποφασισθῇ τοῦτο διὰ πλειοψηφίας τῶν τριῶν τετάρτων τῶν παρόντων μελῶν ἐν γενικῇ συνελεύσει ἐπὶ τούτῳ καλουμένῃ καὶ ἀπαρτιζομένῃ ἐκ τοῦ ἡμίσεος τοὐλάχιστον τῶν ἐχόντων ψῆφον ἑταίρων· ἡ δὲ περιουσία αὐτῆς διαλυομένης μεταβαίνει εἰς τὸ Πανεπιστήμιον.

Ἄρθ. 26 καὶ τελευταῖον. Τὸ καταστατικὸν τῆς ἑταιρείας τροποποιεῖται, ὅταν ἐν τρισὶ κατὰ συνέχειαν συνεδρίαις τῶν τακτικῶν ἑταίρων ψηφισθῇ ἡ τροποποίησις κατὰ πλειοψηφίαν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 2 Νοεμβρίου 1914.

Ὁ Πρόεδρος	Ὁ Γραμματεὺς
Γ. Ν. Χατζιδακις	ΣΤ. Ψαλτης

ΠΙΝΑΞ ΛΕΞΕΩΝ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

Προεδρεῖον

Πρόεδρος — ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

Ἀντιπρόεδροι — ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΤΣΙΒΑΝΟΠΟΥΛΟΣ, ΜΙΧΑΗΛ ΛΙΒΑΔΑΣ

Γραμματεὺς — ΣΤΑΜ. Β. ΨΑΛΤΗΣ

Σύμβουλοι

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
Σ. ΜΕΝΑΡΔΟΣ
Π. ΛΟΡΕΝΤΖΑΤΟΣ
Π. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΑΡΔΙΚΑΣ
ΜΙΧΑΗΛ ΓΟΥΔΑΣ
Κ. ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ
Μ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ

Ἐπιμεληταὶ τοῦ περιοδικοῦ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ
Σ. ΜΕΝΑΡΔΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Εὐεργέται τῆς Ἑταιρείας

† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Σ. ΚΟΝΤΟΣ
† ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ Ι. ΝΕΓΡΟΠΟΝΤΟΥ

Δωρηταὶ τῆς Ἑταιρείας

† ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΣΤΕΡΓΙΟΓΛΙΔΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
† ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΕΠΙΤΙΜΙΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

† EDUARD ZELLER
† JOHANNES SCHMIDT
† A. KIRCHHOFF
† S. NABER
† H. VAN HERVERDEN
† TH. MOMMSEN
IWAN VON MÜLLER
B. DELBRUCK
WILH. WUNDT
† MAX HEINZE
† FRANZ SUSEMIHL
HERMANN DIELS
ADOLF MICHAELIS
SALOMON REINACH
† OTTO BENNDORF
C. M. FRANCKEN
J. J. HARTMANN
BERNHARD SCHMIDT
† WILH. CHRIST
† G. KAIBEL
U. VON WILAMOWITZ-MOELLENDORFF
N. WECKLEIN
VAN LEEUWEN
† J. VAHLEN
† FR. BLASS
DOM. COMPARETTI
† R. KEKULE V. STRADONITZ
† A. CONZE
GEORG TREU
† G. PERROT
† U. KOEHLER
R. DARESTE
† HENRI WEIL
E. CAILLEMER
P. FOUCART
† R. C. JEBB
W. G. RUTHERFORT
WILLIAM GOODWIN
BASIL D. GILDERLEEVE
C. JORDAN
ÉMILE PICARD
WILH. SCHULZE
KARL BRUGMANN
† INGRAM BYWATER
WILH. SCHMIDT
PAUL KRETSCHMER
OTTO HOFFMANN
ROL. BONAPARTE
G. CLEMENCEAU
ED. MAYSER
† FRANZ SKUTSCH
J. M. STAHL
† FELIX SOLMSEN
EDGAR MARTINI
ERNST FRÄNKEL
A. THUMB.
G. L. MURRAY
A. HEISENBERG
F. F. ZIELINSKI
A. MEILLET.

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΑΔ. Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου.
ΑΜΑΝΤΟΣ Κ. Συντάκτης τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ.
ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ Γ.
ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗΣ ΣΠ., Καθηγητής.
ΒΟΛΙΔΗΣ ΘΕΜ. Ἐπιμελητὴς τῶν χειρογράφων ἐν τῇ Ἐθν. Βιβλ.
ΒΟΛΟΝΑΚΙΣ Μ.
ΒΟΓΙΑΤΖΙΔΗΣ ΙΩ., Συντάκτης τοῦ Ἱστορ. λεξικοῦ.
ΓΑΖΕΠΗΣ ΓΕΩΡΓ.
ΒΟΥΛΓΑΡΙΣ ΓΕΩΡΓ., Καθηγητής.
ΒΟΥΡΔΟΥΜΠΑΚΙΣ ΑΝΔΡ., Καθηγητής.
ΒΟΥΤΣΙΝΑΣ ΕΜΜ.
BÜRCHNER L., Καθηγητής.
ΓΑΡΔΙΚΑΣ ΓΕΩΡ., Καθηγητής.
ΓΕΝΕΡΑΛΗΣ ΕΜΜ., Γυμνασιάρχης.
ΓΕΩΡΓΑΚΑΚΙΣ Δ., Ἐκπαιδ. Σύμβουλος.
ΓΕΩΡΓΑΡΑΣ Ν., Σχολάρχης.
ΓΙΑΝΝΟΥΤΣΟΣ Κ., Γυμνασιάρχης.
ΓΙΔΟΠΟΥΛΟΣ Ν., Καθηγητής
ΓΟΥΔΑΣ Μ. Ὑποναύαρχος τοῦ Β. Ναυτικοῦ.
ΓΟΥΔΗΣ Δ., Καθηγητής
ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ Σάμου καὶ Τραπεζοῦντος.
ΔΑΛΕΖΙΟΣ ΑΝΔΡ. Συντάκτης τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ.
ΔΕΚΑΒΑΛΛΑΣ Ν. Συντάκτης τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ.
ΔΕΛΛΙΟΣ ΙΩ.
ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ ΣΤ.
ΔΗΜΑΡΑΤΟΣ ΙΩ.
ΔΡΑΚΟΝΤΙΔΗΣ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ Καθηγητής.
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΓΕΩΡ.
ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ Ι. ΝΙΚΟΛ. Σχολάρχης.
ΖΕΡΒΟΣ ΣΚΕΥΟΣ, Ἰατρός.
ΖΟΛΙΝΔΑΚΙΣ ΠΑΥΛ. Γυμνασιάρχης.
ΚΑΚΡΙΔΗΣ ΘΕΟΦ., Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου.
ΚΑΠΕΤΑΝΑΚΙΣ Ν. Πρόεδρος τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου.
ΚΑΤΣΟΥΡΟΣ Ι., Καθηγητής.
ΚΑΨΑΛΗΣ ΓΕΡΑΣ., Ἐκπαιδευτικὸς Σύμβουλος.
ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ Α., Ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων.
ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ Π. Γυμνασιάρχης.
ΚΟΣΜΑΣ Κ. Καθηγητής.
ΚΟΥΚΟΥΛΕΣ ΦΑΙΔ. Συντάκτης τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ.
ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ Κ. Ἔφορος ἀρχαιοτήτων.
ΚΟΥΣΟΥΛΑΣ Ι., Καθηγητής.
ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ ΣΤΙΛ. Συντάκτης τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ·
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Μ., Ἐπιθεωρητής.
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Γ. Καθηγητής.
ΛΑΒΔΑΣ ΚΩΝΣΤ., Σχολάρχης.
ΛΑΛΕΧΟΣ Π. Καθηγητής.
ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ ΞΕΝ., Γυμνασιάρχης.
ΛΕΟΝΑΡΔΟΣ Β. Διευθυντὴς Ἐπιγραφικοῦ Μουσείου.
ΛΙΒΑΔΑΣ Μ.
ΛΙΒΑΔΑΣ Ν. Σχολάρχης.
ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ Κ. Σχολάρχης.
ΛΟΡΕΝΤΖΑΤΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, Ἀρχισυντάκτης τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ.
ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΣ ΠΑ., Καθηγητής.
ΜΑΝΔΑΛΟΣ Π.
ΜΑΡΑΣ Χ.
ΜΑΡΙΝΟΣ Γ.
ΜΕΝΑΡΔΟΣ ΣΙΜΟΣ, Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου.
ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ Θ., Καθηγητής.
ΜΠΑΞΕΒΑΝΑΚΙΣ Ν. Γυμνασιάρχης
ΜΠΑΡΤ ΓΟΥΛ., διδ. φιλ.
ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΡΗΓΑΣ, Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου.

ΝΟΥΣΚΑΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Σχολάρχης.
ΞΑΝΘΑΚΙΣ Κ., Καθηγητής.
ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ ΙΣΙΔΩΡΟΣ
ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ ΣΤ. Έφορος τῶν ἀρχαιοτήτων ἐν Κρήτῃ.
ΞΥΛΙΝΑΚΙΣ ΑΧΙΛΛ., Καθηγητής.
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ, Συντάκτης τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ.
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ ΛΕΟΝΤΙΟΣ, Διδάκτωρ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν.
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΣΠ.
ΠΑΝΕΤΣΟΣ Κ.
ΠΑΝΤΕΛΑΚΙΣ ΕΜΜ., Καθηγητής.
ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ.
ΠΑΠΑΔΑΚΙΣ Ν., Έφορ. ἀρχαιοτήτωιν
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου.
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΘ. Συντάκτης τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ.
ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ ΑΘ., Σχολάρχης.
PINFSCHOVIUS A.
ΠΑΣΧΑΛΗΣ ΕΥΣΤ., Σχολάρχης.
ΠΡΕΒΕΛΑΚΙΣ Μ. Γυμνασιάρχης.
ΠΥΛΑΡΙΝΟΣ Γ. Μ., Καθηγητής.
ΡΕΝΤΙΦΗΣ Ι., Σχολάρχης.
ΡΩΜΑΙΟΣ Κ., Έφορος ἀρχαιοτήτων.
ΣΑΒΒΟΠΟΥΛΟΣ Κ. Καθηγητής.
ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ ΝΕΙΛΟΣ Καθηγητής.
ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ ΑΝΤ., Σχολάρχης.
ΣΑΡΙΚΑΚΙΣ ΧΡ., Σχολάρχης.
ΣΒΟΡΩΝΟΣ Ι., Διευθυντὴς τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου.
ΣΚΑΣΣΗΣ ΕΡ. Καθηγητής.
ΣΟΥΛΟΣ Ε. ΚΩΝ. Καθηγητής.
ΣΠΙΤΑΔΗΣ Ι. Καθηγητής.
ΣΤΑΜΑΤΕΛΛΟΣ, Β. Ἐπιθεωρητὴς δημοτικῶν Σχολείων.
ΣΤΑΜΝΟΠΟΥΛΟΣ, Σχολάρχης.
ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΛΟΣ Κ. ΔΗΜΗΤΡ. Έφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων.
ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ ΜΙΧ., Συντάκτης τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ.
ΣΤΟΥΡΑΪΤΗΣ ΣΠ. Καθηγητής.
ΣΤΥΛΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ Κ., Καθηγητ.
ΣΦΥΡΗΣ Κ. Δ. Καθηγητής.
ΤΖΑΡΤΖΑΝΟΣ ΑΧΙΛ., Γεν. Ἐπιθεωρητὴς τῆς Ἐκπαιδεύσεως.
ΤΡΑΧΗΛΗΣ ΣΤΕΦ. Καθηγητής.
ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ ΕΜΜ., Συντάκτης τοῦ Ἱστορ Λεξικοῦ.
ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΣ.
ΤΣΙΒΑΝΟΠΟΥΛΛΟΣ ΔΗΜΟΣΘ. ἐπιτ. Εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου.
ΤΣΙΡΙΓΩΤΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ Γ., Καθηγητής.
ΦΑΒΗΣ ΒΑΣ. Συντάκτης τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ.
ΦΙΛΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡ., Καθηγητής.
ΦΟΥΡΙΚΗΣ Π. Συντάκτης τοῦ Ἱστ. Λεξικοῦ.
ΦΩΤΙΑΔΗΣ ΠΕΤΡΟΣ
ΧΑΡΑΣΟΒΙΤΣ Ο.
ΧΑΡΔΑΒΕΛΛΑΣ ΙΩΑΝ., Γυμνασιάρχης.
ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΣ Χ. Καθηγητής.
ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ ΙΩ. Ν. Ἐπίτιμος Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου.
ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν., Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου.
ΧΑΤΖΗΣ ΑΝΤ. διδ. φιλ.
ΧΟΥΛΟΥΒΕΑΣ Γ., Σχολάρχης.
ΧΡΥΣΑΝΘΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΞΕΝ. Καθηγητής.
ΧΡΥΣΑΝΘΑΚΟΠΟΥΛΛΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ, Καθηγητής.
ΧΩΡΑΦΑΣ ΑΝΤ. Καθηγητής.
ΨΑΛΤΑΚΙΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν., Ἐπιθεωρητὴς δημοτ. σχολείων.
ΨΑΛΤΗΣ ΣΤΑΜ. Β Συντάκτης τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΑΝΤΑΛΛΑΣΣΟΜΕΝΑ

Ἐφημερὶς Ἀρχαιολογική. Ἀθῆναι.

Διεθνὴς ἐφημερὶς τῆς νομισματικῆς ἀρχαιολογίας. Ἀθῆναι.

Νέος Ἑλληνομνήμων. Ἀθῆναι.

Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος, Ἀλεξάνδρεια.

Εὐαγγελισμός. Κωνσταντινούπολις.

Ἁρμονία, Κύπρος.

Mélanges de la Faculté Orientale, Beyrouth.

Annales de l'Observatoire national. Ἀθῆναι.

Mitteilungen des kais. deutschen archäolog. Instituts.

Bulletin de Correspondance Hellénique. Ἀθῆναι.

Revue des études Grecques. Παρίσιοι.

Analecta Bollandiana. Βρυξέλλαι.

Musée Belge. *Liège*.

Sitzungsberichte der königl. preussischen Akademie der Wissenschaften. Βερολῖνον.

Sitzungsberichte der königl. böhmishen Gesellschaft der Wissenschaften. Πράγα.

Nachrichten von der königl. Gesellschaft der Wissenschaften. Γοτίγγη.

Berichte über die Verhandlungen der königl. sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften. Λιψία.

Sitzungsberichte der königl. bayer. Akademie der Wissenschaften. Μόναχον.

Βυζαντινὰ Χρονικά. Πετρούπολις.

Rivista di Storia antica. *Padova*.

Skrifter utgifna af Königl. human. Wetenskaps-Samfundet.

Eranos. Acta philologica Suecana. *Upsala*.

Classical Philology. *Chicago*.

Atti e Memorie della Regia Acca. Virgiliana di Mantova

Revista de la facultad de letras y ciencias. Habana

Mitteilungen das Seminars f. orient. Sprachen. Βερολῖνον.

Sitzungsberichte der kais. Ak. der Wissenschaften. in Wien

The Annual of the Britisch School at Athens.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΤΟΥ ΚϚ'. ΤΟΜΟΥ ΑΘΗΝΑΣ

ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΑΡΧΕΙΟΝ

ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΚΑΙ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

(Παράρτημα τῆς 'Αθηνᾶς).

ΣΗΜΑΣΙΟΛΟΓΙΚΑΙ ΜΕΤΑΒΟΛΑΙ

(*Ἀνταίνω, ξανταίνω, ἀπανταίνω καὶ τὰ ὅμοια*).

Οἱ κάτοικοι τῶν Μεγάρων καὶ οἱ τῆς Κύμης μεταχειρίζονται τὸ ῥῆμα ξανταίνω ἐπὶ τοῦ ὁρῶ. Φαίνεται πρόδηλον, ὅτι συνάπτεται πρὸς τὸ ἀντάω, ἀπαντάω ἀλλὰ καὶ ὁ διάφορος τύπος εἰς — αίνω, ἀντῶ, ἀπαντῶ ἀλλὰ ξανταίνω, καὶ ἡ διάφορος σημασία αὐτοῦ παρέχουσι δυσκολίας, αἵτινες, ἂν μὴ ἀρθῶσι, καθιστῶσι τὴν ἐτυμολογίαν ἀμφίβολον ἢ καὶ ὅλως ἀδύνατον.

Ἂς ἐξετάσωμεν πρῶτον τὸν τύπον. Ἤδη πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐδιδάχθη (Einleitung in die ngr. Grammatik σ.390 κἑξ.), ὅτι ἐνεστῶτες ῥημάτων, ὧν οἱ ἀόριστοι συμπίπτουσι φωνητικῶς, ἀφομοιοῦνται πολλαχῶς πρὸς ἀλλήλους. Οὕτω λ.χ. κατὰ τὸ ἔμεινα-μένω, ἔστειλα-στέλλω, ὠλίσθησα-ὀλισθαίνω, ἔσπειρα-σπέρνω, ἔδειρα-δέρνω κτλ., ἐλέχθη καὶ ἔπλυνα-πλένω, ἔκρινα-κρένω, ἔντυσα-ντένω, ἔγδυσα-γδένω, ἐπρόφτασα-προφταίνω, ἔψησα-ψένω, ἔσβησα-σβένω, ἄρτυσα-ἀρτένω κτλ. Ὁμοίως τούτοις ἔχει καὶ τὸ ἐκατάντησα-καταντaίνω, ἀπάντησα-ἀπανταίνω, ἐξάντησα-ξανταίνω (πρβλ. Μεσαιωνικὰ καὶ Νέα Ἑλληνικά, τόμ. Α'., σ. 295-7 καὶ Ἐπετηρίδα Πανεπιστημίου 1910-11, σ. 72-3). Ὁ τύπος ἄρα ἐξανταίνω καθ' ἃ καὶ ὁ ἀπανταίνω, ἀνταίνω ἔχει καλῶς, ἐγένετο κατ' ἄλλα πρότυπα ἅτινα εἶχον ἐν μὲν τῷ ἐνεστῶτι καὶ παρατατικῷ τὸν φθόγγον e, ἐν δὲ τῷ ἀορίστῳ τὸν i. (μένω, ἔμενα ἔμεινα).

Ἂς ἔλθωμεν τώρα ἐπὶ τὴν ἔρευναν τῆς σημασίας αὐτοῦ. Τὸ ῥῆμα τοῦτο ἐξαντῶ διέσωσεν ἡμῖν ὁ λεξικογράφος Ἡσύχιος «ἐξαντῶν· ἀντιάζων τῆς κόρρης καὶ τοῦ πώγωνος, οἷον ὑπογενειάζων· ἢ οὕτως· ἐξαντῶν κατὰ τῆς ὑγείας αὐ-

τοῦ ἐξορκῶν». Εὗρεν ἄρα τὸ ῥῆμα καὶ παρέδωκεν ἡμῖν ὁ λεξικογράφος μετὰ σημασίας μεταφορικῆς εἰρημένον ἐπὶ τοῦ ἱκετεύειν, λιτανεύειν· ἀλλὰ προδήλως ἡ σημερινὴ σημασία αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βλέπειν δὲν δύναται νὰ ἔχῃ προέλθει καὶ νὰ εἶναι συνέχεια ταύτης, ἀλλὰ μᾶλλον τῆς ἀρχαιοτέρας, τῆς κυρίας, ἐπὶ τοῦ ὁρμῶμαι, ἔρχομαι εἰς ἀπάντησιν. Τὴν πορείαν δὲ τῆς σημασιολογικῆς ἀνελίξεως δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν χρῆσιν τοῦ ῥήματος ἀπαντῶ ἐν ἄλλοις ἰδιώμασιν. Οὕτω π. χ. ἐν Κρήτῃ, Θήρᾳ καὶ ἄλλαις νήσοις τὸ ἀπαντῶ σημαίνει μὲν ὅ,τι καὶ τὸ πάλαι, λ. χ. 'ς τὸν δρόμον ὅπου ἐπήγαινα ἀπάντηξα ἕνα γέρω (πρβλ. καὶ κακὸ συναπάντημα), λέγεται δ' ὅμως καὶ ἐπὶ τοῦ κωλύειν, διότι φύσει δύναται νὰ προέλθῃ ἐκ τῆς ἐννοίας τοῦ ἀπαντᾶν ἡ ἔννοια αὕτη· ὁ ἀπαντῶν τινι δύναται καὶ νὰ ἐμποδίσῃ αὐτόν, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ προχωρήσῃ. Διὰ ταῦτα διώκων τίς τινα ἄλλον ἢ καὶ ζῷόν τι, κράζει πρὸς ἄλλον εὑρισκόμενον πρὸς τὸ μέρος εἰς ὃ ἡ φυγή, ἀπάντα τονε, ἀπάντα μου τὸ μουλάρι, τὴν αἶγα κλπ. ἤτοι ἐλθὲ ἢ στῆθι πρὸ αὐτοῦ καὶ κώλυσον αὐτὸ νὰ φύγῃ. Ἢ ἐρίζουσι δύο καὶ ὁ ἰσχυρότερος ἑτοιμάζεται νὰ κακοποιήσῃ τὸν ἄλλον, ἢ ὁ ἕτερος τούτων ἕλκει μάχαιραν ἢ ποιεῖ τι τοιοῦτον, τότε γυνή τις δύναται νὰ κράξῃ πρὸς ἄλλους «ἀπαντᾶτε τονέ, γιατὶ θὰ τονὲ σκοτώσῃ = κωλύσατε κλπ. Ἐκ τῆς ἐννοίας δὲ ταύτης τοῦ κωλύειν προέκυψε καὶ ἄλλη ἔτι παρ' ἡμῖν σημασία ἡ τοῦ φυλάττειν, ποιμαίνειν· ἐπειδὴ δηλονότι ἐν Κρήτῃ ἄγρια θηρία ἤγουν λύκοι κλπ., ὁποῖα φθείρουσιν ἀλλαχοῦ τὰ ποίμνια, δὲν ὑπάρχουσιν, ἡ φυλακὴ αὐτῶν παρ' ἡμῖν συνίσταται κυρίως ἐν τῷ κωλύειν αὐτὰ ἀπὸ τοῦ νὰ εἰσέρχωνται εἰς ἀπηγορευμένα μέρη, οἷον σπαρτά, ἀμπελῶνας, ἐλαιῶνας κλπ.· ἐντεῦθεν ἐλήφθη τὸ ἀπαντῶ ἐπὶ τοῦ ποιμαίνω καὶ λέγεται: ἔφυγέ μου ὁ βοσκὸς καὶ δὲν ἔχει ποιὸς μοῦ ἀπαντᾷ τὰ πρόβατα = φυλάττει, ποιμαίνει, βόσκει. Ἐκ τῆς ἐννοίας δὲ ταύτης τοῦ φυλάττειν προῆλθεν εὐκόλως ἐν τῷ ἀντῶ, ξαντῶ κτλ. ἄλλη ἔννοια τοῦ βλέπειν, παρατηρεῖν, παραφυλάττειν παρακολουθεῖν, προσδοκᾶν, νοεῖν κλπ., καθ' ὅσον πᾶσαι αὗται εἶναι συγγενεῖς ἔννοιαι. Πασίγνωστον τυγχάνει τὸ τοῦ Ξενοφῶντος, «σύ γε οὐδὲ ὁρῶν γινώσκεις, οὐδὲ ἀκούων μέμνησαι», ὅπως δηλ. ὤφειλες βλέπων τὰ πράγματα νὰ νοῇς αὐτά. Πρβλ. καὶ Ἐπι-

στολ.π. Κορινθ. Α΄.10 ἐὰν ἔλθῃ... βλέπετε, ἵνα ἀφόβως γένηται πρὸς ὑμᾶς, Ἐπιστ. Ἰωάννου Β΄. 8 βλέπετε ἑαυτοὺς ἵνα μὴ ἀπολέσητε ἃ εἰργάσασθε. Ἐντεῦθεν σήμερον τὸ βλέπω ἐν τῇ συνήθει γλώσσῃ δηλοῖ καὶ τὸ ὁρῶ. λ. χ. δὲν βλέπω γιατὶ 'ναι σκοτάδι. καὶ τὸ φυλάττω. λ. χ. βλέπε τὰ πρόβατα νὰ μὴ φύγουν καὶ πάν' καὶ κάμουν ἐζημιά, ἐν δὲ τῇ Κύπρῳ σημαίνει μόνον φυλάττω. ἐπὶ δὲ τῆς ἐννοίας τοῦ ὁρᾶν οἱ Κύπριοι λέγουσι τὸ θωρῶ· ἀλλὰ καὶ ἐν Κρήτῃ τὸ ἐκ τοῦ βλέπω παραγόμενον ὄνομα ὁ βλεπὲς ἀντὶ βλεπέας=βλεπεύς. δηλοῖ τὸν ἀγροφύλακα. τὸν ἄλλως δραγάτην λεγόμενον (περὶ τῆς λέξεως ταύτης ἴδε Ἐπετηρίδα Πανεπιστημίου ἔτ. 1913—4 σ. 14—15). Πρβλ. και τὸ ἀρχαῖον ὁρῶ ἐν φράσεσιν. οἷον ὅρα καθ' ὕπνον μὴ καταυλισθεὶς κυρῇ. ἤτοι πρόσεχε. φυλάττου. ὅρα τί ποιεῖς, ὁρᾶν ὅπως σωθήσεται, κλπ.

Καθ' ὃν δὲ τρόπον ἡ ἔννοια τοῦ ὁρᾶν προέβη εἰς τὴν τοῦ φυλάττειν ὡς φυσικοῦ ἀποτελέσματος. οὕτω καὶ τἀνάπαλιν ἡ τοῦ τηρεῖν εἰς τὴν τοῦ ὁρᾶν, ὡς ἀναγκαίου προηγουμένου· πρβλ. αὐτὸ τοῦτο τὸ ῥῆμα τηρῶ ὃ ἐν τῇ συνήθει γλώσσῃ δηλοῖ τὸ βλέπω, γιὰ τήρα 'δῶ '. καὶ τοῦτο λίαν φυσικόν. ἀφοῦ διὰ τὴν τήρησιν ἀπαιτεῖται ἡ ἐπίβλεψις, τὸ ὁρᾶν. Ἀντὶ τοῦ τηρῶ λέγεται ἐν Κρήτῃ σοντηρῶ, παλαιότερον συντηρῶ ἐπὶ τοῦ βλέπω. παρατηρῶ. Πρβλ. τὸ ἡμέτερον παρακολουθῶ καὶ τὸ Γερμ. sehen (=ὁρᾶν) ἐτυμολογικῶς συνδεόμενον πρὸς τὸ Λατ. sequor καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἕπομαι. Ὅπως δὲ ἐν τῷ τηρῶ, συντηρῶ καὶ παρακολουθῶ οὕτω συνέβη καὶ ἐν τῷ ῥήματι βιγλίζω· τοῦτο παρήχθη μὲν ἀπὸ τοῦ ὀνόματος ἡ βίγλα (vigilia)= ἀγρυπνία. νυκτερινὴ φυλακή. καθόλου φυλακή. σκοπιά. προέβη δὲ εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ παρατηρεῖν. θεᾶσθαι. ἐξετάζειν. λ. χ. τί βιγλίζεις ἔτσι; Ἐπὶ τούτων δὲ τοῦ τηρῶ καὶ βιγλίζω ἐν οἷς ἡ σημασία τοῦ φυλάττειν προεχώρησεν εἰς τὴν τοῦ βλέπειν. στηριζόμενοι δυνάμεθα μετὰ πολλῆς πιθανότητος νὰ εἴπωμεν ὅτι καὶ ἡ πολλάκις μέχρι τοῦδε καὶ ὑπὸ πολλῶν (τελευταῖον ὑπὸ τοῦ φίλου κ. Φ. Κουκουλὲ) προταθεῖσα παραγωγὴ τοῦ συνήθους ἡμῖν κοιτάζω ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου κοιτάζω εἶναι ὄντως ἀληθής. Κατ' ἀρχὰς ἐδήλου κατατίθημι εἰς κοίτην, κατακλίνω καὶ μέσον κατακλίνομαι. Ἐν τῇ στρατιω-

τικῇ δὲ γλώσσῃ ἐδήλου κατακλίνομαί που παραμονεύων-παραφυλάττων· πρβλ. παράκοιτος καὶ φύλακας προκοίτους καὶ προφύλακας, παρακοιμώμενος. Ἐκ τῆς ἐννοίας δὲ τοῦ παραφυλάττειν, τηρεῖν προῆλθεν εὐκόλως ἡ τοῦ ἐξετάζειν, θεᾶσθαι, ὁρᾶν. Τὴν ἐτυμολογίαν ταύτην φαίνεται ὅτι εἶχε κατὰ νοῦν καὶ ὁ Εὐστάθιος γράφων «ἡ δὲ κοινὴ γλῶσσα ἐκ τοῦ ἑτέρου τόπου τοῦ φύσει περιεκτικοῦ τοπάζειν λέγει ὃ καὶ κοιτάζειν· τοπάζει γοῦν τις θηρία εἰς τὸ κυνηγηθῆναι.»

Ὁμοίως ἔχει καὶ τὸ ῥῆμα τοπώνω, ὅ, διάφορον τοῦ παλαιοῦ τοπάζω, λέγεται σήμερον ἐν Ῥόδῳ ἐπὶ τοῦ ἄγειν, τοποθετεῖν εἰς τὸν οἰκεῖον τόπον, ἄμε νὰ τοπώσῃς τὸ ἄλογον. . . ἐν Κρήτῃ δὲ πνευματικώτερον ἐπὶ τοῦ παρατηρῶ, λαμβάνω αἴσθησιν, καὶ τὸ ὄνομα τὸ τόπωμα=ἡ παραμονὴ καὶ παραφύλαξις τοῦ λαγοῦ· λ. χ. «ἔκατσα 'ς τὸ τόπωμα κ' εἶδα δυὸ λαγούς.» «αὐτὸς εἶν' ἔξυπνος καὶ τοπώνει τὸ πρᾶγμα» =παρατηρεῖ, ἀντιλαμβάνεται, λαμβάνει αἴσθησιν αὐτοῦ. Ἀρχὴν ἔλαβε πάντως ἀπὸ τοῦ τόπος = ὡρισμένη θέσις, καὶ τοπώνω ἐδήλου τοποθετῶ τί που, τοποθετῶ τι διὰ τῆς διανοίας που, προσέχω ἐπ' αὐτό, φυλάττω κλπ.

Ἐν τῇ πόλει τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν τῆς Θράκης ἡ ἔννοια τοῦ ὁρᾶν ἐκφέρεται διὰ τοῦ ῥήματος χάσκω· τοῦτο νοεῖ ὁ ἐνθυμούμενος, ὅτι ἀρχαιόθεν τὸ ῥῆμα τοῦτο ἐλέγετο καὶ ἐπὶ τοῦ καθημένου ἀδρανοῦς καὶ προσδοκῶντός τι, ἀποβλέποντος εἴς τι, παραφυλάττοντός τι, τοῦ φυλάττοντος, βλέποντος. Ἐν Εὐβοίᾳ δὲ καὶ Κύπρῳ τὸ ἐκ τοῦ ῥήματος χάσκω παραχθὲν ῥηματικὸν ἐπίθετον χαντὸς ἔλαβεν ἄλλην ὁδόν, ἤτοι ἀπὸ τοῦ καθῆσθαι ἀδρανῆ, κεχηνότα προῆλθεν ἡ ἔννοια τοῦ βλακός, τοῦ ἀνοήτου, τοῦ ἠλιθίου· ἐν δὲ τῇ Κρήτῃ τὸ ἐκ τοῦ χαντὸς τούτου (=κεχηνὼς) πλασθὲν παράγωγον χαντῶ δηλοῖ τὸ ἐλπίζω, προσδοκῶ καὶ περαιτέρω νομίζω, (Πρβλ. τὰ περὶ τούτου εἰρημένα ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. ΚΕ' σ. 206—7). Καὶ τὸ ῥῆμα ἐξανοίγω (δηλ. τοὺς ὀφθαλμούς) λαμβάνεται πολλαχοῦ σήμερον ἐπὶ τοῦ βλέπω οἷον ξάνοιξέ με=ἰδέ με.

Αἱ σημασίαι ἄρα τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος ῥημάτων, ἔχουσαι πολλὰ κοινὰ σημεῖα, ἐναλλάσσονται· ἐκ τούτου οἱ μὲν Μεγαρεῖς λέγουσι ξανταίνω, οἱ δὲ Κυμαῖοι καὶ ξανταίνω καὶ ἀνταίνω,=ὁρῶ ὅθεν προστακτικὴ ἄντα καὶ ξάντα=ἰδέ, καὶ προσέτι τὸ γνωστὸν ἀπαν-

ταίνω ἐπί τε τοῦ ἐπιτυγχάνω τοῦ σκοποῦ καὶ ἐπὶ τοῦ ὁρῶ, οἷον ὅσο νὰ πάῃ τσαὶ νὰ 'ρτῇ τὸν κράββατον πανταίνει, ἤτοι παρατηρεῖ, βλέπει. Καὶ ἄν τις ἄρα εἶχεν ἀμφιβολίαν τινὰ περὶ τοῦ ξανταίνω καὶ ξάντα, ἡ παρ' αὐτὰ χρῆσις τοῦ ἀνταίνω, ἄντα καὶ τοῦ (ἀ)πανταίνω ἐπὶ τοῦ ὁρῶ καθίστησι τὴν ἐτυμολογίαν ἀναντίλεκτον.

Ἐν τέλει σημειωθήτω ὅτι τὸ ῥῆμα ἀπαντῶ ἐχώρησε πάλιν ἐν Κύπρῳ ἄλλην ὁδόν, ἤτοι ἐδήλωσε τὸ διώκειν, λ. χ. κάθεται κι' ἀπαντᾷ τὲς μυῖγες. Τὴν σημασιολογικὴν ἀνέλιξιν ταύτην δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν, ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ μὲν Α ἔρχεται εἰς συνάντησιν τοῦ Β, οὗτος δὲ ἔχει λόγους νὰ μὴ ἐπιθυμῇ τοῦτο, διὸ καὶ σπεύδει ν' ἀπομακρυνθῇ, ὅτε φύσει ὁ Α ὁρμᾷ κατόπιν αὐτοῦ καὶ τότε ὡς εἰκὸς διώκει αὐτόν. Ὁμοίαν πορείαν ἔσχε καὶ τὸ ῥῆμα ζυγώνω ἐν Κρήτῃ. Τὸ ῥῆμα τοῦτο ὡς ἐκ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ ἐκ τοῦ ζυγὸν ἐδήλου κατ' ἀρχὰς συνάπτω, συνδέω, ἐντεῦθεν φέρω ἐγγὺς ἀλλήλων δύο τινά, πλησιάζω μεταβατικῶς καὶ ἀμεταβάτως. Καὶ ἀληθῶς οὕτω λέγεται συνήθως, οἷον μή μου ζυγώνῃς=μή μου πλησιάζῃς. Ἀλλ' ἐν Ἠπείρῳ συνηθίζεται κυρίως ἐπὶ τοῦ ἐπιθυμοῦντος νὰ προσεγγίσῃ, πλησιάσῃ πρός τινα ἀπερχόμενον, καὶ ἐν Κρήτῃ περαιτέρω ἐπὶ τοῦ σπεύδοντος κατόπιν αὐτοῦ, ὅστις δυνατὸν νὰ ἔχῃ λόγους νὰ μὴ θέλῃ τὴν πλησίασιν ταύτην. Ἐκ τούτου ζυγώνω=διώκω, ὥστε καὶ πρὸς αἰτιατικὴν συντάσσεται καὶ ἐπὶ παντὸς διώκοντος λέγεται, λ. χ. ζυγώνει ἡ σκύλλα τὸ λαγό, μὰ δέν τονε πιάνει, μή με ζυγώνῃς, μὰ δὲν εἶμαι 'ς τὸ σπίτι σου κλπ.

Ταῦτα ἔστωσαν ἀρκοῦντα, ἵνα δείξωσιν, ὅτι, καθ' ἃ ὁ Whitney ἐδίδαξεν, αἱ μεταβολαὶ τῶν σημασιῶν τῶν λέξεων εἶναι πολλῷ οὐσιαστικώτεραι καὶ ἀναγκαιότεραι διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γλώσσης ἢ αἱ μεταβολαὶ τῶν τύπων· ἡ ἔρευνα δὲ τῆς ἀνελίξεως τῶν σημασιῶν τῶν λέξεων, μέχρις οὗ φθάσῃ τις εἰς τὴν πρώτην καὶ κυρίαν, εἶναι πάντοτε ἐξ ἴσου ἀπαραίτητον καθῆκον ὅσον καὶ ἡ ἐξέτασις τῶν κατὰ μικρὸν ἐπιγενομένων φθογγικῶν ἀλλοιώσεων μέχρι τῶν ἀρχαίων καὶ ἀρχαιοτάτων τύπων αὐτῶν· μάλιστα τὸ πρῶτον εἶναι πολὺ ὠφελιμώτερον, καθ' ὅσον παρέχει μᾶλλον διαφέροντα προβλήματα εἰς λύσιν.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΧΡΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΠΡΟΘΕΣΕΩΣ ἐκ, ἐξ (ξε.) ΕΝ ΤΗ ΝΕΩΤΕΡΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Ἡ πρόθεσις ἐκ ὅπως καὶ ἡ ἐν διεσώθη ἐν τῇ νέᾳ ἡμῶν γλώσσῃ ἐν συνθέσει, οὐχὶ δὲ καθόλου εἰπεῖν καὶ ἐν συντάξει. Αἰτία τούτου εἶναι ὅτι ἀπὸ τῶν μεταγενεστέρων χρόνων ἡ ἐν συντάξει χρῆσις αὐτῶν ἤρξατο νὰ περιορίζηται, προτιμωμένων ἄλλων ἁδρομερέστερον παριστωσῶν τὴν ἔννοιαν προθέσεων, οἷον τῆς ἀπὸ ἀντὶ τῆς ἐκ καὶ τῆς εἰς ἀντὶ τῆς ἐν. Διὰ ταῦτα σήμερον μόνον ἐν Πόντῳ λέγεται ἡ ἐκ ἀπαθὴς καὶ μάλιστα πρὸς γενικὴν συντασσομένη ἐκ θεοῦ, ἐκ γενετῆς (πρβλ. Ἐπετηρ. Πανεπιστημίου 1911 σ. 3), πρὸς δὲ τούτοις ἐν παλαιοτέροις μνημείοις καὶ ἔν τισι διαλέκτοις ἀπαντᾷ ὑπὸ τὸν τύπον ὀχ πρὸς αἰτιατικὴν συντασσομένη. Φράσεις δέ τινες ἐμπρόθετοι, ἐν αἷς κεῖται ἡ (ἐ)ξ, φέρονται αἱ ἀκόλουθοι: ξακουῆς, ξάργου=ἐξ ἔργου, ἐπίτηδες (πρβλ. Ἐπετηρίδος Πανεπιστημίου 1910-11 σ. 84), ξόψις=ἐξ ὄψεως, ξεστήθου καὶ κατ' ἀνομοίωσιν ξεστήχου (πρβλ. φλέγα, ἀντὶ φλέβα, βλαστημῶ ἀντὶ βλασφημῶ κτλ.)=προφορικῶς, ξεστομάτου (λέγεται καὶ ξεστοματικῶς καὶ ξεστοματὶς καὶ ῥῆμα ξεστοματίζω=ἐκφέρω ἐκ τοῦ στόματος), ξεστόχου=κατ' εἰκασίαν (Μάνη), ξεφωνῆς=μεγαλοφώνως (Κύθνῳ) καὶ εἴ τις ἄλλη. Ἀλλ' αὗται εἶναι ἀρχαῖα λείψανα, κληροδοτηθέντα ἡμῖν, δὲν ἀποδείκνυται δὲ δι' αὐτῶν ζῶσα ἡ χρῆσις τῆς προθέσεως. Ἀλλὰ καθ' ἃ ἤδη ἐλέχθη, αὕτη εὐχρηστεῖ κυρίως ἐν συνθέσει καὶ ἐνταῦθα λαμβάνει διαφόρους μορφὰς κατὰ λόγον τοῦ εὐθὺς μετ' αὐτὴν ἑπομένου φθόγγου. Οὕτως ἐμφανίζεται 1) ὡς (ἐ)ξ ἑπομένου φωνήεντος ἢ διφθόγγου, ξακουστός, ξόρκια, ξεικάζω, ξυπνῶ κ. λ. π. 2) ὡς χ, χτάσσομαι ἀντὶ ἐκ-τάσσομαι (πρβλ. Ἐπετηρίδος Πανεπιστημίου ἔτους 1914 σ. 70), ἐχτιμῶ ἐχτίμησις, χτουππίζω=ἐκ-στουππίζω, ἀχπάνω=ἐκ-σπάω, ἀχπάσκουμαι ἄχπαγμα ἀχπαστὸν καὶ ἄχπαστον ἐν Πόντῳ, αὐτόθι ἀχπαράγω ουμαι

ἀχπάραγμαν ἀχπάραστος, ἀχτήθεα=ἐκ στήθεα, ἀχτρακίζω=ἐξ(α)(ν)θρακίζω, ἀχτρέβω=ἐκστρέφω (πρβλ. M. Deffner, Archiv σ. 276 καὶ Οἰκονομίδου Lautlehre des Pont. σ. 47 καὶ 186). Καὶ ἐν Ἠπείρῳ λέγεται ἀχπανωτάρι τὸ ἐπάνω μέρος τῆς μύλης τὸ περιστρεφόμενον, τὸ ἀλλαχοῦ ἀπανωταρέα ἢ ἀπανωτάρι· 3) ὡς γ πρὸ τῶν ἠχηρῶν συμφώνων καὶ τῶν ἡμιφώνων β, γ, δ, λ, ν, πρβλ. βγαίνω, βγάλω, ἐβγατῶ, ἔγγονας, γδένομαι, γδύνω, γλύω, γνεύω κ. λ. π. 4) Ἀπαθὴς ὁ τύπος ἐξ σῴζεται ἐν ὀλίγαις λέξεσιν, οἷον ἐξώστης (παρ' Ἀρμενοπούλῳ 2,32 καὶ νῦν ἐν Κρήτῃ, σημαίνει δὲ τὸν ἐν Ἀθήναις ἡλιακόν, ἔξηχος, ἐξοχὴ κ. λ. π.

Πᾶσαι δὲ αἱ μορφαὶ αὗται, ἤτοι (ἐ)γ, (ἐ)χ, ἐξ εἶναι λείψανα ἀρχαίας χρήσεως, ὁποία παρατηρεῖται ἐν ταῖς ἀρχαίαις ἐπιγραφαῖς (πρβλ. Meisterhans,[3] σ. 106 καὶ ἑξῆς), ἀλλὰ πάντων τούτων συχνότερος εἶναι ὁ τύπος ξε-, ὃς προῆλθε οὐχὶ κατὰ μετάθεσιν τῶν στοιχείων αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐξ, γενομένης ξε-, ἀλλ' ὅπως ἤδη πρὸ πολλοῦ ἐν Ἀθηναίῳ Τόμ. 1' σ. 105 ἐξετέθη, ἐκ τῶν παρῳχημένων χρόνων ῥημάτων συνθέτων μετὰ τῆς προθέσεως ταύτης, ἤτοι ἐκ τοῦ ἐξέφευγα ἐξέφυγα, ἐξετύλισσα ἐξετύλιξα, ἐξεκίνουν ἐξεκίνυσα κ. τ. λ. ἐγένετο ὁ ἐνεστὼς καὶ ὁ μέλλων ξεφεύγω θὰ ξεφύγω, ξετυλίσσω θὰ ξετυλίξω, ξεκινῶ θὰ ξεκινήσω κ. τ. τ., ὅπως παρὰ τὸ ἔφευγα ἔφυγα ἐλέγετο φεύγω θὰ φύγω παρὰ τὸ ἐτύλιξα τυλίσσω θὰ τυλίξω κ.λ.π., ἤτοι κατ' ἀφαίρεσιν τοῦ ἐν ἀρχῇ ε, τῆς αὐξήσεως. Τούτου δὲ γενομένου ἐν τῷ φεύγω ξεφεύγω, κινῶ ξεκινῶ, τυλίσσω ξετυλίσσω, κάνω ξεκάνω, κ. τ. λ. ἐνεφανίσθη καὶ διεμορφώθη νέος τῆς προθέσεως τύπος ξε—, ὃς καὶ κατέστη κατὰ μικρὸν οὕτω συνήθης ἡμῖν, ὥστε καὶ μετὰ οὐσιαστικῶν καὶ μετ' ἄλλων λέξεων νὰ συντίθεται εἰς δήλωσιν στερήσεως, παύσεως κ. τ. λ. πρβλ. ξέπαππας, ξεδάσκαλος, ξεκαπετάνιος, κάτσε καὶ ξεκάτσε, κ. λ. π. Παρετυμολογικῶς διὰ τὴν συνωνυμίαν ὑπεισέρχεται πολλάκις καὶ ὅπου πρότερον ἔκειτο τὸ ἐπίρρημα ἔξω ἢ καὶ τἀνάπαλιν, τὸ ἔξω ὅπου πρότερον ἦτο ἡ ἐξ, ὥστε πολλαὶ λέξεις διφοροῦνται, ἤτοι λέγονται μετὰ τοῦ ξε- καὶ ξω· πρβλ. ξεμακρένω καὶ ξωμακρένω (Δουκ.), ξωμένω καὶ ξεμένω, ξώλαμπρα ξώπασκα καὶ ξέλαμπρα ξέπασκα, ξώπλαγα καὶ ξέπλαγα ξώπετσα καὶ ξέπετσα, ξωπαρμένη καὶ ξεπαρμένη, ξώπορτα κα

ξέπορτα, ξώπροικα καὶ ξέπροικα, ξώστεγον καὶ ξέστεγον (Ἀτ. Β′ 130), ξεφεύγω καὶ ξωφεύγω, ξώφωτα καὶ ξέφωτα, ξώψυχα καὶ ξέψυχα (1) κ. τ. λ. Εἰς τὴν ἀναμὶξ τούτων χρῆσιν συνετέλεσε πλὴν τῆς κοινῆς σημασίας τοῦ ἔξω καὶ ἐξ καὶ τόδε ὅτι πρὸ τῶν ἁδροτέρων φωνηέντων ἀπεβάλλετο ὁμοίως τό τε ω καὶ τὸ ε τοῦ ἔξω καὶ ξε, ὥστε ὑπολείπεται ἐξ ἀμφοτέρων μόνον τὸ ξ. πρβλ. ξάμπελα, ξάλωνα παρὰ τῷ ξωχώραφα ξώπλαγα (καὶ παρετυμολογικῶς ξέπλαγα). Ὅπως δὲ ὑπεισῆλθε τὸ ξε- ἀντὶ τοῦ ξω-, οὕτω πολλάκις καὶ ἀντὶ ξα- ξο- κ. λ. π. πρβλ. ξεραχνιάζω ξεστεριὰ ἀντὶ ξ-αστεριά, ξεγκαθίζω, ξεθρακίζω, ξεφεντεύω, ξεσμαρίζω, ξερτώνω κ. τ. λ. πρβλ. καὶ ἀποκκούμπι, παρατῶ, κατασκύνη κ. λ. π. ἐν ΜΝΕ Τομ. Β′ σ. 311.

Καὶ ταῦτα μὲν ἔστωσαν ἀρκοῦντα περὶ τῶν μορφῶν τῆς προθέσεως ταύτης, ὡς πρὸς τὴν σημασίαν δ᾽ αὐτῆς τὰ πράγματα φαίνονται πολὺ ποικιλώτερα καὶ δυσκολώτερα. Ἀρκεῖ νὰ παραβάλῃ τις 1) σύνθετα, οἷον ξεμανδρίζω=ἐξάγω ἐκ τῆς μάνδρας, ξεφαραγγώνω=ἐξέρχομαι ἐκ τῆς φάραγγος κ.τ.λ. 2) σύνθετα δηλοῦντα τὸ ἐναντίον τούτων, οἷον ξεκαμπίζω= ἐξέρχομαι εἰς τὸν κάμπον, ξεπελαγιάζω, ξερραχιάζω = ἐξέρχομαι εἰς τὸ πέλαγος, εἰς τὰς ῥάχεις κ. λ. π. 3) σύνθετα, οἷον ξαραχνιάζω, ξαρμυρίζω, ξεντερίζω, ξεψαχνίζω κ. τ. τ.=ἐξάγω, ἀφαιρῶ τὰς ἀράχνας, τὴν ἁλμύραν, τὰ ἔντερα, τὰ ψαχνὰ 4) σύνθετα, οἷον ξαστερώνει = ἐμφανίζονται τὰ ἄστρα, γίνεται αἰθρία, ξεκαλωσυνεύει = γίνεται καλωσύνη, ξεφεγγαρώνει=ἀνατέλλει ἡ Σελήνη, ξεμυτώνω=λεπτύνω τι εἰς τὸ ἄκρον, κάμνω τι μυτερόν 5) σύνθετα οἷον ξεσμιλώνω διὰ τῆς σμίλης ἐξαθρῶ, φθείρω τι, ξεπασσουλίζω=διὰ πασσάλων ἀποκινῶ τι, ξεσκουντίζω=μὲ τὲς σκουντιὲς ἐκδιώκω τινὰ κ. τ. λ. 6) ξαποστένω, ξεδιαντρέπομαι, ξετρελλαίνω, ξαπολυοῦμαι κ. τ. λ. ἐν οἷς ὑπάρχει ἡ ἔννοια τοῦ λίαν. 7) ἄλλα, οἷον ξεβόσκι, ξεβγατίζω, ξεδίδω κ. λ. π. ἐν οἷς ἡ ἔννοια τοῦ ἔξω φαίνεται σαφής. 8) ἄλλα ἐν οἷς δηλοῦται τρόπον τινὰ ὑποκορισμός, ἐλάττωσίς τις, οἷον ξεπλύνω, ξεπετῶ, ξεσκαλίζω, ξεκλέφτομαι, ξεφωτίζει κ. λ. π. 9) ἄλλα ἐν οἷς διὰ τῆς προθέσεως ταύτης ἀναιρεῖται ἡ ἔννοια

(1) καὶ τὸ ξωλέστατος (Ἤπειρ.), ἐκ τοῦ ἐξώλης ἤκουσα ἄλλοτε παρὰ γυναικὸς Αἰγινίτιδος ξελέστατος.

τοῦ θετικοῦ. ξεγράφω, ξεβάφω, ξεπλέκω κ. λ. π. 10) ἄλλα ἐν οἷς ἡ ἐξ-ξε- φαίνεται δηλοῦσα τὸ πέρας. ξεθερίζω, ξεσκολίζω=τελειώνω τὸ θέρος. τὸ σχολεῖον. ξεπεινῶ. ξεδιψῶ=παύομαι πεινᾶν. διψᾶν. ξυφαίνω, ξαλέθω, ξετεκνίζω κ. τ. λ. 11) ἄλλα ἐν οἷς δηλοῦται τὸ διέρχεσθαι χρόνον τινά. οἷον ξεχειμωνιάζω. ξενυχτῶ, καὶ ξενύχτι, ξεχρονίζω κ. λ. π. Ἀπορεῖται τώρα πῶς ἐγένετο δυνατὸν νὰ δηλωθῶσι διὰ τῆς μιᾶς ταύτης προθέσεως τοσαῦται καὶ μάλιστα τοσοῦτον διάφοροι καὶ ἐναντίαι ἀλλήλαις σημασίαι. Πρὸς τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἀπαντῶντες λέγομεν ὅτι κατ' ἀλήθειαν ἡμεῖς οὔτε ἐπλάσαμεν τὰ σύνθετα ταῦτα ἐκ μιᾶς ἁπλῆς τὴν σημασίαν προθέσεως οὔτε ἐκληρονομήσαμεν ὅπως. οὐδ' οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες. τὴν πρόθεσιν ταύτην μονοσήμαντον. ἐπὶ μιᾶς μόνης ὡρισμένης σημασίας λεγομένην. ἀλλὰ παρελάβομεν παρὰ τῶν παλαιοτέρων γενεῶν. ὅπως καὶ οἱ ἀρχαῖοι παρ' ἄλλων παλαιοτέρων. πολλὰ τοιαῦτα ἐμπρόθετα καὶ σύνθετα μετ' αὐτῆς στοιχεῖα. Ἐν τούτοις δὲ συνέβη ὅπερ καὶ πολλαῖς καταλήξεσι· καθ' ὃν δηλονότι τρόπον κατάληξίς τις λαμβάνει σημασίαν τινὰ νεωτέραν. οὐχ ὑπάρχουσαν ἐν αὐτῇ πρότερον. ἀπὸ τοῦ θέματος τῶν λέξεων εἰς ἃς προσετέθη, οὕτω καὶ τὰ προθήματα. αἱ προθέσεις. οὐχὶ σπανίως λαμβάνουσι τοιαύτην ἢ τοιαύτην σημασίαν ἢ ἀπόχρωσιν σημασίας ἀπὸ τῶν λέξεων μεθ' ὧν παλαιότερον συνετέθησαν. Οὕτω λ. χ. ἡ παραγωγικὴ κατάληξις -ίω προστεθεῖσα μὲν εἰς θέματα ῥημάτων λήγοντα εἰς τοιοῦτο ἢ τοιοῦτο σύμφωνον ἢ ἡμίφωνον ἔλαβε διαφόρους τύπους· πρβλ. ταράσσω (ταραχὴ), πλάσσω (πλάθανον), κηρύσσω (κῆρυξ) ἐλπίζω (ἐλπίς). ἁρπάζω (ἅρπαξ), στέλλω (στελ—) κ. λ. π. Προστεθεῖσα δὲ εἰς θέματα περατούμενα εἰς -αν ἐγένετο -αινω, τεκταίνω, ἀφραίνω. σημαίνω κ. λ. π. Ἐπειδὴ δὲ πολλὰ ῥήματα εἰς -αίνω λήγοντα ἐδήλουν κακίαν, πάθος κ. τ. τ., διὰ τοῦτο ἡ κατάληξις αὕτη ὁρμηθεῖσα ἀπ' αὐτῶν. οἷον ἀφραίνω, βασκαίνω, κυμαίνω. λυμαίνομαι πημαίνω, φλεγμαίνω κ. τ. τ. προσέλαβε κατὰ μικρὸν τοιαύτην τινὰ ἀπόχρωσιν σημασίας. ὥστε πολλὰ ῥήματα δηλωτικὰ τοιούτου τινὸς κακοῦ ἐσχηματίσθησαν διὰ ταύτης. καίτοι τὸ θέμα αὐτῶν δὲν ἔληγε εἰς -αν· πρβλ. ἀγριαίνω, ἀκολασταίνω, ἀμαθαίνω, ἀνοηταίνω, ἀσελγαίνω, δυσκολαίνω, δυσχεραίνω, δυσμεναίνω. ὀργαίνω, χαλεπαίνω κ.τ.λ.

Ὁμοίως ἡ κατάληξις *ι̯α* προσετίθετο καὶ εἰς ἄλλα ποικίλα θέματα. οἷον *Κρητ-ι̯α Κρῆσσα, *Φοινικ-ι̯α Φοίνισσα, *προφρατ-ι̯α πρόφρασσα, *σωτερι̯α σώτειρα, *μακαρι̯α-μάκαιρα κ. τ. τ. καὶ εἰς τὰ λήγοντα εἰς -αν, *οἷον μελάνι̯α, μέλανα, τάλαινα, γείταινα, τέκταινα, Λάκαινα, λέαινα, θεράπαινα, κ. τ. τ. Ἐκ τούτων δὲ ἀφῃρέθη νέα κατάληξις —αινα δηλοῦσα τὸ θηλυκὸν πολλῶν προσηγορικῶν, θέαινα, κάπραινα, λύκαινα κτλ., καὶ τέλος τὸ τῆς συζύγου· πρβλ. Κώσταινα, Παύλαινα, Νικόλαινα, κ. λ. π. ἐν ταύτῃ δὲ γινώσκεται ὡς γνωστὸν σήμερον μάλιστα πάντων· πρβλ. ἔτι καὶ τὴν ἐναρκτικῆς ἐννοίας κατάληξιν — *sco*, ἥτις προσέλαβε τὴν σημασίαν ταύτην ἐκ τούτου ὅτι προσετέθη πρότερον εἰς ῥήματά τινα ἔχοντα τοιαύτην σημασίαν, οἷον cresco, quiescere, suescere κ. τ. τ. καθ᾿ ἃ καὶ pubescere, adolescere, senescere κ. τ. τ. Ὅμοιόν τι ἄρα συνέβη καὶ εἰς τὴν πρόθεσιν ἐξ-ξε-, τ. ἔ. ἐκ ῥημάτων δηλούντων πρᾶξιν ἐπιπολῆς, λάθρα, μετὰ προφυλάξεως γινομένην, οἷον κλέπτω, σκαλίζω, κουνῶ κ. τ. τ. συντεθέντων μετὰ τῆς προθέσεως ταύτης ἀνεπτύχθη νέα αὐτῆς σημασία, ἡ τοῦ ἐπιπολῆς, τοῦ ὑποκορισμοῦ, τοῦ ἐλαφροῦ· πρβλ. ξεσκαλίζω, ἐκκλέπτω-ξεκλέφτομαι, ξεπετῶ, ξεκουνῶ κ. λ. π. (1) Ἐξ ἄλλων δὲ φράσεων οἷον «ἐξάγειν τὰ ἔντερα, τοὺς κόκκους, τοὺς θάμνους» κ. τ. λ. προῆλθε πάλαι ἐπὶ τὸ μονολεκτικώτερον τάξις ὅλη ῥημάτων δηλοῦσα τὸ ἀφαιρεῖν, τὸ λαμβάνειν τὸ διὰ τοῦ δευτέρου συνθετικοῦ σημαινόμενον, οἷον ἐξεντερίζειν, ἐκκοκίζειν, ἐκθαμνίζειν. Καὶ πάλιν ἐκ ῥημάτων, ἐν οἷς διὰ τὴν σύνθεσιν μετὰ τῆς προθέσεως ταύτης, δηλούσης, ὡς εἰκός, τὸ ἔξω, τὸ ἐκτὸς ἡ ἔννοια ἐφαίνετο ὡσεὶ μετεβάλλετο εἰς τὸ ἐναντίον, πρβλ. δύομαι ἐκδύομαι, κολάπτω ἐκκολάπτω, γράφω ἐκγράφω, βαίνω ἐκβαίνω κ. τ. τ., προέκυψεν ἄλλη τάξις συνθέτων ῥημάτων σημαινόντων ἀναίρεσιν τῆς

(1) Μικρά τις διαφορὰ μεταξὺ τοῦ συμβάντος εἰς τὴν πρόθεσιν ἐξ-ξε καὶ τοῦ εἰς τὰς περὶ ὧν ὁ λόγος καταλήξεις εἶναι, ὅτι κατὰ τὰ εἰρημένα ἑκάστη κατάληξις προσέλαβε συνήθως μίαν νεωτέραν σημασίαν, τοὐναντίον δὲ ἡ μία πρόθεσις αὕτη ἔλαβε πολλάς. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει μέγα τι, ἐπειδὴ τὸ ἑκάστοτε πρότυπον δὲν ἦτο τοσοῦτον ἡ πρόθεσις, ὅσον ἡ μετὰ τοιαύτης ἢ τοιαύτης σημασίας τάξις τῶν συνθέτων μετ᾿ αὐτῆς λέξεων.

ὑπὸ τοῦ ἁπλοῦ ῥήματος δηλουμένης ἐννοίας, τὸ ἐναντίον αὐτῆς κ. λ. π., καὶ οὕτω καθεξῆς περὶ πασῶν τῶν τάξεων τούτων. Κατὰ ταῦτα ἄρα τὰ κληρονομούμενα ἑκάστῃ γενεᾷ παρὰ τῆς παλαιοτέρας πολυσήμαντα σύνθετα ῥήματα καὶ ὀνόματα ὡς κατὰ πρότυπα ἐπλάττοντο διαρκῶς νέα σύνθετα μετὰ ποικίλων ὁμοίως σημασιῶν· διὰ τοῦτο ἵνα νοήσωμεν ἀκριβῶς τὴν σημερινὴν δύναμιν καὶ χρῆσιν αὐτῶν, ἀνάγκη πρῶτον μὲν νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει ἀρχαῖα σύνθετα μετὰ τοιαύτης ἢ τοιαύτης σημασίας χρηματίσαντα ὡς πρότυπα εἰς δημιουργίαν τῶν νεωτέρων, ἔπειτα ἀποχωρίσαντες τὰ παλαιόθεν κληρονομηθέντα σύνθετα, ἐν οἷς φαίνεται διὰ λόγον τινὰ ἐπισκοτηθεῖσα καὶ δὴ οὐκ αἰσθητὴ σήμερον ἡμῖν ἡ σημασία αὐτῆς, νὰ καταλέξωμεν τὰ μετὰ τῆς προθέσεως ταύτης νεώτερα σύνθετα καὶ χωρίσωμεν αὐτὰ κατὰ λόγον τῆς σημασίας αὐτῶν εἰς διαφόρους κατηγορίας.

Τοιουτοτρόπως θὰ μάθωμεν ὅτι ὁμάδες τινὲς συνθέτων μετὰ τῆς ἐκ λέξεων ἔχουσαι ὡρισμένην ἑκάστη σημασίαν, σχηματισθεῖσαι δὲ πάλαι καὶ σῳζόμεναι ἐπὶ πολὺ ἢ καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἐν τῇ συνήθει γλώσσῃ ἐχρησίμευον κατὰ τοὺς διαφόρους αἰῶνας ὡς πρότυπα πρὸς δημιουργίαν τῶν παρ' ἡμῖν σήμερον εὐχρηστούντων νεωτέρων συνθέτων τούτων. Τὰς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ εὐχρήστους ταύτας ὁμάδας ἢ τάξεις συνήγαγε καὶ ἐξέθηκεν ὁ ἑταῖρος κ. Γ. Γαρδίκας ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. ΚΔ' σ. 121 καὶ ἑξῆς εἰπὼν ὅτι ἡ πρόθεσις ἐκ ἐν συνθέσει σημαίνει Α') τὴν κίνησιν, τὸ δὲ β' συνθετικὸν τὴν ἀφετηρίαν ἐξ ἧς ἡ κίνησις· τὴν ἀφετηρίαν δὲ νοητέον τοπικῶς, χρονικῶς ἢ καὶ τροπικῶς ἤτοι ἀρχὴν καταστάσεως, οἷον ἐξαβυδίζω, ἐξάδελφοι, ἐκτοπίζω, ἐκστομίζω, ἐξεσχαρίζω, ἐκπηνίζω, ἐξέτι κ. λ. π.

Β') Τὸ τέλος, καὶ εἰδικώτερον, τὸ μὲν α' συνθετικὸν τὴν ἀρχήν, ἐξ ἧς ἄρχεται ἡ μεταβολή, τὸ δὲ β' τὸ τέρμα εἰς ὃ καταντᾷ· καὶ ἡ μὲν ἀφετηρία (=ἀρχὴ κινήσεως, καταστάσεως) παρασιωπᾶται ὡς εὐκόλως ἐξυπακουσμένη, ἅτε οὖσα αὐτὸ τὸ ἀντίθετον τοῦ β'. συνθετικοῦ, δηλοῦται δὲ μόνον τὸ τέρμα τῆς κινήσεως εἰς ὃ καταντᾷ: ἐξελεύθερος (ὁ ἐκ μὴ ἐλευθέρων ἐλεύθερος), ἐξακανθοῦμαι, ἐξυδατοῦμαι, ἐκπνευματοῦμαι, ἐκχυλοῦμαι κ. τ. λ.

Γ') Τὸ ἐξαιρεῖν. τὸ δὲ δεύτερον συνθετικὸν τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐξαιρέσεως. ἐξαφρίζω, ἐξεντερίζω, ἐκπυρηνίζω κ. τ. λ.

Δ') Τὸ ἐξαιρεῖν, τὸ δὲ β'. συνθετικὸν τὸ τέρμα εἰς ὃ καταλήγει· ἐξαργυρίζω, ἐξαττικίζω=μεταβάλλω εἰς τὸ Ἀττικὸν. ποιῶ τι Ἀττικόν· οὕτω τὸ ἐκ=ποιεῖν, ἐξαφανίζω, ἐξευγενίζω.

Ε') τὸ ἐκβάλλειν, τὸ δὲ β'. συνθετικὸν τὸ πῶς. ἐξιπόω= πιέζων ἐκβάλλω τι, ἐκνιτρόω, ἐκπολιορκῶ, ἐκθορυβῶ. ἐκλούω, ἐξαγκωνίζω, ἐκσυρίττω κλπ.

Ϛ') ἔξω. ἀπουσίαν, στέρησιν, ἐξόφθαλμος. ἐξωμίας, ἔξωμος χιτών, ἐξέχω, ἔκνομος, ἐξάνθρωπος καὶ ἀπάνθρωπος, ἔκφυλος, ἔξωρος κλπ.

Ζ')=λίαν σφόδρα, ἔκλαμπρος, ἐκθηλύνω κλπ.

Περὶ δὲ τῆς χρήσεως αὐτῆς ἐν τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ ἐδίδαξεν ἐν σελ. 170-3, ὅτι δηλοῖ α') τὸ ἔξω. ξεβλαστώνω, ξεστομίζω κλπ.

β') ἀφαίρεσιν καὶ ἀποβολήν. ἢ καταντᾷ τὸ σύνθετον εἰς σημασίαν ἐναντίαν πρὸς τὴν τοῦ ἁπλοῦ. ξαφρίζω, ξαραχνιάζω.

γ') ἐπίτασιν. ξεγδέρνω.

δ') τὸ πάλαι διὰ τῆς ἐκ καὶ τῆς ἀνὰ δηλούμενον. ξεδιπλώνω, ξεκουβαριάζω, κλπ.

ε') τὸ πρόσω ἢ τὸ ἄνω. ξεφτυλλίζω, ξεμυτίζω.

στ') τὸ πάλαι διὰ τῆς διὰ καὶ δι + εκ δηλούμενον. ξεχειμωνιάζω, ξεκαλοκαιριάζω κλπ.

Ἐγὼ θὰ βαδίσω ἐν τῇ ἐξετάσει τῶν τῆς νέας Ἑλληνικῆς διάφορον ὁδόν, ἤτοι δὲν θὰ θελήσω νὰ ἐξετάσω καὶ ἐκθέσω μόνον τίνες εἶναι σήμερον αἱ χρήσεις τῆς προθέσεως ταύτης ἐν συνθέσει, ἀλλὰ μᾶλλον πόθεν προῆλθον, ἤτοι πῶς ἐκ τῶν παλαιῶν χρήσεων ἀνεπτύχθησαν αἱ νῦν. Κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἐξέτασιν ταύτην θὰ ἴδωμεν ὅτι τάξεις τινὲς τούτων, αἱ συχνότεραι τὸ πάλαι, διεσώθησαν διὰ πάντων τῶν αἰώνων ζῶσαι καὶ αἰσθηταὶ ἡμῖν καὶ δὴ γόνιμοι, ἤτοι χρήσιμοι εἰς δημιουργίαν νεωτέρων τοιούτων συνθέτων, ἄλλαι δὲ πάλιν ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς παρεκδοχὴν καὶ δὴ εἰς σχηματισμὸν νέων ὁμάδων μετὰ διαφόρου σημασίας, καὶ ἄλλαι τέλος ἀπώλοντο, σῴζονται δὲ μόνον δίκην ὀρυκτῶν ἐν λειψάνοις τισὶν ἄνευ ἰδίας ζωῆς καὶ ἐπιδόσεως. Τοιουτοτρόπως οὐχὶ μόνον ἡ ἀδιάκοπος, ὁμοία πάντοτε ἱστορικὴ ἀνέλιξις τῆς γλώσσης καὶ ὡς πρὸς σημεῖον τοῦτο καθίσταται τὸ

πᾶσι καταφανής. ἀλλὰ καὶ ἡ λεξικογραφικὴ ἐργασία ἀποβαίνει πολὺ εὐκολωτέρα, καθ' ὅσον ὁ ἐξετάζων σύνθετόν τι τοιοῦτον γινώσκει ὅτι καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα ὑπάρχουσι καὶ τάξιν ἰδίαν ἀποτελοῦσι καὶ δὴ πῶς πρέπει νὰ ἑρμηνεύωνται.

Ἀλλὰ πρὶν εἰσέλθωμεν εἰς τὴν λεπτομερῆ τῶν φαινομένων ἐξέτασιν ἀνάγκη νὰ προταχθῶσι τάδε: Α'.) ὅτι σήμερον καθ' ὃν τρόπον τὰ πλεῖστα ἁπλᾶ οὕτω καὶ τὰ πλεῖστα μετὰ τῆς ἐκ, ἐξ ξε· σύνθετα ῥήματα δύνανται νὰ λαμβάνωνται ἀδιαφόρως μεταβατικῶς ἢ ἀμεταβάτως (πρβλ. Ἐπετηρίδος Πανεπιστημίου ἔτ. 1907-8 σ. 89 κἑξ.). Τοῦτο εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἔχῃ ὁ ἑρμηνευτὴς τῶν τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης ἀείποτε κατὰ τὴν ἐξέτασιν πρὸ ὀφθαλμῶν, διότι τοῦτο καὶ ἡ γνῶσις τῆς μεταβολῆς τῶν ἐνεστωτικῶν θεμάτων καὶ τέλος ἡ πάντοτε συμβαίνουσα φυσικῶς, ὡς εἰπεῖν, μεταβολὴ τῆς σημασίας τῶν λέξεων δύνανται πολλάκις νὰ βοηθῶσιν ἡμῖν νὰ ἀνάγωμεν τὰς νέας λέξεις εἰς τὸν ἀρχαῖον καὶ γνωστὸν τύπον καὶ νοῶμεν αὐτὰς ὀρθῶς. Οὕτω λ. χ. λέγεται σήμερον ξεκινῶ μεταβατικῶς καὶ συνηθέστερον ἀμεταβάτως, τοῦτο φαίνεται ἡμῖν ταὐτόσημον σχεδὸν τῷ ἁπλῷ κινῶ. Καὶ ὅμως τὸ παλαιὸν ἐκκινῶ ἐδήλου ἐξεγείρω, ἐρεθίζω· ἐκ τούτου ἄρα προέκυψεν ἡ ἀμαυροτέρα σημασία τοῦ ἐγείρειν, ἐγείρεσθαι, ἐξορμᾶν - ᾶσθαι, κινεῖν ἀπό τινος σημείου. Ὁμοίως ἔχει τὸ ἐκπίπτω = πίπτω ἐκ τῆς κοινωνικῆς μου θέσεως, ἀπόλλυμι τὴν περιουσίαν, τὴν ἀρχήν, τὸ ἀξίωμα κ.λ.π., ἔπειτα δὲ καὶ μεταβατικῶς = καταβιβάζω, ἐλαττῶ τὴν τιμὴν πράγματος κλπ. Κατὰ ταῦτα δῆλον ὅτι αἱ τάξεις Β' καὶ Δ' τῶν ἀρχαίων συνθέτων, αἱ ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Γαρδίκα ὁρισθεῖσαι, δὲν δύνανται νὰ διακρίνωνται πάντοτε ἐν τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ. Ἀκριβῶς δὲ διὰ τὴν σύμπτωσιν ταύτην μεταβατικῆς καὶ ἀμεταβάτου χρήσεως δὲν δύναται νὰ ἔχῃ μεγάλην ἐφαρμογὴν καὶ σημασίαν σήμερον τὸ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ παρατηρούμενον, καθ' ὃ πολλὰ ῥήματα, ἀμετάβατα ὄντα ὅτε ἐλέγοντο ἁπλᾶ, μετεβάλλοντο εἰς μεταβατικὰ ὅτε συνετίθεντο μετὰ προθέσεως· πρβλ. ἔρχομαι καὶ ὑπέρχομαί τινα, εἰσπλέω τὸν κόλπον, περιίσταμαι τὸν λόφον κ.λ.π. (πρβλ. Kühner Gerth Α': 300), ἀφοῦ σήμερον τὰ πλεῖστα ῥήματα καὶ ἁπλᾶ καὶ σύνθετα διφοροῦνται· πρβλ. τρέχω ἀμεβτ. ἀλλὰ καὶ μή με τρέχῃς μεταστ., καὶ ξετρέχω μεταβ., οἷον ξετρέχει τὰ γράμματα, τὴν δουλειάν

του. Τοῦτο δύναται νὰ ἔχῃ προέλθει καὶ ἐκ τοῦ ἀρχαίου ἐκτρέχω= τρέχω εἰς τὰ πρόσω, ἐξέρχομαι τρέχων, διότι φύσει ἐκ τοῦ ἐξέρχεσθαι τρέχοντα ἠδύνατο νὰ προκύψῃ ἡ ἔννοια τοῦ τρέχειν κατόπιν τινός, διώκειν τι, θηρεύειν, ζητεῖν, ἐπιμελεῖσθαί τινος κλπ.).

Β') ὅτι καθ' ἃ πρὸ πολλοῦ ἐδιδάχθη, πολλὰ ἀρχαῖα ῥήματα ἐκληρονομήθησαν ἡμῖν μεταβεβλημένα κατὰ τὸ θέμα, πρβλ. χαιρετῶ, ψηφῶ ἀντὶ χαιρετίζω, ψηφίζω, καὶ τἀνάπαλιν ζωγραφίζω, σπάζω ἀντὶ ζωγραφῶ, σπῶ. Καὶ ταῦτα ἄρα ἀνάγκη νὰ ἔχῃ πάντοτε ὑπ' ὄψιν ὁ ἐρευνητής, ἵνα μὴ ἀποδίδῃ μεγάλην σημασίαν εἰς τὸν εἰς - ζω ἢ εἰς-ῶ τύπον αὐτῶν, ἀνάγῃ δὲ ἐλευθέρως πολλὰ μεταβεβλημένα ῥήματα εἰς τὸν ἀρχαῖον αὐτῶν τύπον καὶ ἑρμηνεύῃ αὐτὰ προσηκόντως. (πρβλ. ξεφωνίζω ἀντὶ ἐκφωνῶ). Πρόσθες τούτοις ὅτι καθ' ὃν τρόπον τὸ πάλαι τὰ μετὰ τῆς ἐκ σύνθετα, οὕτω καὶ νῦν τὰ μετὰ τῆς ξε - περατοῦνται εἰς διαφόρους καταλήξεις, οὐχὶ δὲ εἰς μίαν μόνον· πρβλ. ξεντερίζω, ξεκοιλιάζω, ξεκουβαριάζω, ξεμασταρώνω, ξεφορτώνω κ.λ.π. Καὶ ὡς πρὸς τὴν κατάληξιν ἄρα θὰ εἶναι ἡμῖν ἀδιάφορον, ἂν ταῦτα λήγωσιν εἰς -ιζω, -ιάζω, -ώνω, -εύω κ.τ.λ. Ἡ ποικιλία αὕτη ἐκληρονομήθη ἡμῖν ἐπ' ἴσης ἀρχαιόθεν.

Γ') ὅτι πολλάκις δὲν εἶναι εὔκολον νὰ ὁρισθῇ, ἂν ῥῆμά τι δεδομένον εἶναι παρασύνθετον, ἤτοι παράγωγον ἐκ συνθέτου ὀνόματος, ἢ ἁπλῶς σύνθετον· πρβλ. ξεσκούφης, ξεσκουφώνω ἀλλὰ καὶ σκουφώνω ξεσκουφώνω, ξεκούκουλλος ξεκουκουλλώνω ἀλλὰ καὶ κουκουλλώνω ξεκουκουλλώνω· ἢ τρίτον ἂν ἐσχηματίσθη ἀμέσως ἐκ τῶν συμφραζομένων, ἤτοι ἐκ προθέσεως ἢ ἐπιρρήματος καὶ τῆς μετ' αὐτοῦ συντασσομένης πτώσεως, οἷον βοτανίζω ξεβοτανίζω, ἀνεμίζω ξανεμίζω, βρωμίζω ξεβρωμίζω, γενειάζω ξεγενειάζω, καρπίζω ξεκαρπίζω, φωλεύω ξεφωλεύω, χνοτίζω ξεχνοτίζω κ.τ.τ.· ταῦτα καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα δύνανται νὰ ἑρμηνευθῶσι καὶ ὡς σύνθετα καὶ ὡς σχηματισθέντα ἐκ τῶν συμφραζομένων. (Περὶ τῆς δημιουργίας συνθέτων ἐκ τῶν συμφραζομένων πρβλ. τὰ εἰρημένα ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. ΙΓ'. 239-242). Καὶ ἡ δυσκολία αὕτη ἐπαυξάνεται ἔτι μᾶλλον ὅταν τις ἀναλογισθῇ ὅτι πολλάκις ἁπλοῦν τι ῥῆμα ἢ δὲν λέγεται πλέον σήμερον ἢ φέρεται μόνον ἐν διαλέκτοις, ἦν δ' ὅμως πρότερον εὔχρηστον, ἀγνο-

εἶται δὲ ἄν. ὅτε τὸ πρῶτον ἐλέχθη τὸ σύνθετον. ἐλέγετο ἔτι καὶ τὸ ἁπλοῦν καὶ δὴ ἂν εἶναι σύνθετον, ἢ ἂν ἐπλάσθη βραδύτερον, μετὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ παλαιοῦ. ἐκ συνθέτου ὀνόματος καὶ δὴ εἶναι παρασύνθετον ἢ ἂν ἐκ τῶν συνεκφερομένων. Ἡ σημασία δὲν εἶναι πάντοτε ἀσφαλὴς ὁδηγὸς καὶ γνώμων: γιώνω καὶ ξεγιώνω, παρθενεύω καὶ ξεπαρθενεύω, σαβουρρίζω καὶ ξεσαβουρρίζω κ.τ.τ.

Ἕνεκα τῆς τοιαύτης δημιουργίας νέων συνθέτων κατὰ διάφορα πρότυπα συμβαίνει πολλάκις τὸ νέον σύνθετον ῥῆμα νὰ ἔχῃ ὅλως διάφορον σημασίαν τοῦ παλαιοῦ τοῦ ἐκ τῶν ἀντιστοίχων στοιχείων συντεθέντος τὸ πάλαι συνθέτου καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως ὁμοίου· αἰτία τούτου ὅτι τὸ νέον δὲν εἶναι συνέχεια τοῦ παλαιοῦ, ἀλλὰ νέον σύνθετον, πλασθὲν ὅλως ἀνεξαρτήτως ἀπ᾽ ἐκείνου. Πρβλ. ἐκμανθάνω ἀρχαῖον κατὰ τὴν Ζ′ τάξινκαὶ ξεμαθαίνω νέον κατὰ τὴν δ′ συντεθὲν (ἴδε ἀνωτ. σ. 14), ἐκτυφλόω = κάμνω ἐντελῶς τυφλὸν καὶ ξετυφλώνω κ.λ.π.

Εἴπομεν ἀνωτέρω, ὅτι ἐν πολλοῖς ἀρχαιόθεν παραδοθεῖσιν ἡμῖν συνθέτοις ἡ σημασία τῆς προθέσεως κεῖται ἐπεσκοτισμένη καὶ οὐχὶ αἰσθητὴ σήμερον ἡμῖν, ὅτι δὲ τοὐναντίον ἡ δύναμις αὕτη εἶναι φανερωτέρα ἐν τοῖς νεωτέροις συνθέτοις. Διὰ ταῦτα προϋποτιθέντες γνωστὰ τὰ τοῦ κ. Γαρδίκα ἀρχαῖα θέλομεν πρῶτον ὀλίγα τινὰ παραθέσει ἀρχαῖα σύνθετα, ἐν οἷς ἡ σημασία εἶναι ἀμυδρά, πολλῷ δὲ πλείονα νεώτερα, ἐν οἷς αὕτη φαίνεται οὕτω ζῶσα καὶ αἰσθητὴ ὥστε καὶ νὰ χρησιμεύῃ εἰς δημιουργίαν νέων συνθέτων.

Οὕτω λέγομεν ἀρχαιόθεν γδέχομαι, γδικοῦμαι, γλυτώνω, γλύω, ξαγγλιῶ ξαγγλίζω καὶ ξαγγλῶ (= ἐξαντλῶ), ξαγορεύω, ξαργῶ, ξαρέσκια, ξάρτια, ξάστερα, ξαστεριά, ξαφνικό, ξεδόχι (=ὑπολήνιον), ἔξηχος (ἴδε Ἀθηνᾶς Τόμ. ΚΔ′ σ. 61), ξεδηγῶ, ξέδρα (ὁ ἀπόπατος Ἠπ.), ξελέ(γ)χω ξελέματα, ξελέστατος, ξεμολογῶ, ξεικάζω καὶ ξεπεικάζω (ἐκ τοῦ ξεικάζω + ἀπεικάζω), ξεπνέω ἐξέπνεξεν ὁ ἄνεμος = ἐκόπασεν, ξεπνεματεύω = (ἐξομολογῶ), ξεπίτηδες καὶ κατ᾽ αὐτὸ ξαπόστα, ξεπράσσω (= ἐκπράσσω, ὠφελοῦμαι Χίῳ), ξεργάζομαι (=ἐπιτηδεύομαι Αἴνῳ), ξερνῶ, ἐν Πόντῳ ξερῶ, ξεύρω, (ἐ)ξεστικὸς = ἐκπλαγής, ξεσταίνω - ομαι (= ἐξίσταμαι, ἐκθαμβοῦμαι), ξετάζω ξέταξι, ξετιμῶ, ξεφέρνω = ἐκπίπτω, ξηγῶ καὶ ξεξηγοῦμαι, ξεφεύγω,

ξιχνιάζω (Κάλυμν. καὶ Κύπρ.), ξολοθρεύω, ξορκίζω, ἐξουσία, ξουφλιάζω = ἐξοφλῶ (Θράκη), ξορίζω κ.τ.τ.

Μετὰ τοῦτο παραλαβόντες ὡς βάσιν τὰς ὑπὸ τοῦ κ. Γαρδίκα καταλεχθείσας τάξεις τῶν μετὰ τῆς προθέσεως ταύτης συνθέτων ῥημάτων ἐξετάζομεν ταύτας κατὰ σειρὰν ἐν τοῖς ἑπομένοις ἤτοι·

Α΄) ὅπως τὸ πάλαι ἐλέγετο ἐξαγγίζω = ἐξ ἀγγείου ἐξάγω τι, ἐκφαλαγγίζω = ἐξέρχομαι ἐκ τῆς φάλαγγος, ἐκστομίζω = ἐκβάλλω ἐκ τοῦ στόματος, ἐξορίζω = ἐκβάλλω ἐκ τῶν ὁρίων, ἐκχορδοῦμαι = ἐξέρχομαι ἐκ τῶν χορδῶν, ἐξανέψιοι, ἐξάδελφοι = οἱ ἐξ ἀδελφῶν, οἱ ἐξ ἀνεψιῶν ὄντες κ.λ.π., οὕτω καὶ σήμερον λέγομεν ξαγκιστρώνω = ἐκβάλλω ἐκ τοῦ ἀγκίστρου.

ξαφεντεύω = ἐκβάλλω ἀπὸ τὰ ἀφεντικά.

ξεβορκώνω = (Κύπρ.), ἐξέρχομαι ἐκ τοῦ βόρκου, βορβόρου.

ξεβουγ'άζω = ἐξάγω τὴν κριθὴν ἐκ τῆς βούας (Νισύρῳ).

ξεγενεύω (Τσουμέρκ.) = ἐξέρχομαι ἐκ τοῦ γένους, ἀποξενοῦμαι, ἐν Ἰκαρίᾳ δὲ ξεγενιάζω = ἐκβάλλω ἐκ τῆς γενεᾶς, φονεύω.

ξεγλυσπώνου (Λέσβ.) = ἐξάγω ἐκ τῆς λάσπης (εἰλυσπάομαι).

ξεγουγίζω (Κάρπ.) = ἐκβάλλω τὰς ἀκαθαρσίας ἐκ τοῦ ἀγωγοῦ.

ξεδιχτίζω = ἐξέρχομαι ἐκ τῶν δικτύων, περιπλοκῶν (Σάμῳ).

ξεδοντίζω = ἀφαιρῶ τὰ παρὰ τοὺς ὀδόντας φαγητά.

ξεδοξαρίζω = ἐκβάλλω τὰς χορδὰς τοῦ δοξαρίου, φθείρω.

ξεκακκαβώνω (Ἠπ.) = ἐξάγω ἐκ τῆς κακκάβης τὸ φαγεῖ.

ξεκαναλίζω = ἐξέρχομαι ἀπὸ τὸ κανάλι.

ξεκαρυδίζω (Κυπρ.) ἐκβάλλω τὸν βάμβακα ἀπὸ τὸ καρύδι του.

ξεκατεργώνω = ἀφαιρῶ ἀπὸ τοῦ κατέργου τοὺς ἥλους.

ξεκατουνίζω (Κυθήρ.) = ἐξέρχομαι ἐκ τῆς κατούνας καὶ μεταβαίνω εἰς ἄλλην, μεταβάλλω κατούναν, κατοικίαν.

ξεκαυκαλίζω καὶ —λιάζω = ἐκβάλλω ἀπὸ τὰ καύκαλα (τὴν χελώνην, τὸν κοχλίαν).

ξεκηπίζω (καὶ ξεκηπίσματα) = ἐκβάλλω ἐκ τοῦ κήπου τὰ γηράσαντα λαχανικά.

ξεκκλησιάζω = ἐκβάλλω ἐκ τῆς ἐκκλησίας.

ξεκλαρίζω = ἐκβάλλω ἐκ τῶν κλαρίων τὸ θήραμα.

ξεκληρώνω = ἐκβάλλω ἐκ τοῦ κλήρου, ἀποκληρῶ.

ξεκοιλεϊοῦμαι = ἐκβάλλω ἐκ τῆς κοιλεᾶς. ἐμῶ.

ξεκοιτάζω = ἐξέρχομαι ἐκ τῆς κοίτης.

ξεκοκκαλίζω = ἀφαιρῶ ἐκ τῶν κοκκάλων τὸ κρέας.

ξεκονεύω = ἐξέρχομαι ἀπὸ τὸ κονάκι. ἀλλάσσω κατοικίαν 1).

ξεκορφίζω - ομαι = ἐξέρχομαι ἐκ τοῦ κόρφου. κόλπου.

ξεκυτταρώνω (Κύθν.) = ἐκβάλλω ἀπὸ τὸ κυττάρι τὸ ἔμβρυον.

ξελαιμίζω (καὶ ξεγουλιάζω) = ἐκβάλλω ἐκ τοῦ λαιμοῦ.

ξελαγκαδιάζω = ἐξέρχομαι ἐκ τῆς λαγκάδας. ἀπὸ τὰ λαγκάδια.

ξελακκιάζω = ἐκβάλλω ἐκ τῶν λάκκων.

ξελιμανίζω = ἐξέρχομαι ἐκ τοῦ λιμένος.

ξελιμπίζω (Λακων.) = ἐξάγω τὸ ἔλαιον ἀπὸ τὸ λιμπί.

ξελινίζω (Ἀδίᾳ καὶ Βελβεντῷ) = ἐξάγω ἐκ τοῦ λίνου τὸν σπόρον διὰ κτύπων.

ξελογγιάζω καὶ ξελογγώνω = ἐκβάλλω ἐκ τοῦ λόγγου τοὺς θάμνους. καθαρίζω αὐτὸν πρὸς ἐμφύτευσιν.

ξεμανδρίζω = ἐξάρω ἐκ τῆς μάνδρας.

ξεμιτώνω = ἐξάγω τοὺς στήμονας ἀπὸ τῶν μίτων (Τσουμέρκ.).

ξεμπουκάρω = ἐκβάλλω ἢ ἐξέρχομαι ἐκ τῆς μπούκας. ἐκρέω ἐπὶ ὑδάτων. ἀνέμων.

ξενερίζω = ἐξέρχομαι. ὑπερέχω ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος 2).

ξενομίζω = ἐξάγω ἢ ἐξέρχομαι ἐκ τῆς νομῆς. ἐκ τῆς πατρίδος εἰς τὴν ἀλλοδαπήν. ἔπειτα ἐκδιώκω, πλανῶμαι.

ξεπαχνίζω = ἀφαιρῶ ἐκ τῆς πάχνης τὰ ἐναπομένοντα περιττά.

1) Τῆς λέξεως ταύτης κονάκι (Τουρκ. Konak) τὸ τελευταῖον -άκι ἐξελήφθη ὡς κατάληξις, ὁποία ἐν τοῖς ὑποκοριστικοῖς ἡμῶν εἰς -ακι, σπιτάκι, παιδάκι. τραπεζάκι, φαγάκι κλπ. καὶ δὴ ὅπως ἐλέγετο παιδάκι - παιδεύω, χαδάκι - χαδεύω κττ. ἐλέχθη καὶ κονάκι κονεύω ὡς ἀπὸ πρωτοτύπου τινός, οἷον κονί

2) Περὶ τοῦ ῥήματος τούτου ἐλέχθη ἐπ' ἐσχάτων ὅτι δὲν προέρχεται ἐκ τοῦ ξε + νερὸ - ξενερίζω, ἀλλὰ κατὰ συγκοπὴν ἐκ τοῦ *ξενονερίζω - ξενερίζω. Ἐπειδὴ δ' ὅμως λέγεται οὐ μόνον ἐπὶ ἰχθύων, ὅσοι πολλάκις ἐξανακολυμβῶσιν, ἐξαναδύονται ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ἔξω καὶ ὑπεράνω τοῦ ὕδατος, λ. χ. ἐπὶ τῶν δελφίνων, τῶν φωκῶν, τῶν κεφάλων κ.λ.π. ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ὑφάλων ὅσοι κατὰ τὰς κυμάνσεις τῶν ὑδάτων ἐπιφαίνονται, ἐξέρχονται τρόπον τινὰ ἐκ τοῦ ὕδατος. ἡ ἑρμηνεία αὐτοῦ ἐκ τοῦ ξενονερίζω εἶναι ἄτοπος. Πρόσθες ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν ἰχθύων λεγόμενον ξενονερίζω φαίνεται ἀνοίκειον. Μήπως γινώσκομεν οἱ ἄνθρωποι τίνα τὰ ἴδια ἑκάστου ἰχθύος ὕδατα, ὥστε νὰ λέγωμεν, ὅτι καὶ μετέβησαν εἰς ξένα, ἐξενονέρισαν;

ξεπορτίζω = ἐκβάλλω καὶ ἐξέρχομαι ἀπὸ τὴν πόρταν (πρβλ. ἐκθυρίζειν παρ' Εὐσταθίῳ).

ξεπουγγίζω = λαμβάνω, ἐξάγω ἀπὸ τὸ πουγγί.

ξεργώνω = ἐξάγω τινὰ ἐκ τοῦ ἔργου του, παρακωλύω νὰ ἐργάζεται.

ξερεματίζω = ἐξέρχομαι ἀπὸ τὴν ῥεματιά.

ξεσακκουλιάζω = ἐξάγω ἐκ τῆς σακκούλας, πληρώνω.

ξεσελλίζω = ἐκπίπτω ἀπὸ τὴν σέλλαν, κλίνω πρὸς τὸ ἕτερον μέρος· ξεσελλώνω δὲ ἀφαιρῶ τὴν σέλλαν, ἀποσάττω.

ξεσκαρίζω = ἐκβάλλω, ἀπομακρύνω ἀπὸ τῆς ἐσχάρας, ἐκδιώκω ἀπὸ τὸ σκαρὶ (ἐσχάρα, φωλεὰ) τὸ θήραμα.

ξεσκοπίζομαι = ἐξέρχομαι ἐκ τοῦ σκοποῦ (Κύπρ.).

ξεσπιτίζω καὶ ξεσπιτώνω = ἐκβάλλω ἐκ τῆς οἰκίας, τοῦ σπιτιοῦ.

ξεσταβλίζω (Κύπρ.) = ἐκβάλλω ἐκ τοῦ στάβλου, καθαρίζω αὐτόν.

ξεσταλίζω = ἐξάγω τὰ ποίμνια ἐκ τῆς σταλίστρας.

ξεστηθίζω = (Νίσυρ.) = λέγω ἀπὸ στήθους.

ξεστομίζω = ἐκβάλλω ἐκ τοῦ στόματος.

ξεστρατίζω = ἐξάγω, παράγω ἐκ τῆς στράτας, τῆς εὐθείας ὁδοῦ.

ξεταφιάζω = ἐξάγω ἐκ τοῦ τάφου (λ. χ. ὀστᾶ).

ξετοπίζω - ομαι = ἐκβάλλω, ἐξέρχομαι ἐκ τοῦ τόπου, ἐξορίζω.

ξετρυπώνω καὶ ξετρυπῶ = ἐκβάλλω, ἐξέρχομαι ἐκ τῆς τρύπης.

ξετσικκαλιάζω = ἀφαιρῶ ἀπὸ τὸ τσικκάλι.

ξετουλουπώνω 1) = ἐξέρχομαι ἐκ τῆς τολύπης, ἐμφανίζομαι αἴφνης. 2) ἐκβάλλω τὰς τολύπας, τὰς τρίχας.

ξεφαρίζω = ἐκφεύγω ἐκ τοῦ φάρους, ἐπὶ τῶν ἰχθύων (Λακων.).

ξεφουκαρώνω = ἐξέρχομαι ἐκ τῆς θήκης, ἀπὸ τὸ φουκάρι.

ξεφουσταλέρνω = ἐξέρχομαι, ἀπαλλάσσομαι τῆς φούστουλας, κινδύνου τινός.

ξεφουρνίζω = ἐξάγω ἀπὸ τὸν φοῦρνον.

ξεφυλίζω καὶ ξεφυλῶ = ἐκπίπτω ἐκ τῆς φυλῆς, ἐκ τοῦ γένους (Πόντ.).

ξεφυλακίζω καὶ ξεφυλακώνω = ἐκβάλλω ἀπὸ τῆς φυλακῆς, τοῦ δεσμωτηρίου, ἀπολύω.

ξεφωλεύω = λαμβάνω (ᾠὰ) ἐκ τῆς φωλεᾶς, ξεφωλιάζω δὲ = λαμβάνω τὸν φῶλον καὶ δὴ φθείρω τὴν φωλεάν.

ξεχειλίζω = ἐξέρχομαι ὑπὲρ τὰ χείλη τοῦ ποτηρίου.

ξεχνοτίζω (Χίῳ) = ἐξέρχομαι, ἀπομακρύνομαι ἀπὸ τῶν χνότων τινός, ἀπομακρύνομαι, φεύγω.

ξεχονδρίζομαι = ἐξέρχομαι ἐκ τῶν χονδρῶν, χυδαίων τρόπων, ἀποβάλλω αὐτούς, ἐξευγενίζομαι, μορφώνομαι.

ξεχρεώνω = ἐξέρχομαι, ἀπαλλάσσομαι τοῦ χρέους.

ξεχωριατεύω = ἐξέρχομαι ἐκ τῆς τῶν χωριατῶν φύσεως, ἀποβάλλω αὐτήν, ἐξευγενίζομαι.

ξεχωσιάζω = λαμβάνω ἐξάγω ἀπὸ τὴν χωσιάν, κρύπτην.

ξορμίζω (Κρήτῃ) = ἐκβάλλω, ἐκδιώκω ἀπὸ τοῦ ὅρμου, καὶ καθολικώτερον ἐνοχλῶ.

Β'.) Ἡ δὲ δευτέρα τάξις καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ δὲν ἦτο πολὺ πλουσία καὶ σήμερον παρ' ἡμῖν λίαν σπανία ἀκριβῶς τούτου ἕνεκα ἀπέβη. Καθ' ὃν δηλ. τρόπον ἐλέγετο τότε ἐξωκεανίζω = ἐξέρχομαι εἰς τὸν ὠκεανόν, ἐξακρίζω = ἀνέρχομαι εἰς τὰς ἄκρας, οὕτω καὶ σήμερον ξακρίζω = ἀνέρχομαι ἐπὶ τὰς ἄκρας τῶν δένδρων (Ἤπ.).

ξεκαμπίζω = ἐξέρχομαι εἰς τὸν κάμπον, φέρω εἰς τὸν κάμπον (ἐπὶ τῆς ὁδοῦ), ἔπειτα καθόλου φεύγω.

ξεκλωνίζομαι (Τσουμέρκ.) = ἀνέρχομαι εἰς κλώνους δένδρου δυσαναβάτους.

ξεμυτίζω (Ἤπ.) = ἀναβαίνω εἰς τὴν κορυφὴν ὄρους, εἰς τὴν μύτην.

ξεπελαγιάζω = ἐξέρχομαι εἰς τὸ πέλαγος, μεταφρ. ἀνοίγομαι εἰς δαπάνας.

ξερραχιάζω (Τσουμέρκ.) = ἐξέρχομαι εἰς τὴν ῥάχιν, ἔπειτα καὶ ἐξαιρῶ, λ.χ. τὴν ῥάχιν διὰ δαρμῶν, δέρω.

Γ'.) ὅπως τὸ πάλαι ἐλέγετο ἐξαιματίζω = ἀφαιρῶ τὸ αἷμα, ἐξαφρίζω, ἐξεντερίζω, ἐκκοκίζω, ἐκνευρίζω, ἐκχυλίζω, ἐκχυμίζω κτλ., οὕτω καὶ σήμερον λέγομεν ξανθρωπίζω = ἀφαιρῶ τὸν ἀνθρωπισμόν.

ξαιθαλίζω, ἐν Ἠπείρῳ δὲ καὶ Ἀμφίσσῃ ξαιθάλλω (ἐξ-αιθάλλω) = ἀφαιρῶ τὴν αἰθάλην, ἵνα τὸ πῦρ ἀνάπτῃ (ῥῆμα αἰθάλλω καὶ ἐξ ιθάλλω δὲν παρεδόθη ἡμῖν διὰ τῆς γραπτῆς παραδόσεως· ἀλλ' ὅτι εἶναι ἀληθῶς ἀρχαῖον, μαρτυρεῖ σαφῶς ὁ σχηματισμὸς αὐτοῦ).

ξαιθερίζω = ἐξάγω, λαμβάνω τὸν αἰθέρα, τὸ λεπτὸν τοῦ ἀλεύρου κοσκινίζων αὐτὸ διὰ τοῦ λεπτοῦ κοσκίνου.

ξαιματίζω (Κύθν.) = ἀφαιρῶ τὸ αἷμα. ξαιματώνω δὲ = αἱμάσσω, ὅπερ ἐν Καλύμνῃ ἀρχαιοτροπώτερον ξαιμάσσω λέγεται.

ξαμπελίζω (Κέρκ.) = ἐκβάλλω, ἐκριζῶ τὴν ἄμπελον. ἐν Κεφαλλ. ξαμπελώνω.

ξανεμίζω = ἐξάγω τὸν ἄνεμον, καὶ ἐξέρχεται ὁ ἄνεμος, λ. χ. «τὸ ἀσκὶ ξανεμίζει».

ξαραχνιάζω, ἐν Αἴνῳ ξαραχνίζω = ἀφαιρῶ τὰς ἀράχνας.

ξαργίζω (Κάρπ.) = ἀφαιρῶ, ἀποκόπτω τοὺς ἀργούς, τὰ ἀργὰ κλήματα τῆς ἀμπέλου.

ξαρμυρίζω = ἀφαιρῶ τὴν ἁλμύραν.

ξαρματώνω = ἀφαιρῶ τὰ ἅρματα, ἀφοπλίζω.

ξαφορίζω = ἀφαιρῶ τὸν ἀφορισμόν.

ξαφρίζω = ἀφαιρῶ τὸν ἀφρόν· λ.χ. ξάφρισε τὸ τσικκάλι, τὸ κρέας.

ξαφρογαλιάζω (Κρήτ.) = ἀφαιρῶ τὸ ἀφρόγαλα.

ξαχαλίζω = ἐκβάλλω τὰ ξάχαλα, σκύβαλα διὰ τοῦ κοσκίνου.

ξαχερίζω = ἐκβάλλω τὰ ἄχυρα, χωρίζω αὐτά, λικμίζω (Κάρπ.).

ξεαχνίζω (Ἀδριανουπ.) = ἐκβάλλω τὴν ἄχνην ἢ τὸν ἀχνόν = = ἀτμόν, στεγνώνω.

ξεβαβουλίζω (Κρήτ.) = ἐξάγω τὸ βαβοῦλι, τὸ μῆλον τοῦ βάμβακος ἐκ τῆς κάλυκος.

ξεβλασταρώνω καὶ ξεβλαστίζω = φύω βλαστάρια, βλαστούς.

ξεβολίζω (Κεφαλ.), ἐξαρθρῶ μέλος τοῦ σώματος.

ξεβοτανίζω = ἐκβάλλω τὰς βοτάνας. λέγεται καὶ ξεχορτίζω καὶ ξεχορτιάζω.

ξεβουτυρίζω καὶ ξεβουτυριάζω = ἐξάγω τὸ βούτυρον ἐκ τοῦ γάλακτος.

ξεβραχιονίζομαι (Πελοπ.) = ἐξάγω τοὺς βραχίονας ἔξω τῶν χειρίδων τοῦ ἱματίου, ἵνα ἐργάζωμαι ἀνέτως· τοῦτο ἀλλαχοῦ λέγεται ἀνασκουπώνομαι. ἐν Κρήτῃ δὲ ἀναμπουκώνομαι = αἴρω πρὸς τὰ ἄνω καὶ κομβώνω, στερεώνω ἐκεῖ διὰ κόμβου τὰς χειρῖδας τοῦ ἱματίου μου, καὶ τοῦτο κατὰ μετάθεσιν ἀντὶ ἀνα-κουμβώνομαι.

ξεβρουχιάζω (Ἰκαρ.) = ἀφαιρῶ τὸν βρόχον.

ξεβροχιάζω (Κουτάλῃ παρὰ τὴν Κ/πολιν) = ἀφαιρῶ τὰ βράγχια τῶν ἰχθύων (κατὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὸν βρόχον ἀντὶ ξεβραχιάζω).

ξεβρωμίζω = ἀφαιρῶ τὰ κακῶς ὄζοντα, ὅσα βρωμοῦν.

ξεγανώνω = ἀφαιρῶ τὸ γάνωμα τοῦ λέβητος, τῆς χύτρας, πρὸς δὲ καὶ διά τινος ἐδέσματος ἀφαιρῶ τὴν γάναν, λέγεται καὶ ξεγανιάζω.

ξεγενειάζω = ἐκβάλλω τὰ γένεια.

ξεγιώνω = ἀφαιρῶ τὸν ἰόν, ἐν Καλύμνῳ ξεζώνω ἀντὶ ξεγιώνω.

ξεγκαθίζω (Λέρῳ) = ἀφαιρῶ τὰς ἀκάνθας.

ξεγλωσσίζω = ἀφαιρῶ τὴν γλῶσσαν (Ἠπ.).

ξεγλωσσιάζω = βγάζω τὴν γλῶσσαν μου μάτην συμβουλεύων.

ξεγνοιάζω = ἀφαιρῶ, ἀποβάλλω τὴν ἔγνοιαν, τὰς φροντίδας.

ξεγοφιάζω = ἐξαρθρῶ, καταπονῶ, κυρίως ἀφαιρῶ τοὺς γόμφους.

ξεγωνίζω (Χίῳ) = ἐκβάλλω, λαμβάνω τὴν γωνίαν τοῦ ἄρτου, τὸ κύταλον.

ξεδαυλίζω (Ἀθήν.) = ἀφαιρῶ τοὺς δαυλοὺς ἐκ τῆς πυρᾶς.

ξεδιαχνίζω = ἐκβάλλω τοὺς ἀχνούς, τὰς ἀναθυμιάσεις, τὰς ἀκαθαρσίας.

ξεζαρίζω = ἀφαιρῶ τὴν ζάραν (=ὀρὸν) ἐκ τοῦ γάλακτος.

ξεζαχαρώνω = ἐκβάλλω τὴν ζάχαριν.

ξεζιμαρώνω = ἐκβάλλω τὸ ἀσμάρι = ἑσμόν, ἐπὶ μελισσῶν.

ξεζουμίζω = ἐξαιρῶ, ἐκθλίβω τὸν ζωμόν, ἐν Οἰνόῃ ξεζουμιάζω.

ξεζουρώνω = ἀφαιρῶ τὴν ζούραν, καθαρίζω.

ξεζυμαρώνω = ἀφαιρῶ τὴν ζύμην, ἐπὶ τοῦ μυλῶνος.

ξεθείζω καὶ ξεθεώνω = βγάζω τὸν θεόν τινός, καταβάλλω, καταπονῶ.

ξεθεμελιώνω = ἀφαιρῶ τὰ θεμέλια.

ξεθρακίζω (Κύθνῳ), ἐν Λάστᾳ δὲ ξεθρακιάζω) = ἀφαιρῶ τὴν σποδόν, τὴν ἀνθρακιάν, ἵνα τὸ πῦρ ἀνάπτῃ. Ἐν Κρήτῃ μεταφορ. = ἐξαιρῶ τοὺς λίθους ἐκ τοῦ ἀγροῦ καθιστῶν αὐτὸν καλλιεργήσιμον. ξεθρακώνω (Κύθνῳ) = ἀναδιφῶν ἀνακαλύπτω τι. Ἐν Τσουμέρκ. ξεθρακουνιάζω = ξαιθάλλω. (ἀνθρακωνιά).

ξεθυμαίνω = ἀποβάλλω τὸν θυμόν, ἐπὶ οἰνοπνεύματος κ.τ.τ.

ξεθυμώνω = ἀποβάλλω τὸν θυμόν, τὴν ὀργήν, ἐπὶ ἀνθρώπων. ...

ξεθωριάζω, (ἐν Δαρδανελ. δὲ ξεθωρίζω) = ἀποβάλλω τὴν θωριάν, τὴν ὄψιν, τὸ χρῶμα.

ξεκακίζει (ὁ καιρὸς)=ἀποβάλλει τὴν κακίαν, βελτιοῦται, ἐπὶ δὲ τῶν ζῴων, ἀνθρώπων ἀναλαμβανόντων λέγεται ξεκακώνει = ἀποβάλλει τὴν κακὴν κατάστασιν, ἐξέρχεται ἐξ αὐτῆς. Ἐν τῇ Δυτικῇ Κρήτῃ λέγεται ὄνομα ὁ κακουρὲς=ὁ κακός, ἀσθενὴς καὶ ἐκ τούτου ῥῆμα ξεκακουρώνω = γίνομαι πλούσιος, ἰσχυρὸς κττ.

ξεκανα(β)ουρίζω (Κύπρ.)=λαμβάνω τὰ σπέρματα τοῦ κανάβεως.

ξεκαρδίζω (ἐν Σάμῳ ξεκαρδιάζω)=ἐξάγω, ἀφαιρῶ τὴν καρδίαν, πρβλ. ξεκαρδίστηκα ἀπὸ τὰ γέλια.

ξεκαπνίζω=ἀφαιρῶ τὲς καπνιές.

ξεκαρπίζω=ἐξάγω καὶ οὕτω λαμβάνω τὸν καρπόν, ὅ,τι θεωρεῖται ὡς καρπός, κέρδος, ὄφελος.

ξεκαρφώνω=ἀφαιρῶ τὰ καρφία.

ξεκασσιδιάζω=ἀφαιρῶ τὴν κασσίδα, ἀπαλλάσσω, θεραπεύω.

ξεκαταρροϊάζομαι=ἀποβάλλω τὴν καταρροήν, παύομαι ὢν καταρροϊκός.

ξεκαταρραχιάζω (Ζαγορ. Ἠπ.)=διὰ πληγῶν ἐξαρθρῶ τὴν ῥάχιν, ἐν Κρήτῃ ξεκατινιάζω, διότι αὐτόθι ἡ ῥάχις καὶ κατῖνα (catena)=διὰ φορτίου, πληγῶν ἀφανίζω τὴν ῥάχιν τοῦ ζῴου, ἀνθρώπου κ.λ.π.

ξεκαυκαλίζω=ἐκβάλλω τὸ καύκαλον τῶν ἄρτων, ἐν Σύμῃ ξεκαυκαλώνω=ἀποκόπτω τὸ καύκαλον, τὴν κεφαλήν τινος.

ξεκεντρίζω = ἐκβάλλω τὸ κέντρι=τὸ ἐμβόλιον, ἐν Λακωνίᾳ= ἐβγῆκε τὸ κεντρὶ (=ὁ μοχλὸς) τοῦ μύλου καὶ οὕτως ἐστάθη ὁ μύλος.

ξεκεραμιδώνω=ἀφαιρῶ τὰς κεραμίδας.

ξεκεφαλίζομαι=ἀπόλλυμι τὴν κεφαλήν μου, τὸν ἀρχηγόν μου. Ἐν Σύμῃ ξεκεφαλιώνω=ἐκβάλω, φύω κεφαλήν, λ. χ. τὸ σιτάρι ἐξεκεφάλιωσε, ἐν Ἀδριανουπόλει=βγάζω τὸ κεφάλι, περαίνω ἔργον τι δύσκολον.

ξεκλαδίζω (Σύμῃ)=ἀφαιρῶ τοὺς περιττοὺς κλάδους.

ξεκλερεύω (Νισύρῳ) ἀλλαχοῦ ξεκληρίζω καὶ ξεκληρώνω (Καλύμνῃ)=ἀφαιρῶ (λ. χ. ὁ Χάρος), ἀπόλλυμι, τὴν κλῆραν, τὴν γενεάν.

ξεκοιλιάζω=ἀφαιρῶ τὴν κοιλίαν, τὰ ἔγκατα, τὰ ἐντόσθια.

ξεκοκκωνίζω (Κύπρ.) ἀφαιρῶ τὸν κόκκωνα, τὸν κόκκον, τὸν σπόρον τοῦ βάμβακος.

ξεκονιδιάζω καὶ ξεκονιδίζω, ἀφαίρῶ τὰς κόνιδας. ὁμοίως λέγεται ξεκορνιάζω, ξεψειρίζω, ξεψυλλίζω.

ξεκοπρίζω=ἀφαιρῶ τὴν κόπρον. καθαρίζω· πρβλ. καὶ ξεσκατίζω.

ξεκοντακιάζω=ἀφαιρῶ τὸ κοντάκι τοῦ ὅπλου. πρβλ. καὶ τὸ παραξεκοντακιάζει=τὸ παρακάνει. ὑπερβάλλει.

ξεκορακιάζω=ἀφαιρῶ τὸν κόρακα. πάθημα τῶν χοίρων· πρβλ. καὶ ξεκορυάζω=ἀφαιρῶ τὴν κόρυζαν.

ξεκορασεύω=ἀφαιρῶ τὴν ἰδιότητα τοῦ κορασίου· πρβλ. καὶ ξεπαρθενεύω.

ξεκορδίζω=ἀφαιρῶ τὰς κόρδας. φθείρω.

ξεκορνιαχτίζω=ἐκβάλλω τὸν κονιορτόν. πρβλ. καὶ ξεσκονίζω.

ξεκορυάζω=ἀφαιρῶ τὴν κόρυζαν. πάθημα τῶν ὀρνίθων.

ξεκορφιάζω=ἀφαιρῶ. διορθῶ τὰ τοῦ κόλπου τοῦ ἱματίου. τὸν κόρφον.

ξεκορφίζω=ἀφαιρῶ. κόπτω τὴν κορυφήν.

ξεκουδουνίζω (Κρήτῃ)=ἀφαιρῶ τοὺς κώδωνας των ποιμνίων.

ξεκουκκίζω=ἀφαιρῶ τοὺς κόκκους καὶ ξεκουκκουδίζω=ἀφαιρῶ τὰ κουκκούδια τῶν καρπῶν.

ξεκουκουλλώνω=ἀφαιρῶ τὴν κουκούλαν. ξεκουκούλλωμα=ἡ ἀφαίρεσις τοῦ καλύμματος καὶ ἡ ἐπανάστασις.

ξεκουκκωνίζω=ἐξαίρω τοὺς κόκκωνας. τοὺς κόκκους. (τοὺς πυρῆνας τῶν ἐλαιῶν). καθαρίζω.

ξεκουλλουκώνω (Αἰγίῳ)=κόπτω τὰ κουλλούκια. τοὺς ἀργοὺς τῆς ἀμπέλου κλάδους. Ἐν Κρήτῃ λέγεται μονολογῶ=συλλέγω καὶ κόπτω τοὺς μόνους. τοὺς ἄνευ σταφυλῆς κλάδους τῆς ἀμπέλου.

ξεκουρβουλώνω=ἐκβάλλω τὰ κούρβουλα.

ξεκουτρουκίζω = ἐκβάλλω τὴν κούτραν. τὸν κούτρικαν. τὸν αὐχένα.......

ξεκυπερίζω=ἐξάγω τὴν κύπερην. κύπειρον.

ξεκυταλώνω=ἀφαιρῶ τὸ κύταλον τοῦ ἄρτου.

ξεκωλιάζω (Κεφαλλ.), ξεκωλώνω = ἀφαιρῶ τὸν κῶλον. τὴν βάσιν. τὸ θεμέλιον καὶ δὴ ξεθεμελιώνω = καθιστῶ ἀδύνατον. καὶ -ομαι=γίνομαι ἀδύνατος.

ξελαδώνω=ἐκβάλλω. φέρω εἰς φῶς τὸ λάδι.

ξελαιμίζω καὶ ξελαιμιάζω καὶ ξελυγκίζω = ἐκβάλλω, εὐ-

ρώνω τὸν λαιμὸν τοῦ φορέματος.

ξελαρυγγίζομαι=ἐκβάλλω τὸν λάρυγγά μου. ὁμοίως ξελυγκίζομαι=ἐκβάλλω τὸ λύγκι μου.

ξελαρτίζω (Κύπρ.)=ἀφαιρῶ τὸ λαρδὶ (lardum) τινός.

ξελεπίζω=ἀφαιρῶ τὰ λέπια καὶ ξελεπιάζω=ξεφλουδίζω.

ξελουθρακιάζω (Κρήτη)=ἀφαιρῶ τοὺς λουθράκους (κρότωνας) ἐκ τῶν ποιμνίων.

ξελογιάζω=ἀφαιρῶ τὸ λογικόν τινος.

ξελουχᾷ=ἐκπέμπει λόγχας, φλόγας (Λέσβ.). ξελοχίζει ἐν Κρήτῃ.

ξεμαλλιάζω καὶ ξεμαλλιαρίζω=τίλλομαι.

ξεμανικίζω=ἐκβάλλω τὰς μανίκας τοῦ ἱματίου. Ἐν Κρήτῃ ξεμανικώνω=ἐξέρχομαι εἰς φῶς, εἰς τὸ μέσον, φαίνομαι, ὥσπερ αἱ ὠλέναι τοῦ ἐκβάλλοντος τὰς μανίκας, χειρῖδας.

ξεμασκαλίζω (Λακων.) ἀφαιρῶ, ἀποκόπτω πλημμελῶς τοὺς κλάδους δένδρων.

ξεμασκαρώνω=ἀφαιρῶ τὴν μάσκαν, τὸ προσωπεῖον, ἀποκαλύπτω, ἐλέγχω τινα.

ξεμασταρώνω ἀφαιρῶ, θλίβω τοὺς μαστούς, τὰ μαστάρια. Ἐν Λακωνίᾳ δὲ ξεμαστώνω=κόπτω, ἀφαιρῶ τοὺς ἀπεξηραμμένους κλάδους.

ξεμματίζω=ἀφαιρῶ τὰ ὄμματα, ἐπὶ κυάμων ἀφαιρῶ τὸ μέλαν, ὃ ὡς ὀφθαλμὸς ἐκλαβάνεται, ἐπὶ δένδρων ἀφαιρῶ, ἀποκόπτω κλαδία τινά, ὡς ὀφθαλμοὺς θεωρούμενα.

ξεμαχαιρώνω=ἕλκω, σύρω τὴν μάχαιραν. πρβλ. καὶ ξεσπαθώνω.

ξεμερ(ι)δίζω (Τήλῳ)=ἀφαιρῶ τὰ μέλη, κατασπαράττω.

ξεμεσάζω—κόπτω τὴν μέσην, τὴν ὀσφῦν, ἐξαρθρῶ.

ξεμισάζω=λαμβάνω, ἐκτελῶ τὴν μισὴν ἐργασίαν.

ξεμουνιάζω (Κεφαλλ.) ἐπὶ ζῴων μετὰ τὸν τοκετόν, καὶ ἰδίᾳ ὅταν παύηται νὰ γεννᾷ.

ξεμουσουδιάζω=ἀφαιρῶ τὰ μουσούδια, τὰ χαρακτηριστικά τινος, παραμορφῶ τὸ πρόσωπον. Ἐν Ἠπείρῳ λέγεται τοῦτο ξεμουτσουνιάζω, τὸ δὲ μέσον ξεμουτσουνιάζομαι=ἀποβάλλω τὸ πρόσωπόν μου, ταπεινοῦμαι, καταισχύνομαι.

ξεμουτρίζω καὶ ξεμουτρώνω=ἐκβάλλω εἰς φῶς τὸ μοῦτρον, τὸ πρόσωπον, ἐμφανίζομαι. πρβλ. ξεμυτίζω.

ξεμουχλιάζω=ἀφαιρῶ τὴν μούχλαν, τὸν εὐρῶτα.

ξεμπαμπακίζω=ἐκβάλλω τὸν βάμβακα ἐκ τῆς κάλυκος αὐτοῦ.

ξεμποστανιάζω=ἀφαιρῶ, καταστρέφω τὸ μποστάνι, τὰ λάχανα τοῦ κήπου.

ξεμπουμπουκώνω ἐπὶ φυτῶν=ἐκφύω μπουμπούκι.

ξεμπρατσώνω=ἐκβάλλω, φανερώνω τὰ μπράτσα (=τοὺς βραχίονας), ἔπειτα αὐξάνω τι (Χίῳ).

ξεμπραττάρω (brattare) ἀφαιρῶ τὰ μπράττη, τὰ κωλύματα τὰ προσκόμματα, φέρω εἰς πέρας ἔργον τι.

ξεμπροσταριάζω = ἀφαιρῶ τὰ παλαιὰ μπροστάρια (ἐπὶ ὑποδημάτων) καὶ ἐπιρράπτω ἄλλα.

ξεμυάζω (Χίῳ)=διώκω τὰς μυίας. ἐν Κρήτῃ ξεμυγίζω=ταράττω, σοβῶ.

ξεμυαλίζω=ἀφαιρῶ τὰ μυαλά, τρελλαίνω, καὶ ἐκ τούτου ὄνομα ξέμυαλος (Ζάκ.).

ξεμυξίζω καὶ ξεμυξάζω=ἀποσμήχω τοὺς μυκτῆρας.

ξεμυτίζω=ἐκβάλλω τὴν ῥῖνα, τὸ πρόσωπον, ἐμφανίζομαι. ἐν Ἠπ.=ἀναβαίνω εἰς τὴν κορυφὴν ὄρους.

ξενευρίζω καὶ ξενευρώνω=ἐξαιρῶ τὰ νεῦρα, τὴν δύναμιν.

ξενεφριάζω καὶ ξενεφρίζω = ἀφαιρῶ, σπάζω τὰ νεφρά τινος.

ξενοΐζω (Κοτυώρ.)=ἀφαιρῶ τὸν νοῦν τινος. ξενοϊσμένος = ἔκφρων. Ἐν Πόντῳ=ἀποβάλλω τὸ πνεῦμα, ἀποθνήσκω.

ξεντερίζω καὶ ξεντεριάζω=ἐξάγω τὰ ἔντερα.

ξενουσιάζω (Τσουμέρκ.) = ἀφαιρῶ τὸν νοῦν τινος (ξενούσης κατὰ τὸ χασονούσης).

ξενυχιάζω = ἀποκόπτω τοὺς ὄνυχας. ἐν Μεγίστῃ ξενυχώνω·

ξεξυλίζω=ἀφαιρῶ τὰ ξύλα, τὸν φλοιόν, καθ' ὅλου τὰ ἄχρηστα ἐκ τοῦ ἀγροῦ, ἵνα σπείρω αὐτόν.

ξεξυπνίζω=ἀφυπνίζω. πρβλ. καὶ (ἐ)ξυπνίζω καὶ ἐκ τούτου ξυπνῶ=ἐγείρω ἐκ τοῦ ὕπνου.

ξορνεάζω=διώκω τὰ ὄρνεα.

ξεπαννιάζω (Πελ.) = ἀφαιρῶ τὲς πάννες τῶν ἀραχνῶν. ξαραχνιάζω

ξεπανουκλιάζω=ἀπαλλάσσω τῆς πανούκλας.

ξεπαρθενεύω=ξεκορασεύω, διακορεύω.

ξεπατώνω=ἀφαιρῶ τὸν πάτον ἀγγείου ἢ ἄλλου πράγματος, ἐκριζώνω.

ξεπατουνιάζω=ἐκβάλλω τὴν πατούναν, τὸ πέλμα τῆς περικνημῖδος, ἵνα προσθέσω νέον.

ξεπεδουλλίζω=ἀφαιρῶ τὰ πεδούλλια ἐκ τῶν ὑποδημάτων.

ξεπετρίζω (Κύμη)=ἐξαιρῶ τὰς πέτρας ἐξ ἀγροῦ τινος πρὸς ἐμφύτευσιν, ξεπετρώνω δὲ ἀφαιρῶ τὰς πέτρας καὶ οὕτως ἐλευθερῶ τὰ κάτωθι.

ξεπετσίζω καὶ ξεπετσώνω=ἀφαιρῶ τὸ πετσί, τὸν φλοιὸν τοῦ δένδρου.

ξεπιρίζω=ἀφαιρῶ τὸν πίρον τοῦ πίθου.

ξεπιτυρῶ καὶ ξεπιτυρίζω=ἀφαιρῶ, ἐκβάλλω τὰ πίτυρα, καθαρίζω (ἴδε Ἐπετηρίδ. Πανεπιστ. 1913-4 σ. 14).

ξεπλατίζω=ἀφαιρῶ τὸ πλάτος τοῦ ἐνδύματος καὶ οὕτω στενεύω αὐτό, τὸ δὲ ξεπλατίζομαι (Ἠπ.)=διὰ κόπωσιν δὲν αἰσθάνομαι τὲς πλάτες μου.

ξεποδαριάζω=διὰ δρόμον, κόπωσιν κόπτω, καταβάλλω τοὺς πόδας. Ἐν Κεφαλλ. τὸ ξεποδαρίζω ἐπὶ τῶν παιδίων, ὅταν πρῶτον περιπατῶσιν.

ξεποντικίζω=ἐκβάλλω τοὺς ποντικοὺς καὶ οὕτω καθαρίζω τὴν οἰκίαν.

ξεπορτιάζω=ἀφαιρῶ τὴν πόρταν· τὸ δὲ ξεπορτίζω=ἐκβάλλω διὰ τῆς πόρτας καὶ ἐξέρχομαι διὰ τῆς πόρτας. Ἐν Χίῳ μεταφρ. ἐξῆλθεν, ἠσώτευσε, διεφθάρη.

ξεπορτίζομαι (Κύπρ.)=ἐκβάλλω πορδήν, πέρδομαι (ἀντὶ ξεπορδίζομαι)

ξεπρικίζω=ἀφαιρῶ, ἀποβάλλω τὴν πικρίαν, λ. χ. τῶν ἐλαιῶν.

ξεπροβιδίζω=ἀφαιρῶ τὸ προβίδι, τὴν προβεάν.

ξεπουλλιάζω=ἐκβάλλω τὰ πουλλιά, ἐξέρχονται τὰ πουλλιά.

ξεπουπ(ου)λίζω (Μακ.), ἀφαιρῶ τὰ πούπουλα, τὴν οὐσίαν.

ξεπυρίζω (Θήρα)=ἀφαιρῶ τὴν πυρὰν τοῦ κλιβάνου, ἐξατμίζω.

ξερραθυμάω=ἀποβάλλω τὴν ῥαθυμίαν, τρώγω κατὰ κόρον.

ξερραπίζω=ἐκβάλλω τὴν ῥάπυν, τὰ ἄχυρα, λικμίζω.

ξερραχιάζω καὶ ξερραχίζω = ἀφαιρῶ, διὰ πληγῶν τὴν ῥάχιν, τύπτω. ἐν Στενημάχῳ ξερραχώνω. ἐν Πόντῳ δὲ λέγεται ξερραχώνω ἐπὶ τοῦ ξεκαρδίζομαι ἀπὸ τὰ γέλια.

ξερριζώνω=ἐκβάλλω τὰς ῥίζας, ἐκριζῶ.

ξερρουχαλίζω-ομαι = ἐκβάλλω τὲς ρουχάλες, ἀποχρέμπτομαι.

ξερρυπίζω (Κρήτη), ξερρουπιάζω (Ἀθην.), καὶ ξερρυπαίνω (Μεγάρ.) = ἐξάγω τὸν ῥύπον.

ξεσαβουρρίζω = ἀφαιρῶ τὴν σαβούρραν, τὸ ἐν τῷ ἀσκῷ ὑπόλειμμα τοῦ ἐλαίου.

ξεσαγονιάζω=ἐξαρθρῶ τὴν σιαγόνα.

ξεσαλίζομαι (Καστορ.)=ἐκβάλλω σαλὰ ἐκ τοῦ στόματός μου, λέγω ἄνοστα.

ξεσαμαρίζω καὶ ξεσαμαρώνω=ἀποσάττω.

ξεσαρκίζω=ἀποξέω τὰς σάρκας ἀπὸ τοῦ δέρματος

ξεσβερκώνομαι (πρβλ. ξελαρυγγίζομαι)=ἐκβάλλω τὸν σβέρκον μου.

ξεσβολιάζω = ἐκβάλλω τὴν ἀσβόλην, ἵνα τὰ ξύλα μᾶλλον ἀνάπτωσιν. ἐν Κρήτῃ ξεσβολώνω = φθείρω, ἐπιφέρω ἀταξίαν, διότι ἀφαιρῶν τὴν ἀσβόλην δυνατὸν καὶ νὰ σβήσω τὸ πῦρ. τοῦτο δὲ ἀληθῶς σημαίνει τὸ ξεσβολιάζω.

ξεσβουρίζω (Κύθν.)=ἐξάγω τοὺς σβούρους τοῦ ῥάμβακος καὶ μάλιστα πρὸ τῆς ὡριμάνσεως.

ξεσγαρίζω-ομαι=ἐκβάλλω τὴν σγάραν μου κραυγάζων.

ξεσελλώνω=ἀποσάττω.

ξεσιμιδαλίζω=ἐξάγω τὸ σιμιδάλι κοσκινίζων.

ξεσκονίζω=ἀφαιρῶ τὴν κόνιν.

ξεσκατίζω=καθαρίζω τὸ παιδίον . . .

ξεσκουρδουλιάζω=θεραπεύω τὴν σκουρδούλαν.

ξεσκουριάζω=ἀφαιρῶ τὴν σκωρίαν.

ξεσκουφίζομαι καὶ ξεσκουφώνω=ἀφαιρῶ τὴν σκούφιαν.

ξεσμαρώνω=ἐκπέμπω ἀσμάρια ἐσμοὺς μελισσῶν, περδίκων.

ξεσπαθώνω, ἴδε ξεμαχαιρώνω.

ξεσπαλίζω=σύρω τὰς ὠμοπλάτας, τὲς σπάλες.

ξεσπιθίζω=σπινθηροβολῶ.

ξεσπορίζω - ιάζω = ἐκβάλλω τοὺς σπόρους, ἐκσπερματίζω, ἐπὶ σικύων καὶ ἄλλων.

ξεσπυράω καὶ ξεσπυρίζω=ἐκβάλλω τὰ σπυριὰ τοῦ ἀραβοσίτου, τῶν ὀσπρίων ἢ ἄλλου τινὸς ἀπὸ τοῦ κελύφους.

ξεσταχυάζω=ἐκφύω στάχυς.

ξεστηθιάζομαι καὶ -θώνομαι=ἀνοίγω τὸ στῆθος μου· ξεστηθώνω δὲ ἀνοίγω τὸ στῆθος ἄλλου.

ξεστραγγαλίζομαι=ἐξαρθρῶ τοὺς ἀστραγάλους, τοὺς πόδας μου.

ξεστραλικώνω=ἀφαιρῶ τοὺς τράλικας τοῦ ἀλωνιοῦ.

ξεσφαΐζω=ἀφαιρῶ τὴν σφαγὴν=τράχηλον (Κεφαλ.), καταπονῶ.

ξεσφαλαγγουνιάζω (Κεφαλ.)=ἀφαιρῶ τὰ σφαλαγγούνια, τὰς ἀράχνας.

ξετιμώνω=ἀφαιρῶ τὴν τιμήν, ἀτιμάζω, ἀλλὰ καὶ=ἐκτιμῶ.

ξετονίζω (Σάμῳ)=πιέζομαι, σφίγγομαι, ἀποβάλλω τὸν τόνον, τὴν δύναμιν.

ξετραλλίζω=ἀφαιρῶ τὴν τράλλην, ζάλην.

ξετραφιάζω (Χίῳ)=ἀφαιρῶ, ἐξαφανίζω τὰς τάφρους καλλιεργῶν αὐτάς.

ξετραχηλίζω καὶ -ομαι=ἐξάγω ἐκ τοῦ ἱματίου τὸν τράχηλον, ἵνα προσθέσω ἄλλον, ἐξάγω τὰ στήθη, γυμνοῦμαι, γυμνὸς καὶ ξετραχηλισμένος.

ξετριχιάζω=ἀφαιρῶ τὰς τρίχας, μαδῶ.

ξετροχιάζω (Λακων.)=ἐκβάλλω τὰς πέτρας τοῦ ἀλωνίου.

ξετσιππώνω-ομαι=ἀποβάλλω τὴν τσίππαν, τὴν ἐντροπήν.

ξετσωφλίζω=ἀφαιρῶ τὰ τσώφλια.

ξεφακιολίζω=ἀφαιρῶ τὸ φακιόλιον, γυμνῶ τὴν κεφαλήν.

ξεφεντεύω=ἀφαιρῶ τὴν αὐθεντίαν τινός.

ξεφλοίζω (Ἠπ.) καὶ ξεφλάω=ἀφαιρῶ τὸν φλοιόν.

ξεφλουδίζω=ἀφαιρῶ τὲς φλοῦδες.

ξεφορίζω=ἀφαιρῶ τὸ φόρεμα (Χαλκιδ.).

ξεφτερίζω (Κύπρ.)=ἀφαιρῶ τὰ πτερά.

ξεφυλλίζω=ἀφαιρῶ τὰ κακὰ φύλλα, καθαρίζω, ἔπειτα διέρχομαι τὰ φύλλα βιβλίου, φυλλομετρῶ. Ἐν Πόντῳ τοῦτο ξεφυλλῶ.

ξεφιτυλίζω=ἀπομύττω τὸν λύχνον, ἀποκόπτω τὸ ἐλλύχνιον, τὸ φιτύλι, ἐν Κρήτῃ καὶ Καρπάθῳ δηλοῖ ἔτι καὶ τὸ ἀποκτείνω (πρβλ. τὰ περὶ τοῦ ξεσβολίζω), ἐν Χίῳ ξεφιτύλισέ τα=ἴδε καλά.

ξεφυτριάζω (Λέρῳ)=ἐκβάλλω τὰ φύτρα, πρβλ. ξεβοτανίζω

ξεφωνίζω (=ἐκφωνέω)=ἐκβάλλω φωνήν.

ξεχαλικίζω καὶ ξεχαλικώνω=ἀφαιρῶ τοὺς χάλικας.

ξεχεριάζω=βγάζω τὸ χέρι.

ξεχλιάζω (Λευκάδι), ξαχλιάζω (Ἠπ.) καὶ ξαχλίζω=ἀφαιρῶ τὴν ἀθλιότητα, τὴν λύπην, διασκεδάζω (ἀπὸ τοῦ ἄθλιος-ἄχλιος), ἐν Μεγάλῃ πόλει ξεχλιαίνω=ἡσυχάζω.

ξεχναρίζω καὶ ξεχναριάζω=ἀφαιρῶ τὸ χνάρι, ἔπειτα ἴσον τῷ ξεποδαριάζω.

ξεχνουδιάζω (Κάρπ.) καὶ ξεχνουδίζω (Κύπρ.) = ἀφαιρῶ τὸ χνούδι, τὰς τρίχας τοῦ προσώπου χάριν καλλωπισμοῦ.

ξεχολιάζω = ἀποβάλλω τὸν χόλον ἢ τὴν χολήν, τὴν ὀργήν, ξεθυμώνω.

ξεχορτίζω (Κρήτῃ) καὶ ξεχορταρίζω (Σύμῃ) καὶ ξεχορταριάζω=ξεβοτανίζω.

ξεχουρδίζω ἀφαιρῶ τὰς χορδάς, φθείρω.

ξεχριστιανίζω=ἀφαιρῶ τὸν χριστιανισμόν.

ξεχρωματίζω=ἀμαυρῶ.

ξεχυστώνω (Κεφαλ.) καὶ ξεχυστωμένη (ἐκ τοῦ χύστος = κύσθος).

ξεψαρίζω=ἐξάγω τὰ ψάρια ἐκ τῶν δικτύων.

ξεψαχνίζω, ξεψαχνιάζω (Μαδύτ.)=ἀφαιρῶ τὸν ψαχνόν, ἐν δὲ Θήρᾳ, τὰ ἔντερα.

ξεψειρίζω καὶ ξεψειριάζω, ἐν δὲ Κύπρῳ ξεφτειριάζω=ἀφαιρῶ, λαμβάνω τὰς ψεῖρας, φτεῖρας.

ξεψυλλίζω καὶ ξεψυλλιάζω=λαμβάνω τοὺς ψύλλους.

ξεψυχαρώνω (Κύθν.) = ἐκβάλλω τὰ ψυχάρια, τὰς ψυχὰς τῶν μεταξοσκωλήκων.

ξεψυχῶ καὶ ξεψυχίζω=ἐκβάλλω τὴν ψυχήν.

ξεψωλίζω = περιτέμνω.

ξεψωμίζω=βγάζω τὸ ψωμί μου, πορίζομαι τὸν ἄρτον μου, ἔπειτα παρασιτῶ.

ξεψωριάζω=ἀποβάλλω τὴν ψώραν, τὴν πενίαν.

ξηλώνω=ἐκβάλλω τοὺς ἥλους, διαλύω.

(ἐ)ξωμίζω (Μακ.)=ἐκβάλλω τοὺς ὤμους τοῦ ἱματίου, ἵνα ῥάψω ἄλλους, ἔπειτα καθόλου μέρος τι αὐτοῦ, ἀνανεῶ.

Ὅτι ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ῥήματα ἠδύναντο νὰ σχηματίζωνται

ἐκ τῶν παράθεσιν συνεκφερομένων. δηλοῦται καὶ ἐξ ἄλλων ῥημάτων, ἐν οἷς προφανέστατα κεῖνται τὰ ἐκ τῆς συνεκφορᾶς συνδυασθέντα. πρβλ. καλὴν ὥραν νά'χῃ»=καληνωρίζω, «κακό χρόνο νά'χῃ» =κακοχρονίζω, πολλοὺς χρόνους νὰ ζῇ» = πολυχρονίζω. «καλὴ σπέρα» = καλησπερίζω, ὁμοίως καλημερίζω, καληνυχτίζω κ.τ.τ. Καὶ ἡ σημασία δὲ τούτων δὲν εἶναι, ὡς βλέπει ἕκαστος, ἁπλῆ τις, ὅπως οὐδὲ ἡ των παλαιῶν τοιούτων συνθέτων ἦτο ἀεὶ μία τις ἁπλῆ καὶ ἑνιαία· πρβλ. ἐξωμίζω = ἐκβάλλω τὸν βραχίονα, ἀπογυμνῶ αὐτὸν μέχρι τοῦ ὤμου, ὅθεν καὶ ἐξωμίας, καὶ ἐξιονθίζω= φύω τρίχας, ἔπειτα ἐκκορέω=ἐρημῶ.-τὴν Ἑλλάδα κ.λ.π. κ.λ.π.

Δ') τὰ ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὴν Δ' τάξιν τοῦ κ. Γαρδίκα νέα σύνθετα συμπίπτουσι καθόλου εἰπεῖν μετὰ τῶν τῆς Β', πλὴν ἀλλ' ὅμως ῥήματά τινα τῆς νεωτέρας γλώσσης δύνανται νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὴν τάξιν ταύτην, ἅτε σαφῶς δηλοῦντα διὰ τοῦ β'. συνθετικοῦ αὐτῶν τὸ τέρμα, ἤτοι τὸν τόπον, εἰς ὃν καταλήγει ἡ μεταβολή. δηλοῦται δηλονότι δι' αὐτῶν ἀκριβῶς τὸ ἐναντίον τοῦ ὑπὸ τῆς Α' τάξεως δηλουμένου· πρβλ. τὰ ἀρχαῖα:

ἐξανθρωπίζω = καθιστῶ τι (λ. χ. τὴν φιλοσοφίαν) ἀνθρώπινον, προσιτὸν τοῖς ἀνθρώποις.

ἐκθειάζω, ἐξευμενίζω, ἐκβαρβαρόω, ἐξουδετερῶ, ἐξαργυρίζω, ἐξαττικίζω, ἐξευμαρίζω, ἐκγαλακτοῦμαι, ἐκπνευματοῦμαι κ.λ.π. καὶ τὰ σημερινά:

ξεβοθρώνω (Μακεδ.) = σκάπτων σχηματίζω βόθρους, ἀνωμαλίας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους.

ξελακκίζω καὶ ξελακκώνω=ὀρύσσω λάκκους, καλλιεργῶ, ξελακκιάζω δὲ = ἐκβάλλω ἐκ τῶν λάκκων.

ξελαμίζω (Πάρῳ)=χωρίζω τὸν ἐν τῇ ἅλῳ σῖτον εἰς λάμας= (lamina)=ἐπιμήκη χωρίσματα.

ξεορνεάζω (Ἠπ.)=ποιῶ τινα ὄρνεον, εἰμὶ ὄρνεον, χάσκω ὡς ὄρνεον.

ξεπασπαρώνω (Κρήτῃ)=μεταβάλλομαι, διαλύομαι εἰς πάσπαρον.

ξεπερδικίζω=ἐκβαίνω, ἐξέρχομαι εἰς φῶς, αὐξάνομαι ὡς ἡ πέρδιξ προώρως, ὑγιαίνω ὡς ἡ πέρδιξ.

ξεσμαρίζω = ἐξέρχεται ὁ νέος ἑσμός, ἀσμάρι, ἐκ τῆς κυψέλης· τὸ δὲ ξεσμαρώνω=ἀφίνω, ἐκπέμπω τοιούτους ἑσμούς.

ξελαφιάζω (Τσουμέρκ.) = μεταβάλλω τινὰ εἰς ἔλαφον εἰς ἀνόητον, ζαλίζω τινὰ διὰ τῶν λόγων μου.

ξεσκελιδίζω = ἀνοίγω εἰς σκελίδια. λ. χ. τὰ σκόρδα.

ξεφαυλίζω (Κεφαλ.) = μεταβάλλω τι εἰς φαῦλον. παριστῶ τι ὡς φαῦλον = ἐκφαυλίζω.

ξεμυτίζω καὶ ξεμυτώνω = λεπτύνω τι. λ.χ. ξυλάριον. εἰς τὸ ἄκρον, δίδω αὐτῷ μύτην, κάμνω μυτερόν.

Ἔπειτα τὰ ἐπὶ ὡρῶν ἢ ἀτμοσφαιρικῶν μεταβολῶν.

ξαστερώνει = μεταβάλλεται ὁ καιρὸς εἰς ξαστεριάν, αἰθρίαν (ἐξαστρία = τόπος ἐκτεθειμένος εἰς τὰ ἄστρα. ὕπαιθρος).

ξεδιάζει (Κύμη) = μεταβάλλεται ὁ καιρὸς εἰς εὐδίαν.

ξεκαλωσυνεύει = γίνεται καλωσύνη.

(ἐ)ξημερώνει = γίνεται ἡμέρα.

ξεφεγγαρώνει = ἀνατέλλει ἡ σελήνη.

Ε') Καθ' ὃν τρόπον οἱ παλαιοὶ ἔλεγον ἐκσυρίττω = διὰ συριγμῶν ἐκβάλλω. ἐκκαλαμῶμαι = διὰ τοῦ καλάμου ἁλιεύω, ἐκθηράομαι = διὰ θήρας συλλαμβάνω, ἐκκεντέω = διὰ κέντρου ἐκβάλλω. ἐκκηρύσσω = διὰ κήρυκος ἀγγέλλω τι. ἐκκλύζω = διὰ κλύσεως ἀφαιρῶ, ἐκκοβαλικεύομαι = διὰ κοβαλευμάτων, τεχνασμάτων ἀπατῶ. ἐκκωδωνίζω = διὰ κώδωνος κοινολογῶ, διασαλπίζω τι. ἐκμοχλεύω = διὰ τοῦ μοχλοῦ κινῶ τι. ἐκπιέζω = διὰ τῆς βίας ἐξάγω τι. ἐκπλύνω τὴν βαφὴν κλπ. = διὰ πλύσεως ἀποβάλλω. ἐκραβδίζω (τοὺς μοχθηροὺς) διὰ ῥαβδισμῶν ἀποδιώκω, ἐξοστρακίζω = δι' ὀστρακισμοῦ ἐξορίζω κλπ., οὕτω καὶ νῦν.

ξεβροχιάζω (Μάνη) = ἐκπλύνω τὰ ἱμάτια βρέχων αὐτὰ (ὡς διὰ βροχῆς).

ξεθερμίζω = πλύνω τὰς παροψίδας διὰ θερμοῦ ὕδατος· πρβλ. καὶ ξενερίζω (Λέσβῳ) = πλύνω τὰ ἀσπρόρρουχα διὰ νεροῦ, ξεβγάλλω αὐτά.

ξεθροΐζω (Μακεδ.) = διὰ θροῦ, θορύβου ἐκδιώκω, ἐκφοβῶ.

ξεκαναλίζω = διὰ καναλίου, ὀχετοῦ ἐξάγω, ἀπάγω τὰ ὕδατα.

ξεμιστεύγω (Κρήτη) = ἀπαλλάσσω, σῴζω ἀπὸ κινδύνου, ἀπὸ κακοῦ· ἤτοι διὰ μισθοῦ, διὰ καλῆς πράξεως, διὰ μεσολαβήσεως κ.τ.τ. ἀπαλλάσσω, χωρίζω ἐρίζοντας, σῴζω κινδυνεύοντας κλπ.

ξεκουταλίζω καὶ ξεκουταλεύω = διὰ τοῦ κουταλίου ἐξάγω τι (Κεφαλ.).

ξεπασσουλίζω (Κρήτη)=διὰ πασσάλου κινῶ, σαλεύω.

ξεπορτίζω=διὰ τῆς πόρτας ἐκβάλλω τινά.

ξεσκουδίζω (Ἠπ.) = καθαρίζω τοὺς ὀδόντας μὲ τὸ σκουδὶ (Πολίτου Παροιμ. Β'. 654).

ξεσκουντιάζω, ξεσκουντῶ καὶ ξεκουντῶ = μὲ σκουντιὲς ἐκβάλλω, ἀπωθῶ.

ξεσκουπίζω=διὰ τῆς σκούπας, διὰ τοῦ σαρώθρου καθαρίζω.

ξεσμιλώνω=διὰ τῆς σμίλης καταλύω, φθείρω (Κρήτη).

ϛ'. Ὅπως δὲ τὸ πάλαι πολλάκις ἡ πρόθεσις ἐκ ἐν συνθέσει ἐδήλου ἐπίτασιν ἤτοι τὸ σύνθετον ἐξέφραζεν ἔννοιαν ἰσχυροτέραν τῆς τοῦ ἁπλοῦ, πρβλ. ἔκλαμπρος, ἔκθυμος, ἐκλιπαρῶ, ἐξωραΐζω, ἐξεργάζομαι, ἐξαντλῶ, ἐξυμνῶ, ἔκφοβος, ἐκθηλύνω κ.τ.λ., οὕτω καὶ σήμερον λέγονται πολλὰ μετὰ τοῦ ξε σύνθετα· πρβλ. ξαγαναχτῶ, ξαγγελίζομαι = ἀγωνιῶ ψυχορραγῶν λίαν (πρβλ. περὶ τούτου τὰ περὶ τοῦ ἄγγελος λεχθέντα ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς ἐν Βιέννῃ Ἀκαδημ. Τόμ.173), ξαγναντεύω, ξαγγρίζω, ξαγριώνω -αίνω, ξαγρυπνῶ, ξαδειάζω, ξεδιαλέγω - ξεδιαλεχτός, ξανάφτω, ξαδιάντροπος καὶ ξανέντροπος (Ἀδριανούπολ.), ξεκαθαρίζω, ξακουστός, ξαλαργάρω, ξανθίζω, ξανοίγω - ομαι, ξανοστένω, ξανταμείβω (Ἠπ.), ξαντρέπομαι (Λέσβ.), ξαπετῶ (Ἠπ.), ξαπλώνω, ξεντροπιάζομαι, ξαπιθώνω (Ἠπ.), ξαπολυοῦμαι καὶ ξαπολῶ—λυῶ, ξαπορ(ν)ῶ=ἐκπλήττομαι (Ἠπ.), ξαποσταίνω, ξαποτσιππώνομαι (=ὑβρίζω ἀναιδῶς), ξαποφασίζομαι, ξαρατίζω=ἐκδιώκω (1), ξαρνεοῦμαι, ξασπρίζω, ξαστοχάω, ξαστράφτω, ξαφίνω, ξαφορμίζω=ἐξίσταμαι τοῦ φρονεῖν, ζαφρίζω=σφόδρα ἀφρίζω, ξάφτω, πλεὸ ξάφτει τὸ καμίνι (Ἐρωτόκρ. Α. 120), καὶ ξαφτὸς (Πόντ.), ξαχαμνίζω, ξαχρειώνω, ξεβγάζω, ξεβλαστίζω, ξεβρομίζω=λίαν βρωμῶ (Λέσβ.), ξεγδέρνω, ξεγδύνω, ξεγλιστρῶ, ξεγλυτώνω, ξεγυμνώνω, ξεδένω (Ποντ.) = δένω ἰσχυρῶς, ἀλλαχοῦ=λύω· ξεδιακρίνω, ξεδιαλύζω, ξεδιαρμίζω=ξεπαστρεύω, ξεδιώχνω, ζάρκος καὶ ξεζαρκωμένος, ξεζητῶ, ξεζουρλαίνω, καὶ ξελωλαίνω καὶ ξετρελλαίνω, ξεθαρρεύομαι, καὶ ξέθαρρα=μετὰ πολλοῦ θάρρους, καὶ ξεθαρρῶ (Μαν.), ξε-

(1) Ἐκ τοῦ ἄρατε πύλας ἐσχηματίσθη κατα τὰ εἰρημένα ἐν Ἐπετηρ. Πανεπιστ. 1910-11 σ. 41 τὸ ῥῆμα ἀρατίζω καὶ ξαρατίζω.

θραμμένος=εὐτραφής (Χίῳ). ξεκαθαρίζω, ξέκαλος=λίαν καλὸς (Ἀμισῷ). ξεκαλλύνω=ἀναπτύσσω νέα κάλλη (Κῷ). ξεκαμπανίζω=σταθμῶμαι τι ἀκριβῶς. ξεκατελώνω (Ἤπ.)=ὄζω λίαν. ξεκατουρειέμαι (Αἴνῳ). ξεκλάω=ξεσχίζω (Λευκάδ.). ξεκοκκινίζω (Ἐρωτόκρ.). ξεκουτιάζομαι καὶ ξεκουταίνω-ομαι, ξεκουφαίνω, ξεκυνηγῶ, ξελαγαρίζω, ξελαγουμίζω, ξέλαμπρος (Αἴνῳ)=ἔκλαμπρος. ξιλαρώνω (Κύθνῳ)=ἐξυπνίζω. ξελασκάρω (κατὰ τὸ ξαπολυῶ, ξεσφίγγω), ξελαφρίζω καὶ ξελαφρώνω, ξελέχω, ξελησμονῶ, ξελιμακώνομαι=λιμώττω (Θήρα). ξελιξεύω, ξελουλώνομαι = ἀναισθητῶ (Κεφαλ.), ξελυτρώνω, ξελύω - ξελυῶ=λύω ἐντελῶς, ξελωλάζω καὶ ξελωλαίνω-ομαι, ξεμακρένω, ξεμετανοιώνω (Σύμῃ). ξεμετρῶ. ξεμπροστερεύω, ξεμοναχεύω καὶ ξεμοναχιάζω, ξεμωραίνω, ξεμωρουδιαίνω, ξεναγκάζω, ξενηστικωμένος ξενηστικώνομαι, τεντώνω-ξε-(τε)ντώνω καὶ ξεντολογιῶμαι (Κεφαλ.). ξέξασπρος, ξεπαγιάζω καὶ ξεπαγώνω, ξεπαίρνομαι=ἐπαίρομαι, τυφοῦμαι, ξεπαραλυῶ, ξεπαστρεύω, ξεπατῶ=ἐξαπατῶ. ξεπεριορίζω=ἐξίσταμαι τῶν φρενῶν, ξεπερνῶ, ξεπεταυρίζομαι (Μάδυτ.). ξεπλανεύω, ξεπλανῶ, ξεπλατένω καὶ ξεπλαταρώνομαι (Λέσβ.), ξεπλερώνω, ξεπουλῶ, ξεπυριάζει (πυριάω) (Κύπρ.)=ἐρυθραίνομαι, ξεργατσιάζω (Σύλλῃ=ῥιγῶ, παρώνυμον ἐκ τοῦ -ῥῖγος), ξερτώνω=(ἐξορθῶ). ξεσάζω (Λέσβ.=περιποιοῦμαι, διορθῶ), ξεσηκώνω=ἀναστατῶ. ξεσι(κ)χαίνομαι, ξεσκαπουλαίρνω = διαφεύγω. ξεσκάφτω = ξεπαραχώνω. σαλαγίζω ξεσαλαγίζω = διεγείρω τὰ ζῷα (Σάμῳ). ξεσκίζω, ξεστάζω=ἐκχύνομαι. ξεστραμπουλίζω (strambellare) ξεσυνερίζω-ομαι, ξεσυχίζομαι=ὀργίζομαι (ἐξ-συγχύζομαι), ξεσφαίνω. ξετανύζω-ομαι καὶ ξετανυόμαι, ξετελειώνω, ξετελεύω, ξετριβολίζω (Τριφυλλίᾳ), ξετρέχω, ξετρομάζω, ξετρουλλώνω (Χίῳ), ξετρουμίζω (ἐκτρομέω), ξεφανερώνω, ξεφαντώνω, ξεφαφλατίζω, ξεφουντώνω=φουντώνω λίαν. ξέφτυος (Πελ.), ὃς ἐξέφτυσε τὰ ὑπάρχοντα, ἄσωτος, ἀφερέγγυος (περὶ τοῦ ξεφτυῶ ἴδε Ἐπετ. Πανεπ. ἔτ. 1914, σ. 11 ἑξ., περὶ δὲ τοῦ ἐπιθετικοῦ τύπου εἰς -ιος Ἐπετ. Πανεπ. ἔτ. 1913 σ. 42-4). ξεφωνῶ, ξεχάνω, καὶ ξεχνῶ, καὶ ξεχονοῦς καὶ ξεχονούσης. ξεχαλαρώνω, ξεχαρβαλώνω-λιάζω, ξεχασκιάζω ξεχασκίζω καὶ ξεχα-

σκάρω, ξεχέζομαι (Σάμῳ, Πόντῳ, Αἴνῳ), ξεχυλώνω, ξέχωρο (σακάκι) ξέχωρα καὶ ξεχωριστά, ξεχωρίζω καὶ ξέχως ἐν Σύμῃ κατὰ τὸ δίχως· ξεργίσκουμαι = ξοργίζομαι, ξορχειοῦμαι (Στενήμ.), ξυβρίζω-ομαι, ξυπόλυτος, ξυπολυοῦμαι, ξυπολύνω, ξυπολιά, ξυπάζω καὶ ξυπῶ (= ἐκ-συσπῶ), ξυστερνὸς (Βελβενδ.), ξῶρμος = λίαν ὥριμος.

Ζ') Καθ' ὃν δὲ τρόπον τὸ πάλαι ἐν πολλοῖς συνθέτοις ἡ ἐκ ἐφαίνετο δηλοῦσα τὸ ἐκτός, τὸ ἔξω, πρβλ. ἔκθεσμος, ἔκνομος, ἔκτιμος, ἔκπνους, ἔκμισθος, ἔξοικος, ἔκφυλος κ.λ.π., οὕτω καὶ σήμερον ἡ ἐκ-ξε δηλοῖ τὸ ἔξω· εἰς τοῦτο συνετέλεσε πάντως καὶ τοῦτο ὅτι κατὰ τὰ ἀνωτέρω σ.10 εἰρημένα ἡ ἐξ-ξε καὶ τὸ ἔξω ἐν πολλοῖς συνέπιπτον, ἐν ἄλλοις δὲ καὶ κεῖται ἀναντιλέκτως τὸ ἔξω ἐπεσκοτημένον διὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ ω ἢ καὶ δῆλον·

Πρβλ. ἐξέχω, ἐξοχή, ἔξοδα, ἐξοδεύω (τοὐναντίον ἔσοδα ἐσοδεύω).

ξάλωνο = τὸ ἐκτὸς τῆς ἅλω (Ἤπ.), ξάμπελα = τὰ ἔξω ἀμπέλια (Κρήτῃ), ξανεμιὰ = τὸ ἔξω τοῦ ἀνέμου μέρος καὶ ξανεμίζω = φέρω τι ἐκτὸς τοῦ ἀνέμου, μετακινῶ τι (Ἀδριανούπολ.), ξανέρεξα ἔξω τῆς ὀρέξεως = ἀνόρεξα (Πελοπ.), ξαποδίτης=διάβολος (Ἰκαρ.), ξαποστέλνω, ξεβγαίνω, ξεβγάλλω ξεβγατίζω, ξεβοδώνω = προπέμπω ἔξω, ἐξοδεύω = φθείρω, ξεβόσκι = τὸ ἔξω βοσκόμενον (Κάρπ.), ξεγέρνω = σφάλλομαι καὶ πίπτω (Αἴνῳ), ξεδηλῶ (Νίσυρ.) καὶ ξεδηλιαίνω (Κρήτῃ), ξεδίνω καὶ ξωδίνω καὶ ξεδομένη, ξεδουλεύω καὶ ξεδούλι (καὶ ξενοδουλεύω, ξενοδούλι Μάνῃ), ξεθεσσούρα καὶ ξωθεσσούρα (καὶ ξενοθεσσούρα) (Κάρπ.), ξεκάπουλλα = ὀρροπύγιον, ξέκαρδα (καὶ ξώκαρδα) = ἔξω ἀπὸ τὴν καρδίαν, ἀπροθύμως, ξέκλωνα καὶ ξεκλώναρα (Ἤπ.) = τὰ ἄκρα τῶν κλώνων, ξεκόβω = ἀποκόπτω, ἀποχωρίζω μέρος προβάτων ἀπὸ τῆς ποίμνης, ἔπειτα καθόλου, ἀποχωρίζω, ἀποχωρίζομαι, ἀπέρχομαι, ξεκουνῶ, ξεκουρκουνῶ = κροτῶ ἔξωθεν (Κάρπ.), ξεκουφώνω (= σκάπτω ἔξωθεν καὶ οὕτως ὑπονομεύω), ξελλαγιάζω = τρέπω εἰς φυγὴν (ἐξ ἀλλάγιον), ξελαλῶ = λαλῶ ἔξω, φεύγω, ξεμεΐντανο (Οἰνοῦντι), ξεμένω (καὶ ξωμένω) καὶ ξεμόνι = ἐρημοκλήσι, καὶ ξεμονιάζω καὶ ξεμονίζω καὶ ξεμοναχιάζω, ξεπετειῶμαι = ἀνεγείρομαι αἴφνης καὶ τρέχω ἔξω, τρόπον

τινὰ πέτομαι ἔξω. ἐγείρομαι ἐκ τοῦ ὕπνου. τοῦ οἴκου. τοῦ ληθάργου. ξεπέφτω. ξεπηδῶ = πηδῶ ἔξω. ὑπέρ τι. παραλείπω τι. ξεπροβαίνω. ξεπροβοδίζω-ώνω. ξέσκουρα (Οἰνοῦντι) = ἐπιπολῆς. ξεσπῶ, ξέστρατα = ἔξω τῆς στράτας. τοῦ πρέποντος. ξεφεύγω, ξεφυσῶ. ξεφαντώνω, ξεφυτρώνω, ξεχειλίζω καὶ ξεχειλώνω (τὰ ποτήρια). ξεχύνω (πρβλ. ἐκχέω) ἐξανθήματα ἤ τι τοιοῦτον). ξεχυτὸ (Ἤπ.) τὸ στέγασμα. ὅπερ ἔχει τὰς τρεῖς πλευρὰς ἀνοικτάς. ξεχωρίτης (Ἤπ.) = ὁ χωρικός. ἐξώπροικα (Λουκ.) = τὰ πρὸ τοῦ γάμου δεδόμενα δῶρα. νῦν ξέπροικα.

Ἀλλὰ 1) ἐκ τῆς ἐννοίας τοῦ ἔξω προκύπτει εὐκόλως ἡ σημασία τοῦ εἶναι μακράν. ἡ τῆς ἀπουσίας, τῆς ἐλλείψεως. ἀφαιρέσεως. στερήσεως. Οὕτω δὲ ἡ ἔννοια τοῦ συνθέτου καταντᾷ εἰς τὴν ἐναντίαν τῆς τοῦ ἁπλοῦ· 2) Ἐκ τῆς ἐννοίας ταύτης τοῦ ἔξω κ' ἔξω πηγάζει πάλιν ἡ ἔννοια τοῦ μέχρι πέρατος. μέχρι τέλους. ἡ τῆς λήξεως, τῆς παύσεως. ἀπαλλαγῆς κ.λ.π. Αἰτία τῶν ποικίλων τούτων σημασιῶν εἶναι ὅτι λέξεις. μεθ' ὧν συντίθεται ἡ πρόθεσις. ἔχουσι σημασίαν τοιαύτης ἐκδοχῆς ἐπιδεκτικήν.

Πρβλ. πρῶτον τὰ ἀρχαῖα:

ἐξακμάζω, ἐξαλείφω, ἐκδύομαι, ἐκκαλύπτω, ἐκκολάπτω, ἐκσφραγίζομαι = ἀποκλείομαι. ἐκφέρω, ἐκφράσσω = ἀποφράσσω, ἐκχαλινῶ, ἐκχαράσσω = ἐξαλείφω. ἐξοικίζω, ἐσοδιάζω καὶ ἐξοδιάζω, εἴσοδος καὶ ἔξοδος κ.λ.π.

Ἔπειτα σημερινά:

ἀγαπῶ. ξαγαπῶ = οὐκέτι ἀγαπῶ. αἴρω τὴν ἀγάπην πρός τινα. ἀγκιστρώνω ξαγκιστρώνω, ἀγκιστριὰ ξαγκιστριά, ἀκκουμπίζω ξεκκουμπίζω = ἀφαιρῶ τὸ ὅπου τις ἀκκουμβᾷ. κρημνίζω, καταρρίπτω καὶ ξεκκουμπίσου = κρημνίσθητι. ἀλείφω ξαλείφω, ἀμανατεύω ξαμανατεύω. ἀμπαρώνω ξαμπαρώνω, ἀμποδένω ξαμποδένω (= λύω τὸν ἀμποδεμένον). ἀποστένω ξαποστένω, ἀρρωστῶ ξαρρωστῶ (= ἀναλαμβάνω. ῥαΐζω), ἀρματώνω ξαρματώνω, ἀσκημίζω ξασκημίζω (= καλλύνω). ἀφορίζω ξαφορίζω (= λύω τὸν ἀφορισμόν), βαρκάρω - ξεβαρκάρω καὶ βαρκαρίζω - ξεβαρκαρίζω, βαρένω-ξεβαρένω καὶ βαρειοῦμαι-ξεβαρειοῦμαι, βασκαίνω-ξεβασκαίνω-ξεβασκαμ-

μός. βαφτίζω-ξεβαφτίζω, βάφω-ξεβάφω, βελονιάζω ξεβελονιάζω, βιδώνω ξεβιδώνω, βουβαίνω ξεβουβαίνω, βουκλώνω ξεβουκλώνω, βουλλώνω ξεβουλλώνω, βρακώνω ξεβρακώνω, βραχνιάζω ξεβραχνιάζω, βρωμῶ ξεβρωμῶ, (ἀ)γανακτῶ ξεγανακτῶ=ἡσυχάζω (ἐν Σύρῳ=σφόδρα ἀγανακτῶ), γανώνω ξεγανώνω, γγαστρώνομαι-ξεγγαστρώνομαι=γεννῶ, καὶ γαστρώνω ξεγαστρώνω ὅπως ξεγεννῶ, ξελεχωνεύω, γειτονεύω ξεγειτονεύω, γίνομαι ξεγίνομαι (=διαφθείρομαι ἐν Ἠπ., ἀλλαχοῦ ματαιοῦται, γίνηκε δὲ ξεγίνεται), γνωρίζω ξεγνωρίζω =λησμονῶ τὴν γνωριμίαν, γράφω ξεγράφω (γράφηκε δὲ ξεγράφεται), γυρίζω ξεγυρίζω, δειλιαίνω ξεδειλιαίνω=θαρρῶ, ἀποβάλλω τὴν δειλίαν, διψῶ ξεδιψῶ=ἀποβάλλω τὴν δίψαν (πρβλ. καὶ πεινῶ ξεπεινῶ), διασκελίζω-ξεδιασκελίζω (ἐν Χίῳ=διασκελίζω ἀντιθέτως), (ἱ)δρώνω ξεδρώνω καὶ ξεϊδρώνω, δυναμώνω ξεδυναμώνω, διπλώνω ξεδιπλώνω, (ἐ)νδύνομαι ξενδύνομαι =ἐκδύομαι (ἐν Αἴνῳ ξεδύνομαι), εἶπα ξεῖπα ἐπὶ τῶν αὐθαδῶς ἀρνουμένων, ζαλίζομαι ξεζαλίζομαι, ζαρώνω ξεζαρώνω, ζεύγω ξεζεύγω, ζευλώνω ξεζευλώνω, ζευγαρώνω ξεζευγαρώνω ζυμαρώνω ξεζυμαρώνω (ζυμαρώνω=διὰ ζύμης καλύπτω, ἐμφράττω τὰς ὀπὰς τοῦ μύλου), ζώνω ξεζώνω, θαμπώνω ξεθαμπώνω, θάφτω ξεθάφτω, θεμελιώνω ξεθεμελιώνω=ἀφαιρῶ τὰ θεμέλια, θηλυκώνω ξεθηλυκώνω, θολώνω ξεθολώνω καὶ ξεθολαίνω, θρονιάζω ξεθρονιάζω (ἐνθρονιάζω), θυμώνω ξεθυμώνω, καβαλλικεύω ξεκαλλικεύω, καθίζω ξεκαθίζω (ἐπὶ πλοίων), κακιώνω ξεκακιώνω (=ἀπομηνίω), καλιγώνω ξεκαλιγώνω (καλίγι-caliga), καλογερεύω ξεκαλογερεύω, καλυβώνω ξεκαλυβώνω, καμπουριάζω ξεκαμπουριάζω, κάνω ξεκάνω, (ἱ)κανώνω ξεκανώνω (Ἠπ.) καπακιάζω ξεκαπακιάζω=ἐκπωματίζω, καπιστρώνω ξεκαπιστρώνω, κασιδιάζω ξεκασιάζω, καρτσώνω ξεκαρτσώνω ξεκάρτσωτος, καρφώνω ξεκαρφώνω, κιτρινίζω ξεκιτρινίζω, κοιμίζω ξεκοιμίζω, κατσουφιάζω ξεκατσουφιάζω, κλειδώνω ξεκλειδώνω καὶ ξεκλεισμὸς=ἀπαλλαγὴ (Σάμῳ), κλώθω ξεκλώθω, κλωσσάζω καὶ κλωσσῶ ξεκλωσσάζω καὶ ξεκλωσσῶ, κολλῶ ξεκολλῶ, κοκκινίζω ξεκοκκινίζω, κομπιάζω ξεκομπιάζω, κουκλώνω ξεκουκλώνω, κουμπώνω ξε-

κουμπώνω, κουλουριάζω-ομαι ξεκουλουριάζω ξεκουλουριάζομαι (=ἐκτυλίσσομαι, ἐξαπλοῦμαι), κορμνιῶ ξεκορμνιῶ, κουβαριάζω ξεκουβαριάζω, κουράζω ξεκουράζω, κατὰ τοῦτο ἐλέχθη ἐν Χίῳ καὶ ξεποζάρω παρὰ τὸ γνήσιον ῥεποζάρω, ὅπως παρὰ τὸ γνήσιον τεντώνω ἐλέχθη ξεντώνω κατὰ τὸ ἐξαπλώνομαι· κουρντίζω ξεκουρντίζω, κρεμῶ καὶ κρεμάζω, ξεκρεμῶ καὶ ξεκρεμάζω, κρούβγω ξεκρούβγω (Κρήτη = σῴζω ἐκ τῆς πνιγμονῆς), κρύβομαι ξεκρύβομαι, κωλληγεύω ξεκωλληγεύω, λασπώνω ξελασπώνω, λέγω ξελέγω, (1) λεκιάζω ξελεκιάζω, λερώνω ξελερώνω, λιγοθυμῶ ξελιγοθυμῶ, λιγώνομαι ξελιγώνομαι (τρώγω καὶ μάλιστα μέχρι κόρου), λυποῦμαι-ξελυποῦμαι, μαγαρίζω ξεμαγαρίζω, ἀλλὰ καὶ ἐπιτατικὸν = καταλύω τὴν νηστείαν, μαγγώνω ξεμαγγώνω, μαγεύω ξεμαγεύω, μαθαίνω ξεμαθαίνω, μανίζω ξεμανίζω (πρβλ. καὶ ξεχολιάζω καὶ ξεφουσκώνω, ξεθυμώνω κ.λ.π.), μανταλώνω ξεμανταλώνω, ξεμανδάλωτος=ἀναίσχυντος (Σάμῳ), μαραίνομαι ξεμαραίνομαι, μαργώνω ξεμαργώνω, μαυρίζω ξεμαυρίζω, μεγαλώνω ξεμεγαλώνω, μεθυῶ ξεμεθυῶ, μέλλει ξεμέλλει, (πρβλ. ὅ,τι μέλλει δὲ ξεμέλλει κ' ὅ,τι γράφει δὲ ξεγράφει), μέτοχος ξεμέτοχος=ἐπιλήσμων (Νιάουστα), μικρένω-ξεμικρένω, μουδιάζω ξεμουδιάζω καὶ μουδιῶ ξεμουδιῶ, μουρώνω ξεμουρώνω=ἀποκαλύπτω τὴν μούρην, μουχλιάζω-ξεμουχλιάζω, μουτζώνω ξεμουτζώνω, μπαρκάρω ξεμπαρκάρω, μπερδεύω ξεμπερδεύω, μπήγω ξεμπήγω, μπλέκω ξεμπλέκω, μπλαστρώνω ξεμπλαστρώνω, μπουλώνω ξεμπουλώνω, ξεμπουλώθηκε = ἀπεκαλύφθη, μπρουλιάζω ξεμπρουλιάζω, μωρίζω ξεμωρίζω, νοΐζω ξενοΐζω ξενοϊσμένος= ἔκφρων, νοιάζω-ομαι ξενοιάζω-ομαι, νοικιάζω ξενοικιάζω,

1) Ἐκ τῆς χρήσεως ταύτης τοῦ λέω καὶ ξελέω ἤτοι ὁμολογῶ καὶ ἔπειτα ἀνακαλῶ τὰ ὡμολογημένα, προκύπτει, ὡς εἰκός, ἡ ἔννοια τοῦ «οὐδὲν ἀνύειν, μάτην λέγειν, φλυαρεῖν». Ἐντεῦθεν δὲ πάλιν προῆλθεν ἡ χρῆσις περὶ ἧς διέλαβεν ὁ ἑταῖρος κ. Λωρεντζᾶτος ἐν 'Αθηνᾶς Τόμ. ΚΕ' σ. 229, καθ' ἣν τὸ ὑπ' ἄλλου λεγόμενον ἐπαναλαμβάνομεν ἁπλοῦν τε καὶ μετὰ τοῦ ξε θέλοντες οὕτω νὰ δηλώσωμεν ὅτι ἀγανακτοῦμεν ἐπὶ τῷ λεγομένῳ ὡς ματαίῳ καὶ ἀνοήτῳ καὶ δὲν ἀποδεχόμεθα αὐτό· Τί κάτσε καὶ ξεκάτσε, τί μαγερεύει καὶ ξεμαγερεύει, τί πατέρα μου καὶ ξεπατέρα μου κ.λ.π.

ντροπιάζομαι ξεντροπιάζομαι, νυστάζω ξενυστάζω, παλουκώνω ξεπαλουκώνω, παντρεύω ξεπαντρεύω, παπουτσώνομαι ξεπαπουτσώνομαι, παραχώνω ξεπαραχώνω (Λιδίσ.), παρεάζω ξεπαρεάζω-ομαι, πατώνω ξεπατώνω, παχένω ξεπαχένω = ἰσχναίνω-ομαι, παχτώνω ξεπαχτώνω, πεδικλώνω ξεπεδικλώνω, πεινῶ ξεπεινῶ, πεταλώνω ξεπεταλώνω, πετρώνω ξεπετρώνω, πιάνομαι ξεπιάνομαι, πικραίνω ξεπικραίνω = γλυκαίνω, παρηγορῶ, πλακώνω ξεπλακώνω (πρβλ. ξεπετρώνω), πλέκω ξεπλέκω, ποδένω ξεποδένω = ἀφαιρῶ τὰ ὑποδήματα καὶ ξεποδεμένος, πονῶ ξεπονῶ = ἀπαλγῶ (Λιδίσ.), ἐν Ἠπείρῳ δὲ = ἀποβάλλω τὴν στοργήν, τὸν πόνον πρός τινα, ξαγαπῶ καὶ ξεπόνεμα = ἡ παῦσις τοῦ πόνου· πορράφτω ξεπορράφτω (Κύπρ.), ἀποχτῶ ξεποχτῶ (Ἤπ.) = ἀποβάλλω τὰ κεκτημένα, πρήσκω-ομαι ξεπρήσκω-ομαι, προσυνιάζω ξεπροσυνιάζω = ἐκβάλλω τὸ ὕνιον ἐκ τοῦ ἀρότρου (Μάνη), ῥημάζω ξερημάζω, ῥαθυμῶ ξερραθυμῶ, ῥάφτω ξερράφτω, ῥιζώνω ξερριζώνω, ῥογιάζω ξερρογιάζω, σαβανώνω ξεσαβανώνω, σαβουρρώνω ξεσαβουρρώνω καὶ ξεσαβουρρίζω, σαμαρώνω ξεσαμαρώνω, σελλώνω ξεσελλώνω καὶ ξεσελλίζω, σεμπριάζω ξεσεμπριάζω (Ἤπ.), σημαδεύω ξεσημαδεύω, σιάζω καὶ σιάνω ξεσιάζω ξεσιάνω, σαλιβαρώνω ξεσαλιβαρώνω (πρβλ. καὶ χαλιναρώνω ξεχαλιναρώνω), σκάζω ξεσκάζω, σκαλώνω ξεσκαλώνω, σκεπάζω ξεσκεπάζω, σκιάζω ξεσκιάζω, σκλαβώνω ξεσκλαβώνω, σκονίζω ξεσκονίζω, σκοτίζω ξεσκοτίζω, σκουφώνω ξεσκουφώνω, σουβλίζω ξεσουβλίζω, σμίγω ξεσμίγω, σουφρώνω ξεσουφρώνω, σπιτώνω ξεσπιτώνω (καὶ «σπίτι ξεσπίτι ἐγὼ δὲν ξεύρω»), σταλίζω ξεσταλίζω, σταυρώνω-ξεσταυρώνω (καὶ ξεσταύρωμα) = ἀποκαθηλῶ, στεγώνω ξεστεγώνω, στερεώνω ξεστερεώνω, στελεώνω ξεστελεώνω (στελεόν), στοιβ(ι)άζω ξεστοιβ(ι)άζω, στολίζομαι ξεστολίζομαι, στουππώνω ξεστουππώνω, στραβώνω ξεστραβώνω, στρεφτὰ ξεστρεφτὰ (Κύπρ.), στρίβω ξεστρίβω, στριμώνω ξεστριμώνω, στριφώνω ξεστριφώνω, στρώνω ξεστρώνω, ξέστρωσι, στυλώνω ξεστυλώνω, συβουλεύω ξεσυβουλεύω (= ἀποτρέπω), συγυρίζω ξεσυγυρίζω, συναχώνομαι ξεσυναχώνομαι, συνηθίζω ξεσυνη-

θίζω. συννοῶ συννοοῦμαι ξεσυννοοῦμαι = παραλογίζομαι. χάνω τὸν νοῦν μου. συντροφεύω ξεσυντροφεύω καὶ συντροφιάζω ξεσυντροφιάζω. σφαλίζω ξεσφαλίζω = ἀνοίγω τὴν θύραν. σφίγγω ξεσφίγγω, ξεσφονδυλιάρι ἀδράχτι=τὸ ἄνευ σφονδύλων (Θράκη), σφραγίζω-ξεσφραγίζω. ταιριάζω ξεταιριάζω. καταλλαγιάζω ξε(κα)ταλλαγιάζω (Θήρα). τεντώνω ξετεντώνω ξεντώνω, τουρκεύω ξετουρκεύω, τραλίζω-ομαι (= ζαλίζωομαι) ξετραλίζομαι, τροχουλίζομαι ξετροχουλίζομαι (Θράκη). = ἐκτυλίσσομαι ἐπὶ τῶν συνεστραμμένων· τσιππώνω-ξετσιππώνω (-ξετσίππωτος, ξετσιππωσύνη=ἀναίσχυντος, ἀναισχυντία). τυλίσσω ξετυλίσσω, τυφλώνω ξετυφλώνω (=ἰατρεύω). φαρμακώνω ξεφαρμακώνω, φασκιώνω ξεφασκιώνω, φοβοῦμαι ξεφοβοῦμαι, φορτώνω ξεφορτώνω, φουρκίζω ξεφουρκίζω, φουρνίζω ξεφουρνίζω, φουσκίζω ξεφουσκίζω φράσσω ξεφράσσω ξέφραγος. φυλακίζω -κιάζω -ώνω-ξεφυλακίζω -ιάζω -κώνω, φυτεύω ξεφυτεύω=ξερριζώνω. φουκαρώνω ξεφουκαρώνω, φουρνίζω ξεφουρνίζω, χαλινώνω καὶ χαλιναρώνω ξεχαλινώνω ξεχαλιναρώνω. χρεώνω ξεχρεώνω, χονδρένω ξεχονδρένω, χρίζω ξεχρίζω, χρυσώνω ξεχρυσώνω, χρωματίζω ξεχρωματίζω. χώνω ξεχώνω, χωνεύω ξεχωνεύω = σκάπτω καὶ ἐξάγω ἐκ τοῦ ἀγροῦ τοὺς λίθους πρὸς καλλιεργίαν (Κύθνος).

Ἐν ἐνίοις ἡ ἀντίθεσις ἡ διὰ τοῦ ξ(ε) γίνεται οὐχὶ πρὸς τὸ ἁπλοῦν ἀλλὰ πρὸς τὸ σύνθετον. οἷον καταχωνιάζω ξεχωνιάζω = ἀνασκάπτω. ἀναχώνω τὴν γῆν, σύψωμα ξύψουμα, σοδιάζω ξοδιάζω κ.λπ.

Τοιαῦτα ῥήματα ὑπῆρχον, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω. καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ, ἀλλ' ἡ τάξις αὕτη ἐπέδωκε μάλιστα ἐν τῇ νεωτέρᾳ ὡς ἐκ τῶν παρατεθέντων παραδειγμάτων ἐδηλώθη. Ὁμοίως ἐπέδωκεν ἐν τῇ νεωτέρᾳ γλώσσῃ σφόδρα καὶ ἡ χρῆσις τῶν συνημμένων προθέσεων ἐξ+ανά, -ξανά, οὕτω δὲ κατὰ τὰ ἀρχαῖα ἐξαναπνέω, ἐξαναφέρω. ἐξαναπληρόω. ἐξαναγεννῶμαι κττ. ἀνεπτύχθη σήμερον τοσοῦτον μέγα πλῆθος ῥημάτων ἀπὸ τοῦ (ε)ξανα- ἀρχομένων καὶ δηλούντων ἐπανάληψιν τῆς πράξεως, ὥστε σήμερον πᾶν ῥῆμα δηλοῦν ἔννοιαν περὶ ἧς δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπαναληφθῇ.

δύναται καὶ νὰ συντεθῇ μετὰ τοῦ ξανα- τούτου, ὅπως ἕκαστος δύναται νὰ ἴδῃ ἐν παντὶ λεξικῷ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς, δι' ὃ καὶ παρατρέχω ταῦτα.

Ὡς γνωστόν, πολλῶν ῥημάτων ἡ ἐναντία ἔννοια ἐκφράζεται ἔκπαλαι δι' ἰδίου ῥήματος, λ. χ. λύω δέω, δίδωμι λαμβάνω κλπ. Τὰ τοιαῦτα καὶ νῦν κατὰ κανόνα οὕτω καὶ οὐχὶ διὰ συνθέσεως μετὰ τῆς ξε παριστῶσι τὴν ἐναντίαν ἔννοιαν (πλὴν πρβλ. δένω ξεδένω). Τῆς συνθέσεως ταύτης μετὰ τῆς ξε πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον (τοῦτο δύναται νὰ λεχθῇ γενικῶς) γίνεται χρῆσις ἐπὶ ἐκείνων μόνων τῶν ῥημάτων ὧν ἡ ἔννοια δύναται νὰ νοηθῇ ὅτι ἀκυροῦται, ματαιοῦται, δύναται νὰ παρασταθῇ ὡς νὰ μὴ ἐγένετο τὸ παράπαν· ταῦτα συντίθενται μετὰ τῆς προθέσεως ταύτης καὶ δηλοῦσι τότε τὸ ἐναντίον τῆς ὑπὸ τοῦ ἁπλοῦ σημαινομένης πράξεως ἢ καταστάσεως. Ὅσα δὲ ῥήματα δηλοῦσιν ἔννοιαν ἥτις ἅπαξ γενομένη, πραγματωθεῖσα δὲν δύναται νὰ νοηθῇ ὅτι ἀνακαλεῖται, ματαιοῦται, ταῦτα δὲν δύνανται νὰ συντεθῶσι μετὰ τῆς προθέσεως ταύτης καὶ ἐκφράσωσι τὴν τοῦ ἐναντίου σημασίαν ταύτην: λ.χ. πεθαίνω, πάω, κόπτω, σκάφτω κττ.

Πρβλ. δεύτερον τὰ ἀρχαῖα: ἐκβιῶ=συμπληρῶ, περατῶ τὸν βίον, ἐκδειπνέω = περατῶ τὸν δεῖπνον, ἐκδικάζω = τελειῶ τὴν δίκην, δίδωμι πέρας εἰς αὐτήν, ἐξηχῶ = ἠχῶ τὸ τελευταῖον, τὸ κύκνειον. ἐξοικοδομῶ=τελείως οἰκοδομῶ, τελειῶ, περαίνω τὴν οἰκοδομήν. ἐκτειχίζω = τειχίζω ἐντελῶς περαίνω τὸ τειχιζόμενον. ἐκτρέφω =τέλεον τρέφω κ.τ.τ.

ἔπειτα τὰ νέα: ξεβραχνιάζω = ἀφαιρῶ τὴν βραχνάδα, παύω νὰ εἶμαι βραχνός.

ξεβουβαίνω ομαι=ἀπαλλάσσω τοῦ πάθους, παύω ἢ παύομαι τοῦ πάθους τῆς ἀλαλίας.

ξεγγαστρικὸ = ἔδεσμα καταπαῦον τὸ γγάστρι, τὴν κίσσαν (Κεφαλ.).

ξεγαλίζει τὸ πρόβατον=παύει νὰ ἔχῃ γάλα.

ξεγεννατίζω (Κεφαλ.)=παύω νὰ γεννῶ.

ξεδασκεύω=τελειώνω τὴν διδασκαλίαν μου (Οἰνόη).

ξεδιαβαίνω=διέρχομαι τὸ διάβασμα μέχρι τέλους.

ξεδιάθουμαι=τελειώνω τὸ διάσιμον (Λακων.).

ξεδουλίζω=τελειώνω τὴν δουλειάν μου (Μάνη).

ξεθερίζω=τελειώνω τὸ θέρος Αἴνῳ.

ξεμουδιάζω=παύομαι αἱμωδιῶν.

ξανεμίζω=ἐκλικμῶ, τελειώνω τὸ λίκνημα (Σάμῳ, Κύπρῳ), παύω ἀνυψῶν τὸν ἡλωημένον σῖτον πρὸς τὸν ἄνεμον.

ξενυστάζω=παύομαι νυστάζων.

ξαρρωστῶ=παύομαι, ἀπαλλάσσομαι τῆς νόσου.

ξεππαπαδεύω καὶ ξεπατερεύω=παύομαι ὢν παππᾶς, πατέρας (=ἱερομόναχος) καὶ ἐνεργητ.

ξεπονῶ=παύομαι πονῶν, ἀπαλγῶ (Λιδίσ.), ἐν Ἠπείρῳ—ἀποβάλλω τὸν πόνον, τὴν στοργὴν πρός τινα.

ξεπεινῶ καὶ ξεδιψῶ=ἀποβάλλω τὴν πεῖναν, τὴν δίψαν, καὶ δὴ παύομαι πεινῶν, διψῶν.

ξαλέθω (ξαλεσιὰ)=παύομαι ἀλέθων.

ξεβυζάνω=ἀπογαλακτίζομαι.

ξεθλίβομαι=ἀφαιρῶ τὸ πένθος, τὴν θλῖψιν, παύομαι θλιβόμενος.

ξεθολώνω-ομαι=παύομαι ὢν θολὸς (τὸ ὕδωρ) καὶ γενικῶς—καθαρίζω-ομαι.

ξεκαλογερεύω=παύομαι ὢν καλόγερος.

ξεκωλληγεύω=παύομαι ὢν κωλλήγας.

ξελειτουργῶ=φέρω εἰς πέρας τὴν λειτουργίαν.

ξελετριβιάζω=παύομαι ἐργαζόμενος ἐν τῷ ἐλαιοτριβείῳ.

ξεμεθυῶ=παύομαι μεθύων.

ξεπαιδιώνω=παύομαι γεννῶσα, ξεπαιδιωμένη.

ξεργατώνω (Χίῳ)=τελειώνω τι.

ξερραθυμῶ=παύομαι ὢν ῥάθυμος.

ξεσκολίζω=περατῶ τὰ ἐν τῷ σχολείῳ.

ξεσυκίζω, ἐπὶ τῶν συκῶν, ὅταν πλέον δὲν ἔχουν σῦκα (Ζαγορῇ).

ξεσυντροφεύω=παύομαι ὢν σύντροφος.

ξετρώγω=παύομαι τρώγων, ἐπειδὴ ἔφαγα ἀρκετὸν (Λάκων.

ξετυφλώνω καὶ ξεστραβώνω=ἀπαλλάσσω, παύω τῆς τυφλότητος.

ξετεκνίζω=παύομαι τεκνοποιῶν (Κοζάνῃ).

ξυφαίνω=τελειώνω τὸ ὕφασμα.

ξεφοβοῦμαι=παύομαι φοβούμενος, ἐξεφοβήθηκεν=ἀνεθάρρησεν.

ξέθαμπα=μετὰ τὸ λυκαυγές.

ξεκαλόκαιρα=μετὰ τὸ πέρας τοῦ καλοκαιριοῦ.

ξεκούδουνα (Σάμφ) = μετὰ τὴν συλλογὴν τῶν τελευταίων σταφυλῶν, τῶν κουδουνιῶν.

ξέλαμπρα.

ξεβέντεμα=μετὰ τὴν λῆξιν τῆς βεντέμας (vindemia) (Κρήτη).

ξώλαμπρα καὶ ξέπασκα καὶ ξώπασκα, ἐξώπασχα (Δουκ.).

ξεπάτημα=μετὰ τὸ πάτημα τῶν σταφυλῶν.

ξέσπορα καὶ ξώσπορα=μετὰ τὴν σποράν (Κάρπ.). ξέτρυγα.

ξέφωτα=μετὰ τὰ φῶτα.

Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὰ εἰρημένα καὶ ὡς ἐκ πολλῶν τῶν παρατεθειμένων ῥημάτων δῆλον γίνεται, τὸ ξ(ε) τοῦτο ἐσήμαινεν οὕτω καὶ τὸ πέρας, τὴν λῆξιν, παῦσιν τινος, διὰ τοῦτο συνετέθη καὶ μετὰ ὀνομάτων ἀξιώματος δηλωτικῶν, ὅτε δηλοῦται ὅτι ἔληξεν, ἀπεβλήθη τὸ ἀξίωμα τὸ ὑπὸ τοῦ ἁπλοῦ οὐσιαστικοῦ δηλούμενον, ὅπως ἐν τοῖς μετ' αὐτοῦ συνθέτοις ῥήμασι δηλοῦται ὅτι ἔληξεν, ἐπερατώθη ἡ δι' αὐτῶν δηλουμένη πρᾶξις.

Πρβλ. διάκος-ξέδιακος.

καπετάνιος ξεκαπετάνιος.

παππᾶς-ξέπαππας.

πατέρας (=ἱερομόναχος)-ξεπατέρας.

προεστὼς ξεπροεστώς.

σύντεκνος-ξεσύντεκνος, κ.λ.π.

Τὸ μέχρι πέρατος δηλοῦται ἔτι σαφέστερον, ὅταν ῥήματα δηλωτικὰ χρονικῆς περιόδου συντεθῶσι μετὰ τῆς ξε-· τὰ ἁπλᾶ σημαίνουσι τὸ εἰσέρχεσθαι εἰς τὴν χρονικὴν περίοδον, τὴν ἀρχὴν αὐτῆς, τὰ δὲ σύνθετα τὸ σύνολον αὐτῆς, τὸ διέρχεσθαι ὁλόκληρον αὐτήν· πρβλ. καλοκερεύει=ἄρχεται τὸ καλοκαίρι καὶ ξεκαλοκερεύω καὶ ξεκαλοκαιριάζω=διέρχομαι τὸ καλοκαίρι, διαθερίζω.

μεσημεριάζει = γίνεται μεσημέρι καὶ ξεμεσημεριάζω (Πελοπ.) =διέρχομαι τὸ μεσημέρι.

ξενυχτῶ καὶ ξενυχτίζω καὶ ξενύχτι καὶ ξενύχτης.

χειμωνιάζει=ἄρχεται, γίνεται χειμὼν καὶ ξεχειμωνιάζω καὶ ξεχειμάζω (Ἤπ. Λακων.) καὶ ξεχειμάδι (αὐτόθ.) καὶ ξεχειμαδειὸ (Κρήτη).

Κατὰ ταῦτα ἐλέχθη καί:

ξεχρονίζω (καὶ διχρονίζω Θανατ. Ῥόδου σ. 353)=διήγαγον τὸν χρόνον (ἐν Κεφαλ. ξεχρονίζω=βραδύνω νὰ ἐκτελέσω τι).

Εἴπομεν ἀνωτέρω σ.12 ὅτι ῥήματα δηλοῦντα πρᾶξιν ἐπιπολῆς, λάθρα, μετὰ προφυλάξεως γινομένην συντεθέντα μετὰ τῆς προθέσεως ξε - μετέδωκαν, ὡς εἰπεῖν, τὴν σημασίαν αὐτῶν ταύτην εἰς τὴν πρόθεσιν καὶ οὕτω σήμερον δηλοῦται ἔν τισι μετ' αὐτῆς συνθέτοις ἡ ἔννοια τοῦ ἐπιπολῆς, τοῦ λάθρα, τοῦ ὑποκορισμοῦ κττ.: πρβλ. ἐκκλέπτω=κρύφα ἀπάγω καὶ τὸ νεώτερον ξεκλέφτομαι ἀπέρχομαι κρυφίως· ἔπειτα ῥήματα, οἷον ξεγαργαλίζω = ἀναζητῶ τι, θηρεύω, ψαύω.

ξεγελῶ=διὰ θωπειῶν ἀπατῶ[1]. . . .

ξεγλυκαίνομαι.

ξεζυγιάζω=σταθμῶμαι τι κατὰ προσέγγισιν, κατ' εἰκασίαν.

ξεκουνῶ=κινῶ τι ὀλίγον.

ξεπετῶ, ἐπὶ τῶν τὸ πρῶτον πετομένων νεοσσῶν.

ξεπλύνω=ἐπιπολῆς πλύνω.

ξεσαλεύω=διὰ θωπειῶν διαφθείρω.

ξεσέρνω=μετακινῶ τι ἢ μέσον μετακινοῦμαι ὀλίγον.

ξεσκαλίζω=ἀνακινῶ ὑπόθεσιν λάθρα.

ξεταράσσω=ὀλίγον ταράσσω.

ξετινάσσω.

ξετρίβω=συνηθίζω εἰς τὴν ὁμιλίαν (λ. χ. ἡ γλῶσσα ξετρίβει).

ξεφέγγει=ὑποφώσκει. ἐχάραξ' ἡ Ἀνατολὴ κ' ἐξέφεξεν ἡ Δύσι, πᾶν τὰ πουλλάκια 'ς τὴ βοσκή, κ' οἱ λυγερὲς 'ς τὴ βρύσι (Χίῳ).

ξεφτερουγῶ (Σάμῳ) ἐπὶ παιδίων ἀρχομένων νὰ περιπατοῦν.

ξεφωτίζει.

ξεχαράζει = ὑποφώσκει καὶ ἐπὶ ὄρνιθος = ἀρχίζει νὰ κακκάζῃ (Ἀμφίσσῃ).

Καθ' ἃ ἐκ τῶν παρατεθειμένων μέχρι τοῦδε δῆλον ἐγένετο, πολλάκις παρατηρεῖται μεγάλη κατὰ τόπους ποικιλία περὶ τὴν χρῆσιν καὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν συνθέτων τούτων. Οὕτω λ.χ. τὸ ξέγδαρμα ἐν Κεφαλ. σημαίνει τὴν ἐπιπολῆς, τὴν ἐλαφρὰν ἐκδοράν, τοὐναντίον δὲ

[1] Τὸ πάλαι ἡ ἐκ ἐν τῷ ῥήματι ἐκγελῶ ἐδήλου τὸ λίαν, ἐπίτασιν· πρβλ. τὸ τῆς Π. Δ. «ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐκγελάσεται αὐτούς».

ἐν Κρήτῃ καὶ ἀλλαχοῦ τὴν δεινήν, ὁμοίως τὸ ξέλαργα ἐν Κεφαλ. τὸ ὀλίγον μακράν, ἐν δὲ Κρήτῃ τὸ λίαν μακρὰν κλπ.

Ἄλλα πάλιν εἶναι δυνατὸν νὰ ἑρμηνευθῶσι κατὰ δύο τρόπους ἤτοι ν' ἀναχθῶσιν εἰς δύο διαφόρους τάξεις· πρβλ. ῥιζώνω-ξερριζώνω κατὰ τὴν Ζ' ἀλλὰ καὶ ξερριζώνω = ἀφαιρῶ τὰς ῥίζας κατὰ τὴν Γ' ὁμοίως τῷ ξαρματώνω (ἀρματώνω), ξετυφλώνω, ξεστραβώνω, τυφλώνω, στραβώνω καὶ ἀφαιρῶ τὴν τύφλωσιν, θεραπεύω διδάσκων, καὶ παύομαι ὢν τυφλός.

ξεκουφαίνω καὶ ἀπαλλάσσω, θεραπεύω τὴν κώφωσιν κατὰ τὴν Ζ' καὶ ἐκκωφῶ τελείως κατὰ τὴν ϛ'.

Ἀλλ' ἡ ποικιλία αὕτη οὐδὲν ἔχει τὸ παράδοξον, καθ' ὅσον εἶναι γνωστὸν ὅτι ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ ἦν δυνατὸν νὰ πλάττηται ῥῆμά τι κατ' ἀναλογίαν τινά, ἐνῷ ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων ἐπλάσθη ἤδη ἄλλο κατ' ἄλλην ἀναλογίαν καὶ ἔννοιαν, ἤτοι κατ' ἄλλα πρότυπα καὶ δὴ ἐπὶ ἄλλης σημασίας· πρβλ. τὰ ἀρχαῖα:

ἐπιχειρέω (ἐπὶ + χεὶρ) = ἐπιβάλλω χεῖρα καὶ ἐγχειρέω (ἐν + χεὶρ) = ἐμβάλλω χεῖρα, ἀλλ' ἐγχειρίζω = ἐν χειρὶ βάλλω ἢ τίθημι, καὶ πάλιν μεταχειρίζω = ἔχω τι μετὰ χερσὶν ἢ ἐν χερσὶ κλπ. Ἔπειτα τὰ νέα

ξεκάνω οὐ μόνον περατῶ, φέρω εἰς τέλος, ἐκποιῶ, ἀπαλλάσσομαι, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ φράσει κάνει καὶ ξεκάνει = ποιεῖ καὶ ἀναιρεῖ τὴν πρᾶξιν, τὸ πεπραγμένον.

ξεμαγαρίζω ἐν Κρήτῃ = ἀποβάλλω τὴν ἀκαθαρσίαν, καθαρίζω, ἀλλαχοῦ δὲ = καταλύω τὴν νηστείαν, ἤτοι μαγαρίζω τελείως.

ξενηστικώνομαι, ἅμα μὲν ἐπιτατικῶς = εἶμαι ὅλως νῆστις, ἅμα δὲ κατὰ τὴν Γ' τάξιν ἀποβάλλω, καταλύω τὴν νηστείαν, τρώγω τὴν πρωΐαν.

ξετιμώνω = ἀφαιρῶ τὴν τιμήν, ἀτιμάζω, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἐκτιμῶ.

ξεσηκώνω κατὰ τὴν ΣΤ' τάξιν = ἀναστατῶ ἀλλὰ καὶ = ἐκγράφω, λ.χ. ξεσήκωσε αὐτὸ τὸ σχέδιο(ν).

Πολλὰ τοιαῦτα σύνθετα δύνανται μόνον διὰ τῆς συνεξετάσεως αὐτῶν πρὸς ἄλλα συνώνυμα νὰ νοηθῶσι προσηκόντως. Διότι πολλὰ τούτων φαίνεται ὅτι συνετέθησαν μετὰ τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος προθέσεως κατ' ἀναλογίαν ἄλλων ἀρχαιοτέρων, ἐν οἷς ἔκειτο καὶ ἱκανῶς ἐνοεῖτο

ἡ σύνθεσις. Οὕτω λ. χ. τὸ ξυπῶ ξυπρῦμαι ἀντὶ τοῦ ἐκ-συσπῶ, ἐκ συσπῶμαι φαίνεται συντεθὲν κατὰ τὸ ἐξίσταμαι· ὁμοίως φαίνεται ὅτι ἐλέχθη τὸ ξεσηκώνω ἐξεσήκωσα κατὰ τὸ ἐκγράφω ἐξέγραψα, τὸ ξενεττάρω κατὰ τὸ ξεμπερδεύω, τὸ ξεβοηθῶ= ἀποτίθημι τὸ φορτίον πρὸς ἀνάπαυσιν (Σάμῳ) κατὰ τὸ ξεφορτώνομαι, τὸ ξεφαντώ ω κατὰ τὸ ξεδίνω, ξεσκάζω, τὸ ξαπόστα κατὰ τὸ ξάργου, τὸ ξεθυμαίνω κατὰ τὸ ξεθυμώνω, τὸ ξεγγόνι (Καλαβ. ὁ δισέγγονος, ὁ ἐκ τοῦ ἐγγόνου) κατὰ τὸ ἐξάδελφοι, ὁ ἐκ τῶν ἀδελφῶν. Τὸ ξεγεννῶ ἐπὶ μαίας καὶ τὸ ξελοχωνεύω δύνανται νὰ νοηθῶσιν ἴσως κατὰ τὸ ξεγγαστρώνω = ἀπαλλάσσω τῆς ἐγκυμοσύνης, βοηθῶ εἰς τὴν γένναν. Ὁμοίως λέγεται ἐν Κεφαλλ. (πρβλ. Λωρεντζᾶτον ἐν Ἀθηνᾶς ΚΕ' σ. 215) ξεπορδίζομαι ἐπὶ τοῦ πέρδεσθαι. Τοῦτο προφανῶς παρήχθη ἐκ τοῦ ἐκ + πορδή· ἀλλὰ διατί ἐλέχθη κατὰ μέσην φωνήν; τοῦτο νοεῖ ὁ μαθὼν ὅτι κατὰ τὸ μέσης φωνῆς ῥῆμα χέζομαι, ὃ κατὰ πολὺ ἰσχυρότερον τοῦ ἐνεργητικοῦ, ἐλέχθη ἐν Κεφαλλ. ὁμοίως κατὰ μέσην φωνὴν κλάνομαι ἐπὶ ἰσχυροτέρας, θαμιστικωτέρας ἐννοίας τοῦ ἐνεργητικοῦ κλάνω. Κατὰ τοῦτο ἄρα τὸ κλάνομαι καὶ κατὰ τὸ ξεκαρδίζομαι ἐσχηματίσθη τὸ ξεπορδίζομαι κτλ.

Πολλάκις παρατηρεῖται ὅτι ἐκ ῥημάτων συνθέτων οἷον ξεσκουφώνω, ξεκουκουλλώνω (ξεκουκουλλώματα, ξεκουκουλλοσύνη) σχηματίζονται ὑποχωρητικῶς ὀνόματα, οἷον ξεσκούφης παρὰ τὸ ξεσκούφωτος, ξεκούκουλλος παρὰ τὸ ξεκουκούλλωτος κλπ. Κατ' αὐτὰ δὲ πάλιν δύνανται νὰ σχηματισθῶσιν ἄλλα παρέχοντα ἔμφασιν πρωτοτύπου, οἷον ξεκούτρουλλος (= ξεκούκουλλος) ἀσκεπής· ξεκούτρουλλο καλάθι = τὸ ἄνευ λαβῆς. Καὶ ὡς πρὸς ταῦτα ἄρα δῆλον ὅτι ἀνάγκη συνεξετάσεως τῶν γλωσσικῶν φαινομένων, ἅτε μόνον τοιουτοτρόπως δυναμένων νὰ κατανοηθῶσι προσηκόντως.

Ἐν τέλει φρονῶ ὅτι δὲν θὰ εἶναι ἴσως περιττὸν νὰ προσθέσω ὅτι, ὅπως ἕκαστος βλέπει, διὰ τὴν ἐπίδοσιν ἐνίων τῆς προθέσεως ταύτης χρήσεων ἐν τῇ μεσαιωνικῇ καὶ τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ, ἡ φραστικὴ δύναμις τῆς γλώσσης ἡμῶν μεγάλως ἐπέδωκεν, ἐκ τούτου δὲ παρέχεται προφανῶς πλοῦτος καὶ εὐκολία οὐκ ἀξιοκαταφρόνητος εἰς τὴν χρῆσιν αὐτῆς.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΒΑΤΡΑΧΟΣ

Γνωστὸν εἶναι ὅτι πολλαὶ λέξεις τῆς νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης παρεδόθησαν ἡμῖν ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ ποικιλόμορφοι. Οὕτως ἔχει λ. χ. τὸ ἀλόθι ἀλύθι, βολίμι μολύβι, κόνιδα κονίδα, κρεμμύδι κρομμύδι, ῥᾶγα ῥῶγα, στοιβὴ στοίβη κλπ. (πρβλ. ΜΝΕ Β' 140). Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ λέξις βάτραχος ἐξεφέρετο τὸ πάλαι πολυμόρφως (πρβλ. Roscher ἐν Κουρτίου Μελετ. Δ' 189 κέξ. καὶ G. Meyer ἐν IF. VI. σ. 117 - 8), οὐδὲν ἄπορον ὅτι ποικίλοι ἀρχαῖοι τύποι ἐκληροδοτήθησαν ταῖς σημεριναῖς διαλέκτοις καὶ τοῖς ἰδιώμασιν, ὅτι δὲ οὗτοι φωνητικῶς καὶ ἀναλογικῶς ἠλλοιώθησαν, διὸ σήμερον σφόδρα πολλὰς παρέχει τὸ ὄνομα τοῦτο μορφάς. Ἐπὶ τὴν ἀναζήτησιν τούτων ἀφορμὴν ἔδωκεν ὁ ἐν Μεγάροις συνήθης τύπος βαρδακᾶς, οὗ ἡ ἄμεσος ἀναγωγὴ εἰς ἀρχαῖον τύπον δὲν ἐφαίνετο ἐκ πρώτης ὄψεως εὔκολος. Ἐντεῦθεν ἐδέησε νὰ συναχθῶσιν πάντες οἱ τύποι τῶν νέων διαλέκτων καὶ ἰδιωμάτων καὶ ἐπιδιωχθῇ ἑκάστου τούτων ἡ ἀναγωγὴ εἰς τὸν ἀντίστοιχον ἀρχαῖον, οὕτω δὲ παρήχθησαν τάδε:

1) βάτραχος καὶ βράταχος, ὁπόθεν τὰ νεώτερα βατράχι, ἡ βατράχα (μεγεθυντικὸν) καὶ βάρταχος.

Δι' ἐναλλαγῆς τοῦ πνεύματος μεταξὺ τοῦ τ καὶ χ προῆλθεν πάλαι ἐκ τοῦ βάτραχος ὁ τύπος βάθρακος, ὅθεν:

2) βάθρακος καὶ βάρθακος· ὁ τύπος βάθρακος σῴζεται ἀπαθὴς ἔτι ἐν Κορσικῇ, ὁ δὲ βάρθακος λέγεται ἐν Κύπρῳ βάρτακος μετὰ τοῦ ρτ φωνητικῶς ὁμαλῶς ἀντὶ τοῦ ρθ. Ἐκ τῶν ἀρχαίων τούτων τύπων προέκυψαν οἵδε: βαθρακὸς καὶ βαρθακός, κατὰ τὰ πολλὰ ὀξύτονα εἰς -κὸς (πρβλ. ΜΝΕ Β' σ. 127).

βαθράκι (Ἤπειρ.) βαθρακάκι, βαθρακούδι καὶ ἐν Κύπρῳ βαρτακούδι,

βαθρακούλλα,

βαθρακᾶς καὶ βαρθακᾶς.

βάθρακας καὶ βάρθακας (Κονίστραις Εὐβοίας).

ἡ βαθράκα (βατράκα ἐν Ἀνακοῦ τῆς Ἀσίας) καὶ ἡ βαρθάκα,

ἡ βάθρακα καὶ βάρθακα,

βαθρακίδα καὶ βαρθακίδα

3) βρόταχος βότραχος βόρταχος, ὁπόθεν διὰ συμφυρμοῦ τούτου τοῦ βοτραχ- καὶ τοῦ προηγουμένου βαθρακ- προῆλθε τὸ βοθρακ-, καὶ οὕτως ἔχομεν νέους τύπους:

βόθρακος καὶ βοθρακός,
βόρθακος καὶ βορθακός,
βόθρακας καὶ βοθρακᾶς,
βόρθακας καὶ βορθακᾶς,
ἡ βοθράκα καὶ βορθάκα,
βοθράκι καὶ βοθρακάκι βοθρακούδι,
βορθάκι καὶ ἐν Κύπρῳ βορτάκιν,
βαρθακάκι, βορθακόπον (Πόντῳ), βορθακίτσα.

Ἐν δὲ τῇ μεσημβρινῇ Ἰταλίᾳ λέγεται βρούθακο (Bova), βρούσακο, βρούτακο καὶ βρύτικο.

Δι' ἐναλλαγῆς δὲ πάλιν τοῦ πνεύματος ἐπὶ τοῦ β καὶ θ προῆλθεν ἐκ τοῦ βορθ ἕτερος τύπος φορδ, καὶ οὕτως ἔχομεν φορδακός, φόρδακας, φορδακᾶς, ἡ φορδάκα, φορδακάκι.

Πρὸς τούτοις συνεφύρθησαν περαιτέρω οἱ τύποι βαρθ - βορθ - καὶ φαρδ- φορδ- καὶ οὕτω προῆλθον ἄλλοι, βαρδ-βορδ-φορθ-, φροθ καὶ δὴ βόρδακας (ἐν Βιθυνίᾳ) βορδακᾶς ἐν Μεγάροις, ἀβόρδακος, βαρδακλᾶς (ἐν Τήλῳ), φορθάκα ἐν Ἀμισῷ, φροθάκα (ἐν Πόντῳ).

Πλὴν τῶν ποικιλιῶν τούτων τῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀναγομένων εἰς ἀρχαῖα πρότυπα, συνέβησαν καὶ παρετυμολογίαι καὶ παρασχηματισμοὶ πρὸς ἄλλα πρότυπα, ἐκ τούτων δὲ παρήχθη πάλιν ἄλλο πλῆθος τύπων, οἷον μαθρακός, ἡ μάθρακα, τὰ μαθράκια (ἐν Σινασῷ), μπαρθακᾶς (ἐν Κονίστραις, ἐκ τοῦ μπάκακας καὶ βαρθακᾶς), σπορδακᾶς, σφάρδακλος, σπορδάκια (Ζακ.), σπορφάκο (Ἰταλ.), βαρτλάκα, φορδακλὸς φορδακλᾶς καὶ φουρδακλᾶς (Λευκάδι), ἐν Κεφαλληνίᾳ δὲ λέγεται μπουθρακλᾶς, μπορδακλᾶς, σποδακλᾶς, σπουδακλᾶς καὶ σπουδακλάκι. Ὁ τύπος μπάκακας φαίνεται ὠνοματοπεποιημένος.

Γ. Ν. Χ.

Ὅπου, ποῦ = ὅστις, ἥτις, ὅτι κλπ.

Περὶ τῆς πρώτης ἐμφανίσεως τῆς ἀντωνυμίας ταύτης ἐπὶ τοῦ ὅστις, ἥτις, ὅ τι διέλαβον μέχρι τοῦδε πολλοί, ἀλλὰ περὶ τῆς πηγῆς αὐτοῦ ὀλίγοι, ὅσον ἠξεύρω, οἷον ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς ἐν Ἀτ. Α' 65—6. ὁ Μαυροφρύδης ἐν Δοκιμίῳ σ. 612, ὁ Γιάνναρης, Ἱστορ. Γραμμ. 167. καὶ ὁ Meyer— Lübke. Portius σ. 171. Ἀλλ' ἐκ τῶν λεχθέντων ὑπ' αὐτῶν τοσοῦτον μόνον δύναταί τις νὰ διδαχθῇ ὅτι ἡ χρῆσις τοῦ ὅπου ὡς ἀναφορικῆς ἀντωνυμίας εἶναι πολὺ παλαιοτέρα τοῦ ΙΓ' αἰῶνος Μ. Χ. (πρβλ. καὶ Ψάλτη, Gramm. der Byz. Chron. σ. 197) καὶ ἐπομένως δὲν δύναται νὰ ἔχῃ προέλθει κατὰ μίμησιν τοῦ Ἰταλ. che, ἀλλ' εἶναι πάντως γνήσιον Ἑλληνικὸν προϊόν. Κατὰ τίνα δ' ὅμως τρόπον ἐγένετο δυνατὸν τὸ τοπικὸν μόριον ποῦ ἢ ὅπου νὰ καταστῇ ἀναφορικὴ ἀντωνυμία λεγομένη ἐπὶ παντὸς γένους καὶ ἀριθμοῦ, δὲν ἀπεδείχθη μέχρι σήμερον.

Οὕτω λέγει ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς Ἀτ. Α' σ. 65—66 «Καὶ ποῦ τὰ θέλει ἤγουν καὶ ὁποῦ (ἢ ὅπου) τὰ θέλει, τοῦτο δὲ ἀντὶ τοῦ «καὶ ἐκεῖνος ὅστις τὰ θέλει. Σημείωσε πόσον εἶναι παλαιὰ ἡ βάρβαρος χρῆσις τοῦ τοπικοῦ ἐπιρρήματος ὅπου ἀντὶ τοῦ ὅς ἢ ὅστις.... Παρόμοιος βαρβαρισμὸς συνέβη εἰς τῶν Ἰταλῶν τὸ che, ἀναφερόμενον εἰς ὅλα τὰ γένη καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀριθμούς· ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἴσως καὶ τὸν ἐκερδήσαμεν κατὰ τοὺς Σταυροφορικοὺς πολέμους ..» Ὁ δὲ Μαυροφρύδης, Δοκιμ. 612 διδάσκει «.. οὐδ' ἡ τῆς ὅπου (ὁποῦ) χρῆσις ἐνεφυτεύθη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κατὰ μίμησίν τινος τῶν Ῥωμανικῶν γλωσσῶν ... Τὸ αὐτὸ ἢ ὅμοιον γλωσσικὸν πνεῦμα ὁμοίους τύπους ἔπλασε καὶ ἐν τῇ ἀνατολῇ καὶ ἐν τῇ δύσει.» Καὶ ὁ Γιάνναρης, § 608 «παρὰ τὸ ὅς, ὅ, ἥ, ἀναφαίνεται ἀπὸ τῶν Ἑλληνορρωμαϊκῶν χρόνων ἄλλο ἀναφορικόν, τὸ τοπικὸν ἐπίρρημα ὅπου (πιθανῶς ὑποστηριχθὲν ὑπὸ τοῦ ὁποῖος), ὅπερ ἔρχεται εἰς χρῆσιν παρὰ τὸ ὑποτακτικὸν ἄρθρον καὶ ταχέως κατακρατεῖ ὡς δημώδης

ἀντικατάστασις τοῦ ὅς. ἥ. ὅ. Κλημεντ. Ρώμης πρὸς Κορινθ. 23. 3 πόρρω γενέσθω ἀφ' ἡμῶν ἡ γραφὴ αὕτη ὅπου λέγει· ταλαίπωροι.. Ἀποφθεγμ. 300 Β καὶ λαβόντες καὶ τὸν ἀδελφὸν ὅπου εἶχε πρὸς αὐτὸν τὴν λύπην, 300 οὐδὲ γὰρ εἴχετε τί ποτε τοῦ αἰῶνος τούτου ὕλην εἰ μὴ ῥαφίδα ὅπου τὰ θαλλία ταῦτα ἔσχιζεν, Λέοντ. Νεαπολ. Ε' 1. 46 ἐκεῖνος ὅπου ἐμαγείρευεν. Ἰ. Μόσχου 2914. Α εἰς τὸ ὄρος ὅπου αὐτὸς εἶπεν». Meyer—Lübke 171 «l' adverbe ὅπου ou ὁποῦ, qui donne ποῦ. C' est là une tendance qui se manifeste dans toutes les langues: on se contente d' un simple adverbe relatif, surtout de l' adverbe local où, au lieu d' un adjectif relatif, cf. l' angleis *where*, allemand (dial) *wo* etc., *dont* français. De même en grec ὅπου. Ὅμοια διδάσκει καὶ ὁ Karl Wolf ἐν Studien zur Sprache des Malalas σ. 47—48.

Ὅτι τὰ ἐπιχειρήματα καὶ τὰ παραδείγματα ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα δὲν διαφωτίζουσι τὴν ἀρχὴν τῆς νέας χρήσεως, νοεῖ, νομίζω, ἕκαστος εὐκόλως. Αἰτία δὲ τούτου ἴσως εἶναι ὅτι τὸ φαινόμενον τοῦτο ἐξητάζετο μεμονωμένον καὶ δὴ δὲν προσεγένοντο αὐτῷ τὰ διδάγματα, ὅσα ἡ ἐξέτασις ἄλλων ὁμοίων φαινομένων ἠδύνατο νὰ παράσχωσιν ὑπὲρ αὐτοῦ.

Ἤδη πρὸ πολλοῦ παρετήρησα ὅτι τὸ ἐρωτηματικὸν μόριον πῶς μετέστη εἰς εἰδικὸν=ὅτι. Ἐν φράσεσιν οἷον γινώσκω πῶς ἐργάζεται, βλέπετε πῶς ὁμιλεῖ κττ. δηλοῦται, ὡς εἰκός, ὁ τρόπος, ἤτοι κατὰ τίνα τρόπον ἐργάζεται, ὁμιλεῖ· ἀλλὰ κατὰ μικρὸν ἡ ἔννοια τοῦ τρόπου ἠμαυρώθη, ὥστε παρέμεινε μόνον ἁπλῶς τὸ ὅτι ἐργάζεται, ὁμιλεῖ. Οὕτω λέγεται σήμερον ξέρω πῶς δέν μ' ἀγαπᾷς, βλέπω πῶς δὲν ἔρχεται, θωρῶ πῶς δὲ θὰ ξεμπερδέσωμεν εὔκολα, θαρρεῖς πῶς εἶν' ἄθρωπος; κλπ.

Ὁμοίως ἠμαυρώθη ἡ ἔννοια τοῦ τροπικοῦ πως καὶ ὅταν τοῦτο ἠκολούθει τῷ μή· μήπως=μὴ κατά τινα τρόπον· τ. ἐ. ἐκ φράσεων οἷον ὁρᾶτε μή πως συμβῇ τι κακὸν=μὴ κατά τινα τρόπον, προσέχετε μή πως πάθωμέν τι κλπ. ὁρμηθὲν τὸ μήπως λέγεται σήμερον καὶ ὅπου οὐδὲν περὶ τρόπου νοεῖται, οἷον μήπως θαρρεῖς πῶς σε συλλογίζομαι; μήπως ἀπέθανε καὶ δὲν μοῦ τὸ λέγεις; μήπως ἔβρεξεν ἀπόψε; μήπως ξέρει να μιλήσῃ;

Πρβλ. καὶ τὸ ὡς ἄν — ὡσὰν — σὰν=ἐάν, ὅταν κλπ.· σὰν μπορῇς, βάρει· σὰν ἔλθῃ μήνυσέ μου κλπ. Einleitung σ. 217.

Ὁμοίως τῷ πῶς μετέστη καὶ τὸ ἀρχαῖον ὡς ἀπὸ τροπικοῦ = ὅπως εἰς εἰδικὸν=ὅτι. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸν εἰδικὸν ὅτι ὂν κατ' ἀρχὰς ἀναφορικὴ ἀντωνυμία (παρ' Ὁμ. καὶ ἁπλῶς ὅ) μετέστη εἰς εἰδικὸν σύνδεσμον, ὅπως ἤδη πρὸ πολλοῦ παρετηρήθη.

Καθ' ὃν δὲ τρόπον ἐν τούτοις ἁπλῆ τις παρεκδοχὴ ὅλων φράσεων ἤγαγεν εἰς τὴν νέαν χρῆσιν τοῦ πῶς = ὅτι, κλπ., οὕτω πρέπει νὰ εἰκάσωμεν ὅτι συνέβη καὶ ἐν τῷ ὅπου ποῦ, ἤτοι ἁπλῆ τις παρεκδοχή τινων φράσεων ἐγένετο αἰτία ὥστε νὰ μεταβληθῇ ἡ δύναμις τοῦ μορίου τούτου· τοιαῦται δὲ φράσεις εἰκάζω ὅτι ἦσαν οὐχὶ τοσοῦτον προτάσεις ἀναφορικαὶ ἀλλὰ μᾶλλον πλάγιαι ἐρωτηματικαί· οἷον γινώσκω ποῦ ὑπάγει αὐτὸς καὶ γινώσκω αὐτὸν ποῦ ὑπάγει, ἐρώτησε αὐτοὺς ποῦ ταξιδεύουν, δὲν εἶδα αὐτὰς ποῦ ἐπέρασαν καὶ πῆγαν, τὸν εἴδετε ποῦ τρέχει; εἰπέτε μου ποῦ εἴδετε αὐτὸν καὶ εἰπέ μου αὐτὸν ποῦ (τὸν) εἶδες κλπ. (Ὅτι τὸ ποῦ κατὰ τοὺς μγν. χρόνους ἐλέχθη καὶ ἐπὶ κινήσεως= πόσε, γινώσκουσι πάντες ἐκ τῆς Κ. Δ.)

Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τὰ πευστικὰ καὶ αἰσθητικὰ ῥήματα πάμπολλαι τοιαῦται πλάγιαι ἐρωτηματικαὶ μετὰ τοῦ ποῦ ἐπὶ τόπου ἐκφερόμεναι προτάσεις ἦσαν ἐν χρήσει, ἦτο δυνατὸν τὸ ποῦ τοῦτο ἀπὸ τοπικοῦ προσδιορισμοῦ νὰ μεταστῇ εἰς ὑποκείμενον ἢ καὶ ἀντικείμενον τῆς προτάσεως, ἤτοι αἱ αὐταὶ προτάσεις νὰ νοηθῶσιν ἁπλῶς ὡς ἀναφορικαί. ἤρκει μόνον νὰ ἐκφωνηθῇ τὸ ποῦ κάπως ἀσθενέστερον· πρβλ. γιὰ ἰδὲς αὐτὸν ποῦ πάει· δὲν εἶδα αὐτὲς ποῦ πέρασαν καὶ πῆγαν· πές μου αὐτὸν ποῦ εἶδες· ἠξεύρω αὐτὸν ποῦ πάγει κλπ.· πάντα ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα δύνανται νὰ ἐκληφθῶσι καὶ ὡς πλάγιαι ἐρωτηματικαὶ καὶ ἁπλῶς ὡς ἀναφορικαὶ προτάσεις κατὰ λόγον τῆς προφορᾶς καὶ τῶν συμφραζομένων.

Ὁ ἐνθυμούμενος δὲ ὅτι ἡ λεγομένη ἀπαρέμφατος πάλαι ποτὲ οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἢ κατὰ πλαγίαν πτῶσιν ἀντικείμενον ῥηματικοῦ τύπου, κατὰ μικρὸν δ' ἀποσπασθεῖσα ἐλέχθη καὶ ὡς ὑποκείμενον κατ' ὀνομαστικήν, δὲν θὰ εὕρῃ δυσκολίαν περὶ τὴν παραδοχὴν τῆς μεταστάσεως ταύτης λέξεως ἀπὸ μέρους τινὸς τῆς προτάσεως, ἀπὸ προσδιορισμοῦ, εἰς ἄλλο, ὑποκείμενον ἢ ἀντικείμενον.

Τὰ ἀνωτέρω ὑπὸ τοῦ Γιάνναρη παρατεθέντα χωρία δύνανται νὰ νοηθῶσιν ὅτι ἐλέχθησαν καὶ ἐνοοῦντο τότε ἀκόμη ἐπὶ τοπικῆς σημασίας, οἷον ἐκεῖνος ὅπου ἐμαγείρευεν (= ἐν ᾧ τόπῳ), εἰς τὸ ὄρος ὅπου εἶπεν = ἐν ᾧ, ἡ γραφὴ ὅπου λέγει= ἡ γραφὴ ἐν ᾧ χωρίῳ λέγει κλπ. ὅτε ἑπομένως ἡ γένεσις τοῦ ὅπου =ὅστις δὲν ἀνάγεται εἰς τοὺς Ἑλληνορρωμαϊκοὺς χρόνους· καὶ τοῦτο φαίνεται ὀρθόν, ἀφοῦ, καθ᾽ ἃ παρατηρεῖ ὁ κ. Wolf ἔνθα ἀνωτ., οὐδ᾽ ἐπὶ Μαλάλα φαίνεται τὸ ποῦ, ὅπου=ὅστις, ἥτις κλπ., ἀλλὰ μόνον ἀπὸ Λεοντίου τοῦ Νεαπόλεως κἑξ. Ὅτι δὲ καὶ ἐκ τούτων ἠδύνατο κατὰ παρεκδοχὴν νὰ προέλθῃ ἡ ἁπλῆ ἀναφορικὴ χρῆσις, νοεῖ ἕκαστος. Ἐπειδὴ δ᾽ ὅμως αἱ ἐρωτηματικαὶ προτάσεις εἶναι ἐν τῷ λόγῳ πολὺ συχνότεραι τῶν τοιούτων ἀναφορικῶν τῶν παρεκδοχῆς ἐπιδεκτικῶν, διὰ τοῦτο εἶπον ὅτι κυρίως αἱ πλάγιαι ἐρωτηματικαὶ προτάσεις αἱ μετὰ τοῦ τοπικοῦ ποῦ ἐκφερόμεναι εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ἀντωνυμικῆς χρήσεως τοῦ ποῦ, ὅπως αἱ πλάγιαι ἐρωτηματικαὶ μετὰ τοῦ τροπικοῦ πῶς ὑπῆρξεν ἡ πηγὴ τοῦ εἰδικοῦ πῶς.

Ἂν, ὅπως ἐγὼ πείθω ἐμαυτόν, κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον προῆλθεν ἡ νέα χρῆσις τοῦ ποῦ, ἀνάγκη νὰ εἰκάσωμεν ὅτι, ἐπειδὴ τὸ ὅπου δὲν παρελαμβάνετο τότε πλέον εἰς τὰς τοιαύτας ἐρωτηματικὰς προτάσεις, ἐπεγένετο συμφυρμὸς τοῦ ποῦ τούτου καὶ τοῦ πάντοτε σῳζομένου ἀοριστολογικοῦ ὅπου, καθὼς καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἀπὸ τοῦ ὁ- ἀρχομένων ἀναφορικῶν ἀντωνυμιῶν· ἤτοι ἐκ τοῦ ποῦ, τοῦ ἐρωτηματικῶς καὶ ἀντωνυμικῶς λεγομένου, καὶ τοῦ ἀοριστολογικοῦ ὅπου καὶ τῶν ἀντωνυμιῶν ὁποῖος ὅποιος ὅσος κλπ. συνετελέσθη τὸ ἀντωνυμικῶς παραλαμβανόμενον ἐν τῷ λόγῳ ὅπου, ἐκεῖνος ὅπου σοῦ τό ᾽πε κλπ. Περὶ τοῦ διττοῦ τονισμοῦ ὅπου καὶ ὁποῦ, ἀρκεῖ νὰ λεχθῇ ὅτι ὡς προκλιτικόν, ἤτοι ἄτονον οὐδένα κατ᾽ ἀλήθειαν φέρει τόνον· πρβλ. ΜΝΕ Β′ σ. 152 κἑξ.

Γ. Ν. Χ.

Νάκκον νερόν σ' ἐρκάστηκα τὸν μαῦρον νὰ ποτίσω.

Ἐπειδὴ ἐν Κύπρῳ τὸ ἐκ τῆς συνιζήσεως προελθὸν ἡμίφωνον i̯. j. κατόπιν τοῦ ρ ἐτράπη κατὰ μικρὸν εἰς πλῆρες κλειστὸν σύμφωνον κ, —χωρκὸν=χωρι̯ὸν—ἀρκὸν = ἀραι̯όν, πιθαρκάζω = πιθαρι̯άζω κλπ., διὰ τοῦτο, ὅταν ἔν τινι λέξει πλὴν τῶν δύο συμφώνων ἦτο καὶ ἄλλο ἀμέσως πρὸ τοῦ ρκ. παρεσιωπᾶτο τοῦτο διὰ τὸ δυσεκφώνητον, πρβ. γραῖα - γραι̯ὰ - γρι̯ὰ γρκὰ-ρκά. χρέος - χρεὸς χρjὸς-χρκος-ρκός. Ὅπως τὸ χρέος τὸ ρκὸς ἔχει καὶ τὸ χρειάζομαι χρκάζομαι-ρκάζομαι-ἐρκάστηκα πρβλ. καὶ ἄρκον ἀντὶ αὔριον, ἤτοι αὔριον-ἄβριον-ἄβρκον-ἄρκον, ἀρκώννω, ἄρκος ἀπὸ τοῦ ἀ(γ)ριώννω, ἄ(γ)ρι̯ος κλπ.

χερῶ = ἐγχειρῶ καὶ ***ῥίφτω — ῥίχτω.***

Ἐν δημοτικῷ ᾄσματι Μάνης λέγεται «βλέπει γυναῖκες νὰ χεροῦν καὶ τὰ δρεπάνια νὰ κρατοῦν (παρὰ Πολίτῃ, Ἐκλογαὶ κλπ. σ. 23). Τὸ χερῶ τοῦτο προῆλθε φωνητικῶς ὁμαλώτατα ἐκ τοῦ ἀρχαίου ἐγχειρῶ, ἀνθ' οὗ συνήθως λέγεται τὸ ἀναλογικῶς ἠλλοιωμένον χερίζω· πρβλ. ζωγραφῶ - ζωγραφίζω, κρατῶ - κρατίζω κλπ. ἐν ΜΝΕ. Α' σ. 277. Κατὰ ταῦτα τὸ βλέπει γυναῖκες νὰ **χεροῦν** σημαίνει βλέπει γυναῖκας ἐγχειρούσας, ἐπιλαμβανομένας τοῦ ἔργου, νὰ βάζουν χέρι κλπ.

Ὁ τύπος ῥίφτω ὅπως καὶ τὸ ῥίψιμο ἔχει φωνητικῶς ἄριστα καὶ οὐδεὶς περὶ αὐτοῦ ἀπαιτεῖται λόγος. Δυσκολώτερος φαίνεται ὁ ἄλλος τύπος ῥίχτω· διότι παρατηρεῖται ὅτι τότε κυρίως τρέπεται τὸ σύμπλεγμα φτ εἰς χτ, ὅτε προηγεῖται ἄλλο χειλικόν, ἀδερφοφτὸς= ἀδερφοχτὸς (πρβλ. Ἀθηνᾶς Τόμ. ΚΒ' σ. 207-8.) Ἀλλ' οὐδὲν κωλύει νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι ἐν τῷ συνθέτῳ ἀπορρίφτω ἐγένετο πρῶτον ἡ κατ' ἀνομοίωσιν τροπὴ τοῦ φτ εἰς χτ, ἀπορρίφτω ἀπορρίχτω. Ἐκ τούτου δὲ τοῦ ἀπορρίχτω προῆλθεν ὁ ἕτερος ἀπορρίχνω, ὅστις ἔχει πρὸς τὸ ῥίχτω ὅπως τὸ δείχτω πρὸς τὸ δείχνω, διώχτω πρὸς τὸ διώχνω ἀδράχτω πρὸς τὸ ἀδράχνω, μπήχτω πρὸς τὸ μπήχνω, ἀστράφτω-ἀστράφνω κττ. πρβλ. ΜΝΕ Α'. 291 καὶ Ἀθηνᾶς Τόμ. Κ' 530-1.

Γ. Ν. Χ.

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΣΗΜΑΣΙΟΛΟΓΙΚΑ

Α'.

Περὶ τοῦ ἐτύμου τῆς λέξεως Γραβιά.

Ὁ Κοραῆς ἐν τῷ Δ' τόμῳ τῶν Ἀτάκτων αὐτοῦ (σελ. 659) ἀναφέρει τὴν λέξιν γαύρα ὡς ἓν τῶν τριῶν γρακικῶν ὀνομάτων τῆς πτελέας τῶν σημειουμένων ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου ἐκδότου τοῦ Θεοφράστου Stackhouse. γράφει δὲ τὴν λέξιν διὰ τῆς διφθόγγου αυ. Καὶ ἐξ Ἀρκαδίας καὶ Πελοποννήσου ἐν γένει ἀναφέρεται ἐν δελτίοις τοῦ ἀρχείου τοῦ Λεξικοῦ δένδρον (εἶδος πρίνου) ὀνομαζόμενον γαῦρος, ὅπερ οἱ συλλογεῖς γράφουσιν ἐπίσης διὰ τῆς διφθόγγου αυ προσπαθοῦντες μάλιστα νὰ ἐτυμολογήσωσιν αὐτὸ κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἐπίθετον γαῦρος=ὑπερήφανος διὰ τὸ ὑψιτενὲς καὶ ὑπερήφανον τῶν δένδρων τούτων. Ἀφ' ἑτέρου ὑπάρχουσι πολλὰ δελτία τοῦ ἀρχείου ἀναφέροντα ὡς ὑπάρχον ἐν Ἠπείρῳ δένδρον (εἶδος δρυὸς) γράβος ὀνομαζόμενον, ὅπερ οἱ συλλογεῖς γράφουσιν οὐχὶ διὰ τῆς διφθόγγου αυ, ἀλλὰ διὰ τοῦ αβ. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Μηλιαράκις ἐν τῷ περὶ τῶν δημωδῶν ὀνομάτων τῶν φυτῶν βιβλίῳ του πραγματευόμενος ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ περὶ τῶν δένδρων τούτων γράφει γαῦρος μὲν διὰ διφθόγγου, γράβος δὲ διὰ τοῦ αβ, εἰ καὶ προφανῶς μία καὶ ἡ αὐτὴ εἶναι ἀμφότεραι αἱ λέξεις, τοῦ ἑνὸς τύπου προελθόντος ἐκ τοῦ ἑτέρου διὰ τῆς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ (ἀρχαίᾳ τε καὶ νεωτέρᾳ, κορκόδειλος, τουρλώνω) συχνότατα παρατηρουμένης μεταθέσεως τοῦ ρ καὶ ἔπρεπεν ἑπομένως ἀμφότεροι οἱ τύποι νὰ γράφωνται ἢ διὰ τῆς διφθόγγου αυ ἢ διὰ τοῦ αβ, (ἢ γάβρος καὶ γράβος ἢ γαῦρος καὶ γραῦος). Ζητεῖται νῦν ποία τῶν γραφῶν τούτων εἶναι ἡ ὀρθοτέρα. Τὸ ἀρχ. ἐπίθετον γαῦρος δὲν σημαίνει δένδρον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ, οὐδὲ λέξις γράβος ἢ γραῦος ἀναφέρεται ἐν τοῖς λεξικοῖς τῆς ἀρχ. Ἑλληνικῆς. Ἴσως ἤθελέ τις νομίσει ὅτι ἡ λ. εἶναι ξένη· καὶ ταύτην ἀκριβῶς τὴν γνώμην διατυποῖ ὁ G. Meyer ἐν Ngr. Stud V, 24 συνδυάζων τὴν λ. γράβος πρὸς τὴν σλοβενικὴν *gaber* = Weisbuche ὀστρυὰ (ἀκριβῶς ὅπως καὶ ὁ Μηλιαράκις ἑρμηνεύει διὰ

τοῦ ostryja carpinifolia τὸν ἐν Κεφαλληνίᾳ γαῦρον) καὶ πρὸς ὁμοίαν Βουλγαρικήν· ὅτι ἡ γνώμη αὕτη τοῦ Meyer εἶναι ἀληθοφανής, οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῇ, ἀλλὰ πιθανὸν ἡ ἀναμφισβήτητος συγγένεια μεταξὺ τῶν δύο λέξεων (*gaber* καὶ γάβρος) νὰ μὴ ἀνάγηται εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους, νὰ μὴ εἶναι δηλ. ἡ λ. γράβος νεώτερον δάνειον ἐκ τῆς σλαυϊκῆς, ἀλλὰ νὰ εἶναι ἀρχαία λέξις κατὰ τοιοῦτον τρόπον συγγενὴς πρὸς τὴν σλαυικὴν *gaber*, καθ' ὃν καὶ τόσαι ἄλλαι λέξεις τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς συγγενεύουσιν ἐτυμολογικῶς πρὸς τὰς ἀντιστοίχους λέξεις τῶν ἀρίων γλωσσῶν. Εἰς τὴν εἰκασίαν ταύτην ἤγαγέ με ἡ παρ' Ἀθηναίῳ καὶ ἄλλοις ἀρχαίοις συγγραφεῦσιν ἀναφερομένη λέξις γράβιον Οὕτως ἀναγινώσκομεν παρ' Ἀθηναίῳ (κεφ. 15, 699 Ε) Ἀμερίας δὲ γράβιον τὸν φανόν Σέλευκος δ' οὕτω ἐξηγεῖται ταύτην τὴν λέξιν· γράβιον τὸ ***πρίνινον*** ἢ ***δρύϊνον*** ξύλον, ὅπερ ἐθλασμένον καὶ κατεσχισμένον ἐξάπτεσθαι καὶ φαίνειν τοῖς ὁδοιποροῦσι Θεοδωρίδης γοῦν ὁ Συρακόσιος ἐν Κενταύροις φησί πίσσα δ' ἀπὸ ***γραβίων*** ἔσταζε. Καὶ ἡ παρ' Ἡσυχίῳ δὲ γλῶσσα Γοβρίαι· φανοί, λαμπτῆρες, πρέπει νὰ γραφῇ, ὡς ἤδη προέτεινεν ὁ Dindorf, γράβια, ἂν μὴ ὑπόκειται καὶ ἐνταῦθα ἀρχαῖος τύπος ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸν νεώτερον γάβρος.

Ὥστε αἱ δᾷδες αὗται κατὰ τὴν ἄνω μαρτυρίαν κατεσκευάζοντο ἐκ ξύλου δρυΐνου ἢ πρινίνου. Ἐπειδὴ δὲ σήμερον ἐν μὲν Ἠπείρῳ ἡ λ. γράβος σημαίνει εἶδος δρυὸς κατὰ τοὺς συλλογεῖς, ἐν δὲ Πελοποννήσῳ ἡ λ. γάβρος σημαίνει εἶδος πρίνου, οὐδὲν κωλύει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὑπῆρχε καὶ παρ' ἀρχαίοις ἡ λ. γράβος σημαίνουσα εἶδος δρυὸς ἢ πρίνου μὴ ἀναφερομένη μὲν ἐν τοῖς λεξικοῖς τῆς ἀρχ. Ἑλληνικῆς, συντελέσασα ὅμως νὰ σχηματισθῇ παρ' ἀρχαίοις ἤδη ἡ λ. γράβιον σημαίνουσα δᾷδα ἐκ ξύλου δρυὸς ἢ πρίνου. Διὰ τοῦ β ἄρα καὶ οὐχὶ διὰ διφθόγγου πρέπει νὰ γράφηται καὶ ἡ ἑτέρα διὰ τῆς μεταθέσεως τοῦ ρ προελθοῦσα μορφὴ αὐτῆς γάβρος ὡς καὶ ἡ γκάβρος ἐν Σισανίῳ, σκυλόγραβος, μελιόγαβρος παρὰ Μηλιαράκι, γάβρα παρὰ Κοραῇ, γαβρὶ ἐν Κοζάνῃ κτλ.

Πρὸς τὴν λέξιν ταύτην γράβος δύναταί τις νῦν, νομίζω, νὰ συσχετίσῃ τὸ τοπωνύμιον Γραβιά, ὅπερ κατήντησε περιώνυμον ἐκ τῆς παρὰ τὸ Χάνι τῆς Γραβιᾶς μάχης τοῦ Ὀδυσσέως Ἀνδρούτσου.

θὰ ἠδύνατό τις δηλ. νὰ ὑποθέσῃ ὅτι τὸ μέρος ἐκεῖνο ὠνομάσθη οὕτως ἐκ δένδρων πολλῶν γράβων εὑρισκομένων ἐν τῷ χώρῳ ἐκείνῳ. Ὅτε κατὰ πρῶτον ἀνεκοίνωσα τὴν εἰκασίαν μου ταύτην τῷ ἀειμνήστῳ Πέτρῳ Παπαγεωργίου, οὗτος κατ᾽ ἀρχὴν ἐπεδοκίμασεν αὐτήν, ἐνθυμηθεὶς δ᾽ εἶτα ὅτι εἷς τῶν ὑπαλλήλων τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης κατήγετο ἐκ τοῦ μέρους ἐκείνου, ἔσπευσε νὰ τὸν ἐρωτήσῃ, μετὰ χαρᾶς δέ μοι ἀνεκοίνωσεν ὅτι ἀληθῶς ὑπῆρχον οὐχὶ πρὸ πολλῶν ἐτῶν κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ὑπαλλήλου δένδρα ὑψηλὰ παρὰ τὸ Χάνι τῆς Γραβιᾶς. Ἀλλὰ καὶ ἄλλαι μαρτυρίαι ἔρχονται εἰς ἐπικουρίαν τῆς γνώμης ταύτης. Οὕτως ὑπάρχει ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ δήμου Κλειτορίας ἐν Καλαβρύτοις τοπωνυμία Γαβριά, φέρουσα ἀκριβῶς τὸν ἐν Πελοποννήσῳ κατ᾽ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα ἐπιχωριάζοντα τύπον γάβρος καὶ ἑπομένως πολὺ πιθανῶς προελθοῦσα καὶ αὕτη ἐκ τῆς ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ ὑπάρξεως πολλῶν γάβρων καὶ ἐν Κορινθίᾳ ὄρος ὀνομαζόμενον Γαυριᾶς (ὡς γράφει αὐτὸ ὁ Α. Μηλιαράκις ἐν τῇ Γεωγραφίᾳ τοῦ Νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας σελ. 101) διὰ τὸν αὐτὸν πιθανώτατα λόγον λαβὸν τὸ ὄνομα τοῦτο. Ἀλλὰ καὶ ἐν Χίῳ ὑπάρχει τοπωνυμία Δαδιὰ ἐκ τοῦ δαδὶ προφανῶς παραχθεῖσα. Εἰς ταῦτα τὸ ἐξῆς μόνον ἦτο δυνατὸν νὰ ἀντιταχθῇ. Ἐν τῇ πραγματείᾳ δηλ. αὐτοῦ περὶ τῆς λ. Μορέας (Γλωσσ. Μελ. 22) ὁ σεβαστὸς ἡμῶν διδάσκαλος κ. Χατζιδάκις ἀναφέρει δώδεκα κατηγορίας λέξεων ἀναγομένων εἰς τὸ φυτικὸν βασίλειον καὶ χρησιμευουσῶν ὡς τοπωνύμια. Αἱ κατηγορίαι αὗται εἶναι αἱ ἑξῆς: α΄) αὐτὸ τὸ ὄνομα τοῦ φυτοῦ: Μηλιά, β΄) αὐτὸ τὸ ὄνομα τοῦ φυτοῦ ἐν τῷ πληθ. ἀριθμῷ: Μηλιές, γ΄) τὸ ὄνομα τοῦ καρποῦ καθ᾽ ἑν. ἀριθμόν: Ἀχλάδι, δ΄) τὸ ὄνομα τοῦ καρποῦ κατὰ πληθ. ἀριθ.: τὰ Ἀχλάδια, ε΄) παράγωγον ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ φυτοῦ εἰς -έας: Δαφνέας, ς΄) παράγωγον ἐκ τῶν ὀνομάτων τῶν φυτῶν εἰς -ᾶς καὶ -οῦ: Καλαμᾶς, Κολοκυθοῦ, ζ΄) παράγωγον εἰς -ωπὴ: Ἀγρελωπή, η΄ παράγωγον εἰς ὁ(ν): Ἀμυγδαλό, θ΄) παράγωγον εἰς -ῶνας: Κυπαρισσῶνας, ι΄) παράγωγον εἰς-οῦσα: Σκινοῦσα, ια΄.) παράγωγον εἰς-ειό: Ριζαρειὸ καὶ ιβ΄) παράγωγον εἰς-οῦντα: ἡ Ἀρακοῦντα, Μαραθοῦντα. Ὡς βλέπει τις, δένδρον εἰς -ιὰ δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς τοπωνυμικόν, ἀλλὰ παράγωγον εἰς -ιὰ ἐξ ὀνόματος δένδρου μὴ λήγοντος εἰς -ιὰ (ὡς γράβος, γραβιὰ) δὲν ἀναφέρεται ὡς δυνάμενον νὰ χρησιμοποιηθῇ

ὡς τοπωνύμιον. Κατὰ δύο τρόπους δύναται νὰ θεραπευθῇ ἡ δυσκολία αὕτη· ἢ δηλ. ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι ἐλέχθη ποτὲ ἡ λ. Γραβιὰ παράγωγος ἐκ τοῦ γράβος καὶ σημαίνουσα αὐτὸ τὸ δένδρον (κατὰ τὰ λοιπὰ εἰς -ιὰ ὀνόματα δένδρων) καὶ εἶτα χρησιμεύσασα καὶ ὡς τοπωνύμιον καὶ τότε θὰ ἀναχθῇ τὸ τοπωνύμιον Γραβιὰ εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν ἢ ὅπερ ἁπλούστερον. πρέπει νὰ προστεθῇ καὶ ἡ κατάληξις -ιὰ (πρὸς ταῖς -ειό, -έας, -ᾶς) εἰς τὰς κατηγορίας τῶν παραγώγων τῶν χρησιμευόντων ὡς τοπωνύμια. ὅτε εὐκολώτερον θὰ ἐξηγεῖτο καὶ τὸ τοπωνύμιον Δαδιὰ ἐκ τοῦ δαδί.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς λ. Γραβιά. Ἀλλ' ἐκτὸς ταύτης ὑπάρχει ἐν τῇ νεωτέρᾳ δημώδει γλώσσῃ καὶ ἑτέρα λ. γαβριᾶς διὰ τοῦ β γραφομένη καὶ σημαίνουσα τὸ χαμίνιον τῶν δρόμων. Ὅτι ἡ λ. αὕτη οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ δένδρον γράβος ἢ γάβρος εἶναι φανερόν. καθ' ὅσον δὲ γνωρίζω. ἐτέθη κατὰ πρῶτον ἐν χρήσει ὑπὸ τοῦ Σκυλίτση ἐν τῇ μεταφράσει τῶν Ἀθλίων τοῦ Οὐγὼ ὡς μετάφρασις τοῦ γαλλικοῦ gavroche. Ἀλλὰ διατί νὰ προτιμήσῃ τὸν εἰς -ιᾶς τύπον ὁ Σκυλίτσης καὶ οὐχὶ ἕτερόν τινα; Κατ' ἐμὲ λύεται ἡ ἀπορία. ἂν ἐνθυμηθῶμεν ὅτι ὁ Σκυλίτσης ἦτο Χῖος καὶ ὅτι ἐκεῖ εὕρηται ἐν χρήσει ἡ λ. γαυριᾶς παραγομένη ἐκ τοῦ γαυριάω εὐχρήστου ὄντος ἐν Χίῳ καὶ Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ σημαίνοντος κατέχομαι ὑπὸ ὀργασμοῦ γενετησίου ὁρμῆς· κατὰ ταῦτα καὶ γαυριᾶς ὁ κατεχόμενος ὑπὸ τοιαύτης ὁρμῆς καὶ ἐπομένως ἀκόλαστος, αὐθάδης. Οὐδόλως ἀπίθανον. ἂν παρὰ τῷ Σκυλίτσῃ μεταφράζοντι τὴν γαλλικὴν λέξιν gavroche ἐπλανᾶτο ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ καὶ ἡ χιακὴ αὐτὴ λέξις γαυριᾶς καὶ οὕτως ἐδημιούργησε τὴν λ. γαβριᾶς = χαμίνιον. ἥτις καὶ ἐπεκράτησε μέχρι σήμερον. Κατὰ ταῦτα ἡ λ. αὕτη πρέπει νὰ γράφηται διὰ τῆς διφθόγγου αυ καὶ οὐχὶ διὰ τοῦ αβ, ἂν καὶ αὐτὸς ὁ εἰσαγαγὼν πρῶτος τὴν λέξιν ἔγραψεν αὐτὴν διὰ β. μὴ γνωρίζων βεβαίως τὴν ἐτυμολογίαν τοῦ χιακοῦ γαυριᾶς.

Β'.

Περὶ τοῦ ἐτύμου τῆς λέξεως γκαβός.

Γνωστὸν εἶναι τὸ ἐπίθετον γκαβὸς σημαῖνον τυφλός, ὑπότυφλος, ἑτερόφθαλμος καὶ ἐνιαχοῦ παραβλώψ. Τὸ ἐπίθετον τοῦτο ὁ Σκαρλᾶτος Βυζάντιος ἐν τῷ λεξικῷ αὐτοῦ τῆς καθ' ἡμᾶς διαλέκτου συνεσχέτισε πρὸς τὸ ἀρχ. Ἑλληνικὸν σκαμβὸς = στρεβλός, θεωρήσας ἴσως ὡς πρώτην σημασίαν τοῦ ἐπιθέτου τὴν τοῦ ἀλλοιθώρου. Τὴν ἐτυμολογίαν ταύτην ἠκολούθησε καὶ ὁ Φιλήντας ἐν τῇ γραμματικῇ του προσπαθήσας μάλιστα καὶ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ἀποβολὴν τοῦ σ ἐκ τῆς αἰτιατικῆς τοὺς σκαμβούς, τοὺς καμβούς. Ἀλλὰ κατὰ τῆς ἐτυμολογίας ταύτης ἀντιτίθεται τὸ δύσκολον τῆς ἀποβολῆς τοῦ μ πρὸ τοῦ β, ἀφ' οὗ πανταχοῦ καὶ ἰδίᾳ ἐν μέσῳ λέξεως, ὅπως ἐδῶ, τὸ ἀρχαῖον σύμπλεγμα μβ παρουσιάζεται ἐν τῇ νεοελληνικῇ ὡς μβ, *b*, *mb*, οὐχὶ δὲ ὡς β.

Ἤδη ὁ Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων ἐν τῷ Δοκιμίῳ περὶ τῆς πλησιεστάτης συγγενείας τῆς σλαβονορωσσικῆς πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν τόμ. 3 σελ. 248 συνεσχέτισε τὴν λέξιν πρὸς τὴν λατινικὴν *cavus*. Ἐκ πρώτης ὄψεως ἡ παραγωγὴ αὕτη φαίνεται ἀπίθανος καὶ διότι σπάνια εἶναι τὰ ἐπίθετα τὰ προελθόντα ἐκ τῆς λατινικῆς καὶ ἀντικαταστήσαντα τὰ ἤδη ὑπάρχοντα Ἑλληνικὰ καὶ διὰ τὴν διαφορὰν τοῦ τόνου. Ἐν τούτοις ἐξέτασις προσεκτικωτέρα δύναται νὰ εὕρῃ πολλὰ ὑπὲρ τῆς ἐτυμολογίας ταύτης. Ἐν πρώτοις πιθανὸν ἡ λέξις νὰ μὴ ἦλθε κατ' εὐθεῖαν ἐκ τῆς λατινικῆς, ἀλλὰ διά τινος τῶν Ῥωμανικῶν γλωσσῶν.

Ἀληθῶς ἐν τῷ λεξικῷ τῆς Κουτσοβλαχικῆς γλώσσης τοῦ Νικολαΐδου εὑρίσκεται τὸ ἐπίθ. γκάβου = τυφλός, ὅπερ κατὰ τὸν Νικολαΐδην παράγεται ἐκ τοῦ λατ. *cavus*. Ἀλλ' ἐγείρεται νῦν τὸ ζήτημα, ἂν ἡμεῖς ἐλάβομεν τὴν λέξιν παρὰ τῶν Κουτσοβλάχων, ἢ οἱ Κουτσόβλαχοι παρ' ἡμῶν, ὡς καὶ τόσας ἄλλας λέξεις, καὶ τότε ἡ ἐτυμολογία ἐκ τοῦ *cavus* πίπτει. Ὑπὲρ τῆς τελευταίας γνώμης συνηγορεῖ καὶ ἡ ἐν τῷ αὐτῷ Κουτσοβλαχικῷ λεξικῷ ὑπάρχουσα λέξις

γκαβομάρα. καταφανῶς προελθοῦσα ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς, ἐν ᾗ ἀρκούντως συχνὰ τὰ τὴν κατάληξιν ταύτην ἔχοντα οὐσιαστικά. Ἀλλὰ κατὰ τοῦ τελευταίου τούτου ἐγχειρήματος οὐδὲν κωλύει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι οἱ Κουτσόβλαχοι μεταδώσαντες ἡμῖν τὴν λ. γκαβὸς παρέλαβον εἶτα παρ' ἡμῶν τὴν ἐν Ἑλληνικῷ ἐδάφει πλασθεῖσαν λ. γκαβομάρα. Πρέπει μόνον νὰ ἐξετάσωμεν, ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ αναπτυχθῇ ἐν τῇ κουτσοβλαχικῇ γλώσσῃ τῇ θυγατρὶ τῆς λατινικῆς ἡ σημασία τοῦ τυφλὸς ἐκ τοῦ λατινικοῦ *cavus*. Ἁπλοῦν βλέμμα εἰς τὸν θησαυρὸν τῆς Λατινικῆς γλώσσης ἀρκεῖ νὰ πείσῃ ἡμᾶς περὶ τούτου. Οὕτω συχνὸν εἶναι τὸ cavus ὡς ἐπίθετον τῶν ὀφθαλμῶν. Ovid. Met.8,801 cava lumina, Cels. 2. 7 oculi cavi sunt, Sen. Oed 968 lacerat cavos alte recessus luminum, 972 cavis (i. e. effossis) orbibus, Lucan. 2.184 cavos evol vit sedibus orbes, Plin Nat. 8,121 oculi in recessu cavo Stat. Theb. 4,471. cavos (i. e. caecos) orbes Κατὰ ταῦτα τὸ *cavus* ἐπίθετον ὂν κατ' ἀρχὰς τῶν ὀφθαλμῶν μετηνέχθη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐν τῇ μεταγενεστέρᾳ Λατινικῇ καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους σημαῖνον οὐ μόνον τοὺς κοίλους τ. ἔ. τυφλοὺς ὀφθαλμούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἔχοντας ὀφθαλμοὺς cavos· καὶ διετηρήθη μὲ τὴν σημασίαν ταύτην ἐν τῇ Κουτσοβλαχικῇ. Ὅτι δὲν παρέλαβον οἱ Κουτσόβλαχοι τὴν λ. ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς ἀποδεικνύει καὶ ὁ τόνος τῆς λέξεως· διότι τότε ἂν παρελαμβάνετο ἐκ τῆς ἑλληνικῆς, ἔπρεπε νὰ τονισθῇ ἐν τῇ λ̣ηγούσῃ καὶ νὰ λέγηται γκαβό, καὶ οὐχὶ γκάβ^ου^, ὡς ἡ λ. λειτουργὸς λέγεται λειτουργὸ καὶ τόσαι ἄλλαι λέξεις ἐκ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης παραληφθεῖσαι. κατὰ κανόνα. ὡς φαίνεται ἐξ ἁπλῆς ἐπισκοπήσεως τοῦ Κουτσοβλαχικοῦ λεξικοῦ τοῦ Νικολαΐδου. ἀπαράβατον. καθ' ὃν πᾶσα ξενικὴ λέξις εἰσαγομένη εἰς τὴν Κουτσοβλαχικὴν διατηρεῖ ἀμετάβλητον τὸν τονισμόν της. Ὅτι τέλος τὰ ἐν τῷ ἀρχείῳ τοῦ λεξικοῦ ὑπάρχοντα δελτία παρουσιάζουσι τὴν λ. ὡς εὐχρηστοῦσαν ἐν Ἠπείρῳ, Μακεδονίᾳ, Θεσσαλίᾳ, δῆλ. ἐν μέρεσι κατοικουμένοις ὑπὸ Κουτσοβλάχων, οὐχὶ δὲ ἐν ταῖς νήσοις καὶ τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἔνθα δὲν ὑπάρχουσι Κουτσόβλαχοι, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τελευταία ἀπόδειξις ὅτι ἐκ τῆς Κουτσοβλαχικῆς μᾶλλον εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἡ λέξις. Κατὰ ταῦτα ὀρθὴ φαίνεται ἡ ἐτυμολογία τοῦ γκαβὸς ἐκ τοῦ Κουτσοβλαχικοῦ γκάβ^ου^=cavus·,

ὑπολείπεται μόνον ἡ δικαιολογία τοῦ εἰς τὴν λήγουσαν τονισμοῦ. ἀλλ᾽ εὐκόλως καὶ οὗτος δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἐκ τοῦ τονισμοῦ τοῦ ἐν τῇ ἑλληνικῇ συνωνύμου καὶ συγγενῶν ἐπίθετον τυφλός, κωφός, στραβός, καθ᾽ ἃ καὶ γκαβὸς ἀντὶ γκάβος.

Ἐκτὸς τοῦ γκαβὸς ὑπάρχει καὶ ἕτερον ἐπίθετον γκαϊδὸς εὐχρηστοῦν ἐν Ἠπείρῳ, Πελοποννήσῳ, Λευκάδι, Αἰτωλίᾳ Ἄρτᾳ, καϊδὸς ἐν Κεφαλληνίᾳ, Ζακύνθῳ, Κυζίκῳ, καὶ σημαῖνον τὸ ἀλλοίθωρος, λοξόφθαλμος, παραβλώψ, σημασίαν, ἣν ἔχει ἔν τισι μέρεσι καὶ ἡ λ. γκαβός. Κατὰ πόσον αἱ δύο λέξεις δύνανται νὰ συσχετισθῶσι πρὸς ἀλλήλας, ὁμολογῶ ὅτι δὲν δύναμαι νὰ εἴπω.

Γ΄.

Περὶ τοῦ ἐτύμου τῆς λ. γεργῶ.

Ἐν δελτίοις τοῦ ἀρχείου τοῦ λεξικοῦ φέρεται ὡς εὐχρηστοῦσα ἐν Κρήτῃ ἡ λ. γεργῶ=ὠφελῶ, δὲν μὲ γεργᾷ=δὲν μὲ ὠφελεῖ. δὲν μὲ γεργᾷ ἡ φαμελική, δὲν μὲ γεργᾷ ἡ ρακὴ=δὲν μὲ ὠφελεῖ. Ἐπὶ πολὺ δὲν ἠδυνάμην νὰ ἐννοήσω τὴν ἀρχὴν τῆς λέξεως ταύτης, μέχρις οὗ ὁ φίλος κ. Σ. Ξανθουδίδης μοὶ ἀνεκοίνωσεν ὅτι λέγεται ἐν Κρήτῃ γεωργῶ ἐπὶ τῆς ἑξῆς σημασίας: αὐτὸ τὸ δένδρο δὲν τὸ γεωργᾷ τὸ χωράφι=τὸ χωράφι τοῦτο δὲν εἶναι κατάλληλον πρὸς παραγωγὴν αὐτοῦ τοῦ δένδρου. Ἐκ τῆς σημασίας ταύτης εὐκόλως ἠδύνατο νὰ προέλθῃ ἡ: τὸ χωράφι τοῦτο δὲν τὸ ὠφελεῖ αὐτὸ τὸ δένδρον καὶ εἶτα τὸ φαγητὸν τοῦτο δὲν μὲ γεωργᾷ=δὲν μὲ ὠφελεῖ. Τούτου τεθέντος δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πολὺ πιθανὸν ὅτι τὸ ἐν Κρήτῃ φερόμενον ῥῆμα γεργῶ=ὠφελῶ προῆλθεν ἐκ τοῦ γεωργῶ τούτου.

Ὁμοίαν μεταφορικὴν σημασίαν καὶ δὴ δυναμένην νὰ θεωρηθῇ ὡς πρόδρομος τῆς ἐν Κρήτῃ παρέχει ἡ διάλεκτος τῆς Κύπρου καὶ Καρπάθου, ἔνθα τὸ γεωργῶ=παράγω εἰσόδημα ἄφθονον (ἐπὶ ἀγροῦ, μελισσῶν): τὸ μελίσσιν μου ἔν ἐγεώρκησε καλὰ=δὲν παρήγαγε πολὺ εἰσόδημα. Ἡ δὲ σημασία αὕτη δὲν εἶναι νέα, ἀλλ᾽ ἤδη ἀρχαία, ὡς φαίνεται ἐκ παραδείγματος, ὅπερ παρατίθεται ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Ἐρρ. Στεφάνου ἐν λ. γεωργῶ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Γρηγορίου πρὸς τὸν Βασίλειον: ἡ δὲ μέλι ἐναποτίθεται καὶ γεωργεῖ

τῷ ξενίζοντι καρπὸν γλυκὺν καὶ ἀνήροτον., παρὰ τῷ αὐτῷ, ποτὸν νηφάλιον καὶ ἄφθονον, ὅ γεωργοῦσι πηγαὶ μηδὲν πονουμένοις.

Δ΄.

Περὶ τῶν σημασιῶν τῆς λέξεως ἄλειμμα.

Ἐν τῇ κατατάξει τῶν σημασιῶν λέξεως τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς εὑρίσκεται πολλάκις ὁ λεξικογράφος ἐνώπιον διλήμματος, ἀγνοῶν ποίαν σημασίαν νὰ κατατάξῃ πρώτην καὶ ποίαν δευτέραν· διότι εἶναι πολλάκις ἐνδεχόμενον σημασία τις, ἣν παρέχει λέξις τις νὰ εἶναι ἀρχαία, νὰ ἐξηφανίσθη κατόπιν, εἶτα δὲ δι᾽ ἄλλης ὁδοῦ νὰ ἐπανῆλθε ὡς νεωτερική, εἶναι δηλ. δυνατὸν ἡ σημασία, ἣν παρέχει λέξις νὰ φαίνηται μὲν ἀρχαία, πράγματι ὅμως νὰ εἶναι νεωτέρα, προελθοῦσα ἐν αὐτῇ τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ. Ποίαν θέσιν πρέπει νὰ καταλάβῃ ἐν τῇ κατατάξει τῶν σημασιῶν ἡ σημασία αὕτη; Οὕτω π. χ. ἔχομεν τὴν λ. ἄλειμμα ἥτις ἁπανταχοῦ σχεδὸν τοῦ Ἑλληνισμοῦ σημαίνει λίπος, λιπώδη οὐσίαν. Ἡ σημασία αὕτη εἶναι συνέχεια τῆς παρ᾽ ἀρχαίοις, παρ᾽ οἷς ἐσήμαινε τὴν λιπώδη οὐσίαν, δι᾽ ἧς ἠλείφοντο οἱ ἀγωνιζόμενοι, δὲν εἶναι δὲ νεωτερική, διότι δὲν δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι οἱ νεώτεροι Ἕλληνες μεταχειριζόμενοι τὴν λ. ἄλειμμα μὲ τὴν σημασίαν λίπος, λιπώδης οὐσία, ἔχουσι πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ ῥ. ἀλείφω Ἐκτὸς ὅμως τῆς σημασίας ταύτης ἐνιαχοῦ (Πελοπόννησος, Λέσβος) ἡ λ. ἄλειμμα σημαίνει τὴν ἀλοιφήν, τὸ ἐπίχρισμα τοῦ τοίχου Ἐρωτᾶται νῦν πόθεν προῆλθεν ἡ σημασία αὕτη. Προῆλθε νεωτερικῶς ἐκ τοῦ ἀλείφω (ὡς τόσα ἄλλα νεωτερικὰ ὀνόματα εἰς μα) ἀνεξαρτήτως τῆς λ. ἄλειμμα τῆς σημαινούσης τὸ λίπος ἢ προῆλθε συνεκδοχικῶς ἐκ τῆς σημασίας ταύτης, ἄνευ μεσολαβήσεως τοῦ ρ. ἀλείφω;

Ἂν προῆλθεν ἐκ τοῦ ἀλείφω κατ᾽ εὐθεῖαν, δὲν πρέπει ἆρά γε νὰ χωρισθῇ ὡς λέξις ἄλλη (νέα, νεωτερικὸν κατασκεύασμα) τῆς ἀρχαιόθεν παραλειφθείσης ἄλειμμα=λίπος: ἂν πάλιν θεωρηθῇ ὡς προελθοῦσα ἐκ τοῦ ἄλειμμα συνεκδοχικῶς, δὲν πρέπει νὰ τεθῇ ἐν τῇ σειρᾷ τῶν σημασιῶν δευτέρα;

Τὴν γνώμην ταύτην ἠκολουθήσαμεν ἡμεῖς ἐπεξεργαζόμενοι τὴν λέξιν ταύτην, ἐνῷ ὁ Ἠπίτης ἐν τῷ λεξικῷ αὐτοῦ ἔθεσε πρώτην τὴν σημασίαν ἀλοιφή, ἐπίχρισμα καὶ δευτέραν τὴν σημ. λίπος.

ΣΤΑΜ. ΨΑΛΤΗΣ

ΔΗΜΩΔΗΣ ΟΝΟΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

Α

Ὅροι φυτολογικοί.

Ἡ λαϊκὴ παρατήρησις ἀποπειρᾶται πολλάκις γενικῆς τινος ἐποπτείας τῶν πραγμάτων, πρώτης ἀφετηρίας τῆς συνθέσεως, δι' ἧς ἡ ἄψυχος ἐμπειρία καθίσταται ὠργανωμένον σύνολον, τ. ἔ. Ἐπιστήμη. Τοιαύτας δὲ συνθετικὰς ἐργασίας παρατηροῦμεν ἰδίως εἰς τὴν λαϊκὴν βιονομίαν, καὶ περὶ τούτων ἴσως θέλω ὁμιλήσει ἄλλοτε πραγματευόμενος τὰς ἐκ τοῦ φυσικοῦ κόσμου παροιμίας καὶ μεταφοράς. Ἐν τῇ ἐμπειρίᾳ τοῦ φυσικοῦ κόσμου ἔχομεν ἁπλῶς γενικούς τινας ὅρους (ὀνομασίας τάξεων ἢ γενῶν) ἀναγομένους εἰς τὴν Φυσικὴν Ἱστορίαν καὶ ἰδίως εἰς τὴν Φυτολογίαν, ἥτις εἶναι ὡς εἰκὸς ἡ περισσότερον ἀπασχολήσασα τὴν ὄρεξιν τοῦ εἰδέναι τῶν λαῶν. Ἀπὸ τῆς ἐρεύνης τῶν αἰτίων (τῆς Γενικῆς Φυσικῆς) ὁ λαὸς ἀποστρέφει τὸν νοῦν. Ἐνεδρεύουσιν αὐτόθι τόσοι κίνδυνοι ἀθεΐας!

Ἡ δημώδης φυτολογία διαιρεῖ τὰ φυτὰ εἰς δύο μεγάλας τάξεις, εἰς δένδρα καὶ εἰς χόρτα. Βότανα ἢ βοτάνια λέγονται τὰ φαρμακευτικὰ χόρτα, καὶ λουλούδια τὰ παρεχόμενα κυρίως ἄνθη. Δὲν προέβη δ' ὅμως ὁ λαὸς καὶ μέχρι τοῦ γενικοῦ ἀφορισμοῦ τοῦ φυτοῦ, ὅπως ὡσαύτως στερεῖται ὅρου περιλαμβάνοντος πάντα τὰ ζῷα. Φυτὸ καλεῖται ἐνιαχοῦ τὸ φύτρο, ὁ πρῶτος τρυφερὸς βλαστὸς τοῦ φυτοῦ. Ἐν Λακωνίᾳ φυτὸς ἡ βέργα τοῦ κλήματος, ἐν Τραπεζοῦντι φυτὸ πᾶν δενδρύλλιον ἄρτι φυτευθέν, καὶ ἐν Βιθυνίᾳ φυτὰ αἱ φύτραι τῶν κρομμύων (κατὰ τὰ λεξικὰ δελτία). Ἄλλη διαίρεσις τῶν φυτῶν εἶναι: ἄγρια καὶ ἥμερα. Τὸ ἥμερον φυτὸν ἀποκαλεῖται οὕτω, μόνον ὁπόταν εἶναι γνωστότερον τὸ ἀντίστοιχον ἄγριον, οἷον ἥμερος βάτος, ἥμερα ῥαδίκια, ἥμερη βαλανιδιά, ἥμερο πρινάρι, ἥμε-

ρος κέδρος, ἥμερο τριφύλλι. Ἐν τῷ καταλόγῳ φυτῶν Χελδράϊχ—Μηλλιαράκη ὀνομάζονται ἥμερα 22 φυτά, ἄγρια δὲ 167. Λέγεται δὲ φυτόν τι ἄγριον α) πρὸς διαστολὴν πρὸς τὰ ἐν γένει κηπευόμενα, τ. ἔ. ἐπὶ τῆς σημασίας: φυτὸν τοῦ ἀγροῦ. Ὅθεν δύνανται φυτὰ ν' ἀποκληθῶσιν ἄγρια χωρὶς νὰ ἔχωσι καὶ ἀντίστοιχα ἥμερα, οἷον ὁ ἀγριαγιάλπας (ἀγριόβρομη) καὶ ἡ ἀγριοκομπιὰ (ἀγριοκαπνός)· τὰ τοιαῦτα δ' ἀκριβῶς φυτὰ ὀνομάζει ὁ Θεόφραστος ἀρουραῖα (Ἱστ. φ. Ζ. 6. 1)· β) πρὸς μερικὴν ἀντιδιαστολὴν ὁμοίου φυτοῦ ἡμέρου, οἷον σέλινον-ἀγριοσέλινον, μαϊδανὸς-ἀγριομαϊδανός. Ταῦτα δ' ἀποκαλεῖ εἰδικῶς ὁ Θεόφραστος ἄγρια φυτά. Ἐννοεῖται δ' ὅτι τὰ δύο ὁμώνυμα φυτὰ ἔχουσι πολλάκις ἐξωτερικήν τινα μόνην ὁμοιότητα, οἷον καπνὸς (Nicotiana tabacum L.—Σολανοειδὲς καὶ ἀγριοκαπνὸς (Asteriscus aquaticus L.— Σύνθετον)· γ) πρὸς διαστολὴν ἀπὸ ἑτέρου φυτοῦ (τοῦ αὐτοῦ γένους ἢ ἐξωτερικῆς τινος ὁμοιότητος) ἧττον ἀγρίου, οἷον κάππαρη—ἀγριοκάππαρη.

Λάχανα δὲ καλοῦνται κυρίως τὰ ἐδώδιμα ἄγρια χόρτα. Ἐν Ζακύνθῳ λέγεται καὶ ἀγριολάχανα. Οἱ ἀρχαῖοι ἐκάλουν λάχανα πᾶν ἐδώδιμον κηπευόμενον ἢ ἄγριον (Θεόφ. Ἱστ. φ. Η. 8. 1—10. 1.). Ἡ λέξις λαχανικὰ διὰ τὰ ἥμερα ἐδώδιμα εἶναι λογίας προελεύσεως.

Εἰδικωτέραν τινὰ σημασίαν ἔχουσι, νομίζω, τὰ ἐκ τοῦ αρκο—(=αρκουδο—· πρβλ. ἀρκουδόβατος ἐν Κεφαλλ. καὶ Κύπρῳ, ἀρκουδοπούρναρο ἐν Οἴτῃ καὶ Πίνδῳ) σύνθετα, δι' ὧν κυρίως καλοῦνται φυτὰ (ἢ ζῷα) ἔχοντα ἁδρομερῆ χαρακτηριστικά, ἀκανθωτὰ ἢ τριχωτὰ καὶ δασέα, καὶ ἐνίοτε ὅσα ἀγριομανοῦν (ὀλομανοῦσι). Οὕτως ἀρκόβατος λέγεται ἡ σμῖλαξ, ἡ ὑπὸ τοῦ Διοσκουρίδου (Δ. 144.) χαρακτηριζομένη ὡς τραχεῖα, ἀρκομπλιὰ δὲ (ἐν Λέσβῳ = ἀρκομηλιά—ἀμυγδαλοειδές, διάφορος τῆς ἀγριομηλιᾶς— μηλοειδοῦς) ἡ Prunus spinosa L., ἡ ἀλλαχοῦ γκοριτσιά, εἶδος ἀγρίας ἀκανθωτῆς τζανερικιᾶς. Ὡς δ' αὔτως ἐν Κύπρῳ ἀρκαπιδιὰ λέγεται ἡ ἀκανθωτὴ ἀγριαχλαδιά, τῆς ὁποίας τοὺς καρποὺς ὀνομάζουσιν οἱ Λάκωνες γκόρτσα. Σημειωτέον δ' ὅτι τὰ τοιαῦτα σύνθετα εἶναι συνηθέστερα ἐν Κύπρῳ, ἔνθα λέγεται ἀρκοληά, ἀρκοκάλαμο, ἀρκόκλημα, ἀρκόδορτος, ἀρκοπουρνελιά, κλπ. ἀλλὰ καὶ ἀρκομούλα ἢ ἀρκομοῦλος ἡ ἀγρία μαλλωτὴ ἡμίονος. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις φέρονται δύο

μόνον τοιαῦτα ὀνόματα φυτῶν. ἀρκόφθαλμον (Διοσκ. ὕλ. ἰατρ. Δ. 56)= Leontice chrysogonum L., καὶ τὸ ἀρκόφυτον (Γ. 114) =τὸ βήχιον. ὁ ἀπήγανος. ἀμφότερων φυτῶν τραχέων. ὅπως καὶ τὸ ἄρκειον χαρακτηρίζεται ὑπὸ τοῦ Διοσκουρίδου (Δ. 105) ἔχον φύλλα ὅμοια τοῖς τῆς κολοκύνθης. μείζονα μέντοι καὶ σκληρότερα καὶ μελάντερα καὶ δασέα. Ἀπαντᾷ δ' ὅμως ἀρκοπίθηκος καὶ ἀρκολέων καὶ ἀρκόλυκος. δι' ὧν δηλοῦνται οὐχί τινα ζῷα συμμιγῆ. ἀλλ' ἀγριωπὰ καὶ δασέα καὶ ἀρκόμορφα (πρβλ. τὸ δημῶδες: ἀρκουδογιάννης). Ἔννοια δέ τις τοῦ ἀγρίου ὑποδηλοῦται ἀναμφιβόλως καὶ εἰς τὰ ἀρχαῖα σύνθετα λυκόφονος καὶ ἱπποσέλινον (ἀγριοσέλινον Διοσκ. Γ. 71) κα ἱππολάπαθον (ἀγριολάπαθον. Διοσκ. Β. 141) καὶ ἱππομάραθρον (οἱ δὲ μάραθρον ἄγριον Διοσκ. Γ. 75.).

Β

Τὸ χρῶμα ἀγριβανί

Λέγεται ἐν Λέσβῳ χρῶμα ἀγριβανὶ βαθὺ ἐρυθρόν. οἷον λαμβάνεται ἐν τῇ οἰκιακῇ βιοτεχνίᾳ διὰ τῆς ἀναμίξεως τοῦ τουρκικοῦ ἐρυθροῦ (παρασκευάσματος ἐρυθροδάνου) μετὰ μικρᾶς ποσότητος μέλανος (δεψικοῦ σιδήρου). Λέγεται δὲ καὶ ἀγριβανὴς (θηλ: ἀγριβανιά οὐδ: ἀγριβανὶ) ὁ ἔχων τὸ πρόσωπον κατέρυθρον ἐξ ὀργῆς ἢ πυρετοῦ. ὅθεν καὶ ῥῆμα ἐσχηματίσθη ἀγριβανιάζω=ἀποκτῶ χρῶμα ἀγριβανί.

Ὀρθὸν ἐνόμισα νὰ συσχετίσω τὴν λεσβιακὴν ταύτην λέξιν πρὸς τὸ ἐν Κυθήροις καὶ ἀλλαχοῦ φυτὸν ἀγραβανιὰ ἢ ἀγκαβανέα καὶ ἀγκάβανος(ἴδ. Πανδώρας 1861.τ. ΙΒ'.φ. 167) λεγομένη ἐν Καστορίᾳ ἀργκάβανος καὶ ἀργαβανιά. δι' ὧν ὀνομάτων δηλοῦνται κυρίως τὰ ἑξῆς δύο φυτὰ (ἴδ. «Τὰ δημώδ. ὀνόμ. φυτ.» Χελδράϊχ—Μηλιαράκη. 1910):

τὸ Silybrum marianum, ἄλλως γαϊδουράγκαθο.

καὶ τὸ Cnicus benedictus, ἄλλως καρδοσάντο, ἁγιάγκαθο. ἀγκάθι τοῦ Χριστοῦ.

Ἀλλὰ τῆς αὐτῆς τάξεως τῶν Συνθέτων, ὁμοιότατα δὲ εἴδη. εἶναι καὶ τὰ ἑξῆς:

Carthamus lanatus, ἡ ἀγραχτουλίδα τῆς Λέσβου. ὁ φόνος τοῦ Θεοφράστου (Ἱστ. φ. Ϛ. 4. 6. ἡ ἀτρακτυλίς).

Centaurea calcitrapa, ἡ ἀγριαφάνα, ἡ ἄκανθα τοῦ Διοσκουρίδου (Γ. 17.).

Centaurea affinis, τὸ κοκκινάγκαθο.
Centaurea spinosa, ὁ φόνος ἢ ἀλιφὸς καὶ ἀλιφόνια ἢ ἀλιφόνι.
Centaurea leucocalus, τὸ σταυραγκάθι, ἀγκάθι τοῦ Χριστοῦ.

Εἰς τὰς τοιαύτας ἀκάνθας ὑπάγεται βεβαίως καὶ ὁ τῶν ἀρχαίων λυκόφονος ἢ λυκόφανος—ὅθεν ἴσως τὰ δημώδη ἀλιφὸς καὶ ἀλιφόνια καὶ ἀλιφόνι—ἀναλογῶν πρὸς τὴν ἀγριαφάναν, (πρβλ. λυκόφανος καὶ ἀφάνα(1), ἐκ τῆς παραφθορᾶς τῆς ὁποίας προῆλθε πιθανώτατα καὶ ἡ ἀγραβανιά.

Πάντα σχεδὸν τὰ ἀνωτέρω ἀκανθώδη φυτά, συγχεόμενα πρὸς ἄλληλα, ἔχουσι χυμὸν ἐρυθρόν. διόπερ ὑπὸ μὲν τῶν ἀρχαίων εἴδη αὐτῶν ἀπεκαλοῦντο φόνοι — ὄνομα διατηρηθὲν καὶ παρ' ἡμῖν πολλαχοῦ. θεωροῦνται δὲ σήμερον κοινῶς ὡς αἱ ἄκανθαι, ἐξ ὧν ἐπλέχθη ὁ ἀκάνθινος στέφανος τοῦ Χριστοῦ, φέρουσαι ἐντεῦθεν ἔκτοτε ἀντὶ χυμοῦ φυτικοῦ αἷμα. Τοιαύτης δ' ἀκριβῶς ἐρυθρότητος εἶναι καὶ τὸ ἀγριβανὶ χρῶμα τῆς Λέσβου, ἔνθα δ' ὅμως δὲν ἠκούσαμεν καὶ τὴν φυτικὴν ὁμωνυμίαν· ὅθεν συμπεραίνομεν ὅτι ἡ λέξις τοῦ χρώματος ἀγριβανὶ ἦλθεν ἔξωθεν, πιθανῶς ἐκ τῆς ἔναντι Ἀνατολῆς.

Ὁ Κοραῆς (Ἀτ. Ε. σ. 2) λέγει: «Ἀγραβανία» Ὁ D (elèque) τὸ ἐξηγεῖ γαλλιστὶ alkekenge. Εἶναι γένος Στρύχνου, Ἑλλ. ὀνομαζόμενον ἀπὸ τοὺς νεωτέρους φυτολόγους Physalis alkekengi (Coqueret alkekenge). Ὁ Σ(ομαβέρας) (λεξ. Δένδρον σ. 92) ἐξηγεῖ τὴν Ἀγραβανίαν Albero della Giudea (arbre de Judée). Ἀλλὰ τῶν Γάλλων τὸ arbre de Judée ἢ Gainier εἶναι ἡ Cercis Siliquantum τῶν φυτολόγων, ἡ αὐτή, κατὰ Σπρέγγελον (Histor. r. Herbar. tom. I. p. 90), καὶ ἡ Κερκίς, Ἑλλ. τοῦ Θεοφράστου (π. φ. ἱστ. III. 14. 2), περὶ τοῦ ὁποίου διστάζω, ὡς ἐδίσταζε καὶ ὁ Σνεΐδερος. Ὅπως ἂν ἔχῃ, δὲν ἔχω πῶς νὰ ἐτυμολογήσω τὴν λέξιν ἀγραβανία».

Ἐκ τοῦ Κοραῆ παραλαμβάνων ὁ Π. Γεννάδιος ἐν τῷ ἐσχάτως ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντι «Λεξικῷ φυτολογικῷ» ἐξηγεῖ τὴν ἀγραβανίαν

(1) ἀφάνα=genista acanthoclada— ψυχανθές, Poterium spinosum=ῥοδῶδες, Euphorbia acanthothamnos— εὐφορβιῶδες, μουλαραφάνα καὶ μουλαφάνα, τὰ ἄλλως τετράγκαθα = τραγάκανθαι, πάντα ἀκανθώθη φυτὰ ὅμοια ἐξωτερικῶς· (ἴδε Χελδρ.- Μηλλ.).

Physalis alkekengi (τὸ ἄλλως κερασοῦλι, cerise d' hiver), ὁ δὲ Χελδράϊχ (Μηλλ. σ. 52) ἀναφέρει μόνον ἀγκάθανον ἐν Κρήτῃ, τὸ Silybum marianum L.

Τὰ ἀνωτέρω μοι ῥηθέντα καθορίζουσι, νομίζω, καὶ τὸ γένος καὶ τὴν ἐτυμολογίαν τῆς Ἀγραδανιᾶς.

Γ

Ἰτλαὶ—ξίγγλες.

Παρ' Ἡσυχίῳ φέρεται: «Ἰτλαί· οἷς ἐντείνουσι τοὺς ὤας τοῦ ὑφαινομένου μυγελεῖς· οἱ δὲ τοὺς μίτους.»

Ἡ Θησαυρὸς καταλείπει τὴν λέξιν ἀνερμήνευτον, καὶ ὁ Blümner δὲ (Techn u. Terminl. I. σημ. σελ. 183) ἀπορεῖ περὶ τῆς σημασίας τῶν ἰτλῶν.

Ἐν Λέσβῳ λέγονται ξίγγλες δύο πήχεις σιδηροῖ, φέροντες εἰς τὸ ἕτερον αὐτῶν ἄκρον ἀκίδας καὶ συνενούμενοι εἰς ἕνα πῆχυν βραχύτερον ἢ μακρότερον (κατὰ τὸ πλάτος τοῦ ἱστίου), δι' οὗ τεντόνουσι τὲς οὖιες τοῦ ὑφαινομένου. Εἶναι ἄρα οἱ ἰτλαὶ ἀκριβῶς αἱ ξίγγλες τῆς Λέσβου. Πιθανῶς δὲ καὶ ἡ λέξις ξίγγλες ἔχει τὴν προέλευσιν ἐκ τῆς: ἰτλαί.

ΜΙΧΑΗΛ Κ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ

ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΑ

Ἐπειδὴ τὸ ὑλικὸν τοῦ πρώτου ἀρχείου τοῦ ἡμετέρου Λεξικοῦ (δελτία 500,000) δὲν εἶναι οὐδὲ πολλοστημόριον τοῦ μεγάλου θησαυροῦ τῆς λαλουμένης γλώσσης, ἡ ὁποία πρέπει ν' ἀντιπροσωπεύηται ἐν τῷ Λεξικῷ ὅσον τὸ δυνατὸν πληρέστερον καὶ ἀρτιώτερον, ὥστε οὐδεμία, εἰ δυνατόν, αὐτῆς λέξις, τύπος, σημασία, χρῆσις κ.τ.τ. νὰ μὴ μένῃ ἀνεξέταστος καὶ νὰ δυνάμεθα οὕτω νὰ πορίζωμεθα ἀκριβῆ ἐποπτείαν τοῦ ὅλου γλωσσικοῦ θησαυροῦ, ἐκρίθη ἀναγκαῖον παραλλήλως πρὸς τὴν σύνταξιν τῶν ἄρθρων ἐκ τοῦ πρώτου ἀρχείου, εἰς τὴν ὁποίαν ἀσχολοῦνται νῦν οἱ συντάκται, νὰ καταρτισθῇ καὶ δεύτερον ἀρχεῖον.

Τὸ δεύτερον τοῦτο ἀρχεῖον, τοῦ ὁποίου ἡ ὕλη ἀσυγκρίτως πλουσιωτέρα τοῦ πρώτου καὶ ἐπιστημονικώτερον συγκεκροτημένη θὰ χρησιμεύσῃ πρὸς συμπλήρωσιν καὶ τελειοτέραν σύνταξιν τῶν ἄρθρων τοῦ Λεξικοῦ, θ' ἀποτελεσθῇ ἐξ ὑλικοῦ νέου, παρεχομένου τὸ μὲν διὰ τῆς γινομένης ἤδη συμπληρωτικῆς ἀποδελτιώσεως τῶν ἀτελῶς ἢ ἐλλιπῶς πρότερον ἀποδελτιωθέντων, τὸ δὲ ἀπὸ νέων συλλογῶν καὶ διατριβῶν, συνταχθησομένων χάριν τοῦ Λεξικοῦ μετὰ μελέτην τῶν κατὰ τόπους ἰδιωμάτων.

Εἰς πλήρωσιν κυρίως τῆς ἀνάγκης ταύτης ἀποβλέψας ὁ νομοθέτης ὥρισεν ἐν τῷ περὶ τοῦ Λεξικοῦ νόμῳ ἵνα ἀνατίθενται εἰς τοὺς συντάκτας ἰδιαίτεραι ἀποστολαὶ σχετικαὶ πρὸς τὸ Λεξικόν, διότι διὰ τοιούτων ἐργασιῶν ὑπάρχει βεβαία ἐλπὶς ὅτι θὰ περιληφθῇ ἐν αὐτῷ τῆς νῦν ὑπὸ μελέτην συγχρόνου λαλουμένης ὅσον τὸ δυνατὸν πληρέστερον ὁ ὅλος θησαυρός.

Ἡ διεύθυνσις τοῦ γραφείου τοῦ Λεξικοῦ κατήρτισε μετὰ τῶν συντακτῶν τὸ κάτωθι λεπτομερὲς διάγραμμα συναγωγῆς ὑλικοῦ, τὸ ὁποῖον προορίζεται νὰ χειραγωγήσῃ πάντας ἐκείνους μάλιστα ὅσοι, εἴτε λόγιοι, εἴτε διδάσκαλοι, εἴτε φοιτηταί, καὶ ἄνευ ἰδιαιτέρας προπαιδείας θὰ θελήσωσι διὰ συμβολῆς αὐτῶν νὰ προαγάγωσι τὸ ἔργον τοῦ Λεξικοῦ.

Τοῦ διαγράμματος τούτου συμπλήρωμα εἶναι αἱ ἐπιτασσόμεναι βραχεῖαι ὁδηγίαι πρὸς παράστασιν τῶν φθόγγων, αἵτινες ἐξασφαλίζουσι τὴν ὁμοιόμορφον καὶ ἀκριβῆ ἀπόδοσιν τῶν συνθετωτέρων φθογγικῶν συμπλεγμάτων, τῶν ὁποίων ἡ διάκρισις εἶναι ἀναγκαιοτάτη εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ Λεξικοῦ.

Ἵνα δὲ ἀπὸ τῆς κατὰ τόπους μελέτης τῶν ἡμετέρων ἰδιωμάτων, καὶ ὑπὸ μὴ εἰδικῶν γινομένης, ἐπιχυθῇ πως φῶς εἰς τὸ λίαν διαφέρον ζήτημα τῶν διαλεκτικῶν διαφορῶν τῆς λαλουμένης, ἐπιφέρεται ἐν τέλει σειρὰ τινῶν προχείρως προβαλλομένων ἀπορημάτων, εἰς τὴν γραμματικὴν ἀναφερομένων, τῶν ὁποίων ἡ λύσις θὰ εἶναι ὠφέλιμος εἰς τὸ καθ' ἡμᾶς Λεξικόν.

Α

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΑΓΩΓΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ

Σωματολογία (μέρη καὶ μέλη τοῦ σώματος).

Μέρη τῆς οἰκίας (δωμάτια καὶ μέρη αὐτῶν, θύραι, παράθυρα καὶ μέρη αὐτῶν, κλεῖθρα κτλ., αὐλή, κῆπος, ἀποθήκη).

Ἔπιπλα καὶ σκεύη (κλίνη, μέρη αὐτῆς, σκεπάσματα, ἀνάκλιντρα, τάπητες).

Κοσμήματα οἰκίας (εἰκόνες), κοσμήματα ἐνοίκων.

Οἰκιακὴ ποικιλτική, ῥαπτικὴ καὶ ὑφαντουργία.

Μαγειρεῖον (σκεύη μαγειρικά, ἐδέσματα, οἰκιακὴ μαγειρική, οἰκιακὴ ἀρτοποιΐα καὶ ζαχαροπλαστικὴ (πλακοῦντες-γλυκύσματα).

Καθαριότης, ἐνδυμασία καὶ ὑπόδεσις (ὀνόματα ἐνδυμάτων, ὑποδημάτων).

Δίαιτα (ὑγιεινὴ τοῦ σώματος, λουτρά, καλλυντική).

Τροφή, εἴδη αὐτῆς, δοξασίαι τοῦ λαοῦ περὶ ἑκάστου τούτων.

Θέρμανσις.

Νόσοι, φάρμακα, θελκτήρια, φίλτρα, ἰατρική, ἰατροί, δοξασίαι τοῦ λαοῦ περὶ τούτων πάντων.

Βίος χερσαῖος.

Δάσος (ὑλοτομία καὶ ξυλευτική).

Κάμινοι (ἀσβεστοποιΐα, ἀνθρακευτική, ἀγγειοπλαστική).

Ἀγρός. — Καλλιεργείας εἴδη, ὄργανα, μέθοδοι, γεωργικὰ ἐργαλεῖα. Συγκομιδῆς (θερισμοῦ, τρυγητοῦ) χρόνος, τόπος, ἐργάται, μέσα.

Ἀμπελουργία (ἀμπελουργικὰ ἐργαλεῖα. Σταφυλῶν καὶ κλημάτων εἴδη καὶ ὀνόματα).

Κυνηγετικὸς βίος. Τυροκομία (ὄργανα, σκεύη, μέθοδοι). Οἰνοποιΐα (ὄργανα, σκεύη, μέθοδοι). Ἐλαιουργία (ὄργανα, σκεύη, μέθοδοι). Μελισσοκομία (ὄργανα, σκεύη, μέθοδοι).

Δενδροκομία (ὀνόματα καρπῶν).

Κηπουρική.

Κτηνοτροφία (Ζῷα κατοικίδια· δίαιτα, χρησιμοποίησις αὐτῶν). Εἴδη, καλλιέργεια καὶ ἐκμετάλλευσις ζῴων ἐν γένει. Δίαιτα, νόσοι καὶ θεραπεῖαι τῶν ζῴων.

Ποιμενικὸς βίος. — Ἀγέλαι, ποίμνια, κύνες. Ὀνόματα τῶν ἐν αὐταῖς κτηνῶν καὶ κυνῶν. Ἀμφίεσις καὶ ὁπλισμὸς τῶν ποιμένων, ὄργανα μουσικὰ ποιμένων καὶ ᾄσματα. Ἠθικὸς τῶν ποιμένων κόσμος (πάθη, προλήψεις, δεισιδαιμονίαι).

Τέχναι :

1) Ζωγραφικὴ καὶ ἁγιογραφία.

2) Μουσική καὶ ὄρχησις.
3) Ὑπόκρισις δημώδης.
4) Θέατρον καθόλου.
5) Μαρμαρογλυφία
6) Οἰκοδομική, (ἐργαλεῖα, ὑλικὰ οἰκοδομῶν).
7) Κοσμηματογραφία.

Χειροτεχνία:

Λεπτουργία. — Ξυλουργία. — Βαρελοποιΐα — Ὑφαντική. — Σχοινοτεχνία. — Πλεκτική — Βιβλιοδετική — Χαλκευτική — Σιδηρουργία — Ραπτικὴ καὶ Ἁγιοραπτική. — Βυρσοδεψία (ἀρβυλοποιΐα.) — Ὑποδηματοποιΐα. — Ἀρτοποιΐα — Ζαχαροπλαστική.

Ἐργαστήρια, ὄργανα καὶ ἐργαλεῖα. Τῶν ὀργάνων καὶ ἐργαλείων τῶν τεχνῶν περιγραφαὶ καὶ εἰκόνες.

Πρατήρια:

Παντοπωλεῖα. — Χαρτοπωλεῖα — Κρεοπωλεῖα. — Σιδηροπωλεῖα. — Ὑαλοπωλεῖα. — Καφενεῖα. — Οἰνοπωλεῖα. — Ὑφασματοπωλεῖα. — Ψιλικῶν πρατήρια.

Βιομηχανία καὶ βιομηχανικὰ καταστήματα. Ἐργοστάσια καὶ προϊόντα αὐτῶν. Ἐργάται καὶ ἐργατικὴ ὀργάνωσις.

Βίος θαλάσσιος.

Ναυπηγική.

Πλοίων εἴδη καὶ ἐξαρτήματα.

Ναυτιλία.

Ἁλιευτικά. Ἁλιέων βίος ἐπαγγελματικὸς καὶ βίος ἠθικὸς—κοινωνικός. Ὄργανα καὶ μέθοδοι ἁλιείας ἑκάστου αὐτῶν Ἁλιευτικὴ τέχνη.

Σπογγαλιεία.

Ἰχθυοτροφία.

Ἁλικαί.

Ἀντιλήψεις καὶ γνῶμαι τοῦ λαοῦ περὶ ἑκάστης τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἀσκούντων αὐτάς.

Βραχεῖαι πραγματεῖαι περὶ τοῦ βίου, τῶν προλήψεων, τῶν δεισιδαιμονιῶν ὁμάδων τεχνιτῶν (συντεχνιῶν). Σχέσεις τῶν τεχνιτῶν πρὸς ἀλλήλους καὶ τοὺς ἀντιτέχνους. Τὰ κορακίστικα καὶ αἱ λοιπαὶ

συνθηματικαὶ γλῶσσαι τῶν ὁμάδων τῶν τεχνιτῶν. (Ἐκ τῶν μερικωτέρων τούτων πραγματειῶν θὰ χρησιμοποιηθῶσι διὰ τὸ λεξικὸν αἱ λέξεις καὶ αἱ φράσεις καὶ οἱ λεκτικοὶ τρόποι οἱ ἰδιάζοντες εἰς ἑκάστην ὁμάδα).

Φυσικὸς κόσμος:

Ζωϊκὸν βασίλειον

Ὀνόματα ζῴων, πτηνῶν, ἑρπετῶν, ἐντόμων, ἰχθύων καὶ ὀστράκων.

Αἱ περὶ τοῦ βίου, τῆς διαίτης καὶ τοῦ ἐνστίκτου τῶν ζῴων καὶ τῶν πτηνῶν καθόλου ἰδέαι καὶ παρατηρήσεις τοῦ λαοῦ.

Φυτικὸν βασίλειον.

Ὀνόματα δένδρων, φυτῶν, ἀνθέων, βοτανῶν, μυκήτων.

Αἱ περὶ τῶν φυτῶν καθόλου καὶ τῶν ἰδιοτήτων αὐτῶν ἰδέαι καὶ παρατηρήσεις τοῦ λαοῦ. Ἡ ἀποστολὴ φυτῶν αὐτουσίων εἴτε ἐν μέσῳ χάρτου ἀπεξηραμμένων εἴτε διὰ χημικῶν ὑγρῶν ἀπεστειρωμένων εἶναι χρησιμωτάτη ἕνεκα τῆς μεγάλης ἐν τοῖς ὀνόμασι τούτων ἐπελθούσης ἀρχαιόθεν ταραχῆς. Νοεῖται οἴκοθεν ὅτι ἐπὶ ἑκάστου τοιούτου φυτοῦ θὰ εἶναι κεκολλημένος χάρτης φέρων τὸ ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ συλλογέως εὔχρηστον ὄνομα τοῦ φυτοῦ.

Βασίλειον τῶν ὀρυκτῶν:

Εἴδη χωμάτων, πέτραι, πετρώματα, λατομεῖα, μεταλλεῖα.

Λίθοι πολύτιμοι.

Σχήματα καὶ χρώματα σωμάτων. Ὁμοίως καὶ τῶν διαφόρων λίθων τούτων ἡ ἀποστολὴ εἶναι χρησιμωτάτη.

Ἀστρονομία:

(Ἥλιος, σελήνη, ἀστέρες, ἀστερισμοί. Ὀνόματα αὐτῶν καὶ ἰδέαι τοῦ λαοῦ περὶ τῆς κινήσεως αὐτῶν καὶ τῆς φυσικῆς καὶ ἠθικῆς αὐτῶν ἐπιδράσεως).

Μετερεωλογία:

Φυσικὴ γεωγραφία. (Ὄρη, λίμναι, ποταμοί, θάλασσα).

Ἠθικὸς κόσμος:

Κοινωνία

Οἰκογένεια (ὀνόματα συγγενολογίου).

Ἀνήρ, γυνή, παῖς, γέρων, γραῖα, γονεῖς, τέκνα, φίλοι.

(Παιδικὴ γλῶσσα. Χαιρετισμός. Ἀραὶ καὶ εὐχαί).

Γέννησις, βάπτισις, γάμος, θάνατος, κηδεία, ταφή.

Παιδιαὶ ἀνηλίκων καὶ ἐνηλίκων, περιγραφὴ τούτων μετὰ τῆς συνηθιζομένης ὀνοματολογίας· ᾠδή, ὄρχησις, εἴδη, ὀνομασίαι καὶ περιγραφὴ αὐτῶν· συμπόσια, ἔρως.

Ἐκκλησία, ἑορταί, πανηγύρεις, ἱερατεῖον, βίος μοναχικὸς ἐν μοναῖς καὶ αἱ ἐν αὐταῖς ἐπιχωριάζουσαι λέξεις καὶ συνήθειαι. Ἄρχοντες, δικαστήριον, ἀγῶνες δικαστικοί, ἔγκλημα, ἐγκληματίαι, κατάδικοι.

Στρατὸς καὶ στρατιωτικὴ θητεία.

Ἀποδημία, ἐμπόριον.

Τῶν ἀτόμων ἰδιότητες ἐξωτερικαὶ (μορφῆς μεγέθους κτλ.).

Τῶν ἀτόμων ἰδιότητες ἐσωτερικαὶ (χαρακτῆρος, ἤθους, ψυχῆς).

Πασῶν τῶν τοιούτων λέξεων ἃς ἀναγράφωνται πρῶτον αἱ κύριαι σημασίαι, ἔπειτα αἱ φράσεις ἐν αἷς λέγωνται οὕτω κυριολεκτικῶς· κατόπιν αἱ μεταφορικαὶ χρήσεις καὶ αἱ φράσεις ἐν αἷς λέγωνται οὕτω μεταφορικῶς, καὶ ἔπειτα ἃς παρατίθενται τὰ ἐπίθετα τὰ συνδεόμενα μετ᾽ αὐτῶν, τέλος οἱ ὑποκοριστικοί, καὶ μεγενθυτικοὶ τούτων τύποι καὶ τὰ σύνθετα καὶ παράγωγα ἐξ αὐτῶν.

Συναγωγὴ τῶν ξένων λέξεων καὶ κατάταξις αὐτῶν α΄) κατὰ τὸ περιεχόμενον εἰς τάξεις, ἤτοι λέξεις ναυτικάς, τεχνικάς, δηλωτικὰς φαγητῶν, τῆς διοικήσεως, τῆς βιομηχανίας κλπ. β΄) κατὰ τὰ μέρη τοῦ λόγου, εἰς οὐσιαστικά, ρήματα, ἐπίθετα, μόρια κλπ.

Καταρτισμὸς πίνακος ἑκάστης τάξεως ρημάτων τῆς καθαρευούσης ἐπὶ τῇ βάσει λεξικοῦ τινος τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς ἀπέναντι ἑκάστου τῶν ὁποίων θὰ γραφῶσι τὰ ἀντίστοιχα ρήματα τοῦ ὑπὸ μελέτην ἰδιώματος. Τοῦ καταλόγου τούτου, ἐννοεῖται, μένουσιν ἔξω πολλὰ ρήματα ἰδιάζοντα εἰς τὴν νεωτέραν ἡμῶν γλῶσσαν. Τούτων ἡ περισυλλογὴ δὲν πρέπει νὰ ἀφεθῇ εἰς τὴν τύχην, ἀλλ᾽ ὁ μελετητὴς πρέπει νὰ ἐντείνῃ τὴνπροσοχήν του ὅπως μὴ τοῦ διαφύγουν, ὡς ἐπίσης καὶ πᾶσα ἰδιωματικὴ φράσις συνεχομένη μὲ τὰ ρήματα ταῦτα.

Ἐν ἰδίῳ καταλόγῳ καταγράφονται κατὰ τάξεις τὰ ἐπίθετα τῆς καθαρευούσης ἐπὶ τῇ βάσει νεοελληνικοῦ λεξικοῦ καὶ συμπληροῦται εἶτα ὁ κατάλογος διὰ τῶν ἀντιστοίχων ἐπιθέτων τοῦ ἐξεταζο-

μένου ἰδιώματος. Ὁμοίως καταγράφεται ἑκάστη τάξις τῶν ἰδιαζόντων τῇ νεωτέρᾳ γλώσσῃ ἐπιθέτων. Ὅλως ἰδιαιτέρα πρέπει νὰ καταβάλλεται προσοχὴ εἰς τὸ σημασιολογικὸν καὶ συντακτικὸν στοιχεῖον κατὰ τὴν συναγωγὴν τοῦ ὑλικοῦ. Εἰς τὰς ἐκδεδομένας μέχρι τοῦδε γραμματικὰς λίαν πενιχρῶς ἀντιπροσωπεύονται ταῦτα. Βοήθημα εἰς τὴν σημασιολογικὴν ἄποψιν, ἀλλ' ὄχι καὶ ἐπαρκὲς ἔστω τὸ Cours de Sémantique τοῦ Bréal.

Πρὸς συναγωγὴν τῶν διαφόρων κατηγοριῶν τῶν λέξεων ὁ συλλογεὺς δέον νὰ ἔχῃ ἀνὰ χεῖρας καὶ μικρόν τι πρόχειρον λεξικόν.

Συναγωγὴ παραμυθίων, παραδόσεων τοπικῶν μάλιστα, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον πανελληνίων, αἰνιγμάτων, λογοπαιγνίων κ. τ. τ.

Ἀπαραίτητον εἶνε νὰ συνοδεύῃ τὰς ἐργασίας του ὁ συλλογεὺς μὲ μικρὰν φωτογραφικὴν μηχανήν.

Καταγραφὴ τοῦ ὑλικοῦ ἐν δελτίοις κατὰ τἀνωτέρω κεφάλαια. Εἰς τὸ βιβλίον τῆς συναγωγῆς τοῦ ὑλικοῦ ἐπιγεγραμμένον κατὰ σελίδας κατὰ τὰ ἀνωτέρω κεφάλαια καὶ τὰς ὑποδιαιρέσεις αὐτῶν θὰ καταγράφεται ὁλόκληρον τὸ γλωσσικὸν ὑλικὸν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν λαμβανομένων καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐργασίας δελτίων σημειώσεων. Αἱ τοπωνυμίαι ζητητέαι καὶ ἐν συμβολαιογραφικαῖς πράξεσι.

Β

ΠΑΡΑΣΤΑΣΙΣ ΦΘΟΓΓΩΝ

Οἱ φθόγγοι *b*, *d*, *g* ἀνάγκη νὰ διακρίνωνται τῶν ***mb***, ***nd***, ***ng***, ὡς καὶ τῶν ***mv*** (б), ***nth*** (δ), διὸ θὰ γράφωνται ὡς ἑξῆς·

Ὅπου προφέρεται μόνον b, d, g οὐχὶ δὲ καὶ ἔρρινον πρὸ αὐτῶν·

b = μπ, μб (ἀναλόγως τῆς ἐτυμολογικῆς ἀρχῆς τῆς λέξεως), μπόδιο = bόδιο, γαμбρὸς = γαbρός.

d = νδ, ντ (ἀναλόγως τῆς ἐτυμολογικῆς ἀρχῆς τῆς λέξεως), ἄνδρας = ἄdρας, ἀντίκρυ = ἀdίκρυ.

g = γγ, γκ (ἀναλόγως τῆς ἐτυμολογικῆς ἀρχῆς τῆς λέξεως) αγγελομαχῶ = ἀgελομαχῶ, ἀγκαλιὰ = ἀgαλιά.

ὅπου δὲ προφέρεται καὶ ἔρρινον πρὸ τοῦ b, d, g, θὰ γράφηται

mb = μπ, μб (ἀναλόγως τῆς ἐτυμολογικῆς ἀρχῆς τῆς λέξεως), γαμбρὸς = γαμbρός, ἐμποδίστηκε = ἐμbοδίστηκε.

nd = νδ, ντ, ἄνδρας = ἄνdρας, ἀντίκρυ = ἀνdίκρυ.

ng = γγ, γκ: ἀγγελομαχῶ = ἀngελομαχῶ, ἀγκαλιά=ἀngκλιά.

mv (б) = μб, γαμбρὸς = γαμvρός.

vth (ծ) = vծ, ἄνծρας = ἄvthρας (th = ծ).

Τὰ σύμφωνα λ καὶ ν, τὰ διατηροῦντα τὴν οὐρανικὴν προφοράν των καὶ μετὰ τὴν ἔκπτωσιν τοῦ μετ᾽ αὐτὰ κλειστοῦ φωνήεντος (e, i) ἐν μέσῳ ἢ τέλει λέξεως (πιν(ι)μένος, πίν(ει), Ἀγγελ(ι)κή, μέλ(ι)) ὑπογραμμίζονται: πινμένος, πίν᾽, Ἀγγελκή, μέλ᾽ καὶ ἐν γένει ὅπου ἐν τῷ βορείῳ ἰδιώματι ὑπόκειται ἀποβολὴ φωνήεντος τὸ πρὸ τούτου σύμφωνον ὑπογραμμίζεται· ἀλάτσα = ἀλάτισα. Ὅταν δὲ σαφῶς καὶ ἀκριβῶς ὑπὸ συλλογέως τινὸς καθορίζεται ὅτι τὰ σύμφωνα λ καὶ ν ἐν διαλέκτῳ τινὶ καὶ ἐν ὡρισμέναις λέξεσι προφέρονται πρὸ κλειστοῦ φωνήεντος (ε, ι) καθ᾽ ὃν τρόπον πρὸ ἀνοικτοῦ (α, ο) ἐν τῇ κοινῇ λαλιᾷ (λύκος ὡς τὸ λ ἐν τῷ λαλῶ), τότε πρὸς διαστολὴν τοῦ φθόγγου τούτου τίθεται γραμμὴ ἐπὶ τοῦ λ καὶ ν: λ̄, ν̄: λ̄ύκος, ν̄ικῶ.

Τὸ δασὺ σ (ch) σημειοῦται μὲ γραμμὴν ἄνωθεν: σ̄· ὡσαύτως τὸ δασὺ ζ (g) ζ̄.

Γ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ ΑΠΟΡΗΜΑΤΑ

Φωνητική.

Δίφθογγοι νεώτεραι.

Εἰς ποίας λέξεις ἀπαντῶσι· (λ. χ. ἀηδόνι, κλαημένος, βόϊδι, ρόϊδι) καὶ ποῦ προφέρονται ὡς δύο χωρισταὶ συλλαβαὶ (λ. χ. πάω καὶ πά-ω, Μάης καὶ Μά-ης).

Συναλοιφὴ φωνηέντων.

(Ἐν τῇ αὐτῇ λέξει ἢ ἐν τῷ συνειρμῷ τῶν λέξεων).

λ. χ. τὸ ἄκουσα—τἄκουσα, τὰ ἄλλα — τἄλλα, τὸ ἕνα—τἕνα, τὄχτισαν, πέντ᾽ ἔξι, ἦρθ᾽ ἕνας, λείπ᾽ ἕνας, τὶ (εἶ)δες, κ.τ.λ.

Πῶς διατίθεται τὸ ου + ε; μοῦρχεται, μὄρχεται ἢ μἔρχεται; ποῦχει, πὄχει ἢ πἔχει;

Λέγεται νὰ δῶ ἢ νὰ ἰδῶ, τὄδα ἢ τὸ εἶδα ἢ πῶς;

Κλειστοὶ φθόγγοι.

Τροπὴ τοῦ κε, κι > τσε, τσι, γκε, γκι > ντζε, ντζι (π. χ. τσαιρός, τσερί, τσοιμοῦμαι, ἀντζίστρι, συντζενής).

Διετηρήθη ἡ προφορὰ κτ, χθ, φθ ἢ ὄχι;

λέγεται ρθ> ἢ ρτ. ρχ>ἢ ρκ (ἤρτα, ἄρκοντας). Ἔκτασις τοῦ φαινομένου.

Στενωτοὶ ἄηχοι φθόγγοι.

χε, χι>=σε, σι (σέρι=χέρι, σειμῶνας).
λ καὶ ν πρὸ τοῦ e καὶ i πῶς διετέθησαν;

Στενωτοὶ ἠχηροὶ φθόγγοι β, γ, δ.

Ἀποβολὴ μεταξὺ φωνηέντων καὶ ἐν ἀρχῇ λέξεως πρὸ φωνήεντος τοῦ β, γ, δ (γάαρος, ποάρι, τὸ ουνό, ὁ ασιλέας), ἰδίᾳ δὲ τοῦ γ, μάλιστα πρὸ τοῦ i. καὶ e (πάει, πααίνω, τρώω, ἔφαα, ἀνώι).

Ἀκριβὴς προσδιορισμὸς τῆς ἐκτάσεως τοῦ φαινομένου ὡς πρὸς τοὺς τύπους τῶν ἠλλοιωμένων λέξεων καὶ τὸ ποιὸν τῶν γειτονικῶν φωνηέντων.

Ἀνάπτυξις τοῦ γ.

(ἀγέρας, κλαίγω, ἀκούγω, θεγός, ἀποκριγιά, γαῖμα, γίδιος, γήλιος, βασιλεύγω, παιδεύγω, παρασκευγή, βγαγγέλιο, καταδγόδιο, βγοδώνω (εὐοδώνω), πρόβγαν (πρόβατο).

Τροπὴ τοῦ γ εἰς β.

ἀγοράζω> ἀβοράζω, λαγὸς> λαβός.

ν (ν) γν.

ἔγνοια, τυραγνῶ, ἐγνιὰ (ἐννιά), γνεόνυμφος (νεόνυμφος), ἀγνὶ (= ὑννί).

Συριστικοὶ φθόγγοι.

σ, ζ > σ, ζ

Τροπὴ τοῦ σ καὶ ζ εἰς σ καὶ ζ· οἷον σήμερα βάζει, παίζει· (βόρεια) κόσκνο, σκιπάζω). Ἔκτασις τοῦ φαινομένου.

Ὑγρά.

λ> ρ, πρὸ συμφώνου (ἀδερφός). Ἔκτασις τοῦ φαινομένου τούτου.

Τελικὸν ν.

Εὕρηται ἀφωμοιωμένον τῷ ἑξῆς συμφώνῳ ἢ οὐχί: τὸχ χάρο, τὸθ Θεό, τὸβ βοσκό, τὸδ δαίμονα κλπ.

Διατηρεῖται ἢ ἀποβάλλεται καὶ ὑπὸ τίνας ὅρους; (π. χ. τὸ καλὸν παιδίν, βιβλίον) νότια ἰδιώματα.—. τὸ ψεύτη (=τὸν ψεύτη, τὸ (νε) ξέρω (δ)ὲ ξανοί(γ)ω.

Τῶν βασιλεάδων ἢ τῶ βασιλεάδω; κἂν βλᾶκας ἢ κάνε βλᾶκας; Διαφέρει τὸ ἄρθρον τόν, τήν, ἀπὸ τῆς ἀντωνυμίας, τὸν (τὴν) τὸ βασιλεὰ ἀλλὰ τόν(ε) βλέπω, βλέπω τό(νε) ἢ οὐχί; καὶ πῶς δηλοῦται ἡ διαφορὰ αὕτη;

Μετηνέχθη ἀναλογικῶς καὶ ἐπὶ ἄλλα, οἷον τὸ μάτιν του καὶ τὰ μάτιαν του;

Ἀνάπτυξις ἀλόγου ἐρρίνου.

παίντζω, λεμπίδα, λουμπουνάρι (λουπινάρι), ἀμπολάω (ἀπολάω)

μπ=μ

κορόμπηλο, συφάμπελοι (συφάμελοι), μπασκάλη (μασκάλη) θαλάμπη.

Ἀποβολὴ τοῦ ν πρὸ τοῦ θ, χ, φ ἢ ἀφομοίωσις καὶ ἔπειτα ἄλλη πάθησις, ἄθρωπος, ἀθός, πεθερός, συχώριο, συφορά, ἢ ἀθθὸς πεθθερὸς κλπ. ἢ ατθός, πετθερὸς κλπ.

Ἀφομοίωσις.

Ἀφομοιοῦνται καὶ τὰ τονιζόμενα φωνήεντα πρὸς τὰ ἄτονα; ξεροτρόχαλος (ξεροτράχαλος), ἀνίσως (ἀνούσους), ἢ μόνον τὰ ἄτονα;

Ἐπένθεσις.

πενταϊρὰ πενταριὰ (Μάνη), μεϊρά, ζουναϊρά.

Τονισμός.

Ἀπαντῶσι παραδείγματα, καθὼς ἤλεγένε, κάθομάστε κλπ; Ἔκτασις τοῦ φαινομένου. Ἐπίδρασις τοῦ τονισμοῦ ἐπὶ τοῦ χρόνου τῆς συλλαβῆς (λ. χ. σακκού-ουλι, πιπέ-ερ(ι) (Μύκον.)

Διπλᾶ σύμφωνα.

Διαστέλλονται ἐν τῇ προφορᾷ τὰ διπλᾶ; Προφέρονται ἀρχαῖα διπλᾶ ὡς ἁπλᾶ;

Τυπικόν.

Κλίσις τοῦ ἄρθρου.— Ἔκτασις τῆς καταλήξεως -ες, -άδες- ῆδες, (-ίδες), διαφέρουσι τὰ εἰς -άδης τῶν ἄλλων εἰς -ιδες-ος καὶ

κατά τί; Εὐχρηστεῖ ἡ γενικὴ πληθυντικὴ τῶν θηλυκῶν καὶ ὑπὸ τίνα τύπον (μελισσῶ-ν-ε, βρυσῶ. πάπιω).

Εὐχρηστοῦσι τὰ εἰς -ο θηλυκὰ ἐν τῷ πληθυντικῷ· (ἡ ἄμμο. μέθοδο):

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς τῶν οὐδετέρων εἰς -ος, το κέρδος. τὸ βάθος. τὸ χρέος. τὸ θάρρος τὰ θάρρη. τὰ κέρδητα κ.τ.λ.

Λέγεται: τοῦ πράματος ἢ τοῦ πραμάτου ἢ τοῦ πραματιοῦ: (Τὰ αὐτὰ καὶ περὶ τοῦ αἷμα. γάλα. θάμα. στόμα. στρῶμα. ψέμα. χῶμα. κῦμα. ὄνομα κ.τ.λ.)

Λέγεται τοῦ γραψίματος ἢ τοῦ γραψιμάτου ἢ πῶς; (Τὰ αὐτὰ καὶ περὶ τοῦ ῥάψιμο. κλείσιμο. δέσιμο. βγάλσιμο. θάψιμο. ξύσιμο κ.τ.λ.)

Τὰ ἐπίθετα νὰ ἀναγράφωνται καὶ κατὰ τρία γένη ὅπου ὑπάρχουν.

Σχηματισμὸς παραθετικῶν. Μονολεκτικοὶ σχηματισμοί· περίφρασις-ἐπανάληψις (ψηλὸ ψηλὸ βουνὸ)— ἐπίτασις ἐν συνθέτοις (κατακόκκινος. θεότρελλος). Παραθετικὰ ἐπὶ τὸ ἔλαττον (λίγο καλύτερος).

Χρῆσις τῆς ἀπό. παρά. ἢ τῆς γενικῆς (καλύτερός μου) πρὸς δήλωσιν τοῦ β' ὅρου τῆς συγκρίσεως.

Λέγεται καὶ ποῦ τὸ συγκριτικὸν διὰ τοῦ θετικοῦ καὶ τοῦ ἀκόμη. 'κόμη. πιό. πολλά. κάλλια;

'Επιρρήματα.

Εὐχρηστοῦσιν ἐπιρρήματα εἰς -ῶς: (στανικῶς. καλῶς).

'Αριθμητικά.

Κλίσις τοῦ 1. 2. 3. 4. μισός.

Τακτικὰ—Διανεμητικὰ (ἕνας ἕνας. ἀπὸ ἕνας. ἀνὰ ἕνας. σὺν δυό. σὺν τρεῖς κλπ.)

Τύποι ἀριθμητικοὶ εἰς -αριά. -άρα. -άρικο.

'Αντωνυμίαι

Προσωπικαί. ('Εγώ. ἐσύ. αὐτός. ἀτός).

Αὐτοπαθεῖς· (ὁ νεαυτός μου. σου. του κ. τ. λ.) τοῦ ἑαυτοῦ μου. σου. του κ. τ. λ.)

Κτητικαὶ (μου, μας, κ. τ. λ. ὁ ἰδικός μου κ. τ. λ. ἐμόν. ἐσόν. ἐμέτερον, ἐσέτερον κλπ.)

Δεικτικαί· (αὐτόνος [--οῦνος -εϊνος] -η -(α) -ο, τοῦτος, ἐκεῖνος, τέτοιος).

Ἀναφορικαὶ (ὅποιος, ὅσος, ὅ,τι) Εὔχρηστεῖ τὸ ὅτινος;

Ἐρωτηματικαὶ (ποιὸς) - Εὔχρηστεῖ τὸ τίς, τίνος;

Ἀόριστοι (κανείς, τίποτε, κάτι κ.τ.λ. κάποιος, καθένας).

Κλίσις ἑκάστης ἀντωνυμίας χωρίς.

Προθέσεις.

Χρῆσις καὶ τύποι κυρίων καὶ καταχρηστικῶν.

Χρῆσις τοῦ ξε, ἀπό, καὶ καθόλου τῶν σῳζομένων προθέσεων ἐν συντάξει καὶ συνθέσει.

Εὔχρηστεῖ ἡ μετά; (μετὰ σένα, μετ' ἐσένα).

Οἱ διάφοροι τύποι τῆς ἀπό: ἀπό, ἀπέ, ἀποτὰ κ.λ.π·

Εὔχρηστεῖ ἡ μὲ μετὰ γενικῆς· (μὲ μιᾶς). Εἶναι λογία ἡ χρῆσις;

Εὔχρηστεῖ ἡ πρός; καὶ θεωρητέα λογία ἡ προέλευσίς της;

Ῥήματα.

Κλίσις τοῦ εἶμαι.- Κλίσις βαρυτόνων ῥημάτων (λ.χ. κτίζω. ῥάδω). Κλίσις περισπωμένων ἀγαπῶ, πεινῶ, ἐνεργητικῶν καὶ μέσων εἰς -εῖ καὶ -ᾷ ἢ -άει.

Τὰ κατὰ τὴν αὔξησιν ῥημάτων εἴτε ἀπὸ συμφώνου ἀρχομένων εἴτε ἀπὸ φωνήεντος ἁπλῶν καὶ συνθέτων μὲ τὴν ἀπό, παρά, διὰ κλπ. (ἀγαπῶ, ἀγαποῦσα, ἐγαποῦσα, ἠγαποῦσα—κλαίω ἔκλαιε, ἤκλαια). Σχηματισμὸς ἐν γένει καὶ κλίσις τοῦ παρατατικοῦ.

Συγκοπτόμενα (ἀκούω, ἀκοῦς, κλαίω, καίω, λύω, κρούω, πλέω).

Μετοχαὶ ἐνεστῶτος ἐνεργ. τύπου (τραγουδῶντας, λαλῶντας). Μέσου τύπου, παρακειμένου, ἐνεστῶτος, ἀορίστου μέσου· τίνες εἶνε εὔχρηστοι; (π.χ. χρειαζόμενος, χαρούμενος, πηγαινάμενος, φελεσάμενος).

Ἔγκλισις δυνητικὴ (Ἔκφρασις τῆς δυνητικῆς ἐννοίας).

Παραγωγή.

Ἀκριβὴς καθορισμὸς τῶν ὑποκοριστικῶν καταλήξεων -ποῦλλο -ακι -έλλι -ίδι -ούδι κτλ.

Μεγεθυντικαὶ καταλήξεις—ακας· μεθύστακας, ψεύτακας,—ακλας, ἄνδρακλας.

Ποῦ ἡ -έα, ποῦ ἡ -ε κατάληξις; Διὰ τίνων παραγωγικῶν καταλήξεων δηλοῦνται τὰ θηλυκὰ ἐν τοῖς ὀνόμασι τῶν ζῴων, λαγῖνα, πέρδικα, ὄνισσα... τίνες ἑλληνικαὶ καὶ ξέναι καταλήξεις εἶναι σήμερον ζῶσαι καὶ τίνες φθίνουσιν;

Τίνες καταλήξεις παραλαμβάνονται διὰ τὴν κλίσιν ῥημάτων ξένης (Ἰταλικῆς, Τουρκικῆς κ.τ.λ.) καταγωγῆς;

Ἀναζήτησις συνθέτων dvandva (γιδοπρόβατα, μερόνυχτο, μαχαιροπήρουνο, συκοστάφυλα).

Συντακτικόν.

Μόνον νύξεις δίδονται ὡς παράδειγμα διὰ τὰ πολυάριθμα ζητήματα εἰς τὰ ὁποῖα ὀφείλει νὰ προσέξῃ ὁ ἐρευνητής. Ἀπαραίτητον θὰ εἶναι νὰ συνάγῃ ὁ ἐρευνητὴς ἄφθονα παραδείγματα ἐπὶ ὁλοκλήρων φράσεων, εἰς τὰς ὁποίας νὰ καταφαίνωνται αἱ συντακτικαὶ καὶ σημασιολογικαὶ χρήσεις.

Εἶναι ἐν χρήσει ἡ παθητικὴ σύνταξις τῶν ῥημάτων καὶ πῶς ἐκφράζεται; ἢ προτιμᾶται ἡ ἐνεργητική;

Πῶς ἐκφράζεται τὸ ἀόριστον ὑποκείμενον; (γαλλ. *on*. γερμ. *mann*)

α΄) διὰ β΄. προσώπου: (ἡ ζουγραφιὰ ἦταν τόσο πετυχημένη ποῦ νόμιζες πῶς ἦταν ἀληθινή).

διὰ τοῦ λές, θαρρεῖς: ἐκείνη τὴ στιγμὴ λὲς καὶ εἶχα παραλύσει.

β΄) διὰ τοῦ κάποιος, κανένας: κάποιος ἔλεγε, ἦρθε κανένας; Θὰ νόμιζε κανείς.

γ΄) διὰ τοῦ α΄. καὶ γ΄. πληθ. τῶν ῥημάτων· νομίζομε εὔκολο πρᾶμα τὴν εὐτυχία·—λέγουν, μοῦ εἶπαν.

δ΄) διὰ τοῦ παθητικοῦ τύπου: οἱ πεθαμένοι γλήγορα λησμονειοῦνται.

Πλὴν τῶν τρόπων τούτων ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι:

Διὰ τίνων μορίων ἐκφράζεται ἡ ἀμφιβολία, ἀπορία κ.τ.λ. (τάχα, τάχατις, ἴσως, ἀνίσως, μὴ (ν-α), μήπως, μήγαρις, μπὰς κτλ.)

Ἐπιφωνήματα καὶ ἐπιφωνήσεις, ἐπικλήσεις. Προστακτικαὶ φράσεις, κλητικαὶ κτλ. γενόμεναι ἐπιφωνήματα.

(ποῦ!, καρδιά! — τὶ διάβολο! — ἥλιος! — ἀλήθεια, στάσου κτλ.)

Ἀσύνδετοι παρατατικαὶ προτάσεις μεταπεσοῦσαι εἰς ὑποτεταγμένας ἢ ἐπιρρηματικοὺς διορισμούς.

(θὲς δὲ θὲς θὰ μὲ πληρώσῃς,
εἶχε δὲν εἶχε, αὐτὸς τὸ σκοπό του.
γαμπροὶ δὲν γίνονται ἄψε σβῆσε· τρέχα -ρώτα τὸ ἔμαθε).

Χρῆσις συνδέσμων καὶ ἰδίως τοῦ καὶ
(τώρα καὶ μισὴ ὥρα, τὶ εἶμαι γὼ καὶ νὰ καταφέρω τέτοιο πρᾶμα, ἀκοῦν πουλιὰ καὶ λένε, νά τον καὶ κατέβαινε).

Ἀναφορικαὶ προτάσεις. Χρῆσις τοῦ ποῦ, πῶς, αὐτὸς ποῦ, ὅποιος, ὁ ὁποῖος (λόγιον;).

Μετὰ τὰ λεκτικὰ ῥήματα κ. ἄ. συνηθίζεται τὸ πῶς ἢ τὸ ποῦ; ⟨μοῦ εἶπε πῶς ἦταν ἀδύνατο νὰ τὸ κάνῃ, χαίρομαι ποῦ ἦρθες.⟩ Πῶς εἰσάγονται αἱ ἀπὸ φόβου σημαντικῶν ῥημάτων (εἴτε καταφατικῶν εἴτε ἀποφατικῶν) ἐξαρτώμεναι προτάσεις.

(φοβοῦμαι πῶς -μὴ -μήπως ἔρθῃ,— πῶς τὸ παρακάνει).

Χρονικαὶ προτάσεις. Χρῆσις τῶν συνδέσμων σάν, ὅταν (εἶναι ἐν χρήσει;), ὄντα(ς), ὄντε(ς), ἅμα, καθώς, μόλις, μιὰ καί, ἔτσι (σκιάχτικε, ἔτσι τὸν εἶδε ἔξαφνα), πρίν, πρὶν νά, προτοῦ, πριχοῦ κ.τ.λ. ὅσο, ὅσο πού - νά, ὡς πού - νά, ὥστε.

Τελικαὶ προτάσεις· χρῆσις τοῦ νά, γιὰ νά, γιὰ νὰ μή, νὰ μή, μὴ (τὶ νὰ κάνω, νὰ μὲ πιστέψῃς -ἔφυγε γιὰ νὰ μὴ ξαναγυρίσῃ -πρόσεχε, μὴ σὲ καταλάβουν).

Μόρια καταφατικὰ καὶ ἀποφατικά.
(ναί, ναίσκε, μάλιστα (λόγιον;), ἴσως, τάχα κτλ.
ὄχι, ὄχισκε ὄγεσκε κτλ., καθόλου, διόλου (παραδείγματα) μιλιά, λέξι, τσιμουδιά

Χρῆσις τοῦ κιόλας.

Χρῆσις τοῦ μὴ μετὰ ῥήματα περιέχοντα ἀπόφασιν.
(μ' ἐμπόδισε νὰ (μὴ) μιλῶ -δὲ σ' ἐμποδίζω νὰ (μὴ) μιλᾷς).

Νὰ σημειωθῶσι συντάξεις καὶ χρήσεις ἀποκλίνουσαι τῶν κοινῶν.
(δὲ μοῦ γροικᾷ, τὸν ἀρέσω, μὲ τὸ ἔδωσε).

Πῶς ἐκφέρεται τὸ ποιητικὸν αἴτιον;

Ἐν Ἀθήναις μηνὶ Ἰουλίῳ.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ γραφείου τοῦ Λεξικοῦ.

Π. ΛΟΡΕΝΤΖΑΤΟΣ

ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΑΡΧΕΙΟΝ

ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΚΑΙ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

(Παράρτημα τῆς Ἀθηνᾶς).

ΔΙΑΦΟΡΑΙ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΩΝ ΤΙΝΩΝ

Μεταξὺ τῶν μετὰ τοῦ στερητικοῦ ἀ- συνθέτων ἐπιθέτων εἰς -ος καὶ -τος καὶ τῶν μετὰ τῆς προθέσεως ξε- συνθέτων μετοχῶν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου παρατηρεῖται συνήθως ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἡμῶν γλώσσῃ ἡ διαφορά, ὅτι τὰ μὲν δηλοῦσι τὸ ὅτι δὲν ἔγινεν ἢ δὲν δύναται νὰ γίνῃ τι ἢ καὶ τὸ ἀπευκταῖον, αἱ δὲ τὸ γεγεννημένον πρότερον ἀλλ' ἀνακληθέν, ματαιωθὲν ὕστερον· πρβλ. ἄγραφος ξεγραμμένος, ἀγάνωτος ξεγανωμένος, ἀμέθυστος ξεμεθυσμένος, ἀνοίκιαστος ξενοικιασμένος, ἀζευγάρωτος ξεζευγαρωμένος κλπ. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τῶν ἐπιθέτων τούτων εἰς -ος καὶ -τος πολλὰ συντίθενται καὶ μετὰ τῆς προθέσεως ξε-, μεθ' ἧς καὶ αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος μετοχαί, ἐρωτᾶται ἂν συμπίπτωσι σημασιολογικῶς τὰ μετὰ τῆς ξε- ταῦτα σύνθετα εἰς -ος -τος πρὸς τὰ μετὰ τοῦ στερητικοῦ ἀ- ὅμοια εἰς -ος -τος ἢ ἂν διαφέρωσι καὶ κατὰ τί.

Κατὰ πρῶτον παρατηρῶ ὅτι παράλληλα ζεύγη ἐκ τῶν μετὰ τοῦ στερητικοῦ ἀ- συνθέτων ἐπιθέτων τούτων καὶ τῶν μετοχῶν, οἷον ἄβλαβος-βλαμμένος, ἄπλεχτος ἢ ξέπλεχτος-πλεμένος καὶ τὰ τοιαῦτα, ὁποῖα ἐξετέθησαν ἐν τῇ Ἐπετηρίδι Πανεπιστημίου ἔτ. 1911-12 σ. 9-10, δὲν ἔχουσι σχηματισθῆ καὶ δὲν εὐχρηστοῦσιν ἐν παντὶ ῥήματι. Πρβλ. ἀγαναχτισμένος, μανισμένος, θυμωμένος, ἀραχνιασμένος, διψασμένος, πεινασμένος, πεσμένος, ἐρθωμένος, τυχεμένος, παθωμένος, τρομαγμένος κττ., παρ' ἃ δὲν λέγονται, ἐφ' ὅσον γινώσκω, τοὐλάχιστον ἐν τῇ συνήθει γλώσσῃ ἐπίθετα σύνθετα εἰς -ος, -τος. Δεύτερον ὅτι παρ' ἄλλα πάλιν ῥήματα ἐλλείπει ἡ παθητικὴ μετοχὴ τοῦ παρακειμένου. Οὕτω λ. χ. τῶν ῥημάτων θωρῶ, ἀρέσω, ἔχω, ζῶ, θέλω, εἶμαι, δύνομαι, ἀναχωρῶ, (εὐ)φραίνομαι, μένω, ξέρω, πέμπω, φεύγω, τρέχω, λάμνω δὲν φέρεται, ἐφ' ὅσον γινώσκω, ἐν τῇ συνήθει γλώσσῃ μετοχή· ἄλλων φέρεται μὲν τοιοῦτον μετοχικὸν ἐπίθετον εἰς -μενος, ἀλλ' εἶναι ἢ ἐσχηματισμένον ἐκ τῆς ὑποτ. τοῦ ἀορίστου ἢ εἰλημμένον ἐξ ἄλλου συγγενοῦς ῥήματος· πρβλ. ἐρθωμένος, παθωμένα, γινωμένος κα-

μωμένος, πιωμένος κλπ. (πρβλ. Ἐπετηρ. Πανεπιστ. 1911-2 σ. 50)· ἔπειτα χάσκω χασκισμένος (ἐκ τοῦ χασκίζω, πρβλ. καὶ πασκισμένος ἐκ τοῦ πασκίζω), ντρέπομαι ντροπιασμένος (ντροπιάζω-ομαι) κλπ. Ἐν ἄλλοις λαμβάνεται τὸ θέμα τοῦ ἐνεστῶτος ἢ τοῦ μέσου ἀορίστου ὡς βάσις· πρβλ. μέλλει μελλούμενος, τρέμω τρεμάμενος, κρέμομαι κρεμάμενος, χαίρομαι χαιράμενος σειοῦμαι σεινάμενος, χαρισάμενος, δεξάμενος, φελεσάμενος κλπ. (πρβλ. ΜΝΕ Α' σ. 14), ἅτινα ὡς ἀλλότρια τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου φέρουσι τὸν τόνον οὐχὶ ἐπὶ τῆς παραληγούσης ὅπως αἱ μετοχαὶ τοῦ χρόνου τούτου. Τοῦ πέμπω δέ, τρέχω, φεύγω καὶ θωρῶ λαμβάνονται πάλιν ἄλλοι σχηματισμοί, οἷον τὸν ἔχω πεμπᾶτο, εἶμαι φευγᾶτος, τὸν ἔχω θωρῶντας (πρβλ. καὶ τὸ ἔχω ἀκουστά). Παρ' ἄλλα λέγεται μὲν ἡ μετοχὴ καὶ παρ' αὐτὴν τὸ ἐπίθετον εἰς -τος ἀλλὰ μόνον ἁπλοῦν, οὐχὶ δὲ καὶ σύνθετον μετὰ τοῦ στερητικοῦ ἀ- ἢ μετὰ τῆς ξε- ἐπὶ τῆς ἐννοίας περὶ ἧς ἡμῖν ὁ λόγος· πρβλ. ἀγαπητός, ἀκουστὸς (ξακουστὸς = λίαν γνωστός, περίφημος), ζεστός, κλειστός, κλιτός, κρυφτός, ὀφτὸς κλπ.

Τρίτον ὅτι συνήθως μόνον τὸ ἕτερον σύνθετον, τὸ μετὰ τοῦ στερητικοῦ ἀ- ἢ τὸ μετὰ τοῦ ξε- εἶναι σύνηθες, οὐχὶ δὲ πολὺ συχνὰ ἀμφότερα. Νοεῖται οἴκοθεν ὅτι ἑκασταχοῦ ποικίλλει σφόδρα ἡ χρῆσις, διὸ καὶ εἶναι δύσκολον ἐν τῷ παρόντι νὰ ἐπιδιώξῃ τις ἐν τούτοις ἀκρίβειαν· ἀνάγκη ἄρα νὰ ἀρκεσθῶμεν ἐν τῇ μνείᾳ τῶν προχειροτέρων· πρβλ. πρῶτον τινὰ ἃ μόνον μετὰ τοῦ στερητικοῦ ἀ- φέρονται. ἔπειτα ἄλλα ἅτινα μόνον μετὰ τοῦ ξ(ε)- εὐχρηστοῦσιν· ἀβάρετος, ἀβάσκαντος, ἀβάφτιστος, ἀγγάστρωτη, ἄγραφος, ἀζευγάρωτος, ἀζυμάρωτος, ἀκάλεστος ἀκύλιστος, ἀλάθαστος, ἀμάθητος, ἀπάνδρευτος, ἀνήμπορος, ἀνήξερος, ἀκάτεχος, ἀδύνατος καὶ ἀδύναμος, ἀμίλητος, ἀθάνατος, ἄψητος κλπ. ἔπειτα ξαγκίστρωτος ξαρμάτωτος, ξαμπάρρωτος κλπ.

Καὶ τέταρτον ὅτι κανονικῶς μὲν διαφέρουσι τὰ μετὰ τοῦ στερητικοῦ ἀ- σύνθετα ταῦτα ἐπίθετα εἰς -ος, -τος τῶν μετὰ τῆς προθέσεως ξε- συνθέτων ὁμοίων ἐπιθέτων, ἐν ἐνίοις δ' ὅμως δὲν διακρίνεται σαφῶς καὶ ἀκριβῶς ἡ χρῆσις αὐτῶν, ὥστε φαίνεται ὅτι δύνανται νὰ λέγωνται ἀδιαφόρως. Ἡ διαφορὰ τούτων ἀπ' ἀλλήλων ἔχει τὸν αὐτὸν λόγον ὁποῖον καὶ τὰ μετὰ τῆς προθέσεως ξε- συντιθέμενα ῥή-

ματα τὰ δηλοῦντα ἀναίρεσιν τοῦ ὑπὸ τοῦ ἁπλοῦ ῥήματος δηλουμένου, διὸ καὶ μόνον ἐπί τινων ῥημάτων, οὐχὶ δὲ ἐπὶ πάντων εἶναι δυνατή· πρβλ. Ἀρχεῖον τοῦ παρόντος τόμου σ. 42.

Καταλέγομεν πρῶτον ἔνια διαφέροντα. ἀβίδωτος καὶ ξεβίδωτος, ἀβούλλωτος καὶ ξεβούλλωτος, ἀβράκωτος (ἐπὶ κριῶν) καὶ ξεβράκωτος, ἀγάνωτος καὶ ξεγάνωτος, ἀδίπλωτος καὶ ξεδίπλωτος, ἄζωστος καὶ ξέζωστος, ἀκαλίγωτος καὶ ξεκαλίγωτος, ἀκαπίστρωτος καὶ ξεκαπίστρωτος, ἀκάρφωτος καὶ ξεκάρφωτος, ἀκλείδωτος καὶ ξεκλείδωτος, ἀκούμπωτος καὶ ξεκούμπωτος, ἀμανδάλωτος καὶ ξεμανδάλωτος, ἀμέθυστος καὶ ξεμέθυστος, ἀπετάλωτος καὶ ξεπετάλωτος, ἀσφράγιστος καὶ ξεσφράγιστος, ἀτύλιχτος καὶ ξετύλιχτος, ἄφραχτος ἢ ἄφραγος καὶ ξέφραχτος ἢ ξέφραγος, ἄπλεχτος καὶ ξέπλεχτος, ἀταίριαστος καὶ ξεταίριαστος κλπ. κλπ. Ἀλλὰ παρ᾽ αὐτὰ λέγεται ἄνευ τινὸς διαφορᾶς καὶ τὸ σπίτι μου ἔμεινεν ἀνοίκιαστο καὶ ξενοίκιαστο, τὰ κρεββάτια εἶναι ἄστρωτα καὶ ξέστρωτα, ἀκούραστα καὶ ξεκούραστα, ἔκαμα αὐτὴν τὴν δουλειὰ ξεκούραστα ἢ καὶ ἀκούραστα.

Ἐν τέλει σημειωθήτω καὶ τόδε, ὅτι εἰ καὶ αἱ μετοχαὶ αὗται εἰς -μένος ἤδη ἀπὸ τῶν μτγν. χρόνων προσέλαβον ἐπιθετικωτέραν σημασίαν, διὸ καὶ παρ᾽ αὐτὰς ἐλέγετο καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ εἰμί, πεπαιδευμένος ὤν, ἐνδεδυμένας οὔσας (πρβλ. Κ. Σ. Κόντον ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ σ. 597 σημ.), ἀλλ᾽ ὅμως διαφέρουσιν ἔτι καὶ σήμερον τῶν ἐπιθέτων τούτων εἰς -ος καὶ -τος, ὅτι δὲν δύνανται ὅπως οὐδ᾽ οἱ ῥηματικοὶ τύποι νὰ συντίθενται μετὰ τοῦ στερητικοῦ ἀ-, ἤτοι δὲν λέγεται οὔτε ἀγραμμένος, ἀγράφω οὐδὲ ἀγράφοντας, ἀβάφω ἀβαμμένας ἀβάφοντας, καίτοι λέγεται κακοβαμμένος, ξεροψημένος, στραβοκοιτάζει, κουτσοπίνει κλπ.

Γ. Ν. Χ.

ΘΑΛΠΩ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΑ ΕΝ ΤΗ͂Ι ΝΕΑ͂Ι ΕΛΛΗΝΙΚΗ͂Ι

'Ετυμολογικά.

Ἀρχαῖον θάλπω καὶ παράγωγα αὐτοῦ ἠδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ἀνήκουσιν εἰς τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα τοῦ γλωσσικοῦ θησαυροῦ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, ὅσα ἀπώλοντο σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου χωρὶς νὰ καταλίπωσιν ἴχνη τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν ἐν τῇ σημερινῇ δημώδει γλώσσῃ. Τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει οὕτω.

Ἐκ τῶν Ἰκαριακῶν (1) τοῦ Σταματιάδου σ. 130 ἀποδελτιωθὲν ἐτέθη εἰς τὴν οἰκείαν θέσιν τοῦ ἀρχείου τοῦ Λεξικοῦ καὶ τὸ ἑξῆς δελτίον «θλάβγω. ἔθλαψα=κρύπτω, ἐκρύβην· ποῦ θλάβγει ἐκεῖνο τ' ἀσκέρι =ποῦ κρυβὲν ἀνεπαύθη τὸ πλῆθος ἐκεῖνο». Ὁ συντάσσων τὰς λέξεις τοῦ γράμματος Θ ἔδει ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ μοναδικοῦ δελτίου νὰ συντάξῃ τὸ σχετικὸν ἄρθρον· καὶ πρώτη μὲν σκέψις ἦτο νὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς τὰ τοῦ συγγραφέως τῶν κατὰ τὴν Ἰκαρίαν διάλεκτον, εἰς τὴν ἀναγραφὴν δηλονότι τῆς σημασίας παρὰ τὸ ῥῆμα, ὡς ἔχουσι παρὰ τῷ συλλογεῖ, παραλείποντες τὴν ζήτησιν τοῦ ἐτύμου λέξεως ἀσαφῶς ἑρμηνευομένης οὐδὲ μαρτυρουμένης ἐξ ἄλλων διαλέκτων διὰ τύπων καὶ σημασιῶν διδακτικωτέρων· ἐν τούτοις, ἐπειδὴ ἡ ὅλη ὑφὴ τῆς λέξεως ἐφαίνετο ἑλληνική, ἤλθομεν καὶ ἐπὶ δευτέρας φροντίδας, ἐξ ὧν ἐπείσθημεν ὅτι οὐδὲν ἄλλο ἢ περὶ τοῦ ἀρχ. ῥ. θάλπω πρόκειται διασωθέντος εἰς τὸν νῦν χρόνον ἐν τῇ Ἰκαρίᾳ διαλέκτῳ διὰ φωνητικῶν καὶ σημασιολογικῶν ἐξαλλοιώσεων, ἀκριβουμένων ἐν τῇ ζητήσει ταύτῃ.

Καὶ πρῶτον δὲν εἶναι ἁπλῆ animi causa παρέκβασις νὰ παρατηρηθῇ ἤδη ἐν ἀρχῇ ὅτι διάλεκτος ἥτις διέσωσε τὴν ἀρχ. λέξιν θάλπος (Χατζιδάκι, Περὶ τῆς Ἰκαρίας διαλέκτου, ΜΝΕ Β', 459) ἠδύνατο νὰ διασώσῃ καὶ αὐτὸ τὸ ῥῆμα θάλπω κατὰ λόγον πιθανότητος μείζονα ἢ ἄλλαι διάλεκτοι, ἐν αἷς σήμερον εἶναι ἄγνωστοι λέξεις συγγενεῖς τοῦ ῥήματος. Οὕτω π. χ. ἐν Ἠπείρῳ, ὡς καὶ ἐν τῇ

(1) Ἰκαριακὰ ἤτοι ἱστορία καὶ περιγραφὴ τῆς νήσου Ἰκαρίας, ὑπὸ Ἐπαμ. Σταματιάδου, Σάμος, 1893.

ἀνατολικῇ Κρήτῃ. παρὰ τὸ θάλπωμα, θαλπωσιὰ εἶναι ἐν χρήσει λέξις θλαφτὸς = θαλπτός. ἴδ. καὶ κατωτέρω. ἐν τῇ διαλέκτῳ τῆς ἰδιαιτέρας μου πατρίδος Σίφνου (1) παρὰ τὸ ἀμbουρdέκτης = ὀμβροδέκτης. δεξαμενὴ ὀμβρίων ὑδάτων. λέγεται καὶ ῥῆμα μbρίζω = ὀμβρίζω ἐπὶ στάμνου διυδρούσης τὸ ἐν αὐτῇ ὕδωρ καὶ ἐν Μάνῃ παρὰ τὸ ἀναμbρέω (ἀρχ. ἀνομβρέω) = τῷ ἀνωτέρω μbρίζω, διασῴζεται μέχρι σήμερον λέξις πολυμbρία = πολυομβρία. Ἐν τούτοις comparaison n'est pas raison, ἑπομένως τὸ ἐκ τῶν προτέρων τοῦτο ἐπιχείρημα δὲν εἶναι καθ' ἑαυτὸ καὶ ἀποδεικτικὸν τῆς ὀρθότητος τοῦ ἐτύμου· διότι αὕτη θέλει καταστῇ προφανὴς καὶ ἀναντίρρητος, ἂν διασαφηνισθῶσι δύο τινά· α΄. πῶς τύπος θάλπω ἐξειλίχθη εἰς σημερινὸν θλάβγω ἐν τῇ Ἰκαρίᾳ διαλέκτῳ (τῶν φθόγγων ἑρμηνεία). β΄. πῶς τὸ ῥῆμα περιέστη εἰς τὴν σημασίαν τοῦ κρυβεὶς ἀναπαύομαι (σημασιολογικὴ ἑρμηνεία).

Ἐκ τοῦ ἀρχ. θάλπω. ἔθαλψα εὐκόλως ἀναγόμεθα εἰς τύπους *θλάπω. ἔθλαψα μεταθέσει τοῦ ὑγροῦ (τὸν σχετικὸν χρόνον καθ' ὃν ἐπεγένετο τὸ φωνητικὸν πάθος διδασκόμεθα ὁρίζοντες τὸν terminus ante quem, ὅστις εἶναι ἡ τροπὴ τοῦ λ πρὸ συμφώνου εἰς ρ· ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει τὸ ῥῆμα θὰ εἶχε τύπον θράβγω ⟨θάρβγω, ὡς ἐν τῇ διαλέκτῳ τῆς Καρπάθου θραψαούρι=καυστικὴ ἡμέρα. περὶ οὗ κατωτ.), πρβλ. στέργω⟩ στρέγω τάφρος⟩ τράφος καὶ μάλιστα τὸ ἐν Ἠπείρῳ θλαφτὸς ἐκ τοῦ θαλπτός. ἴδ. καὶ κατωτ.

Ἐπὶ πλέον ἡ Ἰκαρία διάλεκτος ὑπάγεται εἰς τὸ σύμπλεγμα τῶν οὑτωσὶ λεγομένων βγ διαλέκτων. τ. ἔ. τῶν διαλέκτων ἐκείνων. ἐν αἷς ῥήματα λήγοντα ἀρχαιόθεν εἰς -πτω. -φω μετασχηματισθέντα εἰς -βω ἔλαβον τὸν τύπον -βγω κατ' ἀναλογίαν τῶν εἰς -αύω, -εύω ῥημάτων. ἅτινα πρῶτα μετεσχηματίσθησαν εἰς -αύγω, -εύγω (ΜΝΕ. Α' 50). Τὸ ἡμέτερον *θλάπω εἰς οὐδετέραν τῶν κατηγοριῶν -πτω, -φω ὑπάγεται. ἀλλ' ὡς ἤδη ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐδίδαξε ὁ κ. Χατζιδάκις (Ἐνθ' ἀν. σ. 283), αἰτία τοῦ μετασχηματισμοῦ καὶ τῶν ἐνεστωτικῶν τούτων θεμάτων ὑπῆρξαν οἱ ὅμοιοι ἀόριστοι εἰς -ψα καὶ μέλλοντες εἰς -ψω· ὥστε εὐκόλως ἀναγόμεθα ἐν ταῖς διαλέκτοις ταύταις εἰς τὴν σειρὰν βασιλεύω-βασιλεύγω, τρίβω-τρίβγω, νίβω-

(1) Ἐφημερὶς τῶν Φιλομαθῶν 5, ἀρ. 243. Φιλολ. σημειώσεις, περὶ των σωζομένων ἐν τῷ στόματι τοῦ λαοῦ λέξεων καὶ φράσεων κατὰ τὸ τοπικὸν ἰδίωμα, ὑπὸ Ν. Ψαραύτη.

νίβγω, καύω-καύγω, ράβω-ράβγω, *θλάπω 〉 *θλάβω-θλάβγω διὰ τὸν ἀόρ. ἔθλαψα. Τοσαῦτα περὶ τῆς φωνητικῆς ἐξαλλοιώσεως τοῦ θάλπω εἰς τὸν τύπον θλάβγω.

Ὑπὸ σημασιολογικὴν δὲ ἔποψιν ἀνάγκη νὰ παρατηρήσωμεν τίνας σημασίας εἶχε τὸ ῥῆμα ἀρχαιόθεν καὶ ἐκ τίνος τούτων δυνάμεθα νὰ ἑρμηνεύσωμεν τὴν σημερινὴν τῆς ἡμετέρας διαλέκτου «κρυδεὶς ἀναπαύομαι», ἣν σημασίαν ὑπεράγαν ἀσαφῶς καὶ λιτῶς ἐκπεφρασμένην ἐδέησε νὰ ἀναπτύξῃ ἡμῖν προφορικῶς διὰ πλειόνων Ἰκάριός τις μαθητὴς τοῦ διδασκαλείου, παρ' οὗ ἐζήτησα πληροφορίας. Οὗτος ἀφηγήθη ὅτι πλεύσας ποτὲ ἐξ Ἰκαρίας εἰς Σμύρνην μετά τινος φίλου του ἐπίσης Ἰκαρίου πρώτην φορὰν ἐρχομένου ἐκ τῆς μικρᾶς νήσου εἰς τὴν μεγαλόπολιν ἤκουσε παρ' αὐτοῦ θαυμάζοντος ἐκ τοῦ πλοιαρίου τὸ πλῆθος τῶν ἐν τῇ πλατείᾳ τῆς παραλίας ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ συνωστιζομένων ἀνθρώπων «ἔλα Παναγία μου· ποῦ θλάβγει τοῦτο τ' ἀσκέρι!» = στεγάζεται, εὑρίσκει κατασκήνωσιν, ἀνάπαυσιν.

Τὴν ἀρχαίαν σημασίαν τοῦ ῥήματος, ἥτις θέλει διαλευκάνει καὶ τὴν σημερινὴν τοῦ «θλάβγω» ἀνευρίσκομεν παρὰ Συνεσίῳ, ἐπιστ. ΙΘ'. (Migne, Πατρολ. τ. 66, στ. 1354): «καὶ τὸν ἐπιδιδόντα τὴν ἐπιστολήν, ὃς ἐπὶ χρυσίου διακομιδῇ πρὸς ὑμᾶς ἐστάλη δημοσίαν ὁδόν, **θάλψατε** τὸν ἐνόντα τρόπον, ἐπειδὴ παρὰ παντὸς συνέστη τοῦ βουλευτηρίου» = «***quibus potestis obsequiis fovete***», περιθάλψατε παντοειδῶς, προσενέγκετε ἄσυλον, στέγην, ἐξεύρετε αὐτῷ κατασκήνωσιν. Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου συνάγομεν περὶ τοῦ μέσου θάλπομαι τὰς σημασίας: εὑρίσκω ἄσυλον, στέγην, κατασκήνωσιν, θαλπωρὴν (=σκέπην, ἀσφάλειαν παρ' Ἡσυχίῳ), περίθαλψιν, ὡς λέγομεν σήμερον.

Ἀλλὰ τὸ ἡμέτερον ῥῆμα εἶναι θλάβγω, τύπος ἐνεργητικὸς τ. ἔ. οὐχὶ μέσος θλάβγομαι. Ἡ δυσκολία αὕτη αἴρεται, ἂν ἐνθυμηθῶμεν ὅτι (Χατζιδ. ΜΝΕ, Α, 436): ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων ἄρχεται ἡ κατάχρησις μέσων τινων ῥημάτων μάλιστα πλαγίων (ἔ. ἀ. 437): ἄμεσον δ' ἐπακολούθημα τῆς συγχύσεως ταύτης τῶν μέσων καὶ ἐνεργητικῶν τύπων ὑπῆρξε πάντως ἡ χρῆσις τῶν ἐνεργητικῶν καὶ ἐκεῖ ἔνθα πρότερον οἱ μέσοι ἢ μόνοι ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπετρέποντο· (ἔ. ἀ. 438): καὶ τὸ ἐναντίον φαινόμενον παρατηρεῖται καὶ μάλιστα οὐχὶ πάντοτε χάριν Ἀττικισμοῦ ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ δημώδει· (ἔ. ἀ. 440): κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, καθ' οὓς οἱ τύποι

τῆς ἐνεργητικῆς καὶ μέσης φωνῆς πολλῶν ῥημάτων οὕτως ἐπάλαιόν καὶ πολλάκις ἐκ παραλλήλου ἐλέγοντο, ἐπεγένετο, ὡς εἰκός, ἐκ τῆς χρήσεως ταύτης ἀμαύρωσις τῶν φωνῶν καθόλου. ἐντεῦθεν παρατηρεῖται ὅτι ἀπὸ τῶν χρόνων τούτων οἱ τύποι τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς τῶν πλείστων ῥημάτων ἄρχονται λεγόμενοι μεταβατικῶς ἅμα καὶ ἀμεταβάτως, ἀδιάφορον ἂν τὰ ῥήματα ταῦτα ἦσαν πρότερον μεταβατικὰ ἢ μόνον ἀμετάβατα.

Κατὰ ταῦτα οὐδὲν θαῦμα ὅτι ὁ Ἰκάριος ἐνεργητικὸς τύπος θλάβγω λέγεται ἐπὶ σημασίας ἀμεταβάτου θάλπομαι = εὑρίσκω κατασκήνωσιν ἢ κρυβεὶς ἀναπαύομαι, ὡς δηλοῖ ἐν συντόμῳ ἀοριστίᾳ ἡ Ἰκαρίᾳ συλλογή. Αἱ προφορικαὶ πληροφορίαι τοῦ Ἰκαρίου προσέθηκαν τῆς παθ. μετοχῆς παράδειγμα στηρίζον ἐπιπροσθέτως τὴν ὀρθότητα τοῦ ἐτύμου, ὅσον ἀφορᾷ τὴν χρῆσιν τοῦ ἐνεργητικοῦ τύπου ἐπὶ σημασίας ἀμεταβάτου· λέγεται δηλαδὴ αὐτόθι καὶ θλαμμένος ἐν χρήσει τοιαύτῃ: πρόβατον ἐν καιρῷ χειμῶνος ἀπεσπάσθη τοῦ ὅλου ποιμνίου ἐπί τινα χρόνον· ὁ ποιμὴν ἀναζητεῖ καὶ ἀνευρίσκει αὐτὸ ἐξηπλωμένον κατὰ γῆς μακαρίως ἐν τόπῳ εὐηλίῳ ἢ ὑπηνέμῳ· λέγει τότε περὶ τοῦ προβάτου ὅτι «τὸ εὗρηκε θλαμμένο (=ἀναπαυόμενον) εἰς τὸ δεῖνα μέρος». Αἱ δύο φράσεις «τ' ἀσκέρι θλάβγει—τὸ πρόβατο εἶναι θλαμμένο» ἔχουσιν ἀπειρίαν παραλλήλων ἐν τῇ νέᾳ ἑλληνικῇ, ὡς «τὸ νερὸ—θολώνει—εἶναι θολωμένο, τὸ πρόβατο πεινᾷ — εἶναι πεινασμένο» κ. τ. ὅ. Τοσαῦτα περὶ τοῦ θάλπω σωζομένου ἐν Ἰκαρίᾳ.

Ἑτέρα διάλεκτος, ἡ τῆς Κύθνου, φαίνεται διασῴζουσα μέχρι σήμερον τὴν ἀρχ. λέξιν θάλψις. Οὕτω Βάλληνδας (1) «θράψις (θραῦσις)· λέγεται ὅτι εἶναι θράψις, ὅταν τὴν πρωΐαν, καθ' ἣν συνάγουν τὸ βαμβάκι, δὲν πέσῃ δρόσος, ἵνα μαλακώσῃ τὰ περὶ τὸ βαμβάκι φύλλα, ἃ ξηρὰ ὄντα θραύονται». Ὁ συγγραφεὺς τῶν κατὰ τὸ Κύθνιον ἰδίωμα ἡρμήνευσε θραῦσις παρασχετίσας ἐπὶ τὸ λογιώτερον τὴν λέξιν, διότι ὡρμήθη εἰς ἐτυμολογίαν ἀπὸ βάσεως ἐσφαλμένης. Εὐλογοφανέστερον εἶναι τοῦτο, ὅτι τὸ καῦμα, ἡ ἔλλειψις δρόσου, ἡ θάλψις (= θράψι) ἔχει τυχαῖον ἁπλῶς συνεπακολούθημα καὶ τὴν θραῦσιν (sic) τῶν φύλλων τοῦ βάμβακος· ἄλλως τε ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ἐν τοῖς Παρέργοις (2) γράφει «θράψις (θραῦσις) πρωΐα

(1) Ἐφημερὶς τῶν Φιλομαθῶν ἀριθ. 9, σ. 432.

(2) Ἐν Ἑρμουπόλει, 1887.

ἄνευ δρόσου, ἥτις δὲν εἶναι καλὴ εἰς συλλογὴν βαμβακίου», χωρὶς νὰ εἰσδιάζῃ εἰς τὸν συντομώτερον. ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ σαφέστερον τοῦ πρώτου ὁρισμὸν σημασίας, τὰ δικαιολογητικὰ τῆς εἰς τὸ θραῦσις ἀναγωγῆς τῆς λέξεως.

Τοιαύτην ἄλλως τε τῆς Κυθνίας λέξεως ἐκδοχὴν στηρίζει καὶ τὸ Καρπάθιον «θραψαούρι = καυστικὴ ἡμέρα» (Ζωγρ. Ἀγὼν 322)· πρόκειται προφανῶς περὶ παραγώγου τῆς λέξεως θάλψις (οὐδὲ ἐπιτρέπει ἄλλην ἑρμηνείαν ὁ σαφὴς καὶ σύντομος ὁρισμός). Ἂν αὕτη δὲν εἶναι μέχρι σήμερον εὔχρηστος ὑπὸ τύπον *θράψι, *θράψα ἐν τῇ Καρπαθίᾳ διαλέκτῳ λεγόμενη παρὰ τὸ *θραψά(δ)ι, θραψα(δ)ούρι, τότε πιθανῶς ἡ ὕπαρξις τῆς ἀρχαίας λέξεως ἐξηρτήθη ἐκ τῆς γενέσεως τῶν εἰρημένων παραγώγων ὑφ᾿ ὧν ἀντικατεστάθη. Οἱ τύποι οὗτοι ἔχουσι παραλλήλους τὸ ἐν Σίφνῳ λεγόμενον λαυράδι, ἐπὶ ὑπερβολικοῦ καύσωνος καὶ καψαδούρι (κάψι καὶ κάψα, *καψάδι) πάλιν ἐν Καρπάθῳ (ἐκ χειρογρ. συλλογῆς). Πρόκειται μόνον ἐνταῦθα κατ᾿ ἀντίθεσιν τοῦ θλάβγω περὶ μεταθέσεως τοῦ ὑγροῦ ἐν χρόνοις μεταγενεστέροις τῆς τροπῆς λπ εἰς ρπ *θάρψι, *θράψι, *θραψάδι, θραψα(δ)ούρι, ἐκτὸς ἂν ἐκ τύπου *θλαψαούρι προῆλθεν τὸ θραψαούρι διὰ προληπτικῆς ἀφομοιώσεως τοῦ λ πρὸς τὸ ρ.

Ἐν Ἠπείρῳ, ὡς καὶ ἐν τῇ ἀνατολικῇ Κρήτῃ, διετηρήθη μέχρι σήμερον παράγωγον ῥηματικὸν θαλπτός, ή, όν ὑπὸ τύπον θλαφτός, ή, ό. Ἤπειρος «θλαφτὸ ψωμί, θλαφτὴ κουλλούρα = ζεστό, ζεστή»· ὅτι δὲ ἐν τούτοις πρόκειται πράγματι περὶ παραγώγων τοῦ ῥήματος θάλπω, ἀποδεικνύουσιν ἀνάλογοι σημασιολογικαὶ χρήσεις παραγώγων ἐκ τῶν συνωνύμων ἐν πολλοῖς τῷ θάλπω ῥημάτων καίω, βράζω, ζέω. Οὕτω καυτός (Αἶνος) = «ἄρτος φρυκτὸς ἐπανθρακίτης»· ἐν Σίφνῳ (Φιλομ. ἕ.ἀ.) «βλασερὸ ψωμί, βλασερὴ κουλλούρα», περὶ τοῦ μόλις ἐξαχθέντος ἐκ τοῦ κλιβάνου, τοῦ καίοντος ἄρτου κατ᾿ ἀντίθεσιν πρὸς «τὸ σκληδὸ ψωμί, σκληδὴ κουλλούρα»· διότι τὸ βλασερὸς οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰ μὴ βρασερὸς κατ᾿ ἀνομοίωσιν τοῦ πρώτου ρ εἰς λ· καὶ λέγεται ὄντως ὁ τύπος βρασερὸς ἐν Αὐλωναρίῳ παρὰ τὸ βραστερός, τὸ μὲν πρῶτον ἐκ τοῦ βράζει, ἔβρασε βράσι, βρασερός, τὸ δὲ δεύτερον ἐκ τοῦ βράζει, βραστός, βραστερός. Ἂς παραβληθῇ ἐπὶ πλέον vrástaἐν Otranto (Morosi σ. 184) = febbre παράλληλον πρὸς τὸ ἐν Ἠπείρῳ ϑαλπωσιὰ = πυρετός, κοινὸν κουφόβρασι ἐπὶ τοῦ ὑπερβολικοῦ καύσωνος,

θάλπους. ζεστασιὰ ἐν Ἰκάρῳ (ἔ. ἀ. σ. 100) = «ὁ ἄρτος ὁ προχείρως κατασκευαζόμενος· ἀλέθουσι διὰ χειρομύλου τὸν σῖτον, ζυμώνουσι καὶ ὀπτῶσιν ἢ μᾶλλον θερμαίνουσι τὴν ζύμην ἐν τῷ πυρί». Ὥστε κατὰ ταῦτα πάντως θλαφτὸς=θαλπτός.

Τὰ γενικὰ πορίσματα, ὅσα ἐπιτρέπει ἡμῖν ἡ σύντομος αὕτη ζήτησις, ὅστις θέλει νὰ ἐπισκοπήσῃ, ἂς λάβῃ ὑπ' ὄψιν, ὅσα ὁ σεβαστὸς διδάσκαλος κ. Χατζιδάκις λέγει ἐν τῇ ἀνακοινώσει του περὶ τοῦ λεξικοῦ (Ἀθηνᾶ 24 σ. 384)· κυροῦνται τὰ ἐκεῖ γεγραμμένα διὰ τῶν ἐνταῦθα παραδειγμάτων· εὑρέθη ὅτι τὸ θάλπω καὶ παράγωγα θαλπτός, θάλψις, ἄγνωστα κοινῶς, διασώζονται μέχρι τοῦ νῦν ἐν ὡρισμέναις διαλέκτοις, ὅτι τὸ τελευταῖον διετήρει ἐπ' ἀρκετὸν χρόνον, ἴσως μέχρις οὗ ἀντικατέστησε διὰ παραγώγων, ἑτέρα διάλεκτος. Ἀλλὰ πρὸς ἑρμηνείαν τῆς σημερινῆς λέξεως θραψαούρι ἐδέησε νὰ ζητηθῇ ἡ ἱστορία τῆς γενέσεως τοῦ τύπου τούτου ἀλληλενδέτως πρὸς τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἐξ οὗ προέκυψεν ἀρχαίου θάλψις συμβᾶσα πιθανῶς ἐν γλωσσικῇ περιόδῳ ἀφεστώσῃ τῆς νῦν· ἀφ' ἑτέρου ἡ σημασία τοῦ διαλεκτικοῦ θλάβγω κατέστη εὐκρινὴς μόνον διὰ παραλληλισμοῦ πρὸς ἀνάλογον σημασίαν τοῦ θάλπω ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ μεταγενεστέρου Ἑλληνισμοῦ· αὐτὰ ἄρα τὰ πράγματα ἀναγκάζουσιν ἡμᾶς ἐν τῇ συντάξει τῶν ἄρθρων νὰ ἀνατρέχωμεν καὶ εἰς προγενεστέρας γλωσσικὰς φάσεις, εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς γλώσσης· διότι εἶναι μὲν αὐτονόητον ὅτι ἡ συντακτικὴ ἐργασία δὲν μέλλει νὰ συμπεριλάβῃ ὁλοκλήρους σειρὰς λεπτεπιλέπτων καὶ μακρῶν γλωσσολογικῶν ζητήσεων, ἀλλ' ἐπίσης πρόδηλον εἶναι ὅτι ἡ ἐν τοῖς ἄρθροις σύντομος μνεία τῶν κυρίων σημείων, ὅσα διαφωτίζει ἡ ἱστορικὴ ἔρευνα, ἀποτελεῖ οὐσιώδη χαρακτῆρα τῆς ἐπιστημονικῆς τοῦ ἔργου οἰκονομίας. Κατὰ ταῦτα λεξικὸν τῆς νέας ἑλληνικῆς παντάπασι κεχωρισμένον τῆς ἱστορίας αὐτῆς ἀποδεικνύεται ἐν τῇ πράξει ὥς τι ἀδιανόητον, ὡς ἀληθινὴ οὐτοπία.

Ν. Α. ΔΕΚΑΒΑΛΛΑΣ

ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΑ

Βάλ' του ρίγανη.

Πρὸς δήλωσιν τοῦ ὅτι παρῆλθε πλέον ἡ εὐκαιρία, πᾶσα δὲ προσπάθεια ἀποβαίνει ματαία, συνηθίζομεν νὰ λέγωμεν· «τώρα βάλ' του ρίγανη» (1) ἤτοι οὐδὲν πλέον προσπαθῶν κατορθοῖς. Τὸ του τοῦτο ἀντικαθιστᾷ παραλειφθέν τι οὐσιαστικόν, ποῖον δ' εἶναι τοῦτο εἰκάζομεν ἐκ τῆς παρ' Ἀθηναίῳ (2) μνημονευομένης παροιμίας. «σαπρὸς τάριχος τὴν ὀρίγανον φιλεῖ» ἥτις λύει πᾶσαν ἀπορίαν.

Ἡ πλήρης φράσις θὰ ἦτο λοιπόν· «βάλε τοῦ παστοῦ σου ρίγανη» ἤτοι τὸ παστό σου ἐχάλασε πλέον καί, ἵνα τὸ συγκρατήσης, ἔχεις ἀνάγκην ρίγανης, ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἡ εὐκαιρία πλέον παρῆλθεν.

Ὅτι οὕτως ἑρμηνευτέα ἡ φρ. δεικνύει καὶ ἡ συνώνυμος βάλ' του ἁλάτι (3) καὶ ἡ ἔτι σαφεστέρα «βάλε του ρίγανη νὰ μὴ βρωμήσῃ». (4)

Εἶναι φηλὶ κλειδί.

Περὶ δύο προσώπων φιλικώτα πρὸς ἄλληλα διακειμένων καὶ συμφωνούντων λέγομεν· «αὐτοὶ εἶναι φηλὶ κλειδί».

Τὸ φηλὶ δὲν πρέπει νὰ σχετισθῇ πρὸς τὸ φιλῶ, διότι μεταξὺ τοῦ ρήματος τούτου καὶ τοῦ κλειδίου οὐδεμία συγγένεια ἐννοιῶν ὑπάρχει. Ἄλλο τι θὰ συμβαίνῃ.

Ἵνα τὸν στενὸν σύνδεσμον προσώπων δηλώσωμεν, μεταχειριζόμεθα φράσεις, ἐν αἷς γίνεται μνεία δύο πραγμάτων ἐγγύτατα κειμένων καὶ ἀναποσπάστως συνδεδεμένων. Οὕτω λέγομεν π. χ. «αὐτοὶ εἶναι νύχι καὶ κρέας» ἢ ἐν Πόντῳ «νύχιν καὶ πετσὶν» ἢ «αὐτοὶ εἶναι κῶλος καὶ βρακκί». Αὐτὸ συμβαίνει καὶ μὲ τὴν ἀπασχολοῦσαν ἡμᾶς φράσιν, ἐν ᾗ τὸ φηλὶ δηλοῖ τι ἀμεσωτάτην σχέσιν καὶ γειτονίαν ἔχον πρὸς τὸ κλειδί.

(1) Καὶ βάλ' του θρούμπη. Λελέκου, Ἐπιδόρπιον Α'. 233.

(2) Ἀθην. Γ'. 84, Ε.

(3) Ν. Πολίτου, Παροιμ. Α', 434.

(4) Βενιζέλου, Παροιμίαι 39, 17.

Παγκοίνως γνωστὴ εἶναι παρ' ἡμῖν ἡ λέξις θελειὰ ἢ θηλειά, ἥτις ἐν Τσακωνίᾳ, Αὐλωναρίῳ, Κύμῃ καὶ Σίφνῳ(1) λέγεται φηλειά. Ταύτης τὸ ὑποκοριστικὸν φηλὶ (θηλίον) εὑρίσκεται ἐν τῇ παροιμιώδει φράσει «αὐτοὶ εἶναι φηλὶ κλωστάρι» τῇ δηλούσῃ ἐν Μυκόνῳ ὅτι αὐτοὶ συνδέονται τόσον στενῶς ὅσον καὶ ἡ θελειὰ (φηλὶ) καὶ τὸ δι' αὐτῆς διερχόμενον νῆμα (κλωστάρι). Φηλὶ ὅμως εἶναι οὐχὶ μόνον ἡ μικρὰ θελειά, ἀλλὰ καὶ πᾶσα ὀπή, πᾶν κοίλωμα, δι' οὗ διωθεῖταί τι ὀξύ. Παράβαλε τὸ τοῦ Ἡσυχίου· θήλεα· ἱμάντων τὰ τετρημένα, εἰς ἃ διωθεῖται τὰ ὀξέα καὶ τῶν σπονδύλων τὰ κοῖλα, καὶ τὰ σημερινὰ θηλυκωτήρι καὶ θηλύκωμα τὰ δηλοῦντα τὸν στροφέα τῆς θύρας.

Συμφώνως πρὸς ταῦτα, φηλὶ εἶναι ἡ ὀπὴ τοῦ κλείθρου, αὐτοὶ δ' εἶναι φηλὶ κλειδὶ σημαίνει αὐτοὶ συνδέονται τόσον στενῶς καὶ τοσοῦτον πρόσκεινται ἀλλήλοις ὅσον καλῶς προσαρμόζεται ἡ κλεὶς πρὸς τὴν ὀπὴν τοῦ κλείθρου.(2)

Γραπτέον λοιπὸν οὐχὶ φιλεῖ ἢ φιλὶ ἢ, ὡς κακῶς ἐσημειώθη,(3) φηλὴ κλειδί, ἀλλὰ φηλὶ κλειδί.

Ἔγινε τὸ μάλε βράσε.

Καὶ ἡ φράσις αὕτη ἡ λεγομένη ἐπὶ γενομένης μεγάλης ταραχῆς, ἀνωμαλίας καὶ συγχύσεως πραγμάτων, παρέχει εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πολλὰς δυσκολίας περὶ τὴν κατανόησιν. Τί τάχα νὰ εἶναι αὐτὸ τὸ μάλε;

Ὁ λαὸς μὴ ἐννοῶν αὐτὸ καὶ γνωρίζων ὅτι ἐν παρομοίαις περιστάσεσι λέγομεν «ἔγιναν μαλλιὰ κουβάρια» συνέδεσε, κατὰ παρετυμολογίαν, τὴν λέξιν πρὸς τὸ μαλλὶ καὶ ἔπλασε τὴν φράσιν «ἔγινε τὸ μαλλιοβράσι»,(4) ἥτις οὐδόλως πρὸς ἑρμηνείαν μᾶς βοηθεῖ.

Ἐγὼ ὡς μόνην ἑρμηνείαν εὑρίσκω τὴν ἑξῆς.

Πολλαχοῦ, ἵνα δηλώσωσιν ὅτι ἐγένετο μέγας συμφυρμός, λέγουσι· «σὰν τὰ λάχανα 'ς τὸ τσικκάλ'»(5) «σὰν τὰ λάχανα μέσ' 'ς τοὺ τσουκ-

(1) Ἐν Σίφνῳ, συμφώνως πρὸς τὴν φωνητικὴν τῶν Σιφνίων, φηγειά.

(2) Ὅρα καὶ Πανδώρας ΙΔ'. σ. 567.

(3) Πανδώρ. Η'. σ. 517.

(4) Ἐν Βιθυνίᾳ. Ἐν Λάστᾳ τὸ μαλαβράσι, ἡ μαλλιοβράσι δ' ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τοῖς πέριξ, ἐν δὲ Ζακύνθῳ ἡ μαλαβράσι.

(5) Ἐν Βελβενδῷ Μακεδονίας.

κάλ' (1) «τά κανε λάχανα» (2) ἤτοι ἀνεμίχθησαν ἢ ἔκαμε τὰ πράγματα ὡς τὰ βραζόμενα χόρτα τὰ συμφυρόμενα ἐντὸς τῆς χύτρας. Ἐν Ἠπείρῳ ὅμως ἀντὶ τῆς φράσεως ταύτης μεταχειρίζονται ἑτέραν παρέχουσαν τὴν κλεῖδα τῆς ἑρμηνείας. Ἐκεῖ δῆλα δὴ λέγουσιν ἐπὶ παρομοίας περιστάσεως· «ἔγινε τὸ βάλε βράσε» ἐγένετο τοὐτέστι τοιαύτη ἀνάμιξις, οἵα ὅταν βάζῃς καὶ βράζῃς χόρτα. Τὸ «βάλε βράσε» τοῦτο κατόπιν ἐγένετο κατ' ἀνομοίωσιν «μάλε βράσε», ὅταν δέ, φυσικῶς, τὸ μάλε κατέστη ἀκατανόητον, ἐπλάσθη τὸ ἐπ' ἴσης ἀκατάληπτον μαλλιοβράσι, κατὰ παρετυμολογίαν.

Τὸν ἔστρωσα 'ς τὸ ξύλο.

Στρώνω τὸ σεντόνι, τὸ πάπλωμα, τὸ ροῦχο κτλ. εἶναι νοητόν, λίαν ὅμως δυσνόητον τὸ ἐμπρόθετον «στρώνω 'ς τὸ ξύλο» δέρω δῆλα δὴ ἀνηλεῶς.

Ἵνα νοήσῃ τις τὴν φράσιν ταύτην, πρέπει νὰ ἐνθυμηθῇ τί ἔλεγον οἱ παλαιοὶ καὶ μεταγενέστεροι ξύλον καὶ πῶς ἐξετελεῖτο ὁ δι' αὐτοῦ τρόπος τῆς ποινῆς, ὅστις καὶ παλαιὰν ἔχει τὴν καταγωγήν, ἀφ' οὗ ἀπὸ τῶν κλασσικῶν ἤδη χρόνων ἦτο γνωστὸν ὡς μέσον τιμωρίας τὸ ἐν ξύλῳ δεῖν καὶ τὸ πρὸς σανίδα προσπασσαλεύειν (3) καὶ οὐχὶ ἄσχετος εἶναι, κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους τοὐλάχιστον χρόνους, πρὸς ἀνατολικὰ ἔθιμα, ὡς δεικνύουσιν αἱ ἑξῆς μαρτυρίαι.

«Δεσμεῖται πρῶτος ὁ Ἰωνᾶς νόμῳ Περσικῷ· οἱ γὰρ Πέρσαι, ὃν τύψαι μέλλουσιν εἰς γῆν καθίσαντες, ἐν ἑνὶ ξύλῳ χεῖρας καὶ πόδας ἀποδεσμοῦσιν αὐτοῦ· ὁ δέ, ὥσπερ λίθος ἀκίνητος, δέχεται τὰς πληγάς, (4) ἤ, κατὰ τὸ εἰς ἄλλην περίστασιν ἀναφερόμενον Λατινικὸν κείμενον· «Magorum principes jusserunt ut lege Persica vinceretur. *Trajecta igitur virga inter manus et crura* iners humi jacebat vir sanctus tamquam lapis.». (5)

(1) Ἤτοι φύρδην, μίγδην. Οὕτως ὑπὸ τῶν Ἀδριανουπολιτῶν.

(2) Συνέχεε τὰ πάντα. Τοῦτο ὑπὸ τῶν Ἠπειρωτῶν, οἵτινες ἐπὶ ἐρισάντων λέγουσιν· «ἔγιναν σὰν τὰ λάχανα μὲ τὸ ρύζι».

(3) Ὅρα Ἡροδοτ. ΣΤ'. 75 Ζ'. 33, Θ'. 120. Καθ' Ἡσύχιον σανίς·..... τίθεται δὲ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, κατὰ Φώτιον δέ· σανίς· ἐν ᾗ τοὺς κακούργους ἔδουν· καὶ πάλιν· σανίδα τὸ δεσμωτικὸν ξύλον. Πρὸς τὰς ποινὰς ταύτας συνδετέα καὶ ἡ ἐπὶ Τουρκοκρατίας διὰ τοῦ φάλαγγα, νῦν δὲ διὰ τοῦ κούτσουρου ἐκτελουμένη.

(4) Acta SS. Mart. I 869, B.

(5) Acta SS. April. III 768, E.

Κατὰ τὸν Ἰωάννην Τζέτζην ὁ λαὸς τοῦ Βυζαντίου κατεξανιστάμενος πολλάκις κατὰ τῶν αἰσχροκερδούντων μεταπρατῶν ἐφώναζε πρὸς τὸν ἔπαρχον· «ἆρον, ἆρον, στρῶσον αὐτοὺς τοὺς τιμιουλκοὺς τῶν σκόμβρων καὶ τῶν μήλων, οἳ ἐκ τοῦ αἰγιαλοῦ δώδεκα ταῦτα ἐξωνούμενοι δέκα μεταπιπράσκουσι».(1)

Τὸ χωρίον παρέχει τὴν πρώτην κατὰ τὸν ΙΒ'. αἰῶνα μνείαν τῆς νῦν συνήθους φράσεως «στρώνω 'ς τὸ ξύλο». Ὅτι δὲ στρῶσον καὶ οὐχὶ σταύρωσον πρέπει νὰ ἀναγνώσωμεν, κατὰ τὸ τοῦ Εὐαγγελίου ἆρον, ἆρον, σταύρωσον αὐτόν, δηλοῦσι καὶ οἱ κώδικες μηδεμίαν ἄλλην γραφὴν παρέχοντες, πρὸ πάντων δὲ καὶ τὸ σημερινὸν Κρητικὸν ἰδίωμα, ἐν ᾧ στρώνω ἁπλῶς σημαίνει μαστίζω, ῥαπίζω, ῥαβδίζω. Ἐν Ἠπείρῳ μάλιστα «σοῦ τὸν ξέστρωσα» δηλοῖ ὅ,τι καὶ «τὸν ἄρχισα 'ς τὸ ξύλο».

Ὅπως ἂν ἔχῃ, ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι ἡ φράσις «τὸν ἔστρωσα 'ς τὸ ξύλο» ἀρχῆθεν ἐλαμβάνετο κυριολεκτικῶς καὶ ἐσήμαινεν ἐξήπλωσα, ἀπεδέσμησά τινα ἐπὶ τοῦ ξύλου καὶ πληγὰς αὐτῷ ἐνέτριψα, ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἐξυλοκόπησά τινα πρὸς σωφρονισμόν.

Τσικνεάς.

Ἡ κορυφὴ τοῦ ὑψίστου ὄρους τῆς Τήνου ὡς καὶ τὸ πρὸς τὴν Μύκονον ἄκρον αὐτοῦ καλεῖται νῦν Τσικνεάς.(2) Τὴν τοπωνυμίαν ταύτην ἐσχέτισαν πρὸς τὸ κύκνος,(3) παρέβαλον δὲ τὰ τοῦ Παυσανίου·(4) «ἀετοὺς μὲν οὖν ὀνομαζομένους κυκνίας μάλιστα ἐοικότας κύκνῳ λευκότητα οἶδα ἐν Σιπύλῳ θεασάμενος περὶ λίμνην καλουμένην Ταντάλου».

Ἀληθὲς εἶναι ὅτι ἐκ τοῦ κυκνίας τούτου παράγεται ὁ σημερινὸς τσυκνεὰς ἢ ὁ τῶν ὀρνεοσοφίων καὶ τοῦ Πουλλολόγου τσυκνέας, ὁ τῶν ἀρχαίων δῆλα δὴ ἐρωδιὸς(5) (cardea alba L.), ἡ τοπωνυμία ὅμως δὲν δύναται νὰ σχετίζεται πρὸς τὸ πτηνὸν αὐτό, διότι τοῦτο εἶναι λίαν σπάνιον ἐν Ἑλλάδι.

(1) Johannis Tzetzae epistolae (Th. Pressel) ἐπιστ. 57 σ. 49.
(2) Bursian, Geographie von Griechenland II, 445.
(3) Amantos, Die Suffixe der neugriechischen Ortsnamen σ. 36.
(4) Παυσαν. 8, 17, 13.
(5) Ἀποστολίδου, Ἐπιστημονικὸς καθορισμὸς τῶν ἐν τῷ Πουλολόγῳ ἀναφερομένων πτηνῶν. Ἐπετηρ. Παρνασσ. Α'. 114 ὑποσ. 2.

Πρὸς εὕρεσιν τῆς ἀληθοῦς ἐτυμολογίας πρέπει ἄλλοθεν νὰ ὁρμηθῶμεν. Τσῖκνα, κατὰ μετάθεσιν ἐκ τοῦ κνῖσα, (1) λέγεται σήμερον οὐχὶ μόνον ἡ τῶν ἀρχαίων κνῖσα, ἀλλά, κατ' ἐπέκτασιν, καὶ ἡ ὁμίχλη, ὁ ὁμιχλώδης καιρός. Οὕτως ἐπὶ παραδείγματι ἐν Τραπεζοῦντι(2) τσοῦχνα, τσῖχνα δ' ἐν Ὄφει καλεῖται ἡ πυκνὴ ἢ ἡ μετὰ πάχνης ὁμίχλη, τσῖκνα ἐν Ζαγορᾷ ἡ ὁμίχλη, τσῖκνα δ' ὁμοίως ἐν Κρήτῃ ἡ κακοκαιρία, ὁ νιφετώδης καὶ παγερὸς καιρός. Τὴν ἔννοιαν τῆς κακοκαιρίας ἔχει ἡ λ. καὶ παρὰ Μιχ. Γλυκᾷ, παρ' ᾧ εὑρίσκομεν καὶ τὴν παλαιοτάτην μνείαν της ἐπὶ τῆς σημασίας ταύτης.

ἂν ἴδῃς εἰς τὸ πέλαγος καράδιν κινδυνεῦον,
ἐσὺ γελᾷς ἀπὸ μακρὰν κι' ἐκεῖ μεγάλη τζῖκνα·
ἐσὺ λέγεις αἴλλοίμονον κι' ἐκεῖ θεωροῦν ἀγγέλλους(3)

Ἐκ τῆς λέξεως ταύτης ἐπλάσθη μετὰ ταῦτα τό τε τσικνεάς, τὸ δηλοῦν τὸν βορειοδυτικὸν λίαν ψυχρὸν καὶ χιονώδη ἄνεμον(4) ὡς καὶ τριτοπρόσωπον ῥῆμα τσικνίζει, (5) ὅπερ ἐν μὲν τῇ Κρήτῃ σημαίνει πίπτει λεπτὴ βροχή, συννεφοῦται ὁ καιρός, ἐν δὲ Κυθήροις πίπτει λεπτὴ χιών, πνέοντος βορείου ἀνέμου. (6)

Ἀντὶ νῦν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ τσικνεὰς ἐκλήθη οὕτω διὰ τοὺς ἐν αὐτῷ ὑπάρχοντας κύκνους, πιθανώτερον εἶναι, ἀφ' οὗ μάλιστα ἡ ὀνομασία φαίνεται οὐχὶ πολὺ παλαιά, νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ ἐπικρατούσης τσίκνας, ἤτοι ὁμίχλης, καὶ τοῦ παρ' αὐτὸν πνέοντος ἰσχυροῦ βορείου ἀνέμου, (7) ἅτινα θὰ ἐκίνησαν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ναυτιλλομένων, τῶν καὶ ὀνοματοθετῶν ἐν τῇ παρούσῃ περιστάσει.

(1) Οἰκονόμου, Δοκίμιον Γ'. 336. Χατζιδάκι, ΜΝΕ Α'. 348. Τσῖκνα ἀντὶ τοῦ κνῖσα κεῖται συχνὰ παρὰ Πτωχοπροδρόμῳ.

(2) Ἰωαννίδου, Ἱστορία καὶ Στατιστικὴ Τραπεζοῦντος λγ'.

(3) Μιχ. Γλυκᾶ, Στίχοι στίχ. 123 (Legrand σ. 22).

(4) Ἐν Δαρδανελλίοις.

(5) Ἐν τῇ Ἀνατ. Κρήτῃ καὶ τσουκνίζει. Τὸ ῥῆμα φέρεται καὶ προσωπικῶς π. χ. ἐν Θεσσαλικῷ ποιήματι· (Βρετοῦ, Ἐθν. Ἡμερ. 8, 109).

κι' ἂν φλεβίσῃς κι' ἂν τσικνίσῃς (Φλεβάρι).

(6) Ὁ ἄνεμος οὗτος καλεῖται τότε αὐτόθι τσικνοβόρρι.

(7) Οὐχὶ σπανίως πνέει παρὰ τὸν Τσικνεὰν ἰσχυρὸς βόρειος ἄνεμος, συνήθης δ' εἶναι παρὰ τοῖς ναυτικοῖς ἡ φράσις «χύνει ὁ Τσικνεὰς ἕναν ἀέρα!»

Ὡς δὲ τὸ ὄρος, οὕτω καὶ ποταμός τις τῆς Λέσβου (1) ἐκλήθη Τσικνεὰς διὰ τὸν ψυχρὸν ἄνεμον τὸν πνέοντα ἐκ τῆς χώρας ἣν διαρρέει καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ καταφερομένην ὁμίχλην.

Ἡ γραφὴ λοιπὸν τσυκνεὰς οὐδένα ἔχει λόγον· ὀρθὸν εἶναι μόνον τὸ τσικνεάς.

Κάρυα

Οἱ ναυτικοὶ μεσαιωνικοὶ δημώδεις ὅροι δὲν μᾶς εἶναι νῦν πάντοτε σαφεῖς, διότι καὶ πενιχρὰς περὶ αὐτῶν ἔχομεν πληροφορίας καὶ ἡ σημασία των, παρερχομένων τῶν αἰώνων, μετεβάλλετο καὶ τὰ πράγματα, ἅτινα παρίστων, νῦν ἐξέλιπον. Πρὸς κατανόησιν αὐτῶν ἐν τούτοις μεγάλως συντελεῖ ἡ ἀκριβὴς μελέτη τοῦ σημερινοῦ ναυτικοῦ βίου, ἥτις ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς ἐκ πηγῶν μαρτυρίας δύναται νὰ παράσχῃ ἐπιτυχεῖς λύσεις πολλῶν ναυτικῶν προβλημάτων.(2)

Ἀπόδειξις ἔστω ἡ λ. κάρυα περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ ἐξελίξεως τῆς ὁποίας σημειῶ τὰ ἑξῆς.

Ὁ Λέων ἐν τοῖς Τακτικοῖς του (3) καταλέγει ἐν τοῖς ἐξαρτήμασι τῶν πλοίων «αὐχένας, κώπας, σκαρμούς, σχοινία, κάροια καὶ κατάρτια» δὲν μᾶς λέγει ὅμως τί εἶναι αὐτὰ τὰ κάροια. Ὁ Καισαρείας ὅμως Ἀρέθας σχολιάζων τὰ τοῦ Λουκιανοῦ (4) «εἶτα ἐπὶ τὰς κεραίας ἄνω ἀσφαλῶς διαθέοντα τῶν κεροιάκων ἐπειλημμένον» παρατηρεῖ· «τὰ νῦν κάροια λεγόμενα παρὰ τοῖς ναυτικοῖς, ἃ καὶ κρίκους καλοῦσιν οἱ παλαιοί». (5)

Ἑτέραν πολύτιμον περὶ καρύων μαρτυρίαν μᾶς παρέχει ὁ αὐτὸς Ἀρέθας ἐν τοῖς σχολίοις του εἰς Λουκιανὸν (Ζεὺς Τραγῳδ. 46) σημειῶν· «ἀκάτια οἱ μὲν τοὺς μεγάλους καὶ μέσους καλοῦσιν ἱστούς.

(1) Koldewey, Die antiken Baureste der Jnsel Lesbos, ἐν τῷ προσηρτημένῳ χάρτῃ.

(2) Καὶ ἀντιστρόφως ἡ ἀρχὴ πολλῶν ναυτικῶν σημερινῶν λέξεων δύναται μόνον διὰ τῆς μελέτης τῶν πηγῶν νὰ ἐξευρεθῇ. Μαντάρι λ. χ. νῦν λέγεται ὑπὸ τῶν ναυτικῶν σχοινίον, δι' οὗ ἐπαίρεται κεραία τις εἰς τὸ ἀπαιτούμενον ὕψος τοῦ ἐπιστηλίου. Πόθεν ἡ λέξις, κατανοεῖ τις, μόλις παραβάλῃ τὸ τοῦ Ἡσυχίου· ἱμαντάρια· ἐν ταῖς ναυσὶν οὕτω καλεῖταί τινα.

(3) 19 § 5.

(4) Λουκ. Πλοῖον ἢ Εὐχαὶ 4.

(5) U. Rabe, Scholia in Lucianum 248, 24 καὶ Σ. Κουγέα Αἱ ἐν τοῖς σχολίοις τοῦ Ἀρέθα λαογραφικαὶ εἰδήσεις, Λαογραφ. Δ΄. 358, 64.

ὡς καὶ Πολυδεύκει τῷ ὀνοματολόγῳ δοκεῖ· εἰσὶ δ' οἳ καὶ τὰ παρ' ἡμῖν λεγόμενα κάροια ἀκάτιά φασιν, οἷς ἡ κεραία ἀνέλκεται». (1)

Καὶ ὁ Μοσχόπουλος δ' ἔγραψε περὶ αὐτῶν (2) «κεροίαξ ἀρσενικῶς καὶ κλίνεται κεροίακος· τὸ κοινῶς κάροιον».

Τέλος ἐν τῷ λεξικῷ τοῦ Σουΐδα καὶ ἀπέναντι τοῦ λήμματος κεροίαξ μεταγενεστέρα χεὶρ ἐσημείωσε· τὸ κοινῶς κάροιον.

Κατὰ τὰς ἀνωτέρω μαρτυρίας κάρυα εἶναι οἱ τῶν ἀρχαίων κεροίακες, μέχρι σήμερον ὅμως δὲν εἶναι ἀσφαλῶς γνωστὸν τί εἶναι οἱ κεροίακες· ὅθεν τὰ σχόλια οὐδόλως μᾶς διαφωτίζουσιν.

Ἵνα ἐξακριβώσω τὴν σημασίαν τῆς λ. κάρυον, κατῆλθον ἐπανειλημμένως εἰς Πειραιᾶ, ἔνθα ἔμαθον ὅτι καρύδι ἐν Καλύμνῳ, Χίῳ καὶ Καστελλορίζῳ λέγεται ὑπὸ τῶν ναυτικῶν ξύλινον μικρὸν ὄργανον καρύου σχῆμα ἔχον (σχ. 1.) δι' οὗ διευκολύνεται ἡ ἀνάσπασις τῆς κεραίας καὶ δὴ ὡς ἑξῆς. Λαμβάνοντες οἱ ναυτικοὶ πολλὰ τοιαῦτα καρύδια καὶ διὰ τῶν ὀπῶν αὐτῶν διείροντες σχοινίον ἐκ καννάβεως ἢ καὶ σύρματος ἀποτελοῦσι κρίκον, δι' οὗ προσαρμόζουσιν ἐπὶ τοῦ ἱστοῦ τὴν κεραίαν κατὰ τὸ κέντρον αὐτῆς, οὕτω δ' ὥστε νὰ περιβάλλωσι τὰ καρύδια τὸν ἱστὸν κατὰ τὸ ὄπισθεν τῆς προσαρμογῆς τῆς κεραίας μέρος. Ὅταν μετὰ ταῦτα ἡ κεραία ἀνέλκεται ὑπὸ τῶν ναυτῶν συμπαρασύρει καὶ τὰ καρύδια, ἅτινα ὀλισθαίνοντα εὐκόλως ἐπὶ τοῦ ἱστοῦ ὡς ἔχοντα διὰ λιπαρᾶς οὐσίας ἀληλιμμένην τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειάν των, διευκολύνουσι πολὺ τὴν ἄνοδον.

Τὰ καρύδια ταῦτα εἶναι κυρίως καὶ ἀρχικῶς τὰ κάρυα, (3) τὰ ὁποῖα ὡς καὶ ἡ εἰκὼν καὶ τὸ νεώτερον ὄνομα δεικνύει, ἐκλήθησαν οὕτω ἐκ τῆς ὁμοιότητος αὐτῶν πρὸς κάρυα· δι' αὐτὸ εἰς τὸ ἑξῆς οὐχὶ κάροια, ὡς οἱ μεσαιωνικοὶ γράφουσι (4) καὶ ὁ κ. Κουγέας δέχεται, ἀλλὰ κάρυα γραπτέον.

Ἡ σημασία τῆς λέξεως μετὰ ταῦτα ἐξειλίχθη ὡς ἑξῆς.

Ἐπειδὴ οἱ κρίκοι (σχ. 2) ὡμοίαζον πρὸς τὰ κάρυα, θὰ ὠνομάσθησαν καὶ οὗτοι κάρυα· ἄλλως δὲν ἐξηγεῖται ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀρέθα

(1) U. Rabe, Ἔνθ' ἀν. 78, 13.

(2) Du Cange ἐν λ.

(3) Ὅρα καὶ ὅσα περὶ καρύων ἐσημείωσεν ὁ Κουγέας, Ἔνθ' ἀν. 259, 64.

(4) Πιθανῶς ὑπὸ τοῦ κεροίακες παρασυρθέντες.

ταυτισμὸς τῶν καρύων πρὸς αὐτούς.(1)

Πάντες οἱ νεώτεροι λεξικογράφοι δέχονται ὅτι αἱ τροχιλίαι (σχ. 3 καὶ 4) ἐκαλοῦντο κάρυα, οὐδεμίαν ὅμως ἀπόδειξιν τούτου φέρουσιν.(2) Ὅτι ταῦτα, κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους τοὐλάχιστον χρόνους, ἐταυτίζοντο, συμπεραίνω ἐκ τοῦ ὅτι ἔτι καὶ νῦν ἡ μικρὰ τροχιλία ἡ ἐν τῷ ὑφαντικῷ ἱστῷ χρησιμοποιουμένη, τὸ κοινῶς καρέλλι, λέγεται κάρυ ἐν Καρπάθῳ.(3)

Ἀφ' οὗ δ' ἅπαξ ἡ λ. κάρυον ἐδήλωσε τὴν τροχιλίαν, ἐπεξετάθη ἡ σημασία της καὶ δι' αὐτῆς ἐδηλώθη τὸ μηχάνημα, δι' οὗ δυνάμεθα νὰ ἄρωμεν βάρος τι ὡς π. χ. ἐν Ζακύνθῳ(4), ἔνθα κάρυο λέγεται τὸ γεράνιον, τὸ ξύλινον δῆλα δὴ ἐκεῖνο ὄργανον τῇ βοηθείᾳ τοῦ ὁποίου εὐκόλως ἀντλεῖται ἐκ τῶν φρεάτων ὕδωρ.

Πόθεν ἡ σημερινὴ λέξις καρούλλι (κουβαρίστρα) δὲν ἐπιθυμῶ νὰ ἐξετάσω ἐνταῦθα, ὁ μέλλων ὅμως νὰ ἐρευνήσῃ τὴν παραγωγὴν αὐτῆς πρέπει νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν καὶ τὰ ἑξῆς· α') ὅτι ὑπάρχει ὁμοιότης ἐξελίξεως μεταξὺ καρύου καὶ καρουλλίου, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ παρατιθεμένου πίνακος, καὶ β') ὅτι πολλαχοῦ συμπίπτουσιν αἱ τὸ κάρυον καὶ τὸ πηνίον δηλοῦσαι λέξεις.

Οὕτω λ. χ. ἐν Καρπάθῳ τὸ κουβάρι καλεῖται κάρυ, (σχ. 5 καὶ 6) καρούλλι δὲ κοινῶς ἢ ἐν Οἰνοῦντι καρέλλα ἢ κουβαρίστρα. (σχ. 7 καὶ 8) ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου καρούλλι καὶ καρέλλι λέγεται ἡ τροχιλία.

ΦΑΙΔΩΝ Ι. ΚΟΥΚΟΥΛΕΣ

---

(1) Κρίκοι ἐκ ξύλου μνημονεύονται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων. Ὁ Θεόφραστος, Ἱστ. Φυτ. 4, 2 ἀναφέρει δένδρον τι ἔχον «πυρῆνα μέγαν καὶ σφόδρα σκληρόν, ἐξ οὗ τοὺς κρίκους τορνεύουσι τοὺς εἰς τοὺς στρωματεῖς, τοὺς διαποικίλους».

(2) Μεταξὺ κρίκου καὶ τροχιλίας δὲν ὑπάρχει μεγάλη ὡς πρὸς τὸ σχῆμα διαφορά.

(3) Ζωγρ. Ἀγὼν Α'. 332.

(4) Κάρυο θὰ ἐκαλεῖτο ἡ συσκευὴ ἐκείνη, δι' ἧς τῇ βοηθείᾳ τροχιλίας ἠντλεῖτο ὕδωρ, ὡς νῦν πολλαχοῦ τοῦτο γίνεται.

ΜΕΓΑΡΟΝ. ΜΕΓΑΡΙΖΩ

Ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται περίεργον ὅτι διεσώθησαν ἐν τῇ καλουμένῃ ἑλληνικῇ διὰ μέσου δύο χιλιετηρίδων χριστιανικοῦ βίου λέξεις ἐθνικαί, ὅπως π. χ. τὸ ξόανον καὶ τὸ εἴδωλον. Ἀλλ' ἡ διατήρησις λέξεων ἐθνικῶν, μὴ χρησιμοποιηθεισῶν ὑπὸ τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ἐξηγεῖται εὐκόλως, ὅταν τις παρατηρήσῃ ὅτι αὗται προσέλαβον νέαν σημασίαν εἰς τὸ στόμα τῶν Χριστιανῶν καὶ ἐχρησίμευσαν εἰς δήλωσιν χλευασμοῦ καὶ ὕβρεως. Οὕτως ἡ λέξις εἴδωλο, γείδωλο δηλοῖ σήμερον πολλαχοῦ τὸν δυσειδῆ, παραμεμορφωμένον, τὸν νάνον, τὸ σιμερδάκι, τὸ σκιάχτρο. Τὸ ξόανο, ξόγανο, ξόκνο τὸν εὐήθη, φαντασμένον, μωραλαζόνα. Πλὴν τῶν πολυπληθῶν μαρτυριῶν τοῦ Ἀρχείου τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ πρβλ. καὶ Βερναρδάκην εἰς Ἱππόλ. 631: «γείδωλο, ὀκνηρὰ καὶ εἰς οὐδὲν χρήσιμος γυνή».

Ἀναφέρω τὸ εἴδωλο καὶ τὸ ξόανο ἐνταῦθα ἄνευ ἄλλης ἐρεύνης αὐτῶν, ἁπλῶς διότι τὸ ἀναμφισβήτητον τῆς διασώσεως αὐτῶν δύναται νὰ μᾶς βοηθήσῃ κατ' ἀναλογίαν εἰς τὴν κατανόησιν λέξεως τῆς ἀρχαίας λατρείας, ἄλλως ὄχι τόσον εὐδιακρίτου. Πράγματι δὲν εἶναι αὐτόδηλον ὅτι τὸ σημερινὸν ῥ. μαγαρίζω προῆλθεν ἐκ τοῦ ἀρχ. μεγαρίζω καὶ διὰ τοῦτο ποικίλαι ἐξηνέχθησαν γνῶμαι περὶ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ. Ὁ Κοραῆς (Ἄτ. Β' 227) ἐξετάζων τὰς σημασίας τοῦ ῥήμ. ἐφρόνει ὅτι «ἡ παραγωγὴ τῆς λ. εἶναι ἀκόμη ἄδηλος». Ὁ Μαυροφρύδης (Ἐκλογὴ Μνημείων ἐν λ. μαγαρίζω τοῦ πίνακος) καὶ ἄλλοι πολλοὶ παραβλέποντες τὰς φωνητικὰς καὶ σημασιολογικὰς δυσκολίας ἐδέχοντο ἐτυμολογίαν ἐκ τοῦ μάσσω. Ὁ Morosi (Studi sui dialetti greci della Terra d' Otranto σ. 173) ὑπώπτευεν ὡς ἀρχὴν τοῦ μαρίζω (=μαγαρίζω) τὸ μαγειρίζω (!). Ὁ Σκαρλᾶτος Βυζάντιος πλησιάσας ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς καθ' ἡμᾶς ἑλληνικῆς (ἐν λ.) πρὸς τὸ ὀρθὸν ἀντιπαρῆλθε διὰ τῶν ἑξῆς: «ἀμφιβάλλω ἂν ἔχῃ σχέσιν (τὸ μαγαρίζω) μὲ τὸ μεγαρίζω (κατασκευάζω τὸ εἰς τὰ Θεσμοφόρια ὑπόγειον οἴκημα, μέγαρον, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο καὶ μάγαρον)......» Ὁ Σοφοκλῆς ἐνόμισε

τὸ ῥῆμα σημιτικῆς καταγωγῆς (ἔνθ.). Τέλος, μετὰ τόσας παραπλανήσεις ἐσχετίσθη ὀρθῶς τὸ μαγαρίζω πρὸς τὸ μεγαρίζω ὑπὸ τῶν καθηγητῶν Πολίτου (Παροιμ. Α' 204) καὶ Χατζιδάκι (ΜΝΕ. Α' 235 καὶ Β' 334). Τὴν σχέσιν μεγαρίζω—μαγαρίζω στηρίζει καὶ τὸ μεγαρικὸν—μαγαρικὸν (ἀγγεῖον, σήμερον μαγαρίκα πολλαχοῦ) ὡς παρετήρησεν ὁ κ. Χατζιδάκις ἔνθ. ἀνωτ. καὶ τὸ μέγαρον—μάγαρον, ἐξ οὗ τὸ ἡμέτερον μεγαρίζω, ὡς παρετήρησεν ὁ κ. Πολίτης ἔνθ. ἀνωτ., ὄχι ἐκ τῶν Μεγάρων.

Περὶ τοῦ μαγάρου τούτου τῆς Δήμητρος παραδίδονται ἡμῖν τὰ ἑξῆς· Φώτιος ἐν Λεξ: «μάγαρον οὐ μέγαρον εἰς ὃ τὰ μυστικὰ ἱερὰ κατατίθενται· οὕτω Μένανδρος». Ὁ Εὐστάθιος (Ἰλ. 1387, 17): «μέγαρον... οὐ μόνον τὸ κοινῶς ἀλλὰ καὶ εἰδικῶς μέγαρα, κατάγεια οἰκήματά φησι ταῖν θεαῖν ἤγουν Δήμητρος καὶ Περσεφόνης. Αἴλιος δὲ Διονύσιος φησὶ καὶ ὅτι μάγαρον, οὐχὶ μέγαρον, εἰς ὃ τὰ μυστικὰ ἱερὰ κατατίθενται». Τοιοῦτον μέγαρον ἀνευρέθη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Ρωμαίου ἐν Τεγέᾳ (Πρακτικὰ Ἀρχ. Ἑτ. 1910 σ. 274 κέξ.) καὶ ὑπὸ τοῦ Newton ἐν Κνίδῳ (Jane Harrison, Prolegomena to the Study of Greek Religion, 1908 σ. 125). Γενικῶς περὶ τῶν σημασιῶν τῆς λ. μέγαρον ἰδ. Κουρουνιώτην, Ἀρχ. Ἐφημ. 1912, σ. 154.

Ἐν τοῖς μεγάροις τῆς Δήμητρος ἐτελεῖτο τελετὴ ἢ θυσία ἰδιάζουσα, περὶ τῆς ὁποίας παρέχει ἡμῖν διαφερούσας πληροφορίας ὁ Σχολιαστὴς τῶν Ἑταιρικῶν Διαλόγων τοῦ Λουκιανοῦ. Ἐκ τῆς ἐκδόσεως τῶν Σχολίων τοῦ Λουκ. ὑπὸ Rabe (Λειψ. 1906) σ. 276 παραλαμβάνω τὰ ἑξῆς, ἀναγκαῖα εἰς κατανόησιν τοῦ ρ. μεγαρίζω: «ἡρπάζετο ἡ Κόρη ὑπὸ τοῦ Πλούτωνος· τότε κατ' ἐκεῖνον τὸν τόπον Εὐβουλεύς τις συβώτης ἔνεμεν ὗς καὶ συγκατεπόθησαν τῷ χάσματι τῆς Κόρης· εἰς οὖν τιμὴν τοῦ Εὐβουλέως ῥιπτεῖσθαι τοὺς χοίρους εἰς τὰ χάσματα τῆς Κόρης· τὰ δὲ σαπέντα τῶν ἐμβληθέντων εἰς τὰ μέγαρα κάτω ἀναφέρουσιν ἀντλήτριαι καλούμεναι γυναῖκες, καθαρεύσασαι τριῶν ἡμερῶν.... ὧν νομίζουσι τὸν λαμβάνοντα καὶ τῷ σπόρῳ συγκαταβάλλοντα εὐφορίαν ἕξειν.... ἀναφέρονται δὲ κἀνταῦθα ἄρρητα ἱερὰ ἐκ στέατος τοῦ σίτου κατεσκευασμένα μιμήματα δρακόντων καὶ ἀνδρείων σχημάτων..... ἐμβάλλονται δὲ καὶ εἰς τὰ μέγαρα οὕτω καλούμενα ἄδυτα, ἐκεῖνά τε καὶ χοῖροι..... διὰ τὸ πολύτοκον εἰς σύνθημα τῆς γενέσεως τῶν καρπῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων.» Πρὸς τὸν σκο-

πὸν ἡμῶν ἀρκεῖ ἡ γνῶσις τῆς ἐν τοῖς μεγάροις τελετῆς. οὐδ' εἶναι ἀνάγκη νὰ δώσωμεν ἐνταῦθα ἑρμηνείαν τῶν μύθων τῆς Δήμητρος κατὰ τὰς νεωτέρας ἀντιλήψεις, τὰς ὁποίας ἄλλως προχείρως εὑρίσκει ὁ ἀναγνώστης παρὰ Rohde, Psyche 1903 σ. 117, Gruppe, Griechische mythologie 1906 σ. 1178, Nilsson, Grie chische Feste 1903 σ. 313 κέξ. Harrison ἔνθ' ἀνωτ.

Ἐκ τῆς λ. μέγαρον ἐγένετο ῥ. μεγαρίζω, διάφορον τοῦ μεγαρίζω =φρονῶ τὰ τῶν Μεγαρέων, ὁμιλῶ τὴν μεγ. διάλεκτον, ἀσπάζομαι τὰς γνώμας Μεγαρέων φιλοσόφων. Τὸ ἡμέτερον μεγαρίζω ἀπαντᾷ ἐν τῷ Προτρεπτικῷ (2. 17) Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως: «δι' ἣν αἰτίαν ἐν τοῖς θεσμοφορίοις μεγαρίζοντες χοίρους ἐμβάλλουσι». Τὸ χωρίον τοῦτο ἐξετάζων ἐκτενῶς ὁ Lobeck ἐν Aglaophamus σ. 831 προτείνει διόρθωσιν τοῦ μεγαρίζοντες εἰς τὸ μεγάροις ζῶντας (μεγάροις ζῶντας χοίρους ἐμβάλλουσι). Ἡ ἀγχίνους αὕτη διόρθωσις, ἣν ἀπεδέχθη καὶ ὁ Robert (Hermes τ. 20 [1885] σ. 368) οὐδαμῶς εἶναι πιθανή, διότι ἡ παράδοσις εἶναι ἀσφαλής, ἀφοῦ τὸ χωρίον τοῦ Κλήμεντος ἐπαναλαμβάνεται αὐτολεξεὶ ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου ἐν Προπαρ. Εὐαγγελικῇ Β' 3.22, τὸ δὲ ῥ. μεγαρίζω διατηρεῖται ὑπὸ τῶν Σχολίων τοῦ Προτρεπτικοῦ, ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρ' Ἐπιφανίῳ ἰδόντι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸ ἀνωτέρω χωρίον τοῦ Προτρεπτικοῦ. Διὰ ταῦτα οἱ νεώτεροι ἐκδόται τοῦ Κλήμεντος, ὁ G. Dindorf καὶ ὁ Stählin διετήρησαν τὸ μεγαρίζοντες. Τὸν Lobeck ἐκίνησεν εἰς διόρθωσιν τοῦ χωρίου καὶ ἡ σύγχυσις ἡ ἐπικρατοῦσα περὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ μεγαρίζω, ἀφοῦ ὁ μὲν Schneider ἡρμήνευεν αὐτὸ διὰ τοῦ «μέγαρα ποιῶ», ὁ δὲ Du Theil διὰ τοῦ «imiter le dialecte megarien» (Aglaoph. ἔνθ. ἀνωτ.) Καὶ μετὰ τὸν Lobeck ἐπεκράτησεν ἡ σύγχυσις: ἡ Πατρολογία (8.77) μεταφράζει διὰ τοῦ «megarica lingua», ὁ δὲ Σοφοκλῆς ἐν τῷ Λεξικῷ του τὸ σχετίζει πρὸς τὴν μεγαρικὴν φιλοσοφικὴν σχολήν, ὁ δὲ Liddell-Scott ἑρμηνεύει διὰ τοῦ «ἐπισκέπτομαι τὰ μέγαρα». Εἶναι περίεργον ὅτι κατὰ τὰς ἑρμηνευτικὰς προσπαθείας δὲν ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν ἡ γνώμη τοῦ Σχολιαστοῦ τοῦ Προτρεπτικοῦ: «μεγαρίζοντες· μέγαρα καλοῦσι τοὺς βόθρους· μεγαρίζοντες οὖν θύοντες». Καὶ αὐτὸς ὁ G. Dindorf λησμονῶν τὸ ἀνωτέρω σχόλιον σχετίζει ἀτόπως τὸ μεγαρίζω πρὸς τοὺς Μεγαρεῖς ἐν τῇ ἄλλως λογικῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ μεγαρίζω. Megarensium ritu

Cereri operari» (ἴδ. πίνακα τῆς ἐκδ. τοῦ Κλήμεντος). Νομίζω ὅτι συνδυάζοντες τὸ ἀνωτέρω χωρίον τοῦ Σχολιαστοῦ τοῦ Προτρεπτικοῦ μὲ τὸ παρὰ Παυσ. Η' 38 (παρὰ δὲ τὸν ναὸν τῆς Δεσποίνης μέγαρόν ἐστι καλούμενον καὶ **τελετήν τε δρῶσιν** ἐνταῦθα καὶ τῇ Δεσποίνῃ θύουσιν ἱερεῖα Ἀρκάδες) δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ ἑρμηνεύσωμεν τὸ μεγαρίζω= τελῶ τὴν ἐν τοῖς μεγάροις τῆς Δήμητρος νενομισμένην τελετήν, ἑορτάζω ἐν τοῖς μεγάροις, ἴσως δὲ καὶ μιμοῦμαι τὰς τελετὰς τῶν μεγάρων. Πρβλ. θεσμοφοριάζω=ἑορτάζω τὰ Θεσμοφόρια.

Πλὴν τοῦ Κλήμεντος μεταχειρίζεται τὸ μεγαρίζω καὶ ὁ Ἐπιφάνιος, ἐπίσκοπος Κωνσταντίας ἐν τῷ βιβλίῳ κατὰ αἱρέσεων 3, 1092: «παρ' Ἕλλησι δὲ πόσα μυστήρια καὶ τελεταί: ὡς αἱ μεγαρίζουσαι γυναῖκες καὶ θεσμοφορίζουσαι(!) ἀλλῆλαι(!) πρὸς ἀλλήλας διαφέρονται, ὅσα τε ἄλλα, τά τε ἐν Ἐλευσῖνι μυστήρια Δηοῦς καὶ Φερρεφάττης καὶ τῶν ἐκεῖσε ἀδύτων τὰ αἰσχρουργήματα». Καὶ τὸ μεγαρίζω τοῦτο ἐζήτησαν οἱ ὑπερβολικοὶ κριτικοὶ νὰ μεταβάλωσιν εἰς τὰ ἀπίθανα μητριάζω, δημητρίζω (ἴδ. τὴν ἔκδοσιν τοῦ Ἐπιφανίου ὑπὸ G Dindorf τ. 3. 884), διότι ἡ ἀνωτέρω δοθεῖσα ἑρμηνεία τοῦ μ. δὲν ἦτο εἰς αὐτοὺς σαφής.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐξάγεται ἀσφαλῶς ὅτι ὑπῆρχε ῥ. μεγαρίζω ἀναφερόμενον εἰς τὴν λατρείαν τῆς Δήμητρος καὶ ὅτι κακῶς ἐζητήθη ἡ ἀθέτησις αὐτοῦ. Ἂς παρακολουθήσωμεν τώρα τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους. Ἐν πρώτοις εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ λατρεία τῆς Δήμητρος καὶ Κόρης καὶ ἰδίᾳ αἱ μυστικαὶ αὐτῆς τελεταὶ εἶχον μεγάλην διάδοσιν ἐν Ἑλλάδι, ὡς πείθεταί τις εὐκόλως, ἐὰν ῥίψῃ ἓν βλέμμα εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Nilsson, Griechische Feste, ὡς καὶ εἰς τὸ ἄρθρον Δημήτηρ παρὰ Roscher καὶ Κόρη παρὰ Pauly-Wissowa. Ἐνιαχοῦ αἱ τελεταὶ τῆς Δήμητρος συμπεριέλαβον καὶ ἄλλους θεούς· οὕτω ἐν Ἀθήναις τὰ ἅλωα ἐτελοῦντο εἰς τιμὴν Δήμητρος, Κόρης καὶ Διονύσου (ἴδ. Harrison ἔνθ. ἀνωτ. σ. 145). Ἡ ἔκτασις δ' αὕτη τῶν μυστικῶν καὶ ἐν πολλοῖς ἀσέμνων τελετῶν τῶν συμβολιζουσῶν κατὰ τὸν Σχολιαστὴν τοῦ Λουκιανοῦ «τὴν γένεσιν τῶν καρπῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων» δὲν ἦτο δυνατὸν ἀποτόμως νὰ περιορισθῇ διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Αὐτὸ τὸ μυστηριῶδες τῶν τελετῶν ἠμπόδιζε τὴν ταχεῖαν ἐξαφάνισιν. Καὶ περὶ μὲν τοῦ δευτέρου μ. Χ. αἰῶνος ἔχομεν μαρτυρίαν τοῦ Παυσανίου πιστοῦσαν λείψανα τελετῶν τῶν με-

γάρων: «ἀφιᾶσι καὶ νῦν ἔτι εἰς τὸν βόθρον καιομένας λαμπάδας Κόρῃ τῇ Δήμητρος (Β' 22.3).» Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν τρίτον καὶ τέταρτον αἰῶνα δὲν ἐξέλιπε βεβαίως ἡ λατρεία τῆς Δήμητρος: θὰ ἦτο ἄλλως ἀκατανόητος ἡ λυσσώδης καταδίωξις ἐν Ἐλευσῖνι ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν τοῦ Ἀλαρίχου.

Εἶναι εὔκολον νὰ νοηθῇ ὅτι αἱ τελεταὶ τῶν μεγάρων προεκάλουν τὴν ἀντίδρασιν καὶ τὴν περιφρόνησιν τῶν Χριστιανῶν, ἀφοῦ ἐν πολλοῖς ἦσαν ἄσεμνοι (ἰδ. Nilsson, ἔνθ. ἀνωτ. σ. 322). Οὐδόλως λοιπὸν ἄπορον ὅτι οἱ μεγαρίζοντες ἐθνικοὶ ἐθεωρήθησαν μιαροί, ἀνόσιοι, ὅπως ἀκριβῶς καὶ οἱ *τετελεσμένοι*, δηλ. οἱ μεμυημένοι καὶ λατρεύοντες τὴν Δήμητρα. Διότι παρὰ τὰς προταθείσας διορθώσεις εἶναι ἀσφαλὲς ὅτι καὶ τὸ τελοῦμαι, ὅπως τὸ μεγαρίζω, ἔλαβε κακὴν σημασίαν βραδύτερον, βεβαίως κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους. Οὕτω ὁ Ἡσύχιος γράφει: «τετελεσμένον· τὸ οἷόν τε πρᾶγμα τελεσθῆναι ἤγουν πληρωθῆναι ἢ καὶ *μεμιασμένον*». Ὁ Φώτιος: «***τετελεσμένον· μεμιασμένον***» καὶ «***ἐτελέσθησαν· ἐμιάνθησαν***, μετέσχον τῆς μιαρᾶς συνουσίας».

Δυνάμεθα λοιπὸν νὰ θεωρήσωμεν βέβαιον ὅτι τὸ μεγαρίζω ἀπὸ τῆς ἐννοίας τοῦ τελεῖν τὰς τελετὰς τῶν μεγάρων μετέπεσε κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους εἰς τὴν τοῦ μολύνειν, μιαίνειν, μολύνεσθαι, μιαίνεσθαι, ἂν καὶ ἡ ἔννοια αὕτη ἀπαντᾷ μόνον βραδύτερον καὶ δὴ εἰς τὸν τύπον μαγαρίζειν. Τὸ μαγαρίζω ἔχει πρὸς τὸ μεγαρίζω ὡς τὸ μάγαρον πρὸς τὸ μέγαρον καὶ τὸ μαγαρικὸν πρὸς τὸ μεγαρικόν, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω. Ὅπως δ' ἀπηγορεύθη ὑπὸ τοῦ Ἡρωδιανοῦ ἡ χρῆσις τοῦ τύπου μαγαρικὸς κέραμος, τὸν ὁποῖον μετεχειρίζοντο «οἱ ἔμποροι τὴν ἀρχοῦσαν παραφθείροντες», ἀντὶ τοῦ μεγαρικός, οὕτω δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι οἱ ἀρχαΐζοντες συγγραφεῖς τοῦ Χριστιανισμοῦ μετεχειρίζοντο τὸ μεγαρίζω ἀντὶ τοῦ κοινοτέρου μαγαρίζω. Οὗτος εἶναι ὁ λόγος, δι' ὃν τὸ μαγαρίζω ἀναφαίνεται βραδύτερον, ἐνῷ πάντως ἦτο σύγχρονον καὶ ἴσως καὶ συχνότερον τοῦ μεγαρίζω. Ἀλλὰ τὴν ταυτότητα τοῦ μεγαρίζω καὶ μαγαρίζω δεικνύει καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ἀμφότεραι αἱ λέξεις εἶναι θρησκευτικαί.

Ὅπως εἴπομεν ἀνωτέρω, τὸ μαγαρίζειν ἀπὸ τῆς πρώτης του εμφανίσεως δηλοῖ μολύνειν, μιαίνειν θρησκευτικῶς, ἔπειτα ἠθικῶς. Τὴν ἔννοιαν ταύτην ἀποδίδουσιν ὀρθῶς διάφορα γλωσσήματα τοῦ μεσαίω-

νος εἰς τὸ ρ. (ἰδ. Δουκάγγιον) Ἓν γλώσσημα περιέχον τὸ παράγωγον μαγάρισμα εἶναι διαφέρον, διότι ἀνάγεται πιθανῶς εἰς τὰς χριστιανικὰς ἀντιλήψεις περὶ τῶν τελετῶν τῶν μεγάρων: «ἀσέλγεια, πορνεία, ἀκαθαρσία, μιαρία, μαγάρισμα». Ὅπως δ' ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν ἐθεωρήθησαν οἱ μεγαρίζοντες ἐθνικοὶ Ἕλληνες ὡς μιαροὶ καὶ ἀνόσιοι, οὕτω βεβαίως καὶ οἱ Μουσουλμᾶνοι ἔπειτα, οἱ μέγιστοι μετὰ τοὺς ἐθνικοὺς ἐχθροὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἐπὶ πολὺν χρόνον διὰ τοῦτο τὸ μεγ. δηλοῖ ἀφίστασθαι τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐξισλαμίζεσθαι. Ἐκ τῶν ἀπείρων παραδειγμάτων τῆς χρήσεως ταύτης παραλαμβάνω τὸ ἑξῆς διαφέρον χωρίον ἐκ τῆς χρονογραφίας τοῦ Θεοφάνους ἐκδ. de Boor σ. 399, 21: «ἐκώλυσεν Οὔμαρ τὸν οἶνον ἀπὸ τῶν πόλεων καὶ **μαγαρίζειν** τοὺς Χριστιανοὺς ἠνάγκαζεν· καὶ τοὺς μὲν **μαγαρίζοντας** ἀτελεῖς ἐποίει, τοὺς δὲ μὴ καταδεχομένους ἀνῄρει καὶ πολλοὺς μάρτυρας ἀπειργάσατο, καὶ μὴ παραδέχεσθαι μαρτυρίαν Χριστιανοῦ κατὰ Σαρακινοῦ ἐθέσπισεν· ἐποίησε δὲ καὶ ἐπιστολὴν δογματικὴν πρὸς Λέοντα τὸν βασιλέα οἰόμενος πείσειν αὐτὸν τοῦ **μαγαρίσαι**». Ὁ Πατριάρχης Μεθόδιος συνέταξε καὶ εὐχὴν «ἐπὶ ἀποστάντι ἐκ παιδόθεν, ἤτοι **μαγαρίσαντι** καὶ μετανοοῦντι» (Πατρολογ. Migne τ. 100 σ. 1316). Ὁ ἐξωμότης ἐκαλεῖτο κατὰ τὸν μεσαίωνα μαγαρίτης καὶ βραδύτερον μαγαρισμένος. Μιαρὸς δὲ καθίσταται ὄχι μόνον ὁ ἐξισλαμιζόμενος ἑκουσίως ἢ ἀκουσίως ἀλλὰ καὶ ὁ ἐμμένων μὲν εἰς τὸν Χριστιανισμόν, μὴ τηρῶν δὲ τὴν νηστείαν, γνώρισμα οὐσιῶδες εὐσεβείας. Ταύτην τὴν σημασίαν καὶ ὄχι τὴν τοῦ ἐξισλαμίζεσθαι, ὡς ἐνόμισεν ὁ Δουκάγγιος, ἔχει τὸ ἑξῆς χωρίον Πέτρου τοῦ Χαρτοφύλακος (Ῥάλλη καὶ Ποτλῆ, Σύνταγμα Ε' 370): «ἐρώτημα· ὁ εἰς ἔθνη κρατηθεὶς καὶ μαγαρίσας καὶ ἐν κοίτῃ μιανθείς, μήπω δὲ μουσουλμανίσας, μυρόνεται; ἢ τὰς εὐχὰς τῆς **μιαροφαγίας** λαμβάνει καὶ κοινωνεῖ; ἀπόκρισις. ὁ **μιαροφαγήσας** τὸν Χριστὸν ἀρνεῖται καὶ οὐκ εὐθὺς ἔσται δεκτός, ἀλλὰ μετὰ χρόνον, ἄξια μετανοίας ἔργα ποιήσας, ἵνα μυρωθῇ καὶ μετὰ ταῦτα ἵνα μεταλάβῃ». Ἕκαστος βλέπει ὅτι μαγαρίζω καὶ μιαροφαγῶ ἐνταῦθα δηλοῦσι τὸ αὐτό, ἤτοι δὲν τηρῶ τὴν νηστείαν. Ἡ σημασία αὕτη τοῦ μ. εἶναι συνήθης καὶ σήμερον. (1)

(1) Πρβ. καὶ ἀτσάλεψα τὴν νήστεια, τὴν Παρασκευή, ἤτοι ἐμόλυνα αὐτὴν κρεοφαγήσας, ἐν Χίῳ. Ἐν Κυθήροις λέγεται πλὴν τοῦ μαγαρίζω καὶ μολύνω ἢ μολιαίνω τὴ νήστεια.

Βαθμηδὸν ἡ χρῆσις τοῦ μαγαρίζω καὶ τῶν παραγώγων του ἔλαβεν ἔκτασιν εὐρεῖαν, σπανίως ὅμως ἀπεμακρύνθη τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς βάσεως. Οὕτω μαγαρισμένος λέγεται ἐνιαχοῦ ὁ ἄτιμος· «*ἄνομη καὶ μαγαρισμένη*» ἐν Κφ. μαγαρισμένο κλαδὶ ἐν Σύμῃ τὸ δηλητηριασμένο, μολυσμένο. μαγαρισμένα ἐν Κεφαλληνίᾳ = οἱ ποντικοὶ ὡς βλαβερὰ ζῷα. Μαγαρωσύνη, ἡ κλοπὴ ἐν Ζαγορίῳ. μαγάρισμα, ὁ στρόφος τῶν ζῴων ἐνιαχοῦ τῆς Πελοποννήσου. μαγάρα, ἡ ἁμαρτία, ἀλλαχοῦ δὲ τὸ κάθαρμα, ἡ ἀνήθικος γυνὴ κλπ. Ὁ σκύλλος, ἡ γαλῆ μαγαρίζουσι, ἤτοι μολύνουσι τὰ φαγητὰ καὶ μόνον ὅταν ἐγγίσωσιν αὐτά. Μαγαρισιὰ καὶ ἡ κόπρος τῆς γαλῆς καὶ τοῦ κυνὸς ἐν Ἠπείρῳ καὶ ἀλλαχοῦ. Πολλαχοῦ τὸ μαγαρίζειν = κοπρίζειν, τιλᾶν ἐπὶ παιδίων, κατ' εὐφημισμόν.(1) Αὕτη εἶναι ἡ τελευταία σημασία τοῦ ῥήματος, ὄχι ἡ πρώτη.

Διεσώθη δὲ τὸ ῥῆμα ὑπὸ τοὺς τύπους μαγαρίζω, μααρίζω καὶ μαρίζω, γαμαρίζω κατὰ μετάθεσιν, μαγαρίννου. Ὁ τύπος μεγαρίζω δὲν εἶναι βέβαιον ἂν διεσώθη ἐν τοῖς ἑξῆς ἐκ Μεγίστης στίχοις (Σύλλ. ΚΑ' 360):

ποῦ πᾶς σκυλλίν, ποῦ πᾶς Ὀβραιέ, ποῦ πᾶς μεαρισμένε,
νὰ μεαρίσῃς ἐκκλησιὰ καὶ μέα μοναστῆρι;

Ἀναλογίαν τινὰ πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ μαγαρίζω δεικνύει ἡ λ. μιαρὸς καὶ τὰ σύνθετα αὐτῆς. Μιαρὸς κυρίως ἐλέγετο ὁ μολυνθεὶς δι' αἵματος, φόνου, ἐπαφῆς νεκροῦ, ὁ θρησκευτικῶς ἀκάθαρτος· μιαραὶ εἶναι αἱ τῶν κατοιχομένων ἡμέραι κατὰ τὸν Εὐστάθιον. Μιαροφαγῶ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ γλώσσῃ = τρώγω μιαρά, ἀκάθαρτα, δὲν νηστεύω, δὲν τρώγω ἁγνά. Ἡ Ἐκκλησία ἀναγινώσκει καὶ ἰδίαν εὐχὴν «ἐπὶ τῶν μιαροφαγούντων». Μιαρὸ σήμερον δηλοῖ πολλαχοῦ ζῷον ἀκάθαρτον ἢ βλαβερόν, π.χ. τὸν ποντικὸν ἐν Ζακύνθῳ, ζωΰφιον βλαβερὸν

(1) Τελευταῖον μανθάνω παρὰ τοῦ κ. Παναγιωτοπούλλου, βοηθοῦ τοῦ Ἀργείου τοῦ Λεξικοῦ ὅτι ἐν Γορτυνίᾳ λέγεται «τὸ παιδὶ χραίνεται, ἐχράνη = μαγαρίζεται, λερώνεται διὰ κόπρου, ἐμαγαρίσθη». Ἐὰν τοῦτο εἶναι ἀσφαλὲς (μήπως χρένω = χρίνω, χρίω; πρβλ. κρένω = κρίνω), ἔχομεν καὶ εἰς τὸ χραίνω, ὅπως εἰς τὸ μεγαρίζω, μετάπτωσιν ἀπὸ τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς μολύνσεως εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ἀκαθαρσίαν.

ἐν Κρήτῃ, τὴν σαύραν ἐν Καρπάθῳ καὶ ἄλλα ἴσως ἀλλαχοῦ. (2)

Συμπέρασμα τῶν ἀνωτέρω εἶναι ὅτι α'.) ὑπάρχει ἀσφαλῶς ῥ. μεγαρίζω ἐν τῇ ἀρχ. ἑλληνικῇ θρησκευτικῆς χρήσεως· β'.) ὅτι ἐκ τούτου παρήχθη τὸ μαγαρίζω θρησκευτικῆς ἐπίσης σημασίας κατ' ἀρχάς. Σκοπός μου δὲν ἦτο ἁπάσας τὰς σημερινὰς χρήσεις καὶ παραλλαγὰς σημασιῶν νὰ ἐξετάσω, ἀλλὰ νὰ δείξω ἁπλῶς τὰς γενικὰς γραμμὰς τῆς ἐξελίξεως τοῦ ῥήματος καὶ τὴν κυρίαν αὐτοῦ ἔννοιαν ἐν τοῖς χριστιανικοῖς χρόνοις.

Ἡ λεπτομερὴς ἐξέτασις τῶν σημερινῶν σημασιῶν, διὰ τὰς ὁποίας τὸ Ἀρχεῖον τοῦ Λεξικοῦ προσφέρει ἑκατοντάδα δελτίων, θὰ ἀπῄτει χῶρον πολύν, ὅστις δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ καταληφθῇ σήμερον. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς συντομωτάτης ἱστορικῆς ἐπισκοπήσεως τοῦ μαγαρίζω ἐδείχθη, νομίζω, πόσον ἰσχυρῶς βοηθοῦσι καὶ διαλευκαίνουσιν ἀλλήλας αἱ διάφοροι περίοδοι τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ πόσον ὀλίγον ἐπιστημονικὴ δύναται ν' ἀποβῇ μονομερὴς καὶ μὴ ἱστορικὴ ἐξέτασις λέξεώς τινος.

ΚΩΝΣΤ. Ι. ΑΜΑΝΤΟΣ

---

(2) Ὅπως μαγαρισμένα καὶ μιαρὰ ἐκλήθησαν ζῷα βλαβερά, οὕτω κατὰ τὴν αὐτὴν ἀντίληψιν ἐκλήθη ἐν Κύπρῳ μυσαρὸς σαυροειδές τι, τὸ ἀλλαχοῦ μολυντῆρι. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ μεσαίωνος σημειοῦται: «ἀσκαλαβώτης, ζωύφιον τὸ καλούμενον μυσαρὸς ἢ ὁ ποντικὸς ἢ νυμφίτσα» (Δουκ.). Ὅτι τὸ μόλυμα, μολυμένος=μόλυσμα, μολυσμένος λέγεται ἐνιαχοῦ σήμερον περὶ νοσημάτων δὲν ἐκπλήττει, διασαφεῖ δὲ κάλλιον πῶς καὶ τὸ μαγαρίζω, μαγάρισμα ὡς μολύνσεως δηλωτικὸν ἐλέχθη καὶ περὶ δηλητηριάσεων καὶ ἀσθενειῶν.

ΣΥΜΜΙΚΤΑ ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΑ

Ἱστορία τῶν καφύρων.

Οὐ μόνον ἐτυμολογικὰ ἀλλὰ καὶ σημασιολογικὰ προβλήματα ἠγέρθησαν μέχρι τοῦδε ἐν τῇ ἐρεύνῃ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς λ. καπυρὸς καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς, ἅτινα θέλω προσπαθήσει νὰ λύσω κατωτέρω τῇ βοηθείᾳ τῆς νέας ἑλληνικῆς. Τὸν ιη′ ἤδη αἰῶνα ὁ Ὁλλανδὸς φιλόλογος Hemsterhuys εἰς τὸ χωρίον τοῦ Λουκιανοῦ θεῶν Διάλογοι XXII, 3 «συρίζω πάνυ καπυρὸν» ἐσημείωσε: fluctuare viros eruditos in constituenda vocis potestate minime miror, quippe quam assequi non licet, nisi primam ejus vim atque originem habeas exploratam. (1)

I.

Τίς ἦτο ἡ κυρία σημασία τοῦ ἐπιθ. καπυρὸς δὲν παρεδόθη ῥητῶς εἰς ἡμᾶς. (2) ἐπιτρέπεται ὅμως νὰ εἰκάσωμεν ἐκ τῆς νέας ἑλληνικῆς.

Οὕτως ἐν Κυθήροις λέγεται σήμερον μοῦκαψε τὰ καφουρά μου ὁ ζεστὸς καφές», ἔνθα καφουρὰ δηλοῖ τὸν οὐρανίσκον. τὸ αὐτὸ καὶ ἐν Καλαβρύτοις. Παρετηρήσαμεν ὅτι ἐν Καλαβρύτοις οἱ Καφύρες (θηλ.) δηλοῖ τοὺς ῥώθωνας, ὅπερ ἐν Μάνῃ λέγεται τὸ κάφυρο καὶ πληθ. τὰ κάφυρα καὶ τὰ κάφουρα. ἐν Τριφυλλίᾳ τὸ κάφυρο, ἐν Ζακύνθῳ τὰ κάφυρα (=μυκτῆρες), ἐν Κεφαλληνίᾳ τὰ κάφυρα καὶ κάθυρα=αἱ χοάναι τῆς ῥινός, τὰ κάπυρα ἐν Κρήτῃ = οἱ ῥώθωνες, δηλαδὴ

(1) Ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Λουκιανοῦ Amstelodami 1743 tom. I σ. 271 σημ.

(2) Ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Ph. Legrand ἐν Revue des Étud. Gr. t. XX, 11 ὅτι ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ Ἡσυχ. : καπυρὸς.... καπύσσων ἐκπνέων δὲν πρέπει τὸ ἐκπνέων νὰ θεωρηθῇ ἑρμήνευμα τοῦ καπυρός, ἀλλὰ μόνον τοῦ καπύσσων, ἀφοῦ ὑποδηλοῦται χάσμα ἐν τῷ κώδικι.

ἐν μιᾷ λέξει ὄργανα τῆς ἐκπνοῆς τοῦ ἀνθρώπου (συνεκδοχικῶς ὁ οὐρανίσκος). Ὁ τονισμὸς τοῦ Καλαβρ. καὶ Κυθηρ. καφουρὰ ἐπὶ τῆς ληγούσης ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἐκ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος προπαροξύτονα κάφυρο, κάφυρα, κάθυρα, κάπυρα διασώζει ἀκόμη ἴχνη τῆς ἐπιθετικῆς τῆς λ. φύσεως, ἅτινα τελείως ἔχουσιν ἐξαλειφθῆ ἐν τῷ οὐσιαστικοποιποιηθέντι κάφυρο (τό). Τὰ καφουρὰ λοιπὸν τῶν Καλαβρ. καὶ Κυθήρ. εἶνα τὰ καφουρὰ μέρη τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ὡς λέγεταικαὶ καὶ τὰ ἀχαμνά, τὰ ἁπαλὰ μέρη τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καὶ εἶτα μόνον τὰ ἀχαμνὰ (ἐν Κονίστραις τῆς Εὐβοίας=οἱ ὄρχεις), τὰ ἁπαλὰ (=βρέγμα νηπίου, οὐρανίσκος) παραλειπομένου τοῦ μέρη. Ἔχει δὲ ἤδη ὑπὸ τοῦ κ. Χατζιδάκι (1) σημειωθῆ ὅτι «εἰς οὐσιαστικὰ προσηγορικὰ φαίνεται ὅτι μετέστησαν ἐπίθετά τινα διὰ τῆς μετακινήσεως τοῦ τόνου καὶ τὸ πάλαι καὶ ἔπειτα, οἷον γαλήνη παρὰ τὸ γαληνὸς κ. λ. ὁμοίως λέγομεν καὶ ἡμεῖς ἅλμυρα (ἁλμυρός).. κάπυρα (καπυρός)». οὕτως ἑρμηνεύεται ὁ τονισμὸς τοῦ οὐσιαστικοποιηθέντος κάφυρο (τό), κάφυρα (τά), καφύρα (ἡ) Ὅταν δ' ἔχωμεν ὑπ' ὄψει ὅτι τὰ ἀρχαῖα εἰς -ρος ἐπίθετα εἴτε ἐκ ῥημάτων εἴτε ἐκ ῥιζῶν ἐπὶ μὲν ἐνεργητικῆς σημασίας ὡς δηλωτικὰ τοῦ δρῶντος εἶναι ὡς τὸ πολὺ ὀξύτονα, ἐπὶ δὲ παθητικῆς ἢ ἀφῃρημένης ὡς τὸ πολὺ βαρύτονα, λ. χ. καθαρός, ἐρυθρός, σκιδαρός, ὑδαρός, πιερὸς κ.τ.τ., (2) συνάγομεν ἐκ τοῦ νεοελληνικοῦ ἐπιθ. καφουρός, καφυρός, καπυρὸς ὅτι καὶ τὸ ἀρχ. καπυρὸς παρὰ τὸ καπύειν(3)=ἐκπνέειν, θὰ ἐσήμαινε τὸν ἐκτελοῦντα τὴν ἐκπνοήν, τὸν ἐκπνέοντα (τὰ ὄργανα τὰ τελοῦντα τὴν ἐκπνοήν). Σχετικαὶ εἶναι δύο γλῶσσαι τοῦ Ἡσυχίου, αἱ ἑξῆς.

Παρ' Ἡσυχίῳ κεῖται κάπουπλος φάρυγξ. Οὕτω μὲν παρέχει ὁ κῶδ., ὁ δὲ Μουσοῦρος γράφει κάπουπλος, ὁ δ' ἐκδότης τοῦ Ἡσυχίου Schmidt σημειοῖ: non intellego, nam quod praeeunte Is. Vossio coniecit Valken. ad Eur. Phoen p. 322 κάπου vel κάπους πλόος φάρυγξ, verum esse tum credam, cum quis κάπος vel κᾶπος ab ullo Graecorum dictum esse demonstraverit. Καὶ δυνάμεθα μὲν νὰ βεβαιώσωμεν, ὡς θέλει ὁ

(1) Ἀκαδ. Ἀναγνώσμ. τόμ. Α'. σ. 557 ἑ.

(2) Αὐτόθ. σ. 549 ἑ.

(3) Οὐχὶ εὐλόγως ἐν Θησ. Στεφάνου θεωρεῖται ὕποπτον τὸ καπύσσων ἀφοῦ ἔχομεν τὴν λ. καπυκτά.

Schmidt ὅτι ἐλέγετό ποτε κάπος (ἴδ. κατωτ.), ἠξεύρομεν δὲ προσέτι ὅτι σήμερον λέγεται ἐπὶ τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων τὸ ἐπιθ. καπυρὸς οὐσιαστικὸν γενόμενον. Ἵνα καταστῇ νοητὸν τὸ κάπουπλος πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ᾽ ὄψει ὅτι παρ᾽ Ἀριστοτέλει ἐν τῷ π. Ζ. Γεν. 414, 48 ὁ ἀγωγὸς τῶν οὔρων καλεῖται πόρος, ὁμοίως αἱ ἀρτηρίαι καὶ αἱ φλέβες π. Ζ. Ἱστορ. 3. 1. 13. ὅπερ δ᾽ ἔτι μᾶλλον ἐνδιαφέρει ἐνταῦθα, ὁ οἰσοφάγος ἐν τῷ π. Ζ. Μορ. 2. 3. 9 καὶ ἀλλ. καλεῖται πόρος τροφῆς ἤτοι πέρασμα τῆς τροφῆς· ἀφοῦ λοιπὸν ὁ οἰσοφάγος καλεῖται πόρος τροφῆς δὲν εἶναι φυσικὸν ὅτι καὶ ὁ λάρυγξ θὰ ἐλέγετο πόρος πνεύματος, πνοῆς δηλ. κάπου: Εἶναι λοιπὸν καθ᾽ ἡμᾶς τὸ κάπουπλος δύο λέξεις, κάπου πόρος καὶ οὕτω διορθωτέον τὴν ὅλην γλῶσσαν τοῦ Ἡσυχίου:

κάπου πόρος = λάρυγξ.

(Σημειωτέον ὅτι κατὰ Πολυδ. Β 99 πόλος ἐλέγετο τὸ μετὰ τὴν σταφυλὴν μέρος τοῦ φάρυγγος).

Ἑτέρα γλῶσσα τοῦ Ἡσυχίου: καπύνιοι = ἀκόλουθοι ἐθεωρήθη ὕποπτος ἐν τῷ Θησαυρῷ Στεφάνου (καὶ ἐν τῷ Λεξικῷ Liddell-Scott Κωνσταντινίδου), δι᾽ ὃ ἐκφράζει τὴν ἀπορίαν του ὁ ἐκδότης τοῦ Ἡσυχίου Schmidt. Πράγματι ὅταν παραβληθῇ τὸ καπύνιος πρὸς τὸ εἰσπνήλας, εἴσπνηλος = ἐραστὴς παρὰ Λάκωσι, κατὰ τὸν Σχολ. τοῦ Θεοκρίτου XII. 13 «ὁ ὑπὸ τοῦ ἔρωτος εἰσπνεόμενος», θέλει κατανοηθῇ· παρὰ τῷ Λεξικογράφῳ Weigel ἀναγινώσκομεν ἐν λ. μυρίζομαι (ρουθουνίζομαι σὰν τὸ ἄλογον ἐὰν νοιώσῃ τὴν φοράδα). Δηλ. ὅπως τὸ ἄλογον ρουθουνίζει, πδ. καὶ μουθουνίζω, ἤτοι φυσᾷ καὶ ξεφυσᾷ (μυρίζεται), ἐξ ἀποστάσεως ἀντιλαμβανόμενον τὴν προσέγγισιν τῆς φοράδας, οὕτω καὶ οἱ ἐρασταὶ λέγονται πιθανῶς καπύνιοι ὡς καπύοντες ἤτοι ξεφυσῶντες διὰ τῶν μυκτήρων ἅμα τῇ προσεγγίσει τῆς ἐρωμένης.

II.

Ὁ Alphons Willems τελευταῖον, τῷ 1906, μὴ ἀποδεχόμενος ὅτι ἡ κυρία σημασία τοῦ ἀρχ. ἐπιθέτου καπυρὸς εἶναι: φλέγων, brûlant, ardent, (1) ὑποστηρίζει μετὰ τοῦ Ph. Legrand (2) ὡς

(1) Revue des Étud. Gr. XIX, 384.

(2) ἔνθ' ἀνωτ. σ. 11.

κυρίαν σημασίαν τήν: ξηρός, sec, desseché, marcessent. Ὁμοίως καὶ ἐν τῷ Λεξικῷ Liddell Scott Κωνσταντινίδου ὡς κυρία σημασία φέρεται ἡ: ἀπεξηραμμένος ὑπὸ τοῦ ἀέρος· ἐπειδὴ δὲ σαφέστερον δὲν ἐξηγεῖται πῶς ἡ ἔννοια τοῦ ἐκπνέειν (καπύειν) ἐξειλίχθη ἐν τῷ καπυρὸς εἰς τὴν ἔννοιαν: ἀπεξηραμμένος ὑπὸ τοῦ ἀέρος, πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ καπυρὸς θεωρεῖται ὡς παθητικὴν σημασίαν ἔχον =ὑπὸ ἐκπνεομένου ἀέρος προσβαλλόμενος, ὅθεν ξηραινόμενος. Ἀλλ' ὅτι τοιαύτην ὁδὸν δὲν ἠκολούθησεν ἡ σημασιολογικὴ ἐξέλιξις τοῦ καπυρὸς δεικνύομεν εὐθύς.

Ἐν τῷ Λεξικῷ Liddell Scott Κωνσταντινίδου ὡς ὑπὸ τοῦ ἀέρος ἀπεξηραμμένα ἐκλαμβάνονται τὰ ἐν ἀποσπάσματι Ἐπιχάρμου παρ Ἀθην. Β, 52 ὁ καρύδια: «καπυρὰ τρώγων κάρυ', ἀμυγδάλας»,' ὅπου καὶ ἡ γραφὴ καπυροτρώγονα. Ἀλλὰ τί εἶναι ἀπεξηραμμένα ἐντῷ ἀέρι κα ρύδια. ἀμυγδάλαι: Ὑπὸτοῦ Θησ. Στεφάνου ἔχει δοθῆ ἡ ἐξήγησις: forsan quoniam torridae seu aridae videntur inter comedendum. Ἡ ἐξήγησις ὅμως τούτων παρέχεται ἐκ τῆς νέας ἑλληνικῆς. Οὕτως ἐν Ῥόδῳ οἱ καλῶς πεφρυγμένοι κύαμοι, ἐρέβινθοι (=τρωγάλια), οἱ εἰς τὸ πῦρ καβουρδισμένοι λέγονται καπυρὰ (τά), καὶ ῥῆμα ἐξ αὐτοῦ εὔχρηστον καπυριάζω=ξεροψήνω κουκκία, ἐρεβίνθους· ὥστε καὶ τὰ κάρυα τοῦ Ἐπιχάρμου ἦσαν καβουρδισμένα κατὰ τὴν συνήθειαν τὴν μέχρι σήμερον διατηρουμένην νὰ τρώγωνται ἀμύγδαλα καβουρδισμένα, ἐρέβινθοι κ.τ.τ. Ἐπίσης παρὰ Liddell Scott Κωνστ. λέγονται τὰ ἐν ἀποσπ. Ἀντιφάνους Παράσ. παρ' Ἀθην. Γ, 96 c ὡς ὑπὸ τοῦ ἀέρος ἀπεξηραμμένα: «Χοιρίων σκέλη καπύρ'». Ἀλλὰ πῶς νὰ νοηθῶσι σκέλη χοίρου ἀπεξηραμμένα εἰς τὸν ἀέρα: Προφανῶς ἐνταῦθα πρόκειται περὶ ξεροψημένων εἰς τὸν καπνὸν χοιρομηρίων (jambon) κατὰ τὴν γνωστὴν μέθοδον τοῦ νὰ κρεμῶσι ἐντὸς τῆς καπνοδόχου τὰ κρέατα ἀνάπτοντες κάτωθεν πυράν. Ἐν χελιδονίσματι Λέσβου ᾀδομένῳ τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων ὁλόκληρον τὸ ξεροψημένον ἀρνὶ λέγεται καπυρὸ

ὡς τὴν ἄλλη Κυριακὴ
κὶ τοὺ καπυρὸ τἀρνί.

(Σπ. Ἀναγνώστου Λεσβιακὰ σ. 213). Ἐπειδὴ δὲ ὁ λόγος ἐνταῦθα περὶ καπυρῶν χοιρείων κρεάτων ἂς προστεθῇ καὶ τὸ ἑξῆς.

Ἐν Καρπάθῳ γινώσκομεν ὅτι λέγονται σήμερον καβούρια τὰ

ἐναπομένοντα ἐκ τῶν καρυκευομένων κρεάτων ἢ λιπασμάτων». Τὸ ἀρχειακὸν τοῦτο δελτίον τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ περὶ τῆς λ. καβούρια εἶναι ἀσαφὲς κατά τι, διότι τίνα κρέατα, πῶς καρυκευόμενα καὶ πρὸς τί, τίνα λιπάσματα, δὲν λέγεται ἐν αὐτῷ. Βοηθούμεθα ὅμως πρὸς τοῦτο ἐκ τοῦ ἐμοῦ Γλωσσαρίου τῆς Ἄνδρου. Ἐν Ἄνδρῳ δηλ., εἰς τὰ χοιροσφάγεια, οὕτως κατὰ πληθυντ. ἀριθ. διότι θεωρεῖται ὡς ἑορτή, ἧς μετέχουσι καὶ μάλιστα εἰς παλαιοτέρας ἡμέρας πανηγυρικώτερον, οἱ γείτονες, συγγενεῖς καὶ φίλοι τῆς τελούσης τὰ χοιροσφάγεια οἰκογενείας, συνιστάμενα εἰς τὴν σφαγὴν τοῦ σἰκοσίτου χοίρου, τὴν κατακρεούργησιν τοῦ ζῴου, τὴν κατὰ διαφόρους μεθόδους ἐπιμέλειαν τῶν χοιρείων κρεάτων πρὸς παρασκευὴν τῶν σισίρων, τῆς γλύνας, τῶν λαρδιῶν, τοῦ πασπαλᾶ, τῶν λουκανίκων (τὰ λουκάνικα, χωστὰ ἢ καπνιστά), τῆς ζηλαδιᾶς, καὶ τὴν ἀποταμίευσιν τῶν οὕτω παρασκευασθέντων χοιρνῶν (τὰ χοιρνὰ) ἐντὸς εἰδικῶν πηλίνων ἀγγείων (ἡ μπουρνιά), ἐπακολουθούσης ἑστιάσεως καὶ πότου μετὰ χοροῦ, διακρίνεται ἡ κατασκευὴ τῶν σισίρων. Ἐντὸς δηλ. χαλκίνου λέβητος (μπακιρένιος) βράζεται εἰς τεμάχια κατακεκομμένον τὸ λίπος τοῦ χοίρου πρὸς παρασκευὴν τῆς γλύνας· τὸ ἀπομένον, μετὰ τὴν τῆξιν, ἐκ τοῦ χοιρείου λίπους ἀποτελεῖ τὰ σίσιρα (ἐν Κρήτῃ τσιγαρίδες), μόνον δὲ ὅσα ἐκ τοῦ ἐπιμόνου καδουρδίσματος ἀπομείνωσι σίσιρα ἐν τῷ λέβητι, εἰς μικρὰ τεμάχια, ὀνομάζονται συγκάθουρα (τά). Ταῦτα εἶναι ἀναμφιβόλως τὰ ἐν Καρπάθῳ λεγόμενα, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, καβούρια «ἐναπομένοντα ἐκ τῶν καρυκευομένων κρεάτων ἢ λιπασμάτων». Ἐπειδὴ δὲ σήμερον ἐν Κύπρῳ τὸ καπυρίζω σημαίνει καὶ τσιτσιρίζω ἐπὶ τῆς πυρᾶς, ἐννοοῦμεν πῶς ἐν τῇ νέᾳ ἑλληνικῇ τὸ καπυρὰ οὐσιαστικὸν γενόμενον καβούρια, δηλοῖ τὰ πολὺ καδουρδισμένα σίσιρα.

Ἀλλ' ἔτι δυσκολώτερον ἑρμηνεύονται διὰ τῆς ἐννοίας τῆς ξηρότητος τὸ τοῦ Σουΐδα «καπήρια, εἶδος πλακοῦντος τὰ παρ' ἡμῖν καπύρια», τὸ τοῦ Σχολ. Ἀριστοφάν. Ἀχ. 1092 «ἰτρία δὲ καπυρώδη πλάσματα» καὶ τὰ τοῦ Ἀθην. Γ. 113 Ω «εἰς δὲ τὰ καπυρίδια λεγόμενα τρακτὰ μίξεις ὥσπερ καὶ εἰς ἄρτον», καθὰ ἀποδέχεται ὁ Legrand. Καὶ ὁ Θησ. Στεφάνου θεωρεῖ ταῦτα καπυρὰ for

san quoniam torrida seu arida videntur inter comedendum. Ἐν Λέσβῳ ὅμως καπύρα (ἡ) καὶ καπυράδα (ἡ) λέγεται τεμάχιον ἄρτου ξεροψηνόμενον εἰς τὸ πῦρ καὶ εἶτα μὲ ἔλαιον ἀλειφόμενον. Ἐν Κύπρῳ καπύρα (ἡ) λέγεται τὸ τῶν ἀρχαίων φλόγωμα ἄρτου, ἐπὶ μικρῶν δὲ τοιούτων καπυρῶν λέγεται καπυρούδιν (τὸ) καὶ πληθ. καπυρούδια (τά), «σήμερα ἐν ἔκαμές μας καπύρες μόνον καπυρούδια». Καὶ ῥῆμα ἐξ αὐτοῦ παράγωγον ἐν Αἴνῳ, Ζακύνθῳ καὶ Κῷ λέγεται καπυριάζω=ψήνω ἐκ δευτέρου, ξεροψήνω τεμάχιον ἄρτου εἰς τὴν φωτιάν, ἄλλως καψαλίζω· καπυριασμένος δὲ ἄρτος ἐν Ζακύνθῳ εἶναι ὁ ξεροψημένος εἰς τὴν φωτιὰν καὶ μὲ ἔλαιον ἀλιμμένος. Πρὸς τὸ καπυριάζω τοῦτο ἀντιστοιχεῖ τὸ ἐν Λέσβῳ καπυρίζου, καπυριάζου καὶ καπυραδιάζου. Ἐν Θήρᾳ καπυρίζω λέγεται ἐπὶ τῶν διπύρων ὅταν ἐκ τῆς πολλῆς πυρᾶς κατακαίωνται καὶ πυροειδῆ γίνωνται, «γιὰ νὰ μὴν ἔχῃς τὸ νοῦ σου 'δῶ ἄφησες τὰ παξιμάδια καὶ ἐκαπυριστήκανε», καὶ «μοῦ καπύρισεν ἡ προκομμένη ἡ θυγατέρα μου τὰ παξιμάδια». Ἐν Κύπρῳ καπυρώνω καὶ καπυρίζω=φρυγανίζω τὸν ἄρτον, «μὴν καπυρώνῃς τὸ ψουμὶν γιατὶ 'ἐν ἔχω ὄρεξιν νὰ φάω», ῥηματικὸν δ' ἐξ αὐτοῦ παράγωγον καπύρισμαν δηλοῖ τὸ κάψιμον ἄρτου ἐπὶ φωτιᾶς ἢ τηγανίου. (1)

Ἐπὶ τούτων παρατηροῦμεν πρῶτον μὲν ὅτι τὸ Λέσβιον ἡ καπύρα ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ ἀρχ. ἐπιθέτου ὁ καπυρὸς δι' ἀναβιβασμοῦ τοῦ τόνου, καθ' ὃν τρόπον τὸ Καλαβρυτ. ἡ καφύρα=ῥώθων, καὶ δεύτερον ὅτι τοῦ νεοελληνικοῦ ἐπιθ. καπυρὸς ἀναπόσπαστος εἶναι ἡ ἔννοια τοῦ διὰ πυρὸς φρύγειν, καβουρδίζειν· πρβ. τὸ σημερινὸν Λέσβιον ἐπίθ. καπυρὸς -ὴ -ὸ=καλῶς ἐψημένος, τὸ Ζακύνθ. καπυριάζω=ἀνάπτω πῦρ ἐπὶ μέλους ἀσθενοῦντος, (οὕτω κατ' ἐλλιπὲς ἀρχειακὸν δελτίον τοῦ Λεξικοῦ, κατὰ δὲ τὸν κ. Σ. Ψάλτην ἐν Θρᾴκῃ καπριάζω (ὅθεν ῥηματ. οὐσ. καπρίασμα) σημαίνει ἐπὶ ἀσθενοῦντος μέλους τοῦ σώματος ἐπιθέτω πρὸς θεραπείαν τεμάχιον φρυγανισμένου ἄρτου) (2) καὶ τὸ Κυμ. καπυριασθῆτε=ζεσταθῆτε. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν καὶ τὰ ἀρχαῖα καπύρια, καπυρίδια, καπυρώδη πλάσματα θεωρητέα ἀντίστοιχα πρὸς τὰς νεοελληνικὰς καπύρας ἐπὶ τῆς πυρᾶς πεφρυγμένας (μετὰ ἢ ἄνευ ἐλαίου) (3). Διὰ τοῦτο τὸ ἐν

(1) Ἐπίσης ἐν Κύπρῳ «ἐκαπυρώθηκεν τὸ μωρό μου ποῦ τὸ 'δρωτάριν».

(2) πρβ. Σ. Ψάλτου Θρᾳκικὰ ἐν Ἀθήναις 1905 σ. 180.

(3) Ἤδη παρὰ Μιχ. Ψελλῷ Στίχ. 403 καπύριον=λαγάνα

Μεγ. Ἐτυμολ. «ἰτρίον, τὸ καπυρῶδες τραῦμα ἢ πλάσμα» δέον νὰ διορθωθῇ εἰς τράγημα καθὰ ἤδη ὁ Sylburg προέτεινε, νὰ διατηρηθῇ δὲ τὸ ἐν Ἀλκίφρ. Ῥητ. III 62 «Χιδρολέπισος Καπυροσφράντη» μὴ διορθούμενον εἰς Καπνοσφράντη (Reiskius) ἢ Καπροσφράντη ἢ Καππαροσφράντη.

Ἡ ἐν τῷ ἀρχαίῳ καὶ νεοελληνικῷ ἐπιθέτῳ καπυρὸς καὶ τοῖς ἐξ αὐτοῦ ὑποκειμένη ἔννοια τοῦ διὰ πυρὸς φρύγειν ἐσκανδάλιζε τοσοῦτον τοὺς ἑρμηνευτὰς (1) ὥστε ὁ μὲν Εὐστάθιος παράγει αὐτὸ ἐκ τοῦ καίειν καὶ πυροῦν ταυτολογικῶς, ἄλλοι ἐν οἷς καὶ ὁ Σακελλάριος ἐν τοῖς Κυπριακοῖς ἐκ τοῦ κατάπυρος (2) (ὡς τὸ κάπετος, καβαίνων), ἄλλοι δὲ προτείνουσι νὰ γραφῇ καππυρὸς διὰ διπλοῦ Π ὡς καὶ τὰ ἄλλα ἐξ αὐτοῦ παράγωγα. Ἐκ τοιαύτης πεπλανημένης ἐτυμολογίας προέκυψε τὸ ἐν Θησ. Στεφάνου ῥῆμα καππυρίζω ὅλως ἀνύπαρκτον. διὸ καὶ διορθωτέος ὁ στίχος τοῦ Θεοκρ. II. 24 (ἡ δάφνη) μέγα καππυρίσασα | κἠξαπίνας ἄφθη, ὡς διδάσκεται ὑπὸ τοῦ ἀρχ. Σχολιαστοῦ. Ἐξ ἐναντίας δὲ οὐδαμῶς δεῖται διορθώσεως τὸ χωρίον τοῦ Στράβ. Β. 523 «καπυρωθεῖσιν ἱματίοις» εἰς «καταπυρωθεῖσιν ἱματίοις» ὡς λέγεται ἐν Θησαυρῷ Στεφάνου sensu postulante in καταπυρωθεῖσιν mutatum est· διότι ἐκεῖ πρόκειται περὶ λίμνης ἐν ᾗ «ἅλες ἐπανθοῦντες πήττονται.» ὅσα λοιπὸν ἱμάτια ἐβράχησαν ἐντὸς τῶν ὑδάτων τῆς λίμνης ταύτης ἐκ τῶν ἐπιπλεόντων ἁλάτων ἐκαπυρώθησαν ἤτοι ἐκάησαν ὡς λέγομεν σήμερον. ἵνα δὲ ἀποκατασταθῶσι πάλιν χρειάζεται νὰ πλυθῶσιν εἰς γλυκὺ ὕδωρ.

Ἡ ἀρχαία παράδοσις τοῦ Ἡσυχίου καπύσσων=ἐκπνέων ἐπιστώθη καὶ ἐξ ὅσων ἐν τῇ πρώτῃ παραγράφῳ ἐξεθήκαμεν, ἔτι δὲ μᾶλλον ἐκ τῶν ἀκολούθων. Ἐν Ἀμισῷ καφούρα (ἡ) λέγεται ἡ ἀναθυμίασις, ἐν Κοτυώροις, ὁ ἀτμὸς ὁ ἀναδιδόμενος ἐκ ζέοντος ὕδατος, ἐκ τῆς θαλάσσης ἢ τῆς ὑγρᾶς γῆς, ἢ καὶ ἀχνίζοντος αἵματος. Τέρεν καὶ μ' ἐβγαίν' τοῦ νεροῦ ἡ καφούρα=ὅρα μὴ ἐξέλθῃ ὁ ἀτμὸς τοῦ ὕδατος. Ἐν τῷ Πόντῳ καθόλου καφούρα εἶναι ὁ καύσων, συνηθέστερον δὲ ὁ ἀτμός. Παράγωγα ἐξ αὐτῆς εἶναι καφουρεάζω, ἐν Ἀμισῷ=ἀναδίδω ἀναθυμίασιν· καφουρίζω ἐν Τραπεζοῦντι=ἐκπέμπω

(1) Ἴδε ὅτι ἐν Κυθήροις καπύρα καὶ καπυράδα λέγεται ἡ ἐκ τῆς φλογὸς τοῦ φούρνου προερχομένη πύρα.

(2) Rev. Étud. Gr. XIX, 384

ἀχνὸν ἐκ θερμοῦ πράγματος. «σὺτὰν ἐδγάλ'νε τὰ ψωμία ἀσσὸ φουρνὶν καφουρίζ'νε». Ἐν τῷ Πόντῳ καθόλου καφουρίζει=ἐξατμίζεται, ἐκπέμπει ἀτμὸν ἐκ τοῦ πολλοῦ καύσωνος ἢ φλεγμονῆς, «τὸ νερὸν καφουρίζ'», «τὸ αἷμαν ατ' καφουρίζ' ἀκόμαν»· καὶ ῥηματ. οὐσ. ἐξ αὐτοῦ καφούρισμαν ἢ καφούριγμαν=ἄτμισις, ἐξάτμισις. Τελευταῖον ἐν Πόντῳ ὁμοίως λέγεται καὶ καφουρώνει τὸ νερὸν=ἀναπτύσσονται ἐν αὐτῷ φυσαλίδες ἀνερχόμεναι εἰς τὴν ἐπιφάνειαν (βρασμός). Ἤδη γεννᾶται τὸ ζήτημα, πῶς ἀφοῦ ἀνωτέρω ἐδείχθη ἡ κυρία σημασία τοῦ καπυρὸς ὅτι εἶναι: ἐκπνέων, ἀναδίδων ἀτμόν, προῆλθεν ἡ σημασία τοῦ πεφρυγμένου ἐπὶ τῆς πυρᾶς, τοῦ καδουρδισμένου (παθητικ.);

Ὅτι ἡ ἔννοια τῆς ἐξατμίσεως στενότατα εἶναι συνδεδεμένη πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ πυρὸς εἶναι αὐτόδηλον. Ἂς παρατηρηθῇ ὅτι παρὰ Σοφοκλ. ἐν Ἀποσπ. 340 φέρεται «βωμὸς ἀτμίζων πυρί», παρ' Ἱπποκρ. 298, 31 «ἀπὸ τῶν ἑψομένων ὑδάτων ἀτμὸς ἀνιών», παρ' Ἡσιόδ. Θεογ. 862 «καίετο γαῖα ἀτμῇ θεσπεσίῃ» καὶ ἐν ἐπιγραφ. Syll. 8639 πυρὸς ἀτμὸς=πῦρ· ἔτι δὲ ὅτι ἐν Κοτυώροις καφούρα εἶναι ὁ ἀτμὸς ὁ ἀναδιδόμενος ἐκ ζέοντος ὕδατος, καφουρίζει ἐν Τραπεζ. δηλοῖ ὅτι ἐκπέμπει ἀχνὸν θερμὸν πρᾶγμα. Ἡ παρατήρησις λοιπὸν τοῦ ἀνθρώπου ὅτι διὰ τοῦ πυρὸς προκαλεῖται ἡ ἐξάτμισις (ἔστω καὶ διὰ τοῦ ἡλίου ἐπὶ τῶν ὑγρῶν ἐπιφανειῶν) ἔκαμεν αὐτὸν ὥστε τὴν κυρίαν ἔννοιαν τοῦ καπυρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐκπνέειν νὰ προδιδάσῃ εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ φρύγεσθαι διὰ πυρός. Τελευταῖον ὁ κ. Χατζιδάκις (1) περὶ τοιούτων σημασιολογικῶν μεταδολῶν ἐσημείωσε τὰ ἑξῆς. «Καθ' ὃν τρόπον ἡ ἔννοια τοῦ ὁρᾶν προέδη εἰς τὴν τοῦ φυλάττειν ὡς φυσικοῦ ἀποτελέσματος, οὕτω καὶ τἀνάπαλιν ἡ τοῦ τηρεῖν εἰς τὴν τοῦ ὁρᾶν, ὡς ἀναγκαίου προηγουμένου πρβλ. αὐτὸ τοῦτο τὸ ῥῆμα τηρῶ ὃ ἐν τῇ συνήθει γλώσσῃ δηλοῖ τὸ βλέπω, γιὰ τήρα 'δῶ!, καὶ τοῦτο λίαν φυσικόν, ἀφοῦ διὰ τὴν τήρησιν ἀπαιτεῖται ἡ ἐπίβλεψις, τὸ ὁρᾶν».

III.

Μέχρι τοῦδε ἐδείχθη ὅτι κυρία μὲν σημασία τοῦ ἐπιθ. καπυρὸς ὑπῆρξεν ἡ τοῦ ἐκπνέειν, ἐξατμίζειν (ἐνεργητ.), οὐχὶ ἡ τοῦ ἀποξηραί-

(1) Λεξικογραφ. Ἀρχ. τῆς Μέσης καὶ Νέας Ἑλλην. 1914 σ. 5 (Παραρτ. Ἀθηνᾶς τόμ. ΚΓ).

νεσθαι, δευτερεύουσα δὲ σημασία ἡ τοῦ φρύγεσθαι πυρὶ (παθητ.)· ἐκ ταύτης ἐγεννήθη ἡ ἔννοια τοῦ ἀποξηραίνεσθαι πρβ. τὴν γλῶσσαν τοῦ Ἡσυχίου καυαλὲς=κατακεκαυμένον, (κα)πυρόν, ξηρόν, θερμόν καὶ τὸ νεοελληνικὸν ἐπίθ. κάπαρος τῆς Λέσβου = ξηρός, στεγνὸς καὶ κεκαυμένος, καὶ τοπωνυμίαν ἐν Καρπάθῳ Κάπυροι. Ἐνταῦθα ἀνήκει καὶ τὸ ἐκ Καρυστίας καπυλιάζω ἐπὶ στάχυος ξηραινομένου καὶ καμπτομένου, ἐκ συμφύρσεως προελθὸν τοῦ καπυριάζω καὶ ἡλιάζω. (1) Μεταφορικῶς εἶτα ἐπὶ ἤχου τὸ καπυρὸς λαμβανόμενον δηλοῖ ὡς ὁ Legrand ἐξήγησε (2) τό: clair-sonnant, hell und rein tönend (Passow, Pape)(3)· διὸ καὶ ἡ γλῶσσα τοῦ Ἡσυχίου Κραμβοτέλος ξηρὸς καὶ καπυρὸς διορθωτέα εἰς:

Κράμβος Γέλως, ξηρὸς (4) καὶ καπυρός.

Τὰ ἀρχαῖα καπυρίζω, καπυριστὴς ἑρμηνευτέα ὡς παρὰ Legrand (5), παρ᾽ ᾧ καὶ αἱ ὀνομασταὶ καπυρώτεραι ᾠδαί. (6)

IV.

Ἀνεξήγητος παρέμεινε μέχρι τοῦδε ἡ ἑξῆς γλῶσσα τοῦ Ἡσυχίου:

κάπος=ψυχὴ πνεῦμα καὶ ὁ τοῦ φοίνικος φλοιὸς ἐν ᾧ κέκρυπται ὁ καρπὸς καὶ ἡ πρώτη ἔκφυσις.

Τὴν μὲν πρώτην σημασίαν τῆς λ. κάπος = ψυχὴ πνεῦμα, ἣν ὁ Lobeck rhem. 46,307 καταδικάζει ὡς grammaticorum figmentum ἀπεδείξαμεν ὡς πιθανὴν δι᾽ ὅσων ἐν τῇ πρώτῃ παραγράφῳ εἴπομεν· διὰ τῶν ἑξῆς δὲ ἔτι μᾶλλον πιθανὴν καθιστῶμεν. Παρὰ τῷ Σχολιαστῇ τοῦ Ὀππιαν. Ἁλιευτ. III, 114 φέρεται τὸ ἑξῆς σχόλιον: κεκαφηότα, ἐκπεπνευκότα, κεκοπιακότα, ἠσθενηκότα ἀπὸ τοῦ κα

(1) Τοῦτο ὁ κ. Εὐ. Παπαχατζῆς ἐν Δοκιμίῳ Γλωσσ. Ἰδιώματος Καρύστου σ. 17 παράγει ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ capo=κεφαλή.

(2) ἔνθ᾽ ἀνωτ. σ. 11 ἑ.

(3) Σχολ. Θεοκρ. VII, 37 Καπυρον στόμα, λαμπρόν, ἢ οὐ μεταφορικῶς, τὰ γαρ ἐξοπτὰ τῶν ἐδεσμάτων ἡδύνει τὴν γεῦσιν.

(4) ἀσφαλῶς δὲν πρέπει τὸ ἀρχ. ξηρὸς γέλως νὰ νοηθῇ ὅπως τὰ νεα ἑλληνικά: ξερόγελο Ζακ.=σαρδώνιος, ξερόγελα Πελοπ.=οἱ βεβιασμένοι καὶ εἰρωνικοὶ γέλωτες, ξερογελῶ Τραπεζ.=γελῶ ξηρά, ξηρά.

(5) ἔνθ᾽ ἀνωτ. σ. 16.

(6) αὐτόθ. σ. 14 ἑ

πος τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ἄω τὸ πνέω· κάφος γὰρ τὸ πνεῦμα κ.λ. Κατὰ τὸν Εὐστάθιον 1280, 34 ἐπίσης κάπος καὶ κάφος τὸ πνεῦμα. Ἡ γραφὴ ἐνταῦθα τῆς λ. διὰ τοῦ Φ κάφος ἀντὶ κάπος εἶναι διδακτικωτάτη· δὲν πρέπει νὰ παραβληθῇ τὸ κάφος τοῦτο πρὸς τὰ νεοελληνικὰ καφουρά, καφούρα, κάφυρο κ.λ. ὁμοίως παρέχοντα Φ ἀντὶ Π καὶ δὲν διδάσκει φανερὰ πρῶτον μὲν ὅτι ἔζη ἡ λέξις κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ ἀρχ. Σχολιαστοῦ προφερομένη μετὰ τοῦ Φ ὡς σήμερον, ἄρα δὲν εἶναι πλαστὴ ὡς ἐδίδασκεν ὁ Lobeck ἀλλ' ἐκληρονομήθη ἀρχαιόθεν, καὶ δεύτερον ὅτι ἡ φωνητικὴ μεταβολὴ τοῦ Π εἰς Φ ἡ παρατηρουμένη σήμερον ἐν τῇ νεοελληνικῇ ἐπὶ τῆς λ. ταύτης εἶναι τόσον παλαιὰ ὅσον καὶ ὁ ἀρχ. Σχολιαστής;

Ἡ δευτέρα σημασία τῆς λ. κάπος ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ Ἡσυχίου καὶ ἡ τρίτη (ὁ φλοιὸς τοῦ φοίνικος καὶ ἡ πρώτη ἔκφυσις) μόνον διὰ τῆς βοηθείας τῆς νέας ἑλληνικῆς κατανοεῖται.

Παρετηρήσαμεν δηλαδὴ ὅτι ἐν Πόντῳ τὸ ῥῆμα καφουρώνω λέγεται ἐπὶ δένδρων καὶ φυτῶν ὅταν ἐκφύωσιν πυκνοὺς κλάδους καὶ φύλλα. Ἀλλὰ πόθεν ἡ σημασία αὕτη τοῦ ῥήματος; Τὸ αὐτὸ ῥῆμα καφουρώνω ἐν Πόντῳ σημαίνει ἔτι: ἀναπτύσσονται φυσαλίδες ἐν τῷ ὕδατι ἀνερχόμεναι εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, καί: φλέγομαι, ὑφίσταμαι φλόγωσιν ἐπὶ νοσηρᾶς καταστάσεως τοῦ σώματος *. Ἡ ἔννοια λοιπὸν τῆς ἀναπτύξεως ἐσωτερικῆς φλογώσεως πβ. ὅτι ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος φουσκοδενδριὲς λέγεται ὁ χρόνος ἀπὸ Φεβρουαρίου μέχρι Μαρτίου ὅτε φουσκώνουν τὰ δένδρα, ἐπίσης πβ. τὰς φράσεις ξεπετᾷ σπυριὰ καὶ ξεπετᾷ βλαστούς, μεταφερομένη ἐπὶ τῶν φυτῶν γεννᾷ τὴν ἔννοιαν τῆς πρώτης ἐκφύσεως τῶν φυτῶν ὡς τὴν ὀνομάζει ὁ Ἡσύχιος, ὅθεν ἡ ἔννοια τοῦ φλοιοῦ τοῦ φοίνικος. Ἀφοῦ ταῦτα οὕτως ἔχουσιν, δὲν εἶναι ἀπίθανον καὶ τὸ Οἰνουντιακὸν καβουρομματιάζω (Φαίδ. Κουκουλὲ Οἰνουντιακὰ σ. 272) ἐπὶ τῆς ἀμπέλου =ἐξοιδαίνονται οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς κατὰ τὴν ἄνοιξιν, νὰ σχετίζηται πρὸς τὴν τρίτην τοῦ κάπος σημασίαν(1) λαμβανομένου ὑπ' ὄψει ὅτι ἐν Καρπάθῳ ὡς ἀνωτέρω ἐδείξαμεν τὰ καπυρὰ ἔγειναν καβούρια.

* Κατὰ τὴν ἔννοιαν ταύτην τοῦ ποντικοῦ καφουρώνω πρέπει νὰ νοηθῇ τὸ τοῦ Θεοκρ. ΙΙ 86 νόσος τις καπυρά.

(1) Θὰ ἠδύνατο βεβαίως τὸ καβουρομματιάζω καὶ ἄλλως νὰ ἑρμηνευθῇ=κάμνω μάτια ὡσὰν τοῦ καβούρου (καρκίνου).

V.

Ἡ ἔννοια τοῦ ὑπὸ τοῦ ἡλίου καίεσθαι, ἣν ἐσημειώσαμεν ἀνωτέρω, μεταφερομένη εἰς τὰ χρώματα εὐκόλως γεννᾷ τὸ ῥοδόχρουν χρῶμα, πδ. τὸ γαλλικὸν ardent=κοκκινοτρίχης. Ἐν Κυθήρῳ λοιπὸν κάπυρος ἄνθρωπος λέγεται σήμερον ὁ ζωηρὸς ἄνθρωπος, βεβαίως ἐκ τοῦ ῥοδόχρου χρώματος, πδ. τὸ Κρητικὸν καπυροβολᾷ τὸ πρόσωπόν του καὶ τὸ Κρητ. ἐπίσης ἡ καπυράδα=ἐρύθημα τοῦ προσώπου προελθὸν ἐκ τῆς θερμότητος τοῦ ἡλίου, ἐνίοτε δὲ=ἡ ἐπιχρύσωσις τῶν συννέφων ὑπὸ τοῦ δύοντος ἡλίου. Οὕτως ἑρμηνευτέα καὶ τὰ νεοελληνικὰ οἰκογενειακὰ ὀνόματα Καφοῦρος ἐκ Θήρας, Καφύρης ἐξ Ἀθηνῶν ὡς προελθόντα ἐκ τοῦ χρώματος τοῦ προσώπου ἢ τῶν τριχῶν κατὰ τὰ Μαῦρος, Λευκίας, Κοκκίνης, Πράσινος κ.τ.τ. Ἐνταῦθα ἀνήκει καὶ τὸ Καφυρένια γυναικὸς ὄνομα ἐξ Αἴνου, ἔτι δὲ τὸ Τηλ. ἐπίθ. καπαρὸς = ὁ ἔχων χρῶμα ὑπέρυθρον (θρίξ, σῦκον), πιθανῶς δὲ καὶ τὸ Κυθν. καὶ Κρητ. καπαρὸς ἐπὶ βοὸς = μαῦρος, σταχτόχρους βοῦς, εἶτα = καματερὸς βοῦς, καὶ τὸ κάπαρον = ἐμπαικτικῶς τὸ γυναικεῖον αἰδοῖον ἐν Οἰνόῃ, Ἄνδρῳ. Ὡς πρὸς δὲ τὸν τονισμὸν τοῦ Κυθν. κάπυρος ῥητέον ὅτι θὰ εἶναι ἀναλογικὸς κατὰ τὰ πράσινος, κόκκινος κ.λ. Ὑπολείπεται μόνον νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τῆς φωνητικῆς μεταβολῆς τοῦ π φ καὶ τοῦ π θ, ἐν τοῖς καπυρὸς καφυρός, καπυρὸς 〉κάθυρα. Πόσον ἀρχαία εἶναι ἡ τροπὴ τοῦ π φ εἴπομεν ἀνωτέρω πδ. ἔτι τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Χατζιδάκι παρατηρημένα ἐξ Ἰκαρίας πέρφυρα=ὑπέρπυρα, φυρρὸς=πυρρός, καφίσιν=καπίθιν (ἂν ἡ ἐτυμολογία εἶναι ἀληθής) (1) καὶ τὰ εἰρημένα ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ Ἐπετηρίδι Πανεπιστημίου 1913 σ. 15· ὡς πρὸς δὲ τὴν τροπὴν π〉θ πδ. τὴν ἐκ Κάσσου τοπωνυμίαν τὰ Θυρρὰ (2) ὁρμίσκον τινὰ ὀνομασθέντα ἐκ τῶν φυρρῶν βράχων αὐτοῦ ἀναμφιβόλως· ὥστε ἐνταῦθα ἡ φωνητικὴ μεταβολὴ θὰ ἐχώρησεν ἐκ τοῦ πυρρὸς φυρρὸς 〉θυρρός. Περὶ δὲ τῆς μεταβολῆς τοῦ π〉β ἐν τῷ καπύρια καβούρια ἴδε τὰ παραδείγματα τὰ ὑπὸ K. Foy ἐν Lautsystem der Griechi. Vulgärsprache σ. 18 συγκεντρωθέντα κύπη γοῦβα κυπ〉κουβᾶς, πυτίνη〉 βουτίνα, κοπρίον〉 κοβὸρ κ. λ.

(1) Μεσ. Ν. Ἑλλην. τόμ. Β' 422 ἑ.

(2) Μαλλιαράκι Περιγραφὴ Κάσσου, Ἀλεξάνδρεια 1894, σ. 17. πδ. τοπωνυμίαν Θήρας τα Φυρρα.

VI

Συγκεντρωτικὸς πίναξ

Καπυρός.

Α' ἔννοια τοῦ . ἐκπνέειν	Β'. ἔννοια τοῦ: φρύγεσθαι
1. τὰ καφουρα	1. καπυρὸς· ἡ-ὁ
2. οἱ καφύρες θ.	2. ἡ καπύρα
3. τὸ κάφυρο	3. ἡ καπυράδα
4. τὰ κάφυρα	4. τὸ καπυρούδιν
5. τὰ κάθυρα	5. τὰ καβούρια
6. τὰ κάπυρα	6. κάπαρος
7. ἡ καφούρα	7. καπυριάζω
8. καφουρεάζω	8. καπυλιάζω
9. καφουρίζω	9. καπυριάζομαι
10. καφούρισμαν	10. καπυριασμένος
11. καφούριγμαν	11. καπριάζω
12. καφουρώνω	12. καπρίασμα
13. καβουρομματιάζω	13. καπυριάζου
	14. καπυραδιάζου
	15. καπυρίζω
	16. καπύρισμαν
	17. καπυρώνω
	18. κάπυρος
	19. καπυροβολῶ
	20. Καφύρης
	21. Καφοῦρος
	22. Καφυρένια
	23. Καπύρι
	24. καπαρός
	25. τὸ κάπαρο

Ἐν Ἀθήναις 28 Ὀκτωβρίου 1914.

Ι. Κ. ΒΟΓΙΑΤΖΙΔΗΣ

ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΑ

γύλλος-γυλλάρι. ιάντομαι-γζαντζόμαι

Ἐν δελτίοις τοῦ Ἀρχείου τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ ἀναφέρεται ἡ λ. γελάρι ἢ γιλάρι ὡς ὑπάρχουσα ἐν Ἠπείρῳ καὶ σημαίνουσα ὑποπράσινον μικρὸν πετρόψαρον, ἐν Πόντῳ ὑλάριν σημαίνουσα εἶδος κεφάλου, γυλάϊ ἐν Ζαγορᾷ σημαίνουσα κεφαλόπουλον καὶ ἰλάρι ἐν Ἐπιβάταις τῆς Θράκης σημαίνουσα μικρὸν κέφαλον. Ἀφ' ἑτέρου ἐν ἄλλοις δελτίοις φέρεται ἡ λ. γύλος ὡς λεγομένη ἐν Νάξῳ καὶ σημαίνουσα εἶδος ἰχθύος ἔχοντος ζωηρὰ καὶ ὡραῖα χρώματα κατ' εὐθυγραμμίαν, ἐν Θήρᾳ σημαίνουσα εἶδος ἰχθύος λιμναίου, Καρπάθῳ σημαίνουσα κατὰ τὸν συλλογέα ἴσως τὸν παρ' ἀρχ. κεστρέα, ἐν Πάρῳ κατὰ τὸν Πρωτόδικον σημαίνουσα εἶδος ἰχθύος μικροῦ ἔχοντος μικρὰ καὶ πυκνὰ λέπια καὶ ζώνην ἐρυθρὰν ἑκατέρωθεν ἀπὸ τῶν ὑπὸ τὴν κεφαλὴν πτερυγίων μέχρι τῆς οὐρᾶς, ἐν Σύμῃ σημαίνουσα εἶδος πλουμιστοῦ ἰχθύος. Καὶ τέλος ἀναφέρεται καὶ ἐν Σύμῃ καὶ Μεγίστῃ ὑπάρχον εἶδος ἰχθύος ὀνομαζόμενον γύλα, καὶ ἐν Σύμῃ ἕτερον εἶδος λεγόμενον γυλλί. Καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ δὲ τῶν Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς πωλεῖται ἰχθὺς φέρων τὸ ὄνομα τοῦτο. Ὡς βλέπει τις, μεγάλη ποικιλία παρατηρεῖται καὶ ἐν τῇ γραφῇ τῶν λέξεων τούτων· οὕτως οἱ μὲν γράφουσι μὲ ι καὶ μὲ ἓν λ, ἄλλοι μὲ υ καὶ ἓν λ, ἄλλοι μὲ η καὶ ἓν λ, ἄλλοι μὲ υ καὶ δύο λ καὶ ἄλλοι ἄλλως. — Ἐρωτᾶται νῦν κατὰ πόσον αἱ λέξεις αὗται ἀνάγονται εἰς μίαν καὶ εἶτα ποία εἶναι ἡ ὀρθὴ γραφὴ αὐτῶν. Καὶ πρῶτον περὶ μιᾶς τῶν λέξεων τούτων ἐπραγματεύθη ἤδη ὁ Κοραῆς χωρὶς νὰ καταλήξῃ ὁριστικῶς εἰς βέβαιόν τι συμπέρασμα. Οὕτως ἐν ταῖς κατὰ τὸ

1814 ἐκδοθείσαις σημειώσεσιν αὐτοῦ εἰς Ξενοκράτην καὶ Γαληνὸν μνημονεύει ἐν σελ. 98 τὸν σχολιαστὴν τοῦ Ὀππιανοῦ ἑρμηνεύοντα τὴν ἀρχ. λέξιν κεστρεὺς διὰ τοῦ γυλάριον καὶ τὸν Βελλώνιον ἀναφέροντα τὴν λ. ταύτην γυλάρια ὡς ἰσοδυναμοῦσαν πρὸς τὰ παρ' ἑτέροις τῶν Γραικῶν καλούμενα κεφαλόπωλα, προσπαθεῖ δὲ νὰ ἑρμηνεύσῃ ἑτέραν λέξιν γύλλαρος ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Βελλωνίου μνημονευομένην ὡς προελθοῦσαν ἐκ τοῦ χείλαρος (παραφθορᾶς τοῦ ἀρχ. χέλων). Καὶ ταῦτα μὲν ἐν σελ. 88, ἐν τῇ 122 ὅμως ἐπανερχόμενος εἰς τὸ ζήτημα προσθέτει ὅτι ἐνδέχεται νὰ εἶναι τὸ ὄνομα συγγενὲς τῇ λ. γυλλίσκος τῇ ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου ἀναφερομένῃ. Ἀλλ' ἐν ᾧ εἶχε κατὰ τὸ 1814 τόσον πολὺ πλησιάσει πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἐν τῷ Ε' τόμῳ (σελ. 44 καὶ 122) τῶν Ἀτάκτων του προσπαθεῖ νὰ συσχετίσῃ τὴν λ. γυλάρι πρὸς τὸν γελαρίαν ἢ γαλλαρίαν, τὸν ἄλλως λεγόμενον κλαρίαν. Ἀκολουθῶν τὸν Κοραῆν ὄχι ἐν οἷς εἶπεν ἐν τοῖς Ἀτάκτοις, ἀλλ' ἐν οἷς εἶπεν ἐν ταῖς εἰς Ξενοκράτην σημειώσεσιν αὐτοῦ, ὁ Σκαρλ. Βυζάντιος ἐν τῷ λεξικῷ τῆς καθ' ἡμᾶς ἑλλην. Διαλέκτου συσχετίζει μὲν τὸ οὐδ. γυλάρι πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου μνημονευόμενον γυλλίσκος, χωρίζει δ' ὅμως ἀπὸ τούτου τὸ ἀρσ. γύλλος, ὅπερ γράφει ἴλιος καὶ γίλιος καὶ ἐξηγῶν αὐτὸ ὡς εἶδος μικροῦ ψαριοῦ μὲ ἀνθηρὰ χρώματα ταυτίζει μὲ τὸ ἀρχαῖον ἰουλίς. Τὴν γνώμην τοῦ Βυζαντίου ἠκολούθησαν ὁ Heldreich ἐν Fauna σελ. 84 ἑρμηνεύων τὸ γύλος διὰ τοῦ iulis καὶ ὁ Βικέλας ἐν Faune 21 συμπεριλαμβάνων καὶ τὸ οὐδ. γυλάριν ἐπίσης διὰ τοῦ ἰουλίς. Τούτοις τέλος ἑπόμενος καὶ ὁ Μ. Κωνσταντινίδης ἐν τῷ λεξικῷ αὐτοῦ τοῦ Lyddel καὶ Scott ἑρμηνεύει τὸ ἀρχ. ἰουλὶς διὰ τοῦ νεοελληνικοῦ γύλος. Ἐρωτᾶται νῦν κατὰ πόσον ἡ γνώμη τοῦ Βυζαντίου χωρίζοντος τὸ οὐδ. γυλάρι τοῦ ἀρσ. γύλος καὶ παράγοντος τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐκ τοῦ ἰουλὶς εἶναι ὀρθή.

Ὅτι ὁ Βυζάντιος ταυτίζων τὴν λ. γύλλος τῇ ἀρχ. ἰουλὶς ἀπέβλεψεν εἰς τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν δύο τούτων ἰχθύων, ἅτινα ἀφ' ἑνὸς μὲν παρέσχον αὐτῷ αἱ ἀρχαῖαι μαρτυρίαι περὶ τῆς λ. ἰουλίς, ἀφ' ἑτέρου δὲ αἱ πληροφορίαι, ἃς παρὰ τῶν συγχρόνων του ἔλαβε περὶ τῆς λ. γύλλος, δὲν εἶναι πιθανόν· διότι καὶ ἂν ἀκόμη εἶχε καὶ καιρὸν καὶ ὄρεξιν νὰ ἐκτελέσῃ τὴν σύγκρισιν ταύτην, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ τὸ κάμῃ, διότι ὁ Ἀριστοτέλης καὶ οἱ ἄλλοι ἀρχ. συγγραφεῖς οἱ

ἀναφέροντες τὴν λ. ἰουλὶς μνημονεύουσι μόνον αὐτῆς μετὰ των ὀνομάτων ἄλλων ἰχθύων, χωρὶς νὰ δίδωσι καὶ χαρακτηριστικὰ δυνάμενα νὰ δικαιολογήσωσι τὴν τοιαύτην συσχέτισιν· διὰ τοῦτο πολὺ πιθανώτερον μοὶ φαίνεται ὅτι ὁ Βυζάντιος ἐταύτισε τὰς λέξεις ἀποβλέπων μᾶλλον εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ὁμοιότητα, ἣν ἐπαρουσίαζον αὐτῷ αἱ λέξεις ἰουλὶς καὶ ἴλιος (ὡς ἔγραφε τὴν λ (1).) καὶ νομίσας ὅτι ἐκ τῆς πρώτης ἠδύνατο νὰ παραχθῇ ἡ δευτέρα.

Λαμβανομένου ὑπ᾽ ὄψιν τοῦ χρόνου, καθ᾽ ὃν συνέγραψε καὶ ἐξέδωκε τὸ λεξικόν του ὁ Βυζάντιος, βεβαίως δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ μομφῆς ἄξιος παράγων τὴν λ. ἴλιος (γύλλος) ἐκ τοῦ ἰουλίς, διότι καὶ οἱ φωνητικοὶ νόμοι τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς δὲν εἶχον ἀκόμη τότε ἐξακριβωθῇ καὶ ἐν γένει πολλὴ ἐλευθερία καὶ ἀκολασία περὶ τὰς τοιαύτας ἐτυμολογίας ἦτο κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐν χρήσει. Σήμερον ὅμως οὐδείς, πιστεύω, εὖ φρονῶν δύναται σοβαρῶς νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ἐκ τοῦ ἀρχ. ἰουλὶς ἠδύνατο νὰ παραχθῇ τύπος τις νεώτερος γύλλος ἢ ἴλιος, ἀλλὰ μᾶλλον τύπος τις προσόμοιος τῷ γιουλίδα. Κατὰ ταῦτα πρέπει νὰ συσχετισθῶσιν αἱ δύο λέξεις γύλλος καὶ γυλλάρι καὶ νὰ νομισθῇ ὅτι ὁ εἷς εἶναι ὑποκοριστικὸς τύπος τοῦ ἑτέρου. Καὶ γύλλος μὲν λέξις δὲν ἀναφέρεται ἐν τοῖς λεξικοῖς τῆς ἀρχ. ἑλληνικῆς· ἀναφέρεται ὅμως τύπος ὑποκοριστικὸς ταύτης γυλλίσκος, ὃν ἀναφέρει, καθὼς εἶχε παρατηρήσει ἤδη ὁ Κοραῆς, ὁ Ἡσύχιος: Γυλλίσκοι ἰχθύες ποιοὶ καὶ ὅστις προϋποθέτει κάλλιστα ὑπάρχουσαν καὶ παρ᾽ ἀρχαίοις τὴν λέξιν γύλλος. (πρβ. γράβος ἐκ τοῦ γράβιον)

Ἐρωτᾶται νῦν πῶς πρέπει νὰ γραφῇ ἡ λ. γύλλος μὲ ἓν λ ἢ μὲ δύο. Τὸ χειρόγραφον τοῦ Ἡσυχίου παρέχει τύπον μὲ δύο λ: γυλλίσκοι, διορθοῖ ὅμως τοῦτον εἰς τύπον μὲ ἓν λ: γυλίσκοι ὅ τε Schmidt ὁ ἐκδότης τοῦ Ἡσυχίου, καὶ ὁ Guietus καὶ ὁ Dindorf ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Ἑρρ. Στεφάνου ἐπιλέγων ἐπὶ λέξει τὰ ἑξῆς: Hesychium, qui scribit Γυλλίσκοι ἰχθύες ποιοὶ scripsisse aut debuisse γυλίσκοι eo magis assentior Guieto, quod et γυλάρια ejusdem significationis vox scribitur simplici λ et

(1) Ὁ αὐτὸς Βυζάντιος παραθέτει ἀλλαχοῦ ἄλλην λέξιν ὁμόηχον τῇ ἴλιος, ἣν γράφει ἥλιος καὶ ἣν ἑρμηνεύει ὡς εἶδος ψαριοῦ διὰ τοῦ ὀρθραγορίσκος γαλλ. meule, lune de mer.

quidquid graecorum vocabulorum incipit a γυλ non habet duplex λ nisi vitio librorum. Καὶ τὸ ὅτι μὲν ὁ σχολιαστὴς τοῦ Ὀππιανοῦ, εἰς τὴν γραφὴν τοῦ ὁποίου στηρίζεται πιθανώτατα ὁ Dindorf, ἔγραφε τὴν λ. μὲ ἓν λ καὶ ὄχι μὲ δύο, δὲν ἀποδεικνύει τίποτε, διότι, καθ' ὃν χρόνον ἔγραφεν, εἶχον παύσει πρὸ πολλοῦ ν' ἀπαγγέλλωσι τὰ διπλᾶ γράμματα οἱ Ἕλληνες, ἑπομένως ἀποδοτέα εἰς τὴν τύχην ἡ ὑπ' αὐτοῦ δι' ἑνὸς λ γραφὴ τῆς λέξεως.(1) Ἀλλ' ὁ Dindorf εἰς τὸ πρῶτον τοῦτο ἐπιχείρημά του προσθέτει καὶ κανόνα ὀρθογραφικόν, καθ' ὃν πᾶσα λέξις ἀπὸ γυλ ἀρχομένη γράφεται μὲ ἓν λ. Ἀλλ' ἀρά γε εἶναι ὁ κανὼν οὗτος τοῦ Δινδορφίου ὀρθὸς ἢ μήπως ὁμοιάζει μὲ τοὺς τυχαίους ἐκείνους ὀρθογραφικοὺς κανόνας, οὓς οἱ ἀρχ. γραμματικοὶ εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχε, ἄνευ τινος βαθυτέρας δικαιολογίας, ἀλλ' ἁπλῶς ἐπὶ μηχανικῆς παρατηρήσεως στηριζόμενοι παρεῖχον; Καὶ πρῶτον εἶναι ἀρά γε τόσον πολλαὶ αἱ λέξεις αἱ ἀπὸ γυλ ἀρχόμεναι, ὥστε νὰ δικαιολογήσωσι τὸν ὁρισμὸν τοιούτου κανόνος; Πᾶσαι αἱ λέξεις αἱ ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Ἑρ. Στεφάνου ἀρχόμεναι ἀπὸ γυλ δὲν ὑπερβαίνουσι τὰς 18, τούτων δὲ ἄλλαι μὲν εἶναι παράγωγοι τῆς λ. γυλιός, ἄλλαι δὲ εἶναι ξέναι, ὥστε κυρίως ὁ κανὼν οὗτος ἐστηρίχθη ἐπὶ 2 ἢ 3 πρωτοτύπων λέξεων ἀρχομένων ἀπὸ γυλ. Διὰ ταῦτα δὲν θά μοι ἐφαίνετο ὀρθὸς ὁ κανὼν τοῦ Dindorf, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν προσήρχετο ἀναιροῦσα μὲν αὐτόν, μάρτυς δὲ καὶ ἐπίκουρος τῆς ὑπὸ τῆς χειρογράφου παραδοθείσης διὰ δύο λ γραφῆς ἡ νεωτέρα ἑλληνικὴ ἡμῶν γλῶσσα. Εἶναι δηλ. γνωστὸν ὅτι πολλαχοῦ τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ δὴ ἐν ταῖς νήσοις ἐσώθη ἡ ἀπαγγελία τῶν ἀρχαιόθεν παραδοθέντων διπλῶν συμφώνων, ἀκριβῶς δὲ τὴν λ. γύλλος ὡς διὰ δύο λ προφερομένην ἐν τῇ νήσῳ Λέρῳ ῥητῶς μνημονεύει ὁ κ. Γ. Χατζιδάκις ἐν Γλωσ. Μελ. σελ. 155. Ἔστω καὶ τοῦτο μία ἔτι ἀπόδειξις, κατὰ πόσον ἡ γνῶσις τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς δύναται νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὴν ὀρθὴν κριτικὴν τῶν ἀρχαίων κειμένων.

Εἰς ταύτην εὐχαρίστως δύναμαι νὰ προσθέσω καὶ ἑτέραν. Παρ' Ἡσυχίῳ δηλ. ἀναγινώσκεται: διήντετο διάζετο ἱστόν. Μὴ

Σημ. (1) Ἐν τῷ Appendice τοῦ Du Cange παρατίθενται καὶ τρία χωρία τοῦ Συντίπα παρέχοντα τὴν λέξιν γυλάρι. Τούτων ἐν μὲν τῷ πρώτῳ γράφεται ἡ λ. μὲ ἓν λ, ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς δύο χωρίοις μὲ δύο λ.

θεωροῦντες ὀρθὴν τὴν γραφὴν οἱ κριτικοὶ Kusterus καὶ Dindorf καὶ στηριζόμενοι εἰς τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Σουΐδα ἐν λ. ᾆσμα: ἅπτεσθαι ἢ ἡμεῖς διάζεσθαι. προέτειναν ἀντὶ τοῦ διήντετο διήττετο. Ἐν τούτοις ἡ νεωτέρα ἑλληνικὴ προσέρχεται ἐπίκουρος εἰς τὴν παραδεδομένην γραφήν. Ἐν Κύμῃ. δηλ., ἧς ἡ διάλεκτος πολλὰ τὰ ἀρχαιοπρεπῆ περισῴζει, λέγεται σήμερον τὸ ῥ. γιαντιώμαι μὲ ἀόρ. γιαντήθηκα σημαῖνον ἀκριβῶς τὸ ἀλλαχοῦ λεγόμενον διάζομαι. Ἐπὶ πολὺ ἐξετάζων τὴν λέξιν δὲν ἠδυνάμην νὰ εὕρω τὴν ἀρχὴν καὶ ἐτυμολογίαν αὐτῆς, μέχρι οὗ ἀναδιφῶν τὸν Ἡσύχιον εὗρον τὸ διήντετο τοῦτο προϋποθέτον ἐνεστῶτα διάντομαι, ἐξ οὗ διττὴν ὠφέλειαν ἐπορίσθην καὶ τοῦ νῦν γιαντιώμαι τὴν ἀρχὴν εὗρον καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ παραδεδομένον διήντετο ἐθεώρησα μὴ ἔχον ἀνάγκην διορθώσεως.

Ὀκτώβριος τοῦ 1914.

ΣΤΑΜ. ΨΑΛΤΗΣ

ΛΕΞΕΙΣ ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΥ

Αἱ ἀκόλουθοι ἐκ τοῦ Ἐρωτοκρίτου λέξεις ἐκρίθησαν ἄξιαι ἰδιαιτέρας ἐξετάσεως ἐν τῇ παρούσῃ μελέτῃ ἅτε ἢ ἀνερμήνευτοι μείνασαι μέχρι τοῦδε ἢ ἀτελῶς ἢ ἐσφαλμένως ἐξηγηθεῖσαι. Τὰς ἑρμηνείας ταύτας ἀνέγραψα συνοπτικώτερον καὶ ἐν τῷ γλωσσαρίῳ ἢ ταῖς σημειώσεσι τῆς μετ' ὀλίγον εἰς φῶς ἐρχομένης κριτικῆς τοῦ ποιήματος ἐκδόσεως.

ἀγάλη ἀγάλη, ἀγάλja - ἀγάλja.

Τοῦ κοινοτάτου τούτου τῆς νέας Ἑλληνικῆς ἐπιρρήματος τοῦ καὶ ἐν τῷ Ἐρωτοκρίτῳ πολλαχοῦ ἀπαντῶντος (Α 49, 93, 301, 1837 πολλ.) ἡ μὲν σημασία πασίγνωστος, ἡ ἀρχὴ ὅμως καὶ γένεσις δὲν εἶχεν ἐξακριβωθῆ, ὡς πιστεύω μέχρι σήμερον.

Ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς (1) λέγει περὶ αὐτοῦ, «Ἴσως ἀπὸ τὸ ἀγανός. Ἀγάνιδα, ἀτρέμας λέγει ὁ Ἡσύχιος καὶ ἀγανοὶ πρᾳεῖς. Πρόσθεσε ὅτι καὶ τὸ διπλόνομεν πολλάκις ἀγάλια, ἀγάλια (tout doucement), ὡς λέγομεν καὶ σιγά, σιγά· τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι Ἰταλικόν, ἐπειδὴ τὸ ἐδίπλοναν καὶ οἱ παλαιοὶ (Εὐριπ. Ὀρ. 140 Σῖγα, σῖγα).» Ὁ Βυζάντιος(2) γράφει, «Ἐκ τοῦ ἀκαλά, ἀκαλῶς (ἢ ἐκ τοῦ) ἀγανῶς». Ὁ Α. Γιάνναρης(3) τὸ θεωρεῖ Ἀραβικὸν γράφων «[Ἀραβ. aghir aghir πρβλ. γαληνός].»

(1) Α. Κοραῆ, Ἄτακτα ἐν Παρισίοις 1828-1832, II σελ. 4 καὶ IV 3.

(2) Σκαρλ. Δ. τοῦ Βυζαντίου, Λεξικὸν τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικῆς διαλέκτου, ἔκδοσις τρίτη, ἐν Ἀθήναις 1874, ἐν λέξει ἀγάλια.

(3) Α. Γιάνναρη, Περὶ Ἐρωτοκρίτου καὶ τοῦ ποιητοῦ αὐτοῦ, Ἀθῆναι 1889, Γλωσσάριον ἐν λεξ. ἀγάλια.

Ὁ G. Meyer(1) καὶ ὁ κ. Μ. Τριανταφυλλίδης(2) τὸ παράγουσιν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ eguale, uguale μὲ ὁμοίωσιν τοῦ φωνήεντος τῆς πρώτης συλλαβῆς πρὸς τὸ δεύτερον, καὶ τέλος ὁ Pellegrini τὸ θεωρεῖ Τουρκικόν.(3)

Τὴν ἀληθῆ ὅμως ἀρχὴν τῆς λέξεως εὑρίσκει τις οὐχὶ δυσκόλως, ἂν ἀνατρέξῃ εἰς τὴν μεσαιωνικὴν γραμματείαν καὶ εἰς τὴν πρὸ τοῦ Ἐρωτοκρίτου ἐποχήν. Ἐν τούτοις εὑρίσκομεν τὸ ἐκ τοῦ ἐπιθέτου **γαληνὸς** γινόμενον ἐπίρρημα γαληνά,(4) π. χ. εἰς Διγενῆ Ἄνδρου 1729, 2159. Τραπεζοῦντος 1168, Κρυπτοφέρρης I. 156, IV 281, 774, Ἐσκωριὰλ 1439.(5) Κυπριακὰ Σακελλαρίου Β' σελ. 16, 503 καὶ παῖζε το καὶ γαληνὰ καὶ γαληνὰ τραγούδα. Εἰς Πόλεμον Τρῳάδος (Μαυροφρ. Ἐκλογὴ μνημείων) εὑρίσκεται γαληνά, γαληνούτσικα ἐν στιχ. 10, ἤσυχα τε καὶ γαληνὰ στ. 102, 171 καὶ κατὰ τὸν Gidel, Nouvel. Études γαλήνα σελ. 209, 217. Τὸ γαληνὰ εὐκόλως ἐγένετο ἀγαληνὰ καὶ ἀγαλιανά, ὅπως εὑρίσκεται εἰς ἄλλα τε κείμενα καὶ παρ' Ἐρωτοκρίτῳ Γ 580, Ε 105 καὶ Hesseling, Pentateuque Γεν. 33. XXXIII. 14 καὶ εἰς Κρητικὰ ᾄσματα (Γιανναράκη) 208 σιγὰ τὸν ἔξυπνᾷ κι ἀγαλιανὰ τοῦ λέει

Ἐκ τοῦ ἀγαληνὰ θὰ ἐγένετο ἀγάληνα κατὰ τὰ ἄλλα ὅμοια ἐπιρρήματα ἥσυχα, φρόνιμα, γλήγορα, ἄξαφνα, ὅμορφα κτλ.. ὅτε ἦτο εὔκολον μάλιστα ἐν τῇ ἀναδιπλώσει τοῦ ἐπιρρήματος ἀγάλην' ἀγάληνα νὰ μείνῃ μόνον τὸ ἀγάλην, συντρεχούσης καὶ τῆς σημασίας τῆς βραδύτητος καὶ ἠρεμίας τῆς ἐνυπαρχούσης ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ἐπιρρήματος εἰς τὴν ἀποσιώπησιν τοῦ τελικοῦ φωνήεντος, ἤτοι τὸ ἐπιρ. διέτρεξε τὰ στάδια γαληνά, ἀγαληνά, ἀγάληνα,

(1) G. Meyer, Neugriech. Studien 1894-1895, IV. 5.

(2) Man. A. Triandafyllidis, Die Lehnwörter der mittelgriech. Vulgärliteratur, Strassburg, 1909 σελ. 141.

(3) Astorre Pellegrini. Il dialetto Greco-Calabro di Bova 1880 σελ. 129, lessico ἐν λέξει aguglia

(4) Πρβλ. καὶ τὸν περιβόητον Εὐριπίδειον στίχον (Ὀρεστ. 279).
Ἐκ κυμάτων γὰρ αὖθις αὖ γαλήν' ὁρῶ.

(5) Χριστ. Κρήτ. Α 539, ὅπου εἶχον ἤδη δηλώσει τὴν ἐκ τοῦ γαληνος-γαληνα παραγωγήν.

ἀγάλην. Εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο στάδιον ἀπεκόπη, ὡς εἰκός, καὶ τὸ τελικὸν ν κατὰ τὸν γνωστὸν τρόπον τῆς νέας ἑλληνικῆς καὶ οὕτω προῆλθε καὶ τὸ ἀγάλη, τὸ ὁποῖον καὶ σήμερον ἀκούεται, ὡς λ. χ. εἰς τὴν Κρητικὴν ὑπορχηματικὴν ἐπῳδόν.

σιγανὰ κι ἀγάλ' ἀγάλη
μὴν πατεῖτε μιὰ τὴν ἄλλη.

Τέλος ὁ τύπος ἀγάλια ἢ προῆλθε καὶ αὐτὸς ἐκ τοῦ ἀγαλιανὰ καθ' ὅμοιον τρόπον ἐξελίξεως, ἢ πιθανώτερον ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ ἀγάλη διὰ τῆς προσλήψεως τῆς συνηθεστέρας ἐπιρρ. καταλήξεως α (κατὰ τὸ κάλλια κτλ).

Εἰς τὴν Χίον ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ ἐπιρ. καὶ ῥῆμα ἀγαλῶ(1) ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ περιμένω λ. χ. ἀγάλει με=περίμενέ με. Ἐν Ζαγορίῳ τῆς Ἠπείρου (2) λέγεται ἀγαλιάζω=καθησυχάζω. Καὶ εἰς τὸ ποίημα δὲ περὶ Ξενιτείας στιχ. 28 εἶχον εἰκάσει ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ ἀγαλιάζεται.(3) Ὁ δὲ Ἀχέλης εἰς τὴν Μάλτας Πολιορκίαν ἔπλασε καὶ οὐσιαστ. ἀγαλοσύνη(4) (στ. 1960).

ἀκρόμακρα, ἀκρόκαλος

Αἱ δύο πρῶται Ἑνετικαὶ ἐκδόσεις τοῦ Ἐρωτοκρίτου (ΑΒ) φέρουσι τὸν στίχον Β 1429

πιάνουσι τόπο ἀκρόμακρα οἱ ὄμορφοι καβαλλάροι

ἐν ᾧ τὸ Λονδίνειον χειρόγραφον (Χ) ἔχει ἀπόμακρα, αἱ δὲ νεώτεραι ἐκδόσεις ἀπομακρά. Ὁ Γιάνναρης καὶ ὁ Ρῶσσος Chestacoff (5) εἰς τὰ γλωσσάριά των τοῦ Ἐρωτοκρ. δὲν παρετήρησαν τὴν λέξιν ἀλλὰ γράφουσιν ἀπομακρά. Εἶναι προφανὲς ἐκ τῆς ὅλης τοῦ χω-

(1) Ἀλεξ. Πασπάτη, Χιακὸν Γλωσσάριον Ἀθῆναι 1898 σελ. 42.

(2) Ἑλλην. Φιλολογ. Σύλλογος Κ/πόλεως τόμ. ΙΔ' σελ. 206.

(3) Ι. Καλιτσουνάκι, τὸ περὶ Ξενιτείας ποίημα ἐν Χριστ. Κρήτῃ τομ. Β' σελ. 144 ἑξ.

(4) H. Pernot, Le Siège de Malte, Paris 1910.

(5) E. Chestacoff, Γλωσσάριον Ἐρωτοκρίτου (ῥωσσιστὶ) εἰς τὰ Βυζαντινὰ Χρονικὰ τόμ. ΧΙΙΙ (1906).

ρίου ἐννοίας ὅτι ἁρμόζει τὸ ἀκρόμακρα τὸ σημαῖνον ὀλίγον τι μακράν, μακρωπά, ἀλαργωπὰ (ὡς ἀκούεται σήμερον ἐν Κρήτῃ), διότι εἶναι γνωστὸν ὅτι τὸ ἀκρο-ὡς πρῶτον συνθετικὸν εἰς ῥήματα, ἐπιρρήματα, ἐπίθετα ἐλαττοῖ ἢ ὑποκορίζει τὴν ἔννοιαν τοῦ μεθ' οὗ συντίθεται, ὡς παρετήρησεν ὁ καθ. Χατζιδάκις. (1)

Τοιοῦτόν τι εἶναι καὶ τὸ ἐπιθ. ἀκρόκαλος, εἰς τὸν στιχ. τοῦ Ἐρωτοκρ. Β 1098 ὅπου τοῦ λόγου ὄντος περὶ πληγῆς φέρεται εἰς τὰ ΑΒ.

ἦτον ἐτούτη ἀπρόκαλη αἷμα πολὺ τοῦ βγάνει

Ἡ ἔννοια εἶναι ὅτι τὸ ἐπενεχθὲν τραῦμα ἦτο ἀρκετὰ καλὸν (σοβαρόν, καίριόν πως), διὰ ταῦτα ὁ μακαρίτης Γιάνναρης ὀρθότατα ἀντὶ τοῦ ἀνυπάρκτου καὶ ἀνοήτου ἀπρόκαλη ἔγραψεν ἀκρόκαλη (=καλούτσική), τὸ ὁποῖον καὶ ἡμεῖς ἀδιστάκτως ἐδέχθημεν καὶ ἀποκατεστήσαμεν ἐν τῷ κειμένῳ. Ἄλλα τοιαῦτα πλὴν τῶν δύο ἀνωτέρων σύνθετα παρ' Ἐρωτοκρίτῳ εὑρίσκονται τὸ ἀκρομεγαλώνω, καὶ τὸ ἀκροστένομαι

ἀνακρέμασι (ἡ)

Ἡ λέξις εὕρηται ἐν τῷ Ἐρωτοκρ. Β 1307—1308

Δὲν εἶναι πεθυμητικὴ ἔτσ' ἡ βροντὴ ὀντὲ στράψῃ
'ς καιρό, ποὺ 'ς ἀνακρέμασι ὁ ἥλιος τὸν κόσμο κάψῃ.

Ἐφ' ὅσον γνωρίζω ἡ λέξις ἀνακρέμασι δὲν ἡρμηνεύθη μέχρι τοῦδε. Ὁ Γιάνναρης ἐξηγεῖ αὐτὴν οὐχὶ ὀρθῶς ἐν τῷ γλωσσαρίῳ τοῦ Ἐρωτοκρ. ὕψος, Höhe, ὁ δὲ Chestacoff κατὰ τὴν συνήθειάν του νὰ ἀποσιωπᾷ τὰς δυσκόλους λέξεις, οὐδὲ τὴν ἀναγράφει ἐν τῷ εἰδικῷ του γλωσσαρίῳ. Καὶ ὅμως ἡ λέξις ἀκούεται καὶ σήμερον ἐν Κρήτῃ ἀνακρέμασι καὶ ἀνακρέμασι καιροῦ (Ἀνατολ. Κρ. ἀνεκρέμασι) καὶ τὸ ῥῆμα ἀνακρεμᾷ ὁ καιρὸς (ἀνεκρεμᾷ) λεγόμενα ὅτε ἐπιθυμητῆς καὶ ἀναγκαίας οὔσης τῆς βροχῆς δὲν βρέχει ὁ Θεός,

(1) Μεσαιων. Ν. Ἑλλην. Α 478-479, Β 583-584, ἔνθα καταλέγει καὶ πλεῖστα παραδείγματα τῆς χρήσεως καὶ παραπέμπει καὶ εἰς τοὺς πρὸ αὐτοῦ περὶ τούτου πραγματευθέντας.

ἀλλ' ἐπικρατεῖ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀνομβρία καὶ ξηρασία. Καὶ γενικώτερον αἱ λέξεις ἀκούονται ἐπὶ πάσης ἀναβολῆς, π. χ. μὴν ἀνεκρεμᾷς τὲς δουλειές σου=μὴ ἀναβάλλῃς.

ἀναμνιάζω, ἀνεμνιάζω.

Τὸ δυσεξήγητον τοῦτο ῥῆμα εὑρίσκεται τετράκις ἐν τῷ Ἐρωτοκρίτῳ, ἤτοι

Α 823 καὶ 831	οὐδὲ γεράκια οὐδὲ σκυλλιὰ οὐδ' ἄλογ' ἀναμνιάζει
Α 867	ἤφηκε πάλι τσὶ πολλοὺς καὶ μπλιὸ δὲν τσ' ἀναμνιάζει
Δ 744	νὰ πέμπῃ δοῦλο μὲ γραφὲς τὸ φίλο ν' ἀναμνιάζῃ.

Εἰς μὲν τὰ πρῶτα τρία χωρία ἡ ἔννοια τοῦ ῥήματος εἶναι ἡ τοῦ ἐνθυμεῖται, λογιάζει, φροντίζει διά τι, εἰς δὲ τὸ τελευταῖον ἡ τοῦ ἐνθυμίζει, πληροφορεῖ.

Ἡ ἑρμηνεία τοῦ ῥήματος πολλὰ παρέσχε πράγματα. Ὁ Γιάνναρης ἐν τῷ γλωσσαρίῳ του γράφει ἀνεμιάζει καὶ ἀπορῶν ἐρωτᾷ περὶ αὐτοῦ, ὁ δὲ Chestacoff δεχόμενος τὴν αὐτὴν γραφὴν σχετίζει μὲ τὸν ἄνεμον καὶ ἑρμηνεύει «ἀφίνω εἰς τὸν ἀέρα, δίδω νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸν ἀέρα καὶ ὕστερον μεταχειρίζομαι» τὰ ὁποῖα εἶναι ὅλως ἀνάρμοστα εἰς τὴν ἔννοιαν τῶν χωρίων. Μετὰ πολλὴν ζήτησιν καὶ ἔρευναν ἐπείσθην ὅτι οὔτε μὲ τὸ ἄνεμος-ἀνεμίζω ἔχει σχέσιν τὸ ῥῆμα, οὔτε μὲ τὸ ἀνεμοιάζω (ἐκ τοῦ ὅμοιος κατὰ τὸ συνεμοιάζω), ἀλλ' ὅτι εἶναι νεώτερος ἐνεστωτικὸς σχηματισμὸς προελθὼν ἐκ τοῦ ἀνέμνησα, ἀναμνήσω (ὑποτ.), ἀνάμνησις τοῦ ἀρχ. ῥήματος ἀναμιμνήσκομαι καὶ διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ ἐνθυμοῦμαι, λογίζομαι, φροντίζω. Εἰς τὴν ἐξήγησιν ταύτην προήχθην καὶ ἐξ ἄλλων παραδειγμάτων π. χ. εἰς τὸν Σαχλίκην(1) Β 154—155 εὕρηται

ὅταν κερδαίν' ὁ ζαριστής, πολλοὶ τὸν συντροφιάζουν,
ἀμὴ ὅταν χάνῃ ἀφίνουν τον κι οὐδεντὸν **ἀναμνειάζουν.**

(1) Wagner, Carmina graeca medii aevi, Lipsiae 1874 σελ. 68.

ὅπου προφανῶς ἡ ἔννοια εἶναι τὸν ἐνθυμοῦνται, λογαριάζουν.

Εἰς τὸ Χρονικὸν τοῦ Μορέως (ἐκδ. J. Schmitt) στ. Η 5631 κεῖται

ἀνάμνησαν τὸ πάθασιν ἐκεῖ στὸν τόπ' ἐκεῖνον,

ὅπου τὸ Παρισινὸν (P) χειρόγραφον φέρει θυμήθηκαν.

Εἰς συμβόλαιον Ἰταλιωτικὸν τοῦ 1269 (1) εὕρηται καὶ ἀνάμνησεν αὐτοῦ ὁ ῥηθεὶς ἡγούμενος=ὑπέμνησε, ἀνέφερεν, καὶ πολλαχοῦ δὲ τῶν συμβολαίων τούτων (σελ. 465, 466, 480 πολλ.) εὑρίσκεται τὸ οὐσ. ἀνάμνησις. Εἰς Λόγον παρηγορητικὸν Δυστυχίας καὶ Εὐτυχίας (2) στ. 602 εὕρηται τὸ ἀναμνήσω, εἰς Ἰμπέριον καὶ Μαργαρώναν (3) στ. 784 ἀναμνῆσι, εἰς Λύβιστρον καὶ Ροδάμνην 1702, 1704, 3243, 3975, ἀνάμνησις καὶ 3284 ποθοανάμνησις. Τὸ ῥῆμα ἦτο ἄρα εὔχρηστον εἰς τὴν μεσαιωνικὴν δημώδη ποίησιν καὶ ἐνοεῖτο καλῶς ἀκουόμενον καθ' ἑκάστην καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ (παρβλ. Λουκᾶ Β. 19 τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν). Οἱ ἐν τῷ Ἀρχείῳ τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἑλλ. γλώσσης ἐργαζόμενοι μακαρῖται Ἰωαν. Δουλάκις καὶ Π. Παπαγεωργίου ἐρωτηθέντες πρὸ τριετίας ὑπ' ἐμοῦ ἀπήντησαν ὁ μὲν πρῶτος ὅτι τὰ ἀναμνηέμαι ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ἐνθυμούμενος ἀναφέρω ἀπήντησεν εἰς χειρόγραφον Κ/πόλεως ἐκ τῆς ΝΑ. Θράκης, ὁ δὲ Παπαγεωργίου ἀφ' οὗ τῷ ἀνέφερα τὰ ἀνωτέρω χωρία, μοὶ ἔγραψεν «οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπολείπεται ὅτι τὸ ἀναμιμνήσκω καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ ὑπόκεινται εἰς τὰ ἀναμνιάζω, ἀνεμνιάζω.»

Ὅτι ἡ λέξις μνήμη, μνημονεύω, μνημόσυνον, μνημονιά, μνήστητί μου, Κύριε, εἶναι σήμερον κοινότατα σωθέντα ἐκ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι γνωστόν, σῴζεται δὲ καὶ ἀκούεται καὶ τὸ Ἁγιομνῆσι (Κρήτη Θήρα), Ἁγιομνῆσι, Ἁγιομνησώτης (ἐν Ἀνατολ. Κρήτῃ=πανήγυρις εἰς μνήμην Ἁγίου, πανηγυριώτης).

Περὶ τῶν νεωτέρων ἐνεστωτικῶν σχηματισμῶν καὶ δὴ των εἰς -ιάζω ἰδ. καὶ Χατζιδ. Μεσ. Ν. Ἑλλην. Α 276 ἑξ.

(1) Trinchera, Syllabus graecarum membranarum, Neapoli 1865 σελ. 464

(2) Sp. Lambros, Collection de romans grecs, Paris 1880

(3) E. Legrand, Biblioth. gr. Vulg. I Paris 1880.

ἀναρρίμματα.

Ἡ λέξις εὑρίσκεται μόνον ἅπαξ ἐν τῷ Ἐρωτοκρ. καὶ δὴ μόνον εἰς τὰς ἐντύπους ἐκδόσεις· τὸ χειρόγραφον τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου δὲν τὴν ἔχει, διότι προφανῶς ὁ Ἑπτανήσιος ἀντιγραφεὺς δὲν τὴν ἐνόει καὶ ἀφῆκε κενὴν τὴν θέσιν.

στὸ σεῖσμα κ' εἰς τὸ λύγισμα στὸ ζῶσμα τῶν ἀρμάτω
στ' ἀρχοντικὰ **ἀναρρίμματα** κ' εἰς τῆς ἀντρειᾶς τὸ νᾶτο.

Καὶ ἐκ τῶν συμφραζομένων καὶ ἐκ τῆς σημερινῆς χρήσεως τῆς λέξεως ἐν Κρήτῃ εἶναι προφανὴς ἡ σημασία της, δηλοῖ δηλ. τὸ ἀνάρριμμα τὰ ἀναρρίμματα τὴν κίνησιν τοῦ σώματος πρὸς τὰ ἄνω (ἀναρρίπτειν τὸ σῶμα) καὶ δὴ τὴν εὐγενῆ καί πως ὑπερήφανον τοῦ σώματος κίνησιν καὶ θέσιν τὴν ἰδιάζουσαν εἰς ἀνθρώπους ἐλευθερίως τραφέντας καὶ ἀξιοπρεπεῖς. Καὶ ὁ μὲν Chestacoff κατὰ τὴν συνήθειάν του οὐδὲ ἀναγράφει τὴν λέξιν ἐν τῷ γλωσσαρίῳ του, ὁ δὲ Γιάνναρης τὴν ἑρμηνεύει ἀτελῶς (ἐν λέξει ἀνερρίμματα) διὰ τοῦ παράστημα, μορφή, Statur.

Τὴν λέξιν δὲν ἀπήντησα μέχρι τοῦδε εἰς ἄλλο κείμενον ἐπὶ τοιαύτης σημασίας, ἀλλ' ὡς εἶπον, ἀκούεται ἐν Κρήτῃ ὑπὸ τὸν τύπον ἀνάριμμα καὶ ἀνέρριμμα, π. χ. τὸν ἐγνώρισα ἀπ' ἀλάργο ἀποὺ τ' ἀνάρριμμαν του, καὶ αὐτὸ τὸ παιδὶ μοιάζει τοῦ κυροῦ ντου στ' ἀνάρριμμα, ἡ κοπελλιὰ αὐτὴ ἔχει καλὰ ἀναρρίμματα (=εὐγενεῖς καὶ χαριέσσας κινήσεις).

Ἡ λέξις ἀκούεται ἐν Κρ. καὶ ἐπὶ ἄλλης σημασίας· ἤτοι ἀναρρίμματα λέγονται καὶ τὰ ἀναρριπτόμενα χώματα· π. χ. αὐτὸ τὸ χωράφι εἶναι ὅλο ἀναρρίμματα, δηλ. ἐσχηματίσθη ἐκ προσχώσεων, ἡ ἐν Ἀθήναις κασινάτσα.

ἀναχαιντρώνω, ἀναχαιτζώνω, ἀναριτζώνω.

Παρ' Ἐρωτοκρ. Δ 1034 εὕρηται τοῦ λόγου ὄντος περὶ λέοντος διώκοντος τὸ θήραμα

ἀναχαιντρώνουν τὰ μαλλιά, καὶ τρέχει νὰ τὸ πιάσῃ.

Τὸ ῥῆμα βεβαίως γίνεται ἐκ τοῦ χαίτη κατ' ἄλλα ῥήματα λήγοντα εἰς ρώνω καὶ κατ' ἐπένθεσιν τοῦ ἐρρίνου πρὸ τοῦ τ (πρβλ.

όντε, μοῦντρος μουντρίζω νὰν τοῦ πῶ), ὡς φαίνεται ἐκ τῆς σημασίας του, ἡ ὁποία εἶναι ἡ ἀνόρθωσις τῶν τριχῶν τῆς χαίτης θηρίου ἢ ἄλλου ζώου ἕνεκα αἰφνιδίου πάθους, ὀργῆς, κινδύνου, φόβου κτλ. Καὶ σήμερον ἐν τῇ Ἀνατολ. τοὐλάχιστον Κρήτῃ ἀκούεται συνηθέστατα τὸ ρῆμα (καὶ ἀνεχαιντρώνω) ἐπὶ τῆς σημασίας ταύτης ἐπὶ ζώων ἀλλὰ κατ' ἐπέκτασιν καὶ ἐπὶ ἀνθρώπων καταλαμβανομένων ὑπὸ ἰσχυροῦ καὶ στιγμιαίου πάθους π. χ. ἐνεχαίντρωσε ἢ ἐνεχαίντρωσαν τὰ μαλλιά του.

Εἰς τὴν Δυτικὴν Κρήτην (ἐνίοτε καὶ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν ἀκούεται καὶ ὁ τύπος ἀναχαιτζώνω ὁρμηθεὶς ἐκ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς καὶ λεγόμενος μετὰ τῆς αὐτῆς σημασίας. Διὰ τοῦτο οὕτως ἔγραψεν ὁ μακαρ. Γιάνναρης εἰς τὸ ἀνωτέρω χωρίον τοῦ Ἐρωτοκρίτου (ἀνεχαιτζώνου). Εἰς τὰς Κρητικὰς λέξεις τοῦ Φιλίστορος (1) ἀναγράφονται (ἐκ τῆς Δυτ. Κρήτης) τὸ ἀναχαιτζώνω καὶ ἀναχαιτζάζω (τὸν τύπον τοῦτον δὲν ἤκουσα οὐδὲ εὗρον). Εἰς τὸ ποίημα Ἅλωσις Κ/πόλεως (2) στ. 603 φέρεται ἀναχεντρίζω. Ὁ Κοραῆς (3) προτείνει ἄλλην παραγωγὴν τοῦ ρήματος τὴν ἐκ τοῦ ὄχεντρα - ἔχεντρα, δι' ὃ καὶ γράφει τὸ ρῆμα καὶ αὐτὸς καὶ οἱ πολλοὶ μετ' αὐτὸν ἀναχεντράζω, καὶ νομίζει ὅτι σημαίνει, ὡς λέγει, τὸ κοιλυμουντρῶ, ἢ χειλημουντρῶ = χρεμετίζω. Ὅτι μὲν τὰ ρήματα ἀναχαιντρώνω καὶ ἀναχαιτζώνω (πρβλ. καὶ τὸ ἀναμαλλιάζω-ασμένος ἀναμαλλιάρις) προέρχονται ἐκ τῆς χαίτης θεωρῶ σχεδὸν βέβαιον. Ἴσως δὲν εἶναι ἀπίθανος καὶ ἐπίδρασίς τις καὶ παρετυμολογία καὶ σύμφυρσις πρὸς τὸ ὄχεντρα.

Εἰς τὸ ἀνωτέρω χωρίον τοῦ Ἐρωτοκρίτου τὸ χειρόγραφον τοῦ Λονδίνου (Χ) ἀντὶ τοῦ ἀναχαιτζώνουν ἢ ἀναχαιντρώνου φέρει ἀναριτζόνου. Τοῦτο ἔχει μέν πως τὴν αὐτὴν σημασίαν ἀλλ' ὅλως διάφορον τὴν ἀρχήν, ἀφ' οὗ προέρχεται ἐκ τοῦ Ἐνετικοῦ *rizzar* (ἰταλ. arricciare, erigere, Γαλ. se hérisser). Τὸ ρῆμα τοῦτο ἀκούεται καὶ σήμερον ἐν Κρήτῃ ὑπὸ τοὺς τύπους ριτζώνω, ρουτζώνω, ρουτζωμένος, ξερουτζωμένος καὶ ἀναρουτζώνω.

(1) Φιλίστωρ περιοδικὸν ἐν Ἀθήναις τόμ. Δ'. (1863) σελ. 508-527

(2) [Ἐμμ. Γεωργιλλᾶ?] Ἅλωσις Κ/πόλεως εἰς Legrand Bibl. gr. vulg. I. σελ. 169 ἑξ.

(3) Ἄτακτα II. σελ. 323.

ἀλλὰ κυριολεκτεῖται ἐπὶ τοῦ ὀργασμοῦ καὶ τῆς στύσεως μάλιστα τῶν κτηνῶν (καὶ σπανίως καὶ περιφρονητικῶς καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων).

ἀπατά

Τὸ ἐπίρρημα τοῦτο ἅπαξ φέρεται παρ' Ἐρωτοκρίτῳ Β 2031. Ὁ λόγος περὶ τοῦ πατρὸς τοῦ Κρητικοῦ μονομαχήσαντός ποτε πρὸς τὸν πατέρα τοῦ Σπιδόλιοντα, ἤκαμε μιὰ μαλλιά.

με τοῦ Σπιδόλιοντα **ἀπατὰ** τὸν ἀντρειωμένον κύρι.

Οὕτως ἔχουσι τὸ ἐπίρρημα καὶ αἱ δύο κύριαι πηγαὶ τοῦ ποιήματος, ἤτοι καὶ τὸ χειρόγραφον τοῦ Λονδίνου (Χ) καὶ αἱ δύο πρῶται Ἑνετικαὶ ἐκδόσεις (ΑΒ). Οἱ μετὰ ταῦτα ὅμως τυπογράφοι ἀγνοοῦντες πλέον τὸ ἰδιωματικὸν νησιωτικὸν ἐπίρρημα ὡς περιπεσὸν εἰς ἀχρηστίαν ἔτρεψαν αὐτὸ εἰς τὸ ῥῆμα ἀπαντᾷ τὸ ὁποῖον κατὰ κακὴν σύμπτωσιν παρεῖχεν ἔννοιάν τινα ἁρμόζουσαν εἰς τὸ χωρίον, καὶ οὕτως φέρουσιν αὐτὸ ὅλαι αἱ νεώτεραι ἐκδόσεις τοῦ Ἐρωτοκρίτου.

Ὁ Γιάνναρης μολονότι θὰ τὸ ἀπήντησε κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ γλωσσαρίου, ἀφ' οὗ μετεχειρίσθη τὴν Β'. Ἑνετικὴν ἔκδοσιν (ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ Ἀθηνῶν) δὲν τὸ παρετήρησε, ὁ Chestacoff ἐργασθεὶς ἐπὶ νεωτέρας ἐκδόσεως δὲν τὸ εὗρε, οὐδὲ ἂν τὸ εὕρισκε, θὰ τὸ ἐνόει.

Τὸ ἀπατὰ εἶναι ἐπίρρημα γενόμενον ἐκ τοῦ ἐμπροθέτου ἀπ' αὐτὰ (πρβλ. αὐτός, ἀπατός μου, ἀτὸς) καὶ εἶχε κατὰ πρῶτον τοπικὴν σημασίαν=ἀπ' αὐτοῦ, καὶ σήμερον δὲ ἐν Κρήτῃ εἶναι κοινότατα τὰ τοπικὰ ἀπ' ἀτὰ (ἀπατὰ καὶ ἀπατουδὰ) ἐπὶ τοπικῆς χρήσεως. Ἐκ τῆς τοπικῆς ταύτης σημασίας μετέπεσεν ἤδη εἰς παλαιοτέραν ἐποχὴν εἰς τὴν βεβαιωτικὴν καὶ ἐπιτατικὴν ἢ ἁπλῶς προσθετικὴν σημαῖνον βεβαίως, μάλιστα, ἀληθῶς. Οὕτω λ. χ. εὑρίσκεται εἰς Στάθην (1) Α 235.

σήμερ' ἐθώρουν **ἀπατά**, νὰ ζήσω τ' ὄνειρόν της

καὶ Γ 253

Καλῶς τὸ Δάσκαλο, **ἀπατὰ** σὰ σ' εἶδα ἀνίμενά σε,

(1) Κ. Σάθα, Κρητικὸν Θέατρον.

ἀπειράκις δ' εὑρίσκεται τὸ ἀπατὰ μὲ προσθετικὴν καὶ ἐπιτατικὴν σημασίαν εἰς τὴν δημώδη Πεντάτευχον (1) π.χ. Γενεσ. III. 1.6.22. IV 3.4. XXVI 31. Δευτερον. X 10. πολλ. Ὁ Hesseling τὸ ἑρμηνεύει ἁπλῶς διὰ τοῦ aussi. καὶ ὁ Λάζαρος Βελλέλης (2) τὸ γράφει ἄπατα καὶ τὸ ἑρμηνεύει διὰ τοῦ aussi, encore. Καὶ λέγει αὐτὸ ἀγνώστου ἐτυμολογίας.

Οἱ παλαιότεροι Λεξικογράφοι τῆς νέας Ἑλληνικῆς τὸ ἐγνώριζον καὶ τὸ κατέγραφον. π. χ. ὁ Somavera (3) ἑρμηνεύων αὐτὸ διὰ τοῦ ἴσια, καθολικά, *appunto*, ὁ Girolamo Germano (4) μεταφράζει τὸ ἰταλικὸν quel proprio διὰ τοῦ ἐκεῖνος ἀπατά. Ὁ Κοραῆς (5) τὸ ἀναγράφει ὡς ἀκουόμενον παρὰ τοῖς Χίοις, ὡς καὶ ὁ Πασπάτης εἰς τὸ Χιακόν του Γλωσσάριον, ὅστις (ἐν σελ. 78) τὸ ἀναγράφει καὶ ἀναδιπλωμένον ἀπαταπατά, ἤτοι ἀπατά. ἀπατά).

Ὅτι εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Κορνάρου ἠκούετο τὸ ἐπίρρημα ἐπὶ τῆς σημασίας ταύτης ἐν Κρήτῃ, πείθομαι καὶ ἐκ λόγου τοῦ διασήμου Κρητὸς Πατριάρχου Μελετίου τοῦ Πηγᾶ συντεταγμένου εἰς τὸ δημῶδες Κρητικὸν ἰδίωμα τῆς ἐποχῆς του (περὶ τὸ 1600) ἐν ᾧ εὑρίσκεται δίς. (6)

Τὴν αὐτὴν ἐξέλιξιν τῆς σημασίας ἔλαβε καὶ τὸ ὅμοιον ἐπίρρημα ἀποδά (= ἀπ' ἐδῶ. ἀπὸ τώρα) καταντῆσαν καὶ αὐτὸ εἰς τὴν βεβαιωτικὴν σημασίαν. π. χ. Ἀπόκοπος στ. 286. Πόλεμος Τροίας στ. 491. Σαχλίκη II. 406. Διγενῆς Ἐσκωριὰλ στ. 161. (7)

ἄτιε, ἄτιες

Ἡ παράδοξος καὶ αἰνιγματικὴ λέξις αὕτη εὑρίσκεται εἰς τα ἑξῆς τέσσαρα χωρία τοῦ Ἐρωτοκρίτου

(1) D. Hesseling, Les cinq livres de la Loi, Pentateuque, Leide, Leipzig 1897

(2) Revue des Etudes grecques, Paris 1890 III σελ. 294.

(3) Somavera, Tesoro della lingua greca volgare, Parigi 1709 ἐν λεξ. απατά.

(4) H. Pernot, Girolamo Germano, Grammaire et Vocabulaire, Paris 1907 σ. 253.

(5) Ἄτακτα (I σελ. 116).

(6) Ἀγαθαγγέλου Νικολάκι, Μελέτιος Πηγᾶς, Χανία 1909 σελ. 202 και 203.

(7) Ἴδε περὶ τούτου Χριστ. Κρήτην Α' σελ. 533 ἐν λεξει ἀποδά.

Α 1021 και το ταχὺ πρὶ σηκωθῶ καὶ πρὶ ντυθῶ **ἄτιε(ς)** Νένα (ΑΒΧ)
Γ 267 ἄμ' ἄλλο τίβοτσι ἀπὸ μὲ δὲ θέλεις 'δεῖ ἄτιε(ς) Νένα (ΑΒ) (1)
Γ 423 κι' ἀποφασίζ' ἔτοιας λογῆς, λέει τσ' ἄτιε(ς) Νένα (Χ) (2)
Ε 831 πρικαίνεις κι' ἀναγκάζεις με, ἄτιες κ' ἐσὺ Φροσύνη (ΑΒΧ)

Εἰς τὸ πρῶτον καὶ τὸ τέταρτον χωρίον διετήρησαν τὴν λέξιν καὶ αἱ δύο πηγαί, ἐν ᾧ εἰς μὲν τὸ δεύτερον χωρίον τὸ διεφύλαξαν μόνον αἱ ἔντυποι ἐκδόσεις καὶ τὸ ἔφθειρε τὸ χειρόγραφον, εἰς δὲ τὸ τρίτον τὸ μετέβαλον αἱ ΑΒ καὶ τὸ ἐτήρησε τὸ Χ. Τοῦτο δεικνύει ὅτι ἀπὸ παλαιοτέρας ἐποχῆς ἡ λέξις προσέπιπτεν ἀήθης καὶ ἤρχισε νὰ φθείρεται ἀντικαθισταμένη ὑπ' ἄλλων. Τοῦτο συνετελέσθη εἰς τὰς μετὰ ταῦτα ἀνατυπώσεις, αἱ ὁποῖαι κατὰ μικρὸν ἐξέβαλον τὴν ἀλλόκοτον λέξιν ἀντικαθιστῶσαι αὐτὴν διὰ τῶν ἀζάπη, ἀκόμη, ἀγάπη, πλειό, μ' αὐτά. Εἰς ἑνετικὴν ἔκδοσιν τοῦ 1847, ἣν ἔχω πρὸ ὀφθαλμῶν, σώζεται μόνον ἅπαξ, ἤτοι εἰς τὸ πρῶτον ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνωτέρω χωρίων.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἓν πρᾶγμα θεωρῶ βέβαιον ὅτι ἡ λέξις ἄτιε ἢ ἄτυες (3) ὑπῆρχεν εἰς τὸ κείμενον καὶ εἰς τὰ τέσσαρα χωρία, ὅτι ἀπώλετο ἡ σημασία του, καὶ διὰ τοῦτο κατὰ μικρὸν ἐξεβλήθη ἐξ αὐτῶν, καὶ σήμερον πρόκειται νὰ ἑρμηνευθῇ ἡ λέξις, ἀφ' οὗ ἐγένετο ἡ νεκρανάστασίς της.

Ἐκ τῶν δύο γλωσσογράφων τοῦ Ἐρωτοκρίτου ὁ μὲν Chestacoff δὲν εὐρῆκε τὴν λέξιν, ἀφ' οὗ, ὡς εἴπομεν, εἰργάσθη ἐπὶ κειμένου σημερινοῦ, ὁ δὲ Γιάνναρης εὑρὼν αὐτὴν εἰς τὸ κείμενον Β τὴν κατέγραψεν εἰς τὸ γλωσσάριόν του, ἀλλὰ τὴν κατέλιπεν ἀνερμήνευτον καὶ ἐρωτᾷ περὶ αὐτῆς. Ὁ καθ. Χατζιδάκις (4) κατατάσσει τὴν λέξιν ἄτιες μεταξὺ τῶν οὔτε λεγομένων οὔτε νοουμένων σήμερον λέξεων.

Καὶ εἰς τὰ τέσσαρα χωρία ἡ λέξις συνευρίσκεται μετὰ τοῦ Νένα ἢ Φροσύνη ὡς ἐν κλητικῇ προσφωνήσει (ἄτιε(ς) Νένα, ἄτιε(ς) Φροσύνη), καὶ διὰ τοῦτο ἐξ ἀρχῆς ἐθεώρησα αὐτὴν ὡς ἀποτελοῦσαν μέρος τῆς κλητικῆς ταύτης ἐπικλήσεως τῆς Ἀρετῆς πρὸς τὴν τροφόν

(1) Τὸ Χ φέρει θέλης ἰδῆς νένα
(2) Τὰ ΑΒ ἔχουσιν ἀγάπη Νένα.
(3) Ὁ τύπος ἄτιε εἶναι τοῦ Χ, ὁ δὲ ἄτυες τῶν ΑΒ.
(4) Περὶ τῆς ἑνότητος τῆς ἑλλην. γλώσσης ἐν Ἐπιστημ. Ἐπετηρίδι τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθῆναι 1909 σελ. 147.

της· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει φυσικὸν εἶναι νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι τὸ ἄτιε(ς) ἀντιπροσωπεύει ἐπίθετον κοσμητικὸν ἢ θωπευτικὸν δηλοῦν τὴν ἀγάπην καὶ τὸν σεβασμὸν τῆς Ἀρετούσας πρὸς τὴν Νέναν της Φροσύνην, καὶ ὅτι θὰ σημαίνῃ τὸ ἀγαπητή, σεβαστὴ ἤ τι ὅμοιον. Αὐτομάτως ἐπέρχεται τότε εἰς τὸν νοῦν τὸ Ὁμηρικὸν ἄττα λεγόμενον ὑπὸ νεωτέρου πρὸς πρεσβύτερον σεβαστὸν καὶ προσφιλὲς πρόσωπον, οἷον τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως πρὸς τὸν Φοίνικα Σ 607. Ρ 561 Φοῖνιξ, ἄττα γεραιέ. καὶ ὑπὸ τοῦ Τηλεμάχου πρὸς τὸν Εὔμαιον π. 31 ἔσσεται οὕτως, ἄττα, ἀλλὰ πῶς ἠδύνατο μετὰ 25 περίπου αἰῶνας νὰ συνδεθῇ τὸ τοῦ Ἐρωτοκρίτου ἄτιε πρὸς τὴν Ὁμηρικὴν λέξιν χωρὶς νὰ εὑρίσκεται ἴχνος μεταβάσεως ἄλλο: αὐτὴ εἶναι ἡ δυσκολία τοῦ πράγματος. Ἐνόμισα ὅτι ἠδύνατο νὰ δικαιολογηθῇ τὸ πρᾶγμα ἐκ τῆς παρατηρήσεως ὅτι δὲν εἶναι τὸ μόνον παράδειγμα λέξεως εὑρισκομένης εἰς τόσον ἀρχαίαν ἐποχὴν μὴ ἀπαντώσης δὲ κατόπιν, ἀλλ' ἐμφανιζομένης ἐν αὐτῇ τῇ σημερινῇ ἑλληνικῇ (1) ἀλλ' ἐκτὸς τούτου ἡ λέξις ἄττα ἠκούετο φαίνεται καὶ κατόπιν, ἀφ' οὗ τὴν ἀναγράφουσιν ὁ Λεξικογράφος Σουΐδας, τὸ Μέγα Ἐτυμολογικὸν καὶ ὁ Ducange Gloss. med. latin. καὶ ἐξ ἄλλου ἀπαντᾷ κατὰ τοὺς νεωτέρους Ἐτυμολόγους εἰς πλείστας τῶν λεγομένων Ἰνδοευρωπαϊκῶν γλωσσῶν(2) ἤτοι Λατινικήν, Σανσκριτικήν, Γοτθικήν, Ἐκκλησ. Σλαβικήν, Ἰρανικήν, Ἀλβανικήν. Εἰς ἐπίρρωσιν τῆς γνώμης ταύτης ὁ μακ. Π. Παπαγεωργίου μοὶ εἶχεν ἐπιστείλει «καὶ σήμερον οἱ Κουτσόβλαχοι τῆς Μακεδονίας λέγουσι τὰς λέξεις ἄττα καὶ τέττα, ὧν ἡ μὲν πρώτη ἀποτείνεται ὑπὸ τῶν τέκνων πρὸς τὴν μητέρα, ἡ δὲ τέττα πρὸς τὴν πραγματικὴν θείαν, ἀλλὰ σεβασμοῦ χάριν καὶ πρὸς ἄλλην τινὰ μείζονα κατὰ τὴν ἡλικίαν καὶ δὴ οὐ μόνον συγγενῆ ἀλλὰ καὶ ξένην. Ἐν δὲ τῇ Μάκρῃ τῆς Μικ. Ἀσίας κατὰ τὸν Κύριον Χ. Χαριτωνίδην ἄτιας καλεῖται ὁ ἀνάδοχος καὶ τέττα ἡ θεία». Ἄλλη δυσκολία εἰς τὸν ταυτισμὸν τῶν δύο λέξεων εἶναι καὶ εἰς τὴν διαφορὰν τοῦ τύπου ἄττα ἀπὸ τὸ ἄτι(ες).

(1) Τοιαύτη λ. χ. εἶναι το σημερινὸν λαγιάζω (καταλαγιάζω κτλ.), τὸ ὁποῖον μόνον εἰς τὴν Μ. Ἐπιγραφὴν τῆς Γόρτυνος εὑρέθη (λαγάζω, λαγάσαι): ἰδ. περὶ τούτου κατωτέρω.

(2) Curtius, Griech. Etymologie ἐκδ. 5 σελ. 207 καὶ Boisacq. Diction. etymolog. de la langue grecque Paris 1907-1914 σελ. 98.

Καὶ ταῦτα μὲν ἔγραψα περὶ τῆς λέξεως εἰς τὰς σημειώσεις καὶ τὸ γλωσσάριον τῆς νέας ἐκδόσεως τοῦ Ἐρωτοκρίτου. Τελευταῖον ὅμως διεξερχόμενος τὴν Ἑλληνικὴν Βιβλιογραφίαν τοῦ Legrand (1) εὗρον βιβλιογραφικὸν σημείωμα περὶ τοῦ βιβλίου τοῦ ἐκ Ρεθύμνης τῆς Κρήτης Ἰησουΐτου Μάρκου Λήμμα ἐπιγραφομένου «Σύντομος Διήγησις τῆς θαυμαστῆς μεταθέσεως τοῦ γονικοῦ σπητίου τῆς ὑπερευλογημένης Παναγίας ἀπὸ τῆς Ναζαρὲθ κτλ. Ρώμησιν ͵αχμε´ (1645)». Ὁ Legrand ἀναδημοσιεύει τὸν Πρόλογον τοῦ Ρεθυμνίου καλογήρου συντεταγμένον εἰς τὸ Κρητικὸν ἰδίωμα τῆς ἐποχῆς. Ἀναγινώσκων τὸν Πρόλογον τοῦτον ἀπήντησα πεντάκις εἰς τὰς σελ. 7, 8, 11 ἐπίρρημά τι βεβαιωτικὸν ἄντις. Ἡ λέξις κατ᾿ ἀρχὰς μοὶ ἐφάνη παράδοξος ἐξετάσας ὅμως ἀκριβῶς τὰ χωρία ἐπείσθην ὅτι τὸ βεβαιωτικὸν αὐτὸ ἐπίρρημμα οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ τὸ ἐνετικὸν *anzi*, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Κρὴς ἰταλομαθὴς μοναχὸς ἔδωκε τὸν ἑλληνοφανῆ τύπον ἄντις. Ἀμέσως μοὶ ἐπῆλθε κατὰ νοῦν μὴ καὶ τὸ τοῦ Ἐρωτοκρ. ἄτιες ἔχῃ σχέσιν πρὸς αὐτό. Παραβαλὼν δὲ καὶ τὰ τέσσαρα χωρία τοῦ Ἐρωτοκρ. ἐν οἷς εὕρηται, παρετήρησα ὅτι τὸ ἄτιες δύναται νὰ χωρισθῇ τῆς κλητικῆς, μεθ᾿ ἧς συνευρίσκεται, καὶ ὅτι κάλλιστα εἰς αὐτὰ ἁρμόζει ἡ σημασία τοῦ ἀληθῶς, μάλιστα. Ἀτυχῶς οὔτε τὸ ἀνωτέρω βιβλίον κατώρθωσα νὰ εὕρω, ἵνα ἴδω ἂν τὸ ἄντις εὑρίσκεται καὶ ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ βιβλίου, οὔτε ἀλλαχοῦ πολλὰ ζητήσας ἀπήντησα ἄλλην τινὰ νύξιν. Τὸ πρᾶγμα ἄρα χρῄζει εἰσέτι ἐξετάσεως, ἵνα ἐξακριβωθῇ κατὰ πόσον ἡ δευτέρα αὕτη ἑρμηνεία τοῦ αἰνιγματώδους ἄτιες εἶναι πιθανωτέρα τῆς πρώτης.

ἀτονιάρω.

Εἰς Ἐρωτοκρ. Β 1019—1020 ἔχουσιν αἱ πηγαὶ

δὲν εἶν' πρεπὸ τοῦ Ρώκριτου νὰ στέκῃ νὰ τονιάρη,
μὰ μὲ τοὺς ἄλλους ἤσμιξε μακρὰ ἀπὸ τὸ πατάρι (ΑΒ)

Τὸ Χ φέρει ναντονιάρη.

Οἱ μέχρι τοῦδε ἑρμηνευταὶ ἐζήτουν νὰ ἑρμηνεύσωσι ῥῆμα τονι-

(1) Legrand, Bibliographie Hellénique du XVII siècle II. σελ. 9.

(2) Ἴδε τὰς πολλαπλᾶς σημασίας τοῦ ἐνετικοῦ *anzi* εἰς τὰ Λεξικὰ τοῦ Somavera καὶ τοῦ Boerio.

άρω, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲν κατώρθωσαν. Ὁ Γιάνναρης εἰς τὸ γλωσσάριόν του γράφει τονιάρω καὶ ἀπορῶν ἐρωτᾷ, ὁ δὲ Chestacoff τὸ συνδέει πρὸς τὰ Ἰταλικὰ torneare καὶ tornare, ἀλλ' οὐδεμίαν ἱκανοποιητικὴν ἑρμηνείαν ἐπιτυγχάνει διὰ τούτου. Ἐκ των συμφραζομένων φαίνεται ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ ῥήματος εἶναι ἡ τοῦ ἀπρακτῶ, ἀδρανῶ. Ἐντεῦθεν ἡ θεραπεία εἶναι εὐκολωτάτη· ἀρκεῖ μόνον νὰ γράψωμεν ν' ἀτονιάρη, ἤτοι ῥῆμα ἀτονιάρω, τὸ ὁποῖον οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ τὸ ἀρχαιόθεν γνωστὸν ἀτονῶ μὲ νεώτερον ἐνεστωτικὸν παρασχηματισμὸν εἰς -άρω (κατὰ τὰ ἄλλα ῥήματα τὰ ἐκ τῆς λατινικῆς καὶ ἰταλικῆς μάλιστα παραληφθέντα τουμπάρω, τρατάρω καλάρω, στιμάρω, λεμεντάρω κτλ.), καὶ τὸ ὁποῖον ἀκριβῶς ἔχει τὴν ζητουμένην σημασίαν.

Τὸ ῥῆμα ἀτονῶ εὔχρηστον ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων (1) εὑρίσκεται καὶ εἰς τὴν μεσαιωνικὴν καὶ τὴν μετὰ ταῦτα γραμματείαν ἐπὶ τῆς κυρίας του σημασίας π. χ. Μιχ. Γλυκᾶ (2) στ. 194

ψυχή μου βλέπω ἠτόνησες κι ὁ πόνος ἐπιβαίνει.

Γέροντος κοριτσ. (3) στ. 49 ἀτόνησε καὶ δὲ μπορεῖ, Διγεν. Ἀκριτ. Ἄνδρον 4400 ἀτόνησεν ἡ δύναμι. Ὁ Pellegrini ἀναγράφει ἐκ τῆς Bova σελ. 138· ἀτονάω, ἀτονίζω, ἀτονημένος, ἀτόνημα ἐξηγῶν αὐτὸ mistanco. Καὶ σήμερον ἀκούεται τὸ ἀτονῶ ἐν Κρήτῃ ἐνιαχοῦ, ἀφ' οὗ τὸ κατέγραψεν ὁ ὑποβαλὼν τὸ χειρόγραφον Λεξιλόγιον ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Ἀγριολούλουδα Κρήτης εἰς διαγώνισμα τοῦ Συλλόγου Κοραῆ κατὰ τὸ 1891 (4) οὕτως, ἐτόνιασεν ἡ γιαελιά (= ἠδυνάτησεν ἡ ἀγελάς).

Ὄχι δὲ μόνον τὸ ἀτονῶ ἀλλὰ καὶ τὸ ἀντίθετον αὐτοῦ ξατονῶ εὑρίσκεται σημαῖνον τὸ ἐξέρχομαι τῆς ἀτονίας, ἀναλαμβάνω π. χ. Μαρίνου Φαλιέρη (5) στ. 116 κάτσε νὰ ξατονήσῃς.

(1) Λεξικὸν Liddell-Scott-Κωνσταντινίδου ἐν τῇ λέξει.

(2) Legrand, Biblioth. gr. vulgaire I σελ. 18 ἑξ.

(3) Wagner, Carmina gr. med. aevi σελ. 160 ἑξ.

(4) Σήμερον τὸ χειρόγραφον εὑρίσκεται εἰς τὸ Ἀρχεῖον τοῦ παρασκευαζομένου ἑλλην. Λεξικοῦ.

(5) Δελτίον Ἱστορ. καὶ Ἐθνολ. Ἑταιρ. Ποίημα ἀνέκδοτον τοῦ Μαρίνου Φαλιέρη ὑπὸ J. Schmitt σελ. 308 στ. 116, ὅπου ὀρθῶς τὸ ἡρμήνευσεν εἰς τον Schmitt ὁ Γ. Καλοσγοῦρος.

Τέλος σημειῶ ὅτι ἡ δοθεῖσα διὰ τὸ τονιάρω εἰς τὸν καθ. Χατζιδάκιν ἐκ τῆς Ἀνατολ. Κρήτης ἑρμηνεία τοῦ ἐρωτοτροπῶ ἀδρανῶν (1) ἦτο, φαίνεται, αὐτοσχέδιον κατασκεύασμα τοῦ ἐπιστείλαντος ἐξαχθὲν ἐκ τοῦ κειμένου, ἀφ' οὗ οὔτε ῥῆμα τονιάρω ἀκούεται, οὔτε δύναται νὰ ἔχῃ αὐτὴν τὴν σημασίαν, καὶ ἂν ὑπῆρχεν.

Βλέπεσαι.

Ὁ τύπος βλέπεσαι (ἢ βλέπεσε) ὡς προστακτικὴ (ἀντὶ τοῦ βλέπε ἢ βλέπου) εἶναι ἐκ τῶν παραδοξοτέρων, καὶ ὅμως εἶναι τελείως ἐξησφαλισμένη ἡ ὕπαρξις του ἐκ πολλῶν παραδειγμάτων.

Παρ' Ἐρωτοκρίτῳ εὑρίσκεται εἰς τὸ Α 349

βλέπεσ' ἀδέρφι, ὅσομπορεῖς, ἔβγα ἀπ' αὐτὴ τὴ ζάλη (Χ)

Τὰ ΑΒ ἔχουσιν ἀδέρφι βλέπε. Ἔπειτα ἀπαντᾷ εἰς τὸ Α 977

βλέπεσ' αὐτὸς ὁ λογισμὸς πλειότερα μὴ ριζώσῃ (ΑΒ)

ὅπου τὸ Χ ἔχει βλέπε. Ἐπίσης εἰς τὸ Α 2040 βλέπεσαι νὰ μὴν καῇς στὴ βράσι, Β 1869 Μὰ βλέπεσαι κι ὁ μαθητὴς πολλὲς φορὲς κομπώνει, Β 2100 βλέπεσαι κιαμιὰ φορὰ μὴν εὕρῃς τὸ γυρεύγεις. Γ 1317 βλέπεσαι μὴν τὸ βουληθῇς. βλέπεσαι μὴ θελήσῃς. Δ 697 βλέπεσαι κι ἂν ἀπολπιστῇς.

Ἀκόμη τὸ ἀπήντησα εἰς Γύπαριν Β 111 βλέπεσαι..... μὴ σὲ πιάσῃ Γ 132 βλέπεσαι μὴν ἔρθουνε καιροὶ νὰ μετανιώσῃς Ε 255, εἰς τὸν Ἰμπέριον καὶ Μαργαρώναν (2) στ. 542, Γαδάρου (3) Λυκ. Ἀλ. στ. 152. 243, Διγεν. Ἀκρ. Κρυπτοφέρρης VIII, 139.

Πῶς προῆλθεν ὁ ἀλλόκοτος αὐτὸς τύπος τῆς προστακτικῆς δὲν εἶναι σαφές. Συχνὰ ἔχομεν ἀντὶ προστακτικῆς τὸ νὰ μεθ' ὑποτακτικῆς ἤτοι νὰ βλέπεσαι νὰ προσέχῃς κτὅ. δυνάμεθα λοιπὸν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι κατὰ παράλειψιν τοῦ νὰ ἔμεινε μόνον τὸ βλέπεσαι

(1) Γ. Χατζιδάκι, περὶ τῆς ἑνότητος τῆς Ἑλλην. γλώσσης. Ἀθῆναι 1909 σελ. 148 σημ.

(2) Legrand, Biblioth. gr. vulg. I σελ. 283 ἑξ.

(3) Wagner, Carmina σελ. 124 ἑξ.

ἐπὶ προστακτικῆς σημασίας,(1) ἢ πιθανώτερον προῆλθεν μετατεθέντος τοῦ νὰ ἤτοι ἐκ φράσεως οἷα νὰ βλέπεσαι μὴν τὸ πάθῃς ἐγένετο βλέπεσαι νὰ μὴν τὸ πάθῃς. οὕτω δὲ ἐθεωρήθη τὸ βλέπεσαι ὡς προστακτικὴ καὶ ἐπεξετάθη ἡ χρῆσίς του καὶ ἐκεῖ ὅπου δὲν ἀκολουθεῖ τὸ νά.

Δυνατὸν ὅμως νὰ ἐξηγηθῇ καὶ κατ᾽ ἄλλον τρόπον τὸ βλέπεσαι ἢ μᾶλλον τότε βλέπεσε. Πολλαχοῦ εἰς μεσαιωνικὰ κείμενα ἀπήντησα προστακτικὰς μέσου καὶ παθητικοῦ ἀορίστου ἐχούσας τὴν κατάληξιν ησε ἢ -εσε π. χ. εἰς Λόγον Παρηγορητ. Δυστυχίας καὶ Εὐτυχίας εὑρίσκονται στ. 100 βεβαιώθησε=βεβαιώσου. στ. 310 στράφησε=στράφου. 60 πληροφορήθησε=πληροφορήσου. 461 κοπώθησε. 482 ἀποκρίθησε 599. ψυχοπονέθησε.(2) εἰς Διήγησιν Ἀχιλλέως(3) εὕρηται πληροφορήθησε εἰς στ. 53. 1171. 1187. πιστεύθησέ το στ. 5. ἀρνήσεσε στ. 288. 289 πολλ. Εἰς τὸ περὶ Ξενιτείας ποίημα(4) εὕρηται στ. 319 στάθησε = στάσου. Εἰς Φλώριον Πλάτζια Φλώραν(5) 1545 βεβαιώνεσαι, εἰς Σπανέαν(6) στ. 38 ἀποχωρίσθησε, Διηγ. Τετραπ. ζῴων(7) στ. 835 καυχίστησαι (ἢ -ησε πολλ.)

Ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἔχομεν παθητικοὺς καὶ μέσους ἀορίστους τῆς προστακτικῆς ἔχοντας τὴν κατάληξιν -ησε ἢ -εσε. γενομένης δηλ. ὡσεὶ ἐπρόκειτο περὶ ἐνεργητικῶν ἀορίστων (βοήθησε. πληροφόρησε. ψυχοπόνεσε. βεβαίωσε κτλ). Δὲν εἶναι ἄρα ἀπίθανον καὶ τὸ βλέπεσαι νὰ εἶναι τοιοῦτός τις σχηματισμὸς τῆς προστακτικῆς καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ εἶναι ἴσως ὀρθότερον νὰ γράφεται βλέπεσε

γαζώνω, γάζωμα.

Τὰ χωρία τοῦ Ἐρωτοκρίτου. ἐν οἷς εὑρίσκονται αἱ λέξεις εἶναι.

(1) Παραδείγματα παραλείψεως τοῦ νὰ εὑρίσκονται π. χ. Συναξαρ. τιμημ. γαδ. πότε ἰδῇ τὸ πέταλο, Σταθ. Γ 322 μέσα σὲ νετζεσάριο δώσῃς ἐσὺ και πέσῃς Πρβλ· περὶ τούτου καὶ A. Thumb Handbuch 2 Aufl. σελ. 200 καὶ § 194 σημ. 3.

(2) Νέος Ἑλληνομνήμων τόμ. III σελ. 502 ἑξ.

(3) Wagner-Bikélas, Trois poèmes du moyen âge, Berlin 1881.

(4) ἰδ. Χριστ. Κρήτην Β΄. σελ. 162.

(5) Wagner, Medieval greek texts, London 1870.

(6) Legrand, Bibl. gr. vulg. II. σελ. 28 ἑξ.

(7) αὐτόθι σελ. 141 ἑξ.

Α 673 ὥρες ψιλότητες ξομπλιῶν **ἐγάζωνεν** ἡ κόρη·
Β 610 παννὶν ἐκράτειεν κ' ἤκανε **γάζωμα** μὲ μετάξι·
Γ 370 θυμῶντας πῶς τὸ **γάζωσε** κείνη ποὺ τὸν ὁρίζει.

Καὶ εἰς τὰ τρία χωρία ὁ λόγος εἶναι περὶ ποικίλματος (κεντήματος) φιλοτεχνουμένου ὑπὸ κόρης εὐγενοῦς τυχούσης ἐλευθερίου ἀγωγῆς.

Περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς λέξεως γαζί, γαζώνω ἐπραγματεύθη ὁ G. Meyer neugr. Studien IV 24 παράγων αὐτὴν ἐκ τῆς πόλεως Γάζης (ἐξ οὗ. λέγει. καὶ τὸ Γαλλ. Gaze, gazer) (1). ἐπίσης δὲ καὶ ὁ Chestacoff ἀκολουθεῖ τὴν ἑρμηνείαν ταύτην. Πολὺ πιθανωτέρα ὅμως μοὶ φαίνεται ἡ παραγωγὴ τῆς λέξεως ἐκ τοῦ Ἀραβικοῦ *Kazz*=μέταξα καὶ *Kazzy*=μεταξωτός. ἐξ ὧν καὶ τὸ Τουρκικὸν καὶ τὸ ἡμέτερον Καζάζης=μεταξουργός. (2) Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει γαζώνω καὶ γάζωμα σημαίνει τὸ διὰ μετάξης γινόμενον ποίκιλμα. ὅπως πράγματι καὶ ἐγίνετο μάλιστα εἰς παλαιοτέρους χρόνους. Τοῦτο δηλοῦται καὶ εἰς τὸ ἀνωτέρω χωρίον Β 610 γάζωμα μὲ μετάξιν.

Σήμερον ἐν Κρήτῃ ἀκούονται συχνότατα τὸ γαζὶ-γαζώνω. ἀλλ' ἐπὶ σημασίας ἄλλης· δὲν σημαίνουσι δηλ. πλέον τὸ κέντημα οὐδὲ τὸ κεντῶ. ἀλλὰ δηλοῦσι λεπτὴν καὶ πυκνὴν ραφὴν (ψιλὴ βελονιά). καὶ γαζώνω σημαίνει τὸ ράπτω διὰ τοιαύτης ραφῆς. οὕτω δὲ καὶ ἑρμηνεύουσι τὴν λέξιν ὁ Πεταλᾶς ἐκ Θήρας (3). καὶ ὁ Παπαζαφειρόπουλος ἐκ Πελοποννήσου (4) καὶ ὁ Ζώης ἐν τῷ Λεξικῷ Ζακύνθου (σελ. 160).

Ἐκ τῆς λέξεως γαζὶ γίνεται ἐπίθετον γαζανός. τὸ ὁποῖον ἀκούεται ἐπὶ χρώματος ζῴων καὶ ἐντόμων σημαῖνον τὸ ποικίλος, στικτός.

ὁ διαλεγῶνας

Εἰς τὸν Ἐρωτοκρ. Ε 277 φέρεται

(1) Ταῦτα ὅμως δηλοῦσι λεπτὸν καὶ διαφανὲς ὕφασμα, ὃ καὶ ἡμεῖς σήμερον γάζαν ὀνομάζομεν, καὶ κατ' ἀκολουθίαν εἶναι ὅλως διάφορα τοῦ γαζί, γαζώνω-ωμα τοῦ Ἐρωτοκρίτου.

(2) Τὴν ἐτυμολογίαν ταύτην εἶδον τώρα ὅτι εἶχε προτείνει ὁ καθ. A. Thumb ἐν Indog. Forschung. Τόμ. XIV (1903) σελ. 356 ἑξ.

(3) Ν. Πεταλᾶ, Ἰδιωτικὸν Θήρας, Ἀθῆναι 1878 σελ. 43.

(4) Π. Παπαζαφειροπούλου, Περισυναγωγή, Πάτραι 1887 σελ. 406.

καὶ **διαλεγῶνα** μὲ βάλες εἰς ὅ τι κι ἂν ὁρίζῃς (ΑΒ)

Τὸ Χ ἔχει διαλεώνα.

Ὁ Γιάνναρης ἐν τῷ γλωσσαρίῳ του ἑρμηνεύει τὴν λέξιν οὕτως: ὁ διαλεγῶνας, ὁ ἐκλέγων, ἐλεύθερος ἐκλέξαι, Wähler. Οὕτως καὶ ὁ καθ. Χατζιδάκις ἐν Einleitung 143 καὶ Μεσ. Ν. Ἑλλην. Β 122 λαμβάνων αὐτὴν καὶ ἄλλας ὁμοίας (ἀπολυσιῶνας, μοιρασῶνας, ἀρμεγῶνας, καταπιῶνας κτλ) ὡς μετοχὰς παρεσχηματισμένας κατὰ τὰ περιληπτικὰ ὢν-ῶνος-ῶνας (καλαμιῶνας, περιστεριῶνας, μελισσῶνας). Οὕτω πράματι λέγεται ὁ διαλεγῶνας ἐν τῇ Δυτικῇ Κρήτῃ, σημαίνει δηλ. τὸν διαλέγοντα, τὸν ἐκλέγοντα, καὶ οὕτως λέγεται καὶ ἐν Σάμῳ (1), καὶ ἐν Χίῳ. (2)

Ἀλλ' ἐν τῇ Ἀνατολ. Κρήτῃ τὸ πρᾶγμα ἔχει ἄλλως: ὁ διαλεγῶνας ἐνταῦθα δὲν σημαίνει τὸν ἐκλέγοντα, ἀλλ' εἶναι τὸ ἀφηρημένον οὐσιαστικὸν καὶ δηλοῖ τὴν διαλογήν, τὴν ἐκλογήν. Ἐπίσης ὁ μοιρασῶνας σημαίνει τὴν διαμοίρασιν, τὴν διανομήν, καὶ ἀπολυσῶνας τὴν ἀπόλυσιν. Οὕτως ἀκούονται καὶ σήμερον καὶ οὕτως ἐλέγοντο καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Κορνάρου, ὡς πείθομαι ἐκ τοῦ Θησαυροῦ τοῦ Γερασίμου Βλάχου (συγχρόνου σχεδὸν τοῦ ποιητοῦ), ὅστις ἑρμηνεύει τὴν λέξιν ὁ διαλεγῶνας διὰ τοῦ electio, elezione, ἐκλογή, ἐπιλογή.

Κατὰ τὸν G. Meyer (3) εἰς τὰ ἀφηρημένην ἔννοιαν ἔχοντα οὐσιαστικὰ ταῦτα ἡ κατάληξις -ῶνας δὲν εἶναι πλέον ἡ μετοχική, οὐδ' ἡ τῶν περιληπτικῶν ὢν-ῶνος-ῶνας, ἀλλὰ προῆλθεν ἐκ τῆς ἰταλικῆς *one* (elezione, porzione, divisione κτλ).

Ἕνεκα τῆς ἐν τῇ Ἀνατολ. Κρήτῃ τοιαύτης χρήσεως τῆς λέξεως διαλεγῶνας εἶναι ἀνάγκη νὰ γραφῇ εἰς τὸν ἀνωτέρω στίχον καὶ 'ς διαλεγῶνα, ἢ κ' εἰς διαλεγῶνα, οὕτω δὲ ἀκούεται καὶ σήμερον π. χ. δὲ σὲ βάνω στὸ διαλεγῶνα, ἐμπῆκε στὸ διαλεγῶνα, ὅπως λέγεται τοῦ δωκε τὸν ἀπολυσῶνα=τὴν ἀπόλυσίν του.

ζουγλός ζουγλαίνω, ζουγλοχέρης

Τὸ ἐπίθετον ζουγλὸς τὸ δηλοῦν τὸν πεπηρωμένον τὰς χεῖρας ἢ

(1) Ἀθηνᾶ ΚΕ (1913) σελ. 301.

(2) Ἀλεξ. Πασπάτη, Χιακὸν Γλωσσάριον, Ἀθῆναι 1888 σελ. 130 διαλεγῶνας, 238 μοιρασῶνας.=ὁ διαλέγων, ὁ μοιράζων.

(3) Neugr. Studien IV 100

τοὺς πόδας ἢ καὶ παραλυτικὸν εὑρίσκεται παρ' Ἐρωτοκρ. Α 1063, Β 882, Γ. 958, ἐπίσης δὲ καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ γινόμενον ῥῆμα ζουγλαίνω=πηρῶ τινα Α 1148, Β 873, καὶ τὸ σύνθετον ζουγλοχέρης Ε 261.

Σήμερον εἶναι κοινότατον ἐν Κρήτῃ καὶ τὸ ἐπίθετον ζουγλὸς καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ παράγωγα δηλοῦν τὸν ἀνάπηρον τὰς χεῖρας ἢ τοὺς πόδας καὶ τὸν μὴ δυνάμενον νὰ κινηθῇ ἢ νὰ βαδίσῃ. Ὁ Γερ. Βλάχος ἐν τῷ Θησαυρῷ τὸ ἀναγράφει ὑπὸ τὸν αὐτὸν τύπον, ἀλλ' ὁ Du Cange (gloss. graec.) καὶ ὁ Somavera τὸ καταγράφουσιν ὑπὸ τὸν τύπον ζουγκλὸς καὶ τὸ ἑρμηνεύουσιν mutilus„ mancus cionco. Καὶ ὁ Κοραῆς εἰς τὰ Ἄτακτα II 150 «ζουγκλὸς μὲ συνώνυμον μισερός, estropié, πηρός, ἀνάπηρος».

Καὶ ἡ μὲν χρῆσις καὶ ἡ σημασία τοῦ ἐπιθέτου εἶναι ἐξηκριβωμένη οὐχὶ ὅμως, ἐφ' ὅσον γνωρίζω, καὶ ἡ παραγωγή του. Ὁ τύπος ζουγκλὸς καὶ ἡ σημασία του μοὶ ἐγείρουσι τὴν ὑπόνοιαν ὅτι ἡ λέξις σχετίζεται πρὸς τὸ ῥῆμα συγκλάω-συγκλῶ, ὅτε θὰ δηλοῖ τὸν συγκεκλασμένα ἔχοντα τὰ ἄκρα, δὲν βλέπω ὅμως εὐκόλως τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἠδύνατο νὰ προέλθῃ τὸ νεώτερον αὐτὸ ἐπίθετον ἐκ τοῦ ἀρχαίου αὐτοῦ ῥήματος, οὔτε παρετήρησα τὰ ἴχνη τῆς τοιαύτης παραγωγῆς. Ὅτι τὸ ῥῆμα κλῶ ἦτο γνωστὸν καὶ κατόπιν καὶ ἐνοεῖτο τοὐλάχιστον ἐν συνθέσει μαρτυροῦσι τὰ ἑξῆς· εἰς Κυπριώτικα τραγούδια δημοσιευθέντα ὑπὸ τοῦ καθ. Σ. Μενάρδου (1) εὑρίσκεται κατ' ἐπανάληψιν τὸ ῥῆμα δικλῶ ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ στρέφω, στρέφομαι, παρατηρῶ π. χ. στ. 295 δικλῆσαν ταμματάκια της κλεφτᾶτα καὶ θωροῦμ με 297 Ἀντὰδ δικλήσῃ νὰ μὲ δῇ, 346 συνδικλιέται, 434 ἅμα δικλήσουν καὶ δὲ δοῦν (τὰ μάτια της), 428 μ' ἕνα χαμηλοδίκλημα ἐπῆρες μου τὸν νοῦμ μου, 430 χαμηλοδίκλητα (μάτια). Τὸ ῥῆμα τοῦτο ὁ Σακελλάριος ἐν Κυπριακοῖς Β' σελ. 527 τὸ ἀναγράφει δικλῶ καὶ δικλύζω καὶ τὸ ἐξηγεῖ μὲν καλῶς καὶ ἀναφέρει καὶ πολλὰ παραδείγματα τῆς χρήσεως, ἀλλὰ τὸ παράγει ἐκ τοῦ δια-κλύω, τὸ ὁποῖον προφανῶς εἶναι ἄτοπον. Ὅμοιον πρὸς τὸ δικλῶ φαίνεται ὅτι εἶναι τὸ τρακλῶ καὶ ἐπιθ. τρακλὸς καὶ ἐπιρ. τρακλά, τὰ ὁποῖα πολλαχοῦ εὑρίσκονται εἰς τὰ Ἰταλιωτικὰ συμβόλαια τοῦ 12-13 αἰῶνος τὰ δημοσιευθέντα ὑπὸ τοῦ

(1) Δελτίον Ἱστορ. καὶ Ἐθνολ. Ἑταιρείας τόμ. Ε' σελ. 327 ἑξ.

Trinchera (1) τοῦ λόγου ὄντος πάντοτε ἐπὶ ὁροθεσίων ὅτε κάμπτεται τὸ ὅριον σελ. 197, 247 τρακλά, 298 τὸ τρακλόν, 328, 354, 487· ὅτι ρῆμα τρακλῶ ἦτο εὔχρηστον παρὰ τοῖς ἕλλησι τῆς Ἰταλίας κατὰ τὴν Βυζαντ. ἐποχὴν βλέπομεν ἐκ τῆς διαλέκτου τῆς Bova (2), ὅπου ἐκυκλεῖτο ἐπιθ. τρακλός, καὶ τὸ τράκλημα (τρεκλὸς-ημα), ὁ δὲ Pellegrini τὸ ἑρμηνεύει curvo, inclinato (lessico σελ. 237). Καὶ τὸ δικλῶ καὶ τὸ τρικλῶ φαίνεται ὅτι ἔχουσι δεύτερον συνθετικὸν τὸ ρῆμα κλῶ προσλαβὸν τὸ δίς, τρίς (;) πρὸς ἐπίτασιν τῆς ἐννοίας του, διότι ἐκ τοῦ τρικλῶ πιστεύω ὅτι ἐγένετο καὶ τὸ τρακλῶ καὶ τὸ τρεκλὸς καὶ τὸ σήμερον ἀκουόμενον τρικλίζω. Καὶ τὸ Κρητικὸν ἐπίθετον κουτσουκλὸς καὶ ρῆμα κουτσουκλίζω ισμένος ἐπίσης ἔχουσι δεύτερον συνθετικὸν τὸ ρῆμα τοῦτο μετὰ τοῦ κουτσὸς καὶ σημαίνουσι τὸ τεθλασμένος, κολοβός, κόπτω εἰς τεμάχια τὸ δένδρον κτὅ.

Καὶ ταῦτα μὲν ἂν ὁ τύπος ζουγκλὸς εἶναι ὁ πρωτογενής· ἂν ὅμως τοῦτο εἶναι νεώτερος σχηματισμὸς τοῦ ζουγλός, τότε δύναται νὰ εὑρεθῇ ἄλλη παραγωγὴ ἴσως καὶ πιθανωτέρα, ἤτοι ἡ ἐκ τοῦ ρήματος ζουλίζω, ζουλῶ τὸ ὁποῖον γινόμενον ἐκ τοῦ ἐξυλίζω, διυλίζω, ὡς ἡρμήνευσεν ὁ Κοραῆς (Ἄτακτα II 144-145) σημαίνει τὸ συνθλίβω, συμπιέζω καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ γινόμενον τότε ἐπίθετον ζουλὸς-ζουγλὸς σημαίνει τὸν συντεθλασμένον (τὰ ἄκρα), τὸν πηρόν. Πρέπει μόνον νὰ δεχθῶμεν ἀνάπτυξιν τοῦ γ πρὸ τοῦ λ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι πρωτοφανὲς ἐν τῇ νέᾳ ἑλλην. καὶ μάλιστα εἰς διαλέκτους αὐτῆς· οὕτω λ. χ. ἐγένετο γλάρος ἀπὸ τὸ λάρος, γλαμάω (=λημῶ) γλαμυρὸς - γλαμυρίζω (=λαμπυρίζω), γλησμονῶ, πογλησμονῶ (3), σταγνιὸ (Κυπρ.=στανιὸ) κτὅ. Τίς ἐκ τῶν δύο προηγουμένων παραγωγῶν τῆς λέξεως ζουγλὸς εἶναι ἡ ἀληθής, θὰ δείξῃ ἡ περαιτέρω ἔρευνα εἰς ἀρχαιότερα κείμενα πρὸς εὕρεσιν τῆς βαθμῖδος ἢ τῶν βαθμίδων τῆς ἐξελίξεως αὐτοῦ ἐκ τῆς ἀρχῆς του.

Ὅμοιον πρὸς τὸ ζουγλὸς κατὰ τὴν παραγωγὴν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ γ πρὸ τοῦ λ πιστεύω ὅτι εἶναι τὸ ἐπιθ. μαγλινὸς ση-

(1) Fr. Trinchera, Syllabus graec. membranarum, Neapoli 1865.

(2) Pellegrini, Il dialetto Greco-Calabro di Bova, Torino e Roma 1880.

(3) Πρβλ. Ἑκατόλογα Κύπρου ἐν Hesseling-Pernot, Ἐρωτοπαίγνια 108 στ 117 καὶ 123 ἄψε τὸν ἄην Πογλησμονητὴν νὰ μὲ πογλησμονήσῃς.

μαῖνον τὸν λεῖον τὸν στιλπνὸν καὶ ψιλὸν κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ τραχὺν τὸν μαλλιαρὸν (πρβλ. τὸ αἴνιγμα ἀπόξω μαλλιαρὸς κι ἀπὸ μέσα μαγλινός). Τοῦτο πιστεύω ὅτι προῆλθεν ἐκ τοῦ ὁμαλὸς-ὁμαλινός, μαλινὸς-μαγλινός. Τὸ ὁμαλὸς μάλιστα ὡς τοπικὸν ὄνομα Ὁμαλὸς (1) ἀκούεται καὶ σήμερον, τὸ ὁμάλιν δὲ καὶ ὁμάλια-μάλια εὑρίσκεται συχνὰ εἰς μεσαιωνικὰ καὶ νεώτερα κείμενα πρὸς δήλωσιν ἐπιπέδων καὶ ψιλῶν τόπων(2). Εἰς τὸν σχηματισμὸν τοῦ μαγλινὸς ἐκ τοῦ (ὁ)μαλινὸς (πρβλ. πεδινός, ὀρεινὸς κτλ) δὲν εἶναι παράδοξον νὰ ἐπέδρασε καὶ ἡ λέξις γλήνα κατὰ σύμφυρσίν τινα ἢ παρετυμολογίαν.

κανάκι-κανάκια, κανακίζω, κανακιστά.

Ἐν τῷ Ἐρωτοκρ. εὑρίσκεται τὸ οὐσ. τὸ κανάκι-ια καὶ τὸ ἐπιρ. κανακιστὰ (Α 77, 1851, Γ 1245, Δ 82 πολλ.) Καὶ ἡ σημασία τούτων ὡς καὶ τῶν κανακάρις κανακαρά, (3) Κανάκης (καὶ ὡς οἰκογεν. ἐπίθετον καὶ ὡς κύριον ὄνομα) καὶ τοῦ κανακίζω καὶ ἐπιθ. κανακάρικος εἶναι σήμερον (μάλιστα εἰς Κρήτην καὶ τὰς νήσους) ἐκ τῶν κοινοτάτων καὶ γνωστοτάτων.

Περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν λέξεων ὅμως ὑπάρχει μεγάλη ἀμφιβολία καὶ ἀμφισβήτησις ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Κοραῆ μέχρι σήμερον. Οὗτος (Ἄτακτ. ΙΙ. 160) παράγει τὸ κανάκι ἐκ τοῦ ἀρχ. καναχή· ἑρμηνεύων δηλ. τὸν στίχον τοῦ Θρήνου (Ἅλωσις Κ/πόλεως).

νὰ πορπατοῦν νὰ χαίρωνται μὲ διῶμα καὶ κανάκιν

γράφει «τὸ Κανάκιν (Κανάκιον) σημαίνει ἐδῶ τὴν ἐπιφαινομένην εἰς τὰς κινήσεις τοῦ σώματος, τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις τινὸς ἐπιθυμίαν νὰ φαίνεται χαρίεις καὶ ἐπαφρόδιτος (mignardise). Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι εἶναι λέξις συγγενὴς μὲ τῶν παλαιῶν τὴν Καναχήν.

(1) Περίφημοι εἶναι οἱ δύο Ὁμαλοὶ τῆς Κρήτης ὁ τῶν Λευκῶν Ὀρέων καὶ ὁ τῆς Δίκτης (Σταυράκη, Στατιστικὴ Κρήτης, Ἀθην. 1890 σελ. 35 καὶ 37.)

(2) Ἐντεῦθεν καὶ τὸ ἐν Κρήτῃ (ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πεδιάδος) χωρίον Μάλια.

(3) Κανακάρης καὶ κανακαρὰ καλοῦνται ἐν Καρπάθῳ οἱ πρωτότοκοι (ἄρρενες ἢ θήλεις) οἱ κληρονομοῦντες καὶ τὴν γονικὴν περιουσίαν, Μανωλακάκη, Καρπαθιακὰ σελ. 92.

Ἀλλ' ἡ Καναχὴ ἐσήμαινεν εἰς ἐκείνους, ἦχον, γενικῶς, καὶ ἐπροσαρμόζετο εἰς τὸν ἦχον τῶν μουσικῶν ὀργάνων, εἰς τὴν φωνὴν τινῶν ζώων, καὶ εἰς ἄλλους διαφόρους ψόφους ἀψύχων. Τὸ θέμα ἦτο κανάσσω ἢ κανάζω καὶ ἐκ τούτου δύο ἄλλα ρήματα, τὸ καναχέω καὶ καναχίζω, ἀντὶ τῶν ὁποίων ἔχομεν σήμερον τὸ κανακεύω καὶ κανακίζω, σημαίνοντα τὸ κολακεύω κινῶν καὶ σείων εἰς τὰς χεῖρας νήπιόν τι διὰ νὰ τὸ εὐφράνω (mignarder, dorloter). Διεκάναξε, διέσεισε, διεσάλευσε, λέγει ὁ Ἡσύχιος».

Ὁ G Meyer (Neugr. Stud. III 26) παράγει τὴν λέξιν ἐκ δῆθεν λατινικοῦ ρήματος *canicare* (ἐκ τοῦ canis), ἐπειδὴ ὁ κύων εἶναι ζῷον κολακικόν, τὴν ἐτυμολογίαν δὲ ταύτην μετὰ δισταγμοῦ ἀναφέρει καὶ ὁ κ. Τριανταφυλλίδης (ἐν Lehnw. σελ. 123).

Ὁ Γιάνναρης ἐν τῷ Γλωσσαρίῳ του (λεξ. κανάκι) τὸ ἡρμήνευσεν ὡς γενόμενον ἐξ Ἀραβικοῦ chanak ἄνευ ἄλλης δικαιολογίας.(1)

Ἡ γνώμη τοῦ σοφοῦ Κοραῆ μένει πάντοτε ὡς ἡ πιθανωτέρα. Τὸ καναχή, καναχίζω ἀπὸ τῆς Ὁμηρικῆς ποιήσεως καὶ ἑξῆς εὑρίσκεται δηλοῦν πρῶτον μὲν πάντα ψόφον ἢ ἦχον, ἔπειτα δὲ καὶ ἦχον γλυκὺν ἢ μουσικῆς ἢ ρέοντος ὕδατος εὐάρεστον εἰς τὸ οὖς, θωπεύοντα τρόπον τινὰ καὶ κηλοῦντα τὸν ἀκούοντα. Οὕτω λ. χ. εἰς Ὁμηρ. Ὕμν. εἰς Ἀπόλλωνα Πύθιον στ. 6-7 τοῖς δὲ φόρμιγξ χρυσέου ὑπὸ πλήκτρου καναχὴν ἔχε ἱμερόεσσαν. Βακχυλίδου II. στ. 11-12 καλεῖ δὲ Μοῦσ' αὐθιγενὴς γλυκεῖαν αὐλῶν καναχάν. Παρὰ Πινδάρῳ ἐν Νεμεον. VIII. 15 εὕρηται Λυδίαν μίτραν καναχηδὰ (ἢ καναχαδὰ) πεποικιλμέναν, ὃ ἑρμηνεύουσιν ὡς ᾠδὴν κατὰ τὴν Λυδίαν ἁρμονίαν συνοδευομένην ὑπὸ τοῦ ἤχου αὐλῶν. Καὶ παρ' Ἡσιόδῳ Θεογον. 367 ποταμοὶ καναχηδὰ ρέοντες, καὶ εἰς ἀπόσπασμα τῆς Πυτίνης τοῦ Κρατίνου καναχοῦσι παγαί Καὶ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις εὑρίσκονται αἱ λέξεις ἐπὶ ὁμοίας χρήσεως. (2)

(1) Ὁ ἡμέτερος λόγιος συμπολίτης Μεχμὲτ Γιουνοὺς ἐφέντης, ὃν συνεβουλεύθην διὰ τὴν λέξιν ταύτην μοὶ εἶπεν ὅτι ὑπάρχει Ἀραβικὴ λέξις *Kinak* καὶ *Kanak* σημαίνουσα τὰς ἀρθρώσεις (τὸ κότσια) τῶν δακτύλων τῆς χειρός, μοὶ ὑπέδειξε δὲ ἄλλην Ἀραβ. λέξιν, το ρῆμα (καὶ οὐσ. *inak* καὶ *anak* σημαίνον το περιπτύσσομαι τον λαιμόν, ἀγκαλιάζω καὶ τὸ οὐσ. τὴν περίπτυξιν, τὸ ἀγκάλιασμα. Πῶς ὅμως το *inak* θὰ ἐγένετο κανάκι δὲν βλέπω.

(2) ἰδ. Λεξικὰ Pape καὶ Liddel-Scott-Κωνσταντινίδου ἐν τῇ λέξει.

Ἡ χρῆσις τῆς λέξεως καναχή, καναχέω, καναχίζω ἐπὶ ἤχου εὐχαρίστου καὶ θωπεύοντος τὴν ἀκοὴν καὶ γενικώτερον τὴν ψυχὴν τοῦ ἀκροωμένου ἐγένετο ἴσως αἰτία νὰ μεταπέσῃ ἡ λέξις εἰς τὰς νεωτέρας σημασίας τοῦ θωπεύω, κολακεύω, ἃς εὑρίσκομεν εἰς τὴν νεωτέραν γραμματείαν καὶ εἰς τὴν σημερινὴν γλῶσσαν, εἴτε καθ' ὃν τρόπον εἶπεν ὁ Κοραῆς ἐκ τῆς πρὸς τοὺς παῖδας καναχῆς, εἴτε μᾶλλον ἐκ τοῦ εὐαρέστου ἤχου μουσικοῦ ὀργάνου, ἢ ᾄσματος λ. χ. βαυκαλήματος ἢ κελαρύσματος πηγῶν.

Πάντως μένει ἀκόμη τὸ πρᾶγμα ἀμφίβολον· πιθανῶς καὶ τοῦτο θὰ εὕρῃ τὴν λύσιν του διὰ περαιτέρω ἐρεύνης εἰς ἀρχαιοτέρας καὶ μάλιστα Βυζαντιακὰς πηγὰς καὶ ἴσως διὰ τῆς συντελουμένης συναγωγῆς τοῦ γλωσσικοῦ ὑλικοῦ ἐν τῷ καταρτιζομένῳ Ἀρχείῳ τοῦ Ἑλλ. Λεξικοῦ.

Ἂν ἡ λέξις ἔχῃ τῳόντι τὴν ἀρχήν της εἰς τὸ ἀρχ. καναχή, καναχίζω, ἡ τροπὴ τοῦ χ εἰς κ δὲν παρουσιάζει σοβαρὰν δυσκολίαν (πρβλ. εὐχή, εὐκοῦμαι, χοχλιός, χόχλακας, χάφτω κτὅ.)

καταλαγιάζω.

(λαγάζω, λαγιάζω, καταλαγιάζω, ξεταλαγιάζω, σολαγιάζω)

Ἅπαξ εὑρίσκεται ἐν τῷ Ἐρωτοκρίτῳ τὸ ῥῆμα καταλαγιάζω ἐν Γ 545 ὅλοι καταλαγιάσασι=ὅλοι ἀνεπαύθησαν, ἐκοιμήθησαν.

Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἔχομεν αὐτὸ τὸ ἀρχαῖον λαγάζω, καὶ λαγάω τὸ ὁποῖον ἀναφέρει μὲν ἅπαξ ὁ Ἡσύχιος ὡς Κρητικὸν «λαγάσ(σ)αι, ἀφεῖναι», εὑρέθη δὲ πολλάκις ἐν τῇ Μεγ. Ἐπιγραφῇ Γόρτυνος καὶ ἄλλαις ἀρχαϊκαῖς ἐπιγραφαῖς τῆς αὐτῆς πόλεως (6 καὶ 5 αἰῶνος π. Χ. (1) ὑπὸ τοὺς τύπους λαγαίεν 148. 4 λαγάσαι 46, 151, 5, 24-25, λαγάσῃ 151 27, 31 καὶ καὶ εἰς νεωτέρας Κρητικὰς ἐπιγραφὰς τὸ σύνθετον ἀπολαγάζω καὶ τὸ οὐσ. ἀπολάγαξις λεγόμενα ἐπὶ τῆς ἀπελευθερώσεως δούλων. (2)

(1) Dom. Comparetti. Le Leggi di Gortyna, Milano 1893 σελ. 143 καὶ Indice σελ. 478 (in Monumenti Antichi della Reale Accademia dei Lincei vol. III).

(2) F. Halbherr, Iscrizioni Cretesi in Museo Italiano vol. III. Ὁ Ἀντιαττικιστὴς (Bekker σελ. 103) γράφει λαγγάζει ἀντὶ τοῦ ἐνδίδωσιν, Ἀντιφάνης Ἀντερώσῃ. Πρβλ. καὶ Herwerden, Lexicon graecum supplet. et dialect. ἐν λέξει λαγάσ(σ)αι καὶ Appendix lexic. supplet. et dialec. σελ. 130 λεξ. λαγαίεν.

Τὸ ἁπλοῦν λαγάζω εὕρηται εἰς τὸν Κρητικὸν Πόλεμον τοῦ Μπουνιαλῆ (ἐκδ. Ξηρουχάκη) σελ. 285. 13 ὅλοι ὁποῦ 'τονε ἐκεῖ τότες νὰ μὴ λαγάζουν (=ἡσυχάζουν, παύουν) 297. 19 καὶ τὸ παιδάκι νὰ κολᾷ καὶ νὰ μηδὲ λαγάζῃ, 366. 18 καὶ νὰ μηδὲ λαγάζουνε· καὶ σήμερον δὲ ἀκούεται μάλιστα ὑπὸ τὸν τύπον λαγιάζω μετὰ τῆς αὐτῆς σημασίας τοῦ ἡσυχάζω, ἀναπαύομαι, παύομαι ἔργου τινός. Ἀλλὰ πολλῷ συνηθέστερα εἶναι σήμερον ἐν Κρήτῃ τὰ σύνθετα καταλαγιάζω (μεταβ. καὶ ἀμεταβ.) ξεταλαγιάζω σημαῖνον τὸ ἀντίθετον τοῦ πρώτου, ἤτοι θέτω εἰς κίνησιν, ταράττω, ἀνησυχῶ π. χ. ἐξεταλάγιασε τὸ χωριὸ μὲ τσὶ φωνές του, μὲ τσὶ μπαλωθιὲς=ἐσήκωσεν εἰς τὸ πόδι, ἀνεστάτωσεν, καὶ τὸ μέσον ξεταλαγιάζομαι, (1) ἐξεταλαγιάστηκα ξεταλαγιασμένος καὶ τὸ σολαγιάζω (ἐκ τοῦ ἰσολαγιάζω)=τελείως ἡσυχάζω. Τὰ ρήματα ταῦτα λέγονται μὲν πρὸ πάντων ἐν Κρήτῃ, ἀλλ' ἀκούονται καὶ εἰς ἄλλας ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος, π. χ. ἐν Κυθήροις καταλαγιάζω (2), καὶ ἐν τῇ Κύμῃ (3), ἐν Καρπάθῳ (4), ἐν Σκύρῳ (5). Περὶ τοῦ λαγάζω ἐν Κρήτῃ καὶ Καλύμνῳ ὡμίλησεν ὁ καθ. Χατζιδάκις εἰς Μεσ. Ν. Ἑλλην. Α 367-368.

Πρὸς τὸ ρῆμα τοῦτο σχετίζεται τὸ ἐπιθ. λαγαρὸς καὶ τὸ νεώτερον λαγάρι, λαγάρα καὶ λαγαρίζω=καθαρίζω (Πρβλ. Ἄτακτα II 116 καὶ Curtius, Etymol. 5 Aufl. σελ. 183 λαγαρός, λάγνος langueo καὶ Boisacq, Diction. étymol. ἐν τῇ λέξει λαγαρός).

κνογελῶ.

Εἰς τρία χωρία τοῦ Ἐρωτοκρ. ἀπαντᾷ τὸ ρῆμα·

Β 2144 μὲ φρόνεψι κνογέλασε μὰ δὲν τοῦ πιλοήθη.

(1) Τὸ ξεταλαγιάζω-ομαι ἐγένετο οὐχὶ κατ' εὐθεῖαν ἐκ τοῦ λαγιάζω, ὅτε θα ἦτο ξελαγιάζω, ἀλλ' ἐκ τοῦ ξε-καταλαγιάζω, ξεταλαγιάζω, ὅπως παρετήρησε δι ἄλλα τελευταῖον ὁ καθ. Χατζιδάκις ἐν Ἀθηνᾷ τόμ. ΚΓ' σελ. 41.

(2) Α. Καλούτση, Συλλογὴ λέξεων Κυθήρων ἐν Πανδώρᾳ τομ. ΙΒ' (1861) ἐν τῇ λέξει.

(3) Ἀποστ. Ἀλεξανδρῆ, Δοκίμιον περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος Κύμης, Ἀθῆναι, 1894 σελ. 24.

(4) Μανωλακάκη Καρπαθιακὰ σελ. 194.

(5) Δημ. Παπαγεωργίου, Ἱστορία Σκύρου, Πάτραι 1909 σελ. 178.

Γ 379 ἐκνογελούσανε συχνιὰ κ' ἐκουρφοσυντηροῦσα.
Ε 132 μέσ' ἡ καρδιά ντου κνογελᾷ, τὰ χείλη ντου σωπαίνου.

Εἰς τὸ δεύτερον χωρίον τὸ χειρόγραφον τοῦ Λονδίνου (Χ) ἔχει ἀκνογέλασε, εἰς δὲ τὸ τρίτον καὶ αἱ δύο πηγαὶ (ΑΒΧ) ἔχουσιν ἀκνογελᾷ.

Σήμερον ἀκούεται συχνὰ τοὐλάχιστον ἐν Κρήτῃ καὶ πάντοτε κνογελῶ. Ἡ σημασία του εἶναι ἡ τοῦ ὑπομειδιῶ, μόλις μειδιῶ. Παράγεται βεβαίως ἐκ τοῦ ὀκνὰ-γελῶ, ὀκνογελῶ, τὸ ὁποῖον διὰ τὴν συχνὴν συμπροφορὰν μετὰ τοῦ προηγουμένου νὰ καὶ θὰ ἐγένετο καὶ ἀκνογελῶ, ἂν δὲν ἐγένετο ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ τύπου ἀκνά, τὸ ὁποῖον ἀκούεται ἐπίσης ἐν Κρήτῃ σημαῖνον τὸ ἀμυδρῶς, π. χ. τόνε θυμοῦμαι ἀκνὰ ἀκνὰ = μόλις καὶ ἀμυδρῶς τὸν ἐνθυμοῦμαι.

Τὸ ἐπιθ. ὀκνός, ὀκνιάρις καὶ ῥῆμα ὀκνεύγω εἶναι συνήθη εἰς τὸ Κρητικὸν ἰδίωμα (1) εὑρισκόμενα πολλάκις εἰς τὰ κείμενα καὶ ἀκουόμενα ἐνίοτε καὶ σήμερον μάλιστα τὸ πρῶτον π. χ. εἶναι ὀκνὸς ἄνθρωπος.

Συνώνυμον πρὸς τὸ κνογελῶ εἶναι τὸ ἀχαμνογελῶ τὸ εὑρισκόμενον εἰς Λόγον παρηγορητ. περὶ Δυστυχίας καὶ Εὐτυχίας στιχ. 629, 632. (2)

κομπώνω.

Τὸ ῥῆμα κομπώνω (κομπώνομαι, ἐκόμπωσα, ἐκομπώθηκα, κομπωμένος) ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ἀπατῶ, πλανῶ, εὕρηται πολλάκις ἐν τῷ Ἐρωτοκρ. Α 14, 170, 517, 986, 1370, 1630, 1983 πολλ. καὶ πρᾶμα κομπωμένο εἶναι τὸ ψευδές, τὸ ἀπατηλὸν Β 139, 313 πολλ. Εἶναι κοινότατον εἰς τὰ μεσαιωνικὰ κείμενα Κρητικὰ καὶ μή, ὅπου εὑρίσκεται καὶ τὸ ἀφηρημένον κομπωσιὰ (Prodrom. I. 106 καὶ τὸ κομπωτὴς=ἀπατεὼν (Καρπαθ. Μιχ. 88.12) καὶ τὸ κομπώτρα=ἡ ἀπατεὼν (Ἐρωφίλ. Ε 489).

Τὸ ζήτημα εἶναι πόθεν ἔχει τὴν ἀρχήν, καὶ πῶς ἐξειλίχθη εἰς τὴν σημασίαν ταύτην. Κατὰ τὸν Κοραῆν (Ἄτακτ. ΙΙ. 295) εἶναι τὸ ἀρχαῖον κομπέω καὶ κομπάζω = ἀλαζονεύομαι, καυχῶμαι, «διότι

(1) Ἰδ. καὶ Γερασ. Βλάχου, Θησαυρὸν ἐν λεξ. ὀκνός, ὀκνιάρις.
(2) Σπ. Λάμπρου, Νέος Ἑλληνομνήμων Γ (1906) σελ. 402 ἑξ.

οἱ ἀλαζόνες ὡς ἐπὶ πολὺ εἶναι καὶ οἱ πλέον ἐπιτήδειοι νὰ πλανῶσι μὲ τὰς πιθανολογίας καὶ τοὺς χαριεντισμούς των», τοιαύτην δὲ γνώμην παραδέχεται καὶ ὁ καθ. Ἰ. Καλιτσουνάκις. (1) Ἐγὼ πιστεύω μᾶλλον ὅτι ἔχομεν τὸ Βυζαντ. κομβόω, τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται εἰς τοὺς χρονογράφους Θεοφάνην, Μαλαλᾶν (2) π. χ. ἐκόμβωσε πολλούς, ἐμὲ οὐ κομβώσεις ἐπὶ ὁμοίας σημασίας καὶ εἰς ἄλλα Βυζαντ. κείμενα (3), καὶ ὅτι ἡ σημασία αὕτη τοῦ ἀπατᾶν προῆλθεν ἐκ τῶν μαγικῶν καταδέσμων (μαγικοὶ κόμβοι), ἐκ τούτων δὲ εἰς τὰ Βασιλικὰ 60. 30. 8 κομβωτὴς καλεῖται ὁ ἀπατεών (4). Καὶ σήμερον τὸ μαγικὸν δέσιμον (δένω τὸν κλέφτη, τὸ ἀντρόγυνο) γίνεται διὰ κόμβων, εὑρίσκονται δὲ ἐπὶ τοιαύτης σημασίας παραδείγματα καὶ εἰς τὸ Λεξικὸν τοῦ Δουκαγγίου ἐν λεξ. κομβώνω, κομβωτής. Ἐκ τῆς χρήσεως ταύτης τοῦ μετὰ δόλου καὶ ἀπάτης καὶ μυστικῶς γινομένου δεσμοῦ πρὸς βλάβην ἄλλου εὔκολον ἦτο τὸ ῥῆμα νὰ μεταπέσῃ εἰς τὴν σημασίαν τοῦ δολιεύεσθαι, ἀπατᾶν.

Τὸ κομπώνω καὶ ἀποκομπώνω λέγονται σήμερον ἐν Κρήτῃ ἐπὶ τοῦ ἐπιτηδείως καὶ κρυφίως πράττω τι χωρὶς νὰ μὲ νοήσωσιν καὶ μεσ. κομπώνομαι, ἀποκομπώνομαι, ἐποκομπώθηκα = ἠπατήθην, ἔσφαλα, μοῦ διέφυγε πρᾶξίς τις ἐξ ἀγνοίας καὶ ἀνεπιγνώστως. Ἀκούεται καὶ ἐπὶ τῶν ζῴων, ὅτε χωρὶς νὰ τὰ προσέξῃ τις προξενοῦσι ζημίαν, π. χ. ἐποκομπώσανε τὰ ὀζὰ καὶ ἐμπήκανε στὸν κῆπο κτδ.

κουζουλός.

Εὑρίσκεται ἐν τῷ Ἐρωτοκρίτῳ τὸ ἐπιθ. κουζουλὸς εἰς τὰ Α 172, 210, 213, Γ 1024 καὶ τὸ ἀφηρ. κουζουλάδα εἰς τὸ Γ 774, καὶ εἰς τὰ ἄλλα δὲ Κρητικὰ κείμενα ἀπαντᾷ (ἴδ. καὶ Βλάχου Θησαυρὸν) καὶ σήμερον εἶναι κοινότατον ἐν Κρήτῃ ὡς καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ παραγόμενα κουζουλάγρα (καὶ κουζουλάδα), κουζουλαίνω-ομαι (μετ.

(1) Χριστ. Κρήτη Β σελ. 170-171.

(2) Stamat. Psaltes. Grammatik der Byz. Chroniken, Göttingen 1913, § 187, 322.

(3) Πρβλ. Sophocles, Lexicon ἐν τῇ λέξει.

(4) Περὶ τοῦ μαγικοῦ δεσμοῦ (διὰ κόμβου) ἴδ. Daremberg et Saglio, Diction. des antiquités gr. et rom. ἐν τῇ λέξει nodus.

κουζουλαμένος), ἀφῃρημ. ὁ κουζουλαμός, ἐπιθ. κουζουλικὸς καὶ κουζουλίστικος, τίθεται δὲ καὶ ὡς πρῶτον συνθετικὸν λ. χ. κουζουλογυναῖκα, κουζουλοκόπελλο, κουζουλοκοπελλιὰ κτλ.

Μέχρι τοῦδε δὲν ἐξηκριβώθη ἡ παραγωγὴ τῆς λέξεως. Ἐν Ἑπτανήσῳ κουζουλὸς καλεῖται ὁ κακόσχημος, ὁ κακοφυὴς καὶ ἔπειτα καὶ ὁ μωρός, ὡς βλέπομεν εἰς τὸ Γλωσσάριον Κεφαλληνίας τοῦ Ἠ. Τσιτσέλλη, (1) καὶ τὸ Λεξικὸν Ζακύνθου τοῦ κ. Ζώη, (2) καὶ ἐν Νισύρῳ (3) δὲ κουζουλὸς λέγεται ὁ ἔχων τὴν χεῖρα ἢ τὸν πόδα βεβλαμμένον ἤτοι ὁ κοινῶς λεγόμενος κουλλὸς (ἀρχ. κυλλός), καὶ κουζουλαίνω ἐκεῖ σημαίνει ἐπιφέρω βλάβην τοιαύτην, καὶ ἐν Ἰκαρίᾳ δέ, ὡς ἀναγράφει ὁ Ε. Σταματιάδης, (4) λέγεται κουζουλὸς ὁ πηρὸς τὴν ἑτέραν τῶν χειρῶν καὶ ὁ φρενοβλαβής. Καὶ ὁ Girolamo Germano (5) ἑρμηνεύει τὸ cionco, stroppio διὰ τοῦ κουζουλός.

Ἐκ τούτου φαίνεται ὅτι τὸ κουζουλὸς προῆλθεν ἐκ τοῦ κουλλὸς μετὰ συμφύρσεως πιθανώτατα πρὸς τὸ ζαβὸς ἢ ζουρλός, καὶ διὰ τοῦτο ποῦ μὲν διετήρησε μόνον τὴν σημασίαν τοῦ κουλλός, ἤτοι τοῦ σωματικῶς ἀναπήρου, ποῦ δὲ προσέλαβεν καὶ τὴν τοῦ πνευματικῶς ἀναπήρου καὶ δηλοῖ τὸν μωρόν, τὸν ἠλίθιον, ὡς ἐν Κρήτῃ.

Ἔχομεν ἐν τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ καὶ ἄλλα ἐπίθετα, τὰ ὁποῖα κατὰ πρῶτον μὲν ἐδήλουν σωματικόν τι ἐλάττωμα, πήρωσίν τινα τοῦ σώματος, ὕστερον δὲ μετέπεσαν εἰς δήλωσιν καὶ τῆς πνευματικῆς στρεβλώσεως ὡς παρομαρτούσης πολλάκις τῇ σωματικῇ. Τοιαῦτα λ. χ. εἶναι τὸ σκαιβὸς (ἀρχ. σκαιὸς)=ἀνάπηρος καὶ ἠλίθιος, τὸ ζερβὸς καὶ ζαβός, τὸ τρελὸς (ἐκ τοῦ τρευλὸς ἢ στρεβλός). (6) Τὰ ἐπίθετα ταῦτα συμφυρθέντα πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς ἄλλα συνώνυμα οἷα τὸ μωρός, λωλός, πελελός, παλαβός, σαλὸς ἐγέννησαν παράδοξα νέα μείγματα π.χ. τὸ μουρλὸς (ἐκ τοῦ μωρὸς καὶ λωλὸς ἢ τρελ-

(1) Ἀνάλεκτα Παρνασσοῦ τομ. Β' φυλλ. Γ. Δ. Ε.

(2) Λ. Ζώη, Λεξικὸν Ζακύνθου σελ. 464

(3) Ζωγράφειος Ἀγών, ἤτοι Μνημεῖα τῆς Ἑλλ. ἀρχαιότητος τόμ. Α' Κων)πολις 1891 σελ. 384.

(4) Ἐπαμ. Σταματιάδης, Ἰκαριακά, Σάμος 1893 σελ. 131.

(5) H. Pernot, Girolamo Germano, Paris 1907 σελ. 141.

(6) Ο Κουμανούδης ἐν Συναγωγῇ λέξεων ἀθησαυρίστων Ἀθην. 1883 ἐξ ἐπιγραφῆ, ἐπιτυμβίου τοῦ Δ' αἰῶνος, ἐν ᾗ ἀναφέρεται ὄνομα Τρέλλος εἰκάζει ὅτι ὑπῆρχεν ἐπίθετον τρελλος ἐκ τοῦ ρημ. τρέω.

λός), τὸ ζουρλὸς (ἐκ τοῦ ζερβὸς καὶ τρελὸς ἢ μουρλὸς) τρεζὸς καὶ τροζὸς (ἐκ τοῦ τρελὸς καὶ ζαβὸς) τὸ παζαβὸς (ἐκ τοῦ παλαβὸς καὶ ζαβός), σαλαλὸς (ἐκ τοῦ σαλὸς καὶ λωλός). (1)

κουλουμουντρίζω, κουλουμούντρισμα.

Εὑρίσκονται ἐν Ἐρωτοκρ. Α 1619-1620

ποσῶς δὲν ἀναπεύγεται, μὰ ὅλο **κουλουμουντρίζει.**
καὶ μὲ τὸ **κουλουμούντρισμα** τὴν χέραν του τσακίζει.
καὶ Β 1719 ἐκαταπεδουκλώθηκε, πέφτει, **κουλουμουντρίζει.**

Ἡ σημασία τῶν λέξεων εἶναι οἵα αἱ τῶν κοινῶς λεγομένων κουτρουβάλα, κουτρουβαλῶ, (τοῦμπα, τουμπάρω καὶ Ἠπειρ. τακλᾶς). Καὶ σήμερον εἶναι κοινότατον ἐν Κρήτῃ ἡ κουλουμούντρα καὶ κάνω κουλουμοῦντρες καὶ κουλουμουντρίζω, κουλουμούντρισμα, κουλουμουντριστός. Καὶ ἐν Τήνῳ(2) λέγεται κουλουμουνδρῶ, κουλουμοῦνδρες.

Ἡ παραγωγὴ τῆς λέξεως μένει ἀμφίβολος. Ὁ Meyer Neugr. Stud. IV λέγει ὅτι ἐγένετο ἐξ ἰταλικοῦ (?) culomontare, ἀλλὰ τοιαύτη λέξις, ἐφ' ὅσον γνωρίζω, δὲν ἀναγράφεται εἰς τὰ ἰταλικὰ λεξικά. Ἂν, ὡς πιστεύει ὁ Meyer, ἡ λέξις ἔχῃ ρωμανικὴν ἀρχήν, φαίνεται πιθανώτερον ἔχοντες ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ Γαλλ. culbuter νὰ δεχθῶμεν ὅτι προῆλθεν ἐκ τοῦ culo butare (Ἐνετ. culo butar). (3) Δὲν ἀποκλείεται ἐπίσης ἡ ἐκ τοῦ κούμουλος - κούλουμος παραγωγὴ οὕτως κουμουλώνω, κουμουλωτός, κουμουλουτρίζω, κουλουμουντρίζω.

Ἀλλὰ πιθανωτέρα μοὶ φαίνεται ἡ ἐκ τῆς ἑλληνικῆς παραγωγῆς. Τὸ μὲν πρῶτον συνθετικὸν τῆς λέξεως τότε θὰ εἶναι τὸ κοιλία ἢ τὸ κῶλος τὸ δὲ δεύτερον ἀσφαλῶς τὸ μοῦτρο, ἤτοι κοιλομουντρῶ ἢ κουλομουντρῶ, διότι πράγματι τὰ δύο ταῦτα μέρη τοῦ σώματος σχεδὸν ἐφάπτονται ἀλλήλων κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς κου-

(1) Πρβλ. Χατζιδ. ἐν Ἐπιστ. Ἐπετ. Πανεπ. Γ. 1906-1907 σελ. 95 96 καὶ ἐν Ἀθηνᾷ ΚΔ' σελ. 5 σημ.

(2) Ἐπαμ. Γεωργαντοπούλου, Τηνιακά, Ἀθῆναι 1889 σελ. 150.

(3) Boerio, Dizionario ἐν λεξ. culo καὶ butar, butar col culo.

λουμούντρας. Τὸ ἔρρινον εἰς τὸ μοῦντρο δὲν πρέπει νὰ μᾶς ξενίσῃ, ἀφ' οὗ εὑρίσκεται καὶ εἰς τὸ ἐπιθ. μοῦντρος (=χοντρομούρης) καὶ εἰς τὸ ῥῆμα μουντρίζω, τὸ ὁποῖον ἐν Κρήτῃ σημαίνει τὸ ποτίζω διὰ τῆς ῥινὸς τὰ πάσχοντα ζῷα ὑγρὸν φάρμακον (τὸ ἄλλως χυματίζω), ἀκούεται δὲ καὶ ἐπιθετ. κακομούντρουλος (=κακομούτσουνος, ἀσχημομούρης). Τὴν ἀληθῆ παραγωγὴν καὶ τῶν λέξεων τούτων θὰ μᾶς διδάξῃ ἴσως περαιτέρω συλλογὴ ἐπαρχιωτικῶν γλωσσαρίων.

λαβαίνω, *ἀναλαβαίνω, λαβή*, *λαβώνω* κτλ.

Ὁ Ἐρωτόκριτος ἀκούσας τὴν περὶ ἐξορίας του ἀπόφασιν τοῦ Ρήγα ἐπικαλεῖται τὸ πῦρ τοῦ Οὐρανοῦ διὰ τὴν ἀδικίαν Γ 1723-4.

Λέγ', Οὐρανέ, ῥῖξε φωτιὰ ὁ κόσμος ν' ἀναλάβῃ,
κι ὅλοι ἃς λαβοῦ κι ὅλοι ἂς καοῦ, κ' ἡ Ἀρετὴ μὴ λάβῃ.

Προφανῶς τὰ ἀναλάβῃ, λαβοῦ, λάβῃ σημαίνουσιν ἐνταῦθα τὸ πιάνω φωτιὰ ἀναφλέγομαι, κατακαίομαι, ἐκ ταύτης δὲ προέρχεται ὡς συνέπεια ἡ τοῦ πλήττομαι, προσβάλλομαι ὑπὸ κακοῦ τινος, πληγώνομαι, καὶ τὸ οὐσ. λαβὴ=πληγὴ καὶ τὸ λαβώνω, λαβώνομαι κτλ. Ὁ ἀόριστος μάλιστα ἔλαβα εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς σημασίας ταύτης ἀπὸ πολὺ παλαιοτέρων χρόνων (=ἐπληγώθην) π. χ. εἰς τὸ μεσαιων. ποίημα Καλλίμαχον καὶ Χρυσορρόην(1) στ. 1390 εὕρηται

ἂν ἀπὸ ξίφους ἔλαβες καὶ ποῦ τὸ λάβωμά σου.

Εἰς τὸ ποίημα Τζάνε Κορωναίου περὶ τοῦ Μερκουρίου Μπούα(2) σελ. 6 στιχ. 6-7, φέρεται.

Κ' ὁ κὺρ Μουρίκης ἔλαβε στὸν πόλεμο τὴν ὥρα,
τόσο λαβώθη δυνατά, κι ἀπόθανε τὴν ὥρα.

Καὶ εἰς τὰ Ἑκατόλογα Κύπρου (Hesseling, Pernot. Ἐρωτοπαίγνια) στιχ. 43 εἶναι

(1) Lambros, Collection de rom. grecs Paris 1880 σελ. 239 ἑξ.
(2) Κ. Σάθα, Ἑλλην. Ἀνέκδοτα τόμ. Α', Ἀθῆναι 1867.

Παππᾶς τὸ εἶδεν κ' ἔλαβεν, διάκος κ' ἐποκουπίστη

ἤτοι ἐπλήγη, ἐξέστη τῶν φρενῶν. Καὶ εἰς Παπαζαφειροπούλου, Περισυναγωγὴν σελ. 449 τὸ λαβαίνω ἑρμηνεύεται «προσβάλλομαι ὑπὸ στοιχειοῦ, βλάπτομαι σωματικῶς καὶ πνευματικῶς. Ὅποιος ἐβγῇ ἀπὸ λεχῶνα χωρὶς νὰ διαβαστῇ, λαβαίνει». Καὶ σήμερον ἐν Κρήτῃ λαβαίνω καὶ μάλιστα ὁ ἀόρ. ἔλαβα, ἤλαβα λέγεται ἐπὶ προσβολῆς ὑπὸ νόσου πνευματικῆς ἢ ψυχικῆς, π. χ. αὐτὴ ἡ γυναῖκα ἤλαβε=ἔπαθε (νόσον βαρεῖαν σωματικὴν ἢ πνευματικὴν) ἀπὸ τὸν καιρὸν ποὺ φαντάχτη, ἤλαβε κτλ.

Ἐκ τοῦ λαβαίνω ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ καίομαι ἐγένετο ἡ λάβρα, λαβρίζω λαβουρδάνα (=μεγάλη φλὸξ) λαβουρδανίζω, ἐκ δὲ τοῦ ἀφηρ. λαβὴ τὸ λαβώνω κτλ. (1)

λαγκάδι—λαγκάδια.

Συχνὴ εἶναι ἡ χρῆσις τῆς λέξεως καὶ ἐν τῷ Ἐρωτοκρίτῳ (Β 635 ἐκεῖ 'σαν κάμποι καὶ βουνιὰ καὶ δάση καὶ λαγκάδια, 1802, Γ 1715, 1722 πολλ.) καὶ εἰς τὰ ἄλλα κείμενα ἀπὸ τῆς μεσαιωνικῆς ἐποχῆς καὶ σήμερον εἶναι κοινοτάτη δηλοῦσα, ὡς γνωστὸν τὴν κοιλάδα, τὸν αὐλῶνα.

Ἡ παραγωγὴ τῆς λέξεως ἀμφισβητεῖται. Ὁ Κοραῆς (Ἄτακτ. IV 272) προτείνει τὴν ἐκ τοῦ ἀρχαίου ἄγκος ἀναφέρων τὸ τοῦ Ἡσυχίου «ἄγκεα κοίλους τόπους καὶ φαραγγώδεις» καὶ δικαιολογῶν τὸ λ κατὰ τὸ αἰψηρὸς—λαιψηρός. Ὁ Meyer, Neugr. Stud. II 37 θεωρεῖ τὴν λέξιν Σλαβικήν.

Σήμερον ἐν Κρήτῃ ἀκούονται οἱ ἑξῆς τύποι λαγκός, λαγκάδι, ἡ λαγκάδα, λαγκαδιὰ καὶ ρῆμα λαγκαδίζω π. χ. λαγκαδίζει ὁ τόπος (κατὰ τὸ λακκουδίζει) καὶ ἐπιθ. λαγκαδερός, ἀκούονται δὲ συχνὰ καὶ τὰ τοπωνυμικὰ τὸ Λαγκάδι, τὰ Λαγκάδια, καὶ ἡ Λαγκάδα.

Δὲν μοῦ φαίνεται ἡ λέξις ξενική. Πιστεύω ὅτι πρέπει νὰ σχετισθῇ μὲ τὸ λαγὼν καὶ τὸ λάκκος, ἀφ' οὗ λαγγόνι λέγεται καὶ ἡ λα-

(1) Ἴδε καὶ Ἀνακοίνωσιν πρώτην τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Λεξικοῦ τῆς ἑλλ. γλώσσης, Ἀθῆναι 1912 σελ. 28, 30. Ὁ κ. Στέφ. Δραγούμης τελευταῖον ἐν Ἀθηνᾷ ΚΓ' σελ. 29 ἀποκρούει τὴν ἐκ τοῦ λαμβάνω ἀρχὴν καὶ προτιμᾷ τὴν ἐκ τοῦ λωβῶω (ἢ λωβάω).

γῶν τοῦ σώματος, ἡ δὲ λέξις ὁ λαγκὸς δηλοῖ ἐνταῦθα καὶ τὴν λαγόνα καὶ τὴν κοιλάδα, π. χ. μοῦ βάρηκε στὸ λαγκὸ (=μ' ἐπλήγωσεν εἰς τὴν λαγόνα) καὶ ἐμπήκαμε στὸ λαγκὸ=εἰσήλθομεν εἰς τὴν κοιλάδα. Εἰς τὰ Ἰταλιωτικὰ ἄλλως συμβόλαια τοῦ 11—13 αἰῶνος τὰ δημοσιευθέντα ὑπὸ Trinchera (1) ἐν σελ. 82, 354 καὶ πολλαχοῦ εὑρίσκεται λάγκος (λαγκὸς;) δηλοῦσα τὴν κοιλάδα, καὶ παρὰ Spata (2) σελ. 242, 356 καὶ πολ. ἐπίσης, καὶ εἰς τὰ συμβόλαια τοῦ Ἀρετίου καὶ εἰς τὰ ἐκ Σφακίων, (3) καὶ εἰς τὸν Γύπαριν Α 34, 264, Β 231 ὁμοίως.

Ἡ λέξις λαγκάδιον - λαγκάδι εὑρίσκεται ἤδη εἰς πρατήριον ἔγγραφον τοῦ 980. (4) Διὰ ταῦτα οὐδεὶς λόγος ὑπάρχει νὰ ζητῶμεν τὴν ἀρχὴν τῆς κοινοτάτης ταύτης λέξεως εἰς ξένας γλώσσας. (5)

λαχτάρα, λαχταρίζω.

Εὕρηνται παρ' Ἐρωτοκρ. καὶ τὸ οὐσ. ἡ λαχτάρα (Α 691, 948, Β 2292) καὶ τὸ ῥῆμα λαχταρίζω (Α 1781, 1783, Ε 1208) καὶ ἀκούονται καὶ σήμερον συχνότατα ἡ λαχτάρα, λαχταρῶ καὶ λαχταρίζω καὶ ἐπιθ. λαχταριστὸς δηλοῦντα σφοδρὰν ἐπιθυμίαν ἢ πόθον πράγματός τινος. Ἐκ τούτου ἕπεται φυσικῶς ἡ ἔννοια τοῦ στερεῖσθαί τινος, π. χ. λαχταρίζει τὸ ψωμὶ=τὸ στερεῖται καὶ τὸ ποθεῖ, ἔχει ἔλλειψιν αὐτοῦ. Ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς (Ἄτακτ. IV 628) ὁμολογῶν τὴν ἀδυναμίαν του νὰ τὸ ἐτυμολογήσῃ προτείνει τὴν ἐκ τοῦ λάπτω παραγωγὴν «κατὰ τροπὴν Αἰολικὴν τοῦ π εἰς κ.» Ἀλλ' ἡ ἀρχὴ τῆς λέξεως προδήλως εἶναι ἄλλη, ἀρκεῖ νὰ ἐνθυμηθῇ τις ὅτι αὐτὸ τοῦτο λέγεται καὶ λακτίζω (λαχτίζω), καὶ πληρέστερον ἀκόμη λακτίζει ἡ καρδιά. Οὕτω λ. χ. εἰς δημοτικὸν ᾆσμα παρὰ Fauriel (6) τόμ. II σελ. 414 στιχ. 3 φέρεται λακτίζει ἡ καρδιὰ (=πάλλει ἐξ ἐπιθυμίας, σφόδρα ἐπιθυμεῖ) καὶ παρὰ Passow (7) σελ. 422 ᾆσμ. 556 στ. 3. Εὑρίσκεται δὲ καὶ μόνον τὸ λαχτίζω ἐπὶ τῆς

(1) Trinchera, Syllabus graec. membr. Neapoli 1865.

(2) Giusep. Spata, Pergamene greche. Palermo 1861.

(3) Χριστ. Κρήτη τόμ. Α'. Ἡράκλειον 1912 σελ. 128, 493.

(4) Ν. Ἑλληνομνήμων IX σελ. 121 στιχ. 21, 23.

(5) Πρβλ. καὶ Χατζιδ. Μεσ. Ν. Ἑλλην. Α 212·

(6) C. Fauriel, Chants populaires de la Grèce moderne, Paris 1824.

(2) A. Passow, Ρωμαίικα τραγούδια, Lipsiae 1860.

σημασίας ταύτης π. χ. Ἰδιωτ. Θήρας 89 καὶ εἰς ᾆσμα ἐξ Ἠπείρου. (1) Ὁμοίως ἀπαντᾷ τὸ λαχταρίζει ἡ καρδιὰ αὐτόθι σελ. 141, 229. Εἰς δὲ τὸ Ἠπειρωτικὸν Γλωσσάριον (2) ἀναγράφονται τὰ λαχτίζω. λάχτισμα, λαχτισμένος ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ δεινοπαθῶ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω σαφῶς δείκνυται ὅτι ἡ πρώτη ἀρχὴ ἦτο λακτίζει ἡ καρδιὰ=πάλλεται σφοδρῶς ἐξ ἐλπίδος καὶ ἐπιθυμίας πράγματός τινος· ἐκ τούτου προῆλθε τὸ οὐσ. λαχτάρα εἰς δήλωσιν τῆς σφοδρᾶς ταύτης ἐπιθυμίας, τοῦ πάθους τούτου (πρβλ. τρομάρα, βουδαμάρα, κουταμάρα, στραβωμάρα κτλ.) καὶ ἐκ τούτου προῆλθε τὸ λαχταρῶ καὶ-ίζω (3) τὸ λακτίζει ἡ καρδιὰ ἀμεταβ. ἢ πάθος τι λαχτίζει τὴν καρδίαν εὑρίσκεται καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. (4) ἀνάλογον τι εἶναι καὶ τὸ Ὁμηρικὸν (Ὀδυσ. Υ, 13, 16) καρδίη δέ οἱ ἔνδον ὑλάκτει.

μαγνιὰ (ἡ).

Τρὶς εὑρίσκεται ἐν τῷ Ἐρωτοκρ. ἡ λέξις

Α 275 βαστᾷ κουρφὰ ψιλὴ **μαγνιά**, τὰ μάτια μας κουκλώνει.
Β 507 τ' ἄρματά ντου μὲ **μαγνιὰ** ἤσανε σκεπασμένα
Β 576 μὲ **μαγνιὰ** τὰ μάτια τζι κι ἀράχνη τὰ κουκλώνει.

Καὶ εἰς ἄλλα δὲ Κρητ. κείμενα εὑρίσκεται π. χ. Ἐρωφίλ. Ε 200 μὲ μαγνιὰ τὰ σκέπασε, Μπουνιαλῆ, Κρητ. πόλ. 448. 18 με μαγνιὰ σκεπαστῆκα καὶ πολλ. Δηλοῖ δὲ ἡ λέξις κάλυμμά τι λεπτόν, πέπλον. Καὶ σήμερον ἀκούεται ἡ λέξις ἐν Κρήτῃ ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας.

Συνηθέστερον ὅμως εὑρίσκεται εἰς τὰ κείμενα καὶ ἀκούεται εἰς πολλὰς ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος ὁ τύπος τὸ μαγνάδι π. χ. Λόγος παρηγορ. Δυστ. καὶ Εὐτυχ. (5) στ. 608 ἐπάνω στὸ κεφάλι της μαῦρο μαγνάδιν εἶχεν, Καλλίμαχ. καὶ Χρυσορ. (6) στιχ. 1878

(1) Ζωγράφειος ἀγὼν τόμ. Α΄. Κ/πολις 1891 σελ. 178.
(2) Π. Ἀραβαντινοῦ, Ἠπειρωτικὸν Γλωσσάριον, Ἀθῆναι 1909.
(3) Χατζιδ. Μεσ. Ν. Ἑλλην. Α 76. ΚΖ 34, 35, Ψάλτη Θρᾳκικὰ σελ. 111. Φιλήντα Γραμματ. § 1385.
(4) Ἴδε Λεξικὸν Lidell-Scott-Κωνσταντινίδου ἐν λεξ. λακτίζω.
(5) Sp. Lambros, Collection etc
(6) αὐτόθι.

Λυδίστ. Ροδάμ. (1) στ. 2366, 2394, Κρητ. πόλ. 551. 24 (μαγνιάδι). Ὁ κ. Κουκουλὲς εἰς τὰ Οἰνουντιακὰ (2) (σελ. 79) ἀναγράφει μαγνάδι=μανδήλα κεφαλῆς καὶ παραθέτει καὶ φωτογραφίαν γραὸς φορούσης αὐτὸ (σελ. 80), καὶ ὁ Κανελλάκης εἰς τὰ Χιακὰ Ἀνάλεκτα (3) σελ. 19 ἀναφέρει μαγνάδι=καλύπτραν κεφαλῆς καὶ ὁ κ. Ψάλτης εἰς τὰ Θρᾳκικὰ (4) (σελ 188) μαγνάδ(ι =κάλυμμα κεφαλῆς λεπτότατον.

Περὶ τοῦ ἐτύμου τῆς λέξεως δὲν ὡμίλησεν οὐδεὶς τῶν ἑρμηνευσάντων αὐτήν. Ἡ ἔννοια τῆς λεπτότητος ἡ ἐνυπάρχουσα εἰς τὸ μαγνιὰ καὶ μαγνάδι μὲ κάμνει νὰ πιστεύω ὅτι ἡ λέξις προῆλθεν ἐκ τοῦ ἐπιθ. μανὸς τοῦ δηλοῦντος τὸν ἀραιόν· ἐξ αὐτοῦ ἐγένετο τὸ μαγνάδιν (μανὸν-μανάδι-μαγνάδι) καὶ μαγνιὰ δι' ἀναπτύξεως ἑνὸς γ πρὸ τοῦ ν πρᾶγμα οὐχὶ ἀσύνηθες ἐν τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ καὶ μάλιστα εἰς διαλέκτους τινὰς αὐτῆς κατὰ προτίμησιν (π. χ. γνοιάζομαι, ἔγνοια, σύγνεφα, ἀγνάντια, τύραγνος, γνέθω κτλ.). (5) Ἴσως εἰς τοῦτο συνετέλεσε καὶ σύμφυρσίς τις τοῦ μανὸς καὶ ἀγνὺς (=ἀραιός).

Τὸ ἐπίθετον μανὸς δὲν εἶναι ἄγνωστον εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικήν, ἀναφέρεται δὲ εἰς τὸ Χιακὸν Γλωσσάριον τοῦ Πασπάτη (σελ. 225) μανὸς=χαλαρός, ἄτονος, ὀκνηρός, καὶ εἰς τὸ Ἠπειρωτικὸν τοῦ Ἀραβαντινοῦ (σελ. 60) μανὸς=ἀδρανής, χαῦνος.

Εἰς πολλὰς ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος ἀκούεται ἡ λέξις μανοῦρι καὶ μανοῦλλι δηλοῦντος εἶδος τυροῦ κατωτέρας ποιότητος, (6) μάλιστα τὸν ἀραιὸν ἀκόμη καὶ ἀστράγγικτον τὸν λεγόμενον ἐν Μεσσηνίᾳ ἀναρὺν (7) (ἐκ τοῦ ἀραιὸς) καὶ ἐν Κρήτῃ μαλάκαν καὶ μυζήθραν.

Τὸ μαγνιὰ καὶ μαγνάδι δὲν ἤκουσά ποτε ἐπὶ τῆς σημασίας τῆς μαγείας καὶ φίλτρου, ὡς ἐπληροφόρησαν οὐχὶ ἀκριβῶς ἴσως τὸν κ. Χατζιδάκιν ἐκ τῆς Ἀνατολ. Κρήτης. (8)

(1) Wagner. trois poèmes, Berlin 1881.

(2) Φ. Κουκουλέ, Οἰνουντιακά, Χανιὰ 1908.

(3) Κ. Κανελλάκη, Χιακὰ Ἀνάλεκτα. Ἀθην. 1890.

(4) Σταμ. Ψάλτη, Θρᾳκικά, Ἀθην. 1905.

(5) Ἴδ. περὶ τούτου A. Thumb, Handbuch der neugr. Volkspraclie, 2 Aufl. Strassburg 1910 § 23.

(6) Μανωλακάκη, Καρπαθιακὰ σελ. 201 μανοῦλι=τὸ ἀπότυ ον.

(7) Ἀθηνᾶ ΚΕ΄. σελ. 286.

(8) Περὶ τῆς ἑνότητος τῆς Ἑλλ. γλώσσης ἐν Ἐπετηρ. Πανεπιστημίου 1909 σελ. 148 σημ.

μάλλ̥ος - μαλλ̥οστάς.

Τὸ συγκριτικὸν ἐπίρρημα μᾶλλον ἐσώθη ἐν τῷ Κρητ. ἰδιώματι ὑπὸ τὸν τύπον μάλλιος. (1) Παρ' Ἐρωτοκρίτῳ ὑπῆρχεν, ὡς πιστεύω, εἰς τρία τοὐλάχιστον χωρία Α 117, 183, Ε 445, ἀλλὰ το διέφθειραν οἱ ἀντιγραφεῖς καὶ μόνον εἰς τὸ τελευταῖον τὸ διέσωσε τὸ χειρόγραφον τοῦ Λονδίνου. Ὅτι ὅμως ἐλέγετο κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Κορνάρου τὸ μάλλιος, ἀποδεικνύεται ἐξ ἄλλων συγχρόνων Κρητ. κειμένων, ἐν οἷς ἐσώθη π. χ. Ἐρωφ. Α 591 μάλιος τὰ τόσα βρόχια, Δ 360 μάλιος γιὰ τοῦτο μ' ἔπαινος ὅλη τὴ γῆς γυρίζει, Ε 122 μ' ἀλλοιῶς (γρ. μάλλιος), Ζήνων, Προλ. μάλιος και σ' ἀπονᾶται, Στάθης Α 30 μάλιος ἂς εἶναι, 316 τὸ Χρύσιππο τὸ φίλο μου, μάλιος τὸν ἀδερφό μου, Ἰντερμεδ. Α 5 μάλιος ἐσὺ μ' ἐπλήγωσες, Β 236, 281, Ἰντερμ. Β 62, 77, Γύπαρις Α 226, Β 555 καιροὺς καὶ δούλεψι πολλή, μάλιος σκλαβιὰ κρυμμένη (γρ. κριμένη), Γ 11, 15, Συναξάριον γυναικῶν(2) στ. 565 μάλιο. Ἐκ τούτων καὶ πολλῶν ἄλλων παραδειγμάτων ἐπικυροῦνται ἀναμφισβητήτως ἡ χρῆσις τοῦ μάλλιο, μάλλιος εἰς τὴν Κρητ. γραμματείαν. Ὁ ἀρχαιότερος τύπος τοῦ ἐπιρρ. μᾶλλον ευρίσκεται συχνὰ εἰς παλαιότερα τῶν ἀνωτέρω ποιήματα Κρητικὰ καὶ μή, π. χ. εἰς Χρονικὸν Μορέως (ἐκδ. Schmitt) P 1754, Διγεν. Κρυπτοφ. III. 39, Ἀχέλη 728, 729, Ἰμπερ. Μαργαρ. 61, Φλωρ. Πλατζ. 1312 καὶ πολλαχοῦ. (3)

Σήμερον τὸ ἐπιρ. ἀκούεται σπανιώτατα· τὸ ἀναφέρει ὁ Μουσαῖος (4) ἐκ Λειβησίου πόσον μάλλους. Ὁ κ. Τριανταφυλλίδης (Lehnwörter σελ. 103) προτείνει τὴν ἐκ τοῦ meglio παραγωγήν του, ἀλλὰ προσθέτει ὅτι θὰ ἐγένετο ἐκ τοῦ μᾶλλον κατὰ τὸ κάλλιο, καὶ ὁ καθ. Χατζιδάκις Μεσ. Ν. Ἑλλ. Β 573 τὸ λέγει ἢ μετασχηματισμὸν τοῦ μᾶλλον κατὰ τὸ κάλλιο ἢ συμφυρμὸν του *meglio* καὶ κάλλιο.

(1) Ἡ μαλάκωσις τοῦ λ καὶ τοῦ ν εἰς λι καὶ νι δὲν εἶναι ἀσυνήθης ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλ. π. χ. συγνιά, μόνιος, νιώθω, φωνιάζω, λιόμαυρος (=ὁλόμαυρος).

(2) K. Krumbacher, Weiberspiegel, München 1905. Ὁ Κρουμβάχερ απορεῖ διὰ τὸ μάλιο, καὶ ἐρωτᾷ ἂν πρέπῃ νὰ διορθωθῇ μ' ἄλλη, μ' ἄλλο, κάλλιο.

(3) Ἴδε καὶ Χριστ. Κρήτην τόμ. Α' σελ. 538.

(4) Μ. Μουσαίου, Βατταρισμοί, Ἀθην. 1884 σελ. 83.

Ἀκόμη εὑρίσκεται εἰς τὰ Κρητ. κείμενα καὶ τὸ μαλιοστὰς σχεδὸν συνώνυμον πρὸς τὸ μάλλιος. Τοῦτο φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε καὶ ἐν Ἐρωτοκρ. Α 883

καὶ δὲν ἀλάφρων' ὁ καημός, **μαλλιοστὰς** πλιὰ πληθαίνει

ὅπου τὰ κείμενα ἔχουσι τὸ μὲν ΑΒ μάλιστα (ἄχρηστον παρ' Ἐρωτοκρ.). τὸ δὲ Χ μὰ πλιότερο. Ἀλλ' ἡ ὕπαρξις τοῦ μαλλιοστὰς εἶναι τελείως ἐξηκριβωμένη ἐξ ἄλλων κειμένων, π. χ. Σταθ. Α 78 μαλιοστὰς πάντοθ' ὁ κοῦκος κράζει, 102, Γύπαρις Α 123 μαλιοστὰς πλιὰ καλόκαρδη (τὰ κείμενα ἔφθειραν εἰς μάλιστα), εἰς τὸ χειρόγραφον τῆς Ἐρωφίλ. (Legrand Biblioth. gr. vulg. τόμ. II.) φέρεται εἰς τὰ χωρία Β 395, Δ 520, Ε 360 (καὶ ἐν τούτοις τὰ ἔντυπα κείμενα παραδιώρθωσαν εἰς μάλιστα). Τὸ μαλιοστὰς ἀναγράφει καὶ ὁ Σομαβέρας εἰς τὸ Λεξικόν του ἐξηγῶν αὐτὸ specialmente. Ἡ σημασία του εἰς ὅσα χωρία τὸ ἀπήντησα εἶναι συγκριτική, ἰσοδυναμεῖ δηλ. πρὸς τὸ μᾶλλον (μάλλιος) καὶ οὐχὶ πρὸς τὸ μάλιστα.

Διὰ ταῦτα πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐπεκτεταμένος τύπος τοῦ μάλλιος γενόμενος κατὰ τὰ ἄλλα εἰς τὰς ἐπιρρήματα λ. χ. ἀνισωστάς, διχωστάς, καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ μάλιστα.

μονιτάρου (ὁλομονιτάρου)

Τὸ ἐπιρ. μονιτάρου τὸ κοινότατον καὶ σήμερον=συλλήβδην, παντελῶς, omnino, totalmente ἀπαντᾷ ἅπαξ καὶ ἐν τῷ Ἐρωτοκρ. Α 942

κείνην τὴ λίγη παιδωμὴ νὰ διώξῃς **μονιτάρου**

καὶ εἰς ἄλλα δὲ κείμενα εὑρίσκεται πολλάκις, (1) τὸ ἀναγράφουσι δὲ καὶ οἱ διάφοροι λεξικογράφοι καὶ γλωσσογράφοι. (2)

Ὁ Κοραῆς οὐχὶ ἐπιτυχῶς τὸ εἶχεν ἑρμηνεύσει (ἐν Ἀτάκτ. IV. 393) ὡς γενόμενον ἐκ τοῦ μόνῃ τῇ ὥρᾳ ἢ μόνον τώρα, ὁ Σομαβέρας ἐκ τοῦ μόνερης=μονώρας. Οἱ ἐκδόται τῶν Προδρομικῶν

(1) Πρβλ. Χριστ. Κρήτη Α' 339-340.

(2) Βλάχου Θησαυρός, Σομαβέρας, Πασπάτης ἐν Χιακῷ Γλωσσαρίῳ.

ποιημάτων Hesseling, Pernot (1) τὸ ἐσχέτισαν πρὸς τὴν Κρητικὴν λέξιν ταρός. Ἡ λέξις ὅμως αὕτη σπανιωτάτη ἐν τῇ παλαιᾷ γραπτῇ παραδόσει (Ἡσυχ. ταρόν. ταχὺ) ἠκούετο, φαίνεται, συχνότερον ἐν τῇ μεσαιων. ἐποχῇ, ἀφ' οὗ αἱ ἐξ αὐτῆς γινόμεναι λέξεις κακοταρίαι καὶ καλοταρίαι (=σφοδροὶ καὶ τρικυμιώδεις ἄνεμοι καὶ ἥσυχοι γαλήνιοι ἄνεμοι) εὑρίσκονται εἰς ναυτικοὺς κώδικας του 10 καὶ 11 αἰῶνος δημοσιευθέντας ὑπὸ τοῦ Λάμπρου. (2) καὶ σήμερον δὲ ἐν Κρήτῃ ἡ λέξις ταρὸς εἶναι κοινοτάτη δηλοῦσα τον σφοδρὸν ἄνεμον.

Τὸ ἐπιρ. μονιτάρου καὶ ὁλομονιτάρου ἡρμήνευσα ἤδη ἐν τῇ Χριστ. Κρήτῃ (Α 339-340) λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τῶν συμβολαίων τοῦ Ἀρετίου, ὅπου ἐπαναλαμβάνονται συχνὰ αἱ φράσεις μον ταρου καὶ ὅλα μοντάρου. (3) Οἱ ρηματικοὶ δηλ. αὐτοὶ τύποι εὔχρηστοι ὄντες εἰς τοὺς λογαριασμοὺς (=ἀνέρχονται, συμποσοῦνται) κατήντησαν ἐκ τῆς συχνῆς ἐν αὐτοῖς καὶ καθημερινῆς χρήσεως εἰς ἐπιρρ. σημασίαν, ἤτοι τοῦ συλλήβδην, ἐν ὅλῳ. Διὰ τῆς ἀναπτύξεως δὲ ἑνὸς ι μεταξὺ τῶν δύο συμφώνων (πρβλ. βόλιτα, ψαλιτήρι, χέρισος, καπινὸς κτὅ) ἐγένοντο μονιτάρου καὶ ὁλομονιτάρου. Ὅτι ἀκούεται ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ μονοτάρου ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ γνωστοῦ γλωσσικοῦ φαινομένου νὰ θεωρῆται τὸ ο ὡς τὸ κυρίως συνδετικὸν φωνῆεν καὶ νὰ κεῖται ἐνίοτε ἀντὶ ἄλλων φωνηέντων (4), ἐν τῇ παρούσῃ δὲ περιπτώσει ἐθεωρήθη ὡς πρῶτον συνδετικὸν μέρος τοῦ μονοτάρου τὸ μόνος.

Ἐκ τοῦ ἐπιρ. μονιτάρου δηλοῦντος τὸ συλλήβδην, ὁμοῦ, ἐσχηματίσθη ἐν Κρήτῃ ρῆμα μονιταρίζω=ἀνταμώνω, σμίγω καὶ ὡς μεταβ. π. χ. δὲ μονιταρίζει ποτέν του δυὸ παρμάδες, καὶ ἀμεταβ. π. χ. μὴ μονιταρίζῃς μὲ κακοὺς ἀθρώπους=μὴ σμίγῃς, μὴ συναναστρέφεσαι, καὶ ἐπίθετον γίνεται ἐκ τούτου τὸ μονιταριστὸς=συνάπας, π. χ: ἤρθανέ μας ὅλα τὰ καλὰ μονιταριστά.

(1) Poèmes Prodromiques, Amsterdam 1910 σελ. 250-251 ἐν λεξ. ταρος.

(2) Νέος Ἑλληνομνήμων Θ'. (1912) σελ. 173, 174, 175.

(3) Ἰδ. καὶ Χατζιδ. ἐν Ἀθηνᾶ ΚΔ'. σελ. 61.

(4) Πρβλ. Χατζιδ. Μεσ. Ν. Ἑλλ. Α 244, ὅπου ἐξηγεῖται ὅτι καὶ ἁπλῆ λέξις θεωρηθεῖσα ὡς σύνθετος λαμβάνει ο ἐν τῇ ὑποτοπασθείσῃ συναρμογῇ, π. χ. ἀρθυμῶ, σύγνοφο, φιλονάδα, ἀμοσκάλη κτλ.

μότο.

Τὰ κείμενα τοῦ Ἐρωτοκρίτου ΑΒ (ἐκδ. Ἐνετίας 1713 καὶ 1737) ἔχουσιν εἰς Ε 471-2

καὶ μὴ θαρρῇς γιὰ πλέρωμα ἐπάτησα στὸν ᾅδη,
μότο γιὰ σέ, ποὺ πεθυμῶ νὰ σμίξωμεν ὁμάδι.

Τὸ χειρόγραφον Χ καὶ αἱ νεώτεραι ἔντυποι ἐκδόσεις φέρουσι μόνο ἀντὶ τοῦ μότο. ἀλλὰ πιστεύω ὅτι τοῦτο εἶναι παραδιόρθωσις γενομένη ὑπὸ τοῦ ἀντιγραφέως τοῦ Χ καὶ τῶν νεωτέρων τυπογράφων μὴ νοούντων τὸ μότο, (1) ἀφ' οὗ κατὰ κακὴν σύμπτωσιν ἡ ἔννοια ὁπωσοῦν εὐοδοῦται καὶ μὲ τὸ μόνον. Τὸ μότο εἰς τὸ ἀνωτέρω χωρίον ἔχει τὴν σημασίαν του μόνον ἦτο. ἐξ οὗ καὶ διὰ ταχείας συνεκφωνήσεως καὶ ἰσχυρᾶς συγκοπῆς πιστεύω ὅτι προῆλθεν, ἤτοι μόνο ἦτο, μονότο, μότο. Καὶ δὲν γνωρίζω μὲν ἄλλο παράδειγμα τῆς λέξεως ταύτης, ἀλλ' ἐν τούτοις φρονῶ ὅτι καλῶς μᾶς παρέδωκαν αὐτὴν τὰ δύο κείμενα, ἀπόκειται δὲ νὰ εὑρεθῇ ἄλλο παράδειγμα καὶ νὰ ἐξηγηθῇ πλήρως γλωσσολογικῶς τὸ φαινόμενον.

μούρτζινος.

Τὸ ἐπίθετον λέγεται περὶ τοῦ τριχώματος τῶν ἵππων δηλοῦν τὸ φοινικοῦν, οἰνωπὸν, μαυροκόκκινον χρῶμα παρ' Ἐρωτοκρ. ὅπου εὑρίσκεται τρὶς Β 298 μούρτζιν' ἡ τριχιά ντου. 340, 384.

Ὁ Γιάνναρης ἐν τῷ γλωσσαρίῳ του τὸ θέλει γινόμενον ἐκ τοῦ Ἀραβ. merdjan τοῦ δηλοῦντος τὸ κοράλλιον. Δὲν φαίνεται ὅμως πιθανὴ ἡ ἐτυμολογία αὕτη. Ὁ G. Meyer (2) καὶ ὁ κ. Τριανταφυλλίδης (Lehnwörter σελ. 41-42) τὸ παράγουσιν ἐκ τοῦ μοῦργα (=τρυγία οἴνου) μούργινος, μούρτζινος. Ἴσως δὲν εἶναι ὅλως ἄσχετον καὶ πρὸς τὸ μοῦρον - μόρον (ἐξ οὗ τὸ μόρικος) καὶ τὸ ἀρχ. ἀμολγὸς καὶ τὰ Ἀμόργινα ἱμάτια.

(1) Καὶ ὁ ἰδικός μας στοιχειοθέτης, ἐν ᾧ ἡμεῖς εἴχομεν γράψει μότο, νομίσας τοῦτο σφάλμα τὸ διώρθωσεν εἰς μόνο χωρὶς νὰ τὸ προσέξωμεν εἰς τὸ ἐκτυπωθὲν κείμενον τῆς νέας ἐκδόσεως τοῦ Ἐρωτοκρίτου.

(2) Indogerman. Forsch. VI, 111 καὶ Neugr. Studien II. 42

Εἰς Αἰγυπτ. παπύρους Βυζαντ. ἐποχῆς εὑρίσκεται κατ' ἐπανάληψιν τὸ μούρσινος, π. χ. Papyr. Oxyr. 531. 14 «κόμισαι τὰ λευκὰ τὰ δυνάμενα μετὰ τῶν πορφυρῶν φορεῖσθαι φαινολίων. τὰ ἄλλα μετὰ τῶν μουρσίνων φορέσεις». Ὁ Herwerden (1) τὸ γράφει μορινος καὶ ἑρμηνεύει colore mora referens restituendum pro μόρσινος» Ὁ κ. Κουκουλὲς(2) νομίζει ὅτι τὸ ἐπιθ. μούρσινος οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ μόρον ἀλλὰ πρὸς τὸ μυρσίνη (τότε πρβλ. καὶ τὰ ἀρχαῖα Μυρτίλος, Μυρτίλη καὶ τὸ Αἰολ. Μύρσιλος) λέγων «τὸ μύρσινος-μούρσινος καὶ νῦν ἐν Μάνῃ μούρτζινος εἶναι ὁ τὸ χρῶμα τῆς μυρσίνης ἢ μυρτίνης ἔχων, ὁ φαιόχρους καὶ οὐδὲν πλέον». Ἀλλ' ἡ μυρσίνη δὲν εἶναι φαιόχρους ἀλλὰ πρασίνη καὶ ποῖος εἶδέ ποτε πράσινον ἄλογόν; Ἂν τὸ μούρτζινος σχετίζεται πρὸς τὸ μυρσίνη θὰ ἀναφέρεται εἰς τὸ χρῶμα οὐχὶ τοῦ φυτοῦ ἀλλὰ τοῦ καρποῦ αὐτῆς τοῦ μύρτου (Κρητ. τὸ μέρτο, τὰ μέρτα) καὶ τότε θὰ δύναται νὰ σημαίνῃ τὸ πορφυροῦν, τὸ οἰνωπὸν χρῶμα.

Ἄλλο ἐπίθετον ὅμοιον δηλωτικὸν τοῦ τριχώματος τοῦ ἵππου εἶναι τὸ μοῦντος, π. χ. Διηγ. Ἀχιλλέως(3) στ. 475 μοῦντον ἐκαβαλλίκευσεν ἀλλὰ φουντούλην μοῦντον καὶ στιχ. 548. Καὶ εἰς στίχον δὲ 1219 τοῦ αὐτοῦ ποιήματος λέγεται ὅτι ὁ Ἀχιλλεὺς εἶχεν ἵππον

ἄσπρον εἶχεν εἰς ἔρωτας καὶ μοῦντον εἰς πολέμους.

Καὶ τὰ δύο ἐπίθετα μούρτζινος καὶ μοῦντος ἀκούονται σήμερον σπανίως ἐν Κρήτῃ, ἐξ αὐτῶν δὲ ἔμειναν τὰ οἰκογεν. ἐπίθετα Μουντάκης καὶ Μουργινάκης.

Νᾶτον (τό).

Ἡ λέξις τὸ νᾶτον ἀκουομένη καὶ σήμερον ἐν Κρήτῃ δηλοῖ σχῆμα κεφαλῆς ἢ χειρός, καὶ τὴν κομψὴν τοῦ σώματος κίνησιν. Εὑρίσκεται ἐν Ἐρωτοκρ. Β 1322.

στ' ἀρχοντικὰ ἀναρρίμματα κ' εἰς τῆς ἀντρειᾶς το **νᾶτο**.

ὅπου δηλοῖ τὸ σχῆμα καὶ τὴν κίνησιν τοῦ σώματος τὴν ἰδιάζουσαν

(1) Lexicon graecum suppletor. et dialect

(2) Βυζαντὶς τόμ. Β', Ἀθῆναι 1911-12 σελ. 486.

(3) Wagner, Trois poèmes. Berlin 1881.

εἰς τὸν γενναῖον πολεμιστήν. Συνηθεστέρα εἶναι ἡ σημασία τῆς κινήσεως τῆς χειρός, τοῦ νεύματος π. χ. Στάθης Γ 17

τότες μὲ πλήσα μου χαρὰ τοῦ Δοῦκα κάνω **νᾶτο**

Ἐρωφιλ. Ἰντερμεδ. Δ' 64 (χειρογρ.) ὁ Σολιμᾶνος τῶσε κάνει νᾶτο μὲ τὸ χέρι του, Κρητικὰ ᾄσματα Κριάρη σελ. 150 κάνει μου τὸ νᾶτο, Βλαστοῦ, Γάμος ἐν Κρήτῃ σελ. 168 καὶ πολλ.

Ὁ Γιάνναρης δὲν κατέγραψε τὴν λέξιν ἐν τῷ γλωσσαρίῳ τοῦ Ἐρωτοκρ. ἀγνοῶν, φαίνεται, αὐτήν. Ὁ G. Meyer(1) ἡρμήνευσεν ὀρθῶς τὴν λέξιν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ *atto*, ὁ δὲ Boerio πράγματι ἐξηγεῖ τὴν λέξιν διὰ τοῦ gesto, cenno.

Εἰς τὸ γνωστὸν ποίημα τὸ ἐπιγραφόμενον μὲν παρὰ Wagner.(2) «Εἰς Βενετίαν», ἀναδημοσιευθὲν δὲ ὑπὸ τοῦ καθ. Σπυρ. Λάμπρου ὑπὸ τὸν ἀληθῆ αὐτοῦ τίτλον «Διήγησις τῆς φουμιστῆς Βενετίας»(3) εὑρίσκεται κακῶς γεγραμμένη ἡ λέξις ἐν στιχ. 58

ὁ ἄλλος τὸν ἐμάλωνε καὶ δείχνει καὶ τὸ **νὰ τόν!**

ὅπου καὶ πρέπει νὰ γραφῇ ἀδιστάκτως καὶ τὸ νᾶτον, ἤτοι ὅπως δεικνύει καὶ τὸ σχῆμα αὐτοῦ.

Ἡ Ἰταλικὴ λέξις *atto* παραληφθεῖσα εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἦτο κατ' ἀρχὰς ὁ ἄττος αἰτ. τὸν ἄττον, ἐκ τούτου δὲ προσκολληθέντος ἐκ τῆς συνεκφορᾶς τοῦ ν τοῦ ἄρθρου προῆλθε τὸ νᾶττο γενόμενον καὶ οὐδέτερον κατὰ τὸ νεῦμα, σχῆμα κτὅ. Πρβλ. καὶ τὰ νῶμος, νοικοκύρις, Νίδα, Νιὸς κτλ. Διὰ τοῦτο, ἵνα εἶναι σαφὴς καὶ ἡ παραγωγὴ τῆς λέξεως θὰ ἦτο προτιμότερον νὰ γράφεται ἡ λέξις διὰ διπλοῦ τ. ὅπως καὶ ἐν τῇ Ἰταλικῇ.

ξανακάνω, ξαναγίνομαι, ξαναγεννοῦμαι, ξαναμαλάσσομαι, ξαναπλάσσομαι.

Καὶ εἰς τὰ πέντε ταῦτα ῥήματα ὁ Κορνᾶρος ἐν τῷ Ἐρωτοκρ. (Α

(1) Neugr. Studien IV. 64 καὶ Zur neugr. Grammatik in Analecta Graecensia, Graz 1893 σελ. 14.

(2) Wagner, Carmina graeca med. aevi, Lipsiae 1874 σελ. 222-223.

(3) Νέος Ἑλληνομνήμων IV. 369 ἑξ. Ὁ κ. Λάμπρος διώρθωσε τὸ ἀκατανόητον νὰ τον! εἰς τὸν ἄλλον. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι τὸ ὀρθὸν εἶναι τὸ νᾶτον.

1199. 1848. Β 1877. Γ 22. 199. 516. 689. 1267. 1278. Δ 511. Ε 1122) ἔδωκεν ἰδιαιτέραν τινὰ σημασίαν. ἥτις δέον νὰ τονισθῇ. ἵνα γίνωσι νοητὰ τὰ χωρία. ἐν οἷς εὑρίσκονται τὰ ῥήματα ταῦτα. Τὸ ἐνεργητικὸν δηλ.· ῥῆμα ξανακάνω. καὶ τὸ παθητ. ξαναγίνομαι (ξαναγεννοῦμαι. ξαναπλάσσομαι. ξαναμαλάσσομαι) δὲν σημαίνουσιν ἁπλῶς τὸ κάνω πάλιν ἢ γίνομαι πάλιν. ἀλλὰ δηλοῦσιν ὅτι ἀποβάλλει τις τὴν πρώτην φύσιν. γίνεται ἄλλος ἐξ ἄλλου. γίνεται ἐκτὸς ἑαυτοῦ ἤτοι νέος ἄνθρωπος μὴ ἔχων τι ἐκ τοῦ παλαιοῦ. ἐξίσταται τῶν φρενῶν ἕνεκα χαρᾶς ἢ λύπης. Τὸ πρᾶγμα καθίσταται προφανὲς ἐκ τῶν ἑξῆς χωρίων

Β 1875-6 Ἤτονε τόσ' ἡ μάνιτα τοῦ Κρητικοῦ μεγάλη,
ὁποὺ τὸν **ἐξανάκαμε** τσι μάνιτας ἡ ζάλη·
Γ 21- μὰ σὰν τὸν εἶχε στερευτὴ περίσσα τυρανᾶτο,
κι ὅλη **ξαναμαλάσσετο** κι ὅλη **ξαναγεννᾶτο.**
Δ 1197 ἤλλαξες ἀπ' ὅτ' ἤσουνε κιὄλος **ἐξαναπλάτης.**
Δ 1847-8 ὡς ἤνοιξε καὶ δὲ θωρεῖ τὴν στόρησιν ἐκείνη,
'ς ἀφόρμησι τὸν ἤρριξε κι ἄλλος ἐξαναγίνη

Δὲν ἔτυχε μέχρι τοῦδε νὰ ἀπαντήσω τὰ ῥήματα ταῦτα ἀλλαχοῦ ἐπὶ τοιαύτης εἰδικῆς σημασίας. καὶ φαίνεται ὅτι εἶναι τοῦ ποιητοῦ τοῦ Ἐρωτοκρίτου ἰδία χρῆσις. καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἐθεώρησα ἀξίαν ἀναγραφῆς.

ξεμιστεύ(γ)ω.

Τὸ ῥῆμα εὑρίσκεται ἅπαξ παρ' Ἐρωτοκρ. Δ 1839

κιανεὶς δὲν τῶς ἐσίμωσε νὰ τοὺς **ἐξεμιστέψῃ**

ἤτοι νὰ τοὺς διαχωρίσῃ καὶ τοὺς σώσῃ. Πλὴν τοῦ ῥήματος ξεμιστεύγω (ἀορ. ἐξεμίστεψα ξεμιστεμένος, ἐξεμιστεύτηκα) ἀκούονται μάλιστα ἐν Κρήτῃ καὶ τὸ ἀφηρ. ξεμίστεψι καὶ ξεμιστεμὸς (= λύτρωσις, σωτηρία) καὶ ὁ ξεμιστευτὴς (=ὁ λυτρώνων, ὁ διαχωρίζων τοὺς μαχομένους ἢ διαπληκτιζομένους· πρβλ. καὶ παροιμ. ὁ ξεμιστευτὴς τρώει πάντα τσ' ἐμισές). Εὑρίσκονται συχνότατα καὶ εἰς τὰ Κρητ. κείμενα. π. χ. Βλαστοῦ. Γάμος ἐν Κρήτῃ σελ. 67 Βα-

γιες. ἀποὺ τσὶ βάγιες μου ποιὰ θὰ μὲ ξεμιστέψη Κρητ. σἄμ. Κριάρη σελ. 17 ξεμίστεψέ με σήμερο, Τοῦρκος νὰ μὴ μὲ πάρη καὶ σελ. 34 ἀπῆς καὶ τὸν ἐπιάσασι ξεμιστεμὸ δὲν ἔχει καὶ 37, 214) Κρητικὴ Μέλισσα σελ. 45 καὶ Κρητικὰ δίστιχα ἐν Δελτ. Ἱστορ. καὶ Ἐθνολ. Ἑταιρ. Β'. 562 στὸ στῆθός σου θωρῶ στεριά, ξεμιστεμὸ γυρεύγω. Τὴν λέξιν ἀναγράφουσι καὶ ὁ Βλάχος ἐν τῷ Θησαυρῷ καὶ ὁ Χουρμούζης εἰς τὰ Κρητικά του, (1) καὶ (ὁ γράψας τὰς ἐν τῷ Φιλίστορι Κρητικὰς λέξεις,(2) καὶ ὁ Spratt εἰς τὸ Κρητ. Λεξιλόγιον(3), καὶ εἰς Συλλογὴν Κρητ. ἐπιστολῶν(4) σελ. 21 καὶ 49. Πλὴν τῆς Κρήτης τὸ ῥῆμα ἀκούεται ἐν Καρπάθῳ(5) καὶ εἰς Μῆλον, Αἴγιναν, Θήραν, ὡς εἶδον εἰς τὰ δελτία τοῦ Ἀρχείου τοῦ ἑλλ. Λεξικοῦ.

Ὁ Γιάνναρης παράγει τὸ ῥῆμα ἐκ τοῦ σμίγω λατιν. misceo ἰταλ. mistia. Ἂν ἡ πρώτη σημασία τοῦ ῥήματος εἶναι ἡ τοῦ διαχωρίζω τοὺς μαχομένους, τότε βεβαίως πρέπει νὰ σχετισθῇ πρὸς τὸ τμίγω, ξεσμίγω (σμιχτὸς-ξεσμιχτεύω-ξεμιστεύω,)· ἀλλ' ἂν ἡ ἀρχικὴ σημασία εἶναι ἡ τοῦ σῴζω, ἐλεῶ τότε δέον νὰ σχετισθῇ πρὸς τὸ μιστὸν-τὰ μιστὰ (=ἔλεος) μιστεύω, ξεμιστεύω, καθ' ὃν τρόπον ἡρμήνευσεν ἐν σελ. 33 τοῦ παρόντος Ἀρχείου ὁ καθηγητὴς Χατζιδάκις. Δὲν φαίνεται διόλου πιθανὴ ἡ σχέσις τῆς λέξεως πρὸς τὸ μυστήριον (δι' ὃ καὶ γράφουσί τινες ξεμυστεύω), ἣν ἀναφέρει χειρόγραφόν τι ἐκ Κ/πόλεως ἐν τῷ Ἀρχείῳ τοῦ Λεξικοῦ ἀναφέρον καὶ λὸ μυστήρια μοῦ ξωσε. Περισσότερον πιθανὴν θεωρῶ τὴν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς τὸ μήστητι μου Κύριε τὸ ἐκ τῆς Ἐκκλησίας παραληφθὲν καὶ ἰσοδυναμοῦν πρὸς τὸ ἐλέησον με Κύριε (Μνήσθητι ἡμῶν, Κύριε) ἀποβληθέντος τοῦ ν ὅπως εἰς τὸ Ἁγιομήσι, Ἁγιομησῶτες (ἐκ τοῦ Ἁγιομνήσι) ἀδίχταμος (ἐκ τοῦ δίκταμνος), γκρεμὸς-ίζω, πρύμη (=πρύμνη), λάμα (ἐκ τοῦ lamina κτλ). Ποία ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἑρμηνειῶν εἶναι ἡ ἀληθής, θὰ μᾶς διδάξῃ ἴσως περαιτέρω

(1) Μ. Χουρμούζη Βυζαντίου, Κρητικά, ἐν Ἀθήναις 1842 σελ. 113 ξεμιστεύω = ἀπαλλάττω, ἐλευθερώνω.

(2) Φιλίστωρ τόμ. Δ' Ἀθην (1863) σελ. 508-527.

(3) Captain Spratt, Travels and Researches in Creta, London 1865 vol. , σελ. 375.

(4) [Ἐμμ. Βαρδίδη] Συλλογὴ Κρητικῶν ἐπιστολῶν Ἀθην. 1878.

(5) Μ. Μανωλακάκη, Καρπαθιακὰ σελ. 205.

ἔρευνα εἰς τὰ μεσαιωνικὰ καὶ νεώτερα κείμενα καὶ εἰς τὰ κατὰ τόπους ἰδιώματα.

παράρω.

Μόνον τὸ χειρόγραφον τοῦ Λονδίνου (Χ) διέσωσε τὸ ρῆμα τοῦτο παρ' Ἐρωτοκρ. ἐν τῷ χωρίῳ Δ 1561 ἑξ.

Ὁλην νυχτὶς ὁ Βασιλιὸς τοῦ Ρώκριτ' ἁρμηνεύγει
κ' εἰς τοῦ πολέμου τσὶ δουλειὲς μιλεῖ καὶ δασκαλεύγει,
πότε νὰ βάνῃ τὸ σπαθί, καὶ πότε τὸ σκουτάρι
καὶ νὰ θωρῇ τὴν κοπανιὰ πῶς νὰ τήνε **παράρῃ**.

Τὸ ἰταλικὸν τοῦτο ρῆμα δὲν ἦτο γνωστόν, φαίνεται, εἰς τὸν ἐπιμελητὴν τῆς Α ἐκδόσεως, ἢ τὸ χωρίον ἦτο ἤδη παραδιωρθωμένον εἰς τὰ χειρόγραφα τῆς Ζακύνθου, ἐξ ὧν κατήρτισε τὴν ἔκδοσίν του, καὶ διὰ τοῦτο ἔγραψε πῶς θὲ νὰ τήνε πάρῃ, τὴν γραφὴν δὲ ταύτην ἐπαναλαμβάνουσι καὶ πᾶσαι αἱ ἔντυποι ἐκδόσεις ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους.

Οὐδεμίαν ἔχω ἀμφιβολίαν ὅτι τὸ ὀρθὸν εἶναι τὸ παράρῃ τοῦ Χ, εἶναι δὲ τὸ παράρω τὴν κοπανιὰ τεχνικὸς ὅρος τῆς ξιφομαχίας φραγκικός, ἤτοι τὸ Ἐνετικὸν parar il colpo, τὸ ὁποῖον ὁ Boerio εἰς τὸ Λεξικόν του(1) ἑρμηνεύει ἀκριβέστατα οὕτως «parar i colpi, sfalsare, scansare i colpi, Termine di scherma», ἤτοι ἀποκρούειν, ἀπαμύνεσθαι τοὺς ξιφισμούς. Ὅρος ξιφομαχίας. Εἶναι τὸ ἴδιον μὲ τὸ Γαλλ. parer les coups καὶ τὸ Γερμ. auspariren.

Τὸ ρῆμα ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἀπήντησα μέχρι τοῦδε μόνον εἰς τοῦ Πασπάτη τὸ Χιακὸν Γλωσσάριον σελ. 77 ὅπου φέρεται «ὁ τοῖχος αὐτὸς ἀπαράρει τὰ δένδρα ἀπὸ τὸν ἀέρα» = ἀπαμύνεται, προφυλάττει, προστατεύει.

παραστολιάζω.

Καὶ τοῦτο εἶναι ἅπαξ εἰρημένον ἐν Ἐρωτοκρ. Δ 939

ἤρριχτε **παραστόλιαζε**, ἐσκότων' ἀπ' αὐτείνους.

Τὸ ρῆμα ἔμεινεν ἀνερμήνευτον παρὰ τῷ Γιάνναρῃ, ὅστις κατα-

(1) Boerio, Dizionario ἐν λέξει parar.

γράφων τὸ χωρίον ἐρωτᾷ περὶ αὐτοῦ, ὁ δὲ Chestacoff τὸ ἀποσιωπᾷ. Καὶ ὁ γραφεὺς τοῦ Χ ἀφῆκε κενὸν τὸν χῶρον τοῦ στίχου διὰ τὴν ἄγνοιαν τῆς λέξεως.

Ἐκ τῶν συμφραζομένων ὑποφαίνεται, ὅτι τὸ ῥῆμα θὰ δηλοῖ ζημίαν τινά, τὴν ὁποίαν ἐπέφερε κατὰ τῶν πολεμίων ὁ Ἐρωτόκριτος. Τὸ νῆμα πρὸς ἑρμηνείαν τῆς λέξεως μοὶ παρέσχεν ὁ σεβ. καθ. Χατζιδάκις γράψας μοι ὅτι ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Ἁγ. Βασιλείῳ ἀκούεται τὸ ἐπιθ. παράστολος ἐπὶ ἀνθρώπου ἔχοντος σωματικόν τι ἐλάττωμα μάλιστα κατὰ τὰς χεῖρας· σημαίνει δηλ.: τὸ παράστολος ὅ τι περίπου καὶ τὰ ἄλλα ἐπίθετα τὰ συχνότατα ἐν Κρήτῃ ἀκουόμενα παράσημος (καὶ παράσουμος), παράουρος (ἐκ τοῦ παράωρος), παράβολος, παραζούβαλος ἤτοι σημαδιακός, μισερὸς ἄνθρωπος.

Ἐντεῦθεν παραστολιάζω θὰ σημαίνῃ κάμνω τινα παράσημον, μισερώνω, ἀκρωτηριάζω, καὶ ἡ ἔννοια τοῦ στίχου εὐοδοῦται τελείως.

Τὸ παράστολος καὶ παραστολιάζω ἀκούονται καὶ εἰς ἄλλας ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος, οὕτω λ. χ. ὁ Πεταλᾶς ἀναγράφει τὸ παραστολιάζω ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ παραλογιάζω καὶ τὸ παράστολος ἐπὶ τοῦ ἐκστατικοῦ. Παραστόλην ἀναγράφει καὶ ὁ καθ. Πολίτης ἐν τῇ συλλογῇ τῶν παροιμιῶν Βάρνερ(2) ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ παρασήμου ἢ ἀσχήμου. Καὶ εἰς ἄλλας ἐπαρχίας ἀκούονται αἱ λέξεις, ὡς μοὶ ἀνεκοίνωσαν οἱ συντάκται τοῦ Ἑλλην. Λεξικοῦ ἐκ τοῦ Ἀρχείου. Εἰς παραλλαγὴν τῶν Ἑκατολόγων(3) Ρόδου δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ τοῦ κ. Π. Γνευτοῦ καὶ ἀναδημοσιευθεῖσαν εἰς τὰ Ἐρωτοπαίγνια(4) εὑρίσκεται τὸ ἐξεστολιάστη ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ συνεχύθη, τὰ ἔχασεν. Ἀντίθετον τοῦ παραστολιάζω εὗρον εἰς τὸ Χρονικὸν τοῦ Μορέως (ἐκδ. Schmitt) ἐν στίχ. Η 8621 τὸ καταστολιάζω τὸν στρατὸν=διακοσμῶ, παρατάσσω. Ἐν Κρήτῃ τέλος ἀκούεται καὶ τὸ ὁμορφόστολος=ὡραῖος (εἰρωνικῶς).

περιορίζομαι.

Οὔτε ὁ Γιάνναρης οὔτε ὁ Chestacoff κατέγραψαν τὸ ἀξιοσημεί-

(1) Ν. Πεταλᾶ, Ἰδιωτικὸν τῆς Θηραϊκῆς γλώσσης, Ἀθῆναι 1876.
(2) Ν. Πολίτου, Παροιμίαι Β'. 240.
(3) Παναθήναια τόμ. ΙΘ' (1909-1910) σελ. 144-147.
(4) Hesseling-Pernot, Ἐρωτοπαίγνια, Ἑκατόλογα Ρόδου.

ωτον τοῦτο ρῆμα περιορίζομαι ἀορ. περιωρίστη(κα), μετ. περιωρισμένος, ἐν ᾧ εὑρίσκεται κατ' ἐπανάληψιν ἐν τῷ Ἐρωτοκρ. π. χ. Γ 24-25 (ἡ Ἀρετή)

ἐπέρνα μέρες σκοτεινὲς νύχτες ἀσβολωμένες
ἀποσπερνὲς λαχταριστὲς κι αὐγὲς **περιωρισμένες**.

Γ 1539 μὲ τὴ λαχτάρα στὴν καρδιὰ στὸ νοῦ **περιωρισμένη**.
Ε 1166 ὅλοι **περιωριστήκασι** μὲ τσὶ χαρὰς τὴ ζάλη

ἤτοι ἐγένοντο ἔξω φρενῶν, τὰ ἔχασαν ἀπὸ τὴν χαράν των.

Τὸ ρῆμα εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς σημασίας ταύτης τῆς συγχύσεως τῶν φρενῶν (ἐπὶ λύπης ἢ χαρᾶς) καὶ εἰς ἄλλα κείμενα, π. χ. εἰς τὸ γνωστὸν Κρητικὸν Περὶ Ξενιτείας(1) στ. 53, ὁ νοῦς των περιορίζεται, 354 τὰ μέλη μου ἐτρόμαξαν ὁ νοῦς μου περιωρίστη, Κουκουλὲ Οἰνουντ. σελ. 156 τὴ νύχτα περγιωρίστη, Γλωσσάριον Κεφαλληνίας (2) 291, καὶ εἰς τὸ Κρητικὸν ποίημα Παύλου Οἰκονόμου (3) στ. 1 ὡσὰν περγιωρισμένος, 61 ἦτο νὰ περγιορίση, εἰς τραγοῦδι Κορσικῆς(4) 169-170 ἡ κόρη περγιωρίστη, εἰς ᾆσμα ἐξ Ἴου(5) μιὰ κόρη περιωρίστηκε, εἰς Ζήνωνα Ε 250, Θυσίαν Ἀβραὰμ στ. 108, 225 στρέφετ' ἐδῶ, στρέφετ' ἐκεῖ ὡσὰν περιωρισμένη, εἰς Ἠπειρωτ. ᾄσματα (6) παρὰ Passow Ρωμ. τραγούδια ᾆσμ. 706 κτλ.

Ἡ πρώτη σημασία τοῦ ρήματος περιορίζω-ομαι εἶναι βεβαίως ἡ γνωστή· πρὸς αὐτὴν συγγενὴς εἶναι ἡ τοῦ φυλακίζω, ἣν ἔχει εἰς τὰς Ἀσσίζας(7) σελ. 58 περιωρισμένος=φυλακισμένος, καὶ εἰς τὸ Τραπεζουντιακὸν Χρονικὸν Μιχαὴλ Παναρέτου(8) περὶ τὸ 1427 εὑρίσκεται πολλάκις τὸ ρῆμα ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ πολιορκῶ καὶ τοῦ φυλακίζω-ομαι.

(1) Wagner, Carmina σελ. 203 ἑξ.

(2) Ἠλ. Τσιτσέλη, Γλωσσάριον Κεφαλληνίας ἐν Νεοελλ. Ἀναλεκτ. Παρνασσοῦ τόμ. Β.

(3) Χριστ. Κρήτη τόμ. Α' σελ. 387. 391. 432.

(4) Ν. Φαρδύ. Ὕλη καὶ σκαρίφημα ἱστορίας τῆς ἐν Κορσικῇ ἑλλην. ἀποικίας. Ἀθῆναι 1888.

(5) Λαογραφία τόμ. Β'. σελ. 591.

(6) Ζωγράφειος ἀγὼν τόμ. Α' Κ/πολις 1891 σελ. 129 ᾆσμα 207.

(7) Σάθα Μεσαιων. Βιβλιοθήκη VI. Παρίσιοι 1877 Ἀσσίζαι Κύπρου καὶ Ἱερουσαλήμ.

(8) Νέος Ἑλληνομνήμων Δ'. σελ. 268 ἑξ.

Ἐκ τούτων προῆλθεν ἡ τῆς στενοχωρίας, τῆς ἀθυμίας καὶ τέλος τῆς ἐκστάσεως καὶ συγχύσεως τῶν φρενῶν ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς λύπης, ἔπειτα δὲ κατ' ἐπέκτασιν καὶ ἐπὶ τῆς χαρᾶς.

περισσάρις.

Ἡ λέξις εὑρίσκεται ἐν τῷ Ἐρωτοκρ. στίχ. Β 603

Μὰ σὰν ὁποὺ πολλὲς φορὲς αὐτείν' οἱ **περισσάροι**
κομπώνουνται καὶ πιάνουνται στὸ δίχτυ σὰν τὸ ψάρι.

Ὁ Γιάνναρης εἰς τὸ γλωσσάριόν του γράφει περιψάροι, λέξιν δηλ: ἀνύπαρκτον καὶ ἡρμήνευσε «δύσκολος, schwer zu befriedigen» προφανῶς αὐτοσχεδιάζων ὁ μακαρίτης. Τὸ περισσάρις ἀκουόμενον σήμερον πολλαχοῦ τῆς Κρήτης ὡς καὶ τὸ θηλ. περισσαρεὰ-περισσαρὰ καὶ περισσάρικος δηλοῖ τὸν περισσεύοντα, τὸν περίσσον.

Ἐν τῷ παρόντι χωρίῳ τοῦ Ἐρωτοκρ. ἔχει εἰδικωτέραν πως σημασίαν δηλοῦν τὸν ἔχοντα περισσὰ προτερήματα νέον (πρόκειται περὶ τοῦ Κρητικοῦ Χαριδήμου) ἤτοι εὐγένειαν, νεότητα, κάλλος, πλοῦτον καὶ ἀνδρείαν.

Τὸ ρῆμα περισσεύω ἀπήντησα ἐπὶ τοιαύτης σημασίας εἰς τὴν Ἁμαρτωλῶν Σωτηρίαν τοῦ Κρητὸς μοναχοῦ Ἀγαπίου Λάνδου(1) σελ. 36 περισσεύεις τοὺς ἄλλους καὶ 38 ἐὰν περισσεύσῃς ἐσὺ εἰς τὴν ἀρετήν. Ἐπὶ ὁμοίας σημασίας εὑρίσκεται τὸ συγκριτικὸν περισσότερος εἰς στιχούργημα Γεωργίου Αἰτωλοῦ (1568-1569) δημοσιευθὲν ἐν Νέῳ Ἑλληνομν. Θ' 1912 σελ. 259 στ. 1-2 (εἰς Μιχ. Καντακουζηνόν).

Νὰ ἐπαινέσω ἄρχισα τὸν ἄρχοντα τὸν μέγα
διατὶ εἶναι **περισσότερος** παρὰ ποὺ τὸν ἐλέγα

καὶ τοῦ αὐτοῦ εἰς Ἀνδρ. Καντακουζηνὸν αὐτόθι σελ. 262 στ. 19

ἴσα νὰ εἶσαι εἰς τιμὴν καὶ περισσότερός του,

(1) Ἔκδοσι· Ἀθηνῶν 1908.

Καὶ ἐν τῷ Ἐρωτοκρίτῳ δὲ ἔχομεν τὸ περισσεύγω ἐπὶ τοιαύτης σημασίας Α 1200 καὶ 2035 ἐσὺ τὸν ἐπερίσσευσες=τὸν ὑπερέβαλες.

πολυταρρίχνω.

Εἰς Ἐρωτοκρ. Γ 502 ἔχομεν

τὰ μάθαινες ἐξέμαθες, τά ξερες ἤχασές τα
καὶ τὰ ρηγᾶτα 'ς τσὶ κορμὲς **ἐπολυτάρριξές** τα.

Ταῦτα λέγει ἡ Φροσύνη πρὸς τὴν Ἀρετὴν ἐπιπλήττουσα αὐτὴν διὰ τὸν ἀνάξιον ἑαυτῆς καὶ τῆς βασιλείας ἔρωτα πρὸς τὸν ὑποδεέστερον τὴν τάξιν καὶ τὸ ἀξίωμα ὑποτελῆ τοῦ πατρός της Ἐρωτόκριτον. Τὸ ῥῆμα πολυταρρίχνω ἀκουόμενον καὶ σήμερον συνηθέστατα ἐν Κρήτῃ σημαίνει ἀπορρίπτω τι ὡς ἄχρηστον, παραμελῶ τι. Γίνεται ἐκ τοῦ ἀπολυτὸς-ἀπολυταρὰ καὶ τὸ ρίχνω. τὸ δὲ ἀπολυταρὰ (ἐκ τοῦ ἀπολυταρέα, ἀπολυταρἑὰ κατὰ τὸ κονταρἑά, σπαθἑά, πετρεά, λακτἑὰ κτλ.) σημαίνει τὴν βολὴν ράβδου ἢ ροπάλου ἵνα πληγώσῃ τις ἄνθρωπον ἢ θήραμα.(1), π. χ. αὐτὸς ἐσκότωσε τὸ λαγὸ μὲ μιὰν ἀπολυταρά. Καὶ ἐπὶ λιθοβολίας ἀπολυταρὰ λέγεται ἴδιος τις τρόπος τῆς βολῆς λίθου. Τὸ ῥῆμα (ἀ)πολυταρρίχνω, ὅθεν ἐσήμαινε τὸ ρίπτω τὴν ράβδον ἢ τὸν λίθον κατὰ τρόπον ἀπολυταρᾶς, ὕστερον δὲ γενικώτερον ρίπτω μεθ' ὁρμῆς μακράν, ἀπορρίπτω τι ὡς περιττὸν καὶ ἄχρηστον, παραμελῶ καὶ περιφρονῶ τι καὶ τὸ ἀπορρίπτω.

Ὁ Γιάνναρης ἀγνοῶν τὴν σημασίαν τοῦ ῥήματος παραδιώρθωσεν εἰς τὸ γλωσσάριόν του τὸ ἐπολυτάρριξες εἰς ἐπολυτάραξες καὶ οὕτως ἑρμηνεύει ῥῆμα πολυταράσσω ἐντελῶς ἄλλως τε ἀνάρμοστον εἰς τὸ χωρίον, ὁ δὲ Chestacoff κατὰ τὴν τακτικήν του, ὅταν πρόκειται περὶ δυσκόλου λέξεως, τὴν ἀπεσιώπησεν.

πουργῶ

Τὸ ῥῆμα εὕρηται εἰς τὰ ἑξῆς δύο χωρία τοῦ Ἐρωτοκρ.

Δ 815 καὶ πῶς **πουργᾷ** για λόγου ντου τόσους καημοὺς και πάθη
Ε 456 το πῶς **πουργᾷ** για λόγου ντου ὅ τι καημοὺς κι ἂν ἔχῃ.

(1) Ὅπως μεταχειρίζονται οἱ ἄγριοι τὸ λεγόμενον Bumerang, καὶ ὅπως ἦτο ἡ τῶν Ρωμαίων *cateja* Βιργιλ. Αἰνειάδ. VII. 741.

Πρόκειται περὶ τῆς Ἀρετούσας, ἡ ὁποία χάριν τοῦ Ἐρωτοκρ. ὑπομένει τόσας λύπας καὶ παθήματα. Ὁ Γιάνναρης ἐν τῷ γλωσσαρ. τὸ ἑρμηνεύει τιμωρίαν δίδωμι, büssen, καὶ τὸ παράγει ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ purgare. Ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη δὲν μοῦ φαίνεται ὀρθή. Ἔχομεν μᾶλλον τὸ ἑλλ. ὑπουργῶ τὸ ὁποῖον ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς διὰ τῆς μεσαιωνικῆς (ἴδ. Λεξικὸν Sophocles ἐν τῇ λέξει) ἔφθασε μέχρις ἡμῶν καὶ ἀκούεται καὶ σήμερον εἰς πολλὰς ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὸν τύπον πουργῶ καὶ μὲ τὴν σημασίαν τοῦ συνεργῶ, βοηθῶ, ὡς καὶ τὸ ὄνομα πουργὸς=βοηθός. Εἶναι γνωστότατον ὅτι πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἔλαβον αἱ λέξεις αὗται τὴν εἰδικωτέραν σημασίαν νὰ δηλῶσι τὸν ἐργάτην τὸν πηλοφόρον καὶ λιθοφόρον τὸν ὑπηρετοῦντα τὸν κτίστην(1) (πουργεύγω, ὁ πουργός, πουργικὴ=ἡ ἐργασία τοῦ πουργοῦ, τὰ πουργικὰ=ἔξοδα, μισθὸς τοῦ πουργοῦ)· οὕτως ἐν Νισύρῳ(2) πουργὸς καὶ πουργεύγω, ἐν Κύπρῳ(3) πουρκός, καὶ πουρκεύω ἀλλὰ καὶ πουρκῶ=ὑπηρετῶ, ἐν Θήρᾳ(4) πουργὸς καὶ πουργία=ἐκδούλευσις, ἐν Σκύρῳ κατὰ τὸν κ. Φάβην(5) ἀπουργὸς θηλ. ἀπουργοὺ=συλλήπτωρ καὶ κατὰ τὸν Δ. Παπαγεωργίου (6) ἀποργὸς = πηλοφόρος, ἐν Καρπάθῳ(7) πουργός, ἐν Σάμῳ(8) κατὰ τὸν κ. Ζαφειρίου πουργὸς καὶ πουργεύου κτλ.

Ὡς βλέπομεν ἐκ τῶν ἀνωτέρω πολλαχοῦ τὸ ῥῆμα καὶ τὸ ὄνομα διετήρησαν τὴν ἀρχαιοτέραν σημασίαν τοῦ βοηθῶ, ὑπηρετῶ, συνεργάζομαι. Ἐκ ταύτης εὐκόλως προῆλθεν ἡ σημασία τοῦ κοπιῶ καὶ ὑπομένω τι ἕνεκα τῆς συνεργείας ταύτης, ὅπως εἰς τὰ ἀνωτέρω χωρία τοῦ Ἐρωτοκρίτου.

προυκανάδοχος.

Ἐρωτοκρ. Β 625-626.

(1) ἴδε Λεξικὸν Σομαβέρα ἐν λεξ. ὑπουργεύω.

(2) Γεωργ. Παπαδοπούλου, Γενικὴ γεωγρ. καὶ ἱστορ. περιγραφὴ Νισύρου, Νίσυρος 1909 σελ. 95.

(3) Σακελλαρίου, Κυπριακὰ Β'. Ἀθῆναι 1891.

(4) Νικ. Πεταλᾶ, Ἰδιωτικὸν Ἀθην. 1896.

(5) Κόντου Τεσσαρακονταετηρίς, Ἀθην. 1909 σελ. 244

(6) Δ. Παπαγεωργίου, Ἱστορία Σκύρου, Πάτραι 1909 σελ. 174.

(7) Μιχ. Μιχαηλίδη, Καρπαθιακὰ δημοτικὰ ᾄσματα, Κ/πολις 1913, σελ. 8.

(8) Ἀθηνᾶ τόμ. ΚΕ'. σελ. 32.

'ς έτοιες δουλειές ὁ Ἔρωτας κατέχει καὶ σπουδάζει,
γίνεται **προυκανάδοχος** καὶ γλήγορα τσὶ σάζει.

Ὁ Γιάνναρης ὁδηγηθεὶς ἐκ τῶν συμφραζομένων ἡρμήνευσεν ἄνευ ἄλλης δικαιολογίας προξενητής. ὁ Chestacoff κατὰ τὰ εἰωθότα τὸ παραλείπει. Ἀποβλέποντες εἰς τὴν σύστασιν τῆς λέξεως θὰ ἠδυνάμεθα νὰ τὴν ἑρμηνεύσωμεν ὡς δηλοῦσαν τὸν ἀναδεχόμενον τὴν προῖκα ἢ τὸν προικοδοτοῦντα καὶ οὕτω διευκολύνοντα τὸν γάμον. Τὴν λέξιν μόνον ἅπαξ ἀκόμη κατώρθωσα νὰ εὕρω ἐν τῷ Χιακῷ Γλωσσαρίῳ τοῦ Πασπάτη σελ. 301 εὑρισκομένην ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1716 οὕτως «καὶ ἀπομένει ὁ γαμπρὸς ἐγγυητὴς καὶ **προικανάδοχος** εἰς καιρὸν διωρισμένον ἐν καιρῷ ἐπιστροφῆς». καλεῖται δὲ οὕτως κατὰ τὸν Πασπάτην «ὁ ἀναδεχόμενος τὴν προῖκα πρὸ τοῦ γάμου, ἵνα τὴν παραδώσῃ πρὸς τοὺς νυμφευθέντας ἢ καὶ πρὸς τοὺς γονεῖς, ἂν δὲν τελεσθῇ ὁ γάμος. Ἡ προὶξ συνήθως παρεδίδετο τῷ γαμβρῷ μίαν ἡμέραν πρὸ τοῦ γάμου». Καὶ αὕτη μὲν εἶναι εἰδική τις σημασία τῆς λέξεως ἐν Χίῳ, ἐν τῷ ἡμετέρῳ ὅμως στίχῳ σημαίνει γενικώτερον τὸν προικοδότην τὸν συντελοῦντα εἰς τὸν γάμον καὶ τοιοῦτος ἐδῶ καλεῖται ὁ Ἔρως ὡς κατ' ἐξοχὴν προξενητὴς καὶ συντελεστὴς τοῦ γάμου.

ρέμπομαι.

Τὸ ῥῆμα ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ ἐπαίρομαι, ὑπερηφανεύομαι εἰς τὰ δύο χωρία τοῦ Ἐρωτ. ἐν οἷς ἀπαντᾷ. ἤτοι
Β 409 ἐπέτετο κ' **ἐρρέμπετο** στὴν ἀφεντειὰ την τόση
Δ 603 μὰ **ρέμπεται** στοὶς ἀφεντειές, στὰ πλούτη ντου καυκᾶται.
Καὶ εἰς στίχους Μιχαὴλ τοῦ Γλυκᾶ(1) στ. 360 εὕρηται ἐρρέμπετο μεγάλα
Τὴν σημασίαν ταύτην ἀναγράφει καὶ ὁ Χουρμούζης εἰς τὰ Κρητικὰ καὶ ὁ Spratt εἰς τὸ Κρητικόν του Λεξιλόγιον παραλαβὼν ἐκ τοῦ Χουρμούζη. Εἶναι τὸ ἀρχαῖον ρέμβω, ρέμβομαι (ἐξ οὗ καὶ τὸ ρεμβάζω) τὸ σημαῖνον περιφέρομαι, περιπλανῶμαι,(2) αὐτὴν δὲ ταύτην τὴν σημασίαν ἔχει καὶ σήμερον ἐν Κρήτῃ τὸ ρέμπο-

(1) Legrand, Biblioth. grec. vulg. I. σελ. 18 ἑξ.
(2) Ἰδ. Λεξικὸν Liddell-Scott-Κωνσταντινίδου ἐν τῇ λέξει.

μαι ἤτοι περιφέρομαι, περιτρέχω καὶ ἔπειτα νέμομαί τι καὶ καρποῦμαι ἐλευθέρως. π. χ. αὐτοὶ ρέμπουνται ('ς) τὰ πράματα τοῦ χωριοῦ=περιτρέχουσι καὶ καρποῦνται, τὰ ὀζὰ ρέμπουνται ὅλον τὸ χρόνο στὰ μοναστηρικὰ πράματα. Ἐκ ταύτης τῆς σημασίας προῆλθε προφανῶς ἡ τοῦ ὑπερηφανεύεσθαι, ἐπαίρεσθαι ἐπί τινι (οὗ τὴν ἐλευθέραν νομὴν κέκτηται), τὴν ὁποίαν εἴδομεν προηγουμένως

ριζικὸν (τὸ)

Ἡ λέξις εὕρηται ἀπὸ τῆς μεσαιωνικῆς ἐποχῆς μέχρι σήμερον συνηθέστατα δηλοῦσα, ὡς γνωστόν, τὴν τύχην ἑκάστου, τὸ πεπρωμένον. Εἰς τὸν Ἐρωτόκρ. ὡς καὶ εἰς τὰ ἄλλα ποιήματα προγενέστερα καὶ νεώτερα εὕρηται καὶ τὸ ριζικὸν καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ ριζικάρις, καλορριζικος, κακορρίζικος, ἀκούονται δὲ πλὴν τούτων (ἐν Κρήτῃ) καὶ τὰ μαυρορρίζικος, βαριορρίζικος καὶ ἀρρίζικος. Δυσχερὲς πρόβλημα ὑπῆρξε πάντοτε πόθεν ἔλαβε τὴν γένεσιν ἡ λέξις ριζικόν. Ὁ Κοραῆς (1) τὴν ἐθεώρησεν ὡς γενομένην ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ rischio. Ἄλλοι τὴν παράγουσιν ἐκ τοῦ ἀρχ. ροῖζος καὶ γράφουσι ροιζικὸν-άρις Οἱ νεώτεροι ἐπίσης τὴν θέλουσιν ἰταλικὴν ἐκ τοῦ risico, rischio π. χ. ὁ Βυζάντιος, (2) ὁ Meyer, Neugr. Stud. IV. 77 καὶ ὁ κ. Τριανταφυλλίδης (Lehnw. σελ. 89, 136).

Ὅτι ὅμως ἡ λέξις δὲν εἶναι ἰταλικῆς καταγωγῆς πείθομαι ἐκ τούτου ὅτι ἡ λέξις εὕρηται εἰς τοὺς στίχους τοῦ Γλυκᾶ (κακορρίζικος) εἰς τὸ Χρονικὸν τοῦ Μορέως καὶ εἰς τὰς Ἀσσίζας.

Μόνος ἐξ ὅσων γνωρίζω ὁ ἐκδότης τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Μορέως Schmitt ἐθεώρησε τὴν λέξιν ἑλληνικήν, (3) ἀλλ' ἡ αἰτιολογία ὅτι ριζικὸν σημαίνει «βράχον, ἐξ οὗ κίνδυνος ἐν τῇ ναυσιπλοΐᾳ καὶ ἐπικίνδυνος ἐπιχείρησις, καὶ ἐντεῦθεν καλὴ ἢ κακὴ τύχη» δὲν φαίνεται παντάπασι φυσικὴ οὐδὲ πιθανή.

Καθ' ἡμᾶς ἡ λέξις ἔχει οὕτως. Τὸ ριζικὸν γίνεται ἐκ τῆς ἑλλ. λέξεως ῥίζα καὶ ἐδήλου τὴν ἀρχὴν τὴν ρίζαν τῆς ζωῆς ἑκάστου, τὴν βάσιν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου (ὅπως εἶναι ἡ ρίζα τοῦ φυτοῦ) τὸ

(1) Ἄτακτ. II. 138, 320 ἐν λέξ. Εὔτυχος καὶ ριζικάρις.

(2) Σ. Κ. Βυζαντίου, Λεξικὸν τῆς καθ' ἡμᾶς ἑλληνικῆς ἐν τῇ λέξει.

(3) J. Schmitt. Χρονικὸν τοῦ Μορέως London 1904 Index σελ. 616.

πυθμενικὸν (1) τῶν ἀστρολόγων καὶ ἀποτελεσματικῶν. Ἡ γνώμη αὕτη ἐνισχύεται ἐκ τῆς χρήσεως τοῦ ρήματος ριζώνω λεγομένου ὄχι μόνον ἐπὶ τῶν φυτῶν ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων. Ἐν αὐτῷ τῷ Ἐρωτοκρ. εὕρηται Ε 1513 ἐρρίζωσαν κ' ἐγέρασαν (ὁ Ἐρωτοκρ. καὶ ἡ Ἀρετοῦσα), καὶ πολλαχοῦ εἰς ἄλλα κείμενα καὶ εἰς τὴν σήμερον λαλουμένην ἀκούεται. π. χ. ἐν Ἠπείρῳ (2) λέγεται νὰ ριζώσῃ ἡ νύφη, ριζώνει τὸ παιδὶ (=εὐτυχήσῃ, εὐτυχεῖ), ἐν Σύμῃ (3) ὁμοίως. Εἰς τὸ πολλάκις μνημονευθὲν ποίημα περὶ Δυστυχίας καὶ Εὐτυχίας εὕρηται καὶ τὸ ἐπιθ. ριζωτὸς=ἔμφυτος, ὑπὸ τοῦ πεπρωμένου ὡρισμένος, π. χ. νὰ 'χῃ ριζωτὰς τὰς θλίψεις δηλ: ὑπὸ τοῦ ριζικοῦ προωρισμένας.

Εἰς δημοτικὸν ᾆσμα ἀναδημοσιευόμενον ὑπὸ τοῦ καθ. Πολίτου (4) εὑρίσκεται ὁ στίχος

Κόρη μ' πὸ ποῦ 'ν τὸ γένος σου, πὸ ποῦ 'ν τὸ ριζικό σου,

ὅπου ριζικὸν εἶναι ἡ ρίζα τοῦ γένους ἡ καταγωγή. Εἰς τὰ Καρπαθιακὰ ᾄσματα τὰ συλλεγέντα ὑπὸ Μ. Μιχαηλίδου σελ. 84 ἔχομεν ἐπὶ φυτείας νέας ἀμπέλου τὸν στίχον

ἂς εἶναι καλορρίζικο τ' ἀμπέλι ποῦ φυτεύγου,

δηλ: νὰ κάμῃ καλὰς ρίζας καὶ νὰ εὐδοκιμήσῃ. Εἰς αὐτὰ τὰ ᾄσματα εὑρίσκεται ἐπαναλαμβανομένη ἡ εὐχὴ (σελ. 78) νὰ ζήσῃς νὰ ριζώσῃς, νὰ στερεώσῃς ν' ἁπλώσῃς νὰ ριζώσῃς, εἰς σελ. 84 ἐγέννησεν ἡ Ρήγισσα ἡ ρίζα τῆς Καρπάθου, σελ. 85 ἐνέστεσες τὴ μάννα σου τὴν πλιὰ μεγάλη ρίζα. Εἶναι γνωστοτάτη καὶ ἡ κοινὴ φράσις Δράκου ρίζα νὰ 'χῃς δὲν γλυτώνεις ἤτοι καὶ ἀπὸ Δράκον ἂν κατάγεσαι.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω παραδειγμάτων, τὰ ὁποῖα θὰ ἠδύνατο τις νὰ αὐξήσῃ ἐπ' ἄπειρον καὶ ἐκ τῆς γραπτῆς παραδόσεως καὶ ἐκ τῆς σημερινῆς λαλιᾶς, σαφῶς δείκνυται ὅτι ἑλλ. λαὸς παρομοιάζει τὴν τύ-

(1) ἰδ. Θησαυρὸν Ἐρρίκου Στεφάνου λεξ. πυθμενικος-ικόν.
(2) Ζωγράφειος Ἀγών. Κ/πολις 1891 σελ. 14.
(3) αὐτόθι σελ. 211.
(4) Ν. Πολίτου, Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ Ἑλλην. λαοῦ Ἀθην. 1914 ᾆσμ. 86 Β στιχ. 29 (σελ. 125).

χην τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴν ρίζαν τῶν φυτῶν, τῶν ὁποίων ἡ εὐδοκίμησις ἢ μὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς καλῆς ἢ κακῆς ριζώσεως.

Πιθανῶς ἡ πρώτη τροπὴ τῆς σημασίας ἐγένετο εἰς τὸ ρῆμα ριζώνω καὶ εἰς τὰ σύνθετα καλορρίζικος ἢ κακορρίζικος (Γλυκᾶς), ἐκ τούτων δὲ ἐξήχθη κατόπιν καὶ ἐσχηματίσθη τὸ ριζικόν· τοῦτο τοὐλάχιστον ὑποδηλοῖ, ὡς μοὶ φαίνεται, ὁ τύπος ἐριζικὸν ὁ ἐν τῷ Χρονικῷ τοῦ Μορέως εὑρισκόμενος διατηρῶν τρόπον τινὰ τὴν πεπηγυῖαν αὔξησιν (ἐκ τοῦ ριζώνω-ἐρρίζωσα) (1).

Ἀφ' οὗ ἡ λέξις ριζικὸν κατεδείχθη ὡς ἑλληνική, κατ' ἀνάγκην τὰ φραγκικὰ *risicum* (μεσ. Λατιν.), *risico* καὶ *rischio* (Ἰταλ.) καὶ τὸ Γαλλ. risque προῆλθον ἐκ τοῦ ἑλλην. ριζικόν. Μετὰ πολὺν χρόνον, ἀφ' οὗ οἱ Φράγκοι παρέλαβον καὶ ἐπολιτογράφησαν τὴν ἑλλην. λέξιν παρελάβομεν πάλιν καὶ οἱ Ἕλληνες ἐκ νέου τὴν λέξιν ἐξ αὐτῶν ἀλλ' ὑπὸ τὸ φραγκικὸν πλέον ἔνδυμα καὶ ἠλλοιωμένην κατὰ τὴν σημασίαν ἤτοι τὸ ρίζιγο καὶ ριζιγάρω (=κίνδυνος, κινδυνεύω) π. χ. ἦρθε στὸ ρίζιγο νὰ ποθάνῃ, ἐρριζιγάρισε νὰ πνιγῇ=ἐκινδύνευσε νὰ πνιγῇ, παρὰ μικρὸν ἐπνίγη.

στανιό, στανιῶς, στανικός, στανικῶς.

Κοινότατα καὶ ἐν τῷ γραπτῷ καὶ ἐν τῷ προφορικῷ λόγῳ εἶναι τὸ στανιό, ἐπιθ. στανικός, ἐπιρρ. στανιῶς καὶ στανικῶς καὶ ἐν τῷ Ἐρωτοκρ. εὑρίσκονται πολλάκις. Ἐπίσης εἶναι πασίγνωστος καὶ ἡ σημασία των. Ἡ παραγωγή των ὅμως νομίζω ὅτι δὲν διελευκάνθη ἀκόμη. Ὁ Κοραῆς μόνος, ἐφ' ὅσον γνωρίζω, ἐξήτασε ταύτην (Ἰσοκράτους, Ἅπαντα) εἰπών: «Καὶ ἔστι τὸ μὲν στανικὸς παρὰ τὸ κτητικὸν στενικὸς τοῦ στενὸς ὀνόματος Ἰωνικῇ καὶ Δωρικῇ μεταθέσει τοῦ ε εἰς α, τὸ δὲ στανιῶς παρὰ τὸ Ἰων. στενεὸς ἀντὶ τοῦ στενὸς (κατὰ τὸ ἀδελφεὸς ἀντὶ ἀδελφός). Καὶ ὤφειλεν εἶναι στενεῶς ἢ στανεῶς. . . . ὅτι δὲ τοιαύτη ἐστὶν ἡ παραγωγὴ τοῦ στανικῶς δηλοῖ καὶ τὸ στενοχωρημένος καὶ τὸ στενευμένος (παρὰ τὸ στενεύω) τὸν βεβιασμένον ἢ ἠναγκασμένον σημαίνοντα».

Δὲν φαίνεται πολὺ πιθανὴ ἡ γνώμη τοῦ σοφοῦ ἀνδρός. Μᾶλλον

(1) Ὅμοια εἶναι τὰ ἔχτυπος, ἔσμιξι, ἐγκρεμός, ἐγνώρα, ἐζημιά, ἔφελος κτὅ. Πρβλ. Χατζ. Μεσ. Ν. Ἑλλην. Α 232.

πρέπει αἱ λέξεις νὰ σχετισθῶσι πρὸς τὸ σθένος, ἀσθενής, ἀσθενῶς, μάλιστα δὲ πρὸς τὸ κοινότατον ἐν τῇ ἀρχαιότητι σθένει, παντὶ σθένει, τοῦ ὁποίου μεσαιωνικὴ καὶ νεωτέρα ἐξέλιξις θὰ εἶναι τὸ στανιό, στανιῶς κτλ. Εἰς τὴν γνώμην ταύτην προήχθην ἐκ τῆς χρήσεως τοῦ συνωνύμου δυναστικῶς (ἐκ τοῦ δύναμαι, δυνάστης, δυναστικὸς) καὶ τοῦ ἀντιθέτου θεληματικῶς. Ἐκ τοῦ ἀρχ. ἐπιρρ. σθένει, παντὶ σθένει καὶ τοῦ ἀσθενῶς θὰ προῆλθον οἱ μεσαιωνικοὶ τύποι τοῦ ἐπιρρ. εἰς-έως, σθενέως ἢ ἀσθενέως κατὰ τὰ ἄλλα εἰς-έως ἐπιρρ. (ταχέως, εὐρέως, βαθέως, πλατέως κτλ.) καὶ διὰ τὴν τάσιν τῶν Βυζαντ. εἰς ἀσυναιρέτους τύπους.(1) Ἐκ τούτων ἐγένοντο τὸ στανέως, στανιο, στανικός, στανικῶς. Τὸ μὲν σθ ἐγένετο στ κατὰ τὸν γενικὸν φθογγικὸν νόμον τῆς νέας Ἑλληνικῆς, τὸ δὲ ε ἐτράπη εἰς ι, ὅπως καὶ εἰς ἄλλας πολλὰς λέξεις τῆς νέας Ἑλλην. (δραπάνι, ἀλάφι, ἀνάδια, μυαλό, ἀξάργου, μαγαρίζω κτδ.)(2)

στράτα, στρατιώτης, στρατεύγω, στράτευμα στρατολάτης στραταρίζω.

Εἶναι ἀνάγκη νὰ διασαφηνισθῶσι τὰ κατὰ τὰς λέξεις ταύτας παρ' Ἐρωτοκρίτῳ καὶ εἰς τὰ ἄλλα νεώτερα κείμενα πρὸς ἀποφυγὴν παρεξηγήσεων, οἷαι δὲν ἔλειψαν ἐκ τῆς ἐσφαλμένης περὶ αὐτῶν ἀντιλήψεως. Αἱ ἀνωτέρω δηλ. λέξεις δὲν ἔχουσι τὴν ἀρχήν των εἰς τὰς ἀρχ. λέξεις στρατός, στρατεύω-στράτευμα, στρατηλάτης, ἀλλ' εἶναι νεώτερα πλάσματα προελθόντα ἐκ τῆς Βυζαντ. λέξεως στράτα =ὁδὸς (ἐκ τοῦ Λατιν. strata via). Ἡ λέξις ἄρα στράτα (3) ἐχρησίμευσεν ὡς ἡ πρωτόθετος λέξις, ἐξ ἧς ἐπήγασαν αἱ λοιπαί, ἤτοι τὸ στρατεύω στρατεύγω=πορεύομαι, ὁδοιπορῶ. π. χ. Θυσία Ἀβρ. 347 ὤφου παιδὶ τσ' ὑπακοῆς ποῦ μέλλει νὰ στρατέψῃς, Ἐρωτοκρ. Δ 1794 ὡς ἀστραπὴ τὸ σίδερο στρατεύγει ἀπάνω

(1) Μεσ. Ν. Ἑλλην. Β 16. Psaltes. Gram. der Byz. Chroniken § 122.

(2) Μεσ. Ν. Ἑλλην. Α 163, Foy. Lautsystem 1879 Leipzig σελ. 93.

(3) Ἄς σημειωθῇ ἐνταῦθα ὅτι στράτα σημαίνει ἐνίοτε καὶ τὴν ἔμμηνον ρύσιν τῶν γυναικῶν, ὡς εὑρίσκεται καὶ εἰς τὴν δημώδη Πεντάτευχον (ἐκδ. Hesseling) Γενεσ. XVIII, 11. XXXI. 25.

κάτω (=κινεῖ. ἢ κινεῖται), καὶ σήμερον ἀκούεται ἐν Κρήτῃ τὸ στρατεύγω, ἐστράτεψα ἐπὶ τοιαύτης σημ., π. χ. ποῦ θὰ στρατέψῃς σήμερο; (=ποῦ θὰ ὁδοιπορήσῃς). Ἐκ τοῦ στρατεύω-εύγω προῆλθε τὸ οὐσ. στρατειὰ (σήμερον ἐν Κρήτῃ στραθειὰ)=πορεία, ταξίδι, π. χ. ἔχομε στραθειὰ αὐτὴ τὴν ἑβδομάδα=ὁδοιπορίαν, τὸν ἐφάγανε οἱ στραθειὲς = αἱ ὁδοιπορίαι κτλ. Ἐπίσης καὶ τὸ στράτεμα=κίνησις, πορεία, Ἐρωτοκρ. Β 220 τοῦ πόθου τὰ στρατέματα = δρόμοι, περιπέτειαι ἐρωτικαί, Δ 618 τοῦ κύκλου τὰ στρατέματα = αἱ κινήσεις, τὰ γυρίσματα, Θυσ. Ἀβρ. 439, 843 εὐκὴ τσ' εὐκῆς μου...στὰ στρατέματά σου = εἰς τὰ βήματά σου, εἰς τὴν πορείαν σου. Ἐκ τοῦ στράτα ἀκόμη ἐγένετο τὸ στρατιώτης ὅταν κεῖται ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ὁδοιπόρος, διαβάτης, π. χ. διαβάτες, ποὺ διαβαίνετε, στρατιῶτες ποὺ περνᾶτε (1), Ἀνδροῦτσος ὁ πραματευτής, Ἀνδροῦτσος ὁ στρατιώτης (2) (= ὁ γυρολόγος). Ἐκ τοῦ στράτα γίνεται καὶ τὸ στρατοκόπος (Χρονικὸν Βουστρωνίου σελ. 524 παρὰ Σάθα) καὶ τὸ συνηθέστερον στρατολάτης δηλοῦντα ἀμφότερα τὸν ὁδοιπόρον· τὸ στρατολάτης οὐδὲν κοινὸν ἔχει πρὸς τὸ ἀρχ. στρατηλάτης, ὅπως φέρεται ἐφθαρμένον εἰς τὰς νεωτέρας ἐκδόσεις τοῦ Ἐρωτοκρίτου (Ἐρωτοκρ. Α 1803, 2163, Ε 1173). Λαογραφία Β 454 ἐκ Ρόδου διαβάτες μου διαβάτες μου καλοί μου στρατολάτες καὶ πολλαχοῦ. Τοῦτο ἀκούεται καὶ σήμερον συχνότατα ἐν Κρήτῃ, καὶ ἐσχηματίσθη κατὰ τὸ πεζολάτης, ζευγολάτης, δρομολάτης κτλ.

Τέλος ἔχομεν ἐκ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς καὶ τὸ ὑποκοριστικὸν στραταρίζω λεγόμενον σήμερον συχνότατα ἐπὶ τῶν πρώτων βηματισμῶν τοῦ νηπίου καὶ εὑρισκόμενον καὶ παρ' Ἐρωτοκρ. Α. 304 ἤρχιζε κ' ἐστρατάριζε κ' ἐσιγανοπορπάτει. Τοῦτο ὁ μὲν Γιάνναρης καὶ ὁ Chestacoff οὐδὲ κατέγραψαν εἰς τὰ γλωσσάριά των, ὁ δὲ κ. Τριανταφυλλίδης παράγει ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ *stradarsi* ἑρμηνεύων αὐτὸ sich auf den Weg machen (3). Ἀλλὰ πιστεύω μᾶλλον ὅτι ἐγένετο ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ στράτα διὰ προσθήκης ὁλοκλήρου τῆς καταλήξεως -ρίζω κατὰ ῥήματα ἄλλα εἰς-ρίζω δηλοῦντα ὑποκορισμὸν ἢ ἀρχὴν τῆς δηλου-

(1) Legrand, Recueil de chansons populaires, Paris 1874 ᾆσμ. 123, 11.
(2) Ν. Πολίτου, Ἐκλογαί, τραγ. 87 στ. 1.
(3) Triantafyllidès, Lehnwörter σελ. 135.

μένης πράξεως π. χ. ἀλεθουρίζω, κλαουρίζω, φεγγουρίζω, γυαλουρίζω κτλ. (1) Ἐξ αὐτοῦ προῆλθε καὶ τὸ οὐσ. ἡ στραταρίδα δηλοῦσα ὄργανον συντελοῦν πρὸς ταχύτερον τῶν παιδίων βηματισμὸν καὶ ἐπιρρ. στραταρίδα π. χ. πάει στραταρίδα (=μὲ βῆμα ταχὺ καὶ στρωτόν).

Παρ' Ἐρωτοκρίτῳ εὑρίσκονται καὶ τὰ ὀνόματα στρατηγὸς καὶ στρατιώτης εἰλημμένα ἐκ τῆς λογίας παραδόσεως καὶ οὐχὶ νεώτεροι σχηματισμοί, ὡς τὰ προηγούμενα. Σημαίνουσι δὲ ἀμφότερα παραδόξως καὶ ἄνευ διακρίσεως μεταξύ των τοὺς ἱππότας, τοὺς πολεμιστὰς (Ἐρωτοκρ. Β 2. 142. 1235. 2045. Δ 1697. 1532).

σύγκρατος

Ὁ Ρῆγας Ἡράκλης τιμωρῶν τὴν κόρην Ἀρετοῦσαν διὰ τὴν παρακοήν της εἰς τὰς πατρικὰς θελήσεις ἀποκόπτει τὴν κόμην αὐτῆς κατ' ἔθιμον καὶ μέχρι σήμερον οὐχὶ ἄγνωστον καὶ τὴν φυλακίζει. Ἐρωτοκρ. Δ 468-469.

τυλίσσει τσὶ πλεξοῦδές της κρατῶντας τὸ μαχαίρι,
καὶ κόβγει τσι καὶ ρίχνει τσι **σύγκρατες** δίχως πόνο.

Τὸ ἐπίθετον σύγκρατος δὲν προέρχεται ἐκ τοῦ κρατῶ, ὡς τὸ ἡρμήνευσεν ὁ Γιαν. ἐν τῷ Γλωσσαρίῳ του (μονομερῆς, συνάπας), οὐδ' εἶναι τὸ συγκρατητὸς=μονοκόμματος. Πιστεύω ὅτι τὸ σύγκρατος δὲν ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ κρατῶ καὶ κράτος ἀλλὰ προέρχεται ἐκ τοῦ κρέατος (2) καὶ σημαίνει μετὰ τοῦ κρέατος ἤτοι, ὡς ἄλλως συνηθέστερον λέγεται, ἤκοψε τοὺς πλεξοῦδές της σύρριζα, καὶ λέγεται ἐν τῷ ἀνωτέρῳ χωρίῳ μετά τινος ὑπερβολῆς τοῦ ποιητοῦ ἐν τῇ ἐκφράσει. Τὸ ἐπίθετον σύγκρατος ἐσχηματίσθη κανονικῶς ὅπως τόσα ἄλλα ὅμοια σύνθετα τῆς νέας Ἑλλην. μετὰ τὴν συν, π. χ. συγκόκκαλος (ἡ Συγκόκκαλη=Ἑβδομὰς ἡ πρὸ τῆς κράτινης Ἀ-

(1) Πρβλ. ΜΝΕ Β' 584.
(2) Τὸ κρέας ἐν τῷ Ἀνατολ. Κρητικῷ ἰδιώματι ἀκούεται κρέας σχεδὸν μονοσυλλάβως κρὰς καὶ ἐξ αὐτοῦ τὰ ἐπίθ. κράτινος ἢ κρατινος (=κρεάτινος), σύγκρατος = μαζὶ μὲ τὸ κρέας.

ποκριᾶς, καθ' ἣν ἐπιτρέπεται ἐξαιρετικῶς ἡ βρῶσις κρέατος κατὰ τὴν Τετάρτην καὶ Παρασκευήν), συναίματος, σύγληνα, συνάντερος σύχουμος, συζώντανος, σύξυλος, σύψυχος καὶ πλῆθος ἄλλων. Πολλὰ τοιαῦτα εὑρίσκονται καὶ εἰς τὴν μεσαιων. ἡμῶν ποίησιν, π. χ. εἰς τὰ Πρόδρομ. ποιήματα (ἐκδ. Hesseling-Pernot εὑρίσκονται τὰ σύτζεφλος III. 171, σύφλουδες III. 394, συγκόκκαλος III. 394, σύμπλευρος καὶ σύλλαρδος αὐτόθι, καὶ (κοιλίαν) σύσκατον IV 251.

συργουλεύγω, συργουλιά, συργουλιστός, συργούλιο.

Αἱ ἀνωτέρω λέξεις εὑρίσκονται συχνὰ εἰς τὰ Κρητικὰ μάλιστα κείμενα καὶ ἀκούονται καὶ σήμερον καθ' ἑκάστην ἐν τῇ λαλουμένῃ ἐν Κρήτῃ γλώσσῃ. Ἐν τῷ Ἐρωτοκρίτῳ εὑρίσκεται τὸ οὐσ. συργουλιὰ (ἢ συργουλειὰ) Γ 421, Δ 544 καὶ τὸ ἐπιρρ. συργουλιστὰ Α 488, 1268, Β 1211, Δ 82. Ἡ σημασία τῶν λέξεων εἶναι ἡ τοῦ κολακεύειν, θωπεύειν, μετὰ καλοῦ τρόπου πείθειν ἢ μεταπείθειν τινά, ὡς ἡρμήνευσαν ἤδη ὀρθῶς ἄλλοι τε καὶ ὁ Γιάνναρης ἐν τῷ Γλωσσαρίῳ τοῦ Ἐρωτοκρ. ὁ Συνόδης Παπαδημητρίου (1) καὶ ὁ Chestacoff ἐν τῷ Γλωσσαρ. Ἐρωτ., ὅπου παραθέτει καὶ σωρείαν παραδειγμάτων τῶν λέξεων ἐκ τῶν Κρητ. κειμένων. Οὐδεὶς ὅμως, καθ' ὅσον γνωρίζω, εἶπέ τι καὶ περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν λέξεων πλὴν τοῦ τελευταίου σχετίσαντος οὐχὶ ἐπιτυχῶς, ὡς φρονῶ, αὐτὰς πρὸς τὸ ἰταλικὸν *suggerire*.

Καθ' ἡμᾶς τὸ συργουλεύω κτλ. οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ τὸ συμβουλεύω παθὸν πιθανώτατα σύμφυρσίν τινα πρὸς τὸ σύρω· τότε ἡ πρώτη σημασία τοῦ συργουλεύγω εἶναι τὸ σύρω τινὰ εἰς τὴν βουλήν μου, φέρω εἰς τὴν γνώμην μου διὰ συμβουλῶν, πείθω ἢ μεταπείθω διὰ καλοῦ τρόπου καὶ τῆς πειθοῦς, ὕστερον δὲ ἔμεινε ἢ ἀνεπτύχθη καὶ ἡ σημασία τοῦ θωπεύειν, κολακεύειν.

Ὅτι τοιαύτη εἶναι καὶ ἡ ἀντίληψις τοῦ μεταχειριζομένου αὐτὴν λαοῦ φαίνεται ἐκ τοῦ παραδείγματος, ὃ εὗρον ἐν Κρητικῇ ἐπιστολῇ (2) τῆς λέξεως συρβουλὴ λεγομένης ἁπλῶς ἀντὶ τῆς συμβουλῆς.

(1) Συνόδη Παπαδημητρίου, Σαχλίκη Ἀφήγησις παράξενος, Ὀδησσὸς 1896 σελ. 223-224 (ρωσσιστί).

(2) Δεύτερη φυλλάδα τοῦ Γέρω Κρητικοῦ Ἀθῆναι 1858. ἰδ. Ψυχάρη, Ρόδα καὶ Μῆλα Τομ. Δ σελ. 160 ἢ Ἀπόσπασμα σελ. 34.

συχαλασμός.

Τὴν λέξιν ταύτην ἐχορήγησεν τὸ Λονδίνειον χειρόγραφον τοῦ Ἐρωτοκρίτου εἰς τὸν στιχ. Α 1125 (ὁ λόγος περὶ βροντῆς).

καὶ κάνει ταραχὴ πολλή, τὰ νέφαλα ξεσκίζει,
καὶ μὲ πολὺ **συχαλασμὸ** στὰ δάση κατεβαίνει.

Πᾶσαι αἱ ἔντυποι ἐκδόσεις τοῦ ποιήματος ἀπ᾽ ἀρχῆς μέχρι σήμερον ἔφερον ἀντ᾽ αὐτῆς σιγαλιασμὸ λέξιν μείνασαν ἀνερμήνευτον (1) καὶ ἀντιστρατευομένην, ἂν ἑρμηνευθῇ κατὰ τὴν φύσιν της εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ χωρίου.

Βεβαίως ἡ ὀρθὴ γραφὴ εἶναι συχαλασμός, ἡ ὁποία φαίνεται διεφθάρη (σπανία ἄλλως οὖσα) εἰς συγαλιασμὸ ἕνεκα κακοῦ μεταγραμματισμοῦ τοῦ *gh* εἰς γ ἀντὶ χ, ἐκ κειμένου γεγραμμένου κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν τότε ἐν Κρήτῃ συνήθειαν δι᾽ ἰταλικῶν γραμμάτων, διότι εἰς τὰ κείμενα ταῦτα παρετήρησα ὅτι διὰ τοῦ *gh* ἀπέδιδον καὶ τοὺς δύο ὑπερωϊκοὺς φθόγγους γ καὶ χ.(2) ὅπως, φαίνεται, συνέβη καὶ διὰ τὸ ἐν στιχ. Β 242 γαλαβλὸ (ἀντὶ χάλαβρο).

Ἡ λέξις συχαλασμὸς νοεῖται εὐκόλως· εἶναι ὁ κρότος, τὸν ὁποῖον ἀποτελοῦσι ὅταν πολλὰ πράγματα χαλῶσιν ὁμοῦ καὶ καταρρέωσι, π. χ. βράχοι κατακυλιόμενοι ἐκ τῶν βουνῶν ἕνεκα σεισμοῦ, κεραυνῶν ἢ πλημμύρας.

Ἡ λέξις εὕρηται καὶ παρ᾽ Ἀχέλη (Μάλτας Πολιορκία· ἐκδ. Pernot) στ. 1054, 1058 συγχαλασμός, συγχαλασμένα, ὅπου λέγονται περὶ τῆς κατακρημνίσεως τῶν τειχῶν τοῦ φρουρίου ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ τῶν πολιορκούντων Τούρκων. Σήμερον ἐν Κρήτῃ γενικώτερον λεγόμενον ἀκούεται χαλασμὸς κόσμου καὶ χαλασμὸς Κυρίου.

τὸ = ὅτε

Πολλαχοῦ τοῦ Ἐρωτοκρίτου εὑρίσκεται μετὰ σημασίας χρονικοῦ

(1) Ὁ Γιάννακης τὴν ἀναγράφει χωρὶς να τὴν ἑρμηνεύη, ὁ Chestacoff την ἀποσιωπᾷ.

(2) Παραδείγματα τῆς ἀποδόσεως ταυτης καὶ ἐν γενει τοῦ τροπου, καθ᾽ ὃν ἐγραφοντο ἑλληνικὰ κείμενα δι᾽ ἰταλικῶν (οὐχὶ λατινικῶν, ὡς συνηθως λέγεται) γραμμα εὑρίσκει ὁ βουλόμενος προχειρα παρὰ Legrand, Biblioth. gr. vulg. vol. II. Paris 1881 εἰς τὸ τοιουτον χειρόγραφον τῆς Ἐρωφίλης σελ. 335 ες.

συνδέσμου ἡ λέξις τὸ = ὅτε, εὐθὺς ὡς. Καὶ εἰς πλεῖστα δὲ ἄλλα κείμενα ἀρχαιότερα τοῦ Ἐρωτοκρ. εὑρίσκεται ἡ χρῆσις αὕτη. Ἐκ τῆς ἐπιμελοῦς παρατηρήσεως καὶ συλλογῆς πλείστων παραδειγμάτων ἐκ πολλῶν κειμένων διαφόρων ἐποχῶν ἐπείσθην ὅτι εἰς ἀρχαιοτέραν μὲν ἐποχὴν συνοδεύει ἀπαρέμφατον, λ. χ. εἰς τὸ Χρονικὸν τοῦ Μορέως τὸ ἰδεῖν (=ὅτε εἶδεν, ὡς εἶδεν) στιχ. 555, 859, 1164, -ὁ ἀκούειν 1012, τὸ ἐλθεῖν 5485, τὸ σώσειν 1527, 1713, Διγενὴν Ἐσκωρίαλ (1) τὸ ἰδεῖν 758, 934, 973, 976, 1442, εἰς Λόγον παρηγορ. Δυστ. καὶ Εὐτυχ. τὸ ἀκούσειν 93, τὸ εἰπεῖν καὶ δώσειν 686, Μαρίν. Φαλιέρ. (2) τὸ ἰδεῖν 33, τὸ ἀκούσειν 101, εἰς Πικατῶρον (3) τὸ κινήσειν 26, τὸ δεῖν 45, 72, τὸ στραφῆν 80, Ἀπόκοπον (4) στιχ. 33, 372 καὶ πολλαχοῦ. Καθ' ὅσον ὅμως κατερχόμεθα χρονολογικῶς εὑρίσκεται συντεταγμένον καὶ μετὰ παρεμφατικῶν ἐγκλίσεων ἤτοι μετὰ παρῳχημένου ὁριστικῆς ἢ μετὰ τοῦ νὰ καὶ ὑποτακτικῆς, καὶ οὕτως εὑρίσκομεν ἀντὶ τῆς ἀνωτέρω συντάξεως τὰ τὸ 'δε, τὸ 'κουσε, τὸ νὰ φανῇ, τὸ νὰ εἰπῇ, ὅπως δηλ. τὸ εὑρίσκομεν ἀκριβῶς παρ' Ἐρωτοκρίτῳ λ. χ. Α 129 τὸ 'χε γροικήσει (= ὡς ἤκουσε) 705 τὸ νὰ γροικήσῃ, 871 τὸ θελε δεῖ, 879 τὸ νὰ θελε γαυγίσει, 1035, 1153 τὸ δοῦν, 1179, καὶ μυρία ἄλλα.

Πρῶτος ὁ Κοραῆς προσέσχε εἰς τὴν παράδοξον ταύτην χρῆσιν ἑρμηνεύων τὸν στίχον τοῦ Προδρόμου (Ἄτακτ. Ι. 101)

εὐθὺς τὸ βράσειν τὸ θερμὸν λέγει πρὸς τὸ παιδίν του

καὶ λέγει «Σημείωσαι ὅτι τὸ ἄρθρον τὸ ἢ εἶναι ἐλλειπτικὸν τῆς προθέσεως ἤγουν εὐθὺς μετὰ τό ἢ μεταχειρίζοντο αὐτὸ τὸ εὐθὺς ἀντὶ τῆς μετὰ συντάσσοντές το μετ' αἰτιατικῆς, ἢ τελευταῖον ἴσως ἡ ἀνωμαλία στέκει εἰς τὸν ἀντιχρονισμὸν καὶ τὴν ἀντίπτωσιν». Οὐδεμία τῶν τριῶν γνωμῶν τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς ἱκανοποιεῖ.

Ὁ Μαυροφρύδης ἐν Δοκιμίῳ (5) σελ. 660 λέγει ἁπλῶς ὅτι «τὸ τὸ (=ὅτε) ἐξ ἀντωνυμικῆς εἰς ἐπιρρηματικὴν χρόνου σημασίαν μετα-

(1) Λαογραφία Γ σελ. 555 ἑξ (ἐκδ. Hesseling).

(2) Δελτ. Ἱστορ. Ἐθνολ. Ἑταιρ. Δ' σελ. 303 ἑξ. ἐκδ. Schmitt.

(3) Wagner, Carmina etc. σελ. 203 ἑξ.

(4) Ἀπόκοπος Μπεργαδῆ ἐν Legrand, Biblioth. gr. vulg. II. 94 ἑξ.

(5) Δημ. Μαυροφρύδου, Δοκίμιον ἱστορίας Ἑλλην. γλώσσης, Σμύρνη 1871.

πεσὸν ἀπαντᾷ παρὰ τῷ ποιητῇ τοῦ Ἐρωτοκρίτου». Ὁ Schmitt (1) ὁμιλῶν περὶ τῆς χρήσεως ταύτης τοῦ τὸ μετ' ἀπαρεμφάτου λέγει. «Ὁ κ. Hesseling (ἐν Études néogr. publiés par J. Psichari 1892 p. 32) τὰ ὀνομάζει infinitifs de circonstance, οὔτε ἡ ἀρχαία οὔτε ἡ σημερινὴ γλῶσσα γνωρίζει τούτη τὴ χρήση τοῦ ἀπαρεμφάτου».

Ὁ καθ. Σπυρ. Λάμπρος (2) ἔγραψεν εἰς τὰ ἀνωτέρω χωρία τῆς Δυστ. Εὐτυχ. κατὰ δοτικὴν πτῶσιν τῷ ἀκούσειν, τῷ εἰπεῖν καὶ θεωρεῖ αὐτὰ ὡς γενόμενα κατὰ παράλειψιν τοῦ ἅμα ἤτοι ἅμα τῷ εἰπεῖν κτλ. ὁρμώμενος ἐξ ἄλλων παραδειγμάτων. ὅπου πράγματι εὑρίσκεται τὸ ἅμα.

Καὶ αἱ ἀπόπειραι αὗται δὲν πιστεύω ὅτι ἐπέτυχον τοῦ ὀρθοῦ. Ἄλλη νομίζω ὅτι εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς χρήσεως ταύτης. Εἴδομεν ἀνωτέρω ὅτι ἀρχαιοτέρα εἶναι ἡ μετ' ἀπαρεμφάτου ἐκφορὰ τὸ ἰδεῖν, τὸ ἀκούσειν κτῦ. Εἰς πολλὰ κείμενα τῆς Κοινῆς εὑρίσκομεν συχνὴν τὴν χρῆσιν τῆς δοτικῆς τοῦ ὀνομαστικοῦ ἀπαρεμφάτου μετὰ τῆς ἐν προθέσεως ἤτοι εὑρίσκεται ἐν τῷ λέγειν, ἐν τῷ ἰδεῖν ἐν τῷ ἀκοῦσαι μετὰ σημασίας χρονικῆς=ὅτε ἔλεγεν, εἶδεν, ἤκουσε κτλ., π. χ. παρὰ τοῖς Ο'. Ψαλμ. XXXVI. 16 ἐν τῷ σαλευθῆναι πόδας μου ἐπ' ἐμὲ ἐμεγαλορρημόνησαν. Ψαλμ. XLI 3 ἐγεννήθη τὰ δάκρυά μου ἄρτος ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐν τῷ λέγεσθαί μοι, Ψαλμ. XLV 2 οὐ φοβηθήσομαι ἐν τῷ ταράττεσθαι τὴν γῆν καὶ πολλ. Καὶ εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην εἶναι συχνὴ ἡ χρῆσις αὕτη (3) Λουκ. Α 21 καὶ ἐθαύμαζον ἐν τῷ χρονίζειν αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ. ΚΔ' 15 ἐγένετο ἐν τῷ ὁμιλεῖν αὐτοὺς καὶ συζητεῖν, ΚΔ 51 καὶ ἐγένετο ἐν τῷ συζητεῖν αὐτούς. Μάρκ. Δ 4 καὶ ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι αὐτὸν οὐδὲν ἀπεκρίνατο καὶ μυρία ἄλλα. Ἡ χρῆσις ἐξηκολούθησε καὶ κατόπιν· εἰς Διήγησιν θαυμάτων Ἁγίου Ἀρτεμίου (4) φέρεται ἐν σελ. 69 ἐν τῷ λέγειν τὸν Ἅγιον ταῦτα ὁ νοσῶν διυπνίσθη, ἐν τῷ μέλλειν αὐτὸν

(1) Δελτ. Ἱστορ. Ἐθνολ. Εταιρ. ἔνθα ἀνωτέρω· σελ. 304 σημ.

(2) Νέος Ἑλληνομνήμων III. σελ. 411 στιχ. 93, 429, 455, 686

(3) Πρβλ. Robertson Montet, Grammaire du grec moderne, Paris 1911 σελ. 223.

(4) Ἀθανασίου Παπαδοπούλου Κεραμέως, Varia graeca sacra, Πετρούπολις 1909.

ἀναπλεῖν, ἐν τῷ περιμένειν πλείους ἡμέρας κτλ. Οὕτως ἐκ τῆς λογίας χρήσεως τῶν μεταγενεστέρων χρόνων καὶ τῶν μεσαιωνικῶν μετεδιδάσθη ἡ σύνταξις αὕτη εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικήν, καὶ ἡ μὲν πρόθεσις ἐν ἐκπεσοῦσα ἐκ τῆς χρήσεως ἐν τῇ νεοελληνικῇ ἐκωφάνθη (ἢ συνεχωνεύθη μετὰ τοῦ ἄρθρου τῷ εἰς ντῷ), ἔμεινε δὲ μόνον τὸ ἄρθρον τῷ, τὸ ὁποῖον μὴ νοούμενον πλέον ὡς δοτικὴ διὰ τὸν ἀφανισμὸν καὶ τῆς πτώσεως αὐτῆς ἐθεωρήθη ὡς τὸ καὶ ἐγράφη οὕτως ἐπὶ τῆς χρονικῆς πάντοτε σημασίας μετὰ τοῦ ἀπαρεμφάτου μὲν πρῶτον εἰς τὰ παλαιότερα κείμενα, ὡς ἦτο καὶ πρότερον, κατόπιν δὲ μὲ τὴν βαθμιαίαν τῆς ἀπαρεμφάτου ἔκπτωσιν καὶ μετὰ παρεμφατικῆς ἐγκλίσεως.

Ὡς τελευταῖον λείψανον ἀλλὰ καὶ μαρτύριον τῆς χρήσεως ταύτης θεωρῶ τὸν χρονικὸν σύνδεσμον ντὸ (ἐκ τοῦ ἐν τῷ) τὸν ἀκουόμενον καὶ σήμερον ἀκόμη ἐν τῷ λαλουμένῳ Κρητ. ἰδιώματι, π. χ. ντὸ σοῦ λέω, ντὸ θάρθῃ (=ὅτε θὰ ἔλθῃ), ντὸν ἤκουσε (ὡς ἤκουσε) κτλ.

Ἐν τῷ Πόντῳ ἐσημειώθη τὸ ἅμον τὸ=ἅμα ἐν τῷ.(1) Εἶναι ἀκόμη σήμερον κοινότατον καὶ τὸ ντῷ ἅμα, π. χ. ντῷ ἅμα καὶ τὸ θἄμα. Εἰς τοὺς μύθους Γεωργίου τοῦ Αἰτωλοῦ(2) φέρεται, τότε κ' ἡ περιστέρα ἀγροίκησε τὸ ἅμα (ἐν τῷ ἅμα).

τόμου.

Τὸν χρονικὸν σύνδεσμον τόμου (=εὐθὺς ὡς) ἔχει τὸ Λονδίνειον χειρόγραφον εἰς δύο χωρία τοῦ Ἐρωτοκρίτου, ἤτοι Γ 1591

τόμ' ἀρχίσῃ τσὶ μικρὲς Ἔρωτας, νὰ πειράζῃ

καὶ Ε 881 τόμ' μπῆκεν ὁ Ρωτόκριτος στὴ φυλακήν.

Τὸ τόμου ἀπαντᾷ εἰς πολλὰ κείμενα παλαιότερα καὶ νεώτερα καὶ ἀκούεται καὶ σήμερον πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὸν πλήρη τύπον τόμου καὶ τὸν συγκεκομμένον τόμ, καὶ τόμ τι,(3) τέμου (ἐν Οἰνόῃ Πόντου), τόμους (ἐν Πελοποννήσῳ, Παπαζαφειροπ. Περισυναγωγὴ) κτλ.

(1) A. Thumb, Handbuch § 273, καὶ Blass-Debrunner, Grammatik der neutestam. Griech. § 404.

(2) Δελτίον Ἱστορ. Ἐθνολογ. Ἑταιρ. Α σελ. 34.

(3) Σ. Ψάλτη, Θρακικὰ σελ. 208.

Ὁ Κοραῆς (Ἄτακτ. ΙΙ. 335) λέγει περὶ αὐτοῦ «Τὸ τόμου εἶναι κρᾶσις ἀντὶ τὸ ὁμοῦ καὶ τοῦτο ἀντὶ τοῦ ὅτι ὁμοῦ». Τὴν ἑρμηνείαν ταύτην ἠκολούθησεν ὁ Μαυροφρύδης (Δοκιμ. σελ. 661) λέγων «Τὸ δὲ τόμου σύγκειται ἐκ τούτου τοῦ τὸ=ὅτε καὶ τοῦ ὁμοῦ, ὅπερ τὴν αὐτὴν λειτουργίαν ἐκτελεῖ, ἣν τὸ τάχιστα πάλαι μετὰ τοῦ ὡς». Καὶ ὁ Dieterich (1) ἐπίσης δέχεται αὐτὸ ὡς γινόμενον ἐκ τοῦ ὁμοῦ. Ὁ κ. Φιλήντας ἐν τῇ Γραμματικῇ του (2) τὸ θέλει ἐκ τοῦ ὅτε ὅμως, ὅτ' ὅμως, τόμους, τόμου.

Μετὰ τὴν προηγουμένην ἑρμηνείαν τοῦ τὸ μοὶ φαίνεται ὅτι ἡ τοῦ τόμου ἔρχεται αὐτομάτως. Τὸ τόμου οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ αὐτὸ τὸ τὸ μετὰ τοῦ ἐπισχηματισμοῦ ἢ συγκολλήματος μου, οἷον παρατηρεῖται καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα μάλιστα ἐπιρρήματα τάχαμου, ἠγουμου, πούριμου, μπέλκι μου, κάμου κτλ., τὰ ὁποῖα ἴσως ἐγένοντο κατὰ τὰ δίχως μου, χώρις μου ἢ χώρια μου, χωριστά μου· εἰς ταῦτα τὸ μου εἶχε τὴν ἀντωνυμικήν του σημασίαν, ἀλλ' ἔπειτα ἐκ τῆς συχνῆς χρήσεως ἀποτριβείσης τῆς ἀντωνυμικῆς σημασίας ἐθεωρήθη ὡς ἁπλῆ ἐπέκτασις ἀσήμαντος καὶ προσεκολλήθη καὶ εἰς ἄλλα ἐπιρρήματα καὶ συνδέσμους ἄνευ οὐδεμιᾶς σημασίας καὶ μόνον διὰ λόγους εὐφωνικούς. Δὲν εἶναι ἀπίθανον ἡ προσκόλλησις αὕτη τοῦ μου νὰ προῆλθε κατ' ἀρχὰς ἐκ φράσεων, ἐν αἷς ἠκολούθει ἐν τῇ φράσει τὸ μου, λ. χ. τὸ μοῦ φάνη, τὸ μοῦ πε καὶ ἐκ τούτου ἀπετελέσθη τὸ τόμου.

Ἐνιαχοῦ τὸ τόμου ἔπαθε καὶ ἀναγραμματισμὸν γενόμενον μότου, π. χ. εἰς Μανωλακάκη, Καρπαθιακὰ σελ. 206 μότου ξύπνησεν, ὅπου ὁ Μανωλακ. οὐχὶ ὀρθῶς γράφει μ' ὅτου.

Ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης μηνὶ Νοεμβρίῳ 1914.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ

(1) Dieterich, Südl. Sporaden, Wien 1908 σελ. 200

(2) Μ. Φιλήντα, Γραμματικὴ τῆς ρωμ. γλώσσας τόμ. 2 Ἀθῆνα 1907 σελ. 207 σημ. 3.

ΛΕΞΙΓΡΑΦΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΑΣΕΙΣ

Ὁ θέλων νὰ μελετήσῃ τὰ κατὰ τὴν νεωτέραν ἡμῶν γλῶσσαν, ἵνα πορισθῇ ὀρθὴν αὐτῆς ἔννοιαν, δέον νὰ ὁρμᾶται, ὅπως καὶ ὅταν πρόκειται περὶ οἱασδήποτε ἄλλης γλώσσης, ἀπὸ τῆς ὀρθῆς ἐξετάσεως τῶν καθ' ἕκαστα λέξεων. Αἱ λέξεις εἶναι τῆς γλώσσης τὰ στοιχεῖα, ἡ δ' ἐξακρίβωσις τῆς γενέσεως καὶ τῆς κατασκευῆς αὐτῶν ἐξασφαλίζει τὴν ἐργασίαν τοῦ γλωσσοδίφου καὶ κατὰ τὰ λοιπὰ αὐτῆς στάδια, τῶν ὁποίων κυριώτερα εἶναι ἡ ἑρμηνεία τῶν φράσεων καὶ τῶν συντακτικῶν πλοκῶν καὶ τῶν σχημάτων, ἡ ἐξέτασις τῆς θέσεως, τὴν ὁποίαν λαμβάνουσιν αἱ λέξεις ἐν τῷ λόγῳ, ἡ διαγραφὴ τῶν κυριωτέρων χαρακτήρων τῶν διαλέκτων καὶ τῆς σχέσεως αὐτῶν πρὸς ἀλλήλας καὶ καθόλου ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτῆς τῆς γλώσσης.

Ἵνα δὲ λάβῃ τις σαφῆ τῶν λέξεων ἔννοιαν, εἶναι ἀνάγκη ἐξετάζων αὐτὰς οὐχὶ μεμονωμένας, ἀλλ' ὅπως εὑρίσκονται καὶ κινοῦνται ἐν τῇ γλώσσῃ 1) νὰ ἑρμηνεύσῃ τοὺς τύπους καὶ τὰς φωνητικὰς αὐτῶν παθήσεις, 2) διακρίνων τὰς σημασίας καὶ πραγματευόμενος αὐτὰς κατὰ τὴν γενετικὴν σειρὰν ν' ἀναζητήσῃ τίνες ἐξ αὐτῶν ἔχουσι τυχὸν τὴν ἀρχὴν εἰς παλαιοτέρας γλωσσικὰς περιόδους ἢ ὑπέστησαν ξενικὴν ἐπίδρασιν, 3) νὰ ὁρίσῃ τὴν χρῆσιν ἐν ταῖς διαλέκτοις καὶ τὴν ἔκτασιν ἐν τῇ γλώσσῃ, καὶ 4) νὰ ἀνεύρῃ τὴν καταγωγὴν καὶ τὴν γλωσσικὴν περίοδον, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ λέξις φαίνεται πλασθεῖσα ἢ τὸ πρῶτον μαρτυρεῖται καὶ πρὸς τὴν ὁποίαν συνέχεται. Ἐννοεῖται ὅτι πᾶσαι αἱ ἐπὶ μέρους αὗται ἐργασίαι δὲν εἶναι ἄσχετοι ἀπ' ἀλλήλων, ἀλλὰ βοηθοῦνται ἀμοιβαίως καὶ ἡ ἑτέρα εἶναι συμπλήρωσις τῆς ἑτέρας. Οὕτω ἡ μορφὴ ὑπὸ τὴν ὁποίαν παρουσιάζεται ἡ λέξις ὁδηγεῖ πολλάκις εἰς ὁρισμὸν τῆς γλωσσικῆς περιόδου εἰς τὴν ὁποίαν ἀνάγεται, αἱ σημασίαι διαφωτίζουσι ἐνίοτε τὰς φωνητικὰς παθήσεις καὶ τὴν γένεσιν τῶν τύπων καὶ ἀντιστρόφως, ἡ ἔκτασις ἣν ἔχει λέξις τις ἐν τῇ γλώσσῃ, ἂν δηλαδὴ εὑρίσκεται ἐν πάσῃ

τῇ γλώσσῃ ἢ ἔν τισι μόνον διαλέκτοις, βοηθεῖ εἰς ἀνεύρεσιν τῆς καταγωγῆς αὐτῆς καὶ οὕτω καθεξῆς.

Τὰ εἰρημένα θὰ γίνωσι σαφῆ διά τινων παραδειγμάτων.

Πρὸς τὸ ἀρχ. **δρέπανον** ἢ καὶ τὸ **δρεπάνι**, τοῦ ὁποίου παραλείπω τοὺς ἄλλους τύπους, φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως καὶ κατὰ πρόχειρον εἰκασίαν ἔχον σχέσιν τὸ ἐπίθετον **δέρπανος**, ὅπερ κατὰ τὰ δελτία τοῦ Ἀρχείου (εἶναι δὲ ταῦτα δύο, ἐπειδὴ τὰ ἄλλα τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνουσι, ἀλλ' ἐξ ἄλλων προέρχονται πηγῶν) μαρτυρεῖται ἐν Ἠπείρῳ ὡς λεγόμενον μόνον ἐν ταῖς φράσεσι ***νηστικὸς καὶ δέρπανος*** καὶ ***ἀπόμεινε ξηρὸς*** (1) ***καὶ δέρπανος***. Καὶ τῆς μὲν πρώτης φράσεως οὐδεμίαν τὸ δελτίον παρέχει ἑρμηνείαν, ἡ σημασία ὅμως τοῦ **δέρπανος** φαίνεται παραπλησία πρὸς τὴν ἐκ τῆς ἐννοίας τῆς δευτέρας φράσεως παρεχομένην, ἥτις ἑρμηνεύεται διὰ τῶν ἑξῆς:

«***περὶ τῶν ἀπορφανισθέντων πατρός, μητρὸς καὶ τέκνων***

Κατὰ ταῦτα περιοριζόμενός τις εἰς μόνα τὰ ἀνὰ χεῖρας δελτία θὰ ἠπόρει πῶς ἐπλάσθη τὸ ἐπίθετον **δέρπανος** καὶ συνήφθη πρὸς τὸ **νηστικὸς** καὶ τὸ **ξηρὸς** καὶ πῶς προσέλαβε τὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποίαν ἔχει, θὰ ἠγνόει δὲ τὴν ἀκριβῆ τῆς λέξεως σημασίαν. Ἀλλ' ἐν ἄλλῃ θέσει τοῦ Ἀρχείου ὑπάρχουσι δελτία ἀναφέροντα τὸ **ἀδράπανος** ἐπίθ. ὡς λεγόμενον 1) ἐν Ζακύνθῳ μόνον ἐν τῇ φράσει ***ξερὸς κι' ἀδράπανος (ἦρθε) ἐπὶ τῶν ἐπιστρεφόντων ἔκ τινος μέρους ἀκαίρως, ἀτελεσφόρως*** καὶ 2) ἐν Κεφαλληνίᾳ ὡσαύτως ἐν τῇ φράσει **ξηρὸς** (γράφε ξερὸς) ***κι' ἀδράπανος ἐπὶ τοῦ ἐπιστρέφοντος ἀπράκτου συνήθως μὲ κινήσεως σημαντικὰ ῥήματα. Τὸ ἀδράπανος***, προσθέτει τὸ δελτίον, ***εἶναι ἐπίτασις τοῦ ξηρὸς εἰς τὸ τρώει ψωμὶ ξερὸ κι' ἀδράπανο, ξερὸ ἐνταῦθα = μόνον, τὸ δὲ ἀδρέπανος*** (γρ. ***ἀδράπανο***) = ***ξηρὸν ἐπιτατικῶς***. Εἰς ταῦτα πρέπει να προσθέσω ὅτι ἐν τῷ Η' τόμῳ σελ. 421 τῆς Πανδώρας σημειοῦται χωρὶς ν' ἀναφέρεται ὁ τόπος: ***ἀδράπανος συντροφεύεται δὲ πάντοτε μετὰ τοῦ ξηρός· ἀπέθανον ἢ ἀνεχώρησαν ὅλοι οἱ περὶ αὐτὸν καὶ ἔμεινε ξηρὸς*** (γρ. ἴσως ξι

(1) Ἴσως γραπτέον *ξιρὸς* διὰ τροπὴν τοῦ ἀτόνου *ε* εἰς *ι*.

ρὸς ἢ ξερὸς) καὶ ἀδράπανος ἐκ τοῦ στερητικοῦ α καὶ τοῦ δρέπανος, διότι τὰ ξηρὰ ὡς εὐκόλως κοπτόμενα δὲν ἔχουσι χρείαν δρεπάνου (sic). Ἐν ἄλλῳ δελτίῳ σημειοῦται ἁπλῶς: **ἀδράπανος = ἀθέριστος, Λακωνία.**

Τοσαῦται αἱ εἰδήσεις περὶ τοῦ **δέρπανος** καὶ τοῦ **ἀδράπανος** ὥσπερ δὲ τὸ **δέρπανος** σχετίζεται, ἀναφέρεται εἰς τὸ **δρέπανον** ἢ τὸ **δρεπάνι,** οὕτω καὶ τὸ **ἀδράπανος,** εἴτε συνεκφέρεται μετὰ τοῦ **νηστικὸς** καὶ τοῦ **ξηρός,** εἴτε σημαίνει **ἀθέριστος,** ἀλλ' αἱ περὶ τῆς γενέσεως αὐτῶν γνωσταὶ ἑρμηνεῖαι οὔτε ἐπαρκεῖς εἶναι, οὔτε στηρίζονται εἰς τὴν ἀλήθειαν, οὐδὲ μανθάνομεν ἂν πρόκεινται ἡμῖν χωρισταὶ λέξεις, ἢ τύποι ἰδιαίτεροι μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς λέξεως. Πρόσθες ὅτι καὶ ἡ σημασία ἐκ τῶν φράσεων **νηστικὸς καὶ ἀδράπανος** καὶ **ξηρὸς καὶ ἀδράπανος** ἀκριβῶς δὲν καθορίζεται, οὐδὲ φαίνεται εὐχερὴς ἡ συσχέτισις τοῦ Λακωνικοῦ **ἀδράπανος** = ἀθέριστος, πρὸς τὸ Ζακύνθιον καὶ τὸ Κεφαλληνιακόν. Ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἠπειρωτικοῦ **δέρπανος** δὲν εἶναι σαφὴς ἡ σχέσις πρὸς τὸ **ἀδράπανος,** ὅπερ δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν νεώτερον κατασκεύασμα μόνον ἂν δεχθῶμεν ὅτι ἀπὸ τοῦ **δρεπανίζω** παρὰ τὸ **ἀδρεπάνιστος** ἐπλάσθη τὸ **ἀδράπανος** πβ. **ἀγκαινίαστος** καὶ **ἀγκαίνιος, ἀνακατωτὸς** καὶ **ἀνάκατος** ΜΝΕ Β' σελ. 109-110 καὶ Ἐπετηρίδος Πανεπιστημίου 1913 σελ. 19 κ. ἑξ. (ἐν λ. **ἄγιανος**). Ἡ παρατήρησις ὅτι τὸ **ἀδράπανος** καὶ τὸ **δέρπανος** ἠμαυρωμένα τὴν σημασίαν συνεκφέρονται πάντοτε μετ' ἄλλων λέξεων οἱονεὶ ἀποκρυσταλλωμένα, οἱ δὲ τύποι οὗτοι εἰς τέσσαρα ἐν ὅλῳ ἰδιώματα τῆς συγχρόνου λαλουμένης ἐν σφόδρα περιωρισμένῃ χρήσει ἀπαντῶσι, μ' ἔπεισεν ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται ἀρχαία κληρονομία. Ὅταν δ' ἐνθυμηθῶμεν ὅτι παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ φέρεται: **ἀδρέπανον, ἄδρεπτον, θεοῖς ἀνακείμενον Σοφοκλῆς** καὶ ὅτι ἐν τῷ Θησαυρῷ σημειοῦται **ἀδρέπανος *falce carens* (θέρος)** σχολ. Ἡσιόδου ***falcis non indigens,*** σημαίνει δηλαδὴ **ξηρός,** πειθόμεθα ὅτι ἐφθάσαμεν εἰς τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος, ἐπειδὴ καὶ ἡ παρουσία τοῦ **α** ἐν τῇ τρίτῃ ἀπὸ τοῦ τέλους συλλαβῇ εἰς τὸ **ἀδράπανος** ἐξηγεῖται, εἴτε νεωτερικὴν δεχθῇ τις τὴν ἀφομοίωσιν εἴτε ἀρχαίαν, (ὁποία πιστεύει ὁ σεβαστός μοι καθηγητὴς κ. Χατζιδάκις (Ἀθηνᾶς Δ' 471) ὅτι ἐγένετο ἐν τῇ λέξει **δρεπάνι),** καίτοι φωνητικῶς δὲν ἀποκλείε-

ται καὶ ἄμεσος εἰς τὸ **ἀδρέπανος** ἀναγωγὴ τοῦ **δέρπανος**, καὶ ἡ μετατροπὴ τοῦ **ἀδράπανος** εἰς **δέρπανος** δὲν παρέχει φωνητικὰς δυσχερείας.

Συμπέρασμα τῆς ἐρεύνης ἡμῶν ταύτης εἶναι ὅτι τὸ **ἀδράπανος** καὶ τὸ **δέρπανος** μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἔχουσιν ἀρχήν, ὡρμήθησαν δὲ ἀπὸ τοῦ **ἀδρέπανος**, ὅπερ καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ φαίνεται ἐκ τῶν ὑπαρχουσῶν μαρτυριῶν σφόδρα περιωρισμένης χρήσεως, ἀλλ' ἐν μὲν τῇ Λακωνίᾳ διεσώθη ἡ πρώτη σημασία **ἄδρεπτος** (τὸ δελτίον **ἀθέριστος**), ἐν Ἠπείρῳ δέ, Ζακύνθῳ καὶ Κεφαλληνίᾳ ἡ μεταγενεστέρα (μεσαιωνικὴ) ***falce non indigens***, *ξηρός*.

Κατὰ ταῦτα ἡ περὶ τῶν τύπων, τοῦ ἐτύμου καὶ τῆς ἱστορίας, τῶν σημασιῶν καὶ τῆς χρήσεως τῆς λέξεως **ἀδράπανος** πραγματεία δύναται ἐν κεφαλαίῳ νὰ διατυπωθῇ ὧδε:

Ἀδράπανος ἐπίθ. Ζάκ. Κεφαλ. Λακων.
δέρπανος Ἤπ.

ἀδρέπανος ἀρχ. κ. μεσν.

1) = ἀθέριστος Λακων (πβ. ἀρχ. *ἀδρέπανος*).

2) = ξηρὸς Ζάκ. Ἤπ. Κεφαλ. (πβ. μεσν. *ἀδρέπανος*), ἀείποτε μετὰ τοῦ *ξηρός*, οὗ ἐπιτείνει τὴν ἔννοιαν Ζάκ. Κεφαλ., ἢ μετὰ τοῦ *νηστικὸς* ἢ *ξερὸς* Ἤπ., ἀναλόγως δὲ τῶν συμφραζομένων = *μόνος* Ζάκ. Ἤπ. Κεφαλ., ἢ *ἄκαρπος*, *ἄγονος*, *ἄπρακτος* Ζάκ. Κεφαλ. *Ἀπόμεινε ξερὸς κι' ἀδράπανος* Ζάκ. Κεφαλ. *Ἀπόμεινε ξερὸς και δέρπανος* Ἤπ. *Τρώει ψωμὶ ξερὸ κι ἀδράπανο. Δὲν ἔκαμε προκοπὴ κι' ἐγύρισε ξερὸς κι' ἀδράπανος* Ζάκ. Κεφαλ.

Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ **ἀδράπανος** τὸ ἐπίθ. **ἀδιάφορος** ἔχει μεγάλην ἐν τῇ γλώσσῃ ἔκτασιν. καίτοι δὲ κατὰ τὰ δελτία τοῦ Ἀρχείου μαρτυρεῖται μόνον ἐν Ἠπείρῳ, Θήρᾳ, Κεφαλληνίᾳ, Λιδωρικίῳ, Σύμῃ, Τραπεζοῦντι καὶ Χαλδίᾳ δὲν σφάλλει τις, ἂν νομίζῃ τὴν λέξιν καὶ εἰς ἄλλα μέρη διαδεδομένην, αὐτόχρημα κοινήν. Μόνον δὲ λογία ἐπίδρασις ἀνέχεται τὴν ἄνευ συνιζήσεως προφορὰν (ἤδη παρὰ Σομαβέρᾳ **ἀδιάφορος**), διότι ὁ κοινὸς τύπος εἶναι **ἀδιάφορος**, ἐν Λιδωρικίῳ δέ, ἴσως δὲ καὶ ἀλλαχοῦ, **ἀδιάφορους**.

Οἱ τύποι λοιπὸν τῆς λέξεως εἶναι ἁπλοῖ τινες καὶ σαφεῖς καὶ οὐδεμιᾶς χρήζουσιν ἑρμηνείας. Ἀλλὰ τίς ἡ πρώτη τῆς λέξεως ἀρχή; Εἶναι τὸ **ἀδιάφορος** νεωτερικὸν κατασκεύασμα ἢ ἀνήκει εἰς προ-

γενεστέραν γλωσσικὴν περίοδον, ἀπὸ τῆς ὁποίας ὁρμηθὲν παραμένει μέχρι σήμερον ἐν τῇ γλώσσῃ καὶ ἑπομένως αἱ σημασίαι αὐτοῦ προῆλθον ἀπό τινος παλαιοτέρας, τῆς ὁποίας εἶναι ἀνάπτυξις; Ὁ τύπος δὲν βοηθεῖ εἰς τὴν λύσιν τῆς ἀπορίας, ἐπειδὴ κάλλιστα τὸ ἀρχαῖον **ἀδιάφορος** εἶναι δυνατὸν φωνητικῶς νὰ μετετράπῃ εἰς τὸ σημερινὸν **ἀδι̰άφορος**, τίποτε δὲ δὲν ἐμποδίζει νὰ δεχθῶμεν ὅτι κατὰ τὴν σύνθεσιν ὑπέκειτο τὸ οὐσ. **δι̰άφορο** καὶ εἰς οὐδεμίαν ἑπομένως εὑρίσκεται ἡ λέξις συνοχὴν πρὸς τὸ ἀρχαῖον **ἀδιάφορος** Διὰ τοῦτο ἀνάγκη νὰ ἐξετασθῶσιν αἱ σημασίαι.

Ἐκ τῶν τεσσάρων σημασιῶν, τὰς ὁποίας ἔχει σήμερον ἡ λέξις 1) ***ὁ μὴ παρουσιάζων διαφορὰν ἢ ὁ μὴ κινῶν τὸ διαφέρον (κατ᾽ οὐδέτερον)***, 2) ***ὁ μὴ διαφερόμενος περί τινος, ὁ ἀμελῶν καὶ ἀδιαφορῶν***, 3) ***ὁ ἀνωφελής, ὁ ἄχρηστος***, καὶ 4) ***ὁ ἀνίκανος***, τὰς μὲν δύο πρώτας ἔχει καὶ τὸ μεταγενέστερον **ἀδιάφορος**, λεγόμενον περὶ πραγμάτων καὶ περὶ προσώπων (πβ. **ἀδιάφορα — ἀδιάφορόν ἐστι — ἀδιάφοροι)**, δέον λοιπὸν νὰ δεχθῶμεν ὅτι τοῦτο διέσωθῃ μέχρι σήμερον, ἔλαβε δὲ τὴν μορφὴν **ἀδι̰άφορος**, τοῦτο δὲ τοσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ οὐδὲν στήριγμα εὑρίσκομεν τῶν σημασιῶν τούτων ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῆς συγχρόνου γλώσσης (ἡ ἔννοια τοῦ μὴ παρουσιάζοντος διαφορὰν ἢ τοῦ μὴ κινοῦντος τὸ διαφέρον καὶ τοῦ μὴ διαφερομένου περί τινος οὐδέποτε θὰ ἀπεδίδετο διὰ τοιούτου συνθέτου), αἱ δὲ δύο τελευταῖαι εἶναι σημασίαι νέαι, τὰς ὁποίας δὲν δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ἀνάπτυξιν τῶν ἀρχαίων σημασιῶν, οὐδὲ νὰ συνάψωμεν πρὸς αὐτάς, διότι εἶναι σαφὲς ὅτι εἰς τὸ **ἀδι̰άφορος** κατὰ τὰς δύο ταύτας σημασίας ὑπέκειτο β´ συνθετικὸν τὸ οὐσ. **δι̰άφορο** κατὰ τὸν αὐτὸν ἀκριβῶς τρόπον, καθ᾽ ὃν ἐγένετο ἡ σύνθεσις τῶν συνωνύμων, **ἀδιάφορετος** ἢ **ἀδι̰αφόρετος** καὶ τοῦ **ἀδι̰αφόρευτος**, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ πρῶτον μὲν συνήφθη ἁπλῶς πρὸς τὸ **δι̰άφορο**, τὸ δεύτερον δὲ καὶ πρὸς τοῦτο καὶ πρὸς τὸ ῥῆμα **δι̰αφορεύω** (1).

(1) Τῶν νεωτέρων σημασιῶν ἡ τοῦ ἀνωφελής, ἄχρηστος εὐκόλως ἐξηγεῖται. δυσκολίαν τινὰ παρέχει μόνον ἡ ἐν Χαλδίᾳ μαρτυρουμένη τοῦ ἀνίκανος, ἀλλὰ καὶ αὕτη, ἂν ἡ εἴδησις εἶναι ἀσφαλής, ἑρμηνεύεται, ὅταν δεχθῶμεν ὅτι **ἀδι̰άφορος** ὑπελήφθη ὁ μὴ **δυνάμενος** νὰ δώσῃ **διάφορο**, ὠφέλειαν. Ἄξιον σημειώσεως εἶναι προσέτι ὅτι αἱ παλαιότεραι σημασίαι εἶναι κοιναί, αἱ δὲ νεώτεραι διαλεκτικαί, περιωρισμέναι ἐν διαλέκτοις τοῦ Πόντου καὶ οὐδεμίαν ἐκεῖθεν λαβοῦσαι ἐξάπλωσιν.

Ἡ παρατήρησις λοιπὸν τῶν σημασιῶν ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὅτι διπλῆν ἔχει τὴν ἀρχὴν τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐπίθετον.

Διεσώθη δηλαδὴ τὸ ἀρχαῖον μετὰ τῶν σημασιῶν αὐτοῦ, περιέχον τὴν ἔννοιαν τῆς **διαφορᾶς** καὶ τοῦ **διαφέρεσθαι**, παρ᾽ αὐτὸ δ᾽ ἐπλάσθη τὸ νέον, τοῦ ὁποίου ὁ τύπος συνέπεσε πρὸς τὸν τοῦ ἀρχαίου καὶ περιέχει τὴν ἔννοιαν τῆς ὠφελείας (***δ̣ιάφορο***).

Τὰ ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῆς λέξεως πορίσματα συγκεφαλαιοῦμεν ἐν τῷ ἑπομένῳ σημειώματι.

Ἀδ̣ιάφορος ἐπίθ. Ἤπ. Θήρ. Κεφαλ. Λακων. Σύμ. Τραπ. Χαλδ. κ. ἀ. ἀδ̣ιάφορος Λιβησ. κ. ἀ. *ἀδιάφορος* μεταγν. κ. Σομ.

1) (κατ᾽ οὐδ᾽ μόνον)=ὁ μὴ παρουσιάζων διαφορὰν (παρὰ τοῖς Στωικοῖς *ἀδιάφορα* =τὰ μήτε καλὰ μήτε κακά), ἢ ὁ μὴ κινῶν τὸ διαφέρον (πβ. *ἀδιάφορόν ἐστι*=δὲν ενδιαφέρει, non interest Ἤπ. Θήρ. Κεφαλ. Σύμ. κ. ἀ. *Τοῦ εἶναι ἀδ̣ιάφορο εἴτε μείνουμε εἴτε φύγουμε. Μοῦ εἶναι ἀδ̣ιάφορο πῶς θὰ πληρώσῃς* κοιν. *Ἀδιάφορο τὄχω*=οὐ διαφέρει, οὐ μέλει μοι Θήρ. Λακων. *Κάμ᾽ ὅ,τι θέλεις ἀδ̣ιάφορον ἀπὸ μένα* Σύμ.

2) = ὁ μὴ διαφερόμενος περί τινος, ὁ μὴ εὑρίσκων διαφέρον εἴς τι, ὁ ἀμελῶν καὶ ἀδιαφορῶν (πβ. μεταγν. **ἀδιάφοροι** = οἱ ἀμελοῦντες καὶ τὴν διαφορὰν των πραγμάτων οὐ συνειδότες) Ἤπ. Θήρ. Κεφαλ. Λακων. Λιβ. Σύμ. κ. ἀ. *Στέκει, κάθεται, μένει ἀδ̣ιάφορος. Κάνει τὸν ἀδ̣ιάφορο* = προσποιεῖται ὅτι ἀδιαφορεῖ κοιν. *Εἶναι πολὺ ἀδ̣ιάφορος μαζί μας, μὲ τὰ παιδ̣ιὰ τἀδερφοῦ του*=δεικνύει ἀδιαφορίαν. .. Κεφαλ. *Σ᾽ τὴν πάντα οἱ ἀδ̣ιάφοροι!* = ἑκάς..! Λακων.

3) = ἀνωφελής, ἄχρηστος ὁ μὴ παρέχων δ̣ιάφορο, ὠφέλειαν (ἰ. κ. *ἀδιαφόρετος* κ. ***ἀδιαφόρευτος*** ἐν σημ. 1) Λιβ. Τραπ. κ. ἀ. (;).

4) = ἀνίκανος (ὁ μὴ δυνάμενος νὰ δώσῃ δ̣ιάφορο, ὠφέλειαν ;) Χαλδ.

Ὅλως διαφόρους ἀπόψεις πρὸς τὰς μέχρι τοῦδε ἐξετασθείσας λέξεις παρουσιάζει ἡ ἐξέτασις τῶν ἑπομένων, διὰ τῆς ὁποίας καὶ περαίνομεν τὴν ἡμετέραν πραγματείαν. Εἶναι δὲ αὗται τὸ ***ἀδ̣ιάκλυστος***, ***ἀδιάγγουρο***, ***ἄδουλος*** καὶ ***ἀδούλευτος***.

Ἐκ τοῦ Ποντικοῦ ***ἀδιάκλυστος*** Χαλδ., ***ἀδεάκλυστος*** Τραπ. ὁ μὴ περιχυθεὶς δι᾽ ὕδατος, δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι ὑπῆρχεν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐπίθετον ***ἀδιάκλυστος***, ὅπερ δὲν μαρτυρεῖται μέν, ἀλλὰ καὶ δὲν ἀποκλείεται. Ὡσαύτως ἡ ἀναλογία τοῦ ***ἀδ̣ιάργυρος*** : ***ὑδράργυρος*** καθιστᾷ πιθανὴν τὴν ὕπαρξιν μεσαιωνικοῦ τύπου ***ὑδράγγουρον***, ἐκ τοῦ ὁποίου θὰ προῆλθε τὸ σημερινὸν ***ἀδ̣ιάγγουρο*** ὑδροπέπων Σίκιν. Σίφν. Φολέγ., ὅπερ δὲν δύναμαι νὰ ἑρμηνεύσω ἄλλως.

Ἐπειδὴ ἡ σημασία τοῦ εἰς σύνθεσιν τῶν σημερινῶν ἐπιθέτων ***ἄδουλος*** καὶ ***ἀδούλευτος*** ὑποκειμένου ***δουλεύω*** εἶναι διάφορος

τῶν ἀρχαίων **δοῦλος, δουλεύω**, πειθόμεθα ὅτι καὶ ταῦτα εἶναι νέα καὶ οὐδεμίαν ἔχουσι σχέσιν πρὸς τὰ ἀρχαῖα **ἄδουλος** (= ὁ ἄνευ δούλων) καὶ **ἀδούλευτος** (= ὁ μὴ δουλεύσας), ἀφοῦ μάλιστα αἱ σημεριναὶ σημασίαι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξηγηθῶσιν ὡς ἀνάπτυξις τῶν ἀρχαίων σημασιῶν. Ἵνα δ' ἔχωμεν σαφῆ τῶν δύο τούτων λέξεων ἔννοιαν, συγκεφαλαιοῦμεν τὴν περὶ αὐτῶν πραγματείαν εἰς τὸ ἑπόμενον σημείωμα.

Ἄδουλος ἐπίθ. Ἀρκαδ. Ζακ. Καλαβρτ. Κάρπ. Κρήτ. Λακων. Λάστ. Μεσσ. Πελοπν. Σύμ. Τρίπ.

ἄουλος Κάρπ.

α—δουλεύω ὅ. ἰ.

1) ἐνεργ. ἐπὶ προσώπων = ὁ μὴ ἐργαζόμενος, ὁ ἄεργος καὶ ὀκνηρὸς (ἰ. **ἀδούλευτος** ἐν σημ. Α, α) κοιν. ***Τί περιμένεις ἀπὸ ἄδουλον ἄνθρωπο! Ἄδουλος δουλειὰ δὲν ἔχει τὸ βρακί του λεῖ καὶ δένει*** παροιμ.

2) παθ. ἐπὶ πραγμάτων = ὁ μὴ ὑποστὰς καλλιέργειαν (ἰδ. **ἀδούλευτος** ἐν σημ. Β, α) Λάστ. Πελοπν. Τρίπ. ***Ἄδουλο χωράφι*** Τρίπολ. ***Ἀφήκαμε τἀμπέλια ἄδουλα φέτο ἀπὸ τὴν ξέρα*** Πελοπν.

Ἀδούλευτος ἐπίθ. Ἀρκαδ. Βιθ. Ζαγορὰ Θράκ. Κεφαλ. Κύθν. Οἰνόη Ὄφ. Πιερ. Σισάν. Τραπ. ἀ δ ο ύ λ ε υ γ ο ς Κύθν.

α—δουλεύω ὅ. ἰ.

Α) ἐνεργ. ἐπὶ προσώπων α) = ὁ μὴ γευσάμενος ἐργασίας Ζαγορὰ Κύθν. Πιερ. (πβ. **ἄδουλος, ἀδούλης**). *Ἄνθρωπος, ἀδούλευτος θεοκαταραμένος* παροιμ. (= τὸν ἄεργον μισεῖ ὁ θεός)· δ) = ὁ ἐργασθεὶς ἄνευ κέρδους (;) Σύμ. (μὴ ἐνταῦθα τὸ **δουλεύω** = **ξεδουλεύω** δηλ. κερδαίνω ἐκ τῆς ἐργασίας μου; (πβ. ἀρχ. **ἐργάζομαι**).

Β) παθ. ἐπὶ πραγμάτων α) = ὁ μὴ ὑποστὰς καλλιέργειαν ἢ κατεργασίαν (**ἐκεῖνος ποῦ δὲν ἐδουλεύτηκε**). *Τἀμπέλι ἀπόμεινε ἀδούλευτο* Βιθ. ***Ἀδούλευτο ἔν ἡ τσίπκα μ'*** (= περισκελίς) Ὄφ. ***Ψωμὶ ἀδούλευτο*** Κεφαλ. (= ψωμὶ ποῦ δὲν ἐδουλεύτηκε, δὲν ἐζυμώθηκε καλά) Ἀ δ ο ύ λ ε υ τ ο ν π έ τ ρ α ν Οἰνόη. Τ ὸ ἀ φ ί ν ε ι ἀ δ ο ύ λ ε υ τ ο τ ὸ κ ο ρ ί τ σ ι. Κεφαλ. κ. ἀ. (πβ. **ἀροῦν. ἐλαύνειν**).

β) = ὁ ἀποκτηθεὶς ἄνευ ἐργασίας καὶ πόνου Κεφ. Τ ὄ χ ε ι ἀ δ ο ύ λ ε υ τ ο τ ὸ λ α χ ε ῖ ο. Ε ἶ ν α ι ἀ δ ο ύ λ ε υ τ α ὅ σ α ἔ χ ε ι.

γ) λογ. κοιν. τ ό κ ο ς ἀ δ ο ύ λ ε υ τ ο ς (ἀντίθ. δεδουλευμένος) = τόκος τοῦ ὁποίου δὲν ἔληξεν ἡ προθεσμία πρὸς πληρωμήν.

Διὰ τῶν εἰρημένων κατεδείχθη ἡ ποικιλία καὶ ἡ σπουδαιότης τῶν ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν λέξεων διδαγμάτων, ἐδόθησαν δὲ καὶ δείγματα τῆς τελουμένης ἐν τῷ Λεξικῷ ἐργασίας, ἐκ τῆς ὁποίας ἐλπίδες ἀγαθαὶ ὑπάρχουσιν ὅτι καὶ ὁ ἄπειρος πλοῦτος τῆς ἡμετέρας γλώσσης ἐπαρκῶς θὰ ἐρευνηθῇ καὶ αἱ περὶ αὐτῆς μελέται θὰ προαχθῶσιν εἰς ὃ σημεῖον καὶ λόγοι ἐθνικοὶ καὶ αἱ ἀνάγκαι τῆς ἐπιστήμης ἐπιβάλλουσι.

Ἐν Ἀθήναις μηνὶ Ὀκτωβρίῳ 1914.

Π. ΛΟΡΕΝΤΖΑΤΟΣ

ΠΙΝΑΞ ΛΕΞΕΩΝ

Λ.

N.

Ξ.

Τ.

Υ.

Φ.

2) ΠΙΝΑΞ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝ. ΛΕΞΕΩΝ

3) ΠΙΝΑΞ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΘΕΤΕΑ

ἐκπλαγῆς	γρ.	ἐκπλαγεὶς	σελ.	17
κέντρι	»	κεντρὶ	»	24
ἐκ τῶν παράθεσιν	»	ἐκ τῶν κατὰ παράθεσιν	»	32
ξεσυχίζομαι	»	ξεσυχύζομαι	»	35
(ξε)καλοκερεύει	»	(ξε)καλοκαιρεύει .	»	44
Κουτοβλαχικοῦ	»	Κουτσοβλαχικοῦ	»	60
vth	»	nth	»	74
σκληδός	»	σκλιδός	»	90
λαυράδι	»	λαβράδι	»	90
μετὰ τὴν σὺν	»	μετὰ τῆς σὺν	»	179
ζ(g)ζ̄	προσθετέον	καὶ ξ ὡς ξ̄	»	74

Προσθήκη σελ. 90: «τοῦ ἐπιθ. βλασερὸς ἡ ἐκ τοῦ βράζω ἐτυμολογία δὲν μοῦ φαίνεται νῦν ὀρθή· ἡ λ. χαρακτηρίζει τοῦ ἄρτου τὸ εὔζυμον κυρίως, πρὸς τοῦτο δὲ συμπίπτει ἁπλῶς τὸ θερμὸν αὐτοῦ». Ν. Δ.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ